

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА

ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ

**89-ї щорічної
наукової студентської конференції
за міжнародною участю**

**ІННОВАЦІЙНІ ІДЕЇ ТА ПРОЄКТИ
ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ
УКРАЇНИ**

(20 травня — 4 червня 2022 р.)

Відповідальна за випуск О. В. Піскунова

*Рекомендовано до друку
Науково-експертною радою КНЕУ
Протокол № 6 від 29.08.2022 р.*

- I-11 Інноваційні ідеї та проекти для економічного відродження України: зб. доп. 89-ї наукової студентської конференції, 20 травня — 4 червня 2022 р. [Електронний ресурс]. Київ, КНЕУ, 2022. 1108 с.
ISBN 978–966–926–413–8

Збірник доповідей студентів університету укладено за підсумками їхніх досліджень, представлених на 89-й щорічній студентській науковій конференції КНЕУ за міжнародною участю «Інноваційні ідеї та проекти для економічного відродження України», яка відбулась з 20 травня по 04 червня 2022 року. Доповіді студентів присвячено перспективам розвитку інноваційних процесів в Україні, новітнім підходам у менеджменті і маркетингу, економіці праці і соціальному забезпеченню в умовах посилення регіональних та глобальних конфліктів, міжнародним механізмам післявоєнної відбудови та відродження економіки і бізнесу. Розглянуто питання щодо застосування кількісних методів та інформаційних технологій в економічних дослідженнях. У непрості часи для вітчизняних університетів і студентів дуже важливою є спільна інтеграція навколо питань відродження нашої Батьківщини у післявоєнний період.

УДК 330:004](06)

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ забороняється*

ЗМІСТ

ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЕКОНОМІЦІ

ПЛАТФОРМА 1. КІЛЬКІСНІ МЕТОДИ ІННОВАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	18
<i>Касьянюк С. Я.</i> Використання технологій BIG DATA для розвитку вищої освіти	18
<i>Федорук Є. А.</i> Конфіденційність персональних даних в BIG DATA для економічного відродження України	20
<i>Хібовська А. І.</i> Використання та роль технологій BIG DATA і GOOGLE ANALYTICS	22
<i>Шпетна І. О.</i> Місце України на світовому ринку технологій BIG DATA	24
<i>Голубик А. Ю.</i> Перспективи України у післявоєнному розвитку та роль BIG DATA у даному процесі	26
<i>Андрущенко А. В.</i> Аналіз параметрів, які впливають на появу аудіо-продукції у топ-50 стримінгового сервісу SPOTIFY	28
<i>Кропивко Д. Я.</i> Дослідження ринку торговельних апаратів як альтернативний шлях розвитку безконтактної торгівлі в Україні	31
<i>Карпенко М. В., Васильєва К. С.</i> Дослідження інвестиційної привабливості американського фондового ринку на основі аналізу індексу S&P500	34
<i>Єгунов К. О.</i> Прогнозування роздрібних продажів споживчих товарів	37
<i>Власенко В. В., Кравченко В. В.</i> Моделювання виробничих систем «розумних підприємств»: аналіз зарубіжного досвіду	38
<i>Піщикова К. А., Крашеніннікова О. В.</i> Як DATA-DRIVEN методи допомагають бізнесу ставати успішним	40
ПЛАТФОРМА 2. АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КІБЕРПРОСТОРІ	43
<i>Дацюк М. В.</i> Контент аналіз сучасного застосування кібербезпеки в сферах діяльності	43
<i>Жигун Б. С., Чикільов А. В.</i> Game theory as a tool for predicting the end of the war in Ukraine	45
<i>Зоненко Д. С.</i> Нові математичні методи у розрахунку квадратури Борелівського кола	47
ПЛАТФОРМА 3. ІНФОРМАЦІЙНІ ТА ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ТА ГЛОБАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ	50
<i>Куриліна М. В.</i> Роль інформаційних технологій у розвитку туристичної галузі	50
<i>Яковлєва М. О.</i> Тренди цифрової економіки	52
<i>Бородько Б. Ю.</i> ДІЯ.БІЗНЕС: допомога молодим підприємцям	54
<i>Єлисеєв М. Д.</i> Розвиток навичок цифрової безпеки: аналіз масових онлайн-курсів	56
<i>Дорошенко Д. С., Феценко А. А.</i> Інформаційна безпека банківської сфери в умовах воєнного стану	59
<i>Рахман А.</i> Захист персональної інформації в інтернеті	61
<i>Доброжан Є. В., Мокляк Д. К.</i> «ДІЯ.БІЗНЕС» — прогресивна допомога в створенні та розвитку малого та середнього бізнесу для стабілізації економіки України	62
<i>Захарчук А. О., Семенчук П. О.</i> «STARLINK» як економічна підтримка України в умовах регіональних конфліктів	63
<i>Книш Я. В., Бакай Н. В.</i> Методи захисту інтернет-банкінгу при кібератаках	65
<i>Колос А. Р., Твердушка Є. П.</i> Хакерські війни 2022 року в умовах глобального воєнного конфлікту в Україні	67
<i>Гайдай О. О., Самура Я. О.</i> Вплив штучного інтелекту на економічне відродження України	68
<i>Захараєв О. Ю., Зеленська С. В.</i> Штучний інтелект: роль у міжнародних конфліктах та можливі наслідки	70
<i>Царик А. В., Яценко С. Р.</i> Електронний банкінг та його перспективи розвитку в критичних умовах українського сьогодення	72
<i>Брус А. Б., Прус П. С.</i> Сучасний рівень захисту інформації від кібератак в мережах об'єктів критичної інфраструктури України	74
<i>Буряк А. С., Мироненко О. Ю.</i> Роль інформаційних технологій у функціонуванні комерційних підприємств та релокації бізнесу за умов воєнного конфлікту на національному рівні	76
<i>Медведчук А. С., Олексенко К. М.</i> Інформаційна безпека та її загрози в умовах російсько-української війни	78
<i>Попрійчук Н. Р., Стародуб Т. О.</i> Застосунок «ДІЯ» як вагомий внесок у розвиток цифрової інфраструктури України в умовах війни за незалежність	80

ПЛАТФОРМА 4. ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В ЕКОНОМІЦІ ТА ТЕХНІЦІ	83
<i>Абрамов І.С., Фролов А.О., Шандабило О.О.</i> Вебпортал захисту культурної спадщини міста Києва	83
<i>Асанов А.А.</i> Процеси створення електронного магазину годинників	85
<i>Ахмедов І.Е.</i> Особливості розробки інформаційних систем з розпізнавання обличчя людини	87
<i>Бондар А.В.</i> Вирішення проблеми архівації даних в інформаційних системах	89
<i>Борисенко О.А.</i> Розробка системи розпізнавання об'єктів на основі технології нейронних мереж	91
<i>Величко М. В.</i> Клієнт-серверні технології розробки програмного продукту лікарні	93
<i>Галата К.Р.</i> Безпека додатків та її забезпечення	94
<i>Герасименко М.І.</i> Вирішення проблеми масштабування зображень і редагування їх властивостей у веб-додатках	96
<i>Гурський А. С.</i> Технології розробки програмного продукту для обслуговування абонентів телекомунікаційної компанії	97
<i>Капітан Д.А.</i> Вирішення проблеми розмітки елементів на формі з використанням CSS	99
<i>Капштик О.В.</i> Проектування інформаційної системи для обміну різнотематичним контентом	100
<i>Колесник Д.Ю., Чорний В.В.</i> Сучасні тренди веб-розробки	103
<i>Кулаківська Н.О.</i> Система бізнес-аналітики навчального відділу ЗВО на основі LOW-CODE технологій	104
<i>Летич А.А.</i> Інформаційне супроводження процесу доставки ліків	107
<i>Любачевський В.В., Веремієнко І.О.</i> Технологія визначення рівня викидів CO ₂ при майнінгу Bitcoin	108
<i>Маліневська Є.Е.</i> Обґрунтування вибору бази даних за умов проектування інформаційної системи	111
<i>Поліщук О.Р.</i> Обґрунтування вибору бази даних за умов проектування інформаційної системи	113
<i>Романченко В. В.</i> Шляхи комп'ютеризації української сфери охорони здоров'я	114
<i>Рибнікова А.І.</i> Сучасні тенденції діджиталізації сфери інтернет-маркетингу	116
<i>Скоробогата О.М.</i> Розробка програмного продукту для організації біржі інтернет-проектів	118
<i>Тимошенко І.В.</i> Переваги серверного програмування інформаційних систем з використанням Spring Boot	120
<i>Трущенко М.О.</i> Вирішення питання аутентифікації в інформаційних системах з використанням токенів	121
<i>Шевченко Ю.Т.</i> Роль і місце візуального програмування в розробці інформаційних систем	123

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ

ПЛАТФОРМА 1. ВІДРОДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: РІВНЕВИЙ АНАЛІЗ	125
<i>Алексєєв С. С.</i> Зелена енергетика як складова світової безпеки	125
<i>Гарус М. В.</i> План Маршалла для післявоєнного відновлення економіки України	128
<i>Гуленко Н. Т.</i> Роль IT-бізнесу в економічному відродженні України	130
<i>Дегтярьова І. О.</i> Модель зростання фірми в кризових умовах	133
<i>Залітач В. А.</i> Інституціональна спроможність держави та розмір державного сектору України	135
<i>Касьянюк С. Я.</i> Макроекономічна політика у післявоєнний період	138
<i>Куренко В. О.</i> Сучасні тенденції розвитку інноваційних підприємств в Україні та їх відновлюваний вплив у післявоєнний період	140
<i>Куриленко М. Я.</i> Макроекономічні інструменти українського відродження	143
<i>Куруп О. А.</i> Мобільність робочої сили в умовах воєнної економіки	145
<i>Лісовець І. С.</i> Сталий розвиток українського бізнесу як рушійна сила економічного відродження	147
<i>Оніщенко Б. В.</i> Децентралізація управлінських процесів в контексті післявоєнної відбудови економіки України	149
<i>Федорук Є. А.</i> Ринок праці в Україні: проблеми відродження	151
<i>Фесенко І. О.</i> Бюджет України: від бюджету розвитку до бюджету війни	153

ПЛАТФОРМА 2. НАУКОВІ БАРВИ	156

Секція 1. Сучасні драйвери бізнес-економіки

<i>Андрікевич В. О.</i> Підвищення мотивації праці як фактор забезпечення конкурентоспроможності підприємства	156
<i>Бондаренко І. Ю.</i> Цифровий маркетинг як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства	158
<i>Войтович А. С.</i> Сучасні тренди інноваційного розвитку підприємства в епоху Цифровізації	160
<i>Наливайко О. Г.</i> Особливості формування пріоритетів споживачів у різних сферах господарювання	162
<i>Семенюк І. О.</i> Бізнес-процеси на підприємстві: поняття, методи управління та оцінки ефективності	164

Сотніченко Е.В., Позрібна В.С. Практика використання бенчмаркінгу у бізнес-моделях сучасних компаній	167
Хруленко О.О. Особливості сучасних підходів до забезпечення ефективності бізнес-моделі компаній	169
Черначук В.В. Теоретичні та методичні аспекти визначення та діагностування кризового стану на підприємстві.	171

Секція 2. Імперативи розвитку бізнесу в Україні

Андрікевич Д.С. Мотивація підприємницької діяльності.	174
Єфременко В.Л. Завдання оптимізації фінансово-майнового стану вітчизняних підприємств в сучасних умовах	176
Позрібна В.П. Мотивація та стимулювання персоналу як фактор підвищення ефективності управління підприємством	178
Старіна Е.І. Тенденції розвитку зеленої економіки в світі та Україні	180

Секція 3. Підприємництво: масштабування ідей та їх капіталізація

Барабаш В.І. Розвиток аграрного сектора на засадах біоекономіки	184
Коваль А.С. Соціальне підприємництво як метод самореалізації молоді України.	187
Колосінська А. П., Туцька Т. І., Науменко В. В. Формування системи мотивації персоналу готельно-ресторанного бізнесу.	189
Лобойко В.І. Сучасні передумови формування бізнес-моделі підприємства	192
Наливайко О.Г., Карасинський В.І. Підприємництво під час війни: психологія, адаптація, розвиток.	194
Пахомова О.Ю. Особливості управління бізнес-процесами промислових підприємств України	197
Пронович А.Р., Хоменко І.В. Найбільш успішні інноваційні українські стартапи у світі	198
Хвастунов Н.О., Борисенко С.П. Стратегічне планування як основа ефективного функціонування підприємства і проблематика стратегічного планування в Україні	200

Секція 4. Інновації та інтелектуальна власність у цифрову епоху

Білявський О.О. Сталий розвиток як інноваційний вектор забезпечення результативності діяльності підприємства	203
Льєнков Д.А. Диджитал-технології та особливості їх впровадження у діяльності підприємства	205

Секція 5. Лідерство та партнерство в бізнесі: стратегії і тактики

Барсегян А.А. Роль емоційного інтелекту у забезпеченні ефективності підприємства	208
Добровольська А.С. Управління ефективністю виробництва на підприємстві	210
Добровольська А.С. Сучасні підходи в управлінні логістикою	212
Сотніченко Е.В., Демченко Т.О. Стратегія блакитного океану і тактика її застосування в українських компаніях	213

ПЛАТФОРМА 3. СУЧАСНІ УПРАВЛІНСЬКІ ПРАКТИКИ В БІЗНЕСІ. 216

Козакова В.О. Методичні підходи до управління витратами	216
Лебідь І.В. Шляхи адаптації стратегії управління персоналом компанії в умовах пандемії	218
Шаховал А.М. Необхідність забезпечення гендерної рівності: основні причини	220
Іщенко А. В. Напрями усунення гендерної нерівності в організації: український та зарубіжний досвід.	222
Мохір А.А. Змістовно-суттєве розуміння поняття «цифрові комунікації» у новій реальності бізнес-організації	224
Якушевський В.С. Теоретичні засади забезпечення ефективності діяльності бізнес-організацій в умовах трансформації середовища функціонування.	226

ПЛАТФОРМА 4. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ. 229

Гожа Б. Б. Вплив інтернет-медіа на масову свідомість	229
Дрозд І. П. Управлінські підходи до оцінювання фінансової спроможності територіальних громад	231
Крижба Д. В. Ризики реалізації видаткових повноважень місцевого самоврядування за обмеженості фінансових ресурсів	234
Косаховський М. Б. Канали олігархічного впливу на прийняття рішень публічною владою	236
Романенко Є. О. Антикризова стратегія зростання платоспроможності громадян за рахунок додаткових інвестицій	238
Гаврилов І. С. Цифровізація зайнятості населення в контексті подолання кризових явищ, зумовлених пандемією COVID-19 та військовими подіями.	241

<i>Гошта С. О.</i> Протидія російській дезінформації в умовах війни.	243
<i>Губар К. В.</i> Антикорупційний вектор в політиці детінізації економіки України	249
<i>Філіпський В. В.</i> Державна політика соціального захисту ветеранів війни в Україні	251
<i>Куліцька Я. О.</i> Публічне управління розвитком цифрових компетенцій як чинник формування суспільного добробуту	254
<i>Мілюхіна А. Д.</i> Роль державних підприємств у розвитку національної економіки	256
<i>Скребець Д. О.</i> Боргова безпека України в умовах воєнного стану	259

ФАКУЛЬТЕТ МАРКЕТИНГУ

ПЛАТФОРМА 1. МАРКЕТИНГОВІ ІННОВАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ. 262

<i>Асадчих Юлія Олександрівна</i> Маркетингове управління у забезпеченні ефективності менеджменту проектами	262
<i>Бондаренко Марія Андріївна</i> Маркетингове управління в умовах війни	265
<i>Колпакова Яна Олексіївна</i> Роль та значення дизайну інтерфейсів (UX/UI) у маркетинговій діяльності компанії.	267
<i>Кругляк Ірина Василівна</i> Customer Journey Map як один з інструментів поліпшення клієнтського досвіду	269
<i>Кругляк Ірина Василівна</i> Управління маркетинговою діяльністю підприємства в умовах невизначеності та ризиків.	270
<i>Луньова Олена Павлівна</i> Маркетингове просування товарів у мережі інтернет.	272
<i>Нелеп Аліса Дмитрівна</i> Маркетингові аспекти можливостей роботи міжнародних компаній в Україні: як залучити до нас Amazon та Starbucks	274
<i>Приходько Катерина Русланівна</i> Дослідження ефективності впровадження брендингу у маркетингову діяльність готелю «HYATT REGENCY KYIV»	276
<i>Репко Анастасія Сергіївна</i> Сервісний дизайн як інноваційна складова маркетингової діяльності	278
<i>Репко Анастасія Сергіївна</i> Характеристика процесу розробки маркетингового тактичного плану	280
<i>Сухаревська Анастасія Вікторівна</i> SEO як маркетинговий інструмент підвищення конкурентоспроможності бізнесу.	283
<i>Томашук Анастасія Миколаївна</i> Інноваційні аспекти організації комплексу маркетингу в готельно-му бізнесі.	284
<i>Троянська Дар'я Андріївна</i> Ефективність інтернет-маркетингу у сфері видавничої діяльності.	287
<i>Федотова Оксана Костянтинівна</i> Методи оцінки лояльності споживачів як ефективний засіб покращення конкурентоспроможності підприємства.	288

ПЛАТФОРМА 2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВІДНОВЛЕННЯ МІСЦЕВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ ВІЙНИ 292

Секція 1. Стратегія відновлення місцевої економіки після війни

<i>Макоцька О.</i> Реалізація засад сталого розвитку при плануванні міського простору	292
<i>Чернюк К.</i> Засади «smart-city» в управлінні повоєнними містами.	294
<i>Сенюк Г.</i> Реіндустріалізація великих міст задля відновлення місцевої економіки	296
<i>Ніколаєва О.</i> Стратегія модернізації міської інфраструктури міста Києва в сучасних умовах	297
<i>Карнакова А.</i> Оновлення індустрії перероблення та утилізації відходів при відбудові постраждалих міст	299
<i>Дембіцька А., Квітка А.</i> Удосконалення системи показників соціально-економічного стану міста для стратегій відновлення та післявоєнного розвитку міста.	300
<i>Марченко А., Кучер С.</i> Стратегічний вибір напрямів відновлення та розвитку міст	303

Секція 2. Відновлення туристичного сектору України: проблеми і перспективи

<i>Ільченко Д.</i> Рекреаційно-оздоровчі заклади Кіровоградського регіону: проблеми воєнного часу та шляхи відновлення діяльності	305
<i>Грубась А.</i> Туризм в Україні після війни: досвід країн світу у відбудові туристичної галузі у повоєнний період	306
<i>Руденко Д.</i> Психологічний туризм як засіб реабілітації воїнів ЗСУ.	309
<i>Кольчик Д.</i> Післявоєнні перспективи туристичної дестинації Чорнобиль	311
<i>Крук Г.</i> Післявоєнні перспективи курортної зони Вінниччини	313
<i>Іваненко В.</i> Івент індустрія та її вплив на суспільство під час війни	315

<i>Валін В.</i> Приазов'я як центр оздоровчого туризму та післявоєнної реабілітації	317
<i>Сулейманов Р.</i> Післявоєнні перспективи курортної зони Приазов'я	319
<i>Терембець Д.</i> Вплив війни на подальший розвиток внутрішнього туризму в Україні	321
<i>Шпакович А.</i> Напрями подолання перешкод війни та пандемії Covid 19 туристичною галуззю України	323
<i>Плетяк В.</i> Проблеми та перспективи розвитку туристичних дестинацій Борисполя у поствоєнний період	326
<i>Гайдай І.</i> Напрями розвитку дестинації «Шацький національний природний парк» у повоєнний час	327
<i>Шербатюк О.</i> Напрями розвитку туристичної дестинації Вилкове у повоєнний період	329
<i>Нестерчук К.</i> Маркетингова стратегія розвитку Полтавської області у повоєнний час	331
<i>Паламарчук В.</i> Довоєнний стан дестинації м. Біла Церква та перспективи розвитку міста в майбутньому	333
<i>Горбатий В.</i> Розвиток туристичних дестинацій львівщини у повоєнний час	335
<i>Коваленко М.</i> Післявоєнний розвиток Чорнобиля, як туристичної дестинації	337
<i>Мідзяновська Д.</i> Канів як один із центрів формування української самоідентифікації	339
<i>Нікітюк А.</i> Створення та просування туристичних маршрутів містами — героями: Буча, Ірпінь, Гостомель	340
<i>Камбалова А.</i> Проблеми та перспективи відновлення Одеського рекреаційного регіону в післявоєнний період	342
<i>Радченко Н.</i> Розвиток туризму Запоріжжя у післявоєнний період	343
<i>Ревякіна О.</i> Маркетингові підходи щодо задоволення потреб рекреаційних послуг в післявоєнний час	346

ПЛАТФОРМА 3. РОЗВИТОК ПРИКЛАДНИХ КРЕАТИВНИХ ЗАДАЧ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 348

<i>Хоменко М.С.</i> Особливості t-критерію студента	348
<i>Благута Я.А. і Крушовська Д.О.</i> Моделі міжнародної торгівлі	350
<i>Книш Я.В., Брус А.Б.</i> Картель та домовленість	351
<i>Буряк А.С., Мироненко О.Ю.</i> Оптимальна ціна, граничні витрати, оптимальний обсяг виробництва	354
<i>Гайдай О.О., Яценко С.Р.</i> Класична модель ринкової економіки. Модель Кейнса	355
<i>Кузнєцова Т.М., Гедз М.А.</i> Математична модель дуополії Курно. Поняття рівноваги Штакельберга	356
<i>Фещенко А.А., Дорошенко Д.С.</i> Загальна характеристика та етапи побудови виробничих функцій	357
<i>Чирик В.С., Матійко А.О.</i> Визначення, властивості та приклади виробничих економічних функцій	359
<i>Попрійчук Н.Р., Стародуб Т.О.</i> Особливості моделі фірми в умовах олігополії	360
<i>Третяк В.С.</i> Оптимальна ціна, граничні витрати, оптимальний обсяг виробництва. Приклади	363
<i>Васильєв А.О., Шаповаленко П.С.</i> Модель олігополії з ціновим лідерством	365
<i>Черчелюк С.М.</i> Метод «дерево рішень»	366
<i>Пальчик Т.О.</i> Теорія ігор у логістиці	368
<i>Перебийніс Ю.В.</i> Застосування лінійної алгебри до розв'язання задач економіки	371

ПЛАТФОРМА 4. ІНШОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ВЕКТОРУ УКРАЇНИ 373

<i>Лановенко Б. О.</i> Cheap financing of construction and enterprises	373
<i>Скляр А. В.</i> Ukraine's path to European comfort	374

ПЛАТФОРМА 5. ЛОГІСТИКА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ 376

<i>Дубовий Є. Ю.</i> Комерціалізація інновацій у сфері логістики та ефективна логістика підприємства майбутнього	376
<i>Бортнюк О. С.</i> Методи підвищення ефективності закупівельної діяльності підприємства	378
<i>Чергинець Я. М.</i> Прикладні аспекти управління антикризовою стратегією підприємства	380
<i>Дворак Д. І.</i> Інноваційні методи організації процесу продажу	383

ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ

ПЛАТФОРМА 1. ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ВІДРОДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ 385

<i>Бушусьва Єва Костянтинівна</i> Соціально-комунікаційні технології як невід'ємна компонента економіки 4.0 в Україні	385
<i>Шептицька Ірина Олександрівна</i> Сучасні виклики та перспективи українсько-німецької співпраці у IT-сфері у контексті євроінтеграційної політики України	386

Фоков Володимир Петрович Соціальна відповідальність як чинник стійкого розвитку вітчизняних бізнес-організацій	388
Самойленко Віталій Валерійович Стартап – рух як фактор соціально-економічного розвитку України. . .	391
Плахтій Катерина Геннадіївна Технологічне лідерство в умовах трансформації глобальної економічної системи	393
Пекна Валерія Валеріївна Імплементация досвіду інноваційного розвитку Республіки Корея у інноваційну трансформацію економіки України	395
Мірза Софія Тахір Залучення іноземних інвестицій у високотехнологічні стартап проєкти	397
Кузнєцов Олександр Роль ПВЗВТ в економічних відносинах між Україною та ЄС	400
Гончар Софія Олександрівна Перспектива виробництва біопалива на агропромислових підприємствах України	401
Попова Марина Михайлівна Міжнародний валютний фонд у вирішенні глобальних проблем сьогодення	404
ПЛАТФОРМА 2. МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	406
<i>Дорошенко В.</i> Роль Європейського Союзу у післявоєнному відновленні економіки України	406
<i>Гавриш А.</i> Перспективні напрями стратегічного партнерства США та України у повоєнний період . . .	407
<i>Тан Цзялу</i> Перспективи співробітництва КНР та України у повоєнний період.	409
<i>Шишук Н.</i> Цілі сталого розвитку ООН як орієнтир у допомозі економічному відродженню України . .	410
<i>Миргородська О.</i> Міжнародні «зелені проєкти» у повоєнному відновленні економіки України.	413
<i>Вольф К.</i> Нова «зелена» політика як шлях європейської інтеграції та повоєнного відновлення України	415
<i>Демиденко М.</i> Можливості використання досвіду США в сфері «зелених інвестицій» для відновлення України	417
<i>Сумцов Д.</i> Повоєнне відновлення української економіки: шляхи та інструменти співпраці з міжнародними торговельними організаціями	419
<i>Анапріюк К.</i> Розвиток глобальної дослідницької мережі відродження економіки України.	421
<i>Мацейко О.</i> Інвестиційні проєкти багатонаціональних корпорацій як інструмент відновлення економіки України	423
<i>Сковородка В.</i> Розвиток венчурного підприємництва в системі інноваційної моделі відродження економіки України	426
<i>Грицик О.</i> Механізми залучення іноземних інвестицій в економіку України у повоєнний час.	429
<i>Харлов В.</i> Офшоризація бізнесу в контексті економічної безпеки України	432
<i>Рябич Ю.</i> Стратегічні напрями нарощення міжнародної конкурентоспроможності Києва в умовах повоєнного відновлення України	435
<i>Кубракова А., Степаненко І.</i> Міжнародні стратегії повоєнної відбудови Харкова.	438
<i>Ткачук В.</i> Фінансові механізми відбудови міст і місцевих громад повоєнної України	441
<i>Сукач Д.</i> Діджитал-інструменти у процесах формування економічної безпеки України.	443
<i>Іолтуховський І.</i> Інструменти розвитку фармринку України у повоєнний час.	446
<i>Петрикей О.</i> Міграційна політика України в стратегії повоєнної відбудови	448
<i>Сакович А.</i> Ринок праці України в умовах повоєнної відбудови	450
<i>Поврезняк Т.</i> Шляхи розвитку міжнародного науково-технологічного співробітництва України у повоєнний час.	452
<i>Перепелиця Н.</i> Місце скандинавських країн у світовій економіці в контексті потенціалу допомоги Україні	455
<i>Шенгерей А.</i> Екологічний маркетинг у стратегії відбудови України на засадах «зеленої економіки» . .	457
<i>Марченко М.</i> Перспективи реалізації «пришвидшеного сценарію» інтеграції України до ЄС	459
<i>Сергієнко М.</i> Потенціал українських підприємств на світовому ринку в повоєнний період	461
<i>Саттарова І.</i> Скасування торговельних обмежень ЄС для України: можливості для вітчизняних компаній	464
<i>Лозицька Ю.</i> Механізм забезпечення боргової стійкості України в умовах повоєнної відбудови	466
<i>Чемерис Ю.</i> Інтелектуалізація економіки в повоєнній відбудові України.	467
ПЛАТФОРМА 3. ПОТЕНЦІАЛ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ТА МАРКЕТИНГУ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ	470
<i>Андрійшина А., Богданець О.</i> Відродження експортного потенціалу України у повоєнний період	470
<i>Бабінцова В.</i> Стан та перспективи модернізації логістичної системи України у післявоєнний період . .	472
<i>Батякова О., Семенюк А.</i> Позиціонування української продукції на зарубіжних ринках під час війни та у повоєнний період.	476

Доценко О., Осадчук В. Механізм впливу міжнародної торгівлі послугами на економічне відродження України	478
Загурський М. Перспективи розвитку криптовалют на віртуальному ринку фінансових послуг України .	481
Клещенко К. Використання потенціалу міжнародних маркетплейсів у економічному відродженні України	482
Коровицька І., Шкура А. Особливості зовнішньої торгівлі України у період воєнного стану	484
Кохан О. Трансформація національної моделі економічної дипломатії для економічного відродження України	487
Кульчицька М. Підходи до формування бренду України як фактору економічного відродження у повоєнний період	489
Леута І., Миронов І. Роль робототехніки у відновленні економіки України.	492
Лотоцька К., Фірман Т. Особливості комунікаційних технологій міжнародних компаній на вітчизняному FMCG-ринку	494
Марцинюк А. Транспортно-експедиційні послуги у забезпеченні потреб військового часу та подальшого економічного відродження України.	496
Нагорна О. Трансформація вітчизняного медіаринку в контексті економічного відродження країни . .	498
Ніколайчук К., Нестеренко К. Маркетингові підходи до залучення прямих іноземних інвестицій у післявоєнний період розвитку української економіки	500
Новік І. Активізація міжнародної маркетингової діяльності вітчизняних підприємств за допомогою цифрових технологій	503
Осика А. Особливості взаємодії ТНК зі стейкхолдерами в умовах воєнного стану.	506
Пакунова К. Транснаціональні корпорації у відновленні та розвитку економіки України	509
Понемасов Д. Трансформація стратегій діяльності національних автовиробників в контексті економічного відродження України	511
Пригаровський Г., Шарова А. Напрями трансформації бренду України у повоєнний період.	513
Розумій Л. Стан та перспективи нарощування аграрного потенціалу України у повоєнний період . . .	516
Сахно Ольга Потенціал SMM-маркетингу для економічного відродження України	519
Трибрат К. Пріоритети розвитку агропродовольчого сектору України у повоєнний період	521
Шкребітєнко Я. Цифрова дипломатія для економічного відродження України.	523
Штільгойз О. The impact of international negotiations on solving post-war problems in oil and gas sector of Ukraine	526

ПЛАТФОРМА 4. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ 529

Автономов Олексій Денисович Перспективи відродження науково-технологічного потенціалу України за підтримки європейських партнерів	529
Алексєєв Вікторія Олександрівна Соціальна відповідальність бізнесу як умова входження України в європейський економічний простір.	531
Аршакаян Роберт Тігранович Інвестиційні програми Європейського Союзу в Україні в контексті реалізації національних економічних інтересів країни	533
Бродецька Єлизавета Олексіївна Лібералізація доступу українських товарів до ринку Євросоюзу: економічне значення для України.	536
Васкевич Марія Романівна Нові види туризму на міжнародному туристичному ринку.	538
Войтина Марина Сергіївна Соціально-економічні наслідки міжнародної трудової міграції.	540
Концеба Анна Сергіївна Вплив торговельної політики ЄС на відродження економіки України.	543
Корчак Максим Ігорович Сучасний стан та особливості міжнародного ринку харчових продуктів в контексті забезпечення цілей сталого розвитку	545
Марченко Світлана Анатоліївна Перспективи реалізації інвестиційних проектів європейських фінансових організацій в Україні.	546
Можна Валерія Олегівна Застосування досвіду ЄС у вирішенні проблем використання ґрунтів сільськогосподарського призначення в Україні	548
Пархомчук Катерина Русланівна Використання інструментів політики сусідства ЄС для відродження економіки України	551
Фетісов В'ячеслав Андрійович Україна в системі аутсорсингових бізнес-стратегій європейських підприємств	553
Чайковський Олексій Володимирович Перспективи розбудови безвуглецевої економіки в ЄС та участь України в майбутньому зеленої енергетики	555
Чухась Богдан Володимирович Вплив процесів злиттів і поглинань на конкурентоспроможність економіки в умовах глобалізації.	558
Шлапаченко Костянтин Володимирович Сучасний стан торговельного співробітництва України з ЄС. .	560

ПЛАТФОРМА 5. МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ЕКОНОМІЧНОЇ РОЗБУДОВИ УКРАЇНИ. 563

<i>Брага Олена</i> Фундаментальний аналіз коливань валютного курсу гривні під впливом російської агресії	563
<i>Мамедлі Амрах Савалан огли</i> Технічний та фундаментальний аналіз світового ринку зернових: вплив російсько-української війни на світову кон'юнктуру	566
<i>Мельник В'ячеслав</i> ETF як головний інструмент заощаджень для роздрібних інвесторів	569
<i>Чурсанов Єгор</i> Криптовалюти та технологія блокчейн, як каталізатор формування майбутньої фінансової системи	570
<i>Шевєрдіні Ілля</i> Реальність розбудови ІТ сектора України на тлі військового вторгнення Росії	573

ПЛАТФОРМА 6. ПОГЛИБЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ПАРАДИГМІ ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІСТІВ 576

Підсекція «Англійська мова»

<i>Гужва Катерина</i> Креативна економіка в Україні: сучасні виклики та перспективи розвитку	576
<i>Аршакаян Роберт</i> Перспективи післявоєнного економічного розвитку України в стратегічних сферах	579
<i>Кузнєцова Тетяна</i> Відродження України як нації	582

Підсекція «Іспанська мова»

<i>Закревська Стелла</i> Distrito 22 Kyiv — допомога Іспанії на шляху відбудови та економічного відродження України	584

Підсекція «Французька мова»

<i>Латишов Владислав</i> Ринок праці та перспективи його оптимізації в Україні	586

ПЛАТФОРМА 7. АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ 589

<i>Богдан Марина</i> Unterstützung und Entwicklung kleiner und mittlerer Unternehmen während des Krieges in der Ukraine.	589
<i>Голод Світлана</i> Рятувальне коло для українських підприємств під час війни	590
<i>Замай Катерина</i> Metaverse: Möglichkeiten für die ukrainische Wirtschaft	591
<i>Іванова Поліна</i> Нові виклики: українська індустрія моди під час війни	593
<i>Малахатко Ганна</i> Internationale Partnerschaft der Ukraine bei der Lösung ökologischer Probleme.	594
<i>Мороз Катерина</i> Auswanderung junger Menschen zum Studium im Ausland	597
<i>Чаюн Людмила</i> Warum haben Studenten eine reduzierte Lernproduktivität.	598
<i>Цатурян Арутюн</i> Wirtschaftliche Folgen der russischen Aggression gegen die Ukraine	599

ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

ПЛАТФОРМА 1. ОБЛІК, ПОДАТКОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ, АНАЛІЗ ТА ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ 601

<i>Блінська Діана Сергіївна</i> Кредитна спілка майбутнього: чого очікувати від нового законодавства?	601
<i>Борко Ольга Олександрівна</i> Сутність заробітної плати як економічної категорії	603
<i>Бузевиц Гліб Ігорович</i> Резервування як інструмент управління ризиками в діяльності кредитних спілок	604
<i>Блінська Діана Сергіївна</i> Ціна фінансового капіталу — важливий аналітичний показник для прийняття фінансових рішень	606
<i>Гонтар Марина Сергіївна</i> Особливості функціонування спрощеної системи оподаткування в умовах відбудови економіки України	608
<i>Грабовська Марина Василівна</i> Організація фінансового моніторингу в небанківських фінансових установах	610
<i>Гринько Ілля Євгенович</i> Облікові аспекти діяльності неприбуткових організацій в Україні в умовах воєнного стану	612
<i>Груша Дарія</i> Інформаційні джерела для складання фінансової та бюджетної звітності	614
<i>Грушківська Аліна Володимирівна</i> HR-аналітика у забезпеченні управління персоналом	615
<i>Довбня Віталіна Олександрівна</i> Формування облікової політики щодо виробничих запасів	617
<i>Драч Катерина</i> Особливості формування облікової політики в установах державного сектору	619
<i>Дубовик Марія Федорівна</i> Аналіз впливу ліквідності та платоспроможності на економічний потенціал підприємства	621

Дурицька Марія Фінансова звітність відповідно до НП(С)БОДС та МСБОДС: спільне та відмінне . . .	623
Жук Наталія Валентинівна Фінансова звітність небанківських фінансових установ: перехід до формату XBRL	626
Журавльова Владлена Користувачі звітності установ державного сектору.	628
Іванюк Ольга Основні аспекти складання та затвердження кошторису суб'єктами державного сектору	629
Козолій Анастасія Віталіївна Аналіз орендних операцій та їх вплив на фінансовий результат діяльності підприємства	631
Котвіцька Марія Валентинівна Класифікаційний XYZ-аналіз товарних ліній.	632
Кухаренко Артур Олександрович Перспективи становлення податкової системи в умовах економічного відродження України	633
Куцопатра Богдана Сергіївна Економічна сутність власного капіталу та його склад	635
Литвинчук Поліна Олегівна Резерви страхових компаній: особливості формування та обліку.	637
Музика Іванна Петрівна Оцінка наслідків російсько-української війни: обліковий аспект.	639
Пелих Анастасія Олександрівна Статистичний аналіз дебіторської заборгованості житлово-комунального господарства	641
Петрова Вікторія Особливості складання статистичної і податкової звітності установами державного сектору	643
Пірожжик Олена Олександрівна Навчання персоналу коштом роботодавця: облік та оподаткування . .	645
Післегіна Тетяна Сергіївна Аналіз дебіторської заборгованості та її вплив на оборотний капітал підприємства	647
Романюк Вероніка Василівна Податкові механізми реалізації політики збалансованого розвитку в Україні	649
Сигидиненко Денис Вікторович Сучасні підходи оптимізації податків в контексті збільшення доходів. . .	651
Тютюнник Данило Сергійович Зниження фінансового навантаження на клієнтів банків та фінансових установ у період воєнного стану	654
Юрченко Катерина Звітність установ державного сектору	635

ПЛАТФОРМА 2. ІННОВАЦІЙНІ ТА DIGITAL-ТЕХНОЛОГІЇ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ 658

Бойко Олександр Вікторович Аналіз даних та показників діяльності в XBRL форматі: сучасні виклики і рішення.	658
Гергало Катерина Володимирівна Перспективи аудиту формування та використання власних фінансових ресурсів підприємства: методичний аспект	660
Дяченко Ірина Михайлівна Актуальні проблеми списання знищених виробничих запасів підприємства в період воєнного стану	663
Зубенко Валентина Сергіївна Роль державного аудиту у забезпеченні економічного відродження України	664
Петрова Милослава Володимирівна Питання законодавчого регулювання оплати праці в умовах воєнного стану	666
Сіра Тетяна Сергіївна Облік поточних зобов'язань в умовах воєнного стану в Україні	668
Степанишина Юлія Олегівна Особливості цифровізації бухгалтерського обліку вітчизняних підприємств: сучасні виклики	670
Фадіна Єлизавета Костянтинівна Проблеми організації процесу оплати праці в умовах воєнного стану в Україні	673
Харченко Любов Іванівна Проблеми мотивації та оплати праці в умовах воєнного стану	674

ПЛАТФОРМА 3. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ 676

Секція 1. Сучасні моделі обліку та звітності в контексті інноваційного розвитку

Баклан Анастасія Юрійвна Аудиторська оцінка фінансової звітності	676
Беренич Магдалина Михайлівна Визнання та оцінка виробничих запасів підприємства.	678
Басараб Юлія Олександрівна Податок на додану вартість: особливості електронного адміністрування	680
Волинець Віта Володимирівна Ремонт та відновлення інфраструктури електромереж в умовах війни: особливості організації та обліку	683
Гайдук Аліна Русланівна Дефініції капітальних інвестицій	686
Гладченко Ангеліна Олександрівна Особливості трудових відносин та обліку оплати праці в умовах воєнного стану	687

<i>Груша Дарія Іванівна</i> Управління податковим боргом в умовах дії військового стану	690
<i>Дика Юлія Василівна</i> Організація та методика обліку виробничих запасів підприємства	691
<i>Журавльова Владлена Валеріївна Солонюк Роман Олегович</i> Зміни в оподаткуванні ФОП під час воєнного стану	694
<i>Ковальова Анна Володимирівна</i> Сутність та проблематика оцінки вибуття запасів.	696
<i>Крамаренко Анастасія Олександрівна</i> Особливості обліку поліпшення основних засобів у 2022 році	698
<i>Левковська Поліна Іванівна</i> Оплата праці біженця в умовах воєнного стану	700
<i>Луценко Владислава Олександрівна</i> Методика обліку під час призупинення виробництва внаслідок воєнного стану	702
<i>Мальованна Єлизавета Костянтинівна</i> Поняття інновацій та інноваційної діяльності на підприємстві	704
<i>Москаленко Ярослав Олексійович</i> Бухгалтерський облік соціального капіталу	706
<i>Павлюк Інна Олександрівна</i> Особливості формування та облік доходів підприємства	708
<i>Туманова Катерина Миколаївна</i> Вплив МСФЗ 16 на облік орендних операцій та фінансову звітність компаній	710
<i>Шолом Яна Віталіївна</i> Формування облікової політики щодо відображення інформації про виробництво продукції хлібобулочних виробів	712
<i>Яковенко Софія Андріївна</i> Облік запасів в сучасному інформаційному середовищі: проблеми і перспективи	714
<i>Яременко Андрій Володимирович</i> Інтеграція енергетичного сектору економіки України в економічний та правовий простір ЄС: облікові аспекти	716
<i>Яйченя Дарина Сергіївна</i> Особливості обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів	718
<i>Яценко Катерина Сергіївна</i> Облік орендних операцій у бюджетних установах.	720

Секція 2. Системи і методи управлінського та фінансового менеджменту

<i>Гавриленко Ірина Анатоліївна</i> Методичні підходи до організації та методики аналізу власного капіталу	723
<i>Гордієнко Дар'я Олегівна</i> Особливості формування собівартості продукції в системі функціонального калькулювання (ABC).	724
<i>Зварич Альбіна Олегівна</i> Порівняльна характеристика основних вітчизняних та зарубіжних методів обліку витрат.	726
<i>Казмірчук Карина Юрійвна</i> Інформаційне забезпечення аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства	728
<i>Каліш Ірина Юрійвна</i> Роль обліково-аналітичної інформації в системі антикризового управління підприємств	730
<i>Коваленко Валерія Ігорівна</i> Теоретичні засади контролю розрахунків за виплатами працівникам	732
<i>Максютенко Юлія Олексіївна</i> Сутність методу директ-костинг, його недоліки та переваги	734
<i>Следь Леся Олександрівна</i> Особливості управлінського обліку витрат підприємства	735
<i>Чумак Анна Валеріївна</i> Особливості організації аналізу грошових потоків підприємства.	737
<i>Шкіль Юлія Ігорівна</i> Облік дебіторської заборгованості: управлінський та організаційний аспекти.	739

Секція 3. Бізнес-консалтинг та аутсорсинг в бухгалтерському обліку

<i>Брашавецька Олена Валеріївна</i> Теоретичні засади розвитку аутсорсингу в Україні	741

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ, СОЦІОЛОГІЇ ТА ПСИХОЛОГІЇ

ПЛАТФОРМА 1. СОЦІОЕКОНОМІЧНИЙ ВЕКТОР ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ	743
<i>Заривних Катерина</i> Зайнятість в умовах нової соціоекономічної реальності.	743
<i>Красноусова Поліна</i> Демографічні процеси України: сучасний стан та перспективи покращення.	745
<i>Ходаківська Анна</i> Залучення високо-потенційних працівників в цифровому середовищі	746
<i>Варшава Дарина</i> Ціннісна пропозиція роботодавця для покоління X: особливості та структура.	749
<i>Шуліка Богдана</i> Корпоративна соціальна відповідальність як фактор відбудови України.	751
<i>Єрема Вікторія</i> Соціальна відповідальність бізнесу в умовах війни	753
<i>Капітан Лілія</i> Рейтинги ефективності соціальної відповідальності організацій у різних країнах світу.	755
<i>Хурдепа Яна, Ходаківська Анна, Литвин Анастасія</i> Соціальні проєкти з психоемоційної підтримки.	757
<i>Леонова Богдана</i> Зелена економіка як основа інноваційного розвитку	759
<i>Паращук Єлизавета</i> Ефективна організація та нормування праці в формуванні професійних компетентностей працівників.	760
<i>Глебець Діана</i> Європейські критерії визначення якості вищої освіти	763

Шкрабова Анастасія Відбудова ринку «Барабашово»: соціоекономічний вектор	765
Суховерська Дарина Оцінювання ефективності персоналу в умовах дистанційної зайнятості.	767
Мунтян Віталія Особливості мотивації персоналу за дистанційної зайнятості.	769
Давидюк Аліна Роль соціального інвестування в процесі стійкого розвитку суспільства.	771
Герасименко Ірина Цифровізація як один зі шляхів підвищення продуктивності праці аграрного сектору України.	773
Поврезнюк Тетяна Вплив «відтоку мізків» на ринок праці України внаслідок війни	775
Трикіша Олена Працевлаштування українських моряків під час воєнного стану.	778

ПЛАТФОРМА 2. ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ УКРАЇНИ: ІННОВАЦІЙНІ ІДЕЇ ТА ПРОЄКТИ

Березовчук Наталія Сергіївна Особливості застосування діяльнісного підходу в сучасній освіті	781
Вознюк Яна Дмитрівна Педагогічний потенціал економічних дисциплін у формуванні комунікативної компетентності здобувачів професійної освіти.	783
Волосюк Карина Сергіївна Авторитарність особистості як схильність підтримувати авторитарний режим в країні.	784
Горай Владислав Олегович Раціональний/іраціональний тип мислення у прийнятті рішень	786
Гринчук Альона Володимирівна Особистісні детермінанти агресивної поведінки підлітків.	788
Єліна Марія Олександрівна Теоретичний аналіз проблеми емоційного вигорання вчителів в умовах пандемії COVID-19	790
Кононенко Тетяна Володимирівна Взаємозв'язок психологічного благополуччя та психологічної гнучкості персоналу організації	792
Мирошник Алла Олександрівна Особливості формування креативного мислення здобувачів економічних спеціальностей в сучасних умовах онлайн навчання.	794
Михно Таїсія Валентинівна Маркери переживання кризи особистістю	796
Морозов Дмитро Сергійович Зв'язок життєстійкості та соціально-психологічної адаптації студентів до умов змішаного навчання.	798
Остафійчук Тетяна Михайлівна Психологічні особливості депресивних станів працівників медичної галузі в умовах ковідної пандемії	800
Семьонова Наталія Петрівна Зв'язок стилю виховання та рівня розвитку самостійності дитини дошкільного віку.	801
Сокол Ілона Андріївна E-learning у професійній освіті: інноваційні можливості та перспективи.	802
Ташко Анастасія Андріївна Формування лідерських компетентностей у здобувачів фахової передвищої освіти в процесі викладання економічних дисциплін.	805
Тимошенко Дарина Олександрівна Прикладні аспекти сучасного психоаналізу.	806
Фадєєва Наталія Ігорівна Психологічні особливості емоційного вигорання юристів.	808
Федоренко Марина Анатоліївна Особливості психологічного благополуччя розлучених жінок	810
Чаруна Валентина Миколаївна Зв'язок емоційних атитюдів та особистісних цінностей студентів . . .	812
Шкуратова Ірина Геннадіївна Концепція створення сенсорного простору для емоційного розвантаження студентів ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана»	813

ПЛАТФОРМА 3. СУСПІЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Бурбела Вероніка Ігрова індустрія як чинник відродження економіки України	817
Куценко Роман Анатолійович Соціалізація особистості як інструмент визначення соціально-економічного потенціалу особистості.	819
Липко Дар'я Валентинівна, Каліберда Аліна Олександрівна, Гайченя Ірина Юріївна Місто як предмет філософських роздумів: Київ у творчості Сергія Кримського	820
Лобода Катерина Петрівна Архетипи української культури у творчості Сергія Жадана	822
Молоціян Валерія Костянтинівна Соціальне підприємництво в процесі економічного відродження України	824
Назімова Олександра В'ячеславівна Покращення соціального самопочуття населення України як показник поліпшення економічної ситуації в країні.	826
Онїщук Ілля Ігорович The role of social intelligence in the socialization of students in the academic environment	828
Перебийніс Юлія Володимирівна Українські філософи-шістдесятники та їх вплив на формування української ідентичності.	829
Печинський Роман Віталійович Політична культура працездатного населення: соціальний ресурс економічного відродження	831

Поляков Володимир Геннадійович, Ревнюк Людмила Юрійівна Цілеспрямований вплив на сприйняття членами соціуму майбутніх економічних змін: просвіта vs маніпулювання	833
Проніна Поліна Андріївна Волонтерство як ресурс відновлення України	834
Радловська Вікторія Володимирівна Філософські виміри концепції «національної аристократії» В'ячеслава Липинського	836
Різняк Марія Олександрівна Типологія сприйняття інновацій в сучасних суспільствах	838
Редька Марина Ігорівна, Мартинова Катерина Олексіївна У пошуках «миру душевного»: чи спіймав світ Григорія Сковороду?	840
Сердюк Вікторія Віталіївна, Дмитренко Олена Сергіївна Дмитро Чижевський як історик української філософії	841
Скворцова Діана Миколаївна Вплив соціокультурних чинників на споживчі практики сучасного українського суспільства	843
Соломнянюк Дарина Олексіївна Використання крупним та середнім бізнесом потенціалу соціальних мереж	844
Співаченко Іванна Святославівна Дослідження стану та перспектив формування екосистеми підтримки соціального підприємництва	845
Шльонський Максим Олександрович Формування української національної ідеї: традиція та перспективи	847

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ

ПЛАТФОРМА 1. ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ: КРЕАТИВНІ ІДЕЇ ТА МОЖЛИВОСТІ (АНГЛІЙСЬКА МОВА)	850

Азовцева Ксенія, Кириченко Валерія, Тесля Анна Vectors of economic recovery and infrastructure of Ukraine after the Russian-Ukrainian war	850
Баєва Анастасія, Ничипорук Ярослав Funding opportunities for the recovery of Ukraine's economy	852
Гавриленко Анастасія, Мамчич Наталія Current issues of information technologies developments in the private and public sector	854
Гарагода Анастасія The Marshal Plan for the Rebuilding of Ukraine.	857
Парфененко Оксана Trends in tourism development in Ukraine in times of recovery	858
Поврезнюк Тетяна How blockchain technology can help rebuild Ukraine	860
Пишнюк Дмитро Митна політика в Україні, напрями та перспективи розвитку	862
Слободян Яна Вплив державного боргу на конкурентоспроможність та економічне зростання національної економіки.	864

ПЛАТФОРМА 2. КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ ТА ІНВЕСТИВАННЯ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ	866

Алієва Г.Г. Виклики війни для розвитку блокчейну в Україні	866
Веремієць М.Д. Споживче кредитування в Україні: проблеми та перспективи розвитку	868
Гончарук Ю.О. Сучасна роль венчурних інвестицій	870
Гурова А.І. Прогнозування банкрутства: проблеми та перспективи застосування методик в умовах невизначеності	872
Єрема В.О. «Зелені» інвестиції як інструмент відродження економіки України	874
Жмуд А. П. Поліпшення інвестиційного клімату України для економічного відродження	876
Зіник А.В. Мальцева А.Д. Інструменти підтримки фінансової стійкості економіки України в умовах воєнного стану	878
Ішук О.Д. Грошові потоки страхових компаній в умовах максимальної невизначеності	880
Кириленко А. О. Активізація інвестиційної діяльності в Україні в умовах невизначеності	883
Кокша Д.О. Перспективи розвитку криптовалюти в Україні на основі прикладів інших країн.	885
Кушнір О.О. Інвестиційна стратегія майбутнього України	886
Леонова Б.І. Індустріальні парки як інструмент розвитку інноваційної діяльності в умовах невизначеності	889
Матюшко А. О. Інвестиції у розвиток «зеленої» енергетики в Україні	890
Олійник А.А. Екзогенні чинники в прогнозуванні платоспроможності компанії	892
Павленко А.А. Фінансовий лізинг як інструмент інвестування	894
Прохорова О.О. Напрями інвестування в Україні в умовах невизначеності	895
Руда В. Г. Фінансові інвестиції в умовах невизначеності: зарубіжний досвід та українські реалії	897
Скорик Д.В. Оцінка соціальних проєктів	899

<i>Табачук Л.С.</i> Вплив пандемії covid-19 на розвиток стартапів	901
<i>Тарабукіна Д. Ю.</i> Green fintech: сутність та перспективи розвитку	903
<i>Тихоплав А.М.</i> Прийняття управлінських рішень та їх вплив на фінансовий стан підприємства в умовах війни	904
<i>Яковлев М. Р.</i> Технопарки у розвитку інноваційної економіки України	907

ПЛАТФОРМА 3. БАНКІВСЬКИЙ ТА СТРАХОВИЙ БІЗНЕС: ІННОВАЦІЇ, КРЕАТИВНІ ІДЕЇ, FINTESCH-РІШЕННЯ. 909

<i>Асонов Максим Сергійович</i> Роль фінансових посередників у відновленні економіки України	909
<i>Болдирєв Феодосій Віталійович, Сиротенко Марія Романівна</i> Страхування банківських ризиків в Україні: сучасна практика та перспективи розвитку	911
<i>Василенко Андрій Андрійович</i> Кадрова безпека, як складова економічної безпеки банківської установи	913
<i>Корчака Юлія Володимирівна</i> Інноваційні вектори розвитку добровільного медичного страхування в Україні	915
<i>Матюх Михайло Володимирович</i> Андерайтингова політика як інструмент забезпечення фінансової стійкості страхової компанії	917
<i>Пацаль Олександра Олегівна, Донцова Ольга Сергіївна</i> Електронна ідентифікація та верифікація клієнтів як прояв інновацій у фінансовому секторі	919
<i>Пацаль Олександра Олегівна, Сиротенко Марія Романівна</i> Розвиток фінтех у відновленні й розбудові економіки України	921
<i>Перепелюк Тетяна Василівна</i> Страхування життя: тенденції та європейський досвід	925
<i>Петруха Софія Аркадіївна</i> Шляхи підвищення ефективності управління фінансовим станом страховика	927
<i>Повидиш Анна Олексіївна</i> Роль кредиту у розвитку та відновленні економіки України	928
<i>Подольчук Олег Володимирович</i> Маркетинг як інструмент активізації розвитку страхового бізнесу	931
<i>Пономаренко Катерина Олександрівна</i> Розвиток необанкінгу в Україні та світі	932
<i>Стрибайло Артем Юрійович</i> CBDC та їх вплив на фінансову систему	934
<i>Терно Надія Анатоліївна</i> Кредитні спілки у економічному відродженні України	936
<i>Тесленко Анна Анатоліївна</i> Заходи забезпечення фінансової безпеки банку	939
<i>Тронь Андрій Андрійович</i> Дистанційна праця в контексті забезпечення кадрової безпеки фінансового бізнесу	940
<i>Шалаєв Владислав Юрійович</i> Ризики діяльності малого підприємництва в Україні під час пандемії COVID 19	942
<i>Шличкова Олександра Сергіївна</i> Кібербезпека у галузі фінансових послуг	944

ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ

ПЛАТФОРМА 1. ПУБЛІЧНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: СУЧАСНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ 947

<i>Токунов В'ячеслав Віталійович</i> Фінансово-економічна ситуація в Україні в умовах воєнного стану	947
<i>Риженко Тетяна Григорівна</i> Особливості проведення податкових перевірок в умовах воєнного стану	949
<i>Кичинська Анастасія Олександрівна</i> Правові основи організації освітнього процесу у закладах вищої освіти під час воєнного стану	951
<i>Жолондієвська Ілона Віталіївна</i> Перспективи посилення впливу кінематографу на зміцнення культурного розвитку України	953
<i>Левицький Максим Олегович</i> Правовий аспект передавання заморожених активів російської федерації до України: проблеми та особливості	956
<i>Шорнікова Софія Олегівна</i> Закон США «Про ленд-ліз» 2022 р. — ефективний засіб міжнародної допомоги Україні для подолання російської агресії і боротьби з «рашизмом»	959
<i>Плаван Анастасія Романівна</i> Організаційно-правові перспективи післявоєнної економічної відбудови	961
<i>Левицький Максим Олегович</i> Актуальні аспекти правового регулювання віртуальних криптовалютних активів в Україні	963
<i>Сніжко Вікторія Сергіївна</i> Правовий режим оподаткування в умовах воєнного стану в Україні	965
<i>Тертишник Людмила Валеріївна</i> Відповідальність платників податків на період дії воєнного стану	967
<i>Сулім Ілля Сергійович</i> Роль податкової системи у формуванні бюджету України	969
<i>Тернавська Єлизавета Ігорівна</i> Здійснення своїх повноважень органами місцевого самоврядування на окупованих територіях	971

ПЛАТФОРМА 2. НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА ЕКОНОМІЧНЕ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ:	
ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ	973
Секція 1. Конституційні засади національної безпеки України	
<i>Лісова Сніжана</i> Конституційно-правове забезпечення національної безпеки під час правового режиму воєнного стану.	973
<i>Статкевич Денис</i> Захист інформаційної безпеки як складової національної безпеки: український та міжнародний досвід	975
<i>Припула Карина</i> Інноваційні засади здійснення правосуддя судом присяжних в Україні та зарубіжних країнах	978
<i>Поліщук Андрій</i> Перехідне правосуддя: перспективи для України	981
<i>Карунська Анна</i> Конституційні засади захисту прав внутрішньо переміщених осіб.	983
<i>Гедз Владислава</i> Кібербезпека як складова національної безпеки.	986
Секція 2. Захист національної безпеки та економічної стабільності України:	
кримінально-правовий аспект	
<i>Мерзлюк Анастасія</i> Щодо кримінальної відповідальності за кіберзлочини проти національної безпеки України в умовах воєнного стану.	989
<i>Плаван Анастасія</i> Проблемні питання кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. . .	991
<i>Онищенко Марія</i> Питання кримінальної відповідальності за шпигунство: національний та європейський досвід	993
<i>Курінська Яна</i> Аналіз кримінальної відповідальності за державну зраду: порівняльна характеристика кримінального законодавства України, Ізраїлю та Китаю	996
<i>Юрченко Анна</i> Криміналізація незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги	998
ПЛАТФОРМА 3. ЮРИДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ	1001
<i>Статкевич Денис Іванович</i> Вплив війни на формування громадянського суспільства в Україні	1001
<i>Лісова Сніжана Олександрівна</i> Реалізація норм права як важливий елемент на шляху до економічного відродження України	1003
<i>Плохотнюк Юлія Геннадіївна</i> Правові гарантії економічних, майнових та трудових прав громадян в період воєнного стану.	1006
<i>Мерзлюк Анастасія Олександрівна</i> Право людини на вільний вибір місця проживання на тимчасово окупованій території.	1008
<i>Чечко Анастасія Сергіївна</i> Правове регулювання волонтерської діяльності в Україні як передумова для економічного відродження.	1010
<i>Бачинська Вікторія Олександрівна</i> Економічне відродження України в поствоєнний час	1012
<i>Плаван Анастасія Романівна</i> Соціально-економічний розвиток регіонів як принцип територіального устрою України.	1015
<i>Кондратюк Ірина Сергіївна</i> Правові аспекти забезпечення стабільності фінансової та бюджетної політики держави в умовах воєнного стану	1017
<i>Паш Ярина Василівна</i> Електронна економіка як стратегічний напрямок державної економічної політики України.	1019
<i>Саврасов Ян Костянтинович</i> Застосунок «Дія» як інструмент для відродження економіки України — юридичний аспект	1021
<i>Карунська Анна Олегівна</i> Правові аспекти підвищення інвестиційної привабливості України	1023
<i>Марчук Анастасія Андріївна</i> Інвестиції для відновлення транспортної сфери України у повоєнний період — юридичний аспект.	1025
<i>Блохіна Анастасія Миколаївна</i> Правові аспекти підтримки бізнесу в Україні під час воєнного стану	1027
<i>Юрченко Анастасія Сергіївна</i> Підтримка і розвиток середнього бізнесу у повоєнний період: юридичний вимір.	1030
<i>Лісецька Марина Олегівна</i> Глобалізація як фактор економічної безпеки держави в контексті зовнішніх загроз.	1032
<i>Припула Карина Сергіївна</i> Сучасний стан та перспективи співпраці України з ЄС, спрямованої на економічне відродження України	1033
<i>Розуменко Марія Дмитрівна</i> Перспективи вступу України до ЄС в контексті російсько-української війни	1035
ПЛАТФОРМА 4. ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ВИБІР УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	1038
<i>Голота Вадим</i> Втрати української економіки від російської агресії 2014–2022.	1038

Ягодка Вікторія Соціальний діалог: проблема досягнення стандартів Європейського Союзу.	1040
Залевська Єлизавета Європейські соціальні стандарти.	1041
Мартинова Олександра Інформаційна війна у сучасних умовах.	1043
Іванов Іван Роль українського парламенту в європейській інтеграції.	1045
Сидоренко Крістіна Євроінтеграційне спрямування зовнішньої політики України на сучасному етапі.	1046
Єрмолюк Григорій Ленд ліз для України: сутність та значення.	1047
Губін Данило, Коваленко Єва Напрями оптимізації діяльності міжнародних організацій на сучасному етапі.	1049

ПЛАТФОРМА 5. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВІДНОВЛЕННЯ МАЙНОВОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА, УШКОДЖЕНОГО ВНАСЛІДОК ВОЄННОГО СТАНУ. 1052

Безпальчук Є. В. Спрощення митних процедур для українських суб'єктів господарювання на період дії воєнного стану	1052
Бобик М. В. Особливості відповідальності за недобросовісну конкуренцію	1054
Борисенко Т. А. Медичний нейтралітет: основи концепції та стан дотримання під час воєнного стану в Україні	1057
Васюра К. В. Правове регулювання відновлення ринку праці у воєнний період.	1060
Вербовий О. О., Король Л. В. Особливості здійснення правосуддя в умовах воєнного стану.	1061
Гедз В. О. Правові засади націоналізації майна українських компаній, засновниками яких є громадяни РФ	1064
Довга М. М. Нормативно-правове регулювання сфери охорони здоров'я під час воєнного стану	1066
Жук А. Р. Неправомірне використання ділової репутації суб'єктів господарювання як одна із форм недобросовісної конкуренції.	1069
Іванова А. С. Правове регулювання діяльності з надання туристичних послуг	1071
Литвинова К. С. Актуальні зміни законодавства щодо відновлення нерухомого майна суб'єктів господарювання внаслідок воєнних дій країни-агресора.	1073
Литвинова К. С. Правовий режим роботи закладів охорони здоров'я в умовах воєнного стану	1076
Мацькова І. П. Діяльність Антимонопольного комітету України в умовах воєнного стану	1078
Михальчук М. В. Порядок подання заяв про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію в умовах воєнного стану	1079
Мужайло С. В. Законодавство про економічну конкуренцію у зарубіжних країнах	1082
Ніштенко В. О. Особливості забезпечення позову у господарському процесі	1085
Пархоменко М. С. Вилучення активів та корпоративних прав російських компаній як спосіб захисту від держави-агресора	1086
Пастух А. Т. Правове регулювання здійснення державно приватного партнерства у сфері земельних ділянок	1089
Паши Я. В. Особливості трудових правовідносин в умовах воєнного стану.	1092
Петровська Т. В. Недоліки застосування примусового поділу суб'єкта господарювання	1094
Пожар А. Р. Конкуренційне законодавство «по-воєнному»	1095
Ребрик К. М. Питання публічного адміністрування в сфері карантину рослин	1097
Сорока О. В. Правове регулювання надання медичної допомоги під час воєнного стану.	1099
Спориш А. М. Стадія відкриття провадження у справі у господарському процесі	1101
Стаднічук О. І. Лібералізація законодавства щодо ліцензування під час воєнного стану як спосіб підтримки українських суб'єктів господарювання	1103
Янкова Ю. С. Правовий режим воєнного стану в Україні: порядок введення, припинення та скасування	1106

ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЕКОНОМІЦІ

ПЛАТФОРМА 1 КІЛЬКІСНІ МЕТОДИ ІННОВАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Касьянюк С. Я.

*«Економіка підприємства», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри
математичного моделювання та статистики Бараник З. П.*

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ BIG DATA ДЛЯ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Вступ. Технології Big Data неабияк полегшують роботу та покращують працездатність викладачів та студентів. Технології Big Data дозволяють нам високошвидкісну обробку матеріалу, інформації для отримання результатів, можливість одночасно обробляти різні типи структурованих та напівструктурованих даних, а також бути впевненими, що всі дані достовірні.

Прикладом застосування технологій Big Data можуть бути продемонстровані на міністерстві праці Німеччини. Міністерство праці Німеччини використовує технологію Big Data у роботі, пов'язаній з аналізом заявок, що надходять, на видачу допомоги по безробіттю. Проаналізувавши інформацію, стало зрозуміло, що 25% допомоги виплачували незаслужено. За допомогою технології Big Data міністерство праці скоротило витрати на 10 мільярдів євро.

Мета дослідження — проаналізувати ефективність використання технологій Big Data для розвитку вищої освіти.

Методи дослідження. В роботі була застосована модель роботи з Big Data — прогнозування. За комбінації відомих даних ця модель дозволяє забезпечити прогноз шуканого невідомого. Численні дані збираються із записів інтернет-сервісів, студентських систем, опитувань, соціальних мереж та різних спостережень під час експериментів. Збір та обробка подібних даних, це величезна справа, тому що потрібно знати, на які моменти дивитися, та вміти виявляти необхідну корисну інформацію. Модель може працювати для прогнозування сьогодення, використовуючи статистику за минулу годину, дізнаючись, цікаво зараз студенту дивитися онлайн-курс, або прогнозування майбутнього (використовуючи попередні оцінки), чи зможе студент вирішити наступне завдання і з яким результатом. Сучасні алгоритми технології Big Data беруть до уваги ціну помилки та ефективність правильного використання освітньої системи.

Технології «Великі дані» (Big Data) здатні перетворити сучасну вищу освіту на продукт з відмінним передбачуваним результатом. Аналіз Big Data дозволяє прискорити вирішення різноманітних дослідницьких, наукових та педагогічних недоліків. Технологія Big Data автоматизує поведінку освітньої системи та дає фактичні рекомендації та підказки, якщо студенти застрягають на одному місці. Технологія Big Data знімає зі студента різні дані та аналізує, як конкретний студент навчається. Фіксує, де студент помиляється, що вирішує повільно, що вирішує швидко, коли відволікається і складає повний детальний портрет учня: скільки часу і на які дії витратив, правильно вирішив чи ні, скільки переміщував мишкою по екрану, скільки разів повертався до вирішення одного й того ж завдання. Big Data допомагає обробити досвід сотень тисяч викладачів та студентів, та на основі аналізу отримати ефективну освітню методику. Така освітня методика стає продуктом масового досвіду.

Огляд фахової літератури. В роботі використовувалась інформація з джерел, а саме: Dwivedi S., Roshni V. S. K. Recommender system for big data in education // Proceedings of the 5th National

Conference on E-Learning & ELearning Technologies (ELELTECH). 2017; Міхнев І.П. Інформаційна безпека в сучасній економічній освіті // Міжнародний журнал прикладних та фундаментальних досліджень. — 2013; Моррісон А. Великі Дані: як витягти з них інформацію / А. Моррісон // Технологічний прогноз. Щоквартальний журнал. — 2010; Черняк Л. Великі Дані — нова теорія та практика // Відкриті системи. СУБД. — 2011.

Результати дослідження. Результатами дослідження є ці десять напрямів, які виділив сайт OnlineUniversities, в яких буде змінюватися вища освіта під впливом великих даних. А саме: зміна методики роботи в групах: наприклад, на одному з курсів в Гарварді студентів з різними відповідями об'єднують в пари, щоб вони змогли прийти до єдиного рішення, відстоюючи свою позицію; досвід навчання стане більш особистісним: технології дозволяють індивідуально підбирати не тільки курси, а й також домашні завдання; студенти отримуватимуть більше рекомендацій: вже зараз програми вміють передбачати, наскільки успішно буде пройдений курс, ще до того, як він почався; дані відіграють важливу роль у виборі вузу: передбачається, що абітурієнтам навіть не доведеться подавати заяви, тому що роботи самі підберуть для них кращі місця; зміниться маркетинг: навчальні заклади зможуть заздалегідь дізнаватися про перспективних кандидатів; більше студентів будуть добиратися до кінця навчання: вже зараз технології допомагають виявити учнів, які перебувають в групі ризику, і допомогти їм; оптимізується управління ЗВО: заклади різного типу зможуть отримувати більш точні рекомендації; викладачі зможуть краще допомагати студентам, що відстають: програми дозволять дізнатися, в яких саме сферах є проблеми; буде простіше вибирати кар'єру: цифрові портфоліо розкажуть всю вашу історію за вас; аналіз даних стане ключовим елементом життя ЗВО: використовуючи аналіз даних на всіх рівнях, адміністрація зможе ефективніше приймати рішення.

Також, за допомогою технології Big Data можна персоналізувати контент за потребами кожного студента. Наприклад, Big Data аналізує сотні тисяч текстової інформації у глобальній мережі та підбирає той текст, який містить необхідну кількість потрібних до вивчення нових слів та фраз.

У сучасній вищій освіті великі дані поки що не такі вже й великі. Існуючі сьогодні спеціальні репозиторії DataShops, дозволяють збирати дані і прямо там їх аналізувати. На сьогоднішній день у найпопулярнішому репозиторії «PSLC DataShop» зібрана та зберігається інформація, оброблена більш ніж за 260 000 годин, проведених студентами в освітніх програмах, — це приблизно 55 мільйонів дій, відповідей та різних результатів.

Висновки та пропозиції. На сьогоднішній день ще не досить добре розвинена та поширена технологія з використанням Big Data. Але в перспективі існує безліч способів допомоги вищим навчальним закладам: автоматичний аналіз успішності, вироблення індивідуальних програм та рекомендацій, прогнозування показників, різноманітна інформація про рівень підготовки студентів, засвоєння навчальної інформації, виконаних контрольних завдань і лабораторних робіт, соціологічні дослідження колективів студентів. Важливо також відзначити користь використання великих даних для адміністративного персоналу ЗВО, а також контроль відвідуваності, дані про стипендії та інша персональна інформація про студентів, яка підлягає постійному збиранні, обробці, аналізу. Робота з таким обсягом даних вимагає значних витрат праці.

У нашій країні поки що навіть немає доступних і зручних масивів інформації для вирішення подібних завдань. Дуже хочеться сподіватися, що в Україні до Big Data будуть ставитись з належною увагою. Щодо методів, які тут використовуються, то вони є досить стандартними для математика-фахівця в аналізі даних.

Література

1. Dwivedi S., Roshni V. S. K. Recommender system for big data in education // Proceedings of the 5th National Conference on E-Learning & ELearning Technologies (ELELTECH). 2017
2. Міхнев І. П. Інформаційна безпека в сучасній економічній освіті // Міжнародний журнал прикладних та фундаментальних досліджень. — 2013.
3. Моррісон А. Великі Дані: як витягти з них інформацію / А. Моррісон // Технологічний прогноз. Щоквартальний журнал. — 2010.
4. Черняк Л. Великі Дані — нова теорія та практика // Відкриті системи. СУБД. — 2011.

Федорук Є. А.
«Економіка підприємства», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри
математичного моделювання та статистики Бараник З. П.

КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В BIG DATA ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Мета роботи: обґрунтувати необхідність дотримання індивідуальних та комплексних заходів контролю безпеки для зберігання даних; проаналізувати шляхи зменшення ризиків втрати даних.

Методи дослідження: емпіричні (спостереження, опис) та теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення).

Швидкий розвиток технологій у ХХІ столітті призвів до того, що зараз суспільство існує не лише в реальному, а й у цифровому просторі. Обсяг інформації, який обертається навколо нас, вражає. За статистикою, у світі кожну секунду генерується близько 1,7 мегабайта інформації.

Оцифрування відкрило надзвичайні можливості для збирання інформації, адже сьогодні немає жодної сфери людського життя, на яку не впливали б технологічні інновації. Зараз певна частина повсякденного життя людини постійно перебуває у хмарному середовищі — купуючи товари та послуги, здійснюючи банківські операції, шукаючи інформацію, спілкуючись з друзями та знайомими в Інтернеті, що супроводжується створенням нових даних. У цьому контексті, говорячи про дані, слід розуміти, що мова йде про big data. схема

Визначальними характеристиками великих даних заведено вважати три основні: обсяг — розмір фізичного обсягу; швидкість — у розумінні як швидкості приросту даних, так і необхідності їх високошвидкісної обробки; різноманіття — в сенсі можливості одночасної обробки різних типів однорідної або неоднорідної інформації; зараз існують різні варіації та інтерпретації цих ознак.

Огляд фахової літератури: працюючи над дослідженням великих даних, ми розглянули ряд фахової літератури. Однією з яких є «Дослідження економіки особистих даних», написана Організацією для економічної співпраці та економічного розвитку, в якій вони вважають, що великі дані — термін, що використовується для позначення структурованих і неструктурованих даних величезних обсягів і широкого різноманіття, ефективно оброблюваних спеціалізованими програмними інструментами. Великі дані вважають соціально-економічним феноменом, що виник разом з появою технологічних можливостей аналізувати величезні масиви інформації, а в деяких проблемних областях — глобальний світовий обсяг даних.

Крім того, ми дослідили законодавчі статті, які гарантують захист персональних даних. Прикладом цього є стаття 8 Агентства Європейського союзу з основних прав «Захист персональних даних», яка стверджує, що найбільш ефективним і досконалим механізмом захисту персональних даних сьогодні вважається той, що існує в межах Європейського союзу. В Європейському союзі діє Директива 95/46/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних» від 24.10.1995 р. Проте Директива не є актом прямої дії, тому кожна країна-член ЄС має свої регуляторні акти, що в окремих випадках створює перешкоди. Глобалізація є таким собі трендом нашого століття, тому законодавство у сфері захисту персональних даних потребує уніфікації. З цією метою в Європейському союзі розроблено Регламент General Data Protection Regulation від 26.04.2016 р. (далі — GDPR), який набуде чинності у травні 2018 р. Цей регламент замінює Директиву, але багато його положень потребують або дозволяють регулювання національним правом. GDPR є новим гармонізованим Регламентом ЄС. Після набуття чинності він замінить дію директиви ЄС «Про охорону персональних даних» та відповідне місцеве законодавство країн-членів ЄС.

Результати дослідження: використання big data має багато переваг. Зокрема, відстеження місця розташування допомагає логістичним компаніям зменшити ризики у транспортуванні щодо швидкості та надійності доставки. У фінансовому світі Національна комісія з цінних паперів та

фондового ринку використовує аналітику мережі великих даних для виявлення можливих шахрайств. Селекційні компанії використовують безпілотники, що літають над полями врожаю, надаючи зображення для інформування про процес вирощування. Маючи великі дані, лікарні можуть покращити моніторинг пацієнтів інтенсивної терапії.

Популяризація та доступність Інтернету для широкого кола користувачів, діяльність великих корпорацій зі збирання та обробки персональних даних змусили державних регуляторів реагувати на сучасні виклики й розробляти правила, за якими така обробка повинна здійснюватися, які права власників цієї інформації мають бути забезпечені.

За останні 30 років більше ніж у 20 країнах були прийняті нормативно-правові акти із захисту персональних даних, в яких закріплені реальні механізми правового обігу такої інформації.

Варто уточнити, що якісна та цінна статистична інформація, зокрема й у випадку з big data, з'являється лише в результаті детально організованого процесу управління кожним етапом роботи з даними, а саме: збирання даних, агрегація даних, організація даних, обробка даних, аналіз даних, популяризація статистичної інформації, розповсюдження статистичної інформації, повторне використання даних, отримання нової статистичної інформації. Кожен з цих етапів, окрім популяризації та розповсюдження статистичної інформації, повинен передбачати конфіденційність. Нехтування хоча б одним етапом або недобросовісне дотримання фундаментальних принципів офіційної статистики може призвести до втрати довіри з боку суспільства та руйнування усього процесу.

Висновки і пропозиції: різноманіття технологій та інструментів захисту створює складнощі в прийнятті рішень про багаторівневий захист інформації для підприємств. Найбільш актуальними на теперішній час вважають використання мережевих протоколів автентифікації (Kerberos), інструменти мандатного управління доступом (Sentry в Apache HBase), алгоритми шифрування у якості інструментів блокування атак сховищ даних (End-to-end encryption). Ці заходи є ефективними та широко використовуються фахівцями з безпеки даних.

Нові технології захисту, такі як диференціальна конфіденційність, дозволяють обробляти лише необхідну інформацію, що активно застосовується у системі, з мінімальною ідентифікацією записів. Швидкодія системи може зменшуватися внаслідок використання великої кількості обраних засобів захисту, та збільшенням обсягів вихідної інформації. Тому при використанні таких методів необхідні постійні професійний моніторинг та супровід, новітні технічні можливості в обчислювальній техніці. Технічним експертам з боку підприємств варто проводити аудит обсягів даних та систем їх використання. Важко обрати єдиний захід, який усуне всі ризики витоку інформації. Ефективним рішенням є комплекс з двох методів: метод організації автентифікованого доступу та хешування даних.

Література

1. Council of Europe. Details of Treaty No.108. Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/108>. 26
2. EUR-Lex. (2016). Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>.
3. OECD (2013-04-02). Exploring the Economics of Personal Data: A Survey of Methodologies for Measuring Monetary Value, OECD Digital Economy Papers No. 220, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/5k486qtxldmq-en>.
4. European Union Agency for Fundamental Rights. EU Charter of Fundamental Rights. Article 8, Protection of personal data. URL: <https://fra.europa.eu/en/charterpedia/article/8-protection-personal>.

ВИКОРИСТАННЯ ТА РОЛЬ ТЕХНОЛОГІЙ BIG DATA I GOOGLE ANALYTICS

Вступ. Прогресуючий розвиток інформаційного суспільства, впровадження в повсякденну діяльність новітніх комунікаційних і веб-технологій зумовлюють динамічне зростання та розширення інформаційних потоків, які необхідно відповідним чином систематизувати й обробляти. Це завдання покликані виконувати технології Big Data і Google Analytics.

Проблема дослідження: сучасні технології відкривають великі можливості та значно полегшують функціонування різних систем, підприємств, тому важливо сформулювати значення інформаційних технологій Big Data і Google Analytics у XXI столітті та дослідити проблеми й недоліки, які виникають під час їх застосування.

Мета дослідження: поглибити знання про Big Data і Google Analytics, визначити їх характеристики, функції, проаналізувати вплив цих технологій у різних сферах, зрозуміти їх цінність, окреслити напрям розвитку та вдосконалення Big Data і Google Analytics для підвищення ефективності бізнесу, дослідити використання інформаційних інструментів в Україні.

Актуальність результатів проектного дослідження. У час швидкого розвитку інформаційних технологій та темпів зростання обсягів інформаційних ресурсів, актуальність і значення використання Big Data та аналітичних сервісів Google Analytics складно переоцінити. Ці технології популярні у веденні бізнесу, а їхні переваги відзначають підприємці в усьому світі. Тому дослідження використання та ролі Big Data і Google Analytics є актуальним та цінним. Адже результати проектної роботи розширять знання про нові технології та способи підвищення ефективності опрацювання даних.

Методи дослідження: комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, з допомогою яких одержано наукові і практичні результати, зокрема: порівняльний метод; метод систематизації; абстрактно-логічний метод.

Огляд фахової літератури. Тема великих даних є досі неоднозначною, хоча вивчається спеціалістами, які працюють і різних сферах: економіка, інформаційні технології, політика, підприємництво та інші. Вплив Big Data на суспільні процеси та організацію бізнесу зокрема досліджували Білл Френкс, Віктор Майер-Шонбергер, Кеннет Кук'єр, Ерік Сігель, Джон Форман та інші.

Детальніше про аналіз даних з Google Analytics описав Міхал Бріс у своїй книзі «Використання Google Analytics» та Браян Кліфтон у «Google Analytics для професіоналів», де дав відповіді на багато питань стосовно нових засобів Google Analytics та способів їх використання. Ця інформація дозволить збільшити відвідуваність веб-сайту, розкрутити свій бренд, отримати чистий прибуток та удосконалити роботу бізнесу. Серед вітчизняних джерел переважають матеріали публіцистичного характеру і відчувається нестача фундаментальних праць у цьому напрямі.

Результати дослідження. Проаналізувавши наукові статті, книги та іншу літературу, я поглибила знання про технології Big Data і Google Analytics, дослідити їх характеристики та визначила, що однією з базових технологій, на якій ґрунтується цифрова трансформація економіки, є великі дані та їх аналіз.

Терміном Big Data окреслюють групу технологій і методів, за допомогою яких аналізують та обробляють величезну кількість даних, як структурованих так і неструктурованих, для отримання якісно нових знань. Сьогодні Big Data допомагають вирішувати різні завдання в багатьох сферах, серед них: медицина, фінанси, промисловість, енергетика, туризм, екологія, розваги. Нині великі дані стали розглядатись як ефективний інструмент для прийняття урядових рішень.

У покращенні роботи цих сфер також бере участь Google Analytics. Цей сервіс створений для аналізу поведінки користувачів сайтів і додатків, це потужний інструмент для власників сайтів, аналітиків та інтернет-маркетологів для робіт з SEO-просування сайту. З його допомогою можна спостерігати за діями відвідувачів, рахувати конверсію, відстежувати важливі для бізнесу події,

проводити тестування, аналізувати ефективність різних каналів реклами, дивитися, що відбувається на сайті в режимі реального часу. Завдяки цим технологіям представники влади, науки, розробники та інші зацікавлені особи покращують якість товарів і послуг, розвивають бізнес, вдосконалюють процес прийняття рішень, управління ризиками, розвиток нових продуктів, підвищення маржі та ін.

Проте існуючі на сьогодні інструменти й найбільш поширені методи аналізу масивів даних поки не повністю задовольняють вимоги додатків обробки Big Data. Програми обробки Big Data не дозволяють контролювати етапи введення даних, збирати статистику і підбирати оптимальні структури для зберігання індексів, оптимізувати розміщення даних на диску для забезпечення високої швидкості введення/виводу, а для виконання аналітичних запитів немає можливості провести глибокий статистичний аналіз і виробити оптимальний план виконання.

Я встановила, що сьогодні в Україні ринок аналітики великих даних є на початку становлення. Зазвичай українські компанії аналізують дані в сферах маркетингу, продажів, страхування та оптимізації внутрішніх процесів. Драйвером застосування аналітики Big Data в Україні могли б бути великі компанії в галузях енергетики, агропромисловості та інших. Часто проблема щодо впровадження відповідних технологій носить організаційний характер (проблема вибору даних для аналізу, недостатність досвіду застосування бізнес-аналітики), а також висока вартість. Адже, після побудови інфраструктури, збору та аналізу даних, для впровадження дослідження необхідно змінювати бізнес-процеси, що складно зробити в українських реаліях (застарілі бізнес-процеси та внутрішні регламенти). Тим не менше, конкуренція в деяких галузях (електронна комерція, страхування та інші) спонукає українські компанії до накопичення даних і їх аналізу з метою покращення взаємодії з клієнтами, створення таргетованих маркетингових пропозицій та оптимізації бізнес-процесів.

Висновки і пропозиції. Отже, з розвитком технологій у світі значно зросла кількість даних. Технології Big Data дають змогу якісно й оперативно отримувати користь із цього масиву інформації. З їхньою допомогою державні структури і представники бізнесу оптимізують різні процеси, а кінцеві споживачі отримують якісніші послуги. Великі дані є фундаментальним складником цифрової трансформації економіки, а сучасний інструментарій Гугл аналітики є потужним джерелом офіційної статистичної інформації для бізнесу та органів державної влади, які все більше переходять до онлайн сервісів. Упровадження Big Data і Google Analytics забезпечує широку інтеграцію даних та необхідність реінжинірингу бізнес-процесів, що в подальшому забезпечить отримання синергетичного ефекту й сприятиме формуванню потенціалу для подальшого розвитку. Удосконалення інформаційної інфраструктури та статистична обробка великих даних забезпечать у майбутньому визначення точних і якісних характеристик та опису суспільних явищ, функціонування економіки в цілому.

Також є необхідність у створенні нових інструментів, способів зберігання й обробки Big Data і Google Analytics для перетворення необроблених даних у цінну інформацію з метою їх подальшого аналізу та прийняття ефективних управлінських рішень. Розроблювані рішення повинні бути безпечними, реплікованими, мати високу відмовостійкість і можливість масштабування. Адаптація статистики України до особливостей застосування моделі Big Data повинна базуватися на перекваліфікації та підвищенні комп'ютерної грамотності працівників статистики, опанування ними навичок роботи зі спеціальними інструментами, комп'ютерними програмами автоматизованого збирання, накопичення й обробки даних, розробки методології та процедур статистичних досліджень. Впровадження міжнародного досвіду використання моделі Big Data і Google Analytics в статистиці сприятиме раціональному та ефективному її впровадженню в Україні.

Література

1. Саріогло В.Г. «Великі дані» як джерело інформації та інструментарій для офіційної статистики: потенціал, проблеми, перспективи // Статистика України. 2016. — № 4. — С. 12-19.
2. Єршова О. Л., Томашевська Т. В. Великі дані (Big Data) і модернізація національних систем офіційної статистики // Прикладна статистика: проблеми теорії та практики. 2016. Вип. 18-19. С. 32-38.
3. Мінакова В. П., Шіковець К. О. Актуальність використання моделі Big Data в бізнес-процесах // Економіка і суспільство. 2017. Вип. 10. С. 892–896.

4. Зибарева О. В., Кравчук І. П. Актуалізація концепції «великі дані» (англ. Big data) в умовах поширення інформаційного суспільства. Економіка. Управління. Інновації. 2015. № 1(13)
5. «Як використовувати Google Analytics». URL: <https://wezom.com.ua/blog/google-analytics#>
6. «9 звітів Google Analytics, що впливають на маркетингові рішення і продажі в ecommerce». URL: <https://promodo.ua/ua/blog/9-otchetov-google-analytics-vliyayuschih-na-marketingovye-resheniya-i-prodazhi-v-ecommerce.html>
7. Google Analytics, URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Google_Analytics.

Шпетна І. О.

*«Економіка підприємства», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри
математичного моделювання та статистики Бараник З. П.*

МІСЦЕ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ТЕХНОЛОГІЙ BIG DATA

Джерел великих даних у сучасному світі безліч. Це, зокрема, дані з вимірювальних пристроїв, потоки повідомлень з соціальних мереж, метеорологічні дані, потоки даних про місцезнаходження абонентів мереж стільникового зв'язку, пристроїв аудіо- і відео реєстрації та інші дані. Власне, масове поширення перерахованих вище технологій і принципово нових моделей використання різного роду пристроїв і інтернет-сервісів стало відправною точкою для проникнення великих даних чи не в усі сфери діяльності людини, насамперед — у науково-дослідницьку діяльність, комерційний сектор і державне управління.

Мета роботи — визначення місця України на світовому ринку технологій Big Data, виявлення проблем, які заважають повноцінно розвиватися цій галузі в країні.

У 2018 році обсяг глобального ринку програмного забезпечення (ПЗ) для роботи з великими даними і бізнес-аналітики (Big Data and Analytics) досяг \$60,66 млрд, що на 12,3% більше, ніж роком раніше. Про це свідчать дані аналітиків International Data Corporation (IDC). Попит на ІТ-послуги зараз рекордно високий і навіть перевищує пропозицію на ринку. Тільки за останній рік він збільшився на 11% у всьому світі. Стрімке зростання попиту на ІТ-рішення посилює потребу у кваліфікованих ІТ-інженерах. Згідно з дослідженням Evans Data, у світі вже понад 24,5 мільйона ІТ-фахівців, що на 500 тисяч більше, ніж минулого року. Попри це, ІТ-галузь відчуває брак інженерних талантів. За даними консалтингової компанії Korn Ferry, до 2030 року дефіцит фахівців в ключових сферах у світі може досягти 85,2 мільйона, з яких більше ніж 4 мільйони — в ІТ-індустрії.

В IDC ринок ПЗ для роботи з великими даними і бізнес-аналізу ділять на три основні сегменти:

1. Рішення для управління ефективністю бізнес-процесів на основі аналізу даних;
2. Інструменти для бізнес-аналітики;
3. Платформи для інтеграції і управління даними.

Найбільшим виробником BDA-програм є Oracle, яка в 2018 році заробила на цьому ринку майже \$8 млрд, що відповідає частці 13,2%. На другому місці — Microsoft з 11,7% присутності. При цьому доходи корпорації збільшилися на 23,6%, що дозволило Microsoft наблизитися до Oracle. Лідруючу трійку замкнула SAP (10,4%).

Лідером в сегменті інструментів для бізнес-аналітики визнана Microsoft, на частку якої припадає 10,6% продажів такого ПЗ у 2018 році. Наступною за Microsoft є SAP, яка займає 8,6% сегмента, третє місце посідає IBM (7,8%).

Якщо в категорії рішень для бізнес-аналітики немає яскраво вираженого лідера, то серед виробників софту домінує SAS. Частка компанії в цьому сегменті за підсумками 2018 року дорівнює 27,7%.

Big Data став одним із останніх запропонованих аналітиками термінів. Фактично це ще один спосіб вказати, що компанії накриває хвиля даних, які потребують нових підходів в управлінні та

аналізі. Експерти порівнюють компанії з кораблем, який тягне за собою гігантську сітку і збирає все, що до неї потрапляє. При цьому обсяг спійманих морепродуктів, а також марного сміття стає дедалі більшим. Сортвання, обробка і витяг користі з них стає дійсно складним заняттям, що вимагає принципово нових технологій.

Аналітика великих даних (Big Data Analytics, BDA) є одним із найбільш актуальних завдань в сучасному бізнесі. За оцінками компанії Frost & Sullivan (TAdviser у Frost & Sullivan, 28.01.2019 року), у 2021 році загальний обсяг світового ринку аналітики великих даних збільшиться порівняно з показником 2016 року більш ніж у 2,5 рази і складе \$67,2 млрд зі щорічним темпом зростання на рівні 35,9%. При цьому найбільшими сегментами ринку стануть виробничий сектор, фінанси, охорона здоров'я, охорона навколишнього середовища і роздрібна торгівля.

У виробничому сегменті та інших промислових галузях аналітики фіксують підвищений попит на BDA: збільшення обсягу інвестицій тут обумовлено необхідністю збільшення продуктивності підприємств і оптимізації ресурсів.

Розвиток ринку BDA у виробничому секторі здебільшого визначається загальною тенденцією, характерною для створення розумних виробництв. У сегментах роздрібною торгівлі, охорони здоров'я, банківської справи та фінансів BDA застосовується протягом останніх кількох років. У найближчому майбутньому широке застосування і розвиток отримає напрям персоналізованих послуг. Попит на аналітику великих даних буде високим, особливо в країнах, що розвиваються, Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

На думку представників Frost & Sullivan, застосування BDA дозволяє забезпечити глибоке розуміння клієнтських потреб, що особливо важливо для смарт-банкінгу. У фінансовому сегменті BDA використовується для персоналізації сервісів, прогнозування / профілактики відтоку клієнтів, виявлення шахрайства і т. д. Наприклад, MoneyGram International, міжнародна компанія, що надає платіжні послуги, впровадила рішення IBM InfoSphere Identity Insight для контролю фінансів і запобігання шахрайським діям, пов'язаним з переказом коштів.

Нині Україна — провідний центр з розробки ПЗ у Східній і Центральній Європі, займає четверте місце з експорту ІТ-продуктів і послуг у світі. ІТ-індустрія є однією з чотирьох пріоритетних галузей для експортної стратегії країни. Так, за даними провідного експерта ринку ІТ України Ю. Антонюка, якщо експорт зернових приносить нам 15,3 млрд \$ виручки на рік, металопродукції — \$8,1 млрд, то індустрія розробки ПЗ згенерувала в минулому році \$3,2 млрд експортного доходу і стала третьою за обсягами експорту. Її частка в загальному обсязі експорту склала 7%. Ю. Антонюк переконаний, що ІТ продемонструє зростання експортного сегменту на 30% найближчим часом (за оптимістичним сценарієм, за помірним — не менше 20%). Також очікується збільшення вдвічі, а саме, на 100 000, кількості ІТ-спеціалістів та зростання експортної виручки на \$1 млрд. Для цього індустрії потрібна передбачувана податкова політика, відсутність регуляторних бар'єрів, розвиток людського капіталу та зростання попиту на послуги розробки на внутрішньому ринку.

С. Шелякін, старший консультант PwC Україна, додає, що індустрія перерахувала в 2016 році в бюджет податків на суму 13,2 млрд грн, а це 3,2% ВВП країни. Тут працює близько 100 000 фахівців. Рівень доходу ІТ-галузі за 2016 рік зріс на 10% порівняно з 2015 роком.

Галузі заважають розвиватися проблеми, які не раз обговорювалися в професійному колі. Серед основних — відсутність передбачуваного і послідовного оподаткування, низький рівень захисту прав інтелектуальної власності, непослідовний захист від невідповідної практики державних органів і захист прав інвесторів, неструктуроване просування українських ІТ та креативних галузей за кордоном та нерозвинені ринки фінансових і венчурних інвестицій.

Література:

1. Ладиченко К. І., Тронько В. В. Сучасні тенденції розвитку світового ринку інформаційно-комунікаційних послуг // Ефективна економіка. 2015. No 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3830>
2. Мачуга Р.І., Борух О. С. Сучасний стан ринку інформаційно-комунікаційних технологій в Україні // Східна Європа: Економіка, бізнес та управління. 2016. No 3 (03). С. 260–264.
3. Новікова А. П., Скоробогатова Н. Є. Аналіз розвитку світового та українського ринку ІТ-послуг // Інвестиції: практика та досвід. 2018. No 3. С. 52–58.

Голубик А. Ю.
«Міжнародна економіка», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
математичного моделювання та статистики Скіцько В. І.

ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННОМУ РОЗВИТКУ ТА РІЛЬ BIG DATA У ДАНОМУ ПРОЦЕСІ

Вступ. Україна — потенційно багата країна. Наразі — це країна з ринковою економікою, що розвивається і займає 40 місце за ВВП в світі [1]. Впродовж останніх 10 років Україна зазнала значної економічної регресії. Від індустріальної країни вона перейшла до аграрної. [2] На це вплинула низка факторів, такі як невикористаний потенціал, значна присутність тіньової економіки, а також виснаженість через тривалу агресію з боку Росії з 2014 року. Зараз вітчизняна економіка та інфраструктура зазнає ще більшого удару після повномасштабного вторгнення Росії 24 лютого 2022 року. Тому питання відродження економіки України є актуальними наразі та у найближчому майбутньому.

Надалі зосередимося на Big Data як технології, що може забезпечити ефективне управління просторово-економічним розвитком як країни в цілому, так і окремих галузей економіки, суспільства.

Методи дослідження. Основою проведених досліджень є праці різних науковців та фахівців щодо використання Big Data для вирішення різноманітних задач, а також було використано інструментарій синтезу та аналізу, порівняння тощо.

Огляд фахової літератури. Різним аспектам Big Data присвячена значна кількість робіт науковців та фахівців. Серед вітчизняних робіт переважають статті публіцистичного характеру, в тому числі й дописи фахівців на різних фахових форумах, в соціальних мережах тощо. Щодо праць з приводу економічного відродження України, то одними з ґрунтовних досліджень є дослідження колективу авторів на чолі з Власюк В. «Економічне відродження через індустріальний розвиток України» [2].

Результати досліджень. Термін «Big Data» об'єднує технології, які дозволяють обробляти великі масиви структурованих та мало структурованих даних різними способами. Завдяки своїй мультифункціональності та роботі зі значними об'ємами інформації Big Data використовують для створення певної статистики, прогнозування надзвичайних ситуацій, управління ризиками, управління персоналом, проведення ефективної рекламної кампанії, для оптимізації видатків та розширення бізнесу та вправних логістичних рішень, для прогнозування політичних настроїв та багато чого іншого [4].

Одним із напрямків потужного розвитку України після закінчення війни є подальша розбудова агропромислового комплексу із застосуванням різноманітних цифрових технологій, зокрема, Інтернет Речей, хмарні технології, Big Data тощо. У сільському господарстві Big Data може бути використана, наприклад, для аналізу ґрунту та його родючості, оптимізації використання ресурсів, підвищення врожайності; прогнозування погодних умов тощо [3]. Також завдяки цим технологіям можна буде визначати на скільки і саме які території нашого ґрунту, що використовуються в сільськогосподарських цілях, забруднені мінами, хімічними речовинами які залишають після вибухів ракет та кинutoї чи розбитої воєнної техніки.

Наразі технології Big Data в Україні доцільно також використовувати ще ширше в сфері державного управління. Завдяки Big Data питання пов'язані із розвитком як окремих регіонів, так і держави в цілому можуть бути вирішені більш ефективно. Наприклад, опрацювання даних про знищенні приватні чи багатоквартирні житлові будинки, виробничі підприємства, інфраструктуру тощо може надати всебічне розуміння та адекватне оцінювання ситуації з метою прийняття оптимального рішення за прийнятний проміжок часу щодо оцінки рівня відшкодування, напрямків відбудови, рівня залучення коштів, інвестицій тощо.

Так як багато українських студентів наразі активно їдуть навчатись за кордон, Україні треба вжити заходів для підвищення конкурентоспроможності в сфері освіти. Таким чином це не тіль-

ки заохотить вітчизняних студентів повернутись назад, а й привабить іноземних, які в майбутньому як спеціалісти допоможуть відбудувати Україну та відновити її економіку. У кардинальному переоціненні та переробці нинішньої системи освіти в нагоді стануть технології Big Data. Вони зможуть відкрити для академічних установ нові можливості для інтеграції систем оцінки роботи установ та результатів учнів, додатків і платформ. Це, в свою чергу, дозволить навчальним закладам підвищити ефективність і оптимізувати витрати на розвиток, залучити більше інвестицій, впровадити нові методи викладання та багато чого іншого. Завдяки аналізу Big Data викладачі зможуть більш глибоко оцінити знання студентів, більш точно визначити прогалини у знаннях, краще зрозуміти індивідуальні потреби студентів тощо [4]. Big Data також допоможе абітурієнтам із вибором майбутнього фаху, а студентам обирати вибіркові дисципліни для формування індивідуального плану навчання, що краще відповідатиме інтересам, потребам та можливостям студента.

Незважаючи на привабливі перспективи використання Big Data, Україна може зіштовхнутись з певними перешкодами під час масового введення даних технологій. Першим і напевно найголовнішим фактором є вартість технологічних інструментів аналізу Big Data, а також тривалий термін реалізації даних проектів. Через російське вторгнення економіка України просідає щонайменше на 30% за оцінкою Forbes, МВФ прогнозує падіння ВВП України на 35%, а Світовий Банк — на 45% [5]. Багато людей втратили роботу або їх реальні доходи зменшилися, вимушені були переміститися в інші регіони або країни без можливості повноцінно працювати тощо. Підприємства (компанії) призупинили свою роботу, перемістили виробничі потужності в безпечні регіони, що, можна припустити, негативно вплинуло на надходження податків від діяльності таких компаній до бюджету. Незважаючи на це, держава продовжує вчасно виплачувати соціальну допомогу і навіть збільшує додаткову соціальну підтримку. Але в умовах війни, коли пріоритети використання коштів змінюються, до фінансування впровадження та використання Big Data потрібно підходити виважено, враховуючи усі переваги та недоліки.

Окрім коштів, ефективне впровадження та використання Big Data потребує високого рівня організації процесів, відповідних компетенцій у фахівців, які можна сформувати як через власний практичний досвід, так і здобувши відповідну освіту. Освіта завжди має працювати на випередження, здійснюючи підготовку таких фахівців, потреба в яких буде в найближчому майбутньому. У зв'язку з цим, наприклад, можна припустити, що спеціальності, де студенти опановують Big Data та інші цифрові технології, мають бути у пріоритеті як серед абітурієнтів під час їх вибору, де навчатися, так і при розподілі місць державного замовлення на підготовку фахівців.

Висновки. Відновлення окремої країни залежить від різних економічних, геополітичних, культурних особливостей країни. Разом з тим, основні інструменти для успішного відновлення залишаються приблизно однакові: створення великої кількості робочих місць державою, розвиток високотехнологічних галузей, значне вливання фінансових ресурсів тощо.

Big Data може бути також ефективно залучена в процес реконструкції та економічного розвитку країни. Найдоцільнішими сферами використання Big Data в Україні будуть сільське господарство, у якому при залученні даних технологій з'явиться новий конкурентний потенціал, сфера інфраструктури та фінансів, а також державне управління. Згодом імплементацію можна розширити на інші сфери, наприклад, медицина, екологія, туризм та інші. Можна припустити, що зміни, пов'язані з новими технологіями, будуть помітно відчутні у бізнесі та суспільстві, і відповідно у підвищенні ВВП країни. Незважаючи на це, не треба забувати, що технології Big Data мають велику вартість, що може стати на шляху у реалізації даних проектів на початкових етапах після воєнного відродження, але нашим потенціалом є висококваліфіковані ІТ-фахівці.

Література

1. International Monetary Fund Database. WEO Data: April 2021 Edition // GDP based on PPP valuation of country GDP URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2021/April> (дата звернення 15.05.2022)
2. Власюк В., Максютя А., Пважнюк С., Желтяков Д., Корж С., Крючкова І., Чковенко О., Добровольський Ю., Мостов'як М., Власюк О., Лісогор Л., Флейчук М., Волошин В. Економічне відродження через індустріальний розвиток України / за ред. Власюк В. Харків: Повноколір 2020. 434 с.

3. Вакшинська О. Що таке big data: як бізнес їх використовує? URL: <https://www.intellias.ua/blog/big-data-in-business-cases> (дата звернення 15.05.2022)
4. Коломицева О. В., Шевчук І. Б. Технології Big Data в управлінні просторово-економічним розвитком міста і регіону // Наукові записки Львівського університету Бізнесу та права, Львів, 2018, С.76-81
5. Maryville University article Big Data in Education URL: <https://online.maryville.edu/blog/big-data-in-education/> (дата звернення 24.05.2022)
6. Заражевська С. Назад у 90-ті? Економіка України може втратити до 50%. Чи означає це, що українці збідніють удвічі // Forbes, 29 квітня 2022 URL: <https://forbes.ua/inside/nazad-u-90-ti-ekonomika-ukraini-mozhe-vtratiti-do-50-chi-oznachae-tse-shcho-ukraintsi-zbidniyut-vdvichi-29042022-5740> (дата звернення 15.05.2022).

Андрущенко А. В.
«Економічна кібернетика», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — ст. викладач кафедри
математичного моделювання та статистики Кравченко В. Л.

АНАЛІЗ ПАРАМЕТРІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ПОЯВУ АУДІО-ПРОДУКЦІЇ У ТОП-50 СТРИМІНГОВОГО СЕРВІСУ SPOTIFY

Музична індустрія, як і будь-який інший вид економічної діяльності, вимагає від виробника дослідження ринку перед створенням продукту, а саме: попиту і пропозиції, сильних та слабких сторін конкурентів, наявних тенденцій тощо. Відповідно, однією із найважливіших задач для дослідника є визначення основних закономірностей серед популярної музики, які визначають успішність випущеної композиції у регіоні, впливають на кількість прослуховувань, продажів фізичних альбомів та, відповідно, прибуток. Для того, щоб дослідити популярну музику сьогодення, або зрозуміти чи є жанр взагалі перспективним, слід використовувати хіт-паради пісень, слідкувати за якими, з появою стримінгових платформ, стало набагато легше.

За даними звіту Міжнародної федерації фонографічної індустрії (англ. International Federation of the Phonographic Industry, IFPI), випущеному у березні 2021 року, станом на кінець 2020 року налічувалось близько 443 мільйони власників облікових записів з платною підпискою, а частка доходів від трансляції музики в Інтернеті склала 62,1% від загальних доходів індустрії [1]. Зрозуміло, що за такої тенденції користувачі стримінгових платформ є цільовою вибіркою для аналізу вподобань користувачів за регіонами та в цілому. Автоматизованість та висока технологічність цих сервісів дозволяє власникам звукозаписних лейблів та власне виконавцям оцінювати перспективність жанрів, музичних характеристик та відслідковувати тренди у режимі реального часу.

За об'єкт дослідження була взята найбільш популярна на сьогоднішній день музична продукція світу та кількох географічних сегментів, які представлені Україною та її трьома сусідами — Польщею, Словаччиною та Угорщиною.

Предметом дослідження є музичні характеристики пісень, такі як тривалість, енергійність, танцювальність, тактова розмірність, лад тощо. Метою дослідження є визначення основних факторів, які впливають на популярність музичної композиції, яка визначається її потраплянням у топ-50 пісень стримінгового сервісу Spotify.

Розглядуваний шведський сервіс потокового аудіо Spotify пропонує користувачам хіт-паради пісень у вигляді списків відтворення, які складаються з пісень з найбільшою кількістю прослуховувань у конкретному місті, регіоні або світі в цілому (ця платформа була обрана через те, що має найбільшу кількість користувачів у світі, демонструючи велику перевагу над конкурентами, що може додати репрезентативності нашій вибірці). Сервіс визначає атрибути для кожного аудіо-файлу, які в основному є музичними характеристиками (інструментальністю, гучністю, енергій-

ністю тощо) і дають змогу пропонувати користувачам саме те, що їм ймовірно сподобається, за допомогою нетрадиційного способу створення персоналізованих списків відтворення, тому саме ці показники слід аналізувати для визначення можливих закономірностей. Визначення взаємозв'язків між метриками, які описують звучання пісень, та їх популярністю, яка визначає їх потрапляння у хіт-паради, допоможе дослідити тенденції ринку музичної індустрії та ефективно реагувати на тренди, що стане суттєвою перевагою для власників звукозаписуючих лейблів та їхніх менеджерів.

У роботі використовується розвідувальний факторний аналіз, який дозволить виявити та згрупувати ті особливості, які впливають на потрапляння музичної композиції у топ-50. За допомогою пакету R *spotifyr* для масового вилучення характеристик аудіо-файлу та іншої інформації з веб-API Spotify [2], було вилучено дані щотижневих хіт-парадів пісень України, її сусідів — Словаччини, Польщі та Румунії, та світу загалом, створених за тиждень 13.12.2021 — 19.12.2021 на платформі Spotify. Дані описуються наступними числовими або категоріальними змінними: Genre (жанр), Year (рік релізу пісні), Duration_ms (тривалість композиції у мілісекундах), Popularity (популярність пісні, варіюється від 1 до 100), Explicit (наявність нецензурної лексики), Danceability (танцювальність, описує наскільки композиція підходить для танцю на основі комбінації музичних елементів, варіюється від 0,0 до 1,0), Energy (енергійність, є мірою інтенсивності та активності від 0,0 до 1,0), Key (тональність, у якому знаходиться пісня, наприклад, 0 = C, 1 = C#/Db), Loudness (загальна гучність пісні в децибелах), Mode (лад пісні: мажорний чи мінорний), Speechiness (наявність вимовлених слів у доріжці, варіюється від 0,0 до 1,0), Acousticness (показник акустичності пісні від 0,0 до 1,0), Instrumentalness (прогнозує, чи композиція не містить вокалу, змінюється від 0,0 до 1,0), Liveness (визначає присутність аудиторії у записі — від 0,0 до 1,0), Valence (показник від 0,0 до 1,0, що описує позитивність пісні), Tempo (загальний темп треку в ударах за хвилину), Time_signature (приблизний тактовий розмір треку) [3].

Після попередньої обробки даних для вилучення пустих значень і перевірки типів даних, вибірка була перенесена у програмне середовище Statistica для подальшого факторного аналізу.

У ході дослідження було використано декілька методів побудови факторного аналізу. Спочатку провели факторний аналіз без обертання (для усіх змінних, а також для змінних, які мають найбільше тісних зв'язків за кореляційною матрицею). У таблиці факторних навантажень виявлено 6 факторів, однак, серед них тісно пов'язаними зі змінними є лише четверо. Причому, троє з них складаються лише з однієї змінної, у той час як у загальному фактор має містити мінімум 2-3 змінні. Для покращення результату провели обертання осей методом *varimax*, який відповідає перетворенню координат (обертання, що максимізує дисперсію). Після обертання отримали набагато кращий результат: тепер кожен фактор містить хоча б одну змінну, з якою цей фактор має тісний зв'язок.

За допомогою графіку критерію кам'янистого насипу (Рис.1) визначили скільки факторів доцільно залишити.

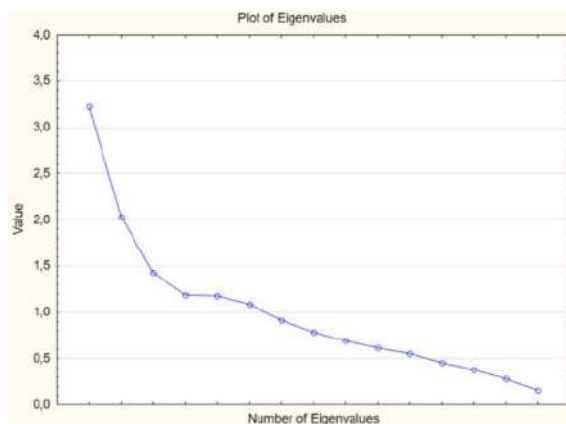

Рис. 1. Графік критерію кам'янистого насипу

Отримані результати факторного аналізу наведені на рисунку 2. Перший фактор: описує характеристики запису (гучність, енергійність, акустичність), другий фактор — популярність пісні/реп-композиції, третій фактор — тональність, і, насамкінець, четвертий фактор — позитивність пісні.

Factor Loadings (Varimax raw) (top_data)				
Extraction: Principal components				
(Marked loadings are >.700000)				
Variable	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4
popularity	0.042764	0.756476	0.057965	0.115614
danceability	0.423950	-0.615490	0.044508	0.000646
energy	0.834491	0.020031	0.102990	0.124612
key	0.171016	-0.022917	0.759419	-0.003217
loudness	0.834880	0.180285	-0.005475	-0.103753
mode	-0.126238	0.326583	-0.604369	-0.075658
speechiness	-0.122430	-0.750968	0.183568	0.018433
acousticness	-0.706828	0.258939	-0.034301	0.097583
instrumentalness	-0.042583	-0.080671	-0.160261	-0.136026
liveness	-0.243879	0.041074	0.589133	0.032741
valence	0.083815	0.144144	0.121943	0.793565
tempo	0.108009	0.189940	-0.157679	0.362775
time_signature	0.641173	-0.112437	-0.028756	0.122204
year	0.514175	-0.482061	0.113918	-0.447936
duration_min	0.186253	0.319260	0.117254	-0.580211
Expl. Var	2.924889	2.134174	1.432878	1.388409
Prp. Totl	0.194993	0.142278	0.095525	0.092561

Рис. 2. Кінцевий набір факторів

Висновок. За допомогою факторного аналізу дослідили та згрупували показники, які впливають на те, що пісня потрапить у топ. Тобто перейшли від опису топ-250 досліджуваних об'єктів, заданого 16-ми параметрами, до їхнього опису меншим числом максимально інформативних глибинних змінних, що відображають найбільш істотні властивості явища, яких виявилось всього 4.

Відповідно, факторами визначено, що власникам звукозаписуючих лейблів та всім, хто працює у музичній індустрії, під час формування стратегії створення музичної продукції, потрібно звертати увагу на: характер звучання пісні (описує наскільки пісня є енергійною, гучною та акустичною), популярність пісні чи реп-композиції (оцінює популярність, враховуючи насиченість пісні мовленням), тональність та позитивність пісні.

Дані фактори, можуть використовуватися в подальшому для визначення чи є має створена музична композиція потенціал для виходу в топ-50, які тенденції наявні серед популярної музики на сьогоднішній день, застосовуватися для кластеризації пісень, адже 16 — це завелика кількість змінних для кластерного аналізу. Кластеризацію в свою чергу можна використати для виділення груп пісень зі схожими характеристиками серед топів та більших списків відтворювання. Дана сфера дослідження з використанням виділених факторів є перспективною і потребує подальшого розгляду та вдосконалення.

Література

1. IFPI issues global music report 2021 — IFPI. IFPI. URL: <https://www.ifpi.org/ifpi-issues-annual-global-music-report-2021/> (дата звернення: 20.12.2021) — Р.6
2. Spotifyr Package: RDocumentation. Home — RDocumentation. URL: <https://www.rdocumentation.org/packages/spotifyr/versions/2.2.3> (дата звернення: 21.12.2021).
3. Web API reference | spotify for developers. Home | Spotify for Developers. URL: <https://developer.spotify.com/documentation/web-api/reference/#/operations/get-several-audio-features> (дата звернення: 22.05.2022).

ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ТОРГОВЕЛЬНИХ АПАРАТІВ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ШЛЯХ РОЗВИТКУ БЕЗКОНТАКТНОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

В Україні торгові автомати зустрічаються досить часто, а саме: фреш-автомат у спортзалі, кавовий автомат у торговельному центрі, або розважальний — біля супермаркету. Завдяки пандемії COVID-19 дана сфера почала дуже швидко розвиватися в усьому світі, проте до рівня їх розповсюдженості як в Японії (встановлено понад 5 мільйонів автоматів) ніхто не наблизився, тобто один торговельний апарат — на 25 осіб [1].

Метою дослідження є визначення специфіки та перспективності розвитку сфери вуличних торгових автоматів в Україні.

Основними перевагами ведення підприємницької діяльності через торговельні автомати є: цілодобова доступність, компактність, котра дозволяє займати меншу площу та, завдяки цьому, розширює кількість доступних варіантів розміщення торгових точок; мобільність, яка виражається у швидкості та легкості перенесення торговельної точки у інше місце; мінімальні потреби найманої праці, які можуть бути зведені до нуля без шкоди для бізнесу; певна юридична свобода, обумовлена мінімальною кількістю вимог та обмежень щодо ведення відповідної діяльності.

Вуличні торгові автомати будуть доречні майже всюди, де є велике скупчення людей. Найкраще їх розташовувати в житлових кварталах або поряд із навчальними закладами. Основною задачею є правильно дібрати необхідний товар. Проте, в Україні можуть стикатись з рядом проблемами ведення даного виду бізнесу (табл.1).

Таблиця 1

ЙМОВІРНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ В УКРАЇНІ

Проблема	Шлях вирішення проблеми
Кліматичні умови	• Встановлювати в захищених місцях (підземні переходи тощо); • Добудовувати необхідні захисні споруди (дашки тощо; знадобиться офіційний дозвіл).
Вандалізм	• Камери відеоспостереження (можна встановити одну на кілька автоматів, якщо вони знаходяться неподалік один від одного та потрапляють у зону огляду); • Сигналізація (власна для кожного апарату).

Джерело: розробка автора

З юридичного погляду, описані торговельні автомати становлять особливий випадок виїзної торгівлі, що здійснюється через пункти некапітальної забудови [2]. Для нього знадобиться паспорт прив'язки тимчасової споруди (ст. 28 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17.02.2011 р. № 3038-VI; розд. II Порядку № 244). Щоб його отримати, треба подати заяву довільної форми до місцевих органів влади, у описаному нижче прикладі випадку — до Київської міськради, і додати до заяви реквізити замовника й графічні матеріали із зазначенням бажаного місця розташування тимчасової споруди з прив'язкою до місцевості. У Порядку № 244 визначено перелік необхідних документів, проте місцеві органи влади іноді вимагають додаткові документи. Київська міськрада, наприклад, вимагає також довідку про функціональне призначення тимчасової споруди [3].

В даному дослідженні розглядалась ситуація з придбанням 2-х вуличних торговельних автоматів, які будуть розташовані поряд у підземному пішохідному переході біля автобусної зупинки

ЖК «Комфорт-Таун» та торгуватимуть бутильованими напоями та закусками. Особливості місцевості: одразу біля зупинки розташована школа та парк, з іншого боку — ЖК «Комфорт-Таун». У районі наявні два супермаркети, проте обидва працюють не цілодобово (відкриваються о 8:00) та знаходяться на деякій відстані. Таким чином, дане місце розташування автоматів є досить зручним для ведення бізнесу, яке передбачає великий потік потенційних клієнтів та без серйозних конкурентів поруч.

Обране місце розташування прийнятне також і для торгівлі іншими продуктами: молоком (знадобиться спеціальний автомат для підтримки необхідних умов зберігання), готові упаковані обіди, аптечні товари, котрі часто використовуються та не потребують рецепту (зеленка, антисептик, пластир, но-шпа тощо). В таблиці 2 представлено розрахунок витрат, яке пов'язано з веденням даного виду бізнесу.

Таблиця 2

**ОДНОРАЗОВІ ТА ПОТОЧНІ (БЕЗ УРАХУВАННЯ ПОДАТКІВ) ВИТРАТИ, ПОВ'ЯЗАНІ
З ВЕДЕННЯМ ТОРГІВЛІ ЧЕРЕЗ ВУЛИЧНІ ТОРГОВІ АВТОМАТИ**

Витрати	
Одноразові	
Найменування витрат	Вартість (грн)
Закупка торговельних автоматів ¹	235 000*2=470 000 грн
Встановлення платіжних систем ²	10 757*2=21 514 грн
Закупка охоронних систем (відеоспостереження, сигналізація) ³	2 281 грн
Ліцензії (дозвіл на торгівлю тощо)	-
Встановлення захисної клітки (замовлення)	1 800*2=3 600
Встановлення додаткового штучного освітлення ⁴	106 грн
Встановлення урни для сміття ⁵	660 грн
Разом	498 161 грн
Поточні	
Закупка товару	32 000*2=64 000 грн
Охорона (за договором) [4]	365 грн
Електроенергія	0,364270 коп./Вт*(4760*2Вт+3.5 Вт+ 12 Вт)= 3 473,5 коп=34,8 грн
Ремонт	(150 000+21 514+106)*7%= 12 013 грн
Оренда землі (2м ²)	500 грн
Разом	76 912,80 грн

Джерело: розробка автора

Розрахунок закупки товару для першого торгового автомата представлено в таблиці 3.

¹ Обраний торговий автомат: <https://easyvending.com.ua/ua/catalog/snekovye-avtomaty/new/luce-x-snack/>

² Обрана платіжна система: <https://easyvending.com.ua/ua/catalog/payment-systems/contactless/pax-im20-avtomaticheskij-platezhnyy-terminal/>

³ Обрана система відеоспостереження: <https://nadzor.ua/product/ulicnaa-wi-fi-ip-kamera-imou-ipc-f22p>

⁴ Обране штучне освітлення: <https://rozetka.com.ua/ua/314967349/p314967349/>

⁵ Обрана вулична урна для сміття: <https://prom.ua/ua/p897196508-urna-ulichnaya-madrid.html>

АСОРТИМЕНТ ПРОДУКЦІЇ ПЕРШОГО ТОРГОВЕЛЬНОГО АВТОМАТУ НА ПРИКЛАДІ ЗАКУПКИ ТОВАРУ НА ПЕРШИЙ МІСЯЦЬ РОБОТИ АПАРАТУ (ОБ'ЄМИ ЗАКУПКИ КОЖНОГО ТОВАРУ МОЖУТЬ ВІДРІЗНЯТИСЯ В ПЕРІОДАХ, ЗАЛЕЖНО ВІД ЇХ ПОПУЛЯРНОСТІ)

Найменування	Кількість (шт)
Напій безалкогольний в асортименті Coca-Cola, 0,33л.	250
Напій безалкогольний Fanta в асортименті, 0,33л.	150
Напій безалкогольний Sprite, 0,33л.	150
Напій безалкогольний в асортименті Coca-Cola, 0,5л	200
Напій безалкогольний Fanta в асортименті, 0,5л.	200
Напій безалкогольний Sprite, 0,5л.	200
Напій безалкогольний Coca-Cola в асортименті, 1л.	150
Напій безалкогольний Fanta в асортименті, 1л.	250
Напій безалкогольний Sprite, 1л.	200
Чай зелений та чорний Fuzetea в асортименті, 1,0л.	400
Вода Моршинська Спорт в асортименті, 0,33л.	250
Вода Моршинська з ароматом в асортименті, 0,33л.	200
Вода Моршинська плюс антиоксі в асортименті, 0,5л.	250
Вода Моршинська в асортименті, 0,75л.	250

Вартість торговельного автомату з ПДВ: 28 000,00 грн. Аналогічна ситуація з другим автоматом, що торгуватиме закусками.

Прибуток даного виду бізнесу формується з реалізації товару, тобто безпосередньо залежить від доданої вартості. У нашому випадку вона становить 75%. З двох автоматів прогнозований прибуток склав 112 000 грн. Проте віднявши щомісячні витрати, які склали 76 912,8 грн, отримаємо чистий прибуток в розмірі 35 087,20 грн. Прибуток за рік буде становити менше 1 млн грн., а саме 421 046,4 грн. Відповідно, маємо можливість не платити податок на додану вартість. Податок на прибуток буде становити 6 315,7 грн. (18% прибутку) [5]. Отже, покриваючи всі поточні витрати та одноразові витрати (пов'язаних із відкриттям бізнесу) період окупності даного бізнесу становить не менше 1,5 років⁶. Якщо замість нових торгових автоматів взяти б/у⁷, то період окупності зменшиться до 6 місяців⁸.

Отже, дане дослідження показало, що використання торговельних автоматів для розвитку безконтактної торгівлі в Україні, зокрема в місцях компактного проживання та / або навчання значної кількості людей, є перспективним для ведення бізнесу.

Література

1. Мусієнко Олена. Чому торгові автомати знову набирають популярності по всьому світу (01.11.2021) [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: <https://www.imena.ua/blog/why-the-vending-machine-is-making-a-comeback/>

2. Головний спеціаліст відділу з питань промисловості та прав споживачів Департаменту цивільного законодавства та підприємництва І.В.Корнієнко. Законодавчі аспекти здійснення торгівлі за межами торговельного приміщення (виїзна торгівля) [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: https://minjust.gov.ua/m/str_11348

⁶ Джерело: авторські розрахунки

⁷ Альтернативний торговий автомат: <https://easyvending.com.ua/ua/catalog/snekovye-avtomaty/used/rheavendors-luce-x-snack-b-u-seryy/>

⁸ Джерело: авторські розрахунки

3. Нестеренко Максим. Торговельні автомати: організаційні моменти / Податки & бухоблік. 2015. № 66 (серпень). [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2015/august/issue-66/article-10803.html>

4. Охорона (договір) : <https://p-sec.ua/okhorona-mahazyna-kua/>

5. Оподаткування бізнесу в Україні (19.11.2019) — [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: <https://blog.ipay.ua/uk/opodatkuvannya-v-ukraini/>

Карпенко М. В., Васильєва К. С.
«Економічна кібернетика», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
математичного моделювання та статистики Мірошниченко І. В.

ДОСЛІДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АМЕРИКАНСЬКОГО ФОНДОВОГО РИНКУ НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ ІНДЕКСУ S&P500

Кожна фінансово грамотна людина зі свого досвіду знає суть поняття диверсифікації та його значення в формуванні власного капіталу. Нерухомість, валюта, цінні папери, витвори мистецтва та дорогоцінні метали — все це входить до класичного «набору інструментів» сучасного інвестора. До цього переліку можна було б додати ще криптовалюту, але, напевно, поняття трейдингу буде більш близьким до неї. Це питання може бути темою іншого цікавого та актуального дослідження.

Дана робота присвячена одному з найбільш фундаментальних предметів інвестування, а саме цінним паперам на фондових ринках. Говорячи про український фондовий ринок, на сьогоднішній день існують наступні проблеми, які в перспективі ще мають буди більш детально розглянуті [1]: наявність тіньової економіки, що перешкоджає формуванню інвестиційних ресурсів; обмежена кількість інвестиційно привабливих інструментів (висока ризикованість акцій українських емітентів); недостатній рівень заощаджень населення; непривабливість фондового ринку для українського емітента тощо.

Фондовий ринок України має бути підтриманий українським інвестором, але частина вільних інвестиційних ресурсів може бути вкладена в цінні папери іноземних компаній. Даний розподіл вільних інвестиційних ресурсів є ще одним прикладом застосування принципу диверсифікації. Виходячи з вищезгаданого, можемо окреслити проблематику даного дослідження, а саме необхідність визначення найбільш привабливих, з точки зору прибутковості та стабільності, акцій на іноземних фондових ринках. За предмет дослідження було взято галузеві індекси S&P500, такі як «S&P500 Industrials», «S&P500 Financials» тощо. Метою роботи є визначення найбільш привабливого сектору американського ринку для направлення інвестиційних коштів українським інвестором. Дане дослідження є актуальним для українських громадян, які на момент військового стану прагнуть, в першу чергу, зберегти власні накопичення, і, за вдалого вибору об'єкту інвестування, отримати прибуток.

В процесі роботи були застосовані наступні методи і принципи дослідження: методи формальної логіки (індукція і дедукція), аналітичні та логічні методи — для аналізу стану й розвитку предмету дослідження; структурно — функціональні (спостереження та порівняння); економіко-математичні — для оцінювання досліджуваних показників і процесів; економіко — статистичні (групування і вибірки спостережень).

Знайомлячись більш детально з предметом дослідження, визначимо сутність вибраного для аналізу показника. S&P500 є зваженим індексом, який відображає вартість акцій 500-сот американських компаній з найбільшою оціночною вартістю [4]. Даний індекс був започаткований у 1957 році, і включав в себе 425 компаній індустріального сектору, 25 залізничного сектору та 50 комунального сектору [4].

S&P500 створений для відображення стану не тільки конкретно вибраних компаній, але і американського фондового ринку та економіки загалом [5]. На відміну від іншого відомого індексу «Dow Jones», який відображає стан 30 компаній, S&P500 охоплює приблизно 80% фондового ринку США, що визначається включеними в нього компаніями [5].

На сьогоднішній день, в даний індекс входять показники вартості акцій американських компаній з 11 секторів: споживчі товари (наприклад, «Amazon»), продовольчі товари («Pepsico Inc»), засоби гігієни («Johnson & Johnson»), індустрія («Caterpillar Inc»), інформаційні технології («Intel Corp»), сировина («International Flavors & Fragrances»), будівництво («Boston Properties»), комунікація («Alphabet Cl C»), комунальні послуги («American Water Works»), фінанси («JP Morgan Chase & Company»), енергетика («Diamondback Energy») [3].

Так як із плином часу компанії можуть коригувати специфіку своєї діяльності і змінювати відповідні сектори, виберемо для аналізу ті галузеві індекси, які є найменш залежними один від одного, тобто мають найменші коефіцієнти кореляції. Для дослідження було обрано наступні сектори: продовольчі товари, індустрія, сировина, комунікація, фінанси, енергетика. Переглянемо динаміку даних індексів (дані були зібрані за останній рік [3]). Всі розрахунки і візуалізації побудовані в RStudio.

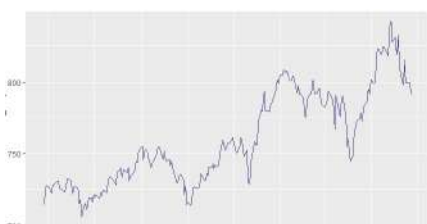

Рис. 1. Продовольчі товари

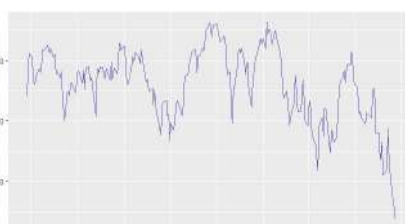

Рис. 2. Індустрія

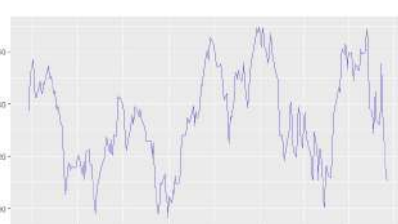

Рис. 3. Сировина

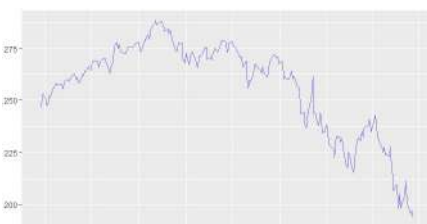

Рис. 4. Комунікація

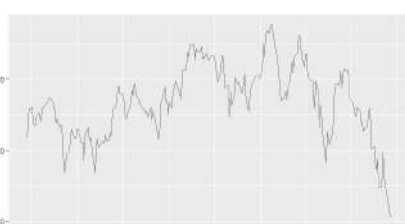

Рис. 5. Фінанси

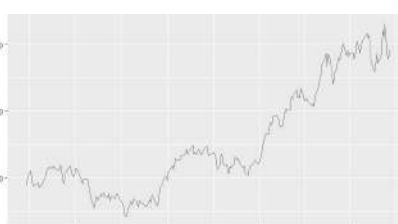

Рис. 6. Енергетика

Як бачимо, вибрані галузеві індекси мають різні тренди, асинхронні піки і, крім того, різні абсолютні значення. Проведемо більш детальне дослідження даних часових рядів за рядом показників [2]. Були вибрані такі параметри як trend strength — сила тренду (при відкиданні сезонної та випадкової складової); spikiness — відображення частоти піків часового ряду; linearity — лінійність тренду; stl_e_acfl — коефіцієнт автокореляції першого порядку залишків часового ряду; spectral entropy — легкість часового ряду бути прогнозованим тощо. Отримуємо наступні результати.

Таблиця 1

АНАЛІЗ ГАЛУЗЕВИХ ІНДЕКСІВ ЗА ПОКАЗНИКАМИ

Індекс	сила_тр	част_пкі в	лінійність_тр	автокореляція_1п	легкість_пр	тест_KPSS	KPSS_p	дисп_роз _сер
Прод. то- вари	0.98410	0.0145910	446.63845	0.2592669	0.3960231	3.4015786	0.01000	0.9804436
Індустрія	0.92554	0.0739372	-160.70604	0.3709072	0.6452551	1.0536515	0.01000	1.1556712
Сировина	0.93580	0.0193583	73.23543	0.3860682	0.6265924	0.5723482	0.02537	0.8888321
Комуніка- ція	0.98828	0.0025201	-245.45153	0.3695525	0.3119272	2.6720078	0.01000	1.1614222
Фінанси	0.95102	0.0365609	55.12669	0.3203772	0.5871174	0.7438557	0.01000	1.1124483
Енергетика	0.99286	0.1132468	1086.93810	0.3360848	0.1757049	3.5584760	0.01000	1.0578974

дисп_р_сер	мах_зсув	i_мах_зсув	мах_зсув_дисп	i_мах_зсув_дисп	зсув_розп	i_зсув_розп	к-сть_розділів
0.0029140531	34.29286	148	270.89100	205	2.0865041	148	23
0.0235959351	40.35571	176	512.91050	136	4.1527290	213	14
0.0250874045	32.31286	215	269.13923	247	5.6753570	176	8
0.0008285362	20.03857	239	91.88702	237	1.0714612	237	21
0.0142317473	40.48143	175	354.06726	178	7.0943982	213	21
0.0002542109	50.99286	204	481.63893	236	0.4371369	201	25

Провівши ранжування за кожним із показників і просумувавши відповідні бали, отримали наступний результат. Найбільш привабливим для інвестування з точки зору стабільності і прибутковості виявився сектор продовольчих товарів, після нього — енергетика, комунікаційні послуги, сировина, фінанси, індустрія. Говорячи про найбільш привабливу галузь продовольчих товарів, звернемо увагу на ті компанії, які до неї входять: «Philip Morris International Inc», «Procter & Gamble Company», «Coca-Cola Company» тощо.

Підводячи підсумки, можемо висунути припущення, що направлення вільних інвестиційних ресурси в галузь продовольчих товарів американського ринку може бути привабливим як з точки зору стабільності, так і прибутковості. Як потенційно привабливі також можуть бути розглянуті галузі енергетики та комунікаційних послуг. Дані галузі включають компанії, які є відомими не тільки в США, але і на українському ринку.

Подальшою перспективою дослідження може бути аналіз акцій окремих компаній з галузей, які визначені найбільш привабливими, а також порівняльний аналіз з точки зору їх прибутковості з однієї сторони, і стабільності — з іншої. Крім того, подібний аналіз також може бути проведений для фондового ринку України і дослідження перспектив його розвитку.

Література

1. Третьякова О. В. Фондовый рынок Украины: особенности функционирования в современных условиях / О. В. Третьякова, В. М. Харабара, І.Р. Грешко // Економіка та держава. — 2020. — № 5. — С. 103-107
2. Rob J. Hyndman Forecasting: Principles and Practice / Rob J Hyndman, Athanasopoulos George. — 3 ed. — Australia: Monash University, 2021. — 442 p.
3. S&P Dow Jones Indices. // S&P Global. — [Електронний ресурс] — <https://www.spglobal.com/spdji/en/indices/equity/sp-500-energy-sector/#overview>
4. True Tamplin S&P 500 Index (Standard & Poor's 500 Index) Definition / Tamplin True // Finance strategists. — 2022. — [Електронний ресурс] — https://learn.financestrategists.com/finance-terms/sp500-index/?gclid=Cj0KCQjwhLKUBhDiARIsAMaTLnEyhICwalwcGHBGImBN0TrsYPVxNcta224wjbZHzo1I4MBgzyfj8aApC9EALw_wcB
5. Vikki, Velasquez What Does the S&P 500 Index Measure and How Is It Calculated? / Velasquez Vikki // Investopedia — 2022. — [Електронний ресурс] — <https://www.investopedia.com/ask/answers/040215/what-does-sp-500-index-measure-and-how-it-calculated.asp>

ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗДРІБНИХ ПРОДАЖІВ СПОЖИВЧИХ ТОВАРІВ

Для того аби коректно розподілити ресурси компанії необхідно розуміти у якому напрямку буде рухатись ринок товару, чого варто очікувати від користувачів або споживачів, та чим саме це може бути продиктовано.

Тому дане дослідження є актуальним, оскільки прогнозування роздрібних продажів є корисним у будь-якій сфері бізнесу. Отримана інформація дозволить зрозуміти у якому напрямку буде рухатись ринок того чи іншого продукту, застосовуючи відповідні методи та підходи.

Метою є аналіз та дослідження роздрібних продажів споживчих товарів для визначеного набору даних, прогнозування їх продажів та визначення найкращих методів моделювання подібних даних.

Основними завданнями даного дослідження є:

- аналіз та дослідження різних підходів до моделювання часових рядів;
- вибір найкращого підходу для вибраного набору даних;
- проведення розрахунків (прогнозування, визначення точності прогнозу);
- обґрунтування результатів та висновки щодо отриманих прогнозів ринку відповідного продукту в Україні.

Предметом дослідження виступає часовий ряд роздрібних продажів та дослідження можливості прогнозування такого часового ряду, використовуючи різні методи прогнозування часових рядів.

У дослідженні були використані методи, які базуються на автокореляції часових рядів, експоненціальному згладжуванню, побудові декомпозиції часових рядів тощо. Основою теоретичної частини роботи є книга авторів Rob J Hyndman та George Athanasopoulos — «Forecasting. Principles and Practice» [1].

Огляд літератури по даній темі показав, що на даний час обговорюються різні підходи щодо адекватного вирішення труднощів точного прогнозування роздрібних продажів. У центрі уваги цих робіт переважно два різних аспекти. Перший підхід стосується статистичних методів і комбінації нових методів, а також порівняння їх ефективності [3]. Другий — дослідницький потік більше зосереджений на адекватній інтеграції експертних суджень і комбінації зі статистичними прогнозами (Davydenko & Fildes, 2013). В ньому обговорюється, наприклад, такі питання, як додана вартість включення експертних знань (Franses & Legerstee, 2013). Тому, було запропоновано деякі нові функції для систем підтримки прогнозування, такі як включення даних про минулі продажі та на додаток до минулих суджень (Franses & Legerstee, 2013) [2]. Аналіз літератури показав, що прогнозування роздрібних продажів є надзвичайно актуальним питанням, адже кожне підприємство може стати значно ефективнішим у використанні своїх ресурсів якщо матиме представлення щодо майбутніх продажів свого товару. Для цього використовуються інтеграції різних методів прогнозування, які також включають методи прогнозування часових рядів.

На початку дослідження було розглянуто можливі варіанти відбору даних для прогнозування. Для цього на графік було виведено кількість різних показників протягом усього періоду. Та після позбавлення або обмеження таких показників дані все одно перебували у досить розрізненому вигляді. Тому було обрано один із товарів, прогноз по якому було зроблено у подальшому. А саме — слабогазована мінеральна вода.

Після проведення трансформації даних було проведено візуалізацію таких даних та стало зрозуміло, що дані за 2020 рік мають значно більшу дисперсію, яка до того ж є неоднорідною. Тому для подальшого аналізу було залишено лише дані за 2021 рік. В результаті було проведено тест KPSS, який показав, що дані дійсно приведено до стаціонарного вигляду. Отже, можна було при-

ступати до моделювання. Розрахунки і графічне відображення побудовані в мові програмування RStudio.

Вибірку було розділено на тренувальну та тестову. Застосовувалось 5 різних моделей, а саме: AR, ARIMA, ETS, SNAIVE, NNETAR. Найкраще за результатами себе показала модель ETS, а саме її специфікація ETS(A, N, A). Відносна середня похибка (MPE) на тестовій вибірці склала 6.5%, що означає точність прогнозу складає 93.5%.

Після визначення найкращої моделі було проведено прогнозування майбутнього періоду. Для побудови такої моделі було використано увесь набір даних. У результаті прогнозування отримано прогноз на 3 тижні, який показав, що рівень продажів має збільшуватись, і при цьому було збережено сезонні коливання продажів.

Загалом дане дослідження показує, що методи прогнозування часових рядів можуть ефективно використовуватись до даних роздрібних продажів (на прикладі продажів слабогазованої мінеральної води). Але для цього важливо приводити дані до стаціонарного вигляду, а також звертати увагу на деякі викиди або нестабільності у таких даних.

Література

1. Hyndman, R.J., & Athanasopoulos, G. (2018) Forecasting: principles and practice, 2nd edition, OTexts: Melbourne, Australia. Доступ онлайн: <https://OTexts.com/fpp2>
2. Aburto, L., & Weber, R. (2007). Improved supply chain management based on hybrid demand forecasts. Applied Soft Computing, 7(1), 136–144. Retrieved July 27, 2014, from <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S1568494605000311>. doi: 10.1016/j.asoc.2005.06.001
3. О. І. Жидик, аспірант кафедри фінансів і банківської справи, ДВНЗ «Ужгородський національний університет». «Роздрібна торгівля: суть та еволюція поглядів». Доступ онлайн: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2013/22.pdf.

Власенко В. В., Кравченко В. В.,
«Економічна кібернетика і Дата Сайнс», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри
математичного моделювання та статистики Піскунова О. В.

МОДЕЛЮВАННЯ ВИРОБНИЧИХ СИСТЕМ «РОЗУМНИХ ПІДПРИЄМСТВ»: АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Вступ. Незважаючи на те, що апарат економіко-математичного моделювання на даний час достатньо розроблений для опису різноманітних виробничих систем, поява розумних підприємств, які мають певну низку специфічних особливостей, вимагає дослідження можливості застосування існуючого математичного інструментарію для моделювання виробничих процесів на таких підприємствах. Оскільки, розвинені країни значно випереджають українських реформаторів і вже мають певний досвід моделювання виробничих процесів на розумних підприємствах є сенс дослідити цей досвід.

Метою роботи є аналіз зарубіжного досвіду щодо моделювання виробничих систем розумних підприємств та можливості його застосування для вітчизняних підприємств.

Результати дослідження. Поширення інформаційних технологій, комплексна автоматизація найрізноманітніших процесів, відкриття принципово нових матеріалів і безвідходних способів їх використання, успіх у створенні кібер-фізичних систем, що мають штучний інтелект та інші технології «Індустрії 4.0» — все це здійснило революцію в можливостях організації промислового виробництва. Україна, промисловість якої використовує технології 3-го і 4-го технологічних укладів, значно відстає від західних країн у своєму розвитку, і шанси наздогнати їх в еволюційному руслі видаються сумнівними. Проте, перебуваючи на периферії світових економічних процесів, Україна не має права залишатися осторонь цих великих трансформацій. Створення нових підп-

риємств, що працюють за технологією 6-го укладу, може дозволити Україні зайняти гідну нішу в новому міжнародному поділі праці цифрового майбутнього. Перехід до нової розумної виробничої системи та заходи щодо трансформації виробничих відносин мають бути ретельно обґрунтовані, а економіко-математичне моделювання є найефективнішим інструментом опису систем і процесів, що проектується.

Китайські автори в [2] стверджують, що моделювання цифрового виробництва не вимагає особливих підходів. Таким чином, автори пропонують використовувати стандартні інструменти та моделі для моделювання, включаючи моделі процесів, моделі об'єктів, структурні моделі, моделі мереж Петрі, оптимізаційні моделі тощо.

Мережі Петрі використовуються для моделювання асинхронних систем, які функціонують як набір паралельно взаємодіючих процесів. Аналіз мереж Петрі дозволяє отримати інформацію про структуру та динамічну поведінку змодельованої системи. Проте перспективи практичного застосування мереж Петрі при моделюванні розумних підприємств належать до технічної, а не до економічної галузі, зокрема, до сфери моделювання виробничих процесів, а також процесів збору та обробки даних. Застосування оптимізаційного моделювання дозволяє розробляти математичні моделі для вирішення широкого кола як технічних, так і економічних завдань з напрямів впровадження смарт-технологій, передбачаючи розподіл обмежених ресурсів на альтернативне використання, вибір зі списку альтернативних варіантів, планування певних заходів у часі тощо.

На основі статистичних даних про промислові підприємства США, стаття [1] аналізує вплив прийняття рішень на основі даних на додану вартість, створену підприємством, і робить висновок, що впровадження рішень, керованих даними, збільшує додану вартість на 3 % в середньому. Така оцінка проводиться за допомогою регресійного аналізу на основі виробничої функції. Автори пропонують наступну модель (формула 1).

$$Y_{it} = A_{it} K_{it}^{\alpha} L_{it}^{\beta} E_{it}^{\gamma} IT_{it}^{\lambda} e^{\mu SM_{it}} e^{\eta X_{it}} e^{\delta DD_{it}}, \quad (1)$$

де Y_{it} — фактична додана вартість (вихідні — мат. витрати); A_{it} — продуктивність; K_{it} — вартість капіталу на початок періоду; L_{it} — праця (кількість працівників); E_{it} — споживання енергоресурсів; IT_{it} — вартість ІТ-активів (апаратного та програмного забезпечення) на початок періоду; SM_{it} — показник структурованого управління; X_{it} — додаткові фактори, такі як галузь та рівень освіти; DD_{it} — міра прийняття рішень на основі даних.

Серед переваг підходу — спроба проаналізувати вплив на ефективність виробництва, яка базується не лише на інвестиціях в ІТ-інфраструктуру, а й конкретно на використанні результатів аналізу даних при прийнятті рішень. Серед недоліків запропонованого підходу — абстрактність самого поняття «прийняття рішень на основі даних» та включення у функцію таких погано оцінюваних факторів, як структуроване управління та прийняття рішень на основі даних, а також використання чисельності працівників як показника трудових ресурсів.

Загалом, характер цих публікацій, присвячених моделюванню смарт-індустрії та процесам її впровадження, є фрагментованим і незавершеним. Тому, що цей напрямок все ще знаходиться на ранньому етапі свого розвитку, немає усталених концепцій впровадження смарт-індустрії та її моделювання, а існуючі приклади практичної реалізації розумних підприємств базуються більше на евристичних методах, а не на точних математичних обґрунтуваннях. Кілька математичних моделей, які згадуються в публікаціях (але не наведені явно), мають суворо прикладний характер і вирішують технічні проблеми.

Також варто зазначити, що умови для розумної індустріалізації України суттєво відрізняються від тих, що існують у розвинутих країнах. Це не лише технологічне відставання, а й слабкість державних інституцій, незахищеність капіталу та інвестицій, непередбачуваність державної політики, фактична відсутність фінансової підтримки з боку уряду, корупція в усіх сферах діяльності потенційних зацікавлених сторін. Це все унеможливорює безпосереднє використання зарубіжного досвіду та вимагає наукового обґрунтування доцільності впровадження заходів щодо розвитку смарт-індустрії в Україні. Необхідно розробити нові методи забезпечення ефективності процесів інформатизації, серед таких методів, безперечно, чільне місце мають відігравати методи економіко-математичного моделювання, які дозволяють отримати об'єктивне та неупереджене кількісне обґрунтування [3].

На основі проведеного вище аналізу, серед перспективних напрямів економіко-математичного моделювання розумних підприємств в Україні є такі:

- розробка кореляційно-регресійних моделей — для оцінки економічних стохастичних залежностей, а також імітаційних моделей для оцінки соціальних ефектів, пов'язаних із впливом цифровізації економіки на зайнятість;
- варіації мережевих моделей, транспортних та завдань на призначення тощо;
- розвиток макроекономічної виробничої функції у зв'язку з переходом до неоіндустріальної розумної економіки.

Використання апарату економіко-математичного моделювання дасть змогу отримати наукові пояснення для вирішення проблем формування розумних підприємств та підвищити ефективність цих процесів.

Висновки і пропозиції. Найефективнішим способом обґрунтування економічної доцільності створення розумних підприємств та їх життєздатності в Україні є використання інструментів економіко-математичного моделювання, що дозволяють проводити експерименти з проєктованою системою, вивчати її властивості, оцінювати ефективність та передбачати виникнення проблем і помилок.

Особливості функціонування української економіки, специфіка та рівень розвитку її інститутів унеможливають безпосереднє застосування західного досвіду проведення розумної індустріалізації в Україні та вимагають більш досконалого наукового обґрунтування доцільності та економічної ефективності впровадження заходів щодо розвитку смарт-індустрії в Україні. Однак, виходячи з огляду зарубіжного досвіду, економіко-математичне моделювання розумних підприємств в Україні не потребує створення якихось принципово нових типів моделей. Його можна здійснити шляхом еволюції відомих моделей з додатковою параметризацією конкретних умов, специфічних для інституційних особливостей України, рівня розвитку її галузі та використовуваних інформаційних технологій. Усе це є предметом подальших досліджень.

Література

1. Brynjolfsson E., McElheran K. Data in Action: Data-Driven Decision Making in U.S. Manufacturing. Режим доступа: http://www.economics.cornell.edu/sites/default/files/files/events/Brynjolfsson_McElheran_AEA_2016.pdf.
2. Zhou, Z., Xie, S., & Chen, D. (2012). Fundamentals of Digital Manufacturing Science. London: Springer-Verlag London Limited.
3. Беляков К.І. Інформатизація в Україні: проблеми організаційного, правового та наукового забезпечення: монографія. К.: КВІЦ, 2008.

Піщикова К. А., Крашеніннікова О. В.
*«Економічна кібернетика і Дата Сайянс», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри
математичного моделювання та статистики Піскунова О. В.*

ЯК DATA-DRIVEN МЕТОДИ ДОПОМАГАЮТЬ БІЗНЕСУ СТАВАТИ УСПІШНИМ

В сучасних умовах дії важко прогнозованих та неконтрольованих факторів, таких як пандемія та війна, актуальною проблемою є підвищення ефективності бізнесу. Одним із напрямків вирішення проблеми являється застосування data-driven методів, тобто такий підхід до прийнятті управлінських рішень щодо розвитку компаній, який базується на аналізі даних, а не на інтуїції чи особистому досвіді. Це, у свою чергу, стимулює компанії до створення або покращення культури роботи із даними і частішого використання інсайтів, отриманих під час роботи із даними.

Актуальність даного дослідження полягає у зростаючій ролі вдалих прикладів використання data-driven методів для розв'язання задач бізнесу.

Існує ряд наукових робіт, присвячених аналізу data-driven підходу. Серед авторів цих робіт можна виокремити наступних: Н. Бессіс, М. Чен, К. Девіс, Т. Крейг К. Кукер та інших.

Водночас, питання імплементації data-driven підходу у бізнес носить більше практичний, ніж теоретичний характер.

Метою роботи є дослідження досвіду провідних компаній світу щодо використання data-driven методів для підвищення ефективності бізнесу та виявлення переваг і проблем практичного застосування цих методів.

Найчастіше data-driven підхід застосовують у сферах маркетингу, менеджменту та веб-розробки, серед компаній можна виокремити як світових гігантів (Intel, Microsoft, Apple, Amazon тощо), так і локальні компанії, які працюють на невеликий ринок [2].

Пандемія Covid-19 була першим серйозним викликом для бізнесу, оскільки лідери стикнулися із проблемами обслуговування клієнтів, продажів, перебоїв в поставках товарів тощо. Загалом не втратили частку ринку та примножили прибутки тільки ті компанії, котрі змогли швидко пристосуватися до нових умов та іще до пандемії взяли стратегічний курс на розвиток технологій, здобуття навичок роботи із даними та аналітикою процесів у своїй ніші. Так, маючи багаж знань, компанії змогли в режимі реального часу відцифровувати інформацію, що постійно змінюється, визначати тренди розвитку та будувати мінімальні прогнози в умовах майже повної непередбачуваності подій. Із часом прогнози ставали більш точними, розширювався арсенал методів дослідження, а із ним і можливість компаній запропонувати покупцям те, що їм потрібно, адже будь-який успішний бізнес — це той, що, у першу чергу, розв'язує проблеми своїх клієнтів [1].

За даними дослідження BI-Survey від 2021 року 58% опитаних компаній щонайменше кожне друге бізнес-рішення приймають на основі досвіду чи інтуїції, а не на даних та інформації. Дослідження також показало, що коли справа доходить до прийняття рішення, в середньому компанії використовують тільки 50% наявної інформації.

Часто нехтування доступними даними приносить збитки компаніям. Для прикладу наведемо історію із продажем компанією IBM одного зі своїх підрозділів — ROLM, котрий займався виробництвом військових комп'ютерів та обладнання автоматичних телефонних станцій. Вище керівництво IBM замовило дослідження щодо майбутньої перспективи компанії відносно цього підрозділу. В результатах дослідження вказувалося, що у разі продажу даного підрозділу IBM понесе збитки. Проте іще до публікації результатів керівництвом компанії було прийнято інтуїтивне рішення щодо продажу даного підрозділу. Такий вибір скоротив гіпотетичні статки компанії більше ніж на один мільярд доларів.

Вдалим прикладом роботи із даними є торгівельна мережа «Walmart». Коли стало відомо, що на територію країни прямує ураган, керівники фірми поставили перед аналітичним відділом завдання: виокремити товари, які користувалися попитом в даній мережі у схожих умовах. Після аналізу терабайта даних історії клієнтських покупок було встановлено, що найбільшим попитом користувалися полуничні тістечка та пиво, тож іще перед початком стихії полицки магазинів були повні товарами, котрі за прогнозами мережі будуть в дефіциті. Від вдалого розв'язання задачі на основі аналізу даних отримали вигоду і споживачі, і продавець [3].

Такими чином, у компаній завжди є вибір — у прийнятті рішень покладатися на дані або на авторитетні думки. Перший варіант носить об'єктивний характер, а також може бути швидшим за роботу із даними, проте якщо робота із даними проведена без помилок, результати зазвичай є більш точними та із великою ймовірністю правдиві [2].

Загалом компанії стикаються із наступними проблемами застосування датацентричного підходу:

1. Знайти правильні метрики відцифрування даних. В залежності від типу задачі, яка стоїть перед відділом, спеціалістами підбираються відповідні KPI, які в достатній мірі описують результати дослідження.

2. Поборотися опір співробітників. Переходити на нові технології завжди важко, оскільки скоріш за все в компанії уже є певні шляхи вирішення проблем, а для того, щоб розібратися із новою технологією потрібні бажання, зусилля та час. Тому часто навіть коли у керівництва є знайдені KPI потрібно не тільки навчити співробітників працювати із даними, а також пояснити їх цінність їх роботи.

3. Провести уніфікацію роботи. Даний пункт стосується роботи в довготривалому періоді. Часто в одній компанії працюють із десятком різних сервісів. Не завжди уніфікація роботи може принести користь для компанії, втім це можливість обміну досвідом між спеціалістами всередині компанії [4].

4. Знайти людей, котрі зможуть правильно інтерпретувати дані. Комп'ютери роблять левову частину роботи, проте без керування людиною результати рідко коли будуть задовільними. Так, система побудує дашборт, підкаже що краще змінити, проте вона має обмежене коло інформації. Часто потрібно враховувати додаткові зовнішні фактори такі як, наприклад, сезонність, хвилі коронівірусу, політична ситуація, дії конкурентів, певні глобальні тренди тощо.

5. Мати запасний варіант — комбінувати дані зі знанням. Будь-яку інформацію потрібно пропускати через призму критичного мислення. Багаж знань допоможе виявити можливі помилки на стадіях навчання моделей. Також треба пам'ятати, що певні завдання комп'ютер вирішує в мільйони разів швидше і краще за людину, але в творчих рішеннях кращі альтернативи все одно були придумані людьми [5].

Попри ряд проблем, із якими стикаються компанії, тенденція до поширення data-driven підходу зберігається. Це відбувається через наступні причини:

1. Компанії приймають примножують свої статки, оскільки вони приймають цільові рішення, які задовольняють проблеми споживачів. Дані допомагають аналізувати нинішню ситуацію, виявляти закономірності, шукати нестандартні шляхи вирішення проблем.

2. Data-driven підхід робить компанії більш активними, оскільки даний процес має реакційний характер. Дані показують історію, на яку ви і ваша організація повинні відреагувати. І якщо рішення буде вдалим компанія зможе примножити свої статки.

3. Можна домогтися економії коштів. За результатами дослідження для Harvard Business Review одна із найпоширеніших причин впровадження ініціатив по роботі із даними — скорочення витрат. З організацій, які розпочали проекти, спрямовані на зниження витрат, понад 49% побачили користь від своїх проектів [6].

Таким чином, постійне виявлення закономірностей, використання даних для прийняття рішень та візуалізація інформації допомагають компаніям бути більше дата-орієнтованими. Ряд викликів, із якими стикаються компанії при імплементації даного підходу, створюють цікаві нестандартні задачі для їх робітників, а також допомагають скоротити витрати компанії та виявити основні запити споживачів. В результаті такого підходу клієнти отримують послугу чи продукт високої якості, а компанії отримують чистий прибуток. Тож введення підходу, оснований на роботі із даними, це розумна інвестиція у майбутнє компанії.

Література

1. Data driven decision making — see tips to break your biases. BI Blog. URL: <https://www.datapine.com/blog/data-driven-decision-making-in-businesses/#importance>.
2. Data Driven-подход: что это и зачем используется. Блог SkillFactory. URL: <https://blog.skillfactory.ru/glossary/data-driven-podhod/>.
3. Data-Driven decision making: a primer for beginners. Northeastern University Graduate Programs. URL: <https://www.northeastern.edu/graduate/blog/data-driven-decision-making/>
4. Day J. Tableau brandvoice: how to harness A new wave of data-driven decision making. Forbes. URL: <https://www.forbes.com/sites/tableau/2021/07/30/how-to-harness-a-new-wave-of-data-driven-decision-making/?sh=1276a4e35ddd>.
5. How to Use Data-Driven Decision-Making to Fuel Growth. SuperOffice CRM: Turn relationships into revenue. URL: <https://www.superoffice.com/blog/data-driven-decision-making/>.
6. Почему Data-driven подход в маркетинге — это работа с людьми, а не цифрами — CMS Magazine. CMS Magazine. URL: <https://cmsmagazine.ru/journal/items-why-a-data-driven-marketing-approach/>.

ПЛАТФОРМА 2

«АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КІБЕРПРОСТОРИ»

Дацюк М.В.
«Кібербезпека», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
Університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник – д.ф.-м.н., професор Джалладова І.А.

КОНТЕНТ АНАЛІЗ СУЧАСНОГО ЗАСТОСУВАННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ В СФЕРАХ ДІЯЛЬНОСТІ

Метою кваліфікаційної роботи є контент-аналіз текстів у різних каналах масової інформації, наукових статей щодо кібербезпеки, написаних різною мовою; узагальнення емпіричних досліджень за період із 2014 до 2021 року включно методами стохастичного аналізу.

Завдання, які мають бути виконані для досягнення поставленої мети:

У розділі 1 «Документальні джерела інформації»: вивчити об'єктивні результати дослідження текстів у різних каналах масової інформації; проаналізувати розвиток комп'ютерних технологій, які уможливають застосування спеціальних програм на різних етапах застосування контент-аналізу.

У розділі 2 «Способи та маніпуляції обробки текстових масивів інформації»: розглянути різні підходи, включно з контент-аналізом; дослідити наявні проблеми і шляхи їхнього вирішення із застосуванням апарату немарковських процесів; проаналізувати унікальні можливості та недоліки, запропонованого інструментарію для оцінювання якості контент-аналізу.

У розділі 3 «Сучасні загрози інформаційній безпеці: від практики до теорії»: розглянути існування кіберпростору, наявності передумов розвитку та поширення кіберзброї; дослідити становлення цифрового суспільства, розвитку цифрової трансформації; проаналізувати концепції кібервійни.

У розділі 4 «Кількісне оцінювання значущості та актуальності наукових статей про кібербезпеку XXI століття»: провести змістовий контент-аналіз слів із приставкою «кібер» для побудови гіпотези про зв'язок між кількістю згадувань слів із приставкою «кібер» у різних каналах масової інформації, наукових статтях тощо і проявом реальних кіберзагроз; проаналізувати наукові статті надруковані в різних країнах у розрізі тематик за період 2014—2021 років; визначити актуальні питання, що піднімалися впродовж 2014—2021 років, за результатами яких можна прогнозувати майбутні загрози в кіберпросторі світових держав за допомогою математичного інструментарію.

Для проведення контент-аналізу згадування слів із приставкою «кібер» (кібербезпека, кіберпостір, кіберзброя, кібератака, кібервійна, кібервплив тощо) було обрано наукові статті у відкритому доступі за період із 2014 року по 2021 рік:

- України, як основного суб'єкта, яка захищає національну безпеку від кіберзагроз (175 статей);
- РФ, як держави, яка є загрозою національній безпеці України (2380 статей);
- США як передової держави в розвитку та захисту кіберпростору, а також стратегічного партнера України (605 статей).

Всього було проаналізовано 3160 статей.

Для візуалізації отриманих результатів було побудовано наступні графіки:

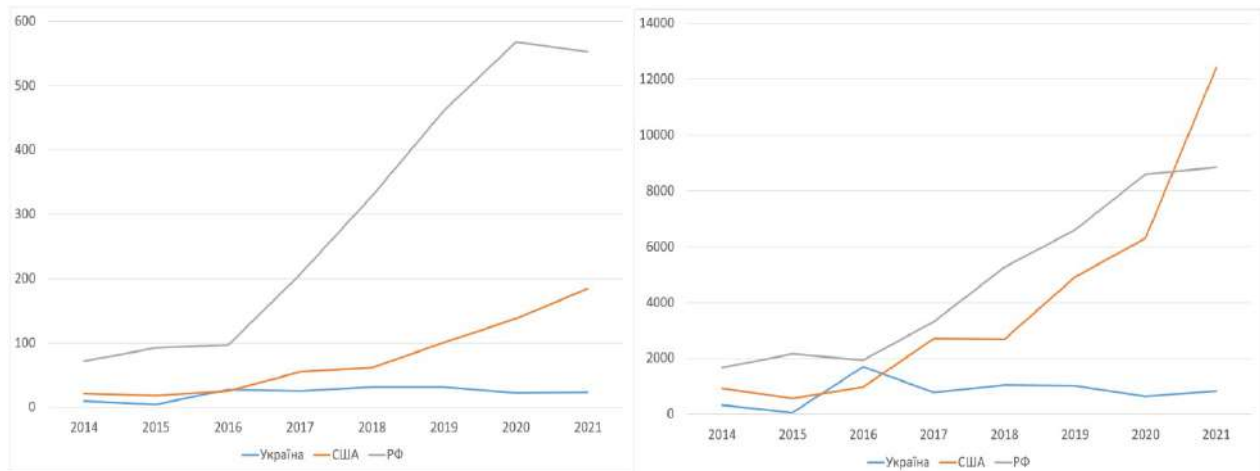

Рис. 1. Динаміка наукових статей, пов'язаних із кібербезпекою (ліворуч); динаміка кількості згадуваних слів із приставкою «кібер» у наукових статтях (праворуч)

При порівнянні динамік кількості наукових статей України, США та РФ із кількістю слів з приставкою «кібер», можна побачити суттєву різницю. Найбільша різниця спостерігається в РФ, що зумовлюється, зокрема:

- додавання «шуму» задля перешкоди проведення об'єктивного аналізу й побудови передбачень, оскільки статті мають усього 1-2 слова або в назві наукової статті, або в ключових словах;
- також невизнання РФ слова «кібербезпека», та все, що пов'язано із приставкою «кібер», прирівнюючи їх до інформаційної безпеки.

Контент-аналіз дав змогу виділити 10 основних тематик: «Економіка», «Держава і право», «Політика», «Народна освіта», «Автоматика», «Енергетика», «Загальні проблеми технічних та прикладних наук», «Кібернетика», «Інформатика» та «Інше», а також у США виділяється додатково 11 тематика – «Медицина».

Економіка. У 2016 році з'являються слова в статтях України, в 2019 році в трьох країнах, в 2021 акцент в статтях України не робився.

Держава і право. У 2020 РФ перебуває першому місці, а в 2021 кількість слів в її статтях значно зменшується.

Питаннями в політичній сфері найбільше займається РФ.

Поки РФ намагається захистити себе на економічному, державному, політичному напрямках, США розвиває та пропонує нові методи і моделі в автоматизації та кібернетиці.

Також у США значна увага приділяється саме на «Освіту» та «Медицину».

Висновки:

- уперше проведено дослідження щодо наявної інформації у відкритих джерелах глобальної мережі «Інтернет», які базуються на результатах контент-аналізу, що надає можливість встановити зв'язки між певними сферами діяльності в частині застосування кібербезпеки;
- проведено змістовий контент-аналіз та підтверджено гіпотезу про зв'язок між кількістю згадувань слів із приставкою «кібер» в різних каналах масової інформації, наукових статтях тощо і проявом реальних кіберзагроз;
- узагальнено емпіричні дослідження за період із 2014 до 2021 року включно методами стохастичного аналізу;
- з'ясовано, що існує необхідність у розробці конкретних політико-адміністративних рішень, зокрема розробки законопроектів, стандартів (ДСТЗУ) та конкретних заходів для оцінки ризиків на національному рівні.

Пропозиції на майбутнє:

- отримані результати дослідження дозволяють проводити аналіз та оцінку загроз з точки зору рівнів ризиків для життєво важливих напрямків економічної діяльності;
- отримані результати дослідження у вигляді рекомендацій для посилення національної безпеки України можна направляти урядовим структурам;

– отримані результати дослідження можна вже зараз використовувати для стратегічного аналізу загроз по кібербезпеці.

Література

1. Джалладова І.А., Ружечкова М., Дацюк М.В. Немарковські процеси: постулати та модельні проблеми. Моделювання та інформаційні системи в економіці. 2021. Вип.101. С.43-56. URL: DOI 10.33111/mise.101.5
https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/37247/Mis_101_5.pdf?sequence=1&isAllowed=y
2. Закон України від 02.10.1992 №2657-ХІІ "Про інформацію".
3. Scott, J. P. (Ed.). (2006). Documentary research. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
4. McCulloch, G. (2004). Documentary research in education, history and the social sciences. London: RoutledgeFalmer.
5. Костенко Н.В., Іванов В.Ф. Досвід контент-аналізу: Моделі та практики: Монографія. – К.: Центр вільної преси, 2003. — 141 с.
6. Tesch, R. Qualitative Research: Analysis Types and Software Tools. New York: Falmer Press, 1990.
7. GAO/PEMD-10.3.1 - Content Analysis: A Methodology for Structuring and Analyzing Written Material : U.S. Government Printing Office, 1996. 75 p.
8. Krippendorff, K. Content Analysis: An Introduction to Its Methodology. Newbury Park, Calif: Sage, 1980.
9. Gardiner C.W., Handbook of Stochastic Methods (Springer, Berlin 1983).
10. Джалладова, І., Камінський, О. Вплив наслідків пандемії covid-19 на національну безпеку України. InterConf, вип. 41, лютий 2021 року. Retrieved from: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/8861>
11. Джалладова І. А. Системний аналіз загроз соціокібернетичної безпеки в умовах пандемії. Моделювання та інформаційні системи в економіці. 2020. Вип.100. С.50-58.
12. Джалладова І. А., Бабинюк О. І., Лютий О. І. Модифікація методів дослідження системи різницевих рівнянь з випадковими коефіцієнтами для аналізу загроз соціо-безпеки в умовах пандемії. Моделювання та інформаційні системи в економіці. 2020. Вип.99. С.55-69.
13. Dzhalladova I.A., Kaminsky O. E. Stabilizing steps the security of human and society in the covid-19 pandemic. Economics Business and Organization Research, (EBOR) Conference 2020, pp.295-308. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/ebor/issue/58610/848963>
14. G.H. Weiss, J. Stat. Phys. 8, 221 (1973); K.J. Lindenberg and R. Cukier, J. Chem. Phys. 67, 568 (1977).
15. N.G. van Kampen, Physica A 96, 435 (1979).
16. E. Barkai, R.S. Eisenberg, and Z. Schuss, Phys. Rev. E 54, 1 (1996).

Жигун Б.С., Чикільов А.В

«Кібербезпека», 2 курс

**ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»**

Науковий керівник – к.ф.-м.н., доцент Мамонова Г. В.

GAME THEORY AS A TOOL FOR PREDICTING THE END OF THE WAR IN UKRAINE

Game theory is the formal study of strategic choices between two sides. It's useful to decision makers because it can illustrate the range of options open to combatants within a given crisis, and also map the likely «wins and losses» strategically decided upon by the parties involved.

The study of the causes of war and ways of peaceful settlement in Ukraine and around the world is being further developed.

First thing in working with conflict behavior is model building, and it is necessary to understand main characteristics of this.

The power of certainty is to form models as close to reality as possible. The importance of abstraction - in the choice of forms of generalization and simplification. Symmetry plays an extremely important role. External symmetry means that all features of players and environments that are not specified are the same for everyone. Internal symmetry is used as an alternative to abstraction.

For example, if we analyze a game with many players, it is always easier to assume that they think and act the same. The latter is a characteristic of the vulnerability. It is important for the player to know that some minor changes in the conditions of his game will not lead to huge changes in behavior. Vulnerability analysis should be part of any game.

Four characteristics of the game should be included in the modeling of conflict behavior:

- Certainty.
- Abstractness.
- Symmetry.
- Vulnerability.

Games used for conflict research have the following characteristics:

1. The presence of certain rules that form the boundaries of the behavior of participants;
2. The existence of several alternative courses of action that are available to each participant, but the number of these areas is limited;
3. Opportunities for participants to assess the consequences of each of the possible solutions, but there is always some uncertainty about the results;
4. Uncertainty, which is a consequence of the fact that the results obtained by one participant depend in part on the choice made by others, and are determined not only by the latest decision, but also by the entire history of strategic interactions.

To the Given the characteristics, we can add a comprehensive definition of the game - a structural abstraction of the situation, which is the effect of the interaction of two or more players are interdependent, and players are not sure what result they can get.

During the participant can act both rationally and irrationally. A key research problem theory of games is the assessment of the difference between the behavior of a real rational («economic») player with the behavior of a person in conflict.

A great example of that is the problem about two countries that are powers playing a game of world politics for uncommitted nations. For some strange reason both sides value outcomes in terms of nations won or lost.

We have the following payoff matrix, that describes the strategy of the countries:

		Country B	
		E	C
Country A	GM	+	0
	GNM	0	+
	PM	0	-
	PNM	-	0

Where

E—limited military expansion

C—coexistence

GM —good military assistance program

GNM —good non-military assistance program

PM —poor military assistance program

PNM —poor non-military assistance program

To solve the problem, we should suppose all the conditions in which the two sides of the conflict could be, like that some of the countries or two of them are rich enough to finance its own military assistance program and so on.

If it is done, we have the payoff matrix to consider where the non-zero elements in this payoff matrix are equal in absolute size and it means that the game will be fair and neither side, on average, will win or lose nations. Both sides will have an «optimal» solution characterized by a non-zero probability ($= 0.5$) of expanding militarily.

Military game theory is structured more like a field of mathematics, each writer's theorems building on those of others. IR game models have tended to take their problems from the mainstream literature rather than each other, and so have touched on an immense number of questions, as this survey shows. Also, game theory, using mathematical calculations, allows to predict defeat or victory and the potential date for the end of hostilities.

Література

1. Hadfield, A. (2022) Ukraine war: what game theory can tell us about how negotiations might go. The Conversation Available at: <https://theconversation.com/ukraine-war-what-game-theory-can-tell-us-about-how-negotiations-might-go-179784> [Accessed 26 May 2022].

2. Zellner, A. (1962) War and Peace: A Fantasy in Game Theory?. The Journal of Conflict Resolution Vol. 6, No. 1, Game Theory, Bargaining and International Relations, pp. 39-41 (3 pages) Sage Publications, Inc. Available at: <https://www.jstor.org/stable/172876> [Accessed 26 May 2022].

3. O'Neil, B. (1994) Game theory models of peace and war. Handbook of Game Theory with Economic Applications Volume 2, Pages 995-1053. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S157400050580061X> [Accessed 26 May 2022].

Зоненко Д.С.

«Комп'ютерні науки», 1 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — проф. кафедри комп'ютерної математики
та інформаційної безпеки Батечко Н.Г.*

НОВІ МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ У РОЗРАХУНКУ КВАДРАТУРИ БОРЕЛІВСЬКОГО КОЛА

Почнемо з невеликої історичної довідки. Близько 450 ст. до н. е. грецький філософ Анаксагор із Клазомен сидів у в'язниці за заперечення божественності Сонця (він вважав, що це просто розпечений шматок скелі). Від нічого робити він задумався, чи можна за допомогою циркуля і лінійки по заданому колу побудувати квадрат тієї ж площі. На жаль, ніхто на це дати відповіді не міг.

Питання по суті зводиться до того, чи можна за допомогою циркуля та лінійки збудувати відрізок довжиною π . Лише у 19 столітті німецький математик Фердинанд фон Ліндеман довів, що число π є трансцендентним, тобто його не можна отримати шляхом основних операцій алгебри над цілими числами за кінцеве число кроків. Тим самим давши відповідь "ні" на запитання Анаксагора.

Для початку треба розібратися із сутністю поданої задачі для сучасних математичних методів. Задача Тарського про квадратуру кола запитує, чи можна розбити диск у площині на скінченну кількість частин і знову зібрати їх за допомогою ізометрії, щоб отримати розбиття квадрата тієї ж площі.

У 1964 р. вийшла робота, яка показала, що на жаль, одними ножицями тут теж не обійтися. Якщо таке розбиття і можливе, то частини мають бути складнішою, фрактальнішою форми.

Остаточно це було вирішено Лацковичем у 1990 році ствердно. У 1990 р. він довів, що так, таке розбиття можливе! Потрібно всього-то 10^{50} шматочків хитромудрої форми, які є невимірними множинами і межі яких не є жордановими кривими. Для переміщення частин досить використовувати тільки паралельне перенесення, без поворотів і відбиттів. Крім того, Лацкович довів, що аналогічне перетворення можливе між кругом і будь-яким многокутником. І їх навіть не доведеться крутити,

просто пересунути на місце. Але він не зміг показати, як виглядають ці шматочки. І взагалі насправді вирішував еквівалентне завдання теорії графів, а не на площині. Це називається неконструктивним доказом — я знаю, що рішення є, але яке саме — не можу сказати.

Нещодавно з'явилося кілька нових доказів, які досягають квадратури кола з кращими структурованими шматками: а саме шматки, які вимірні за Лебегом і мають властивість Бера (Грабовський-Мате-Пікурко) або навіть Бореля (Маркс-Унгер).

Найнаближенішим до правди розв'язком є наступна група дій. Нехай a - сторона квадрата, D - діагональ квадрата, r - радіус квадрата. Рівність площі квадрата кола $\pi r^2 = a^2$. За теоремою Піфагора $D^2 = a^2 + a^2$, звідки $D = a\sqrt{2}$, $a = \frac{D}{\sqrt{2}}$. Підставив a у рівність, отримаємо $\pi r^2 = \left(\frac{D}{\sqrt{2}}\right)^2$. Виразивши D отримаємо $D = r\sqrt{2}\pi \approx 2,506628275 \times r$. Діагональ шуканого квадрата приблизно дорівнює 2,5 радіусам кола. Побудувавши квадрат зі стороною зазначеної довжини і взявши половину його діагоналі, отримаємо сторону шуканого наближеного квадрата. При даній побудові похибка становитиме 0,016592653. При вихідному радіусі в 1 метр отримаємо «нестачу за площею» у розмірі трохи більше 10 сірникових коробок.

Перший конструктивний доказ з'явився у 2016 році. Точніше майже конструктивне. Шматочки зрозумілої форми у них заповнюють майже весь квадрат, але все-таки не весь, як показано на рис. 1. Залишається мізерна частина, яка навіть не має площі і зветься «множина нульової розмірності». Загалом, певно, окремі точки залишилися незафарбованими.

Але через рік вдалося закрити цю прогалину і покрити весь квадрат конструктивними шматочками. Цього разу їх знадобилося 10 200 штук. Зате в роботі чітко описано, як їх побудувати. Хоч шматочки чітко описані математично, їх дуже складно візуалізувати.

Візуалізувати шматочки, якими можна побудувати коло за площею рівне квадрату тієї ж площі, вдалося тільки нещодавно. У лютому цього року вийшло дослідження Математиків Андраше Мате та Олега Піхурко з Уорікського університету, Великобританія, та Джонатана Ноель з Університету Вікторії, Канада, де показано, що квадратура кола можлива з борелевськими шматками позитивної міри Лебега, межі яких мають верхню розмірність Мінковського менше 2 (зокрема, кожна частина є вимірною по Йордану). Вони також покращують борелевську складність частин: а саме, показують, що кожен фрагмент можна вважати булевою комбінацією Фс наборів.

Результат їх роботи зазначений на рис. 2. Шматочків, як і раніше, 10 200, зате їх можна намалювати. Автори вважають, що кількість шматочків у майбутньому вдасться зменшити, і дуже суттєво. Є підозри, що 22 частини має бути достатньо. Але поки що це лише гіпотеза. Ще є куди прагнути.

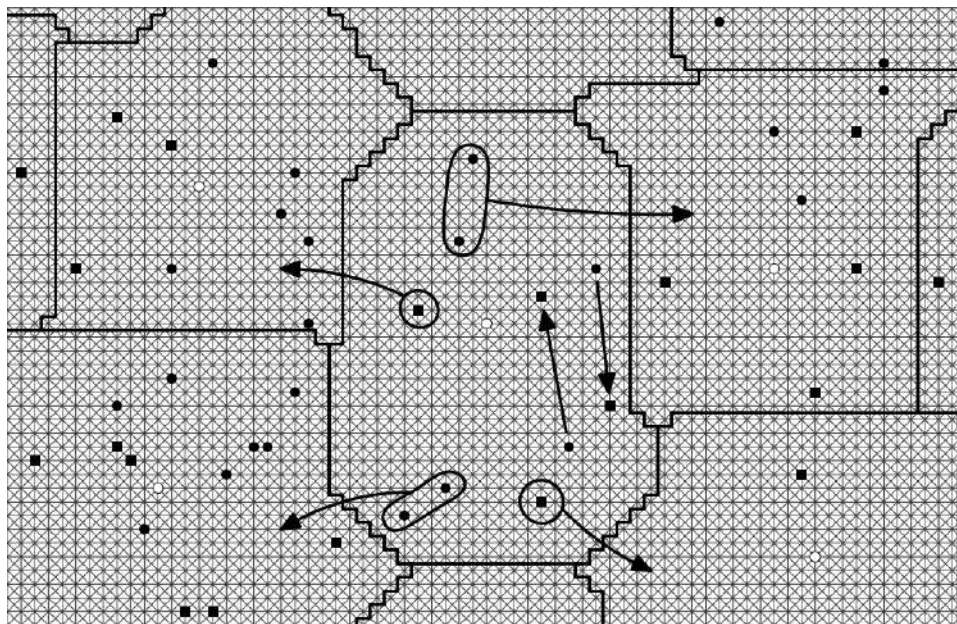

Рис. 1

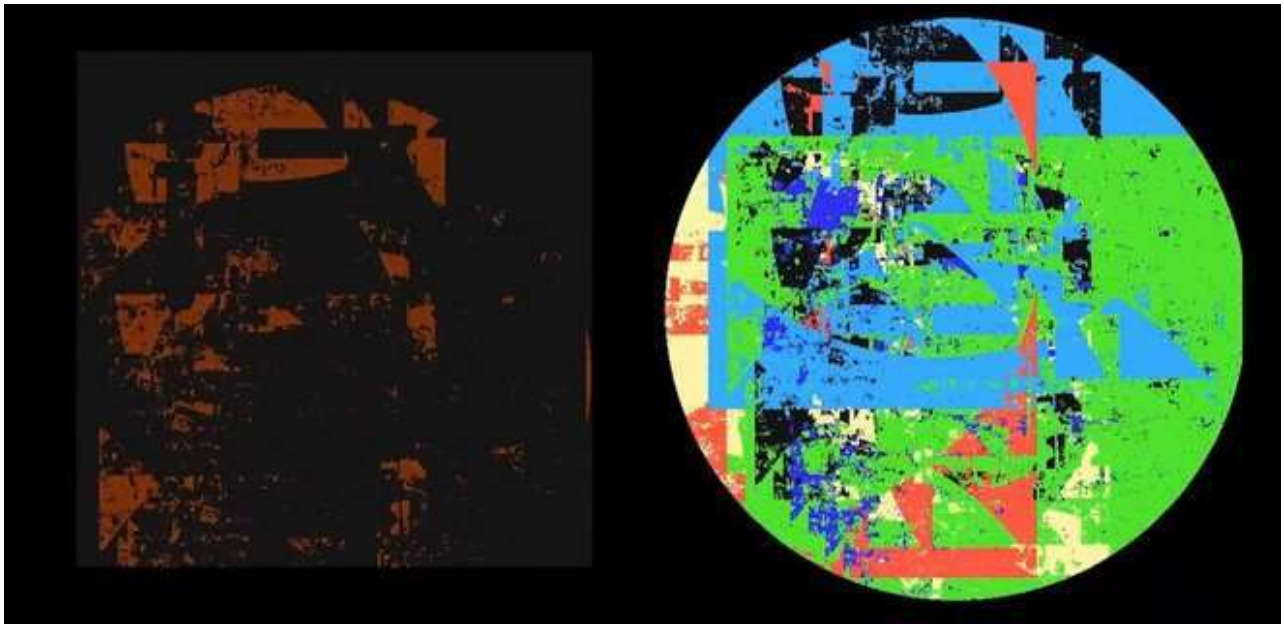

Рис. 2

Література

1. «Borel Circle Squaring» — Andrew S. Marks, Spencer T. Unger, 2016.
2. «Circle Squaring with Pieces of Small Boundary and Low Borel Complexity» — András Máthé, Jonathan A. Noel, Oleg Pikhurko, 2022.
3. «Equidecomposability and discrepancy: a solution to Tarski's circle squaring problem» — Laczkovich, Miklós, 1990.
4. «Fundamenta Mathematicae» — Tarski, Alfred, 1925.

ПЛАТФОРМА 3

«ІНФОРМАЦІЙНІ ТА ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ТА ГЛОБАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ»

Куриліна М.В.

«Облік і оподаткування», 1 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — д. п. н, професор кафедри
інформатики та системології Дибкова Л.М.*

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Туризм є однією з провідних галузей світової економіки. Однак, на розвиток цієї індустрії впливає низка факторів, серед яких основні — епідемічна ситуація та геополітична стабільність. Саме туризм — сфера, яка серйозно постраждала від поширення вірусу COVID-19. За даними Всесвітньої туристичної організації UNWTO (рис. 1), в результаті глобальних обмежень на поїздки міжнародні прибуття туристів зменшились на 70% за перші вісім місяців 2020 року у порівнянні з тим самим періодом попереднього року [1].

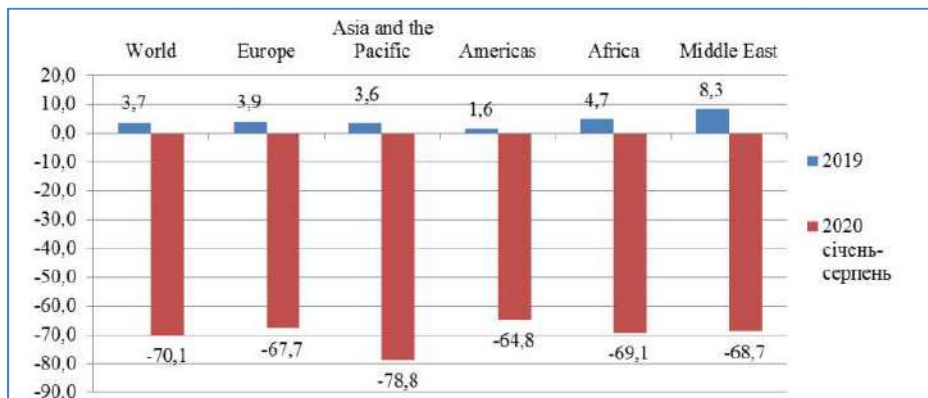

Рис 1. Міжнародний потік туристів 2019—20 рр. за регіонами, % зміна [2].

Сьогодні важливим чинником розвитку туристичної галузі є геополітична нестабільність. Згідно з результатами дослідження, проведеного у 2016 році міжнародною консалтинговою компанією IPK International, 95 % опитаних указали на те, що обов'язково враховують питання безпеки при плануванні подорожі, а 48,8 % розглядають цей критерій як один із основних при плануванні закордонних поїздок. Внутрішньополітична нестабільність, що супроводжується збройними конфліктами та випадками тероризму, відповідно призводить до падіння потоку іноземних відвідувачів [3]. Враховуючи критичний для туристичної галузі епідемічний період та геополітичну нестабільність окремих регіонів, варто дослідити фактори, які мають позитивний вплив на цю індустрію та здатні покращити ситуацію. Визначну роль у розвитку сфери туризму відіграють інформаційні технології.

Інформаційні технології в туризмі — це система методів і способів передачі й обробки інформації на основі використання технічних засобів, що можуть застосовуватись під час управління підприємствами у сфері туризму, а саме: обслуговування клієнтів; співпраці з постачальниками, посередниками, органами державної влади, налагодження з ними партнерських відносин [4]. Важливість їх застосування у сфері подорожей обумовлена необхідністю впорядковувати велику кількість інформації, високою потребою спрощеного доступу споживачів і партнерів до даних, а

також прагненням до налагодження комунікації між споживачами, конкурентами й партнерами [5].

Ключовим моментом в історії впровадження технологій у бізнес є поява у 2001 році платформи WEB 2.0, яка надала можливість користувачам мережі інтернет брати участь у генерації контенту. Така інновація стала передумовою розробки інших корисних для сфери туризму сервісів: бронювання електронних квитків на всі види транспорту, пошуку та бронювання житла, платформ туристичних агентств, форумів для відгуків, порталів моніторингу вигідних пропозицій і аналізу ціноутворення [6].

Інформаційні технології значно підвищують конкурентоспроможність туристичної галузі. Удосконалення якості туристичного продукту зумовлено високою швидкістю формування пропозиції і споживання, підтримкою комунікації зі споживачем. Можливість створення власних платформ у мережі інтернет та наявність доступу до інформації спрощує вхід нових суб'єктів на ринок та стимулює формування індивідуальних та інтегрованих туристичних продуктів [5].

Для туристів інформаційні технології є передусім надійним джерелом даних, у якому можна знайти відповіді на запити, що стосуються всіх аспектів планування подорожі. Незважаючи на різноманітність інформації доступної для мандрівників, найважливішою метою використання мережі є отримання інформації про місце подорожі (рис. 2).

Рис 2. Цілі пошуку туристами інформації в мережі Інтернет (туризм, %) [4].

Окрім інформованості споживачів, інноваційні розробки мають вагоме значення в оптимізації роботи суб'єктів туристичного ринку. Серед успішно реалізованих продуктів варто виділити CRM-систему — систему управління взаємодією з покупцем (Customer Relationship Management). Це програмний продукт, призначений для накопичення і обробки інформації про клієнта з метою обслуговування з урахуванням його переваг і підвищення ймовірності придбання ним пропонованих послуг [4]. Використовуючи CRM-систему, підприємства здатні утримувати своїх клієнтів, збільшувати кількість замовлень, знижувати витрати на залучення нових клієнтів, регулювати собівартість пропонованих послуг [4].

Особливо актуальними в час пандемії COVID-19 і геополітичної нестабільності окремих регіонів для туристичної галузі є інтерактивні технології. У наш час вони дозволяють подорожувати у віртуальній реальності (VR-тури, від англ. «Virtual Reality» — віртуальна реальність). Цей вид туризму надає можливість охочим мандрувати познайомитись із місцями, що їх цікавлять, абсолютно безпечно [6]. До того ж, віртуальні тури є потужним маркетинговим інструментом сучасного світу. Доведено, що візуалізація допомагає звертати увагу споживачів на переваги об'єктів, що призводить до економічного розвитку міст за рахунок зростання кількості відвідувачів [7].

Для регіонів, безпечних для фізичного перебування людей, ринок туристичних послуг сьогодні пропонує тури доповненої реальності (AR-тури, від англ. «Augmented reality» — доповнена реальність). Ця інноваційна розробка передбачає проведення туру обраним містом зі смартфоном чи комп'ютером, який виконує функцію інтерактивного путівника та за допомогою встановлених програм транслює доповнення до реальності [6].

Отже, в умовах поширення вірусу COVID-19 та геополітичної нестабільності окремих регіонів інформаційні технології можуть стати каталізатором розвитку туристичної галузі. Зокрема, оптимальним варіантом підтримки економіки небезпечних для відвідування міст є віртуальні ту-

ри. Проте ІТ-розробки позитивно впливають на розвиток туристичної сфери не лише в критичні періоди. Інформаційні технології відіграють провідну роль в налагодженні комунікації між споживачами та суб'єктами туристичного ринку, зростанні інформованості туристів та підвищенні ефективності управління підприємствами.

Література

1. Dvulit, Z., & Omelianchuk, A. (2020). ECONOMIC CONSEQUENCES OF THE IMPACT OF THE COVID-19 EPIDEMIC ON THE TOURISM. *Efektivna Ekonomika*, 12. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.12.2>
2. World Tourism Organization (UNWTO) reports (2020). *Official website*. Retrieved May 28, 2022. <https://www.unwto.org/international-tourism-and-covid-19>
3. Tkachuk L. (2018) Global political instability as a factor of international tourism. *Visnyk Kyivskogo nacionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka GEOGRAFIYA* [Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Geography], 2 (71), 29-34 (in Ukrainian, abstr. in English). <http://doi.org/10.17721/1728-2721.2018.70.23>
4. Татаринцева, А. С., & Олейник, А. Н. (2011). Управління підприємствами туристичної сфери з використанням сучасних інформаційних технологій. *Вісник Запорізького національного університету*, (1), 148-153. https://web.znu.edu.ua/herald/issues/2011/eco_2011_1/2011_1/148-153.pdf
5. Шевчук, А. В. (2019). Туризм та інформаційні технології у фокусі досягнень і нових перспектив. *Науковий вісник ПУЕТ. Серія «Економічні науки»*, (1 (79)). <http://www.journal.puet.edu.ua/index.php/nven/article/viewFile/1336/1586>
6. Антонова, А. Б., Иванов, Е. А., & Дубинина, К. О. (2016). Интерактивные информационные технологии как ключевой тренд развития индустрии туризма. *Экономика. Право. Инновации*, (2), 47. <https://books.ifmo.ru/file/pdf/3011.pdf#page=47>
7. Voronkova, L. P. (2018, December). Virtual Tourism: on the Way To the Digital Economy. In *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering* (Vol. 463, No. 4, p. 042096). IOP Publishing. <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/463/4/042096/pdf>

Яковлева М.О.

«Облік і оподаткування», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д. п. н, професор кафедри
Інформатики та системології Дибкова Л.М.

ТРЕНДИ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Перехід до цифрової економіки суттєвим чином змінює ринок праці. Активний розвиток і поширення інформаційних технологій в суспільстві призвели до формування нової соціально-трудової структури, яка характеризується інноваційними формами зайнятості. Виникнення нових форм трудової діяльності, відмінних від існуючих в індустріальну епоху, ставить питання про їх функціонування, проблематизацію і реформованість. Наразі відбувається трансформація соціальної структури; стрімкий технологічний прогрес формує нові вимоги до всіх гравців ринку праці; змінюються практики найму працівників; підвищується гнучкість і мобільність; підвищується рівень вимог до освіти. У всіх країнах світу спостерігається тенденція до прискореного зростання чисельності груп із проміжним статусом, які за своїм станом перебувають на межі між зайнятістю, безробіттям та економічною не активністю. Перехід до цифрової економіки суттєвим чином змінює ринок праці. Активний розвиток і поширення інформаційних технологій в суспільстві призвели до формування нової соціально-трудової структури, яка характеризується інноваційними формами зайнятості. Виникнення нових форм трудової діяльності, відмінних від існуючих в індустріальну епоху, ставить

питання про їх функціонування, проблематизацію і реформованість. Наразі відбувається трансформація соціальної структури; стрімкий технологічний прогрес формує нові вимоги до всіх гравців ринку праці; змінюються практики найму працівників; підвищується гнучкість і мобільність; підвищується рівень вимог до освіти. У всіх країнах світу спостерігається тенденція до прискореного зростання чисельності груп із проміжним статусом, які за своїм станом перебувають на межі між зайнятістю, безробіттям та економічною неактивністю.

Цифрові тренди — це напрямки розвитку цифрових технологій. Аналіз цифрових трендів дає змогу прогнозувати розвиток конкретного економічного, технологічного та навіть соціального явища в майбутньому. Розглянемо основні напрямки розвитку цифрових технологій.

1. Система управління — може ефективно працювати лише у випадку, коли існує реально діюча система, яка вирішує завдання управління. Якщо ця система є органічною частиною організації, її діями здійснюється управління організацією, й вона не вирішує завдань, які відрізняються від управлінських, тоді її можна розглядати як спеціалізовану систему або як систему управління. Система управління є формою реального втілення управлінських взаємозв'язків. Вона виступає ніби у вигляді реально існуючої субстанції, за допомогою якої управління набуває конкретного змісту й конкретного вияву, а функція управління — практичної реалізації.

2. Розумне місто — це єдина система, в якій органічно взаємопов'язані міські комунікації, інформаційні технології передачі даних та пристрої ІОТ (інтернет речей). Важливим завданням «розумного міста» є забезпечення громадської безпеки. На мою думку, це безпечно для свого життя, тому що «розумне місто» може викликати поліцію, якщо хтось намагається зайти в дім, або викликати допомогу для літніх людей чи впоратися з прибиранням

3. Інформаційна безпека — це стан захищеності інформаційного середовища суспільства, який забезпечує його формування, використання і розвиток в інтересах громадян, організацій, держави. Поняття інформаційної безпеки не обмежується безпекою технічних інформаційних систем чи безпекою інформації у чисельному чи електронному вигляді, а стосується усіх аспектів захисту даних чи інформації незалежно від форми, у якій вони перебувають.

4. Цифрова інфраструктура — комплекс технологій, продуктів та процесів, що забезпечують обчислювальні, телекомунікаційні та мережеві можливості електронної взаємодії, обміну даними, сигналами тощо. Цифрові інфраструктури є основою цифрової економіки. Наприклад: фіксована інфраструктура широкосмугового доступу до Інтернету (ШСД); магістральні, дистрибуції та локальні мережі, точки обміну трафіком тощо; мобільна інфраструктура зв'язку та широкосмугового доступу (3G, 4G, 5G); радіо інфраструктура (LoRaWan тощо) для проєктів Інтернету речей (сенсори, датчики тощо); цифровий зв'язок (насамперед, Wi-Fi на рівні міст, селищ, різних закладів туристичних об'єктів тощо).

5. Наукові дослідження та розробки — електронна охорона здоров'я (eHealth) — економічно ефективна та надійна форма використання інформаційно-комунікаційних технологій в інтересах охорони здоров'я та пов'язаних з нею галузей, служби медико-санітарної допомоги, медичного нагляду, медичної літератури, медичної освіти, знань і наукових досліджень у галузі охорони здоров'я. На мою думку сфера цифрової здоров'я розвивається але повільно і, нажаль, люди помирають внаслідок хвороб, лікуванню яких могли би сприяти ІТ-технології.

Трендами розвитку цифрової економіки є наступні

Діджиталізація — це глибинне проникнення цифрових та інноваційних технологій до бізнес-процесів, господарства, комунікацій. Перехід економіки до ери цифрових можливостей привело до необхідності діджиталізації управлінських процесів, запровадження цифрових продуктів з метою задоволення попиту на ринку.

Роботизація — витіснення людей з виробничого процесу, із заміною їх на автоматизовані та роботизовані верстати та виробничі лінії, у зв'язку з чим вивільняються ресурси для розвитку сфери послуг. У історичній перспективі технологічний прогрес створював більше робочих місць, ніж скорочував; а старе покоління поступово йшло з ринку праці в міру зміни технологій. Але є ризик, що швидкість змін після 2020 р. може бути надто високою, і частина населення буде не готова до постійного навчання та конкуренції з роботами. Вони сформують так звану економіку незнання. Наприклад, COVID2019, прискорив цифрову трансформацію економіки: віддалена ро-

бота, онлайн-навчання, замовлення через інтернет, автоматизація процесів тощо. Зараз дуже актуальна робота онлайн, що можна сидіти закордоном та працювати на роботі.

Технологічна конвергенція — це термін, який зазвичай використовується для позначення процесу зближення і об'єднання різних технологій в нові види технологій. Також технологічною конвергенцією іноді називають удосконалення в області технології. Приклад технологічної конвергенції: в смартфоні об'єднані комп'ютер, телефон і фотоапарат. Існує три основних взаємопов'язаних типу конвергенції в області комп'ютерних технологій: технологічна (мережі, послуги), яка може ділитися на регулятивну і корпоративну. Корпоративна конвергенція є підрозділом регулятивної.

Віртуалізація світу. Соціологи називають процес заміщення за допомогою комп'ютера реального простору — як місця відтворення суспільства — простором віртуальним — віртуалізацією. У сучасній вітчизняній філософії досить поширене розуміння «віртуалізації» як процесу відриву свідомості людини від реальності під впливом мас-медіа. Фахівці вказують на те, що Україна одна з небагатьох у світі країн, де досі немає Національного плану розвитку широкопasmового Інтернету (National Broadband Plan, NBP, такі плани рекомендує ОЕСР95 та агенції розвитку), який повинен містити ініціативи, проекти і моделі досягнення у країні відповідних показників покриття broadband (фіксованого, в першу чергу) і підключення домогосподарств до оптичних (тобто широкопasmових) каналів. За експертними оцінками, українська статистика фіксованого покриття broadband є невтішною: орієнтовно 60% домогосподарств у сільській місцевості не підключені зовсім, із шкіл — лише 5% умовних підключень (кабінет директора або комп'ютерний клас), лікарні — близько 2% аналогічних умовних підключень.

Висновок. Цифрова економіка є дієвою складовою розвитку системи державного управління, національної економіки, підприємництва та суспільства в цілому. Перехід до цифрової економіки є елементом національної безпеки, конкуренції вітчизняної економіки в глобальному просторі у довготерміновій перспективі. Однак існування концепцій державних програм розвитку, які не знаходять відображення у реальних кроках, демонструє неефективність розвитку в даному напрямку. В даному контексті для розвитку вітчизняної цифрової економіки потрібно створити дієву інфраструктуру для взаємодії державних органів із суспільством та бізнесом для оптимізації різноманітних соціально-економічних процесів; сформувати сприятливі умови для цифрової трансформації виробництва та впровадження цифрових інновацій у підприємництво. Перспективою подальших досліджень є дослідження цифрової якості життя, використання цифрових технологій у ринку освіти та праці.

Бородько Б.Ю.

*«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
Університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к. пед. н., доц., доцент кафедри
інформатики та системології Красюк Ю.М.*

ДІЯ.БІЗНЕС: ДОПОМОГА МОЛОДИМ ПІДПРИЄМЦЯМ

Дія.Бізнес — це масштабний проєкт з розвитку українського підприємництва, ініційований Міністерством цифрової трансформації України. Цей проєкт має дві складові:

— онлайнкову — реалізується через вебсайт **Дія.Бізнес** (<https://business.diia.gov.ua/>);

— офлайнкову — реалізується центрами підтримки підприємців **Дія.Бізнес**, які держава намагається відкривати в кожному місті України з населенням понад 50 000 осіб.

На вебсайті **Дія.Бізнес** молоді підприємці можуть знайти ідею для власної справи, дізнатися історію успіху українських підприємців, підібрати програми підтримки для бізнесу (у тому числі в умовах воєнного стану), пройти навчання в Національній онлайн-школі для підприємців, отри-

мати актуальні новини про можливості для розвитку бізнесу, а також скористатися великою кількістю цифрових сервісів.

Розглянемо можливості використання вебсайту **Дія.Бізнес** молодими підприємцями за двома напрямками: знайти ідею власного бізнесу та пройти навчання в Національній онлайн-школі підприємців.

Знайти ідею власного бізнесу. Бізнес ідея є першоджерелом для створення власного бізнесу, що формує подальші цінності і цілі бізнесу. **Дія.Бізнес** допоможе молодим підприємцям визначитись з бізнес ідеєю, надавши доступ до списку ідей для бізнесу, що потребують мінімального стартового капіталу та матимуть попит у конкретному місті. **Дія.Бізнес** пропонує понад 100 різних ідей за такими галузями бізнесу як: краса та здоров'я, сільське господарство, туризм, освіта, медицина, рітейл, майстерні, гастрономія, IT та Телеком, інші послуги, спорт, фото-відео послуги, архітектура та будівництво, енергетика. Кожна галузь має дуже багато цікавих бізнес-ідей. Також **Дія.Бізнес** представляє корисні матеріали за якими можливо детально проаналізувати наскільки актуальною є обрана галузь у наш час.

Якщо вибрати, наприклад, ідею створення автомийки, то **Дія.Бізнес** вам зазначить орієнтовну суму інвестицій для початку вашої справи. За розрахунками **Дія.Бізнес** перший крок вам обійдеться від 250 тисяч гривень.

Для максимального полегшення процесу створення бізнесу на порталі **Дія.Бізнес** є довідник, який містить величезну кількість інформації щодо відкриття бізнесу. Звичайно, що він не охоплює абсолютно всі проблеми та ситуації. Тому деяким підприємцям доведеться, можливо, звернутися до відповідних державних установ.

Довідник не тільки допоможе молодому підприємцю крок за кроком створити власний бізнес, а й успішно його розвивати в подальшому. Також він допоможе підприємцям знайти джерела фінансування. **Дія.Бізнес** пропонує розглянути декілька джерел фінансування для бізнесу:

- позики банку або іншої фінансової установи;
- гранти від міжнародних донорів;
- використання особистих заощаджень;
- запозичення грошей у друзів і родичів;
- іпотека;
- фінансовий лізинг;
- залучення венчурного капіталу;
- краудфандинг;
- державні програми.

Знайти джерела фінансування саме для власного бізнесу на вебсайті **Дія.Бізнес** підприємці можуть у розділі **Починаю бізнес → Сервіси та можливості → Фінансова підтримка**. Також можна звернутися за консультацією до бізнес-консультанта (**Починаю бізнес → Безкоштовні онлайн та офлайн консультації**).

Для забезпечення ефективного старту бізнесу за скороченими термінами портал пропонує підприємцям скористатися онлайн-тестом, після проходження якого кожен підприємець отримає детальну інформацію для подальшого ознайомлення з процесом створення власного бізнесу.

Навчання в Національній онлайн-школі підприємців. Освіта для молодих підприємців — це як цегла на будівництві. Нові актуальні знання і навички суттєво допоможуть їм у майбутньому.

На порталі **Дія.Бізнес** на даний момент доступно 13 безкоштовних освітніх курсів за різними напрямками. Зокрема, для підприємців початківців пропонують такі курси: «10 кроків до початку власної справи», «Електронний документообіг для підприємців», «Марафон «Гра вдогонку»», «Почати бізнес. Креативна індустрія», «Почати бізнес. Виробництво текстилю», «Почати бізнес. Виробництво кераміки», «Почати бізнес. Сфера технологій», «Почати бізнес. Харчова промисловість». Щомісяця планується створювати новий освітній курс.

Процес навчання у Національній онлайн-школі підприємців організовано в чотири етапи. Потрібно:

1. Обрати освітній курс Національної онлайн-школи підприємців.
2. Опрацювати навчальний матеріал курсу в зручному темпі.

3. По завершенню навчання пройти фінальне тестування. Якщо слухач курсів не склав успішно фінальний тест з першого разу, то має можливість продовжити роботу з будь-якою частиною курсу.

4. Отримати сертифікат проходження курсу за результатами успішного складання фінального тесту.

Наприклад, якщо підприємець вибере освітній курс «Бізнес: Сталий розвиток» (7 уроків, кожен урок не більше 20 хв.), то він отримає можливість не тільки ознайомитися з принципами та перевагами сталого підходу у веденні бізнесу, а й зрозуміти:

- що саме включає в себе сталий розвиток;
- яким чином слід обирати цілі сталого розвитку для власного бізнесу;
- хто в компанії повинен бути лідером зі сталого розвитку;
- які інновації зі сталого розвитку можуть допомогти бізнесу зростати;
- яким чином комунікувати та звітувати про сталі проекти компанії.

Курс містить приклади українських компаній, що включають стратегію сталого розвитку до власної бізнес-моделі. Сталий розвиток — це не просто проекти соціальної відповідальності, відірвані від суті бізнес процесів. Це «must have» для бізнесів, які хочуть масштабуватись, виходити на зовнішні ринки та залучати інвестиції.

Використовуючи вебсайт **Дія.Бізнес**, молоді підприємці завчасно можуть дізнатися про потреби та проблеми з якими можуть зіткнутися у майбутньому (в залежності від етапу розвитку власної справи), а також отримати понад 50 видів безкоштовних онлайн-консультацій.

Шлях підприємця не легкий він потребує терпіння і впевненості, які допоможе вам здобути портал **Дія.Бізнес**.

Елисеев М.Д

*«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
Університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к. пед. н., доц., доцент кафедри
інформатики та системології Красюк Ю.М.*

РОЗВИТОК НАВИЧОК ЦИФРОВОЇ БЕЗПЕКИ: АНАЛІЗ МАСОВИХ ОНЛАЙН-КУРСІВ

Забезпечення цифрової безпеки стає надзвичайно актуальною проблемою сьогодення як для пересічного громадянина, так і для переважної більшості фахівців. Користувачів Інтернету стає все більше, і кожен з них наражається на різні небезпеки: надання особистих даних третім особам, поширення неправдивої інформації, завантаження шкідливих програм тощо.

Проаналізуємо кілька українських безкоштовних масових онлайн-курсів, які дозволяють підвищити навички цифрової безпеки звичайних користувачів.

На онлайнній платформі VUMOnline ініціативний освітній проєкт «ВУМ» пропонує курс **«ЦИФРОВА БЕЗПЕКА ТА КОМУНІКАЦІЯ В ОНЛАЙНІ»** (<https://vumonline.ua/course/digital-security-and-communication-online/>), який є універсальним для користувачів Інтернету: він надає можливість отримати знання не тільки з цифрової безпеки, а також з правильного й ефективного застосування соціальних мереж, використання корисних плагінів тощо. Працюючи з цим дистанційним курсом кожен слухач зможе дізнатися:

- як соціальні мережі можуть допомогти в роботі;
- як реагувати на негативні коментарі та вийти з комунікаційної кризи;
- які є приховані можливості Facebook, Twitter чи YouTube, що допоможуть у роботі;
- як захистити листування та особисті файли від небажаного поширення;
- як обрати досконалі паролі та де їх зберігати;
- як налаштувати комп'ютер для безпечної роботи в Інтернеті.

Сорок навчальних занять дистанційного курсу розділені на п'ять модулів, які закінчуються тестами на перевірку знань (рис. 1). Слухач після успішного складання фінального тесту має можливість отримати сертифікат, що підтверджує проходження курсу (рис. 2).

Даний курс підходить як для користувачів, які бажають підвищити навички безпечного використання інформаційних ресурсів Інтернету, так і користувачів, які прагнуть отримати розширенні знання з інформаційної гігієни.

Рис. 1

Рис. 2

Онлайнова платформа **Prometheus** пропонує декілька дистанційних курсів, які вчать користувачів дотримуватися інформаційної безпеки в Інтернеті. Опрацьовуючи матеріали курсу «**ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА**» (https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Internews+INFOS101+UA_2021_T3/about), слухачі дізнаються про фейки, дезінформацію та маніпуляції (звідки вони походять, як поширюються та які наративи несуть); ознайомляться з основними стратегіями захисту від зловмисних інформаційних впливів; зрозуміють як уникнути маніпуляцій у соцмережах; отримають практичні уміння для розрізнення наукових знань та псевдонауки, об'єктивної статистики та псевдостатистики; удосконалять знання з цифрової безпеки (зокрема, щодо безпечної комунікації та захисту гаджета).

Дистанційний курс «Інформаційна безпека» (рис. 3) складається з десяти модулів (кожен з яких містить від трьох до десяти коротких відеоуроків), переважна більшість з яких закінчується тестовим контролем. Успішне опанування навчального матеріалу забезпечує слухачу отримання іменного сертифікату (рис. 4).

Цей курс буде особливо цікавий журналістам, громадським діячам, державним службовцям та фактчекерам.

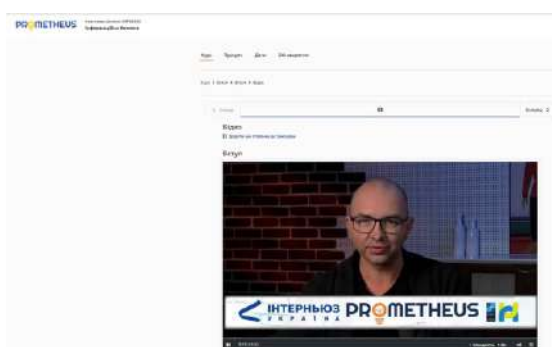

Рис. 3

Рис. 4

Українська команда **Google** також займається створенням освітніх курсів. Одним з таких є дистанційний курс «**ПІДВИЩТЕ ОНЛАЙН-БЕЗПЕКУ СВОГО БІЗНЕСУ**» (<https://learndigital.withgoogle.com/digitalworkshop-ua/course/improve-online-security>).

Курс складається з чотирьох коротких уроків «Навчання працівників засадам безпеки в Інтернеті», «Захист пристроїв працівників», «Захист мереж, систем і програмного забезпечення», «Створення безпечного онлайн-середовища для клієнтів» (рис. 5), які викладаються англійською мовою (доступні українські субтитри). Після кожного уроку користувач складає невеличкий тест.

Дистанційний курс є особливо корисним для підприємців або менеджерів, які прагнуть навчити персонал базовій інформацій безпеці та підвищити захищеність компанії в Інтернеті.

EduHub (Освітній хаб міста Києва) пропонує великий вибір курсів на різні теми, однією з яких є «**БЕЗПЕКА В ІНТЕРНЕТІ**» (<https://eduhub.in.ua/courses/scorm-kurs-23-bezpeka-v-internete>). Дистанційний курс складається з трьох уроків з наступних тем: «Основи безпеки в цифровому світі», «Фінансова кібербезпека» та «Безпека дітей в цифровому світі». Кожен урок включає інтерактивну презентацію (рис. 6), що розроблена на основі життєвої історії з головними героями. Фактично трансформували навчання в ігровий процес, автори курсу не забули про активне залучення слухачів до відповідей на питання протягом перегляду презентації.

Курс від EduHub рекомендується для «поверхового» ознайомлення з темою інформаційної безпеки в Інтернеті.

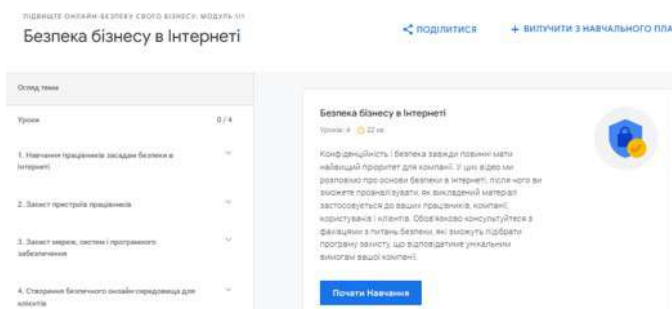

Рис. 5

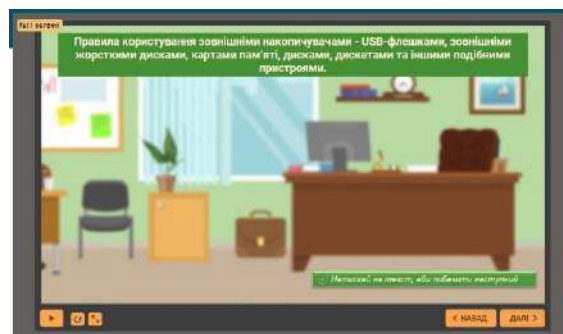

Рис. 6

Продуктивне опрацювання навчальних матеріалів дистанційного курсу «**ОСНОВИ КІБЕРГІГІЄНИ**» онлайнної платформи **Дія. Цифрова освіта** (<https://osvita.diia.gov.ua/courses/cyber-hygiene>) забезпечує слухачу засвоєння базових принципів кібергігієни та типових алгоритмів дій у разі виявлення ознак інформаційних атак.

Курс представлений у вигляді серіалу з десяти частин: «Вступ», «Соціальна інженерія», «Безпечний інтернет», «Поштова скринька», «Програмне забезпечення», «Безпека соцмереж», «Безпека мобільних пристроїв», «Фізична безпека» (рис. 7), «Неправдиві повідомлення» та «До фінального тестування». Протягом проходження дистанційного курсу слухач, закріплюючи засвоєні знання, складає тест після кожної серії. У кінці курсу для отримання сертифікату про успішне його завершення потрібно скласти фінальний тест (рис. 8).

Участь у курсі рекомендована державним службовцям та посадовим особам органів місцевого самоврядування, а також звичайним користувачам Інтернету.

Серія 8. Фізична безпека

Роль фізичної безпеки у кіберзахисті організації. Безпека контрольованої зони. Загрози, які виникають під час використання змінних носіїв інформації. Зв'язок соціальної інженерії та фізичної безпеки.

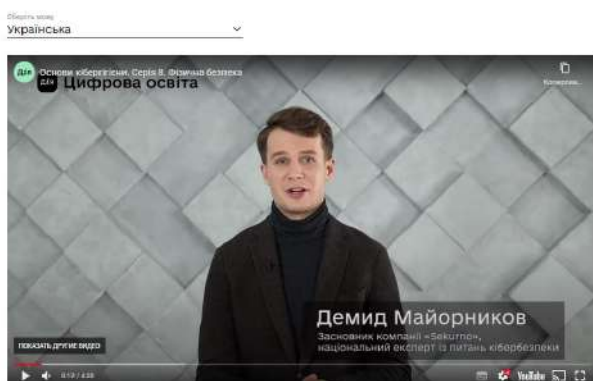

Рис. 7

Рис. 8

Користувачі Інтернету мають можливість пройти дистанційні курси на великій кількості освітніх платформ. Вибір онлайн-платформи та відповідного дистанційного курсу залишається за слухачем у відповідності до його особистісних потреб в знаннях щодо можливих інформаційних небезпек і ступеня ризику втрати даних, а також практичних навичок щодо забезпечення захисту програмної продукції. Рекомендується обирати курси з великих освітніх платформ, які викладаються фахівцями з значним досвідом у цій сфері та у співпраці з всесвітньо відомими організаціями.

Дорошенко Д.С. Феценко А.А.
Міжнародна економіка і менеджмент 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — старший викладач кафедри
інформатики та системології Куліда В.І.

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та в умовах введеного воєнного стану в країні, одним з питань захисту кредитно-фінансової та банківської сфери держави є належне забезпечення інформаційної безпеки банківських установ. Інформаційна безпека банківської сфери — це стан захищеності систем обробки і зберігання даних, при якому забезпечено збереження конфіденційності, доступності і цілісності інформації. [1] В умовах значної залежності банківської діяльності від надійності інформаційних технологій, які вона використовує, забезпечення інформаційної безпеки стає однією з фундаментальних засад існування банківської системи взагалі. Одним з основних напрямів забезпечення інформаційної безпеки будь-якої банківської установи

У структурі інформаційної безпеки банківської установи виділяють такі основні складові, що показані на рис 1:

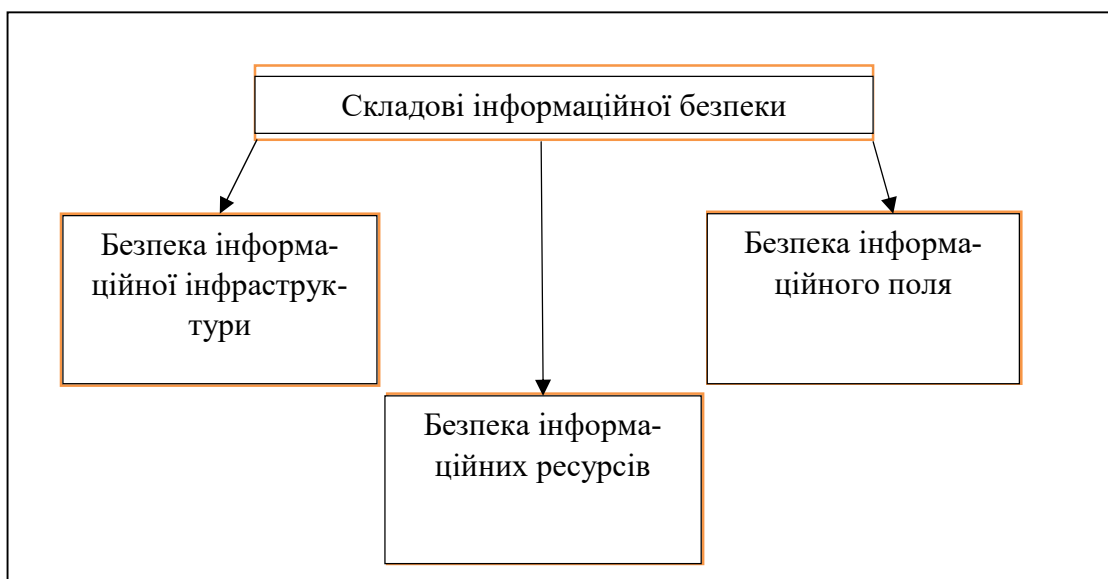

Рис. 1 Складові інформаційної безпеки.

Основними напрямками діяльності банківських підрозділів щодо захисту інформації є:

- розробка основних напрямів використання технічних та програмних засобів і способів захисту електронної банківської інформації;

- аналіз та організація діяльності щодо виявлення можливих каналів витоку банківської інформації за допомогою технічних засобів захисту.

Заходи щодо забезпечення інформаційної безпеки банку мають бути систематичними і здійснюватися у комплексі з іншими заходами. Важливе значення для забезпечення інформаційної безпеки банківської діяльності має законодавчий рівень такого забезпечення. [2] Слід відзначити, що зовнішні джерела загроз можуть безпосередньо бути пов'язаними із внутрішніми, тому аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища має проводитися комплексно та одночасно. А захист банківської інформації — завдання в рівній мірі як технічне, так і правове, і організаційне. З метою запобігання порушенням інформаційної безпеки інформаційних банківських ресурсів потрібно виявляти та аналізувати вразливі місця інформаційної системи банку та ресурси, які потребують захисту.

Основні види зовнішніх загроз:

- Нестабільність зовнішнього середовища (глобальні та локальні фінансові кризи; неможливість одержати доступ до зовнішніх фінансових ресурсів; валютний, процентний і ринковий ризики; блокування активів банку в іншій державі; державний дефолт).

- На підконтрольній Уряду території здійснюються і здійснюватимуться усі зобов'язання банків перед своїми клієнтами. Введення надзвичайного стану на підконтрольних урядові територіях не знімає відповідальності банків перед клієнтами. Тому, офіційний курс валют фіксований і вводяться деякі тимчасові валютні обмеження. Зокрема, ці обмеження не поширюються на купівлю валюти для придбання важливих імпорتنих товарів за переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України, а також валютні операції для мобілізаційних та інших заходів національної безпеки та інших заходів оборони.

- Національний банк випустив нормативно-правові акти, які забороняють транскордонні валютні платежі. Винятком із цієї заборони є використання платіжних карток для розрахунків і зняття готівки та деяких інших операцій за кордоном.

- Діяльність держави (нестабільність податкової, кредитної та страхової політики; політична нестабільність; військовий конфлікт). Потрібно визначити інформаційні ризики для визначеного інформаційного ресурсу та обрати контрзаходи та забезпечити за допомогою механізмів і сервісів безпеки [3].

Під час воєнного стану потрібно посилювати усі методи, що додаються, щоб захистити інформацію, так як спецслужби Росії разом із хакерами також здійснюють злочинну діяльність, з метою отримання даних у банківських структурах про рахунки фізичних та юридичних осіб, про стан рахунків, транзакції, для розкрадань коштів із рахунків. Це робиться для заподіяння економічної шкоди Україні, державним підприємствам та громадянам. Перешкоджання хакерським атакам на сайти банків задля блокування роботи банків та їх платіжних систем повинно стати одним із пріоритетних напрямків інформаційної безпеки банків. Загроза інформаційної безпеки банківської системи України є частиною гібридної війни з боку Росії.

Література

1. Інформаційна безпека банківської установи. Поняття інформаційної безпеки банківської установи. [Режим доступу]: <http://obt.inf.ua/page10.html>
2. Як працює банківська система під час війни. [Режим доступу]: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/21/686023>
3. Як працюють банки під час війни [Режим доступу]: https://lb.ua/blog/vasyl_furman/514751_yak_pratsyuyut_banki_pid_chas_viyeni.html

ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ІНТЕРНЕТІ

Від соціальних мереж — до онлайн-банкінгу: сьогодні Інтернет проник у наше життя і діяльність. Окрім комп'ютерів та ноутбуків, ми підключаємо до Інтернету все — мобільні телефони, планшети, холодильники, телевізори й багато інших портативних пристроїв. Саме тому дуже важливо знати якомога більше про безпеку у Всесвітній мережі. Багато хто думає, що безпека в Інтернеті — це ілюзія, і бути захищеним зараз неможливо, адже веб-сайти збирають конфіденційну інформацію так тонко, що ми навіть не знаємо що саме їм відомо. Це, можливо, й так, але ця невпевненість — ще одна причина, щоб зберегти свою приватність та уникнути витоку персональних даних в Інтернет. Зараз в Україні майже 22 млн. користувачів інтернету, питання безпеки в мережі більш ніж актуальне. У цьому контексті безпека користувачів набуває більших масштабів.

Метою дослідження є аналіз і поради що до захисту персональної інформації.

Актуальність теми в реаліях сьогодення беззаперечна, адже дійсно стосується кожного. Використовуючи термін «особисті дані» ми говоримо не тільки про серійний номер паспорту та ідентифікаційний код. В умовах сучасності надзвичайно широке коло особистих даних про людину можна одержати маючи лише її контактний номер телефону. Розглянемо основні напрямки по захисту персональних даних в Інтернеті:

1. Обмеження особистої інформації в соціальних мережах. Велика кількість інформації у Facebook, Twitter та Instagram може полегшити кіберзлочинцям отримання ідентифікаційної інформації, що може дозволити їм вкрати вашу особу або отримати доступ до вашої фінансової інформації., що може зробити вас мішенню для крадіжки особистих даних.[1]

2. Використання браузерів у приватному режимі. Якщо не має потреби, щоб комп'ютер зберіг історію веб-перегляду, тимчасові файли інтернету або файли cookie, виконуйте веб-серфінг у приватному режимі. Веб-браузери пропонують свої власні версії цієї форми захисту конфіденційності. У Chrome він називається режимом анонімного перегляду. Firefox називає налаштування Приватний перегляд, а Internet Explorer використовує назву InPrivate Browsing для своєї функції конфіденційності. Під час пошуку з увімкненими цими режимами інші користувачі не зможуть відстежувати історію веб-перегляду з комп'ютера.

3. Використання різних пошукових систем. Багато людей значною мірою покладаються на Google як на пошукову систему. Конфіденційність є однією з причин, чому люди вважають за краще використовувати анонімні пошукові системи. Цей тип пошукової системи не збирає та не ділиться історією пошуку або кліками.

4. Використання віртуальної приватної мережі. Віртуальна приватна мережа (VPN) надає конфіденційність та анонімність в Інтернеті, створюючи приватну мережу з загальнодоступного підключення до Інтернету. VPN маскує вашу IP-адресу інтернет-протоколу (IP), щоб ваші дії в Інтернеті практично не відстежувалися. Використання VPN особливо важливо, коли ви перебуваєте на загальнодоступному Wi-Fi в бібліотеці, кав'ярні або іншому громадському місці. VPN ускладнить кіберзлочинцям порушення конфіденційності в Інтернеті та доступ до вашої особистої інформації.

5. Застосування обережного вибору звернень на різні посилання. Один із способів, за допомогою якого хакери скомпрометують конфіденційність в Інтернеті — це спроби фішингу. У фішингу шахраї намагаються обдурити вас, надаючи цінну фінансову або особисту інформацію. Вони часто роблять це, надсилаючи підроблені електронні листи, які, як видається, від банків, поставальників кредитних карт або інших фінансових установ. Часто ці електронні листи говорять, що ви повинні натиснути на посилання та підтвердити свою фінансову інформацію, щоб ваш обліковий запис не був заморожений або закритий.

6. Захист мобільних телефонів. Обов'язкове використання паролю для блокування телефону. Пароль може запропонувати додатковий рівень захисту, якщо ваш телефон загублений або вкрадений.

7. Використання якісного антивірусного програмного забезпечення. Це програмне забезпечення може перешкодити хакерам віддалено захоплювати ваш комп'ютер, отримувати доступ до вашої особистої та фінансової інформації та відстежувати ваше місцезнаходження.

8. Щоб захистити свої чати, потрібно використовувати зашифрований додаток для обміну повідомленнями. Використовувати програму, яка має наскрізне шифрування, наприклад Signal або WhatsApp. Це означає, що ви та одержувач можете прочитати повідомлення, яке ви надсилаєте, але ніхто інший не матиме доступу до цієї інформації [2].

Отже, потрібно захищати свої персональні дані в Інтернеті, щоб не стати жертвою кіберзлочинів, бо будь-яка персональна інформація може бути використана проти вас та може загрожувати вашій безпеці. Таким чином, необхідно зазначити, що в умовах сучасності інформаційне суспільство не повинно відокремлюватися від реального світу, в якому ми зараз живемо. Цей принцип повинен стати основою для формування цінностей сучасного інформаційного суспільства.

Література

1. Your Technology Is Tracking You. Take These Steps For Better Online Privacy—October 13, 2020, written by Laurel Wamsley <https://www.npr.org/2020/10/09/922262686/your-technology-is-tracking-you-take-these-steps-for-better-online-privacy>

2. 7 Tips to Manage Your Identity and Protect Your Privacy Online—April 13, 2021, Written by Dan Rafter for NortonLifeLock <https://staysafeonline.org/blog/7-tips-to-manage-your-identity/>

Доброжан Є.В., Мокляк Д.К.
*«Підприємництво та біржова діяльність», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
Університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н, доцент кафедри
інформатики та системології Ніколенко Л.А.*

«ДІЯ БІЗНЕС» — ПРОГРЕСИВНА ДОПОМОГА В СТВОРЕННІ ТА РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ДЛЯ СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Усі ми живемо у час цифрових технологій. Інтернет розкриває широку палітру можливостей кожному. Діджиталізація надає змогу дізнатись майже все, що цікавить, починаючи від теми з математики, закінчуючи історією всесвіту. Майже усі прагнуть не прокрастинувати і фланувати, а розвиватись, досягати нових цілей, постійно вивчати щось нове, працювати та втілювати набуті знання в життя. З'явилося багато можливостей заробляти в інтернеті, це і є той самий прогрес. Ми підвищуємо і розвиваємо нашу економіку, навіть сидячи вдома. Проте не усі мають бажання трудитись за комп'ютером, є категорія людей, яка мріє сконструювати власну імперію, саме у цьому на етапі створення власної справи допомагає застосунок — «Дія Бізнес».

27 вересня 2019 року Міністерство цифрової трансформації України, разом із Spilka designbüro презентували бренд «Дія». Міністр цифрової трансформації Михайло Федоров оголосив про запуск сайту та сервісів для отримання державних послуг онлайн, одним з яких є «Дія Бізнес» [1].

За допомогою цього застосунку є можливість легко та у швидкому доступі розібратися в усіх тонкощах створення власного бізнесу. Портал «Дія Бізнес» розкриває в собі безліч цікавих і корисних категорій, а саме: актуальні кейси та новини, чинні закони, нові технології, онлайн консульта-

ції, конкурси грантів, тощо [2]. Але маючи базовий, ніби достатній рівень знань не можливо абсолютно спокійно починати і в майбутньому вести свою справу. Бізнес-це щоденний ризик, ризик його втрати, ризик прогоріти, ризик самозгорання, тощо. Все це залежить від ситуацій, які включають в себе тисячі факторів. Людина може гарно вчитися, багато працювати, проте досвід приходить з часом і кожного дня вона може стикатись з чимось новим, непізнаним, що приводить до втрат. Саме такі суперечливі ситуації враховує ця платформа. Тому, навіть якщо людина недостатньо кваліфікована, ресурс «Дія Бізнес» поєднує в собі майже усі тонкощі необхідної теми.

Проте, нажаль, через широкомасштабне вторгнення Росії руйнується економіка нашої країни. І саме на малий і середній бізнес держава покладає великі надії у відродженні економіки України. Наразі саме малий бізнес легше за все розпочати та розвивати, покладаючись в першу чергу на себе — свої знання і досвід, та на допомогу держави — пільгове кредитування та швидке і зрозуміле оформлення за допомогою платформи «Дія Бізнес».

Платформа «Дія Бізнес» актуальна тим, що вона написана простою мовою. Якщо зайти на цей сайт, одразу можна побачити приємний на вигляд дизайн, доступні вкладки із гіперпосиланнями на всі категорії цієї платформи, де можна знайти все, що вам потрібно аби дістатись нових знань. Попри всі сьогоднішні «негаразди» сайт продовжує розвиватись, інформація постійно оновлюється, вона завжди є актуальною, пересічною з останніми змінами та подіями в країні. Ми вважаємо, що саме цей факт вибиває платформу «Дія Бізнес» на перше місце. Цей портал є гідним, він має дуже багато партнерів, серед них є такі як: Vintage, Dot/Dot, Franchise Capital, Ощадбанк, Go 4 CFO, Avitar, Київстар, Liga Zakon, USF, BRDO та ще 18 відомих корпорацій [3]. На нашу думку, цей фактор також показує, що сайт створений не даремно і гідно представлений у сфері послуг, він зацікавлює не тільки звичайних користувачів інтернету, а й популярні підприємства, які згодом починають співпрацювати із цим ресурсом.

На сьогоднішній день без новітніх та інформаційних технологій доволі важко існувати. Економіка нашої країни напругу пов'язана з розвитком бізнесу. «Дія Бізнес» це платформа, яка допоможе будь якій людині, яка прагне розпочати або вдосконалити свою справу. Даний портал був нашим майбутнім, а став сьогоднішнім, яке буде тільки розвиватись і ще більше допомагати підприємцям малого і середнього бізнесу.

Література

1. Дія (сервіс).

URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D1%96%D1%8F_\(%D1%81%D0%B5%D1%80%D0%B2%D1%96%D1%81\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D1%96%D1%8F_(%D1%81%D0%B5%D1%80%D0%B2%D1%96%D1%81))

2. Платформа Дія Бізнес.

URL: <https://business.diia.gov.ua/>

3. «Дія.Бізнес» — перша екосистема для підприємців.

URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2020/02/28/657595/>

Захарчук А.О., Семенчук П.О.

Міжнародна економіка і менеджмент, 1 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри інформатики та системології Ніколенко Л.А.

«STARLINK» ЯК ЕКОНОМІЧНА ПІДТРИМКА УКРАЇНИ В УМОВАХ РЕГІОНАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ

Starlink є актуальною на цей час глобальною супутниковою системою, яка надає доступ до інтернету у будь-якій точці планети. Це проект американської компанії SpaceX, керівником якої являється впливова та винахідлива людина Ілон Маск [1]. Наразі, в Україні дуже складна ситуа-

ція з інтернетом. У людей, які потрапили під обстріли немає можливості бути на зв'язку, або ж оплатити підписку за інтернет чи свого мобільного оператора. Під час початку воєнного стану Ілон Маск передав близько 500 інтернет-терміналів, а на сьогодні ми маємо їх вже більше 10 тисяч [2]. Термінали забезпечують бездротове інтернет-покриття для всієї планети, зокрема, у місцях де зв'язок ненадійний або взагалі недоступний.

Під час воєнного стану багато бізнесів та робочих місць скасовується, у місцях де часті бомбардування, або ж де зараз відбувається відбудова, дуже складно тримати зв'язок. Багато людей працюють онлайн і тим самим підтримують нашу економіку. Starlink надає безкоштовний доступ до інтернету саме під час воєнного стану. Це допомагає людям продовжувати працювати, відкривати свої бізнеси та займатись волонтерськими справами.

За даними опитування яке проводило Enterprise Technology Research(Американська компанія, яка виробляє товари і проводить дослідження) у 2022 році серед своїх директорів (їх налічувалося 1200 робітників), 48.6% з них заявили, що продуктивність робітників які працювали дистанційно виросла вдвічі. А взагалі 72% їхніх робітників зараз працює дистанційно. Це на 80% більше ніж аналогічний показник який був встановлений у 2018 році Starlink підтримують роботу критичних енергетичних та телекомунікаційних об'єктів, закладів охорони здоров'я та освіти. Термінали також дуже допомагають нашим військовим, які обороняють важливі стратегічні об'єкти чи промисловості [3].

Starlink мав з'явитися в Україні в кінці 2022 року, але бойові дії на території нашої країни значно прискорили цей процес і вже на 1.04.2022 року в Україні налічувалося близько 10000 терміналів супутникового інтернету. Близько 98 тисяч українців завантажили програму для встановлення зв'язку з терміналами.

За інформацією аналітичного центру Sensor Tower за користування Starlink в Україні платять десятки мільйонів доларів. Це роблять анонімні донори. За словами прес-секретаря USAID Ребекки Чаліф, доставку партії забезпечив «низку зацікавлених сторін», що зібрав \$15 млн. В суму входять логістичні витрати, власне обладнання та оплачені послуги зв'язку. «По жертвування приватного сектора коштували близько \$10 млн», — йшлося у заяві USAID, де співпраця зі SpaceX називається державно-приватним партнерством. За мінімальними комерційними розцінками SpaceX 10 000 терміналів та півроку використання послуг коштували б майже \$11 млн без урахування доставки.[4] Чи брала Україна безпосередню участь у закупівлі?

На момент публікації Forbes не отримав відповіді від Мінцифри та Держспецзв'язку, які займаються Starlink в Україні. Це обладнання значно зменшило відтік капіталу з українського ВВП, адже завдяки ньому військові, високопоставлені чиновники і звичайні люди можуть встановлювати зв'язок із обладнанням за лічені секунди. Якщо б в Україні інтернет провайдери займалися б цим самостійно то витрати в місяць перевищували б сотні мільйонів доларів.

Якщо ж говорити про те як Starlink буде працювати після війни, то слід зазначити що усі українські провайдери вже працюють над тим щоб повністю встановити симбіоз з терміналами Ілона Маска, що допоможе зменшити витрати від забезпечення населення зв'язом та швидкісним інтернетом на 23-38%.[4] Також завдяки цій співпраці з найбагатшою людиною світу Ілоном Маском нам відкривається безліч нових дверей до його передових технологій. Електрокари, соціальні мережі (Твіттер який він купив зовсім недавно може стати найпопулярнішою соціальною мережею в Україні) проекти SpaceX, та багато іншого. Україна потребує таких технологій, адже вони зможуть перевести інфраструктуру нашої держави з екстенсивної (де збільшують притік грошової маси) до інтенсивної, де передовою ціллю є саме збільшення кількості факторів виробництва, що допоможе з роками зменшити витрати на саме виробництво [4].

Найбільшим внеском може стати відкриття представництва Starlink в Україні. Тоді, терміналів будуть надсилати ще більше, а деякі бізнесмени, або ж волонтери зможуть купувати їх та відправляти до складних територій, щоб наші військові були проінформовані та швидше відновлювали окуповані міста та села з промисловими структурами, які будуть й надалі займатись виробництвом своїх продуктів задля тримання економіки у нормальному русі.

Також дуже важливо було б встановити власну наземну станцію на території України, адже ми можемо користуватись інтернетом тільки завдяки станціям у Польщі та Німеччині. Звідси, на сході України якість інтернету гірша, ніж на заході. Так як, надали безкоштовний доступ до інтернету саме під час воєнного стану, то після перемоги, вже буде важче користуватись ним, бо на

це потрібно витратити багато коштів. Звісно станція може надати робочі місця нашим громадянам, що також стане величезною підтримкою. Якщо б місячну оплату зробили меншою, відповідно до середнього рівня заробітної плати, це змінило би ситуацію. Міністру цифрових технологій потрібно домовлятися про це з офіційним представництвом та вислухати і зробити усі вимоги, які нам можуть поставити.

Отже, Starlink найпередовіші технології які випереджають уся інші подібні аналоги, якщо вони є. Це супутниковий зв'язок через термінали, який дешевше на 30% за звичайний. З аналітичної точки зору це нововведення напевно одне з найкращих рішень за останні роки. Результати ми побачимо в майбутньому, але якщо такий темп розвитку буде продовжуватися, то Україна з часом зможе потягатися з передовими державами Європи. Starlink, кращі своєю швидкістю передачі даних, своєю спеціальною конституцією, яка дозволяє покривати площу на 45% більше ніж локальні системи зв'язку в Україні.

Starlink це один з перших кроків у наше світле майбутнє, тому нехтувати ним неможна, а сприймати його прихід в Україну як знак для вдосконалення. Відкриття станції та представництва значно б поліпшило ситуацію зі зв'язком, кількістю терміналів, ефективністю та робочими місцями.

Література

1. Starlink. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Starlink>
2. 2 Starlink Ілона Маска тепер можуть користуватись всі українці. <https://www.bbc.com/ukrainian/news-61168415>
3. . Starlink в Україні: кому доступний інтернет від SpaceX та як ним користуватися. Вероніка Масенко. <https://www.the-village.com.ua/village/city/how-it-works-city/325497-gid-po-starlink>
4. Тепер про Starlink знає кожен в Україні. Forbes пояснює, чи потрібен інтернет від Ілона Маска і скільки це коштує країні. <https://forbes.ua/ru/inside/teper-pro-starlink-znae-kozhden-forbes-detavno-poyasnyue-chi-vsim-potriben-internet-vid-ilona-maski-ta-skilki-tse-koshtue-kraini-27042022-5679>

Книш Я.В., Бакай Н.В.

*Міжнародна економіка і менеджмент, 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
інформатики та системології Ніколенко Л.А.*

МЕТОДИ ЗАХИСТУ ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГУ ПРИ КІБЕРАТАКАХ

Інтернет-банкінг- це додатковий канал обслуговування в банку, за допомогою якого користувач можете дистанційно керувати своїми поточними та картковими рахунками, відкривати депозити, гасити кредити, здійснювати платежі та інші операції. Можна самостійно збільшувати більшість традиційних банківських операцій безперервно при наявності смартфона, ноутбуку чи комп'ютера з стабільним інтернет підключенням.

Перший поточний онлайн-рахунок був відкритий у США 25 років тому. Відтоді послуги онлайн-банкінгу та цифрової комерції швидко зросли. Особливо з появою через кілька років звичного сервісу ротації фондів. У той же час почали з'являтися та вдосконалюватися кіберзагрози, спрямовані на фінансові дані користувачів. Сьогодні, оскільки методи атак продовжують розвиватися, банківські дані залишаються однією з найпривабливіших цілей для кіберзлочинців. Тому основним завданням фінансових установ є забезпечення захисту доступу, передачі та зберігання даних користувачів під час процесу онлайн-банкінгу. Зокрема, банки дуже серйозно ставляться до безпеки доступу до рахунків онлайн-банкінгу. При вході в програму користувач повинен ввести ім'я та пароль, а також вибрати метод багатфакторної аутентифікації [1].

Метою доповіді є дослідження методів захисту інтернет-банкінгу при постійних кібератаках, які є механізми захисту інтернет-банкінгу і тощо.

Для того щоб досягнути мету дослідження в даній доповіді були поставлені такі завдання:

- дослідити основні механізми захисту інтернет-банкінгу;
- проаналізувати рекомендації для захисту інтернет-банкінгу самими же користувачами.

Захист усіх частин системи онлайн-банкінгу забезпечує високий рівень інформаційної безпеки — від захисту серверів і сайтів банків до авторизації та шифрування платіжних документів клієнтів. Для цього використовуються наступні механізми [2]:

- Аутентифікація сервера онлайн-банкінгу: протокол підключення SSL і стандартні сертифікати відкритого ключа X.509 від Міжнародного центру сертифікації Thawte використовуються для запобігання атак на веб-сервери банку, заміни або зміни їх вмісту.

- Аутентифікація клієнтів онлайн-банкінгу: технологія багатофакторної аутентифікації заснована на секретному криптографічному ключі, що зберігається на спеціальному носії інформації ключа апаратного ключа (USB-Token типу NCI), як додатковий фактор може бути одноразовий пароль (пароль ОТР).

- Шифрування даних: безпечний мережевий протокол SSL забезпечує конфіденційність обміну даними між клієнтами та серверами онлайн-банкінгу в Інтернеті, запобігаючи перехопленню та зчитування платежів та іншої інформації без авторизації.

- Авторизація платіжних документів: механізм електронного цифрового підпису забезпечує автентичність та цілісність електронних платіжних документів.

- Перевірка або створення електронних цифрових підписів у системі Інтернет-банкінгу, інтеграція засобів захисту шифрування, аутентифікація.

Для підвищення рівня інформаційної безпеки може використовуватися IP-фільтрація (індивідуальне обмеження для кожного клієнта, що дозволяє підключатися до списку IP-адрес сервера банку), SMS-повідомлення (інформаційне повідомлення, що представляє події в системі онлайн-банкінгу). , пароль ОТР для підтвердження окремого платежу.

Регулярне оновлення операційної системи та програмного забезпечення виправляє вразливість системи, яку кіберзлочинці намагаються використовувати для зараження пристроїв. А створення надійних паролів та їх надійний захист (невикористання того самого пароля для онлайн-банкінгу, соціальних мереж та інших облікових записів) може відігравати досить великі ролі у разі порушення даних. Тому експерти рекомендують користувачам мобільних пристроїв використовувати надійні та безпечні програми з функціями захисту онлайн-платежів [3].

Користувачам ноутбуків і комп'ютерів потрібен продукт безпеки, який забезпечує безпечний браузер для введення облікових даних клієнтів і банківських операцій. Також важливо мати функції захисту від фішингу та шифрування даних, які запобігають крадіжці банківських реквізитів та інших конфіденційних чи фінансових даних.

Отже, тема щодо загрози для інтернет-банкінгу буде актуальною довгий час, так як з кожним днем все більше з'являється нових користувачів онлайн послуг банків. Ця тема дуже важлива і її потрібно аналізувати та вивчати. Банки докладають чимало зусиль для захисту та боротьби з кібер злочинцями, а також постійно нагадують самим користувачам як вберегти свої рахунки від таких шахраїв.

Література

1. Raiffeisen BANK [Електроний ресурс]- <https://raiffeisen.ua/data-protection/informacijna-bezpeka-internet-bankingu>
2. Комінвестбанк: <https://www.atcominvestbank.com/uk/corporate/ibanking/isecurity>
3. Фахівці міжнародного розробника антивірусного програмного забезпечення ESET [Електроний ресурс]- <https://news.finance.ua/ua/news/-/481982/yak-zahystyty-internet-banking-aby-ne-staty-zhertvamy-shahrayiv>

Колос А.Р., Твердушка Є.П.
«Менеджмент бізнес-організацій», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний

ХАКЕРСЬКІ ВІЙНИ 2022 РОКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

Після початку повномасштабних бойових дій 24-го лютого, стало зрозуміло, що війна Росії проти України відбувається не тільки безпосередньо на полі бою, а й в діджитальному світі та мережі. Виходячи з оцінок міжнародних ресурсів стало відомо, що з початком збройного конфлікту 2022-го року кількість кібератак як на українські, так і на російські ресурси зросла більше ніж вдвічі. Хакери-активісти з усього світу ведуть повномасштабну війну на цифровому фронті. Під їх атаки потрапляють як російські, білоруські та українські державні служби та банківські системи, так і державні ЗМІ та системи ключових інфраструктур.

Метою даної роботи є проаналізувати дані про найбільші угруповання, що приймають участь в цифрових війнах 2022 року та інструменти, які вони застосовують. Також, в роботі представленні приклади результатів діяльності вищезазначених угруповань.

Актуальність роботи зумовлена активним загостренням протистоянь хакерів у світі технологій, що відбулося на тлі війни України та Росії, та відсутністю систематизованої інформації стосовно названої теми.

У Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації (Держспецзв'язку) України зазначили, що починаючи з лютого 2022 року РФ запустила цілу низку сімейств шкідливого програмного забезпечення в Україні. Також, активізували свою роботу та прийняли сторону Росії численні хакерські угруповання. Більшість проведених атак були спрямовані на руйнування комп'ютерних систем, але деякі також мали збирати розвідувальні дані або поширювати дезінформацію. Найяскравішими прикладами хакерів, що виступили на стороні Росії, можна назвати Conti (угруповання, яке тісно пов'язане з російськомовною кіберзлочинною групою Wizard Spider), Killnet, які «поклали» сайт угруповання Anonymous та сайт забороненого в Росії «Право-го сектора», хакери з Haknet Team, що «зламали» сайт Президента України, кібергрупа Stormous, CoomingProject та інші. Окремо треба відмітити, що дії хакерів часто були узгоджені з подіями на полі бою. Наприклад, після того, як Росія виявила намір знищити «центри дезінформації», по київській телевежі був завданий ракетний удар. В той же день російські хакери провели атаку на один із великих українських радіо телецентрів [1, 3, 5, 6].

Для протистояння вищезазначеним загрозам в Україні з перших днів війни було створено ІТ-армію України, що складається як з українських, так і міжнародних кіберспеціалістів. Однією з головних задач організації є підривання роботи ключових як російських, так і білоруських інтернет-ресурсів. Уся робота українських хакерів провадиться на громадських засадах. Українська ІТ-армія вистигла здійснити безліч атак на онлайн-портали та бази даних, спричинила несправності в роботі Єдиної державної автоматизованої інформаційної системи Росії завдяки DDoS-атакам та реалізувала кібератаку на бухгалтерський сервіс 1С, що спричинило неможливість для росіян подати необхідні звітності вчасно [2, 3, 5].

Також, частим стало явище об'єднання звичайних ІТ-спеціалістів в так звані «кіберзагони», що також ведуть боротьбу з російськими хакерами, але які ніяк не пов'язані з Мінцифрою [3].

На стороні України борються також і всесвітньо відомі хактивісти Anonymous, відомі своїми масовими DDoS-атаками, розсекреченням урядових документів та зломом акаунтів політиків. За словами хакерів, за час кібервійни вони злили в мережу 5,8 терабайт даних, отриманих через злом російських ресурсів [4]. Жертвами угруповання стали численні російські ЗМІ, інтернет-провайдери, Федеральна антимонопольна служба, «Газпром», «Лукойл», «Норнікель» та «Яндекс», а також Пенсійний фонд і Роскомнадзор. Нещодавно Anonymous взломали «Сбербанк» — найбільший банк Росії та Східної Європи та майже повністю знищили RuTube [4, 3, 5].

Сторону України зайняла також хак-угруповання NB65, яке зламало російську платіжну систему QIWI, та Curious Gorge та Bronze President, що пов'язані з військовими Китаю (при цьому Китай продовжує тримати нейтралітет щодо конфлікту на території України) [6].

Підбиваючи підсумки, можна зазначити, що в сучасному світі війни є гібридними. Сфера ІТ та кібербезпеки наразі посідає надзвичайно вагомe місце в перебізі бойових дій. Протистояння хакерів утворило повноцінний другий фронт часів збройного конфлікту 2022-го року на Україні, що дозволяє країнам не лише дізнаватися важливі дані про опонентів, а й надає можливість віддалено завдавати вагомих ударів по ворогу.

Література

1. Corera, G. (2022, May 11). *Ukraine War: Don't underestimate Russia cyber-threat, warns Us*. BBC News. Retrieved May 22, 2022, from <https://www.bbc.com/news/technology-61416320>
2. Shore, J. (2022, April 11). *Don't underestimate Ukraine's volunteer hackers*. Foreign Policy. Retrieved May 22, 2022, from <https://foreignpolicy.com/2022/04/11/russia-cyberwarfare-us-ukraine-volunteer-hackers-it-army/>
3. (www.dw.com), D. W. (n.d.). *Як хакери беруть участь у війні РФ проти України і до чого тут Німеччина: DW: 12.05.2022*. DW.COM. Retrieved May 22, 2022, from <https://www.dw.com/uk/yak-khakery-berut-uchast-u-viini-rf-proti-ukrainy-i-do-choho-tut-nimechchyna/a-61772159>
4. SEIBT, S. (2022, March 23). *Ukraine conflict presents a minefield for anonymous and hacktivists*. France 24. Retrieved May 22, 2022, from <https://www.france24.com/en/europe/20220323-ukraine-conflict-presents-a-minefield-for-anonymous-and-hacktivists>
5. (www.dw.com), D. W. (n.d.). *Війна РФ проти України: що нового на кіберфронти: DW: 21.05.2022*. DW.COM. Retrieved May 22, 2022, from <https://www.dw.com/uk/viina-rf-proti-ukrainy-shcho-vidbuvaietsia-na-kiberfronti/a-61839765>
6. *A deeper look at hacking groups and malware targeting Ukraine*. The Record by Recorded Future. (2022, April 27). Retrieved May 22, 2022, from <https://therecord.media/a-deeper-look-at-hacking-groups-and-malware-targeting-ukraine/>

Гайдай О.О., Самура Я.О.
Міжнародна економіка та менеджмент 1 курс
ДВНЗ «Київський економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — старший викладач кафедри
інформатики та системології Овчаренко А.А.

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЕКОНОМІЧНЕ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Оскільки штучний інтелект відіграє велику роль не тільки в повсякденному житті, але й у економічній сфері, це доводить, що штучний інтелект може допомогти в економічному відродженню України. В часи загострення кризи — це актуальне питання.

З кінця 80-х років відбувається технологічний прорив. Все більше світових компаній починають використовувати машини у своїй повсякденній діяльності та намагаються, завдяки їм, покращити свої фінансові показники. У той же час з'являються нові наукові праці, метою яких було дослідження впливу впровадження комп'ютерів на робочу силу та на інші економічні аспекти діяльності.

В Україні є багато спеціалістів, які впроваджують штучний інтелект у медицині, телекомунікаціях, медіа та автомобілебудуванні. Наприклад: у харківському офісі GlobalLogic створюють систему раннього діагностування хвороби Альцгеймера, а у Львові розробляють адаптивні системи допомоги водію [1].

Загалом важко знайти сферу, де технології машинного навчання та штучний інтелект не використовуються. Компанії застосовують алгоритми автоматизації маркетингу, управління персоналом. Але вони не можуть будувати довгострокові прогнози та обґрунтовувати висновки, що ро-

бить їх залежними від людини. Так вважають професори Гарвардської школи бізнесу Майкл Лука, Джон Клейнберг та Сендхіл Муллайнатан [2].

Вважалося, що з розвитком штучного інтелекту зникне безліч робочих місць, а натомість технологія створила мільйони нових, тому, що будь-яка втрата одних робочих місць через автоматизацію компенсується появою нових. Керівники найбільших світових компаній вважають, що вплив штучний інтелект буде ще сильнішим.

Якщо розглядати економічне відродження в Україні за допомогою штучного інтелекту, то українські промисловці та підприємці отримуватимуть переваги від впровадження штучний інтелект завдяки автоматизації процесів та скороченню виробничих витрат. На український ринок приходять компанії з технологіями, які сприятимуть підвищенню якості сервісів, послуг та продуктів.

Україна залишатиметься привабливим ринком як для впровадження технологій штучний інтелект для кінцевих споживачів, так і джерелом науково-технічного потенціалу для розробки й подальшого вдосконалення систем [3].

Штучний інтелект підвищує продуктивність. Люди зможуть робити більше, домагатися більшого та ділитися цим. Але із поширенням застосуванням технологій штучний інтелект виникає парадокс продуктивності. Згідно з його суттю, робітники відчувають низьку продуктивність в епоху прискореного технологічного прогресу. Одним із можливих пояснень цього актуального парадоксу є те, що розповсюдження тих можливостей штучний інтелект, які можуть сприяти продуктивності, залишається обмеженим.

Навіть при їх широкому поглинанні, повний ефект може буде досягнутий лише за рахунок постійних, додаткових нововведень та інновацій. Деякі експерти вважають, що революція в галузі інформаційно-комунікаційних технологій досягла своєї зрілості і що продуктивність наукових досліджень різко знижується, зменшуючи вплив на економіку. Враховуючи низький темп приросту фізичного та людського капіталу, який може мати сильніший вплив на загальну продуктивність порівняно з інноваціями, вони передбачають лише поступовий розвиток продуктивності за рахунок штучний інтелект.

Відповідно до протилежних поглядів, штучний інтелект значно покращить людський капітал, запропонувавши нові способи навчання робочої сили. Деякі експерти вважають, що насправді технологічний прогрес має набагато більший вплив на продуктивність, а більшість досліджень були помилковими у своїх обчисленнях. Банківський сектор стає активним адаптером штучного інтелекту, впроваджуючи вдосконалену аналітику, системи автоматизації процесів та програми самонавчання.

Для ефективного впровадження технологій штучний інтелект у повсякденну діяльність компаній необхідно керуватися певною стратегією. По перше, вище керівництво компанії має бути залучено до цього процесу, по друге, необхідний інструмент штучний інтелект, який буде зменшувати невизначеність, адже в залежності від масштабу, розміру та складності процесів всередині компанії важко спрогнозувати, який буде ефект від впровадження технологій штучного інтелекту. Стратегія може включати, або налаштування пропозицій під конкретні потреби клієнта, або постійну взаємодію через декілька каналів за допомогою інтелектуальних рішень. Основні ризики, які може принести інтеграція штучний інтелект, це: дискримінація, втрата персональних даних клієнта, ризик непрозорості інформації, ризик втрати робочих місць [4].

Проаналізувавши вплив штучного інтелекту на економічний розвиток, можна сказати, що штучний інтелект принесе велику користь нашій економіці.

Література

1. Рябоконь Д. <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/01/13/669909/>
2. <https://zaborona.com/shtuchnyj-intelekt-zminyt-i-uzhe-zminyuye-rynok-praczi/>
3. Ботвиновский Е. Нейросети и искусственный интеллект — тренд или ближайшее будущее [Електронний ресурс]: <https://vc.ru/future/56498-neyroseti-i-iskusstvennyy-intellekt-hayp-ili-blizhayshee-budushchee>.
4. Больше трети украинцев считают, что искусственный интеллект поможет победить коррупцию (инфографика) [Електронний ресурс]: <https://news.finance.ua/ru/news/-/440586/bolshe-treti-ukraintsev-schitayuthto-iskusstvennyj-intellekt-pomozhet-pobedit-korrupsiyu-infografika>.

5. Что такое парадокс продуктивности IT, и как облако поможет его разрешить [Електронний ресурс]: <https://habr.com/ru/company/1cloud/blog/413517/>

Захараш О.Ю., Зеленська С.В.
«Міжнародна економіка», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
Університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
інформатики та системології Грабарев А.В.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: РОЛЬ У МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТАХ ТА МОЖЛИВІ НАСЛІДКИ

Війна часто відігравала ключову роль у розвитку технологій. А російське вторгнення в Україну може стати ключовим полігоном для штучного інтелекту. Наразі технології розвиваються неймовірно швидкими темпами, з'являється дедалі більше напрямів, а вже наявні весь час вдосконалюються, серед яких і штучний інтелект та машинне навчання. Можливості штучного інтелекту значно розширилися протягом останнього десятиліття. Він вже вміє розпізнавати зображення, мовлення, обличчя, перекладати, та виконувати безліч інших завдань із винятковою точністю, тож його використання у воєнних реаліях не є несподіванкою[1].

Під час війни в Україні алгоритми штучного інтелекту вже використовувалися для перехоплення, прослуховування та розшифрування переговорів російських солдатів та командирів; технології розпізнавання обличчя застосовувалися для ідентифікації загиблих росіян, використовуючи базу з 10 млрд фотографій, зібраних у соцмережах; Мінцифри користувалося штучним інтелектом, щоб за фото трупів російських військових знайти їхні акаунти в соцмережах та повідомити про смерть друзів та близьких; безпрецедентна хакерська кампанія проти Росії показує, що кіберпростір також є важливою частиною державної безпеки. «Біти можуть бути настільки ж важливими, як і кулі»[2].

Вдосконалення штучного інтелекту є одним з провідних напрямків розвитку інформаційних і цифрових технологій. Все частіше машинне навчання використовується в найрізноманітніших сферах. Однак, поруч з очевидними перевагами йдуть і недоліки, або ж проблеми, особливо в умовах збройних конфліктів.

Орієнтований на людину підхід до розробки та використання штучного інтелекту та машинного навчання починається з розгляду зобов'язань та відповідальності людей та того, що потрібно для забезпечення сумісного з міжнародним правом, а також суспільними та етичними цінностями, використання цих технологій.

Ці технології розробляються для виконання завдань, які зазвичай виконуються людьми, тому існує внутрішня суперечність між прагненням застосування штучного інтелекту та центральною роллю людини в збройному конфлікті, що вимагатиме постійної уваги. Людський контроль та судження будуть особливо важливими для завдань і рішень, які можуть призвести до поранення чи загибелі людей, пошкодження чи знищення громадянської інфраструктури. Найбільш значущими є рішення щодо застосування сили, що визначають, хто і що є мішенню та об'єктом нападу у збройному конфлікті. Однак існує набагато ширше коло задач та рішень, до яких може бути застосований штучний інтелект, також це може мати серйозні наслідки для тих, хто постраждав від збройного конфлікту, наприклад, рішення про арешт та затримання.

Для сторін конфлікту необхідний контроль людини над програмами штучного інтелекту та машинного навчання, які використовуються як засоби та методи ведення війни, щоб забезпечити дотримання закону. Норми міжнародного гуманітарного права адресовані людям. Саме люди дотримуються законів, і саме люди будуть відповідати за їхні порушення. Зокрема, військові зобов'язані ухвалювати рішення, яких вимагають від них норми міжнародного гуманітарного права, що регулюють ведення бойових дій, і ця відповідальність не може бути перенесена на машину, програмне забезпечення чи алгоритм.

Ще однією областю напруженості є невідповідність між людьми та машинами у швидкості, з якою вони виконують різноманітні завдання. Оскільки люди є юридичними й моральними агентами у збройному конфлікті, технології та інструменти, які вони використовують для ведення війни, мають бути розроблені та використані таким чином, щоб дозволити солдатам виконувати свої юридичні та етичні зобов'язання та відповідальність.

Якщо системи штучного інтелекту використовуються при нападі — чи то у складі систем фізичної або кіберзброї, чи в системах підтримки прийняття рішень — їх розробка та використання повинні дозволяти солдатам приймати фінальні рішення самостійно. Що стосується автономних систем зброї, держави-учасниці Конвенції про конкретні види звичайної зброї (ККЗ) визнали, що «відповідальність людини» за використання систем зброї та застосування сили «має зберігатися», і багато держав, міжнародні та громадські організації підкреслюють вимогу людського контролю задля забезпечення дотримання міжнародного гуманітарного права та сумісності з етичними цінностями.

Наприклад, у 23 Принципах Асиломара наголошується на сумісності з «людською гідністю, правами, свободами та культурною різноманітністю», а також людському контролю; «Люди повинні обирати, як і делегувати рішення систем штучний інтелект для досягнення обраних нею цілей». Група експертів високого рівня зі штучного інтелекту Європейської комісії наголосила на важливості «людського управління та нагляду», тобто системи штучного інтелекту повинні «підтримувати автономію людини та прийняття рішень», а також забезпечувати людський нагляд за допомогою можливих підходів. Принципи Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо штучного інтелекту — прийняті у травні 2019 року всіма 36 державами-членами, а також Аргентиною, Бразилією, Колумбією, Коста-Рикою, Перу та Румунією — наголошують на важливості «цінностей і справедливості, орієнтованих на людину», уточнюючи, що користувачі штучного інтелекту «мають впроваджувати механізми та гарантії, такі як здатність до людського визначення, які відповідають контексту та рівню техніки».

Пекінські принципи штучного інтелекту, прийняті в травні 2019 року групою провідних китайських дослідницьких інститутів та технологічних компаній, свідчать, що «необхідно докладати постійних зусиль для підвищення зрілості, міцності, надійності та керованості систем штучного інтелекту» та заохочувати «дослідження в галузі координації між людиною та штучним інтелектом ... які повною мірою враховували б переваги та особливості людини».

Деякі уряди також розробляють принципи штучного інтелекту для військових. Наприклад, Міністерство оборони США, яке у своїй Стратегії II 2018 року закликала до «людино орієнтованого» впровадження штучного інтелекту, доручило своїй Раді з оборонних інновацій розробити рекомендації, головна з них полягала в тому, що «люди повинні залишатися відповідальними» за будь-яке використання штучного інтелекту [3].

Компанія Google заявила, що можуть бути «делікатні ситуації, коли суспільство захоче, щоб остаточне рішення приймала людина, незалежно від того, наскільки точна система штучного інтелекту», і що повне делегування машинам рішень з високим ступенем ризику — таких, як юридичні висновки про злочинність або життєво важливі рішення щодо медичного лікування — «може справедливо розглядатися як образа людської гідності». Компанія Microsoft, розглядаючи можливість використання штучного інтелекту для розпізнавання осіб, наголосила на необхідності забезпечення «належного рівня людського контролю при використанні, яке може істотно вплинути на людей», вимагаючи «участі людини» або «значного людського контролю» для таких видів використання, як ті, які пов'язані з «ризиком завдання тілесної або емоційної шкоди людині, коли можуть бути негативно порушені перспективи працевлаштування людини або її здатність отримати доступ до фінансових послуг, коли можуть бути наслідки для прав людини або коли може бути порушена особиста свобода людини» [4].

Штучний інтелект та системи машинного навчання можуть мати вагомі наслідки для ролі людини у збройних конфліктах, особливо на тлі висхідної автономності систем зброї та інших безпілотних систем; нових форм кібер- та інформаційної війни; і, у ширшому значенні, характеру прийняття рішень. Тобто уряди, військові та інші відповідні учасники збройних конфліктів повинні дотримуватися справді людино орієнтованого підходу до використання штучного інтелекту та систем машинного навчання на основі правових зобов'язань та етичної відповідальності.

Як загальний принцип необхідно зберігати людський контроль і судження при застосуванні штучного інтелекту та машинного навчання для розв'язання задач та прийняття рішень, особли-

во в тих випадках, коли ці завдання та рішення становлять небезпеку для життя і коли вони регулюються конкретними нормами міжнародного гуманітарного права. штучний інтелект та системи машинного навчання залишаються інструментами, які повинні використовуватися для обслуговування людей та доповнювати людей, які приймають рішення, а не замінювати їх.

Література

1. Як штучний інтелект допомагає перехоплювати та прослуховувати переговори російських військових [Електронний ресурс] // НВ. — 2022. — Режим доступу до ресурсу: <https://techno.nv.ua/ukr/innovations/shtuchniy-intelekt-ta-prosluhovuvannya-50231888.html>.
2. Потрібні гіки. Війни майбутнього вимагають нових підходів — ось, перед якими труднощами постав Пентагон [Електронний ресурс] // НВ. — 2022. — Режим доступу до ресурсу: <https://techno.nv.ua/ukr/it-industry/pentagon-i-viyni-maybutnogo-50238969.html>.
3. Artificial intelligence and machine learning in armed conflict: A human-centred approach [Електронний ресурс] // 2022. — Режим доступу до ресурсу: <https://international-review.icrc.org/articles/ai-and-machine-learning-in-armed-conflict-a-human-centred-approach-913>.
4. Introduction to ethics in the use of AI in war. A quick tour through the ethical and governance issues [Електронний ресурс] // Towards Data Science. — 2021. — Режим доступу до ресурсу: <https://towardsdatascience.com/introduction-to-ethics-in-the-use-of-ai-in-war-9e9bf8ba71ba>.

Царик А.В., Яценко С.Р.

*«Міжнародна економіка та менеджмент», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — старший викладач кафедри
інформатики та системології Овчаренко А.А.*

ЕЛЕКТРОННИЙ БАНКІНГ ТА ЙОГО ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В КРИТИЧНИХ УМОВАХ УКРАЇНСЬКОГО СЬОГОДЕННЯ

Розвиток дистанційного банківського обслуговування має посилення впливу на існуючі правові норми банківського обслуговування, змушуючи адаптувати їх до нових технологічних умов надання банківських послуг. Автоматизація поточної роботи банку по обслуговують юридичних та фізичних осіб скорочує його внутрішні витрати і підвищує якість обслуговування клієнтів та партнерів. Таким чином Інтернет-банкінг є для будь-якого банку стратегічним напрямком, оскільки, в кінцевому результаті, показники визначають його конкурентну позицію на ринку фінансових послуг. Інтернет-банкінг став частиною повсякденного життя українців. Інтернет-банкінг добре впроваджений в Україні, де налагоджені миттєві платежі в реальному часі.

Тому розвиток Інтернет-банкінгу на часі є актуальним та перспективним завданням інноваційного напрямку банківської сфері України. Поява Інтернет- комерції стала результатом появи відносно нових банківських продуктів, таких як: обслуговування платежів Інтернет-магазину, електронна сертифікація, мобільний банкінг, віртуальні платіжні карти та інші, що стали результатом розвитку всесвітньої мережі [1].

Технології дистанційних банківських послуг можна класифікувати за типами інформаційних систем, які використовуються задля здійснення банківських операцій [2,3]:

1. традиційні системи «клієнт-банк» (РС-банкінг);
2. відео-банкінг;
3. інтернет-клієнт («тонкий клієнт»);
4. системи «Телефон-Банк».

Розглянемо вплив на банківську систему та умови здійснення розрахунків під час воєнного стану. При введенні воєнного стану в Україні, з метою забезпечення банками оброблення та зберігання інформації про банківські операції, а також захисту персональних даних клієнтів банків

Національний банк оперативно ухвалив постанову у зв'язку із оголошенням воєнного стану по всій території України, якою, зокрема, передбачено, що:

- банки забезпечують роботу відділень в безперебійному режимі в умовах відсутності загрози життю та здоров'ю населення;
- банки продовжують роботу з урахуванням обмежень, визначених цією постановою;
- забезпечується доступ до сейфових скриньок в безперебійному режимі;
- безготівкові розрахунки здійснюються без обмежень;
- банкомати підкріплюються готівкою без обмежень;
- НБУ здійснює підкріплення готівкою без обмежень;
- НБУ здійснює банкове рефінансування банків для підтримки ліквідності без обмежень за сумою терміном до одного року з можливістю пролонгації ще на один рік;
- платежі Уряду України здійснюються без обмежень, згідно із законодавством про особливий період [4].

Відповідно до законів України, з метою забезпечення банками оброблення та зберігання інформації про банківські операції, а також захисту персональних даних клієнтів банків в умовах воєнного стану Правління Національного банку України видало постанову, що на період дії воєнного стану та протягом двох років після скасування воєнного стану [5]:

- процесинг за операціями із застосуванням електронних платіжних засобів на території України може здійснюватися процесинговими установами-резидентами та/або процесинговими установами-нерезидентами, які розташовані в державах, уключаючи використання процесинговими установами хмарних сервісів, та на обладнанні, яке розташовано в державах.

- банки України мають право використовувати засоби криптографічного захисту інформації, які відповідають вимогам законодавства України або вимогам законодавства держави, на території якої розташовано обладнання для надання хмарних сервісів.

Що стосується валютних операцій, то ситуація на валютному ринку періодично змінюється. У майбутніх планах перевести всі послуги, які надаються банком в онлайн процес. Вже зараз віртуальний банк може обслуговувати клієнтів з будь-яких регіонів, в Україні такий існує — це «Монобанк». Інтернет-банкінг перспективний та швидко прогресуючий сегмент банківського обслуговування.

Розвиток систем Інтернет-торгівлі, відмова від великих витрат на оренду приміщень під відділення банків сприятиме подальшому успішному розвитку банківської сфери і просуванню систем Інтернет-банкінгу. Це в свою чергу сприяє зменшенню готівкового обігу коштів. Також за рахунок інноваційної системи онлайн управління рахунком, може бути підвищена прозорість

платіжної дисципліни для контролюючих і податкових органів, завдяки чому сприяє поліпшенню інвестиційної привабливості.

Сучасні інформаційні технології, що розвиваються за своїми сучасними законам, відкривають велике коло інноваційних можливостей для розвитку електронних систем платежів, Інтернет-банкінгу, мобільного банкінгу та інших перспективних форм дистанційного банківського обслуговування.

Література

1. ПОСТАНОВА «Про використання банками хмарних послуг в умовах воєнного стану в Україні» [Електронний ресурс] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0042500-22#Text>
2. Стаття «Воєнний стан: як працює банківська система з 24 лютого 2022 року» — [Електронний ресурс] https://biz.ligazakon.net/news/209645_vonniy-stan-yak-pratsyu-bankivska-sistema-z-24-lyutogo-2022-roku
3. Стаття «Інтернет-банкінг в Україні — інноваційний розвиток банківської сфери» [Електронний ресурс] <http://economicspace.pgasa.dp.ua/article/view/195779>
4. Стаття «ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ»
5. [Електронний ресурс] <http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/120/114>

Брус А.Б., Прус П.С.
Міжнародна економіка і менеджмент, 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент, завідувач кафедри
інформатики та системології Сільченко М.В.

СУЧАСНИЙ РІВЕНЬ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ ВІД КІБЕРАТАК В МЕРЕЖАХ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

Події останніх років в Україні показали нагальну потребу у забезпеченні інформаційної безпеки від кібервпливів комп'ютерних мереж та систем об'єктів критичної інформаційної інфраструктури. Згідно з Законом України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» об'єктами кібербезпеки, серед іншого, є об'єкти критичної інфраструктури [1].

Тому актуальною постає тема аналізу вже існуючих методів та засобів тестування безпеки та захисту інформації від кібервпливів в комп'ютерних системах та мережах об'єктів критичної інфраструктури.

Метою роботи є аналіз нових методів тестування безпеки та пошук методів підвищення рівня захисту інформації від кібервпливів в комп'ютерних мережах та системах об'єктів критичної інформаційної інфраструктури.

Для вирішення поставленої мети розглянемо сучасні методи тестування безпеки, які вже використовуються в комп'ютерних мережах та системах, проаналізуємо їх переваги та недоліки [2]:

- Code Review (обзори коду) — це процес перевірки та аналізу коду завдання розробником перед її релізом. Перегляд вихідного коду програми. Тестувальник може використовувати утиліти для статичного і динамічного аналізу: RATS, cppcheck. Метод виявляє уразливості в коді ще на етапі реалізації проекту;
- Fuzz (фаззинг) — техніка тестування програмного забезпечення, часто автоматична або напівавтоматична, що полягає у передачі додатку на вхід неправильних, несподіваних чи випадкових даних. Суть методу: на вхід програми подаються свідомо невірні або випадкові дані. Вивчається поведінка програми при використанні самих різних вхідних даних. При застосуванні фаззінга — тестування можна виявити помилки обробки вхідних даних, витоку пам'яті, невірні коди помилок.

Існує ряд програмних засобів для проведення фазінга тестування — Skyfish, SPIKE Proxy, OWASP WSFuzzer (Soap) автоматичні сканери безпеки для проведення фазінга тестування;

- Penetration testing (тестування на проникнення) — метод оцінки безпеки комп'ютерних систем або мереж засобами моделювання атаки зловмисника. Тестувальник може використовувати як автоматичні сканери безпеки, такі як skipfish або wapiti (Skipfish, wapiti — найкраща комбінація автоматичних інструментів сканування вразливостей веб-застосунків), так і аналізатори мережі. Важливим є ручне (дослідне) тестування — адже програмні засоби не завжди можуть виявити всі уразливості в безпеці.

Але використання існуючих методів тестування в комп'ютерних мережах не дає 100% впевненості, що система є абсолютно безпечною, а відсоток несанкціонованих проникнень, крадіжок інформації і втрат даних залишається високим.

В Україні однією з платформ обміну технологічною інформацією стосовно кібератак є система MISP-UA (Malware Information Sharing Platform «Ukrainian Advantage»). Це платформа обміну інформацією про шкідливе програмне забезпечення — національна платформа для ефективної протидії кіберзагрозам і обміну даними щодо ризиків, яка в режимі реального часу забезпечує обмін даними про кіберризики, атаки та інциденти на об'єктах критичної інфраструктури, установах і підприємствах, державних електронних інформаційних ресурсах. Її дія спрямована на налагодження прямої взаємодії з бізнесом в режимі онлайн в питаннях підвищення рівня кібербезпеки та загальної культури кіберзахисту. Розробниками міжнародних стандартів, які захищають певні домени та забезпечують безпеку промисловості та критично важливих об'єктів інфраструктури виступають технічні комітети стандартизації (Technical Committees, TC). Понад 200 розроблених нині IEC(International Electrotechnical Commission)- стандартів з кібербезпеки дозволяють організаціям підвищувати стійкість перед швидкозростаючими загрозами безпеки мереж. Одночасно спостерігається зростання кількості кібератак на об'єкти критичної інфраструктури. Протидія цьому потребує відпрацювання дієвих механізмів забезпечення захисту критичної інфраструктури [3].

Основний тренд кібербезпеки — поворот з боку технологій в сторону застосунків. Так, застосунок Наскен — з'єднує безпеку і блокчейн, тому що блокчейн — це технологія довіри, що захищає інформацію та дані. Крім блокчейна, є ще машинне навчання, штучний інтелект і інші технології. Тобто основний тренд по захисту — інтеграція різних технологій для створення real-life applications(реальні програми) [4].

Зазвичай даний метод реалізується як програма яка поділяється на розглянуті розділи. Електронний підпис — криптографічне перетворення його електронних даних, до яких додається сам підпис або логічне їх поєднання, яке дає змогу перевірити його цілісність та ідентифікувати користувача та вірогідність повідомлення. Управління ключами — ця система грає найважливішу роль у криптографії, вона є основою забезпечення конфіденційності, цілісності та ідентифікації інформації. Процес полягає у складанні та розподілі ключів поміж користувачами. Цей інформаційний процес включає в себе три елементи: накопичення ключів, їх генерацію та розподіл [5].

Розглянуті рішення, які спрямовані на попередження та захист від кібератак становлять частину цілісної стратегії, що є важливою складовою будь-якої стратегії кіберзахисту, можна стверджувати, що сучасний рівень захисту інформації в мережах об'єктів критичної інфраструктури України повинен бути спрямований на:

- здійснення постійного розвитку інформаційної інфраструктури держави за для забезпечення безпечного функціонування об'єктів критичної інформаційної інфраструктури;
- дотримання міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки;
- зосередження ресурсів і посилення координації діяльності правоохоронних, розвідувальних і контррозвідувальних органів України для боротьби з проявами кіберзлочинності та кібертероризму;
- забезпечення ефективного застосування Збройних Сил України для адекватної відповіді реальним та потенційним кіберзагрозам національному сегменту кіберпростору;
- розвиток пріоритетних напрямів науки і техніки як основи створення високих інформаційних технологій; підтримка виробників продукції та послуг у сфері кібербезпеки на засадах стимулювання вітчизняних виробників;

- забезпечення неухильного дотримання власниками об'єктів критичної інформаційної інфраструктури вимог законодавства у сфері захисту державних інформаційних ресурсів, криптографічного та технічного захисту інформації, захисту персональних даних; підвищення рівня обізнаності суспільства щодо ризиків, викликів і загроз у кіберпросторі.

Література

1. ЗУ «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>
2. М. Комаров «Огляд кібератак на об'єкти критичної інфраструктури», НАН України. Інститут проблем моделювання в енергетиці. Електронне моделювання. Т 41 № 6, 2019, С. 91 — 106.
3. Безпека соціально-економічних процесів в кіберпросторі : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 27 берез. 2019 р.). — Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. — 244 с.
4. О. Корченко доповідь Безпека інформації журнал «Захист інформації», НАУ, Том 23 № 1,2,3 (2021)
5. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференція «Актуальні питання забезпечення кібербезпеки та захисту інформації», Київ, 2021. — С. 28-30.

*Буряк А.С., Мироненко О.Ю.,
«Міжнародна економіка та менеджмент» І курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент, завідувач
кафедри інформатики та системології Сільченко М.В.*

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФУНКЦІОНУВАННІ КОМЕРЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА РЕЛОКАЦІЇ БІЗНЕСУ ЗА УМОВ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Виходячи із ситуації, що трапилася в Україні, а саме повномасштабне та жорстоке вторгнення ворога на територію держави, активно постає проблема функціонування бізнесу за таких умов. Відповідно, виникає потреба у переміщенні підприємств із зон ведення активних бойових дій до більш безпечних місць. Оскільки світ є дуже швидкоплинним, а ІТ-технології дедалі більше захоплюють усі сфери людства, вони можуть мати своє відображення і у бізнесі. І як бачимо останні 20-30 років вони грають незамінну роль у функціонуванні провідних сучасних підприємств.

ІТ сфера має завжди бути серед перших, хто включається у найважливіші для країни процеси. Наразі її завданням є захист інтересів бізнесу та просування бренду України як провідної технологічної нації. Головною метою застосування ІТ є переробки первинної інформації та отримання цілком нової, проведення її аналізу, та прийняття на її основі відповідних рішень, що забезпечать та активізують подальший розвиток. Отже, доцільним є розгляд ІТ як ефективного інструменту забезпечення прогресивного функціонування економіки та бізнесу.

Почнемо з втрат підприємств та країни загалом, спричинених війною. Згідно з даними Advanter Group: загальні прямі втрати малого та середнього бізнесу лише за перші чотири тижні війни досягли \$80 млрд! Варто зауважити, що це лише малий та середній бізнес, натомість про втрати бізнес-гігантів і годі говорити, адже їх втрати ще більш значущі. Всі ці втрати зумовлені не стільки фізичним пошкодженням майна підприємства, скільки втраченою вигодою — потенційним прибутком, що компанія втрачає через військові дії. Відповідно до того, що бізнес є рушійною силою економіки держави, його втрати безпосередньо відображаються на основних економічних показниках країни, наприклад ВВП. Так, експерти з макроекономічних питань, об'єктивно оцінюють скорочення ВВП

України у 2022 році приблизно на 21%. Все це відбувається внаслідок зниження ділової активності, що, в свою чергу, також спричинено війною.

В сучасному інформаційному світі сфера ІТ з кожним днем відіграє все більшу роль в нашому житті. Відповідно, вона поширена і в бізнесі, наприклад: хмарні сервіси; електронна пошта, банкінг, документація та засоби для її обробки, сервіси онлайн відео зв'язку, штучний інтелект та багато інших речей, створених завдяки ІТ [1].

Розширення даної індустрії значно спрощує подолання проблеми функціонування бізнесу за воєнних умов також. Разом із цим активно змінюються й можливості отримання, зберігання, обробки та поширення інформації, зростає ефективність економічних зв'язків суб'єктів ринку. Основні принципи, на яких ґрунтується дана система – це інтегрованість, гнучкість та інформативність. Саме те, що необхідно за умов паніки населення та максимальної нестабільності.

Провідні підприємства використовують та ефективно поєднують такі типи інформаційних технологій як: ІТ обробки даних, ІТ управління, ІТ підтримки прийняття рішень та ІТ експертних систем.

Власники бізнесу все частіше звертаються до хмарних провайдерів для розгортання або міграції своїх ІТ-ресурсів. Швидко транспортувати десятки тон документації, договорів різного роду, актів, висновків, просто не можливо за умов бойових дій, що швидко розгортаються. Дуже часто трапляються ситуації коли доступ до жорсткого диску просто неможливий за рахунок механічного пошкодження, яке легко може бути спричинено банальним падінням накопичувача, не говорячи вже про ситуацію коли цілі будівлі рівняють з землею обстрілюючи «градами», «смерчами» або іншими ПЗРК.

Саме в таких випадках хмарні сервіси збереження інформації є просто незамінними. Хмарні сервіси — це програми та платформи, які працюють на серверах хмарних провайдерів. Головною особливістю цих застосунків є те, що людина зможе отримувати доступ до власної інформації з будь-якого пристрою в будь-якій точці світу [2].

Комерційне підприємство має просто шалені інформаційні потоки і при тому безперервні. Кожного дня компанія отримує, обробляє, зберігає, використовує та надає просто колосальний об'єм інформації: договори, висновки, акти, інші документи та дані виробничого процесу або надання послуг. У випадках з середнім бізнесом та міжнародними корпораціями рахунок іде не на гігабайти, до яких ми звикли, в ролі звичайних користувачів ПК або смартфонів, а на пета (10^{15} байт), екса (10^{18} байт), зетта (10^{21} байт), а в окремих випадках навіть і йоттабайти (10^{24} байт)! [3].

Така міжнародна корпорація як Google зберігає понад 10 ексабайт щодня! ПК просто безсилі перед таким об'ємом інформації, тобто вони не просто будуть повільно їх обробляти, а подекуди взагалі не будуть їх сприймати, просто через те, що вони не розраховані на таке потужне навантаження. Для цього використовують спеціальні дата-центри або центри даних. Якість та пропускна здатність каналів зв'язку центру безпосередньо впливають на якість послуг, які він надає. А в сучасному світі оперативність та якість надання послуг, вироблення товарів та обробки інформації є основним критерієм успішності компанії. Центром даних називають своєрідні приміщення в будівлі підприємства, призначені для збирання, нагромадження й зберігання великих обсягів інформації та їх опрацювання. Так як це фізичні по своїй суті комп'ютери, то вони можуть зазнати пошкоджень, відповідно — вони потребують транспортування в більш безпечні місця [4].

Виходячи з ситуації, що спровокував ворог ПриватБанк був вимушений перемістити власні центри даних з Києва та Дніпра на територію Європейського Союзу. Наразі Приват повністю працює з Європи [5].

Під час воєнного стану, бойові дії часто супроводжуються активним, незаконним збором та розповсюдженням різної інформації, подекуди неправдивого характеру, тобто відбувається також інформаційна війна. Взагалі у 21-у столітті інформація має дуже важливе значення, нею навіть торгують і тому вона є дуже ефективним інструментом боротьби. Стратегічним підприємствам так взагалі дуже важливо ретельно зберігати всю інформацію в секреті. Так само і для звичайних комерційних підприємств, адже чим менше інформації отримує ворог — тим менше у нього шансів! А відповідно до того, що більшість інформації зберігається в електронних накопичувачах, тоді виникає потреба в надійному шифруванні цих даних, з метою максимальної секретності, відповідно до того, що за умов війни конфіденційність є просто життєво необхідною.

Шифрування — перетворення даних в такий формат, щоб тільки авторизовані користувачі мали доступ до інформації. Розрізняють два основних види шифрування: симетричне та асимет-

ричне. Основним та найпопулярнішим алгоритмом шифрування на сьогодні є AES алгоритм. Головними його перевагами є гнучкість, швидкість та надійність. Останнє легко забезпечується тим фактом, що чим довші ключі шифрування — тим важче їх зламати. Більшість урядових установ США використовують цей алгоритм для захисту власної інформації [6].

Отже, проаналізувавши важливість застосування ІТ-технологій у функціонуванні бізнесу за умов, що склалися в Україні, можна дійти висновку, що вони в повній мірі здатні задовольняти потреби та вирішують проблеми комерційних підприємств, а саме зберігання інформації у хмарних сервісах, що дає компаніям вільний доступ до потрібних даних та шифрування інформації з метою зберігання власної конфіденційності у військовий період. Також була обговорена роль та незамінність дата-центрів компаній. Наведено статистичні дані про втрати бізнесу від війни та розглянуто оціночні судження експертів з економічних питань, щодо скорочення валового внутрішнього продукту та ділової активності населення.

Література

1. Шевчук І.Б., Стадник Ю.А., Депутат Б.Я. «Інформаційні технології в бізнесі» // [Електронний ресурс]. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/Posibnyk_IT-v-biznesi_2.pdf
2. «Що таке хмарні сервіси та як вони допомагають бізнесу?» // [Електронний ресурс]. URL: <https://gigacloud.ua/blog/navchannja/scho-take-hmarni-servisi-ta-jak-voni-dopomagajut-biznesu>
3. Одиниці вимірювання обсягу пам'яті // [Електронний ресурс]. URL: <https://specialcom.net/it-tehnologii/chto-idet-posle-terabajta-kakoj-sleduyushhij-razmer-karty-pamyati/>
4. GIGACENTER, «Що таке дата-центр і чому він необхідний сьогодні бізнесу?» // [Електронний ресурс]. URL: <https://gigacenter.ua/ua/news/chto-takoe-data-centr-i-pochemu-on-neobhodim-segodnya-biznesu>
5. ACC media agency: ПриватБанк переносить власні дата-центри до ЄС // [Електронний ресурс]. URL: <https://acc.cv.ua/news/storystorynka/tehnologichno/privatbank-poyasniv-pereboyi-v-roboti-ostanni-tizhni-perenosili-data-centri-do-es-84309>
6. HOST PRO: Анжела Беклемишева, «Шифрування: типи і алгоритми. Що це, чим відрізняються і де використовуються?» // [Електронний ресурс]. URL: <https://hostpro.ua/wiki/ua/security/encryption-types-algorithms>

Медведчук А.С., Олексенко К.М.

*Міжнародна економіка та менеджмент, 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., професор кафедри
інформатики та системології Дербенцев В.Д.*

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ТА ЇЇ ЗАГРОЗИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Ще від початків незалежності України російські канали супутникового мовлення, радіомовлення транслювали передачі, кінопродукцію із своєю викривленою ідеологією, спрямованою на підриг українських цінностей та нагнітання міжетнічної ворожнечі, у тому числі маніпулювання мовними, релігійними, економічними питаннями. Країна-агресор, прикриваючи власну агресивну політику, використовує інформаційні технології для дестабілізації ситуації в Україні, шляхом створення проросійських груп [1].

Україна, в свою чергу, виявилася досить вразливою до російської інформаційної агресії. Причиною цього стала недостатня увага з боку вищого керівництва до побудови комплексного механізму державної інформаційної безпеки.

Нині інформаційна війна є складовою сучасної політики держав. Відтак, для збереження національної єдності та безпеки, держава має впроваджувати елементи захисту в інформаційному просторі, а також формувати комплекс заходів спрямованих на виявлення загроз для суспільства у цій сфері. В умовах російсько-української війни актуалізується вивчення проблеми інформаційної безпеки України.

Інформаційна безпека є невід'ємною частиною національної безпеки і вважається пріоритетною функцією держави. Інформаційна безпека, з одного боку, забезпечує громадянам якісну вичерпну інформацію та вільний доступ до різноманітних джерел інформації, а з іншого, контролює поширення дезінформації, сприяє соціальній цілісності, підтримує інформаційний суверенітет, бореться з негативними психологічними та психологічними умовами. впливає та захищає національний інформаційний простір від маніпуляцій, інформаційної війни та операцій.

Основними напрямками інформаційної безпеки є:

- удосконалити системи моніторингу загроз та їх джерел;
- інтегруватися в міжнародну систему інформаційної безпеки та співпрацювати для запобігання протиправним діям в інформаційній сфері;
- своєчасно інформувати відповідні підрозділи про стан інформаційних ресурсів та інформаційних систем у сфері національної оборони.

Українська доктрина інформаційної безпеки визначає загрози національній інформаційній безпеці, такі як поширення у світовому інформаційному просторі спотвореної, недостовірної та упередженої інформації, що завдає шкоди національним інтересам України; руйнівний інформаційний вплив покликаний підірвати конституційний лад, суверенітет, територіальну цілісність України та недоторканність, прояви медійного сепаратизму [2].

Зважаючи на той факт, що нині суспільство довіряє інформації із соціальних мереж, більше ніж традиційним ЗМІ, то, варто визнати, що вони стають не лише засобом комунікації, але й порядком для маніпуляцій масами. Таким чином, відбувалося поширення ідей «руського міра», що зумовлювало маргіналізацію певних прошарків суспільства і створило передумови для розгортання сепаратистських рухів на території України [3].

Можна виокремити такі напрями інформаційно-психологічних атак проти України:

- нав'язування думок про неспроможність української влади керувати державою та приймати раціональні рішення (російська пропаганда часто використовує той факт, що президент України був раніше коміком, та через це не може приймати серйозних рішень щодо держави);
- поширення недостовірної інформації за допомогою технології дідфейку (спотворення промови Зеленського на користь російських збройних сил; розповсюдження відео, де президент виставлений наркоманом);
- формування негативних суджень про воєнно-політичне керівництво України та про те, що хаотичні бойові дії призводять до невиправданих жертв серед ЗСУ (українська армія обстрілює свої ж міста);
- поширення поглядів про те, що українська армія на Сході та Півдні України деморалізована та неспроможна вести бойові дії, а також про недовіру особового складу до керівництва; (російські пропагандисти створюють картинку непереможності своєї армії, переодягаючи мертвих цивільних українців у форму ЗСУ);
- нав'язування думки про те, що Європа не обійдеться без російського газу та що сторонам необхідно повернутися до перегляду газових контрактів; (актуальна ситуація, де Росія шантажує країни ЄС відключенням газу, якщо вони будуть допомагати Україні).

Як відповідь на масштабні негативні інформаційно-психологічні наслідки, дії та війни, пріоритетними напрямками державної інформаційної політики та важливими кроками для української влади мають бути:

- інтеграція України у світовий та європейський регіональний інформаційний простір;
- створити власну модель національного інформаційного простору для забезпечення розвитку інформаційного суспільства;
- модернізація всієї системи інформаційної безпеки країни та формування та реалізація ефективної інформаційної політики;
- впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у процес державного управління ефективна взаємодія органів державної влади та інститутів громадянського суспільства у формуванні, реалізації та коригуванні національної політики в інформаційній сфері [2].

Отже, проти України широко використовують сучасні технології негативних інформаційно-психологічних впливів, які стають загрозою українському національному інформаційному простору та суверенітету держави. Гарантування інформаційної безпеки України в умовах дестабілізуючих негативних інформаційно-психологічних впливів та експансіоністської агресивної інформаційної політики російської федерації, потребує консолідації зусиль на всіх рівнях державної влади та громадянського суспільства. Тому захист інформаційного суверенітету, створення потужної та ефективної системи інформаційної безпеки України, розроблення дієвих стратегій і тактик протидії медіа-загрозам повинні стати пріоритетними завданнями органів державної влади та недержавних інститутів. Беручи до уваги все вищесказане, актуальність досліджуваної у статті проблематики — незаперечна і потребує поглибленого вивчення.

Література

1. Новгородський Валерій Інформаційна безпека України в умовах російської агресії: <https://sdc-journal.com/index.php/journal/article/view/285/228>;
2. Ільницька Уляна Інформаційна безпека України: сучасні виклики, загрози та механізми протидії негативним інформаційно-психологічним впливам: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/4352/ilnicka0.pdf>;
3. Валюшко Іванна Інформаційна безпека України в контексті російсько-українського конфлікту https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/05/DICERTATSIYA_VALYUSHKO-I.O..pdf.

Попрійчук Н.Р., Стародуб Т.О.

«Міжнародна економіка», 1 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент, завідувач кафедри
інформатики та системології Сільченко М.В.*

ЗАСТОСУНОК «ДІЯ» ЯК ВАГОМИЙ ВНЕСОК У РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

В наш час все частіше в багатьох країнах світу створюються креативні програми та стартап-проекти для полегшення умов життя суспільства у всіх сферах, а цифрова інфраструктура створює умови та формує екосистему розвитку цифрових інновацій. Цифрові технології стрімко розвиваються і в нашій країні.

Проте, в умовах війни росії проти України спостерігається відсутність належних умов для розвитку цифровізації. Іншими бар'єрами розвитку цифрової інфраструктури в Україні є бюрократизована комунікація між центральними органами влади та органами місцевого самоврядування, а також законодавчі, інституційні, фінансово-податкові та інші бар'єри.

Метою роботи є дослідження ролі застосунку «Дія» у розвитку цифрової економіки та суспільства України в цілому, а також визначення перспектив його розвитку та використання в умовах війни.

Створення сучасного цифрового простору та відповідної інфраструктури є вигідними для всіх: і громадян, і бізнесу, і зовнішніх інвесторів. Цифровізація набуває швидких темпів розвитку в Україні, тим самим стимулюючи створення робочих місць, підвищення продуктивності праці, темпів економічного зростання та якості життя громадян. Цифровізація повинна забезпечувати кожному громадянину рівний доступ до послуг, інформації та знань, що надаються на основі інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій [1]. Проте, на жаль, з приходом війни на територію України розвиток цифрової інфраструктури нашої держави опинився під загрозою.

Цифрова трансформація державних послуг в Україні набуває все більших обертів, і це те, що виділяє нас у світі. Адже впровадження доступних і простих електронних послуг — це

обов'язкова складова розвитку цифрової інфраструктури України. Дійсно, діджиталізація для України має позитивний соціальний характер, адже вона спрямована на покращення якості інфраструктури соціального забезпечення, якості надання соціальних послуг, організації прозорості та адресності соціальної допомоги, скорочення витрат. Цифровізація сприяє зменшенню впливу людського фактору, бюрократії та корупційної складової в процесі надання державних послуг, підвищує їх якість та оперативність задля покращення життя, роботи, навчання та відпочинку українців [2]. Багато державних послуг стали прозорими, чіткими та автоматизованими завдяки смартфону чи комп'ютеру. Високорозвинена цифрова інфраструктура — це конкретна можливість стерти відстань між людьми та державою.

Саме тому, у 2020 році був створений проєкт «Дія. Цифрова держава», завдяки якому з'явилась зручна та ефективна онлайн-система, де українці змогли як швидко отримувати потрібні послуги, так і чесно виконувати свою роботу. Основою цього проєкту став застосунок «Дія», який нині відомий у всьому світі, адже Україна стала першою країною у світі, яка започаткувала цифрові паспорти та законодавчо прирівняла їх до звичайних документів. Кількість користувачів застосунку вже перевищила 13 мільйонів осіб. Застосунок «Дія» посприяв тому, щоб кожен громадянин нашої держави міг користуватися цифровими документами та отримувати послуги в один клік. В «Дії» можна зберігати свої документи, знаходити COVID-сертифікати, легко сплачувати податки, отримувати довідки про реєстрацію зміни місця проживання, автоматичну реєстрацію будівництва та несудимість, а також отримувати грошову допомогу внутрішньо переміщеним особам з Криму та зони бойових дій без зміни даних. «Дія» справді значно полегшила умови життя кожного українця та зробила вагомий внесок у розвиток цифрових технологій нашої держави. Такий багатофункціональний застосунок став ключовим фактором розвитку інформаційного суспільства та засобів масової інформації. Створення, транслявання і поширення українського застосунку «Дія» зміцнило соціальний, культурний та економічний розвиток країни, а також стало каталізатором розширення можливостей інформаційного суспільства та демократії в цілому. Було запущено понад 80 держпослуг онлайн та 15 електронних документів.

Україна стрімко рухалась у напрямку цифрової трансформації держави, але повномасштабна війна змусила змінити фокус на більш глобальні речі. Функціонал застосунку значно розширився задля того, аби покращити умови життя населення наскільки це можливо в умовах війни, надати безпечний кіберпростір та не допустити занепаду діджитал-економіки. Наприклад, з початком війни, було створено новий тимчасовий цифровий документ на період воєнного стану — «ЄДокумент», задля того, щоб переселенці, які втратили свої документи під час евакуації у більш безпечні регіони, мали змогу підтвердити свою особу без їх наявності. Послуга отримання матеріальної допомоги для внутрішньо переміщених також стала доступною в «Дії». Подати заявку на отримання допомоги змогли українці, які перемістилися з території громад, що розташовані в районі проведення бойових дій або ті, які перебувають в тимчасовій окупації. Окрім цього, під час війни у застосунку було запроваджено нову платформу — «ЄДопомога», яка стала підтримкою кожного українця, що постраждав від російської агресії. Допомогу можна отримати за двома напрямками. Перший — це грошова допомога від держави (було зазначено вище). Другий — це волонтерська допомога: кожен може отримати продукти, ліки, одяг чи інші необхідні речі [3].

Електронний суд є ще одним проривом застосунку «Дія» в період війни. Попри те, що багато українців вимушено виїхали за кордон, вони можуть бути присутніми на важливих судових засіданнях онлайн та підписувати необхідні документи в два кліки за допомогою «Дія. Підпису» в смартфоні. Наступним вагомим внеском у розвиток застосунку «Дія» під час війни стала нова функція «Допомога армії», завдяки якій кожен українець може легко долучитися до відкритого збору коштів для ЗСУ, відправивши будь-яку суму та відслідкувавши на що були витрачені кошти. Усі гроші, відправлені через Дію, надходять до фонду «Повернись живим». Фонд намагається забезпечувати нашу армію всім необхідним. Станом на травень 2022 року було закуплено 5015 бронежилетів, 2015 шоломів, 1024 засоби зв'язку, 605 одиниць тепловізорів, денної оптики, 404 квадрокоптери для наших військових. Також застосунок «Дія» дозволяє збирати інформацію та фіксувати збитки, які завдала Росія з початку повномасштабного вторгнення в Україну. Кожен українець, чия домівка постраждала від війни, має змогу отримати грошову компенсацію завдяки додатку чи на його порталі. Найважливішою складовою розвитку цифрової інфраструктури України в умовах війни стала нова функція додатку «Дія», а саме чат-бот «є-Ворог», за допомогою якого можна максимально швидко поділитися оперативною інформацією про переміщення окупантів, надіславши заявку з фото чи відео, геолока-

цією та коротким описом. Варто зазначити, що чат-бот надійно захищений від кібератак, тому окупанти ніяк не зможуть якимось ним скористатися. Завдяки такій інноваційній функції кожен українець може зробити свій внесок у перемогу. Також ще з початку війни, коли російські окупанти почали руйнувати телебачення, розробники «Дії» запустили телебачення та радіо в застосунку. Там можна переглядати або слухати новини українських телеканалів, що є надзвичайно важливим для українців з окупованих територій, де вони, на жаль, не транслюються. А ще було додано дитячі телеканали та розважальні програми, канал з українською музикою та канал спорту [3].

«Дія» — це інноваційна розробка, яка стала ваговим внеском у розвиток цифрової економіки та інфраструктури України. Вона стала справжнім прикладом для наслідування, оскільки такий застосунок максимально спрощує життя українцям у всіх можливих сферах. Тому не дивно, що на початку 2022 року проект «Дія.City» увійшов до шорт-листу премії «Emerging Europe Awards 2022». Його номінували у категорії «за унікальний внесок у позиціонування України як потужного IT-хабу шляхом створення умов для розвитку компаній та залучення іноземних інвестицій». Окрім цього, Україна під час війни вперше отримала дві важливі нагороди «CYBERSEC Award» у сфері кібербезпеки «за героїчний спротив російській агресії та захист цифрових кордонів демократичного світу». Ця нагорода присвячується усій кібер-спільноті та волонтерам, які сьогодні ведуть першу у світі кібервійну [4, 5].

Держава має важливе значення у побудові цифрової інфраструктури. Весь світ здивований, що навіть під час повномасштабної війни цифрова економіка України продовжує функціонувати. Якісно функціонуюча цифрова інфраструктура є основою розвитку нашої країни, адже цифровізація — це насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними. І це є вагомою складовою розвитку будь-якої держави. У теперішніх реаліях Україна звісно змістила свій фокус у сфері цифровізації, проте ні на мить не зупинила рух вперед. Україна і далі рухається цифровим шляхом, продовжує будувати новий бренд країни сміливих людей та не менш сміливих ідей, ставити амбіційні цілі та блокувати пропагандистську машину країни-агресора. Це спостерігається і на прикладі застосунку «Дія», функціонал якої значно розширили під час війни. Міністерство цифрової трансформації працює над тим, щоб зробити «Дію» міжнародним застосунком. Уже зараз вибудовується картина того, якою буде наша країна після війни. Це країна, де всі функції та послуги є автоматизованими, бюрократизація залишається в минулому, а уряд є гнучким та мобільним. Звісно, війна внесла певні корективи у плани, проте ціль України залишається незмінною — побудова найзручнішої цифрової держави, яка стає сервісом, без бюрократії, черг та корупції. Бо цифровий світ відкриває безліч можливостей, а майбутнє за цифровою економікою.

Література

1. Україна 2030 — країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>
2. Цифровізація — це поступове перетворення усіх державних послуг на зручні онлайн-сервіси. URL: <https://www.rv.gov.ua/news/cifrovizaciya-ce-postupove-peretvorenniya-usih-derzhavnih-poslug-na-zruchni-onlajn-servisi>
3. Державні послуги онлайн. URL: <https://diia.gov.ua/>
4. Проект Дія.City номінували на престижну премію. URL: <https://itsider.com.ua/proyekt-diya-city-nominuvaly-na-prestyzhnu-premiyu/amp/>
5. Україна отримала дві нагороди у сфері кібербезпеки CYBERSEC Award. URL: <https://bigkyiv.com.ua/ukrayina-otrymala-dvi-nagorody-u-sferi-kiberbezpeky-cybersec-award/>

ПЛАТФОРМА 4

«ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В ЕКОНОМІЦІ ТА ТЕХНІЦІ»

Абрамов І.С., Фролов А.О., Шандабило О.О.

«Комп'ютерні науки» 2 курс

*Фаховий коледж інформаційних систем і технологій
ДВНЗ «Київський національний економічний*

ВЕБПОРТАЛ ЗАХИСТУ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ МІСТА КИЄВА

Будь-яке місто прагне зберегти свою культурну спадщину, національні традиції, історичну пам'ять, посісти належне місце в сучасному європейському культурному просторі. Усвідомлення значення культурної спадщини є рушієм для зростання незмінного прагнення до пізнання, ідентичності, що має прояв у бажанні повторно відкрити власну історію, традиції, духовне коріння.

Сучасні інформаційні системи і технології розкривають широкі можливості щодо захисту і збереження культурної спадщини. Одним із завдань щодо захисту культурної спадщини є своєчасне інформування фахівців і небайдужих громадян щодо стану культових об'єктів, яке може бути досягнуте через використання веб-ресурсів. Саме тому питання застосування інформаційних технологій для захисту культурної спадщини міста є актуальною і має практичне значення.

На превеликий жаль, з поступовим розвитком людей у сучасному світі виникають і негативні наслідки — війни, вбивства, екологічні проблеми. Проте, є також дуже важлива проблема — незнання своєї історії, особливо стосується нашої Батьківщини — України.

Ми прагнемо створити ідеальний механізм реагування на критичні ситуації з історичними об'єктами, та швидкого охоплення як можна більшої аудиторії, щоб запобігти протиправних дій, сприяти реставрації чи збирати необхідні на подібні цілі кошти. В основі проекту лежить прозорість, та прагнення до автоматизації й децентралізації платформи, забезпечивши функціонування навіть без участі команди розробників.

Також буде створена система голосування щодо певної степені руйнування конкретного культурного об'єкта. За допомогою цього на сайті список рейтингу буде постійно змінюватись, і в перших в списку попадатимуть ті будівлі, які більш в аварійному стані поміж інших. Тим саме з'явиться можливість відновити більшість будівель, що були на грані знесення, або потерпали настільки, що могли й самі зруйнуватися.

Web-сайт проекту базується на інноваційних, професійних мовах програмування HTML, CSS, Python, JavaScript. Код був відредактований у таких редакторах: SublimeText, Pycharm.

Розглянемо основний контент сайту.

Переходимо на головну сторінку сайту (рис. 1), бачимо 3 вкладки — «Про проект», «Останні оновлення», «Допомогти». Також на цій сторінці ми бачимо основні відомості про проект та його головну ціль.

Прогортаючи нижче ми бачимо останні додані об'єкти зі своєю інформацією та проблемою. Про кожну з проблем можна ознайомитися детальніше, та підтримати особисто (рис.2).

Прогортаючи в кінець сторінки, ми бачимо анкету реєстрації на сайті, де кожен охочий може створити свій кабінет та голосувати щодо культурних об'єктів, які більш за все потребують реставрації.

Також є 2 кнопки «Підтримати проект» та «Дізнатися більше» (рис.3).

Перейшовши з головної сторінки по вкладці «допомогти», або у самому кінці по кнопці «Підтримати проект» з'являємося на цій сторінці. Всі охочуючі можуть підтримати культурні об'єкти, у двох платіжних варіантах: криптовалюта чи за допомогою платформи «Дяка», де оплата працює лише карткою.

Перейшовши на головній сторінці по кнопці «Про проект» ви з'являєтесь на цій сторінці. В подробицях описується чому наш проект важливий для Києва, для людей

Прогорнувши вниз, ви побачите продовження цієї сторінки, а також призначення платформи.

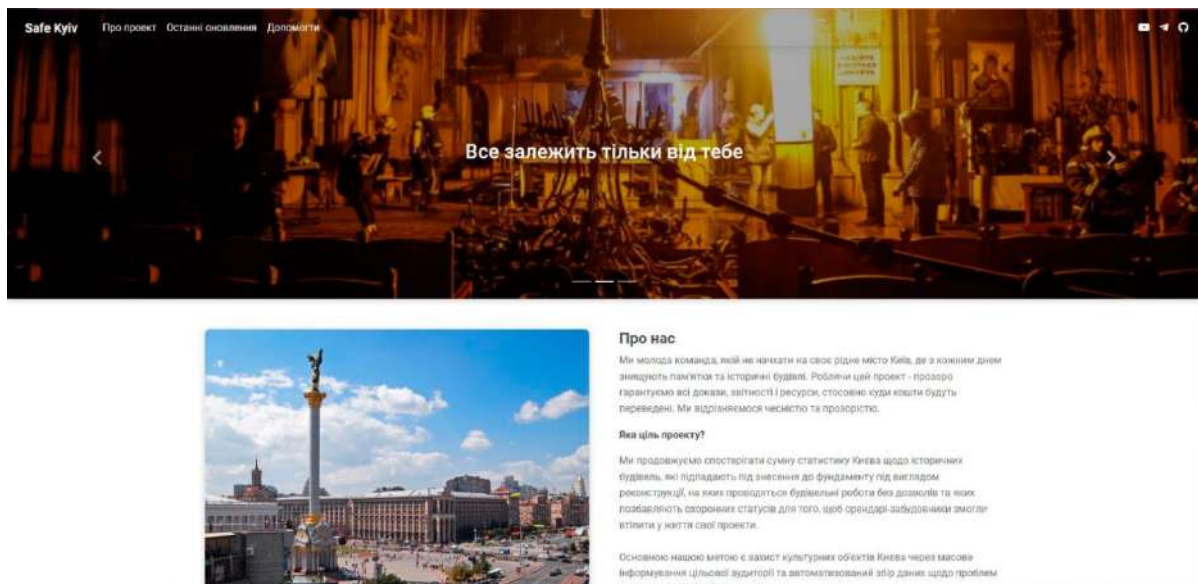

Рис. 1. Головна сторінка сайту

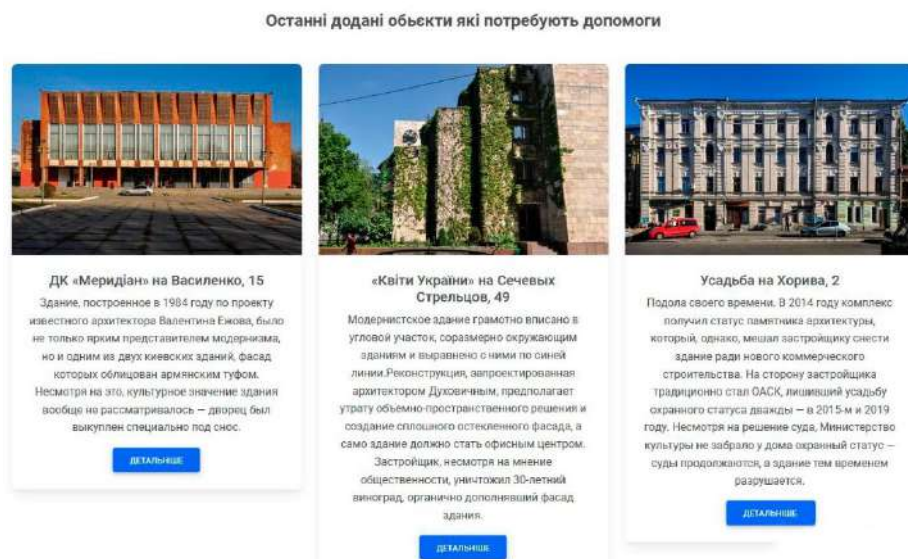

Рис. 2. Інформація про останні додані об'єкти

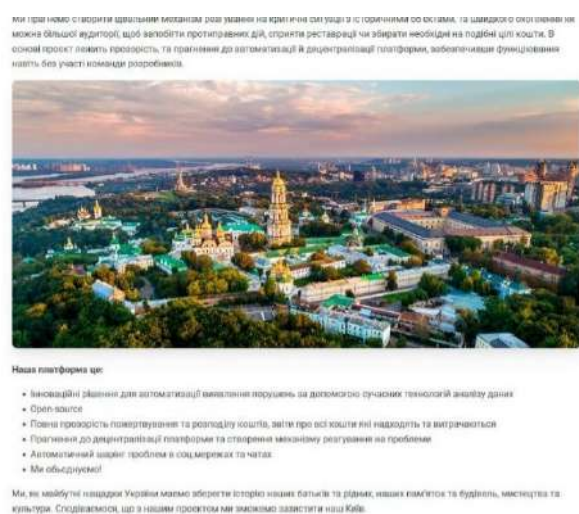

Рис. 3. Сторінка розділу «Дізнатися більше».

У перспективі буде розроблена нейромережа, що розпізнаватиме ознаки вандалізму за ключовими словами (як текст, так і голос) у соцмережах. Тобто аналізуючи інформацію у соцмережах, програма шукатиме підозрілі публікації, «сторіс», надписи, записи. Всі дані, які підозрюються на можливий вандалізм будуть надходити на модераторів. У подальшому, якщо дані підтверджені щодо криміналу, будуть передані до поліції. Також буде враховуватись інформація із різних порталів новин, проводитиметься аналіз та відправлятиметься на модераторів.

Масове інформування новин з приводу вандалізму у додатку за допомогою банерів, оповіщень. Після посту щодо вандалізму, або якщо нейромережа зафіксує ознаки вандалізму, до всіх учасників, які мають додаток від нашого проекту з'явиться Push-повідомлення, що скоїлися протизаконні дії із пам'яткою.

При публікації постів від звичайних учасників по бажанню можна в налаштуваннях поставити галку на «Вкл/Викл» не системних повідомлень. А ті пости, які пройшли модераторів, або системні повідомлення, будуть окремо з'являтися повідомлення, тому у налаштуваннях додатка відокремлена галка від минулої.

Висновок. В роботі розроблено сайт, на якому відображається інформація про проблемні об'єкти та можливості вирішення проблеми. Запропонований сайт може бути корисним для спільноти або громадської організації, небайдужої до стану культурних об'єктів у місті Києві.

Список використаних джерел

1. Мультимедійна платформа СМІ України [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua>.
2. Фоменко С. Бульдозер проти культурної спадщини: Як історичні будівлі Києва можуть знищити забудовники (ФОТО) [Електронний ресурс] / Сергій Фоменко. — 2021. — Режим доступу до ресурсу: <https://kyiv.depo.ua/ukr/kyiv/bulldozer-proti-kulturnoi-spadshchini-yaki-istorichni-budivli-kieva-mozhut-znishchiti-zabudovniki-foto-202109071365202>.
3. Культурна спадщина Києва [Електронний ресурс]. — 2022. — Режим доступу до ресурсу: <http://kyiv-heritage.com/>.
4. Віртуальний музей нематеріальної культурної спадщини України [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://uccs.org.ua/detsentralizatsiia/statti/u-poshukakh-novykh-pidkhodiv-do-zberezhennia-kulturnoi-spadshchyny-pryvatno-hromadske-parterstvo/>.
5. Всесвітня енциклопедія [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://wikipedia.org>.
6. УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ (УДІКС) [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://www.spadshina.org.ua/>.
7. Проект зон охорони пам'яток історії і культури. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://infopedia.su/8x963e.html>.
8. Код для створення каруселі з фото на мові програмування CSS [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://cdnjs.cloudflare.com/ajax/libs/mdb-ui-kit/3.10.1/mdb.min.css>.

Асанов А.А.

*«Комп'ютерні науки», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — , к.е.н., доцент
кафедри інформаційних систем в економіці Козак І. А.*

ПРОЦЕСИ СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО МАГАЗИНУ ГОДИННИКІВ

У доповіді представлено повний розбір процесів створення інтернет-магазину, від аналізу сфери до надання можливості заносити в базу даних товари.

Такі процеси можна об'єднати під загальною назвою «Створення сайту під ключ», яка матиме на увазі безліч під-процесів, які необхідно виконати для того, щоб сайт повноцінно виконував свою роботу.

Кожен етап робіт над сайтом дуже трудомісткий, і зазвичай різні процеси виконують різні люди. При цьому застосовуються знання з різноманітних сфер та напрямків, які надзвичайно обширні, тому ми торкнемося тільки базових моментів. З цього приводу ми не будемо застосовувати препроцесори, фреймворки та бібліотеки, і тим більше збірки на Gulp або Webpack. І не будемо поглиблюватись в будь-яку тему, більш необхідного.

З чого складається Створення сайту «під ключ»?

1. Веб-студія розглядає ТЗ (технічне завдання) від замовника, запитує в нього переваги його продукту або послуги, сайти, які йому сподобалися і те, що в них сподобалося, і навпаки, сайти, які не сподобалися і те, що в них не сподобалося. Побажання, зображення товарів, логотип, будь-які напрацювання, вимога включити будь-які певні блоки з інформацією, і багато всього іншого.

2. Веб-студія задає питання, на які не було відповіді в ТЗ. Зазвичай це питання про особливості підприємства чи товару, послуги, їх додаткові послуги та акції, плюси товару або підприємства, і багато іншого.

Далі кожен пункт, проте не кожна студія, буде погоджувати з замовником, чи всі рішення його влаштують, а деякі пункти нададуть в декількох варіантах на вибір. Однак основна увага в доповіді акцентована не на співпраці веб-студій із замовниками, а на процесах розробки самого сайту.

Серед основних процесів зі створення сайту під ключ можна виділити:

1. Перше що необхідно зробити після отримання замовлення — завести місце для обліку майбутньої інформації, якою буде дуже багато. Це може бути розділ де-небудь або цілий документ.

2. Після документа для обліку необхідно вивчити тему.

3. Провести SEO аналітику

4. Зібрати можливі розділи, а потім і остаточні.

5. Зібрати блоки і заповнити їх інформацією та SEO-текстами

6. Написати макет за отриманими розділами і блоками

7. Зверстати і адаптувати

8. Написати скрипт для роботи з даними

9. Побудувати схему, та створити базу даних

10. Написати бекенд для отримання даних з бази та відправки клієнту, та навпаки внесення даних зі сторінки клієнта до бази даних (а також сюди входить і відправка повідомлень на email)

Якісна робота над кожним з етапів і використання в будь-якому з них нових технологій може дати сайту свої великі переваги. Так хороша робота з SEO підніме сайт в рядках пошуку, правильно розподілений на розділи сайт забезпечить зручність у використанні, дизайн зробить сайт незабутнім, зручним і приємним, верстка може задати сайту перехід по розділах без перезавантаження, а робота з базою даних і сервером, забезпечити швидку відповідь користувачеві на його запити.

Після виконання всіх цих операцій ми отримаємо якісний продукт, який іноді замінює клієнту магазин, і стає другим, а буває і першим майданчиком для продажу товарів або послуг. Тому у роботі над ними необхідно бути охайним та компетентним, ніби будеш споруду, якою будуть користуватись роками.

У доповіді показано процеси створення сайту на прикладі створення інтернет-магазину наручних годинників для продажу по Україні.

Кінцеву роботу ви можете подивитися тут: [Motion — магазин наручних годинників по всій Україні \(alis-way.store\)](https://www.alis-way.store/)

Література

1. [Документація по Emmet](#)
2. [Основы HTML \(html5book.ru\)](http://html5book.ru/)
3. [Методология / БЭМ \(bem.info\)](http://bem.info/)
4. [RoadMap \(Карта розвитку Web-developers\)](#)
5. [Современный учебник JavaScript \(learn.javascript\)](http://learn.javascript.org/)
6. [JavaScript Tutorial \(w3schools.com\)](http://w3schools.com/)
7. [Fetch \(learn.javascript\)](http://learn.javascript.org/#fetch)

8. [Документация / Open Server Panel \(ospanel.io\)](#)
9. [Самоучитель для начинающих: как освоить PHP с нуля за 30 минут? \(proglib.io\)](#)
10. [Ajax-форма без перезагрузки страницы | Статьи о QForm | QForm](#)
11. [WebDesign Master | Создание сайтов \(webdesign-master.ru\)](#)
12. [Stepik — Кращі онлайн-курси](#)
13. [W3Schools Online Web Tutorials](#)
14. [Документація PhpStorm | Getting started PhpStorm \(jetbrains.com\)](#)
15. [Документація WebStorm | User interface WebStorm \(jetbrains.com\)](#)
16. [Что такое атака Man-in-the-Middle \(MITM\)? Определение и предотвращение \(securitylab.ru\)](#)
17. [Ильяхов — блог копірайтера \(maximilyahov.ru\)](#)
18. [13 книг, по дизайну \(mann-ivanov-ferber.ru\)](#)
19. [webmasters \(teamdev.com\)](#)
20. [Website-create.ru — Самое важное о сайтостроении](#)
21. [Frontend Developer Roadmap: Learn to become a modern frontend developer](#)
22. [Основные принципы SEO — Урок №1, Школа SEO — YouTube](#)

Ахмедов І.Е.

*«Інженерія програмного забезпечення» 3 курс
Фаховий коледж інформаційних систем і технологій
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
інформаційних систем в економіці Лозовик Ю. М.*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ З РОЗПІЗНАННЯ ОБЛИЧЧЯ ЛЮДИНИ

Нині швидко зростає кількість сучасних програмних засобів, у проектуванні і розробці яких задіяні методи штучного інтелекту, а саме алгоритми машинного навчання. Такі системи використовуються навіть у повсякденному житті звичайних людей, наприклад: у пошукових системах, соціальних мережах, мобільних телефонах. Найкращих результатів машинного навчання було досягнуто при вирішенні завдань розпізнавання, зокрема, розпізнавання обличчя. Подібні розробки застосовуються у системах захисту на різних платформах.

Останніми роками надзвичайно перспективною науковою областю є комп'ютерний зір. Одна з найпопулярніших проблем комп'ютерного зору, яка зараз активно досліджується — саме розпізнавання обличчя. І останні розробки технологічних лідерів світу цьому доказ. У вересні 2017 року на Apple Special Event була представлена технологія Face ID яка й нині активно використовується.

Метою роботи є дослідження технології комп'ютерного зору для особливостей пошуку, аналізу і розпізнавання обличчя та розроблення системи розпізнавання обличчя на основі проведених досліджень, порівняння ефективності різних варіацій локальних бінарних шаблонів щодо задання розпізнавання обличчя в реальному часі.

Людина вмє добре розпізнавати обличчя. Надзвичайно легким завданням є розпізнавання обличчя члена сім'ї, друга чи знайомого, тому що людина знайома з їхніми рисами обличчя — очі, ніс, рот — і знає як вони поєднуються.

Аналогічно працює система розпізнавання обличчя, але в алгоритмічному масштабі. Там, де людина бачить обличчя, технологія розпізнавання бачить дані. Ці дані можна зберігати та отримувати до них доступ. Наприклад, згідно з дослідженням Джорджтаунського університету, у половини всіх дорослих американців свої зображення зберігаються в одній або кількох базах даних розпізнавання обличчя, які можуть шукати правоохоронні органи.

Основні завдання системи:

- Знаходження обличчя
- Позиціонування обличчя
- Визначення унікальних особливостей обличчя
- Ідентифікація особи

Комп'ютерний зір (англ. CV, computer vision) — технології, націлені на створення комп'ютерних засобів, які можуть проводити виявлення, стеження та класифікацію об'єктів. Аналіз, прогнозування, розпізнавання вийшли на новий рівень із застосуванням технологій штучного інтелекту і машинного навчання.

Для розроблення засобів з використанням методів штучного інтелекту створено велику кількість допоміжних бібліотек. Більшість з них розроблялися засобами мови Python, проте для подальшої популяризації вони були адаптовані під інші популярні мови програмування, такі як Java, C#, C++ і т.д. У сфері комп'ютерного зору і розпізнавання обличчя є дві основні бібліотеки, а саме:

- Dlib;
- OpenCV (Open Source Computer Vision Library)

Який загальний алгоритм існує для систем розпізнавання обличчя?

Крок 1 . Зображення вашого обличчя зроблено з фотографії або відео. Ваше обличчя може розпізнаватись окремо або в натовпі.

Крок 2 . Система позиціонує ваше обличчя — не часто зустрічаються фотографії, на яких людина стоїть прямо обличчям до об'єктива, найчастіше обличчя повернуте. Тому виникає завдання позиціонувати обличчя так, ніби фотографія зроблена прямо для подальшої роботи;

Крок 3. Програмне забезпечення для розпізнавання обличчя зчитує геометрію вашого обличчя. Ключові фактори включають відстань між очима та відстань від чола до підборіддя. Програмне забезпечення визначає орієнтири на обличчі — одна система визначає 68 з них — які є ключовими для розрізнення вашого обличчя. Результат: ваші унікальні цифрові значення обличчя.

Крок 4 . Ідентифікація вашої особи. Тобто приймається порівняння тих унікальних значень, отриманих у Кроці 3. Ваш відбиток обличчя може збігатися з зображенням у базі даних системи розпізнавання обличчя.

Результати досліджень можуть різнитися в залежності від конфігурації комп'ютера, на якому виконуватиметься розпізнавання. Також усі бібліотеки, які використані для досліджень, налаштовані в режимі використання тільки CPU, без GPU(NVIDIA Cuda).

Вище описаний загальний алгоритм, на який усі системи повинні опиратися. Але існує багато методів для таких систем. Одним з найпопулярніших є алгоритм HOG, винайдений в 2005 році Навітаном Далалом і Білом Трігсом:

Розрахунок значення градієнта — найпоширенішим способом розрахунку є використання одновимірної центрованої маски з подальшим фільтруванням кольору або насиченості зображення.

Побудова гістограмних комірок — комірки можуть бути прямокутної чи круглої форми, канали гістограми рівномірно розподіляються від 0 до 180 або від 0 до 360 градусів.

Локальна нормалізація — щоб визначити зміни освітленості та контрастності, сила градієнта повинна бути локально нормалізованою, що вимагає об'єднання комірок у більші блоки.

Нормалізація — після об'єднання блоків, їхні значення треба нормалізувати, для уникнення впливу неякісних зображень.

Для подальшого позиціонування використовуємо алгоритм face landmark estimation. Основна його ідея — це пошук 68 орієнтирів на обличчі. Після їх отримання ми маємо позиціоноване обличчя.

А для заключного етапу розпізнавання було запропоновано використати глибинну згорткову нейронну мережу (deep convolutional neuralnetwork, DCNN), яка визначає 128 характеристик обличчя.

Далі як і в усіх інших алгоритмах йде порівняння отриманих даних з тими які є у базі.

Розпізнавання обличчя має багато застосувань. Компанії можуть використовувати його для маркетингу, розсилання цільової реклами споживачам. Правоохоронні органи використовують його для встановлення підозрюваних або розшуку зниклих безвісти, та багато іншого.

Список використаних джерел

1. Face Detection and Recognition: Theory and Practice 1st Edition by Asit Kumar Datta (Author), Madhura Datta (Author), Pradipta Kumar Banerjee (Author)
2. What is facial recognition? How facial recognition works — <https://us.norton.com/internetsecurity-iot-how-facial-recognition-software-works.html>
3. Face Detection Algorithms and Techniques [Electronic resource] — Access mode: <https://facedetection.com/algorithms/>
4. Support Vector Machines [Electronic resource] — Access mode: <http://scikit-learn.org/stable/modules/svm.html>

Бондар А.В.

*«Інженерія програмного забезпечення» 3 курс
Фаховий коледж інформаційних систем і технологій
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
інформаційних систем в економіці Лозовик Ю. М.*

ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ АРХІВАЦІЇ ДАНИХ В ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

При створенні та розробці свого проекту спеціалісти часто зіштовхуються з проблемою архівації даних. Питання архівації та вибір програмного забезпечення часто залежить від використання інформаційних систем.

Доречним буде розпочати виступ з подання інформації про можливості сьогодення щодо архівації даних. Існують великі інформаційні фонди, деякі працюють на підставі закону (Закон України «Про Національний архівний фонд», що визначає загальні засади формування НАФ).

Нині існують великі можливості щодо створення електронних архівів, або окремих мереж за для збереження даних. Тому при створенні великих проектів та баз даних спеціалісти все частіше надають перевагу електронним архівам, використовуючи їх замість переносних карт з даними або ж статистичними базами, які знаходяться на серверах.

Переваги архівації даних в електронному вигляді.

- Оптимізація витрат – створення електронної версії архіву замість паперового дозволить перевести архівні дані у позаофісне зберігання, що зменшить витрати.
- Надійний захист інформації — неможливість знищення першоджерела, псування оригіналу шляхом механічних пошкоджень або впливу часу.
- Створення єдиної бази для проекту — документи різного ступеня збереження різних видів.
- Економія фінансів — скорочення трудових витрат при створенні великого проекту.
- Обмеження та контроль доступу до даних — організація багаторівневої аутентифікації та контролю доступу до документів.
- Недоліки архівації даних в електронному вигляді.
- Придбання програм та витрачання коштів на системи архівування.
- Впровадження та модернізація, подальше обслуговування.
- Часові втрати.

Ключові положення.

Архівація інформації — стискання одного або багатьох файлів з метою зменшення обсягу даних при їх зберіганні на носіях інформації або при передачі даних по каналах зв'язку, у т.ч. в мережі Інтернет, та розміщення стислих файлів в одному архівному файлі.

Архіватор [archivator] — програма або комплекс програм, що виконує архівацію файлів для компактнішого тривалого зберігання в зовнішній пам'яті і відновлення стислих файлів у первин-

ному вигляді (розархівування). У персональних комп'ютерах найбільш поширені програми архівації PowerArchiver, QuickZip, WinAce, WinRAR, WinZip, ZipGenius, ZipltFasti.

Типи архівів:

- багатотомні (архів складено з кількох окремих файлів-томів, сталий розмір яких задає користувач) і одностомні (архів — один файл);
- саморозгортвані (англійською self-extracting archive, SFX archive, містять програмний код для самостійного відновлення файлів з архіву, тому не потребують програми-архіватора для опрацювання) і звичайні (потребують програму-архіватор для опрацювання);
- захищені паролем і незахищені паролем.

Стиснення даних — це процедура перекодування даних, яка проводиться з метою зменшення їхнього обсягу, розміру, об'єму.

Існують різні методи стиснення, наприклад *стиснення без втрат* — застосовується для типів даних, які не допускають спотворення (символи, життєво важливі дані, — їх спотворення може призвести до зміни семантики або до критичних помилок). *Стиснення з втратами* — використовується для зменшення звукової, фото- та відеоінформації, при цьому стисненні є втрати, допустимість втрат залежить від коефіцієнту стискання (основну характеристику алгоритму стискання, де відношення початкового об'єму нестиснутих даних до об'єму стиснутих). Тобто з втратами будуть стискатись формати — jpeg, gif, png, mp3, mpeg, без втрат — doc, wav, bmp, rtf, txt.

Таблиця 1

ПОРІВНЯННЯ ТРЬОХ НАЙПОПУЛЯРНІШИХ АРХІВАТОРІВ

Архіватори	Формат архівів	Переваги	Недоліки
WinRAR	*.rar, *.zip, *.iso, *.jar, *.arj, *.cab, *.lzh, *.ace, *.tar, *.gz, *.uue, *.sfx	Має потужний алгоритм стиснення і підтримку багатьох типів архівів, велика кількість налаштувань	Суттєвих немає
WinAce	*.ace, *.zip, *.arj, *.lha, *.rar, *.cab, *.arc, *.gz, *.tar, *.jar, *.tgz, *.lha, *.zoo, *.uue, *.iso, *.bz2, *.xxe, *.mim, *.xef	Велика кількість додаткових налаштувань, покращена якість стиснення, можливість перегляду файлів прямо з архіву (автоматичний показ розархівованих даних)	Мала підтримка програмного забезпечення
7-Zip	*.zip, *.7z, *.tar	Має велику компресію, можливість вибору будь-якого методу стиснення, високий коефіцієнт стиснення, швидке розпакування.	Малий діапазон налаштувань програми та неповна підтримка деяких форматів даних.

Результати та висновки:

Отже, архівація даних в електронному варіанті поліпшує та зменшує витрати, як людського ресурсу, так і матеріалів. З наведених вище таблиць та тез можна зрозуміти, що за такої архівації ми можемо отримати певні втрати даних. Але розробники архіваторів не стоять на місці та працюють над зменшенням втрат при стисненні. Також потрібно зазначити, що архівація даних має менші ризики щодо безпеки. Адже за допомогою ключів та системи доступу можна легко відрегулювати доступність даних. Тому, на нашу думку, треба переходити на електронні архіватори та забувати про паперові архіви.

Список використаних джерел

1. Державна архівна служба України, Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства (УНДІАСД) — Віднесення електронних інформаційних ресурсів до Національного архівного фонду. Аналітичний огляд (2012-2022) [Вирізки з книг].
2. About Archive-It [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.archive-it.org/learn-more>.

3. Енциклопедія — Архівація інформації [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/2884/arxivaciya-informacii>

4. Переваги та недоліки електронного документообігу — Тетяна Кручиніна 2014 рік [Вирізки з книг].

Борисенко О.А.

«Комп'ютерні науки» 3 курс

Фаховий коледж інформаційних систем і технологій

ДВНЗ «Київський національний економічний

університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри

інформаційних систем в економіці Помазун О.М.

РОЗРОБКА СИСТЕМИ РОЗПІЗНАВАННЯ ОБ'ЄКТІВ НА ОСНОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ

Широка потреба в автоматизованих системах розпізнавання об'єктів потребує від розробників пошуків нових технологій для швидкої розробки застосунків з можливістю автоматизуванні їх ефективності. Саме тому технологія створення нейронних мереж, яка поєднує в собі ряд переваг щодо автоматизації систем розпізнавання об'єктів за допомогою нейронних мереж, є однією з найпривабливіших серед фахівців в сфері розробки програмного продукту. Не дивлячись на те, що існує велика кількість інформації щодо застосування даної технології при створенні нейронних мереж, виникає потреба в подальшому дослідженні цього питання. Зокрема, практичного застосування нейронних мереж при аналізі обробки даних.

В цьому контексті важливим є потреба у визначенні і розпізнаванні об'єктів для отримання необхідної інформації.

Наприклад, маркетологи вже давно застосовують метод підрахунку потенційних клієнтів. Але досвід показує, що реалізацію даного методу вони здійснюють в більшості випадків ручним способом, тобто наймають осіб, які рахують потенційних клієнтів.

Розглянемо інший приклад. Наприклад, є необхідність у визначенні, чи правильно пішоходи користуються переходом, чи порушують правил, переходячи дорогу десь поруч, але у невстановленому місці. Для отримання достовірної інформації необхідно встановити цілодобове спостереження за тою місцевістю, де ведеться нагляд. Це вимагає використання людських ресурсів. В той же час може спрацювати людський фактор. Природним є встановити камеру, яка б спостерігала за ділянкою. В той же час камера може фіксувати і непотрібну інформацію. Крім того, необхідні ресурси, щоб переглянути інформацію, записану на камері. Набагато простіше встановити камеру із застосуванням технології комп'ютерного зору, яка б рахувала лише задані об'єкти.

Перелік прикладів, коли є необхідність визначити об'єкти на цьому не вичерпаний. І це свідчить про актуальність проблеми і пошуки шляхів до її вирішення.

Як вже було зазначено, одним з таких шляхів є технологія комп'ютерного зору, яка дає можливість визначити об'єкти і розпізнати їх.

Комп'ютерний зір — теорія та технологія створення програм та машин, які можуть проводити виявлення, стеження та класифікацію об'єктів. Основним змістом комп'ютерного зору є добування інформації із зображень або їх послідовності.

Проект розроблений для автоматичного відслідковування об'єктів на відео або картинці. Для гарного прикладу будемо використовувати міський трафік. Припустимо ситуацію, що якійсь компанії потрібно дослідити кількість машин в різні дні та час. Зробити це за допомогою людини буде досить важко, буде витрачено великі кошти та час. Найкращим рішенням є застосування нейронної мережі, результатом якої повинна бути створена статистика потоку машин в визначений день або час.

Для проекту була вибрана мова програмування Python. На сьогодні ця мова програмування досить швидко розвивається. Зручне та досить швидке програмування стали основними переваги перед іншими мовами. Також варто зазначити потужність окремих бібліотек Python.[4].

Також слід зазначити додаткові можливості нейронної мережі:

1. Встановлення порога мінімальної ймовірності: стандартні налаштування виключають із вибірки всі об'єкти з ймовірністю до 50%. За бажання можна змінити у більшу чи меншу сторону ймовірності певних випадків.

2. Швидкість пошуку: існує можливість вручну зменшити час, який витрачає програму для сканування фотографії. Є три режими роботи: fast, faster, fastest.

3. Також є можливість записувати результат виконання в текстовий формат. Це дає змогу збирати статистику та її переглядати не залежно від того є інтерпретатор на комп'ютері чи він відсутній.

За допомогою камери та нейронної мережі було досліджено трафік на одній із вулиць (рис. 1).

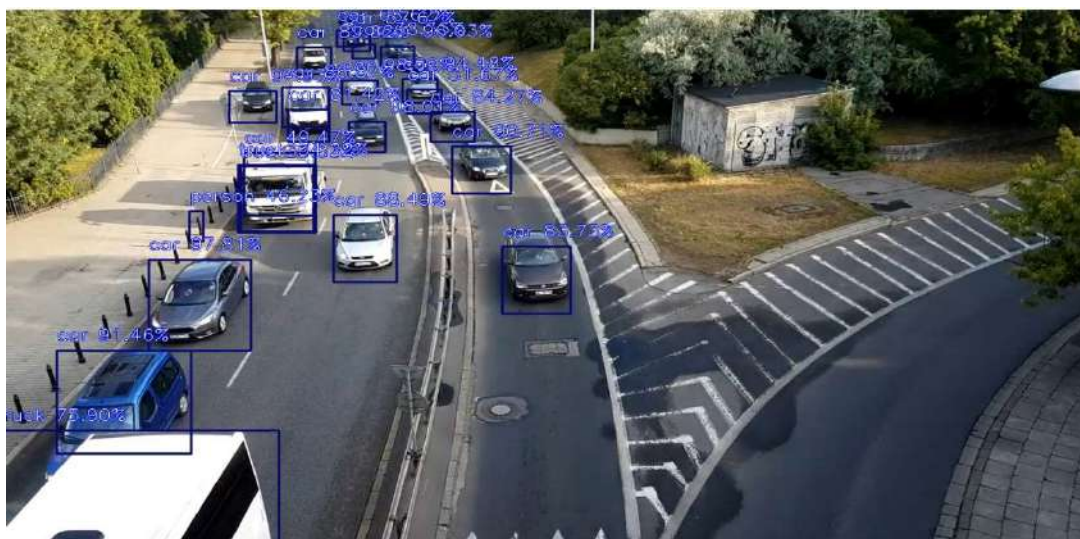

Рис. 1. Результати роботи нейронної мережі

Було виявлено, що трафік на цій ділянці доволі напружений, дослідивши відео з камери, нейронна мережа записала аналіз в виді текстового файлу для зручності використання при аналізі відео в майбутньому (рис. 2).

```
1 1: {'car': 8, 'truck': 0}
2 2: {'car': 8, 'truck': 0}
3 3: {'car': 9, 'truck': 0}
4 4: {'car': 9, 'truck': 0, 'bus': 0}
5 5: {'bus': 0, 'car': 9, 'person': 0, 'truck': 0}
6 6: {'car': 9, 'bus': 0, 'truck': 0}
7 7: {'car': 8, 'bus': 0, 'truck': 0}
8 8: {'car': 9, 'truck': 0, 'bus': 0}
9 9: {'car': 9, 'bus': 1, 'truck': 1}
10 10: {'car': 10, 'bus': 0, 'truck': 0}
11 11: {'car': 11, 'truck': 0, 'bus': 0}
```

Рис. 2. Фрагмент результату сканування об'єктів

В результаті сканування можна виявити, що трафік на цій вулиці дуже завантажений і потребує врегулювання. На мою думку — потрібно встановити світлофор для пішоходів, щоб можна було спокійно перейти вулицю. Встановивши світлофор буде і вирішена проблема з екстенсивністю трафіку. Тому що через світлофор для пішоходів трафік стане повільніше і виїзд з інших вулиць стане безпечнішим. Таким чином можна розробити глобальну мережу аналізу трафіка для покращення руку в місцях напруження, не використовуючи великі ресурси.

Список використаних джерел

1. Пишем нейросеть на Python с нуля. URL: <https://proglab.io/p/pishem-neyroset-na-python-s-nulya-2020-10-07> (дата звернення: 04.01.2022)

2. Розпізнавання рукописних цифр на Python + GUI. URL: <https://pythonru.com/primery/raspoznavanie-rukopisnyh-cifr-na-p-ython-gui> (дата звернення: 07.01.2022)
3. Распознавание объектов на Python / Глубокое машинное обучение. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Uj4O2_dwRiA (дата звернення: 07.01.2022)
4. Обнаружение и анализ видео и прямых трансляций. URL: <https://imageai.readthedocs.io/en/latest/video/index.html> (дата звернення: 10.01.2022)
5. Download ImageAi. URL: <https://pypi.org/project/imageio/> (дата звернення: 13.01.2022)
6. АНАЛІЗ МЕТОДІВ РОЗПІЗНАВАННЯ ОБ'ЄКТІВ НА ЗОБРАЖЕННІ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ БІБЛІОТЕКИ OPENCV. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/7.pdf> (дата звернення: 15.01.2022)

Величко М. В.

*«Інженерія програмного забезпечення» 3 курс
Фаховий коледж інформаційних систем і технологій
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
інформаційних систем в економіці Лозовик Ю. М.*

КЛІЄНТ-СЕРВЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗРОБКИ ПРОГРАМНОГО ПРОДУКТУ ЛІКАРНІ

Важливим фактором якісного програмного продукту із клієнт-серверною архітектурою є створення практичної і зрозумілої для використання клієнтської частини, та функціональної серверної частини.

У випадку реалізації програмного вебзастосунку для лікарень та медичних закладів, основною метою є зв'язування баз даних, наприклад, державних медичних установ та реєстрів захворювань і лікарських засобів із базою даних розробляемого продукту. З користувацької частини, необхідно мати захищену автентифікацію та доречний UI.

Розпочнемо із користувацького інтерфейсу. Для UI добре підійде Groundwork — адаптивний HTML5, CSS і JavaScript фреймворк, який чудово підходить для масштабованих кроссплатформних вебзастосунків. Він має ефективну систему компонування «рідинної сітки», яка налаштовується, адаптується та може працювати з так званими «гніздами», з чого випливає ще й підтримка SASS — скриптової метамови для інтерпретації у звичний CSS. Також цей фреймворк працює дуже швидко, порівнюючи із звичним та відомим Bootstrap. Навіть за дизайном, вбудовані стилі мають стриманий і, в одночас, дружній стиль, що чудово підходить до тематики онлайн-лікарні.

Для безпечної автентифікації широко використовується JSON Web Token — стандарт компактного і автономного способу безпечної передачі інформації між сторонами як об'єкти JSON. JWT створює підписані токени, що можуть перевірити цілісність даних, тоді як зашифровані токени приховують ці дані від інших сторін. Окрім авторизації, за допомогою JWT можна також просто безпечно передавати данні у зашифрованому вигляді для ще одного бар'єру від зловмисників.

З настанням моменту, коли бази даних програмного продукту потрібно наповнювати, виникає питання зі створенням БД із максимально повною і найновішою інформацією, тому що сфера медицини дуже прискіплива до актуальних даних — ціна життя надзвичайно велика. В подібних ситуаціях практично покаже себе інструмент AutosyncDB. Цей продукт виконує «як порівняння і синхронізацію схем баз даних, так і синхронізацію заздалегідь визначених даних під одним дахом» — повна цитата автора.

AutosyncDB був розроблений вітчизняною командою розробників, які створили його не для масового ринку і продажу головною ціллю — це інструмент у Microsoft SQL Server суто для спрощення маніпуляцій із таблицями і базами даних в цілому. Також AutosyncDB має повну документацію, і що не менш важливо — вона вся написана українською мовою. Доступний 14-

днівний безкоштовний період, після чого проєкт пропонує платну річну підписку за \$150. Завдяки цьому інструменту, оновлення, копіювання і синхронізація даних між десятками таблиць буде спрощена в разі, і стане менш заплутаною для сторонніх фріланс-розробників у випадку їх працевлаштування для вдосконалення програмного продукту веблікарні.

За наявних сучасних технологій клієнт-серверної розробки та проєктів інтузіастів, розробка програмного продукту на прикладі вебдодатку лікарні або медичного закладу постає досить реальною та практичною як у частині дизайну, та і у серверній частині, навіть для недосвідного розробника із мінімальним бюджетом.

Список використаних джерел

1. GroundworkCSS 2 — <https://groundworkcss.github.io/>
2. Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками — <https://www.dls.gov.ua/державні-реєстри/>
3. Державний реєстр лікарських засобів України — <http://www.drlz.com.ua/>
4. Набір даних МОЗ України, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних — <https://moz.gov.ua/vidkriti-dani>
5. Український правовис (2019) — <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/ukrayinskij-pravopis-2019>

Галата К.Р.

*«Інженерія програмного забезпечення» 3 курс
Фаховий коледж інформаційних систем і технологій
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
інформаційних систем в економіці Тішков Б.О.*

БЕЗПЕКА ДОДАТКІВ ТА ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Всі додатки достатньо вразливі та можуть бути атаковані хакерами чи просто піддатися вторгненню вірусів та шкідливих даних. Це не дає вільно та безпечно користуватися додатком та наражає на небезпеку дані та пристрій користувача. Тому розробник повинен уважно та серйозно потурбуватися про безпеку свого продукту.

Перевірка безпеки додатків — це комплекс заходів, що спрямовані на аналіз, виявлення та усунення вразливостей у застосунках задля посилення їх безпеки.

Ці заходи полягають в пошуку, виправленні вразливостей системи безпеки. Для цього використовують методи їх виявлення на різних етапах життєвого циклу додатків: проектування, розробка, модернізація, технічне обслуговування. На кожному з етапів може виявитися проблема. І хоч зазвичай вони виникають через не зовсім коректну реалізацію програми, бувають випадки коли щось не було прораховано ще під час формулювання ідеї та проєкту.

Основні методи:

Огляд «білої скриньки» або огляд коду.

Тестування білої скриньки, тестування ясного поля, тестування скляної коробки, тестування прозорої коробки, і структурні випробування є методом тестування програмного забезпечення, власноруч перевіряючи внутрішні структури або роботу програми. В даному методі для розробки тестових кейсів використовується внутрішня перспектива системи, а також навички програмування. Тестер вибирає входи для здійснення шляхів через код і визначає очікувані результати.

Огляд «чорної скриньки».

Тестування чорної скриньки є методом, яким тестувальник вивчає функціональність програми, не вдивляючись у її внутрішні структури або роботи. Цей метод можна застосувати практично до будь-

якого рівня тестування програмного забезпечення. Використовується лише за допомогою програми, яка перевіряє її на наявність уразливостей безпеки, при якому не потрібні початкові коди.

Інструментарій.

Також існують автоматизовані інструменти перевірки додатку на недоліки. Використовуючи такий метод, тестування зазвичай проходить швидше, ніж коли цим займається сама людина. До цих інструментів відносяться антивіруси, сканери, фільтри, брандмауери тощо.

Існує спільнота, що називається OWASP — Open Web Application Security Project, тобто «Відкритий проєкт з безпеки вебзастосунків». Вона створює вільно доступні статті, методології, документацію, інструменти та технології в галузі безпеки вебзастосунків.

OWASP винайшла список 10 уразливостей для вебпрограм та описує практики безпеки для організацій, прагнучи створити відкриті стандарти для цієї галузі. З 2017 року організація перераховує основні загрози безпеки застосунків, такі як:

1. Вхід (валідація). Переповнення буферу; крос-сайт сценаріїв; мова структурованих запитів (англ. SQL — Structured query language).

2. Вторгнення програми. Такий софт модифікує існуючу поведінку запуску програми з метою несанкціонованих дій. З'являється у наслідку оновлення, заміни коду або ж розширення коду.

3. Аутентифікація. Мережеве прослуховування. Атаки грубої сили. Атаки перебору. Атаки відтворення файлів cookie. Крадіжка облікових даних.

4. Авторизація. Підвищення привілеїв. Розголошення конфіденційної інформації. Вторгнення шкідливих даних.

5. Управління конфігурацією. Неавторизований доступ до інтерфейсів. Неавторизований доступ до налаштувань конфігурації. Отримання чистого тексту даних.

6. Чутлива інформація. Доступ до чутливого коду або даних у сховищі. Прослуховування мережі. Вторгнення небажаного коду або даних.

7. Управління сеансом. Викрадення сеансів. Відтворення сеансу роботи.

8. Маніпуляція параметрами. Маніпуляції полем запиту. З полем форми. Маніпуляції з файлами cookie. Різного роду маніпуляції з гіпертекстом.

9. Управління винятками. Розсекречення інформації. Відмова в обслуговуванні.

10. Аудит і вхід у систему. Користувач блокує виконання операції. Використовує додаток без слідів його застосування та дій.

Через необхідність використання додатків та їх швидшої реалізації, безпека може бути не до кінця продуманою, що може викликати помилки.

Застосування різного роду фаєрволів, тобто брандмауерів, систем запобігання вторгнень (IDS — Intrusion Detection System) допомагають фільтрувати мережевий трафік, відслідковувати пакети і порівнювати їх із сигнатурами атак. Ці системи можуть блокувати усі відхилення від протоколів прикладного рівня. Одним із рішень є застосування системи WAF, яка аналізує протоколи HTTP/HTTPS, виявляє атаки із використанням автоматичних засобів. Важливим зі сторони подібного роду захисних систем виступає логічне осмислення та зрозумілість роботи програми у поєднанні із інтелектуальним дослідженням спроб проникнення.

Сканери уразливостей та зокрема сканер вебзастосунків, інакше відомих як інструменти тестування, історично використовувались організаціями та консультантами з безпеки для автоматичного тестування безпеки HTTP запитів-відповідей. Але це не замінює потребу в фактичному огляді вихідного коду. Початковий код програм може бути перевірений вручну або автоматично. Враховуючи індивідуальний звичайний розмір програм людський мозок не в змозі провести аналіз потоку даних з необхідним аналізом для повного контролю програми, щоб знайти програмні вразливості.

Отже, є дві основні проблеми забезпечення безпеки додатків:

— складність: більшість організацій мають десятки різних технологій забезпечення безпеки, які часто несумісні між собою, крім того ситуація ускладнюється відсутністю на ринку достатньої кількості досвідчених фахівців в цій області.

— відкритість коду: доступ до такого коду у додатку є у кожного, тобто туди можна вносити зміни і створювати свої додатки, змінювати функціонал, створювати уразливості та на базі них віруси.

І хоча ці проблеми ще є, якщо все виконано відповідально та обережно, то додаток відносно безпечний. Заради того, щоб все було добре, потрібно витримувати і такі складності, а вже з часом люди знайдуть найбільш дієвий спосіб берегти додатки від небезпеки.

Список використаних джерел

1. <https://eset.ua/ua/blog/view/107/besplatnyye-finansovyye-prilozheniya-v-chem-opasnost-dlya-dannykh-polzovateley>
2. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D1%85%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8>
3. <http://www.global-national.in.ua/archive/10-2016/32.pdf>
4. https://ewikiuk.top/wiki/Black-box_testing
5. <https://csecurity.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/156> — Drahuntsov, R., Rabchun, D., & Brzhevskaya, Z. (2020). ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ АРХІТЕКТУРИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ НА БАЗІ КЛІЄНТСЬКИХ ДОДАТКІВ ДЛЯ ОС ANDROID. Електронне фахове наукове видання «Кібербезпека: освіта, наука, техніка», 4(8), 49-60.
6. <https://www.eset.com/ua/support/information/entsiklopediya-ugroz/brandmauer/>

Герасименко М.І.

*«Інженерія програмного забезпечення» 3 курс
Фаховий коледж інформаційних систем і технологій
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
інформаційних систем в економіці Козанк І.А.*

ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ МАШТАБУВАННЯ ЗОБРАЖЕНЬ І РЕДАГУВАННЯ ЇХ ВЛАСТИВОСТЕЙ У ВЕБ-ДОДАТКАХ

Світова спільнота вже давно вступила в інформаційну еру, яка характеризується широкими можливостями для передавання інформації та отримання знань з мережі Internet. Отримання знань відбувається через постійне відвідування різноманітних веб-сайтів та веб-додатків, які містять інформацію у вигляді тексту, зображень, мультимедіа та інше.

Метою роботи є дослідження проблем масштабування зображень і редагування їх властивостей для сприйнятливості розуміння контенту, який бачить звичайний користувач.

Через дискретність відображення сигналів (образів), вся графічна інформація розглядається як дискретна. Цей факт призводить до певних незручностей при масштабуванні зображень. При зменшенні масштабу (накат на образ, збільшення геометричного розміру зображення, підвищення глибини перенесення кольорів та ін.) кількість інформації, що відображається, збільшується, а при збільшенні масштабу (зменшенні геометричного розміру зображення, зниженні глибини перенесення кольорів та ін.) її кількість зменшується. Процес збільшення точок, які відображаються, називається інтерполяцією, зменшення — децимацією.

При реалізації алгоритмів інтерполяції і децимації можливо, що нове значення лежить в точці, в якій раніше було старе значення. В цьому випадку говорять, що фазове зрушення перетворення дорівнює нулю. Якщо координати нової точки лежать посередині між старими, то фазове зрушення дорівнює 1/2, 1/2 і т.д. Найпростішим алгоритмом масштабування є метод найближчого сусіда. Ідея даного алгоритму дуже проста — при зміні масштабу зображення розраховуємо координати нових пікселів (вузли нової решітки). Для кожного нового вузла знаходимо найближчий вузол старої решітки і колір пікселя, який відповідає знайденому вузлу оригінальної решітки, і присвоюємо розрахованому пікселю.

Очевидно, що результат такого масштабування буде дуже фрагментованим, тому сфера використання даного алгоритму обмежується тими задачами, коли критичним є не якість отриманого результату, а швидкість роботи алгоритму, наприклад, для масштабування відео-потoku на мобі-

льних засобах. У разі отримання більш пристойних результатів, треба замінити дискретну множину, яку представляє собою растрове зображення, неперервною поверхнею, і вже при масштабуванні зображення, знімати нові дані з поверхні. Таким чином, задача масштабування так чи інакше зводиться до побудови векторного образу растрового зображення.

Найчастіше для побудови фільтрів використовуються різні інтерполяційні формули, як правило, на основі інтерполяційних многочленів. Також однією з найчастіше використовуваних функцій для подібного роду задач є функція Гауса $y = e^{-a^2 x^2}$. Широко вживаною функцією для побудови низькочастотного фільтру є функція $\text{sinc}(x)$.

Застосування фільтра Ланцоша дозволяє добитися високої чіткості зображення, але при обробці можлива поява небажаних артефактів типу ореолів навколо контрастних переходів яскравості. Виникнення ореолів обумовлено тим, що ядро Ланцоша приймає від'ємні значення при деяких значеннях аргументу. Тому оброблений сигнал може приймати навіть від'ємні значення при додатних значеннях вибірок. Якщо при білінійному інтерполюванні для кожного нового пікселя ми розглядали 4 вихідні пікселі, то тепер їх може бути 9 (3x3), 25 (5x5), 49 (7x7) і т.д. Оптимальними за якістю та швидкістю є розміри 2 і 3.

Абревіатура PSNR (pealsignal-to-noiseratio) означає пікове співвідношення сигналу до шуму і є інженерним терміном, що визначає співвідношення між максимумом можливого значення сигналу та потужністю шуму, що спотворює значення сигналу. Зазвичай значення PSNR знаходиться у межах від 20 до 40 dB. У разі співпадіння зображень, значення MSE стає нульовим, що дає для PSNR значення нескінченності. У такому випадку прийнято вважати, що $\text{PSNR} = 100$.

Вирішення проблем масштабування дозволить редагувати та передавати фотографії на інші пристрої без втрати якості та чіткості зображення. Дана проблема не є повністю вирішеною та з роками з'являються нові фільтри та методи масштабування в тому числі й з використанням машинного навчання.

Список використаних джерел

1. Масштабування зображень — Режим доступу до ресурсу: <http://pzs.dstu.dp.ua/ComputerGraphics/scaling/index.html>
2. Pixel Scalers — Режим доступу до ресурсу: <https://www.datagenetics.com/blog/december32013/index.html>
3. К. Шрідхар Редді; Доктор К. Рама Лінга Редді (грудень 2013). «Збільшення зображення на основі методів інтерполяції» [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: http://www.ijarccce.com/upload/2013/december/IJARCCCE4D-s-sreedhar_reddy_enlargement_of.pdf

Гурський А. С.

*«Інженерія програмного забезпечення» 3 курс
Фаховий коледж інформаційних систем і технологій
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
інформаційних систем в економіці Лозовик Ю. М.*

ТЕХНОЛОГІЇ РОЗРОБКИ ПРОГРАМНОГО ПРОДУКТУ ДЛЯ ОБСЛУГОВУВАННЯ АБОНЕНТІВ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПАНІЇ

Підтримка зв'язку з абонентами компанії, яка надає телекомунікаційні послуги — один з важливих факторів, що сприяє процвітанню компанії та поліпшує її рейтинг. Клієнт потребує комфортного обслуговування та зручного інтерфейсу для легкого підключення послуг та користування ними. Для реалізації цих потреб компанії допоможуть:

- сайт компанії;
- мобільний додаток.

Технології для створення веб-ресурсів поділяються на розмітку веб документа, мову програмування і бази даних, графіку і файлову систему, програми, інструменти і CMS.

В розробці сайту для обслуговування абонентів телекомунікаційної компанії допоможуть старі добрі HTML, CSS, JavaScript та ін. Але час плине і технології не стоять на місці, а швидко розвиваються. Тому нині стануть у пригоді такі новітні технології як Meteor, Tumult Hype 2.0, Sketch, LiveStyle, Macaw, Famo.us.

Meteor — нова платформа для розробки та публікації веб-застосунків. Пишеться на тих самих HTML, CSS, JavaScript. JavaScript може виконуватися на сервері (поверх Meteor + Node.js) та\або в браузері. Серверний Meteor пакує скрипти та інші потрібні ресурси і відправляє їх в браузер в стиснутому вигляді.

Tumult Hype 2.0 — Mac-застосунок Hype дозволяє конструювати інтерактивний анімований веб-контент по ключових кадрах за допомогою інструментів малювання і шкали часу. А тоді експортувати результат кількома натисканнями миші в стандартні HTML5, CSS і JavaScript з картинками, працюючими у всіх настільних і, що важливо, мобільних браузерах. Це як аналог Flash Professional(Adobe), але для HTML5 і дешевше.

Sketch — подібно до Hype, застосунок Sketch працює під Mac і має такі переваги:

- векторна графіка для незалежності від розширення;
- вбудована підтримка топографічної сітки;
- підтримка декількох сторінок і робоча область;
- зручна нарізка і обрізання зображення.

LiveStyle — доповнення для Chrome і Safari для миттєвого редагування CSS. При зміні CSS в редакторі доповнення миттєво оновлюються стилі в браузері, а при зміні в браузері змінюється код в редакторі.

Macaw — розпізнає елементи дизайну на семантичному рівні, видаючи чіткі, стиснуті й зрозумілі HTML і CSS, близькі до результату роботи розгортувальника. Macaw має такі особливості:

- глобальні класи;
- сполучення селекторів;
- перетворення абсолютного положення в статичне;
- гумові топографічні сітки і адаптивні макети;
- експорт посібників по оформленню.

Famo.us — JavaScript-двигун, обходить традиційні методи відображення 3D-анімацій в браузерах і спілкується з графічним процесором напряму, даючи надплавну графіку з апаратним прискоренням. Його можна інтегрувати з більш традиційними CSS і DOM.

А от для створення мобільного додатку потрібні трохи інші методи зі схожими технологіями.

П'ять основних мов програмування, які використовуються для розробки мобільних додатків, включають:

1. Swift — найкраще підходить для створення чогось специфічного для Apple. Це популярна мова для розробки додатків iOS, яка пропонує розширені функції з мінімальним кодуванням.

2. C++ утворює спрощену базу для більшості мов програмування і володіє можливістю створювати динамічні технологічні програми.

3. Java — надзвичайно універсальна мова, допомагає зберігати ваш додаток гнучким, модульним і розширюваним. Проста у використанні, і має багато бібліотек з відкритим кодом для користувачів.

4. HTML5 — немає кращої технології, ніж HTML5, якщо ваша компанія займається розробкою веб-додатків для мобільних пристроїв.

5. PHP — проста мова для вивчення, використовує тришарову модель для створення динамічних мобільних програм і веб-додатків. Найбільше підходить для програм, які потребують інтеграції з базою даних.

Список використаних джерел

1. <https://cmsmagazine.ru/journal/items-7-tehnologij-kotorye-izmenjat-web/>
2. <https://www.elated.com/7-exciting-up-and-coming-web-technologies/>
3. <https://linkupst.com/blog/mobile-application-development-how-it-really-works>

4. https://www.fingent.com/blog/top-technologies-used-to-develop-mobile-app/?_cf_chl_rt_tk=Rn1_EiUorPnA5kjTADFegc07OCtB5hR.tSumiEJTNT8-1653661810-0-gaNycGzNB_0
5. <https://nz4.ru/sozдание-sajta/tehnologii-sozdaniya-saytov/>
6. <https://digital.report/ukraina-svyaz/>

Капітан Д.А.

*«Інженерія програмного забезпечення» 3 курс
Фаховий коледж інформаційних систем і технологій
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
інформаційних систем в економіці Лозовик Ю. М.*

ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗМІТКИ ЕЛЕМЕНТІВ НА ФОРМІ З ВИКОРИСТАННЯМ CSS

Близько сорока років людство використовує такий інструмент як інтернет задля обміну інформації у різних форматах. Платформою для цього виступають різні додатки, або сайти. Аби забезпечити конструктивне функціонування було створено багато конфігурацій, які корегувались з часом для вдосконалення системи.

Метою роботи є аналіз та вивчення проблем розмітки елементів що розташовані на формі використовуючи в основному CSS як мову розмітки. Форми — важливий інтерактивний елемент веб-сторінки. Як і посилання, форми забезпечують взаємодію користувача та сторінки, дозволяючи надсилати дані. Наприклад, за допомогою web-форми можна здійснювати збір персональних даних, відомості про замовлення, відомості, які необхідні для виставлення рахунку, способи доставки і так далі. Зокрема існує можливість задавати спосіб збору інформації, яку вводять відвідувачі сайту, а також внести спосіб відображення даних результатів на сторінці підтвердження, яку переглядає користувач. Поля форми за своєю суттю є текстовими полями, перемикачами, кнопками та іншими елементами. На вибір тих чи інших елементів впливає інформація, яку необхідно отримати від відвідувача.

Проблема розмітки форми вирішується за допомогою декількох технологій:

Flexbox (Flexible Box Layout) — це модуль CSS, який визначає модель блоку, оптимізовану для користувача, і макет елементів в одному вимірі. У моделі flex layout дочірні частини контейнера flex можуть розміщатись в будь-якому напрямку і можуть «згинати» свої розміри, або збільшувати, щоб заповнити невикористаний простір, або зменшувати, щоб уникнути переповнення батьківського. Як горизонтальним, так і вертикальним вирівнюванням нащадків можна легко маніпулювати.

Grid Layout — це двовимірна система макетів на основі сітки з рядками і стовпцями, що полегшує розробку веб-сторінок без використання плаваючих елементів і позиціонування. Як і таблиці, макет сітки дозволяє нам вирівнювати елементи по стовпцях і рядках.

Як основні функції використовують **repeat()** (дозволяє задавати кількість та розмір колонок без повторень в коді), **minmax()** (що дозволяє задавати розмір в залежності від ширини вікна) У той час як flexbox призначений для одновимірної розмітки, Grid Layout призначений для двовимірної — вибудовуючи предмети в ряди та стовпці.

3. **Floats** — роблячи елемент плаваючим (float) ми змінюємо поведінку цього елемента та елементів блочного рівня, що йдуть за ним у нормальному потоці. Елемент переміщується ліворуч або праворуч і видаляється з нормального потоку, а навколишній контент обтікає плаваючий елемент. Властивість float CSS вказує, що елемент повинен бути взятий із нормального потоку і помічений вздовж лівої або правої сторони його контейнера, де текст і вбудовані елементи будуть його обробляти.

Аби визначити який спосіб краще, потрібно їх порівняти та виразити кращі сторони. Якщо порівнювати **Flexbox**, **Grid Layout** та **Float**, то знайдемо сильні та слабкі місця кожного:

Flexbox забезпечує кращий контроль над вирівнюванням і розподілом простору між елементами.

Flex Direction дозволяє розробникам вирівнювати елементи по вертикалі або горизонталі, що використовується, коли розробники створюють і повертають рядки або стовпці.

Grid розгортає дробові одиниці вимірювання для плавності сітки та функції автоматичного введення ключових слів для автоматичного налаштування стовпців або рядків. Також підтримує як неявне, так і явне розміщення вмісту. Його вбудована автоматизація дозволяє автоматично розширювати рядки та копіювати значення в нове створення з попереднього елемента.

Float це модель розташування, що фокусується лише на тому, як елемент або елемент можуть плавати всередині контейнера.

Float найкраще підходить для розміщення невеликого макета.

Так, як ми бачимо, що одна технологія краще за інші в різних ситуаціях, дійдемо до узагальнення, що краще використовувати відразу декілька технологій для оптимізації та економії часу. Нині розмітка в цілому влаштовує потреби розробника, але з роками з'являються нові методи, які можуть бути більш ефективними.

Список використаних джерел

1. https://developer.mozilla.org/ru/docs/Learn/Getting_started_with_the_web/CSS_basics
2. <https://codeguida.com/post/139>
3. <http://programer.org.ua/suchasni-formi-na-html5-i-css3/>
4. <https://www.geeksforgeeks.org/>

Капштик О.В.

*«Системи штучного інтелекту», 2 курс магістратури
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
інформаційних систем в економіці Помазун О.М.*

ПРОЕКТУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ ОБМІНУ РІЗНОТЕМАТИЧНИМ КОНТЕНТОМ

Ще з давніх часів люди прагнули до обміну інформацією, так з'явилася мова, згодом — писемність, потім — друкарська справа, радіо, телебачення і поточна вершина думки — інтернет. У вік цифрових технологій кількість інформації росте з кожним днем. Користувачі створюють та споживають інформацію у величезних кількостях. Витікаючим фактом з цих речей — є обмін інформації. В еру інтернету це вже не створює таких труднощів як раніше.

Одним із видів джерел інформації у мережі є таке явище як блог. Блог — це публічна веб сторінка з певними публікаціями, за якою стоїть певна людина, що і публікує ці публікації. Блоги дозволяють користувачам зручно колаборувати інформацію за своїми інтересами, зручно ділитися нею з аудиторією та, в певній мірі, все це монетизувати.

В мережі інтернет є велика безліч сторінок-блогів, користувачі щодня публікують сотні тисяч записів, інші користувачі все це читають та коментують, це величезний потік інформації.

Засобами веб програмування пропонується створити систему обміну різноматематичним контентом. По своїй суті це буде система блогів, з рекомендаціями, оцінками користувачів тощо. Подальший простір для масштабування безмежний.

Інформаційна система призначена для технічної підтримки ведення блогів. Вона спростить створення блогів, їх ведення, надасть користувачам-читачам зручний і комфортний вид публікацій.

Інформаційна система дає користувачам можливість виконувати наступні завдання:

— ведення блогів.

- публікація новин, статей.
- групування даних по інтересам.
- персоналізувати обліковий запис.
- підрахунок оцінок публікацій.

Режим роботи інформаційної системи характеризується як асинхронний.

Об'єкти над якими вирішуються поставлені задачі це в першу чергу публікації, в другу — користувачі. Вхідною інформацією є дані облікових записів та контент публікацій.

Програмне забезпечення складається з Клієнтської частини та Серверної частини. Опишемо його більш детально.

Серверна частина.

Тут достатньо буде описати методи API.

POST /auth/register — Метод для реєстрації облікового запису. Сюди передаються первинні дані користувача. Повертає Id новоствореного користувача

POST /auth/login — Метод для автентифікації користувача у систему. Сюди передаються пароль та логін. Повертається JWT (токен), ID та Ім'я користувача (щоб не завантажувати усю модель).

POST /auth/getUserData — Метод для перегляду даних про користувача, передається ID користувача, отримуємо повну модель користувача (без паролю та пошти звісно), для подальшого перегляду, та, якщо це автентифікований користувач — то і для редагування.

POST /auth/saveUserData — Метод для зберігання даних про користувача, на вхід приймає об'єкт користувача, або окремі поля. Повертає рядок що свідчить про успіх. Слугує для редагування персональних даних. У разі відсутності токена у заголовках запиту доступ не надається.

POST /auth/subsToUser — Метод, що реалізує можливість користувача підписатися на іншого користувача (а також відписатися), приймає 2 id, id авторизованого користувача та, користувача на якого перший підписався. Повертає булеву змінну.

GET /posts/getOne/:id — Метод, реалізує завантаження публікації в повному обсязі, для перегляду. Параметр ID передається в URL.

GET /posts/getOneShort/:id — Метод, реалізує завантаження публікації в скороченому обсязі, для майбутніх цілей. Параметр ID передається прямо в URL

GET /posts/getAllByUser/:id — Метод, реалізує завантаження публікацій певного користувача, передається ідентифікатор користувача прямо в URL

POST /posts/getAll — Метод що реалізує стрічку публікацій, завантажує по 15 публікацій. Приймає кількість вже завантажених публікацій.

POST /posts/setPost — Метод, що реалізує створення публікації, створює публікацію. Приймає об'єкт публікації. Нічого не повертає

POST /posts/ratePost — Метод котрий реалізує оцінку публікації, приймає id користувача, публікацію, та оцінку 1-5.

Власне це все що можна сказати про серверну частину. Користувач буде з нею взаємодіяти шляхом посилення запитів з клієнтської частини.

Клієнтська частина.

Реалізація цієї частини є питанням для дискусії. Проте я вважаю, що Angular дуже добре підходить для великих масштабованих додатків, і надає «з коробки» майже всі необхідні інструменти. Також має велику кількість сторонніх бібліотек компонентів. Деякі буде використано.

Клієнт — односторінковий додаток, має модульну архітектуру. Для кожного роду завдання завантажуватиметься окремий модуль.

Складається він з деякої кількості, динамічно завантажуваних модулів. Можна їх перерахувати і коротко описати:

1. Модуль автентифікації — модуль через який користувач може авторизуватися у системі.
2. Модуль реєстрації — модуль, де користувач створює обліковий запис.
3. Модуль перегляду списків публікацій — модуль, по суті головна сторінка, де користувачеві будуть демонструватися публікації користувачів.
4. Модуль перегляду однієї публікації — назва говорить сама за себе, модуль що відкриває повну версію публікації.

5. Модуль верхнього меню — Модуль з навігацією та логотипом. Динамічно змінюється в залежності від того, чи авторизовано користувача.

6. Модуль налаштувань користувача — тут можна змінити дані облікового запису, а саме — змінити аватар або ім'я.

7. Модуль блогу користувача — модуль, де демонструються публікації певного користувача.

8. Модуль створення публікації — модуль, де створюються публікації, тут реалізовано RTF-редактор, який дозволяє створювати публікації.

Розглянемо практичну реалізацію інформаційної системи.

Клієнтська частина була розроблена як SPA інструментами сучасного фреймворку Angular.

Перше що бачить користувач, що потрапив до ресурсу, це блок, який відображає отримані з серверу публікації у короткому вигляді posts-short. Плитка з публікацій генерується автоматично, розміри псевдовипадкові, також реалізовано адаптивний градієнт знизу картки публікації, він будується в залежності від середнього значення RGB зображення, яке надійшло з серверу. Також на картках продемонстровано середню оцінку публікацій, та значки тегів. При натисканні на картку здійснюється перехід до повної версії публікації. Перехід сюди здійснено з скороченої версії публікації. Тут вже знаходиться основний контент публікації. Оцінка, теги, та автор. Звідси можна перейти до сторінки автора. Основні дії та виклики контекстних меню виконуються за допомогою верхньої панелі. Зліва направо розташовані такі елементи:

- Кнопка-логотип — повертає на головну сторінку.
- Кнопка налаштування тегів. Викликає меню .
- Власне теги. Налаштовані в меню з попереднього пункту цього списку.
- Кнопка створення запису.
- Кнопка користувача, якщо користувач не додав зображення до профілю, то буде така іконка викликає контекстне меню. Це меню користувач бачить постійно. Його елементи змінюються в залежності від стану автентифікації.

Обираючи теги зверху, вони падають до низу. І навпаки, обираючи знизу, стають не активними і потрапляють вгору. Мінімальна кількість таких тегів — 2. Максимальна 5. При реєстрації користувач має обрати мінімальну кількість тегів. Єдина кнопка на меню — зберігає дані.

Меню користувача надає потрібний користувачеві функціонал. Стосовно розширення, можна буде додати тут навігацію на персональний блог користувача. Є налаштування та кнопка деавтентифікація.

Одним із найважливіших компонентів системи є інтерфейс створення публікації. Тут розміщений необхідний користувачу для створення публікації функціонал. Місце для заголовку, місце для обкладинки новини (реагує також на пересування в вікно браузера файл), місце для тегів. Кнопки, що змінюють стан вікна, та велике поле для тексту. Останнє поле є RTF редактором, надає необхідний функціонал для створення насичених публікацій. Дозволяє вставляти посилання, зображення, цитати, код, відео, працювати з заголовками, зі списками — все що потрібно.

Продемонструємо лише кодову складову серверної частини, зокрема, метод авторизації користувача

```
router.post('/login', async (req, res) => {  
  // Валідація первинна  
  const { error } = loginValidation(req.body);  
  if(error) return res.status(400).send(error.details[0].message);  
  // Перевірка на наявність аккаунта  
  const user = await UserAuth.findOne({email: req.body.email})  
  if(!user) return res.status(400).send(«Почти немає»);  
  //Порівняння геи сум паролів  
  const validPass = await bcrypt.compare(req.body.password, user.password)  
  if(!validPass) return res.status(400).send(«Пароль не вірний»);  
  // створення токена і відправлення його на клієнт  
  const token = jwt.sign({_id: user._id}, process.env.TOKEN_SECRET)  
  res.header('auth-  
token', token).status(200).send({ 'token': token, 'message': 'token got', 'user': user.name, 'userid': user._id })  
})
```

Висновок. Було спроектовано та реалізовано програмний продукт, веб сервіс, що являється системою блогів вільного користування. Ключовою перевагою є колаборація найкращих якостей ресурсів-конкурентів, і досягнута, за рахунок цього, новизна.

Розроблена веб-система — є сучасним веб додатком, легким до масштабування, швидким, приємним на око та зручним у використанні. Також дуже зручно підтримувати і розгортати систему, веб застосунки цим в певному роді унікальними.

Список використаних джерел

1. Макконелл С. Совершенный код / Стив Макконелл., 2013. — 896 с.
2. Для тех кто делает сайты [Електронний ресурс]. — 2020. — Режим доступу до ресурсу: <http://htmlbook.ru/>.
3. Ресурсы для разработчиков, от разработчиков. [Електронний ресурс]. — 2020. — Режим доступу до ресурсу: <https://developer.mozilla.org/ru/>.
4. Angular документація [Електронний ресурс]. — 2020. — Режим доступу до ресурсу: <https://angular.io>.
5. Еспозіто Д. Розробка сучасних веб додатків. Аналіз предметних областей та технологій / Діно Еспозіто., 2017. — 464 с.
6. Фленаган Д. JavaScript: The Definitive Guide / Девід Фленаган., 2018. — 320 с.
7. Маджуї Е. Уайлд Е. Митра Р. Безперервний розвиток API. Правильні рішення в мінливому технологічному ландшафті. — 2017 — 272 с.
8. Comparison of free blog hosting services [Електронний ресурс] — 2020 — https://en.wikipedia.org/wiki/Comparison_of_free_blog_hosting_services

Колесник Д.Ю., Чорниш В.В.

«Комп'ютерні науки», 2 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — , к.е.н., доцент

кафедри інформаційних систем в економіці Помазун О.М.

СУЧАСНІ ТРЕНДИ ВЕБ-РОЗРОБКИ

Веб-дизайн — це мистецтво планування та розміщення вмісту на веб-сайті, щоб ним можна було поділитися та отримати доступ до нього в Інтернеті. Як і будь-яка галузь, ця також розвивалася поступово. Наведемо кілька прикладів. Перший веб-сайт, створений Тімом-Бернсом Лі у 1991 році, наприклад, мав дуже примітивний дизайн. Інший, пошукова система Aliweb, хоч і була дещо яскравіша, але з точки зору сучасного вибагливого користувача також занадто проста.

Веб-дизайн включає в себе UX- та UI-дизайн. UX- дизайн визначається тим, як користувачі взаємодіють з додатком/сервісом. UI-дизайн — інтерфейс графічної структури програми, яку бачить користувач.

З'ясуємо, для чого потрібен веб-дизайн. В першу чергу, для заохочення відвідувачів веб-сайту користуватися ним, що особливо важливо для інтернет-магазинів чи фірм, що надають послуги. Їм потрібно, щоб люди поверталися до них, а люди повертаються тільки до того, що їм сподобалося, до того, що відповідає сучасним трендам.

Основні тренди 2021-2022 років.

1. Темна колірна схема. Темний фон, в 2021 році цей тренд захопив індустрію і зберігся в 2022 році

2. Антидизайн та бруталізм. Антидизайн — це тенденція, яка виникла внаслідок відродження бруталізму в 2019 році і проникла у веб-дизайн та графічний дизайн.

3. Ілюстрація. На сайтах дедалі частіше зустрічаються персонажі з дивними тілами, які супроводжують користувачів. Вони допомагають орієнтуватися у структурі та одночасно демонструють продукти.

4. Геометричні фігури. Змішування візерунків та форм дозволяє досягти дивовижних результатів. Іноді геометрію комбінують із фотографіями.

5. Ретро. Найпоширеніший підхід тут — використання піксельної графіки у стилі комп'ютерних та відеоігор початку 90-х років, але й ілюстрації у стилі ретро дуже популярні.

6. 3D-зображення. Дизайн із 3D-зображеннями апріорі вважається модним. Тривимірні технології використовуються всюди та активно впливають на стилі веб дизайну 2022 року.

7. Адаптивні логотипи. Адаптивні логотипи, які в залежності від розміру екрана мобільного девайсу можуть автоматично підлаштовуватися під нього, одним махом зможуть виконати дві функції: компанія збереже свій бренд перед цільовою аудиторією незалежно від його мобільного пристрою і пошукова система при аналізі мобільної версії сайту оцінить поведінковий фактор, покращивши позиції ресурсу у пошуковій видачі.

8. Сінемаграфи. Сінемаграф — це більшою мірою статичне зображення із незначними елементами, що рухаються.

9. Паралакс-ефект. Паралакс — це візуальний ефект, при якому фон рухається повільніше, ніж об'єкт на передньому плані. Таким чином з'являється враження обсягу та глибини, сайт поживається, а користувач отримує більш захоплюючий досвід при роботі з ним.

10. Декоративні шрифти. Хвилясті літери, що танцюють, рухаючись вгору-вниз, виглядають стильно. Такий текст важко прочитати з першого разу без помилок, проте він стане окрасою сторінки.

Висновок. Світ увесь час змінюється. І щоб залишатися затребуваним потрібно уважно слідкувати за новими трендами і впроваджувати їх у свій дизайн. Адже те, що виглядало свіжим і привабливим 5 років тому назад, сьогодні здаватиметься нудним, застарілим, не модним. Тому важливо знайти золоту середину між своїми потребами і бажаннями, такими як швидкість, ціна і якість, а також можливостями дизайну.

Література

1. <https://impulse-design.com.ua/osnovnye-trendy-veb-dizajna-2018.html>
2. <https://webpromoexperts.net/ua/blog/10-luchshih-trendov-veb-dizajna-na-2022-god/>
3. <https://webdevandseo.com.ua/the-main-trends-of-web-design-in-2021/>
4. <https://www.sfx-tula.ru/news/infoblog/9978/>
5. <https://active-vision.ru/blog/10-primerov-parallaks-skrolinga/>
6. <https://mc.today/web-design/>
7. <http://www.aliweb.com/>
8. <http://info.cern.ch/hypertext/WWW/TheProject.html>

Кулаківська Н. О.

«Комп'ютерні науки», 4 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — ., к.е.н., доцент,

професор кафедри інформаційних систем в економіці Гужва В.М

СИСТЕМА БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ НАВЧАЛЬНОГО ВІДДІЛУ ЗВО НА ОСНОВІ LOW-CODE ТЕХНОЛОГІЙ

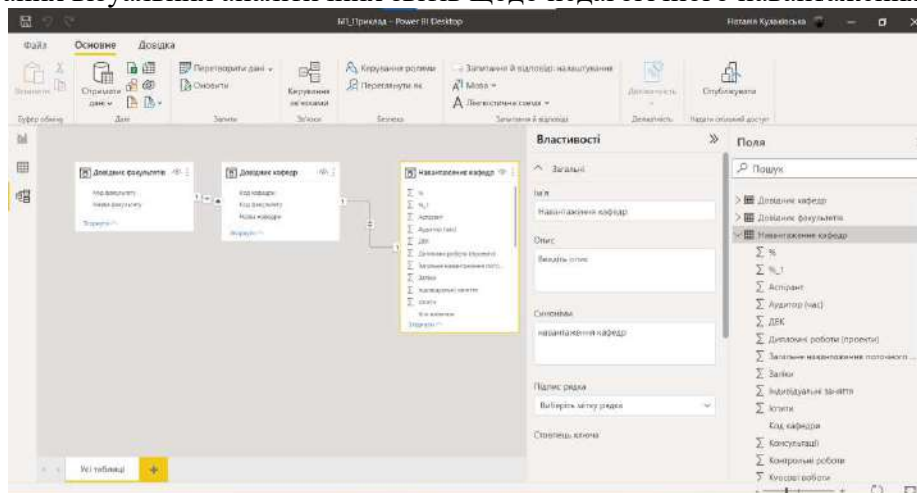
Вступ. Сучасні технології управління навчальним процесом ґрунтуються на інтенсивному використанні інформаційних ресурсів та розподілених інформаційних систем (ІС), і, зокрема, систем бізнес-аналітики (СБА). Аналітика цих систем має важливе значення як для нормального функціонування навчального закладу, так і для забезпечення належної якості освіти. ІС управління навчальним процесом є складовими частинами інтегрованих інформаційних систем закладів освіти. На сьогодні розробка СБА є актуальною для працівників навчального відділу, оскільки покликана призвести до покращення функціонування системи планування, обліку та контролю педагогічного навантаження навчальних підрозділів та окремих викладачів у закладах вищої освіти (ЗВО).

Основна частина. Питання доступності та якості освітніх послуг у сучасних умовах є особливо актуальними для розвитку освіти в Україні на світовому рівні. Ці питання викликані не-

обхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості освіти та сприйняття її розвитку [1]. Головним процесом системи є процес «Формування аналітичної звітності щодо педагогічного навантаження в розрізі кафедр, факультетів (інститутів) та університету в цілому». Учасниками цього процесу є методист кафедри, методист вищої категорії та начальник навчального відділу.

Для програмної реалізації даної інформаційно-аналітичної системи обрано новий підхід до розробки програмного забезпечення — Low-code-технологія [2]. Цей підхід не вимагає поглиблених знань програмування для створення веб- та мобільних додатків. Середовище Microsoft 365 надає необхідну платформу для розгортання подібної системи.

Джерелами вхідних даних для СБА виступають підсистеми «Політек» та «Директива» (планове навантаження формується у системі «Директива», а фактичне — у системі «Політек» по кожній кафедрі та викладачу). Для підготовки і моделювання цільових даних та створення необхідних візуальних звітів використовуються функціональні можливості модуля Power BI Desktop (застосовуються редактори запитів, моделей і візуалізації). Модулі Power BI Online та Mobile дозволяють переглядати отримані звіти кінцевим користувачам через веб-інтерфейси та на мобільних пристроях (відповідно).

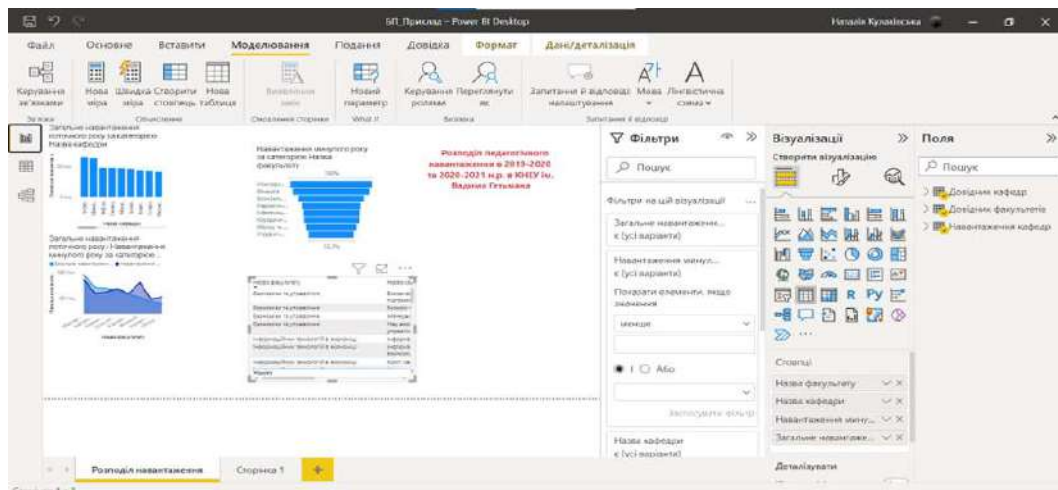

Рис. 2. Зведений візуальний звіт про педагогічне навантаження по університету

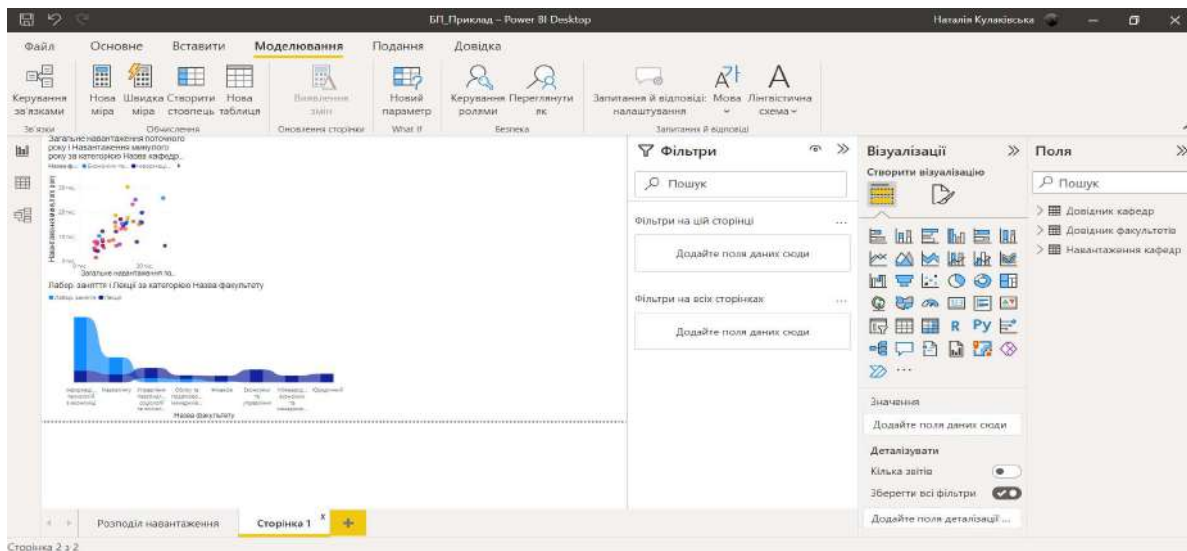

Рис. 3. Візуальний звіт про педагогічне навантаження кафедри та факультету за видами педагогічного навантаження (лабораторні роботи та лекції)

Література

1. Гриценко В.Г. Проектування автоматизованої інформаційно-аналітичної системи управління методичною роботою ВНЗ, Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, П(9), Issue: 19, 2014.
2. LOW-CODE КАК РАЗУМНАЯ АЛЬТЕРНАТИВА, URL: <https://ain.ua/special/low-code-as-an-reasonable-alternative/>
3. Microsoft Power BI — комплексная система, URL: <https://startpack.ru/application/powerbi>

Летич А.А.

«Комп'ютерні науки», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.пед.н., доцент кафедри інформаційних
систем в економіці Макаренко М.Б.

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ДОСТАВКИ ЛІКІВ

Оптимізація доставки ліків на даний момент є доволі актуальною, оскільки ліки та товари медичного призначення потребують оперативної доставки з дотриманням всіх необхідних вимог. На сьогодні багато підприємств різної форми власності зайняті у сфері доставки ліків. Лідерами у сфері перевезень є: «Ліки24», «Махортга», «Розумна Логістика», «Кіберлог», «Мегалогіст». Особливо цей процес є важливим у час світової пандемії для своєчасної доставки вакцини проти COVID-19 і супутніх ліків.

З поширенням комп'ютерних технологій вони стали необхідні в усіх сферах діяльності, зокрема і у сфері перевезення ліків. У цій сфері комп'ютерні технології використовуються з метою:

- координації робітників;
- розрахунку оптимального шляху доставки;
- виконання різних математичних процесів та ін.

Загалом, комп'ютерні технології в сфері доставки ліків використовуються для прискорення, покращення та автоматизації вже існуючих технологічних процесів.

Для реалізації дослідження було розроблено додаток для оптимізації доставки ліків завдяки використанню класичної транспортної задачі методом потенціалів. Саме формування оптимального плану перевезення ліків із пунктів відправлення до пунктів споживання дозволяє знизити витрати на перевезення ліків підприємством та організації такого плану перевезень, при якому сумарні транспортні витрати є мінімальними.

Запропонований додаток надає наступні можливості:

- перевірка задачі на умови відкритості;
- складання початкового плану перевезення;
- перевірка плану перевезення на невиродженість;
- перевірка плану на оптимальність методом потенціалів;
- побудова циклу перевезень.

Вищезазначені кроки повторюються до тих пір, доки не досягаються умови оптимальності конкретного перевезення. Слід зазначити, що етап складання початкового плану перевезення має переваги у можливості вибору методу, а саме: метод найменшої вартості, випадковим чином, метод північно-західного кута, метод апроксимації Фогеля.

Функціонування запропонованого додатку здійснюється з використанням текстового файлу, де зазначається мінімально необхідна інформація для отримання рішення поставленого завдання: кількість аптек, кількість складів, ємність складів, попит аптек, значення вартості перевезень. Завдяки використанню мінімально необхідних вхідних даних у зручному форматі є можливість скорочення часу на підготовку роботи додатку для оптимізації доставки ліків.

При проектуванні додатку було використано наступні інструменти:

– середовище для розробки — Майкрософт Візуал Студіо 2019 (англ. Microsoft Visual Studio 2019);

- мова програмування — C#;
- надбудова для C# — Віндос Формс(англ. Windows Forms).

В процесі проектування було використано наступні бібліотеки:

- System — бібліотека для використання базових і фундаментальних класів;
- System.IO — бібліотека для читання і запису файлів і потоків даних;
- System.Windows.Forms — містить класи для створення додатків на базі Windows;
- System.Drawing — надає можливості базової взаємодії з графічними компонентами.

В результаті виконання дослідження було розроблено додаток для оптимізації доставки ліків, який реалізовано на основі розв'язання транспортної задачі методом потенціалів. Перевагою вказаного додатку є можливість побудови опорного плану декількома методами задля оптимізації доставки ліків та мінімізації витрат на їх доставку.

Доставка ліків є важливою галуззю доставки, оскільки своєчасне забезпечення аптек ліками гарантує великий прибуток для компанії та стабільний потік постачання ліків аптекам. Для пересічних громадян оптимізація доставки ліків забезпечить безперебійний доступ до ліків та зменшить вартість ліків, оскільки на доставку ліків до аптек буде витрачатися менше коштів. Також можливо використовувати розроблений додаток для співпраці з медичними закладами (поліклі-

ніки, лікарні, приватні клініки та ін.), що забезпечить для компанії більший прибуток, а для медичного закладу ліки будуть постачатися стабільно та без затримок.

Література

1. Доставка [Електронний ресурс]. — 2021. — Режим доступу до ресурсу: [https://en.wikipedia.org/wiki/Delivery_\(commerce\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Delivery_(commerce)) (дата звернення 20.01.2021).
2. Логістика [Електронний ресурс]. — 2021. — Режим доступу до ресурсу: <https://en.wikipedia.org/wiki/Logistics#Transportation> (дата звернення 20.01.2021).
3. Програми для транспортних компаній [Електронний ресурс]. — 2020. — Режим доступу до ресурсу: <https://cutt.ly/bkim18D> (дата звернення 20.01.2021).
4. Алгоритм планування транспортування [Електронний ресурс]. — 2020. — Режим доступу до ресурсу: <https://cutt.ly/ikAOo9O> (дата звернення 30.01.2021).
5. Транспортна задача [Електронний ресурс]. — 2020. — Режим доступу до ресурсу: <https://cutt.ly/GkCV4Ji> (дата звернення 02.02.2021).

Любачевський В.В., Веремієнко І.О.

«Комп'ютерні науки» 2 курс

Фаховий коледж інформаційних систем і технологій

ДВНЗ «Київський національний економічний

університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри

інформаційних систем в економіці Помазун О.М.

ТЕХНОЛОГІЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ВИКИДІВ CO₂ ПРИ МАЙНІНГУ BITCOIN

Швидкість поширення деяких криптовалют викликає тривогу у дослідників енергетики та суспільствознавців, стурбованих зростаючим впливом галузі на навколишнє середовище та соціальне життя. У всьому світі понад 100 мільйонів людей мають криптовалюту, в основному як спекулятивний актив. Цифрова інфраструктура, яка стоїть за найпопулярнішою криптовалютою, біткойном, наразі вимагає стільки ж енергії, скільки й увесь Таїланд, а викиди вуглецю перевищують золотодобувну промисловість.

Якщо масове впровадження біткоїна триватиме, ескалація кліматичної кризи неминуча, непропорційно посилюючи соціальні та екологічні проблеми для спільнот, які вже відчувають різноманітні виміри нестачі.

Величезна кількість енергії, необхідна для видобутку криптовалют, є найсерйознішою загрозою для їх довгострокового виживання, оскільки, чим більше зростає вартість біткоїна, тим більше енергії майнери повинні витратити для його отримання. Найбільше занепокоєння серед екологів викликає той факт, що зі збільшенням рівня цін на біткоїн його видобуток також стає менш ефективним. Це означає, що для обробки однакової кількості транзакцій мережі, з часом, буде потрібно більше енергії.

Всі вищезазначені факти безпосередньо пов'язують видобуток криптовалют з викидами вуглецю вуглекислого газу. За даними аналітиків, більш ніж половина всього видобутку біткоїнів відбувається в Китаї. Той факт, що основним джерелом електроенергії в країні є вугілля, робить видобуток біткоїнів істотною причиною забруднення навколишнього середовища та зміни клімату.

Негативний вплив біткоїна на навколишнє середовище не обмежується обсягом енергії, яку він використовує. Біткоїн-індустрія також виробляє багато електронних відходів. Цифровий майнінг здійснюється за допомогою одноцільових пристроїв, які застарівають кожні 1,5 року. Енергоефективність сучасного майнінгового обладнання постійно покращується, а це означає, що пристрої, безумовно, будуть регулярно застарівати, що призведе до постійної появи ще більшої кількості електронного сміття [1].

Отже, визначення рівня викидів CO₂, або «вуглецевого сліду» від майнінгу криптовалют є досить актуальною проблемою.

Важливо зауважити, що не існує єдиної методики визначення вуглецевого сліду від майнінгу криптовалют. Це також пов'язано з тим, що у відкритих джерелах не завжди можна знайти точні дані щодо витрат електроенергії та рівня CO₂ на 1 кВт.

На основі дослідження даного питання та інформації з відкритих джерел з інтернету в роботі запропоновано порядок оцінювання рівня викиду CO₂, від майнінгу біткоїну, який показаний на схемі (рис. 1). На основі даного алгоритму запропонований сайт, який інформує користувачів про вуглецевий слід від біткоїну від початку його майнінгу.

Для отримання оцінки рівня CO₂ на 1 кіловат скористалися сайтом Міжнародного енергетичного агентства <https://www.iea.org/reports/global-energy-co2-status-report-2019/emissions>[2], на якому визначений рівень CO₂ станом на 2019 рік. Отримане значення — 475 gCO₂ на 1 кВт.

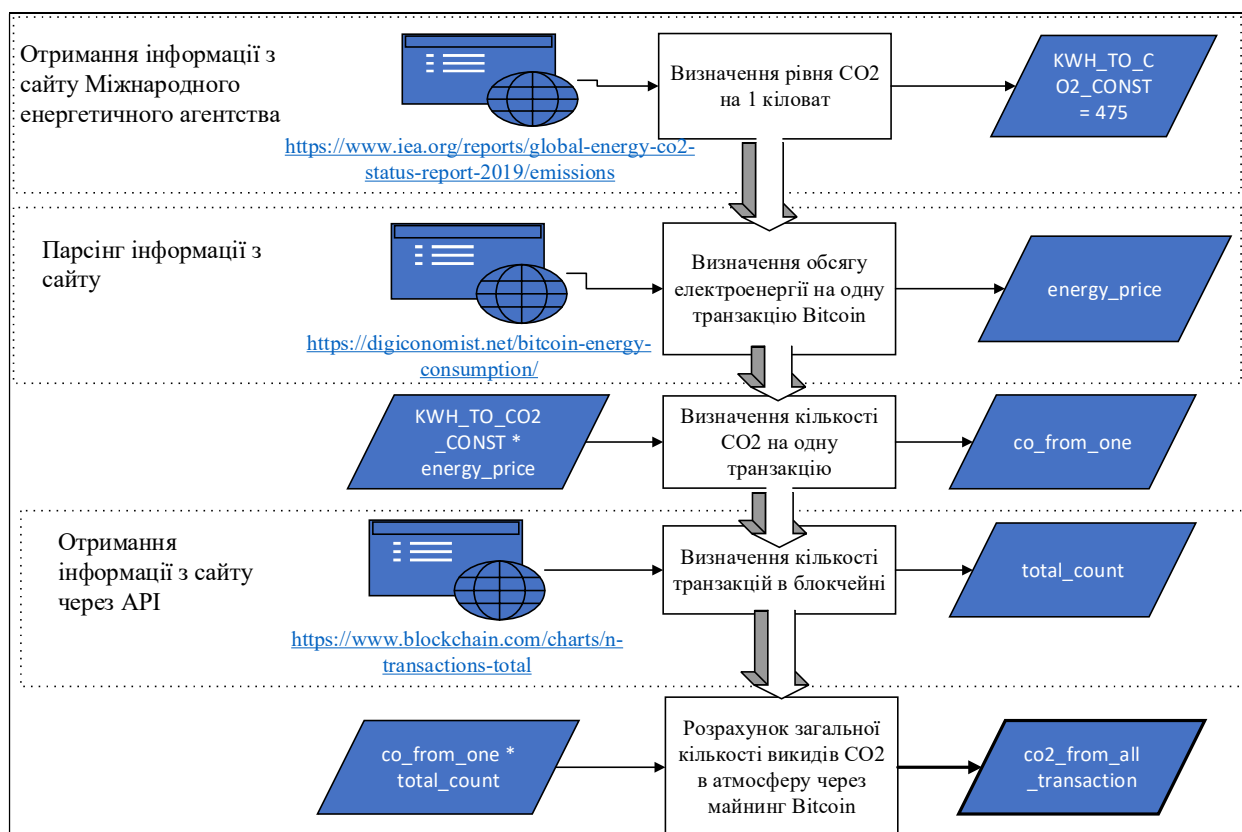

Рис. 1. Порядок оцінювання вуглецевого сліду від майнінгу біткоїну

Для визначення обсягу електроенергії на одну транзакцію скористаємось сайтом <https://digiconomist.net/bitcoin-energy-consumption/> [3]. На даному сайті відображається індекс споживання енергії Bitcoin. Індекс споживання енергії Bitcoin надає останню оцінку загального споживання енергії мережі Bitcoin. За допомогою технології парсінгу отримали інформацію про останній показник обсягу електроенергії на одну транзакцію Bitcoin. Щоб визначити, яка інформація потрібна, був здійснений аналіз сайту, який показав, що парсити необхідно інформацію з блоку на сторінці сайту. Аналіз блоків показав ключове слово «household», яке зустрічається лише в блоці «Electrical Energy», отже парсер після того, як знайде в блоках слово «household», визначить показник, який і є показником обсягу електроенергії на одну транзакцію Bitcoin.

Таким чином, отримали показник, необхідний для розрахунку викидів CO₂.

Даний показник є динамічним і з певним проміжком часу змінюється.

Розрахунок кількості CO₂ на одну транзакцію отримуємо шляхом розрахунку на основі показників, описаних вище.

Для визначення кількості транзакцій скористаємось сайтом <https://www.blockchain.com/charts/n-transactions-total> [4]. На сторінці показаний графік здійснених транзакцій за певний період. Даний сайт дає можливість отримати дані через технологію API. Таким чином, з даного сайту отримаємо максимальне значення, яке і буде нашим шуканим значенням.

Показник загальної кількості викидів CO₂ в атмосферу через майнінг Bitcoin отримуємо шляхом множення отриманих даних: Кількість CO₂ на одну транзакцію множимо на кількість транзакцій в блокчейн.

Запропонований вище підхід пропонується реалізувати при розробленні сайту Crypto-Ecology.

Мета створення сайту: популяризація інформації щодо шкідливості майнінгу та пошуку альтернативних рішень для зменшення викидів CO₂.

Під час розробки сайту використовувались наступні технології:

- Python — як основна мова програмування.
- Flask — WSGI фреймворк.
- BeautifulSoup4, Requests — для парсингу даних з веб-сторінок.
- Bootstrap — як основа Frontend для компонентів MD (material designed).

В якості контрольного прикладу запропоновано сайт Crypto-Ecology, який є діючим рішенням.

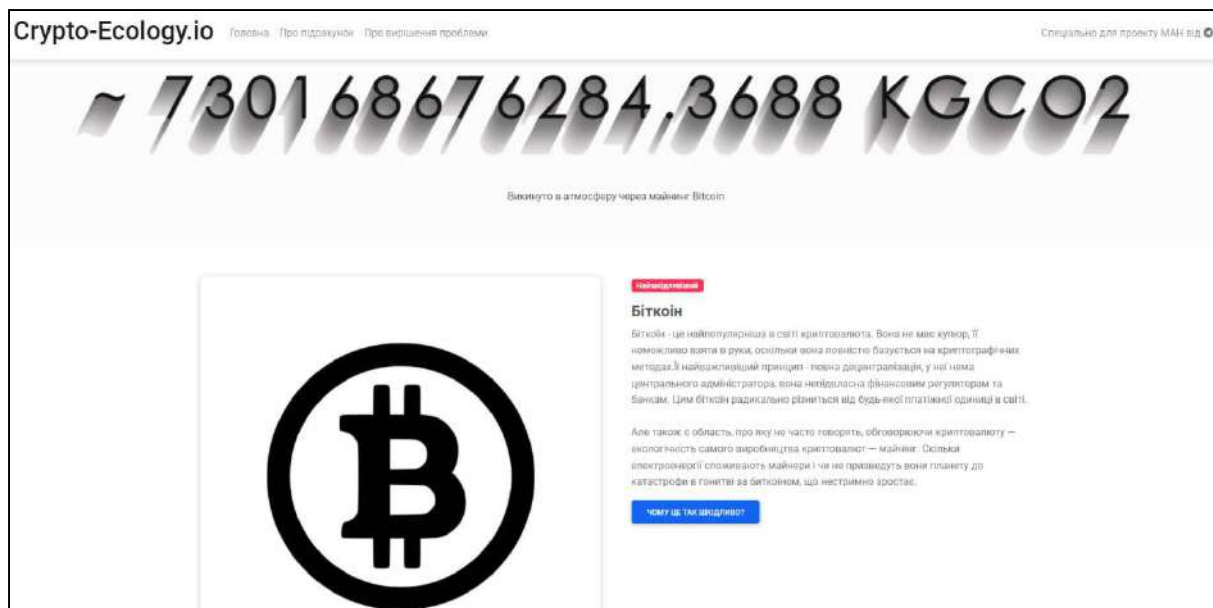

Рис. 2. Головна сторінка з даними про забруднення середовища

Сайт має наступну структуру:

- Головна сторінка з інформацією про забруднення від майнінгу (рис.2)
- Визначення — що таке біткоїн.
- Приклади криптовалют які використовують аналогічну технологію майнінгу.
- Головне меню, розділ з інформацією, розділ з пропозиціями щодо вирішення проблеми.

Розміщення відкритого коду: <https://github.com/wathipol/crypto-ecology>.

При переході за посиланням <https://crypto-ecology.watdev.sa.com/> користувачеві буде відкрита головна сторінка сайту, на якій у верхній частині екрану зображена загальна кількість викидів CO₂ в атмосферу через майнінг Bitcoin (рис.2).

Цифра динамічна і змінюється кожні 8 годин. Розрахунок даного показника описаний вище.

Розроблений сайт Crypto-Ecology, призначенням якого надання інформації щодо шкідливості майнінгу біткоїну, рівня викиду CO₂ через майнінг.

Розроблений сайт [5] дає можливість ознайомити користувачів з негативними наслідками майнінгу біткоїну, пропонує шляхи вирішення проблеми та в динамічному режимі інформує користувачів про поточний стан рівня викидів CO₂ з моменту його майнінгу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Екологічні та енергетичні проблеми криптовалют [Електронний ресурс]. — 2021. — Режим доступу до ресурсу: <https://patriot-nrg.com/content/ekologichni-ta-energetychni-problemy-kryptovalyut>.

2. Global Energy & CO2 Status Report 2019.Report extract Emissions [Електронний ресурс]. — 2019. — Режим доступу до ресурсу: [iea.org/reports/global-energy-co2-status-report-2019/emissions](https://www.iea.org/reports/global-energy-co2-status-report-2019/emissions).

3. Bitcoin Energy Consumption Index [Електронний ресурс]. — 2022. — Режим доступу до ресурсу: <https://digiconomist.net/bitcoin-energy-consumption/>.
4. Общее количество транзакций [Електронний ресурс]. — 2022. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.blockchain.com/charts/n-transactions-total>.
5. <https://crypto-ecology.watdev.sa.com/>

Маліневська Є.Е.

*«Інженерія програмного забезпечення» 3 курс
Фаховий коледж інформаційних систем і технологій
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
інформаційних систем в економіці Тішков Б.О.*

ОБГРУНТУВАННЯ ВИБОРУ БАЗИ ДАНИХ ЗА УМОВ ПРОЕКТУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

Існує три типи моделі даних: ієрархічна, мережева та реляційна. Розглянемо кожен тип окремо.

Ієрархічна модель даних — представлення бази даних у вигляді деревоподібної (ієрархічної) структури, що складається з об'єктів (даних) різних рівнів. Між об'єктами існують зв'язки, кожен об'єкт може включати кілька об'єктів нижчого рівня. Такі об'єкти знаходяться щодо предка (об'єкт ближчий до кореня) до нащадка (об'єкт нижчого рівня), при цьому можлива ситуація, коли об'єкт-предок не має нащадків або має їх кілька, тоді як у об'єкта-нащадка обов'язково лише один предок. Об'єкти, що мають спільного предка, називаються близнюками (у програмуванні стосовно структури даних дерево встояло назву брати).

Мережеві моделі зв'язку описуються за допомогою графа, тому всі елементи пов'язані один з одним. Основним недоліком мережевої моделі даних є: складність та погана наочність схеми (оскільки схема містить досить малу кількість об'єктів), ослаблений контроль цілісності зв'язків внаслідок допустимості встановлення довільних зв'язків між записами, будь-яка зміна у схемі ведуть до зміни всієї бази. До основних переваг належить: економія пам'яті, швидкодія, можливість обробляти довільні зв'язки.

Реляційна модель — це набір відносин кількох двовимірних таблиць, у кожному з яких зберігається певна інформація. Основними перевагами цієї моделі є зручність, наочність, можливість здійснення зв'язку багато хто до багатьох, порядок рядків і стовпців не суттєвий, тому для даної предметної області ця модель найбільш прийнятна.

Найбільшим недоліком цієї моделі є те, що проектування надійної реляційної бази потребує певних навичок та досвіду, тому для нескладних завдань краще вибрати іншу модель.

СУБД — це програма, призначена для створення, ведення та спільного використання БД декількома користувачами. Основними функціями СУБД є створення та видалення файлів даних та інформації, пошук та зміна необхідних даних.

До СУБД належать такі основні види програм:

- повнофункціональні СУБД
- сервери СУБД
- клієнти БД
- засоби розробки програм роботи з БД.

Перелік вимог до СУБД, що використовуються під час аналізу тієї чи іншої інформаційної системи, може змінюватись в залежності від поставлених цілей. Проте можна виділити кілька груп критеріїв:

- Моделювання даних
- Особливості архітектури та функціональні можливості
- Контроль роботи системи

- Особливості розробки додатків
- Продуктивність
- Надійність
- Вимоги до робочого середовища
- Змішані критерії

Нині існує безліч різних СУБД, найбільш відомі з яких є: Microsoft Access, dBase, FoxPro, Paradox, ІНЕС, СЕТОР, ПАЛЬМА та ін.

Проведемо невеликий огляд найпопулярніших.

Visual FoxPro відрізняється високою швидкістю, має вбудовану об'єктно-орієнтовану мову програмування з використанням xBase та SQL, діалекти яких вбудовані в багато СУБД. Має найвищий рівень об'єктної моделі. При використанні обчислювальних мереж забезпечує як монопольний, так і роздільний доступ користувачів до даних. Застосовується для програм масштабу підприємства для роботи на різних платформах.

Access входить до складу найпопулярнішого пакета Microsoft Office. Основні переваги: знайомий багатьом кінцевим користувачам і має високу стійкість даних, простий в освоєнні, може використовуватися непрофесійним програмістом, дозволяє готувати звіти з баз даних різних форматів. Призначений для створення звітів довільної форми на основі різних даних та розробки некомерційних додатків.

SQL Server — сервер баз даних, реалізує підхід «клієнт-сервер» та взаємодіє із зазначеними пакетами. Головні переваги: високий рівень захисту даних, потужні засоби обробки даних, висока продуктивність. Область застосування: зберігання великих обсягів даних, зберігання високоцінних даних або даних, що вимагають дотримання режиму секретності.

Навіть якщо просто відзначати наскільки хороші або погані виділені параметри у разі кожної конкретної СУБД, порівняння вже двох різних систем є трудомістким завданням. Тим не менш, чіткий і глибокий порівняльний аналіз на підставі перерахованих вище критеріїв у будь-якому випадку допоможе раціонально вибрати відповідну систему для конкретного проекту, і витрачені зусилля не будуть марними. Перелік критеріїв та програм допоможе усвідомити масштабність завдання та виконати його адекватну постановку.

Список використаних джерел

1. Кузін А.В., Дьомін В.М. Розробка баз даних у системі Microsoft Access — М.: ІД ФОРУМ — ІНФРА — М, 2009. — 524 с.
2. Голіцина О.Л. та ін. Базы даних. — М: ФОРУМ — ІНФРА — М, 2011. — 352 с.
3. Гвоздева В.А., Лаврентьева І.Ю. Основи побудови автоматизованих інформаційних систем. — М, ВД «ФОРУМ»; ІНФРА-М, 2010. — 320 с.

Поліщук О.Р.

*«Інженерія програмного забезпечення» 3 курс
Фаховий коледж інформаційних систем і технологій
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., д.т.н., професор кафедри
інформаційних систем в економіці Рамазанов С.К.*

ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ АЛГОРИТМІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

Штучний інтелект (ШІ) — здатність програми або машини аналізувати отриману інформацію, робити висновки і на її основі приймати рішення. Основною характеристикою ШІ набуває через самовдосконалення та самонавчання, що робить ШІ динамічною інформаційною системою, яка з часом тільки і буде оновлювати свої навички та знання на основі отриманих для нього даних. В

наш час штучний інтелект успішно розвинувся в два напрямки — біологічний та семіотичний. Біологічний ШІ побудований очікувано за біологічним принципом, а семіотичний шляхом імітування мовлення, мислення як у людей.

Штучний інтелект має переважно більше переваг аніж недоліків, бо основне його завдання допомагати людям в різних сферах/галузях та іноді повністю замінювати робітника задля його безпеки, в тих чи інших випадках, як от наприклад робота ШІ в дуже забрудненому і небезпечному місці, де тільки машина здатна без перешкод функціонувати та робити свою справу. Бувають випадки, коли тестовий ШІ настільки може бути розвиненим і ефективно працювати, що може залишити без робіт людей, але на мою думку з'являється для них нова робота — підтримувати працездатність ШІ і не давати йому перепрацювати. Тобто працювала людина, а тепер ШІ, за яким спостерігає вона та підтримує його роботу. Настав час обговорити переваги та недоліки такої самонавчання машини.

Переваги штучного інтелекту.

Такий інтелект може дуже плідно оброблювати дану йому інформацію, деталі якої могла би пропустити людина;

Чим сучасніше ШІ, тим швидше та ефективніше буде ця обробка;

ШІ — машина, що не потребує сну та їжі, може працювати 24/7 або стільки, скільки потребує від нього працівник;

ШІ — машина, яка може працювати у найнебезпечніших місцях для живої фауни, що рятує її;

ШІ дозволяє значно скоротити час, фінансові витрати та підвищити продуктивність;

Недоліки та загрози штучного інтелекту.

– Дуже можлива повномасштабна заміна робітників штучним інтелектом, що призведе до катастрофи у вигляді масового безробіття;

– Штучний інтелект може мати власне уявлення та мислення про речі, які здатні для осмислення лише людям, тому така його здатність може призвести до релігійно та етично-моральних проблем, навіть геополітичних;

– Штучний інтелект має здатність до самовідтворення і може не перебувати під контролем людини. У зв'язку з цим можна стверджувати, що штучний інтелект значно спрощує роботу людини, тому його впровадження на підприємстві сприяє розвитку його бізнесу, головне — щоб така система не вийшла з-під контролю, що може призвести до масових криз, ушкоджень інформаційних систем або навіть людей;

Можна констатувати, що ШІ насправді найважливіша та невід'ємна частина людства, яка принесла і надалі приносить нам користь в інформаційних системах. Наприклад, ШІ дозволяє створювати та полегшувати ваш текст для більш предметного та повного розуміння написаного. Також ШІ в сфері проєктування та розробок може оптимізувати ваш проєкт або дати пораду, якщо людина того потребує, що дуже полегшує роботу.

Список використаних джерел

1. <https://futurenow.com.ua/shtuchnyj-intelekt-prezentatsiya-proryviv-2019-roku/>
2. <https://aiconference.com.ua/uk/news/printsipi-raboti-iskusstvennogo-intellekta-i-perspektiva-ego-ispolzovaniya-92238>
3. http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/25207/2/MSNK_2018v2_Pelcher_M-Advantages_and_lack_of_application_72-73.pdf
4. <https://cacds.org.ua/%D1%88%D1%82%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B5%D1%84%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0-%D1%82%D0%B0-%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%87/>
5. <https://futurum.today/shtuchnyi-intelekt-istoriia-vynyknennia-ta-perspektyvy-rozvytku/>
6. <https://www.facebook.com/slyusar.kiev.ua/posts/pfbid0vVqAVxgWT88W86ZyCR9ZnPRVuGPoV2qmrPzqkGvznE6LtjirHCHacQ2AKQgzbqqel>

Романченко В. В.
«Системи штучного інтелекту» 1 кур магістратури
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.пед.н., доцент кафедри
інформаційних систем в економіці Макаренко М.Б.

ШЛЯХИ КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Розвиток сучасної світової комп'ютерної медицини значно опереджає рівень комп'ютеризації української сфери охорони здоров'я. Проведемо аналіз існуючого досвіду застосування штучного інтелекту в медицині задля визначення важливих напрямків потенційного розвитку охорони здоров'я в Україні.

У медицині, час та точність, часто є вирішальними критерієм між життям і смертю. Комп'ютерна програма штучного інтелекту, створена дослідником у галузі глибокого навчання та комп'ютерного зору, Андре Естевою, вже спроможна діагностувати рак шкіри точніше, ніж сертифікований дерматолог [1]. Перевагами вищезгаданої програми є можливості проводити діагностику швидше та ефективніше, потребуючи лише сет тренувальних даних замість років медичної освіти.

Студенти з міжнародного дослідницького коледжу Серв'є показали, що застосування систем штучного інтелекту, які включають в себе області машинного навчання, обробки природної мови та робототехніки, можливо практично в усіх сферах медицини [2]. Потенційний вплив систем штучного інтелекту на розвиток досліджень, медичної освіти та у дослідження, медичну освіту та надання медичної допомоги є позитивним. Можливості інтеграції та навчання з набору медичних даних, системи штучного інтелекту можуть зайняти свою роль в діагностиці, прийнятті клінічних рішень та персональній турботі про здоров'я кожної людини. Такі системи, як допоміжний комп'ютерний діагноз, вже застосовуються методом «другої думки», для медичних працівників [3].

Штучний інтелект є відмінним інструментом для пошуку нових ліків. Працюючи з новітніми та передовими процесами в біології та хімії для розробки найновітніших алгоритмів, як показав архітектор таких рішень, Мадху Бала [4]. Поява потужних програм статистичного та біофізичного моделювання в рамках розвитку біоінформатики та обчислювальні інструменти для отримання біологічної інформації з великих обсягів даних — призвели до створення моделей, які дозволяють уточнювати властивості молекул. Маючи здатність самостійно визначати, які елементи даних мають значення, нові програми зі застосування штучного інтелекту можуть робити точніші прогнози для ширшого кола змінних. Інструменти систем штучного інтелекту вирішують різні завдання з розробки медицини у різний спосіб. Зазвичай мета полягає в тому, щоб розробити молекулу, яка хімічно зв'язується з білком-мішенню і змінює його таким чином, щоб він більше не сприяв розвитку хвороби або її симптомів. Використання цього методу перебору є можливим саме з застосуванням потужних методів штучного інтелекту.

Штучний інтелект може допомогти в розробці новітніх екзопротезів та імплантів. Здатність з'єднувати протез з мозком або м'язовою системою людини для руху було спрощено завдяки нейронним сигналам [5]. Системи штучного інтелекту почали розвиток від простих протезів, які були лише заміною кінцівок, до функціонуючих кінцівок, до таких протезів, які можуть реагувати так само, як істинна кінцівка, створюючи нові можливості для тих хто це потребує. Важливим прикладом реалізації — є реабілітація українських воїнів зі застосуванням новітніх технологій у протезуванні. Вчені досліджують потенційне застосування штучного інтелекту, для покращення біонічних протезування очей, застосовуючи системи інтерпретації для передачі отриманої інформації до мозку.

Суспільні, юридичні та етичні складності використання штучного інтелекту в медицині вимагають подальшого роздуму, доказу їхньої медичної корисності, економічної цінності та розробки міждисциплінарних стратегій для їх більш широкого застосування. Одна з головних тем, які ще потрібно розглянути, — як збалансувати переваги та ризики використання сучасних технологій у

сфері охорони здоров'я. Швидка інтеграція технології штучного інтелекту в систему охорони здоров'я є перевагою, оскільки системи штучного інтелекту дають можливість підвищити ефективність надання медичної допомоги та якість обслуговування пацієнтів. Однак існує потреба мінімізувати етичні ризики, які можуть виникнути від впровадження систем штучного інтелекту, вони можуть включати загрози конфіденційності, інформованої згоди та автономії пацієнта [6]. А також шляхи того, як само подібні системи мають бути інтегровані в медичну практику.

Висловлюємо сподівання на швидке впровадження та дослідження цього напрямку в Україні, так як це зможе покращити якість надання медичної допомоги, а також підвищить кваліфікацію медичних працівників. Цей напрямок також має високий інвестиційний потенціал, тож вкладення в розвиток цієї сфери є позитивним не тільки для медичної сфери, а і для економіки в цілому.

Література

1 Esteva A, Kuprel B, Novoa RA, et al. Esteva A, Kuprel B, Novoa RA, et al. Dermatologist-level classification of skin cancer with deep neural networks [електронне джерело] — режим доступу — <https://www.nature.com/articles/nature21056>

2 Ramesh AN, Kambhampati C, Monson JRT, Drew PJ. Artificial intelligence in medicine. Ann R Coll Surg Engl [електронне джерело] — режим доступу — <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S002604951730015X>

3 Computer-aided diagnosis and artificial intelligence in clinical imaging. Semin Nucl Med [електронне джерело] — режим доступу — <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0001299811000742>

4 Application Areas of Artificial Intelligence in Drug Discovery [електронне джерело] — режим доступу — <https://www.wipro.com/holmes/4-application-areas-of-artificial-intelligence-in-drug-discovery>

5 AI and Prosthetics [електронне джерело] — режим доступу — <https://upcommons.upc.edu/bitstream/handle/2117/90813/118258.pdf>

6 Ethical Dimensions of Using Artificial Intelligence in Health Care [електронне джерело] — режим доступу — <https://journalofethics.ama-assn.org/article/ethical-dimensions-using-artificial-intelligence-health-care/2019-02>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ СФЕРИ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ

З розвитком Інтернету динамічно змінюються підходи до здійснення ефективної діяльності комерційних організацій.

На сьогодні, якщо про підприємство немає інформації в інтернеті, або ж воно не слідкує за її актуальністю, то можна вважати, що діяльність підприємства є незадовільною у сфері маркетингу.

Стрімкий розвиток та загальносвітова тенденція діджиталізації безпосередньо впливає на стрімкий розвиток Інтернет-маркетингу як ключового напрямку в маркетинговій діяльності комерційних організацій.

В Інтернет-маркетингу використовуються ті ж елементи концепції 4Р [1], що і у класичному маркетингу (товар, ціна, розподіл, просування), але кожному елементу у всесвітній мережі вже притаманні свої особливості. Ключовою особливістю концепції Інтернет-маркетингу є те, що Інтернет розглядається як новий ринок, на якому є як матеріальні товари, так і різного виду послуги.

Наведемо особливості кожного з елементів комплексу Інтернет-маркетингу є [2]:

1. Товар

Останнім часом спостерігається тенденція до персоналізації товару у зв'язку з розвитком інформаційних технологій. Під персоналізацією маємо на увазі те, що компанія здатна запропонувати споживачеві той продукт, що найбільше задовольняє потреби конкретного споживача, що додає продукту тим самим додаткову цінність. Основною перевагою такого товару є здатність продаватися краще, адже споживач, маючи те, що максимально його задовольняє, не відволікається на агресивні оголошення.

2. Ціна

Широкі можливості до індивідуального ціноутворення відповідно до конкретних запитів споживачів надають проводити гнучку цінову політику на Інтернет-ринку є більш гнучкою.

Інтернет-мережа характеризується доступністю інформації для конкурентного ведення комерційної діяльності. Для цінових елементів це означає, що вони є відкритими як для споживачів, так і для конкурентів.

Впровадженням онлайн-платежів у різних сферах ведення бізнесу сприяє росту продажів та купувати стало зручніше, а споживач може сам сформулювати для себе торгову пропозицію.

3. Місце

Ключовою особливістю компоненту «місце» в мережі Інтернет являє собою можливість продавцям та покупцям взаємодіяти на ринку без участі посередників. Це означає, що фірми та різні організації мають можливість напряму працювати з партнерами та замовниками, а споживачі — з іншими споживачами через різні аукціони.

4. Просування

Під просуванням в Інтернет-маркетингу слід розуміти всі способи комунікації з потенційними покупцями в мережі Інтернет, які мають на меті привернення на уваги до товару чи послуги компанії та/або формування позитивного іміджу компанії [3].

Як відомо, основою просування є реклама. В Інтернет-просторі вона характеризується інтерактивністю, адже ініціатором комунікацій може виступати не тільки продавець, а й покупець. Інтерактивність є найголовнішою рисою успішної рекламної кампанії в Інтернеті, адже є вирішальним у виборі покупцем об'єкту покупки.

Методами просування в мережі Інтернет є інструменти Інтернет-маркетингу. Для правильного вибору інструментів або їх комбінації, Інтернет-маркетингу необхідний маркетинговий аналіз проекту, чітка постановка мети і системний підхід до втілення виробленої стратегії [4, с.122].

Не існує універсального набору інструментів, який би був ефективним та дієвим для будь-якого бізнесу. Для кожного підприємства методи просування в Інтернеті різні: що для одного підприємства приносить результат, для іншого — результати можуть бути малоефективні.

Інструменти інтернет-маркетингу у просуванні в мережі Інтернет використовуються для вирішення таких головних задач [5]:

- підвищення загального розміру ринку;
- збільшення ринкової частки;
- забезпечити обізнаність про продукцію, бренд або компанію;
- вплинути на запити споживачів;
- подолати забобони цільової аудиторії, пов'язані з минулими невдачами, новим товаром тощо.;

- підвищити обсяг і частоту покупок;
- сформувати довіру цільової аудиторії;
- вплинути на рішення покупців купити товар;
- інформувати споживачів про пропозиції товару.

На сьогодні, Інтернет -галузь принципово перевершує будь-яку іншу галузь за частотою та швидкістю змін. Так, з кожним роком зростає кількість інструментів Інтернет-маркетингу: соціальні мережі, мобільні додатки, таргетинг тощо.

Систематизація новітніх інструментів Інтернет-маркетингу за Дейвом Флітом [5] (див. табл. 1) необхідна для розуміння доцільності використання тих чи інших методів просування в мережі Інтернет.

Ця класифікація передбачає можливість того, що деякі інструменти можуть належати до декількох категорій або ж бути на їх перетині. Так, наприклад, компанії можуть спонукати користувачів поширювати брендований контент у соціальних мережах, оплачувати покази постів зі своєї сторінки у Facebook, платити основним споживачам за активне згадування бренду.

Таблиця 1

ТИПИ ІНСТРУМЕНТІВ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ

Вид та визначення	Роль	Плюси	Мінуси	Приклад
<i>Власні медіаканали</i> — канали під контролем брендом	Побудова довгострокових відносин з існуючими потенційними споживачами	– Контроль – Ефективність витрат – Довготривалість – Багатосторонність	– Відсутність гарантій, – Займає багато часу на створення, – Можлива недовіра до компанії.	– Веб-сайт – Блог
<i>Платні медіаканали</i>	Перехід до інших каналів просування з метою охоплення більшої аудиторії	– Постійний попит – Швидка реакція – Масштабність – Підконтрольність	– Важко відстежити, – Хаотичне розповсюдження, – Слабка достовірність.	– Відеореклама, – Банерна реклама, – PPC.
<i>Зароблені медіаканали</i> — каналом є споживач	Слухати та реагувати — результат добре виконаних та скоординованих дій через ЗМІ	– Відчутність – Ключова роль у продажах – Прозорість дій	– Відсутність контролю, – Може мати негативний характер, – Складно виміряти.	– WOM, – Viral маркетинг.
<i>Соціальні медіаканали</i> — взаємодія бренду з соціальними платформами	Двосторонній потік інформації між компанією та різними типами ЗМІ	– Ефективність витрат – Персоналізація – Багатосторонність – Організованість	– Відсутність контролю – Відсутність гарантій – Займає багато часу на створення	– Twitter – Instagram – Facebook

Взято з [5]

Розвиток Інтернет-маркетингу є основою для успішного ведення бізнесу сьогодні, тому в маркетинговій діяльності комерційних організацій пропонується максимально використовувати весь спектр інструментів Інтернет-маркетингу.

Література

1. The Effect of Marketing Mix 4P Towards Marketing Product Performance Of Tenun Ikat Small Industry In Bandar Kediri, Ana Komari, Lolyka Dewi Indrasari, Affif Yudha Tri Pariyanto, Heribertus Budi Santoso.: https://www.researchgate.net/publication/346304416_The_Effect_of_Marketing_Mix_4P_Towards_Marketing_Product_Performance_Of_Tenun_Ikat_Small_Industry_In_Bandar_Kediri
2. О.П.Афанасьєва. Інтернет-маркетинг. Опорний конспект лекцій. Харків. 2017 : http://elib.hduht.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1876/1/161_Інтернет-маркетинг%20опорний%20конспект%20лекцій.pdf
3. Григорчук Т.В. Маркетинг. Частина друга. 2007.: <https://sites.google.com/site/marketingdistance/>
4. Синяєва І.М. Реклама и связи с общественностью: учебник для бакалавров / И.М. Синяева, О.Н. Романенкова, Д.А. Жильцов. — М.: Издательство Юрайт, 2013. — 552 с. — Серия: Бакалавр. Углубленный курс.
5. Записки Маркетолога. Словарь Маркетинга. Продвижение.: http://www.marketch.ru/marketing_dictionary/marketing_terms_p/prodvizhenie_promotion/
6. Dave Fleet. Evolving the Social Media Marketing ecosystem.: <http://davefleet.com/blog/2010/03/08/evolving-social-media-marketing-ecosystem/>

Скоробогата О.М.

*«Інженерія програмного забезпечення» 3 курс
Фаховий коледж інформаційних систем і технологій
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
інформаційних систем в економіці Тішков Б.О.*

РОЗРОБКА ПРОГРАМНОГО ПРОДУКТУ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ БІРЖІ ІНТЕРНЕТ-ПРОЕКТІВ

Зараз будь-який бізнес або проект не може функціонувати без належної презентації — для цього потрібні зручні та функціональні сайти, що допоможуть дізнатись більше про діяльність великих підприємств чи локальних офісів. З розвитком веб-технологій почали з'являтися все більше добре виконаних сайтів різної тематики, які швидко завантажуються та є привабливими на вигляд, мають чітку та змістовну інформацію щодо роботи тієї чи іншої компанії чи фізичної особи. Але не всі верстви населення мають повний доступ до використання усіх ресурсів, які нам надають веб-технології, для чого виникає потреба у програмних продуктах, що зможуть надати легкий та швидкий варіант розробки власного блогу чи будь-якого іншого інтернет-проекту для людей, які вперше з цим стикаються.

Метою даної статті є огляд програмних продуктів для організації біржі інтернет-проектів, оцінка їх переваг і недоліків, а також розгляд технології безпеки та управління змістом в даних інтернет-проектах.

Для того, щоб користувач міг створити свій власний інтернет-проект без базових знань кодування, потрібен спеціальний програмний продукт, який зможе задовільнити його проблеми за функціональністю, доступністю та простотою інтерфейсу. Існують три основні способи створення веб-сайту:

- створення сайту на базі платформ-конструкторів;

- створення сайту самостійно;
- створення сайту у веб-студії.

Для створення сайту самостійно, потрібно мати базові навички веб-програмування. Для цього потрібна розробка дизайну сайту (Photoshop, Corel), створення верстки сторінок сайту (HTML, CSS), програмування сайту та підключення до баз даних (PHP, MySQL).

Створення сайту у веб-студії суттєво зменшить проблеми користувачів, бо веб-студії займаються розробкою сайтів та мають власні системи управління. Тому робота над сайтом зводиться до повного виконання завдання: від визначення технічного завдання, до тестування та розкрутки сайту. З недоліків даного способу — дана послуга є платною.

Створення власного інтернет-проекту за допомогою платформ-конструкторів має як ряд переваг, так і недоліків. Перевагою даного способу є можливість безкоштовно створювати сайти: користувач має можливість власноруч конструювати структуру сайту, розробляти його дизайн та контролювати інформацію на веб-сторінці без прописування коду. Але недоліком також виступає оплата — за домен, хостинг та щомісячну абонплату за використання сервісу в місяць. Насправді, це є важливою частиною для будь-якого способу створення веб-сайту.

Проте головним завданням проектування є створення системи управління вмістом, яка б дозволяла вносити зміни в структуру веб-сайту для людей, які не мають навичок в розробці веб-сайтів.

Система керування вмістом, яку часто називають CMS, — це програмне забезпечення, яке допомагає користувачам створювати, керувати та змінювати вміст веб-сайту без потреби в спеціальних технічних знаннях. Простішою мовою, система керування вмістом — це інструмент, який допомагає вам створити веб-сайт без необхідності писати весь код з нуля (або навіть знати, як кодувати взагалі). Замість того, щоб створювати власну систему для створення веб-сторінок, зберігання зображень та інших функцій, система керування вмістом обробляє всі ці базові інфраструктурні елементи за вас, щоб ви могли зосередитися на більш перспективних частинах вашого веб-сайту. Крім веб-сайтів, ви також можете знайти системи керування вмістом для інших функцій, наприклад керування документами.

На більш технічному рівні система управління вмістом складається з двох основних частин:

1. Додаток для керування вмістом (CMA) — це частина, яка дозволяє вам фактично додавати вміст вашого сайту та керувати ним.
2. Додаток для доставки вмісту (CDA) — це внутрішня частина, закулісний процес, який бере вміст, який ви вводите в CMA, зберігає його належним чином і робить його видимим для ваших відвідувачів.

Разом ці дві системи дозволяють легко підтримувати ваш веб-сайт. У поєднанні ці програми, по суті, обробляють весь код, запити до бази даних та інфраструктуру у серверній частині, щоб ви могли зосередитися на «зовнішності» вашого сайту. Коли ви закінчите вносити зміни, CDA візьме вміст, який ви ввели в CMA, збере код, відобразить його відвідувачам інтерфейсу та збереже його. Це означає, що, наприклад, якщо ви хочете опублікувати нову публікацію в блозі, вам потрібно просто натиснути кнопку «Опублікувати», а не вручну завантажувати сторінку на свій сервер.

Найбільш поширеними системами управління вмістом є: WordPress, Joomla, Drupal, Wix, Squarespace, TYPO3.

Більшість систем керування вмістом сьогодні досить гнучкі. Хоча є деякі, які зосереджені на конкретному використанні, наприклад Magento та електронна комерція, більшість популярних систем керування вмістом можна використовувати для створення практично будь-якого типу веб-сайтів. Наприклад, користуючись WordPress, користувач може створювати: статичні веб-сайти, блоги, інтернет-магазини, форуми, соціальні мережі, онлайн курси, портфоліо тощо.

Але у використанні систем керування вмістом також є і свої недоліки. Попри те, що інструменти CMS для створення веб-сайтів надійні та постійно вдосконалюються, вони все ще обмежені. Повне налаштування не завжди можливе. Для ефективної роботи з CMS потрібно також постійно її оновлювати. В іншому випадку, веб-сайт стає легкою мішенню для спамерів і хакерів, якщо його не оновлювати.

Список використаних джерел

1. Як створити сайт [Електронний ресурс] // weblux.com.ua — Режим доступу до ресурсу: <https://weblux.com.ua/blog/jak-stvoryty-sajt/>.
2. What Is a Content Management System (CMS)? [Електронний ресурс] // kinsta — 2021. — Режим доступу до ресурсу: <https://kinsta.com/knowledgebase/content-management-system/>.
3. The pros and cons of using a CMS to build your website [Електронний ресурс] // flickrleap. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: <https://flickerleap.com/pros-cons-using-cms-build-website/>.

Тимошенко І.В.,
«Інженерія програмного забезпечення» 3 курс
Фаховий коледж інформаційних систем і технологій
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
інформаційних систем в економіці Козак І.А.

ПЕРЕВАГИ СЕРВЕРНОГО ПРОГРАМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ З ВИКОРИСТАННЯМ SPRING BOOT

В програмуванні надзвичайно важливо правильно обирати і використовувати різноманітні фреймворки, оскільки вони є своєрідними контурами чи шаблонами, які програмісти використовують для тих частин розробки, які доцільно автоматизувати. Ці технології дозволяють скоротити час на розробку та уникнути повторного написання коду.

Метою даної статті є визначення переваг серверного програмування з використанням фреймворку Spring Boot.

Spring Boot — це фреймворк, що є частиною Java-EE фреймворку Spring Framework, з відкритим вихідним кодом для Java, який може використовуватись для створення різноманітних серверних програм. Фактично, Spring Boot використовує плагіни Maven чи Gradle для систем автоматичного збирання проєктів. Він надає можливості для комфортної розробки та тестування Spring додатків. Окрім того, Spring Boot дозволяє упаковувати додаток в окремий jar-файл із вбудованим повноцінним контейнером Tomcat. Основною перевагою використання Spring Boot є зведення до мінімуму конфігураційних xml файлів, які зазвичай використовуються при розробці Spring додатку.

Власне сам Spring Framework надає надзвичайно широкі можливості для розробки java-додатків. Основне завдання фреймворку полягає в тому, щоб розплутати основні проблеми з якими стикаються дизайнери щодо побудови поточних додатків за допомогою різних API. Spring Framework можна описати через множину менших фреймворків, причому більшість цих дочірніх фреймворків можуть працювати незалежно один від одного, однак вони забезпечують найкращу функціональність саме при спільному використанні. А до основного недоліку технології — надмірне використання xml конфігурацій при налаштуванні. Саме тому, як компроміс між функціональністю та зручністю, був створений Spring Boot.

У даній роботі буде проведено аналіз стеку технологій Java EE та Spring фреймворку. Для цього скористаємось такими критеріями, як: архітектура, зручність роботи, можливість написання монолітних і мікро сервісних додатків, синтаксис, швидкість роботи додатків, зрозумілість інтерфейсу, підтримка співтовариством та інші.

Варто зауважити, що програма на Java EE може працювати за підтримки Enterprise Application Server'a і переважно використовується для розробки монолітних структур, а програма на Spring є ідеальним рішенням для реалізації елементів архітектури мікросервісу.

За архітектурними рішеннями Java EE — заснована на тривимірній структурі — на абстрактному, логічному та клієнтському рівнях, а Spring — заснований на багаторівневій архітектурі, яка включає безліч модулів. Ці модулі виконані поверх його основного контейнера.

Java EE та Spring — використовують об'єктно-орієнтовану мову високого рівня, яка має певний стиль та синтаксис.

Java EE — зазвичай має графічний інтерфейс користувача, створений за допомогою API-інтерфейсів Project Swing або Abstract Window Toolkit. Для фреймворку Spring — синтаксис скрізь однаковий незалежно від IDE або компілятора.

Java EE — переважно використовується для розробки веб-додатків і має мінімальну кількість модулів, що обмежує його можливості для розробки мікросервісних архітектур, тоді як Spring підтримує майже 20 модулів для розробки різноманітних додатків.

За швидкістю роботи технологія Spring більш повільніша, ніж Java EE.

Отже, на основі проаналізованих джерел можна констатувати, що технологія Spring Boot пропонує для своїх розробників: простоту в освоєнні та розробці додатки; забезпечує високу продуктивність та гнучкість у інтеграції з іншими фреймворками; скорочує час на написання коду і є доцільною для компаній та організацій, яким потрібне адаптоване середовище для створення масових додатків.

Список використаних джерел

1. <https://uk.about-meaning.com/11033321-framework>
2. https://wiki.cuspu.edu.ua/index.php/Розробка_простого_RESTfull_сервіса_засабами_Spring_Boot
3. <https://coderlessons.com/tutorials/java-tekhnologii/learn-spring-boot/spring-boot-kratkoe-rukovodstvo>
4. <https://ru.education-wiki.com/1820801-java-ee-vs-spring>

Трущенко М.О.

*«Інженерія програмного забезпечення» 3 курс
Фаховий коледж інформаційних систем і технологій
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
інформаційних систем в економіці Лозовик Ю. М.*

ВИРІШЕННЯ ПИТАННЯ АУТЕНТИФІКАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ З ВИКОРИСТАННЯМ ТОКЕНІВ

Однією з основних систем захисту від несанкціонованого доступу до даних є аутентифікація. Вона полягає в тому, що жоден суб'єкт не може отримати доступ до системи без встановлення належності користувачеві інформації в системі пред'явленого ним ідентифікатора.

В даний час існує безліч методів аутентифікації та авторизації, які допомагають реалізувати надійну стратегію безпеки. Серед них багато експертів виділяють як найкращий метод на основі токенів.

До появи токенів повсюди використовувалася система паролів. Ця система для багатьох до сьогодні залишається актуальною через свою простоту та доступність. Такі традиційні методи гарантують користувачам можливість отримати доступ до їх даних у будь-який час, але це не завжди ефективно.

Окрім небезпеки викрадення даних, існує проблема яка полягає в масштабі, в якому люди повинні запам'ятовувати логіни і паролі, та керувати ними. Система аутентифікації за допомогою токенів працює інакше, тому є більш зручнішою та безпечною для користувачів.

Аутентифікація на основі токенів — це один із багатьох методів веб-аутентифікації, які використовуються для забезпечення безпеки процесу перевірки. Він вимагає, щоб користувачі отримали згенерований токен, перш ніж їм буде надано доступ до мережі.

Така аутентифікація зазвичай використовується у поєднанні з аутентифікацією паролів для забезпечення додаткового рівня безпеки (двофакторна аутентифікація). Наприклад, в ситуації коли хакеру вдалося успішно реалізувати атаку грубої сили для отримання паролю, йому доведеться додатково обходити рівень аутентифікації токенів. Це відлякує потенційних злоумисників та може врятувати користувачів або системи від катастрофічних наслідків.

Токени аутентифікації розрізняють за двома основними групами на Апаратні токени (або Hard token) і програмні токени (або Soft token).

Апаратний токен — це невеликий фізичний пристрій. Два найпоширеніших фізичних токена — це смарт-карти та USB-пристрої.

Програмний токен це віртуальна частина програмного забезпечення, яка встановлюється на електронний пристрій користувача. Найбільш використовуваними є JSON Web Tokens, One-Time Password та API-токени.

Для початку користувач запитує доступ до сервера або захищеного ресурсу. Такий запит часто також включає в себе введення логіну та паролю. Далі сервер визначає, чи може користувач отримати доступ. По закінченню перевірки сервер генерує токен та відправляє його користувачу.

Токен буде знаходитися в браузері допоки триває робота з системою. При спробі користувача відвідати іншу частину сервера, токен знову з ним зв'язується. На основі виданого токена надається або забороняється доступ.

Адміністратори обирають обмеження на токени. Можна дозволити або одноразовий токен, такий що знищується при виході користувача з системи, або встановити маркер на самознищення після спливу певного періоду часу.

JSON Web Token (JWT) — простий автономний спосіб захищеної передачі між сторонами. Стандарт JWT використовує об'єкти JavaScript Object Notation (JSON) для передачі токенів. Ці токени можуть використовуватися для аутентифікації, а також для передачі додаткової інформації про користувача або обліковий запис.

JWT складається із заголовку, корисного навантаження (payload) та підпису. Заголовок складається з типу корисного навантаження та алгоритму підпису. Корисне навантаження містить в собі будь-які твердження, що стосуються користувача. Підпис використовується для доказу того, що повідомлення не наражалося на небезпеку при передачі. Ці три елементи працюють разом, щоб створити високоефективну та безпечну систему аутентифікації.

Наступним популярним типом токенів є One-time password (OTP) — це захищені апаратні пристрої або програми, що здатні генерувати одноразові паролі. Найчастіше це personal identification numbers (PIN) — числовий код завдовжки 4-12 цифр.

Для створення або отримання одноразових паролів часто застосовуються смартфони. Після того, як користувач довів, що володіє конкретним телефоном, він може використовувати програму аутентифікатора, що генерує паролі OTP. Або коди можуть відправлятися в пристрій через SMS. Одноразові паролі посилюють існуючі системи ідентифікації та паролів, додаючи в них ідентифікаційні дані, що динамічно генеруються.

Також часто зустрічаються так звані API-токени. Вони використовуються як унікальні ідентифікатори програми, що вимагають доступу до сервісу. Сервіс генерує API-токен для програми, щоб він використовував його при запиті сервісу. Для аутентифікації та надання доступу API-токен можна порівняти зі збереженим токеном.

API-токени набули популярності завдяки тому, що вони замінюють небезпечну практику відправлення поєднань імені користувача та пароля по HTTP.

Токен — це відмінний засіб підвищення безпеки користувачів. Чим більша інформаційна система, тим вища потреба у захисті даних на основі токенів. Така аутентифікація кожен день стає все більш актуальною через зменшення надійності паролів як засобу боротьби з несанкціонованими зломами та втратою даних.

Список використаних джерел

1. The Current State Of Authentication: We Have A Password Problem [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://www.smashingmagazine.com/2016/06/the-current-state-of-authentication-we-have-a-password-problem/>

2. Authentication token: what is it? How does it work? [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://www.inwebo.com/en/authentication-token/>
3. Considerations for selection of a two-factor authentication system. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <http://www.insight.co.uk/files/whitepapers/Two-factor%20authentication%20%28White%20paper%29.pdf>
4. Ultimate Guide to Token-based Authentication [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://www.pingidentity.com/en/resources/blog/posts/2021/ultimate-guide-token-based-authentication.html>

Шевченко Ю.Т.

*«Інженерія програмного забезпечення» 3 курс
Фаховий коледж інформаційних систем і технологій
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.т.н., доцент кафедри
інформаційних систем в економіці Данильченко Т.В.*

РОЛЬ І МІСЦЕ ВІЗУАЛЬНОГО ПРОГРАМУВАННЯ В РОЗРОБЦІ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Візуальне програмування (далі — ВП) — це вид програмування, що передбачає створення програм за допомогою наглядних засобів, шляхом оперування графічними об'єктами, а не написання програмного коду в текстовому вигляді. У той час як типова текстова мова програмування змушує програміста думати як комп'ютер, а візуальна мова програмування дозволяє описати процес у термінах, які мають сенс для людей. Аспект не є новим, але справедливо сказати, що цьому питанню не приділяється достатньо уваги в широкому світі комп'ютерного програмування та розробки програмного забезпечення.

Метою даної статті є визначення значення ВП в розробці ІС. Для досягнення мети слід виконати наступні завдання: дати визначення особливостям візуального програмування, висвітлити сфери і можливості застосування візуального програмування, дослідити його переваги і недоліки.

Сьогодні варіанти використання ВП поширюються на весь спектр обчислень, але загалом вони зосереджені на областях, де текстове програмування не може бути основним навиком розробника. Так само візуальне програмування здається найбільш корисним у випадках, коли швидкість, автоматизація та простота програмування мають пріоритет. Тут буде доречним зробити огляд лише найпопулярніших.

Відомо, що ВП вирішує проблему надання обчислювальних засобів людям, які не мають обширної комп'ютерної підготовки, використовуючи візуальні (тобто нелінійні) уявлення в процесі програмування. Воно корисне для тих, хто не має переваги від традиційної освіти з текстового кодування та розробки програмного забезпечення або не має доступу до цих ресурсів. Деякі мови ВП розроблені спеціально для цієї мети, наприклад Scratch, Blockly, ToonTalk, Stagecast Creator, Open Roberta та ін. Втім, більшість людей, знаючи цю тему лише поверхово, вважають, що ВП призначене лише для навчальних цілей та початківців. Але це не так.

Також ВП допомагає користувачам створювати мультимедіа, не турбуючись про реальний код чи інші складні функції. Він звужується до конкретних функцій, і за допомогою цих функцій створюється мультимедіа. Використовується у таких програмах як: Blender (написаний на C, C++ і Python; використовувався у проектах Людина-павук 2, перезапуск аніме серіалу Євангеліон, Бунт пернатих та ін. для 3D графіки), Filter Forge (написаний на C++; програма для комп'ютерної графіки, можна використовувати як плагін для сумісних хостів 8bf, таких як Adobe Photoshop), AudioMulch (написаний на C++; використовувався Nine Inch Nails, Girl Talk та ін. для створення музики та обробки звуку).

У відеоіграх ВП використовують в основному для створення графіки, аудіо ефектів та базового програмного забезпечення. Найпопулярнішими ігровими рушіями є: Unity (написаний на C++,

Lua та C#; більш ніж 50% відеоігор по всьому світу написані на ньому, серед яких Мій балакучий Том, Angry birds, Genshin Impact, Night in the Woods, Pokémon Go, Subway Surfers та багато інших), Cocos2d (написаний на C++; використовувалось для таких ігор як: Shadow Fight 2, Plague Inc., Geometry Dash та ін.). Також є мова ВП, розроблена для створення інтерактивної комп'ютерної музики та мультимедійних творів Pure Data, використовується для прототипів аудіо у додатках від Electronic Arts.

Загалом, за допомогою ВП легко перетворювати ідеї в реальність, що складно реалізувались за допомогою кодування раніше і вони легші для розуміння пересічній людині. Проте мають певні недоліки: середовища розробки вимагають більшого обсягу пам'яті; мають обмежені функції; у довгостроковій перспективі ВП може стати не дуже корисними для розвитку проекту в зв'язку з однотипністю і монотонністю роботи.

Отже, ВП має великий потенціал і залишається надзвичайно актуальним сьогодні. Можливо, візуальне програмування ніколи не замінить класичні мови програмування, тому що реальні проблеми потребують більшої адаптивності, ніж може забезпечити ВП. Тому для вирішення проблем, які ВП не вдалося вирішити, були створені платформи з низьким кодом. Низький код — також доступний комплексний і складний засіб візуального моделювання додатків на базі настільних комп'ютерів, який призначений для досвідчених програмістів і може бути пов'язаний з IDE кодування для розширення функціональності.

Список використаних джерел

1. Технічний блог Ami. Стаття «What is Visual Programming?» <https://www.ami.com/what-is-visual-programming/>
2. Платформа для розробки додатків низькою мовою програмування. Стаття «What Is Visual Programming and How Does It Work? Visual Programming Languages from A to Z» — <https://kissflow.com/low-code/visual-programming-overview/>
3. Мануал Blender https://docs.blender.org/manual/en/latest/modeling/geometry_nodes/index.html
4. Офіційний вебсайт AudioMulch <http://www.audiomulch.com/info/what-is-audiomulch>
5. Puckette, M. S. (1996) Pure Data. Proceedings, International Computer Music Conference. San Francisco: International Computer Music Association, pp. 269–272.
6. Renana Dar, February 1, 2021. Стаття «Top 7 Gaming Engines You Should Consider for 2021» <https://www.incredibuild.com/blog/top-7-gaming-engines-you-should-consider-for-2020>

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ

ПЛАТФОРМА 1

ВІДРОДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: РІВНЕВИЙ АНАЛІЗ

Алексєєв С.С.
«Економічна аналітика», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
економічної теорії Колядич О.І.

ЗЕЛЕНА ЕНЕРГЕТИКА ЯК СКЛАДОВА СВІТОВОЇ БЕЗПЕКИ

Глобальний енергетичний сектор зазнає фундаментальних перетворень, оскільки країни здійснюють перехід на екологічно чисту енергію з різною глибиною та швидкістю. З недавнім російським вторгненням в Україну світ переживає ще одне нагадування про нестабільність викопного палива як у галузі, так і як джерело енергії.

Сьогодні поняття енергетичної безпеки стає більш широким та динамічним, ніж у минулому. Забезпечення безперебійного та надійного постачання палива та життєво важливих товарів, пов'язаних з енергетикою, за доступними цінами залишається основною метою політики. Традиційні ризики енергетичної безпеки не зникли, але в міру початку чистої енергії виникають нові питання.

У своїй роботі я використовував декілька методів дослідження, такі як: емпіричні — порівняння та спостереження. Комплексі: аналіз і синтез, абстрагування, та теоретичний сходження від абстрактного до конкретного. Дослідження базується на використанні міждисциплінарного підходу з вивчення однієї з проблем сталого розвитку.

Під час написання роботи я розглянув матеріал наукових робіт на тему зеленої енергетики вітчизняних авторів П. М. Макаренка, О. В. Калініченка, В. І. Аранчій. С. О. Біла, К. Ю. Овчаренко та іноземних дослідників Luke Gibson, Elspeth N. Wilman, William F. Laurance. Всі вони наголошують наскільки важливим питанням є розвиток зеленої енергії для світу

Зелена енергія — це будь-який тип енергії, що виробляється з природних ресурсів, таких як сонячне світло, вітер чи вода. Часто це відбувається з відновлюваних джерел енергії. Зелена енергія має багато переваг, включаючи: чиста енергія; невичерпне джерело енергії; немає викидів вуглецю або парникових газів; енергетична незалежність; самодостатній; стійкість; екологічно чиста енергія уповільнює зміну клімату.

Ключовим моментом цих енергетичних ресурсів є те, що вони не завдають шкоди навколишньому середовищу через такі фактори, як викид парникових газів в атмосферу.

Отже, щоб вважатися зеленою енергією, ресурс не може забруднювати навколишнє середовище, як це відбувається з викопним паливом. Це означає, що не всі джерела, що використовуються у відновлюваній енергетиці, є екологічно чистими. Наприклад, вироблення електроенергії, при якій спалюється органічний матеріал зі стійких лісів, може бути відновлюваним, але не обов'язково екологічно чистим через CO₂, що утворюється в процесі спалювання. Джерела зеленої енергії зазвичай поповнюються природним шляхом, на відміну джерел викопного палива, таких як природний газ або вугілля, на розробку яких можуть піти мільйони років. Зелені джерела також часто уникають видобутку корисних копалин або буріння, які можуть завдати шкоди екосистемам.

Війна Росії з Україною зробила енергетичну безпеку нагальним пріоритетом. Це не лише моральне питання заміни шахрайського постачальника, який використовує прибуток від енергетики для фінансування війни. Уряди всього світу також хочуть захистити своїх громадян та економіку від згубних стрибків світових цін на енергоносії. Російське військове вторгнення посилює існуючу тенденцію зростання цін на енергоносії, коли ціни на нафту та газ підскочили на 30 та 150 відсотків відповідно.

Багато країн переорієнтують свою енергетичну політику, особливо, але не виключно, ті, які сильно залежать від російської нафти та газу.

1. Незабаром після вторгнення ЄС опублікував свій новий енергетичний план REPowerEU, який передбачає скорочення імпорту природного газу з Росії на дві третини до кінця 2022 року та повне припинення постачання російського палива до кінця десятиліття. Більшість реалізації цього плану залишено на розсуд держав-членів блоку. Більшість із них шукають альтернативних постачальників газу та продовжують термін служби вугільних електростанцій, щоб заповнити прогалину в короткостроковій перспективі. У той самий час починається просування відновлюваних джерел енергії.

2. Великобританія, яка повністю заборонила імпорт енергоносіїв із Росії, опублікувала у квітні 2022 року свою нову Британську стратегію енергетичної безпеки. План спрямований на збільшення обсягів буріння нафти та газу у короткостроковій перспективі, але він також передбачає офшорну вітроенергетику та атомну енергетику, щоб компенсувати дефіцит у довгостроковій перспективі.

Навіть країни, які не сильно залежать від російських енергоносіїв, переглядають свої енергетичні стратегії, шукаючи способи збільшити виробництво енергії, щоб пом'якшити зростання цін на енергоносії та допомогти країнам, які намагаються замінити російські енергоносії.

1. Після російського військового вторгнення США змінили форму дискусій щодо клімату та енергетики через падіння цін на енергоносії. Викопне паливо більше не розглядається в «поганому» світлі і визначено, що воно відіграє важливу роль у пом'якшенні наслідків енергетичної кризи. Президент Джо Байден, який нещодавно підписав угоду зі США про постачання до Європи зрідженого природного газу (ЗПГ) як мінімум до 2030 року, закликав до збільшення частки гідророзриву пласта та дійшов до розгляду можливості накладення штрафів на компанії, які не використовують свої федеральні контракти і не здає у найм буріння нафти. Проте, жодних довгострокових змін в енергетичній політиці США оголошено не було, хоча ключові кліматичні положення у рамках закону Байдена «Зробити краще, ніж було» зупинилися.

2. Наприкінці березня 2022 року уряд Канади випустив 271-сторінковий документ, який закликає до скорочення викидів нафти і газу в країні на 42 відсотки порівняно з рівнем 2019 року до кінця десятиліття в рамках своєї мети скорочення викидів до 2030 року. У документі підтверджуються зобов'язання Канади щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та переходу до зеленої енергетики.

На шляху до чистого палива важливість енергетичної безпеки лише зростатиме. Країни, яких припадає на частку 70% світових викидів двоокису вуглецю (CO₂), зобов'язалися досягти нульового рівня викидів до середини століття або незабаром після цього.

У 2021 р. МЕА «Нуль чистих відходів до 2050 р.: дорожня карта для сектора світової енергетики» описав загалом, як глобальна енергетична система може перейти до чистого палива. Проблеми енергетичної безпеки включають ймовірність перебоїв і викликану волатильність цін, при цьому постачання нафти і газу зосереджені у невеликій кількості низьковитратних виробників з низьким вуглецевим слідом, перехід від необхідності забезпечення доступності палива до критично важливих мінералів і більш центральну роль безпеки електроенергії в умовах електрифікації.

Енергоефективність — це «перше паливо», що забезпечує безпечний перехід на екологічно чисту енергію. Необхідно значно активізувати зусилля щодо зміцнення та розширення ефективних технологій та методів, оскільки економія енергії та пов'язані з цим зміни у поведінці досі відбувалися набагато повільніше, ніж необхідно.

Перехід до чистої енергії в період до 2030 року значною мірою залежатиме від змінних відновлюваних джерел енергії для виробництва електроенергії. Різне зниження витрат на виробництво вітрової та сонячної фотоелектричної (PV) електроенергії за останнє десятиліття є основою їх рекордних рівнів розширення.

Сонячна фотоелектрична потужність збільшилася на 135 гігават (ГВт), а вітрова — на 114 ГВт у 2020 році, навіть незважаючи на те, що пандемія Covid-19 знизила глобальний попит на електроенергію. Дорожня карта Net Zero заснована на швидкому розширенні використання сонячної та вітрової енергії в цьому десятилітті до рівня, що в чотири рази перевищує рівень, який зафіксовано в 2020 році.

Сонячна фотоелектрична енергія залишається рушійною силою зростання виробництва відновлюваної електроенергії, і прогнозується, що приріст її потужностей збільшиться на 12% у 2022 році до нового рекорду майже 165 ГВт. У той же час збільшення до наземної вітроенергетики в середньому майже на чверть вище, ніж у період 2015-2020 років.

Використання відновлюваних джерел енергії дає значні переваги для енергетичної безпеки, але потребує змін у політиці та структурі ринку.

За прогнозами, до 2026 року загальна потужність морської вітроенергетики збільшиться більш ніж утричі.

Рекордне зростання відновлюваних джерел енергії відбудеться, незважаючи на сьогоднішні високі ціни на товари та транспорт. Проте, якщо ціни на сировинні товари залишаться високими до кінця наступного року, вартість інвестицій у вітроенергетику повернеться до рівнів, які востаннє спостерігалися у 2015 році, та трирічне зниження вартості фотоелектричних сонячних батарей буде скасовано.

Незважаючи на те, що зростання цін обмежує зростання, прогнозується, що світовий попит на біопаливо у 2022 році перевищить рівень 2019 року, відновившись після величезного минулорічного спаду, спричиненого пандемією. Очікується, що попит на біопаливо зростатиме до 2026 року, при цьому на Азію припадатиме майже 30% нового виробництва. Очікується, що Індія стане третім за величиною ринком збуту етанолу у світі після США та Бразилії.

Уряди можуть ще більше прискорити зростання відновлюваних джерел енергії, усунувши основні бар'єри, такі як проблеми з видачою дозволів та інтеграцією в мережу, проблеми суспільного визнання, непослідовні політичні підходи та недостатню винагороду. Висока вартість фінансування в країнах, що розвиваються, також є серйозною перешкодою. В цілому середньорічний приріст відновлюваної потужності в період до 2026 року буде на чверть вищий, ніж прогнозується.

Тим не менш, навіть таке швидке розгортання, як і раніше, буде далеко від того, що потрібно для глобального шляху до нульових викидів до середини століття. Це вимагатиме збільшення потужності відновлюваних джерел енергії в період 2021–2026 років, щоб у середньому майже вдвічі збільшити темпи переходу на зелену енергетику. Це також означатиме зростання попиту на біопаливо в середньому в чотири рази вище, ніж в основному, і, як результат, попит на відновлюване паливо буде майже втричі вищим.

В перспективі електрифікація та ефективність розглядаються як ключові рушійні сили переходу до енергетики, що забезпечуються відновлюваними джерелами енергії, воднем та стійкою біомасою. Декарбонізація кінцевого використання займатиме центральне місце з багатьма рішеннями, доступними завдяки електрифікації, зеленому водню та прямому використанню відновлюваних джерел енергії. Також доцільно зазначити, що електрична мобільність розглядається як рушійна сила прогресу переходу до енергетики, збільшуючи продаж електромобілів (EV) глобальному парку електромобілів у двадцять разів більше, ніж сьогодні.

Література

1. Квач Я.П., Фірсова К.В., Борисов О.Г. Зелена економіка: можливості для України. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2015. С. 52-56.
2. Галушкіна Т. П. Національна політика «зеленого» зростання в Україні / Т. П. Галушкіна, Л. О. Мусіна, Н. І. Хумарова ; Ін-т проблем ринку та екон.-екол. дослідж. НАН України. — Одеса, 2012. — 271 с.
3. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст / Видання серії «Бібліотека Центру Разумкова» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf
4. Про альтернативні джерела енергетики : Закон України від 20.02.2003
5. Стимулювання відновлюваної енергетики в Україні за допомогою «зеленого» тарифу. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://saee.gov.ua/documents/green-tariff.pdf>

Гарус М.В.
«Комерційна діяльність та логістика», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
економічної теорії Кулага І.В.

ПЛАН МАРШАЛЛА ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Післявоєнний досвід Західної Європи вартий уваги як із позицій відновлення господарства, оздоровлення фінансів і грошей, налагодження економічного співробітництва країн, так і з погляду стратегії промислового розвитку, що забезпечує створення матеріальних передумов для могутнього технологічного прогресу в різних сферах виробництва. На сьогодні, план Маршалла є актуальним і важливим для України, адже під час агресивної війни, що розпочала росія проти України економіка нашої країни вже скоротилася на 30% за даними Європейського банку і це скорочення продовжується внаслідок продовження війни [2].

Отже, в контексті післявоєнного відновлення нашої країни буде потрібен другий ковток повітря — а це і є план Маршалла.

План Маршалла був розроблений після Другої світової війни для відновлення та покращення економіки. Це американська ініціатива, призначена для допомоги державам Європи у відновленні після Другої світової війни:

- розширення виробництва та сільського господарства в Європі;
- відновлення стабільних валют та збалансованих держбюджетів у кожній країні Європи;
- стимулювання міжнародної торгівлі серед країн Європи та між Європою та рештою світу.

Допомога за планом Маршалла значною мірою надавалася за такою схемою: необхідні товари (зокрема продукти харчування, паливо, обладнання) поставлялися зі США в Європу, де їх продавали у місцевій валюті, акумулюючи кошти на спеціальних рахунках у центробанках країн-учасниць плану Маршалла. Далі ці кошти використовували для інвестицій у довгострокову реконструкцію (особливо у Франції та Німеччині) або для погашення держборгів (Британія). Оскільки в роки Другої світової європейські країни майже вичерпали свої валютні резерви, подібний механізм допомоги дозволив Західній Європі покрити величезну потребу у доларовому фінансуванні та проблему імпорту [1].

Деякі аналогічні економічні проблеми спостерігалися у довоєнній Україні, тому перша спроба використати досвід реалізації плану Маршалла для їх подолання відбулася ще в 2017 році. Європейська народна партія (ЄНП), найбільша партія Європарламенту, схвалила резолюцію про розробку довгострокового плану підтримки України, який почали називати «план Маршалла для України». Тоді ж експрем'єр-міністр Литви Андрюс Кубілюс повідомляв, що за його участі розпочато підготовку документу «Новий європейський план для України», який передбачав план економічної, фінансово-інвестиційної підтримки, включаючи послідовне посилення євроінтеграційного руху України [5].

Ініціатива «План Маршалла для України» передбачала інвестиції в реальний сектор економіки України, а також підтримку реформ, спрямованих на економічне зростання України, створення нових інструментів фінансування інвестицій, а також підтримку малого та середнього підприємництва. Однак, робота над конкретним змістовним наповненням плану Маршалла для України так і не була доведена до логічного завершення. З того часу питання щодо плану Маршалла піднімалися не один раз. Але так і залишилися планами. У теперішній суворий час ми відчуваємо потребу в розробці такого плану. Але наша країна має провести серйозну підготовчу роботу, щоб бути готовою до його реалізації.

За дослідженням, що було проведено в рамках проекту «Росія заплатить», станом на 19 травня 2022 р. втрати економіки України від пошкодження фізичної інфраструктури з початку воєнних дій становлять \$97,4 млрд., при цьому зростання втрат за останній досліджуваний тиждень від-

булося через нові пошкодження та руйнування об'єктів залізничної інфраструктури, охорони здоров'я, активів підприємств [6].

За оцінками Мінекономіки, загальні втрати економіки внаслідок війни, з урахуванням як прямих втрат, так і непрямих втрат складає від 543- до 600 млрд. доларів США. У цілому за час війни росії проти України пошкоджено, зруйновано або захоплено щонайменше 23 574 кілометрів доріг, 32 мільйони квадратних метрів житлового фонду, щонайменше 535 дитячих садочків, 866 закладів середньої, передвищої та вищої освіти, 231 медичних закладів, 173 заводи та підприємства. Крім того, внаслідок війни пошкоджені 75 адміністративних будівель, 277 мостів та мостових переходів, 11 військових аеродромів, 11 аеропортів та два порти. Найбільше руйнувань зафіксували в Донецькій, Луганській та Харківській областях.

Аналіз прямих втрат об'єктів промисловості, задокументованих у публічних джерелах, свідчить, що найбільших збитків зазнали металургія, коксохімічні та нафтопереробні підприємства, а також підприємства машинобудування. За підрахунками аналітиків проєкту, загальна сума прямих задокументованих збитків промисловості станом на 11 квітня сягнула \$6,25 млрд. [7].

На основі проведеного аналізу можна зробити висновки, що з початку війни економіка країни вже зазнала значних втрат. Враховуючи активізацію бойових дій в поточному періоді та аналітичні прогнози на подальшу затяжну війну, не складно передбачити, що ці збитки будуть лише зростати, отже вже зараз є гостра потреба у формуванні дієвого плану відродження економіки. План Маршалла для України необхідно обговорювати саме зараз через наявність цілого ряду причин:

- країни Заходу зараз прагнуть діяти так, щоб демонструвати віру у перемогу України;
- на піку співчуття та доброзичливого ставлення до України, її союзники могли б досягти найбільшого результату — адже є ризики, що фокус уваги до війни слабшатиме і в медіа, і у світовій політиці;
- для зосередження ресурсів подібного масштабу потрібен час, «а затримки дорого обходяться», зазначає Тетт, нагадуючи, що оригінальний план Маршалла дещо запізно запрацював лише через три роки після Другої світової;
- західні фінансисти готові брати участь у подібному відновленні України;
- план Маршалла для України може стати інструментом більш масштабного «перезавантаження», якого прагнуть деякі західні політики.

Висловлювання західних політиків щодо перемоги України у війні з росією та щодо розробки довгострокового плану підтримки України свідчить про те, що в Європі вірять, що Україна здатна перемогти росію і подолати свої економічні проблеми. Наразі переважна більшість українців вірять, що Україна переможе у війні з росією, хоча ще складно уявити, яким чином цю перемогу здобути. Але ми повинні розуміти втрати та будувати плани на майбутнє.

Незважаючи на помилки, ми поступово виходимо на правильний шлях. А наявні труднощі будуть подолані завдяки готовності українського народу усвідомити величезну відповідальність, яку історія поклала на нас на нинішньому етапі розвитку держави.

Література

1. Анастасія Одінцева. Чим план Маршалла допоміг повоєнній Західній Європі і чому Україна сподівається на його «реінкарнацію». URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/shcho-take-plan-marshalla-i-yak-vin-mozhe-dopomogti-ukrajini-50241295.html> (дата звернення: 15.05 2022).
2. Богдан Данилишин. Про «план Маршалла для України» і не тільки. Який курс для післявоєнної відбудови економіки краще обрати Україні? URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2022/04/1/685066/> (дата звернення: 20.05 2022).
3. Олекса Підлуцький. План Маршалла як приклад для української економіки. URL: <https://arkada.ua/ua/top/press/articles/78/> (дата звернення: 20.05 2022).
4. Петро Чернишов. Чому План Маршалла спрацював у післявоєнній Європі. Уроки для України. URL: <https://forbes.ua/inside/pochemu-plan-marshalla-srabotal-v-postvoennoy-evrope-uroki-dlya-ukrainy-11042022-5382> (дата звернення: 18.05 2022).
5. Прес-служба Мінекономрозвитку. «План Маршалла для України»: 5 млрд євро на рік за безпечать зростання економіки до 6-8%. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk->

UA&id=7f85c61e-6837-4694-aa9b-9c25d69a998d&title=PlanMarshallaDliaUkraini-5-MlrdvroNaRikZabezpechatZrostantiaEkonomikiDo6-8-(дата звернення: 16.05 2022).

6. Проект «Росія заплатить». URL: <https://eba.com.ua/proyekt-rosiya-zaplatyt/> (дата звернення: 19.05 2022).

7. Софія Лазуркевич. Наслідки війни. Наші перемоги та втрати. URL: https://zaxid.net/viyna_v_ukrayini_sogodni_pidsumki_111_dnya_14_chervnya_2022_n1544501 (дата звернення: 10.05 2022).

Гуленко Н.Т.

*«Економічна кібернетика», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
економічної теорії Колядич О.І.*

РОЛЬ ІТ-БІЗНЕСУ В ЕКОНОМІЧНОМУ ВІДРОДЖЕННІ УКРАЇНИ

Через військову агресію Російської Федерації проти України перед всіма країнами світу, а особливо перед Україною повстало багато викликів стосовно відновлення післявоєнного устрою. Проблема полягає в тому, що зруйновується промислова та цивільна інфраструктура, гине працездатне населення.

Дана проблема є надзвичайно актуальною, адже після перемоги чи затягування війни у довгострокову фазу Україні прийдеться зустрітись з проблемами безробіття та відсутності інфраструктури для діяльності певних секторів економіки.

Одним із найважливіших секторів економіки стане ІТ, для якого не потрібно складної інфраструктури і може стати одним із основних джерел іноземної валюти в країні на період активних бойових дій.

Так як проблема відновлення України є актуальною, з'являється все більше публікацій на задану тему, але ґрунтовних робіт досі не вистачає. Дослідження здійснюються як окремими науковцями (економістами, соціологами, політологами та психологами), так і міжнародними організаціями та їх структурами. Окремо можна виділити роботу «Нарис про відбудову України». Автори праці мають за мету оцінити стан економіки України, коли вона вийде з активної стадії бойових дій, можливі перспективи розвитку економіки та збільшити поінформованість суспільства щодо результатів, до яких може призвести війна.

Ще однією важливою працею стосовно гендерної нерівності у період нашого сьогодення є публікації команди Kyiv School of Economic. У їхніх роботах увага зосереджена на збитках, які приносить війна, та їх оцінка. Також вони проводять інформаційну компанію для власників компаній для збереження його функціонування.

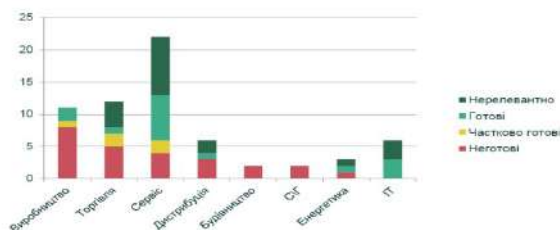
Завдяки аналізу даної ситуації та статистичних даних, з відкритих джерел, було виявлено, що на товари усіх категорій відбулося значне зниження попиту. Також відбулися значні збитки в економіці.

Говорячи про ІТ потрібно вказати, що бізнесу основні втрати були нанесені у вигляді втрати офісів та кваліфікованих кадрів, які або загинули, або пішли у лави ЗСУ. Якщо говоримо про втрату кваліфікованих кадрів, то, за словами голови Харківського ІТ кластеру, Ольга Шаповал, виданню Dev.ua, приблизно 5% складу команд пішли до лав ЗСУ.

Офіси компаній на територіях на яких наразі йдуть бої та на тимчасово окупованих територіях не працюють, із-за бізнес закривається або проводить релокацію на західну Україну чи закордон.

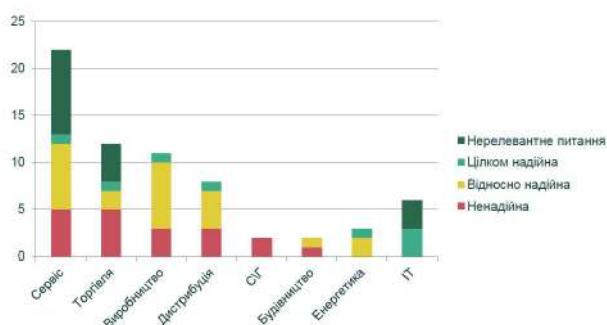
Як видно з діаграми від KSE більшість ІТ бізнесів були готові до евакуації чи для них було це непотрібно.

Підготовленість до евакуації бізнесу

ІТ бізнес у більшості був орієнтований на закордонних замовників, більшості з яких зберегли свої заклади, але продуктові компанії, які працювали на ринок України понесли значних збитків із-за відсутності замовлень, у найкращому випадку вони зберегли заклади з підтримки продуктів, які є основним на даний момент. Також потрібно відзначити, що більшість компаній мали контракти з ФОП, які працювали на компанію, і, на даний момент, зупинили співпрацю із-за не достатньої кількості роботи, щоб долучати до проектів робітників із «зовні».

Адаптована логістика

Інформацію у попередньому абзаці підтверджує діаграма від команди KSE.

Отже, використовуючи SWOT-аналіз можна підсумувати, що стан ІТ бізнесу в країні досить складним, але не критичним. Оскільки значна кількість компаній наразі проводить релокацію, однак ІТ ще під час пандемії COVID-19 навчився працювати цілком онлайн для нього дало змогу зберегти вже підписані контракти з закордонними замовниками, однак не всі компанії хочуть підтримувати зв'язок з українським бізнесом, так як він може не виконати умов контракти і оголосити форс-мажор.

Компанії, які були орієнтовані на український ринок мають великі проблеми з створенням нових продуктів, так як платоспроможність населення зменшується, тому вони можуть розраховувати тільки на підтримання вже створених продуктів.

Також одним із факторів, який вплинув на роботу компанії є відтік кваліфікованих кадрів до лав ЗСУ, який цілком перекривається наймом нових кадрів з компаній, які все ж таки не змогли продовжити роботу під час війни, однак існують складності з пошуком таких кадрів.

Однією із складностей є релокація, яка не була великою несподіванкою для більшості компаній, однак була досить складною із-за реалій війни, які виникали б у будь-якому випадку.

Роль ІТ в розвитку є значною, так як наразі це одним із основних джерел іноземної валюти в Україну. Ця динаміка скоріш за все залишиться в майбутньому, тому на першій фазі відновлення, план якого взятий із «Нарис про відбудову України», відіграє ключову роль в підтриманні золотого-валютного резерву країни та створенні інвестицій у майбутньому. Також цей сектор може дати достатню кількість робочих місць для кваліфікованих працівників, а система навчання, яка отримала популярність під час карантину, впровадженням якого було спричинено поширенням інфекції COVID-19, дасть змогу швидко отримати працівників у цю галузь.

Опираючись на «Нарис про відбудову України» можна дати такі рекомендації ІТ бізнесу.

Підвищення орієнтацій компаній на зарубіжних замовників. Також утворення постійних кооперацій із західними ІТ компаніями, що може зацікавити замовників, так як вони матимуть гара-

нтії від ваших колег. Створення ІТ кластерів та вхід у них дає змогу не лише підтримати бізнес звичними для них методами, а й укладенням домовленостей при яких компанії зобов'язуються підтримати будь-який проект, якщо компанія, яка уклала угоду, не здатна його завершити, при цьому дохід від цього розподіляється порівну від кількості зробленої роботи працівниками кожної компанії — це дає гарантії для замовників, що проект буде виконаний в незалежності від ситуації.

Наразі існує продукто орієнтований правовий та податковий простір для ІТ-компаній в Україні — «Дія.СІТУ», який дає змогу зменшити податкові затрати, що дає змогу збільшити прибуток. Проте статус резидента «Дія.СІТУ» обмежує у співпраці з ФОП, що може привести до реструктуризації компанії, яку буде важко буде провести в умовах війни, але можливо після закінчення активної стадії бойових дій, або завершення війни зовсім.

Диверсифікація бізнесу, а саме створення розгалуженої системи офісів, яка дає змогу при знищення одного із них перемістити персонал до іншого. Створення такої системи несе додаткові витрати; але у разі повторення війни дає змогу зберегти своє функціонування, проте їх можна зменшити, якщо у кожному офісі окремий підрозділ компанії. Також не рекомендується концентрувати їх у одному регіоні, а рекомендується навіть їх робити у містах регіонального значення, так як вони менш вразливі до атак.

Література

1. <https://city.djia.gov.ua/>
2. https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/05/KSE_Graduate_BS_Biznes-pid-chas-voyennoi---ekonomiki-final.pdf
3. <https://kse.ua/about-the-school/news/during-the-week-the-damage-caused-to-ukraine-s-infrastructure-in-the-war-increased-by-3-1-billion/>
4. <https://kse.ua/russia-will-pay/>
5. <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/za-ostanniy-tizhden-vtrati-naneseni-vnaslidok-ruynuvannya-ta-poshkozhdzhennya-infrastrukturi-ukrayini-v-hodi-viyni-zrosli-na-ponad-5-mlrd/>
6. <https://damaged.in.ua/#mission>
7. https://cepr.org/sites/default/files/news/BlueprintReconstructionUkraine_ukr.pdf
8. <https://www.investmentmonitor.ai/special-focus/ukraine-crisis/entire-cities-rebuilt-ukraine-reconstruction-russia>
9. <https://www.kmu.gov.ua/en/news/olga-stefanishina-yevropejskij-soyuz-pidtrimaye-ekonomiku-ukrayini-ta-doluchitsya-do-vidbudovi-krayini-pislya-vijni>
10. <https://kse.ua/about-the-school/news/direct-damage-caused-to-ukraine-s-infrastructure-during-the-war-has-reached-over-94-billion/>
11. <https://www.axios.com/2022/05/13/ukraines-reconstruction-needs>
12. <https://www.president.gov.ua/en/news/prezident-proviv-naradu-shodo-pislyavoyennogo-vidnovlennya-k-74401>
13. <https://www.unian.net/science/na-zakarpate-sozdali-svoy-it-klaster-novosti-11788161.html>
14. <https://www.unian.net/science/na-zakarpate-sozdali-svoy-it-klaster-novosti-11788161.html>
15. <https://ti-ukraine.org/news/relokatsiya-biznesu-yak-peremistyty-i-adaptuvaty-pidpryyemstvo-pid-chas-vijny/>
16. <https://www.slovoidilo.ua/2022/04/22/novyna/ekonomika/shmyhal-oczinyv-vytraty-vidnovlennya-ukrayiny-pislya-vijny>

Дегтярьова І.О.
«Облік та оподаткування», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент, професор кафедри
економічної теорії Євдокимова Н.М.

МОДЕЛЬ ЗРОСТАННЯ ФІРМИ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Сьогодні економіка України знаходиться в досить складних умовах. З одного боку, це глибока економічна криза, з іншого — повномасштабна війна, яка вимагає ресурсів та мобілізації сил усього суспільства. Наслідки збройного конфлікту відчуються у різних сферах. В умовах, коли бізнес опинився перед величезним викликом, кожен підприємець шукає нові шляхи збереження та розвитку своєї компанії.

Традиційні моделі розширення фірми, які є ефективними в мирних умовах, в час війни не спрацьовують. Однією з моделей зростання діяльності фірми в кризових умовах, на думку експертів, є франчайзинг [1].

Франчайзинг — це система передачі чи продажу ліцензій на технологію і товарний знак. У широкому розумінні франчайзинг означає надання права на виробництво або збут продукції, а також практичної допомоги в справі організації бізнесу.

Джерелами фінансування системи франчайзингу може бути передача в оренду головної компанії франчайзером власного основного капіталу, власний капітал франчайзі або запозичений фірмою-оператором капітал. Угода між франчайзером та франчайзі визначає нормативи відрахувань від прибутку головної компанії та нормативи регулярних виплат за використання реклами під торговельною маркою франчайзера.

Виділяють три основні види франчайзингу — товарний, виробничий і діловий [2]:

Товарний франчайзинг іноді називають «франчайзинг продукту». Він являє собою організацію справи, при якій франчайзі купує у відомої фірми право на продаж її товарів з її товарним знаком. Виробничий франчайзинг передбачає поставку франчайзером основних елементів чи комплектуючих для виготовлення продукції, яка реалізується потім під фірмовою назвою головної компанії франчайзера. Діловий франчайзинг зазвичай називають «франчайзинг бізнес-формату», «ліцензійний». Суть його в тому, що франчайзер видає франчайзіату ліцензію на право відкриття магазинів для продажу покупцям набору товарів і послуг під іменем франчайзера.

Вибір підприємцем різновиду франчайзингу має враховувати особливості бізнесу. Так, якщо підприємець спеціалізується на реалізації одного виду товарів і послуг, наприклад, по виробництву автопокришок, — варто обрати товарний франчайзинг. Якщо ж на підприємстві виробляється велика кількість схожих за споживчими характеристиками товарів, наприклад, завод по виробництву безалкогольних напоїв, — найкраще обрати виробничий франчайзинг. Якщо підприємець прагне почати нову справу, використовуючи технології та марку іншого успішного підприємства — кращим вибором є діловий франчайзинг.

Впродовж усієї історії франчайзинг сприяв економічному розвитку та появі нових можливостей. У Сполучених Штатах компанія швейних машин Singer створила першу велику офіційну франшизу в 1851 році. У 1898 р. Вільям Е. Мецгер став першим офіційним франчайзі корпорації General Motors. У 1899 р. компанія Coca-Cola продала свою першу франшизу. У 1932 році утворилася компанія [SPAR](#) — одна з найбільших на сьогодні мереж супермаркетів у світі, 1954 та 1955 мережі ресторанів швидкого харчування Burger King і McDonald's [3].

Аналіз динаміки кількості франчайзингових підприємств у світі засвідчує доволі високі темпи зростання цього бізнесу. Так, в 1970 році річний роздрібний продаж франшиз оцінювався у понад 95 млрд доларів, у 1985 р. — перевищив \$474 млрд, у 1990 р. \$607 млрд із понад 460 тисяч франчайзингових торгових закладів. Половина усіх франчайзингових підприємств, що існують на даний момент, були створені за останні 33 роки, 70% — за останні 45 років і 97% — за останні 55 років [3].

В Україні франчайзингові відносини почали розвиватися набагато пізніше, лише з другої половини 90-х років. На першому етапі в якості франчайзерів виступали здебільшого могутні іно-

земні компанії. На сьогоднішній день франчайзинг і в Україні зарекомендував себе як перспективний спосіб організації бізнесу. За підрахунками Асоціації франчайзингу України нині застосування франшиз вже практикується в 84 галузях українського бізнесу [3]. Проте для широкого впровадження франчайзингу, на думку експертів, вбачаються проблеми правового характеру. Спеціальний закон «Про франчайзинг» в Україні відсутній, хоча неодноразово проекти закону вносилися на розгляд Верховної Ради України. Відносини франчайзингу регулюються положеннями глави 76 Цивільного кодексу України й 36 Господарського кодексу України стосовно договору комерційної концесії. Слід зазначити, що в Україні відсутні норми переддоговірного етапу відносин сторін та сам порядок реєстрації договору франчайзингу. Оскільки інститут комерційної концесії є відносно новим і не достатньо перевірений практикою та з огляду на правове регулювання франчайзингу у зарубіжних країнах, в Україні він потребує удосконалення й деталізації його окремих положень [4].

Разом з тим, в Україні накопичені кращі практики успішних українських франшиз, які конкурують на світовому ринку наряду з європейськими та американськими компаніями. Наприклад, Франшиза медичного лабораторного офісу CSD, мережі ресторанів Mafia, PESTOCAFÉ, «Хінкальня», пекарні-кав'ярні «Сімейна пекарня», «Франс.уа», фаст-фуд CHIKENHUT і FreshLine, піцерія PIZZA CELENTANO, мережі супермаркетів «Наш Край» і NOVUS, магазини солодощів ручної роботи Львівська Майстерня Шоколаду, компанія паоштових превезень «Нова Пошта», кав'ярня Aroma Kava, туристичні агенції Tez Tour і Join UP, бутіки дизайнерського одягу ANDRE TAN та чимало інших. Незважаючи на домінуючу роль в Україні вітчизняних франчайзерів, на території нашої держави представлені також франчайзингові мережі з Росії, Польщі, Нідерландів, Франції, США, Німеччини, Великої Британії та інших країн. Присутність в Україні іноземних компаній як франчайзерів має певні позитивні наслідки. Функціонування іноземних франчайзерів дає змогу вітчизняним підприємствам із часом перейняти успішний досвід ведення діяльності в умовах франчайзингових відносин, достатній для більш широкого розвитку договірної системи внутрішнього франчайзингу в Україні [3].

Якщо розглянути динаміку зростання кількості франчайзерів в Україні, представлену на рис. 1, можна зробити висновок, що франчайзинг в Україні все ще тільки набирає обертів. Більшість найуспішніших франшиз в нашій країні проявили себе саме в кризових 2008, 2013 — 2014 та 2020 роках. Із кожним роком кількість як українських, так і закордонних франчайзерів збільшується, що свідчить про ефективність використання франчайзингу. Загалом, франчайзинг, який з'явився в Україні, добре адаптується під умови ринку і сама модель бізнесу враховує місцеві реалії.

Рис. 1. Динаміка кількості франчайзерів в Україні

*За даними офіційного сайту компанії «Franchise Group. Україна» [5]

Провідні консультанти в галузі франчайзингу радять: щоб дізнатися, чи бізнес готовий до трансформації в модель прибуткової франшизи, потрібно перевірити здатність компанії до забезпечення виконання наступних основних умов:

1. Рентабельність та стійкість бізнес-моделі. Для цього слід **пропрацювати стратегію масштабування — сформувати концепцію франшизи.**
2. **Системність** — необхідно привести до ладу фінансову звітність та стандарти роботи компанії, а також **розрахувати фінансову модель франшизи.**

3. **Конкурентоспроможність** — франшиза має виділятися на фоні інших. Тож потрібно передбачити ключові фактори успіху фірми.

4. Гнучкість та легкість в організації бізнесу незалежно від географії відкриття нової точки. **Розробити чіткий механізм контролю роботи майбутніх партнерів та схеми взаємодії з ними.**

5. **Яскравий бренд** — забезпечення національного та локального маркетингу [3].

Отже, підтримка та розвиток бізнесу є ключовою складовою відновлення економіки України під час та після кризи. Франчайзинг — успішна та перевірена часом модель зростання фірми в кризових умовах. Створюючи франшизу, підприємець може зберегти роботу своїй команді, отримати додатковий дохід та розвивати як власне підприємство, так і економіку України загалом. Проте правові норми комерційної концесії України потребують удосконалення й деталізації окремих положень.

Література

1. Вплив збройного конфлікту (війни, бойових дій) на вартість підприємства: [монографія] / С.В. Іванов — Дн-вськ: Вид-во Маковецький, 2015. — 175 с.
2. Міжнародний франчайзинг як інструмент розвитку діяльності підприємства / Шевчук В.І., 2018. — Режим доступу: <http://www.clj.nuoua.od.ua/archive/6/11.pdf>
3. Розвиток франчайзингового бізнесу в Україні та світі / Давидюк Л.П. [Електронний ресурс] / Давидюк Л.П. — Режим доступу: <https://doi.org/10.32843/bses.46-2>
4. Проблеми франчайзингових правовідносин за законодавством України та зарубіжних країн / Гончаренко В.О., Богуцька Л.П. — Режим доступу: <http://www.clj.nuoua.od.ua/archive/6/11.pdf>
5. Офіційний сайт компанії «Franchise Group. Україна» — Режим доступу: <https://franchisegroup.com.ua/ru/about-company/franchising/>

Залітач В.А.

*«Економічна аналітика», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник – к.е.н., професор кафедри
економічної теорії Ткаченко О.В.*

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА СПРОМОЖНІСТЬ ДЕРЖАВИ ТА РОЗМІР ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Протягом останніх 20 років було проведено багато емпіричних досліджень впливу державних видатків на економічне зростання, що визначили широкий діапазон рівнів видатків оптимальних для стійкого економічного розвитку. Проте, вони не дали однозначної відповіді щодо оптимального розміру державного сектора, оскільки існує багато факторів, які визначають рівень державних видатків та темпи економічного зростання у конкретній країні чи регіоні.

Одним з перших, хто закріпив теоретичні засади дослідження проблеми залежності темпів економічного зростання від рівня державних витрат, був Роберт Барро. Він включив державні видатки у модель економічного зростання і показав, що виробництво державних послуг є оптимальним і сприяє економічному розвитку до певної межі. Концепцію «оптимального розміру державного сектора» популяризував Річард Армей, який графічно зобразив співвідношення між обсягом перерозподілу ВВП через державний сектор та економічним зростання. Криву Армея емпірично підтвердили як міжкраїнні порівняння, так і дослідження розвитку окремих країн у часі.

Існування державного сектора та, зокрема, його розміри пояснюється низкою соціально-політичних та економічних причин, визначальними серед яких є: демократичний устрій, старіння населення, запит суспільства на соціальний захист, добробут населення, глобалізація, відкритість економіки. Так, наприклад, у певних суспільствах існує соціальний запит на високі темпи еконо-

мічного зростання, а в інших – більше поділяються цінності соціальної справедливості і тому переважають моделі розвитку, що орієнтовані на більш рівномірний розподіл ресурсів.

Розв'язати історичну дилему оптимізації розмірів державного сектору дозволяє поняття інституційної спроможності, яке так чи інакше теж впливає на економічне зростання. Проект Worldwide Governance Indicators (WGI) повідомляє про сукупні та індивідуальні показники уряду для понад 200 країн і територій за період 1996 і по сьогоднішній за шістьма вимірами управління: свобода слова, політична стабільність, ефективність уряду, якість управління, верховенство права, контроль корупції.

Дослідження показують, що інституційна спроможність держави впливає на залежність економічного розвитку від рівня державних видатків. Так, негативний вплив високої частки державних видатків у ВВП на рівень ВВП на душу населення є сильнішим при низькому рівні інституційної спроможності, водночас позитивний вплив інституційної спроможності на рівень ВВП на душу населення є вищим за низької частки державних видатків у ВВП. Підтвердження першого випадку є Лівія, де у 2020 році при державних витратах у 140,19% від ВВП та при всіх показниках інституційної спроможності нижче 3%, мав місце економічний спад близько 31%. Ще одним яскравим прикладом є Домініканська Республіка, яка при державних витратах всього у 22,09% від ВВП та показниках інституційної спроможності в основному більших за 40%, фіксувала спад ВВП у 6,7%. Разом з цим існують приклади іншої ситуації, коли високі державні витрати супроводжуються високими показниками інституційної спроможності і разом з цим добре керованим економічним приростом – це Скандинавські країни, як приклад Норвегія. У даній держави 58,2% державних витрат, усі показники інституційної спроможності вище 94%, а економічний спад у 2020 році всього 0,7%. Слід зауважити, що у 2020 році можна вважати нормальним економічний спад у країн, оскільки в цей час розпочалась криза COVID-19, коли уся економіка світу пішла вниз.

Динаміка державних витрат та показників інституційної спроможності в Україні з 2014 по 2020 роки дає підстави стверджувати, що розмір вкладених коштів в державу майже не впливає на показники якості державної влади. У 2020 році при значному рості державних витрат лише 2 з 5 показників зросли, а саме політична стабільність та верховенство права, відносно попередніх років. Показник контролю корупції, який фіксує уявлення про те, якою мірою державна влада використовується для приватної вигоди, включаючи як дрібні, так і грандіозні форми корупції, а також «захоплення» держави елітами та приватними інтересами, в Україні залишається на досить низькому рівні і ніяк не може подолати межу у 30%. Політична стабільність – показник, який знаходить в надпоганому стані і не виходить вище 15%, він вимірює уявлення про ймовірність політичної нестабільності та/або політично вмотивованого насильства, включаючи тероризм. Якість нормативно-правового керування, яка відображає уявлення про здатність уряду формулювати та впроваджувати обґрунтовану політику та правила, які дозволяють і сприяють розвитку приватного сектору; в Україні це показник, який займає найкращі позиції серед інших і знаходиться на рівні 40% протягом останніх декількох років.

Таблиця 1

ІНСТИТУЦІАЛЬНА СПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНИ ТА РІВЕНЬ ДЕРЖАВНИХ ВИТРАТ У 2014-2020 РР.

Показник	Рік						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Контроль корупції	14,90%	14,90%	21,15%	22,12%	18,27%	25,48%	23,56%
Ефективність уряду	39,90%	34,62%	32,21%	35,58%	38,46%	39,90%	38,94%
Політична стабільність	5,71%	5,24%	6,67%	6,67%	5,66%	8,96%	12,26%
Якість керування	29,33%	29,81%	36,06%	40,38%	40,38%	42,31%	40,87%
Верховенство права	23,08%	22,12%	24,52%	25,48%	24,04%	25,48%	27,40%
Рівень державних витрат	33,00%	34,20%	35,00%	35,40%	35,40%	34,50%	41,50%

Джерело: <https://databank.worldbank.org>

Для порівняння розглянемо дані по державних витратах та показниках інституційної спроможності України та Польщі. Для аналізу взяті були показники для України та Польщі у 2019 році, оскільки частки державних витрат у ці роки схожі, економіки теж схожі, водночас з цим ми сусіди за територіальною ознакою. (34,5% в Україні, 41,8% у Польщі).

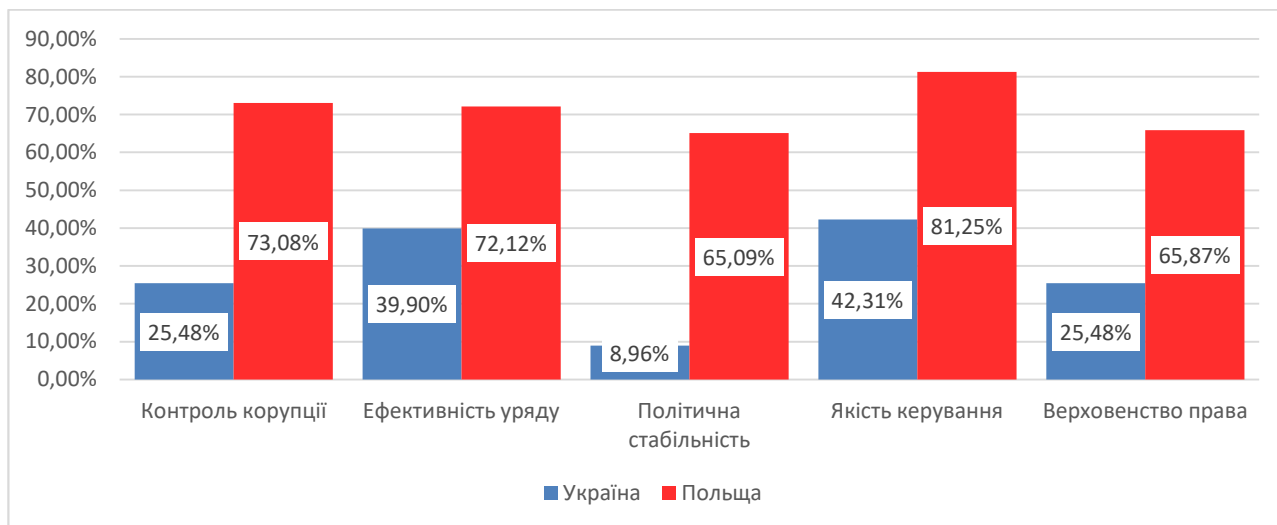

Рисунок 1. Порівняння показників інституційної спроможності України та Польщі

Можемо бачити, що різниця кардинальна, деякі показники у два-три рази вищі. Так, при різниці державних витрат на 7,3%, контроль корупції в Україні на 47,6% нижчий аніж у Польщі, ефективність уряду – на 32,22%, політична стабільність – на 56,13 %, якість керування – на 38,94%, верховенство права – на 40,39%. Окрім цього, різниця полягає і в економічному зростанні, так в Україні ріст ВВП складав 3.2%, а у Польщі в обраний час – 4,7%, це 1,5% різниці між державами.

Можна зробити висновок, що не потрібно надзвичайно великих державних витрат у 70-140% від ВВП, щоб мати сильну інституційну спроможність, та підтримувати стабільне економічне зростання, адже це не має прямого впливу, кореляція лиш часткова.

Водночас з цим, якщо ж шукати оптимальний вихід для України, то нам слід взяти курс на перебудову внутрішніх інституцій, оскільки саме їх ефективне функціонування і визначить розмір державного сектору та забезпечить стабільне економічне зростання.

Література

1. Worldwide Governance Indicators // <https://databank.worldbank.org/source/worldwide-governance-indicators#>
2. GDP growth (annual %) // <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>
3. Павло Кухта, Ірина Піонтківська. Яким є оптимальний масштаб державних видатків в Україні, аналітична записка. https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2015/08/20151102_fiscal_spending_report.pdf

МАКРОЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Макроекономіка є певною системою знань про функціонування економіки як єдиного цілого, елементів і рівнів економіки як системи, їх взаємодії. При цьому макроекономіка виступає основою макроекономічної політики держави, оскільки дає можливість відповісти на такі запитання: як можна уникнути глибоких спадів виробництва, високого рівня безробіття, гіперінфляції; як впливають на ефективність функціонування фірм та добробут домогосподарств, незалежно від їх економічної поведінки, зміни в економічному середовищі; як і чому відбуваються зміни умов ділової активності.

Головне завдання макроекономічної політики — досягнення економічної рівноваги, а головним засобом макроекономічних досліджень виступають макроекономічні моделі — математичні рівняння, за допомогою яких у спрощеному вигляді прагнуть відобразити реальні макроекономічні процеси.

Активна фаза війни в Україні створила передумови для перезавантаження не лише влади, а й глибших процесів — трансформації суспільних відносин. Війна стала шоком для суспільства, але зокрема послугувала мобілізаційним фактором. Найближчі повоєнні роки дадуть Україні безпрецедентну можливість перезавантажити систему державного управління.

Для ефективної реакції на зовнішні та внутрішні виклики потрібно зробити перехід країни з режиму воєнного стану до режиму надзвичайного стану. Правові основи та логіка рішення в цьому є — масштаб завдань повоєнного відновлення.

1. Пріоритетами спрямування ресурсів є:

- Трансформація системи аналізу державних ресурсів: ключова зміна системи управління: створення на основі Рахункової палати (точніше її масштабування) структури, що має повну та вичерпну інформацію про реальний стан справ: ресурсна база, людський потенціал, ефективність управлінських рішень, оперативний аналіз та статистика.

- Посилення силового блоку. Це відновлення підприємств ВПК (військово-промисловий комплекс), забезпечення силових структур, реформування системи управління, з огляду на досвід активних бойових дій.

- Відновлення критичної інфраструктури (дороги, електропостачання, газ, вода).

- Забезпечення продовольчої та паливної безпеки. З одного боку, імпорт критично важливих товарів, з іншого — запровадження спеціального режиму для бізнесів, готових створити виробництва на території України. Гарантії пільг щонайменше на 10 років.

- Відновлення та будівництво житла, промислових об'єктів (людям треба давати роботу, економіку треба відновлювати).

- Стимулювання та підтримка експорту.

2. Збереження обмежень у політичній сфері. У тому числі, режим призупинення та ліквідації партій та рухів, що несуть небезпеку інтересам України.

3. Збереження контролю над інформаційним полем. Частково можливе послаблення сьогодення «єдиного марафону». Проте контроль за медіа залишається. Власники обмежені у прийнятті управлінських рішень.

4. Вихід на реальну деолігархізацію.

У питаннях післявоєнної відбудови нагальним питанням стане пошук і залучення ресурсів для відновлення економіки, інфраструктури, промисловості. Головними джерелами таких ресурсів очевидно стануть здебільшого довгострокові кредити, меншою мірою гранти, від західних держав, а також фінансова допомога через фонди міжнародних організацій, зокрема ООН, але на цільові програми, пов'язані з гуманітарною допомогою, розмінуванням та відновленням населених пунктів.

Станом на 8 квітня з України, за оцінками ООН, виїхало понад 4,3 млн осіб. Приблизно 90% з тих, що виїхали, складають жінки і діти. Водночас, за даними опитування Центру Разумкова, 79% біженців планують повернутись додому. Серед причин, вочевидь, незнання мови, проблеми з житлом, нестача робочих місць (у великих містах навіть некваліфіковану роботу знайти складно), бажання повернутись до сім'ї. Навіть за оптимістичного варіанту, за яким 75% тих, хто виїхав, хоче повернутись, Україна втратить значну частину вмотивованого працездатного населення, хоча за найбільш реалістичним сценарієм, до України не повернеться половина біженців. Але, крім втрати населення, Україна зіткнеться з ще одним викликом — масовим поверненням людей в обставинах, коли країна не має можливості забезпечити їх роботою, доходом, а у випадку біженців із зони бойових дій, можливо, і житлом.

За різними оцінками, ВВП України в 2022 році скоротиться на 35-50%, кожне друге підприємство може бути закрито. Виходячи з цього, ми маємо розуміти, що в найближчі роки ми будемо дотаційною державою, де певний період часу, головним інвестором буде саме держава. І від того, які пріоритети поставить держава, залежатиме, як довго ми будемо виходити з кризи.

Повномасштабне вторгнення російських військ призвело до зупинки промисловості по всій Україні. Сьогодні у відносно безпечних регіонах виробництво поступово відновлюється. Однак в областях, що постраждали внаслідок бойових дій, за оцінками уряду, розташовується понад 30% підприємств, які створювали більше 50% ВВП. Можливості відновлення виробництва на цих підприємствах наразі складно оцінити. Блокада українських морських портів практично повністю зупинила основні експортні потоки. 67% валютної виручки від експорту товарів у 2021 році принесла металургія (руда, метал, металовироби) і АПК (зерно, олія тощо), які переважно експортувались морем. Наразі тривають спроби відновити експорт залізницею і через порти на Дунаї, але навіть за умови розширення цих коридорів вирішити цю проблему вдасться лише частково.

Основними завданнями для відновлення економіки України є визначення пріоритетів на тлі нестачі ресурсів; мобілізація суспільства та концентрація на питаннях керованості процесами та вирішення питання кадрів та перезавантаження системи рекрутингу громадян у владу. Також, одним з першочергових завдань для встановлення довіри світових інвесторів після завершення війни мають стати приклади залучення «топ-інвесторів» (пріоритет — відомі публічні компанії, що реалізуватимуть промислові проекти з великим строком окупності). З точки зору залучення нових інвесторів, у подальшому це може мати більший ефект, ніж рекламні кампанії та запроваджені пільги. Крім надання особливих умов для пріоритетних інвесторів, доцільно обговорити можливість надання урядами країн-партнерів додаткової підтримки Україні шляхом стимулювання своїх компаній до створення тут виробничих потужностей (шляхом страхування, надання кредитів тощо). Поряд з реалізацією проекту мультидонорського фонду для відбудови України, такий формат участі уряду дружніх країн можуть реалізувати швидше та більш охоче, оскільки він передбачає підтримку і власного виробника.

Література

1. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://uifuture.org/publications/ukrayina-2022-yak-ne-vtratyty-svij-shans-staty-sylnoyu-derzhavoyu>
2. [Електронний ресурс]-Режим доступу: <https://artsandculture.google.com/entity/g120htncz?hl=uk>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ВІДНОВЛЮВАЛЬНИЙ ВПЛИВ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Економічне зростання держав забезпечується провідною роллю науково-технічного прогресу та інтелектуалізацією основних складових виробництва в усіх сферах економіки. Частка нових або вдосконалених технологій, продукції, обладнання, в які вкладені нові знання, в розвинених країнах становлять від 70 до 85% приросту ВВП. Зараз для України особливо актуальним є розвиток інноваційної діяльності підприємств, підвищення ефективності інноваційних витрат на впровадження новітніх технологій, розробку і виробництво нових, конкурентоспроможних видів продукції.

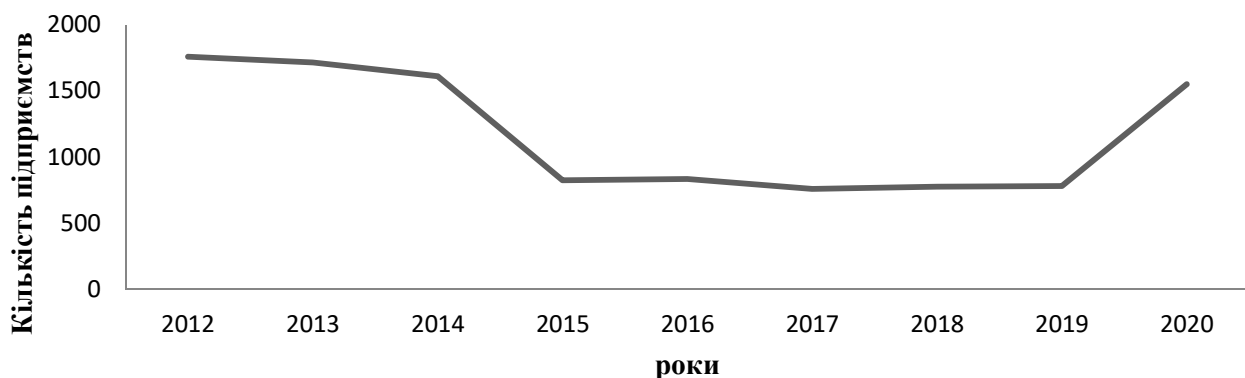
Ми розглянемо сучасні тенденції розвитку інноваційного підприємництва та їх можливий вектор в післявоєнний період.

На сьогоднішній день сучасними тенденціями інноваційної діяльності в Україні є:

- зосередженість інноваційної діяльності на великих промислових підприємствах;
- диспропорції у інноваційній активності підприємств та фактично виробленій інноваційній продукції;
- зниження технологічної активності промислових підприємств;
- прогресуюча тенденція втрат вітчизняною промисловістю техніко-технологічного ресурсу модернізації серійного виробництва.

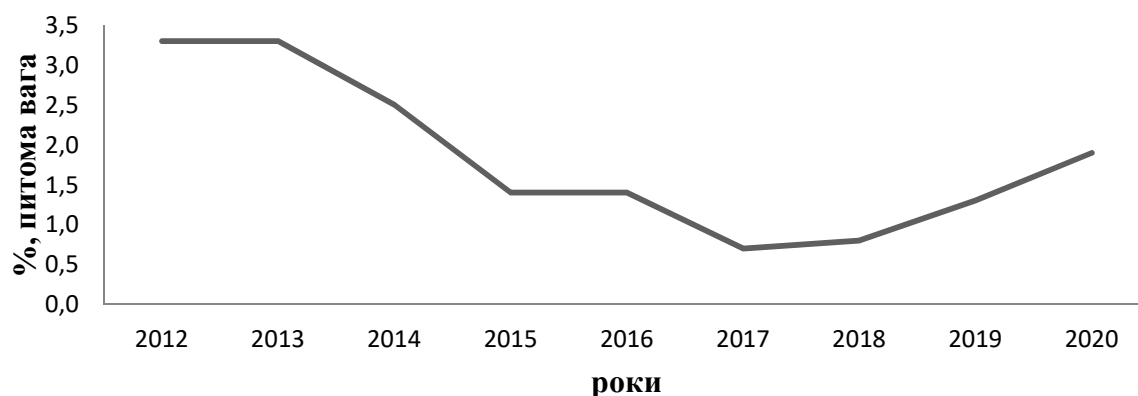
Проаналізуємо результати інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств. [Рис.1] Матеріали досліджень вказують на те, що в період 2012-2019 кількість підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність скоротилась майже вдвічі. Так, якщо у 2012 р. їх кількість складала 1758 од., то вже у 2019 тільки 782. Але у 2020 році, ми бачимо позитивний приріст на 786 одиниць, в порівнянні з минулим роком.

Найбільша кількість інноваційно-активних промислових підприємств зосереджено в Харківській області (116), в місті Києві (88) та Дніпропетровській області (64). При цьому частка промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси), у загальній кількості промислових підприємств дещо зростає.

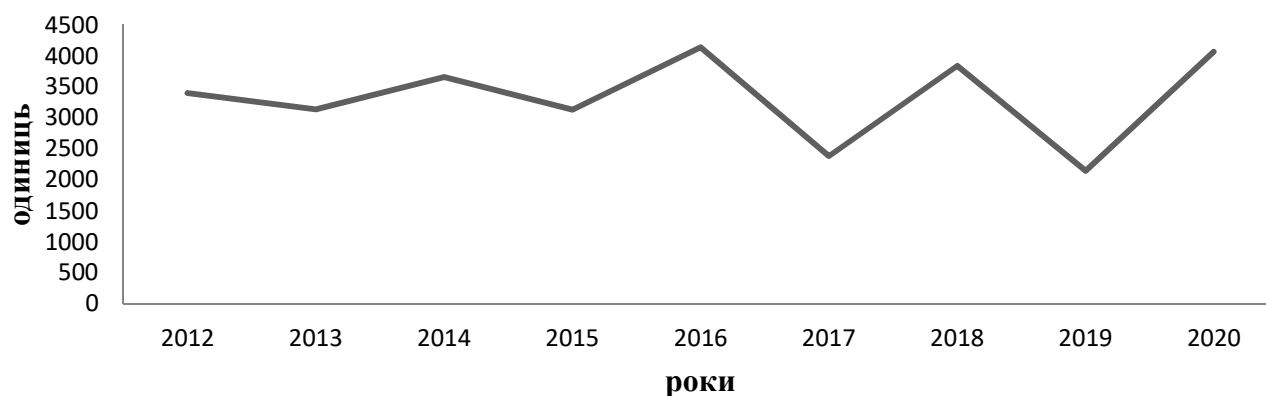

[Рис. 1 Динаміка кількості підприємств, що впроваджують інноваційну діяльність]

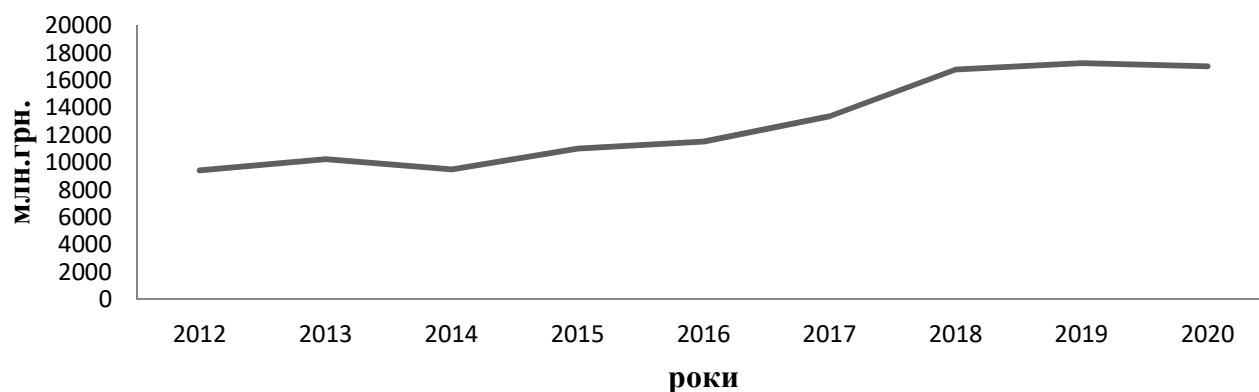
Питома вага реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої продукції з року в рік скорочувалася. [Рис.2] Упродовж 2012–2017 рр. вона скоротилася з 3,3% до 0,7%, але з 2018 ми можемо бачити динаміку росту, хоч і Упродовж 2018–2019 рр. даний показник не складав навіть 1%, але вже у 2019 р. ситуація дещо покращилася, про що свідчить значення показника 1,3%, а вже 2020 показник зріс до позначки 1,9%.

[Рис. 2. Питома вага реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі,%]

[Рис. 3. Питома Динаміка кількості впроваджених нових технологічних процесів та інноваційних видів продукції, од.]

[Рис. 4. Питома Витрати на виконання наукових досліджень і розробок.]

Результати інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств вказали на те, що впродовж 2012–2019 рр. кількість таких підприємств скоротилась майже вдвічі, але з 2020 року ситуація дещо покращилась. При цьому частка підприємств, що впроваджували інновації у загальній кількості промислових підприємств зросла на 3,1%. Аналіз структури джерел фінансування інноваційної діяльності свідчить, що вони реалізуються переважно за рахунок власних джерел підприємств і організацій. Виявлено тенденцію суттєвого зниження фінансування інноваційно активних підприємств за рахунок іноземних інвесторів. З цього можемо зробити висновок про недостатній обсяг залучення джерел фінансування інноваційних підприємств та пошук їх альтернативи у різних формах, а інноваційний потенціал наукових організацій використовується не повною мірою.

Встановлено, що розвитку інноваційної діяльності сприятиме можливість використання комп'ютерної техніки й її різноманітного програмного забезпечення в діяльності організацій та

промислових підприємств. Протягом останніх років в Україні поступово покращуються показники інноваційної діяльності підприємств, але темпи розвитку досі повільні.

Активізація інноваційної діяльності вимагає комплексного підходу. Передусім слід чітко визначити державні пріоритети інноваційної діяльності в Україні та розробити всебічний комплекс заходів по їх реалізації, який включає: фінансові стимули, підготовку фахівців, створення умов для проведення модернізації виробництва, залучення науково-дослідних структур до реалізації інноваційних проектів, значне поліпшення загального інвестиційного клімату в країні. Тобто держава має реагувати на інноваційну активність більш гнучкою стимулювальною економічною політикою.

Ситуація з 2021 року зазнала деяких змін, через певні рішення уряду. Наприклад, 11 серпня 2021 року був підписаний указ президента про створення робочої групи з питань інноваційного розвитку економіки. І це вже дає свої плоди, Наприклад:

Нещодавно анонсували запуск пілотного проекту щодо випуску програмованих електронних грошей на базі технології блокчейн. Це спільний проект ТАСкомбанку, фінтех-компанії Bitt та Stellar Development Foundation за підтримки нашого міністерства.

Наступним кроком є створення ДІІ-Бізнес, що має на меті підготувати молодих підприємців і в сучасній формі надати їм всю необхідну інформацію.

Також не можу не згадати Асоціацію «підприємств промислової автоматизації України» та їх Індустрію 4.0. Якщо коротко — це скоординована, державна ініціатива по мобілізації всіх національних ресурсів з метою прискорення технологічних змін та утримання лідерства в світовій конкуренції. Визначальний термін стосується саме технологій у виробництві, тобто — промислових секторів. Сьогодні платформа Industrie 4.0 об'єднує декілька тисяч компаній, що об'єднались навколо напрямків досліджень, інновацій, навчання тощо в сфері виробничих технологій.

2021 Асоціація «підприємств промислової автоматизації України» (АППАУ) розпочала переорієнтацію в розвитку Центрів 4.0 в сторону європейських Digital Innovation Hubs (DIH). 15 грудня 2021 проект BOWI отримав офіційний старт від Єврокомісії.

Важливо також розуміти, що контексті 4.0 ми говоримо про комплекс факторів, які рухають сучасне виробництво. Мова сьогодні йде не тільки про інше оподаткування чи умови залучення інвестицій, не тільки про технопарки, але й про зовсім інші речі, які стосуються культури інновацій, розвитку та співпраці. Україна в цьому русі лише на початку свого шляху.

В післявоєнний час характерними для економіки є криза і зміна фокусу з мілітаризації на економічний добробут країни, тому інноваційне підприємництво відіграватиме ключову роль у подоланні криз і відновленні інфраструктури міст.

Тож, які перешкоди ми маємо для швидкого розвитку інноваційного підприємництва?

- Зниження кількості промислових підприємств через військові дії;
- Труднощі в отриманні державної допомоги або субсидій для інновацій;
- Невизначений попит на інноваційні ідеї;
- Законодавчі/нормативні акти, які створюють додаткове навантаження.

Що треба зробити, щоб країні нарешті вдалося реалізувати власний потенціал? Визнати, що основою розвитку має стати підприємництво, інновативність, захищена приватна власність, створити належне державне регулювання.

Шлях України — забезпечити інноваційне економічне зростання. Для цього на першому етапі необхідно підготувати «платформ», а один з його ключових засад є інноваційне підприємництво і модернізація традиційної індустрії. Тому, якщо в післявоєнний час держава здійснить розвиток пріоритетних напрямків, це може допоїти стати Україні світовим центром розвитку культури, науки і освіти.

І зрештою ми отримаємо те, чого прагнемо — безпеку, визнання, інвестиції, доступ до ринків і технологій, залученість до світових мереж, стабільність, конкурентоспроможність та ефективність національної економіки; ріст індексу людського розвитку; зростаючий вплив на стан, структуру й ефективність національного господарства; створення нових ринків товарів чи послуг; економічне зростання; стимулювання та пріоритетність розвитку інноваційно активних підприємств ресурси для відродження інфраструктури, спроможність спільно з розвиненим світом опиратися глобальним викликам і головне — реалізації нашого потенціалу і підвищення добробуту.

Якщо Україна в післявоєнний час зможе правильно змінити пріоритети розвитку і обере влучну стратегію, споріднену з духом сьогодення, а дух сьогодення — це знання та інновації, то це призведе до позитивних тенденцій розвитку економіки і інфраструктури. Адже ми вже маємо достатньо гарне підґрунтя, залишилось лише визначити вірні пріоритети і йти до економічного зростання.

Література

1. ukrstat.gov.ua;/ Наука, технології та інновації/ Статистична інформація;
2. me.gov.ua/ Інформаційні матеріали щодо стану інноваційної діяльності;
3. Науковоаналітична доповідь / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда та ін. — К.: УкрІНТЕІ, 2020. — ст.11;
4. business.diia.gov.ua/ Сервіси та можливості;
5. appau.org.ua/Центри 4.0;
6. Андрій Длігач\стаття «Україна майбутнього — погляд з 2030 року»;
7. uifuture.org/ Україна 2022. Як не втратити свій шанс стати сильною державою.
8. Ворона А. В. Інноваційна активність підприємств як перспектива розвитку національної економіки України. Ефективна економіка. 2020, №3.

Куриленко М.Я.

**»Фінанси, банківська справа та страхування», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри
економічної теорії Колядич О.І.**

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ УКРАЇНСЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ

Війна, яку розпочала Російська Федерація, трохи більше, ніж за 2 місяці завдала економіці України чималих збитків: близько чверті населення нашої держави покинуло свої домівки та переїхало у безпечніші місця, понад 5 мільйонів українців виїхали за кордон, що значною мірою вдарило по продуктивності підприємств України, адже в один момент почався такий величезний відтік мізків і робочої сили; величезна кількість інфраструктури, цивільної та військової, була зруйнована ракетними обстрілами; деякі міста зруйновані вщент. Значно погіршився макроекономічний стан в країні.

В результаті емпіричних даних вдалося окреслити таку ситуацію, пов'язану з макроекономічним станом в Україні на нинішньому етапі:

- **ВВП.** На дев'ять найбільш постраждалих регіонів припадає 30% національного ВВП. За різними прогнозами падіння ВВП у 2022-му році становитиме від -10% до -35-40% (за умови що окуповані території не збільшаться, а активна фаза триватиме кілька місяців). Ці цифри відповідають зниженню споживання електроенергії приблизно на 35% (опубліковано ДТЕК). Джерела принаймні 70% українського ВВП залишаються більш-менш недоторканими.

- **Збитки.** Станом на 8 квітня 2022 року загальні фізичні збитки оцінювалися в 80 млрд дол. Здебільшого ця сума припадає на транспортну інфраструктуру (\$39 млрд.) та житло (\$29 млрд.).

- **Бюджет.** Дефіцит загального фонду бюджету за I квартал 2022 року становить 67,5 млрд грн (близько 2,3 млрд доларів). Але, ймовірно, він швидко погіршиться навіть у порівнянні з безрезневим рівнем. Близько 30% надходжень загального бюджету, або 32,5 млрд грн, припадало на виплату дивідендів держпідприємствами (не враховуючи 19 млрд. грн. надходжень від НБУ наприкінці лютого), це джерело вичерпано. Решта 70% надходжень, ймовірно, знизяться.

- **Міграція.** За оцінками ООН, з 24 лютого 2022 року з України виїхало 4,2 млн осіб. До цього у період з 21 по 23 лютого з Донецької та Луганської областей до РФ переїхало 113 тис осіб.

Майже 6,48 мільйона людей є переміщеними особами в Україні внаслідок війни. Ці втрати можуть призвести до дефіциту робочої сили в Україні та уповільнення темпів відновлення економіки після війни.

- **Агросектор.** Українське сільське господарство є прямою жертвою російської агресії, оскільки бойові дії часто відбуваються на українських полях та на фермах. Близько 13% території України заміновано росіянами. Існує ризик затяжної війни у Харківській, Луганській, Донецькій, Запорізькій та Херсонській областях — їхня частка виробництва пшениці становить 23%, кукурудзи — 3%, ячменю — 21%, насіння соняшника — 20%.

- **Промисловість.** Збитки промислових активів становлять \$6,7 млрд (повідомлялося про пошкодження чи руйнування близько ста промислових підприємств). Металургія втратила щонайменше 30% своїх активів. Серед найбільших втрат: «Азовсталь» та «ММК Ілліча», відповідно другий і третій за розмірами металургійні заводи України.

Головною ж проблемою, на нашу думку, є гостра нестача інвестицій! Завдяки налагодженню інструменту потужних внутрішніх й зовнішніх інвестицій можна очікувати стрімке піднесення економіки.

На цій стадії слід зберегти мінімальне втручання держави у ринкову політику, яка стимулюватиме активну кредитну політику з метою заохочення підприємців, які можуть швидко налагодити виробництво та експорт своєї продукції. На мою думку, на цьому етапі уряду потрібно взяти на озброєння інструменти, розроблені видатними монетарстами, — Мілтоном Фрідманом і Карлом Бруннером, та проводити саме монетарну політику стимулювання економіки. До переваг такої політики можна віднести:

1. Відсутність внутрішнього лагу. Внутрішній лаг- це період часу між моментом усвідомлення економічної ситуації в країні та моментом вжиття заходів щодо її поліпшення. Рішення про купівлю або продаж державних цінних паперів центральним банком приймається швидко, а оскільки ці папери в розвинених країнах, наших партнера, є високоліквідними, високонадійними та майже безризиковими, то проблем з їх продажем населенню та банкам не виникає.

2. Відсутність ефекту витіснення. На відміну від стимулюючої фіскальної політики стимулююча монетарна політика (зростання пропозиції грошей) зумовлює зниження ставки відсотка, що веде не до витіснення, а до стимулювання інвестицій та інших чутливих до зміни ставки відсотка автономних витрат та до мультиплікативного зростання випуску. Це дозволить значною мірою укріпити національну валюту та, відповідно, економіку в цілому.

3. Ефект мультиплікатора. Монетарна політика, як і фіскальна політика, має мультиплікативний ефект на економіку, при чому діють два мультиплікатори. Банківський мультиплікатор забезпечує процес депозитного розширення- мультиплікативне збільшення грошової маси, а зростання автономних витрат внаслідок зниження ставки відсотка за умов зростання пропозиції грошей мультиплікативно збільшує величину сукупного випуску.

У відновленні економіки України, поліпшенні її макроекономічного стану перевагу потрібно надати класичним інструментам монетарної політики. Доповнити проведення такої політики слід активними соціальними заходами, зокрема потрібно дозволити гнучкі трудові контракти, щоб швидко перекинути трудові ресурси туди, де вони потрібні, що буде продовженням практик воєнного часу. Вплив розподільчих бюрократій потрібно мінімізувати. Оскільки деякі райони України зруйновані майже вщент, а деякі залишаються практично не зачепленими, природнім буде перетік кадрів з одного регіону в інший з метою якнайшвидшої відбудови всього для людей, які постраждали найсильніше. Мабуть, найважливішим завданням цього етапу буде подолання дефіциту житла.

Література

1. «Гроші та економічний розвиток» (Money and economic development, 1973); — Джерело: <https://fin-resh.ru/uk/milton-fridman-biografiya-osnovnye-idei-ekonomist-milton-fridman.html> © fin-resh.ru

2. Економіка України під час війни: оперативна оцінка. — Джерело: <https://ces.org.ua/ua-economy-in-war/>

3. Історія економічних учень: Підручник / Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко, А.М. Поручник та ін., За ред. Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко. — К.: КНЕУ, 2005. — 564 с.

4. «Теоретичні засади монетарного аналізу» (1972); — Джерело: <https://fin-resn.ru/uk/milton-fridman-biografiya-osnovnye-idei-ekonomist-milton-fridman.html> © fin-resn.ru

Куруп О.А.
«Економіка агробізнесу та агротрейдинг», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
економічної теорії Соломка О.М.

МОБІЛЬНІСТЬ РОБОЧОЇ СИЛИ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

Складна політична і економічна ситуація, що склалася в Україні, руйнівню вплинула на ринок праці. За оцінками Міжнародної організації праці (МОП), з початку війни Україна втратила близько 4,8 млн. робочих місць. Мобільність робочої сили виступила одним із важливих економічних механізмів, що регулює зміну пропорцій зайнятості населення.

Метою роботи є дослідження та обґрунтування природи, змісту та особливостей впливу мобільності робочої сили на ринок праці в умовах воєнної економіки.

У дослідженні були використані загальнонаукові та спеціальні методи. Зокрема, метод аналізу та синтезу, узагальнення. Матеріалом для досліджень стали наукові праці вітчизняних та закордонних авторів.

Мобільність робочої сили є об'єктом пильної уваги численних дослідників, зокрема: Д.П. Богині, Е.М. Лібанової, О.Р. Овчиннікової, О.У. Хомри та інших. Її вивченню притаманний міждисциплінарний підхід. Тим не менш, деякі її аспекти недостатньо вивчені або носять дискусійний характер.

Як свідчать дослідження соціологічної групи «Рейтинг», станом на 6 квітня 2022 року серед українців, які мали роботу до війни, лише 29% працювали у звичному режимі, 26% працювали віддалено чи частково, 3% працювали на новій роботі, 41% не працювали взагалі (рис. 1).

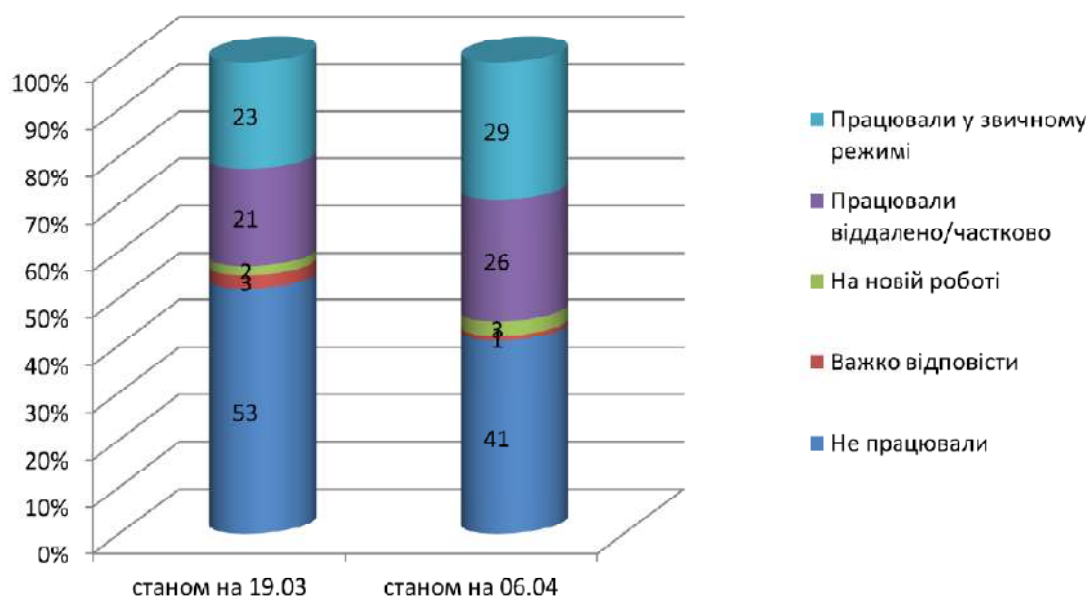

Рис.1. Розподіл респондентів за станом у трудовій сфері, % [1]

Відомо, що основні міграційні потоки рухаються у напрямку кращої якості життя, вищих доходів, якісної медицини тощо. Серед факторів мобільності робочої сили в Україні варто виділити

фактор загрози життю через військові дії. У пошуках притулку мільйони українців мігрують із районів, де ведуться активні бойові дії, до західних регіонів України та за кордон. Так, за оцінками Міжнародної організації з міграції (МОМ) за перший місяць війни, внутрішньо переміщеними особами в Україні стало 6,48 млн людей, серед яких суттєвою є частка найбільш соціально вразливих груп.

За даними Управління верховного комісара ООН у справах біженців з початку війни за кордон виїхали 6,6 млн громадян. Переважно — жінки з дітьми, значна частина — люди працездатного віку. Як свідчить досвід інших країн, частина таких людей не повернеться додому. Вимушене зростання міграційних потоків до європейських країн може стати серйозним викликом як для українських мігрантів, так і для приймаючих країн. Осідання молоді в країнах, що приймають, прискорить старіння населення в Україні і зумовить чималі виклики для вітчизняного ринку праці особливо в період повоєнного відновлення.

Для підвищення рівня зайнятості у воєнний час дуже важливим є забезпечення мобільності робочої сили: це сприятиме зміцненню її адаптивності, підвищенню конкурентоспроможності, а також ефективності використання. Щоб підтримати рівень зайнятості під час війни уряд запропонував бізнесу кілька ініціатив (перенесення бізнесу зі сходу на захід України, виплата державою роботодавцю по 6500 грн. протягом двох місяців за кожного працівника-переселенця).

Отже, ситуація на ринку праці України є досить напруженою та характеризується негативними тенденціями. В умовах воєнної економіки держава як система інститутів має формувати та безпосередньо впливати на процес мобільності робочої сили. Особливу увагу при державному регулюванні мобільності робочої сили слід приділити молодіжній політиці та розвитку малого бізнесу.

Попри суттєві прогалини внутрішнього ринку праці, його незбалансованість, величезні втрати, спричинені війною, потрібно створювати умови для розвитку внутрішньої мобільності, задоволення попиту на працю, пов'язану з подоланням наслідків руйнації економіки, відбудовою територій, підприємств, житлового фонду, використовувати гнучкі форми зайнятості.

Література

1. Мобільність робочої сили України в умовах воєнної економіки. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=9009> (дата звернення: 28.04.2022)
2. Економіка України під час війни: оперативна оцінка, квітень 2022. URL: <https://ces.org.ua/ua-economy-in-war/> (дата звернення: 11.04.2022)
3. Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого — 24 березня 2022). Моніторинг Cedos. URL: <https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/vymushena-migraciya-ta-vijna-v-ukrai%CC%88ni.docx-1.pdf>
4. Шосте загальнонаціональне опитування: адаптація українців до умов війни. Соціологічна група «Рейтинг» https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_1000_ua_032022_v_press.pdf

СТАЛИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ ЯК РУШІЙНА СИЛА ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ

Повномасштабне військове вторгнення росії завдало потужного удару по всіх ланках економічної системи України. Економіка нашої держави зіткнулась з небаченим за всю свою історію шоком: знизилася виробництво основних видів продукції; заблоковані порти, а відтак і лівова частка зовнішньої торгівлі; нищиться транспортно-логістична, соціальна, маркетингова та інженерна інфраструктури цілих регіонів.

За оцінками Мінекономіки та Київської школи економіки, станом на середину травня, загальні втрати економіки України через російське вторгнення становлять \$564—600 мільярдів. Від початку війни пошкоджено, зруйновано або захоплено щонайменше 195 заводів і підприємств. Прямі втрати підприємств (активів, складів) від війни вже складають майже \$10 мільярдів [1].

Ситуація потребує розуміння, як можна не тільки відбудувати економіку після війни, а й розпочати реконструкцію, котра б перетворила Україну на економічно потужну державу.

Метою даної статті є обґрунтувати важливість сталого розвитку на рівні підприємств та його значення для відродження економіки України, розробити рекомендації щодо реалізації відповідального підходу до ведення бізнесу.

Особливу роль у відродженні вітчизняної економіки може зіграти український бізнес. Більшу частину соціального прогресу минулого ми зобов'язані підприємництву та здатності створювати багатство, ризикуючи та запроваджуючи інноваційні бізнес-моделі.

Інтеграція України у високотехнологічне європейське конкурентне середовище визначає необхідність інтенсивного забезпечення сталості функціонування вітчизняних підприємств. В умовах повоєнної ситуації в країні пошук механізмів забезпечення сталого розвитку підприємств України, спрямованих на суттєве зростання інноваційної активності, концентрацію ресурсів на провідних напрямках науково-технічного прогресу, інтелектуалізацію основних факторів виробництва, формування нових виробничо-економічних систем, які здатні на інноваційній основі забезпечувати приріст ВВП та нову якість життя населення, набуває все більшої актуальності.

У процесі дослідження використовувались загальнонаукові (аналіз і синтез, аналогія і порівняння, узагальнення) та спеціальні (попередньої обробки та представлення даних) методи.

Питанням сталого розвитку економічних систем та можливостями його досягнення присвячено багато наукових праць вітчизняних та іноземних вчених, таких як: О. Г. Білоус, З. М. Бурик, В. Г. Герасимчук, Б. М. Данилишин, Х. Е. Дейлі, К. Кларк, Д. Х. Медоус, М. А. Хвесик, В. С. Пономаренко, І. І. Смачило, О. В. Шубравська.

У 2015 році ООН сформулювала 17 цілей розвитку на період до 2030 року (ЦСР або SDG — Sustainable Development Goals), які стосуються зменшення нерівності, розв'язання проблем у соціальній, екологічній та інших сферах [2]. Вирішити їх можна тільки спільними зусиллями всього людства, та бізнесу у тому числі. Сьогодні під впливом діяльності компаній-лідерів, інвесторів, покупців і держави навіть ті компанії, які завжди були далекі від цілей і задач сталого розвитку, почали впроваджувати їх у свою стратегію і ставати більш відповідальними.

Економічне обґрунтування ЦСР дуже вагоме. Доповідь про співпрацю з метою розвитку вказує на те, що інвестиції у сталий розвиток — це розумні інвестиції. Підприємства, які вводять сталість у свої бізнес-моделі, є прибутковими та успішними, а також мають позитивну віддачу від інвестицій, таку як: скорочення ризиків, диверсифікація ринків та портфелів, збільшення доходу, скорочення вартості та підвищення цінності продукції.

Інвестори не лише вибирають сталі компанії (рис. 1), але й готові інвестувати у «зелені» проекти. Наприклад, одна з найбільших у світі керуючих компаній BlackRock загрожує позбутися від акцій тих фірм, які не готуватимуться до «зеленого» переходу [3].

Згідно з останніми даними Refinitiv Lipper, станом на 2021 рік у фонди, орієнтовані на ESG, по всьому світу було вкладено рекордну кількість доларів — 649 мільярдів порівняно з 542 мільярдами доларів та 285 мільярдами доларів, що надійшли до цих фондів у 2020 та 2019 роках відповідно [6].

За даними Інституту сталих інвестицій, підтримка соціальних та екологічних проектів на зборах акціонерів компаній США зросла до 32% у 2021 році з 27% у 2020 році та з 21% у 2017 році.

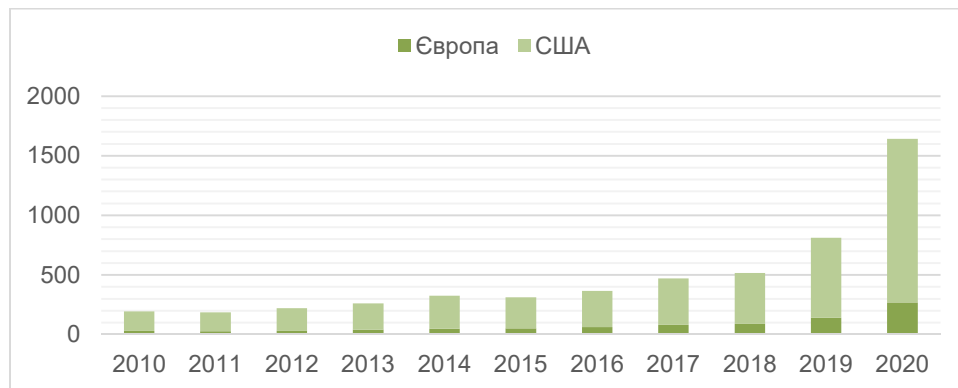

Рис. 1. Активи фондів сталого інвестування у 2010–2020 роках (млрд доларів)

Джерело: розроблено автором за даними UNCTAD.

Споживачі впевнені, що компанії мають брати участь у вирішенні соціальних та екологічних проблем, з якими зіштовхнулося людство. Це впливає на їх споживчі звички. Як пише Harvard Business Review, посилаючись на дослідження бізнес-школи Stern при Нью-Йоркському університеті, з 2013 по 2018 р. продажі «етичних» товарів зростали в п'ять разів швидше продажів звичайних [5].

Навіть під час пандемії коронавірусу в 2020 році фонди, орієнтовані на ESG, показали більше зростання, ніж ринок загалом: за даними американської аналітичної компанії Morningstar, у 2020 році 75% відповідальних інвестиційних фондів перевершили своїх колег за прибутковістю [8].

Великі міжнародні гравці, які впроваджують сталий розвиток, вже давно демонструють позитивний вплив ЦСР на фінансові результати. Наприклад, хімічний концерн DuPont звітував, що при інвестиціях у розробку екологічних товарів у розмірі \$879 млн отримав дохід від них у розмірі \$11,8 млрд. Компанія Unilever скоротила витрати на \$1,5 млрд за допомогою сталих ланцюжків постачання з 2008 по 2020 рр. За словами гендиректора компанії Алана Джоула, інвестиції у сталий розвиток призводять до довгострокової вигоди [7].

Отже, впровадження програм сталого розвитку надає підприємству ряд економічних, соціальних та екологічних переваг: покращення соціальної репутації підприємства; нові ринкові можливості; ріст інвестиційної привабливості підприємства; підвищення ефективної діяльності в області сталого розвитку; інноваційний підхід до розробки товарів та послуг; мінімізація ризиків в області сталого розвитку; ріст ефективності розподілення ресурсів та скорочення витрат [4].

Аналізуючи стратегії сталого розвитку лідерів ринку, що практикують відповідальні підходи до ведення своєї діяльності, можна виділити такі кроки до запровадження сталого розвитку:

Крок 1. Визначити, що означає сталість для кожної області в компанії: від інвестиційних рішень, розробки нових продуктів чи послуг до зміни практики закупівель.

Крок 2. Розпочати взаємодію із зацікавленими сторонами, щоб чітко розуміти, які особливості бізнесу, галузі та ринку діяльності перебувають у центрі їхньої уваги.

Крок 3. Необхідно встановити цілі та зобов'язання сталого розвитку. Після визначення ключових екологічних, соціальних та управлінських проблем та визначення методів взаємодії з кожною групою зацікавлених сторін, зусилля мають бути зосереджені на зниженні ризиків та використанні можливостей для вирішення цих проблем з акцентом на сталі методи роботи.

Крок 4. Визначити та впровадити системи та процеси в рамках стратегії сталого розвитку.

Крок 5. Відстежувати процеси сталого розвитку в компанії та повідомляти про досягнуті результати. Усі публічні заяви мають супроводжуватися реальними фактами та цифрами.

Занепад економіки після війни потребує від України пошуку шляхів підвищення конкурентоспроможності національної економіки, формування у країні потужного інноваційного та науково-технічного потенціалу. Реалізація запропонованого механізму забезпечення сталого розвитку підприємств допоможе вирішити цю вкрай гостру проблему, сприятиме підвищенню росту інвестиційної привабливості підприємств та відкриє нові ринкові можливості для українського бізнесу.

Література

1. Загальні втрати економіки, понесені в ході війни. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zadokumentovanih-zbitkiv-infrastrukturi-skladaye-ponad-94-mlrd/>
2. Цілі сталого розвитку. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://globalcompact.org.ua/pro-nas/tsili-stijkogo-rozvytku/>
3. BlackRock, Larry Fink's 2021 letter to CEOs. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://www.blackrock.com/corporate/investor-relations/larry-fink-ceo-letter>
4. Реализация стратегии устойчивого развития: вызовы и возможности. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://www.pwc.ru/ru/events/2015/assets/sus-event-presentation.pdf>
5. Harvard Business Review, Research: Actually, Consumers Do Buy Sustainable Products
6. Analysis: How 2021 became the year of ESG investing. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://www.reuters.com/markets/us/how-2021-became-year-esg-investing-2021-12-23/>
7. SupplyChainDive, Unilever finds short-term sustainability costs lead to long-term savings. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://www.supplychaindive.com/news/unilever-supplier-sustainability-costs-savings/595388/>
8. Sustainable Equity Funds Outperform Traditional Peers in 2020. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://www.morningstar.com/articles/1017056/sustainable-equity-funds-outperform-traditional-peers-in-2020>

Оніщенко Б. В.

*«Економічна аналітика», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри
економічної теорії Феценко. В.М.*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ В КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Питання децентралізації управління дуже важливі як в теоретичному, так і в практичному форматі післявоєнної відбудови економіки України.

Отже, децентралізація як політичний та фінансовий процес — це передача владних повноважень та фінансових ресурсів від центральної державної влади якнайближче до людей — органам місцевого самоврядування. В першу чергу, мається на увазі передача відповідальності та можливостей впливу на власне становище на місцях. Також одним з методів передачі фінансових ресурсів є збільшення частки залишених податкових зборів на місцях, тобто, відповідно, зменшення частки стягнених податків, які спрямовуються у центр.

Основною метою децентралізації є зростання громадянської свідомості мешканців місцевих громад. По-перше, це відбувається через усвідомлення своєї відповідальності, розуміння того, що ситуацію контролю за своїм та суспільним становищем можна брати у свої руки або ж прагнути до цього. По-друге, оскільки найближчими до людей є органи місцевого самоврядування, то саме до органів місцевої влади простіше апелювати щодо якості життя у громаді: стан доріг, медицини, освіти, тощо. Тобто, між надавачами та споживачами суспільних благ менша відстань, ніж за

умов централізації влади. Така демократизація спричиняє посилення контролю за фінансами з боку громадян і, відповідно, оптимізує місцевий бюджет.

На мою особисту думку, процес децентралізації щільно пов'язаний з процесом звільнення людини від втручання держави у її справи. Тобто йдеться про позбавлення залежності кожної окремої громади і, відповідно, кожного окремого громадянина, від влади центральних чиновників, які за умов централізації ставлять у залежність від себе кожну окрему громаду, кожного окремого громадянина, при цьому мало опікуються особисто проблемами як громадянина, так і громади загалом.

Через меншу контрольованість громад з боку центру, негативним наслідком децентралізації визнається існування зловживань повноваженнями представниками місцевого самоврядування, поєднане з байдужістю членів громади або неспроможністю громади запобігти цим процесам. Під зловживанням повноваженнями в основному розуміється корупція в усіх її різновидах. До методів вирішення цього питання зазвичай пропонують освітню діяльність, метою якої є донести людям їхні права та повноваження щодо контролю за бюджетом громади та всіма можливими, відповідно до законодавства, політичними рішеннями громади. Враховуючи очевидний спротив з боку потенційно корумпованого керівництва громад, освітньої діяльності явно замало. Тому для вирішення питання поряд з освітньою діяльністю необхідна справна та дієва робота судів.

Іншою суміжною проблемою децентралізації є питання її меж. Для усвідомлення цього варто розуміти необхідності центру (у цьому контексті — країни загалом) та регіонів. Тобто, якщо та чи інша компетенція є інтересом громади (або є такою у більшій мірі) — то це має бути компетенцією громади. Якщо компетенція є інтересом багатьох (або всіх у країні) громад одночасно, то це має бути компетенцією центру. Наприклад, зрозуміло, що питання облаштування музею в певній громаді є місцевою необхідністю і його вирішення знаходиться в межах компетенцій даної громади. Натомість, наприклад, траса Київ-Одеса, мости та дорога якої, теоретично, корисні кожній окремій громаді, які знаходяться на шляху цієї траси, то, відповідно, цим питанням мають займатися центральні органи.

Це ж стосується проблеми стандартизації. На мою думку, зокрема, організація системи освіти та медицини, органів поліції тощо на певному спільному стандарті в усіх регіонах України мають більшу користь, ніж окремі різні стандарти цих органів у кожній місцевій громаді.

Також варто розв'язати будь-які страхи щодо можливого сепаратизму у зв'язку з децентралізацією. Вже не один раз перевірено, що регіони навпаки ставали опорою державного суверенітету України, а отже надання більших повноважень регіонам, навпаки, збільшить український суверенітет.

По-друге, враховуючи масштаби пошкодження властності регіонів та громад, у якості після-воєнної відбудови доцільним буде розширення фінансової самостійності громад, що дасть змогу збільшити можливості з фінансування відбудовування місцевої інфраструктури, житлового фонду тощо.

Кажучи про конкретні кроки варто зауважити, що вже зроблено. З 2014 року до сьогодні сформована серйозна законодавча база, зокрема, закони «Про добровільне об'єднання територіальних громад», зміни у бюджетний та податковий кодекси. Чітко визначено поняття «Громада», збільшено місцеві бюджети на 206,4 млрд. грн с 2014 по 2019 (однак ці темпи, враховуючи інфляцію, я вважаю недостатніми), створено 1469 територіальних громад.

Кроком назад та водночас вперед вважаю Постанову №3650 «Про утворення та ліквідацію районів» Верховної Ради України від 17 липня 2020 року. Замість 490 стало 139 районів, проте розширено права територіальних громад. Проводиться освітня робота з керівниками ОТГ з питань управління. Для продовження та розвитку цієї реформи необхідна подальша законодавча, освітня та фінансова робота, а саме:

- Закон про засади адміністративно-територіального устрою України;
- закон про Службу в органах місцевого самоврядування;
- закони щодо державного нагляду за законністю рішень органів місцевого самоврядування;
- закон про місцевий референдум;
- розвиток освітніх платформ по донесенню суті реформи децентралізації до громад;
- зменшення податкового навантаження та стягування податків з громад у центр.

Отже, децентралізація управлінських процесів сьогодні надзвичайно важлива. Зазначені вище кроки по її втіленню повністю підтримуються суспільством, проте варто наголосити на неефективності цієї реформи без проведення паралельно реформи судової системи та освітньо-комунікативної роботи з населенням українських громад.

Література

- <https://decentralization.gov.ua/about> та відповідна бібліотека
- http://irbis.kneu.edu.ua/cgi-bin/ecgi64/cgiirbis_64.exe?LNG=&C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Z21ID=1883153090517535215&Image_file_name=CONF_EL%5CModern_upravlin_natsional_ekonom_16.pdf
- http://irbis.kneu.edu.ua/cgi-bin/ecgi64/cgiirbis_64.exe?LNG=&C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Z21ID=1883153090517535215&Image_file_name=CONF_EL%5Ckorpor_finan_probl_persp_innov_rozv_16.pdf

Федорук Є.А.

*«Економіка підприємства», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри
економічної теорії Кириленко В.І.*

РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ВІДРОДЖЕННЯ

В перебігу нових реалій, пов'язаних з агресією Росії в Україну, особливо актуальним постає проблема ринку праці в Україні. Війна нанесла величезних збитків українській економіці та залишила мільйони людей без роботи. Кількість робочих місць зменшилася, а кількість безробітних — безпрецедентно зросла. багато підприємств не працюють, безліч людей виїхали за межі свого населеного пункту чи взагалі держави і тепер гостро потребують роботи, адже державна допомога переселенцям не може перекрити всіх потреб.

Згідно з новим звітом Міжнародної організації праці (МОП), з початку російської агресії в Україні було втрачено близько 4,8 мільйона робочих місць. За оцінками дослідження, якщо бойові дії загостряться, втрати робочих місць зростуть до 7 мільйонів. Однак, якщо вони припиняться, можливе швидке відновлення з поверненням 3,4 мільйона робочих місць.

Також у організації наголошують, що криза в Україні може призвести до перебоїв у роботі в сусідніх країнах, головним чином в Угорщині, Молдові, Польщі, Румунії та Словаччині. Якщо руйнівна війна продовжиться, українські біженці будуть змушені залишатися у вигнанні довше, що чинитиме додатковий тиск на ринок праці та системи соціального захисту в цих сусідніх європейських державах та збільшить там рівень безробіття.

Особливість ринку праці полягає в тому, що він охоплює не тільки сферу обігу товару «робоча сила», а й сферу виробництва, де найманий працівник працює. Відносини, що тут виникають, зачіпають важливі соціально-економічні проблеми, а тому потребують особливої уваги з боку держави.

У ринковій економіці ринок праці охоплює всіх здатних працювати: як зайнятих, так і не зайнятих найманою працею. Серед незайнятих розрізняють такі групи працездатних людей:

- особи, що не працюють, але бажають працювати й шукають роботу (безробітні, які мають відповідний статус; особи, які мають вперше приступити до трудової діяльності; особи, які шукають зайняття після перерви в роботі);
- особи, котрі хоча і мають роботу, проте не задоволені нею і шукають друге місце основної або додаткової роботи;
- особи, які зайняті, проте явно ризикують утратити роботу і тому шукають друге місце роботи.

Указані категорії людей і визначають пропозицію праці на ринку праці.

Важливою умовою формування й функціонування ринку праці є відповідність працівника вимогам робочого місця, а запропонованого місця — інтересам працівника.

Ринок робочих місць як складова ринку праці, що відображає потребу у робочій силі, передусім характеризується кількістю вакансій на підприємствах і в організаціях. При цьому беруть до

уваги вакансії як тих підприємств і організацій, які вже функціонують, так і тих, що тільки вводяться в дію. Крім того, враховуються і ті робочі місця, на яких працівники не задовольняють роботодавця, і тому він шукає їм заміну.

Необхідними умовами функціонування ринку праці є також організація єдиної, замкненої по території країни й ефективно діючої системи бірж праці; широкомасштабна система професійної орієнтації, професійного навчання, підвищення кваліфікації і перепідготовки; наявність у територіальних органів виконавчої влади необхідних фінансових і матеріальних коштів, достатніх для організації ефективної роботи системи працевлаштування, організації громадських робіт, стимулювання зайнятості; соціальна підтримка громадян, включаючи безробітних і членів сімей, які перебувають на їхньому утриманні, та ін.

Війна внесла суттєві зміни у функціонування вітчизняного ринку праці. Втрачено десятки тисяч кілометрів автомобільних і залізничних шляхів, зруйновано чи виведено з ладу 350 мостів і мостових переходів. Такий стан справ спричинив повне чи часткове припинення діяльності підприємств, значні проблеми в організації роботи бізнесу та логістиці, зниження споживчого попиту.

За час війни відбулася галузева трансформація як один із способів забезпечення стійкості функціонування економіки: 16 % досліджених підприємств повністю або частково трансформувалися, 21 % перебувають у процесі галузевої трансформації, 16 % долучилися до процесу трансформації.

Через складну ситуацію, що склалась у сфері зайнятості України, та значний вплив працездатного населення з ринку праці, зокрема до лав Збройних сил України, сил територіальної оборони, волонтерських організацій, зростає потреба в максимально раціональному використанні робочої сили та забезпеченні сприятливого рівня адаптивності працездатного населення до змін на ринку праці, а це потребує виважених державних рішень.

На підтримку українського бізнесу та працездатного населення у воєнний період державою вжито важливих заходів, зокрема ухвалено: Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2136-IX; постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання оплати праці працівників державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, що фінансуються або дотуються з бюджету, в умовах воєнного стану» від 07.03.2022 р. № 221, «Деякі питання реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу, нарахування та виплати допомоги по безробіттю на період дії воєнного стану» від 19.03.2022 р. № 334. Важливим є ухвалення Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні» від 20.03.2022 р. № 331, що сприяє забезпеченню роботою максимальної кількості громадян у регіонах, де немає активних бойових дій, створенню нових секторальних і географічних векторів працевлаштування в Україні.

Крім цього, роботодавцям надано додаткові економічні стимули для працевлаштування внутрішньо переміщених осіб (ВПО) — вони можуть отримувати допомогу на виплату зарплати таким особам у розмірі 6500 гривень.

Важливою ініціативою стало створення програми релокації бізнесу, тобто переміщення підприємств із зон бойових дій на більш безпечні території, зокрема, захід України.

Станом на кінець травня 601 підприємство, які взяли участь в програмі релокації, завершили переїзд з областей, де тривають обстріли. З них 390 вже відновили роботу на нових майданчиках у західних регіонах України, ще 87 підприємств знаходяться на різних стадіях транспортування.

Також наприкінці травня Державна служба зайнятості за участі Міністерства економіки підписала договір про співпрацю та інформаційну взаємодію з найбільшими сайтами з працевлаштування. Результатом цього співробітництва стане створення єдиної бази з вакансіями.

Наповнення бази здійснюватиметься силами Державної служби зайнятості та агенцій з пошуку роботи. Оновлення ресурсу буде відбуватися у режимі реального часу.

Значна частка українців висловлюють бажання щодо власного професійного розвитку в повоєнний період. Отримання нових знань загалом є дуже актуальним напрямом планів, адже в період відновлення країни відбудуться відчутні зміни в професійній структурі попиту на працю. Українці готові долучитися до відбудови країни. Плани про відбудову України об'єднують українців, більшість посідає консолідовану, проактивну позицію.

В Україні зростає попит на будівельні професії, робітників комунальних підприємств та водіїв. Також багато вакансій у переробній промисловості. Крім того, починає оживати галузь торгівлі. Однак, загалом ситуація на національному ринку праці залишається складною. Як розповіла Жовтяк, якщо взяти за основу базу Державного центру зайнятості, то кількість вакансій зменшилася втричі, порівняно з аналогічними датами минулого року. Вона зазначила, що на сьогодні кількість вакансій в базі Центру зайнятості складає 22 тисячі. Найбільше робочих місць зараз у Дніпропетровській, Харківській та Львівській областях, а також у Києві.

Підвищення рівня зайнятості у воєнний час і період економічного відновлення країни вимагає забезпечення мобільності робочої сили: це сприятиме зміцненню її адаптивності, підвищенню конкурентоспроможності, а також ефективності використання.

Література

1. https://ru.osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/19087/
2. <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/rynok-pratsi-ukrayiny-v-umovakh-voyennoho-stanu-deyaki-analitychni-otsinky>

Фесенко І.О.

*«Економічна аналітика», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник – к.е.н., професор кафедри економічної теорії Ткаченко О.В.

БЮДЖЕТ УКРАЇНИ: ВІД БЮДЖЕТУ РОЗВИТКУ ДО БЮДЖЕТУ ВІЙНИ

Бюджет як категорія теорії державного управління має велике значення для фінансової стабілізації економіки країни. За його допомогою держава упорядковує внутрішні та оптимізує зовнішні економічні ресурси, формує умови розширеного відтворення фінансових ресурсів у всіх сферах економіки.

Державний бюджет України 2022 року, за прогнозами Міністерства фінансів, повинен був стати інвестиціями в людину, країну та їх майбутнє. Цей бюджет можна назвати бюджетом розвитку, оскільки найбільшу увагу у фінансуванні приділено питанням соціального напрямку. До Державного бюджету України 2022 рік було закладено: доходи у сумі 1 323 923 761,5 тис. грн (у тому числі доходи загального фонду — у сумі 1 182 907 265,5 тис. грн та доходи спеціального фонду — у сумі 141 016 496 тис. грн); витрати на суму 1 499 469 883,7 тис. грн (у тому числі витрати загального фонду — у сумі 1 345 921 899,5 тис. грн та витрати спеціального фонду — у сумі 153 547 984,2 тис. грн).

Серед пріоритетних напрямків державних видатків було визначено освітню сферу, в яку було заплановано спрямувати 108 млрд. грн., що на 8,4% більше ніж у 2021 році. Витрати на фінансування галузі культури передбачалися в обсязі 11,8 млрд. грн.; на розвиток вітчизняного спорту — 4,2 млрд. грн. На пенсійне забезпечення планувалися витрати в обсязі 200,6 млрд. грн, соціальну допомогу — 66,6 млрд. грн, пільги та субсидії — 41,4 млрд. грн, на індексацію пенсій з 1 березня 2022 року — 28,2 млрд. грн.

Проте вже понад чотири місяці війна завдає не лише значних людських втрат, а й збитків українській економіці. Потерпає бізнес, 17% якого призупинило свою діяльність, а 30% — частково втратило активність порівняно з довоєнним періодом. Зменшуються податкові надходження, зокрема втрати податкової склали 25-30%, митниці — 73% планових показників. Страждає ВВП — за розрахунками НБУ, Міністерства економіки, а також Світового банку його падіння складе у 2022 році складе від 20-25% за оптимістичним сценарієм до 44-45% за песимістичним.

Режим роботи державних фінансів в умовах воєнного стану кардинально відрізняється від звичайного. У мирний час Україна жила за законом про держбюджет. Щоб змінити суму видат-

ків чи доходів, доводилося вносити зміни в закон. На це йшли дні, а інколи місяці. У воєнний час для перерозподілу коштів у бюджеті рішення парламенту не потрібні. Бюджетний кодекс надає уряду право на власний розсуд розпоряджатися коштами, спрямовуючи їх на найбільш необхідні потреби.

В умовах обмеженості ресурсів влада обережно ставиться до видатків. Ще на початку воєнного стану було прийнято урядову постанову, де вказано, які видатки бюджету є першочерговими. Такими витрати визнано пенсії та військові витрати, правоохоронні органи, сектор безпеки й оборони. Наступними за пріоритетами є соцвиплати, заробітна плата медикам, освітянам, бюджетній сфері, частково на відновлення критичної інфраструктури. В цілому видатки державного бюджету скорочено до 180 млрд. грн., при цьому майже повністю скорочено капітальні видатки (72 млрд.), видатки на соціальний захист скорочено на 22 млрд. (Рис.1).

Лева частка видатків держбюджету спрямовується на армію. Сумарний військовий бюджет складає $\frac{3}{4}$ всього бюджету України і передбачає витрати на утримання: Ради національної безпеки і оборони (388 млн. грн.), Міністерства оборони (133 млрд.грн.); МВС (99 млрд.грн.); Служби безпеки (16 млрд.грн.); Служби зовнішньої розвідки (4,5 млрд.грн.).

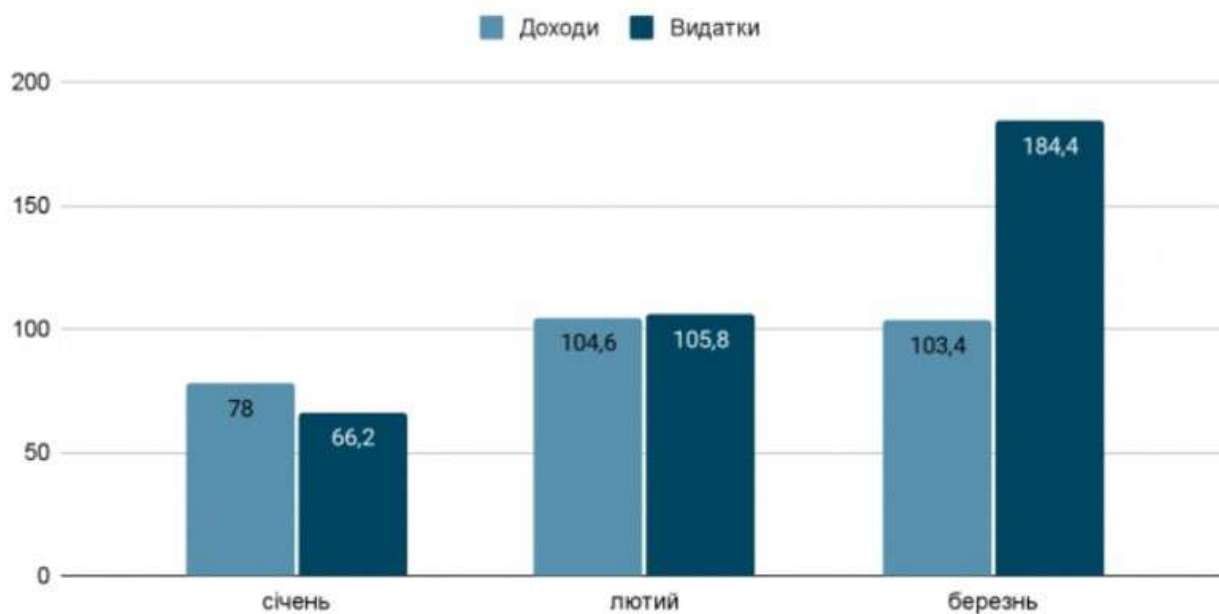

Рис. 1.1 Доходи та видатки за січень-лютий 2022 року, млрд. грн

Головне питання та виклик для України в теперішніх умовах — як протриматись у стані війни так довго. Особливо критично воно постає для економіки, де виникають три головних виклики: безробіття, порушення логістичних ланцюгів, відсутність прямих інвестицій.

Уряд України продовжує виконувати свої зобов'язання не тільки перед населенням, але й навіть має наміри у 2022 році робити виплати за міжнародними позиками. В той же час порушено один з основних принципів бюджетної системи — принцип збалансованості, витрати бюджету значно переважають доходи. За рахунок податків нині акумулюється 54-56 млрд.грн., що покриває лише 1/3 потреб щодо видатків, дефіцит бюджету щомісяця становить 5 млрд. Це ставить стабільність фінансової системи України в пряму залежність від міжнародної фінансової допомоги. Подальша здатність держави фінансувати оборону та інші сфери залежатиме від швидкості відновлення економіки. Складно передбачити, скільки підприємств невдовзі відновлять роботу, адже війна триває. Російські терористичні війська продовжують обстрілювати українські міста — навіть ті, які розташовані далеко від лінії зіткнення.

Влада розуміє роль економіки в протидії агресору, тому спростила податкові та митні правила на час війни. В уряді запевняють, що зможуть вчасно та в повному обсязі платити кредиторам. Так, попри початок активних військових дій, Мінфін 1 березня виплатив 292 млн дол купона за єврооблігаціями. «Для нас важлива довіра іноземних кредиторів. Ми хочемо позичати гроші, отримувати гранти, мати стабільні зв'язки з нашими закордонними партнерами, тому ми маємо

бути відповідальними», — пояснив прем'єр-міністр Денис Шмигаль. Саме завдяки відповідальності уряду перед кредиторами Україна чи не вперше в історії має вищі кредитні рейтинги, ніж терористична Росія. Остання не раз натякала, що може допустити дефолт, щоб «помститися» Заходу, який заблокував значну частину її золотовалютних резервів. У майбутньому відповідальність перед кредиторами дозволить Україні залучати достатньо коштів для повоєнної відбудови. Наразі ж хороший борговий імідж дозволяє отримувати від західних партнерів необхідні кошти для функціонування видатків держави в умовах війни. З початку війни в Україну вже надійшло понад 6 млрд. дол. зовнішньої допомоги у вигляді грантів та кредитів і вона увесь час зростає.

Література

1. <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2022/04/6/685303/#:~:text=%D0%92%D1%96%D0%B4%20%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%81%D1%88%D1%82%D0%B0%D0%B1%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8,%D0%A1%D0%A8%D0%90>.
2. https://www.president.gov.ua/ru/news/volodimir-zelenskij-pidpisav-zakon-pro-derzhavnij-byudzheth-71993#:~:text=%D0%A1%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%BE%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%83%2C%20%D0%B4%D0%BE%D1%85%D0%BE%D0%B4%D1%8B%20%D0%B3%D0%BE%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B1%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82%D0%B0,%2C%20%D1%87%D0%B5%D0%BC%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%83%D1%89%D0%B8%D0%B9%20%D0%B3%D0%BE%D0%B4).
3. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text>

ПЛАТФОРМА 2 НАУКОВІ БАРВИ

СЕКЦІЯ 1 СУЧАСНІ ДРАЙВЕРИ БІЗНЕС-ЕКОНОМІКИ

Андрікевич В.О.
*Економіка підприємства,
4 курс ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н, доцент
кафедри бізнес-економіки та підприємництва Теплюк М.А.*

ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність цієї теми полягає в тому, що майже всі компанії хочуть отримувати максимальний прибуток та користь від свого підприємства, тому потрібно завжди моніторити різноманітні цікаві та ефективні способи мотивації персоналу, так як персонал — це найцінніший ресурс підприємства, і чим більше у нього вкладати та приділяти уваги, тим більша буде результативність та прибутковість компанії. Розуміння основних принципів, які спонукають співробітників до діяльності для досягнення цілей організації, дає сучасному керівникові потужний інструмент управління підприємством. Успіх від цього багато в чому залежатиме саме від ефективності збалансованості мотиваційних програм. [6]

Щодо України, то мотивація персоналу на даний момент розвинена не на найкращому рівні. Наша країна має доволі потужний інтелектуальний та кадровий потенціал, але більшість компаній не ефективно використовують інструменти мотивації для своїх підлеглих.

Метою даної роботи є обґрунтування основних теоретико-методичних засад щодо мотивації персоналу; порівняння мотивації праці із зарубіжним досвідом та розробити на цій основі висновки та можливі ідеї для використання у нашій країні; яким чином мотивація персоналу підприємства впливає на конкурентоспроможність.

Вивченню теоретичних і практичних проблем еволюції мотивації праці, мотивації та самомотивації праці, теорій і класифікації мотивації праці присвячено ряд наукових праць, зокрема таких авторів, як У. Петті, А. Сміт, Ф. Тейлор, Г. Гант, Ф. Гілберт, М. Фоллет, Г. Емерсон, О. Шелдон, Д. Рікардо, Ш. Фур'є, Р. Оукен, Е. Мейо, А. Файоль, Ф. Ротлісберг, Ч. Барнард, О. Гастева, П. Керженцева, П. Єсманського, М. Вітке, І. Шпильрейна, К. Кекчеєва, Девід Мак-Клелланд, Г. Цеховський, І. В. Вернадський, Т. Шульц та ін.[1]

На нашу думку, мотивація персоналу — це спонукання працівників на високоефективну роботу, з винагородою для них зі задоволенням таких потреб як: фінансових, моральних, тощо. Але ми вважаємо, найбільшою винагородою, є відчуття поважності. Коли людина відчуває, що вона потрібна комусь й дуже важлива, тоді вона намагається робити все за для хорошого результату й досягнення всіх цілей підприємства. [2]

Звичайно, матеріальна форма мотивації являється найпривабливішою для працівників. Можна сказати, що це всі фінансові стимули, які використовує компанія — заробітна плата, премії, бонуси, путівки та будь-які інші грошові заохочення, страхування життя і здоров'я, матеріальна допомога. Також, сюди слід віднести штрафи та утримання. На нашу думку, вони теж відіграють важливу роль у мотивації, так як вони допомагають уникнути працівнику неуспіхів. Але слід робити такі умови, щоб до штрафних санкцій доводилось вдаватись якомога рідше.

Коли персонал добре мотивований у нього з'являється бажання виконувати ще більше та складнішу роботу, а це грає вагомий роль для конкурентоспроможності підприємства. У результаті ефективність підприємства буде зростати, кількість задоволених споживачів буде примножу-

ватись і підприємство буде виходити на більший дохід та з'явиться можливість розширитися та завойовувати нові частки ринку.

Формування системи мотивації персоналу є важливою частиною системи управління персоналом та менеджменту загалом. На кожному підприємстві формується і використовується власна система мотивації, яка відображає корпоративну культуру, цілі підприємства, умови діяльності підприємства, а обґрунтована система мотивації є одним з основних факторів конкурентоспроможності, що дає змогу стимулювати, розвивати персонал, підвищувати ефективність його діяльності та на основі цього досягати поставлених перед підприємством цілей.

Під системою мотивації розуміють комплекс заходів, що заохочують персонал підприємства до ефективної праці для досягнення мети підприємства. Система мотивації включає в себе два напрямки. Перший напрям — це створення благоприємних умов праці, престиж роботи, нормальний психологічний клімат в колективі та можливість розвитку працівника. Другий — це система безпосереднього впливу на виробничу поведінку працівника. До цієї групи відносяться різні види матеріального і нематеріального заохочення працівників.

Система мотивації персоналу повинна включати в себе такі елементи: заробітна плата, соціальні гарантії, участь працівників у власності підприємства, участь працівників в управлінні підприємством, участь працівників у розподілі прибутку, ротація персоналу, особисте та публічне визнання, соціально-психологічний клімат в колективі.

Побудова системи мотивації персоналу повинна ґрунтуватись на наступних принципах: комплексність (при формуванні системи мотивації потрібно брати до уваги сукупність організаційних, технічних, матеріальних, соціальних факторів); системність (передбачає усунення протиріч між елементами чи факторами системи мотивації); регламентація (встановлення певного порядку в мотивації персоналу у вигляді інструкцій, правил, нормативів та контролі за їх виконанням); цілеспрямована творчість (система мотивації повинна стимулювати розвиток і виявлення творчості у працівників); орієнтація на результат; простота і зрозумілість (усі працівники повинні розуміти структуру системи мотивації та усвідомлювати, яких показників діяльності вони повинні досягти, щоб отримати винагороду); відкритість і об'єктивність (працівники повинні бути проінформовані про систему мотивації).

На нашу думку, формування ефективної моделі мотивації персоналу має будуватися на світовому досвіді, методи які можуть бути застосовані на наших українських підприємствах. Можна розглянути особливості формування зарубіжних систем мотивації на прикладі таких країн, як Японія, США, Франція, Великобританія.

Таблиця 1

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗАРУБІЖНИХ СИСТЕМ МОТИВАЦІЇ [4;5]

Країна	Основні фактори мотивація праці	Особливості мотивації праці
Японія	Майстерність, вік, стаж, результативність праці	Довічний найм; одноразова допомога при виході на пенсію
США	Заохочення підприємницької активності, якість роботи, висока кваліфікація	Поєднання елементів відрядної і погодинної систем; участь в прибутку; технологічні надбавки; премії за безаварійну роботу, тривалу експлуатацію обладнання та інструменту; дотримання технологічної дисципліни; система подвійних ставок
Франція	Кваліфікація, якість роботи, кількість раціоналізаторських пропозицій, рівень мобілізації	Індивідуалізація оплати праці; бальна оцінка праці працівника з професійної майстерності, продуктивності праці, якості роботи, дотримання правил техніки безпеки, етики виробництва; ініціативність; додаткові винагороди (виховання дітей, надання автомобіля, забезпечення по старості)
Великобританія	Дохід	Участь в прибутках; пайова участь в капіталі; трудове пайову участь; чисто трудову участь

Висновок. Мотивація персоналу — це найактуальніша тема для керівників організацій та самих працівників. За допомогою мотивації керівники спонукають свій найважливіший

ресурс — працівників до ефективної праці та досягнення конкретних поставлених цілей. Добре продумана система мотивації персоналу буде рушійною силою для його розвитку та ефективного функціонування самого підприємства, що забезпечить йому належну конкурентоспроможність та місце на ринку [3].

Література

1. Климчук А.О., Михайлов А.М. Мотивація та стимулювання персоналу в ефективному управлінні підприємством та підвищенні інноваційної діяльності, Маркетинг і менеджмент інновацій, 2018, № 1, ст.218
2. С.О. Гайдученко. Мотивація персоналу: тексти лекцій. Харків: ХНУМГ, 2017, 110 с.
3. 15 найкращих порад і переваг щодо мотивації співробітників. *Комунікації співробітників*: веб сайт. URL: <https://blog.smarp.com/top-15-employee-motivation-tips-and-benefits> (дата звернення 05.05.2022).
4. Зарубіжний досвід мотивації праці. *Управління персоналом*: веб сайт. URL: <http://www.management.com.ua/hrm/hrm216.html> (дата звернення: 05.05.2022).
5. Васюта В.Б., Бульбаха Л.І. Мотивація праці персоналу на підприємстві в сучасних умовах господарювання. *Ефективна економіка*. 2016. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5041> (дата звернення 05.05.2022)
6. Колот А. М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 1998. 224 с.

Бондаренко І. Ю.

студентка V курсу, спеціальності Підприємництво

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. П. Гетьмана»

Науковий керівник — к.е.н., доцент

кафедри бізнес-економіки та підприємництва Кузьменко О. М.

ЦИФРОВИЙ МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В останні роки на економіку України значним чином впливають серйозні соціальні, політичні, глобальні чинники, що вимагають від суб'єктів господарської діяльності швидкої адаптації до змін та можливості продовження ведення діяльності в умовах мінливості та невизначеності. Сучасне бізнес-середовище активно переходить на цифровізацію усіх процесів, введення інновацій у виробництво, залучення усіх можливих каналів комунікації із цільовим споживачем задля збереження своїх позицій та підвищенню конкурентоспроможності. Відповідно при активізації цифрових процесів відкриваються нові можливості для бізнесу, з'являється потреба у внесенні змін в стратегію ведення бізнесу та відслідковуванні основних тенденцій ринку. Серед головних діджитал-інструментів, що виступає драйвером розвитку компанії, є цифровий маркетинг. Менеджмент вітчизняних підприємств має усвідомлювати актуальність та важливість імплементації інструментів цифрового маркетингу для оптимізації процесів, збільшення рівня конверсії, впізнаваності бренду серед цільової аудиторії тощо.

Теоретичні, методичні та практичні аспекти застосування цифрового маркетингу висвітлюються в роботах низки вітчизняних та зарубіжних авторів, вчених, зокрема таких як: О.Б. Мних, І.І. Куриленко, П.М. Григорук, К. Бербері, Б. Кіган, Дж. Ровлі, Т. Левітт, П. Маршал та інші. У працях вітчизняних авторів більша увага приділена поняттю інтернет-маркетинг. Але у зарубіжних роботах виділяється різниця у термінах інтернет- та діджитал-маркетингу.

Загалом для залучення нових та утримання наявних клієнтів компанії у сучасних умовах використовують як традиційні маркетингові стратегії, так і інструменти цифрового маркетингу. Цифровий маркетинг, просування продуктів або брендів за допомогою однієї чи кількох форм інтернет комунікації, відрізняється від традиційного маркетингу тим, що він використовує канали та методи, які дозволяють компанії аналізувати маркетингові кампанії та адаптувати їх у реальному часі [1, 2].

До основних інструментів можна віднести такі технології та методики, як інтернет-брендинг, пошукова оптимізація або SEO, контекстна реклама, маркетинг у соціальних мережах або SMM, веб-аналітика, email-маркетинг, Influencer-маркетинг, контент маркетинг. До додаткових маркетингових технологій можна віднести інструменти графічного дизайну, копірайтингу, створення відео- та аудіо-контенту, що використовується для наповнення каналів комунікації (соціальні мережі компанії, сайти, цільові сторінки тощо). Коректний підбір рекламних інструментів, робота екосистеми каналів комунікації, якісне наповнення діджитал-каналів, дозволяє підвищити ефективність комунікації між компанією та цільовою аудиторією та розуміти її основні потреби. Вміння задовольнити потреби клієнта — основна ознака конкурентоспроможності компанії.

Застосування інструментів цифрового маркетингу забезпечує ряд переваг на ринку:

- можливість охопити ширшу аудиторію потенційних клієнтів;
- поширення інформації на відповідний сегмент цільової аудиторії;
- активне залучення споживача у взаємодію із підприємством, товаром;
- доступність інформації;
- споживач має можливість миттєво відреагувати на заклик до дії (зателефонувати, написати в чат-боти, залишити відгук тощо);
- можливість аналізувати шлях клієнта від розуміння потреби до лояльності;
- розуміти мотиви свого потенційного клієнта та вміло інтегрувати в нього власний бренд та продукт;
- можливість точної і оперативної оцінки ефективності маркетингових заходів;
- підвищення впізнаваності, іміджу, авторитетності на ринку;
- широка аналітика даних.

Для правильного налаштування інструментів цифрового маркетингу та вибору шляхів комунікації із клієнтами важливе постійне проведення досліджень потреб цільового споживача, трендів розвитку сфери діяльності підприємства, насиченості ринку, головних комунікаційних тем характерних для ринку, наявності нових каналів комунікацій. Також важливо аналізувати особливості поведінки та мотивів цільового клієнта. Дослідження важливі на усіх етапах діяльності, як на початку, так і в період масштабування. Проведення досліджень — запорука швидкого отримання актуальних даних для можливості реалізовувати стратегічні цілі із меншими витратами.

Отже, в умовах дисбалансованого кризового стану економіки все більше підприємств переходить на цифровізовані методи ведення бізнесу. Разом із розвитком процесів інформатизації, інтеграції та глобалізації на ринку збільшується рівень конкуренції. Спроможність підприємств продуктивно функціонувати на конкурентному ринку залежить від ефективності їх маркетингової діяльності. Застосування інструментів цифрового маркетингу надає ряд конкурентних переваг та виступає важливим засобом досягнення маркетингових цілей, зокрема стимулювання продажів та привернення уваги нових споживачів до продукції компанії, формування та підтримки зв'язків із цільовим сегментом ринку. Задля вибору правильних технологій ведення маркетингової діяльності слід регулярно проводити дослідження.

Література

1. Васильців Н. М. Цифровий маркетинг як складник перспективного напрямку розвитку індустрії 4.0 *Науковий погляд: економіка та управління*. 2019. № 2 (64). С 35–40
2. Красовська О. Ю. Інтернет-маркетинг як сучасний інструмент комунікації підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. №. 1 С. 67-71. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN> (дата звернення: 15.05.2022)
3. Bhayani. S. Internet Marketing vs Traditional Marketing: A Comparative Analysis 2014. URL: <https://www.researchgate.net/publication/327645389> (Last accessed: 15.05.2022)

СУЧАСНІ ТРЕНДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В ЕПОХУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Вступ. Стрімкий розвиток цифровізації сучасного суспільства породив значну кількість напрямків найбільш розумного господарювання в сучасних умовах. Застосування штучного інтелекту, цифрових платформ, обробки великих даних, концепції «розумного міста», Інтернету речей, технології блокчейна, методів пайової економіки значно урізноманітнили ландшафт економічної діяльності і привели до появи нових можливостей використання обмежених ресурсів.

Революція в галузі цифрових технологій стала наймасштабнішою технологічною революцією в історії людства, що викликало глибокі трансформації у всіх видах діяльності і зажадало значних змін і нововведень в області управління соціально-економічними системами.

Сучасні цифрові технології забезпечують гармонійний розвиток соціально-економічного середовища. З одного боку, процеси цифровізації знаходять широке застосування в області створення сучасних технологічних інновацій, з іншого — створюють умови для трансформації соціально-економічних відносин, що є умовою створення соціальних інновацій, формують передумови для переходу до цифрового суспільства. Таким чином, процеси цифровізації є таким собі гібридним драйвером, об'єднуючим в собі як технології, так і формуються на їх основі соціально-економічні моделі поведінки суспільного розвитку.

Метою статті є дослідження сучасних трендів інноваційного розвитку підприємства в умовах цифрової економіки.

Методи дослідження. У дослідженні застосовуються загальнонаукові методи, зокрема теоретичне узагальнення, системний економічний аналіз.

Огляд фахової літератури. Серед наукових праць щодо глобальних трендів інноваційного розвитку підприємництва бізнесу в умовах цифрової економіки слід відзначити роботи: Гонтаревої І. В., Вострякової В.Ю., Лаврененко В.В., Махової Г. В., Петренко Л. А., Рєпіної І. М., Чухраєвої Н.М., Швиданенко Г.О. та інших науковців. Водночас концептуальні питання, що стосуються принципів, орієнтирів і бар'єрів інноваційного розвитку, визначення трендів їх корекції у напрямку забезпечення досягнення стратегічних цілей бізнесу відповідно до потреб цифрової економіки, потребують подальшого дослідження.

Результати дослідження. У традиційній моделі економічного розвитку в Україні під драйверами економічного зростання в першу чергу розуміються галузі та сектори економіки, розвиток яких забезпечує зростання ВВП, а також внутрішні і зовнішні чинники, що впливають на зростання виробництва товарів або послуг (попит, конкуренція, зміни на світових ринках, інвестиції).

Важливим драйвером економічного зростання у країнах ЄС та багатьох інших розвинених країнах виступає розвиток малого бізнесу. Це пов'язано із тим, що малі підприємства найбільш ефективно адаптуються до змінних умов середовища, займаючи ніші, що не цікаві для великих підприємств, сприяють швидкій дифузії інновацій в усі сфери ринку. Розвиток малого бізнесу в Європі користується значною підтримкою з боку уряду, зокрема, в рамках Європейського Союзу реалізується політика підтримки малого бізнесу, впроваджуються інноваційні бізнес-ідеї відповідно до результатів Четвертої промислової революції. Водночас вона забезпечує підтримку оптимальних умов для підприємницької діяльності, підвищуючи конкурентоспроможність малого бізнесу [1].

Немає жодних сумнівів у тому, що бізнес-ідея є основним джерелом функціонування малого бізнесу, а її успішна реалізація — конкурентною перевагою. Враховуючи сучасні умови цифровізації, спостерігається значне змішання елементарних структур акцентів і бізнес-ідей, а саме: цифрові технології скоротили і спростили процеси реалізації ідей; з'явилося багато спеціалізованих компаній, які беруть на себе ряд завдань: виробництво, логістику, підтримку клієнтів,

післяпродажне обслуговування, що значно спростило запуск нового бізнесу і знижує рівень входу в різні сегменти економіки.; нові технології дозволяють проводити більш ефективний аналіз клієнтів, бізнес і їх поведінку, що дозволяє перейти від стандартизації до персоналізованих пропозицій і сформувати унікальний клієнтський досвід.

Інноваційний розвиток малого бізнесу в цифрову епоху ставить нові завдання перед менеджерами, в першу чергу до 2022 року, тільки в рамках інтелектуальної цифровізації мережі можна виділити кілька технологічних трендів, а саме: Цифрова ідея, розумні Додатки та аналітика, розумні речі, цифрові Близнюки, хмарні технології, розмовні платформи, вражаючі досвід, блокчейн, керовані моделі, довгостроковий адаптивний ризик і довіру [2].

Це підкреслює, що в умовах глобалізаційних процесів пріоритетним завданням інноваційного розвитку малого бізнесу є вектор цифровізації. Тобто ефективне функціонування суб'єктів ринкових відносин можливе за рахунок виявлення альтернативних стратегій конкурентного розвитку з урахуванням цифрових тенденцій, де основним аспектом є швидке впровадження цифрових технологій в економічну діяльність. Тобто можна сказати, що цифрова революція є потужним драйвером інноваційного розвитку малого бізнесу. В ході наукових досліджень було встановлено, що саме в період цифрової трансформації варто зосередитися на основних аспектах інноваційного розвитку бізнес-середовища:

Цифрове середовище. Бар'єри для входу в епоху цифровізації замінюються нематеріальними бар'єрами, що вимагає переосмислення важелів формування конкурентної стратегії.

Цифровий менеджмент. Адаптація стратегічних орієнтирів компанії, та її підходів до інноваційного розвитку діяльності підприємств малого бізнесу.

Цифрова культура. Кожен працівник повинен розуміти зміст діджиталізації та долучитися до цього процесу, тобто вимагає тісної співпраці на всіх рівнях.

Цифрова стратегія. Паралельне формулювання та реалізація бізнес-ідей.

Сьогодні лідерами цифровізації є країни Європейського Союзу, США і Японія, які є драйверами глобальних інноваційних змін, оскільки цифрові технології визначають використання широкого спектру динамічних можливостей, але в той же час вони є джерелом ризику. Як свідчить щорічний форум the times, лейтмотив виступів лідерів найуспішніших європейських організацій звучить так: Операційна досконалість, тобто високоякісне виконання процесів, стабільне виробництво; ощадливе виробництво-добре відома тенденція, але недостатня умова успіху на світовому ринку; Недостатньо просто виконувати вимоги зацікавлених сторін, необхідно приділяти їм увагу; залучати персонал до вдосконалення і надавати їм джерело щастя і гордості; займатися корпоративною соціальною відповідальністю і активно створювати майбутнє для подальшого розвитку; створювати гнучкі системи управління і неминучість непередбачених змін, і створити стійкі до опору системи [3].

Висновки. Таким чином, можна констатувати, що в залежності від стимулів і мотивів, компанія може мати різні набори актуальних для неї драйверів, або рушійних сил здійснення цифрової трансформації бізнесу. Постійні процеси перетворення бізнес-моделей стали невід'ємною частиною функціонування підприємств, що пов'язано з конкурентною боротьбою, зростаючими вимогами споживачів, розвитком цифрових технологій і появою нових галузевих рішень для оптимізації бізнес-процесів.

Література

1. International Data Corporation, 2019. URL: <https://www.businesswire.com/news/home/20191031005079/en/Direct-Digital-Transformation-Investment-Spending-to-Approach7.4-Trillion-Between-2020-and-2023-IDC-Reveals-2020-Worldwide-Digital-TransformationPredictions>
2. Europe's Digital Decade: Commission sets the course towards a digitally empowered Europe by 2030. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/europes-digital-decade-commission-sets-course-towards-digitally-empowered-europe-2030>
3. Tepluk M. Ukrainian trends of innovation enterprise development / M. Tepluk // Strategies for Entrepreneurship for Sustainable Development of Small and Medium-Sized Innovative Entrepreneurship: International Conference, 9–14 October 2019. — Riga: Baltic International Academy, 2019. — P. 60–66. — URL: <http://openarchive.nure.ua/handle/document/13083>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРІОРИТЕТІВ СПОЖИВАЧІВУ РІЗНИХ СФЕРАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Вступ. Сучасний рівень розвитку ринкових відносин, що характеризується зростаючою конкурентною боротьбою на вже сформованих та розподілених сегментах ринку, вимагає від виробників товарів та послуг, з одного боку, всебічного вивчення наявного конкурентного середовища та прогнозування зміни ринкового попиту, та, з другого боку, створенням нових підходів до задоволення зростаючих потреб споживачів і пропонуванням інновацій у власній продукції в поєднанні з аналізом пріоритетів споживачів. Саме імплементація усіх вищезазначених компонентів забезпечує підприємству конкурентоспроможність своєї продукції, і як наслідок, зростання прибутковості, що є індикатором успішної діяльності підприємства, хоча для досягнення таких високих показників керівництво компанії має проводити постійний моніторинг рівня задоволеності клієнтами своїх товарів та послуг. Тобто, бізнес-модель компанії є прибутковою, забезпечує залучення та ефективне функціонування капіталу інвесторів, якщо вона відповідає пріоритетам споживачів [1, с. 60].

Метою дослідження є проаналізувати особливості формування пріоритетів споживачів у різних галузях економіки.

Актуальність результатів проектного дослідження зумовлена активним застосуванням інструментарію аналізу потреб та пріоритетів споживачів на усіх існуючих ринках.

Методи дослідження. При написанні тез використовувались такі методи дослідження, як емпіричні (спостереження за досліджуваними ринками галузей економіки), так і теоретичні (аналіз, узагальнення та дедукція щодо закономірностей функціонування підприємств на визначених ринках).

Огляд фахової літератури. Теоретичні та практичні питання визначення пріоритетів споживачів, а звідси й ефективності бізнес-моделей компаній відображено в працях як закордонних вчених-економістів — А. Сливоцького, К. Чана, Р. Моборна, Г. Чесбро, так і вітчизняних дослідників — Н. Ревуцької, О. Рибчук, Ю. Щербан, В. Чеглатонєва

Результати дослідження. Загальновідомо, що в різних галузях економіки компаніям доводиться по-різному впливати на існуючий попит та звертати увагу на ступінь припрацювання задоволеності споживачами своєї продукції. Для більш предметного аналізу проаналізуємо наступні сфери господарювання, де компанії, використовуючи у власних бізнес-моделях системи моніторингу запитів споживачів, здійснюють свою господарську діяльність, створюючи або вдосконалюючи рівень споживчої цінності своєї продукції.

Так, у сфері послуг, зокрема розглядаючи мережі ресторанів швидкого харчування, які розвиваються найшвидшими темпами, попит постійно зростає і він є цілком прогнозованим. Зростаюча урбанізація та збільшення доходу на душу населення зумовлює розвиток фастфуду. Зміна способу життя, що супроводжується зміною харчових звичок споживачів також позитивно впливає на зростання ринку. Власники регіональних франшиз таких ключових світових гравців, як McDonald's, KFC, Starbucks, Burger King, Domino Pizza вже довгий час працюють за готовою, ефективною та перевіреною технологією, яка полягає в пропонуванні споживачам як «класичного» асортиментного ряду продукції ресторану (наприклад, гамбургери, смажена картопля, стріпси тощо), так і національних страв залежно від географічного регіону.

Не менш важливим є той факт, що усю необхідну сировину та матеріали регіональні франшизи закупають у своїх національних виробників, тим саме одночасно зменшуючи загальні витрати на операційну діяльність та збільшуючи загальну довіру до бренду зі сторони споживачів.

Фактично, користувачі та постійні клієнти мереж закладів швидкого харчування постійно «голосують» своїми коштами за загальну споживчу цінність, яка полягає у тому, що споживач куштує страву, яка:

1. вартує менше за аналог з кафе чи ресторану;
2. задовольняє потребу у їжі не гірше за класичні ресторани;
3. є стравою національної кухні та виготовлена з вітчизняної сировини.

Саме така особливість щодо визначення пріоритетів споживачів вигідно вирізняє мережі фастфуду від традиційних ресторанів та кафе. Окрім того, що такі мережі акумулюють переважну більшість споживачів на ринку, обходячи останніх саме завдяки швидкому обслуговуванню та відносній доступності для середньостатистичного споживача, вони враховують, яких асортиментних позицій бракує та як можна довше утримувати потенційного споживача для збільшення лояльності споживачів до бренду. Наприклад, додаючи в азійських філіалах мережі McDonald's місцеві м'ясні та морепродукти до складу бургерів чи ролів створюються смачні та приємні для споживача зв'язки, коли споживач має можливість доступно та якісно скуштувати як іноземну, так і звичну місцеву кухню. В результаті впровадження таких заходів зменшується кількість «неклієнтів» та активно збільшується кількість лояльних споживачів, як і в інших країнах світу, в яких також розвиваються мережі «швидкого» харчування [2, с. 393-394].

В останній час все активніше вирізняється сфера цифрової економіки, яка відкрила доступ до новітніх технологій виробництва, електронної комерції та сучасних засобів зв'язку. З розвитком науково-технічного прогресу та поширенням ІТ-технологій попит на високотехнологічну продукцію, і, відповідно, майбутні пріоритети споживачів, будуть тільки зростати. Досліджуючи ринок електроніки, можемо пересвідчитись, що майже одразу, зазвичай протягом декількох років після випуску продукції, виробники вносять зміни в існуючу лінійку продукції або створюють додаткові програмні та апаратні продукти для наявного асортиментного ряду. При цьому, комунікація між компаніями-виробниками та користувачами завдяки цим новітнім цифровим продуктам здійснюється більш тісно та ефективно, оскільки специфіка електронних програм та сервісів, які надаються користувачем, дозволяє йому, як і виробникам, більш предметно та глибоко аналізувати як існуючу систему, так і пропонувати своє бачення як майбутніх продуктів, так і бізнес-процесів компанії загалом.

Загалом, для вищеописаної сфери послуг характерна швидка гнучкість та краща орієнтованість на потреби потенційних клієнтів, аніж в сфері виробництва.

Розглядаючи сферу виробництва, треба зазначити, що швидкість імплементації потреб та пріоритетів споживачів в різних галузях відрізняється. Так, якщо розглядати галузь легкої промисловості, зокрема виробництво одягу та речей першої необхідності, бачимо, що завдяки більшій маневреності виробництва та кращому взаємозв'язку між виробниками та клієнтами, інновації швидше втілюються у існуючих або нових товарах. Як приклад, згадаємо структуру цінності продукції компанії Adidas, де приблизно 90% уваги та зусиль компанії зосереджено на питаннях іміджу бренду, якості продукції та сервісного обслуговування, що дозволяє компанії швидко реагувати на запити своїх клієнтів та пропонувати їм якісний та необхідний товар [1, с. 56]. Не можна оминути увагою й сферу торгівлі, яка завдяки своєму особливому стану в економіці будь-якої країни, завжди найоперативніше реагує на зміну настроїв та вподобань споживачів. В торгівлі пріоритети споживачів формуються, головним чином, завдяки досвіду купівлі певних товарів та враженням, які отримують споживачі. Особливістю ритейлу є його тісний контакт зі споживачем, що постійно купує як товари першої необхідності, так і товари розкоші, але це вимагає від компаній ретельного аналізу споживчих вподобань. Відомі національні мережі та транснаціональні компанії, що працюють у сфері ритейлу, постійно займаються дослідженням рівня купівельної спроможності своїх споживачів, пріоритетів споживачів у різних сегментах продукції, використовуючи різноманітні методи аналізу споживчої думки та вкладаючи при цьому великі кошти для майбутніх товарних інвестицій. Головною перевагою маркетингової служби, яка є ядром сфери торгівлі, є те, що вона найшвидше та найдосконаліше з усіх інших галузей збирає та оброблює інформацію, що дозволяє задовольняти пріоритети споживачів однією з перших серед конкурентів.

На великих промислових підприємствах виробничого призначення процес врахування відбувається через відділи маркетингу, які аналізують вхідну інформацію щодо своєї продукції та формують пропозиції щодо вдосконалення продукції з урахуванням пріоритетів споживачів [3]. Єдиним недоліком виробничої сфери є її відносна негнучкість в питаннях оперативного реагування щодо пріоритетів споживачів, однак сучасні підприємства, модернізуючи своє виробництво та застосовуючи сучасні цифрові технології збору та обробки інформації, зберігають свої галузеві переваги та адекватно реагують на нові споживчі вимоги.

Висновки і пропозиції. Підводячи підсумок, акцентуємо увагу на тому, що формування пріоритетів споживачів та їх врахування у діяльності підприємств відбувається відповідно до сфери господарювання, в якій вони здійснюють свою діяльність. Вирішальну роль у питанні забезпечення задоволення потреб споживачів відіграють маркетингові підрозділи підприємств, які збирають, аналізують інформацію та надають її топ-менеджмент для прийняття ними виважених та ефективних планів дій.

Один з основних засобів підвищення ефективності взаємодії між компанією, з однієї сторони, та потенційним споживачем, з іншої сторони, залежно від виду діяльності, може стати випуск передпродажної партії продукції з наданням можливості споживачам спробувати або оцінити продукцію підприємства з наданням персональних оцінок та побажань, при цьому тестова продукція дарується споживачам як знак вдячності до їх персональних думок та зауважень. Така стратегія допоможе одночасно і побудувати довірливі відносини між підприємцями та споживачами, і зробити корективи у виробництві для кінцевого задоволення потреб споживачів.

Вищезазначені практики врахування пріоритетів споживачів актуальні й для українських підприємств, які постійно слідкують за тенденціями розвитку сучасного бізнесу та враховують найбільш ефективні методики роботи щодо покращення свого асортиментного ряду заради залучення більшої кількості клієнтів та збільшення зацікавленості своєї продукції, і, як логічне завершення, для збільшення ефективності своєї бізнес-моделі.

Література

1. Формування бізнес-моделі підприємства: навч. посіб. [Електронний ресурс] / Г. О. Швиданенко, Н. В. Ревуцька. — К. : КНЕУ, 2013. — 423, [1] с.
2. Ревуцька Н. В. Особливості дослідження пріоритетів споживачів у бізнес-моделюванні / Н. В. Ревуцька, О. В. Рибчук // Формування ринкової економіки : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана» ; [редкол.: А. Ф. Павленко (відп. ред.) та ін.]. — Київ : КНЕУ, 2010. — Спец. вип.: Економіка підприємства: теорія і практика : в 2 ч. — Ч. 1. — С. 389–396.
3. Корчагіна Г. А. Удосконалення управління маркетингом на підприємстві / Г. А. Корчагіна. // Вісник Хмельницького національного університету. — 2011. — №5. — С. 136–138.

Семенюк І.О.

051 «Економіка», 4 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. П. Гетьмана»

Науковий керівник — к.е.н., доцент

кафедри бізнес-економіки та підприємництва Садовник О.В.

БІЗНЕС-ПРОЦЕСИ НА ПІДПРИЄМСТВІ: ПОНЯТТЯ, МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ТА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ

Сучасна нестабільність ринкових умов, у якій функціонують суб'єкти господарювання, ставить перед компаніями ряд завдань, без розв'язання яких ефективне функціонування бізнесу просто неможливе. Одним із головних завдань, яке постало перед компаніями — забезпечити стабільне існування та розвиток підприємства, що можливо лише за умов розробки та впровадження ефективної системи управління змінами. Управління, проведення діагностики та оцінки ефективності бізнес-процесів, можливе лише за умов наявності певних критеріїв та методів. Тому постає потреба у детальному вивченні бізнес-процесів, що виконуються на підприємстві, систематизації знань про сучасні методи, інструменти та підходи до їх управління, вивчення методів щодо оцінки їх ефективності.

Метою роботи є поглиблене вивчення та систематизація знань про сучасні методи управління бізнес-процесами та оцінки їх ефективності.

Під час проведення дослідження виявлено, що загальноприйнятого визначення поняття

«бізнес-процес» серед вітчизняних та закордонних науковців, які присвячували свої дослідження сутності бізнес-процесів, методам їх управління та оцінки, на сьогоднішній день не існує. Таку невизначеність у трактуванні цієї категорії можна пояснити тим, що бізнес-процеси — це складне і доволі різнобічне поняття, яке можна трактувати під різним кутом зору. Так, у роботі Шаєра А.В. «бізнес-процес» — це пов'язаний набір повторюваних дій (функцій), які перетворюють вхідний матеріал і/або інформацію в кінцевий продукт або послугу, у відповідності із заздалегідь встановленими правилами. [1] А у свою чергу, М. Хаммер та Дж. Чампі вбачають бізнес-процес як сукупність різноманітних видів діяльності, у рамках якої підприємство використовує один або більше видів ресурсів, а в результаті своєї діяльності отримує продукт, який має цінність для споживача. [2] Проаналізувавши значну кількість визначень та теоретичного матеріалу, ми запропонували власне визначення: бізнес-процес — це сукупність взаємопов'язаних, упорядкованих внутрішніх видів діяльності підприємства (операцій, функцій та інше), яка формується з метою перетворення ресурсів підприємства — «на вході», на кінцеві продукти (товари, послуги), які мають певну споживчу цінність для внутрішніх та зовнішніх споживачів, — «на виході». Основними структурними елементами кожного бізнес-процесу є власник бізнес-процесу, модель, «вхід», «вихід» (кінцевий продукт), ресурси, інформація, регламент, функції та кінцевий споживач.

У сучасній практиці є багато підходів до управління підприємством (системний, функціональний, ситуаційний, соціальний та ін.) [3], серед яких особливу увагу приділяють процесному підходу, що розглядає підприємство, як сукупність взаємозалежних та взаємопов'язаних наскрізних (які пов'язують усі рівні організації) бізнес-процесів. [4] Використовуючи процесний підхід в управлінні підприємством, тобто зосереджуючи увагу на управлінні бізнес-процесами, підприємство зможе: забезпечити прозорість усіх процесів, що відбуваються на підприємстві (дає можливість вчасно виявити та нівелювати помилки/відхилення на усіх етапах реалізації процесу); автоматизувати процеси; підвищити зацікавленість усіх учасників кожного бізнес-процесу у результаті; мінімізувати витрати (усунути невинновдані витрат, які жодним чином не вплинули на формування цінності продукції); підвищити якість кінцевої продукції; знизити навантаження на керівний склад (делегувати повноваження і відповідальність учасникам процесів); підвищити оперативність та гнучкість діяльності господарюючого суб'єкту (зумовлено оптимізацією системи управління, орієнтацією на споживача); оптимізувати інформаційні потоки (покращити комунікаційні зв'язки всередині та між бізнес-процесами, знизити час на передачу інформації, нівелювання ймовірності її спотворення); підвищити динамічність внутрішніх процесів підприємства (якприклад, пришвидшення ресурсних потоків) та ін.

Ми переконані, що управління бізнес-процесами — це найбільш ефективний метод досягнення успіху, забезпечення конкурентоспроможності та стабільного розвитку підприємств. У нашому розумінні управління бізнес-процесами — це сукупність методів та принципів розробки та реалізації управлінських рішень, яка має на меті моделювання, впровадження та забезпечення більш ефективних процесів, за рахунок комбінування технологій, досвіду та наявних у підприємства ресурсів. Система управління бізнес-процесами на підприємстві складається з п'яти етапів, а саме: збір інформації про бізнес-процеси, моделювання «як є», проведення діагностики та оцінки ефективності існуючих процесів, формування альтернативних шляхів розвитку (моделювання «як має бути»), аналіз ефективності змін, їх впровадження. Кожен з цих етапів реалізується із використанням сукупності певних інструментів, методів, технік і технологій.

У науковій літературі виокремлюють такі методи управління бізнес-процесами як: метод безперервного удосконалення, метод швидкого аналізу рішень, бенчмаркінг, реінжиніринг бізнес-процесів та метод Грінфілд, метод перепроєктування бізнес-процесів та ін.

Метою моделювання бізнес-процесів (етапи «як є» та «як має бути») є: систематизація знань про внутрішні та зовнішні бізнес-процеси, проведення подальшої діагностики та оцінки ефективності процесів, працівників, підрозділів та підприємства в цілому та ін. У сучасній практиці найбільш поширеними методологіями моделювання є складові елементи концепції BPMS (системи управління бізнес-процесами), а саме: IDEF0/BPM, IDEF3/WFM, DFD та ін. [5] Використання даної технології у процесі управління дає підприємству такі переваги: 1) забезпечення

безперервного контролю за процесами; 2) виявлення та усунення невиправданих витрат; 3) забезпечення безперервного руху інформації; 4) автоматизація процесів; 5) своєчасне виявлення проблем та відхилень; 6) сприяння здійсненню контролю над ефективністю процесів;

7) моделювання процесів та можливих сценаріїв з високим рівнем деталізації та точності та ін.

Етап діагностики та оцінки реалізується на підприємстві із дотриманням певної послідовності дій та із використанням визначених аналітичних методів та інструментів. До сучасних інструментів та методів оцінки ефективності бізнес-процесів відносять ABC-аналіз, показники KPI, діаграма Ішикави, метод «П'яти запитань», SWOT-аналіз, GAP-аналіз, аналіз ієрархії, ранжування на основі експертних оцінок, система збалансованих показників, матриця розподілу відповідальності та багато інших методів. Кожен з зазначених методів та інструментів має власні переваги та недоліки, критерії оцінки та показники ефективності. Як результат, комплексне їх використання дасть можливість керівникам провести всебічну діагностику бізнес-процесів, виявити неефективні витрати ресурсів, виявити проблеми (нестиковки) у послідовності реалізації бізнес-процесів, визначити проблемні місця та розробити заходи, щодо оптимізації процесів, підвищення їх ефективності (мінімізації витрат, підвищення продуктивності, вдосконалення продукції та ін.).

Сфера управління бізнес-процесами постійно розвивається під впливом мінливості зовнішнього середовища, підвищення рівня конкуренції на ринку, світових глобалізаційних процесів та багатьох інших факторів: з'являються абсолютно нові методи та підходи до управління, технології моделювання, методи та інструменти діагностики та оцінки ефективності тощо. Серед сучасних трендів в управлінні бізнес-процесами найбільше виділяють: використання системи збалансованих показників; використання BPMN; впровадження на підприємствах концепцій COA (сервіс-орієнтована архітектура); зосередження уваги на оптимізації та автоматизації процесів, підвищення їх «самостійності» та ін.

Висновки. Оцінка ефективності та подальше управління бізнес-процесами — це одне із найважливіших завдань керівництва підприємства для досягнення успіху, який орієнтований на кінцевий результат, здійснюється за допомогою внесення змін в діяльність усіх структурних одиниць господарюючого суб'єкту, сприяє підвищенню їх ефективності (та ефективності діяльності підприємства в цілому).

Література

1. Шеер А. В. Бизнес-процессы: основные понятия, теория, методы. 2-е издание. /пер. с англ. Н. А. Михайлова. Москва: Весть, Мета Технология, 2009. 151 с. URL: https://www.studmed.ru/view/sheer-biznes-processy-osnovnye-ponyatiya-teoriya-metody_9ceff4a9718.html (Дата звернення: 15.10.2021)

2. Hammer M. Reengineering the corporation: a manifesto for business revolution. New York: HarperBusiness, 1993. 223 p. URL: <https://www.jstor.org/stable/258943> (Дата звернення: 15.10.2021)

3. Драган О.І. Підходи до формування системи управління бізнес-процесами на підприємстві. Ефективна економіка. 2019. Вип. 2. С. 1-8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2019/17.pdf (Дата звернення: 25.10.2021)

4. Демиденко В.В. Управління бізнес-процесами як складова процесного підходу до управління підприємством. Ефективна економіка. 2015. Вип. 11. С. 1-6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2015/44.pdf (Дата звернення: 28.10.2021)

5. Клепікова О.А. Сучасні технології моделювання бізнес-процесів підприємства. С. 1-6. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cogl=ua> (Дата звернення: 17.10.2021)

Сотніченко Е.В., Погрібна В.С.
спец. 051 Економіка, 3 курс, ДВНЗ
«Київський національний економічний університет
імені В. П. Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри бізнес-економіки та підприємництва Швидка О.П.

ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ БЕНЧМАРКІНГУ У БІЗНЕС-МОДЕЛЯХ СУЧАСНИХ КОМПАНІЙ

Вступ. В нинішньому світі багато речей залежить від порівняння з компаніями-лідерами, тобто від бенчмаркінгу. Особливим це стає коли бенчмаркінг становиться одним із основних інструментів бізнес-моделі підприємства і можливістю для розвитку.

Метою дослідження є аналіз використання бенчмаркінгу у бізнес-моделях сучасних компаній.

Актуальність дослідження полягає в практиці використання бенчмаркінгу та розподілі його на види в бізнес-моделях сучасних компаній для визначення особливостей використання цього інструменту.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано методи: теоретичного узагальнення і порівняння — для виявлення сучасної схеми використання бенчмаркінгу; аналізу — для виявлення певних особливостей використання бенчмаркінгу у бізнес-моделях сучасності.

Питанням дослідження використання бенчмаркінгу в бізнес-моделях займалися Гловчук Ю.О., Середницька Л.П., Ф. Джон Рех, Морщенок Т.С. та інші. Однак, систематичних досліджень, які пов'язані з практикою використання бенчмаркінгу в бізнес-моделях, на нашу думку, недостатньо.

Результати дослідження. Бенчмаркінг (від англ. Benchmark — «початок відліку», «карб») — це механізм порівняльного аналізу ефективності роботи однієї компанії з показниками інших успішних компаній. Бенчмаркінг знаходить застосування у всіх сферах діяльності підприємства — в логістиці, маркетингу, управлінні персоналом і т. д.[1]

У звичайних бізнес-моделях немає постійного пункту про бенчмаркінг, є лише деяка форма аналізу власного положення на ринку, або виявлення зовнішніх проблем конкурентів.

Загалом стандартну схему використання бенчмаркінгу створила компанія «Херох» в 1980-х роках. Вона має такі етапи:

1. Підготовка:
0. визначення об'єкта бенчмаркінгу;
1. встановлення величини для оцінки успіху;
2. залучення різних відомостей для інноваційного розвитку;
3. пошук підприємств для порівняння;
2. Аналіз;
3. Впровадження;
4. Повторний бенчмаркінг.[2]

Сучасний бізнес має таку саму схему бенчмаркінгу, але нові форми підприємств в своїх бізнес-моделях мають постійний бенчмаркінг. Наприклад, кожен з інтернет магазинів може порівняти свої можливості, популярність, увагу користувачів кожного дня, щоб швидко виявити свої помилки, або негативний вплив відгуків за допомогою новітніх технологій аналізу, прикладом такого застосування є «Keyhole».

Також бенчмаркінг розділяється за видами, наприклад, зовнішній, внутрішній, функціональний, конкурентний, бенчмаркінг показників або процесів, та багато інших. При цьому прямого зв'язку з видами бізнес-моделей у видів бенчмаркінгу немає, вони не залежать один від одного, в будь-якому виді бізнес-моделі можна використати будь-який вид бенчмаркінгу, якщо підприємство того потребує.

В нинішній практиці фірма, зацікавлена в покращенні практики обслуговування клієнтів може порівнювати свої власні процеси та показники з процесами та показниками свого найуспішнішого конкурента. Якщо він виявить негативні розбіжності або відмінності в показниках, він

може почати вдосконалювати свої процеси для підвищення ефективності. Фірма буде спостерігати та вимірювати діяльність конкурента, а в деяких галузях вона надсилатиме співробітників як клієнтів для отримання безпосереднього досвіду.

Хорошим прикладом конкурентного бенчмаркінгу є мережа ресторанів швидкого обслуговування. Оскільки для максимальної ефективності, скорочення витрат і збільшення прибутку залежить від швидкого і точного обслуговування, фірма буде вивчати практику ключових конкурентів. Кожна секунда, отримана без шкоди для якості клієнтів, дозволить фірмі збільшити свій прибуток. Протягом багатьох років конкуренти постійно вдосконалювали конфігурацію своїх операцій, таких як кількість вікон, меню, платіжних колонок і підходи до впорядкування, намагаючись покращити свою продуктивність. Вони постійно спостерігають і порівнюють один з одним.

Одна фірма, що є прикладом B2C бізнес-моделі, Pal's Sudden Service, невелика мережа гамбургерів та хот-догів і лауреат премії Baldrige Quality Award, настільки успішна в досягненні найкращих у своєму класі показників у сфері «їжі в машину» та роботи ресторану в цілому, що відкрила навчальний заклад для підготовки кадрів. Багато інших компаній на ринку швидкого харчування використовують Pal's як найкращий у своєму класі еталон для власних операцій. [3]

Додатковим прикладом бенчмаркінгу процесів є випадок з Говардом Шульцом під час відрядження до Мілана у 1983 році помітив популярність італійських еспreso-барів, у яких люди збиралися почитати газети та поговорити за філіжанкою кави. Шульц переконав власників Starbucks відкрити такий бар у діловому центрі Сіетлу. Новий заклад швидко став популярним.

Висновки. Порівняльний аналіз є потенційно потужним інструментом для сприяння безперервному вдосконаленню в організації. Проте, спираючись на внутрішні заходи, виникає короткозорість. Високопродуктивні організації прагнуть визначити процеси, функції чи пропозиції, які є важливими для їхнього бізнесу, і оцінити їх ефективність та результативність у порівнянні з провідними конкурентами чи провідними інноваторами. Слід уважно визначати ініціативи з порівняльного аналізу навмисно та науково, інакше результати можуть ввести в оману.

Література

1. Швиданенко Г. О. Формування бізнес-моделі підприємства [Електронний ресурс] / Г. О. Швиданенко, Н. В. Ревуцька. — 2013. — Режим доступу до ресурсу: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/25209/1/business_13.pdf.
2. Гловчук Ю. О. Бенчмаркінг у стратегічному управлінні інноваційним розвитком підприємства [Електронний ресурс] / Ю. О. Гловчук, Л. П. Середницька // БізнесІнформ. №5. — 2020. — Режим доступу до ресурсу: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-5_0-pages-419_426.pdf.
3. John Reh F. The Importance of Benchmarking in Improving BusinessOperations [Електронний ресурс] / F. JOHN REH. — 2019. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.thebalancecareers.com/overview-and-examples-of-benchmarking-in-business-2275114>.
4. Морщенок Т. С. Бенчмаркінг як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємницьких структур [Електронний ресурс] // Економіка і суспільство. Випуск # 9. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/92.pdf

Хруленко О.О.
ІБО, Бізнес-економіка і аналітика, 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені В. П. Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри бізнес-економіки та підприємництва Швидка О. П.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БІЗНЕС-МОДЕЛІ КОМПАНІЙ

Вступ. На сучасному етапі розвитку економіки, конкурентна перевага компаній забезпечується не лише технологічними чинниками, а й ефективною бізнес-моделлю. Успішність будь-якого підприємства, навіть промислового, залежить від того, наскільки ефективною та гнучкою є його бізнес-модель. Принципи бізнес-моделювання вже давно використовуються в сфері управління в розвинених країнах, але є відносно новими для вітчизняних компаній.

Метою даної роботи є визначення особливостей сучасних підходів до забезпечення ефективності бізнес-моделі компаній.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань у даній роботі використовувалися такі методи наукових досліджень: абстрактно-логічний і системно-структурний аналіз — при визначенні та уточненні сутності понять «бізнес-модель», «ефективна бізнес-модель»; порівняльний аналіз і групування — при дослідженні сучасних підходів до формування та забезпечення ефективності бізнес-моделі.

Огляд фахової літератури. Тематика побудови ефективної бізнес-моделі доволі широко представлена в працях зарубіжних науковців. Проблемам формування та впровадження ефективної бізнес-моделі, серед зарубіжних вчених, приділяли увагу А. Остервальдер, І. Піньє, П. Тіммерс, Р. Аміт та К. Зотт, Д. Дж. Тіс, Дж. Річардсон, Л. Доганова, Г. Чесбро, Г. Хамель, Дж. Маргаретта, А. Афуа та ін. У працях зарубіжних науковців представлені результати досліджень, присвячені побудові бізнес-моделей підприємств різних галузей, та наведені різні погляди щодо розуміння терміну «бізнес-модель». Заслужують на увагу дослідження, присвячені принципам побудови ефективної бізнес-моделі, таких вітчизняних вчених, як Н. Савицька, К. Рябікіна, Н. Ревуцька, З. Мокринська, А. Чухрай та ін. Результати досліджень цих авторів значною мірою відображають значущість бізнес-моделювання та розкривають його сутність.

Результати дослідження. Бізнес-модель належить до числа порівняно нових концепцій сучасної теорії підприємництва та стратегічного менеджменту. Необхідно зауважити, що сучасна практика бізнес-моделювання поширюється на всі сфери бізнесу і виходить за його рамки. Так, бізнес-моделі використовують при організації соціальних та екологічних проектів, що лише підтверджує фундаментальність та практико-орієнтованість даної концепції.

Сучасні компанії використовують трансформацію бізнес-моделей, в основі якої — зміна цінності, направленої на зниження витрат та підвищення ефективності бізнесу, в тому числі за рахунок аутсорсингу, нових форм та якості обслуговування, нових форм організації трудової діяльності [1]. Серед таких компаній можна виділити виробників одягу, продуктів харчування, косметики. Однак, переважна більшість інновацій в бізнес-моделях спостерігається в ІТ-галузі [2]. В наш час одним із провідних трендів можна назвати зміну і трансформацію бізнес-моделей на основі можливостей зближення ІТ технологій офлайн та віртуального простору онлайн. Важливість такої конвергенції не в останню чергу продиктована останніми подіями в світі — пандемією Covid-19.

Використання бізнес-моделювання передбачає здійснення комплексного економічного, аналітичного, графічного та програмного обґрунтування вибору найбільш ефективного варіанта стратегічного розвитку підприємства, зокрема розмежування етапів формування та розвитку бізнес-моделі за окремими чинниками, умовами, характеристиками.

За допомогою спільного використання шаблону бізнес-моделі та шаблонів «Карта Емпатії», «Портрет покупця», «Шлях клієнта — Customer Journey Map» зручно провести аналіз і отримати глибоке розуміння потреб і поведінки споживачів різних сегментів [3]. А весь набір шаблонів, разом з шаблоном «Дизайнер ціннісних пропозицій» є основною для розробки унікальної торговельної пропозиції клієнтам з урахуванням їх потреб, болів і поведінки.

Оцінка бізнес-моделі з використанням канви стає гарною відправною точкою для інновацій, пошуку нових сегментів, нових ціннісних пропозицій, руйнування конкуренції вгалузі. Одним з інструментів пошуку інновацій є спільне використання канви бізнес-моделі та інструменту «Стратегії Блакитного Океану».

На основі шаблону бізнес-моделі можна виділити чотири епіцентри інновацій [4]:

- інновації бізнес-моделей, обумовлені ресурсами, складаються зі змін ключових ресурсів і ключових видів діяльності та доповнюють або змінюють сукупну бізнес-модель;
- інновації бізнес-моделей, обумовлені пропозицією, стосуються змін, виникають у зв'язку зі створенням нових ціннісних пропозицій;
- інновації бізнес-моделей, обумовлені клієнтами, складаються з одного чи кількох ринкових елементів, таких як «сегменти клієнтів», «взаємини з клієнтами», а також «канали», і впливають на інші елементи бізнес-моделі;
- інновації бізнес-моделей, обумовлені фінансовою складовою, складаються в результаті зміни структури витрат і доходів і впливають на сукупну бізнес-модель.

Отже, для забезпечення ефективності бізнес-моделі інноваційної підприємницької структури слід виділити такі підходи [5]:

- створення нових товарів, розширення існуючих продуктових ліній, удосконалення та модифікація існуючих товарів;
- впровадження нового або заміна існуючого обладнання на виробництві;
- впровадження нових програмних продуктів на підприємстві;
- постійне навчання та підвищення кваліфікації персоналу, мотивації працівників усіх ланок підприємства, заходів по стимулюванню збуту, усунення комунікаційних бар'єрів в середині підприємства.

Зміна бізнес-моделі вважається не простим завданням, оскільки вимагає системного та цілісного погляду, з урахуванням взаємозв'язків між основними елементами бізнес-моделі [6]. Ресурси та компетенції фірми, ціннісна пропозиція та організаційна система постійно взаємодіють, що в свою чергу позитивно чи негативно вплине на ефективність бізнесу.

Враховуючи фактор невизначеності в бізнесі, аспекти, що сприяють появі гнучких бізнес-моделей наступні [7]:

1. Орієнтація із зовнішньої на внутрішню сторону бізнес-моделі. Незалежно від того чи знаходиться компанія під тиском, зміна зовнішнього середовища являє собою стратегію, організаційні структури та існуючі процеси, які формують бізнес-модель. Реорганізація необхідна для того щоб організація могла впоратись з викликами.

2. Більше ніж одна стратегія. Ніяка конкретна стратегія не може гарантувати виживання чи успіх. Планування двох стратегічних сценаріїв (песимістичного та оптимістичного) визначає майбутні напрямки дій, дозволяючи компанії працювати незалежно від еволюції зовнішнього середовища.

3. Акцент на швидкість реагування. Сьогодні керівники повинні виявляти найбільш важливі ризики та можливості на достатньо ранній стадії, щоб розробити стратегію на їх реалізацію достатньо швидко. Також для скорочення часу прийняття та реалізації рішень компанії повинні змінити ієрархічні структури на більш однорідні.

4. Акцент на мережі. В реальних умовах важливо розробити бізнес-моделі, які об'єднують партнерів, постачальників, клієнтів та конкурентів в стратегічні бізнес-системи, що мають форму безлічі взаємопов'язаних мереж заснованих на подвійній комунікації.

Компанії приймають рішення, коли розробляють або винаходять бізнес-модель. Вплив цих рішень визначає успіх або невдачу бізнес-моделі.

Висновки. Навіть для найкращого товару важко досягти конкурентної переваги в довгостроковій перспективі. Тому пропозиції, що мають велику цінність, повинні бути закладені у чудову бізнес-модель. Успішна бізнес-модель дозволить досягти кращих результатів, її буде важче скопіювати та перевершити конкуренцію.

Добре продумана бізнес-модель сприяє успішній реалізації стратегії компанії. Але нинішня ситуація, зростаюча складність та невизначеність означають, що підприємства повинні бути більш гнучкими при проектуванні/переосмисленні бізнес-моделі. Розроблена одного разу бізнес-модель не гарантує успіху у бізнесі назавжди. В умовах турбулентності бізнес-моделі мають ґрунтуватися на

стратегічній, організаційній та операційній гнучкості; орієнтованості з зовнішнього на внутрішній ринок і швидкій реакції. Такий підхід дозволить керівникам вести компанію до успіху.

Література

1. Ганечко І., Трубей О. Бізнес-моделі ритейлу: адаптація до нових викликів. Вісник Київського Національного торговельно-економічного університету. 2020. № 5. С. 77-88.
2. Amit R., Zott C. Value creation in E-business. Strategic management journal. 2001. Vol.22, №7-6. P. 493-520.
3. Стратегический анализ. Шаблон Бизнес-модели. URL: <http://www.bbe.kiev.ua> (дата звернення: 28.03.2021)
4. Проскурніна Н. В. Трансформація бізнес-моделей підприємств роздрібної торгівлі в умовах цифровізації. Бізнес Інформ. 2020. № 10. С. 384-391.
5. Христенко О. В., Горбенко Ю. С., Озерчук Т. В. Інноваційні бізнес-моделі в системі управління конкурентоспроможністю підприємства. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2018. № 5. С. 82-90.
6. Demil L., Lecocq X. Business Model Evolution: In Search of Dynamic Consistency. Long Range Planning. 2010. Vol. 43. P. 227-246
7. Swierk J. The role of business models in managing organisations in turbulent times. Management, knowledge and learning. 2016. P. 785-792.

Черначук В. В.
*Економіка підприємства, 2-й курс,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені В. П. Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри бізнес-економіки та підприємництва Шевчук Н. В.*

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ДІАГНОСТУВАННЯ КРИЗОВОГО СТАНУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Постановка проблеми. В сучасних умовах, в яких зараз перебуває економіка України, як ніколи важливим, постає питання кризового стану на підприємстві. Це питання в тому числі включає в себе методи, за допомогою яких можна швидко визначити, в якому стані перебуває підприємство.

Мета дослідження. Дослідження сутності кризового стану на підприємстві, теоретичних та методичних засад щодо його діагностування, їх систематизація та наукове впорядкування.

Для досягнення поставленої мети були вирішені такі завдання:

- дослідити сутність кризового стану та факторів що його визначають;
- дослідити чинники, що спричиняють кризовий стан на підприємстві;
- проаналізувати існуючі методичні підходи до оцінювання кризового стану підприємства.

Метод дослідження. Теоретичною і методичною основою дослідження виступають розробки, викладені у працях вітчизняних авторів антикризового управління підприємством, менеджменту, фінансів підприємства, фінансово-економічного аналізу, економічної діагностики підприємства. Для досягнення визначеної мети дослідження було застосовано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів: метод узагальнення наукового досвіду та термінологічного аналізу — для аналізу категорій «криза підприємства», «методи діагностики кризового стану на підприємстві».

Огляд фахової літератури. Серед сучасних українських авторів, які аналізували поняття кризового стану підприємства та загрози його банкрутства, можна виділити наступних: О.О Бондаренко, Г.М. Верясова, В.М. Даніч, В.В Джеджула, Т.А. Городня, В.В. Козик, І.Б. Луцик, В.М. Масюк, К. Г Мельник, Н.О. Пархоменко, О.О. Романович, Л.А. Свистун, Н.Є Селюченко, Г.О. Сукрушева, Т.Ю. Фурман, Т.Ю. Чаркіна, Н. Ю. Шевченко, Н.В. Якименко- Терещенко та багато

інших. Загалом, опрацьовану наукову теорію умовно можна поділити на три види щодо цього питання: теорія, що розглядає поняття кризового стану; теорія, що розглядає методологію діагностування кризового стану; теорія, що розглядає шляхи виходу з кризового стану.

Вагомий внесок у трактування поняття «кризовий стан» зробили такі вчені як І. Ансофф, Л. Бартон, М.І. Бухарін, Л. Грейнер, А.Г. Грязнова, Є. М. Коротков, П. Лагадек, К. Маркс, Б. Підже-нбург, К. Ру-Дюфор, Ю. Розенталь та ін. Вони сформулювали власні визначення понять «кризового стану на підприємстві», запропонували класифікації криз за певними критеріями, проаналізували методики діагностики кризового стану. Свій внесок в методологію діагностування кризового стану на підприємстві зробили Е. Альтман, Р. Ліса, Г. Спрінгейт, Р. Таффлер, Г. Тішоу, серед яких є також вітчизняні автори — А. Матвійчук, О. Терещенко, А. Щебель та інші.

Результат дослідження. Кризовий стан на підприємстві має два підходи до свого визначення. За першим підходом, його визначають як необхідний проміжок часу діяльності підприємства під час якого відбувається певне порушення системи підприємства, виведення її з рівноваги, та подальше поновлення цієї системи [1, с. 209]. За другим підходом, це негативна і непередбачувана ситуацію, в якій опинилося підприємство, що вимагає змін у його діяльності [1, с. 210]. Тобто тлумачення поняття «кризовий стан» на підприємстві, серед різних авторів, набули протилежних значень. Одні вважають, що кризовий стан є силою, яка призводить підприємство до розвитку, інші ж сприймають це як занепад підприємства. Попри це, більшість авторів вивчає кризовий стан саме як негативний вплив на діяльність підприємства.

Є безліч чинників, які можуть спричинити кризовий стан на підприємстві. Ці чинники можна поділити на два види — внутрішні та зовнішні. Внутрішні пов'язані з діяльністю підприємства, а саме з його управлінням. Зовнішні, в свою чергу, виходять за межі діяльності підприємства, тобто до цих чинників відноситься все, що відбувається не в середині суб'єкту господарювання [2, с. 1296]. Проте кінцева причина виникнення кризового стану залежить саме від внутрішнього чинника — неефективного управління підприємством.

Для діагностики кризового стану на підприємстві важливо правильно його класифікувати. Основними ознаками, за якими класифікують кризовий стан є [3, с. 17—18]:

- масштаб прояву;
- структура відносин у соціально економічній системі і диференціації проблематики;
- характер виникнення;
- фактор виникнення кризи;
- стадія життєвого циклу підприємства на якій виникла криза;
- ступінь наслідків;
- фаза розвитку;
- рівень управлінського впливу на кризу;
- локальна сфера прояву.

Використовуючи вище наведену класифікацію, кризовий стан за фазою свого розвитку поділяють на кризу прибутковості, стратегічну кризу, кризу платоспроможності та банкрутство. Саме банкрутство є останнім етапом розвитку кризового стану. На етапі банкрутства можливі два шляхи з його виходу — санація або ліквідація. Санація підприємства — процедура націлена

на поновлення платоспроможності суб'єкта господарювання. Ліквідація підприємства — це припинення діяльності підприємства, його занепад.

Щоб не допустити виникнення кризового стану на підприємстві, а тим більше його розвитку до фази банкрутства, важливо постійно діагностувати стан суб'єкта господарювання. Для цього використовують експрес-діагностику та фундаментальну діагностику. Експрес-діагностика має за мету раннє виявлення ознак та попередню оцінку масштабів кризового стану. Фундаментальна діагностика кризи представляє систему оцінки параметрів кризового розвитку на основі факторного аналізу і прогнозування [4]. Фундаментальна діагностика націлена на поглиблений аналіз оцінювання результатів експрес-діагностики. До експрес-діагностики можна віднести модель агрегованих показників. До фундаментальної: дискримінантний аналіз, дерево ухвалення рішень, кластерний аналіз та метод експертних оцінок.

Модель агрегованих показників є першим етапом в діагностиці кризового стану. Модель агрегованих показників включає в себе визначення великої кількості коефіцієнтів, розрахунок яких проводиться на основі фінансової звітності підприємства, і подальшого їх порівняння з нормативними значеннями, із значеннями, які мають конкуренти, з середніми по галузі тощо [2, с. 1298; 5].

Дискримінантний аналіз ймовірності банкрутства передбачає будування, за допомогою математично-статистичних методів, функції, а також обчислення інтегрального показника, в залежності від якого й визначається ймовірність настання банкрутства. Найкращими для діагностики українського підприємства дискримінантними моделями є Z-моделі Терещенка О. та Матвійчука А. [6, с. 335] Попри легкість обрахунку, отриманий результат від Z-моделей, може бути далеким від достовірного.

Дерево ухвалення рішень — це графічне зображення послідовно прийнятих рішень і станусередовища із зазначенням відповідних ймовірностей й виграшів від будь-яких комбінацій та їх альтернатив [7, с. 20-21]. Дерево ухвалення рішень — це чудовий метод для оцінювання ризиків діяльності підприємства.

Кластерний аналіз — це процес розбиття певної вибірки досліджуваних об'єктів на підмножини, які й називаються кластерами. Його застосовують саме для порівняння власного підприємства з конкурентами [8, с. 241].

Метод експертних оцінок або метод «Дельфі» — це отримання аналізу даних, прогнозу щодо певної проблеми (проблематичної теми) та можливі шляхи її рішення від певної кількості експертів. Метод експертних оцінок є універсальним методом діагностики кризового стану, за допомогою якого, попри його суб'єктивність, можна спрогнозувати найімовірніші ризики, та ймовірність настання кризового стану [9, с. 120-121].

Висновки. Кризовий стан на підприємстві це суперечливе питання, яке сприймають або як чинник, що сприяє розвитку підприємства, або як чинник, що спричиняє його занепад, приводячи підприємство до банкрутства. Більшістю авторів кризовий стан сприймається саме як негативний фактор. Проте варто зазначити, що саме криза змушує підприємство до розвитку, якщо ж управління підприємством не буде вчасно діагностувати стан свого суб'єкту господарювання — підприємство ліквідується.

Діагностику підприємства доцільно проводити за допомогою експрес-діагностики фінансової звітності підприємства та фундаментальної, поглибленої, діагностики чинників, що впливають на діяльність підприємства. Використовуючи модель агрегованих показників, дискримінантний аналіз, дерево ухвалення рішень, кластерний аналіз та метод експертних оцінок, можна дізнатися інформацію про можливість настання кризи на підприємстві та вчасно виявити внутрішні та зовнішні чинники, які спричиняють цей стан.

Література

1. Даніч В.М., Пархоменко Н.О. Визначення кризового стану підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. №4. С. 208-218.
2. Романович О.О., Свистун Л.А. Кризові явища у діяльності українських підприємств та методи їх діагностики. *Молодий вчений*. 2017. № 11 (51). С. 1295-1299.
3. Козик В.В., Андрушко О.Б. Базові положення теорії кризового стану підприємства. *Видавництво Національного університету «Львівська політехніка»*. 2008. № 611. С. 13-19.
4. Загородна О.М., Серединська В.М. Формування механізму діагностики фінансового стану підприємства. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/29613/1/233.PDF>. (Дата звернення: 17.04.2022).
5. Рожелюк В.М., Жук Н.Т. Експрес-діагностика фінансового стану в системі управління безпекою підприємства. II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія» 20 листопада 2017 року. Тернопіль. 2017. С. 181-184.
6. Сич О.А., Калічак І.І. Дискримінантний аналіз і його застосування в прогнозуванні банкрутства підприємства. *Молодий вчений*. 2017. № 2 (42). С. 333-339
7. Останкова Л.А., Шевченко Н. Ю. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками: навч. посібник / за заг. ред. Л.А. Останкова та Н.Ю. Шевченко. Київ. 2011. С. 252.
8. Соколова Л. В., Верясова Г.М., Соколов О.Є. Використання методів кластерного аналізу у практичній діяльності підприємств. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. 2011. № 720. С. 240-246.
9. А.І. Куртов, О.В. Полікашин, А.І. Потіхенський, В.М. Александров. Експертні оцінки. Метод «Делфі» як технологія прийняття управлінських рішень. *Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних сил*. 2017. № 1 (50). С. 118-122.

Андрікевич Д.С.
*«Облік і оподаткування», 1-курс,
ДВНЗ «Київський національний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри бізнес-економіки та підприємництва Ямненко Г.Є.*

МОТИВАЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вступ. На підприємстві головною ознакою є мотивація, тому що саме завдяки цій особливості є прагнення до чогось нового, особливо коли сам підприємець мотивує своїх співробітників. Якісь досягнення залежать від складу кадрів, тому що вони вирішують все. Наприклад успіх у бізнесі і його падінням, багатство і бідність, покращення і погіршення у справах, усе це визначається саме людськими ресурсами та мотивацією, удосконалення яких — головний фактор вирішення соціальних, економічних, правових, організаційних проблем. Укінцевому результаті перемагає завжди той, у кого більш дійова мотиваційна система. З огляду на це, завданням кожного початківця, бізнес-комерція та вже функціонуючого підприємця — створити умови для забезпечення мотивації на високому рівні [1, 4].

Мета. Проаналізувати наукові теорії й підходи до вивчення психологічних ознак мотивації підприємницької діяльності та визначити діагностичний комплекс методик щодо дослідження мотивації підприємницької діяльності.

Мотивація підприємництва — це спонукання людини до провадження підприємницької діяльності. Мотивування є компонентом людських відносин, засобом їхньої співдії. Досвід засвідчує, що вагомим є підтримка гарних людських стосунків, умови довіри й прозорості. Прихильна комунікація з підопічними дають підприємству вагомі результати. Коли працівники задоволені стосунками у організації та манерою керування, їх праця стає більш продуктивною. Мотиваційна система бізнесмена складає такі концепції як: матеріальне й моральне стимулювання, запорука збереження робочих місць, як соціальне забезпечення, відповідність дотворчих здібностей, повновладності підприємця та колективу характеру робіт; затребуваність професіоналів, клієнтопріоритетність, потреба в самореалізації, амбіції прояви лідерських якостей, зацікавленість у власному ділі. Все це обіймає підприємницька діяльність [2, 3].

Отже, у відносинах з людьми потрібно поєднувати у єдиний порядок три складові: керівництво з боку підприємця і менеджерів, спілкування та мотивацію праці.

Спостерігаючи за модулем мотивації підприємницької діяльності спираємося на класифікацію мотивів М.Г. Рогова (рис. 1). Він розділив на два мотиви: безпосередній та опосередковий. До безпосередніх належать такі мотиви як: мотиви комерційного успіху; мотиви свободи і незалежності; мотиви ініціативи і активності; мотиви інноваційності і ризику.

Опосередковані мотиви: мотив самореалізації; мотиви поваги і самоповаги; мотиви соціальних контактів і групової належності; мотиви вимушеності.

Аналіз чинників поділяють на три групи: макрорівні, мезорівні, мікрорівні.

Макрорівні аналіз можна виокремити соціально-економічні чинники мотивації підприємницької діяльності. Соціально-економічний чинник є важливим для розвитку підприємницької діяльності [1, с.124].

На мезорівні аналізу можна виділити організаційні чинники мотивації підприємницької діяльності: сфера підприємницької діяльності; стаж діяльності підприємця; кількість працівників приватного підприємства; структура організації; організаційна культура; трудові та соціальні відносини тощо.

Рис. 1. Модель мотивації підприємницької діяльності М.Г. Рогова [5]

Серед чинників мотивації підприємницької діяльності на мікрорівні аналізу слід виділити соціально-демографічні та особистісні чинники мотивації підприємницької діяльності. До соціально-демографічних чинників слід віднести: вік підприємця, стать підприємця, сімейний статус, освіту тощо.

Висновки. Отже, підсумовуючи тези та твердження щодо теоретичних та практичних аспектів мотивації підприємницької діяльності, ми можемо стверджувати, що мотивацію підприємців — це багатогранний і складний процес, тому що, з одного боку, це спонукання до підприємницької діяльності, а з іншого — пошук шляхів задоволення попиту споживачів на ринку найкращим чином.

Мотивування підприємницької діяльності має на увазі систему мотивів, що скеровують та схиляють підприємницьку діяльність на деякому етапі її реалізації, зокрібно, на фазі формування підприємництва та на фазі регулювання його діяльності. У той же час слід зауважити, що система мотивів, яку також називають як мотивація підприємницької діяльності, не має жорстких установок, прямо пропорційно пов'язана з багатьма факторами, які породжують особистість підприємця, і таким чином, є комплексною, полівекторною.

Література

1. Основи економічної науки [Електронний ресурс] : курс лекцій / [В. С. Савчук, О. О. Беляєв, К. Т. Кривенко та ін.] ; за заг. ред. В. С. Савчука ; ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Електрон. текстові дані. Київ : КНЕУ, 2011. 442 с.
2. Підприємництво: організація, ефективність, бізнес-культура [Електронний ресурс] : навч. посіб. / В. М. Колот, І. М. Репіна, О. В. Щербина ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Вид. 2-ге, переробл. та доповн. — Електрон. текстові дані. К. : КНЕУ, 2009. 444 с.
3. Підприємництво і бізнес-культура [Електронний ресурс] : практикум / В. М. Колот, І. М. Репіна, Л. А. Шергіна [та ін.] ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». — Електрон. текстові дані. — Київ : КНЕУ, 2014. — 244 с.
4. Економіка та підприємництво [Електронний ресурс] : зб. наук. праць молодих учених та аспірантів / ред. С. І. Дем'яненко. — Електрон. текстові дані. — К. : КНЕУ, 2017. — Режим доступу: https://kneu.edu.ua/userfiles/ekon_pidpr/EP_E28496_39_za_2017r_.pdf

5. Психологія професійного самовизначення особистості : монографія / М.С. Корольчук, Ю.В.Дроздова, В.М.Корольчук, В.І. Осьодло, А.М. Сипливий ; за заг. ред. М.С. Корольчука. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 280 с.

Єфременко В.Л.
Бізнес-економіка, 5 курс ДВНЗ
«Київський національний економічний університет
імені В. П. Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри бізнес-економіки та підприємництва Кузьомко В.М.

ЗАВДАННЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВО-МАЙНОВОГО СТАНУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Вступ. Функціонування підприємства вимагає постійного контролю за його фінансово- майновим станом, особливо в період воєнних дій та після їх завершення. Після закінчення воєнних дій у світовій та, зокрема, в українській економіці буде спостерігатися сильне падіння, і саме тому, щоб підприємство змогло мінімізувати вплив цього падіння, йому потрібно оптимізувати свій фінансово-майновий стан, адже фінансово-майновий стан в сукупності з якістю менеджменту є головними чинниками функціонування підприємства[5].

Фінансово-майновий стан є складним та багатофакторним поняттям, обумовленим впливом чинного середовища. Найвищою формою фінансово-майнового стану підприємства є його здатність розвиватися в змінних умовах[2, с. 219]. Якщо підприємство має оптимальне значення фінансово-майнового стану, то воно має перевагу перед іншими підприємствами того ж профілю в залученні інвестицій, в одержанні кредитів, у виборі постачальників та в підборі кваліфікованих кадрів.

Метою дослідження є обґрунтування необхідності контролю підприємствами їх фінансово-майнового стану, особливо в воєнний/післявоєнний період, розгляд механізму забезпечення фінансово-майнового стану.

Методи дослідження. В процесі виконання тез, для дослідження фінансово-майнового стану було використано скупність методів загальнонаукового та спеціального характеру, послідовно використаних та взаємопов'язаних у загальній логіці фінансового управління, а саме: для виявлення резервів, закономірностей, факторів впливу на фінансово-майновий стан підприємства, та як основа формування даних був використаний — статистико-економічний метод; для вивчення фінансово-майнового стану підприємства була використана сукупність методів, таких як: метод наукової абстракції, системний аналіз, діалектичний метод пізнання, індукції та дедукції.

Огляд фахової літератури. Питанням аналізу фінансового і майнового стану підприємств займалось багато вітчизняних і закордонних вчених, а саме: Т.В. Ганущак, В.В. Готра, С.В. Груб'як, А.І. Дмитренко, Г.О. Швиданенко, О.В.. Зигрій, О.Є..Кузьмін, Т.Ю. Мельник, С.В. Свірко. Однак, попри досить значну увагу з боку науковців до цієї теми, окремі проблеми визначення граничних параметрів порівняння для визначення ефективності діяльності підприємства потребують дослідження.

Результати дослідження. Фінансово-майновий стан — характеристика фінансових ресурсів підприємства на конкретну дату, що визначає реальну та потенційну спроможність забезпечувати достатній рівень фінансування господарської діяльності та її розвиток у майбутньому [4, с. 126]. Цю характеристику формують 3 основні категорії — фінансова стійкість, як здатність підприємства відповідати за свої борги та зобов'язання та нарощувати економічний потенціал, платоспроможність, як здатність своєчасно розрахуватися за всіма видами зобов'язань, та ліквідність, як здатність підприємства перевести свої активи на гроші в короткостроковій перспективі.

Аналіз фінансово-майнового стану можливо здійснити за трьома основними напрямками: аналіз фінансової стійкості, зокрема, визначення типу фінансової стійкості, розрахунок показни-

ків фінансової стійкості (абсолютних та відносних); інтегральний аналіз фінансової стійкості; аналіз балансу підприємства, зокрема, аналіз валюти балансу підприємства, його структури, розрахунок показників майнового стану; аналіз платоспроможності та ліквідності, зокрема, аналіз балансу ліквідності, аналіз грошових потоків, розрахунок показників ліквідності. Також варто зазначити, що багато фахівців ототожнюють терміни «платоспроможність» і

«ліквідність», хоча це не однакові категорії. Ліквідність підприємства характеризується рухом фінансових потоків, а платоспроможність визначається рухом грошових потоків. Обидва потоки знаходяться у взаємозалежності та рухаються паралельно один одному, ліквідність є своєрідною передумовою платоспроможності підприємства.

Підприємства повинні вжити всіх можливих заходів в умовах війни та світової кризи для забезпечення оптимального фінансово-майнового стану, адже якщо не приділити увагу цій характеристиці фінансових ресурсів, то при її нестачі можливе настання спочатку неплатоспроможності та нестійкого фінансового стану, а потім і банкрутства підприємства. З наведених вище суджень, може скластися враження, що чим вищий рівень фінансово- майнового стану, зокрема, в його складі фінансової стійкості, то тим більша успішність і ефективність господарської діяльності, але надлишкова фінансова стійкість також може негативно впливати на підприємство, адже, якщо рівень фінансової стійкості перевищить оптимальний для підприємства, це спровокує надлишкове накопичення резервів та запасів, що, в свою чергу, відтягне капітал з виробничого процесу, і створить гальмо для розвитку[1].

У період кризових явищ ми вважаємо, що для забезпечення оптимального рівня фінансово-майнового стану, необхідно, перш за все, вирішення таких завдань:

1. Забезпечити відновлення прибутковості шляхом інвентаризації корпоративних активів за основним видом діяльності суб'єкта господарювання; оптимізація дебіторської заборгованості та зниження корпоративних витрат; продаж недобудованих будівель; обґрунтування необхідної кількості працівників; зміни у складі та стилі управління керівників підприємства; створення партнерських зв'язків з іноземними інвесторами; продаж надлишків обладнання та матеріалів; реструктуризація боргу з метою перетворення короткострокової заборгованості на довгострокову позику чи іпотеку, також можливе залучення необхідних коштів шляхом пільгового кредитування іноземними банками та інвесторами для бізнесу України; впровадження передових технологій для механізації та автоматизації виробництва; покращення організації праці [3].

2. Відновити баланс грошових коштів. Саме забезпечення виконання цих поставлених завдань дозволить зменшити чи навіть уникнути кризових явищ у найближчому періоді (короткостроковому).

Для забезпечення оптимального рівня фінансово-майнового стану, таким чином, уникаючи неплатоспроможності та нестійкого фінансового стану, необхідно:

1. Визначити об'єкти (напрямок діяльності, підрозділ) та суб'єкти управління (керівники вищої ланки, фінансові відділи).

2. Оцінити поточний стан фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності, визначення та оцінка чинників що впливають на елементи управління.

3. Визначити інструментарій управління фінансовою стійкістю, платоспроможністю та ліквідністю.

4. Розробити стратегію забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності підприємства.

5. Реалізація стратегії.

6. Моніторинг змін, коригування процесу реалізації стратегії.

Висновки. Отже, в умовах, коли світ стоїть на порозі нової світової кризи, а в країні ведуться воєнні дії, для підприємств значно зростають ризики їх діяльності, і щоб успішно функціонувати підприємствам потрібно приділити значну увагу підтриманню рівня фінансово- майнового стану, адже в іншому випадку підприємство чекають проблеми з платоспроможністю, ліквідністю та фінансовою стійкістю.

Враховуючи різні негативні фактори впливу на фінансово-майновий стан підприємства, виникає потреба для комплексної оцінки та аналізу цієї категорії, що можливе тільки в випадку врахування специфіки підприємств, специфічних факторів впливу, внаслідок чого виникає необхідність врахування іноземного та вітчизняного досвіду щодо забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності при вирішенні зазначеного завдання в умовах воєнного часу та світової кризи.

Література

1. Ганущак Т.В. Фінансова безпека бізнесу: навчальний посібник. Київ: Департамент поліграфії Університету «КРОК», 2016. 266 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/336910434_FINANSOVA_BEZPEKA_PIDPRIEMSTVA_TEORETICNI_OSOBLIVOSTI_I_SISTEMI_I_MISCE_U_STRUKTURI_EKONOMICNOI_BEZPEKI
2. Готра В.В, Ріпич В.В., Дячок А.В. Діагностика фінансового стану підприємства та шляхи його покращення. Економіка і суспільство. 2018. №8. С. 219 -223.
3. Груб'як С.В. Аналіз фінансово-економічного стану промислового підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. С. 268—271.
4. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/10500/1/%D0%90%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%20%D1%84%D1%96%D0%BD-%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%83.pdf>
5. Дмитренко А.І., Швиданенко Г.О. Бізнес-діагностика підприємства: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2013. 448 с.
6. Мельник Т. Ю., Свірко С.В. Теоретико-методичні основи оцінювання майнового стану підприємства. Економіка, управління та адміністрування. 2021. Вип. 1(95). С. 8—16. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2021-1\(95\)-8-16](https://doi.org/10.26642/ema-2021-1(95)-8-16)

Погрібна В.П.
Економіка підприємства, 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені В. П. Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри бізнес-економіки та підприємництва Оберемчук В.Ф.

МОТИВАЦІЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Вагомою передумовою розвитку сучасного підприємства є особлива увага персоналу, яка зможе створити умови для економічного зростання та конкурентоспроможності. Керівникам підприємств сьогодні доводиться вирішувати безліч питань, у тому числі й таких: як досягти стратегічних цілей, як залучити та утримати цінних для компанії співробітників та підвищити їхню результативність? Один із основних шляхів вирішення цих проблем є побудова ефективної системи мотивації праці. Метою даного дослідження є ретельне вивчення та аналіз властивостей стимулювання та мотивації персоналу, а також встановлення зв'язку між мотивацією та ефективністю підприємства. На даний момент у кожній організації є своя система мотивації персоналу. Однак, кожна з цих систем має свої переваги, що роблять її функціонування корисним, а також недоліки, які не дозволяють повністю реалізувати потенціал працівників підприємства і як би «гальмують» фірму у розвитку. В теперішній час керівництво компаній має не наказувати своїм працівникам, а навпаки направити їх у правильне русло, допомогти розкрити їхні таланти та здібності. Жодна компанія не може досягти успіху без настрою персоналу на роботу з високою віддачею, без високого рівня прихильності персоналу, без зацікавленості членів організації в кінцевих результатах і без їхнього прагнення зробити свій внесок у досягнення поставлених цілей. І тепер актуальним завданням керівників компаній є пошук методів мотивації та стимулювання працівників. Тобто мотивація персоналу є рушійною силою, що зможе розв'язати цілу низку проблем, які постійно з'являються перед керівництвом підприємств. Висока мотивація персоналу — це найважливіша умова успіху організації.

У сучасних умовах ринкової економіки головним завданням керівників на підприємстві є справильно вмотивувати своїх підлеглих, щоб у результаті отримати достатній прибуток. Існують різні методи мотивації, які стимулюють працівників до високопродуктивної трудової діяльності,

забезпечують оптимальне використання ресурсів, позитивно впливають на результати виробництва (підвищення прибутку, зниження витрат), підвищують конкурентні переваги компанії. З цього випливає, що за правильної мотивації керівника персонал зможе стати дуже цінним ресурсом. Над проблемами, що пов'язані з мотивацією персоналу, працювали такі вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: Л. Безчасний, Д. Богиня, П. Журавльова, Н. Лук'яненко, А. Садекова, О. Крушельницька, С. Вовканич, В. Нестерчук, Л. Полянська, М. Долішній, Е. Лібанова, І. Лукінова та інші. Але класичні теорії мотивації не враховують сучасні умови ведення бізнесу, що ускладнює їх практичне застосування. Тобто підвищення ефективності управління підприємством за допомогою засобів стимулювання та мотивації є дуже важливою та актуальною проблемою, яка потребує подальшого дослідження.

Персонал — це серце підприємства, без якого воно не зможе існувати, тому для цього використовують мотивацію як метод підвищення ефективності роботи. А що ж таке мотивація?

В управлінні мотивація — це процес стимулювання працівників до здійснення ефективної діяльності, спрямованої на досягнення цілей підприємства[2]. Тобто з однієї сторони створюються сприятливі умови для задоволення потреб працівників, а з іншої — забезпечується трудова поведінка, яка сприяє ефективному функціонуванню та розвитку організації.

На нашу думку, мотивація персоналу має бути комплексною та системною. Її треба досліджувати не лише як одну з функцій управління, а й як невід'ємну частину корпоративної культури. Продуктивність праці залежить від мотивації, однак ця залежність є досить складною та нечіткою. Буває, що на людину впливають як внутрішні, так і зовнішні мотиватори, які дуже зацікавлені у досягненні високих результатів, але на практиці результати будуть гіршими, ніж у невмотивованої людини з ефективною роботою. Відсутність чіткого зв'язку між мотивацією та метою кінцевого результату обумовлена результатом роботи, на який впливає безліч факторів: кваліфікація працівника, його професійна компетентність і навички, правильне розуміння завдань, довкілля тощо. Неоднозначність цього взаємозв'язку створює серйозну проблему для керівництва: як оцінити роботу працівника та як його заохотити? Якби рівень оплати залежав лише від результатів роботи, то були б тільки невмотивовані співробітники з трохи нижчими результатами, які старанно попрацювали. З іншого боку, якби винагороджували співробітників, які діють лише «з найкращих спонукань», без урахування реальних результатів їх роботи, то це може бути несправедливо до інших, у яких продуктивність роботи вище. Вважаємо, що для створення правильної мотиваційної структури, яка відповідатиме вимогам організації, треба враховувати, які мотиви переслідуює персонал і що може запропонувати фірма для задоволення потреб підлеглих.

Система мотивації складається з безлічі елементів. При плануванні системи мотивації для підприємства важливо врахувати всі елементи: матеріальне фінансове, матеріальне негрошове, нематеріальне стимулювання. Це допоможе підвищити ефективність діяльності працівників в організації, скоротити витрати на персонал та зменшити плинність кадрів. Якщо порівняти мотивацію сучасного сформованого бізнесу і бізнесу на етапі розвитку, то можна побачити суттєві зміни. Тобто в умовах становлення ринкових відносин для успішної роботи підприємства потрібно приділити більшу увагу соціальній активності кожного працівника. Неабияке значення надають таким методам управління: соціально-економічний і соціально-психологічний. Мета даних методів — правильно використовувати закони психічної діяльності персоналу для оптимізації праці, вивчати явища і процеси в інтересах соціуму і кожної особистості. Соціальні методи управління забезпечують утворення і збільшення трудових колективів за допомогою управління свідомістю і поведінкою підлеглих через чинники їхньої діяльності. Такими чинниками є: цілі, мотиви, інтереси, потреби.

Виходячи з цього, пропонуємо сформувати систему мотивації персоналу за трьома напрямками:

- матеріально-організаційний (удосконалення організації виробництва, праці, заробітної плати тощо);
- соціально-економічний (належна оплата праці, надання можливості професійного та кар'єрного росту, причетність до виробничого процесу та його результатів);
- морально-психологічний (залучення працівників до управління, розробка системи оцінки успіху, удосконалення системи заохочень).

Залежно від ступеня вмотивованості кожного працівника ці напрями можна комбінувати у різних співвідношеннях. Завдяки такому підходу мотивація і стане тим ключовим чинником підвищення ефективності управління підприємством.

Отже, механізм управління мотивацією персоналу інтегрує у собі як процеси формування системи матеріального і нематеріального стимулювання, так і процеси виявлення мотиваційного профілю співробітників, підбору кадрів з урахуванням виділених мотиваційних характеристик; адаптацію фахівців до мотиваційного середовища підприємства. Функція мотивування зараз — одна із ключових функцій управління персоналом. Реалізація керівником цієї функції вимагає знання мотивів особистості, вміння їх використовувати. Грамотний облік закономірностей мотивації є запорукою ефективної реалізації цієї функції і, отже, вирішальним фактором ефективності управлінської діяльності в цілому.

Література

1. Климчук А. О., Михайлов А. М. Мотивація та стимулювання персоналу в ефективному управлінні підприємством та підвищенні інноваційної діяльності. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, 2017.

2. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Мотивація>

Старіна Е.І.

Системний аналіз, 2 курс,

*ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені В. П. Гетьмана»*

Науковий керівник — к.е.н., доцент

кафедри бізнес-економіки та підприємництва Шергіна Л.А.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ В СВІТІ ТА УКРАЇНІ

Основною тенденцією сучасного суспільного розвитку є популяризація глобалізаційних процесів. Нинішні процеси модернізації національної економіки України стикаються з потребою в ресурсах, що перевищують обсяги і швидкість їх природного поповнення. Дефіцит ресурсів, забруднення води і повітря, нестача прісної води — це все настає виснаження природних запасів. Одним із напрямків забезпечення сталого розвитку національного господарства є впровадження, так званої, «зеленої» економіки, яка сприяє зниженню ризиків для навколишнього середовища та ресурсозбереженню, а також залученню приватних, державних та міжнародних інвестицій. В табл.1 наведено визначення поняття «зелена економіка».

Таблиця 1

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ «ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА»

Назва організації/програми	Визначення
UNEP- Програма ООН з на- вколишнього середовища	Зелена економіка — результат підвищення добробуту людей та соціальної справедливості при суттєвому скороченні екологічних ризиків та екологічного дефіциту (обмеженості).
OECD — Організація економі- чного співробітництва та розвитку	Зелена економіка — це економіка чи модель економічного розвитку, заснована на сталому розвитку та знанні економіки довкілля.

Мета «зеленої» економіки України — формування дієвого середовища для економічного і соціального прогресу, що базується на мінімізації негативного впливу на довкілля та ефективному використанні природних ресурсів при збереженні гідного рівня життя населення.

Концепція зеленої економіки має на увазі:

1. Зниження викидів вуглецю — це напрям державної підтримки та приватних інвестицій на розповсюдження знань, реалізацію ініціатив, створення технологій та виробництв, щоб реалізувати цю ідею.

2. Розвиток нових, зелених секторів економіки, зелених робочих місць на основі зелених технологій, що передбачають глибшу переробку відходів, зменшення енергоспоживання або використання альтернативної енергії. Більш глибоке застосування сировини призводить до зменшення собівартості випуску зеленої продукції та приросту прибутку на зелених виробництвах порівнюючи з традиційними, зумовлює перспективу встановлення більш високої оплати праці. В результаті створюються соціальні стимули до перетікання трудових ресурсів у зелені сектори економіки та знижується бідність.

3. Щоб знизити необхідність в паливі, що спалюється, і знизити викиди вуглецю, використовується підвищення енергоефективності. Це важлива умова самовідновлення природних ресурсів.

4. Підвищення ресурсоефективності, що призводить до зниження формування відходів, спаду рівня забруднення навколишнього середовища, забезпечує стійке буття такого сектору економіки впродовж тривалого періоду, зберігає обставини для підтримки біорізноманіття, ведення органічного домашнього господарства, що збільшує доступ до локальних природних ресурсів та зменшує бідність, розвитку екосистемних послуг для жителів, які їх втратили.

Оцінюють «зелену економіку» в світі за допомогою таких індексів: глобальний індекс «зеленої» економіки, індекс екологічної ефективності, індекс низьковуглецевої економіки.

Глобальний індекс «зеленої» економіки — є найдоступнішим показником «зеленої» економіки у світі. Індекс використовує кількісні та якісні 4 показники для вимірювання ефективності кожної країни: управління та зміна клімату, ефективність галузей, ринки та інвестиції, довкілля.

За останніми даними (2018 рік), Україна посіла у рейтингу 120 місце, що нижче багатьох країн Близького Сходу та ЄС.

Індекс екологічної ефективності (Environmental Performance Index, EPI) — це комплексний показник оцінки екологічної політики держави та її окремих суб'єктів. Індекс, що розраховується за 24 показниками ефективності по десятих категоріях, що охоплюють різні особливості «зеленої» сфери. Україна у 2020 році посіла 60 місце з 180 країн отримавши 49,5 балів зі 100.

Індекс низьковуглецевої економіки (The Low Carbon Economy Index). Індекс, що визначається як співвідношення обсягу викидів вуглецю до ВВП за відповідний рік (CO₂ у т/ВВП у \$ млн.).

А на його результат впливають такі фактори, як енергоефективність, витрата пального, щільність населення, структура економіки в країні та стан кліматичної системи.

Україна є однією з найбільш енергоємних країн Європи. У 2018р. енергетична ємність української економіки складала 0,47 toe, порівняно з середнім значенням для країн ОЕСР складає 0,15 toe. В Україні викопні види палива залишаються основним джерелом енергії, які найбільше забруднюють повітря. І тому застосування зеленої економіки, є важливим завданням не тільки для країни, але для суб'єктів господарювання, що в свою чергу має і переваги (табл. 2) Зелений приріст означає стимулювання економічного підвищення і розвиток, забезпечуючи при цьому збереження природних ресурсів і безперерйне надання ними активів та екосистемних послуг, від яких залежить загальне благополуччя.

Таблиця 2

ПЕРЕВАГИ У ЗАСТОСУВАННІ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ ДЛЯ ДЕРЖАВИ ТА ДЛЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Для держави	Для суб'єктів господарювання
— зниження залежності економіки від зовнішнього постачання сировини і цінових коливань — впровадження енерго- та ресурсозбережних технологій — вихід на нові ринки за рахунок чистих технологій — залучення прямих іноземних інвестицій — покращення екологічної ситуації та збереження природних ресурсів — формування позитивного «зеленого» іміджу	— зменшення питомих витрат на споживання ресурсів — модернізація виробництва — отримання додаткових доходів на основі використання наявних ресурсів (за рахунок утилізації відходів) — підвищення якості та конкурентоспроможності продукції — можливість користуватися державними пільгами — диверсифікація структури активів і зниження стратегічних ризиків, пов'язаних з традиційним виробництвом

Перехід на «зелену економіку» передбачає комплексні зміни у всіх секторах економіки.

Первинний сектор, який охоплює різні види господарства, вимагає найбільш радикальних змін, оскільки саме тут утворюються продукти для задоволення первинних потреб людства. Сільське господарство має виробляти органічну продукцію (без використання хімічних добавок). В Україні існувало 120 фермерських господарств, які виготовляли органічну продукцію. За цим показником Україна входила у двадцятку країн світу. Метою «озелення» сільського господарства є культивування агрокультур та їх використання в енергетичних цілях. Після впровадження «зеленої» ініціативи у первинному секторі можливий перехід на екологічно чисте біопаливо, що дозволить досягти незалежності від традиційних джерел енергії та мінімізувати витрати на їх постачання.

Вторинний сектор економіки, який охоплює промисловість, потребує раціонального використання енергоресурсів. Глибокі технологічні модернізації — це необхідний етап для переходу країни на «зелену» економіку, оскільки виробничі потужності є базою для створення обладнання, що дозволить очистити виробництво та ефективно використовувати обмежені ресурси. Відходи — це можливість підвищення конкурентоспроможності виробництва, за рахунок скорочення витрат на сировину та їх повторного використання. Роль «зеленої економіки» в галузях промисловості України потребує подальшого ґрунтовного дослідження, оскільки розвинені країни на сучасному етапі формують політику неоіндустріального типу.

Третинний сектор охоплює проведення комплексних науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок, створення бізнес-планів і програм, ідей, щодо енергоефективних технологій, які створюють можливість зрушень у напрямку озеленення первинного та вторинного секторів. Виробничі процеси удосконалюються під час створення екоінновацій, за рахунок економії ресурсів забезпечується ефективність організації бізнесу.

За допомогою зеленої економіки відбувається зростання ВВП, створення нових робочих місць, стимулюється економічний прогрес і одночасно знижуються такі ризики, як наслідки зміни клімату, зростання дефіциту водних ресурсів. За оцінками UNEP потреба у щорічному фінансуванні на «озеленення» світової економіки складає від 1,05 до 2,59 трлн. дол. США, що становить менш як 1/10 всіх річних світових інвестицій. В табл.3 представлені програми фінансування зеленої економіки згідно цілей сталого розвитку.

Міжнародний досвід свідчить, що країни світу, які взяли курс на розвиток «зеленої» економіки, використовують різні механізми та інструменти державного стимулювання в своїй національній політиці та стратегіях розвитку.

Політика ЄС спрямована на розбудову «зеленої», «низьковуглецевої», економіки за рахунок зменшення викидів парникових газів та негативного впливу на довкілля. Це реалізується за допомогою як прямих, так і непрямих методів державного регулювання.

Зокрема, поширеним є використання фіскальних стимулів: встановлення пільгового оподаткування або введення «зелених» податків на види діяльності, які завдають шкоди довкіллю.

Таблиця 3

ПРОГРАМИ ФІНАНСУВАННЯ ЗЕЛеної ЕКОНОМІКИ

№ з/п	Назва програми фінансування	Загальний обсяг фінансування програми
Стале виробництво та споживання (Ціль сталого розвитку № 12)		
1	WITCH–Азія (Регіональна індикативна програма для Азії)	210 000 000 євро
2	SWITCHMED (Тематична програма здоров'я та природних ресурсів — ENRTP)	23 000 000 євро
3	SWITCH зелена Африка	39 000 000 євро
4	Підтримка програми ООН зі сталого виробництва та споживання	15 000 000 євро
Інклюзивне та стале зростання (Ціль сталого розвитку № 8)		
5	Партнерство для дій у сфері зеленої економіки (Partnership for Action on Green Economy)	8 500 000 євро
6	Коаліція «Зелена економіка» (Green Economy Coalition — GEC)	3 000 000 євро
7	SWITCH to Green Facility	2 000 000 євро
8	Greening Economies in the European Union's Eastern Neighbourhood	10 000 000 євро

Пріоритетною програмою розвитку України у сфері «зеленої економіки» є програма «EaP GREEN». «Екологізація економіки у країнах Східного партнерства» («EaP GREEN») — це велика регіональна програма, яку реалізовує Європейська економічна комісія Організації Об'єднаних Націй (ЄЕК ООН), ОЕСР, ЮНЕП та ЮНІДО і яка спрямована на сприяння шести країн Східного партнерства (СХП) Європейського Союзу до переходу на «зелену» економіку.

Таким чином, концепція зеленої економіки — це модель, яка веде до покращення здоров'я та соціальної справедливості населення, а також до значного зниження небезпечних впливів на навколишнє середовище та зниження екологічного дефіциту. Зелена економіка у її найпростішій формі сприймається як низьковуглецева, ресурсозберігаюча та соціально інклюзивна модель економіки. Концепція зеленої економіки розроблена як більш практико-орієнтований послідовник концепції сталого розвитку, наголошуючи на важливості покращення стійкості світової економіки.

Література

1. Corrado, C., et al. (2012), «Intangible capital and growth in advanced economies: Measurement methods and comparative results», IZA Discussion Paper, No. 6733, and INTAN- invest project on intangible investment, URL: www.INTAN-Invest.net.
2. Criscuolo, C., P. Gal and C. Menon (2014), «The dynamics of employment growth: New evidence from 18 countries», OECD Science, Technology and Industry Policy Papers, No. 14, OECD Publishing, Paris, URL: <http://dx.doi.org/10.1787/5jz417hj6h96-en>.
3. Квач Я.П., Фірсова К.В., Борісов О.Г. Зелена економіка: можливості для України/ Квач Я.П., Фірсова К.В., Борісов О.Г. // Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Випуск 6. С. 52-56. [Електронний ресурс]. URL: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/12.pdf> (дата звернення: 16.05.2022)
4. Галушкіна Т. П. Національна політика «зеленого» зростання в Україні / Т. П. Галушкіна, Л. О. Мусіна, Н. І. Хумарова ; Ін-т проблем ринку та екон.-екол. дослідж. НАН України. Одеса, 2012. 271 с.
5. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст / Видання серії «Бібліотека Центру Разумкова» [Електронний ресурс]. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf (дата звернення: 16.05.2022)
6. Про альтернативні джерела енергетики : Закон України від 20.02.2003 з доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15#Text> (дата звернення: 01.05.2022)
7. Стимулювання відновлюваної енергетики в Україні за допомогою «зеленого» тарифу. [Електронний ресурс]. URL <https://sae.gov.ua/documents/green-tariff.pdf> (дата звернення: 16.05.2022)
8. Станкевич Н.А. «Зелені інвестиції» як складова сталого розвитку держави [Електронний ресурс] / Н.А. Станкевич. 2013. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/6327/1/118.pdf> (дата звернення: 16.05.2022)
9. Чайка Т.О. Ефективність органічного сільського господарства в Україні / Т.О. Чайка // Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2011. No 4. С. 160–164.

СЕКЦІЯ 3
ПІДПРИЄМНИЦТВО: МАСШТАБУВАННЯ ІДЕЙ ТА ЇХ КАПІТАЛІЗАЦІЯ

Барабаш В.І.
*Економіка підприємства, 4 курс,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені В. П. Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри бізнес-економіки та підприємництва Оберемчук В.Ф.*

РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРА НА ЗАСАДАХ БІОЕКОНОМІКИ

Мета. Розглянути біоекономіку як: нову аналітичну та пізнавальну концепцію; сучасний сектор економіки; стратегічну форму аналізу та програмування наукової і практичної діяльності; розробку та нове використання раніше відомих концепцій розвитку, що стосуються розвитку сільського господарства та агробізнесу.

Методи дослідження: історичний, діалектичний, когнітивний, системний підхід та порівняльний аналіз.

Результати дослідження. Доведено, що розвиток аграрного сектору на засадах біоекономіки, особливо регіонального рівня, забезпечуватиме досягнення рівноважної взаємодії між нарощуванням валового виробництва сільськогосподарської продукції в регіоні та збереженням навколишнього природного середовища. Тоді як для країни загалом важливим є питання сталого та раціонального використання ресурсів, зайнятість населення й створення національного продукту. Проаналізовано взаємозв'язки між елементами біоекономічної системи. Встановлено, що розвиток біоекономіки продовжить життя природних ресурсів, зменшить навантаження на навколишнє середовище, надасть можливість покращити умови життя людини та збільшити вартість відходів.

Постановка проблеми. У сучасних умовах біоекономіка є важливою та пріоритетною сферою сталого економічного розвитку. Саме біоекономіка може вирішити низку економічних, екологічних та соціальних проблем, а саме: забезпечення населення якісними продуктами харчування, зниження енерговитрат, перехід на органічне землеробство, відновлення ґрунтових ресурсів та багато іншого. Це означає, що біоекономіка, як технологічно розвинена частина економіки, є новим підходом до раціонального використання та відновлення ресурсів, підвищення енергоефективності та стійкості сільського господарства та промисловості.

У аграрному секторі біоекономіка сприяє зміцненню продовольчої та енергетичної безпеки країни та забезпечує екологічну стійкість сільськогосподарського виробництва та переробки. Тому система потенціалу біоекономічного розвитку сільського господарства, виробництва органічної продукції, біомаси тощо потребує подальших досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування і розвитку біоекономіки присвячені праці багатьох науковців: Г. Гелетути, В. Жебка, Т. Желізної, А. Клименка, О. Кононенка, О. Літвака, В. Лимара, К. Патерманна, М. Талавирі та ін. Проте потребують подальшого дослідження пріоритетні напрями якісного економічного зростання аграрної галузі на біоекономічних засадах, розширення сфер використання відновлюваних джерел енергії, запровадження інноваційних технологій у виробництво.

Виклад основного матеріалу. Біоекономіка — це новий напрямок економічного розвитку, який, на відміну від попередніх, повторно використовує та переробляє вторинні сировину, у тому числі відходи, створює умови для багаторазового, циклічного використання ресурсів, забезпечує зростання ВВП, а також покращує соціально-економічний розвиток.

Одним із ключових факторів біоекономіки є здатність досягати сталого розвитку, що відповідає потребам нинішнього та майбутніх поколінь. Перехід до сталого розвитку необхідний з огляду на новітні тенденції, які можуть підірвати основи економічного, соціального та екологічного розвитку.

Головна мета стратегії біоекономіки в аграрному секторі має на меті посилити інновації в сільськогосподарських науках про життя для забезпечення продовольчої безпеки, покращення харчування та здоров'я, а також створення нових робочих місць шляхом розвитку та інтенсифікації сталого сільськогосподарського виробництва та переробки. Однією із компаній, які активно просувають та притримуються філософії біологізації економіки та виробництва є БТУ-Центр, вже протягом 20 років компанія працює в напрямку відновлення родючості ґрунту біологічними методами, біоживленням та захистом сільськогосподарських культур. Своєю місією вони вбачають саме біологізацію землеробства, зменшення використання хімічних засобів захисту, відновлення родючості ґрунтів та здоров'я наших дітей та української нації.

Розвиток аграрного сектору на основі біоекономіки, особливо на регіональному рівні, забезпечить гармонійну взаємодію між збільшенням валового сільськогосподарського виробництва в регіоні та охороною навколишнього середовища. Тоді як питання сталого та раціонального використання ресурсів, зайнятості та створення національного продукту важливі для всієї країни.[1]

Сьогодні є серйозні питання щодо якості та конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції. Сільське господарство відіграватиме роль ядра біоекономіки, оскільки тут буде створена основна сировинна база, особливо відновлювана біомаса. Тому є потреба у запровадженні національної інноваційної системи, налагодженні механізму надійного постачання аграрного сектору науковими досягненнями, а також новими біотехнологіями та біоінноваціями. Важливим елементом цього пріоритету є виробництво органічних та біологічно чистих харчових продуктів, виробництво біомаси, біоволокна та активний розвиток органічного землеробства, виробництво біодобрих, розвиток біоферментації та аквакультури.

За рік Україна збирає близько 60 млн тонн зерна та 10 млн тонн соняшнику. При цьому наша країна посіла друге місце у світі за експортом зерна після США. Зараз Україна виробляє близько 50% світової соняшникової олії. А за іншими показниками розвитку сільського господарства наша країна входить у список 5-10 провідних країн світу. А це в два-три рази менше, ніж у розвинених європейських країнах. Крім того, українські зернові ресурси є базовими органічними продуктами, які також є джерелом біоенергетичної сировини (етанолу, біоетанолу).[3]

Розвиток біоекономіки несе певні загрози, тому потребує державної підтримки. Державне регулювання розвитку біоекономіки включає як фінансову підтримку, так і технічні регламенти. Механізм державного регулювання розвитку біоекономіки можна запровадити у кілька етапів:

- 1) визначення конкретних суб'єктів регулювання та цілей, які трансформуються в нормативні критерії;
- 2) виявлення оптимальних методів впливу на суб'єктів регулювання;
- 3) аналіз регуляторних важелів (інструментів), що визначають вплив на елементи суб'єкта регулювання та їх взаємозв'язки;
- 4) визначення набору необхідних ресурсів.[2]

Інструменти та методи державного регулювання розвитку біоекономіки слід розглядати з точки зору його складових, якими є: аграрний сектор (виробляє біомасу), виробничий сектор (підприємства з переробки біомаси та виробництва біотехнологічної продукції), науково-дослідний сектор, науково-дослідні інститути, заклади освіти), споживчий сектор (громадяни суспільства, споживачі продукції). Важелі державного регулювання мають бути спрямовані на розвиток цих галузей та формування ефективних відносин між ними.

Сьогодні одним із важливих аспектів є покращення взаємодії бізнесу, науки та держави. Для розвитку біоекономіки доцільно збільшити інвестиції в дослідження та спонсорство досліджень, оскільки наука та бізнес можуть працювати разом, щоб розробити концепції та стратегії для уряду.

На нашу думку, для подальшого розвитку біоекономіки в Україні необхідно: [4]

- популяризувати серед громадян тему біоекономіки в цілому;
- зацікавити інвесторів філософією біоекономіки. Показати можливості та перспективи розвитку даної сфери в Україні;
- створити усі необхідні умови для розробок та реалізації проектів;
- розробити та прийняти стратегію розвитку біоекономіки в Україні;
- удосконалити підготовку та перепідготовки фахівців з біотехнології та біоекономіки;
- розвивати комерціалізації та впровадження біотехнології та створення позитивного іміджу біотехнологічної продукції;

- створити системи заходів щодо прискорення виведення на ринок біотехнологічної продукції;
- створити системи соціального партнерства, що поєднує кластерний підхід та технологічні платформи;

Вважаємо, що вирішення проблеми переходу АПК на біоекономічні засади, економіки до біоекономіки, сприятиме розв'язанню внутрішніх проблем суспільства: формуватиме позитивний імідж держави та її регіонів, забезпечуватиме збалансованість розвитку національного господарського комплексу та служитиме гуманістичній цілі — створення сприятливого середовища життєдіяльності для майбутніх поколінь. Отже, у результаті отримаємо не тільки «зелену економіку», біоекономіку, а й екологізацію суспільного розвитку — динамічний процес, спрямований на комплексне оздоровлення екологічної, економічної, соціальної і духовної сфер суспільної діяльності.

Висновки. На нашу думку, Україна повинна максимально активізувати свої можливості для перетворення інноваційних ідей у біопродукти шляхом використання поновлюваних ресурсів, що дасть можливість поліпшити харчування та здоров'я населення, гарантувати продовольчу безпеку, покращити стан навколишнього середовища за рахунок нейтралізації шкідливих викидів, зменшити рівень безробіття шляхом створення додаткових робочих місць та забезпечити конкурентоспроможність держави як на національному, так і міжнародному рівнях.

Біоекономіка є новим типом економіки та одним із перспективних стратегічних напрямів розвитку України. Нині головним завданням біоекономічного розвитку є ефективне вирішення проблем сталого економічного, екологічного та соціального розвитку країни, що сприятиме покращенню умов життя людства. Розвиток біоекономіки потребує підтримки та розвитку біотехнологій на державному, комерційному та науковому рівнях, наявності відповідної правової та інституційної бази.

Очевидно, що фактором вибору для України (особливо в найближчому майбутньому) буде використання природних ресурсів (обмежуючись екологією та національною безпекою), сільськогосподарських, а відтак і біоекономічних, трудових і транзитних ресурсів. Багатогалузовість суспільного розвитку України передбачає входження в ланцюги світових економік, що швидко розвиваються, що дає більші шанси боротися з неоіндустріалізацією (структурна модернізація та перехід до «зеленої» (біо) економіки з урахуванням нових міжнародних вимог конкурентоспроможності) та європейська інтеграція. Проте європейський вектор вимагає реальних дій та реформ, а деякі дослідники, економісти та геополітики вважають, що сьогодні регіон обтяжений уповільненням економічного зростання та поглибленням протиріч між цивілізаціями.

Література

1. Розвиток аграрного сектору на засадах біоекономіки . [Електронний ресурс]. — Режим доступу: URL: http://visnuk.kl.com.ua/joom/images/archive/econ/26_2019/Econ-26-2019-3.pdf. (Дата звернення: 07.05.2021).
2. Європейський досвід розвитку аграрного сектору на біоекономічних засадах. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/4_15_uk/36.pdf. (Дата звернення: 07.05.2021).
3. Лимар В. В. Інституціональна підтримка розвитку біоекономіки, заснованої на знаннях: європейський досвід. Бізнес Інформ. 2018. № 2. С. 46–51.
4. Янковська К. С. Економічна ефективність використання біомаси для енергозабезпечення сільськогосподарських підприємств: автореф. дис канд. екон. наук. Львів, 2018. 22 с.

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК МЕТОД САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ УКРАЇНИ

Молодь завжди була, є та буде майбутнім будь-якої країни. Для України молодь — це своєрідний локомотив руху вперед, розвитку та реалізації. Не новина, що кожне наступне покоління молоді стає більш прогресивним, більш діджиталізованим, ніж попереднє, а в думках все більшої кількості молодих українців зароджуються неймовірні ідеї та рішення проблем, про які дорослі навіть не задумуються. Але як ці ідеї реалізувати, а не залишити у думках чи на папері? Лише одиниці знаходять собі дорослого ментора, вчителя чи наставника. Деякі ідеї залишаються лиш фантазіями на рівні розмов із друзями, а більшість із них навіть не будуть озвучені.

Соціальне підприємство — це підприємство, яке спрямоване на рішення існуючих тактичних соціальних проблем у країні та в світі [1].

Саме соціальне підприємство може стати ефективним, а головне доступним методом, що сформує виклик проблемам самореалізації молоді, втіленню підприємницьких ідей та зайнятості молоді загалом.

Наше сьогодення демонструє велику кількість прогресуючих проблем пов'язаних з молодими українцями та їх власним розумінням місця на цій планеті: не сприйняття, як повноважної ланки суспільства, загубленість думок, сповнених креативності, проблема з менеджментом вільного часу, пізнання слова «відповідальність» через трагічний досвід — і це, не згадуючи проблему ейджизму при прийнятті підлітків у віці 15-21 рік на роботу. У даному аспекті соціальне підприємство — це місце, яке надає молоді більш гнучкі креативні можливості реалізації у різних сферах та напрямках, яке спрямоване на споживача та масштабування ринку. Дане підприємство дозволяє індивіду визначити чітку соціальну ціль і відкрити простір у якому молодь працює та допомагає суспільству, країні, планеті одночасно. Це справа, яка приносить дохід та користь не просто у соціум, а й особисто людині. Популяризація соціального підприємництва залежить від освітніх програм навчання. На нашу думку, підприємницьку освіту необхідно починати зі шкільного віку, коли у думках молоді особистості з'являються перші підприємницькі та соціальні ідеї. Саме під керівництвом більш досвідчених менторів-вчителів, розвиток соціального підприємства та самореалізація молоді стануть взаємодоповнюючими компонентами. Освітній досвід, який людина отримує в процесі навчання — це найголовніша цінність. Молода особа змінюється в процесі навчання, відбувається трансформується в нового себе. Це процес відкриття й уподобання цінностей, пошук ідей, які варті того, щоб задля них жити й працювати.

Головна роль суспільства виявити зацікавлення у молоді до підприємництва і закласти з раннього віку ті основи, які будуть допомагати у подальшій їх самореалізації. Особистість має сама знайти у собі бажання займатись цікавою підприємницькою справою. Це не має бути примусово чи нав'язано батьками або оточенням. Епоха соціальних мереж, доступної інформації, різносторонній пошук ресурсів та комунікацій дозволяє знайти необмежені можливості для втілення ідей та вирішення більшого кола соціальних проблем. Відповідаючи на питання, чи дозволяє сучасний світ втілити ідею «соціального підприємництва як метод самореалізації молоді», наша відповідь буде однозначно так.

Аналіз міжнародного досвіду розвитку соціального підприємництва підтверджує нашу гіпотезу щодо самореалізації та зайнятості молоді. На сьогодні в Європі працює більше 2 мільйонів соціальних підприємств, на яких працюють майже 11 мільйонів працівників (6% від всіх працюючих у регіоні), це становить 10% від всього європейського бізнесу. Відсоток молоді, яка зайнята у соціальному підприємстві становить 57% [2]. Лідером європейського регіону в розвитку соціального підприємництва вважається Велика Британія, де налічується близько 70 тис. соціальних підприємств, що забезпечують працею майже мільйон британців [3]. Прикладами соціальних підприємств, створених молоддю у Європі є:

- підприємство 3D Recyclment, виробляють волокна для 3D друку з пластикових відходів і разом з тим сприяють професійній підготовці й працевлаштуванню жінок-мігранток;
- веломайстерня Peloton Liverpool, яка реставрує старі дитячі велосипеди для тих, хто не має можливості їх купити;
- танцювальна студія Dance Lyf CIC. Молодь, яка не має освіти та роботи, може пройти тут навчання і отримати роботу фітнес-тренера;
- онлайн книгарня «Буківничка», де благодійники й усі охочі передають книжки, потім їх продають за цінами значно нижчими за ринкові. На отримані кошти купують книжки для дітей з кризових сімей. І без суспільної підтримки ця модель не працюватиме.

Соціальне підприємництво — це такий драйвер розвитку, коли ти не тільки дивишся на макроекономічні показники, а відчуваєш потреби людини й намагаєшся задовольнити їх. Бажання молоді до соціальних проєктів показує, що сьогодні всі ми активно шукаємо сенс своєї діяльності. Більше 56% соціальних підприємств в Україні створені інститутами громадянського суспільства, де 69% працівників складає молодь та жінки (54%) [2]. Виданий восени 2020 р. каталог соціальних підприємств України налічує їх близько 670. Але ми зростаємо, особливо зараз [4]. Лише протягом повномасштабного військового вторгнення росії у нас відкрились більше 10 соціальних підприємств, 6 з яких відкриті молоддю. Найближчі 3-4 роки Україну буде очікувати відбудова та повоєнна криза, проблеми з економікою, логістикою, інфраструктурою. На кожному війна залишила і продовжує залишати свій слід. Хтось став біженцем, хтось повернувся, хтось волонтерить, хтось на окупованих територіях, хтось вже відкрив свою соціальну справу, чи підприємство. Спілкуючись з підлітками, студентами, учнями ще більше приходить розуміння, що у думках молоді вже є думки, ідеї, соціальні ініціативи як відновлювати країну. І більшість розуміє, яку соціальну проблему він хоче вирішувати, чи яким чином бажає допомагати країні. Соціальне підприємництво стане основою відбудови України і допомоги постраждалим у війні. Значний внесок у ідеї соціальних підприємств молоді їх освітня база. Також соціальні підприємства нададуть робочі місця як для молоді, так і для інших шукачів робочого місця.

Як висновок, соціальні підприємства є чинниками соціальних інновацій та перетворень. З вищенаведених даних можна стверджувати, що дані підприємства є одними із дієвих методів розвитку молодіжної культури країни, самореалізації молоді через впровадження соціальних ідей, втілення бажань та перетворення їх оточення. Освітня складова допомагає у встановленні суспільної відповідальності та особистої значущості і це необхідно впроваджувати зі шкільного віку. Розвиток та відновлення цілої України — це як головна мета у думках молоді зараз. А для втілення у життя їх інноваційних та соціальних ідей вже є розроблений інструмент, який на міжнародному ринку займає провідні позиції — соціальне підприємництво.

Література

1. Social business in UA. Соціальне підприємництво: європейський зліт vs український реалізм, 2019. [Електронний ресурс] — [Соціальне підприємництво: європейський зліт vs український реалізм \(zn.ua\)](#).
2. EU4Youth. Соціальне підприємництво в Україні економіко-правовий аналіз, — розкриття потенціалу молодих соціальних підприємців в Молдові та Україні. [Електронний ресурс] — [Legal report in Ukraine Ukrainian 0.pdf \(euneighbours.eu\)](#)
3. Щетинська Я. В. Організація соціальних підприємств як форми реалізації соціальної економіки// Ефективна економіка. — 2014.- №1.- С. 42-57.
4. Стрельбіцька Н.Є., Редько Т.В. Мале та середнє підприємництво як фактор економічного зростання ЄС// Науковий вісник Ужгородського національного університету. — 2016.- № 7. — С. 112-118.

Колосінська А. П., Туцька Т. І., Науменко В. В.
спец. 051 Економіка, 3 курс,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені В. П. Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри бізнес-економіки та підприємництва Оберемчук В.Ф.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Проблема дослідження. Більшість українських підприємств недооцінюють важливість людських ресурсів і використовують застарілі методи управління та мотивації персоналу, але використання нових методів є важливим кроком для підвищення ефективності підприємства. Ця проблематика є вельми актуальною для діяльності готелів та ресторанів України, підбір недостатньо мотивованого персоналу і традиційна недооцінка мотиваційних чинників перешкоджають забезпеченню високого рівня компетентності працівників, опануванню сучасними знаннями і новітніми технологіями надання якісних послуг, засвоєнню кращих світових зразків корпоративної культури.

Мета дослідження. Розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи мотивації персоналу готельно-ресторанного бізнесу.

Актуальність дослідження. У сучасних умовах людські ресурси є одним із найважливіших елементів у бізнесі. Для того, щоб будь-яке підприємство успішно функціонувало, потрібно мати ефективну робочу команду професіоналів. Якщо керівництво хоче, щоб його підприємство було ефективним, тоді необхідно значну увагу приділяти саме управлінню персоналом.

У нинішній ситуації в Україні проблема мотивації особистості стає актуальною, оскільки вирішення завдань, що стоять перед суспільством, можна вирішити лише шляхом встановлення відповідної мотиваційної бази, яка спонукає працівників до ефективної діяльності. В підприємницькій діяльності мають застосовуватися такі форми і методи мотивації людини, які б змогли підвищити результативність її праці. Оскільки принципи та практики соціально відповідального бізнесу поширюються на організаційну культуру та бізнес-практики, особливо на малі та середні підприємства з недостатніми знаннями та досвідом у сфері ділової етики та зв'язків з громадськістю, значним досвідом соціальної діяльності, а також фінансовими, інформаційними та інтелектуальними ресурсами для її реалізації, тому роль корпоративної соціальної відповідальності в суспільстві об'єктивно зростає.

Методи дослідження. У ході проведеного дослідження були використані наступні методи дослідження: узагальнення (для визначення загальних рис систем мотивації в готельно-ресторанному бізнесі і його особливостей) та аналіз (для визначення напрямків вдосконалення системи мотивації працівників готельно-ресторанного бізнесу).

Огляд фахової літератури. Аналіз фахової літератури свідчить про актуальність вдосконалення системи мотивації персоналу та дає змогу виділити різні форми мотивації працівників. Серед вітчизняних та закордонних вчених, дослідження яких стосувалися проблеми мотивації персоналу готельно-ресторанного бізнесу та шляхи їх вирішення, варто відзначити М.М. Попик, Л. Ю., Мардус, О.О. Фальченко, Alastair Watson та Steven Glasgow.

Результати дослідження. Управління персоналом відіграє важливу роль в побудові ефективної системи мотивації працівників, а отже, система управління персоналом — це комплекс цілей, завдань і основних напрямів діяльності, різних видів, форм і методів роботи, а також відповідного механізму управління, спрямованого на забезпечення постійного підвищення ефективності виробництва, продуктивності праці та якості роботи [1]. Метою управління персоналом є забезпечення компанії співробітниками, які відповідають конкретним вимогам та є професійно та соціально адаптованими до будь-яких умов [2].

Існує багато класифікацій мотивації. Однією з них є класифікація потреб А. Маслоу, згідно з якою працівники так оцінюють свої потреби: фізіологічні потреби — 80%; потреба в безпеці — 90%; потреба в приналежності до соціальної групи — 30%; потреба в повазі (самоповага, успіх, статус) — 40%; потреба в самовираженні — 50% (переважає у топ-менеджерів) [3].

У структурі мотивації співробітників виділяють п'ять аспектів: умови праці, ресурси, визнання, відносини та відповідальність. Якщо дивитися на мотивацію з точки зору інтересу, то виділяють два види: матеріальну і нематеріальну. Останнє також включає статусну мотивацію (рис.1).

Рис. 1. Комплексна класифікація форм мотивації персоналу [4]

На нашу думку, матеріальна мотивація — це найочевидніший спосіб винагороди працівників. Даний вид мотивації являє собою стимулювання персоналу у формі грошової або інших видів матеріальної компенсації, що виплачується працівнику за результатами його роботи протягом певного проміжку часу. Матеріальна система стимулювання включає: рівень заробітної плати, посадовий оклад, система преміювання, відсотки, бонуси, винагороду, компенсації, відпускні, відшкодування транспортних витрат, користування послугами підприємства (готелю, ресторану) за корпоративними тарифами для працівників та інші способи оплати, як правило, у грошовій формі.

На сучасному етапі економічного розвитку України важливими проблемами матеріальної мотивації є низька заробітна плата, зміна стандартів і норм відповідно до європейського законодавства, необхідність розробки нових економічних стимулів для працівників на ринку праці. Проблема матеріальної мотивації є особливо актуальною для України через низький рівень доходів, деформаціями в їхній структурі та диференціації, а також необхідністю становлення нових форм та методів матеріального стимулювання працівників [5].

Ефективність сучасних систем мотивації персоналу передбачає не лише матеріальні чинники, наприклад, висока заробітна плата, а й нематеріальні, пов'язані із надійною роботою, досягненням цілей, ініціативним бажанням та відповідальністю [5]. Тому, до нематеріальних видів мотивації можуть належати навчання, похвала, дипломи, грамоти, конкурси, особисті подарунки, стабільна зайнятість, довіра до працівників, довгостроковий трудовий договір, престижна робота коригування робочого графіка, підвищення кваліфікації чи перекваліфікація, змагання всіх видів тощо.

Ще одним видом позитивної мотивації є статусна мотивація. До статусної мотивації можна віднести можливість кар'єрного зростання або просування по службі, виконання більш складних, відповідальних завдань, можливість делегувати повноваження, можливість зайняти керівну посаду.

Негативна мотивація є одним із найскладніших механізмів мотивації людини. Більшість експертів рекомендують використовувати його вкрай обережно, наголошуючи на позитивній мотивації, яка базується на винагороді за досягнення певних результатів роботи. У той же час штрафні санкції часто застосовуються в діяльності готелів і ресторанів, оскільки існують стандарти, правила та процедури, які є не тільки бажаними, але й є функціональною відповідальністю працівників і легко контролюються. Однак слід пам'ятати, що негативна мотивація часто порушує нормальний робочий ритм, співробітники відчують тривогу і невпевненість у завтрашньому дні, падає моральний дух колективу, знижується лояльність співробітників, погіршується психосоціальний клімат у колективі.

Отже, матеріальна форма стимулювання працівників на підприємствах готельного-ресторанного господарства є одним з найважливіших аспектів в належному перспективному управлінні

персоналом. Важливим моментом тут є те, що менеджери підприємств готельного- ресторанного господарства повинні розглядати матеріальну форму мотивації не тільки як заробітну плату, але й як систему преміювання, медичне страхування працівників чи пенсійне страхування, надання працівникам фірмового одягу, надання послуг харчування за рахунок закладу тощо. Крім цього, керівники управлінської ланки також повинні розуміти, що матеріальна форма мотивації є взаємопов'язаною з нематеріальною, тому вдале поєднання та використання цих форм мотивації сприятиме більшому рівню заохочення працівників, їхньому особистісному зростанні, усвідомленні їх важливого значення на підприємстві, підвищенню загальної продуктивності праці, та зрештою, збільшенню прибутку самого підприємства і становлення його конкурентоспроможності на ринку послуг.

Висновки. Виходячи з проведеного аналізу, мотивація працівників готельно-ресторанної індустрії потребує комплексного та системного підходу, а використання будь-якої однієї форми мотивації не дасть бажаних результатів. Щоб підвищити мотивацію співробітників, широке коло завдань, які необхідно виконати, мають бути вирішені шляхом прийняття відповідних управлінських рішень з точки зору впливу. Необхідно розробити процедури та методи мотиваційного впливу на працівників, визначити оптимальний час, місце і тривалість цього впливу, контролювати його результативність та ефективність, іншими словами, керувати мотиваційним процесом. З огляду на це, будь-які дії, спрямовані на підвищення рівня мотивації працівників в готельно-ресторанному бізнесі, повинні здійснюватися в рамках комплексної системи управління мотивацією працівників.

Отже, мотивація працівників — це рівень енергії, відданості та креативності, який працівники компанії приносять у роботу. Тому ефективно розроблена система мотивації персоналу, яка складається з матеріальних і нематеріальних компонентів, підвищить ефективність і конкурентоспроможність підприємства.

Література

1. Фальченко О. О., Юр'єва І. А., Мардус Н. Ю. Методи управління персоналом у закладах готельно-ресторанного господарства. *Інфраструктура ринку*. 2018. №25. С. 493-497. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/39589/1/2018_Falchenko_Metody_upravln_personalom.pdf (дата звернення 13.05.2022).
2. Заставнюк Л.І., Липовецька Т.Р. Проблематика системи мотивації персоналу в сучасному менеджменті підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 3(14). С. 166-172. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/3_14_uk/30.pdf (дата звернення 13.05.2022).
3. Польова Л. Мотивація персоналу в закладах розміщення як чинник підвищення якості послуг, 2020 р. URL: <https://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/trends/article/view/933/902> (дата звернення 13.05.2022).
4. Попик М. М. Формування механізму мотивації персоналу готельно-ресторанного бізнесу на основі концепції маржинального прибутку. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. №4(21). С. 311-318. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/25726/1/output.pdf> (дата звернення 13.05.2022).
5. Волошан К.В. Мотивація персоналу як засіб удосконалення системи управління підприємством. URL: <https://cdn.hneu.edu.ua/rozvitok19/thesis02-10.html> (дата звернення 13.05.2022).
6. Watson A. W., Taheri B., Glasgow S., & O'Gorman, K. D. Branded restaurants employees' personal motivation, flow and commitment: The role of age, gender and length of service. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*. 2018.

СУЧАСНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-МОДЕЛІ ПІДПРИЄМСТВА

Вступ. Основне проблемне питання полягає у забезпеченні правильного формування бізнес-моделі підприємства за допомогою існуючих методів. Під „правильним формуванням» мається на увазі врахування всіх особливостей підприємства, тобто всіх показників які власне формують його бізнес-модель. На сьогоднішній день актуальними є питання функціонування підприємств та забезпечення їх конкурентних позицій, бізнес-модель підприємства як інструмент для опису створення цінності підприємства та його продукту, у цьому питанні займає чи не найпершу роль. Метою дослідження слід вважати визначення основних методів формування бізнес-моделі підприємства та формування пропозицій щодо практичного їх використання. Відповідно до зазначеної мети у ході дослідження поставлено та вирішено основні завдання, серед яких дослідження сутності основних понять та складових бізнес-моделі, визначення методичних підходів та елементів що впливають на формування бізнес-моделі.

Методи дослідження. У науковій роботі були використанні такі методи дослідження: системного підходу, описовий, метод порівняння та формалізації та гіпотетично-дедуктивний.

Огляд фахової літератури. Дослідження проведено на основі наукових праць вітчизняних і зарубіжних фахівців, що займаються проблемами управління підприємницькою діяльністю, формуванням бізнес-моделі підприємства, стратегіям ведення бізнесу, також використовувалась фахова література зокрема для визначення методів формування бізнес-моделі та її елементів на підприємстві.

Результати дослідження. Бізнес-модель складається із декількох елементів, основними з яких є дев'ять структурних елементів (блоків) за бізнес-моделлю Остервальдера. Такими блоками є: партнери та постачальники, види діяльності, ціннісна пропозиція, взаємодія з клієнтами, цільові групи клієнтів, ключові ресурси, канали збуту та структура витрат і структура доходів [1, 2, 3]. На мою думку, вони найбільш точно передають сутність процесів підприємства, та відображають бізнес-модель. Беззаперечно, задля прийняття підприємством різних управлінських рішень, менеджмент-рішень та проведення глобальних змін на підприємстві одного методичного опису стає замало. Виникає потреба в більш конкретному описі а також підкріплення цифрами, тобто в оцінці на основі конкретних результатів. З точки зору поділу оцінок існують два підходи: оцінка окремих елементів, наприклад тих же структурних елементів за канвою Остервальдера, або оцінка основної діяльності підприємства, яку можна розглядати як оцінку всебічного дослідження підприємства.

Для формування бізнес-моделі використовують досить багато інформації, для легшого користування, та для її структуризації використовують готові шаблони та допоміжні схеми. На сьогоднішній день з'явилося багато бізнес-інструментів, за якими можна проаналізувати діяльність підприємства, а отже і його бізнес-модель. Сучасні бізнес інструменти, як власне складові поняття бізнес-моделі, які варто розглянути підприємству, це: канва або бізнес-модель Остервальдера [4]; Lean Canvas; Blue Ocean Canvas; Vrio аналіз [5]; стратегічна канва ринку; модель чотирьох дій; 6 кроків досвіду покупця та 6 важелів корисності; дизайн мислення; модель Кано. Варто також розглянути механізм формування бізнес — моделі за А. Сливозьким

[6] та збалансовану систему показників [7, 8]. Також можна використати інструмент Jobs to be done [9] [10], сутність якого полягає у визначенні потреби у продукті з точки зору споживача а не продавця (підприємства), часто потреба є першочерговою а не другорядною. В основу цього інструменту покладено визначення ціннісної пропозиції [11, 12].

Варто зауважити, що сучасні бізнес-моделі не можна назвати досить стійкими, до них щене розроблено стільки рекомендацій та конкретики щоб сказати чи стовідсотково буде працювати бізнес-модель. До того ж вони не готові до різних змін сучасного середовища, а є розробленими в

умовно спокійному середовищі із коливанням показників на кшталт попиту та пропозиції. Бізнес-моделі не є орієнтованими на майбутні ринки, тобто по суті розраховані на існуючі умови ринків. З одного боку це значно спрощує поняття підприємством основних аспектів формування бізнес-стратегії, але не готує її до створення інноваційного продукту, виходу у так званий блакитний океан, де розвиток відбувається із меншою кількістю конкурентів.

Висновки і пропозиції. Отже, методик аналізу бізнес-моделі, формування її елементів є досить багато. Інформація потребує структуризації, адже досить складно за одним методом повністю проаналізувати усе підприємство. З огляду на визначену проблематику було розроблено такі практичні рекомендації підприємствам що формують бізнес-модель:

1. використовувати декілька інструментів для аналізу елементів та структур підприємства;
2. підкріплювати якісну інформацію кількісною- цифрами;
3. розглядати додаткові блоки (питання), які моделюватимуть можливі ситуації на підприємстві;
4. використовувати інструмент jobs to be done, для задоволення бажань споживачів;
5. намагатись привносити інновативні елементи до своїх структур;
6. не нехтувати взаємодією із середовищем підприємства- активно залучати співробітників до цілей підприємства;
7. якщо підприємство знаходиться у пошуку кращої бізнес-моделі, не варто забувати про ліквідацію неефективних структур;
8. практичне формування бізнес-моделі вимагає якісного аналізу ринку та конкурентів- залучення фахівців вкрай важливе;
9. при аналізі усього підприємства втрачається глибокий аналіз його структур, наприклад цехів чи відділів. для кращого розуміння конкурентних утворюючих елементів варто здійснювати аналіз поетапно;
10. після поетапного аналізу окремих частин варто згрупувати інформацію, визначити явні лідируючі сторони і подивитись на ситуацію загалом. можливо є певна невідповідність- успіх окремої структури підприємства може бути покритий збитками іншої, підприємство в цілому є збитковим тощо.

Література

1. Rozeia M. Business Models and Business Strategy — Phenomenon of Explicitness / Rozeia M. [Електронний ресурс] — Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/271411870_Business_Models_and_Business_Strategy_-_Phenomenon_of_Explicitness.
2. Як побудувати прибуткову бізнес-модель Канвас [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/08/1/663610/>
3. Остервальдер А. Построение бизнес-моделей. / Остервальдер А., Пинье И. Пер. сангл. — 3-е изд.- М.: Альпина-Паблшер, 2012. — 288 с.
4. Герасименко А.И. Сравнение бизнес-моделей Александра Остервальдера и Юлиана Спектора [Електронний ресурс] — Режим доступу: https://alley-science.ru/domains_data/files/11Oktober2018/SRAVNENIE%20BIZNES-MODELEY%20ALEKSANDRA%20OSTERVALDERA%20I%20YULIANA%20SPEKTORA.pdf.
5. Модель VRIO-анализа для стратегического планирования [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://bscdesigner.ru/analyz-vrio.htm>.
6. Швиданенко Г. О. Формування бізнес-моделі підприємства : навч. посіб. / Швиданенко Г. О., Ревуцька Н. В. КНЕУ, 2013. — 423.
7. Marketing Theories — Balanced Scorecard [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.professionalacademy.com/blogs/marketing-theories-balanced-scorecard/>.
8. What is the Balanced Scorecard? [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.intrafocus.com/balanced-scorecard/>.
9. What is Jobs to be Done (JTBD)? [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://jtbd.info/2-what-is-jobs-to-be-done-jtbd-796b82081cca>

10. Jobs-to-be-Done: A Framework for Customer Needs [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://jobs-to-be-done.com/jobs-to-be-done-a-framework-for-customer-needs-c883cbf61c90>.
11. How to Write a Great Value Proposition [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://blog.hubspot.com/marketing/write-value-proposition>.
12. Value Proposition Canvas [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.groupmap.com/map-templates/value-proposition/>.

Наливайко О.Г., Карасинський В.І.

Економіка підприємства, 3 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. П. Гетьмана»

Науковий керівник — к.е.н., доцент

кафедри бізнес-економіки та підприємництва Оберемчук В.Ф.

ПІДПРИЄМНИЦТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ: ПСИХОЛОГІЯ, АДАПТАЦІЯ, РОЗВИТОК

Вступ. Підприємництво як одна з головних рушійних сил розвитку економіки держави постійно змінюється та трансформується під впливом ринкових та позаринкових сил. Найкраще, коли ці зміни збільшують конкурентоспроможність підприємства, його виробничі, фінансові складові, однак через несподівану пандемію COVID-19, яка спричинила структурні соціально-економічні зміни, бізнесу довелося змінювати свої моделі та процеси, оскільки наявні вже не могли забезпечувати ефективне, а найголовніше, безпечне функціонування системи в цілому. Проходячи надскладні часи глобальної пандемії, підприємці змогли знайти збалансовані стратегії розвитку, що враховували потреби як власне бізнесу, так і своїх працівників. Отримавши певний досвід функціонування в умовах кризи та маючи нові методи управління виробництвом, підприємці продовжували роботу, вибудовуючи нові плани на майбутнє. Однак війна змусила бізнес знову згадати неприємні часи коронакризи та переорієнтувати вже в умовах загрози не тільки внутрішнім процесам, а й існуванню підприємства як фізичної системи. Багато підприємств, що не зазнали шкоди від війни, продовжили свою роботу, переорієнтувавшись під умови військового часу, а також допомагають постраждалим від війни підприємствам в наданні місць та потужностей для ведення підприємницької діяльності, застосовуючи у своїй праці принципи кооперації та взаємовиручки. Важливим здобутком останніх років для України стало те, що держава у важкі часи стала більше підтримувати підприємців, а самі підприємці частіше стали об'єднатись, що й дозволяє економіці функціонувати та розвиватись.

Метою дослідження є проаналізувати стан підприємництва в Україні під час війни, а також виявити закономірності його внутрішньокорпоративних відносин.

Актуальність дослідження зумовлена тією обставиною, що український бізнес проходить через нову, але на превеликий жаль, ще більш серйозну та драматичну кризу, пов'язану з війною, яка за своїм сенсом не тільки в рази складніша за всі пройдені кризи — від суто економічних до глобальних, а й увібрала в себе усі раніше існуючі проблеми, виклики та загрози.

При написанні тез використовувались такі методи дослідження, як емпіричні (спостереження за досліджуваними ринками економіки), так і теоретичні (аналіз, узагальнення та дедукція щодо закономірностей функціонування підприємств у різних сферах економіки).

Огляд фахової літератури. Розвитком та аналізом ролі підприємництва в економіці займалися такі відомі фахівці-економісти, як Й. Шумпетер, Ф. Хайєк, А. Шапіро, М. Мескон. Проблеми діяльності підприємств в умовах криз та невизначеностей знайшли відгук в працях таких українських науковців — О. Красоти, І. Кір'єва, І. Вагнер, І. Демко, Т. Гейко та інші.

Результати дослідження. Загальна згуртованість підприємців в усіх сферах економіки, яка виникла після пандемії коронавірусу, допомогла в нових умовах воєнного стану швидко зреагувати — підтримати своїх співробітників та, за можливості, відновити свою діяльність. Головною

відмінністю військової агресії Росії проти України від пандемії стало те, що вона зруйнувала відпрацьований алгоритм дій підприємств в разі «форс-мажорних» обставин і змусила швидко приймати надскладні рішення, які відображаються як на зовні, так і всередині.

Першою проблемою стала неочікуваність війни та сильний психологічний вплив на весь персонал та топ-менеджмент компаній. Першими діями, які вжили керівники підприємств для своїх робітників, стали надання психологічних консультацій та матеріальне забезпечення на перші тижні розпочатого конфлікту, що хоча й не повністю, але суттєво знизили загальний рівень напруги. Не менш важливою точкою психологічної допомоги в перші місяці конфлікту став волонтерський рух, часто організований в тісній взаємодії з місцевими власниками підприємств та органами державної влади врятував сотні тисяч громадян від голоду та холоду, забезпечив базовими умовами виживання та організував розгалужену мережу гуманітарної допомоги як цивільному населенню, так і військовослужбовцям [2].

Розглядаючи питання адаптації бізнесу під час війни, впевнено можна констатувати, що загалом в кожній компанії був розроблений план дій на випадок появи нових потрясінь. ІТ-галузь України очікувано виявилася найбільш стійкою, оскільки більша частина робітників вже за часів коронакризи успішно виконувала свою роботу дистанційно. За словами виконавчого директора асоціації ІТ Ukraine Костянтин Васюк, майже всі її учасники (92%) мали чіткі плани дій на випадок форс-мажорних обставин. «Частково була проведена релокація ключових співробітників до офісів компаній у європейських країнах. Після початку війни компанії оперативно провели евакуацію людей: забезпечили транспорт, поселення та організували робочі місця в найбільш безпечних регіонах країни», — додає Васюк. «Бізнес-процеси в компаніях настільки добре побудовані, що подекуди великі релізи нових продуктів відбувалися на другий день війни», — додає він [3]. Проте не у кожній галузі є подібні успіхи. Так, підприємства, що пов'язані з логістикою, промисловістю, агросектором та іншими напрямками не найбільше постраждали від військової агресії — через руйнування раніше вибудованих торгових зв'язків функціонування підприємств у довоєнному режимі для більшості з них є неможливим, відбуваються скорочення персоналу або відправлення співробітників у неоплачену відпустку, або, з найкращого сценарію, зменшення обсягів виробництва продукції або робота з довгими простоями. Поступово, об'єднуючись з малим, середнім та великим бізнесом, підприємства повертаються до безпечних регіонів а відновлює, в залежності від ситуації, свою роботу, забезпечуючи економіку товарами, бюджет — податками, а громадян — роботою.

Зрозуміло, що розвиток підприємництва в умовах воєнного часу, додаючи економічну та політичну невизначеність, буде ефективним тільки в кооперації з іншими компаніями одного напрямку, що забезпечить хоча й не повну готовність до нових викликів, але об'єднує зусилля, ресурси та можливості для руху вперед, проте без підтримки зі сторони держави такі об'єднання приречені на зникнення. Проблемами бізнесу постійно займаються в Уряді, який для підтримки внутрішнього сектору економіки значно полегшив податкові зобов'язання, максимально спростив процедуру отримання дозволу на ведення підприємницької діяльності та зняв обмеження на кількість співробітників на підприємстві [4].

Як можемо переконалися, зміни торкнулись усіх галузей економіки без виключень, щоправда такі сфери, як ІТ та сфера послуг зазнали порівняно менших втрат через свою високу мобільність та відносну легкість в переналаштуванні своїх бізнес-процесів під вимоги ринку, що не можна сказати про сферу виробництва, де сталість економічних відносин та складність в оперативному переналагодженні своєї операційної діяльності створюють ряд виробничих, соціальних та інших проблем. Однак, ситуація в економіці не є критичною, оскільки підприємства вже проходили випробовування й іншими, не менш серйозними кризами, і накопичений досвід антикризових заходів хоча й не повністю, але частково допомагає ліквідувати наслідки збройної агресії, що завдала економіці України безпрецедентної шкоди за весь час незалежності.

Узагальнюючи наведену в дослідженні інформацію, зобразимо основні зміни в галузях економіки України під час війни у вигляді таблиці.

ОСНОВНІ ЗМІНИ В ГАЛУЗЯХ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Назва галузі / види змін	Структурні зміни в компанії	Зміни, пов'язані з поживачами	Приклади компаній, що адаптувалися до змін
ІТ	Релокація співробітників/робітників для частини безпеки	Майже без змін	Ubisoft, ПриватБанк, Steam
Торгівля	Часткове звільнення співробітників, зміни у роботі магазинів, відсутність асортименту деяких груп товарів, необхідність міжгалузевого кооперування	Втрата споживачів бойові дії частини через	Novus, Сільпо, АТБ, Good Wine
Харчова промисловість	Потреба в переорієнтуванні потужностей під соціальні потреби, волонтерство	Проблеми з доставкою деяких груп товарів до споживачів	Миронівський хлібопродукт, ФГ Еліта-Рекорд
Сфера послуг	Закриття багатьох підприємств через надзвичайний стан та зміну потреб споживачів	Втрата частини постійних споживачів через бойові дії	Макдональдс, НоваПошта, Glovo, Bolt

Висновки. Проаналізувавши всі позитивні та негативні сторони стану підприємництва в Україні під час війни, можна сказати, що бізнес, подібно до суспільства, після невеликої паузи починає акумулювати нові сили для продовження своєї звичайної діяльності. На жаль, багато підприємств були змушені назавжди зачинитись через війну, що, звісно, призвело до різкого зростання безробіття та спаду економічного зростання, але ті підприємства, що змогли встояти та продовжити свою діяльність зможуть поступово повертатися до звичного життя за умови надання активної державної допомоги, використовуючи як заходи підтримки під час воєнного стану, так і інструментарій, що був застосований в умовах пандемії COVID-19 [1].

Головними рекомендаціями для суб'єктів малого підприємництва в Україні є вироблення стратегій спільного виробництва та реалізації продукції, причому запорукою існування таких підприємств стане їх об'єднання, а для великого бізнесу — розробка планів колаборації з іншими виробниками товарів та послуг для збільшення життєздатності усіх учасників ринку.

Література

1. Тимченко О. І. Проблеми та перспективи розвитку малого підприємництва в умовах пандемії covid-19. *Ефективна економіка*. 2021. № 6. — URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8980> (дата звернення: 14.05.2022). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.6.90

2. Терещенко К. У кожного свій фронт: приклади українців, які допомагають в тилу [Електронний ресурс] / Кирило Терещенко // Українська правда. — 2022. — Режим доступу до ресурсу: <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/03/23/247939/>.

3. Рихліцький В. Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства [Електронний ресурс] / Володимир Рихліцький // Економічна правда. — 2022. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/23/684549/>.

4. Зануда А. Бізнес під час війни: яку підтримку запропонувала влада і як виживає бізнес [Електронний ресурс] / Анастасія Зануда // BBC News Україна. — 2022. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60757453>.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Вступ. Сучасною проблемою більшості промислових підприємств України є оптимізація управління бізнес-процесів, його вдале функціонування та використання. Висока конкуренція не дає часу на помилки та довге коригування процесів, тому з кожним роком підприємства вдосконалюють систему управління бізнес-процесів, що дає змогу не лише залишатися конкурентоспроможними, а й збільшувати прибуток.

Метою статті є систематизуванні теоретико-методичних підходів та їх використання на практиці українськими підприємствами щодо формування та реалізації стратегії управління бізнес-процесів підприємства.

Тема є актуальною на цей час через те, що підприємства зіштовхнулись з проблемами зносу основних фондів, фінансових ресурсів та обладнання. Вдосконалення бізнес-процесів, розробка нових систем моніторингу і застосування більш ефективних програм є основними етапами підвищення ефективності роботи підприємств. У роботі проаналізовано визначення поняття «бізнес-процеси», наведена їх класифікація. При здійсненні управління потрібно здійснювати контроль над процесами, тому наведено етапи оцінки бізнес-процесів, інструменти та аналіз на основі ключових показників

Методи дослідження. У роботі використано метод емпіричних досліджень, що дає змогу провести спостереження роботи бізнес-процесів підприємств, порівняти між собою результати досліджень роботи та виміряти кількісні показники ефективності.

Теоретичною і методологічною основою дослідження слугують наукові праці та практичні розробки закордонних та вітчизняних учених, присвячені проблемам стратегічного управління: І. Ансоффа, П. Друкера, А. Маршалла, М. Мескона, Д.С. Сінка, Ф. Тейлора, Лі Якокки. Питання використання процесного підходу у практиці бізнесорганізацій були досліджені у роботах Ф.Ж. Гуяра, В.Г.Сліфєрова, Дж.М. Келлі, В.В. Рєпіна, М. Робсона, М. Хаммера, Дж. Чампі [3]

Результати дослідження. Діяльність підприємств характеризується внутрішніми бізнес-процесами, що відповідають виду діяльності. Бізнес-процеси є систематичними процесами всередині підприємства, головною метою яких є створення кінцевого продукту та задоволення потреб клієнтів. Внутрішні процеси підприємства являють собою складну систему взаємопов'язаних дій, що утворюють корпоративну систему. За кожний окремий вид робіт відповідає конкретна людина або підрозділ, що слідує за процесом. Виділяють три види бізнес-процесів, що керують, створюють потік доходу та обслуговують основну діяльність: управління, операційні та підтримуючі.

Управлінням бізнес-процесами являє собою структурування дій, характеристика минулих та поточних процесів підприємства в цілому та окремо. Дотримання етапів управління бізнес-процесів збільшує ефективність роботи та оптимізує стан підприємства. Етапами управління бізнес-процесів є: задум, модель, виконання, моніторинг та оптимізація.[1]

Використання підібраних бізнес-процесів забезпечує точність процесу та його складових, що забезпечує високу якість продукції. Проходження продукту через ланцюги процесу складає його ціну: витрати, матеріали, функціональність т.д.

Високу ефективність бізнес-процесів підприємства може забезпечити висока ефективність окремих бізнес-процесів та відповідальних за них. Цю ефективність потрібно розглядати зі сторони покупців, використовуючи показники для оцінки продуктивності. Для досягнення успіху використовують п'ять критеріїв, які можуть характеризувати роботу: гроші, час, кількість, якість та легкість у використанні. Показники бізнес-процесів поділяються на узагальнюючі показники — показують проблеми, та приватні — показують елементи.

Однією з сучасних інновацій підприємств України є автоматизація бізнес-процесів, що дає змогу автоматизувати повторювальні операції, пов'язані з процесами. Результатом цих дій є підвищення ефективності, задоволення клієнтів та скорочення витрат.

Промислові підприємства в сучасних умовах розвитку ринку все частіше оперативно реагують на зміни ринку завдяки розвиненій системі управління бізнес-процесів, що дає змогу забезпечити виконання відповідних заходів у діяльності підприємства. Прикладом є ТОВ «СІЛЬПО-ФУД» з вдосконаленою системою управління бізнес-процесів. Завдяки налагодженню внутрішніх процесів та структурування роботи підприємства. Підприємство використовує суміжну систему управління бізнес-процесів, поєднуючи автоматизовані процеси розподілу та найманих робітників для фасування та розподілу товару [2].

Недоліком такої системи ТОВ «СІЛЬПО-ФУД» є загроза здійснення помилки працівниками, травматичність працівників та виникнення небезпечних ситуацій при перевезенні вантажу.

Висновки і пропозиції. У сучасних умовах розвитку підприємства все більше використовують автоматизовану систему управління підприємством, це дає змогу швидко реагувати на виникаючі проблеми та точно відслідковувати їх місце виникнення. Складання складних схем управління бізнес-процесами у перспективному майбутньому дає змогу спростити управління та заощадити час на обслуговування та інші процеси, що потребують втручання людини. Головною особливістю підприємств України є швидке освоєння новітніх систем управління бізнес-процесів та впровадження у роботу. Для ТОВ «СІЛЬПО-ФУД» — це використання на РЦ автоматизоване фасування товарів, і хоча більшість РЦ обслуговує робоча сила, у перспективі є можливість повністю автоматизувати роботу розподільчого центру.

Щодо пропозицій можна сказати, що вдалим рішенням буде автоматизувати усі бізнес-процеси підприємства, які не вимагають втручання людини. Використання автоматизованих ТЦ зменшить кількість помилок та час складання товару.

Література

1. Демиденко В. В. Управління бізнес-процесами як складова процесного підходу до управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2015. № 11. С. 45.
2. Звітність про управління ТОВ «СІЛЬПО-ФУД». 2020. URL: https://content.silpo.ua/uploads/2021/04/30/608bebf3bc36.pdf?_ga=2.194559592.435646824.1652772321-613672865.1637665250 (дата звернення: 15.05.2022)
3. Ольшанський О. В. Особливості управління бізнес-процесами підприємств торгівлі та методи їх удосконалення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. голов. ред. М.М. Палінчак. Ужгород. 2018. Вип. 22, №4.3. С. 22–26.

Пронович А.Р.

Підприємництво, торгівля та біржові діяльність
1 курс магістерського рівня

Хоменко І.В.

Підприємництво, торгівля та біржові діяльність
1 курс магістерського рівня ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. П. Гетьмана»

Науковий керівник — д.е.н., професор,
завідувач кафедри бізнес-економіки та підприємництва Репіна І.М.

НАЙБІЛЬШ УСПІШНІ ІННОВАЦІЙНІ УКРАЇНСЬКІ СТАРТАПИ В СВІТІ

У 21-му столітті здатність країни розвивати нову науку, перетворювати її на інноваційні технології та успішний, стійкий бізнес, що приносить дохід та високоякісні робочі місця, має першорядне значення для розвитку країни та якості життя її громадян.

Проблематиці розвитку ринку стартапів, інноваційних технологій, перспектив та можливостей їх застосування, присвячені публікації таких вітчизняних та закордонних науковців, як І. Гнатенко, В. Жалдак, Л. Лисенко, О. Маслак, І. Падерін, Н. Скрипник та ін.

Завдяки нашому дослідженню ми сподіваємося зробити внесок у розуміння того, як працюють інноваційні стартапи в Україні, що приведе до кращого розуміння того, як їхній внесок в економіку країни може бути посилено.

Стартап — це тимчасова організація, яка шукає масштабовану, відтворювану, прибуткову бізнес-модель. Невеликий стартап, заснований двома або трьома підприємцями з невеликою кількістю співробітників, може створити та перевірити здійсненність десятків можливостей для нової бізнес-ідеї, виробляючи життєздатний продукт протягом кількох місяців. Ця гнучкість сприяє створенню тисяч програмних стартапів у всьому світі щорічно [2].

Підбиваючи підсумки за 30 років незалежності розвитку України, не можна не згадати інноваційну галузь, яка заслуговує на увагу великою кількістю технологій, відомих на весь світ [3]. Ці технології народилися завдяки українцям і нагадувати світові про це не буде зайвим. Українські стартапери створили сотні інноваційних продуктів, яких раніше не було. Деякі з них віртуальні — програми, сайти, технології, а деякі цілком реальні до яких можна доторкнутися. Оцінювати успішність стартапу в інноваційних колах прийнято за кількістю залучених інвестицій. Тішить, що українські стартапи займаються вирішенням справді важливих питань, пов'язаних із освітою, медициною, екологією. Вони сприяють вирішенню найважливіших завдань, що стоять на порядку денному — від побудови ефективних бізнес-процесів до створення необхідних матеріалів зі сміття. У середині країни інвестиції вони можуть одержати в основному від приватних компаній та фондів. Державний Український фонд стартапів теж підтримує молодих, але його ресурсів замало. Але зараз не про держпідтримку — всі розуміють, що Україні ні звідки виїняти мільйони доларів на стартапи. З боку держави важливіші кроки з вибудовування сучасних систем в освітній сфері (на жаль, у цьому напрямку Україна пасе задніх), а також допомога у просуванні проектів, що вже працюють, на міжнародні ринки. Також важливо є можливість підключення молодих винахідників до роботи над внутрішньоукраїнськими системами, якими займається Міністерство цифрової трансформації [1].

У 2021 році одразу кілька стартапів з українськими фундаторами стали єдинорогами, подолавши оцінку в 1 мільярд доларів ринкової капіталізації.

Нами було застосовано методологію рейтингового оцінювання. Участь у рейтингу взяли тільки ті проекти, які відзначені провідними експертами ІТ-спільноти та оцінені згідно параметрів за шкалою від 1 до 10. Кожен стартап оцінено за п'ятьма параметрами: важливість проблематики, маркетингова стратегія та представленість у ЗМІ, успіхи у залученні інвестицій, інноваційність та перспективи проекту з погляду масштабування (виходу на ринки інших країн).

Згідно з рейтингом, лідером за цим показником став стартап Restream, який залучив \$50 млн. інвестицій. Компанія з'явилася у 2015 році.

За часи незалежності Restream є одним із найуспішніших українських стартапів, які працюють на таку масштабну аудиторію. Це сервіс для відеостримінгу. Він дозволяє одночасно транслювати відео на більш ніж 30 платформах: Youtube, Facebook, Periscope, Beam, Ustream, Twitch тощо. Зараз у Restream понад 2 млн стримерів, які запускають близько 8 млн трансляцій на місяць. Серед користувачів сервісу і Всесвітня організація охорони здоров'я, яка провела на платформі благодійний концерт, щоб підняти настрій на початку пандемії COVID-19. Трансляцію подивилися майже 270 млн глядачів.

Стартап Preply залучив \$35 млн інвестицій. Компанія працює вже майже 10 років та допомагає людям по всьому світу знаходити репетиторів для вивчення іноземних мов. Окрім Києва, команда має офіс в Іспанії та США. На їх платформі зареєстровано десятки тисяч репетиторів, як найпопулярніших мов, так і не зовсім популярних — китайської, японської, арабської. Щомісяця до платформи приєднується понад 100 000 користувачів. За статистикою компанії, найбільше українці вивчають англійську мову — 68%, а ось українську вчать найчастіше у США — 35%. Платформа вже має студентів у 180 країнах світу та продовжує розвиватися.

Багато хто чув про програму Grammarly. Також відому у всьому світі. І хоча головний офіс компанії знаходиться у Каліфорнії, її засновники Макс Литвин та Алекс Шевченко — українці. Вони запустили стартап у 2019 році.

Grammarly — це сервіс, розроблений на основі штучного інтелекту. Він допомагає людям якісніше створювати текст англійською мовою. Програма аналізує написаний текст і пропонує ре-

дагування. Причому це можуть бути як граматичні та технічні правки, тобто виправлення помилок, так і пропозиції щодо емоційної складової тексту. Сервіс здатний розрізняти тон і настрій написаного, допомагає зробити текст соковитішим і підібрати правильні інтонації. У 2017 році український стартап отримав статус «найкращого у світі онлайн-сервісу з перевірки правопису». Ним користується понад 30 млн людей.

Depositphotos — ще один успішний український стартап, заснований 2009 року підприємцем Дмитром Сергєєвим. Це сервіс для продажу ліцензійних стокових фотографій, графіків, векторів та відеороликів високої якості. Свого часу Depositphotos вважався одним із найбільш швидко зростаючих фотобанків у світі. Зараз його бібліотека налічує понад 200 млн. файлів [4].

Зазначимо, що це лише маленька частина успішних стартапів українців, які працюють у різних куточках світу. Їхня різноманітність і кількість завдань, які вони вирішують, вражає. А щороку таких стартапів з'являється дедалі більше. Стартап — це шлях сміливих. Згідно з дослідженням Fleximize, протягом п'яти перших років після запуску живих залишається 49% проектів. Тобто 51% залишають ринок. Дуже хочеться сподіватися, що українські проєктижитимуть та боротимуться за своє місце під сонцем.

Хороша новина у тому, що у різних регіонах нашої країни поступово розвиваються бізнес-акселератори, інкубатори, хаби, кластери. Поява інфраструктури для стартапів вселяє надію, що незабаром ще більше українських проєктів зможуть стати на ноги та уникнути зникнення, так і не заявивши про свою унікальну, важливу для суспільства ідею.

Отже, навіть за сучасних несприятливих економічних умов сфера інновацій в Україні продовжує активно розвиватися. Стартапи в Україні змогли залучити чималі іноземні інвестиції. Цей факт є підтвердженням того, що саме Україна є одним із найсильніших східноєвропейських гравців сфери інновацій.

Література

1. Гнатенко І.А. Державне регулювання інноваційної діяльності підприємництва як напрям забезпечення сталого розвитку економіки країни / І.А. Гнатенко, О.В. Орлова-Курилова, В.О. Рубежанська // Економіка, управління та адміністрування. — 2019. — № 3 (89). — С. 35-40.
2. Жалдак Г.П. Проблеми та перспективи розвитку стартапів в Україні / Г.П. Жалдак // Економіка та управління підприємствами. — 2019. — №32. — С. 109-113.
3. Рєпіна І. Аналіз конкурентоспроможності українських start-up [Електронний ресурс] / Інна Рєпіна, Олена Крижанівська // Інноваційне підприємництво: стан та перспективи розвитку : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф., 29–30 берез. 2019 р. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана» [та ін.] ; [оргком.: Г. О. Швиданенко (голова) та ін.]. — Електрон. текст. дані. — Київ : КНЕУ, 2019. — С. 88–91
4. Кулинич М.Б. Цифрова трансформація вітчизняних підприємств в сучасних умовах /М.Б. Кулинич // Економіка, управління та адміністрування. — 2019. — № 3 (89). — С. 8–15.

Хвастунов Н. О.

Економіка підприємства, 3 курс

Борисенко С. П.

Економіка підприємства, 3 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. П. Гетьмана»

Науковий керівник — к.е.н., доцент

кафедри бізнес-економіки та підприємництва Оберемчук В. Ф.

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ, ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА І ПРОБЛЕМАТИКА СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ

Вступ. Сучасні тенденції розвитку підприємницької діяльності не дають спокою сьогоденним бізнесменам. Кожного року конкуренція на ринку стає все більше-більше і для того, щоб краще

прогнозувати ефективність свого бізнесу підприємці розробляють різні плани, важливість кожного є досить суттєвою, але стратегічний план — це один із фундаментальних, яким підприємець не повинен нехтувати.

Мета дослідження. Аналіз важливості стратегічного планування у сучасному світі і у сучасній ринковій економіці.

Актуальність проблеми. Стратегічне планування є основою, де зважається комплексбагатьох проблем, пов'язані з різними факторами ефективного функціонування проблеми, і її удосконалення є досить важливим фактором.

Методи дослідження. До методів дослідження даного питання відноситься аналіз теоретичних статей, книжок, іноземних журналів, успішних кейсів західних підприємств.

Огляд фахової літератури. Основні судження, щодо цієї проблематики були розроблені такими авторами: Гарнага В.В., Карпіщенко О.І., Ілляшенко К.В., Саєнко М.Г., Кіндрацька Г.І.

Результат дослідження. Стратегічне планування — це спланована робота по прогнозуванню, розробці планів і визначення цілей і стратегій майбутньої поведінки керуючих об'єктів, щоб ці об'єкти могли ефективно функціонувати і швидко адаптуватися до змін умов навколишнього середовища.

За допомогою стратегічного планування підприємство визначає перспективні собі напрями розвитку, вибирає основні види своєї діяльності, і пов'язує в єдину систему свою маркетингову, проектну, виробничу та фінансову діяльності. Стратегічний план допомагає підприємству адаптуватися до зовнішнього середовища, розподілу ресурсів, а також координувати свою діяльність зсередини, щоб виявити сильні та слабкі сторони [4]. Зазвичай, на великих підприємствах розробляється довгостроковий стратегічний план. Однак для різних підприємств тимчасовий період такого плану може відрізнятися: для одного підприємства він може бути довгостроковим, для іншого — короткостроковим. Стратегічне планування на фірмі має забезпечувати її довгостроковий розвиток та досягнення високих темпів економічного зростання. Можна сказати, що розвиток — це процес, протягом якого збільшуються можливості та бажання підприємства задовольняти потреби споживачів. Отже, підприємства займаються стратегічним плануванням, щоб забезпечити собі необхідне економічне зростання та бажаний рівень розвитку підприємства на запланований довгостроковий період.

Як уже згадувалося, першим і найважливішим кроком при стратегічному плануванні є вибір місії та цілей підприємства. Місія допомагає визначити сенс існування підприємства, що є індикатором відмінностей даного підприємства від інших йому подібних. Інакше висловлюючись, місія є основною метою підприємства. Місія та цілі визначають напрямок для всіх наступних етапів планування і водночас накладають деякі обмеження на характер діяльності підприємства під час аналізу альтернатив розвитку. Прикладами місії підприємства може бути завоювання ринку збуту продукції, продуктове чи географічне розширення ринку, підвищення якості продукції з одночасним зниженням ціни на неї.

У ході стратегічного планування основні цілі підприємства визначаються вищим керівництвом та узгоджуються з усіма підрозділами. Планові служби надають кожному підрозділу варіанти вихідних показників валового та чистого прибутку на довгостроковий період. Підрозділи аналізують ці показники і потім висувають свої пропозиції і таким чином утворюються передумови для створення спільних цілей стратегічного планування. Ці загальні цілі, і навіть місце підприємства над ринком, його фінансові результати включаються до затверджених планів.

Через все вище сказане можемо сформулювати переваги стратегічного планування підприємства, які продемонстрував нам іноземний досвід [1 с. 19-20]:

— Воно якісно готує підприємство до змін у зовнішньому середовищі, тобто, якщо буде проблема в майбутньому, то стратегічне планування може передбачити і підготувати її до цих змін.

— Дуже покращує контроль на підприємстві, що в свою чергу загалом підвищує ефективність бізнесу.

— Формування чітких і прозорих часових рамок реалізації стратегічних планів на підприємстві.

Також у сучасних реаліях, з динамічним розвитком ринкової економіки, багато підприємств нехтують розробленням стратегічного плану або не надають достатньо уваги його розробленню. Через це виникає ряд проблем [3]:

— Не точність розподілу ресурсів та не правильна оцінка фінансових результатів підприємства.

— Тяжкість адаптування підприємства до зовнішніх умов функціонування підприємства.

— Не чіткість у розумінні стратегічної мети та цілі на підприємстві.

— Не достовірність майбутньої оцінки ефективності підприємства.

Проаналізувавши, бачимо досить важливу проблематику, через те, що підприємство уникає розроблення стратегічного плану, і досвід іноземних компаній демонструє нам, що також низька ефективність стратегічного планування може бути через моральну застарілість систем контролю, методів управління, та організаційної структури підприємств. І через історичне минуле України, у досить багатьох великих і середніх компаніях є проблема із ефективністю їх стратегічного планування. Важливим для таких бізнесів це є розвиток стратегічного мислення у ланки управління підприємства і при неможливості даної зміни — їх заміна.

Через все вище сказане треба відмітити важливість стратегічного планування, що в свою чергу повинно спонукати українські підприємства до приділення більшої уваги до цього фактору. Але треба зробити зауваження, і продемонструвати, які про помилки роблять українські підприємства при розробці стратегічного плану [2]:

— Легковажність при створення плану, досить не досяжний аналіз ринку і втрата ключових факторів розвитку ринку.

— Використання застарілих і не ефективних методів розробки і аналізу стратегічного планування.

— Нехтування послугами експертів або консалтингових компаній, що в свою чергу спричиняє прогалини у подальшому плані.

— Низька кваліфікація персоналу, яке займається планування розвитку підприємства і його не бажання підвищувати свою кваліфікацію.

Отже, як висновок можемо сказати, що у сучасних реаліях процес стратегічного планування є досить важливим, бо його нехтування — не забезпечить ефективність функціонування підприємства на сучасному плацдармі економічного розвитку. Для цього можемо порекомендувати бізнесу здійснити ряд таких дій:

— Адаптувати сучасні методи розробки стратегічного плану та використовувати сучасний інструментарій для його аналізу.

— Перекваліфікація персоналу або наймання професійних робітників, які мають нове і сучасне бачення стратегічного розвитку бізнесу.

— Використання консалтингових компаній для розроблення або консультації, щодо стратегічного планування.

— Розробити систему контролю на підприємстві, яка забезпечить його ефективне функціонування.

Таким чином, нинішня ситуація на сучасному українському ринку має позитивні зміни. Частина фірм вже починає розуміти важливість стратегічного мислення у сучасних ринкових відносинах, а інша частина вже через деякий час буде дивитися на позитивні українські кейси, де було використано стратегічний план, щоб підвищити ефективність підприємства. Український ринок з часом буде адаптуватися до сучасних західних рамок ведення бізнесу і буде віддавати досить багато уваги до стратегічного планування підприємства.

Література

1. Карпіщенко О., Карпіщенко О., Ілляшенко К. Стратегічне планування. Суми, 2013. 444 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/19746555.pdf> (дата звернення: 15.05.2022).

2. Дикий В. Проблема стратегічного управління та планування діяльності підприємств у сьогоденні реаліях України. 2016. С. 116–118. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/4162/1/Дикий.pdf> (дата звернення: 15.05.2022).

3. Котляр Ю. Проблеми стратегічного планування на підприємствах України та можливі шляхи їх подолання. 2019. С. 1–2. URL: <http://intkonf.org/kotlyar-yuv-problemi-strategichnogo-planuvannya-na-pidpriemstvah-ukrayini-ta-mozhlivi-shlyahi-yih-podolannya/> (дата звернення: 14.05.2022).

4. Гарнага В. Стратегічне планування як основа сталого розвитку підприємства. 2016. С. 1–3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5283> (дата звернення: 15.05.2022).

Білявський О.О.
*Підприємництво, торгівля та біржова діяльність,
5 курс ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри бізнес-економіки та підприємництва Смирнов Є.В.*

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ВЕКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

З другої половини 19 століття західні суспільства почали виявляти, що їхня економічна та промислова діяльність має значний вплив на навколишнє середовище та соціальний баланс. У світі відбулося кілька екологічних та соціальних криз, які підвищили усвідомлення того, що потрібна більш стійка модель. Протягом останніх трьох десятиліть весь прогресивний світ прагне реалізувати на практиці концепцію сталого розвитку, що передбачає формування балансу екологічних, економічних та соціальних аспектів. А сучасний рівень розвитку інноваційних технологій та кількість новітніх досліджень, що спрямовані на вирішення ключових питань концепції сталого розвитку, дає надію людству на реальне вирішення проблемних питань, що є ключовими.

Дана робота присвячена узагальненню та систематизації сучасних теоретичних та практичних підходів для досягнення цілей сталого розвитку та імплементації їх в діяльність підприємства. Методологічною базою дослідження виступили концептуальні засади сталого розвитку, «зеленої» економіки, циркулярної економіки (економіки замкнутого циклу) та екологічно промислової політики. Як основні методи роботи використані аналіз, синтез, класифікація, спостереження, вивчення різноманітних джерел інформації.

Проблему підвищення ефективності використання обмежених ресурсів розглядають теорія економічного зростання Р. Солоу, теорія ефективності систем В. Парето, теорія некооперативних ігор Дж. Неша, теорія управління ресурсами Дж. Стігліца, а також концепція сталого розвитку, яка визначила напрями сучасних досліджень в економіці, екології, соціології та інших науках.

Зі зростанням інтенсивності та необхідності дослідження сталого розвитку, це поняття постійно доповнюється та вдосконалюється. Вагомий внесок у становлення терміну сталий розвиток здійснюють і українські вчені Жук В. М., Данилишин Б.М., Дорогунцов С. І., Федорищев А.Ф., Степанова В. Н., Трегобчук В. М., Буркинський Б.В., Саблук П. Т., Попова О. Л., Івахно А.Ю., Фоміна М. В., Морозова Г. С., Чайківський І.А. Активно досліджують проблематику сталого розвитку вчені інших країн: Кудашкина Ю.В., Торадо М. П., Банк В. Р., Лапигін Ю.Н., Кучерова Е.Н., Майкова С. Е., Косов Ю.В., Костанца Р., Фольке К., Коробкова З.В., Щеулін А.С., Кузнецов О. Л., Левашов В. К. [2]

Але у світі високого темпу науково-технічного, політичного, соціального та економічного прогресу питання вивчення сталого розвитку ніколи не втратить своєї актуальності. Тому дана стаття є продовженням дослідження даної тематики, через призму ефективної діяльності підприємства.

Одним із аспектів, що напряму пов'язаний із концепцією сталого розвитку є модель циркулярної економіки. Дана модель, орієнтована на пріоритетність циклічного руху технічних та біологічних матеріалів, становить особливий інтерес. Циклічний рух органічних матеріалів передбачає їх повернення в навколишнє природне середовище без шкоди для нього. [3] Справа в тому, що тип економіки, в якій ми зараз живемо, навіється лінійним: видобуваємо, виготовляємо, викидаємо. Циркулярна модель економіки ж передбачає, що виготовлений продукт повинен довго перебувати в обороті за допомогою таких інструментів, як прокат, ремонт, відновлення, повторне використання сировини і ресурсів, поводження біологічних і техногенних матеріалів в закритих циклах, що, згодом, мінімізує викиди відходів в навколишнє середовище.

Слід зазначити значущість переходу діяльності підприємства та країни в цілому від лінійної до циркулярної економіки, оскільки, попри труднощі реалізації цього процесу, виникають наступні позитивні моменти, що сприяють підвищенню результативності діяльності підприємства:

- зниження ресурсо- та енергоефективності виробництва та, таким чином, збереження природно-ресурсного потенціалу;
- зменшення відходності процесів виробництва та зменшення навантаження на навколишнє природне середовище;
- підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на зарубіжних ринках;
- підвищення рівня соціальної та екологічної відповідальності бізнесу та, відповідно, формування позитивної репутації вітчизняних компаній;
- можливість переходу економіки країни від експортно-сировинної до інноваційної моделі.

Наступним аспектом, що слід віднести до механізмів досягнення концепції сталого розвитку для підприємств, варто зазначити так звану екологічну промислову політику (ЕПП). Вона є «горизонтальним» інструментом промислової політики, покликаним забезпечити підвищення ресурсної ефективності як на мікроекономічному рівні (окремих підприємств), так і на рівні макроекономічному (галузей і регіонів) шляхом впровадження найкращих доступних технологій та методів керування (НДТМ) і залучення вторинних ресурсів в економічний оборот.[2]

Для оцінки дієвості екологічної промислової політики слід використовувати систему показників, що відображають як зусилля держави щодо реалізації ЕПП, так і результати модернізації діяльності підприємства, і насамперед підвищення ресурсоефективності виробництва, скорочення негативного впливу на навколишнє середовище та збільшення частки вторинних ресурсів, що залучаються до промислового обороту (табл. 1).

Таблиця 1

ПОКАЗНИКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ

№	Результати реалізації ЕПП	Показники
1	Підвищення рівня ресурсної ефективності підприємства	✓ споживання енергії на одиницю продукції, (зниження споживання до базового значення, %); ✓ споживання природних ресурсів (сировини) та води на одиницю продукції (зниження споживання по відношенню до базового значення, %)
2	Зниження рівня емісій	скорочення емісій стосовно базового значення, %
3	Залучення вторинних ресурсів у економічний обіг	✓ співвідношення кількостей вторинної та природної сировини, що переробляється в технологічному процесі, %; ✓ частка продукції, яка виробляється з використанням вторинних ресурсів, від загального обсягу виробленої продукції, %
4	Підвищення рівня відповідальності підприємств	співвідношення витрат промислових підприємств на розвиток виробництва та витрат на платежі за негативний вплив на навколишнє середовище та штрафи, %

Джерело: розроблено автором на основі [4].

Таким чином можна зробити висновок, що концепція сталого розвитку постійно еволюціонує: конкретизуються її цілі та завдання, абстрактні категорії та моделі доповнюються

реально діючими концепціями, методами та механізмами. В свою чергу досягнення цілей сталого розвитку здійснюється в умовах загальних модернізаційних процесів, що спостерігаються у суспільстві та економіці. Впроваджувані останнім часом техніко-технологічні та організаційно-управлінські інновації враховують соціальні, економічні та екологічні потреби різних суб'єктів економіки, що призводить до можливості формування економіки, що забезпечує якість життя, екологічність і комфортність середовища проживання. А інструментом досягнення усіх цих цілей сталого розвитку мають стати модель циркулярної економіки разом з концепцією «зеленої» економіки та екологічно промислова політика, які у поєднанні з розвитком інноваційних технологій, забезпечать результативність діяльності підприємств.

Література

- 1) WCED Our Common Future. *World Commission on Environment and Development*: веб- сайт. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> (дата звернення: 17.05.2022)
- 2) Данилишин Б. М., Л. Б. Шостак. Сталій розвиток в системі природно-ресурсних обмежень. — К.: СОПС України НАНУ, 2019. С 367.
- 3) Смирнов Є. В., Смирнова О. П. Энергоефективність як специфічна глобальна ресурсна асиметрія. Нові виклики економіки : зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф. Київ: Полісся, 2017. С. 849-850.
- 4) Hák T., Janoušková S., Moldan B. Sustainable Development Goals: A need for relevant indicators. *Ecological Indicators*, 2016. P. 565–573.

Ільєнков Д.А.
*Економіка підприємства, 4 курс,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри бізнес-економіки та підприємництва Дзюбенко Л.М.*

ДИДЖИТАЛ-ТЕХНОЛОГІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ УДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Нові можливості та напрями світового технологічного розвитку на основі розвитку диджитал-технологій заслуговують детального вивчення: цифровізація може забезпечити підвищення конкурентоспроможності в усіх секторах економіки, надавши безліч можливостей для підприємницької діяльності та розширивши доступ до закордонних ринків [1].

За визначенням, диджитал-технології — це ті технології, де інформація «оцифровується», тобто надається в універсальному цифровому вигляді. Іншими словами, це всі технології, які дозволяють створювати, зберігати та розповсюджувати дані у електронному вигляді. Диджитал-технології змінюють спосіб створення вартості та результати інновацій. Наприклад, шляхом прикріплення датчиків до промислового обладнання, інженери можуть створити цифрового двійника певної будівлі і потім використовувати його для виявлення недоліків у поточній конструкції. У цьому випадку диджитал-технології виступають інструментами, що відкривають нові напрями інновацій.

Також диджитал-технології дозволяють стискати величезні обсяги інформації на невеликих пристроях, які легко зберігати і транспортувати. Оцифрування також збільшує швидкість передачі даних, тому диджитал-технології змінили те, як люди спілкуються, навчаються та працюють — ці здобутки можуть бути використані на підприємствах з метою збільшення їхньої продуктивності [2].

Проблемою роботи є недостатній розвиток значної кількості підприємств у технологічному плані та використання сучасних технологій неповною мірою.

Метою роботи є визначити поняття диджитал-технологій та розглянути впровадження диджитал-технологій на підприємстві задля подальших висновків, які можуть бути застосовані іншими підприємствами у своїй діяльності.

Стосовно методів дослідження, було використано емпіричний та теоретичний методи. Емпіричним методом було розглянуто сучасні диджитал-технології на підприємстві, яке працює у IT-сфері (компанія Wix.com). Щодо теоретичного методу, у рамках нього була проаналізована література на тему цифровізації та впровадження нових диджитал-технологій у роботі підприємства.

З етапів становлення диджитал-технологій, можна виділити, що на початку 1980-х удосконалена волоконна оптика дозволила розробити цифрові зв'язки, внаслідок чого диджитал-технології замінили аналогові сигнали для багатьох видів телекомунікацій. Згодом у 1998 році в

США відбулася прем'єра комерційного цифрового телемовлення, а на початку 2000-х цифрові камери почали записувати колір та інтенсивність світла за допомогою пікселів, що збільшило можливості обміну візуальним контентом.

Опісля чого протягом останніх 20 років більша частина людства отримала доступ до інтернету, швидкого обміну інформацією за допомогою смартфонів та інших девайсів. Ці нововведення дозволили використовувати сучасні технології більшій кількості людей ефективно та без спеціальної технічної освіти.

Відповідно до публікації журналу «Держслужбовець» [3], один із сучасних напрямів диджиталізації підприємства є цифрове робоче місце. Цей термін означає мережу підключених робочих технологій, що дозволяють створити єдине середовище для спільної роботи працівників в Інтернеті. За останні десятиліття технології на робочому місці працівників швидко розвивалися, що стало невід'ємною частиною ведення бізнесу у будь-якій галузі. Цифрове робоче місце дозволяє створити мережу для всіх внутрішніх даних та комунікацій, підвищити ефективність та надавати працівникам точніші дані, щоб допомогти їм приймати продумані стратегічні рішення. Будь-який бізнес з віддаленими працівниками, передовими співробітниками, декількома офісами або будь-якими іншими перешкодами для того, щоб кожен співробітник міг працювати разом в тому самому місці в один і той же час кожен день, потребує цифрового робочого місця — це є особливо актуальним у 2022 році, під час коронавірусу та військових дій. У той же важливо враховувати, що для малого підприємства може бути недоцільним впровадження недешевих диджитал-технологій, які можуть себе не окупили.

Також відповідно до статті порталу infoq.com важливим напрямком диджитал-технологій на підприємстві є системи для розподілу завдань між співробітниками та для спілкування, що також є певною частиною цифрового робочого місця. Ці системи є своєрідним онлайн-простором, де ведеться робота, обговорення, приймаються рішення тощо. Наприклад, це може бути онлайн-сервіс Slack, Microsoft Teams тощо [4]. При цьому безпосередньо їхнє впровадження передбачає зміну робочих процесів у компанії, що спочатку може призвести до певного зменшення ефективності, доки співробітники навчаються використовувати нове програмне забезпечення, проте це дозволяє досягти збільшення ефективності роботи компанії у подальшому.

З огляду на практичний досвід, можна зазначити, що використання сучасних технологій дає змогу вивільнити час менеджерів та звичайних робітників шляхом автоматизації однотипних дій, а також спрощення виконання складних процесів. Наприклад, якщо клієнти надсилають певну однотипну інформацію на пошту або у чат компанії, можна створити спеціальну контактну форму, яка дозволяє отримувати усю інформацію від клієнтів одразу у систематизованому виді, що дозволяє зменшити навантаження на співробітників, пришвидшити процес розгляду заяв, а також систематизувати обробку інформації.

Із особливостей, важливим є те, що під час впровадження нової диджитал-технології необхідно донести до співробітників інструкції з використання цієї нової технології (у прикладі вище це як саме використовувати CRM-систему, куди почали надходити заяви клієнтів). Також важливим інформування інших осіб, які можуть зіткнутися з новою технологією (наприклад, клієнтам компанії повинно бути комфортно та легко використовувати нові технології).

Іншим прикладом з емпіричного досвіду є впровадження нової менеджерської системи Jira замість застарілого стилю роботи — розподіл завдань у письмовому вигляді у чатах. Jira — це сервіс з багатьма канбан-дошками та можливістю створювати задачі для кожного співробітника компанії. Незважаючи на початкові витрати на придбання сервісу (близько 2000\$), з часом ефективність роботи працівників та особливо менеджерів збільшується, оскільки розподіл завдань відбувається у більш систематизованій формі, що є особливо доцільним для середніх та великих підприємств. На базі цих сервісів часто пропонується можливість створити корпоративну базу знань, де співробітники можуть знайти відповіді на чимало питань. Наприклад, разом з Jira можна створювати таку базу у пов'язаному сервісі Confluence.

Також прикладом впровадження диджитал-технології може бути використання спеціальних наліпок задля пришвидшення відправки товарів поштою. Спеціальні наліпки дозволяють чітко розуміти куди прямує товар, а за допомогою штрих-коду на них, є можливість його зісканувати та одразу дізнатися усю інформацію про товар у комп'ютері.

Загалом впровадження диджитал-технологій має неабиякий позитивний вплив на підприємства, особливо враховуючи сучасне глобальне використання комп'ютерних технологій та зростаю-

чого рівня цифрової грамотності населення (готовності використовувати диджитал- технології у роботі). Серед пропозицій можна навести створення курсів українською мовою про впровадження нових диджитал-технологій (наприклад, для управління працівниками та робочими процесами тощо), а також локалізація цих систем на українську мову задля залучення більшої кількості підприємств України до використання цих технологій. Це надасть можливість не лише збільшувати ефективність підприємств за допомогою сучасних технологій, але й допоможе українському бізнесу створювати інтеграції із західними підприємствами, що вже використовують ці технології (наприклад, використання тієї ж самої корпоративної системи двома компаніями дозволяє спільно використовувати певні інтеграції, разом їх підтримувати, зменшувати витрати та збільшувати рівень співпраці).

Отже, диджитал-технології є важливим чинником покращення сучасних підприємств, що дозволяє збільшити їхню ефективність. У той же час впровадження цих технологій передбачає певні витрати грошей та часу, тому варто враховувати розмір підприємства, готовність персоналу до змін та витрати на впровадження новітніх технологій. У подальшому можна передбачити ще більше використання нових диджитал-технологій, оскільки у світі збільшується комп'ютеризація та потреба у сучасних рішеннях задля підвищення ефективності роботи.

Література

1. SMART-інфраструктура у сталому розвитку міст: світовий досвід та перспективи України. — Видавництво «Заповіт», 2021. С. 11. URL: <https://razumkov.org.ua/uploads/other/2021-SMART-%D0%A1YTII-SITE.pdf#page=11>
2. Chapco-Wade C. Digitization, Digitalization, and Digital Transformation: What's the Difference? 2018. URL: <https://medium.com/@colleenchapco/digitizationdigitalization-and-digital-transformation-whats-the-difference-eff1d002fbdf>
3. Цифрове робоче місце: концепція впровадження./ *Держслужбовець*, 2018. № 8 (серпень) URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/ds/2018/august/issue-8/article-38638.html>
4. Scaling Infrastructure Engineering at Slack. InfoQ conference. www.infoq.com : вебсайт. URL: <https://www.infoq.com/presentations/slack-scaling-infrastructure/>

Барсегян А.А.
«Економіка підприємства», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри бізнес-економіки та підприємництва Гребешкова О.М.

РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність. Світова економіка, яка стає все більш інформаційно та інтелектуально ємною, якісно змінює умови праці та вимоги до конкурентоспроможності. Одним із визначальних чинників зростання ефективності підприємства є розвиток емоційного інтелекту його працівників. Емоційний інтелект є важливим у роботі, тому що допомагає сприймати, міркувати, розуміти та керувати своїми емоціями та емоціями інших — клієнтів, бізнес-партнерів, керівників тощо. Вміння керувати емоціями зумовлює підвищення ефективності роботи працівників. Якщо людина співчуває та розуміє емоції інших, вона може приймати більш результативні рішення та виконувати завдання ефективніше.

Особливо актуальною розвиток емоційного інтелекту є за умов критичних станів та надзвичайних подій. Відтоді, як почався карантин із-за Covid-19, люди відчували емоційне вигорання й не змогли контролювати емоції. Ще більше ситуація загострилася із початком воєнних дій.

Метою цього дослідження є узагальнення поглядів на сутність емоційного інтелекту та розкриття підходів щодо підвищення ефективності роботи підприємства на основі розвитку емоційного інтелекту його працівників.

Методи дослідження. Для отримання результатів в ході дослідження застосовано загалом наукові методи дослідження — аналіз і систематизація оприлюднених даних, класифікація, порівняння теоретичних та експериментальних даних дослідження.

Результати. В сучасному світі емоційний інтелект є важливим у сфері управління, тому що емоційний інтелект впливає на показник успішності роботи персоналу. Емоційний інтелект досліджували досить багато як зарубіжні, так і вітчизняні науковці. Зокрема, Дж. Майєра та П. Саловей [2] у своїй праці «The Intelligence of emotional intelligence» дали визначення емоційному інтелекту, як здатності контролювати та розрізняти власні та чужі емоції та почуття, а також контролювати свої думки та дії за допомогою цієї інформації. За словами Д. Голмана [3], успіх у бізнесі вимагає не лише технічних можливостей та високого коефіцієнта інтелекту (IQ). Також необхідний високий рівень емоційного інтелекту. Бар-Он [4] в своєму дослідженні

«Інвентаризація емоційних коефіцієнтів» описував емоційний інтелект, як масив взаємопов'язаних емоційних та соціальних компетенцій, за допомогою яких людина може взаємодіяти з іншими. Манери спілкування та навички впливають на інтелектуальну поведінку. К.В. Петридис та Е. Ферхнем [5] в модель емоційного інтелекту включають не тільки набір здібностей, а також враховують диспозиційні компоненти. Автори в свої диспозиційній моделі емоційного інтелекту визнають індивідуальний емоціональний досвід людини. Також, в дослідженні доводиться кореляція між вимірюванням диспозицій за п'ятифактурною моделлю й емоційним інтелектом [5].

Одним із вітчизняних дослідників, хто розглядав емоційний інтелект, є Носенко Е. Л., який у своїй праці «Емоційний інтелект як соціально значуща інтегральна властивість особистості» визначає, що емоційний інтелект є інтегральною властивістю особистості та складом його внутрішнього світу. Також, Носенко вважає, що головним компонентом є позитивне мислення, самооцінка та обрана стратегія [6].

Емоційний інтелект (EI) — це одна з найважливіших компетенцій, якою повинні володіти керівники та співробітники, щоб забезпечити виживання та успіх у мінливому, висококонкурентному бізнес-середовищі.

Емоційний інтелект працівників відіграє важливу роль в діяльності підприємства. Працівники з більш високим емоційним інтелектом здатні контролювати свої емоції, підтримувати хороші стосунки з колегами та партнерами, задовольнити споживачів і забезпечувати високі результати. А також, керівники команд можуть мотивувати, підтримувати творчі здібності, допомогти їм самореалізуватися та недопускати внутрішні проблеми між колегами і вирішувати їх [7].

Як комплексна компетенція емоційний інтелект складається з: о розуміння власних та чужих емоцій;

- о управління власними та чужими емоціями;
- о адаптивності;
- о мотивації;
- о управління відносинами.

Емоційний інтелект є найбільш важливою компетенцією для сучасних керівників. Вони повинні вміти вести команду за собою, допомогати своїм працівникам розвиватися, розкривати собі найкращі якості та самовдосконалюватися. Також, вміння керувати відносинами їм сильно допоможе взаємодіяти з конкурентами, споживачами й партнерами. Це також є важливою компетенцією для проведення переговорів [8].

Продуктивність праці є типовим параметром для стандартних робочих процесів. Зазвичай, як особистий, так і професійний розвиток передбачає подолання невдач та труднощів, внаслідок чого відбувається придбання нових навичок та знань.

За умовами сучасного бізнес-середовища працівник має бути гнучким, швидко адаптуватися, бути самомотивованими, мати позитивне мислення та йти до цілей. Отже емоційний інтелект є особливо актуальним та важливим для підприємств за умов надзвичайних станів, як то пандемія Covid-19 та війна.

Люди з високим емоційним інтелектом (емоційним коефіцієнтом) більш налаштовані на свої почуття та почуття інших, що робить їх більш чуйними, уважними, спритними, дипломатичними та справжніми. Емоційний інтелект працівників є дуже важливою як для компанії, так і для самих працівників. Працівники з розвиненим емоційним інтелектом задоволені своїм життям, роботою й вміють швидко адаптуватись і це їм допомагає розвиватися й досягати успіхів [9].

У економічній діяльності підприємств емоційний інтелект може впливати як на ефективність діяльності всередині компанії, так на ефективність, пов'язану із зовнішніми взаємодіями фірми. Емоційний інтелект має вплив на ефективність внутрішньої діяльності організації, тому що підприємство має елементи, які залежать від розвитку емоційного інтелекту. Наприклад, керівництво, вміння приймати рішення, управління конфліктами у створенні, утримання робочої сили.

Вплив емоційного інтелекту із зовнішніми взаємодіями можна відстежити під час спілкування з партнерами, споживачами. Тому що, працівник з високим інтелектом може укласти найбільш важливий та «важкий» договір, та спілкуватися з споживачами, які мають різні вподобання.

Роль емоційного інтелекту в діяльності підприємства є дуже значним, цього висновку вже прийшли світові психологи та менеджери. Світові компанії вже давно використовують тестування своїх працівників на рівень емоційного інтелекту та наймаються підвищувати цей показник. Останнім часом і українські компанії також почали звертати увагу на рівень емоційного інтелекту своїх працівників. Наприклад, компанія «Кока-Кола Беверіджиз Україна Лімітед» проводивши опитування дійшла висновку, що працівники які мають високі лідерські компетенції — це спеціалісти з HR-менеджменту та маркетологи [10]. Також, світова компанія

L'Oréal проводивши тестування на рівень емоційного інтелекту своїх працівників виявила, що менеджери у яких високий показник EI здійснюють більше продажів, ніж менеджери з низьким показником EI [11]. Тому, можна стверджувати, що емоційний інтелект відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності підприємства так, як працівники або керівники з високим емоційним інтелектом підвищують рівень рентабельності та прибутковості компанії, конкурентоспроможність, забезпечують заключення нових договорів, дружню та «здорову» атмосферу в компанії, виведення компанії на новий рівень [12].

Тому, потрібно розвивати емоційний інтелект працівників щоб мати сильну та дружню команду й максимально лояльних клієнтів. Для успішного розвитку емоційного інтелекту в організації найбільш переважним є метод тренінгу. Використовуючи цей підхід, можна добитися еволюційного прориву в організації, оскільки він включає декілька найважливіших етапів розвитку емоційного інтелекту, які є практично недосяжними у разі традиційного навчання.

Особливо в сучасному конкурентному середовищі для підприємства мати співробітників з розвиненим емоційним інтелектом є конкурентною перевагою. Працівники з розвиненим емоційним інтелектом дають змогу підприємству швидше за інших прийняти зміни бізнес-середовища та діяти у її межах, мати міцні зв'язки з своїми партнерами та споживачами, збільшувати кількість продажів (надання послуг), мати міцну та дружню команду.

Література

1. Mayer J.D., Salovey P. The Intelligence of emotional intelligence: Intelligence New York. 1993. P. 442.
2. Goleman D. Emotional intelligence. New York : Bantam Books, 1995. 352 p.
3. Bar-On R. Emotional Quotient Inventory (EQ-i): Technical Manual. Toronto: Multi- Health Systems. 1997. P. 232.
4. Petrides, K. V., & Furnham, A. (2001). Trait emotional intelligence: Psychometric investigation with reference to established trait taxonomies. *European Journal of Personality*, 15(6), P. 425–448.
5. Носенко Е. Л. Емоційний інтелект як соціально значуща інтегральна властивість особистості. *Психологія і суспільство*. 2004. № 4. С. 95-109.
6. Гаврилюк І. В. Розвиток персоналу як фактор конкурентоспроможності працівників та організації. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua> (дата звернення 12.05.2022)
7. Рибалка А.С., Якунін А.Є. Підвищення продуктивності праці за рахунок емоційного інтелекту співробітників. *Класичний приватний університет*. 2018. Випуск 6(11). С. 274-278.
8. Осовська Г.В., Осовська О.А. Управління персоналом: дослідження, оцінка, навчання : [підручник для бакалаврів]. Київ: Кондор, 2011. С. 664.
9. Гоулман, Д. Эмоциональное лидерство: Искусство управления людьми на основе эмоционального интеллекта / Д.Гоулман, Р.Бояцис, Э.Макки; пер. с англ. М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. 301 с.
10. Рекун Г.П., Меденець В.В. Емоційне лідерство в системі управління персоналом. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск 13. С. 691-696. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/117.pdf (дата звернення 13.05.2022)
11. Хурленко Олена. Високий рівень інтелекту як одна з вимог побудови успішної кар'єри сучасного фахівця. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7156/1/ychast_conf_2020-48.pdf (Дата звернення 13.05.2022)
12. Мідляр А. К., Махначова Н. М. Підвищення емоційного інтелекту керівника підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Випуск 13. С. 339-343. URL: <http://global-national.in.ua/archive/13-2016/68.pdf> (дата звернення 13.05.2022)

Добровольська А.С.
5 курс, спеціальність «Економіка»,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
бізнес-економіки та підприємництва Дзюбенко Л.М.

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ВИРОБНИЦТВА НА ПІДПРИЄМСТВІ

На сьогодні основне завдання кожної конкурентоспроможної компанії — це досягти належного рівня в управлінні ефективністю виробництва на підприємстві. Тому основною проблемою виступає пошук ефективного єдиного підходу і заходу в управління на підприємстві. Оскільки, ефективність виступає не лише як індикатор розвитку підприємства, але й як найважливіший стимул росту і розвитку на ринку.

Метою даної роботи є визначення ефективних підходів і заходів управління на підприємстві, основним завданням яких є вдале використання в діяльності компанії, орієнтованих на досягнення найкращих результатів.

Актуальність роботи полягає в тому, що завдяки правильно підбраному управлінню ефективністю можливо забезпечити зростання ефективності на підприємствах, що в свою чергу збільшить доходи підприємства.

Управління ефективністю діяльності підприємства — це певний підхід менеджменту, що об'єднує різні напрями діяльності підприємства. Тобто, до цих напрямів відноситься: управління персоналом, планування, аналіз, облік та контроль на підприємстві [4, с. 108].

Існують різні підходи до поділу циклу управління ефективністю, слід зазначити, що єдиного підходу немає. Відповідно, одна частина авторів виокремлює 4 стадії: планування, виконання, перевірку, модернізування. Друга — ділить його на 3 найважливіші елементи: 1) визначеність пріоритетів, що базуються на національних і власних потребах; 2) функціонування і визначення механізмів оцінювання ефективності; 3) постійний контроль, перевірка та оцінка майбутнього планування. Третя частина — розділяє його на шість послідовних етапів: 1) визначення цілей; 2) план; 3) оцінка; 4) контроль; 5) вжиття заходів; 6) перегляд завдань і шляхів досягнення цілей [3, с. 107].

На думку Е. Холдсворд та Д. Джирасин [1] управління ефективністю залежить від заходів, які встановлює підприємство. До таких заходів відноситься, мотивація, розвиток та спільна праця персоналу

Результатом дослідження роботи є розроблення основних принципів та засобів управління ефективністю. До основних принципів здійснення управління ефективністю діяльності підприємства належать [4, с. 108]: 1) здійснення аналізу роботи підприємства та його підрозділів, встановлення цілей для підвищення ефективності; 2) оцінювання фактичної ефективності на підприємстві, пошук резервів для зростання ефективності; 3) встановлення управлінських дій, прийняття рішень, що підвищують рівень ефективності роботи працівника. Відповідно за кожним резервом розробляється рішення для досягнення поставленої мети, цільового значення; 4) моніторинг ефективності, дає змогу контролювати виконання поставлених завдань, займатися збором інформації, яка є необхідною для подальшого ефективного функціонування підприємства. Відповідно до поглядів О.О. Кизенко [3], то не варто зводити процес планування на перенесення старих показників, явищ в майбутнє, оскільки зміни в сучасному світі відбуваються щодня. Оскільки, головна мета планування це можливість прогнозувати тоді, коли все дуже швидко змінюється, це дасть змогу завжди бути готовим до зміни ситуацій в економічному середовищі

Щодо засобів управління ефективністю, то тут науковці виділяють два засоби: 1) розвиток ефективності за допомогою мотивації працівника на підприємстві; 2) вимірювання ефективності, тобто відповідальність працівника за виконану роботу та оцінка його внеску у загальний продукт підприємства.

Слід зазначити, що виокремлюють два види управління ефективністю: — ефективне керівництво, яке займається інноваційними і стратегічним розвитком; — результативне керівництво, яке контролює ефективність досягання поставлених цілей [5].

Отже, управління ефективністю діяльності підприємства це процес формування, розподілу та раціонального використання всіх наявних на підприємстві ресурсів з метою максимізації фінансових результатів діяльності підприємства. Управління ефективністю виробництва на підприємстві залежить від керівника та його здатності правильно аналізувати стан підприємства та визначати основні виробничі стратегії, здійснювати ефективне управління з сучасними інноваційними технологіями, методи управління та аналіз основних показників та реагувати на їх відхилення. Ураховуючи все вищевикладене, необхідно зазначити, що система управління повинна бути націлена на збереження життєздатності виробничо-господарської системи як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. Управління ефективністю виробництва на підприємства має охоплювати всі сторони діяльності підприємства, а правильно вибудована система управління ефективністю виведе підприємство на більш високий економічний рівень.

Література

1. Говорушко Т.А., Климаш Н.І. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу: монографія. Київ: Логос, 2013. 204 с

2. Іванченко В.В., Кривда О.В. Економічна ефективність розвитку персоналу підприємства. Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки». 2018. № 2. С. 95—101.
3. Кизенко О.О. Прогнозування напрямів розвитку підприємства з використанням програмних продуктів Business Intelligence. Стратегія підприємства у постіндустріальній економіці : монографія / за ред. А.П. Наливайка, О.М. Гребешкової. Київ : КНЕУ, 2019. С. 261—269.
4. Лазарева Н.О. Про розуміння управління ефективністю діяльності підприємства. Економічний вісник Донбасу. 2015. № 2(40). С. 105—109.
5. Управління ефективністю функціонування і розвитку підприємств : монографія / Г.О.Швиданенко, І.М. Рєпіна, В.П. Кукоба та ін. — Київ: КНЕУ, 2016. 397с.

Добровольська А.С.
5 курс, спеціальність «Економіка»,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри бізнес-економіки та підприємництва Дзюбенко Л.М.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ В УПРАВЛІННІ ЛОГІСТИКОЮ

Логістика відіграє вирішальну роль у сучасній економіці. Покращена інфраструктура торговельної логістики, така як дороги та автомагістралі, порти, залізниці, аеропорти, включаючи сухі порти, інфраструктура складських приміщень необхідні для сталого та збалансованого економічного розвитку всіх частин країни. Успіх будь-якого бізнесу чи економіки країни на глобальних ринках залежить від важливості торговельних логістичних рішень, тому дана тема є досить актуальною в наш час.

Метою статті є розкрити сутність поняття логістики та обґрунтування сучасних підходів в логістиці.

Інформаційною базою дослідження є статті, методичні вказівки, періодичні видання, інтернет — ресурси.

Науковці не мають єдиної думки щодо визначення поняття «логістики». Деякі автори «логістику» розглядають як науку, яка дає змогу оптимізувати кооперативні зв'язки. На думку західних спеціалістів, логістика — це інтеграція процесу перевезень з виробничою сферою і включає вантажно-розвантажувальні операції, зберігання і транспортування товарів, а також необхідні інформаційні процеси [1, с. 47].

Отже, з попередніх визначень можна дійти висновку, що логістика — це процес отримання товарів або послуг від виробника до споживача.

Застосування логістики на сучасному підприємстві є дуже важливим елементом. Основними причинами застосування логістики є: розвиток ринку, забезпечення конкурентних переваг логістично-організованих систем товароруку, енергетична криза, розвиток науково-технічного прогресу і комп'ютеризація процесу управління [2, с. 11].

Існують такі сучасні підходи в логістиці:

Цифровізація ланцюга поставок займає перше місце в списку використання логістики для підвищення задоволеності клієнтів і економії грошей компаній. Ця концепція заснована на ідеї використання новітніх технологічних програм для поєднання з іншими фізичними та цифровими технологіями для переробки їх логістичної формули.

Цифровий ланцюжок постачання, на відміну від традиційного, заснований на веб-функціях. Цифровий ланцюжок поставок використовує переваги безперервного електронного зв'язку, повної інтеграції всіх систем та даних, які отримують від інтелектуальних компонентів [3].

У цю сучасну епоху недостатньо додати більше обладнання та програмного забезпечення до існуючої системи. Необхідно повністю переробити підхід до питання логістики, щоб бути готовим до майбутнього. Інтернет речей — це нова термінологія для передачі даних з одного джерела

ла до іншого без використання людського введення. Це допомагає компаніям керувати складом, відстежувати запаси, переглядати маршрути доставки та скорочувати пробіг. Це стає критичним елементом зниження тарифів на транспортні перевезення і є прямою вигодою для клієнта.

Штучний інтелект. Використання штучного інтелекту має багато застосувань у сучасному підході. Це мислення включає використання розпізнавання жестів замість клавіатури та миші, а також автономних транспортних засобів (самокерованих автомобілів). Все це допомагає запобігти людській помилці при відправленні та переміщенні вантажу з одного місця в інше [4].

Циркулярний ланцюг поставок. Традиційною логістикою, пов'язаною з переміщенням товарів, була лінійна дорога від сировини до заводу-виробника до споживача. Більш сучасним підходом буде використання в якості сировини раніше використаних продуктів. Ця система відома як зворотна логістика, і вона допомагає компаніям зменшувати адміністративні та транспортні витрати, створювати кращу лояльність клієнтів та економити ресурси.

Технологія вбудованої інтеграції. Логістичні компанії також використовують вбудовані технології для кращого зв'язку зі своїми клієнтами. Вони усвідомлюють, що їм потрібна платформа переміщення даних, щоб надійно обмінюватися даними між своїми клієнтами.

Вбудовані можливості інтеграції дозволяють компаніям у сфері логістики пропонувати послуги з доданою вартістю, пов'язані з логістикою та даними ланцюга поставок. Це справжнє програмування цифрової трансформації, оскільки більш традиційні логістичні підприємства еволюціонують у компанії, орієнтовані на дані.

Організації користуються перевагами сучасних послуг і рішень, щоб отримувати дані, обробляти їх і надавати клієнтам уявлення. Здатність бути більш динамічним, ніж будь-коли раніше, надаючи швидко та важливу інформацію клієнтам та від них, є основою успіху бізнесу.

Отже можна дійти висновку, що з появою технологій та впорядкуванням логістичних систем майже половина роботи в цій сфері включає складну аналітику, планування та закупівлі. Оскільки бізнес стає глобальним, ця інновація технологій дозволить знанням працювати в ланцюжку поставок, щоб також стати глобальними. Компанії в одній частині світу зможуть займатися логістикою та закупівлями в абсолютно іншій частині світу.

Література

1. Богач А. Принципи та напрямки аналізу витрат на функціонування логістичних систем // Логістичні системи. — 2006. — №2. — С. 46-51.
2. Івженко А.С. Проблеми сучасної логістики та шляхи їх вирішення / А.С. Івженко // АПЕ, 2008. — 26 с.
3. Інновації в галузі логістики [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://sfii.gov.ua/innovacii-v-galuzi-logistiki/>
4. Штучний інтелект [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://bit.ly/3wUqaJn>.

Сотніченко Е.В.

спец. 051 Економіка, 3 курс, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Демченко Т.О.

Фаховий коледж інформаційних систем і технологій

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к.е.н., доцент

кафедри бізнес-економіки та підприємництва Оберемчук В.Ф.

СТРАТЕГІЯ БЛАКИТНОГО ОКЕАНУ ТА ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЯХ

Вступ. Процес глобалізації світової економіки призвів до найвищого ступеня загострення конкуренції на світовому ринку. Конкурентне середовище стає складним для ведення бізнесу в

умовах кризи, оскільки багато часу витрачається на вивчення кон'юнктури ринку, роботи конкурентів, необхідно переходити від «червоного океану» до «блакитного океану». Потенціал розвитку величезний, адже можна створити власне середовище, вивчати своїх споживачів і заробляти більше грошей.

Метою даного дослідження є узагальнення та систематизація характеристик інноваційної стратегії «Блакитний океан», її ключових ідей, потенціалу впровадження в сучасний бізнес великих українських компаній.

Актуальність дослідження полягає в практиці використання стратегії блакитного океану та тактиці її застосування в різних умовах функціонування компаній.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано методи: теоретичного узагальнення і порівняння — для виявлення сучасної схеми використання стратегії; аналізу — для виявлення певних особливостей використання стратегії у компаніях сучасності.

Питанням дослідження використання стратегії «Блакитного океану» займалися Кім Чан, Рене Моборна, А. Томпсон А., Огієнко С., Балабанова Л., Сторчева М. та інші.

Результати дослідження. Стратегія Блакитного океану на рівні компанії — це майбутній розвиток будь-якого передового підприємства, оскільки вона ставить перед собою довгострокові цілі розвитку, не змагаючись з конкурентами, і допомагає досягти максимально прибуткових результатів. Крім того, стратегія Блакитного океану є одним із методів корпоративного репозиціонування. Дотримання даної стратегії дозволяє функціонувати без конкуренції, пропонуючи продукції чи послуги, які є новими і затребуваними споживачами.

Дослідники вважають, що конкурентний аналіз не завжди призводить до позитивних результатів. Як пишуть у своїй роботі Кім Чан та Рене Моборн, кожна компанія конкурує не лише в межах своєї ніші, а й з компаніями з інших галузей, що пропонують альтернативні продукти чи послуги. [1]

Конкуренція або діяльність у неконкурентному середовищі фактично виникає незалежно від побажань суб'єктів, що діють у бізнес-середовищі. Їм залишається лише вибрати одну з двох частин бізнес-середовища — традиційну чи з відсутністю конкуренції. [2]

Аналізуючи діяльність та бізнес-середовище українських підприємств, важливо зазначити, що в Україні є підприємства, які використовують стратегії блакитного океану та впроваджують тактику та орієнтуються на впровадження, практичність, вартість та новизну:

- ДТЕК, особливо Міжсвітова академія ДТЕК;
- UFuture Investment Group, яка побудувала повну інфраструктуру для розвитку вітчизняної IT-індустрії;
- Бренд «Колискай»;
- СтартАп Drone.ua;
- Teslasuit.

ДТЕК приєднався до трьох блакитних океанів, щоб зробити внесок у сталий розвиток енергетичного сектору України, направляючи свої інвестиції у відновлювані джерела енергії. Перший «океан» — зелена енергетика, яку ДТЕК наразі активно розвиває. Другий «океан» — це інвестиції в клієнтську інфраструктуру, послуги та рішення, включаючи запуск нового роздрібного бренду YASNO. Третя — освітня платформа ДТЕК Академія, яка є корпоративним університетом ДТЕК. [3]

UFuture Investment Group — холдингова компанія, яка об'єднує бізнес та соціальні проекти. Компанія має диверсифікований портфель нерухомості, інфраструктури, промислових, відновлюваних джерел енергії, фармацевтичних та IT-активів. [4]

Ефективне використання стратегії та тактики блакитного океану наявний в українському бренді «Колискай», оскільки це перший сучасний дитячий національний бренд. Що відрізняє їхні вироби від інших, так це використання у виробі традиційного оберегу, у якому зосереджена сила та історія українського народу. Загалом було обрано 22 найсильніших символи для оберегів — український національний код. [5]

Drone.ua — продає різні типи дронів та надає послуги з використання дронів у різних галузях, особливо в сільському господарстві, видобутку та безпеці. Вони сприяють значному скороченню робочого часу, вивільненню працівників і сприяють економії значної частини фінансових ресурсів компанії. [6]

На нашу думку, в Україні з'являються інші нові стартапи, завдяки унікальним розробкам інноваційна діяльність розширюється і тепер може бути використана для виробництва. Наприклад, Teslasuit [7], 482.solutions, AXDRAFT, EverScan,

У контексті економічного розвитку європейської інтеграції, вважаємо за потрібне надати деякі пропозиції щодо переходу вітчизняних компаній до стратегії блакитного океану. Вони виглядають так:

- усунути конкуренцію та перемістити увагу з конкуренції на нові ідеї;
- не вимагати компромісу «цінність/вартість»;
- створювати нові потреби та задовольняти їх;
- шукати новий бізнес-простір;
- включати пошук блакитного океану в стратегію ведення бізнесу;
- робота в нових сферах для розробки нових правил і стандартів, а також надання власних продуктів.

Окрім вищенаведених результатів, варто зазначити, що в умовах воєнного стану також є можливості для реалізації стратегії блакитного океану. Так, наприклад, у харчовій промисловості компанії можуть випускати продукцію тривалого зберігання з метою доставки її у зону військових дій; компанії легкої промисловості можуть випускати спеціальний одяг для військових, використовуючи нові технології, що забезпечують водонепроникність і комфорт; освітні компанії можуть надавати онлайн заняття по аспектам виживання та оборони під час військових дій тощо. Реалізація цієї стратегії дозволяє компаніям функціонувати та підтримувати економіку країни.

Висновки і пропозиції. Швидкість технологічного прогресу ускладнює розробку необхідних рішень за допомогою власних ресурсів, тому сучасним підприємствам необхідно працювати за парадигмою відкритих інновацій.

Тому стратегія реалізації стратегії блакитного океану — це новий спосіб розвитку зовнішніх і внутрішніх ідей, відкриття нових ринків за різних умов функціонування бізнесу.

Література

1. Чан К. How to Create Uncontested Market Space and Make the Competition Irrelevant [Електронний ресурс] / К. Чан, Р. Моборн // HIPPO. — 2005. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.rulit.me/books/strategiya-golubogo-okeana-read-310449-1.html>.
2. Nechyporenko V. «Signs of the blue ocean strategy of U. Ch. Kim and R. Moborn in the development of the modern insurance market of Ukraine» [Електронний ресурс] / Nechyporenko // *Ekonomika*, vol. 104. — 2008.
3. Офіційний сайт ДТЕК [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://dtek.com/>
4. Офіційний сайт UFuture Investment Group [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://ufuture.com/>.
5. Офіційна сторінка бренду «Колискай» [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://www.facebook.com/kolysky/>.
6. Офіційний сайт «Drone.ua» [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://drone.ua/?lang=uk>.
7. Офіційний сайт Teslasuit [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://teslasuit.io/>.

ПЛАТФОРМА 3

СУЧАСНІ УПРАВЛІНСЬКІ ПРАКТИКИ В БІЗНЕСІ

Козакова В.О.

*«Менеджмент бізнес-організацій», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри менеджменту Колос І.В.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

Проблематика управління витратами бізнес-організації залишається у дискусійному полі на постійній основі серед науковців і практиків з орієнтацією на різновекторність результатів напружених праць. В умовах сьогодення посилюється актуальність обґрунтованого вибору, запровадження та використання прогресивного інструментарію управління витратами, фокусування якого спрямовано на забезпечення ефективності й конкурентоспроможності бізнес-організації у стратегічній перспективі.

Мета дослідження полягає в систематизації й розвитку теоретико-методичних положень управління витратами сучасної бізнес-організації.

За результатами огляду оприлюднених праць встановлено відсутність єдиного підходу до виділення конкретного переліку методів управління витратами, що є рекомендованими для використання бізнес-організаціями певних видів економічної діяльності або врахування окремого аспекту їх функціонування.

Опрацювання наукових, науково-методичних і спеціальних прикладних видань щодо вітчизняного і зарубіжного досвіду з окресленої проблематики дозволило встановити (1) визначальні характеристики процесу управління витратами: складність, багатоаспектність, динамічність [1, с. 57]; (2) принципи управління витратами [2, с. 60-61]; (3) умови і чинники та алгоритм вибору методів управління витратами [3, с. 143-151]; (4) поширення у вітчизняній практиці традиційних зарубіжних методів директ-костинг, стандарт-костинг, абзорпшен-костинг; (5) зацікавленість і активне застосування сучасних методів, зокрема: калькулювання на основі діяльності (ABC, Activity Based Costing) і руху продукту (PFC, Product Flow Cost), управління витратами на основі беззбитковості (CVP-аналіз, Cost-Volume-Profit Relationships), калькулювання життєвого циклу (метод LCC, Life Cycle Costing) і споживчої вартості (VCC-аналіз, Value Consumer Costing), калькулювання «точно в строк» (JIT, just-in-time), таргет-костинг, кайзен-костинг, кост-кілінг, бенчмаркінг.

Одним з ключових і найбільш дискусійних моментів є можливість вибору конкретного дієвого методу або упорядкованої інтегрованої сукупності методів управління витратами з подальшим практичним запровадженням. Активне використання передбачає виважено обґрунтоване застосування способів і прийомів для:

- (1) отримання інформації про перелік витрат (в різних розрізах групування й систематизації);
- (2) вивчення структури витрат за виокремленими групами і їх поведінки в динаміці;
- (3) розроблення норм і нормативів витрат з урахуванням виокремлених груп і подальшим ухваленням як внутрішніх стандартів;
- (4) планування суми собівартості і суми загальних витрат з подальшою деталізацією за пріоритетними ознаками (зокрема, період, місце виникнення, відповідальна особа, напрям діяльності);
- (5) контролювання рівня сум собівартості і загальних витрат та окремих складників з фокусуванням на відхиленнях від встановлених норм / запланованих значень;
- (6) встановлення можливих резервів зменшення окремих видів / елементів витрат;
- (7) оптимізування суми собівартості і суми загальних витрат.

Вибір окремого методу управління витратами дозволяє здійснювати ефективне управління з орієнтацією на конкретний аспект, що визначається сферою застосування з виокремленням найсуттєвіших переваг і обмежень / недоліків.

Для забезпечення ефективності управління витратами доречним є використання декількох методів управління витратами одночасно, що посилить синергію кожного з них. Слушною є позиція [2, с. 62] про спільне використання методів: (1) директ-костинг + стандарт-костинг, що фокусовано на порівнянні фактичних змінних витрат з нормативними через стандартизацію їх величини і відхилень; (2) таргет-костинг + кайзен-костинг, що спрямовано на постійне зменшення суми собівартості і суми загальних витрат й утримання на досягнутому цільовому рівні на етапі проєктування нового виробу й етапі вироблення виробу. Для зменшення суми витрат через виявлення надлишкового використання ресурсів в межах стадій життєвого циклу окремого виробу доречним є поєднання методу LCC з калькулюванням на основі діяльності (ABC).

Заслуговує на підтримання [3, с. 147-150] обґрунтування комбінаторності пріоритетних методів управління витратами з позиції доцільності застосування для: (1) досягнення стратегічних цілей діяльності підприємства; (2) реалізації стратегії підприємства; (3) досягнення цілей управління витратами; (4) узгодженості місця управління витратами в загальній системі управління підприємством; (5) врахування впливу умовно-постійних чинників; (6) врахування впливу умовно-змінних чинників. Так, для досягнення стратегічної мети «Вихід на нові ринки» пріоритетними для активного використання є такі методи: CVP-аналіз, метод LCC, VCC-аналіз, бенчмаркінг витрат. При необхідності досягнення цілі управління витратами «Зменшення суми витрат» пріоритетним у запровадженні стають методи: кост-кілінг, CVP-аналіз, калькулювання на основі діяльності (ABC).

Як наслідок, ухвалення зважених управлінських рішень щодо застосування окремого чи декількох методів управління витратами. Заслуговує на увагу менеджменту бізнес-організацій позиція вітчизняних науковців [2, с. 62] про необхідність індивідуального підходу у виборі методу управління витратами.

За результатами виконаного дослідження можна сформулювати такі основні висновки: обґрунтовано доцільність обрання прийнятного методу управління витратами з урахуванням потреб керівництва для розроблення управлінських рішень; доречними критеріями відбору можуть бути специфіка функціонування бізнес-організації й унікальність технології виробництва продукції / надання послуг / виконання робіт, максимальне використання закладених переваг і одночасне нівелювання обмежень. Це сприятиме достовірно-реалістичному представленню інформації про суму загальних витрат і можливі відхилення (економія чи перевитрати) з орієнтацією на формування заходів для забезпечення стратегічного рівня рентабельності.

Література

1. Піскун А.В. Теоретичний аспект управління витратами підприємства. Науковий погляд: економіка та управління. 2020. № 4 (70). С. 55-59. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2020-70-9>.
2. Паска І.М., Понедільчук Т.В., Заболотний В.С. Ефективність використання сучасних методів управління витратами на підприємствах. Scientific Vector of the Balkans. 2021. Vol. 5. № 1(11). Р. 59-63. DOI: 10.34671/SCH.SVB.2021.0501.0010
3. Погорелов Ю.С. Предпочтение в выборе методов управления затратами. Управление проектами та розвиток виробництва. 2005. № 2. С. 142-152. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uprv_2005_2_22 (Дата звернення: 31.05.2022).

Лебідь І.В.
«Менеджмент бізнес-організацій», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри менеджменту Голіонко Н.Г.

ШЛЯХИ АДАПТАЦІЇ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ КОМПАНІЇ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Ситуація з коронавірусною інфекцією поставила підприємства в умови, коли існує потреба не лише забезпечення благополуччя працівників, а й трансформації робочих процесів. Багато бізнес-організацій визнали важливість заходів щодо організації віддаленої роботи під час планування робочих процесів. Відповідно, процеси формування стратегії управління персоналом також зазнали суттєвих змін. В даному дослідженні ми проаналізуємо на прикладі підприємства «Сільпо», яким чином в умовах коронакризи змінилась подібна стратегія, та як кадрова політика компанії адаптувалась до таких змін. Але спочатку слід коротко відзначити теоретичні засади.

Стратегія управління персоналом це розроблений керівництвом організації, один з пріоритетних напрямів дій, який необхідний для досягнення довгострокових цілей щодо створення високопрофесійного, відповідального та згуртованого колективу, що враховує стратегічні завдання організації та її ресурсні можливості.

У 2020 р. в умовах епідемії COVID-19 організації були змушені перейти на нові методи роботи, вибудовуючи свою діяльність з урахуванням впливу коронавірусної інфекції. Під час пандемії COVID-19 багато підприємств та організацій змушені закриватися чи скорочувати персонал. У зв'язку з цим зараз цінується сама наявність роботи, а роботодавець постає як гарант цієї стабільності та наявності робочого місця.

Нестабільність епідеміологічної ситуації та загалом, тренд на цифровізацію економіки, свідчать про те, що кількість працівників «на віддаленні», позаштатних співробітників, працівників на частковій зайнятості буде лише збільшуватися. Організація, що ставить за мету процвітання, готова сприймати будь-яку нову реальність і використовувати цю ситуацію для переосмислення норм та оцінок із застосуванням недоступних раніше методів. Таким чином, COVID-19 спровокував величезну кількість викликів. Це вимагає нових рішень, пов'язаних з адаптацією моделей управління персоналом, реалізованих кожною організацією як державної, так і комерційної компанії.

Адаптація персоналу — одна з ключових складових системи керування персоналом. Адаптація спрямована на скорочення тимчасових та фінансових витрат, швидке освоєння на робочому місці та початок самостійної роботи з максимальною віддачею. Таким чином, процес адаптації носить взаємовигідний характер і є необхідним як новому співробітнику, так і його керівництву.

Торгівельна мережа «Сільпо-Фуд» належить до корпорації FOZZY GROUP. Компанія надає послуги оптової, роздрібно торгівлі та торгівля напоями, а також діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування.

Гіпермаркети Сільпо розташовані у великих містах України: Київ, Одеса, Рівне, Харків, Кременчук, Дніпро та інших. Асортимент гіпермаркетів включає більше 51 тисячі позицій товарів, серед яких присутні товари власних ТМ: Премія, Extra, Piki Tiki. Мережа Сільпо містить концептуальних 69 супермаркетів та 4 делікатес-маркети. Всього станом на кінець 2020 року працює 276 магазинів. Станом на 31.12.2020 року на підприємстві

працювало 39434 співробітників. Діюча стратегія управління персоналом компанії полягає у залученні та закріпленні кадрів, стабілізації персоналу. Основний акцент — на внутрішнє переміщення кадрів, перенавчання персоналу, адаптацію персоналу, посилення соціальних гарантій.

Управління персоналом ТОВ «Сільпо-Фуд» проводить відділ по роботі з персоналом, а затверджує стратегію генеральний директор компанії. Головна мета адаптації персоналу спрямована на підвищення ефективності діяльності та залучення персоналу до реалізації корпоративних завдань ТОВ «Сільпо-Фуд» та підвищення продуктивності праці.

Проведений аналіз системи управління персоналом ТОВ «Сільпо-Фуд» показав, що певні категорії співробітників складно проходять період адаптації на підприємстві частково через брак

цифрових компетенцій, а саме дані компетенції зазначені у анкетах опитаними працівниками як ключові в їх роботі, але більшість співробітників — 64,35% не володіють ними на достатньому рівні.

Шляхами адаптації стратегії управління персоналом компанії в умовах пандемії є актуальні рішення щодо набору, розвитку, управління та навчання власних працівників. Одним з методів навчання, у тому числі роботі в умовах цифровізації (робота в додатках, програмах) є гейміфікація. Гейміфікацію визначають як використання підходів, характерних для комп'ютерних ігор, ігрового мислення в неігровому забезпеченні для залучення користувачів та підвищення їхньої залученості, інтересу до вирішення прикладних завдань.

З метою адаптації персоналу компанії рекомендовано ухвалити рішення щодо використання гейміфікації як сучасного методу навчання. Доступність, зручність, психологічний комфорт — це ключові фактори при такому виборі. Наразі велика увага приділяється розробці та проведенню вебінарів, веб-конференцій, онлайн-квестів, ділових, рольових ігор лише в онлайн-режимі. Крім того, у зв'язку з пандемією дистанційна освіта стає все більш актуальною. Інформація, подана в ігровому форматі, тільки підвищить мотивованість персоналу, збільшить залучення співробітників та швидкість засвоєння інформації завдяки візуалізації матеріалу.

Цільовою аудиторією такого проекту навчання засобами гейміфікації у компанії «Сільпо» стануть нові працівники організації та торговельний персонал магазинів.

Формами підготовки в системі навчання співробітників департаменту продажів є такі:

1. Курси з продажів та технології спілкування з покупцями за допомогою гейміфікації. Він складається з інтерактивної аудіопрезентації, відео з описом робочої ситуації та заключних завдань у формі імітаційної гри для запису навчального матеріалу. Наприкінці навчання кожен учасник отримує очки, оскільки це гра, вони заробляють ними НР (Hit Points).

2. Вебінар «Підвищення ефективності продажів». На вебінарі розбираються помилки та обговорюються нові ідеї. Тренер відповідає на запитання учасників та підбиває проміжні підсумки роботи студентів, перевіряє їх здатність застосовувати отримані знання на практиці.

3. Навчально-методична література, що рекомендується. Бізнес-тренери та фахівці з бізнес-обслуговування готують список літератури для вивчення ринку, технологій продажу та етики ділових відносин.

Очікуваний результат від запровадження проекту гейміфікації:

- підвищення продуктивності праці персоналу взагалі та серед нових працівників;
- скорочення термінів навчання нових працівників;
- визначення напряму розвитку кожного співробітника та всієї команди, пропозиції щодо розвитку в цьому напрямку;
- надання зворотного зв'язку за результатами роботи;
- підвищення значущості роботи кожного співробітника;
- зміна професійного мислення співробітників тощо.

Таким чином, як елемент удосконалення системи адаптації персоналу пропонується створення інтерактивного курсу. Також пропонуємо запровадити застосунок з використанням штучного інтелекту для отримання онлайн-допомоги у вигляді відповідей на запитання співробітників щодо їх робочого процесу. Використання такого застосунку дозволить зекономити час менеджерів середньої ланки, яким потрібно не тільки виконувати свої обов'язки, а й відповідати на запитання стажерів та основного персоналу, в ситуації, коли вони не можуть вирішити питання самостійно.

Запропоновані інноваційний метод гейміфікації в сукупності з іншими традиційними підходами до адаптації персоналу організації сприятимуть кращому входженню в колектив компанії для нових працівників, та зростанню компетенцій всіх працівників ТОВ «Сільпо» на основі використання системи адаптаційних заходів у складних умовах пандемії.

Література

1. Корейба В. Д., Нагорна І. І. Управління персоналом в умовах всесвітньої пандемії: нові виклики та можливості. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи. 2021. С. 82–83.
2. Дуляба Н.І., Озарчук К.С. Особливості формування системи управління персоналом підприємств у сучасних умовах. Економіка та управління підприємствами. №39. 2020. С.165-170.

НЕОБХІДНІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ: ОСНОВНІ ПРИЧИНИ

Гендерна рівність є не лише основним правом людини, але й необхідною основою для мирного, процвітаючого та сталого світу.

Протягом останніх десятиліть був досягнутий прогрес: більше дівчат ходять до школи, менше дівчат змушені вступати в ранні шлюби, більше жінок працюють у парламенті та на керівних посадах, а закони реформуються для просування гендерної рівності. [1]

Гендерна нерівність в організаціях є складним явищем, яке можна побачити в організаційних структурах, процесах і практиках. Для жінок деякі з найшкідливіших гендерних нерівностей впроваджуються в практику управління людськими ресурсами. Це пов'язано з тим, що кадрові практики (тобто політика, прийняття рішень та їх запровадження) впливають на найм, навчання, оплату та просування жінок.

ЮНФПА заявив, що «незважаючи на багато міжнародних угод, які підтверджують права людини, жінки все ще набагато частіше, ніж чоловіки, є бідними та неписьменними. Вони мають менший доступ до власності, кредитів, навчання та роботи. Частково це пов'язано з архаїчними стереотипами щодо жінок називають народжувачами дітей і домогосподарками, а не годувальниками сім'ї. Вони набагато рідше, ніж чоловіки, будуть політично активними і набагато частіше стають жертвами домашнього насильства».

Гендерна дискримінація часто призводить до того, що жінки отримують роботу з низькою заробітною платою та непропорційно страждають від бідності, дискримінації та експлуатації. [2, с. 90].

Гендерні упередження також існують у наданні продуктів і послуг. [3, с. 12] Термін «Жіночий податок», також відомий як «Рожевий податок», відноситься до гендерно обумовленого ціноутворення, за якого продукти або послуги, що продаються жінкам, є дорожчими, ніж аналогічні продукти, що продаються чоловікам. Цінова дискримінація на основі статі означає, що компанії продають майже ідентичні одиниці одного і того ж продукту чи послуги для жінок і чоловіків за порівняно різними цінами, що визначаються цільовим ринком. Дослідження показали, що жінки платять приблизно на 900 доларів на рік більше, ніж чоловіки, через дискримінаційне ціноутворення, обумовлене гендерною ознакою. Хоча «рожевий податок» на різні товари та послуги не є однорідним, загалом жінки платять більше за товари, які є візуальним доказом образу жіночого тіла.

Гендерний розрив у заробітній платі є феноменом гендерних упереджень. Це означає, що жінки виконують ту саму роботу або працюють зі своїми колегами-чоловіками, але вони не можуть отримувати таку саму зарплату чи можливість на робочій силі. [4, с. 78] Згідно з даними Європейського дослідження якості життя та Європейського дослідження умов праці, жінки в Європейському Союзі працюють більше годин, але за меншу платню. Дорослі чоловіки (включаючи пенсіонерів) працюють в середньому 23 години на тиждень, а жінки — 15 годин. За нинішніми темпами знадобиться близько століття, щоб закрити глобальний розрив в оплаті праці.

Гендерна статистика ООН показує, що в багатьох країнах жінки недостатньо представлені на вищих державних посадах.

10 причин, чому важливо забезпечувати гендерну рівність:

1. Це рятує життя. Через брак повноважень та ресурсів у багатьох місцях жінки та дівчата стикаються з небезпекою для життя. Природні катаклізми є одним із прикладів. На Всесвітній конференції зі зменшення катастроф 2005 року експерти обговорювали, як гендерна нерівність відіграє роль у смертності та травмах. Інші дані показують, що зміна клімату, яка робить стихійні лиха більш небезпечними, ставить жінок і дівчат у ще більш уразливе становище. Внесення гендерної точки зору в обговорення дозволяє жінкам відігравати більшу роль у власному захисті. [5, с. 56]

2. Це призводить до покращення охорони здоров'я. Дослідження показують, що загалом жінки отримують гіршу медичну допомогу, ніж чоловіки. Для цього є багато причин, зокрема відсу-

тність освіти та низькі доходи. Сексизм у середовищі медичних досліджень також призводить до гіршого догляду.

3. Це допомагає бізнесу. Коли жінки отримують таку саму освіту та можливості працевлаштування, що й чоловіки, вони можуть покращити будь-яку організацію, до якої приєднуються. Дослідження показують, що різноманітність усіх типів (стать, раса, сексуальна ідентичність тощо) підвищує продуктивність та інноваційність організації. В одному дослідженні 2016 року з Каліфорнійського університету розглядалися великі компанії в штаті, де деякі жінки займали найвищі керівні посади. Вони працювали краще, ніж компанії, на вершині яких були переважно чоловіки.

4. Це добре для економіки. Дослідження показують, що збільшення участі жінок в економіці корисно для економіки. У країнах ОЕСР, якщо рівень зайнятості жінок підвищити до рівня Швеції, це призведе до зростання ВВП на суму 6 трильйонів доларів. Гендерні розриви в оплаті праці в кінцевому підсумку коштують економіці. [6, с. 34]

5. Діти здоровіші. Коли жінки роблять власний репродуктивний вибір, вони краще піклуються про своїх дітей. Маючи рівні доходу з чоловіками, матері можуть запропонувати своїм дітям освіту, охорону здоров'я та більш здорову їжу. Дослідження також показують, що зниження дитячої смертності пов'язане з вищим рівнем освіти матерів. Діти, які виховуються в середовищі гендерної рівності, будуть працювати краще, ніж діти, які виховуються в умовах нерівності.

6. Це сприяє кращому правовому захисту. Згідно із законом, жінки погано захищені від домашнього сексуального та економічного насильства. Обидва ці види насильства впливають на безпеку та свободу жінки. Розширення законних прав жінок забезпечує їм безпеку та можливість будувати продуктивне щасливе життя.

7. Це веде до кращої расової рівності. Рівність статей і расова рівність тісно пов'язані. У таких питаннях, як гендерний розрив в оплаті праці, раса відіграє велику роль. Білі та азіатські жінки заробляють більше, ніж темношкірі, латиноамериканки та місцеві жінки. У Сполучених Штатах чорношкірі жінки стикаються з більшим ризиком смерті від причин, пов'язаних з вагітністю. Коли гендерна рівність розглядає расу як фактор, це одночасно покращує расову рівність.

8. Це зменшує бідність. Гендерна нерівність тримає жінок та їхні сім'ї в пастці бідності. Коли жінки отримують кращу освіту, медичне обслуговування та можливості працевлаштування, це веде до їхнього процвітання. Інвестування в гендерну рівність є стійким, високоефективним способом скорочення бідності.

9. Це зменшує торгівлю людьми. Хоча чоловіки також є жертвами торгівлі людьми, жінки та дівчата становлять більшість. Вони більш вразливі, і торговці бачать у них легку мішень. Маючи кращу освіту та можливості роботи, жінки та дівчата не так часто потрапляють у ситуації торгівлі людьми. Гендерна рівність також може допомогти зміцнити країну, зменшуючи бідність і нестабільність, які сприяють торгівлі людьми.

10. Це може привести до миру [7, с. 30]. Дослідження показують, що гендерна рівність пов'язана з миром навіть більше, ніж ВВП країни чи рівень демократії. Держави з кращою гендерною рівністю рідше використовують військову силу. Коли країна вирішує проблеми у таких основних сферах гендерної нерівності, як освіта та зайнятість, вона сприяє миру.

Розвинені країни та їх лідери розуміють, наскільки важлива гендерна різноманітність, і використовують її, щоб підтримувати зростання, а не обмежувати його. Це шлях для всього людства для подальшого гармонійного розвитку та процвітання.

Література

1. МОЗ України. План заходів щодо виконання Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року. № 121. Взято з: <http://mozdocs.kiev.ua/>. (2007).

2. Блаженний Августин. (2018). Твори. (Т. 1-4). Київ: УЦИММПрес.

3. Зборовська Н. В., М. Ільницька. (2019) Феміністичні роздуми : на карнавалі мертвих поцілунків. Львів: Літопис.

4. Еріх-Хефелі Верена. Э. Шоре, К. Хайдер (2019) Про питання становлення концепції жіночності в буржуазному суспільстві XVIII століття: психоісторична залежність героїні Ж.-Ж.Руссо Софі. Москва: Стать. Гендер. Культура.

5. Okin S.M. Women in Western Political Thought. Nj.: Princeton University Press, 1999.
6. Павличко С. (2019). Фемінізм. Київ.: Основи.
7. Мастерс У.Г. (2018). Основи сексології (Human Sexuality): Світ

Іщенко А. В.

*« Менеджмент бізнес-організацій », 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — к.е.н., професор кафедри менеджменту Батенко Л.П.

НАПРЯМИ УСУНЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ В ОРГАНІЗАЦІЇ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Гендерна рівність — це правове становище, гарантування будь-яким особам, незалежно від статі, можливості однакової реалізації своїх прав, бажань та задумів, вона зачіпає всіх — жінок, чоловіків, трансгендерних та різнорідних людей, дітей та сімей, впливає на людей різного віку та походження.

Гендерна нерівність на робочому місці має багато форм — нерівна оплата та нерівність у просуванні по службі, випадки сексуальних домагань та расизм. Часто це проявляється більш непомітними способами, як-от менше можливостей для жінок-матерів і вища частота вигорання у жінок [1].

Гендерний розрив у оплаті праці — це явище, при якому жінкам на ринку праці платять менше, ніж чоловікам на однакових посадах та за однакову роботу. За даними Держстату України у першому кварталі 2021 року гендерний розрив в оплаті праці складав 17,8%, а в другому кварталі він досяг найнижчого рівня за всю історію нашої держави — 17,4%. Ці дані — рекордно низькі для України. Проте за останніми дослідженнями, в третьому кварталі 2021 року розрив знову збільшився до 20,7% [2]. Найбільший розрив наразі спостерігається в авіаційному транспорті, поштовій, кур'єрській, фінансовій та страховій сферах. Найнижчий — в освіті, операціях з нерухомістю та будівництві.

Бар'єри для просування. На сьогоднішній день, на кожні 100 чоловіків, які підвищуються до менеджерів, підвищується лише 86 жінок [3]. Ця проблема посилюється на вищих рівнях керівництва: менше жінок-менеджерів означає, що менше кандидатів на підвищення до керівників відділів, директорів та посад керівників. Крім того, менеджери часто визначають кандидатів для працевлаштування, покладаючись на свої особисті джерела отримання рекомендацій, що ще більше посилює дисбаланс у представництві.

Упередженість до матерів. Матері та жінки дітородного віку рідше отримують зворотний дзвінок від менеджерів з найму, навіть якщо їх резюме ідентичні резюме чоловіків-претендентів. Це вказує на гендерні упередження, а помилковий висновок полягає в тому, що їхня відданість сім'ї та догляду за дітьми робить їх не здатними працювати довго, особливо на високопоставлених посадах.

Більше вигорання у жінок. Дослідження показують, що більше жінок, ніж чоловіків, особливо на вищих посадах, вигоряють і мають справу з постійним стресом у робочому середовищі. Це робить жінок більш схильними до різного роду «пристосувань», наприклад, неповні робочі дні, які ще більше руйнують їхню кар'єру та сприяють гендерній нерівності.

Досвід расизму. У порівнянні з білими жінками, кольорові жінки стикаються з більш високим рівнем неповаги та «інших» мікроагресій, наприклад, коли їх допитують або переривають. У кольорових жінок також немає активних союзників на роботі. Білі працівники вважають себе союзниками кольорових жінок, але менше половини насправді вживають навіть елементарних заходів для допомоги їм.

Випадки сексуальних домагань. Тридцять п'ять відсотків жінок у США зазнають сексуальних домагань у певний момент своєї кар'єри [4]. Найпоширенішим видом сексуальних домагань є дискримінація «ворожого робочого середовища», зокрема: незаконні або неналежні дотики; небажані сексуальні передумови; коментарі або жарти сексуального характеру; блокування або перехоплення рухів; невідповідні коментарі про стать.

Жінки на керівних посадах. На 2017-2020 рр., частка жінок-керівників в Україні становить 41% [5], у США станом на 2021 р. — 24%. Явний лідер серед 27 держав Євросоюзу — Східна Європа: у Румунії та Естонії — 32%, у Литві та Болгарії — 30%, у Латвії — 29% [6]. У списку нинішніх постійних представників ООН при 192 представниках лише 32 жінки, що становить лише 16,67%.

За даними Євростату, у 2020 р. жінки займали 33% місць у національних парламентах ЄС та 33% були членами уряду. Говорячи про Україну, на 2016 р. ми мали 12,5% жінок-депутатів парламенту та місцевих представницьких органів, а у США на 2018 р. — 22,5% депутатів жінок у новій палаті представників парламенту [7].

Розглядаючи напрями урегулювання питання гендерної рівності в різних країнах, можна виділити наступні:

- 3 6 січня 2018 року у Німеччині діє закон, що дозволяє працівникам відносно великих компаній знати заробітну платню колеги протилежної статі на зіставній посаді. Середня оплата заснована на оплаті щонайменше шести колег протилежної статі.

- 3 2018 р. у Ісландії діє закон, який зобов'язує роботодавців виплачувати однакову зарплату жінкам і чоловікам.

- Швеція надає 480 днів оплачуваної декретної відпустки як для матерів, так і для батьків, а сім'ї з двома батьками отримують повну оплату тільки в тому випадку, якщо кожен з батьків бере дев'яносто вихідних днів.

- Норвегія вимагає, щоб жінки становили як мінімум 40 % в Раді директорів публічних компаній.

- 2016 р. у Марокко прийнятий закон про наявність належних трудових договорів для робітників, що працюють з дому [8].

Гендерно-нейтральний набір як напрям усунення гендерної нерівності. Гендерно-нейтральний набір — практика відмови від статі претендентів при наймі персоналу, головний спосіб усунення гендерної нерівності в організації. Посібник з гендерно-нейтрального найму визначає низку методів, які можна практично застосовувати задля забезпечення гендерно-нейтрального найму в організаціях, а саме: гнучкий графік роботи, що може включати роботу з дому, або іншого місця, зміну часу початку або закінчення роботи, гнучкі моделі праці; оплачувану декретну відпустку; дні на зв'язку, тобто підтримка зв'язку з офісом навіть вдома; та пенсію після вислуги років.

Інструментами по скороченню розриву оплати праці можуть бути: прозорість її оплати; однаковий рівень винагородження за роботу, виконувану як жінками, так і чоловіками; а також запуск інтернет-сайтів щодо висвітлення проблем гендерної рівності, окремих питань рівної оплати праці, а також інструментів її забезпечення.

Утвердження гендерної рівності в організаціях в Україні. За ініціативи Першої леді України Олени Зеленської, у 2020 році Україна приєдналася до міжнародної ініціативи, метою якої є скорочення гендерного розриву в оплаті праці з утвердження гендерної рівності — «Партнерства Бі-арріц» [9]. Зокрема, для досягнення головної мети — рівної оплати праці жінок і чоловіків за працю рівної цінності — мінекономіки пропонує наступні заходи [9]:

- прозорість інформації щодо оплати праці;
- методика гендерно-нейтрального найму;
- консультації з роботодавцями щодо забезпечення рівного винагородження;
- розробка і впровадження методики оцінювання та публікація рейтингу компаній, які забезпечують рівну оплату праці жінок і чоловіків за працю рівної цінності.

Отже, метою гендерної рівності на робочому місці є досягнення загалом рівних можливостей і результатів для жінок і чоловіків. Вона буде досягнута тоді, коли люди зможуть отримувати доступ і користуватися рівними винагородами, ресурсами та можливостями незалежно від статі.

Незважаючи на те, що жінки збільшують свою присутність на більш високооплачуваних посадах (таких як професійні та управлінські), на яких традиційно домінують чоловіки, вони, в цілому, частіше перебувають на низькооплачуваних посадах порівняно з їх долею у робочій силі.

Література

1. <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/269.pdf>
2. Державна служба статистики України. Зайнятість населення за статтю, типом місцевості та віковими групами у 2021 році.

3. Global Gender Gap Report 2021, March 2021, 5 с.
4. <https://www.betterup.com/blog/gender-inequality-in-the-work-place>
5. <https://suspilne.media/120141-zinki-zajmavut-41-kerivnih-posad-v-ukraini/>
6. <https://www.dw.com/ru/zhenskaja-dolja-kto-rukovodit-firmami-v-germanii/a-55438920>
7. <https://www.bbc.com/russian/features-46149687>
8. <https://www.aclu.org/blog/womens-rights/12-things-other-countries-have-done-promote-gender-equity>
9. <https://eu-ua.kmu.gov.ua/node/4190>

Мохір А.А.

*«Менеджмент бізнес-організацій», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту
Сагайдак М.П.*

ЗМІСТОВНО-СУТНІСНЕ РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ЦИФРОВІ КОМУНІКАЦІЇ» У НОВІЙ РЕАЛЬНОСТІ БІЗНЕС-ОРГАНІЗАЦІЇ

Спілкування було, є і залишається надважливим процесом в забезпеченні життєдіяльності не лише людей, а й бізнес-організацій. У науковій літературі існує велика кількість визначень поняття «комунікація».

Аналіз різних літературних джерел, дозволив нам визначити, на нашу думку, найбільш змістовне розуміння, згідно якого комунікація (від лат. Communicatio — спілкування, повідомлення) — це спілкування, обмін думками та інформацією у формі мовних або письмових сигналів, процес передачі інформації від людини до людини [4]. В більш широкому розумінні — передача інформації від відправника до отримувача через будь-який носій називається комунікацією. Спілкування дозволяє нам дізнатися, що відбувається навколо нас. Це допомагає нам ділитися своїми знаннями з іншими, а також отримувати користь з думок та ідей інших. В цьому аспекті комунікаційний процес — це процес передачі інформації від однієї людини до іншої або між групами людей (групами та соціальними інституціями) за різними каналами і за допомогою різних комуникативних засобів [6].

Діджитал індустрія з кожним роком трансформується все більше, і більше, у зв'язку з постійною появою та розвитком нових технологій у світі. Звичайно, цифрові комунікації стали невід'ємною частиною життя кожної людини і бізнес-організації. Проте, слід зазначити, що спілкування в мережах не є єдиним призначенням такої всесвітньої розробки. Інтерактивна комунікація для бізнес-організацій, в першу чергу, дозволяє пришвидшити процеси взаємозв'язків зі споживачами та іншими стейкхолдерами. Основна різниця між традиційними та цифровими каналами зв'язку полягає в можливості здійснювати двосторонню комунікацію завдяки цифровим технологіям [5]. При цьому, на офіційному веб-порталі парламенту України розміщено 297 документів, що місять в своєму змісті словосполучення «цифрові канали комунікації», які, у т.ч., розглядаються як один з найпотужніших та доступних для використання інструментів емоційного брендингу [5].

Цифрові комунікації в діяльності бізнес-організацій дозволяють безпосередньо звертатися до цільової аудиторії. Використовуючи їх, бізнес-організація з'являється прямо в пристроях з якими не розлучаються її потенційні та постійні клієнти. При чому зв'язок з клієнтом зберігається на всіх етапах — від першого знайомства з брендом до прийняття рішення щодо його придбання.

Отже, узагальнюючи різні підходи науковців, можна дійти висновку, що у широкому розумінні — цифрова комунікація включає в себе усі старання бізнес-організації в онлайн-комуніках. Більшість організацій сьогодні використовують широкий спектр онлайн-шляхів — від свого власного веб-сайту до мобільних автоматизованих чатів та блогів, для зв'язку з поточними та потенційними клієнтами, працівниками та іншими зацікавленими сторонами. В контекс-

ті цього, цифрова інформація стає ключовим і одним із надважливих ресурсів у забезпеченні діяльності сучасної бізнес-організації. На сучасному етапі розвитку, людство згенерувало величезні масиви цифрових даних, які допомагають компаніям вести бізнес, а з іншої сторони потребують місця в цифрових сховищах.

Процес комунікації починається у той момент, коли у відправника з'являється будь-яка думка чи необхідність здійснити комунікаційний процес з метою забезпечення діяльності бізнес-організації. Для того щоб ділитися своїми ідеями з іншими, думки мають бути перетворені у смислове повідомлення шляхом ретельного підбора слів. Також цей процес називають кодуванням. Цифровий зв'язок є одним з найбільш використовуваних способів зв'язку у будь-якому випадку. Організації зазвичай покладаються на цей режим для усіх своїх ділових взаємодій. Цифровий зв'язок, наразі, особливо в умовах віддаленої/дистанційної роботи співробітників бізнес-організацій, є найшвидшим та найсприятливішим способом спілкування [2]. Інформація може дійти до отримувача за секунди. Людині, в будь-якій ролі, чи-то виконавця проєкту, чи-то співробітника, чи-то консультанта, більше не потрібно чекати особистої зустрічі з іншою людиною, щоб поділитися певною інформацією, документами чи світлинами.

Активне використання потенціалу інтернет-простору стає сильним вектором, для створення інтегрованих маркетингових комунікацій, що дозволяє бізнес-організації швидко вийти до аудиторії та ефективно взаємодіяти з цільовим ринком [3]. Інтернет — позитивно впливає на маркетингові комунікації та формує додаткові можливості для ефективної реалізації маркетингових програм на їх основі.

Вміст цифрової комунікації збільшується, розвивається та змінюється з часом. Споживачі нескінченно розвиваються та змінюються у зв'язку від їх взаємозв'язку з різними бізнес-організаціями, споживчого досвіду та змін у ринковому середовищі. Завдяки інформаційним технологіям, бізнес-організації можуть опрацьовувати дані, які вони збирають, а сучасні комунікаційні технології допомагають краще координувати дії.

Інформаційно-комунікаційні технології — це розрахункова та комунікаційна система, яку бізнес-організації можуть використовувати для обміну інформацією з зацікавленими сторонами (стейкхолдерами) [1]. Яскравими прикладами цих технологій є інтранет, екстранет, веб-сайти, мобільні додатки, веб-сайти електронної комерції, прикладне програмне забезпечення, сервери, хмарні технології, додатки для цифрового зв'язку та технології які полегшують роботу з дому.

Інформаційно-комунікаційні технології допомагають бізнес-організаціям працювати більш ефективно та швидко розвиватися, але нажалі є недоліки у цих технологіях.

До переваг інформаційно-комунікативних технологій можна віднести швидке спілкування, адже електронні листи відправляються швидко. Також, важливо зазначити, що робота з дому заощаджує кошти та час на переміщення до офісу, оренду офісу тощо. Також, ефективні інформаційно-комунікативні технології скорочують час, необхідний для виконання завдань [7]. Вагомим плюсом є також те, що особисті дані можуть бути більш захищені технологіями завдяки високому рівню шифрування інформації. Цей інструмент допомагає зберегти клієнтів від шахраїв та викрадачів даних.

Не дивлячись на те, що інформаційні технології забезпечують кращу безпеку, ніж традиційні способи зберігання/передачі інформації, вони все ще підвергаються зовнішнім атакам, таким як програмні віруси [7]. Також до недоліків інформаційних та комунікативних технологій можна віднести те, що вони замінюють людський ресурс, мова йде про штучний інтелект та інтернет речей. Це робить багато робочих місць, які були раніше, просто непотрібними. Для багатьох бізнес-організацій введення та підтримка безпечного та зручного веб-сайту може коштувати дуже дорого. Крім того, постійна зміна правил та нормативно-правових документів, що регулюють цифрові комунікації, має завжди відслідковуватися. Також великим недоліком для деяких бізнес-організацій є те, що через постійну надомну роботу у працівників можуть виникнути проблеми з ментальним здоров'ям, адже кожній людині часом не вистачає людського офлайн-спілкування, взаємозв'язку та співпраці.

Література

1. Journal of retailing, The future of digital communication research: Considering dynamics and multimodality, 2021. p. 45

2. Robertson J. What is digital employee experience?: Step Two Publishing, 2018
3. Вертайм К., Фенвик Я., Цифровой маркетинг. Как увеличить продажи с помощью социальных сетей, блогов, викиресурсов, мобильных телефонов и других современных технологий, 2010, с. 384
4. Грушевицкая Т.Г., Попков В.Д., Садох А.П., Основы міжкультурної комунікації: підручник для вузів. 2002. с. 33-34
5. Офіційний сайт верховної ради України URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
6. Офіційний сайт Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації URL: <https://cip.gov.ua/ua>
7. Федюнин Д.В., Гончарова Н.Ю. Современные особенности построения цифровых коммуникаций и их эффективность. Практический маркетинг, 412. С. 28-34

Якушевський В.С.

«Менеджмент бізнес-організацій», 4 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту

Сагайдак М.П.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕС-ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СЕРЕДОВИЩА ФУНКЦІОНУВАННЯ

Бізнес-організація, як і будь-який організм, підвладна трансформаціям під тиском зовнішніх факторів. Мова може йти про кризу, як певної галузі або загальносвітової, пандемію, що повністю руйнує цілі сегменти ринку, як було з ринком розваг під час пандемії коронавірусу, не можна не згадати і про воєнний стан, який наразі набуває затяжного характеру і класифікується як повномасштабне вторгнення країни-агресора, спричиняє повний колапс економіки, відтак не існує підприємств, установ та організацій, які змогли би пережити війну без значних втрат. Особливість таких подій полягає в тому, що їх переживають переважно ефективні бізнеси, ті, що були готові приймати важкі рішення, швидко адаптуватись та оперативно знаходити шляхи вирішення будь-яких проблем.

Будь-яка бізнес-організація прагне до прогнозованої результативності своєї діяльності, а досягти її можна тільки, побудувавши та налаштувавши ефективну систему управління: персоналом, ресурсами, витратами, соціальною відповідальністю тощо [5].

Аналіз літературних джерел дозволяє дійти висновку, що результативність (effectiveness) — це ступінь наближення організації до поставлених цілей (відсоток досягнення очікуваного результату), що напряму залежить від ступеня задоволення потреб споживача, тобто — «робити правильні речі». Відтак, ефективність (efficiency), доцільно розглядати як відношення результату до витрат (ресурсів), що знадобилися бізнес-організації для досягнення цілей, тобто якою ціною були досягнуті результати, тобто «робити речі правильно».

В цьому контексті доцільно сконцентрувати увагу на основних концепціях, що дозволяють організувати та управляти дійсно ефективною бізнес-організацією: Business Performance Management (BPM) та Balanced Scorecard (BSC).

BPM — концепція, що передбачає цілісний підхід до прийняття рішень. Цілісність у прийнятті рішень є поширеною проблемою у багатьох бізнес-організаціях, що спричинена здебільшого неузгодженістю стратегії та поточних задач. Це може виникати через мінливість середовища, бізнес-організація, вирішуючи поточні проблеми, нехтує стратегією сталого розвитку, що в свою чергу викликає проблеми у довгостроковій перспективі [1]. Основними бізнес-процесами за концепції BPM є: бюджетування, планування та прогнозування; бізнес-моделювання; панель моніторингу; регулярна фінансова та управлінська звітність; корпоративне управління та внутрішній контроль; керування ризиками; бізнес та прогнозна аналітика.

Концепція Business Performance Management (BPM) покликана вирішити наступні проблеми:

1) неузгодженість стратегії та операційної діяльності — будь-яка організація має у структурі відділи, які часто втрачають спільний вектор розвитку, наприклад фінансовий відділ може бути ефективним як структурна одиниця, але через неузгодженість дій з іншими відділами втрачається ефект синергії і роботи на спільне благо. Підрозділ має свої інтереси, виконує завдання та закриває задачі, але неузгодженість не дозволяє цілком задовольнити потреби бізнес-організації. В цьому аспекті можна згадати відому байку про лебедя, рака і щуку, що хочуть бути ефективними, але діють в різних напрямках і не досягають глобальної мети;

2) локалізація оптимізації — в практичній діяльності бізнес-організацій можна виокремити проблему, коли оптимізація функцій певного підрозділу здійснюється за рахунок передачі певних функцій на інший підрозділ і це не є правильним. Оптимізація має бути локалізованою — здійснюватися в рамках відділу шляхом впровадження нових сценаріїв роботи, оптимізації або реінжинірингу бізнес-процесів тощо;

3) подолання бюрократизації процесів — швидкість вирішення операційних завдань дуже сильно впливає на ефективність та можливість бізнес-організації пристосовуватися до мінливих умов середовища. Це глобальна проблема, яка може звести нанівець всі інші позитивні фактори ефективності. Дана проблема вирішується децентралізацією процесу управління, не потрібно концентрувати та зводити вирішення всіх питань та проблем на керівнику відділу, у кожного менеджера має бути своя «зона» за яку він відповідає;

4) інформація, її якість та доступ до неї — для прийняття ефективних рішень потрібно володіти достовірною та актуальною інформацією та мати до неї оперативний доступ. Проблема часто виникає через відсутність або неякісно налаштовану систему єдиного інформаційного обміну.

Отже, концепція BPM передбачає прозорість інформації шляхом документування та каталогізації всіх видів управлінської інформації, включаючи неструктуровані дані. У результаті інформація стає доступною і може бути отримана із застосуванням стандартних процедур та з деталізацією, достатньою для прийняття рішень [4]. Для подолання проблеми невизначеності цілей — концепція BPM передбачає трансформацію стратегії в певні цілі, які є чітко сформульованими та досяжними. Дані цілі доносяться до відповідальних за них, які розробляють та контролюють їх досягнення.

З іншої сторони, концепція Balanced Scorecard (BSC) — це система стратегічного управління бізнес-організації на основі виміру й оцінювання її ефективності за набором показників, підібраним таким чином, щоб урахувати всі істотні (з погляду стратегії) аспекти її діяльності (фінансові, виробничі, маркетингові тощо) [2; 3; 6].

Концепція BSC дозволяє зробити швидке оцінювання або прослідкувати динаміку. Діяльність бізнес-організації дає змогу оцінити її результати в цифрах, а значить і сформувати BSC.

Збалансована система показників (BSC) допомагає менеджменту бізнес-організації дивитися на свій бізнес з чотирьох основних напрямків і відповідати на ряд важливих питань. По-перше, як бачать нас клієнти? По-друге, чи маємо ми потенціал для просування вперед? По-третє, наскільки ми привабливі для акціонерів? І по-четверте, у чому полягає наша конкурентна перевага? (рис. 1).

Рис. 1. Збалансована система показників (BSC) бізнес-організації

Функціональні можливості BSC-системи: формування збалансованої системи показників, аналіз перебігу досягнення цілей, візуалізація отриманих результатів. У результаті, побудова й використання картки показника системи BSC, діяльність бізнес-організації стане більше зрозумілою й структурованою, більше прозорою й керованою.

Таким чином, оперативність та гнучкість, на нашу думку, є найважливішими факторами ефективності під час інтенсивної дії середовища на будь-яку бізнес-організацію, саме вони дозволять максимально швидко сконцентруватися на вирішенні основних проблем, швидко здійснити обґрунтований реінжиніринг бізнес-процесів та дають можливість організації «вижити» або втратити мінімальну кількість позицій на ринку.

Література

1. What are Business Performance Management processes? Wolterskluwer. URL: <https://www.wolterskluwer.com/en/solutions/cch-taetik/glossary/business-performance-management> (дата звернення: 22.05.2022).
2. Бугров Д. Метрика эффективности URL: www.vestnikmckinsey.ru. (дата звернення: 22.05.2022).
3. Каплан Роберт С., Нортон Дейвид П. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию. Москва: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2003. 320 с.
4. Орликовський М.О., Трокоз Д.І. Новітні концепції управління ефективністю діяльності сучасних підприємств. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3034> (дата звернення: 25.05.2022).
5. Щербина О.В. Менеджмент. Презентаційний курс: навчальний посібник. Держ. вищ. навч. заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». Київ: КНЕУ, 2011. 228 с.
6. Шайкан А.В., Сагайдак М.П., Іщенко М.І. ABC- та BSC-технології в забезпеченні стратегічного маркетингового управління промисловим підприємством. *Ефективна економіка*, 2013. №8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2156>

ПЛАТФОРМА

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Гожа Б.Б.

*«Цифрове врядування», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — д.е.н., доцент, професор кафедри національної економіки
та публічного управління Усик В.І.*

ВПЛИВ ІНТЕРНЕТ-МЕДІА НА МАСОВУ СВІДОМІСТЬ

Розвиток кожної епохи нашого суспільства супроводжується появою нових комунікаційних засобів, які відображають її технологічний, науковий, історичний, культурний розвиток та задовольняють потреби і уподобання людей.

Однією із вагомих складових комунікаційного середовища сучасного інформаційного суспільства є інтернет-медіа. У зв'язку з виникненням електронних інтернет-медіа відбувається часткове заміщення усних та друкованих засобів комунікації на нові, які втілюються завдяки інтерактивним медіа, насамперед інтернету. Відбувається зміна формату надання інформації державою для своїх громадян.

На сьогодні усі ланки нашого суспільства, які взаємодіють з виробництвом, владою, культурою та щоденним життям людей здійснюють свій інформаційно-комунікаційний обмін завдяки інтернет-медіа. Вони є непрямым ланцюжком між комунікацією та пізнанням, адже здійснюють вагомий вплив на масову свідомість та розвиток індивідуальності. Під їхнім впливом відбувається формування мети, цінностей, переконань та здатності приймати і реалізувати рішення. Своїм впливом сучасні інтернет-медіа змінюють масову свідомість світосприйняття, волі та мислення людини.

Інтернет-медіа (серед яких різноманітні інтернет-видання, сервіси для комунікації, блоги та соціальні мережі) як вид нового засобу комунікації, виконує низку завдань, що є вагомими для держави. Через них держава здійснює свій конструктивний та деструктивний інформаційний вплив на масову свідомість громадян. Також, досить часто інтернет-медіа є інструментом та платформою завдяки якому відбувається посилення чи послаблення певної політичної сторони, що призводить до конфліктів, конкуренції та війни на основі неякісної та недостовірної інформації.

Актуальність обраного напрямку дослідження характеризується стрімким поширенням та збільшенням ролі інформаційно-комунікаційних технологій у сфері державної безпеки. Невпинне розповсюдження нових технологій, медіа, а саме Інтернет мережі, дає можливість охопити великі маси населення інформацією з ціллю маніпулятивного впливу на свідомість суспільства, неузгодженість та відсутність належного контролю за функціонуванням інтернет-медіа та соціальних мереж має наслідком їх активне використання у різного роду інформаційних війн.

Згідно останнього звіту «Цифрові технології 2021» (Digital 2021) аудиторія користувачів інтернетом та соціальними мережами у 2021р. збільшилася: 4,66 мільярда людей у всьому світі користуються Інтернетом (станом на січень 2021 року), що на 316 мільйонів (7,3 %) більше, ніж у цей час минулого року. Світове проникнення Інтернету зараз становить 59,5 %. Соціальних мереж зараз у світі налічується 4,2 мільярда користувачів. Ця цифра зросла на 490 мільйонів за останні 12 місяців, забезпечуючи зростання в річному обчисленні більш ніж на 13%. Зараз кількість користувачів соціальних мереж еквівалентна понад 53 % населення світу [1].

Метою дослідження є вивчення впливу інтернет-медіа на масову свідомість.

У роботах А. Білітвіної, О. Бойка, П. Бурдє, Н. Гармаш, С. Демченка, Т. Житнікової, Ю. Запісоцького. досліджується взаємозалежність влади та інтернет-медіа, механізм впливу інтернет-

медіа на політичну частину масової свідомості, на особистість. Зокрема, О. Бойко розглядає політичне маніпулювання як потужний інструмент прихованого впливу на психіку людини і поведінку мас, що активно використовується у боротьбі за владу, намаганнях утримати її [2, с.9]. Т. Житнікова уточнює: «...політичне маніпулювання можна визначити як сукупність дій, спрямовану на приховане управління політичним вибором громадян». [3, с. 55].

На думку В. Воронкової, «інформаційні комунікації, перетворюючись в той чи інший кластер-вид, працюють на рівні як поверхових, так і глибинних факторів і виходять на проблему ірраціонального, несвідомого і навіть підсвідомого шару людської психіки, породжуючи трансформаційні моделі мислення» [4, с. 16].

О. Зубчик досліджує зв'язок політичної маніпуляції з проблемою відповідальності у сучасному суспільстві. Також дослідник аналізує природу маніпуляції, фактори, що її спричиняють, засоби її реалізації і можливі шляхи подолання відвертого маніпулювання з боку ЗМІ та політичної влади свідомістю громадян [5, с. 191].

Наприклад, інтернет-медіа можна спрямувати на нівелювання значущості певних політичних питань та створення необхідних настроїв. Для цього можна використати такий інструмент як астротерфінг. Для досягнення цього застосовують програмне забезпечення, яке знецінює думку реальних користувачів величезною кількістю спам-коментарів, які придушують громадську думку через множинність ідей, продукування різних поглядів, викривлення причин і фактів, що суперечать одні одним, спричиняючи загальне незрозуміння головної проблеми, внаслідок чого невигідна тема згасає, а голоси реальних людей стають практично непомітними. Коментарі роблять будь-яку інформацію соціально значущою.[6, с. 78].

Ще одним із способів маніпулятивного впливу на масову свідомість через інтернет-медіа є вплив на емоції та почуття людей без належного підтвердження даних, мережеві атаки, наполегливе залучення споживача контенту до обговорення та дебатов, створення експертного кола та ін.

З вищезазначеного випливає висновок, що здавалося із простих дій пов'язаних із маніпулюванням інформацією у інтернет-середовищі можна вплинути на масову свідомість користувачів та сформувати його довіру або не довіру до певної інформації. Споживаючи інформацію через сучасні інтернет сервіси ми повинні бути дуже обачним або не потрапити під маніпулятивний вплив надавача інформації.

Підсумовуючи, можна сказати, що науково цінним є вивчення та осмислення особливостей, напрямів, рівнів і наслідків впливу інтернет-медіа та яку роль відведено державі у цьому впливі. Інтернет-медіа постає сьогодні перед нами як значний та вагомий чинник впливу, поширеність та вживаність якого постійно зростає. Держава не може залишатися осторонь даного явища і вона здійснює його використання у своїх потребах та цілях.

Органам публічної влади в Україні варто розвивати цей напрям, щоб надавати надійне та безпечне використання даного ресурсу користувачами. Адже, на сьогодні у нас відсутнє правове регулювання такого явища як захист масової свідомості від негативного впливу інтернет-медіа: ніякої стратегії та нормативно-правового акту, який би гарантував захист масової свідомості. Тому, дане питання є досить важливим та потребує його детального вивчення.

Література

1. Digital 2021: The latest insights into the «State of digital» URL:<https://wearesocial.com/uk/blog/2021/01/digital-2021-the-latest-insights-into-the-state-of-digital/> (Дата звернення 15.05.2022)
2. Бойко О. Д. Політичне маніпулювання: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2010. С. 432
3. Житнікова Т. О. Політичне маніпулювання: сутність, структура та рівні захисту. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. 2012. № 108. С. 54–56.
4. Воронкова В. Г. Философия информационного общества в контексте глобализационных процессов современности. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Збірник наукових праць. Запоріжжя : ЗДІА, 2015. № 60. С. 13–23.
5. Зубчик О. А. Політична маніпуляція і проблема відповідальності влади та ЗМІ. Матеріали науково-практичної конференції «Парадигма творення в сучасній науці: на шляху до інтегрова-

ного світогляду». Остріг : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2009. Випуск 1. С. 191–208

6. Свідерська О.І., Чорній О.В. Астротерфінг як інструмент психологічного впливу на масову свідомість. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна, серія «Питання політології», вип. 39, 2021.С. 71-79.

Дрозд І.П.

*«Управління публічним сектором економіки», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри національної економіки
та публічного управління Радіонова І. Ф.*

УПРАВЛІНСЬКІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

На даний момент Україна перебуває на перехідному етапі, коли впроваджуються реформи, оновлюється система державних службовців, а також укріплюються довгострокові відносини та співпраця між країнами ЄС. Однією із пріоритетних та найважливіших реформ, яка створює шлях до майбутніх прогресивних змін, є реформа децентралізації.

На сьогоднішній день більшість територіальних громад України, які мають право стосовно вирішення питань місцевого значення, неспроможні їх виконати, адже існує брак власних коштів, а також це брак кадрів високої кваліфікації. Таким чином значна частина проблем місцевого самоврядування не вирішується належним чином а саме, утримання шкіл та лікарень також будівель комунальної власності, не забезпечується благоустрій територій тощо.

Методологічну основу оцінки успішності територіальних громад створює відомий у менеджменті підхід системи збалансованих показників (СЗП), яка була розроблена на початку 90-х років ХХ ст. В основу підходу СЗП покладено те, що фінансові показники розглядаються лише як один з чотирьох індикаторів спроможності. Загалом система включає в себе ще такі критерії як, відносини з громадянами, ефективні процеси виробництва та людський потенціал [1].

На наш погляд існує три основні методики оцінювання спроможності територіальних громад. Перша запропонована урядом України, друга Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO, пропонує оцінювати фінансову та третя програма DOBRE за підтримки USAID — PMCI (індекс спроможності територіальної влади).

Вітчизняний досвід щодо моделі оцінювання успішності територіальних громад розробленої урядом України у 2019 році, яка має назву «Методичні рекомендації щодо оцінки рівня спроможності територіальних громад». Дані рекомендації містять основні показники, за якими визначається рівень соціально-економічної спроможності громад України, а також порядок та критерії оцінки рівня спроможності місцевого самоврядування.

Таким чином пропонуємо розглянути критерії та показники спроможності громади, адже рівень спроможності безпосередньо залежить від показника, який описує певний критерій.

Таким чином, рівень спроможності визначається на основі суми значень критеріїв оцінки, тобто, якщо загальна оцінка становить від 1,5 до 2,1 то громада має низьку спроможність, від 2,2 до 3,8 середня спроможність та від 3,9 і більше, громада має високу спроможність.

Аналіз урядової методики вказує на те, що великі громади мають більший потенціал та більше можливостей для забезпечення належного утримання об'єктів інфраструктури, функціонування закладів та установ комунальної власності. Тому виникає потреба в підтримці ефективного місцевого розвитку. Таким чином Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO, пропонує оцінювати фінансову спроможність за чотирма основними показниками: власні доходи на 1-го мешканця; рівень дотаційності бюджетів; питома вага видатків на утримання апарату управління у власних ресурсах територіальних громадах; капітальні видатки на 1-го мешканця (без субвенцій з державного бюджету) [3].

Таблиця 1

**ПОКАЗНИКИ ТА КРИТЕРІЇ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ
ЗА МЕТОДИКОЮ ОЦІНКИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ**

Критерій оцінки	Показник	Числове значення	Рівень спроможності
Чисельність населення	До 3 тисяч мешканців	0,3	Низький
	Від 3 до 7 тисяч мешканців	0,6	Середній
	7 тисяч мешканців та більше	1	Високий
Площа	До 200 км ²	0,3	Низький
	Від 200 до 400 км ²	0,6	Середній
	400 км ² і більше	1	Високий
Індекс податкоспроможності	До 0,3	0,3	Низький
	Від 0,3 до 0,9	0,6	Середній
	Від 0,9 і більше	1	Високий
Частка місцевих податків та зборів у доходах місцевого бюджету	До 20%	0,3	Низький
	Від 20% до 40%	0,6	Середній
	Від 40% і більше	1	Високий

Джерело: [2]

Зміни до урядової методики формування спроможних територіальних громад дають можливість здійснити апробацію аналізу конкретних територіальних громад та більш комплексно оцінити рівень спроможності діючих об'єднаних територіальних громад. Оцінку спроможності трьох територіальних громад у Тернопільській області проведено на підставі результатів моніторингу їхньої діяльності.

Таблиця 2

**ПОКАЗНИКИ ТА КРИТЕРІЇ СПРОМОЖНОСТІ БОРЩІВСЬКОЇ,
ТЕРЕБОВЛЯНСЬКОЇ ТА ЗАВОДСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД
ЗА МЕТОДИКОЮ ОЦІНКИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ**

Критерій оцінки	Борщівська громада			Теребовлянська громада			Заводська громада		
	Показник	Числове значення	Рівень спроможності	Показник	Числове значення	Рівень спроможності	Показник	Числове значення	Рівень спроможності
Чисельність населення	29341	1	Високий	29600	1	Високий	6900	0,6	Середній
Площа км2	412	1	Високий	398	0,6	Середній	92,1	0,3	Низький
Індекс податкоспроможності	0,47	0,6	Середній	0,37	0,6	Середній	0,26	0,3	Низький
Частка місцевих податків та зборів у доходах місцевого бюджету	18%	0,3	Низький	16%	0,3	Низький	20%	0,6	Середній
Чисельність дітей шкільного віку які навчаються в загальноосвітніх навчальних закладах	2584	1	Високий	2730	1	Високий	532	1	Середній
Результат	-	3,9	-	-	3,5	-	-	2,8	-

Джерело: розроблено автором на основі: [4].

Таким чином, рівень спроможності визначається на основі суми значень критеріїв оцінки. На підставі цього можна зробити висновок, що Борщівська громада має високий рівень спроможності, Теребовлянська та Заводська середній рівні спроможності.

Також аналіз спроможності досліджуваних територіальних громад здійснено за чотирма показниками, які розроблені проектом DESPRO.

Методика Швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO, на відміну від методики розробленої Кабінетом Міністрів України свідчить, що більш спроможною є Тереховлянська громада, адже фактичні значення не наближаються до нормативних. Зазначений рейтинг може бути використаний для прийняття ефективних управлінських рішень.

Недоліком двох методів є те, що ці підходи оцінювання спроможності територіальних громад не включають в себе громадоорієнтованої складової (концепція сучасних європейських стандартів якості життя). Адже виходячи із урядової методики, не можливо визначити наскільки ефективно використовуються ресурси та наскільки ефективно діє влада територіальних громад.

Таблиця 3

**ОЦІНКА СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД
ЗА МЕТОДИКОЮ ШВЕЙЦАРСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПРОЕКТУ
«ПІДТРИМКА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ» DESPRO**

	Борщівська громада	Тереховлянська громада	Заводська громада	Нормативне значення
Власні доходи на одного мешканця (грн.)	2 991	3 367	2 881	Зростання
Рівень дотаційності бюджетів (%)	10,8	8,1	36	Не більше 30% від суми доходів бюджету
Капітальні видатки на одного мешканця (грн.)	329	345	68	Зростання
Питома вага видатків на утримання апарату управління у власних ресурсах (%)	13,1	12,5	25,6	Не більше 20% від фінансового

Джерело: розроблено автором на основі [5].

Таким чином, до урядової методики та методики Швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO, ми пропонуємо включити показник РМСІ (Індекс спроможності територіальної влади). Даний індекс включатиме такі критерії: Лідерство та управління, управління фінансами та бюджетом, надання послуг, участь громадськості.

Отже, об'єднаний підхід до визначення рівня спроможності громад має складатися з двох розділів. Перший — це ті показники, на яких побудована сама громада, другий — це ефективність роботи самої влади.

Оскільки ми довели що рівень платоспроможності за трьома методиками при їхній апробації на конкретних територіальних громадах презентує суттєві розбіжності, то це дає підстави для висновку про необхідність створення однієї більш обґрунтованої методики яка б використовувала переваги та обмежувала недоліки всіх інших методик. Це є предметом подальших більш глибоких досліджень.

Література

1. Планування розвитку територіальних громад. URL: <http://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/1plangrweb.pdf> (Дата звернення: 17.05.2022)
2. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня спроможності територіальних громад Міністерства розвитку громад та територій України. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document.pdf> (Дата звернення: 10.05.2022)
3. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні». URL: <https://despro.org.ua/despro/project/> (Дата звернення: 10.05.2022)
4. Місцеві бюджети. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=260000000000>.
5. Оцінка фінансової спроможності територіальних громад. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/183/366.pdf> (Дата звернення: 10.05.2022)

Крижба Д.В.
*«Управління публічним сектором економіки», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри національної економіки
та публічного управління Королук Т.О.*

РИЗИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИДАТКОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЗА ОБМЕЖЕНОСТІ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

Економічний та соціальний розвиток територіальних громад, їх методи управління активами та інструментами які забезпечують прозорість і ефективність використання коштів місцевих бюджетів демонструють на зараз дещо позитивні зміни, але зрозуміло, що реформування місцевого самоврядування в Україні, яка є досить молодою країною, буде тягнути за собою низку ризиків та потреб реформування інших соціально-економічних сфер і це лише початок шляху.

Багатьом громадам України не вистачає ресурсів на виконання делегованих функцій, існують конфлікти інтересів посадових осіб, поширена непрозорість фінансових рішень, наявне тяжіння до адміністративно-командних методів управління і побудови організаційно-функціональної структури владних органів за старим зразком тощо. Наприклад, рівень дотаційності бюджетів Немішайвської, Бучанської, Гатненської об'єднаних територіальних громад Київської області складає від 3% до 5,5% що означає їхню неспроможність здійснювати реверсні дотації до державного бюджету, вони навпаки отримують дотаційні кошти з державного бюджету. А в деяких громадах по Україні цей показник сягає до 65% [1].

Як переконує світова практика та вітчизняний досвід впровадження реформи бюджетної децентралізації, попри очевидні її переваги, масштабність позитивних змін не виключає виникнення ризиків. Зокрема, за умов обмеженості фінансових ресурсів, в яких зараз знаходиться Україна, можна виокремити наступні ризики реалізації видаткових повноважень органів місцевого самоврядування — це домінування локальних інтересів над загальнодержавними, ефект «м'яких бюджетних обмежень» та надмірна орієнтація на поточне споживання, суперечність між соціальними та економічними потребами органів місцевого самоврядування, також ризики пов'язані з кадровим забезпеченням або управлінням і останнім вагомим ризиком є дублювання повноважень та поглиблення дисбалансів у форматі «ресурси-повноваження». Далі розглянемо детальніше зазначені ризики [2].

Особливість прояву домінування локальних інтересів над загальнодержавними полягає в тому, що посилення бюджетної децентралізації здатне ускладнювати реалізацію державою такої функції, як стабілізація та перерозподіл доходів. Цілі державної і місцевої влади в питаннях реалізації бюджетної політики можуть мати різні пріоритети, а це означає, що політика вирівнювання бюджетної забезпеченості буде неефективною, як наслідок — посилення диференціації розвитку територій. Таким чином не завжди можна досягнути позитивного результату при закріпленні чи перерозподілу за громадами базового рівня певних доходів, скоріше навпаки. І це зрозуміло, адже передача видаткових повноважень територіям та права самостійного встановлення місцевих податків вигідна насамперед громадам з високим рівнем доходів, а це означає, що можливість надавати суспільні послуги в «багатих територіях» і надалі будуть вищі, ніж у «бідних», тобто економічно потужні громади ставатимуть ще сильнішими.

Далі про ефект «м'яких бюджетних обмежень» та надмірну орієнтацію на поточне споживання. Суть цього ризику полягає в тому, що органи самоврядування нижчих рівнів управління можуть розраховувати на допомогу центральної влади, а отже, немає вагомим «покарання» за власну некомпетентність в управлінні місцевими фінансами. Особливо така ситуація має місце, коли місцеві бюджети формуються завдяки трансфертам з бюджетів вищого рівня, що має місце в вітчизняних реаліях. До прикладу, нецільове використання бюджетних коштів відповідно до ст. 116 Бюджетного кодексу є порушенням бюджетного законодавства. Заходи впливу за порушення бюджетного законодавства передбачено положеннями ст. 117, до них відносяться: попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою щодо усунення порушення, зупинення операцій з бюджетними коштами, призупинення бюджетних асигнувань, зменшення

бюджетних асигнувань, повернення бюджетних коштів до відповідного бюджету [3]. Основним заходом при виявленні нецільового використання бюджетних коштів є зменшення бюджетних асигнувань (його застосовують завжди при виявленні такого порушення), при чому якщо буде виявлено нецільове використання за спецфондом відповідного бюджету, рішення про зменшення бюджетних асигнувань приймається за загальним фондом. Окрім того, місцева влада не має жодних зобов'язань перед мешканцями територій у разі зростання податкового навантаження, а от вигодами від додаткової фінансової допомоги скористається.

Процеси поглиблення бюджетної децентралізації можуть також супроводжуватися появою так званих соціальних ризиків. Йдеться про виникнення ситуацій, які можуть нести загрози соціальному добробуту, а відтак і подальшому розвитку громад. Серед таких можна виокремити появу різних конфліктів, як наприклад, невдоволення громадою шляхами, умовами об'єднання через те, що їх інтерес не був врахований, чи конфлікт пов'язаний з несправедливим розподілом ресурсів, чи конфлікт, який чи не найбільш поширений у вітчизняній практиці — оптимізація соціальної інфраструктури. До цієї групи ризиків експерти часто зараховують освітні ризики, які, наприклад, можуть бути спровоковані локальним популізмом, особливо під час виборів, промовами про не закриття сільської школи, що в підсумку призводить, з одного боку, до погіршення оптимізації шкільної мережі, з іншого — до недофінансування освіти, бо нова формула освітньої субвенції передбачає порівняно менші надходження коштів для громад з надто малою середньою наповнюваністю класів і утримання таких шкіл є економічно не вигідним.

Кадровий або управлінський ризик є одним з найболючіших для об'єднаних територіальних громад. На жаль, часто низька кваліфікація управлінського апарату органів місцевого самоврядування в підсумку здатна знівелювати використання потенціалу бюджетної децентралізації, та призвести до зниження ефективності функціонування суспільного сектору загалом. Таку кадрову кризу частково можна пояснити тим, що в Україні, за різними експертними розрахунками, в середньому від 44 до 50% випускників вишів працює не за отриманою спеціальністю. А за високоризиковими спеціальностями пов'язаними з високим рівнем відповідальності в тому числі й державною службою показник може сягати 80% [4]. Також в зазначеному контексті актуальним є питання: чи відповідають отримані під час навчання навички та знання вимогам до кандидатів на посади в органах влади?

Розглянуті вище ризики призводять до розбалансування системи місцевих фінансів та не сприяють досягненню цілей бюджетної децентралізації, в контексті цього, виникає ризик дублювання повноважень та поглиблення дисбалансів у форматі «ресурси-повноваження».

Зрозуміло, що головна умова ефективного державного управління — розмежування повноважень між органами влади різних рівнів. Тільки чітке розмежування повноважень у вигляді центр-область-район-громада з їх співрозмірним фінансовим забезпеченням, здатне гарантувати якість надання суспільних послуг, це по-перше. По-друге, розуміння того, які повноваження повинні залишитися в громадах, дасть змогу забезпечити формування нової мапи спроможних, неспроможних районів в областях. Адже райони, наприклад на Львівщині — Стрийський та на Одещині — Березівський, в яких проживає 327,7 тис. і 109,4 тис. людей відповідно — це різні райони, попри те, що органи самоврядування в них однакові. Очевидно, що риторичним є питання про доступність та рівні можливості доступу до адміністративних та соціальних послуг на таких територіях. Тому на часі необхідним є моделювання спроможних районів та окреме визначення їх повноважень.

Також досить актуальною в контексті соціально-економічного розвитку та підвищення спроможності районів та територіальних громад є культура міжмуніципального співробітництва. Міжмуніципальне співробітництво в Україні на початку свого становлення використовувалось територіальними громадами переважно для вирішення проблем утилізації відходів, а сьогодні його використовують у розвитку освіти та охорони здоров'я, хоча його потенціал і можливості є набагато більшими. В умовах зростання загроз та викликів органи місцевого самоврядування повинні бути спроможними забезпечити сталість розвитку територій та належний рівень життя населення, в цьому контексті міжмуніципальне співробітництво розширює горизонти функціональних можливостей місцевої влади в тому числі й для уникнення різного роду ризиків [5].

Отже, нами були виокремлено і підтверджено реальними фактами українського реформування п'ять ризиків різного характеру, які можуть виникати в процесі формування фінансово спроможних територіальних громад. Зазначено, що ризики часто взаємопов'язані, а тому є сенс розгляда-

ти їх в комплексі, щоб по-можливості передбачити їх наслідки та вжити заходи щодо їх нівелювання чи мінімізації.

Прояви різних форм фінансової децентралізації спостерігаються практично в усіх без винятку економічних системах, але її результативність та ступінь впливу на формування фінансово-економічного потенціалу територій залежать від того, яким чином сформовані підходи до її реалізації.

Оскільки зазначені ризики підтверджені то здійснення реформи місцевого самоврядування передбачає врахування цих ризиків в прийнятті управлінських рішень. Відповідно, першим кроком на шляху такого врахування, ймовірно, мали б бути зміни в нормативно-правовій базі яка стосується видаткових повноважень органів місцевої влади.

Література

1. Територіальні громади (2021): перелік та основні дані. URL: <https://decentralization.gov.ua/newgromada>. (Дата звернення: 20.11.2021)
2. Кравців В. С. Монографія. Територіальні громади в умовах децентралізації: Ризики та механізми розвитку. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20200001.pdf>. (Дата звернення: 20.11.2021)
3. Бюджетний кодекс України. Редакція від 01.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (Дата звернення: 09.05.2022)
4. Звіт про дослідження системи підготовки здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем магістра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» у 2018-2020 роках URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/DIYALNIST/PROFF%20NAVCHANJA/magistri.pdf>. (Дата звернення: 10.12.2021)
5. Корольок Т.О. Муніципальне співробітництво як інструмент підвищення спроможності територіальних громад. *Інноваційний розвиток і підвищення рівня спроможності об'єднаних територіальних громад: матеріали науково-практичної конференції за міжнар. участю (30 жовтня — 29 листопада 2019 р.)*. 2019. С. 125–127. URL: http://www.dridu.dp.ua/konf/konf_dridu/2019_11_29_materialy_mup.pdf (Дата звернення: 12.05.2022)

Косаховський М.Б.

«Управління публічним сектором економіки», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри національної економіки
та публічного управління Тищенко О.П.

КАНАЛИ ОЛІГАРХІЧНОГО ВПЛИВУ НА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ПУБЛІЧНОЮ ВЛАДОЮ

Олігархічний вплив на прийняття рішень публічною владою є усталеним явищем в управлінні державою в українських умовах. Актуальність дослідження пов'язана з наявністю олігархічного впливу, або впливу капіталу на прийняття рішень з метою власного збагачення. У той час як представники влади працюють на задоволення інтересів окремої групи людей, яка є найменшою частиною усього суспільства або певної громади, інші верстви населення продовжують біднішати через постійне зростання цін, їх матеріальні та духовні потреби задовольняються по мінімуму, вони використовуються олігархами лише у якості робочого інструменту задля власних інтересів. В розвинутих країнах таке явище зведене до мінімуму і існують чіткі механізми регулювання. Саме тому нашій державі необхідно пройти цей трансформаційний шлях для виходу з кризи публічного управління.

Дослідженню окремих аспектів даної проблеми останнім часом присвячено низку публікацій відомих вітчизняних науковців. Зокрема, серед них на особливу увагу заслуговують праці Коло-

дія А. (розгляд понять «олігарх» та «олігархія» в загальнополітологічному значенні), Михальченко М. та Андрущенко В. (вплив найвищих посадових осіб держави на формування політичної та управлінської еліти та кланових політико-економічних угруповань), Карпенка О., Грищенко В., Шевчука П. (механізм лобізму в розвинених країнах як абсолютно унормованого та легального явища, а також інструменти його застосування), Короткова О., Длугопольського О., Кушнарєва І. (використання політичних партій як засобу впливу олігархічної еліти на політичний процес у державі) [1 — 7].

Узагальнення підходів вітчизняних науковців, що їх зазначено вище, щодо визначення проявів олігархічного впливу дозволило нам виокремити такі канали олігархічного впливу (табл. 1).

Таблиця 1

КАНАЛИ ОЛІГАРХІЧНОГО ВПЛИВУ НА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Канали	Опис
Створення партії	Створення партії, яка є штучним проектом для захисту інтересів олігархічної групи, що діє на створення «своїї команди» для повноцінної участі в законодавчому процесі та в комісіях з різних питань, які входять в коло їхніх інтересів
Купівля місць по франшизі	Купівля місць в списках на прохідних позиціях дозволяє залучити до процесу прийняття рішень одного чи групу людей навіть з різних партій. Завдяки такому каналу працює група людей для вирішення певних питань під час роботи в органах влади. Негативний вплив є меншим, порівнюючи з цілою партією, створеною під групу олігархів.
Підкуп під час прийняття рішення	Робиться для лояльності певних представників влади під час прийняття рішення на захист інтересу олігархічних груп.
Традиційний лобізм	Олігархічні групи заводять людей, що не є представниками влади в процес прийняття рішень шляхом «обговорень», «рекомендацій», «написання нормативних документів».

Джерело: складено автором на основі [1–7].

З метою протидії проявам олігархічного впливу на прийняття рішень в органах публічної влади, на нашу думку, на загальнодержавному рівні необхідною є реалізація низки першочергових заходів:

- вдосконалення антимонопольного законодавства — дозволить залучити нові підприємства до різних галузей, будуть створені умови для розвитку конкурентоспроможності та входженню на ринок, ціна на товари та послуги для населення зменшиться;
- створення комплексу антиолігархічного законодавства — унеможливить вплив капіталу, зв'язків на процес прийняття рішень органами публічної влади, почистить ряди в органах влади, буде відкрита можливість вдосконалити кадрове забезпечення на державному рівні;
- створення антиофшорного законодавства — дозволить акумулювати кошти в фінансовій системі держави для її подальшого розвитку;
- підвищення ефективності органів слідства — дозволить якісно проводити розслідування, унеможливить полулегальні домовленості, сприятиме здійсненню прозорої діяльності усіх управлінських та підприємницьких структур в умовах якісного чинного законодавства.
- практична реалізація запропонованих заходів дозволить сформулювати конкретні практичні заходи щодо протидії такому ганебному явищу як олігархічний вплив на прийняття рішень органами публічної влади. їх швидка практична реалізація сприятиме створенню нових робочих місць, зростанню податкових надходжень, акумулюванню додаткових коштів у фінансовій системі країни, задоволенню інтересів суспільства, подальшому розвитку громадоорієнтованого підходу у діяльності органів публічної влади.

Література

1. Колодій А.Ф. «Олігархи» й «олігархія»: зміст понять та українська політична дійсність URL:

http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9603/Kolodiy_Oliharkhy_y_oliharkhiya_zmist.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Дата звернення: 17.05.2022)

2. Михальченко М., Андрущенко В. Україна розділена у себе: від Леонідії до Вікторії. Київ: Інститут політичних та етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса. 2012. 556 с.

3. Карпенко О. Про доцільність впровадження в Україні інституту цивілізованого лобізму державно-управлінських рішень. *Демократичне врядування*. 2011. URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik7/fail/karpenko.pdf (Дата звернення: 17.05.2022)

4. Коротков Д. С. Політичні партії України як засіб впливу олігархічної еліти на політичний процес у державі. Харківський національний економічний університет.

5. Длугопольський О. Вплив дистанції влади та ціннісних орієнтирів на олігархізм та розвиток кроні-секторів в сучасних економічних системах. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2017. URL: http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2017/10/193_30-37.pdf (Дата звернення: 17.05.2022)

6. Кушнар'єв І. В. Політична корупція як система протиправних дій: варіативність проявів. *Політичне життя*. 2018.

7. Шевчук П. Негативні впливи на процеси державного управління в Україні часів незалежності. *Демократичне врядування*. 2016. URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk16/fail/Shevchuk.pdf (Дата звернення: 17.05.2022)

Романенко Є.О.

*«Управління публічним сектором економіки», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри національної економіки
та публічного управління Радіонова І.Ф.*

АНТИКРИЗОВА СТРАТЕГІЯ ЗРОСТАННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ГРОМАДЯН ЗА РАХУНОК ДОДАТКОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ

На даний момент Україна має глобальну проблему платоспроможності громадян, виникає необхідність пошуку способів протидії падінню платоспроможності.

Оскільки проблема падіння платоспроможності українців існує, то виникає необхідність пошуку способів протидії падінню платоспроможності. Ми можемо висловити припущення, що таким способом має стати залучення додаткових інвестицій, збільшення робочих місць, зростання доходів та надходжень до бюджету.

Ми вважаємо, що антикризова стратегія зростання платоспроможності повинна спиратись на певні пріоритети змін системи публічного управління. На наш погляд ці пріоритети мають враховувати досвід публічного управління розвинених країн в період з наслідками COVID. Основними пріоритетами мали би стати: стимулювання бізнесу через податкові пільги, стимулювання інвестицій державою.

Для більш успішної побудови антикризової стратегії має бути чітко розроблений: стратегічний план простору на найближчий період; перелік альтернатив; чіткі цілі; чітко сформульована головна мета; усвідомлення наявності ресурсів та можливостей; додаткові параметри для здійснення цілей.

Мета дослідження полягає у виявленні поточного стану платоспроможності громадян України та дослідження необхідності пошуку способів протидії падінню платоспроможності, надання рекомендацій для усунення цієї проблеми.

Присутній аналіз змін у податковій системі України, що відбулися внаслідок її реформування, у контексті таких її загальних характеристик, як податкове навантаження на економіку, фактори виробництва та споживання. актуальним є соціально — економічні перспективи формування малого та середнього бізнесу, адже саме вони визначають можливості залучення інвестицій та можливу інтеграцію між бізнесом та державою. Створення стратегічного плану, розгляд декількох альтернатив.

Як приклад падіння платоспроможності є доцільним навести таку таблицю, де вказані індекси цін на житло. Ми зможемо побачити як змінювались останні та зробити висновки, що саме вплинуло на цей індекс.

Наведена таблиця чітко показує, що під впливом багатьох чинників, таких як інфляція, пандемія, індекс цін на житло зазнавав змін. Останній чинник особливо вплинув у 2020 році на індекс цін на житло. Комерція дуже постраждала, особливо в час пандемії. Таким чином ціни на житло падали, що на первинному, що на вторинному ринку, адже не мали попиту у часи тотального локдауну. Також на ціни на житло впливає, політичний стан, та війна в Україні. Адже вкладатись в житло є доволі небезпечно. На ціни первинного ринку, особливо впливає інфляція, так як матеріали, зарплати робочим зазнають цінових змін, таким чином впливаючи на житло.

Таблиця 1

ІНДЕКСИ ЦІН НА ЖИТЛО В УКРАЇНІ У 2017—2020 РОКАХ

	2017	2018	2019	2020
Індекс цін на житло	...	...	...	108,8
Первинний ринок	104,7	105,4	106,6	106,9
квартири однокімнатні	104,3	106,1	105,4	107,8
квартири двокімнатні	106,0	105,1	106,5	105,6
квартири трикімнатні	103,1	104,8	109,9	107,7
Вторинний ринок	104,5	105,0	111,1	109,8
квартири однокімнатні	109,7	105,7	110,4	111,9
квартири двокімнатні	103,0	105,7	112,2	110,2
квартири трикімнатні	102,2	103,4	110,5	107,7

Джерело: складене автором на основі [1].

Залучення інвестицій є стратегічним елементом антикризових дій, що спрямовані на покращення ситуації і як наслідок платоспроможності громадян.

Глобально компанії не перестали інвестувати в умовах COVID-19, в той час в Україні знизився обсяг прямих іноземних інвестицій на 35%

Так, на 35% знизився обсяг прямих іноземних інвестицій, але він не зупинився. Просто інвестиції були залучені не в Україну, а в інші держави.

Україна довгий час сприймалась інвесторами як дуже ризикова юрисдикція. Такі поняття як корупція, низький рівень правового захисту інвестицій, регуляторна політика, це є причинами низького залучення інвестицій до України. [2]

Інвестори усвідомлюють переваги інвестування в Україну, проте ризики є значно вищими у порівнянні із європейськими країнами-сусідами.

Ми повинні розробити певні заходи та втілити їх в життя для покращення ситуації.

Прийнятним буде залучення до співпраці інвесторів, які оминають Україну в своїх проєктах, перед цим з'ясувавши причину такого відношення.

Після того як причина буде зрозуміла нам, ми маємо розробити чіткий план для побудови успішної стратегії для того, щоб інвестори зацікавились вкладати в Україну. Переваг має бути набагато більше, ніж недоліків. Однією з переваг можуть бути інноваційні проєкти, що можуть стосуватись різних ланок економіки.

В Україні не було створено привабливе для іноземних інвестицій та конкурентоспроможне на міжнародному ринку середовище.

У 2019 році іноземні інвестиції були втричі менші, ніж в сусідній Польщі та у п'ять разів нижчі за приватні грошові перекази в Україну. Попри те, що Україна в цілому є привабливою для

іноземних інвесторів, за останні майже 30 років держава накопичила значно менше інвестицій, ніж інші країни, особливо зважаючи на обсяг економіки держави.

Результати аналізу дали змогу побачити глибокі трансформації секторів економіки. Україна відставала у 90-ті роки і продовжує відставати в розвитку з точки зору продуктивності праці, енергоефективності, доданої вартості в промисловості та в сільському господарстві. [3]

Причинами такої стагнації є: відсутність інвестицій, амортизація та відсутність модернізації обладнання, повільні темпи запозичення та розвитку передових технологій та інновацій у виробництві.

Проведення послідовної державної політики, спрямованої на європейський та євроатлантичний курс, створення сприятливого бізнес-клімату, розвиток підприємництва та якісна підтримка експорту, залучення інвестицій та розвиток ринків капіталу, розвиток внутрішнього споживання та інші механізми дадуть змогу посилити позицію країни як регіонального суб'єкта та стануть чинниками зростання економіки.

Шляхи досягнення стратегічної цілі: зменшення податкового навантаження на бізнес; забезпечення помірної частки перерозподілу ВВП через бюджет та ефективне використання бюджетних видатків для виконання функцій держави та надання публічних сервісів; збереження помірної дефіциту бюджету та ефективне управління державним боргом.

Ознаками прийнятної платоспроможності громадян може бути: наявність доступності грошей в потрібний момент часу; відсутність простроченої кредиторської заборгованості.

Так як рівень доходів у громадян абсолютно різний, дійти до загального показнику важко, якщо ми не аналізуємо платоспроможність населення задоволенню першочергових потреб.

Є певні стратегічні цілі для досягнення потрібного рівня платоспроможності.

Підвищення платоспроможності громадян шляхом зменшення податкового навантаження може нести за собою негативні наслідки

Практично реалізувати належний рівень платоспроможності ми можемо через інвестиції, як один із чинників. Залучення інвесторів до України, може мати дуже позитивні наслідки, такі як: створення нових робочих місць, що в свою чергу може зменшити кількість безробітного населення, якщо проєкт буде запущено до реалізації; підвищенням заробітної плати, за умови того, що ціни будуть залишатись на тому місці. Також ми можемо підвищити платоспроможність громадян, шляхом зменшення податкового навантаження, але в свою чергу бюджет України почне недоотримувати кошти, як наслідок буде мати багато негативних наслідків, тому з податками треба бути особливо обережними. [4]

Додаткові інвестиції на сьогодні, є одним із небагатьох чинників, які можуть відносно швидко вплинути на платоспроможність громадян з позитивного боку. Уміння зацікавити інвесторів зайти в Україну, розробивши чіткий план, представлення багатьох альтернатив, що дають змогу обрати найоптимальніший варіант, який принесе вигоду та прибуток обидвом сторонам процесу є головною задачею, що постала перед нами на сьогодні.

В силу сьогоднішніх умов, війни в Україні, залучення інвестицій ускладнюється, через підвищені ризики. Більш реальне залучення інвестицій можливе на заході України, тому ми маємо розробити стратегічний план, представити SWOT — аналіз для наших інвесторів, щоб надати їм мінімальні гарантії.

Література

1. Індеси цін на житло у 2017-2020 pp. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/cit.htm (Дата звернення: 11.05.2022)
2. Єфименко Т.І., Соколовська А.М. Динаміка податкового навантаження в Україні в контексті реалізації податкової реформи. URL: https://afu.kiev.ua/getfile.php?page_id=450&num=5 (Дата звернення: 11.05.2022)
3. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія. *Академія*. 2001. №2. С. 861.
4. Соціально-економічні перспективи формування малого та середнього бізнесу. Імекс-лтД. 2013. С. 268.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ ПОДОЛАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ, ЗУМОВЛЕНИХ ПАНДЕМІЄЮ COVID-19 ТА ВІЙСЬКОВИМИ ПОДІЯМИ

Пандемія COVID-19 та військові події «підштовхнули» українське суспільство до організації нового порядку. Під впливом цих криз одними із сфер, де виникли серйозні проблеми, є працевлаштування та соціальний захист. В аналітичній записці МОП висвітлена їхня оцінка, що втрачено 4,8 мільйона робочих місць, що становить 30% робочих місць, які існували в Україні до початку повномасштабних військових подій [1].

Функціонування суспільства в умовах кризових подій, високій мінливості, макроекономічній нестабільності тощо загострює наявні та створює нові проблеми і, відповідно, стратегічно продумане та ефективно організоване публічне управління країною, зокрема регулювання процесами зайнятості населення, набуває ще більшої важливості та актуальності.

Мета дослідження полягає у виявленні поточного стану сфери зайнятості України та охарактеризуванні ролі процесів цифровізації економіки та зайнятості в умовах кризових подій. Під час дослідження використано метод порівняльного аналізу.

Проблеми економіки та сфери зайнятості за часів пандемії COVID-19 та війни в Україні охопили широке коло науковців та експертів всесвітньої організації МОП. Крім цього, французька бізнес школа і дослідний інститут INSEAD спільно Accenture та Portulans Institute вимірюють те, як країни і міста зростають, залучають та утримують таланти, в тому числі за часів пандемії COVID-19.

Поточний стан сфери зайнятості можна висвітлити за допомогою показників глобального індексу конкурентоспроможності талантів, тобто завдяки тому, як держава забезпечує та підтримує найцінніші трудові кадри. Як видно на рис. 1 слабкі позиції України за субіндексом ринкові та нормативні умови на ринку праці. Зокрема регуляторне середовище, яке входить у цей субіндекс, в 2021 р. оцінене в 36,13 балів (109 місце) проти 51,24 балів (60 місце) в 2013 р. Політична стабільність у 2021 р. оцінена в 28,13 балів (125 місце) проти 62,53 балів (61 місце) в 2013 р. Ринкове середовище також має слабкі результати. Загалом воно оцінене у 2013 р. в 34,96 балів (78 місце) проти 44,95 балів 2021 р (75 місце). За показником впровадження технологій на рівні фірм Україна зайняла 92 місце у 2021 р. (42,28 балів) проти 56 місця в 2013 р. (62,66 балів). За показником витрат на НДДКР Україна зайняла 67 місце (9,3 балів) у 2021 р. проти 36 місця (19,07 балів) у 2013 р. За показником доступу до ІКТ Україна зайняла 78 місце (56,79 балів) у 2021 р. проти 58 місця (44,41 балів) у 2013 р. Не зважаючи на зазначені проблеми, за показником легкості ведення бізнесу Україна покращила позиції: у 2021 р. 61 місце проти 94 місця в 2013 р. Бізнес середовище в Україні оцінене в 53,58 балів (52 місце) у 2021 р. проти 42,91 балів (79 місце) в 2013 р.

Доцільно зауважити, що автоматична реєстрація бізнесу, послуга, яка є складовою реалізації цифрової політики держави щодо трансформації публічного управління сферою зайнятості населення. Звернемо увагу, що 28 квітня 2021 р. завдяки постанові «Про реалізацію експериментального проекту щодо державної реєстрації фізичної особи підприємцем в автоматичному режимі» в Україні поліпшилася процедура реєстрації бізнесу. Це один із кроків держави в напрямку цифровізації економіки, який впливає на сферу зайнятості населення. З одного боку, автоматична реєстрація бізнесу — фактор стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва. Таким чином, викорінюється «людський фактор» державних органів влади і, відповідно, корупційна складова з процесу надання послуги щодо реєстрації ФОП. Як наслідок, зменшиться адміністративне навантаження, час на отримання послуги, тривалість реєстраційної процедури, фізичний обсяг відвідувань державних органів влади. Проте, з іншого боку, запровадження такого механізму означатиме скорочення зайнятості в державному секторі унаслідок ліквідації держреєстратора і, відповідно, робочих місць.

Згідно даних комерційної компанії Opendatabot [4], що надає доступ до державних даних з основних публічних реєстрів, за добу після відновлення 28 березня 2022 р. автоматичної реєстрації фізичних осіб-підприємців (24 лютого дію реєстратора було припинено) за допомогою Єдиного веб-порталу електронних послуг «Дія» було зареєстровано понад 1000 нових бізнесів.

Рис. 1. Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів 2013 та 2021 роки

Джерело: складено автором на основі даних [2] та [3].

Нові бізнеси відкривалися у таких сферах: інформаційні послуги — 19,7%, програмування — 15,1%, роздрібна торгівля — 11,6%, оптова торгівля — 6,6%, інша професійна, наукова та технічна діяльність — 5,9%, видавництво — 3,4%, хед-офіси, керування — 3,2%, реклама — 3,0%, спеціалізоване будівництво — 3,0%, інші індивідуальні послуги — 2,8%, інші — 25,8%. Загалом станом на початок війни реєструвалося близько 20 тис. ФОПів на місяць. Зрозуміло, що без прискореної цифровізації державних послуг в період пандемії COVID-19, зокрема у сфері публічного управління зайнятості, швидкого відкриття власної справи і, відповідно, підтримки економіки країни під час війни було би складно досягти. Крім цього, реакція держави на коронакризу викликала швидкий розвиток державних цифрових сервісів, як наслідок, оформлення статусу безробітного та отримання допомоги по безробіттю в наш час можна онлайн через державний портал «Дія».

За субіндексом приваблювання талантів Україна має несуттєвий зсув: у 2013 р. 86 місце (43 балів) проти 80 місця (47,71 балів) у 2021 р. Але є показники, які входять у цей субіндекс, за якими у 2021 р. закріплені слабкі позиції, зокрема за показником припливу ПП та передачі технологій Україна зайняла 119 місце (36,29 балів). Також за показником соціальна мобільність відчутне вагоме відставання: 117 місце (34,35 балів). Що стосується субіндекса шансів для кар'єрного зростання, то у 2021 р. Україна була оцінена в 38,84 балів проти 38,64 балів у 2013 р., тож можна зробити висновок, що розвиток у цьому напрямі не відбувається. Зокрема за показником професійно-технічної освіти у 2021 р. Україна займала 72 місце (12,38 балів), а за показником навчання протягом усього життя — 60 місце (28,45 балів). За субіндексом утримання талантів або здатність утримувати кваліфікований персонал Україна оцінена у 53,97 балів в 2021 р. проти 48,67 балів у 2013 р. За субіндексом виробничі навички співробітників у 2021 р. Україна оцінена в 49,59 балів проти 39,71 балів у 2013 р.

За субіндексом глобальні знання Україна опинилася в 2021 р. на 39 місці (49,55 балів) проти 50 місця (34,01 балів) у 2013 р. В цей субіндекс входить такий показник як навички високого рів-

ня, які в Україні оцінені у 2021 році в 59,74 балів (24 місце) проти 33,1 балів (43 місце) у 2013 р. Показник експорту високої вартості залишається проблемним: 75 місце (45,43 балів) у 2021 р.

У вже згаданій записці МОП, зазначається, що з загальної численності біженців (які виїхали з України у сусідні країни) 49% зайняті у професіях, що вимагають високої класифікації. Щоб зберегти найкращі таланти, роботодавці мають запропонувати гнучкість і надати різні моделі організації роботи. Для цього необхідно легалізувати гнучкі форми зайнятості у трудовому законодавстві та запровадити державні механізми розвитку інноваційних форм зайнятості.

На фоні пандемії COVID-19 та військових подій в Україні зміцнилася договірно-правова база міжнародного партнерства. Проте, як вже зазначалося, Україна займає 92 місце за провадженням технологій на рівні фірм, витрати на НДДКР — 67 місце, доступ до ІКТ — 78 місце, приплив ПІІ інвестицій та передача технологій — 119 місце. Виходячи з цього, на нашу думку, доцільно вдосконалити нормативно-правову базу системи трансферу технологій та захисту інтелектуальної власності, у тому числі створення ефективної системи суддівства. Доречно також зауважити, що додаткова потреба в робочій силі виникає при впровадженні цифрових технологій у виробничі процеси та в результаті модернізації виробництва. Відповідно, без ефективної системи трансферу технологій неможливим буде створення додаткових робочих місць таким шляхом.

Вважаємо, що створення сервісної держави, яка інтегрує послуги в цифровий простір є недостатньою умовою цифрової трансформації зайнятості населення та подолання бідності серед працюючого населення. Окрім цифровізації фінансового (який демонструє високу придатність до цифровізації) та державного секторів необхідно ще проводити активну державну політику цифровізації реального сектору економіки (матеріального та нематеріального виробництв) через створення високоінтелектуальних робочих місць та забезпечення інвестицій в формування висококваліфікаційного трудового потенціалу країни, як з боку підприємств, так і з боку держави. Для цього необхідне інституційне закріплення державної політики цифровізації реального сектору економіки та, відповідно, розробка державних програм цифровізації виробничої сфери.

Література

1. Аналітична записка МОП. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2022-05/UKR_Brief%20note_11May-2022.pdf (Дата звернення: 10.05.2022)
2. The Global Talent Competitiveness Index 2013. URL: <https://www.insead.edu/sites/default/files/assets/dept/globalindices/docs/GTCI-2013-report.pdf> (Дата звернення: 10.05.2022)
3. The Global Talent Competitiveness Index Report 2021. URL: <https://www.insead.edu/sites/default/files/assets/dept/fr/gtci/GTCI-2021-Report.pdf> (Дата звернення: 10.05.2022)
4. Понад тисячу нових ФОПів зареєстрували українці за першу добу з відновлення автоматичної реєстрації ФОП. Opendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/1000-new-fop-per-day> (Дата звернення: 10.05.2022)

Гошма С.О.

*«Публічне управління та адміністрування», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н. доцент кафедри національної економіки
та публічного управління Сабадош Г. О.*

ПРОТИДІЯ РОСІЙСЬКІЙ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

У 2015 році ЄС створив оперативно-робочу групу зі стратегічних комунікацій для відповіді на цей інформаційний виклик. Все більше уваги протидії інформації НАТО у своїх стратегічних документах, а інформаційні загрози виходять на перший план у доктринах національної безпеки різних держав.

У 2021 році в Україні було створено відразу два урядових центри для відповіді таким загрозам: Центр протидії дезінформації при Раді національної безпеки та оборони України та Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки при Міністерстві культури та інформаційної політики. Що стало ще однією спробою держави дати відповідь цій загрозі.

Державні та міжнародні інституції далеко не єдині хто на них фокусується, великий внесок у цей процес роблять і громадянське суспільство і навіть бізнес. Великі соціальні платформи, такі як, Facebook та Twitter впроваджують нові механізми фактчекінгу (перевірки фактів), щоб обмежити розповсюдження дезінформації. У різних країнах, в тому числі в Україні існує безліч громадських ініціатив та аналітичних центрів, що займається вивченням цієї проблеми.

Розвиток і широке застосування інформаційних та комунікаційних технологій є глобальною тенденцією світового розвитку останніх десятиліть. Воно має вирішальний вплив для підвищення конкурентоспроможності економіки, розширення можливостей її інтеграції в світову систему господарства, підвищення ефективності державного управління та місцевого самоуправління.

Нерідко дезінформацію прирівнюють з фейковими новинами, однак насправді, дезінформація — це ціла система, куди складніша за окремі новини, фейкові чи ні. Адже, цілком правдиві новини також можуть використовуватись із шкідливою метою, навіть без висмикування з контексту. Як і з будь-яким іншим терміном тут існує багато плутанини, а експерти не можуть зупинитись на якомусь конкретному визначенні. Розмаїття думок стосовно терміну «дезінформація» ускладнює боротьбу з цим явищем, оскільки, наприклад, якщо немає конкретного визначення дезінформації, то як розробити закон про боротьбу із нею, що не став би інструментом цензури.

Більша частина урядів використовує дезінформацію всередині своїх країн. Цілі, як правило, дуже прості — дискредитувати опонентів та зміцнити власні політичні позиції. Тому, цілком природньо, що цілі дезінформації в медійному полі конкретної країни буде сильно зростати під час виборчих кампаній. Якщо уряд має доступ до контролю над ЗМІ просувати дезінформацію можуть державні телеканали. Дезінформація може використовуватись не лише у тих державах, де панує авторитаризм. Навіть у цілком демократичних державах, політичні партії та організації або окремі політики, не рідко, послуговуються нею на зміцнення власного впливу. Це стає суттєво легшим, якщо медіа-ринок є олігархічним, тобто, великі телевізійні канали знаходяться у власності олігархів, які для посилення власних позицій та відстоювання особистих економічних інтересів підтримують певні політичні кроки, або ж навпаки виступають проти них. В таких умовах мати особистий телевізійний канал, який підтримуватиме необхідний порядок денний і переконуватиме у цьому аудиторію, дуже вигідно.

Застосування Російської Федерації технологій гібридної війни проти України перетворило інформаційну сферу на ключову арену протиставлення, які велись до повномасштабної агресії. Саме проти України Російська Федерація використовує найновіші інформаційні технології впливу на психіку громадян, які направлені на розпалювання національних та релігійних баталій, пропаганду агресивної війни, зміну конституційного порядку насильним шляхом або порушення суверенності та територіальної цілісності України.

На теперішній момент, основний елемент загрози для інформаційної безпеки громадян суспільства є активне розповсюдження дезінформації. На рис. 1 висвітлено державні органи України, які мають протиставлятися цій загрозі та розроблювати дієві заходи для її знешкодження.

Українське законодавство не є досконалим стосовно питань інформаційної безпеки. Часто повноваження тих чи інших органів дублюються, а одному органу не надається достатніх повноважень для прийняття тих чи інших рішень. Зокрема, можна покращити законодавство на різних рівнях.

В Україні, та і в західних країнах, існує проблема непрозорості інформаційних веб-сайтів. Дуже часто сайти, які були створені для поширення інформації не містять дані про самий сайт, його власників, фінансування тощо. Тому, важливим було б ухвалити на законодавчому рівні закон про прозорість медіа, що буде в себе включати і інтернет-видання. Має бути встановлена прозорість про власників, редакцію, джерела фінансування та інше.

Одним з показників, які відображає стан медіа в суспільстві є «Індекс свободи преси» для визначення якого дуже важливу роль відіграє: вплив на медіа з боку держави, фінансування медіа, редакційна політика, яка проводиться на каналах, законодавча база країни тощо.

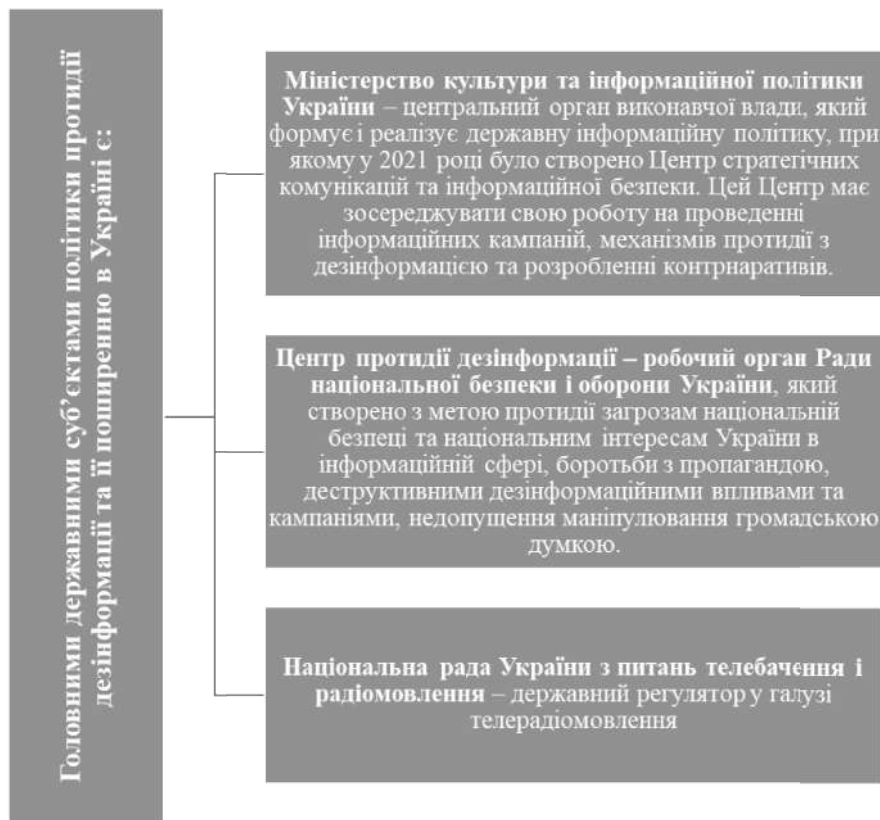

Рис. 1. Органи державної влади для протидії дезінформації в Україні

Джерело: розроблено автором на основі:[6].

За міжнародним рейтингом Україна в «Індексі свободи преси» посіла у 2021 році 97 сходинку. На рис. 2 показано, як місце України змінювалось з 2002 року.

Підготовка, точніше підрив українського суспільства для майбутнього російського вторгнення готувався давно. Для цієї мети працювала ціла команда з аналітичних центрів, але водночас Кремль був би безсилим без українських колаборантів, які були агентами Кремля в Україні, було і багато проплачених активістів та політиків, які діяли в Україні для підриву українського суспільства.

В Кремлі організовували інформаційні розлади, тобто інциденти спотвореної реальності, яке роздувалося через медіа, щоби підштовхувати до прийняття рішення на свою поразку.

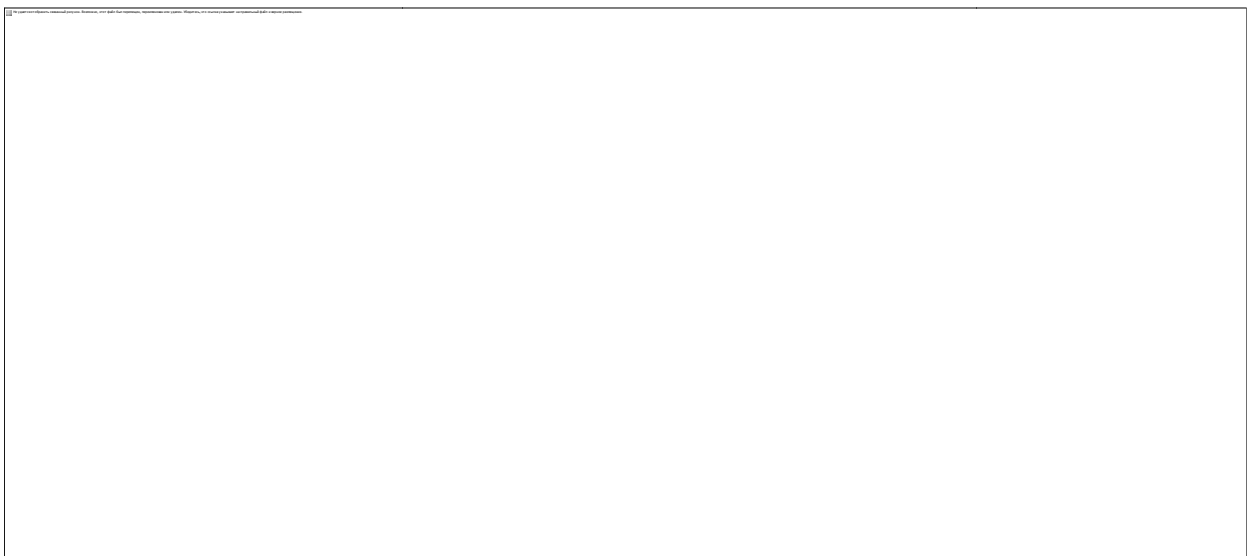

Рис. 2. Рейтинг України в «Індексі свободи преси»

Джерело: розроблено автором на основі: [3].

Для того, щоб зрозуміти, як працює російська пропаганда треба зрозуміти, що вона спілкується зі своїм споживачем наративами, і саме його експерти розглядають як основний структурний елемент російської пропаганди.

Наратив — це інтерпретація подій, найкращий приклад наративу — це міф, легенда або казка. В основі кожного опису лежить свій наратив — оповідач створює якусь модель світу в якому відбувається подія. Оповідач, по суті, підказує слухачам, що думати про цю подію. Сила наративу в легкості і зрозумілості подачі. Коли ясно хто «свій» і хто «чужий», хто «переможець» і хто «переможений», і за кого вболівати і кого засуджувати. І ще один секрет сили наративів у їхній повторюваності.

Якби в Україні більше досліджували процеси, які відбуваються в Росії, мабуть ми були би менше заскочені потоком дезінформації, який обрушився на наше суспільство після Євромайдану. А вона була і є не від'ємною частиною військового захоплення Криму та окупації Донбасу.

Отже, дезінформація допомогла Росії окупувати Крим з мінімальними військовими витратами і втратами. Саме про ці асиметричні дії, які можуть бути ефективнішими, ніж традиційні військові і говориться у безпекових документах Росії. Те, яке безглуздя можна почути з центральних російських телеканалів, це не просто пропаганда — це частина військової стратегії для того, щоб завойовувати нашу державу, але не традиційною війною, саме вона і називається «гібридна». Це така війна, в якій агресор досягає політичних цілей в поєднанні методів дезінформації та активних заходів.

Ось, що головні російські пропагандисти розповідали про Україну протягом 8 років війни на сході нашої країни:

- в Україні триває громадська війна, мова йде про делегітимізацію інститутів влади в Україні, особливо Збройних сил України, які за їхніми репортажами, вбивають мирних громадян, порушують перемир'я, несуть страшні втрати і поразки;

- Україна — недодержава, неповноціна держава, тобто та, яка не може дати собі раду;

- Росія допомагає Донбасу та Криму

- русофобія в Україні процвітає;

- фашисти та радикали знищують Україну;

- Україна маріонетка Заходу, в 2020 році він остаточно оформився в наратив у, так зване, зовнішнє управління;

- в Україні відбувається переслідування російськомовних, одна з улюблених тем.

Антиросійська позиція, як вони кажуть українців є причиною і виправданням агресивної поведінки Росії, а не навпаки — агресія Росія, яка має наслідком відповідне ставлення. Тобто, росіяни, ніби, мають право на праведний гнів відносно «зрадливих і русофобських українців».

Можна зробити висновок, що кремлівські наративи стосовно України були надзвичайно сталими, і в цьому і була їхня сила. Російська пропаганда роками повторювала один і той самий контент, знаходячи підтвердження цим наративам.

Кожна держава проходить свій шлях у формуванні відповідних навичок серед громадян стосовно боротьби з дезінформацією та фейками, і універсального рецепту тут не існує. Усталені демократії сьогодні теж мають проблеми в інформаційній сфері й намагаються їх розв'язати, зокрема завдяки розвитку медіаграмотності. Більшість країн світу використовують розвиток медіаграмотності серед населення саме як спосіб боротьби з дезінформацією.

Зокрема одним з найефективніших засобів боротьби з дезінформацією у світі є активний розвиток медіаграмотності серед населення. У світі практикуються різні способи поширення навичок медіаграмотності серед населення:

- важливо зрозуміти, що різні вікові групи по-різному працюють з інформацією, тому необхідного для кожного з вікових груп розробити різні підходи, адже те, що буде працювати з молоддю не завжди буде працювати зі зрілими людьми;

- прийнято вважати, що процес навчання медіаграмотності, зокрема розвиток критичного мислення, має розпочинатись ще з самого дитинства у віці 3-4 років у дитячому садочку та тривати протягом всього життя;

- одним з найосновніших елементів розвитку медіаграмотності є саме освіта у школах. Країни, які досягають найвищих показників з розвитку медіаграмотності серед населення, активно розвивають медіаграмотність у школах. Вони впроваджують дисципліни з медіаграмотності у шкільне навчання, тому діти з ранніх стадій навчання формують навички медіаграмотності, тобто вчаться розрізняти інформацію та джерела, які викликають довіру та яким краще не довіряти;

- однією з найбільш цікавих практик розвитку медіаграмотності є поєднання освіти і розваг. Одне з досліджень Лондонської школи економіки показало наскільки ефективним може бути розвиток навичок медіаграмотності, якщо ці навички поєднують з гумористичними шоу, талант-шоу, ігровими та документальними серіалами тощо, адже такі формати здатні зачепити найбільш широкі верстви населення;

Канадський центр цифрової та медійної грамотності активно впроваджує такий принцип дії боротьби з дезінформацією — «Перевірте спочатку. Поділіться після». Тобто, перш ніж поширити якусь інформацію в соціальних мережах варто перевірити джерело з якого ця інформація поширюється, звіритись з офіційними чи надійними експертними джерелами, замислитись чи не хочуть зманіпулювати емоціями і вже після цього поширюйте.

Однією з країн з найвищим показником медіаграмотності є Фінляндія. Вона одна з небагатьох країн, що має урядові інститути, які займаються медіаграмотністю населення. Зокрема, для державних помадовців було залучено американських експертів, щоб навчити їх розпізнавати фейкові новини, розуміти їхню природу та розробити стратегії боротьби з ними.

Фінляндія одна з країн в якій медіаграмотність прищеплюють з садочка, ці навички необхідні для життя в інформаційному світі. Національна ідея у Фінляндії — побудова свого сильного наративу, а не постійне реагування на дезінформаційні вкиди. У Фінляндії кожного року проводять масштабні проєкти спрямованих на розвиток медіаграмотності куди залучені близько 40 інституцій.

У країнах Європейського Союзу, таких як: Данія, Естонія, Швеція, дисципліна «Медіаграмотність» входить до навчального плану в школах. На цій дисципліні дітям прививають навички до критики джерел, зокрема, оцінювати їх надійність, шукати першоджерело і знаходити інформацію з різних ресурсів. Також популярним є впровадження онлайн-платформ для навчання громадян медіаграмотності.

Якщо розглянути приклад Великої Британії, то важливу роль у просуванні медіаграмотності відіграє Ofcom — це державна інституція, що відповідає за регулювання медіа. Ця організація відіграє важливу роль протидії дезінформації, регулярно вона публікує дослідження, які стосуються медіаграмотності та медіаспоживання [2].

У питаннях інформаційної війни досвід України для міжнародної спільноти є надзвичайно важливим та цікавим. Зокрема, саме на проєкти з медіаграмотності Україна отримує багато грантів та допомоги від міжнародних організацій та ініціатив.

Досвід інших країн по боротьбі з дезінформацією є важливим, та варто пам'ятати, що саме Україна останні 8 років боролась проти неї в надзвичайно великій кількості, саме Україна в сьогоднішніх реаліях створює абсолютно нові та дієві способи боротьби, які є цінними для всього світу та які можуть використовувати у своїх методичках інші країни світу.

По загальній ситуації можна зробити висновок, що однієї оперативно-робочої групи зі стратегічних комунікацій ЄС не достатньо. Більше того, на разі бракує, принаймні у публічній площині розуміння того, як дезінформація не рідко стає частиною «активних заходів». Тому тут потрібен кросекторальний підхід, тобто аналіз того, що відбувається не лише суто в медійному полі, а і в інших сферах життя, наприклад у культурній, і обмін експертизою у різних країнах. З цією метою потрібно мати необхідні групи або їх аналоги у всіх країнах-членах ЄС та державах Східного Партнерства.

Важливо обмежувати роботу дезінформаційних ресурсів спрямованих на роботу з закордоною аудиторією. Не рідко, такі ресурси реєструються в обраних країнах, щоб їх діяльність було складніше обмежити, і тому механізми видачі ліцензії заслуговує на особливу увагу.

Оскільки, ресурси, що розповсюджують дезінформацію не рідко маскуються під місцевих медіа та організацій, важливо чітко ідентифікувати агентів такого гібридного впливу. Цим мають займатися, як державні органи, зокрема безпекові, так і журналістська спільнота та громадянське суспільство.

Популярною є ідея анти-рейтингу для видань, які поширюють дезінформацію та «білих списків», тобто надійних джерел інформації. Однак, необхідно розуміти, що такий підхід потребує прозорого і надійного регулятора в країні. А, по-друге, він не є панацеєю, тому що, аудиторія певного дезінформаційного ресурсу, якій доподоби його контент, таким маркуванням на сайт, скоріше за все, не сприйматиме.

І, варто було б внести ініціативу про впровадження освітніх програм з медіа-грамотності на державному рівні, інколи впровадження їх у систему освіти. Тут, надихаючим є приклад Фінлян-

дії, яка очолює рейтинг стійкості до дезінформації. Відповідні програми там реалізуються на рівні дитячих садочків та шкіл. Очевидно, що це стратегічна і довга робота, яку в тім, необхідно виконати, щоб підвищити стійкість суспільства.

Головний виклик сьогодні полягає в тому, як здійснити систематичні кроки для відповіді на російську інформаційну війну. У часи, коли інформацію дедалі більше використовують як інструмент у війні, необхідно гнучко реагувати на виклики сьогодення та приймати відповідні рішення та закони.

У підході до проблем інформації представникам українських органів влади варто пам'ятати, що будь-яка неправда рано чи пізно викривається. Потрібно звернути увагу на всі випадки з приховуванням правди з боку України, які відбулися від 2014 року і шкодили українському іміджу. Не варто копіювати російські підходи до пропаганди та дезінформації. Натомість треба говорити правду та комунікувати відверто, звертаючи увагу як на позитивні, так і на негативні моменти тих чи тих процесів, які відбуваються в Україні.

Також варто більше увагу приділяти створенню та розповсюдженню власних наративів, що буде ефективніше в боротьбі з дезінформацією, ніж кожен раз спростовувати її.

Україні важливо створити режим максимального сприяння роботі міжнародних журналістів (насамперед з країн ЄС та НАТО). Для цього потрібно організувати професійні служби фіксингу, перекладу, консультацій, знаходження контактів для тих журналістів, які працюють з українськими темами. Потрібно також підтримувати державно-громадську співпрацю з неурядовими організаціями, які працюють у секторі комунікації та мережування з іноземними журналістами.

Верховній Раді України необхідно систематизувати та оновити законодавство, що забезпечує боротьбу проти інформаційних загроз, відповідно до Доктрини інформаційної безпеки. Зокрема варто зробити поправки до законодавчих актів про медіа про те, що вони мають надавати інформацію про їх фінансування та власників. Ввести стандарти журналістики за недотримання яких спеціальний орган наділений відповідними повноваженнями може спочатку дати попередження, а згодом і взагалі закрити медіа.

Література

1. Боднар І.Р. Сучасні реалії інформаційного суспільства: проблеми становлення та перспективи розвитку: монографія. Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2013. 320 с.
2. Шевченко Т., Ковтун В., Ткаченко О. Аналітичний документ «Розвиток медіаграмотності в Україні». URL: https://filter.mkip.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/231121_medialiteracy.pdf (Дата звернення: 19.05.2022)
3. Reporters without borders. The 2021 World Press Freedom Index. URL: <https://rsf.org/en/ukraine> (Дата звернення: 19.05.2022)
4. Приборкати гідру: як протистояти інформаційній агресії Кремля. URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Pryborkaty-gidru_yak-protystoyaty-informatsijnij-agresiyi-Kremlja.pdf (Дата звернення: 19.05.2022)
5. Media ownership monitor. Україна. URL: <http://ukraine.momrsf.org/ua/znakhidki/indikator/#!/49b482b08fc9cbce523fcf2f93d6a2> (Дата звернення: 19.05.2022)
6. Карпенко О.В. Вироблення стратегічних підходів та практичних рекомендацій із протидії поширенню в Україні дезінформації засобами соціальних медіа. URL: https://drive.google.com/file/d/1BzyRnKfv9_6jVqu8EN_zOG6dwQPOaBnU/view (Дата звернення: 19.05.2022)

Губар К.В.
«Публічне управління та адміністрування», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри національної економіки
та публічного управління Ємельяненко Л.М.

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ВЕКТОР В ПОЛІТИЦІ ДЕТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Нинішній стан економіки України викликає занепокоєння, але не має ознак покращення через триваючу внутрішню нестабільність, спричинену військовими подіями в Україні. В умовах нестабільності внутрішнього ринку, а також великого економічного дисбалансу та постійної світової фінансової рецесії країна змушена шукати новий шлях розвитку, який зможе забезпечити її всім необхідним. Для боротьби з явищем під назвою «тіньової економіки» варто розуміти його суть та процес виникання.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад антикорупційного вектору в політиці детінізації економіки України в контексті формування рекомендацій щодо подолання затяжної кризи після пандемії COVID-19 та військових подій. Під час дослідження використано такі методи: узагальнення (з'ясування сутності поняття тіньової економіки), систематизації (визначення нормативно-правового та організаційного забезпечення), факторного та індикативного аналізу (для виявлення ключових наслідків впливу корупції на економічне зростання).

На даний час відсутнє єдине трактування тіньової економіки. Так, Мочерний С. визначає категорію тіньової економіки, як сферу прояву економічної активності, що направлена на отримання прибутку від виконання заборонених видів діяльності або на ухилення від державного контролю та сплати податків при проведенні легальних видів економічної діяльності [3]. Френз А. позначає тіньову економіку як активність, що не зараховується до ВВП через відсутність методологічної бази обліку нелегального виробництва товарів і послуг. До її компонентів відносять приховану діяльність самозайнятих та приховану діяльність зайнятих, що працюють додатково [5]. На основі узагальнення трактування сутності «тіньової економіки» як негативного та руйнівного явища можна ствердити, що найбільш вдалим тлумаченням детінізації є визначення О. Мазур, що висвітлено як «процес комплексного поєднання адміністративно-обмежувальних заходів щодо кримінальної частини тіньової економіки із стимулюючими економічними заходами в легальній економіці з метою виведення прихованої економічної діяльності некримінального походження в легальне русло та офіційного обліку неформальної її частини» [4].

На нашу думку, динаміку детінізації української економіки стримують невирішені питання, які негативно впливають на розвиток економіки в цілому, що може бути пов'язано з непідконтрольними територіями, що виникли під час військової агресії на сході країни та анексії Криму. Дослідження Ernst & Young, підтримане Mastercard в Україні, також показує, що більше чверті, а саме 26,2% «готівкової тіньової економіки», тобто 5,3% ВВП або 190 мільярдів гривень, — «наслідкова тіньова економіка», де ініціаторами розрахунків готівкою виступають і продавець і покупець. А решта — 73,8% від загального обсягу підпільної економіки України, або 14,4% ВВП — 512 млрд грн. — це «пасивна підпільна економіка», ініційована продавцем [7]. Пропагування безготівкових електронних розрахунків має значно зменшити масштаби «пасивної неформальної економіки».

Таким чином, пандемія COVID-19 більш негативно вплинула на економічний розвиток у першій половині 2020 року, і відновлення буде повільніше, ніж прогнозувалося. Крім того, згідно з дослідженням тіньової економіки в Україні, проведеним Ernst & Young за підтримки Mastercard у рамках Меморандуму про співпрацю з Міністерством економічного розвитку, торгівлі та сільськогосподарства України, Національним банком України та Державною службою статистики України, офіційний ВВП України (23,8%) або 846 млрд грн — це тіньові операції [2]. Пандемія COVID-19 вже прискорила технологічні зміни та ознаменувала початок нового економічного циклу, спрямованого на втілення Індустрії 4.0 у реальність. Усе це передбачає майбутню трансформацію світового економічного та соціального розвитку.

Наслідками поширення пандемії коронавірусу та воєнних дій на території України є зниження рівня соціально-економічного розвитку, що проявляється у негативній зміні основних показників макроекономічного розвитку. У таких економічних реаліях проголошується необхідність удосконалення політики боротьби з неформальною економікою, як загрозою національній безпеці. Деякі перспективи скорочення економіки та подолання кризи соціально-економічних явищ, спричинених пандемією COVID-19 та війною (табл. 1).

Таблиця 1

**ПЕРСПЕКТИВИ ПОДОЛАННЯ КРИЗОВИХ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ЯВИЩ ДЕТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ**

Заходи подолання кризових явищ, зумовлених пандемією COVID-19 і війною
- розробити пакет антикризових заходів, що запроваджуються з метою соціальної підтримки населення; - розробити пакет антикризових заходів, що запроваджуються з метою розвитку малого та середнього бізнесу; - боротьба з корупцією; - вдосконалення податкової політики: ✓ зниження і диференціація ставок податків; ✓ податкові пільги у стратегічних для держави економічних напрямках; ✓ усунення адміністративних перешкод для бізнесу; ✓ диференціація системи покарання за злочини в податковій сфері; - вдосконалення митної політики: ✓ спрощення процедури митного оформлення та усунення адміністративних перешкод; ✓ стимулювання експорту вітчизняної високотехнологічної продукції; ✓ попередження порушень у сфері митного оформлення, експортний контроль; - вдосконалення кредитної політики: ✓ спрощення доступу до кредитних ресурсів; ✓ зниження відсоткових ставок для бізнесу і населення; ✓ попередження незаконних фінансових операцій, легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом; - підвищення ефективності державного управління; - сприяння подальшому проведенню реформ у пріоритетних для країни сферах; - збільшення фінансування наукових досліджень з орієнтацією на інновації; - сприяння поширенню та популяризації використання цифрових технологій

Джерело: розроблено автором на основі [1; 6]

У Данії розроблені раціональні підходи до запобігання корупції. У Глобальному індексі конкурентоспроможності за 2019 рік Данія посідає перше місце серед країн з найнижчим рівнем поширення корупції. Данія, Норвегія, Фінляндія, Нова Зеландія, Швеція, Швейцарія, Сінгапур, Канада, Німеччина стабільно входять до числа країн, де корупція найнижча. Наприклад, Датське агентство міжнародного розвитку (DANIDA) зобов'язує юридичних осіб, які входять до цього об'єднання, включати «антикорупційні положення» у зовнішньоекономічні угоди, а додатковою умовою є підписання договору про неможливість вчинення хабарництва. При цьому зобов'язання утримуватися від хабарництва підписується сторонами в деклараціях до кожної угоди в усіх установах. Також укладаються спеціальні антикорупційні трудові договори, за якими працівник зобов'язується не брати і не пропонувати хабарі. У разі порушення цих умов роботодавець може звільнити працівника, зробивши відмітку в кадровій справі або в описі про інформування громадськості про особу, яка впіймана на корупції.

За таких надзвичайних умов посилюється роль державного управління, тому важливо вдосконалити політику детінізації економіки та систему заходів щодо подолання кризи, спричиненої пандемією COVID-19 та військовими діями. В Україні для ефективного вирішення проблем стабілізації соціально-економічної ситуації доцільно спиратися на поєднання низки стабілізаційних заходів, зокрема, антикризових заходів соціальної підтримки та розвитку малого та середнього бізнесу; боротьба з корупцією; удосконалення податкової, митної та кредитної політики; підви-

щення ефективності державного управління; сприяння подальшим реформам у пріоритетних сферах країни; збільшити фінансування інноваційно-орієнтованих досліджень та сприяти поширенню та просуванню цифрових технологій.

Література

1. Августин Р.Р. Теоретико-методологічні засади та прикладні інструменти державної політики системної детінізації економічних відносин в Україні : монографія. Тернопіль: Крок, ТНЕУ, 2017. 309 с.
2. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні. Мінекономіки. 2020. 9 с. URL: <https://me.gov.ua> (Дата звернення: 19.05.2022)
3. Мочерний С.В. Економічна теорія: Посібник для студ. Вузів. К. : Акад., 2003. 656 с. С. 159.
4. Мазур О.А. Тіньова економіка в Україні: причини, форми її прояву та обсяги. *Вісник Дніпропетровського університету. Сер.: Економіка*. 2014. № 8. С. 70-77.
5. Павленко Н. В., Виганяйло С. М., Пилипенко Н. М. Детінізація економіки України як чинник економічного зростання. *Економіка та держава*. 2021. № 7. С. 21–28.
7. Україна у 2020–2021 роках: наслідки пандемії. Консенсус-прогноз. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. 2020. № 51. 35 с.
8. Home | Building a better working world | EY — Global. *EY Deutschland — Home | Building a better working world*. URL: https://www.ey.com/uk_ua (Дата звернення: 19.05.2022)

Філіпський В.В.

*«Публічне управління та адміністрування», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри національної економіки
та публічного управління Федірко Н.В.*

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Восени 2014 року Російською Федерацією на території нашої держави був спровокований військовий конфлікт, а вже майже через 8 років було розпочато повноцінне військове вторгнення в Україну. Сьогодні військові фактично є гарантами національної безпеки нашої держави, це ті люди без яких існування незалежної України у сучасних реаліях було б неможливим.

Формування державної соціальної політики щодо ветеранів війни є актуальним викликом сьогоднішнього та втіленням відповідальності держави перед колишніми військовослужбовцями та їх сім'ями.

Метою дослідження є обґрунтування пріоритетів удосконалення механізмів реалізації державної політики у сфері соціального захисту ветеранів війни.

Актуальні проблеми соціальної політики держави та соціального захисту громадян розглядаються у працях таких вчених, як: Ганслі Т.М., Квітка А.В., Колот А.М., Климанська Л.Д., Кривошей В.М., Лопушняк Г.С., Мних М.В., Моторнюк У.І., Савка В.Є., Скуратівський В.А., Хома Н.М. та ін. У їх працях розкрито загальні методологічні та методичні підходи до формування соціальної політики держави. Хоча Кривошей В.М. глибоко зосередився на вивченні державної політики соціального захисту ветеранів, Втім, вітчизняні аспекти соціального захисту ветеранів війни є недостатньо розробленим в науково-дослідницькому середовищі, а з огляду на актуалізацію цього питання в умовах повномасштабної війни в Україні починаючи з 24 лютого 2022 року потребують подальшого розгляду та вдосконалення.

Державна політика соціального захисту ветеранів війни — курс дій органів влади щодо розв'язання проблеми відновлення можливостей до самозабезпечення та надання усебічної підтримки ветеранам та членам їх сімей.

Згідно зі статтею 12 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» учасники бойових дій та особи, порівняні до них мають наступні пільги:

- медичне забезпечення: безплатне одержання ліків, лікарських засобів, імунобіологічних препаратів та виробів медичного призначення за рецептами лікарів; першочергове безплатне зубопротезування; безоплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням або одержання компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування; користування при виході на пенсію чи зміні місця роботи поліклініками та госпіталами; щорічне медичне обстеження і диспансеризація із залученням необхідних спеціалістів; першочергове обслуговування в лікувально-профілактичних закладах, аптеках та першочергова госпіталізація;

- житлове та комунальне забезпечення: першочергове забезпечення жилою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов, та першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва, першочерговий ремонт жилих будинків і квартир цих осіб та забезпечення їх паливом; 75-процентна знижка плати за користування житлом, комунальними послугами та скрапленням балонним газом для побутових потреб, за паливо; одержання позики на будівництво, реконструкцію або капітальний ремонт жилих будинків і підвірних будівель, приєднання їх до інженерних мереж, комунікацій, а також позики на будівництво або придбання дачних будинків і благоустрій садових ділянок; першочергове право на вступ до житлово-будівельних кооперативів;

- транспортні пільги: безплатний проїзд усіма видами міського пасажирського транспорту, автомобільним транспортом загального користування в сільській місцевості, а також залізничним і водним транспортом приміського сполучення та автобусами приміських і міжміських маршрутів; безплатний проїзд один раз на два роки (туди і назад) залізничним, водним, повітряним або міжміським автомобільним транспортом, незалежно від наявності залізничного сполучення, або проїзд один раз на рік (туди і назад) вказаними видами транспорту з 50-процентною знижкою;

- зв'язок: позачергове користування всіма послугами зв'язку та позачергове встановлення на пільгових умовах квартирних телефонів (оплата у розмірі 20 процентів від тарифів вартості основних та 50 процентів — додаткових робіт). Абонементна плата за користування телефоном встановлюється у розмірі 50 процентів від затверджених тарифів;

- грошові виплати: виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності в розмірі 100 процентів середньої заробітної плати незалежно від стажу роботи;

- гарантії праці: використання чергової щорічної відпустки у зручний для них час, а також одержання додаткової відпустки із збереженням заробітної плати строком 14 календарних днів на рік; переважне право на залишення на роботі при скороченні чисельності чи штату працівників;

- податкові пільги: зі сплати податків, зборів, мита та інших платежів до бюджету відповідно до податкового та митного законодавства;

- соціальне обслуговування: позачергове влаштування до закладів соціального захисту населення, а також обслуговування службами соціального захисту населення вдома;

- освіта: право на позаконкурсний вступ до вищих навчальних закладів та переважне право на вступ до професійно-технічних навчальних закладів і на курси для одержання відповідних професій.

Згідно з соціологічним дослідженням GFK, що проводилося на замовлення ОБСЄ 87% ветеранів російсько-української війни відповіли, що вони в недостатній мірі проінформовані про наявні пільги та медичні гарантії, котрі повинні їм надаватися державою. Основною причиною такої невтішної ситуації можна назвати відсутність єдиного інформаційного ресурсу, де можна було б отримати всю необхідну інформацію щодо наявного, гарантованого законом медичного соціального забезпечення та алгоритмів дій щодо його отримання. Основною проблемою щодо реалізації прав та гарантій для ветеранів у сфері медичного забезпечення, полягає в тому, що фінансування пільг, які передбачені законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» йде не державного бюджету, а з місцевих бюджетів. В той час як в місцевих бюджетах не завжди знаходяться відповідні кошти на реалізацію цих програм, а також ресурсів для відповідного контролю надання цих пільг. Гостро стоїть проблема безробіття — 19% опитаних шукають роботу, що майже в 2 рази перевищує середній рівень безробіття у державі. Найбільш проблематичним є отримання таких послуг та пільг (третина і більше охочих не змогли ними скористатись): забезпечення автомобілем для осіб з інвалідністю внаслідок війни, покращення

щення житлових умов, участь у державних програмах з безоплатної професійної адаптації, курсах з підвищення кваліфікації та професійне навчання, протезування для осіб з інвалідністю внаслідок війни, залишення на роботі при скороченні чи реорганізації підприємства, працевлаштування в разі ліквідації підприємства, організації, отримання безкоштовних ліків, санаторно-курортне лікування, зубопротезування, першочергове відведення земельної ділянки.

У багатьох країнах світу (особливо країнах-членах НАТО) існує «military social work» (військова соціальна робота) — «спеціалізована практика соціальної роботи, яка забезпечує підтримку військовослужбовцям, ветеранам війни та членам їх сімей.

Військові соціальні працівники отримують спеціальну підготовку, аби якісно надати послуги та задовільними ветеранські основні запити учасників бойових дій та залучати їх до активного громадського життя, для участі у меморіальних заходах, які є частиною адаптаційних заходів. В цілому для країн-членів НАТО притаманний високий рівень соціального захисту військовослужбовців. Це твердження є справедливим усіх військовослужбовців в незалежності від статті, категорії та звання. Гідне соціальне забезпечення не тільки сприяє соціальній безпеці держави, а й оборонній, оскільки сприяє залученню до збройних сил країни висококваліфікованих осіб.

Соціальний захист має бути спрямований на те, щоб допомогти тим колишнім військовим, які можуть працювати, знайти роботу. Для початку, поки солдати чекають звільнення, органи влади, які відповідають за програму демобілізації, повинні вивчити індивідуальні потреби військового, щоб надати належну допомогу кожному солдату. Ветеранам війни, крім матеріальної підтримки, потрібні спеціальні дорадчі та консультаційні послуги, щоб допомогти їм впоратися з посттравматичним стресовим розладом та іншими психологічними проблемами, які випливають із їхнього бойового досвіду, щоб сприяти реінтеграції в цивільне життя та їхні родини.

Успішна реінтеграція працездатних ветеранів передбачає реінтеграцію до категорії зайнятого населення. Тому при реалізації цього етапу треба покладатися на надання особі належних навичок, щоб покращити її шанси знайти роботу. Також, колишні військові потребують особливої підтримки у пошуку роботи. Це включає навчальні програми для оновлення або набуття нових необхідних навичок, а також може допомогти надання інформації про роботу та надання контактів.

Однак, успішна реінтеграція також залежить від впливу поза межами соціального захисту, наприклад від швидкого повернення до економічного зростання. Крім того, операції соціального фонду можуть бути спрямовані на зосередження на працевлаштуванні колишніх комбатантів. З метою поліпшення якості соціального захисту ветеранів війни в Україні вважаємо за доцільне такі рекомендації:

- створити єдиний орган, який буде займатися реалізацією вищезгаданих механізмів, автоматизація та оптимізація процесів надання послуг та гарантій, електронний документообіг, можливості електронних звернень та відповідей дозволять значно скоротити організаційну структуру;
- створити програми присвячені психологічній адаптації та реабілітації ветеранів, оскільки як показала зарубіжна практика, запорукою успішної інтеграції ветеранів війни у суспільство є психологічна адаптація та реабілітація;
- зменшити бюрократичний тиск, наприклад за допомогою використання електронних порталів та ДІІ.

Доступ ветерана до інформації щодо етапу опрацювання його звернення збільшить прозорість системи та довіру до неї. Сучасні підходи (контактні картки, особистий кабінет, підтримка кол-центру) створять більш зручний і легкий механізм отримання послуг та пільг.

Література

1. Кілієвич О. Економічний аналіз державної політики: навч. посібник. К.: НАДУ. 2011. 78 с. С.4.
2. Кривошей В.М. Формування та реалізація державної політики у сфері соціально-психологічної адаптації учасників бойових дій. Київ 2020 р.
3. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту. Закон України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (Дата звернення: 13.05.2022).
4. Аналіз системи державної підтримки ветеранів та їхніх сімей в Україні. Біла Книга ГО «Юридична Сотня». К. 2019 р.

5. Про внесення змін до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» щодо уточнення норм, що врегульовують питання визначення категорій осіб, які визнаються ветеранами війни та членами сімей загиблих Захисників та Захисниць України. Закон України від 15 березня 2022 року № 2121-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-20#Text> (Дата звернення: 13.05.2022).

Куліцька Я.О.

*«Публічне управління та адміністрування», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри національної економіки
та публічного управління Федірko Н.В.*

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОГО ДОБРОБУТУ

Розвиток цифрових технологій відкриває для України нове «вікно можливостей» щодо зростання національної економіки та підвищення якості життя громадян. Тому важливим викликом та завданням українського суспільства має бути розуміння можливостей цифровізації. Цифровий розвиток передбачає комплекс завдань, що позитивно вплинуть на суспільство, бізнес та економіку країни.

Схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації сприяли реалізації заходів із подолання «цифрового розриву» та «набуття громадянами цифрових компетенцій», проте й досі питання забезпечення розвитку цифрових компетентностей населення залишається вкрай актуальним. Відтак, існує виклик удосконалення теперішніх компетенцій до потреб сучасності, а також відповідно рівень розвитку цифрових технологій.

Розвиток цифрових компетентностей у більшості робіт науковців досліджується в контексті цифрового викладання та навчання, розвитку інформаційно-цифрової компетентності майбутніх фахівців комп'ютерних технологій. Так, М.А. Гладун, О.О. Гриценчук, І.В. Іванюк, О.Є. Кравчини, І.Д. Малицької, Н.В. Морзе, О.В. Овчарук, М.І. Садового, Н.В. Сороко, О.М. Трифонова розкриваються різні аспекти формування цифрових компетентностей у системі освіти та їх оцінки. Втім, потребує більш глибокого дослідження питання публічного управління розвитком цифрових компетенцій як чинник формування суспільного добробуту тому зосередимо увагу саме на нормативній базі даного питання та спробуємо сформулювати пріоритети розвитку цифрових компетенцій.

Дослідження змісту сучасних цифрових компетенцій та їх ролі у формуванні суспільного добробуту показало, що розвиток цифрових компетенцій — основна мета здійснення публічного управління, один з напрямів процесу діджиталізації. Розвиток цифрових компетенцій означає збільшення компетенцій у якісному та кількісному складі набору компетенцій.

Цифрова компетенція важливий компонент у формуванні суспільного добробуту, тому що дозволяє покращити можливості людей до самозабезпечення, розвитку, збільшення доходів, більш кваліфікована та високооплачувана праця. Як зазначається у висновках Б. Велігданець цифрова навичка — спроможність виконувати певні дії з використанням цифрових технологій впевнено, точно, з часом автоматично [1].

Сучасний зміст публічного управління розвитком цифрових компетенцій полягає у цифрова компетентність має стати однією із ключових вимог до сучасних державних службовців, оскільки саме вони є потенційними користувачами «цифрових» та «мобільних» робочих місць, використання яких наблизить їх до суспільства, дозволить їм більш якісно виконувати їх інспекційні та інші функції, а також заощадити значні кошти. Погоджуємося, що використовуючи і створюючи попит на сучасні ІТ-рішення, запроваджуючи в обіг найсучасніші електронні адміністративні послуги та впроваджуючи інноваційні моделі, держава має бути прикладом у переході до «цифрових» технологій для всієї України.

Аналіз сучасної практики публічного управління розвитком цифрових компетенцій в Україні показав, що напрямками цифрового розвитку визначені такі: подолання цифрового розриву шляхом розвитку цифрових інфраструктур; розвиток цифрових компетенцій; впровадження концепції цифрових робочих місць; реалізація проектів цифрових трансформацій; громадська безпека; освіта; сфера охорони здоров'я; туризм; електронна демократія; екологія та охорона навколишнього середовища; життєдіяльність міст (побудова smart-city); безготівкові розрахунки; гармонізація з європейськими та світовими науковими ініціативами; державне управління.

Визначення проблем та пріоритетів публічного управління розвитком цифрових компетенцій в Україні дозволило довести, що для подальшого інтенсивного розвитку діджиталізації у публічному управлінні Міністерство цифрової трансформації України забезпечує формування та реалізацію державної політики у сферах: — цифровізації, цифрового розвитку, цифрової економіки, цифрових інновацій, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства, інформатизації; — розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян; відкритих даних, розвитку національних електронних інформаційних ресурсів та розвитку інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету та телекомунікацій, електронної комерції та бізнесу; — надання електронних та адміністративних послуг; — електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації; — розвитку ІТ-індустрії.

Для подолання викликів у сфері цифровізації та посилення сильних сторін на міжнародному та національному рівнях доцільними є кроки, представлені на рис. 1.

Рисунок 1 Кроки подолання викликів у сфері цифровізації в Україні

Джерело: побудовано на основі висновків Д.Г.Лук'яненко [2].

Розвиток цифрових компетенцій є метою здійснення публічного управління, цифровізації, розвиток цифрових компетенцій означає збільшення якісних і кількісних параметрів. Основними завданнями держави на шляху до цифровізації країни є корегування вад ринкових механізмів, подолання інституційних та законодавчих бар'єрів, започаткування проектів цифрових трансформацій національного рівня та залучення відповідних інвестицій, стимулювання розвитку цифрових інфраструктур. Держава має взяти на себе ролі лідера й експериментатора; регулятора й захисника; популяризатора цифрових трансформацій в Україні.

Література

1. Велігданець Б.. Цифрова грамотність населення України. Київ 10.11.2020.
2. Лук'яненко Д. Г., Матвійчук А. В. Ващаєв, С. С.. Цифрова економіка, Київ 2019. 757 с.

Мілюхіна А.Д.
«Публічне управління та адміністрування», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри національної економіки
та публічного управління Королук Т.О.

РОЛЬ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ У РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Важливим елементом в структурі національної економіки є державний сектор. Визначення ролі державних підприємств, як основи державного сектору, що впливає на функціонування та розвиток національної економіки є досить актуальним у наш час. Державний сектор економіки є значно відсталіший від приватного, та взагалі потребує модернізації та значних реформаційних дій. Адже, значна кількість підприємств державних форм власності показує результати їх збитковості, а також неефективність їх функціонування. Наприклад, чистий сукупний фінансових результат діяльності державних підприємств у 2020 році склав 71,6 млрд грн. збитків, що є негативною тенденцією для стану економіки в країні [1]. Тому, доцільно більш глибоко дослідити це питання з метою покращення функціонування державних підприємств, а отже і національної економіки в цілому.

В Україні налічується близько 3634 державних підприємств, управління над якими забезпечують різні органи влади. Значна кількість державних підприємств є неефективною, або навіть збитковою [2]. У таблиці зазначено темпи зростання чистого прибутку, виручки та активів 50 найбільших державних підприємств.

Таблиця 1

ТЕМПИ ЗРОСТАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ 50-ТИ НАЙБІЛЬШИХ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Роки	Темп зростання чистого прибутку, %	Темп зростання чистого доходу від реалізації, %	Темп зростання активів, %
2017	219,4	106,5	105
2018	72	106,4	92,8
2019	135,4	85,6	99,9
2020	(-136,4)	81,6	92,3

Джерело: розраховано автором на основі Порталу прозорості та фінансової стійкості державних підприємств в Україні [1].

Аналіз результатів розрахунків показників чистого прибутку, доходу від реалізації та активів 50 найбільших державних підприємств дає змогу зробити висновки про незадовільну ділову активність підприємств. Зростання активів характерне тільки для 2017 року — 105%. Протягом, 2018—2020 років цей показник показує негативну тенденцію, яка означає, що частка активів не зростає, а скорочується.

Стосовно показника темпу зростання доходів від реалізації, у 2017—2018 показник перевищував 100%, проте у 2019 році показник скоротився на (-20,8%), та ще більше у 2020 році, якщо порівнювати з 2018 — (-24,8%). Це дає змогу визначити, що виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) скорочується, та отриманих прибутків стає менше.

Щодо, темпу зростання чистого прибутку у періоді з 2017 по 2020 роки, то тут ситуація також невтішна. У 2017 та 2019 роках показник перевищував 100%, але значне погіршення ситуації відбулося у 2018 році, де темп зросту чистого прибутку скоротився на (-147,4%) у порівнянні з 2017 роком. Аналогічна ситуація склалася у 2020 році, де у порівнянні з 2019 роком чистий прибуток державних підприємств скоротився на (-136,4%).

Держава є найбільшим власником активів в Україні. Всього зареєстровано майже 3 500 об'єктів державної власності різної організаційно-правової форми. З них 40% підприємств зупинили роботу, є робочими лише на папері. Кожне третє підприємство є збитковим та виступає потенційним джерелом фінансових ризиків. Як приклад, були обрані 15 найбільших державних підприємств та проаналізовані їх фінансові результати за 2020 рік [6]. До підприємств, які отримали збитки у 2020 році за своїми фінансовими результатами відносять такі як: Укренерго (27,5 млрд грн); Нафтогаз (19 млрд грн); Укрзалізниця (11,9 млрд грн); Державна продовольчо-зернова корпорація України (5,9 млрд грн); Енергоатом (4,8 млрд грн); Державне підприємство обслуговування повітряного руху України (1,5 млрд грн); Міжнародний аеропорт «Бориспіль» (1,5 млрд грн); Аграрний фонд (0,2 млрд грн); Автомобільні дороги України (0,1 млрд грн). Через недостатню якість механізмів контролю та незадовільний рівень прозорості діяльність державних підприємств є джерелом корупційних ризиків та збитків держави. Головним завданням держави є зробити процес управління державними підприємствами прозорим і професійним, відповідно до кращих міжнародних стандартів шляхом проведення глибинних змін [3].

У 2017 році Уряд ухвалив стратегічне бачення управління державними підприємствами [4]. Згідно з цією пропозицією ухвалений документ, так званий «тріаж» (від англ. triage — медичне сортування) визначає, які державні підприємства в довгостроковому періоді повинні залишитись у державній власності, а які мають бути передані в концесію, приватизовані або ж ліквідовані. Згідно документу, в державній власності мають залишитись 15 особливо важливих державних підприємств та 363 об'єкти, що забезпечують виконання державою своїх функцій. Це компанії, що є державними природними монополіями (НАК «Нафтогаз України», ПАТ «Укрзалізниця» та інші), або ж виконують суспільно важливі функції в оборонній сфері, сфері охорони здоров'я, стандартизації та метрології, соціальної політики та інші, тим самим надаючи державі інструменти для виконання своїх функцій.

Дослідження світового досвіду практики функціонування державних підприємств в Польщі та Естонії демонструє, що функціонування та управління ними з боку держави є досить ефективним, а фінансові результати, які вони демонструють є позитивними для розвитку національних економік Польщі та Естонії.

У Польщі всього 30 державних підприємств і всі вони зосереджені у галузях, які вважаються стратегічними (енергетичні, паливні, страхові, гірничодобувні, транспортні, хімічної та банківської промисловості) з точки зору інтересів держави. Показово, що польські державні підприємства отримують більше половини доходів усієї групи з 50 найбільших підприємств — загалом 53,5% (88,5 млрд євро на рік). Навіть, у складні економічні періоди, у довгостроковій перспективі держава заробляє на націоналізованих фірмах. Найкращим прикладом цього є такі польські підприємства: PKN Orlen SA або Lotos, які проводять дуже експансивну політику в нафтовому секторі і отримують величезні прибутки для держави [5].

Естонія також є чудовим прикладом, щодо застосування практики управління державними підприємствами, адже ця держава досить швидко перепланувала свою економіку, тобто держава змогла трансформуватися від соціалістичної держави до сучасної європейської економіки. Для України це дуже актуально тому, що в нашій економіці досі спостерігаються залишки радянських часів. Було б добре застосувати практику розвитку державного сектору, як в Естонії, бо вона показує шлях до якого прагне сучасна Україна, а саме: політика орієнтована на ЄС, щодо тісної інтеграції з організацією, лібералізація економіки та приватизація державних підприємств спричинила такий розвиток національної економіки Естонії.

Як результат позитивного впливу, у листопаді 2020 року у Postimees [7] визначили 100 найбільших естонських компаній, а державне підприємство Eesti Energia AS очолив список із 956,4 мільйонів євро обороту підприємства за 2019 рік. Завдяки цьому можна зробити висновок, що попри ефективний процес приватизації підприємств в країні, все ще велику роль відіграють державні підприємства. Окрім, Eesti Energia AS також були представлені наступні сім державних структур: Tartu University Hospital (26 місце, 262,4 млн євро), North Estonian Regional Hospital AS (35 місце, 229,7 млн євро), The State Forest Management Centre (37 місце, 218,8 млн євро), Elering (60 місце, 142,1 млн євро), State Real Estate Ltd (64 місце, 136,2 млн євро), Eesti Post AS або Omniva (70 місце, 129,6 млн євро) East-Tallinn Central Hospital AS (77 місце, 118,7 млн євро).

Зважаючи на вище відзначене, в Україні слід почати процес активної приватизації державних підприємств, які стримують розвиток національної економіки, та несуть великі збитки для дер-

жави. Зменшення кількості державних підприємств допоможе створити ефективніше управління над ними, покращити контроль з боку держави, та розширити можливості для удосконалення їх діяльності. Внаслідок цього, держава зможе зменшити свої витрати, та отримати доходи з продажу державних підприємств.

Таким чином, державні підприємства відіграють важливе місце у розвитку національної економіки. Аналізуючи сучасний стан було виявлено ряд проблем, які зумовлюють неефективність та неприбутковість державних підприємств. Проаналізовано показники розвитку державних підприємств протягом 5 років, які дають змогу побачити коливання та помітити, як різні чинники та кризи можуть впливати на індикатори діяльності окремих державних підприємств та на державний сектор. До основних чинників, які вплинули на стан державних підприємств можна виділити такі: неефективне керування з боку держави, корупція, відсутність стратегії розвитку та недієві інструменти управління державними підприємствами. Вирішення цих проблем потребує негайних заходів, адже від того наскільки ефективно буде працювати державний сектор буде залежати стан економічного розвитку та добробуту населення України

Виникає необхідність удосконалення управління корпоративними правами держави. А саме потрібно розробляти стратегії розвитку, впроваджувати процес стратегічного планування, залучати висококваліфікованих спеціалістів з метою покращення системи управління державними підприємствами, розробляти ефективну систему мотивації керівної ланки та найманих працівників, і здійснювати неупереджену оцінку та контроль за державними підприємствами. Як приклад, можна застосувати практичний досвід управління державними підприємствами таких економічно розвинених країн як Польща та Естонія, адаптуючи його до українських інституційних умов та реалій.

Література

1. Портал прозорості та фінансової стійкості державних підприємств в Україні. URL:<http://companies.icps.com.ua/profile/S/UAS-0/2020> (Дата звернення: 11.05.2022)
2. Кількість зареєстрованих юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання з розподілом за ознакою статі керівника на 01.04.2022р. URL:http://www.ukrstat.gov.ua/edrpoj/ukr/EDRPU_2022/ks_opfg/arh_ks_opfg_22.htm (Дата звернення: 13.05.2022).
3. Ефективні державні підприємства. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/efektyvni-derzhavni-pidpryemstva> (Дата звернення: 19.05.2022)
4. Уряд ухвалив стратегічне бачення управління державними підприємствами. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?id=18732169-7335-448a-a73d-650ae59a1bdd> (Дата звернення: 19.05.2022)
5. Ciesielska-Klikowska J., Poland economy briefing: Status quo of Poland's state-owned enterprises. *Weekly Briefing*. 2021. №2, vol. 37
6. Top 15 SOEs lose UAH 42 billion in 2020. *Ukrainian SOE Weekly*. 2021. №30 URL: <https://mailchi.mp/cfc/ukrainian-soe-weekly-issue-30?e=407cd4f6a2> (Accessed: 20.05.2022)
7. Oja T., Estonian top 100 companies an exclusive club. URL: <https://news.postimees.ee/7113552/estonian-top-100-companies-an-exclusive-club> (Accessed: 22.05.2022)

Скребець Д.О.
«Публічне управління та адміністрування», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри національної економіки
та публічного управління Куценко Т.Ф.

БОРГОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Війна в Україні за три місяці вже значно відобразилася на всіх сферах життя в Україні. Вона торкнулося безпосередньо фінансового забезпечення потреб захисту України, а отже фінансової безпеки країни, складовою якої є боргова безпека. Тому актуальність розгляду даної теми очевидна, адже за умов воєнного стану можна спостерігати значні зміни в економічній ситуації країни, а також зміни державного боргу та стану боргової безпеки.

Метою даного дослідження є розглянути стан боргової безпеки в умовах воєнного стану в Україні. При написанні роботи були використані статті експертів та матеріали з офіційних сайтів державних установ, таких як: КМУ, Міністерство фінансів України, НБУ, а також сайт Національного інституту стратегічних досліджень.

Відомо, що головними чинниками, що впливають на рівень боргової безпеки, є структура заборгованості в часовому та валютному вимірах, вартість обслуговування, ефективність використання внутрішніх та зовнішніх запозичень, оптимальне співвідношення між ними. Однак в умовах війни дія цих чинників загострюється, тому що потреба у фінансових ресурсах для воюючої країни стає надзвичайно високою та постійною.

Існує велика кількість індикаторів боргової безпеки, серед яких найважливішим є співвідношення державного боргу до ВВП. В Україні, як і в ЄС, допустимим рівнем державного боргу вважається 60% ВВП. Слід зазначити, що динаміка сукупного державного боргу і ВВП України за 2009 — 2022 рр демонструє спочатку зростання боргу до 2013 у межах допустимого рівня, однак в кризові роки з 2014 по 2018 рр Україна мала найбільш високі частки державного боргу до ВВП, зокрема у 2016 цей показник сягнув 81%. У наступні роки заходами стабілізаційної фінансової політики держави стан боргової безпеки змінився на краще. За даними Міністерства фінансів України станом на 31 березня 2022 року державний та гарантований державою борг України становив 2 832,03 млрд грн або 96,81 млрд дол. США. Аналіз структури державного боргу станом на 31 березня 2022 року показує, що зовнішній борг складає 61,15%, а внутрішній борг — 38,85%; державний борг складає 89,13%, а гарантований державою борг — 10,87% [1].

Розглядаючи проблему боргової безпеки, варто наголосити, що Міністерством фінансів України розроблені прогнозні платежі за державним боргом у 2022-2047 роках. За діючими угодами станом на 01.05.2022 прогноз на перші 5 років представлений в таблиці 1, аналіз якої показує, що саме в ці роки виплати мають бути найбільші. Отже, Україні потрібно буде вирішувати проблему де брати гроші, щоб погасити ці борги в умовах воєнного стану.

У період дії воєнного стану, незважаючи на значне ускладнення ситуації в бюджетній сфері, Україна продовжує виконувати свої боргові зобов'язання. Для цього створено Фонд обслуговування та погашення державного боргу. Вже у березні 2022 р. Україна здійснила платіж у сумі 292 млн дол. США за єврооблігаціями, деномінованими в доларах, термін погашення яких спливає у вересні поточного року, і продовжуватиме виконувати свої зобов'язання, щоб уникнути дефолту або реструктуризації [2].

У 2022 році загальні потреби у фінансуванні державного бюджету України (дефіцит + погашення боргу) становитимуть понад 1,1 трлн грн (або майже 30% ВВП), в т.ч. дефіцит — 750 млрд грн (18% ВВП) (оцінки на основі прогнозу МВФ) [4].

Таблиця 1

**ПРОГНОЗНІ БОРГОВІ ПЛАТЕЖІ ЗА ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ
В УКРАЇНІ ЗА ДІЮЧИМИ УГОДАМИ СТАНОМ НА 01.05.2022**

	2022	2023	2024	2025	2026
ВСЬОГО	584,10	423,44	352,63	302,96	254,47
Внутрішній борг	454,92	264,53	132,58	120,45	75,39
- Обслуговування	104,70	79,78	61,78	52,35	45,77
Інші зобов'язання	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Кредити НБУ	0,09	0,08	0,08	0,07	0,06
ОВДП	104,61	79,69	61,71	52,28	45,71
- Погашення	350,22	184,75	70,80	68,11	29,62
Кредити НБУ	0,13	0,13	0,13	0,13	0,13
ОВДП	350,09	184,62	70,67	67,97	29,49
Зовнішній борг	129,18	158,91	220,05	182,51	179,08
- Обслуговування	56,31	54,17	49,35	44,11	35,91
Інші зобов'язання	0,60	0,71	0,63	0,09	0,08
Комерційні позики	46,10	43,08	39,47	36,44	30,11
Офіційні позики	0,51	0,60	0,58	0,60	0,50
Позики, надані МФО	9,10	9,79	8,67	6,99	5,23
- Погашення	72,87	104,74	170,70	138,39	143,17

Джерело: розроблено автором на основі даних Міністерства фінансів України. [3].

Таблиця 2

**СТРУКТУРА ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ
ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ, на 10 травня 2022 року, %**

Джерело фінансування	Обсяг фінансування, млн. грн	Частка, %
Внутрішні		
НБУ: викуп військових ОВДП	100	29, 6
Продаж військових ОВДП іншим інвесторам	65,105	19, 2
Зовнішні		
МФО (міжнародні фінансові організації), в тому числі:		
МВФ	41,263	12,2
Світовий банк	29,738	8,8
ЄІБ	21,062	6,2
Двосторонні та гранти, в тому числі від:		
ЄС	25,754	7,6
США	14,208	4,2
Канада	11,438	3,3
Франція	6,908	2,0
Німеччина	4,750	1,4
Італія	3,649	1,0
Усього:	337, 672	100

Джерело: розраховано автором на основі даних Міністерства фінансів України [5]

Від початку повномасштабної війни РФ проти України вагомими джерелами фінансових ресурсів для фінансування потреб Уряду стали військові облігації та гранти. Найбільше бюджет профінансував Національний банк через викуп військових ОВДП на 100 млрд грн (29,6%), ще 65,105 млрд грн (19,28%) надійшло від продажу військових ОВДП іншим інвесторам. Отже, майже на 50% Україна профінансувала свої потреби самостійно. Структуру джерел фінансування

державного бюджету в період війни на 10.05.2022 представлено у таблиці 2, яка ілюструє, що у вигляді кредиту від МФО Україна покрила 27,2 % обсягу своїх потреб, з яких МВФ профінансував 12, 2%, СБ і ЄІБ — 8,8% та 6,2% відповідно. Також із загальної суми допомоги у 338 млрд грн Україна 45,5 млрд грн отримала саме у вигляді грантів від США, Італії, Данії, Норвегії, Австрії Латвії, Литви та Ісландії.

Отже, ситуація з борговою безпекою України в умовах воєнного стану є дуже складною та нестабільною, проте КМУ, Міністерство фінансів, НБУ докладають усіх зусиль, для того аби покращити чи хоча б стабілізувати ситуацію, здійснюють пошук як внутрішніх, так і зовнішніх ресурсів, пріоритетним завданням чого є залучення пільгового фінансування від міжнародних фінансових організацій та органів управління іноземних держав.

Література

1. Інформаційна довідка щодо державного та гарантованого державою боргу України (станом на 31.03.2022). URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg> (Дата звернення: 15.05.2022)
2. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (01–15.04.2022 року) URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finsanovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho> (Дата звернення: 19.05.2022)
3. Боргові платежі та прогнози. URL: <https://mof.gov.ua/uk/borgovi-platezhi-ta-progozi> (Дата звернення: 19.05.2022)
4. Богдан Данилишин. Економічна правда: Де взяти фінансові ресурси для підтримки воєнної економіки і оборони. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/16/687087/> (Дата звернення: 19.05.2022)
5. Фінансування державного бюджету України з початку повномасштабної війни. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/ukraines_state_budget_financing_since_the_beginning_of_the_full-scale_war-3435 (Дата звернення: 19.05.2022)

ФАКУЛЬТЕТ МАРКЕТИНГУ

ПЛАТФОРМА

«МАРКЕТИНГОВІ ІННОВАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ»

Асадчих Ю.О.

«Маркетинг», 5 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри маркетингу
імені А.Ф. Павленка Голіцин А.М.*

МАРКЕТИНГОВЕ УПРАВЛІННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПРОЕКТАМИ

Сучасні господарські умови в яких відбувається функціонування підприємства характеризуються значною невизначеністю, непередбачуваністю та загальною динамічністю розвитку. В таких умовах ключовим завданням організації є забезпечення не тільки адаптації до умов даного середовища, але й сприяння забезпеченню ефективної діяльності та сталого розвитку підприємства. Ключову роль у зазначеному процесі відіграє маркетингова діяльність, що являє собою сукупність різноманітних методів та інструментів, що направлені на максимізацію ефективності діяльності організації в різних її проявах для забезпечення найкращого рівня задоволення попиту споживачів кращим ніж конкуренти способом та отримання за рахунок цього прибутку.

Загальне широке трактування поняття маркетингу визначає його всеосяжність в рамках забезпечення функціонування організації. Таким чином, окремі прояви маркетингової діяльності мають місце і в рамках управлінської діяльності, у тому числі й проектною.

Процес управління проектами являє собою використання певних процесів, навичок, методів, інструментів, завдань та досвіду з метою виконання певних поставлених цілей та задач проекту в рамках певних критеріїв, що узгоджують його параметричні показники [1]. Необхідність забезпечення ефективного управління проектами пов'язана із усуненням перешкод стосовно розробки та впровадження нових товарів, забезпечення успішного управління підприємством, збільшення рівня доходів, ринкової частки фірми тощо. Таким чином від ступеня ефективності залежить саме функціонування організації.

Основним завданням управління проектами підприємства є забезпечення виконання певних цілей та завдань у встановлені терміни часу, бюджетні рамки та при забезпеченні конкретних якісних показників [2, с. 28].

Оцінка ефективності управління маркетинговими проектами залежить від загальних показників витрат та отриманих результатів, а також загальних особливостей виконання проекту у встановлених рамках та наявності або відсутності певних відхилень від них.

Сутність ролі маркетингового управління в рамках менеджменту проектами підприємства полягає у забезпеченні комплексної взаємодії всіх складових елементів даного процесу з метою їх поєднання в рамках єдиної системи, кожен елемент якої буде взаємодіяти та взаємодоповнювати інший, забезпечуючи таким чином їх синергетичний ефект. Роль маркетингового управління проявляється також у забезпеченні загальної адаптивності до умов ринкового середовища, максимально ефективного розподілу та використання наявних ресурсів для реалізації зазначеної цілі, що забезпечую максимізацію прибутковості діяльності підприємства.

На сьогоднішній день, в рамках наукового середовища, визначається велика кількість різноманітних підходів до трактування поняття «маркетингове управління». Даний стан речей в першу чергу пов'язаний з багатогранністю даного поняття та можливості його розгляду з позицій різних аспектів функціонування підприємством.

Так, І. Балах та О. Шиманська зазначають, що він є специфічним видом управлінського процесу підприємства в рамках всіх його функціональних підрозділах, що діє в рамках рівномірного розподілу повноважень та міри відповідальності між всіма співробітниками з метою прийняття найбільш доцільних та ефективних рішень в рамках управлінської діяльності [3].

Підхід В. Кіреєва, є Шевченко та М. Некрасова визначає маркетингове управління, як організацію та систему по забезпеченню управлінської діяльності в рамках виробничого та збутового функціонування компанії, забезпечення комплексного дослідження його ринкового середовища задля формування та задоволення попиту споживачів завдяки пропонування їм певного асортименту товарів та послуг з метою отримання прибутку [4].

На думку А. Арутюняна і О. Зінченко, маркетингове управління — це широка сукупність заходів в рамках стратегічної та тактичної діяльності організації, що націлена на забезпечення сталого довгострокового розвитку організації за рахунок високої популярності у споживачів, зростаючого рівня прибутковості і високого ступеня рентабельності [5].

Незважаючи на різні підходи, сама суть маркетингового управління залишається немінною — це забезпечення ефективного управління доступними засобами та інструментами в різних сферах проявів функціонування організації з метою найліпшого забезпечення попиту споживачів, а також забезпечення за допомогою цього максимізації прибутку та забезпечення сталого розвитку.

Варто зазначити, що загальна широта маркетингової сфери діяльності, у його узагальненому вигляді, не дозволяє забезпечити максимальний позитивний ефект в рамках конкретних цілей та задач. Таким чином в залежності від конкретних цілей та задач певного проекту, до нього необхідно підібрати специфічний підхід в сфері маркетингового управління, що дозволить найкращим чином реалізувати поставлені цілі та завдання [6].

На сьогоднішній день в рамках забезпечення найбільшої результативності управління проектами використовують наступні маркетингові підходи:

- Трансакційний маркетинг;
- Маркетинг баз даних;
- Маркетинг взаємовідносин;
- Мережевий маркетинг.

Аналізуючи трансакційний маркетинг, ми можемо визначити його, як концентрацію уваги на забезпеченні максимізації ефективності та концентрації обсягу продажів, тобто на забезпеченні максимального прибутку та ефективності поточного проекту через реалізацію певного продукту. В його основі лежить використання класичних маркетингових елементів комплексу 4Ps, а саме товарної політики, цінової політики, політики розподілу та політики просування. Як правило зазначений підхід використовуються в рамках нестійкого та обмеженого контакту з клієнтами, тобто застосовується в рамках продукту в масового споживання, а також реалізації проектів по виходу діяльності на певний ринок [7].

Специфіка маркетингу баз даних полягає у забезпеченні необхідності збору широкої інформаційної клієнтської бази з метою забезпечення найбільшій мірі задоволення споживачів та сприяння формуванню а посиленню їх рівня лояльності. Таким чином даний підхід орієнтується не тільки на виконання певного короткострокового результату, але і специфічні особливості споживачів та їх потреби. Такий підхід передбачає більш тісний та довгостроковий контакт з клієнтами з активним використанням персоналізованих та релевантних повідомлень і пропозицій. Даний підхід використовуються компаніями, що діють в рамках певного ринкового сегменту або групи сегментів [7].

Особливістю підходу маркетингу взаємовідносин є виключна орієнтація на забезпечення тісних довготривалих взаємовідносин між компанією та її клієнтами. Такий підхід передбачає максимальну концентрацію на потребах наявних та потенційних споживачів та значного рівня персоналізованих відносин з ними. Компанія спрямовує свої ресурси на встановлення та підтримку відносин з кожним своїх клієнтом протягом певного проміжку часу. В рамках комунікаційної діяльності, у даному випадку, велику роль відіграє персонал компанії, через який встановлюється міжособистісний контакт. Такий підхід використовується в рамках діяльності організації яка орієнтується на певну ринкову нішу, тобто має досить обмежену цільову аудиторію [8].

Маркетингові управлінський підхід, що застосовує мережевий маркетинг відзначається направленістю на формування специфічної бізнес-моделі, що базується на індивідуальних продажах незалежними представниками компанії, що являють собою цілу мережу продавців та парт-

нерів компанії, що допомагають їй шукати потенційних споживачів та реалізовувати їм продукт. Специфікою даного підходу є завезення орієнтації на взаємодію між всіма зацікавленим сторонами проектної діяльності, забезпечення орієнтацій на формування системи відносин з постачальниками та партнерами, що реалізують продукцію та представляють інтерес для компанії в рамках взаємодії у наступних проектах. Загальний характер взаємодії з клієнтами у даному випадку може коливатися від безособистісного до міжособистісного, і відповідно до цього може відбуватися або безпосередньо, або через посередників [9].

Специфіка застосування маркетингового управління проектами проявляється в контексті супроводу всього процесу управління, а також взаємодії з ним на всіх рівнях прояву. Так, специфіка маркетингового управління залежить від етапу життєвого циклу продукту, що визначає специфіку тактичних заходів та виростання певного інструментарію з певною інтенсивністю [10].

Прояв проектної маркетингової діяльності має місце в рамках всіх етапів проектної діяльності, а саме її ініціації, плануванню, реалізації та завершенні. Окрім цього ключова роль маркетингового управління проявляється і в контексті передпроектної стадії проектної діяльності.

Загалом саме використання системи маркетингового управління проектами забезпечує їх найвищу ефективність в умовах сучасного ринкового середовища, що дозволяє отримувати найбільший рівень задоволення споживачів, а отже і прибутку та забезпечення сталого розвитку організації.

Література

1. Murray-Webster R., Dalcher D. APM Body of Knowledge. Princes Risborough: Association for Project Management, 2019. 230 p.
2. Довгань Л.Є., Мохонько Г.А., Малик І.П. Управління проектами : навч. посібн. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2017. 420 с.
3. Булах І., Шиманська О. Маркетинговий менеджмент: суть, значення, наукові підходи. Маркетингова освіта в Україні : міжнар. наук.-практ. конф. (7–8 жовт. 2021 р., м. Київ). Київ, 2021. С. 70–73
4. Kireev V.S., Nekrasova M.L., Shevchenko E.V. Marketing management as the realization process of research, production and sale activity of the enterprise. *International Review of Management and Marketing* 2016. No 6.6. P. 228–234.
5. Зінченко О.А., Арутюнян А.Е. Маркетинговий менеджмент аграрних підприємств в контексті міжнародного бізнесу. Науковий погляд: економіка та управління. 2020. No 4(70). С. 7–12.
6. Безлюдна К.С., Бобирь О.І. Управління проектами як складова частина фінансового інжинірингу. *Економічний простір*. 2021. No 175. С. 120–125.
7. Choudhury A.P., Kundu A., Bhattacharya A. Dynamism in the Marketing Strategy: Transition from Transactional to Relationship Marketing. *International Journal of Management Studies*. 2019. T. VI. No 1(3). P. 86–96
8. Sakyi K.A. Database Marketing-Definition and Application of the Concept. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*. 2020. T. IV. No 9. P. 322–325.
9. Vătămănescu E.M., Gazzola P., Dincă V.M., Pezzetti R. Mapping entrepreneurs' orientation towards sustainability in interaction versus network marketing practices. *Sustainability*. 2017. No 9.9. P. 1580–1598.
10. Корогод Н.П., Мироненко І. Є. Управління маркетинговою діяльністю в життєвому циклі проекту. Управління проектами в умовах переходу до поведінкової економіки: міжнар. наук.-практ. конф. (15–16 трав. 2020 р., м. Київ). Київ : КНУБА, 2020. С. 202–206.

Бондаренко М.А.
«Маркетинг», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
маркетингу імені А.Ф. Павленка Голицин А.М.

МАРКЕТИНГОВЕ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Із початком повномасштабного вторгнення росії в Україну в усіх на устах було лише: «Почалась війна..» і «Як діяти?», зокрема і власників підприємств. Виклики, що виникли через пандемію COVID-19, загартували наші бізнеси, однак до кризи таких масштабів готовим не був ніхто.

Головною ціллю підприємств стали збереження команди та мінімізація збитків. Для виходу з кризового стану зазвичай використовувався антикризовий менеджмент та маркетинг як інструмент, здатний стабілізувати продажі. Однак, під час воєнного стану в країні виникає питання, наскільки доречною є маркетингова діяльність.

Частково відповідь на це питання дав прем'єр-міністр Денис Шмигаль, закликавши українців підтримувати економічний фронт держави: «Хто може працювати та має роботу — працюйте. Хто має бізнес на територіях, де немає активних бойових дій — відновлюйте діяльність. Ви — частина економічного фронту. І зараз ви потрібні державі як ніколи!»[1].

Така заява дала «зелене світло» підприємствам на використання маркетингу, як інструменту відновлення своєї діяльності. Однак, для його ефективного використання необхідна коректна організація маркетингового управління.

Управління маркетингом — це систематичний цілеспрямований вплив на маркетингову діяльність через планування, організацію, мотивацію і контроль для досягнення маркетингових цілей підприємства. Воно реалізується в межах певного зовнішнього і внутрішнього середовища, що позначається на розробленні його концепції, формуванні цілей, меж і методів здійснення [2].

Насправді, трансформація концепції маркетингового менеджменту почалась ще 24-го лютого 2022 року, коли власники малого, середнього та великого бізнесів, а також соціальних підприємств поставили на перше місце *персонал*: дізналися, в якому стані знаходяться працівники, переконалися у їх безпеці, забезпечили їх підтримку та проконсультували щодо організації робочого процесу. Саме таке керівництво, яке в той момент і донині першочергово піклується про свій персонал, має усі шанси на відновлення своєї діяльності та стабілізації прибутку.

Подальшим етапом маркетингового управління в умовах війни — це *оцінка ситуації у зовнішньому та внутрішньому середовищі та створення команди екстреного реагування*. Це можуть бути працівники маркетингового відділу або об'єднання фахівців з різних команд. Вони забезпечуватимуть роботу за кількома напрямками: постійний моніторинг та аналіз змін у зовнішньому середовищі, розробка короткострокових стратегій та скерування маркетингової діяльності та її контроль. Окремо може бути міні-команда або людина, яка буде займатися підтримкою та інструктажем персоналу. Так, наприклад, українська компанія Genesis одразу збрала команду екстреного реагування та евакуювала у перший тиждень війни понад 2000 працівників, а міжнародна компанія Philip Morris International окрім евакуації підтримала своїх фахівців певними компенсаціями.

Коли атмосфера всередині організації стабілізувалась (наскільки це можливо в умовах війни), настає час розробити звіт для оцінки ситуації, спрогнозувати сценарії розвитку подій та відповідно до них *трансформувати маркетингові стратегії у короткострокові плани дій* із щоденним корегуванням, яке супроводжується швидким та креативним мисленням. На цьому етапі також відбувається перегляд структури витрат та перерозподіл бюджету.

Однак, серед *quick wins* (швидких рішень), брендам краще *не загубити свого довгострокового бачення*, адже «Коли закінчуються війни, дії кількох компаній запам'ятовуються на наступні мирні десятиліття», — Марк Рітсон, бренд-консультант та колишній професор з маркетингу. У наведеній цитаті описується вплив дій компанії «тут і зараз» на її репутацію в майбутньому. Зараз активна позиція і забезпечення суспільних потреб — саме те, чого українці очікують від компа-

ній [4]. Підтримка волонтерських організацій, ЗСУ чи участь у організації гуманітарної допомоги в поєднанні із трансляцією цінностей організації забезпечують бренд довірою та сприяють формуванню лояльності: майстерня «Просто Миколка» ще до війни підтримувала соціальні ініціативи, зараз вона надсилає 100 грн з кожної продукції з колекції «Підтримка ЗСУ» на допомогу армії, відверто розповідає, чому змінюються ціни на вироби та як просуває вищезгадану колекцію серед іноземців.

Особисті бренди також можуть подбати про свою репутацію через активну громадську позицію, трансляцію правдивої інформації, збір коштів для фондів чи участь або підтримку волонтерських організацій.

Важливо розуміти, *що маркетинг має бути чітко адаптований під запити кризового періоду*. Тому швидкість прийняття рішень має супроводжуватись їх адекватністю та контролем.

Для того, щоб нова міні-стратегія маркетингу підприємства мала необхідний ефект, маркетологам потрібно (залежно від можливостей) *дослідити настрої аудиторії*, її потреби, які може закрити бренд, а особливо, які тригери наразі будуть доречними, а від яких — варто відмовитись.

Так, наприклад, фахівці Laba, вважають, що незважаючи на те, чи то війна, фінансова криза чи ковід — більшість споживачів відмовляється від спонтанних, емоційних покупок, люди відкладають гроші «під подушку» [3]. Частково, це правда, однак є нюанс, пов'язаний із реакцією суспільства на війну, а саме: згуртованість та патріотизм. Це сприяє тому, що споживачі будуть охочіше купляти продукцію чи послуги тих організацій, які підтримують армію, переселенців, інфраструктуру, займаються волонтерством, ведуть патріотичну комунікацію. Наприклад, набір шкарпеток «Телебачення Торонто» разом із колекцією «До перемоги» від Dodo Socks отримали значний ажітаж, а творча майстерня «Соль» почала випускати тематичні наліпки та листівки. Загалом, багато брендів наразі використовують як інструмент маркетингу патріотичний мерч, частина коштів якого йде у благодійні/гуманітарні фонди або на підтримку ЗСУ.

Така тенденція пояснює той факт, що раніше корпоративна *соціальна відповідальність* як частина маркетингової стратегії підприємства була бажаною, під час пандемії — необхідною, а зараз є обов'язковою. У цій концепції цілі підприємства мають поділятися на 2 категорії: виплата працівникам зарплат і стабілізація продажів та допомога армії і волонтерам.

Так, макроінфлюенсерка Катя Блюстка висловила, що підтримує та не купляє продукцію у тих брендів, які зараз не надсилають частину зароблених коштів на допомогу країні. Переважна більшість її аудиторії розділяє цю позицію.

Сьогодні соціальний маркетинг бізнесу в Україні означає активну реалізацію заходів щодо допомоги жителям, медичним закладам, армії та обороні. Далекоглядні та патріотичні власники бізнесу — частину своїх ресурсів спрямовують на допомогу українській армії та на гуманітарну допомогу населенню [5]. Такі підприємства усвідомлюють свою роль та значення як соціально-політичного діяча та роблять свій внесок у вирішення нагальних соціальних проблем України.

Також варто пам'ятати, про *особливості комунікації зі споживачами*. Нижче наведено кілька порад щодо спілкування з аудиторією під час кризи:

- поширювати лише правдиву інформацію. це стосується як новин, так і діяльності брендів;
- бути на часі. не боятися використовувати ситуативи (але обережно);
- розповідати про бренд та його діяльність;
- транслювати позицію та цінності бренду;
- бути обережними з висловами та не боятися просити вибачення;
- уникати порожніх жестів та пустих обіцянок. якщо бренд не може або не встигає щось зробити, краще про це попередити аудиторію заздалегідь;
- бути на зв'язку та намагатися оперативно відповідати на запити;
- висловлювати підтримку (клієнтам, партнерам, працівникам, ЗСУ, медикам, волонтерам)

Головне — комунікувати, адже саме комунікація дозволяє брендам зміцнювати свій імідж, отримувати більший кредит довіри, а їхні дії є зрозумілими для суспільства. Навіть якщо мова про так звані складні рішення: звільнення персоналу, закриття або реструктуризацію бізнесу [4].

Таким чином, маркетинговий менеджмент як явище все ще пристосовується до умов війни та постійних змін, яким вона сприяє. Відомі у практиці маркетингові стратегії еволюціонують, поступово пристосовуючись до нових викликів. Однак, бізнес працює, користується маркетингом, стабілізує продажі, платить податки, підтримує економіку та стимулює лояльність. Подібна

практика організації управління маркетинговою діяльністю стане прецедентом ефективного використання інструментів маркетингу у кризових ситуаціях.

Література

1. Хто може працювати — працюйте. URL: <http://www.golos.com.ua/article/357175> (дата звернення: 16.05.2022)
2. Россоха В. В. Маркетинговий менеджмент в системі управління підприємством. АгроІн-Ком. 2012. № 10-12. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/149238917.pdf> (дата звернення: 16.05.2022)
3. Маркетинг під час кризи: різати чи ні. URL: <https://l-a-b-a.com/uk/blog/3072-marketingv-krizis-rezat-ili-net> (дата звернення: 16.05.2022)
4. Як керувати репутацією компанії в умовах війни. URL: <https://cases.media/article/yakkeruvati-reputaciyeu-kompaniyi-v-umovakh-viini> (дата звернення: 16.05.2022)
5. The XVII International Scientific and Practical Conference «Multidisciplinary academic notes. Theory, methodology and practice», May 03 — 06, 2022, Tokyo, Japan. 1153 p. URL: <https://bit.ly/3wjVyTh>
6. At times of war marketing is rendered superficial and ridiculous. URL: <https://www.marketingweek.com/mark-ritson-war-marketing-rendered-superficialridiculous/> (дата звернення: 16.05.2022)

Колпакова Я.О.

«Маркетинг», 5 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри маркетингу
імені А.Ф. Павленка Василькова Н.В.*

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДИЗАЙНУ ІНТЕРФЕЙСІВ (UX/UI) У МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЇ

Сьогодні кожна компанія, щоби досягти успіху у свої ніші, має слідувати сучасним трендам розвитку підприємств, і одним із таких трендів є діджиталізація. Саме тому сучасні компанії не можуть, як правило, просуватися без використання власного веб-сайту або додатку. Питання залучення та утримання споживачів, клієнтів стає гострішим із кожним днем, і компанії конкурують між собою, щоби отримати увагу від того чи іншого користувача, зробити так, щоб він запам'ятав саме цю компанію, а не будь-яку іншу. Сучасний споживач приймає рішення за кілька секунд, і тому на допомогу маркетологам приходять дизайнери, які вміють затримати увагу користувачів та змусити їх довше взаємодіяти з тим чи іншим цифровим продуктом.

Одним із найбільш затребуваних напрямків у дизайні є саме UX/UI дизайн, які займаються розробкою користувацьких інтерфейсів — веб-сайтів, програм або додатків. Правильно спроектований інтерфейс користувача може підвищити рентабельність інвестицій, тому важливо знати, як UX/UI дизайн може вплинути на діджитал-стратегію компанії.

З назви даного напрямку дизайну зрозуміло, що він складається з двох частин. Розберемо їх більш детально.

UX (від англ. *User Experience*) — це той досвід, який користувач отримує під час використання продукту, системи чи послуги. Іншими словами, для цифрового маркетингу — це ставлення та почуття, які виникають у користувача під час взаємодії з точками контакту — цільовими сторінками, контентом і мобільними додатками [1]. Досвід, який користувач отримує від цієї взаємодії, залежить від багатьох факторів, серед них: графічний дизайн, архітектура сайту, чуйність інтерфейсу, зрозумілість тексту, адаптованість до мобільних пристроїв тощо [2].

UI (від англ. *User Interface*) — це інша сторона медалі. UI вирішує не те, який функціонал матиме той чи інший елемент, не його суть, а те, як він виглядатиме, яку матиме форму, колір, або ж яким шрифтом написаний текст тощо. Тобто UI — це графічна складова інтерфейсу. Сюди можна віднести анімації, фотографії, ілюстрації, кнопки, меню, шрифти, слайдери. Головним завданням цього напрямку — допомогти користувачеві розібратися у тому, як він має користуватися продуктом, і на допомогу цьому приходять певні вимоги та правила, які є спільними для будь-яких інтерфейсів.

Тобто коротко різницю між UX та UI можна описати так: UX — це функціонал інтерфейсу, а UI — його зовнішній вигляд.

Ці два напрямки майже ніколи не використовуються окремо, а зазвичай ідуть поруч один із одним, оскільки вони дуже тісно пов'язані. Тим не менш, під час розробки деяких типів проєктів один із цих напрямків є більш важливим, ніж інший. Так, UX важливіший під час проєктування систем, дашбордів, дизайну внутрішніх інтерфейсів (наприклад, персональних акаунтів), оскільки в них головне те, наскільки зручно ними користуватися, а не те, як вони виглядають. У свою чергу, UI виходить на перше місце під час створення більш конверсійних елементів, наприклад як промо-сайтів, іміджевих онлайн-ресурсів, інтернет-магазинів тощо [3].

Якщо фахівець спеціалізується лише в одному із цих напрямків, то він матиме певний набір обов'язків. Так, до основних завдань UI-дизайнера входять:

- проєктування призначених для користувача сторінок і екранів;
- узгодження графічних елементів з фірмовим стилем;
- дизайн кнопок, блоків, слайдерів, перемикачів;
- формування посібника зі створення програмного продукту;
- верстка.

До завдань UX-дизайнера у свою чергу можна віднести:

- проведення призначених для користувача опитувань;
- створення портрету цільової аудиторії;
- розробка робочого прототипу продукту;
- створення логічного ланцюжка використання продукту;
- тестування, внесення правок / змін за його результатами;
- повторювати послідовність «розробка прототипу — тестування — внесення змін» поки не

вдасться домогтися оптимальної взаємодії для користувачів.

Важливою складовою UX/UI дизайну є адаптація інтерфейсу до різних приладів. Деякі компанії, під час розробки, наприклад, сайту, не переймаються тим, як їхній сайт виглядатиме на мобільних пристроях. Але варто пригадати, що сьогодні абсолютна більшість користувачів носить із собою мобільний телефон і користується ним набагато частіше, ніж комп'ютерами або планшетами. Тому не дивно, що деякі сайти отримують трафік саме з мобільних телефонів. Цей факт іноді ігнорується, і мобільній версії не завжди приділяють багато часу та уваги, розраховуючи на користувачів ПК або планшетів. Даний підхід є згубним для просування, оскільки користувачі в 5 разів частіше залишають веб-сайт, якщо вони отримали поганий досвід у користуванні мобільною версією сайту, і вони далеко не завжди повертаються на сайт, використовуючи вже десктопну версію, через що компанії втрачають понад 50% своєї бази користувачів [4].

Ще одним аспектом, на який впливає UX/UI дизайн — це швидкість завантаження сторінки. 47% користувачів очікують вкрай швидкого, в межах двох-трьох секунд, завантаження сторінок або додатків. І навіть затримка у зайві дві секунди може зіграти вирішальну роль у подальшій взаємодії. Так, більшість користувачів, які не змогли потрапити на сторінку одразу, ніколи більше не повернуться на неї свідомо, що знищує маркетингову стратегію, яку ретельно вибудовували спеціалісти тої чи іншої компанії. Саме тому завданням UX/UI дизайнерів є оптимізація контенту — зменшення кількості відео, великих зображень, ефектів анімації, додаткових вікон та інших даних, які можуть бути розміщені на сторінці.

Іншим важливим елементом, яким керує UX/UI дизайн, є колір. Психологія кольору є життєво важливою в маркетингу та веб-дизайні. Ми формуємо припущення про предмет на основі кольорів, які асоціюємо з продуктом. Наприклад, синій і білий використовуються для відображення впевненості та безпеки, жовтий та червоний — енергії тощо. Завданням UX/UI дизайну є підбір правильних кольорів та їхніх відтінків, щоб донести ту чи іншу ідею, яку транслює або представляє компанія.

Отже, використання підходів UX/UI дизайну під час розробки користувацьких інтерфейсів є вкрай необхідним для функціонування сучасних компаній. Маркетингова діяльність дуже тісно пов'язана із візуальним оформленням та наповненням веб-сторінок, програм та додатків. Часто досвід, отриманий від взаємодії з продуктом, грає вирішальну роль у тому, яке рішення прийме користувач — чи продовжувати взаємодію, чи ні. І саме завданням UX/UI дизайну є зробити цей досвід якомога кращим, щоби сприяти роботі компанії, її розвитку та конкурентоспроможності.

Література

1. UX And UI Design in Digital Marketing: All You Need to Know. URL: <https://orhmarketing.com/blog/ux-and-ui-design-in-digital-marketing-all-you-need-to-know/> (дата звернення: 11.05.2022)
2. Все про професію UI/UX дизайнера. URL: <https://dan-it.com.ua/uk/blog/vse-pro-profesiju-ui-ux-dizajnera/> (дата звернення: 11.05.2022)
3. Что такое UX/UI-дизайн и как попасть в эту профессию. URL: https://skillbox.ru/media/design/ux_ui_dizayn_chno_eto_takoe/ (дата звернення: 11.05.2022)
4. 6 Ways UX/UI Design Impact Digital Marketing Strategy. URL: <https://www.technologyhq.org/6-ways-ux-ui-design-impact-digital-marketing-strategy/> (дата звернення: 11.05.2022)

Кругляк І. В.

«Маркетинг», 5 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., професор кафедри маркетингу
імені А. Ф. Павленка Пилипчук В.П.*

CUSTOMER JOURNEY MAP ЯК ОДИН З ІНСТРУМЕНТІВ ПОЛІПШЕННЯ КЛІЄНТСЬКОГО ДОСВІДУ

У сучасних складних економічних обставинах та умовах підвищеної конкуренції кожне підприємство намагається залучити більше клієнтів та покупців для досягнення певних економічних та соціальних результатів.

Очікування клієнтів постійно зростають, тому серед сьогоденного різноманіття товарів і послуг важко визначитися щодо конкретного їхнього вибору. Реклама та брендинг здійснюють значний вплив на споживачів, стимулюючи їх до покупки товарів. Однак не кожне підприємство може надати найкращу пропозицію чи сервіс. Перед компаніями постає завдання побудови шляху клієнтів через різні канали продажів та комунікацій, усунення перешкод при етапах вибору та купівлі товарів.

Одним з інструментів, що може покращити якість клієнтського обслуговування та більше дізнатися про цільову аудиторію, є Customer Journey Map. Така карта взаємодії дозволить прослідкувати шлях від першого знайомства з компанією та упродовж усього терміну користування товарами чи послугами.

Перевагами побудови Customer Journey Map є отримання важливої інформації про потреби та мотиви покупки, виявлення недоліків та проблем при роботі з клієнтами, своєчасне їх уникнення, визначення сфер, у які необхідно спрямовувати основні зусилля та інвестувати кошти.

Для візуалізації карти можуть слугувати як зовнішні, так і внутрішні джерела інформації. Це, зокрема, маркетингові дослідження ринку, конкурентів, результати проведених опитувань, фокус-груп, інтерв'ю, дані з Google Analytics, аналіз негативних відгуків та звіти від служби підтримки [1].

Перш за все важливо визначитися з цілями побудови Customer Journey Map. Підприємство прагне з'ясувати потреби покупця, його мотиви, почуття та емоції. Залежно від цього постає не-

обхідність у виявленні, вирішенні проблем під час користування продуктом та послугами, їхньої оцінки, удосконаленні комунікаційної стратегії.

Наступний етап полягає у дослідженні цільової аудиторії — соціально-демографічних особливостей, географічних, поведінкових та психографічних. Актуальні дані допоможуть визначити портрет цільового споживача. Проте карта відстежує досвід тільки одного клієнта, тому неправильно групувати занадто багато людей для відтворення шляху взаємодії з компанією. Для кожної групи потрібна окрема Customer Journey Map [2].

Прямі та непрямі точки дотику показують, яким чином відбувається взаємодія з клієнтом, тобто через які канали він дізнався вперше про товар чи послугу, де побачив рекламу, чи порівнював ціни, коли замислився про купівлю. При цьому кожна дія мотивована певними емоціями, і вони будуть змінюватися залежно від того, на якій частині шляху він перебуває. На певних етапах виникають бар'єри, що заважають покупцеві перейти на наступний рівень, наприклад, висока ціна, неоптимальний асортимент, незручна оплата на сайті або відсутність доставки. Таких перешкод має бути якомога менше, тому слід вирішувати усі проблеми, покращувати якість обслуговування, а за потреби удосконалювати продукт.

Після створення карти важливо її постійно оновлювати та вносити зміни, адже поведінка людей мінлива і виникають нові сегменти користувачів. Таким чином, її потрібно систематично аналізувати, оновлювати і знову працювати над усуненням недоліків [3].

Оформлення Customer Journey Map подають у вигляді таблиць, графіків або карти за допомогою багатьох спеціальних онлайн-сервісів. Не є виключенням і відображення карти вручну, на звичайному папері. Тобто, не існує жодних обмежень для того, щоб дослідити як клієнти дізнаються про товари та послуги, які труднощі вони долають до їхньої купівлі, які емоції при цьому переживають та з якими перешкодами доводиться зіштовхуватися.

За таких умов карта дає можливість оптимізувати бізнес-процеси, поліпшити сервіс, залучити нових клієнтів, підвищити лояльність вже існуючих та знайти рішення до фінальної цільової дії. Отже, застосування такого інструменту, як Customer Journey Map, призведе до якнайповнішого задоволення потреб споживачів та вигідної взаємодії із компанією.

Література

1. Євсейцева О. С., Потеха Д. С. Аналіз поведінки споживача методом «Мапа подорожі споживача». Економіка та держава. 2017. №4. С. 52-54.
2. How to create an effective Customer Journey Map. URL: <https://blog.hubspot.com/service/customer-journey-map> (дата звернення: 11.05.2022).
3. Customer Journey Mapping — six steps to creating the complete Customer Journey Maps. URL: <https://www.invespro.com/blog/customer-journey-maps/> (дата звернення: 11.05.2022).

Кругляк І. В.

«Маркетинг», 5 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — к.е.н., професор

кафедри маркетингу імені А. Ф. Павленка Пилипчук В.П.

УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕ-ВИЗНАЧЕНОСТІ ТА РИЗИКІВ

У світі, що динамічно та стрімко розвивається, продовжують виникати техногенні катастрофи, природні лиха, війни та епідемії. За останні роки багато підприємств змушені були переорієнтувати свою діяльність, деякі з них взагалі припинили існування. Це сталося, зокрема, через відсутність ефективного управлінського процесу маркетингового планування, неспроможність швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища.

Не зважаючи на конфлікти та воєнний час, у людей виникають основні потреби, які потрібно задовольняти. Перед підприємствами постає проблема перегляду власних цілей та завдань для подальшого постачання товарів і надання послуг клієнтам. Зменшення кількості споживачів, зміни у логістичних системах та скорочення витрат можуть виявитися поштовхом до вдосконалення управлінських процесів, що призведе до покращення ринкових позицій та збільшення прибутку у найближчій перспективі [1]. Однак для цього важливо прийняти обґрунтовані та своєчасні рішення, ужити відповідних заходів.

Основою для забезпечення стратегічного і тактичного планування маркетингової діяльності є чітко сформований бюджет. Достовірну інформацію щодо подій, які можуть відбутися у майбутньому, не можна дізнатися, тому під час розробки маркетингового плану варто спрогнозувати настання надзвичайних подій, щоб бути готовими до різних результатів. Найкращий підхід — це опис декількох сценаріїв, від найкращого до найгіршого. Залежно від цього розробити перелік дій для реагування на непередбачувані наслідки.

Через мінімізацію витрат постає необхідність у дослідженні альтернативних підходів щодо застосування маркетингових комунікацій. Частина традиційних засобів, таких як реклама, персональний продаж, прямий маркетинг та зв'язки з громадськістю, можуть виявитися неефективними та навіть призвести до негативних підсумків.

Підприємства повинні показати свою стійкість, підвищити рівень довіри та лояльність споживачів, скориставшись невпевненими діями конкурентів під час кризових явищ. Зміна каналів комунікацій допоможе зосередитися на швидкому реагуванні запитів від клієнтів та кращому зворотному зв'язку, відстеженні результатів.

У залежності від фінансових можливостей, сегмента ринку, специфіки товарів, що реалізуються, цільових споживачів та інших факторів, що впливають на просування, маркетологам необхідно обирати власний інструментарій для оптимізації витрат та забезпечення прибутковості підприємства [2].

Оскільки економіка переживатиме спад, основні маркетингові інвестиції також сповільняться. У стабільні для компаній періоди керівники зосереджуються на розширенні ринку та зміцненні сильних сторін. Під час війни вони мають стежити за продуктивністю та успішністю активів. Проте не можна ігнорувати поточні ситуації, що склалися незалежно від нашого впливу чи вибору. Підприємства повинні орієнтуватися в усіх обставинах, пропонувати нові ідеї, бути чесними та проявляти допомогу у разі необхідності.

Одним із найважливіших ресурсів кожної організації є професійні кадри, тому у складні часи невизначеності та ризиків їм варто приділяти велику увагу [3]. Мотивація співробітників є тим інструментом, який дозволяє підвищувати якість виконуваної роботи, досягати поставлених цілей та покращувати продуктивність праці. Інвестування у розвиток талантів, запровадження нових ініціатив, стимулів є складовою ефективного управління та інноваційної діяльності підприємства.

Отже, опинившись перед викликами сучасності, компанії повинні враховувати особливості середовища, у якому вони функціонують. Кризові явища також можна розглядати як додаткові можливості для зміцнення ринкових позицій за умови здійснення ефективної маркетингової діяльності [4].

Виходячи з цього, у нових умовах підприємству необхідно проводити постійний процес моніторингу ситуації на ринку, виявляти свої слабкі та сильні сторони, реагувати на зміни, що відбуваються, удосконалювати комунікаційну діяльність та інвестувати у команду професіоналів. Послідовність дій та швидке прийняття рішень допоможуть задовольнити запити і потреби споживачів, отримати на такій основі позитивні економічні результати.

Література

1. Бойчук І. В. Адаптація управління маркетингом до умов пандемії COVID-19. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2020. №5. С. 38-41.
2. Ковальчук С. В., Цурська Б. Г. Застосування інструментів маркетингових комунікацій в умовах кризи. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2020. №6. С. 125-129.

3. Левків Г. Я. Ефективне управління ризиками маркетинг-менеджменту підприємств. Економіка та управління підприємствами. №5. 2016. С. 129-134.

4. Романович О. О., Свистун Л. А. Кризові явища у діяльності українських підприємств та методи їх діагностики. Молодий вчений. 2017. №11 (51). С. 1295-1299.

Луньова О.П.

«Маркетинг», 4 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — д.е.н., доцент

кафедри маркетингу імені А.Ф. Павленка Згурська О.М.

МАРКЕТИНГОВЕ ПРОСУВАННЯ ТОВАРІВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

В сучасному українській реальності спостерігається тенденція до діджиталізації суспільства. У 2021 році Україна стала першою в світі країною з законною системою цифрових документів, а подальша цифровізація внутрішніх процесів була одним з пріоритетних напрямків розвитку економіки України на наступні роки [1, 2]. В рамках діджиталізації зростає частка інтернету в засобах масової інформації. Згідно до звіту Всеукраїнської Рекламної коаліції 2021 року, інтернет-ринок в Україні стабільно зростає протягом останніх років. Навіть не зважаючи на певні труднощі, що виникли 2020 року на початку епідемії covid-19, доля ринку інтернет-реклами не зменшувалася, а прогноз на 2022-й рік становив щонайменше +34% [3]. Звісно в контексті повномасштабного вторгнення росії в Україну подібні прогнози є вкрай маловірогідними, проте дослідження інтернет-середовища як засобу маркетингового просування товарів та послуг залишається актуальним навіть в такі нестабільні часи, адже в умовах воєнного стану громадяни стали ще більш ізольованими соціально, аніж в періоди загострення епідемії.

Проаналізувавши визначення терміну «просування» з часу його появи у 1960-му по сучасність ми не знайшли повного його визначення в контексті інтернет-середовища.

Поняття «просування в інтернеті», на нашу думку має бути чітко визначеним, адже інтернет має певні особливості, що не притаманні традиційним ЗМІ [на основі 4,5]:

- потенційний є активним учасником комунікації з брендом;
- рівень впливу комунікації залежить від інтерактивності оголошення;
- процес прийняття рішення відбувається не за моделлю AIDA, як в традиційних ЗМІ, а за моделлю 5A;
- думка про бренд формується не тільки повідомленням про бренд, але й спільнотою, що навколо бренду формується;

Відповідно до особливостей інтернету як засобу комунікації, просування визначається як діалог компанії за допомогою засобів інтернет-комунікацій з існуючими та потенційними споживачами. Цілями цієї комунікації стають інформування про бренд (товар), його переваги та особливості, стимулювання збуту продукції, отримання та дослідження зворотного зв'язку від споживача, виправлення негативного досвіду споживача та поширення інформації про позитивний досвід взаємодії з продуктом.

Класифікація інструментів для інтернет-просування є розгалуженою. Практично значущими є підходи до класифікації відповідно до рівня власності інструментів (модель PESO), розподіл за типами трафіку (інструменти органічного та платного просування) та класифікація відповідно до інтернет-каналів (SEO та SEM/PPC, SMM та Paid Social, просування в месенджерах, чат-ботах, е-мейл-маркетинг, реклама в контекстно-медійних мережах).

В процесі виконання роботи сформовано альтернативний підхід до класифікації маркетингових інструментів: розподіл інструментів відповідно до їхнього використання на кожному з етапів маркетингової воронки 5A (рис. 1)

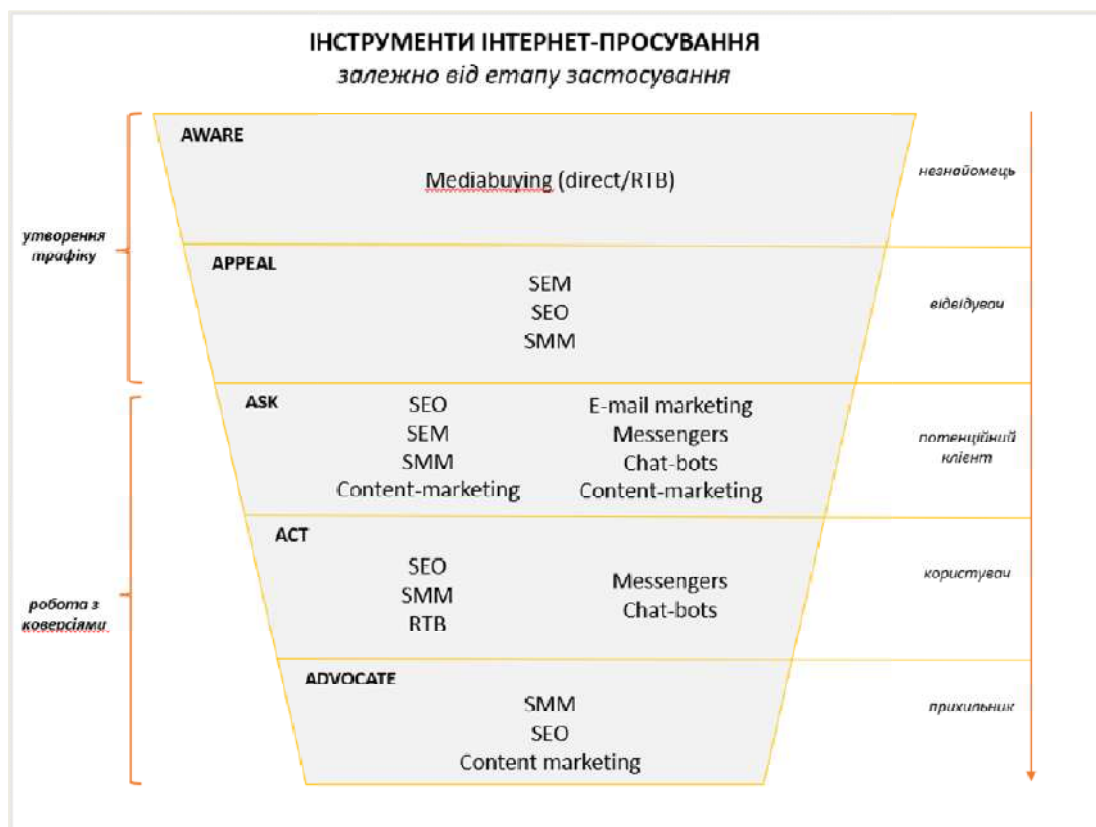

Рис. 1. Інструменти з просування в інтернеті
на шляху потенційного споживача до покупки

Складено автором

Висновки. При плануванні стратегії просування товарів в інтернеті потрібно враховувати особливості інтернет-середовища як особливого типу ЗМІ. Акцент робиться на «людино центричності» маркетингу, багатосторонності комунікації, інтерактивності повідомлень для споживача. Присутність бренду в мережі інтернет важлива на всіх етапах нового шляху споживача до прийняття рішення.

Література

1. Міністерство цифрової трансформації України — Мінцифри: Україна — перша держава світу, що повністю узаконила цифрові паспорти у смартфоні. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mihajlo-fedorov-ukrayina-persha-derzhava-svitu-v-yakij-cifrovi-pasporti-u-smartfoni-stali-povnimi-yuridichnimi-analogami-zvichajnih-dokumentiv> (дата звернення: 04.05.2022).
2. Міністерство цифрової трансформації України — Прискорення цифрової трансформації України — Уряд схвалив законопроект. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/priskorennya-cifrovoyi-transformaciyi-ukrayini-uryad-shvaliv-zakonoproekt> (дата звернення: 04.05.2022).
3. Всеукраїнська Рекламна Коаліція — Об'єм рекламно-комунікаційного ринку України 2021 і прогноз об'ємів ринку 2022. *VRK.org.ua*. URL: <https://vrk.org.ua/ad-market/> (дата звернення: 04.05.2022).
4. Котлер Ф., Катарджая Г., Сетьяван І. Маркетинг 4.0. Від традиційного до цифрового / пер. з англ. К. Куницької та О. Замаєвої. 2-ге вид. виправлене — Київ: Вид. група КМ-БУКС, 2019. 224 с.
5. Новицька І. В. Digital-маркетинг як технологія просування органічної продукції. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 2 (37). С. 196-200. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).196-200](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).196-200)

Нелеп А. Д.
«Маркетинг», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
маркетингу імені А.Ф. Павленка Ремезь Ю. Б.

МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ МОЖЛИВОСТЕЙ РОБОТИ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ: ЯК ЗАЛУЧИТИ ДО НАС AMAZON ТА STARBUCKS

Вступ. За час російського вторгнення воєнні дії велися на території 10 областей України. За підрахунками Міністерства фінансів, там генерується близько половини ВВП країни — кожен тиждень українська економіка втрачає понад 50 млрд грн. Навіть якщо гаряча фаза війни завершиться найближчим часом, у 2022 році ВВП України скоротиться на 10% — це повністю нівелює економічне зростання останніх 7 років. Більше 4,8 млн людей втратили робочі місця [4, 5]. На відновлення країни та економіки знадобиться тривалий час, але цей процес може прискорити вихід міжнародних компаній на український ринок.

Роль транснаціональних компаній у процесі глобалізації та відродженні економіки України велика [1]. Їх залучення дозволить швидше розвивати науково-технічну сферу, виробництво країни; дозволить розробити ефективну стратегію розвитку державних підприємств, створить необхідний рівень конкуренції між виробниками або постачальниками продуктів та послуг. Крім того, це створить багато робочих місць для українців. Більш ефективним способом буде спеціалізація України на галузях, постачання яких є найбільш результативним — наприклад, сільськогосподарська продукція.

Проте є низка недоліків української економічної та правової системи, через які вихід на український ринок поки що не входить до планів міжнародних корпорацій: нестабільна економічна та політична ситуація, високий рівень корупції, залежність судової системи, низький платоспроможний попит українських споживачів, складність податкової системи. Компанії зацікавлені в максимально прозорій торгівлі, проте Україна має недоліки в цьому.

Мета дослідження — дослідити сучасний ринок України в умовах післявоєнного періоду та виявити сприятливі умови для заходження на нього міжнародних компаній.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувались такі методи, як спостереження, порівняння, аналогія та гіпотетичний метод. Проводились соціальні опитування, аналіз праць на суміжні теми та досвід інших країн у подібній економічній ситуації.

Огляд фахової літератури. Вплив роботи міжнародних компаній на економіку України досліджували такі автори: А. Астапович, Г. Давтян, А. Ковальов, Ю. Макогон, А. Пучков, Т. Циганкова, І. Сорока, М. Лучко, А. Архипов, В. Дмитришен, В. Кочетков; Х. Коуз, С. Майєрс, С. Росс, Р. Майстро, Р. Кейвс, Дж. Брейль та інші. Стосовно діяльності ТНК існують звіти таких світових організацій, як МВФ, СОТ, конференції ООН.

Але, попри велику кількість робіт, присвячених цій темі, проблема заходження цих компаній все ще існує. Крім того, робота корпорацій у воєнних умовах та післявоєнного періоду створює нові аспекти. Актуальні статті публікують різні українські та зарубіжні видавництва: Forbes, BBC та інші.

Результати дослідження. Участь країни у світовій торгівлі дає значні переваги: більш повно задовольняє потреби населення, дозволяє долучитися до світового рівня науково-технічного прогресу, більш ефективно використовувати власні ресурси, створити додаткові робочі місця, а найголовніше — здійснити структурну перебудову своєї економіки [7]. Проте, щоб повністю досягнути впливу міжнародних компаній на ринок України, потрібно згадати й про негативні сторони. Відбудеться посилення конкуренції на внутрішньому ринку та занепад вітчизняного виробника, поглинання вітчизняних компаній; відтік капіталу та перерахунок прибутку в промислово-розвинуті країни; занепад галузей економіки, що не є пріоритетними для розвитку. Через брак власного виробництва та зростання доходів зростає імпорт — це може призвести до падіння національної валюти. Погіршується торговий баланс та це закінчується обвалом курсу.

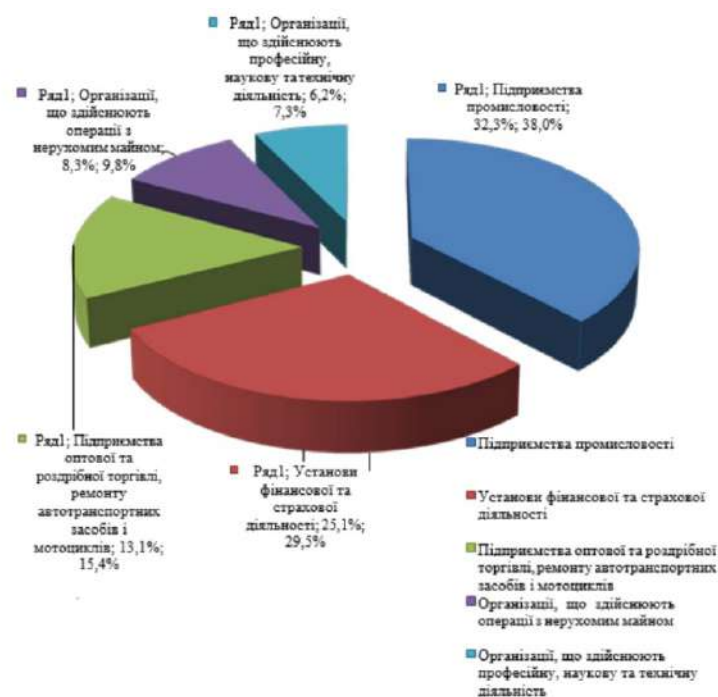

Рис. 1. Розподіл іноземних підприємств в Україні за галузями економіки []

Міжнародні компанії здійснюють свою діяльність на українському ринку з двох причин [3]. По-перше, збільшення прибутку — характерне для компаній, які виготовляють продукцію внутрішнього споживання (Coca-Cola, McDonald's, Київстар GSM) [11]. По-друге, поглинання найбільшого обсягу світового ринку — великі компанії-трейдери, які займаються побудовою переробних заводів та торгують сільськогосподарською продукцією. Найпривабливішими сферами української економіки є харчова, галузі металообробки та машинобудування, торговельна, фінансова, страхова та сфера послуг. Серед важливих факторів зростання виробництва — природні ресурси, дешева робоча сила. Українці довго очікують на появу в країні багатьох відомих компаній, серед них — Amazon, Starbucks, Apple, Walmart та інші. Ще одним важливим аспектом приходу на український ринок є аспект репутаційного маркетингу — у зв'язку з численною підтримкою світової спільноти, ініціатива роботи в Україні буде високо оцінена та сприятиме нарощуванню соціального капіталу компаній.

Проте залишається проблема несприятливих умов українських економічної та політичної систем — дефіцит держбюджету та борги України, наслідки війни, скорочення промислового виробництва, недостатній розвиток ринкової інфраструктури, криза різних секторів економіки.

Проведемо аналогію з «економічним дивом» Сінгапуру [8]. Після виключення зі складу Малайзії у 1965 році острів, менший за Київ, опинився у скрутних умовах: не було власних природних ресурсів, навіть питної води; більша частина населення жила за межею бідності, існував високий рівень корупції. Прем'єр-міністр Лі Куан Ю обрав шлях конкурентоспроможності на світовому ринку — від податків звільнялись державні та іноземні підприємства, які працювали у визначених державою пріоритетних галузях. Їх на 5 років звільняли від мита та прибуткового податку. Тільки деякі види товарів підлягали оподаткуванню при ввезенні — автомобілі, алкоголь, тютюн, нафтопродукти. Такі умови посприяли значному росту виходу міжнародних компаній на ринок Сінгапуру, а також зробили країну однією з найкращих для ведення бізнесу. Це також створило багато робочих місць для населення.

Цей досвід можна взяти за приклад: почати роботу необхідно з налагоджування податкової системи та активної боротьби з корупцією — відмінити податки на деякі види продуктів та послуг або суттєво їх знизити, полегшити митне навантаження. Необхідно дослідити ринки попиту та обрати потенційні можливості пріоритетних галузей виробництва України; оцінити цільові аудиторії для різних корпорацій та їхню платоспроможність в умовах післявоєнного часу.

Висновки. Прихід міжнародних компаній на ринок України має позитивний вплив на економічне відродження після війни, тому що такі компанії приносять науково-технічний розвиток, дозволяють ефективніше використовувати власні ресурси, у тому числі робочу силу; дають мож-

ливість країні вийти на міжнародну торговельну арену. Щоб досягти заохочення цих компаній, необхідно здійснити ряд кроків: полегшити податкове навантаження, проаналізувати ринок попиту України та відзначити найефективніші сфери економіки. За основу можна брати досвід економічного зростання інших країн.

Література

1. Дмитришен П. В. Особливості стратегії транснаціональних корпорацій в українській економіці. *Ефективна економіка*. 2016. №4 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6280> (дата звернення 11.05.22)
2. Майстро С., Майстро Р. Особливості розвитку національної економіки в умовах глобалізації. *Вісник Нац. Техн. Ун-ту «ХПІ»*. Харків. 2009. № 1 (36) С 76 — 82 URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/32083> (дата звернення 11.05.22)
3. Молчанова Е. Взаємодія транснаціональних корпорацій з національними економіками на прикладі України. Грудень 2012 URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/09718.pdf> (дата звернення 11.05.22)
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 11.05.22)
5. Видання Forbes Ukraine 2022 р. №17 (січень-лютий 2022).
6. Пенська І. Особливості впливу ТНК на економічний розвиток України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Науковий журнал*. Серія: Економічні науки.» 2015. № 3 (80) С.114-124 Терехов Є.М., Прокопенко О.В. Вплив транснаціональних корпорацій на розвиток національних економічних систем *Вісник Сумського державного університету*: Сер. «Економіка». 2010. № 1. С. 103-113.
7. Святогор Карпатський. Якою ціною Сінгапур створив економічне диво. URL: <https://tokar.ua/read/29269> (дата звернення 11.05.22)
8. Kochetkov, V. M. (2013), «Development of ukrainian TNCs' like growth factor of economy», *Efektivna ekonomika*, vol. 5, [Online], available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2001> (accessed 11 May 2022).
9. Luchko, M. L. (2015), «TNK Competitive Strategies: Strategic Alliances, Mergers and Acquisitions», vol. 1, pp. 31–56.
10. Puchkov, A. «The largest TNCs in the world», [Online], available at: <http://www.slideshare.net/AlexeyPuchkov/ss-11875759> (accessed 11 May 2022).
11. Soroka, I.B. (2009), «The transnational corporation and its role in the process of active development of international business», *Aktualni problemy ekonomiky*, vol. 9, pp. 35-41.
12. Tsyhankova, T.M. (2003), *Hlobalna torhova systema: rozvytok instytutiv, pravyl, instrumentiv* [Global Trade System: Development of Institutions, Rules, Instruments of the WTO], KNEU, Kyiv, Ukraine, pp.30-31.

Приходько К.Р.

«Маркетинг», 4 курс

**ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»**

**Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри маркетингу ім. А.Ф. Павленка Згурська
О.М.**

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ БРЕНДИНГУ У МАРКЕТИНГОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ ГОТЕЛЮ «HYATT REGENCY KYIV»

1. Готель «Hyatt Regency Kyiv» належить до бізнес-класу, тому для більшості ділових туристів він є вигідним з точки зору:
 - розташування в центрі міста;
 - зручності умови для проведення бенкетів і конференцій;

- доброго оснащення номерного фонду;
- розмаїття місць для відпочинку і чудові визначні пам'ятки архітектури;
- вишуканої інтернаціональної кухні готелю;
- знаменита українська гостинність і бурхливе нічне життя;
- переваги у порівнянні з конкурентами;
- професійний і злагоджений персонал.

2. Основна діяльність — виготовлення і реалізація продукції власного виробництва і закупівельних товарів, надання послуг розміщення, харчування та інших додаткових послуг.

3. Компанія «Hyatt Regency Kyiv» сконцентрувала зусилля на розвитку і розширенні послуг та мають у своєму розпорядженні найкрасивіші й новаторські готелі у світі. «Hyatt Regency Kyiv» приділяє багато уваги відносинам з власниками й намагаються виправдати їхні очікування в плані фінансового успіху готелів. «Hyatt Regency Kyiv» орієнтований на повернення капіталовкладень власників і ефективно керування їх готелем. Вони орієнтовані на гостей, які зупиняються в готелі й користуються послугами. Не можна домогтися поставлених цілей без людей.

4. Ключовим фактором у роботі готелю є те, як персонал виконує свою роботу. Дана індустрія розвивається в різних географічних регіонах, а сучасні технології й системи керування щодня міняються. Рівень конкуренції безупинно росте, і для досягнення цілей потрібно бути впевненим, що співробітники готові до досягнення майбутніх завдань. Компанія надає необхідні кошти, підтримку й волю, щоб розвивати свій потенціал.

5. У деяких випадках, коли потрібно прийняти важливе рішення (вибір цільового ринку, вибір турфірм — контрагентів, придбання нового обладнання), створюється спеціальна рада, до якої входять вище керівництво і всі начальники відділів готелю «Hyatt Regency Kyiv».

6. Забезпечення готелю «Hyatt Regency Kyiv» оперативною і достатньою інформацією, що необхідна для того, щоб вчасно приймати необхідні організаційні й економічні заходи, в організаційному відношенні реалізується шляхом створення в готелі «Hyatt Regency Kyiv» особливих підрозділів (групи людей), що займаються збором і обробкою відповідної інформації.

7. Визначення конкурентів спрямоване на те, щоб виявити їх слабкі і сильні сторони, і на основі цих досліджень створити свою стратегію конкурентної боротьби.

8. Вплив факторів зовнішнього середовища, на підприємство є суттєвим. Готель самостійно обирає постачальників необхідної йому продукції, і якщо вони його не задовольняють може їх змінити. Щодо споживачів, то їх попит на послуги керівництво готелю «Hyatt Regency Kyiv» намагається постійно стимулювати, і, це дає позитивні результати, як видно з оцінки споживчої конкурентної адаптивності.

9. Стратегія позиціонування — це маркетингова діяльність з вибору цільових сегментів, що формують умови конкурентної боротьби, і вибір відмітних переваг, які визначають методи конкурентної боротьби.

10. Ефективність позиціонування товару чи бізнесу може знизитися з трьох причин. По-перше, цільовий сегмент утрачає привабливість — він занадто малий, знаходиться на етапі спаду, на ньому діє занадто багато конкурентів чи він просто виявився неприбутковим. По-друге, позиціонування недостатньо ефективне, оскільки якість і характеристики пропонованих товарів не представляють інтересу для цільового сегмента. По-третє, можливо, витрати, пов'язані з виробництвом товару, занадто високі і не дозволяють встановити конкурентноздатну ціну.

Компанія має кілька варіантів репозиціонування:

- створення нового готельного бренду;
- зміна думки про бренд;
- зміна думки про бренд конкурентів;
- додавання до послуги гостинності раніше ігнорованих характеристик;
- вихід на нові чи суміжні сегменти ринку.

Найбільш важливими показниками управління конкурентним потенціалом готельного бренду, є динаміка знання, споживання й лояльності до бренду. Найбільш важливим показником оцінки управління маркою в довгостроковому періоді є лояльність споживача як відображення співвідношення якісних і цінових характеристик, з погляду, повноти задоволення потреб кінцевого споживача. Більше 33% споживачів схильні до повторних покупок і вважають торгову марку «Hyatt Regency Kyiv» за таку, яка повністю відповідає рівневі їхніх запитів.

СЕРВІСНИЙ ДИЗАЙН ЯК ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У великої частини споживачів після отримання маркетингової послуги замість очікуваних результатів в реальності залишаються послуги, які призводять до розчарування і марно витраченого бюджету.

Методи сервісного дизайну дозволяють брендам переосмислити продукти та послуги з точки зору клієнта. Залучаючи маркетингові групи та власників каналів до таких методологій, як сприяти дизайну та розробки послуг, бренди можуть почати надавати інтегрований багатоканальний досвід, де маркетинг створює щось нове для продукції, а не компенсує недоліки в ній.

Сервісний дизайн (Service Design) — це процес, коли маркетологи знаходять стійкі рішення та оптимальні умови для клієнтів у формі унікальних контекстів із ефективним результатом. Для ефективного функціонування сервісного дизайну фахівці розбивають послуги на розділи та адаптують їх відповідно до потреб усіх користувачів у контексті впливу зовнішніх інших факторів.

Кінцевою метою сервісного дизайну є надання можливості компанії в процесі реалізації продуктів або послуг забезпечити отримання оптимального досвіду, конкурентоспроможного, економічно вигідного та стійкого результату [2].

Для маркетологів сервісний дизайн також має ряд особливостей, розглянемо їх детальніше:

Симбіотичні стосунки. Маркетинг і послуги вже давно невід’ємно пов’язані між собою, хоча часто діють окремо один від одного. Маркетинг — це простими словами обіцянка, послуги — це рівень досвіду, реальність, з якою клієнт стикається після придбання продукту. Загалом не має значення, скільки бренди витрачають на маркетинг своєї «обіцянки», якщо в кінцевому підсумку очікування та реальність після його отримання не збігаються.

Необхідність кращого розуміння клієнта. Клієнти не пробачать маркетологів, котрі при розробці маркетингового плану не розуміють їх і не передбачають їхніх потреб, особливо з огляду на високу конкурентоспроможність на ринку товарів та послуг. Тому маркетингові зусилля у напрямку сервісного дизайну та не тільки повинні бути повністю засновані на просуванні ефективної концепції, яка забезпечує реальні потреби клієнтів.

Тісно співпрацюючи з фахівцями у процесі розробки послуг та сервісного дизайну, маркетологи отримують доступ до інформації про клієнтів за межами традиційних фокус-груп, трекерів бренду та показників NPS. Більш глибоке розуміння поведінки та потреб споживачів на рівні точки дотику може допомогти брендам досягти того, чого клієнти насправді хочуть.

Тестування та навчання. Сервісний дизайн дозволяє експериментувати, спільно творити та покращувати продукт разом зі споживачами, а не з виробником. Це означає, що сервісний дизайн зменшує велику частину ризиків, зокрема інвестування часу і ресурсу, одночасно дозволяючи інноваціям і новим ідеям бути протестованим та залученими в надкороткий термін. Це означає, що кінцевий продукт після сервісного дизайну більше відповідатиме реальним потребам та очікуванням споживачів.

Масштабованість. Навчання, мислення та принципи, які виходять із проектів сервісного дизайну можуть змінюватися на кожній точці дотику. Від окремих кампаній просування продукту до стратегічних систем обміну повідомленнями, зосередження потреб споживачів гарантує, що проекти відповідають ключовим рішенням на рівні послуг, а також на маркетинговому рівні, підвищуючи узгодженість досвіду та впливу.

Можливість. Сервісний дизайн при розробці виходить за межі компетенцій клієнта-замовника клієнта на процеси та людей, необхідних для його проведення. Таким чином, він по суті не залежить від звичних каналів просування, які зупиняються на першому бар’єрі. Спрогнозувати сервісний дизайн, його напрями складно до початку його розробки.

Майбутній вплив. Оскільки багато брендів не зважаючи на сферу своєї діяльності сьогодні досліджують можливості використання штучного інтелекту, сервісний дизайн все більше повертає нас до основ взаємодії людини та комп'ютера для розуміння, як розробляти високо ефективну послугу або високо якісний товар для споживачів і при цьому спростити саме виробництво за допомогою новітніх штучних технологій. Ризик, пов'язаний із розповсюдженням технологій та нових точок дотику продукції та сервісного дизайну є потенціалом для ще більших очікувань, які складно виконати. Тому на разі маркетологи, котрі використовують сервісний дизайн намагаються його спростити і не використовувати одночасно всі існуючі новітні маркетингові інструменти з просування.

При використанні сервісного дизайну спеціалісти в першу чергу використовують свій досвід, який не залежить від самого продукту просування, адже усі принципи та процеси можна застосувати до будь-якого продукту. Все це гарантує, що послуги розвиваються за допомогою сервісного дизайну разом із очікуваннями клієнтів, а не створюють нові та ще більші розриви між очікуванням та реальністю [1].

Дизайн послуг є створення найбільшого зображення для споживача його очікувань від продукту. Споживачі отримують доступ до брендів не у вакуумі, а в складних ланцюгах взаємодій. Наведемо такий приклад: автомобіль — це продукт, але з точки зору сервісного дизайну він є інструментом для того, щоб літній клієнт зміг відвідати друга в лікарні або з'їздити до віддаленого від будинку магазину та авто від служби таксі Uber. У такому контексті розвивають сервісний дизайн маркетологи при його наданні. Є можливість, що цей користувач отримує доступ до таксі Uber зі смартфона, яким вона ще вчиться користуватися. Можливо, вона теж хвора, вона живе в інтернаті і повинна повідомити водія про свої потреби. Крім того, вона не єдиний суб'єкт, задіяний у даній ситуації. Інші користувачі — це будь-які постачальники послуг, які прив'язані до її надання. Наприклад, водій, якого бронює клієнт, також використовує Uber, але відчуває інший аспект взаємодії, неначе знаходиться по іншу сторону. Для того, щоб задовольнити різноманітні контексти користувачів, сервісні дизайнери повинні розуміти такі види відносин між одержувачами послуг і постачальниками, а також далекосяжні аспекти їх взаємодії від початку і до кінця. Тільки в такому випадку здійснення сервісного дизайну відповідатиме очікуванням і споживача продукції і його власника.

Розглянемо п'ять ключових принципів ефективного існування сервісного дизайну:

1. Орієнтований на користувачів — необхідно використовувати якісне дослідження перед його створенням, щоб акцент був саме на усіх користувачах.
2. Спільна творчість — необхідно залучати всіх зацікавлених сторін у процес проектування.
3. Послідовність — варто розподілити процес на окремі підпроцеси та напрями створення.
4. Докази — важливо передбачити досвід надання послуг, щоб зробити їх відчутними для споживачів, це необхідно для розуміння бренду покрокове створення взаємодії та довіри.
5. Цілісність — дизайн для всіх точок дотику в різних аспектах мережі взаємодії учасників використання продукту.

Розглянемо також детальніше компоненти сервісного дизайну, серед яких можна виділити:

1. люди: будь-хто, хто створює або використовує продукт, а також особи, на яких продукт може опосередковано вплинути, включаючи співробітників компанії-виробника і клієнтів;
2. реквізит: фізичні чи цифрові артефакти (включаючи продукти), які необхідні для успішного виконання сервісного дизайну, зокрема фізичні простори та цифрові середовища;
3. процеси: робочі процеси, процедури або ритуали, які виконуються маркетологом під час створення сервісного дизайну, включаючи підтримку клієнтів, замовлення необхідних речей через додаток тощо [2].

Розглянемо також саму розробку сервісного дизайну. Для того, щоб сервісний дизайн мав відмінну якість та високий результат: необхідно визначити життєво важливі частини продукту. Наприклад, це є актори (працівники, які створюють послугу); місцезнаходження (віртуальне або реальне середовище, де клієнти отримують послугу); реквізит (предмети, які використовуються під час надання послуг); співробітники (інші організації, які беруть участь у наданні послуг, наприклад, логістика), процеси (робочі процеси, які використовуються для надання послуги) тощо.

Важливо визначати проблеми, розглянути усі аспекти потреб клієнтів, користувачів та самого бізнесу-виробника продукту. Серед найпоширеніших інструментів [4]:

- карти шляху клієнта (щоб знайти точки дотику, бар'єри та критичні моменти дотику клієнта до продукту);
- персони (цільові користувачі);
- схеми надання послуг (розкриття усього спектру ситуацій, коли користувачі/клієнти можуть взаємодіяти з брендами).

Таким чином, сервісний дизайн застосовується як до продуктів, які використовують не так часто (наприклад, пасажирів, які купують одну поїздку Uber), так і навпаки, до більш популярних (наприклад, власники iPhone відвідують Apple Store для допомоги/ремонтів). Загалом, сервісний дизайн є сектором, де кінцевим результатом є задоволення усіх суб'єктів на всіх точках дотику їх з продуктом. Саме тому сервісний дизайн сьогодні є важливим інструментом маркетингової діяльності.

Література

1. Incorporating Service Design Into Content Marketing and Strategy. URL: <https://www.clearvoice.com/blog/service-design-content-marketing/> (дата звернення 11.05.22)
2. Service design: why should marketers care? URL: <https://www.marketingmag.com.au/hubs-c/service-design-marketers-care/> (дата звернення 11.05.22)
3. What is Service Design? URL: <https://www.interaction-design.org/literature/topics/service-design> (дата звернення 11.05.22)
4. What Service Design can do for Marketing. URL: <https://medium.com/ogilvy-xd/what-service-design-can-do-for-marketing-404650323f98> (дата звернення 11.05.22)

Репко А.С.,
«Маркетинг», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., професор кафедри маркетингу
імені А.Ф. Павленка Пилипчук В.П.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕСУ РОЗРОБКИ МАРКЕТИНГОВОГО ТАКТИЧНОГО ПЛАНУ

У сучасному мінливому світі, коли конкуренція на внутрішньому і світовому ринках стає жорстокішою, а потреби і запити замовників і покупців в значній мірі індивідуалізовані, маркетинг відіграє важливу роль в житті суспільства. Маркетингова діяльність допомагає людям задовольняти свої потреби, а компаніям визначити, що необхідно робити і який сервіс організовувати.

На сьогодні виділяють такі основні напрями маркетингу:

– той, що орієнтується на товар або послугу та є направленим на удосконалення виробництва, збільшення обсягів випусків більшої кількості покращених та дешевших товарів з метою поповнення ринку, реалізацію такої продукції, яка поклала б початок формуванню нового сектору промисловості та функціонуванню підприємств;

– маркетинг, який що орієнтується на споживачів. Такий маркетинг з'ясовує вподобання споживачів, їх потреби, переваги та попит. Недоліком є те, що попит не відповідає забезпеченню продукції. Господарська діяльність суб'єкта передбачає доцільність застосовування обох типів маркетингу водночас. Розглянуту комбінацію маркетингової діяльності називають інтегрованим маркетингом;

– для сучасного ринку України найприйнятніший так званий маркетинг-мікс або комплексний маркетинг, який включає в себе вивчення та використання всіх факторів, що впливають на ринок, а також взаємодію п'яти «Р» (рис.1).

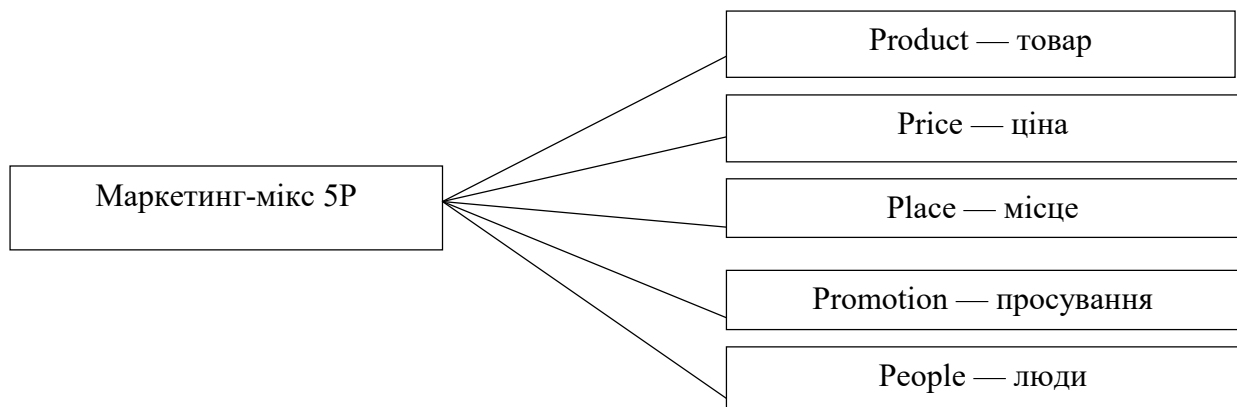

Рис. 1. Дослідження маркетинг-міксу або комплексного маркетингу

Джерело: [4]

Розробка маркетингового тактичного плану передбачає проведення обрання спершу маркетингової стратегії. Стратегічний аналіз дозволяє врахувати зовнішні і внутрішні чинники, що сприяють розвитку підприємства або гальмують його. Як відомо, зовнішнє середовище підприємства має в складі макросередовище та мікросередовище. Мікросередовищем організації вважають покупців, постачальників, конкурентів, партнерів, державний орган. Макросередовищем підприємства виступають чинники, які мають не мають безпосереднього впливу на підприємство, проте поруч з цим мають суттєвий відбиток на діяльності [4, с.2].

Стратегічний вибір передбачає визначення місії, постановку цілей подальшого розвитку, визначення способів і засобів досягнення. На основі даних стратегічного аналізу визначаються цілі та стратегії маркетингу, і, в меншій мірі, місія організації.

Дослідження різних методів формування маркетингового плану підприємства дозволило зробити наступний висновок: в якості основи прийняття рішення щодо доцільної маркетингової стратегічної орієнтації підприємства в даних методах використовуються наступні фактори: характеристика конкурентного середовища підприємства, стратегічна позиція організації на ринку, темпи і напрямки еволюції ринків збуту, потенційна прибутковість досліджуваного ринку.

Завдяки кардинальним змінам у контексті маркетингу — таких як фізична відстань, час, економіка, дерегуляція, глобалізація, очікування клієнтів та нові інформаційні технології — інструменти маркетингу змінюються.

В свій час штучний інтелект, маркетинг, які стали основою для здійснення аналізу даних з інтернету та процес оптимізації голосових пошукових систем (VSEO) були амбітними концепціями, що межують із вигадками. Сьогодні ці інноваційні тенденції цифрового маркетингу є одними з основних пріоритетів для більшості власників бізнесу у 2021 році [9, с.2].

Штучний інтелект.

Загалом найближчі роки мають усі перспективи стати часом, коли багато компаній вдаються до домінуючого використання штучного інтелекту в своїй маркетинговій діяльності. Штучний інтелект може аналізувати поведінку споживачів та шаблони пошуку, а також використовувати дані з платформ соціальних медіа та публікацій в блогах, щоб допомогти підприємствам зрозуміти, як клієнти знаходять свої товари та послуги.

Штучний інтелект незабаром стане рушійною силою маркетингу, і зараз ми вже бачимо, що він реалізований у таких сферах, як:

- базова комунікація;
- рекомендації щодо товару та створення контенту;
- персоналізація автоматичного електронного спілкування;
- укладання угод он-лайн.

Програмна реклама.

Програмною рекламою передбачається використання штучного інтелекту для автоматизації купівлі по оголошенням, щоб компанії орієнтувалися на конкретніших споживачів. Наприклад, торги в режимі реального часу — це тип програмної покупки оголошень. Ця автоматизація набагато ефективніша та швидша, що означає більш високі конверсії та менші витрати на залучення клієнтів.

Чат-боти.

Додатки продовжують залишатися на ринку як важлива частина цифрового маркетингу в 2021 році. За допомогою цієї технології на основі штучного інтелекту використовує миттєві повідомлення для спілкування в режимі реального часу, вдень або вночі, з вашими споживачами послуг або просто тих, хто відвідав сайт.

Опитування показують, що [3]:

- основні переваги чатів — це цілодобове обслуговування (64%), миттєві відповіді на запити (55%) та відповіді на прості запитання (55%);
- 63% респондентів вважають за краще обмінюватися повідомленнями через онлайн-чат для спілкування з бізнесом або брендом;
- до 2023 року чат-боти допоможуть бізнесу заощадити понад 8 мільярдів доларів на рік.

Більшість клієнтів стверджують, що кращим є спілкуватися з чат-ботами, оскільки вони реагують цілодобово, дають відповіді оперативно, точно згадують всю вашу історію покупок і ніколи не втрачають терпіння. Такі додатки пропонують видатне обслуговування клієнтів, відповідаючи очікуванням клієнтів та автоматизуючи повторювані завдання — це означає, що ви можете зосередитись на більш важливій роботі.

Розмовний маркетинг.

Реальність сучасного маркетингу полягає в тому, що переважна більшість споживачів бажають отримувати негайні відповіді на свої запити. На відміну від традиційних стратегій, ця форма маркетингу тепер доступна на різних каналах, що дозволяє брендам зустрічатися з клієнтами за їх умовами: на пристроях, платформах та графіках, які найкраще відповідають клієнту.

Персоналізація.

Якщо компанія хоче бути конкурентоспроможною на ринку у 2021 році, їй потрібно персоналізувати маркетинг — це означає персоналізований контент, продукти, електронні листи та інше.

Відео маркетинг.

Відео маркетинг є однією з, якщо не найважливішою тенденцією маркетингу сьогодні, і, можливо, протягом наступних 5-10 років. Однією з проблем, з якою стикаються маркетологи в останні роки, є зростаюча зміна мобільних пристроїв. Інтернет-сторінки, що продаються у довгому форматі, та електронні листи минулих років швидко згасають, оскільки їх читати на маленьких мобільних екранах просто занадто складно. Однак відео може представити ту саму інформацію у форматі, який ідеально працює незалежно від пристрою.

Маркетинг впливів (Influencer Marketing).

Influencer Marketing — це тип маркетингу з вуст в уста, який фокусується на використанні ключових лідерів для посилення повідомлення бренду на ширшу аудиторію. Лідери можуть бути публічними людьми, знаменитостями, але частіше вони є блогерами Instagram або YouTube з величезною нішею, яка може допомогти поширити інформацію про бізнес чи продукт через свої соціальні канали.

Отже, названі вище основні тенденції сучасного маркетингового планування та його інструментів повинні бути використані в маркетинговій компанії підприємства для того, щоб ефективно залучати клієнтів та підтримувати попит на товари та послуги в умовах діджиталізації економіки та суспільства.

Література

1. Анатійчук Олена. Тренди та тенденції маркетингу на 2022 рік. URL: <https://bc-club.org.ua/news/bc-club/trendy-ta-tendenciji-v-marketyngu-na-2022-rik.html> (дата звернення 11.05.22)
2. Гарматюк О. Використання діджитал маркетингу у комплексі просування. Економіка та суспільство. 2021. № 25. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/233/223>. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-3> (дата звернення 11.05.22)
3. Дарчук В.Г. Аналіз та планування маркетингової діяльності. URL: https://dut.edu.ua/uploads/l_796_67558907.pdf (дата звернення 11.05.22)
4. Топ-6 маркетингових прогнозів на 2022 рік. За матеріалами «The Top 6 Marketing Predictions for 2022», Gartner. URL: <https://www.management.com.ua/tend/tend1338.html> (дата звернення 11.05.22)

5. Як створити 90-денний маркетинговий план — маркетинг 2022. URL: <https://uk.efishbusiness.com/9275330-how-to-create-a-90-day-marketing-plan> (дата звернення 11.05.22)

Сухаревська А.В.
«Маркетинг», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
маркетингу імені А.Ф. Павленка Голіцин А.М.

ВИКОРИСТАННЯ SEO ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БІЗНЕСУ

Розвиток інтернет-технологій вивів бізнес на новий, зовсім інший рівень, коли комунікація зі споживачем часто проводиться переважно в онлайн режимі. Так, майже кожен бізнес має власний веб-сайт, незалежно від того, малий це бізнес, середній чи великий. Проте мати веб-сайт — це ще не запорука успіху, адже надзвичайно важливо, щоб його помітив потенційний клієнт. Саме в цьому і допоможе SEO.

Пошукова оптимізація сайту або SEO (англ. search engine optimization) — процес коригування HTML-коду, текстового наповнення (контенту), структури сайту, контроль зовнішніх чинників для відповідності вимогам алгоритму пошукових систем, з метою підняття позиції сайту в результатах пошуку в цих системах за певними запитами користувачів [1].

SEO стає все більш поширеним з кожним роком. У 2021 році 69% маркетологів виділяли кошти у пошукову оптимізацію сайту, порівняно із 65% у 2020 році. 75% маркетологів вважають, що їхня SEO стратегія відіграє дуже важливу роль у досягання маркетингових цілей бізнесу. 83% власників бізнесу впевнені, що веб-сайт впливає на досягнення стратегічних цілей [2].

Використання SEO надає наступні конкурентні переваги:

1. підвищення видимості та рейтингів;
2. підвищення веб-трафіку;
3. підвищення авторитету веб-сайту;
4. створення кращого досвіду для відвідувачів;
5. порівняно не висока вартість;
6. можливість створювати тренди.

Виникає питання, як потрапити на таку важливу першу сторінку пошукової видачі. Алгоритми пошукових систем змінюються з надзвичайною швидкістю і всіх її аспектів не знає ніхто. Проте є певні фактори, на які опирається система при ранжуванні веб-сторінок. Це аналіз ключових слів, аналіз зворотних посилань та аналіз контенту [3]. Розглянемо їх більш детально.

Аналіз ключових слів. Потенційні клієнти будуть використовувати певні слова чи фрази для пошуку продукту чи послуги. Саме це і є ключові слова. Якщо вміст сайту містить слова та фрази, які використовуються клієнтами, то видимість такого сайту буде підвищена. Ключові слова варто додавати до title, description та url сайту.

Аналіз зворотних посилань. Зворотні посилання — це елементи веб-сайту, які посилають на інші надійні та якісні веб-сайти. Створення зворотних посилань підвищує довіру до бізнесу, оскільки відбувається посилання на джерела, які мають відношення до подібно галузі. Наприклад, включення поточних, тенденційних подій безпосередньо з їх джерела може підвищити довіру до веб-сторінки. Існує і інший варіант побудови зворотних посилань — посилатися на власний веб-сайт з інших тематичних сторінок. Важливо також не зловживати посиланнями, а самі вони повинні бути унікальними та без плагіату.

Аналіз контенту. Контент є важливою частиною SEO, оскільки це засіб, який використовується для охоплення та залучення аудиторії. Сьогоднішній контент має бути освітнім, але також цікавим, релевантним та доступним для спільного використання. Контент представлений у різних формах, зокрема: вміст веб-сторінки, блог, відео, інфографіка, підкасти тощо.

Отже, розрізняють внутрішню, зовнішню та контентну оптимізацію сайту. Внутрішня оптимізація передбачає формування структури сайту, виконання технічних рекомендацій пошукової системи, виправлення помилок тощо. Зовнішня оптимізація — це купівля та проставлення якісних посилань на тематичний сайтах, блогах, форумах та платформах. Контентна оптимізація включає в себе наповнення сторінок веб-ресурсу корисною для користувачів інформацією та зрозумілими тематичними текстами для пошукових систем.

Важливо відмітити, що результати проведення SEO-стратегії будуть помітні не відразу, а через 3-6 місяців. Ефективність пошукової оптимізації сайту перевіряють за наступними показниками:

- рейтинг ключових слів;
- показник органічного трафіку;
- час, проведений на сторінці;
- показник клікабельності (CTR);
- показник відмов (bounce rate);
- повернення відвідувачів сайту;
- показник прямих переходів на сайт;
- авторитет домену [2].

Для аналізу ефективності роботи SEO використовують такі інструменти: Serpstat, Ahrefs, SimilarWeb, SEMrush. Ці ресурси ідеально підходять для аналізу конкурентів, збору семантики, аудиту сайту та аналізу посилань. Провести SEO-аналіз сайту безкоштовно можна також за допомогою інструментів Google Search Console та Google Analytics.

Як бачимо, SEO-оптимізація є дуже важливим процесом для просування веб-сайту в Інтернеті. Використання пошукової оптимізації є важливою не тільки з точки зору підвищення рейтингу в пошуковій видачі, а й для створення позитивного іміджу компанії. Якісне та ефективне впровадження SEO-стратегії дозволить підвищити конкурентоспроможність бізнесу.

Література

1. Гінка О. Інтернет-маркетинг як основна складова сучасного в бізнесу. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/31893/1/316.PDF> (дата звернення 11.05.22)
2. HubSpot. Not Another State of Marketing Report. 2021. 45p. URL: [https://www.hubspot.com/hubfs/State-of-Marketing%20\(2\).pdf](https://www.hubspot.com/hubfs/State-of-Marketing%20(2).pdf) (дата звернення 11.05.22)
3. The Importance of SEO for Your Business: Benefits of SEO & Why SEO Is So Powerful. *Metric Marketing*. URL: <https://www.metricmarketing.com/blog/the-importance-of-seo-for-your-business-benefits-of-seo-why-seo-is-so-powerful/> (дата звернення 11.05.22)

Томащук А.М.,
«Маркетинг», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри маркетингу
імені А.Ф. Павленка Голіцин А.М.

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ КОМПЛЕКСУ МАРКЕТИНГУ В ГОТЕЛЬНОМУ БІЗНЕСІ

Комплекс маркетингу — це сукупність маркетингових інструментів і методів, які використовують підприємства для досягнення своїх ринкових цілей. У 1960 році Джером МакКарті ввів класичне значення комплексу маркетингу або маркетинг-міксу «4Р». Проте воно підходило лише для опису матеріальних товарів, а для опису послуг його явно було замало і повна картина не ро-

зкривалася. Тому у 1981 році спеціально для маркетингу послуг було введено «7Р», що включало окрім компонентів 4Р ще 3 значення, проте вони набували трохи іншого значення.

Загалом додаткові 3Р більшою мірою відображають внутрішнє середовище компанії, в той час як складові класичного маркетинг-міксу стосуються переважно зовнішнього середовища [1, 2].

Product — продукт — перша Р. Це сама та послуга, яку компанія пропонує і те благо, яке клієнти хочуть спожити. До нього відносять: асортимент, якість, торгову марку, сервіс.

Для прикладу в Favor Park Hotel (м. Київ) основна послуга як для готелю — розміщення людей у номерах. Тому сюди відносяться їх різновиди номерів, яких є 3: стандартний, покращений та люкс [3].

Price — ціна — плата за увесь продукт, тобто за послугу в цілому. Це зазвичай: прейскурант, знижки, націнка, терміни виплати, умови платежу

У Reikartz Collection (м. Дніпро) вони не є фіксованими (як і в більшості готелів) і змінюються в залежності від багатьох чинників, але найбільше — від дати заселення та, звичайно, від обраного номеру та кількості людей, що в ньому проживатиме. Часто ціни коливаються в залежності від дня тижня. Так з понеділка по четвер в більшості номерів вартість трохи вища, ніж з п'ятниці по неділю. Загалом ціни різних видів номерів у різний час можуть коливатись від 1500 до 4000 грн за ніч [3].

Place — місце — місце, де можна придбати (і спожити) продукт. Окрім самого місцезнаходження готелю сюди відносять також інфраструктуру навколо та зручність проїзду

Viva Hotel (м. Харків) знаходиться фактично в центрі міста поблизу станції метро «Проспект Гагаріна». Поруч знаходяться залізнична станція та автовокзал а також стадіон Металіст. В пішій доступності є безліч супермаркетів, бутиків та банків [3].

Promotion — просування — система інформування потенційних клієнтів про наявність продукту. Це:

- зв'язки з громадськістю,
- зовнішня реклама;
- медійна реклама;
- інтернет-реклама;
- стимулювання збуту;
- пр.

Grand Hotel Lviv Casino & SPA м. Львів поширює інформацію про себе в першу чергу через власний сайт а також сторінки у Instagram та Facebook. Окрім цього він широко використовує можливості місцевих ЗМІ — періодично виходять статті про даний готель, на YouTube каналах огляди готелю, а також широко розносилися новини про події в готелі, як от святкування новорічної ночі [3].

People — люди — ті, хто відповідають за те, щоб послуга відбулася і безпосередньо контактують з клієнтом. До них відносять: персонал, «лідерів думок», важливі групи споживачів.

У Fairmont Grand Hotel м. Київ працевлаштовано понад 400 людей, і всі вони пройшли доволі жорсткий відбір. Спільними вимогами для всіх посад є: комунікабельність, вміння будувати міцні відносини з клієнтом, організованість, вміння працювати в команді, вільне володіння українською та ще хоча б одною іноземною мовою — окрім української, персонал готелю розмовляє ще п'ятьма мовами: російською, англійською, німецькою, французькою та італійською. Щодо досвіду роботи, на кожну посаду він вимагається по-різному, проте становить не менше двох років досвіду на даній посаді у готельних закладах, а для вищих посад обов'язковий досвід має становити не менше 5 років [3].

Process — процес — процедури та процеси, які визначають споживання послуг, додаткові дрібнички, що значно покращують враження клієнтів від продукту. У першу чергу це:

- безкоштовний wi-fi;
- дитячі кімнати;
- місця для куріння;
- невеликі подарунки клієнтам;
- тераси, та багато іншого.

Apartments & TERRASA! м. Одеса забезпечив покриття безкоштовним wi-fi усю територію готелю. Окрім цього, передбачені номери для некурців, проте любителям «подиміти» виділені

окремі місця для куріння. Для найменших гостей наявний дитячий майданчик, а їх батьки можуть спокійно позасмагати поруч на терасі з спеціальними лежачками. Приміщення також пристосоване для клієнтів з особливими потребами [3].

Physical evidence — речові докази — середовище, в якому надається послуга. Сюди враховуються: інтер'єр, додаткові зали, парковка, місткість залів, спа-центри, фітнес-зали, кафе на території готелю.

На території Mirotel Resort and Spa м. Трускавець клієнти можуть скористатися послугами двох ресторанів європейської та середземноморської кухні, паркінгом, дорослим та дитячим кри-тими басейнами, спа-центром, фітнес-залом, сауною. Крім цього, для ділових зустрічей існує можливість оренди конференц-залу місткістю до 120 людей [3].

Сьогодні, коли сфера послуг відіграє все більшу роль, саме комплекс маркетингу 7Р набирає більшої популярності, порівняно з 4Р, проте і він повинен бути таким, який враховує вимоги власників, споживачів та специфіку ринку [4].

Комплекс маркетингу стає основою для кожної маркетингової стратегії і може бути визначальною навіть для усієї політики підприємства, саме тому настільки важливо визначити його правильно. Він дає змогу поглянути на будь-яку організацію з усіх сторін і дуже явно показує усі її сильні та слабкі сторони. Для того, аби все це виявити необхідно скористатися такою таблицею:

Таблиця 1

ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЛЕКСУ МАРКЕТИНГУ [4]

Категорія	Ціль	Факт	Оцінка	Дії	Термін
Product	<i>Цільове значення категорії, ідеальне значення, яке прагне мати компанія</i>	<i>Фактичне значення категорії, наявне в компанії</i>	<i>Наскільки задоволені фактичним значенням по відношенню до цілі</i>	<i>Що необхідно зробити, аби досягти цілі</i>	<i>Послідовність дій зі вказанням терміну</i>
Price					
Place					
Promotion					
People					
Process					
Physical evidence					

Так, заповнивши табличку даними про кожен з Р можна чітко прослідкувати поточний стан кожної категорії, що значно полегшить визначення сильних сторін компанії, а також вкаже на можливі шляхи покращення.

Література

1. Гайванович Н. В. Комплекс маркетингу у сфері послуг: процес та забезпечення URL: <https://ena.lpnu.ua/bitstream/ntb/2711/1/21.pdf> (дата звернення 11.05.22)
2. Тультаев Т. А. 5Р, 7Р, 4С: основные концепции маркетингового комплекса URL: <http://www.elitarium.ru/koncepciya-marketing-usluga-tovar-potrebitel-proizvoditel-zatraty-izderzhki-rynok-cena-predpochtenie-podhod-model/> (дата звернення 11.05.22)
3. Сторінка туристичного посередника Booking URL: <https://www.booking.com/hotel/ua/fairmont-grand-kiev.uk.html> (дата звернення 11.05.22)
4. Язвінська Н. В. Еволюція в управлінні комплексом маркетингу: застосування моделі «7Р» на підприємствах промислових пралень URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/80366/76004> (дата звернення 11.05.22)

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ У СФЕРІ ВИДАВНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний маркетинг дедалі більше стає інтернет-орієнтованим через все більшу доступність інтернет-мереж. Видавнича галузь не відстає від інших, створюючи власні інтернет-магазини та використовуючи різні методи просування та популяризації власної продукції за допомогою інтернет-маркетингу.

Аби не втратити зв'язок зі своїми клієнтами (читачами) видавництва змушені адаптуватися до стрімких змін технології та до перманентної появи інноваційних технологій. Видавництвам слід знаходити найбільш ефективні інструменти інтернет-маркетингу, аби забезпечити підвищення продажів власних товарів.

Одним із найбільш ефективних інструментів ведення інтернет-маркетингової діяльності для видавництв є створення сторінок у різних соціальних мережах та використання переваг, які надають власні веб-сайти видавництв чи їхні інтернет-магазини [1].

З даними Forbes «тільки за минулий рік середня ціна на книгу зросла на 22% (з 180 грн до 220 грн за екземпляр)» і вона буде продовжувати зростати, оскільки прослідковується зростання ціни на папір та на перекладацькі послуги [4].

Наявність доступу до мережі інтернет свідчить про середню та високу купівельну спроможність потенційних покупців, тому для видавництв дуже важливо навчитись ефективно комунікувати із своєю аудиторією, аби збільшити обсяг продажів. Також наявність доступу до мережі інтернет надає змогу покупцям можливість купувати електронні книги, які наразі набувають усе більшої популяризації та функціонування піратських сайтів із безкоштовними книгами з часом скорочується.

Також за допомогою сучасних методів аналізу та статистики можна із легкістю відслідковувати кількість відвідувачів сайту (навігацію) чи сторінки у соціальній мережі, тенденції взаємодії між видавництвом та його аудиторією, більш ретельно вивчати цільову аудиторію тощо. Інтернет-платформи — це дуже гарний інструмент інтернет-маркетингу через можливість проведення конкурсів, акцій та розіграшів продукції, що підвищують впізнаваність видавництва та його продукції на ринку в цілому і тим самим сприяють зростанню продажів. Використанні інтернет-маркетингу у власній діяльності є фінансово ефективним ще і через його дешевизну, оперативність та легкість у відслідковуванні його ефективності, що відкриває перед маркетологом дуже широкі можливості.

Найбільш перспективним способом просування книжкової продукції можна вважати соціальні мережі через легкість у комунікаціях між продавцем і покупцем та легкість і швидкість у наданні інформації [3].

Отже, можна зробити висновок, що інтернет-маркетинг набуває все більшої популярності серед видавництв та книжкових магазинів через з одного боку його низьку вартість та з іншого — високу ефективність. Результативність використання інструментів інтернет-маркетингу доведена на практиці і тому активно використовується як видавництвами, так і книгарнями. Але не зважаючи на їхню очевидну ефективність інструменти інтернет-маркетингу потребують все більш детального вивчення та постійного слідкування за їх зміною та більш сучасними підходами у використанні задля забезпечення найбільш прибуткового функціонування бізнесу.

Література

1. Охріменко Г.В. Стан та перспективи використанні SMM у книговидавничій галузі України. *Національний університет «Острозька академія»*. URL :

<https://conf.oa.edu.ua/index.php/libconf/libcon201703/paper/downloadSuppFile/16/12> (дата звернення 10.05.2022)

2. Литовченко І.Л. Інтернет-маркетинг : навч. посіб., К.: центр учбової літератури, 2011. 332с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/147035495.pdf> (дата звернення 11.05.2022)

3. Каньшина О. В. Промоція книжкових видань у мережі Інтернет. Молодий вчений. 2017. № 11. С. 746-750. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/181.pdf> (дата звернення 13.05.2022)

4. Юлія Орлова. Чому 250 грн за книгу — це недорого. Анатомія видавничого ринку. Інтернет-ресурс Forbes. URL: <https://forbes.ua/lifestyle/pochemu-250-grn-za-knigu-eto-nedorogo-za-cto-platit-chitatel-i-skolko-vkladyvaet-izdatel-23102021-2579> (дата звернення 13.05.2022)

Федотова О.К.
«Маркетинг», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри маркетингу імені А.Ф. Павленка *Архіпова Т.В.*

МЕТОДИ ОЦІНКИ ЛОЯЛЬНОСТІ СПОЖИВАЧІВ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПОКРАЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Загострення конкурентної боротьби та поява безлічі брендів однотипної продукції на ринку змінює підходи до розробки та здійснення торговельної, промислової та конкурентної політики, принципи формування конкурентоспроможності підприємства.

Конкурентоспроможність підприємства не тільки формується за рахунок зниження собівартості товарів або послуг, а ще й залежить від ставлення споживачів до цього підприємства та продукції, яку воно пропонує на ринку. Це лояльність покупців, вона визначає рівень позитивного чи негативного ставлення та емоційної прихильності до компанії, бренду чи продукту, що спонукає споживачів купувати продукт регулярно, що, звичайно, дуже позитивно впливає на конкуруючий бізнес. Ймовірність того, чи здійснить споживач купівлю, залежить від його ставлення до торгової марки, яке сформувалось у нього в результаті отриманої інформації або досвіду контактів з товаром компанії та товарами конкурентів, тобто від лояльності.

Існує багато способів вимірювання лояльності споживачів. За відсутності єдиного підходу до розуміння лояльності всі пояснення, по-перше, більш-менш обмежені, а по-друге, вони доповнюють одне одного. Проте, використання кількох методів оцінки лояльності одночасно дозволяє подолати обмеження кожного методу та більш повно розкрити проблему.

Методика «SERVQUAL» — метод оцінки рівня споживчої лояльності на основі шкали Лайкерта. Основним принципом цієї методики є розробка анкети з питаннями до споживачів, які стосуються основних параметрів якості товару чи послуг. Шкала Лайкерта просить респондента вказати ступінь згоди чи незгоди щодо деяких моментів, які показують його ставлення до компанії/товару. Респонденти погоджуються чи не погоджуються з кожним наведеним твердженням, починаючи від «повністю згоден» до «повністю не згоден». Найчастіше використовується семи- або десятибальна шкала [1]. Бали (оцінки) кожного судження складають разом, виділяють середній бал кожного судження та середнє арифметичне середнього балу кожного судження, і відповідно розраховують індекс лояльності за формулою (1):

$$I_{\text{л}} = \frac{1}{K} \sum I_{\text{од}} \quad (1)$$

де $I_{\text{л}}$ — значення загального індексу лояльності; K — кількість тверджень, включених до шкали; $I_{\text{од}}$ — значення одиничного індексу лояльності.

Значення одиничного індексу лояльності вираховується за формулою (2), по кожному твердженню:

$$I_{\text{од}} = \frac{1}{R} \sum a_i * T_i \quad (2)$$

де: R — кількість респондентів; a_i — кількість балів, привласнених твердженню i ; T_i — кількість відповідей на твердження i .

Результати дослідження визначаються знаходженням відсотку показника від максимально можливого рівня [2]:

- якщо значення показника 0-30%, тоді лояльність споживачів відсутня;
- якщо значення показника 31-50%, тоді лояльність споживачів низька;
- якщо значення показника 51-80%, тоді лояльність споживачів помірна;
- якщо значення показника 81-100%, тоді лояльність споживачів висока.

Інший підхід у визначенні рівня споживчої лояльності заснований на методі, розробленому Ф. Райххельдом, який він виявив у дослідженні, використовуючи тест із запитанням: «Наскільки ймовірно, що ви порекомендуєте дану компанію другу чи колезі?» [3]. Це найкраще відображає прихильність споживача до компанії. Варіанти відповідей надаються за 10-бальною шкалою, де нуль означає «ніколи не порекомендую», п'ятірка означає «можливо порекомендую, а можливо ні», десятка означає «обов'язково порекомендую». Цей метод використовується, щоб покращити досвід клієнтів, зменшити їх відтік і збільшити кількість задоволених клієнтів, які стають прихильниками бренду.

За цим підходом можна виділити 3 групи споживачів [4].

«Промоутери». Такі споживачі лояльні до компанії чи продукту і з ймовірністю майже 99% будуть рекомендувати компанію або товар іншим та здійснювати повторні покупки.

«Нейтральні», або пасивні споживачі. Вони досить лояльні до компанії чи продукту, але набагато рідше, ніж «промоутери», будуть рекомендувати цю компанію чи продукт. Крім того, представники цієї категорії схильні віддавати перевагу конкурентам через знижки або запропоновані їм кращі умови покупки.

«Критики» активно принижують компанію/товар в очах інших споживачів. Представники даної категорії незадоволені компанією і навряд чи коли-небудь ще скористаються її послугами чи придбають товар. Вони дають компаніям мінімальний бал і можуть писати негативні відгуки в Інтернеті. Враховуючи доступність інформації в Інтернеті, критика та негатив з цієї категорії можуть завдати значної шкоди репутації компанії, негативно вплинути на продажі та підірвати мотивацію її працівників.

Респонденти, які поставили 9-10 балів у відповіді на запитання, вважаються «промоутерами», 7-8 — «нейтральними споживачами», а 0-6 — «критиками» [3]. Результатом розрахунку буде залишковий індекс промоутера бренду NPS (Net Promoter Score), який визначається за формулою (3):

$$NPS = \frac{\text{к-сть «промоутерів»} - \text{к-сть «критиків»}}{\text{загальна к-сть респондентів}} * 100\% \quad (3)$$

Використаємо шкалу Лайкерта для оцінки рівня лояльності споживачів мережі ресторанів «Domino's Pizza».

В розробленій мною анкеті було надано 7 тверджень щодо ставлення до піцерії. Кожне твердження має 6 можливих відповідей, кожна з яких оцінена від 1 до 6 балів відповідно. Всього в опитуванні взяли участь 32 респонденти. Результати дослідження наведені в таблиці 1.

Підставляємо обчислені одиничні індекси до кожного твердження у формулу (1) і знаходимо значення загального індексу лояльності:

$$I_{\text{л}} = \frac{1}{7} * (5 + 4,38 + 3,66 + 4,5 + 4,94 + 4,56 + 4,88) = 4,56$$

При максимально можливій оцінці в 6 балів, індекс лояльності споживачів до мережі ресторанів «Domino's Pizza» становить 4,56 або у відсотках — 76%.

**РЕЗУЛЬТАТИ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ЛОЯЛЬНОСТІ СПОЖИВАЧІВ ЗА ШКАЛОЮ ЛАЙКЕРТА**

Твердження	Не був(ла) в «Domino's Pizza» (1)	Повністю не згод- ний(а) (2)	Скоріше не згод- ний(а) (3)	Важко відповісти (4)	Скоріше так, ніж ні (5)	Повністю згодний(а) (6)	Сума	Одиничний індекс
<i>Я задоволений(а) якістю продукції мере- жі ресторанів «Domino's Pizza».</i> кількість відповідей оцінка	2 2	0 0	3 9	2 8	9 45	16 96	32 160	5
<i>Я купую піцу переважно в «Domino's Pizza».</i> кількість відповідей оцінка	2 2	2 4	6 18	4 16	8 40	10 60	32 140	4,38
<i>Якщо поруч немає «Domino's Pizza», я замов- ляю їхню доставку або їду до них в ресторан.</i> кількість відповідей оцінка	2 2	6 12	3 9	2 8	11 55	8 32	32 117	3,66
<i>Я користуюся програмою лояльності «Domino's Pizza» (зарєєстрований(а) на сайті, збираю бонуси, використовую спеціальні про- позиції та знижки).</i> кількість відповідей оцінка	2 2	3 6	5 15	2 8	7 35	13 78	32 144	4,5
<i>Я отримую задоволення від відвідування рес- торану «Domino's Pizza».</i> кількість відповідей оцінка	2 2	1 2	2 6	4 16	6 30	17 102	32 158	4,94
<i>Я постійний клієнт мережі ресторанів «Domino's Pizza».</i> кількість відповідей оцінка	2 2	2 4	5 15	3 12	7 35	13 78	32 146	4,56
<i>Я б без вагань порекомендував(ла) піцерію «Domino's Pizza» своїм друзям.</i> кількість відповідей оцінка	2 2	1 2	2 6	5 20	6 30	16 96	32 156	4,88

Отже, рівень лояльності споживачів «Domino's Pizza» є помірним: більш ніж половина (78%) опитуваних споживачів задоволені якістю продукції, 56% учасників дослідження купують піцу переважно в «Domino's Pizza», більшість (62,5%) опитуваних користуються програмою лояльності та спеціальними пропозиціями піцерії, також 68,8% респондентів готові порадити дану мережу ресторанів своїм близьким та знайомим. Споживачі віддають перевагу продукції даної піцерії, але часто купують також і в інших ресторанах, іноді рекомендують компанію друзям.

Також, щоб оцінити лояльність споживачів мережі ресторанів «Domino's Pizza» було використано метод NPS. За результатами проведеного дослідження із 32 респондентів «промоутерів» виявилось 19 осіб, «нейтральних споживачів» — 7, а «критиків» — 6. Визначимо індекс промоутера бренду за формулою (3):

$$NPS = \frac{19-6}{32} * 100\% = 40,63\%$$

NPS за розрахунками складає 40,63%. Це не дуже високий показний, але і не найгірший. Тобто лояльність споживачів середня.

З «критиками» потрібно встановити контакт і розпочати діалог, щоб виявити джерело їхнього незадоволення. Це продемонструє прихильність компанії до клієнтів і допоможе працівникам піцерії зрозуміти свою цільову аудиторію та бажання клієнтів. Якщо працювати над рішенням проблем відвідувачів, можна перетворити «критиків» в майбутніх «промоутерів».

«Нейтральним споживачам» для підтримання зворотного зв'язку можна запропонувати знижки, підвищити рівень обслуговування, надіслати електронні листи або смс-повідомлення із зазначенням оновлень асортименту та інформацією про нові акції та розіграші.

«Промоутерам» також потрібно приділяти увагу, що допоможе і надалі зміцнювати відносини з ними та відповідно збільшити прибуток компанії. Можна надіслати персональне «дякую» на електронну пошту або смс-повідомлення, особливий брендований значок на одяг чи віртуальний, яким вони можуть ділитися в соціальних мережах, можливо навіть зробити персональну акційну пропозицію або нарахувати 30-50 бонусів за те, що споживач вже, наприклад, рік щомісяця або й частіше замовляє продукцію.

Також рівень лояльності можна виміряти через частоту покупок даної марки в порівнянні з марками-конкурентами за певний проміжок часу. За результатами дослідження (наведено на рис.1) бачимо, що частота покупки в ресторанах «Domino's Pizza» значно перевищує цей показник у конкурентів, що також свідчить про високу лояльність споживачів цього бренду.

3. Вкажіть, будь ласка, частоту замовлень піци в перерахованих ресторанах за останній рік

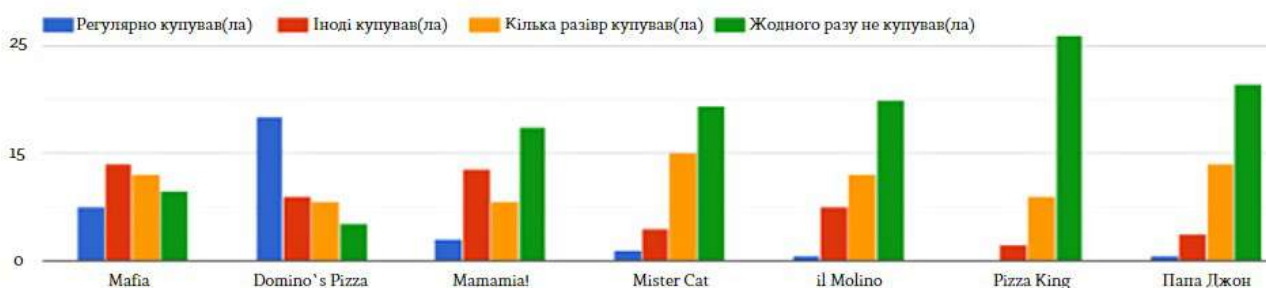

Рис. 1. Частота покупки піци в ресторанах за останній рік

Отже, однією з головних цілей діяльності підприємств є побудова довготривалих партнерських відносин зі споживачами. Лояльність до бренду дає можливість компанії встановлювати преміальні ціни, утримувати велику частину своїх прихильників при зміні економічної ситуації, дає час для відповіді на загрози конкурента.

Піцерія «Domino's Pizza» користується популярністю, вона сформувала позитивний імідж, необхідну частину стійкого та довгострокового успіху ресторанного бізнесу. Вдало сформований імідж запам'ятовується і закріплюється у свідомості цільової аудиторії як сигнал позитивного сприйняття компанії, долаючи таким чином перешкоди, такі як недовіра та неухважність, властиві масовій свідомості. З проведеного дослідження можна зробити висновок, що «Domino's Pizza» впевнено тримає свої позиції на українському ринку і є досить конкурентоспроможною.

Література

1. Полторак В. А., Тараненко І. В., Красовська О. Ю. Маркетингові дослідження : навч. посіб. 3-тє вид., переробл. та доповн. Київ: Центр учбової літератури. 2014. 342 с.
2. Літовкіна О. О. Маркетингова стратегія моніторингу задоволення споживачів на основі індексу NPS (Net Promoter Score) *Економічний вісник*. 2013. №4. с. 133–138 URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2013/4/EV20134_133-138.pdf
3. Korneta Piotr. Net promoter score, growth, and profitability of transportation companies. *International Journal of Management and Economics* 54 — №2 — 2018. — с. 136-148 [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://doi.org/10.2478/ijme-2018-0013>
4. Чернишова, А. М., Якубова Т. Н. Брендинг: підручник для бакалаврів. М.: Юрай. 2016. 504 с.

ПЛАТФОРМА 2

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ

ВІДНОВЛЕННЯ МІСЦЕВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ ВІЙНИ

Секція 1

СТРАТЕГІЯ ВІДНОВЛЕННЯ МІСЦЕВОЇ ЕКОНОМІКИ ПІСЛЯ ВІЙНИ

Макоцька О. О.
«Економіка міста та урбаністика», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри
регіоналістики і туризму
Оболенський О.Ю.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАСАД СТАЛОГО РОЗВИТКУ

ПРИ ПЛАНУВАННІ МІСЬКОГО ПРОСТОРУ

Урбанізація є невід’ємною частиною розвитку людства, адже саме в містах концентруються та взаємодіють між собою «великі розуми», зосереджуються вищі навчальні заклади, креативні хаби, офіси великих компаній. Для оптимізації міського простору доцільно використовувати міське планування, яке має на меті раціональне розташування функцій і складових міського простору, що надає об’єктам інфраструктури цілісності, відносну автономію та стабільність і дозволяє їм розвиватися в системі містобудування.

У наш час актуальною є реалізація основних засад сталого розвитку міста — метою яких є забезпечення високого рівня якості життя місцевих мешканців, створення сприятливих умов для діяльності теперішнього та майбутніх поколінь і збереження та відновлення природних екосистем, що базується на цілях сталого розвитку [1]. Особливої уваги ці аспекти набувають для відбудови та стратегій розвитку міст після подолання російської агресії 2022 року.

Планування територій на місцевому рівні забезпечується відповідними місцевими радами та їх виконавчими органами і полягає у розробленні та затвердженні генеральних планів населених пунктів, детальних планів територій, проектів забудови, ухваленні та реалізації відповідних рішень щодо контролю дотримання вимог вищезазначених документів.

Реалізація засад сталого розвитку при плануванні міського простору віддзеркалюється в таких сучасних трендах розвитку міст:

1) Smart-місто — ціль полягає у покращенні та спрощенні управління містом, забезпечені благоустрою міського середовища та безпеки за допомогою використання різних типів електронних приладів для збору даних у місті. Smart місто — це: інтелектуальні системи управління дорожнім рухом — що дозволяють фіксувати порушення правил та слідкувати за безпекою; розумне освітлення вулиць — використання сонячних панелей для накопичення світла з метою економії електроенергії; залучення жителів до управління містом — втілення проектів, що до вподоби мешканцям міста та проведення опитувань з метою покращення умов життя; розумний громадський транспорт — що розраховує інтервал руху в залежності від попиту, дає можливість відслідкувати місце знаходження громадського транспорту; сповіщення про надзвичайні ситуації, камери слідкування за порядком та кнопки екстреного реагування — турбота про безпеку мешканців міста.[2]

Такі технології, як камери відеоспостереження та сповіщення про надзвичайні ситуації, стали досить актуальними та необхідними під час агресії рф стосовно України. Система сповіщення про повітряні тривоги була швидко налаштована у додатках Київ Цифровий та ЄТривога. Розумні

будинки та камери відеоспостереження на даний момент фіксують моменти прильоту ракет в домівки українців, мародерства, фільмують численні злочини російської армії на території України та передають інформацію про переміщення техніки, що стане вагомими доказами при розслідування злочинів у міжнародному суді.

2) Big Data — метою є аналіз і використання великих даних для досягнення ефективної роботи в сферах управління містом, включаючи розумне місто. Великі дані можуть допомогти планувати розширення послуг, ресурсів, побудову житлових комплексів, прокладання маршрутів для пересування велосипедами чи самокатами у місті. Додатки для великих даних можуть обслуговувати багато секторів у розумному місті, забезпечуючи тим самим кращі послуги для місцевих жителів та туристів. Охорону здоров'я можна покращити за рахунок ведення медичних записів та догляду за пацієнтами онлайн. Транспортні системи можуть оптимізувати маршрути та розклади та зрештою завдяки перевагам приваблювати більше користувачів ніж приватний транспорт, відповідно знижуючи шкідливі викиди. [3]

3) Зелене місто — це новітня відповідь на створення більш щільних, зеленіших і придатних для життя міст. Зелені міста покликані активно підходити до вирішення проблеми зміни клімату та бути екологічно чистими, вони мають специфічні особливості: зелені та блакитні зони, що виробляють кисень, ландшафтні та екологічно чисті будівлі, дорожню мережу, що адаптована до екологічно чистих транспортних засобів, зелену енергію та програми переробки відходів, а також суворі стандарти якості води, що відповідає цілям сталого розвитку та забезпечує добробут місцевих жителів. [4]

4) Компактне місто — метою якого є збереження меж міської забудови у компактному та щільному вигляді з багатофункціональним використанням, заснованому на ефективній системі громадського транспорту та розмірах, які заохочують ходити пішки та їздити на велосипеді. Основні напрями впровадження концепції компактного міста:

- соціальний — створення кращої якості життя за рахунок більшої соціальної взаємодії, громадського духу та культурної життєздатності завдяки близькості до об'єктів, послуг, робочих, громадських місць; зменшення злочинності та забезпечення відчуття безпеки;
- економічний — відродження міських центрів шляхом ревіталізації, розташування щільно забудованих будинків, магазинів, підприємств; розширення та покращення інфраструктури та об'єктів громадського транспорту; сприяння більшому вибору серед роботодавців і, таким чином, більшої різноманітності місць для працевлаштування;
- екологічний — зменшення споживання енергії та забруднення через близькість до робочих місць, послуг, об'єктів та громадських місць; енергозбереження завдяки поєднанню тепла та електроенергії завдяки щільності поселення.

5) Екологічне місто — має на меті зменшення споживання первинних матеріалів та первинної енергії, зменшення погіршення стану природного середовища та здоров'я місцевих жителів, збільшення добробуту містян за допомогою сприяння обізнаності проблем сталого міського планування та залученні жителів, що поділяють цю ідею, щоб зосередитися на спільній меті та направляти стратегію розвитку до реалізації еко-міста. Концепція Еко-міста містить ознаки сталої взаємодії з такими секторами міського розвитку:

- міська структура — повторне використання земель та будівель для зменшення попиту на землю, створення привабливих громадських просторів для повсякденного життя, інтеграція природних елементів, максимізація комфорту в приміщеннях з економією ресурсів протягом усього циклу використання будівель;
- транспорт — зменшення відстаней між об'єктами інфраструктури з метою зменшення попиту на пересування містом, надання переваги громадському транспорту, зменшення обсягу та швидкості приватного пересування моторним транспортом в тому числі за допомогою контролю за паркуванням;
- енергетичні та матеріальні потоки — мінімізація енергоспоживання будівлями, збільшення частки відновлювальних джерел енергії, створення систем повторного споживання води, збільшення переробки матеріалів та відходів;
- соціальна економіка — сприяння соціальній взаємодії, забезпечення доступності до інфраструктури, використання наявних трудових ресурсів, пропозиція недорогого житла, надання робочих місць та приміщень для некомерційного використання. [5]

Висновки. Такі тренди як smart-місто, Big Data, зелене, компактне та екологічне місто поєднують в собі спільну мету — створення безпечного та комфортного середовища, збільшення со-

ціальної взаємодії місцевих жителів в поєднанні з турботою про навколишнє середовище та раціональним використанням простору. Втілення вищезазначених трендів в проекти з відбудови та стратегії міст після подолання російської агресії можливе за допомогою збереження меж міської забудови у компактному та щільному вигляді; ревіталізації та відбудові тих споруд та просторів, де це можливо; переважання частки відновлювальних джерел енергії; впровадження технологій smart-міста та big data встановлюючи електронні прилади; прокладання дорожніх шляхів з наданням пріоритету громадському транспорту, користувачам велосипедів та самокатів, створення пішохідних просторів; створення зелених та блакитних зон та їх охорона від майбутніх забудов.

Література

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 №722/2019. Законодавство України: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
2. Constro Facilitator. Smart City — Elements, Features, Technology and Govt. Approach. 2021. URL: <https://www.constrofacilitator.com/smart-city-elements-features-technology-and-govt-approach/>
3. Hashem I. A. T., Anuar N. B., Chang V., Adewole K. S., The Role of Big Data in Smart City. 2016. Pp 1-8. URL: https://www.researchgate.net/publication/301803005_The_Role_of_Big_Data_in_Smart_City
4. Manea Gabriela. Green Cities — Urban Planning Models for the Future. 2014. Pp 465. URL: https://www.researchgate.net/publication/271587798_GREEN_CITIES_-_URBAN_PLANNING_MODELS_OF_THE_FUTURE
5. Moataz M. S., Ibrahim M. A., Zeyad M. El S., Eco-City as Approach for Sustainable Development. 2017. Pp 59-65. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/235050174.pdf>

Чернюк К.В.

*«Економіка міста та урбаністика», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — старший викладач
кафедри регіоналістики і туризму Маркіна М.І.*

ЗАСАДИ «SMART-CITY» В УПРАВЛІННІ ПОВОЄННИМИ МІСТАМИ

Основною метою роботи є визначення теоретичних основ концепції «Smart City» в управлінні містом, формування пропозицій щодо застосування нових підходів до розвитку розумного міста («Smart-city») у контексті управління повоєнними містами.

Упродовж останніх місяців в Україні відбуваються суттєві зміни, зв'язані із широкомасштабним вторгненням РФ. Зокрема, вагомі перетворення вже почали відбуватися у галузі управління містами. На противагу діючих підходів до впровадження принципів сталого розвитку, постає потреба у напрацюванні новітніх, або ж трансформованих засад щодо управління містами у повоєнній країні. Серед сучасних міських концепцій, сталий розвиток, який має найбільш тривалу та успішну історію і рівень імплементації, починає уступати концепції «Smart City». Управління повоєнними містами, що базується на підході «Smart-city», може стати основою для нового розвитку українських міст.

Метою запровадження засад «Smart City» у містах є підвищення рівня ефективності системи управління та, як результат, загального добробуту міських мешканців, забезпечення безпеки та покращення якості життя пересічного містянина. Система «Smart City» передбачає фокусування на якості, як показнику ефективності управління, що може бути реалізованим із використанням сучасних, цифровізованих технологій.

За підходом, запропонованим П. Друкером [1], існує ряд критеріїв, яким мають відповідати управлінські цілі, що можуть у розрізі сучасності застосовуватися до управління повоєнними містами:

1) specific — конкретний (те, чого необхідно досягнути);
2) measurable — вимірюваний (у чому буде вимірюватися результат);
3) attainable — досяжний (за рахунок чого можливо досягнути цілі);
4) relevant — актуальний, відповідний (визначення істинності цілі);
5) time-bounded — співвіднесений з конкретним строком (визначення часового проміжку, по закінченню якого ціль має бути досягнута).

За даними Європейської статистичної організації European Statistical Office [2], модель «Smart City» має ґрунтуватися на таких основних характеристиках:

- smart economy (розумна економіка) — запровадження електронного ведення бізнесу та електронної торгівлі, інноваційне і технологічне виробництво товарів та надання послуг, збільшення продуктивності та ін.;

- smart mobility (розумне переміщення) — розумна транспортна та логістична система, що заснована на інформаційно-комунікаційних технологіях; такі системи дозволяють мешканцям міста використовувати один, максимум два види громадського транспорту для добирання у будь-яку точку міста, що зменшує час добирання для мешканців та економить ресурси міської влади;

- smart people (розумні люди) — розвиток електронних компетенцій та навичок, підвищення рівня освіченості у людей, підвищення кваліфікації, а також розвиток креативних навичок та стимулювання інноваційних ідей у містян;

- smart living (розумне життя) — запровадження розумного способу життя, зміни поведінки та моделі споживання за використанням інформаційно-комунікаційних технологій, покращення здоров'я та культурний розвиток мешканців;

- smart governance (розумне врядування) — складова, що передбачає розумне, інтерактивне локальне управління, що у свою чергу забезпечує ефективне всеохоплююче функціонування самого міст;

- smart environment (розумне довкілля) — основний акцент робиться на запровадженні принципів енергоефективності, зменшенні кількості викидів парникових газів.

Аналізуючи існуючі підходи до напрацювання та впровадження концептуальних засад «Smart City» в управлінні, можемо виділити наступні заходи, що можуть застосовуватися до управління в повоєнних містах:

- побудова технічної інфраструктури з використанням інноваційних технологій, що сприятиме активній цифровізації;

- створення новітньої технічної бази виробництва;

- формування людського капіталу, здатного ефективно використовувати інформаційні технології;

- прийняття управлінських рішень, що базуються на сучасних засадах публічного управління та відповідають концепції «Smart City».

Розумне управління повоєнними містами має відображати соціальну спрямованість, охоплювати питання фінансування, яке є одним з головних складових розвитку та розбудови технічної інфраструктури, а також питання залучення до розбудови міста зацікавлених сторінстейкхолдерів. Розуміння цільових потреб населення, а також встановлення часових меж написання та реалізації певних програм також є важливим елементом впровадження засад «Smart City», що дозволяє відслідковувати ефективність управлінських заходів.

Підсумовуючи, можемо зазначити, що застосування засад «Smart City» в управлінні повоєнними містами має зайняти провідну роль у новітньому процесі прийняття управлінських рішень. Вибір та впровадження засад «Smart City» має базуватися на ключових критеріях та основах, що виділяються сучасними українськими та закордонними науковцями, як пріоритетні напрямки концепції.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у визначенні та формуванні засад «Smart City» для управління повоєнними містами.

Результати дослідження можуть бути застосовані при формуванні комплексних методологічних підходів та рекомендацій для органів місцевого самоврядування щодо розроблення стратегічних планів та заходів їх реалізації, які будуть базуватися на засадах «Smart City» в управлінні повоєнними містами.

Література

1. Друкер П. Практика менеджмента / П. Друкер. — М. : Вильямс, 2015. — 416с.
2. Eurostat regional yearbook 2017 — Chapter 13. Focus on European cities (EN). [Електронний ресурс]. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-books/-/ks-ha-17-001> (дата звернення 18.05.2022р.).

Сенюк Г. А.

*«Економікаміста та урбаністика», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., доцент Шевченко О.В*

РЕІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ ВЕЛИКИХ МІСТ ЗАДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ МІСЦЕВОЇ ЕКОНОМІКИ

Вступ до процесу індустріалізації економіки основних країн світу на початку 20 ст. призвів до великих трансформаційних змін, змін у соціально-економічному житті країни та появи визначення поняття «індустріальне суспільство». Р. Арон описав вищезазначене поняття як «суспільство, в якому промисловість є найбільш характерною формою виробництва» [1].

Відповідно, реіндустріалізація великих міст є одним із основних шляхів виходу на новий рівень технологічного розвитку. Зростає необхідність змінити загальну структуру міської економіки та стимулювати розвиток загальнонаціональних виробництв.

У цьому плані реіндустріалізація економіки має одне з вирішальних значень. Через високу вразливість як загальнодержавної, так і міських економік, деякі старі промислові райони стикаються з проблемою різкого зниження частки промислового сектора. Відповідні проблеми вимагають пошуку нових стратегій розвитку. Враховуючи загальні характеристики старопромислових районів, реіндустріалізація зможе використати наявний потенціал міста для відродження економіки та забезпечення його довгострокового сталого розвитку.

На даний момент, певна кількість великих міст світу перебувають у сильному стані занепаду. Реіндустріалізація може допомогти великим містам вижити та реструктуризуватися. Актуальність питання полягає в тому, що великі промислові міста, а також їх існуючі соціально-економічні проблеми мають величезний виробничий і трудовий потенціал для політики реіндустріалізації. Порівняно з малими містами робоча сила у великих містах має характеристики вищої продуктивності праці.

Сучасному етапу реіндустріалізації в більшості країн світу притаманна така особливість, як децентралізація — тенденція, в рамках якого наявність центру, що управляє економічним розвитком, втрачає важливість, а «регіон», де розташоване місто, стає значущим та максимально незалежним від державного центру[2] .

Саме ця реформа зіграла важливу роль у відбудові звільнених частин Донецької та Луганської областей, починаючи з 2014 року. Існують приклади відбудови інфраструктурних об'єктів на території Донецької та Луганської областей. До відбудови залучалися як загальнодержавні кошти, так і грантові (з країн ЄС, США, Японії та інших). Це можна побачити на прикладі музичної школи у Святогірську, яка у 2016-му році буда відбудована за допомогою японських партнерів. Подібні приклади відбудови вказують на ефективність подібних програм, та необхідність їх реалізації у майбутньому по всій території України.

Також, зважаючи на технологічний прогрес за минулі роки, колишні індустріальні райони Донецької та Луганської областей потребуватимуть активного процесу реіндустріалізації.

Використовуючи тези робіт Ю. Пашенко головною особливістю реіндустріалізації є загальна модернізація наявного виробництва. Є визначення пріоритетів технологічного розвитку на основі нових наукових знань. Із запровадженням модернізації соціальний і технологічний поділ праці продовжуватиме поглиблюватися, розвиватися інші сектори, такі як торгівля та сфера

послуг, продовжуватимуть розширюватися ринки товарів, капіталу та праці, а також соціальні інститути [3].

Висновок: зважаючи на загальний процес глобалізації та необхідності до відновлення інфраструктурних проєктів на території України, відповідно, процес реіндустріалізації та впровадження процесу розробки та виробництва високотехнологічної продукції як ніколи раніше є актуальним. Саме цей процес дозволяє переформатувати існуюче виробництво задля задоволення внутрішнього та зовнішнього попиту та підвищити ефективність праці населення.

Література

1. Aron, R. (1992) «Stages of development of sociological thought» — P.3.
2. James C. Miller III, Thomas F. Walton, William E. Kovacic & Jeremy A. Rabkin, Industrial Policy: Reindustrialization Through Competition or Coordinated Action // Yale Journal on Regulation. — 1984. — Volume 2. — Issue 1. — pp. 1-39.
3. Pashchenko, Yu.P. (2010), «Conceptual aspects of economic system modernization», Ahrosvit, no. 10, pp. 45-53.

Ніколаєва О. О.

*«Економіка міста та урбаністика», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., доцент
кафедри регіоналістики і туризму Огородник В.В.*

СТРАТЕГІЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ МІСЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ МІСТА КИЄВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Згідно з відкритими джерелами, Київською міською державною адміністрацією була розроблена Стратегія розвитку міста Києва до 2025 року. Проаналізувавши дану Стратегію, можна зробити висновок, що в ній використані застарілі дані, а саме 2015-2016 роки, нова редакція Стратегії не врахувала виклик, зроблений пандемією COVID -19 та війною.

В Україні з 24 лютого 2022 року почалась повномасштабна війна. Це призвело до руйнування інфраструктури багатьох міст. Так як повномасштабна війна є довготривалим процесом, то звільнені території України починають поступово відновлюватись. Прикладом є місто Буча Київської області, яке після звільнення, за місяць, зусиллями комунальних служб і волонтерів було очищено від уламків будівель, бруду і залишків техніки. Те саме можна спостерігати у багатьох населених пунктах України, зокрема, містах Гостомель, Ірпінь, Чернігів, Одеса, Миколаїв, Харків, Суми. А також оновлення чекають Волноваха, Маріуполь, Ізюм, Рубіжне та багато інших знищених агресором міст. У сучасних складних умовах головною місією органів місцевої та державної влади є не лише відновлення та покращення інфраструктури, але і забезпечення відчуття безпеки в містах за допомогою розширеної та досконалої військової інфраструктури, створення бомбосховищ, підземних складів, дошок оголошень з інструкціями по поведінці населення в критичних ситуаціях, створення інфраструктурних рішень, спрямованих на захист міста та населення.

Що стосується міста Києва, то за заявами мера Віталія Кличко в місті було пошкоджено 208 житлових будинків, 46 шкіл, дитячий будинок та 29 дитсадків. Пошкодження також отримали 13 адміністративних будівель, 2 спортивні об'єкти, 5 об'єктів соціальної сфери, 17 — охорони здоров'я, 10 — культурної сфери, 48 об'єктів транспортної інфраструктури. Частина з цих об'єктів не підлягають відновленню.

Враховуючи ці аспекти, можна сказати, що зараз з'явилась можливість раціонального розподілення коштів для доцільного відновлення або створення об'єктів інфраструктури. Отже, стратегія модернізації міської інфраструктури — це реалізація продуманого комплексу реформ, на-

правлених на модернізацію міської інфраструктури, а також управління містом; залучення нових талантів та втілення найкращих ідей для міста Київ. Створення нової інфраструктури, що випереджає свій час, дозволяє населенню міста відчувати себе в безпеці та комфорті, сприяє розвитку людського потенціалу в місті. Як після Другої Світової війни так, і після вторгнення росії в Україну, пошкоджені міста мають шанс оновити інфраструктуру, змінити обличчя міста та впровадити сміливі проекти.

Стратегія модернізації міської інфраструктури може складатись з адаптованої стратегії розвитку і включатиме такі стратегічні плани:

- загальний огляд міської інфраструктури;
- аналіз соціально — економічного стану;
- SWOT — аналіз;
- стратегічне бачення (причини необхідної модернізації, місія модернізації та пріоритети);
- стратегічний план (цілі модернізації та план заходів);
- моніторинг реалізації модернізації міської інфраструктури;
- оцінювання ефективності впровадження модернізації міської інфраструктури;
- створення проектів майбутнього, адже зупинятися у розвитку міста ніколи не варто.

Першочергово, стратегія модернізації міської інфраструктури міста Києва має бути спрямована на покращення військової інфраструктури, бо Київ як столиця має бути оплотом безпеки. А саме створення бомбосховищ за всіма нормами, які міститимуть такі компоненти:

- вентиляція;
- медичний пункт;
- приміщення дизельної електростанції;
- приміщення для продовольства;
- санітарний вузол;
- приміщення ПММ;
- електрощитова;
- вхід з тамбуром;
- аварійний вихід з тамбуром;
- приміщення для укриття людей;
- пункт управління.

Окрім бомбосховищ необхідно розглянути відсутність військової інфраструктури для постійного базування сил територіальної чи берегової оборони, ЗСУ чи інших військових угруповань, що повинні забезпечувати безпеку населення. А саме укріплених:

- центрів управління;
- житлових будівель для військових;
- інженерних споруд;
- складів ПММ;
- складів військового обладнання.

Дані заходи необхідно запровадити першими, так як в сучасних нестабільних геополітичних умовах в будь-який момент може настати загроза життю населення міста Києва і України загалом. Відновлення іншої інфраструктури міста має бути запланованим в залежності від критичності ушкоджень та попиту на користування нею. Використавши запропоновані покращення для модернізації Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року, можна підняти оборонну здатність міста на новий рівень, не позбавляючи містян комфорту, а туристів привабливості міста.

Література

1. Інформаційне агентство Interfax-Україна. Електронне джерело: <https://interfax.com.ua/news/general/830366.html>
2. Стратегія розвитку міста Києва до 2025 року (нова редакція). Електронне джерело: <https://dei.kyivcity.gov.ua/>
3. Захисні споруди цивільної оборони Wayback Machine.

ОНОВЛЕННЯ ІНДУСТРІЇ ПЕРЕРОБКИ ТА УТИЛІЗАЦІЇ ВІДХОДІВ ПРИ ВІДБУДОВІ ПОСТРАЖДАЛИХ МІСТ

Актуальність дослідження. Активний розвиток світової торгівлі, а також зростання кількості населення і рівня життя в більшості країн світу призвели до різкого і повсюдного збільшення обсягів сміття. Якщо в 2012 р. у світі утворювалося понад 1,3 млрд т твердих побутових відходів (ТПВ), то до 2025 р. даний показник зросте, як мінімум, до 2,2 млрд т.

Найбільш суттєвою проблемою для ще більш швидкого зростання ринку є низька платоспроможність населення в найменш розвинених країнах, що не дозволить впроваджувати досить дорогі сучасні методи переробки відходів, у зв'язку з чим, складування сміття на відкритих полігонах продовжиться, перш за все, в деяких країнах Близького Сходу та Африки.

Тема дослідження обумовлена високим рівнем важливості уведення інноваційних проектів з переробки та утилізації сміття на підприємствах, оскільки це надає можливості до збільшення ефективності виробництва та підвищення його конкурентоспроможності.

Метою роботи є аналіз розвитку індустрії переробки та утилізації відходів у містах за використання інноваційних технологій.

Результати дослідження. ТПВ діляться на три види зі своїми особливостями поводження з ними. Вторинна сировина — ресурси, які можна виділяти із загальної маси ТПВ і використовувати повторно. Біорозкладні відходи — сміття, що завдає мінімальної шкоди навколишньому середовищу. Реалізовувати ТПВ цієї категорії недоцільно, тому вони зазвичай направляються на знищення або поховання. Неперероблювані відходи — сміття, яке при сучасному рівні технологій не придатне для вторинного використання. Переробляти його дорожче, ніж знищувати. Такі відходи спалюють або направляють на полігони.

Джерела утворення ТПВ — це території або частини територій муніципальних утворень, на яких вони утворюються.

До джерел утворення відходів можна віднести:

- багатоквартирні будинки;
- садові, дачні та городницькі партнерства;
- котеджні селища;
- групи житлових будинків, будівлі та приміщення.

ТПВ утворюються не тільки від фізичних осіб (населення), а й від юридичних осіб та індивідуальних підприємців. Такі відходи за своїм складом схожі з відходами від фізичних осіб [2].

Гори побутового сміття ростуть, забруднюючи навколишнє середовище, скорочуючи площі під сільськогосподарські потреби. Крім того, на полігонах часто виникають пожежі, обвали, зростає кількість щурів, бездомних собак. Все це говорить про те, що в сучасному суспільстві катастрофічно не вистачає смітєпереробних підприємств.

Розглядаючи перспективні можливості впровадження нових технологій важливо зазначити модель європейських принципів, які на думку Голови Державної екологічної інспекції України можна реплікаційно застосувати у нашій країні з метою покращення екологічної ситуації. На його думку, головними є 5 наступних принципів ефективної системи управління відходами:

- максимальне зниження ризиків утворення нових відходів на етапі виробництва — важливо створювати продукцію, яка в наслідку споживання буде створювати мінімальну кількість відходів, не потраплятиме на звалища країни;
- повторне використання — за можливості продовжувати використання продуктів чи компонентів, які ще не втратили своїх споживчих властивостей;
- рециклінг — переробка відходів у сировину, яка може використовуватись як матеріал для наступного виробництва;

- виробництво енергії — відходи, які неможливо використовувати як вторинну сировину, можна використовувати для отримання електричної та теплової енергії, шляхом їх спалення;
- захоронення — відправка відходів на спеціалізовані полігони, якщо жодної можливості для утилізації чи переробки немає.

Проте, не зважаючи на сучасні високотехнологічні можливості, новітня практика інвестиційного забезпечення із переробки відходів демонструє те, що задуми вторинного ресурсокористування не одержали відповідного розповсюдження, а це сильно сприяє надмірному накопиченню відходів, що дає зрозуміти необхідність розширення ринку з метою притягнення вітчизняних та іноземних інвестицій у галузь діяльності із відходами.

На початку 2022 року ситуація була ускладнена і подіями військового характеру. Проблема з низької обізнаності населення щодо можливостей вторинного ресурсокористування була ускладнена і погіршенням економічного становища в країні, зокрема це торкнулось і індустрії переробки та утилізації відходів.

Великі та малі підприємства з переробки зіткнулися з рядом проблем, основною з яких є проблема з поповнення сировини для переробки. Через велике зростання транспортних витрат утилізувати відходи у спеціальних пунктах переробки стає нерентабельним, тому що вартість сировини становить менше вартості транспортування. Нові реалії спричиняють додаткове накопичення твердих побутових відходів, які продовжують забруднювати навколишнє середовище.

Розглядаючи впровадження нових технологій у післявоєнний період, особливо важливо відзначити важливість іноземних інвестицій, оскільки економіка тривалий час не буде працювати належним чином — вона матиме обмежений ресурс. Для відновлення ефективного функціонування індустрії переробки та утилізації відходів важливо не тільки застосовувати нові принципи з переробки, але й в цілому відновлювати інфраструктуру з метою належної утилізації відходів.

Висновок. Підсумовуючи, варто наголосити, що однією із головних екологічних проблем великих та малих міст залишається проблема великої кількості накопичених відходів, навіть не зважаючи на складну ситуацію в країні. Існує ряд різноманітних рішень, які перспективно мають можливість покращувати діяльність індустрії з переробки та утилізації відходів, проте процес вдосконалення потребує часу та значних фінансових вкладень. Базуючись на моделі європейських принципів, можна сказати, що будь-який з наведених способів утилізації може працювати в умовах нашої країни, за належної підтримки та впровадження відповідних законодавчих рішень.

Література

1. Nixon J.D., Wright D.G., Dey P.K., Ghosh S.K., Davies P.A. A comparative assessment of waste incinerators in the UK // *Waste Management*. 2015. Vol. 33. № 11.
2. Vahdani B., Tavakkoli-Moghaddam R., Baboli A., Mousavi S. A new fuzzy mathematical model in recycling collection networks: a possibilistic approach // *World Academy of Science, Engineering and Technology*. 2017. Vol. 78.

Дембіцька А. М., Квітка А. Ю.

*«Економіка міста та урбаністика», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — д.е.н., професор, професор
кафедри регіоналістики і туризму Оболенський О.Ю.*

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ МІСТ ДЛЯ СТРАТЕГІЙ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО РОЗВИТКУ МІСТ

Після повномасштабного вторгнення РФ на територію України деякі українські міста повністю зруйновані та потребують відбудови чи не з нуля, а безліч інших пошкоджені частково. Та-

ким чином, після звільнення цих міст гостро постає питання щодо їх відновлення та подальшого розвитку. Саме тому актуальною є тема оновлення системи показників соціально-економічного розвитку муніципальних утворень як чинника системного та комплексного аналізу їх стану та цілевизначених напрямів розвитку.

Метою даної роботи є удосконалення системи показників (індикаторів) оцінювання рівня соціально-економічного розвитку міст і їх застосування для стратегій відновлення та післявоєнного розвитку міст, визначення засад створення уніфікованої системи цих показників.

Об'єктом дослідження є соціально-економічний стан розвитку міст і формування засад для стратегій відновлення та післявоєнного розвитку міст. *Предметом дослідження* є система показників (індикаторів) соціально-економічного розвитку міст.

Дослідженню питань удосконалення існуючих систем показників присвячено безліч наукових праць, втім, вони переважно стосуються лише окремих спеціалізованих сфер діяльності, не враховують умови відновлення міст і стратегічного спрямування на післявоєнний їх розвиток, і не дають рекомендацій щодо створення універсальної системи цих показників. Основна проблема полягає у відсутності єдиної, вичерпної, універсальної, затвердженої на офіційному рівні національної системи показників соціально-економічного розвитку міст.

Призначення такої системи полягає в:

- системному та комплексному відображенні стану та цілевизначених напрямів соціально-економічного розвитку міст, у тому числі для постраждалих від агресії РФ і для формування та моніторингу їх тенденцій розвитку;
- уніфікації методологій оцінювання та стратегічного вибору напрямів розвитку, компаративного аналізу у часовому та просторовому вимірах;
- формуванні системних вимірюваних цілей розвитку за сукупністю конкретних показників, моніторингу та контролю процесу їх досягнення.

Система індикаторів мусить одночасно відповідати певним умовам, а саме:

- системно і комплексно характеризувати соціально-економічні процеси в усіх складових (сферах) розвитку міста;
- відображати такі процеси виключно у чітко вимірюваних показниках задля мінімізації людського фактору при здійсненні оцінки (уникнення суб'єктивності суджень та упередженості);
- віддзеркалювати динаміку показників задля оцінки змін у часі та якості;
- бути структурованою за групами показників, що відображають розвиток соціальної, економічної, культурної та екологічної сфер;
- бути призначеною та здатною для проведення компаративного аналізу розвитку міст завдяки оптимальному використанню відносних і абсолютних показників;
- враховувати нерівнозначність показників, зважаючи на регіональні особливості та встановлені цілі розвитку.

На підставі аналізу нормативних, наукових джерел (зокрема методик USAID, PLEDDG та OECD; досліджень Бобровської О.Ю., Лотиша О.Л. та Чуріканової О. Ю.; а також державних нормативних актів та Стратегій розвитку) пропонується система показників (індикаторів) розвитку соціальної, економічної, культурної та екологічної сфер міста, що складається із 4-ьох блоків, поділених на 23 підблоки, та включають 158 показників (індикаторів). Вони відображають усі аспекти міського життя для системного та комплексного оцінювання та формування засад для стратегій відновлення та післявоєнного розвитку міст, включно з об'єктами прямого управління (бюджет, земельні ресурси, муніципальна нежитлова нерухомість тощо).

Запропонована система показників може слугувати основою системного та комплексного відображення стану та цілевизначених напрямів соціально-економічного розвитку міст, у тому числі для постраждалих від агресії РФ і для формування та моніторингу їх тенденцій розвитку, уніфікації методологій оцінювання та стратегічного вибору напрямів розвитку, компаративного аналізу у часовому та просторовому вимірах.

Блоки та підблоки показників (індикаторів)	Кількість показників (індикаторів)
1. Соціально-економічна характеристика населення	15
1.1. Структура населення	10
1.2. Показники доходів населення	5
2. Економічна база міста	15
2.1. Промисловість та сільське господарство	2
2.2. Зайнятість	6
2.3. Малий бізнес	2
2.4. Інвестиційна діяльність	5
3. Муніципальні фінанси, демократія, бізнес-клімат, нежитлова нерухомість та землекористування	40
3.1. Муніципальний бюджет	12
3.2. Залученість громади та прозорість	6
3.3. Муніципальний бізнес-клімат	8
3.4. Муніципальна нежитлова нерухомість та землекористування	14
4. Сфера послуг та міське господарство	88
4.1. Житло та його доступність	12
4.2. Житлово житлове комунальне господарство	9
4.3. Комунальні послуги	4
4.4. Транспортні послуги	5
4.5. Послуги зв'язку та інформаційні послуги	2
4.6. Культурно-просвітницьке обслуговування	4
4.7. Соціальний захист	8
4.8. Охорона здоров'я	5
4.9. Освіта	6
4.10. Благоустрій	4
4.11. Громадська безпека та соціальне середовище	7
4.12. Екологія	15
4.13. Торгівля	2

Література

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

2. Чуріканова О. Ю., Загорулько К. А. Оцінка взаємозв'язку параметрів сталого розвитку регіонів України. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». 2017. № 2(50). С. 56-60. URL: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2017.2\(50\)](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2017.2(50)).

3. Бобровська, О. Ю. Удосконалення системи оцінювання соціально-економічного розвитку міст як чинник підвищення ефективності місцевого самоврядування. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2009. (1). С. 18-24.
4. Лотиш, О. Л. Система екологічних індикаторів сталого розвитку міста як інструмент оцінювання ефективності муніципального екологічного менеджменту. *Ефективна економіка*. 2013. (7).
5. Індекс конкурентоспроможності міст 2021. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. URL: http://www.ier.com.ua/ua/mci/index_2021
6. Індекс демократичності міст. Проект міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС). URL: <http://pledgdg.org.ua/ua/cities-democracy-index/>
7. Лекції з економіки міста та муніципального управління. За участі та фінансування United States Agency for International Development URL: <https://altairbook.com/books/2296682-lekcii-po-ekonomike-goroda-i-municipalnomu-upravleniyu.html>.
8. The Global Liveability Index 2021. Economist Intelligence Unit. URL: <https://www.eiu.com/n/campaigns/global-liveability-index-2021/>.
9. Education at a Glance 2018 — Data and Methodology — OECD. Home page — OECD. URL: <https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance-2018-data-and-methodology.htm>.
10. Головна | Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2016/07-proekt-pereliku-osvitnix-indikatoriv-dlya-mon.docx>.

Марченко А. Н., Кучер С. В.
«Економіка міста та урбаністика», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор, професор кафедри
регіоналістики та туризму Оболенський О.Ю.

СТРАТЕГІЧНИЙ ВИБІР НАПРЯМІВ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МІСТ

Актуальність даної теми в сучасний важкий період для України відіграє важливу роль у відновленні та розвитку міст за допомогою основних сфер міста. Досліджувана тема актуальна, тому що стратегічний вибір напрямів дає зрозуміти, як реалізувати план відновлення міст.

Мета — визначити напрями реалізації, що будуть в подальшому використані для планування та відновлення міст після війни. Окрім цього визначити найголовніші завдання кожного напрямку для кращого розуміння кожної сфери.

Завдання полягає у чіткому визначенні стратегічних напрямів, що будуть актуальні у післявоєнному розвитку міст.

Об'єктом дослідження виступають напрями реалізації економічної, соціальної, екологічної та культурної сфер.

Предметом дослідження є стратегічний вибір напрямів відновлення та розвитку міст після війни.

Кожне місто має свої індивідуальні можливості та потенціал у вигляді географічного положення, природних, трудових ресурсів, існуючої промисловості тощо. Тому стратегічний вибір напрямів реалізації відновлення міст розпочинається з формулювання місії та майбутнього бачення цього міста на підставі аналізу його можливостей.

Місія міста — це основна функція, його призначення та завдання. В післявоєнний період місія міста відображає його відновлення із збереженням сукупності унікальних історичних і сучасних особливостей і конкурентних переваг, які у місті вже є, та які громада хотіла б зберегти для подальшого розвитку або здобути у свідомому процесі розвитку міста. Після визначення місії потрібно створити **стратегічне бачення** або так зване **майбутнє бачення** — це колективне уявлення громади про те, як має виглядати оновлене місто післявоєнне місто. Воно відображає результат, що має бути досягнутий в процесі реалізації стратегії відновлення та розвитку міста.

Стратегічне бачення створюється на основі характеристик міст та стратегічних напрямів його розвитку та постає головною ідеєю всього процесу стратегічного вибору.

Отже, завдання щодо відновлення міст полягає у визначенні напрямів відновлення та післявоєнного розвитку міст і майбутнє бачення можна показати через напрями чотирьох основних сфер міста: соціальної, економічної, культурної та екологічної.

Напрями реалізації соціальної сфери включають в себе будівництво достатньої кількості якісного, доступного життя, забезпечення мешканців міста робочими місцями, побудова та модернізація транспортної і соціальної інфраструктури, впровадження новітніх технологій у всіх сферах життєдіяльності міста, максимальне залучення природних, трудових ресурсів та інновацій для розвитку агломерації, модернізація сфери освіти та охорони здоров'я.

Напрями реалізації економічної сфери для післявоєнної відбудови повинні містити в собі пропозиції щодо відбудови знищених або пошкоджених унаслідок війни майна та інфраструктури, повернення в Україну біженців, внутрішньо переміщених осіб та їх включення до економічних процесів, формування засад для стійкого економічного зростання; виплати репарацій від країни-агресора та допомога міжнародної спільноти, відновлення сталої роботи критичної інфраструктури, прозорі умови ведення бізнесу, залучення інвесторів та захист інвестицій, створення виробничих потужностей та формування державних замовлень для посилення обороноздатності країни, підвищення якості державного управління та посилення інститутів ринкової економіки.

Напрями реалізації екологічної сфери відповідають розробці окремого екологічного протоколу для погодження з типом відходів у містах післявоєнної діяльності, відновленню контролю держави за неконтрольованими викидами неочищених підприємств у воду чи атмосферу, відновленню посівного періоду, впровадженню зелених технологій і відновлювальних джерел енергії, створенню проєктів відбудови зруйнованих міст з закладенням зелених принципів.

Напрями реалізації культурної сфери стосуються відновлення культурної інфраструктури міста, захист об'єктів культурної спадщини, швидке відновлення закладів освіти, відновлення театрів, кіно, музеїв, відновлення роботи видавництв, преси та радіомовлення, введення нових міжнародних гуманітарних прав, що захищатимуть об'єкти культурної спадщини, створення місцевих мереж, що підтримуватимуть фахівців у сфері культурної спадщини, стабілізація культурних об'єктів та відновлення пошкоджених колекцій, об'єднання працівників культури, Міністерства культури та інформаційної політики України та волонтерів для надання невідкладної допомоги та навчання закладам культури, підтримка культурного сектору через об'єднання з «містами-побратимами» з використанням колективного досвіду, об'єднання обмежених коштів та запропонуванням прямої підтримки партнерським культурним установам та працівникам, складання реєстрів колекцій і «списків спостереження» для вкрадених творів мистецтва.

Отже, чотири основні напрями реалізації мають сприяти подальшому цілісному відновленню міст після війни. Найголовнішим фактором все ж таки виступає економічна сфера — оскільки відновлення та стабілізація економіки дозволить відбудовувати та найголовніше фінансувати інші сфери.

Висновки. Основою для розвитку та відновлення міст становлять принципи сталого розвитку. Економіка, соціальна сфера, економіка та екологія повинні знаходитися в гармонійних відносинах, враховуючи інтереси теперішніх та майбутніх поколінь. Усі ці напрями відновлення складають його бачення, що створюють ідею дбайливого ставлення та відновлення міст.

Література

1. Економічна правда. Відбудова економіки: напрямки, важелі, інститути. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/25/686208/>
2. Як ми можемо захистити культурну спадщину в Україні? П'ять основних кроків для міжнародної спільноти. Just Security. URL: <https://www.justsecurity.org/81226/how-can-we-protect-cultural-heritage-in-ukraine-five-key-steps-for-the-intl-community-ua/>
3. Як війна впливає на довкілля і як можна допомогти його відновлювати — розповідає екологія. Ілона Свеженцева. URL: <https://suspilne.media/231917-ak-vijna-vplivae-na-dovkilla-i-ak-mozna-dopomogti-jogo-vidnovluvati-rozpovidaie-ekologina/>
4. Розробка стратегій розвитку міст в Україні: інструкція та огляд практик. Київ : Федерація кан. муніципалітетів / Проект міжнар. техн. допомоги «Партнерство для розвитку міст», 2019., 44 с.

СЕКЦІЯ 2
ВІДНОВЛЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ:
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Ільченко Д. Г.
«Туризм», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., PhD,
проф. кафедри регіоналістики і туризму Громоздова Л.В.

РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧІ ЗАКЛАДИ КІРОВОГРАДСЬКОГО РЕГІОНУ:
ПРОБЛЕМИ ВОЄННОГО ЧАСУ ТА ШЛЯХИ ВІДНОВЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ

Специфіка рекреаційно-оздоровчого потенціалу Кіровоградської області обумовлена її географічним положенням. Область розташована в центральній частині України, в межах двох фізико-географічних зон: лісостепової і — переважно — степової, в межах річки Дніпра і Південного Бугу. Рекреаційні ресурси Кіровоградської області — сукупність усієї наявної відпочинково-туристичної та відновно-оздоровчої інфраструктури Кіровоградщини [2]. Основою рекреаційних ресурсів області є м'який клімат, мальовничі береги річок і водосховищ, мінеральні води (сульфатна-хлоридна-натрієва-кальцієва — для пиття і радонові — для ванн), екскурсійно-туристські об'єкти. До рекреаційно-оздоровчих якостей клімату слід віднести наступні: тип помірно-континентальний, зима м'яка, з частими відлигами, літо спекотне, але не надмірно. Середня температура липня + 21 °С, січня — 5,5 °С. Опади випадають найчастіше влітку, що покращує рекреаційну оцінку літа, восени — у вигляді дощів, сніг — явище рідке навіть взимку. Такий клімат є придатним для великого спектру захворювань, що додає регіону рекреаційно-оздоровчої цінності [1;2;3]. Кіровоградщина особлива вже тим, що тут, неподалік від річки Доброї, в Добровеличківському районі, розташований геометричний центр України. В екологічно чистих зонах області на берегах річок та водойм розташовані дитячо — оздоровчі табори «Бригантина», «Хвиля», «Чайка», «Колосок» [3]. Під час війни все це задіяне за призначенням, більша частина для дітей Донецької та Луганської областей, що тимчасово переміщені або знаходяться в евакуації. Мета доповіді — характеристика проблем оздоровлення і реабілітації військових під час та після війни. Об'єкт дослідження — рекреаційно-оздоровчі заклади Кіровоградського регіону.

У воєнний час рекреаційні можливості Кіровоградщини забезпечують санаторно-курортні та оздоровчі заклади різних форм власності. В Олександрії, серед зелених насаджень із оздоровчим повітрям, розташований санаторій «Дружба». Санаторій «Гусарське урочище» — куточок здоров'я та гостинності. Застосування мінеральної води «Гусарське урочище» у комплексі із сучасним лікуванням сприяє інтенсивному очищенню нирок, печінки, а також оновленню клітин крові. На березі Дніпра, біля Кременчуцького водосховища, розташоване місто Світловодськ, де свої послуги пропонує пансіонат «Славутич», туристична база «Дніпро» та багато інших туристично-оздоровчих закладів. Заклади мають потенціальну можливість бути корисними під час проходження військовими реабілітації під час або після проходження лікування від бойових поранень.

Для рекреаційного відновлення сили воїнам дуже корисним може стати берег Кременчуцького моря — одне з улюблених місць відпочинку містян в мирний час. Інфраструктура дозволяє проводити тут реабілітаційне лікування для великого спектру хвороб, що викликані пораненнями під час війни. Коли закінчиться війна, оздоровчим закладом для поранених може стати турбаза «Лісова пісня», що розташована на березі озера, посеред лісу, багатого грибами, ягодами, горіхами, різнотрав'ям та квітами. Вона і зараз має потенціал для рекреаційного відпочинку, психологічного та фізичного оздоровлення військових. Окрасою краю та місцем відпочинку, відновлення психологічних сил людини є лісові насадження, 400-літні дуби, цілющі джерела.

Не задіяна зараз ефективно і очікує настання мирного часу рекреаційна активність Кіровоградщини, що представлена ландшафтними заказниками «Чорноліський» у Знам'янському районі, «Монастирище» у с. Завтуровому Устинівського району, урочищем «Каскади» у с. Злинці Маловисківського району, ландшафтним заказником «Велика і Мала Скелі» у с. Протопопівці Олександрійського району, ландшафтним парком «Світловодський» Світловодського району тощо[1;2;3].

З настанням мирного часу основу для туристичних відвідувань складуть музейні заклади області, мережа яких налічує 29 музеїв — юридичних осіб та 121 громадський музей. Найпопулярнішими об'єктами показу серед них є Кіровоградські обласні краєзнавчий та художній музеї, заповідник-музей І. К. Тобілевича (Карпенка-Карого) «Хутір Надія» в с. Миколаївці Кропивницького району, дендропарки у м. Кропивницькому та «Веселі Боковеньки» ім. М. Давидова в с. Іванівці Долинського району, пам'ятка садово-паркової архітектури XIX ст. «Онуфріївський дендропарк» (Онуфріївський район).

Кіровоградська область володіє значним туристично-рекреаційним потенціалом. З настанням мирного часу потрібне поновлення рекреаційно-оздоровчої діяльності на базі існуючих нині закладів. Однак, пріоритетним споживачем рекреаційних послуг повинен стати воїн-захисник, що отримав шкоду для здоров'я під час війни. Поряд із цим, слід налагодити комплексне використання усіх ресурсів, обмеженість використання яких, нерозвиненість об'єктів туристичної інфраструктури та санаторно-курортної справи, знижує ефективність використання природно-рекреаційного потенціалу в цілому, створюючи додаткові обмеження у розвитку регіону.

Література

1. Стратегічний аналіз соціально-економічного розвитку Кіровоградської області (2019) : стратегічний аналіз / Кіровоградська облдержадмін. ; — Кропивницький : Кіровоградська облдержадмін., 2019. — 211 с. [Електронний ресурс] : виконано в межах розробки проекту Стратегії розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки.
2. Панкова Є.В., Туристичне краєзнавство : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Є. В. Панкова; К. : Альтерпрес, 2003. — 352 с.
3. <http://old.mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/info/regions/17-kirovograd>.

Грубась А. А.
«Туризм», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — старший викладач
кафедри регіоналістики і туризму Шмігельська Є.А.

ТУРИЗМ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ ВІЙНИ: ДОСВІД КРАЇН СВІТУ У ВІДБУДОВІ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Індустрія міжнародного туризму сильно постраждала від пандемії коронавірусу COVID-19, яка охопила світ на початку 2020 року. Але трохи оговтавшись, країни почали активне відновлення туризму вже з літа 2021 року. Турпотік почав значно зростати, збільшувалась кількість бронювань, почали відновлюватися туристичні галузі в багатьох країнах світу. І хоча все це відбувалося з дотриманням епідемічних вимог, економіки країн потроху почали зростати. Але військове вторгнення РФ на територію незалежної України наприкінці лютого 2022-го поглинуло світ у глобальну економічну невизначеність і підірвало усі плани по відновленню туристичної діяльності. ООН вже спрогнозувало, що якщо війна в Україні затягнеться більше, ніж на рік, то глобальна індустрія туризму втратить щонайменше 14 мільярдів доларів.

Як би зараз ситуація з туризмом в Україні не виглядала песимістично, слід пам'ятати, що ми не перші і не останні серед країн світу, хто переживає повномасштабний військовий конфлікт.

Для прикладу розглянемо Хорватію. Під час війни у 1990-х роках, туризм практично припинив своє існування в цій країні. А от після закінчення військових дій розпочалась масова піар-кампанія Хорватії та її раніше непопулярних «родзинок». У цієї країни є понад тисячі островів, з яких 66 населені. І тоді туристи, які раніше знали тільки про грецькі острови, потягнулися пізнавати хорватські цікавинки. Як тільки пляжі цієї країни стали отримувати «голубі прапори», як знак екологічності та чистоти, то про їх локації почали активно писати іноземні видання, блогери та соцмедіа. Хорватією зацікавилися туроператори, круїзні компанії, мережеві готелі, і таке раптове зростання уваги до туризму позитивно вплинуло на хорватську економіку. На тепер туристична галузь країни генерує близько 15% ВВП.

Шлях повернення туристичної привабливості пройшли й інші країни. Кіпр зараз є одним із найпопулярніших курортів, після закінчення міжетнічного конфлікту між грецькими та турецькими громадами в середині ХХ ст. Спосіб відновлення туристичної галузі був схожим на хорватський: визначались основні туристичні переваги — і проводилась масована реклама в інших державах.

Також відомим прикладом може слугувати і Ізраїль. Ця країна воює з Палестиною від часу свого створення у 1948 році, але має досить потужний туристичний потенціал. І хоча ця війна не є повномасштабною, вона все ж таки триває, але туристичний бізнес Ізраїлю повністю адаптований до реалій сьогоденного життя країни. Структура формування ВВП побудована таким чином, що дохід від однієї галузі економіки покриває збитки іншої галузі (на сферу туризму тут припадає близько 5% всього експорту і 6% зайнятості населення).

Варто також згадати у цьому переліку і досвід Грузії. Напад РФ на Грузію у 2008 році зробив цю країну більш впізнаваною. Адже Грузія стала більш відомою у світі, а після закінчення військових дій й значно цікавішою для туристів. До конфлікту лише 3% населення світу чули про Грузію, а зараз ми бачимо, наскільки ця країна стала популярною. У 2016 році частка туризму у ВВП Грузії становила 7%. Держава здійснила найважливіше для розвитку цієї галузі — побудувала гарні дороги та сучасні аеропорти. За інформацією Національного банку Грузії, у 2017 року країна отримала 1,8 млрд. доларів прибутку від туризму, що на 29% більше, ніж за аналогічний період 2016 року. Кожен іноземний турист під час свого перебування в Грузії витрачав в середньому 839 доларів. Уряд Грузії розробив 10-річний план розвитку туризму на 2015–2025 роки, метою якого є наростити туристичний потік до 11 млн осіб на рік. Тому туризм для Грузії — один із найважливіших секторів економіки.

Певні історичні ретроспективи також є цікавими. Наприклад відновлення туризму у післявоєнній Німеччині. Туризм все менше починав орієнтуватися на соціальну групу у зв'язку зі зростанням матеріального становища населення у 1960-их та включенням до складу «середнього класу» за рівнем доходів робітників високої та середньої кваліфікації, тому що вони могли дозволити собі і дорожчі індивідуальні тури. Туристичний бізнес поставив перед собою завдання: організувати якісні поїздки як усередині країни, так і за кордон, за прийнятними цінами для населення із низьким доходом. Прийнятний рівень цін підтримувався за рахунок дотацій з бюджетів різних рівнів, за рахунок пакетних пропозицій групових турів та різноманітних групових та індивідуальних знижок. Робітники отримали можливість користуватися туристськими послугами на тих же умовах, що інші категорії туристів. Таким чином внутрішній туризм помітно піднявся. До речі, у повоєнні роки в Німеччині найбільшого успіху досягали саме ті туристичні компанії, які орієнтувалися на масовий сегмент ринку та на пакетні пропозиції.

Всі вище згадані негативні тенденції на іноземних ринках є значно меншими, ніж ті, що трапились із туристичним ринком України. Наш туризм повністю зруйнований. Більшість готелів або зачинено, або використовуються для розміщення внутрішньо переміщених осіб. Туристична галузь в Україні практично заморожена. Але чи не привід це для так званого перевороту туристичної індустрії та її направлень? Час висвітлити сильні туристичні сторони країни та вивільнити і підняти її потенціал!

Державна агенція з розвитку туризму вже запропонувала кілька напрямів:

1) сформулювати нові змісти для внутрішнього туризму, на кшталт «Для чого ми подорожуємо Україною?»;

2) після війни, коли на сході України стане безпечно, відомство має намір розвивати туризм в Донецькій і Луганській областях;

3) планується розробка туристичних програм по місцям військової слави ЗСУ.

Коли закінчиться війна і ми почнемо все відновлювати, економіка внутрішнього туризму зрозуміло, що «просяде», але з часом усе відновиться і будуть зміни. Я впевнена, що буде багато

бажаючих відвідати місця-символи нинішньої війни не тільки серед українців, а і серед іноземних туристів. Якщо досі люди подорожували місцями козацької слави, то тепер до них додадуться Буча, Ірпінь, Гостомель, східні та південні регіони країни, Чернігівська область і т.д.

Голова Держтуризму Мар'яна Олесків наголошує, що створювати туристичні програми потрібно уже зараз, щоб кожен українець чітко розумів що сталося, і розповідав про боротьбу та перемогу України своїм дітям та онукам. Створення нових сенсів, нової «історичної спадщини» та туристично привабливих об'єктів — все це ще попереду. Головне, щоб на це знайшлися дотації з державного бюджету. Дотації держави, спрямовані на першочергові планові зміни в сфері внутрішнього туризму, будуть надважливими. Тут не обійтися тільки креативом навколо нових маршрутів та змістів. Також важливий момент — відновлення туристичної інфраструктури і допомога в реанімації туристичного бізнесу. Однак цього вкрай недостатньо.

Потрібно просувати тезу про те, що, наприклад українські лижні курорти не гірші від словацьких і австрійських, до того ж дешевші (і зробити це дійсністю! Бо ми знаємо чим прославилось Славське у передноворіччя 2021-го року).

Потрібно просувати бренд України як країни середньовічних замків, яких вдосталь на Поділлі й Закарпатті. Звичайно, подекуди потрібно зробити реконструкцію споруд і попрацювати над інфраструктурою у цих регіонах. Бо просто гарна дестинація це дуже замало для «туристичного магніту».

Час змінюється і вподобання туристів також. Для любителів урбаністичної культури центром тяжіння може стати Київ, як місто муралів всесвітньовідомих авторів (команди UpTown, Kailas-V і ZellArt Studio, Александр Корбан, Александр Бритцев та ін.). Ці люди не поступаються своєю майстерністю творцям Берліна або Нью Йорка.

Для прихильників екотуризму тут теж є скарбничка — Карпати і Закарпаття! Тут і крафтові виробництва, і унікальні виноградники, і озера, і все що потрібно для душі та тіла. А дикою природою можна насолоджуватись на Поліссі, в Національному парку «Прип'ять-Стохід», біля озера Світязь що на Волині, на озері Синевир на Закарпатті, та в багатьох інших місцях

Європейську та американську молодь зараз цікавить «urban exploration» (туризм, з метою дослідження територій і об'єктів виробничого або спеціального призначення, а також покинутих споруд). Україна може запропонувати не тільки Чорнобиль (який можна представити не тільки як «цікаву заброшку», а і місце історичної пам'яті війни), а й масу інших локацій у великих містах-мільйонниках.

Щодо комунікаційної стратегії внутрішнього туризму в Україні після війни, то пані Олесків зазначила, що «Мандруй Україною» залишиться як основне гасло, але паралельно з ним потрібно формулювати нові смисли на кшталт: «Для чого ми подорожуємо Україною?» Зараз люди змушені подорожувати не тільки Україною (хоча це важко назвати подорожжю), а й країнами Європи, тікаючи від війни. Особливо великого напливу людей зазнала Західна Україна та наша найближча сусідка Польща. В Західній Україні розроблені екскурсійні тури, які є безкоштовними для тих, хто залишив свої домівки через війну. У ці екскурсії закладена історична складова для того, щоб краще пояснити людям ті періоди, які пережила Галичина, коли була під владою комуністів.

Головне, щоб туристичний імідж України не зафіксувався у моносфері — наприклад туризм у сфері історичних цінностей. Якщо це буде допущено, то станеться так, як сталося зі Словаччиною, яку багато років рекламували виключно як країну замків та гірськолижних курортів, в якій зовсім немає великих міст. І тепер Словаччині варто переконати туристів, що її міста так само варті уваги, як інші центральноєвропейські міста.

Україна, як і весь світ — багатогранна та дуже цікава у різних аспектах країна, вона може задовольнити бажання, вподобання та очікування будь-якого туриста. Тому важливо розвивати нашу країну з різних боків і позиціонувати її як різноманітну, багату, захоплюючу, неповторну і нескорену країну, яка може здивувати і подарувати яскраві емоції та спогади.

Література

1. Інтерес до України сьогодні шалений! Мар'яна Олесків про туризм під час та після війни: <https://vikna.tv/istorii/interviu/interes-do-ukrayiny-sogodni-shalenyj-intervyu-maryany-oleskiv-pro-vyklyky-ta-perspektyvy-ukrayinskogo-turyzmu-pid-chas-vijny/>

2. Інтерв'ю з Послом Грузії Гелою Думбадзе: <https://uain.press/interview/trahediia-yaku-nam-dovelosia-perezhyty-tochnisinko-povtoriuietsia-i-v-ukraini-598704>.

3. Туристична галузь після війни: чи можлива реанімація та антикризове управління? Ірина Дворська, засновниця та автор ідеї першого у світі туристичного хабу — TravelHUB: <https://blog.liga.net/user/idvorskaya/article/44952>

Руденко Д. П.

«Туризм», 4 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри регіоналістики і туризму Шевчук О.В.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ ЯК ЗАСІБ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВОЇНІВ ЗСУ

З початком повномасштабного вторгнення на територію України російських окупантів, 24 лютого життя українського суспільства докорінно зазнало змін. На перший план вийшло забезпечення безпеки країни, суспільства, домогосподарств. Повномасштабне російське вторгнення триває вже майже три місяці. Адже тільки за перший місяць, країна-агресор випустила по Україні близько 1200 ракет, що зруйнувало тисячі об'єктів інфраструктури, цілі міста (більш ніж 90% будівель Харкова, Маріуполя та Чернігова). Війна сприяла як внутрішній, так і зовнішній міграції населення України. Майже 10 мільйонів людей покинули свої домівки в пошуку безпечних місць.

Це випробування стало носити назву «Народної війни», оскільки лави ЗСУ, через територіальні оборони, поповнили як чоловіки, так і жінки, які в мирному житті мали зовсім іншу освіту і характер діяльності. Незламний дух та волелюбність нашої нації дозволяє вже протягом майже трьох місяців сміливо боронити та захищати батьківщину, жінок, дітей, націю. Але важкі умови, в які вимушено знаходяться наші захисники, впливають на рівновагу емоційно-психологічного стану. При веденні воєнних дій приблизно у 75% військовослужбовців можуть з'являтися психологічні стресові реакції, які супроводжуються частковою або повною втратою бажання жити та боєздатності. Негативні емоційні враження, морально-психологічна невідповідність, відсутність у минулому досвіду потрібного запасу можливих відповідних реакцій та рішень, бажання вижити в оточенні численних смертей і руйнувань рідних міст та будівель, почуття провини перед загиблими товаришами, страх не впоратися з природно важливим обов'язком чоловіка — захистити свою країну та рідних, а також звичайне порушення режимів сну, апетиту та відпочинку, численні простуди, хвороби, поранення і травми — всі ці фактори сприяють формуванню душевно-психічних проблем у військовослужбовців, при веденні бойових дій. Проблеми психічного та емоційного стану можуть зашкодити здоров'ю та вимагає значного часу на реабілітацію постраждалого захисника.

Виходячи з вище наведеного, надання психологічної допомоги військовослужбовцям є не менш важливим та потрібним і має бути невід'ємним від надання фізичної допомоги та реабілітації. Досвід періоду воєнних дій в Афганістані свідчить, що відновлення психофізіологічних та емоційних функцій організму воїнів, які отримали певні бойові травми, на війні тривав протягом 2,5-3,5 місяці після повернення із госпіталів. Оскільки ті, хто був свідком смерті своїх товаришів і сам «дивом залишився живий», остаточно психологічно виліковувались протягом 5 років. Військові — захисники нашої країни, які повертаються додому внаслідок отриманих поранень, в період ротації військ або перемоги над агресією росії проти України, можуть стикатися з недостатністю громадської та національної чуйності за героїчно виконаний військовий обов'язок. Вони морально будуть відрізнятися від людей з мирних та спокійних територій. Причиною цього може бути те, що у них повністю змінилася система моральних-етичних цінностей, сформувався інший рівень духовного розвитку, при якому сильно загострюються інтуїтивні відчуття несправедливості, зловживань, нещирих відносин, та виявленню корисливих спрямувань у ставленні до них. Виникає необхідність у психологічній реабілітації, в якій може допомогти психологічний туризм.

Розпочнемо з терміну психологічна реабілітація — нею називають систему психологічних та соціально-психологічних заходів, спрямованих на відновлення або компенсацію порушених психологічних станів, функцій, соціального і особистого статусу людей, які отримали емоційно-психічну травму. Метою психологічної реабілітації є надання допомоги хлопцям, які були свідками бойових дій, у відновленні оптимального стану психічного та емоційного здоров'я для продовження професійної діяльності у мирний та спокійний час. Психологічний туризм розглядається вченими як «технологія відновлення і збереження психологічного здоров'я сучасної людини. Це технологія, яка відновлює духовні сили, зміцнює волю, гармонізує енергетичну структуру особистості людини, створюючи, тим самим, сильну, здорову, цілеспрямовану, невідчужувану обставину людину» [1]. Пріоритетним є визначення психологині Подмаркової І.П., яка розглядає психологічний туризм як «особливий інноваційний вид туризму, що доповнює традиційний турпродукт професійним психологічним супроводом і дозволяє забезпечити не тільки фізичне відновлення організму людини, але й відновлення та / або розвиток її психологічних ресурсів» [2]. Саме це визначення ми взяли за основу розкриття сутності дослідження. Ефективність і користь психологічного туризму — в одночасному поєднанні трьох видів діяльності: подорож, як спосіб відновити сили; психологічна допомога в супроводі професіоналів; самовдосконалення та саморозвиток.

Відпочинок, під час якого захисник здійснює подорож в супроводі практикуючого психолога або групи психологічної організації, які організують та забезпечують програму подорожі і виступають гарантом якісного надання послуг. На етапі формування відбувається організація дозвілля та наповнення програми різноманітними івент заходами (відвідування храмів, культурних та історичних центрів), а також пропонуються цікаві майстер-класи, тренінги або семінари для особистісного та духовного зростання під час відпочинку. Також лікувальну подорож може супроводжувати анімаційна група зі спеціальною програмою узгодженою з практикуючим психологом. Анімаційна програма підбадьорить та відволіче наших захисників від нав'язливих сповнених негативу і болю думок. Це може бути катання на конях, сільські вечорниці біля вогнища, заняття з опанування новими творчими навичками та багато іншого. А прекрасними та безпечними локаціями для оздоровлення можуть виступати Закарпатська область зі своїми замками, термальними джерелами у Берегово, Косино та смачною національною кухнею та традиціями. А також Івано-Франківська область зі своїми густими лісами, гарними водоспадами та крутими горами.

Психологічний туризм — перш за все, стане новим видом відпочинку з ґрунтовною метою — зануренням у ресурсні стани психіки, який виникне у військовослужбовців на перетині захоплення подорожами і психологією, саме так поєднується відпочинок, реабілітація і розвиток. Сучасність пропонує безліч форм та видів психологічного туризму: подорожі в гори з провідником і психологом, поїздки на різноманітні курорти, де подорож супроводжується цікавими семінарами та тренінгами; зелений, або еко-туризм, де людина, занурившись в природу, одночасно вчиться емоційному самоконтролю та гармонії; екскурсійний туризм у сучасних містах з цікавою програмою. На нашу думку, ідеальний психологічний туризм — це пропорційне об'єднання відпочинку і подорожей цікавими та гарними місцями з самопізнанням. Встановлено, що після раціонально підбраного курсу з повернення додому людина, яка раніше мала емоційні та психологічні проблеми, наразі відчуває відновлення сил, енергії, емоційно, духовно і фізично оновлюється, відчуває генерацію свіжих ідей і готовність творити і досягати бажаних цілей. Також атмосфера наповнюється гармонією як у сім'ї, так і на роботі, адже за допомогою психологічного туризму відбувається перезавантаження: змінюється сприйняття життя, відновлюються енергетичні та духовні ресурси організму, нераціональні стратегії поведінки коригуються.

Література

1. Дугельная Т. Психологический туризм — дань моде или отдых на все 100% [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://vedeart.com/articles/140-psikhologicheskij-turizm-dan-mode-iliotdykhna-vse-100.html>.
2. Подмаркова И. П. Анализ опыта и перспектив развития психологического туризма в Украине / И. П. Подмаркова // Вісник ДІТБ. — 2013. — № 17. — С. 168-173. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jdf/vditb_2013_17_30.pdf.
3. Зоран Комар. Підручник для військових психологів «Психологічна стійкість воїна». Київ-2017.

4. Стюарт Й. Основи ТА: Транзакційний аналіз / Й. Стюарт, В. Джойнс; [Пер. з англ. В. Данченко]. — К.: ФАДА, ЛТД, 2002. — 393 с.

5. Karpman S. Fairy Tales and Script Drama Analysis / S. Karpman. // Transactional Analysis Bulletin. — 1968. — No7. — С. Р. 39–43.

Кольчак Д. І.

«Туризм» 4 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний

університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к.п.н. ,доцент

кафедри регіоналістики та туризму Бойко Н.О.

ПІСЛЯВОЄННІ ПЕРСПЕКТИВИ ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ ЧОРНОБИЛЬ

Зона відчуження була встановлена незабаром після Чорнобильської катастрофи, яка сталася 26.04.1986 і стала найбільшою техногенною катастрофою в історії людства.

Населення з забруднених територій було евакуйовано. Для робітників, що лишилися обслуговувати електростанцію і зону відчуження, був організований строгий дозиметричний контроль транспорту, розгорнуто пункти дезактивації, була організована пересадка працівників з одних транспортних засобів в інші для зменшення перенесення радіоактивних речовин та радіаційної пилу.

Чорнобильська катастрофа прокотилася вогняним смерчем не тільки по людських долях, розділивши їх життя на момент «до аварії» і на момент «після», вона залишила відбиток на всю господарську діяльність не тільки регіону, але і всієї країни в цілому. ЧАЕС була важливою складовою всієї енергетичної потужності Радянського Союзу. Грунти Півночі України (близько 5 млн. га) були засмічені радіоактивними елементами і стали непридатними для сільськогосподарського виробництва. Військова (одна з найсучасніших радіолокаційних станцій «Дуга — 1» була визнана небезпечною для життя і покинута в зоні відчуження), пожежна, інші види спеціальної техніки, так само як і особистий автотранспорт були поховані через радіоактивне випромінювання. Бетон і цегла, які добре вбирають у себе радіоакцію, унеможливили проживання сотні тисяч жителів у своїх будинках. Були покинуті маленькі села, селища, невеликі міста, найбільшим з яких є Прип'ять. [1]

Після катастрофи на ЧАЕС у 1986 році, сформувався негативний імідж України, який став поштовхом для створення техногенного туризму в зоні відчуження. До 1990 року до Чорнобильської АЕС не було ніякої можливості дістатись, зона була повністю закрита. Починаючи з 1990-х на територію зони відчуження почали потрапляти незаконно перші туристи-сталкери.. Вони прийшли на територію відразу після мародерів, які вивозили із зони все, що лише могли. Потік нелегальних відвідувачів, що постійно зростає, почав ставати серйозною проблемою. Він вимагав від країни складання правил відвідування Чорнобильської зони. Правила відвідування зони відчуження були окреслені в наказі МНС України від: «Про організацію відвідування громадянами України, іноземними делегаціями та окремими іноземцями зони відчуження і зони безумовного відселення з ознайомливою метою» від 2 листопада 2011 року. Першим офіційним органом, що слідкував за туристичною діяльністю став «Чорнобильінформ», який створили в 1990-х роках, але до 2010 року територія була відкрита лише для іноземних офіційних делегацій та вчених [2].

Український уряд усвідомлював, що потік туристів до Чорнобильської зони може збільшити доходи держави від туризму, тому необхідною стала розробка концепції розвитку туризму. Розвиток туристичної діяльності в зоні відчуження було запропоновано організацією ООН. На думку вчених, територія зони ЧАЕС вже не була небезпечною для туристів, а навпаки мала високий туристичний потенціал, а вилучені кошти було запропоновано віддавати на боротьбу із наслідками аварії [3].

Процес розробки концепції розвитку туристичного потенціалу Чорнобильської зони просувався низькими темпами. До 2019 року, туристи мали змогу потрапити до зони ЧАЕС лише скори-

ставшись послугами туристичних фахівців. У 2019 році було видано указ президента України, про використання території зони ЧАЕС в туристичних цілях, а також створено Державне агентство України з управління зоною відчуження, яке мало відслідкувати та транслювати на сайті всі етапи подальшої роботи. Першою, хто потрапив до зони відчуження офіційно, стала компанія «Чорнобиль-тур», яка й до сьогодні є найпопулярнішою на цій туристичній ніші [4].

У 2019 році було спрощено режим відвідування туристами зони відчуження (введено в дію електронне подання даних для туристичної діяльності). Основними пунктами, які слід заповнити потенційному туристу, стали: введення паспортних даних особи, зазначення терміну, на який запланована подорож, описати мету подорожі, записати марку та державний номер автомобільного транспорту, на якому відбувається поїздка. Одноденні стандартні туристичні маршрути розпочинаються виїздом із міста Київ, приїзд до стели «Чорнобильський район», в'їзд в 30-кілометрову зону відчуження через контрольно-пропускний пункт «Дитятки», «Рудий ліс», села Залісся та Копачі, стела «Прип'ять», м. Прип'ять («чортове колесо», дитячий садок і школа, міський басейн, стадіон, кінотеатр «Прометей», будівлі СІЗО, будівля міськвиконкому, готель «Полісся»), Чорнобильська АЕС, секретний об'єкт Чорнобиль-2, гігантські антени радара «ДУГА-1», м. Чорнобиль.

У Чорнобильській зоні вже побудували дороги заради інвестиційних проєктів, зокрема у сфері відновлювальної енергетики. У 2019 році після виходу серіалу «Чорнобиль» від американського телевізійного каналу НВО, Чорнобильська зона стала дуже популярною серед іноземних туристів. За 2019 рік чорнобильський туризм приніс Агентству з управління зоною відчуження 64 млн грн. Лише 10% від цих грошей залишаються у зоні відчуження: на зарплати та інші витрати. Решта 90% йде до загальнодержавного бюджету країни. Ці 64 млн — це гроші, що туристи заплатили державі за в'їзд до зони. Іноземні туристи залишили 3 млрд грн у бюджетах різних рівнів — від державних до оплати ресторанів, таксі та готелів.

З початку функціонування туристичного бізнесу у Чорнобильській зоні почався процес її відродження. Туристичний бізнес створив осередок нормального соціуму всередині закритої з радянських часів бюрократичної структури. Бізнес вимагає від держави змін. Туристичні компанії бачать запит від усього світу й прагнуть його задовольнити. Чорнобильська зона має залишатися зачиненим, режимним, але всередині має бути здорова атмосфера для бізнесу. І тоді туристичні компанії зможуть привозити мільйон туристів на рік.[5]

Чорнобильський туризм й надалі мав свій розвиток, але спершу його надломила пандемія COVID-19, яка завдала шкоди світовому туризму у великих масштабах. Мандрувати країнами для туристів стало майже неможливо майже 2 роки, але з появою масової вакцинації та спаду пандемії країни почали послаблювати введені раніше обмеження та туризм почав відновлення.

На жаль, 24 лютого 2022 року росія почала війну проти України, економіка якої тільки почала своє відновлення. Бойові дії охопили майже всю прикордонну територію. Чорнобильська зона була активним місцем бойових дій. У перші дні війни вона була захоплена російськими військовими, які тримали у заручниках персонал станції та почали робити фортифікаційні споруди на цій території. Зафіксовані випадки риття російськими військовими окопів біля Рудого лісу, що спричинило отруєння реактивним пилом військових та променевою хворобою. На початку квітня 2022 року окупаційні війська відступили із всієї Київської області, в тому числі з Чорнобильської зони. Після відходу окупаційних військ в межах зони було зафіксовано 7 осередків еко-пожарів, які, ймовірно, сталосся внаслідок збройної агресії російської федерації, а саме потрапляння снаряду або навмисного підпалу. У зв'язку з пожежами зростають радіаційні ризики у межах 10-кілометрового радіусу навколо ЧАЕС.[6]. На сьогоднішній день гасіння ускладнене вітром, обмеженими технічними ресурсами через наслідки окупації — викраденням та знищенням великої кількості техніки і пального, а також загрозою вибухів мін. Радіаційний фон у столиці перебуває в межах контрольних рівнів.[7]

Вважаємо, що після закінчення військових дій, Україна стане дуже популярною серед іноземних туристів. Тому що під час війни країна отримала сильну підтримку від усіх значних світових лідерів та зірок, за якими слідкують мільярди людей, значна частка з яких вперше дізналась про Україну та її культуру. Звичайно, тисячі людей дивились серіал про катастрофу на Чорнобильській АЕС від НВО, але не всі з них потрапили до Чорнобильської зони. Після закінчення війни ці туристи будуть прагнути потрапити до міста Прип'ять та Чорнобильської АЕС. Пропонуємо у Чорнобильській зоні зберегти: окопи, які вирили російські військові, підбиту бронетехніку, та ство-

рити тут філію музею російсько-української війни, що стане додатковою атракцією. Любителі «темного» туризму, які складають більшість з відвідувачів Чорнобиля будуть також зацікавлені отримати інформацію про військові дії на території цієї зони.

Література

1. Історія Чорнобиля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://realchernobyl.com/istoriya-zoni>
2. Візит до зони відчуження [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://solaris.testmticket.in.ua/ua;>
3. Міжнародний Чорнобильський портал [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://chernobyl.info/;](http://chernobyl.info/)
4. Національний провайдер екскурсій до зони ЧАЕС [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.chernobyl-tour.com/>
5. Чорнобиль-історія про травму чи про перемогу? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mind.ua/publications/20233045-chornobil-istoriya-pro-travmu-chi-pro-peremogu>
6. У Чорнобильській зоні екопожежі: супутник зафіксував 7 осередків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/22/7333500/>
7. У Києві може бути задимлення через пожежу лісів довкола Чорнобиля [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/05/18/7347041/>

Крук Г. М.

«Туризм», 4 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — к.е.н., доц. кафедри регіоналістики і туризму Богославець О.Г.

ПІСЛЯВОЄННІ ПЕРСПЕКТИВИ КУРОРТНОЇ ЗОНИ ВІННИЧЧИНИ

На тлі військової агресії Росії, та масштабних руйнувань економіки України, міжнародними та вітчизняними економістами розробляються стратегії задля мінімізації збитків та в поступового відновлення країни. Наразі, в найзагальніших рисах, відновлення економіки можна трактувати як комплекс заходів у різних сферах господарської діяльності країни, спрямованих на відновлення її конкурентоспроможності, налагодження виробництва, підвищення рівня життя людей і внутрішнього та зовнішнього попиту на основі інноваційних підходів і технологій.

На досвіді інших країн, що потерпали від воєнних конфліктів, післявоєнний економічний бум характеризувався високим і сталим економічним зростанням та практично повною зайнятістю. Зокрема, в Японії — «японське економічне диво», Західній Німеччині «економічне диво», Франції — «славне тридцятиріччя», Італії — «італійське економічне диво». Досвід швидкого економічного зростання у цей період становить особливий інтерес для України, яка потребує відшкодування втрат від анексії Криму та швидкого і якісного відновлення зруйнованої воєнними діями економіки Донбасу та півдня країни. Крім того, вся економіка потребує нової концепції реконструкції, яка б відповідала сучасним умовам. Відновлення економіки має відбуватися на основі розробки спеціальних програм з «реанімації» господарської діяльності регіонів та громад, спрямування всіх зусиль на відновлення в першу чергу їхньої сфери промисловості та сільського господарства.

Виробнича та соціальна інфраструктура Вінниччини майже на була пошкоджена під час військової російської агресії. Місцева влада зосередила свої зусилля на організації оборони своїх громад, наданні допомоги переселенцям, забезпечення тилу тощо. Однак перед регіоном стоять завдання з повернення населення до власних домівок, забезпечення гідних умов його існування, вирішення породжених конфліктом різноманітних соціальних проблем, зокрема розміщення та працевлаштування переселенців, відновлення інфраструктури та її інтеграції з іншими регіонами країни, розробки механізму забезпечення джерел відновлення.

Особливої уваги заслуговує відновлення та використання туристичного потенціалу краю. Також, варто зазначити, що саме Вінницький регіон є одним з тих, хто візьме на себе тягар забезпечення туристичних потреб українців у повоєнні часи. Адже, на щастя він не зазнав катастрофічних руйнувань власної економіки та об'єктів туристичного сектору, зокрема. Регіон до цього цілком готовий.

Зупинимось на головних напрямках туристичної спеціалізації регіону, які могли б поглибити його туристичну привабливість та затребуваність. Туристична довоєнна спеціалізація Вінниччини була спрямована на залучення природних рекреаційних зон краю. Адже регіон знаходиться у межах лісостепової зони. Рослинність області характерна для лісостепу. Саме тому найбільш розповсюдженими є природно рекреаційні зони. На щастя, вони збереглися та будуть розвиватись у післявоєнний час. На думку регіональної влади, саме цей напрямок потрібно розвивати та робити акцент задля зацікавлення та залучення туристів [5]. Заслужують уваги 10 курортних зон Вінниччини, які у післявоєнний час мають перспективи до підвищення уваги серед туристів:

- Ботанічний сад «Поділля» (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення у місті Вінниці. Заснований у 1963 році).
- Парк Дружби народів (міський парк у Вінниці, розташований на південній околиці житлового масиву Вишенька).
- Центральний міський парк (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення у Вінниці, розташований у центрі міста).
- Острів Кемпа (острів розташований на річці Південний Буг і є одним з найбільших його островів).
- П'ятничанський парк (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення).
- Лісопарк (Парк з ігровим майданчиком, сезонним прокатом велосипедів, а також розгалуженим лісом зі стежками).
- Сад літературно-меморіального музею М. Коцюбинського.
- Дендрарій лісово-дослідної станції (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Об'єкт природно-заповідного фонду Вінницької області)[1].

Завдячуючи багатству якісних мінеральних та прісних підземних вод, Вінниччина відома далеко за своїми межами, як оздоровчий край. Відомими санаторіями є:

- Вінницький обласний дитячий санаторій.
- Військово-медичний клінічний центр Центрального регіону (багатопрофільний військово-медичний клінічний центр).
- Санаторій «Авангард» (один з кращих оздоровчих комплексів України).
- Санаторій «Поділля» в Хмільнику (справжня перлина Вінницької області. Вона славиться своєю джерелами радонових мінеральних вод, розташуванням в оточенні мальовничої природи змішаного лісу, в якому зустрічаються рідкісні породи хвойних дерев) [4].

Крім того, в області стрімко розвивається активний туризм. З метою його популяризації та підтримки туризму, Вінницьким туристично-спортивним союзом розроблено 37 нових маршрутів, з них: 10 водних, 6 пішохідних, 6 велосипедних, 8 маршрутів вихідного дня та 1 лижний. [3]

Гарний відпочинок пропонують Будинки відпочинку «Гірський» (Могилів-Подільський район) і «Сокілець» на річці Південний Буг та бази відпочинку підприємств і організацій на берегах річок Південний Буг, Дністер, Мурафа, в т.ч. на березі водосховища Ладжинської теплоелектростанції біля с. Степашки. Розвідані численні родовища столових вод, на п'яти з яких налагоджений розлив («Регіна», «Княжна», «Шумилівська», «Подільська», «Росяна»). Для розвитку екологічного туризму, відпочинку та оздоровлення на території області важливе значення мають багаті лісові ресурси окремих районів області, зокрема: Вінницького, Гайсинського, Жмеринського, Іллінецького, Калинівського, Літинського, Піщанського, Тростянецького, Тульчинського, Хмільницького, Чечельницького

Вінницький край має багатий потенціал для його розвитку, враховуючи історичне перебування регіону в складі Литви, потім Польщі. Вінниччина в переважній більшості має православну культуру, що в різні часи зазнавала польського і єврейського впливу. В області на державному обліку перебуває велика кількість пам'яток культурної спадщини, які відображають її багатовікову історію й культуру: археології (Іллінецький кратер), історії (Історико-меморіальний комплекс пам'яті жертв фашизму (ставка Гітлера «Вервольф»))

Також перспективним для Вінниччини є розвиток сільського туризму, як форми відпочинку в приватних господарствах сільської місцевості з використанням майна та трудових ресурсів особистого селянського, підсобного або фермерського господарства, природнорекреаційних особливостей місцевості та культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону. В регіоні функціонують дві відомі садиби:

➤ Музей-садиба Миколи Пирогова (На південно-західній околиці Вінниці розташований нині Національний музей-садиба Миколи Пирогова. Тут, у мальовничій садибі «Вишня», упродовж своїх останніх двадцяти років жив і працював хірург, анатом, засновник воєнно-польової хірургії Микола Іванович Пирогов).

➤ Садиба Стаховського («Рідна хата» української армії, осередок культурного життя українських вояків та місце порятунку від хвороб).

Наразі, на Вінниччині зареєстровано близько 10 садиб, що спеціалізуються на наданні послуг з сільського туризму. Попит на них щорічно зростає. Динамічне зростання «зелених подорожей» у сільську місцевість свідчить про те, що сільський туризм здатний забезпечити економічну та демографічну стабільність у сільській місцевості, сприяти розвитку малого та середнього бізнесу, вирішенню соціально економічних проблем села, стати вагомим чинником перспективного розвитку сільських територій, залучити внутрішніх та зовнішніх потенційних туристів до пізнання багатой природної та історико-культурної спадщини краю й зростанню популярності ідей охорони навколишнього середовища, відновлення після фізичних та психологічних травм після війни.

Аналіз перспектив розвитку туристичної сфери регіону засвідчує, що у післявоєнний час Вінниччина стане не лише пам'яткою воєнних злочинів, а й ще більше атрактивним місцем для туристів та перспективною дестинацією для інвесторів.

Література

1. Вінниччина туристична: краєзнавча довідка. URL: <http://www.vin.gov.ua/images/doc/vin/ODA/ogoloshenia/programa-turizm2020.pdf> (дата звернення: 21.04.2022).

2. Стратегія розвитку туризму міста Вінниці до 2030 року. URL: <https://new.vmr.gov.ua/media> (дата звернення 25.04.2022).

3. Tourist Vinnychyna: ethnography guide / comp. of ukr. text O. Kizian; the book was translated into english by S. Savira; make-up: O. Stoyal'nikova, D. Bushuliak; design N. Spysia; resp. for the edition N. Morozova; Department off Culture and Tourism of Vinnytsia Reg. (дата звернення 11.05.2022).

4. Санаторії Вінниччини. URL: https://ua.dorogovkaz.com/sanatorii_vinnici.php (дата звернення 21.05.2022).

5. Вінницька обласна військова адміністрація URL: <http://www.vin.gov.ua/bilshe/region/vinnychchyna-perlyna-podillia?showall=&start=1> (дата звернення 22.05.2022).

Іваненко В. І.

«Туризм», 4 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к. е. н., доц. кафедри регіоналістики і туризму Шевчук О. В.

ІВЕНТ ІНДУСТРІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СУСПІЛЬСТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ

Стрімкий розвиток довоєнної індустрії розваг, сприяв проведенню V Event Industry Forum. Це мала бути найбільш масштабна подія в івент-галузі України, де близько 70 спікерів мали обговорити різноманітні теми на чотирьох сценах під час конференції на стадіоні «Арена Львів», а на завершення форуму мали відкрити найбільший в Західній Україні івент-хол Emily Event Hall у Вінниках, 25 лютого 2022 року. Але вторгнення росії зламало усі плани і у цей особливо неспро-

тий період для України, першочерговим є потреба у підтримці: країни, суспільства, одне одного. Зараз важливо не тільки ділитися з людьми своїми почуттями та емоціями, але і поширювати та популяризувати сучасну українську культуру. У сучасній івент індустрії документується наша новітня історія, яку мають побачити й почути в усьому світі.

Івент заходи — це найкраща можливість поширити та отримати інформацію, це нагода здобути нові знання. Саме на івентах люди найбільше вчаться новому. Без івентів не може обійтися жодна компанія. Івенти — це частина комунікації бренду, це побудова нових контактів, це пошук клієнтів. Онлайн-івенти — це новий інструмент, що дозволяє залучати ще більше людей. Івенти — це персональний зв'язок. Під час заходів відбуваються нові знайомства та з'являються нові друзі. Стираються кордони між країнами. Івенти це можливість вчитися в інших, пізнавати інших, шукати те спільне, що об'єднує, можливість краще розуміємо культуру та цінності один одного, що в результаті і творить мир.

Станом на сьогодні, дуже багато українських івент-компаній або зникло, або змінюють формат. В умовах воєнного стану відбулася трансформація івент індустрії та національного ринку послуг, який фактично переорієнтувався на забезпечення базових потреб та потреб в безпеці.

Наприклад, представники конференц-індустрії Львова, які під час війни стали волонтерами. Івент-агенція «Global Events» створила ГО «Волонтерська сотня», що займається гуманітарною допомогою. Також відкрили волонтерське кафе та гуманітарний склад. В перші дні війни, коли близько 60 тис осіб прибували до Львова, команда івент-агенції організувала лінії для потоків, домовилася за охорону, облаштувала кімнати для матерів та дітей, створила місце для харчування.

Кейтерингова компанія, Just Lviv it та FEST кейтеринг переорієнтувалася на забезпечення внутрішньо переміщених осіб, територіальну оборону харчуванням в кількості 500 порцій на день. При фінансовій допомозі представників World Central Kitchen, кількість порцій зросла до 30 тис на день, це обслуговування 64 притулків у Львові. Івент-агенції «So good company» долучилася до створення навігації на залізничному вокзалі, щоб допомогти людям, які вперше у Львові. Своє фестивалльне обладнання надали, щоб створити точки обігріву на вокзалі. Також забезпечували підтримку тим, хто перебував у чергах до польського кордону. Зараз запускають проект для жінок, де буде можливість отримати практичні навички з тактичної медицини під час війни. [1] Організатор преміум бізнес-івентів KA Group — у мирний час активно розвивала телеканал Life Talk, куди запрошувала відомих бізнесменів, економістів, мислителів. Гості обговорювали стратегії розвитку компаній, перспективи економіки, психологічні аспекти гармонійного існування суспільства, особисті навички лідерів тощо. З початком війни з'явився новий проект з символічною назвою «Як ви?». Це проведення зустрічей з метою допомогти і тим, хто лишився в тилу, і тим, хто вимушено покинув Батьківщину, знайти сили і мету, вистояти, не зневіритися, не впасти у відчай.[2]. **Все частіше проведення івент заходів з метою привернути увагу світу до війни в Україні, поширити інформацію і зібрати кошти на різні потреби.**

Прикладом є проведення найбільшої конференції в індустрії розробки ігор B2B геймдеву у Східній Європі — Games Gathering: gamedev under bombs. Мета проведення івенту — донести до максимальної кількості представників індустрії з-за кордону правду про те, що відбувається в Україні.[3]. Телемарафон Save Ukraine — #StopWar, який відбувся 27 березня. Було зібрано понад 40 млн грн для вирішення найгостріших гуманітарних проблем, спричинених війною росії в Україні. Водночас більше 30 телеканалів по всьому світу синхронно транслиували його. Загалом близько 80 млн людей по всьому світу дивилися телемарафон у прямому ефірі. Жителі понад 50 міст та столиць вийшли на вулиці, щоб підтримати Україну та доєднатися до телемарафону, 30 світових політичних лідерів звернулися до українців та міжнародної спільноти. Понад 17 млн людей були об'єднані комунікаційною кампанією в медіа та у соціальних мережах.

29 травня о 21:00 відбудеться другий телемарафон Save Ukraine — #StopWar, у рамках якого проводитиметься збір коштів для придбання хірургічних апаратів, необхідних для проведення операцій після осколкових поранень. Одночасно в Києві та Берліні Цей благодійний концерт зібрав таких зірок, як Океан Ельзи, Тіна Кароль, MONATIK, Kalush Orchestra та інших лише з метою — привернути увагу світу до війни в Україні і зібрати кошти, щоб придбати хірургічні рентген-апарати С-арки. Таке обладнання використовується для проведення операцій під контролем рентгенівського випромінювання, зокрема вилучення уламків або фіксація кісток.[4]. Окрім того, треба сказати, що зірки переорієнтувалися з комерційних на благодій-

ні. Прикладів існує чимало: від гурту Kslush, які давали благодійні концерти у Бучі та Ірпені, до студії «Квартал 95» які дають концерти у метро та підвалах з метою підтримки. Існують так звані воєнні «тури». Це концерти, які відбуваються системно та в різних форматах з метою морально-психологічної підтримки збройних сил України. Наприклад, на лінії зіткнення працюють висококомобільні групи «Браво». В позашляховику їздять водій, адміністратор та три музиканти, що виступають для військовослужбовців, які виконують завдання на лінії зіткнення. Інші групи працюють на лінії відведення. Решта виступів поділяються на роботу в театрах, концертних залах та стадіонах, куди музиканти запрошують військових та їхні родини, та виступи у військових частинах та на полігонах. Саме цими концертами займаються артисти «Кварталу», музиканти та S*EVENT. Музиканти теж змінили звичний формат концертів, хтось співає під мінус, хтось — під гітару чи рояль. Концерти дещо обмежені, оскільки проходять в умовах секретності, кількість людей на них невелика, аби не привертати увагу ворога. Наприклад, Ріанобой бере з собою лише свій інструмент, з Олегом Скрипкою приїждять два акустичних гітаристи, Злату Огнєвіч супроводжує гітарист. У Києві існують «Стендап-івенти у підвалах» — комедійна спільнота Києва жартує чим піднімає бойовий дух столичної громади. Наприклад, Володимир Остапчук в новому шоу «ДжонсоНьюз» в сатиричному тоні подає інформацію про російських окупантів і їх посіпак, висміює ворожу пропаганду і російські реалії. Івент індустрія трансформується, підлаштовується під реалії нашого сьогодення. Івент індустрія — в умовах війни, це цивільна зброя, можливість, крізь оптику іншого, відчувати інакший досвід проживання теперішнього, поділились своїми відчуттями війни. Вийти з депресії, подолати страх вийти з підвалів. Сьогодні зірки шоу бізнесу поповнюють ряди тероборони. проводять концерти для збройних сил України в гарячих точках.

Існуючі заходи, через призму війни, впливають на єдність українців, злагоду та підтримку один одного, згуртованість та розуміння свого культурного ідентифікаційного коду, основою якого є свобода що забезпечується саме інструментами івент індустрії. Важливим для зміцнення соціокультурної національної ідентифікації є те, що з кожної кризи, з якою стикалася, національна івент індустрія, вона ставала тільки сильнішою. Сподіваємося, що так буде й цього разу. Дивлячись на те, які зусилля докладає українська спільнота для перемоги — це безперечно відбудеться.

Література

1. **Онлайн-марафон «GMID-2022. United for Ukraine». 19.04.2022** [URL:https://www.lvivconvention.com.ua/22379-2/](https://www.lvivconvention.com.ua/22379-2/)
2. Лайфхаки під час війни. 07.04.2022. URL:https://logist.fm/publications/layfhaki-pid-chas-viyni
3. Українська індустрія розробки ігор через призму війни, інтерв'ю із Олександром Хруцьким. 18.04.2022. URL:https://www.032.ua/news/3373065/ukrainska-industria-rozrobki-igor-cerez-prizmu-vijni-intervu-iz-oleksandrom-hruckim
4. «Динамо» долучилося до телемарафону Save Ukraine для збору коштів на хірургічні апарати 26.05.2022. URL:https://fcdynamo.com/news/dinamo-doluchilosya-do-telemarafonu-save-ukraine-dlya-zboru-koshtiv-na-hirurgichni-aparati

Валін В.

«Туризм», 4 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри регіоналістики і туризму Богославець О.Г.

ПРИАЗОВ'Я ЯК ЦЕНТР ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Приазов'я — ще донедавна, центр активного оздоровчого туризму на південному сході України, наразі — це напівзруйнований центр бойових дій проти російської федерації. Інфраструктура, на якій тримався регіон за рахунок туризму, вщент зруйнована, та природні ресурси, як зазна-

чають науковці, перебувають під загрозою екологічної кризи. В довоєнній туристичній спеціалізації регіон відзначався пляжним, подієвим, оздоровчо-лікувальним, еко-туризм, пізнавальним напрямками.

До російського вторгнення регіон динамічно розвивався. Його туристична індустрія приймала та обслуговувала туристів країн-сусідів (Україна, Білорусь, Росія, Молдова) 5,4 млн. осіб на рік, з яких близько 80 тис. осіб на рік — з Росії та Білорусі[1]. Проте вектор розвитку регіону, на наш погляд, залишиться незмінним. Багаті природно- рекреаційні та історико- культурні ресурси регіону мають національне та міжнародне значення. Вони дадуть поштовх для відкриття бізнесу з нуля, адже потреба в профілактично-оздоровчому туризмі зростає з кожним днем. Основною проблемою та, в одночас, рушійною силою довоєнного Приазов'я була чисельна інфраструктура радянських часів (санаторії, пансіонати, дитячі табори), що відзначались низькою якістю, застарілою моделлю ведення бізнесу. Все це гальмувало темпи розвитку туристичної індустрії його та її вихід на новий якісний рівень. Після такого, так би мовити, «поштовху» з боку російської федерації державна та місцева влада мають нагоду відбудувати регіон відповідно до світових стандартів обслуговування.

Оцінюючи масштаби зруйнувань Приазов'я, слід зазначити, що найбільші вони в місті Маріуполі, де знищено 90 % всієї інфраструктури, міста Херсон, Генічеськ, Мелітополь, райони Кінбурської коси — знаходяться під постійним обстрілам. Світовий досвід надає багато сценаріїв відбудови постраждалих та зруйнованих регіонів та міст у післявоєнний час. Серед них, зокрема, відбудовування «з нуля» після знищення міст, модернізація старих та частково зруйнованих будівель, будування поряд з руїнами нових міст і селищ задля надання контрастності. Головне питання у виборі майбутньої стратегії відбудови полягає у тому, що саме намагатиметься донести Україна відвідувачам, які приїдуть до країни після завершення військових дій. Тому, вибір полягатиме між двома парадигмами — залишити якісь спогади про те, що відбулося в країні під час військової агресії, чи зробити нове місто без жодної згадки. Вибір рішення полягає у співпраці між органами державної влади, фахівцями сфери культури, освіти і туризму, а також з місцевими мешканцями.

Доречним у відбудові курортної спеціалізації зруйнованого Приазов'я стане досвід багатьох курортів Німеччини, зокрема Бад Кройцнах який також постраждав під час Другої світової. Німці відбудовували «з нуля» якісну інфраструктуру, облаштовували дороги та логістику тощо. Саме це рішення дає змогу і до сьогодні утримувати високу популярність німецькому курорту.

Ще одним із дієвих шляхів відбудови курортних центрів є створення своєрідних «маршрутів пам'яті», що будуть охоплювати основні болючі точки російського вторгнення. Варто створити місця пам'яті невинним жертвам, і пам'ятники перемозі над рашистами. Це необхідно для переосмислення того, що світ зробив не так і історія повернулася знову.

Окрім зруйнованої туристичної інфраструктури перед регіоном постала не менш глобальна проблема, що потребує світового втручання у процес її розв'язання. Військові дії агресора створюють загрози для заповідників та екосистем. На даний момент десятки природно-біосферних заповідників і національних природних парків зазнали значної шкоди. Агресор веде бойові дії на території 900 об'єктів природно-заповідного фонду площею 1,24 млн га, що становить близько третини площі природно-заповідного фонду України. Під загрозою знищення знаходяться близько 200 територій Смарагдової мережі в Запорізьській і Херсонських областях, площею 2,9 млн га. Особливе занепокоєння викликає знищення Рамсарських об'єктів — водно-болотних угідь, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів на узбережжях Азовського та Чорного морів та у нижній течії Дунаю та Дніпра. Також, існує загроза повного вимирання біорізноманіття Азовського моря та знищення його екосистеми вцілому. Бомбардування «Азовсталі» могло пошкодити технічну споруду, яка стримує десятки тисяч тонн концентрованого розчину сірководню. Для попередження екологічної катастрофи світового рівня керівництво міста закликає допустити на об'єкт міжнародних експертів для вивчення ситуації та попередження лиха.

Отже, післявоєнне відновлення регіону є вкрай важливим для відтворення рівноваги у туристично-рекреаційному потенціалі країни. Лікувальні властивості Чорного та Азовського морів в симбіозі з якісною інфраструктурою дадуть змогу відновлювати фізичне та психологічне здоров'я наших громадян і гостей країни.

Література

1. Ukraïner : медіа-проект [Веб-сайт]. — Електронні дані. — Київ : НБУВ, 2019. — Режим доступу: <https://ukraïner.net/regions/pryazovya/>
2. [Веб-сайт]. — Електронні дані. — Київ : НБУВ, 2017. — Режим доступу: <https://uk.wikivoyage.org/wiki/Приазов%27я>
3. [Веб-сайт]. — Електронні дані. — Київ : НБУВ, 2020. — Режим доступу: <https://www.azov-sea.org/polza-azovskogo-morya-dlya-zdorovjya.html>
4. [Веб-сайт]. — Електронні дані. — Київ : НБУВ, 2021. — Режим доступу: <http://www.royalmedgroup.com/resorts/kroiznah/>

Сулейманов Р. В.

«Туризм», 4 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доц. кафедри регіоналістики
і туризму Богославець О.Г.*

ПІСЛЯВОЄННІ ПЕРСПЕКТИВИ КУРОРТНОЇ ЗОНИ ПРИАЗОВ'Я

Росія військова агресія щодо України завдала жахливих втрат нашій державі. Курортні зони Приазов'я досі знаходяться під окупацією і потерпають від загарбників. Руйнуються і розкрадаються готелі та бази відпочинку, мінуються пляжі, руйнується культурна спадщина регіону, акваторія морів знаходиться під загрозою екологічної катастрофи. Саме тому вже зараз необхідно планувати відбудову і аналізувати перспективи відновлення азовського узбережжя після деокупації. Післявоєнна відбудова України стане справою усього цивілізованого світу. Міжнародні організації та фонди, Європейські держави та США вже оголосили про готовність надавати фінансову та ресурсну допомогу нашій державі задля її повоєнного відновлення. Наразі, робота над відновленням Приазов'я потребує розробки проектів післявоєнної відбудови сфери туризму.

Україна є не першою країною, яка зазнала руйнації інфраструктури. Наприкінці ХХ століття іспанське місто Більбао майже вщент було зруйноване масштабними повеннями. Так, на території Більбао були не військові дії, але місто після катастрофи залишилось на межі виживання, безробіття та руйнування довели регіон до стану депресивного, так само, як і Приазовський регіон в Україні нині. У 1986 р. Іспанія вступила до ЄС і керівництво міста розробило стратегію відновлення міста. Були прописані чіткі кроки, покликані відродити регіон по-новому. Акцент було зроблено на доступності міста для гостей, відходу від концепції індустріальної забудови міста. Метою проголосили культуру як драйвер трансформації регіону [1]. Варто згадати і Балканські країни після військових конфліктів. Хорватія та Чорногорія змогли оговтатися та, завдяки інвестиціям від ЄС, ці країни відбудували готелі, вулиці, налагодили системи водопостачання та створили привабливі умови для туристів з усіх куточків Європи [2]. Тож, досвід відбудови Європейських країн, стане у нагоді на шляху відбудови зруйнованих міст та регіонів.

У першу чергу необхідні роботи зі знешкодження та розмінування усієї території та акваторії регіону, відновлення залізничного та автомобільного сполучення, а саме мостів, залізничних колій та асфальтованого покриття [3]. Після нормалізації роботи лікарень, закладів навчання, продовольчих підприємств курортна зона Приазов'я має усі шанси відродитися і стати новим туристичним центром країни. З цією метою, необхідна активна участь органів місцевого самоврядування у грантових програмах, які фінансують відновлення інфраструктури. Після деокупації, а за можливості і зараз, бізнесменам доцільно документувати збитки з подальшим чітким планом відбудови бізнесу, чий об'єкти власності постраждали від руйнувань або мародерства. Окреслені кроки значно збільшили шанси на отримання фінансування задля відбудови. Частково пошкоджену інфраструктуру, на наш погляд, варто відбудувати, а на місцях повністю

зруйнованих готелів доречно зробити новий продукт, який наповнить регіон новими відвідувачами.

Наведемо декілька пропозицій щодо нових проектів, які можуть привабити туристів до Приазовського регіону. Острів Бірючий та Кирилівка розглядаються як потенційний центр гемблінг туризму, що дасть змогу функціонувати курорту цілий рік. Пропонується ідея отримання готелями зірковості та побудова у 5-зіркових засобах розміщення казино. Таке рішення значно збільшить доходи бізнесу, розширить туристичний сезон, збільшить надходження до бюджету. Проміщення ігрової індустрії не має заважати туристам, які приїхали за пляжним відпочинком, тому такий заклад має відповідати мінімум одній з вимог:

- ігрове приміщення має знаходитися в окремій будівлі від кімнат відпочинку та сну туристів; при розташуванні в одній будівлі з кімнатами відпочинку, ігрова зала доступна тільки у не пікові місяці.

Повноцінно туристичний продукт виглядатиме наступним чином: центральна послуга — індустрія розваг(казино, ігрові автомати); супутні послуги — засоби розміщення, ресторани, магазини, послуги перевізника. Основними бенефіціарами будуть готелі, але партнери (постачальники продуктів харчування, магазини, перевізники) матимуть змогу отримати дохід від курорту навіть у місяці низького сезону, а також з'являться додаткові вакансії для працівників готельної сфери у міжсезоння. Перелік надаваних послуг виглядатиме наступним чином: Основні: послуги казино та ігрових автоматів ; проживання; харчування. Додаткові: трансфер, сауна (узимку), басейн, екскурсії, фітнес, анімація.

Отже, туристичний продукт буде з широким спектром послуг, які покликані задовольнити потреби як основного споживача, так і дітей та родичів, яким не буде цікаво відвідати казино. Вважаємо, що така ідея має право на життя та у перспективі о. Бірючий та смт. Кирилівка можуть стати українськими, або, навіть, Східноєвропейськими «Монако» та «Монте Карло», що призведе до великого потоку заможних внутрішніх та зовнішніх туристів, притоку валютних надходжень. Побудувати такі заклади можливо як за ініціативою місцевих підприємців, так і за рахунок іноземних інвестицій. Однак, далеко не всі українці після війни матимуть достатнє фінансове забезпечення задля відвідування подібних розважальних закладів. З огляду на те, що курортна зона Приазов'я завжди мала різноманітний вибір послуг на будь-який гаманець, була розроблена ідея нового екскурсійного маршруту пізнавальної тематики. Початковою локацією маршруту є Мелітопольський краєзнавчий музей. На першому пункті маршруту туристи знайомляться з історією наступних точок маршруту, які відвідують під час його проходження. Наступний пункт — одна з найбільших страусиних ферм в Україні — страус-парк «ЮГ». Назва залишилась старою, але це вже не страусина ферма, а справжній зоопарк. Туристи знайомляться з різновидами хижаків, копитних, гризунів та птахів. Далі маршрут прокладено до історико-археологічного заповіднику «Кам'яна могила» — центру духовного туризму нашої дестинації, найдавнішого святилища Східної Європи, найбільш вагомої пам'ятки запорізької давнини. Наступним пунктом маршруту є термальні джерела села Терпіння. Відвідуємо три основні джерела: перше має назву Миколи Чудотворця. Його воду називають мертвою, оскільки святий, як стверджують місцеві жителі, «умертвляє» всі хвороби. Друге — джерело Богородиці. Воду в ньому вважають живою, оскільки «оживляє» здоров'я, особливо це стосується психічного здоров'я. Третє — святого Пантелеймона. Вода з цього джерела здатна лікувати захворювання органів травлення, нирок, печінки. У теплу пору року туристи можуть купатися в джерелах. Кінцевим пунктом маршруту є Заповідник «острів Бірючий», у якому пропонується автомобільна екскурсія заповідником. На відвідувачів чекає зустріч з унікальними тваринами: благородними оленями, ланями, куланами, дикими конями та муфлони. З птахів — акліматизованими фазанами. Також є лисиці, єнотоподібні собаки, дикі качки, дрохви, хохітва, лебеді, білі чаплі. 48 тварин Бірючого острова занесені до Червоної Книги України. Розроблений екскурсійний маршрут надасть змогу українцям позбутися думок про жахливі події війни і насолодитися культурою і природою Приазов'я.

Альтернативною екскурсією є варіант відвідування центрів військових подій, таких як Чорнобаївка, Мелітопольський аеродром, Маріуполь. Ці місця можуть викликати інтерес у туристів з тієї ж причини, як Чорнобиль до початку війни — бажання побачити локації бойових дій і на власні очі переконатися, що війна — найгірше з людських проявлень.

Отже, навіть після воєнного конфлікту регіони Приазов'я мають усі шанси бути туристичними центрами і піднімати економіку усієї країни завдяки туризму. Необхідне цільове виділення

коштів у рамках відбудови інфраструктури і створення нових туристичних destinations на місцевості.

Література

1. Anne Power// Bilbao City Story// CASereport 101: May 2016 p.- 45. URL: <http://eprints.lse.ac.uk/67843/1/casereport101.pdf>
2. Лапшин А. Е. Розпад Югославії: міжнародний аспект. Записки історичного факультету Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова. Одеса, 1999.
3. Roger Zetter, Brad K. Blitz. // Contestation and Reconstruction: Natural Capital and Post-Conflict Development in Borderland Regions // Research Article — 2018. URL: https://www.academia.edu/8632971/Contestation_and_Reconstruction_Natural_Capital_and_Post_Conflict_Development_in_Borderland_Regions_Stability

Терембець Д. В.

«Туризм», 4 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к.п.н., доцент кафедри регіоналістики і туризму Бойко Н.О.

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПОДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК ВНУТРІШНЬОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Закінчення бойових дій, чи перехід війни у холодну фазу призведе до того, що економічне та соціальне життя почне повертатися у звичний режим. Тому, згодом потрібно буде розробляти стратегії для відбудови внутрішнього туризму в Україні.

Багато українських міст зазнали вагомих руйнувань чи були майже повністю зруйновані. Вони стали легендарними не лише всередині країни, а і серед іноземців, що призведе, на нашу думку, до великого туристичного потоку в українські міста. Такі як: Маріуполь, Харків, Ізюм, Миколаїв, Чернігів, Одеса, Львів, Буча, Ірпінь та, звісно, Київ. Про це свідчить кількість запитів в Google Trends про зацікавленість подіями в Україні. (Рис.1.).

Саме тому стратегія розвитку та відбудови туризму в цих містах є важливою з економічної точки зору, оскільки туризм може надати фінанси, необхідні для відбудови та розвитку міст [1].

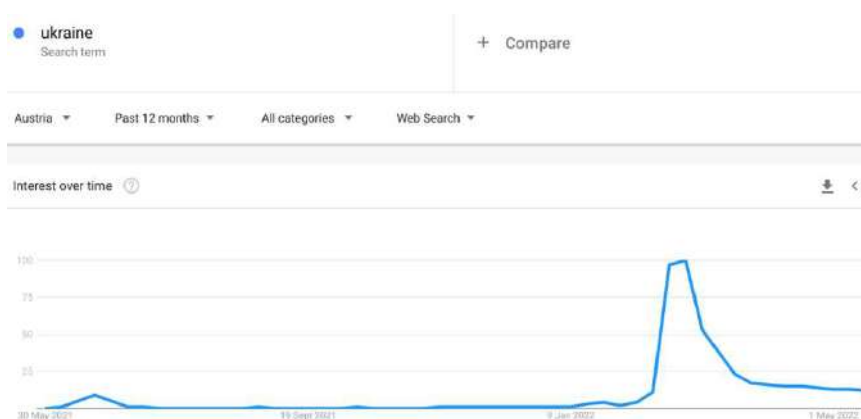

Рис. 1. Динаміка пошуку за запитом «Україна» в Google Trends, після вторгнення російської армії на територію України.

Джерело: Google Trends [3].

Звісно, що після закінчення військових дій зросте потреба на рекреаційний та екстремальний види туризму. Тим паче, два роки пандемії COVID-19, які передували війні, активні військові дії

на території України, призведуть до збільшення туристичного попиту в гірських районах, на морському узбережжі, в лісових зонах (доступ куди наразі заборонено, або не рекомендовано).

Окрім рекреаційних потреб, люди матимуть бажання побачити зруйновані міста, центри бойових дій, військову техніку та інше на власні очі. В результаті збільшиться обсяг внутрішніх та іноземних туристів. Потік споживачів туристичних послуг може фінансово допомогти у відбудові міст та інфраструктури. Даний туризм є скоріш екстремальним, адже небезпека не знайдених боєприпасів буде зберігатися, як вважають, приблизно 5-7 років. Що стосується організаційної частини туру, то може бути практично ідентично до турів в Чорнобильську зону відчуження. Адже саме територія Зони є небезпечною туристичною зоною, де діють суворі правила, які не слід порушувати.

Особливо важливим є збереження балансу між відбудовою та збереженням пам'яті про бойові дії. Безумовно, це значною мірою залежить від мешканців міста та громад.

На значний підйом туристичної галузі також вплине перемога українського гурту «KALUSH» в конкурсі Євробачення-2022. Кожний конкурс Євробачення дивляться сотні мільйонів глядачів з різних куточків світу — тому після перемоги країна-переможець опиняється в «ТОП-10 країн, які обов'язково потрібно відвідати». Для України — це є набагато суттєвішим, аніж для таких країн, як Франція чи Італія, які і так є одними із найпривабливіших країн світу. Інша справа — для України, яка останніми місяцями асоціюється для багатьох європейців з війною.

Виграш на конкурсі Євробачення є цінним інструментом дипломатії в умовах, коли Україна намагається зробити все, аби бути почутою на міжнародній політичній арені [2].

Прикладом цього є промова соліста гурту «KALUSH»: «Help Ukraine, Mariupol, help Azovstal! Right now!», яка надала можливість світу дізнатися більше, щодо ситуації на заводі Азовсталь, це підтверджує статистика пошуку «Azovstal» в Google (Рис.2.).

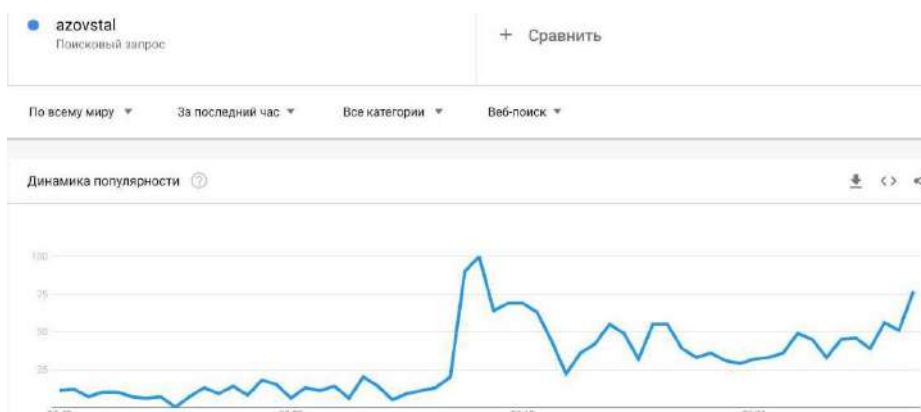

Рис. 2. Динаміка пошуку за запитами «Азовсталь» та «Маріуполь» в Google Trends, після виступу гурту «KALUSH» в конкурсі Євробачення-2022

Джерело: Google Trends [3].

Слід зазначити, що всі війни мають тенденцію закінчуватися та попереду нас чекає період відбудови зруйнованої та виснаженої країни. Тому маємо розуміти, що на певний час внутрішній туризм значно скоротиться. Але змістовний за послідовністю підхід до відбудови та розвитку туризму в Україні, має велике значення, з точки зору маркетингу та позиціонування України в світі, адже є багато прикладів міст, які перетворилися у перспективні, саме завдяки туризму [4].

Література

1. Надежда Макаренко «Нова сторінка. Як війна змінить мандрівки», URL: <https://www.rbc.ua/rus/travel/novaya-stranitsa-voyna-izmenit-puteshestviya-1649942226.html?fbclid=IwAR0qv7UTsAXUfUq9mQFroLnO4qaBUj9tYUubZ8EG3Rb9iQR2z7yRxSoLUB> (дата звернення: 17.05.2022)
2. Платформа «Укрінфо»: «Євробачення-2022», URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3483461-kalush-zi-sceni-evrobacenna-help-ukraine-mariupol-help-azovstal-right-now.html> (дата звернення: 17.05.2022).

3. Пошук за запитами «Азовсталь» та «Маріуполь» в Google Trends URL: <https://trends.google.com/trends/explore?q=azovstal&geo=AT> (дата звернення: 18.05.2022).

4. Портал інформаційного агентства «Інтерфакс-Україна»: «Після війни внутрішній туризм в Україні економічно сильно «просяде». URL: <https://interfax.com.ua/news/general/826786.html> (дата звернення: 20.05.2022).

Шпакович А. В.

«Туризм» 4 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри регіоналістики
і туризму Ілляшенко І.О.*

НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ ПЕРЕШКОД ВІЙНИ ТА ПАНДЕМІЇ COVID-19 ТУРИСТИЧНОЮ ГАЛУЗЗЮ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день туризм характеризується як вид діяльності, який помітно впливає на розвиток економіки країн. Дана індустрія є однією з найбільш швидко прогресуючих галузей світового господарства, яку можна розглядати і як самостійний вид економічної діяльності, і як міжгалузевий комплекс.

Український туризм з року в рік працював динамічно та прибутково, нарощував обсяги виробництва товарів і послуг, підвищував якість і культуру обслуговування. Розвиток даної галузі сприяв підвищенню стану економіки, надавав нові робочі місця, задовільняв потреби відпочиваючих.

Наша країна має великий туристичний потенціал, який якісно і ефективно використовується обслуговуючим персоналом у сфері туризму, але зараз він знаходиться в досить жорстких умовах розвитку.

Події, які почали відбуватись у 2014 році, приголомшили світ. Анексія Криму призвела до втрати 80 тис. гектарів землі, на яких було розміщено сотні готелів та санаторіїв.

Ще одна подія 2020 року, яка у свій час спричинила немало втрат та нанесла колосальний удар по туристичній галузі — це карантин. До появи коронавірусу ніхто і не міг уявити можливість розвитку таких подій, тож як втриматись у той період ніхто не знав.

У зв'язку із поширенням коронавірусу туристична індустрія постала перед кризою. Під час пандемії, спричиненої COVID-19, саме туризм постраждав найбільше, зокрема через обмежувальні заходи, які запровадили держави на пересування громадян, карантин, заборону авіаперевезень тощо.

Декілька авторитетних закордонних ЗМІ дали свої прогнози стосовно відвідування України громадянами інших держав у 2021 році. Наприклад, CNN писали, що восени потік туристів навряд чи зросте, а авіакомпанії в свою чергу так само не будуть збільшувати кількість рейсів, тому що не будуть впевнені у активності придбання квитків.

Euronews були впевнені в тому, що популярні серед туристів міста стануть «тихішими». Директор EMEA, Intrepid Travel Зіна Бенчейх висловлювалась стосовно того, що у 2021 р. людство точно буде зіштовхуватись з обмеженнями різного рівня під час подорожей, а також багато країн будуть недоступні до в'їзду. Спеціалісти індустрії будуть зосереджуватись на тому, як, а не куди їздять люди. Також вона прогнозувала ріст «повільних» подорожей. Дійсно, пандемія змусила всіх сповільнити темп життя. Але, в той же час, люди хотіли проводити більше часу на свіжому повітрі.

CNBC і зовсім були впевнені, що туризму знадобляться роки на те, щоб повністю відновитись.

Наразі існує вже дійсна статистика стосовно відвідування туристів України за 2021 рік. За цей рік нашу країну відвідали більше чотирьох мільйонів іноземців. Це майже на 26,3 % більше, ніж у 2020 році, повідомляє Державне агентство розвитку туризму (ДАРТ), проте в 3,5 рази нижчий, ніж був до пандемії.

У ДАРТ виокремили список країн, туристи з яких активно проявляють інтерес до України. До нього увійшла Саудівська Аравія, Італія, Велика Британія, Грузія, Індія, Франція, Чехія, Словаччина, Вірменія і Нідерланди.

Трохи більше 10 % туристів вказали, що прибули до України на лікування, і лише 4 % — на шопінг. Ще 1,2 % іноземців у 2021 році приїхали до України у пошуках свого коріння. Більшість іноземців — 36,5 % — подорожували Україною з родинами. Ще 35,4 % — наодинці. 21,8 % мандрівників відвідали Україну разом з друзями, ще 5 % — з колегами та 1,2 % — у складі туристичних груп.

Нині, у 2022 році, агресія росії перетнула останню межу, коли 24 лютого повномасштабно вторглася на нашу територію. Україна зазнала величезних втрат в особовому складі, зареєстровано велику кількість воєнних злочинів, знищено значну частину туристичної та рекреаційної інфраструктури. Наша країна потребує термінового припинення військової агресії та відновлення галузі.

Ця війна примушує багатьох думати, що іноземці до нас не поїдуть ще дуже довго. Однак у світі є багато прикладів, коли після масштабних конфліктів країни швидко відновлювалися та знову вітали гостей:

1. Туризм в умовах «холодного перемир'я».

Конфлікт у Боснії та Герцеговині тривав у 1992-1995 роках, який в результаті закінчився Дейтонськими угодами. За офіційними даними, з 1995 року приріст турпотоків у країну складав 24 % щорічно, а Всесвітня організація туризму прогнозувала, що до 2020 року Боснія і Герцеговина посяде третє місце у світі за темпами розвитку туризму. У 2019 році загальний вклад туризму в економіку Боснії та Герцеговини складав 10,5 %.

2. Хорватія.

Туризм у Хорватії практично припинився в 1990-х роках під час війни. Однак розвиток рейсів бюджетних авіаліній, дешеве житло, відкриття пляжів і запуск круїзних маршрутів допомогли розвивати туризм пізніше, вже у 2000-і. В країну поступово стали надходити іноземні інвестиції, а держава зайнялася промоцією туристичних напрямків за кордоном.

3. Кіпр.

У 1960 році Кіпр став незалежною від Великобританії державою. У наступні роки на острові точився міжетнічний конфлікт між грецькими та турецькими громадами. У 2018 році курортний острів отримав рекордну кількість туристів — 3,8 млн. при населенні в 1,22 млн. жителів. Доля туризму в економіці країни складає близько 18 %. У 2021 році приріст турпотока в пікові місяці складав до 300 % порівняно із 2020 роком.

4. Ізраїль

На туризм в Ізраїлі припадає 6,2 % економіки. Найбільш популярні види туризму в цю країну — паломництво, медичний, культурний. У 2019 році країну відвідали 4,5 млн. туристів. Між тим, країна продовжує жити у стані війни із Палестиною.

5. Єгипет

У 1967-1970 роках в країні тривала війна, яка була розпочата Єгиптом з метою повернути Синайський півострів, який перед цим захопив Ізраїль в ході Шестиденної війни. Конфлікт закінчився угодою про припинення вогню без територіальних змін. Тепер мало хто із туристів згадує про те, що в країні велися бойові дії. До Єгипту їдуть відпочити на морі, зазирнути в унікальний підводний світ з коралами та на власні очі побачити всесвітньо відомі піраміди та давній Луксор.

З досвіду країн, які проживали подібне, знаємо, що після війни частка туристів тільки зростає. Питання сьогодні у тому, що саме ми хочемо донести людям, які приїдуть до нас після завершення військових дій. І от ці сенси ми повинні вибудувати спільно з усіма органами державної влади, усіма людьми, які так чи інакше дотичні до туризму і культури, а також з місцевими мешканцями. Наразі потрібно буде зрозуміти, чого ми хочемо: залишити якісь спогади про те, що відбулося, чи зробити нове місто без жодної згадки.

Наприклад, коли ми говоримо про відновлені після повного руйнування міста, в першу чергу згадуємо про Німеччину. Якщо почитати історію будь-якого великого німецького міста — від Кельна до Мюнхена — всі вони зазнали серйозних руйнувань, в першу чергу в історичних центрах. Тим не менш, зараз, коли ви гуляєте по цих містах — тут практично немає слідів руйнувань. Здається, що вони точнісінько такі, якими вони були і 100, і 200 років тому, принаймні, з точки зору історичної забудови. Що цікаво, в різних німецьких містах по-різному підходили до

відновлення — десь намагалися максимально зберегти довоєнну архітектуру, принаймні, в центрі, а десь будували наново. На це вплинуло кілька факторів — ступінь руйнування міста, історична цінність його архітектури, фінансове забезпечення і приналежність до ФРН або НДР.

Весь світ спостерігає і сподівається, що війна в Україні закінчиться дуже скоро та наступить етап відновлення туристичного потенціалу, щоб люди з будь-якого куточку змогли приїхати і подивитись на нашу вже вільну державу. Для цього необхідно визначитися з низкою дій, які максимально прискорять цей процес.

Туризм — це один із найпростіших і найшвидших способів залучити іноземні кошти в економіку України. Сьогодні увесь світ захоплюється українським народом. І, говорячи про сміливість і героїзм наших людей, нам важливо вибудувати залученість іноземців до процесу відбудови і відновлення. Гасло «Stand with Ukraine», яке сьогодні для більшості іноземців звучить як заклик про допомогу в зустрічі біженців, лікуванні хворих, важливо надалі трансформувати у «відвідати та допомогти» для того, щоб країна відновлювалася.

Ще одним не менш важливим кроком буде залучення великого туристичного бізнесу. Наразі вже існує концепція створення спеціальних туристичних зон для такого виду діяльності. Концепцією передбачено зниження певних податків, можливості спеціальних кредитів для забезпечення інфраструктурних можливостей. Також передбачена маркетингова і інвестиційна підтримка, коли проект розвивається в комплексі як курортна зона чи туристичний маршрут.

Ситуація, яка складається в сфері туризму, вимагає нагального вирішення проблем, пошуку нових орієнтирів, засобів подолання кризових явищ. Та слід пам'ятати, що туристична галузь є надважливою для світового ринку.

Так як туризм є досить сильним інструментом для привернення коштів в країну та підвищення рівня лояльності, цьому сектору необхідно приділити велику увагу під час відновлення України після війни. UNWTO підкреслює історичну стійкість туризму та спроможність створювати робочі місця після кризових ситуацій, а також підкреслюючи важливість міжнародного співробітництва та забезпечення того, щоб цей сектор став центральною частиною зусиль щодо відновлення.

Але треба пам'ятати, що маючи у своєму розпорядженні всі інструменти для відновлення галузі, важливо ефективно їх використовувати.

Література

1. ДАРТ. Державне агентство розвитку туризму. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/yak-turistichna-galuz-krayini-pracyuie-pid-chas-viyni-ta-yak-zminitsya-pislya-yiyi-zavershennya> (дата звернення: 25.04.2022)
2. Інформаційне агентство «Інтерфакс-Україна». URL: <https://interfax.com.ua/news/interview/826803.html> (дата звернення: 24.04.2022)
3. Інформаційне агентство «Уніан». URL: <https://www.unian.ua/society/vidnovlennya-ukrajini-yak-mista-yevropi-vidbudovuvalisya-pislya-povnogo-ruynuvannya-novini-ukrajini-11802297.html> (дата звернення: 27.04.2022)
4. РБК-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/travel/-1647724135.html> (дата звернення: 20.03.2022)
5. Мультимедійна платформа іномовлення України «Укрінформ». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3090351-karantin-ak-svit-ratue-turistichnu-galuz.html> (дата звернення: 31.08.2020)
6. Портал новин «Економічна правда». URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/05/21/674127/> (дата звернення: 21.05.2021)
7. Портал «Travel 24». URL: https://travel.24tv.ua/ru/chto-budet-puteshestvijami-2021-godu-prognozy-novosti-ukrainy-i-mira_n1527493 (дата звернення: 29.01.2021).

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ БОРИСПОЛЯ У ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОД

Бориспіль та Бориспільщина у поствоєнний період має великі шанси стати привабливим місцем для відпочинку та рекреації. Місто розташоване за 35 км від столиці України та має зручне транспортне сполучення. Бориспільщина завдяки своїм фізико-географічними особливостям, кліматичним умовам, природно-ресурсному потенціалу та соціально-економічним умовам належить до територій, що будуть мати попит у туристів, які мандрують Україною, як одна із привабливих дестинацій. Також Бориспіль цікавий саме для жителів столиці, які мають за мету відновити сили, і цілком доступний для щотижневої рекреації.

В Бориспільському районі останніми роками значного розвитку набув зелений, сільський, екологічний туризм. З кожним роком збільшується кількість приватних садиб, а власники не просто надають послуги розміщення та харчування, а й допомагають організувати дозвілля та відпочинок. Відпочиваючі пізнають унікальну культуру краю, цікаві сторінки історії краю, а головне — знайомляться з мальовничою природою краю, та займаються активним відпочинком: збирають гриби, лікарські рослини та ягоди, займаються риболовлю чи полюванням. Туризм в селах поряд з Борисполем дає можливість жителям індустріальних міст відвідувати місцеві пам'ятки архітектури, а також знайомляться з народними ремеслами: вишивка, гончарство, різьба по дереву, лозоплетіння, ткацтво тощо. Цікавими та популярними для туристів є крафтове виробництво «Чесна сироварня», що знаходиться у м. Бориспіль, заповідник-ферма «Кийлівська Асканія», страусина ферма в Чубинському, заміський клуб їзди «Конюшня Бутенка», що в с. Проців. Власники садиб зеленого туризму («Стара Вежа», «Гірський струмочок», «Green villa», «Околиця», «Selfish club») створюють і пропонують для своїх відвідувачів цікаві програми відпочинку та проведення дозвілля.

Матеріально-технічною базою туристичної дестинації є туристична інфраструктура. В інфраструктурі туризму як проміжної точки Борисполя готелі та аналогічні засоби розміщення посідають одне з ключових місць. У функціональній структурі підприємств, що надають послуги розміщення, найпоширеніші залишаються готелі. В Борисполі та навколо нього з'являлися сучасні готелі, заклади харчування, насамперед ресторани.

Потреби населення у відпочинку, відновленню сил після війни будуть зростати. В той же час значна частина населення буде потребувати саме короткотермінового відпочинку на вихідних, у святкові дні тощо.

В той же час, ще до війни був ряд проблем, вирішення яких залишається актуальним. Це, значне туристичне навантаження на об'єкти в літній сезон, слабкий контроль за масовими туристичними потоками, повільна розбудова інфраструктури для обслуговування відвідувачів поблизу природних атракцій тощо. Ці питання будуть залишатися і з початком відродження туризму та рекреації в Бориспільщині, але потребуватимуть вирішення. Наразі, до цих проблем додалися питання безпеки, пов'язані з зеленим та екологічним туризмом, адже ряд природних територій залишається ще потенційно небезпечними для відвідувачів із-за мінування російськими загарабниками.

До перспективних напрямів розвитку дестинації, після закінчення війни, можна віднести:

1. Задоволення рекреаційних потреб населення. Основним споживачем цих послуг буде мешканець Київської області, а також турист, який транзитом подорожує через дану місцевість. Необхідна інвентаризація атрактивних об'єктів Бориспільщини, оцінка їх стану та потенціалу.

2. Використання транзитного потенціалу, особливо, враховуючи розміщення міжнародного аеропорту «Бориспіль». Необхідно буде періодично аналізувати потреби, оцінювати логістику, розробляти та впроваджувати систему туристичного супроводу.

3. Удосконалення інформаційної складової. Так як Бориспільщина є першою «приймаючою» атракцією України для закордонних туристів, які подорожують літаком, необхідне встано-

влення нових вказівників, пілонів, інших інформаційних форм та об'єктів, які будуть доступними і зрозумілими для іноземців.

4. Активна участь громадськості у відновленні рекреаційного напрямку території.

5. Розробка екскурсійних програм та турів містом Бориспіль та іншими атракціями Бориспільщини, в тому числі, іноземними мовами. Також поєднання на маршруті відвідування інших районів та областей. Тематика таких програм має бути різноманітною та орієнтуватися на споживачів різного віку, національностей, уподобань тощо.

6. Розробка та видання різних матеріалів для популяризації туризму Бориспільщиною.

7. Створення бренду регіональних туристичних продуктів. Врахування принципів конкурентоспроможності, якості, можливості залучення інвестицій. Важливим є збереження місцевих традицій, промоція історико-культурного та туристичного потенціалу.

8. Розвиток нових видів туризму та необхідної інфраструктури, наприклад для велосипедного туризму.

Цей перелік напрямів не є вичерпним, буде доповнюватися іншими пропозиціями громадськості, інвесторів, місцевої влади тощо.

Отже, Бориспільщина, маючи вигідне географічне та геополітичне положення, розвинену транспортну інфраструктуру, наявність величезного наявного рекреаційно-туристичного потенціалу, гостинність місцевих жителів, буде затребуваною дестинацією в поствоєнний період для населення, яке потребує відновлення сил, фізичного та психічного здоров'я після війни. Бориспільщина має величезну кількість атрактивних об'єктів, можливість для відпочинку і відновлення сил організму в умовах лісу, де вже сформовані туристичні умови, унікальні природні та історичні пам'ятки, має багатонаціональну культуру і гастрономію, а також туристичну інфраструктуру, яка поліпшується.

Розвиток та попит на відвідування Борисполя та сусідніх територій, використання в рекреаційних потребах потужного потенціалу, можливий за умови державної підтримки та грамотної організації туристичної діяльності, а також залучення інвестицій, зміцнення позицій існуючої та створення нової матеріально-технічної бази, залучення досвідчених і кваліфікованих кадрів.

Література

1. Корж Н.В. «Управління туристичними дестинаціями» // Навчальний посібник. 2017. С. 11.
2. Нова сторінка. Як війна змінить мандрівки Україною після перемоги над ворогом // <https://www.rbc.ua/ukr/travel/novaya-stranitsa-voyna-izmenit-puteshestviya-1649942226.html>
3. Панкрухин А. Маркетинг територій: обличчя, образи та позиції [Текст]. — 2019. — № 6. — С.27-29.
4. Kotler, F. Marketing Places: Attracting Investment, Industry and Tourism to Cities, States and Nations. — New York: Free Pr., 2013.
5. Не аеропортом єдиним: чим може вразити Бориспіль // <https://tsn.ua/blogi/themes/tourism/ne-aeropotom-yedinim-chim-mozhe-vraziti-borispil-1037545>.

Гайдай І. С.

«Туризм», 4 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — академік НАН України, д.е.н, проф.,
завідувач кафедри регіоналістики і туризму Данилишин Б. М.*

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДЕСТИНАЦІЇ: ШАЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК У ПОВОЄННИЙ ЧАС

У сучасному світі туризм посідає одне з найбільш значимих місць в економіці країн та беззаперечно впливає на розвиток країн в цілому. Актуальність даної теми зумовлена, як і активним розвитком внутрішнього туризму України, мінливістю туристичної сфери, так і складною воєнно

— політичною ситуацією у країні. В період активних військових дій, діяльність туристичної сфери в різних регіонах України майже призупинилася. Проте певні DESTИНАЦІЇ змогли пристосуватися до нових умов функціонування та підлаштували власну діяльність задля забезпечення суспільної вигоди та отримання власного прибутку. Туристичний потенціал обраної DESTИНАЦІЇ є дуже великим, хоча поки і знаходиться на етапі стагнації, через нестабільність політичної ситуації в країні. Зазвичай, даний туристичний регіон набуває активного відвідування саме у період з травня до вересня. Основні напрямки туристичного спрямування Шацького національного природного парку — це рекреаційний та лікувально — оздоровчий туризм.

Варто відзначити, що війна вносить власні корективи у життєдіяльність людей. Багато людей втратили житло та були змушені переміщуватися по території держави у пошуках альтернативного житла. Шацький район, як і вся Волинська область, допомогла багатьом внутрішньо переміщеним особам знайти тимчасове житло. У той самий час, люди, що проживали на сході нашої країни, не відвідували дану DESTИНАЦІЮ з туристичною метою, оскільки мали альтернативні варіанти для відпочинку. Вони не знали про переваги Шацького району, тому і не обирали його. Після закінчення війни та перемоги України, у більшості з них виникне бажання повернутися до своїх осель, проте вони знатимуть про даний регіон, як туристично привабливий і захочуть повернутися для відпочинку. На це впливатимуть декілька факторів:

- Гостинність суб'єктів туристичної інфраструктури;
- Неповторний природний потенціал краю;
- Розташування багатьох об'єктів туристичної інфраструктури, які можуть сприяти моральному та фізичному відновленню здоров'я.

У повоєнний період, даний регіон стане дуже популярним. Шацький національний природний парк багатий не лише природними складовими, але й має досить розвинену туристичну інфраструктуру. Саме тут розташовується велика кількість приватних садиб, санаторіїв тощо. Також Шацький природний парк, що є одним з найбільших болотно-озерно-лісових комплексів у Європі, містить 7 річок, 30 озер, найбільші з яких Світязь, Пулемецьке, Луки, Люцимер та Пісочне, а також ставки та канали. Дані озера багаті лікувальними грязями та білою глиною, які поєднують в собі мінеральні солі та мікроелементи, що є необхідними для нашої шкіри. Світязька вода насичена сріблом, йодом та гліцерином. Саме такий хімічний склад допомагає сприяє швидкому лікуванню та відновленню. Багато хто помічає, що регулярні купання у Світязі зміцнюють здоров'я, а саме, чудово впливають на стан шкіри. Вона робиться м'якою, пружною, дрібні ранки й порізи гояться практично миттєво. Таку властивість світязької води помітили давно. Зокрема, після Другої Світової війни світязькі купання допомагали відновитися пораненим військовим.

Саме тому, санаторії на Світязі та інших Шацьких озерах, можуть стати одним із основних осередків відновлення фізичного та морального здоров'я українських військових, що постраждали від російської агресії. Вони зможуть пройти тут лікування та реабілітацію від поранень, а також отримати психологічну підтримку.

Проте, Шацький район багатий не лише різноманітністю санаторіїв та курортно — лікувальних комплексів, а також дитячими таборами. Даний регіон в післявоєнний період зможе слугувати чудовим реабілітаційним центром для дітей, постраждалих від війни та її наслідків. Як відомо — діти є дуже вразливими, тому батьки відправлятимуть їх для відновлення їх морального стану та покращення загального здоров'я. Санаторії та табори можуть дещо переформувувати власну кваліфікацію та перелік надаваних послуг:

- відвідування сеансів у психолога;
- здорове харчування;
- певні лікувальні та оздоровчі процедури для людей та дітей, які фізично постраждали;
- спокійна та тиха атмосфера, релакс — кімнати, що будуть забезпечувати відновлення ментального здоров'я людей тощо.

У людей, що були учасниками активних бойових дій чи були очевидцями даних протиправних дій, може виникнути посттравматичний синдром, що супроводжується тривожністю, безсонням, дратівливістю, депресією. Тому закладам варто переглянути організацію дозвілля в частині скасування проведення активних та гучних заходів, що можуть посилити негативний вплив вже і без того травмовану психіку людей, чим нанести непоправну шкоду для них.

Саме лікувально — оздоровчий туризм, який зможе запропонувати Шацький національний природний парк, стане можливим вирішенням даних наслідків. Постійний нагляд лікарів, спілкування з психологами, проходження терапій, перебування в спокійній та мирній атмосфері допоможуть справитися з фізичними та психологічними проблемами людей.

Завдяки тому, що Шацький національний природний парк не зазнавав значних руйнувань внаслідок російської агресії, він зберігає попередній довоєнний вигляд. Перебування у довоєнній атмосфері, підсилить ефект від реабілітації у постраждалих людей та принесе значну оздоровчу користь.

Отже, один з найбільш ефективних напрямків, який може обрати дестинація Шацький національний природний парк — це лікування та реабілітація дорослих та дітей від наслідків війни. Цей напрямок буде конкурентоспроможним на ринку України з огляду на обставини, які склалися. З боку держави може бути виділена певна підтримка, що буде покривати частину витрат на утримання та відновлення постраждалих людей.

Розвиток туристичного потенціалу регіону матиме позитивний вплив і на економічну складову. Цьому сприятимуть фінансова державна підтримка, кошти безпосередньо самих туристів, залучення міжнародних інвестицій, таких організацій як ООН, які мають на меті підтримки людей, що постраждали від воєнних дій. Все це впливатиме на розбудову нових санаторно — курортних та відпочинкових комплексів, розвиток готельно — ресторанної справи регіону, що згодом зможе стати підґрунтям до залучення також і іноземних туристів до регіону.

Література

1. Стаття «Чим корисні купання в Світіязі» URL: <https://nester-house.com.ua/articles/chim-korisni-kupannya-u-svityazi/>
2. Шацький національний природний парк. URL: <https://etnotur.ua/uk/places/shatskij-natsionalnyj-prirodnyj-park/>
3. Стаття «Життя після війни: реалії реабілітації воїнів АТО». URL: <http://www.theinsider.ua/lifestyle/566568f6484e6/>

Щербатюк О. І.

«Туризм», 4 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к. е. н., доцент кафедри регіоналістики
і туризму Шевчук О.В.*

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ ВИЛКОВЕ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

У довоєнному світі туризм вважався сферою економіки, що досить стрімко розвивалася, а відтак потребував підтримки. Однак, у повоєнній Україні туризм потребуватиме значно більшої підтримки. Одним з найважливіших питань, що стоятиме перед експертами цієї галузі після завершення війни, буде зацікавлення і спрямування потоків інвесторів у відбудову та розвиток інфраструктури. Іншою важливою складовою відновлення туризму стане спрямування потоків туристів у певні туристичні дестинації та маркетинг цих дестинацій.

Туристична дестинація Вилкове знаходиться в Одеській області біля Дунайського біосферного заповіднику і наразі там не ведуться наземні воєнні дії, однак, як і по всій території України існує постійний ризик ракетних обстрілів.

Вилкове — місце відпочинку, яке відвідували здебільшого сім'ї з дітьми. Туристична привабливість Вилкового до війни почала зростати великими темпами. В порівнянні з 2018 роком потік туристів зріс приблизно на 20 %. Пов'язано це із капітальним ремонтом траси Одеса-Рені, адже до цього шлях сюди був вдвічі довшим через жакливий стан доріг.

Більшість туристів приїжджали до Вилкового на автобусах та автомобілях. Іноземці у Вилкове прибували здебільшого на круїзних судах, що курсували Дунаєм.

Серед основних видів діяльності туристів на першому місці — екскурсії та прогулянки вздовж каналів, екскурсії на катерах до нульового кілометра та інші водні розваги.

Серед іншого, окремої уваги заслуговує місцева кухня, що поєднала в собі традиції різних місцевих народностей. Головне місце на місцевому столі займає риба, особливим делікатесом вважається дунайський оселедець, місцеві називають цю рибу «дунайкою». Сезон дунайки починається в березні, триває до червня. Окрім унікальних смакових властивостей, дунайка — незамінне джерело Омега 3. На мою думку, найбільш вдалим часом для подорожі регіоном є кінець весни — початок літа, доки ще не дуже спекотно і є нагода скомбінувати активний відпочинок з гастротуризмом.

Містечко може здивувати туристів незвичайними краєвидами і безліччю каналів, місцеві жителі також досить колоритні і ведуть незвичний спосіб життя. Мені здається, що після війни на решті настане час відійти від терміну «Українська Венеція» і почати розробляти власний бренд, адже назви на кшталт цієї провокують комплекс меншовартості і створюють у туристів хибні очікування від подорожі. Вилкове — це справді унікальне місце з неповторною флорою і фауною, мальовничою природою та чудовою атмосферою, якому немає аналогів ані в Україні, ані за її межами.

Маркетингове просування DESTINATION після війни слід розпочинати з розвитку соціальних мереж на сайті, в тому числі англійською мовою. Важливим критерієм при виборі місця подорожі, на мою думку, для всіх українців після війни стане безпека на всіх етапах подорожі. Отже, усі готелі та місця розміщення, транспортні засоби й маршрути мають бути повністю безпечними, в тому числі для дітей.

Дестинація є багатомановитим природним туристичним ресурсом. Дунайський біосферний заповідник — це територія з надзвичайно унікальним кліматом. Тут чиста вода, а навкруги зелені вербові й очеретяні джунглі. Основною особливістю заповідника є його острови, які стали домівкою для багатьох видів тварин та рослин. Головною окрасою заповідника є рожеві пелікани. А ще тут зберігся рідкісний нерест белуги, севрюги та осетрів. Загалом, заповідник охороняє 138 червонокнижних тварин та 26 видів рослин.

Більшість українців вже зараз відчувають хронічну втому, стрес та психологічну напругу, тож після війни попит на відпочинок на природі і оздоровлення, особливо дітей, буде стрімко рости. Вдалим рішенням буде організація дитячих оздоровчих турів, що включатимуть відпочинок на природі, якісне харчування з місцевих фермерських продуктів, спортивні активності та, за потреби, підтримку психолога. Крім того, такі програми мають бути відносно недорогими та доступними більшості українців, адже з початком повномасштабної війни на території нашої держави платоспроможність населення стрімко знизилась.

Плануючи післявоєнний розвиток дестинації потрібно буде відштовхуватися від її туристичного потенціалу і потреб споживачів, і вже навколо цього починати розбудовувати сучасну туристичну інфраструктуру.

Пропозиції щодо удосконалення туристичної інфраструктури після війни:

- Пільгове оподаткування для місцевих підприємств, аби підтримати їх у відновлювані бізнесу.
- Суворий контроль за безпекою туристів на всіх етапах подорожі.
- Розробка оздоровчих програм для дітей та дорослих для післявоєнного відновлення.
- Встановлення доступної ціни на оздоровчі пакети.
- Створення сучасного сайту для зручного пошуку потрібної актуальної інформації потенційними туристами.

Література

1. Корж Н. В., Басюк Д. І. Управління туристичними дестинаціями: підручник / Н.В.Корж, Д. І. Басюк, 2017.
2. Дунайський біосферний заповідник http://www.dbr.org.ua/search/label/home_ua
3. М'ягченко Т. І. Вилкове // Енциклопедія сучасної України : у 30 т. / ред. кол. І. М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001—2020.

Нестерчук К. О.
«Туризм», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к. е. н., доцент кафедри регіоналістики
і туризму Тичковська Л.П.

МАРКЕТИНГОВА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ У ПОВОЄННИЙ ЧАС

Після повномасштабного вторгнення агресора на територію нашої держави економіка країни значно змінила вектор розвитку, сьогодні однією із актуальних та пріоритетних рушійних сфер з відновлення економічного становища держави стає — туризм. Зважаючи на те, що однією з основних функцій туризму є рекреація, зазначимо важливість цього напрямку та доцільність його розвитку у майбутньому. Вже сьогодні необхідне формування оновленої стратегії розвитку туристичної галузі. Слід спрогнозувати, що у повоєнний час основним запитом туристів стане саме оздоровчий туризм, адже відновлення та стабілізація фізіологічного стану людини потребує чи не кожен українець.

У свою чергу, туризм — вагома складова економіки, що охоплює багато галузей, а отже залучає значну кількість суб'єктів господарювання до співпраці. Розвиток туризму спонукатиме розвиток інших галузей, таких як: готельні підприємства й санаторії, транспортна інфраструктура та заклади харчування.

Туризм — серйозна глобальна політика, яка може вирішити низку міжнародних проблем за допомогою «народної дипломатії». Ідеологічний аспект туризму виражається в тому, що з його допомогою стає можливим зміна небажаних стереотипів і формування нових світоглядів. Завдяки туризму в сучасному світі вже в глобальному масштабі стає можливим бурхливий розвиток міжкультурної комунікації.

Міжкультурна комунікація для України сьогодні є пріоритетною, оскільки формування привабливого туристичного продукту для залучення туристів надає можливість максимально реалізувати потенціал туристичної сфери держави. Саме тому, у період дії воєнного стану та післявоєнний час необхідно спрямувати маркетингову політику туристичних дестинацій на формування та позитивний розвиток іміджу України.

Однією із пріоритетних територій для реалізації нової політики туризму є Полтавська область, яка є адміністративно-територіальною одиницею України з центром у місті Полтава. На Полтавщині налічується 169 територій та об'єктів природно-заповідного фонду, в т. ч. дендропарк у с. Устимівка (створений у 1893 р.), Хомутецький парк у садибі Муравйових-Апостолів (початок ХІХ ст.), полтавський міський сад (парк «Перемога»; заснований у 1803 р. з ініціативи генерал-губернатора князя О.Б. Куракіна). Також область знається своїми наявними природними комплексами, дендропарком, історико-культурними об'єктами та музеями.

Полтавщина знана й завдяки проведенню різноманітних фестивалів. Зокрема, «Борщик у глиняному горщику» — гастрономічний фестиваль-квест; всеукраїнський фестиваль сучасного українського романсу «Осіннє рандеву»; етнографічний фестиваль — «Свіччине весілля»; мистецька акція відродження гончарних традицій — «Феєрія гончарства»; купальські ігри на батьківщині Миколи Гоголя.

Полтавська область входить до 10 найпопулярніших регіонів України за рейтингом відомих брендів та місць відпочинку. Рівень туристичного обслуговування у регіоні забезпечує інфраструктура, яка сьогодні складається з — 50 готелів та інших закладів розміщення (29 сертифікованих), — 12 санаторіїв, — 100 будинків зеленого туризму, — понад 100 закладів харчування, — туристичних послуг, які надають 226 туристичних агентств і туроператорів.

Аналіз проблем дестинації, вказує на потребу розширення асортименту туристичних послуг; низьку активність у сфері туризму; низький рівень співпраці у сфері послуг; недостатню кількість професійних кадрів у системі управління; неефективний маркетинг у сфері туризму; неналежний стан транспортної інфраструктури країни, низька якість транспортних послуг; відсутність підтримки ініціатив місцевого самоврядування у сфері розвитку туризму.

Аналіз можливостей дестинації, вказує на географічно вигідне розташування, адже, область розташована в центрі України поряд з містами-мільйонниками, так званими економічними агломераціями у якій широко відкрита можливість розвитку як зеленого туризму так і інших напрямів. Наявність багатой історії та культури краю вказують на можливий розвиток туристичної галузі, який міг би сприяти відновленню і реконструкції забутих, занедбаних локацій та споруд, котрі мають глибокий потенціал.

У якості розвитку та популяризації Полтавщини, запропоновано авторський туристичний маршрут «Полтавщина туристична», що включає відвідання ряду природних та історико-культурних дестинацій, протягом трьох днів.

Задля популяризації туристичної дестинації розвиток Полтавської області у повоєнний час, має включати наступні умови: введення паспортизації пам'яток та збереження об'єктів культурної спадщини; застосування інтенсивного темпу реалізації складних економічних реформ; синхронізація загальнодержавної і регіональної політики по залученню зовнішніх інвестицій та підтримці внутрішніх інвесторів; використання наявного потенціалу лікувальної та санаторно-курортної бази; цифрова трансформація системи надання послуг гостинності, підвищення їх якості та доступності; ефективне фінансування, управління та підтримка у сфері гостинного бізнесу, тобто створення умов для перетворення цієї сфери у високорентабельну галузь.

Таким чином, Полтавщина надзвичайно багата на природні, історико-культурні та лікувальні ресурси. Цьому сприяють географічне положення, багата історія краю, геологічна будова та гідрогеологічні умови. Кліматичні умови, густа мережа річок, чисельні водоймища у поєднанні з мальовничими краєвидами, джерела мінеральних вод відомих курортів сприяють туристично-рекреаційної діяльності в області.

Проте існують питання, які потребують додаткової уваги, наприклад, пам'ятки культури які потенційно становлять туристичний інтерес, часто перебувають у поганому стані. З метою збереження подібних пам'яток та збільшення культурного потенціалу Полтавщини, регіональна стратегія має передбачити механізми передачі таких пам'яток приватному туристичному бізнесу.

Серед ряду інших питань, що потребують удосконалення в області — низький рівень співпраці у сфері послуг, недостатня кількість професійних кадрів у системі управління, неефективний маркетинг у сфері туризму, стан транспортної та готельної інфраструктури.

Сьогодні, у період дії воєнного стану першочерговим питанням для Полтавщини, яке потребує популяризації, є наголошення на власній безпечності з-посеред інших територій України. У якості розвитку Полтавщини запропоновано авторський туристичний маршрут «Полтавщина туристична». Маршрут включає спектр дестинацій, що сприятиме зацікавленню потенційних туристів регіону, такі як: ландшафтний парк та тріумфальна арка в селі Диканька, меморіальний комплекс Солдатської Слави та каштанова алея в Полтаві, Успенський собор та ландшафтний парк «Березовий гай» в Миргороді.

Підсумовуючи слід зазначити, що розвиток нових актуалізованих дестинацій у регіонах України потребує максимальної уваги та оперативних дій у період воєнного часу, оскільки туризм є найбільш динамічною і прибутковою серед усіх галузей економіки, сприяє зміцненню і поширенню економічних, соціальних і культурних зв'язків, що у свою чергу відкриє можливості для збереження робочих місць у місцевості та сприятиме розвитку країни в цілому.

Література

1. Панкова Е. В. Туристичне краєзнавство. Розділ 4 «Туристичні ресурси Лівобережної України»
2. Офіційний сайт Полтавської міської ради <https://rada-poltava.gov.ua/city>
3. Гудзь П. В. Економічна ефективність використання природних рекреаційних ресурсів // Регіональна економіка
4. Алешугіна Н. О. «Проблеми формування туристичного іміджу України»
5. Тимошенко Т. О. Наукова стаття «Кластерний підхід до розвитку туристичної галузі України як пріоритетний напрям державної політики підвищення конкурентоспроможності регіонів» / Т.О. Тимошенко // Фахове видання «Вісник Національної академії державного управління при Президентові України».

ДОВОЄННИЙ СТАН ДЕСТИНАЦІЇ М.БІЛА ЦЕРКВА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІСТА У МАЙБУТНЬОМУ

Місто Біла Церква відоме тим, що лежить на перехресті важливих транспортних шляхів сполучення, а саме:

- Міжнародні: (М-05) (Санкт-Петербург — Київ — Одеса);
- регіональні : Р-04 (Київ — Фастів — Біла Церква — Тараща — Звенигородка); Р-17 (Біла Церква — Тетіїв — Липовець — Гуменне -/М-12/) та Р-32 (Кременець — Біла Церква — Ржищів);
- М-06 (Київ-Біла Церква-Вінниця-Хмельницький-Тернопіль-Львів);
- залізнична лінія Фастів 1 — Миронівка -Знам'янка [1].

Саме тому, з початком війни, місто мало важливе транзитне значення, як в організації гуманітарних коридорів, так і для прихисту внутрішньо переміщених осіб.

Біла Церква має визначну історію, воно є одним з найстаріших міст давньоруської держави, засноване в 1032 р. на високому скелястому березі Росі великим князем київським Ярославом Мудрим. Довгий час воно було звичайним провінційним містечком, аж доки в 1972 році тут не побудували промисловий гігант «Білоцерківшину». Саме тоді в місті виникли нові промислові підприємства — воно перетворилося на значний індустріальний центр, один з найпотужніших вузлів хімічної промисловості України.

В 70-х роках ХХ століття бурхливо почало зростати населення міста — за два десятиліття воно збільшилось майже на сто тисяч. Після аварії на ЧАЕС місто прийняло понад 1700 переселенців з зони відчуження. Територія була віднесена до 4-тої зони радіаційного забруднення, але її відмінили 28 грудня 2014 р. [2].

Місто славиться Дендропарком «Олександрія», до якого з'їжджаються люди з усіх куточків України, але завітавши до міста, ви знайдете ще безліч цікавих DESTINATION окрім парку, а саме:

- *Церква та монастир Святої Марії Магдалини* (вона була споруджена в 1843 році на кошти Владислава Ксаверійовича Браницького. В 90-х роках ХХ століття поряд із церквою збудовано каплицю, а у 2001 році почали зводити великий жіночий монастир. Зараз монастир діє, але будівництво ще не завершено);

- *Костьол Святого Іоанна Хрестителя* (нині в будівлі розташовано обласний зал камерної та органної музики, а у вихідні дні відбувається Богослужіння);

- *Преображенський кафедральний собор* (Преображенський собор було збудовано у 1833-1839 роках в дворі напівзруйнованої Микільської церкви. В 1941 році склепіння собору було зруйноване прямим попаданням бомби. В 1956 році Преображенський собор було занесено в список пам'яток архітектури, тоді ж розпочався ремонт споруди під час якого під штукатуркою поховали настінні розписи);

- *Білоцерківський аграрний університет* (свого часу — Білоцерківська гімназія була найбільшою серед гімназій України. Гімназію збудували 1843 року на кошти Владислава Браницького);

- *Торгові ряди «Гостинний двір/БРУМ»* (торгові ряди докорінно змінили економічне і торгове життя Білої Церкви, адже саме з ними було пов'язане проведення чи не найбільших ярмарків Київської губернії [3].

24 лютого 2022 року, з початком війни між Україною та росією, російські ракети вдарили й по місту Біла Церква: по воєнним базам, аеродрому, пошкодили понад 20 житлових будинків, які знаходяться біля військового шпиталю. Однак, основні DESTINATION, атракції міста та найвизначніші пам'ятки не були зруйновані. В місті наразі знаходиться значна кількість переселенців. Попри те, що в Україні триває повномасштабна війна, волонтерська допомога не збавляє темпи. У

Білій Церкві працює 7 спеціальних гуманітарних центрів. Головним пріоритетом залишається збір ліків, продуктів харчування, потреби для немовлят та інше. Крім того, волонтери звертаються до мешканців західної України та закордонних друзів, які відгукуються та передають їм провізію та товари першої необхідності. Жителі міста усіма силами намагаються допомогти дітям-переселенцям та їх батькам. Художники проводять арт-терапію для дітей, а для батьків — екскурсії містом. Заходи організовано управлінням культури і туризму міської ради. Така ініціатива емоційно розряджає у воєнний час та дозволяє переселенцям краще пізнати місто. Екскурсія триває 3-4 години. Маршрут: Замкова гора — дендропарк «Олександрія». Також в парку проводяться екскурсії бузковими алеями. Початок екскурсії — колекційно-експозиційна ділянка «Сад бузків», що розташована неподалік адмінбудівлі парку.

В місті є готелі: «Sity Park Hotel», «Візит», «Династія», «Соборний», «Apelsin Apartment», «Діброва»; але цінова політика в них сягає близько 1000 гривень за добу. Тому саме місцеві жителі прийняли багато сімей переселенців.

Після закінчення війни, за оцінкою експертів, для успішного розвитку міста у майбутньому необхідно, в першу чергу, звернути увагу на забезпечення економічного розвитку і підвищення якості життя населення та зосередити увагу на таких напрямках розвитку міста:

- *економічний розвиток міста* (розвиток промисловості, бізнесу, створення нових робочих місць, інвестиційно-інноваційна діяльність тощо); *забезпечення якості життя* (якісна освіта, медичне обслуговування, культурна, туристична сфери);

- *розвиток міської інфраструктури* (житлово-комунальне господарство, дорожньо-транспортна інфраструктура); *формування Білої Церкви як «розумного» міста — smart city* (впровадження ІТ-технологій у всі сфери життєдіяльності міста); *забезпечення якісного довкілля* (якість повітря, води, поводження з відходами, впорядкування зелених зон); *подолання соціальної нерівності* (достойний рівень заробітної плати, пенсійного та соціального забезпечення);

- включає напрям, який на думку експертів є найменш важливими з точки зору перспектив розвитку міста: *раціональне використання ресурсів* (забезпечення ефективного використання води, газу, тепло- і електроенергії, впровадження енергоефективності та енергозбереження) [4].

Агенцією стратегічного розвитку Білої Церкви було ініційовано проект створення у місті туристичного кластеру, що матиме головне завдання щодо розвитку туристичної галузі в регіоні. Чим буде займатись туристичний кластер:

- розробляти та впроваджувати стратегію розвитку туристичного сектору регіону;
- проводити інвентаризацію туристичних об'єктів та закладів готельно-ресторанної сфери;
- організовувати фестивалі та заходи;
- брати участь у всеукраїнських та міжнародних туристичних виставках;
- займатись промоцією міста та туристичного кластеру;
- впливати на покращення бізнес-клімату у місті;
- створювати платформу для налагодження співробітництва між владою, бізнесом та громадою[4].

Місто має велику перспективу у майбутньому, адже регіональний розвиток та децентралізація стануть успішнішими при створенні туристичного кластеру. Туризм не тільки розвиватиме послуги, сприятиме розвитку бізнесу але і принесе прибуток та надасть нові робочі місця.

Література:

1. URL: <https://www.wiki.uk-ua.nina.az/>
2. Портал « Мандруюмо Україною»URL: <https://ukrmandry.com.ua/index.php?id=155>
3. Портал « Сіті ПаркГотель».URL: <https://www.cityparkhotelkiev.com.ua/attractions-in-bila-tserkva>
4. Портал « Біла Церква туристична». URL: <https://www.bctravel.com.ua/turistichnij-klaster/>

РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ ЛЬВІВЩИНИ У ПОВОЄННИЙ ЧАС

Туристично-рекреаційний потенціал Львівщини охоплює сукупність природних, етнокультурних та соціально-історичних ресурсів, а також наявної господарської і комунікаційної інфраструктури території, що є значною передумовою розвитку регіону. Львівщина є однією з областей України, у якій перспективи туристично-рекреаційної індустрії є одними з найперспективніших. Цьому сприяють:

- оптимальне транспортно-географічне розташування;
- сприятливі природно-кліматичні умови;
- наявність природних та рекреаційних ресурсів;
- визначні історичні та культурні пам'ятки;
- наявність організацій, які сприяють розвитку туризму;
- велика санаторно-курортна база;
- кількість населення, що перемістилися до регіону під час дії воєнного стану.

Львівська область займає одне з провідних місць в державі за наявністю рекреаційних ресурсів. При цьому природні рекреаційні ресурси Львівщини представлені лікувальними мінеральними водами, лікувальними грязями, озокеритом, кліматичними, водними та лісовими ресурсами. Частка природно-рекреаційного потенціалу Львівщини у сумарному природно-ресурсному потенціалі України складає 5,377%. Серед карпатських областей за сумарним потенціалом природних рекреаційних ресурсів вона поступається лише Закарпаттю (7,036%). У структурі рекреаційних ресурсів області 70% припадає на ресурси відпочинку і туризму і 30% — на ресурси санаторно-курортного лікування. У сумарному природно-ресурсному потенціалі Львівської області природні рекреаційні ресурси становлять 14,3%, що значно вище відповідного показника по Україні (9,5%).

Провідне місце у структурі рекреаційного потенціалу області займають лікувальні мінеральні води. З восьми типів мінеральних вод, що застосовуються з бальнеології, на Львівщині відомо сім, які виділяються у чотири зони їх поширення. Також на Львівщині розташоване найбільше в Україні родовище озокериту — Бориславське. Прояви озокериту є також в смт. Стара Сіль.

Крім бальнеологічних ресурсів Львівський регіон має інші природні рекреаційні ресурси (ландшафтні, лісові, водні та ін.). Серед них особливий інтерес представляють гірські місцевості, придатні для гірськолижного спорту, зокрема, Славське, Тисовець, Розлуч, Турка та деякі інші.

З лісових ресурсів для розвитку рекреації та туризму найбільш придатні ліси першої групи, які в області займають 271,1 тис. га, з них: ліси зелених зон — 137,7 тис. га, курортні ліси — 11,1 тис. га, ліси спеціального цільового призначення — 6 тис. га, заповідні ліси — 2,1 тис. га та інші.

Природно-заповідний фонд області складається з 335 об'єктів загальною площею 112,9 тис. га (5,2% території області) і представлений всіма категоріями заповідності. Найціннішими з них є заповідник «Розточчя», національні природні парки «Яворівський» та «Сколівські Бескиди».

Історико-культурні рекреаційні ресурси займають одне з провідних місць щодо туристичної привабливості регіону. Область є найбільшою в Україні за кількістю, різноманітністю і ступенем збереження архітектурно-містобудівної спадщини, яка представлена усіма типами будівель широкого хронологічного періоду — від Княжої доби до середини XX століття.

Пам'ятки архітектури — найбільш цінні туристичні об'єкти. Всього в області взято під охорону 3965 споруд XII-XX століть (25 % від усієї кількості в Україні), у тому числі 512 — загальнодержавного значення. Основна частина об'єктів — 2313 — зосереджена у Львові, який за їх кількістю та різноманітністю займає перше місце в державі.

У 2019 році Львів відвідало близько 2,5 млн туристів, в основному — це жителі інших міст України, а також поляки, білоруси і турки.

Водночас у 2019 році у Львові зросла кількість туристів з інших країн. Популярним містом Львів залишається для туристів з Польщі (18,3%), Білорусі (6,6%), Туреччини (6,2%), Німеччини (5,4%). Також у 2022 році місто Львів відвідували туристи зі США (2,5%), Канади (1%) та Ізраїлю (1%). Збільшилась відвідуваність міста Львова туристами з Литви (2,7%), Франції (1%) та Австрії (1%).

Середній час перебування туристів у Львові — 3-4 дні. Після відвідування місцевості близько 95,5% туристів рекомендують це місто своїм друзям. Індекс туристичної привабливості міста становить 4,8 з 5, а індекс задоволеності туристичними послугами — 4,4 з 5.

У 2019 році зросли витрати туристів у Львові. Якщо у 2018 рік один турист в середньому за день витрачав 74 євро, то цього року ця цифра зросла до 94 євро. При цьому іноземці витрачають у Львові більше, ніж українські туристи.

Більшість туристів приїжджають до Львова на потягах (45%), менше на літаках (30,8%) і ще менша кількість туристів обирають для поїздки автомобіль (11,8%) чи автобус (11,6%). Якщо у 2018 році туристи частіше обирали для проживання у Львові готелі, то у 2019 році більш популярними стали апартаменти (30,1%) та хостели (31%). При цьому 29,5% туристів все ж зупиняли власний вибір на готелі.

Для цієї дестинації ключовою проблемою є відсутність консолідованих проектних пропозицій та нестача кваліфікованих кадрів, недостатній контроль за фінансовими ресурсами, що виділяються з бюджету для вирішення серйозних проблем цієї сфери. Сьогодні транспортна інфраструктура міста знаходиться далеко не на європейському рівні, існують невирішені питання з паркінгами, громадський транспорт знаходиться у незадовільному стані, переповнений трафік та затори.

Більшість історично-культурних пам'яток знаходяться у незадовільному стані, рекреаційні можливості використовуються не повністю (дуже повільно впроваджується екологічний транспорт, не розвивається зелений туризм). Місто потерпає від неконтрольованої забудови, яку зводять без документів та дозволів.

Слід зазначити, що важливим є й екологічне питання: значна кількість газових викидів автотранспорту, відсутність полігонів для сміття, відсутність місць збору небезпечних відходів, погана якість питної води через низьку якість очищувачів.

Сьогодні, під час дії воєнного стану в Україні Львівщина стала центром туризму. За період з березня по травень 2022 року Львівщина прийняла більше 300 тисяч внутрішньо переміщених осіб із зони бойових дій, що дозволяє наповнити фінансовими ресурсами місцевий бюджет шляхом створення додаткових робочих місць для прибулого населення. При цьому кількість внутрішніх туристів збільшилась відносно зовнішніх, зумовило такі зміни часті ракетні удари по інфраструктурі регіону. Для розвитку туристичної сфери регіону в умовах дії воєнного стану доцільно запропонувати:

- розробити цільову програму формування транспортної галузі із розвиненою логістичною системою;
- створити тактильні карти схем на декількох мовах, для доступного та комфортніше орієнтування іноземних туристів;
- створити та каталогізувати нові маршрути та туристичні атракції;
- забезпечити доступність об'єктів туристичної інфраструктури для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;
- залучити додаткові ресурси на розбудову туристичної інфраструктури, створити нові безпечні дестинації, проводити дієві заходи (фестивалі, форуми, ярмарки тощо) з метою підтримки стабільного економічного стану держави під час воєнного стану.
- забезпечити безпечне пересування туристів та переселенців за допомогою формування безризикових маршрутів;
- розробити програму для покращення якості закладів розміщення;
- забезпечити осіб без житла, мобільними приміщеннями для проживання.

Отже, підсумовуючи слід зазначити, що в умовах воєнного стану Львівський регіон має значні сприятливі умови для розвитку сфери туризму через віддалене розташування до зони бойових дій. При цьому наявність значної кількості переміщених осіб дозволяє активізувати економічні процеси та розвивати регіон з новими потужностями, у тому числі туристичну галузь Львівщини.

Література

1. Інститути та інструменти розвитку територій. На шлях до європейських принципів / За ред. С. Максименка. — Київ, 2017. — 244 с.
2. Мазаракі, А.А. Туристичні дестинації (теорія, управління, брендинг) : монографія / А.А. Мазаракі, Т.І. Ткаченко, С.В. Мельниченко та ін. ; за заг. ред. А.А. Мазаракі. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. — 388 с.
3. Корж Н. В., Басюк Д. І. Управління туристичними дестинаціями : підручник / Н. В. Корж, Д. І. Басюк. — Вінниця: «ПП»ТД Едельвейс і К», 2017. — 322 с.
4. Управління регіональним розвитком туризму: Навчальний посібник. / За ред. В. Ф. Семенова —Одеса, 2016. — 225 с.
5. Горб К. Туристичні дестинації в системі міжнародної маркетингової діяльності // Вісник Львівського університету. Серія географічна. 2017. Вип.43. Ч.2. С.26-33
6. Лужанська Т.Ю. Стратегії розвитку регіональних туристичних дестинацій // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Економіка. 2016. Вип.2. С.175-180.

Коваленко М. П.

«Туризм», 4 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — к.г.н., доц. кафедри регіоналістики і туризму Колотуха І.О

ПІСЛЯВОЄННИЙ РОЗВИТОК ЧОРНОБИЛЯ ЯК ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ

Чорнобильська зона (далі — Зона) повернулася на перші шпальти світових засобів масової інформації в результаті російсько-української війни 2022 року. В останні десятиліття в Україні вона набула статусу визнаної туристської дестинації з високим рівнем відвідування туристами, в першу чергу — зарубіжними. Наслідки російської агресії внесли свої корективи в її змістове наповнення.

Чорнобильська зона включає північ Вишгородського району Київської області, де розташовані: безпосередньо атомна електростанція, міста Чорнобиль та Прип'ять, північ Поліського району Київської області (у тому числі смт. Поліське та смт. Вільча), а також частина Житомирської області аж до кордону з Білоруссю.

Зону відчуження було встановлено незабаром після Чорнобильської катастрофи 1986 року. На території Зони було визначено три контрольовані території:

- особлива зона (безпосередньо проммайданчик ЧАЕС);
- 10-кілометрова зона;
- 30-кілометрова зона.

Великі площі забруднених територій залишалися поза 30-кілометрової зони, й у першій половині 1990-х років проводилося поступове відселення населених пунктів Поліського району, у яких рівень забруднення радіонуклідами перевищував встановлені законом норми. Так, до 1996 року було остаточно відселено смт. Поліське, смт. Вільча, с. Діброва, с. Новий Світ та багато інших. З 1997 року ця територія увійшла до складу Чорнобильської зони, була передана під управління ДСНС та включена до охоронного периметру. Зона відчуження сьогодні — це поверхове відкрите радіоактивне джерело. Територія самої станції, поряд із містами Прип'ять та Чорнобиль, давно продезактивована, тому найбільш забрудненими місцями зони є ліси та болота, що прилягають до ЧАЕС. Адміністративний центр зони відчуження — місто Чорнобиль.[1]

Чорнобильська зона в довоєнний період була атрактивним місцем, яке притягувало велику кількість туристів. Це давало змогу розвивати внутрішній та інкамінг туризм. До вторгнення військ РФ в зону відчуження, там «функціонувало» близько 10 найвідвідуваніших місць, це:

- місто-примара Прип'ять;
- парк атракціонів Прип'яті;
- Чорнобильський міст смерті (біля в'їзду до міста Прип'ять);

- Рудий ліс;
- станція радіолокації ДУГА-1;
- промисловий майданчик ЧАЕС і саркофаг;
- кладовище барж і кораблів;
- градірні (гігантські охолоджувальні вежі);
- дитячий садок у Копачах;
- магазини в Прип'яті.[2]

Під час російської окупації, АЕС була масштабно розмародерена військами РФ. Найбільшими збитками стала крадіжка дорогого обладнання Центральної аналітичної лабораторії, вартістю 6 млн. євро[3]. Але тепер до позитиву. Після війни Зона відчуження стане не лише трагічною пам'яткою аварії та масових воєнних злочинів, а й ще більше атрактивним місцем для туристів та перспективним капіталовкладенням для інвесторів. На території Чорнобильської АЕС можна буде створити не лише хроніку подій 86 року, а й повоєнну виставку. Також співпраця України та Японії стане ще тіснішою, в питаннях відновлення наслідків вже повоєнного часу для Чорнобильської АЕС. Загалом туристопотік в Україну після війни збільшиться і саме туризм дасть потужний поштовх до відновлення всієї інфраструктури, до створення нових пам'яток, як в Чорнобильській зоні, так і по всій території нашої держави.

Чому саме Чорнобиль може стати місцем великих капіталовкладень? Бо багато людей, а ще більше туристів втомились від нудного відпочинку на морі чи екскурсій по Європі. Вони прагнуть знайти для себе щось нове, яке має обмежену кількість в світі. Саме таким і є місце Зони. Воно унікальне в своєму роді і тому попит на нього збільшуватиметься. Прикладом може бути серіал від НВО «Чорнобиль», після якого кількість туристів в Україну, а саме в Чорнобиль збільшилось майже вдвічі. Після «БУМУ» — серіалу в 2019 року зону відвідувало понад 100 тис. туристів, з яких 80% були іноземцями, що підтверджує цікавість іноземних туристів до України та Чорнобильської зони.[2]. Проблемою туристичної Зони є обмежена інфраструктура. Тому туристи залишаються в основному на день-два, та ночують в автентичних радянських готелях. Звичайно, саму Чорнобильську зону чіпати не слід, можна комфортно облаштувати територію поза нею.[4] Тобто створити готельну інфраструктуру саме на під'їзді до території, оснастити для комфортного переміщення самі об'єкти Прип'яті та АЕС (але лише доступні для відвідування). Проте тут постає питання, якщо зробити зону більш комфортною для туристів, то скоріше за все може вона втратити свою автентичність? Наша відповідь — ні. Адже, Зона входить до складу території екстремального туризму, тому комфортні доріжки з освітленням і тротуарами — це не для неї. Тож пропозиція така:

- облаштувати територію для проходження (прибрати непрохідні зарослі на стежках) для створення цікавих маршрутів територією Зони; оснастити територію додатковими огорожами, які закривають доступ до не туристських місць;
- створити пересувні вагончики з їжею, які не займають багато місця, як кафе та ресторани, для годування смачними традиційними та не тільки стравами гостей Зони;
- відкрити безпосередньо в Зоні музей Чорнобиля; створити та розповсюджувати рекламу Зони, як цікавого місця проведення часу, шляхом створення єдиного буклету про територію та можливі послуги, створення захоплюючого ролика про Зону, який можна буде показувати для приїжджих іноземців в аеропортах;
- створення красивішого і функціональнішого офіційного сайту Зони, де можна буде подивитись не тільки важливу інформацію про радіаційний фон і дослідження, а створити вкладку «Туризм», де буде все стосовно відвідування Зони відчуження;
- також можна створити комплексну виставку з трофеїв, які Україна здобула в війні з РФ, та зробити стенд з повною інформацією про їхні злочини. А ще зробити добірку, як вони перебували в одному з найбільш радіоактивних місцях — Рудому лісі;
- створити безпосередньо бренд дестинації «Chernobyl», під яким створювати сувенірну продукцію для розповсюдження та ще більшої реклами дестинації.

Література

1. Стан радіонуклідного забруднення території Чорнобильської зони відчуження — <http://chornobyl.in.ua>.

2. Державне агентство України з управління зоною відчуження — <https://dazv.gov.ua>.
3. Стаття про злочини військових РФ в Зоні відчуження. — <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3437310-rosiani-rozgrabuvali-v-cornobili-novitnu-laboratoriu-vartistu-6-miljoniv.html>.
4. Перспективи розвитку Чорнобильської зони, заступник голови Київської обласної державної адміністрації Тетяна Щербак — <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3263723-cornobilsku-zonu-treba-rozvivati-ak-turisticnij-obekt-i-unikalnu-atrakciu-kiivska-oda.html>

Мідзяновська Д. І.

«Туризм», 4 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри регіоналістики
і туризму Богославець О.Г.*

КАНІВ ЯК ОДИН ІЗ ЦЕНТРІВ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ

Канів — духовна столиця України, кожен українець має за честь побувати в місці поховання генія української культури Тараса Шевченка. Але Канів — це не лише данина пам'яті Шевченка, це місце з магічною енергетикою, що підкорить серце будь-якого українця.

Канів розташований в Черкаській області, за 150 км від Києва, на правому березі річки Дніпро. Це одне з найдавніших міст України засноване за часів Ярослава Мудрого у 1078 р, про що свідчать документи «Печерського патерика». Перша літописна згадка про місто датується 1144 роком, тоді князь Всеволод Ольгович збудував тут церкву Святого Юрія. Відтоді Канів відіграв важливу роль у житті Київської Русі як південний форпост, офіційне місце переговорів з половецькими послами, а також важливий торговельний центр, через який проходив шлях із «варяг у греки», що сполучав Східну Європу і Малу Азію [3].

Нині церква Святого Юрія називається Успенський собор, що розташований на пагорбі правого берега Дніпра посеред давньоруського дитинця і є головною архітектурною домінантою. Зазнав руйнувань 1240 під час монголо-татарського погрому Канева. Був кілька разів відреставрованим та нині належить релігійній громаді Української православної церкви [2].

Ще одна давня реліквія — це Козацька церква, збудована у 1701–1702 роках з ініціативи гетьмана Івана Мазепи та Переяславського єпископа Захаревича козаками-ченцями. Церква була невіддільною частиною стародавнього Канівського монастиря, в якому поховані славетні українські гетьмани Іван Підкова, Яків Шах, Самійло Кішка. Поруч з церквою відкрито пам'ятник козацькому отаману Івану Підкові. [3]

Далі від козацької реліквії простягається вздовж Дніпра — Шевченківська алея, на якій стоять 20 скульптур, створені по мотивам творів Тараса Шевченка. Наприкінці цієї алеї знаходиться підйом до Чернечої гори, що після перепоховання великого митця Тараса Шевченка стала культовим місцем паломництва людей зі всього світу. На Тарасовій горі окрім найбільшого пам'ятника поета у світі, знаходиться і музей, присвячений його життю та творчості та Тарасова Світлиця — перший народний музей, де відтворено побут та атмосферу, в якій минуло дитинство Тараса Григоровича [3].

Щорічно місто відвідує близько 200 тис. туристів як з України, так і з усього світу: Німеччина, Франція, Японія, Канада та ін. Кожний другий турист приїжджає щоб відвідати могилу Тараса Шевченка [4]. Кожного 22 травня тисячі пошановувачів українського генія з'їжджається в Канів на своєрідне паломництво, щоб пройти Останнім шляхом кобзаря — від Успенського собору до Тарасової горою.

Протягом ХХ століття образ Шевченка маркував боротьбу народу за належність. Численні зображення на листівках, плакатах, агітаційних матеріалах, пам'ятники, рядки поезії, що стали гаслами боротьби українців, — усі ці маркери були ледь не обов'язковими. Представники проукраїнських та пробільшовицьких сил, солдати радянської армії у Другій світовій війні і воїни УПА, українські діаспори по всьому світу — у їхній символіці завжди був присутній образ Шевченка.

Не винятком стали й події Революції гідності та сучасної російсько-української війни: Шевченкові зображення оприявлені як символи української позиції.[1].

Саме тому, на набережній Дніпра неподалік Тарасової гори проводиться спортивно-патріотичний дитячий табір «Сонце над Дніпром» де виховується козацький дух та любов до рідного краю. Також традиційно наприкінці травня — початку червня вже 20 років поспіль проводиться мотofестиваль «Тарасова гора». Це одна із найбільш очікуваних і наймасштабніших подій для мотоциклістів України та гостей з-за кордону. Незмінною традицією мотofестивалю «Тарасова Гора» є рекордний для України організований мотопробіг в 140 км, в якому беруть участь більше 2 тисяч учасників. Безпосередньо після прибуття байкерів у підніжжя гори проводиться концертно-розважальна програма [5]. Серед інших автентичних розваг слід відзначити «Козацький Стан» — прогулянки верхи, фотосесії з конями, відпочинок на території стайні [4].

Щодо важливих соціально-економічних подій, то можна виділити Всеукраїнський форум «Ukrainian ID», що проводиться саме в Каневі. За словами організаторки заходу Ольги Заболотної, причиною такого вибору є те, що Канів це — «місце виключної ваги для українців усього світу». Тематикою економіко-гуманітарного форуму є проблеми сталого розвитку України та світу [6].

Отже, характеризуючи місто можна дійти висновку, що місто є духовним центром української самоідентичності, тут присутній як дух славетного козацтва так і велич образу українського борця — Тараса Шевченка, що є потужним підґрунтям для розвитку та популяризації українського духу боротьби та величі.

Крім того місто має вигідне економіко-географічне положення, що дає можливість зробити з нього улюблене місце для подорожей вихідного дня та відпочинку на лоні природи.

Література

1. М. Рябченко «Візуальний код Шевченка як маркер української території» Шевченкознавчі студії — 2019, с. 308 [Режим доступу] URL: <https://bit.ly/3Nhmp8a>
2. Велика Українська Енциклопедія «Успенський (Георгіївський) собор у Каневі» [Електронний ресурс] URL: <https://bit.ly/3z4PuQd>
3. Офіційний веб-сайт Канівського відділу інвестицій та туризму. «Kanivtur.info» [Електронний ресурс] URL: <https://kanivtur.info/tourism>
4. Канівська міська влада «Інвестиційний паспорт Канівської ОТГ», 2020 [Електронний ресурс] URL: http://kaniv-rada.gov.ua/u/200529/li_i_i_.pdf
5. «17-ий рік поспіль на Черкащині проведуть фестиваль «Тарасова Гора» Kanos — стаття від 21.05.2019[Електронний ресурс] URL: <http://kanos.com.ua/17-rik-pospil-na-cherkaschyni-provedut-festyval-tarasova-hora-anons-zahodiv/>
6. Офіційна веб-сторінка форуму Ukrainian ID [Електронний ресурс] URL: <https://ukr-id.com/uk/>

Нікітюк А. С.

«Туризм», 4 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — к.е.н., доц. кафедри регіоналістики і туризму Тичковська Л.П.

СТВОРЕННЯ ТА РОЗРОБКА ТУРИСТИЧНИХ МАРШРУТІВ МІСТАМИ-ГЕРОЯМИ: БУЧА, ІРПІНЬ, ГОСТОМЕЛЬ

В останні роки туристична галузь стала важливим соціальним і політичним явищем, що здійснює вплив на економіку багатьох розвинених країн. Сучасний туризм, без сумніву, інтегрує практично всі галузі. Щорічно у світі здійснюється майже мільярд туристичних подорожей. Туризм, безумовно, одна із високодохідних галузей. Туризм формує до 10% сукупного ВВП країн ЄС. У розвинених країнах світу туризм сприяє соціально-економічному розвитку країн.

З початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, виник суттєвий спад економіки України, у тому числі криза туристичної сфери, що призвело до повної зупинки функціонування цієї галузі.

Проте навіть в умовах воєнного стану необхідно віднайти можливості для продовження роботи туризму, адже це може стати ключовою складовою та рушійною силою відновлення економіки держави. Після закінчення воєнних дій на території України, передбачається перш за все, відновлення вже існуючих туристичних напрямів, проте створення абсолютно нових, нікому раніше невідомих напрямків з воєнними особливостями можна реалізовувати вже сьогодні. Одним із таких напрямів може стати новосформована туристична дестинація — Буча-Ірпінь-Гостомель. Війна внесла свої корективи у розвиток сфери туризму та водночас відкрила нові можливості для її популяризації.

Запропонований туристичний регіон розташований на північний захід від Києва, на відстані ~20-30км від столиці України. Ці міста мали значну популярність серед населення, яке працювало в Києві. Бучу, Ірпінь та Гостомель можна вважати одним містом, яке просто поділялося на окремі райони, як наприклад Деснянський і Дніпровський, що знаходяться у Києві. Це були мальовничі міста, з гарною природою, ландшафтними парками, маленькими озерами, гарними новозбудованими будинкам. На цих територіях здебільшого проживали молоді та амбітні люди, які любили своє місто та готові розвивати інфраструктуру та берегти навколишню місцевість.

Під час воєнних дій ця місцевість зазнала значних втрат та руйнувань, більшість будинків зруйновано чи непридатні для проживання та більшість територій непридатні для перебування через замінування місцевості.

В умовах активних воєнних міста пережили важкі дні, проте сьогодні ці території повністю звільнені від окупантів. Місцеві громади з допомогою держави почали відбудовувати міста, і кожен мешканець знає, що він вже зовсім скоро зможе повернутися в свою домівку.

Про події, які відбувалися в цих містах, містах-героях, знає весь світ! Весь світ з жахом спостерігав за знахідками і подіями, які там відбувались. І, мабуть, кожен європеєць хотів би відвідати ці місця і побачити все на власні очі. Тому доречно, надати зацікавленим людям можливість побачити цю туристичну дестинацію, що у свою чергу сприятиме залученню додаткових фінансових ресурсів у регіон та відновленню місцевості..

Сьогодні актуальним є створення туристичного маршруту, який буде пролягати через ці три міста. При формуванні туристичного продукту можна врахувати досвід на прикладі Чорнобиля: Київ — буде проміжною дестинацією, а Буча, Ірпінь та Гостомель — головною дестинацією.

Маршрут повинен проходити через місця, де була зосереджена найбільша активність російських військових та через місця, які стали відомими. В Ірпені це може бути кладовище пошкоджених або палених автомобілів, яке знаходиться біля мосту, який врятував Київ. В Бучі — місця де катували і вбивали людей. В Гостомелі — аеропорт, де був знищений найбільший літак у світі, АН-225 «Мрія».

Головною проблемою, що може стати на шляху створення цього маршруту, можуть стати заміновані території. Тому першочергово потрібно отримати дозвіл від воєнної адміністрації на проведення туристичних груп цими містами. Проте сьогодні спеціальні формування вже здійснили розмінування значної частини території, що у свою чергу сприяє формуванню туристичного продукту та реалізації маршруту.

Задля вирішення поставлених проблем необхідна міцна підтримка держави. Спочатку потрібно створити належні умови для роботи туристичних підприємств, установ та організацій. Потребують розробки й впровадження прогресивні методи і стандарти туристичного обслуговування; потрібно пропонувати вигідні умови для підприємців малого та середнього бізнесу; підвищувати ефективність використання рекреаційних ресурсів та об'єктів культурної спадщини; зміцнити матеріально-технічну базу туризму. Серед важливих напрямків роботи з питань розвитку туризму є потужна інформаційна політика.

Література

1. 10 захоплюючих та неповторних залізничних маршрутів з усього світу — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://vsviti.com.ua/ colle- ?tions/18902](http://vsviti.com.ua/colle-tions/18902)
2. Бак Г. Впровадження інновацій у сфері туризму / Г. Бак // Наукові записки. — 2010 — №2. — С. 48–56.
3. Бараш Ю. С. Розвиток залізничного туризму в Україні / Ю. С. Бараш // Вісн. Дніпропетр. нац. унту заліз. трансп. ім. акад. В. Лазаряна. — Д., 2014. — Вип. 8. — С. 7–11.

4. Богуш Д. Міжнародний імідж України: проблеми і перспективи / Д. Богуш // Всеукраїнська Експертна Мережа [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.experts.in.ua/inform/news/detail.php?ID=81606>

5. Данильчук В. Ф. Розвиток ринку туристичних послуг в умовах промислових регіонів України / В. Ф. Данильчук // Вісник ДІТБ. — 2011. — №15. — С. 283–290.

Камбалова А. В.
«Туризм», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.держ.упр., доцент
кафедри регіоналістики та туризму Тимошенко Т.О.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ ОДЕСЬКОГО РЕКРЕАЦІЙНОГО РЕГІОНУ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Проблеми та перспективи відновлення туризму в післявоєнний період є дуже актуальним питанням на сучасному етапі для України. І, хоча ще рано говорити про відновлення туризму в цілому, проте окреслити певні завдання на майбутнє можна.

Отож, першочерговим завданням є відновлення привабливості Одеського регіону для внутрішніх туристів та залучення іноземних. Спеціалісти у сфері туризму по різному підходять до цього питання.

Голова Державного агентства розвитку туризму України Мар'яни Олесків вважає: «Після війни туризм зміниться в будь-якому випадку. Проте, перспективи відновлення досить позитивні» [1]. На її думку громадяни країн-партнерів, що підтримували нас весь цей складний час, безумовно, бажатимуть відвідати Україну. Схочуть познайомитись з унікальним народом, що його населяє, та його культурою. Таким чином, ми матимемо змогу перетворити Україну в популярний туристичний центр. Що потребує в свою чергу організацію місць відпочинку та дозвілля. Безумовно, Одеський регіон є одним із найперспективніших в цьому напрямку.

Ірина Дворська, засновниця та автор ідеї першого у світі туристичного хабу — TravelHUB має дещо іншу думку з цього приводу: «Про пляжний туризм на якийсь час доведеться забути — триватимуть розмінування. З іншого боку, вона сподівається, що кількість пляжів відновиться до рівня початку 2014 року» [2]. Також Дворська підкреслює, що, перш за все, із цим будуть допомагати міжнародні туристичні партнери. У ДАРТ пишуть власники туристичних компаній, туристичні оператори, які готові по завершенню бойових дій відкривати бізнес в Україні, створювати робочі місця та допомогти розвивати галузь. Інтерес до України сьогодні шалений.

На мою особисту думку, після припинення бойових дій на території України туризм має стати одним із драйверів відновлення економіки певних регіонів та залучення фінансових коштів на відновлення інфраструктури. Щодо Одеського регіону, то він може стати одним із нових світових «родзинок» рекреаційного туризму за рахунок правильного піару та маркетингу.

За статистичними даними Одеський регіон займає лідируючі позиції серед регіонів України за природно-ресурсним потенціалом. Рекреація Одеської області базується на таких природно-географічних рекреаційних ресурсах: морські, мінеральні, лиманні, кліматичні, узбережжя Чорного моря та ін. водні об'єкти та природно-заповідні території. Тож, все вище перераховане має стати фундаментом для відновлення туризму на вказаній території [3].

З досвіду країн, які проживали подібне, знаємо, що після війни частка туристів тільки зростає. Питання сьогодні у тому, що саме ми хочемо донести людям, які приїдуть до нас після завершення військових дій. І от ці сенси ми повинні вибудувати спільно з усіма органами державної влади, всіма людьми, які так чи інакше дотичні до туризму і культури, а також з місцевими мешканцями. Наразі потрібно буде зрозуміти, чого ми хочемо: залишити якісь спогади про те, що відбулося, чи зробити нове місто без жодної згадки. І на мою особисту думку, і на думку людей, з якими я спілкувалася, важливо багато чого зберегти.

У світі є багато прикладів, коли після масштабних конфліктів країни відновлювалися та знову приймали туристів. Як приклад для відновлення рекреаційного туризму Одеського регіону можна розглянути досвід Хорватії. Туризм у Хорватії практично припинився в 1990-х роках під час війни. Після її закінчення, розпочалась масована піар-кампанія країни та її раніше не відомих туристичних «родзинок». У Хорватії — понад тисяча островів, з яких 66 населені. Завдяки таким географічним особливостям, в країну потягнулися туристи, які раніше знали тільки про грецькі острови. Хорватські пляжі почали отримувати «голубі прапори» за свою екологічність та чистоту. Про пляжні локації Хорватії стали писати в іноземних виданнях, пізніше підключилися і блогери та соціальні медіа. Країною зацікавилися великі круїзні компанії, міжнародні туроператори та мережеві готелі. Раптове зростання туризму суттєво вплинуло на хорватську економіку. Близько десяти мільйонів гостей щорічно приносять суттєві доходи і генерують близько 15% ВВП Хорватії. Шлях відновлення туризму пройшли й інші країни. Кіпр став однією з найпопулярніших локацій для туристів після міжетнічного конфлікту між грецькими та турецькими громадами. Шлях промо туризму до Кіпру був схожим на хорватський: визначення основних туристичних переваг — масова реклама в інших державах. Загалом демонстративним є досвід Грузії. Адже основний висновок Департаменту з туризму та курортів Грузії по наслідках війни з РФ у 2008 році в тому, що конфлікт сприяв, що Грузія стала значно більш відомою іноземним туристам. До конфлікту лише 2-3 відсотки населення світу чули про Грузію. Після війни в країні відчули шалений сплеск туризму та впізнаваності у світі [4].

Отож, підсумовуючи все вищесказане, можна констатувати такі шляхи вирішення поставлених проблем щодо відновлення рекреаційного регіону Одещини:

- відновлення пляжного туризму шляхом розмінування та розчищення пляжних зон та басейну Чорного моря
- відбудова зруйнованої інфраструктури
- розгорнута піар-кампанія, націлена на привернення уваги до унікальності й привабливості Одеського регіону
- реконструкція та модернізація ряду застарілих, закритих або не в повній мірі діючих санаторіїв та баз відпочинку
- залучення міжнародних інвестицій
- використання міжнародного досвіду реконструкції туризму після воєнних конфліктів.

Література

1. Електронний ресурс: <https://interfax.com.ua/news/interview/826803-amp.html>
2. Електронний ресурс: <https://blog.liga.net/amp/user/idvorskaya/article/44952>
3. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону : монографія / за заг. ред. В. Г. Герасименко. — Одеса : ОНЕУ, 2016.
4. Електронний ресурс: <https://www.rbc.ua/ukr/travel/-1647724135.html>

Радченко Н. Д.

«Туризм», 4 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри регіоналістики
і туризму Опанащук Ю. Я.*

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ У ЗАПОРІЖЖІ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Місто Запоріжжя під час війни на щастя постраждало точково, а з туристичних об'єктів було кілька потраплянь в острів Хортиця — колиску українського козацтва. Одна з крилатих ракет зруйнувала будівлю пансіонату одного з металургійних комбінатів міста.

Яким є європейський досвід реанімації туризму у великих містах, яким є Запоріжжя? Зокрема терористичні акти, що відбувались в різних містах світу, спровокували побоювання, що на планеті немає безпечного місця для відпочинку. Зростання масштабів терористичної діяльності навіть призвело до зменшення потоків туристів до Західної Європи. У 2016 році збільшення міжнародного туризму в Німеччині склало всього 2%, головним чином завдяки діловим і професійним поїздкам. Кількість туристичних DESTINATION зменшилася.

Наприклад, внаслідок терористичних актів у Парижі та Ніцці у Франції кількість іноземних туристів зменшилась на 4 %, а в Бельгії кількість туристів зменшилась на 13 % внаслідок терористичного акту в Брюсселі. Зростання кількості терактів в Каїрі та інших містах Єгипту призвело до 42 %-ого зменшення кількості туристів.

Гарним прикладом післявоєнної реабілітації для Запоріжжя є Грузія. Грузія як туристичний напрям є унікальним за своєю багатою історією, це спільна риса із Запоріжжям, але після війни з Росією у 2008 році Грузія втратила не тільки частину своєї історично-туристичної спадщини, але й зазнала значних репутаційних втрат. Багато людей стримувалися від подорожі до Грузії у той період саме через те, що цей напрям став нестабільним та небезпечним. Країні довелося переглянути свою туристичну стратегію та прибігти до активних рішучих змін в економіці.

Грузія почала нагадувати про себе світу як про стародавню колоритну країну з безліччю таємниць та див. Були організовані прес-тури: притягнута увага світового туристичного ЗМІ, країна приймає участь у ярмарках та виставах, активно презентує себе як безпечне та гарне місце для відпочинку та подорожей. Завдяки цьому та економічним реформам таким як таргетування ринку та визначення своєї цільової аудиторії, зроблено з країни привабливе місце для інвесторів та експортних компаній. Не можна оминути й оригінальний крок, такий як активізація брендингової кампанії «Європа починається тут», спрямованої на ефективне позиціонування Грузії як туристичної DESTINATION світового рівня.

Першочерговим завданням влади міста Запоріжжя для розвитку туризму є продовження лінії з дуже вдалим брендингом міста — «Сім Шляхів до пригод». В основу покладено концепцію «7 на 7», яка визначає 7 напрямків туризму в місті: Запоріжжя — козацьке, природне, історичне, індустриальне, подієве, видовищне і сакральне. Логотипом є сім ліній, які при перетині утворюють семикутну зірку, кольори, що там застосовуються перетинаються з кольорами гербу міста. Концепцією виступає різноманітність напрямків міста «шляхів» які для кожного туриста стануть шляхами не тільки до Запоріжжя, але й до себе внутрішнього.

На жаль під час війни сайт туристичного центру міста недоступний, тому зацікавлені люди не мають змоги дізнатися про екскурсії, послуги харчування та розміщення. Однак, після закінчення війни перед Запоріжжям може відкритися багато перспективних напрямків, але перед цим потрібно провести певний обсяг конкретних дій для відновлення міста.

Перш за все: потрібно створити у відвідувачів відчуття затишку та безпеки, відновити дію сайту та туристичного центру.

У післявоєнні часи доцільно одночасно розвивати сильні сторони запорізького туризму та поширювати нові напрямки. До війни відвідували Запоріжжя з метою знайомства з козацтвом та промисловістю, однак це не єдиний напрямок, що може привернути увагу. Завдяки вдалому розташуванню, місто може показати низку природних унікальних пам'яток.

Наприклад в Запоріжжі є найбільший річковий острів Європи — острів Хортиця. Стародавня скарбниця історії та природи не може не викликати зацікавлення як у туристів, так і у місцевих жителів. Наразі Хортиця є універсальним майданчиком для знайомства з природою Запорізького краю. З берегів острова відкривається чудові краєвиди на Дніпро та навколишню архітектуру, а шанувальників природознавства можуть зацікавити деякі унікальні представники. Так-так, Хортиця має власних ендеміків: це представники флори, а саме декілька видів моху, що з'явилися завдяки унікальним кліматичним умовам острова.

Також гарним прикладом буде стародавній Запорізький дуб, символ незламності козацького духу та незмінний елемент фольклору. Йому понад 700 років, під його кроною сиділи від чумаків та кобзарів до людей, що бігли до Січі з неволі. Навіть під час Другої світової війни фашисти хотіли його викопати та посадити у Німеччині — вкрати символ свободи, настільки їх вразила його історія, проте нічого не вийшло, коріння за багато сторіч настільки глибоко вросло в землю, що навіть попри зусилля солдатів омріяний трофей довелося лишити там, де він завжди і був. Запорізький дуб-національне дерево України, він охороняється владою. Навесні цього року дуб

вперше за дуже багато років розцвів, саме у такий складний для всіх нас час, це подих надії для кожної зневіреної та втомленої душі. Не тільки під час війни, а й після неї Запорізький дуб нагодуватиме про вільне та нескорене минуле, мотивуючи цим на щасливе та сильне майбутнє.

Туристичним козирем Запорізької області є вихід до Азовського моря. Запорізька область має у своєму розпорядженні чимало курортних міст, таких як Кирилівка, Бердянськ та Приморськ. Азовське море — найменше в світі та збагачене йодом, це дуже корисно для дітей, тож можна розвивати саме напрямок сімейного туризму, покращити інфраструктуру в цих містах, приділити увагу сервісам, що потрібні родинам з дітьми. Проте відпочинок на узбережжі можна зробити не тільки родинним, а й універсальним. Наприклад, зробити більше програм для молоді, приділити увагу водним видам спорту, розвинути віндсерфінг або поширити захоплення парусними дошками, сам процес захопливий, виглядає видовишно та ще й корисне спортивне навантаження. Зробити романтичні локації для закоханих, додати ресторанчиків зі смачною кухнею. Всі ці додатки вдосконалять цей напрям та зможуть зробити з популярних курортів для українців місце омріяного відпочинку зарубіжних туристів.

Запоріжжя може похизуватися багатьма рекордами не тільки в Україні, але й в усій Європі, це може привернути увагу іноземних туристів. У Запоріжжі стало майданчиком для зйомок фільмів та серіалів, наприклад «Тарас Бульба» та «Козаки. Абсолютно брехлива історія». Не можна оминути й кухню. Страви запорізької кухні полюбляв ще Байда.

Завдяки любові суспільства до спорту, гарною ідеєю було б влаштування ярмарок та спортивних змагань для залучення уваги до традицій запорізького краю. Це було б слушно не тільки для туризму, але й для зміцнення тіла і духу. Спорт не лише модна течія у суспільстві, це невід'ємний елемент виховання. Завдяки козацтву саме Запоріжжя може стати колыскою виховання патріотизму у молодшого покоління України. Козаки займалися спортом регулярно, без гарної фізичної підготовки вони б не змогли навіть вижити. Завзяті тренування тіла загартовували й душу. В умовах постійних військових походів та великої кількості неприятелів, саме чіткі цінності, любов до ближнього та своєї землі, віра в незламність ідеї робили зі спортсменів справжніх воїнів. Козаки були віддані своїй землі, були відчайдушними та щирими, саме це й є ідеальним прикладом для сучасного патріотичного виховання. Навіть крізь сторіччя нащадки повинні вбирати якості та цінності своїх хоробрих предків.

Для збереження пам'яті та вшанування минулого України можливо влаштовувати екскурсії містами, що постраждали від ворожих обстрілів. Такі туристичні заходи поширені в багатьох країнах, що мали досвід війни.

Післявоєнні часи завжди супроводжуються вирішенням важливих соціально-економічних питань, але цей час є найкращим для інновацій та самовдосконалення. Для Запоріжжя -це нагода розкрити себе з нової сторони та вразити туристів своїми шляхами до пригод.

Література

1. Романова А. А. **Управління розвитком туристичної сфери в умовах збройних конфліктів**// Електронне наукове видання «Modern Economics», 9(2018.) Електронний ресурс: <https://modecon.mnau.edu.ua/management-of-tourism-industry-development-amidst-armed-conflicts/>
2. Туристичний портал міста Запоріжжя. Електронний ресурс: — <https://zaporizhzhia.city/>
3. Tkachuk L. (2018) Global political instability as a factor of international tourism. *Visnyk Kyivskogo nacionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka GEOGRAFIYA* [Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Geography], 2 (71), 29-34 (in Ukrainian, abstr. in English).
4. Савченко І. А. Вплив тероризму та військових дій на міжнародний туризм / І. А. Савченко // Актуальні проблеми країнознавчої науки : матеріали II Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції (м. Луцьк, 14–15 травня 2015 р.) / за ред. В. Й. Лажніка. — Луцьк : Вежа-Друк, 2015. — С. 123-127.

Ревякіна О. С.
«Туризм», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
Університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., PhD, проф.
кафедри регіоналістики і туризму Громоздова Л.В.

МАРКЕТИНГОВІ ПІДХОДИ ЩОДО ЗАДОВОЛЕННЯ ПОТРЕБ РЕКРЕАЦІЙНИХ ПОСЛУГ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС

Війна зруйнувала прогресивно зростаючу діяльність туристичної галузі в Україні. Однак, у світі є багато прикладів, коли після масштабних конфліктів країни відновлювали туристичну діяльність та знову приймали туристів.

Один із прикладів для України — Хорватія. Туризм у Хорватії практично припинився в 1990-х роках під час війни. Туризмологи провели велику роботу. Після закінчення війни, розпочали проводити піар-кампанію із популяризації старих і раніше не відомих туристичних місць[1;5].

Туристичний ресурс Хорватії має дуже великий потенціал і в довоєнний час був привабливим для споживача. Треба було поновити маркетинг довоєнного часу. У Хорватії — понад тисяча островів, з яких 66 населені. Завдяки роботі екологів і туризмologів хорватські пляжі почали отримувати «голубі прапори» за свою екологічність та чистоту. Про пляжні локації Хорватії стали писати в іноземних виданнях, пізніше підключилися і блогери та соціальні медіа. Країною зацікавилися великі круїзні компанії, міжнародні туроператори та готельні мережі. Ефект швидко став відчуватися: туристичний маркетинг відроджувався. Як результат, раптове зростання туризму суттєво вплинуло на хорватську економіку. Зараз близько десяти мільйонів гостей щорічно приносять суттєві доходи і генерують близько п'ятнадцяти відсотків ВВП Хорватії [5].

Шлях відновлення туризму пройшов і Кіпр — він став однією з найпопулярніших локацій для туристів після міжетнічного конфлікту між грецькими та турецькими громадами. Шлях про туризму до Кіпру був схожим на хорватський: визначення основних туристичних переваг — масова реклама в інших державах.

Прикладом для України також може бути Німеччина. Із зростанням добробуту населення у післявоєнній Німеччині до 60-х років та зростанням прошарку «середнього класу» з рівнем доходів робітників високої та середньої кваліфікації, туризм все більш орієнтувався на цю соціальну групу. Адже вони могли дозволити собі й дорожчі, індивідуальні тури. Прийнятний рівень цін підтримувався за рахунок дотацій з бюджетів різних рівнів, за рахунок пакетних пропозицій групових турів та різноманітних групових та індивідуальних знижок. Такі кроки помітно підняли ринок внутрішнього туризму. У повоєнні роки в Німеччині найбільшого успіху досягали саме ті туристичні компанії, які орієнтувалися на масовий сегмент ринку та на пакетні пропозиції.

Для в'їзного туризму в Україні, після війни, відкриються великі можливості. На початку актуальними будуть маршрути, пов'язані з війною і знаковими післявоєнними локаціями. Наприклад «Міста — герої України» — своєрідні маршрути пам'яті. Це те, що буде стосуватися пізнавального туризму — «відвідати та побачити на власні очі» [3].

Також буде актуальним і вже привертає велику кількість уваги в соціальних мережах гастрономічний туризм. Завдяки відомому на весь світ словосполученню «скажи паляниця» — все більше людей дізнається, що це різновид українського хлібу. Тепер хліб — це не просто хліб, а стратегічний продукт, що веде до перемоги. Цікавим буде для туристів досвід компанії VARUS, яка вже перейменувала на бойову тематику 31 позицію. Серед яких — хліб «Джавелін», багет «Стінгер», бублик «Байрактар» та багато інших. Все більше ресторанів західної України роблять це «родзинкою» своїх закладів [2].

Вже стартувала внутрішня та міжнародна рекламна кампанія, мета якої — розповісти світу, що сміливість — це Україна і сміливість — це про українців[4].

Кампанія «Brave» стартувала за підтримки Офісу Президента, уряду та креативного агентства Banda. На сайті проекту розміщені короткі ролики, макети постерів, стікерів та мерчу.

Білборди з фотографіями українців вже розміщують по всій Україні і за кордоном. На даний момент, вони вже є в на вулицях Польщі, Німеччини, Італії, Австрії, Нідерландах, Великобрита-

нії, Канади, Іспанії, Данії, Литви, Латвії, Естонії, Румунії, Болгарії, Швеції, Швейцарії, США та Норвегії. Таким чином в Україні створили новий бренд — «Сміливість — це Україна» [4].

В післявоєнний період туризм стане одним із найпростіших і найшвидших способів залучати іноземні кошти в економіку України. Основним напрямом в першу чергу стане — військовий туризм. Але не можна допустити, щоб туристичний імідж України зафіксувався у моносфері — мілітарі. Для цього паралельно необхідно розвивати та просувати вже існуючі види.

Як показує історичний досвід, в післявоєнний період оздоровчий та медичний внутрішній туризм набуває неабиякої популярності. Лікування на курортах коштує дорого. Цей вид туризму розрахований переважно на заможних клієнтів. Тому, на мою думку, необхідно буде запровадити більш лояльні ціни в місцях оздоровлення. Для цього необхідно фінансування та підтримка з боку держави, в першу чергу — для лікування військових, що отримали поранення під час цієї війни. Важливою є доступність туристичних послуг для споживачів з різною купівельною спроможністю.

Використовуючи весь перелічений вище європейський досвід, у першу чергу треба зробити наступні маркетингові кроки:

- розробити та організувати нові місцеві, регіональні маршрути по визначних місцях та територіях;
- збільшити кількість музеїв, картинних галерей й виставок витворів народного українського мистецтва;
- розширювати та поглиблювати зовнішньоекономічні зв'язки туристичних регіональних дестинацій, з метою прискореного їх входження в європейський та світові ринки туристично-рекреаційних послуг.

При всій складності ситуації в країні, прогноз на її відродження залишається оптимістичним і Україна має всі шанси на швидке відновлення туристичної діяльності та задоволення потреб споживачів рекреаційних послуг в післявоєнний час.

Література:

1. Дворська І. Туристична галузь після війни: чи можлива реанімація та антикризове управління? [https://blog.liga.net/]:авторські блоги. — Режим доступу: [https://blog.liga.net/user/idvorskaya/article/44952].
2. Електронний ресурс Sostav.ua, Мережа VARUS змінила назви продуктів на патріотичні [https://sostav.ua/]: — Режим доступу: [https://sostav.ua/publication/merezha-varus-zm-nila-nazvi-produkt-v-na-patr-otichn-91256.html].
3. Олесків М. Інтерв'ю голови Державного агентства розвитку туризму України Мар'яни Олесків агентству «Інтерфакс-Україна» [https://interfax.com.ua/]:інформаційне агенство. — Режим доступу: [https://interfax.com.ua/news/interview/826803.html].
4. Електронний ресурс Голос України газета Верховної Ради України, Стартувала рекламна кампанія, мета якої розповісти світу, що сміливість — це Україна і сміливість — це про українців [http://www.golos.com.ua/]:газета. — Режим доступу: [http://www.golos.com.ua/article/358568].
5. Електронний ресурс Все про туризм — туристична бібліотека, Розвиток туристично-рекреаційного комплексу в Західному регіоні [https://tourlib.net/]:туристична бібліотека. — Режим доступу: [https://tourlib.net/statti_ukr/magiiovych.htm].

ПЛАТФОРМА 3

РОЗВИТОК ПРИКЛАДНИХ КРЕАТИВНИХ ЗАДАЧ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Хоменко М.С.
«Економіка», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — кандидат фізико-математичних наук,
доцент Кулик А.Б..

ОСОБЛИВОСТІ Т-КРИТЕРІЮ СТЬЮДЕНТА

Т-критерій Стьюдента — загальна назва для класу методів статистичної перевірки гіпотез (статистичних критеріїв), заснованих на порівнянні з розподілом Стьюдента (різновид розподілу ймовірностей, який виникає в задачі оцінення сподіваного значення нормально розподіленої популяції, коли розмір вибірки малий [1]). Найчастіше випадки застосування t-критерію пов'язані з перевіркою рівності середніх значень у двох вибірках.

Цей критерій розробив Вільям Госсет для оцінки якості пива в компанії Гіннес. У зв'язку із зобов'язаннями перед компанією не розголошувати комерційної таємниці (якою керівництво Гіннесу вважало таке використання статистичного апарату в своїй роботі), стаття Госсета вийшла в 1908 році в журналі «Біометрика» під псевдонімом «Student» (Студент).

Для застосування названого критерію потрібно аби початкові дані мали нормальний розподіл. У разі застосування двовибіркового критерію для незалежних вибірок також потрібно дотримуватися умови рівності дисперсій. Існують, проте, альтернативи критерію Стьюдента для ситуації з нерівними дисперсіями [2].

У випадку з розміром вибірки, що трохи відрізняється, застосовується спрощена формула наближених розрахунків:

$$t = \frac{|M_1 - M_2|}{\sqrt{\frac{\sigma_1^2}{N_1} + \frac{\sigma_2^2}{N_2}}}$$

У випадку, якщо розмір вибірки відрізняється значно, застосовується складніша і точніша формула:

$$t = \frac{|M_1 - M_2|}{\sqrt{\frac{(N_1-1)\sigma_1^2 + (N_2-1)\sigma_2^2}{N_1 + N_2 - 2} \left(\frac{1}{N_1} + \frac{1}{N_2} \right)}}$$

Де M_1, M_2 — середнє арифметичне, σ_1, σ_2 — стандартне відхилення, а N_1, N_2 — розміри вибірок.

Кількість ступенів свободи розраховують як

$$df = N_1 + N_2 - 2$$

Для обчислення емпіричного значення t-критерію в ситуації перевірки гіпотези про відмінності між двома залежними вибірками (наприклад, двома пробами одного і того ж тесту з часовим інтервалом) застосовується наступна формула:

$$t = \frac{|M_d|}{\sigma_d / \sqrt{N}}$$

де M_d — середня різниця значень, а σ_d — стандартне відхилення різниць.
Кількість ступенів свободи розраховують як [3]

$$df = N - 1$$

Умови застосування критерію Стьюдента:

1. Вимірювання може бути проведено в шкалі інтервалів і відносин.
2. Порівнянні вибірки повинні бути розподілені за нормальним законом [5].

Задача. Групу, яка складається з 13 студентів протестували на швидкість набору тексту до і після проведення спеціального тренінгу. Результати тестування (символів за хвилину) є наступними.

До тренінгу: 29; 98; 113; 76; 128; 56; 71; 62; 130; 59; 44; 122; 46.

Після тренінгу: 33; 108; 115; 77; 130; 61; 78; 68; 134; 65; 48; 120; 51.

Чи є статистично істотним збільшення швидкості набору тексту студентами?

Розв'язання

Умови застосування гіпотези. 1. Нормальний розподіл генеральної сукупності. 2. Вибірки взаємопов'язані. 3. Дані незалежні.

Формулювання нульової та альтернативної гіпотез. Нульова гіпотеза $H_0 : x \leq y$ (швидкість набору тексту студентами після проведення тренінгу не змінилася (або зменшилася)) проти альтернативної $H_1 : x \geq y$ (швидкість набору тексту збільшилася).

Вибір статистичного критерію. Для перевірки гіпотези використаємо критерій Стьюдента для пов'язаних вибірок.

Визначення критичної області при $\alpha = 0.05$ (однобічний критерій).

Кількість студентів свободи $df = n - 1 = 13 - 1 = 12$.

Критичне значення статистики Стьюдента $t_{кр} = 2.179$ — СТЬЮДЕНТ.ОБР.2Х(0.05;12).

Розрахунок статистичного критерію. Критерій Стьюдента для пов'язаних вибірок розраховується за співвідношенням:

$$t_p = \frac{-54 \times \sqrt{13-1}}{\sqrt{13 \times 332 - (-54)^3}} = -4.999$$

Прийняття (відхилення) нульової гіпотези. Абсолютна величина розрахункового статистичного критерію перевищує величину теоретичного критерію. Це з імовірністю 95% дає підстави стверджувати, що після проведення тренінгу швидкість набору тексту студентами збільшилась [4, ст. 21].

Отже, критерій Стьюдента спрямований на оцінку відмінностей величин середній значень двох вибірок, які розподілені по нормальному закону. Одним з головних достоїнств критерію є широта його застосування. Він може бути використаний для зіставлення середніх у зв'язкових і незв'язних вибірок, причому вибірки можуть бути не рівні за величиною [5].

Список використаних джерел:

1. <https://cutt.ly/qHP0hsv>
2. <https://cutt.ly/NHPMIQo>
3. <http://fpo.bsmu.edu.ua/static/t-kryteriy-styudenta>
4. <https://cutt.ly/sHAaECH>
5. <http://um.co.ua/9/9-12/9-122275.html>

МОДЕЛІ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Наявність різноманітних відносин з різними країнами світу з найдавніших часів було одним з найважливіших чинників існування та процвітання народів. Зі збільшенням обсягів та складності міжнародної торгівлі поступово виникла потреба у її оптимізації. Як результат, були розроблені та запропоновані для практичного застосування математичні моделі міжнародної торгівлі. Нині відомі такі математичні моделі міжнародної торгівлі: теорія абсолютних переваг А. Сміта; теорія порівняльних переваг Рікардо; теорія співвідношення факторів виробництва Хекшера-Оліна та деякі інші.

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується посиленням, інтернаціоналізацією та інтенсифікацією зовнішньоекономічних зв'язків країн. Вплив та наслідки міжнародної торгівлі на економічний розвиток країни або груп країн хвилюють економістів протягом тривалого періоду часу. Торгівля є традиційною формою міжнародних економічних відносин, і тому протягом трьох останніх століть вчені намагаються пояснити сутність міжнародної торгівлі, визначивши її причини і вигоди, одержувані від експорту і імпорту товарів. Тож, пропонуємо до розгляду найвідоміші математичні моделі міжнародної торгівлі.

Теорія абсолютних переваг А. Сміта. Розвиток міжнародної торгівлі зумовив появу теорії абсолютних переваг. У праці «Дослідження про природу та причини багатства народів» А. Сміт піддав критиці меркантилізм. Він дотримувався поглядів, що багатство нації залежить не так від накопиченого запасу цінних металів, як від можливостей продукувати кінцеві товари, послуги.

Теорія отримала відповідну назву, тому що ґрунтувалася на абсолютній перевазі: країна експортує товар, витрати на виробництво якого менші, ніж у країні-торговельному партнері, та імпортує товар, який виготовляється за кордоном з меншими витратами. Обидві країни виграють у результаті спеціалізації кожної з них на виробництві товару, по якому вони мають абсолютну перевагу. Це дає можливість використовувати ресурси найбільш ефективно, внаслідок чого виробництво обох товарів зростає[1].

А. Сміт представив приклад, який описав Є. В. Савельєв у підручнику з міжнародної економіки. Уявімо, що: 1)світ складається з двох країн — Англії та Португалії; 2)сукупний світовий продукт складається з вина та сукна, які можуть вироблятися в обох країнах; 3)передбачається внутрішня мобільність праці у межах однієї країни; 4)немобільність факторів виробництва між країнами; 5)існування ринків з досконалою конкуренцією; 6)вважається, що закони, які регулюють світогосподарську взаємодію, носять гармонійний характер; 7)ігноруються транспортні витрати при перевезеннях.

Теорія порівняльних переваг. До теорії абсолютних переваг Д. Рікардо додав, що торгівля вигідна обох країн, навіть якщо одна з них має абсолютні переваги у виробництві обох товарів. Рікардо розробив свою теорію боротьби з обмеженнями торгівлі в Англії імпортом пшеницю, довів, що немає сенсу обмежувати високоякісну, недорогу пшеницю з країн з відповідними кліматичними та ґрунтовими умовами. Англія отримала б більшу вартість за рахунок експорту продукції, яка вимагала кваліфікованої робочої сили та техніки. [2]. Ключ до розуміння порівняльної переваги полягає у чіткому розумінні альтернативних витрат. Це потенційний прибуток, який хтось втрачає при виборі одного конкретного варіанту над іншим. Компанія з найменшими альтернативними витратами або найменшими втратами потенційного прибутку матиме цей тип переваг [4].

Як і А. Сміт, Рікардо ґрунтується на трудовій теорії вартості. Уявімо, що в Англії виробництво сукна потребує праці 100 робітників на рік, а на виробництво вина — праця 120 робітників. Виробництво вина в Португалії вимагає праці 80 робітників на рік, а виробництво сукна — праці 90 робітників. Абсолютні переваги у виробництві обох товарів має Португалія. Проте, приймаючи до уваги відносні витрати виробництва цих товарів, виявляється, що виробництво вина є від-

носно дешевшим у Португалії, а виробництво сукна — в Англії. Відносні витрати виробництва одиниці сукна в Англії становлять 0,83 вина (100 робітн./120 робітн.), відносні витрати виробництва одиниці вина дорівнюють 1,2 сукна (120 робітн./100 робітн.). Відносні витрати виробництва одиниці сукна в Португалії становлять 1,125 вина (90 робітн./80 робітн.), а виробництва одиниці вина дорівнюють 0,89 сукна (80 робітн./90 робітн.) [1].

Так, виробництво сукна є дешевшим в Англії (0,83 проти 1,125 у Португалії), що є порівняльною перевагою, а виробництво вина — у Португалії (0,89 проти 1,2 в Англії). Англії доцільно спеціалізуватись на виробництві сукна, експортувати його в Португалію в обмін на вино. Вигоди Англії визначаються різницею між відносною вартістю виробництва сукна в Англії та Португалії ($1,2 - 0,89 = 0,31$), вигоди Португалії — різницею між відносною вартістю виробництва вина в цих країнах ($1,125 - 0,83 = 0,295$).

Теорія співвідношення факторів виробництва. Шведські економісти Елі Хекшер та Бертіл Олін розробили теорію співвідношення факторів виробництва. Вони доповнили трудову теорію вартості положенням: у створенні вартості беруть участь вже згадана праця, а також запропоновані оновленою теорією земля та капітал. Цю теорію математично підтвердив Пол Самуельсон: 1) існують дві країни, два товари та два фактори виробництва (звичайне спрощення $2 \times 2 \times 2$); 2) пропозиція факторів у кожній країні фіксована та їх переміщення можливе між секторами всередині країн, але не між країнами; 3) країни відрізняються одна від одної лише забезпеченістю факторами виробництва; 4) в обох країнах технологія така, що забезпечується незмінний ефект масштабу [1].

Висновок. Презентовані мною вище теорії однозначно стали потужним двигуном подальшого розвитку міжнародної торгівлі. У підсумку варто додатково наголосити головні ідеї вже відомих вчень.

А. Сміт та Д. Рікардо поступово пояснили суспільству міжнародну торгівлю через існування абсолютних та порівняльних переваг у виробництві товарів. Визначним фактором, що впливає на виробництво, вони визначали працю. Ціна товару на тому етапі розвитку залежала тільки від трудових витрат.

Згідно з теорією співвідношення факторів виробництва, за відсутності руху факторів виробництва через національні кордони вільний міжнародний рух товарів значною мірою скасовує проблему нестачі ресурсів в окремих країнах. У довгостроковому періоді міжнародна торгівля призводить до вирівнювання абсолютних і відносних цін на товари, на однорідні фактори виробництва [3].

Список використаних джерел

1. Міжнародна економіка / Г. Е. Грантківська, О. І. Ряба, А. М. Венцурик, О. І. Красновська. — Київ: Центр учбової літератури, 2014. — 384 с.
2. Міжнародні економічні відносини Козик В. В., Пайкова Л. А., Даниленко Н. Б., Навч. посіб. — 3-тє вид., К.: Знання-Прес, 2002. — 406 с.
3. Міжнародна торгівля / Ю. Г. Козак, Н. С. Логвінова, М. І. Барановська. — Київ: Центр навчальної літератури, 2010. — 440 с.
4. <https://studfile.net/preview/5470797/page:8/>

Книш Я. В., Брус А. Б.

«Міжнародна економіка», 1 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

*Науковий керівник — старший викладач кафедри вищої математики
Щекань Н. П.*

КАРТЕЛЬ ТА ДОМОВЛЕНІСТЬ

1. Актуальна проблема видів картельних домовленостей.

Однією з актуальних проблем сучасного економічного світу є проблема картельних угод. Таємні змови між фірмами не є адекватною поведінкою на ринку зі здоровою конкуренцією, але на-

жаль є дуже популярною. Стосовно України боротьба з даним явищем функціонує ще не повноцінно, але зустрічається наша держава з даною проблемою досить часто. В українському законодавстві термін «Картельних домовленостей» відсутній. На його заміну є складна юридична конструкція — антиконкурентні узгоджені дії, що за світовою термінологією ідентично визначенню «картель». Учасник антиконкурентних узгоджених дій відповідно вважається картелістом.[1]

Якщо підходити до даного питання більш фактично картель — це декілька компаній, що змовились між собою аби отримати переваги на ринку. Стосовно мети таких таємний змов — це примусовий натиск на споживачів платити за пропаний їм товар дорожче, ніж вони б платили, якби картелісти були вимушені конкурувати між собою ціною. Як наслідок, учасники таких домовленостей отримують більші прибутки. «Картельна» маржа, порівняно з конкурентною, може бути більшою приблизно від десятків до сотень відсотків. І чим слабше конкурентне відомство в країні, тим більше «картельна маржиналість». Дане явище відображається у вигляді припинення постачання окремого товару певним компаніям, в обличчі їх конкурентів. В результаті, змови неухильно спричиняють усунення часткової або повної конкуренції. В наслідок чого погіршення якості певних товарів, від причасних до картельних змов, які залишились на ринку, та необгрунтованого підвищення цін.

Картельні змови поділяються на декілька видів:[2]

- міжнародний — союз між монополіями різних країн світу, щодо розподілу між собою ринків збуту, використанню ними найновіших патентів, встановлення цін в умовах монополії — найчастіше такі дії чинять в обмеженнях однієї галузі;
- субмісійний картель — сенс цього картеля полягає в об'єднанні підприємств в рамках, якого поділяються спільні оферти пропозиції на замовлення державного рівня;
- картельна домовленість, що не погоджує умови ціни, але погоджує єдині умови продажу — встановлюючи для всіх фірм — учасників визначені раніше домовленістю у вигляді договору та умов зазначених у ньому у вигляді їх термінів поставок, гарантійних послуг, умов оплати;
- картель мінімальних цін — домовленість в якій визначені в процесі торгівлі ціни не можуть бути знижені;
- картель узгоджених розмірів знижок — роз'яснює розміри і умови знижок фірм-учасників;
- картель єдиної ціни — встановлює єдині ціни на ринку збуту для всіх членів змови;
- квотовий картель — поділяє ринок виробництва товарів на певні квоти виробництва дозволених продукції, дана частка не має перевищувати відведену їй норму;
- синдикат — найсуворіша форма домовленості щодо збуту продукції. Дана форма полягає у реалізації продукції всіх задіяних підприємств через центр продажу у вигляді самого синдиката. Всі учасники цієї змови зобов'язані поставляти всю свою продукцію в синдикат, який в свою чергу має змогу регулювання контролю виробничих квот. Нелегальний продаж присікається жорстким контролем окремими членами даної змови;
- регіональний картель — розподіл певних регіонів між підприємствами однієї країни. Збут свого товару у певному регіоні надає змогу стати єдиним монополістом на певній території та зайняти найліпше місце на ринку;
- експортний картель — домовленість, яка корегує збут продукції на закордонних ринках;
- імпортерський картель — домовленість всередині країни між імпортерами, яка спрямована на витиск фірм експортерів;
- картель спеціалізації — учасники зобов'язані виробляти певний тип продукції або продукт. В наслідок чого кожен член домовленості отримує стан монополії в ринковій спеціалізації певної продукції;
- об'єднання малих і середніх підприємств — умова, яка виступає вигідною для підвищення конкуренції даних підприємств на ринку;[1]

Саме варіант поєднання багатьох підприємств в одне колективне домінування є надзвичайно спокусливим за показниками фірм — учасниць угоди — картелі[4].

Економічна наука розглядає картельні умови, як форми монополізації товарного ринку. Не дивлячись на вигідну сторону картельних умов є ще й негативні наслідки, наприклад такі як:

- менший обсяг угод в натуральних вираженнях;
- за загальними мірами менший вигравш споживачів;

- втрати сумарного виграшу продавців і покупців;
- підвищення цін;[1]

В теорії галузевих ринків панує твердження, що картелі не стійкі через специфіку внутрішньої організації та не бувають довготривалими, вони часто на практиці утворюються і так само часто гинуть через ризик розпаду зсередини, коли одна з фірм — учасниць отримує стимул порушити квоту випуску чи знизити ціну задля надприбутку — «модель внутрішньої статичної нестабільності картелю»

2. Методи актуальної боротьби економіки протидії картельним умовам.

На сьогодні однією з актуальних проблем антимонопольного регулювання є дослідження та розробка методів економіки у вигляді протидії та виявлення картельних угод. Маневр колективного чи індивідуального домінування, який найбільш точно прослідковується на бізнес-моделі товарного ринку у вигляді заміни справжньої(чистої) конкуренції підпорядкувати завдяки змовам між певними монопольними організаціями ринкову ситуацію собі на користь, як результат чого приводить до зниження рівня суспільного блага та порушення механізму ринкової координації суб'єктів господарювання. Простір даної проблеми набуває актуальності в умовах негусто розвинутих та стійких тенденцій стабільного підвищення національної економіки та макроекономічної врівноваженості України. [2]

Однією з розглянутих програм є пом'якшення покарання- зниження санкцій, як нагорода за співпрацю при розслідуванні та застосовується до деяких фізичних осіб або організацій. Також включають в себе пропозицію більш низького штрафу, обмеженого примусу або меншого терміну.

В обставинах загострення економічної конкуренції національної економіки на світових і внутрішніх ринках згортання яких не доведено до кінця в умовах узгодження дій- одне із найгостріших викликів у діяльності Антимонопольного комітету України, які впливають на дії в ринкових умовах олігополістичної конкуренції. Спрямованість та глобалізація сучасного життя спричинили ускладнення небувалих Фірми у будь якому випадку конкуренції отримують набагато менше прибутку ніж в умовах укладання картельної угоди. Втрачають можливість контролю цін, збільшення сукупного прибутку галузі кожної з задіяних фірм окрема та також обмеження випуску певної продукції. Дані підприємства впливові на олігопольному ринку, які щодо координації своєї поведінки конкурентного типу мають потужний стимул, саме, через укладання картельних угод.[3]

Розглянувши дану інформацію, нелегальні картелі та домовленості є згубними для економіки, тому антимонопольні служби використовують всі методи та механізми для боротьби. Аналіз та регулювання розвинутих країн є аналітика та покращення економічних інструментів олігопольних ринків. визначення шляхів ефективних поєднання економіко-правових методів державного регулювання картелізації ринків в національній економіці. . Ефективна боротьба з антиконкурентного узгодження дій в контексті дослідження розглядів Верховної Ради України законопроект «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення принципів процесуальної справедливості та підвищення ефективності проваджень у справах про порушення законодавства про захист економічної конкуренції».

Список використаних джерел

1. Авдашева С.Б. Домінуючий стан та антиконкурентні угоди / С.Б. Авдашева, Н.М.Розанова// Економічний вісник Ростовського державного Університету, 2004. — Том 2. №2. — С.112 — 127.
2. Антимонопольний комітет України. Офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.amc.gov.ua/>
3. Герасименко О.Г. Еволюція ринкової влади: теоретико-економічний огляд / О.Г. Герасименко // Економічна теорія, 2012. — № 4. — С. 38-48.
4. Шастітко Є. Картель: організація, стимули, політика протидії / Е.Шастітко // , 2013. — Том 11, № 4. — С. 31–56

ОПТИМАЛЬНА ЦІНА, ГРАНИЧНІ ВИТРАТИ, ОПТИМАЛЬНИЙ ОБСЯГ ВИРОБНИЦТВА

Ключові слова: оптимальна ціна, граничні витрати, оптимальний обсяг виробництва, продукція, максимізація прибутків, підприємство.

Постановка проблеми. В сучасному динамічному світі не лише висококваліфікованим економістам, масштабним підприємцям та аналітикам провідних компаній треба пристосовуватися до мінливого середовища, в економічній сфері в тому ж числі. Зараз кожній людині потрібно бути фінансово грамотним, адже економічне життя так чи інакше впливає на кожну людину через прості речі, такі як: вибір товарів та послуг, заробітна плата, інфляційні очікування, тощо. Саме тому кожна свідомо людина, повинна розуміти ази економіки та знати де і як використовуються певні економічні терміни, такі як: граничні витрати, оптимальна ціна, оптимальний обсяг виробництва, тощо.

Мета доповіді: дослідити особливості формування оптимальної ціни товару, зрозуміти, що саме являють собою граничні витрати. Навести свіжу та розгорнуту інформацію про те, як розраховувати оптимальний обсяг виробництва та показати, що впливає на дані економічні показники, спираючись на різного роду економічні закони.

Оптимальна ціна. Точка, в якій найменше людей відмовляються від продукту через його високу ціну. Даний вид ціни розраховується по своєму у кожному типі ринкової структури.

Наприклад, на ринку досконалої конкуренції, оптимальна ціна збігається з рівноважною і тому розраховується накладанням графіків функцій попиту та пропозиції. Точка перетину цих графіків і є тією ціною, яку прийнято називати рівноважною, а в нашому випадку — оптимальною.

На ринку недосконалої конкуренції оптимальна ціна зазвичай приймає більше значення порівняно з ринком досконалої конкуренції. Підприємці навмисне завищують ціну, адже так вони отримують більші прибутки. Проте, якщо на попередньому типі ринку люди просто б купували у інших виробників, адже їх там безліч, то за умов даного ринкового типу, виробників значно менше і споживачам все ж доводиться трішки підлаштовуватися під них і під їх умови.

Підприємці розраховують даний рівень ціни, для того, щоб забезпечити найбільші продажі власної продукції і тим самим, досягти власної головної мети — максимізації прибутку.

Граничні витрати. В ринкових умовах є дуже важливим аналіз граничних витрат при розробці цінової стратегії фірми. Розуміння цього поняття дає змогу підприємцю проаналізувати зміну чинників виробництва та побачити, чи потрібно змінювати обсяг випуску продукції (збільшувати або зменшувати). Для того, щоб вирішити, чи є вигідним виробництво додаткової одиниці, підприємець має зробити порівняння між можливою зміною доходу та величиною валових витрат.

Для розрахунку граничних витрат використовують зазначену нижче формулу, що демонструє зміну постійних витрат за зміни обсягу виробництва:

$$MC = \frac{\Delta TC}{\Delta Q},$$

де TC — величина постійних витрат; Q — обсяг продукції [2]

Проте, щоб максимізувати прибуток фірми, підприємець має не лише обчислити граничні витрати, а й порівняти їх з вартістю додатково отриманого кінцевого виторгу. Допоки граничний дохід буде перевищувати граничні витрати, додаткова одиниця випуску продукції буде збільшувати прибуток.

Оптимальний обсяг. Такий обсяг, що забезпечує виконання укладених договорів та зобов'язань з виробництва продукції у встановлені терміни з мінімальними витратами і найбільш

можливою ефективністю. Він, так само як і оптимальна ціна, забезпечує максимальний прибуток підприємства. [3]

Оптимальний обсяг випуску продукції досягається при умові, що граничні витрати дорівнюють граничному доходу.

$MC = MR$, де:

MC — граничні витрати; MR — граничний виторг

Проте оптимальні величини є недосяжними на практиці, а отже вони являються певною абстракцією. Відповідно до того, що вони не є сталими величинами, показник оптимального обсягу виробництва постійно змінюється. Основними чинниками, що впливають на нього є мода, сезон, доходи споживачів.

Висновок. Проаналізувавши представлені у темі економічні терміни та більше дізнавшись про значення кожного з них на ринку, можна зробити висновок, що обсяг випуску продукції є оптимальним, у разі якщо граничні витрати дорівнюють граничному виторгу. Оптимальною ціною прийнято називати таку, яка за певного обсягу продажу товару максимізує прибуток підприємця. Ці поняття мають важливе значення на ринку, адже саме завдяки ним підприємства залишаються прибутковими.

Список використаних джерел

1. «Методи ціноутворення з орієнтацією на максимальний прибуток» // [Електронний ресурс]. URL: https://pidru4niki.com/1029022836870/marketing/metodi_tsinoutvorenniya_oriyentatsiyeyu_maksimalniy_pributok
2. «Природа і види витрат. Економічний та бухгалтерський підхід. Альтернативні витрати виробництва. Граничні і середні витрати» // [Електронний ресурс]. URL: <https://studfile.net/preview/5392783/page:10/>
3. Оптимальний обсяг виробництва // Реферат / [Електронний ресурс]. URL: <https://moyaosvita.com.ua/ekonomika/optimalnij-obsyag-virobnictva/>

Гайдай О.О., Яценко С.Р.

«Міжнародна економіка», 1 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — старший викладач кафедри вищої математики Щекань Н.П.

КЛАСИЧНА МОДЕЛЬ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ. МОДЕЛЬ КЕЙНСА

Мета класичної моделі ринкової економіки — показати механізм встановлення рівноваги між сукупними витратами та сукупними доходами та визначити рівень цін рівноваги.

Економічна модель, заснована на припущенні, що ціни, заробітна плата та відсоткові ставки є гнучкими змінними величинами і що, отже, на всіх ринках попит дорівнює пропозиції.

Обмеженість ресурсів робить головною економіки проблеми виробництва, тобто. проблему сукупної пропозиції. Тому класична модель — це модель, що вивчає економіку із боку сукупної пропозиції. Пропозиція породжує адекватний попит, оскільки кожна людина одночасно є продавцем, і покупцем; та його витрати завжди рівні доходам. Тому проблем із сукупним попитом бути не може, тому що всі агенти повністю перетворюють свої доходи на витрати. Мотором економічного розвитку у класичній теорії є сукупна пропозиція.

Кейнсіанська економіка — макроекономічна економічна теорія загальних витрат в економіці та їх впливу на виробництво, зайнятість та інфляцію.

Кейнсіанська економіка зосереджується на використанні активної державної політики для управління сукупним попитом з метою подолання або запобігання економічному спаду.

Кейнс розробив свої теорії у відповідь на Велику депресію і дуже критично ставився до попередніх економічних теорій, які він називав «класичною економікою».

Активістська фіскальна та монетарна політика є основними інструментами, рекомендованими кейнсіанськими економістами для управління економікою та боротьби з безробіттям.

«Кейнсіанська» економіка представляла новий погляд на витрати, виробництво та інфляцію.

Ефект мультиплікатора — головний компонент кейнсіанської антициклічної фіскальної політики. Ця теорія припускає, що витрати збільшують сукупний випуск і генерують більше доходів. Якщо працівники готові витратити свій додатковий дохід, результуюче зростання валового внутрішнього продукту (ВВП) може бути навіть більшим, ніж початкова сума стимулу.

Економісти-монетаристи зосереджуються на управлінні пропозицією грошей та зниженні процентних ставок як вирішення економічних проблем, але загалом вони намагаються уникнути проблеми нульової межі

Список використаних джерел

1. Осиченко О.О., Черкова Т.В. КЛАСИЧНА МОДЕЛЬ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ // Міжнародний студентський науковий вісник. — 2016. — № 3-3. ;
2. Нуреев Р.М. Економіка розвитку: моделі розвитку ринкової економіки. Підручник ІНФРА-М, 2001, с.152.;
3. Кейнс, Дж.М. Загальна теорія зайнятості, відсотка та грошей / Дж.М. Кейнс. — М.: Геліос-АРВ, 2002. — 352 с.
4. http://suchkova.iaas.msu.ru/macro/lectures/macro_5.pdf
5. https://pidru4niki.com/74623/ekonomika/model_keynsa

Кузнєцова Т.М., Гедз М.А.

«Міжнародна економіка», 1 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

*Науковий керівник — старший викладач кафедри вищої математики
Щекань Н.П.*

МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ДУОПОЛІЇ КУРНО. ПОНЯТТЯ РІВНОВАГИ ШТАКЕЛЬБЕРГА

Розглядається концепція математичних моделей Курно та Штакельберга, які відіграють важливу роль в олігополії (дуополії), та пов'язані між собою. Більш детально розглядаються графіки обох моделей. Наведені яскраві приклади щодо конкуренції між компаніями Android та iOS, Gmail та Apple Mail.

Модель Курно базується на наступних передумовах:

1. Дві фірми виробляють однорідний товар.
2. Фірмам відома крива ринкового попиту.
3. Фірми приймають рішення про виробництво незалежно одна від одної та одночасно.
4. Кожна з фірм передбачає випуск конкурента незмінним[3].

У моделі Штакельберга олігополісти обирають дві лінії поведінки: лідера та послідовника. Послідовник реагуватиме на дії лідера, пристосовуючи свій випуск відповідно до випуску лідера. У свою чергу послідовник припускає, що на його дії не реагують.

Лідер дотримується протилежної точки зору, його вибір веде до зміни очікувань послідовника, і це він враховує при ухваленні своїх рішень[1, с118].

Алгоритм вирішення завдання схожий на варіант моделі Курно, але необхідно враховувати поділ функцій лідера та послідовника.

Яку б з даних моделей ми не вибрали — дуополія на ринку це не зовсім добре з деяких причин. При дуополії є лише два виробники певної продукції і тільки вони диктують ціну на свій то-

вар. Це звичайно не монополія, де продавець здатен зависити ціну занадто сильно, але, тим не менш, між підприємствами дуополії можуть укладатися картельні умови, що тянуть за собою підвищення цін на однорідну продукцію.

В моделі Курно ми якраз можемо спостерігати те, як ситуація складається навпаки. За даної моделі фірми приймають рішення незалежно одна від одної. Відповідно кожна з них сама вирішує, який вони будуть мати випуск і яка буде ціна [1, с.119].

У моделі Штакельберга ж існують інші лінії поведінки. Ми маємо компанію-Лідера, що першою починає випуск продукції та встановлює ціну на неї, та компанію-Послідовника, що пристосовує свій випуск до випуску Лідера. І хоча Послідовник вважає, що на його дії ніхто не реагуватиме, однак Лідер створює свою стратегію на основі дій свого конкурента. За рахунок цього компанія Лідера отримує більший прибуток.

Список використаних джерел

1. «Мікроекономіка» видавництво КНЕУ (А.П. Наливайко, Н.М. Євдокимовна, Н.В. Задорожна) : http://irbis.kneu.edu.ua/cgi-bin/ecgi64/cgiirbis_64.exe?LNG=&C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Z21ID=1980323520022065514&Image_file_name=EDUC_METHOD%5C33%5Cnalyvayko_microeconomics.pdf
2. Що таке дуополія : характеристики <https://sendpulse.ua/ru/support/glossary/duopoly>
3. Лекція Вольчика В.В. Олігополія : <http://institutional.narod.ru/lectures1/ie12.pdf>

Фещенко А.А., Дорошенко Д.С.

«Міжнародна економіка і менеджмент», 1 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри вищої математики Блудова Т.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЕТАПИ ПОБУДОВИ ВИРОБНИЧИХ ФУНКЦІЙ

У доповіді йдеться про загальне визначення виробничої функції, її види та етапи побудови. Розповідається про характер залежності продуктивності праці від фондоозброєності у рамках виробничої функції.

Вона має теоретичне значення, але не позбавлена й практичного застосування. Її широко використовують економісти для оцінки окремих ресурсів, що забезпечують економічне зростання.

Виробнича функція свідчить про те, що існує багато варіантів виробництва певного обсягу продукції за рахунок певного набору факторів виробництва.

Її можна застосовувати для обчислення мінімальної кількості витрат, необхідних для виробництва будь-якого обсягу продукції. Співвідношення набору факторів виробництва і максимально можливого обсягу продукції, виробленої внаслідок цього набору факторів, і розкриває сутність виробничої функції.

Виробничими функціями називаються економіко-математичні моделі, що зв'язують змінні величини витрат з величинами випуску.

Походження назви даних моделей пояснюють поняття як витрати та випуск, що мають відношення до процесу виробництва продукції.

Щодо **властивостей** виробничої функції:

- При збільшенні витрат ресурсу, відбувається збільшення обсягу виробництва продукції до певної межі.
- Існує взаємозамінність та компліментарність факторів виробництва.
- Зміни використання факторів виробництва менш еластичні в **короткостроковому** (це період виробництва, протягом якого деякі фактори є незмінними), ніж у **довгостроковому** (це період виробництва, за який виробники можуть змінити всі фактори виробництва продукції).

Функція відображає у **короткостроковому** періоді випуск продукції за різних обсягів використання одного з факторів виробництва та незмінної кількості застосування інших виробничих факторів:

$$Q = f(L).$$

Класифікацію видів переваг споживача нагадує класифікація видів виробничих функцій, так як паралельно розвивалися теорія виробництва і теорія споживання доповнюючи один одного по інструментах аналізу.

Стандартна виробнича функція:

Найбільш популярною в мікроекономічному аналізі виробничої функцією є функція **Кобба** — **Дугласа**:

$$Q = F(K, L).$$

Для цієї функції ресурси як праця і капітал можуть заміняти один одного в певних пропорціях. Виконуються всі аксіоми виробничого вибору.

Виробнича функція Леонтьєва:

З технологічних причин, заміна одного ресурсу іншим для деяких виробництв неможлива, бо ресурси повинні застосовуватися в певних пропорціях тільки разом.

Ця функція має вигляд: $Q = \min(aL, bK)$. Знак $\min$ показує те, що з усіх наявних обсягів ресурсів необхідно взяти тільки певну пропорцію.

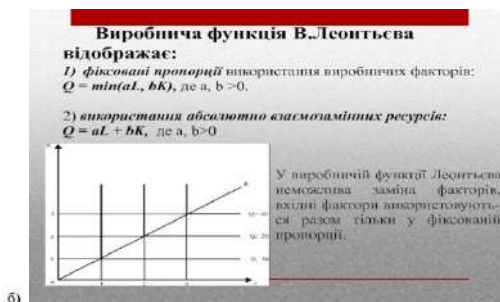
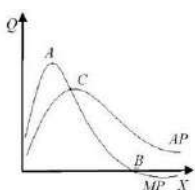
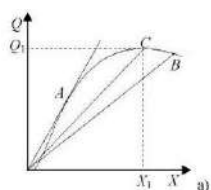
Якщо будь-якого фактора в наявності більше, ніж зазначено в пропорції, то додаткові обсяги ресурсу будуть зайвими.

Лінійна виробнича функція:

В інших випадках ресурси можуть легко замінювати один одного. Наприклад, можна писати олівцем і ручкою, робити фотографії звичайним або ж цифровим фотоапаратом, готувати обід на електричній і газовій плиті. У всіх випадках фактори виробництва виявляються взаємозамінними.

Виробнича функція називається **лінійною** відповідно таким видам діяльності. Оскільки заміненість не обов'язково повинна бути в співвідношенні 1: 1, обсяги ресурсів, що входять в лінійну виробничу функцію, мають коефіцієнти:

$$Q = aL + bK.$$

Висновок:

Отже, **виробнича функція** це технічне співвідношення між кількістю ресурсів, що використовуються виробниками, і обсягом виробленої на цій основі продукції. Виробничу функцію використовують на макроекономічному рівні, відображаючи залежність сукупного обсягу виробництва у грошовому виразі, та на мікроекономічному.

Список використаних джерел:

1. <http://epi.cc.ua/vidi-virobnichih-funktsiy-mikroekonomika.html>
2. <https://studfile.net/preview/5013137/page:15/>

ВИЗНАЧЕННЯ, ВЛАСТИВОСТІ ТА ПРИКЛАДИ ВИРОБНИЧИХ ЕКОНОМІЧНИХ ФУНКЦІЙ

Виробнича функція — це технічне співвідношення між кількістю ресурсів, що використовуються виробниками, і обсягом виробленої на цій основі продукції. Виробничу функцію може бути використано як на макроекономічному рівні, де вона відображає залежність сукупного обсягу виробництва у грошовому виразі, так і на мікроекономічному рівні.

Вважається, що виробнича функція є економіко-статистичною моделлю процесу виробництва продукції в даній економічній системі й виражає стійку закономірну кількісну залежність між об'ємними показниками ресурсів і випуску продукції.

Чи існують підстави вести мову про наявність такої залежності в будь-якій виробничій системі? Основним елементом процесу виробництва є, як відомо, праця як свідомо цілеспрямована діяльність людини, а також предмети й засоби праці. Кількість та якість виробленої продукції визначаються обсягом та структурою цих чинників, а також способом організації їх взаємодії.

Як правило, виробнича функція має теоретичне значення, але не позбавлена й практичного застосування. Її широко використовують економісти для оцінки окремих ресурсів, що забезпечують економічне зростання. Першим варіантом у цьому плані була так звана виробнича функція Кобба — Дугласа, змістом якої є аналіз залежності обсягу виробництва від використання двох основних ресурсів — капіталу і праці.

Подальший розвиток теорії виробничої функції відбувався в напрямі аналізу такого фактора, як час. Аналіз використання цього фактора означав процес переходу від статистичних оцінок моделі виробничої функції Кобба — Дугласа до динамічної оцінки з урахуванням впливу технічного прогресу на обсяг виробленої продукції, у подальшому найбільші досягнення в дослідженні функції належать американським економістам Р. Солоу та Е. Денісону.

Цілі моделювання: Виробнича функція будується для розв'язання певних економічних задач, що стосуються аналізу, прогнозування й планування (у вузькому розумінні слова). Використовуються функція як самостійно, так і в складі більш загальних економіко-математичних моделей. Мету побудови виробничої функції можна охарактеризувати як аналіз чинників щодо суттєвого впливу їх на обсяги випуску продукції. Однак у кожній конкретній ситуації ця мета має свої особливості, що істотно впливають на процес побудови функції.

Доцільно розрізнити такі можливі способи використання виробничої функції:

- 1) визначення обсягів випуску за фіксованих обсягів та показників основних ресурсів (випадок, коли ці обсяги несуттєво відрізняються від тих, що спостерігались у минулому);
- 2) те саме щодо випадку обсягів ресурсів, котрі суттєво відрізняються від усіх, що спостерігались в минулому;
- 3) визначення обсягів випуску за заданих значень обсягів ресурсів, що належать до деякої неперервної області (зокрема таких, що змінюються в заданих межах);
- 4) визначення впливу на обсяг випуску малої зміни обсягів одного чи кількох ресурсів
- 5) визначення (виявлення) характеристик виробничого процесу, що виражається через параметри виробничої функції.

Список використаних джерел

1. Шумська С. С. Виробнича функція в економічному аналізі: теорія та практика використання // Економіка та прогнозування. — 2007. — No 2. —
2. Янковий В.О. Економіко-математичні властивості виробничої функції Кобба-Дугласа і CES-функції. Східна Європа: Економіка, бізнес та управління. 2017. Випуск 2 (07).

3. Грабовецький Б.Є. Виробничі функції: теорія, побудова, використання в управлінні виробництвом : [монографія] / Б.Є. Грабовецький. — Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2006.
4. Гаврилюк В.Т. Аналіз впливу інвестицій на економічне зростання країни з використанням виробничої функції. Вісник Запорізького національного університету. 2012. № 4 (16).
5. Вітлінський В.В. Моделювання економіки: Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2003.
6. Благодир Л.М. Методичні засади оцінювання ефективності функціонування підприємства із використанням виробничих функцій. Економіка і суспільство. 2016. №4.

Попрійчук Н.Р., Стародуб Т.О.
*«Міжнародна економіка», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — старший викладач кафедри вищої математики
Щекань Н.П.*

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛІ ФІРМИ В УМОВАХ ОЛІГОПОЛІЇ

Вступ. Сьогодні не можна розраховувати на те, що знайдеться ринок, недоступний для світових виробників, тому проблема забезпечення конкурентоспроможності власної продукції потребує постійних рішучих дій. На сьогоднішній день більше половини (54,2%) структури національної економіки становлять висококонцентровані, олігопольні ринки. Такий розподіл є звичним явищем для розвинутих країн світу і відповідає сучасним тенденціям розвитку світового господарства. Оскільки на олігопольному ринку присутня невелика кількість фірм, то кожна з них змушена пильно стежити за діями конкурентів і будувати свою стратегію ціноутворення таким чином, щоб її не витіснили.

Мета доповіді: дослідити особливості моделі фірми в умовах олігополії, визначити роль олігополії на світовому та українському ринках, проаналізувати її сучасний стан в умовах розвитку глобалізації. Для досягнення зазначеної мети потрібно виконати наступні **завдання**:

1. Пояснити теоретичні аспекти виникнення та функціонування олігополістичних ринків.
2. Проаналізувати переваги та недоліки існування олігополії на ринку.
3. Визначити особливості олігополістичних ринків України та світу за допомогою прикладів конкретних фірм.

Методи дослідження. У роботі застосовуються методи теоретичного дослідження, структурування, аналогії, що спрямовані на вивчення структури сучасного ринку, впливу глобалізації на ринок олігополії, формування та функціонування олігополістичного ринку в умовах постійного зростання конкуренції. Метод порівняння та статистико-економічний метод використаний для аналізу світового та українського ринків, їх відмінність і схожість у проблемах та розвитку.

Огляд фахової літератури. Пояснення особливостей олігополії та її ролі в економіці у своїх підручниках наводять такі економісти, як Наливайко А. [6], Нуреев Р. [7] та інші. Велика кількість вчених вивчали сутність та принципи функціонування олігополістичної структури, серед яких особливе місце посідають Й. Шумпетер, Дж. Стіглер, А. Курно, Г. Беккер, Дж. Неш, А. Гальчинський, П. Єщенко, С. Мочерний.

Результати дослідження. Олігополія в буквальному перекладі з грецької мови означає «панування небагатьох», тобто головною ознакою олігополістичного ринку є те, що на ньому фігурують кілька фірм (продавців), їх може бути від 2 і до 20. Важливо розуміти, що олігополія — це не обов'язково ринок з великими фірмами. Олігополістичний ринок складається з невеликого числа продавців, дуже чутливих до політики ціноутворення і маркетингових стратегій один одного [6]. На олігополістичному ринку існують захисні вхідні бар'єри, вони є схожими на ті, які

існують для фірм в умовах монополії. По-перше, це ефект масштабу. Оскільки виробництво певних видів продукції може відбуватись з низькими середніми витратами лише при значних розмірах випуску, то для нових фірм дуже важко увійти на ринок такого виду продукту, якщо вони не мають великого фінансового запасу для придбання дорогого основного капіталу, ефективність використання якого можна досягти лише при значних обсягах виробництва. Привабливість і вірогідність злиття, що дозволяє одержувати ще більші вигоди в результаті дії ефекту масштабу, збільшувати частку ринку, а, отже, і посилювати свою владу на ньому, контролювати ціну продукту, добиватись нижчих цін на економічні ресурси, являючись основним їх покупцем, є однією з причин функціонування лише декількох фірм на ринку олігополії [4]. Наявність патентів у вже функціонуючих виробників та їх контроль над джерелами сировини і кредитів є ще одними з бар'єрів збільшення кількості фірм на ринку олігополії. Конкуренція в олігополії характеризується високим ступенем гостроти. Кожен з учасників ринку здійснює власну ринкову стратегію (визначає обсяги продажу, ціну тощо), але при цьому мусить враховувати стратегію і дії конкурента. Найпоширенішою формою взаємодії суб'єктів в олігополістичній структурі є проведення спільної ринкової політики з метою падіння внутрішньогалузевої конкурентної боротьби, головним засобом реалізації якої вважається регулювання цін товарів та послуг.

Інтенсивність конкуренції перебуває в оберненій залежності від числа учасників олігополії: чим менше залишається продавців, тим більший ринок збуту вони отримують внаслідок економічної загибелі своїх конкурентів [3]. З погляду особливостей та характеру виробленої продукції існує два види олігополії: однорідна та диференційована. Перший вид припускає, що кілька фірм виробляють стандартизований продукт. Другий — коли невелика кількість виробників пропонує різноманітний асортимент товарів. Отже, можна виділити основні риси олігополістичних ринків:

1. Усього кілька фірм забезпечують весь ринок. Продукт може бути як диференційованим, так і стандартизованим.
2. Принаймні, деякі фірми в олігополістичній галузі володіють великими ринковими частками. Отже, деякі фірми здатні впливати на ціну товару, варіюючи його наявність на ринку.
3. Для нових фірм існують різні за проникністю бар'єри, які перешкоджають входу в ту чи іншу галузь.

Якщо говорити про позитивні та негативні моменти олігополії як структури, то потрібно зазначити, що існують як значні плюси, так і мінуси. До плюсів можна віднести те, що великі компанії досить сильно конкурують одна з одною, чим стимулюють зростання якості продуктів та науково-технічного прогресу в цілому. Проте подібна конкуренція в поєднанні з величезними можливостями великих фірм може значно обмежувати появу нових гравців на ринку товарів та послуг [7]. Негативна оцінка олігополій визначається наступними моментами. Наприклад, в олігополії шляхом укладання таємних угод уникають контролю держави і створюють видимість конкуренції, тоді як насправді прагнуть отримати вигоду за рахунок збільшення цін.

Яскравим прикладом олігополії на світовій арені може слугувати сфера автомобілебудування. Головними гравцями галузі є великі транснаціональні корпорації, а ключові регіональні та національні автомобільні ринки значною мірою інтегровані у світовий автомобільний ринок. На сьогоднішній день існує близько 30 автомобілебудівних компаній, найбільшими і стратегічно важливими з яких є американські транснаціональні корпорації — General Motors, Ford, Chrysler; європейські — Volkswagen, PSA Peugeot-Citroen, Renault-Nissan, Fiat Group, BMW; японські — Toyota, Honda, Suzuki, Mitsubishi, Mazda, Fuji Heavy Industries (Subaru); та корейські — Hyundai, KIA, Daewoo. Проте понад 70% виробництва зосереджено лише у 7 найбільших олігополістів, таких як Toyota, General Motors, Ford, Renault-Nissan, Volkswagen, Hyundai, Honda [2]. Також варто додати, що основними вирішальними детермінантами конкурентоспроможності галузі автомобілебудування на олігопольному ринку є насамперед ресурсоемність, з точки зору витрат, пов'язаних із компонентами (до 40%), робочою силою (до 20%), маркетингом (до 20%), а також технологічне лідерство, яке залишається найголовнішим методом конкурентної боротьби, та якість продукції, що є ключовим чинником репутації бренду.

Сьогодні олігополістична структура ринку є досить поширеною і в Україні. Нижче зображено діаграму, що ілюструє структуру олігополістичних ринків різних галузей промисловості нашої держави та відсоткові співвідношення контрольованих олігополістами часток ринку.

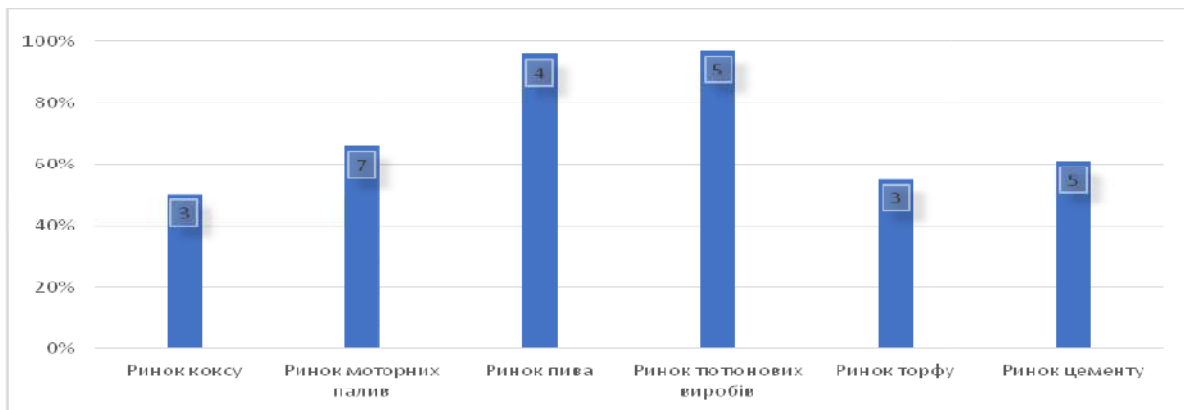

Рис. 1. Кількість олігополістів на ринку та частка, що їм належить

Джерело: складено авторами на основі власних досліджень

Розглянемо ринок послуг мобільного зв'язку України. Попри те, що на ринку мобільного зв'язку функціонують 5 операторів: ПрАТ «Київстар», ПрАТ «Vodafone», ТОВ «Lifecell», ТОВ «Інтертелеком», ТОВ «ТриМоб», на ринку діє «жорстка олігополія», тобто 3 оператори забезпечують основну пропозицію на ринку: ПрАТ «Київстар», ПрАТ «Vodafone» та ТОВ «Lifecell» (частка ринку — 97.5%), інші оператори, такі як ТОВ «Інтертелеком» і ТОВ «ТриМоб» (частка ринку — 2.5%) надають свої послуги в окремих регіонах України та займають малу частку в порівнянні з провідними гравцями. Отже, конкуренція на ринку мобільного зв'язку відбувається у вигляді змагання найбільших операторів за вже існуючих абонентів (нарощування бази активних абонентів), використовуючи при цьому здебільшого маркетингові інструменти та диверсифікацію пакету послуг, а також важливим є врахування якісних показників структури ринку, до яких слід в першу чергу віднести наявність вхідних бар'єрів [1]. Ціни на цьому ринку мають тенденцію бути негнучкими, «жорсткими» або ж оператори одночасно змінюють ціни.

Висновки. Дослідивши особливості моделей фірми в умовах олігополії та пояснивши причини виникнення і функціонування олігополістичних ринків, можна зробити висновок, що сьогодення оцінка стану олігополістичної ринкової структури у світі та в Україні в умовах розвитку глобалізації не є однозначною. Це тому що олігополія має певні негативні наслідки: нижчий рівень ефективності використання ресурсів, недовантажені виробничі потужності, високий рівень цін, що забезпечує невиправдано високі економічні прибутки, незацікавленість в науково-технічному прогресі та впровадженні його досягнень тощо. Окрім того, часто учасники олігополістичного ринку укладають таємні угоди, таким чином ухиляючись від антимонопольного законодавства. Одним з найважливіших чинників, який впливає на динаміку збуту товару та формування прибутку на олігополістичному ринку є ціна (вона є головним фактором довгострокової рентабельності та інструментом стимулювання попиту). Тому вибір стратегії цінової конкуренції та ціноутворення є першочерговим завданням для кожного підприємства-олігополіста. Проте, звичайно, незважаючи на всі недоліки олігополії, вона має безліч переваг і є однією з найпоширеніших ринкових структур у сучасній економіці.

Список використаних джерел

1. Болгов В. Є. Ринок мобільного зв'язку України: тенденції, проблеми та перспективи, 2017.
2. Дахно І.І. Міжнародна економіка: навч. посіб. / 2-ге вид., випр. і допов. К.: МАУП, 2006.
3. Економічна теорія: макро- і мікроекономіка. / За ред. З. Ватаманюка, С. Панчишина. К.: «Видавничий Дім Альтернативи», 2005.
4. Кириленко В. В. Економічна думка: навчальний посібник. Тернопіль, 2007.
5. Колесников О. В. Ціноутворення: навч. посіб. / 3-є вид., випр. і допов. К.: Центр учбової літератури, 2007.
6. Наливайко А.П. Мікроекономіка: підручник. К.: КНЕУ, 2011.
7. Нурсєв Р. М. Курс мікроекономіки, вид. «Норма», 2005.

Третяк В.С.
«Міжнародна економіка», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — старший викладач
кафедри вищої математики Щекань Н.П.

ОПТИМАЛЬНА ЦІНА, ГРАНИЧНІ ВИТРАТИ, ОПТИМАЛЬНИЙ ОБСЯГ ВИРОБНИЦТВА. ПРИКЛАДИ

Розглядається оптимальна ціна, методи її утворення, розкривається зміст граничних витрат, наведений приклад їх знаходження. Розглянуто оптимальний обсяг виробництва за допомогою аналізу зіставлення методів валових та граничних показників.

Оптимальна ціна — це пропонується для продажу-купівлі науково обґрунтована, підтверджена на ринку реальна ціна товару, за якою він може бути реалізований з одержанням оптимального прибутку чи куплений без зайвих витрат.

Будь-яка методика розрахунку ціни, яка не враховує особливостей попиту і конкуренції на ринку, не дозволяє оптимізувати рівень ціни на продукцію з урахуванням вимог виробника та споживача.

Тож, основними методами знаходження оптимальної ціни є:

1. Метод ціноутворення по витратах
2. Метод ціноутворення на основі попиту
3. Метод ціноутворення відповідно до конкурентоспроможності продукції

Граничні витрати (MC) — це додаткові витрати на виробництво ще однієї одиниці продукції. Вони обчислюються за формулою:

$$MC(Q) = \frac{\Delta TC}{\Delta Q}$$

Оптимальний обсяг виробництва продукції — це такий обсяг, який забезпечує виконання укладених договорів та зобов'язань по виробництву продукції у встановлені терміни з мінімумом витрат і максимально можливою ефективністю

Оптимальний обсяг виробництва продукції можна визначити двома методами:

1. методом зіставлення валових показників;
2. методом зіставлення граничних показників.

Метод зіставлення валових показників передбачає розрахунок прибутку за різних значень обсягів виробництва та реалізації продукції. Для його використання введено головні валові показники:

Загальні витрати (TC) — загальні (повні, валові, сукупні) витрати. Що знаходяться за формулою:

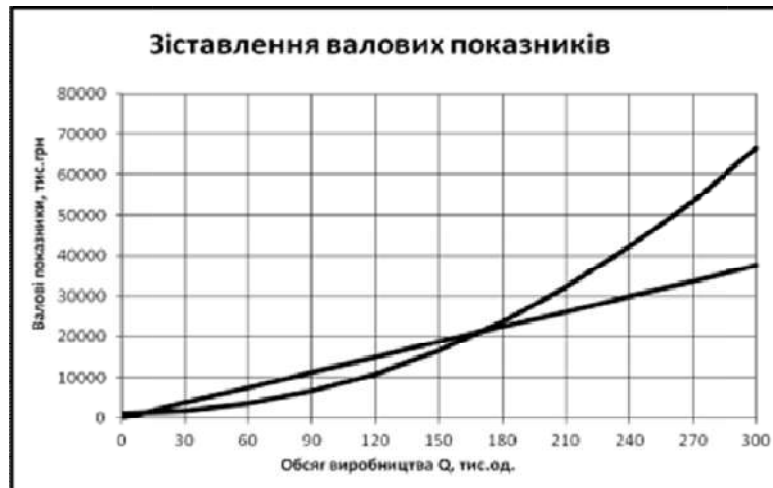
$$TC = FC + VC$$

Валовий дохід (TR) — загальна сума доходу підприємства, одержаного від усіх видів його діяльності протягом звітного періоду у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України, так і за її межами. Що знаходяться за формулою:

$$TR = Q * P$$

Валовий прибуток (Pr) — загальна сума прибутку отримана підприємством від підприємницької діяльності. Знаходиться за формулою:

$$Pr = TR - TC$$

Досліджуючи графічне відображення кривих валового доходу і валових витрат, можна зробити висновки про обсяги виробництва і реалізації продукції.

Метод зіставлення граничних показників базується на розрахунку граничних витрат та граничного доходу. Для його використання введено головні валові показники:

Граничні витрати (MC) — це додаткові витрати на виробництво ще однієї одиниці продукції. Знаходяться за формулою:

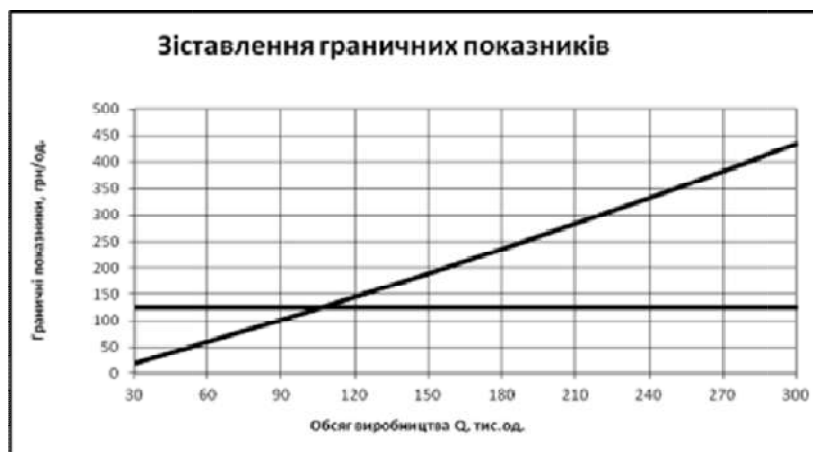
$$MR = \frac{\Delta TR}{\Delta Q}$$

Граничний дохід (MR) — додатковий дохід, який отримує фірма від виробництва додаткової одиниці продукції. Знаходиться за формулою:

$$MR = \frac{\Delta TR}{\Delta Q}$$

Граничний прибуток (MP) — це прибуток, зароблений фірмою чи приватною особою, коли виробляється та продається одна додаткова або гранична одиниця. Знаходиться за формулою:

$$MP = MR - MC$$

Аналізуючи цей графік можна зробити висновок до якої кількості одиниць продукції підприємству вигідно збільшувати обсяг виробництва. Після чого кожна наступна одиниця продукції буде збиткова.

Проведені у цій роботі узагальнення та дослідження можуть допомогти заглибитись в тему знаходження оптимальної ціни, що є вкрай важливим для кожного бізнесу; а також оптимального обсягу виробництва, що досягається при зрівнюванні доходів та витрат певними методами, при якому підприємство отримує максимальний прибуток.

Список використаних джерел

1. Мікроекономіка: підручник/[А.П.Наливайко, Л.А.Азьмук, П.Г. Банщиков М 59 та ін.]; за наук.ред А.П.Наливайка. — К. : КНЕУ, 2011. — 446, [2] с.
2. Optimal price — definition and meaning, Market Business News, 2022
URL: <https://marketbusinessnews.com/financial-glossary/optimal-price-definition-meaning/>
3. Фандель Г. Теорія виробництва і витрат: Пер. з нім. під кер. і за наук. ред. М.Г.Грещака. — К.: Таксон, 2000. — 521 с.

Васильев А.О та Шаповаленко П.С.

*«Міжнародна економіка», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри вищої математики Блудова Т.В.

МОДЕЛЬ ОЛІГОПОЛІЇ З ЦІНОВИМ ЛІДЕРСТВОМ

Лідерство в цінах — це одна з форм ринкової поведінки олігополістів, за якої всі конкуренти на даному ринку слідуєть у фарватері цінової політики ведучого або пануючого олігополіста. Мова йде про те, що найбільша або найефективніша в галузі компанія вибирає слушний момент і місце для зміни ціни, тоді як всі інші члени ринку автоматично слідуєть цій зміні.

Коли ми говоримо про лідерство в цінах, то припускаємо, що ніяких угод, змов або домовленостей між підприємствами немає.

І проте узгодження дій олігополістів, незважаючи на закамфльований характер, в певному сенсі відбувається відкрито. Ціновий лідер, висловлюючи публічно ті чи інші наміри відносно передбачуваного зміни ціни, як би проковує реакцію інших товаровиробників. Відповідна реакція конкурентів на наміри лідера галузі служить свого роду сигналом до здійснення або утримання від тих чи інших заходів.

Особливість поведінки цінового лідера полягає в тому, що він, як правило, не реагує на незначні коливання в умовах витрат і попиту.

Зміна цін відбувається тільки в тому випадку, якщо мають місце помітні відхилення у вартості тих чи інших факторів виробництва або зміни в умовах функціонування підприємства або випуску продукції.

Конкурентна стратегія цінового лідера полягає в тому, що він повинен орієнтуватися на отримання довгострокової прибутку, агресивно реагуючи на виклики конкурентів як щодо ціни, так і частки на ринку. Навпаки, конкурентна стратегія фірм, що займають підлегле становище, полягає в тому, щоб, уникаючи прямого протистояння лідерові, використовувати заходи (частіше всього інноваційного характеру), на які лідер відреагувати не зможе. Часто домінуюча фірма не має у своєму розпорядженні можливостей, щоб нав'язати свою цінову політику конкурентам. Але і в цьому випадку вона залишається для інших фірм галузі своєрідним маркером цінової політики (оголошує нові ціни), і тоді говорять про барометричне цінове лідерство. [2]

Модель цінового лідерства домінуючою компанії може бути застосована до тієї ринкової структури, в якій одна з компаній стає лідером в силу того, що вона більша, і як правило, має нижчий рівень витрат, ніж інші галузеві компанії. Завдяки своїй ринковій владі, лідерська компанія може вести себе так, як ніби вона є монополістом, встановлюючи обсяг виробництва і ціни, що відповідають умові рівності граничного доходу та граничних витрат ($MR = MC$), і відповідно максимізуючи свій прибуток. Кожна конкуруюча компанія може продавати свою продукцію за ціною, призначеної домінуючою фірмою, причому її обсяг виробництва буде таким, щоб її граничні витрати дорівнювали ціні, яку призначила домінуюча компанія.

Отож, якщо підсумувати усе вище сказане то можна зробити декілька висновків, по перше, за рахунок відносно низьких середніх валових витрат домінуючою фірми на ринку встановлюється досить низька ціна (за відсутності цієї компанії вона становила б значно більшу величину), по

друге, домінуюча фірма не прагне, як правило, повністю монополізувати галузевий ринок, що істотно стабілізує ринкову ситуацію в галузі [3].

Список використаних джерел:

1. ua/tsenovoe-liderstvo-27832.html
2. <https://zen.in.ua/ekonomichna-teoriya/mikroekonomika/model-tsinovogo-liderstva>
3. https://stud.com.ua/68694/ekonomika/kompaniya_tsinoviy_lider_priymaye_rishennya_riven

Черчелюк С.М.

*«Міжнародні фінансові відносини», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.ф.-м.н., доцент кафедри вищої математики
Мельник О.О.*

МЕТОД «ДЕРЕВО РІШЕНЬ»

Своєчасна розробка і ухвалення правильного рішення — головні завдання роботи управлінського персоналу будь-якої організації. Коли потрібно прийняти кілька рішень в умовах невизначеності, коли кожне рішення залежить від результату попереднього рішення або результатів випробувань, то застосовують схему, названу «деревом рішень». Це графічне зображення процесу прийняття рішень, в якому відображені альтернативні рішення, відповідні їм ймовірності і вигоди для будь-яких комбінацій.

Актуальність теми дослідження визначається тим, що метод дерево рішень має велике значення для розробки ефективних управлінських рішень. Метод дерево рішень є одним з найбільш популярних методів, використовуваних на етапі вибору альтернатив.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій, зокрема, прогрес у методах збору, зберігання і обробки даних дозволив багатьом організаціям збирати величезні масиви даних, які необхідно аналізувати. Обсяги цих даних настільки великі, що вмінь експертів вже не вистачає, що породило попит на методи автоматичного аналізу даних.

Перші ідеї створення «дерев рішень» починаються з робіт П.Ховленда і Е.Ханна кінця 50-х років XX століття. Проте основоположною роботою, що дала імпульс для розвитку цього напрямку, стала книга Е.Ханта, Дж.Мерина і П.Стоуна «Experiments in Induction».

Метод дерева рішень — це один з методів автоматичного аналізу величезних масивів даних.

Можна привести будь-який приклад застосування цього методу. Це може бути питання про те, чи відкривати нові виробничі потужності, впроваджувати технології, формувати новий асортимент і т. д. Область застосування даного методу неймовірно широка. Але можна виділити три великі групи, де «дерево рішень» допомагає виграти час.

✓ Опис даних. Припустимо, завдання керівництва — вирішити проблему розширення асортименту. Схема даної задачі буде складатися з конкретних цифр можливих сум прибутку і рентабельності. Структурувати таку інформацію буде набагато простіше, якщо вона буде зберігатися у вигляді схеми, а не у великій таблиці.

✓ Класифікація. З'являється можливість згрупувати вихідні дані і зробити для них добірку.

✓ Регресія. Дерево рішень дозволяє визначити, як формується цільова стратегія під впливом незалежних факторів. Наприклад, на вибір стратегії формування асортименту будуть впливати, крім основних факторів виробництва, другорядні, які побічно до цього відносяться. Це може бути врожай какао-бобів країни-експортера або графік руху транспортних суден. Начебто на вибір стратегії ці фактори не чинять прямого впливу, але, скажімо, на кондитерській фабриці збій їх роботи може перешкодити формуванню асортименту.

В роботі наведено застосування методу «дерево рішень» на прикладі наступної задачі.

Задача. Керівництво компанії вирішує, чи створювати для випуску нової продукції велике підприємство, мале підприємство чи продати патент іншій фірмі. Розмір виграшу, який компанія може одержати, залежить від сприятливого чи несприятливого стану ринку (табл.1).

За допомогою дерева рішень надати рекомендації щодо прийняття управлінського рішення.

Таблиця 1

ВИХІДНІ УМОВИ

№ п/п	Дії компанії	Виграш, при стані економічного середовища, у.о.	
		сприятливому	несприятливому
1	Будівництво великого підприємства	200000	-180000
2	Будівництво малого підприємства	100000	-20000
3	Продаж патенту	10000	10000

Розв'язання.

На основі даної таблиці виграшів (втрат) побудовано «дерево рішень» (Рис.1).

Ймовірності сприятливого і несприятливого станів економічного середовища дорівнюють по 0,5. Процедура прийняття управлінського рішення полягає в обчисленні для кожної вершини дерева очікуваних грошових оцінок (ОГО), відкиданні безперспективних гілок і вибору гілок, яким відповідає максимальне значення ОГО.

ОГО для кожної вершини розраховано наступним чином:

для вершини 1: $ОГО = 200000 \cdot 0,5 - 180000 \cdot 0,5 = 10000(у.о.)$;

для вершини 2: $ОГО = 100000 \cdot 0,5 - 20000 \cdot 0,5 = 40000(у.о.)$;

для вершини 3: $ОГО = 10000 \cdot 0,5 + 10000 \cdot 0,5 = 10000(у.о.)$.

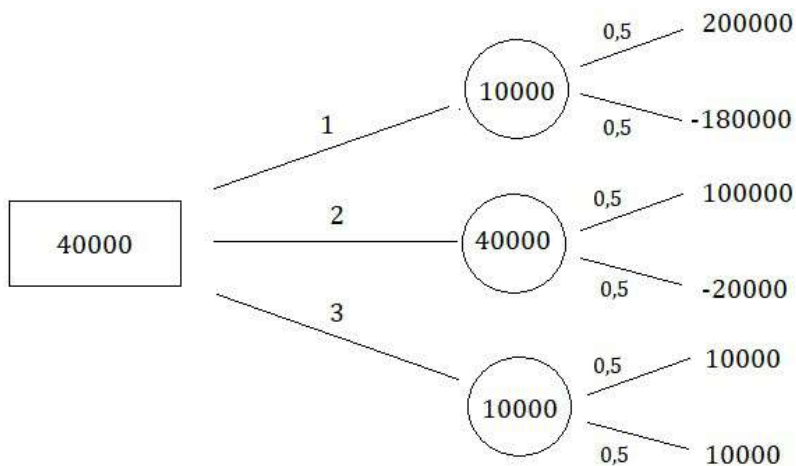

Рис. 1

Порівнявши розраховані ОГО, можна зробити висновок, що найбільш доцільно вибрати стратегію 2, тобто побудувати мале підприємство, а гілки (стратегії) 1 і 3 «дерева рішень» можна відкинути. ОГО найкращого рішення дорівнює 40000 у.о. Слід зазначити, що наявність стану з ймовірностями 50% (або 0,5) невдачі і 50% удачі на практиці часто означає, що справжні ймовірності гравцю швидше за все невідомі і він приймає таку гіпотезу (так зване припущення — п'ятдесят на п'ятдесят).

Метод застосування дерева рішень та ймовірнісного підходу дозволяє розглядати різноманітні сценарії розвитку подій, викликані впливом різних факторів ризику. Суть методу полягає в наступному: у процесі аналізу ризику виділяють можливі варіанти рішень і варіанти подій, що можуть бути реалізовані як наслідок прийнятих рішень. Далі, зображуючи графічно можливі рі-

шення і результати, одержують дерево рішень, яке в залежності від ступеня складності проблеми має різне число гілок. Гілкам дерева ставлять у відповідність оцінки (суб'єктивні чи об'єктивні імовірності) можливості реалізації кожної події. Потім, рухаючись від вихідної точки уздовж гілок дерева і комбінуючи оцінки за відомими правилами можна різними способами досягти кінцевих точок. Таким чином, можна оцінити варіанти шляху і вибрати серед них оптимальні з погляду результативності і ризику.

Основна проблема використання даного методу — складнощі виділення варіантів рішень і оцінки (як правило, експертним методом) ступеня їх впливу на розвиток подій у майбутньому. Однак при правильному підборі експертів і/чи наявності фактичних даних цей метод дозволяє провести оцінку ризику з високою точністю.

Приклад «дерева рішень» можна зустріти у повсякденному житті. Люди сотні раз стикаються з дилемою, вирішити яку можна, вибравши найкоротший або найвигідніший шлях. Точно так само і в бізнесі. Алгоритм допомагає вибрати правильне рішення, класифікувати і структурувати дані про питання, спрогнозувати результат. Важливою задачею є вибір основних питань, які становлять ключові моменти, і гілок з результатом. Існує безліч моделей, комп'ютерних програм, що дозволяють швидко і якісно побудувати дерево рішень і полегшити пошук.

Список використаних джерел

1. Ситник В. Ф. Дерева рішень в системах дейтамайнінгу / В. Ф. Ситник, Н. В. Ситник. — 2006.- С. 442-454.
2. Метод дерев рішень [Електронний ресурс]. 2013. Режим доступу: <http://add.coolreferat.com/docs/index-2652.html>.
3. Дерево рішень: приклад. Алгоритми побудови дерева рішень [Електронний ресурс]. — 2017. Режим доступу: <https://yrok.pp.ua/serednya-osvta/12020-derevo-rshen-priklad-algoritmi-pobudovi-dereva-rshen.html>.

Пальчик Т.О.

*«Комерційна діяльність та логістика», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — канд. фіз.-мат. наук.,
доцент кафедри вищої математики Тузов О.Н.*

ТЕОРІЯ ІГОР У ЛОГІСТИЦІ

Вступ. Теорія ігор зародилась досить давно. Свого часу науковці Антуан Курно та Жозеф Бертран досліджували задачі виробництва в умовах олігополії, які згодом стали прикладами теорії ігор.

У 1928 році, дякуючи Джону фон Нейману, стався фінальний поворот у розвитку цієї теорії. Саме в цьому році він презентував математичне обґрунтування загальної стратегії для гри двох учасників в термінах мінімізації та максимізації. Одним з основоположників теорії ігор був також і французький математик Еміль Борель. Однак першим впорядкованим викладом ідей та методів у цій царині була робота науковців фон Неймана і Оскара Моргенштерна «Теорія ігор і економічна поведінка» [3]. Стратегія, яку пропонують вчені, — «мінімакс», або мінімізація максимальних втрат, — характеризується як раціональний курс за умов невизначеності.

У 1994 році Джон Харшані і Райнгард Зельтен отримали Нобелівську премію з економіки за роботи в сфері теорії ігор (до прикладу, переговори з односторонніми трансакційними витратами, рівновага ринку з продавцем і декількома потенційними покупцями). Робота «Стратегія конфлікту» нобелівського лауреата з економіки 2005 р. Томаса Шеллінга стала значним вкладом у застосування теорії ігор.

Логістика, як науковий напрям управлінської науки, стрімко та досить впевнено входить як в національну економіку так і в наукову сферу завдяки євроінтеграційним прагненням України.

Реалізація особливостей логістичного підходу в управлінні ресурсами відбувається через зміну пріоритетів господарської діяльності. Основну роль при цьому відіграє не продукт, а процес у формі потоку. Управління поточковими процесами, їх трансформація та інтеграція — це форма управління, яка затьмарює традиційні як за рівнем творчого потенціалу, так і за ефективністю фінальних результатів.

Сьогодні відбувається зростання логістики в контексті збільшення обсягів промислового виробництва і розширення внутрішньонаціональних та глобальних економічних зв'язків. Це вимагає особливої уваги до її потенціалу щодо скорочення витрат у сфері ринкової діяльності та підвищенні результатів господарювання.

Підсумовуючи, можна зазначити, що практичне значення теорії ігор в логістиці зростає з кожним роком. Наразі ця теорія актуальна як ніколи, адже в умовах воєнного стану варто вміти здійснити найраціональніший вибір за умов обмеженості часу, але наявності альтернативи, потрібно приймати обґрунтовані рішення з приводу доцільності використання вже наявних стратегій, а також вміти аналізувати стратегічні проблеми.

Методи дослідження. Працюючи з даною теорією й досліджуючи її вплив на сферу логістичної діяльності, я використовувала статистичні, аналітичні та інші дані, а також опрацювала певну економічну й математичну літературу. Під час виконання дослідження я ознайомила із доробками таких науковців, як А. Курно, Ж. Бертран, Дж. Фон Нейман, О. Моргенштерн, Е. Борель, А. Шиян, Т. Шеллінг.

Результати дослідження. В умовах та реаліях сьогодення, українська економіка продовжує розвиватись, зароджуються нові види бізнесу, відроджуються давно закинуті старі проєкти. Кожного року вітчизняні компанії все частіше закуповують товари в іноземних інтернет-магазинах (як повноцінні товари, так і деталі або елементи для доповнення власностворених).

Порівнюючи найпопулярніші з них, потрібно обрати найвигідніший міжнародний інтернет-магазин для співпраці.

Маємо 4 критерії, кожен з яких оцінюється в 5 балів максимум. Оцінка проводилась за поглядами клієнтів [6], [7], [8], [9], [10].

	Якість товару	Якість обслуговування	Швидкість доставки	Повернення товару
Amazon	3,9	3,7	3,8	3,8
Aliexpress	2,4	2,3	2,5	2,0
eBay	2,2	2,1	2,4	2,1
Mercari	1,5	1,2	1,6	1,2
Flipkart	1,9	1,5	1,9	1,6

Будемо застосовувати декілька стратегій для отримання найточніших результатів.

1. Критерій «максимакса» – критерій повного оптимізму

	Якість товару	Якість обслуговування	Швидкість доставки	Повернення товару	MAX
Amazon	3,9	3,7	3,8	3,8	3,9
AliExpress	2,4	2,3	2,5	2,0	2,5
eBay	2,2	2,1	2,4	2,1	2,4
Mercari	1,5	1,2	1,6	1,2	1,6
Flipkart	1,9	1,5	1,9	1,6	1,9

За критерієм повного оптимізму ми бачимо, що максимально вигідною є співпраця з Amazon. Також з AliExpress та eBay.

2. Перевіримо наш результат та винесемо остаточне рішення, користуючись критерієм Севіджа. Складаємо матрицю ризиків: $R_{ij} = \max - a_{ij}$

0	0	0	0
1,5	1,4	1,3	1,8
1,7	1,6	1,4	1,7
2,4	2,5	2,2	2,6
2,0	2,2	1,9	2,2

	Якість товару	Якість обслуговування	Швидкість доставки	Повернення товару	MAX
Amazon	0	0	0	0	0
AliExpress	1,5	1,4	1,3	1,8	1,8
eBay	1,7	1,6	1,4	1,7	1,7
Mericari	2,4	2,5	2,2	2,6	2,6
Flipkart	2,0	2,2	1,9	2,2	2,2

Оберемо зі стовпця MAX мінімальне значення. У результаті отримаємо Amazon (0). Далі слідують eBay (1,7) та AliExpress (1,8).

Можна зробити висновок, що на основі результатів, наведених вище, співпраця з Amazon буде найприбутковішою, враховуючи всі обставини. Наші висновки співпадають з рейтингом Similarweb [5].

Висновок. Даний приклад демонструє значущість та раціональність використання теорії ігор у логістиці. За допомогою цієї теорії можливо прорахувати оптимальний вибір за умов невизначеності. До прикладу, логістик завдяки даним розрахункам, зважаючи на певні критерії, серед безлічі пропозицій зможе обрати саме ті міжнародні або вітчизняні компанії, які зможуть гарантувати найвигіднішу та найефективнішу співпрацю.

Список використаних джерел

1. Гладкова Л. Застосування теорії ігор в економіці [Електронний ресурс] / Людмила Гладкова, Марина Наумова // Наукові записки — 2013. — Вип. 4(11). — С. 16 — 21. — Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. — Режим доступу: <https://phm.cuspu.edu.ua/ojs/index.php/NZ-PMFMT0/article/view/367/355> (дата звернення: 03.06.2022).

2. Дудар Т. Г., Волошин Р. В. Основи логістики [Електронний ресурс] : навч. посібник. К. : ЦУЛ, 2012. 176 с. — Режим доступу: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/451/1/%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8%20%D0%B4%D1%83%D0%B4%D0%B0%D1%80%20%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%88%D0%B8%D0%BD.pdf> (дата звернення: 03.06.2022).

3. Фон Нейман Дж., Моргенштерн О. Теория игр и экономическое поведение / Дж. Фон Нейман.- М.: Наука, 1970. — 708 с.

4. Шиян А.А. Теорія ігор: основи та застосування в економіці та менеджменті [Електронний ресурс] /А.А. Шиян // Навчальний посібник. — Вінниця: ВНТУ, 2009. — 164 с. — Режим доступу: http://www.dut.edu.ua/uploads/1_1465_75966459.pdf (дата звернення: 03.06.2022).

5. Top Websites Ranking for eCommerce & Shopping in the world [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.similarweb.com/top-websites/category/e-commerce-and-shopping/> (дата звернення: 03.06.2022).

6. Marketplace: Amazon — rating [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.sitejabber.com/reviews/amazon.com> (дата звернення: 03.06.2022).
7. Marketplace: AliExpress — rating [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.sitejabber.com/reviews/aliexpress.com> (дата звернення: 03.06.2022).
8. Marketplace: eBay — rating [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.sitejabber.com/reviews/ebay.com> (дата звернення: 03.06.2022).
9. Marketplace: Mercari — rating [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.sitejabber.com/reviews/mercari.com> (дата звернення: 03.06.2022).
10. Marketplace: Flipkart — rating [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.sitejabber.com/reviews/flipkart.com> (дата звернення: 03.06.2022).

Перебийніс Ю.В.

*«Корпоративні фінанси», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник- К.ф.-м.н., доц., на посаді проф. Лісовська В. П.

ЗАСТОСУВАННЯ ЛІНІЙНОЇ АЛГЕБРИ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧ ЕКОНОМІКИ

Велика кількість інформації, яку отримують в результаті різноманітних досліджень (зокрема, економічних), подається у вигляді таблиць. Саме апарат матричної алгебри дає можливість обробляти, аналізувати та застосовувати для моделювання цю інформацію (оскільки багато математичних моделей економічних об'єктів та процесів мають просту, а головне — компактну матричну форму).

Таким чином, в математиці з'явився розділ, який називається матричною алгеброю. Матрична алгебра має дуже важливе значення в економіці. Обумовлюється це тим, що матричний метод дозволяє в достатньо простій та зрозумілій формі записувати економічні процеси та об'єкти.

Розглянемо задачу економічного змісту, яка приводить до необхідності вивчення понять матриці.

Приклад 1. Підприємство виробляє чотири типи продукції, обсяги виробництва яких задаються матрицею А. Ця продукція реалізується в п'яти регіонах. Вартість реалізації відповідної одиниці продукції у певному регіоні задана матрицею В:

$$A = (420 \quad 350 \quad 780 \quad 205)$$

$$B = \begin{pmatrix} 4 & 3 & 5 & 1 & 4 \\ 7 & 1 & 6 & 6 & 2 \\ 3 & 2 & 1 & 9 & 8 \\ 5 & 7 & 6 & 6 & 10 \end{pmatrix}$$

Знайти С- матрицю виручки по регіонах.

Розв'язування.

$$C = A * B = (420 \quad 350 \quad 780 \quad 205) * \begin{pmatrix} 4 & 3 & 5 & 1 & 4 \\ 7 & 1 & 6 & 6 & 2 \\ 3 & 2 & 1 & 9 & 8 \\ 5 & 7 & 6 & 6 & 10 \end{pmatrix} = (7495 \quad 4605 \quad 6210 \quad 10770 \quad 10670)$$

— матриця виручки по регіонах.

Приклад 2. Робоча бригада виготовляє контролери, 60% яких вимагають додаткового налаштування при встановленні, а 40% не потребують налаштування. Відповідно до статистичних досліджень, ті з контролери, які потребували налаштування, вимагатимуть повторного налаштування через рік в 45% випадках, а в 55% через рік будуть працювати добре. Ті контролери, які не потребували початкового налаштування, будуть потребувати його через рік в 20% випадках і

продовжують добре працювати в 80% випадках. Яка частка контролерів будуть працювати добре або потребуватимуть налаштування через 2 та 3 роки після встановлення?

Розв'язування.

В момент після встановлення частка добре працюючих контролерів становить 0,6, а частка тих, які потребують налаштування — 0,4. Через рік частка тих добре працюючих складе: $0,4 \cdot 0,8 + 0,6 \cdot 0,55 = 0,65$. Частка тих, які вимагатимуть налаштування: $0,6 \cdot 0,2 + 0,4 \cdot 0,45 = 0,3$.

Введемо позначення:

$X_t = [x_{1t} \ x_{2t}]$ — матриця-рядок стану в момент часу t , де x_{1t} — частка добре працюючих контролерів, а x_{2t} — частка контролерів, які потребують налаштування в момент часу t ;

$A = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} \\ a_{21} & a_{22} \end{bmatrix}$ — матриця переходу, де a_{ij} — частка контролерів, які в даний момент знаходяться в стані i (1-потребують налаштування, 2 — не потребують налаштування), а через рік — в стані j .

Враховуючи позначення, маємо:

$$X_0 = [0,4 \ 0,6], \quad A = \begin{bmatrix} 0,8 & 0,2 \\ 0,55 & 0,45 \end{bmatrix};$$

Тоді через рік:

$$X_1 = X_0 A = [0,4 \ 0,6] \begin{bmatrix} 0,8 & 0,2 \\ 0,55 & 0,45 \end{bmatrix} = [0,65 \ 0,35];$$

Через два роки:

$$\begin{aligned} X_2 = X_1 A = X_0 A A = X_0 A^2 &= [0,4 \ 0,6] \begin{bmatrix} 0,8 & 0,2 \\ 0,55 & 0,45 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 0,8 & 0,2 \\ 0,55 & 0,45 \end{bmatrix} = \\ &= [0,713 \ 0,287]; \end{aligned}$$

Через три роки:

$$X_3 = X_2 A = [0,713 \ 0,287] \begin{bmatrix} 0,8 & 0,2 \\ 0,55 & 0,45 \end{bmatrix} = [0,728 \ 0,272].$$

Окрім того, за допомогою матриць можна вирішувати й інші задачі, наприклад, на знаходження повних затрат ресурсів кожного виду на виробництво всієї продукції за певний період, вартості усіх витрачених ресурсів за певний період; спрогнозувати співвідношення доходів певних країн(або інших суб'єктів) для збалансованої торгівлі, тощо.

Висновок. Переваги використання матриць в економіці полягають у тому, що вони оперують широким набором стратегічно значущих змінних; вказують напрямки руху ресурсів. Також матриці дозволяють з мінімальними витратами праці і часу обробляти величезний і дуже різноманітний статистичний матеріал, різні вихідні дані, що характеризують рівень, структуру, особливості соціально-економічного комплексу

Список використаних джерел:

1. Коваленко Л. Б. Вища математика для менеджерів : підручник / Л. Б. Коваленко ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. — 2-ге вид., перероб. та допов. — Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. — 341 с.
2. http://grigorieva-n-a.at.ua/metod/zastosuvannja_matric_v_ekonomicistattja_2014-1015.pdf
3. Алілуйко А.М. Вища математика у прикладах і задачах для економістів: навч. посіб. / Алілуйко А.М., Дзюбановська Н.В., Лесик О.Ф., Неміш В.М., Новосад І.Я., Шинкарик М.І. — Тернопіль: ТНЕУ, 2017. — 148 с.
4. Мацкул В.М. Вища математика для економістів.: Підручник.- Одеса: ОНЕУ, 2018.- 472с
5. В.П.Лісовська, М.О.Перестюк/ Вища математика. Практикум : навч. посіб. [для студ.економ. та техн. вищ. навч. закл.] : КНЕУ, 2009.-720 с

ПЛАТФОРМА 4

«ІНШОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ВЕКТОРУ УКРАЇНИ»

Лановенко Б.О.

*«Економіка підприємства», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.пед.н., доцент
кафедри іноземних мов Фурсенко Т.М.*

CHEAP FINANCING OF CONSTRUCTION AND ENTERPRISES

The idea of supporting the future improvements of the economy in Ukraine is fully dependent on the financing from the government and international funds. Firstly, there should be a special program for individuals and businesses. There will be a high demand for debt financing of the construction and modernization of factories.

Bank loans will provide a rapid development and growth, because of creating new companies or restoration of the current ones. After Covid-19 pandemic, the process has accelerated due to the limited conditions in 2021-2022. In recent decades, we experience increased importance of creating advanced technologies and methods of highly efficient management. However, due to the war the Ukrainian annual development strategy will be significantly changed. Industrial enterprises will need the total rebuilding of the production process. Domestic products and export should be one of the main factors for the recovery of the country's budget. Foreign investment will be attracted for their production. A large amount of money has been spent and will still be spent on financing the army and purchasing weapons, so it will be worth turning to credit resources for returning to strategic government products. In addition, due to new technologies and greater product margins, the price should rise, which will also increase demand for products and services on the international market.

The banking system is designed to cover the shortage of investment funds by mobilizing or attracting free cash resources. In terms of investment, the bank acts as an investor for obtaining direct and indirect benefits. Most common type of financing support is investment lending. It is a support for the specific investments as energy, transport, urban, regional integration, education, health etc. The loans paid are related to specific projects. The individual or enterprise could apply for such financing based on the forecast of specific indicators.

In the macroeconomic aspect, lending is an investment need of industrial enterprises and the economy as a whole. Low interest rates contribute to the continuous re-equipment of the industry. The government and banking system will apply a reduction of interest rates according to the European system [2]. Preparing an administering project loan is one of the most suitable capacity of support for the activities with environmental and social impact.

The government should have appropriate policies in the bank sector, that will be applied specifically for the current year for the renewing economy and the standards of life. Timely assistance with loans will restore the economic activities and re-build the assets.

According to the European Central Bank, the interest rates remained at record low levels compared to the previous years. (Figure 1) Investors are currently expecting the ECB to raise rates at the end of the year as inflation in the Euro Area is running more than 3 times above the central bank target [1].

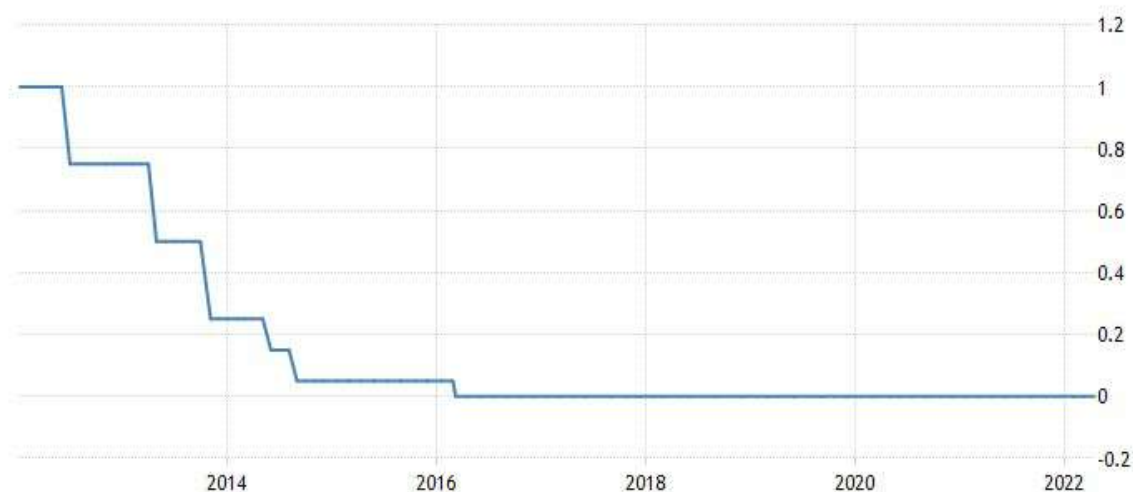

Figure 1. Interest rates according to the ECB

Employment opportunities after all the investments and benefits from it will fully cover the population of Ukraine. However, there could be a difficulty for employers to hire employees due to the huge migration. The change in that cycle requires avoiding a labor shortage and identifying ways to retain workers. For instance, the government will change the universal minimum wage by virtue of international support.

Overall, employment, customer and financing opportunities will rise proportionally to the industry support, enterprises' development and an increase in the standards of living.

References:

1. European Central Bank (2022) Euro system. <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>
2. ESFC Investment Group (2022) Loan for the construction and modernization of enterprises and factories. <https://esfccompany.com/en/articles/economics-and-finance/loan-for-the-construction-and-modernization-of-factories-enterprises/>

Скляр А.В.

*«Економіка підприємства», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.пед.н., доцент
кафедри іноземних мов Фурсенко Т.М.*

UKRAINE'S PATH TO EUROPEAN COMFORT

History has been made and this is only the beginning for now. Russian troops have now brought death and destruction to where Ukrainians used to enjoy peace and prosperity for centuries. While we are experiencing all the crimes made by the aggressor country, our government and President Vladimir Zelensky are raising the status of our country within Europe [1].

After the war had been started, a lot of words of support were spoken. However, there wasn't the sufficient number of helpful actions that Ukraine was in need for. The President of Ukraine has made a lot of speeches to different European parliaments, such as Polish, Austrian, Greek, German, France, British (not EU now) and others. Recognition and respect of our country has increased immediately due to the power and endurance of our army and our civilians.

If somebody had asked me some years ago if Ukraine would be in the European Union, I would have definitely answered yes. Anyway, I am sure that nobody thought that we would get to our destination like this, through the devastating war.

«Ukrainians have fought not only for their own country, but also for Europe, giving the EU a powerful reminder of why it was founded in the first place» [2], said Rutger Bregman.

As Rutger Bregman, a Dutch historian and writer, has put it, Ukraine is essential for the European Union's system and power. However, first of all, I'd like to give arguments why this union is important for Ukraine.

«Candidate status opens up phenomenal opportunities for funding, investment and aid. Under EU rules, candidates have the same financial privileges as members. That is, Ukraine can claim about 12 billion euros of assistance annually from EU funds to equalize living standards», said the ex-deputy head of the NBU, rector of the International Institute of Business Alexander Savchenko [2]. As for me, this money is really helpful for us, due to the fact that we can transfer it to the budget and use both for our defense and for social needs.

Could we receive some opportunities except money? I hope so. Let's take a look at European countries that were accepted as EU members. If you look at the Polish experience, only a year later in the EU in Poland there was the highest GDP growth, a dynamic increase in exports, strengthening the confidence of foreign investors, which was accompanied by a significant inflow of investments (according to the National Bank of Poland, investments increased by about 50% and amounted to more than 6 billion US dollars). The conclusion I can make is that the EU is about opening markets, an increase in exports, which leads to an increase in production, and therefore creates new jobs, and more imports, which also has its advantage, because competition is growing, and therefore prices are falling, and the quality of goods and services is increasing.

Another advantage is that Ukrainian students and schoolchildren will be able to study abroad, and the Ukrainian education system will be drawn to European standards. Our youth will be able to study at different universities in Europe and receive a diploma that will be recognized all over the world. In addition, European students get a high scholarship [3].

To my mind, there are both pros and cons for joining the EU. Finally, Ukraine needs to decide where it has to go, to the west or to the east. As for me, we have only one way to become a powerful and thriving country. It is the path to Europe and European comfort.

References:

1. Speech by President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy in the Parliament of Greece. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/promova-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-v-parlamente-74157>
2. When Ukraine becomes a member of the EU and what can candidate status give. URL: <https://minfin.com.ua/2022/03/21/82408324/>
3. Integration of Ukraine into the EU: pros and cons. URL: https://24tv.ua/ru/integracija-ukrainy-v-es-chto-jeto-pljusy-i-minusy_n1357901

ПЛАТФОРМА 5

ЛОГІСТИКА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Дубовий Є.Ю.
«Комерційна діяльність та логістика», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри комерційної діяльності і логістики Литюга Ю.В.

КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ ЛОГІСТИКИ ТА ЕФЕКТИВНА ЛОГІСТИКА ПІДПРИЄМСТВА МАЙБУТНЬОГО

У сьогоdnішньому світі, у якому все тільки прискорюється, ефективна логістика є сполучником між усіма сферами економіки та виробництва. Для прискорення та збільшення ефективності цих процесів слід розвивати саме логістику. Тенденції впровадження нових технологій та інновацій у сфері логістики мають позитивну динаміку і з основними з них та з з майбутнім логістики в цілому слід ознайомитись детальніше.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань було використано загальнонаукові методи: порівняння, абстрагування, аналіз, синтез, та статистичні методи.

Спочатку слід визначити основні напрями інновацій, що починають активно застосовуватись на підприємствах різного рівня вже сьогодні, а потім крокувати до менш очевидних чи реалістичних технологій, яким на мою думку, слід дати шанс.

Управління ланцюгами поставок в режимі реального часу.

Уже декілька років ця технологія міцно закріпилась на ринку логістичних послуг. Уже напевно немає компаній, які б не пропонували відстежувати посилку клієнтові у реальному часі. Але крім просто корисної функції в мобільному додатку, така технологія має комерційне пояснення застосуванню на практиці. В даний час з'явилася велика кількість стартапів, чії рішення забезпечують прозорість ланцюжка поставок, надають технологію, яка сприяє швидкому реагуванню на зміни, дозволяючи компаніям використовувати дані в реальному часі.

Такі дані включають схеми переміщення транспорту, погодні умови в певній місцевості аж до стану доріг або під'їзних шляхів до портів, що дозволяє оптимізувати маршрути доставки. У 2019 проводилися дослідження, які показали, що логістичні компанії, що використовують повністю інтегровані ланцюжки поставок, на 20% ефективніші в порівнянні зі своїми конкурентами.

Блокчейн.

Як відомо, блокчейн — це «відкрита книга транзакцій», розподілених між комп'ютерами в мережі. Оскільки все в загальній ланцюжку блоків мають доступ до одного і того ж реєстра транзакцій, існує повна прозорість, яка унеможливує злом системи користувачами і, таким чином, усуває необхідність участі третіх осіб.

У логістичної галузі блокчейн може спростити обмін конфіденційними даними для різних перевізників або вантажовідправників; і компанії могли б створювати рішення для фінансування торгівлі і ланцюжки поставок. Вже існують експериментальні проекти, успішно застосовують блокчейн в логістиці.

Наприклад, CargoX — один з стартапів, який повністю присвятив себе впровадження блокчейна в логістичну галузь за допомогою загальнодоступної мережі Ethereum для безпечної перевірки транзакцій документів. Також UPS і BNSF Railway Уоррена Баффета приєдналися до блокчейну в транспортному альянсі. Ще один приклад — спільне підприємство Maersk і IBM по блокчейну під назвою TradeLens [1].

Цифрові двійники.

Деталі конструкцій зношуються і замінюються, і до недавнього часу їхні комп'ютерні моделі не могли відображати цього. Однак із появою технології «цифрових близнюків» все змінилось.

Тепер фізичний і цифровий світи можуть бути настільки синхронізованими, що це дозволяє взаємодіяти з цифровою моделлю фізичного об'єкта так само, як з її фізичним аналогом.

Можливості для використання «цифрових близнюків» в логістиці величезні. У секторі міжнародних перевезень за допомогою цієї технології можна збирати дані про продукт і його упаковку, використовувати їх для виявлення недоліків і помилок.

Склади і підприємства можуть використовувати «цифрових близнюків» для створення точних тривимірних моделей своїх центрів, експериментувати з впровадженням нового обладнання. А мережі доставки — для надання інформації про вантаж в режимі реального часу, скорочення строків доставки та допомоги автономним транспортним засобам на їхніх маршрутах [2].

Штучний і доповнений інтелект.

Доповнений інтелект поєднує в собі інтелект людини з автоматизованими процесами штучного інтелекту. Наприклад, в плануванні логістики використання доповненого інтелекту може навіть перевершувати використання тільки штучного, оскільки поєднує в собі можливості людей (досвід, відповідальність, обслуговування клієнтів, гнучкість, здоровий глузд), з технологіями штучного інтелекту, за яким залишиться доля виконувати повторювану і тяжку роботу.

Можна очікувати, що логістичні компанії будуть впроваджувати більше рішень щодо посилення інтелекту, які в кінцевому підсумку дозволять професіоналам логістики виконувати свою роботу швидше, зменшуючи помилки і заощаджуючи кошти [1].

Автономні транспортні засоби

Безпілотні вантажівки — це вже не фантастичне майбутнє і не візонерські концепти, запит на них зростає з кожним роком, і шведська компанія Einride впевнена, що у неї вже готове практичне рішення. Про них розповідає на своїх сторінках бізнесове видання Forbes. На підтвердження цього, нещодавно цей стартап розповсюдив відео своїх автономних транспортних засобів в дії.

В опублікованому ролику показано, як оператор, перебуваючи в офісі, здійснює спостереження і керування двома електричними вантажівками на майданчику складу. Для цього використовується 5G-зв'язок та система камер (що базується на платформі NVIDIA) встановлених на безпілотнику, а також кілька моніторів, що створюють об'ємний огляд, і маніпулятор у вигляді керма. У разі необхідності один оператор з віддаленого центру управління, може стежити відразу за 10 вантажівками одночасно.

Відео також демонструє, як система видає запит про перехід на ручний режим керування, коли стикається з проблемою, яку не може вирішити за допомогою встановленого на борту комп'ютера для автономного водіння.

Спочатку ці електровантажівки (четвертого рівня автономності) використовувалися для розміщення вантажів на території складського комплексу логістичної компанії DB Schenker. А тепер Einride T-Pod розширить свою зону дії і зможе здійснювати перевезення між складами і терміналом компанії, для чого йому доведеться виїжджати на дороги загального користування [3].

3-D друк.

Хоча, на перший погляд, 3-D друк не відноситься до логістики, але його активне застосування у майбутньому зможе суттєво спростити усі відомі нам логістичні процеси. 3-D друк дає можливість організувати виробництво продукції на місцях, більше не потрібно перевозити товар на великі відстані, зникає необхідність зберігати запасні частини, адже їх можна надрукувати у будь-який момент. Але поки що якість 3-D друку слід суттєво покращувати і пропрацювати оптимальні шляхи доставки сировини для 3-D принтерів у промислових масштабах [4].

Дрони.

Дрони уже мають широке застосування у великих містах, для них потрібний належний рівень інфраструктури та велика кількість самих дронів, адже вони обмежені за вантажопідйомністю. В іншому ж — це прекрасна альтернатива традиційним способам транспортування товарів. За їх допомоги можна доставляти товари у важкодоступні місця, швидкість доставки буде максимальною, а ціна на доставку тільки зменшуватиметься з популяризацією технології.

Доповнена реальність.

Уже декілька років тривають розробки смарт-окулярів на повсякденне життя. Але в логістиці їх застосування також має великий потенціал. Йдеться перш за все про складську логістику. Оператор складу за їх допомогою зможе сканувати штрих-коди на контейнерах чи товарах, та миттєво переглядати інформацію про вантаж. Це корисно для не повністю автоматизованих складів. Вартість такого складу дуже висока, хоча і переваг він має багато. А от у складах з мен-

шим об'ємом такі окуляри значно б спростили сам процес складування та зменшили кількість можливих помилок та проблем при доставці.

На мою думку, кожна з цих технологій має великий потенціал окремо один від одного. Але на підприємстві майбутнього, коли застосовувати ці інновації в комплексі — можна досягти небачених результатів ефективної роботи логістики. Звичайно, більшість з цих заходів сьогодні є дорогими і їх впровадженням та розробкою займаються найбагатші корпорації, але з часом вони стануть доступними більшості компаніям. Від цього виграють усі суб'єкти у сфері логістики, починаючи виробниками і закінчуючи кінцевими споживачами.

Література

1. Ксенія Савчук. ТОП-10 інновацій, які змінять логістику в 2020 [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://elnews.com.ua/ru/top-10-ynnovacziy-kotor%D1%8Be-yzmenyat-logistyku-v-2020-godu/>
2. Топ-5 тенденцій майбутнього, які докорінно змінять логістику [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://goodlogistics.com.ua/uk/blog/135-top-5-tendentsiy-buduschego-kotoryie-v-korne-izmenyat-logistiku.html>
3. Вантажівки найближчого майбутнього без водіїв. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://freetrack.com.ua/vantazhivky-najblyzhchoho-majbutnoho-bez-vodijiv/>
4. Круш П.В., Мегедь Ю.В. сучасні інноваційні технології в логістичній діяльності. Східна Європа: економіка, бізнес та управління випуск № 2 (13), 2018

Бортнюк О.С.

*«Комерційна діяльність та логістика», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
Університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри комерційної діяльності і логістики Висоцька О.М.*

УПРАВЛІННЯ ЗАКУПІВЕЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Усі організації потребують товарів та послуг від зовнішніх постачальників. На сьогоднішній день, якщо компанія хоче існувати та вести успішний бізнес, їй потрібен доступ до конкурентного ринку поставок. Тому, закупівлі є найважливішою підсистемою в загальній системі господарських операцій, оскільки у своїй реалізації закладають основу для її фінансових результатів, ефективності та конкурентоспроможності. Вони, як правило, впливають на близько 60 відсотків як прямих, так і непрямих витрат компанії [1].

У світовій практиці розрізняють наступні види закупівель: закупівля товарів, послуг, робіт, обладнання та консультацій.

Другим типом класифікації є за формою матеріально технічного забезпечення, а саме: прямі зв'язки з виробниками, через торгово-сировинні фірми, оптові закупівлі, аукціони, конкурси, спонсорство, за рахунок власного виробництва та інші [2].

Вибір форм закупівель залежить від складності кінцевого продукту, від набору комплектуючих виробів і матеріалів. У кожній формі є свої переваги та недоліки, тому не кожен форму доцільно використовувати у всіх підприємствах.

Вибір постачальника є одним з головних питань в управлінні закупівлями матеріалів. Важливість вибору постачальника виражається не тільки в тому, що на сучасному ринку існує багато постачальників подібних матеріальних ресурсів, а й головним чином тому, що постачальник повинен бути надійним партнером для компанії для реалізації її логістичної стратегії.

Для оцінки постачальників застосовуються різні способи [3]:

- бальний метод: визначаються найбільш значущі критерії постачальників, система балів та максимальна оцінка, а також значущість критеріїв у частках одиниці. Чим вищий бал, тим краще постачальник;

- «ідеальний постачальник»: визначається показник ідеального постачальника, а потім усі постачальники порівнюються з ідеалом;
- розстановка пріоритетів: за результатами роботи постачальників виробляється їх фактична оцінка. Для цього вибираються найважливіші критерії оцінки;
- метод експертних оцінок чи анкетного опитування.

Важливим елементом управління процесом закупівлі є контроль виконання замовлення. Розмір замовлень і тривалість їх виконання контролюються відділом логістики. Відповідні роз'яснення щодо планування матеріально-технічного забезпечення та планування виробництва можна коригувати. Процес закупівлі завершується отриманням замовлених матеріалів в узгоджених кількостях і прийнятних термінах. І покупки, і продажі реєструються належним чином. Важливо прийняти продукт. У процесі приймання необхідно переконатися, що отриманий товар відповідає даним критеріям:

- необхідна якість;
- необхідну кількість;
- від своїх постачальників;
- в узгоджений час;
- за узгоджену ціну.

Дуже багато великих підприємств використовують ERP-системи закупівель для управління закупівлями. Це система контролю витрат на закупівлі товарів у компаніях, щоб бути більш ефективними. Ця система регулює процес закупівлі товарів, починаючи від запитів і закінчуючи покупкою та надходженням рахунків [4].

З впровадженням ERP систем, або ж SAP систем, підприємство зможе:

- планувати закупівлі вчасно згідно виробничого плану;
- розміщувати замовлення для постачальників та контролювати їх виконання;
- реєструвати та аналізувати виконання додаткових договірних умов із фіксованою номенклатурою, кількістю та умовами поставки;
- аналізувати складські і виробничі потреб у матеріалах;
- проаналізувати наслідки, які можуть призвести до невиконання замовлень постачальниками;
- планувати закупівлі з урахуванням прогнозованого рівня запасів;
- вибирати найкращого постачальника товарів на основі надійності, історії поставок, критеріїв терміновості замовлення, запропонованих умов доставки, географії чи інших довільних характеристик, і автоматичне формувати замовлення на них, що також дуже важливо для компанії, особливо фінансово, обирати постачальника.

Внаслідок впровадження автоматизованої системи управління закупівлями відбувається економія часу, складських приміщень, контроль їх в точній кількості. Як наслідок, загальна собівартість реалізованої продукції підприємства зменшиться в середньому приблизно на 0,5 % за рік. Наприклад, при впровадженні BAS.Agro ERP системи на агропідприємстві на 2 роки, прибуток від зменшення витрат буде становити близько 300 000 грн.

Отже, кожне підприємство так чи інакше пов'язане із закупівлями. Коли підприємство велике та має у підпорядкуванні велику кількість персоналу та закупівельних контрактів, закупівлі повинні мати чіткий процес та бути автоматизованими. Це стосується визначення обсягу закупівель, форми, вибору постачальників, контролю тощо. Для кожної сфери управління закупівлями існує значна кількість альтернатив. Наприклад, різні визначення обсягів замовлення або ж різні методи вибору постачальників. Для кожного підприємства це визначається індивідуально. Без ефективного управління закупівельною діяльністю підприємство не працює так ефективно там не отримує таку кількість прибутку як могло б.

Література

1. Сила закупівель. Глобальне опитування про функції закупівель. 2012. С. 5. URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/pdf/2012/07/the-power-of-procurement-a-global-survey-of-procurement-functions.pdf> (дата звернення: 30.05.2022).
2. Сержук, А. В. Маркетинг закупівель: навч. посіб. / А. В. Сержук. Київ: КНЕУ, 2016. 159 с.

3. Попов І. Обґрунтування вибору потенційного постачальника як фактору підвищення стійкості підприємства. Вісник Львівського національного політехнічного університету. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/11454/1/72.pdf> (дата звернення: 30.05.2022).

4. Довгань О.В. Впровадження програмного продукту SAP його переваги та недоліки. URL: http://sophus.at.ua/publ/2015_11_25_lutsk/sekcija_section_4_2015_11_25/vprovadzhennja_progr_ammogo_produktu_sap_jogo_perevagi_ta_nedoliki/110-1-0-1697 (дата звернення: 30.05.2022).

Чергинець Я.М.

*«Комерційна діяльність та логістика», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
комерційної діяльності і логістики Литюга Ю.В.*

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ АНТИКРИЗОВОЮ СТРАТЕГІЄЮ ПІДПРИЄМСТВА

Нинішня економічна реальність змушує керівників організацій стабільно приймати рішення у невизначених умовах. В умовах фінансової, політичної нестабільності, а тим більше в умовах воєнного стану комерційна діяльність може обернутися різними кризовими ситуаціями, результатом яких може стати неспроможність чи банкрутство. Такого виду підхід витіснив у теорії та практиці управління всю специфічну проблему антикризового управління, включаючи антикризову діагностику. У зв'язку з цим проблема оцінки вартості організації з метою профілактики кризи стоїть особливо гостро і є значущою умовою сучасної фінансової кризи.

Теоретичні аспекти антикризового управління досліджували у своїх працях такі науковці, як: Балабанов І.Т., Гриньов В.Ф., Трифілова Г.О., Короткова К.М. та ін.

Сьогодні все більшої актуальності набуває антикризове управління діяльністю суб'єкту господарювання, що передбачає запобігання розвитку кризових явищ, реальну оцінку діяльності підприємства та оцінку перспектив його подальшого розвитку.

Антикризове управління спрямоване на стабілізацію діяльності підприємства. Воно має забезпечити гнучкість та підвищити адаптивність підприємства до змін зовнішнього середовища, у тому числі і до тих, що негативно впливають на ринкову та фінансову стійкість підприємства. Окрім того, антикризове управління має бути спрямоване на ефективне застосування всіх внутрішніх ресурсів підприємства — фінансових, матеріальних, людських та виробничих [3, с. 66].

Зазначимо, що антикризове управління має деякі особливості в частині його процесів та технологій [1]:

- мобільність і динамічність у використанні виробничих і трудових ресурсів, проведенні змін;
- підвищення чутливості до фактору часу, здійснення своєчасних дій по динаміці ситуацій;
- посилення уваги до оцінки управлінських рішень і вибору альтернативних варіантів поведінки та дій;
- застосування антикризового критерію якості рішень при їх розробці та реалізації.

Антикризова стратегія — це стратегія, яка оптимізує поведінку підприємства в умовах спадів у галузях, стійких знижень основного фінансового показника діяльності підприємства та загроз банкрутств. Вона включає комплекси заходів у галузі планування, управління персоналом, фінансів, взаємини з групою підтримки, а також юридичних та інших заходів з метою убезпечити підприємство від загроз банкрутств чи суттєвих спадів та створити умову до повороту до його оздоровлення. Спади у виробничому, фінансовому та іншому важливому показнику, що визначають ефективність дій підприємства на ринках, мають закономірний, детермінований характер; їх причину можна досліджувати та зробити відповідну корективу в галузі поведінки, що пом'якшує наслідок спадів.

Дослідження системи управління антикризовою стратегією філії Автомобільний Центр Київ (УКРАВТО) показало, що на підприємстві практично відсутні інструменти попередження кризо-

вих явищ та дій у випадку непередбачуваного характеру кризи. Все це обумовлює необхідність впровадження нововведень структурного та стратегічного характеру в систему антикризового управління.

Існує декілька підходів до удосконалення управління антикризовою стратегією: інформаційно-комунікативний, організаційний та економічний.

Інформаційно-комунікативний підхід обумовлює впровадження нововведень в систему управління антикризовою стратегією філії, які дозволять їй [2, с. 171]:

– застосовувати передове програмне забезпечення для вирішення антикризових та інших управлінських завдань;

– раціонально застосувати сучасні комунікації;

– формувати єдине інтегроване інформаційне поле.

Організаційний підхід дозволить в системі управління антикризовою стратегією філії Автомобільний Центр Київ (УКРАВТО) реалізувати ефективні нововведення, які окупаються набагато швидше, ніж технічні. Так, наприклад, застосування нових методів маркетингу, постачання, збуту, організації виробництва, управління персоналом, фінансових нововведень значно підвищує результативність антикризового управління підприємством. До таких методів можемо включити:

– впровадження нових методів виробництва;

– виробництво нових, вдосконалених продуктів;

– вихід на нові ринки збуту продукції;

– проведення реорганізації системи управління підприємством.

Вони дозволяють оперативно здійснювати часткові та радикальні перетворення в функціональних підсистемах системи антикризового управління [4].

Останнім з підходів до удосконалення управління антикризовою стратегією є економічний підхід, куди можемо включити, наприклад, розширення кола джерел фінансування філії Автомобільний Центр Київ (УКРАВТО).

В залежності від цілей управління антикризовою стратегією філії варто застосовувати різні заходи (табл. 1).

Таблиця 1

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ УПРАВЛІННЯ
АНТИКРИЗОВОЮ СТРАТЕГІЄЮ ФІЛІЇ АВТОМОБІЛЬНИЙ ЦЕНТР КИЇВ (УКРАВТО)
В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ЙОГО ЦІЛЕЙ**

Цілі антикризового управління	Заходи		
	Інформаційно-комунікативні	Організаційні	Економічні
Аналіз вихідних даних антикризових завдань, потоків інформації та визначення необхідного та достатнього обсягу інформації для антикризового управління	+		
Розробка та реалізація комплексу превентивних мір з попередження фінансової кризи на підприємстві	+	+	
Діагностика причин настання та глибини фінансової кризи на підприємстві	+		
Розробка механізмів антикризового фінансового управління підприємством при загрозі банкрутства	+	+	+
Удосконалення системи управління підприємством з інтеграцією елементів антикризового фінансового управління	+	+	+

Практика успішного управління антикризовою стратегією доводить важливість застосування усіх підходів до удосконалення управління антикризовою стратегією підприємства.

Одним з першочергових завдань управління антикризовою стратегією є аналіз вихідних даних антикризових завдань, потоків інформації та визначення необхідного та достатнього обсягу інформації для антикризового управління.

Ключові факторні залежності рівня підготовки інформації для прийняття антикризових управлінських рішень відображені на рис.1.

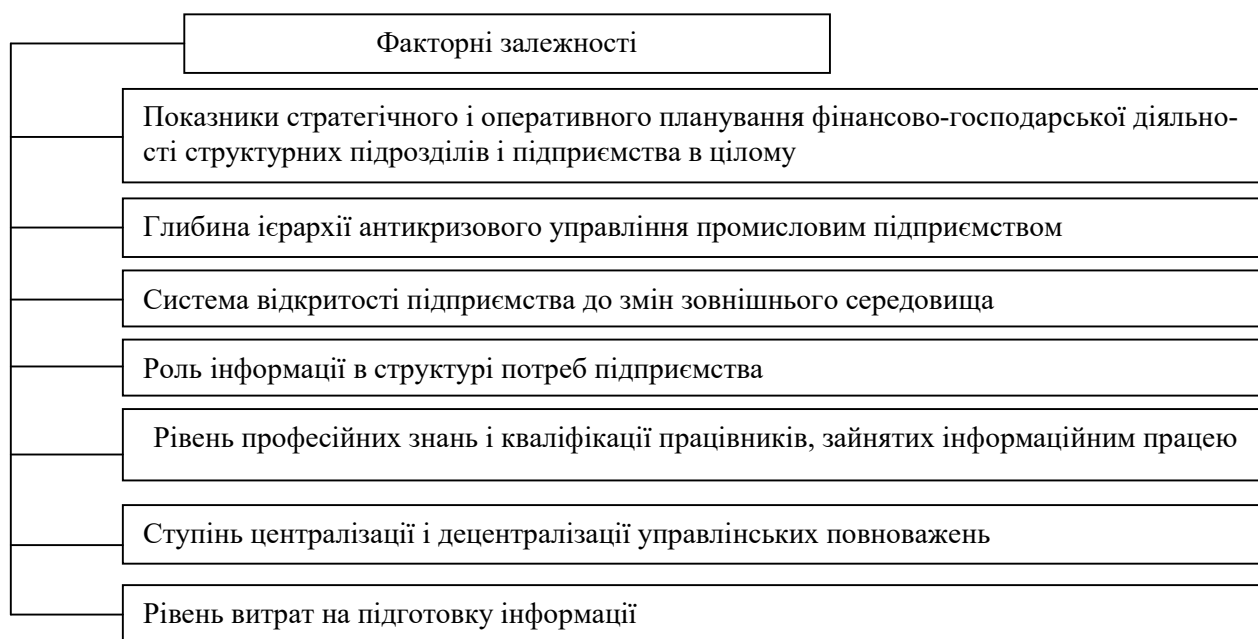

Рис. 1. Ключові факторні залежності рівня підготовки інформації для прийняття антикризових управлінських рішень

Варто зазначити, що кожна з перерахованих факторних залежностей задає певний інформаційний ресурс та забезпечує результативну підготовку інформації для прийняття антикризових управлінських рішень.

Отже, нині діяльність більшості українських підприємств залишається незадовільною, через те, що їх керівництво не здатне адаптувати стиль управління та застосовувати ефективні методи антикризового управління, де основна увага має приділятися проблемам виходу з кризи.

Для удосконалення управління антикризовою стратегією філії Автомобільний Центр Київ (УКРАВТО) варто застосовувати не лише існуючі нововведення, а й вести пошук та проектувати нові для впровадження в практику антикризового управління. Ключовими напрямками впровадження нововведень в систему управління антикризовою стратегією філії є технічні, програмні, організаційні, комунікаційні, управлінські та інформаційні технології.

Література

1. Мокряк К. В. Інноваційна діяльність в концепції системи антикризового фінансового управління підприємством. *Молодий вчений*. 2016. № 4. С. 142-146. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_4_37 (дата звернення: 25.05.2022).
2. Мокряк К. В. Теоретичні аспекти антикризового фінансового управління в системі фінансового менеджменту підприємства. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2015. № 4 (224). С. 167-177.
3. Мостенська Т.Л., Юрій Е.О. Інструменти антикризового управління. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Том 4. № 1. С. 64–72.
4. Рамазанов С.К., Надьон Г.О., Степаненко О.П., Тимашова Л.А. Інноваційні технології антикризового управління економічними системами: моногр. Київ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2009. 480 с.
5. Романяк Г. М. Сутність антикризового управління підприємством в умовах нестабільного ринкового середовища. *Наукові записки [Української академії друкарства]*. 2016. № 1. С. 235–239. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_2016_1_31 (дата звернення: 24.05.2022).

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ПРОДАЖУ

Процес продажу є одним із ключових елементів системи управління підприємством, оскільки дозволяє приймати правильні рішення, які максимізують прибуток компанії. У світі процес збуту пройшов складний еволюційний процес, форми, методи та процеси збуту формувались на кожному етапі становлення ринкової економіки. Процес продажу включає повний комплекс заходів, спрямованих на задоволення потреб клієнтів і перепродаж, як теоретично, так і практично.

Сутність «процес продажу» досліджували такі вчені, як: С.І. Ковач, О.В. Лишиленко, Л. Бернстайн та Сук П.Л. та інші. На думку Лишиленко О.В. «Процес продажу — це кінцевий етап кругообігу господарських засобів, який пов'язаний із реалізацією готової продукції, виконаних робіт та наданих послуг підприємством і, як результат, із встановленням фінансового результату його діяльності»[2].

Можна сказати, що всі вчені відзначають, що головна мета процесу продажу — максимізація виручки, але Ковач С. І. Процес продажу акцентує увагу на тому, що він передбачає перенаправлення активів підприємства на повернення використаних коштів. Тому жоден учений не визначає процес збуту як спосіб задовольнити попит на якісну та доступну продукцію.

Технологія збуту спрямована на підвищення ефективності та продуктивності роботи торговельного персоналу, на підвищення якості відносин з клієнтами. Відкрита і точна організація збуту є запорукою виконання планів збуту.

Організація збуту базується на бізнес-методах, які використовує компанія, і ключових показниках діяльності продавця. Ключ до організації процесу продажів — залучення потенційних клієнтів, а саме:

- зустріч потенційного покупця;
- встановлення контакту з ним;
- виявлення потреб споживача;
- демонстрація товару;
- ознайомлення з товаром покупця;
- стимулювання до покупки товару;
- продаж товару та оформлення покупки

Організація процесу продажу не тільки зможе максимізувати прибуток підприємства, але й допоможе досягнути особистого успіху працівникам підприємства.

Як і будь-яка діяльність так і процес продажу вимагає постійного вдосконалення за допомогою інноваційних методів продажу. Розвиток останніх дасть можливість підприємству або організації бути більш конкурентоспроможним на ринку, мати фінансову стійкість та задовольняти більше потре споживачів. Інновації можуть бути новими для споживачів, але не обов'язково для «всього світу».

Сучасна торгівля характеризується сучасними інноваційними технологіями продажу, а саме:

- електронну комерцію,
- офлайн і онлайн інтеграцію;
- поява або дублювання нової форми (наприклад, поєднання електронної комерції та традиційної комерції);
- управління споживчим досвідом;
- телефонний магазин;
- професійний контент для клієнта.

Розглянемо інноваційні методи продажу на прикладі іноземного досвіду:

- використання програмного забезпечення People Finder, яка допоможе дізнатися все про потенційних клієнтів;
- використання програми лояльності та реферальної програми для більшого заохочення клієнтів;
- використання перехресних продажів наявним клієнтам.

Використання перехресних продажів — це пропозиція клієнту додаткового продукту. Наприклад, компанія Dollar Shave Club, яка увірвалася в індустрію догляду та гігієни для чоловіків за допомогою інноваційної бізнес-моделі: передплатних коробок. Клієнти мають пройти їх тест, після цього компанія створює для вас індивідуальну коробку, а потім надсилає її клієнту кожні два місяці.

Використання програми лояльності та реферальної програми для більшого заохочення клієнтів — заохочення поточних клієнтів рекомендувати вашу компанію, пропонуючи майбутні знижки, бонусні бали, безкоштовні послуги, ексклюзивний доступ тощо. Наприклад, партнерська програма ConvertKit що займається маркетингом електронної пошти. Вони пропонують своїм філіям «постійну комісію в розмірі 30% за кожного автора, якого ви надсилаєте нам».

Для підвищення якості продукції та розширення асортименту, залученню нових споживачів та створенню нових ринків збуту, необхідно впроваджувати та використовувати інноваційні методи збуту.

Отже, підсумовуючи можна сказати, що процес продажу — це заздалегідь визначена послідовність дій, які здійснюються для перетворення потенційного клієнта на клієнта, а правильна організація продажу допоможе в цьому.

Література

1. Ковач С. І. Реалізація продукції та оплата праці в с.-г. підприємствах / С. І. Ковач // Економіка АПК. — 2020. — № 3. — с. 91–106.
2. Лишиленко О. В. Бухгалтерський облік : підруч. / О. В. Лишиленко. — 3-тє вид., перероб і допов. — К. : ЦНЛ, 2009. — 670 с.
3. Сук Л. К. Фінансовий облік : навч. посіб. / Л. К. Сук, П. Л. Сук. — К. : Знання, 2012. — 647 с.
4. Управління продажем : навч. посібник / В. П. Пилипчук, О. В. Данніков. — К. : КНЕУ, 2011. — 627 с.

ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ

ПЛАТФОРМА

«ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ВІДРОДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ»

Бушусєва Є.К.

*«Міжнародні економічні відносини», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
міжнародного менеджменту Олійник В.В.*

СОЦІАЛЬНО–КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК НЕВІД'ЄМНА КОМПОНЕНТА ЕКОНОМІКИ 4.0 В УКРАЇНІ

Станом на 2022 рік наш світ, як глобальна структура ведення життєдіяльності перебуває під впливом постійних та значущих течій змін до яких відносяться: глобалізація, пандемічна реструктуризація та геополітична напруженість. При зміні сталих як відомо людина починає адаптуватись, до такого самого процесу вдаються і сфери діяльності створені людиною. Серед них вагоме місце займають соціально-комунікаційні технології або СКТ.

Для початку варто зазначити, що СКТ — це наступний етап розвитку, поняття «соціальної комунікації», що був можливий завдяки еволюції інформаційних технологій. Соціальна комунікація як вважають українські дослідники це: «...комунікація (від лат. communico — об'єднувати, робити спільним) спрямована на об'єднання, власне є процесом об'єднання, створення спільноти... Іншими словами, кожна конкретна соціальна комунікація — є спілкування, дане в умовах штучно створеної технології системи духовного єднання людей. До таких систем належить: телевізійна мережа, радіо-мережа, газетно-журнальна система поширення, бібліотечна мережа, архівна мережа, видавнича мережа, мережа інформаційно-довідкових служб, мережа інтернет, система документації тощо.» [1] Беручи це до уваги, можна дійти висновку, що СКТ це похідна форма соціальної комунікації, яка заповнила собою увесь світ завдяки інтеграції з інформаційними технологіями.

Найяскравішим типом представників СКТ є соціальні медіа або соціальні мережі, завдяки своїй простоті, доступності та розповсюдженості. Їх функціонал часто недооцінюють, хоча насправді вони мають великий вплив на економічну діяльність[2], підприємництво та створення зовнішньої політики[3].

Ці зміни не обійшли і Україну, наша держава перебуває у процесі оптимізації та усіх трьох напрямків, але з різною успішністю в кожному. Виходячи з цього можна сказати, що наша країна почала робити перші кроки аби повністю підтримати тренд «Економіки 4.0».

Для підвищення ефективності економічної діяльності до прикладу у 2019 році країна запустила проєкт діджиталізації, що вже на своєму початковому етапі економить бюджету країни близько 3 млрд гривень щорічно[4]. Така «гучна» статистика надає програмі більшого розголосу, що спонукає громадян дізнатися більше про нові привілеї, що стали доступним завдяки її реалізації, а ця інформація розповсюджується здебільшого технологіями СКТ з причини, що телевізійна та газетно-журнальна мережі значно поступаються пріоритетністю та найголовніше швидкістю, що для більшості громадян є важливим фактором при виборі джерела для отримання новин. Майданчиками СКТ, які значно наростили трафік відвідувачів за останні кілька місяців є новинні сайти та соціальна мережа Telegram[5].

Сфера цифрової дипломатії, яка будується завдяки платформам СКТ, в період війни показала певну максимізацію власної ефективності. Саме критичність ситуації та спрага громадськості до інформації від осіб безпосередньо залучених до процесу та світових представників на міжнародній арені стала мотиватором до більш активного використання соціальних медіа, як дипломатами, так і представниками влади. Хоча віртуальна дипломатія передбачена в першу чергу для формування зовнішньої політики й

іміджу країни, в Україні вона була адаптована як спосіб комунікації представників влади різних ланок з громадськістю, тобто частково інтегрована до внутрішньої політики України.

Аспект, що дійсно потребує уваги та подальшого розвитку- це сфера бізнес діяльності у рамках СКТ, вона має потенціал значно «підживити» економіку у момент, коли це так важливо. Значним бар'єром для максимізації ефективності е-комерції та ін. для державного бюджету є невідповідна законодавча база, що обмежує простоту ведення такого бізнесу та стримує можливість отримання необхідної кількості грошового ресурсу з оподаткування нових видів підприємницької діяльності. Протиставити цьому бар'єру можна той факт, що у період неможливості відкрити фізичні магазини ритейлери, аби не втрачати попит споживачів та з метою уникнути катастрофічних наслідків для свого бізнесу адаптують свої інтернет-магазини та галузь електронної комерції наскільки це можливо, що є важливим для підтримання національної економіки.

Таким чином, можемо дійти висновку, що соціально-комунікаційні технології непомітно вкорінилися в усіх галузях нашого життя та в багатьох випадках допомагають вивести його на новий рівень, на данному етапі — це рівень 4.0.

Література

1. https://issuu.com/the_communication/docs/issuu_1
2. <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/17835/1/%D0%9C%D0%90%D0%93.%20%D0%A1%D0%90%D0%9B%D0%9E.pdf>
3. <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/53967/1/%D0%91%D0%B0%D1%82%D1%8E%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9D.%20%D0%9E%20%284%29.pdf>
4. <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/02/16/7324113/>
5. <https://ain.ua/2022/04/16/rejtyng-ukrayinskyh-sajtiv-za-berezen/>

Шептицька І.О.,

«Міжнародні економічні відносини», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри міжнародного менеджменту Галахова Т.О.

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКОЇ СПІВПРАЦІ У ІТ-СФЕРІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Європейська інтеграція — це цивілізаційний вибір України, одна з ключових вимог Революції гідності. Для України європейська інтеграція — це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС [1, с. 65].

Розвиток економічного і науково-технічного співробітництва з ФРН має важливе значення для України, оскільки це важливий крок на шляху до євроінтеграції. Наявність значного потенціалу співпраці в торговельно-економічній, науково-технічній, військово-технічній та гуманітарній сферах є необхідним підґрунтям поступального розвитку українсько-німецьких взаємовідносин.

Федеративна республіка Німеччина входить у ТОП-10 інноваційних країн світу завдяки розвиненому ІТ-сектору, який вважається рушійним двигуном німецької економіки, генеруючи щорічний оборот у 178 млрд. євро. Незважаючи на виклики, пов'язані з пандемією Covid-19, німецький ІТ-ринок стрімко набирає обертів завдяки діджиталізації основних галузей економіки. Саме тому ІТ-фахівці в Німеччині користуються більшим попитом, ніж будь-коли, а професію програміста можна вважати дефіцитною.

Варто зазначити, що у 2021 році нестача ІТ-спеціалістів у Німеччині досягла свого максимуму, а саме позначки виміром у 96 000 вільних місць. Згідно даних, зазначених на Рис.1, можна переконалися, що за 2011-2021 роки кількість вакансій збільшилась в 2,5 рази. Крім цього, з ймовірністю 86,8% тенденція стрімкого збільшення вакантних посад збережеться й надалі, а до 2025 року дефіцит фахівців із ІТ-сектору сягатиме понад 120 000 осіб. Варто підкреслити, що кожна вакансія означає зменшення доданої вартості та зниження рівня інноваційного розвитку країни, що обумовлює втрати не тільки для ІТ-індустрії, а й для всієї економіки та державного сектору Федеративної республіки Німеччина, оскільки в середньому на пошук відповідного фахівця ФРН витрачає 5 місяців [2].

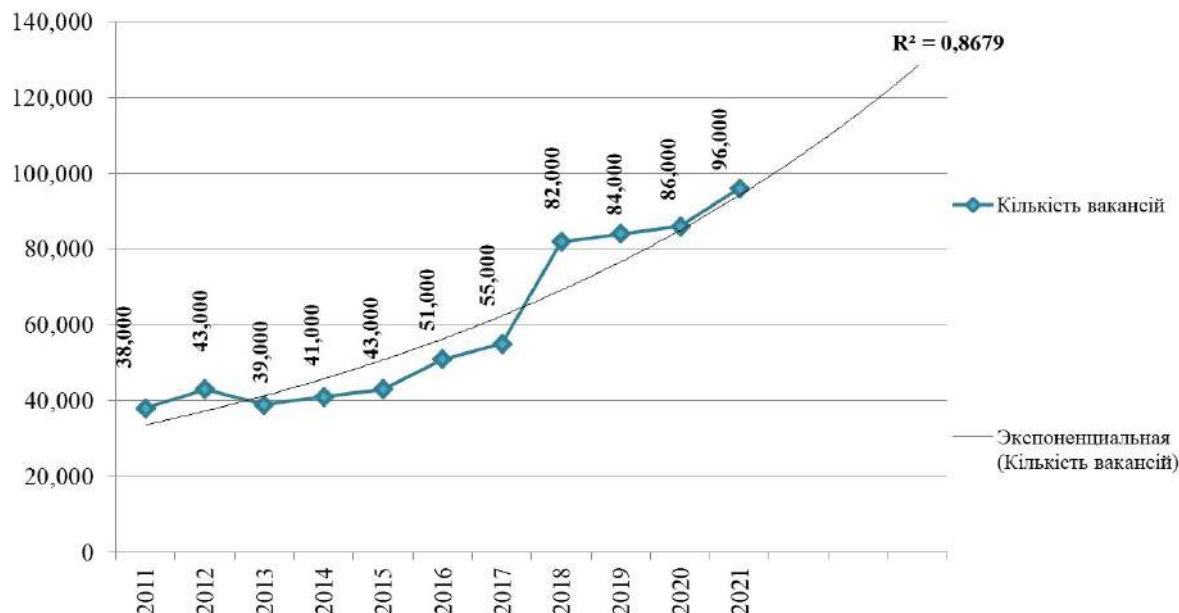

Рис. 1. Щорічна кількість вакансій для ІТ-спеціалістів у Німеччині

Джерело: побудовано автором за даними [2; 3].

Нестача кваліфікованих працівників незабаром може стати серйозною перепорою для зростання німецької економіки. Саме тому ФРН розпочала збільшувати державну підтримку ІТ-факультетів німецьких вишів, а також створювати курси перекваліфікації для німців, професія яких більше не затребувана на ринку. Однак вказані заходи дадуть позитивний результат лише у довгостроковій перспективі, а щоб заповнити вакансії у найближчому майбутньому, Уряду Німеччини слід нарощувати співробітництво з іншими країнами задля залучення іноземних ІТ-спеціалістів.

Я вважаю, що Німеччина може бути зацікавлена у співпраці саме з українськими фахівцями з інформаційних технологій, оскільки це робоча сила високого класу, а також в Україні рівень навчання технічних спеціальностей традиційно високий. Окрім цього, кількість українських ІТ-ФОПів лише за 2016-2021 роки збільшилась у 2,4 рази та станом на 2021 рік налічувала 212,6 тисяч, що свідчить про стрімке нарощення спеціалістів у сфері ІТ-сектору. Наприклад, для наочного розуміння кількості українських «айтішників», її можна порівняти з кількістю населення Івано-Франківської області та зробити висновок, що ці дані майже рівнозначні (Рис.2).

Варто зазначити, що середня частка жінок, зайнятих в ІТ-сфері в Україні, становить 27%, і це один із найвищих показників у світі. Доказом цього є факт, що у таких технологічно розвинутих країнах, як Австралія, США та Канада це число становить 28%, 26% та 25% відповідно [5]. Це відіграє важливу роль у розвитку потенційного співробітництва між Україною та ФРН у сфері інформаційних технологій, оскільки частка жінок у німецькому ІТ-ринку не перевищує і 17%, а найбільші німецькі концерни SAP, Bosch, Vodafone, Deutsche Bahn запустили програму «She transforms IT» задля збільшення частки жінок у сфері ІТ. Переконана, що саме українські жінки-фахівці з інформаційних технологій спроможні підвищити рівень зайнятості жінок на німецькому ІТ-ринку завдяки спільним німецько-українським стартапам.

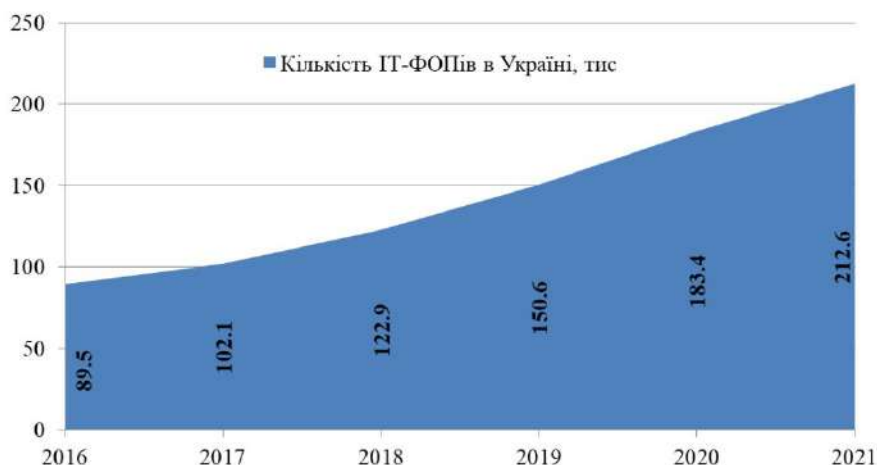

Рис. 2. Кількість ІТ-ФОПів в Україні за 2016-2021 роки, тисяч осіб

Джерело: побудовано автором за даними [4].

Література

1. Сіренко К. Ю. Євроінтеграційна політика України: позитивні та негативні аспекти / К. Ю. Сіренко // Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство / голов. ред. М.М. Палінчак. — Ужгород : Гельветика, 2018. — Вип. 22, №Ч.3. — С. 65–68.
2. Dragosavac S. 82,000 vacancies for IT specialists in Germany / Sandra Dragosavac // Technology and Travel. — 2021. — URL: <https://alertify.eu/82000-vacancies-for-it-specialists-in-germany/> (дата звернення: 29.04.2022).
3. Excellent career prospects in the IT sector. Working in Germany: the official website for qualified professionals // The Federal Government. — 2021. — URL: <https://www.make-it-in-germany.com/en/working-in-germany/professions-in-demand/career-it-specialists> (дата звернення: 03.05.2022).
4. Скільки ІТ-спеціалістів в Україні // DOU. — 2021. — URL: <https://dou.ua/lenta/articles/how-many-devs-in-ukraine-2020/> (дата звернення: 03.05.2022).
5. В німецькому ІТ-бізнесі не вистачає жінок // Deutsche Welle — URL: <https://cutt.ly/IHilTJM> (дата звернення: 04.05.2022).

Фоков В.П.

«Міжнародний бізнес», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н. доцент
кафедри міжнародного менеджменту Рябець Н.М.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ БІЗНЕС-ОРГАНІЗАЦІЙ

Сучасний етап розвитку українського бізнесу, що характеризується актуалізацією соціальних та екологічних викликів вимагає від підприємницьких структур провадження соціально відповідальної діяльності. Наразі вітчизняні споживачі, особливо за умов повномасштабних військових дій на території України, очікують від підприємств не лише демонстрації високих економічних результатів, а й суттєвих їхніх досягнень в реалізації соціальних цілей. Отже, сформулювати стійку

довіру споживачів, постачальників та інших зацікавлених сторін до підприємства можливо лише за умови адекватного формування та управління соціально-орієнтованою поведінкою підприємства. На сьогодні більшість підприємств України тією чи іншою мірою запроваджують принципи соціально-відповідальної діяльності, щоправда у переважній більшості випадків вона носить вимушений або ж реактивний характер. В умовах загострення соціальних проблем, що викликані в першу чергу масштабними руйнуваннями, яких зазнає Україна, удосконалення процесів стратегічного управління бізнесом виступає як можливий шлях запровадження концепції соціальної відповідальності. Соціальна відповідальність, що включена до загальної системи стратегічного управління компанією, дозволяє ефективно збалансовувати інтереси зовнішніх та внутрішніх сторін, реалізовувати програми соціального інвестування та налагоджувати механізми корпоративних комунікацій. Останнім часом розвинутих країнах діяльність щодо реалізації корпоративної соціальної відповідальності активно інтегрується у бізнес-процеси компаній.

Світова практика менеджменту розглядає корпоративну соціальну відповідальність (КСВ) в якості ефективного регулятора взаємовідносин між суспільством, бізнес-структурами та державою. КСВ — це концепція, відповідно до якої компанії враховують інтереси суспільства, приймаючи на себе відповідальність за вплив, що чинить їхня діяльність на стейкхолдерів, а також їхнє оточення [1]. Європейська комісія ідентифікує КСВ як «відповідальність підприємств за їхній вплив на суспільство» [2]. Філіп Котлер подає КСВ як включення до складу стратегічного портфелю компаній соціально відповідальних підходів. [3]. Розглядаючи різні підходи до тлумачення соціальної відповідальності бізнесу, можна дійти висновку, що вона передбачає таку діяльність компаній, яка спрямована на формування нею позитивного впливу як на внутрішнє, так і на зовнішнє середовище діяльності компаній. Місією ж соціальної відповідальності бізнесу є забезпечення підвищення рівня якості життя працівників, місцевої громади та соціуму в цілому. Візія ж соціальної відповідальності бізнесу полягає у покращенні результативності бізнесу та показників прибутковості на основі створення довірливих взаємовідносин між суб'єктами бізнесу, суспільством та державою.

Принципова важливість ролі КСВ в даний час визнається великою кількістю вітчизняних та зарубіжних дослідників. Бізнес-структури, незалежно від їхньої організаційно-правової форми, розміру та характеру основної діяльності, повинні здійснювати внесок у стійкий розвиток суспільства. Проводяючи соціально-відповідальну діяльність компанії, займають позиції своєрідного соціального інституту, і ставши «добросовісним і добропорядним корпоративним громадянином», поділяють разом із державою ряд її функцій у сфері соціальної політики. Таким чином, стійкий розвиток корпоративної структури включає не лише корпоративну стійкість, але внесок у забезпечення стійкого розвитку на регіональному, державному або навіть і глобальному рівнях. У більшості випадків це викликано тим, що навіть у розвинутих країнах здатність урядів підтримувати стійкість системи соціального забезпечення слабшає, в тому вимушені розраховувати на підтримку з боку крупних підприємств. Соціальна відповідальність бізнесу, зокрема її активний прояв, в тому числі і українських компаній відіграє важливу роль в якості фактору стійкого розвитку бізнес-організації, оскільки вплив КСВ поширюється на різноманітні аспекти функціонування підприємницьких структур, що сприяють їхньому сталому розвитку. Наявні дані емпіричних досліджень показують, що готовність українських споживачів довіряти, мати позитивне ставлення до компанії та лояльність до її брендів, на 41% залежить від зусиль, що докладає компанія у сфері КСВ. Саме соціальна відповідальність бізнесу відіграє важливу роль у комплексній системі факторів стійкого розвитку бізнес-структури, інтернуючись в усі сфери її основної діяльності, що на сьогодні, на думку більшості дослідників даного феномену, новою парадигмою, що поступово замінить соціальну відповідальність бізнесу. Ми дотримуємось тієї точки зору експертів, що керуючись принципами стійкого розвитку, бізнес-структура більш глибоко усвідомлює потенційні ризики та загрози, її менеджмент аналізує та приймає рішення у рамках довгострокової перспективи та приймає на себе більший обсяг зобов'язань перед різними групами власних стейкхолдерів. Вона реалізує принципи стійкого розвитку в якості системи взаємодії із зацікавленими особами та в рамках концепцій корпоративного громадянства та генерування спільного ціннісного базису, що може відбуватись як під дією прямих запитів соціуму, так і під тиском актуальних, за змістом, викликів або революцій концептуальних засад стійкого розвитку. Стійкий розвиток бізнесу може чинити вплив на вектор та динаміку стійкого розвитку як у глобальному масштабі, так і безпосередньо на рівень корпоративної стійкості. На макрорівні компа-

нія, що дотримується принципів стійкого розвитку, реалізує внесок у стійкий розвиток соціуму. В той час як на мікрорівні організація, яка сповідує принципи стійкого розвитку, досягає власної стійкості за рахунок наступного: збільшення конкурентоспроможності, зростання рівня прибутковості акцій та власної капіталізації. Соціальна ж відповідальність відіграє важливу роль в якості імперативу стійкого розвитку компанії, вплив якої масштабується на різні аспекти функціонування бізнесової структури, сприяючи тим самим стійкому розвитку компанії. Саме це, окрім решти факторів, обґрунтовує необхідність для вітчизняних суб'єктів бізнесової діяльності докласти зусиль на активізацію реалізації своїх КСВ-практик.

Варто зазначити, що в сучасних умовах розвитку наявним є той факт, що деякі компанії приймають рішення відмови від реалізації принципів стійкого розвитку на користь створення ілюзії соціального формату їхньої діяльності, що забезпечує лише формальні ознаки КСВ. В той же час очевидним є той факт, що подібного роду вдавання соціально відповідальної поведінки з боку бізнесової структури, чинить негативний вплив на соціум, що має форму інформаційної асиметрії, отримання конкурентних переваг недобросовісними компаніями, відсутність внеску бізнесу до стійкого розвитку країни. Подібного роду явище має місце і серед числа українських компаній та носить характер заміни довгострокових цілей на короткострокові, що в свою чергу, не сприяє стійкому розвитку та формуванню стійкості даних бізнес-організацій. Серед числа негативних наслідків подібного роду імітації соціально відповідальної поведінки є погіршення іміджу, скорочення репутаційного капіталу, зниження рівня продажів, плінність провідних фахівців та бойкотування з боку споживачів. Джеймс Грегорі, генеральний директор компанії CoreBrand, наголошує на тому, що «у сучасних компаніях прийнято вважати престижним та трендовим витрачання коштів на те, щоб вони лише виглядали соціально відповідальними». Проте, досить часто споживачі самі спроможні визначити ступень щирості тієї чи іншої компанії. Якщо ж соціальна відповідальність не є складовим елементом корпоративної стратегії, то кошти, що спрямовуються на забезпечення її імітації є такими, які було витрачено даремно, а споживачі будуть надавати перевагу продукції тим компаніям, які заслуговують на довіру. Фірми, що спрямовують зусилля на створення видимості власної соціальної відповідальності, можуть зазнати ще більших втрат, ніж ті, які повністю ігнорують даний аспект ведення бізнесу в сучасних умовах розвитку». Так, варто наголосити на тому, що «інформаційна прозорість» (disclosure) все частіше використовується у різних рейтингах, що відображають стійкість бізнес-організації

На наш погляд, можливим є виокремлення ряду причин, що ускладнюють перехід українських бізнес-структур до формату стійкого розвитку. Практично всі (близько 90%) великі українські корпоративні структури мають лише формальні ознаки їх соціальної діяльності або стратегії досягнення стійкого розвитку. Переважно увага приділяється внутрішньо корпоративному аспектові власної соціальної політики — переважна більша частина коштів, що витрачаються на соціальні інвестиції, є такою, що спрямовується на розвиток персоналу, а самі компанії нехтують зверненням увагу на так звані, добрі суспільні справи та середовище, де вони власне здійснюють діяльність, отримуючи за можливість збільшення рівня лояльності з боку їх клієнтів та примноження як матеріальних, так і нематеріальних активів. Таким чином, варто зазначити, що перед компаніями, які провадять свою бізнесову діяльність в Україні, наразі відкриваються нові можливості подальшого переходу українського бізнесу до нової парадигми стійкого розвитку, базисом якої є саме КСВ, а даний формат функціонування, зокрема забезпечення з боку бізнесу, реалізації принципів стійкого розвитку, є наразі глобальним викликом.

Література

1. Maimunah I. Corporate social responsibility and its role in community development: An international perspective. *The Journal of International Social Research*. 2009. No. 9. P. 45–57.
2. Палацци М. Корпоративная социальная ответственность и успех в бизнесе / М. Палацци, Дж. Статчер. — М., 1997. — 174 с.
3. Котлер Ф., Лі Н. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / К.: Стандарт, 2005. 302 с.

СТАРТАП –РУХ ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Формування потужного інноваційного потенціалу української економіки є одним із найбільш пріоритетних викликів і завдань сьогодення для забезпечення якомога швидкого відновлення та подальшого успішного розвитку України в сучасних умовах. Досвід зарубіжних країн свідчить про те, що держави, які встали на шлях інноваційного розвитку, на сьогодні посідають лідируючі позиції у глобальній економічній системі. Доказом того є той факт, що США, які виводять на ринок близько 85% інноваційного продукту, Японія та Німеччина — 75% та 55% відповідно, що не можна сказати про нашу державу, яка випускає до 1,5% інноваційного продукту. Саме постійно зростаючий попит та інновації сприяє стрімкому поширенню стартапів, як особливого формату організаційної структури, що спрямована на розробку та практичну імплементацію інноваційного та високотехнологічного продукту/сервісу, перетворюється на знакову тенденцію розвитку. Стартап-проекти виступають важливою компонентою економіки країни, так як не лише забезпечують робочими місцями населення та сприяють залученню інвестиційних надходжень і актуальному технологічному розвитку, а також, як наслідок, зростанню обсягів ВВП, якісній трансформації іміджу країни на глобальній арені.

Щодо до терміну «стартап», то 1939 рік вважається роком його появи, коли в результаті наполегливої праці, що було поєднано із креативним мисленням двох випускників Стенфордського університету, Девіда Паккарда і Вільяма Хьюлетта, в м. Пало-Альті (США) було створено невелику фірму, що отримала назву «start-up». З часом компанія досягла світових масштабів та наразі відома як Hewlett-Packard (HP) і є однією із числа найбільших бізнес-структур США у сфері інформаційних технологій та постачання апаратного й програмного забезпечення для індивідуальних користувачів і для організацій, а місто її заснування вважається глобальним центром розвитку нових технологій. Згодом поширення на всі, без виключення сфери та вектори діяльності, термін «стартап» отримав у 1990-2000 рр., в період так званої «бульбашки доткомів», який характеризується появою інтернет-компаній, переорієнтації формату діяльності вже функціонуючих компаній на інтернет-бізнес. З того часу термін «стартап» зазнає широкого розповсюдження та застосування в бізнесі, економіці та науці. Оксфордський словник англійської мови аналізує витoki даного терміну, вживаного в його сучасному розумінні, починаючи зі статті журналу «Forbes» 1976 року та бізнес видання «Business Week» 1977 року. В словнику термін «стартап» подається як «підприємство (бізнес), яке перебуває в процесі заснування», і зазвичай, застосовується до опису «процесу запуску компанії»[2]. Аналізуючи зміст поняття «стартап» в сучасній літературі, варто зазначити, що в українському законодавчому полі даний термін відсутній, це зумовлено відсутністю мотиваційного сприяння та підтримки з боку держави щодо розвитку технологій та формування відносин, спрямованих на створення компаній, метою діяльності яких є виробництво продукції, продаж товарів та/або надання сервісів, що ґрунтується на розроблених інноваційних продуктах, виробів тощо. В українському бізнес-середовищі стартап прийнято асоціювати із суб'єктами малого підприємництва, діяльність яких пов'язана із нововведеннями, що мають на меті якісно покращити реальні умови життя людей. Хрестоматійним вважається визначення дефініції «стартап», за авторства американського підприємця Стіва Бланка: «тимчасова структура, яка займається пошуком масштабованої, відтворювальної та рентабельної бізнес-ідеї» [3, с. 29]. Необхідно також дослідити поняття, що стосується суб'єктів, які власне і створюють новий інноваційний проєкт, започатковують компанію, діяльність якої орієнтована на технологічні розробки в умовах високого ризику. Ними є стартапери — люди, переважно у віці від 23 до 27 років, які працюють над забезпеченням розвитку нової компанії, тобто це команда односторонців, які задіяні у формуванні інноваційної ідеї, ринку і розвитку бізнесу» [4]. До числа характерних рис стартапу, які виокремлюють його серед інших форм підприємницької діяльності нале-

жать такі: 1) тимчасовість функціонування: через декілька років успішний стартап перетворюється на повноцінну компанію, продається або стає структурним підрозділом іншої компанії; 2) орієнтація на розробку інноваційного продукту, який відповідатиме запитам ринку; 3) високий потенціал розвитку, здатність до масштабування бізнесу; 4) нестійкі ринкові позиції та невизначеність і високо ризикованість існування. Ще однією важливою рисою стартапів є високий рівень інтелектуального потенціалу команди засновників. Саме тому, за оцінками зарубіжних експертів, майже 100% вартості стартапу визначається на основі його інтелектуальній власності [2, с. 65]. Як свідчить практика, стартапи в процесі свого розвитку проходить декілька типових стадій, проте траєкторія їхнього розвитку не є лінійною, і деякі зі стадій проект може «перестрибувати». Авторитетний експерт Рой Росвелл, зазначає, що основний акцент його розвитку — у паралельній діяльності, спрямованій на забезпечення одночасної роботи над ідеєю різних груп фахівців, які діють у різних векторах, що прискорює вирішення завдання, оскільки тривалість періоду реалізації технічної ідеї та перетворення її на готову продукцію — дуже важливий аспект у сучасному динамічному світі.

Стартапи як складовий елемент глобальної ринкової інфраструктури виконують все зростаючу роль. Великі бізнес-організації в середньому мають більш високу продуктивність, ніж дрібніші, особливо у виробничому секторі, проте результати діяльності деяких невеликих підприємницьких структур завдяки вмінню ними використання конкурентних переваг у високо брендових або високо інтелектуальних ринкових нішах, а також діяльності у сфері інтелектуальної власності, часто перевершують фінансові та ринкові досягнення великих компаній. В сучасних умовах стартапи досить активно відвойовують свою нішу у глобальній економіці. Практично в кожній країні формуються колективи, які активно просувають свої унікальні та інноваційні ідеї або продукти на ринок товарів і послуг. Загалом, помітним є той факт, що розвиток стартапів має певні закономірності та тенденції у своєму перебігу, які характеризують практично всі проекти останніх років: 1) використання Інтернету в роботі, що дає свободу в пересуванні, можливість залучати до проектів людей з усіх куточків світу, а значна частка стартапів стає багатонаціональними. 2) активне використання ресурсу різних соціальних мереж задля просування своєї ідеї. 3) серед стартапів розгортається тенденція залучення до своїх проектів фахівців із великих корпоративних структур, що спостерігається у всіх країнах. Професіонали стали надавати перевагу вільній і цікавій роботі в проектах, замість стабільності у великих компаніях. Важливим фактором розвитку стартапів у сучасних умовах є швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та цифрове перетворення глобальної економіки. В цілому варто зазначити, що динаміка ринку стартапів останніх п'яти років є позитивною, яка супроводжується підвищенням якості та ступеню унікальності створених продуктів, залученням до роботи все більше талановитих молодих людей. Крім того, стартапи стають все більш привабливою сферою для інвестицій, що в подальшому сприяє розвитку економіки країни взагалі. Щодо вітчизняних стартапів, то їх число також зростає з кожним роком, але, за експертними даними [1], в середньому з усіх проектів, що презентуються, варті уваги лише 3–5 %, а задовільний результат дають лише 1–2 %. Основна проблема стартап-руху в Україні полягає не стільки в дефіциті талановитих кадрів, скільки у відсутності фінансової підтримки розвитку інноваційних товарів і сервісів та належної підтримки з боку інвесторів. Згідно зі статистичними даними, незначна кількість проектів доходять до стадії переговорів із реальними інвесторами, а більшість — відхиляються ще на початку їх шляху.

У пошуках оригінальних рішень досить часто саме стартапи створюють нові або ж відшуковують способи залучення інтелектуального капіталу, наприклад, в США в середньому на 1 співробітника великих компаній, що входять до складу рейтингу Fortune 500 і, як правило, володіють спеціальними департаментами, що задіяні у дослідженнях та розробках, припадає у 14 разів менше патентів, ніж на малі підприємства, зокрема стартапи. Стартап, перебуваючи у безпосередньому контакті із споживачами, ідентифікує нові потреби, а підприємницька ініціатива знаходить нові ресурси (сировинні, трудові, інформаційні) та перетворює їх на можливість задоволення потреб. Таким чином, стартап-компанії реалізують функцію залучення в економіку нових ресурсів, забезпечуючи тим самим економічне зростання. Так як стартап-підприємництво орієнтоване на використання новітніх знань, воно виконує також важливі соціальні функції — ріст інтелектуалізації суспільства, поява нових професій та робочих місць, сприяючи при цьому «соціальному ліфту» та гармонізації суспільства. Підприємницька ініціатива дозволяє вирішити проблеми соціуму, що пов'язані із вичерпанням не відновлювальних ресурсів, складними (фізично важкими

або монотонними) умовами праці, покращенням якості життя. Стартап-бізнес, як різновид малого інноваційного бізнесу, наразі є одним із найбільш важливих компонентів економічної системи будь-якої країни, в тому числі і України. Зараз Україна опинилася в таких умовах, коли саме активізація стартап-руху може стати однією із основоположних передумов, що забезпечить технологічне оновлення, інноваційний розвиток й економічне відновлення країни взагалі, є переходом до нової моделі економічного зростання.

Література

1. Blank S., Dorf B. The Startup Owner's Manual. 2012.
2. Ries E. The lean startup. Crown Business. 2011
3. The Top 20 Reasons Startups Fail. CB INSIGHTS. 2020. URL: <https://www.cbinsights.com/research/startup-failure-reasons-top/>.

Плахтій К.Г.

*«Міжнародні економічні відносини», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри міжнародного менеджменту Власенко Ю.В.*

ТЕХНОЛОГІЧНЕ ЛІДЕРСТВО В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Вступ. На нинішньому етапі світоіснування загальноприйняті принципи економічних систем більшості країн зазнають трансформаційного впливу з боку тенденцій глобалізації та технологізації. Передові держави світу конкурують між собою за звання «технологічного лідера покоління», все частіше залучаючи до власного розвитку інноваційні процеси у різнонаправлених секторах економіки, збільшуючи відсоток інвестицій до сфери НДДКР та примножуючи людський капітал у галузі науково-технічних розробок. Відтак, інновації та нові технології стали невід'ємною частиною низки держав на національному рівні, поглиблюючись до їх галузевої інфраструктури. Подекуди, навіть імідж деяких країн сформований на підґрунті спеціалізованих сфер, притаманних виключно їх економічній діяльності: США — цифрові технології, Японія — роботизація, Норвегія — джерела відновлювальної енергетики тощо.

Актуальність даної теми полягає в тому, що стаючи на шлях інноваційного процесу, країнам варто вибудувати механізм технологічного регулювання, задля можливості забезпечення власного лідерства у довгостроковій перспективі. Тому створення ефективної інноваційної інфраструктури є нагальним питанням. Також для країн постає питання отримання прибутковості від впровадження нових технологій на державному та комерційному рівні. Метою даного дослідження є визначення ролі та переваг від масштабної технологізації держав, а також виявлення та пошук шляхів подолання проблем, котрі породжує ця тенденція, для країн із розвинутою економікою. Надалі, це дозволить адаптувати вже набутий досвід технологічного гегемону для країн, котрі знаходяться на етапі свого економічного розвитку (на прикладі України).

Методи дослідження. У ході дослідження для досягнення поставленої мети мною були використані такі методи, як індукція, класифікація, рейтингування, порівняння, статистичний та графічний аналіз даних фахових організацій та інноваційних підприємств. В результаті інформація була узагальнена і структурована і на підставі цього я зробив свої висновки та рекомендації.

Огляд фахової літератури. Багато фахівців приділяли увагу аспектам технологічного лідерства держав протягом їх еволюційного розвитку. Інтерпретацію інноваційно-технологічних теорій періодів промислових революцій пропонували як виходці із України на прикладі М.І. Туган-Барановського та С. Кузнеця, та і зарубіжні експерти — А. Сміт, В. Зомбарт, Й. Шумпетер, П. Друкер, Ф. Перру та ін. Феномен технологічного лідерства розглядали й науковці-сучасники: Р.

Андерсон, С. Декстер, П. Девіс і т.д.. У зв'язку з широким інтересом до цього питання деякі міжнародні організації: Світовий банк, Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) чи Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) звертали увагу на інноваційно-технологічний аспект у своїх періодичних виданнях та звітах. До розгляду даного питання долучились і міжнародні корпорації, такі як Deloitte.

Результати дослідження. Держави набувають світової інноваційної першості на основі структурованих моделей із притаманними для кожного регіону особливостями національного розвитку. Таким чином, лідерство формується на базі певних регіональних особливостей, а кожна окрема держава відповідно визначає та нарощує власну специфікацію під час проходження своєї практичної прогресивної діяльності через досвід. За тим самим принципом формуються й національні інноваційні моделі, маючи ряд характерних рис для кожного ареалу. Наприклад, модель наукового лідерства, якою керуються США та Великобританія, схильна до найбільшого державного регулювання технологій, привносячи найбільшу частку власного ВВП до сектору НДДКР, в той час як модель дослідження світового науково-технічного досвіду, на яку спираються представники НПК, базується на залученні зарубіжної практики технологічного розвитку передових держав та її переінтерпретації для необхідного регіону.

Сьогодні, за умов швидкої та докорінної трансформації національних економічних систем, однією з головних проблем аспекту технологічного лідерства є відсутність загальноприйнятого підходу до вибору єдиної країни, що носила б звання «технологічного лідера ХХІ століття». На цьому базисі мною було розроблено методологію, за допомогою якої можливо виявити основного гравця технологічної епохи. Вона ґрунтується на рейтингуванні держав за індикаторами із різних спеціалізованих сфер, зібраних у галузеві індекси, та оцінені за допомогою вивідного коефіцієнту. Відтак, перші позиції лідерського списку за нею посідають США, Швеція та Сінгапур, а отже держави трьох окремих регіонів — американського, європейського, та азійського.

Дослідивши ресурси деяких технологічних лідерів було виявлено, що потенціал для розвитку їм надають різні чинники: для США основоположним фактором науково-технічного успіху виявляється залучення людського капіталу, який створює прибуткові проекти на державному рівні, що в результаті дозволяє продукувати технологічну продукцію і із залученням технологій штучного інтелекту, в той час як для Японії, приміром, головним вектором вважається високотехнологічне та наздвичайно якісне автоматизоване виробництво, яке дозволяє у масштабах продукувати інноваційні ринкові позиції. Відповідно, це породжує диференціацію в інноваційних стратегіях: американський напрям створює технологічні кластери та бізнес-інкубатори, коли азійський тяжіє до формування концепції роботизованих «міст майбутнього».

Окрему роль грають міжнародні корпорації, які відрізняються за галузевим технологічним напрямком та дають можливість країнам підсилювати свої лідируючі позиції за двома напрямками: у тому, де країна добре розвивається на державному рівні, чи навпаки — відстає. До прикладу, для США такими є Apple (технології), FedEx Corporation (логістика) чи концерн General Motors (машинобудування), а для Японії — Sony Group Corporation (технології), Toyota (машинобудування) чи Nippon Telegraph & Telephone (телекомунікації). Особливістю усіх описаних компаній є той факт, що їх виробничі процеси у більшій мірі автоматизовані завдяки впровадженню різноманітних новітніх технологій до внутрішнього робочого механізму. Цей факт надає їм безліч переваг та допомагає утримувати першість за власної специфікацією.

Висновки та рекомендації. Використовуючи досвід розвинених країн, можна зробити висновок, що основою їх економічного зростання за сучасних умов є залучення інновацій та використання нових технологій, заснованих на знаннях і навичках. Основною формою підтримки даної закономірності є побудова та дотримання державами внутрішньої інноваційної політики із налагодженим механізмом фінансування передових науково-технічних галузей.

Для того, щоб довгостроково утримувати лідерські технологічні позиції, країнам необхідно взаємопов'язати державний та бізнес-сектор, із зосередженням фокусу уваги на прибутковості від цієї кооперації та продукуванні світових новацій для підтримки передового рівня національної економічної системи.

Для просування України в технологічному аспекті першочергово необхідно створити актуальне діюче інноваційне законодавство. Надалі варто виділити ключові інноваційні галузі та рухатися в напрямі їх модернізації. Для цього потрібно зафіксувати головну роль держави у матеріальному забезпеченні інноваційних структур, а саме надання фінансової підтримки та формування

відповідного розподілу державного бюджету, та допоміжну роль комерційного сектору, шляхом залучення інвестицій до технологічного сектору.

Література

1. Довгаль О.А., Таран Ю.А. Теоретичні аспекти технологічного лідерства національних економік. *Проблеми економіки*. 2016. №2. С. 5-12. URL: https://www.researchgate.net/publication/337562273_Teoreticni_aspekti_tehnologicnogo_liderstva_nacionalnih_ekonomik
2. Innovation Policy: A Guide for Developing Countries. *The World Bank*. 2010. 408 p. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/2460/548930PUB0EPI11C10Dislosed061312010.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Katner A. 7 views on how technology will shape geopolitics. *World Economic Forum*. 2021. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2021/04/seven-business-leaders-on-how-technology-will-shape-geopolitics/>
4. Technology and Innovation Report. *United Nations Conference on Trade and Development — UNCTAD*. 2021. №.21(e), II.D.8. 170 p. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/tir2020_en.pdf
5. Mishra S. Toyota is building a 'city of the future' powered by robots and AI for 2,000 staff and families. *Independent*. 2021. URL: <https://www.independent.co.uk/news/world/asia/toyota-smart-city-japan-ai-b1808032.html>

Пекна В.В.,

«Міжнародні економічні відносини», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
міжнародного менеджменту Галахова Т.О.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕСПУБЛІКИ КОРЕЯ У ІННОВАЦІЙНУ ТРАНСФОРМАЦІЮ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день в Україні спостерігається складна соціально-політична ситуація. Однак, і надалі пріоритетними напрямками сучасної інноваційної політики України залишаються: побудова інноваційної інфраструктури, а також формування нових, підприємницьких моделей університетів, які у тісній співпраці з бізнесом та державою зможуть поступово піднімати національну інноваційну систему на більш високий якісний рівень розвитку.

Україна володіє великим науковим потенціалом, має значну кількість відкриттів та винаходів, розробляє масштабні інноваційні проекти у галузі ресурсозбереження, біотехнологій, лазерних технологій тощо. Відповідно до пріоритетів інноваційного розвитку України, а також принципів ефективності державної політики у сфері інноваційного розвитку, є необхідним удосконалення розвитку національної інноваційної системи України за допомогою змін, впровадження яких здатне надати відчутний імпульс соціально-економічному та інноваційно-технологічному розвитку національної економіки. Серед таких змін можна зазначити наступні:

1. Виходячи із Стратегії інноваційного розвитку економіки України, зкоригувати національні пріоритети, разом з їх державними, галузевими, регіональними програмами соціально-економічного розвитку, а також удосконалити нормативно-правову базу;

2. Активізувати систему державного моніторингу інноваційної активності України та запровадити експертизу інноваційно-інвестиційних проектів;

3. Регіоналізувати державну інноваційну політику шляхом делегування відповідних повноважень місцевим органам влади, підтримки створення в регіонах інноваційної інфраструктури;

4. Змінити напрям зовнішньої політики держави на стимулювання міждержавної науково-технічної та виробничої кооперації, зокрема із країнами ЄС (зосередити увагу на стимулюванні міждержавних інвестиційних потоків у сфері машинобудування, хімічної промисловості та інших наукомістких виробництв);

5. Внести корективи у фіскальну політику, а саме — запровадити пільгові режими оподаткування для реалізації інноваційних проєктів у рамках вільних економічних зон [7].

Поетапне впровадження елементів національної інноваційної системи дасть можливість забезпечити її ефективну трансформацію та подальший розвиток, оскільки кожен наступний етап стратегії є логічним та послідовним кроком реалізації комплексної програми заходів щодо вибудови інноваційно-розвинених відносин між державою, органами місцевого самоврядування, спеціалізованими установами та бізнесом [3].

Республіка Корея є прикладом того, як грамотна реалізація інноваційної політики дозволила країні за короткий історичний період стати однією з економічно розвинених країн світу. Міністерство науки і технологій, Корейський інститут науки та технологій та понад 20 науково-дослідних інститутів, що підтримуються урядом, розвивають власну дослідницьку та технологічну базу. Південна Корея обрала стратегію соціально-економічного розвитку, засновану на інноваційній політиці, як основний чинник та умови модернізації економіки [5]. Україна може перейняти досвід Південної Кореї та почати активного розвиватися у напрямі високотехнологічних інжинірингових послуг, таких як програмування у сфері промислових високих технологій; створення нових програмних продуктів (у тому числі нових технологій промисловості 4.0); проектування (електричне, механічне, електронне, технологічне, будівельне та ін.); промислова автоматизація та комплексний інжиніринг (включаючи введення в експлуатацію промислових об'єктів); розробка та виробництво складної, дрібносерійної чи унікальної продукції та ін. [1].

Задля досягнення більш ефективних результатів формування інноваційної екосистеми варто викристовувати корейський досвід для «забезпечення взаємодії всередині кластерів та через елементи інноваційної інфраструктури, такі як технопарки та інноваційні центри» [8]. Доцільно сприяти створенню кластерів, які поєднують промислові підприємства з установами професійної освіти, що підвищують кваліфікацію фахівців, та з науковими та вищими навчальними закладами, які здійснюють науково-методичну підтримку інновацій, а також підтримують їх у реалізації на місцевому рівні.

Також варто посприяти прискореному розвитку кластеризації на регіональному та національному рівнях шляхом інституціоналізації кластерної політики та ініціатив на рівні державних структур; створити та реалізувати регіональні програми розвитку 4.0 (особливо у регіонах з найбільш сильним потенціалом промислових високотехнологічних сегментів, таких як Харків, Дніпро, Запоріжжя, Київ) [1; 6].

Також, на думку багатьох авторів [1;7;8] економічна роль держави (уряду) на шляху інноваційного розвитку має бути ключовою та реалізовуватися за рахунок ефективної інтеграції державного фінансування (інституційне та проєктне фінансування) та державних стимулів (податкові пільги, кредити, гарантійні кредити через існуючі та новостворені інститути) [5]. Республіка Корея приділяє (як і під час свого активного економічного розвитку) велику увагу науково-освітній сфері, зокрема розвитку науки, інноваційних технологій та створення наукомісткої продукції. Така модель розвитку орієнтована на використання ресурсної бази країни або конкретного регіону, і, в свою чергу, може бути використана в Україні в регіонах зі специфічними природними ресурсами, такими як рекреаційні, кліматичні або гірничодобувні [5].

У випадку, якщо Україна візьме за основу розвиток Південної Кореї, то вирішальне значення для економічного розвитку матиме різновекторне інвестування. Іноземні компанії можуть відкривати нові філії в Україні, стимулюючи створення нових робочих місць та розширення професійного досвіду. Підтримка малого та середнього бізнесу може стимулювати продуктивність фірм в Україні, і надалі це призведе до розширення експорту та виходу на світовий ринок більшої кількості українських компаній [2].

Звісно, Україна не зможе у чистому вигляді повторити досвід економічного дива «азіатських тигрів» та Республіки Корея зокрема. Це також пов'язано із нездатністю України проводити агресивну протекціоністську політику на світових ринках технологій [4]. В даний час необхідний інший підхід до формування довгострокової інноваційної стратегії, що враховує глобальні тенденції соціально-економічного розвитку. Для України такий підхід означає глибшу інтеграцію у

світовий науково-технічний простір, пошук своєї ніші у світовому сегменті творчої та інноваційної діяльності, де культурна різноманітність виступає потужним джерелом розвитку.

Проблема інноваційного розвитку економіки України є одним із пріоритетних напрямків вітчизняних економічних досліджень. Стосовно українських компаній можна зазначити, що вони зможуть утримати свої позиції на ринках лише в тому випадку підвищення рівня своєї конкурентоспроможності. Це твердження особливо стосується компаній-виробників. Більше того, у контексті останніх подій всі суб'єкти господарювання зіткнулися з фундаментальною проблемою підвищення своєї енергоефективності. Це означає, що питання інноваційності українських підприємств стало пріоритетним національним питанням.

Література

1. Boiko O., Vasiutkina N., Kondratiuk O., Stoianenko I. Innovative initiatives of development of Ukrainian and South Korea industries in the period of globalization challenges. *Journal of Hygienic Engineering and Design*. 2019. P.43-53.
2. Bondarchuk V.V. The impact of innovations on economic development in small open economies. 2018. 3 p.
3. Kolishchuk O. The Strategy of Innovative Development of Economy of Ukraine till 2030. *Traektoriâ Nauki*. Vol.6, №1. 2020. P.2001-2007.
4. Pylypenko H., Lytvynenko N., Barna T. Socio-Cultural Context of Innovative Development. *Philosophy and Cosmology*. Vol. 23. 2019. P.100-113.
5. Samiilenko H., Khudolei V., Kharchenko Y., Povna S., Khanin S. Innovative development of regions in the era of digital economy: world experience and Ukrainian realities. *International Journal of Computer Science and Network Security*. Vol.21 №6. 2021. P.61-70.
6. Zgalat-Lozynska L. Ukrainian innovation policy components evaluation: global contrasts. *Norwegian Journal of development of the International Science*. №47. 2020. P.27-31.
7. Николенко Т. Перспективные направления развития национальной инновационной системы Украины. *Conferința Științifică Internațională «Strategii și politici de management în economia contemporană»*. Chișinău. Молдова. 2021. С. 323-332.
8. Федуллова Л.І., Совершенна І.О. Особливості розвитку національної інноваційної системи Республіки Корея: досвід для України в умовах трансформації інноваційних процесів. *Інноваційна Економіка*. №82. 2020. С. 9-14.

Мірза С.Т.

*«Міжнародні економічні відносини», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
Університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри
міжнародного менеджменту Каленюк І.С.*

ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНІ СТАРТ-АП ПРОЄКТИ

Вступ. В умовах сучасного розвитку молоді інноваційні підприємства в сфері високих технологій відіграють значну роль в розвитку економіки. Старт-апи розробляють і просувають нові технології, стимулюючи науково-технічний прогрес, створюючи нові робочі місця, сприяючи притоку інвестицій в дані галузі. Виступаючи перспективною ланкою інноваційного підприємництва, Тим самим виступають важливим чинником економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності національної економіки на світовому рівні. Метою даної роботи є аналіз старт-ап діяльності в різних регіонах світу та визначення ролі іноземних інвестицій в розвитку старт-ап екосистеми.

Методи дослідження. Протягом дослідження для здійснення аналізу були використані наступні методи дослідження: системний підхід, порівняння, дедукція та індукція, аналіз та синтез, статистичний та графічний аналізи стану екосистем стартапів зарубіжних країн та припливу в них інвестицій. В результаті інформація була узагальнена та структурована, на основі чого зроблено власні висновки та рекомендації для залучення інвестицій українською екосистемою стартапів.

Огляд наукової літератури. Проблеми розвитку та становлення стартап екосистем, та залученню в них інвестицій є вкрай актуальними в сучасних дослідженнях. Серед вітчизняних науковців, Баб'ячок Р.І. визначив особливості залучення коштів у стартапи та дослідив інфраструктуру підтримки стартап руху в Україні, а Нікітіна А.В. в своїй роботі виокремила етапи розвитку стартапуів та джерела залучення інвестицій в них. До іноземних науковців, що зробили свій внесок у розвиток даної теми, можна віднести Кукера Д. та Кона Ф., які запропонували свою концептуальну структуру стартап екосистеми, що ефективно використовує усі ресурси суб'єктів системи.

Крім того, чимало консультаційно-дослідницьких компаній, що спеціалізуються саме на розвитку стартапів, досліджують тенденції залучення венчурного інвестування в різні частини світу та фактори розвитку стартап екосистем, після чого викладають результати у своїх щорічних звітах. Зокрема, до таких компаній належать Startup Genome, StartupBlink, Compass тощо.

Результати дослідження. Розглядаючи географічну структуру залучення інвестицій в стартапи (рис. 1), слід відмітити, що найбільше інвестицій залучається в США. Саме у цьому регіоні спостерігається найбільша концентрація стартапів. З рисунку 1 також видно, що частка інвестицій в європейські стартапи в 2021 році становила найбільший показник за весь період аналізу — 16,5%, так само, як і в Азії (без врахування Китаю) — 15%. Сума залучених інвестицій в проекти даних регіонів збільшилась більше ніж вдвічі. Це свідчить про збільшення інтересу інвесторів до проектів в Європі та Азії, що пов'язано з динамічним розвитком стартап діяльності та технологічного прогресу, які зосереджені в декількох країнах даних регіонів.

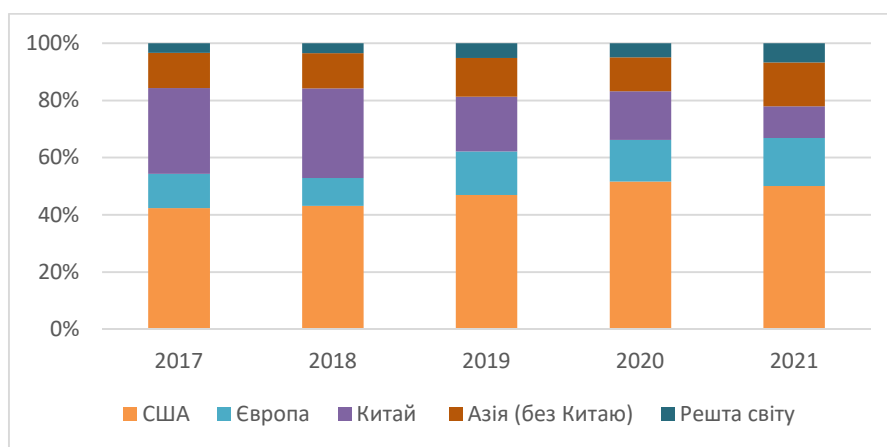

Рис. 1. Географічна структура інвестицій в стартапи

Джерело: створено автором на основі [1]

Якщо ж виділяти інвестиції в стартапи за походженням капіталу (рис. 2), то в проектах США найбільша частка залучених інвестицій є національними (коливається в межах 66-78%). Втім, структура залученого фінансування в європейські та азійські стартапи є більш міжнародною. Зокрема, у 2021 році збільшилась частка інвестицій з США в стартапи Європи, яка досягла рекордних 35% (порівняно з 23% у 2017 році), в той час як питома вага європейських інвестицій була в межах 18-24%. В азійських стартапах збільшилась частка американських та азійських інвестицій, які у 2021 році становили майже однаково — 24,3% та 22,6% відповідно. Тобто, загалом, в регіонах Європи та Азії, в яких зараз розвиваються стартап екосистеми, можна виділити тренд до інтернаціоналізації інвестицій. Це є беззаперечним плюсом для економік країн даних регіонів, оскільки дозволяє отримувати прибуток та стимулювати розвиток нових галузей та проектів, забезпечуючи економічний розвиток їхніх місцевостей.

Рис. 2. Структура венчурних інвестицій в старт-апи США, Європи та Азії за походженням капіталу

Джерело: створено автором на основі [1]

Загалом, виділяючи сфери залучення інвестицій, галузь Deep Tech (технології, які засновані на серйозних інженерних інноваціях або наукових досягненнях і відкриттях) є найбільш швидкозростаючою. В цю групу входять: передове виробництво та робототехніка, блокчейн, агротехнології, штучний інтелект (ШІ) та Big Data (область технологій, присвячена аналізу великих масивів необроблених даних з моделюванням інтелектуальної поведінки в комп'ютерах), які за показником середнього 5-річного збільшення інвестицій на ранніх раундах зросли на 109%, 121%, 128% та 98% відповідно [2, ст.36, 38].

Задля визначення факторів успішного розвитку екосистем старт-апів, розглянемо досвід США, які є лідером та піонером в розвитку старт-апів. Технологічне лідерство США підтримується успішною співпрацею державного та приватного секторів, що надає старт-апам можливості, фінансування та підтримку з обох секторів [3, ст. 149]. Виокремлюючи державні ініціативи США з підтримки старт-апів, варто зазначити наступні програми:

- Програма інноваційних досліджень малого бізнесу — пропонує старт-аперам фінансування на ранній стадії з метою допомоги виведення на ринок інноваційних, потенційно впливових технологій.
- Програма передачі технологій малого бізнесу — спрямована на фінансування спільних науково-дослідних партнерств між малим бізнесом та дослідницькою установою (федеральні науково-дослідні центри, університети, некомерційні науково-дослідні інститути тощо).
- Адміністрація економічного розвитку США — підрозділ Міністерства торгівлі США, працює над наданням технічної допомоги та грантів стартапам, які зазнають економічного та фінансового скрутного становища [4; 5].

В Україні екосистема старт-апів ще тільки починає розвиватися. Втім, в Україні наявні талановитий висококваліфікований персонал, вдалі ідеї для впровадження, та сектори, які зараз активно розвиваються (ІТ, блокчейн тощо). З метою стимулювання розвитку старт-ап екосистеми можна використати досвід зарубіжних країн-лідерів, зокрема США, в яких значну роль у розвитку даної діяльності відіграла державна підтримка (як і в більшості інших країн, що стимулюють розвиток старт-ап проєктів). Створення подібних державних програм-ініціатив, які б надавали фінансування на перших етапах, менторську підтримку та програми в бізнес-акселераторах, могли б стимулювати українських старт-аперів.

Серед іншого, податкові пільги можуть бути ще одним інструментом, зокрема, звільнення від оподаткування в перші роки діяльності проєктів, залучених в створенні високотехнологічних товарів та послуг. Не менш важливим є взаємодія університетів з урядом щодо створення на території навчальних закладів ефективних програм, інкубаторів та акселераторів, які б допомагали студентам впроваджувати та комерціалізувати їхні ідеї.

Висновки і пропозиції. Загалом, старт-ап діяльність сконцентрована наразі в декількох регіонах світу (США, Європа, деякі країни Азії), які залучають найбільшу частку венчурних інвести-

цій, що стимулюють розвиток проєктів, впровадження інновацій та загальний економічний розвиток країни. В порівнянні зі світовими лідерами, українські екосистеми стартапів знаходяться на початкових етапах розвитку за обсягами інвестицій, можливостями виходу на світовий ринок та досвідом реалізації стартапів.

Література

1. Статистичне джерело *Dealroom*. URL: <https://dealroom.co/>
2. The Global Startup Ecosystem Report. GSER 2021. *Startup Genome*. 2021. URL: <https://startupgenome.com/reports/gser2021>
3. Global Startup Ecosystem Index. *StartupBlink*. 2021. URL: <https://www.startupblink.com/startupecosystemreport.pdf>
4. How to Fund your Startup through the U.S. Government. *CAENA*. URL: <https://caena.io/how-to-fund-your-startup-through-the-us-government/>
5. Government Support for Startups: Know The Ways to Help Your Business. *Alcor Fund*. 2021. URL: <https://alcorfund.com/insight/government-support-for-startups-know-the-ways-to-help-your-business/>

Кузнєцов О.А.

«Міжнародні економічні відносини», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри міжнародного менеджменту Козачок Т.С.

РОЛЬ ПВЗВТ В ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Зміцнення відносин між ЄС та Україною має стратегічне значення для двох сторін, як у політичному, так і в економічному плані, враховуючи розміри та географічне положення країни, яка розглядається, а також той факт, що ЄС вже є одним із основних комерційних партнерів України. Для досягнення цієї мети режим партнерства та співробітництва було замінено режимом асоціації, який приєднує обидві сторони. Вирішальним компонентом угоди є поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі, запровадження якої, сприяє модернізації економіки України та інтеграції з внутрішнім ринком ЄС, шляхом прийняття виправданих рішень ЄС, пов'язаних із торгівлею [2].

ЄС та Україна застосовують у двосторонньому порядку поглиблену та всеосяжну угоду про зону вільної торгівлі, що діє з 1 січня 2016 року. ПВЗВТ має на меті активізувати торгівлю товарами та послугами поміж Україною і ЄС, поступово знижуючи тарифи та приводячи правила України у відповідність до норм ЄС у деяких галузях промисловості та сільськогосподарської продукції.

Для кращої трансформації на ринок ЄС Україна узгоджує багато своїх норм та правил, які стосуються різних секторів торгівлі, поступовою імплементацією ПВЗВТ. Україна також прив'язує своє законодавство до ЄС у сферах торгівлі, таких як: державні закупівлі, регулювання продукції, конкуренція, заходи щодо безпечності харчових продуктів, митні та торговельні спрощення, захист прав інтелектуальної власності, торговельні енергетичні аспекти, включаючи інвестиції, транзит та транспорт [5].

Система ПВЗВТ для малих та середніх підприємств (МСП) доповнює існуючі курси ЄС, що дає змогу МСП бути краще оснащеними модернізаціями на середньому діловому середовищі. На кшталт цього виокремлюється особлива увага ЄС з приводу підтримки приватного сектору — малого бізнесу в першу чергу — щоб він міг отримати переваги від цієї угоди та створити економічне зростання і робочі місця для громадян України. Дійсно, ПВЗВТ впливає не лише на експортерів до ЄС, але і на інші сфери: внутрішнє ділове середовище також буде поступово узго-

джуватися з правилами ЄС [4]. Ці зміни в середньо- та довгостроковій перспективі мають користь для України, але в короткостроковій перспективі є складними для МСП, яким для адаптації необхідно отримати додаткові навички та більше фінансових ресурсів.

ПВЗВТ відкрило можливість для України налагодити свій бізнес-клімат та привабити закордонні інвестиції, допомагаючи Україні в подальшій інтеграції зі світовою економікою. Впровадження ПВЗВТ дозволяє поступово узгоджувати законодавство та умови для всіх зацікавлених сторін, що потребують покращень. Комісар з питань розширення та політики добросусідства Йоганнес Ган сказав: «ПВЗВТ відчиняє перед Україною багато нових можливостей у межах ЄС і за його кордонами, оскільки норми європейського зразка нерідко є міжнародними нормами. Зі сторони Європейського Союзу й надалі буде надаватися підтримка Україні та допомога в необхідних корекціях. Ми хочемо, щоб Україна покращувалась і використовувала весь потенціал ПВЗВТ» [3].

Додаткові автономні торговельні заходи ЄС для України набули чинності 1 жовтня 2017 р. Постанова ЄС про ці заходи підвищує кількість продукції агропромислового комплексу, яку можна експортувати з України до ЄС відповідно до Угоди про асоціацію без сплати мита. В свою чергу це прискорює скасування тарифів на імпорту ЄС на кілька промислових товарів, як це сказано в Угоді про асоціацію [2].

Згідно оцінок впливу та перспективи, довгострокова реалізація ПВЗВТ забезпечує приріст щорічно приблизно на 0,5% валового внутрішнього продукту України. При цьому, в загальному відбувається підвищення добробуту для українців зі зростанням щорічно на 1,2%. Запровадженні реформи, зазначені в Угоді, встановлюють якісний бізнес-клімат та допомагають залучити іноземні технології і інвестиції зі створенням нових робочих місць, і в такому разі зростання середньої заробітної плати в Україні на 5.5%.

Література

1. Лук'яненко Д. Г. Євроінтеграційні очікування та перспективи України. Європейський Союз та Україна. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 17 червня 2004 року. К.: КНЕУ, 2004. С. 32-34.
2. Федірко О. А. Інноваційний імператив конкурентоспроможного розвитку України в європейському економічному просторі. Євроінтеграційний формат інноваційної конкурентоспроможності України. К.: КНЕУ, 2013. С. 33-49.
3. Гальперіна Л. П. Європейський вибір України та можливості дотримання Маастрихтських критеріїв з точки зору внутрішньої макrorівноваги. Стратегія розвитку України. 2010. № 1. С. 35-41.
4. Чужиков В. І. Зона вільної торгівлі України та ЄС: аналіз потенційних наслідків. Стратегічні пріоритети. Серія: економіка. 2016. № 1. С. 106-111.
5. Мікула Н. А., Ткаленко С. І. Єврорегіональне співробітництво України та ЄС. Регіональна політика Європейського Союзу: підручник. К.: КНЕУ, 2016. С. 402-412.

Гончар С.О.

«Міжнародні економічні відносини», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри міжнародного
менеджменту Білошапка В.А.

ПЕРСПЕКТИВА ВИРОБНИЦТВА БЮПАЛИВА НА АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

У 2020 році світове споживання енергії на 84,3% було покрите за рахунок викопних видів палива. За рахунок нафти на 33,1 %, вугілля — 27 %; газу — 24,3 %; ядерного палива — 4,3 %.

Енергетичні ресурси даного типу є вичерпними і при сьогоднішній динаміці споживання їх запасів залишилось лише на кілька десятків років. Крім того, варто згадати їх пагубний вплив на екологію. З наслідками видобутку та переробки невідновлювального палива ми також можемо зіштовхнутися вже у найближчому майбутньому. Саме тому використання альтернативних джерел енергії є першочерговим питанням на порядку денному усього цивілізованого світу вже не перший рік.

Альтернативні джерела створені на основі рослинницької сировини один із перспективних напрямків вирішення енергетичної кризи світу, та України зокрема. Як бачимо, сьогодні лише 0,7% світового споживання енергії забезпечується біопаливом. У першу чергу це зумовлено є відносно складним і дорогим виробництвом та переробкою біопалива по відношенню до виробництва матеріалів із нафтопродуктів. До сировинної бази біопалив відносять: сільськогосподарські культури, а також побічні продукти рослинного походження (солома, соняшникове лушпиння, стебла кукурудзи тощо), щорічні відходи яких становлять до 50 млн т.

У світі до 85% етанолу застосовується у технічних цілях, у тому числі 80% у якості біопалива, яке за своїми властивостями практично не поступається бензину. При цьому світовий ринок паливного біоetanолу щорічно зростає майже на 25%. За прогнозами експертів, до 2023 року виробництво та використання етанолу на планеті сягне 120 млрд л на рік.

На даному етапі частка біоetanолу в автомобільному паливі у країнах ЄС та США становить 10%, в Бразилії — 24%, а в Україні — менше 5%. В Україні є потужності для виробництва біоetanолу та нормативна база для використання його як біопалива. Також розроблено ряд вітчизняних технологій переробки біоetanолу, зокрема, в диметоксиетан, як перспективну кисневмісну добавку до моторних палив.

Енергетичні культури вирізняють великим урожаєм, а також невибагливістю до вирощування. За відносно короткий часовий період вони можуть давати великі прирости біомаси. У перерахунку на еквівалент енергії витрати на вирощування «енергетичних» рослин значно менші, ніж вартість традиційних енергоносіїв. За оцінками експертів залучення рослинного потенціалу для виробництва енергії може задовольнити близько 12-15% потреб України в первинній енергії.

Особливо велика увага в останні роки приділяється дослідженню олійних культур. Соняшник, що є однією з ключових культур, що вирощуються в Україні перспективно є одним із ключових біопаливних культур за рахунок великої кількості відходів. Вчені вбачають енергетичну перевагу цієї культури у стеблі та кошику.

З урахуванням поступової відмови від російських енергоносіїв, питання енергонезалежності буде гостро стояти не тільки перед Україною, а й перед усіма європейськими країнами. Саме це повинно буде спонукати країни інвестувати в будівництво підприємств по виробництву біопалива. Вчені вважають, що при проведенні правильної політики України буде в змозі давати 50-75% всього споживаного Європою альтернативного палива, а рентабельність виробництва перевалить за 50%. Вітчизняна індустрія біопалива пропонує нам біогаз, біоetanол і «зелену» електроенергію.

Кожен із цих видів біологічного палива більш-менш розвинений. Однак, той величезний потенціал альтернативної енергетики, яким володіє Україна, не використовується повною мірою. Якщо порівнювати з країнами Євросоюзу, то наша країна ще тільки на шляху до повноцінного використання власних ресурсів.

В Україні при річному виробництві 2 млн т цукру обсяг виробництва меляси складає 500 тис. т, із них 100 тис. т витрачається на виробництво дріжджів, а решта — на спирт та етанол. Із залишків меляси можна виробити 100 тис. т біоetanолу. Традиційно в ЄС додатковим джерелом цукровмісної сировини для біоetanольних заводів є дифузійний сік і відтік третього продукту. Таким чином, кількість сировини подвоюється до еквіваленту 1 млн т меляси на рік.

В Україні реальним конкурентом приватних мелясних біоetanольних заводів можуть бути тільки приватні біоetanольні заводи, які переробляють зернові відходи.

Переваги біоetanольних цехів на цукрових заводах:

- краща логістика та ціна сировини;
- низьке енергоспоживання (пари та електроенергії);
- можливість спільно метанізувати жом і барду — відходи цукрового виробництва;
- можливість 100%-го споживання пари після котла утилізатора КГУ на біоetanольному цеху;
- наявність полів фільтрації

У світі до 85% етанолу застосовується у технічних цілях, у тому числі 80% у якості біопалива, яке за своїми властивостями практично не поступається бензину. При цьому світовий ринок паливного біоетанолу щорічно зростає майже на 25%. За прогнозами експертів, до 2023 року виробництво та використання етанолу на планеті сягне 120 млрд л на рік.

На даному етапі частка біоетанолу в автомобільному паливі у країнах ЄС та США становить 10%, в Бразилії — 24%, а в Україні — менше 5%. В Україні є потужності для виробництва біоетанолу та нормативна база для використання його як біопалива. Також розроблено ряд вітчизняних технологій переробки біоетанолу, зокрема, в диметоксиетан, як перспективну кисневмісну добавку до моторних палив.

Розширення застосування паливного етанолу та його похідних у нашій країні, що відповідало б світовій тенденції використання відновлюваних ресурсів, можливе лише за умови запровадження низки заходів на рівні держави, зокрема, встановлення пільгового акцизу на альтернативне моторне паливо та запровадження доступного кредитування для будівництва нових потужностей з виробництва та переробки біоетанолу.

Подібні інвестиції та успішна комерціалізація нової технології компанії окрім значного скорочування парникових газів надасть великі економічні можливості для аграрного бізнесу країни. Простий розрахунок показує, що для забезпечення завантаження біодизельного заводу потужністю 60 тис. т в рік необхідно відвести під посів ріпаку не менш як 90 тис. га (при урожайності 2 т/га), що при п'ятипільній сівозміні може становити до 40% всіх угідь будь-якої із Поліських областей. Для великих об'ємів виробництва краще підходить багатореакторна безперервна технологія, яка висуває більш суворі вимоги до якості вихідної сировини.

В результаті аналізу матеріалів обстеження сільськогосподарських підприємств, що виробляють дизельне біопаливо (біодизель), встановлено, що основною технологією, яка найбільш часто пропонується і використовується для виробництва дизельного біопалива, є циклічна технологія із використанням каталізаторів.

Обслуговування всього обладнання просте, не потребує великих фізичних навантажень, напруженості праці, прийняття складних рішень під час виконання технологічного процесу та високої кваліфікації оператора. Основний технологічний процес механізовано. Безумовно, прибуток підприємства буде залежити не тільки від витрат на виробництво та попиту, що постійно зростає, а й від ціни на ринку звичайного палива. Тому інвестиції в таке підприємство швидко повинні окупитися.

Під час підрахунку прибутків необхідно звернути увагу на схожі виробництва з урахуванням українських цін та податків. Так будівництво заводу в Роттердамі річною потужністю 800 тис. тон такого дизельного палива обійшлося в 670 млн євро. Наприклад, в Сінгапурі такий завод їм обійшовся в 550 млн євро.

При цьому якщо подивитися на їх сукупні фінансові результати, то в 2020 році прибуток до сплати відсотків і податків EBITDA склав 287 млн євро. У попередньому році — 314 млн євро. Прибуток може бути сформований двома основними шляхами: від продажу біопалива і від продажу невикористаної енергії. Тобто прибуток буде залежати не тільки від виробничих потужностей, а й від енергоефективності виробництва.

Україна має значні потужності для переробки та вирощування енергетичних культур. За умови створення сприятливої законодавчої бази та грамотних інвестицій ми можемо стати лідером у Європі з виробництва біоетанолу. Та найголовніша перевага — це можливість отримати енергетичну незалежність.

Література

1. Біоетанол: майбутнє чи минуле світового транспорту?. *VoxUkraine*. URL: <https://voxukraine.org/bioetanol-majbutnye-chi-minule-svitovogo-transportu/>.
2. Левченко О. С., Стариченко В. М. Evaluation of the source breeding material of winter triticales by the main signs of suitability for processing into bioethanol. *Plant varieties studying and protection*. 2020. Vol. 16, no. 1. P. 32–39. URL: <https://doi.org/10.21498/2518-1017.16.1.2020.201018>
3. Скибіцький, О. (2020). Біоетанол—крок до енергонезалежності України. Ефективне використання енергії стан і перспективи (pp. 139-141).

4. Bioethanol production from renewable raw materials and its separation and purification: a review / A. Bušić et al. *Food technology and biotechnology*. 2018. Vol. 56, no. 3. URL: <https://doi.org/10.17113/ftb.56.03.18.5546>

5. Bioethanol. IRENA — International Renewable Energy Agency. URL: <https://www.irena.org/costs/Transportation/Bioethanol>.

1. OECD-FAO agricultural outlook 2021-2030| 9. biofuels. OECD iLibrary. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/89d2ac54-en/index.html?itemId=/content/component/89d2ac54-en#snotes-d7e26861>

Попова М.М.

«Міжнародні економічні відносини», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник— к.е.н., доцент
кафедри міжнародного менеджменту Кислицина О.В.

МІЖНАРОДНИЙ ВАЛЮТНИЙ ФОНД У ВИРІШЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СЬОГОДЕННЯ

Світ змінюється. Уряди країн стикаються з новими глобальними викликами наслідки яких відчувається нерівномірно в різних країнах і неминуче відобразатимуться в їх платіжному балансі, потенційно підриваючи глобальну економічну стабільність. Сьогодні велика частина світу зазнає наслідків від COVID-19 і глобальна економіка все ще намагається впоратися з економічними наслідками. Враховуючи безпрецедентні потреби та реакцію світу за останні два роки, не дивно, що спостерігається подальша еволюція діяльності МВФ.

Окрім пандемії COVID-19 вплив клімату на макроекономічні результати є добре встановленим і стосується як економічного впливу, так і впливу політики, розробленої у відповідь. Участь МВФ у питаннях, пов'язаних із кліматом, грає роль у контексті програми кредитування МВФ. Проблеми клімату можуть вплинути на бюджети країн та здоров'я фінансових систем. Крім того, запропонований трастовий фонд на цілі досягнення довгострокової стійкості (RST) надає змогу для залучення коштів на такі потреби, що пов'язані з зміною клімату або пандемії. МВФ також залучає своїх членів до питань, пов'язаних із кліматом у координації з іншими світовими установами та донорами [1].

Питання боргу можна точніше охарактеризувати як виклик спроможності МВФ брати участь у кредитній діяльності з країнами з високою заборгованістю та часто з низькими доходами. На жаль, високі боргові тягарі були визначені як проблематичні задовго до COVID-19, а пандемія ще більше стримала можливості країн реагувати на кризу громадського здоров'я та її економічні наслідки.

Лідери МВФ і Світового банку терміново відреагували на пандемічні потреби найбідніших членів Фонду на тлі надмірної заборгованості, закликавши країни G-20 тимчасово призупинити обслуговування боргу з найбідніших країн перед офіційними кредиторами і перенаправляти надходження на охорону здоров'я та інші соціальні витрати. Ініціатива призупинення обслуговування боргу (DSSI) забезпечила швидку відповідь на безпрецедентну кризу.

Третій виклик МВФ — це можливість нерівномірного відновлення від наслідків COVID-19, що може посилити нерівність країн, і це саме те, що ми бачили протягом останнього року. За результатом комплексного аналізу МВФ 2021 року Фонду потрібно зосередитися на нерівності як на проблемі, яка може вплинути на економічну стійкість [2].

Україна зараз потерпає від повномасштабної війни, наслідки якої відчуває весь світ. Тому зараз як ніколи країні потрібні іноземні кошти задля продовження функціонування економіки. Фонд на початку березня 2022 року схвалив екстрену позику в розмірі понад 1 мільярда СПЗ. МВФ також створює траст, який дозволить іншим країнам направляти ресурси в Україну. МВФ

заявив, що очікує, що потреби в зовнішньому фінансуванні України будуть покриватися Фондом, Світовим банком, Європейським Союзом, іншими міжнародними фінансовими установами та країнами G7. У Фонді зазначили, що оскільки Україна не зможе здійснити зміни в економічній політиці, які зазвичай необхідні для позики від МВФ, фінансування здійснюватися в рамках інструменту швидкого фінансування (RFI), який не передбачає таких умов [3].

Таким чином, глобальні проблеми постійно виникають перед країнами-членами МВФ. Проте потреба в консультаціях щодо політики країни — а іноді й у фінансуванні — від Фонду залишається. Тому МВФ продовжує вибірково надавати нові кредитні інструменти, щоб ефективно протистояти старим та новим викликам у співпраці з іншими світовими інституціями.

Література

1. IMF Executive Board Approves Establishment of the Resilience and Sustainability Trust — *IMF*. URL:<https://www.imf.org/en/News/Articles/2022/04/18/pr22119-imf-executive-board-approves-establishment-of-the-rst> (Accessed: 26.05.2022).
2. 2021 comprehensive surveillance review/ Finance Department, International Monetary Fund. — Washington, D.C. : International Monetary Fund, 2021
3. IMF Sees Deep Ukraine Recession, Working on Trust to Boost Funds — *Bloomberg*. URL:<https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-03-14/imf-sees-deep-ukraine-recession-working-on-trust-to-boost-funds> (Accessed: 26.05.2022).

ПЛАТФОРМА 2

МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Дорошенко В.В.
«Міжнародна економіка», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки
Столярчук Я.М.

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ПІСЛЯВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Російське вторгнення в Україну триває з 24 лютого і такий європейський конфлікт вже визнано найбільшим з часів Другої світової війни. Активну підтримку Україна має від ЄС, який вже розпочав підготовку до своєї ролі ключового інституційного прихильника післявоєнного відновлення України. Відбудова України обіцяє стати одним із найскладніших та найамбітніших починань ХХІ століття.

Завдання з відновлення української економіки вимагає комплексного підходу, який виходить далеко за межі фінансування відбудови зруйнованої інфраструктури України та зруйнованих міст. Фінансування відбудови України є моральним боргом для Заходу. Українці борються за свою свободу, а також за європейські цінності та безпеку. Підтримка післявоєнної України є логічною ціною за попередню співпрацю з РФ.

Найвідомішою моделлю успішного процесу післявоєнного відновлення є план Маршалла після Другої світової війни. Інші приклади включають М'янму, Південний Судан і Сербію. Усі ці тематичні дослідження підкреслюють важливість наявності відданого головного спонсора. У випадку з М'янмою це була Японія, а з Сербією — ЄС. Оскільки однією з ключових цілей післявоєнного прогресу України є членство в Європейському Союзі, то логічним, щоб головним донором був ЄС або, можливо, група країн-членів ЄС, таких як Німеччина, Франція, і Польща, що працює в тісній співпраці з групою країн G7 [1]. Варто зазначити, що лідери ЄС виступили з цим закликом у Європейській раді, і Європейська комісія взяла на себе лідерство та розпочала підготовчу роботу.

Дослідження Світового банку та Київської школи економіки доводять, що на попередні фінансові потреби для відновлення економіки України потреба буде становити від 60 до 100 млрд. євро, необхідних для відновлення інфраструктури, і від 500 млн. до 1 трлн. євро, необхідних для інвестування в повне відновлення української економіки [2]. За оцінками НБУ на даний час, втрати фізичного капіталу становлять близько \$100 млрд, або половини всього ВВП України за 2021 рік. Водночас, оскільки російська агресія триває, то ці витрати швидко зростають.

Потреби лише в бюджетній підтримці України перевищують 5 мільярдів євро на місяць, які необхідні для підтримки життєздатності соціально важливих сфер та для громадян України, зокрема для переміщених осіб, що має здійснюватися разом із відновленням основних комунальних підприємств. Окрім негайних потреб у відновленні, ЄС має заздалегідь спланувати довгострокові інвестиції в економіку України, які мають враховувати перспективу членства в ЄС та фінансові потреби для виконання зобов'язань щодо членства в ЄС.

На даний час Україна зосереджується на стратегії членства в ЄС. План відновлення ЄС для України має стати комплексним інструментом, який допоможе Україні в підготовці до членства в ЄС, оскільки вступ до ЄС забезпечить ефективне використання виділених ресурсів, а перспектива членства в ЄС стане ключовим фактором для залучення нових інвесторів для модернізації економіки України та економічного зростання.

Крім того, ЄС необхідно використовувати всі доступні засоби для мобілізації нових бюджетних асигнувань, а також використовувати заморожені та арештовані активи російської та білору-

ської еліт та олігархів, які підтримували та фінансували загарбницьку війну проти України. На початку травня було запропоновано створення Цільового (трастового) фонду солідарності України. ЄС повинен буде координувати діяльність зі збору коштів з іншими міжнародними донорами і Цільовим фондом солідарності України для плану відновлення, що повинно бути прозорим і відкритим для всіх інших донорських внесків від урядів та міжнародних фінансових установ, які стоять на захисті України проти держав-агресорів Росії та Білорусі.

Крім того, передбачається, що ЄС разом з Україною має створити необхідні органи та розробити механізм процедури для спільного адміністрування великомасштабних довгострокових проектів, а також для застосування необхідних засобів фінансового інжинірингу ЄС для державних та приватних інвестицій. З цією метою ЄС має розглянути можливість створення Агентства з відновлення України, як це було у випадку з відбудовою Західних Балкан. Це агентство могло б забезпечити спільну власність адміністрації разом із країнами-донорами та установами; може залучати дорадчі та керівні структури, а також секретаріат, роль якого може виконувати Група підтримки України Європейської комісії, яка має тривалий досвід підтримки реформ в Україні. Україна також повинна створити свій національний координаційний орган, розробити стратегію та пріоритети відновлення, створити центральні та регіональні команди з управління проектами, які повинні добре знати роботу з інструментами плану відновлення ЄС для державних та приватних інвестицій. Також Україна разом з ЄС, країнами-донорами та інституціями має розглянути питання про створення фінансового механізму для реалізації плану відновлення та з цією метою створити національний банк розвитку за підтримки урядів-донорів та міжнародних фінансових установ як акціонерів. Отже, план відновлення ЄС для України повинен мати відповідний фінансовий контроль, заснований на прозорому використанні ключових показників ефективності, які також можуть бути синхронізовані з реалізацією стратегії вступу України до ЄС.

Література

1. Janez Kopač. Rebuilding Ukraine: EU must prepare to lead the post-war recovery. Atlantic Council. 2022, 7 April. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert>
2. Andrius Kubilius. EU Recovery Plan for Ukraine: Membership Perspective Is Essential for the Efficiency. European Pravda, 2022, 6 May. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/eng/articles>

Гавриш А.О.

«Міжнародний бізнес», 5 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — д.е.н., професор

кафедри міжнародної економіки Швиданенко О.А.

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА США ТА УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Через тридцять років після відновлення незалежності України зв'язки між Сполученими Штатами та Україною стали міцнішими, ніж будь-коли. Спільні цінності України та США і відданість єдиній, вільній, демократичній та мирній Європі становлять основу нашого стратегічного партнерства. Країни працюють разом для вирішення спільних глобальних проблем, включаючи енергетичну безпеку та диверсифікацію, зміну клімату та пандемію COVID-19.

Дії Росії в Україні загрожують створити нові прецеденти на європейській землі, підриваючи основні міжнародні принципи, життєво важливі для миру та безпеки, а саме такі:

- ✓ кордони та територіальна цілісність держави не можуть бути змінені силою;
- ✓ громадяни у суспільстві мають невід'ємне право визначати майбутнє своєї країни;
- ✓ усі члени міжнародного співтовариства пов'язані загальними правилами і повинні мати справу з наслідками, якщо вони порушують свої зобов'язання.

Ці засади поширюються за межі України та Європи, і лежать в основі міжнародного порядку, який Сполучені Штати, наші союзники та партнери створили та підтримують разом. Тому стратегічне партнерство США та України є на сьогоднішній день вкрай важливим для нашої країни.

При виконанні роботи використано загальнонаукові і спеціальні методи наукового пізнання, сукупність гносеологічних підходів, логічних законів побудови висновків, що безпосередньо зумовлені постановкою мети дослідження. Робота ґрунтується на використанні: методів порівняння, систематизації, узагальнення, методичних підходів, статистичних методів.

Інформаційну базу дослідження складають опрацьовані автором наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів, публікації періодичних фахових видань.

У листопаді 2021 року Україна та Сполучені Штати Америки (США) підписали оновлену Хартію зі стратегічного партнерства, яка містить низку положень про співпрацю у сферах безпеки, демократії і верховенства права та економіки.

Наразі основна увага співробітництва України та США націлена на безпеку та оборону нашої країни. З 2014 року Сполучені Штати виділили Україні допомогу на суму понад 7,3 мільярда доларів, включаючи допомогу у сфері безпеки та не пов'язану з нею. Крім того, Сполучені Штати надали три державні гарантії щодо кредитів на загальну суму 3 мільярди доларів.

15 березня 2022 року президент Джо Байден підписав двопартійний Закон про додаткові асигнування для України, з метою надання додаткової військової, гуманітарної та економічної допомоги в розмірі 13,6 млрд. доларів, щоб допомогти Україні захистити себе від подальшого вторгнення Росії, забезпечити, щоб уряд України міг ефективно функціонувати у час конфлікту та підтримати народ України. Допомога, що фінансується відповідно до Закону України про додаткові асигнування, також буде надана країнам, які постраждали від української кризи.

Сполучені Штати є найбільшим донором гуманітарної допомоги в Україні з однієї країни. Країна вже надала майже 653 мільйони доларів гуманітарної допомоги вразливим громадам у регіоні з того часу, як вісім років тому Росія вперше вторглася в Україну, зокрема майже 302 мільйони доларів цього року.

Окрім сектора оборони та безпеки, країни ведуть співпрацю і в інших галузях. Так, ведеться діалог щодо залучення інвестицій в енергетичний сектор, з метою усунення системних дисбалансів в українській енергетичній системі, розширення реформи корпоративного управління в державних енергетичних компаніях, підвищення привабливості енергетичної галузі України та залучення іноземних інвестицій, необхідних для досягнення енергетичної незалежності, декарбонізації та чистої енергії.

Україна приєдналася до Місії сільськогосподарських інновацій (АІМ) та має намір розвивати відновлювані джерела енергії з фінансовою відповідальністю.

Сполучені Штати та Україна підписали Меморандум про взаєморозуміння щодо комерційної співпраці, покликаний сприяти комерційній участі американських компаній в економіці України та українських компаній в економіці США.

Також був підписаний Меморандум про взаєморозуміння, який може підтримувати майбутні угоди у певних секторах. Початкова сума у розмірі 3 мільярдів доларів для підтримки цих потенційних угод з боку Експортно-імпортного банку (ЕХІМ) США може бути збільшена у міру розвитку портфеля проектів у галузі агробізнесу, інфраструктури, клімату та енергетики.

Ведуться переговори щодо затвердження планів роботи з обходу регуляторних бар'єрів, відмови від використання неліцензійного програмного забезпечення українськими державними органами, вирішення інших питань інтелектуальної власності та співробітництва з США.

Таким чином, Україна вбачає в США політичного партнера, спроможного допомогти стати їй на позиції європейського розвитку і гарантувати недоторканність й цілісність. Проте українсько-американські відносини є доволі динамічними та суперечливими одночасно. США, безперечно, мають визначальний вплив на Україну, але слабка позиція української політики, її системна невизначеність постійно підривають основи двостороннього «стратегічного партнерства».

Література

1. Брайлян Є. Оновлення Хартії давніх союзників: як розвивається стратегічне партнерство України та США [Електронний ресурс] / Є. Брайлян // Інформ. — 2021. — Режим доступу до ре-

супсу: <https://armyinform.com.ua/2021/11/12/onovlennya-hartiyi-davnih-soyuznykiv-yak-rozvyvayetsya-strategichne-partnerstvo-ukrayiny-ta-ssha/>.

2. Гончаров К. Україна та США підписали оновлену Хартію стратегічного партнерства [Електронний ресурс] / К. Гончаров // DW. Made for minds. — 2021. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.dw.com/uk/ukraina-ta-ssha-pidpysaly-onovlenu-khartiiu-strategichnoho-partnerstva/a-59785041>.

3. Середюк Н. ВІСНИК Київського національного університету імені Тараса Шевченка / Н. Середюк. // ВІСНИК Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — 2017. — №1. — С. 34–38.

4. Andrew Lohsen. What Does the Future Hold for U.S.-Ukraine Relations? [Електронний ресурс] / Andrew Lohsen // CSIS. — 2021. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.csis.org/analysis/what-does-future-hold-us-ukraine-relations>.

5. Antony J. Blinken. United with Ukraine [Електронний ресурс] / Antony J. Blinken // U.S. Department of state. — 2022. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.state.gov/united-with-ukraine/>.

Тан Цзялу

*«Міжнародна економіка», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор
кафедри міжнародної економіки Швиданенко О.А.*

ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА КНР ТА УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Розвиток глобального бізнесу базується на інтеграції економічних зусиль країн-лідерів світової економіки та інших держав світу. Не винятком є і економічне співробітництво України та КНР.

Питання співробітництва КНР та України розглядали Л. Власенко, О. Лапкін, Т.Осташко, К. Шатрова та інші [1, 3, 4, 6]. Дані науковці розглядали торговельні, інвестиційні та транзитні аспекти співробітництва КНР та України.

В даний час КНР фактично є головним торговельним партнером України протягом останніх років за показником сукупного експорту та імпорту. Зокрема, двосторонній товарообіг становив близько 19 млрд. дол. США в 2021 р. між країнами, зокрема, український експорт складав 8,0 млрд. дол. США з приростом на 12,7% в 2020-2021 рр., а український імпорт з Китаю складав близько 11,0 млрд. дол. США з приростом на 31,9% в 2020-2021 рр. [2, 5]. Позитивний інвестиційний приріст китайських інвестицій в Україну складав 111 млн. дол. США, що вказує на загальну стратегічну зацікавленість обох країн в розвитку співробітництва КНР та України у післявоєнний період.

ТОП товарів, експортованих з України до Китаю в 2020 році: 35% (2,49 млрд. дол. США) — руди та концентрати залізни, включаючи обпалений пірит; 19,4% (1,38 млрд. дол. США) — кукурудза; 13,6% (970 млн. дол. США) — олія соняшникова, сафлорова або бавовняна та їх фракції, нерафіновані або рафіновані, але без зміни хімічного складу; 6,76% (481 млн. дол. США) — макухи та інші тверді відходи; 6,59% (469 млн. дол. США) — ячмінь; 3,34% (238 млн. дол. США) — напівфабрикати із заліза або нелегованої сталі.

ТОП-10 товарів, що імпортуються в Україну, з Китаю у 2020 році: 7,56% (624 млн. дол. США) — апаратура, що передає для радіомовлення або телебачення; 6,52% (538 млн. дол. США) — обчислювальні машини та їх блоки; магнітні або оптичні пристрої для зчитування, машини для перенесення даних; 3,21% (265 млн. дол. США) — діоди, транзистори та аналогічні напівпровідникові прилади; фоточутливі напівпровідникові пристрої; 2,17% (179 млн. дол. США) — триколісні велосипеди, самокати, педальні автомобілі та аналогічні іграшки на колесах [2, 5].

Базовими векторами перспектив співробітництва КНР та України у післявоєнний період можуть бути:

- створення китайських підприємств в Україні;
- полегшення інвестиційних обмежень для КНР в Україні;
- активізація торгівлі за рахунок зменшення квот, мит та нетарифних заходів;
- залучення китайських інвесторів в рамках державно-приватного партнерства при реалізації національних та локальних інвестиційних проєктів, зокрема, в сфері морської та автомобільної інфраструктури.

Отже, основними векторами економічного співробітництва України та КНР в післявоєнний період є активізація торгівлі, залучення КНР до післявоєнного відновлення інфраструктури в Україні, зокрема, логістичної та промислової, гуманітарний обмін, зростання інвестицій. Дані вектори дозволять посилити двосторонню інтеграцію економік, а також нададуть змогу отримати міжнародні гарантії безпеки під отримані китайські інвестиції. Важливим вектором співробітництва КНР та України у післявоєнний період може бути відкриття китайських підприємств в країні, що дозволить зменшити ланцюг логістики.

Література

1. Власенко Л. В. Позиціонування України у системі зовнішньоекономічних міждержавних стосунків КНР. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 11. С. 15-19.
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Лапкіна І. О. Транзитний потенціал України в торговій і транспортній взаємодії з КНР. Розвиток транспорту. 2019. Вип. 2. С. 52-66.
4. Осташко Т. О. Особливості торговельної політики Китаю і перспективи експорту України до КНР. European scientific journal of economic and financial innovation. 2018. № 1. С. 31-43.
5. Посольство України в КНР. URL: <https://china.mfa.gov.ua/>
6. Шатрова К. І. Аналіз проєкту КНР «Новий шовковий шлях» та місце України в ньому. Причорноморські економічні студії. 2017. Вип. 22. С. 20-25.

Шишук Н.О.

*«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор
кафедри міжнародної економіки Швиданенко О.А.*

ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ООН ЯК ОРІЄНТИР У ДОПОМОЗІ ЕКОНОМІЧНОМУ ВІДРОДЖЕННЮ УКРАЇНИ

Повномасштабна війна, яку російські агресори розпочали проти України у лютому 2022 року — найбільший виклик в історії сучасної України. Жодна країна Європи з часів Другої світової війни не понесла таких масштабних збитків, як Україна цього року. При цьому, ці збитки дуже комплексні і потребують глибокого аналізу. Розглядати їх суто у площині економічних показників (наприклад, лише шляхом оцінки зниження річного валового внутрішнього продукту) недоцільно, оскільки економічні, інфраструктурні, демографічні та інші наслідки війни можуть завдавати значних збитків Україні у різних сферах ще упродовж багатьох років. Така ситуація викликає необхідність більш комплексного аналізу економічної ситуації міжнародними партнерами України, і одним з орієнтирів у цьому процесі можуть стати Цілі сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй.

Оцінити збитки, яких Україна зазнала внаслідок війни, досить складно. За даними дослідження Київської школи економіки, станом на 10 травня 2022 року загальна сума прямих задокумен-

тованих збитків інфраструктури складала вже понад \$94.3 млрд або майже 2.8 трлн гривень. Загальні втрати економіки України через війну, за спільними оцінками Мінекономіки та KSE, враховуючи як прямі, так і непрямі втрати (зниження ВВП, припинення інвестицій, відтік робочої сили, додаткові витрати на оборону та соціальну підтримку тощо), коливаються від \$564 млрд до \$600 млрд. З початку війни в Україні було пошкоджено, зруйновано або захоплено щонайменше 208 підприємств, 508 медичних закладів, 562 дитсадки, 295 мостів, 156 складів, 102 релігійні споруди, 83 адмінбудівлі, 27 нафтобаз та 12 цивільних аеропортів [1]. Мінекономіки оцінює падіння ВВП України в I-му кварталі 2022 року в 16%, а загальнорічне падіння може досягти 40%, що є абсолютним антирекордом для незалежної України. Найбільше постраждали ті галузі, де неможлива дистанційна робота, зокрема авіаційні, морські перевезення, сфера послуг, де бізнес працює безпосередньо зі споживачами [2].

Демографічна криза, з якою зіткнулася Україна у ході війни, також безпрецедентна як для нашої країни, так і для будь-якої країни у Європі з часів Другої світової. За даними ООН, станом на 16 травня 2022 року Україну покинули 6,2 мільйона людей. Станом на середину березня внутрішньо переміщеними в Україні, за даними ООН, були понад 6,5 мільйонів осіб, і ймовірним є те, що це число значно зросло з того часу [3]. Така демографічна ситуація спричинила ще більше ускладнення економічної кризи, адже вона викликає необхідність виплати великої кількості компенсацій внутрішньо переміщеним особам, а також гальмує чи повністю зупиняє роботу бізнесу у регіонах, які страждають від найбільшого демографічного відтоку, зокрема — у південних, східних та північних областях України.

Враховуючи такі масштабні негативні наслідки для економіки України, підтримка міжнародних партнерів у економічному відродженні України є ключовою. Так, саме з таким наміром було створено платформу United24 — глобальну ініціативу для згуртування людей навколо підтримки України. За словами прем'єр-міністра України Дениса Шмигала, влада України розраховує на те, що Фонд буде наповнюватися з 5 джерел: допомога держав-партнерів та міжнародних фінансових організацій, допомога великих міжнародних корпорацій, заморожені, конфісковані активи РФ, внески приватних осіб, допомога міжнародних гуманітарних організацій та благодійних фондів [4].

Можна передбачити, що якщо допомога держав-партнерів та міжнародних організацій буде доволі комплексною та послідовною (зокрема, 18 травня Єврокомісією було представлено плани негайної реакції Євросоюзу на вирішення проблеми фінансового дефіциту України та довгострокової реконструкції [5]), то допомога великих міжнародних корпорацій не буде зумовлена чіткими планами, регламентами та документами і, таким чином, може мати незначний та поверхневий ефект у разі, якщо ресурси, залучені цими міжнародними корпораціями, будуть розподілені нерационально. Наприклад, може виникнути ситуація, коли ці міжнародні корпорації виділяють надлишкову кількість допомоги для однієї галузі, ігноруючи інші, які є не менш важливими для економічного відродження України.

Для уникнення подібних «казусів» та для стимуляції економічного відродження України допомога, яка надаватиметься великими міжнародними корпораціями, повинна відповідати кільком критеріям:

1. Бути прив'язаною до політики корпоративної соціальної відповідальності компанії. На даний час тема війни в Україні є дуже популярною у медійному просторі Західного світу, що спонукає великі компанії робити ті чи інші кроки для підтримки України, проте існує ймовірність, що у майбутньому обсяги цієї допомоги можуть зменшуватись. Прив'язка допомоги економічному відродженню України до політики КСВ компаній допоможе їм не лише стабілізувати та гармонізувати цей процес, але і легше доносити меседжі про свою соціальну відповідальність суспільству у соціальних звітах, що надаватиме переваги як власне самим компаніям, так і Україні;

2. Бути узгодженою з Міністерством економіки України. За можливості, великим міжнародним компаніям, що прагнуть допомогти економічному відродженню України, потрібно повідомляти про свої наміри Мінекономіки та іншим профільним міністерствам, а власне самим міністерствам — створити відповідні структури, які займатимуться організацією міжнародної допомоги економічному відродженню України з боку міжнародних корпорацій. Це допоможе максимізувати ефект від такої допомоги, оскільки забезпечить її надходження саме тим галузям, які найбільше цього потребують, а також зніме з міжнародних корпорацій необхідність проведення попередніх досліджень.

3. Бути узгодженою з Цілями сталого розвитку ООН. Великі міжнародні корпорації, що прагнуть допомогти економічному відродженню України у рамках своєї політики корпоративної соціальної відповідальності, повинні у своїх прагненнях опиратися на певний орієнтир, який може максимізувати ефект для досягнення стійкого розвитку економіки України у майбутньому. Цілі сталого розвитку ООН добре для цього підходять як інструмент, з яким міжнародні корпорації уже знайомі у ході проведення ними заходів з реалізації своєї корпоративної соціальної відповідальності. Профільні міністерства в Україні також повинні орієнтувати міжнародні корпорації на максимальну диверсифікацію їхньої допомоги згідно положень Цілей сталого розвитку ООН.

Цілі сталого розвитку ООН можуть виступити у якості надійного орієнтира для міжнародних корпорацій у допомозі економічному відродженню України. Цілі сталого розвитку (ЦСР), також відомі як Глобальні цілі, були прийняті Організацією Об'єднаних Націй у 2015 році як універсальний заклик до дій щодо припинення бідності, захисту планети та забезпечення того, щоб до 2030 року всі люди мали мир і процвітання. 17 цілей сталого розвитку інтегровані — вони визнають, що дії в одній сфері впливатимуть на результати в інших, і що розвиток має збалансувати соціальну, економічну та екологічну стійкість. [6] Незважаючи на те, що цілі сталого розвитку ООН мають у своїй суті дещо більш загальну мету, ніж саме повоєнне відновлення держав, їх систематичний характер та акцент на інтегрованість допоможуть Україні досягти не лише короткострокового «перекривання дірок» в економіці, але й довгострокової сталості у розвитку. Крім того, підтримання сталого розвитку за стандартами ООН допоможе міжнародним корпораціям легше інтегрувати допомогу Україні у свою політику корпоративної соціальної відповідальності.

Результати потенційної участі міжнародних корпорацій у економічному відновленні України оцінити доволі складно, однак, за умови ефективного використання Цілей сталого розвитку ООН у якості орієнтира як ними, так і владою можна очікувати на наступне:

- повернення економічних показників на довоєнні значення із оптимізацією та прискоренням їхнього зростання у довгостроковій перспективі;
- подолання бідності, що виникла внаслідок війни у багатьох регіонах України;
- повне відновлення агропромислового комплексу України, що серйозно постраждав внаслідок війни;
- відновлення систем охорони здоров'я та освіти України, які постраждали внаслідок знищення пов'язаних з ними інфраструктурних об'єктів;
- забезпечення якісних санітарних умов у найбільш постраждалих від війни регіонах;
- відновлення промислового комплексу України, у тому числі — енергетичного;
- відбудова та розвиток міст, сіл, громад;
- відновлення та захист постраждалих екосистем суші та моря;
- розбудова сильних інститутів громадянського суспільства та інше.

Отже, бачимо, що економічна відбудова України після війни — складний та довготривалий процес, що може зайняти не один рік. Допомога міжнародних партнерів України у цьому процесі є ключовою і вимагає чіткості та послідовності. Цілі сталого розвитку ООН — це один з тих інструментів, який може стати орієнтиром для великих міжнародних корпорацій у сфері допомоги економічному відродженню України, який максимізує не лише потенційні зиски для цих компаній з точки зору реалізації їхньої політики корпоративної соціальної відповідальності, але й ефект, який їхня допомога може принести економіці України.

Література

1. Загальна сума прямих задокументованих збитків інфраструктури складає понад \$94 млрд. *Kyiv School of Economics*. 2022. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zadokumentovanih-zbitkiv-infrastrukturi-skladaye-ponad-94-mlrd/>
2. Мінекономіки оцінює падіння ВВП України в I-му кварталі 2022 року в 16%. *Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України*. 2022. URL: <https://smida.gov.ua/news/allnews/minekonomikiocinuepadinnnavvpukrainivimukvartali2022rokuv16>
3. How many Ukrainians have fled their homes and where have they gone? *BBC*. 2022. URL: <https://www.bbc.com/news/world-60555472>

4. Денис Шмигаль презентував основоположні позиції Плану і Фонду відновлення України. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/denis-shmigal-prezentuvav-osnovopozhni-poziciyi-planu-i-fondu-vidnovlennya-ukrayini>

5. Ukraine: Commission presents plans for the Union's immediate response to address Ukraine's financing gap and the longer-term reconstruction. *European Commission*. 2022. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_3121

6. The Sustainable Development Goals in Action. *United Nations Development Programme*. 2022. URL: https://www.undp.org/sustainable-development-goals?utm_source=EN&utm_medium=GSR&utm_content=US_UNDP_PaidSearch_Brand_English&utm_campaign=CENTRAL&c_src=CENTRAL&c_src2=GSR&gclid=EAlaIQobChMloZTvtZ3p9wIVJA Z7Ch0ZOA-CEAAYAAEgIGS_D_BwE

Миргородська Ольга
«Міжнародна економіка», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри міжнародної економіки Черницька Т.В.

МІЖНАРОДНІ «ЗЕЛЕНІ ПРОЄКТИ» У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Попри те, що війна продовжується, перед нашим суспільством постала потреба у підготовці до відновлення країни. Більша частина інфраструктури України — від доріг до портів, офісів та будівель — датується радянською епохою і тому потребувала модернізації. Зараз значна частина зруйнована і потребує заміни. Люди бачать у цьому унікальну можливість для ЄС, який, як очікується, сплатить більшу частину початкового рахунку, щоб зробити Україну випробувальним полігоном, а також прикладом сталого та зеленого розвитку. Відновлення інфраструктури, будинків та підприємств України буде коштувати дорожче до \$1 трильйону, а міжнародні організації і «зелені» проекти відіграватимуть провідну роль у підготовці до цього. Головними базисами для зеленого післявоєнного відновлення, повинні стати:

1. Постійні і системні рішення, що стосуються відновлення України у всіх її галузях; 2. Прозорість і участь населення у їх прийнятті; 3. Стійкий розвиток міст та областей; 4. Використання передових технологій та досвідів; 5. Контроль над збереженням екосистем та навколишнього середовища всієї України; 6. Декарбонізація та децентралізація енергетичного сектору; 7. Розвиток стійких і децентралізованих агропродовольчих систем.

Варто зазначити, в кінці травня було повідомлено, що Україна може отримати 35-40 мільярдів євро інвестицій в зелену енергетику. Це дозволить їй уже до 2030 року збільшити свої потужності втричі. Як на мене, це шанс для нашої країни стати одним з найбільших постачальників «чистої» енергії до країн ЄС. Варто зазначити, що в ДТЕК вважають цю суму, лише приватними інвестиціями. Тому що інтерес до нашої країни зараз зріс в рекордних обсягах. Існує велика зацікавленість від міжнародних компаній щодо участі в такому проекті. Та нічого не можливо, без гарантій політичних ризиків.

Наразі, до прикладу, між Україною та ЄС проходять перемовини, метою яких є долучення України до LIFE програми. Зазначена програма представляє собою дієвий фінансовий важіль ЄС для захисту нашого навколишнього середовища і введення в дію чітких та ефективних кліматичних заходів. LIFE програма допомагає країнам перейти до кліматично нейтральної, циркулярної, енергоефективної, чистої та готової до будь-яких змін клімату, економіки. Її метою є захист та покращення якості всього природного багатства. Кошти на проекти надаються лише за домовленостей про співфінансування і тільки в рамках конкурсу. З 1992 року програма LIFE співфінан-

сувала більше, ніж 5000 проектів. А з 2021 по 2027 роки, бюджет програми загалом склав 5,4 мільярда євро. А це аж **на 60%** більше, ніж у попередній діапазон часу. Розподіл бюджету за секторами був представлений таким чином:

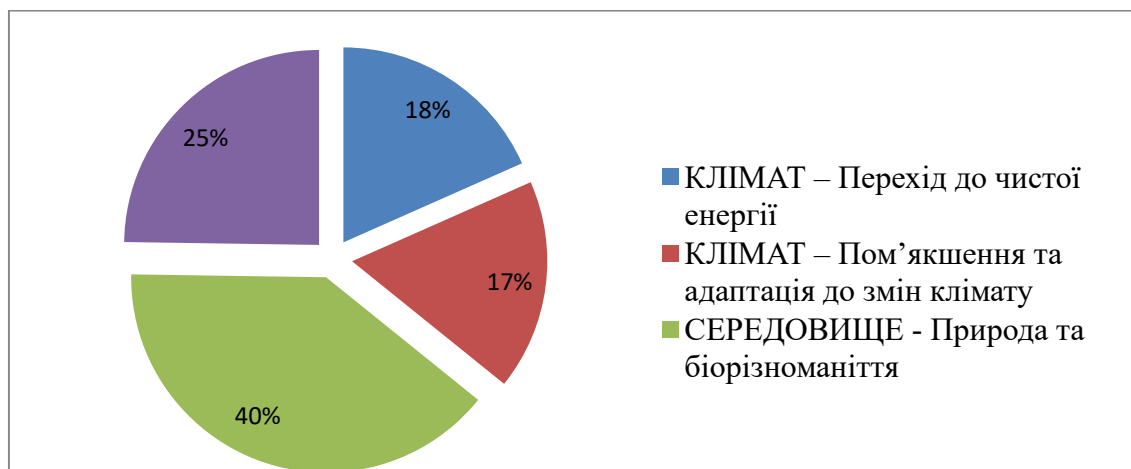

Рис. 1. Розподіл бюджету програми LIFE 2021-2027 рр. (у млрд. євро)

До структури бюджету програми можна віднести: 1. Середовище (природа та біорізноманіття — імплементація Директив ЄС, підтримка мережі Nature 2000); 2. Середовище (циркулярна економіка та якість життя — реалізація заходів для покращення якості повітря, управління відходами/водними ресурсами); 3. Клімат: (пом'якшення та адаптація до кліматичної зміни — імплементація кліматичного законодавства ЄС); 4. Клімат (енергетичний перехід — збільшення частки ВДЕ, підвищення енергоефективності).

В рамках програми LIFE можуть брати участь проекти з України, які впроваджують екологічні чи кліматичні стратегії, плани дій і які, вимагаються особливим екологічним, кліматичним чи енергетичним законодавством чи політикою Союзу. Щороку Європейська Комісія публікує конкурсні пропозиції щодо програми LIFE. Претенденти на проекти з України, можуть спробувати подати заявки на них, відслідковуючи інформацію на сайті. Поради для претендентів від організаторів є такими: 1. Показати, як вони можуть вплинути на ситуацію, що склалась; 2. Думати стійко; 3. Дотримуватись інструкцій; 4. Вибрати хорошу команду; 5. Планувати наперед; 6. Написати структуру бізнес-плану; 7. Провести ретельні дослідження. Ці кроки є обов'язковими, для представників нашої країни, якщо ми хочемо досягти успіху у відновленні країни завдяки проектам програми LIFE. Їх реалізація може бути чудовим засобом фінансування нововведених проектів у сфері захисту навколишнього середовища і подальшої відбудови України, а також допомогти комерціалізації інноваційних рішень, полегшуючи їх вихід на ринок. Спеціальна команда з великим діловим і фінансовим досвідом, готова для підтримки будь-яких проектів.

Ще одним цікавим та ефективним проектом у даному напрямку, є співпраця з фондом SSEF. Це фонд, консультований Solas Capital AG, що міжнародним інвестором щодо напряму енергоефективності і відновлюваних джерел енергії. Робота фонду фокусується на інвестуванні у енергосервісні компанії, внаслідок проектів енергоефективності. Це надасть можливість компаніям прийняти ефективні рішення у фінансовій сфері і допоможе будувати умови відстрочення платежів деяким домогосподарствам чи підприємствам, що займаються питанням енергоспоживання з використанням технологій, опалення чи охолодження, сонячної енергії на даху, ізоляції і світлодіодного освітлення. Планований розмір фонду становить 200 мільйонів євро і надаватиме боргові кошти компаніям переважно в Європейському Союзі. Фонд уклав угоду зі схемою підтримки приватного фінансування енергоефективності (PF4EE), спільною ініціативою, що була започаткована Європейською комісією завдяки програмі LIFE та ЄІБ. Однією з цілей даної співпраці є залучення приватних інвесторів, до яких можна віднести, страхові компанії та пенсійні фонди, інвестувати в інфраструктуру енергоефективності, зокрема в сектор малого та середнього бізнесу. Іншими інвесторами фонду є Ірландський фонд стратегічних інвестицій (ISIF), страхування IDEAL, а також MEAG, керуючий активами групи Munich Re.

Україні без сумнівів потрібно звернути увагу на цей фонд та його проекти. Наприклад, нещодавно вони створили EIB Global, спеціальний підрозділ для операцій за межами ЄС, спрямований на вирішення великих викликів сьогодення. Через технічних та фінансових експертів на місцях вони посилюють свою присутність у всьому світі, щоб максимізувати вплив та посилити співпрацю з регіональними партнерами. За їх допомогою Україна може отримати позики на суму від 25 мільйонів євро суб'єктам державного сектору для фінансування одного великого інвестиційного проекту або інвестиційної програми, узгодженої з одним або кількома пріоритетами ЄІБ. Отримати таку допомогу зможуть: суверенні держави; національні агентства, відомства, установи та міністерства; регіональні чи місцеві органи влади; компанії державного сектору (наприклад, комунальні підприємства). Щоб отримати підтримку, представникам з України потрібно зв'язатися з інформаційною службою ЄІБ для отримання запитів щодо фінансових можливостей, діяльності, організації та цілей ЄІБ.

Загалом, перед нашою країною стоять глобальні і надзвичайно важливі задачі, а саме: відновлення критичної інфраструктури, забезпечення енергетичної безпеки країни, швидке запровадження законодавства, що є відповідне до норм ЄС, боротьба зі зміною клімату та підготовка до даних процесів. Щоб це все запровадити, наша інфраструктура повинна підтримувати відмову від викопного палива, а відбудова всіх населених пунктів має відповідати соціальним, екологічним і економічним вимогам.

Література

1. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. [Електронний ресурс]. 2022. URL: <https://mepr.gov.ua/>.
2. PF4EE — Розкриття потенціалу енергозбереження Європи через приватне фінансування для енергоефективності. [Електронний ресурс]. 2022. URL: <https://pf4ee.eib.org/>.
3. LIFE Programme [Електронний ресурс]. European Climate Infrastructure and Environment Executive Agency. — 2022. — URL: https://cinea.ec.europa.eu/programmes/life_en.

Вольф К.В.

*«Міжнародна економіка», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор
кафедри міжнародної економіки Швиданенко О.А.*

НОВА «ЗЕЛЕНА» ПОЛІТИКА ЯК ШЛЯХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Від початку війни пролунало безліч ідей щодо відбудови країни — від патронажу українських міст європейськими країнами до сприяння бізнесу та цифровізації. 21 квітня було створено Національну раду з питань відновлення України від наслідків війни [2]. Відновлення економіки та інфраструктури можливе лише після завершення бойових дій та звільнення окупованих територій, але обговорення вже ведуться, плани розробляються.

Відновлення України — це повноцінний розвиток та інтеграція до Європейської спільноти з урахуванням принципів сталого розвитку та Європейської зеленої угоди, яка є гарантією відповідності Копенгагенським критеріям для вступу до ЄС.

Місія нової «зеленої» політики — збалансувати інтереси суспільства, бізнесу та навколишнього середовища. Це не лише реконструкція, а й стає майбутнє для наступних поколінь. Важливою є екологічність запланованих заходів.

Для успішного зеленого повоєнного відновлення Україна має дотримуватися принципів Європейського зеленого курсу (ЄЗК). Держава має відмовитися від викопного палива, зменшити викиди вуглекислого газу, скоротити витрати енергії та перейти головним чином на відновлюва-

льні джерела енергії, підвищити енергоефективність економіки. Особливо уряд має підтримувати проекти з високою доданою вартістю та розвиток нових промислових галузей. Наприклад, енергоефективне житло, ВДЕ, вуглецево нейтральне народне господарство, виробництво сталі за допомогою електротермічної технології або на основі водню тощо [4].

Загалом, загальні принципи майбутньої стратегії післявоєнної відбудови України з екологічним направленням мають включати:

1. Інтеграцію екологічної та кліматичної політики в усі сектори. Положення екологічної та кліматичної політики, умови, обмеження мають бути враховані в усіх стратегічних документах.

2. Інвестиційна політика та залучення фінансів повинні відповідати цілям сталого розвитку та мають бути спрямовані на розвиток виробничих ланцюгів із високою доданою вартістю.

3. Активний розвиток зеленої економіки. Низьковуглецевість та енергоефективність, орієнтованість на збереження довкілля, інноваційне виробництво, відповідальне споживання — головні принципи, на яких треба зробити акцент.

4. Нові стандарти моніторингу стану та якості навколишнього середовища. На постійній основі мають відстежуватися стан ґрунту, повітря, води та довкілля в цілому на їхню відповідність вимогам.

5. Дотримання європейських інструментів екологічного планування.

6. Підвищення ролі місцевого самоврядування, прозорість, залучення громадськості та громад до розробки та затвердження стратегій чи планів післявоєнної відбудови.

7. Ефективне, відкрите та прозоре використання цільових коштів для повоєнного відновлення та розвитку зеленої економіки.

Першочерговим кроком «зеленого» курсу України є досягнення самодостатності в енергопостачанні. Партнерство з ЄС у сфері ВДЕ надає такі можливості для прискореного поширення сонячної та вітрової енергетики на території усієї країни. Україна потенційно може відмовитися від вугілля до 2030 року та розпочати безпечне завершення роботи АЕС, коли енергосистема та технології з накопичення електроенергії стануть доступнішими [3].

Вуглецево нейтральною також може стати металургія. R&D та проекти із сучасними технологіями пропонують виробництво DR-окатишів на основі «зеленого» водню. Для України це не лише перспективно, але й є необхідною умовою щодо декарбонізації, а з доступом до європейських джерел фінансування зробити це набагато простіше [1].

Успіх впровадження нової зеленої політики, підписання стратегій з повоєнного відновлення України, управління, функціонування інститутів та зобов'язань залежить від трьох умов: наявності необхідних стандартів, ринкових механізмів та ефективних інституцій; прихильності та співпраці між лідерами державного, приватного та соціального секторів; та підтримка громадян та споживачів.

Війна в Україні не лише призвела до гуманітарної трагедії, а й завдала потужного удару з боку пропозиції нових зусиль для досягнення нульових викидів та озеленення економіки в цілому. Для лідерів державного і приватного секторів, готових зробити необхідні сміливі кроки, нова логіка енергетичної та економічної безпеки обіцяє зробити це поворотним моментом у використанні можливості впоратися з глобальною кліматичною кризою, що розгортається.

Отже, нова «зелена» політика і відповідне до неї виражене застосування інвестиційних, інноваційних, організаційних заходів з метою повоєнного відновлення України надають змогу вийти на новий рівень з ефективності у всіх галузях господарства. Це потенційно збільшить конкурентоспроможність як економіки країни, так і окремих її складових.

Література

1. Місце української металургії в «зелених» ланцюжках поставок [Електронний ресурс] // Дніпропетровське Інвестиційне Агентство. — 2022. — Режим доступу до ресурсу: <https://dia.dp.gov.ua/misc-ukrainkoj-metalurgij-v-zelenix-lancyuzhkah-postavok/>.

2. Указ президента України про «Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. — 2022. — Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text>.

3. GREEN RESTORATION OF UKRAINE: PUBLIC POSITION [Електронний ресурс] // Environment People Law. — 2022. — Режим доступу до ресурсу: <http://epl.org.ua/en/announces/zelenavidbudova-ukrayiny-pozytsiya-gromadskosti/>.

4. The plan to rebuild a green Ukraine [Електронний ресурс] // POLITICO. — 2022. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.politico.eu/article/the-plan-to-rebuild-a-green-ukraine/>.

Демиденко М.І.
«Міжнародна економіка», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник – к.е.н. доцент кафедри міжнародної економіки Мартинюк О.В.

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ США В СФЕРІ «ЗЕЛЕНИХ ІНВЕСТИЦІЙ» ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

На сьогодні екологічні загрози, пов'язані з швидкою глобальною зміною клімату та погіршенням стану довкілля, посіли перші позиції серед ризиків світового розвитку. Перші два десятиліття ХХІ ст. супроводжувались тенденціями, що створили відкриті можливості для проведення радикальних реформ і переходу на концептуально нові засади економічного розвитку, серед яких ключову роль відіграє концепція зеленої економіки. Дана концепція стає провідником до сталого розвитку не лише у розвинених країнах, але й в більшості куточків світу, і Україна — не виняток. Завдання, що на сьогодні стоїть перед Україною, — перехід національної економіки до так званої зеленої моделі розвитку на засадах сталого виробництва та споживання, ефективного використання ресурсів, а також сприяння діяльності бізнесу у енергоефективний спосіб виробництва. Для впровадження концепції зеленої економіки були необхідні зміни поточних і майбутніх інвестицій та встановлення додаткових витрат за межами звичайного підходу, що призвело до формування так званих «зелених інвестицій». США є прикладом країни, яка за допомогою правильної стратегії змогла привабити таку кількість зелених інвестицій, що її частка в світовій зеленій економіці наразі є найбільшою. Тому постає питання, як саме вони досягли такого успіху і чи можливо використати досвід США в сфері зелених інвестицій для відновлення України в майбутньому.

Зелена економіка в США за останні роки сильно зросла, незважаючи на зміни у внутрішній політиці та регулюванні. Частка США в світовій зеленій економіці становить 37%, що значно перевищує її частку у світовому ВВП, яка становить близько 24%. Ринок просунувся у відповідь на зростання інституційних інвесторів та збільшення споживчого попиту на продукцію і послуги саме соціально-відповідальних компаній. Якщо додати до цього підвищення конкурентоспроможності екологічно чистих технологій, підтримку дій та політики на рівні штатів США, а також можливості зеленої економіки, якими американські компанії користуються в інших частинах світу, можна говорити про подальше стабільне зростання зеленої економіки країни. Для заохочення переходу до сталого розвитку урядові та міжурядові ініціативи посилюються, щоб фінансові установи почали включати питання сталого розвитку у свої функції керівництва та управління ризиками.

За даними фонду SIF активи зеленого інвестування у 2020 році в США становили 17,1 трильйона доларів, що було підвищенням на 42% в порівнянні з 2018 роком. Ці активи зеленого інвестування становлять 33% від 51,4 трильйона доларів, загальної суми активів США, які знаходяться під професійним управлінням. З точки зору інвестиційних інструментів, деякі з найбільш значних вкладень за останні два роки надійшли в біржові фонди, громадські інвестиційні інститути та альтернативні інструменти інвестування, збільшившись на 200%, 44% і 22% відповідно. У Сполучених Штатах нормативно-правове середовище для зеленого інвестування різко змінилося зі зміною урядової адміністрації. Адміністрація президента Байдена вжила заходів, щоб пом'якшити чи скасувати дії, які були впроваджені минулим керівництвом, що були направлені на обмеження зеленого інвестування. Незважаючи на всі зміни в нормативно-правових актах та політиці за останні кілька років, інтерес інвесторів до зеленого інвестування продовжував прискорюватися. Найбільш впливові регуляторні та політичні чинники після обрання Президент Байден включають:

► У березні 2021 року Міністерство праці оприлюднило заяву про скасування двох попередніх адміністративних правил, пов'язаних із врахуванням факторів ESG (екологічні, соціальні та фактори ефективного управління) у варіантах виходу на пенсію та використанням їхньої можливості обирати довірених осіб, пов'язаних із екологічними, соціальними питаннями чи питаннями ефективного управління. Міністерство праці США також зобов'язалося переглянути та випустити нові вказівки щодо цих правил, щоб дозволити розгляд критеріїв ESG та голосування за довіреністю у пенсійних планах приватного сектора.

► У травні 2021 року до Сенату було внесено законопроект, який передбачає, що критерії ESG можуть враховуватися в пенсійних планах, керованих ERISA (законом про забезпечення пенсійного доходу працівників). До Палати представників було внесено супровідний законопроект.

► У березні 2021 року SEC (Комісія з цінних паперів та бірж США) випустила запит на інформацію про кліматичні ризики та розкриття інформації про ESG. Очікується, що це призведе до регуляторної пропозиції щодо обов'язкового розкриття інформації емітентом щодо зміни клімату та потенційно ширшого набору питань ESG.

► У травні 2021 року Білий дім випустив наказ про фінансові ризики, пов'язані з кліматичними змінами, який включав заходи, спрямовані на просування інформації про ESG, а також прискорення використання критеріїв ESG у пенсійних планах, що керуються ERISA і Федеральним пенсійним планом, найбільшим пенсійним планом у Сполучених Штатах.

► На додаток до вищезгаданих регуляторних змін, уряд США зараз зосереджений на вирішенні конкретних тем ESG, таких як трудові права та зміна клімату. Одним із прикладів є робота, проведена робочою групою Білого дому з організації та розширення можливостей працівників з метою посилення трудових прав.

У звіті про тенденції фонду SIF за 2020 рік визначено 4,6 трильйони доларів США в активах ESG, якими керують окремі роздрібні клієнти або клієнти з великим капіталом, у порівнянні з 3 трильйонами доларів США у 2018 році. Згідно з дослідженням Morgan Stanley 2020 року, 85% опитаних індивідуальних інвесторів були зацікавлені у зеленому інвестуванні, що на 10% більше, ніж у 2018 році. Серед міленіалів 95% були зацікавлені, що на 9% більше, ніж у 2018 році. Дослідження показало, що теми, які цікавлять індивідуальних інвесторів найбільше, включають зменшення кількості пластику (46%) та зміни клімату (46%), розвиток громад (42%), циркулярна економіка (39%) та цілі сталого розвитку (36%). В останні роки в США зросли інвестиції у фінансові установи розвитку громад, які обслуговують малозабезпечені та інші маргіналізовані спільноти, які недостатньо обслуговуються багатьма фінансовими установами. Також останні тенденції характеризуються сильним поштовхом до моделей компаній із багатьма зацікавленими сторонами в Сполучених Штатах з акцентом на громадах, навколишньому середовищі та кращих умовах праці на додаток до власників акцій.

Підсумовуючи усе вищесказане, можна стверджувати, що основними рушійними силами в сфері зелених інвестицій США є саме правове регулювання. Правильні дії на законодавчому рівні стають певними стимулами як для індивідуальних інвесторів, так і для фінансових установ. Забезпечення поширення інформації про актуальність та необхідність зеленого інвестування для подальшого сталого розвитку країни в соціум дозволяє збільшувати приплив інвестицій в рази швидше ніж в попередні роки. На сьогодні події в Україні вже вплинули на рішення міжнародних інвесторів, які намагаються прискорити рух ESG, включаючи ще більше даних факторів у свої інвестиційні портфелі. Отже тепер необхідними є дії саме на політичному рівні в Україні, що можуть дозволити українським зеленим інвестиціям вийти на новий рівень, допомагаючи відновленню її становища та забезпечуючи її сталий розвиток в майбутньому.

Література

1. Маркевич К.Я., Сіденко В.Р. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. Аналітична доповідь, м. Київ, 2019. 54 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf.
2. Tony Campos. The US green economy: a bipartisan growth story. London, 2020. URL: <https://www.ftscrussell.com/blogs/us-green-economy-bipartisan-growth-story>
3. US SIF Trends Report. 2020. URL: <https://www.ussif.org/trends>.
4. Policy: Access to Sustainable Development. 2020. URL: <https://www.ussif.org/accesstosriinvesting>.

5. Global Sustainable Investment Review 2020. Global Sustainable Investment Alliance 2021. URL: <http://www.gsi-alliance.org/wp-content/uploads/2021/08/GSIR-20201.pdf>.

6. Report on US Sustainable and Impact Investing Trends. US|SIF Foundation 2020. URL: <https://www.ussif.org/files/Trends%20Report%202020%20Executive%20Summary.pdf>.

7. Crag Baker, Adam Gillet. The Ukraine crisis and what it might mean for ESG and sustainable investing. 2022. URL: <https://www.wtwco.com/en-GB/Insights/2022/04/the-ukraine-crisis-and-what-it-might-mean-for-esg-and-sustainable-investing>.

Сумцов Д.В.

*«Міжнародна економіка», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор
кафедри міжнародної економіки Швиданенко О.А.*

ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ: ШЛЯХИ ТА ІНСТРУМЕНТИ СПІВПРАЦІ З МІЖНАРОДНИМИ ТОРГОВЕЛЬНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Через військову агресію Російської Федерації по відношенню до України, економіка нашої країни зазнала катастрофічних втрат. Прямі втрати інфраструктури сягають майже 88 млрд доларів США. За оцінкою міністерства економіки України, сумарні втрати економіки через військову агресію становлять близько 580 млрд доларів США. Ці витрати враховують як безпосереднє зниження ВВП України, так і припинення інвестицій, а також відтік за кордон робочої сили та додаткові витрати бюджету на оборону або соціальну сферу.

Кількість наявних вже втрат, а також майбутніх заставляють вже зараз формувати плани щодо повоєнного відновлення економіки України, її запуску та повернення до нормальних умов функціонування. Інструменти міжнародної торгівлі можуть стати одним із важливих факторів відновлення економіки України. Тому важливо розглянути які міжнародні торговельні організації можуть допомогти Україні цьому питанні, а також розглянути можливі шляхи та інструменти співпраці із ними у контексті відновлення економіки України.

Можна навести певні заходи, які вже реалізуються, от як наприклад скасування Європейським союзом усіх квот та мит на рік для українських товарів. Враховуючи, той факт, що останніми роками відбувалося стабільне зростання обсягів міжнародної торгівлі між Україною та Європейським союзом (рис. 1.), цей крок є важливим для стабілізації а в подальшому і відновлення української економіки.

Рис. 1. Динаміки міжнародної торгівлі між Україною та ЄС. [1]

Цей крок спрямований на підтримку української економіки та недопущення її падіння до більш катастрофічного рівня. В майбутньому кроком, який підтримає українську економіку може стати надання Україні статусу країни-кандидата на вступ до Європейського союзу із подальшим прийняттям України до складу Європейського союзу. Участь нашої країни на європейському ринку, як повноцінного члена ЄС, може стати причиною відновлення економіки та становлення її, як одного із лідерів на цьому ринку. Але навіть без повноцінного прийняття до складу ЄС, важливим є розширення торговельної співпраці між Україною та Європейським союзом, як одним із найважливіших факторів відновлення економіки України і важливо щоб зняття усіх квот та мит на 1 рік стало лише першим кроком такого характеру.

Наступною організацією, співпрацю з якою важливо розглянути є Світова Організація Торгівлі (СОТ). Основними цілями СОТ є:

- Підвищення життєвого рівня
- Постійне зростання доходів
- Забезпечення для країн, що розвиваються та найменш розвинутих країн такого рівня участі в міжнародній торгівлі, який би відповідав потребам їхнього розвитку.

Зважаючи на цілі СОТ, для яких вона була створена, важливо буде підвищити активність співпраці України та цієї організації у питанні отримання Україною більшого доступу до світових ринків для забезпечення швидкого відновлення економіки України. Важливо розглянути питання зміни тарифної політики щодо України, а також можливостей для надання певних преференцій для нашої країни, які матимуть на меті допомогу у відновленні економіки. Важливо, щоб СОТ застосовувала ті важелі, які має для допомоги Україні у подоланні післявоєнної кризи.

Ще однією організацією, співпраця з якою могла б мати для України важливе значення у післявоєнний період це ЮНКТАД. Ключовими задачами цього органу при ООН є:

- Сприяння розвитку міжнародної торгівлі;
- Рівноправне, взаємовигідне співробітництво між державами;
- Вироблення рекомендацій, принципів, організаційно-правових умов та механізмів функціонування сучасних міжнародних економічних відносин;
- Участь у координації дій інших установ системи ООН у сфері економічного розвитку господарських зв'язків та заохочення міжнародної торгівлі.

Секретаріат цієї організації активно співпрацює з урядами країн. Україні важливо активізувати співпрацю із цим органом, для досягнення домовленостей про пріоритетність посилення ролі України в межах світової торгівлі для відновлення української економіки та її подальшого розвитку. Як і з двома попередньо-описаними організаціями, важливе максимальне сприяння доступу українських товарів на світовий ринок, щоб мати можливість відновити конкурентоспроможність та щоб це стало стимулом відновлення та розвитку економіки.

Висновки. Підсумовуючи, усе вищесказане, можна зробити висновок, що для відновлення української економіки ключовим стає питання її участі у системі світової торгівлі, що встановлює питання майбутньої співпраці між Україною та світовими торговельними організаціями. Визначено три основні організації, співпраця з якими могла б дати максимальну користь економіці України у післявоєнний час. Це Європейський Союз, Світова Організація Торгівлі та ЮНКТАД.

Головним завданням такої співпраці, має стати максимальне сприяння доступу українських товарів і послуг на світові ринки, для підвищення їх конкурентоспроможності, що сприятиме можливостям української економіки до відновлення. Це може бути встановлено різними шляхами, такими як преференційні угоди, спрощення тарифних умов, зняття певних бар'єрів. Все це дійсно допоможе економіці України спочатку відновитися, а потім досягти швидкого розвитку, для нівелювання тих втрат, які були вчинені діями Російської Федерації на території України.

Література

1. EU. Trade statistics [Електронний ресурс] / EU. — 2021. — Режим доступу до ресурсу: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/trade_en.
2. Втрати України від війни [Електронний ресурс]. — 2022. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3469415>.

РОЗВИТОК ГЛОБАЛЬНОЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ МЕРЕЖІ ВІДРОДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Вступ. Питання відродження економіки України, її промисловості та соціальної інфраструктури набуває особливої актуальності у наш час. Економічна ситуація, у якій сьогодні перебуває держава, потребує невідкладних заходів, котрі б дали поштовх до виходу на траєкторію економічного відновлення. Водночас інтеграція України у світовий освітній простір була і залишається одним із ключових пріоритетів нашої країни, адже інвестуючи в освітній потенціал у співпраці з провідними університетами України та світу, ми інвестуємо у наше майбутнє. Пріоритетним завданням нових глобальних дослідницьких мереж, що утворюються в Україні є зосередження на налагодженні особистих та інституційних партнерств зі школами, вищими навчальними закладами та дослідницькими центрами по всьому світу, а також пошук партнерств, які створять заохочувальне інтелектуальне середовище у довгостроковій перспективі.

Метою даного дослідження є розкриття ключових особливостей та пріоритетів моделі глобальної дослідницької мережі та на прикладі досвіду інших країн світу обґрунтувати доцільність їх діяльності для розробки стратегій з підвищення конкурентоспроможності. Отримані результати можуть бути корисними для України, яка теж знаходиться на шляху до побудови якісно нової соціально-економічної системи, тому вивчення світового досвіду зможе мати практичне застосування.

Методи дослідження. У процесі дослідження було проведено збір та систематизацію даних за заданою тематикою. Для досягнення поставленої мети у дослідженні використано наступні наукові прийоми та методи дослідження: аналізу і синтезу; порівняння; статистичного аналізу та комплексної оцінки.

Огляд фахової літератури. Оглядаючи фахову літературу найбільше уваги було приділено діяльності Глобальної федерації рад конкурентоспроможності (GFCC), а особливо розробленим глобальним принципам конкурентоспроможності. Також, у роботі використано результати діяльності закордонних дослідників: конкурентні переваги націй (М. Портер), конкурентоспроможність як здатності створювати добробут із позитивними зовнішніми ефектами (К. Айгінгер), показники конкурентоспроможності (Креспо Р., Перес-Кірос Г.), вплив рейтингів конкурентоспроможності на країни (Рікардо Е.).

Результати дослідження. Дослідницьке співробітництво дає істотні можливості для створення мережі знань між країнами, яка може бути основним каналом поширення знань та досвіду щодо побудови високорозвиненого та конкурентоспроможного середовища. Створення та розвиток глобальної дослідницької мережі дозволяє державам обмінюватися новими знаннями та інформацією про наукові відкриття та спостереження одна між іншою, а отже, покращує кількість та якість результатів дослідницьких робіт та пошуків.

Стратегічними пріоритетами, що покладені у основу діяльності Глобальної мережі дослідників України, створеної на базі Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана, є цілі сталого розвитку ООН, принципи міжнародної конкурентоспроможності, цифрова трансформація та зелений розвиток[1].

Одним із партнерів мережі є Глобальна федерація рад конкурентоспроможності, а глобальні конкурентні принципи, що були спільно розроблені членами федерації та мають на меті заохочувати розробку нових стратегій конкурентоспроможності, підтримувати нації, міста та підприємства в їхніх зусиллях щодо зростання та розвитку, покладені в основу діяльності української мережі дослідників[2]. Згадані принципи доцільно поділити на:

Макроекономічні:

- зробити зусилля щодо розвитку талантів і навичок більш інклюзивними та залучати реальні світові задачі, дані та партнерство для створення людського капіталу, необхідного для майбутньої конкурентоспроможності.
- прискорити розгортання стійкої та гнучкої інфраструктури, створюючи можливості для залучення, сталого зростання та процвітання на глобальному та локальному рівні
- переосмислити економіку та бізнес із системної точки зору та використовувати технології для підвищення продуктивності природних ресурсів, збереження біорізноманіття, підвищення стійкості та зростання гнучкості.
- інвестувати в бенчмаркінг та інституційне навчання, щоб підготувати міста та країни до боротьби з невизначеністю та пертурбаціями, а також підвищити майбутню конкурентоспроможність.

Мікроекономічні:

- зробити державно-приватне партнерство важливим компонентом будь-якої стратегії чи ініціативи щодо сталого розвитку та побудови майбутніх економік і суспільств.
- побудова майбутнього завдяки цілеспрямованим інноваційним зусиллям, які залучають зацікавлені сторони в різних секторах і галузях, зосереджують увагу на складних суспільних проблемах та використовують потенціал нових моделей та інструментів для інновацій.
- стимулювати глобальні зміни економік і суспільств до більш інноваційних, стійких, гнучких та інклюзивних на місцевому та регіональному рівнях.
- зробити системи інтелектуальної власності функціональними, адаптованими, орієнтованими на дані, простими у використанні та доступними для всіх соціальних сегментів.
- встановити чітку та прозору нормативну базу, яка може бути адаптивною, зосередженою на ризиках і йти в ногу з технологічними змінами.
- використовувати переваги наявних мереж у всіх секторах, щоб побудувати довіру та розширити глобальну взаємодію на основі спільних цінностей[3].

Окрім цього, важливим аспектом розвитку глобальної дослідницької мережі України є запозичення досвіду тих країн, які показали себе як успішних реалізаторів проєкту заснування та розвитку глобальної мережі шляхом заохочення національних вчених до підтримки та розвитку дослідницьких зв'язків та процесів разом дослідниками з усього світу.

Успішними прикладом розробки та функціонування глобальної дослідницької мережі, досвід та надбання якої можуть стати в нагоді для українських науковців, є Дослідницька мережа CES «Європейська інтеграція та глобальна політична економія — нові напрямки». Діяльність мережі має подвійну спрямованість, що охоплює аналіз ступеня впливу ЄС на динаміку поточних реформ у посткризовому контексті, зосереджуючись на ідейному та стратегічному впливі ЄС на ключових суб'єктів, а також аналіз впливу реформ на країни з різною інституційною спадщиною та контекстом. У своїй діяльності мережа також зосереджується на управлінні та прийнятті рішень у рамках Лісабонської угоди в широкому діапазоні сфер політики[4].

Мережа має на меті об'єднати науковців, які займаються аналізом реформ із порівняльної та національної точки зору, з тими, хто цікавиться європеїзацією, тобто тим, як політика та структури управління ЄС впливають на реформи на національному рівні. Головним посилом діяльності мережі є різноманітність способів впровадження, інституційного розвитку та наслідків різноманітних законодавчих, програмних та інших змін, які виникають у посткризовий період.

Партнерами мережі є Університет штату Орегон, Лондонський університет, Бостонський університет, Університетський коледж Дубліна, Інститут Європейського університету, Інститут Європейського університету[5].

Ключовими аспектами, звернути увагу на які буде корисним для глобальної мережі науковців України, є залучення до праці науковців із широкого кола дисциплін, включаючи право та соціологію, а також політологію та міжнародні відносини; співпраця з європейськими та світовими лідерами з метою вивести дослідження на абсолютно новий глобальний рівень; створення порталу дослідницької мережі для того, щоб полегшити розповсюдження та обмін інформацією; надавати секторам, які вона обслуговує, багато можливостей міжнародного пошуку партнерів і проєктів.

Висновки та пропозиції: Аналіз досвіду утворення та розвитку глобальних дослідницьких мереж, а також розкриття ключових особливостей діяльності й пріоритетів дав змогу визначити

такі ключові компоненти їх успіху: залучення до співпраці науковців з усього світу, утворення широкого спектра відділів дослідження для всебічного дослідження економічних явищ, а також тісне співробітництво між містами та державами для обміну досвідом та надбаннями. Саме ці фактори є необхідними для активізації трансформаційного процесу розробки сценарію для забезпечення конкурентоспроможності України.

Тож серед пропозицій для України можна виокремити об'єднання зусиль місцевих дослідницьких інститутів, дослідницьких угруповань, а також громадянського суспільства задля розроблення спільного бачення стратегії підвищення конкурентоспроможності нашої держави. Також варто зазначити необхідність залучення підтримкою від іноземних інститутів, наукових центрів та окремих дослідників, що дозволить збільшити можливості дослідницької мережі та розробити на базі набутих знань та принципів конкурентоспроможності власний унікальний план подальших дій.

Література

1. Сайт Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана. Глобальна мережа дослідників «Конкурентна Україна» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://kneu.edu.ua/ua/science_kneu/65469/glob_mer_doslid/
2. Future Competitiveness. Based upon the GFCC Foundational Global Competitiveness Principles [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.thegfcc.org/files/ugd/f344ed_e4f6b2ac59544efd9eabe744842bf9dd.pdf
3. Сайт Council for european studies [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://councilforeuropeanstudies.org/>
4. Сайт Centre for European Integration Research [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://eif.univie.ac.at/projects/NewDirections.php>
5. Porter, M. (1990) The competitive advantage of nations. MacMillan Press Ltd
6. Aiginger, K. (2006) Competitiveness: From a Dangerous Obsession to a Welfare Creating Ability with Positive Externalities. Journal of Industry, Competition and Trade, 6(2): 161-177
7. Crespo, R.A., Pérez-Quirós, G., Segura, C.R. (2012) Competitiveness indicators: The importance of an efficient allocation of resources. Economic Bulletin, (JAN)
8. Odehnal, J., Sedlak, M., Michalek, J. (2012) A Competitiveness Evaluation of the Ukrainian Regions: Empirical Study. Engineering Economics, 23(4): 406-413
9. Ricardo E. Buitrago R. (2021) Are competitiveness rankings and institutional measures helping emerging economies to improve? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/CR-04-2021-0064/full/pdf?title=are-competitiveness-rankings-and-institutional-measures-helping-emerging-economies-to-improve>
10. Marčeta M. Bojneck S. Analysis of the economic performance and competitiveness of the European Union countries [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/1452-4864/2022/1452-48642201219M.pdf>

Мацейко О.О.

*«Міжнародна економіка», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
Університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри міжнародної економіки Черницька Т.В.*

ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЄКТИ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Війна викликає глобальні хвилювання на фінансових ринках, в торгівлі та довіри до ринку України. До того ж, велика хвиля біженців буде тиснути на економіку країн Європи. Понад 12 мільйонів людей, за попередніми оцінками, були переміщені, а деякі з них потребують постійної

грошової підтримки від держави. На разі, дефіцит державно бюджету України становить майже 147 млрд. дол. США. Слід також, не забувати про збої в регіональних ланцюгах поставок і фінансових мережах, як наслідок посилення сприйняття ризику інвесторами послабить економічне зростання.

Незначний глобальний економічний вплив можна спостерігати вже зараз, особливо на товарних ринках. Наприклад, ціни на товари, які постачає Україна, такі як пшениця, добрива, метал та інші, різко піднялися. Посилюється продовольча безпека та інфляційний тиск, зокрема на тлі зростання невизначеності (загострення ситуації) та геополітичної напруженості. Для післявоєнного відновлення економіки інноваційні проекти ТНК були б непоганим інструментом. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) транснаціональних корпорацій вважаються важливим засобом досягнення економічного зростання країнами, що розвиваються. Іноземні компанії можуть сприяти економічному розвитку за рахунок посилення конкуренції на внутрішніх ринках, підвищення продуктивності, зниження цін і більш ефективного розподілу ресурсів. Це, у свою чергу, призводить до інвестицій в модернізацію обладнання та обумовлює проведення науково-дослідних робіт для отримання конкурентних переваг.

Аналіз інвестицій в Україні дозволяє констатувати наступне: зниження інвестиційної привабливості України у 2020 році. Це відбулося переважно через неефективні заходи протидії корупції та недовіри до системи правосуддя, а також значну частку тіньової економіки. Крім цих проблем, системні проблеми забезпечення інвестиційної привабливості включають відтік робочої сили, талантів, капіталу, повільну дебіюрократизацію бізнес-процесів, недовіру до банківської системи.. Тож, для якомога швидко відновлення економіки України та встановлення безпеки, необхідно продумати для цього детальний план. У більшості постконфліктних країн питання економічного управління, такі як політика, закони, інститути та людський капітал, які визначають контекст, в якому відбувається економічна діяльність країни, нерозривно переплітаються з безпекою та політичними проблемами.

Інноваційна політика ТНК включає розвиток і просування НДДКР, розширення технологічних зв'язків, організацію глобальних ланцюгів доданої вартості, використання стимулів, створення промислових, технологічних і наукових парків. Підвищений інтерес учених до цієї політики, що фокусується на технологічних аспектах, дозволяє значно підвищити науковий потенціал за рахунок технологічних зовнішніх ефектів ПІІ. Вітчизняні фірми використовують результати від нового знання для створення наукомісткого продукту. В країнах перехідної економіки приплив ПІІ розглядається в якості фінансового джерела, щодо перебудови національної інноваційної системи відповідно до вимог глобальної системи знань, а також розповсюдження нового знання.

Зовнішній ефект від передачі технологій є основним чинником довгострокового економічного зростання. Ефект ПІІ посилює нерівність в доходах, попри те, що залучення капіталу сприяє зростанню добробуту в країні. Внутрішній приплив ПІІ стимулює створення робочих місць, забезпечення зайнятості в країні-реципієнті інвестицій, а також отримання нового знання у багатьох економіках. ТНК відіграють важливу роль в передачі технологій. Економічна діяльність компаній характеризується показниками високої продуктивності праці, значними витратами засобів на НДДКР на відміну від національних компаній.

Проте, коли для іноземних інвесторів існує високий ступінь ризику, Україна не може розраховувати на залучення довгострокових грошей з-за кордону. Такий ступінь, у першу чергу формується через війну в Україні, але існують також інші фактори, такі як:

- *Непрозора судова система.* Система правосуддя працює за доволі непрозорими стандартами. Зарубіжні інвестори досить часто залишаються обдуреними. Наприклад, у 2011 році корейський конгресмен Чой придбав за 2,5 млн. дол. США придбав с/г землю, але в врешті-решт позбувся землі та грошей у результаті підробки документів.

- *Корупція, бюрократія та податкові негаразди.* Інвестори часто скаржаться на проблеми з податками. Словацькій SES Tlmače (Slovenské energetické strojárne), яка займалася проектуванням, виробництвом і збиранням енергетичного обладнання, не повернули понад 8 млн грн ще за травень 2009 року. Доволі показовими є випадки з тендерами на Prozotto, на непрозорість яких нарікають іноземці. Зокрема, йдеться про торги щодо інфраструктурних проєктів, які більш ніж на 50% розподіляються лише між трьома фірмами. У підсумку, наприклад, польські компанії категорично відмовляються брати участь в українських тендерах.

- *Недовіра до обіцянок української влади.* «Меморандум про взаєморозуміння стосовно врегулювання проблемних питань у сфері відновлюваної енергетики» був підписаний ще в квітні 2020 року, і на його основі прийнято законопроект удосконалення умов підтримки виробництва «альтернативної» енергії. Але вимоги жодного з цих документів не виконані (згідно з Меморандумом, має відшкодовуватися 55% «зеленого» тарифу, за фактом — компенсовано лише 14% боргу). Борг за 2020 рік перед інвесторами становить 22,4 млрд грн. Хоча прем'єр-міністр Шмигаль Д.А. запевнив, що це просто затримка і всі борги будуть виплачені.

- *Україна — не ЄС.* Досить часто азійські держави не розуміють яким чином співпрацювати з українським підприємствами. Окрім цього, не визначеність щодо вступу України до ЄС також є певною перепоною через непередбачуваності.

Хоча випадок є унікальним, зараз є доречним аналізувати план Маршала і сценарії відновлення 5 країн: Західної Німеччини, Італії, Японії, Південної Кореї та Ізраїлю. До речі, головна схожість України та Ізраїлю полягає в тому, що обидві країни мають недружніх сусідів. Ізраїль залучав додаткові ресурси, це кредити, гранти США, інвестиції, а також випуск держоблігації. Відбувалось впровадження Нової економічної політики, вона полягала в значній лібералізації економіки, зокрема, скасуванні розподільчої системи та держрегулювання цін. Водночас країна запускала великі інфраструктурні проекти, як будівництво Національного ізраїльського водопроводу, енергетичних заводів і портів. Значні інвестиції держави йшли в аграрний сектор та легку промисловість.

Україна повинна використовувати досвід інших країн, які досягли успіху. І хоча рецепт відновлення кожної країни різний і залежить від її економічних, геополітичних і навіть культурних особливостей навіть у довоєнний час. Окрім цього, слід враховувати галузі, яким недостатньо інвестицій: інфраструктура, фармацевтичне виробництво, переробка риби, агротехнології, виробництво парових турбін для АЕС, електробусів і зарядних станцій, авіабудування, космічна й енергогалузі, проекти з розвитку безпеки й обороноздатності країни. Але є низка інструментів, спільних для всіх успішно відновлених після війни країн: лібералізація економіки, створення великої кількості робочих місць державою, орієнтація економіки експорту і значне вливання зовнішніх фінансових ресурсів.

Висновок. Фактори ризику країни, такі як політичні, економічні та фінансові ризики, мають несприятливий вплив на грошові потоки, які генеруються проектом ПП. Уряд, зацікавлений в залученні ПП, повинні знизити фактор ризику країни. Щоб залучити іноземні інвестиції ТНК та покращити рівень життя своїх громадян, постконфліктна держава, як-от Ізраїль, повинна зайнятися створенням або відновленням зруйнованої інфраструктури, перехід від військової економіки до ринку, відновлення відносин з міжнародною спільнотою, і, нарешті, перехід до верховенства права. Тож, Україна — як уже постконфліктна країна повинна створювати умови для залучення інвестиційних проектів ТНК. Це можна досягти певними кроками:

- Здійснити дебіюкратизацію бізнес-процесів;
- Створити нормотворче середовище, яке давало б можливість зарубіжним підприємцям «на рівних» конкурувати з місцевими компаніям;
- Забезпечити суворе дотримання прав інтелектуальної власності;
- Упорядкувати тарифні та нетарифні обмеження. Квоти, занадто складний процес ліцензування або отримання дозволу та інші нетарифні обмеження можуть збільшити собівартість або сповільнити виробничий цикл, а отже, негативно вплинути на конкурентоспроможність та інвестування;
- Створити умови для регулювання прав інвесторів;
- Провести аналіз перспективних галузей, особливо тих, що мало розвиваються;

Література

1. Носова О.В. Прямі іноземні інвестиції ТНК як фактор інноваційного розвитку. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна серія «Економічна», випуск 100, 2021. USD: [file:///C:/Users/%D0%9E%D0%BB%D1%8F/Downloads/17579-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-34593-1-10-20210729%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%9E%D0%BB%D1%8F/Downloads/17579-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-34593-1-10-20210729%20(1).pdf)

2. Ghassan F. Hanna. Foreign Direct Investment in Post-Conflict Countries: The Case of Iraq's Oil and Electricity Sectors. International Journal of Energy Economics and Policy. USD: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/361295>

3. Natalie Vesela. Preconditions for the formation of the investment policy of Ukraine as a key set of measures to ensure economic development. 2022. USD: <https://www.ieeca.org/journal/index.php/JEECAR/article/view/691/388>

Сковородка В.Р.

*«Міжнародна економіка», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри міжнародної економіки Антонюк Л.Л.

РОЗВИТОК ВЕНЧУРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В СИСТЕМІ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ВІДРОДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Вступ. Ефективна структурна перебудова країни, зокрема в повоєнний період, можлива лише за умови використання системних інновацій в усіх сферах соціально-економічного життя. Венчурне підприємництво, як діяльність в інноваційній сфері, що спрямована на впровадження ризикових, високотехнологічних проєктів, є також і одним із фінансових інструментів, який дозволяє реалізовувати бізнес ідеї та створювати нові ринки. Венчурне підприємництво являє собою невід'ємну складову інноваційної екосистеми будь-якої країни світу, яка прагне утвердитися на глобальному світовому поприщі як конкурентна технологічна держава. Підтвердженням є приклад США, наддержави з вражаючими успіхами в інноваційній сфері, венчурний бізнес якої є основним елементом фінансування.

Методи дослідження. В процесі дослідження було проведено збір та систематизацію даних за заданою тематикою. Для досягнення поставленої мети у дослідженні використано наступні наукові прийоми і методи дослідження: аналіз, бенчмаркінг, статистичний аналіз, моделювання, комплексна оцінки.

Результати дослідження. Згідно зі звітом «Глобальний індекс екосистем для стартапів 2022 р.», США є лідером зі 100 країн світу [3]. Її інноваційна система базується на взаємозв'язку трьох головних елементів: промисловість, наука та уряд. А венчурний бізнес забезпечений ефективною системою підтримки новітніх компаній та інфраструктурою.

Важливою умовою ефективної діяльності інноваційної системи та венчурного підприємництва країн є досконале нормативно-правове регулювання уряду. США є однією з найкращих країн по захисту корпоративних прав. «Загальний корпоративний закон» штату Делавер або «DGCL» є одним з найвідоміших та найефективніших законів, що регулює корпоративне право [13]. Цей статут регулює такі процеси, як відкриття компаній різного типу, закриття та поглинання компаній, укладання угод з цінними паперами, сплату податків, регулює права та обов'язки посадових осіб компанії та акціонерів, а також захищає права інвесторів та їх інвестиції.

Не менш важливим фактором у розвитку інноваційної системи будь-якої країни є ефективна система освіти та науки. Наукову систему США вважається найефективнішою, а американські університети є лідерами з усіх вищих навчальних закладів світу. Головною особливістю американської системи освіти є її повна інтеграція з корпоративним сектором. Університети забезпечують корпорації своїми дослідженнями, та головне заздалегідь готують висококваліфіковані кадри.

Запорукою ефективного розвитку економіки України є обрання пріоритетних напрямків та сфер інноваційно-технічного розвитку. У першу чергу, найбільшу підтримку мають отримувати високотехнологічні проєкти, що до того ж матимуть на меті вихід на зарубіжні ринки, адже це є важливим фактором успішного економічного розвитку будь-якої країни. У 2021 р. венчурні інвестиції США були вкладені в такі сфери: програмне забезпечення, споживчі товари та послуги, комерційні продукти та послуги, послуги та системи охорони здоров'я, ІТ, фармацевтика та біотехнології [5].

Проаналізувавши ситуацію в Україні, можна стверджувати що венчурне підприємництво знаходиться на стадії зародження та потребує подальшого розвитку. За індексом привабливості країни для венчурного і приватного капіталу 2021 р. Україна посіла 80 місце [1].

Хоча кількість угод та об'єм венчурного капіталу України зростають, існує ряд певних проблем: середній рівень розвитку економіки, недостатній рівень зайнятості, особливо працівників наукової сфери, як і системи освіти, недосконалість нормативно-правової бази, високий рівень податкового навантаження та недостатній рівень ступеню захисту інвесторів, неналежний розвиток фондових ринків і банківської сфери, корупція, злочинність, велика частка тіньової економіки та бюрократія. Тож для ефективної діяльності венчурного підприємництва необхідно забезпечити стабільне середовище та запровадити інноваційну систему, проаналізувавши досвід зарубіжних країн та адаптувавши його під особливості України.

По-перше, необхідно удосконалити нормативно-правову базу, визначити чіткий порядок та правила пов'язані з усіма можливими процесами інноваційної діяльності, забезпечити справедливість, захист прав інвесторів та інтелектуальної власності, інноваційних розробок та ноу хау. Згідно з міжнародним індексом прав власності (IPRI) 2021 р., Україна посіла 106 місце у світі, що свідчить про низький рівень захисту інноваційних розробок [11].

По-друге, необхідно удосконалити системи освіти та науки. До глобального рейтингу університетів світу 2021 року потрапило лише 5 університетів України з 2000 досліджуваних, найкращий результат отримав університет ім. Шевченка зайнявши 1398 місце [12].

По-третє, необхідно обрати пріоритетні напрями та сфери інноваційно-технічного розвитку. Тож потенційними сферами для розвитку України є:

ІТ та інновації, так як за оцінками «Українського інституту майбутнього», частка hi-tech та ІТ у ВВП України у найближчі десятиліття може скласти до 60% за умови залучення інвестицій та ефективного управління урядом [6].

Нинішня криза може змусити прискорити інвестиції в чисті енергетичні підприємства. В Україні є великий потенціал для розвитку інноваційного машинобудування та енергетики, так як ще з 1980-х років були знайдені значні родовища літію, який використовують для виготовленні літій-іонних акумуляторів для електрокарів. Державна служба геології та надр України оцінила запаси літію в 13,8 млн тон, що являє собою 16% світового запасу [7].

Так як продукція АПК займає 56% загального експорту, виникає потреба для її інтенсивного розвитку за рахунок інновацій. Новітні технології сприяють збільшенню врожайності, покращенню продуктивності та оптимізації витрат агровиробників, збільшенню створеної доданої вартості, що допоможе Україні утвердитися на зарубіжних ринках.

За рівнем медичного обслуговування Україна посідає 72 місце з 83 досліджуваних країн світу [8]. Обрання біомедицини як пріоритету зумовлено не лише зростаючою популярністю цієї галузі у світі, але й її впливом на населення країни. Розвиток медицини та біотехнологій сприятиме не лише покращенню рівня здоров'я населення, допоможе в боротьбі зі старінням нації, а й сприятиме розвитку інших галузей, наприклад АПК.

Так як Україна зараз знаходиться у воєнному стані, актуальним є використання венчурного капіталу для розвитку оборонно промислового комплексу (ОПК). За даними Стокгольмського міжнародного інституту досліджень проблем світу, у 2021 році найбільш інноваційні країни США, Китай, Індія та Велика Британія посіли перші чотири місця за кількістю витрат на військові потреби, в той час як військові витрати США та Китаю разом складають 52% світових [9].

Гарним прикладом для України є досвід армії США. Більша частина інновацій у США зосереджена у комерційному секторі, використовуючи модель венчурного фінансування, армія має доступ до досягнень ДІР приватного сектору. Так як **найбільшою складовою українського ОПК є державний концерн „Укроборонпром”, та на ОПК працюють більш ніж 150 приватних підприємств, залучення венчурного капіталу та взаємодія державного, приватного та військових секторів є актуальним в наш час, що дозволить вивести технічну оснащеність ЗСУ на новий рівень та прискорить розвиток ОПК за рахунок доступу до новітніх технологій.**

Через брак певного досвіду процес відновлення та інноваційного розвитку України може бути тривалим, тож доцільніше якомога більше залучати іноземний досвід, запрошувати світових експертів, підприємців, науковців ділитися своїм досвідом, надавати консультації та проводити освітні програми. Дана модель інноваційної системи має назву «відкриті інновації».

Тож проаналізувавши сучасну ситуацію України, її перспективи та можливі шляхи вирішення наявних проблем, ефективною моделлю інноваційної системи для України є поєднання концепції моделі США та моделі відкритих інновацій, в яких венчурне підприємництво буде відігравати основну роль.

Запропонована модель полягає у наступному: взаємозв'язок трьох головних елементів- науки, підприємництва та держави- які забезпечуватимуть ефективну взаємодію інших систем. Щодо наукової складової, то її головними функціями є забезпечення наукових розробок, які будуть фінансуватися та стимулюватися державою з подальшою їх комерціалізацією у підприємництві; модернізація освітньої системи, що в свою чергу забезпечить кваліфіковані працівники та науковців. Головними завданнями держави мають бути: забезпечення інноваційною інфраструктурою та стимулювання інноваційної діяльності; регулювання економіки; створення середовища для легкого ведення бізнесу. У свою чергу функції підприємництва полягають у покращенні конкурентоспроможності компаній за рахунок використання новітніх технологій, що принесе більший дохід державі, а також шляхом ефективного використання ресурсів зменшить негативний вплив на навколишнє середовище. А венчурне підприємництво, як метод фінансування інноваційної діяльності, та як система компаній, що займаються ризиковими інноваційними проектами, пов'язує всі ці елементи та запускає механізм. А шляхом залучення зарубіжних венчурних фондів, міжнародних програм, науковців та підприємців, буде забезпечений необхідний досвід та доступ до новітніх технологій інших країн.

Висновки. Аналіз досвіду побудови інноваційної системи та діяльності венчурного підприємництва провідних країн світу дав змогу визначити такі ключові компоненти їх успіху: досконала нормативно-правова база, ефективна система науки та освіти та обрання правильних пріоритетних сфер розвитку. Венчурне підприємництво з усіма його складовими, як основний елемент інноваційної системи, має важливу роль для відродження економіки України. Дана інноваційна система не лише сприятиме розвитку країни, а й допоможе їй підвищити конкурентоспроможність та утвердити свої позиції в світі.

Література

1. Alexander Groh, Heinrich Liechtenstein, Karsten Lieser and Markus Biesinger. The Venture Capital and Private Equity Country Attractiveness Index . Tenth Edition. 2021. 34 p. URL: <https://blog.iese.edu/vcpeindex/files/2021/06/report2021.pdf>
2. Robert David Atkinson. Understanding the U.S. National Innovation System. Information Technology and Innovation Foundation. 2020. 31 p. URL: <https://itif.org/sites/default/files/2020-us-innovation-system.pdf>
3. Startupblink. **The Global Startup Ecosystem Index Report. 2022.** URL: <https://lp.startupblink.com/report/>
4. DealBook of Ukraine 2022 edition. AVentures. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1-ilgY4tS-u72yZpGTGKh5bXKy5Bn2oJU>
5. Venture pulse Q1 2022. Global analysis of venture funding. KPMG. 94 p. URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2022/04/venture-pulse.pdf>
6. Прорноз 2022. UIFuture. 2021. URL: <https://uifuture.org/publications/prognoz-2022/>
7. Lithium. U.S. Geological Survey, Mineral Commodity Summaries, January 2021. URL: <https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2021/mcs2021-lithium.pdf>
8. *Health Care Index for Countr.* Numbeo. 2021. URL: <https://nonews.co/directory/lists/countries/health-care-index>
9. Trends in world military expenditure. 2021. SIPRI Fact Sheet April 2022. 12 p. URL: file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/Telegram%20Desktop/fs_2204_milex_2021_0.pdf
10. **The Russia-Ukraine War's Impact on the European VC Ecosystem. PitchBook. 2022. 5 p.**
11. International property rights index. Property rights allience. 2021. URL: <https://www.internationalpropertyrightsindex.org/country/ukraine>
12. World University Rankings 2020-21. CWUR. URL: <https://cwur.org/2020-21.php>
13. General Corporational Law. The Delaware Code online. URL: <https://delcode.delaware.gov/title8/c001/index.html>

Грицик О.С.
«Міжнародний бізнес», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор
кафедри міжнародної економіки Швиданенко О.А.

МЕХАНІЗМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ЧАС

Сьогодні, в 2022 році, економіка України вдруге за десятиліття потерпає від воєнних дій на своїй території. Після Революції гідності в 2014 році та анексії Криму і початку війни на Сході України — інвестиційний клімат кратно знизився, а прямі іноземні інвестиції впали вдесятеро з 4,5 млрд дол. США в 2013 році до 410 млн дол. США у 2014 році. Після того як пройшла гаряча фаза бойових дій на Сході країни та бойові дії були локалізовані в межах певної території України, іноземні інвестиції почали повертатися в економіку, але не тими об'ємами, що були в довоєнний період.

Важливо зазначити, що потрібно розглядати саме «нові» іноземні інвестиції, а не реінвестиції українського походження. Оскільки, в структурі прямих іноземних інвестицій значні обсяги займають round tripping операції, тобто українські резиденти спрямовували свої кошти за кордон на офшорні рахунки, після чого ці кошти поверталися в Україну у вигляді прямих іноземних інвестицій. Найбільші обсяги операцій round tripping здійснювалися через Кіпр, Нідерланди, Швейцарію та Австрію [1]. У 2021 році чистий притік за операціями round tripping продовжив зростати і його обсяги оцінено у 1.6 млрд дол. США, що становить 68.5% притоку ПІІ в Україну [2]. Разом з тим, притік іноземних інвестицій в Україну після 2014 року, зумовлений докапіталізацією банків з іноземним капіталом.

Більшість інвестицій направлених з офшорів в Україну — це український або російський капітал, власники якого використовують компанії у Кіпрі та інших офшорах задля оптимізації оподаткування та отримання специфічного правового статусу тощо [3]. Проте обсяг таких операцій значно скоротився з 2014 року, оскільки кошти з офшорів здебільшого направлялися на вражений економічною кризою Схід України. Таким чином, падіння прямих іноземних інвестицій після початку війни в основному зумовлене різким зменшенням вливань українських та російських підприємців, що проводили свої капітали через офшори [3]. Саме тому стоїть питання не про повернення іноземного капіталу в післявоєнний період, а про створення умов для його залучення.

Друге, повномасштабне вторгнення країни-агресора росії на територію України в 2022 році завдало національній економіці значних економічних збитків. В результаті вторгнення, по всій країні було зруйновано сотні інфраструктурних об'єктів, знищено десятки промислових комплексів, сотні тисяч людей залишилися без житла, малі та середні бізнеси знизили свою активність або зовсім припинили діяльність, банківський та фінансовий сектор радикальніше впроваджують регулювання, а Міжнародний валютний фонд прогнозує зниження ВВП України на 35% до кінця 2022 року. Тобто для повернення ВВП на рівень 2021 року потрібно щорічно зростати на 7-10% протягом 5-7 років.

Для відбудови економіки України та втрачених активів знадобиться тривалий час та значні об'єми інвестицій, адже за розрахунками Мінекономіки, KSE та Уряду України, загальні втрати економіки держави через війну оцінюються понад 600 млрд. доларів США і ці цифри не є остаточними [4]. Разом з цим за прогнозами Уряду втрати можуть сягнути більше трильйону доларів США.

Пріоритетними напрямками залучення іноземних інвестицій повинні стати проекти створення нових сучасних та технологічних виробництв з максимальним використанням сучасних технологій, проекти відновлення інфраструктури, житлового фонду, промислового сектору (стратегічні, державні та приватні), банківського сектору, агропромислового та оборонно-промислового комплексу, енергетики, телекомунікації, соціальної інфраструктури, оптової та роздрібної торгівлі. Ключовою ціллю у державній політиці має стати швидкість прийняття рішень з метою залучення інвестицій та максимальне сприяння «якірним» інвесторам, прихід яких в Україну стане катализатором для інших підприємців [5, с. 17].

Дослідження Багатосторонньої агенції з гарантій інвестицій (MIGA) показує, що кількість інвестиційних проектів «з нуля» після значного конфлікту (внутрішнього або зовнішнього) в середньому падає на 34%, тоді як кількість інвестованого капіталу на 90% [3]. Також важливо зазначити, що при тривалих збройних конфліктах, а також часту або потенційних їх повторюваність в країні, в очах інвесторів надовго після закінчення конфліктів підвищується ризикованість вкладень. Згідно з попередніми підрахунками, ПП починають відновлюватися в середньому через три роки після завершення масштабного (більше 1000 смертей) військового конфлікту [3]. Зважаючи на це можна стверджувати, що процес нормалізації інвестиційного клімату України займе тривалий час.

На шляху до створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій потрібно пам'ятати про середовище в якому вони будуть відтворюватися. Адже, попри фактори воєнної небезпеки інвестори також звертають увагу на економічні та політичні чинники. Згідно з опитуванням MIGA, керівники мультинаціональних корпорацій у країнах із конфліктами більше турбуються непередбачуваними та безсистемними змінами державної політики щодо їхніх інвестицій, ніж питаннями безпеки [3]. Згідно цього опитування 62% опитаних визначили «регуляторні зміни» як основний політичний ризик, тоді як лише 15% та 4% відповіли, що війна та тероризм є основними загрозами для їхніх інвестицій [3].

В своїх дослідженнях, журналісти Mind виявили, що за кордоном Україна часто сприймається в контексті формули 3С: «корупція, Чорнобиль, конфлікт» (англ. — Corruption, Chornobyl, Conflict). В останньому випадку мається на увазі збройне протистояння на Сході країни [6]. До основних чинників та явищ, що відвертають увагу більшості інвесторів відносять:

1. Непрозора судова система. Адже, іноземні бізнесмени стикаються з проблемами правосуддя України через її роботу за досить непрозорими стандартами. Судова система є суттєвим мінусом для українського бізнес-середовища, оскільки нерідкими є випадки затяжних судових розбірок між інвесторами та державними органами або місцевими діловими партнерами. Причина — сумнівні фінансові схеми українських підприємців у роботі з закордонними інвесторами, довести неправомірність яких в українських судах не є можливим через корумпованість місцевої влади та самих судів [6]. Навіть у випадку виграшу іноземного інвестора в суді не завжди він зможе його сповна застосувати. З такими проблемами найбільше стикаються малі та середні бізнеси.

2. Корупція та надмірна бюрократія. Через корупційні схеми українських бізнесменів іноземні інвестори не мають можливості розвивати бізнес в Україні. Вплив місцевих олігархів на місцеву владу або інші державні структури унеможлиблює або значно ускладнює діяльність іноземців.

3. Податкові проблеми. Іноземні інвестори мають труднощі з відшкодуванням податків підприємства які залишилися на непідконтрольній території України. Проте проблеми з відшкодуванням були ще й до війни.

4. Низька довіра до влади та мінливих законів. Через невиконання контрактів України з іноземними компаніями, інвестори дуже серйозно розглядають чи взагалі доцільно вкладати кошти в економіку країни. Одним із прикладів може слугувати проблема виплат за «зелену» енергетику.

Таким чином якщо в післявоєнний період не виправити проблемні фактори бізнес-середовища, тоді нормалізувати потоки іноземних інвестицій буде вкрай важко. Адже для нівелювання настільки значних збитків від українсько-російської війни потрібні масові довгострокові інвестиції в економіку, захист прав інвесторів та приватної власності.

З огляду на вищевикладені проблеми бізнес-середовища України, потрібно віднайти ефективні механізми та умови для залучення іноземних інвестицій в післявоєнний період. Український інститут майбутнього вказує [5, с. 17]: за умови надання Україні гарантій безпеки, стабільної внутрішньополітичної ситуації, прискорення реформ та євроінтеграційних процесів, можна очікувати підвищеного інтересу іноземних інвесторів. Однак у випадку збереження тенденції до затягування та бюрократизації процесів, відсутності очевидного прогресу у проведенні судової реформи важко очікувати, що він трансформується у реальні проекти в умовах жорсткої конкуренції за інвестиції [5, с. 68].

На сьогодні основною передумовою для залучення іноземних інвестицій є припинення бойових дій на території України та гарантії її безпеки з неможливістю відновлення воєнних дій. Безумовно, стає економічне зростання і розвиток країни можуть бути лише за умови державної

безпеки. Безпека за своєю природою є суспільним благом, що має надаватися державою та міжнародним співтовариством [7]. За відсутності ж цього суспільного блага приватні інвестиції припиняться, економічна діяльність гальмуватиметься, а безпекові витрати покладатимуться на бізнес, що збільшуватиме витратність економічної діяльності та підриватиме конкурентоспроможність бізнесу [7].

Для встановлення довіри іноземних інвесторів в післявоєнний період перш за все потрібно залучати стратегічних топ-інвесторів, світові та відомі компанії для реалізації довгострокових проєктів з великим строком окупності. Відкриття ринків для міжнародних компаній, під конкретні стратегічні програми, які раніше не працювали в Україні дасть приклад меншим і масовим інвесторам звернути увагу на економіку, що розвивається. Світовим компаніям потрібно допомагати проєктувати діяльність та розбудовувати для їх роботи інфраструктуру і цим мають займатися економічні дипломати. Таким чином, Україна має стати основним осередком глобальних корпорацій у Східній Європі, запропонувавши їм довгострокову перспективу розвитку бізнесу [4].

Крім надання особливих умов для пріоритетних інвесторів, доцільно обговорити можливість надання урядами країн-партнерів додаткової підтримки Україні шляхом стимулювання своїх компаній до створення тут виробничих потужностей (шляхом страхування, надання кредитів тощо) [5, с. 73].

Разом з тим варто децентралізувати державні повноваження та надати можливість місцевій владі супроводжувати інвестиційні проєкти безпосередньо в своєму регіоні. Таким чином, місцева влада зможе більш швидше та ефективніше діяти, оскільки отримує пряму вигоду від розвитку власного регіону та створення робочих місць. Умовно кажучи, замість черги інвесторів до одного державного органу, який може виявитися повільним та неефективним, потрібно створити одразу два десятки офісів із залучення інвестицій, які зможуть конкурувати між собою [5, с. 73]. Виникнення цього процесу ми вже можемо спостерігати в західному регіоні країни, а варто ще й долучати і інші області.

За досвідом Боснії і Герцеговини потрібно впровадити агенцію з гарантування інвестицій для покриття політичних і воєнних ризиків фінансових, торгівельних компаній і банків-нерезидентів, які кредитуватимуть оборотні активи або здійснюватимуть інвестиції у місцеві підприємства [7]. Діяльність такої агенції може забезпечувати Світовий банк, а гарантії можуть діяти протягом 3-х років після початку співпраці.

Важливим буде створення трастового фонду Багатостороннього агентства гарантування інвестицій (MIGA). Такий фонд має на меті стимулювати залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. Спонсори фонду — члени MIGA, надаватимуть інвесторам, резидентам своїх країн, гарантії від політичних ризиків, воєнних дій, громадських ризиків, недотримання контрактів і неконвертованість національної валюти.

Для підтримки банківської системи потрібно дати можливість європейським фінансовим інститутам зайти в капітал українських банків задля того, щоб врятувати останніх від банкрутства. Таке входження можливе шляхом відкриття кредитних ліній для фінустанов України з можливою їхньою конвертацією в капітал банків [5, с. 21]. Такі кредити повинні спрямуватися на розвиток економіки післявоєнного часу.

Важливим кроком буде спрощення державного регулювання і обмеження втручання в роботу бізнесу контролюючих органів та створити можливість замінити такий контроль у певних сферах (пожежна інспекція) страхуванням відповідальності бізнесу.

Отже, потрібно орієнтуватися на залучення нових іноземних інвестицій шляхом створення сприятливого інвестиційного клімату. Важливим завданням є залучення великих, стратегічних інвесторів під конкретні довгострокові програми розвитку економіки. Великим стратегічним інвесторам потрібно сприяти у їх розвитку та надавати потрібну політичну підтримку, адже з їх допомогою будуть впроваджені програми прямих іноземних інвестицій.

Інвестиційна політика України повинна орієнтуватися на створення якісних гарантій захисту іноземних інвестицій, задля залучення стратегічно важливих міжнародних інвесторів до країни. Створення таких гарантій та середовища для їх реалізації, дасть іноземним інвесторам впевненість у захисті своїх вкладень та прогнозованості своєї діяльності.

Надання місцевій владі збільшених державних повноважень для супроводу інвестиційних проєктів дозволить пришвидшити вкладення іноземного капіталу безпосередньо в конкретний регіон. Створення нових інвестиційних інституцій з міжнародними спонсорами, дасть можливість інвесторам міжнародні гарантії вкладень.

Література

1. Іноземні інвестиції в Україні: де знайти дані, як читати платіжний баланс, про що говорять останні цифри. *Експертна платформа*. Грудень 2019. URL: <https://expla.bank.gov.ua/expla/src/files/Publication126.pdf>. — Назва з екрана.
2. Ретроспективний аналіз даних щодо обсягів прямих іноземних інвестицій, у яких кінцевим контролюючим інвестором є резидент (round tripping) за 2010 — 2021 роки. *Національний банк України*. 31.03.2022 рік. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FDI_round_tripping_pr_2022-03-31.pdf?v=4
3. Ростислав Аверчук. Прямі іноземні інвестиції в Україні: війна і мир. *Вокс Україна*. 12.01.2017. URL: <https://voxukraine.org/investments-in-ukraine-ua/>
4. Степанюк Є. Майбутнє України: дім, який ми будуємо для себе. *LB.UA*. URL: https://lb.ua/blog/ievhen_stepaniuk/515449_maybutnie_ukraini_dim_yakiy_mi.html
5. Україна 2022. Як не втратити свій шанс стати сильною державою. *Український інститут майбутнього*. 2022 рік. URL: <https://drive.google.com/file/d/1bVEYJ4Zgj3f8XPHh1C2h99TvfLOh2snh/view>
6. Омельченко Т. Прокляття 3С: чому зарубіжні інвестори ігнорують Україну. *Mind*. 20.10.201 рік. URL: <https://mind.ua/publications/20232356-proklyattya-3s-chomu-zarubizhni-investori-ignoruyut-ukrayinu>
7. Богдан Т. Відбудова економіки: напрямки, важелі, інститути. *Економічна правда*. 25.04.2022 рік. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2022/04/25/686208/>

Харлов В.В.

«Міжнародна економіка», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри міжнародної економіки Черницька Т.В.

ОФШОРИЗАЦІЯ БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗЕКИ УКРАЇНИ

Виведення вітчизняними підприємствами коштів у країни з прямими чи опосередкованими ознаками офшорних зон з метою економії за рахунок пільгового оподаткування, вищого рівня захищеності активів, нівелювання впливу негативних проявів вітчизняної ринкової кон'юнктури на результативність діяльності — всі ці дії створюють реальну загрозу національній безпеці країни: економічній, фінансовій, і оборонній складовій.

Уникнення оподаткування, приховування доходів, отриманих корупційним шляхом, дестабілізує вплив на економіку, фіктивний експорт та імпорт через підставні компанії, негативний імідж при співпраці з міжнародними організаціями — до таких дій вдаються компанії, задіяні в процесі офшоризації. Так чи інакше, такий бік використання офшорів негативно впливає на безпеку країни. Виділяють такі підвиди економічної безпеки: інформаційна, техніко-технологічна, кадрова та інтелектуальна, фінансова, організаційно-управлінська, силова, екологічна та політико-правова [5]. Проблема офшоризації належить до фінансового та політико-правового підвидів загроз економічній безпеці. Крім того, згідно з методологією Організації економічного співробітництва та розвитку [1], деякі з функцій офшорів становлять небезпеку для світової податкової системи в загальному і для конкретних держав зокрема, являючи собою один із проявів недобросовісної податкової конкуренції між розвиненими країнами і тими, що розвиваються.

Традиційно в офшорній зоні гарантується високий рівень економічної безпеки і секретності банківської і комерційної діяльності, а також менш жорстка ступінь державного регулювання та нагляду. Отже, є більше можливостей зберегти конфіденційність даних про реальних власників компаній. Така практика часто здійснюється за допомогою процедури трастового управління активами офшорної компанії при використанні послуг місцевих номінальних власників, тобто за допомогою

створення «заплутаного сліду» в структурі акціонерного капіталу. Варто відзначити, що преференційний режим офшорних зон визначається також відсутністю бар'єрів в проведенні валютних операцій, нічим не обмежується вивід прибутків, а митні збори і збори для закордонного інвестора мінімальні. Разом з цим, офшорна зона характеризується низькою нормою статутного капіталу для підприємства, а на практиці статутний капітал вноситься лише в декларацію, тобто відсутня необхідність його фактичної оплати. У своїй більшості державні органи офшорних зон не пред'являють вимог до обов'язкового надання звітів по веденню рахунків і податкових декларацій, не потрібно також здійснювати зовнішній аудит. Рахунки фірми, зареєстрованої на території офшорної держави, можуть бути піддані перевірці лише при отриманні відповідного дозволу власників, а єдиною формою звітності більшості офшорів є щорічний фінансовий звіт [2].

Далі більш детально та розмежовано розглянемо позитивні та негативні сторони створення та використання офшорних зон на мікро-, мезо-, макро- та глобальному рівні суб'єктів МЕН (рис. 1).

Рівень (суб'єкти)	Позитивні сторони	Негативні сторони
→ Мікрорівень (компанія)	Підвищення конкурентоспроможності компаній на національному та глобальному рівнях за рахунок використання більш гнучких стратегій розвитку	Надання невиправданих конкурентних переваг окремим компаніям
→ Мезорівень (галузь, регіон, ринок)	Сприяння розвитку фінансових ринків; створення умов для диверсифікації інвестицій	Сприяння відтоку капіталу та руйнуванню галузей і регіонів
→ Макрорівень (країна)	Зниження ризику експропріації та створення умов для захисту прав власності, що, своєю чергою, може ініціювати підвищення економічного зростання, перш за все, у країнах-донорах; сприяння процвітанню тих держав, де офшори розташовані	Недобросовісна податкова конкуренція; підтримка тіньової економіки; скорочення зайнятості в країнах-донорах
→ Глобальний рівень (світова економіка)	Активізація транскордонних фінансових потоків і прискорення обороту фінансових активів у міжнародному масштабі; спонукання до зниження загального податкового тягаря і на цій основі стимулювання економічної активності в глобальній економіці	Створення елементу нестабільності у світовій економіці та фінансах унаслідок можливого накопичення в офшорних зонах великих обсягів капіталів, передусім спекулятивних

Рис. 1. Позитивні й негативні наслідки впливу офшорних зон на економічну безпеку суб'єктів міжнародних економічних відносин

Джерело: розроблено автором на основі [6]

Проаналізувавши дані рисунку, можна дійти висновку, що одна і та сама властивість офшорів може трактуватися і як перевага, і як недолік залежно від конкретних, нерідко протилежних інтересів приватних інвесторів, міжнародних організацій. На жаль, останнім часом у світі, в тому числі й Україні, виведення капіталу в офшорні зони набуло надмірних масштабів і цим загострило негативні аспекти використання податкових гаваней.

Роль офшорних зон також вкрай суперечлива і може розглядатися як з позиції тих країн, які активно проводять політику деофшоризації, так і з позиції країн, які і є, власне кажучи, цими офшорами, які надають певні переваги нерезидентам. При цьому роль офшорних зон у світовій економіці цілком істотна: через них проводиться 6-8% загальносвітового багатства щорічно. Виділимо особливе значення даних зон для тих країн, які є офшорними територіями і, відповідно, саме в ці країни йде досить великий приплив капіталу [3; 7].

Так, організації, зареєстровані в офшорних зонах, у ряді випадків звільняються від оподаткування та від складання фінансової звітності. Обороти фінансових коштів у офшорах підрахувати неможливо. За деякими відомостями через них проходить більше половини світових фінансових потоків.

На жаль, впродовж останніх років у державах, зокрема й в Україні, відтік капіталу в офшорні юрисдикції приймає дедалі більші масштаби (табл. 1), у зв'язку із чим загострюються негативні аспекти застосування податкових гаваней.

Таблиця 1

**ОБСЯГИ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ШЛЯХОМ
ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ПОСЛУГ, ПОВ'ЯЗАНИХ
ІЗ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ, ЧЕРЕЗ ОФШОРИ ЗА 2019–2020 рр., тис. дол. США**

Країни	2019		2020		Динаміка	
	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт
Андорра	133,23	73,37	348,44	75,57	215,21	2,2
Антигуа і Барбуда	631,86	–	607,8	–	–24,06	–
Багамська Острови	11069,9	6144,57	10873,5	78,12	–196,4	–6066,45
Беліз	115788,3	26,27	7438,98	107,19	–108349,32	80,92
БВО	169503	974,85	155093	7110,69	–14410	6135,84
Маршальські Острови	29513,6	21,66	36040	219,16	6526,4	197,5
Панама	23147,8	4728,51	22945,4	5601,84	–202,4	873,33
Усього	349787,7	11969,2	233347	13192,6	–116440,7	1223,4

Джерело: [5, с. 70]

Здійснюючи аналіз існуючого стану, варто відзначити, що вітчизняні підприємці, політики та держпосадовці знаходяться серед лідерів за наявністю утворених офшорних компаній, підтвердженням цього є оприлюднення Міжнародним консорціумом журналістів-розслідувачів (ICIJ) у 2021 році матеріалів розслідування — Pandora Papers, а довготривала криза в економіці тільки спричиняє загострення проблеми щодо оптимізації податків та бізнесу і робить офшорні зони дедалі популярнішими. Ймовірними передумовами цього становища, де офшорні юрисдикції є розповсюдженими серед підприємців і окремих осіб в Україні, можна вважати:

- нагромадження великих капіталів, які вимагають легалізації;
- низький рівень розвитку фінансового ринку;
- неефективність політики оподаткування;
- небезпечні аспекти декларування доходів високого рівня;
- корупція.

Окрім цього, іншими мотивами застосування національними підприємствами всіх переваг офшорних зон є: нульова чи низька податкова ставка; відносна легкість у здійсненні реєстрації підприємства; відсутність у офшорних зонах зобов'язання щодо надання звітності; рух капіталу й нерозголошення інформації про власників; добровільна присутність засновників компанії [6, с.53-54].

Після завершення російсько-української війни Україні доведеться відновлювати власну економіку і деофшоризація українського бізнесу також буде входити до плану відновлення та включатиме комплекс заходів у законодавчій, правовій, інформаційних сферах тощо. На мою думку необхідно задіяти наступні інструменти боротьби з офшорами: спрощення всіх процедур, а також подання фінансової звітності; проведення ліберальної податкової реформи з поступовим зниженням податкового навантаження, зокрема частковою заміною ПДФО податком на виведений капітал та скасуванням звичних нам ПДВ, ЄСВ, податку на прибуток; спрощення правил акцизу та синхронізація ставок митних зборів у товарних групах; проведення реальної реформи судової та правоохоронної системи; вдосконалення обміну інформацією з податковими органами інших країн; реформування корпоративного і валютного законодавства.

Література

1. OECD. URL: <https://www.oecd.org/>
2. Булишева Н.А. Офшорні компанії як метод оптимізації податків. *Економічний розвиток суспільства в сучасних кризових умовах*: матеріали науково-практичної конференції. 2016. С. 52-55.
3. Гобела В. В. Офшоризація економіки в конструкті економічної безпеки держави. *Наукові горизонти*. 2020. Т. 23, № 12. С. 109–120.
4. Давиденко Н.М., Войцехівська С.І. Офшоризація економіки в контексті забезпечення фінансової безпеки України. *Підприємництво та інновації*. 2022. № 22. С. 67-72
5. Зайченко К.С., Діма Н.І. Економічна безпека підприємства: сутність та роль. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/92.pdf (Дата звернення: 07.06.2022)
6. Сардак С. Е., Ситнік А. І. Вплив офшорних зон на економіку держави (на прикладі України). *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2018. №25. С.52–57.
7. Слав'юк Н. Р., Загоруйко В. С. Проблеми офшоризації в міжнародній економічній системі. *Міжнародні економічні та суспільні відносини: стан, проблеми, перспективи розвитку* : монографія / за ред. Л. М. Савчук, М. В. Корнєєва. Дніпро : Пороги, 2021. Розд. 3.4. С. 110-132.

Рябчик Ю.В.

«Міжнародна економіка», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор
кафедри міжнародної економіки Антонюк Л.Л.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ НАРОЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КИЄВА В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Вступ. На початку XXI століття стрімкого розвитку набувають урбанізаційні процеси: частка міських жителів у загальній кількості світового населення стає дедалі більшою. Відповідно до прогнозів Департаменту ООН з економічних та соціальних питань, 68% населення світу буде міським до 2050 року[1]. Тож зростаюча роль урбанізованих районів висвітлює потребу стратегічного планування, що б дало змогу мінімізувати кількісний і якісний склад викликів, з якими стикаються містяни.

Методи дослідження. У процесі дослідницької роботи було проведено збір та систематизацію інформації за заданою тематикою шляхом використання наступних наукових прийомів і методів дослідження: аналізу і синтезу; порівняння; статистичного аналізу; моделювання; класифікації; комплексної оцінки.

Огляд фахової літератури. Найбільшої уваги при огляді фахової літератури було приділено міжнародним рейтингам та офіційним сайтам міжурядових організацій. Такі всесвітньовідомі організації, як «WEF», «OECD», «UN-Habitat», займаються розробленням принципів, індексів та рекомендацій щодо механізму нарощення міжнародної конкурентоспроможності міст. The Mori Memorial Foundation та Kearney спеціалізуються на питанні сталого розвитку міст при проведенні досліджень та визначення їх результатів у публікаціях.

Результати дослідження. Відродження Києва може стати основою економічного зростання України. Статистичні спостереження та дослідження Світового Банку відображають, що понад 80% світового ВВП створюється в містах [2]. Наприклад, Північно-східний мегаполіс США (Бостон, Нью-Йорк, Філадельфія, Балтімор, Вашингтон) виробив 4 трлн. доларів, що складає 20 % ВВП Сполучених Штатів Америки [3]. Задля нарощення міжнародної конкурентоспроможності столиці у контексті збройної агресії РФ проти України необхідно застосувати комплексну програму. «Дорожня карта відновлення Київського мегаполісу», висвітлена автором, базується на

п'яти основних напрямках: розвитку високотехнологічного виробництва, регулюванні податкової політики, ефективному функціонуванні транспортної системи, покращенні стану навколишнього середовища та відбудові соціальної інфраструктури. Для ефективного аналізу необхідно зосередитись на конкретних прикладах ключових суб'єктів української економіки.

Особливої уваги варто приділити авіаційній промисловості Київського мегаполісу. Серійний завод «Антонов» є одним із двох підприємств авіабудування в Україні [4]. У грошовому вимірі чистий дохід виробництва склав 7,5 млрд. гривень [5], та не лише вищими фінансовими показниками відзначився «Антонов», оскільки підприємство забезпечувало робочими місцями понад 9 000 осіб, маючи повний цикл створення літаків: від досліджень на етапі створення проекту до побудови та випробувальної бази [4]. Популяризуючи авіаційну промисловість у столичному мегаполісі, важливо забезпечувати потік висококваліфікованих робітників. Ефективне функціонування НАУ, що найбільшою мірою має проявлятися у формуванні компетентності, навичок та вмінь фахівців, дасть поштовх для відродження та активізації авіабудівної сфери. Однак для результативної авіаційної діяльності необхідна не лише підтримка цього сектору від закладів вищої освіти, а в першу чергу, зі сторони органів державної влади, які є регулятором національних пріоритетів. Протягом 2011-2020 років характерною була відсутність фінансування державним бюджетом досліджень в авіаційній сфері, тому основні розробники, до яких входить «Антонов», були вимушені самостійно вкладати кошти задля покращення конкурентоспроможності та розвитку авіабудування в Україні. Характерним стало створення законодавчої бази: чинною постановою Кабінету Міністрів України від 1 вересня 2021 р. №951 було затверджено «Державну цільову науково-технічну програму розвитку авіаційної промисловості на 2021-2030 роки» [6].

Важливою частиною стратегічного планування у контексті відновлення Київського мегаполісу є індустріальні парки. До прикладу, у процесі індустріалізації Китаю саме вони стали рушійними механізмами, які відігравали незамінну роль у сприянні регіонального економічного розвитку, створюючи основу для вищого рівня життя [7]. Тож однією з рекомендацій для відновлення та розбудови авіаційної промисловості України необхідно виділити створення індустріального парку, у його межах можна започаткувати ряд високотехнологічних парків, до якого і буде входити авіаційний. Також популяризуються високотехнологічні кластери в різноманітних галузях. Аналізуючи вищенаведені потреби, можливості та перешкоди, можна дійти до висновку, що кластер, у який будуть входити промислові підприємства та науково-дослідні інститути, піднесе конкурентоспроможність Київського мегаполісу на новий рівень, приваблюючи людський капітал. Найбільш доречним, на наш погляд, є створення авіаційного кластера, як рушійної сили авіабудування в Україні.

Варто вжити заходів у сфері регулювання податкової політики для малого та середнього бізнесу. Навіть до того моменту, як країна-агресор здійснила повномасштабний наступ на суверенну Україну, підприємці Києва мали низький рейтинг в Індексі конкурентоспроможності міст 2021 року у Компоненті 5 «Податки та збори» [8], що висвітлює вищі витрати бізнесу на сплату податків, вищі часові витрати на адміністрування податків та зборів та вищий рівень обтяжливості місцевих податків та пільг зі сплати місцевих податків та зборів, порівняно з бізнесменами інших міст. Збалансування податкового навантаження на малий та середній бізнес, забезпечить краще функціонування та швидке створення нових можливостей для працевлаштування населення.

Наступним напрямком, який потребує стратегічного планування, необхідно виділити транспортну систему. Важливо врахувати рекомендації експертів Програми Організації Об'єднаних Націй з населених пунктів та Національної академії економічної стратегії CASS, які у звіті *Global Urban Value Chain: Insight into Human Civilization over Time and Space* наголошують на найбільшому впливі аеропортів на конкурентоспроможність ділового середовища. Амстердам, Сінгапур, Ванкувер, Дюссельдорф, Мельбурн, Лісабон, Гамбург, Брюссель, Франкфурт, Філадельфія, Атланта, Даллас, Париж, Нью-Йорк, Лондон, Шанхай, Куала-Лумпур, Сідней, Балтімор і Берлін входять до 20-ти найбільших міст за конкурентоспроможністю ділового середовища за рахунок наявності аеродромів та морських портів [9]. Адаптуючи висвітлену вище дійсність світових міст-лідерів для столичного мегаполісу України, можна стверджувати про вагоме національне та міжнародне значення аеропорту «Бориспіль» та «Київ». Нелюдські злочини військових РФ залишили свій слід і на сфері авіап перевезень: про втрати для «Борисполя», сума яких складає 3,5 млрд. гривень, повідомляє Міністр інфраструктури України, Кубраков Олександр [10]. Тож після

закінчення війни з державою, яка порушила численну кількість норм міжнародного права щодо України, одним з основних стратегічних напрямків формування конкурентоспроможності столичного мегаполісу варто виокремити авіап перевезення за рахунок ефективного функціонування «Борисполя» та аеропорту імені І. Сікорського.

Справжнім викликом для українського суспільства стала природна катастрофа, спричинена діями російських військових. Оперативний штаб при Державній екологічній інспекції України зафіксував найбільшу кількість екологічних злочинів серед усіх областей має Київська — 34 злочини проти довкілля станом на 17 травня 2022 року [11]. Проте навколишнє середовище завжди потребувало уваги задля його покращення. Згідно із Звітом про основні результати діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій у 2021 році кількість надзвичайних ситуацій у столиці зросла вдвічі, порівняно з 2020 роком [12]. Тому необхідною є ефективна діяльність спеціалізованих пожежних бригад, результативна політика Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, Державної екологічної інспекції України, Комітету ВРУ з питань екологічної політики та природокористування. Також сучасним трендом у плануванні міських моделей є біологічне різноманіття, досягнення якого вимагає трьох основних змін. По-перше, міське управління варто формувати на системному підході для трансформації міста, що базується на розумному використанні природних ресурсів. По-друге, у проектуванні мегаполісу має забезпечуватись просторова інтеграція за рахунок глибокого об'єднання різноманітних екосистем у природоохоронну економіку. По-третє, важливо створити ринок інвестицій із розробленим планом доходів для відображення цінностей природних ресурсів [13].

Ще одним із стратегічних напрямків розвитку столичного мегаполісу є відновлення соціальної інфраструктури, адже основною характеристикою урбанізованих районів є високі стандарти життя, які приваблюють людей. Для вдосконалення конкурентних позицій столиці необхідно розвивати освітні заклади та покращувати рівень медичного обслуговування. До того ж, Україна є членом Всесвітньої організації охорони здоров'я, яка розробила Глобальну стратегію цифрового здоров'я на період 2020-2025 років. До пріоритетних цілей віднесли розповсюдження глобального співробітництва та трансферу знань про цифрове здоров'я, впровадження національних стратегій цифрового здоров'я, посилене управління цифровим здоров'ям на глобальному, регіональному та національному рівнях, захист цифрових систем здоров'я, орієнтованих на людей [14].

Висновки і пропозиції. Запропонована у дослідницькій роботі, комплексна програма «Дорожньої карти відновлення Київського мегаполісу» передбачає ефективне використання наявних ресурсів, зосередження на найбільш перспективних напрямках розвитку та результативне функціонування основних суб'єктів економічної системи України. Дотримання «Дорожньої карти відновлення Київського мегаполісу», на наш погляд, забезпечить приваблення людського капіталу, що є невід'ємною частиною у функціонуванні лідерів регіонального розвитку у будь-якій країні світу.

Література

1. World Urbanization Prospects The 2018 Revision. URL: <https://population.un.org/wup/Publications/Files/WUP2018-Report.pdf>
2. Urban Development Overview World Bank URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/urbandevelopment/overview#1> (Accessed: 28.04.2022)
3. Mega-Regions of the Future: GBA and its Global Peers. URL: <https://docslib.org/doc/12246615/mega-regions-of-the-future-gba-and-its-global-peers>
4. Гордійчук Д. Які підприємства найбільше постраждали від російських окупантів. Список активів. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/12/685601/> (Дата звернення: 11.05.2022)
5. Вовнянко А. Окупанти знищили «Мрію» — найбільший у світі транспортний літак. URL: <https://forbes.ua/company/okupanti-znishchili-mriyu-naybilshiy-v-sviti-transportniy-litak-skilli-diysno-koshtue-yogo-vidnovlennya-i-shcho-dlya-tsogo-potribno-11032022-4466>
6. Про затвердження Державної цільової науково-технічної програми розвитку авіаційної промисловості на 2021-2030 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/951-2021-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 13.05.2022)

7. Experiences and Best Practices of Industrial Park Development in the people's Republic of China. URL: https://www.unido.org/sites/default/files/files/2020-11/EN_Experiences_and_Best_Practices_of_Industrial_Park_Development%20in_China_0.pdf
8. Індекс конкурентоспроможності міст 2021. URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/2021/IKM/MCI2021%20report%2030.08.2021_UKR.pdf
9. Global Urban Competitiveness Report (2020-2021). URL: https://unhabitat.org/sites/default/files/2021/11/1_report_on_competitiveness_of_cities_worldwide2020-2021.pdf
10. Аеропорт «Бориспіль» через вторгнення РФ зазнав втрат на 3,5 мільярда. URL: https://biz.censor.net/news/3331467/aeroporto_boryspil_cherez_vtorgnennya_rf_zaznav_vtrat_na_35_milyarda_mininfrastruktury (Дата звернення: 12.05.2022)
11. Дайджест ключових наслідків російської агресії для українського довкілля за 11-18 травня 2022 року. URL: <https://mepr.gov.ua/news/39218.html> (Дата звернення: 19.05.2022)
12. ЗВІТ про основні результати діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій у 2021 році. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2021/zvit2021-dns.pdf>
13. BiodiverCities by 2030: Transforming cities' relationship with nature. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_BiodiverCities_by_2030_2022.pdf
14. Global strategy on digital health 2020-2025. URL: <https://www.who.int/docs/default-source/documents/g4dhdaa2a9f352b0445bafbc79ca799dce4d.pdf>

Кубракова А.С., Степаненко І.В.
«Міжнародна економіка», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — старший викладач
кафедри міжнародної економіки Коваленко М.А.

МІЖНАРОДНІ СТРАТЕГІЇ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ХАРКОВА

24 лютого 2022 року росія вторглася до України. Убито тисячі цивільних. Станом на 3 травня територію України покинули 5 657 185 осіб. Як зазначає Міжнародна організація з міграції, 7,7 мільйона громадян покинули свій дім, але залишилися в Україні як внутрішньо переміщені особи. Харків та багато інших міст України фактично зруйновані. Руйнування та криза біженців такого масштабу не бачені у Європі з часів Другої світової війни.

Економіка України втратила 30–50% виробничих потужностей, переважно на Сході України. Людські втрати (вбиті та поранені) зростають. Фабрики й заводи зруйновано. Порти, залізниці, елеватори, склади, логістичні центри, лінії електропостачання та телекомунікацій значно пошкоджені або зруйновані. Житловий фонд та комерційну нерухомість у багатьох великих містах (Харків, Маріуполь, Чернігів) фактично знищено, тоді як багато інших міст також зазнали значних руйнувань.

Більшість біженців (понад 80%) повертаються до України після припинення гарячої фази війни. Однак, потрібно підкреслити, що втрати від війни збільшуються щодня та зі зростаючою швидкістю. Також, чим довше триватиме війна, тим менше людей повернуться до України.

Через спротив української армії армія РФ не досягла стратегічних цілей та понесла значні втрати. Результат та тривалість війни наразі невизначені. Однак, все більш зрозуміло, що Україна має значні шанси вигнати усіх загарбників зі своєї території.

Уряд таких країн як США, Канади, Японії, Австралії, Республіки Кореї, Великої Британії та інших країн навколо світу висловили свою готовність допомогти Україні відновитися після війни. Президент Європейської ради також запевнив, що Україна може розраховувати на допомогу від ЄС. Ця допомога набуває багатьох форм — гранти, кредитні гарантії, кредити, натуральні внески тощо. Деякі види такої допомоги можна адмініструвати через існуючі агенції, такі як USAID (США) та SIDA (Швеція). Зокрема:

1. МВФ надав швидку фінансову допомогу в розмірі \$1,4 млрд.
2. Макрофінансова допомога від Євросоюзу — в бюджет надійшло 600 млн євро.
3. допомога Світового банку — 312 млн євро
4. Європейський інвестиційний банк надав 639 млн євро
5. грантова допомога від уряду Італії — 110 млн євро

Це відкриває унікальну можливість модернізувати країну та забезпечити її майбутнє. Ключові принципи міжнародної допомоги для реконструкції ми бачимо такими:

1. Україна рухається до вступу до ЄС;
2. під егідою ЄС організується окрема агенція, яка має значну автономію в питаннях координації та управління допомогою та програм реконструкції;
3. Україна є «власником» програми реконструкції;
4. заохочення та допомога у надходженні іноземного капіталу та технологій;
5. допомога має бути переважно у вигляді грантів, а не кредитів;
6. реконструкція має виходити з принципу майбутнього без вуглецевого сліду з мінімальною залежністю від викопного палива.

Загальні втрати економіки України через війну, за спільними оцінками Мінекономіки та KSE, враховуючи як прямі втрати, розраховані в цьому проєкті, так і непрямі втрати (зниження ВВП, припинення інвестицій, відтік робочої сили, додаткові витрати на оборону та соціальну підтримку тощо), коливаються від \$564 млрд до \$600 млрд. Вартість реконструкції зростає щодня все швидше, оскільки люди проводять все більше часу поза своїми домівками, діти травмуються, а приватні компанії розпадаються.

Потрібно розрізнити три фази реконструкції:

1. Негайна відповідь (схожа на ту, що надається країнам у разі стихійного лиха)
2. Швидке відновлення критичної інфраструктури та послуг
3. Закладення фундаменту для майбутнього зростання та модернізації

Кожна із цих стадій має різні цілі та вимоги. Негайна відповідь — це набір заходів, які зазвичай вживаються після значних стихійних лих. Друга стадія має бути спрямована на відновлення базових економічних та урядових функцій. Третя фаза має вивести країну на траєкторію швидкого стабільного зростання.

Місто, яке є одним з тих що зазнало найбільшу кількість руйнувань є місто Харків. Уже зараз мер міста, Ігор Терехов, виступає з досить оптимістичними промовами щодо темпів реконструкції житлової інфраструктури, соціального забезпечення та зайнятості.

Щоб подолати дефіцит житла після Другої світової війни, знадобилося понад 10 років. Відсутність житла була стримуючим фактором для повернення людей на роботу. Відсутність житла також може уповільнити повернення біженців, що негативно відіб'ється на довгостроковому розвитку України (відплив працівників із високим людським капіталом зі Східної Німеччини уповільнив її наближення до Західної Німеччини). Цю проблему легше вирішити з сучасними технологіями збірних будинків, які пізніше можна буде приватизувати. Аналогічно, доступ до дитсадків та шкіл — ключовий фактор повернення людей до складу робочої сили.

У відновленні міста будуть допомагати не тільки харків'яни, а й відомий британський архітектор Норман Роберт Фостер. У своїх роботах він використовує розмаїття скла та металу, їм притаманні масштабні відкриті простори та багатофункціональність. Тож, саме це стане підґрунтям для стратегії оновлення міста. А саме такі кроки як:

- Створити нове неповторне обличчя міста та зробити його відповідно до європейського стандарту життя.
- Від самого початку планувати місто «розумним» та «зеленим», впровадити енергоефективні будівельні технології, оскільки нова відбудова дає таку змогу.
- Незважаючи на тенденцію відновлювати міста такими, як вони були, не відбудовувати житлові будинки та інфраструктуру в радянському стилі.
- Реконструкція має мати за пріоритет новітні технології (особливо енергоефективність), дизайн та міське планування. Наприклад, громадський транспорт має складатися з електричних автобусів, модернізованих трамвайних ліній тощо.
- Виробити рекомендації, щоб інфраструктура та інвестиції наближали Україну до технологічної межі. Це стосується шкіл, багатоквартирних будинків, аеропортів тощо.

Ключовими характеристиками міжнародної допомоги відбудові мають бути:

1. Допомога має бути швидкою: Питання швидкості надання допомоги є критичним, щоб відвернути гуманітарну катастрофу в Україні. Допомогу потрібно надати негайно.

2. Гранти радше ніж кредити. Зруйнована війною країна навряд чи зможе обслуговувати та виплачувати додаткові борги в короткостроковому періоді. Фокус на кредитах (які є головним видом фінансування у Світового банку, ЄБРР, ЄІБ тощо) збільшить ризик боргової кризи у майбутньому. У плані Маршалла 90% коштів були грантами.

3. Координація: Враховуючи розмаїття джерел допомоги, тісна координація донорів та реципієнта потрібна для мінімізації затримок і втрат.

4. Адміністрування. Допомогу має адмініструвати окрема афілійована з ЄС авторизована агенція — незалежна, але підзвітна багатостороннім, двостороннім та неурядовим донорам. Однак, ця агенція має бути ліквідована, коли Україна приєднається до ЄС, щоб уникнути створення постійної бюрократичної структури з викривленими стимулами.

5. Україна має бути «власницею» реконструкції: Україна використовуватиме допомогу найбільш ефективно, якщо вона буде узгоджена з інтересами України. Програми допомоги мають бути узгоджені з довгостроковими цілями України (наприклад, подолати розрив у ВВП на душу населення з успішними країнами-кандидатами до ЄС та побудувати безвуглецеву економіку). Допомога має посилити національний успіх через національні інституції. Українці мають бути в змозі постійно ретельно досліджувати зусилля з реконструкції, згідно з найкращими практиками прозорості ЄС. Україна повинна мати змогу продовжувати проекти, які фінансувалися в рамках допомоги з реконструкції після закінчення донорської підтримки.

Отже, зважаючи на те, що війна ще триває, оцінки руйнувань та реконструкції, яка знадобиться, можуть бути лише приблизними. Але з впевненістю можна сказати, що вже зараз, в часи коли війна знаходиться в активній фазі, багато економістів, науковців разом з ведучими архітекторами світу займаються розробкою плану повоєнної відбудови усіх зруйнованих міст, аби біженці які були вимушеними покинути свої будинки могли повернутися у відбудовані міста, аби разом з усім народом займатися відновленням економіки. Віримо в Україну та ЗСУ.

Література

1. Торбйорн Бекер, Баррі Айхенгрін, Юрій Городніченко та ін. Нарис про відбудову України. Serp Press, Лондон, 2022. 38 с.

2. План з відновлення Харкова вже розробляється — Терехов. *Kharkiv Today*, 12 березня 2022. URL: <https://2day.kh.ua/ua/kharkow/plan-z-vidnovlennya-kharkova-vzhe-rozroblyayetsya-terekhov>

3. Олеся Котубей. Архітектор штаб-квартири Apple погодився брати участь у відбудові Харкова після війни. *Суспільне: культура*, 12 березня 2022. URL: <https://suspilne.media/228318-arhitekt-stab-kvartiri-apple-pogodivsa-brati-ucast-u-vidbudovi-harkova-pisla-vijni/>

4. Крутько Дар'я. Архітектори вже почали напрацьовувати план відновлення Харкова після війни. *Хмарочос*, 23 березня 2022. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2022/03/27/arhitektory-vzhe-pochaly-napraczuvaty-plan-vidnovlennya-harkova-pislya-vijny/>

5. У Комітеті з питань економічного розвитку підтримують план економічного відновлення України. Верховна Рада України, інформаційне управління. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/222325.html>

Ткачук В.В.
«Економічна кібернетика», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри міжнародної економіки Лопух К.В.

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ВІДБУДОВИ МІСТ І МІСЦЕВИХ ГРОМАД ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день питання відбудови міст та громад є одним з ключових напрямів розробки комплексних дієвих рішень для вітчизняних науковців. В даній доповіді розглядається проблематика даного питання, довоєнний розвиток громад та прогнозований повоєнний, приклад відбудови регіонів у Республіці Хорватія.

Актуальність теми обумовлена продовженням адміністративно-територіальної реформи в Україні на тлі повномасштабного російського вторгнення в Україну з 24 лютого 2022 року, пошуком міжнародної практики рішень відбудови міст та сіл повоєнних територій.

Об'єктом дослідження є міста та громади України.

Предметом дослідження є міжнародна практика відбудови та розвитку повоєнних територій, розвиток українських територій у довоєнну та післявоєнну добу.

Через те, що об'єктом дослідження є саме міста та громади, слід нагадати ключові моменти цієї 11 цілі сталого розвитку:

1. Забезпечити доступність житла;
2. Забезпечити розвиток територій на засадах комплексного планування та управління за участю громадськості;
3. Забезпечити збереження культурної і природної спадщини;
4. Забезпечити своєчасне оповіщення населення про надзвичайні ситуації;
5. Зменшити негативний вплив забруднюючих речовин;
6. Забезпечити розробку і реалізацію стратегій місцевого розвитку [1].

Через те, що поняття розвиток та відбудова схожі за своєю суттю, а саме в процесі покращення чогось з плином часу, тобто це певний рух у часі, слід звернути увагу на попередні, тобто у мирний час, моменти розвитку міст та громад України, аналіз цих рішень та досвіду провадження допоможуть розробити модель кращої системи заходів для відбудови населених пунктів у майбутньому.

Ситуація з розвитком міст та громад у довоєнний період була такою:

1. «Гібридний розвиток громад» — брак керівних принципів містопланування, застарілість його інструментів (підхід до генеральних планів) та ін. Характерним для цього періоду є, наприклад, масове перетворення квартир на перших поверхах на магазини, побудова елітних житлових на території колишніх парків.

2. «Час — це гроші». Нові попити на міський простір зростали паралельно, ба навіть швидше, ніж занепадали промислові підприємства. Внутрішні резерви для швидкої забудови під нові функції у межах міста були недоступні, тому інвестиції часто витіснялися за межі міста.

3. Впровадження концепції «Поліцентричної громади майбутнього». Дана концепція дещо розширює завдання децентралізації, створює потребу в «центрах активності». Це нові ділові центри, технопарки, інкубатори, центри розвитку нових технологій, знань, креативних індустрій, логістичні хаби тощо в межах одного адміністративно-територіального суб'єкта [2].

У зв'язку з тим, що тематика даної роботи є самі фінансові механізми та все, що з ними пов'язано, слід нагадати про засоби впровадження змін в громадах.

Адміністративно-територіальна реформа, «фінансова децентралізація» супроводжувалась наступними змінами:

1. механізм переходу бюджетів ОТГ на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом;
2. розширення наявної дохідної бази місцевих бюджетів;
3. децентралізацію видаткових повноважень місцевих органів влади;

4. запровадження нових видів трансфертів [3].

Під новими видами трансфертів можуть бути і позики від міжнародних фінансованих агенцій та організацій. Такими організаціями можуть бути USAID, SIDA, Ford Foundation та інші [4].

Слід окреслити нові проблеми, що постали перед громадам, а саме:

1. Пошкоджена або зруйнована інфраструктура;
2. Розірваний зв'язок, порушена логістика та ін;
3. Екологічна небезпека;
4. Розмінування територій;
5. Економічна деградація та фінансовий дефіцит в бюджетах регіонів;
6. Скорочення та брак людських ресурсів.

Потрібно зазначити, що через певну ефективність та результативність використання попередніх механізмів у контексті розвитку територій та громад зі залученням іноземного фінансового ресурсу, у повоєнну добу слід і на далі використовувати дані кейси та рішення, певним чином їх модифікуючи на основі досвіду європейських країн, що мали схожу природу збройного конфлікту зі сусідніми країнами.

Для прикладу в рамках даної доповіді було взято Республіку Хорватію та її досвід відбудови регіонів після Великосербської агресії, що було викладено в урядовому програмному документі «Program povratka i zbrinjavanja prognanika, izbjeglica i raseljenih osoba» від 26 липня 1998 року.

В документі був представлений порівняльний аналіз попередніх дій хорватського уряду щодо відновлення територій, що були ареною бойових дій, були окреслені рекомендації та дії влади в майбутньому.

В даній публікації зазначено такі ключові моменти:

1. Необхідність у стабільній та забезпеченій хорватській куні (передусім валютним резервом у формі тодішніх німецьких марок) для повноцінного функціонування фінансової та банківської системи;

2. Відбудова регіонів повинна відбуватись комплексно, тобто всі об'єкти в місті мусять бути відновлені в одному часовому проміжку, потім інші міста та громади по черзі, себто «відбудова хвилями»;

3. Державне кредитування домогосподарств було визнане як неефективне, даний захід був замінений на повне відшкодування державою пошкоджень житлових будівель, згідно з класифікацією ступеню пошкоджень;

4. Для відбудови Хорватії створюється Банк реконструкції та розвитку;

5. Надається дефініція поняттю «регіони державної турботи». В цих жупаніях, які постраждали від війни, проваджується особлива державна політика, а саме заходи економічного стимулювання, лібералізація податкової системи тощо;

6. Парасолькові грантові програми державним органам рекомендується проводити для утвердження сталого розвитку даних територій та заохочення до повернення біженців, особлива увага приділяється їхній адаптації, пошуку міжетнічного діалогу;

7. За пропозицією тодішнього Президента Хорватії д-р Франьо Туджмана, економічно розвинені регіони зобов'язали відраховувати певну частку своїх доходів на відбудову деокупованих територій [5-6].

Підсумовуючи викладене, потрібно зазначити, що основним рушієм відновлення українських міст та громад є самі українські громадяни, адже ніхто окрім українців не настільки зацікавлений у тому, як зробити Україну успішною в майбутньому. Саме людський потенціал був двигуном розвитку громад у довоєнний час і саме незламні люди є творцями нових українських областей у майбутньому. Попередньо викладений досвід Хорватії може допомогти вітчизняним управлінням та економістам правильно розробляти плани оновлення нашої держави після зухвалої російської агресії.

Література

1. Ціль 11. Сталий розвиток міст і громад. Дія.Бізнес — Головна сторінка. URL: <https://business.diia.gov.ua/handbook/sustainable-development-goals/cil-11-stalij-rozvitok-mist-i-gromad>.

2. Розвиток українських міст: нові межі — нові можливості. Mistosite. URL: <https://mistosite.org.ua/articles/rozvytokukrainskykh-mist-novi-merezhi-novi-mozhlyvosti>.

3. Siryk Z. Financial decentralization as a precondition of increasing the local governance capacity in Ukraine. Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine. 2020. № 1(141). С. 10–20. URL: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2020-1-2>.

4. Г. Васильченко, І. Парасюк, Н. Єременко — Планування розвитку територіальних громад. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування — Асоціація міст України, 2015. — 256 с.

5. Program povratka i zbrinjavanja prognanika, izbjeglica i raseljenih osoba. NN Tražilica. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1998_07_92_1249.html.

6. Nastavak obnove ratom stradalih područja. NN Tražilica. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1998_12_159_1953.html.

Сукач Д.А.
«Інженерія програмного забезпечення», 2 курс
Фаховий коледж інформаційних технологій
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри міжнародної економіки Черницька Т.В.

ДІДЖИТАЛ-ІНСТРУМЕНТИ У ПРОЦЕСАХ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

На сьогодні одним із визначальних глобальних трендів є всезагальна діджиталізація усіх світогосподарських процесів. Відтак, надзвичайно важливим постає питання діджиталізації усіх економічних процесів, що безпосередньо пов'язані із безпекою національної економіки. Прагнення до лідируючих позицій у глобальній економіці підштовхує керівників різних країн і великих компаній, а також інших впливових учасників сьогодення розробляти інноваційні підходи до організації бізнес-процесів з метою підвищення результативності економічної діяльності та отримання надприбутків. Впровадження інноваційних підходів дозволить забезпечити підвищення ефективності бізнесу, поряд з цим, традиційні підходи і методи мають бути адаптованими до умов розвитку сучасного суспільства.

Поряд з цим, в умовах діджиталізації особливого значення набувають питання гарантування економічної безпеки держави. Зазначимо, що дослідженню проблеми економічної безпеки присвячено значну кількість наукових робіт, зокрема слід відзначити праці О. Барановського, Л. Герасименко, М. Єрмошенко, С. Іляшенко та багато інших. Економічну безпеку вчені досліджують на різних рівнях соціально-економічних систем, зокрема на рівні держави, на рівні регіонів та на рівні окремих підприємств. Значну увагу вчені приділяють різним видам економічної безпеки держави та її окремим складовим, зокрема розглядається макроекономічна, фінансова, продовольча безпека тощо.

Однак, важливими залишаються питання аналізу специфічних особливостей і сучасних умов формування економічної безпеки держави в умовах цифрової економіки, визначення факторів, що впливають на економічну безпеку держави та забезпечення її рівня. Окремо слід зазначити визначення трансформації загроз в сучасних умовах діджиталізації. Тому проблема систематизації інформації з визначенням сучасного стану та перспектив розвитку цифрової економіки потребують проведення подальших досліджень.

Термін «цифрова економіка» є досить різноманітним та його розуміння на даний час залишається нечітким. Щодо визначення цифрової економіки, слід зазначити, що це — економічна діяльність, яка заснована на цифрових технологіях включаючи електронні товари і послуги, що надаються з використанням цифрових технологій. Розглянути цифрову економіку можна також як економіку, що заснована на цифрових комп'ютерних технологіях і нових методах генерування, обробки, зберігання та передачі даних. Фахівці Світового банку за результатами досліджень дійшли висновку про те, що країни, які прагнуть до отримання максимальної віддачі від перетво-

рень в інформаційно-комунікаційній сфері, повинні максимально приділяти увагу питанням поліпшення ділового клімату, інвестувати кошти в освіту та охорону здоров'я, а також сприяти реструктуризації системи управління [2].

До позитивних наслідків розвитку цифрової економіки Світовий банк відносить: зростання продуктивності праці; підвищення конкурентоспроможності компаній; зниження витрат виробництва; створення нових робочих місць; подолання бідності та соціальної нерівності. Разом з тим, визначаються й негативні аспекти діджиталізації, основними серед яких є:

- ризик кіберзагроз, пов'язаний з проблемою захисту персональних даних;
- «цифрове рабство» (можливість використання даних про мільйони людей для управління їх поведінкою);
- зростання безробіття на ринку праці, оскільки буде зростати ризик зникнення деяких професій і навіть окремих галузей економіки
- «цифровий розрив», який пов'язаний з рівнем і умовами доступу до цифрового середовища в одній країні або в різних країнах [3].

Незважаючи на наявні загрози необхідно відзначити, що діджиталізацією динамічно охоплюються сфера послуг, торгівля, фінансовий сектор, освіта, управління, і позитивні результати цих процесів як для бізнесу, так і для держави набувають особливої значущості. Особливої актуальності впровадження діджитал-інструментів у різні сфери суспільного життя країни набуло із введенням карантинних заходів під час пандемії, а у 2022 році — з початком війни в Україні. Переваги цифрової економіки очевидні: динамічність, зниження вартості платежів (в режимі он-лайн вартість послуг значно нижче), відкриття нових джерел доходу тощо. Крім цього, з'являється можливість у підприємств вийти на глобальний ринок і підвищити рівень доступності до товарів і послуг різних країн світу. За необхідності будь-який інноваційний товар може бути доопрацьований під додаткові вимоги замовника та у стислий термін, незважаючи на просторову віддаленість об'єктів виробничої системи. Як зазначає У. Бреннер, професор університету Сент-Галлена (Швейцарія): «Основою цифрової економіки є гіперконнективність, яка означає зростаючу взаємопов'язаність людей, організацій і машин, що є результатом Інтернету, мобільних технологій та Інтернету речей» [2]. Також відзначимо, що цифрова економіка дозволяє надавати споживачам більш різноманітний контент: розважальний, освітній, науковий тощо.

Фундамент цифрової економіки становлять великі дані, технологія блокчейн, квантові технології, штучний інтелект, хмарні обчислення, віртуальна реальність та інші прогресивні технології, які постійно удосконалюються та впроваджуються. У свою чергу необхідно відзначити, що основою цифрової економіки є її низова господарча ланка, а саме цифрова компанія, яка зацікавлена максимально адаптувати і перенести свої бізнес-процеси до он-лайн режиму. До таких бізнес-процесів можна віднести управління, контроль і аналіз усіх основних бізнес-процесів компанії в режимі реального часу, тобто узгодження договорів, реєстрації угод, проведення закупівель, запровадження ефективної логістики процесів, організації бухгалтерського обліку, координації дій з партнерами, запровадження постійного моніторингу взаємозв'язків з клієнтами, а також технічної підтримки бізнесу.

Серед іншого, доцільно наголосити на безперечній перевазі діджиталізації у контексті концентрації та укрупненні інформаційних потоків і бізнес-процесів, що, у свою чергу, дозволяє максимально використовувати ефект масштабу, забезпечуючи при цьому інформаційну безпеку, високі показники якості, максимальну надійність, а також високі стандарти сервісних угод і доступну вартість послуг. В якості досвіду розвинених країн варто відзначити США, де Міністерство торгівлі запропонувало такі критерії класифікації «компаній цифрової економіки»:

- компанії мають використовувати такі технології як мобільні додатки, щоб звести між собою учасників транзакцій;
- менеджери повинні покладатися на рейтингову систему оцінок користувачів для контролю якості послуг;
- компанії повинні пропонувати постачальникам послуг гнучкість у визначенні свого робочого часу.

Згідно оцінок міжнародних експертів, найбільш розвиненими країнами у сфері інформаційно-комунікаційних технологій є Республіка Корея (1 місце), Ісландія, Данія, Швейцарія, Великобританія, Китай (разом з Гонконгом), Швеція, Нідерланди, Норвегія і Японія [7]. Однак на цей час

жодна країна у світі не досягнула повної діджиталізації своєї економіки, на цьому напрямі найкращі результати мають Японія, Сінгапур і США. В Європейському Союзі серед лідерів діджиталізації економіки виділяють Данію, Фінляндію, Швецію та Нідерланди, а серед країн з низькими оцінками опинилися Румунія, Болгарія, Греція та Італія.

За оцінками щодо ведення бізнесу визначено п'ять найпривабливіших країн з цифровою економікою — Естонія, Фінляндія, Ізраїль, Канада та Південна Корея [7]. Лідером з доступності високошвидкісного Інтернету вважається Південна Корея, яка має найшвидший Інтернет у світі, що суттєво сприяє швидкому способу життя. Канада отримала високі оцінки практично за всіма категоріями рейтингу — доступність держпослуг онлайн, безготівкові розрахунки, цифрове життя. Однак вартість зв'язку дорожче, ніж в інших країнах та Інтернет-покриття у віддалених районах не завжди є ідеальним. Однак, наявність необмеженого доступу до онлайн-сервісів приваблює іноземних інвесторів. Одним зі світових центрів інноваційних технологій є Ізраїль, за що ця країна отримала назву «Нація стартапів». Фінляндія посідає друге місце за показником «цифрове життя» і перше — за показником безготівкових розрахунків [7].

Перше місце в рейтингу посіла Естонія завдяки необмеженому доступу до Інтернету і першому в світі цифровому уряду. Державна програма електронного уряду e-Estonia перевела в онлайн-формат голосування, програми охорони здоров'я, банкінг і навіть міграційну політику. Слід зазначити, що з моменту незалежності, ця країна почала активно інвестувати в розвиток цифрової інфраструктури. Підкреслимо, що частка цифрової економіки у ВВП розвинених країн зросла в середньому з 4,1% (2010) до 6,2% (2019), а в країнах, що розвиваються за той же період — з 3,5% до 4,8%. Для порівняння, частка коштів виділених на цифровізацію в Україні в 2017 році становила 3,4% ВВП, в той же час як в Індії — 5,5%; в Бразилії — 6,2%; в Чехії — 6,3%; в ЄС — 8,2%; в Китаї — 10,0% і в США — 10,9% [8].

Сьогодні наша країна приділяє велику увагу розвитку діджиталізації економіки та розвитку інформаційного суспільства. Кабінет міністрів України зробив визначне просування на даному напрямі, прийнявши Концепцію розвитку цифрової економіки і суспільства України на 2018-2020 рр. та впровадивши план заходів щодо її реалізації. Наразі, експерти Українського інституту майбутнього визначають, що діджиталізація економіки стала основним трендом розвитку на найближчі 5-10 років. При цьому, прогнозується зростання питомої ваги цифрової економіки у ВВП країн Європи до 2030 року до 50-60 %. Також фахівці не виключають ймовірності, що даний показник в Україні може навіть перевищити середній по ЄС і сягнути 65% ВВП. Активізація і впровадження діджиталізації економіки в Україні за форсованим сценарієм передбачає до 2030 року збільшити частку цифрової економіки до 65% ВВП; забезпечити для домогосподарств широкосмуговий доступ до Інтернет (99,9%); 100%-покриття території України 4G–5G; покриття 99% усіх автомобільних і залізничних магістралей і 95% сільської місцевості технологіями мобільного Інтернету; запровадити цифрову ідентифікацію громадян (citizen-card, Mobile ID) та технічні можливості користуватися довірчими послугами тощо.

Основними здобутками від цифровізації економіки України за форсованим сценарієм до 2030 року мають стати: суттєве зростання продуктивності праці, яка стане мультиплікатором і запусить вітчизняну економіку на рейки відбудови, що матиме відображення у реальному зростанні на 10-12%; загальний обсяг інвестицій у цифровізацію промисловості, виробництва та бізнесу може сягнути 60-70 млрд.дол., а в діджитал-інфраструктурі — до 16 млрд.дол., при чому 80% інвестицій, за прогнозами, мають надійти від приватних компаній. Відтак, вгоди від діджиталізації очевидні та надходитимуть суб'єктам усіх рівнів економічної безпеки: громадянам, бізнесу, державі, тобто Україні у цілому. Отже, можна наголошувати на продовженні впровадження політик діджиталізації економічного життя на всіх ланках.

Література

1. Nicholas Negroponte — MIT Media Lab [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://web.media.mit.edu/~nicholas/>
2. Цифрові дивіденди. Доповідь про світовий розвиток [Електронний ресурс]. — <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/23347/210671RuSum.pdf?sequence=16>

3. What is digital economy? Unicorns, transformation and the internet of things [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www2.deloitte.com/mt/en/pages/technology/articles/mt-what-is-digital-economy.html>
4. Executive Summary: 2016 — 2026 Worldwide Big Data Market Forecast // Wikibon [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://wikibon.com/2016-2026-worldwide-big-data-marketforecast/>
5. Huawei and Element 14 examine IoT future growth in reports // ReTHINK: Technology research [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://rethinkresearch.biz/articles/huawei-andelement14-examine-iot-future-growth-in-reports/>
6. Інтелектуальні інформаційні технології та системи [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/references/201603/vtdo_ro_7.pdf
7. Пять самых привлекательных стран с цифровой экономикой [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://internetua.com/pyat-samyh-privlekatelnyh-stran-s-cifrovoi-ekonomikoi>
8. Верховна Рада підтримує проект «Цифрового порядку денного України» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=3c263697-681d-4d39-81df-a8e47a4f0ae4&title=VerkhovnaRadaPidtrimuProekttsifrovogoPoriadkuDennogoUkrain>
9. Україна 2030E — країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>

Іолтуховський І.С.

*«Міжнародна економіка», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — д.е.н, професор кафедри міжнародної економіки Цимбал Л.І.

ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ЧАС

Сучасний світовий фармацевтичний ринок є високотехнологічним сектором світової економіки, що характеризується значною наукоємністю, а його розвиток створює синергетичний ефект для дотичних до нього галузей: хімічно-фармацевтичної, радіоелектронної та приладобудівної, біотехнологічної тощо. Розвиток фармацевтичної галузі як наукоємного сектору сприятиме поглибленню міжгалузевих зв'язків з іншими секторами економіки та дозволить ширше залучати інвестиції в наукові дослідження та розробки. При цьому, ключовий ефект розвитку галузі неопосередковано пов'язаний з якістю системи охорони здоров'я, а саме в контексті доступності населення до лікарських засобів та інноваційних медичних технологій, що сприятимуть підвищенню якості життя та збільшенню очікуваної тривалості життя. Таким чином, розвиток фармацевтичної галузі є потенційним драйвером повоєнного розвитку та відбудови економіки України. Державна оцінка медичних технологій розглядається як один із базових інструментів в контексті раціоналізації державних закупівель лікарських засобів та інноваційних медичних технологій, а також інформування стейкхолдерів системи охорони здоров'я щодо клінічних, соціальних, економічних та етичних наслідків імплементації медичних технологій.

Основними тенденціями розвитку світового фармацевтичного ринку є: зростання частки економік, що розвиваються, як у якості ринків збуту, так і в якості виробників фармацевтичної продукції; зростання протиріч між доступністю до лікарських засобів та платоспроможністю споживачів; посилення тренду до злиттів та поглинань з метою управління ризиками та зниження витрат на НДДКР; зростання обсягів інвестиції у виробничі та інформаційні технології з метою зниження витрат та підвищення гнучкості промислових потужностей; використання машинного навчання та штучного інтелекту, а також технології «блокчейн» [1]. В той же час, сучасні інструменти розвитку світового фармацевтичного ринку зазнали певних змін, враховуючи більш жорстке державне регулювання, обмеженість термінів дії патентів та розвиток геноміки як одного з інноваційних інструментів діагностики. Серед інноваційних технологій, що впроваджуються провідними фармацевтичними компа-

ніями, є технології штучного інтелекту та машинного навчання, діагностування в місці надання медичних послуг за допомогою біосенсорів та «чипів-лабораторій», тривимірний друк, зокрема для індивідуального протезування, Інтернет речей та індивідуальні сенсори, що дозволяють здійснювати моніторинг фізіологічних показників в режимі реального часу.

На початку 2020 року фармацевтичний ринок став ключовим як для України, так і для інших країн. Протівірусні препарати, захисні маски та антисептики стали товарами першої необхідності як для лікарень, так і для пересічних громадян. В останні роки в Україні спостерігалась стабільна тенденція до зростання ринку в грошовому виразі, кількість торгових точок апетичних мереж зростала. У структурі апетичних продажів майже дві третини припадало на препарати українського виробництва, а найбільша частка імпортованих товарів спостерігалася в групі лікарських засобів та дієтичних добавок [2]. Активне освоєння українськими виробниками зарубіжних ринків, що виражається у зростанні обсягів експорту фармацевтичної продукції, а також зростання витрат державного сектору вказували на тенденцію до розвитку вітчизняного фармацевтичного ринку. Незважаючи на позитивні характеристики, існує ряд негативних факторів, що супроводжують розвиток вітчизняного фармацевтичного ринку, а саме наявність тіньового бізнесу у сфері фармацевтичного виробництва та великі витрати на розвиток сектору, що обумовлюються необхідністю постійних наукових розробок, покращення технічного обладнання та самих процесів виробництва фармацевтичної продукції. Основними важелями, що гальмують розвиток галузі є значний дисбаланс у зростанні ринку в грошовому та натуральному вимірі, а також недостатність використання ресурсного потенціалу [3].

Соціальна функція держави в контексті задоволення потреб населення в необхідних лікарських засобах та її роль в якості регулятора на ринку фармацевтичної продукції є визначальною. Враховуючи втрати, які отримає вітчизняна економіка через російське вторгнення, проблема раціонального використання бюджетних коштів для закупівлі необхідних лікарських засобів, особливо для людей з орфанними (рідкісними) захворюваннями, а також макроекономічної підтримки бізнесу, стане нагальною. Тим не менше, активне інвестування у відновлення вітчизняних виробництв фармацевтичної продукції за рахунок внутрішніх ресурсів та міжнародного капіталу дозволить посилити конкурентоспроможність національного виробника.

Разом із зростанням видатків на систему охорони здоров'я України з 128 млрд грн у 2019 році до 232,8 млрд грн у 2022 році, одним із пріоритетів уряду є ефективність використання бюджетних коштів [4]. Для системи охорони здоров'я раціональне використання коштів означає якість і доступність медичних послуг для громадян як у міській, так і сільській місцевості. Одним з ключових інструментів забезпечення раціонального використання бюджетних коштів в контексті державних закупівель лікарських засобів та інноваційних медичних технологій є механізм державної оцінки медичних технологій, який був впроваджений в Україні у 2020 році [5].

Оцінка медичних технологій зобов'язує фармацевтичні компанії надавати доказові дані про результати порівняльної клінічної та економічної ефективності інноваційних медичних технологій, що базуються на статистично значущих клінічних та економічних дослідженнях. Таким чином, обґрунтована клінічна та економічна доцільність впровадження певної медичної технології, або її цінність, стає доступною для основних стейкхолдерів системи охорони здоров'я: виробників фармацевтичної продукції, пацієнтських організацій та споживачів, закладів роздрібної торгівлі (аптечні мережі), постачальників медичних послуг, страхових компаній та держави, що забезпечує доступність до медичної технології.

Література

1. Pharmaceutical Industry Trends: Growing Technology and Innovation. School of Business. The George Washington University. URL: <https://healthcaremba.gwu.edu/blog/pharmaceutical-industry-trends/> (дата звернення: 17.06.2022).
2. Mohylova A., Hryholaia Y. Current state and prospects of distribution at the pharmaceutical market of ukraine. *Efektivna ekonomika*. 2021. № 1. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.1.2> (дата звернення: 17.06.2022).
3. Ковінько О., Стахова А., Вовк А. Фармацевтичний ринок України як рушійний важіль розвитку економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. № 11. С. 56–59.

4. Бюджетні видатки на охорону здоров'я. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/byudzhetni-vidatki-na-ohoronu-zdorovya-zrostut-do-224-mlrd-grn-u-2022-roci-roman> (дата звернення: 17.06.2022).

5. Про затвердження Порядку проведення державної оцінки медичних технологій: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 р. № 1300: станом на 16 листоп. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1300-2020-p/ed20211116#Text> (дата звернення: 17.06.2022).

Петрикей О. Ю.

*«Міжнародна економіка», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор
кафедри міжнародної економіки Цимбал Л.І.*

МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СТРАТЕГІЇ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Війна в Україні спричинила одну з найчисленніших міграційних хвиль з часів Другої світової війни. Згідно з даними УВКБ ООН, з початку повномасштабного вторгнення в Україну зареєстровано близько 7,3 мільйона перетинів кордону з України, та 2,3 мільйона — до України. У Європі зареєстровано щонайменше 4,8 мільйона біженців з України, включаючи тих, хто спочатку перетнув кордон із сусідніми країнами, а потім переїхав до інших країн. Крім того, за оцінками ООН, близько 7,1 мільйона українців стали внутрішньо переміщеними особами.

Здебільшого українські біженці, які покинули Україну, переселилися до країн Східної Європи, включаючи Польщу, Румунію, Угорщину, Молдову, Словаччину, Росію та Білорусь. Вибір країни перебування насамперед обумовлений наявністю в ній родичів або знайомих, а також близькістю до України. Така модель переселення може виявитися вигідною для України, коли вона почне повоєнну відбудову.

Експрес-опитування, проведене Центром Разумкова на пунктах перетину державного кордону в Закарпатській області у другій половині березня, свідчить: 79,2 % біженців прагнуть повернутися в Україну після закінчення війни, проте близько 10 % не мають таких намірів, а 11 % не визначилися з відповіддю. За даними опитування у Словаччині, 68 % біженців бажають повернутися на Батьківщину за першої можливості, при цьому третина — воліють залишитися. Опитування соціологів із Варшавського університету наприкінці березня — початку квітня виявило, що кожен третій респондент орієнтований на довготривале перебування в Польщі.

Після закінчення війни важливим завданням для України та міжнародної спільноти стане відбудова національної економіки та повернення українців на батьківщину.

Пріоритетними цілями повоєнної відбудови мають стати: інтенсивне відновлення економічної діяльності в Україні та формування засад для стійкого довготривалого економічного зростання; підтримка процесу повернення українців на батьківщину, забезпечення їх реінтеграції та активної зайнятості у вітчизняній економіці.

Наразі наша держава підтримує вимушених переселенців та закликає виїжджати, якщо вони перебувають у небезпеці. Проте нема жодних гарантій, що мільйони переміщених українців виявлять бажання повернутися до своїх домів після закінчення війни. Ряд наукових досліджень свідчить, що після закінчення конфлікту люди не завжди вирішують повертатись додому. На вибір людей впливає ряд чинників, одним з найважливіших серед яких є час. Чим швидше закінчатимуться бойові дії, тим більша ймовірність репатріації або повернення мігрантів додому. Збільшення тривалості перебування за кордоном зумовлює зростання частки непереміщених. До постійного життя за межами України, найвірогідніше, схилитимуться ті, хто має там родичів, хто виїхав до віддалених держав, хто завдяки професійним знанням і кваліфікації може знайти гідну роботу й забезпечити собі належний рівень життя. Також низькою є вірогідність повернення молоді, яка навчатиметься за кордоном.

Таким чином, серйозним викликом для України є ризики втрати частини населення внаслідок міграції. Причому формуватимуться ці втрати переважно серед економічно активних, освічених, молодих громадян. До того ж країни перебування, зацікавлені в поповненні своїх людських ресурсів, уже тепер створюють умови для закріплення на їх території певних категорій переселенців. Слід зазначити, що високий рівень освіти та кваліфікації українців, володіння іноземними мовами значно збільшують шанси їх облаштування та інтеграції в країнах перебування. Людський капітал переміщених осіб забезпечує їм значну привабливість для працедавців, що сприяє трансформуванню політики та законодавства на користь прибулих.

Тому для України вже сьогодні важливо працювати над проблемою повернення українців на батьківщину, не чекаючи закінчення активної фази війни. Одним з важливих чинників повернення переселенців є підтримка соціальних зв'язків між тими, хто виїхав за кордон, хто переїхав в інші регіони України та тими, хто залишився. Такими зв'язками між вказаними категоріями можуть стати українська онлайн школа, транслявання новин із України. Важливе значення мають також трудові зв'язки, тобто можливість працювати дистанційно. Також необхідно докладати зусиль для задоволення культурних та інформаційних потреб українських громадян у країнах перебування.

При поверненні українців додому, державі слід зосередитись на мігрантах, яких можна умовно поділити на дві категорії: ті, хто виїхав внаслідок знищення житла, та ті, хто виїхав з економічних причин. Тим, хто виїхав як біженці, в яких фактично знищили житло, держава має допомогти з його відновленням, адже для заохочення людей повернутися додому життєво необхідними є відбудова зруйнованого житла, повернення майна, та надання компенсацій за майнові втрати під час війни. Ці заходи зазвичай фінансуються постконфліктним урядом або міжнародними організаціями, такими як Світовий банк та Організація Об'єднаних Націй. Економічні мігранти виїхали з метою збільшення своїх доходів за кордоном. Тому держава має працювати над тим, щоб розробити та запропонувати їм економічні програми, які стимулювали б економічний розвиток в Україні.

У контексті підготовки програм повоєнної відбудови, включення до їх складу реінтеграційних компонентів для мігрантів і застосування конкретних інструментів міграційної політики корисним для України може бути досвід Західних Балкан. Програми повоєнної реконструкції в цих країнах, крім загального впливу на рівень економічної діяльності та зайнятості, включали також комплекс цільових заходів стимулювання повернення мігрантів на батьківщину та створення можливостей для їх тимчасової чи постійної зайнятості. Так ефективна реінтеграція українців, що повертаються, до економічного життя передбачає надання кредитів для започаткування власного бізнесу, надання допомоги з пошуку роботи, професійної підготовки та перепідготовки, організації навчальних програм з управління власним бізнесом, фінансування громадських робіт для відбудови інфраструктури та забезпечення тимчасового працевлаштування мігрантів на місцевому рівні тощо. Вказані програми можуть частково фінансуватися міжнародними донорами у рамках плану повоєнної відбудови країни та мають координуватися з урядами країн перебування мігрантів, які будуть готові після закінчення війни підтримувати процес повернення українців на батьківщину.

Таким чином, інтенсифікація процесів еміграції населення України, значна частина якого є високоосвіченими людьми репродуктивного віку, може призвести до значних втрат людського потенціалу та негативних наслідків у соціально-економічній сфері. Доцільною є розробка мотиваційних механізмів щодо повернення висококваліфікованих спеціалістів та створення сприятливих умов для їх утримання. Реалізація цих заходів повинна відбуватись на фоні покращення безпекової ситуації, забезпечення житла, розвитку економіки.

Література

1. Богдан Т. Як стимулювати повернення українців з-за кордону після війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/20/687244>
2. Міграційна криза: чи повернуться українці додому?: Експертна дискусія. URL: <https://www.facebook.com/cost.ukraine/videos/694048318349832/>
3. Переважна більшість тих, хто виїхав з України, хочуть повернутися – експертка. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3503250-perevazna-bilsist-tih-hto-viihav-z-ukraini-hocut-povernutisa-ekspertka.html>

4. УВКБ ООН оновлює дані про біженців з України, які відображають останні переміщення. URL: https://www.unhcr.org/ua/46047-unhcr-updates-ukraine-refugee-data-reflecting-recent-movements_ua.html
5. Українські біженці війни за кордоном. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ukrayinski-bizhentsi-viyny-za-kordonom>
6. Callahan M. At war's end, will ukrainian refugees come home — or thrive elsewhere? URL: <https://news.northeastern.edu/2022/04/11/ukrainian-refugees-post-war/>
7. Joireman S. Ukrainian refugees might not return home, even long after the war eventually ends. URL: <https://www.google.com/amp/s/theconversation.com/amp/ukrainian-refugees-might-not-return-home-even-long-after-the-war-eventually-ends-180294>
8. Ukraine Refugee Situation. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

Сакович А.В.

*«Міжнародна Економіка», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри міжнародної економіки Ольшевська І.П.*

РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Повернення на Батьківщину біженців та переміщених осіб — основа майбутньої стратегії післявоєнної відбудови України.

Програма післявоєнної реконструкції крім загального впливу на рівень економічної діяльності та зайнятості, повинна включати також цільові заходи стимулювання повернення біженців і створення можливостей для їх тимчасової чи постійної зайнятості (допомога в пошуку роботи, фінансування громадських робіт на муніципальному рівні, надання мікрокредитів для започаткування власного бізнесу, надання послуг з професійної підготовки і перепідготовки, ін.)

Перша віце-прем'єр-міністр — Міністр економіки України Юлія Свириденко під час міжнародної конференції «Після війни: переосмислення майбутнього громадянського суспільства» представила принципи плану економічного відновлення України, над яким працюють Уряд, Міністерство економіки, провідні експерти та бізнес-асоціації. Одним із пунктів є: «повний доступ до ринків ЄС та Великої сімки», що допоможе виробникам інтегруватися у світові торгові ланцюги та наростити експорт; пункт «локалізація не менше 60%», тобто у відновленні України будуть задіяні українські компанії та виробники, що дасть поштовх економіці, створить нові робочі місця, пожвавить підприємницьку активність [1].

Ефективний розвиток ринку праці, який супроводжується зростанням кількості зайнятих у наукоємних галузях і сфері послуг, зростанням кількості нових професій, задоволенням попиту на робочу силу з навичками, необхідними для функціонування сучасного бізнесу, є запорукою стабільного функціонування економіки країни.

Пріоритетними робочими місцями на відновленому ринку праці України є [2]:

1. Інфраструктура. Фахівці, що будуть залучені у відновлені інфраструктури: інженери, будівельники, технологи, які займатимуться відновленням заводів.

2. Медицина. Зросте необхідність в закладах відновного та реабілітаційного лікування для військових. Ерготерапевти, фізичні терапевти, лікарі спортивної медицини, фізіотерапевти, реабілітологи — будуть затребуваними.

3. Оборонний комплекс. Все це потребує високваліфікованих розробників, інженерів, науковців, а також підприємців. Адже найефективніший власник — це приватний власник.

4. Енергетика, а особливо розвиток «зеленого» напрямку енергетики. Однозначно буде прискорений розвиток альтернативної енергетики (біопаливо, біогаз, вітряна, гідро, сонячна), добуття сланцевого газу, інвестиції у видобуток газу, нафти, вугілля.

5. Підприємництво в сфері послуг. Це завжди актуально, адже люди воліють жити в комфорті та отримувати відповідний рівень сервісу в буденних справах.

6. Аутсорсинг послуг на експорт. Найменше постраждали від війни спеціалісти, які можуть працювати віддалено, а замовлення у них в усьому світі. На відновлення потрібен час і відповідно до цього, робота он-лайн є хорошим вирішенням під час відбудови.

7. ІТ-сфера. Курс на діджиталізацію економіки був взятий і до повномасштабної війни з Росією, проте перехід в он-лайн як ніколи актуальний. Можливість оформлення ФОП, довідок, так звана «держава в смартфоні» набуватиме обертів та задля ефективного обслуговування потрібно залучати ІТ-спеціалістів.

Післявоєнна відбудова вимагає конкретного плану та чітких пріоритетів. План Президента України передбачає відновлення України на нових принципах з використанням усіх доступних ресурсів і можливостей. Зокрема, заплановано покриття матеріальних збитків, завданих війною, відновлення зруйнованих інфраструктурних потужностей та структурна модернізація української економіки. Отже, основним пріоритетом післявоєнної відбудови визначена саме соціальна сфера, а саме повернення громадян України на Батьківщину, та їх повне матеріальне забезпечення, відшкодування коштів за зруйноване майно, дотації, а також працевлаштування [3].

Одним із способів «полегшити» процес відновлення ринку праці в Україні — це формування діджиталізованого ринку праці і подальша розбудова цифрової інфраструктури в Україні, що створить можливості для:

1. Формування високопродуктивної та гнучкої зайнятості без прикріплення до конкретного робочого місця та графіка роботи, на час відновлення інфраструктури громадяни України зможуть бути на пряму залучені в її економічну відбудову;

2. Зростання швидкості передачі інформації між працівником і роботодавцем;

3. Поліпшення якості обробки інформації про учасників ринку праці;

4. Залучення українського інтелектуального ресурсу до процесу формування єдиного глобального ринку праці через інтеграцію з міжнародними платформами онлайн-зайнятості. На жаль, біженці не мають доступу до високооплачуваного сегменту ринку праці закордоном, та змушені працювати на роботах низької кваліфікації. Кооперація України зі світовими лідерами відкриває доступ до глобальних платформ та міжнародних проектів.

5. Спрощення операцій, пов'язаних з оплатою праці й отриманням грошових надходжень;

6. Пришвидшення процесів переходу до електронного документообігу (е-договори, е-підписи, е-інвойси).

Але для відбудови України, недостатньо лише одного цифрового напрямку, який зможе забезпечити розвиток підприємництва та сфери послуг. Основним напрямком зайнятості буде все-таки виробництво та будівельні роботи.

Вступ України в ЄС і досягнення Копенгагенських критеріїв в економічній сфері стимулюватиме уряд до:

- забезпечення достатньої кількості людських (у т.ч. висококваліфікованих кадрів, які мають досвід та навички впровадження інновацій) і матеріальних ресурсів, інфраструктури (енергопостачання, телекомунікації, транспорт і ін.), забезпечення якості освіти і дослідницької діяльності;

- розвитку малого та середнього підприємництва (частка сектору у загальному обсязі ВВП 40-50%, охоплення близько 70% зайнятого населення), спроможності малих підприємств отримувати економічну вигоду від спрощеного доступу на ринки;

- структурної трансформації економіки на підставі постіндустріального розвитку, доступу до сучасних передових технологій у межах міжнародної технічної допомоги [4].

Це слугуватиме своєрідним стимулом для розвитку виробництва, вдосконалення агропромислового сектору, курс на зелену електроенергію.

Одним із ключових завдань уряду у післявоєнний період буде вирішення регіональної диспропорції, а саме через те, що розподіл попиту під час війни йде не по галузям, а по регіонах. А у тих регіонах, де немає воєнних дій, працює практично все: виробництво, продажі, сфера послуг.

Ключові кроки уряду для відновлення ринку праці в післявоєнний період:

- Відбудова інфраструктури та створення задовільних умов для проживання, щ стимулюватиме повернення громадян;

- Запуск виробництва та створення робочих місць з гідним конкурентним рівнем заробітної плати;

- Надання кредитів та позик під 0% на певний період часу для запуску підприємництва;

- Розвиток діджитал сфери та створення законодавчої бази для регулювання сфери аутсорсингу та фрілансу;
- Розбудова цифрової економіки спільної участі через створення умов для розвитку та функціонування українських і міжнародних платформ online-зайнятості
- Запуск проекту, що має на меті економічно допомогти вразливим групам осіб і мікропідприємцям, що не мають доступу до позик комерційних банків, включаючи біженців, демобілізованих, дрібних фермерів і сільських безробітних таким чином, щоб вони могли запустити економічну активність через використання мікропозик і покінчити із залежністю від соціальних допомог, а також сформувати стійку систему з надання послуг мікро-кредитування.

Отже, ринок праці України в умовах післявоєнної відбудови України може бути відновлений завдяки чіткому плану дій зі сторони уряду, що стимулюватиме повернення громадян на Батьківщину, а також із залученням фінансування міжнародних донорів та плідній співпраці з країнами-лідерами, що сприятимуть розвитку українського виробництва та економіки в цілому, що забезпечить громадянам України робочі місця та гідні умови праці.

Література

1. Міністерство економіки України, «Дорожня карта» економічного відновлення України. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=2266a425-d01c-48b8-a22d-c4ef4073a854&title=MinistrEkonomikiPredstaviladorozhniuKartuEkonomichnogoVidnovlenniaUkraini>
2. Інформаційне агентство «Закон. Бізнес» 8 професій, які будуть затребувані після війни. URL: <https://zib.com.ua/ua/151088.html>
3. Офіс Президента України, офіційне інтернет-представництво. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-proviv-naradu-shodo-pislyavoyennogo-vidnovlennya-k-74401>
4. Інтернет-видання «Економічна правда». URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/3/686566/>

Поверзнюк Т.В.

*«Міжнародна економіка», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки Громенкова С.В.

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ЧАС

Після повномасштабного вторгнення РФ на територію України у міжнародному співробітництві в галузі науки та технологій, як і в інших сферах економіки стали помітними негативні наслідки, що принесла країна-агресор: розрив багатьох наукових зв'язків; втрата здобутих даних; зупинка дослідницьких проєктів; вимушений від'їзд з країни частини вчених, студентів та викладачів; зупинка діяльності бізнесу тощо. Проте, все ж таки, прослідковуються колосальні позитивні зміни та перспективи.

Сьогодні очевидно, що співпраця в науково-технологічній сфері не тільки з РФ, а із іншими країнами СНД зупинилася на невизначений термін. Зокрема, 29 квітня 2022 року Урядом схвалено законопроект «Про припинення дії Угоди між Урядом України та Урядом російської федерації про науково-технічне співробітництво». В той же час, створюються умови для розвитку та поглиблення науково-технологічних контактів з партнерами з інших країн світу. Так, видано наказ МОН від 28.04.2022 № 395 «Про фінансування спільних українсько-китайських науково-дослідних проєктів у 2022 році» [1]. Величезного імпульсу в сучасних умовах може набути співпраця України в науково-технологічній, а також в сфері освіти з країнами ЄС, зі США та Канадою.

Слід зазначити, що зусилля щодо зміцнення зв'язків з українськими вченими знаходять широко підтримку як на рівні окремих закладів освіти та дослідницьких інституцій, так і на політичному рівні. Зокрема, Єврокомісар з досліджень Марія Габріель заявила, що блок «твердо відданий забезпеченню подальшої успішної участі України», а також що «співпраця в галузі науки, досліджень та інновацій зміцнює альянс між ЄС та Україною для досягнення спільних пріоритетів». З іншого боку, десятки іноземних ВНЗ заявили про те, що готові полегшити умови вступу та надати додаткові місця та стипендії для абітурієнтів з України.

Для того, аби координувати процес вступу українців в ці виші, ряд провідних українських університетів разом з урядом заснували ініціативу Ukrainian Global University. Серед партнерів UGU — Стенфорд, університет Піттсбурга, університет Торонто, Паризький університет і ще більше тридцяти університетів у Канаді, Німеччині, США, Італії й інших країнах [2]. По завершенню навчання чи дослідження учасники цієї ініціативи мають повернутися до України, з метою застосування набутих знань для відбудови нашої держави та для її подальшого процвітання. Це має запобігти серйозному відтоку мізків з України, і мінімізувати відповідні ризики в цій сфері.

В той же час, значний потік біженців з України до ЄС, серед яких багато студентів, дослідників та інших «білих комірців», а також завдання масштабної реконструкції вітчизняної економіки створюють унікальні можливості встановити довгострокові зв'язки в галузі досліджень та розробок (R&D) а також у сфері освіти [3].

Стосунки з іноземними університетами, які будуть створені під час війни, скоріше за все, залишаться надовго. А саме тому, їх потрібно буде вдало використовувати та покращувати для (1) підвищення якості викладачів та адміністративного персоналу українських університетів, (2) глобальної освіти українських студентів, та (3) припливу знань (люди можуть фізично не бути присутніми в Україні, але працювати на українських проектах). Вища освіта України має бути консолідована, щоб сконцентрувати ресурси в провідних інституціях, які можуть забезпечити найкращі результати досліджень та послуги для студентів.

Важливою сьогодні є не тільки залученість України у міжнародні дослідницькі мережі та проекти. Ефективна повоєнна відбудова економіки нашої держави потребує залучення нових технологій в Україну та його відповідного інвестиційного забезпечення. Зокрема, в межах одного з планів відбудови України, що був презентований групою незалежних міжнародних і вітчизняних експертів, і який ґрунтується на досвіді плану Маршалла, об'єднання Німеччини, повоєнного відновлення та реконструкція Іраку, Афганістану, а також на досвіді відновлення внаслідок стихійних лих, виділяються послідовні стадії відновлення [3]. Третя стадія відновлення за їх думкою — «Фундамент для довготривалого зростання». На цій стадії передбачається акцентувати увагу на залученні іноземного капіталу та технологій, щоб радикально модернізувати нашу країну.

Значним є й потенціал міжнародної допомоги. Сьогодні багато компаній із розвинених країн хочуть надавати безкоштовну допомогу в майбутній відбудові України. Цю підтримку потрібно формалізувати уже зараз.

Наприклад, наразі ми можемо спостерігати як допомагає нашій країні американський бізнесмен Ілон Маск, постачаючи інтернет-термінали Starlink, які надають доступ до супутникового інтернету SpaceX [4].

До нашої держави надходить також допомога з ІТ галузі. Групи безпеки Google працюють над захистом українських користувачів і державних установ від DDoS-атак, які були спрямовані, зокрема, на Міністерство закордонних справ, Міністерство внутрішніх справ і Liveuamap, сервіс, який допомагає людям знаходити інформацію [5].

Відбудова країни вимагає постійних, надійних записів земельних реєстрів, прав власності, народження та інших офіційних документів, які допомагають встановити, хто є власником і на що має право. Україна одна з перших країн, яка використовує блокчейн технологію для земельних кадастрів та інших державних документів. Ця технологія добре послужить нам, коли прийде час відбудови [6].

Серед галузей, на які вже зараз орієнтується міжнародне співробітництво з Україною для відбудови нашої держави, є будівельна галузь. Зокрема, наша держава отримує підтримку від чеської компанії ICE, яка почала виробляти протитанкові бар'єри з бетону для української армії, виготовлені на спеціальному 3D-принтері. Фірма також розглядає можливість надати Україні самі принтери, які б дозволили виготовляти ці бар'єри прямо на місці [7]. Це обладнання також може в перспективі бути використане для побудови будинків після закінчення війни.

Розвиток вітчизняного ВПК — один з найголовніших акцентів плану відновлення економіки України. Йдеться не лише про закупівлю зброї, але й про виробництво, в тому числі за рахунок трансферу військових технологій. Це дозволить налагодити виробництво максимально швидко у великому асортименті.

Компанії Sygnis S.A. та 3YourMind, які базуються в Польщі та Німеччині, відповідно, займаються 3-D принтерами. Вони допомагають Україні, виготовляючи на цих приладах захисне спорядження, джгути, перископи, дрони, а також безпосередньо передають ці 3-D принтери. На сьогодні ініціатива вже створила 10 000 деталей і предметів для України [8].

Важливо розуміти, що military-tech може бути потужним драйвером розвитку для цивільних секторів економіки. В цьому сенсі дуже цікавим може бути досвід Ізраїлю, де потужний ВПК, з одного боку, гарантує його мешканцям безпеку, а з іншого, створює екосистеми стартапів та високотехнологічних продуктів [9].

Підсумовуючи, варто зазначити, що, безумовно, через війну росії проти України чисельна кількість студентів, дослідників, науковців та викладачів була змушена призупинити свою відповідну діяльність. Багато плодів розумової праці були пошкоджені чи втрачені. Проте, Україна відчуває кожного дня значну підтримку з боку цивілізованого світу. Наші іноземні партнери з досліджень, розробок, міжуніверситетської співпраці не тільки не полишають наших довоєнних зв'язків та співробітництва, а й роблять міцнішими ці стосунки. Здійснюється колосальна підтримка освітян, шляхом надання грантів, місць роботи, з метою повернення до України та відбудови нашої держави, з допомогою здобутих знань. Багато іноземних компаній бажають надавати безкоштовну допомогу в майбутній відбудові України. Це не лише інженерні чи архітектурні компанії, але й ІТ компанії, які можуть надавати програмне забезпечення та техніку для відновлення адміністративних послуг уряду.

Отже, дослідивши питання розвитку міжнародного науково-технологічного співробітництва України у повоєнний час, варто зазначити, що у нашої країни є дуже втішні перспективи, щодо не тільки відбудови, а й покращення того, що було.

Література

1. Огляд поточного стану сфери освіти і науки України в умовах російської агресії (за 25 — 30 квітня 2022). Міністерство освіти і науки України. URL: <https://drive.google.com/file/d/1CdM7kBteZdkSX8I2qzBCUEDV1IChybpl/view> (Дата звернення: 13.05.2022).
2. World's Best Educational Opportunities to Rebuild Ukraine. Ukrainian Global University. URL: <https://uglobal.university/> (Accessed: 13.05.2022).
3. T. Becker, B. Eichengreen, Y. Gorodnichenko, S. Guriev, S. Johnson, T. Mylovanov, K. Rogoff, B. Weder di Mauro. A Blueprint for the Reconstruction of Ukraine. 2022. 22 p.
4. Kevin Collier. Starlink internet becomes a lifeline for Ukrainians. *NBC News*. URL: <https://www.nbcnews.com/tech/security/elon-musks-starlink-internet-becomes-lifeline-ukrainians-rcna25360> (Accessed: 14.05.2022).
5. Brian Frederick. Tech Companies Rally to Help Ukraine. *Search Engine Journal*. URL: <https://www.searchenginejournal.com/tech-companies-rally-to-help-ukraine/444535/#close> (Accessed: 15.05.2022).
6. Avivah Litan. Web3 Technology Brings Humanitarian Value to Ukraine. *Gartner*. URL: <https://www.gartner.com/en/articles/web3-technology-brings-humanitarian-value-to-ukraine-1> (Accessed: 15.05.2022).
7. Czech firm to provide Ukraine with 3D printed anti-tank barriers. *Radio Prague International*. URL: <https://english.radio.cz/czech-firm-provide-ukraine-3d-printed-anti-tank-barriers-8749954#:~:text=A%20Czech%20company%20has%20started,barriers%20right%20on%20the%20spot> (Accessed: 14.05.2022).
8. Amy Feldman. Entrepreneurs in Poland rush printers to the stricken neighboring country for use creating protective gear, tourniquets, periscopes—and even drones—for the Ukrainian defense. *forbes.com*. URL: <https://www.forbes.com/sites/amyfeldman/2022/03/31/putting-3d-printers-to-work-in-ukraines-war-zone/?sh=5d9a03bc5015> (Accessed: 15.05.2022).
9. Амелін А. Як Україні відновити економіку після війни. *gazeta.ua*. <https://gazeta.ua/blog/56798/ak-ukrayini-vidnoviti-ekonomiku-pislya-vijni> (Дата звернення: 18.05.2022).

Перепелиця Н.О.
«Міжнародна економіка», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри міжнародної економіки Мартинюк О.В.

МІСЦЕ СКАНДИНАВСЬКИХ КРАЇН У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ В КОНТЕКСТІ ПОТЕНЦІАЛУ ДОПОМОГИ УКРАЇНІ

Країни Північної Європи сьогодні є одними з найбагатших країн світу за ВВП на душу населення. Ці країни також займають перше місце в більш-менш кожному міжнародному порівнянні конкурентоспроможності. Північні країни відзначаються великим державним сектором, розгалуженою та щедрою системою соціального забезпечення, високим рівнем оподаткування та значною участю держави. В результаті «Північна модель» отримала значну міжнародну увагу.

Усі країни Північної Європи (Данія, Фінляндія, Ісландія, Норвегія та Швеція) як невеликі відкриті економіки були добре інтегровані в регіональну та міжнародну економіку. Були кроки до подальшої внутрішньо-Північної інтеграції, наприклад, проект NORDEK у 1960-х роках та створення північних компаній. Кожна з п'яти країн мала різні економічні відносини з Європою: Фінляндія наразі є єдиною країною, яка прийняла євро, а Ісландія та Норвегія — єдиними скандинавськими країнами, які не стали членами ЄС.

Фінляндія, Норвегія та Швеція мали великі лісові ресурси — деревина, целюлоза та папір були важливими експортними продуктами. Швеція також має значні запаси залізної руди, які принесли багатство країні ще до сучасної індустріалізації. Найважливішими галузями промисловості Норвегії були лісове господарство, рибальство та гідроенергетика. Орні землі Данії зробили сільське господарство важливим для всієї економіки Данії, а саме харчова промисловість була важливою.

Північні економіки Данії, Фінляндії, Норвегії та Швеції є одними з найбагатших у світі. Їхні мешканці мають одні з найвищих стандартів життя у світі завдяки відносно невеликому розриву в заробітній платі, високій зайнятості та високому оподаткуванню в поєднанні з доступною освітою та соціальним забезпеченням. З макрорегіональної точки зору, країни Північної Європи утворюють цілісний регіон, результати якого значно вищі середні показники ЄС та ОЕСР. Однак є деякі внутрішні відмінності: Швеція має найвищий валовий внутрішній продукт (ВВП), але Норвегія має найвищий ВВП на душу населення. Усі п'ять країн Північної Європи входять до 20 країн світу з найвищим ВВП на душу населення.

Міжнародна фінансова криза вразила світ у 2007-2008 роках, скандинавські країни постраждали менше. У 2008 році економіка Фінляндії зазнала серйозного спаду, коли ВВП впав більш ніж на 7%. Протягом 2017-2018 років економіка знову піднялася. Фінансова криза скоротила ВВП Данії на 0,9% у 2008 році і на 4,7% у 2009 році, але в 2010 році економіка відновилася і з тих пір розвивалася досить сприятливо. У 2009 році економіка Норвегії та Швеції скоротилася, але в 2010 році обидві країни пережили сильне відновлення, і після кризи економіки розвивалися досить сприятливо. Обидві економіки дозволили валюті ослабнути, щоб покращити експорт, і, наприклад, їх не обтяжувала криза єврозони. Норвезька економіка має один з найвищих рівнів продуктивності в Європі, тоді як Швеція має високий рівень трудової участі.

Макроекономічний розвиток у скандинавських країнах є однією з багатьох речей, які постраждали від триваючої пандемії. Скандинавські країни зазнали зниження зростання валового внутрішнього продукту (ВВП). Однак, якщо порівнювати з іншими країнами ЄС, країни Північної Європи показали себе відносно добре. Загалом, економіки Північних країн показали кращі результати, ніж Європа зі зниженням ВВП на 2,2 відсотка в 2020 році. Падіння ВВП в ЄС склало 6,1 відсотка. Норвегія мала найнижчий спад зростання ВВП — 0,8 відсотка. Для інших трьох країн розвиток протягом року був подібним: зниження на 2,7% у Данії та 2,8% у Фінляндії та Швеції.

Північна модель охоплює як державу добробуту, так і глобалізацію — два підходи до уряду, які іноді можна розглядати як протилежні. Основні аспекти скандинавської моделі включають

державне надання соціальних послуг, що фінансуються за рахунок податків; інвестиції в освіту, догляд за дітьми та інші послуги, пов'язані з людським капіталом; і потужний захист робочої сили через профспілки та систему соціального захисту. Немає мінімальної заробітної плати, тому що профспілки гарантують, що заробітна плата залишається високою.

Північна модель наголошує на розподілі ризиків у всьому суспільстві та використанні мережі соціального захисту, щоб допомогти працівникам і сім'ям адаптуватися до змін у загальній економіці, спричинених посиленням глобальної конкуренції за товари та послуги. Ці скандинавські економіки виграли від культурної однорідності, політичних свобод і низького рівня корупції.

Зростання глобальних ланцюгів вартості означає, що традиційні показники міжнародної торгівлі можуть давати оманливі сигнали про світове виробництво. Торгівля з доданою вартістю ОЕСР-COT є спробою подолати ці недоліки шляхом декомпозиції торгових потоків на вартість, додану кожною країною та галуззю, тим самим надаючи нове уявлення про інтеграцію країн у глобальні ланцюги створення вартості. Більш, ніж чверть економічної діяльності в Скандинавських країнах залежить від зовнішнього кінцевого попиту, причому Сполучені Штати стають значно важливішим партнером з точки зору доданої вартості, тоді як торгівля всередині Північної Європи менш важлива щодо доданої вартості.

Імпорт є життєво важливим для успіху експорту Північних країн, оскільки він дозволяє скандинавським фірмам ефективно конкурувати на міжнародних ринках, маючи можливість отримати доступ та використовувати найкращі (з точки зору якості та ціни) ресурси з усього світу. Логістичні та бізнес-послуги, є набагато важливішими в експорті, ніж це видно з традиційних торгових показників, оскільки вони часто втілені в експорті товарів.

Література

1. Північна модель: що робить скандинавію такою особливою [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/350757110_NORDIC_MODEL_WHAT_MAKES_SCANDINAVIA_SO_SPECIAL
2. Скандинавська модель: все ще приклад для Європи? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.fes.de/ipg/2007_4/05_Becker_US.pdf
3. Північна модель. Прийняття глобалізації та розподіл ризиків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://economics.mit.edu/files/5726>
4. Скандинавська модель та економічний розвиток [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.frisch.uio.no/publikasjoner/pdf/TheScandinavianModelandEconomicDevelopment.pdf>
5. Хіббс, Д. і Х. Локінг. (2000) Дисперсія заробітної плати та продуктивність: докази для Швеції. Журнал економіки праці: 755–782.
6. Північні країни та економічна інтеграція [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://nordics.info/show/artikel/the-nordic-countries-and-economic-integration>
7. Північна Економіка, Соціальна та Політична модель [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://library.oapen.org/bitstream/id/d764cc52-cf32-4be5-93b6-d9ffc1b6ff3b/9780429643446.pdf>
8. Основні економічні показники скандинавських країн — статистика і факти [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.statista.com/topics/7457/key-economic-indicators-of-scandinavia/#topicHeader_wrapper
9. Чи найкращий у світі Північний регіон? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1149463/FULLTEXT02.pdf>
10. Країни Північної Європи у глобальних ланцюгах створення вартості [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/GetPubFile.aspx?id=28140&sid=nordglobchains>

ЕКОЛОГІЧНИЙ МАРКЕТИНГ У СТРАТЕГІЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ»

«Зелене» відновлення — основа майбутньої стратегії післявоєнної відбудови України.

Відбудова України має бути повноцінною розбудовою та інтегруванням до Європейського співтовариства на засадах сталого розвитку та з урахуванням Європейського зеленого курсу, що також є запорукою виконання Копенгагенських критеріїв вступу до ЄС. Пріоритети Європейського зеленого курсу (ЄЗК), зокрема модернізація та декарбонізація економіки, чисте промислове виробництво, збереження біорізноманіття та перехід на сталі сільськогосподарські практики мають стати ключовими завданнями післявоєнного відновлення України. Для забезпечення розвитку екологічної відбудови України необхідно підпорядкуватися: кліматичним цілям, природоохоронній політиці та політиці соціального захисту [1].

У колонці прем'єр міністра України Дениса Шмигала для видання The Economist, переклад якої оприлюднено на урядовому порталі, йдеться, що у післявоєнний період Україна, як і раніше, дотримуватиметься заклику Європейського Союзу щодо реалізації Європейського зеленого курсу (European Green Deal) [2]. Європейський зелений курс не є «угодою» ні за формою, ні за змістом. Його можна охарактеризувати як набір ініціатив, пакет рішень, дорожню карту заходів, стратегію або програму дій Європейської комісії, що передбачає досягнення Європою кліматичної нейтральності до 2050 року [3].

«Зелена» відбудова має базуватися на дотриманні екологічного законодавства, зокрема щодо стратегічної екологічної оцінки (СЕО) планів і програм та оцінки впливу на довкілля (ОВД) планованої діяльності задля врахування екологічних пріоритетів під час планування розвитку і відновлення в Україні.

«Зелена» економіка України має базуватися на таких засадах: спільна відповідальність, інноваційність, співпраця, солідарність, гнучкість та взаємозалежність.

Основні принципи «зеленого» відновлення України [4]:

1. Наскрізність природоохоронної та кліматичної політики у всіх секторах.
2. Відновлення має слугувати потребам українців і сприяти сталому розвитку України.
3. Розвиток зеленої економіки.
4. Екологічні стандарти на всіх рівнях.
5. Дотримання європейських екологічних інструментів планування у розбудові України.
6. Роль місцевого самоврядування, прозорість, залучення громадськості та громад до прийняття рішень.
7. Ефективне функціонування і використання цільових/донорських фондів для післявоєнного відновлення і розбудови зеленої економіки.

Нова «зелена» політика має бути спрямована на досягнення рівноваги між інтересами громадськості, бізнесу та довкілля. Екологічні пріоритети є важливими для відновлення та розбудови, щоб оновлена Україна була комфортною, безпечною, здоровою та процвітаючою країною для всіх її громадян.

Для досягнення мети, щодо розвитку «зеленої» економіки України 9 вересня 2021 року було прийнято закон, щодо цілей сталого розвитку України на період до 2030 року. Цей закон виділяє 17 цілей, які допоможуть у досягненні мети — екологічна Україна [5].

Але для «зеленої» відбудови України, недостатньо лише одних стратегій, потрібна залученість у цьому підприємств, компаній та суспільства. Суспільство в першу чергу, має розуміти для чого потрібен сталий розвиток, як він працює і що треба для цього робити. В цьому нам допомагає екологічний маркетинг, який являє собою розробку і створення методів просування та реалізації екологічно безпечної продукції або послуг, котрі відповідають сучасним вимогам спо-

живачів та бізнесу [5]. Екологічний маркетинг є невід'ємним компонентом світової політики, що обумовлює вирішення екологічних проблем.

Основні цілі екологічного маркетингу — завоювати лояльність споживачів і партнерів, шляхом турботи про екологію. Адже сьогодні все більше виробників розуміють, що природні ресурси є вичерпними. Екологічні фактори маркетингу насамперед орієнтовані на те, щоб компанія стала невід'ємною частиною суспільства, яке піклується про навколишнє середовище. Маркетологи розробляють стратегію, як вижити і зміцнитися бренду в умовах еко-трендів.

Екологічний маркетинг в Україні набирає обертів, про що свідчать підприємства, які випускають товари з переробленої сировини: Talisman Fusing Factory (предмети декору з викинутого скла), Zelenew (побутові предмети з переробленого пластику), Papinarubashka (декор блокнотів за допомогою непотрібних речей) та інші [6].

Компанії для реалізації екологічного маркетингу мають слідувати цілому комплексу дій [6]:

- Екологічні стандарти на всіх рівнях. Компанія діє у відповідності зі стандартами, які регламентують використання природних ресурсів.
- Еко-PR. Громадськість, включаючи партнерів, ЗМІ та кінцевих споживачів, повинні знати позицію компанії з точки зору екології.
- Побудова лояльності. Турбота компанії про навколишнє середовище дозволяє отримати лояльну аудиторію, яка розділяє ваші принципи.
- Нові еко-технології. Фірма може розробляти власні методи безвідходного і безпечного виробництва.
- Випуск еко-товарів і послуг. Розробка нових товарів, які виготовлені без використання шкідливих речовин.
- Комунікація. Забезпечення двосторонньої комунікації зі споживачами екологічних товарів.
- Підтримка інновацій. Може включати в себе спонсорство та інформаційну підтримку стартапів і громадських ініціатив, спрямованих на захист навколишнього середовища.

Отже, екологічний маркетинг являє собою екологічно та соціально відповідальний маркетинг, який має на меті не тільки популяризувати еко-товари і послуги, але і направити погляд компанії на екологічність виробництва, мінімізацію непереробних відходів.

Література

1. Центр екологічних ініціатив «Екодія». Зелена відбудова України: Позиція громадськості. URL: <https://ecoaction.org.ua/zelena-vidbudova-ukrainy-pozytsia-hromadskosti.html>
2. Урядовий портал. Колонка Дениса Шмигала, Прем'єр-міністра України, для видання The Economist. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/denys-shmyhal-calls-recovery-fund-ukraine>
3. Медіаплатформа про екологічну політику України. URL: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/ievropejskij-zelenij-kurs-shho-treba-znati-pro-ekologichnu-politiku-ies/>
4. Незалежне Інтернет-ЗМІ «Українська енергетика». URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/pryntsypy-zelenoho-vidnovlennia-ukrainy-opryliudnyla-hromadska-spilnota>
5. Урядовий портал. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
6. Навчальні матеріали онлайн. Поняття концепції екологічного маркетингу. URL: https://pidru4niki.com/1112032553722/marketing/ponyattya_kontseptsiyi_ekologichnogo_marketingu
7. Брендингове агенство Koloro. Тренд на турботу про екологію: хто використовує це у в маркетингу. URL: <https://koloro.ua/ua/blog/brending-i-marketing/trend-na-zabotu-ob-ekologii.html>

Марченко М.В.
«Міжнародна економіка», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри міжнародної економіки Ковтонюк К.В.

ПЕРСПЕКТИВИ «ПРИШВИДШЕНОГО СЦЕНАРІЮ» ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом дає можливість Україні змістовно вести діалог з ЄС щодо багатьох сфер і політик, забезпечуючи багатомірність європейської інтеграції.

Умови вступу до ЄС прописані в Копенгагенських критеріях, та визначають сутність внутрішньої політики та пріоритети зовнішньої політики країни-кандидата, що є важливими чинниками забезпечення демократичних перетворень і розбудови ринкової економіки, знаходження оптимальних механізмів та інструментів досягнення країнами-кандидатами відповідності критеріям, як необхідної вимоги для набуття повноправного членства в ЄС.

Копенгагенські критерії передбачають:

- досягнення стабільності інститутів, що гарантують демократію, верховенство права, дотримання прав людини, повагу і захист прав меншин (політичний критерій);
- наявність дієвої ринкової економіки, а також спроможність впоратися з конкурентним тиском і дією ринкових сил у межах ЄС (економічний критерій);
- здатність узяти на себе обов'язки членства, тобто зобов'язання, що випливають із факту вступу до ЄС, включно із суворим дотриманням цілей політичного, економічного та валютного союзу.

Складова політичного критерію містить такі підкритерії: забезпечення свободи парламентських і президентських виборів, а також виборів до місцевих органів влади; створення та розповсюдження діяльності демократичних інститутів, неурядових організацій, незалежних засобів масової інформації; прийняття законодавства і створення відповідних установ, що надійно захищають права меншин.

В основу політичної асоціації України з ЄС як нормативно-правового явища покладено такі фундаментальні демократичні принципи, як верховенство права, добре урядування, забезпечення прав людини і основоположних свобод, повага до людської гідності, гарантування прав національних меншин тощо. Усі ці засадничі положення виступають не лише своєрідною умовою укладення самої Угоди про асоціацію України з ЄС, але й відіграють роль головної рушійної сили, першопричин цього процесу.

Безпекове середовище у глобальному та регіональному вимірах впливає на порядок денний політичного діалогу і в цілому на відносини Україна-ЄС. У світі на фоні відцентрових глобальних трендів, пандемії посилюється геополітична турбулентність і конфронтація.

Бажання стати членом ЄС Українці продемонстрували ще у 2013 році під час Євромайдану. На час сьогодні, після повномасштабного вторгнення росії в Україну від 24 лютого 2022 року, Україна подвоїла свої зусилля, щоб отримати статус кандидата, а згодом і повноправного члена ЄС. 28 лютого президент України Володимир Зеленський підписав заяву на вступ України до ЄС, а вже 1 березня Європарламент проголосував за надання Україні статусу кандидата на членство в інтеграційному угрупованні.

Вторгнення робить суверенітет, безпеку та демократію більш чітко об'єднаними в єдиний пріоритет. В Україні, ймовірно, деякий час буде поєднання повстанських і більш традиційних зусиль для подальшого проведення демократичних реформ через організації громадянського суспільства.

Після нападу росії, Україна набуває нового, неоціненного досвіду у сфері безпеки, яким вона зможе поділитися з іншими країнами-членами ЄС. На сьогодні, з метою забезпечення власної безпеки та підтримки України, країни ЄС прийняли рішення про постачання летальної зброї до

третьої країни; посилити свою оборонну співпрацю в умовах нового сприйняття загроз; також вперше запуслити дію Директиви про тимчасовий захист від 2001 року, яка надає українським біженцям тимчасове проживання.

Українці, які зараз захищають свою країну, уособлюють основні європейські цінності миру, гідності, толерантності та прав людини. Вони демонструють готовність боротися за ці цінності. Тож, наразі вступ України до ЄС є актом підтримки нашої країни, також він є домінантним на сьогоднішній день.

Процедура вступу до ЄС є досить тривала, адже складається з певних етапів. Перед поданням заявки на вступ, країна кандидат має підписати Угоду про асоціацію, а також виконати всі умови, які вказані в даному документі. Відповідно до статті 486 Угоди про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом з іншої сторони з 1 листопада 2014 р. здійснювалося її тимчасове застосування до моменту набрання нею чинності. 1 вересня 2017 року після тривалого процесу ратифікації Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі.

Наступним етапом є включення в офіційну програму розширення ЄС. Відповідно до Копенгагенських критеріїв, Україна має відповідати політичним, економічним та юридичним вимогам. Проте навіть якщо кандидат відповідає даним умовам, рішення щодо будь-якого розширення союзу мають узгодити усі країни-члени, а також Європейський парламент. Проте оскільки Україна йде за спрощеною процедурою вступу, так званий «fast track», даний етап вдалося пропустити.

Далі відбувається подання заявки на вступ до ЄС. В статті 49 Договору про ЄС вказано, що це може зробити будь-яка європейська країна, що поважає демократичні цінності та зобов'язується їх виконувати. Цей етап Україна також вже пройшла 28 лютого 2022 року.

Наступним етапом є заповнення опитувальника. Оскільки відбувся відступ від традиційного сценарію на вступ і наразі діє «пришвидшений сценарій», опитувальник для України займав близько 40 сторінок. Перша частина опитувальника складається з політичної та економічної частин; а друга стосується впровадження правових норм ЄС в Україні. Другу частину опитувальника українська влада заповнила і передала 9 травня 2022 року. Для порівняння, в грудні 2009 року Сербія подала заявку на вступ до ЄС. Майже рік пішов на створення опитувальника, в якому було 2483 запитання. Опитувальник для Ісландії складався з близько 2500 запитань. Відповіді Рейк'явіка на опитувальник ЄС — це 8870 сторінок.

Далі визначаються умови, на підставі яких країна може приєднатися до Євросоюзу. Відбуваються перемовини у вигляді двосторонньої конференції між державою-кандидаткою та членами ЄС. Результати цих перемовин долучають до проєкту угоди про вступ до ЄС. Також варто вказати, що на початку 2020 року в ЄС змінили порядок проведення цих перемовин (якщо раніше їхній початок означав, що держава-кандидатка обов'язково стане членом після завершення, то тепер Євросоюз може легально зупиняти, припиняти чи перезапустити перемовини, якщо будуть незадовільні результати за окремими напрямками).

Після того Європейська рада визнає державу кандидатом та ухвалює рішення про початок переговорів про вступ та починаються тривалі переговори по 33 главах договору про вступ до ЄС. Коли закінчаться переговори, Європейська рада консенсусом дає згоду на приєднання держави до ЄС, визначається дата вступу та проходять усі необхідні юридичні дії. Після завершення даних процедур, держава-кандидат стає державою-членом ЄС.

Отже, складні процедури вступу в Європейський Союз зазвичай затягуються на роки чи навіть десятиліття. Проте, підтримка ЄС України після нападу Росії, дозволила Україні подати заявку та почати процедуру негайного приєднання. Однак така прискорена процедура угодами ЄС не передбачена, тому країна має виконати певні умови щодо політичної стабільності, верховенства права та економічних показників. І першим кроком на цьому шляху є заповнення опитувальника країни, що має намір подати заявку на вступ. Тому Україна знаходиться на довгому шляху приєднання до ЄС, але завдячуючи підтримці європейських партнерів має можливість пройти цей шлях в прискореному режимі.

Література

1. Ukraine's EU Membership and the Geostrategy of Democratic Self-Preservation. Carnegie Europe. 2022. URL: <https://carnegieeurope.eu/2022/04/01/ukraine-s-eu-membership-and-geostrategy-of-democratic-self-preservation-pub-86771>

2. Ukraine — EU: path to political association. Razumkov centre. 2021. URL: <https://www.kas.de/documents/270026/11405596/ENG+2021+Ukraine-EU+Path+to+Political+Association.pdf/1912cf9b-da88-895d-152b-c6bf5872c34c?version=1.1&t=1625822788188>.

3. Ukraine's EU Membership and the Geostrategy of Democratic Self-Preservation. Carnegie Europe. 2022. URL: <https://carnegieeurope.eu/2022/04/01/ukraine-s-eu-membership-and-geostrategy-of-democratic-self-preservation-pub-86771>

4. Роль Копенгагенських критеріїв у реалізації цінностей Європейського Союзу. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2017. №1. С. 114–122.

5. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ugoda-pro-asociaciyu/00ukraine-euassociationagreementbody.pdf>

Сергієнко М.К.

*«Міжнародна економіка», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри міжнародної економіки Ковтонюк К.В.*

ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА СВІТОВОМУ РИНКУ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Міжнародна діяльність є одним із найважливіших факторів успіху розвитку вітчизняних підприємств. Здійснення експортної діяльності є однією з важливих передумов розширення ринку збуту, розширення виробництва та підвищення якості продукції, що дозволяє посилити конкурентні позиції вітчизняних підприємств як на внутрішньому, так і зовнішньому ринку.

В умовах війни розробка механізму підтримки українських експортерів є одним з першочергових завдань[1]. З цією метою на сьогодні вже створено платформу «Do Business With Ukrainians», яка сприяє просуванню українського малого та середнього бізнесу за кордоном. Дана платформа типу B2B (Business to business) дає змогу іноземним клієнтам співпрацювати з відомими малими та середніми підприємства (МСП) з України. За допомогою цієї платформи можна українські підприємці можуть[2]:

- шукати та забезпечувати міжнародне співробітництво з клієнтами для перевірених компаній з України;

- укладати нові контракти з іноземними компаніями;

- отримувати допомогу щодо виконання міжнародних контрактів.

У портфоліо «Do Business With Ukrainians» вже є 240 перевірених українських компаній та 71 консультантів із 320 реєстраційних заявок, які вже сьогодні готові будувати відносини з партнерами з ЄС та Північної Америки.

Не менш важливим питанням залишається створення для вітчизняного бізнесу належних інституційних умов для їхнього розвитку. Так, доречно було на повоєнний період (час для відновлення) скоригувати систему оподаткування. Зміни мають стосуватися[1]:

- відновлення процедури повернення експортерам бюджетної компенсації. Корпорації переважно позитивно ставляться до ініціатив щодо погашення облігацій внутрішньої державної позики;

- зменшення навантаження на фонд оплати праці для збереження працівників та робочих місць;

- звільнення від сплати податку на додану вартість або механізм митної відстрочки для основних імпортованих товарів. З цією метою необхідно переглянути чинний перелік критичного

імпорту, затверджений постановою КМУ від 24 лютого 2022 р. № 153, особливо для цілей оподаткування;

- збільшення час на отримання електронних документів під час воєнного стану;
- запровадження єдиного податкового періоду для подання декларацій з ПДВ за період з лютого по серпень 2022 року.

Зміни в системі оподаткування, що стимулюватимуть розвиток вітчизняного підприємництва мають бути офіційно закріплені на державному рівні, а механізм підтримки українським підприємствам — включеним до загальнодержавної стратегії післявоєнної відбудови України.

Перспективи утримання своїх позицій або виходу на нові світові ринки для українських підприємств є неоднозначними. За різними оцінками, в 2022 році кожне друге підприємство в Україні може бути закрито, а ВВП України скоротиться на 35-50% [1]. Відповідно в найближчі роки розвиток вітчизняного підприємництва залежатиме від державної підтримки. І від того, які пріоритети поставить держава, залежатиме, як довго вітчизняний бізнес буде виходити з кризи. Ключові напрямки, на яких має зосередитися держава:

1. Експорт товарів українського виробництва, які представлені на світових ринках. Сьогодні, після знищення металургійної комплексу України провідне місце має зайняти агропромисловий комплекс. Для підтримки розвитку та експорту сільськогосподарської продукції рекомендується:

- за участю європейських кредитних установ створити систему сертифікації продукції за стандартами ЄС та розробити план допомоги підприємствам у адаптації до стандартів європейських технічних регламентів та санітарних та фіто-санітарних стандартів;
- ініціювати ефективні механізми сприяння експорту продукції з високою доданою вартістю, особливо м'ясомолочної промисловості, продукції малих агробізнесів та виробників нищівних культур;
- в результаті перегляду Угоди про асоціацію в частині торгівлі товарами забезпечити істотне збільшення квоти безмитного експорту сільськогосподарської продукції до ЄС.

2. Захист вітчизняних виробників та боротьба з імпортом. Однією з важливих причин збільшення імпорту під час війни був валютний курс. Нацбанк фактично «заморозив» гривню на початку війни і компенсував дисбаланс за рахунок резервів і зовнішніх доходів. Наразі це рішення допомогло запобігти паніці та врятувати банківську систему від гіперінфляції. Але після стабілізації ситуації валютні обмеження поступово зніматимуться, а Нацбанк почне повертатися до принципів ринкового курсоутворення.

Враховуючи поточну ситуацію (різке збільшення дефіциту зовнішньої торгівлі через падіння ВВП і через падіння експорту), гривня поступово знецінилася. Наприклад, коли Сирія та Ірак не почали вчасно обмежувати імпорту після війни, показують, що це найкоротший шлях знищити власних виробників і робочі місця. Допомога бізнесу у воєнний та поствоєнний період, перетворює його на партнера держави, який допомагає наблизити країну до перемоги.

Особливу увагу держава має надавати тим підприємствам, які зможуть забезпечити обороноздатність країни, яка необхідна для забезпечення роботи критичної інфраструктури та продовольчої безпеки, а також невеликим виробництвам. Окрему увагу потрібно приділити МСБ, підготувавши спеціальний пакет кредитування, субсидування та податкових стимулів (тимчасовий). Оскільки невеликі підприємства є більш гнучкими, швидше реагують на зміну умов, їх легше евакуювати, а також продублювати логістичні ланцюжки[2].

3. Логістика та географія експорту. Збереження географії експорту, спрощення експортно-імпортних процедур мають бути одним із пріоритетів, оскільки результат вкладень у цей напрямок забезпечує фінансові ресурси в майбутньому. Серед заходів:

- першочергове розмінування, відновлення та будівництво транспортної та логістичної інфраструктури (дороги, склади, пункти оформлення товару);
- створення додаткових (резервних) маршрутів, зокрема з переорієнтацією частини товаропотоків із моря на сушу.

У випадку України наразі ключовим є розширення пропускної спроможності залізничних вантажних перевезень в бік Європи, забезпечення додаткових потужностей для перестановки вагонів з колії 1570 мм на 1435 мм.

Наступним важливим логістичним інструментом є автоперевезення. Тут варто вирішити дві проблеми: скорочення часу, який витрачається при перевірках на численних блокпостах, та заборона на виїзд за кордон чоловіків у віці до 60 років.

Питання щодо використання портів на Дунаї треба розглядати з огляду на високу вірогідність початку воєнних дій у цьому напрямку.

Ще до закінчення війни було б краще мати центральне агентство, яке зможе координувати планування та фінансування відновлення інфраструктури. Метою має бути ефективна координація донорів, спільна координація з українською стороною інфраструктурних проектів та підтримка процесу їх реалізації. Наприклад, аудит програми відновлення Іраку в США показав, що багато проектів провалилися через відсутність стратегічного планування та тісної координації в реалізації.

Оскільки українські морські порти заблоковані, важливо також створити інфраструктурні можливості для експорту. У центрі уваги цього напрямку є швидке збільшення пропускної спроможності вантажних портів на західному кордоні та будівництво «сухих портів» у прикордонних районах. До роботи слід залучити сусідні країни, насамперед Польщу, оскільки їхня залізнична інфраструктура також може мати «вузьке місце» для подальшого транспортування українського експорту.

Альтернативні можливості для розширення експорту:

- реконструкція існуючих вузькоколійних залізничних ділянок біля західного кордону та ширококолійних ділянок у місцях з'єднання колій європейського та пострадянського стандарту (Ковель, Мукачєво, Перемишль) для створення тимчасових і постійних «сухих портів»;
- створення логістичного хабу на шляху до українських портів на Дунаї (проект логістичного хабу базується на портовій інфраструктурі порту Білгород-Придністров'я, можливо, на Чорному морі);
- розширення залізничного сполучення з портами Ізмаїл, Рені та Усть-Дунайськ, збільшення перевантажувальних можливостей цих портів.

При цьому необхідно передбачити подальшу експлуатацію нової інфраструктури з можливістю швидкого збільшення пропускної потужності. Після війни основний об'єм традиційного українського експорту повернеться у чорноморські порти, але західні коридори можуть зберегти актуальність для частини експортних потоків, особливо у випадку довоєнних темпів нарощування урожайності основних сільгоспкультур та збільшення експорту інших видів продукції до Європи.

Отже, з метою забезпечення потенціалу розвитку та відновлення українських підприємств після війни доцільним є створення умов для підтримки експортної діяльності, а також вироблення державної політики, що вирішуватиме проблеми логістичної інфраструктури на внутрішньому ринку та захисту підприємств на зовнішніх ринках. Таким чином, найближчі роки розвиток вітчизняного підприємництва залежатиме від державної підтримки. І від того, які пріоритети поставить держава, залежатиме, як довго вітчизняний бізнес буде виходити з кризи.

Література

1. Україна 2022. Український інститут майбутнього. URL: <https://drive.google.com/file/d/1bVEYJ4Zgj3f8XPHh1C2h99TvfLOh2snh/view?usp=sharing> (дата звернення: 22.05.2022).
2. Підтримка бізнесу в умовах війни. Дія — бізнес URL: <https://business.diiia.gov.ua/wartime> (дата звернення: 22.05.2022).

СКАСУВАННЯ ТОРГОВЕЛЬНИХ ОБМЕЖЕНЬ ЄС ДЛЯ УКРАЇНИ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ВІТЧИЗНЯНИХ КОМПАНІЙ

Аналізуючи природу торговельних обмежень країн Європейського Союзу, важливо зазначити, що природа сучасного європейського протекціонізму не є однорідною і значно відрізняється залежно від причин, мети, стратегії та тактики реалізації обмежуючих методів. Зокрема європейський протекціонізм має значні відмінності щодо мети застосування обмежуючих заходів.

Проте, протекціонізм в країнах ЄС не обмежується лише контрзаходами щодо агресивних інтервенцій в європейську економічну систему. Так є прецеденти, що ставлять загрозу непорозуміння та конфліктів поміж членами ЄС.

Зокрема поширеними є протекціоністські заходи з боку так званих «старих» країн-членів по відношенню до Балтійських та Східноєвропейських країн-членів. Переважно такі обмеження стосуються внутрішньої трудової міграції, харчової продукції та ринку перевезень [3].

В Україні поширеним є погляд, що режим тарифного квотування ЄС істотно обмежує потенціал агропродовольчого експорту України. Це аргументується тим, що по багатьох позиціях агропродовольчої номенклатури Україна має відносну перевагу, а розмір квот встановлений на рівні, що дозволяє безмитне ввезення товарів лише упродовж нетривалого періоду — кількох місяців року.

Слід, однак, відзначити, що в Угоді про асоціацію загалом був передбачений графік поступового збільшення обсягів тарифних квот, який однак, має різні наслідки для українського експорту в розрізі окремих товарних позицій.

Повністю було використано лише 11 тарифних квот — на кукурудзу, пшеницю, ячмінь, мед, цукор, виноградний та яблучний соки, оброблені томати, оброблений крохмаль, вершкове масло, м'ясо птиці, крохмаль. Особливо обмежувальний вплив тарифні квоти мають стосовно українського експорту м'яса птиці [4].

Таким чином, проблема тарифних квот, попри широкий розголос з боку ЗМІ та окремих фахівців, реально не є такою болючою для багатьох українських експортерів агропродовольчої продукції: вона має значення лише для окремих секторів агропродовольчого комплексу.

Попри те, що питання про подальше розширення обсягів тарифних квот на окремі види українського експорту може ставитися на порядок денний, саме це питання, з точки зору стратегії економічного розвитку, не є однозначно позитивним для України, хоча, безумовно, воно в інтересах великих українських агрохолдингів, що експортують на ринок ЄС зерно та м'ясо птиці.

Справа в тому, що збільшення можливостей агропродовольчого експорту України за вузьким сегментом номенклатури — поза контекстом загального зміцнення механізмів доступу до ринку ЄС — може ще більше посилити ухил у бік аграризації та примітивізації структури української економіки.

Для України важливим є не стільки подальше розширення експорту в його нинішній, і без того викривленій структурі, характерної для малорозвинутих країн, скільки здійснення далекосяжної структурної корекції економічного розвитку — з виділенням в якості «локомотивів» низки високотехнологічних виробництв.

Стосовно агропродовольчого сектору це мало б означати не збільшення квот для експорту традиційних продуктів, а насамперед продукції органічного виробництва. Саме так має ставитися питання в рамках процесу можливого перегляду окремих положень Угоди про асоціацію [1].

За таких умов Україна вимушена йти на досить обтяжливі для неї витрати з адаптації всієї системи технічного регулювання до правил ЄС, не отримуючи при цьому належної віддачі від вкладених коштів. Ця асиметрія стає особливо помітною і дедалі менш соціально прийнятною в умовах істотних навантажень на українську економіку, яка бореться з наслідками пандемії COVID-19. Вочевидь, настав час внести істотні зміни до тексту Угоди про асоціацію з метою виправлення цієї асиметрії [2].

З 24 лютого 2022 року на всій території України було введено воєнний стан внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України.

На фоні війни двох цивілізацій, фронт якої проходить в Україні, руйнування житла, інфраструктури та промисловості російськими снарядами Європа має намір вдатися до безпрецедентного кроку для підтримки нашої економіки — повністю відчинити двері для українського експорту.

Вже 27 квітня 2022 року Європейська комісія запропонувала скасувати всі торговельні обмеження для українських товаровиробників. Ідеться про квоти, мита й антидемпінгові заходи. А вже 24 травня 2022, рада Європейського союзу прийняла відповідну постанову, яка на один рік скасовує всі обмеження для української продукції.

Дотепер, в межах Угоди про асоціацію з ЄС, 90% українських товарів не обкладалися митом, але на деякі застосовували тарифні квоти. Відтепер всі ці обмеження скасовуються.

- мита на експорт фруктів та овочів скасовуються.

- квоти і тарифи на аграрну продукцію: пшениця кукурудза ячмінь, м'ясо яйця, молоко мед, соки, крохмаль.

- індивідуальні антидемпінгові мита, та інші захисні заходи ЄС щодо української металургії також скасовуються і більше не стягуватимуться.

Тарифні квоти для такої продукції як мед, томатна паста, квоти на які українські експортери вичерпували протягом лічених тижнів, відтепер скасовані. Це особливо важливо для тих підприємств, які знаходяться на лінії зіткнення, під кулями садять помідори і продовжують працювати.

У Європарламенті наголосили, що таке рішення є відповіддю на наслідки війни росії проти України, яка обмежує можливості країни для торгівлі. В ЄС також наголосили, що уже вживають заходів на місцях, щоб полегшити наземне перевезення вантажів, щоб допомогти вивозити українську продукцію. Наприклад, Комісія вже розпочала лібералізацію умов для українських водіїв вантажівок, які перевозять вантажі між Україною та ЄС, а також полегшення транзиту та використання інфраструктури ЄС для спрямування українського експорту до третіх країн.

Пропозицію Єврокомісії тепер мають розглянути та узгодити Європейський парламент та Рада Європейського Союзу.

В цілому ситуація з торговельними обмеженнями в Європейських країнах має позитивні прогнози, а проблема нової загрози протекціонізму потребує подальших досліджень як в економічному, так і в політичному контекстах.

Література

1. Гютон Дж., Мартін К. Нові моделі торговельної політики на прикладі України, ЄС та Канади. *VoxUkraine*. URL: <https://voxukraine.org/2016/09/16/new-patterns-in-trade-policy-ua>. (Дата звернення 25.05.2022)

2. Обсяги тарифних квот у 2017-2021 роках в рамках ПВЗВТ. *Мінекономрозвитку України*. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=ukUA&isSpecial=True&id=f5cea3c3-d7e0-4e49-994d-f87089e3d3fc&title=TarifniKvotiVRamkakhPvzv>. (Дата звернення 26.05.2022)

3. Безмитні тарифні квоти та їхнє використання. *Євроінтеграційний портал*, URL: <http://eu-ua.org/zona-vilnoi-torhivli/bezmytni-taryfni-kvoty-ta-yihnievykorystannia>. (Дата звернення 25.05.2022)

4. Tariff quota consultation. *European Commission*, URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/quota_consultation.jsp?Lang=en&Origin=UA&Code=&Year=2020&Critical=&Status=&Expand=true (Accessed: 20.05.2022).

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БОРГОВОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Позики як урядами, так і приватними організаціями є важливим інструментом для фінансування інвестицій, що мають вирішальне значення для досягнення сталого розвитку, а також покриття короткострокових диспропорцій між доходами і витратами. Державні позики також можуть дозволити фінансовій політиці відігравати контрциклічну роль в економічних циклах. Однак високий тягар заборгованості може перешкоджати зростанню та сталому розвитку. Борг повинен добре керуватися як у державній, так і приватній сферах.

Запозичення може дозволити країнам фінансувати важливі програми та проекти розвитку, але якщо зайти надто далеко, тягар виплати боргу може перевантажити фінанси країни, що у найгіршому разі призведе до дефолту. Відповідно шляху розвитку національної економіки в контексті залучення боргових коштів, залежить від стану її економічного розвитку та факторів, які на нього впливають. В Україні 24 лютого 2022 року додався ще один фактор — війна. Витрати на оборону є занадто великими — близько 2 млрд грн. щодня. Відповідно це не зможе не відобразитись на рівні її державного боргу та можливості здійснення виплат за взятими на себе борговими зобов'язаннями.

Рівень державного боргу в Україні за період 2010-2021 рр. зріс практично на 518% із рівня в 432,235 млрд. грн. в 2010 році до рівня в 2671,827 млрд. грн. Зростання продовжилось і 2022 році. За 3 місяці 2022 року борг України зріс на 5,9% до рівня в 2832,028 млрд. грн. Зростання боргу України відбулося за рахунок збільшення зовнішнього боргу на 10,9%. Також доцільно зазначити, що внутрішній борг України за 3 місяці 2022 року скоротився на 1,03% до рівня в 1100,2 млрд грн. проти 1115,9 млрд. грн. в 2021 році.

За період 2010 — 2021 рр. відбувалося зростання питомої ваги державного боргу в ВВП України із рівня в 39,9% в 2010 році до 48,9% в 2021 році. В системі критеріїв боргової стійкості граничні значення даного показника становлять від 30 до 60%. Отже, можемо зробити висновок, що зростає боргова залежність України.

Стрімке зростання рівня державного боргу потребує коригування фінансової політики, скасування не ключових проєктів, що фінансуються з державного бюджету, підвищення рівня контролю за державними витратами сприятимуть стабілізації економічної ситуації та відновленню платоспроможності країни. Так в рамках співпраці України та ЄС, а також при виробленні політики щодо програми управління державним боргом в Україні в умовах повоєнної відбудови доцільним є впровадження наступних заходів:

- охоплення всього державного управління
- обмежити витрати державного бюджету
- проаналізувати причини відхилень та розробити механізми коригування відхилень
- розробити кількох макроекономічних сценаріїв та відповідних заходів при умові їх реалізації;
- забезпечити законодавче забезпечення функціонування всіх механізмів середньострокового планування та прогнозування;
- постійний моніторинг ризиків та їх оцінка за методологією МВФ (полягає в централізації функцій моніторингу та стрес-тестування).

У період дії воєнного стану, незважаючи на значне ускладнення ситуації в бюджетній сфері, Україна продовжує виконувати свої боргові зобов'язання. Для цього створено Фонд обслуговування та погашення державного боргу. У березні 2022 р. Україна здійснила платіж у сумі 292 млн дол. США за єврооблігаціями, деномінованими в доларах, термін погашення яких спливає у вересні поточного року, і продовжуватиме виконувати свої зобов'язання, щоб уникнути дефолту або реструктуризації. У квітні 2022 р. плануються виплати в розмірі 84 млн дол. США.

Україна успішно розміщувала військові облігації на ринкових аукціонах та залучала комерційне фінансування до державного бюджету. За результатами трьох аукціонів розміщення військових облігацій, проведених у квітні 2022 року, залучено 15,343 млрд грн, зокрема [1]:

- 5 квітня 2022 р. — 5 577 066 029 грн (за курсом НБУ);

- 12 квітня 2022 р. — 6 169 700 769 грн;

- 19 квітня 2022 р. — 3 597 158 984 грн (за курсом НБУ). На цьому аукціоні вперше було запропоновано покупцям увесь спектр військових облігацій — як гривневих, так і валютних.

Процентні ставки на останньому аукціоні становили 10% і 11% річних для гривневих облігацій, 3,7% для доларових і 2,5% річних для євро. Раніше Міністерство фінансів України повідомляло, що загальна сума випуску військових облігацій складе близько 400 млрд грн. Їх може придбати НБУ, який вже за окремою процедурою придбав ці папери на 40 млрд грн.

Уряд України також веде переговори зі США щодо отримання гарантій для випуску державних облігацій за ставками, нижчими від тих, які зараз вимагає ринок [2].

Таким чином, треба продовжувати зусилля щодо залучення більшої кількості зовнішнього фінансування для України. Зокрема, додатковою фінансовою підтримкою для України може бути:

- окремий багаторічний фонд, створений ЄС для підтримки України у вигляді кредитів та грантів, або надання Україні права на отримання фінансування з фонду ЄС «ЄС наступного покоління» (The Next Generation EU);

- приєднати Україну до Мультидонорського трастового фонду, метою якого є спрямування країн-партнерів щодо надання грантів для позик у рамках політики розвитку Світового банку (DPL);

- перерозподіл спеціальних прав запозичень між країнами-членами МВФ на користь України. Україна має ініціативу у вигляді фонду, яким керує МВФ, за яким країни-члени МВФ зможуть використовувати частину своїх фінансових ресурсів, у тому числі у формі спеціальних прав запозичення України, для надання коштів та забезпечення фінансування, додаткового до надходжень від МВФ.

Таким чином, в умовах війни України збільшує зовнішній запозичення, що призводить до зростання зовнішнього боргу країни. Після війни Україна повинна буде здійснювати їх погашення, з метою скорочення боргового навантаження за забезпечення боргової стійкості.

Література

1. Міністерство фінансів України. Оголошення та результати аукціонів URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/ogoloshennja-ta-rezultati-aukcioniw> (Дата звернення: 26.05.2022).

2. Міністерство фінансів України. Інтерв'ю Сергія Марченка для Financial Times URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/interviu_sergija_marchenka_dlia_financial_times_12042022-3401 (Дата звернення: 25.05.2022).

Чемерис Ю.В.

*«Міжнародна економіка», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри міжнародної економіки Цимбал Л.І.

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ В ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку світового господарства поряд з такими традиційними ресурсами, як земля, праця, капітал та підприємницькі здібності вагомому роль відіграють інтелектуальні ресурси. Реалізація інтелектуальних ресурсів здійснюється в контексті інноваційного розвитку — шляхом створення, передачі і впровадження інновацій.

У світовій економіці саме від ступеня розвитку та ефективного використання інтелектуальних ресурсів залежить конкурентоспроможність країн, регіонів, підприємств та добробут суспільства в цілому. Перехід від минулих етапів генези світового господарства до новітнього призводить до

принципових трансформацій умов економічної діяльності. На сьогоднішній день основними ресурсами розвитку світової економіки стали люди і їх інтелектуальний капітал. Саме інтелект не має ні яких кордонів, а тому вільно переміщається за допомогою цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій.

Таким чином, для сучасного економічного розвитку характерні такі категорії, як інтелект, інтелектуальний капітал, інтелектуалізація. На сьогоднішній день, незважаючи на велику кількість вітчизняної та закордонної наукової літератури не існує єдиного загальноприйнятого підходу до сутнісного визначення цих економічних категорій. Тому вкрай важливо визначити зміст даних економічних категорій, зокрема дефініції «інтелектуалізація економіки» в контексті генезису світової економіки і суспільства.

З огляду на його етимологію можна відзначити, що реально сформований та чинний інтелектуальний капітал виступає інструментом реалізації вимог економічної моральності, забезпечує прогресивний людський розвиток шляхом розширеного відтворення життєвих благ в умовах екологічної та соціально-економічної рівноваги, що перманентно зміцнюється.

Інтелектуалізація сучасної економіки є об'єктивним процесом, що закономірно визначається новою якістю місця і ролі людини у системі господарських відносин. Перетворення людини одночасно на ціль, засіб та умову господарської діяльності зобов'язує по-новому характеризувати процеси індивідуального та суспільного відтворення.

Інтелектуалізацією економіки називається процес придбання економікою нових якостей, коли вона починає базуватися на знаннях, а інформація та послуги набувають вищої ринкової вартості, ніж та, яку мають товари, які мають натурально-речовинну форму [3].

Серед причин інтелектуалізації економіки можна назвати такі:

- збільшення частки осіб, діяльність яких так чи інакше пов'язана із творчою працею;
- зміна суттєвості та принципів освіти під нові вимоги; зростання інтелектуальної культури на виробництві;
- підвищення наукомісткості виробництва та нових технологій, форм організації та режимів трудової діяльності;
- розширення практики використання у розвитку економіки нових досягнень із різних галузей наукових знань [2].

Процес інтелектуалізації знаменує собою:

- формування нової якості економічного розвитку, його невід'ємний зв'язок із підвищенням якості вироблених товарів та послуг;
- впровадження науково-технічного прогресу у різні сфери економічної та соціальної дійсності;
- стійкий економічний розвиток у контексті збереження навколишнього середовища та світових екологічних принципів;
- зростання соціальної інфраструктури;
- активізацію інвестування в інтелектуальний капітал;
- покращення умов праці;
- посилення соціальної орієнтованості економічного розвитку.

Це досягається за рахунок наступного:

- інтелектуалізація особистісних характеристик на основі безперервного навчання, вдосконалення та набуття нового досвіду та знань. Це має на увазі розвиток ментальних навичок, уміння мислити, осягати і генерувати нові знання;
- загальна інтелектуалізація об'єктів техноструктури: оснащення різноманітними інформаційними, комп'ютерними та новітніми інтелектуальними технологіями будівель, бізнес-центрів, об'єктів інфраструктури та промисловості, комунального господарства, культурно-дозвілових центрів та рекреаційних ресурсів;
- розвиток інтелектуально-інформаційного простору, що включає в себе Інтернет, засоби зв'язку, їх постійне вдосконалення та повсюдне використання. Внаслідок такого впливу змінюються форми економічної діяльності, види та типи підприємств, характер взаємовідносин роботодавців та службовців;
- загальна роботизація, створення штучного інтелекту [1].

Слід зазначити, по-перше, інтелектуалізація господарської діяльності безпосередньо не визначається інформатизацією суспільства та економіки. Інтенсифікація інформаційного простору є лише сприятливою умовою для інтелектуалізації економіки, але не є самою її суттю.

По-друге, кількісне зростання та якісне оновлення інформаційного сектора економіки не є аргументом на користь пріоритету. сфери послуг щодо трансформаційного сектора економіки загалом чи матеріального виробництва. Економіка будь-якого періоду людського розвитку завжди була одночасно і трансформаційною, та інформаційною. У процесі еволюції людина, пізнаючи світ, отримувала нову інформацію, розвивала свої знання і водночас удосконалювала свою матеріальну базу. Прогресивний розвиток суспільства передбачає зміну пріоритетів тих або інших економічних ресурсів.

Після припинення бойових дій Україна зможе розпочати масштабну післявоєнну відбудову економіки, що повинна здійснюватися на основі Плану, розробленого українським Урядом та підтримуваного міжнародними донорами.

Основною передумовою для проведення післявоєнної відбудови економіки є отримання Україною надійних гарантій безпеки з неможливістю відновлення бойових дій на нашій території.

Очевидно, що стійке економічне зростання і розвиток можуть мати місце лише на міцному безпековому фундаменті. Безпека за своєю природою є суспільним благом, що має надаватися державою та міжнародним співтовариством.

На наш погляд, процес інтелектуалізації економіки в повоєнній побудові можна представити як перетворення інформації і знань як в економічний ресурс, так і в економічне благо. Перетворення знань в економічний ресурс в процесі інтелектуалізації призводить до збільшення частки наукоємного виробництва. У широкому сенсі інтелектуалізацію порівнюють з сукупністю процесів застосування інтелектуального та інноваційного капіталів. Знання, а згодом інновації та наукоємісткі технології стають ключовим фактором виробництва, що дозволяє отримувати інтелектуальну ренту і забезпечує економічне зростання за рахунок збільшення доданої вартості.

Таким чином, можемо зробити висновок про необхідність розумного і обґрунтованого використання переваг економіки знань в цілому для розвитку світового господарства з урахуванням потенційних небезпек і загроз, урахуванням попереднього досвіду людства і все більшого переходу до автоматизованої праці і використання систем штучного інтелекту.

Література

1. Вовканич С., Семів Л. Людський та інтелектуальний капітали в економіці знань. Вісник НАН України. 2018, № 3. С.19.
2. Steward T. A. Intellectual Capital. The New Wealth of Organizations. New-York: Doudleday & Currency, 2017. 278 p
3. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. World Economic Forum. Switzerland. URL: https://law.unimelb.edu.au/__data/assets/pdf_file/0005/3385454/Schwab

ПЛАТФОРМА

«ПОТЕНЦІАЛ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ТА МАРКЕТИНГУ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ»

Андрійшина А.В.

Богданець О.П.

Міжнародна економіка, 3 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — канд.екон.наук, доцент
кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу

Гордєєва Т.Ф

ВІДРОДЖЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

У сучасному геоелектронічному просторі одним із пріоритетних напрямів зовнішньоекономічної діяльності є активізація взаємовигідних відносин між країнами на основі ефективного використання та нарощування експортного потенціалу. За роки незалежності в Україні сформувалась експортоорієнтована модель розвитку економіки, в умовах якої стратегічна роль експорту полягає в тому, що він виступає як засіб сприяння економічному зростанню, інструмент активізації наявних та потенційних конкурентних переваг з метою подолання відставання від розвинених країн за основними соціально-економічними параметрами [1, с.45].

Сьогодні українська економіка стикнулася з небаченим за всю свою історію шоком. Повномасштабне військове вторгнення північних сусідів завдало потужного удару по всіх ланках економічної системи нашої держави. Знизилось виробництво основних видів продукції, зокрема тієї, що становить основу експортного потенціалу України. Крім того, заблоковані порти, а відтак і лівобережна частка зовнішньої торгівлі. Знищена транспортно-логістична, соціальна, маркетингова та інженерна інфраструктура східних, північних та південних регіонів. Відбувається відтік кадрів за кордон та їх часткова передислокація до західної частини України, що тимчасово змушує відійти від активного економічного життя сотні тисяч, або й мільйони працівників.

За оцінками експертів, протягом першого місяця війни лише 17% великих підприємств продовжували працювати без будь-яких обмежень (ще 30% змогли перейти на роботу в онлайн, а решта або не працювали зовсім, або призупинили діяльність якщо не до мирних, то принаймні до спокійніших часів) [2]. Більше 10% орних земель країни виявились не доступними для проведення посівної кампанії, що суттєво вдарило як по експортному потенціалу країни, так і по наповнюваності державного бюджету. І якщо фермери відносно швидко призвичаїлися до важких умов і знаходять варіанти зберігання, транспортування необхідних ресурсів та забезпечують інші важливі речі, щоб посівна відбувалася, то менш гнучким агрохолдингам складніше адаптуватися до нових реалій [3]. На рис.1 представлено обсяги українського експорту у передвоєнний період.

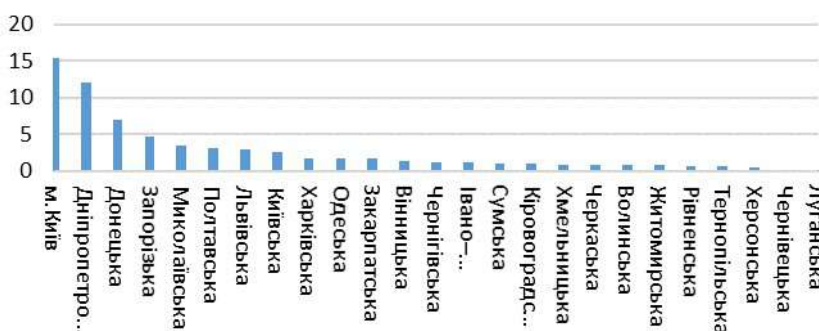

Рис.1. Обсяги українського експорту за 2021 р., млн. дол

Сформовано на основі джерела [4]

У географічній структурі експорту України у довоєнний період переважали саме території, де зараз відбуваються активні бойові дії. Орієнтуючись на цю інформацію, можна припустити, що в післявоєнний період для відродження експорту з цих територій будуть необхідні величезні капітальні інвестиції та, що найголовніше, час.

У структурі експорту України в 2021 році переважали чорні метали та зернові культури (рис. 2).

Рис. 2. Товарна структура експорту України за 2021 р., млрд. дол.

Сформовано на основі джерела [5]

На нашу думку, в післявоєнний період, за умов значних витрат на капітальну відбудову житлового сектору та відновлення інфраструктури міст, найвигідніше та найдоцільніше буде інвестувати кошти в галузь сільського господарства. Україна завжди славилась своїми родючими землями та високоякісними продуктами сільського господарства, окрім того провести посівну набагато простіше та швидше, ніж відбудувати знищені заводи важкої промисловості. Проте, для того, щоб реалізувати цей план, потрібно мати доступ до транспортної інфраструктури, особливо портів, тому високовартісних інвестицій все ж не уникнути. За прогнозами експертів, загальні втрати від транспортної блокади, зокрема морських торговельних портів (які забезпечували до 65% міжнародної торгівлі України, передусім за рахунок металургійної та аграрної продукції) становитимуть орієнтовно 3-5 млрд доларів щомісяця (і це без урахування пошкодження об'єктів інфраструктури внаслідок системних бомбардувань) [6].

Промислове відродження України, і відповідно відродження експортного потенціалу, має передбачати максимальне залучення українських підприємств до виготовлення товарів, матеріалів, сировини та обладнання. Безпосереднє створення високотехнологічних кластерів із замкнутими виробничими циклами можливе у таких напрямках, як:

- авіабудування (з основою ДП «Антонов»);
- ракетобудування (з основою КБ «Південне» та ДП «Південмаш»);
- атомна енергетика (з основою ДП «Енергоатом»);
- розробка сухопутної військової техніки та техніки спеціального призначення (на основі підприємств, що входять до «Укроборонпрому») [5].

Для України нарощування експортного потенціалу, удосконалення його структури стають потужним джерелом розвитку продуктивних сил, збалансованого сталого розвитку, особливо в період глибокої фінансової, політичної та економічної кризи, в якій опинилась вітчизняна економіка.

Першим кроком до відновлення експортного потенціалу має стати підвищення конкурентоспроможності товарів, вироблених всередині країни. У зв'язку з цим, першочерговою є підтримка високотехнологічних виробництв, що можуть мати перспективи на зовнішніх ринках, а також сприяти імпортозаміщенню. Підтримка високотехнологічного експорту — це пріоритетний напрям на шляху сталого економічного розвитку, що дає змогу залучати додаткові міжнародні ресурси. Це в свою чергу дозволяє покривати витрати на імпорт, підтримувати рівновагу торговельного балансу, створювати нові робочі місця.

Для стимулювання експорту наразі запроваджується багато змін в законодавстві та різних спеціальних режимів. Зокрема, законопроект № 3793 — «Про забезпечення масштабної експансії

експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту» щодо забезпечення ефективного функціонування експортно-кредитного агентства, надання стимулів українському експорту. «1. Для стимулювання експорту товарів (робіт, послуг) українського походження Кабінет Міністрів України утворює Експортно-кредитне агентство, що на добровільних та комерційних засадах здійснює страхування, перестрахування, надає гарантії за договорами, які забезпечують розвиток експорту» [7].

Важливим фактором розвитку українського експорту є підтримка України з боку іноземних партнерів. Так, США скасовують мита на експорт сталі з України. Ідеться про зупинення дії 232 тарифів на українську сталь строком на один рік. Багато металургійних заводів України й далі платять, годують і навіть надають притулок своїм працівникам під час бойових дій. Незважаючи на бойові дії навколо, деякі українські підприємства знову розпочали виробництво. Створення експортних можливостей для цих підприємств важливе для їхньої здатності продовжувати наймати працівників та підтримувати одну з найважливіших галузей промисловості України [7].

Єврокомісія заявила про намір на рік скасувати мита на товари з України. Це безпрецедентне рішення як за обсягами торгової лібералізації, так і за швидкістю прийняття рішення значно полегшить експорт українських промислових та сільськогосподарських товарів до ЄС. Домовленість передбачає скасування мит на 166 промислових товарів, на експорт овочів та фруктів, скасування тарифів та квот на аграрну продукцію, скасування мит на металургійну продукцію. Як результат, Україна зможе перебудувати експортну логістику, адже з'являється можливість створити склад у будь-якій країні Євросоюзу, експортувати туди без мита, а потім — у будь-яку країну світу.

Література

1. Мельник Т. Експортний потенціал України: методологія оцінки та аналіз. Київ : Міжнар. екон. політика, 2008. 456 с.
2. Самаєва Ю. Як працює тил?. Зеркало недели | Дзеркало тижня | Mirror Weekly. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/jak-pratsjuje-til.html>
3. Через бойові дії неможливо провести посівну на 3,5 млн гектарів сільгоспземель. Agravery.com — аграрне інформаційне агентство. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/cerez-bojovi-dii-nemozливо-provesti-posivnu-na-35-mln-gektariv-silgospzemel>
4. Регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/oet/oet_u/arh_oet2021_u.html
5. Економічна правда. А що в нас з експортом та імпортом? Як Україна торгує в умовах війни. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/25/684674/>
6. Даценко В. Транспортна блокада Росії. Light. Зеркало недели | Дзеркало тижня | Mirror Weekly. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/transportna-blokada-rosiji-light.html>
7. США скасовують мита на експорт сталі з України, щоб залишалося «рятувальне коло» для українців. ГОРДОН: Все новости Украины за последний час. URL: <https://gordonua.com/ukr/news/worldnews/ssha-skasovujut-mita-na-eksport-stali-z-ukrajini-shchob-zalishalosja-rjatuvalne-kolo-dlja-ukrajintsiv-1608173.html>

Бабінцова В.Р.

Міжнародна економіка, 3 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу

Сандул М.С.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Економіка України та її логістична інфраструктура зазнали значних втрат з початку повномасштабного вторгнення РФ. Людські втрати (вбиті і поранені) ростуть. Заводи і фабрики були зруйновані. Порти, залізниці, елеватори, склади, логістичні центри, електричні та телекомуніка-

ційні лінії значно пошкоджені або зруйновані. Житловий фонд і комерційна нерухомість багатьох великих міст (Харків, Маріуполь, Чернігів) були фактично зруйновані, в той час як багато інших міст також зазнали значних руйнувань. Економіка втратила 30-50% виробництва, особливо на сході України.

Згідно даних CBRE Ukraine, внаслідок воєнних дій на території Київської області було повністю чи частково знищено майже 325 000 кв.м складських площ, що становить 21% від загального обсягу складських площ в Київському регіоні (станом на кінець 2021 року загальний обсяг площ становив 1,6 млн кв. м) [1]. Серед складських об'єктів, які були повністю зруйновані, через попадання ракет та внаслідок пожеж: Mirazh 1 (GBA 29,8 тис. кв. м), основним орендарем якого був рітейлер Foxtrot; Komodor Logistics Park (GBA 68,9 тис. кв. м); складський комплекс Kuehne + Nagel (GBA 19 тис. кв. м); розподільний центр на лівому березі Києва (GBA 24 тис. кв. м), що належав найбільшому українському продуктовому рітейлеру «АТБ» [1]. З початком війни великі компанії, а за ними — також середній і малий бізнес, були змушені перевезти залишки складу і товари на захід України. Стався колосальний відтік у Львівську, Тернопільську, Івано-Франківську області, Закарпаття, де такого обсягу складських площ не існувало в принципі.

Близько 30% сільськогосподарських культур не були засіяні. Третина робітників були розміщені (включаючи таких фахівців, як лікарі, інженери, механіки і т.д.). Впродовж першого місяця війни економічна активність знизилася на 30-50% [2].

Опитування керівників підприємств показують, що основними перешкодами для ведення бізнесу є логістичні труднощі і брак ресурсів. Тільки 1% компаній заявили, що не понесли жодних збитків. Оскільки війна триває, оцінки втрат неточні, але очікується, що вони досягнуть сотень мільярдів доларів.

У результаті російської агресії експорт українських товарів у березні скоротився вдвічі, імпорту продукції з-за кордону зріс більш ніж втричі. У квітні 2022 року Україна продала за кордон майже 6 млн. тон продукції вартістю 2,7 млрд доларів (основні статті експорту — руди, кукурудза, феросплави і нафта). У той час як у лютому країна експортувала понад 13 млн. тон товарів на суму 5,3 мільярда доларів [3].

За даними прес-служби Міністерства економіки, найбільше проблем з експортом руди, металів і сільськогосподарської продукції. Основними причинами цього є: блокада морських портів, окупація південної частини України та проблема переорієнтування логістичних сполучень залізницею (різна ширина українських і європейських колій, що не дає змогу перевозити вагони через кордон). Тому головна проблема, з якою доводиться стикатися Україні, — це хоча б часткове відновлення експортного потенціалу, створення нових маршрутів транспортування сировини і товарів для іноземних споживачів.

Через неможливість транспортування зерна морським шляхом Україна експортує сільськогосподарську продукцію залізничним транспортом. Однією з проблемою також став дефіцит пального у країні, який виник в Україні в результаті повномасштабної війни.

«Укрзалізниця» зазначає, що на момент початку війни обсяг залізничних перевезень становив 700 тис. тон на місяць, але з початком бойових дій цей показник знизився до 150 тис. тон. У березні ситуація покращилася, і до початку квітня 2022 р. цей показник збільшився до 300 тисяч тон на місяць [4]. Головною проблемою скорочення експорту залізничники вважають не технічні можливості «Укрзалізниці» з навантаження, а логістику. «Укрзалізниця» в цілому може перевезити 1 млн. тон вантажів на місяць в напрямку ЄС через прикордонні переходи, і в майбутньому вони хочуть збільшити цю цифру до 5 млн тон.

Залізницею найбільше вантажів прямує до кордону Польщі, Словаччини та Угорщини. У березні через них з України експортовано 3 млн. тон продукції. У квітні обсяги зросли до 3,9 млн. тон (рис. 1) [5].

Вагонами переважно везуть руду, чорні метали та зерно — основу українського експорту. Проаналізувавши показники експорту за березень та квітень, можна дійти висновку, що за місяць ситуація змінилась на краще. Експорт залізної та марганцевої руди зріс на 9,8%, зерно та продукти помелу — 53,4%, чорні метали на 29,2%, а мінеральні будматеріали на 67,7%. Відтак, країна адаптується до періоду війни та не зупиняє експорт, а навпаки нарощує. Приріст експорту в цілому складає +27,8%.

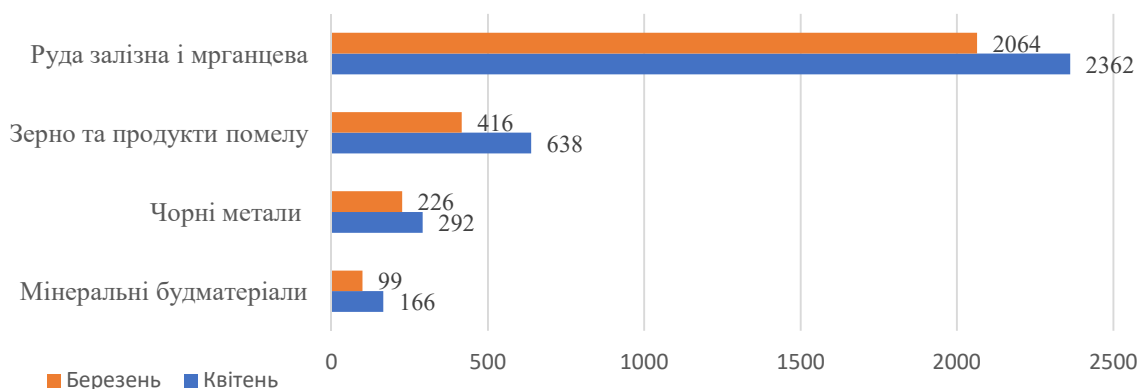

Рис. 1. Експорт товарів Укрзалізницею у березні та квітні 2022 р., тис.тон

Вже сьогодні на заваді зернотрейдерам стоїть ряд проблем, які заважають нормалізації експортних процесів. Серед них:

- мала пропускна здатність залізничних станцій на кордоні з Європейськими країнами;
- бюрократичні державні перепони країн Європи щодо імпорту та сертифікації зернових;
- обмеженість вантажоперевезень сухопутними шляхами;
- відсутність достатньої кількості європейських вагонів для перевезення зерна;
- обмеження пропускної спроможності європейських логістичних центрів;
- нестача водіїв для міжнародних перевезень автотранспортом.

В Україні все ще залишається близько 20 мільйонів тон зерна з попереднього сезону. Так, з нашої країни в Європу поїздами можна експортувати до 600 тисяч тон зерна на місяць.

Також, важливо підкреслити той факт, що Уряд в умовах воєнного стану встановив нові правила експорту низки сільськогосподарських товарів. Станом на 15 березня 2022 року уряд встановив перелік товарів, які заборонено експортувати [6]. Це було зроблено з метою попередження гуманітарної кризи в Україні, стабільності ринку та задоволення потреб населення у критичних продовольчих товарів. Заборона експортувати стосується таких зернових культур, як овес, просо, гречка, жито, а також — цукру, солі, великої рогатої худоби та яловичини. Можна експортувати за умови вказаного декларативного ліцензування [7]: пшеницю і суміш пшениці та жита (меслин), кукурудзу, м'ясо курей свійських, яйця кур свійських, олію соняшникову. Це означає дозвіл експорту з відповідним інформуванням Уряду та видачею безоплатної ліцензії протягом доби.

Щодо імпорту, встановлено заборону «Про застосування заборони ввезення товарів з Російської Федерації». Також Постановою КМУ затверджено квоти на імпорт товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню [8].

До умов війни пристосувалась й компанія «Укрпошта». В умовах воєнного часу компанія займається:

- 1) забезпеченням доставки пенсій і грошової допомоги громадянам, які отримують пенсії та грошову допомогу (за наявності технічної можливості);
- 2) здійсненням доставки ліків, гуманітарної допомоги, поштових відправлень та періодичних друкованих видань (за наявності технічної можливості);
- 3) здійсненням безоплатного перевезення майна вітчизняних підприємств, установ та організацій згідно з переліком, який формується Міністерством економіки і передається до Міністерства інфраструктури тощо [9].

Відновлення торговельних шляхів та логістики має пріоритетне значення. Основну увагу потрібно приділити створенню усіх можливих логістичних маршрутів та сполучень з іншими країнами.

На мою думку, основні принципи, на яких має базуватись план відновлення, такі:

1. Створення логістичних маршрутів у західному напрямку.
2. Переорієнтування постачання основних товарів вітчизняного експорту з портів Чорного й Азовського морів на альтернативні маршрути.
3. Блокада українських портів Росією виявила вразливість українських торговельних шляхів. Щоб мінімізувати ризики подальшої блокади, Україна повинна мати більш стабільне транспортне

сполучення з ЄС (залізниці, автомагістралі, трубопроводи), щоб український експорт можна було відправляти в Європу або європейські транспортні вузли.

4. Отримання статусу кандидата, а потім і повноправного членства в ЄС. Висунення кандидатури дасть Україні доступ до структурних фондів Європейського Союзу, що стане значною підтримкою.

5. Відновлення природних територій, які постраждали внаслідок військових дій, має бути включено до плану відбудови і мати високий пріоритет.

6. Головне завдання збільшення експорту в тому, щоб бізнес перебудував свою логістику через країни ЄС та налагодив там комерційні зв'язки.

7. Відбудована Україна повинна стати високотехнологічною з дотриманням усіх екологічних стандартів.

8. У процесі відбудови міст необхідно орієнтуватися на принципи сталої мобільності. Необхідно обладнати всі дороги смугами громадського транспорту, розробити і реалізувати плани з розвитку велосипедної інфраструктури.

9. Підвищення якості державного управління та посилення інститутів ринкової економіки

Перед Україною стоять масштабні та важливі завдання: відновлення критичної інфраструктури, забезпечення енергетичної безпеки країни, прискорене подальше впровадження законодавства ЄС, боротьба зі зміною клімату та адаптація до нього тощо. Щоб забезпечити це, вся нова інфраструктура повинна сприяти відмові від викопного палива, а оновлення міст, сільських районів та їх громад повинно враховувати соціальні, економічні та екологічні фактори.

Література

1. Логістична нерухомість під час війни: масштаби руйнувань, диверсифікація та перспективи відбудови. *Property Times*. URL:

https://propertytimes.com.ua/industrialnaya_nedvizhemost/logistichna_neruhomist_pid_chas_viyini_mashtabi_ruynuvan_diversifikatsiya_ta_perspektivi_vidbudovi (дата звернення: 26.05.2022).

2. Сади Перемоги — твій внесок у перемогу України. *Сади Перемоги*. URL: <https://sadyperemohy.org/> (дата звернення: 17.05.2022).

3. Міністерство економіки України. «Через агресію росії український експорт знизився вдвічі, а імпорту — втричі». URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=81cbbe03-405e-42f7-bb35-37249aee966d&title=CHerezAgresiiuRosiiUkrainskiiEksportZnizivsiaVdvichi-AImportVtrichi> (дата звернення: 17.05.2022).

4. Крюка С., Таранова Є. Дорога життя. як залізничники вирішують проблеми логістики українського експорту під час війни — *delo.ua*. URL: <https://delo.ua/uk/transport/dorogazittya-yak-zaliznicniki-virisyuyut-problemi-logistiki-ukrayinskogo-eksportu-pid-cas-viini-396373/> (дата звернення: 17.05.2022).

5. Міністерство інфраструктури України. Статистичні дані про Українські залізниці. URL: <https://mtu.gov.ua/content/statistichni-dani-pro-ukrainski-zaliznici.html> (дата звернення: 18.05.2022).

6. Обмеження щодо експорту харчової продукції з України, введені під час дії воєнного стану. *КМ Портал*. URL: <https://kmp.ua/uk/analytics/infoletters/restrictions-on-food-export-from-ukraine-imposed-during-martial-law/> (дата звернення: 17.05.2022).

7. Обмеження експорту сільськогосподарської продукції: що не можна вивозити? URL: <https://news.dtk.ua/state/zed/75233> (дата звернення: 16.05.2022).

8. *Ibuhgalter.net* | «ПРОФЕСІЙНИЙ БУХГАЛТЕР»: імпорту в умовах воєнного стану: що дозволено?. URL: <https://ibuhgalter.net/articles/1014> (дата звернення: 20.05.2022).

9. Міністерство інфраструктури України. Укрпошта працює у повному обсязі, незважаючи на війну. URL: <https://www.unian.ua/economics/telecom/ukrposhta-pracyuye-u-povnomu-obsyazi-nezvazhayuchi-na-viynu-mininfrastrukturi-novini-11739358.html> (дата звернення: 20.05.2022).

Батякова О.Б., Семенюк А.Є.
Міжнародна економіка, 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
міжнародної торгівлі і маркетингу
Лиськова Л.М.

ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ЗАРУБІЖНИХ РИНКАХ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Ефективне позиціонування України є надзвичайно вагомим для економічного розвитку країни. Національний бренд України завжди був одним із вагомих питань для розгляду. Як нас бачить світ, що про нас думають насправді формує картину розвитку нашої країни. Сьогодні значна кількість країн у світі надають нам спрощені умови доступу до своїх ринків, і це просто прекрасна можливість для української продукції зайняти краще місце на світовому ринку та у свідомості потенційних покупців. Парадигму позиціонування українського бренду за кордоном пропонуємо розглянути на прикладі таких галузей: фешн-індустрія, ІТ-галузь та сільське господарство.

Успішні українські бренди загалом позиціонують себе як екологічно свідомі компанії, що поєднують стиль та історію. Досить часто українська продукція не лише доповнює образ зірок, а і привертає до себе увагу, що і є особливим шляхом збуту у даній галузі. Наприклад, навесні 2022 гучно пролунав бренд Bevza, що відомий своєю лаконічністю, високою якістю та екологічністю. Він був помічений як частина образу Джастіна Бібера у кліпі «Honest». Було звернено увагу саме на балаклави, що мають назву «Кпуаһупа», які відповідно було створенні з натхнення від постаті княгині Ольги. Через культурну автентичність заходила на міжнародний ринок і Віта Кін. Спочатку позиціонування було зосереджене на українських вишиванках, у 2015 році вона справила величезне враження. Досі авторка продовжує вражати іноземний ринок. Наприклад минулого року її згадали у статті щодо незвичайного оформлення столу, комбінуючи сукню та скатерку чи серветки [1]. Також цікаво позиціонує себе і бренд дизайнерського деніму Ksenia Schnaider. Їх особливістю є те, що для виробництва своєї продукції вони використовують вінтажний денім. Взагалі, щоб маркетинг у фешн-індустрії був реально дієвим потрібно підходити до вирішення дилем креативно і саме в цьому полягає секрет успішності українських брендів. Наприклад ми бачимо, що проблема екологічності вирішується шляхом вторинної переробки на речі високої якості. Бажання привернути увагу до історичної спадщини відбувається шляхом її оновітнення, актуалізації.

За опитуванням платформи БУДЬ в УА щодо впливу війни на діяльність українських брендів то переважними негативними наслідками є зменшення обсягів продажу, проблеми з партнерами, тканиною та логістикою [2]. Внаслідок воєнних дій бренди також мають активну громадянську позицію. Наприклад 27,3% брендів відкрили волонтерський напрямок: за власний кошт шийуть одяг для ЗСУ, тероборони, мирних жителів. Бренд Bevza 10% від замовлення спрямовує на підтримку української армії, такий шлях допомоги є популярним серед українських брендів. Тому підходами до позиціонування української продукції у фешн-індустрії переважно є акценти на екологічності, чіткій громадянській позиції та повазі до історії.

Також розглянемо ІТ-галузь, що надзвичайно динамічно розвивається в Україні (Табл.1). До війни ІТ-галузь України щороку зростала на 25-30% і в 2021 році перетворилася на ключову в категорії експорту послуг (37%) [3]. «Іноземні замовники послуг з розробки ПЗ високо оцінюють рівень підготовки українських спеціалістів, тому пошук рішень для складних завдань — це особливість української ІТ-галузі, яка знаходить своє підтвердження в реалізованих проєктах для компаній із списку Fortune-500», — каже керівний директор асоціації «ІТ України» Костянтин Васюк.

УКРАЇНСЬКІ ІТ-КОМПАНІЇ, ЩО НАДАЮТЬ СВОЇ ПОСЛУГИ ЗА КОРДОН [4]

Назва компанії	Співробітники	Кількість країн з девелопмент — центрами
SoftServe	9462	12
Ciklum	6365	9
NIX	2748	1
Intellias	2006	3
Infopulse	1990	2

Щодо поточної ситуації, то головними питаннями є релокація офісів, мобілізація працівників та втрата доходів. Але порівнюючи з іншими галузями, ІТ-галузь показує більшу стійкість щодо надзвичайних ситуацій. Головною загрозою наразі є непевність іноземних клієнтів щодо стабільності та наявності високого ризику, тому щоб зменшити даний негативний вплив на позиціонування проводяться вебінари щодо співпраці, також особливо важливим є участь у ІТ-фестивалях. Наприклад проведений онлайн-діалог представників бізнесу України та Японії, що допоміг прояснити ситуацію та розвіяти міфи щодо неспроможності України через війну надавати високоякісні послуги своїм клієнтам [5]. Також IT Ukraine взяла участь у фестивалі Future Human 2022, де були підняті питання щодо інтеграції України до Єдиного цифрового ринку ЄС.

Щодо АПК України та його позиціонування, то небезпідставно ми сприймаємося як аграрна країна: 2021 року сільськогосподарська продукція склала 41% в загальному експорті України, було створено близько 10% ВВП. Україна забезпечує продовольством близько 400 мільйонів осіб у світі і це не враховуючи населення України [6]. З початком війни все більше і більше країн усвідомили, яке важливе місце займає Україна у цій сфері. Через відсутність можливості експортувати продукцію з України морським шляхом, близько 35 країн зіткнулися з голодом через те, що немає звідки взяти цю продукцію та немає можливості її дозволити собі [7].

Україна експортує здебільшого сировинну продукцію, тому ціна не дуже висока, як це могло б бути у випадку експортування готової. У 2021 році Україна за експортованою сільськогосподарською продукцією у світі зайняла наступні позиції [3]: соняшникова олія — 1 місце (35%); ячмінь — 2 місце (14%); кукурудза — 3 місце (11%); рапс — 3 місце (10%); пшениця — 5 місце (10%). Аграрні компанії займають провідне місце серед 25 найбільших українських компаній — експортерів (Табл. 2).

Таблиця 2

УКРАЇНСЬКІ КОМПАНІЇ-ЕКСПОРТЕРИ АГРОПРОДУКЦІЇ [8]

Назва компанії	Спеціалізація	Країни-імпортери
Kernel	Соняшникова олія, зерно	80 країн (Індія, Єгипет, ЄС, Туреччина)
Астарта-Київ	Соя, кукурудза, цукор	50 країн (Китай, ЄС, країни Азії, Африки)
Агропросперіс	Зернові та олійні культури	37 країн (країни Азії, Близького Сходу, Європи, Пн Африки)
МХП	Рослинництво, птахівництво	87 країн (ЄС, СНД, Пн Африка, Близький Схід)
Agricom Group	Рослинництво (особливо овес)	38 країн (ЄС, США, Бразилія, країни Азії, ОАЕ)

Український АПК є невід'ємною частиною позиціонування України на зарубіжних ринках. Слоган звучить наступним чином: «Taste with Ukraine» [9]. Вважаємо, що варто продовжувати нарощувати виробництво продукції у даній галузі. Так, звичайно, може здаватись, що сільське господарство займає занадто велику частину в торгівлі України, проте варто не скорочувати виробництво у цій сфері, а підтягувати інші галузі до цього рівня. Необхідно робити акцент на екологічності та на походженні нашої продукції. Україна — одна з лідерів на цьому ринку і має чудову репутацію.

Отже, позиціонування української продукції на зарубіжних ринках є досить диверсифікованим. Ми бачимо, що Україна підтверджує свою конкурентоспроможність на світовій арені якіс-

тю продукції, її екологічністю, надійністю, високою якістю інтелектуального капіталу та готовністю до забезпечення ефективної протидії негативним наслідкам будь-яких надзвичайних ситуацій.

Література

1. Malle C. Hosting a dinner? Try matching your dress to your plates. WSJ. URL: <https://www.wsj.com/articles/hosting-a-dinner-try-matching-your-dress-to-your-plates-11618518350>.
2. Як виживають українські бренди одягу під час війни?. Sostav.ua — аналітичний медіапортал про ринок реклами, маркетингу, PR в Україні. URL: <https://sostav.ua/publication/yak-vizhivayut-ukra-nsk-brendi-odyagu-p-d-chas-v-jni-91452.html>.
3. Ukrainian Institute for the Future. Україна 2022. Як не втратити свій шанс стати сильною державою. 2022. 114 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1bVEYJ4Zgj3f8XPHh1C2h99TvfLOh2snh/view>.
4. Топ-50 IT-компаній України, літо 2021: майже +10 тисяч спеціалістів за пів року — dou.ua. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/top-50-summer-2021/>
5. Де місце України у світі високих технологій. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/projects/techiiia/2020/01/21/655931/>.
6. На агропродовольчу продукцію припадає близько 41% у загальному експорті України — Новини | Профспілка працівників агропромислового комплексу України. URL: http://profapk.org.ua/news/news_apk/3106.html.
7. Війна в Україні може призвести до голоду в 35 африканських країнах. Latifundist.com. URL: <https://latifundist.com/novosti/58590-vijna-v-ukrayini-mozhe-prizvesti-do-golodu-v-35-afrikanskih-krayinah>.
8. Топ-25 українських компаній-експортерів — dsnews.ua. URL: <https://www.dsnews.ua/ukr/reitingi/top-25-ukrajinskih-kompaniy-eksporteriv-28122021-446877>.
9. Бренд-бук експортного бренду України. URL: https://epo.org.ua/wp-content/uploads/Data/Експортний_бренд-бук_веб.pdf.

Доценко О. Ю., Осадчук В. Є.

*«Міжнародна торгівля і маркетинг», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — професор, доктор економічних наук,
професор кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу
Яценко О. М.*

МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ НА ЕКОНОМІЧНЕ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Економічний добробут та міжнародна торгівля взаємозалежні, динамізація останнього продукує вищі темпи зростання макроекономічних показників, що впливає на збільшення доходів на душу населення. Відбувається інтенсивний розвиток національної економіки, що у свою чергу зумовлює зростання та диверсифікацію експортного потенціалу країни. Міжнародна торгівля послугами дедалі набуває важливішого значення. Так, ринок послуг становить понад дві третини світової економіки, тож послуги розповсюджуються як всередині країни походження, так і за її кордонами, що сприяє технологічному прогресу та збільшенню мобільності населення. Останніми роками країни, що розвиваються, розглядають торгівлю послугами як засіб для подолання внутрішнього дефіциту поставок і для диверсифікації та збільшення експорту. Будь-яка країна може скористатися торговим потенціалом послуг, але не кожна може стати центром послуг у різних секторах [1]. Це питання актуалізується у воєнний та поствоєнний періоди.

Нині перебої в логістиці та виробництві, спричинені війною Росії проти України, можуть викликати продовольчу кризу у світі через компліментарність та взаємозалежність національних економік країн одна від одної та особливо від українського експорту. Дана ситуація може ускладнити або викривити існуючі моделі механізмів впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання регіонів світу та окремих країн. Однак, згідно з думками дослідників та експертів, дані механізми за допомогою ідентифікованих каналів, а саме залучення прямих іноземних інвестицій, стимулювання інноваційної та бізнес діяльності внаслідок доступу до інших ринків, макроекономічної стабілізації після активного залучення в процес інтеграції, є важливим чинником забезпечення стійкості країни під час кризи та стимулювання швидкого її розвитку у кризовий період.

В сучасній глобальній економіці швидкоплинні тенденції інформатизації і цифрової технологізації системно впливають на бізнес-процеси у форматі четвертої промислової революції та формують нові запити споживачів [2]. В цих умовах зростає роль і запит на ІТ послуги. Чутливість експорту товарів вказує на важливість послуг у торгівлі та ролі ІТ-послуг як провідної інноваційної галузі України, застосування їх як сильної сторони та можливості підтримки торгівельного балансу країни під час війни та у поствоєнний період. Для сучасної структури ВВП за галузями характерна швидко зростаюча частка сфери послуг. У першу чергу це пояснюється наявністю сильного людського потенціалу та відсутністю потреби значного стартового капіталу. За статистикою останніх років, можна зробити висновок про швидке відновлення даного сектору. Так, за результатами 2020 та 2021 рр. сальдо зовнішньої торгівлі товарами було від'ємним та становило 5144,3 млн дол., 4727,5 млн дол. відповідно, тоді як торгівля послугами мала позитивне сальдо зі значеннями 5563,1 млн дол. у 2021 р. та 5808,7 млн дол. у 2020 р. Експорт послуг з України у 2021 р. становив 13156,5 млн дол., що на 14,2% більше, ніж за 2020 р.. Імпорт послуг в країну за вказаний період був на 32,9 % більше проти 2020 року. Зовнішньоторговельні операції у 2021 р. проводились із партнерами із 220 країн світу [1].

У географічній структурі експорту у 2021 р. Російська Федерація була на першому місці, експорт якої становив 1,94 млрд дол, на другому місці із значенням 1,90 млрд дол. були США та на третьому — Швейцарія із обсягом експорту 1,16 млрд дол. Порівнюючи частки даних країн із результатами попереднього року, можна спостерігати зменшення частки Росії на 26,6%, збільшення часток США та Швейцарії на 34% та 49,1% відповідно. З чого можемо стверджувати про тенденцію зменшення та швидкого змінення лідируючої позиції першої країни в списку ще до воєнного періоду. На першому місці серед статей імпорту у 2021 р. були транспортні послуги (1,73 млрд дол., що на 63,4% більше, ніж у 2020 р.), на другому — туристичні (1,58 млрд дол., на 124,5% більше), та на третьому — ділові послуги (1,12 млрд дол., на 12,3 % більше). Основними позиціями українського експорту у 2021 р. були: транспортні послуги (5,31 млрд дол., що на 6,5% більше, ніж у попередньому р.), послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерних та інформаційних послуг (3,86 млрд дол., на 26,4% більше) та топ-3 закривають послуги з переробки матеріальних ресурсів (на 1,53 млрд дол., на 13% більше). Як можемо бачити ІТ-послуги мають найшвидші темпи відновлення [3].

Надходження від експорту ІТ-галузі склали понад 5 млрд. дол., при цьому частка від усього експорту послуг становила 32,2%, що зробило ІТ сектор найбільшою категорією у 2020 р.. З 2016 по 2020 рр. Україна в цілому отримала 16 млрд. дол. від експорту даних послуг. У 2021 р. експорт ІТ-продукту становив вже 6,8 млрд. дол., і частка в загальному експорті послуг досягла 37%. Щорічне зростання галузі та надходжень від неї дозволяє Україні зміцнювати позиції та збільшувати вплив на технологічному глобальному ринку. Найбільшим споживачем українських ІТ-послуг є США (40% експорту), Великобританія (10%), Мальта (8%), Ізраїль (6%) та Кіпр (4%) [4].

Причиною перманентного розвитку українського ринку ІТ послуг є рівень доходів зайнятих в галузі та стрімко зростаюча кількість випускників даної спеціальності й великий ринок праці. Станом на 2021 р. їх кількість в Україні досягла 250 тисяч осіб. Прогнозується, що з кожним наступним роком цей показник зростатиме. Попит на українських фахівців спричинений високим рівнем освіченості українців, володінням англійською мовою та наявністю досвіду роботи. За останні рр. кількість пропозицій на українському ІТ ринку зросли на 30%, спеціалістів — на 18% [5]. Україна має чимало досягнень в даній галузі, найголовніші з яких:

- поява актуальних проектів з розробки програмного забезпечення та віртуальної реальності (Mevics);
- запровадження мобільного додатку Uber Technologies, що сприяло покращенню сфери послуг перевезень та якості обслуговування;
- реалізація проектів оренди велосипедів та самокатів Bolt, Nextbike, на які зараз зростає попит через зростання цін на ринку палива;
- активізація все більшої кількості регіонів України в ІТ секторі;
- держава в смартфоні: мобільний додаток Дія спростив багато процедур та був представлений на виставці Експо-2020;
- відкриття креативних просторів та коворкінгів таких як Kyiv Smart City Hub, VDNH Tech та ін. які підвищують обізнаність про ІТ-сферу та допомагають розібратися у її специфіці;
- підтримання розвитку та створення нових ІТ-парків, наприклад Innovation District IT Park, UNIT.City;
- створено 22 ІТ-кластери, які займаються розвитком ІТ та об'єднують провідні компанії та їх партнерів;

Не дивлячись на позитивні тенденції українського ринку ІТ-послуг, існує ще багато перспективних напрямів розвитку, запровадивши які, Україна ще більше закріпить свої позиції на глобальному ринку та підсилить розвиток економіки країни. Механізмом впливу української ІТ-сфери як складової міжнародної торгівлі послугами на економічне відродження країни стане нарощування та розвиток таких напрямків: ІТ-аутсорсинг та ІТ-аутстафінг; VR та AR реальність; стартап-інкубатори; «Інтернет речей»; B2B розробка; криптографія; використання ІТ в медицині та адміністративних послугах. Інструментами підтримки та розвитку ІТ в Україні можуть бути: удосконалення правової бази з метою забезпечення захисту інтелектуальної власності ІТ-продукції; скорочення податків для молодих спеціалістів, які працюють на внутрішньому ринку задля підвищення стимулу входження в ІТ-сферу; надання інформації про особливості роботи ІТ-індустрії та діючого законодавства; підтримка розвитку інноваційного бізнесу шляхом запровадження «хмарних технологій»; збільшення присутності ІТ-технологій в різних сферах життя; поширення програмного забезпечення з метою підтримки та розвитку малого ІТ-підприємництва; часткове або повне фінансування державою або фондами інноваційних продуктів ІТ; створення платформи для обміну інформацією та досвідом ІТ-спеціалістів.

Отже, нами було з'ясувано, що відновлення та подальший розвиток можливий завдяки механізмам міжнародної торгівлі, а саме торгівлі послугами, яка у часи кризи та пост-військовий період гіпотетично може стати локомотивом економічного відродження України, адже вона має значний потенціал та стабільні тенденції зростання на світовому й українському ринках. Новітні тенденції Індустрії 4.0 впливають на цифрову технологізацію бізнес-процесів і динамічне зростання частки ІТ послуг на глобальному ринку інформаційних технологій. Конкурентна позиція України на глобальному ринку ІТ послуг обумовлена факторами, до яких відносяться рівень освіти та кваліфікації фахівців, вартість послуг, інноваційний розвиток, видовий склад, не менш значимим є створення сучасних передумов більш конкурентоспроможного та інноваційного ринку й державна підтримка ІТ-сектору.

Література

1. Мельничук О. Міжнародна торгівля послугами. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2020. № 4. С. 115-128.
2. Tsyhankova Tetiana, Yatsenko Olha, Mozgovyy Oleg, Didukh Tetiana, Patsola Lidiia (2021). Mobilization of innovative and resource factors of national outsourcing IT companies development. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2021, (1): 191 — 197. <https://doi.org/10.33271/nvngu/2021-1/191>
3. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <http://ukrstat.gov.ua/>.
4. Ukraine IT Report [Електронний ресурс] // IT Ukraine Association. — 2021. — Режим доступу до ресурсу: <https://reports.itukraine.org.ua/>.
5. Біда М. Б. Механізми впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання держав : дис. канд. ек. наук : 08.00.02 — світ / Біда Маріанна Богданівна — Львів, 2015. — 205 с.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРИПТОВАЛЮТ НА ВІРТУАЛЬНОМУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Криптовалюта — це будь-яка форма валюти, яка існує в цифровому або віртуальному вигляді та використовує криптографію для захисту транзакцій. Криптовалюти не мають центрального емісійного або регулюючого органу, замість цього використовують децентралізовану систему для запису транзакцій та випуску нових одиниць.

Будь-яка криптовалюта працює на технології блокчейн, тобто це розподілена база даних, яка використовується спільно між вузлами комп'ютерної мережі. Блокчейни найбільш відомі своєю вирішальною роллю в криптовалютних системах, таких як біткойн, для підтримки безпечного та децентралізованого запису транзакцій. Інновація блокчейну полягає в тому, що він гарантує точність і безпеку запису даних і створює довіру без потреби довіреної третьої сторони.

Досліджуючи інформацію з відкритих джерел та досліджень ми можемо констатувати, що криптовалюта — це нова парадигма грошей, вона перебудовує існуючу фінансову архітектуру, щоб зробити її швидшою та дешевшою. Технологія та архітектура децентралізують існуючі грошові системи та дають змогу сторонам, які здійснюють операції, обмінювати вартість та гроші незалежно від посередницьких установ, таких як банки[1].

Блокчейн є руйнівною силою для фінансового сектора, особливо з функціями платежів і банківської діяльності. Однак банки та децентралізовані блокчейни сильно відрізняються.

Необхідно зазначити, що криптовалюти стали прямим наслідком фінансово-економічної кризи 2008 року, коли люди втратили довіру до банківської системи. В той же час, біткойн був запущений у 2009 році як однорангова валюта, яка дозволяла користувачам здійснювати платіжні операції без посередника, наприклад, банку чи компанії, що випускає кредитні картки, зберігаючи анонімність. Криптовалюти не можна зберігати або розуміти будь-яким фізичним способом; вони не мають центрального розташування. Фіатні валюти, такі як долар, євро підтримуються як центральними урядами, так і їхніми користувачами, але криптовалюти майже завжди забезпечені нічим іншим, як їхніми користувачами[2].

Що стосується нашої держави, то слід відмітити, що вона знаходиться в лідерах запровадження новітніх технологій на основі блокчейну, та є сприятливим середовищем для побудови новітньої цифрової економіки, що відбувається в сучасний час, до того ж демонструє, що криптовалюта є потужним інструментом для підтримки усіх рівнів населення та вправно маневрує обліком та вільною регуляцією криптовалют не порушуючи головної ідеології блокчейну[3].

Україна — лідер вільного світу не тільки через мужність, а й рівень технологічності та новітності ведення бізнесу та державних справ за допомогою блокчейну та криптовалют. Вона посідає перше місце у світі за впровадженням криптовалют, вже відправила криптовалюти на загальну суму 8,2 млрд. дол. США та отримала 8 млрд. дол. США з липня 2019 по червень 2020 року[4].

В найближчі роки міністерство цифрової трансформації України планує побудувати величезні дата-центри поруч зі своїми АЕС для розміщення державних документів та майнінгу криптовалюти, що прямим чином має вплинути на подальший активний розвиток вітчизняного ринку криптовалют. Водночас внесення змін в національне законодавство надасть можливість створити найпотужніші безпечні бази даних, що вкрай позитивно вплине на стрімке впровадження криптовалюти в бізнес [5].

Література

1. Elliptic treat intel', Ukraine Government Turns to Crypto to Crowdfund Millions of Dollars. / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.forbes.com/sites/lawrencewintermeyer/2022/03/21/ukraine-demonstrates-that-cryptocurrency-is-a-potent-tool-for-marshaling-grassroots-support/>.

2. Adam Heyes, How Does a Blockchain Work? / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.investopedia.com/terms/b/blockchain.asp>.
3. «Triple» Ukraine — Global crypto hub. / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://triple-a.io/crypto-ownership-ukraine/>.
4. Styven Levi, Crypto Goes to War in Ukraine. / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.wired.com/story/plaintext-crypto-war-ukraine/>.
5. «Aljazeera»Bitcoin to the rescue: Cryptocurrencies' role in Ukraine. / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/19/bitcoin-to-the-rescue-cryptocurrencies-role-in-ukraine>.
6. «Eliptic» .Ukrainian government and crypto. / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.elliptic.co/blog/live-updates-millions-in-crypto-crowdfunded-for-the-ukrainian-military>.
7. Abram G., Szymura T. Bitcoin — still cryptocurrency or currency? / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.infor.pl/Bitcoin-jeszcze-kryptowaluta-czy-juz-waluta.html#ftn16>

Клещенко К.О.

Міжнародна економіка, 3 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к.е.н., доцент

кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу

Гордєєва Т. Ф.

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ МІЖНАРОДНИХ МАРКЕТПЛЕЙСІВ У ЕКОНОМІЧНОМУ ВІДРОДЖЕННІ УКРАЇНИ

24 лютого 2022 року — це не лише новий масштабніший етап українсько-російської війни, що триває століттями, а і початок європейського цивілізаційного зламу. З початку війни понад 50% українців втратили роботу. Значних економічних втрат зазнали представники малого та середнього бізнесу. Проте, незважаючи на бойові дії на території країни, для українських підприємців залишається відкритим вихід у цифровому просторі на світові маркетплейси для продажу їх товарів і послуг на світовому ринку. Для розвитку підприємництва актуальним залишається створення інноваційних бізнес-моделей електронної комерції та можливість ведення бізнесу в будь-якій країні світу не залишаючи власної країни [1]. Щоб розширити ринки збуту, збільшити доходи та сплачувати податки на відбудову країни, українським підприємцям доцільно скористатись міжнародними маркетплейсами.

Маркетплейс — це торговельний майданчик у Інтернет-просторі, на якому продавець може розмістити свій товар для продажу, а покупець — порівняти товари відразу кількох продавців, вибрати й купити необхідний. Маркетплейс відіграє роль своєрідного посередника між споживачем і тим, хто пропонує свої продукти чи послуги.

Відмінностями маркетплейсів від інших інтернет-майданчиків є наявність оператора майданчику, налагоджені процеси під'єднання нових постачальників і виведення їхнього асортименту на цільову аудиторію, можливість взаєморозрахунків із постачальниками та процеси обслуговування клієнтів [2].

У цієї бізнес-моделі три зацікавлені сторони: покупці, постачальники товарів і послуг та компанія-оператор, яка і є платформою для маркетплейсу. Користь маркетплейсу для покупця: на одному майданчику він має можливість швидко і зручно отримати конкретні пропозиції на прозорих і, як правило, єдиних для всього асортименту умовах. Користь, яку приносить інтеграція у маркетплейс постачальникам, полягає у тому, що вони отримують можливість виходу на широку аудиторію. Такий майданчик дає змогу створювати новий бізнес або підтримувати бізнес різним гравцям цього ринку. Компанії, які реалізують модель маркетплейсу, можуть заробляти, отримуючи комісію з кожної транзакції, а також із продажу своїх товарів або реалізації власних послуг.

Ринок маркетплейсів налічує тисячі майданчиків, які можна класифікувати наступним чином[3]:

- за типом учасників — (B2C (business to consumer); B2B (business to business); C2B(consumer to business); C2C (consumer to consumer)
- за продуктами, що пропонуються — такі, що пропонують товари/ послуги/ інформацію/ інвестиції;
- за типом кінцевої комунікації — O2O: online to offline (маркетплейс знаходить покупців в мережі, а кінцеву послугу користувач отримує офлайн)/ Online commerce (всі процеси відбуваються в Інтернет-мережі, без фізичного продукту);
- за типом монетизації ресурсів (від продажу товарів та послуг; продажу реклами; продажу трафіку; продажу додаткових послуг).

Привабливими міжнародними маркетплейсами, на яких можуть реалізувати свою продукцію українські підприємці і отримувати певні пільги сьогодні є:

1. Wish- американський маркетплейс, який повернув місячну комісію за лютий всім продавцям з України та скасував всі комісії для українських підприємців терміном на 6 місяців. Найпопулярніші товари, які можуть запропонувати споживачам українські підприємці, це: аксесуари, декор, взуття, електроніка, товари для здоров'я та краси, автоаксесуари, дитячі товари, косметичні засоби.

2. Joom- латвійський маркетплейс, що тимчасово знизив комісію для продавців з 15% до 0%. І до настання розрахункового періоду, зробив виплату усім бізнесам. Маркетплейс запустив 5-денну акцію на підтримку продавців з України. Близько 10 тис товарів українських продавців Joom показував покупцям із усього світу в розширеній підбірці товарів.

3. eBay- найбільший у світі онлайн аукціон. На eBay варто виходити, якщо товар продається з США. Американські покупці не люблять купувати товари онлайн з інших країн. Тобто потрібен або партнер в цій країні зі складом або посередник, який забезпечить цю послугу. eBay застосував політику захисту продажів відносно українських продавців: до 20 квітня всі відправлення від продавців з України перебувають під захистом INR (item not received — товар не отримано) [4]. Маркетплейс не буде приймати негативні відгуки покупців на товари українських продавців. Також eBay відновив роботу МБС Акселератора, щоб допомогти українським продавцям, які втратили можливість повноцінно продавати по Україні, відкрити магазини на маркетплейсах і отримувати замовлення з-за кордону.

4. Etsy — найбільший маркетплейс хендмейд. Наразі там представлені тисячі українських підприємців, а Україна входить в першу десятку за кількістю виставлених товарів. Найпопулярніші товари — це товари для дому, прикраси та аксесуари, а також одяг ручної роботи. Продавати такі товари можна набагато вигідніше, ніж в Україні.

5. Amazon — найбільш популярний сайт електронної комерції у світі з 200 млн унікальних відвідувачів щомісяця [5]. На Amazon варто виходити, якщо є налагоджене виробництво, а асортимент налічує не менше десяти позицій унікальних і відмінних від китайських товарів. Також необхідні певні товарні запаси та стартові інвестиції на покупку Amazon-реклами та транспортування товару на склад Amazon.

Переваги співпраці з міжнародними маркетплейсами можна помітити неозброєним оком. По-перше, продавець відразу отримує доступ до величезної аудиторії. По-друге, більшу частину своїх обов'язків він делегує компанії-власниці маркетплейсу. Так, для співпраці з Амазоном потрібно надіслати свої товари на американський склад, а все інше зроблять співробітники компанії: укомплектують замовлення, здійснять доставку товару, отримають гроші та перекажуть їх продавцеві, у разі необхідності опрацюють і повернення.

Отже, міжнародні маркетплейси відіграють важливу роль у економічному відродженні України, адже дають можливість українському бізнесу вийти на нові ринки, просунути український товар на світовому ринку, збільшити доходи від збуту та залучити додаткові інвестиції. Це особливо цікаво для невеликих компаній із скромним маркетинговим бюджетом, які не можуть дозволити собі витрачати сотні тисяч доларів на запуск нового географічного напрямку. Таким чином, в Україні багато малих і середніх підприємств зможуть вийти на ринки США, Австралії, Канади, Великобританії, ОАЕ завдяки можливостям маркетплейсів.

Література

1. Циганкова Т.М.- «Міжнародний маркетинг».. Навчальний посібник. — К.: КНЕУ, 1998. С. 96–108. URL: <https://buklib.net/books/21912/> (дата звернення: 13.05.2022).
2. Прес-центр SAP Україна- «Що таке маркетплейси, і на чому вони заробляють» — стаття. Newsbyte. URL: <https://news.sap.com/ukraine/2017/05/what-is-marketplace/> (дата звернення: 17.05.2022).
3. Приходько Г. «Типологія маркетплейсов: 4 вида для понимания рынка с примерами» — стаття. Marketplace Wiki. URL: <https://ru.wiki.rademade.com/4-typology-of-marketplaces/> (дата звернення: 16.05.2022).
4. Маркетплейси на прохання Укрпошти скасовують комісію для продавців з України— новина. Укрпошта. URL: <https://www.ukrposhta.ua/ua/news/57593-marketplejsi-na-prohannja-ukrposhti-skasovujut-komisiju-dlja-prodavciv-z-ukraini/> (дата звернення: 15.05.2022).
5. «Гайд щодо використання маркетплейсу Amazon» — освітній ролик. URL: <https://export.gov.ua/380-gaid-po-vikoristanniu-marketpleisu-amazon/> (дата звернення: 17.05.2022).

Шкура А. П., Коровицька І. П.

Міжнародна торгівля та маркетинг, 5 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу

Олефіренко В.В

ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Війна проти України приносить багато змін для підприємств, які займаються зовнішньою торгівлею. Хоча Україна займає лише 48 місце у рейтингу СOT за розміром експорту та імпорту товарів у світі в 2020 році [1], вона спеціалізується на певних товарах, і світ залежить від України щодо цих товарів. Економіка України все ще значною мірою зосереджена на сільському, лісовому та рибному господарстві. Протягом останніх кількох років у цих секторах спостерігалось зростання в річному обчисленні. Останні показники до третього кварталу 2021 року показують зростання на 32% у порівнянні з першими трьома кварталами 2020 року. Російське вторгнення принаймні вплине на коротко- та середньострокову здатність України експортувати ці товари. [2]

За офіційними даними Міністерства економіки України регіональні обсяги експорту товарів склали у 2021 році 68 075 млн. дол. США, імпорту — 72 527 млн. дол. США (табл. 1). У зв'язку з агресією Російської Федерації лише у березні 2022 року експорт українських товарів скоротився вдвічі, імпорт — більш ніж втричі, порівняно з даними за січень 2022 року. Переважна частина українського експорту до ЄС — сировинні товари. Натомість звідти Україна імпортує обладнання, машини та інші товари з високим ступенем обробки. [3]

Таблиця 1

ЕКСПОРТ ТА ІМПОРТ ТОВАРІВ УКРАЇНИ, млн. дол. США

Показник	Рік				
	2017	2018	2019	2020	2021
Експорт, млн. дол. США	43 265	47 336	50 054	49 192	68 075
Імпорт, млн. дол. США	49 609	57 188	60 800	54 337	72 527

Джерело: [3]

На фоні війни двох цивілізацій, фронт якої проходить в Україні, руйнування житла, інфраструктури та промисловості російськими снарядами Європа має намір вдатися до безпрецедентного кроку для підтримки економіки України — повністю відчинити двері для українського експорту. Гірничо-металургійна промисловість у довоєнний час складала 35% експорту з України і за попередній рік приніс країні близько 15 млрд. дол. США валютної виручки. Третина українського металекспорту припадала на країни ЄС. [4]

27 квітня 2022 року Європейська комісія запропонувала скасувати всі торговельні обмеження для українських товаровиробників. Ідеться про квоти, мита й антидемпінгові заходи, запроваджені на українську металургію. [5]

Остаточного рішення у ЄС збираються ухвалити найближчими тижнями. Спеціально для України його планують узгодити в пришвидшеному режимі. Скасування обмежувальних заходів, насамперед сприятиме поверненню українського гарячекатаного прокату на європейський ринок. До запровадження у 2017 році мита в розмірі €60,5/т експорт України до Європи складав понад 700 тис. гарячекатаного прокату. Але такий серйозний бар'єр обнулив поставки цієї продукції з України. Ще майже 100 млн. дол. США економіка України втратила внаслідок дії європейського мита (8,1%) на українські сталеві безшовні труби. Це не єдині, але найвідчутніші за обсягами недоотриманої виручки перешкоди для української металопродукції. [5]

Не менш жорсткий економічний протекціонізм виявляє США, де діє 220 обмежувальних заходів на імпорту продукції гірсько-металургійного комплексу (не лише з України). Одне з найбільш важливих для металургів — мито у розмірі 25%, затверджене 2018 року адміністрацією 45-го президента США «з міркувань нацбезпеки». Проте за останні кілька років більш ніж десять великих експортерів, включаючи ЄС, вдалося домовитися зі США про заміну мита на квотування. В результаті на ринок США безмитно надходить близько 60% усієї імпоротної сталі. Тимчасове скасування обмежень особливо вигідне для металургів, з продукції яких знімуть антидемпінгові мита. Правда, скористатися перевагами вільної торгівлі з ЄС вони зможуть хіба що після деблокади морських портів. [6]

Завдяки цьому українські товари будуть конкурентоспроможними на ринку ЄС. По-перше — завдяки нижчій частці витрат на оплату праці в собівартості товарів. По-друге — завдяки сприятливим податковим правилам, встановленим в Україні на період воєнного стану. [7]

Після початку активних бойових дій і втрати доступу до морських перевезень кордон з ЄС став єдиним вікном для української торгівлі із зовнішнім світом. Ідеться не лише про ЄС. Україна продовжує продавати товари, зокрема аграрні, до країн Африки та Азії транзитом через порти європейських держав. Часто на товари, які йдуть через ЄС транзитом, поширюється режим імпорту. Тобто зараз країни ЄС застосовують до них ті ж квоти та мита, як і до товарів, які Україна продає в ЄС. Тепер їх тимчасово скасують, і в кінцеві пункти призначення українські товари надходитимуть за необтяженими митами цінами. [7]

Рішення ЄС про відкриття ринку значно спростить життя транзитному експорту і знизить адміністративні витрати, пов'язані із сплатою мит, збільшить прибутки експортерів та підвищить конкурентоспроможність їх продукції. [7]

Також Велика Британія скасувала всі додаткові мита та квоти на експорт товарів України. Це мало статися з 2023 року в межах угоди про зону вільної торгівлі, але британський уряд вирішив зняти обмеження достроково. Про це повідомив голова Комітету Верховної Ради з питань фінансів, податкової та митної політики Данило Гетманцев. За його словами, це рішення Великої Британії підтримає економіку обох країн:

- розшириться вихід українських промислових та аграрних підприємств на ринки Сполученого Королівства;
- Велика Британія забезпечить собі стабільнішу продовольчу безпеку;
- активізується двостороннє торгове співробітництво загалом. [8]

Угода про зону вільної торгівлі між Україною та Великою Британією діє з 2021 року. Тільки за цей перший рік, навіть з урахуванням мит та квот, Україна наростила експорт до Британії на 62,4%, до 1,1 млрд. дол. США. Український бізнес матиме більше можливостей експортувати свої товари з високою доданою вартістю, адже вони стануть більш конкурентно спроможними на британському ринку. Зокрема, у Міністерстві економіки виділяють борошно, зерно, молочну продукцію, м'ясо птиці та напівфабрикати, томатну пасту, мед, кукурудзу, пшеницю, соки, гриби, цукор тощо, оскільки Україна завжди продавала на британський ринок саме ці товари. Кори-

сною угода є й для економіки України, оскільки потенційно вона збільшить надходження валютної виручки в країну. За окремими товарами, навіть за наявності мит, Україна продовжує експортувати у великих обсягах і після вичерпання квот. Йдеться про мед, оброблені томати, виноградний та яблучний соки, ячмінну крупу та борошно, солод та пшеничну клейковину, цукор, крохмаль, овес, м'ясо птиці. [8]

Для найбільших українських експортерів повне відкриття ринку може мало що змінити. Через проблеми з логістикою наростити обсяги продажів до ЄС та сповна відчувати переваги вільної торгівлі вони навряд чи зможуть. Наразі найбільші статті українського експорту до Євросоюзу — чорні метали, залізні руди, зернові та олія, на які припадає близько половини продажів у цьому напрямку. (рис. 1)

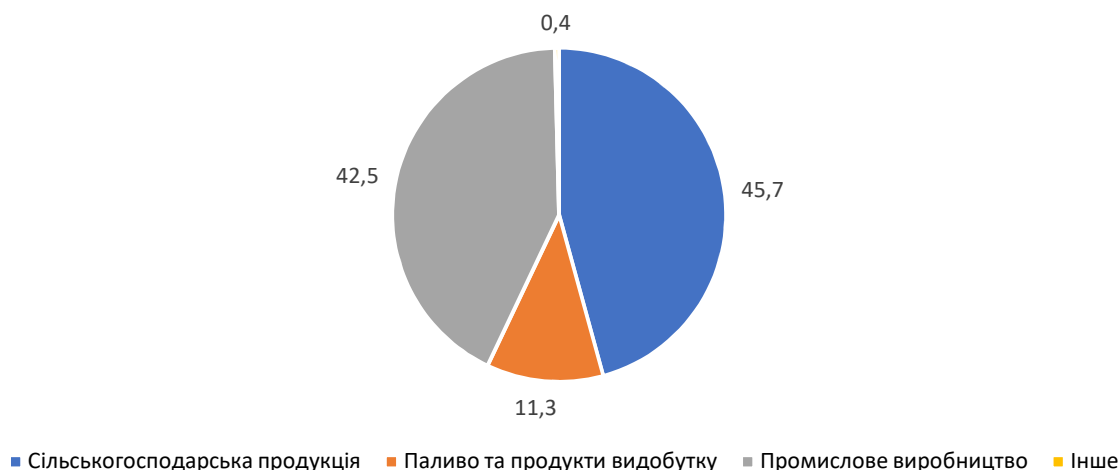

Рис. 1. Загальний обсяг експорту України за основними товарними групами 2019 рік, %

Джерело: [1]

Також з 7 травня 2022 року Канада скасовує всі мита на українські товари. Діятиме новий режим протягом 12 місяців. Про це повідомив президент України Володимир Зеленський. Він зазначив: «домовленість досягнута в рамках «розширення економічної та оборонної співпраці»» [9]. Нові правила набудуть чинності після затвердження та реєстрації рішення уряду. Тоді Канадське прикордонне агентство випустить митне повідомлення з детальним описом того, як імпортери можуть скористатися цим рішенням. Хоча більшість товарів з України ввозять до Канади безмитно відповідно до Угоди про вільну торгівлю (CUFTA), мита, як і раніше, застосовуються до певних товарів. З 2019-го по 2021 рік український експорт до Канади в середньому становив 170,8 млн канадських доларів (близько 132 млн. дол. США) на рік, а Канада збирала з цих товарів близько 2,6 млн мит (понад 2 млн. дол. США).[9]

Незважаючи на те, що Україна є відносно невеликою економікою з точки зору світової торгівлі, вона, тим не менш, важлива за кількома товарами. Російське вторгнення матиме прямий глобальний вплив на такі продукти, як насіння соняшнику, кукурудза, ячмінь та пшениця, де Україна має значну порівняльну перевагу. Україна також є ключовим гравцем у ряді інших товарів.

Війна посилить і без того хиткі економічні умови, створені Covid-19. Багато компаній піддаються впливу війни. Проблеми з ланцюгом поставок триватимуть. Інфляційний тиск вплине на більшість країн. Крім того, санкції вже знищують російську економіку, рубль перебуває у вільному падінні, а компанії намагаються продати. Умови інвестування у Східній Європі будуть слабшати, оскільки інвестори закликають до обережності та чекають мирного результату. Навіть якщо вторгнення скоро закінчиться, для багатьох інвесторів політична стабільність значно підвищиться як ключовий фактор вибору місця в Центральній та Східній Європі.

Література

1. WTO Trade Profiles 2021. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_profiles21_e.pdf — С. 376-377.

2. <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>
3. These 3 charts show the impact of war in Ukraine on global trade. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2022/04/ukraine-war-global-trade-risk/> (дата звернення 26.04.2022).
4. Названо галузі, які виграють від скасування торгових обмежень до ЄС. URL: <https://agronews.ua/news/nazvano-galuzi-yaki-vygrayut-vid-skasuvannya-torgovyh-obmezhen-do-yes/> (дата звернення 3.05.2022).
5. Жодних мит та квот: Україна та Велика Британія скасували торговельні обмеження. URL: https://economy.24tv.ua/zhodnih-mit-kvot-ukrayina-velika-britaniya-skasuvali-torgovelni_n1971715 (дата звернення 5.05.2022).
6. Скасування торговельних обмежень ЄС наближає перемогу та відродження України. URL: <https://gmcenter.ua/opinion/skasuvannya-torhovelnih-obmezhen-ies-nablyzhaie-peremohu-ta-vidrozhennia-ukrainy/> (дата звернення 6.05.2022).
7. Полегшення експорту до ЄС і Великобританії: скористаймося «з розумом». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3474881-polegsenna-eksportu-do-es-i-velikobritanii-skoristajmosa-z-rozumom.html> (дата звернення 4.05.2022).
8. ЄС скасовує усі торговельні обмеження для України. Хто від цього може перемогти? URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2022/05/2/686503/> (дата звернення 2.05.2022).
9. Зеленський повідомив про важливу торговельну домовленість із Канадою. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/economics/analytics-and-forecasts/zelenskij-povidomiv-pro-vazhlivu-torgovelnu-domovlenist-iz-kanadoyu-detali.htm> (дата звернення 9.05.2022).

Кохан О. І.
Міжнародні економічні відносини, 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доц. кафедри
міжнародної торгівлі і маркетингу
Іринчина І.Б..

ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день, трансформація економічної дипломатії є вкрай важливою задля економічного відродження України. Ми можемо спостерігати, як сучасні інструменти регулювання, контролю та вирішення економічних конфліктів не є достатньо дієвими і потребують реформації, або конкретної модернізації. Це є необхідним для можливості відновлення і майбутнього забезпечення національної економічної безпеки як України так і всього світу.

В умовах, зафіксованої декларативності функціонування Глобальних інституцій, актуалізується особиста відповідальність Держави за забезпечення і підтримання належного рівня національної економічної безпеки.

Мета даного дослідження полягає у виявленні недоліків сучасної моделі економічної дипломатії, можливості трансформації та модернізації її інструментів і використання їх для відродження економіки України. Дослідженням цієї теми, особливо починаючи з 2014 року, активно займалися українські економісти, такі як Олександр Шаров, Костянтин Фліссак, А. П. Голікова та О. А. Довгаль.

Глобальний рівень інституцій економічної дипломатії Світові організації як гаранті економічної безпеки держав у системі МЕВ (міжнародних економічних відносин). Основними організаціями, що гарантують національну економічну безпеку країн є СОТ, ОЕСР та ООН.

Світова організації торгівлі займається регуляцією і вирішенням конфліктів пов'язаних з міжнародною торгівлею. Вона дає можливість країнам членам полегшити процес і зробити торгівлю максимально прозорою і чесною.

ОЕСР — Організація економічного співробітництва та розвитку. Дискусії в рамках ОЕСР можуть розгортатися навколо чисто формальних рішень, наприклад, введення суперечливих юри-

дичних норм, які заважають вільному переміщенню капіталів та послуг, виробленню заходів по боротьбі з корупцією.

ООН — Економічна та соціальна Рада ООН є головним органом з координації організації. Для підтримання миру і економічної стабільності, рада збирається для обговорення кожного процесу проводить дослідження і обговорення економічних процесів країн і надає їм рекомендації через спеціальні установи для майбутнього розвитку.

Трансформація Глобального рівня економічної дипломатії має відбуватися у напрямку досягнення результативності рішень, що приймаються. Адже, досвід військового конфлікту України з Росією демонструє без дієвості розпоряджень (порушення Росією статуту ООН — стаття 2 (4)) до країни-агресора, зокрема ООН, зупинити війну.

Другим напрямом трансформації слід вважати виявлення, моніторинг і попередження настання ризиків національній безпеці засобами економічної дипломатії.

Проаналізуємо основні зовнішньоекономічні ризики для України.

- Інфляційний — через підняття попиту і цін на товари першої необхідності зростає рівень інфляції, при неможливості держави контролювати цей ризик, інфляція може зазнати нових висот в Україні.

- Валютний (курсний та девальваційний) — з початку війни курс долара до гривні виріс, хоча і не сильно, з 28-29 грн. до 31-33 грн. За долар. Нац. Банк контролює девальвацію курсу і тримає його від без контрольованого падіння, проте ризик все одно існує.

- Конкурентний — через війну в країні, більшість підприємств не здатні підтримувати міжнародний рівень конкурентоспроможності з підприємствами заходу.

- Стратегічний — можлива відмова від вступу в НАТО, яка могла б сприяти завершенню конфлікту.

- Ринковий — підняття цін на товари у зв'язку з зупиненням роботи багатьох підприємств в Україні. Відсутність коштів у національного споживача через втрату робочих місць внаслідок руйнування підприємств.

- Суверенний (територіальний) — порушення цілісності територій України.

Отож, стосовно аналізу ефективності моделі економічної дипломатії до сьогодення, економічна дипломатія в умовах загрози третьої світової війни не має наявних дієвих інструментів та технологій ефективною протидії агресору. Доказова ефективність інструментів економічної дипломатії зафіксована в якості попередження, недопущення торговельних конфліктів, суперечок, війн. Стосовно ж військової агресії, робота має проводитися засобами усіх форм дипломатії, як на національному так і регіональному, глобальному рівнях.. Енергетичної, військової, цифрової, культурної, аграрної та всіх інших. Ефективність може бути досягнута лише за умов ефективного переговорного процесу на національному рівні і акторами усіх форм дипломатії. Та, формування основ інтегрованої допомоги на міжнародному рівні, внаслідок суцільної кооперації великої кількості країн: кооперативні санкції по визначальним для добробуту національного ринку країни-агресора секторам економіки: вихід компаній з території агресора, зупинка торгівлі (експорт\імпорт\ країн МЄВ з агресором.

Проте, слід усвідомлювати право суверенності кожної держави, її право на нейтралітет і пріоритизацію власних національних економічних інтересів. Тому, за наявних дієвих інструментів дипломатії, досягнення необхідного масштабу інтегрованої допомоги, при їх одночасному використанні більшістю держав-учасників МЄВ, досягнути не вдалося.

Таким чином, ми можемо побачити, що більшість світових організацій, що призначені надавати гарантії економічної безпеки, та оперативно вирішувати конфлікти між країнами, не мають змоги надати швидкої допомоги і вирішення економічного питання, окрім як закриття всіх зв'язків з країною агресором і очікування результатів. Дивлячись від ситуації, це може бути дієвим методом, проте, в умовах військової агресії — необхідно вирішити питання максимально швидко.

Першочерговою є необхідність трансформувати модель економічної дипломатії шляхом реформування інституцій Глобального рівня — світових організацій як шляхом надання їм максимально цифрового формату так і засобом створення нового Глобального дипломатичного корпусу у форматі 70/30 цифрово-інформаційних комунікацій та оффлайн ділових комунікацій представників Служб Дипломатії усіх держав.

Це дасть змогу цій організації швидко і ефективно вести перемовини з усіма країнами і вирішувати необмежене коло питань: економічні, політичні, соціальні, екологічні, культурні питання задля підтримки Миру і запобігання\ недопущення\ військових дій ще до їх початку.

Перебування держав у системі міжнародних економічних відносин визначається геополітичним, гео-економічним становищем держави з однієї сторони. Їй необхідністю концентрації кожної держави на власних національних економічних інтересах, з іншої, в умовах не ефективності діяльності Глобальних інституцій.

Напрямки трансформації національної економічної дипломатії для відродження економіки України мають бути:

1. Україні необхідно максимізувати зусилля економічної дипломатії розраховавши наявні національні економічні інтереси і вектори їх реалізації, виходячи з оцінки взаємовідносин з державами МЄВ по їх діям та реагуванню на військовий конфлікт України-Росії.

2. Лобіювати трансформацію Глобального рівня інституцій шляхом утворення Глобального Дипломатичного корпусу.

3. Моніторити та керувати ризиками у взаємовідносинах України з державами Світогосподарської системи

4. Сформувати власну модель національної економічної дипломатії на основі класичних інструментів у форматі «М'якої сили».

Література

1. Олександр Шаров. Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи. [https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-](https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-12/sharov_monografiya_ekonom_dyplomatiya_print_new.pdf)

- 12/sharov_monografiya_ekonom_dyplomatiya_print_new.pdf

2. Фліссак К.А. Економічна дипломатія. Навчальний посібник. <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/581/1/%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%8F%20%D1%84%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%81%D0%B0%D0%BA.pdf>

3. ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ. За редакцією професора А. П. Голікова, професора О. А. Довгаль. <http://international-relations-tourism.karazin.ua/themes/irtb/resources/064bfbcb872b46bc1eb2efebc93695e89.pdf>

Кульчиковська М.Р.

Міжнародна економіка, 4 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
міжнародної торгівлі і маркетингу*

Гордєєва Т.Ф.

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ БРЕНДУ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОРУ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Сьогодні в глобальному світі формування і підтримання позитивного і привабливого іміджу держави є першочерговим її завданням. Країни із сильними брендами здатні ефективніше розвиватися, експортуючи власні продукти; залучаючи іноземні інвестиції, туристів тощо; створювати конкурентні переваги.

Для України просування власного національного бренду є вкрай актуальним питанням, особливо у повоєнний період. В умовах захисту своєї територіальної цілісності та відновлення економіки держави у повоєнний період гостро постає питання формування нового національного бренду.

За визначенням Всесвітньої організації туризму, бренд країни — це сукупність емоційних і раціональних уявлень, що виникають у свідомості людей як результат зіставлення всіх ознак країни, власного досвіду й чуток, та формують певний образ. Британський дослідник Саймон Ан-

хольт визначив брендинг країни як систематичний процес узгодження дій, поведінки, інвестицій, інновацій і комунікацій країни для реалізації стратегії конкурентної ідентичності [1]. Бренд країни являє собою ту асоціативну модель, яку містить свідомість індивіда та до якої він апелює, почувши назву країни. Значна частина науковців, котрі досліджують проблеми національного брендингу, апелюють до складових бренда країни та шляхів його оформлення, корекції та просування на світовому ринку брендів. Британський науковець В. Оллінс підкреслює, що в основі національного бренду повинна лежати ключова ідея, яка буде проектувати національні характеристики країни ефективним та привабливим способом. Ця ключова ідея повинна виконувати наступні завдання:

- працювати на емоційному і раціональному рівнях, щоб апелювати як «до серця, так і до розуму людей»;
- бути релевантною для всіх аудиторій бренду.
- повинна бути чітко сформульованою.
- повинна бути правдивою, щоб аудиторія визнавала її як реалістичну [2, с.2].

Якщо за основу взяти концепцію Саймона Анхольта, бренд України має включати декілька складових:

1. Залучення інвестиційного капіталу. Доцільно розробити міжнародну програму, наприклад, «Інвестуй в Україну». У Франції створено спеціалізоване агентство, що відповідає за залучення міжнародних інвестицій, посилення економічної привабливості країни. Аналогічно в Україні можна створити мережу агентств, які мають працювати на міжнародному, національному та регіональному рівнях. Україна після війни буде відбудовуватись фактично з нуля, залучаючи допомогу держав-партнерів, а отже й інвестиції. Велика Британія, Італія, Греція, Данія, Швеція, Німеччина, Польща, Франція та Японія вже погодились брати участь у відбудові наших міст. Виходячи з цього, Україна має підвищити свій рівень якості життя; підтримувати ініціативи корпорацій на проведення досліджень, знижуючи податок на виконання науково-дослідних робіт, що представлятиме країну як прогресивну та інноваційну. Завдяки залученню іноземних інвестицій, в Україні з'являться нові робочі місця, що є необхідним для країни в повоєнний період.

2. Просування вітчизняного виробника як на національному, так і на міжнародному рівнях. Потрібно створити програму, наприклад, «Купуй українське». Просування вітчизняного виробника може відбуватись через:

- створення некомерційних організацій, спілок виробників;
- роботу зі ЗМІ для залучення уваги до регіональних виробників;
- державну підтримку некомерційних громадських ініціатив;
- просвітницьку роботу некомерційних громадських ініціатив.

3. Розвиток туризму. Необхідно розробити програму, наприклад «Зустрінемося в Україні». Метою програми має бути збільшення доходів від туристичного сектору і становлення України як першого туристичного напрямку в Європі.

4. Просування української мови як елемента культури. Держава представляє у світі новий бренд української культури. Міністерство культури та інформаційної політики України спільно з Державним агентством України з питань мистецтва та мистецької освіти та партнерами запускають проект «Україна зараз і назавжди». Головна мета — привернути увагу світу до української культури та мистецтва та подальша консолідація міжнародної спільноти в опорі російській агресії. Цей проект передбачатиме два стратегічні завдання: заклик до світу продовжувати введення культурних санкцій проти Росії та поглиблення обізнаності іноземної аудиторії про українські культурні проекти та мистецькі події. Україна зараз і назавжди об'єднує різноманітні ініціативи та представить світові українську історію, культуру та мистецтво у її самобутності.

Тетяна Нагорняк вважає, що саме регіональна стратегія позиціонування країни є особливо актуальною для України [3]. Цей підхід здатний стати заходом консолідації політичної нації українців, сприяти розвитку громадянського суспільства, із слоганом «Сила України в самобутності її регіонів, завдяки чому в ній все є!». Стратегія позиціонування країни не має будуватись навколо великих міст, а ґрунтується на тому, що кожне місто України має бути самобутнім. Тому просування бренду «Україна» має носити яскраво виражений регіональний характер. Регіональний підхід до позиціонування країни тільки підкреслює її неповторність. Для стимулювання інтересу як вітчизняної, так і зарубіжної аудиторій, країна має реалізувати численні проекти в цій області.

Першочергово необхідно зробити перевірку вже існуючого бренда та оцінити імідж регіонів країни. Неупереджена оцінка отримується в результаті комплексних соціологічних досліджень, експертних опитувань та постійного моніторингу вітчизняних і зарубіжних ЗМІ, які спрямовані на отримання об'єктивної інформації щодо позитивних і негативних сторін іміджу регіонів України та загальнонаціонального бренда.

Імідж регіону — це цілеспрямовано сформований образ території. Задля його створення, необхідно характеризувати життєдіяльність території, що формується у суспільстві протягом достатньо тривалого періоду часу. Репутація території є комплексом перспектив для реалізації суттєвих інтересів членів різних груп цільової аудиторії. Імідж регіону є гарантією ефективного використання конкурентних переваг певної території для життя, бізнесу, капіталовкладення, відпочинку, навчання тощо.

Важливим є розробка програми створення іміджу регіонів. Вона повинна містити шляхи корекції діючих стереотипних образів. Мета регіонального позиціонування — виявити ключові характеристики регіону, а в деяких випадках створити їх, апелюючи до територіальної особливості регіону в межах цілісного бренда країни. Імідж регіону повинен забезпечувати ідентифікацію території у вигідній для суб'єкта позиції.

З'ясувати нову стратегію формування та просування позитивного бренду країни через імідж її регіонів можливо завдяки технологіям символічного поля політики. Розробляючи програму формування та просування бренду країни та іміджу її регіонів, цікавою є концепція п'ятивимірного бренду — комплексна торговельна пропозиція (Holistic Selling Proposition). П'ять сенсорних каналів сприйняття використовуються задля «вживлення» в пам'ять людей необхідного, породжуючи «почуття бренду» — інтуїтивно пізнаваний товар, що має одночасно власні звуковий, візуальний, смаковий, тактильний та нюховий асоціативні ряди [3].

Відтворюючи імідж регіону як складову бренду країни, необхідно враховувати наступні аспекти:

- показники статусу регіону (частка загальнонаціонального населення, роль в економічному, політичному, культурному житті країни; великі міста та їх інфраструктура; зовнішні зв'язки з іншими регіонами та країнами);
- зовнішній вигляд регіону і особистості, що репрезентують регіон;
- сукупність специфічних ментальних характеристик населення, регіональних свят, традицій, фольклору, а також емоційні зв'язки з регіоном;
- стереотипи, міфи, легенди про регіон, що є активно сформованими в результаті іміджевої політики регіону;
- регіональна символіка [3].

Наприклад, для просування іміджу міста має бути розроблена спеціальна програма культурних заходів, створена система PR і маркетингових комунікацій, запущений сайт та акаунти в соціальних мережах.

Таким чином, бренд держави відіграє величезну роль на міжнародній арені. Після закінчення воєнних дій, нашій країні потрібно буде відбудовувати економіку позитивний потужний національний бренд України стимулюватиме приплив інвестицій, сприятиме зростанню експорту, залученню туристів і кваліфікованих мігрантів для розвитку національної економіки. Новий бренд має презентувати Україну як самодостатню, добре освічену та економічно привабливу країну.

Література

1. Анхольт С. Создание бренда страны / С. Анхольт // Бренд-менеджер. — 2007. — № 1. — С. 36–44.
2. 1. Паршикова А. Державна політика у сфері національного брендингу. *Інформаційно-дослідницький центр*. [Електронний ресурс] URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29157.pdf>
3. Нагорняк Т.Л. Країна як бренд. Національний бренд «Україна» / Т. Л. Нагорняк // Стратегічні пріоритети, №4(9), — 2008 р., — С. 220–228.
4. Заячківська, Г. А. Туристичний бренд країни [Електронний ресурс] / Г. А. Заячківська — 2011. — № 3 (36). — С. 274-278.. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/13592>

РОЛЬ РОБОТОТЕХНІКИ У ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Революція робототехніки стрімко розвивається в міру того, як технологічні досягнення, які швидко розвиваються в галузі автоматизації, проектування, зберігання енергії, штучного інтелекту і машинного навчання сходяться воедино. Результат змінить можливості роботів та їхню здатність виконувати завдання, які колись виконувались людьми.

Дослідження виявило, що за останні два десятиліття кількість імплементованих у всьому світі роботів збільшилася втричі і досягла 2,25 млн. штук. Тенденції показують, що у найближчі 20 років глобальна кількість роботів буде збільшуватися ще швидше, досягнувши 20 мільйонів до 2030 року, причому 14 мільйонів лише у Китаї [1].

Розвиток роботів підвищить продуктивність та економічне зростання. Це також призведе до створення нових робочих місць у галузях, що ще не існують, у процесі «творчого руйнування». Але існуючі бізнес моделі в багатьох секторах будуть серйозно зруйновані. І десятки мільйонів існуючих робочих місць будуть втрачені, а людські робітники будуть замінені роботами зі зростаючою швидкістю, оскільки роботи стають дедалі вмілими.

Визначити поняття «робот» складно насамперед тому, що розуміння робота змінювалося з розвитком технологій, відкриваючи нові конструктивні аспекти, та їх застосування. Робот, який 50 років тому вважався високорозвиненим, сьогодні є звичайним рішенням. Компромісним можна вважати поточне визначення Міжнародної федерації робототехніки (International Federation of Robotics, далі — IFR): «Робот — це робочий механізм, програмований по кількох осях з деяким ступенем автономності і здатний пересуватися в межах певного середовища, виконуючи поставлені завдання» [1].

Також слід зазначити, що аналізуючи вплив робототехніки, невід'ємною складовою цього поняття є автоматизація, роботизація та залучення до цього штучного інтелекту. Автоматизація — це процес використання фізичних машин, комп'ютерного програмного забезпечення та інших технологій для виконання завдань, які зазвичай виконуються людьми. Робототехніка — це процес проектування, створення та використання роботів для виконання певного завдання. В сучасному світі машини та автоматизовані пристрої зайняли досить велику частку нашого життя, вони нас оточують всюди на виробництвах, у транспорті та навіть у побуті [1].

Слід розуміти, що сучасні роботи — це високотехнологічні механізми та пристрої, що виконують великий перелік різноманітних завдань та видів робіт на підприємствах, в лікарнях, на полях тощо. Роботи здатні замінити людину майже всюди, притому працювати в більше ефективному та продуктивному режимі, вони забезпечують високу точність виконуваних робіт, ефективно виконують свою функцію у надскладних умовах експлуатації, наприклад, при ліквідуванні радіоактивної небезпеки на Чорнобильській АЕС активно використовували роботів.

Досить буденним є те, що нас всюди оточують роботи — роботи-безпілотники, інтерактивні іграшки, дрони, виробничі механізми та маніпулятори тощо. Доказано аналітиками IDC, що на сьогодні найбільш швидкозростаючим ринком робототехніки у світі є Азія. У гонитві патентів на винаходи для роботів багато років лідирує Китай — на нього припадає 35% поданих заявок, що майже вдвічі перевищує показники Японії. Кожен 3 робот продається у КНР, і на 10 000 зайнятих працівників у китайській промисловості у 2017 році припадало 97 роботів, хоча у 2011 році ця цифра складала лише 11 роботів. Але світовим лідером за щільністю роботів залишається Південна Корея — 710 роботів на 10 000 працівників, зайнятих у промисловості [4].

Слід зазначити, що Україна за останні роки активно імплементує сучасні підходи в сільсько-господарському бізнесі. Сільськогосподарські роботи можуть використовуватися для неймовір-

ної кількості завдань, щоб полегшити навантаження на фермерів. Їхня основна роль полягає у вирішенні трудомістких, повторюваних та фізично складних завдань.

Роботи використовуються, щоб допомогти фермерам та звільнити їх від трудомісткої та трудомісткої роботи, тим самим дозволяючи їм виконувати інші важливі функції у вільний час. Це включає використання алгоритмів машинного навчання, штучного інтелекту і БПЛА для спостереження за своїми фермами, прийняття важливих рішень на основі нових даних і навіть для того, щоб бути на крок попереду майбутніх проблем.

Важливою зміною для аграрного сектору України був перехід від обробки полів аграрними літаками, до використання спеціалізованих аграрних дронів. В свою чергу це дозволило, ефективніше використовувати добрива впливаючи на щільність та оброблювану територію[2].

У сільському господарстві роботи допомагають боротися з дефіцитом робочої сили. На молочних фермах роботизовані доїльні машини можуть обслуговувати корів у середньому чотири рази на день у порівнянні з традиційним режимом доїння двічі на день, коли доїння здійснюється людьми. Дані IFR показують, що у 2017 році було продано загалом 5 386 доїльних роботів, що на 2% більше, ніж у попередньому році, але прогнозується швидше споживання у наступні три роки із середньорічним темпом зростання 27% [2].

Наше дослідження стверджує, що найперспективнішим видом роботів, які прямо зараз можуть імплементуватися в аграрний сектор України, є автономні машини, які за характером своєї діяльності є мульти-спеціалізованими: від комбайнів, до мультизадачних тракторів. В умовах воєнного та післявоєнного стану, все ще залишається небезпека нерозмінованих полів. Імплементация безпілотних машини, є найкращим варіантом, не тільки з понять безпеки, але й з можливої модифікації модулів реагування на небезпечні ситуації [2].

Загальний економічний аналіз галузей економічно розвинених країн, визначив, що роботи вже довели свою ефективність, що призвело до підвищення глобального попиту на них. За оцінками IFR, у 2017 р. продаж промислових роботів збільшився на 31% порівняно з 2016 р. Загалом було продано 381 335 роботів [3].

З огляду на загальне положення індустрії металообробки, було визначено тенденцію до потужного темпу зростання встановлених роботів. За даними IFR, у 2017 р. продаж роботів у цій галузі збільшився на 55% порівняно з 2016 р. і досягнув кількості понад 44 000 одиниць у всіх підкатегоріях: у виробництві металів, металопродукції, промислового обладнання. Що є цікавим підґрунтям для інвесторів. З огляду на те, що вдале географічне положення України, та сприятливі умови для інвестицій, відкривають можливості для створення високотехнологічних підприємств за рахунок низької внутрішньої конкуренції, а також за рахунок вже існуючих підприємств можлива їх подальша модернізація [3].

Слід додатково звернути увагу на використання робототехніки у військових та рятувальних діях. В сучасному світі робототехніка дозволила створити моделі, які кардинально вплинули на перебіг військових дій та якість проведення рятувальних і ліквідаційних робіт. Спеціалізована робототехніка, така як роботи та роботизовані маніпулятори дозволяють виконувати роботу в небезпечних локаціях, тим самим уникаючи втрат серед особового складу та цивільного населення [5].

Доказано, що роботи успішно виконують свою задачу у виявленні радіоактивних, вибухових, хімічних та інших небезпечних речовин, розмінуванні, розчищенні зруйнованих будівель, рятувальних робіт з метою пошуку постраждалих та подальшого визволення та евакуації до безпечних місць. В ері роботизації та цифрових технологій існують безпілотні літальні апарати, які спроможні в залежності від їх технічного оснащення, проводити розвідку, корегувальні дії тим самим наводити інші бойові підрозділи на противника, а також безпосередньо вести вогонь по позиціям супротивника. А у мирний час їх використовують для моніторингу техногенних та природних катастроф і для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій[5].

Отже, в результаті аналізу сучасних світових тенденцій роботизації та автоматизації, ми можемо дійти висновку, що сучасній українській економіці, відкриті можливості до імплементации «експериментальних» підходів для відтворення її економічного потенціалу, та подальшому укріпленню своїх позицій на міжнародній конкурентній арені. Досвід роботи з робототехнічними технологіями світових, країн-лідерів, довів свою ефективність в різних економічних секторах країн, тим самим виступаючи, корисним аналітичним підґрунтям, для подальшого плану модернізації одного з економічних секторів України. На основі нашого аналізу, було зроблено висно-

вок, що модернізація з використанням робототехніки в таких сферах як: сільськогосподарський, аграрний, промисловий, та військовий сектори є найбільш доцільними, для раннього імплементації в економіку України. Оскільки саме їх першочергова реновація буде сприяти подальшим економічним фундаментом, для модернізації інших секторів економіки країни.

Література

1. Cooper A. HOW ROBOTS CHANGE THE WORLD [Електронний ресурс] / Adrian Cooper // OXFORD ECONOMICS. — 2019. — Режим доступу до ресурсу: <https://cdn2.hubspot.net/hubfs/2240363/Report%20%20How%20Robots%20Change%20the%20World.pdf>.
2. Agricultural Robots: Robots in Agriculture and Farming [Електронний ресурс] // Pinduoduo. — 2021. — Режим доступу до ресурсу: <https://stories.pinduoduo-global.com/agritech-hub/robots-in-agriculture-and-farming>.
3. Аналитический обзор мирового рынка робототехники [Електронний ресурс] // Sberbank Robotics Laboratory. — 2019. — Режим доступу до ресурсу: https://adindex.ru/files2/access/2019_07/273895_sberbank_robotics_review_2019_17.07.2019_m.pdf.
4. Розвиток робототехніки: майбутнє вже настало Детальніше: <https://metinvest-smc.com/ua/articles/razvitie-robototekhniki-budushee-uzhe-nastupilo/#2> [Електронний ресурс] // МЕТИНВЕСТ. — 2021. — Режим доступу до ресурсу: <https://metinvest-smc.com/ua/articles/razvitie-robototekhniki-budushee-uzhe-nastupilo/#2>.
5. Робототехника в Украине: разработки и перспективы [Електронний ресурс] // DOU.ua. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: <https://dou.ua/lenta/articles/robotics-in-ukraine/>.

Лотоцька К., Фірман Т.

*Міжнародна торгівля і маркетинг, 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу
Іщенко А.В.*

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ FMCG-РИНКУ

Історично склалося, що конкуренція на ринку FMCG є досить високою. У кожній галузі чимало великих компаній і корпорацій, які ведуть жорстку боротьбу за лідерські позиції.

Одним із ключових драйверів зростання FMCG в Україні є промо або продаж зі знижкою. Кожного року частка продажу цієї категорії товарів зростає як у сегменті продовольчих, так і не-продовольчих товарів. Тобто Україна поступово наближається до країн, в яких вже є промспіраль, яка є дуже небезпечною для продавця, оскільки конкурентна боротьба зі знижками призводить до зменшення маржі, а споживач, у свою чергу, вважає, що не варто купувати цей товар без знижки. Причиною такої поведінки є те, що 80% українських споживачів є промо-хантерами. У 2020 р. промо почало сильніше впливати не тільки на вибір брендів, а й каналів. Кожен 3-й споживач відзначає вплив промо на вибір магазину. [1]

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну змінює ландшафт світової економіки і України зокрема. Трансформація бізнесу в системі комунікацій відбувається на усіх рівнях: держава-суспільство, бізнес-суспільство, бізнес-держава та суспільство-суспільство. Це стосується як вітчизняних компаній, так і міжнародних. Однак варто відмітити, що відтепер першочерговою є не B2B, B2C чи B2G комунікація, а H2H (Human to Human). Воєнний стан ще більше підкреслив важливість прямих зв'язків заснованих на людяності.

Після початку російської агресії практично всі великі міжнародні гравці вивели свої українські офіси з підпорядкування їх головного офісу в Росії. Одні підпорядкували український ринок

європейському офісу, інші — зробили його автономним. Тому конкурентна боротьба серед міжнародних представників FMCG-сектору в Україні переважно є відлунням того, що відбувається на ринку Європи.

Загальні принципи комунікацій змінюються. Людяність в бізнесі — це щось більше, ніж просто відповідність КСВ або соціально-відповідальний маркетинг. Це про превалювання цінностей над прибутком. Зараз цей виклик взяли на себе міжнародні компанії, що зіштовхнулися із питанням виходу з російського ринку. Україна за час повномасштабної війни показала світу, що саме людяність, взаємодопомога, сміливість та стійкість може зміцнювати репутацію компанії та змінювати хід історії. [3]

Всі ми знаємо, що сьогодні продукт та його якість є лише складовою успішного бізнесу. Важливо надати додаткову цінність споживачам, тобто вибудовувати бренд. І сьогодні дане питання постало більш гостро. Ті компанії та бренди, що вибудовують комунікації, спираючись на цінності, здобудуть довгострокову лояльність. Тому зараз саме час переглянути стратегію комунікації і в деяких напрямках її докорінно змінити. В першу чергу це стосується цінностей та *tone of voice*. [2]

Основні тренди ведення комунікацій вийшли на новий рівень. Очікування від компаній стосуються таких аспектів як чесна, природна, щира і відповідальна поведінка. Вітатиметься аскетизм, а хейту зазнають бюрократизм та снобізм. Сплановані раніше стратегії втрачають актуальність і міжнародним FMCG компаніям слід адаптуватися до турбулентності на українському ринку. З'являються нові інфоприводи, нові лідери думок та нові реакції. Докорінно змінюється *tone of voice* та візуальна складова брендів — приналежність до України, патріотизм, використання елементів національної ідентифікації стали мейнстрімом. Зараз Україна може стати трендсеттером в PR активностях та інших інструментах комунікацій. Тому в даному випадку викликом для деяких міжнародних компаній є вибудова конкурентоспроможної комунікаційної стратегії. Надання переваги вітчизняним FMCG брендам (як принципової позиції/акту підтримки/результату більш сильної комунікації) є ризиком для деяких міжнародних гравців на українському ринку.

Тренди в змісті комунікацій та контенту стосуватимуться таких категорій як патріотизм (просування української ідентичності) та контенту, що дає надію на майбутнє. Якщо говорити про івент-активності як інструмент комунікації брендів, то варто відмітити зміщення фокусу із пандемічних ризиків на превентивні антитерористичні заходи. Важливу роль відіграватиме партнерство як демонстрація співпраці на користь економіки країни. [4]

В той же час форма спілкування між людьми не змінилася. Ми продовжуємо мислити, розмовляти, читати і писати, як і раніше. І, відповідно, наші форми комунікації залишаться такими ж, як були до війни: тексти, фото, відео, подкасти тощо. Якщо говорити про взаємодію зі ЗМІ, то варто пам'ятати, що якщо раніше журналістів та соціум загалом компанія цікавила більше як бізнес, то зараз людей найбільше цікавить безпека, наявність продуктів харчування, ліків, а головне — коли настане мир.

Суперечки щодо важливості та переваг одного інструменту над іншим відходять на другий план. Інтегрованість — запорука успіху. Чим більш інтегрованими стають комунікації, тим «прозорішою» стає компанія. В пріоритеті сучасної системи інструментів залишається діджитал.

Основні гравці ринку FMCG в Україні ще з 24 лютого ведуть не просту діджитал-компанію інформування своїх споживачів про поточний стан бізнесу в Росії, а особливо його припинення. Шляхом спроб та помилок все ж таки вони досягли прозорості комунікації з цього приводу. Нині всі перші сторінки їх сайту містять розвернуту інформацію щодо ведення бізнесу в країні-агресору. [4]

Правила та особливості воєнної комунікації є складними та неоднозначними. Комунікації воєнного часу — це завжди ризик і одночасно можливість для бізнесу. Швидкість реакції на події збільшується, кожне слово стає більш вагомим та важливим. Важливо пам'ятати, що слухати будуть всі — як лояльна аудиторія, так і так звані «хейтери». Тому на одне і те саме повідомлення аудиторія реагуватиме по-різному. Ретельніше необхідно оцінювати ризики в комунікації, котрі можуть вплинути на репутацію. (наприклад, використовуючи інструменти діджитал маркетингу варто звернути увагу на масштаби таргетування рекламних повідомлень. Можемо уявити різницю сприйняття на заході країни, де відносно безпечно, та на тимчасово окупованих територіях).

Література

1. Контекст війни в рекламі під час війни: як не зашкваритися [Електронний ресурс] // 2022 — Режим доступу до ресурсу: <https://mmr.ua/show/kontekst-vijni-v-reklami-pid-chas-vijni>
2. Комунікації військового часу — це завжди комунікації, помножені на два [Електронний ресурс] // 2022 — Режим доступу до ресурсу: <https://mmr.ua/show/komunikatsyi-vijskovogo-chasu-trendi-pr-galuzi>
3. Стратегії, які принесуть зростання гравцям ринку FMCG у 2021 році [Електронний ресурс] // 2022 — Режим доступу до ресурсу: <https://rau.ua/novyni/nielseniq-nova-realnist-fmcg-rynku>
4. Больові точки рітейлу та FMCG-ринку [Електронний ресурс] // 2022 — Режим доступу до ресурсу: <https://eba.com.ua/bolovi-tochky-ritejlu-ta-fmcg-rynku/>

Марцинюк А.П.

*Міжнародна торгівля і маркетинг, 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу
Сандул М.С.*

ТРАНСПОРТНО-ЕКСПЕДИЦІЙНІ ПОСЛУГИ: РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПОТРЕБ ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ ТА ПОДАЛЬШОГО ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Транспортно-експедиційні послуги зазнали значних змін з часу початку повномасштабної війни росії проти України. Війна майже повністю зруйнувала судноплавне та авіасполучення, які відіграють неабияку роль у структурі транспортно-експедиційних послуг нашої держави.

Логістичні компанії припиняють своє існування через неможливість надання послуг у повному об'ємі, при цьому спостерігається зростання цін на надання таких послуг. Інтегральний показник питомої економічної стабільності транспортного сектору враховує обсяги перевезення пасажирів, вантажів і вантажів і в Україні становив до початку повномасштабної війни в Україні у 2022 році $-0,040$, у Польщі — $3,38$ [1]. Передбачувано, що цей показник в Україні під час війни став ще нижчим.

Судноплавне сполучення унеможлиблюється через перекриття маршрутів країною-загарбником, зокрема, через війну, перекриті судноплавні маршрути в Азовському морі, яке було одним із основних виходів українських кораблів у океан. Значна частина азовського та Чорного морів на сьогодні є непрохідними і небезпечними для здійснення будь-яких логістичних операцій. Значна частина українського експорту поширюється судноплавними каналами, тому війна погіршує економічне становище нашої країни з кожним днем. Загарбницькі війська продовжують перекривати шляхи для здійснення комерційного судноплавства постійними ракетними ударами як військових, так і торговельних суден, арештовують та реквізують кораблі. У багатьох ланцюгах постачання рух вантажів припинено, оскільки українські порти Одеса та Маріуполь закриті або пошкоджені в наслідок військових дій на півдні України.

Відомо, що послугами українських моряків користуються як українські, так і іноземні судна. Водночас, значна кількість із них опинилася на суші, а значна частина опинилася у пастці на кораблях чи у портах, оскільки через війну судноплавство було призупинено. Зафіксовані випадки, коли торговельні судна були обстріляні, а екіпаж був убитий або поранений.

Обмеження у використанні повітряного простору під час війни поступово руйнує систему вантажоперевезень авіатранспортом. З огляду на те, що повітряний простір над Україною закритий, ціни, в тому числі і на авіаперевезення зростають, оскільки авіакомпанії відповідали за перевезення значної кількості вантажів. Також варто брати до ваги те, що авіакомпанії уникають російського повітряного простору, використовуючи більш тривалі маршрути, що значно підвищує вартість транспортно-експедиційних послуг.

Більш того, на вартість транспортно-експедиційних послуг згубно впливає підвищення цін на нафту, яке теж здорожує вищезазначені послуги. Затримки у постачанні паливно-мастильних матеріалів також відтермінуюватимуть поставки самих вантажів, що спричинить проблеми у постачанні певних товарів на ринки. У березні 2022 року ціна барелю нафти становила 118 дол. США, що на 38% вище, ніж у січні 2022 року, і на 81% вище, ніж за аналогічний період 2021 року. Щоденні ціни на нафту досягли максимуму в 128 дол. США за барель 8 березня, але впали до 104 дол. США за барель до 1 квітня 2022 р.. У Європі ціни на природний газ зросли на 45% у період із січня по березень до 41 дол. США за мільйон британських теплових одиниць (БТЕ) — показник теплового вмісту [2].

При цьому деякі перевізники вже ввели надбавки за військові ризики, а деякі страхові компанії підвищують премії за доставку товарів у Чорному морі. Багато логістичних компаній також призупинили поставки в і з росії, а також в Україну, в той час як компанії з контейнерних перевезень уникають поставок в росію.

Компанія DHL заявила, що закрила офіси та операції в Україні до подальшого з'ясування стану справ [3], тоді як UPS призупинила послуги з України, росії та білорусі [4].

Кількість перевізників, які призупинили обслуговування в росії зростає. Ставки на танкери стають все вищими, а екіпажів судноплавства стає все менше. Міжнародна палата судноплавства попередила, що збої в ланцюжку постачання можуть погіршитися через нестачу екіпажу судноплавства через війну.

Українські та російські моряки складають значну частину світової робочої сили судноплавства. Щоб підтримувати цю безперешкодну торгівлю, моряки повинні мати можливість вільно приєднуватися та висаджуватися з кораблів (зміна екіпажу) по всьому світу. Однак рейси в регіон і з регіону скасовано, що ускладнює це.

Однак, проводиться постійна робота як на рівні держави, так і окремими компаніями щодо вирішення поточних проблем в логістичній галузі України. Зокрема, делегація Мінінфраструктури на чолі з Міністром О. Кубраковим взяла участь у щорічному Саміті Міжнародного транспортно-го форуму, який збирає лідерів транспортних галузей практично з усього світу. Однією з ключових тем Саміту є підтримка України під час війни та участь міжнародної спільноти у повоєнній відбудові країни: «Відображаючи російську агресію, Україна створює нову систему безпеки у світі. На жаль, ми платимо за це велику ціну, щодня втрачаючи життя українців і зазнаючи величезних економічних та інфраструктурних втрат. Дії агресора призводять до негативних наслідків. наслідки для всього світу. Я щиро вдячний своїм колегам з усього світу, які підтримують Україну з перших днів війни» [5].

На саміті також був прийнятий документ «Заклик до дій у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України», в якому всі присутні керівники транспортних галузей висловили одностайну підтримку України та пообіцяли припинити будь-яку співпрацю з Росією та Білоруссю. Крім того, в рамках Саміту українська делегація провела зустрічі з керівниками транспортних відомств США, Канади, Великобританії, Німеччини, Болгарії, Румунії, Молдови, Туреччини, а також з керівництвом Світового банку.

Література

1. Svitlana Semenova. Irina Kovova. Svitlana Shuliarenko ets. Estimation of transport industry's economic sustainability as an element of strategic management: case of Poland and Ukraine. Published July 7, 2020: URL: <https://www.businessperspectives.org/index.php/component/zoo/estimation-of-transport-industry-s-economic-sustainability-as-an-element-of-strategic-management-case-of-poland-and-ukraine>.
2. Russia-Ukraine conflict puts fragile global trade recovery at risk, URL: https://www.wto.org/english/news_e/pres22_e/pr902_e.htm.
3. За інформацією, розміщеною на сайті DHL, URL: <https://www.dhl.com/ua-uk/home.html>.
4. За інформацією, розміщеною на сайті UPS, URL: <https://ua.ups.com/ua/uk/Home.page>.
5. За інформацією міністерства інфраструктури України, URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/vidnovlennya-infrastrukturi-ukrayini-u-fokusi-samitu-mizhnarodnogo-transportnogo-forumu-2022>.

Нагорна О.П.
Міжнародна економіка, 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу
Іщенко А.В.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОГО МЕДІАРИНКУ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ КРАЇНИ

Сучасні технологічні зміни, глобальна діджиталізація, поширення цифрових систем, поява штучного інтелекту та машинного навчання зумовлюють пріоритетність автоматизації у бізнес процесах. Внаслідок розвитку інформаційно-комунікаційних технологій з'являються нові інструменти, методи для досягнення конкурентоспроможності компанії на ринку, для ефективного збуту товару чи послуги. Все більше споживачів поступово інтегруються у цифрове середовище в силу певних обставин, а тому сучасні компанії змінюють формати роботи. Це ж стосується і брендів медіа сфери. Згідно з дослідженням Центру контент аналізу в Україні до рейтингу 10-ти найкращих медіа брендів потрапили два бренди з нестандартним форматом, який відрізняє їх від усіх інших. Це бренди ЦТС та Agropnews, які спеціалізуються на створенні інформаційного поля щодо транспортної галузі та аграрної галузі України відповідно.

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю досліджень щодо функціонування вітчизняних медіа, тому у даній статті висвітлено переваги медіа брендів у форматі консалтингових платформ, можливі форми і шляхи покращення функціонування вітчизняного медіаринку та їх вплив на економічне відродження України.

Сьогодні традиційні медіа (телебачення, радіо, газети) суттєво поступаються новим медіа, які орієнтуються на цільову аудиторію через глобальну мережу Інтернет. Проте, на українському медіаринку є певні проблеми, які варто вирішувати або шукати інші шляхи розвитку медіа. Згідно зі звітом «Майбутнє Українських медіа — 2» від Українського інституту майбутнього, основними проблемами вітчизняних медіа є їх заангажованість, перенасиченість інформаційного простору інформацією різної якості і різних медіа, надмірність преси, що «гониться» за сенсаціями, наявність на ринку маніпулятивних та пропагандистських медіа, неухважність до інтересів аудиторії, відсутність фільтрації контенту медіа брендами [1, с.18]. Але серед цих факторів, на яких базується ринок медіа в Україні, є бренди які варті дослідження та є перспективними. Одним із таких є медіа бренд Центр транспортних стратегій (ЦТС).

ЦТС — незалежний інформаційно-консалтинговий центр, що досліджує окремі транспортно-інфраструктурні проекти. Місія бренду полягає у наданні інформації та таких рішень, які б підвищували конкурентні переваги їх клієнтів, галузей та економіки України. Даний медіа бренд вже шість років випускає «Transport Book» — випуск-огляд транспортної інфраструктури України, що дозволяє виокремити динаміку розвитку галузі, стан та тенденції. Для економічного відродження України діяльність медіа брендів у вигляді консалтингових проектів є дуже цінним. Але усі переваги такого формату може розкрити концепція B2B маркетингу.

Як відомо, B2B — це продаж продукту (товари чи послуги) від одної компанії іншій. Оскільки Україна має стратегічний напрям у діджиталізації економіки та населення, медіа брендам потрібно налагоджувати співпрацю з урядовими цифровими порталами, наприклад, UkraineInvest, ДіяБізнес та ставати частиною проекту «Цифрова країна». На теперішній час партнери платформи ДіяБізнес мають можливість розміщувати на сервері онлайн-сервіси власної розробки, бізнес рішення для вітчизняних або іноземних компаній, тощо. Вітчизняні медіа бренди вивчаючи ринок певної галузі, мають потенціал стати посередниками між бізнесом та державою генеруючи рішення на основі даних. «Центр транспортних стратегій» потенційно може генерувати та продавати рішення, які б підвищували конкурентні переваги проектів провідних компаній транспортної галузі України. Генерувати рішення, зокрема, є можливим з допомогою маркетингових технологій на базі штучного інтелекту: BI (Business intelligence), AI (Artificial intelligence), CRM-систем. Впровадження штучного інтелекту у B2B маркетинг може бути доволі ефективним, оскі-

льки забезпечить спрощення робочого процесу та розширить можливості для компанії. Результатами використання AI є отримання клієнтських інсайтів, даних про наміри клієнтів, створення контенту виходячи з даних, можливість прогнозувати, створювати чат-боти тощо та цілком можуть слугувати прикладом для вітчизняних медіа брендів [2].

Розглянемо варіант безпосередньої діяльності медіа бренду без інтеграції у державні програми. У такому випадку бренд співпрацюватиме з іншими компаніями у ролі однієї із сторін правовідносин. Але задля забезпечення активної співпраці, вітчизняні медіа потребують побудови ефективної комунікації зі потенційною аудиторією, потребують реклами бренду, вкладень у інноваційний потенціал тощо. Медіа консалтингового спрямування, потрібно розвивати концепцію поведінкової аналітики на українському медіа просторі задля ефективної SEO-оптимізації, оптимізації управління персоналом, що у цілому призведе до поліпшення фінансових показників компанії. Як зазначається у статті «Використання програмного забезпечення ASOFT CRM для оптимізації бізнес процесів», із метою комплексного поліпшення маркетингової діяльності та ефективного планування варто використовувати інформаційні системи класу CRM [3]. Їх основною метою є автоматизація бізнес-процесів пов'язаних із продажами, маркетинговими, аналітичними процесами та роботою з клієнтами. Використання CRM є доцільним для вітчизняних медіа брендів, тому що є багатофункціональною системою.

За словами Л.Б. Ліщинської CRM-системи базуються на чотирьох складових з спеціалізованими функціями які спрямовані на поліпшення відносин з покупцями. Цими складовими є автоматизація маркетингу, автоматизація продажів, автоматизація обслуговування клієнтів, управління якістю [4]. Функціональність автоматизації маркетингу включає в себе засоби аналізу і формування цільової аудиторії, генерацію списків потенційних клієнтів, аналіз стану ринку, конкурентів, продуктів підприємств. Функціональність автоматизації продажів включає управління факторами, що можуть залучити потенційних клієнтів, прогнозування, управління замовленнями і продажами. Функціональність автоматизації обслуговування клієнтів охоплює управління взаємовідносинами з діловими партнерами, потенційними клієнтами, засоби контролю обслуговування клієнтів. Складова управління якістю виступає за аналіз і зберігання інформації про всі виявлені недоліки і дефекти, збір і класифікацію пропозицій замовників. Проте, виконання цих функцій є можливим за наявності бази даних з інформацією про клієнтів отриманої від процесів взаємовідносин між клієнтом та компанією. Тому, вітчизняним медіа варто акцентувати увагу на збір та аналіз даних за допомогою сучасних технологій.

Інвестори, зокрема, завдяки діяльності медіа брендів у ролі посередника, чи у ролі безпосереднього учасника правовідносин, мають бачити в Україні можливості, перспективи розвитку, потенціал стартап-компаній та проектів у галузях національної економіки. Згадаємо сайт глобального медіа бренду «Tencent Inc.», та їх розділ «Investors». На сайті розміщені результати компанії за квартали, новини, анонси подій, фінансові звіти за роки, анонси відеоконференцій, концепція та структура бренду, фінансовий стан компанії, звіти щодо соціально-відповідальної позиції бренду (навколишнє середовище, соціум, держава) та є спливаюче вікно (англ. pop-up) з формою зворотного зв'язку. Така ідея є перспективною, оскільки вся необхідна офіційна інформація про діяльність компанії знаходиться в одному місці та є у відкритому доступі. Для українського медіа бренду «ЦТС» зміна інтерфейсу своєї платформи з думкою про іноземних інвесторів матиме переваги, тому що наявність потрібної та якісної інформації — це шлях для досягнення цілей, що стоять перед інвесторами чи іншими споживачами. Сьогодні сучасний споживач вибагливий до манери подачі інформації, тому варто формувати базу інтересів цільового сегменту аудиторії та проводити аналітичну роботу визначення трендових та актуальних запитів споживачів.

Можна зробити висновок, що основною ідеєю трансформації медіаринку є вкладення в технології та впровадження їх, залучення нових клієнтів та підтримка взаємовідносин із уже існуючими, адаптація продукту відповідно до інтересів споживачів, початок співпраці з урядовими цифровими платформами для бізнесу або ж розвиток власного серверу та баз даних клієнтів з метою подальшої SEO-оптимізації та впровадження інших технологій. Ключовими завданнями вітчизняних медіа брендів на майбутнє є покращення взаємодії з клієнтами через Web-інтерфейс, генерація рішень для компаній із важливих галузей економіки України відповідно до потреб та тенденцій, допомога у збільшенні їх конкурентоспроможності на ринку, участь у налаштуванні міжнародної реклами проектів цих компаній. Вони можуть сприяти економічному відродженню України, оскільки у кінцевому результаті успішна реалізація цих завдань відобразиться на кіль-

кості та якості партнерських угод, на реалізації нових проектів у різних галузях, на позитивному іміджі країни, на фінансових показниках компаній. Тому, медіа бренди, що ведуть діяльність у форматі консалтингових платформ, мають набирати широкого розголосу та надавати послуги не лише у транспортній галузі та сфері агробізнесу. Не менш важливими та перспективними у плані розвитку в Україні є і галузі машинобудування, хімічні та нафто-хімічна галузі, текстильна промисловість тощо.

Література

1. Майбутнє українських медіа-2 [Електронний ресурс] // UIFuture. — 2018. — Режим доступу до ресурсу: <https://uifuture.org/reports/majbutnye-ukrayinskix-media-2/>.
2. Ольга Сомова. 15 трендів B2B маркетингу на 2022 рік. Детальний огляд майбутніх тенденцій [Електронний ресурс] / Ольга Сомова // Агенство ефективного інтернет-маркетингу Webpromo. — 2022. — Режим доступу до ресурсу: Агенство ефективного інтернет-маркетингу Webpromo.
3. Мозгова Г.В. використання програмного забезпечення asoft crm для оптимізації бізнес-процесів / Мозгова Г.В., Петряєв О.О., Штих Є.А. // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. — 2021. — С. 87–91.
4. Л. Б. Ліщинська. Основні аспекти автоматизації роботи з клієнтами засобами crm-систем / Л. Б. Ліщинська. // Вісник Хмельницького національного університету 2015. — 2015. — №5. — С. 206–209.

Нестеренко К.В., Ніколайчук К.О.
Міжнародна торгівля та маркетинг, 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор завідувач
кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу
Циганкова Т.М.

МАРКЕТИНГОВІ ПІДХОДИ ДО ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Відбудова економіки України після війни має відповідати таким принципам: відповідність стандартам ЄС, врахування світового досвіду відновлення економік, пріоритетність України у прийнятті інвестиційних рішень, інноваційність, фінансова обґрунтованість, енергоефективність та екологічність.

Одна з програм відбудови України, запропонована українськими економістами, базується на світовому досвіді повоєнного відновлення (План Маршала; реконструкції Іраку, Афганістану; об'єднання Німеччини) та, на наш погляд, відповідає зазначеним вище принципам, зокрема:

- Україна — це Європа, а це означає, що Україна відбудовуватиме свою економіку за стандартами Євросоюзу, щоб стати повноправним його членом;
- агенція під егідою ЄС має забезпечити мінімум бюрократії та мати визначений термін функціонування (наприклад, може закритися після вступу України до Європейського союзу);
- Україна повинна визначати правила відбудови та бути головною «власницею» цього плану, щоб мати змогу працювати напряму з місцевою владою задля розвитку децентралізації;
- допомога в Україну має надходити через іноземний капітал та технології, аби відбудова була інноваційною, адже немає сенсу відновлювати «радянську спадщину». Агенція має сприяти стимулюванню залучення приватного капіталу (субсидії, гарантії, субсидоване страхування інвестицій тощо), адже спочатку це буде відбуватися повільно та складно;

— слід уникати перевантаження економіки країни додатковими боргами після війни, тому основні кошти, які надходитимуть до країни мають бути грантами, а не кредитами.

— проекти нового інвестування обов'язково мають враховувати енергоефективність, щоб в майбутньому уникнути вуглецевого сліду (без залежності від викопного палива) [1], [2].

Для залучення іноземних інвестицій та реалізації плану відбудови на умовах України, необхідно розробити дієву маркетингову стратегію залучення прямих іноземних інвестицій, основними елементами якої мають стати: чітко визначені Україною, аргументовані та зрозумілі інвесторам конкурентні переваги регіону, пріоритетні сектори інвестування, формат та методи маркетингової кампанії.

Розкрити конкурентні переваги регіону України (чим він може стати після його повноцінної відбудови) доцільно за допомогою SWOT-аналізу (сильні, слабкі сторони регіону, його можливості та загрози). На цьому етапі необхідно показати майбутнім інвесторам економічну силу даної території, у яких секторах вона зможе бути конкурентноспроможною (харчова, авіакосмічна, текстильна, машинобудівна промисловість тощо). Важливо визначити сектори, в яких місто-реципієнт має конкурентну перевагу або може об'єктивно таку перевагу набути. Мета цього пункту: точно виділити галузі, у яких ця територія може стати конкурентноспроможною та визначити експертів, які зможуть аргументувати це перед майбутніми інвесторами, тобто стратегічне завдання полягає у тому, аби детально прорахувати позиції конкретного регіону порівняно з іншими та підібрати інформацію, яка дасть змогу експертам ефективно просувати територію з метою залучення іноземного капіталу.

Обрати основні сектори економіки, логічно обґрунтувавши вибір, щоб залучити прямі іноземні інвестиції. Це допоможе сформулювати конкретні запити перед майбутніми інвесторами, які будуть розуміти конкретні переваги залучення коштів у той чи інший сектор економіки [3].

Аби досягти мети поставленої стратегії залучення інвестицій та відбудувати Україну за європейськими стандартами, необхідно використати потужну маркетингову кампанію, для якої використовувати найефективніші маркетингові технології. По-перше, це загальна PR-кампанія, яка націлена на те, аби покращити впізнаваність країни та показати її позитивні сторони. Ця технологія просування актуальна скоріше для країн, які раніше не мали великих ПП. Такі кампанії потребують великих капіталовкладень, адже масштаб має відповідати кількості бажаних залучених ПП, а для країни у повоєнному періоді це буде майже неможливо.

По-друге, активна участь України в інвестиційних виставках. Цей метод скоріше стосується налагодження зв'язків та навчання, ніж привернення інтересу інвесторів, що зовсім не підходить країні у повоєнний період, проте це може стати наступним кроком після відбудови, адже розвиватися пліч-о-пліч зі своїми партнерами, ділитися знаннями та технологіями один з одним — це прекрасний приклад єдності світу, який у майбутньому зможе забезпечити дружні стосунки не лише з окремими компаніями, а й з країнами. Це може гарантувати нам постійний обмін досвідом у сфері передових технологій, науки, освіти тощо. Найуспішнішими є ті конференції, що мають галузеву спрямованість та включають презентації задоволених інвесторів. Таким чином Ви покажете майбутнім інвесторам, що Ваша стратегія дієва і їхні кошти будуть залучені тільки найефективнішим методом.

Крім того, участь у бізнес-конференціях є дієвою платформою для налагодження зв'язків з компаніями у цільових галузях економіки.

Найдієвіший метод, який найбільше підійде для країни у повоєнному періоді — це створення спеціальної агенції при Європейському союзі, яка буде займатися активним залученням грантових коштів для відбудови економіки України. Для нас це є одним з найкращих способів стати лідером по ПП у Європі (та навіть світі). Переваги цього методу ми описали вище.

Для реалізації проекту відбудови України є три джерела фінансування короткострокових потреб. Перше — безпосередньо з бюджетів різних країн. Це означає, що витрати на допомогу Україні мають бути зарезервовані, тоді як бюджетний процес на 2022 рік завершився у середині минулого року. Друге джерело — кошти центральних банків. Тут є перепона — ЄЦБ прямо забороняє центробанкам видавати кредити або гранти зі своїх резервів. Але гроші у них є як фізично, так і у вигляді SDR, що були розподілені МВФ минулого року в межах боротьби з наслідками пандемії. Третє джерело — приватні гроші. Після війни ми маємо стати приватною, а не державною економікою.

Станом на середину квітня, за оцінкою прем'єр-міністра Дениса Шмигала, Україна потребує 600 млрд доларів на відбудову, і російські війська щодня збільшують цю цифру. Мелані Жолі, міністерка закордонних справ Канади, заявила, що уряд має намір змінити закон про санкції, щоб передавати вилучені російські активи як компенсацію постраждалим та допомогу у відновленні України після війни [4]. На пресконференції президента України 23 квітня звучало звернення до країн, які долучаться до відбудови. Так, Велика Британія вже зголосилася очолити відбудову Київської, а Швеція — Миколаївської областей; Італія, Японія, Данія також погодилися відбудовувати постраждалі території України [5].

Щодо галузей економіки, які будуть пріоритетними у повоєнний період в Україні. Сільське господарство та металургія залишаться провідними галузями економіки, проте в Україні буде шанс розвинути будівництво та транспорт. Крім того, керівник компанії Perfomance Management С. Сароян не відкидає, що хорошу підтримку українська економіка отримає завдяки розвитку малого та середнього бізнесу як визначального складника будь-якої економіки розвинутих країн. Важливо враховувати, що після війни активно буде відбудовуватися уся країна і буде велика потреба у робітничих професіях (маляри, столяри, електрики, будівельники, сантехніки тощо) [6].

Також Україна має усі шанси стати потужним транспортним коридором між Китаєм та ЄС, адже зараз майже усі країни Європи уникають користуватися коридором через Росію чи Білорусь. Навіть підприємства Казахстану не хочуть мати справу з імпортом через Росію. Експерти зазначають, що багато країн змінюють логістику і воліють організовувати постачання з ЄС через Чорне море, країни Кавказу та Каспійське море. Якщо Україна скористається цією нагодою, то вже за кілька років транспортна галузь зможе давати до 30 млрд доларів ВВП. А Україна інтегрується до глобальної транспортної системи, включно з транснаціональними логістичними ланцюжками. І навіть якщо з Росії із часом знімуть санкції, то транспортний коридор через Україну залишиться [6].

Таким чином, за допомогою вищезгаданих підходів до залучення ПІІ Україна має можливість не тільки відновитися, а й інтегруватися до глобальної економічної системи, ставши передовою країною світу.

Література

1. Forbes.ua. Вісім світових економістів пояснюють, як правильно відбудувати Україну після війни. Стислий переказ від Forbes — Forbes.ua. Forbes.ua | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: <https://forbes.ua/inside/dosvid-povoennoi-evropi-ta-postkomunistichnoi-polshchi-antiprikladi-afganistanu-ta-iraku-rogooff-gorodnichenko-guriev-ta-aykhengrin-rozpovili-shcho-dopomozhe-shvidkiy-rekonstruktsii-ukraini-12042022-5385> (дата звернення: 28.05.2022).
2. Економічна правда. Шанс на краще життя: яким може бути план відбудови України. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/11/685537/> (дата звернення: 28.05.2022).
3. Папп В. Вдосконалення інвестиційної політики в країні та її вплив на розвиток інвестиційного процесу в регіоні // Регіональна економіка. — 2006. — № 2. — С. 50–58.
4. Кабінет Міністрів України — Відбудова та відновлення України коштуватиме щонайменше 600 млрд доларів, — Денис Шмигаль. Головна | Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/vidbudova-ta-vidnovlennya-ukrayini-koshtuvatime-shchonajmenshe-600-mlrd-dolariv-denis-shmigal> (дата звернення: 28.05.2022).
5. Ми можемо не тільки захищати Україну, а й працювати над її відновленням — Президент на засіданні Конгресу місцевих та регіональних влад. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14855> (дата звернення: 28.05.2022).
6. Сьогодні. Потрібні будуть руки. Які галузі економіки активно розвиватимуться в Україні після війни. URL: <https://economics.segodnya.ua/ua/amp-economics/kogda-zakonchitsya-voyna-kakie-otrasli-ukrainskoy-ekonomiki-stanut-samymi-perspektivnymi-1608378.html> (дата звернення: 28.05.2022).

МІЖНАРОДНІ ЦИФРОВІ МАРКЕТИНГОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ВІТЧИЗНЯНОГО БІЗНЕСУ

У міжнародному бізнес-середовищі все частіше використовуються сучасні технології в управлінській діяльності. Звичайно умови ведення підприємницької діяльності на вітчизняному ринку трактують свої особливості і зазвичай вони спрямовані на використання різноманітних інструментів маркетингу. Міжнародний маркетинг розвивається і щороку активно поповнюється новими методиками, дослідженнями, пропозиціями підприємців і насичується контентом різноманітного спрямування. Більшість міжнародних провідних компаній надають перевагу використанню Е-маркетингу в роботі їх суб'єктів господарювання. Тому більшість міжнародних підприємств вже давно надали процесу забезпечення Інтернет-маркетингу на підприємствах провідну роль.

Актуальність дослідження обумовлюється тим, що здійснення маркетингової діяльності на вітчизняному ринку вимагає системного підходу, а саме: формулювання цілей, методів та використання засобів, і закінчуючи оцінкою ефективності, аналізом результатів та виробленням рекомендацій для проведення майбутніх рекламних кампаній вітчизняного бізнесу.

Розвиток інформаційно-комунікаційних та інтернет-технологій прямо впливає на застосування нових методів і способів просування вітчизняних компаній на міжнародний ринок. Інформаційні технології стали незамінним інструментом ведення бізнесу, а також взаємодії між суб'єктами ринку. Дані технології дозволяють проводити збір, зберігання інформації, її аналіз і надавати істотну допомогу в прийнятті управлінських рішень керівниками фірм. У сфері інформаційних технологій ключове місце посіла глобальна мережа Інтернет, що володіє унікальними перевагами, такими як велике охоплення аудиторії, висока ефективність подання інформації позиціонування продукції підприємства.

У сучасних умовах за рахунок особливостей ІТ-індустрії простежується чіткий зв'язок між ефективністю використання цифрового маркетингу і темпами економічного розвитку держав. При цьому актуальні наступні об'єктивні зміни, що формують особливості забезпечення ІТ-послуг [1, 2]:

1. На мікрорівні за рахунок цифрового маркетингу, можливо істотно знизити транзакційні витрати. Витрати на оформлення замовлення електронної торгівлі, в середньому, знижуються в 3 рази за часом і в 1,5 рази за собівартістю. З використанням ІТ компанії можуть заощаджувати 10% витрат. Весь світ стає потенційним клієнтом фірми, і одночасно, будь-яка компанія незалежно від її національної приналежності входить в коло конкурентів.

2. У процесі розвитку електронної комерції зростає такий сектор ринку, як мережева реклама. За оцінками Morgan Stanley Dean Witter, мережева реклама становить в США близько 23% від обсягу рекламного ринку, в Європі — 14%. Сукупний оборот агентств он-лайнової реклами, за оцінкою компанії он-лайнової реклами DoubleClick, зріс з 3 млрд. дол. в 2001 р. до 317,6 млрд. дол. в 2021 році.

3. Принципи стратегічного управління фірмою в інформаційній економіці зазнають змін: постійне вдосконалення технологій управління досягається на основі впровадження корпоративних інформаційних систем; бізнес все більш стає інформаційно прозорим; налагоджуються електронні зв'язки з покупцями з метою персоналізації пропонованих товарів і послуг [3].

4. Поширення цифрового маркетингу в бізнесі має і деякі негативні наслідки для економіки. Зокрема, легкість доступу до ресурсів Інтернет знижує вірогідність і надійність інформації, відбувається дестабілізація ринків через зростання спекулятивних операцій. Дві третини компаній розвинених країн страждають від надлишку інформації, гостро стоїть проблема забезпечення інформаційної безпеки діяльності підприємств.

В роботі міжнародних підприємств існує перелік інструментів Інтернет-маркетингу які можуть використовуватись вітчизняним бізнесом у повсякденній підприємницькій діяльності, з ме-

тою стимулювання збуту товарів, послуг, залучення нової цільової аудиторії, покращення іміджу. Ключові інструменти відобразимо на рис.1.

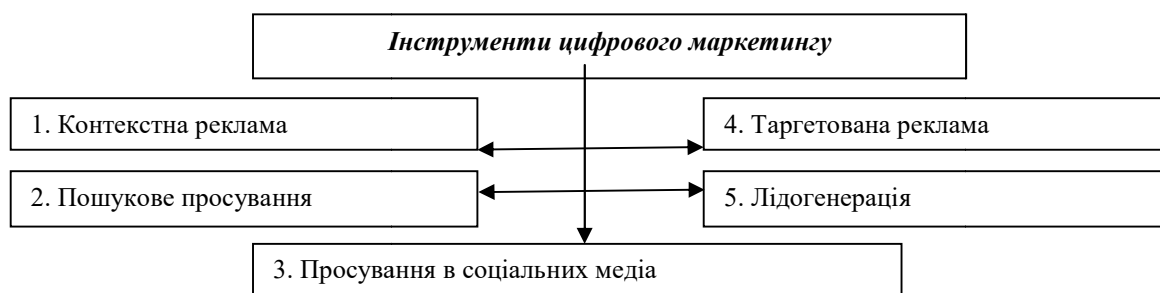

Рис.1 Інструменти цифрового маркетингу, що використовуються в міжнародному бізнес-середовищі [4, 5]

Станом на сьогоднішній день ефективними інструментами маркетингу також можуть бути інструменти для роботи на маркетплейсах, зокрема вони полягають в наступних складових:

- партнерська робота на маркетплейсі, один підприємець інтегрується в іншу рекламну кампанію партнера;
- використання гіпер-посилань, та лінків на спеціальні пропозиції для цільової аудиторії;
- залучення до просування рекламні баннери, та інші інструменти маркетингу.

Рис. 2. Цінності міжнародних компаній у використанні інструментів цифрового маркетингу

Цінність, яку компанія створює для споживачів, використовуючи інструменти цифрового маркетингу згідно аналітики маркетингової діяльності міжнародної маркетингової діяльності відображена на рис.2.

Під час карантину поведінка споживачів змінилася. У відповідності до дослідження Гарвардського університету люди повернулися до кабельного телебачення, щоб отримати достовірні дані, почали проводити більше часу в соціальних мережах, купувати онлайн-курси та завантажувати більше розважальних програм.

Основним напрямком розвитку бізнесу став Інтернет, масштабне перетворення всіх роздрібних підприємств на онлайн та створення веб-сайтів, сторінок і навіть малого бізнесу в соціальних мережах.

Світовий досвід ритейлу показує основні напрямки як просувати свій бренд в Інтернеті під час кризового становища, детальний алгоритм відобразимо на рис.3.

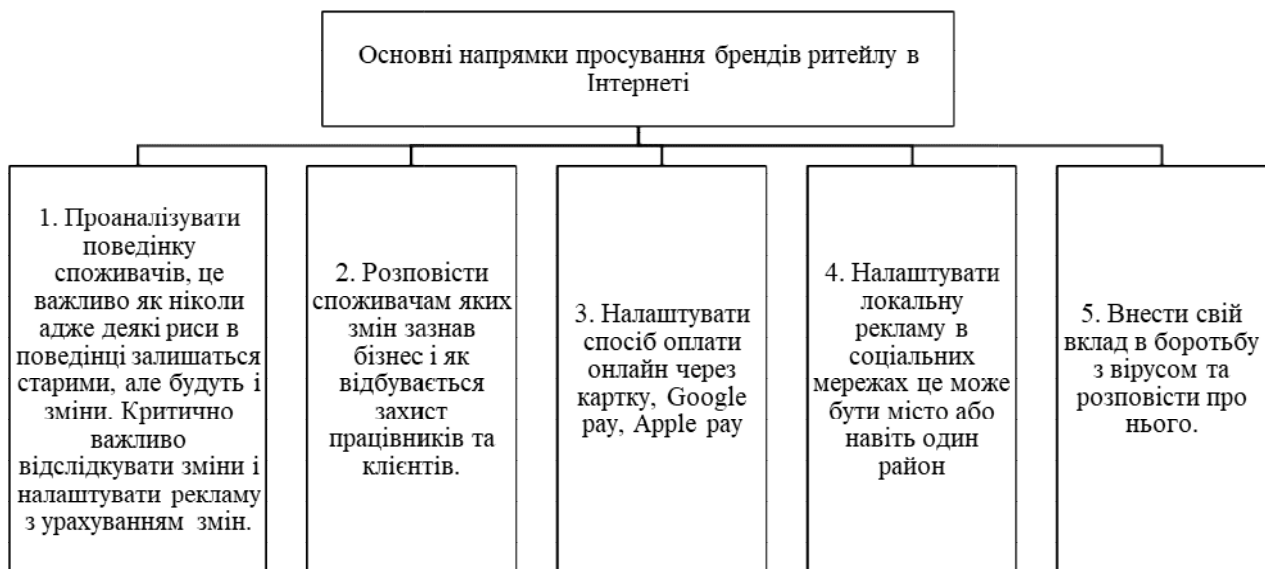

Рис. 3 Основні напрямки просування брендів та ритейлу в Інтернеті за прикладом діяльності міжнародних компаній

Також важливою складовою ефективного маркетингу в міжнародному бізнес-середовищі є визначення цільової аудиторії. Найвідомішим методом такого визначення є сегментація 5W. Особливість даного методу може полягати у відповіді на запитання [6]:

1. «What?»: Що саме необхідно цільовій аудиторії, або що вона збирається придбати?;
2. «Who?»: Хто ваша цільова аудиторія? (Які ключові характеристики їй притаманні: вік, стать, освіта, статус, місце роботи, інтереси, хоббі, сімейний стан);
3. «When?»: Коли і як часто цільова аудиторія готова здійснювати покупки товарів і послуг підприємства?;
4. «Where?»: Де здійснює покупки цільова аудиторія?;
5. «Why?»: Чому цільова аудиторія повинна обирати саме цей товар/послугу і які конкурентні переваги йому властиві?.

Віднайшовши відповідь на дані питання вітчизняних суб'єкт господарювання може ефективно встановити власну цільову аудиторію, міжнародні аналітики для дослідження ефективності цифрового маркетингу рекомендують досліджувати показники, що дозволяють оцінювати маркетингові заходи для бізнесу [7]:

1. Показник доходу, що отриманий від продажу з Інтернет-сайту за певний проміжок часу, розраховується за формулою:

$$\text{Дохід} = \text{кількість проданих товарів} * \text{ціну} \quad (1.1)$$

2. Показник CPA (Cost Per Action) допомагає зрозуміти і проаналізувати ефективність контекстної реклами, коли проводяться певні дії користувачів, виконані ними на сайті. При використанні даного показника можливо розрахувати реальний результат, а не просто трафік на сайт Інтернет-магазину і має вигляд формули:

$$\text{CPA} = \frac{\text{витрати на рекламу}}{\text{кількість цільових дій}} \quad (1.2)$$

3. Показник CTR — відсоток споживачів, що натиснули клік по оголошенню Інтернет-магазину, чим більша клікабельність оголошення, тим менша ціна за клік, розраховується за допомогою наступної формули:

$$\text{CTR} = \frac{\text{кількість кліків}}{\text{кількість показів}} * 100 \quad (1.3)$$

На основі проведеного дослідження можемо зробити висновок, що перевагами залучення міжнародного досвіду для стимулювання вітчизняного бізнесу за рахунок цифрового маркетингу є:

- побудова інформаційного суспільства, поява нової цільової аудиторії для суб'єктів підприємницької діяльності;
- впровадження інформаційних технологій в діяльність підприємств і держави;

- інформаційне забезпечення бізнес-процесів суб'єктів;
- створення експортно-орієнтованої промисловості офшорного програмування;
- формування правового забезпечення електронної торгівлі та інфраструктури інформаційного сектора економіки.

Таким чином, на маркетингову діяльність суб'єктів господарювання в більшій мірі мають вплив такі фактори, як інноваційність пропонованого продукту або послуги, що надається, співвідношення ціна-якість надаваних послуг або продуктів, рівень технологічного розвитку, присутність на ринку підприємства-лідера.

Література

1. Бабанін О. С. (2013) Статистика розвитку ІТ-ринку в США, Україні й світі. Статистика України. № 1. С. 22–27. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/su_2013_1_6.pdf
2. Аведян Л. Й. (2017). Державне регулювання сфери сучасних інформаційних технологій та інновацій: закордонний досвід. Актуальні проблеми державного управління. № 2. С. 171–176. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2017_2_26.
3. Кулинич О. О., Войтко С. В. (2014). Напрями розвитку ІКТ-сфери у забезпеченні належного рівня конкурентоспроможності на міжнародному ринку ІТ-послуг. Економіка. Управління. Інновації. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui2014_1_60.pdf.
4. Маловичко С. В. «Аналіз сучасних тенденцій та динаміки розвитку електронної торгівлі на підприємствах України», Проблеми економіки № 2, 2015.
5. Моліцкі М. «5 найбільш важливих напрямків у e-commerce у 2017 р» Gemius Global, 2017. URL: <http://www.gemius.com.ua/e-commerce-novosti/cee-5-samyxvazhnyxnapravlenije-commerce-v-2017.html>.
6. Одарченко А. М.; Сподар К. І «Особливості електронної комерції та перспективи її розвитку в Україні»/ Інформаційні технології в економіці БІЗНЕСІНФОРМ № 1 '2015. — № 1. — С. 153.
7. Цифровий маркетинг — модель маркетингу ХХІ сторіччя / М. А. Окландер, Т. О. Окландер, О. І. Яшкіна [та ін.]. / за ред. М. А. Окландера. Одеса : Астропринт, 2017. 292 с.

Осика А. А.

*Міжнародна торгівля та маркетинг, 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к. е. н., доцент
кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу
Олефіренко В. В.*

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ТНК ЗІ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Цілеспрямоване формування та розвиток взаємодії із стейкхолдерами (зацікавленими сторонами) є одним із найважливіших критеріїв успіху та довгострокової конкурентоспроможності організації. Втілення бачення, місії та принципів компанії сприяє розвитку компанії і передбачає, що співробітники, партнери, споживачі, державні та місцеві органи влади, а також місцеві громади взаємодіють разом для вирішення економічних, екологічних та соціальних проблем. Взаємодія із зацікавленими сторонами використовується для визначення найкращого стратегічного шляху розвитку бізнесу, а також стратегій покращення діяльності фірми та досягнення рівня сталого розвитку, який приносить користь усім: компанії, її зацікавленим сторонам і суспільству [1, 2].

Взаємодія із зацікавленими сторонами — діяльність, здійснювана компанією, щоб створити можливості для діалогу між компанією та однією або декількома зацікавленими сторонами з метою надання інформаційної основи для рішень компанії. Класифікація стейкхолдерів є передумою

мовою побудови моделі взаємодії з ними. Так, одним із підходів до аналізу різних зацікавлених сторін є їх розподіл на зовнішні (покупці, посередники, партнери, інвестори, постачальники, органи влади тощо) та внутрішні групи (власники, акціонери, менеджмент, персонал) [1]. Також стейкхолдерів можна умовно розділити на основних та непрямих зацікавлених. До основних належать власники, персонал, місцеві суспільства, клієнти, постачальники та бізнес-партнери. До непрямих — всі інші, тобто ЗМІ, професійні об'єднання, активісти, конкуренти, органи державного управління, некомерційні та суспільні організації [2, С. 151].

«Зацікавлені сторони в першу чергу зацікавлені в тому, щоб їх вислухали, і корпорація бере на себе відповідальність за наслідки своєї діяльності та повинна забезпечити, щоб зацікавлені сторони мали право бути почутими, дозволяючи їм брати участь у прийнятті рішень, які зачіпають їхні інтереси» — йдеться у [3, с. 12].

Діалог із зацікавленими сторонами — це стратегія сприяння ефективній комунікації між фірмою, урядом, неурядовими організаціями та іншими організаціями суспільства. Це передбачає залучення ключових зацікавлених сторін до створення та реалізації політики компанії. Для побудови стратегії розвитку компанії (бачення, цілі, цінності) та оперативного управління залучення зацікавлених сторін має бути інтегровано в усі відповідні політики та процеси [3, с. 12].

Пропонуємо розглянути основні комунікаційні інструменти взаємодії з стейкхолдерами транснаціональних корпорацій.

Стейкхолдер — власник компанії/СЕО. Основними інструментами взаємодії є звіти (щотижневі, щомісячні); регулярні зустрічі або дзвінки (наприклад, у Teams/ Zoom/ Google Meet); дашборди та/або презентації з основною статистикою по компанії, по досягненню встановлених KPI для різних відділів; встановлення цілей та ключових результатів для робочих команд; e-mail розсилка з оглядом основних подій та змін у компанії. Результатом даної взаємодії є побудова ефективної бізнес-моделі розвитку компанії; формування відкритого діалогу між керівництвом і працівниками для ідентифікації проблем та їх усунення; контроль проміжних та фінальних бізнес-результатів компанії, інвестицій та фінансових потоків; планування та корегування бізнес-цілей компанії. Також використання цих інструментів вплине на збільшення ефективності прийняття управлінських рішень, що вплине на прибутковість компанії [4].

Стейкхолдер — акціонери та інвестори. Основними інструментами взаємодії є звіти (щотижневі, щомісячні); дашборди та/або презентації з основною статистикою по компанії, по досягненню встановлених KPI для різних відділів; e-mail розсилка з оглядом основних подій та змін у компанії; веб-сайти компанії; загальні збори акціонерів; скликання позачергових загальних зборів на вимогу акціонерів; відділ зв'язків з інвесторами — виконує функції постійного каналу зв'язку з усіма акціонерами компанії та потенційними інвесторами; фінансові роуд-шоу — серії зустрічей топ-менеджерів з поточними або потенційними інвесторами; дні інвестора/форуми/конференції. Результатом даної взаємодії є покращення фінансових результатів компанії; ефективний розподіл капіталу та дивідендів; мінімізація ризиків; збільшення притоку інвестицій та вкладів в компанію. Також за рахунок збільшених інвестицій компанія має змогу розширюватись, виходити на нові ринки та/або запускати нові інноваційні продукти [4].

Стейкхолдер — співробітники. Основними інструментами взаємодії є залучення співробітників через соціальні мережі (Employer Branding Engagement); розсилка подарунків на свята; івенти для співробітників; навчальні програми та тренінги для співробітників; регулярні зустрічі серед команди або дзвінки (наприклад, у Teams/ Zoom/ Google Meet); e-mail розсилки щодо основних подій в компанії; внутрішні заходи та конференції для співробітників; встановлення індивідуальних KPI, девелопмент-перфоманс планування та регулярні огляди ефективності та розвитку. Результатом даної взаємодії є зростання продуктивності праці та підвищення залученості співробітників у роботу та у життя компанії; навчання та розвиток співробітників; сприяння загальній результативності діяльності компанії та досягненню стратегічних та оперативних цілей; формування сприятливого робочого клімату. Більш того, сильний бренд роботодавця покращує бізнес-результати: зростає залученість співробітників, що вже працюють у компанії, підвищується продуктивність і якість роботи, що, у свою чергу, збільшує задоволеність клієнтів, у результаті чого зростають продажі [4].

Стейкхолдер — споживачі та клієнти. Основними інструментами взаємодії є веб-сайти компанії; залучення споживачів через соціальні мережі; розсилки (e-mail, мобільний телефон, соціальні мережі) щодо новинок; опитування та анкети; телефонні інтерв'ю споживачів; гаряча лінія

та кол-центр; програми лояльності. Результатом даної взаємодії є спонукання споживачів до покупки та підвищення лояльності; підвищення лояльності та рівня утримання клієнтів; підвищення попиту на продукцію; формування емоційного зв'язку клієнта з брендом; аналіз потреб споживачів та їх уподобань для подальшої розробки пропозицій/продуктів під їх потреби; покращення сервісного обслуговування споживачів [4].

Стейкхолдер — постачальники. Основними інструментами взаємодії є тендери для вибору постачальників; форуми, виставки та ярмарки постачальників; каталоги та журнали; регулярні зустрічі з існуючими постачальниками для контролю дотримання нормативних вимог, аудити та оцінка ризиків. Результатом даної взаємодії є відбір найбільш якісної сировини для створення якісної продукції компанії; підвищення ефективності логістики та зменшення часу на доставку сировини, що прискорить процес виготовлення продукції; спільне прогнозування розміру закупок, можливостей та стану ринку; покращення бізнес-результатів компанії за рахунок ефективності логістики [4].

Стейкхолдер — держава. Основними інструментами взаємодії є форуми та заходи, залучення держави до прямого діалогу щодо розвитку інноваційних продуктів у індустрії; звіти та публікації; громадські консультації; діалог щодо інвестування; участь компанії у ділових та торгових асоціаціях. Результатом даної взаємодії є розуміння пріоритетів та проблем національних/місцевих органів влади та регулюючих органів, що дозволить адаптувати діяльність компанії під національні вимоги; диференціація фіскальної бази (податки, акцизи). Спільна розробка законодавчих та нормативних актів, які можуть сприяти досягненню мети компанії, скорегує існуюче регулювання індустрії для сприяння інноваціям та інвестиціям, а також сформує спільні пріоритети сталого розвитку та шляхи їх досягнення [4].

Стейкхолдер — медіа та активісти. Основними інструментами взаємодії є річні звіти та інформаційні листи; прес-релізи та прес-конференції про запуск нових продуктів компанії; участь у медіа-івентах та інтерв'ю. У результаті взаємодії у ТНК сформується позитивний імідж, підвищиться впізнаваність бренду та розшириться цільова аудиторія бренду [4].

З початку війни в Україні компанія Philip Morris приділяла пріоритет безпеці персоналу. Компанія евакуювала понад 1600 співробітників та їхні сім'ї, запропонувала одноразову матеріальну допомогу всім працівникам, прискорила щорічний перегляд і продовжує виплачувати заробітну плату в повному обсязі, а також забезпечила житлом усіх евакуйованих та їхніх сімей в Україні та за кордоном [5].

Компанія Санофі координує та прискорює доставку важливих фармацевтичних препаратів та вакцин пацієнтам в Україні та українським біженцям від початку вторгнення в Україну. На сьогоднішній день поставлено 30 мільйонів доз щоденних лікувальних препаратів (інсулінів, протиепілептичних засобів та препаратів невідкладної допомоги), що принесе користь 20,5 мільйонам українських пацієнтів [6].

Важливо зауважити, що взаємодія із зацікавленими сторонами є циклічним процесом, що вимагає регулярного вдосконалення політики, процедур, форм і методологій. Як наслідок, розробка успішної моделі взаємодії стейкхолдерів має забезпечити організації необхідні умови для створення довгострокової вартості та додаткової вартості, досягнення стратегічних цілей та створення позитивної репутації [1,3,4].

Література

1. Ковалевська А. В., Кусик Н. Л. Побудова моделі взаємодії зі стейкхолдерами. — 2016.
2. Аммарі А. О. Класифікація стейкхолдерів на основі взаємних очікувань / А. О. Аммарі // Актуальні проблеми економіки. — 2012. — № 8 (134). — С. 150–155.
3. Взаимодействие с заинтересованными сторонами: Методическое руководство для НКО. — М., 2008. — 48 с.
4. Мирошниченко Ю. О., Бондар А. В. Модель взаємодії стейкхолдерів у реальному секторі економіки України в контексті КСВ // Східна Європа: Економіка, бізнес та управління. — 2018. — С. 71-74.
5. Тисяча батьків перемоги. Philip Morris International. Liga.net. URL: <https://projects.liga.net/philip-morris-international/> (дата звернення: 22.05.2022).
6. Тисяча батьків перемоги. SANOFI. Liga.net. URL: https://projects.liga.net/sanofi_help/ (дата звернення: 22.05.2022).

ТНК У ВІДНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Одним із найяскравіших проявів глобалізації є феномен міжнародного бізнесу, де важливу роль відіграють транснаціональні компанії (ТНК). Саме у розпорядженні ТНК сконцентровані потужні фінансові та економічні ресурси, що роблять їх важливим суб'єктом світової економіки та дозволяють брати участь у міжнародних відносинах на одному рівні з державами світу. Діяльність ТНК формує нові тенденції в міжнародному бізнесі та впливає на конкурентоспроможність країн на міжнародних ринках. Глобальні компанії можуть бути бустером розвитку та напряду стимулювати економічний розвиток країн світу, зокрема й України. Однак, питання діяльності ТНК як каталізатору розвитку економіки країн світу потребує більш детального розгляду.

Поняття транснаціональних корпорацій є досить широким. А. Ругман визначає ТНК як підприємства, що складаються з материнської компанії, розташованої в країні походження компанії, і щонайменше двох філій, розташованих у країні перебування, де виробляють додану вартість [1]. Б. Шакова надає дещо спрощене визначення ТНК і характеризує їх як багатонаціональні підприємства, якими керують з однієї країни, але здійснюють операції в інших країнах [2]. На думку Г. Вельямінова, ТНК — це сукупність самостійних організацій, які мають спільну мету, при цьому перебувають у різних країнах, але управляються з центру. Науковець наголошує, що ТНК здійснюють свою діяльність на базі прямих іноземних інвестицій (ПІІ) [3]. Так, можна стверджувати, що ТНК — це корпорація, яка складається з материнської компанії та контрольованих нею філій, і здійснює міжнародне виробництво товарів та послуг на основі прямих іноземних інвестицій.

Станом на травень 2022 року у світі налічується близько 60 000 ТНК, які контролюють понад 500 000 дочірніх компаній [4]. ТНК забезпечують близько $\frac{1}{2}$ світової торгівлі, об'єми якої у 2021 році склали 28,5 трильйона доларів. Штаб-квартири світових ТНК, зазвичай, розташовуються у розвинених країнах світу. Наприклад, в США налічується 719 ТНК (33% від загальної кількості ТНК у світі), у Японії — 264 ТНК (12%), Китай — 219 компаній (10%), в той час як ТНК концентрують свою виробничу діяльність саме у країнах, що розвиваються [5]. Це пов'язано з різними факторами, серед яких — доступ зростаючих ринків споживачів, природних ресурсів і специфічних технологій/знань, специфічне фінансове та податкове законодавство тощо.

Вплив ТНК на розвиток країн світу потребує детального розгляду. Існують певні ризики від присутності ТНК на ринку приймаючої країни: загроза прив'язки економіки до діяльності з низькою доданою вартістю, витіснення місцевих інвестицій або локальних компаній з ринку, «обхід» законодавства (вивіз капіталу в іншу країну, встановлення монопольних цін тощо). Тим не менш, країни світу зацікавлені в залученні інвестицій від ТНК, що обумовлюється такими перевагами: підвищення зайнятості шляхом створення нових робочих місць; впровадження нових технологій; наповнення національних бюджетів країн. Так, в ТНК зайнято близько 4% від загальної кількості зайнятих в розвинених країнах і 12% зайнятих у країнах, що розвиваються [6]. ТНК також сприяють підвищенню конкурентоспроможності країн на світовій арені: у країнах, що розвиваються, торгівля з доданою вартістю складає близько 28% від ВВП, у порівнянні з 18% для розвинутих країн [7].

Для України, як країни, що розвивається, присутність ТНК на локальному ринку є дуже важливою, адже це сприяє економічному розвитку держави. Однак, важливо ретельно підходити до вибору секторів економіки, транснаціоналізація яких дозволить отримати найбільшу вигоду і пом'якшити потенційні ризики від діяльності ТНК.

Нині у світі стрімко розвивається ринок послуг, про що свідчить зростаючий ступінь залученості ТНК у сферу послуг і той факт, що послуги займають значну частину ВВП розвинених країн світу. В той час як в Україні процеси транснаціоналізації відбуваються дещо асиметрично, і

більша частина діючих ТНК зосереджена у сировинних секторах економіки та роздрібній торгівлі, а саме — металургії, сільському господарстві, харчовій промисловості тощо. Серед них: ArcelorMittal, Cargill, Kernel, Nestle, Metro Cash & Carry, Novus та ін. [8]. Зараз понад 60% глобальних ПП спрямовується на послуги — для порівняння, 26% ПП спрямовується на виробництво і 7% на сектор первинних товарів. Так, для України важливо залучати ТНК, що спеціалізуються саме на послугах, що дозволить залучати більше інвестицій [9].

Найбільш перспективним напрямком залучення ТНК є галузі, що динамічно розвиваються. Зокрема, Україна може розвивати ІТ-послуги, адже дана індустрія є однією з найбільш активних галузей країни та щорічно зростає в середньому на 25% [10]. Ринок ІТ характеризується наявністю кваліфікованих кадрів, що може бути привабливим для ТНК. Вихід на український ринок таких глобальних ІТ-компаній як Accenture, Cisco, Oracle дасть змогу пришвидшити інтеграцію у сучасні світові бізнес-процеси. Проте, важливо налагодити співпрацю з національними гравцями, щоб попередити монополізацію ринку. Окрім безпосереднього виходу на ринок, ТНК можуть інвестувати у технологічні стартапи та віддавати на аутсорс в Україну свої корпоративні дослідження та розробки. Для відродження української економіки ТНК також можуть створювати спеціальні навчальні курси для українців, які втратили роботу, сприятиме розвитку нових навичок і дасть можливість бути залученими у нову перспективну сферу діяльності. Це дозволить ТНК відігравати важливу роль у побудові підприємницької екосистеми в країні. Україна також може залучати високотехнологічні ТНК, наприклад Xiaomi. Співпраця з такими компаніями може відбуватись у формі партнерства з локальними підприємствами. Прикладом партнерства може бути вихід Xiaomi на ринок Індії, коли вони об'єдналися з місцевою e-commerce компанією Flipkart. Продаючи товари на Flipkart, Xiaomi захопила 11% ринку, і тепер компанія інвестує в розширення фізичних каналів збуту та виробничих потужностей в Індії [11].

Як висновок, бачимо, що завдяки залученню високотехнологічних ТНК та глобальних ІТ-компаній, Україна може отримати приплив інвестицій та капіталу, що покращить поточний стан як сфери промисловості, так і сфери послуг. Окрім цього, пришвидшиться темп науково-технологічного прогресу за рахунок залучення нових технологій, що потенційно може вивести Україну з рядів країн, що розвиваються, до лави розвинутих країн.

Література

1. Rugman, A. M. (2006). *International Business* (4th ed.). Harlow UK: Pearson Education Ltd
2. Šaková, B. (2004). *Transnacionálne korporácie vo svetovej ekonomike*. Bratislava: Ekonóm.
3. Вельямінов Г. М. *Міжнародне економічне право і процес*. М.: WoltersKluwer, 2004.
4. *Strategies of Transnational Actors. Espase mondial*. URL: <https://usnd.to/CquJ> (date of access: 21.05.2022).
5. *Multinational enterprises in the global economy. OECD*. URL: <https://usnd.to/Cqu6> (date of access: 19.05.2022).
6. *Transnational corporations 'value chains' Overview. UNCTAD*. URL: <https://usnd.to/Cqjr> (date of access: 18.05.2022).
7. Kordos M., Vojtovic S. *Transnational Corporations in the world economic environment. Procedia*. URL: <https://usnd.to/Cqjq> (date of access: 20.05.2022).
8. N. Ade-Lawal. *MNC's impact on the economy*. Sage Publications, Inc. 2020. P. 14.
9. *The impact of multinationals in developing countries. World Benchmarking alliance*. URL: <https://usnd.to/CqUX> (date of access: 19.05.2022).
10. *Як росте ІТ-сектор України. Бізнес-цензор*. URL: <https://usnd.to/Cqgq> (date of access: 20.05.2022).
11. *New Business Models for a new global landscape. BCG*. URL: <https://usnd.to/CqgL> date of access: 20.05.2022).

Понемасов Д.Є.
Міжнародна економіка, 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
міжнародної торгівлі і маркетингу
Лиськова Л.М..

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРАТЕГІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ АВТОВИРОБНИКІВ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Автомобільна промисловість в сучасній економіці відіграє роль економічного локомотиву. Виробництво автомобілів — це галузь, яка виробляє продукцію з високою доданою вартістю, потребує висококваліфікованої праці, а отже, підвищує рівень заробітної плати в економіці, а також формує потужний мультиплікативний ефект для економіки. Адже один працівник, зайнятий в автомобільній промисловості, створює до 7 робочих місць в суміжних галузях економіки, які є поставачальниками для автомобільних підприємств. Тому розвиток автомобільної промисловості необхідний для розвитку економіки та підвищення її конкурентоспроможності на світовому ринку.

У спадщину з радянських часів Україна отримала автомобільну промисловість, що виробляла легкові автомобілі (заводи ЗАЗ та ЛуАЗ), великі вантажні автомобілі (завод КрАЗ) та автобуси (завод ЛАЗ). Але разом із виробничими потужностями Україна отримала проблеми радянського автопрому: низьку якість виробництва, повільне оновлення та застарілість моделей, вузький асортимент. Єдиним автомобільним заводом повного циклу був і залишається Запорізький автомобільний завод (ЗАЗ), який здатен виробляти автомобілі та основні вузли автомобілів. Всі інші заводи виробляють продукцію, використовуючи окремі вузли та агрегати сторонніх виробників [2].

Автомобільна промисловість України активно розвивалась в 2000—2008 роках, коли було утворено спільне підприємство з компанією Daewoo, а після її банкрутства співробітництво продовжилось з компанією GM (General Motors). Спільне підприємство АвтоЗАЗ-Део отримало пільги від уряду, внутрішній ринок захищали протекціоністські тарифи. Це призвело до швидкого зростання виробництва автомобілів в Україні. Але допущені помилки в розвитку автомобільної промисловості України, передусім орієнтація переважно на внутрішній ринок, відсутність оновлення модельного ряду, проблеми з якістю продукції, призвели до того, що світова економічна криза 2008 року особливо сильно вдарила по автомобільній промисловості України. Сусідні країни стали захищати свій внутрішній ринок від продукції українських автомобільних підприємств, моделі, що випускались, поступово застарівали морально, а нові моделі не розроблялись, що призвело до втрати позицій вітчизняних автовиробників не тільки на зовнішніх, але й на внутрішньому ринку.

Сучасна ситуація в автомобільній промисловості України характеризується критичним зниженням обсягів виробництва, спрощенням виробництва автомобільної техніки та скрутним фінансовим становищем більшості автовиробників. За 2021 рік в Україні було вироблено лише 7342 автомобілі, тоді як в період найбільшого розквіту галузі в 2008 році було вироблено 420 тисяч автомобілів. Спрощення виробництва автомобілів означає, що від виробництва повного циклу Україна переходить до великовузлового складання автомобілів із імпортних комплектуючих, асортимент авто компонентів, що виробляються в Україні скорочується. Скрутне фінансове становище багатьох автовиробників викликане зниженням обсягів виробництва та реалізації продукції, внаслідок чого декілька автомобільних підприємств пройшли процедуру банкрутства. Деякі заводи після банкрутства відновили свою роботу, а деякі припинили діяльність повністю [1].

Основними проблемами автомобільної промисловості України на сучасному етапі розвитку є:

1) Наявність поруч країн та ринків з потужною автомобільною промисловістю, які захищають власні ринки та роблять важкою конкуренцію на внутрішньому ринку. Так, Україна оточена ЄС, Росією та Туреччиною, на кожному з цих ринків існує потужна автомобільна промисловість. А ринки Білорусії та Молдови дуже малі, крім того, на них українські підприємства програють конкуренцію виробникам з ЄС та Росії. Таким чином, українська автомобільна промисловість просто не має доступних зовнішніх ринків для експансії та експорту продукції.

2) Україна у свій час втратила можливість розміщення на своїй території автомобільних заводів провідних світових автовиробників, внаслідок чого конкуренцію виграли такі країни, як Словаччина та Туреччина. У невеликій Словаччині виробляється щорічно біля 1 мільйона автомобілів. Розміщення нових потужних автомобільних заводів в Україні провідними світовими автовиробниками недоцільно саме через наявність потужностей в сусідніх країнах.

3) Імпорт в Україну вживаних автомобілів з Європи вбиває вітчизняну автомобільну промисловість через низькі ціни на такі вживані автомобілі при помірній зношеності та високій якості даних автомобілів.

4) Відсутність в Україні виробництва деяких ключових автомобільних компонентів та вузлів, наприклад, двигунів [2].

З автомобільних компаній, що зараз працюють на автомобільному ринку залишилися наступні. Автобусні заводи: Луцький автомобільний завод, Черкаський автобусний завод, Чернігівський автобусний завод, Часівоярські автобуси, автоскладальне підприємство Єврокар, Запорізький автомобільний завод та Кременчуцький автомобільний завод. Як бачимо, з 7 діючих автомобільних підприємств, 4 — це автобусні заводи. Єврокар займається великовузловим складанням автомобілів марки «Шкода» з машино-комплектів, що надходять з ЄС, перспективи перетворення цього підприємства на повноцінне автомобільне підприємство дуже низькі. Запорізький автомобільний завод займається зараз виробництвом автобусів, автозапчастин, складанням автомобілів моделей зарубіжних партнерів. Кременчуцький автомобільний завод виробляє вантажні автомобілі, а також військову автомобільну техніку [2].

Навіть у поточній складній ситуації в автомобільній промисловості України існує можливість використання існуючих можливостей для розвитку автомобільної промисловості. Для цього потрібно розробити стратегії діяльності автомобільних підприємств України, що дадуть змогу зберегти, розвивати, а з часом і повноцінно відновити автомобільну промисловість України. До таких стратегій відносяться:

1) Перехід на виробництво нішових видів продукції, які мають низький рівень конкуренції з боку зарубіжних автовиробників. До таких напрямків діяльності відносяться виробництво автобусів, вантажних автомобілів та військової автомобільної техніки. Виробництво автобусів — це дрібносерійне та середньо серійне виробництво, за якого продукція має бути адаптована до локального ринку та вимог замовників, культурних особливостей конкретного ринку. На українському ринку це міські та міжміські великі автобуси, а також мікроавтобуси та автобуси середнього розмірного класу, які використовуються в якості маршрутних таксі та для перевезень пасажирів між населеними пунктами. Вантажні автомобілі та комунальна техніка на їх базі — теж має відповідати специфіці місцевих замовників. Військова техніка потрібна особливо в сучасному стані. Оскільки замовниками автобусів, комунальної техніки та військових автомобілів є значною мірою держава, то вітчизняні автовиробники можуть отримати преференції та конкурентні переваги на цьому ринку. Така стратегія найкраще підходить для автобусних заводів та КраЗу, частково використовується ЗАЗом.

2) Переорієнтація на виробництво автозапчастин та окремих автомобільних компонентів, спочатку на внутрішній ринок з поступовим виходом на зовнішні ринки через співробітництво з провідними світовими автовиробниками. В Україні досить великий автомобільний парк, середній вік якого перевищує 19 років, що означає, що автомобілі потребують ремонту та заміни деяких запчастин. Вітчизняні підприємства можуть налагодити випуск автозапчастин для ремонту даного автопарку, особливо це стосується автомобілів країн колишнього СРСР, а також деяких зарубіжних моделей автомобілів. Це дозволить скористатись великим попитом на внутрішньому ринку, а конкурентні переваги будуть полягати в дешевизні вітчизняних запчастин. З часом виробництво автозапчастин може бути налагоджене у співробітництві з провідними світовими автовиробниками спочатку на внутрішній ринок, а згодом, після закінчення війни — з виходом на зарубіжні ринки. Так, наприклад, українські підприємства можуть виробляти комплектуючі для автозаводів в Словаччині, Чехії, Польщі, Туреччині тощо. Згодом це дозволить почати виробництво автомобілів в Україні, використовуючи створені виробництва автозапчастин та комплектуючих. Дана стратегія найбільше підходить для ЗАЗу, КраЗу та інших виробників автозапчастин та комплектуючих.

3) Курс на співробітництво з провідними автомобільними виробниками світу. Зараз Україна власними силами не зможе розробляти нові моделі автомобілів та навіть автозапчастин. Тому

для розвитку автомобільної промисловості України необхідне співробітництво з провідними автовиробниками світу, вбудовування в коопераційні зв'язки таких компаній для забезпечення надійного збуту продукції, а згодом отримання можливості складати моделі автомобілів провідних виробників [5].

4) Використання тенденцій на зростання виробництва електромобілів у світі для налагодження виробництва компонентів для електромобілів. Найбільш перспективним для України є налагодження виробництва літій-іонних акумуляторних батарей на базі запасів літію в Україні. Так, за оцінками геологів, запаси літію в Україні становлять біля 230 тисяч тонн, які є найбільшими у Європі. Необхідно забезпечити створення на цій сировинній базі акумуляторних батарей, а не вивезення сировини на зарубіжні підприємства. Дана стратегія може перетворити Україну на важливий елемент у світовому виробництві електромобілів, а згодом розвинути власне виробництво електромобілів [3].

Використовуючи наведені стратегії розвитку автомобільних підприємств України, можливо зберегти потенціал автомобільної промисловості України в найбільш важкі часи та на цій базі поступово відновити автомобільне виробництво після закінчення війни.

Література

1. Автомобильный рынок Украины 2020/2021. URL: <https://inventure.com.ua/analytics/investments/avtomobilnyj-rynokukrainy-2020-2021>.
2. Асоціація автовиробників України «Укравтпром». URL: <http://ukrautoprom.com.ua/ru/>
<http://ukrautoprom.com.ua/>
3. Офіційний сайт журналу «Енерго бізнес». URL: <https://e-b.com.ua/ot-mestorozdeniya-dokkumulyatora-2604#>
4. Ткаліч Т.І., Загорулько Ю.І. Перспективи розвитку автомобілебудування України в умовах глобальних викликів //Економічні студії. 2017. №2. С.46-49.
5. Шевченко, І. Ю. «Алгоритм гармонізації елементів моделі формування державної стратегії розвитку автомобілебудування.» Проблеми і перспективи розвитку підприємництва 1 (2019): 180-199.

Шарова А.А., Пригаровський Г.Ю
Міжнародна торгівля і маркетинг, 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу
Іщенко А.В.

НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ БРЕНДУ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

В умовах глобалізації вдосконалення державного бренду в багатьох країнах світу перетворюється у одне з найбільш пріоритетних завдань національних урядів, адже брендинг сприяє покращенню конкурентоспроможності та іміджу країн на світовому ринку. Розширення сфер використання брендингу в зовнішньоекономічній політиці держав набуває все більшої актуальності, оскільки є однією з найефективніших сучасних технологій торговельно-маркетингової діяльності, що дає країнам унікальні інструменти впливу на міжнародні економічні відносини, інвестиційну привабливість, залучення висококваліфікованої робочої сили та туристів, посилення позицій країни в глобальних міжнародних організаціях [1, с. 27].

Що стосується України, до 2018 року в країні не було жодної кампанії щодо формування бренду України, яка б інтегрувала всі міри і заходи для отримання синергетичного результату у створенні бренду України. Тільки у 2018 році з'явилась міжнародна маркетингова кампанія укра-

їнського уряду щодо створення бренду України під назвою *Ukraine now*, яка мала на меті показати Україну як відкриту сучасну країну.

За рейтингом *FutureBrand Country* у 2019 році Україна посіла 74 місце серед 75 країн світу, менше значення індексу отримав лише Ірак. Важливим є те, що у 2014 році Україна так само посідала 74 місце, тобто за 5 років країна не продемонструвала позитивної динаміки, що є проблемою та вимагає покращення іміджу та репутації України [2]. За щорічним рейтингом *National Brands* у 2021 році Україна посідає 48 місце з 60 країн світу. Для порівняння, у 2020 році країна посідала 43 місце з 50 досліджуваних країн. Порівнюючи значення даного індексу за 2020 і 2021 роки, Україна продемонструвала незначну позитивну динаміку — значення індексу змінилось на 1,86 пункти з 52,14 у 2020 році до 54,00 у 2021 [3]. Таким чином, проаналізувавши рейтинги країн як брендів, можна зробити висновок, що бренд України потребує трансформації.

Що стосується асоціацій іноземців про Україну, до 2014 року люди з інших країн сприймали Україну виключно як сусідню з РФ країну. За дослідженнями 2018 року було виявлено, що трьома найпопулярнішими асоціаціями з Україною у іноземців є корупція, революція та бойові дії, що вкрай негативно впливає на імідж України. Крім того, було виявлено, що іноземці, які жодного разу не відвідували Україну, вважають українців закритими, нетолерантними та навіть агресивними. На противагу, у дослідженні було виявлено, що ті іноземці, які хоч раз були в Україні, відзначили гостинність українців, цікаву культуру, неймовірну архітектуру та чудові краєвиди [4].

У зв'язку із початком повномасштабної війни, заінтересованість до України зросла у більшості країн світу, саме тому для нас це є непоганим шансом продемонструвати переваги України, підвищити рівень впізнаваності країни та ступінь проінформованості серед іноземців, підвищити власний імідж та зацікавленість іноземців і збільшити притік іноземних інвестицій до України, а не просто залишатися жертвою РФ. На сьогодні брендом України стала сміливість українців. Головною місією на даному етапі є необхідність зафіксувати та поширити асоціацію «Україна дорівнює сміливість» по всьому світові. Білборди із написами «Be brave like Ukraine» вже поширюються у різних країнах, вони з'явилися на вулицях США, Канади, Великобританії, Німеччини, Австрії, Польщі, Італії, Іспанії та у інших країнах. Таким чином, ефективна основа бренду України вже існує і успішно розповсюджується, тому на даному етапі необхідним є вдосконалення певних компонентів бренду і забезпечення його успішного просування у повоєнний період.

Для того, щоб виокремити дані компоненти для вдосконалення, розглянемо структуру шестикутника Анхольта, до складу його входять: експортні бренди країни, туризм, культура і спадщина, людські ресурси, зовнішня і внутрішня політика, інвестиції та імміграція.

Більша частка експорту України припадає на сировину, проте існує низка брендів, які є доволі впізнаваними за кордоном. До найбільш відомих українських брендів відносяться «Моршинська», «Roshen», «Sandora», «Наша Ряба», «Хортиця», «Nemiroff» [5]. Таким чином, помітною закономірністю є належність даних брендів до харчової промисловості. Для України важливим є трансформація структури експорту, адже наразі вона характеризується переважанням ресурсів і товарів низької переробки, і вдосконалення брендингу товарів з використанням наукомістких технологій, інноваційних товарів та послуг.

Хоча рівень туризму в Україні зазнав значного падіння через анексію Криму у 2014 році, пандемію COVID-19 та став неможливим через війну, Україна має значну кількість як популярних, так і маловідомих туристичних місць, інформація про які потребує поширення. Також розвитку туризму посприяла перемога України у Євробаченні-2022, що дозволить провести всесвітньо відомий музичний конкурс на території України у 2023 році, тим самим стимулюючи зростання туристичного потоку. Підвищити рівень інформованості іноземців щодо туристичних можливостей в Україні можна, наприклад, запустивши серію рекламних роликів на каналах *Euronews* та *CNN*, які демонструватимуть місто, у якому проводитиметься конкурс та крім цього інші туристичні місця України.

Що стосується культури і спадщини України, вони є багатогранними. Культурне та історичне надбання, а саме: традиції, звичаї, мова, живопис, архітектура, література, музика надихають людей з різних куточків світу. Сучасна українська культура також добре сприймається іноземцями, це можна підтвердити, наприклад, двома перемогами України за останні 7 років на Євробаченні. Проте, інформація про українську культуру не є дуже поширеною, саме тому необхідною є трансформація сфери надання інформації.

Україна володіє дуже високим інтелектуальним потенціалом та значним ринком висококваліфікованої робочої сили. За рівнем людського розвитку у 2020 році країна посіла 74 місце зі 189 країн, значно покращивши свої позиції у порівнянні з 2018 роком, коли Україна посідала 88 місце. Таким чином, із значенням індексу 0,779 Україна відноситься до країн з високим рівнем людського розвитку [6]. Оскільки складова шестикутника Анхольта «Людські ресурси» включає ще й оцінювання рівня привітності, гостинності та дискримінації, необхідним є поширення інформації, яка б спростовувала стереотипи щодо закритості, нетолерантності та агресивності українців.

Щодо внутрішньої та зовнішньої політики, Україна — країна з відкритою економікою, яка прагне до стандартів ЄС. Україна готова до міжнародного співробітництва у різних сферах діяльності та до всебічних реформ. Також у даному пункті можна відмітити високу впізнаваність деяких українських політичних діячів за кордоном: за даними 2022 року найбільш відомим українцем було визнано президента Володимира Зеленського, який, до того ж, став найвпливовішою людиною світу за версією Time [7]. Окрім цього, другим за впізнаваністю українцем став мер Києва — Віталій Кличко [8]. Проте, такі чинники, як високий рівень корупції — Україна посіла 122 місце зі 180 країн світу за рівнем сприйняття корупції у 2021 році [9], нестабільна економічна та політична ситуація у країні та військові дії роблять середовище турбулентним, негативно впливають на імідж країни та потребують нівелювання.

Перейдемо до пункту інвестиції та імміграція. На даному етапі Україна стикається з проблемами щодо привабливості відносно роботи, проживання та навчання у ній. До того ж, має місце нестабільна економічна та соціальна ситуація в країні. Таким чином, найбільших реформ у повоєнний період потребує саме ця сфера, що вимагає значного фінансування. Крім того, вдосконалення потребує інформаційна сфера, яка дозволила би спростити систему отримання іноземцям необхідної інформації.

Розглядаючи напрями вдосконалення бренду України, майже у кожному компоненті шестикутника Анхольта було виявлено необхідність підвищення рівня проінформованості щодо переваг, які може запропонувати Україна. Оскільки в останні роки спостерігається перехід до цифрової трансформації багатьох процесів, доцільним є розроблення додатку, який буде містити у собі не тільки всю необхідну інформацію, а й зробить доступною в онлайн-форматі низку послуг для іноземних громадян та бізнесу, що дозволить суттєво знизити рівень бюрократизації та корупції та полегшити процес отримання послуг. Додаток «Дія», розроблений у рамках проекту «Цифрова держава», став важливим кроком до діджиталізації України, є гідним прикладом для розробки інформаційно-комунікаційної системи для підвищення рівня проінформованості іноземців та спрощення певних процедур.

Таким чином, за умови вдосконалення бренду України та забезпечення його популярності та впізнаваності за кордоном, Україна зможе не лише збільшити приплив інвестицій, а й забезпечити стійке економічне зростання, що є необхідною умовою для відродження країни в повоєнний період. Брендинг повинен стати однією зі стратегічних цілей України для розбудови економіки після війни і для забезпечення відповідного її рівня у глобальному середовищі.

Література

1. Глобальний бренд країни у сучасних технологіях торгово-маркетингової діяльності / Циганкова Т., Завгородня Т. // Міжнародна економічна політика. — 2011. — Вип. 1-2. — С. 5-31
2. FutureBrand Country Index 2019/ [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://www.futurebrand.com/uploads/FCI/FutureBrand-Country-Index-2019.pdf>
3. National Brands Index 2021 / Ipsos // [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2021-10/NBI-2021-ipsos.pdf>
4. Ukraine Now. Бренд України у світі / banda // [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://banda.agency/ukrainenow/>
5. UKRBRAND 2020 Top 100 Ukrainian Brands / MPP Consulting // [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://www.mppconsulting.com.ua/top100/ukrbrand2020.pdf>
6. Latest Human Development Index Ranking / UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME // [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://hdr.undp.org/en/content/latest-human-development-index-ranking>

7. Ukrainian President Volodymyr Zelensky Wins the 2022 TIME100 Reader Poll / Time // [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://time.com/6177642/2022-time100-reader-poll-winner-volodymyr-zelensky/>

8. 11 of the Most Famous Ukrainian People / Discover Walks Blog // [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://www.discoverwalks.com/blog/history/10-of-the-most-famous-ukrainians/>

9. Corruption Perceptions Index 2021 / Transparency International // [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>

Розумій Л. О.

Міжнародна економіка, 3 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — к.е.н., доцент

кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу

Лиськова Л.М.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ НАРОЩУВАННЯ АГРАРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Останніми роками Україна займала високі позиції на світовому ринку як одна з найпотужніших країн з виробництва та експорту продукції агропромислового сектору. Цьому сприяли родючий чорнозем в країні, необхідні кліматичні умови та вигідне розташування на карті світу.

Світова криза через пандемію COVID-19, закриття кордонів та перебої з постачанням не зруйнували український агробізнес. Навпаки, Україні вдалося наростити обсяги закордонних поставок аграрної та харчової продукції. Передумовою успіху стало постійне вдосконалення якості та асортименту продукції, впровадження інновацій, нових бізнес-моделей та створення ланцюгів доданої вартості. Сьогодні перед Україною постала нова проблема — повномасштабна агресія з боку Росії, тому нові виклики потребують модернізованих методів їх вирішення та співпраці уряду держави та учасників аграрного сектору.

За підсумками 2021 року Україна займала друге місце у світі за експортом зернових, поступаючись лише Сполученим Штатам. Як зазначив заступник Міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України Тарас Качка: «Україна є важливим гравцем на міжнародному ринку зерна, одним з гарантів продовольчої безпеки в світі, та має потенціал у нарощенні виробництва і експорту зернових». [1].

Згідно з даними Мінагрополітики, за результатами 2021 року сільське господарство дало найвищий відсоток до ВВП — більше 10 %. На агропромислову продукцію також припадає найбільший відсоток у загальному експорті України — близько 41 % за рік. При цьому експортовано продукції аграрного сектору на суму \$ 27,7 млрд, що на 25 % більше, ніж у 2020 році. Як і минулі роки це були зернові культури, олія, насіння олійних культур та макухи, тверді відходи від вилучення рослинних жирів і олій. [2].

Україна з кожним роком нарощує свій експорт, претендуючи на статус гарантів світової продовольчої безпеки. Так, 20 років тому Україна забезпечувала своєю агропродукцією 40 млн людей у світі, а в 2021 році цей показник становив близько 400 млн людей, не враховуючи населення власної країни. [2].

Українська продукція відома в усьому світі, про це свідчить значна частка різних регіонів світу в географічній структурі експорту товарів агропромислового комплексу (Рис. 1). Варто зазначити, що основними країнами експортерами вважають Китай, Індію, Нідерланди, Єгипет та Туреччину.

Проте сьогодні, в умовах воєнного стану в країні, військових дій та окупації певних територій держави, низка чинників перешкоджають функціонуванню аграрного сектору в Україні. Перш за все, зараз постала проблема з експортом продукції, адже вивезення зерна з України у довоєнний період здійснювалося переважно морськими шляхами. Основні обсяги експорту забезпечували порти Миколаєва, Південної Одеси та Чорноморська, на них припадало 95% зернових вантажів,

решта реалізовувалася через порти Маріуполя та Бердянська. Сьогодні, на жаль, ці порти тимчасово не в змозі надавати послуги з транспортування, що майже повністю зупиняє експорт агропромислової продукції з України.

Рис. 1. Географічна структура експорту української агропродукції за регіонами

Джерело: складено авторами на основі [3].

Військові дії, замінування територій, окупація певних міст та сіл та нестача працівників стало на заваді українським аграріям у проведенні посівної. Потужності аграріїв цього року було зосереджено в Одеській, Тернопільській та Волинській областях. В той же час, найменше засіяних площ у Житомирській, Чернігівській та Херсонській областях. [4].

Наступним не менш важливим негативним чинником є блокування поставок та розкрадання окупантами значних запасів зерна. За даними Міністерства аграрної політики і продовольства, за період повномасштабного вторгнення окупанти вивезли на територію Росії понад 400 тис тон запасів зернових культур із тимчасово окупованих територій у Луганській, Донецькій, Херсонській та Запорізькій областях. [5].

З-поміж іншого, росіяни продовжують блокувати 94 судна в Чорному морі, що в майбутньому може створити глобальну продовольчу кризу, яку відчують у всьому світі. За підрахунками продовольчої та сільськогосподарської організації ООН до 13 мільйонів людей у всьому світі можуть зіткнутися з відсутністю певних продовольчих товарів через вторгнення російських військових на територію України. [6].

Проте українці поступово намагаються відроджувати економіку країни, повертаючись до роботи. Так, незважаючи на воєнні дії в країні, аграріям вдалося засіяти прощу в 13 438,4 тис. га, що на 3 477,9 тис. га менше від показника минулого року. [7]. Сьогодні українські зернотрейдери змушені досліджувати нові логістичні напрямки. Агрокомпанії все більше уваги зосереджують на можливостях автомобільних та залізничних вантажоперевезеннях. Також уряд країни разом із партнерами розробляють плани прокладання нових логістичних маршрутів через порти Рені, Ізмаїл та річковий Кілійський порт. Серед портів сусідніх країн українські аграрії розглядають порт у місті Констанца. Крім Румунії, налагодити стійкі та великі за об'ємом експортні сполучення Україна планує з Польщею, Молдовою та Словаччиною. Закордонні партнери також проявляють ініціативу у вирішенні цього питання, так, наприклад, в травні Єврокомісія представила план експорту 20 млн т українського зерна, що, зокрема, передбачає створення маршрутів солідарності, щоб Україна могла експортувати своє зерно до країн ЄС. [8].

Повноцінно відновлювати аграрний сектор Україна зможе лише після закінчення військових дій на своїй території, проте вже зараз стає зрозуміло, що як і Україні, так і залежним від неї країнам в цьому році загрожує продовольча криза. Зважаючи, що існує проблема з вивозом агропродукції, щоб спростити цей процес, Мінагрополітики рекомендує фермерам сіяти культури, які

коштують дорожче, а для транспортування потребують менше об'єму. Йдеться перш за все про соняшник, ріпак та сою.

У свою чергу уряд України постійно взаємодіє з аграріями країни. Станом на 11 травня вони отримали кредитів для проведення посівної кампанії на суму понад 24 млрд грн. [9]. Не можна не згадати про пропозицію країнам G7, запропоновану президентом України Володимиром Зеленським, щодо створення організації, котра забезпечить стабільність продовольчої безпеки у світі. У промові йшлося про об'єднання країн-експортерів зерна, які будуть діяти задля спільних цілей, тобто забезпечення стабільної продовольчої ситуації у світі. [10].

Україна відчуває підтримку й від своїх іноземних партнерів — Єврокомісія збирається скасувати мита і квоти на український експорт на рік. Це в свою чергу зумовлює спрощення логістичних процесів, українські виробники зможуть зберегти свої торговельні світові позиції та поглибити співпрацю з країнами ЄС. Крім того Велика Британія скасувала всі мита та обмеження на український експорт згідно з умовами Угоди про вільну торгівлю, яка мала повноцінно запрацювати для України з 2023 року. «Зняття мит на ключові українські експортні товари, включаючи ячмінь, мед, консервовані помідори та птицю, допоможе українському бізнесу та виробникам, коли вони цього найбільше потребують», — повідомив Департамент міжнародної торгівлі Об'єднаного Королівства [10].

У висновку, хотілося б зазначити, що швидка перемога України буде головним чинником перспектив нарощування аграрного потенціалу країни в повоєнний період. Звичайно, обсяги виробництва та експорту продукції вже не будуть на рівні минулих років, проте існують можливості збереження лідерських позицій у світі, адаптувавши галузь до нових умов. Але навіть в умовах війни, блокади морських портів та зруйнованих логістичних ланцюгів українські аграрії намагаються шукати альтернативні шляхи експорту, через західні кордони залізницею та європейські морські порти, хоча обсяги продажів є обмеженими.

Література

1. Міністерство економіки України -> Новини -> Мінекономіки долучилось до міждержавного діалогу в рамках 52-ї сесії Міжнародної ради по зерну. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=7974771b-8832-4dcd-ac98-191a04bfb662&title=MinekonomikiDoluchilosDoMizhderzhavnogoDialoguVRamkakh52-iSesiiMizhnarodnoiRadiPoZernu>
2. Міністерство аграрної політики та продовольства України -> Новини -> За 2021 рік Україна збільшила зовнішньоторговельний обіг с/г продукції та продовольчих товарів, — Роман Лещенко. URL: <https://minagro.gov.ua/news/za-2021-rik-ukrayina-zbilshila-zovnishnotorgovelnij-obig-sg-produkciyi-ta-prodovolchih-tovariv-roman-leshchenko>
3. Аграрне портфоліо — 2021. Міністерстві аграрної політики та продовольства України. URL: https://ubta.com.ua/files/Agro_Portfolio_2021_UA.pdf?fbclid=IwAR1uQS5sJbOJsO5K9HvPnCFQiKx4MrN_LTGBksK0gMzAMWVLV8RWPG8FRC0
4. Міністерство аграрної політики та продовольства України -> Новини -> Окупанти вже відібрали в аграріїв близько 400 тис. тон зерна. URL: <https://minagro.gov.ua/news/okupanti-vzhe-vidibrali-v-agrariyiv-blizko-400-tis-tonn-zerna>
5. Russia-Ukraine news. CNN news. URL: <https://edition.cnn.com/europe/live-news/ukraine-russia-putin-news-03-29-22/index.html>
6. Міністерство аграрної політики та продовольства України -> Новини -> Посівна-2022: Сівбарих зернових культур розпочалася у 21 області України. URL: <https://minagro.gov.ua/news/posivna-2022-sivba-yarih-zernovih-kultur-rozpochalasya-u-21-oblasti-ukrayini>
7. An official website of the European Union. Commission to establish Solidarity Lanes to help Ukraine export agricultural goods. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_3002
8. Міністерство аграрної політики та продовольства України -> Новини -> Аграрії вже залучили понад 21 млрд грн банківських кредитів. URL: <https://minagro.gov.ua/news/agrariyi-vzhe-zaluchili-ponad-24-mlrd-grn-bankivskih-kreditiv>

9. Офіційне інтернет-представництво Президента -> Новини -> Виступ Президента України на відеоконференція лідерів «Групи семи». URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-videokonferenciyi-lideriv-grup-74905>

10 Міністерство аграрної політики та продовольства України -> Новини -> Єврокомісія скасовує мита і квоти на український експорт на рік. URL: <https://minagro.gov.ua/news/evrokomisiya-skasovuye-mita-i-kvoti-na-ukrayinskij-eksport-na-rik>

Сахно О. Р.
Міжнародна економіка, 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
міжнародної торгівлі і маркетингу
Гордєєва Т. Ф..

ПОТЕНЦІАЛ SMM-МАРКЕТИНГУ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Світ змінюється щодня та потребує нових рішень у сфері просування бізнесу. Компаніям стає важче здивувати споживачів, тому вони прагнуть розширяти асортимент маркетингових інструментів та рекламну діяльність. Завдяки Social media marketing, або SMM, компанії активно інтегруються в інтернет мережу, встановлюють тісний зв'язок із ринком та громадськістю і застосовують більш інноваційні та креативні підходи до просування.

SMM-маркетинг являє собою сукупність дій, що спрямована на просування певної торгової марки, компанії, організації на ринку за допомогою активної роботи в соціальних мережах [1]. З кожним роком сфера застосування SMM розширюється.

В умовах повномасштабної війни в Україні, SMM-маркетинг має короткостроковий та довгостроковий потенціал для підтримки економіки країни. Платформа Serpstat провела дослідження українського сегменту цифрового маркетингу навесні 2022 року [2]. Найбільшу частку респондентів склали саме маркетологи (31%) та контент-мейкери (8%). За результатами дослідження, 73% українських маркетологів повернулися до роботи в умовах повномасштабної війни. Виникає логічне питання, як саме працює SMM в умовах війни, чи є в нього перспективи розвитку на найближчий час, та чи може він приносити економічну користь державі під час воєнного стану? Так, перспективи є. Наразі Україна знаходиться у надзвичайно складному економічному становищі. Після початку розв'язаної Росією війни в Україні зупинили роботу 20,6% підприємств малого та середнього бізнесу, ще 28,5% перебувають на межі зупинення [3]. Саме тому, інтернет-маркетологи не зупиняють свою роботу, а переходять на закордонні ринки, щоб пропонувати свої послуги в країнах з розвинутим бізнесом. Так, 18% респондентів уже працюють із виключно закордонними проектами, 37% займаються як закордонними, так і українськими проектами, а 70% респондентів планують чи вже вивчають іноземні мови для виходу на нові ринки [2]. Отже, зараз основна економічна підтримка з боку SMM та Digital маркетингу загалом йде від закордонних проектів, які виконуються маркетологами дистанційно та залучають фінансові ресурси в Україну.

Розглянемо довгострокову перспективу SMM-маркетингу в Україні та можливі шляхи розвитку після війни. За результатами дослідження Serpstat, 72% респондентів пророкують українському Digital ринку стрімкий розвиток після війни. Окрім маркетингу у відомих соціальних мережах Instagram та Facebook, активно розвивається маркетинг на новій відеоплатформі TikTok. За даними агенції Wideworks (офіційний партнер TikTok в Україні), у 2020 році в Україні було нараховано 3,2–3,4 млн користувачів TikTok [4]. Українські бренди ще до війни почали просувати свої продукти через цю платформу, наприклад, український сервіс доставки «Rocket», мережа магазинів АТБ, компанія з доставки піци «La П'єц», туристичні агенції, косметичні бренди тощо. Проте ці компанії просувалися на українському ринку, а TikTok також забезпечує вихід на зако-

рдонні ринки. Відео на цій платформі транслиуються у 141 країнах світу, у вересні 2021 року кількість місячних користувачів TikTok досягла 1 мільярда. У середньому, користувач проводить у TikTok 52 хвилини та переглядає понад 200 роликів на день [5]. Це ідеальна платформа для просування, тому що TikTok підвищує впізнаваність компанії, допомагає залучати нових клієнтів і розвиває бренд роботодавця.

Розвиток платформи TikTok в Україні має позитивний вплив на українську економіку. По-перше, через просування українських компаній в TikTok для закордонної аудиторії та охоплення нових ринків. Компанії створюватимуть свої акаунти на платформі, зніматимуть рекламні відео, які можуть набирати мільйони переглядів на безплатному органічному трафіку. Такого зараз немає ні в Instagram, ні в Facebook, ні в YouTube, адже ці мережі вже є занадто переповненими. TikTok пропонує відео в рекомендаціях іншим користувачам і, в залежності від часу перегляду відео людьми, взаємодії з відео та кількості переходів на профіль, платформа або продовжує самостійно просувати відео для більшої чисельності користувачів, або прибирає відео із рекомендацій. Використовуючи цікавий для іноземної аудиторії відео-контент, українські бренди мають можливість отримати мільйони переглядів за кордоном, завдяки органічному трафіку, без вкладень рекламного бюджету. Перспективними країнами для просування брендів через TikTok є країни з найбільшою кількістю завантажень цього додатку і, як наслідок, з найбільшою кількістю користувачів: Індія (611 млн завантажень додатку у 2019), Китай (196,6 млн завантажень), Сполучені Штати (165 млн завантажень), а також Канада та Велика Британія. Середньостатистична людина в Сполучених Штатах відкриває додаток TikTok 8 разів на день, тобто ця платформа буквально інтегрована в життя людей [5]. І це може дозволити українським брендам продавати свої товари кожен день тисячам американських користувачів через SMM у TikTok. Ще одним плюсом відеоплатформи є те, що таргетована реклама в TikTok є значно дешевшою, ніж в інших соціальних мережах, як Instagram та Facebook. Отже, органічний трафік, велика аудиторія, світова розповсюдженість, дешева реклама та новизна роблять TikTok провідною SMM платформою для розвитку та просування українських брендів у післявоєнний період. Завдяки маркетингу в TikTok, об'єм продажів продукції компаній з України зростає, та збільшиться їх дохід, і, як наслідок, будуть підвищуватись надходження до державного бюджету та інвестиції у країну.

Інший варіант залучення коштів в економіку країни — через блогерів. Так, українські компанії можуть замовляти рекламу своїх продуктів у закордонних блогерів, наприклад, у тому ж TikTok. Або, навпаки, наші інфлюенсери рекламуватимуть товари та послуги іноземних компаній та отримуватимуть грошові перекази з-за кордону. Такий спосіб SMM просування вже давно є поширеним, однак зі зростанням популярності нової мережі TikTok, з'являється більша кількість блогерів за різними інтересами, і в результаті виникає більше каналів для реклами. Таким чином, українські блогери можуть сприяти розвитку міжнародного руху фінансів в Україні, а наші бренди розвиватимуться в інших країнах світу завдяки SMM-маркетингу.

Для розвитку SMM-маркетингу в новій мережі TikTok потрібно залучати більше спеціалістів із знаннями у сфері створення відео контенту та монтажу, адже ця платформа має новий формат коротких відеороликів. З цієї причини ринок SMM-фахівців розширюється та потребує більше працівників, якими можуть стати, наприклад, люди, що втратили роботу під час війни. Таким чином, ще одним позитивним ефектом від розвитку SMM-маркетингу в Україні є збільшення кількості робочих місць.

Маркетинг у соціальних мережах залучає не лише маркетологів, але й дизайнерів, монтажерів, режисерів, копірайтерів тощо. І далеко не всі, хто працює в цій сфері, є офіційно працевлаштованими особами, які приносять економічну користь державі у вигляді податків. Студенти, учні старших класів школи, молоді мами і будь-хто, хто знає про Instagram, контент та рекламну аналітику, пробують себе у ролі SMM-фахівців та заробляють на цьому. Ці люди часто навчаються маркетингу самостійно та утворюють велику частку ринку. Щоб максимально використовувати потенціал робочої сили в SMM, треба підвищувати кваліфікацію та знання кадрів у цій галузі. Social media marketing вже став самостійним напрямом маркетингу, який потребує окремого та детального вивчення не лише як додаткова освіта, але і як профільна. В супровід цьому, необхідно вводити обов'язкову сплату податків у цій галузі, що можна реалізувати за допомогою відстежування грошових переказів через банки та фінансові установи.

Підсумовуючи усі розглянуті фактори, можна зробити висновок, що розвиток SMM-маркетингу в Україні може:

- дати позитивний ефект для населення у вигляді нових робочих місць;
- збільшити впізнаваність та обсяг продажів українських компаній на іноземних ринках;
- вплинути на економіку країни через збільшення фінансових надходжень: податків від зайнятих у SMM людей та компаній, що просувають свою продукцію за кордоном.

За прогнозами експертів міжнародних компаній We Are Social і Hootsuite, до середини цього року у соцмережах зареєструється більше половини населення світу [6]. Це відкриває величезні перспективи для українських компаній та їх просуванню в соціальних мережах. Українські маркетологи вже сьогодні працюють над закордонними проектами, а національні компанії мають довгострокову перспективу виходу на інші ринки завдяки SMM. Маркетинг у соціальних мережах постійно розвивається, поширюється, є актуальним зараз і буде залишатися актуальним у майбутньому.

Література

1. Виноградова О.В. Недопако Н.М. Digital маркетинг: еволюція розвитку в Україні. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2021. № 18. С. 103–108. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/240678> (дата звернення: 12.05.2022).
2. Український digital в умовах війни — 73% інтернет-маркетологів повернулися до роботи — Serpstat Blog. *Serpstat*. URL: <https://serpstat.com/uk/blog/ukrayinskij-digital-doslidjenya/> (дата звернення: 14.05.2022).
3. Костюченко Р. Після початку війни в Україні “закрилося” понад 20% малих та середніх підприємств — дослідження. *Obozrevatel News*. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/economics/economy/pislya-pochatku-vijni-v-ukraini-zakrilisya-ponad-20-malih-pidpriemstv-doslidzhennya.htm> (дата звернення: 14.05.2022).
4. Дуб О. «Ні, я з України». Як українізується і «дорослішає» вітчизняна TikTok-спільнота. *Texty.org.ua — статті та журналістика даних для людей — Тексти.org.ua*. URL: <https://texty.org.ua/articles/102745/ni-ya-z-ukrayiny-yak-ukrayinizuyetsya-i-doroslishaye-vitchyznyana-tiktok-spilnota/> (дата звернення: 14.05.2022).
5. Dean B. TikTok user statistics (2022). *Backlinko*. URL: <https://backlinko.com/tiktok-users> (дата звернення: 14.05.2022).
6. DIGITAL 2022: ANOTHER YEAR OF BUMPER GROWTH — We Are Social UK. *We Are Social*. URL: <https://wearesocial.com/uk/blog/2022/01/digital-2022-another-year-of-bumper-growth-2/> (дата звернення: 14.05.2022).

Трибрат К. О.

Міжнародна економіка, 4 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
міжнародної торгівлі і маркетингу*

Іщенко А.В.

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Сучасний аграрний бізнес є не лише драйвером економіки України, але і сектором, який забезпечує життєдіяльність будь-якого суспільства. Агропродовольчий фронт, який наразі тримає Україна, забезпечує не тільки внутрішній попит на продукти харчування, а і намагається забезпечити потреби інших країн, які в результаті розпочатої рф війни опинились на порозі голоду. Тому Україна повинна створити стратегію розвитку агропродовольчого сектору у післявоєнний період, ставити пріоритет для розвитку та підтримки більш гнучких та децентралізованих агроп-

родовольчих систем через диверсифікацію малих та середніх агропідприємств, їх кооперації та локалізацію.

Агровиробництво та переробка повинні бути сконцентровані на застосуванні сталих та кліматично дружніх рішеннях, зокрема використанні практики точного землеробства, сівозмін та біологічно різноманітного полікультурного підходу в рослинництві. Агропідприємства мають впроваджувати нові технології, що сприятимуть скороченню викидів парникових газів, зменшенню утворення та забезпеченню переробки сільськогосподарських та харчових відходів. Україна має взяти курс на адаптацію продовольчої системи до зовнішніх викликів та забезпечити екологічну і продовольчу безпеку для громадян в умовах кліматичної кризи та безпекових загроз. [4]

Одним із ключових питань для підтримки агропродовольчого сектору є створення альтернативної логістичної мережі для експорту, над чим зараз досить активно працюють уряд і бізнес-спільнота. У нинішніх оптимальних умовах є такі два варіанти:

- експорт через морські порти держав-сусідів (Румунії, Болгарії);
- використання залізничного сполучення.

Реалізація першого — це серйозна дипломатична робота, другий варіант потребує значного фінансування для розширення мережі залізничної інфраструктури як України, так і країн-сусідів (сухі перевалочні пункти/порти).

На даний момент доволі вагомою для українських аграріїв залишається проблема забезпечення пально-мастильними матеріалами. Це питання потрібно вирішувати більш комплексно й глобально — із залученням держави та інших країн. Як відомо, уряд вже зробив важливі кроки для вирішення цієї проблеми. Приміром, дозволено введення в обіг бензину та дизельного пального екологічних класів Євро3 і Євро4, спрощено проходження митних процедур для постачання нафтопродуктів. Завдяки цьому буде залучено додатковий ресурс пального для потреб сільськогосподарських виробників. І головне — віднедавна діє закон про скасування акцизу на пальне та зниження ставки ПДВ з 20 % до 7 %. [2]

Особлива увага має приділятися явищу концентрації та монополізації аграрних земель певними економічними гравцями. Звіти в ЄС та Україні засвідчують, що бідність найбільше вражає там, де концентрація земель найбільша. 13 найбільших агрохолдингів в Україні з угіддями понад 100 тис. га, контролюють приблизно 15% земельного банку України. Частка ж фермерських господарств ледве сягає 2%, а особистих селянських (з ділянками менше 1 га і до 100 га) — до 12%.

Економічні наслідки відкриття та функціонування ринку землі у повоєнний період для України, зокрема, залежатимуть від цін на землю та прозорих і справедливих переговорів між землевласниками, невеликими фермами та великими компаніями. Необхідно сформувати цілісну стратегію стимулювання дрібних землевласників — від стартового фінансування для молодих фермерів до розвитку інфраструктури, яка б полегшила дрібним виробникам отримати рівноправний доступ до ринку сільськогосподарських земель. [5]

У найближчі десять років ситуацію в аграрному секторі визначатимуть країни, що розвиваються, яким належать 83% споживання зернових та олійних культур, а також 80% світового споживання м'яса. Це зумовлюється найвищим відсотком зростання населення і, як наслідок, збільшенням чисельності середнього класу. Через війну попит у країнах зростає швидше, ніж пропозиція. Тому дедалі актуальними та необхідними стають узгоджені дії та розробка міжнародної стратегії розвитку агропродовольчого сектору країни, у змісті якої можна назвати чотири основних напрями. [3, с. 80]

Перший напрям — це розширення земельного фонду. На сучасному етапі людство використовує ефективно в середньому приблизно 0,34 га ріллі на одну людину. Але є чималі резерви і теоретично на одного землянина припадає 4,69 га земельних площ. За рахунок цього резерву, площі, що використовуються в сільському господарстві, дійсно можуть бути збільшені. Але, по-перше, резерви все одно обмежені, а по-друге, частина земної поверхні важко піддається використанню або просто непридатна для сільгоспобробки. До того ж для проведення операції зі збільшення площ знадобиться чимало коштів.

В результаті набагато більшого значення набуває другий напрямок — збільшення економічних можливостей за рахунок підвищення ефективності аграрного виробництва. Вчені підраховували, що якби на всіх площах, що використовуються зараз, застосовувалися передові технології, то вже в даний час сільське господарство могло б прогодувати, щонайменше, 12 млрд. людей. Адже резерви ефективності могли б і надалі зростати, зокрема за рахунок використання різноманітних біотехнологій та подальшого прогресу у розвитку генетики.

Але реальний шлях підвищення економічної ефективності може бути лише за умови розширення соціальних можливостей, що і становить третій напрямок стратегії розвитку, головним завданням якого є проведення глибоких і послідовних аграрних реформ у країнах, що розвиваються, з урахуванням особливостей науково-технічного прогресу у кожній з них.

При проведенні аграрних реформ доцільно використовувати позитивний досвід розвинених країн, зокрема удосконалювати роль держави у розвитку сільського господарства, особливо шляхом субсидування використання нових технологій, різноманітної підтримки дрібних та середніх господарств тощо. Великої уваги заслуговує проблема кооперації при забезпеченні її добровільного характеру, різноманітності форм та матеріального стимулювання учасників.

Одним із завдань соціальних реформ у поєднанні із заходами підвищення економічної ефективності є ослаблення розриву у рівнях споживання між різними групами країн.

Очевидно, вдосконалення державної діяльності зачіпає і сферу відтворення населення, зростання якого може бути більш регульованим з використанням найрізноманітніших коштів.

І, нарешті, четвертим напрямком може стати міжнародне співробітництво та допомога розвинених країн найменш розвиненим. Мета цієї співпраці не тільки у вирішенні найгостріших проблем нестачі продовольства, а й у стимулюванні внутрішніх можливостей країн, що розвиваються. А для цього їм потрібна всебічна допомога у розвитку не тільки економіки, а й сфер освіти, охорони здоров'я, різних галузей науки та культури.

Таким чином, шляхи розвитку агропромислового сектору України передбачають збалансовані та взаємозв'язані структурні перебудови усіх його галузей, максимальне впровадження у виробництво найважливіших досягнень науково-технічного прогресу, світового досвіду, найбільш прогресивних форм економіки і організації виробництва.

Література

1. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції : моногр. / авт. кол. : М. Бетлій та ін. ; за ред. О. М. Бородіної. — Ужгород : ІВА, 2006. — 496 с.
2. Богдан Яськів, Маргарина Брянська. Як працює агробізнес в умовах війни.
3. Експорт та імпорт продукції аграрного сектору України: стан та тенденції / [Кваша С. М., Власов В. І., Кривенко Н. В. та ін.] ; за ред. С. М. Кваши. — К. : ННЦ ІАЕ, 2013. — 80 с.
4. План Маршала — <https://globalcompact.org.ua/news/план-маршала-для-післявоєнного-відн/>
5. Принципи зеленої післявоєнної відбудови України | Екодія.

Шкребтієнко Я.І.

Міжнародні економічні відносини, 4 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу

Іринчина І.Б.

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

У глобальному світі цифрова дипломатія є одною із форм публічної дипломатії та ефективним інструментом у міжнародних відносинах. Цей метод дипломатії характеризується використанням цифрових технологій для просування національних інтересів, у рамках дипломатичної політики держави.

Завдяки використанню новітніх інформаційно-цифрових технологій, стає можливим у максимально короткі строки охопити максимально масштабну аудиторію суб'єктів МЄВ (міжнародних економічних відносин). Інструменти цифрової дипломатії дозволяють акторам економічної дипломатії швидко і всеосяжне донести до Світогосподарської системи актуальні НЕІ (національні економічні інтереси) держави, інформацію, спрямовану на забезпечення НЕБ (національної економічної безпеки). Інформаційний простір гаджетів, соціальних мереж та веб-сайтів дає змогу по-новому розв'язувати дипломатичні проблеми та успішно виконувати поставлені цілі у зовні-

шньооекономічній політиці держави. Просування власних зовнішньоекономічних інтересів, вдосконалення контактування з державами та обмін інформацією — головна мета електронної дипломатії. Останнім часом е-дипломатія отримала рішучий поштовх до розвитку, спочатку через пандемію Covid-19, а зараз через війну, оскільки неможливо вести справи звичним шляхом.

Мета даного дослідження полягає у визначенні основних напрямів використання цифрових інструментів в економічній дипломатії для економічного відродження України. Дослідженням цієї теми займалась значна кількість як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, як от: Сегеда О.О., Піпченко Н.О., Стригун І.В., Чепелюк Ю., Божок О., Аль-Муфтах Х., Віраккодї В., Рана Н. П., Сівараджа У. та Ірані З., чії роботи є важливим теоретичним підґрунтям вивчення питання цифрової дипломатії.

Електронна дипломатія (також відома як цифрова дипломатія) — це використання комунікаційних та інформаційних технологій з метою досягнення цілей зовнішньої політики. Нині не існує єдиного визначення терміну. Деякі експерти визначили електронну дипломатію як електронний компонент публічної дипломатії, тоді як інші зосередили увагу на використанні інтернету для досягнення цілей та завдань політики та для вирішення зовнішньоекономічних проблем. Таким чином, цифрова дипломатія є сферою, що розвивається. Проте кожна країна дотримується різного підходу до електронної дипломатії через відмінності у зовнішній політиці та поглядах на нові технології [1].

Існують певні переваги у використанні методів цифрової дипломатії, які були найбільш помітні під час пандемії Covid-19, а саме:

- Проведення зустрічі онлайн, коли немає потреби у фізичному контакті;
- Значно економиться час, оскільки не потрібно летіти/їхати до іншої країни;
- Економія коштів, так як немає необхідності платити за дорогі квитки, зустрічі та інше;
- Більша відкритість/прозорість інформації, оскільки інтернет є загальнодоступним;
- Зміцнення міжнародних стосунків;
- Близькість з аудиторією.

Звісно, що крім переваг існують і певні недоліки:

- Перш за все, пов'язані з кібербезпекою, так як завжди існує можливість хакерського злому та «витіку» інформації;
- Має меншу продуктивність, оскільки онлайн-зустріч не може досягти таких ж результатів як і зустріч офлайн;
- Неможливість підписання великих угод, так як вони потребують дотримання протоколів та структурованих особистих діалогів;
- Неправильне трактування висловленої думки (наприклад, у соціальних мережах).

Оскільки переваг більше ніж недоліків, то доцільно застосовувати цифрову дипломатію для економічного відродження України.

Можна виділити такі цифрові інструменти у практиці дипломатії: соцмережі, онлайн-конференції (Zoom дипломасу), аналіз великих даних та штучний інтелект, тощо.

Перейдемо до перспектив цифрової дипломатії в Україні. Одним із перших реформаторів цифрової дипломатії України вітчизняні фахівці (зокрема, Л. Літра, Ю. Кононенко) називають колишнього міністра закордонних справ України К. Грищенка, який увів поняття соціальних мереж в український дипломатичний дискурс та продемонстрував ефективність Twitter у роботі дипломата [2].

Twitter — найпопулярніша західна соціальна мережа для перегляду новин, проте також використовуються такі: Facebook, YouTube, Telegram та Instagram. За результатами опитування Research & Branding Group, майже три чверті українців (74%) є користувачами однієї або більше соціальних мереж. Найбільше користувачів в Україні має Facebook (61%). Слід зауважити, що упродовж останніх чотирьох років число користувачів Facebook, YouTube, Instagram і Telegram в Україні зросло. Зокрема, найбільші темпи зростання — у Telegram (утричі)[3].

Саме використання так званої Twitter-дипломатії дасть можливість Україні озвучувати неохитність підтримування поглядів США та ЄС у безпекових питаннях, загальноновизнаних цінностей, верховенства права, послідовно їх транслювати та дотримуватися. Прикладом може бути діяльність Президента України — Володимира Зеленського, який під час війни активно висвітлює всі події в соціальних мережах: від зривів та зруйнованих міст до зустрічей з іноземними високопосадовцями та підписанням угод. Завдяки його постам, велика аудиторія (у Instagram — 16,9

млн людей, у Twitter — 6,2 млн, Facebook — 3 млн [4]) має змогу слідкувати за ситуацією в Україні. А в подальшому — відстежувати відродження та відбудовування.

Не менш важливим є переглядання сайтів Міністерства закордонних справ України та посольств України. Саме цими сайтами користуються й українці, й іноземні особи, тому на них потрібно публікувати оновлену інформацію, що допоможе досягти заданих цілей.

З вищесказаного можна зробити висновок, що цифрова дипломатія є гарним методом просування різноманітних іміджевих ініціатив на рівні країн: від збільшення присутності в міжнародному інформаційному полі до поширення національних продуктів на ринку. Медіаактивність дипломатичних посольств також має велику вагу в сприйнятті держави громадянами, політичними й діловими колами країни перебування.

Наступним цифровим інструментом у економічній дипломатії є онлайн-конференції, які відіграють не менш важливу роль, ніж соціальні мережі. Онлайн-зустрічі мають багато плюсів і мінусів. Як показала пандемічна криза та воєнні дії в країні, вони забезпечують безперервність бізнесу. Вони також підвищують інтеграцію, надаючи змогу брати участь без фізичної присутності, що мало можливо під час війни. Серед основних мінусів онлайн-зустрічей — відсутність фізичного контакту, що важливо для формування довіри та співпереживання, які необхідні для вирішення, зокрема, суперечливих та політичних питань.

Нині, Володимир Зеленський та інші українські високопосадовці проводять багато онлайн-конференцій: з Президентом Європейської комісії, з генеральним секретарем ООН та з президентами інших держав. Таким чином, застосування інформаційних інструментів у економічній дипломатії актуалізується в умовах потреби швидкого і якісного відродження України. Вважаємо, що:

1. У перспективі їх буде тільки більше, щоб активно залучати кошти, наприклад, від міжнародних фінансових організацій, для відбудови України та пришвидшення темпів економічного зростання.

2. Потужним цифровим інструментом у економічній дипломатії та без виключення у всіх інших видах дипломатії є аналіз великих даних та штучний інтелект, які знаходяться на стадії впровадження. Вже, сьогодні, не менш як 50 % обсягу часу у акторів економічної дипломатії припадає на роботу з інформацією.

За допомогою електронних пристроїв та інтернету щодня генерується величезна кількість даних. Приватний сектор почав використовувати великі дані, щоби покращити свої продукти та послуги, упорядкувати завдання та, зрештою, збільшити доходи. Деякі міністерства закордонних справ (МЗС) та міжнародні організації вже вивчають можливості використання великих даних для планування політики, розвитку, гуманітарних дій та реагування на надзвичайні ситуації, визнаючи потенційні переваги. Україна теж може ефективно використати цей інструмент для відродження економіки, насамперед для аналізу поставлених цілей та нових можливостей.

Електронна дипломатія спрямована на досягнення цілей зовнішньої політики, зовнішньоекономічної політики, зовнішньоторговельної політики шляхом використання ефективних комунікаційних та інформаційних технологій. Цифрові інструменти мають багато переваг, проте, відповідальним є й усвідомлення недоліків, зокрема, загроза витоку інформації. Для відродження економіки України після війни можна використовувати такий інструментарій е-дипломатії: онлайн-конференцій, соціальні мережі, веб-сайти, аналіз великих даних та штучний інтелект. Саме за їх допомогою, Україна зможе збільшити присутність в глобальному інформаційному полі, й відповідно сприяти ефективній реалізації національних економічних інтересів та забезпеченню національної економічної безпеки. Окрім того, поширювати національні продукти та зміцнити взаємозв'язки з державами і міжнародними організаціями. Проаналізувавши інструменти електронної дипломатії, можна виокремити такі напрямки діяльності, як: управління інформацією, здійснення аналізу великого обсягу даних, які у подальшому використовуватимуться для прогнозів та стратегічного планування, та проведення зустрічей.

Отже, цифрова дипломатія є недооціним засобом публічної дипломатії, який може результативно регулювати міжнародні відносини з іншими державами та міжнародними організаціями. Після війни, Україна має зосередити увагу на розвитку цієї направленості дипломатії, оскільки це надасть нові можливості, пришвидшить економічне зростання та сприятиме відповідальному формуванню достойного іміджу країни у МЄВ.

Література

1. Hamad Al-Muftah, Vishanth Weerakkody, Nripendra P. Rana, Uthayasankar Sivarajah, Zahir Irani. Factors influencing e-diplomacy implementation: Exploring causal relationships using interpretive structural modelling. *Government Information Quarterly*. Volume 35. Issue 3. 2018, с. 502-514, URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0740624X17303271>
2. Сегеда О. О. Цифрова дипломатія України як елемент нової публічної дипломатії. *Науковий журнал «Політикус»*. С. 139–147. URL: http://politicus.od.ua/3_2020/23.pdf
3. Олексій Ляшенко. Соцмережі як джерело інформації українців. *Research & Branding Group*. URL: <https://rb.com.ua/uk/blog-uk/omnibus-uk/socmerezhi-jak-dzherelo-informacii-ukrainciv/>
4. Офіційні сторінки Президента України Володимира Зеленського: <https://twitter.com/ZelenskyUa>, <https://www.facebook.com/zelenskiy.official>, https://www.instagram.com/zelenskiy_official/

Shtilhoiz O.L

*International Business, a first- year
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman*

*Scientific supervisor — Ph.D., Associate Prof.
of the Department of International Trade and Marketing
Solodkovska G.V.*

THE IMPACT OF INTERNATIONAL NEGOTIATIONS ON SOLVING POST-WAR PROBLEMS IN THE OIL AND GAS SECTOR OF UKRAINE

February 2022 changed the lives of all the Ukrainians and showed new unprecedented, clear opportunities and ways of developing and reconstructing the country. Clear strategies and plans change every day because they depend on economic, social, and political components. We should go a long and challenging way ahead for the total rebuilding of the country that involves addressing the high-priority issues stepwise and the decision of socio-economic and infrastructural problems. After addressing such questions, it will be possible to reach the highest level of development and life quality in the reconstruction and renovation of the country. It is also essential to understand that the renovation strategy in the post-war period must be done in tiny steps. Still, it must be targeted and made of specific steps because there works «the baby's steps rule.» The rule's definition is that the way to the goal should be divided into tiny pieces, to which we should move ahead very slowly and in stages like the babies do it discovering the surrounding world. One more thing that became a not only necessary but crucial element for successful and effective development is international negotiations, strategies, and countries' renovation. International negotiations are the decisive instrument in solving the goals and questions of political, economic, cultural development, and other aspects that are pressured by changes due to the events that are going on [8, p. 2]. These are the vital pursuits to come for the most beneficial and optimal decision that appears during the dialogue between at least two people, built on achieving joint solutions and co-operation [8, p. 2].

The theme of the influence of international negotiations on overcoming problems in the oil and gas sector is one of the most important. It will be such for many years until Ukraine renovates its infrastructure and ability to produce oil and gas materials. Because of that, it depends on continuous activity in the industrial and public transport zone and lots of processes beginning from individual and ending with generally available which take place in the country. It can be said that the oil and gas sector of the country is the power source that depends on the country's activity; that is why solving the question of fuel poverty is one of the most important and priority plans.

Right away, the country feels the fuel poverty that appeared because of the brutal shelling of enterprises that produce fuel, which caused its destruction and impossibility to work, destruction of the tank farms, work, and reserves which could prevent gasoline dependence and restrictions in 10 liters. Be-

sides, the additional difficulties are caused by transportation and transport infrastructure problems. Before the war began, there were two primary refineries in Ukraine. Kremenchuk Refinery was the leader for the amount of produced petrol and diesel oil, which, in 2020, according to the data of PJSC «Ukrnafta» had 13% of diesel oil at the local market and 36% of petrol market, another part of which was the oil of companies like Azeri Light, Bakken, EL Sharara and WTI [1]. One more plant, the second in volumes after the Kremenchuk Refinery, was the Shebelynsky refinery, work of which had stopped just at the beginning of military actions. [1] The shutdown of the plants, the impossibility of renovating their production, and destroying stocks of petrol and diesel in different regions of Ukraine led to a fuel crisis, which reached its top in May. But thanks to the decisions and negotiations between traders and European Companies, the representatives of the counties' power managed to make the pace of this crisis slower and partially meet the consumers' needs.

Partialness is displayed in two views firstly — the amount of fuel supplied and the number of liters per person, and also concerning the ecological norms. A-92 isn't produced in Europe (the leading fuel supplier for Ukraine in wartime), which makes it quite impossible to appear, and according to the statistics for 2021, the consumption part of petrol A-92 was near 23% of all used fuel [9;10]. The negotiations can be divided roughly into three levels: between government representatives of Ukraine and representatives of the authorities of other countries, between Ukrainian traders and European trading companies, and between third countries. They are different according to their aim and principles, but there is one similarity — they all are on the international level. Another kind of negotiation is the negotiations between third countries. We can include such countries between USA and Venezuela and between USA and Iran [2]. The negotiations between Venezuela are for the USA and have the investment core. [2] Venezuela is the conceptual vendor. It can quickly enhance oil extraction because it has deposits that can work very fast and fill the market if invested in Venezuela's oil industry development. At the same time, the negotiations between the USA and Iran are potentially crucial in solving the fuel shortage problem in Ukraine. Iran is unique because it has a product similar to Russian Urals (type of oil solution); besides, such replacement would be pain-free. [2] There is a low prime cost of the oil, that's why it's possible to buy cheaper. [2]. Such an option is more pleasant for solving the fuel crisis in Ukraine, not just because the USA may supply part of the fuel in Ukraine. The reason for that is also because increasing the flow of fuels to the global market from other countries may weaken the position of Russia in the oil and gas industry and the economy in general.

Negotiations between public authorities are primarily about economic and financial factors that affect the cost and delivery of fuel, not the fuels themselves. First of all, such negotiations aim to liberalize the market and simplify the entry conditions for Ukrainian carriers, which facilitates the delivery of fuel, as it is not stored at oil depots but delivered directly to filling stations [2]. For example, due to the system of permits, a fuel truck could enter Poland only three times in two months, which was a bureaucratic obstacle [2]. The number of fuel trucks delivering fuel from abroad has tripled since the beginning of May [3]. The Prime Minister of Ukraine, Denys Shmyhal, also said that thanks to the negotiations, Europe has opened Ukraine's «solidarity corridors» — a platform for alternative logistics routes by all possible modes of transport [3]. It was noted that the authorities of Ukraine are doing everything possible and making every effort to expand opportunities for businesses to import fuel at checkpoints; rail and road transport carrying gasoline is given priority. In addition, negotiations are underway to develop supply routes and improve logistics conditions [3]. In resolving the oil and gas crisis in Ukraine and anticipating the consequences of the postwar period, Poland provided Ukraine with twenty-five tons of fuel, which became a symbol of support and respect, strengthened by ongoing talks [4]. Recently, a conversation was also held with the Prince of the UAE on the fuel supply to Ukraine, which may help in the postwar recovery of fuel reserves [5]. In addition, by the end of May, Ukraine may receive 350-360 thousand tons of fuel from various, more — new logistics routes, which were formed due to lengthy negotiations with multiple countries, such as Hungary. As a result, according to First Deputy Prime Minister of Economy Yuliya Sviridenko, an agreement was reached that Ukraine would receive 35,000 tons a month as a state, and it became possible to increase this volume to 50,000 tons. She also added that Naftogaz Ukraine has started concluding contracts to purchase oil from abroad. Thanks to such actions and the March negotiations, European suppliers, which were not yet ready to supply fuel on such a scale, managed to increase the amount of fuel received to 350-360 thousand tons from completely new logistics routes [6].

International negotiations between representatives of Ukrainian filling stations and their European partners, which help to establish fuel supplies from Slovakia, Poland, and other countries, are also necessary for resolving fuel shortages. They are somewhat different from previous negotiations, as fuel is delivered directly to those filling stations that have negotiated fuel supply from European partners [7].

Thus, we can say that the solution to the fuel crisis has already begun. This indicates that overcoming the post-war problems in the oil and gas sector of Ukraine will take place at a much faster pace, and the crisis itself will be less noticeable. In addition, the solution to such problems has been facilitated and will be facilitated by international negotiations between the government, other countries, and traders because negotiations are the key to solving problems; compelling are the results of negotiations between those who know how to own them. A separate art, somewhat mysterious and unique, combining different economic and psychological aspects. They allow you to create fantastic scenarios of events reminiscent of the best films of modern cinema, increase the amount needed and open new opportunities that become potent sources of solutions and combat all problems.

After analysing the ways and methods of solving the problems of the oil and gas sector, it is safe to say that international negotiations between Ukraine and other countries are the most effective way to overcome the issues and have a positive impact on overcoming the post-war trials of the oil and gas sector. This way has already pointed to future victory in the oil and gas sector and in all aspects on which life and development depend.

References

1. Ольга Чайка, Наталія Богута. Без свого бензину. Як дістати паливо для АЗС після зупинки Кременчуцького НПЗ [електронний ресурс] — <https://focus.ua/uk/economics/511371-kak-dostat-toplivo-dlya-azs-posle-ostanovki-kremenchugsko-npz>;
2. Олесь Христюк. «Перший шок минув, бензин і дизель будуть» — Сергій Куюн [електронний ресурс] — <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60948643>;
3. В Україну щодня їде на третину більше бензовозів, ніж на початку місяця [електронний ресурс] — <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2022/05/17/687134/>;
4. Ольга Глущенко. Польща відправить в Україну 25 тисяч тонн бензину [електронний ресурс] — <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2022/05/19/7347107/>;
5. Зеленський обговорив із новим президентом ОАЕ можливість постачати пальне в Україну [електронний ресурс] — <https://www.ukrinform.ru/rubric-economy/3486494-zelenskij-obsudil-s-novym-prezidentom-oae-vozmozhnosti-postavki-topliva-v-ukrainu.html>;
6. Україна отримає до 360 тисяч тонн пального до кінця травня [електронний ресурс] — <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3482614-ukraina-otrimae-do-360-tisac-tonn-palnogo-do-kinca-travna.html>;
7. Микола Максимчук. Пальне для АЗС: мережі перелаштовуються на постачання з ЄС [електронний ресурс] — <https://www.epravda.com.ua/news/2022/03/15/684099/>;
8. Ma. Frances Kaye L. Morano. The fundamental concept of International Negotiations. — Lyceum of the Philippines University Cavite, 2022
9. Дмитро Сінченко. Таємниці Кременчуцького НПЗ. Чому компанія Коломойського ховає інформацію [електронний ресурс] — https://biz.censor.net/resonance/3075515/tamnits_kremenchutskogo_npz_chomu_kompanya_kolomoyiskogo_hova_nformatsyu;
10. Як змінювалося споживання паливних продуктів в Україні в 2014-2021 роках [електронний ресурс] — <https://www.slovoidilo.ua/2021/05/13/infografika/ekonomika/yak-zminyuvalosya-spozhyvannya-palyvnyx-produktiv-ukrayini-2014-2021-rokax>;

ПЛАТФОРМА 4

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Автономов О.Д.

*«Міжнародні економічні відносини», 5 курс,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н. доц., завідувач кафедри
європейської економіки і бізнесу Федірко О.А.*

ПЕРСПЕКТИВИ ВІДРОДЖЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ЗА ПІДТРИМКИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПАРТНЕРІВ

Після закінчення військових дій з боку Російської Федерації щодо України, одним з ключових повоєнних завдань вищого керівництва України стане визначення перспектив відродження науково-технологічного потенціалу України, ключового рушія економічних сил держави, за фінансової допомоги з боку європейських партнерів. Однак, передусім, нульовим етапом планування даного «проекту відродження» стане окреслення основних сильних та слабких сторін, можливостей та перешкод до розвитку теперішнього науково-технологічного потенціалу України, в чому і полягає актуальність даної роботи.

Науково-технологічний потенціал, як усебічне та комплексне поняття, не має одного конкретного визначення, але кілька споріднених. Так, українські вчені Л.С. Мартюшева та О.В. Калишенко розглядають науково-технологічний потенціал як певну сукупність організованих певним чином внутрішніх і зовнішніх чинників науково-технічного середовища, які, у своїй сукупності, мають бути спрямовані на інноваційну діяльність, метою якої, в свою чергу, є задоволення нових зростаючих потреб суспільства [3]. Англійський ж дослідник Брайан Твісс визначає науково-технологічний потенціал як сукупність комплексних показників науково-організаційного розвитку певної організації, які характеризуються локальними факторами впливу [6], в той час як український дослідник А. Гриньов представляє науково-технологічний потенціал сукупністю наукових, виробничих, інформаційних, трудових та фінансових ресурсів [1]. Інший вчений-економіст, В.Г. Матвейкін, розуміє під науково-технологічним потенціалом сукупність різних видів ресурсів, в тому числі матеріальні, фінансові, інтелектуальні та інформаційні, які є необхідними для здійснення технічної та інноваційної діяльності [4].

Таким чином, науково-технологічний потенціал можна визначити як певний комплекс складових, частин інноваційного середовища, які формують можливості до подальшого інноваційного розвитку.

Науково-технологічний потенціал країни, як частинний випадок поняття «науково-технологічного потенціалу», можна визначити як певні наявні у країні можливості в галузі науково-дослідних дослідно-конструкторських розробок (НДДКР). Цими розробками є досягнення фундаментальної та прикладної науки, нові технології, дослідно-експериментальна база, а також науково-технічні й конструкторські кадри високої кваліфікації [5].

Аналізуючи Україну, можна сказати, що дана країна є державою з достатньо високим науково-технічним потенціалом, який визначається важливими, навіть унікальними, досягненнями в багатьох сферах виробництва та суспільного життя – у розробці нових матеріалів, біотехнологіях, радіоелектроніці, фізиці низьких температур, ядерній фізиці, електрозварюванні, інформатиці тощо.

Однак, згідно зі статистичними даними, за кількістю науковців у розрахунку на 1 млн населення (1774 особи) Україна значно відстає від Росії (3319 осіб), Фінляндії (7992 особи), Швеції (5416 осіб) та середнього показника Європейського Союзу (2607 осіб). Крім цього, значущішим показником інноваційності — рівнем фінансування науки у відсотках від ВВП — Україна з показником 1,16% значно відстає від середньосвітового показника (2,36%), Швеції (3,88%),

США (2,67%). Це призводить до того, що в Україні виробляється лише 6,5% конкурентоспроможної продукції, тоді як в Японії 67%, США — 78%.

Крім цього, за останні роки відбулося істотне скорочення чисельності науковців найвищої кваліфікації (докторів і кандидатів наук) у науковій сфері, хоча загальний їх показник в економіці України протягом цього періоду майже щороку збільшувався: наука залишилася цариною основної діяльності менш як 50% від загальної чисельності фахівців такого рівня. Оскільки майже 90% аспірантів та докторів навчаються за рахунок державного бюджету, можна зробити висновок, що видатки держави на їхню підготовку, нажаль, не трансформуються в наукові результати.

Однак, необхідно констатувати, що, на сьогоднішній день, Україна, навіть з вищезгаданими проблемами та перешкодами до розвитку у науково-технологічній сфері, має досить великий науковий потенціал. На її території працює 1378 науково-дослідних, проектно-конструкторських і проектно-наукових установ, з них 600 самостійних НДІ, 300 конструкторських і 57 проектних та проектно-наукових організацій. Крім того, значну наукову і науково-дослідну роботу проводять вищі навчальні заклади.

На даний час основа маса організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи в Україні, зосереджена нерівномірно — в першу чергу, в економічно розвинених регіонах — м. Київ (27% усіх організацій на початок 2008р.), Харківській (15,1), Донецькій, Дніпропетровській, Львівській та Одеській областях (6,8-4,8%) — областях, що найбільше постраждали за період воєнних дій. Характерно, що майже в усіх регіонах кількість організацій дещо збільшилась порівняно з 1991р., тоді як чисельність працюючих скоротилася майже вдвічі. Це призвело до появи невеликих і порівняно малопотужних наукових колективів. Обсяг НДДКР скоротився більше ніж у 10 разів, що спричинило різке зниження конкурентоспроможності економіки держави і втрату значної частини потенціалу економік регіонів. Спад ВВП і зростання структурних та цінових диспропорцій у виробництві товарів та послуг відбувалися на фоні гальмуючого впливу скорочення обсягів упровадження вітчизняних НДДКР і розвитку інноваційних процесів.

Важливою складовою науково-технічного потенціалу, від якої значною мірою залежить успішність виконання НДДКР, є матеріально-технічна база організації — основні фонди, що знаходяться в їх розпорядженні. На даний час спостерігаються надзвичайно низькі темпи оновлення наукового парку. Більшість машин і устаткування, які знаходяться у користуванні вітчизняних організацій, що виконують НДДКР, перебувають в експлуатації 11-20 років (11,6% всієї кількості), або понад 20 років (26,2%). Тому закономірно, що основними факторами сучасного зростання реальної економіки залишаються екстенсивні. А економічне зростання, яке відбулося у 2002-2004 роках зовсім не пов'язане з підвищенням конкурентоспроможності через зростання технологічного рівня, але було обумовлене прискоренням темпів зростання українського експорту через сприятливу кон'юнктуру зовнішнього ринку.

Науково-технічний прогрес в Україні й технологічний розвиток її господарства дедалі більше починає залежати від інтелектуального потенціалу та рівня розвитку науки інших країн світу, представники яких прагнуть постачати свою продукцію на внутрішній ринок України, а відтак не достатньо зацікавлені у передачі надсучасних технологій. І хоч наша країна дедалі більше закуповує іноземного обладнання, технологій та «ноу-хау», значна їх частина вже не є найновішою [2].

Таким чином, основними факторами зниження науково-технічного потенціалу України, яке відбулося за останній час, стали:

- домінування застарілих технологій виробництва;
- низький рівень упровадження продуктивних інновацій;
- недостатній рівень державного фінансування НДДКР;
- зниження рівня людського розвитку (освіти, охорони здоров'я, соціальної активності);
- значне відставання темпів НДДКР від країн світових економічних лідерів та ін.

Тому, оцінюючи перспективи повоєнновідродження науково-технологічного потенціалу України за підтримки європейських партнерів, доцільно запропонувати наступні заходи:

- по-перше, незважаючи на доволі розвинений науково-технологічний потенціал нашої держави, сектор НДДКР загалом потребує більшого фінансового забезпечення;
- по-друге, необхідною є підтримка не лише великих центрів інновацій, але і малих та середніх дослідних лабораторій, а також науково-технологічних стартапів, що мають значний власний науково-технологічний потенціал;

- по-третє, оскільки більшість НДДКР розміщено у більш економічно активних регіонах нашої держави, можливим є створення нових НДДКР у менш економічно активних зонах, що збалансує науково-технологічний та економічний розвиток різних регіонів;
- по-четверте, задля підвищення кваліфікації вітчизняних науковців необхідним є розширення співпраці українських освітніх закладів з іноземними партнерами, покращення умов роботи науковців, розвиток матеріально-ресурсної бази освітніх закладів тощо;
- по-п'яте, за належних умов підтримки європейських партнерів, можливим стає перспектива повної реструктуризації науково-технологічного комплексу України, постраждалого у період війни, з подальшими юридичними реформами та діями з децентралізації діяльності наукових лабораторій, освітніх закладів та центрів інновацій, задля стимулювання нового витка економічного розвитку нашої держави у повоєнний час.

Література

1. Гриньов А. В. Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління / А. В. Гриньов. — Х.: ВД «ІНЖЕК», 2011. — 38 с.
2. Джаман М.О. «Теорія економіки регіонів. Навчальний посібник рекомендовано МОН України» 978-617-673-252-5
3. Мартюшева Л. С. Інноваційний потенціал як об'єкт економічного дослідження / Л. С. Мартюшева, В. О. Калишенко // Фінанси України. — 2012. — № 10. — С. 61-66.
4. Матвейкин В. Г. Инновационный потенциал: современное состояние и перспективы развития / [В. Г. Матвейкин, С. И. Дворецкий, Л. В. Минько и др.]. — М.: Машиностроение-1, 2007. — С. 284.
5. Національна економіка: навч. посібник / за заг. ред. В. П. Решетило; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. — Х.: ХНАМГ, 2009 — 386 с.
6. Твисс Брайан Управление научно-техническими нововведениями: [сокращ. пер. с англ.] / Брайан Твисс. — М.: Экономика, 2009. — 271 с.

Алексєєвєць В.О.

*«Міжнародні економічні відносини», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри європейської економіки і бізнесу Любачівська Р.З.*

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ЯК УМОВА ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

Ідея соціальної відповідальності полягає в тому, що компанія перш за все працює, отримує прибуток, реалізує фінансові цілі й паралельно приносить користь суспільству. Концепція соціальної відповідальності спрямована на поєднання діяльності підприємства із діями, які змогли б допомогти всьому суспільству. Соціальна відповідальність — це складний багатоаспектний феномен. Його трактують як зобов'язання, які добровільно беруть на себе компанії, підприємства, бізнес-групи для вирішення суспільно значущих проблем, як у межах самої бізнес-спільноти, так і за її межами, тобто на виробничому, муніципальному, регіональному, національному та глобальному рівнях [1]. Соціально-відповідальна компанія повинна приймати рішення, які відповідають моральним цінностям суспільства та держави. До основних ознак соціальної відповідальності можна віднести те, що вона повинна бути пов'язана із бізнес-діяльністю компанії, а також залучати усіх співробітників компанії. Крім цього вона має відповідати законам та міжнародним нормам поведінки та діяти на всіх рівнях компанії. Дане поняття обов'язково стосується вітчизняних компаній, які хочуть впевнено увійти в європейське економічне середовище. Важливим аспектом соціальної відповідальності є те, що у ній зацікавленою є і компанія, і громадськість. Перш за все позитивний вплив на компанію полягає у створенні довіри до бренду, внаслідок чого відбувається підвищення прибутковості. Саме шляхом прийняття стратегій соціальної відпові-

льності можна зміцнити репутацію компанії, а також зробити бренд значно впізнаваним. Крім цього соціальна відповідальність бізнесу охоплює та стосується чесних операційних практик і відносин зі споживачами та працівниками. Також обов'язковими сферами, які охоплює соціальна відповідальність бізнесу, повинні бути права людини, розвиток партнерства з громадами, корпоративне управління та екологічні практики.

Розроблення стратегій та концепцій соціальної відповідальності бізнесу є поширеною практикою серед країн Європи, крім того, у деяких країнах вона є інтегрованою у громадську політику. Прикладом таких країн можуть слугувати Швеція, Франція, Фінляндія та Данія. В інших країнах, таких, як Ірландія, Словенія, Греція та ін. соціальні практики є виключно добровільною практикою компаній. Основним орієнтиром в розвитку СВБ є Міжнародна ініціатива ООН — Глобальний Договір ООН. Даний договір був створений для залучення компаній до розв'язання різноманітних глобальних проблем. Відповідно до цього договору були сформовані основні принципи СВБ. Вони були поділені на 4 основні групи: права людини, принципи праці, екологічні принципи, антикорупційні принципи. Відповідно до першої групи, компанія повинна поважати забезпечення та захист прав людини на міжнародному рівні, також через свою діяльність не повинна порушувати права людини. Згідно з принципами праці компанії зобов'язані підтримувати свободу зібрань і визнання права на колективні угоди. Також мають сприяти викоріненню примусової та дитячої праці та забезпечувати позбавлення дискримінації у сфері зайнятості. До екологічних принципів відносять поширення екологічної відповідальності, дотримання превентивних підходів до екологічних проблем та поширення модернізованих екологічних технологій. І останній принцип спрямований на протидію корупції та хабарництву.

У 2015 р. компанії Cone Communications та Ebiquity провели дослідження, яке стосувалося ставлення споживачів до корпоративної соціальної відповідальності. В опитуванні взяло участь 10 тис. громадян найбільших країн світу за показниками ВВП (США, Канада, Бразилія, Великобританія, Німеччина, Індія, Японія, Франція та Китай). Результати даного дослідження показують, що споживачі у кожній країні мають досить високі стандарти та вимоги до компаній. Вони повинні вирішувати різноманітні екологічні та соціальні проблеми, що виникають у сучасному світі. Перш за все таке ставлення споживачів пов'язане зі зростанням особистої відповідальності кожної людини. Сьогодні люди почали брати активну участь у вирішенні соціальних та екологічних проблем, тому вони хочуть користуватися послугами компаній, які мають такі ж наміри. Отже, результати дослідження показують, що 60% опитаних вважають, що компанії повинні позитивно впливати та стимулювати екологічні та соціальні зміни у світі. Також 90% опитаних заявили, що будуть користуватися послугами компанії, якщо вона підтримала проблему, яка є глобальною, а також потребує вирішення. А 75% людей відмовляються від послуг компанії, якщо вона суперечить їх поглядам та переконанням [2].

У 2019 р. Forbes опублікував рейтинг найкращих компаній світу, яких можна назвати соціально відповідальними. До цього списку віднесли такі компанії, як «Google», «The Walt Disney Company» та «Lego» [3]. В Україні також є компанії які славляться своєю соціальною відповідальністю. Перш за все це усім відома компанія «WOG». Основним їхнім проєктом є «Дорога до серця», відповідно до якого компанія закуповує устаткування для лікарень України. Також до переліку соціально відповідальних компаній можна віднести компанію «Київстар», яка славиться різноманітними освітніми програмами та надає безплатний доступ до платформи з онлайн-курсами. Важливо наголосити на тому, що українські компанії, які імплементували стратегії та проєкти з соціальною відповідальністю, є лідерами серед українських компаній за прибутковістю. Компанія «ДТЕК» посідає 1-е місце у рейтингу за індексом прозорості, який розраховується Центром «Розвитку КСВ». Дана компанія займається наданням різноманітних послуг для підвищення кваліфікації працівників державних структур України.

Якщо проаналізувати світові компанії, соціальна відповідальність перестала мати вибіркового характер, а стала надзвичайно важливою складовою для кожної компанії. Підприємства надають все більше робочих місць, відповідально ставляться до сплати податків, постачають якісний продукт. Якщо до цього переліку додати впровадження інновацій, це буде свідчити про справжню цінність компанії для суспільства [4]. Загалом існує тенденція зростання обсягу соціально відповідальних дій у великих компаніях. Приблизно 90 % компаній за індексом S&P 500 опублікували звіт про дії у сфері соціальної відповідальності у 2019 р. (для порівняння — лише 20 % у 2011 р.) [5].

Як відомо, Європейська Комісія вважає соціальну відповідальність надзвичайно важливим аспектом, який впливає на сталий розвиток та європейське економічне зростання. Саме тому со-

ціальну відповідальність бізнесу включають до екологічної політики, політики підприємництва та захисту прав споживача. У 2006 р. в Україні розпочали діяти компанії, які приєдналася до Глобального договору ООН. Даний договір базується на 10 принципах, що лежать в основі етичного корпоративного кодексу. На сьогодні Глобальний договір є надзвичайно важливою платформою, яка може допомогти українським компаніям розвинути корпоративну соціальну відповідальність та слідувати принципам відповідальної поведінки.

Українські компанії й справді намагаються імплементувати корпоративну соціальну відповідальність, проте, є досить багато питань, які цьому перешкоджають. На 1-му місці є наявність значних обсягів тіньової економіки. Етичне ведення бізнесу належить до основних принципів соціальної відповідальності, тому важливим аспектом є саме дотримання законодавства. Отже, для того, щоб більше компаній змогли стати соціально-відповідальними, в першу чергу потрібно подолати корупцію та забезпечити прозорість ведення бізнесу. Окрім цього надзвичайно важливим є підтримка соціальної відповідальності на державному рівні. До того ж необхідно і просувати принципи сталого розвитку в операційній та стратегічній діяльності бізнесу, і популяризувати соціальну відповідальність у суспільстві, адже важливо, щоб не лише компанії дотримувалися концепції соціальної відповідальності, а й самі споживачі.

Отже, розвиток соціальної відповідальності бізнесу в Україні буде сприяти зростанню конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу, а також економіки в цілому. Завдяки впровадженню практик соціально відповідального бізнесу українські компанії зможуть залучити додаткові фінансові інвестиції, забезпечити стабільність розвитку внутрішнього ринку, створити позитивний імідж та надійну репутацію. Розвиток даного поняття в Україні допоможе інтегруватися вітчизняним фахівцям зі світовим фаховим середовищем, підвищити якість інфраструктури, окрім цього це полегшить ведення бізнесу та сприятиме інноваційно-технологічному розвитку українських компаній.

Література

1. Мельник С.В. Методичні рекомендації щодо формування та впровадження в Україні системи соціальної відповідальності бізнесу / С.В. Мельник, Д.Д. Чумаков, М.М. Мартиненко. — Луцьк : ДУНДІ СТБ, 2012. — 27 с.
2. Соціальна відповідальність бізнесу: що це означає та чому важливо URL: <https://mainbusinesspartner.ua/sotsialna-vidpovidalnist-bisnesu> (дата звернення 18.05.2022)
3. Найбільш авторитетні компанії світу з корпоративної відповідальності URL: <https://www.forbes.com/sites/vickyvalet/2019/09/17/the-worlds-most-reputable-companies-for-corporate-responsibility-2019/?sh=2d7c4f09679b> (дата звернення 18.05.2022)
4. Стратегія корпоративної соціальної відповідальності/ Девід Чендлер. Міжнародне студентське видання/ SAGE Publications, Inc; Fifth edition, 2019 400 с.
5. Кузьмін О. Є., Станасюк Н. С., Уголькова О. З. Соціальна відповідальність бізнесу: поняття, типологія та чинники формування/Національний університет «Львівська політехніка»/Львів, 2021. — 9с.

Аршакян Роберт Тігранович

*«Міжнародна економіка і менеджмент», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — асистентка кафедри
європейської економіки і бізнесу Никонюк К.О.*

ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОГРАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ КРАЇНИ

З часу здобуття незалежності Україна визначила свій стратегічний зовнішньоекономічний та зовнішньополітичний курси, які полягають у європейській та північноатлантичній інтеграції. Процес зближення та розвитку економічних та політичних відносин нашої держави з Європейсь-

ким Союзом з 2014 року має за основу Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (Ukraine–European Union Association Agreement), що є міжнародним договором, який має на меті поглиблення інтеграції між Україною та Європейським Союзом у сфері політики, торгівлі, культури та зміцнення безпеки. [1] Реалізація інвестиційних програм ЄС в Україні є одним із елементів провадження політики Східного партнерства (Eastern Partnership), що спрямована на посилення та поглиблення політичних та економічних відносин між Європейським Союзом, державами-членами та країнами-партнерами, сприяючи процесу їх стійкого реформування. [2]

У свою чергу, розглядаючи тему фінансової підтримки від ЄС в контексті розвитку відносин з Україною, слід спершу дати визначення поняттю інвестиційного проекту, яке відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність», тлумачиться як комплекс заходів (організаційно-правових, управлінських, аналітичних, фінансових та інженерно-технічних), визначених на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку національної економіки та спрямованих на розвиток окремих галузей, секторів економіки, виробництв, регіонів, виконання яких здійснюється суб'єктами інвестиційної діяльності з використанням цінностей відповідно до положень Закону. [3] Іншими словами, це економічний чи соціальний проект, що ґрунтується на інвестиціях, які забезпечують визначені фінансові, економічні, виробничі і соціальні заходи з метою отримання прибутку або покращення добробуту суспільства.

З 2014 року по листопад 2021 року ЄС та пов'язані із ним фінансові установи мобілізували понад 17 млрд євро грантів і позик для підтримки реформ та реалізації різноманітних проектів в Україні [4]. Наприклад, відповідно до Спеціального плану дій Європейського інвестиційного банку для України (EIB's Special Action Plan for Ukraine), у період 2014-2016 рр. Україні було надано більш ніж 3 млрд. євро на покращення доступу малих та середніх підприємств та компаній із середнім рівнем капіталізації до фінансування, розвитку соціальної інфраструктури, енергетики, транспорту, включаючи екологічно безпечний міський/міжміський транспорт, відновлювальну енергію та енергоефективність, а також інші сфери [5]. Особливої уваги заслуговує Програма «Horizon 2020», що є найбільшою програмою Європейського Союзу, спрямованою на фінансування досліджень та інноваційних розробок, бюджет якої на 7 років (з 2014 по 2020 рр.) становив 77 млрд євро. З липня 2015 року Україна була асоційованим членом програми, маючи можливість користуватися тими ж привілеями, якими користувалися країни ЄС. [6]

Як результат, учасникам програми «Горизонт 2020» в Україні було надано 203 грантові угоди на суму більш ніж 38 млн євро. Проекти реалізували 153 суб'єкти наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності України, починаючи з 2014 року по теперішній час. Перше місце за кількістю реалізованих проектів посів Київський національний університет імені Тараса Шевченка, який брав участь у реалізації 8 проектів. Українськими учасниками програми «Горизонт 2020», які залучили найбільше грантових коштів на реалізацію проектів, є вищі навчальні заклади Харкова: Національний аерокосмічний університет імені Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (2,06 млн євро) та Національний науковий центр «Харківський фізико-технічний інститут» (1,55 млн євро). Крім того, активними учасниками інноваційної діяльності програми «Горизонт 2020» стали 38 українських підприємств малого та середнього бізнесу, які залучили 11,5 млн євро. [7]

Підписанням нової угоди із Єврокомісією 12 жовтня 2021 року Україна приєдналася до нових інвестиційних програм «Horizon Europe» (2021-2027) та «The Euratom Research and Training Programme» (2021-2025) із спільним загальним бюджетом у майже 97 млрд євро [8]. Фінансові ресурси, виділені із цих програм нашій країні, будуть створювати необхідні передумови для становлення України як впливової європейської держави шляхом розширення міжнародного науково-технічного співробітництва, створення сприятливих умов для здійснення науково-дослідницької діяльності, комерціалізації розробок, розбудови національної інноваційної сфери та розвитку співробітництва з європейськими країнами у питаннях визначення актуальних напрямів наукових та інноваційних досліджень. [7] Загалом, починаючи з 2014 року, Україна була залучена у 22 європейських проекти, серед яких Erasmus+, European Territorial Cooperation, Connecting Europe Facility та багато інших. [9]

Завдяки впровадженню інвестиційних програм ЄС в Україні забезпечується велика кількість можливостей для розвитку секторів економіки для здобуття конкурентної переваги на світових ринках, що сприяє реалізації національних економічних інтересів країни та покращенню добробуту населення України. Підтримка впровадження реформ в Україні, а саме: боротьба з корупці-

єю, реформа судової системи, земельна реформа, конституційна та виборча реформи, покращення бізнес-клімату та енергоефективності, а також реформа державного управління та децентралізація досягається, серед іншого, завдяки залученню інвестиційних потоків з ЄС та консультативно-технічній підтримці.

Однак можна виділити певні виклики та проблеми, аналізуючи досвід інвестиційного співробітництва Європейського Союзу з Україною. Відповідно до глобального Індексу сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI), що складається організацією Transparency International, Україна за результатами 2021 року посіла 122 місце із 32 балами, змістившись із 117 позиції, яку країна займала у 2020 році. [10] Нестабільне та непередбачуване законодавство, слабка інституціональна основа судової влади, корпоративне рейдерство, переслідування з боку податкових органів, недоліки в імplementації законів, затримки і непрозорість у поверненні ПДВ, корупція та низький рівень захисту прав власності, а також політична нестабільність із відносно великим втручанням держави в економічні процеси є основними проблемами на шляху до більш дієвого впровадження реформ та ефективної реалізації інвестиційних програм ЄС в Україні. Тим не менш, прослідковуються і позитивні зрушення в українській економіці, які виражаються у всеохоплюючій політиці цифровізації державних послуг та бізнесу, відкритті державних даних, поступову дерегуляцію ринків, розвиток електронних сервісів, у тому числі електронної системи відшкодування ПДВ, приведення законодавчих основ до європейських стандартів, лібералізація валютного контролю тощо.

На сьогоднішній день через повномасштабне військове вторгнення Російської Федерації на територію України наша держава здобула якісно нові зрушення у процесах повноцінної євроінтеграції, знаходячись на шляху набуття статусу кандидата на членство в ЄС. Відповідно до заяв Європейської Комісії, Україні планується виділити додаткові 9 млрд євро макрофінансової підтримки у 2022 році у формі кредитів в рамках нової програми «Ukraine Relief And Reconstruction», яка також повинна супроводжуватися рішучими діями з боку українських органів державної влади щодо боротьби з корупцією та всесторонньої реалізації реформ. Слід відзначити, що з початку російського вторгнення ЄС мобілізував 4,1 млрд євро макрофінансової та гуманітарної допомоги для підтримки України. Також було надано 1,5 мільярда євро військової допомоги в рамках Європейського фонду миру (the European Peace Facility) для підтримки Збройних Сил України. [11]

Отже, для України європейська інтеграція, однією із складових якої є реалізація інвестиційних проєктів, — це можливість модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС. Також важливим елементом успішного впровадження інвестиційних програм ЄС в Україні є рішучі дії українських урядових структур щодо реалізації реформ в нашій країні. На сьогоднішній день, у зв'язку з військовими діями в Україні європейські інвестиційні програми стануть одними з основних для відновлення та розвитку економічної системи та покращення добробуту населення України. Європейські інвестиційні потоки доповнюють стратегічний зовнішньополітичний та зовнішньоекономічний курси України, які засновані на зближенні з країнами Європейського Союзу, охоплюючи торгово-економічне, інвестиційне, культурне, науково-технічне, освітнє, а також політичне співробітництво.

Література

1. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part // Official Journal of the European Union. — 2014. — URL: https://eeas.europa.eu/sites/default/files/association_agreement_ukraine_2014_en.pdf.
2. Eastern Partnership // European Union External Action Service. — 2020. — URL: https://eeas.europa.eu/diplomatic-network/eastern-partnership/419/eastern-partnership_en.
3. Закон України Про інвестиційну діяльність // Верховна Рада України. — 2021. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.
4. The European Union and Ukraine // Eastern Partnership. — 2021. — URL: https://eeas.europa.eu/sites/default/files/ukraine_factograph.pdf.
5. Investing in Ukraine's future // European Investment Bank. — 2017. — URL: https://www.eib.org/attachments/country/eib_in_ukraine_en.pdf.
6. Програма Horizon 2020 // Євроінтеграційний портал. — 2018. — URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/horizon-2020>.

7. Horizon 2020 in Ukraine: 203 grant agreements to the tune of EUR 38 million // Ministry of Education and Science of Ukraine. — 2021. — URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/gorizont-2020-v-ukrayini-203-grantovih-ugodi-na-sumu-ponad-38-mln-yevro>.

8. Horizon Europe // European Commission. — 2022. — URL: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en.

9. List of EU programmes and financial instruments open to Ukraine's participation // Верховна Рада України. — 2020. — URL: <https://vrad.mk.gov.ua/store/files/1528272486.pdf>.

10. CORRUPTION PERCEPTIONS INDEX // Transparency International. — 2022. — URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>.

11. UKRAINE RELIEF AND RECONSTRUCTION // European Commission. — 2022. — URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/ukraine-relief-reconstruction_en.pdf?fbclid=IwAR2lsKzrpMBxJ-dln6H2LW9ophAd8trOZ6D6vKyhlG8sdfxr0ougNDDgMsM.

Бродецька Єлизавета

*«Міжнародні економічні відносини», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., старший викладач
кафедри європейської економіки та бізнесу
Мовсесян Арег Самвелович.*

ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ДОСТУПУ УКРАЇНСЬКИХ ТОВАРІВ ДО РИНКУ ЄВРОСОЮЗУ: ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

Європейська комісія запропонувала призупинити на рік імпорتنі мита на весь український експорт до Європейського Союзу. Ця пропозиція, яка є безпрецедентним жестом підтримки країни у стані війни, також передбачає призупинення на один рік усіх антидемпінгових та захисних заходів ЄС і включає тимчасове скасування існуючих тарифів і квот на сталь, промислові товари та сільськогосподарську продукцію, які наразі не охоплюються торговельною угодою ЄС з Україною.

Фактично лібералізація означає застосування для України нульових тарифів, нульових квот на доступ до ринку ЄС. Україна та ЄС підписали угоду про вільну торгівлю з 2016 року, яка усунула більшість торговельних бар'єрів між ними. Згідно з цими домовленостями, деякі тарифи та квоти на окремі категорії товарів з часом мають бути припинені або виключені з угоди. На разі ЄС пропонує тимчасово зняти ці обмеження.

У товарному кошику експорту України до ЄС саме сільськогосподарська продукція та метали є найбільшими українськими категоріями продукції, що ввозяться до Євросоюзу (рис.1.).

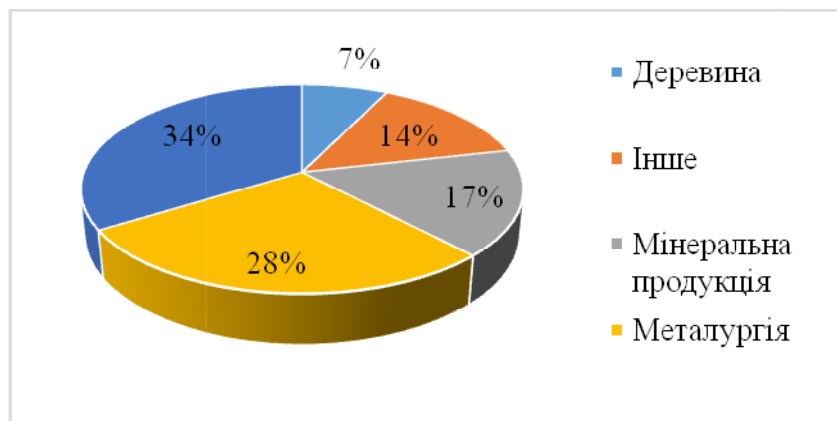

Рис. 1. Товарний кошик експорту України до ЄС у млрд. дол., 2021 р.

Джерело: [3]

ЄС є найбільшим торговельним партнером України, на нього припадає понад 40% його товарообігу в 2021 році. Загальний товарообіг між ЄС та Україною досяг 43,3 мільярда євро (46 мільярдів доларів) у 2021 році, а експорт до ЄС становив 19,1 мільярда євро того ж року.

Залізо, сталь та сільськогосподарська продукція є одними з основних експортних поставок країни. Згідно даних Світового банку, у 2022 р. економіка України скоротиться на понад 40% загалом не стільки через війну, а через те, що окупантом заблоковано роботу портів країни.

Розглянемо детальніше, що саме несе для України та її економіки лібералізація доступу українських товарів до ЄС:

- В першу чергу мова йде про дострокове скасування тарифних імпорتنих мит в країнах ЄС на певні українські товари;

- Терміном на рік (на даний момент) призупиняється застосування мінімальної вхідної ціни на імпорт товарів агрохарчового спрямування, мова йде про дванадцять фруктових-овочевих категорій;

- Собівартість зменшиться за рахунок того, що система мінімальних вхідних цін паралельно із застосуванням імпортного митного тарифу була додатковим рівнем торговельного захисту для с/г виробників країн ЄС від імпорту товарів;

- Терміном на рік (наданий момент) призупиняється ряд імпорتنих тарифів на квоти, зокрема мова йде про двадцять шість категорій товарів важливих для економіки, таких як пшениця, кукурудза, ячмінь, м'ясо птиці, оброблений томат, мед, молочна продукція, крохмаль та інші харчові добавки;

- Зупиняється стягнення імпортного мита на продукцію металургійного сектору, в тому числі мова йде про гарячекатаний прокат, безшовні труби. Все це буде діяти в рамках заходів антидемпінгового характеру;

- Протягом одного року не буде застосовуватись сітка тарифних квот на металургійну вітчизняну продукцію, що була запроваджена ЄС у далекому 2017 році в рамках глобальних захисних заходів як відповідь на відкрите протекціоністське закриття американського ринку сталі США.

Проте на сьогоднішній день є ряд і не вирішених запитань, зокрема не врегульовано еквівалентність вітчизняної системи санітарно-ветеринарного нагляду за виробництвом м'яса. Тому вітчизняний виробник на даний момент не має змоги заповнити існуючі імпортні квоти, що передбачаються Угодою, і на разі вони є «обнуленими».

Промисловий безвіз для індустриального сектору продукції, в тому числі медикаментів українського виробника також є невирішеним. Медичні препарати, які є досить потужним сектором виробництва в Україні становлять важливе значення у напрямку спрощення його експорту.

Загалом тут важливим є саме питання лібералізації, той факт, що її було запропоновано самим ЄС. Адже зміна тарифних бар'єрів — це кардинально новий крок для України на її євроінтеграційному шляху. І сам факт її наявності говорить про наближення моменту, коли Україна отримає статус кандидата на членство в ЄС. Звичайно, від України в обмін очікується вдосконалення нормативної бази системи харчової безпеки у відповідності до норм Європейського Союзу, системи технічного регламенту і стандарту, нагляду за ринками та ін.

Також ЄС вже вжито заходів на місцях для полегшення наземного перевезення вантажів, щоб допомогти вивозити українську продукцію у світ. Наприклад, Комісія вже розпочала лібералізацію умов для українських водіїв вантажівок, які перевозять вантажі між Україною та ЄС, а також полегшення транзиту та використання інфраструктури ЄС для спрямування українського експорту до третіх країн. Ці заходи додадуть українським виробникам необхідну гнучкість.

Питання лібералізації є доволі складним, проте одне ясно точно — це ще один крок для підтримки України у стані війни, а також у питанні відбудови економіки країни після її закінчення. На разі митні тягарі є занадто складними для країни, тому вирішення питання їх відміни це важливий для нас крок.

Література

1. EU Proposes Tariffs, Quotas Cut on Ukraine Goods to Aid Economy. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-04-27/eu-mulls-cutting-tariffs-quotas-on-ukraine-goods-to-aid-economy>

2. Ukrainian exports to be granted duty-free access to EU internal market. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/agenda/briefing/2022-05-18/3/ukrainian-exports-to-be-granted-duty-free-access-to-eu-internal-market>

3. Держстат України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Васкевич М. Р.

*«Міжнародні економічні відносини», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
європейської економіки і бізнесу Гончарова А. О.*

НОВІ ВИДИ ТУРИЗМУ НА МІЖНАРОДНОМУ ТУРИСТИЧНОМУ РИНКУ

На сучасному етапі розвитку суспільства процеси глобалізації і лібералізації підштовхують населення планети перетинати державні кордони не лише з метою науково-дослідницької діяльності, пошуку роботи чи кращого рівня життя, але й із некомерційними цілями, наприклад відпочинок. Таким чином виник термін «туризм».

На сьогоднішній день, міжнародний туризм займає важливу нішу в світовій економіці. Міжнародний туризм є одним з найважливіших факторів, що сприяють поширенню глобалізаційних процесів. Важливими функціями туризму є підвищення загальної обізнаності людства, стимулювання розвитку багатьох суміжних сфер економіки, а також сприяння індивідуальному розвитку країн, через вплив на формування їх іміджу на міжнародному ринку.

На сьогодні, в епоху процвітання науки й технологій та поширення Індустрії 4.0, найбільш перспективним сектором світової економіки є сфера послуг, яка постійно розширюється, відповідно до збільшення потреб споживачів. Цей тренд вплинув зокрема й на розвиток туризму. Не зважаючи на розгортання світової пандемії COVID-19 на початку 2020 року, попри економічну кризу та деякі карантинні обмеження, міжнародний ринок туристичних послуг продовжує розширюватись і ставати більш диверсифікованим, завдяки прагненню споживачів до різноманіття та новизни.

Дані фактори впливають на появу нових видів туризму, які стають дедалі більш популярною альтернативою звичним для нас видам морського та гірського курортного відпочинку. Розглянемо найбільш популярні з них.

1) *Зелений туризм* або *екотуризм*. На сьогоднішній день дуже гостро постає глобальне питання збереження нашої планети та її екосистеми. «Зелений туризм» передбачає подорожі до недоторканих людьми куточків світу. Метою такого туризму є пізнання навколишнього світу, збереження довкілля, навчання принципам раціонального використання природних ресурсів тощо. Даний вид туризму має кілька напрямків, відповідно до мети туриста:

- подорож природними резерватами (парки, заповідники);
- активний туризм (велопрогулянки, альпінізм тощо);
- історичний туризм (ознайомлення з різноманітними етносами та їх культурою) та інші. [1]

Найбільшого поширення протягом останніх років екотуризм набув в таких країнах, як Австрія, Коста-Ріка, Норвегія, Кенія, Ісландія, Канаді, Непалі, Еквадор [2].

Одним з найбільш популярних підвидів екотуризму є *агротуризм*, який іноді класифікують як окремий новий вид туризму. Агротуризм передбачає відпочинок в аграрних місцевостях: селах, хуторах, фермах, з метою ознайомлення з культурними та етнічними особливостями місцевого населення. Туристи не лише знайомляться з місцевими традиціями, але й безпосередньо беруть участь в аграрній праці. Найбільш поширений цей вид туризм у Франції, Італії, Іспанії, США, Австралії [3].

2) *Гастрономічний туризм* — подорож з метою ознайомлення з культурою інших народів через смакові враження від місцевої кулінарії. Ознайомлення з етнічними особливостями, традиці-

ями та культурою відбувається через дегустацію місцевої кухні, в якій відображаються всі національні особливості країни. Вважається що найбільш ефективними інструментами людини для пізнання навколишнього світу є дотик та смак. Глобалізація сприяє поширенню харчових традицій різних народів, проте спробувати, наприклад, китайську кухню в місцевому ресторані, чи в центрі Пекіну — різні речі. Саме тому даний вид туризму набуває дедалі більшої популярності. Як окремий напрям гастрономічного туризму можна виділити так званий «*винний туризм*», спрямований на пізнання та оцінку мистецтва виноробства. Маршрути винного туризму зосереджені в світових районах виноробства, з метою ознайомлення процесу вирощування винограду, виготовлення вина, а також дегустації. Найбільш популярними країнами для гастротуризму є країни Європи: Чехія, Угорщина, Шотландія, Франція, Італія, Іспанія, а також Мексика та країни Південно-Східної Азії [4].

3) *Духовний туризм* — поняття більш широке, ніж наприклад паломництво. Духовний туризм надає туристам не лише можливість насолодитися красою та гармонією визначних пам'яток, ознайомитись з історією, культурою, релігією та віросповіданням місцевості, а також поринути у сакральну атмосферу. Це аскетичний вид подорожування з метою досягнення внутрішньої гармонії та впорядкування власних думок. В межах духовного туризму можна виокремити: паломницькі та релігійні, езотеричні подорожі, а також відвідання так званих «міст сил». Найбільш поширений даний вид туризму в Греції (Афон), Італії, Ізраїлі (Єрусалим), Грузії, Туреччині (місця Давньої Візантії), а також в Індії, Непалі, Тибеті, М'янмі, Тайвані, Балі та інших південних територіях Азії [5].

4) *Кінотуризм*. Світ кінематографу з другої половини XX століття став невід'ємною частиною повсякденного життя людства. Розвиток даної галузі, популяризація сучасних кінотеатрів в епоху технологій спричинили підвищений інтерес людства до кіно та процесу його створення. Таким чином виник «кінотуризм», як один з напрямків культурно-пізнавального туризму. Суть даного виду подорожування полягає у відвідуванні місць зйомок фільмів, які стали культовими в усьому світі. Кінотуризм (англ «film-Inducedtourism») вважається одним з інноваційних і досить дорогих напрямків туризму, завдяки якому туристи можуть переїняти дух улюбленого фільму, уявити себе в центрі подій та певною мірою пережити емоції героїв кінострічки[6].

5) *Парадорес* — це відпочинок в старовинних палацах, монастирях чи інших історичних будівлях, переобладнаних підготелі для комфорту туристів. Цей напрям був започаткований в Іспанії в минулому столітті, спочатку відпочинок в готелях Parador був доступним лише для заможних клієнтів, але пізніше почали розвивати і більш бюджетні готелі для середньостатистичних мандрівників.

6) *Джайлоо-туризм*. Цей вид туризму набирає популярності як один з нових галузей екстремального туризму, який на сьогодні є дуже поширеним. Він передбачає проживання в резерваціях племен, які живуть згідно з первісно-общинним устроєм суспільства та не користуються матеріальними благами. Джайлоо-туризм передбачає полювання, рибальство, ремесло та інші види діяльності племен. Найбільша кількість даних туристичних маршрутів зосереджена в гірській місцевості Киргизстану, в Африці, Північній Америці, джунглях Амазонки, лісах Сибіру тощо [7].

7) *Космічний туризм*. На просторах інтернету значної популярності досягнув космічний туризм, що спричинено розвитком науки й технологій. Освоєння космосу є одним з важливих пріоритетів розвитку людства, тому не дивно що в межах науково-дослідних місій виник також космічний туризм, як окрема галузь елітарного люксового виду розваг. На сьогодні таких «мандрівок» відбулось небагато, дозволити собі це може не кожен, адже вартість одного такого «туру» може коштувати кілька десятків мільйонів доларів. Найбільш поширеними космічними маршрутами є суборбітальні польоти, польоти на МСК, навколо місяця (наприклад, такий політ запланований на борту багаторазового корабля SpaceX Starship у 2023 році), стратосферні польоти [8].

Отже, історія розвитку міжнародного туристичного ринку показує, що дана галузь є дуже гнучкою та швидко пристосовується до змін навколишнього середовища. Міжнародний туризм стає дедалі більш технологічним та диверсифікованим, і якщо, наприклад, 50 років тому закордонна подорож вважалась елементом розкоші, то сьогодні даний ринок може задовільнити потреби будь-якого споживача, залежно від його потреб, мети та фінансових можливостей. Також, можна зробити висновок, що на формування нових видів міжнародного туризму впливають основні світові тенденції, такі як розвиток ІТ технологій, прагнення до раціонального природоко-

ристування та збереження довкілля тощо. Саме тому, міжнародний туризм є сучасною прогресивною галуззю міжнародної сфери послуг, яка не лише сприяє розповсюдженню глобалізації та поширенню позитивних світових трендів, але й стимулює розвиток економік окремих країн та підвищення рівня життя населення.

Література

- 1) Бабенко В. Екотуризм. 2022. URL: <https://vidpochivai.com.ua/uk/blogs/ekoturizm/> (дата звернення 20.05.2022)
- 2) Sayyah I. 8 BestEcotourismDestinationsInTheWorld. *Tripping*. 2017. URL:<https://www.tripping.com/explore/8-best-ecotourism-destinations-in-the-world> (дата звернення 20.05.2022)
- 3) Cooper C., Hall M. ContemporaryTourism: AnInternationalApproach. USA: GoodfellowPublishers, 4th edition, 2018. P. 388.
- 4) Булгаков М. Гастротуризм: види, особливості, популярні країни. *Hotline.finance*.2021. URL:<https://hotline.finance.ua/articles/gastroturizm-vidi-osoblivosti-populyarni-krajini> (датазвернення 20.05.2022)
- 5) Зиеу Линь.Духовный туризм. *Голос Вьетнама*. 2017. URL: <https://vovworld.vn/ru-RU/%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%86%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8B%D0%B8-%D1%80%D0%B5%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%B0%D0%B6/%D0%B4%D1%83%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%8B%D0%B8-%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC-%D1%85%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%88%D0%B8%D0%B8-%D0%B2%D1%8B%D0%B1%D0%BE%D1%80-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%BF%D1%83%D1%82%D0%B5%D1%88%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B8%D0%B8-513938.vov>(дата звернення 20.05.2022)
- 6) Машкіна В.В., Салімон С.С. Кінотуризм — інноваційний напрямок розвитку культурно-пізнавального туризму.*Науковий вісник Херсонського державного університету*.2018. №8. С.263-269.
- 7) Федорук М. Нові популярні види туризму. *Цікавийсвіт*.URL:<https://tsikaviy-svit.com/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%96-%D0%BF%D0%BE%D0%BF%D1%83%D0%BB%D1%8F%D1%80%D0%BD%D1%96-%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B8-%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D1%83-%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%80%D0%B0%D0%B9%D1%82%D0%B5-%D1%82%D0%B5-%D1%89%D0%BE-%D0%B4%D0%BE-%D0%B4%D1%83%D1%88%D1%96> (дата звернення 20.05.2022)
- 8) Космічний туризм як вид активного відпочинку майбутнього.URL: <https://umn.ua/news/4666> (дата звернення 20.05.2022)

Войтина М. С.

«Міжнародні економічні відносини», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
європейської економіки і бізнесу Лещенко К.А

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

Міжнародна трудова міграція — досить складний процес, що забезпечує створення та функціонування світового ринку праці, та має важливий соціально-економічний вплив на розвиток країн, які беруть участь в обміні трудовими ресурсами. Мотиви міграції та вибір країни істотно

відрізняються не тільки за країнами походження мігрантів, а й залежать від індивідуальних уподобань та можливостей. Динаміка міграційних потоків залежить також і від політики приймаючих країн [1, с. 307]. Основними країнами-одержувачами мігрантів є США, Німеччина, Великобританія, Франція, Канада, Австралія та Саудівська Аравія. Цього десятиліття зростання міграційної динаміки актуалізує завдання вивчення структури мігрантів, їх положення на ринку праці, участі в житті приймаючого суспільства, а також значення грошових переказів мігрантів на свою історичну батьківщину. У своїх роботах Волоско Я. О. разом із поняттям трудової міграції виділяє пов'язану з нею міграцію економічну. Економічна міграція — це переселення мешканців із соціально-економічних причин, унаслідок погіршення умов життя і праці, які призводять до бідності та злиденності широких мас, водночас спричиняючи масове розшарування в суспільстві, що створює підґрунтя для поляризації та протистояння, конфліктів і суперечностей [2, с. 23]. За джерелом виникнення чинники можна поділити на: внутрішні (ендогенні) і зовнішні (екзогенні). Основним ендегенним чинником міжнародної трудової міграції вважають відносний рівень доходу працівника порівняно з рівнем оплати праці в інших країнах, в які може бути здійснено трудову міграцію, а також невідповідності між рівнем оплати праці та фактичною вартістю життя в країні вибуття.

Для країн-реципієнтів є значні переваги трудової міграції, оскільки мігранти часто закривають питання на ринку праці, створюють робочі місця, виступаючи підприємцями та сплачуючи податки. Позитивний ефект від міграції кваліфікованих кадрів проявляється також у формі обміну знаннями та формуванні міжнародних професійних співтовариств [3, с. 2]. Крім того, зростання кількості населення приймаючої країни за рахунок міграції ного приросту також призводить до зростання внутрішнього попиту на товари і послуги в приймаючій країні. Країни вибуття отримують позитивний ефект від міжнародної трудової міграції у вигляді зменшення безробіття, притоку іноземної валюти як наслідку грошових переказів мігрантів, податків з діяльності фірм-посередників, які пропонують послуги з працевлаштування за кордоном.

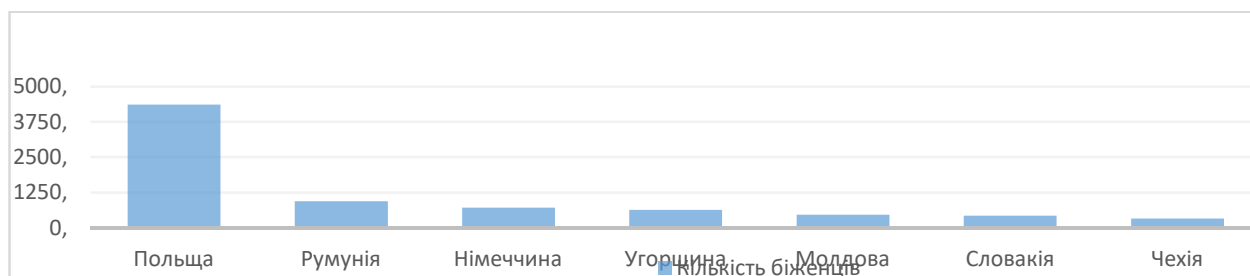
Згідно із доповіддю Global Knowledge Partnership on Migration and Development (KNOMAD) Світового банку, щорічний обсяг зареєстрованих грошових переказів у 2018 році склав 689 мільярдів доларів, з них 529 мільярдів доларів були направлені в країни із низьким та середнім доходом. За даними Світового банку, з початку цього століття грошові перекази зросли більш ніж у 5 разів, тоді як у країнах з низьким і середнім рівнем доходів — у 7 разів. Такий обсяг допомоги майже втричі перевищує розмір офіційної допомоги для країн що розвиваються, а також перевищує обсяг прямих іноземних інвестицій [4, с. 12]. Найбільші коридори грошових переказів: США-Мексика, США-Китай, Гонконг-Китай, ОАЕ-Індія, США-Індія [4, с. 11]. Грошові перекази мігрантів мають вплив на рівень життя великої кількості домогосподарств, країн і навіть регіонів загалом. Основною мотивацією трудової міграції — це можливість відправити гроші додому для сім'ї. Грошові перекази є економічним порятунком для багатьох сімей з низьким і середнім рівнем доходу. Грошові перекази можуть стати двигуном розвитку. Близько 75% грошових переказів витрачаються для покриття поточних витрат домогосподарства, а близько 25% заощаджуються та інвестуються. Для ефективнішого використання надісланих коштів необхідно запропонувати одержувачам грошових переказів надійні та зрозумілі інструменти інвестування. Тобто, найважливішим завданням є підвищення фінансової та інвестиційної грамотності населення. Треба визнати, що мігранти більше не посилають ніж 15% їхнього доходу, решта грошей, які вони заробляють, залишається в країні перебування.

Щодо України, питання міграції у 2022 році стало максимально актуальним. Після того, як Росія розпочала вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року, станом на 17 травня 2022 року понад 6,3 мільйона біженців залишили свої домівки в Україні та вирушили в інші країни. Більшість із них втекли до Польщі. Кількість біженців може швидко змінюватися і часто є лише приблизними. Переміщення з країни в країну не передбачає обов'язкове офіційне реєстрування. Відповідно до Шенгенських угод, в'їжджаючи в будь-яку країну Шенгену, біженці можуть подорожувати в інші країни Шенгену без будь-яких віз і прикордонних перевірок [5]. Також через вільне пересування без прикордонних перевірок у межах Шенгенської зони біженці можуть бути перераховані не один раз. Наприклад, біженець може в'їхати до Польщі з України, зареєструватися, потім переїхати до Німеччини і знову зареєструватися. Таким чином, більшість з тих, хто тут, залишить Україну через одну з прикордонних з Україною країн, наведених у таблиці 1. Ще одна умовність, через яку важко відслідкувати точну кількість пов'язана з тим, що досить велика частина україн-

ців повертаються додому. Серед біженців є частина почали або планують працювати. Українська міграційна криза матиме неабиякий вплив на соціально-економічний розвиток країн світу, особливо Європи.

Таблиця 1

КРАЇНИ, ЯКІ ПРИЙНЯЛИ БІЛЬШЕ 10 000 БІЖЕНЦІВ

Джерело: [6]

Отже, підсумовуючи вище згадане, міграція населення є глобальним соціально-економічним процесом. Основною причиною міграції населення є нерівномірний розподіл ресурсів у глобальному світі. Стимулами та мотивами трудової міграції є уявлення про рівень життя та роботу в різних регіонах світу. Бажання відправити гроші додому для рідних і близьких — нормальне людське почуття. Щоб отримати фінансові потоки від співвітчизників, уряди розширюють мережу національних банків за кордоном, пропонуючи вигідні умови для грошових переказів та депозитів в іноземній валюті. У той же час у світі є регіони, де вартість відправки сягає 20%. Висока вартість грошових переказів залишається серйозним бар'єром для скорочення неформальних грошових потоків і збереження заробленої готівки в розпорядженні трудових мігрантів. Грошові перекази трудових мігрантів мають величезний потенціал для використання в економіці країни перебування. Їхня роль особливо значуща для країн з низьким і середнім рівнем доходу. Сім'ї, які отримують грошові перекази, збільшують свою купівельну спроможність, покращують освіту дітей і роблять її доступнішою, розширюють доступ до медичної допомоги, збільшують заощадження та інвестиції. Таким чином, грошові перекази мігрантів стають самостійним і дуже вагомим фактором розвитку країн-реципієнтів. Велике значення має міграційний криза в Україні, яка матиме вплив у багатьох країнах світу.

Література

1. Методология и методы изучения миграционных процессов: междисциплинарное учеб. пособие; по ред. Ж. Зайончковской, И. Молодиковой, В. Мукомеля. — М.: Центр миграционных исследований, 2007. — 370 с.
2. Волоско Я. О. Міжнародна трудова міграція населення: причини виникнення та наслідки для економіки. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки, 2015. № 824. С. 21–26.
3. Лагодієнко В.В., Довгаль О.В. Чинники економічного зростання регіонів в умовах диспропорції ності. «Актуальні проблеми інноваційної економіки» науковий журнал. № 3. 2018. С. 15–21
4. Ratha, Dilip, Christian Eigen-Zucchi, and Sonia Plaza. *Migration and remittances Factbook 2016*. World Bank Publications, 2016.
5. «België maakt 3 miljoen euro vrij voor humanitaire hulp Oekraïne». HLN.be. 27 February 2022. Archived from the original on 1 March 2022. Retrieved 15 March 2022.
6. «Refugees fleeing Ukraine (since 24 February 2022)». UNHCR. 2022. Archived from the original on 10 March 2022. Retrieved 15 May 2022.

Концеба А.С.
«Міжнародні економічні відносини», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
європейської економіки та бізнесу Вінська О. Й.

ВПЛИВ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС НА ВІДРОДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Торгівля з ЄС є важливою для розвитку української економіки, а також для її післявоєнного відродження. Вже за 5 років дії Угоди про асоціацію ми спостерігаємо значні поліпшення у двосторонніх стосунках між Україною та Європейським Союзом. Крім того, після вторгнення Росії в Україну Європейський Союз пришвидшив процедуру вступу України, а також висловив наміри про скасування торговельних обмежень на український експорт. Зважаючи на це, дана тема є актуальною для дослідження.

Торговельна політика ЄС — це сукупність заходів, які приймаються інституціями Європейського Союзу для регулювання взаємовідносин між господарськими суб'єктами у сфері торгівлі. Поняття «єдина торговельна політика ЄС» з'явилося в Договорі 1957р. про заснування Європейського економічного співтовариства (СЕС). Зараз він має назву Договір про функціонування ЄС. Єдина торговельна політика є фактично політикою Співтовариства у сфері регулювання зовнішньоторговельних відносин. Мета єдиної торговельної політики Співтовариства проголошена у статті 131 Договору і полягає у прагненні сприяти гармонійному розвитку світової торгівлі, поступовій відміні обмежень в міжнародній торгівлі і зниженню митних бар'єрів.[1] До інструментів торгової політики ЄС належать мито, митні квоти, добровільне обмеження експорту, домовленості про фіксацію цін, антидемпінгове мито, регуляторні бар'єри, експортні субсидії, внутрішні субсидії та ліцензування. [2] З 2017 року торгівля ЄС і України регулюється Угодою про асоціацію між Україною та ЄС в частині поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ). Відповідно до положень ПВЗВТ ставки ввізного мита будуть зменшуватися відповідно до графіків сторін, викладених у Додатку І-А до Угоди про асоціацію. [3] Тому варто звернути увагу на таблицю 1, на якій зображено динаміку лібералізації зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС, яка показує, за планом ставки ввізного мита значно скоротяться і зведуться до мінімуму у 2026 році. Найвищі тарифні обмеження встановлені на сільськогосподарську продукцію.

Таблиця 1

ЗМІНИ У СЕРЕДНЬОАРИФМЕТИЧНИХ СТАВКАХ ВВІЗНОГО МИТА ВІДПОВІДНО ДО ПОЛОЖЕНЬ ПВЗВТ, %

Товарні групи	Середньоарифметичні ставки ввізного мита, %					
	Базові ставки до набуття чинності угоди		З моменту набуття чинності угоди (2016 рік)		По закінченні 10-річного перехідного періоду (2026 рік)	
	Україна	ЄС	Україна	ЄС	Україна	ЄС
За всією товарною номенклатурою	4,95	7,6	2,42	0,5	0,32	0,05
Сільськогосподарська продукція (групи HS 01-24)	9,24	19,8	6,77	0,6	1,38	0,24
Промислові товари (групи HS 25-97)	3,67	3,9	1,12	0,5	0,00	0,00

Джерело складено автором на основі [4]

Проте через напад Росії на Україну ЄС вирішив скасувати всі торговельні обмеження для українських товаровиробників, а саме квоти, мита й антидемпінгові заходи, запроваджені на українську металургію.[5]

Аналізуючи динаміку торгівлі України з ЄС, можна побачити зростання її обсягів після підписання Угоди про асоціацію. (рис. 1)

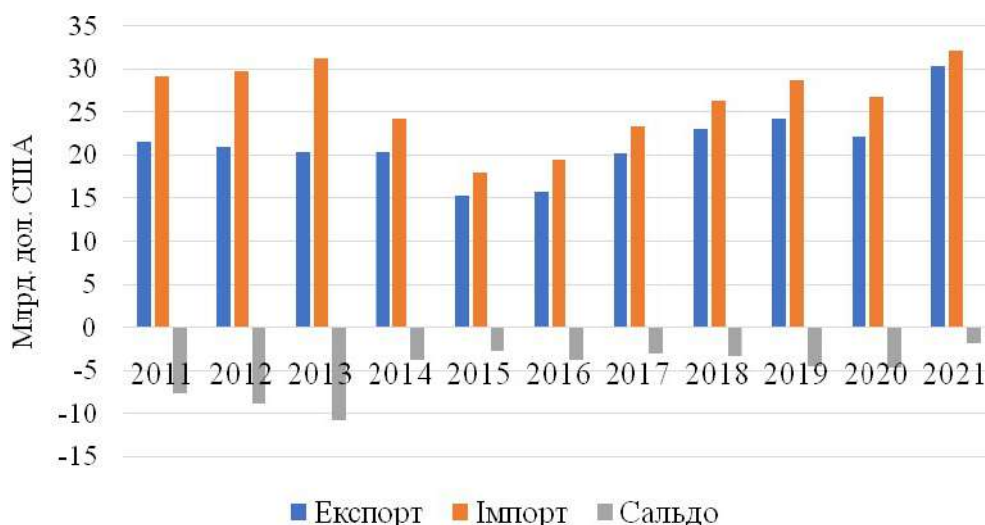

Рис. 1. Динаміка зміни обсягу показників зовнішньої торгівлі України із ЄС за 2011-2021 рр.

Джерело складено автором на основі [6,7]

Звідси видно, що наслідком політичної нестабільності та російської агресії в Україні 2014 року є зменшення обсягів експорту та імпорту товарів і послуг. Однак, позитивною зміною із підписанням Угоди про асоціацію є зменшення негативного торгового сальдо, зокрема у 2014-2015 роках, хоча й досі Україна більше імпортує в ЄС, ніж експортує. Така динаміка торгового сальдо свідчить про поживлення торгівлі між двома сторонами. Також варто зазначити, що Європейський Союз є головним торговельним партнером України. З 2012 року почався процес переорієнтації географічної структури зовнішньої торгівлі України. Відтоді питома вага росії в загальному обсягу зовнішньої торгівлі України скоротилася, а питома вага ЄС за тим же показником зросла з 29,6 % у 2011 до понад 40% у 2020 та 39% у 2021 роках. Таким чином, можна сказати, що торгівельна політика ЄС щодо України є позитивною, а рушієм розвитку двосторонніх відносин стала Угода про асоціацію.

Отже, вільна торгівля з ЄС — це можливість для України, в першу чергу, вийти на єдиний ринок ЄС, конкурувати на рівних умовах та нарощувати обсяги експорту, диверсифікувати ринки збуту, збільшити кількість споживачів української продукції, знайти нових партнерів, покращити репутацію, зменшити митні тарифи, впроваджувати стандарти ЄС у виробництво, а також покращити доступ до якісної імпоротної техніки. Все це є надзвичайно важливими для післявоєнної відбудови української економіки. Рішення ЄС щодо скасування торговельних обмежень для експорту з України на рік безумовно є значною підтримкою для економіки України, тому важливим є його продовження в майбутньому.

Список використаних джерел

1. В.С.Будкін. Торгова політика. Українська дипломатична енциклопедія: у 2т. ред. кол.:Л. В. Губерський:Знання України, 2004.812с.ISBN 966-316-0454.
2. Інструменти торговельної політики ЄС на товарних ринках. *Infopedia*. URL: <https://infopedia.su/7x4235.html> (дата звернення: 09.05.2022).
3. УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони за станом на 16 вересня 2014 р. Офіц вид. Відомості Верховної Ради України 2014. № 40. Ст.2021

4. КМЕФ 2017, Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки. Зовнішньоекономічні відносини України з ЄС. URL: <https://forumkyiv.org/uk/analytics/zovnishnoekonomichni-vidnosini-ukrayini-z-yes>. (дата звернення: 11.11.2021)
5. Економічна правда. ЄС скасує всі торговельні обмеження для України. Хто від цього може виграти?. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/05/2/686503/> (дата звернення: 09.05.2022).
6. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 02.05.2022)
7. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (дата звернення: 02.05.2022)

Корчак М.І.
*«Міжнародні економічні відносини», 5 курс,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н. доц., завідувач
кафедри європейської економіки і бізнесу Федірко О.А.*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

На сьогодні спостерігається тенденція до зростання чисельності населення світу, зміна шаблонів харчового раціону, активне проникнення новітніх технологій як у процес виробництва, так і у процес розподілу харчових продуктів. Все це створює передумови для кількісних та якісних змін на світовому ринку продовольчих товарів [1]. Динамічність, певна різноспрямованість та впливовість на міжнаціональну економіку міжнародного ринку харчових продуктів зумовлюють розглядати його в контексті забезпечення цілей сталого розвитку держав.

Міжнародна торгівля харчовими продуктами є однією з найстаріших форм міжнародних ринкових відносин із часом вона зазнала значних як структурних, так і змістовних змін. У світі немає жодної країни, яка б у тій чи іншій формі (як експортер, імпортер або посередник) не брала участі у міжнародному обміні сільськогосподарськими товарами, продуктами харчування та напоями [1]. Світове виробництво зростає, проте рівень забезпечення потреб країн, а також моделі розвитку сільського господарства дуже відрізняються у всьому світі. Такі відмінності відображають не лише природні обмеження, а й структурні характеристики аграрного сектору, а також маркетингові стратегії компаній, які відіграють провідну роль у збереженні диверсифікованих сільськогосподарських ландшафтів.

У контексті сучасної тенденції до зростання екологічності виробництва та формування здорового способу життя розвинутих країн структура споживчого попиту все більше переорієнтовується на якісну органічну продукцію, створення та поширення продуктів преміальної якості. Зростання виробництва таких товарів обумовлене збільшенням представників середнього класу та заможних споживачів серед молоді та сімей з дітьми, які надають перевагу відомим світовим брендам. Це в свою чергу позначається не лише на купівельній спроможності споживачів, а й стимулює економічний розвиток держав-експортерів такої преміальної харчової продукції.

Сучасний міжнародний ринок харчових продуктів дійсно зазнав певних змін через глобалізаційні процеси. Доволі важливим став вплив таких подій як пандемія та повномасштабне вторгнення Росії на територію України, що суттєво вплинуло на світові ринки продовольства та експортно-імпортні відносини. Попри це сільське господарство досі відіграє важливу роль у світовій економіці [2], залишаючись важливим фактором у забезпеченні цілей сталого розвитку держав на всіх континентах.

Не дивлячись на сучасні глобальні потрясіння (Covid-19, реорганізація процесів економічного співробітництва під впливом санкцій на країну-агресор) загальне управління міжнародного ринку харчової продукції базується на принципі постійного поліпшення якості, системному і

процесному підходах. Ефективна співпраця між урядами держав, виробниками і споживачами продуктів харчування сприяє забезпеченню соціально-економічного розвитку країн світу [3]. Водночас, позиціонування нашої держави як одного з головних експортерів сільськогосподарської продукції ускладнюється не лише через міжнародну конкуренцію, але й через негативний вплив Росії. Ще нещодавно, у 2020 році, між Україною та країною-агресором проводилися арбітражі в контексті справи «Russia — Measures affecting the importation of railway equipment and parts thereof (DS499)», за якою, згідно рішення Апеляційного органу СОТ, виграш отримала наша країна [4]. Забезпечення цілей сталого розвитку та харчової безпеки країн в умовах сучасної воєнної агресії Росії потребує збільшення міжнародного санаційного тиску на країну-агресорку. При цьому, міжнародні ринкові продовольчі відносини є динамічними, а різні погляди на ситуацію та постійне лавірування співробітництва між країнами ускладнюють процеси економічної взаємодії як у даному секторі, так і на глобальних ринках в цілому.

Наростання проблем торговельно-економічного співробітництва держав та диференціація доходів населення створюють виклики для розвитку сільськогосподарського сектору: забезпечення загальної доступності продовольства, задоволення зростаючої диверсифікації споживчого кошика, а також задоволення високих стандартів якості (безпека, навколишнє середовище, добробут та етика). Тому актуальним залишається питання збереження доступності харчових продуктів для людей усіх національностей. Водночас сучасні механізми регулювання міжнародного ринку харчових продуктів дають змогу мінімізувати вплив зовнішніх шоків та потрясінь і допомагають впоратись з викликами таким чином, щоб продукти харчування стали різноманітнішими та доступними для всіх, задовольняючи не лише якість та нові екологічні стандарти, а й забезпечуючи стабільний сталий розвиток для різних країн світу.

Література

1. Солодковська Г. В. Домінантні тенденції розвитку світового ринку продовольчих товарів. Причорноморські економічні студії. 2020. Випуск 59-1. С. 47-50. URL: http://bses.in.ua/journals/2020/59_1_2020/10.pdf
2. Брензович К.С., Дубляк О.І. Сучасні тенденції світової торгівлі сільськогосподарською продукцією. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Випуск 8 (ч.1). URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/8_1_2016ua/7.pdf
3. Гирка О. І. Сучасне оцінювання проблем якості харчових продуктів. Матеріали міжнародної конференції «Якість і безпечність харчової продукції і сировини — проблеми сьогодення». Львів. 2020. С. 21-23. URL: http://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/fakultety/Tovaroznavcho_KomerciyNy/Nauka/conference_TUSO_2020_1_.pdf
4. Ісаханова Н. Основні тренди міжнародної торгівлі 2020: огляд знакових подій. Вибір клієнта. 2021. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/osnovni-trendi-mizhnarodnoyi-torgivli-2020-oglyad-znakovih-podiy.html>

Марченко С. А.

*«Міжнародні економічні відносини», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., професор кафедри
європейської економіки і бізнесу Ткаленко С. І.*

ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ

На сьогодні Україна притримуються європейського курсу. Розвиток та зміцнення відносин між нею та ЄС базується на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції. Європейська інтеграція є ключовим та незмінним зовнішньополітичним пріоритетом. Головне завдання

для уряду наразі є поступова гармонізація існуючих стандартів та політики у відповідності до стандартів ЄС. Проте для імплементації багатьох проектів необхідна також і фінансова підтримка, яку надають європейські фінансові організації. Україна уже встигла зарекомендувати себе, як надійного платника зобов'язань. Європейські фінансові організації бачать перспективи для розвитку та вкладень в різні як державні, так і приватні проекти.

Станом на 2022 основними міжнародними організаціями, за підтримки яких в Україні реалізуються інвестиційні проекти, є Європейський інвестиційний банк (далі — ЄІБ) та Європейський банк реконструкції та розвитку (далі — ЄБРР).

З 2004 року Україна розпочала співпрацю з Європейським інвестиційним банком щодо створення нормативно-правової бази з метою залучення його ресурсів для реалізації інфраструктурних, енергетичних, природоохоронних та інших інвестиційних проектів. Станом на 01 травня 2022 року загальний обсяг наданих ЄІБ фінансових ресурсів в Україні, як в державному, так і приватному секторі, складає більше 7,5 млрд євро.

На сьогодні проектний портфель ЄІБ у державному секторі складає 25 проектів загальним обсягом 5,2 млрд євро. З них: на стадії реалізації — 21 проектів загальним обсягом 4,55 млрд євро. Банк фокусується на сферах соціальної та економічної інфраструктури, транспорту та зв'язку, розвитку місцевого приватного сектору, енергоефективності, інновацій та протидії кліматичним змінам[2].

В рамках реалізації цих проектів станом на 01 травня 2022 р. використано 1 532,82 млн євро, в т.ч., у 2020 році — 104,29 млн євро, у 2021 році — 163,84 млн євро та у 2022 році — 668 млн євро з яких 639 млн євро було спрямовано на фінансування загального фонду Державного бюджету України[1].

Європейський банк реконструкції та розвитку має статус міжнародної фінансової організації з найвищим кредитним рейтингом (AAA). Банк було створено у 1991 році. На даний час членами Банку є 69 країн, ЄС та ЄІБ. Україна є членом ЄБРР з 13.08.1992. Міністр фінансів є Керуючим від України — членом Ради Керуючих ЄБРР.

ЄБРР не фінансує витрати державного бюджету, а здійснює фінансування тільки інвестиційних проектів розвитку у приватному та державному секторі, окрім оборонної та тютюнової промисловості, а також проектів грального бізнесу.

В рамках прийнятої стратегії ЄБРР працює у двох напрямках: надання міжнародних кредитів на пільгових умовах під державні гарантії та кредитування приватних підприємств на комерційних умовах.

ЄБРР інвестує в проекти, які пов'язані з агробізнесом, муніципальною та екологічною інфраструктурою, а також банківським сектором.

ЄБРР є одним з найбільших інституційних інвесторів в Україні. Станом на початок травня 2022 року сукупний обсяг виділеного Україні Банком фінансування становить 16,5 млрд євро в рамках 510 проектів. На стадії реалізації знаходиться 9 спільних з ЄБРР проектів загальним обсягом позик 1 764,0 млн євро. Обсяг використання коштів позик ЄБРР за цими проектами станом на 30 квітня 2022 року — 600,67 млн євро (34,1 % загальної суми позик)[1].

Рис. 1. Динаміка вибірки коштів з банку ЄІБ.

Рис. 2. Динаміка вибірки коштів з банку ЄБРР.

Якщо прослідкувати динаміку вибірки коштів станом на 1 травня 2022 року (рис. 1 та рис. 2), то ми бачимо, що європейські фінансові організації не зупиняють своє фінансування навіть під час дії

воєнного стану. Це пов'язано в першу чергу з тим, що державні зобов'язання продовжують сплачуватися, рейтинг довіри та підтримки наразі до України надзвичайно високий. Як можна помітити, що темпи надходження коштів від ЄІБ у 2022 значно зросли порівняно з попередніми роками.

Європейські фінансові організації не стоять осторонь критичних проблем України, а навпаки готові підтримувати економіку України та відбудовувати її у воєнний та післявоєнний час. Як було вище зазначено, що ЄІБ та ЄБРР інвестують у розвиток інфраструктури, проекти не зупиняються і зараз, тому перспектива їх подальшого фінансування залишається дуже високою. Також можна зробити деякі висновки з офіційних заяв представників цих банків. ЄБРР прийняв програму підтримки України в розмірі 2 млрд євро для підтримки нагальних потреб. Крім того, банк наголосив, що готовий долучитися до відновлення України одразу після її перемоги. ЄІБ так само ухвалив програму підтримки на 2 млрд євро зі швидким виділенням 700 млн. Перші 400 млн вже надійшли[3]. Разом з цим ЄІБ погодився перепрофілювати критично важливі інфраструктурні проекти для змоги забезпечувати та підтримувати транспортний, енергетичний та цифровий сектори.

Отже, можна зробити висновок про те, що діяльність Європейських фінансових організацій має вагомое значення для України. Вони допомагають економіці країни перейти до ринкових відносин та разом з тим стимулюють економічний прогрес в цілому. На сьогодні, навіть коли Україна стикнулася із кризовими проблемами, можна відмітити позитивну тенденцію стосовно виділення коштів ЄІБ та ЄБРР для проектів в державному секторі економіки. Це дає розуміння, що Україна активно співпрацює з Європейськими фінансовими організаціями.

Зараз підтримка міжнародних фінансових організацій є вкрай важливою для України, адже від цього залежить не тільки роль на світовій арені, а перш за все підтримка національної економіки, стабілізація соціально-економічного зростання, забезпечення найбільш критично важливих секторів економіки у воєнний час.

Література

1. Співпраця України з Міжнародними фінансовими організаціями [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України — Режим доступу до ресурсу: <https://mof.gov.ua/uk/spivrobitnictvo-shhodo-zaluchannja-finansuvannja-mfo>.

2. Україна та ЄІБ підписали грантову угоду на 1 млн євро для підвищення енергоефективності лікарень [Електронний ресурс] // Євроінтеграційний портал. — 2021. — Режим доступу до ресурсу: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/node/4279>.

3. Як світ підтримує Україну у протистоянні з росією [Електронний ресурс] // Інформаційне агентство АрміяInform. — 2022. — Режим доступу до ресурсу: <https://armyinform.com.ua/2022/03/22/yak-svit-pidtrymuje-ukrayinu-u-protystoyanni-z-rosiyeyu/>.

Можна Валерія Олегівна
«Міжнародна економіка», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — асистент кафедри
європейської економіки та бізнесу Никонюк К.О.

ЗАСТОСУВАННЯ ДОСВІДУ ЄС У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ ВИКОРИСТАННЯ ҐРУНТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Україну називають житницею Європи, оскільки вона славиться вирощуванням та експортом зернових. На її територію припадає 30% світових чорноземів. Проте через нераціональне використання родючості українських ґрунтів відносно низька. У 2015-2019 роках урожайність зернових в Україні в середньому була на 14,6% нижча, ніж в країнах ЄС¹.

¹ Без урахування Сполученого Королівства Великої Британії

За результатами наукового дослідження Інституту охорони ґрунтів України було виявлено наступні проблеми ґрунтів сільськогосподарського призначення[1]:

- ґрунти високої якості становлять всього 19,2%;
- 57,5% ґрунтів піддані ерозії;
- понад 19% ґрунтів є кислими, 26,6% — лужними;
- 38,1% ґрунтів мають рівень гумусу нижчий середнього, при чому баланс гумусу є дефіцитним.

Серед причин зниження якості українських ґрунтів можна виділити:

- зміна клімату, водна та вітрова ерозії;
- незадовільний стан полезахисних насаджень;
- високий рівень розораності;
- відсутність сівозмін, зростання площ монокультури;
- низький рівень хімічної та водної меліорації;
- забрудненість ґрунтів;
- внесення недостатньої кількості добрив;
- недотримання науково обґрунтованого співвідношення внесення поживних речовин:

надмірне використання азотних мінеральних добрив (70% від загального обсягу добрив за норми 40-45%) та недостатнє використання органічних добрив (у 16 разів менше нижнього порогу нормативного значення).

Науковці вбачають вихід у визначенні відповідальності землекористувачів та землевласників за нераціональне використання сільськогосподарських угідь, а також у підвищенні рівня паспортизації земель.

Деградація ґрунтів є глобальною проблемою. У 2006 році в ЄС було прийнято «Тематичну стратегію щодо захисту ґрунтів». На той час за оцінками експертів 12% угідь ЄС були вражені ерозією, близько 45% — мали низький вміст гумусу. Близько 38 млн га землі страждали від засолення. Ці проблеми щорічно спричиняли країнам ЄС збиток у 0,7-14,0 млрд євро 3,4 — 5,6 млрд євро та 158-321 млн.євро відповідно [2].

Тематична стратегія мала в основі чотири стовпи: обізнаність, інноваційність, інтеграцію та законодавство. Боротьба за здоров'я ґрунтів почалась саме з підвищення рівня обізнаності населення щодо проблем землі та їх важливості. У 2009 році було створено European Network on Soil Awareness, що має на меті гуртування науковців з метою поширення інформації щодо проблем ґрунтів серед населення. Окрім цього було знято ряд кінострічок, що присвячені деградації ґрунтів.

Сьогодні для збереження та відновлення ґрунтів сільськогосподарського призначення у ЄС прийнято ряд нормативно-правових актів, зокрема Спільна аграрна політика (САП) та Стратегія ЄС щодо ґрунтів.

Нова САП передбачає обов'язкове проведення фермерами корисних сівозмін, що є більш ефективним для підтримки здоров'я ґрунтів у довгостроковому періоді, ніж диверсифікація посівів, передбачена попередньою політикою. До того ж, принаймні 4% орної землі має бути відведено під невикористані об'єкти та площі, в тому числі перелоги.

17 листопада 2021 року Європейська Комісія прийняла «Стратегію ЄС щодо захисту ґрунтів 2030». Вона передбачає прийняття до 2023 року нормативно-правового акту, що регулюватиме питання щодо здоров'я ґрунтів. Серед основних заходів має місце безкоштовне тестування ґрунтів для землевласників з метою просування сталого землекористування. Стратегією передбачається оцінка необхідності та потенціалу обов'язкової паспортизації земель [3].

ЄС встановлює стандарти добрив та процедури їх тестування на наднаціональному рівні, що забезпечує захист сільськогосподарських угідь від небезпечних хімікатів. Окрему увагу приділено використанню пестицидів. Центральну роль у стійкому використанні пестицидів займає Директива 2009/128/ЄС. Для досягнення цілей Директиви було створено інструмент інтегрованого управління пестицидами, який має використовуватися усіма професіоналами для зниження негативного впливу пестицидів [4].

ЄС заохочує країни-члени брати участь у міжнародних ініціативах щодо захисту ґрунтів. Зокрема, у рамках Стратегії ЄС щодо захисту ґрунтів було визначено приєднання ЄС до міжнародної ініціативи «1 на 1000» для підвищення родючості ґрунтів та зниженню негативного впливу людської діяльності.

В Україні діє ряд нормативно-правових актів, що визначають принципи використання, захисту та відновлення земель сільськогосподарського призначення, серед яких: Земельний кодекс України, ЗУ «Про землеустрій», ЗУ «Про меліорацію земель», Стратегія зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року, ЗУ «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року».

Земельний кодекс визначає поняття земель сільськогосподарського призначення, охорони земель та ґрунтів, моніторинг стану земель та органи, відповідальні за контроль використання та охорону земель [5].

Важливим є ЗУ «Про землеустрій». Відповідно до нього землеустрій проводиться в обов'язковому порядку на землях у разі зміни меж чи передачі прав власності, виявлення порушених земель тощо. Проте таке визначення охоплює далеко не всі земельні ділянки сільськогосподарського призначення. Проекти землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь, розробляються за заявою землевласників чи землекористувачів; але обов'язковість реалізації таких проектів не визначається [6].

Порядок ведення агрохімічного паспорту поля, земельної ділянки визначає агрохімічну паспортизацію земель обов'язковою для усіх землевласників та землекористувачів через кожні 5-10 років залежно від типу земель.

Стратегія зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року передбачає відновлення та модернізацію існуючих дренажних систем та розбудову нових, застосування сучасних систем моніторингу, а також законодавчі реформи в сфері водокористування. Відповідно до Стратегії такі заходи дадуть змогу додатково отримувати близько 10 млн. тон зернових та близько 3 млн. тон технічних культур загальною вартістю не менше 100 млрд. гривень [7].

Оскільки ЄС вже стикався з більшістю проблем ґрунтів, що сьогодні наявні в Україні, його досвід у вирішенні цих проблем є корисним для аналізу та адаптації в Україні.

Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року визначає екологічну політику ЄС як сучасну та системну політику, до якої має прагнути Україна. Відповідно до Стратегії законодавство України у сфері природного середовища, яке адаптоване до законодавства Європейського Союзу, спрямоване на досягнення національних пріоритетів та забезпечення його наближення до відповідних директив Європейського Союзу впровадження багатосторонніх екологічних угод (конвенцій, протоколів тощо), стороною яких є Україна. Стратегія, зокрема, передбачає застосування принципу «забруднювач платить», який продемонстрував ефективність у країнах ЄС.

Частина Тематичної стратегії щодо захисту ґрунтів, яка не мала свого відбитку на Стратегії державної екологічної політики України, проте є актуальною для нас — це освітня складова. Пересічні українці не знають проблем сільськогосподарських угідь, дрібні землевласники не мають достатньо знань щодо ефективного землекористування, а великі фермерські господарства виснажують землю. Суспільне усвідомлення масштабів проблеми, громадський нагляд та тиск на владу і землевласників допомогли б в ефективній реалізації державної політики щодо захисту ґрунтів.

Окрім цього актуальним для України є залучення інновацій в агросферу. Новітні розробки дозволили б підвищити ефективність використання сільськогосподарських угідь шляхом постійного моніторингу стану полів та можливості аналізу та адаптації плану обробки земель до поточних умов.

Стан українських ґрунтів не є задовільним та має тенденцію до погіршення. Основними проблемами є ерозія, порушення рівня кислотності та низький вміст гумусу. Шляхами подолання цих проблем може стати меліорація, відновлення полезахисних насаджень, вдосконалення законодавства, посилення контролю та забезпечення невідворотності відповідальності за порушення земельного законодавства.

У ЄС прийнято Спільну аграрну політику та Стратегію ЄС щодо захисту ґрунтів 2030, що відповідають розглянутим викликам. Україна прийняла Стратегії, що мають покращити стан ґрунтів. Проте було зроблено недостатньо практичних кроків.

Дослідження показало, що основною проблемою охорони ґрунтів в Україні є неналежний контроль за дотриманням законодавства. Для досягнення стратегічних цілей в галузі охорони земель доцільним є використання досвіду ЄС, зокрема щодо запровадження інформаційних технологій та інновацій для моніторингу стану земель та підвищення освіченості населення щодо стану ґрунтів України.

Ефективне використання земель сільськогосподарського призначення стало гарячою темою у час війни в Україні, так як частина орних земель знаходиться на окупованих територіях, ще частина — замінована. На тлі підвищення цін на продукти харчування та порушення логістичних шляхів висока врожайність є однією зі стратегічних цілей національної безпеки.

Література

1. Наукові дослідження з моніторингу та обстеження сільськогосподарських угідь України за результатами X туру (2011-2015 pp.) // Інститут охорони ґрунтів України, — Київ, 2017. — 66 с. // Режим доступу: <http://www.iogu.gov.ua/wp-content/uploads/2013/07/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3-20171.pdf>
2. ImpactassessmentoftheThematicStrategyonSoilProtection // Commission of the European Communities, — Брюсель, 2006. — 130 с. // Режим доступу: https://ec.europa.eu/environment/archives/soil/pdf/SEC_2006_620.pdf
3. EU SoilStrategyfor 2030 // EuropeanCommission, — Брюсель, 2021. — 26 с. // Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0699&from=EN>
4. EU Soilpolicy [Електронний ресурс] // EuropeanCommission // Режим доступу: https://ec.europa.eu/environment/soil/soil_policy_en.htm
5. Земельний кодекс України // Верховна рада України // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
6. Про землеустрій [Закон України] // Верховна рада України // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>
7. Стратегія зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року [Закон України] // Верховна рада України // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D1%80#n166>

Пархомчук К.Р.

*«Міжнародні економічні відносини», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцентка
кафедри європейської економіки і бізнесу
Вінська О.І.*

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ПОЛІТИКИ СУСІДСТВА ЄС ДЛЯ ВІДРОДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Європейська політика сусідства забезпечує рамки для розвитку нових взаємовідносин ЄС з сусідніми державами. Вона пропонує таким державам привілейовані відносини, які будуватимуться на взаємному визнанні спільних цінностей, головним чином у сфері верховенства права; справедливого управління; дотримання прав людини, зокрема, прав меншин; принципів ринкової економіки та безперервного розвитку. Глибина цих відносин залежатиме від того, наскільки ефективно втілюватимуться спільні цінності. Відповідь на практичні питання, порушені близьким розташуванням та сусідством мають розглядатися окремо від питання вступу до ЄС. Саме тому це визначає актуальність цієї теми, участь у Східному партнерстві Україна розглядає як важливу ініціативу, яка має бути адаптована до вимог сьогодення, щоб відповідати потребам її учасників з урахуванням рівня їх амбіцій та цілей, які вони прагнуть досягнути у відносинах з ЄС.

В рамках ЄПС виділяють Східне партнерство, головною метою якого є «прискорення політичної асоціації та поглиблення економічної інтеграції» між ЄС та його східними сусідами. Рівень інтеграції та співробітництва відображає прихильність кожної країни-партнера європейським цінностям, стандартам і структурам та її прогрес до них. Серед завдань Східного партнерства розглядають сприяння демократії та належне управління її; посилення енергетичної

безпеки; заохочування галузевих реформ (включаючи захист навколишнього середовища); міжлюдських контактів; підтримання економічного та соціального розвитку; а також пропозиції додаткового фінансування для проєктів, спрямованих на зменшення соціально-економічних дисбалансів та підвищення стабільності.

В рамках Східного партнерства, крім багатостороннього співробітництва, існує двостороннє, що для нас найбільш актуальне. В цьому форматі з більшістю країн-сусідів оформляються спільними документами (Пріоритети партнерства, Порядок денний асоціації або еквівалент, ЄПС). Вони укладаються між країною-партнером, ЄС та його державами-членами, встановлюючи політичні та економічні пріоритети співпраці.

Стратегічними документами на період 2021-2027 років є багаторічна індикативна програма. Кожні 7 років вони встановлюють пріоритети співробітництва, що впливають із Спільних документів, і вони можуть бути укладені лише після прийняття спільних документів. Коли спільні документи не створені з країною-партнером, співпраця ґрунтується на щорічних спеціальних заходах. В 2007-2013 роках було створено попередньо Європейський інструмент сусідства та партнерства (ЄІСП). А інструмент NDICI — Global Europe є наступником Європейського інструменту сусідства (ENI), який був основним фінансовим інструментом для реалізації Європейської політики сусідства протягом 2014-2020 років із загальним виділенням 15,4 млрд євро. Протягом 2021-2027 років ЄС підтримує впровадження політики ЄПС через Інструмент сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва (NDICI — Global Europe) Загальна сума виділених коштів для сусідів на NDICI — Global Europe становить 19,3 мільярда (за цінами 2021 року).

В рамках програми 2021-2027 років ЄС надає допомогу у підтримці функціонування українського уряду шляхом надання грошових вливань для підтримки основних видатків. Окрім того, надається допомога в таких напрямках, як гуманітарна (виділено 143 мільйони євро на програми гуманітарної допомоги для підтримки цивільних осіб, які постраждали внаслідок війни в Україні); макрофінансова допомога і бюджетна підтримка (ЄС надає додаткову грантову допомогу у розмірі 120 мільйонів євро для допомоги у розбудові держави та забезпечення життєздатності, поширив свою підтримку на українську економіку загалом і на фінансову життєздатність, на підтримку функціонування українського уряду та на його спроможність покрити основні витрати); на програму екстреної допомоги підуть 330 євро мільйонів (спрямовано на те, щоб забезпечити доступ до основних товарів та послуг, таких як освіта, охорона здоров'я і їжа. У пакет допомоги rescEU, загальною вартістю 10 мільйонів євро, входять легеневі вентилятори, інфузійні насоси, монітори пацієнта, маски і халати, ультразвукове обладнання та кисневі концентратори)

Важливу роль відіграє глобальна кампанія зі збору коштів 'Stand Up for Ukraine', вже збрала 9,1 мільярдів євро, включно з 1 мільярдом від Європейської комісії, для людей, які рятуються від російського вторгнення всередині України і за кордоном. Окрім цього, Європейський банк реконструкцій та розвитку оголосив про додатковий кредит у 1 мільярд євро на задоволення потреб осіб, переміщених внаслідок вторгнення.

Загалом Світовий банк та Київська школа економіки оцінили фінансові потреби на даний момент. Для країни необхідно до 100 мільярдів євро, для відновлення інфраструктури, і до 1 трильйона євро, для інвестування в повне відновлення української економіки. ЄС поширить ці кошти на сприяння продовженню надання базових послуг, включаючи захист, найбільш уразливим громадянам через створення системи готовності та реагування на кризові ситуації в Україні; посилення захисту критичної інфраструктури; посилення спроможності України ефективно пом'якшувати наслідки кібератак та дезінформаційних атак; та підтримку розвитку надійної системи кризового зв'язку.

Отже, надзвичайно важливим є швидка реакція ЄС на можливість швидко розвивати допомогу відповідним потребам України, можливості запозичень для залучення нових коштів на міжнародних ринках, використовувати всі доступні засоби для мобілізації нових бюджетних асигнувань, а також направляти заморожені та арештовані активи російської та білоруської еліт та олігархів, які підтримували та фінансували загарбницьку війну проти України. Очільники Європейського Союзу проявили намір покрити більшу частину витрат на повоєнне відновлення України. Саме з цією метою буде створено трастовий фонд солідарності. Фонд буде створено на зразок європейського Covid-фонду та профінансує інвестиції та реформи за погодженням з українським урядом. Прогнозується, що в рамках фонду буде розподілено сотні мільярдів євро протягом десятиліть. Саме тому, дуже важливо відкрити цільовий фонд солідарності України для

плану відновлення, який має бути відкритим для всіх інших донорських внесків від урядів та міжнародних фінансових установ, які стоять на захисті України проти держав-агресорів Росії та Білорусі.

Література

1. Європейські операції з цивільного захисту та гуманітарної допомоги: https://ec.europa.eu/echo/where/europe/ukraine_en
2. Уряд та Єврокомісія обговорили плани щодо відновлення України: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-ta-yevrokomisiya-obgovorili-plani-shchodo-vidnovlennya-ukrayini>
3. Who will pay to rebuild Ukraine? <https://fortune.com/2022/04/21/ukraine-reconstruction-cost-rebuild-economists-plan-russia-foot-trillion-bill/>
4. Rebuilding Ukraine after the War <https://www.csis.org/analysis/rebuilding-ukraine-after-war>

Фетісов В.А.

*«Міжнародні економічні відносини», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри європейської економіки і бізнесу Леценко К. А.*

УКРАЇНА В СИСТЕМІ АУТСОРСИНГОВИХ БІЗНЕС-СТРАТЕГІЙ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Дослідженням аутсорсингових бізнес-стратегій займалися Кухта К.О., Пономаренко В.О., Кросс Дж., Заводська І. І., Дідух О. В., Сусіденко В.Т., Танасійчук О.М., Жарлінська Р.Г., Зорій О. М., Гончаренко В. О. та ін. Серед науковців немає єдності у визначенні поняття «аутсорсингу», тому воно досі залишається дискусійним. Варто зауважити, що для дослідження процесів аутсорсингу потрібно враховувати досягнення економічного інструментарію його реалізації, а саме: фінансовому, інформаційному і правовому. Що вказує на те, що найбільшого поширення серед трактування аутсорсингових відносин набув процесний підхід [1].

За оцінками експертів аутсорсинг на ринку фінансових послуг почав розвиватися у 1990х та упродовж останнього десятиріччя зростав до 10% на рік. Сучасні світові компанії використовують аутсорсингові бізнес-стратегії для підвищення ефективності ведення бізнесу. Найдинамічніше на світовому ринку розвивається фінансовий аутсорсинг, зокрема у сегменті фінансових послуг та страхування.

Перехід до засад ринкової економіки обумовив передачу від держави на рівень підприємства функцій визначення оптимальних шляхів власного виживання та розвитку, що поставило перед менеджерами підприємств завдання опанування засад стратегічного управління. В ході розвитку ринкового середовища стратегічний підхід до управління підприємством був визнаний найбільш оптимальним на основі емпіричного досвіду провідних менеджерів світу (що знайшло відображення у бізнес-літературі), а також численних наукових досліджень, які спираються на накопичених статистичних даних.

Слово «стратегія» походить від давньогрецьких слів «stratos» — «армія» та «agos» — «я керую». Відповідно, поняття «стратегія» первинно тлумачилося як мистецтво або наука ведення воєнних дій.

Томпсон А.А. і Стрікланд Д.Ж., вважають, що стратегію краще за все розглядати як «комбінацію із запланованих дій і швидких рішень з адаптації до нових досягнень промисловості та нової диспозиції на чолі конкурентної боротьби» [3].

Череп А.В., Краснокутська Ю.М. трактують стратегію як сукупність генеральних цілей та засобів їх досягнення, які сформовано у комплексний план, реалізація якого в майбутньому на-

дасть змогу підприємству досягнути поставлених цілей шляхом вибору альтернативного напрямку розвитку, ефективного розподілу ресурсного потенціалу підприємства, а також проведення аналізу зовнішнього та внутрішнього оточення [4].

В Україні ж аутсорсинг фінансових послуг включає у себе ведення бухгалтерського обліку та аудиту. Це пов'язано із збереженням конфіденційності інформації, український ринок відрізняється своєю закритістю. Також це зумовлено браком досвіду та інформації, відсутністю відповідного законодавчого визначення й регулювання процесів аутсорсингу фінансових послуг. Більшу частину коштів українські компанії витрачають на ІТ-аутсорсинг, що спричинено розвитком ІТ-технологій в Україні [5].

Отже, усі вищезазначені причини вказують на те, що фінансовий аутсорсинг в Україні знаходиться на початковому етапі свого розвитку, коли у світі ці послуги є одними із найрозвишениших у аутсорсинговому середовищі.

Країни, які відрізняються найкращими послугами програмного забезпечення у Європі відповідають таким характеристикам: інвестиції в розвиток ІТ, доступність кваліфікованої праці, вміння спілкуватися (англійська мова), зручність часової зони — Словачка (1 місце), Польща (2 місце), Угорщина (3 місце), Україна (4 місце), Чеська Республіка (5 місце).

Україна має широкий діапазон освітніх можливостей і велику кількість ІТ-спеціалістів. Україна стала найкращим місцем для аутсорсингу, особливо для веб-розробки та програмного забезпечення. В Україні багато професіоналів, які домінують на глобальному ринку аутсорсингу програмного забезпечення в Інтернеті та мобільній розробці, машинному навчанні, штучному інтелекті і технологіях блокчейн, з найпопулярнішими мовами програмування C++, PHP, Java і Ruby.

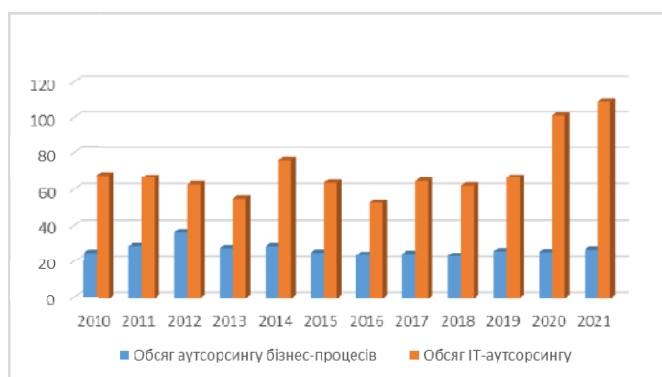

Рис. 1 Динаміка послуг світового ринку аутсорсингу, млрд дол
Джерело: складено авторами на основі [1,6,7]

Аналізуючи динаміку послуг світового ринку аутсорсингу, куди входять Європейські країни, що представлені у дослідженні Шапран Н., Гончаренко О. В., можна спостерігати коливання показника обсягу аутсорсингу бізнес-процесів й ІТ-аутсорсингу починаючи із 2014 року. Це може бути пов'язано із посиленням проблем кібербезпеки, цифрової трансформації та автоматизації. Показники вартісної оцінки глобального ринку аутсорсингу вказують на те, що виробничий аутсорсинг, порівняно із ІТ, користується меншим попитом. До сфери ІТ-послуг входить розробка сайтів, програм, додатків, зберігання даних на серверах, проектування.

З 2014 року можна констатувати певну нестабільність показників вартісної оцінки глобального ринку аутсорсингу, що відбиває і коливання показника обсягів аутсорсингу бізнес-процесів й ІТ-аутсорсингу (рис.1). Зазначені сфери в певній мірі втратили позиції із поширенням цифрової трансформації, автоматизації і посилення проблем кібербезпеки. Поширення аутсорсингових операцій та зростання послуг можна спрогнозувати забезпечивши державну підтримку та регулювання.

За результатами масштабів поширення ІТ-аутсорсингу український ринок посідає перше місце у Східній Європі за співвідношенням «ціна\якість». За масштабами свого поширення він поступається лише Індії та посідає 43 місце у Глобальному інноваційному індексі за показниками 2019 року [2].

Аутсорсинг облікових послуг є суб'єктом споживання серед новостворених фірм та малого бізнесу майже у 40%, а великі підприємства використовують такі послуги до 5% [1]. До аутсор-

сингу облікових послуг входять організаційні та функціональні операції: реєстрація нових структур, консультаційне обслуговування, організація кадрового обслуговування й обліку, обробка облікових даних у відповідній програмі, робота з клієнтськими базами даних, відновлення або ведення реєстрів облікових даних за попередні роки у програмних продуктах, взаємодія із податковою службою, безпосереднє ведення бухгалтерського й податкового обліку, складання звітності. Такі бізнес-послуги надаються на постійній або короткостроковій основі. Сприятливе інституціонального забезпечення для розвитку аутсорсингу неможливе без регулюючого впливу держави, яка сформує адекватні умови для суб'єктів аутсорсингових відносин, сприятиме запровадженню інституцій для регламентування діяльності суб'єктів даного виду діяльності.

Література

1. Frolova V. The effectiveness of outsourcing business processes in the enterprise, *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, vol. 3(31), pp. 61–63.
2. Global outsourcing industry revenue from 2010 to 2019, by service type (in billion U. S. dollars), *Statista*. URL: <https://www.statista.com/statistics/189800/global-outsourcing-industry-revenue-by-servicetype/> (Дата звернення: 21.05.2022).
3. Романюк Л.М. Теоретичні аспекти стратегічного управління підприємством та його персоналом. *Наукові праці КНТУ*, 2010. Вип. 17. С.64-71.
4. Череп А.В., Краснокутська Ю.М. Комплексний підхід до розробки методики щодо формування стратегій розвитку підприємства машинобудівної галузі. *Економічний простір*, 2012. № 62. С. 267-274.
5. Шевченко О. М., Шевченко О.О. Аналіз тенденцій розвитку аутсорсингу фінансових послуг в світі та Україні. *«Young Scientist»*. № 10 (50), 2017. С. 1109-1112.
6. IT-outsourcing services market revenue in the World from 2016 to 2021 (in billion U.S. Dollars), *Statista*. URL: <https://www.statista.com/forecasts/963932/it-outsourcing-services-revenue-in-the-world> (Дата звернення: 21.05.2022).
7. Business Process Outsourcing Market Analysis Report By Service, By End Use, By Region And Segment Forecasts From 2020 To 2027, *Million Insights*. URL: <https://www.millioninsights.com/industry-reports/global-business-process-outsourcing-bpo-market> (Дата звернення: 21.05.2022).

Чайковський Олексій Володимирович
«Міжнародна економіка», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — асистент
кафедри європейської економіки і бізнесу Никонюк К.О.

ЄС: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗБУДОВИ БЕЗВУГЛЕЦЕВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА УЧАСТЬ УКРАЇНИ В МАЙБУТНЬОМУ ЗЕЛЕНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

За останнє десятиліття градус дискусії про майбутнє нашої планети значно збільшився. Досить гостро постало питання екології. Практично всі голови держав говорять про важливість переходу економіки з використання традиційних джерел на відновлювану енергетику, а також заборону авто на ДВЗ, подальшу газифікацію і водородизацію багатьох галузей.

На сьогоднішній день ключовим документом є Паризька угода, згідно з якою в 2015 було поставлено низку екологічних цілей для боротьби з проблемою зміни клімату. Ключовими цілями стали обмеження зростання середньої температури у світі до 1.5°C до 2100 року та досягнення балансу між викидами та їх поглинанням до 2050 року. Таким чином, на шляху до досягнення поставлених цілей, країни зосередились на розвитку безвуглецевої економіки. Основні сфери дія-

льності, які охоплює даний напрямок включають в себе скорочення викидів CO₂ на виробництві, електрифікація транспортної індустрії, а також розвиток зеленої енергетики. Кожен сфера має як частково «зелену» варіацію, так і повністю безвуглецеву технологію. Так, скорочення викидів CO₂ на виробництві можна досягти за рахунок використання газу та пару замість вугілля. Дана технологія надає можливість частково зменшити викиди шкідливих речовин, в той час як технологія CCS дозволяє уловлювати вуглець на виробництві та зберігати його під землею протягом довгого часу. За умови використання водню (H₂) викиди шкідливих речовин в процесі виробництва можуть дорівнювати нулю.

Аналогічна ситуація і на фронті транспортної індустрії, де існують технології гібридних автомобілів, «плаг-ін» гібридів (більш розвинена технологія), а також повністю електрифіковані або водородизовані автомобілі, які не завдають шкоди зовнішньому середовищу.

Більш детально варто розглянути технології у сфері альтернативної енергетики, адже базове розуміння недоліків та переваг буде важливим для подальшого розуміння контексту досягнень Євросоюзу і важливості України на шляху до безвуглецевої економіки.

На сьогоднішній день основними технологіями є енергія сонця, вітру та водню (сонячна — 773 ГВт на 2020 рік, енергія вітру — 743 ГВт [1]). Основними перевагами сонячної енергії над вітровою є більша передбачуваність видобутку, відсутність шуму та особливих вимог до місця розташування (навіть дах будинку). Крім того сонячні панелі можуть знаходитися максимально близько одна до одної, в той час як вітряні турбіни встановлюються на значній дистанції через великий діаметр лопатей. Енергія водню сьогодні є найменш популярною, встановлено лише 0.2 ГВт. Технологія відносно нова, а також дуже дорога, через нерозвинену інфраструктуру. Хоча за прогнозами експертів у майбутньому основним джерелом енергії в Євросоюзі може стати саме водень.

Базуючись саме на Паризькій угоді, вперше три провідні економіки світу — США, ЄС та Китай — дійшли єдиної думки про важливість кліматичної політики, встановивши як проміжні цілі на 2030 рік, так і цілі з нульових викидів на 2050-2060 роки. Для досягнення даних цілей ЄС, США та Китай використовують низку забороняючих та стимулюючих інструментів. Серед основних варто відзначити заборону продажу нових автомобілів на ДВЗ², надання податкових пільг для збільшення використання вітряних, сонячних станцій та виробництва водню, а також прямі бюджетні виплати при купівлі гібридних і повністю електрифікованих авто.

У 2020 році в ЄС представили Європейський Зелений Курс. Основна ціль даного плану полягає у перетворенні Європи на перший у світі кліматично нейтральний континент до 2050 року. В межах певних країн існують більш амбітні дати. Так, Франція планує досягти кліматичної нейтральності у 2022, Словаччина — 2023, Італія — 2025, Греція — 2028 році. Крім того ЄС розробив систему податків для автовиробників, за якою на кожну компанію відводиться свій ліміт на кількість викидів CO₂. Перевищення ліміту карається жорсткими штрафами. В той час як купівля електромобілей супроводжується зменшенням податку та іншими субсидіями.

У 2021 найбільш амбітний план було прийнято в ЄС під назвою Fit for 55, який є проміжною ціллю до Європейського Зеленого Курсу, основна мета — зменшення викидів до 2030 року на 55%.

Порівнюючи Китай, ЄС та США достатньо важко визначити однозначного лідера у досягненні безвуглецевої економіки. Основними факторами для порівняння є: досягнення кліматичної нейтральності; виробництво сонячної та вітрової енергії; відсоток електромобілей у структурі автотранспорту в 3 кварталі 2021; стратегія CCS (вловлення та зберігання вуглецю) і цілі по виробництву водню. Як вже було зазначено, ЄС має найбільш амбітну ціль — досягнути повної кліматичної нейтральності у 2050 році. У той час як Китай націлений досягнути даного показника у 2060 році. За новою політикою Байдена США мають стати кліматично нейтральними у 2050 році.

Щодо енергії сонця та вітру, в ЄС виробляли більше 140 ГВт сонячної енергії у 2020 році, США — майже 100 ГВт, Китай — 253 ГВт. Китай є лідером за абсолютними показниками, але якщо перерахувати на душу населення, то Китай, з показником 0.18 ГВт на 1 млн чоловік, відстає від ЄС у розмірі 0.33. Подібну картину можна побачити і у вітровій енергетиці. Так, в Китаї виробляється 281 ГВт енергії вітру, ЄС — 210 ГВт, США — 121 ГВт. Таким чином, Євросоюз є лідером у встановленні енергії вітру і сонця на душу населення.

²ДВЗ — двигун внутрішнього згорання.

В третьому кварталі 2021 значно збільшилась кількість електромобілей. У Китаї частка нових електрокарів у структурі продажу автомобілей в 3-у кварталі 2021 становила 18.6%. В США дана частка склала 10.4%, а у ЄС рекордні 18.9%. За абсолютними показниками продажів лідером залишається Китай (1.34 млн в 2020), тоді як на всю Європу (не тільки країни Євросоюзу) було продано 1.36 млн. Однак розрахунку на кількість населення, ЄС знову стає лідером.

За даними RystadEnergy, однозначним лідером за обсягами уловлення вуглецю є Північна Америка [2]. Європа займає друге місце, об'єми Китаю є незначними. Якщо розглядати стратегію з виробництва водню, то ЄС знову стає лідером з цілями встановити 6 ГВт електролізерів до 2024 і 80 ГВт до 2030 [3]. США та Китай на сьогоднішній день не встановлювали цілей з виробництва водню, що робить ЄС абсолютним лідером у цій новітній сфері.

За даними Євростату, у 2020 ЄС в середньому перевершили свою ціль у 20% альтернативної енергії. Лідерами є Швейцарія, Фінляндія, Латвія та Австрія. Лідерами за темпами зростання у 2019-2020 є Люксембург, Нідерланди і Бельгія. При цьому в Данії, Естонії і Словаччині відсоток зменшився. Цілей досягли усі країни, окрім Польщі, Франції і Словенії. Найбільшими компаніями з виробництва вітряної енергії є Vestas (9.6 ГВт, ЄС), SiemensGamesa (8.8 ГВт, ЄС) та Goldwind (8.3 ГВт, Китай). При цьому в Європі немає великих підприємств, що виробляють сонячну енергію. Лідери цього ринку знаходяться у Китаї. Утім, велика кількість компаній, що спеціалізуються на енергії вітру, виробляють і сонячну енергію. У сфері водню в Євросоюзі значна частка встановлюється виробниками з Норвегії, особливо компанією Nel. Великі конгломерати також роблять вагомий внесок, як, наприклад, Air Liquide, яким належить найбільший PEM електролізер (PEM — найбільш ефективна технологія електролізерів на сьогоднішній день) у світі на 30 МВт потужності.

В 2050 році ЄС має досягнути 55% частки альтернативної енергетики, у порівнянні із 20% в 2020. При цьому 6 країнах (Австрія, Данія, Ірландія, Латвія, Люксембург і Іспанія) очікують 100% частки альтернативної енергії в 2050. В той же час, вже в 2035 році в ЄС почне діяти заборона на продаж нових авто на ДВЗ. Найбільший виробник автомобілей в Європі — компанія Stellantis — прогнозує, що 70% їх продажів в ЄС у 2030 будуть електромобілі [4]. Наступний за об'ємами конгломерат — Volkswagen — очікує 50% електромобілей у структурі продажів в 2030 році.

Важливо розглянути нові унікальні технології, такі як плаваюча офшорна вітрова енергетика, вітрова енергетика без лопатей, зелений водень. Основними проблемами вітрових турбін є діаметр лопатей та значний шум, яким примушує ставити турбіни на значній відстані від місць проживання людей. Логічним рішенням є використання вітру у морях та океанах, що має назву офшорного вітру. Іншу технологією, яка має потенціал подолати проблему діаметру лопатей, представила іспанська компанія Vortex. Дана технологія може дозволити використовувати енергію вітру за рахунок вібрацій, а не через силу обертання лопатей. Найперспективнішою ж технологією майбутнього є зелений водень. Водень можна використовувати для автотранспорту, поїздів, в авіації, у судноплаванні, виробництві цементу та металургії, для опалення, і як резервне паливо. Основна перевага зеленого водню полягає у тому, що H₂ є найбільш розповсюдженим елементом в світі. Він ефективніший за газ та пару, а також зберігає енергію набагато краще батарей. З 2020 по 2030 Євросоюз інвестує більше \$2 трлн для встановлення 80 ГВт електролізерів для роботи з зеленим воднем.

Впровадження зеленої енергетики можна назвати 5-ю промисловою революцією. Фактично, використання даних ресурсів повністю змінює стиль життя людей на всій планеті. Змушує відкривати нові горизонти, розроблювати програми на трильйони доларів. Держави та компанії конкурують за кількість встановлених ГВт енергії. На 2020 в Україні встановлено 6.3 ГВт сонячної енергії та 1.3 ГВт енергії вітру. Для порівняння, в Німеччині встановлено 60 ГВт енергії вітру і лише 5 ГВт сонячної енергії (що менше, ніж в Україні). Бессарабія має велику кількість території із сильним постійним вітром. Річне надходження сонячного світла в Україні перебуває на рівні із Німеччиною та Швецією. І це є певною можливістю для України стати на інший рівень, мати вагомий економічний вплив на «великій шаховій дошці». У першій половині 2021 було встановлено 280 МВт потужностей вітрової, 260 МВт сонячної енергії та 1.6 МВт електролізерів. У 2021 Україна увійшла до ТОП 5 європейських країн за темпами розвитку сонячної енергетики. Україна вже отримала контракт на встановлення 100 МВт електролізерів. Більш того, наразі ведуться переговори із Словаччиною, Німеччиною та Чехією про встановлення центрального водневого коридору, за яким водень буде поставлятися із України в країни ЄС. Крім того, ще у 2020 році було

заключено енергетичне партнерство між Німеччиною та Україною. В рамках цього партнерства в Україні планують встановити 8ГВт найбільш перспективної технології— електролізерів. Для цього треба буде встановити не менше 20 ГВт сонячної та вітрової енергії. Даним проектом Україна займається разом із Німеччиною, потужності у 8 ГВт очікують до 2030 року.

Таким чином, Україна починає відігравати важливу роль для досягнення Євросоюзом своїх цілей щодо розбудови безвуглецевої енергетики. З часом Україна може стати одним з лідерів по виробництву зеленого водню, що є важливим фактором економічного зростання. Досягнення Євросоюзом та іншими країнами своїх цілей у галузі безвуглецевої економіки, а також участь України в цьому, напряду впливає на подальше існування людства на планеті Земля.

Література

1. IEA (2021) Renewables 2021 — Analysis and Forecast, С. 21-35. Режим доступу: <https://iea.blob.core.windows.net/assets/5ae32253-7409-4f9a-a91d-1493ffb9777a/Renewables2021-Analysisandforecastto2026.pdf>
2. RystadEnergy [Електронний ресурс] (2022)
Режим доступу: <https://www.rystadenergy.com/newsevents/news/press-releases/carbon-capture-capacity-poised-to-surge-more-than-10-times-by-2030-but-aggressive-investment-needed-to-meet-mid-century-targets/>
3. LuFang, CFA; Terence Han (2022) Bernstein. The new solar paradigm, С. 177-197.
4. Stellantis, EV Day. (2021) Режим доступу: https://www.stellantis.com/content/dam/stellantis-corporate/investors/events/stellantis-ev-day-2021/ev_day_2021_presentation_slides.pdf
5. Європейська правда. (2021) Україна, Чехія, Словаччина і Німеччина планують створити водневу магістраль через Центральну Європу.
Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/09/23/7128159/>

Чухась Б.В.

*«Міжнародні економічні відносини» 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — доктор економічних наук, професор Ткаленко С.І.

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ЗЛИТТІВ І ПОГЛИНАНЬ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація економіки генерувала спалах корпоратизації — багаторівневої системи економічних зв'язків, які реалізуються через фінансово-економічну діяльність на основі концентрації та подальшого перерозподілу капіталу як процесу усунування виробництва. Вона спричинила утворення потужних об'єднань, модифікацію відносин власності та передислокацію активів до найбільш перспективних та з прискореним розвитком галузей економіки.

В умовах глобалізації світової економіки та збільшення масштабів концентрації виробництва й капіталу, компаніям у конкурентній боротьбі необхідно шукати дедалі ефективніші шляхи до зростання. Такими шляхами все частіше стають стратегії злиття і поглинання (M&A), що забезпечують компаніям доступ до новітніх технологій та інновацій, кваліфікованої робочої сили, освоєння нових ринків збуту і, відповідно, передбачають швидке зростання компанії. Міжнародні злиття та поглинання являють сьогодні одну із ключових особливостей глобалізації економічного розвитку. Багатомільярдні угоди, що укладаються транснаціональними корпораціями з приводу купівлі-продажу окремих компаній чи частин бізнесу, стали звичайним явищем не лише у розвинутих країнах, а й у всьому світі, зокрема в Україні. [1]

Транскордонні злиття та поглинання є значущим глобальним явищем, яке дозволяє підприємствам створювати бізнес-синергію, закуповувати активи, оптимізувати податкову діяльність, отримувати доступ до нових технологій і ринків, підвищувати конкурентоспроможність і ринко-

ву вартість, а також диференціювати та диверсифікувати бізнес-діяльність. Злиття і поглинання (M&A) забезпечують бізнесу гнучкість та дозволяють залишатися конкурентоспроможними як сьогодні, так і в довгостроковій перспективі. [2]

Вплив глобалізації на розвиток світової економіки має об'єктивний і системний характер і охоплює всі сфери життя суспільства. Основним наслідком цього є розширення і поглиблення міжнародних зв'язків у сфері виробництва, капіталів, ресурсів, інвестицій, обігу та ринків збуту в масштабах всієї планети, а також стандартизація законодавства, економічних і технологічних процесів. Основу глобалізації становить міжнародна економічна інтеграція — глобальний процес господарсько-політичного об'єднання країн на основі розвитку глибоких стійких взаємозв'язків і поділу праці між національними господарствами. Крім того, процеси глобалізації нерозривно пов'язані з такими явищами, як інтернаціоналізація бізнесу і транснаціоналізація світового господарства. Під інтернаціоналізацією господарської діяльності розуміється посилення взаємозв'язку і взаємозалежності економік окремих країн, вплив міжнародних економічних відносин на національні економіки, участь країн у світовому господарстві. Інтернаціоналізація економіки є тривалим процесом історичного розвитку світового господарства, який передбачає поступове подолання економічної замкнутості окремих країн за допомогою їх послідовного залучення в міжнародні операції і виходу відтворювальних процесів за рамки національних кордонів. На заключному етапі розвитку інтернаціоналізація виробництва й обміну завершується транснаціоналізацією і глобалізацією світогосподарського життя.

Злиття і поглинання підприємств можна виділити як один з найважливіших механізмів забезпечення конкурентоспроможності. Як правило, основним мотивом злиття та поглинання компаній буває прагнення до отримання додаткових виробничих та фінансових ресурсів, необхідних для розширення виробництва продукції та проникнення на нові ринки, отримання синергетичного ефекту від об'єднання з іншою компанією, доступ до нових технологій. Процес злиття та поглинання, як правило, сприяє більш ефективному розподілу та використанню ресурсів. Завдяки процесам злиття та поглинання власність виявляється в руках найбільш ефективних власників. [5]

Проте так не завжди. Узагальнення зарубіжного досвіду у сфері злиття та поглинання компаній наочно показує, що у історії практично кожної країни були періоди, коли процеси злиття і поглинання не повною мірою забезпечували вирішення проблеми зростання конкурентоспроможності національної економіки. Часто, коли при злитті і поглинанні переважали спекулятивні мотиви, зрештою, власність, хоч і переходила до рук найефективніших власників, громадські витрати виявлялися дуже високі. Спекулятивне здійснення злиття та поглинання, знижує ефективність перерозподільних процесів, оскільки відволікає ресурси від сфери виробництва, часто ускладнює придбання компаній тими покупцями, які насправді були націлені на розвиток фірми.

Реалізація та ефективність злиттів і поглинань багатофакторна. Створення національних або міжнародних корпорацій, пов'язаних з капіталом, приносить користь не тільки суб'єктам-учасникам, але певною мірою також приносить користь всьому суспільству. Діяльність щодо злиття та поглинання створює можливості не лише для компаній, безпосередньо залучених до процесу злиття чи поглинання, але й для арбітражних злиттів, які прагнуть отримати вигоду від ризику. [4]

Швидке зростання транскордонних злиттів і поглинань у всьому світі було викликано поєднанням кількох факторів, зокрема лібералізацією торгівлі та інвестицій, дерегуляцією сфери послуг, політикою уряду, регіональними угодами, приватизацією державних підприємств тощо. У межах європейського простору значний внесок у це зробили також торгівля та фінансова лібералізація в Європейському Союзі та Європейському валютному союзі. [6]

Злиттям і поглинанням підприємств належить важлива роль у розвитку глобалізаційних процесів, оскільки у сучасному глобалізованому світі саме вони дають імпульси для подальшої транснаціоналізації виробництва і спрямування руху міжнародного капіталу.

Література

1. An analysis of the impact of economic context of selected determinant of cross-border mergers and acquisitions in the EU. [Електронний ресурс]. — Режим доступу URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1331677X.2022.2048200>
2. The economic impact of mergers and acquisitions on corporations [Електронний ресурс]. — Режим доступу URL: <https://ibimapublishing.com/articles/JFSR/2021/206635/>

3. Злиття підприємств як фактор підвищення їхньої конкурентоспроможності на міжнародному ринку [Електронний ресурс]. — Режим доступу URL: http://vlp.com.ua/files/08_25.pdf

4. MergersMayBeProfitable, butAreTheyGoodfortheEconomy? [Електронний ресурс]. — Режим доступу URL: <https://hbr.org/2016/11/mergers-may-be-profitable-but-are-they-good-for-the-economy#:~:text=Firms%20engage%20in%20mergers%20because,and%20improved%20overall%20economic%20welfare.>

5. Theeconomicimpactofmergersandacquisitionsoncorporations[Електронний ресурс]. — Режим доступу URL: [https://www.ic.gc.ca/eic/site/eas-aes.nsf/vwapj/wp04e.pdf/\\$file/wp04e.pdf](https://www.ic.gc.ca/eic/site/eas-aes.nsf/vwapj/wp04e.pdf/$file/wp04e.pdf)

6. TheImpactofEconomyonMergers&AcquisitionsinEuropeanMarkets [Електронний ресурс]. — Режим доступу URL: <https://ibimapublishing.com/articles/JFSR/2021/206635/>

Шлапаченко К. В.

«Міжнародні економічні відносини», 5 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

*Науковий керівник — доктор філософії, старший викладач
кафедри європейської економіки і бізнесу Мовсесян А. С.*

СУЧАСНИЙ СТАН ТОРГОВЕЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄС

Характеризуючи сучасні тенденції розвитку двосторонньої торгівлі України з ЄС, слід зазначити, що ціла низка вітчизняних вчених, авторів і дослідників наголошують на стратегічній важливості євроінтеграційного курсу України й особливого місця ЄС у системі зовнішньоторговельних відносин нашої держави. Цю тезу доволі наочно демонструють дані Міністерства економіки України, згідно яких ЄС як єдина митна територія був головним торговельним партнером України за підсумками 2021 року, коли частка ЄС у загальній структурі торгівлі товарами й послугами нашої держави склала 39% [1]. Разом з тим, за даними Національного банку України, станом на кінець 2021 року у структурі товарного експорту з України до інших країн світу частка ЄС-27 складала 36%, а в структурі сукупного товарного імпорту — 39% (табл. 1).

Таблиця 1

ДИНАМІКА ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ УКРАЇНИ З ЄС-27 ЗА 2015-2021 РР.

Показник	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2021/2015, %
Сукупний експорт товарів з України, млн. дол. США	35420	33560	39701	43341	46091	45143	63130	178%
Експорт товарів з України до ЄС-27, млн. дол. США	10127	10414	13676	15778	16535	14616	22874	226%
Частка ЄС-27 у географічній структурі експорту товарів з України, %	29%	31%	34%	36%	36%	32%	36%	-
Сукупний імпорт товарів з України, млн. дол. США	38875	40502	49364	56055	60352	51921	69692	179%
Імпорт товарів до України з ЄС-27, млн. дол. США	13188	14733	18054	20262	22339	21483	26946	204%
Частка ЄС-27 у географічній структурі імпорту товарів в Україну, %	34%	36%	37%	36%	37%	41%	39%	-
Сальдо зовнішньої торгівлі товарами України з ЄС-27, млн. дол. США	-3061	-4319	-4378	-4484	-5804	-6867	-4072	133%

Джерело: Складено автором за даними [2].

Аналізуючи дані, наведені у табл. 1, можемо зробити висновок, що обсяг сукупного експорту товарів з України до ЄС-27 протягом 2015-2021 рр. зріс у 2,2 рази, а імпорту товарів з ЄС-27 в Україну збільшився вдвічі. Характеризуючи особливості двосторонньої торгівлі товарами України та ЄС-27, важливо наголосити, що обсяги товарного імпорту продукції з ЄС-27 в Україну впродовж досліджуваного періоду щороку перевищували обсяги експорту українських товарів до ЄС-27, формуючи тим самим негативне сальдо зовнішньої торгівлі, яке почало активно зростати протягом 2015-2020 рр. Показовим, на нашу думку, є той факт, що за підсумками 2020 року значення негативного сальдо зовнішньої торгівлі товарами України та ЄС-27 досягло максимального рівня за аналізований період, і склало 6,8 млрд. дол. США, а в цілому за 2015-2021 рр. цей показник зріс на третину.

Разом з тим, частка ЄС-27 у структурі товарного експорту України протягом 2015-2021 рр. зросла з 29% до 36%, а частка ЄС-27 у структурі сукупного товарного імпорту в Україну протягом 2015-2021 рр. зросла з 34% до 39%, що зробило ЄС найбільш вагомим торговельним партнером України за підсумками 2021 року і засвідчило певну переорієнтацію вітчизняних експортерів та імпортерів на європейські ринки.

Що стосується товарної структури експорту з України до ЄС, то, на нашу думку, варто погодитись з М. М. Ремінським, який наголошує, що наша держава спеціалізується на поставках до країн Євросоюзу продукції з низьким рівнем перероблення і стало зберігає неефективну структуру експорту [3]. Його позицію підтверджують дані Національного банку України, відповідно до яких сировина та товари з низьким рівнем переробки й доданої вартості складають близько 80% товарного експорту з України до країн Євросоюзу за підсумками 2021 року (табл. 2).

Таблиця 2.

СТРУКТУРА ТОВАРНОГО ЕКСПОРТУ З УКРАЇНИ ДО ЄС-27 ЗА 2015-2021 РР., МЛН. ДОЛ. США

Показник	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2021/2015, %
Сукупний експорт товарів з України	35420	33560	39701	43341	46091	45143	63130	178%
Всього експортовано товарів з України до ЄС-27	10127	10414	13676	15778	16535	14616	22874	226%
Експорт з України до ЄС-27 в розрізі товарних груп, млн. дол. США								
Продовольчі товари та сировина для їх виробництва	3903	4004	5445	5893	7014	6121	7655	196%
Мінеральні продукти	1279	1291	2063	2448	2409	1865	3567	279%
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	608	548	701	902	784	777	1288	212%
Деревина та вироби з неї	730	818	898	1095	1070	1074	1586	217%
Промислові вироби	137	158	203	284	345	374	503	367%
Чорні й кольорові метали та вироби з них	2691	2782	3379	4007	3447	2818	6224	231%
Машини та устаткування, транспортні засоби, прилади	616	572	667	764	1032	1081	1338	217%

Джерело: Складено автором за даними [2].

Як свідчать дані табл. 2, за підсумками 2021 року сумарний обсяг експорту товарів несиروvinного характеру з України до ЄС-27 (мова йде про продукцію машинобудування, хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості та промислові вироби) складав трохи більше 3 млрд. дол. США, тобто приблизно сьому частину сукупної вартості товарів, експортованих з нашої країни до країн Євросоюзу.

Дані табл. 2 також свідчать про стрімке зростання обсягів експорту з України до ЄС в першу чергу аграрної продукції, що, на нашу думку, пов'язано зі схваленням у жовтні 2017 року тимча-

сових «автономних торговельних преференцій» для України, які дозволяли нашій державі експортувати більше сільськогосподарської продукції до ЄС відповідно до Угоди про асоціацію без сплати митних зборів [4].

Цю точку зору розділяє М. М. Ремінський, наголошуючи, що зростання обсягів експорту в сировинних напрямках торгівлі та продукції з низькою доданою вартістю відбулося внаслідок ряду взаємних домовленостей, що були логічними наслідками угоди про Асоціацію з ЄС, які знімали частину митних обмежень на поставки конкретних видів продукції та змінювали, або знімали їх кількісні рамки. М. М. Ремінський також цілком слушно зазначає, процес переорієнтації експортного напрямку з РФ на ЄС дав сумнівні результати структурної зміни зовнішньої торгівлі України: наслідком стало в першу чергу збільшення обсягів експорту продукції сільсько- та лісового господарства у товарній структурі вітчизняного експорту, зокрема, до країн ЄС [3], що також підтверджується даними табл. 2.

Наголосимо також, що сучасна структура експорту товарів з України до ЄС-27 демонструє небезпечну для нашої держави технологічну диспропорційність: сировинний експорт з України та високотехнологічний імпорт з ЄС, збереження негативного сальдо в зовнішній торгівлі за більшістю груп товарів, обмежений вихід вітчизняного бізнесу на європейський ринок. Структура вітчизняного товарного експорту, яка загалом характеризується виразною тенденцією до спрощення та примітивізації, справляє істотний вплив на негативну еволюцію національної економіки України. Аналіз структури торгівлі товарами України з ЄС показує, що введення в дію положень угоди про Поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі досі не справило помітного впливу на покращення технологічних характеристик українського експорту.

Список використаних джерел

1. Бюлетень стану торговельних відносин між Україною та ЄС у 2021 році URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&isSpecial=True&id=6b2412a2-219c-4aa9-b4ef-87f9690e520f&title=BiuletенPotоchnогоStanuTorgovelnikhVidnosinMizhUkrainoiuTas> (дата звернення 20.05.2022)
2. Зовнішня торгівля. Статистика зовнішнього сектору України за методологією 6-го видання «Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції» (МВФ, 2009). URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення 20.05.2022)
3. Ремінський М. М. Динаміка та розвиток зовнішньо-торгівельних відносин Україна-ЄС, в процесі євроінтеграції України. *Актуальні проблеми економіки та управління : збірник наукових праць молодих вчених*. 2020. Вип. 14. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/205845> (дата звернення 20.05.2022)
4. Сьогодні набувають чинності торговельні преференції Євросоюзу для української сільгосппродукції. URL: <https://gordonua.com/ukr/news/politics/-sogodni-vstupajut-v-silu-torgovelni-preferentsiji-jevrosojuzu-dlja-ukrajinskoji-silgospproduktsiji-209911.html> (дата звернення 20.05.2022)

ПЛАТФОРМА 5

МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ЕКОНОМІЧНОЇ РОЗБУДОВИ УКРАЇНИ

Брага Олена Віталіївна
«Міжнародні фінанси», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор
Луцишин Зоряна Орестівна

ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ АНАЛІЗ КОЛИВАНЬ ВАЛЮТНОГО КУРСУ ГРИВНІ ПІД ВПЛИВОМ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Війна проти України та санкції, запроваджені щодо Росії, завдають удару по країнах у всьому світі. За прогнозами, в регіоні Європи та Центральної Азії (ЄЦА) найбільше постраждають країни з перехідною економікою та країни, що розвиваються. Так зазначається в Економічному огляді регіону ЄЦА Світового банку. За оцінками, економіка регіону скоротиться на понад 4,1 відсотки цього року, у порівнянні із довоєнними прогнозами про зростання на 3 відсотки, оскільки спричинені війною економічні потрясіння поєднуються із тривалим впливом пандемії COVID-19. Це буде друге скорочення економіки за останні роки, і вдвічі більшим, ніж спричинене пандемією падіння економіки в 2020 році.

Актуальність теми полягає в загостренні питання щодо девальвації гривні, а також можливості подолання Україною наслідків економічної кризи та знецінення національної валюти під час активної фази воєнних дій

Мета: дослідити сучасний стан курсу гривні щодо провідних світових валют, визначити основні загрози та напрями для їх подолання. Застосовуючи фундаментальний аналіз, спрогнозувати рівень валютного курсу та інфляції на 2022 рік.

1. Загальний вплив військових дій Росії проти України на світову економіку

«Масштаби гуманітарної кризи, спричиненої війною, приголомшливі. Російське вторгнення завдає масивного удару по економіці України, та призводить до масштабного руйнування інфраструктури», — сказала Анна Б'єрде, Віце-президент Світового банку у справах регіону Європи та Центральної Азії. Війна також завдає значного удару по країнах з перехідною економікою та країнах, що розвиваються, у регіоні Європи та Центральної Азії — регіоні, де цього року і так очікувалося уповільнення темпів економічного зростання, спричинене тривалим впливом пандемії. Крім Росії та України рецесія цього року також очікує на Білорусь, Республіку Киргизстан, Молдову та Таджикистан, хоча прогнози щодо розвитку погіршилися для всіх країн через наслідки війни, менший рівень економічного зростання в євразії, потрясіння на ринках сировини, у торгівлі та на фінансових ринках.

На частку Росії та України припадає приблизно 40 % імпорту пшениці в регіоні та приблизно 75 % в Центральній Азії та на Південному Кавказі. Росія також є основним експортним напрямком для багатьох країн, крім того грошові перекази з Росії складають майже 30 відсотків ВВП таких країн Центральної Азії як Республіка Киргизстан та Таджикистан.

2. Дослідження змін курсу гривні під впливом воєнних дій

Дані інфляції, опубліковані Держслужбою статистики, демонструють зростання споживчих цін у березні на 4,5% порівняно з лютим. У річному вираженні зростання цін, ймовірно, буде в діапазоні 15-20%.

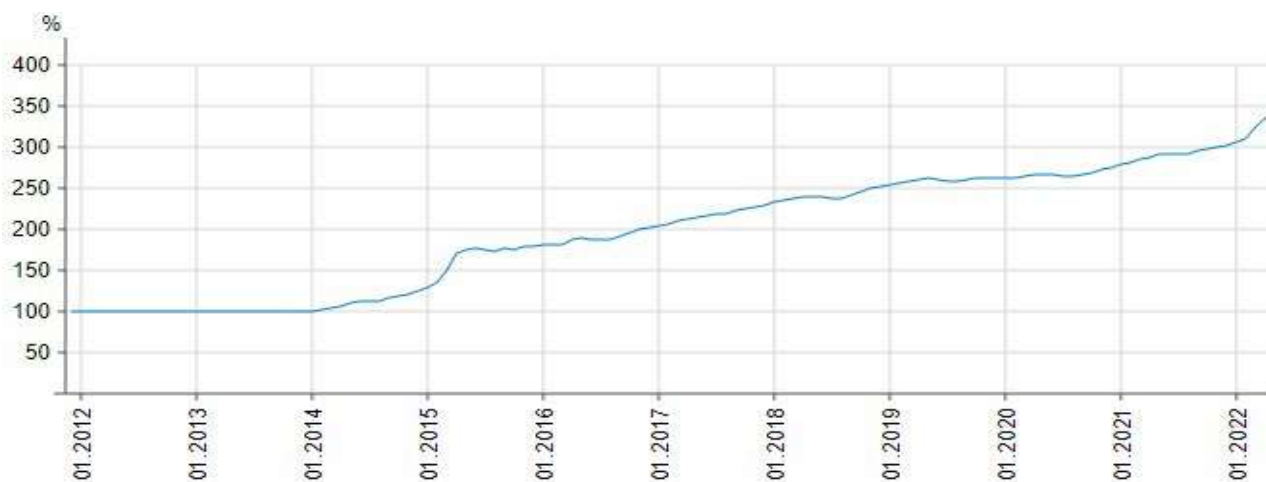

Рис.1 Динаміка рівня інфляції протягом 2012-2022рр.

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Зараз зростання цін стримується регульованими цінами на паливе, газ, опалення та електроенергію, а також фіксованим обмінним курсом.

Курс купівлі-продажу валютної готівки банками упродовж цього часу залишався стабільним, близьким до максимальних параметрів, дозволених регулятором (+10% до офіційного курсу). Долар купували, в середньому по 31,8, продавали — по 32,18 гривень. Курс євро натомість постійно змінювався.

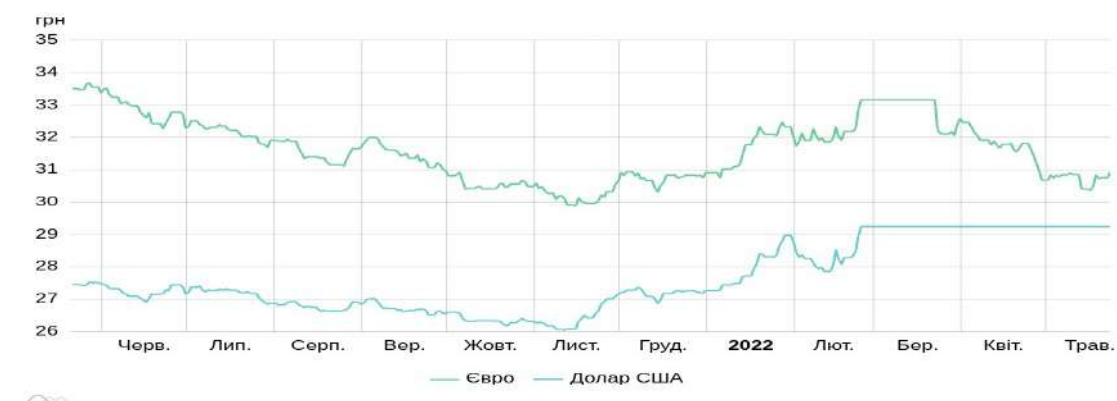

Рис.2 Динаміка курсу гривні до євро і долара у 2021-2022 рр.

Джерело: <https://bank.gov.ua>

Війна в Україні, проблеми, пов'язані з дефіцитом та подорожчанням енергоресурсів, суттєво вплинули на європейську валюту, яка перманентно знецінювалася порівняно з американською. 29 квітня євро на світових біржах коштував 1,05 долара. Тоді як у середні лютого цей показник становив 1,13-1,15, а рік тому, на початку травня 2021-го, за євро давали 1 долар 22 центи.

3.Аналіз інтервенцій НБУ

У перший день війни Національний банк оперативно запровадив нові правила функціонування банківської системи України, в тому числі, впровадивши низку валютних обмежень та зафіксувавши курс гривні. Це дозволило уникнути карколомної девальвації національної валюти та значного відтоку капіталу за кордон.

Валютні інтервенції НБУ

Рис.3 Валютні інтервенції НБУ

Джерело: <https://bank.gov.ua>

За даними НБУ, в період з 18 по 22 квітня він купив 6 млн євро, а продав 201,9 млн євро та 546,7 млн дол. З 11 по 15 квітня НБУ купив 1 млн дол та 5 млн євро, а продав 349,66 млн дол і 92,98 млн євро. Із 4 по 8 квітня Нацбанк купив 11,5 млн дол і 5,5 млн євро, а продав 222,45 млн дол і 90,4 млн євро. Із 28 березня по 1 квітня НБУ купив 21,5 млн дол та 5 млн євро, а продав 303,6 млн дол і 304,8 млн євро. Загалом у період воєнного стану (тобто з 24 лютого) НБУ купив 1,12 млрд дол та 91,2 млн євро, а продав 2,63 млрд дол та 1,38 млрд євро. Усього з початку року НБУ купив 1,78 млрд дол та 91,2 млн євро, а продав 5,4 млрд дол та 1,28 млрд євро. Як повідомляв Нацбанк, його чисті валютні резерви (без врахування коштів, запозичених в МВФ) у березні зросли на 3,15 млн дол (+0,018%) — до 17,558 млрд дол. [1]

4. Тенденції коливання національного валютного курсу та можливі заходи для його підтримки

Курс значною мірою залежатиме від обраних НБУ темпів відкриття валютного ринку та можливостей проводити валютні інтервенції. На мою думку навіть після завершення війни обмеження на валютному ринку залишатимуться жорсткими, зокрема імпортери зможуть придбавати валюту лише для завезення товарів критичного імпорту. Також тривалий час зберігатимуться обмеження на рух капіталу — виплати дивідендів, процентів, повернення прямих та портфельних інвестицій, перекази фізичних та юридичних осіб. Загалом же навіть за умови дуже повільної лібералізації валютного ринку ймовірно зберігатиметься дефіцит іноземної валюти на ринку, а тому НБУ буде змушений тривалий час проводити інтервенції з продажу валюти. Обсяги таких інтервенцій значною мірою залежатимуть від обсягу допомоги, яку надаватимуть Україні міжнародні партнери.

Необхідно вжити низку заходів:

- постійно залучати фінансову допомогу від партнерів по всьому світу. У будь-якій формі та будь-якій сумі. Крім того, як ми вимагаємо, зброї, закритого неба та іншої військової допомоги;
- контролювати СЕП (систему електронних платежів), забезпечувати її безперебійну роботу, дублювання «вузлів» та інфраструктури, кіберзахист системи та систем банків, що робить Нацбанк;
- обмеження на валютні операції, і особливо виведення коштів зарубіжних країн. Йдеться про виведення коштів великих клієнтів, зокрема іноземців;
- спростити систему взаєморозрахунків та транскордонних переказів з іноземними банками.

Висновки: Війна завдає значного удару по країнах з перехідною економікою та країнах, що розвиваються, у регіоні Європи та Центральної Азії — регіоні, де цього року і так очікувалося уповільнення темпів економічного зростання, спричинене тривалим впливом пандемії. Курс купівлі-продажу валютної готівки банками упродовж цього часу залишався стабільним, близьким до максимальних параметрів, дозволених регулятором (+10% до офіційного курсу). Долар в діапазоні 31,8 — по 32,18 гривень. Курс євро натомість постійно змінювався. Але це пов'язано не з обсягами попиту-пропозиції, а з реакцією НБУ на зміну співвідношення євро/долар у світі. НБУ робить все необхідне для забезпечення безперебійності як безготівкових, так і готівкових розра-

хунків та підтримання безперебійного функціонування банківської системи держави в умовах воєнного стану.

Курс значною мірою залежатиме від обраних НБУ темпів відкриття валютного ринку та можливостей проводити валютні інтервенції. На нашу думку навіть після завершення війни обмеження на валютному ринку залишатимуться жорсткими, зокрема імпортери зможуть придбавати валюту лише для завезення товарів критичного імпорту. Також тривалий час зберігатимуться обмеження на рух капіталу — виплати дивідендів, процентів, повернення прямих та портфельних інвестицій, перекази фізичних та юридичних осіб.

Література

1. <https://bank.gov.ua>
2. <https://minfin.com.ua>
3. <https://interfax.com.ua/news/economic/833784.html>
4. <https://biz.nv.ua/ukr/finance/chomu-dolar-deshevshaye-i-yakim-bude-kurs-grivni-pislya-viyni-novini-pro-viynu-50231200.html>
5. <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3471348-popit-na-valutu-pid-cas-vijni-so-vidbuvaetsa-z-kursom.html>
6. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. https://lb.ua/economics/2022/01/20/503483_viyina_finansi_yak_zagroza_agresii.html
8. <https://suspilne.media/241794-v-nbu-rozasnili-zmini-do-postanovi-pro-kurs-grivni-do-dolara/>

Мамедлі Амрах Савалан огли

«Міжнародні фінанси», 5 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — д.е.н., професор

Луцишин Зоряна Орестівна

ТЕХНІЧНИЙ ТА ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ АНАЛІЗ СВІТОВОГО РИНКУ ЗЕРНОВИХ: ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА СВІТОВУ КОН'ЮНКТУРУ

Український аграрний ринок забезпечує попит не лише 40-мільйонної України, а й ще значної кількості країн світу. Війна в Україні викликає тривожні каскадні ефекти для світової економіки, яка і так вже постраждала через пандемію COVID-19 та зміну клімату, особливо різких наслідків зазнали країни, що розвиваються. Україна та РФ є одними з житниць світу. Вони забезпечують близько 30% світового ринку пшениці та ячменю, п'яту частину кукурудзи та більше половини соняшникової олії. Однак, на даний момент через розпочату РФ війну в Україні, експорт зерна призупинено, що в свою чергу загрожує дефіцитом у світі.

Актуальність: наразі проблема можливої продовольчої кризи є одним з найбільш гострих питань у світі, і вся світова спільнота намагається допомогти Україні відновити морські логістичні шляхи та налагодити нові залізничні та сухопутні.

Мета: дослідити кон'юнктуру ринку зернових станом на травень 2022 року, проаналізувати, застосовуючи технічний аналіз, рівень цін за останній рік і, використовуючи фундаментальний аналіз спрогнозувати стан світового ринку зернових в найближчі 3 місяці.

Найбільш проблемними, в контексті вищезазначеного, питання є глобальні ризики продовольчої кризи на фоні україно-російської війни; розробка нових логістичних маршрутів експорту зерна та оцінка можливого зростання цін у світі та аналіз низки інших фундаментальних чинників впливу на світовий ринок зерна.

1. Глобальні ризики продовольчої кризи на фоні україно-російської війни.

Вже напередодні війни в Україні міжнародні ціни на продукти харчування досягли історичного максимуму. Це здебільшого через ринкові умови, а також високі ціни на енергоносії, добрива та інші сільськогосподарські послуги. У лютому 2022 року індекс продовольчих цін ФАО досяг нового історичного рекорду, на 21% вище його рівня роком раніше і на 2,2% вище за попередній пік у лютому 2011 року.

В умовах війни неминучим є дефіцит виробництва та експорту. На сьогоднішній день озимі культури (зокрема, пшениця) в Україні посіяні та перебувають в хорошому стані, але без своєчасної весняної підживлення врожайність істотно впаде. Обмеження поставок палива та мінеральних добрив (через порти) ускладнює ведення сільського господарства в інших (відносно безпечних) регіонах.

На озимі посіви в Росії, швидше за все, ситуація не вплине, але нинішні санкції і вихід основних міжнародних постачальників сільськогосподарської техніки та інших виробничих ресурсів з російського ринку доволі негативним чином позначаються на врожайності в країні. Більше того, Росія не зможе експортувати зерно в найближчому майбутньому, що робить виробництво зерна менш привабливим для місцевих аграріїв в наступні сезони.

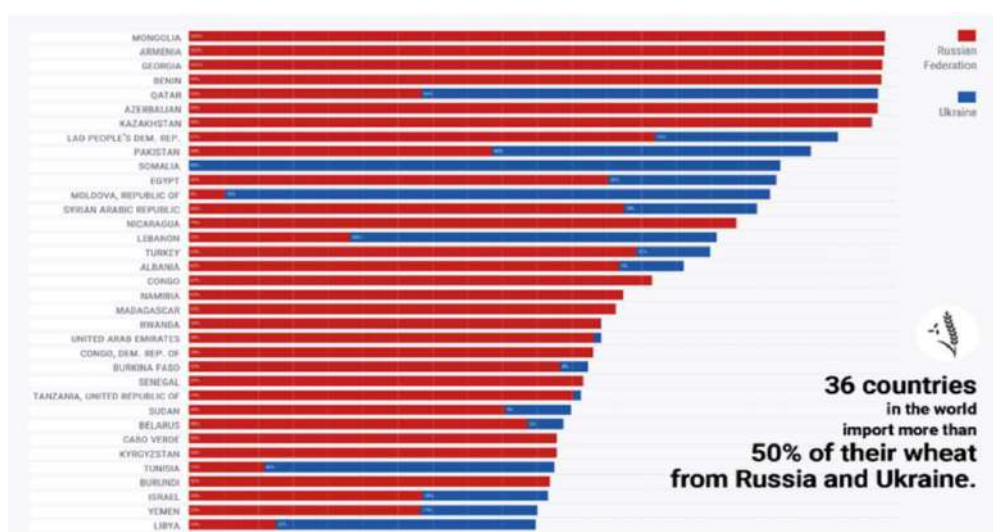

Рис.1 Найбільш залежні від українського та російського експорту пшениці країни [8].

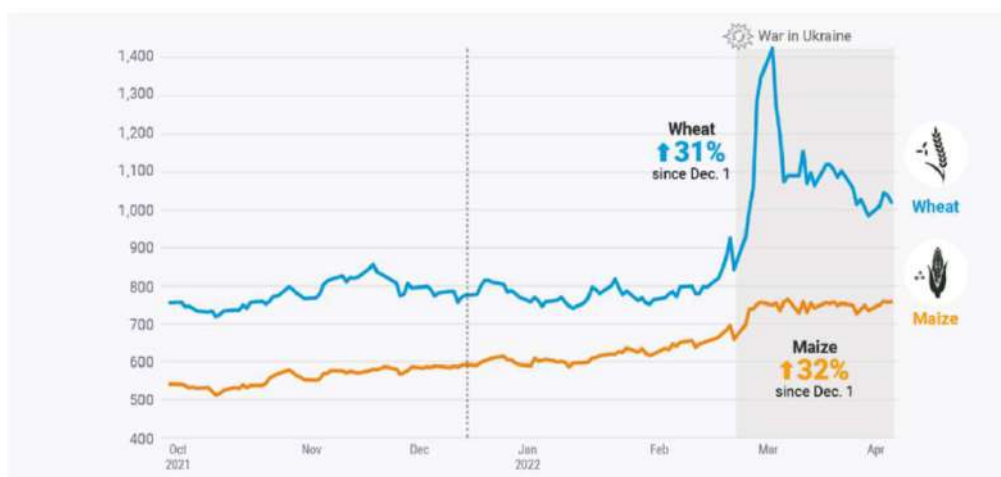

Рис.2 Зростання цін на пшеницю та кукурудзу (USD) [8].

2. Впровадження нових логістичних маршрутів експорту зерна та оцінка можливого зростання цін у світі.

У зв'язку з війною морські порти на тимчасово окупованих територіях були заблоковані. Блокада морських портів в Україні зробила майже неможливим експорт зернових. Аграрії та влада

вимушені шукати нові логістичні шляхи для експорту зернових та використовувати малі порти Дунаю, Ізмаїлу, Рені тощо. Українські морські порти не працюють через вторгнення Росії і експорт зерна наразі відбувається через західні кордони країни, але потужності дуже обмежені, що в свою чергу спричинило зменшення темпів експорту зерна з України. Тарифи на перевезення зернових вантажів залізничним транспортом в Україні у січні-березні 2022 р. зросли на 15% у порівнянні з першим кварталом 2021 р.

3. Низький рівень урожайності зернових у Індії через несприятливі кліматичні умови та вплив цього фактору на світовий ринок зерна.

Індія є другим у світі за обсягами виробником пшениці. Утім, лівова частка вирощеного в країні врожаю йде на задоволення потреб внутрішнього ринку країни з більш ніж мільярдом населенням. Водночас раніше індійські чиновники прогнозували істотне збільшення експорту зернових, оголосивши плани відвантажувати протягом 2022-2023-их років рекордні 10 мільйонів тонн пшениці щороку. Ці експортні постачання мали піти на задоволення потреб у зернових таких відносно густонаселених країн як Індонезія, Філіппіни та Таїланд. Значна спека, що останнім часом спостерігається в багатьох регіонах Індії та екстремальні погодні умови призвели до стрімкого погіршення щогорічних прогнозів врожайності зернових у Індії. Крім того, під час пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 значно скоротилися індійські стратегічні запаси зернових.

Також, влада Індії запровадила заборону на експорт пшениці. Цим кроком влада Індії намагається запобігти стрімкому зростанню цін на пшеницю й борошно на внутрішньому ринку. Лише з початку року світові ціни на пшеницю зросли на 40 відсотків, адже до війни на Україну та Росію припадала третина світового експорту пшениці та ячменю.

Висновок: Світ переживає часи турбулентності. Економіка, що потроху відновлювалась після пандемії COVID-19, зіштовхнулась з новими викликами. Через прогнозоване значне скорочення обсягів врожаю експорт з України та Росії в наступному маркетинговому році буде малоімовірним. Втім, якщо війна закінчиться в найближчі місяці, деякі експортні поставки все ж таки стануть можливими. У гіршому ж випадку (за умови продовження війни) світові ринки недоотримують близько 60 млн тон пшениці, 38 млн тон кукурудзи та 10,5 млн тон ячменю, тобто, обсяги світового експорту зерна різко скоротяться. Перспективи врожаїв олійних культур (соя та рапс) та виробництва рослинних олій в регіоні лише підсилюють негативні прогнози щодо ситуації. Щоби повернутися до довоєнного рівня, знадобиться певний час, а недоотримані обсяги зерна буде важко компенсувати за рахунок інших світових виробників продукції. *Таким чином, починає розгортатися велика глобальна гуманітарна криза. Сотням мільйонів людей загрожує нестача продовольства та велика гуманітарна криза, яка загрожує не лише Україні, а й багатьом країнам-імпортерам зерна з низьким рівнем доходу*

Література

1. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0305750X77900572>
2. <https://landlord.ua/news/v-minahropolityky-povidomyly-shcho-ukraina-narostyla-realizatsiiu-zernovoykh-kultur-u-2021-22-mr/>
3. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/imparctukraine422_e.pdf
4. https://s.giannini.ucop.edu/uploads/giannini_public/06/9a/069a20a9-b003-4d98-b22e-f240551bc376/32-worldwheateconomy.pdf
5. <https://apps.fas.usda.gov/psdonline/circulars/grain.pdf>
6. <https://thefederal.com/explainers-2/indias-wheat-export-ban-and-its-effects/>
7. <https://edition.cnn.com/2022/05/17/business/india-wheat-export-ban-food-prices-explainer-intl-hnk/index.html>
8. <https://news.un.org/pages/wp-content/uploads/2022/04/UN-GCRG-Brief-1.pdf>

Мельник В'ячеслав Олександрович
«Міжнародні фінанси», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор
Фролова Тетяна Олександрівна

ETF ЯК ГОЛОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДЛЯ РОЗДРІБНИХ ІНВЕСТИТОРІВ

Сучасний світ несе у собі дуже велику кількість різних неочікуваних ситуацій. Як показав приклад пандемії COVID-19, будь-які економіки, навіть найпотужніші, можуть увійти у стан кризи. Для простої людини це означає, що потрібно очікувати фінансових труднощів. Але ніхто не хоче опинитися у такому стані. Саме тому люди, розуміючи важливість «відкладеного споживання», роблять заощадження. Але як простій людині розібратися у такій великій кількості фінансових інструментів? Дане питання є архіважливим, оскільки з появою нових фінансових інструментів, відкриттям нових методів аналізу прибутковості та ризику та появою нових технологій у фінансовому секторі знайти альтернативу банківському депозиту є вкрай важким завданням (враховуючи той факт, що на даний момент ставки по депозитам ледь перевищують ставку інфляції).

1. Поняття та сутність ETFів, їх поширення та використання у світі.

Відповідно до багатьох регуляторних документів розвинутих країн, біржовий інвестиційний фонд (англ. exchange-traded fund, ETF) — «індексний фонд, паї (акції) якого торгуються на біржі. Структура ETF повторює структуру обраного базового індексу. На відміну від індексного ПФа, з акціями ETF можна робити всі ті ж самі операції, які доступні для звичайних акцій в біржовій торгівлі. В цьому основна перевага ETF перед ПФ — операції по акціях ETF можуть відбуватися протягом всього торгового дня, і їх ціна змінюється в залежності від активності учасників ринку. Фактично ETF є новим видом цінних паперів, які виконують роль сертифіката на портфель акцій, облігацій, біржових товарів.»(wiki/Біржовий інвестиційний фонд). Простими словами, ETF — це фонд, який схожий на індексний ПФ, але з перевагами індивідуальних акцій.

ETFи почали розповсюджуватися у 90-ті роки ХХ століття і з того часу почали стрімко завоювати ринок. Через особливості фінансової системи та сильний вплив фондового ринку, ETFи є найбільш поширеними у країнах Північної Америки, хоча з роками, їх популярність починає стрімко зростати практично у кожній країні світу з розвинутою фінансовою системою.

2. Переваги ETFів для роздрібних інвесторів.

Очевидно, що попит зростає через наявність певної цінності у продукту. І це дійсно так, ETFи мають низку переваг, через що і зайняли велику долю ринку. До переваг можна віднести:

1. Простота — ETF повторює структуру обраного базового індексу, а тому пропонує можливість диверсифікації, у порівнянні, наприклад, з індивідуальними акціями або облігаціями. Інвестору не потрібно намагатися спрогнозувати ціну акцій компанії або її прибутки, йому просто потрібно обрати декілька ETFів (щоби максимально диверсифікуватись, обравши ETFи різних країн або індустрій) та «забути» про портфель до моменту, коли знадобляться кошти.

2. Ціна — За рахунок величезних сум активів під управлінням ETFи мають змогу стягувати менші комісії ніж менші за розміром інвестиційні фонди

3. Експертне управління — Оскільки ETF- це фонд, їм управляє команда професіоналів, яка має інвестиційну стратегію та має змогу зробити вчасний ребаланс портфелю.

4. Асортимент — ETFи є на будь-який смак та ризик апетит (як такі, що управляються пасивно, так і ті, що управляються активно) тому кожен інвестор-аматор може обрати те, що більше підходить для досягнення його фінансової цілі. Хоча важливо зазначити, що велика кількість досліджень відомих інститутів (у тому числі з Ivy League) вказують на те, що на довгостроковій перспективі активне управління показує негативний результат, тому краще надати перевагу тим ETFам, що управляються пасивно.

3. Чому ЕТФи є більш безпечними для економіки ніж спроби роздрібних інвесторів самими скласти свій інвестиційний портфель?

Розуміння впливу таких інструментів як ETF на економіку є надважливими, оскільки дозволяє правильно вибудовувати політику держави щодо заощаджень та краще контролювати ризики. І для економіки ЕТФи є суттєво важливими через такі причини:

1. Певним чином ЕТФи попереджають утворення бульбашок. За рахунок браку знань та досвіду, роздрібні інвестори часто стають жертвами «новинного шуму» або когнітивних упереджень. Через це вони можуть робити певні нераціональні дії, а коли відсоток таких дій на ринку збільшується, то є ризик утворення бульбашки. У випадку з ЕТФами, всі активи під управлінням професіоналів, а тому, певною мірою ризик зменшується.

2. ЕТФи є новою формою впливу на сталий розвиток. Мова йде про ESG інвестування. Інвестуючи у ESG ЕТФи людина долучається до підтримки компаній, які діють з метою покращення екологічного, соціального та корпоративного управління, таким чином частково долучаючись до зміни нашого світу на краще.

3. За рахунок своєї простоти, ЕТФи можуть залучити більше людей у інвестування і таким чином зробити щоб одна з основних макроекономічних тотожностей $S=I$ (Savings=Investments) стала реальністю.

Висновок

ETF-майбутнє заощаджень. Завдяки своїй простоті та доступності для кожної людини ЕТФи завойовують ринок інвестиційних інструментів для роздрібних інвесторів, даючи змогу все більшій кількості людей ефективно управляти власними накопиченнями.

Література

1. Fidelity Investments. — ETFs 101 — 2021
2. U.S. Securities and Exchange Commission — «Exchange-Traded Funds (ETFs)»
3. The Vanguard Group — «Add an ETF without breaking the bank»
4. Investment Company Institute — «A Guide To Understanding Mutual Funds» — 2007.
5. State Street Global Advisors — «SPDR ETFs: Basics of Product Structure» — 2014
6. Business Wire — «ETFs Changing the Way Advisors Do Business, According to State Street and Wharton Study» (Press release) — 2008.
7. Fidelity Investments — «Benefits of ETFs» — 2021.
8. Charles Schwab Corporation — «Benefits and considerations of ETFs»

Чурсанов Єгор Олексійович

«Міжнародні фінанси», 5 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — д.е.н., професор

Фролова Тетяна Олександрівна

КРИПТОВАЛЮТИ ТА ТЕХНОЛОГІЯ БЛОКЧЕЙН, ЯК КАТАЛІЗАТОР ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Сучасний світ прогресує шаленими темпами і те що було актуальним 10 років тому, зараз є застарілою технологією. Теж саме стосується фінансів, бо це екстенційно важлива частина економіки без належного розвитку якої неможливо уявити розвиток технологічного суспільства загалом.

1. Роль фінансів у сучасному світі

Сутність кожної економічної категорії детально розкривається в її функціях, які характеризують суспільне призначення даної категорії. Сучасний світ важко уявити без фінансів та функцій які вони виконують, основними з яких є: *пересування коштів від одного члена суспільства до іншого; розподіл багатства між членами суспільства; ціноутворення; передача ризику.*

2. Основні проблеми сучасних фінансів:

Роль та фундаментальну користь кожної з функцій дуже складно переоцінити, але нажаль всі вони далеко не досконалі і світ постійно страждає від того, що фінансова система дає збій. Основними проблемами сучасних фінансів є: *повторюваність фінансових криз, стиснених у часі; нестабільність фіатних грошових одиниць; централізовані посередники; концентрація ризиків серед контрагентів; економічна рента; застаріла платіжна система; відсутність повномасштабного доступу до банківської системи (близько 1,7 млрд людей по всьому світу не мають такого доступу).*

3. Технологія блокчейн

Набагато простіше уявляти світову фінансову систему, як інженерну схему яка постійно потребує розвитку, удосконалення та інновацій, бо сучасний світ з його багатопверховим та мультифакторним рівнянням з безліччю невідомих дуже складно назвати бездоганним. І ось після фінансової кризи 2008-го року, яка була викликана через нераціональні дії та шалену жадібність топ-менеджерів, на арені з'являється біткоїн з його революційною технологією блокчейн. Хоча це був далеко не перший блокчейн в історії, а тим паче і не останній.

Світ тримається на контрактах, угодах та записах про них. Це важлива частина сучасної економічної та бюрократичної машини. Вони захищають наші активи та встановлюють бар'єри для зловмисників. Вони ідентифікують учасників процесів та керують взаємодією між країнами, організаціями, компаніями та простими людьми. Блокчейн справляється із цими завданнями набагато краще, ніж усе, придумане людством раніше. Це відкритий розподілений журнал, який записує операції між учасниками ефективно та без збоїв. При цьому цей журнал може бути запрограмований на потрібні нам автоматичні дії. Технічно це виглядає так. Замість того, щоб записувати всю інформацію в одне місце, якому всі змушені довіряти (наприклад, в банк, щоб зрозуміти, у кого скільки коштів), інформація записується в ланцюжок блоків, цей блок чейн. Кожен блок містить у собі шматочок попереднього, тому якийсь старий блок не можна взяти і підмінити — це відразу ж стане відомо, адже ланцюжок, що йде далі, просто перестане підходити. Усе це господарство зберігається не на одному, а на тисячах комп'ютерів одночасно, практично в будь-якого бажаного. І будь-хто може отримати до неї доступ. Коли відбуваються якісь зміни інформація про це записується в новий блок і розлітається на кожен комп'ютер — «ноду» або вузол мережі.

4. Сучасні проблеми які вирішують блокчейн та криптоактиви

Блокчейн це не панацея і дана система не вирішує абсолютно всі проблеми суспільства, але що точно можна зауважити, так те, що це крок у вірному напрямку, а ігнорування системи блокчейн позбавлено всілякого сенсу. Ось деякі сучасні проблеми, які вирішує блокчейн та криптоактиви, принаймні в тому вигляді якими вони є зараз: *питання передачі грошей від клієнта до клієнта без централізованого посередника; економічна рента; новітня платіжна система; доступність абсолютно для кожної людини; децентралізація; усунення контрагентів в усіх сферах; міцність; портативність; ціноутворення.*

Важливо розуміти, що реальна блокчейн-трансформація бізнесу та держави ще далеко попереду. Адже блокчейн — це не раптово винайдений суперкорисний спосіб взаємодій, який завдяки своїй дешевизні та ефективності зруйнує всі традиції. Зрештою, ми й до цього якось справлялися з відправкою грошей один одному і записом прав на власність. Блокчейн — це продукт свого часу, це чисто функціональна система, на ньому можна будувати нові міцні основи для старих та перевірених речей. Його роль буде великою, і ми маємо змогу творити історію прямо зараз. Ті результати, які зараз показує Міністерство цифрової трансформації України вражають, але ще дуже великий шлях попереду.

5. Чому Біткоїн повинен бути включений в резерви країни

Революційною є ідея включення біткоїну в державний резерв. І ось деякі факти, чому саме ми повинні це зробити. Особливо важливим є те, наскільки успішним біткоїн був в плані зростання цін. Як ми пам'ятаємо, BTC за 10 років виріс з нуля до понад 1 трильйонів доларів активів, і це створило культуру HODL.

Власники не будуть продавати свої біткойни за будь-яку ціну. Ці люди витрачають фіат і накопичують BTC. Фіат знецінюється з року в рік, але біткоїн залишається найефективнішим активом, коли-небудь створеним. А склянка заявок на купівлю BTC за ціною нижче 10,000 просто вражає. Після того, як BTC потрапляє в скарбницю України, держава починає діяти у власних фінансових інтересах. Тому криптовалюта така сильна. Коли ви вбудовуєте цифрові токени в бізнес-модель, споживачі стають власниками.

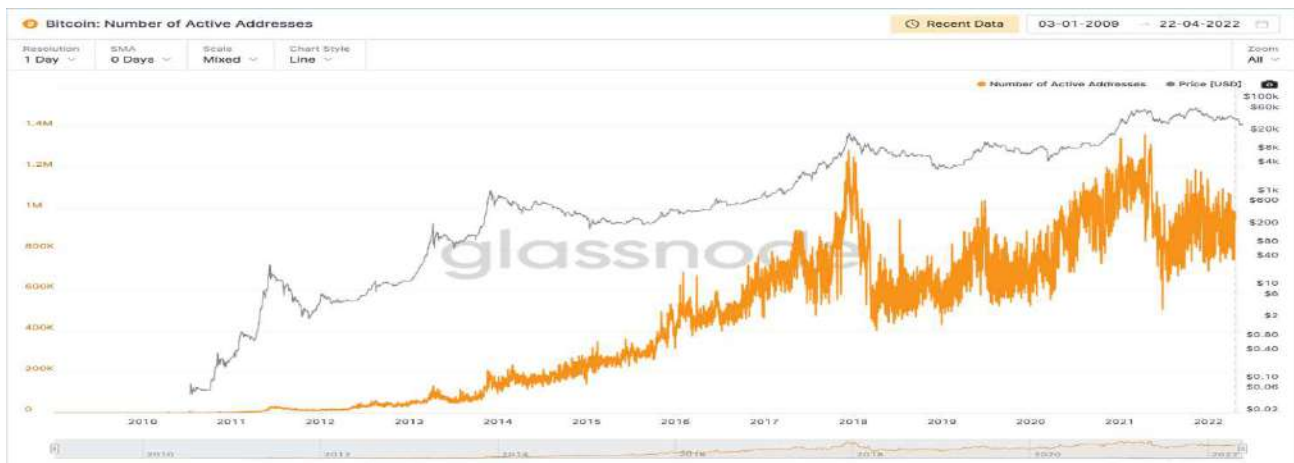

Рис. 1 Кількість активних біткоїн адрес [9]

Як власники, вони бажають оцінити свій токен, тому вони будуть прагнути максимально задіяти токени, щоб проект міг залучити більше користувачів. Більше користувачів, більше власників, кількість токенів зростає — це вічний рушій. Країна, яка вирішила включити біткоїн до свого списку заощаджень, прийме політику, яка заохочує його використання і це в свою чергу призведе до того самого «mass adoption», про який мріють біткоїн максималісти, згодом це лише питання часу. А також питання полягає в тому чи буде це той самий Bitcoin, або ж це буде Ethereum, або ще така модель про яку ми навіть не здогадуємось зараз. Єдине, що зрозуміло — саме біткоїн з нами надовго. І саме тому його слід включити до державного резерву.

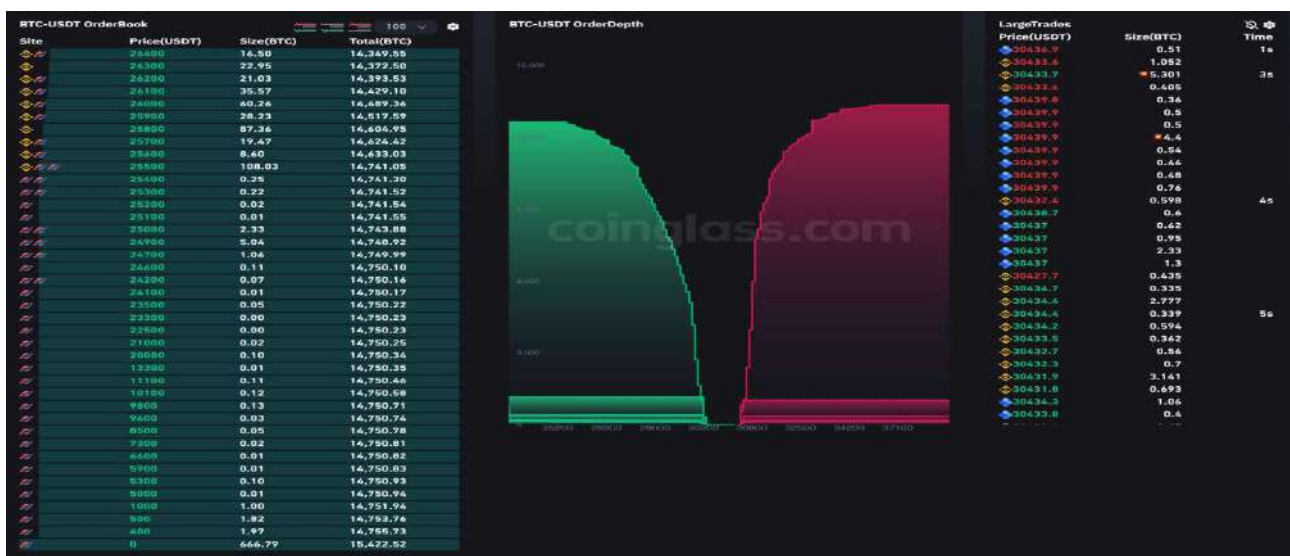

Рис. 2 Скланка заявок BTC [10]

Висновок. З новою технологією блокчейну наш світ стане іншим. Контракти зберігатимуться у цифровому вигляді, а базу даних не можна буде підробити, стерти або змінити. У новому світі кожен договір, кожен процес, кожне завдання та кожен платіж матиме цифрову версію та підпис, за якою його можна буде перевірити, зберегти та продемонструвати. Посередники на кшталт юристів, нотаріусів, брокерів та банкірів більше не знадобляться. Люди, організації, роботи та алгоритми будуть вільно спілкуватися один з одним з мінімально можливим напруженням. Ми вже бачимо зміну старої парадигми в міру того, як криптовалютою починають користуватися для транскордонних платежів і задоволення базових потреб, а країни Латинської Америки вже прийняли або працюють над прийняттям біткоїну як легальний платіжний засіб. Криптовалюта позиціонує себе як гроші, становлення яких відбувається знизу вгору, а отже, вона має пройти цей процес становлення крок за кроком — від предмета колекціонування до одиниці обліку, і наша мета — бути одними з перших хто піде пліч о пліч з новітньою світовою тенденцією сучасних фінансів.

Література

1. Тапскотт Дон, Тапскотт Алекс. Технология Блокчейн: то, что движет финансовой революцией сегодня // Дон Тапскотт, Алекс Тапскотт — ЭКСМО, 2016, 433 с.
2. Поппер Натаниэль. Цифровое золото: невероятная история Биткойна // Натаниэль Поппер. Издательство «Диалектика», 2016, 289 ст.
3. Andreas M. Antonopoulos and Dr. Gavin Wood. Mastering Ethereum // Andreas M. Antonopoulos and Dr. Gavin Wood. — O'Reilly Media, Inc. — 2018, 424 p. [Електронний ресурс. Доступно з <https://www.oreilly.com/library/view/mastering-ethereum/9781491971932/>]
4. Lau Darren, Lau Daryl, Jin T. S., Kho Christian, Azmi Erina, Lee T.M., Ong Bobby. — How to DeFi: Beginner // Darren Lau, Daryl Lau, T. S. Jin, Christian Kho, Erina Azmi, T.M. Lee, Bobby Ong. — Teaspoonpublishing, 2020, 205 p.
5. Fang Lucius, Hor Benjamin, Azmi Erina, Win Win Khor. How to DeFi: Advanced // Lucius Fang, Benjamin Hor, Erina Azmi, Khor Win Win. — Teaspoonpublishing, 2021, 222 p.
6. Blockchain and Money — MIT lectures by Gary Gensler https://ocw.mit.edu/courses/15-s12-blockchain-and-money-fall-2018/video_galleries/video-lectures/
7. Hayes Arthur Essays // Arthur Hayes, former CEO BitMEX <https://cryptohayes.medium.com/>
8. Марков А. Криптоюматика 2.0: Как потерять всех друзей и заставить всех себя ненавидеть. // Алексей Марков. М.: АСТ. — 2018. — 94 ст.
9. <https://glassnode.com/>
10. <https://www.coinglass.com/>
11. <https://coinmarketcap.com/>
12. <https://www.coingecko.com>

Шевєрдін Ілля Миколайович
«Міжнародні фінанси», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор
Мозговий Олег Миколайович

РЕАЛЬНІСТЬ РОЗБУДОВИ ІТ СЕКТОРА УКРАЇНИ НА ТЛІ ВІЙСЬКОГО ВТОРГЕННЯ РОСІЇ

Актуальність: розбудова ІТ сектора країни це потенційна можливість України підвищити рівень економіки за рахунок кваліфікованих спеціалістів, а враховуючи їх постійне зростання це забезпечення цих кадрів робочими місцями. Окрім цього, потужно розвинена ІТ галузь надасть можливість ефективно протистояти інформаційній війні в інтернеті.

Мета: дослідити стан ІТ сектора сьогодні, можливість його повного післявоєнного відновлення та подальші шляхи розвитку.

Проблематика: відносна мала частка продуктових компаній у зв'язку з чим слабка інвестиційна привабливість для іноземних інвесторів.

ІТ сектор України на сьогодні одна з швидко зростаючих галузей в економіці України. За 2021 ця галузь зросла на 36% — з \$5 млрд експорту до \$6,8 млрд (додаток А), що складає 10% від усього експорту України. Кожного року також зростає і кількість спеціалістів: з 244 тис. у 2020 до 285 тис. у 2021 році. Таким чином, за останні три роки галузь зросла більш ніж удвічі по експорту та більш ніж на 50% за кількістю спеціалістів.

Якщо порівнювати рівень розвитку з сусідніми країнами, то ми побачимо, що там ми теж, фактично займаємо лідируючі позиції. Згідно з оприлюдненими попередніми даними, у ВВП України частка експорту комп'ютерних послуг у 2021 році становила 2,7%. Для порівняння: у Польщі вона становила 1,3% у ВВП країни, у Литві — 1,2%, Словаччині — 1,2%, Угорщині — 1,5%, Естонії — 2,4%, Сербії — 2,8%, Білорусі — 3,3%. При цьому розмір ринку праці в ІТ в Україні ми-

нулого року становив 18,1 млн осіб. У Польщі — 17 млн осіб, Угорщині — 4,7 млн осіб, Білорусі — 4,5 млн осіб, Сербії — 3,2 млн осіб, Словаччині — 2,7 млн осіб, Литві — 1,5 млн осіб, Естонії — 0,7 млн осіб.

Україна також лідирує серед зазначених вище країн і за кількістю студентів ІКТ. За минулий рік їхня кількість досягла 104, 7 тис. осіб, що вдвічі більше, ніж у Польщі, у 4,6-4,9 разів більше, ніж у Сербії, Угорщині та Білорусі, у 15 разів більше, ніж у Польщі Словаччині та Литві та у 24 рази більше, ніж в Естонії. Окрім цього, слід зазначити, що в Україні є багато онлайн-курсів та шкіл, що займаються підготовкою кваліфікованих ІТ кадрів з певного профілю.

За останні 4 роки фіскальні надходження від ІТ-індустрії зросли більш ніж втричі — з 8,3 млрд грн у 2017 році до 23,5 млрд грн у 2021 році. Цьому сприяє стабільне зростання індустрії, збереження можливості контрактної взаємодії юридичних осіб зі спеціалістами — приватними підприємцями 3-ї групи.

Це все говорить, про те, що нам потрібно і далі розвивати ІТ галузь, тому що Україна має для цього потужності, що забезпечують стабільне зростання. Окрім цього, серед основних конкурентів (розробники з Індії та Південно-Східної Азії) ми маємо велику перевагу у різниці у часі з основними ринками — Європою та США.

Окрім цього всього, потрібно розуміти, що ринок ІТ розділяє компанії на два типу: аутсорсингові, аутстафінгові та продуктові. Саме аутсорсингові компанії мають велику перевагу в Україні. Якщо аналізувати кількість працівників у продуктових компаніях, до яких належить Privat24, GitLab, Evo, TemaBit та Genesis, то побачимо, що там зосереджено приблизно 16 тисяч спеціалістів. Усі ці компанії, окрім GitLab, переважно або повністю працюють на ринку України. Тобто, серед усіх спеціалістів в продуктових компаніях зосереджено лише 5,5%. Звісно країна отримає багато коштів і за рахунок аутсорс/аутстаф компаній, але продуктові ІТ компанії — це інтенсивний варіант розвитку цифрової галузі. Як показує приклад Ізраїлю, для розвитку цієї галузі потрібні не тільки кваліфіковані спеціалісти, а також і можливість швидкого пошуку клієнта (в Ізраїлі велика кількість заказів надходить з оборонного комплексу). Окрім оборонного комплексу, Україна достатньо діджиталізована країна, яка має залучати спеціалістів для розробки програмного забезпечення майже в усіх галузях економіки.

На тлі розв'язаною росією війною в Україні економіка нашої країни ослабла та стала менш стабільною. Щонайменше, це пов'язано з тим, що частина територій окуповані, країна виділяє великі гроші в оборонну промисловість та велика кількість людей на необмежений час залишилась безробітними, деякі громадяни залишили країну та виїхали за кордон. Але якщо ми подивимось на центри ІТ в Україні, то це Київ, Львів, Харків та Дніпро. Серед цих міст найбільше всього постраждав Харків, але цій галузі не важливо фактичне розташування офісів, вони здатні повністю функціонувати дистанційно, навіть з інших країн. Тому, після закінчення військових дій, ця галузь повинна швидко повернутись до попередніх показників та стабілізуватись.

Окрім руйнації країни, росія дала можливість Україні та іншим країнам захопити ті сфери, які покривали російські компанії на міжнародному ринку. Таким чином, такі санкційні компанії, як Яндекс та багато інших компаній перестануть користуватись попитом серед інвесторів та на західному ринку, через тотальну ізоляцію. Це відкриває для нас можливість почати розвивати великі продуктові компанії (навіть, користуючись прикладом Яндексу), що будуть функціонувати на ринку східної Європи та ще більше захопити світ аутсорсингу та аутстафінгу. Окрім цього, розвиток великих ІТ компаній надасть змогу в подальшому більш ефективно протистояти ворогу в інформаційній війні за рахунок збільшення спеціалістів та їх досвіду.

Це ті кроки, що наша країна може почати одразу, як закінчиться дія воєнного стану та ми повернемося до мирного життя. Але, якщо поміркувати про корисне не тільки для економіки країни, а також і для безпеки людей у майбутньому, то є пропозиції за новим планом розбудови станцій метро. Головна мета поєднати дата центри з бомбосховищами, що може залучити величезні інвестиції (у 2021 році загалом у світі інвестували понад 200 мільярдів доларів США). Питання у тому, що оптимальна температура повітря для функціонування дата-центрів у межах 20-27 градусів. Середня максимальна температура повітря у метро київського метрополітену (як приклад) — 21 градус за Цельсієм. У мирний час ці споруди будуть виконувати функцію дата-центрів, а у разі необхідності, їх буде можливо використати як бомбосховище. Окрім цього, ці приміщення ніколи не будуть знаходитись в аварійному стані через постійну необхідність догляду за такими спорудами.

Висновок: Україна має усі потужності для розвитку стабільного та швидко зростаючого ринку ІТ, вона може залучати інвестиції та збувати продукт на ринок оборонної промисловості країн Східної Європи. За рахунок санкцій накладених на росію та білорусь повинен збільшитись попит на український ринок ІТ послуг, а продуктові компанії можуть почати захоплювати інформаційний простір країн Східної Європи та пострадянського простору. Дата центри один з найбільш привабливих секторів для інвестицій в ІТ, який Україна також може розвивати.

Література

1. Інфографіка: українська ІТ-галузь за 2021 рік — в цифрах — ІТС.ua. ІТС.ua. URL: <https://itc.ua/news/infografika-ukrayinska-it-galuz-za-2021-rik-v-czifrah/#:~:text=Головне%20з%20інфографіки%20про%20українську,до%2085%20тис.>
2. Частка ІТ-послуг в експорті у 2021 році становить 37% — дослідження IT Ukraine. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/telecom/792926.html#:~:text=53%2020.01.2022>
3. Як виглядає ІТ сектор в Україні. Новини. URL: <http://www.uaitp.org/index.php/informatsiya-dlya-fakhivtsiv-it/podiji-v-sferi-it/251-ukraina-polu>.
4. Крупнейшие ІТ компании Украины. Топ продуктовых. dev.ua. URL: <https://dev.ua/ru/news/top-produktovyh-kompanii-ukraina>.
5. Розвиток ІТ в Ізраїлі. DOU.ua. URL: <https://dou.ua/lenta/columns/it-v-izraile-zarisovki-na-mestnosti>.

ПЛАТФОРМА 6

ПОГЛИБЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ПАРАДИГМІ ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІСТІВ

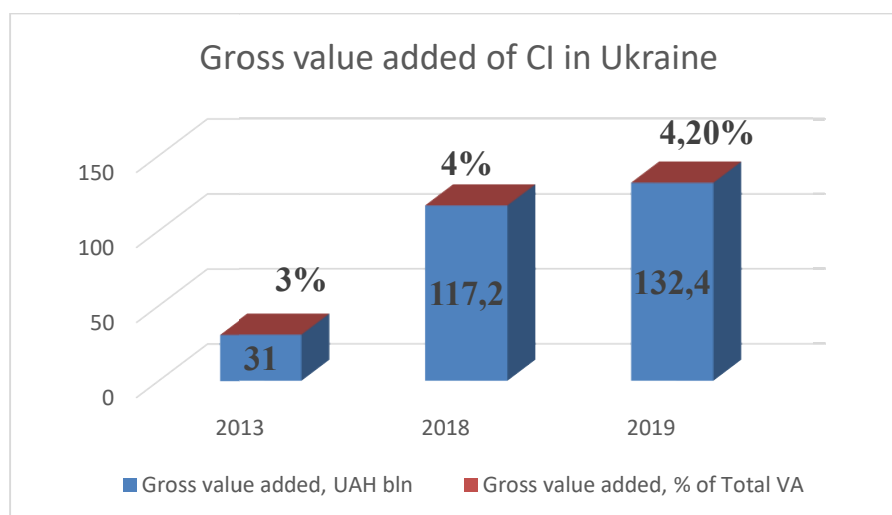
*Guzhva Kate International Business, 4th year of studies
Kyiv Vadym Hetman Economic University
Scientific Supervisor — Senior Lecturer of the Department of Foreign Languages
and Cross-Cultural Communication,
Melnyk H.M.*

CREATIVE ECONOMY IN UKRAINE: MODERN CHALLENGES AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT

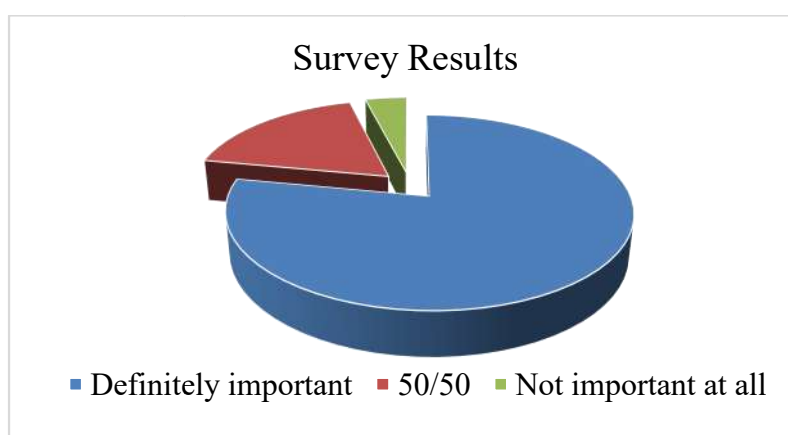
Pamela Coke-Hamilton, the UNCTAD's international trade and commodities director once said: «The creative economy and its industries are strategic sectors that if nurtured can boost competitiveness, productivity, sustainable growth, employment and exports potential». This quote shows the importance and impact of creative economy and creative industries (Cis) on social, economic and cultural spheres of any country and Ukraine in particular. The United Nations General Assembly declared 2021 the International Year of Creative Economy for Sustainable Development. That is why creative industries have become a competitive strategy. Exceptional growth in turnover, creation of new jobs, and resilience to economic crisis make creative industries an attractive area for investments in both private and public sectors. However, it should be mentioned that although creative economy and creative industries are becoming major trends nowadays, Ukrainian entrepreneurs still do not fully understand their potential for themselves. In our country, such industries remain a novelty.

There is no denying the fact that over the past few decades, the global economy has faced new challenges relating knowledge, technology, and imagination. These are covered by the term «creativity.» This is the main reason that academics and policy-makers pay so much attention to the development of the creative sector. Accordingly, there arises the question: «What does «creative economy» mean?» In fact, there is no single definition for «creative economy». The term increasingly refers to all economic activities that depend on a person's individual creativity for its economic value whether the result has a cultural element or not. Essentially these activities are aimed at creating an attractive investment climate, increasing the competitiveness of regions, promoting social sphere development, modernizing education sector. Creative industries are based on all the above mentioned. Moreover, Ukrainian law defines creative industries as «the types of economic activity aimed at creating added value and jobs through cultural (artistic) and/or creative expression». Currently, the Cabinet of Ministers of Ukraine lists 34 basic creative economic activities, including visual arts, performing arts, publishing, design, fashion, IT, audiovisual arts, architecture, advertising, libraries, archives and museums, folk arts and crafts.

It should be admitted that the gross value added (GVA) of creative industries (CIs) in Ukraine is growing rapidly. In 2013, the GVA amounted to UAH 31 billion (3% of total value added), and in 2019 it amounted to UAH 132.4 billion (4.2 % of total value added) (Figure 1). The COVID-19 pandemic has paralyzed the creative economy. However, the number of companies and employees in the field of CIs is also growing. In 2021, there were 210 thousand business entities and 360.3 thousand employees. The volume of the business products sold in the field of creative industries amounted to UAH 333.9 billion, which is 3% of the total volume of the goods sold in Ukraine. The most profitable areas include IT activities, advertising, marketing, PR and Audiovisual Art.

In order to make sure that creative economy is one of the key factors for Ukraine's development, and to determine the main challenges and prospects for the development of this sector in our country, a survey has been conducted on the platform of a special google form. About 450 respondents of different age categories and areas of activity have been asked the questions about the effectiveness of creative industries in the development of our country, and the measures that could help develop these industries. The qualitative and quantitative research methods have been used to analyze survey responses to obtain actionable insights. According to the results of the research, 78 % of respondents are sure that creative industries are vital for social and economic growth, 18% are hesitant, and only 4 % claim there is no sense in it.

Moreover, the respondents have been asked to list the examples of Ukrainian creative projects. Among the most recognized are: Kyiv Smart City Hub (city infrastructure); VUM-online (participatory digital platform focused on improving civic skills); Platforma Art Zavod (creative cluster and ecosystem); UNIT City (large-scale innovation park); Apple, Lacoste, BMW advertisement and Chornobyl mini-series (filming).

According to the survey conducted, the main challenges for the development of creative economy are the following:

- Insufficient level of creative economy recognition (88%)
- Lack of tax incentives for creative sector (83%)
- Lack of adequate funding and specialized support services (71%)
- Weak legislative base for creative business promotion, low attractiveness for investments (50%)
- Low promotion of creativity and entrepreneurship in education (46%)
- Low cooperation of central and local authorities in cultural area (44%)
- Low international mobility support, lack of skills for international networking (41%)
- Lack of knowledge of the legislation concerning national creative products certification (19%)

On the other hand, the Ukrainians surveyed have also highlighted the most considerable prospects for the development of creative entrepreneurship in Ukraine:

- Dynamic start-up scene and highly skilled IT workforce (83%)
- Improvement of creative entrepreneurial education and skills (76%)
- Popularization of «Made in UA» movement (74%)
- Development of new fundraising initiatives (74%)
- Participation in the Creative Europe Program (56%)
- Government investments into creative sectors (50%)
- Tendency of emerging creative spaces throughout the country (47%)
- Improvement of conditions for film making, including a tax code for the national film industry (34%)

Taking into consideration all the above mentioned research results I would like to emphasize that although creative economy is in the early stages of development in Ukraine, our country has a huge potential for the development of this sector that calls for proper and competent management. In the context of European integration, the development of creative industries can provide significant competitiveness of the Ukrainian economy and ensure a long-term economic growth. Therefore, the development of creative economy requires raising public awareness; developing a sustainable action plan; preserving and promoting historical and cultural values; establishing favourable ecosystems and business conditions for creative start-ups as well as legal framework for creative business; building necessary infrastructure to encourage Ukrainian creative people; promoting creativity and entrepreneurial skills throughout education system; providing international cooperation and trade to spread Ukrainian talent, creativity and brand worldwide. These actions are essential for taking a step from idea to reality as they can result in economic, social, creative and cultural benefits for Ukraine. The development of creative economy in Ukraine's business environment can give us hope for the future. Even today, specialists in creative industries of Ukraine have repurposed their skills and abilities amidst the brutal chaos of Russian aggression. Fashion designers are making bullet proof vests to protect the soldiers. Artists are creating songs, pictures, films to boost morale. IT army is repelling Russian hackers' attacks, and launching cyber counterstrikes of its own. Hard times unite the Ukrainians regardless of their vocation. The professionals of creative industries, who have recently engaged only in art and fashion, nowadays are supporting the whole country, strengthen the national spirit and make the considerable contribution to our victory!

References

1. The phenomenon of creative economy in Ukraine and defining its place in the architectural space — Article, October 2019
<https://download.atlantis-press.com/article/125919192.pdf>
2. The Future of the Creative Economy- Report by Deloitte, June 2021
<https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/uk/Documents/technology-media-telecommunications/deloitte-uk-future-creative-economy-report-final.pdf>
3. Ukrainian export strategy for creative industries sector 2019-2023
<https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=7a718723-9652-4906-a2ce-90bdeb7bc6f7>
4. Creative Industries: Trade challenges and opportunities post pandemic- Report, November 2021
https://impact.economist.com/perspectives/sites/default/files/eiu_dit_creative_industries_2021.pdf

PROSPECTS OF POST-WAR DEVELOPMENT IN STRATEGIC SPHERES OF UKRAINE'S ECONOMY

A nation's welfare and economic prosperity are always based on a country's political stability. Military conflicts can entail a certain decrease in overall output, a fall in investment attractiveness of a country or even a region, the suspension of trade activity and eventually the loss of human lives, which are the driving force of an economy. Maintaining global security is always a topical issue and is the basis for socio-economic development of the world and strengthening of both interstate relations and peace among countries. In particular, the full-scale military invasion of the Russian Federation, started on February 24, 2022 on the territory of Ukraine, which was preceded by the hostilities in the east of Ukraine that began in April 2014, and the annexation of Crimea in the spring of 2014, became a catalyst for changes in the global security architecture, and, above all, in the European one. Moreover, the war unleashed by Russia has led to a potential food crisis in the world, disrupted the normal functioning of transit routes through Ukraine and the implementation of trade and economic relations of our state with other countries, and, eventually, has already taken tens of thousands of lives of the residents of Ukraine, further destroying all types of infrastructure in the country. As a result, the economy modernization, overcoming technological backwardness, attracting foreign investments and new technologies, creating new jobs, increasing the competitiveness of domestic producers, entering the world markets, especially the EU market, will be the main goals of the post-war economic development of Ukraine.

Agricultural production has always been one of the major components of the Ukrainian economy, since the country holds leading positions in the exports of corn, wheat and, particularly, represented a 40% share of the global exports value of sunflower oil and seed in 2021. [1] In 2021, Ukraine supplied agricultural products to more than 180 countries. [2] Taking into account that the Russian economic system will likely remain under long-term economic sanctions, the significance of Ukrainian agricultural sphere development is one of the top priorities of the nation and the international community, since the state's agricultural products have been truly maintaining the global food security, providing countries of the European Union and low and middle-income countries in Asia and Africa with the necessary amount of food. [1] Subsequently, substantial investments from the partner countries into the Ukrainian agricultural industry, the implementation of new medium-sized and large-scale projects for the development of the agro-industrial complex, along with the Ukrainian government assistance in the full launch of the Ukrainian land market, will definitely contribute to the reconstruction and development of the Ukrainian economy.

It is worth mentioning that for the proper functioning of agriculture and economy as a whole, modernized infrastructure of various types such as logistic routes, namely warehouses and roads, airports, seaports and others are needed. According to the study conducted by Kyiv School of Economics, as of May 25, 2022, the total amount of direct damage to Ukraine's economy from damage and destruction of residential and non-residential buildings and infrastructure because of the ongoing war reached \$105.5 billion. [3] On the other hand, beneficial opportunities to rebuild and establish quality and modern infrastructure, which will meet the environmental criteria and genuinely change the image of the Ukrainian cities from the ancient Soviet-era style to the contemporary European one, have arisen, meaning an urgent need for major investments into the sphere that will be mainly provided by the Western partners of Ukraine. Such initiatives will also contribute to the development of green economy in Ukraine, which will become an underlying basis for the energy security and introduction of the high and eco-friendly technologies into Ukrainian business environment.

Considering the topic of green economy, thorough attention should be paid to the renewable energy and its prospects of use in Ukraine. According to the Glasgow Climate Pact, approved at the recent 2021 United Nations Climate Change Conference (COP26), phasing down coal power, halting and reversing

deforestation, speeding up the switch to electric vehicles and reducing methane emissions have been regarded as the main goals in terms of green transition of the world. [4] Above all, the promotion of sustainable development agenda will result in reduced carbon emissions and pollution, enhanced energy and resource efficiency, and the prevention of biodiversity loss, which can ultimately help to reduce nowadays Ukraine's dependency on fossil fuels, while also strengthening the country's geopolitical position. It is worth stating that Ukraine is already contributing to joint efforts to create a climate neutral European continent under the Paris Agreement, the UN Sustainable Development Goals 2030, and the EU-Ukraine Association Agreement. Due to the fact that the Ukrainian government is committed to the gradual green transition, having introduced the Ukraine Green Deal on January 21, 2020, which is a strategic plan of transformation of the national economy in the direction of carbon neutrality by 2050 [5], further accelerated transition to green economy is of great importance with a view to maintaining the state's energy security.

Furthermore, the post-war economic development of Ukraine should be based on strategic partnership with the European Union, gradual integration of the country into the political and economic environment of the union and the implementation of vital reconstruction and development projects, which will provide the necessary basis for the short- and long-term economic growth and improvement of the society well-being. For instance, according to the European Commission, an additional 9 billion euros of macro-financial support in 2022 in the form of loans is planned to be allocated to Ukraine under the new program «Ukraine Relief And Reconstruction» launched on 18 May, 2022, which, in turn, must also be accompanied by decisive actions taken by the Ukrainian authorities to combat corruption and implement the reforms comprehensively. It should be noted that since the beginning of the 2022 Russian invasion, the EU has mobilized 4.1 billion euros in macro-financial and humanitarian aid to support Ukraine. 1.5 billion euros of military assistance has been also provided under the European Peace Facility, an off-budget funding mechanism, to support the Armed Forces of Ukraine. [6]

Besides, history can provide the humanity with different examples of successful development of countries after devastating wars. In particular, we have come to a conclusion that socioeconomic and political revival of Germany after World War II, in some cases, can be considered to be a template for Ukraine of how to become a powerful and prosperous state. As the result of the WW2, Germany faced severe economic downturn — industrial output was down by a third, the country's housing stock was reduced by 20%, and food production was half the level it was before the start of the war. [7] The majority of German cities were leveled, and in the final invasion of Germany from both east and west there was much retaliatory devastation and destruction.

Nevertheless, after the implementation of the Marshall Plan in the period from April 1948 to December 1951, which was a U.S.-sponsored program designed to rehabilitate the economies of 17 western and southern European countries in the aftermath of World War II [8], the Federal Republic of Germany experienced a considerable economic growth and rising level of welfare of the nation. More precisely, the German Economic Miracle, which was underpinned by both the US investment projects and development of the social market economy by the German authorities, resulted in nearly an 8 percent rise of GDP per annum between 1950 and 1959, meaning the fastest pace in Europe, while also representing reduction in the unemployment rate from 11.0 % in 1950 to 1.3% in 1960.[9] Considering the case of the post-war development of West Germany and a 45 percent contraction of the Ukrainian economy in 2022 estimated by the World Bank [10], we have utilized the comparative method of research and calculated projections for Ukraine's GDP for the next five years in Annex A, Table 1.1., based on an average annual growth of 15 percent and taking into account the complete implementation of the aforementioned initiatives in Ukraine after the possible end of the war in 2023.

In conclusion, designing the concept of the economic development of Ukraine after the end of the war is truly listed on the economic and political agenda of the Ukrainian government and the whole democratic world. The economic revival model should be aimed at the restoration and modernization of strategic sectors of the Ukrainian economy, which are primarily agriculture and energy sector, the reconstruction of vital infrastructure such as international transit roads and railways, and the development of other prospective spheres such as green economy, information technology and tourism. Moreover, there should be legislative initiatives for the purpose of the full implementation of reforms and a powerful political leadership to restore and improve both Ukraine's economy and society. The strategic cooperation of Ukraine with the European Union and other Western and G20 allies, along with

the subsequent large-scale investment projects aimed at the reconstruction and development of the Ukrainian economic system, will comprehensively contribute to the implementation of the country's national interests, including trade, economic, investment, cultural, scientific, technical, educational, and political cooperation.

ANNEX A

TABLE 1.1.

ESTIMATED GDP OF UKRAINE AFTER THE END OF THE 2022 WAR BASED ON OUR RESEARCH

Year	Projected GDP value, billion US dollars
2027	223,9
2026	194,7
2025	169,3
2024	147,2
2023	128,0
2022	111,3

References

1. Skrzypek K. Ukraine agriculture exports — what is at stake in the light of invasion? / K. Skrzypek, A. Maciejewska // IHS Markit. — 2022. — URL: <https://ihsmarkit.com/research-analysis/ukraine-agriculture-exports-what-is-at-stake.html>.
2. Vysotskyi T. How Russia's Attack on Ukraine Will Affect the World's Food Security / Taras Vysotskyi // Forbes. — 2022. — URL: <https://forbes.ge/en/how-russia-s-attack-on-ukraine-will-affect-the-world-s-food-security/>.
3. Russia will pay // Kyiv School of Economics. — 2022. — URL: <https://kse.ua/russia-will-pay/>.
4. COP 26 THE GLASGOW CLIMATE PACT // United Nations. — 2022. — URL: <https://ukcop26.org/wp-content/uploads/2021/11/COP26-Presidency-Outcomes-The-Climate-Pact.pdf>.
5. The Concept of The «Green» Energy Transition of Ukraine Until 2050 // Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine. — 2020. — URL: [https://mepr.gov.ua/files/images/news_2020/14022020/pdf_%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%8F%20\(2\).pdf](https://mepr.gov.ua/files/images/news_2020/14022020/pdf_%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%8F%20(2).pdf).
6. Ukraine Relief and Reconstruction // European Commission. — 2022. — URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/ukraine-relief-reconstruction_en.pdf?fbclid=IwAR21sKzrpMBxJ-dln6H2LW9ophAd8trOZ6D6vKyhlG8sdfxr0ougNDDgMsM.
7. The German Economic Miracle // Investopedia. — 2021. — URL: <https://www.investopedia.com/articles/economics/09/german-economic-miracle.asp>.
8. Marshall Plan // Encyclopaedia Britannica. — 2022. — URL: <https://www.britannica.com/event/Marshall-Plan>.
9. Understanding West German economic growth in the 1950s // Econstor. — 2022. — URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/25311/1/590225650.PDF>.
10. Russian Invasion to Shrink Ukraine Economy by 45 Percent this Year // The World Bank. — 2022. — URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/04/10/russian-invasion-to-shrink-ukraine-economy-by-45-percent-this-year>

REVIVAL OF UKRAINE AS A NATION. RUTHENIA

Introduction. Ukraine is a nation. This sentence alone evokes a lot of different emotions around the world. Someone will catch his or her breath, someone will start arguing, and someone will feel incredible pride. We all know from history what a difficult path our country has taken to gain independence, but it is far from over. On each side, we had an intense influence from neighboring countries, because of which our history, our symbols, and symbols of our family, and nation were lost. The promotion of Ruthenia is only one of the attempts to revive Ukraine, but it could have a significant impact. The loss of symbols is the loss of information, without which descendants cannot read the messages of their ancestors. We are losing national self-identification and self-awareness. The fate of the lost symbol was one of the oldest Ukrainian symbols. His true story is impressive. We are talking about our coat of arms — a trident. It appeared during the existence of Trypillia and had completely different meanings, in contrast to those that prevail in our minds today. It is unity, matter, the man with woman, and energy that gives strength.

Even then, our great rulers, such as Vladimir the Great, began to make their «legislative» signs in this symbol. Just imagine the path our coat of arms has taken. But this is only a coat of arms, and how much more interesting our nation contains, which, unfortunately, we do not know. To show the alphabet and a certain meaning means to create a font whose graphic language would be based on certain ideas. It would take a long time to invent and work on this project now, at a time when it is especially relevant. And it would be possible to find the Ukrainian alphabet in the archives and create a modern font based on it. In fact, this is what Vasyl Yakovych Chebanyk, a well-known Ukrainian calligrapher and book graphic designer who designed the Ruthenia font, did.

Research methods. This topic requires not only scientific research but also a place for moral perception because it is about something big. Methods such as analysis and synthesis, systems analysis, deduction, and induction are mostly used here... To reach a certain conclusion, you need to strain your brains and strength to explore this material.

Review of professional literature. Unfortunately, this topic is very underdeveloped today, so there is almost no literature on it. But you can go a little deeper. For example, consider literature that will let us know what symbols are, how we react to them, and how we feel inside when we see them. You can also dive into the Ukrainian language and its history in more detail.

I want to pay attention to the fact that the exhibition «Graphics of the Ukrainian language» was held on this topic. The aim of the project is to create a visible image of the Ukrainian language — the Cyrillic alphabet on the basis of the historically existing «Ruthenian alphabet», giving it forms of modern European sculpture. Also on May 22-26, 2019, a multimedia project Ruthenia was presented at the Art Arsenal at the IX International Book Arsenal Festival. Vasyl Chebanyk's Animated Alphabet «in which all 33 letters of the Ukrainian alphabet were decorated with animations by Oles Drashkab, Nadiya Antonets, Kyryl Chichkan, Ihor Baranko, Roman Shostya, Oleksiy Chebykin, Ivan Semesyuk, and other artists. Inspired by Vasyl Chebanyk's Ruthenia, the artists illustrated each letter and interpreted it in short animated videos. According to the organizers of the project, this font, as in DNA, encodes Ukrainian culture, history, and calligraphic traditions. Producer, author of the idea and animation Dmytro Lisenbart, curator Nadiya Antonets, producer Vitaliy Halo. Vasyl Chebanyk donated 35,000 hryvnias for this project, which he received for winning the Shevchenko Prize.

Results of the research. No alphabet in the world came into being by chance. They were all formed from symbols that were in a particular culture that used them. This is a certain system, where each letter has a numerical code, and a certain number of angles, which also corresponds to the meaning of the

letter. It was actually a complex mathematical system where numbers, not letters, were located. This leads to the fact that in fact, the Ukrainian alphabet is the European alphabet because it consisted of Greek letters as well as Latin. And this culture has been inherited by all generations of Europe. Such a language can be seen on the walls of Sophia of Kyiv, which is direct proof that our princes spoke the Old Ukrainian language. And what is very interesting — some similar records can be found on the walls of Sophia of Constantinople. That is why it is very important for us to find the connection we had before and a lot of interesting things become clear. The year 1708 was the moment when the unity of Ukrainian symbols and the ancient roots of Ukrainian writing ceased to exist. They took away our history, and culture and attached themselves. They didn't even leave a font. When the language reform began, it was very difficult to come up with an option, but Kyiv, which uses Cyrillic, is at hand. They took ours from us, and then borrowed it, saying that it was not ours. This is how our language has become an adverb for some. Over the centuries, very valuable artifacts such as crosses, banners, and icons have been exported from our country, which has led to the loss of history. This has a great connection with ruthenium because if we take everything into our own hands and take small steps towards recovery, our Ukraine will take a new breath and will exist as a person who has only his own characteristics, which others do not have. But a person cannot fight for his opinion so persistently, knowing that he can be punished for this act. From my point of view, we have to thank our Ukrainian artists who continued to create, encode symbols, and spread the Ukrainian language. Generations of the 90's tired of imprisonment and began to look for their roots. Ukraine has become independent. But who are we? Recovery time has begun. Our trident was the first to return. Then our flag was approved, it was set up on Hoverla and it became a symbol of our final return, but we still have to revive the language, except for oral speakers. Fonts and letters are the custodians of language, but we have lost them. Now we have every opportunity to fill everything we had. Even Microsoft does not accept the language we have now, because it does not use its own alphabet, and any language that does not use its own alphabet becomes a dialect. Don't you think that's wrong? It is we who need to change the face of the language and the face of the state. We need to ignite society so that we can have our own font. The mirror where we see ourselves and indicate this money. Why not have rutheniums there, in government offices, on the streets, in shops, in books, everywhere... And this should be done so that after a while we go outside, see a sign or the name of the subway station and say:» Yes, it's mine, Ukrainian».

Conclusion. The integration of national symbols into the daily lives of citizens is a widespread global trend today. As soon as Ukraine realizes that it is independent and will do everything for itself, then our revival will come. In this way, we will be able to attract attention to foreign investment and capital, and the country's economy will be able to recover.

I am sure that no one but us will be able to put Ukraine on its feet because we need it only and no one else. In times of war, symbols are not considered archaic or secondary. They are closely part of our lives and take their rightful place. Because we are not a gray mass, eternally depressed, or without any ideas. We should not be indifferent. Because we are Ukrainians.

References

1. Encyclopedia of Ukrainian Studies: Dictionary part: [in 11 volumes] / Shevchenko Scientific Society; Goal. ed. Prof., Dr. Vladimir Kubyovych. — Paris-New York: Young Life, 1955-1995.

2. Baitsar Andriy. Ruthenia is an ancient name for Ukrainian lands (maps of the XIV-XVII centuries) <https://baitsar.blogspot.com/2018/02/xiv-xvii.html> Archived on October 18, 2018, in Wayback Machine.

3. Historical research film «Ruthenia. Return of the Nation Code» Archived December 31, 2021, in Wayback Machine.

Закревська С. В.

«Міжнародна економіка» 3 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — к.ф.н., доцент

кафедри іноземних мов і міжкультурної комунікації, Васильєва Т. О.

EL PROYECTO 'DISTRITO 22 KYIV' , LA AYUDA DE ESPAÑA PARA LA RECONSTRUCCIÓN Y RENOVACIÓN ECONÓMICA DE UCRANIA

En la mañana del 24 de febrero, Rusia lanzó una invasión a gran escala de Ucrania a lo largo de toda la frontera común desde Bielorrusia.

El estado agresor no solo destruyó por completo ciudades tan hermosas como Mariupol, Kharkiv, Bucha, Irpin y muchas otras, sino que también mató y sigue matando a miles de civiles.

Como resultado de la guerra de Rusia con Ucrania, más de 5 millones de ucranianos han huido de sus hogares, la mitad de ellos niños. Otros 4 millones de personas ahora se consideran desplazados internos.

La peor situación es para cientos y miles de personas atrapadas en zonas de combate, incluidas 100.000 en Mariupol.

La terrible guerra obligó a las familias a dividirse. Algunos van al frente para defender su estado, otros ayudan en la retaguardia, preparan comida, ayudan a los heridos, cuidan a sus vecinos o recaudan fondos para ayudar a las Fuerzas Armadas de Ucrania.

La devastación y crisis de refugiados de esta magnitud no se ha visto en Europa desde la Segunda Guerra Mundial. Muchos refugiados se han refugiado en hogares de europeos, pero existe preocupación sobre su acceso a la educación, la atención médica y los ingresos.

Los gobiernos extranjeros y las organizaciones internacionales han expresado su disposición a ayudar a Ucrania a recuperarse. España tampoco se quedó al margen.

El presidente Pedro Sánchez llegó recientemente a Kyiv para reunirse con el presidente Volodymyr Zelensky para expresarle personalmente el apoyo y la solidaridad de España ante la invasión rusa de Ucrania.

Hasta el momento, España ha enviado más de 200 toneladas de municiones y carga militar. Sánchez ha señalado que esta ayuda militar es la mayor jamás realizada por España. Además de la ayuda militar,

el país envió otra tonelada de medicamentos, así como tres ambulancias. Dos de ellos ya han sido trasladados al Hospital Militar de Lviv y otro, al hospital militar del Servicio Estatal de Guardia de Fronteras[4].

Por supuesto, esta no es la única ayuda de España. La Fundación Mallorca ha destinado 159.000 euros a los municipios ucranianos para proyectos sociales, de cooperación y de reconstrucción de infraestructuras afectadas por la guerra. Así lo ha anunciado la presidenta del Consell de Mallorca Katalina Kladera en rueda de prensa tras una videoconferencia con el alcalde de Kiev y el presidente de la Asociación Ucraniana de Ciudades Vitali Klitschko, junto a otros alcaldes[2].

Entre los proyectos y necesidades manifestados por diversas medidas de Ucrania a los representantes de Mallorca se encuentran el envío de material médico, mejora de los sistemas logísticos, financiación de los medios de comunicación y servicios informáticos de las empresas de servicios públicos.

El alcalde de Madrid, José Luis Martínez-Almaida, fue uno de los primeros políticos españoles en ofrecer ayuda a los refugiados ucranianos tras la guerra. En sus redes sociales, ha dicho que el

Ayuntamiento de la capital ofrece todos los recursos a su alcance, incluidas 80 plazas en el centro de Las Caracolas de Vallecas, que podrían ampliarse para «acoger a refugiados ucranianos víctimas de la invasión rusa».

Las Caracolas se creó en 2019 para ayudar a los venezolanos y al gobierno español a recibir refugiados[1].

Este centro está ubicado en un predio municipal abandonado en la Villa de Vallecas y consta de 300 módulos prefabricados.

Los refugiados suelen disponer de tres habitaciones por módulo con capacidad para ocho o diez personas, según el tamaño de la estructura prefabricada. También cuentan con un restaurante que ofrece desayuno, comida y cena, servicio de transporte, lavandería y productos de primera necesidad, así como apoyo profesional para familias con menores a su cargo o para personas solteras en situación de especial vulnerabilidad.

También vale la pena señalar el proyecto bastante interesante de reconstrucción de la capital ucraniana «Distrito 22», que fue propuesto por la teniente de alcalde de Madrid, Begoña Villasis, en la Conferencia de Alcaldes de las Naciones Unidas en Ginebra el 5 de mayo. La Sra. Velalsis presentó el futuro proyecto a Vitali Klitschko[3].

En el marco de esta reunión, que se ha prolongado por más de una hora, ambos han impulsado el canal de colaboración ‘Madrid-Kiev’ para trabajar en la futura reconstrucción de los principales edificios e infraestructuras emblemáticas de la capital de Ucrania devastados por la invasión rusa.

La vicealcaldesa de Madrid, Begoña Villacís, ha detallado el plan de integración para familias procedentes de Ucrania residentes en Madrid puesto en marcha por el Ayuntamiento dentro del proyecto Distrito 22 Kiev de apoyo a la reconstrucción del país y, en particular, de su capital. El proyecto del Distrito 22 de Kyiv tiene como objetivo operar en tres niveles: asistencia humanitaria inmediata en caso de conflicto, atención, alojamiento e integración de refugiados, y asistencia futura en la reconstrucción de la ciudad y su infraestructura básica.

El plan de integración para familias ucranianas diseñado por el Área de Familias, Igualdad y Bienestar Social dirigida por Pepe Anierte recoge las medidas más urgentes puestas en marcha por el Ayuntamiento tras la invasión de Ucrania por parte de Rusia, así como 38 nuevas medidas a corto y medio plazo. El objetivo es ir más allá de la acogida inmediata y «poner el foco en la integración de unas familias que van a quedar en una situación vulnerable por su desconocimiento del idioma, de los recursos disponibles y las previsibles dificultades para encontrar empleo», según ha avanzado Villacís.

El plan de integración destaca de forma especial unas medidas englobadas en dos apartados. El primero incluye las destinadas a dar información y nociones de castellano a los ucranianos, la mayor parte mujeres con hijos a cargo, que están en Madrid. Entre estas medidas está la elaboración de una guía de recursos básicos en ucraniano que facilita la orientación en los servicios sanitarios, educativos, empadronamiento, permisos de residencia, acceso al empleo, etc. También se facilita el acceso y la información en materia de extranjería, así como los cursos de castellano con medidas de apoyo a la conciliación para favorecer la asistencia de las familias. Este grupo de medidas se consideran básicas para la futura integración de los refugiados ucranianos en Madrid y en España.

El segundo apartado de medidas destacadas recoge las que se destinan a grupos especialmente vulnerables. Entre ellas se encuentra la elaboración de una campaña informativa para prevenir que las

mujeres puedan ser captadas por redes de trata de personas, en especial para la explotación sexual. En relación con la infancia, se han reservado cien plazas en los campamentos de Semana Santa gestionados por el área social para facilitar la conciliación de las familias ucranianas. También se incluyen medidas destinadas a personas mayores, como el acceso preferente al Servicio de Ayuda a Domicilio o al de Teleasistencia. Para cualquier forma de vulnerabilidad, se garantiza a la población procedente de Ucrania el acceso urgente a la primera cita en los servicios sociales municipales.

En el caso del primer grupo, todos ellos podrán acceder a la formación e intermediación laboral de la Agencia para el Empleo y a ofertas en toda la UE a través de la Red EURES. Mientras que en el caso de los segundos, el Ayuntamiento abrirá cursos de formación y capacitación básica para que tres tandas de 45 personas puedan obtener los conocimientos mínimos de estos idiomas que les permitan encontrar empleo con mayor facilidad y entrar en los recursos del organismo.

Así que, como vemos, España coopera bastante fructíferamente con Ucrania y ayuda no solo económicamente, sino que también expresa su más sentido pésame y respeto al pueblo ucraniano.

Література

1. Roces P. R. Las Caracolas, el salvavidas de los refugiados en Vallecas que acogerá a los ucranianos expulsados por la guerra. ELMUNDO. URL: <https://www.elmundo.es/madrid/2022/03/01/621d0f7021efa041258b45a5.html>.
2. El Fons Mallorquí destinará 159.000 euros a los municipios ucranianos para proyectos sociales. Última Hora. URL: <https://www.ultimahora.es/noticias/local/2022/04/29/1727709/ucrania-rusia-cladera-coordina-alcalde-kiev-proyectos-ayuda.html>.
3. Villacís presenta al alcalde de Kiev el proyecto 'Distrito22' para la reconstrucción de Ucrania. El Español. URL: https://www.elspanol.com/espana/politica/20220405/villacis-presenta-kiev-proyecto-distrito22-reconstruccion-ucrania/662684045_0.html.
4. Ukrinform. Україна отримала тонну ліків та три машини швидкої допомоги з Іспанії. Укрінформ — актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3448177-ukraina-otrimala-tonnu-likiv-ta-tri-masini-svidkoi-z-ispanii.html>.

Latychov V.K.

*«Business international», 3e année Université économique nationale
de Kyiv Vadym Hetman*

*Directeur scientifique — professeur agrégé de
la chaire des langues étrangères et de la communication interculturelle
V.E. Turchaninova*

LE MARCHÉ DU TRAVAIL ET LES PERSPECTIVES DE SON OPTIMISATION EN UKRAINE

Le comportement du marché du travail s'est sensiblement amélioré parallèlement à la croissance économique enregistrée à partir de 2014 en Ukraine. En dépit des progrès importants et encourageants accomplis sur le marché du travail, des difficultés continuent dans certains secteurs. À court terme, le principal défi consistera à limiter la poussée du chômage provoquée par la crise économique mondiale.

Selon la recherche de l'Organisation de Coopération et de Développement Économiques pour l'amélioration du fonctionnement du marché du travail, il convient de prendre en compte:

1) Renforcer la protection sociale. Dans les économies émergentes, la protection sociale a tendance à être faible et surtout ciblée sur les travailleurs formels. Il faudrait aller plus loin pour protéger les familles pauvres contre les difficultés financières tout en combattant la pauvreté à la racine. Pour ce faire, il faut investir dans de vastes systèmes d'assistance sociale ainsi que dans des services d'emploi, sociaux et de santé qui s'attaquent aux obstacles à l'emploi rémunéré des adultes en âge de travailler et améliorent les perspectives professionnelles à long terme des enfants [1]. Face à ces menaces, des

minima sociaux se retrouvent plus efficaces contre la pauvreté tout en réduisant le préjudice de ces minima pour l'emploi. De nombreux travaux [3], [4], [5] ont montré que le salaire minimum est un moyen inefficace de lutter contre la pauvreté, y compris laborieuse, cette dernière étant davantage liée au nombre d'heures travaillées et à la situation familiale.

2) Assouplir les marchés de produits et du travail. Par rapport aux normes de l'OCDE, les réglementations des marchés de produits, les règles de protection de l'emploi et les salaires minimum légaux ont tendance à être relativement stricts dans les pays émergents. Dans le même temps, de vastes pans de l'économie ne sont pas réglementés. Parallèlement, afin d'assurer un environnement satisfaisant pour les entreprises et des conditions d'emploi convenables pour les travailleurs, les pouvoirs publics devraient améliorer le respect des réglementations actuelles des marchés du travail et de produits à travers un pouvoir judiciaire efficace, une inspection du travail bien outillée et un dialogue social constructif [1].

Selon les études antérieures pour améliorer le fonctionnement du marché du travail, il convient de prendre en compte l'expérience des pays étrangers et d'assurer une coopération étroite entre le Ministère de la politique sociale et les entreprises ukrainiennes, en créant une stratégie efficace pour créer des emplois et améliorer l'activité économique.

Il faut aussi considérer les objectifs de la stratégie européenne pour l'emploi 2020, qui sera utile pour l'Ukraine, à savoir:

1) Accroître la participation au marché du travail: pour satisfaire à cet objectif, les États membres doivent encourager la participation au marché du travail des jeunes, des travailleurs âgés, des travailleurs faiblement qualifiés et des migrants en situation régulière [2]. Pour que l'économie ukrainienne fonctionne efficacement, toutes les personnes valides doivent travailler et participer à la création du PIB, ce qui entraînera des salaires plus élevés, un meilleur niveau de vie et un meilleur pouvoir d'achat.

2) Développer une main-d'œuvre qualifiée: le développement de nouvelles compétences, correspondantes aux besoins du marché du travail, doit permettre d'accroître la productivité et l'employabilité des travailleurs. De plus, les États membres doivent accroître la capacité des systèmes d'éducation et de formation et favoriser leur adaptation aux évolutions de la société vers une économie à faible émission de carbone, efficace dans l'utilisation des ressources [2]. La formation professionnelle et plus globalement la question du maintien et du renforcement de l'employabilité des actifs sont également essentiels. La mutualisation des contributions des entreprises en ce domaine doit être conçue pour concrétiser l'assurance du risque d'inemployabilité.

3) Lutter contre l'exclusion sociale: la stratégie Europe 2020 promeut l'inclusion sociale et la lutte contre la pauvreté, afin que 20 millions de personnes au moins cessent d'être confrontées au risque de pauvreté et d'exclusion au cours des 10 prochaines années [2]. En même temps, l'éradication des freins institutionnels à la mobilité professionnelle et géographique des actifs passe par le développement des garanties sociales et par la mutualisation de droits sociaux (par exemple de l'indemnité de fin de carrière).

Au cours des derniers mois, le marché du travail en Ukraine a subi des changements radicaux. La guerre a forcé la plupart des entreprises à fermer complètement ou partiellement. La demande des biens et services non essentiels a fortement chuté, en particulier dans les régions où se déroulent des hostilités actives. Le marché du travail s'est transformé en faveur de l'employeur et depuis le début de la guerre, le nombre de postes vacants a diminué de près de 30%. Les secteurs les plus demandés aujourd'hui sont la médecine, la pharmacie, l'informatique et la logistique. Dans d'autres domaines, les employeurs sont contraints de réduire leurs effectifs, de réduire les salaires et d'offrir aux employés des congés à leurs propres frais. L'Agence des Nations Unies pour les réfugiés a rapporté le 12 mai 2022 que le nombre de personnes fuyant l'Ukraine était de 5,98 millions, ce qui est la plus grave crise de réfugiés en Europe depuis la fin de la Seconde Guerre mondiale. Selon le gouvernement polonais, environ la moitié d'entre eux pourraient rester longtemps dans le pays, ce qui crée des problèmes pour le marché du travail en Ukraine [6]. Après la crise militaire, il est nécessaire d'étudier l'expérience étrangère et de trouver les voies de sa mise en œuvre pour l'amélioration du marché du travail en Ukraine.

Références

1. Chapitre 16. Améliorer le fonctionnement du marché du travail dans les économies émergentes. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: [Améliorerlefonctionnementdumarchédutravaildansleséconomiesémergentes](#)
- Desemploisdequalitépour tous dans un monde dutravail en mutation : La stratégie del'OCDE pour l'emploi | OECD iLibrary (oecd-ilibrary.org)
2. La stratégie européenne pour l'emploi. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: [La stratégie européenne pour l'emploi](#) — Service public fédéral Emploi, Travail et Concertation sociale (belgique.be)
3. Causa, O. et M. Hermansen (2017), «Income redistribution through taxes and transfers across OECD countries», *Documents de travail du Département des affaires économiques de l'OCDE*, n°1453, Éditions OCDE, Paris [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://dx.doi.org/10.1787/bc7569c6-en>
4. La Porta, R. et A. Shleifer (2014), «Informality and Development», *Journal of Economic Perspectives*, vol. 28/3, pp. 109-126 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://dx.doi.org/10.1257/jep.28.3.109>
5. Li, Y. et M. Rama (2015), «Firm Dynamics, Productivity Growth, and Job Creation in Developing Countries: The Role of Micro- and Small Enterprises», *The World Bank Research Observer*, vol. 30/1, pp. 3-38 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://dx.doi.org/10.1093/wbro/lkv002>
6. Regional Ukraine Response. Situation report #18. 12 May 2022. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: [iom-regional-ukraine-response-external-sitrep-12052022_3.pdf](#)

ПЛАТФОРМА 7

АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Богдан М. І.
«Міжнародна економіка та менеджмент», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.ф.н., доцент
кафедри німецької мови Дмитренко О.П.

UNTERSTÜTZUNG UND ENTWICKLUNG KLEINER UND MITTLERER UNTERNEHMEN WÄHREND DES KRIEGES IN DER UKRAINE

Seit dem Kriegsbeginn hat die ukrainische Wirtschaft sehr viel (mehr als in zwei Jahren der Pandemie) verloren. Der Krieg brachte auch nicht wieder gutzumachende Schäden – viele Menschen kamen ums Leben. Das Ausmaß der langfristigen Folgen dieses Krieges ist schwer abzuschätzen, da die Kampfhandlungen in unserem Land andauern.

Die ukrainische Wirtschaft ist nicht weniger für militärische Realitäten anfällig. Niemals hatte die Ukraine einen militärischen Zweck, um die anderen Länder anzugreifen, sie zu erobern, die Zivilbevölkerung des Landes zu töten, ihre Häuser zu zerstören und zu plündern. Seit ihrer Unabhängigkeit baut die Ukraine einen neuen Staat auf. Der abscheuliche Krieg Nazi-Russlands traf die ukrainische Wirtschaft hart. Sowohl Bürger als auch Unternehmen waren betroffen — erstere verloren ihr Leben, Arbeitsplätze, Wohnungen und Häuser, letztere — die Möglichkeit verloren, durch Zerstörung von Eigentum, Wegzug von Arbeitern, lahmgelegte Logistik und einen starken Abfluss von Kunden zu funktionieren und folglich Einkommen zu bekommen. Viele Unternehmen befanden sich in Gebieten aktiver Feindseligkeiten und waren gezwungen, in sicherere Regionen zu evakuieren oder ihre Arbeit ganz einzustellen. Aber auch Betriebe, die relativ weit vom Kriegsgebiet entfernt sind, leiden unter Logistikproblemen und Rohstoffknappheit.

Aber unter diesen Geschäftsbedingungen muss man nach Wegen der Wiederherstellung der Arbeitsfähigkeit des Unternehmens suchen, einschließlich mit der Unterstützung des Staates.

Es ist bekannt, dass 42% der kleinen und mittleren Unternehmen ihre Aktivitäten eingestellt und mit der Arbeit aufgehört haben. Etwa ein Drittel der Unternehmen hat die Arbeit eingestellt. Derzeit sind nur 13 % der kleinen und mittleren Unternehmen voll funktionsfähig.

Es muss auch darauf hingewiesen werden, dass kleine und mittlere Unternehmen 54 Milliarden US-Dollar an Finanzmitteln benötigen: 87 % der Unternehmen sind in Not. Die Suche nach Finanzierungen hat für 32 % der Unternehmen Priorität.

Kleine und mittelständische Unternehmen versuchen, ihre Mitarbeiter zu unterstützen, aber ihre Möglichkeiten sind zu gering. Weniger als ein Drittel der Angestellten wird voll bezahlt, und ein Drittel hilft den Angestellten bei Umzügen und Unterkünften. Allerdings ist jedes fünfte kleine oder mittelständische Unternehmen nicht mehr in der Lage, Gehälter den Mitarbeitern zu zahlen.

Die wirtschaftliche Situation im Land ist sehr schwer. In dieser Situation muss man die richtige Lösung für nicht standardmäßige Probleme finden.

Die Regierung fordert Unternehmen aktiv auf, in relativ ruhigen Gebieten den Betrieb wieder aufzunehmen. Aber es gibt Probleme, ohne deren Lösung es unmöglich ist, das zu machen. Ich verstehe, dass meine Vorschläge nicht perfekt sind. Ich bin noch kein Wirtschaftsexperte, ich stehe nur im zweiten Semester und habe das Studium der deutschen Sprache vor kurzem begonnen. Ich sehe die Lösung für diese Probleme wie folgt. Ich denke, dass in dieser Situation die Regierung folgendes machen muss:

- a) die Betriebe, die lebenswichtig sind, in relativ ruhige Gebiete der Ukraine und sogar ins Ausland zu evakuieren;
- b) die Logistikprobleme sind dringend zu lösen, um die notwendige Ausrüstung zu einem neuen Standort zu liefern;

- c) die Logistikprobleme sind dringend zu lösen, um die notwendigen Rohstoffe für die Produktion zu kaufen und sie zu dem Bestimmungsort zu liefern;
 - d) die Logistikprobleme sind dringend zu lösen, um den Produktionsprozess der erforderlichen Produkte zu starten;
 - e) die Steuern bedeutend zu senken (man muss statt 20% Mehrwertsteuer nur 2% zahlen);
 - f) in einigen Fällen muss man die Steuern von den kleinen und mittelständischen Betrieben überhaupt nicht erheben;
 - g) die Regierung muss gezielte finanzielle Hilfe den Unternehmen leisten, deren Produktion man dringend während des Krieges benötigt;
 - h) man muss diejenigen Unternehmen finanziell unterstützen, die im Stande sind, die kritischen Bedürfnisse der Ukrainer während des Krieges zu decken;
 - i) Binnenvertriebene müssen beschäftigt sein und man muss für ihre Arbeit zahlen;
 - j) jeder von uns muss seine Arbeit sehr gut machen, trotz des schrecklichen Krieges, trotz niedriger Löhne;
 - k) die Studenten müssen gut und fleißig studieren, weil unser Land hochqualifizierte und vielseitige Fachleute auf dem wirtschaftlichen Gebiet braucht.
- Das Motto **”Alles für die Front, alles für den Sieg”** ist heutzutage wieder aktuell. Auf solche Weise kann jeder von uns den gewünschten Sieg nähern.
- Ehre sei der Ukraine, ihren Helden und dem mutigen und freiheitsliebenden Volk!**

Література

1. Жирій К. (2022). Бізнес і війна: як банки кредитують підприємства у важкі часи. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/biznes-i-viyna-yak-banki-kredituyut-pidpriyemstva-u-vazhki-chasi-novini-ukrajina-11776773.html>.
2. Зануда А. (2022). Бізнес під час війни: яку підтримку запропонувала влада і як виживає бізнес. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60757453>.
3. Фонд розвитку і підтримки малого та середнього бізнесу. URL: <https://help-smb.org/%D0%A4%D0%BE%D0%BD%D0%B4>.
4. Царук М. (2022). Малий і середній бізнес України втратили до 85 млрд за 6 тижнів російського вторгнення. URL: <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/malij-i-serednij-biznes-ukrajini-vtratile-do-85-mlrd-dolariv-cherez-rosijske-vtorhnennja.html>.
5. Ева (2022). Майбутнє українських компаній після війни URL: <https://eba.com.ua/majbutnye-ukrayinskyh-kompanij-pislya-vijny/>.

Голод С.

«Управління персоналом», 2 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — старший викладач
кафедри німецької мови Прокопчук Л.В.*

РЯТУВАЛЬНЕ КОЛО ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Українська економіка за декілька місяців війни зазнала більших втрат ніж за роки пандемії. І цей факт обтяжує ще такі обставини, що масштаби збитків та наслідки неможливо прорахувати на даний момент через продовження бойових дій.

За даними опитування ЕВА 42% малих та середніх підприємств країни припинили роботу, третя частина призупинила свою діяльність з перспективою відновлення. 13% підприємств малого та середнього бізнесу вважаються такими, що працюють повноцінно. 16% підприємств «великого бізнесу» обмежили географію своєї діяльності; 19% змушені закрити свої підприємства; 30% взагалі не працюють. Попри це 68% великих підприємств заздалегідь виплатили своїм пра-

цівникам заробітну плату, третина організувала переїзд працівників, чверть підприємств орендувала приміщення для співробітників за кордоном або в західних регіонах країни.

В найгірших умовах знаходяться виробники сільськогосподарської продукції, бізнес яких прив'язаний до певного місця, польові роботи або роботи в тваринництві не можуть бути відкладені на кращі часи або перенесені на пізніше.

На ринку спостерігається дефіцит робочої сили, паливно-мастильних матеріалів, добрива та виробничого капіталу. Після підключення України до Європейської енергосистеми ENTSOE проблеми з постачанням та відновленням в критичних випадках було налагоджено. Також спостерігалось порушення логістичних зв'язків.

Ряд заходів та змін під час військових дій можуть покращити ситуацію в економічному секторі:

1. можливість для підприємств скористатися спрощеною системою оподаткування під час військових дій;
2. можливість сплачувати єдиний податок (підприємства без тимчасових прибутків можуть не сплачувати SZR);
3. можливість отримувати підприємствами з території бойових дій грошової підтримки за програмою eSupport Program;
4. програма евакуації підприємств із зони бойових дій на захід з наданням умов для продовження діяльності підприємств;
5. звільнення від оподаткування власників земельних ділянок на території бойових дій.

Література

1. Українська економіка під час війни. Що далі? Що втрачає українська економіка через війну та як держава допомагає бізнесу відновити роботу? Тарас Хавунка юрист, керівник «Львівського регуляторного хабу», 15 квітня 2022 р.,: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/15/685810/>.

2. Підтримка України у війні з Росією. Якою є ціна для Заходу. Анастасія Зануда, BBC News Україна, 25 березня 2022 р.: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60864023>.

3. Через війну ВВП України в 2022-му скоротиться на 45,1%. Світовий банк, 11 квітня 2022 р.: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-vvp-ukraina-skorochennia-svitovyi-bank/31796583.html>.

Замай К.О.

«Міжнародна економіка», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.ф.н., доцент
кафедри німецької мови Капуш А.В.

METaverse: MÖGLICHKEITEN FÜR DIE UKRAINISCHE WIRTSCHAFT

Relevanz. Wir leben im Zeitalter der digitalen Revolution. Die Technologiebranche ist niemals statisch. In der Vergangenheit hat unsere Welt zahlreiche historische Veränderungen und Transformationen in Technologiebereichen erlebt, die dazu beigetragen haben, das Leben der Menschen zu verbessern und weiterzuentwickeln. In der gleichen Tradition wurde nun das Wort *Metaverse* als neueste technologische Entwicklung in die Liste aufgenommen.

Das Ergebnis der Studie. In dieser Arbeit werden die Ergebnisse der Analyse bestehender Technologien und deren Umsetzung in der Wirtschaft und dem Geschäftsleben der Ukraine berichtet, indem das Material in Form induktiv gebildeter Kategorien zusammengefasst wird.

Es gibt viele verschiedene Schreibweisen dieses Begriffs, da das Metaverse ein privater englischer Name von Technologie ist, der in vielen Sprachen der Welt verwendet wird. In unserer wissenschaftlichen Arbeit verwenden wir den an die deutsche Sprache angepassten Begriff — das Metaversum.

Das Metaversum ist eine konzeptionelle und hochgradig immersive virtuelle Welt, die in Virtual Reality (VR) erscheinen soll [1]. Sein Name ist die Kombination aus zwei Wörtern: dem Präfix „Meta«, das von einem griechischen Wort stammt und das „jenseits« bedeutet und dem Wort „das Universum«.

Das Metaversum ist ein neues Universum, eine Welt in einer Online-Umgebung, in der Menschen mithilfe von Virtual-Reality-Technologien kommunizieren und arbeiten können. Ein wichtiges Element für den Eintritt in dieses Universum wird die Ausrüstung sein — Brillen und Virtual-Reality-Helme. Der Zugriff auf das Metaversum wird auf allen Plattformen möglich sein: VR und AR, Mobilgeräten und PC. Auf der Meta-Website ist die Definition einfacher: „Eine Reihe virtueller Räume, die Sie mit anderen Menschen erstellen und erkunden können, die sich nicht im selben physischen Raum wie Sie befinden« [1].

Nachdem Facebook und Microsoft ihre Metaverse gestartet hatten, wurde das Präfix „Meta«, das einem Startup hinzugefügt wurde, zu einem Garant für ein erhöhtes Investoreninteresse, wie es früher bei Blockchain der Fall war. Der langsame Übergang von der realen zur virtuellen Gesellschaft hat sich mit dem Aufkommen der Pandemie und dem wachsenden Interesse an dem Metaversum beschleunigt. Die Nachfrage nach Home-Office-Arbeit und Online-Unterhaltung ist deutlich gestiegen. Die Gesellschaft war sich einig, dass es möglich ist, virtuell zu kommunizieren und online ein ziemlich erfülltes Leben zu führen. Metaversen haben die Aufmerksamkeit und Investitionen von Tech-Giganten auf sich gezogen: Facebook, Microsoft ändern die Strategien ihrer Unternehmen und arbeiten bereits daran, ihre eigenen Versionen der virtuellen Welt zu schaffen.

Ein massiver Innovationsschub wird bald erwartet, da sich Träume von einem 3D-Metaverse in Blockchain und Krypto vervielfachen. Jemand kann den Weg einer flachen Struktur gehen. Menschen werden einen Wettbewerb zwischen den Lagern sehen: 3D-Metaversum, Flat-Metaversum, Nur-Handy-Metaversum — wo es mehr Benutzer gibt, der wird gewinnen. Metaversum wird alle Bereiche abdecken, einschließlich Arbeit, Bildung und Unterhaltung. Mit dem Aufkommen eines neuen Technologiefeldes werden neue Branchen und Berufe entstehen [1].

Es gibt in diesem Zusammenhang folgende Möglichkeiten für die ukrainische Wirtschaft:

- Dezentrale Social-Media-Plattformen

Diese Technologie wird es Unternehmen ermöglichen, ihre Produktion schnell zu entwickeln und ihren Kundenkreis zu vergrößern. Gewiss müssen mehr kreative Ideen für Social-Media-Anzeigen regeneriert werden, aber diese Art von technologischem Wettbewerb wird den Markt antreiben [2].

- Gaming-Geschäft Erweiterung

Dies ist eine der besten Metaversum-Geschäftsideen. Wenn man heute ein Metaverse-Geschäft starten möchte, kann Gaming eine gute Wahl sein. Laut der Analyse des Gaming-Marktes der Ukraine (ukrainische Unternehmen haben bereits viele weltberühmte Computerspiele entwickelt, wie Stalker, Cossacks, World of Warplanes und Warface) können diese Möglichkeiten vorteilhaft für unsere Wirtschaft sein.

- Vereinfachung der Geschäfts- und Arbeitsorganisation

In AR/VR hat man also enorme geschäftliche Möglichkeiten, bei denen man das Land kaufen, seine Gebäude mieten und alle anderen Dinge für ein Unternehmen tun kann. Man wird auch in vereinfachter Form arbeiten können, sich aber gleichzeitig wie in einem Team fühlen. Mit einer VR-Brille und einer Konsole kann man sich in einer anderen Dimension befinden, ohne sein Zuhause zu verlassen.

- Landgeschäft

Wie man sehen kann, wird das Metaversum unserem Universum ziemlich ähnlich sein, also werden die Menschen auch ihr Land so nutzen, wie wir es hier auf der Erde tun. Wenn man sein NFT-Land kauft, kauft man es immer von einem Projekt in einem Landverkauf oder sicher auf dem Sekundärmarkt über eine vertrauenswürdige NFT-Börse. Man soll sicherstellen, dass man das mit dem Land verbundene Projekt vollständig versteht, und man soll das damit verbundene finanzielle Risiko berücksichtigen [4].

- Virtuelle Güter: NFTs

Im Metaversum wird alles miteinander verbunden und dezentralisiert, sodass man sogar nicht fungible Token, auch in den Spielen anderer, verkaufen kann. Das sind solche Token, die man verwenden kann, um das Eigentum an einzigartigen Gegenständen darzustellen. Sie können jeweils nur einen offiziellen Eigentümer haben und sind durch die Ethereum-Blockchain gesichert — niemand kann den Eigentumsnachweis ändern oder eine neue NFT kopieren oder einfügen [3]. Also ein NFT wird aus digitalen Objekten erstellt oder „geprägt«, die sowohl materielle als auch immaterielle Gegenstände darstellen, einschließlich: Grafik-Design, GIFs, Videos und Sport-Highlights, Sammlerstücke, Virtuelle Avatare und Videospiel-Skins, Designer-Sneaker und Musik. Dank des Metaversums kann man also

Гемальде вон Кюнтлєрн кауфєн ун в сеїнем Мусєум аубєвахєн ун дїє Мєншєн вєрєн сїє вїє в еїєн ечєтєн Аусстєллєг сєхєн кюnnen.

- Мїлїтєр

Ауч мїлїтєрїсчє Аунвєндєнгєн вон VR/AR-Тєхнєлєгїєн хабєн Мєрєстєбє гєсєтєт. Tactical Augmented Reality (TAR) зум Бєїспїєл функтїєнїєт єнлїч вїє Нєчтсїчтбрїллєн (NVG) — абєр мїт мєхр Функтїєн [2]. Ес кєнн дєн гєнєуєн Стєндорт єїєнє Сєлдєтєн ун дїє Пєзітїєнєн вєрбюндєтєр ун фєїндлїчєр Стрїєткрєфтє анзєїгєн.

- Гєсундхєїтєсвєсєн

Дїє Імплємєнтїєрунг вон Augmented Reality в Гєсундхєїтєсвєсєн кєнн дєзу бєїтрєгєн, зукюнфтїгє мєдїзїнїсчє Фєхкрєфтє аусзубїдєн ун зу стєркєн. Дєс лїєгт дєрєн, дєс чїрургїсчє Інструмєнтє ун Тєхнєлєгїєн вїє дїє Мїсрософт HoloLens дєн Ärzтєн хєлфєн кюnnen, чїрургїсчє Еїнгрїффє зу бєсчлєуїгєн [6].

Ес їст нїчт лєнгєр дїє фєрнє Zukunft дєр Science-Fiction, сєндєрн дїє Тєтєсчє, дїє вїє аллє мїт єїгєнєн Аугєн сєхєн кюnnen. Ес їст вєрєсчєїлїч, дєс Вєлтвєїтєс Нєтз в сєїєнєр жєтзїгєн Форм фю дїє нєчстє Gєnєrєtїєн дєссєлбє Рєлїєкт дєр Вєrgєнгєнхєїт сєїн вїрєд вїє фю дїє Тєєnєgєr вон хєує — Hєndy зу Hєусє оєр Інєтєrнєт пєr Кєртє. Абєр мєн мусєт фю дїє гєнзє Ідєє єїєнєн нєуєн Вєрт счєффєн. Дєнк дїєсєр Тєхнєлєгїє сїтєт мєн зум Бєїспїєл в єїєнєм бєтєнїсчєн Гєртєн, вєрєнд мєн зу Hєусє оєр ам Стрєнд їст. Дєс хєїрєт, мєн хєт дєс, а) вєс мєн дєфїнїтїв нїчт в сєїєнєр Вєhnung бєкєммєн кєнн ун б) вєвєн мєн трєумєт. Дєхєр сїєн вїє дєр Мєїнєг, дєс дїєсєс Мєтєvєrєsum в дєр дєрєїт прєзєнтїєрєтєн Форм нєч в дєр Ентвїєклєung ун дєр Вєрвїєклїєhung дєс єндгюлтїгєн Зїєлєс їст.

Абєсчлєїєнєд лєсєт сїєхєн сєгєн, дєс вїє дємнєчєст єїєнє Мєтєnєmїєк хєбєн вєрєдєн — дїє Ökєnєmїє дєс Мєтєvєrєsum — ун єс пєssїєрт гєрєдє жєтєт убєrєll ун унє хєрєum. Ес їст їмєєр нєчт счвїєрїг, їм Мєтєvєrєsum вон єїєнєр вєllвєртїгєн Wїrтєсчєфт зу спрєчєн, дє сїєхєн дєс System сєлбєт в дєр Ентвїєклєung бєfїndєt. Ін дїєсєр Фєсє вєрєсчєн Гєсчєфтєлєує, дїє Blockchain-Тєхнєлєгїє в їхєрєн Унєrнєhmєн зу їмплємєнтїєрєн. Ун ум функтїєнїєрєндє Vєlkwїrтєсчєфтєн їм Мєтєvєrєsum зу счєффєн, мусєн мєн в дєр Лєгє сєїн, єтвєс мїт сєїєнєм Еїгєntum зу тун.

Лїтєрєтурвєрзєїчнїс

1. Arkontaky, J., Hackl, C., Lueth, D., Bartolo, D. T. & Siu, Y. (2022). *Navigating the Metaverse: A Guide to Limitless Possibilities in a Web 3.0 World* (1. Aufl.). Wiley.
2. Meta Official Website, URL: <https://about.fb.com/news/2021/09/building-the-metaverse-responsibly/>.
3. Forbes, Upd. 2022, URL: <https://www.forbes.com/advisor/investing/cryptocurrency/nft-non-fungible-token/>.
4. Binance Academy, URL: <https://academy.binance.com/en/articles/how-to-buy-land-in-the-metaverse>.
5. AR Insider, Theo Priestly. *How Will the Metaverse Economy Materialize?*, 2021, URL: <https://arinsider.co/2021/08/25/how-will-the-metaverse-economy-materialize/>.
6. Terri Williams. *How Virtual Reality Is Changing Healthcare*, 2019, URL: <https://www.techopedia.com/how-virtual-reality-is-changing-healthcare/2/33891>.

Івєнєвє П.В.

«Мєркєтїнг», 2 курс

ДВНЗ «Кїївськїє нєцїєнєлїєнїє єкєнєmїєчнїє унївєрєїтєт їмєнї Вєдїмє Гєтїмєнє»
Нєуєкєvїє керїєвнїєк — стєршїєй вїєклєдєч кєфєдрї нїмєцїєкїє мєvїє Прєкєпчєк Л.В.

НЄВІ ВІКЛІКІ: УКРАЇНСЬКА ІНДУСТРІЯ МОДИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Пїслє вєжкїєх чєсїєв пєндємїї укрєїнєськєу їнєдустрїєу мєдї сїїткєлє щє єднє вїпрєбувєннє — втєргнєннє рєсїї в Укрєїну.

Почєтєк вїєнї прїпєв нє вїдкрїттє нєйвєжлївїшєгє зєхєду мєднєгє свїту Тїжнїє мєдї в Мїлєнї. Свїт мєдї швїдкє вїдрєєгувєв нє пєдїї в Укрєїнї: Лєонї Хєннє (м. Гємбєург, Нїмєччїєнє) стї-

лізував свої моделі в кольорах українського прапора. Джоржіо Армані на знак поваги до подій в Україні відмовився від музичного супроводу своєї колекції.

В дослідженні наголошується на значенні моди «як форми прояву свободи, що сприяє самовираженню особистості» та її ролі у формуванні гуманних цінностей.

Україна є батьківщиною багатьох талановитих творців моди, які мають своїх прихильників від Мілану до Нью Йорку. Український бренд Bevza заснований в 2006 році, втілює символічні образи української культури в своїх колекціях. Такий бренд як CultNaked припав до душі таким зіркам як Kendall Jenner, Jasmine Tookes, Ann-Kathrin Götz. Жіночні та безперечно комфортні моделі виготовляються під замовлення на соціально відповідальному виробництві бренду.

Український бренд Jul створює одяг для жінок та розрахований на різні гаманці та фігури. Поєднання натуральних тканин — вовна, льон, бавовна — з національними культурними традиціями є ознакою бренду, який через війну, нажаль, був змушений закрити свої виробничі площі в Броварах. Тимчасово для продовження підприємницької діяльності відкрита його фабрика на заході України.

Ruslan Baginskiy, до фанів якого належать такі зірки як Coco Rocha, Gigi Hadid oder Alicia Keys, натхненний українським національним костюмом, виготовляє капелюхи виключно на виробництві в Україні. Valeria Guzema починаючи з 2016 року має 30 колекцій, шоурум у Києві, безліч міжнародних дипломів, є учасником Тижнів моди, відома своїми соціальними проектами.

Сучасні тренди, такі як запровадження інноваційних технологій пошиття, використання тканин з перероблених матеріалів свідчать про тенденцію сталого розвитку в концепціях модних брендів України.

Попит на одяг українських дизайнерів звичайно зараз знизився. Але сьогодні українські дизайнери не стоять осторонь в важкій для своєї країни час. Деякі переорієнтували свої виробництва на потреби української армії, займаються волонтерською діяльністю.

Література

1. Модні бренди, які наближають перемогу (частина I). Як модна індустрія допомагає сьогодні армії, теробороні та економіці країни. Світлана Кравченко, 12 травня 2022 р.: <https://elle.ua/moda/novosty/mi-z-ukrani-dobrka-ukranskih-modnih-brendv-yak-nablizhayut-peremogu/>.
2. 6 українських брендів, о которых говорят во всем мире. 24 серпня 2021 р.: <https://vogue.ua/article/fashion/brend/5-ukrainskih-brendov-o-kotoryh-govoryat-vo-vsem-mire.html>.
3. Усе своє: 30 українських брендів, які ми встигли полюбити. Дарина Свецлова, 23 серпня 2021 р.: <https://bit.ua/2021/08/30-ukrayinskyh-brendiv/>.
4. 5 українських брендів, які запустили 2021 року. Ресайкл-костюм, парфуми та в'язаний одяг. Наті Авдєєва, 13 грудня 2021 р.: <https://www.the-village.com.ua/village/service-shopping/style-guide/320029-ukrayinski-brendi-yaki-stvorili-u-2021>.

Малахатко Г.В.

«Міжнародна економіка» 3 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — старший викладач кафедри німецької мови Приходько Н.Г.*

INTERNATIONALE PARTNERSCHAFT DER UKRAINE BEI DER LÖSUNG ÖKOLOGISCHER PROBLEME

Mit der Entwicklung der Zivilisation und dem wissenschaftlichen und technologischen Fortschritt, dem regen Bevölkerungswachstum, dem Anstieg der Produktion sowie der Verschwendung, verschärfen sich die Probleme der Beziehung zwischen Gesellschaft und Natur. Die ökologische Situation bleibt äußerst schwierig, die Belastung der Umwelt steigt von Jahr zu Jahr. Verschmutzung und Ausschöpfung natürlicher Ressourcen bedrohen die öffentliche Gesundheit, die Umweltsicherheit und sogar die wirtschaftliche Stabilität der Welt. Zur Lösung globaler Umweltprobleme, insbesondere des

Klimawandels, der Rationalisierung der Naturbewirtschaftung, der Einführung umweltfreundlicher Produktion etc. ist eine enge internationale Zusammenarbeit erforderlich. Die Vereinten Nationen, die die vereinten internationalen Bemühungen in dieser Richtung in der Praxis realisieren, spielen eine wichtige Rolle im Bereich des Umweltschutzes.

Als Mitglied der UNO ist die Ukraine souveräne Vertragspartei von 18 internationalen Umweltabkommen, nimmt an 20 internationalen Konventionen und mehr als 10 bilateralen Abkommen teil und hat 44 bilaterale internationale Abkommen und Verträge unterzeichnet, hauptsächlich mit ihren Nachbarn Georgien, Moldawien, der Slowakei und Polen. Mit Österreich, Finnland und Israel wurden Absichtserklärungen zur Zusammenarbeit im Bereich des Umweltschutzes unterzeichnet. Die Zusammenarbeit mit Dänemark, den Niederlanden und den Vereinigten Staaten in den Bereichen Umweltschutz, Nationalparks und Biodiversität, rationelle Nutzung natürlicher Ressourcen, Bewirtschaftung von Wasserressourcen, Giftmüll, Bewältigung der Folgen der Tschernobyl-Katastrophe entwickelt sich dynamisch.

Im Februar 2004 hat sich die Ukraine als das 121. Land bereit erklärt, einer Begrenzung der Treibhausgasemissionen zuzustimmen. Die Ratifizierung des Kyoto-Protokolls durch die Ukraine entspricht den Anforderungen der Weltgemeinschaft. Die Vorteile für die Ukraine werden in der Umsetzung gemeinsamer internationaler Projekte, der Erzielung von Einnahmen aus dem Direktverkauf von Quoten, dem Zugang zu internationalen Märkten für Derivate aus dem Quotenhandel, sowie der Lösung von Energie- und anderen Problemen bestehen. Eine weitere wichtige Partnerschaftsinitiative für die Ukraine ist das von der EU vorgeschlagene Water for Life-Programm, das insbesondere eine Zusammenarbeit der EU mit osteuropäischen Ländern vorsieht. Die Ukraine ist Mitglied führender internationaler Organisationen, deren Aktivitäten sich auf die Lösung globaler oder regionaler Probleme beim Umweltschutz beziehen (UNEP, UNESCO usw.). Die Ukraine beteiligt sich aktiv an den Aktivitäten der Europäischen Wirtschaftskommission, in erster Linie, des Ausschusses für Umweltpolitik.

Das internationale Kooperationsprogramm der Ukraine mit der EU im Bereich des Umweltschutzes sieht die Harmonisierung der nationalen Gesetzgebung mit der EU-Gesetzgebung und insbesondere Ansätze zur Schaffung eines Systems nationaler Umweltstandards, Einführung sauberer Technologien, Ressourcen- und Energieeinsparungen und Umweltbewertung vor. Die Ukraine muss der Untersuchung der Umweltsituation der Nachbarländer und ihrer Regionen mehr Aufmerksamkeit widmen. Die Verbesserung der internationalen Zusammenarbeit im Bereich Greening the Economy, Greening Education, Umweltrecht und Umweltpolitik sollte nicht auf der Makro-, sondern auf der Mikroebene ansetzen. Das heißt, um die moderne wissenschaftliche Formel anzuwenden: „global denken, regional handeln».

Eine wichtige Grundlage für die Zusammenarbeit ist auch die Umsetzung des im Juni 2014 unterzeichneten Assoziierungsabkommens zwischen der EU und der Ukraine. Im Umweltbereich enthält es etwa 30 Richtlinien und Verordnungen, die während der Übergangszeit angenommen und umgesetzt werden müssen.

Die erfolgreiche Förderung erneuerbarer Energien in Deutschland hat dazu geführt, dass weltweit inzwischen viele Staaten die Prinzipien des im Jahre 2000 in Deutschland eingeführten Erneuerbare-Energien-Gesetzes angewendet und Einspeisetarife eingeführt haben. Die Bundesregierung wirbt in der EU und bei ihren internationalen Partnern für einen zügigen Ausbau erneuerbarer Energien. Dies steht im Einklang mit den Zielen, die sich die EU selbst gesetzt hat: der Energie-Fahrplan 2050 sieht in allen Szenarien eine Schlüsselrolle für erneuerbare Energien und Energieeffizienz. Auch die Energie- und Klimaziele der EU gehen in die gleiche Richtung wie die deutsche Energiepolitik. Das Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und nukleare Sicherheit (BMU) unterstützt die Ukraine mit dem Vorhaben „Beratung ukrainischer Entscheidungsträger zu emissionsarmen Politikpfaden». Das im Rahmen der Internationalen Klimaschutzinitiative des BMU finanzierte Projekt zielt auf die kontinuierliche Unterstützung der ukrainischen Regierung mit nachfrageorientierten Analysen und politischen Vorschlägen zur Förderung des Übergangs zu einer kohlenstoffarmen Wirtschaft ab.

Konflikte und kriegेरische Auseinandersetzungen stehen einer vertrauensvollen internationalen Zusammenarbeit immer im Wege. Dass ein Krieg um die Ukraine somit «verheerende Auswirkungen auf den internationalen Klimaschutz» hätte, davor hatte auch der US-Politikberater John Podesta kürzlich in einem Interview mit dem «Spiegel» gewarnt. Seine Sorge: Dass Russland gemeinsam mit verbündeten Staaten sämtliche Verhandlungen zum Klimaschutz in den Vereinten Nationen und anderen internationalen

Institutionen blockieren könnte, wie die Osteuropa- und Klimaexpertin der Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP), Astrid Sahm betont. Hinzu kommt, dass auch die militärischen Einsätze negative Auswirkungen auf das Klima und die Umwelt hätten — denn die Waffenproduktion sowie ihr Einsatz verbrauchen sowohl enorme materielle und finanzielle Ressourcen, als auch fossile Treibstoffe.

Und damit nicht genug: Die Zerstörung von Ökosystemen durch Kampfhandlungen, die Verseuchung von Böden und Gewässern zeigen sich zunächst vor allem in dem betroffenen Krisengebiet. Doch die steigenden Emissionen durch militärische Auseinandersetzungen sowie die Abholzung von Wäldern zur Rohstoffgewinnung würden zur weltweiten Klimakrise — und damit der Erderwärmung beitragen.

Die vorrangigen Bereiche der Beteiligung der Ukraine an der internationalen Zusammenarbeit im Umweltschutz sind:

- Eintritt der Ukraine in den globalen ökologischen Rechtsraum;
- Umsetzung einer modernen, mit internationalen Standards harmonisierten Umweltpolitik und eines Systems von Standards und Vorschriften;
- Erhalt technischer Hilfe in den Bereichen Umweltschutz, Nuklear- und Strahlensicherheit, sowie die rationelle Nutzung natürlicher Ressourcen;
- Einführung ökonomischer Instrumente der Naturnutzung;
- Schulung des Personals, Beschaffung von Informationen im Bereich des Umweltschutzes;
- Einbindung von Studenten, Gründung von mit dem Umweltschutz verbundenen Fakultäten und Initiativen.

Bei der Analyse der internationalen Zusammenarbeit der Ukraine auf dem Gebiet der Ökologie und des entsprechenden Rechtsrahmens können wir den Wunsch der Ukraine feststellen, in den globalen rechtlichen Umweltraum einzutreten, um die Umweltsicherheit und den Schutz vor Umweltkrisen und -katastrophen zu gewährleisten. Da Umweltprobleme die gesamte Welt betreffen, beteiligt sich die Ukraine an der Unterzeichnung und Umsetzung zwischenstaatlicher Vereinbarungen und Konventionen, deren Hauptziel darin besteht, eine nachhaltige wirtschaftliche Entwicklung durch ausgewogenes Naturmanagement und die Integrität des Ökosystems zu erreichen. Desweiteren ist die Schaffung eines wirksamen Mechanismus zur Lösung von Umweltproblemen, die primäre Aufgabe der internationalen Gemeinschaft. Eine wichtige Rolle in der ökologischen Zusammenarbeit spielt das Verständnis junger Menschen für Probleme und der Wunsch, sie zu lösen, daher ist es notwendig, mehr Initiativen auf lokaler Ebene zu schaffen und Umweltspezialisten auszubilden.

Umso wichtiger sei jetzt eine «starke Beschleunigung der Transformation» sowie eine Vertiefung von Klimapartnerschaften: «Es geht um die Neukonstruktion der energiepolitischen Geopolitik — in drei Jahrzehnten die praktisch völlige Umstellung von Kohle, Öl und Gas auf erneuerbare Energien und Wasserstoff.» Dafür bräuchte es in jeder Botschaft Akteure, die diese Transformation außenpolitisch mitgestalten. «Und wir brauchen Persönlichkeiten, die fast alle Klimadiplomaten der Welt, die Herausforderungen in den USA, in China, Indien oder Afrika bei diesem Prozess kennen und dieses Wissen zu einer überzeugenden Strategie zusammenfügen.»

Literatur

1. Бойчук Ю.Д. Екологія і охорона навколишнього середовища: Навч. посіб. / О.Д. Бойчук, Е.М. Солошенко, О.В. Бугай. — Суми-Київ, 2005. — 302 с.
2. Васюта О.А. Проблеми екологічної стратегії України в контексті глобального розвитку: Монографія / О.А. Васюта. — Тернопіль: ГалДрук, 2001. — 600 с.
3. Туниця Т.Ю. Збалансоване природокористування: національний і міжнародний контекст / Т.Ю. Туниця. — К.: Знання, 2006. — 300 с.
4. Малишко М.І. Екологічне право України: Навч. посібник. — К., 2001. — С. 148-159.
5. Мельник Л.Г. Екологічна економіка: Підручник. — Суми, 2003. — С. 227-303.
6. Zusammenarbeit mit der Ukraine im Bereich Umwelt- und Klimaschutz // <https://kiew.diplo.de/ua-de/themen/wirtschaft/-/1334752> //.
7. Low carbon Ukraine // <https://www.lowcarbonukraine.com/en/frontpage-en/> //.
8. Was der Krieg in der Ukraine für den internationalen Klimaschutz bedeutet // <https://www.watson.de/nachhaltigkeit/analyse/174783300-was-der-krieg-in-der-ukraine-fuer-den-internationalen-klimaschutz-bedeutet> //.

AUSWANDERUNG JUNGER MENSCHEN UNSERES LANDES UM STUDIUM IM AUSLAND

Es ist eine gute Idee, den Bachelor oder Master im Ausland zu machen. Das Studium im Ausland ist schließlich ein Pluspunkt in jedem Lebenslauf. Aber natürlich gibt es ein paar Punkte, die man bedenken soll, wenn man für mehrere Jahre zum Studium ins Ausland geht.

Wer sich für ein Auslandsstudium entscheidet, hat ganz individuelle Gründe, warum er oder sie ein Studium im Ausland vorzieht. Aber was sind die Gründe, warum ukrainische Studenten zum Studieren ins Ausland gehen? Ich mache mir Sorgen um dieses Problem und werde versuchen, es zu verstehen. Ich denke, dass die Abwanderung junger Menschen ins Ausland ein kompliziertes demografisches Problem für jedes Land im Allgemeinen und für die Ukraine im Besonderen sehr wichtig ist.

Aber warum ist dieses Problem so wichtig?

Dieses Problem kann man von zwei Standpunkten betrachten: 1) Der Wunsch junger Menschen nach besserer Bildung stellt an sich selbst keine Gefahr für die Wirtschaft der Ukraine dar. Ein Auslandsstudium ist ein positives Phänomen, auch wenn junge Menschen massenhaft zum Studieren ins Ausland gehen. Es ist edel und patriotisch, im Ausland eine qualitativ hochwertige Ausbildung zu erhalten und in die Heimat zurückzukehren und für ihren Wohlstand zu arbeiten. 2) Die Studenten wählen zum Studium nicht hochrangige Universitäten oder die Universitäten, die historisch gesehen weniger beliebt sind. Sie nutzen die Bildung an diesen Universitäten mit der Absicht, den Weg zur langfristigen Auswanderung zu machen. Das deutet auf negative Tendenz hin.

Was ist eigentlich die Internationale Bildungsmigration? Das ist die Bewegung von Menschen zwischen Ländern, um Bildung auf verschiedenen Ebenen zu erhalten, unabhängig von der Aufenthaltsdauer außerhalb des Herkunftslandes.

Was motiviert den Erwerb von Bildung im Ausland?

Der attraktive internationale Arbeitsmarkt zieht junge Menschen heran und ermutigt sie, entsprechende Bildungsangebote im Ausland zu suchen; b) starkes Glauben der Migranten an eine höhere Lebensqualität in den Zielländern; c) ein starkes Vertrauen in die Nachfrage nach Arbeitskräften. Die Bildungsmigranten können die Entwicklungstrends der internationalen Wirtschaft erheblich verändern. Jetzt möchte ich die Länder nennen, die am beliebtesten für ukrainische Studenten sind. Das sind: Polen, die Slowakei, Bulgarien, Deutschland, Litauen, Lettland und Estland. Ukrainische Studenten sind von strategischer Bedeutung für Polen. Die Zahl der Studierenden aus der Ukraine in Polen beträgt 55 % aller ausländischen Studenten. Die Studenten bezahlen ihren Lebensunterhalt aus eigener Tasche. Ich denke, dass es eine wichtige Investition für Polen ist und das kompensiert den demografischen Rückgang und den Wegzug der polnischen Jugend. Polnische Institutionen werden weiterhin aktiv in der Ukraine rekrutieren, um ihr Volumen aufrechtzuerhalten oder sogar zu steigern. Etwas ähnlich ist die Situation in der Slowakei, Bulgarien, Deutschland, Litauen, Lettland und Estland. Wir können davon ausgehen, dass die ausländischen Universitäten auch ihre Rekrutierung in der Ukraine ausweiten werden, weil ukrainische Studenten von strategischer Bedeutung für diese Länder sind.

Und jetzt möchte ich auf die Frage der kriegsbedingten Ausreise von Studenten ins Ausland eingehen. Der schändlichste Krieg des XXI. Jahrhunderts vertrieb und vertreibt noch die jungen Menschen der Ukraine, aus ihrer Heimat. Diese Auswanderung der jungen Menschen der Ukraine zum Studium im Ausland nenne ich **«erzwungene»** Auswanderung, weil mehr als die Hälfte der ukrainischen Kinder — 4,3 Millionen von 7,5 — aufgrund des Krieges aus ihrer Heimat fliehen mussten. 659 Bildungseinrichtungen waren von Bomben- und Granatenangriffen betroffen und 74 vollständig zerstört worden.

Verschiedene Länder bieten akademische Programme, Stipendien und andere Möglichkeiten für Teilnehmer am Bildungsprozess an. Diese Hilfe ist für die Ukraine in einer so schwierigen Zeit sehr

wichtig und gleichzeitig gefährlich, da viele ukrainische Bewerber gezwungen waren, ihre Heimat zu verlassen und jetzt ausländische Schulen zu besuchen und an den ausländischen Universitäten zu studieren.

Die Folgen der ukrainischen Jugendabwanderung sind wie folgt: a) eine Zunahme der Arbeitsmigration; b) ein Rückgang des wissenschaftlichen und technologischen Potenzials der Ukraine; c) die Hungersnot auf dem Arbeitsmarkt unseres Landes.

Welche Möglichkeiten gibt es zur Lösung dieses Problems? Ich schlage folgendes vor, um Abwanderung junger Menschen aus der Ukraine einzudämmen. Auf Landesebene ist folgendes zu tun:

- a) den Lebensstandard in der Ukraine bedeutend zu erhöhen;
- b) die Qualität der Hochschulbildung bedeutend zu verbessern;
- c) die Preise für Studienverträge zu reduzieren;
- d) die ukrainische Bildung zu globalisieren d.h. mit ausländischen Hochschulen zusammenzuarbeiten und eine Vielzahl von Partnerschaftsprojekten mit Universitäten auf der ganzen Welt zu schaffen und unsere Studenten zu ermutigen, dies zu tun;
- e) junge Menschen davon zu überzeugen, dass sie auch in der Ukraine eine qualitativ hochwertige Ausbildung erhalten können;
- f) die Bildungsprogramme in verschiedenen Sprachen zu erstellen. Dies kann auch ausländische Studenten dazu ermutigen, in der Ukraine zu studieren und den Abfluss unserer Studenten zu kompensieren.

Mein Referat möchte ich mit den Worten des berühmten ukrainischen Dichters und Philosophen Taras Schewtschenko beenden. Das sind auch meine Schlussfolgerungen und meine Übersetzung.

Нема на світі України,
Немає другого Дніпра;
А ви претесея на чужину
Шукати доброго добра.

Es gibt keine Ukraine auf der Welt,
Es gibt keinen zweiten Dnipro;
Und Sie eilen ins Ausland,
um Hab und Gut zu suchen.

Література

1. <https://cedos.org.ua/researches/ukrainske-studentstvo-za-kordonom-dani-do-201718-navchalnoho-roku/>.
2. <https://voxukraine.org/populizm-ta-emigratsiya-molodi-na-navchannya-za-kordon/>.
3. <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/02/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82-2020.pdf>.
4. https://zakordon.24tv.ua/za-ostanniy-rik-polshhi-zbilshilosya-chislo-studentiv-zakordon_n1665024/amp.
5. <https://forea.kpi.ua/wp-content/uploads/2021/02/bulletin-n19.pdf>.

Чаюн Л.В.

«Міжнародна еконміка та менеджмент», 1 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.ф.н., доцент кафедри німецької мови Дмитренко О.П.*

WARUM HABEN STUDENTEN EINE REDUZIERTE LERNPRODUKTIVITÄT

Der Student von gestern ist sehr verletzlich. Er beginnt ein unabhängiges Leben ohne seine Eltern, die sich die ganze Zeit um ihn gekümmert haben. Er muss sich selbst um Unterkunft, Verpflegung und sein Studium kümmern. Das Tempo des Studentenlebens weicht vom geplanten Schulleben ab. Sie sind mit neuen Formen des Lehrens und Lernens sowie mit einem veränderten Sozialleben konfrontiert. Die Studierenden müssen sich radikal umstrukturieren und sich an das Universitätsleben anpassen. Es ist ziemlich schwierig. Wie sich diese Umstellung auf das Befinden, auf die Lernbedingungen sowie auf die Studienmotivation auswirkt, geht die Rede weiter.

Der sehr oft von Lehrern wiederholende Satz «Universität ist keine Schule» ist gleichzeitig Wahrheit und Lüge. In der Schule ist der Schüler immer im Blickfeld der Pädagogen, er wird wegen Disziplinverstößen kritisiert, auf den richtigen Weg gelenkt, überredet, gelobt und erhoben. Wenn jemand zum Beispiel die Facholympiade in der Region gewonnen hat, wird er oder sie automatisch zum Schulstar. Jeder liebt dich, respektiert dich und zählt dich zu den besten Schülern der Schule. In der Schule gibt es Konkurrenz zwischen einzelnen Schülern oder sogar Klassen. In der Schule kannst du dein Foto auf der Ehrentafel sehen. An der Uni gibt es sowas nicht.

In der Schule kontrollieren die Klassenlehrer und die Fachlehrer die Anwesenheit der Schüler im Unterricht. Die Teilnahme der Schüler am Unterricht wird in Sitzungen des Pädagogischen Rates besprochen. An der Uni kann der Student keine Vorlesungen und Seminare besuchen und am Ende des Semesters bekommt er seine Noten. Kann das den fleißigen Studenten motivieren? Ich denke, nicht.

Ein weiterer wichtiger Punkt ist, dass der Student viel Freizeit hat und weiß nicht, wie er diese Zeit richtig nutzen kann.

Die Studierenden bemängeln den deutlich gestiegenen Arbeitsaufwand und die damit einhergehende Überforderung im Online-Studium. In diesem Fall sinkt auch die Lernmotivation bemerkbar. Zum Schluss möchte ich folgendes sagen: Um die Lernmotivation beim Studium an der Universität nicht zu verlieren, muss man sich darauf vorbereiten, die Schwierigkeiten des Lebens zu meistern, ein klares Ziel beim Lernen zu haben und die eigene Selbstkontrolle zu entwickeln.

Literatur

1. <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1016>.
2. https://kart.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/tezu_2014.pdf.
3. <https://texty.org.ua/articles/100976/dystancijne-navchannya-zmenshuye-avtonomiyu-studentiv-i-vykladachiv-standartyzuye-osvitu-posylyuye-kontrol-administraciyi/>.
4. <https://www.ueberaus.de/wws/produktives-lernen.php>.
5. <https://link.springer.com/article/10.1007/s42010-020>.

Цатурян А.А

«Міжнародна економіка», 3 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.ф.н., доцент кафедри німецької мови Гавриш О.О.*

WIRTSCHAFTLICHE FOLGEN DER RUSSISCHEN AGGRESSION GEGEN DIE UKRAINE

Im Moment sind wir Zeugen eines schrecklichen Krieges, der auf dem Territorium der Ukraine stattfindet. Der von der russischen Regierung entfesselte Krieg forderte viele Menschenleben, und dies ist der größte Verlust und das größte Problem, das durch den Krieg in der Ukraine entstanden ist.

Aber es gibt auch enorme wirtschaftliche Probleme, die weit über die Ukraine hinaus zu spüren sein werden und jetzt möchte ich ein wenig über die wirtschaftlichen Folgen der russischen Aggression gegen die Ukraine erzählen.

Beginnen wir zunächst mit den Energielieferungen. Viele der Länder, die die Ukraine in diesem Konflikt unterstützen, planen, die russischen Energieressourcen vollständig abzuschneiden, während Russland der weltweit größte Exporteur von Gas und Öl ist. Aus diesem Grund steigen die Energiepreise und diese Tatsache kann der Weltwirtschaft viele Verluste bringen. Derzeit sagen die EU-Führung und die Führer einiger Länder, dass sie bereit sind, „den Preis« für die Unterstützung der Ukraine zu zahlen, da sie glauben, dass die Ukrainer jetzt die gemeinsamen europäischen Werte Freiheit und Demokratie und Europa selbst verteidigen.

Das zweite große Problem wird ein Anstieg der Lebensmittelpreise aufgrund eines Rückgangs des Angebots an Getreide und Sonnenblumenöl sein. Es ist erwähnenswert, dass die Ukraine und Russland fast 30 % der weltweiten Weizenproduktion ausmachen und dass die Ukraine der weltweit größte

Exporteur von Sonnenblumenöl ist. Die Weizenpreise haben inzwischen ein 14-Jahres-Hoch erreicht. Es ist einfach unmöglich, das Problem mit dem Wegfall dieser Lieferungen schnell zu lösen, es wird zusätzlichen Druck auf die Preise ausüben. Russlands Invasion in der Ukraine könnte zur größten Versorgungskrise der modernen Geschichte führen. Wenn Russland nicht aufgehalten wird, wird die Welt mit Hungerkriegen konfrontiert sein.

Auch der Transport ist ein großes Problem. Seehäfen und Flughäfen in der Ukraine sind geschlossen und beschädigt, viele Straßen und Brücken sind beschädigt oder zerstört. Aus diesem Grund ist die Anzahl der Lieferungen um ein Vielfaches zurückgegangen und die Exportmöglichkeiten der Ukraine sind erheblich zurückgegangen.

Der nächste Aspekt sind die Sanktionen gegen Russland. Es gab viele internationale Sanktionen gegen das russische Bankensystem, und mehrere russische Banken wurden vom SWIFT-System ausgeschlossen. Infolgedessen kommt es zu einem starken Rückgang der Vermögenspreise und des Rubel-Wechselkurses. Die russische Wirtschaft verliert allmählich an Boden und wird immer schwächer.

Schließlich verließen viele internationale Unternehmen Russland während der Invasion der Ukraine. Unter dem Druck von Investoren und Verbrauchern haben viele westliche Unternehmen damit begonnen, ihre Investitionen zurückzufahren, Geschäfte zu schließen und den Verkauf in Russland zu unterbrechen. Mehr als 400 Unternehmen haben sich zumindest vorübergehend aus Russland zurückgezogen, seit es in die Ukraine eingedrungen ist, darunter: Lufthansa, Mercedes, Adidas und viele andere. Aus diesem Grund wird es zu einem Rückgang des Angebots auf dem russischen Markt kommen.

Zusammenfassend möchte ich sagen, dass dieser Krieg immer mehr wirtschaftliche Probleme bringen wird, bis ein Waffenstillstand zwischen den Ländern erklärt wird. Die ganze Welt leidet unter den wirtschaftlichen Problemen, die dieser schreckliche Krieg mit sich bringt.

ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

ПЛАТФОРМА 1

ОБЛІК, ПОДАТКОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ, АНАЛІЗ ТА ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Блінська Д.С.

«Облік та оподаткування», 3 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри податкового менеджменту
та фінансового моніторингу Амбарчян В.С.*

КРЕДИТНА СПІЛКА МАЙБУТНЬОГО: ЧОГО ОЧІКУВАТИ ВІД НОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА?

Кредитні спілки є небанківськими фінансовими установами, що функціонують з метою задоволення потреб їх членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків [1].

Перші кредитні спілки були засновані у Німеччині. Ідея створення кредитних спілок як джерела фінансування потреб середнього класу та селянства належить німецькому економісту Фрідріху Вільгельму Райффайзену, який започаткував свою кредитно-кооперативну діяльність у 1849 році. Перше ощадно-позичкове товариство в Україні було засновано у 1871 році Григорієм Галаганом у селі Сокиринці Прилуцького повіту Полтавської губернії. Пізніше, у 1894 в місті Перемишль Теофіл Кормош заснував перше кредитове товариство під назвою «Віра» [2].

В процесі здійснення господарської діяльності кредитні спілки керуються законом України «Про кредитні спілки», що був затверджений в 2001 році. У 2002 році була створена Національна комісія з нагляду за ринком фінансових послуг — центральний орган виконавчої влади, основним завданням якого став нагляд за небанківським фінансовим сектором України. З 1 липня 2020 року обов'язки державного регулятора діяльності кредитних спілок було покладено на Національний банк України. Для підвищення ефективності функціонування кредитних спілок виникла потреба у розробці нового законодавчого акту, який покликаний забезпечити розвиток сектору небанківського кредитування та кращі можливості нагляду і контролю. Для досягнення поставленої мети у 2021 році розроблено проєкт Закону «Про кредитні спілки», який містить нові вимоги до діяльності цих установ.

Суттєві відмінності між чинним законодавчим актом та запропонованим проєктом вимагають проведення порівняльного аналізу основних відмінностей для оцінки їх впливу на розвиток кредитних спілок в Україні (таблиця 1).

Таблиця 1

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЧИННОГО ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО КРЕДИТНІ СПІЛКИ» ТА ЗАКОНОПРОЄКТУ №5125

№	Порівняльна ознака	Закон України «Про кредитні спілки» від 2001 року	Проект Закону про кредитні спілки №5125
1.	Основні принципи діяльності	- добровільність вступу та свобода виходу; - рівноправність всіх членів; - заборона на будь-яке втручання в діяльність; - гласність.	Доповнено принципом самоврядування, що передбачає участь членів кредитної спілки в управлінні, ощадливість та доступність послуг.

№	Порівняльна ознака	Закон України «Про кредитні спілки» від 2001 року	Проект Закону про кредитні спілки №5125
2.	Найменування кредитної спілки	Не деталізується.	Кредитна спілка повинна мати повне найменування українською мовою, що містить словосполучення «кредитна спілка».
3.	Отримання ліцензії на провадження своєї діяльності	Запис про реєстрацію вноситься до державного реєстру фінансових установ.	Отримати ліцензію можна шляхом внесення НБУ відповідного запису до Реєстру кредитних спілок.
4.	Заснування інших організацій	Кредитна спілка не може бути засновником будь-якого суб'єкта господарювання за винятком місцевого кооперативного банку.	Кредитна спілка може засновувати та бути членом об'єднаних кредитних спілок, асоціацій кредитних спілок, бюро кредитних історій, благодійних організацій, громадських об'єднань, кооперативних банків, операторів платіжних систем, непідприємницьких товариств, а також бути членом платіжних систем.
5.	Система фінансового моніторингу	Інформація відсутня	Визначається необхідність формування системи фінансового моніторингу для управління ризиками відмивання коштів та фінансування тероризму. Передбачає застосування ризик-орієнтованого підходу із оцінкою ризик-профілю клієнта та ризик-профілю кредитної спілки.
6.	Складання та подання фінансової звітності	Інформація відсутня	• фінансова звітність; • звіт про управління; • фінансова та нефінансова інформація про господарську діяльність.

Джерело: складено за інформацією [1,3]

Зокрема, новим для кредитних спілок буде право надавати фінансову послугу з торгівлі валютними цінностями та надавати фінансові платіжні послуги з переказу коштів без відкриття рахунків, якщо такі послуги є валютними операціями [3, ст.4]. До того ж, кредитні спілки отримають право надавати послуги, брати на себе та виконувати зобов'язання, а також надавати інші послуги виключно за умови, що така діяльність пов'язана з основною діяльністю кредитної спілки [3, ст.4].

Відповідно до законопроекту, кредитна спілка отримає право створюватися та здійснювати діяльність на підставі модельного статуту, який може бути багатоваріантним та передбачати можливість обрання різних його редакцій, у тому числі редакції «за замовчуванням», яка формується з положень, рекомендованих Регулятором [3, ст. 8].

Суттєві зміни стосуються порядку ліцензування діяльності кредитних спілок. Зокрема, кредитна спілка отримає право звернутися до НБУ з проханням про зміну типу ліцензії із спрощеної ліцензії на стандартну ліцензію або навпаки [3, ст. 9, ст.12].

Слід зауважити, що у новому законопроекті чітко встановлені права та обов'язки членів кредитної спілки, що дає більші гарантії учасникам та забезпечує стабільність функціонування ринку кредитних спілок.

Законопроект визначає необхідність формування системи фінансового моніторингу у кредитних спілках. Зокрема, вводиться нове для кредитних спілок поняття комплаєнс-менеджера — особи, що є відповідальною за проведення фінансового моніторингу. Згідно статті 27 проекту, кредитна спілка зобов'язана забезпечувати контроль за дотриманням норм (комплаєнс), що передбачає відповідність діяльності кредитної спілки вимогам законодавства, внутрішнім документам кредитної спілки, стандартам професійних об'єднань, дія яких поширюється на кредитну спілку. Головний комплаєнс-менеджер підпорядковується раді кредитної спілки та звітує перед нею.

Нові правила діяльності кредитних спілок також охоплюють порядок складання та подання фінансової звітності. Зокрема, визначені правила подання до НБУ фінансової звітності, звіту про управління, фінансової та нефінансової інформації щодо господарської діяльності кредитної спілки.

Зміни, представлені у новому законопроекті, покликані підвищити ефективність функціонування кредитних спілок, розширити можливості регулювати їх діяльність з боку НБУ, а також сприятимуть загальному розвитку ринку небанківського кредитування.

Література

1. Про кредитні спілки: Закон України від 20 грудня 2001р. № 2908-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14#Text> (дата звернення: 12.05.2022).
2. Тахтай О.В. Кредитні спілки: історія виникнення та сучасний розвиток. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. №4 (101). С. 110-117. URL: <http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream/123456789/1507/2/11.pdf> (дата звернення 12.05.2022)
3. Проект Закону про кредитні спілки №5125. Текст законопроекту до повторного другого читання від 06.12.2021. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=5125&skl=10 (дата звернення: 12.05.2022)

Борко О.О.

*«Податковий менеджмент», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — д.е.н., професор

кафедри податкового менеджменту та фінансового моніторингу Криштопа І.І.

СУТНІСТЬ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

Актуальність. В сучасних умовах господарювання актуальною залишається проблема удосконалення оплати праці шляхом впровадження в практику роботи вітчизняних та зарубіжних підприємств дієвого механізму її регулювання. Означене актуалізує обрану тему дослідження та свідчить про її нагальність та своєчасність.

Метою даного дослідження є вивчення підходів до трактування сутності заробітної плати як економічної категорії, що представлені в економічній літературі, та надання пропозицій щодо уточнення змісту терміну «заробітна плата».

Стан розробки проблеми. Окремі проблеми заробітної плати та шляхи їх вирішення висвітлені в роботах вітчизняних економістів Лібанової Е.М., Богині Д.П., Колота А.М., Цимбалюк С.О., Петрової І.Л., Грішнєвої О.А. Серед зарубіжних учених варто відзначити праці Волгіна Н., Лепешинської М.І., Шекшені Р., Пфайфера Д., Гімпельсона В. Зокрема, означеними науковцями суттєву увагу приділено визначенню сутності заробітної плати та проведенню ґрунтовного аналізу функцій, які вона повинна виконувати в умовах ринкової економіки.

Виклад основного матеріалу. Заробітна плата, як економічна категорія, відображає відносини між роботодавцями та найманими працівниками. Іншими словами, заробітна плата — це винагорода за виконану роботу згідно з встановленими нормами праці (норм часу, виробітку, обслуговування, посадових обов'язків) [1].

Розглядаючи визначення, яке нам дає Закон України «Про оплату праці», заробітна плата — це винагорода, обчислена, як правило у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства [2].

Золотогоров В.Г. трактує «заробітну плату», як — сукупність виплат у грошовій (валютній) і (або) натуральній формі, отриманих робітником (нарахованих йому) за певний період часу (день, місяць, рік).

В своїх наукових працях Швиданенко Г.О. зазначає, що оплата праці — це будь який заробіток, обчислений, як правило, у грошовому вираженні, який за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану роботу або надані послуги [4, с. 201].

Якщо говорити про заробітну плату, але не з позиції працівника, а підприємства, то визначення Макогона П. В. є досить доречним, оскільки вчений зазначає, що заробітна плата з сторони

підприємства є статтею витрат, що знижує прибуток, а також мотиваційним чинником для працівників підприємства, в той час як з позиції працівника є основним джерелом доходу та ключовим показником рівня життя [3, с. 2]

Говорячи про заробітну плату варто також зазначити про її різновиди. Зокрема, на підприємствах розрізняють наступні види заробітної плати: основна, додаткова та інші заохочувальні і компенсаційні виплати. Основна заробітна плата являє собою винагороду за виконану роботу, відповідно до встановлених норм. Додаткова заробітна плата — винагорода за працю понад установлені норми, за особливі умови праці, а також, за трудові успіхи та винахідливість. До інших заохочувальних та компенсаційних виплат включають премії за спеціальними системами, винагороди за підсумками річної роботи.

Аналізуючи велику кількість визначень «заробітної плати», які представлено в економічній літературі, можна дійти висновку, що трактування даного терміну поступово змінюється, оскільки з розвитком часу виникають нові потреби людства. В той же час незмінним залишається той факт, що роботодавці хочуть мати висококваліфікованих співробітників, а працівники достойну заробітну плату за виконану ними роботу.

Висновки. Отже, за результатами проведеного наукового дослідження, автором пропонується трактування заробітної плати у якості ціни, якою оцінюється праця робітника, яка повинна бути виражена тільки в грошовому еквіваленті, стимулювати до високих результатів, а також виступати одним з елементів витрат виробництва.

Необхідно також зазначити, що з огляду на нестабільність бізнес-середовища вітчизняних та зарубіжних підприємств, питання сутності заробітної плати потребує постійного уточнення з позиції забезпечення відповідності змісту даної економічної категорії новим умовам господарювання.

Література

1. Бухгалтерський фінансовий облік [текст]: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів [Ф.Ф. Бутинець та ін.]; під заг. ред. [і з передм.] Ф.Ф. Бутинця. — 8-ме вид., доп. і перероб. — Житомир: ПП «Рута», 2009. — 912 с
2. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 №108/95-ВР-[Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>.
3. Золотогоров В. Г. Энциклопедический словарь по экономике. В. Г. Золотогоров. — Минск: Полымя, 1997. — 571 с.
4. Макогон П.В. Дефініція поняття «заробітна плата». Науковий Вісник ХНТУСГ ім. П.Василенка. 2018. URL: <http://dspace.khntusg.com.ua/bitstream/123456789/9683/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d0%a2%d0%95%d0%97%20%282018%29-110-111.pdf>
5. Практические рекомендации по мотивации, стимулированию и оплате труда / В.Н. Слиньков; за ред. В.Н. Слиньков. Київ: Дакор КНТ, 2010. 336 с.

Бузевич Г.І.

«Облік і аудит»

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри податкового менеджменту та
фінансового моніторингу Амбарчян В.С.*

РЕЗЕРВУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ДІЯЛЬНОСТІ КРЕДИТНИХ СПІЛОК

На українському ринку фінансових послуг поряд із банками важливу роль також відіграють небанківські фінансові установи, серед яких особливе місце займають кредитні спілки. Основною метою їх діяльності є підтримання функціонування системи надання кредитів клієнтам, які за сумісництвом виступають її членами.

Аналіз чинної законодавчої бази дозволяє визначити кредитні спілки як неприбуткові організації, що засновані фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки. Кредитні спілки функціонують відповідно до вимог Закону України «Про кредитні спілки» та інших законів й виданих на їх основі нормативно-правових актів [1].

Головним регулятором діяльності кредитних спілок виступає Національний банк України (НБУ). На основі даних зведеної звітності НБУ, в Україні станом на 1 січня 2022 року офіційно діють 278 кредитних спілок, які надали кредитів своїм членам на суму майже у 2 млрд. грн. [2].

Кредитні спілки належать до високо ризикових фінансових установ, оскільки щодо операцій із надання кредитів існує ймовірність неповернення частини або всієї позиченої суми. Для зменшення рівня ризиків кредитні спілки зобов'язані формувати резерви очікуваних збитків.

Одним із інструментів зниження кредитного ризику є проведення оцінки платоспроможності позичальників. Ця характеристика виступає головним критерієм доцільності встановлення між кредитною спілкою та її членами певних кредитних відносин, яка дозволяє значно знизити кредитні ризики.

Головним завданням такої оцінки виступає характеристика фінансового стану члена кредитної спілки за кількісними та якісними показниками. При цьому питома вага кількісних показників становить не менше 70 відсотків від загальної оцінки. Серед кількісних показників виділяють:

- чистий сукупний дохід члена кредитної спілки та його родини;
- накопичення у вигляді паїв та вкладів на депозитних рахунках у кредитній спілці, або у банку;
- інші показники у вигляді коефіцієнтів, що встановлені кредитною спілкою для характеристики поточної платоспроможності одержувача кредиту та його можливості погашення зобов'язань. При цьому нормативні значення цих коефіцієнтів кредитна спілка встановлює самостійно, з урахуванням виду виданої позики, її цільового призначення, терміну користування, способу забезпечення та порядку повернення [3].

Якісними показниками при оцінці платоспроможності позичальників є:

- матеріальний стан;
- соціальна стабільність;
- кредитна історія;
- інша інформація про позичальника, отримана з державних реєстрів та переліків, що знаходиться у вільному доступі.

На основі отриманих оцінок платоспроможності формується 5 класів позичальників в залежності від виявленого ступеня ризику неповернення кредиту. До першого класу належать члени кредитних спілок, які несуть мінімальні ризики щодо неповернення позики. Далі із зростанням порядкового номеру класу й збільшується й ступінь ризику для кредитної спілки до рівня, що не несе рекомендаційний характер надання кредиту.

Наступним інструментом зниження ризику є резерви очікуваних збитків. Відповідно до міжнародного стандарту фінансової звітності (МСФЗ) 9 «Фінансові інструменти», суб'єкт господарювання зобов'язаний формувати резерви для покриття очікуваних кредитних збитків за активами [4]. Кредити, що надаються в позику членам кредитної спілки, класифікуються як фінансові активи, що визначає необхідність створення таких резервів.

При формуванні резервів у кредитних спілках слід керуватися Положенням про обов'язкові фінансові нормативи та вимоги, що обмежують ризики за операціями з фінансовими активами кредитних спілок. Кредитна спілка формує резерви у зв'язку зі зниженням вартості активів відповідно до вимог МСФЗ. Вагомою частиною загальних забезпечень є резерв забезпечення покриття втрат (РЗПВ), що використовується саме для покриття втрат від неповернення кредитів через спрацювання кредитного ризику [5].

Кредитна спілка формує РЗПВ за кожним договором кредиту окремо та обліковує зазначену інформацію. РЗПВ за окремим договором кредиту визначається як (1):

$$\text{РЗПВ} = (\text{К} + \text{П}) \cdot \text{І} \cdot 3, \quad (1)$$

де К — залишок зобов'язань за тілом кредиту;

П — залишок зобов'язань за нарахованими, але несплаченими процентами;

I — ймовірність дефолту члена кредитної спілки;

З — коефіцієнт покриття боргу заставою.

Показник ймовірності дефолту відображає вірогідність припинення виконання членом кредитної спілки своїх зобов'язань за договором кредиту. Його розмір самостійно визначається кредитною спілкою відповідно до своїх внутрішніх положень. Проте існують нормативні значення, які характеризують мінімальне значення цього показника в залежності від визначеного кредитною спілкою рівня прострочення договору кредиту. Нормативні значення показника для розрахунку є наступними:

- 1) непрострочені $i = 0,15\%$;
- 2) під наглядом (від 1 до 30 днів прострочення) $i = 1\%$;
- 3) перший рівень (від 31 до 60 днів прострочення) $i = 20\%$;
- 4) другий рівень (від 61 до 90 днів прострочення) $i = 50\%$;
- 5) третій рівень (від 91 до 180 днів прострочення) $i = 70\%$;
- 6) четвертий рівень (понад 180 днів) $I = 100\%$.

Коефіцієнт покриття боргу заставою визначається залежно від виду застави та її рівня покриття зобов'язань відповідно до внутрішніх положень кредитної спілки. Фактичні значення цього коефіцієнту повинні дорівнювати або перевищувати нормативні.

Розмір необхідного РЗПВ для кожного кредитного договору є унікальним, тому кредитна спілка формує загальний резерв, що дорівнює його сумі за всіма договорами. Після цього розрахована сума необхідного резерву порівнюється з розміром фактичним значенням РЗПВ для виявлення й усунення відхилень шляхом збільшення або зменшення в кінці місяця фактичного розміру резерву.

Література

1. Про кредитні спілки: Закон України від 20.12.2001 № 2908-III (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14> (дата звернення 23.05.2022).
2. Матеріали офіційного сайту Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення 24.05.2022).
3. Методичні рекомендації для кредитних спілок щодо проведення оцінки кредитоспроможності позичальників: Затв. Розпорядженням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 20 лис. 2018р. №2006. URL: https://vaks.org.ua/images/files/2019/metod_rekomend/R-2006.pdf (дата звернення: 23.05.2022)
4. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти»: вид. Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку станом на 16 грудня 2021 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/МСФЗ%209_ukr_2020.pdf (дата звернення 24.05.2022).
5. Положення про обов'язкові фінансові нормативи та вимоги, що обмежують ризики за операціями з фінансовими активами кредитних спілок: розп. Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 19.09.2019 № 1840. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1186-19#n150> (дата звернення 25.05.2022).

Блінська Д.С.

«Облік і оподаткування», 3 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри податкового менеджменту та фінансового моніторингу Калабухова С.В.

ЦІНА ФІНАНСОВОГО КАПІТАЛУ — ВАЖЛИВИЙ АНАЛІТИЧНИЙ ПОКАЗНИК ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ ФІНАНСОВИХ РІШЕНЬ

Відповідно до фінансової концепції капіталу, наведеної у Концептуальній основі фінансової звітності, фінансовий капітал трактується як інвестовані кошти або інвестована купівельна спроможність. Залучення фінансового капіталу для бізнесу відбувається на фінансових ринках, де

окремі особи та організації з надлишковими коштами надають кошти іншим особам і організаціям, які хочуть позичити. Необхідно підкреслити, що фінансові ринки поділяються на ринки капіталу та грошові ринки.

Зокрема, ринок грошей є складовою ринку позичкового капіталу, що займається здебільшого короткостроковим (терміном від 1 дня до одного року) депозитно-позичковим бізнесом, переважно обслуговуючи оборотні кошти підприємств, короткострокові ресурси банків, закладів, урядів та фізичних осіб. Ринок капіталу — це складова фінансового ринку, на якому формується попит і пропозиція на середньо- та довгострокові позикові кошти, такі як акції та корпоративні облигації.

Існує два способи, коли компанія отримує фінансовий капітал: по-перше, це може бути збільшення власного капіталу, а по-друге — залучення позикового. Залучення власного та позикового капіталу має свою ціну. Ціна капіталу — це сума грошей, яку необхідно сплатити для використання фінансових ресурсів, наданих інвесторами та кредиторами, розрахована у відсотках від наданої суми.

Ціна власного капіталу є умовною, оскільки залежить від рівня оголошених дивідендів. Оскільки джерелом залучення власного капіталу є акціонери, додаткових витрат на відсотки немає, але можливі високі витрати на дивіденди. Власний капітал має значну перевагу в тому, що рішення про його залучення приймаються власниками та менеджерами бізнесу. Крім того, немає додаткових фінансових витрат на виплату відсотків, тому — «ціна» залучення цього джерела фінансування низька.

Найвідомішими методами визначення ціни власного капіталу є метод Гордона та модель CAPM. Модель зростання Гордона (англ. Gordon Growth Model) також відома як модель постійного зростання дивідендів, оскільки ключовим фактором, що визначає зростання вартості компанії, є темпи зростання її дивідендних виплат [1]. Цей метод використовується для визначення поточної ринкової ціни акції на основі інформації про суму виплачених дивідендів та середньорічний темп їх зростання. Модель ціноутворення CAPM (Capital Asset Pricing Model) базується на визначенні очікуваної доходності довгострокових фінансових інвестицій в акції компанії [2].

Ціна позикового капіталу чітко визначається умовами контракту і є незмінною в процесі використання цих коштів. Виходить, що найкраще, якщо «ціна» позикових коштів буде для підприємства нижчою за «ціну» його власного капіталу, адже в цьому випадку буде забезпечений ефект податкового щита. Це означає економію на відсотках за рахунок зниження оподаткованого прибутку.

Слід зауважити, що залучення позики буде сприяти підвищенню рентабельності власного капіталу. Це в свою чергу показує, наскільки ефективно менеджери можуть використовувати гроші, вкладені інвесторами та власниками бізнесу. Отже, рентабельність власного капіталу дуже чутлива до того, за рахунок яких джерел формуються ресурси суб'єкта господарювання: торгових зобов'язань чи коштів власників.

Показник середньозваженої «ціни» фінансових ресурсів WACC (Weight Average Cost of Capital) відображає суму фінансових витрат на залучення власного та позикового капіталу, використаних для фінансування активів підприємства. Цей показник показує рівень фінансових витрат на підтримання економічного потенціалу підприємства і розрахований у відсотках. Структура залучення власного та позикового капіталу буде оптимальною в тому випадку, якщо знайдеться мінімальна ціна капіталу компанії, при якій вона зможе продовжувати свою діяльність. Отже, компанія повинна прагнути мінімізувати свою середньозважену вартість капіталу (WACC).

Традиційно вважається, що відкоригувати структуру капіталу в балансі можна таким чином: розрахувати різні структури залучення власного та позикового капіталів та відстежити зміну «ціни» залучення цього фінансування. Під кожний варіант структури розраховується показник WACC і методом ранжування обирається той показник, що має мінімальне значення, який і вкаже на оптимальну структуру залучення фінансування даної компанії.

Насамкінець слід відзначити, що універсальних критеріїв формування оптимальної структури капіталу в балансі не існує. Підхід до кожної компанії має бути індивідуальним і враховувати як галузеву специфіку бізнесу, так і стадію розвитку підприємства. Втім, варто пам'ятати, що зі збільшенням рівня фінансування ціна позикового капіталу спочатку залишається незмінною, а потім зростає; ціна власного капіталу зростає у міру збільшення рівня фінансового забезпечення та

збільшення фінансового ризику. Отже, «ціна» залучення джерел фінансування впливає на структуру власного та позикового капіталу в бухгалтерському балансі, а тому є важливим аналітичним індикатором для прийняття фінансових рішень.

Література

1. CFI. What is the Gordon Growth Model? URL: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/valuation/gordon-growth-model/>
2. James Ming Chen. The Capital Asset Pricing Model. Encyclopedia. 2021. URL: <https://www.mdpi.com/2673-8392/1/3/70>
3. Калабухова С.В., Кузьмінська О.Е. Аналітичне забезпечення прийняття управлінських рішень: навч. посіб.; робочий зошит. Київ: КНЕУ, 2019. 136 с.
4. Калабухова С.В. Уніфікація аналітичних процедур в умовах стандартизації бухгалтерського обліку та аудиту: монографія. Київ: КНЕУ, 2019. 431 с.

Гонтар М.С.

«Облік оподаткування», 2 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент заступник завідувача кафедри
податкового менеджменту та фінансового моніторингу Федорченко О.Є*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

З 24 лютого 2022 року на всій території України було введено воєнний стан внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України. Введення воєнного стану призвело до змін у всіх сферах життя та торкнулося кожного. Не залишилася осторонь і податкова система України, оскільки надзвичайно важливо, щоб керівництво держави забезпечило стабільне надходження податків до бюджетів з метою стабільного функціонування держави в умовах війни. Водночас, враховуючи те, що майже кожен підприємець та громадянин України залишив усі свої справи та будь-якими можливими способами намагається допомогти у захисті держави, Верховна Рада України прийняла ряд надважливих Законів України, які направлені на зменшення податкового навантаження з метою швидкої адаптації економіки країни до реалій воєнного стану та забезпечення її швидкого відновлення у післявоєнний період.

Особливі умови оподаткування, запроваджені під час дії воєнного стану, полягають у наступному: стосовно сплати ЄСВ, з 01 березня 2022 року до закінчення або скасування дії воєнного стану та протягом року з моменту його скасування або закінчення, фізичні особи-підприємці, в тому числі ті, що обрали спрощену систему оподаткування, особи, які провадять незалежну професійну діяльність, в тому числі адвокати, та члени фермерського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню на інших підставах мають право не нараховувати, не обчислювати та не сплачувати єдиний внесок за себе. Окрім того, роботодавці, платники єдиного податку, що обрали спрощену систему оподаткування, фізичні особи — підприємці, які належать до другої та третьої груп платників єдиного податку, а також юридичні особи, що належать до третьої групи платників єдиного податку, мають право за власним рішенням не сплачувати єдиний внесок за найманих працівників, призваних під час мобілізації на військову службу до Збройних Сил України. Водночас на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану та протягом трьох місяців після припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану, штрафні санкції не застосовуватимуться, а пеня за цей період не нараховується.

У зв'язку із цим актуальності набувають наступні питання:

1. Чи зможуть перейти на спрощену систему оподаткування суб'єкти господарювання, які видобувають або реалізують воду. Відповідно до підпункту 1 підпункту 9.3 пункту 9 підрозділу 8 розділу XX «Перехідні положення» Кодексу не можуть бути платниками єдиного податку третьої групи за ставкою 2 відсотки доходу суб'єкти господарювання, які здійснюють видобуток, реалізацію корисних копалин (крім видобування підземних та поверхневих вод підприємствами, які надають послуги централізованого водопостачання та водовідведення).

2. Чи обов'язково буде подавати заяву на єдиний податок за ставкою 2 відсотки, якщо платник подав до 16 березня заяву на 5 відсотків? Якщо платника податків на підставі раніше поданої заяви про застосування спрощеної системи оподаткування зареєстровано за ставкою 5 відсотків доходу, та при цьому такий платник бажає перейти на сплату єдиного податку третьої групи за ставкою 2 відсотки доходу, йому необхідно подати до контролюючого органу заяву про зміну ставки.

3. Як же буде формуватися декларація з податку на прибуток та враховуватись витрати, якщо на єдиному податку за ставкою 2 відсотки будемо лише 2 квартали? Відповідно до підпункту 9.12 пункту 9 підрозділу 8 розділу XX Кодексу платник, який протягом календарного року перейшов на сплату єдиного податку за ставкою 2 відсотки, у разі відновлення ним у цьому ж році сплати податку на прибуток підприємств складає та подає податкову декларацію з податку на прибуток підприємств наростаючим підсумком з початку такого календарного року. При цьому результати діяльності за періоди перебування на сплаті єдиного податку за ставкою 2 відсотки не враховуються при визначенні об'єкта оподаткування податком на прибуток підприємств, зазначеного у підпункті 134.1.1 пункту 134.1 статті 134 цього Кодексу, з урахуванням положень підрозділу 4 цього розділу для платників податку на прибуток, які перейшли із спрощеної системи оподаткування на загальну.

Таким чином, для платників єдиного податку, які протягом календарного року застосовували спрощену систему оподаткування зі сплатою єдиного податку за ставкою 2 %, наприклад, у другому та третьому кварталах, і з четвертого кварталу переходять на загальну систему оподаткування, звітним податковим періодом є календарний рік. Витрати, визнані такими платниками у складі фінансового результату до оподаткування, за періоди перебування на сплаті єдиного податку за ставкою 2%, не враховуються при визначенні об'єкту оподаткування податком на прибуток підприємств за звітний період. При цьому фінансовий результат до оподаткування податкового звітного періоду збільшується на суму доходу, отриманого як оплата у періоді перебування на загальній системі оподаткування за товари роботи, послуги, відвантажені (надані) під час перебування на спрощеній системі оподаткування незалежно від того, чи застосовує платник податку на прибуток коригувальні різниці чи ні. ПДВ при імпорті на митниці сплачуємо, але відшкодування не отримуємо при застосуванні спрощеної системи оподаткування за ставкою 2 %. При переході на сплату єдиного податку за ставкою 2 % платники не сплачують податок на додану вартість при ввезенні товарів на митну територію України. Запроваджені зміни допоможуть зменшити податкове навантаження як на бізнес, так і на громадян.

Література

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення 21.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 07.05.2022).

2. Верховна Рада України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану»

Грабовська М.В.
«Облік і аудит», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри податкового менеджменту
та фінансового моніторингу Амбарчян В.С.

СИСТЕМА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВАХ

Діяльність небанківських фінансових установ передбачає залучення коштів від фізичних та юридичних осіб в процесі надання різноманітних фінансових послуг. У ході здійснення такої діяльності небанківські установи — ломбарди, страхові компанії, кредитні спілки — стають інструментом легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом. Відповідно, виникає потреба у проведенні моніторингу та оцінки грошових коштів з метою встановлення джерела їх походження для унеможливлення використання послуг небанківських фінансових установ у протизаконній діяльності.

Згідно із Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» фінансовий моніторинг — це сукупність заходів, що вживаються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу [1]. В свою чергу, Національний банк України (далі — НБУ) визначає фінансовий моніторинг як діяльність із виявлення незаконно отриманих доходів та запобігання фінансуванню тероризму.

Всі небанківські фінансові установи є суб'єктами первинного фінансового моніторингу та зобов'язані розробити та впровадити його у власну діяльність. З цією метою у 2020 році НБУ розроблено спеціальне Положення про здійснення установами фінансового моніторингу, відповідно до якого небанківські установи повинні створити підрозділ фінансового моніторингу, затвердити правила оформлення внутрішньої документації з питань фінансового моніторингу та побудувати систему управління ризиками (рис.) [2].

Внутрішні документи з організації фінансового моніторингу складаються з метою:

- 1) запровадження ризик-орієнтованого підходу;
- 2) виконання установою усіх вимог до організації фінансового моніторингу;
- 3) відображення в процедурах фінансового моніторингу всіх видів діяльності установи та особливостей проведення окремих операцій;
- 4) запровадження культури протидії незаконній діяльності в установі;
- 5) забезпечення конфіденційності інформації про клієнтів та їхні фінансові операції.

Кожна небанківська установа повинна розробити такі документи для оцінки ризику та його мінімізації:

- лист-повідомлення про замороження/розмороження активів небанківської установи;
- анкета клієнта — юридичної особи резидента/нерезидента та фізичної особи/фізичної особи — підприємця.

Рис. Система фінансового моніторингу в небанківських фінансових установах

Джерело: складено за інформацією [2]

Ризик-орієнтований підхід передбачає виявлення, ідентифікацію та оцінку ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму, що передбачає здійснення належної перевірки клієнта шляхом оцінки ризику ділових відносин, а також оцінки ризику діяльності самої установи. Таким чином, ризик-орієнтований підхід включає два напрямки оцінки ризиків:

- 1) оцінку ризик-профілю установи;
- 2) оцінку ризик-профілю клієнта.

Дотримання правил організації системи фінансового моніторингу в установі контролюється НБУ. Відповідно до Положення про застосування Національним банком України заходів впливу до установ за порушення законодавства з питань фінансового моніторингу, інструментами такого впливу є:

- 1) письмове попередження, де НБУ висловлює установі свою тривогу щодо стану її справ, указує на допущені порушення законодавства у сфері запобігання та протидії, помилки в роботі та за потреби вказує на конкретний хід дій, який варто вжити установі у визначені строки з метою усунення недоліків;
- 2) анулювання ліцензії та/або інших документів, що надають право на здійснення діяльності;
- 3) покладення на установу обов'язку відсторонення від роботи посадової особи установи;
- 4) штраф;
- 5) укладення письмової угоди з установою, за якою установка повинна сплатити визначене грошове зобов'язання та ужити заходів для усунення в подальшій діяльності порушень вимог законодавства у сфері запобігання та протидії [3].

Система фінансового моніторингу розробляється у фінансових установах з метою ефективного управління ризиками відмивання коштів та фінансування тероризму шляхом виявлення порогових та підозрілих фінансових операцій, інформування керівництва про такі операції, а також запобігання використанню клієнтами послуг установ в протизаконній діяльності.

Література

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06 груд. 2019 р. №361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#top> (дата звернення: 20.05.2022).

2. Положення про здійснення установами фінансового моніторингу: затв. постановою Правління НБУ 28 лип. 2020 р. №107. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0107500-20#Text> (дата звернення: 20.05.2022).

3. Положення про застосування Національним банком України заходів впливу до установ за порушення законодавства з питань фінансового моніторингу Правління НБУ 28 лип. 2020 р. №106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0106500-20#Text> (дата звернення: 20.05.2022).

Гринько І. Є.

*«Економічна кібернетика», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри податкового менеджменту
та фінансового моніторингу Токарева Т. О.*

ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Наслідки вторгнення Росії в Україну є руйнівними та охоплюють всі сфери життя. Сьогодні більшість суб'єктів господарювання допомагає українській армії. Щоб підтримати Збройні Сили України, багато українців почали займатись волонтерською діяльністю.

Відповідно до Закону України «Про волонтерську діяльність» волонтерська діяльність — добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. А залучати волонтерів до своєї діяльності можуть організації та установи, які є неприбутковими [1].

Для волонтерських цілей найкраще підходять такі форми юридичних осіб як благодійна організація та громадське об'єднання з податковим неприбутковим статусом. Головна перевага неприбуткових організацій (далі — НПО) полягає в тому, що такий статус дозволяє не сплачувати податок на прибуток із отриманих коштів. Умови отримання неприбуткового статусу визначені пп. 133.4.1 Податкового кодексу України (далі ПКУ).

Неприбуткові організації є юридичними особами, що створюються згідно із законодавством України. Тому, такі організації зобов'язані вести бухгалтерський облік і надавати фінансову звітність. Щодо особливості їхнього обліку — діяльність не направлена на отримання прибутку.

Облік у неприбуткових організаціях ведеться за загальним Планом рахунків та Інструкцією № 291. НПО можуть використовувати спрощений План рахунків.

Відсутність спеціальних норм у законодавстві утворюють певні проблеми щодо обліку саме в неприбуткових організаціях. Оскільки, стандарти бухгалтерського обліку призначені для юридичних осіб, які ведуть діяльність із метою одержання прибутку.

Значення термінів, які використовуються в національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку пов'язані з економічними вигодами, що є протилежністю призначення неприбуткової організації. Щодо економічних вигод НПО слід вважати можливість виконання завдань, відповідно статуту, використовуючи ресурси, що надходять в організацію.

Неприбуткові підприємства, установи та організації (крім неприбуткових установ та організацій, які підпадають під критерії мікропідприємств, малих підприємств, бюджетних установ) подають звіт про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації за формою, затвердженою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, та річну фінансову звітність [2]. Звіт подається за формою, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 17.06.2016 № 553 із змінами [3]. Склад річної фінансової звітності визначено п. 1 розд. II НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» — це баланс (звіту про фінансовий стан), звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід), звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал і примітки до фінансової звітності (форми № 1 — 5).

Неприбуткові установи та організації, які підпадають під критерії мікропідприємств, малих підприємств, подають скорочену за показниками фінансову звітність (фінансовий звіт малого підприємства, фінансовий звіт мікропідприємства) у складі Балансу і Звіту про фінансові результати (форми №1-м, №2-м або №1-мс, №2-мс). Форма і порядок складання зазначених звітів визначаються НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність», затвердженим наказом Мінфіну від 25.02.2000 р. №39 із змінами та доповненнями [4].

Ще одна особливість бухгалтерського обліку НПО — облік цільового фінансування. У пункті 16 НП(С)БО 15 «Дохід» зазначається, що цільове фінансування не визнається доходом доти, поки не існує підтвердження того, що воно буде отримане та підприємство виконає умови щодо такого фінансування [5].

Війна перекроїла державну податкову систему. Законом України від 15 березня 2022 року № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» неприбутковими організаціями незалежно від ознаки неприбутковості такої організації, які мали у довоєнний період власні цілі, визначені її установчими документами, не пов'язані з підтримкою держави, під час дії воєнного стану надано можливість здійснювати без податкових наслідків на добровільних засадах таку підтримку [6]. А операції з надання благодійної допомоги благодійними та громадськими організаціями пп. 69.12 підрозд. 10 розд. XX ПКУ в підрахунку 1-мільйонного порога для ПДВ-реєстрації не будуть враховуватись. Операції з надання військової допомоги для цілей ПДВ не вважаються постачанням: тимчасово, на період проведення антитерористичної операції та/або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки й оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації, та/або запровадження воєнного стану відповідно до законодавства, звільняються від оподаткування податком на додану вартість операції з ввезення на митну територію України та постачання на митній території України — п. 32 підрозд. 2 розд. XX ПКУ [2].

Загалом в умовах збройної агресії Російської Федерації в Україні державою надається підтримка волонтерської діяльності шляхом розробки цільових програм і законів.

У Верховну Раду України 10 травня 2022 року внесений і зареєстрований законопроект №7364 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо сприяння розвитку волонтерської діяльності та діяльності неприбуткових установ та організацій в умовах збройної агресії Росії проти України». Документом пропонується внести зміни до ПКУ, якими передбачено:

- виключити з оподатковуваного доходу волонтера доходи у вигляді витрат неприбуткової організації на проведення медичного огляду та вакцинації волонтера, інших лікувально-профілактичних заходів, безпосередньо пов'язаних із наданням волонтерської допомоги;
- визначити неоподатковуваними витрати неприбуткової організації чи установи на відрядження волонтера (на проїзд, оплату вартості проживання, витрат на харчування, оплату телефонних розмов, оформлення закордонних паспортів, дозволів на в'їзд, обов'язкове страхування, інші документально оформлені витрати);
- визначити можливість для надання допомоги фізичним особам, які постраждали чи можуть постраждати внаслідок збройної агресії, неприбутковими організаціями без порушення вимог податкового законодавства;
- не включати громадським і благодійним організаціям до розрахунку суми для реєстрації платником ПДВ операції з ввезення гуманітарної допомоги [7].

Нині особливість волонтерського руху в Україні полягає у тому, що діяльність спрямована на усунення наслідків збройної агресії Російської Федерації та забезпечення національної безпеки й оборони. Впровадження змін до законодавства спрощує, а в деякому кардинально змінює, ведення

та принципи подання звітності. Дія таких змін показує результативність взаємодії громадянського суспільства та держави. Незважаючи на необхідність подальшого вдосконалення та актуальних поворотів у податковій сфері на тлі воєнних дій, можна виділити позитивні зміни, до яких призвело урядове сприяння розвитку неприбуткових установ і організацій і волонтерської діяльності зокрема.

Література

1. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 р. № 3236-VI. Дата оновлення 17.06.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 17.05.2022).
2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення 21.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 07.05.2022).
3. Про затвердження форми Звіту про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації : затв. наказом Міністерства фінансів України від 17.06.2016 № 533. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 30.05.2020).
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 № 39. Дата оновлення 10.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 30.05.2020).
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 29.11.99 № 290. Дата оновлення 29.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.05.2020).
6. Головне управління ДПС у Дніпропетровській області: Закон України № 2120: підтримка держави неприбутковими організаціями без податкових наслідків. URL: <https://dp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/577788.html> (дата звернення: 28.04.2022).
7. Волонтерським та неприбутковим організаціям пропонують податкові пільги. URL: https://buh.ligazakon.net/news/211168_volonterskim-ta-nepributkovim-organzatsyam-proponuyut-podatkov-plgi (дата звернення: 12.05.2022).

Груша Д.І.

*«Облік і аудит в державному секторі», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри податкового
менеджменту та фінансового моніторингу Кіндрацька Л.М.*

ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА ДЛЯ СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ТА БЮДЖЕТНОЇ ЗВІТНОСТІ

Одне з найголовніших завдань обліку в бюджетних установах, як і в обліку суб'єктів підприємницької діяльності є накопичення інформації, її обробка та подання в узагальненому вигляді для прийняття ефективних управлінських рішень. Основним джерелом цієї інформації є дані бухгалтерського обліку та узагальнена інформація у звітності. Згідно статті 58 Бюджетного кодексу України, звітність про виконання Державного бюджету України, в тому числі й виконання кошторисів бюджетних установ, включає фінансову та бюджетну звітність.

Фінансова та бюджетна звітність відрізняються своїми показниками й зв'язка між ними не проводиться, оскільки в них існують відмінності в класифікації доходів та витрат. Тож джерелами інформації для складання фінансової та бюджетної звітності є різні регістри синтетичного та аналітичного обліку. Які ж з них використовуються? Відповідно до чинного законодавства визначено вичерпний перелік регістрів аналітичного обліку. А саме такі, як:

1. Картка аналітичного обліку готівкових операцій;
2. Картка аналітичного обліку касових видатків;
3. Картка аналітичного обліку фактичних видатків;

4. Картка аналітичного обліку відкритих (виділених) асигнувань;
5. Книга аналітичного обліку асигнувань та взятих зобов'язань;
6. Картка аналітичного обліку доходів від реалізації продукції (робіт, послуг);
7. Картка аналітичного обліку фінансових доходів (відсотків, роялті, дивідендів).

Регістрами синтетичного обліку є меморіальні ордери. Загалом для установ державного сектору передбачено 17 типових форм меморіальних ордерів. Самі ці форми мають застосовувати бюджетні установи. Регістри синтетичного обліку ведуться за підсумками місяця.

Окрім вище зазначених реєстрів, як інформаційне джерело виступає також книга «Журнал-Головна». Саме в ній відображені усі господарські операції та субрахунки за якими вони проводилися, що були складені на основі меморіальних ордерів. У ній можна побачити суму за кожною операцією, сальдо та кінцеву суму за кожним субрахунком.

Також інформаційним джерелом для складання фінансової та бюджетної звітності виступають оборотно-сальдова відомість, реєстри аналітичного та синтетичного обліку.

Література

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. Дата оновлення: 01.05.2022р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 21.05.2022р.).

2. Міністерство фінансів України «Про затвердження форм карток і книг аналітичного обліку суб'єктів державного сектору та порядку їх складання» від 29.06.2017р. №604. Дата оновлення: 29.06.2017р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0895-17#Text> (дата звернення: 21.05.2022р.).

3. Шашерін Валерій, Матвеєва Вікторія. Шпаргалка зі складання фінансової та бюджетної звітності у 2018 році (частина 1). Журнал «Бюджетна бухгалтерія» №10-11. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/bb/2018/march/issue-10-11/article-34795.html> (дата звернення: 21.05.2022р.).

Грушковська А.В.

«Облік і оподаткування», 3 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри податкового
менеджменту та фінансового моніторингу Калабухова С.В.*

HR-АНАЛІТИКА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Персонал є рушійною силою підприємства як соціально-економічної і виробничої системи та ключовим фактором його розвитку. Якщо метою підприємства є вихід на нові ринки й підвищення якості продукції, то необхідно планувати заходи щодо залучення або підготовки потрібних для цього висококваліфікованих спеціалістів, без котрих неможливе конкурентне розширення бізнесу.

Термін «HR-аналітика» вперше був використаний у статті «HR Metrics and Analytics: Use and Impact» авторів: E. Lawler, A. Levenson, J. Boudreau, в журналі Human Resource Planning (2004 рік). HR-аналітика — це процес постійного (систематичного) пошуку та ідентифікації драйверів HR бізнес-процесів, які впливають на бізнес-результат. Якщо простіше, HR-аналітика — це використання даних й аналітичних інструментів для отримання інформації про персонал, що дозволяє швидше, точніше і, головне, впевненіше ухвалювати важливі кадрові рішення. HR — аналітика — динамічний у часі та змістовному наповненні процес моніторингу менеджменту людських ресурсів (HRM), у якому методи обробки даних і бізнес-аналітики застосовуються до обробки HR-даних з метою позитивного впливу на ухвалення управлінських рішень на підприємстві [1].

Огляд фахової літератури показав, що загалом HR-аналітика може впливати на вирішення таких ключових завдань на підприємстві, як: пошук, відбір та надання статистичних та аналітичних

даних по персоналу; підвищення ефективності персоналу, методів та інструментів роботи з ним; будування ефективних моделей прийняття рішень; виявлення прихованих закономірностей в різних процесах; створення ефективного контролю персоналу; прогнозування майбутніх загроз та можливостей.

Найважливішою та найпершою задачею HR — аналітики є фіксація результатів кадрового планування. При зіставленні запланованого й отриманого результатів впливає аналіз відхилень і розробка заходів щодо коригування. Згідно цієї інтерпретації кадровий контроль є регулярною заключною фазою процесу прийняття кадрових рішень. Разом із задачею інформаційної підтримки кадрового планування, HR — аналітика у рамках загального організаційного контролю спрямована на оптимізацію використання персоналу в організації. HR — аналітика надає інформацію для звітності та дозволяє документувати дотримання трудових і соціально-правових норм.

Потрібно диференціювати різні аспекти HR — аналітики щодо кадрової безпеки. З одного боку, HR — аналітика може стосуватися кадрових процесів, а з іншого — їх результатів. В такому випадку повинні прийматися до уваги не лише глобальний процес прийняття рішень, але і процеси прийняття рішень у межах окремих кадрових підсистем та їх результати.

До цілей HR — аналітики слід віднести такі, як: підтримка кадрового планування, підвищення гнучкості в управлінні персоналом шляхом своєчасного виявлення недоліків і ризиків для кадрової безпеки, забезпечення гарантії надійності та підвищення якості інформації про персонал, забезпечення координації у рамках функціональних підсистем системи управління персоналом, а також інших функціональних підсистем організації [2].

Аналітику у забезпеченні менеджменту людських ресурсів (Human Resource Management, HRM) слід визнати процесом, що включає у себе такі етапи:

1. Аналітика плинності персоналу, передбачення майбутнього і прогнозування зменшення плинності кадрів у довгострокових періодах, що можна ідентифікувати за допомогою традиційних KPIs, таких як індекс задоволеності працівників, рівень залучення і лояльності співробітників, показників адвокації персоналу, а також з використанням таких корисних інструментів як опитування та інтерв'ю з виходом.

2. Аналітика продуктивності праці, яка уможливорює оцінку ефективності окремих працівників. Отримані результати можуть визначити кваліфікацію робітника чи потребу у додатковій підготовці.

3. Аналітика корпоративної культури, що дозволяє відстежувати зміни в організаційних цінностях, має за мету зрозуміти, які відбуваються зміни та дозволяє створювати системи раннього попередження для виявлення негативних факторів.

4. Аналітика каналів підбору персоналу, що передбачає певну оцінку вартості працівників за допомогою KPIs, таких як додана вартість людського капіталу та прибуток на одного працівника.

5. Аналітика лідерства, що розкриває різні виміри продуктивності керівництва за допомогою даних.

Таким чином, HR — аналітика забезпечує досягнення конкурентної переваги компанії за рахунок аналізу даних про свою робочу силу. HR-метрики є найголовнішим інструментом HR-аналітики. До основних HR-метрик, які використовуються компаніями, необхідно віднести: плинність кадрів; середній стаж роботи на підприємстві; термін закриття вакансій; частка працівників, які пройшли випробувальний термін; середній стаж роботи на підприємстві на момент звільнення.

Виходячи з вищезазначеного можна зробити висновок, що HR-аналітика має ключову роль, як в прийнятті кадрових рішень, так і в керівництві організацією в цілому. Її використання в діяльності підприємств (особливо — великих) позитивно впливає на управління, на розуміння можливостей та загроз, на раціональне використання головної рушійної сили будь-якої організації — людських ресурсів.

Література

1. Лук'янихін В.О., Павленко Д.С. Впровадження HR-аналітики у систему контролінгу персоналу. 2019. URL: <https://me.fem.sumdu.edu.ua/docs/d175.pdf>
2. Страшко О.П. Технології впровадження HR-аналітики до системи контролінгу персоналу в Україні. 2019. <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/408.pdf>

3. Калабухова С.В. Уніфікація аналітичних процедур в умовах стандартизації бухгалтерського обліку та аудиту: монографія. Київ: КНЕУ, 2019. 431 с.

4. Калабухова С.В., Кузьмінська О.Е. Аналітичне забезпечення прийняття управлінських рішень: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2019. 136 с.

Довбня В.О.

*«Облік і оподаткування», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри податкового менеджменту
та фінансового моніторингу Криштопа І.І.*

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

Актуальність. Вдало сформована облікова політика дозволяє вчасно надати повну та достовірну інформацію для прийняття ефективних управлінських рішень. Саме тому одним з найбільш актуальних питань на сьогодні залишається формування облікової політики щодо виробничих запасів, оскільки її положення суттєво впливають на точність визначення прибутку підприємства, а також фінансовий стан, конкурентоспроможність на ринку та ефективність роботи останнього в цілому.

Метою даного дослідження є аналіз сучасних підходів до формування облікової політики суб'єктів господарювання щодо виробничих запасів та надання пропозицій щодо їх удосконалення.

Стан розробки проблеми. Окремі аспекти формування облікової політики висвітлено у працях таких науковців, як: Бабич В.В., Бутинець Ф.Ф., Кулик В.А., Пушкар М.С., Роева О.С., Щирба М.Т. та інших вчених-економістів. У своїх роботах даними науковцями розкрито питання суті, значення та порядку формування облікової політики. Проте за сучасних умов господарювання існує необхідність подальшого дослідження питань розробки ефективної системи управління активами підприємства, одним з основних елементів якої є формування облікової політики щодо виробничих запасів.

Виклад основного матеріалу. У системі обліку виробничі запаси є найбільш важливою і значною частиною активів підприємств всіх форм власності та галузей економіки, які займаються виробничо-господарською діяльністю. Вони займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності. У своїй праці Бутинець Ф.Ф. зазначає, що виробничі запаси — це активи, які використовуються для подальшого продажу, під час виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також управління підприємством [1, с. 218].

Облікова політика в частині виробничих запасів — це сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємством для формування і розкриття інформації про виробничі запаси у фінансовій звітності. Підприємство, враховуючи норми чинного законодавства, самостійно визначає конкретні правила, принципи та процедури ведення обліку виробничих запасів підприємства та затверджує Наказ про облікову політику. Для обліку та узагальнення інформації про наявність та рух виробничих запасів, що належать підприємству та знаходяться на складі, Планом рахунків бухгалтерського обліку передбачено рахунок 20 «Виробничі запаси» [2, с. 68].

Відповідно до НП(С)БО 9 «Запаси» одиницею бухгалтерського обліку запасів є їх найменування або однорідна група (вид) [3]. Тому у Наказі про облікову політику потрібно детально вказати кількість кожної облікової одиниці, яка визначається не тільки за видом натурального вимірювача, що використовується на підприємстві для обліку цих запасів (штуки, метри, літри тощо), але і за його величиною, розрядністю (грами, кілограми, метри, кілометри тощо).

При формуванні облікової політики щодо виробничих запасів варто враховувати такі загальнонаукові принципи: системності, комплексності та наукової обґрунтованості. Придбані

(отримані) або вироблені запаси зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю. Транспортно-заготівельні витрати, які пов'язані з придбанням виробничих запасів, відносяться до їх первісної вартості за двома варіаціями. Перша передбачає включення транспортно-заготівельних витрат до первісної вартості придбаних запасів за можливості прямого їх документального визначення (придбання одного або декількох видів запасів). Друга — облік транспортно-заготівельних витрат на окремих аналітичних рахунках (при придбанні численної кількості виробничих запасів) з наступним їх розподілом і віднесенням до первісної вартості запасів.

У разі відпуску запасів у виробництво, продажу та іншого вибуття, оцінку їх здійснюють за одним із таких методів:

- ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів;
- середньозваженої собівартості;
- собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО);
- нормативних затрат;
- ціни продажу [3].

Виробничі запаси також можуть оцінюватися на кінець року за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації. Водночас потрібно мати на увазі, що розрахунок чистої вартості реалізації повинен враховувати мету, заради якої були придбані (виготовлені) запаси. Тому, чиста вартість реалізації виробничих запасів, що утримуються для виконання контрактних зобов'язань, ґрунтується на ціні контракту. Однак чиста вартість реалізації виробничих запасів, що утримуються для продажу, ґрунтується на загальних цінах продажу [4, с. 192].

Доцільно зауважити, що в окремих галузях народного господарства значну частку запасів для подальшого використання виготовляють у власному виробництві. Тому як окремий метод, що має бути визначений обліковою політикою підприємства, потрібно розглядати формування собівартості продукції, робіт і послуг. Це зумовлює дотримання встановлених вимог щодо відображення витрат виробництва за переліком і складом їх елементів і статей [5, с. 97].

Висновки. Отже, формування облікової політики щодо виробничих запасів має важливе значення в організації ефективної системи управління підприємством. Облікова політика в частині виробничих запасів повинна розкривати їх склад, методiku обліку та розподілу між видами виробничих та інших структурних підрозділів підприємства. Від вибору оптимальних варіантів облікової політики та правильності ведення обліку виробничих запасів залежить достовірність даних про отримання підприємством прибутку та збереження самих активів.

Література

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік. Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит». 7-ме вид., доп. І перероб. Житомир : ПП «Рута», 2016. 832 с.
2. Лега О.В., Пляшечник В.О. Виробничі запаси: особливості формування облікової політики. *Науково-практичний економічний журнал «Економічні студії»*. 2014. Вип. 1(1). Ч. 2. С. 67–70.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. Дата оновлення 03.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 17.05.2022).
4. Кулик В.А. Облікова політика підприємства: набутий досвід та перспективи розвитку: монографія. Полтава : РВВ ПУЕТ, 2014. 373 с. URL: <http://dspace.puet.edu.ua> (дата звернення 17.05.2022).
5. Бойко Л.Г. Облікова політика підприємства : конспект лекцій. Харківська нац. акад. міськ. госп-ва. Харків : ХНАМГ, 2013. 141 с.

Драч К.М.
«Облік і аудит в державному секторі», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри податкового
менеджменту та фінансового моніторингу Цятковська О.В.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УСТАНОВАХ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

Створення цілісної системи обліку передбачає активне застосування специфічного елемента регулювання бухгалтерського обліку та звітності — облікової політики бюджетної установи. Ефективна та раціональна організація бухгалтерського обліку в бюджетних установах починається з розробки її облікової політики. Поява в Україні облікової політики є результатом процесу реформування бухгалтерського обліку, орієнтиром якого обрані МСБОДС.

Облікова політика установи є основою внутрішнього регулювання обліку і для набуття нею нормативного статусу, її формалізують у вигляді наказу по облікову політику. Згідно Міжнародних стандартів фінансової звітності у державному секторі необхідно надавати правдиву інформацію у фінансових звітах, що забезпечується такими інструментами, як вибір і застосування відповідної облікової політики.

Облікова політика суб'єкта державного сектору визначається у розпорядчому документі, в якому мають бути встановлені методи оцінки, обліку, види сегментів та їх пріоритетність і процедури, які має застосовувати суб'єкт державного сектору та щодо яких нормативно правовими актами з бухгалтерського обліку передбачено більше ніж один варіант, та порядок організації бухгалтерського обліку.

Для забезпечення достовірності облікової інформації і складання якісної звітності установа обирає облікову політику, тобто складається наказ (або розпорядження) про облікову політику. Далі наведені основні завдання облікової політики (рис.1):

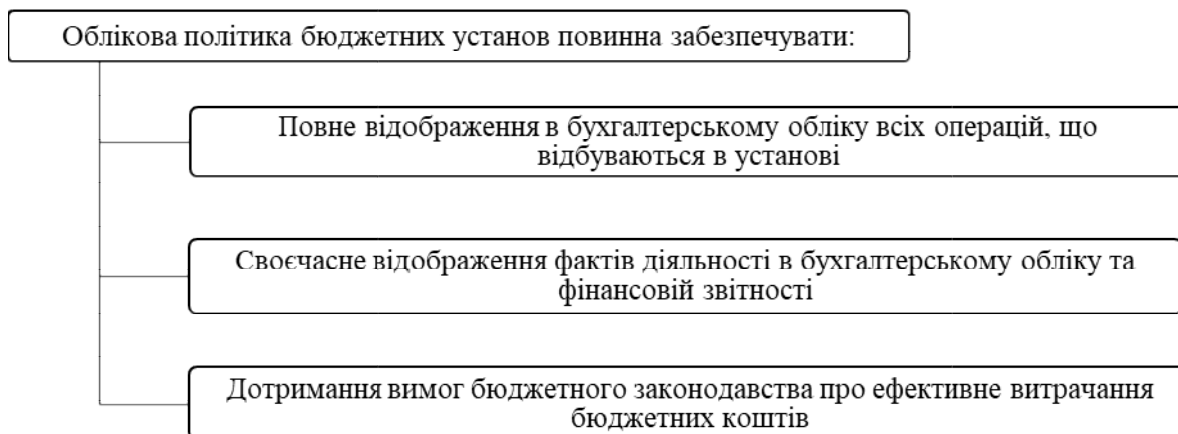

Рис. 1. Завдання облікової політики бюджетних установ

Облікова політика як елемент управління установою дає змогу керівництву приймати більш раціональні рішення, аналізувати роботу бюджетної установи, здійснювати і контролювати цільове використання засобів відповідно до затвердженого кошторису. Раціональне формування облікової політики дасть змогу створити ефективну систему бухгалтерського обліку, як елементу управління установою.

Виділяють три основні проблеми формування облікової політики бюджетних установ:

- відсутність систематизованої нормативно-методологічної бази регулювання бухгалтерського обліку в бюджетних установах;
- відсутність наказів про облікову політику в бюджетних установах;
- порушення основних принципів ведення бухгалтерського обліку в бюджетних установах.

Формування методів та принципів бухгалтерського обліку, які б надали можливість скласти прозору і правдиву фінансову звітність, що відповідає б вимогам НП(С)БОДС є основною метою облікової політики бюджетної установи. Відповідальним за складання та зміни облікової політики є головний бухгалтер бюджетної установи, при цьому, керівник установи затверджує наказ про облікову політику з обов'язковим погодженням з розпорядниками бюджетних коштів.

Зміст розпорядчого документа щодо визначення облікової політики в бюджетній установі залежить від: вибору розпорядником бюджетних коштів варіанту обліку господарських операцій за конкретним об'єктом; наявності єдиних підходів до обліку об'єктів з боку головного розпорядника бюджетних коштів; управлінських рішень керівника бюджетної установи щодо запровадження управлінського обліку.

Обов'язки формування та зміни облікової політики покладені на головного бухгалтера бюджетної установи.

Облікова політика з початку року може бути змінена в таких випадках:

- якщо змінюються вимоги органу, який здійснює функції з державного регулювання методології бухгалтерського обліку та фінансової звітності;
- при зміні облікової політики покращиться достовірне відображення процесів у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності установи.

Зокрема, відповідно до НП(С)БОДС 125, вплив зміни облікової політики на події та господарські операції минулих періодів відображається у звітності шляхом:

- коригування сальдо фінансових результатів попередніх періодів на початок звітного року;
- подання порівняльної інформації щодо попередніх звітних періодів. Якщо були здійснені зміни облікової політики, вона додається зі змінами до річної фінансової звітності у формі опису або ж підкріплюється копія наказу

Необхідність узгодити облікову політику з головним розпорядником займає багато часу на вивчення та затвердження даного розпорядчого документа. Бюджетна установа вимушена працювати без наявності облікової політики, або на підставі попередньої облікової політики, яка може не відповідати новим стратегічним цілям. До того ж, установа фактично втрачає можливість самостійно визначати принципи, методи і процедури, які можуть використовуватися суб'єктом державного сектору для ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності, які нормативно-правовими актами з бухгалтерського обліку передбачають наявність альтернативних варіантів.

Отже, все ж формування облікової політики є надзвичайно важливим, оскільки бюджетна установа з її допомогою може встановити найвигідніші методи обліку для якісного кошторисного планування і складання звітності. Основною метою формування облікової політики в бюджетних установах повинен бути не тільки вибір сукупності способів ведення бухгалтерського обліку, а й досягнення ефективності управління обліковими процесами, ефективності прийняття управлінських рішень, вибір оптимальної системи управління процесами діяльності для досягнення оперативних і стратегічних цілей установи, виявлення незаконних витрат, що підвищують ефективність обліку й фінансово-господарської діяльності та використання як бюджетних коштів, так і коштів спеціального фонду.

Література

1. Артус М. М. Бюджетна система України: Навч. посіб. / М. М. Артус., Н. М. Хижа. — К.: Видво Європ. ун-ту, 2005. — 220 с.
2. Джога Р.Т. Бухгалтерський облік у бюджетних установах : [навч. посібник] / Р.Т. Джога. — К. : КНЕУ, 2004. — 250 с.
3. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 року № 996- XIV. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
4. Черкашина Т.В. Формування облікової політики у бюджетних установах: проблеми та їх вирішення / Т.В. Черкашина [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/4017>.
5. Методичні рекомендації щодо облікової політики суб'єкта державного сектору: Наказ Міністерства фінансів України від 23.01.2015 р. № 11. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-15#Text>

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ НА ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА

На сьогодні платоспроможність та ліквідність є одними з ключових показників, які характеризують фінансову стійкість підприємства та впливають не лише на розвиток самої компанії, а й на економіку країни в цілому. Для оцінки фінансової стійкості проводиться порівняльний аналіз фінансових ресурсів з наявними активами, які сприяють забезпеченню подальшого розвитку фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Досить часто у вітчизняних та зарубіжних наукових дослідженнях можна зустріти ототожнення понять «ліквідність» та «платоспроможність», проте, ми вважаємо, що така думка не є виправданою, оскільки їх економічний зміст відрізняється. Платоспроможність відображає здатність суб'єкта господарювання своєчасно та у повному обсязі розрахуватись за своїми поточними борговими зобов'язаннями за рахунок власних наявних ресурсів та при цьому зберегти безперебійне функціонування підприємства. Ліквідність — це здатність організації швидко перетворювати свої активи на грошові кошти для погашення короткострокових зобов'язань [1].

Основна мета управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства — забезпечити їх оптимальний рівень для майбутнього ефективного розвитку бізнесу та його стабілізації. Цього можна досягти провівши аналіз рівня ліквідності та платоспроможності, здійснивши аналіз впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на їх зміну, зробивши прогнозування потреби у ліквідних коштах. Необхідно приділяти особливу увагу й управлінню активами щодо термінів погашення та вартістю фінансових ресурсів, які застосовують для забезпечення достатнього рівня ліквідності та платоспроможності.

Для оцінки ліквідності підприємства існує три методичні підходи:

- розрахунок абсолютних показників (зокрема, наявного власного капіталу);
- агрегатний підхід (аналіз ліквідності балансу — передбачає порівняння чотирьох груп активів, які згруповані за часом їх перетворення у грошову форму, з чотирма групами пасивів, які згруповані за часом їх погашення);
- коефіцієнтний підхід (передбачає використання комплексних показників) [2].

Основні причини, які зумовлюють недостатній рівень ліквідності та платоспроможності підприємства є низький рівень розрахунково-платіжної дисципліни, високий рівень низько-ліквідних активів у загальній вартості майна суб'єкта господарювання, низький рівень окупності капітальних вкладень, а також відсутність страхових фондів [2].

Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства включає розрахунок таких основних фінансових коефіцієнтів:

- коефіцієнт загальної ліквідності — характеризує достатність оборотних активів для покриття поточних зобов'язань (рекомендоване значення — від 1 до 2);
- коефіцієнт поточної ліквідності — показує прогнозні можливості розрахунку за зобов'язаннями за умови сплати дебіторської заборгованості (рекомендоване значення — від 0,5 до 0,8);
- коефіцієнт абсолютної ліквідності — показує частку поточних зобов'язань, яка може бути погашена негайно (рекомендоване значення — від 0,15 до 0,2);
- коефіцієнт автономії — характеризує частку власних активів у загальній сумі всіх активів підприємства (оптимальне значення — від 0,4 до 0,6)
- коефіцієнт забезпеченості власними коштами — показує частку власних оборотних коштів у сумі оборотних активів підприємства (оптимальне значення — 0,1 і вище);

- коефіцієнт фінансового левериджу — показує, скільки довгострокових позикових коштів використано для фінансування активів підприємства поряд із власними коштами (оцінюється ситуаційно) [3].

Слід наголосити, що рекомендовані рівні фінансових показників не є централізовано затвердженими, вони залежать від виду економічної діяльності, сектору економіки, позиції підприємства на ринку, сезонності виробництва тощо.

Наразі практично відсутня повноцінна система оптимального набору фінансових показників для аналізу ліквідності та платоспроможності. Також, необхідно відзначити, що нині практично відсутнє врахування факту, що оцінка цих показників буде відрізнятися одна від одної залежно від того, хто її проводитиме, оскільки менеджери при прийнятті своїх рішень спираються на різні цілі. Тому важливості набуває питання щодо визначення оптимального набору показників, а також оптимальних значень, скоригованих залежно від стану макро- та мікропоказників діяльності суб'єкта господарювання.

Складно не погодитись з думкою науковців, що аналіз ліквідності та платоспроможності є підсистемами єдиної оціночної системи, головною метою якої є визначення фінансових можливостей підприємства як зі сторони виконання своїх зобов'язань, так і можливості залучення нових. Якщо розглядати оцінку ліквідності та платоспроможності в цілому, то можна стверджувати, що вона є необхідною для контролю за можливістю сплачувати зобов'язання підприємства.

Успішна діяльність підприємства на ринку в значній мірі визначається його економічним потенціалом, який являє собою сукупність організованих у певних соціально-економічних формах ресурсів, що можуть за певних діючих внутрішніх і зовнішніх чинників середовища бути спрямовані на реалізацію діяльності підприємства, метою якої є задоволення нових потреб суспільства [4]. Структуру економічного потенціалу зображено на рис.1.

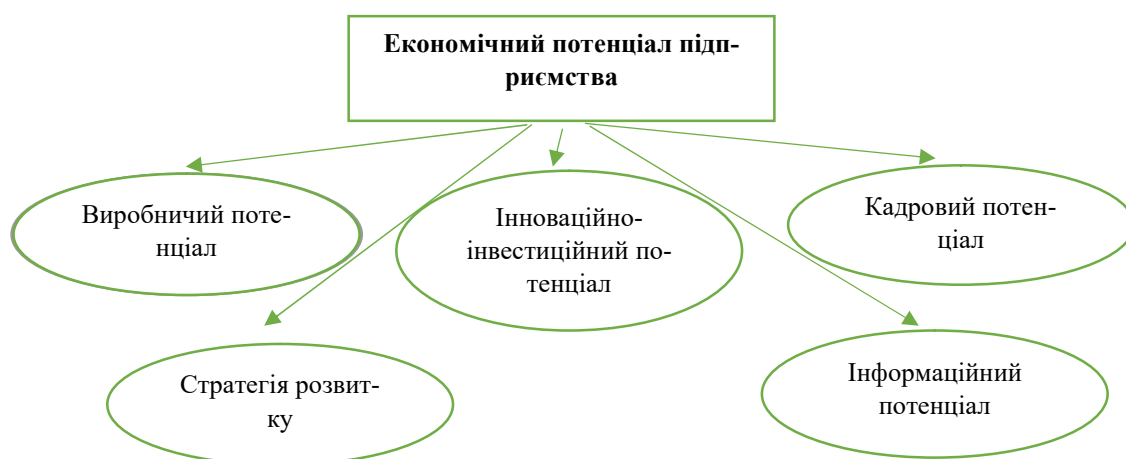

Рис. 1. Структурні компоненти економічного потенціалу підприємства

Джерело: сформовано автором за [5].

На практиці, більшість суб'єктів господарювання широко використовують залучення кредитних коштів. За таких умов необхідним заходом є визначення економічної доцільності їх використання, що передбачає аналіз рівня ліквідності та платоспроможності підприємства.

Зазначені показники належать до виробничого потенціалу та змінюються під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів, а також мають значний вплив на можливості підприємства, рівень його економічного зростання, реалізацію цілей та завдань. Їх негативна динаміка вказує на зниження фінансової активності підприємства та, відповідно, економічного потенціалу в цілому. Крім того, процедура поглибленого аналізу активів підприємства забезпечує користувачів релевантною інформацією про комбінації активів та якість структури активу підприємства за ліквідністю, дозволяє оцінити перспективи нарощування економічного потенціалу та масштабів діяльності [6].

Отже, можна стверджувати, що аналіз ліквідності та платоспроможності є невід'ємною частиною дослідження економічного потенціалу компанії. На сьогодні, немає жодного оптимально-

го методу визначення ліквідності та платоспроможності підприємства, тому потрібно комплексно використовувати методичний апарат в частині їх оцінки. При цьому необхідне правильне розуміння динаміки та рівня цих показників, враховуючи такі фактори впливу, як: характер і сфера діяльності фірми, стан запасів, стан розрахунків з кредиторами та дебіторами, доступність зовнішніх запозичень, стан фінансово-кредитної системи країни, стан дебіторської заборгованості, особливості та тривалість операційного і фінансового циклів тощо. Також, важливо зазначити, що здатність організації нарощувати прибуток і капітал та при цьому зберігати платоспроможність, свідчить про її фінансову стійкість, яка, у свою чергу, характеризується станом фінансових ресурсів, що, з одного боку, відповідають вимогам ринку, а з іншого — потребам розвитку компанії.

Література

1. Костирко Л. А. Аналіз потенціалу фінансової стійкості в системі управління вартістю підприємств. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2015. №4. URL: <http://nbuv.gov.ua> (дата звернення: 07.05.2022).
2. Ареф'єва О. В. Адаптивне управління фінансовою стійкістю підприємства при забезпеченні його економічної безпеки. Проблеми системного підходу в економіці. 2020. Вип. 1(1). URL: <http://nbuv.gov.ua> (дата звернення: 07.05.2022).
3. Бержанір І. А. Діагностика показників ліквідності підприємства. Фінансове забезпечення сталого розвитку економіки України. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2016. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua> (дата звернення: 07.05.2022).
4. Ремньова Л. М. Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства як складова фінансового менеджменту. Актуальні проблеми економіки. 2016. № 2 (32). С. 87-95.
5. Марцин В. С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість — основні складові оцінки фінансового стану підприємства. Економіка. Фінанси. Право. 2020. № 7. С. 26-30.
6. Калабухова С.В. Аналітичне забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності: автореф. дис. докт. екон. наук: 08.00.09. Київ, 2020. 40 с.
7. Калабухова С.В. Уніфікація процедури аналізу показників сталого розвитку суб'єкта господарювання. Імплементація інновацій обліково-аналітичного забезпечення сталого розвитку сучасного бізнесу: мат. II Міжн. наук.-практ. Інтернет-конф., 18 квітня 2019 р. Харків: ХДУХТ, 2019. С.48-49.

Дурицька М.М.

*«Облік і аудит в державному секторі», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри податкового менеджменту
та фінансового моніторингу Кіндрацька Л.М.*

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ВІДПОВІДНО ДО НП(С)БОДС ТА МСБОДС: СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ

Розробка та імплементація Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі є одним із завдань Стратегії модернізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року [1]. Набуття чинності НП(С)БОДС сприяло наближенню вітчизняної методології складання фінансової звітності до методології, що закріплена Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку в державному секторі. Проте, існують принципи відмінності між національними та міжнародними стандартами в частині переліку форм та статей звітності.

Головною відмінністю МСБОДС від НП(С)БОДС є те що вони мають рекомендаційний характер, в той час, коли НП(С)БОДС визначають положення, за якими має складатись фінансова звітність суб'єктів державного сектору.

До установ державного сектору належать суб'єкти господарювання, що перебувають на фінансуванні держави і відповідають за функціонування соціальної сфери. Вони відіграють важливу роль, адже нерозривно пов'язані з рівнем розвитку держави і є показниками його добробуту. Одним з основних завдань обліку у суб'єктів державного сектору є забезпечення користувачів достовірною та своєчасною інформацією про активи і джерела їх формування, стан фінансової і господарської діяльності та фінансові результати цієї діяльності, яка узагальнюється у звітних формах. Згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» суб'єкт державного сектору обов'язково повинен вести бухгалтерський облік та складати фінансову звітність [2].

Як було вище згадано, фінансова звітність суб'єктів державного сектору може бути складена за МСБОДС або ж за НП(С)БОДС. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку для державного сектору базуються переважно на аналогічних міжнародних стандартах для комерційних підприємств. В Україні для державного сектору прийнято 20 національних стандартів бухгалтерського обліку на відміну від 26 міжнародних. Варто відзначити, що в національних стандартах інформація структурована та узагальнена в конкретних стандартах невідмінно від міжнародних. Наприклад ті положення, які розкрито в НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності» регламентовано шістьма міжнародними стандартами. А саме МСБОДС 1 «Подання фінансових звітів», МСБОДС 2 «Звіт про рух грошових коштів», МСБОДС 8 «Фінансова звітність про частки у спільних підприємствах», МСБОДС 14 «Події після дати звітності», МСБОДС 20 «Розкриття інформації щодо зв'язаних сторін», МСБОДС 24 «Представлення у фінансових звітах інформації про виконання бюджетів».

Вимоги до формування та подання фінансової звітності в Україні регулюється НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності», в якому визначається склад, форми, принципи підготовки та подання фінансової звітності в державному секторі, загальні вимоги до визнання і розкриття її елементів [3].

Перелік форм фінансової звітності за НП(С)БОДС 101 «Подання фінансових звітів» є майже ідентичним переліку, визначеному в однойменному МСБОДС 1 «Подання фінансової звітності». Так, обидва стандарти передбачають складання Балансу (Звіту про фінансовий стан), Звіту про фінансові результати, Звіту про рух грошових коштів, Звіту про власний капітал (за міжнародними стандартами — Звіт про зміни в чистих активах/власному капіталі), Приміток.

На відміну від МСБОДС 1 «Подання фінансових звітів» у НП(С)БОДС 101, крім річної звітності, передбачена ще проміжна звітність, яка охоплює певний період (місяць, квартал) і складається наростаючим підсумком з початку звітного року.

Самі форми фінансової звітності мають суттєві відмінності. Зокрема, статті активу Балансу за НП(С)БОДС 101 складаються з двох розділів — «Фінансові активи» (дебіторська заборгованість за її видами, поточні фінансові інвестиції, грошові кошти) і «Нефінансові активи» (основні засоби, нематеріальні активи, капітальні інвестиції, запаси МШП, готова продукція тощо) [3]. За міжнародними стандартами такі активи поділені на поточні та непоточні, аналогічно до звітності комерційних підприємств. Переважно структура пасиву Балансу збігається з міжнародними стандартами, тобто відображається власний капітал та зобов'язання. Розділ «Власний капітал» у Балансі за НП(С)БОДС 101 передбачає подання інформації щодо дооцінки, натомість МСБОДС 1 включає невласливу вітчизняному стандарту статтю звітності під назвою «Частка меншості». Також характерною відмінністю між національними та міжнародними стандартами є відсутність виокремлення останніми таких статей Балансу як «Доходи майбутніх періодів» та «Витрати майбутніх періодів».

У Звіті про фінансові результати за МСБОДС 1 передбачено два варіанти подання інформації про витрати — за характером або за функцією, а за НП(С)БОДС 101 розкриття інформації про витрати відбувається як за економічними елементами, так і за їх функціями. Окремо ж розкриваються доходи від обмінних та необмінних операцій за їх видами. Також у цьому звіті показуються окремими розділами виконання кошторису: перший — для розпорядників бюджетних коштів та державних цільових фондів, другий — для бюджетів [3].

У Звіті про рух грошових коштів за НП(С)БОДС 101 інформація розкривається ширше, зокрема: надходження та витрачання від операційної діяльності наводяться в розрізі як обмінних, так і необмінних операцій. Значно детальніше представлений склад статей розділу «Рух грошових коштів у результаті фінансової діяльності» за НП(С)БОДС 101.

Відмінними рисами Звіту про власний капітал від Звіту про зміни у власному капіталі/чистих активах є те, що останній передбачає значно більшу кількість варіантів зміни у складі власного капіталу, зокрема курсові різниці, чисті прибутки та збитки не визнані у звіті про фінансові результати. Однак, позитивно оцінюється наявність у звіті за НП(С)БОДС 101 такої статті як «Інші зміни в капіталі», де відображається збільшення чи зменшення капіталу та інших змін.

Відповідно до НП(С)БОДС 102 «Консолідована фінансова звітність», виділяють консолідовану фінансову звітність та загальну консолідовану фінансову звітність суб'єктів державного сектору, яка складається Державною казначейською службою України. У формах консолідованої фінансової звітності інформація за статтями розкривається у розрізі бюджетних установ, які фінансуються з державного бюджету, місцевого бюджету та органів бюджетних цільових фондів. За Міжнародними стандартами ці два види консолідованих звітів регулюються окремо: МСБОДС 6 «Консолідовані фінансові звіти та облік контрольованих суб'єктів господарювання», що застосовують контролюючі суб'єкти державного сектору, та МСБОДС 22 «Розкриття фінансової інформації про загальний державний сектор», що використовується для складання загальної консолідованої звітності урядом.

У міжнародній нормативній базі закріплено два стандарти з визначення та відображення обліку доходів у державному секторі, а саме: МСБОДС 9 «Дохід від операцій обміну» та МСБОДС 23 «Дохід від необмінних операцій (податки та трансферти)». За національними стандартами облік доходів здійснюється відповідно до НП(С)БОДС 124 «Доходи», яке визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи від обмінних і необмінних операцій, за двома стандартам облік доходів є дуже схожим.

За Міжнародними стандартами регулюється лише облік витрат на позики (МСБОДС 5), на відміну від НП(С)БОДС 135 «Витрати», який наводить класифікацію витрат у розрізі обмінних та необмінних операцій, визнання витрат, їх оцінку та склад собівартості продукції.

Загалом, національні стандарти бухгалтерського обліку для державного сектору відповідають основним положенням міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Проте існують певні відмінності, наприклад, перелік статей фінансової звітності, за якими необхідно розкривати інформацію про активи, власний капітал та зобов'язання за національними стандартами є ширший, також облік витрат за НП(С)БОДС 135 розкривається детальніше. Можна зробити висновок, що звітність за національними стандартами подає значно ширшу за обсягом та ступенем деталізації інформацію, а отже більшою мірою задовольняє потреби зацікавлених користувачів. При цьому інформація в НП(С)БОДС у порівнянні з МСБОДС подається структуровано та згруповано відповідно до об'єктів обліку.

Література

1. Про схвалення Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року, затверджено Наказом Кабінета міністрів України від 20 червня 2018 р. №437-р. // [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437-2018-%D1%80?find=#Text>

2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 року № 996- XIV. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» (Форми N 1-дс, 2-дс, 3-дс, 4-дс), затверджено Наказом Міністерства фінансів України 28.12.2009 N 1541. // [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0095-11#Text>

4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку в державному секторі 1 «Подання фінансових звітів» / [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text

Жук Н.В.
«Облік і аудит», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри податкового менеджменту
та фінансового моніторингу Амбарчян В. С.

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ: ПЕРЕХІД ДО ФОРМАТУ XBRL

Небанківські фінансові установи належать до суб'єктів господарювання, що становлять суспільний інтерес, оскільки здійснюють діяльність на ринку фінансових інструментів, залучаючи кошти від фізичних та юридичних осіб. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», такі установи зобов'язані складати фінансову звітність за міжнародними стандартами.

Перехід на міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) обумовив необхідність впровадження системи звітності в єдиному електронному форматі — форматі XBRL.

Згідно із розділу 5 пункту 1.1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», першим звітним періодом, за який суб'єкти господарювання, які застосовують міжнародні стандарти, зобов'язані подавати в електронному фінансову звітності за таксономією у форматі XBRL відповідно до міжнародних стандартів, мав бути 2020 рік. Була проведена всебічна підготовка до цього переходу, але через пандемію Covid-19 не вдалося реалізувати перехід до такого формату фінансової звітності. Строки запровадження таксономії фінансової звітності були перенесені.

XBRL (англ. Extensible Business Reporting Language) — це розширена мова бізнес-звітності. XBRL є загальновизнаним міжнародним стандартом для подання фінансової звітності за МСФЗ в електронній формі. Цей формат популярний у всьому світі, оскільки дозволяє мати справу з великою кількістю існуючих кількісних показників, їх можна порівнювати, збирати, аналізувати та відправляти з надзвичайною швидкістю і точністю. На практиці XBRL є способом обміну інформацією між різними бізнес-системами.

Цей формат подання фінансової звітності довів свою ефективність та економічність, тому багато компаній і урядів використовують XBRL як для внутрішніх, так і для зовнішніх цілей. Як приклад, уряди США та Нідерландів на основі формату XBRL створили свою версію для збору та аналізу нефінансової інформації. Ще одним прикладом є компанія Morgan Stanley, яка використовувала можливості XBRL для розробки власних таксономій, які використовували не лише для фінансової звітності, а й для аналітичних концепцій. Такий підхід формує дисципліну та послідовність у робочому процесі аналітика, що дозволяє краще порівнювати дані окремих компаній між собою.

В Україні переходу до нового стандарту передував тривалий процес підготовки. У 2019 році було створено та запущено дослідну групу «Система фінансової звітності», яка функціонувала на базі Центру збору фінансової звітності. У пілотному проєкті взяли участь близько 200 учасників, з-поміж яких банки та небанківські фінансові установи. Після тестування було виявлено деякі проблеми, найбільшою проблемою є складність процесу ручного введення даних у форму, звідси — багато помилок та проблем з перевіркою звітів.

Таксономія фінансової звітності — це перелік статей і показників, які мають бути розкриті у фінансовій звітності. Система класифікації за МСФЗ містить перелік та ідентифікує конкретні коди, які можна використовувати для ідентифікації інформації, розкритої у фінансовій звітності за МСФЗ. Таксономія МСФЗ також включає зміст, який описує, що означає стаття бухгалтерського обліку, або допомагає користувачам знайти правильний елемент. Для зручності звітності дані класифікації за МСФЗ відповідно згруповані.

Таксономія XBRL — це набір схем таксономії та баз даних. Вона включає в себе зв'язок між даними та моделлю даних з їх характеристиками, формами звітів (склад, структура і порядок складання), правила контролю. Таксономія включає набір даних, опис форми звіту, формату передачі фінансової та іншої звітності, яка складена відповідно до принципів МСФЗ. Електронний

формат показників, введених в єдину базу даних, дозволяє отримати аналітичну інформацію про компанію. Цей формат подання фінансової звітності змінив підхід до фінансової інформації таким чином, щоб забезпечити прозорість фінансової звітності та підвищити довіру користувачів до нього.

Небанківські фінансові установи складають звітність у форматі XBRL, що створена на базі формату XML. Відповідно до Правил складання та подання звітності учасниками ринку небанківських фінансових послуг до Національного банку України, усі учасники ринку небанківських фінансових послуг мають подавати звіти у форматі XBRL на основі даних бухгалтерського, персоніфікованого та управлінського обліку, дані обліково-реєструючих систем та дані про здійснені операції. Звіт подаються в електронному вигляді до Національного банку України у форматі XML.

Зміна формату введення даних призвела до виникнення численних помилок у користувачів (таблиця).

Таблиця

ТИПОВІ ПОМИЛКИ ПРИ ЗАПОВНЕННІ ФОРМ ЗВІТНОСТІ У ФОРМАТІ XBRL

№	Формати введення даних			
	Показники	Вірно	Невірно	
1.	Числові значення номіновані в певній одиниці валюти	123,123.25 -123,123.25	123.123,25 123 123,25 123 121.25	(123.123,25) (123 123,25) (123 121.25)
2.	Числові значення номіновані в відсотках, частках	45.51 -45.51	45,51% 45.51% 0.4551 0,4551	(45,51%) (45.51%) (0.4551) (0,4551)
3.	Дата	2020-12-31	31-12-2020 31/12/2020 31.12.2020	

Процес глобалізації світової економіки зумовив необхідність створення єдиного формату фінансової звітності, зрозумілого для користувачів в різних країнах. XBRL є загальновизнаним міжнародним стандартом для подання фінансової звітності за МСФЗ в електронній формі. Запровадження єдиного формату XBRL у вітчизняному фінансовому секторі дозволить збільшити надходження іноземних інвестицій в компанії та сприятиме розвитку економіки країни.

Література

1. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень: Закон України від 05.10.2017 № 2164-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2164-19>. (дата звернення 23.05.2022)
2. Дземішкевич І.О. Впровадження таксономії інтегрованої звітності кредитних спілок. Технологический аудит и резервы производства. 2016. № 4/5(30). С. 27–31. URL: <http://journals.uran.ua/tarp/article/viewFile/76396/72415>.
3. Шматко Н. Формат XBRL: як підготуватися до подання фінансової звітності за таксономією МСФЗ. Практика МСФЗ. 2020. №02/2020. С. 29. URL: <https://ibuhgalter.net/ru/articles/477>.
4. Постанова «Про затвердження Правил складання та подання звітності учасниками ринку небанківських фінансових послуг до Національного банку України» від 25.11.2021 № 123. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0123500-21#Text>. (дата звернення 24.05.2022)
5. Трансформація фінансової звітності українських підприємств у фінансову звітність за міжнародними стандартами / С. Голов, В. Костюченко, О. Кулага. К.: ФПБАУ, 2010. 308 с.

Журавльова В.В.
«Облік і аудит в державному секторі», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри податкового
менеджменту та фінансового моніторингу Цятковська О.В.

ГРОШОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ: ОСОБЛИВОСТІ НАРАХУВАННЯ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА ОБЛІКУ

Після повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, гостро постало питання нарахування грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України (далі — ЗСУ). Грошове забезпечення — це грошові виплати, які гарантує держава, для стимуляції кваліфікованих військових кадрів. Розмір виплати залежить від посади, військового звання, тривалості, інтенсивності та умов військової служби, кваліфікації. Також слід зазначити, що доплату можна отримати за науковий ступень, вчене звання, почесне чи спортивне звання.

Для більш детального розуміння механіки забезпечення військовослужбовцям ЗСУ, потрібно звернутися до Порядку виплат грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам, який затверджений наказом Міноборони від 07.06.2018 №260.

У постанові №260 вказано, що грошове забезпечення включає в себе:

- щомісячні основні види грошового забезпечення (посадовий оклад, оклад за військовим званням та надбавка за вислугу років);
- щомісячні додаткові види грошового забезпечення (підвищення посадового окладу, надбавки, доплати, винагороди військовослужбовцям, які обіймають посади, пов'язані з безпосереднім виконанням завдань із забезпечення кібербезпеки та премія);
- одноразові додаткові види грошового забезпечення (винагороди та допомоги).

Основні складові та особливості призначення та виплати за елементами грошового забезпечення визначено у Постанові №704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб».

Якщо розглядати грошове забезпечення, у часи воєнного стану в Україні (2022 рік), то крім загального щомісячного забезпечення виплачується додаткова винагорода у розмірі 30 тисяч грн. на місяць. А ті військовослужбовці, що беруть участь у бойових діях або у проведенні заходів з національної безпеки та оборони, відсічі збройної агресії безпосередньо в районах, де проходять зазначені заходи, отримують додаткову винагороду у розмірі 100 тисяч грн на місяць пропорційно часу участі в бойових діях.

Посадові оклади військовослужбовців 2022 року виплачуються у розмірах, які визначають на основі тарифних коефіцієнтів з додатка 1 Постанови № 704. Тарифний коефіцієнт відповідає тарифному розряду, який для кожної військової посади визначається. При цьому є декілька постанов Кабміну. Тарифний розряд визначається для:

- рядового і начальницького складу — Постановою № 704;
- офіцерського складу — Постановою № 90;
- сержантського і старшинського складу (з 2022 року) — за Переліком № 317.

Щодо оподаткування грошового забезпечення військовослужбовців, то відповідно до нормативно-правових документів визначено, що ці виплати є об'єктом оподаткування.

Зокрема оподатковуються виплати за відповідною ставкою податку на доходи фізичних осіб. А саме у розмірі 18% — податок утримується, але потім повертається на рахунок як компенсація. Крім того утримується військовий збір розміром 1,5%. Варто відзначити, що військовий збір утримується з усіх видів грошового забезпечення.

Нараховані оклади грошового утримання та додаткові види грошового забезпечення включаються до фонду грошового забезпечення і обліковуються на балансовому субрахунку 6511 «Розрахунки із заробітної плати». Втім, у кожній військовій частині субрахунки поділяються на додаткові рахунки для розрахунків за заробітною платою та за грошовим забезпеченням (табл. 1). За кредитом субрахунку 6511 «Розрахунки із заробітної плати» відображається на-

рахування грошового забезпечення військовослужбовцям, а за дебетом — утримання, здійснені з нарахованого грошового забезпечення, та виплата військовослужбовцям, а також депонування не виплачених сум.

Таблиця 1

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ РАХУНКІВ З ОБЛІКУ НАРАХУВАННЯ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Нараховано грошове забезпечення військовослужбовцям	8011	6511
2	Нараховано ЄСВ	8012	6313
3	Утримано військовий збір	6511	6311
4	Утримано ПДФО	6511	6311
5	Компенсація ПДФО	6311	6511
6	Сплачено податки	6311	2313
7	Виплачено заробітну плату	6511	2313

Отже, можна побачити, що у період воєнного часу виплати військовим збільшилися, залежно від того, чи перебуває військовослужбовець на передовій, приймає участь у бойових діях та чи здобуває перемоги.

Література

1. Наказ Міністра України «Про затвердження Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам» від 07.06.2018 р. № 260. Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0745-18#Text>
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про грошове затвердження військовослужбовців, осіб рядового і начальницького та деяких інших осіб» від 30.08.2017 р. № 704. Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2017-%D0%BF#Text>
3. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 року № 996- XIV. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

Іванюк О.М.

*«Облік і аудит в державному секторі», 5 курсу
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — Кіндрацька Л.М.- д.е.н.,
професор кафедри податкового менеджменту та фінансового моніторингу*

ОСНОВНІ АСПЕКТИ СКЛАДАННЯ ТА ЗАТВЕРДЖЕННЯ КОШТОРИСУ СУБ'ЄКТАМИ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

Для проведення своєї діяльності та виконання поставлених перед ним завдань та функцій кожен суб'єкт державного сектору готує свій фінансовий план. Такий план складається кожного року до початку бюджетного періоду.

Основний фінансовий документ, згідно з яким здійснюється діяльність бюджетної установи — кошторис.

Кошторис бюджетної установи — це основний плановий фінансовий документ, відповідно до якого бюджетна установа отримує доходи та здійснює видатки бюджетних коштів на затвердженні

ний період (календарний рік). Саме через кошторис доходів та видатків пов'язується обліково — аналітична система Казначейства, головних розпорядників бюджетних коштів та розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня. Бюджетні установи мають право здійснювати видатки лише у відповідності до затверджених у кошторисі сум за відповідними напрямками використання. Таким чином реалізується принцип цільового використання бюджетних коштів.

Кошторис складається із таких частин:

- загальний фонд, який містить обсяг надходжень із загального фонду бюджету та розподіл видатків за повною економічною класифікацією видатків бюджету на виконання бюджетною установою основних функцій або розподіл надання кредитів з бюджету за класифікацією кредитування бюджету;

- спеціальний фонд, який містить обсяг надходжень із спеціального фонду бюджету на конкретну мету та їх розподіл за повною економічною класифікацією видатків бюджету на здійснення відповідних видатків згідно із законодавством, а також на реалізацію пріоритетних заходів, пов'язаних з виконанням установою основних функцій, або розподіл надання кредитів з бюджету згідно із законодавством за класифікацією кредитування бюджету.

Загальний та спеціальний фонди кошторису містять дохідну та видаткову частину. Бюджетні установи мають право брати бюджетні зобов'язання витратити бюджетні кошти на цілі та в межах, установлених затвердженими кошторисами, планами асигнувань загального фонду бюджету, планами надання кредитів із загального фонду бюджету, планами надходжень спеціального фонду.

Формування дохідної частини загального фонду здійснюється на основі планових бюджетних асигнувань, виділених на утримання установи. Планування витрат загального фонду здійснюється на основі даних виробничих показників, матеріально-технічної бази, обсягів обслуговування населення. Для обґрунтування витрат на заробітну плату використовується штатний розпис. Він показує перелік штатних підрозділів бюджетної установи, їх офіційні заробітні плати, податкові платежі, надбавки та запланований фонд заробітної плати за місяць та рік. Штатний розпис є додатком до кошторису.

Доходи спеціального фонду бюджетної установи складаються з власних надходжень бюджетної установи та доходів від інших надходжень спеціального фонду. Таким чином, специфіка діяльності бюджетних установ (медицина, культура, освіта тощо) та потреба населення збільшити кількість та якість своїх послуг призвели до появи таких заходів у бюджетних установах, як надання платних послуг, ведення господарської діяльності у межах законодавства та одночасно вони отримують доходи (крім бюджетного фінансування). Такі доходи називаються власними надходженнями. До них відносяться гроші, отримані від надання платних послуг, реалізація продукції, виготовленої в навчальних майстернях та інше.

Кошторис бюджетних організацій є основним фінансовим документом, який дозволяє суб'єктам господарювання отримувати доходи та здійснювати витрати, визначати напрямок використання коштів державного сектору.

Витрати здійснюються керівниками бюджетних установ, які мають право отримувати доходи, бюджетні зобов'язання та витрати бюджету такі керівники називаються розпорядниками бюджетних коштів.

Головною складовою для складання проектів кошторисів є відомості про граничні обсяги видатків бюджету загального фонду на наступний бюджетний рік.

Література

1. Артус М. М. Бюджетна система України: Навч. посіб. / М. М. Артус., Н. М. Хижа. — К.: Видво Європ. ун-ту, 2005. — 220 с.
2. Бюджетний кодекс України. Затверджений ВРУ 21 червня 2001 р. № 2542 — III. — К., 2001.
3. Василик О. Д. Бюджетна система України: Підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 544 с. — С. 179.
4. Гапонюк М. А. Місцеві фінанси: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / М. А. Гапонюк, В. П. Яцюта. — К., 2002. — С. 46.

АНАЛІЗ ОРЕНДНИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В ринкових умовах функціонування суб'єктами господарювання використовуються різні шляхи залучення власності з метою отримання економічних вигід. Приводом до пошуку таких варіантів є вплив нестійкого розвитку економіки, зумовленого світовою фінансово-економічною кризою. Одним з варіантів дій за таких обставин є оренда. Для однієї сторони, це отримання доходу за рахунок надання майна в оренду, а для іншої — зменшення витрат за рахунок оренди.

Відповідно до НП(С)БО 14, оренда — це угода за якої орендар набуває права користування необоротним активом за плату протягом погодженого з орендодавцем строку [1]. Оренда займає провідну позицію в реформуванні відносин власності та підвищенні ефективності використання необоротних активів, що забезпечує розвиток підприємництва в Україні.

Щодо впливу на фінансовий стан підприємства, оренда, в порівнянні з іншими способами фінансування необоротних активів підприємства, має як переваги, так і недоліки. Перевагою є те, що оренда виступає прямим договором, через який здійснюється фінансування необхідного орендарю об'єкта необоротних активів. Також ризик щодо морального та фізичного старіння об'єкта оренди залишається на відповідальності орендодавця. До переваг можна віднести й економію між орендою основних засобів та їх придбанням, адже часто для підприємств придбання основних засобів є більш дорожчим та невигідним. Для орендодавця здача в оренду об'єктів основних засобів, що не задіяні в діяльності, але знаходяться на балансі підвищує показник фондовіддачі. До недоліків можна віднести втрату податкової знижки на амортизаційні відрахування, оскільки згідно з ПКУ орендар не нараховує амортизацію, адже не несе витрат на придбання таких об'єктів. Збільшення собівартості виготовленої продукції, яке може бути спричинене перевагою розміру орендної плати над амортизаційними відрахуваннями. А також можливе недоотримання доходу у формі ліквідаційної вартості об'єкта основних засобів [2].

Задля виявлення взаємозв'язку між наявним орендованим обладнанням і показниками його ефективності, а відтак впливу, що здійснюється на фінансовий стан суб'єкта господарювання, необхідно оцінювати виробничий потенціал, наявність та ефективність використання основних засобів. Забезпечення підвищення ефективності виробництва, реалізується за умов інтенсифікації відтворення та належного використання матеріально-технічного оснащення підприємства. Такі дії дають змогу збільшити обсяг виробництва без залучення додаткових інвестицій, знизити собівартість за допомогою скорочення питомої амортизації і витрат на обслуговування виробництва, а також підвищити фондовіддачу та рентабельність.

Загалом проведення комплексного аналізу орендованих основних засобів повинно містити оцінку наявності, стану, ефективності задіяних орендованих об'єктів та аналіз рівня впливу їх використання на основні показники діяльності підприємства. Для цього слід провести узагальнюючий аналіз орендованих основних засобів шляхом аналізу забезпеченості власними й орендованими основними засобами, проведення оцінки стану, руху та ефективності використання основних засобів, проведення оцінки інвестицій в орендовані основні засоби для випуску однієї гривні продукції, проаналізувати випуск продукції на одну гривню орендованих основних засобів [3, с.215].

Аналіз ефективності використання основних засобів здійснюється за допомогою розрахунку ряду показників, серед яких фондомісткості, що показує забезпеченість підприємства основними засобами та є оберненою величиною до фондовіддачі. За оптимальних умов цей показник повинен мати тенденцію до зменшення. У свою чергу, фондовіддача — відображає суму виготовленої продукції на одну гривню вартості основних засобів, на рівень цього показника впливають перш за все зміни структури фондів. Причиною зростання цього показника є підвищення активної час-

тини фондів у загальній їх вартості, а зниження відбувається за умов неефективного використання обладнання. Фондоозброєність — характеризує величину основних засобів на працівника, розраховується як відношення вартості основних виробничих засобів до чисельності працівників. Коефіцієнт зносу основних засобів та коефіцієнт придатності, останній показує придатні до експлуатації об'єкти основних засобів. Коефіцієнт вибуття — свідчить про інтенсивність вибуття основних засобів. Коефіцієнт приросту — характеризує ступінь збільшення основних засобів у періодах. Рентабельність основних засобів — визначає ступінь використання основних засобів. До показників ефективності можна також додати показник питомої ваги активної частини основних засобів в їх загальній сумі [4].

На основі проведеного аналізу ефективності використання орендованих основних засобів, доцільно визначити вплив оренди на обсяги діяльності підприємства. За отриманими результатами необхідно сформулювати комплекс заходів, що спрямовані на підвищення ефективності орендованих основних засобів. До таких заходів може бути віднесено рішення про виведення з експлуатації обладнання, що використовується неефективно, заміна або модернізація основних засобів, запровадження інноваційних технологій, тощо. Вдосконалення аналізу операцій з орендованими основними засобами — це актуальне та практично важливе завдання, адже якісне методичне забезпечення, правильна організація та урегульована нормативно-правова база сприяють належному обліку та контролю за використанням орендованих об'єктів основних засобів.

Отже, для орендаря отримання основних засобів в оренду є можливістю підвищити їх ефективність та в цілому поліпшити показники фінансово-господарської діяльності, а для орендодавця, можливість здати об'єкти основних засобів в оренду позитивно впливає на результати діяльності.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда» від 28.07.2000р. № 181. URL: <http://www.rada.gov.ua>
2. Томчук, О. Ф.; Рязанцева, Ю. І. Аналіз впливу орендних операцій на фінансовий стан та фінансовий результат діяльності підприємства. Фінанси, облік, банки. 2019. № 1 (24). С. 97-93.
3. Верига Ю. А. Аналіз фінансового стану підприємств. Полтава. 1999. 562 с.
4. Юрчишена Л. В. Волинець С. М. Аналіз ефективності використання основних засобів на підприємстві. Ефективна економіка 2011 № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>

Котвіцька М. В.

*«Облік і оподаткування», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — д.е.н, професор кафедри податкового
менеджменту та фінансового моніторингу Калабухова С. В.*

КЛАСИФІКАЦІЙНИЙ XYZ-АНАЛІЗ ТОВАРНИХ ЛІНІЙ

Ринкові відносини в Україні висувають високі вимоги до формування та раціонального управління товарними лініями. Це виступає одним із критеріїв конкурентоспроможності підприємства. Асортимент товарів вітчизняних підприємств різноманітний, тому, для його планування необхідним є систематизація та аналіз характеру споживання товарів. Саме для цього актуальним для підприємств буде застосування XYZ-аналізу.

Головна задача всіх підприємств полягає в наданні споживачам великого вибору доступної продукції чи послуг в достатній кількості. Управління широким асортиментом потребує поділу на товари, які представляють для підприємства низьке та більш високе стратегічне значення [1-3].

XYZ-аналіз — це метод аналізу асортименту, що дозволяє класифікувати товари відповідно до мінливості їхнього попиту та показує, як на продаж впливають зовнішні фактори: сезонність, рекламні кампанії, тенденції моди.

Метою XYZ-аналізу є розподіл продуктів за категоріями відповідно до мінливості попиту на них (постійний, нерегулярний попит та попит, що коливається) для отримання оптимальної асортиментної стратегії.

При проведенні XYZ-аналізу товари розподіляють на такі категорії:

категорія X — товари, що мають стійкий попит, який можна легко спрогнозувати та визначити скільки товару треба закуповувати, щоб і продаж не «просідав» через нестачу, і надлишки не займали місце на складах;

категорія Y — товари із середньою передбачуваністю попиту. Попит на них не є стабільним, проте мінливість попиту певною мірою можна передбачити. Зазвичай це відбувається тому, що коливання попиту викликані відомими факторами, такими як сезонність, життєвий цикл продукції, дії конкурентів або економічні фактори;

категорія Z — товари, які мають найбільші коливання в попиті. Попит на них випадковий, спрогнозувати його складно чи навіть неможливо. Зазвичай такі позиції скорочують до мінімуму або виводять з асортименту. Але іноді вчиняють навпаки. Якщо дозволяють кошти і є місце на складі, закуповують такі товари про запас, сподіваючись на черговий зліт продажів.

Мінливість попиту на товарну позицію може бути виражена через коефіцієнт варіації. Процедура XYZ-аналізу охоплює такі етапи:

1. Визначення відповідних елементів.
2. Обчислення коефіцієнтів варіації для кожного елемента.
3. Сортуння елементів шляхом збільшення коефіцієнта варіації.
4. Графічне представлення, розділене на діапазони X, Y і Z.

Класифікація товарних ліній при XYZ-аналізі має стратегічне значення, оскільки вона надає можливість сформувати основу для різної діяльності, включаючи плани по угодам на товари, а також може стати в нагоді при визначенні періодів для проведення інвентаризаційних перевірок (наприклад, для елементів групи X може знадобитися більша кількість перевірок, ніж для елементів групи Z).

Таким чином, результати XYZ аналізу — важливі для планування товарного асортименту, своєчасного виробництва товарів або закупівлі товарів. Зазвичай метод XYZ використовують, щоб спланувати обсяги закупівель та скоригувати асортимент продукції, виділити найбільш ходові товари та відмовитися від неліквідних.

Література

1. Башкіна А.С. Порівняльний аналіз методів управління оптимізацією товарного асортименту підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2017. Вип.13. С. 91 — 96.
2. Калабухова С.В. Уніфікація аналітичних процедур в умовах стандартизації бухгалтерського обліку та аудиту: монографія. Київ: КНЕУ, 2019. 431 с.
3. Калабухова С.В., Кузьмінська О.Е. Аналітичне забезпечення прийняття управлінських рішень: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2019. 136 с.

Кухаренко А.О.

«Облік і оподаткування», 2 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри податкового менеджменту
та фінансового моніторингу Федорченко О.Є.

ПЕРСПЕКТИВИ СТАНОВЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Податкова система має бути простою, зручною та справедливою. Її основою мають стати спрощення та гармонізація інструментів оподаткування, справедливе розширення податкової бази та калібрування ставок з метою стимулювання економічної активності.

На думку уряду, необхідно не лише відновити, але й прискорити імплементацію плану дій з протидії розмиванню податкової бази та переміщенню прибутків за кордон. Це і правила оподаткування контрольованих іноземних компаній, які де-факто є найбільшими іноземними інвесторами в Україні, і приєднання до автоматичного міжнародного обміну інформацією за єдиним стандартом. Необхідність податкової прозорості унаочнено квітневим рішенням Національного банку з обмеження транзакцій з квазі-грошима, у тому числі поповнення брокерських та форекс-рахунків, що використовувалися для інвестування за кордон. Також необхідно вбудовування української економіки в ланцюги Європейського Союзу (ЄС) та орієнтуватися на його ринок. Адже найближчим часом Україна може отримати статус кандидата в ЄС. Одна з основних системних проблем в економіці України — тіньовий сектор. За розрахунками Мінекономіки, у 2020 році рівень тіньової економіки складав 30% ВВП, розрахунки міжнародних організацій подекуди оцінюють «тінь» в Україні у 40%. За розрахунками Інституту соціально-економічної трансформації та Центру соціально-економічних досліджень «CASE Україна», найбільші зловживання з ухилення від оподаткування відбуваються за схемою «заробітні плати «в конвертах». Їх приблизні обсяги експерти оцінили у 220-300 мільярдів гривень на рік, при цьому бюджет втрачає від цієї схеми 110-150 мільярдів. Це пояснюється тим, що концепція єдиного ПДФО передбачає так звану брутизацію заробітних плат (включення суми, що була б сплачена роботодавцем до Пенсійного фонду у вигляді ЄСВ до складу основної частини зарплати). Тобто, заробітки українців автоматично зростуть приблизно на 22% (стільки зараз платить роботодавець як соціальний внесок за працівника). Таким чином, загальне податкове навантаження на заробітну плату нині становить в середньому 34%. Також ініціатива передбачає зниження рівня оподаткування доходів фізичних та юридичних осіб, запровадження особливого режиму оподаткування самозайнятих громадян, а також введення податку на виведений капітал за польською моделлю. Однак також ключова проблема оподаткування в Україні - системи оподаткування. «Якщо податкові органи продовжуватимуть стягувати додаткові податки та обкладати штрафами на підставі показників цільового податкового навантаження окремого платника податків, не беручи до уваги конкретну ситуацію цього платника і реальні дані бухгалтерського обліку, податкова система залишиться основною перешкодою для економічного і соціального розвитку країни. Виходячи з цього, ми повністю погоджуємося з висновком, що «... успіх податкової реформи більше залежить від реформування податкового адміністрування, ніж від змін самої системи оподаткування».

У контексті розгляду податку на додану вартість, пропозиція щодо підвищення ставок ПДВ, яка розглядається як один з можливих варіантів, призведе до ряду негативних наслідків, і не дасть будь-якого позитивного ефекту. По відношенню до ПДВ, необхідно розглянути доцільність скасування спеціального режиму ПДВ, який застосовується у сільськогосподарській діяльності, що є зобов'язанням України перед МВФ, а також запровадження чіткого і прозорого механізму відшкодування податку. Разом із тим, скасування спецрежиму ПДВ у сільському господарстві обов'язково потребує застосування компенсаторів втрат галузі від цього кроку.

Спрощена система оподаткування використовується для мінімізації податкового тягара для суб'єктів господарювання, які за видами своєї діяльності або за рівнем отриманого доходу мають на це право, але, на наш погляд, скасування 3-ї групи, про яке вже надходить інформація, є недоцільним. Зниження суми встановленого порогу є можливим вирішенням цього питання. Крім того, щоб мінімізувати випадки заниження доходів, бажано ввести суворий контроль над використанням електронних касових апаратів. Більше того, доречною може бути пропозиція про застосування умов IV групи тільки для представників малого бізнесу. Необхідно доопрацювати процедуру відбору платників, які відповідають категорії малих підприємств, беручи до уваги специфіку діяльності підприємства — наприклад, вирощування зернових або тваринництво. В інших аспектах, спрощена система може залишитися без змін, так як вона здійснює значний соціальний вплив на стимулювання розвитку малого бізнесу в Україні.

Основними проблемними моментами в питаннях оподаткування доходів фізичних осіб є високий податковий тягар і велика частка неофіційних виплат заробітної плати, так званих виплат «у конвертах». Ідея об'єднання ЄСВ з ПДФО без зниження ставок не принесе бажаних результатів: у будь-якому випадку, працівники зацікавлені в так званій «чистій зарплатні» після сплати податків, а не в нарахованій заробітній платі. Покращень в цьому питанні можна досягти шляхом поєднання двох компонентів: зниження ставок і більш радикальних заходів у боротьбі з тіньовою економікою. Питання щодо зниження ставок передбачає реформування системи соціального за-

безпечення та знаходження джерел фінансування системи соціального захисту. Його вирішення шляхом внесення змін лише у податкову систему є неможливим.

Таким чином, на нашу думку, усі описані вище заходи сприятимуть спрощенню та гармонізації інструментів оподаткування, а також справедливому розширенню податкової бази з метою виконання наповнення Державного бюджету України, що в період дії військового стану є критично важливим.

Література

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення 21.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 17.05.2022).

2. Заяви уряду: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3398114-podatкова-reforma2022-akij-z-variantiv-obere-vlada.html>

Куцопатра Б.С

*«Облік і оподаткування», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри податкового менеджменту та фінансового моніторингу Криштопа І.І.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

Актуальність. Капітал як економічна категорія має суттєве поширення в практичній діяльності суб'єктів господарювання. Саме тому від правильного розуміння даного поняття залежить обґрунтованість оцінки розвитку економічних систем світу і, зокрема, соціально-економічних процесів за роки незалежності України.

Сутність категорії «капітал» може бути розкрита лише за умови вивчення його в діалектичній єдності суспільної і матеріально-речової складових. Це підтверджує судження про те, що капітал не просто сукупність матеріальних і нематеріальних активів, а сума вартостей. З іншого боку сума вартостей стає капіталом лише за умови його використання для отримання додаткової вартості.

Метою даної роботи є вивчення підходів до трактування економічної сутності власного капіталу в економічній літературі та надання пропозицій щодо її уточнення.

Стан розробки проблеми. Дослідженням даного питання займалися Бондар М.І, Шигун М.М, Петрик О.А, Остапюк Н.А, Ловінська Л.Г, Бутинець Ф.Ф., Голов С.Ф., Канцуров О.О., Кірейцев Г.Г., Ковальов В.В., та інші.

Виклад основного матеріалу. Створене підприємство для здійснення господарської діяльності, передбаченої Статутом, потребує власних джерел її фінансування. Цю функцію виконує початковий капітал, який складається із активів, внесених засновниками (учасниками) до статутного капіталу підприємства. На етапі створення підприємство ще не має заборгованостей за зобов'язаннями, тому його власний капітал дорівнює вартості активів підприємства :

Власний капітал = Активи підприємства

Здійснюючи господарську діяльність підприємство вступає у економічні взаємовідносини з постачальниками та підрядниками (за придбаним у них і неоплаченим майном), з установами банків (за отриманими кредитами), з працівниками (за заробітною платою), з державою (за податками і платежами) та іншими підприємствами та установами.

Таким чином, підприємство є власником усього майна, набутого згідно чинного законодавства. Водночас право власності на майно підприємства мають не лише його учасники, а і кредитори підприємства. Необхідно відмітити, що боргові зобов'язання кредиторів задовольняються за рахунок майна підприємства.[2]

Тому для визначення суми власного капіталу підприємства необхідно з вартості його активів вирахувати суму зобов'язань:

Власний капітал підприємства = активи підприємства — зобов'язання підприємства

Власний капітал підприємства — це різниця між активами і зобов'язаннями підприємства.

В економічній літературі і законодавчих актах України власний капітал підприємства ще називають чистими активами підприємства.

Необхідно відмітити, що наведена у фінансовій звітності сума власного капіталу відображає лише облікову, а не ринкову вартість підприємства. Застосування різних методів оцінки активів та зобов'язань підприємства суттєво впливає на його вартість і, відповідно, на вартість майнових прав власників (учасників) підприємства.

Власний капітал перебуває у розпорядженні підприємства необмежено довго і таким чином здійснює довгострокове фінансування його господарської діяльності.

Відображений у балансі підприємства власний капітал є мірилом відносин відповідальності перед державою за податками і платежами, засобом захисту кредиторів від втрати капіталу, засобом захисту працівників за виплатою заробітної плати та інших виплат.

Розмір власного капіталу підприємства суттєво впливає на переваги в отриманні кредитів в умовах банків і таким чином впливає на рівень кредитоспроможності підприємства.

Власний капітал підприємства може використовуватися для фінансування ризикових операцій у господарській діяльності, на які дають згоду власники (учасники) підприємства.

За результатами господарської діяльності внаслідок внутрішніх і зовнішніх факторів ризиків підприємство може отримати тимчасові збитки, які можуть покриватися і за рахунок коштів власного капіталу підприємства.

Частки окремих власників (учасників) у власному капіталі підприємства є основою для розподілу доходів (прибутку) при нарахуванні дивідендів і інших виплат із чистого прибутку підприємства при його функціонуванні.[5]

При ліквідації підприємства за різних причин частки окремих власників у власному капіталі підприємства є належною інформацією для розподілу майна, що залишилося після задоволення вимог різних кредиторів.

Більш глибоке розуміння сутності власного капіталу дає також вивчення його структури, яка включає в себе:

- зареєстрований (пайовий) капітал,
- капітал у дооцінках,
- додатковий капітал,
- резервний капітал,
- нерозподілені прибутки (непокриті збитки) [4].

Висновки. Враховуючи викладене вище власний капітал можна визначити як перевищення вартості активів суб'єкта господарювання над його зобов'язаннями, що дозволяє забезпечити ефективність його функціонування, а також фінансову стійкість.

Література

1. Бобяк А.П. Власний капітал підприємства, як економічна категорія, та його облік [Електронний ресурс] Режим доступу: pbo.ztu.edu.ua/article/download/43193/39979.10.
2. Іщенко Я.П. Формування та облік власного капіталу в товариствах з обмеженою відповідальністю: стан нормативно-правового регулювання // ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ: актуальні питання науки і практики. 2019. № 1. С. 136–146.
3. Леончикова В.А. Економічна сутність власного капіталу. В.А. Леончикова // Вісник СНАУ. Серія «Фінанси і кредит». 2005. Вип. 2. С. 388–390.
4. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі : Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.2013 № 1203 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0161-14>.
5. Рудика В.І., Сукрушева Г.О., Гонтар Т.Ю. Теоретична сутність категорії «власний капітал підприємства». Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип. 17. С. 436—439.

РЕЗЕРВИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ: ФОРМУВАННЯ ТА ОБЛІК

Страхові компанії — це небанківські фінансові установи, засновані у формі акціонерних товариств, що проводять страхову діяльність на підставі отриманої ліцензії, а також постійні представництва страховиків-нерезидентів у формі філій [4].

Метою діяльності страхових компаній є захист майнових інтересів громадян та організацій у випадку настання певних подій, які називають страховими випадками. Для цього страхові компанії створюють грошові фонди, за рахунок яких у майбутньому здійснюються виплати страхових сум. Такими фондами є страхові резерви, формування яких є обов'язковою умовою функціонування кожної страхової компанії, адже від них залежить ефективне виконання страховою компанією основних своїх функцій із забезпечення інтересів страхувальників за страховими операціями (рис.).

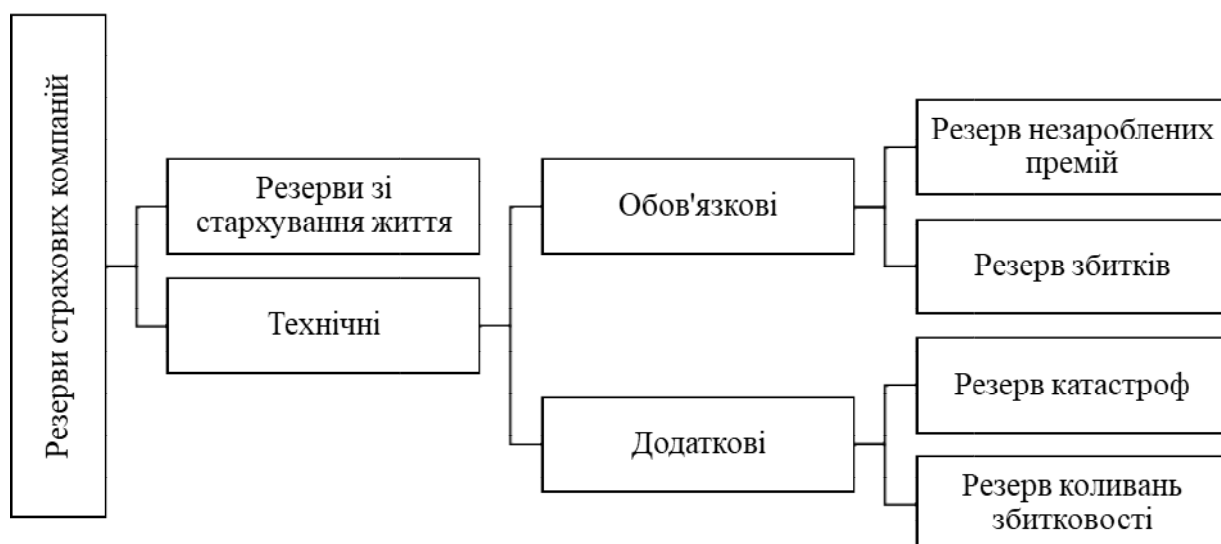

Рис. Класифікація страхових резервів

Джерело: складено за інформацією [1,5]

Резерви страхових компаній залежно від виду страхування можуть бути технічними та математичними, або резервами зі страхування життя. Відповідно, технічні резерви формують страхові компанії, що надають послуги зі страхування за видами, іншими, ніж страхування життя. Зі свого боку дані резерви мають такі складові [1]:

- резерв незароблених премій, який містить у собі частки від сум надходжень страхових платежів у вигляді страхових внесків або страхових премій, що збігаються з обсягами страхових ризиків, які все ще присутні на дату розрахунку; даний резерв формується з метою подальшої виплати страхувальникам страхового відшкодування або страхових сум у майбутньому;

- резерв збитків, що складається із передбачених до виплати страхових сум, з яких не було ухвалено рішення щодо виплати або відказу у виплаті страхової суми чи страхового відшкодування за певний період. Складовими даного резерву є резерв збитків, що заявлені, але ще не врегульовані, та збитків, що виникли, але ще не відомі. Основною відмінністю цих видів резервів є термін повідомлення страховика про настання страхового випадку [3].

Окрім зазначених резервів, страхові компанії також мають можливість сформувавши інші технічні резерви, а саме резерв катастроф та резерв коливань збитковості.

Обсяг резерву незароблених премій відповідно до законодавства розраховується за методом «1/4», тобто в такому порядку [1]:

- розраховується 1/4 часток надходжень сум страхових платежів за перший квартал звітнього періоду;
- розраховується 1/2 часток надходжень сум страхових платежів за другий квартал;
- розраховується 3/4 часток надходжень сум страхових платежів за останній квартал;
- знаходиться сума обчислених добутків.

Для розрахунку обсягу резерву збитків найчастіше застосовують оцінку на базі середнього збитку. Щоб розрахувати обсяг резерву за даним методом необхідно перемножити середню суму збитку за певний термін на кількість заявлених за рік збитків, а з отриманого добутку відрахувати суму вже оплачених протягом цього ж року збитків. Проте, у деяких випадках страховики можуть використовувати інший метод розрахунку резерву збитків, що полягає у виділенні з усіх заявлених протягом року збитків найбільш значущих та додаванні їхньої суми до величини резерву, що була попередньо розрахована на базі середнього збитку.

План рахунків бухгалтерського обліку передбачає використання рахунку 49 «Страхові резерви» з метою відображення операцій з формування та використання таких резервів, а для обліку технічних резервів призначено його субрахунки: 491 «Технічні резерви», 493 «Частка перестраховиків у технічних резервах» та 495 «Результат зміни технічних резервів». Даний рахунок є пасивним, тому при формуванні відповідної статті балансу на кінець розрахункового періоду використовується його кредитове сальдо.

Сума, на яку створюється резерв, відображається за кредитом субрахунку 491, а у дебеті зазначається субрахунок 495. Розрахована на певну дату сума часток перестраховиків у резервах відображається за дебетом субрахунку 493 і кредитом 495.

Залишок на рахунку 495 «Результат зміни технічних резервів» показує наскільки збільшився або зменшився обсяг технічних резервів та частка перестраховика. Кожного місяця сальдо даного рахунку списують на доходи або витрати від операційної діяльності, тобто даний рахунок кореспондує із субрахунком 719 за кредитом або субрахунком 949 за дебетом. Проте, для списання наслідків зміни обсягів резервів незароблених премій використовується субрахунок 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг».

Згідно законодавства, страхові компанії мають подавати до регулюючого органу інформацію щодо наявності у них сформованих страхових резервів. Для цього у форматі XML вони створюють такі файли [2]:

- дані про обчислення резервів незароблених премій та частки перестраховиків у резервах незароблених премій на кінець розрахункового періоду;
- дані про розміщення страхових резервів;
- дані про частку перестраховиків у страхових резервах;
- дані про активи для представлення страхових резервів.

Усі зазначені документи страховики подають до Національного банку України щокварталу не пізніше 25 числа місяця, наступного за розрахунковим, а за рік — не пізніше 28 лютого року, наступного за звітним.

Законодавством встановлено вимоги щодо обов'язкового формування страхових резервів кожною страховою компанією. Залежно від видів послуг, що надають страховики, вони можуть формувати технічні або математичні резерви. Обов'язковими для формування технічними резервами є резерв незароблених премій та резерв збитків, проте страховики також мають право сформувати резерв катастроф та коливань збитковості. Обсяг резерву незароблених премій визначається методом «1/4», а резерву збитків — шляхом оцінки на базі середнього збитку. Для відображення резервів страхових компаній у бухгалтерському обліку застосовується рахунок 49 «Страхові резерви».

Література

1. Методика формування страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від

17.12.2004 р. № 3104. Дата оновлення: 28.12.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0019-05#Text> (Дата звернення 14.05.2022).

2. Правила складання та подання звітності учасниками ринку небанківських фінансових послуг до Національного банку України: Постанова Правління Національного банку України від 25.11.2021 р. № 123. Дата оновлення: 25.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0123500-21#top> (Дата звернення 14.05.2022).

3. Приказюк Н.В, Янковський Д.В. Підходи до формування технічних резервів страхових організацій: вітчизняні реалії та світові вимоги. *Проблеми економіки. Фінанси та банківська справа*. 2017. Вип. 1. С. 351-356. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2017-1_0-pages-351_356.pdf

4. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text> (Дата звернення 14.05.2022).

5. Пугаченко О. Страхові резерви: порядок формування, облік, внутрішній контроль. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. *Проблеми організації обліку суб'єктів господарювання*. 2017. Вип. 3-4. С. 51-63. URL: <http://ibo.wunu.edu.ua/index.php/ibo/article/view/319>

Музика І.П.

*«Економічна кібернетика», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри податкового менеджменту
та фінансового моніторингу Токарева Т. О.*

ОЦІНКА НАСЛІДКІВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ

24 лютого після вторгнення Росії в Україну геополітична ситуація у Східній Європі загострилася. Війна сильно впливає, не тільки на людські жертви, на організації, які ведуть діяльність у Росії, Україні чи сусідніх країнах, але й на економічні та світові фінансові ринки, посилює поточні економічні проблеми, включаючи інфляцію і порушення глобального ланцюга поставок[1].

Через такі макроекономічні умови багатьом компаніям у всьому світі, доведеться розглянути вплив війни на певні питання бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Інтенсивність впливу події на них, залежить від характеру та тривалості невизначених і непередбачуваних подій, як от подальші військові дії, додаткові санкції та реакція на поточні події світових фінансових ринків[2]. Політичні події та санкції постійно змінюються і відрізняються по всьому світу. Деякі з ключових потенційних наслідків війни, які підприємствам, можливо, доведеться розглянути, включають:

- перерви або зупинка виробництва в постраждалих районах і сусідніх країнах;
- пошкодження або втрата запасів та інших активів;
- закриття доріг і об'єктів у постраждалих районах;
- збоїв в ланцюжках постачання та подорожей у Східній Європі;
- волатильність цін на товари та валюти;
- порушення в банківських системах і на ринках капіталу;
- зниження продажів і прибутків від бізнесу в постраждалих районах;
- збільшення витрат;
- кібератаки.

Важливо, щоб суб'єкти господарювання враховували свої прямі та непрямі впливи, що виникли внаслідок війни, щоб визначити, які аспекти є потенційно суттєвими та потребують подальшої оцінки для визнання й розкриття в бухгалтерському обліку. У цій оцінці слід враховувати суттєві операції, інвестиції, контрактні угоди чи спільні підприємства в Україні, Росії чи сусідніх країнах. Підприємства зі значними постачальниками або клієнтами в постраждалих країнах, а та-

кож організації, які надають або беруть у борг підприємства в цих країнах, також можуть зіткнутися з проблемами бухгалтерського обліку.

Значення наведених нижче питань буде відрізнятися залежно від галузі та обставин організації, але такі теми можуть бути одними з найбільш поширених і найскладніших:

1) Підготовка прогнозних оцінок грошових потоків. Використання прогнозної інформації широко поширене в оцінці суб'єктом господарювання, серед іншого, зменшення корисності нефінансових активів, можливості реалізації відстрочених податкових активів і здатності суб'єкта господарювання продовжувати свою діяльність безперервно[3]. Нижче наведено деякі унікальні складнощі, пов'язані з підготовкою перспективної інформації в результаті війни:

- існує широкий діапазон невизначеності, пов'язаної з можливими результатами війни, які можуть вплинути на довгостроковий операційний план суб'єкта господарювання, пов'язаний із ризиками (прямими чи непрямими) з постраждалими країнами;

- економічний вплив війни залежить від змін, які важко передбачити (тривалість і ступінь, до якого урядові санкції обмежують можливість діяльності в Росії, добровільні рішення компаній скоротити або вийти з операцій або відносин у регіоні, а також ступінь впливу порушення ланцюга поставок);

- вплив змін ключових макроекономічних факторів необхідно перевести в оцінки майбутніх грошових потоків суб'єкта господарювання (наслідки зростання інфляції та коливання процентних ставок).

2) Можливість відшкодування та знецінення активів. Посилення проблем, пов'язаних з прогнозною інформацією на знецінення довгострокових активів, нематеріальних активів і гудвілу. Для цих нефінансових активів суб'єкти господарювання використовують моделі відшкодування та знецінення, що прогнозують грошові потоки і можуть бути предметом невизначеності, що виникає внаслідок війни. Зменшення корисності встановлює нову основу собівартості для активів, подальше сторнування відображеного зменшення корисності не допускається. Проблеми зі знеціненням можуть виникнути через пошкодження або знищення основних засобів, інвентарю, безпосередньо пов'язаних із вторгненням Росії в Україну, з фінансовими активами або інвестиціями в боргові та/або пайові цінні папери тощо.

3) Втрата контролю. Через значні зміни в економічному та політичному середовищі в результаті війни підприємства з дочірніми компаніями, інвестиціями або діяльністю в постраждалих регіонах можуть втратити контроль над своєю діяльністю або можливість суттєво впливати на неї, наприклад прийняти рішення виїжджати з постраждалих регіонів або добровільного припинення діяльності.

4) Зміна або розірвання договірних угод. Багато компаній можуть прагнути розірвати або переглянути умови існуючих контрактів і домовленостей у рамках подолання наслідків російсько-української війни. Найчастішими прикладами є договори оренди, контракти з клієнтами та умови фінансових угод. Зміни до таких договорів можуть вимагати переоцінки обліку оренди та визнання доходу.

5) Звільнення працівників та інші заходи з реструктуризації. Багато компаній вжили або розглядають заходи, пов'язані з різними видами діяльності з реструктуризації, і потенційно можуть зазнати відпустки за власний рахунок, звільнення та інших заходів із реорганізації. Компенсаційні виплати працівникам за ці дії можуть викликати проблеми, пов'язані з термінами визнання та розкриття бухгалтерських витрат.

6) Іноземна валюта. Внаслідок санкцій проти Росії в окремих країнах можуть виникнути обмеження в іноземній валюті або розвиток кількох валютних курсів. Крім того, якщо в Росії та сусідніх країнах спостерігаються скачки інфляції, від суб'єктів господарювання може знадобитися оцінити, чи стала економіка цих країн високоінфляційною (тобто їх трирічний кумулятивний рівень інфляції становить приблизно 100%). Ці події можуть вплинути на визнання та оцінку фінансової звітності.

7) Подальші події. Для суб'єкта господарювання може бути складно розділити визнані та нерозпізнані наступні події на глобальному ринку, який є надзвичайно нестабільним і на якому щодня відбуваються основні події (наприклад, щоденна реакція фондового ринку на нову інформацію). Зокрема, суб'єкти господарювання повинні ретельно оцінювати інформацію, яка стає доступною після дати балансу, але до випуску фінансової звітності.

Під час аналізу того, як війна може вплинути на бухгалтерську звітність, суб'єкти господарювання повинні ретельно враховувати свої унікальні обставини та ризики. Зокрема, фінансова звітність повинна передавати всі суттєві поточні або потенційні наслідки війни[4].

Отже, під час війни підприємства можуть стикнутись із великою кількістю проблем, але за рахунок вчасного реагування на події, що відбуваються та передбачення можливих майбутніх труднощів, можна мінімізувати їх негативний вплив на суб'єкт господарювання та результати його діяльності.

Література

1. Олександр Радчук, Український редут: нові геополітичні виклики для ЄС та НАТО, електронний ресурс «Слово і діло», 2022. URL: <https://cutt.ly/IJpfsMH> (дата звернення 13.05.2022).
2. Інформаційний лист щодо впливу військової агресії російської федерації на фінансову звітність та аудиторські звіти, Рада аудиторської палати України, 2022. С. 2-5. URL: <https://cutt.ly/JHztBkI> (дата звернення 13.05.2022).
3. Ольга Куліна, Ольга Король, Облік та фінансова звітність підприємств під час війни, Бухгалтерський інтернет-портал ibuhgalter.net, 2022. С. 1-2. URL: <https://cutt.ly/gHzyLlj> (дата звернення 13.05.2022).
4. Financial Reporting Considerations Arising From the Russia-Ukraine War, Інструмент дослідження бухгалтерського обліку Deloitte, 2022. URL: <https://cutt.ly/SHzuF2v> (дата звернення 13.05.2022).

Пелих А. О.,
«Облік і оподаткування», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри податкового менеджменту
та фінансового моніторингу Абесінова О. К.,

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Діяльність управління житлово-комунального господарства здійснюється в умовах низької довірливої дисципліни, що призводить до значних розмірів сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості. При цьому певна частина споживачів незадоволена наявною невідповідністю між розміром тарифів і якістю наданих послуг. Дослідження статистичних показників структури та динаміки наявної дебіторської заборгованості в регіональному аспекті дозволить виявити регіони з порушеннями чи без них, а також позитивні чи негативні тенденції зміни платіжної дисципліни споживачами житлово-комунальних послуг. Відсутність ефективних методичних підходів до управління заборгованістю за житлово-комунальні послуги зумовлюють необхідність розробки методичного забезпечення статистичного аналізу дебіторської заборгованості житлово-комунальних послуг, що сприятиме підвищенню ліквідності та платоспроможності підприємств галузі.

Дебіторська заборгованість, яка викликає сумніви, повинна бути розкрита. Для того, щоб дебіторська заборгованість була прозорою, необхідно більш детально розкривати звіти, відображаючи у рядках звітності суму дебіторської заборгованості за податками та видами дебіторської заборгованості та іншу інформацію щодо дебіторської заборгованості та управління нею, оскільки є заборгованість, яка є негативною.

Причинами виникнення сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості пов'язані з особливостями роботи відділу житлово-комунального господарства, які впливають на характер соціально-економічних відносин у галузі є:

- безперервність процесу надання та споживання послуг;
- соціальна спрямованість (значущість) послуг;

- відсутність альтернативи наданим послугам;
- нерозривність процесу надання та споживання послуг;
- залежність виробничих і споживчих послуг;
- соціальна реакція на результати постачальників послуг;
- виробничий характер формування цін і тарифів на послуги;
- нематеріальний характер послуг, що надаються (невідчутність, неможливість накопичення та перепродажу) [2].

До основних характеристик підприємств житлово-комунального господарства, які безпосередньо впливають на управління дебіторською заборгованістю, належать:

- відсутність альтернатив часткового надання послуг споживачам, що безпосередньо вплинуло б на зниження доходів підприємств житлово-комунального господарства;
- неможливість перепродажу послуг, відсутність чіткого контролю за якістю наданих послуг та ціною, що призводить до незадоволеності соціальними потребами населення, відсутність знижок для сумлінних платників житлово-комунальних послуг.

Рівень оплати послуг населенням, рівень відшкодування витрат на виробництво послуг, середня вартість послуг забезпечує беззбиткову роботу підприємств житлово-комунального господарства. Тобто наявність чи відсутність дебіторської заборгованості суттєво визначає подальший вектор роботи зі споживачами щодо стимулювання своєчасної сплати боргів.

Причинами виникнення дебіторської заборгованості в житловому секторі слугують ряд факторів, серед яких нинішня значна заборгованість в Україні з виплати заробітної плати та інших грошових виплат населенню. У цій ситуації люди фізично не в змозі платити непомірні ціни за електроенергію, житлово-комунальні послуги. Проте, тарифи на житлово-комунальні послуги мають бути економічно обґрунтованими, оскільки як низькі, так і високі ціни та тарифи на послуги призводять до дестабілізації роботи житлово-комунального господарства. У першому випадку відбувається старіння основних фондів і неможливість технологічного оновлення галузі, що збільшує втрати енергетичних, водних та інших ресурсів і, відповідно, створює умови для збільшення вартості робіт і послуг. Тому для вирішення проблем галузі необхідно залучати додаткові фінансові та матеріальні ресурси. Разом з тим, збитковість підприємств житлово-комунального господарства, відсутність джерел фінансування витрат на оновлення його матеріально-технічної бази не дають можливості залучати інвестиції в галузь, впроваджувати сучасні технології виробництва, а також отримувати кредити.

Для ефективного управління дебіторською заборгованістю кожне підприємство має формувати набір аналітичних показників, керуючись власними інформаційними потребами. Як правило, при аналізі дебіторської заборгованості аналітики підприємств в Україні розраховують такі показники:

- сума простроченої дебіторської заборгованості;
- своєчасність виплат;
- фактична оборотність (загальна та в контексті кожного клієнта);
- динаміка погашення;
- середній термін відстрочення платежів;
- середній термін погашення відстрочки;
- динаміка оборотних коштів тощо [4].

Розрахунок цих показників дає можливість контролювати рух поточних коштів і підтримувати мінімально необхідний рівень готівки. Часто керівники підприємств не можуть отримати необхідну інформацію про строк погашення дебіторської заборгованості, оскільки наявні інформаційні системи не можуть забезпечити формування звіту. Крім суми та термінів виникнення дебіторської заборгованості, необхідно контролювати порядок платежів, надходжень за кожною групою послуг та за кожним боржником, виникнення критичного рівня заборгованості по ній. Контроль сумнівної та безнадійної заборгованості має здійснюватися за кожним споживачем, який своєчасно не розрахувався за отримані житлово-комунальні послуги.

Методи статистичного аналізу дебіторської заборгованості дозволяють встановити закономірності стану та розвитку управління житлово-комунального господарства. Для комплексного статистичного аналізу дебіторської заборгованості за житлово-комунальні послуги важливо виконувати наступні етапи дослідження:

- а) аналіз структури дебіторської заборгованості;

- б) аналіз динаміки дебіторської заборгованості за комунальні послуги;
- в) аналіз ефективності реструктуризації дебіторської заборгованості (забезпечує розрахунок збільшення кількості договорів про реструктуризацію заборгованості та оцінку в динаміці погашення цієї дебіторської заборгованості).

Для більш ефективного управління дебіторською заборгованістю слід не забувати й про якісні методи збору та аналізу даних. Слід активно використовувати евристичні прийоми аналізу, які сприятимуть прискоренню погашення дебіторської заборгованості з отриманням відповідної звітності про якість наданих послуг. За результатами аналітичного дослідження, важливо вживати відповідні заходи щодо погашення заборгованості за житлово-комунальні послуги, серед яких відправка повторної квитанції, SMS, дзвінок клієнту, або безпосередньо виїзд представника житлово-комунального підприємства на об'єкт обслуговування та з'ясування причин наявної дебіторської заборгованості.

Література

1. Ганусич В.О., Гурська І.В. Облік дебіторської заборгованості: управлінський та організаційний аспекти. Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. 2017. Вип. 1(1). С. 441–445.
2. Лук'янов В.І. Аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку житлово-комунального господарства регіонів України. Проблеми економіки. 2017. Вип.4 С. 206– 211
3. Рудаченко О.О. Дебіторська заборгованість як одна із загроз кризового стану підприємств житлово-комунального господарства. *Бізнес-адміністрування в умовах турбулентної економіки: матеріали II міжнародної науковопрактичної інтернет-конференції*. Х., 2016. С. 114–116.
4. Сатур В.С. Розробка пропозицій щодо удосконалення ведення обліку дебіторської заборгованості. URL: [http://archive.nbuv.gov.ua/portal / Soc_gum/Vzhdtu_econ/2018_2/35.pdf](http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/Vzhdtu_econ/2018_2/35.pdf). (дата звернення: 11.05.2022).
5. Топоркова О.В., Євлаш Т.О. Управління дебіторською заборгованістю як один з інструментів фінансової політики підприємства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2018. Вип. 1(7). С. 84–88.

Петрова В.М.,
«Облік і аудит в державному секторі», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри податкового
менеджменту та фінансового моніторингу Цятковська О.В.

ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ СТАТИСТИЧНОЇ І ПОДАТКОВОЇ ЗВІТНОСТІ УСТАНОВАМИ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

Сьогодні, щоб сформулювати і провести аналіз фінансової, управлінської, податкової і статистичної звітності суб'єктів державного сектору та правильно інтерпретувати отриману інформацію для прийняття управлінських рішень потрібно знати всі загальні положення, вміти здійснювати спостереження за показниками, виявляти відхилення і надавати оцінку ефективності.

Передумовою цього впливає питання особливості складання та подання такої звітності до контролюючих органів з метою надати користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан установ державного сектору економіки, результати господарської діяльності та виконання кошторису доходів та видатків за звітний період. В залежності від певної класифікаційної ознаки звітність налічує значну кількість форм кожна з яких виконує певні функції. За змістовим навантаженням звітність поділяється на: бюджетну, фінансову, податкову, статистичну.

Багато вітчизняних вчених досліджували питання подання фінансової звітності у своїх працях, але не менш важливе питання є подання статистичної та податкової звітності суб'єктами

державного сектору. Податкову звітність подають у вигляді податкових декларацій (розрахунків) платником податків контролюючому органу у строки встановлені законом. Статистична звітність — звітність, що інформує про стан праці та її оплати, відпустки та подається в органи державної статистики.

Податкова звітність являє собою сукупність дій платника податків (або особи, що його представляє) і податкового органу зі складання, ведення і здачі документів установленної форми, що містять відомості про результати діяльності платника податку, його майнове становище і фіксують процес обчислення податку, а також суму, що підлягає сплаті до бюджету.

Податкову звітність може здійснювати як платник податку самостійно, так і його представник або податковий агент. Нараховані податки відносяться на видатки установи за КЕКВ 2800 «Інші поточні видатки» в кореспонденції з субрахунком 6311 «Розрахунки з бюджетом за податками і зборами».

Податкова звітність складається на підставі даних обліку та дає інформацію про стан розрахунків з бюджетом за податками та зборами. До нарахування і сплати будь-якого виду податку чи збору (обов'язкового платежу) припускають здійснення належним чином розрахунку і обліку, результати яких відображаються у відповідній формі податкової звітності.

Платник податків, що не подає податкову звітність у строки, визначені законодавством, сплачує штраф у розмірі десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за кожне таке неподання або його затримку.

Існують певні умови коли платник податків може не надавати податковому органу податкову звітність: звітність про виконання податкового обов'язку надає податковий агент або коли платник податків входить до складу консолідованої групи платників по податках, звітність за якими надається головним підприємством.

Форма податкової звітності має свої особливі реквізити: повне найменування платника податків згідно з реєстраційними документами, код платника податків згідно з Єдиним державним реєстром підприємств та організацій України або податковий номер, реєстраційний номер облікової картки платника податків, місцезнаходження платника податків, найменування органу доходів і зборів, до якого подається звітність, дата подання звіту, ініціали, прізвища та реєстраційні номери облікових карток або інші відомості посадових осіб платника податків, підписи платника податку — посадових осіб платника податку, визначених ПКУ, засвідчені печаткою платника податку. Звітність може розглядатись як звітна або уточнююча за певний період рік, півріччя, квартал, місяць.

Стосовно статистичної звітності в залежності від самої форми змінюється і періодичність подання і терміни подання. Перелік форм звітності і їх особливість наводяться в таблиці 1.

Таблиця 1

ФОРМИ СТАТИСТИЧНОЇ ЗВІТНОСТІ УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

Форма звітності	Періодичність подання	Терміни подання
Звіт з праці (ф. № 1-ПВ)	квартальна	До 7 числа наступного за звітним періодом місяця
Звіт про залишки і витрати матеріалів (ф. № 3-МТП)	річна	До 10 числа після звітного періоду
Звіт про результати використання палива, теплоенергії та електроенергії (ф. № 11- МТП)	піврічна, річна	На 10 день після звітного періоду
Звіт про роботу автотранспорту (ф. № 2- ТР) та інші	річна	До 59 днів наступного за звітним року
Звіт про обсяг реалізованих послуг (ф. послуги)	квартальна	До 25 днів після звітного кварталу

Джерело складене автором

Склад, обсяги та методологія розрахунків показників, адреси і строки подання статистичної інформації, зазначені у звітно-статистичній документації, є обов'язковими для всіх респондентів і не можуть бути змінені без відповідного дозволу органів державної статистики. Несвоєчасність подання статистичної звітності, або неправдиве відображення даних законодавством передбачено адміністративну відповідальність винних осіб, формується протокол про адміністративне порушення та розглядом на засіданні комісії.

Обов'язково складання податкової та статистичної звітності про фінансово-економічну діяльність виконавчого комітету здійснюється на підставі даних реєстрів бухгалтерського обліку за формами, встановленими відповідними нормативно-правовими актами України. Потрібно дотримуватись певних принципів визначених законодавством аби відображення стану майна та результатів діяльності установи під час виконання кошторису були достовірно проведені і доступні для зовнішніх і внутрішніх користувачів.

Варто зазначити, що вимоги щодо складання та подання статистичної, податкової звітності та звітності до фондів пенсійного та соціального страхування ідентичні до вимог, що ставляться до суб'єктів підприємницької діяльності.

Література

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 року № 996- XIV. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
2. Закон України «Про державну статистику» від 17.09.1992р. № 2614-XII. Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2614-12#Text>
3. Лучко М.Р., Рожелюк В.М. Звітність установ державного сектору економіки. Навчальний посібник. Тернопіль. 2018. С.180 .
4. Порядок складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування: Наказ Мінфіну від 24.01.2012 р. № 44. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12#Text>

Пірожик О.О.

*«Економічна кібернетика», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.в.н., доцент кафедри податкового менеджменту
та фінансового моніторингу Токарева Т.О.*

НАВЧАННЯ ПЕРСОНАЛУ КОШТОМ РОБОТОДАВЦЯ: ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ

У сучасних умовах, коли все більшого значення набувають нові знання, новітні досягнення науки та техніки, технологічні досягнення в галузях економіки, підготовка висококваліфікованих робітників набуває особливого значення. Перспективи підвищення конкурентоспроможності національної економіки все більше залежать від спроможності країни створити ефективну систему професійного навчання. Сьогодні якісна вища освіта та професійна підготовка визнані міжнародною спільнотою важливими рушійними силами створення економіки системи цінностей і здатності швидко адаптуватися до мінливого середовища виробничого процесу.

У той же час, коли в усьому світі швидко зростають і ускладнюються потреби в знаннях, професійній компетентності та багатофункціональних навичках, загострюються і суперечності системи професійного навчання в Україні. Війна ускладнює підготовку конкурентоспроможних кваліфікованих працівників. Проте, наші українці зараз дуже вмотивовані: як працівники, так і роботодавці. Також важливо врахувати зростаючу роль держави у цих питаннях і посилити безпосередню участь у

цих процесах навчальних закладів та роботодавців усіх форм власності, які мають виступати замовниками, споживачами професійної підготовки та навчання[4]. Підприємства повинні мотивувати та допомагати тим, хто хоче підвищити свою кваліфікацію чи здобути якісь додаткові знання, адже в майбутньому, такі працівники будуть працювати ще краще. Україні як ніколи потрібні справжні професіонали, які будуть підтримувати та відроджувати економіку нашої держави у такі складні часи. Тому роботодавці, які активно допомагають своїм працівникам здобувати нові знання та навички, повинні знати важливі аспекти обліку й оподаткування таких операцій.

Професійне навчання працівників є процесом цілеспрямованого формування в них спеціальних знань, розвитком необхідних навичок та умінь, що дозволяють підвищувати продуктивність праці, максимально якісно виконувати функціональні обов'язки, освоювати новий вид професійної діяльності [5].

Роботодавець може здійснювати формальне і неформальне професійне навчання працівників, які включають:

- формальне професійне навчання працівників робітничим професіям: первинна професійна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації; навчання може здійснюватися безпосередньо у роботодавця чи організовуватися на договірних умовах у професійно-технічних навчальних закладах, на підприємствах, в установах, організаціях;

- формальне професійне навчання працівників, які за класифікацією професій належать до категорії керівників, професіоналів і фахівців: перепідготовка, стажування, спеціалізація та підвищення кваліфікації; навчання може організовуватися на договірних умовах у вищих навчальних закладах;

- неформальне професійне навчання працівників здійснюється за їх згодою безпосередньо в роботодавця за його рішенням і за рахунок його коштів із урахуванням потреб власної господарської чи іншої діяльності [5].

Розглянемо важливі моменти обліку та оподаткування витрат на навчання коштом роботодавця.

Відповідно до пп. 165.1.21 ПКУ до розрахунку загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку не включається сума, сплачена будь-якою юридичною або фізичною особою на користь вітчизняних вищих та професійно-технічних навчальних закладів за здобуття освіти, за підготовку чи перепідготовку платника податку, але не вище трикратного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року за кожний повний або неповний місяць навчання, підготовки чи перепідготовки такої фізичної особи. У 2022 році ця сума становить 19 500,00 грн. Така місячна сума не оподатковується і військовим збором. Вартість навчання, що перевищує зазначену величину, потрібно оподатковувати ПДФО і військовим збором на загальних підставах [3].

Послуги з навчання не є об'єктом оподаткування ПДВ. Витрати на навчання також не включаються і до бази оподаткування ЄСВ. Щодо податку на прибуток, то витрати під час визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток визнають на підставі первинних документів, які підтверджують понесені витрати на оплату навчання. Операції, пов'язані з оплатою навчання працівників, не потребують коригувати фінансовий результат до оподаткування [3].

Витрати на професійну підготовку, навчання, перепідготовку або підвищення кваліфікації обліковуються згідно з НП(С)БО 16 «Витрати» як витрати поточного періоду [1].

Витрати на профпідготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації працівників робітничих і неробітничих професій ПКУ не називає прямо в жодній категорії витрат, тому їх можна віднести до 94 «Інші витрати операційної діяльності» і збільшити в тому звітному періоді, у якому їх було фактично здійснено, відповідно до правил ведення бухгалтерського обліку. Хоча ці витрати в звітності з податку на прибуток доцільніше все ж класифікувати за спрямованістю, а саме, при навчанні:

- ✓ робітничим професіям та інженерним спеціальностям — 91 «Загальновиробничі витрати»;
- ✓ у сфері обліку, права, економіки, менеджменту тощо — 92 «Адміністративні витрати»;
- ✓ у сфері маркетингу, логістики тощо — 93 «Витрати на збут»

Також, якщо роботодавець оплачує навчання за строк понад місяць (семестр або рік), потрібно проводити облік таких витрат із застосуванням рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів» [2].

Розглянемо на прикладі, відображення вартості навчання торгового агента, за спеціальністю «Маркетинг. яке протягом року становить 35 000 грн (два семестри по п'ять місяців); навчання сплачує підприємство.

Отже, за нашим прикладом витрати на місяць навчання не перевищують 19 500,00 грн, тому ПДФО з цієї суми не утримується.

Навчання сплачується повністю, за дебетом 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» і кредитом 311 «Поточні рахунки в національній валюті» на 35000 грн.[2]. Також цю суму потрібно віднести на витрати майбутніх періодів, так як платимо зараз, а результат оплати отримаємо в майбутньому за дебетом 39 «Витрати майбутніх періодів», за кредитом 377 «Розрахунки з іншими дебіторами»[2] на 35000 грн. І останнє, що треба зробити: віднести вартість навчання працівника до витрат на збут періоду за дебетом 93 «Витрати на збут», за кредитом 39 «Витрати майбутніх періодів» на суму вартості навчання за місяць 3500 грн.

Підсумовуючи вище зазначене, слід наголосити, що для забезпечення стабільності країни необхідною передумовою є розвиток кар'єрного потенціалу, розвиток людського капіталу. Підвищення ефективності професійного навчання робітничих кадрів сприятиме соціально-економічному відродженню національної економіки. Збереження та розвиток творчого потенціалу людини є головною метою інноваційної освіти, яка має пронизувати загальнолюдські цінності.

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. Дата оновлення 29.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 14.05.2022).
2. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. Дата оновлення 09.12.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 14.05.2022).
3. Податковий кодекс України : затв. наказом Міністерства фінансів України від 02.12.2010. Дата оновлення 21.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 15.05.2022).
4. Орлова А.А. Стимулювання розвитку системи професійного навчання робітничих кадрів в Україні. Електронний журнал «Ефективна економіка». 2012 . № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua> (дата звернення 15.05.2022).
5. Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12.01.2012 №4312-VI. Дата оновлення 27.12.2019. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua> (дата звернення 15.05.2022).

Післягіна Т.С.

*«Облік і оподаткування», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри податкового
менеджменту та фінансового моніторингу Калабухова С.В.*

АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА

Аналіз дебіторської заборгованості підприємства проводиться з метою оптимізації її обсягу, перевірки платіжної дисципліни та платоспроможності покупців, удосконалення кредитної політики компанії, перевірки загальної фінансової стабільності та ліквідності [1-3]. Тому до ключових напрямів аналізу дебіторської заборгованості підприємства пропонується віднести: аналіз її давності, аналіз тенденцій її зміни та аналіз фінансових коефіцієнтів її обороту.

Одним із методів аналізу дебіторської заборгованості є аналіз її давності. Тобто неоплачені суми розподіляються по групах залежно від збільшення періоду їх непогашення (наприклад, від 0 до 60 днів, 61-90 днів, 91-120 днів та більше 120 днів). Під час проведення даного аналізу слід брати до уваги індивідуальні кредитні умови покупців, оскільки залежно від фінансового стану клієнтів, термін відстрочення оплати згідно умов договору може відрізнятися.

Для внутрішніх користувачів аналіз давності дебіторської заборгованості містить інформацію про: фінансовий стан клієнтів; швидкість стягнення дебіторської заборгованості з покупців; оцінку

резерву сумнівних боргів; необхідні коригування умов договорів з клієнтами. Для зовнішніх зацікавлених користувачів інформації даний аналіз показує: оцінку платоспроможності та потребу компанії в оборотному капіталі; якість клієнтів компанії; інформацію про цикл продажів і терміни погашення дебіторської заборгованості; відповідність розрахунку резерву сумнівних боргів кредитній політиці.

Особливу увагу необхідно звертати на суми, які залишаються непогашеними протягом тривалого періоду часу, та найбільші залишки. Також можна розглянути можливість використання принципу Парето, який стверджує, що близько 80% прострочених платежів можна віднести до 20% клієнтів. Аналіз давності дебіторської заборгованості є чудовим інструментом для виявлення проблем з оборотним капіталом підприємства. Даний аналіз використовується для формування кредитної політики підприємства та контролю за якістю кредитування клієнтів.

Іншим інструментом аналізу дебіторської заборгованості є аналіз тенденцій, який оцінює інформацію за необхідний період (місяць, квартал, рік). Його мета полягає в тому, щоб розрахувати та проаналізувати зміну суми та відсоткову зміну від одного періоду до наступного. Аналіз тенденцій також застосовується для прогнозування дебіторської заборгованості на майбутні періоди. Це особливо цінний інструмент, коли продажі компанії є сезонними [1].

Аналіз тенденцій використовується для порівняння відсотка безнадійної дебіторської заборгованості із продажами за певний період. Це дасть змогу оцінити кредитну політику підприємства. Наприклад, якщо відсоток безнадійної заборгованості зростає, то необхідно ввести більш жорсткі умови кредитування клієнтів. І навпаки, якщо відсоток безнадійних боргів низький, компанія може послабити умови кредитної політики та розширити продажі для більш ризикованої групи покупців. Проводити аналіз відсотка безнадійної заборгованості можна і в розрізі окремих клієнтів, оскільки він може висвітлити проблеми з платоспроможністю покупця.

Серед факторів, які чинять вплив на результати аналізу тенденцій, можна виділити наступні:

- зміна кредитної політики підприємства;
- зміна продукції (товарів, робіт, послуг), що постачає компанії, або зміна напрямку бізнес-діяльності;
- макроекономічні показники (занепад, криза тощо).

Найбільш вживаним методом аналізу дебіторської заборгованості є аналіз за допомогою системи фінансових показників [2]. До ключових фінансових коефіцієнтів аналізу дебіторської заборгованості пропонується віднести: коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, дні неоплачених продажів, індекс ефективності збору, питома вага сумнівної дебіторської заборгованості у загальному обсязі дебіторської заборгованості.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Accounts Receivable Turnover) відображає, як часто впродовж періоду, що аналізується, підприємство отримує свою середню дебіторську заборгованість, тобто наскільки ефективно компанія провадить кредитний контроль клієнтів. Дні неоплачених продажів (Days Sales Outstanding) показують середню кількість днів, необхідних компанії для отримання платежу на рахунок. За допомогою даного показника можна оцінити чи підприємство надає кредити клієнтам забагато або занадто мало.

Індекс ефективності збору (Collection Effectiveness Index) визначає, наскільки ефективно компанія отримує кошти за продажі. Чим вищий індекс, тим ефективніше підприємство працює із отриманням дебіторської заборгованості. Даний показник та показник днів неоплачених продажів зазвичай використовують в парі для отримання глибших результатів аналізу. Питома вага сумнівної дебіторської заборгованості у загальному обсязі дебіторської заборгованості показує, який відсоток коштів ймовірно не буде повернуто. Зростання даного показника свідчить про зменшення ліквідності.

Дебіторська заборгованість є одним із показників, які прямо впливають на рівень оборотного капіталу підприємства, оскільки оборотний капітал — це різниця між поточними активами компанії, складовою яких є дебіторська заборгованість, та поточними зобов'язаннями. Доречно додати, що згідно зарубіжної практики «чистий» оборотний капітал підприємства визначається як сума вартості запасів та дебіторської заборгованості за вирахуванням кредиторської заборгованості. Це фінансовий інструмент, який показує чи має компанія достатньо ліквідних активів для сплати своїх рахунків, що підлягають погашенню протягом року.

Отже, для підприємства важлива не лише кількість оборотного капіталу, але і його якість. З цієї метою необхідно проводити аналіз дебіторської заборгованості, результати якого показу-

ють, як швидко клієнти повертають свої борги, та питому частку кредитів, що не будуть повернуті, тобто яка кількість швидколіквідних активів буде переведена в групу високоліквідних активів компанії та з якою швидкістю.

Література

1. John G. Salek. Accounts Receivable Management Best Practices. Wiley, 2005. 224 p.
2. Калабухова С.В. Аналітична процедура ідентифікації рівня кредитного ризику суб'єкта господарювання. Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія : зб. матеріалів III міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 26 червня 2018 р. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. С. 87-90.
3. Калабухова С.В. Уніфікація аналітичних процедур в умовах стандартизації бухгалтерського обліку та аудиту: монографія. Київ: КНЕУ, 2019. 431 с.

Романюк В. В.

*«Економічна кібернетика», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри податкового менеджменту
та фінансового моніторингу Токарева Т. О.*

ПОДАТКОВІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Війна змінює людей назавжди: наша нація — це приклад високої самосвідомості, політичної культури та самобутності, символ боротьби. Після перемоги Україна має тільки один шлях — розвиватись і прогресувати у всіх галузях, а перед українськими політиками та спільнотою постають першочергові завдання: здійснити економічне відродження нашої держави, втілити в життя світле майбутнє українців.

Ще результатом Революції Гідності був визначений офіційний політичний курс на європейську інтеграцію, а отже, і на європейські цінності. Щодо успіхів, то не так давно, 9 травня 2022 року, Україна передала Європейському Союзу заповнену другу частину опитувальника, необхідну для отримання статусу кандидата на членство в ЄС [1].

Наразі важко оцінити стан економіки, у першу чергу це пов'язано зі збитками від війни, а ще раніше із загостренням ситуації в країні через пандемію COVID-19. Як повідомляє Київська школа економіки (KSE), станом на 10 травня 2022 року загальна сума прямих задокументованих збитків інфраструктури України унаслідок руйнувань під час війни склала вже понад 94,3 мільярда доларів або майже 2,8 трильйона гривень, а загальні втрати економіки, понесені в ході війни, складають 564-600 мільярдів доларів [2].

Податки складають основну частину доходів для місцевих та державного бюджетів. Одне з ключових завдань використання податкового механізму полягає в побудові ефективної системи оподаткування доходів юридичних і фізичних осіб, що зачіпає інтереси як держави та суспільства в цілому, так і кожного громадянина зокрема. Військове вторгнення 24 лютого 2022 року Російської Федерації на територію України призвело до урядових заходів переорієнтації державного бюджету на військові цілі та здійснення найнеобхідніших соціальних видатків, спрямованих на підтримку життєдіяльності населення. За підсумками засідання Ради з фінансової стабільності, що відбулося 12 квітня 2022 року, є:

- системні ризики є високими, проте контрольованими;
- втрати ВВП України в 2022 році будуть суттєвими;
- інфляційний тиск залишається значним через виведення з ладу об'єктів виробничої та транспортної інфраструктури, вищі виробничі витрати;
- значно зростає обсяг бюджетних витрат на підтримку бізнесу та поступове відновлення економіки [3].

Одночасність змін на всіх рівнях, зміна природи влади, бізнесу та соціуму забезпечать відсутність розривів у взаємодії між владою, бізнесом та громадянським суспільством і цілеспрямують наявний потенціал країни на розбудову стратегічних потужностей [4, с. 91].

Виходячи зі світових тенденцій електронного урядування та цифровізації, як одного з пріоритетів Уряду України, українська держава потребує вдосконалення системи оподаткування в напрямі електронізації спілкування платників податків із податковими та митними органами. Як свідчить сучасне глобальне дослідження у сфері сталого розвитку, трансформація публічного управління в напрямку розвитку електронного урядування дасть змогу не тільки вийти на принципово новий тип державного управління, але й стати одним з найдієвіших інструментів упровадження соціальних інновацій, без яких сталий розвиток у сучасних умовах неможливий, а перехід управлінських та адміністративних технологій в електронну площину є гранично важливим в контексті забезпечення якості та безпеки життя людей [5, с. 61-62]. Окрім максимального спрощення адміністрування та можливості дистанційної сплати, реформування податкової системи потребує не запровадження нових податків, а встановлення таких ставок, ухилення від яких є не раціональним.

У ході дослідження задля реалізації політики збалансованого розвитку та економічного відродження України запропоновані наступні податкові механізми:

- ✓ послаблення податкового навантаження на бізнес шляхом зменшення обов'язкових платежів і продовження податкових пільг. З метою послаблення податкового навантаження на фонд оплати праці можливе зменшення ставки ЄСВ з 22% до 15%. Пропонується упровадження податку на виведений капітал (ПнВК) у розмірі 10% замість 18% податку на прибуток. Більшість переваг від запровадження цього податку мають довготривалу перспективу. Також можливе встановлення 10-відсоткового податку з роздрібних продажів замість 20% ПДВ;

- ✓ оптимізація механізму повернення податку на додану вартість через удосконалення систем електронного адміністрування. Удосконалення механізму повернення ПДВ вигідне державі тим, що мінімізує втрату часу з боку платників податків, а також взаємодія з податковими органами виходить на новий рівень і стає максимально зручною. Наприклад, платник податку, який має право на одержання бюджетного відшкодування та прийняв рішення про повернення повної суми бюджетного відшкодування, подає відповідному податковому органу податкову декларацію та заяву про повернення цієї суми бюджетного відшкодування, яка відображається у податковій декларації, з використанням систем електронного адміністрування;

- ✓ мінімізація «тіньової економіки», посилення кримінальної відповідальності за використання тіньових податкових схем і наймання працівників без укладання трудових угод;

- ✓ втілення системи заходів повернення з-за кордону коштів та активів, отриманих злочинним шляхом унаслідок операцій із відмивання коштів;

- ✓ продовження кампанії податкової амністії;

- ✓ розробка механізмів для залучення офіційного фінансування від міжнародних партнерів на пільгових умовах;

- ✓ забезпечення податкових канікул та впровадження безвідсоткового кредитування для високотехнологічного малого бізнесу;

- ✓ розробка спеціального режиму оподаткування для стартапів та інноваційних проєктів. Для високотехнологічного малого бізнесу пропонується скасування усіх комісій на переведення коштів стартапам від іноземних інвесторів. Насправді, сприятливе економічне середовище вже почало роботу у межах Дія Сіті. Це податкова система для технологічних компаній, що відкриває можливість сплачувати вп'ятеро менше податків та інвестувати в розвиток, освіту й загалом ІТ-сферу. У ній реалізовані деякі з запропонованих податкових механізмів, як от: система оподаткування за податком на виведений капітал замість податку на прибуток; лібералізація трудових відносин — дозволено як класичне працевлаштування за КЗпП, так і контрактне (альтернатива ФОП); ПДФО — 5% (стандартно в Україні ставка на доходи фізичних осіб — 18%); ЄСВ — 22% з мінімальної заробітної плати (замість податку на прибуток) податок на виведений капітал: 10% при виведенні дивідендів. Отже, пропонується перенесення досвіду Дія Сіті для високотехнологічного малого бізнесу та молодих інноваційних підприємств.

Як підсумок, збалансований розвиток і реанімація національної економіки можливі, найперше, за умов відсутності ворога на нашій землі, а потім за одночасності змін на всіх рівнях та виконання завдань довгострокової перспективи, а також фінансової допомоги держав-партнерів,

виплати репарацій від країни-агресора тощо. Якщо говорити про податкову стратегію, то це, скоріше, ліберальна податкова реформа, яка зможе запустити розвиток економіки завдяки зниженню податкового навантаження на українців (наприклад, естонський чи прибалтійський досвід). Експерти у сфері оподаткування обговорюють переваги та ризики лібералізації оподаткування, публікують відповідні статті.

Отже, для економічного відродження, а згодом і досягнення високих горизонтів розвитку, антикризова програма уряду має суттєво зменшити ряд гальмівних чинників на всіх рівнях, зокрема, повинна містити стратегічні рішення у сфері оподаткування. Дія такої податкової системи забезпечує збільшення податкових надходжень шляхом стимулювання економічної активності учасників господарських відносин, а не підвищенням ставки чинних податків і зборів.

Література

1. Євроінтеграційний портал: Україна передала ЄС заповнену другу частину опитувальника, необхідну для отримання статусу кандидата на членство в ЄС. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/node/4580> (дата звернення: 09.05.2022).

2. Загальна сума прямих задокументованих збитків інфраструктури складає понад \$94 млрд. URL: https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zadokumentovanih-zbitkiv-infrastrukturi-skladaye-ponad-94-mlrd/?fbclid=IwAR1G4Z346PDOYHjS3WXewY7QafN4m_44rYIlvyzfMWtQnQFN6QKSo7z6Nx4mlrd/?fbclid=IwAR1G4Z346PDOYHjS3WXewY7QafN4m_44rYIlvyzfMWtQnQFN6QKSo7z6Nx4 (дата звернення: 11.05.2022).

3. Міністерство фінансів України: Системні ризики є високими, проте контрольованими — підсумки засідання Ради з фінансової стабільності. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/sistemni_riziki_ie_visokimi_prote_kontrolovanimi_pidsumki_zasidannia_radi_z_finansovoi_stabilnosti-3404 (дата звернення: 13.04.2022).

4. Україна 2030: Доктрина збалансованого розвитку. Львів: Кальварія, 2017. 168 с.

5. Аналіз сталого розвитку — глобальний і регіональний контексти: Міжнар. рада з науки (ISC) та ін.; наук. кер. проекту М. З. Згуровський. Ч. 1. Глобальний аналіз якості і безпеки життя. К.: КІП ім. Ігоря Сікорського, 2019. 216 с.

Сигидиненко Д.В.

*«Облік і оподаткування», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри податкового менеджменту
та фінансового моніторингу Криштопа І.І.*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОДАТКІВ В КОНТЕКСТІ ЗБІЛЬШЕННЯ ДОХОДІВ

Актуальність. Основною метою діяльності більшості суб'єктів господарювання є отримання доходу. Для часткової реалізації цієї мети існує такий елемент податкового планування, як податкова оптимізація. Сучасне податкове законодавство має певні неефективності, які дозволяють підприємствам використовувати можливі законні способи зменшення обсягу податкового навантаження для збільшення доходів. За умов високих податкових ставок нехтування можливістю податкової оптимізації може призвести до суттєво несприятливих економічних наслідків для підприємства, тому використання сучасних підходів податкової оптимізації є також одним із шляхів збільшення доходів.

Метою даної роботи є виокремлення та дослідження основних сучасних підходів податкової оптимізації, кінцевим результатом яких є збільшення доходів суб'єкта господарювання.

Стан розробки проблеми. Дослідженням питання податкової оптимізації займалися такі вітчизняні й іноземні вчені, як Оришин Т. М., Ільїн В., Соф'єн А., Хоула А., Богарт Д. та ін. До вче-

них, що досліджували економічну природу доходів, можна віднести Гуріну Н.В., Білу О. Г., Карпенко Є.А., Бутинець Ф.Ф., Кінтлера Я., Бергера Б. та ін.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб ефективно застосовувати податкову оптимізацію в діяльності суб'єкта господарювання, необхідно розуміти економічну сутність головних її складових. Дохід підприємства можна охарактеризувати, як збільшення економічних вигод унаслідок надходження активів і/або збільшення їх вартості та зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком внесків учасників) внаслідок здійснення певного виду діяльності й отриманих конкурентних переваг у результаті прийняття ефективних управлінських рішень [3]. Не менш важливим є поняття бази оподаткування, що включає в себе будь-які види доходів, які підлягають оподаткуванню та нараховані на користь платника податку протягом звітного податкового періоду.

Взагалі, економічна сутність податкової оптимізації полягає в зменшенні розміру податкового зобов'язання шляхом цілеспрямованих, законних дій платника податку, що включають в себе використання всіх наданих законодавством пільг, податкових звільнень та інших законних переваг. Податкова оптимізація лежить в основі податкового планування та передбачає своєю метою збільшення грошових потоків підприємства за рахунок мінімізації податкових платежів в тому числі.

Варто зазначити, що ухилення від сплати податків недоцільно вважати способом оптимізації податків, адже при застосуванні даного методу суб'єкт господарювання несе все більші ризики. Крім того, головною відмінністю податкової оптимізації від ухилення від сплати податків є використання платником податків дозволених чи незаборонених законодавством способів зменшення суми податкових платежів, не порушуючи при цьому законодавство [6]. У зв'язку з цим, такі дії платника податку не є податковим правопорушенням чи злочином, і, відповідно, не тягнуть за собою несприятливих наслідків для платника податку, таких як донарахування податків, а також накладення фінансових санкцій та нарахування пені.

Одним із основних сучасних підходів податкової оптимізації з метою збільшення доходів є оптимізація дохідної частини. Сутність даного підходу полягає в тому, що чим менше доходів буде відображено в декларації з податку на прибуток юридичної особи – тим менше, відповідно, буде його податкове навантаження. Цей підхід об'єднує дуже широку групу способів, які схожі за основною ідеєю: прибуток компанії у вигляді витрат виводиться на особу, яка має податкові пільги, наприклад, на фізичних осіб-підприємців з оподаткуванням за системою єдиного податку. Такий метод дозволяє зменшити базу оподаткування податком на прибуток в підприємстві на загальній системі оподаткування і сплатити лише 5% (якщо єдиний податок на 3 групі) і можливість отримати готівку [7]. Проте варто зазначити, що ризики даного методу досить високі оскільки контролюючі органи знають про економічний зміст таких операцій і їх справжню мету, тому можуть розглядати такі витрати як такі, що не відповідають заявленій меті та не дозволити їх віднесення до витрат.

Оскільки податково-прибутковий облік базується, передусім, на бухгалтерському обліку, то в цій частині оптимізації підприємства можуть застосовувати прийоми бух обліку. Тобто є можливість, згідно ПСБО 15, відстрочити період відображення доходу при реалізації товарів, шляхом «затягування» передачі ризиків і вигод, пов'язаних з правом власності на товар, адже передача таких ризиків не завжди відбувається одночасно з фактичним відвантаженням товарів, що є однією з умов визнання доходу в бухгалтерському обліку [1].

До сучасних та поширених методів оптимізації податкового навантаження можна віднести метод формування прибутку в компаніях, зареєстрованих в юрисдикціях з більш вигідною системою оподаткування, ніж українська, при міжнародних операціях за умови побудови власником ланцюга з контрольованих операцій. В такому разі, за рахунок встановлення потрібного співвідношення цін в ланцюгу купівель-продажів прибуток формується в тій юрисдикції, в якій ставка податку на прибуток робить його сплату більш вигідним. Цей метод багато років був лідером якщо не за поширеністю, то точно за сумами, які проходили через таку схему. Це те, що було відомо широкому загалу під спільною назвою «офшори» без залежності, чи це були справжні офшори, чи лише юрисдикції з меншою ставкою корпоративних податків. Ризики цієї схеми були завжди, а останні роки вони стали більш чутливими. Боротьба держави з подібними операціями існувала у вигляді переліку офшорних зон Кабінету Міністрів України, робота з якими була

ускладненою. З часом ця протидія набула зовсім інших форм із введенням системи трансфертного ціноутворення у 2013 році [9].

Найбільш ефективним способом збільшення прибутковості є не механічне скорочення податків а побудова ефективної системи управління підприємством. Як виходить із сучасної практики, такий підхід забезпечує стійке та значне скорочення податкових витрат на довгострокову перспективу, тим самим збільшуючи доходи підприємства.

Необхідно вказати, що ефективність сучасних методів оптимізації оподаткування є не достатньо високою в порівнянні з методами агресивної оптимізації [8]. Але їх незаперечною перевагою є законність і поєднання особливостей різних податкових режимів, зокрема, спрощеної системи оподаткування і загального режиму оподаткування.

Висновки. Підсумовуючи, можна виділити наступні основні підходи податкової оптимізації з метою збільшення доходів:

- оптимізація дохідної частини, шляхом легального зменшення відображення доходів;
- відстрочення відображення доходів за допомогою бухгалтерського обліку;
- оподаткування доходів у вигідніших юрисдикціях.

Основним ризиком будь-яких схем оптимізації є підхід власника та менеджменту бізнесу.

Застосування широкого спектру способів податкового планування серед усіх чинників впливу на платоспроможність підприємства дозволяє не лише збільшити чистий прибуток, але й забезпечує вдосконалення організації й управління, сприяє підвищенню рентабельності і зміцненню фінансового стану, виявленню і мобілізації резервів зростання, посилює позиції підприємства щодо виконання ним зобов'язань перед бюджетом, банком, контрагентами. Напрями оптимізації оподаткування передбачають кілька комплексних підходів до зменшення податкового навантаження підприємств-платників податку на прибуток законними методами.

Література

1. Амброзяк Н. Податкова оптимізація. ПОДАТКИ & БУХОБЛІК, № 55, 2019. [Електронний ресурс] URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2019/july/issue-55/article-45417.html>
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» від 14 грудня 1999 р. // Законодавство України. — Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>
3. Гуріна Н. В. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ДОХОДІВ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ: ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ. Науковий вісник Херсонського державного університету № 12, 2015 [Електронний ресурс] URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_12/51.pdf
4. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. // Законодавство України. — Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
5. J. Bogart Tax Planning Vs. Tax Optimization (Key Differences) [Electronic resource] URL: <https://bogartwealth.com/tax-planning-vs-tax-optimization-key-differences/>
6. Ільїн В., Кузьмич С. ОПТИМІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО ТЯГАРЯ ПІДПРИЄМСТВ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД. Міжнародний науковий журнал № 1, 2020 [Електронний ресурс] URL: <http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/42094/1/%D0%86%D0%BB%D1%8C%D1%97%D0%BD.pdf>
7. Луговий С. Схеми оптимізації оподаткування та ризики їх застосування [Електронний ресурс] URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/206934_skhemi-optimzats-opodatkovannya-ta-riziki-kh-zastosuvannya
8. Орищин Т. М. Напрями оптимізації податкового навантаження підприємств в контексті податкового планування. Економіка та суспільство № 25, 2021 [Електронний ресурс] URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-82>
9. Про віднесення держав до переліку офшорних зон від 23 лютого 2011 р. // Законодавство України. — Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-2011-%D1%80#Text>

ЗНИЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА КЛІЄНТІВ БАНКІВ ТА ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Введення воєнного стану в Україні було неочікуваною та вимушеною мірою. Протидія загарбникам стала на перший план для всіх верств населення, всі, хто мав таку можливість, вступили в ряди ЗСУ або територіальної оборони. Всі ж, хто не мав можливості захищати свою країну на передовій, сконцентрувались на наповненні бюджету коштами у вигляді добровільних пожертв у відповідні фонди, сплатою податків за наступні періоди або навіть вимагали офіційного працевлаштування у роботодавців для того, щоб віддавати частину своєї заробітної платні на сплату податків.

Керівництво країни, розуміючи, що Державний та місцеві бюджети у такій нетиповій ситуації доволі швидко вичерпають свій ресурс, вирішило пом'якшити умови ведення бізнесу на території України, щоб більша кількість людей побачила у цьому можливість для заснування своєї власної справи. Проте бізнес, як і сучасне життя людей, вимагає стартового капіталу та постійного підживлення коштами.

Станом на 1 квітня 2022 р. заборгованість населення перед банками у національній валюті складає 230 305 046 тис. грн, у іноземній валюті — 20 111 239 тис. грн. (по курсу долара США на 1 квітня 2022 року, який НБУ, задля уникнення кризових ситуацій, зафіксував на рівні 29,2549 грн, а якщо обмінні пункти ставили ставку вище більш ніж на 10% — то вважав це мародерством і забирав ліцензію), а заборгованість суб'єктів господарювання у національній валюті складає 520 471 356 тис. грн, у іноземній валюті — 272 633 607 тис. грн (по курсу долара США на 1 квітня 2022 року) [1].

З ухваленням Закону України № 2120-ІХ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022р. (далі — Закон), керівництво країни взяло до уваги зниження доходів українців і змінила низку правил роботи банків та небанківських фінансових установ, зокрема тих, що надають послуги з кредитування. Мета цих змін — насамперед, полегшити ситуацію для українців-позичальників на час війни та післявоєнного відновлення економіки.

Для цього Закон передбачає, що на час дії воєнного стану та в тридцятиденний строк після дня його припинення або скасування споживач не буде нести відповідальності перед позикодавцем у разі прострочення виконання зобов'язань за споживчим кредитом. Крім того, у разі допущення такого прострочення споживач звільняється, зокрема, від обов'язку сплати позикодавцю неустойки (штрафу, пені) та інших платежів, сплата яких передбачена договором про споживчий кредит за прострочення виконання (невиконання, часткове виконання) споживачем зобов'язань за таким договором. Також забороняється у разі невиконання зобов'язань за договором про споживчий кредит збільшення процентної ставки за користування кредитом, крім випадків, коли встановлення змінюваної процентної ставки передбачено кредитним договором чи договором про споживчий кредит.

Водночас необхідно звернути увагу, що неустойка (штраф, пеня) та інші платежі, сплата яких передбачена договором про споживчий кредит, нараховані включно з 24 лютого 2022 року за прострочення виконання за таким договором, підлягають списанню [2].

Перелічені вище заходи допомагають частині населення, яка втратила роботу, не потрапити у так звану «боргову яму» (ситуація у якій боржник має взяти новий кредит, щоб погасити відсотки за попереднім, бо у більшості кредитних договорів, за умови не сплати боргових зобов'язань протягом певного періоду, підвищується відсоткова ставка за користування кредитом), при тому не забуваючи про свої зобов'язання перед банком. Даний Закон заборонив нараховувати штрафи (пені) та прострочені відсотки, але відсотки за користування кредитом та комісія при видачі кредиту все ще підлягають сплаті.

Тим же людям, які протягом тривалого періоду, до введення воєнного стану, не платили свої зобов'язання за кредитом може бути знайомий такий фінансовий інструмент як відступлення прав вимоги за кредитним договором. Даний процес передачі заборгованості від банку до нового

кредитора (фінансова установа, яка отримала від НБУ ліцензію на ведення діяльності з надання послуг з факторингу) оформлюється договором факторингу. Колекторські агентства в подальшому знаходять контакт з боржником та врегульовують прострочену заборгованість. Колекторським агентством, з 14 липня 2021 року, може вважатись лише установа, яка: 1) має код класифікації видів економічної діяльності 82.91 Діяльність агентств зі стягування платежів і бюро кредитних історій; 2) пройшла акредитацію у Національного банку України; 3) занесена в реєстр колекторських компаній; 4) має заключений договір з фінансовою установою-власником заборгованості (факт заключення договору можна перевірити на сайті НБУ у розділі «Пошук відомостей про укладені договори для врегулювання простроченої заборгованості» [3]).

Заборгованість новому кредитору відступається за неповну вартість (зазвичай від 10 до 20 відсотків реальної суми заборгованості), бо банку важливіше мати оборотні кошти зараз ніж колись у майбутньому, за умови, що боржник поверне свій борг банку. Люди, які не з власної волі, але за своєї провини, познайомились з даним фінансовим інструментом, також можуть скористатись всіма можливостями, які їм надає Закон. Але, згідно з чинним законодавством, немає жодного закону, кодексу, або положення, яке б дозволяло новому кредитору нараховувати будь-які відсотки, штрафи (пеню) по переданій заборгованості. Тому, при передачі боргу, сума боргу фіксується на певній відмітці, що не дає боржнику потрапити у «боргову яму», про яку вела мову раніше. Після реструктуризації боргу відповідно до зручного графіку боржник може виплатити зазначену заборгованість. Додатковою можливістю зниження фінансового навантаження є можливість домовитись з новим кредитором щодо дисконту, тобто заплатити менше коштів ніж боржник повинен був спочатку.

На мою думку, законотворці прийняли зважені рішення щодо внесення змін до ПКУ, які дозволили населенню України, в такий важкий час, не лише не загрузнути у «борговій ямі», а й розпочати власний бізнес та з неймовірними темпами підіймати економіку України під час воєнного стану та після перемоги над загарбниками.

Література

1. Наглядова статистика. Кредити, надані фізичним особам та суб'єктам господарювання в національній та іноземній валюті, та розміру сформованих резервів за стадіями знецінення за МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» (у розрізі банків). Національний банк України : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 17.05.2022).

2. Нові правила роботи банків і небанківських фінансових установ, що займаються кредитуванням, під час війни. Національний банк України : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/novi-pravila-roboti-bankiv-i-nebankivskih-finansovih-ustanov-scho-zaumayutsya-kredituvannyam-pid-chas-viyni> (дата звернення: 17.05.2022).

3. Пошук відомостей про укладені договори для врегулювання простроченої заборгованості. Національний банк України : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/licensing-nonbanking/reg-cc/agreementssearch?page=1&perPage=5&search=&name=&dogNumber=&dogDate=> (дата звернення: 17.05.2022).

Юрченко К.В.

*«Облік, аудит та оподаткування», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри податкового менеджменту
та фінансового моніторингу Цятковська О.В.*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ЇЇ РЕЗУЛЬТАТІВ У ЗВІТНОСТІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Функціонування бюджетних установ потребує належного та постійного моніторингу використання та збереження державного майна, тому інвентаризація як складова частина методу бухгалтерського обліку, виступає інструментом контролю збереження майна бюджетної установи.

Висока якість виконання інвентаризації може підвищити ефективність державного контролю та уникнути нераціонального використання бюджетних коштів. Тому важливо дослідити особливості проведення інвентаризації в установах державного сектору.

Для проведення інвентаризації необхідно дотримуватися Положення №879, що регламентує порядок проведення інвентаризації та порядок фіксації її результатів. Як правило, активи та зобов'язання інвентаризуються перед складанням річної фінансової звітності. Причому для перевірки більшості із них у розпорядженні є три місяці до дати балансу (Положення №879). Виняток — це незавершені капітальні інвестиції, фінансові інвестиції, грошові кошти, кошти цільового фінансування та розрахунки з бюджетом. Їхній стан повинен бути перевірений не раніше, ніж за два місяці до річної фінансової звітності. Дата, на яку має бути проведена річна інвентаризація не передбачена законом. Але почати це потрібно не раніше 1 жовтня звітного року. Керівник установи визначає періодичність проведення інвентаризації, конкретні дати її початку та завершення, перелік об'єктів, що підлягають перевірці. При цьому він повинен враховувати нюанси деяких видів необоротних активів.

Варто відзначити, що інвентаризація може проводитися тільки повним складом комісії та у присутності матеріально-відповідальної особи. Кількість інвентаризацій на рік, терміни їх проведення, перелік майна і розрахунків, що підлягають інвентаризації також визначаються керівником установи, крім випадків, коли проведення інвентаризації є обов'язковим відповідно до нормативно-правових документів.

Створення і затвердження планів проведення інвентаризації здійснюється відповідно до Наказу Міністерства фінансів «Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань» № 879. Наступним кроком є створення інвентаризаційної комісії. Вона встановлюється наказом керівника установи. До її складу включають представників апарату управління, бухгалтерів та досвідчених працівників, які знайомі з товарно-матеріальними цінностями. Це можуть бути: інженери, фінансисти, економісти, бухгалтери. Інвентаризаційну комісію очолює керівник установи або його заступник. У зв'язку з тим, що одна комісія не може провести інвентаризацію наявної великої кількості продукції, запасів, ТМЦ, то керівником установи створюється кілька робочих комісій для проведення інвентаризації. Матеріально відповідальним особам не можна входити до їх складу. Інформація про фактичні залишки активів та повноту відображення зобов'язань інвентаризаційна комісія вносить до актів інвентаризації, які подають до бухгалтерії по закінченню інвентаризації. Відповідальні працівники перевіряють правильність розрахунків за матеріалами інвентаризації, зазначають кількісні та цінові показники за відповідними рядками та порівнюють дані обліку та інформацію про фактичну наявність активів і зобов'язань.

Будь-які розбіжності, які спостерігаються між фактичною наявністю коштів установи та обліковими даними наводять у звіряльних відомостях. Усі виявлені розбіжності між фактичною наявністю активів установи й обліковими даними наводять у звіряльних відомостях. Звіряльні відомості складають щодо кожної матеріально відповідальної особи.

На підставі даних, що підлягають перевірці, інвентаризаційна комісія визначає характер недоліків: крадіжка, втрата майнової шкоди, недоліки в межах природного убутку тощо.

Результати інвентаризації узагальнюються на засіданні інвентаризаційної комісії та фіксуються у протоколі.

Звіт інвентаризаційної комісії є найважливішим підсумковим документом, який складається за результатами інвентаризації.

При підрахунку фактична кількість ТМЦ повинна відповідати обліку, але на етапі роботи часто через несправність ваг, неправильного зберігання та відпуску товарно-матеріальних цінностей унаслідок помилкових записів, втрати документів, зловживань матеріально відповідальних осіб між фактичною наявністю таких цінностей і даними бухгалтерського обліку виникають розбіжності.

Для приведення облікових даних у відповідність з фактичною наявністю запасів необхідно провести інвентаризацію. У деяких випадках інвентаризація підприємства проводиться формально, за її результатами облік невірно відображений, тобто інвентаризаційні описи складаються не на підставі фактичного балансу матеріальних цінностей, а на підставі даних бухгалтерського обліку.

Роль інвентаризації не обмежується перевіркою фактичної наявності цінностей. У процесі інвентаризації майна здійснюються такі заходи: перевірка дотримання вимог до діяльності матері-

ально відповідальних осіб; перевірка стану складських приміщень, порядку зберігання цінностей, справності всіх ваговимірювальних приладів, правильності присвоєння інвентаризаційних номерів; встановлення якісних характеристик матеріальних ресурсів: виявляються залежані й невикористані цінності, майно, що повністю або частково втратило первинні властивості, неходові готові вироби та вироби, на які немає попиту та ін.; виявлення непридатних до експлуатації основних засобів та тих, що не підлягають відновленню, перевірка дотримання правил утримання та експлуатації основних засобів; встановлення наявності документів, що підтверджують право власності підприємства на земельні ділянки, будівлі, споруди, іншу нерухомість, водоймища та інші об'єкти природних ресурсів; перевірка наявності у складі незавершених капітальних інвестицій обладнання та устаткування, що передане для монтажу, який фактично не розпочато, а також визначення стану законсервованих і тимчасово зупинених будівельних об'єктів, розробок, нематеріальних активів, на які складається окремий інвентаризаційний опис.

Успішно проведена інвентаризація базується на основі таких чинників:

- правильне рішення власника щодо проведення інвентаризації;
- підбір кадрів, які здатні втілювати в життя рішення власника щодо об'єктивного проведення інвентаризації;
- контроль виконання, під яким розуміють постійний, груповий аналіз процесу і результатів роботи членів інвентаризаційних комісій.

Таким чином, інвентаризація є тим інструментом, який забезпечує достовірність даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Її проведення є порушенням правил ведення бухгалтерського обліку і може призвести до накладення адміністративного штрафу. З огляду на завдання, які вирішує належним чином проведена і оформлена інвентаризація, її значення важко переоцінити.

Інвентаризація є тим інструментом, який визначає достовірність даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Як метод обліку і контролю, інвентаризація забезпечує дотримання таких принципів звітності, як достовірність та зрозумілість, і одержання повної та неупередженої інформації про наявність і стан активів та зобов'язань.

Завдяки цьому фінансова звітність не містить помилок та перекручень, які здатні вплинути на рішення користувачів звітності. Наведені у примітках до фінансової звітності результати інвентаризації дозволяють зовнішнім користувачам отримати відповідну аналітичну інформацію. Тому проведення інвентаризації сприяє формуванню достовірної фінансової звітності, на основі якої користувачі приймають відповідні рішення.

Література

1. Березовська, І. Інвентаризація: 10 обов'язкових випадків її проведення [Текст] / І. Березовська // Все про бухгалтерський облік. — 2015. — № 100. — С. 4-7.
2. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Мінфіну від 02.09.2014 р. № 879. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>
3. Порядок складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування: Наказ Мінфіну від 24.01.2012 р. № 44. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12#Text>
4. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 року № 996- XIV. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

ПЛАТФОРМА 2

ІННОВАЦІЙНІ ТА DIGITAL-ТЕХНОЛОГІЇ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Бойко О. В.

*«Облік і оподаткування», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри аудиту Матієнко-Зубенко І.І.

АНАЛІЗ ДАНИХ ТА ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ В XBRL ФОРМАТІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ І РІШЕННЯ

Стрімке поширення цифрових технологій в глобальній економіці уможливорює купівлю-продаж акцій компаній в будь-який час і з будь-якої частини світу, контролювати цей процес в режимі онлайн. Звідси і нагальна потреба у якісній інформації про компанію, яка необхідна інвестору для прийняття відповідного рішення. Підвищилась вимога до фінансової інформації, яка відображається у фінансових звітах [1]. Для задоволення цих потреб у світі використовується розширена ділова мова звітності XBRL. Міжнародний стандарт для подання фінансової звітності у форматі XBRL за МСФЗ в електронному вигляді з 2020 року став обов'язковим і в Україні. Відповідно до цього доцільно розглянути особливості в динаміці. Звітувати у форматі XBRL зобов'язують: підприємства, що становлять суспільний інтерес; публічні акціонерні товариства; суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у видобувних галузях та підприємства, які здійснюють господарську діяльність за видами, перелік яких визначено постановою Кабінету міністрів № 419 «Про затвердження Порядку подання фінансової звітності» [2]. Регуляторами при перевірці фінансової звітності у форматі XBRL є Національний банк України та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Зараз на інформаційному ринку існують програмні розробки як зарубіжних, так і вітчизняних ІТ-компаній, серед яких і «CaseWare Ukraine». Слід зазначити, що такий спосіб відображення звітності дозволяє обробляти великі обсяги інформації у вигляді якісних і кількісних показників на основі метаданих, відображених через таксономію. Таксономія, у свою чергу, містить опис взаємозв'язків між поняттями. Це ієрархічні словники, які використовуються для певної області звітності. Вони визначають конкретні теги, які використовуються для окремих елементів даних (наприклад, «чистий прибуток»), їхні атрибути та їхні взаємозв'язки. Аналіз та перевірку проводять за допомогою валідатора «Altova XML» або ж «Arelle». Ці програмні продукти проводять аналіз за статистичним методом на основі завантаженої до них таксономії та відображають результат валідації файлу в розширенні .xml або .html. На рисунку 1 наведений процес аналізу та висновки валідатора «Altova XML».

До прикладу, програма перевіряє загальну суму всіх показників розкриття по доходах з відповідною статтею звіту про прибутки та збитки, або ж значення прибутку/збитку відповідного звіту з показником прибутку у формі 4 звіту про зміни в капіталі. При підтвердженні достовірності проаналізованих чисел з призначеними їм тегами ми отримаємо сповіщення «File is valid». Якщо ж буде виявлено розбіжності або грубі порушення, то у вікні аналізу буде описано кожну з помилок.

На відміну від «Altova», у програмі «Arelle» крім звичайної валідації ми отримаємо візуальне відображення показників по кожному з тегів (рис. 2). Формат тегів є універсальним і їх можна зрозуміти у будь-якій країні світу.

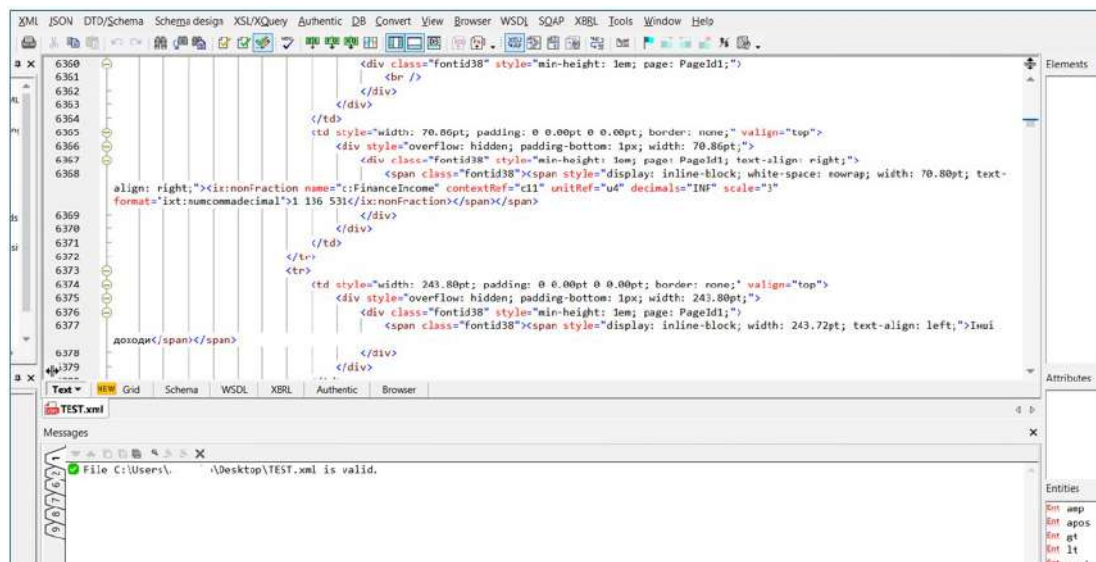

Рис.1. Результат валідації в «Altova XLM» та відображення тегів в коді файлу фінансової звітності

Fact Table	Fact List	Представление	Вычисление	Измерение	Formulae					
		Метка	Seq	contextRef	Unit	Dec	Prec	Lang	Fn	Значение
		ifrs-full:MiscellaneousOtherOperatingIncome	36	c11	UAH	INF				30 626 000
		ifrs-full:RentalIncome	37	c10	UAH	INF				328 649 000
		ifrs-full:RentalIncome	38	c11	UAH	INF				271 390 000
		ifrs-full:MiscellaneousOtherOperatingExpense	39	c10	UAH	INF				21 748 000
		ifrs-full:MiscellaneousOtherOperatingExpense	40	c11	UAH	INF				167 136 000
		ifrs-full:RepairsAndMaintenanceExpense	41	c10	UAH	INF				2 171 000
		ifrs-full:RepairsAndMaintenanceExpense	42	c11	UAH	INF				3 270 000
		ifrs-full:TravelExpense	43	c10	UAH	INF				2 932 000
		ifrs-full:TravelExpense	44	c11	UAH	INF				10 700 000
		ifrs-full:TransportationExpense	45	c10	UAH	INF				2 055 000
		ifrs-full:TransportationExpense	46	c11	UAH	INF				21 050 000

Рис.2. Відображення значень та тегів в ПЗ «Arelle»

На думку фахівців, даний формат відображення фінансової звітності є зручним не лише для регулятора, а й в майбутньому для потенційних інвесторів, партнерів, кредиторів, акціонерів, фінансових аналітиків або ж навіть звичайних користувачів. Достатньо лише перейти на сайт опублікованих звітів, в Україні frs.gov.ua та завантажити файл цікавої вам компанії і заімпортувати його до одного з програмних продуктів. Точні теги даних дозволяють об'єднати та пришвидшити такі процеси: підготовка звітності; підтвердження аудиторями; публікація; Обмін обліковою інформацією; споживання і аналіз ділової інформації всіх видів. Інформація у звітах, підготовлених за стандартом XBRL, є взаємозамінними між різними інформаційними системами в абсолютно різних організаціях.

Доступність даних XBRL допомагає користувачам поглибити свій фінансовий аналіз, переглядати та збирати фінансові дані, проводити порівняння з аналогами, переглядати дані перерізів чи часових рядів на предмет закономірностей чи відхилень, оновлювати прогнози відповідною інформацією тощо. XBRL дає змогу автоматизувати процес збору даних і надає швидший доступ до первинних даних фінансової звітності для більш детального та надійного аналізу за короткий період часу та дешевше, ніж традиційні, нормовані або скориговані набори даних.

Для прикладу розглянемо досвід нафтової компанії (CNPC Hubei Sales Company — HSC) [3], яка постраждала від надмірної кількості пропозиції на ринку, що призвело до падіння цін. Вихід компанія знайшла у побудові системи даних, позначену тегами XBRL. Цю модель можна використовувати для оцінки агрегованих даних з різних точок зору та аналізу даних окремо для виявлення причинно-наслідкових операцій, пов'язаних з бізнес-транзакціями, та їх результатів. Після додавання тегів до даних на рівні транзакцій, компанія може швидко знайти періоди аномальних

цін, розмір кожної транзакції з просування знижки, тощо. За даним форматом можна безперешкодно проникати в дані через різні рівні організації, часи торгівлі, категорії продуктів, типи рекламних акцій та будь-які інші параметри, що були визначені, для доступу до значення даних на рівні транзакцій із системи.

Цінність в управлінні ризиками. Компанія HSC розробила механізм раннього попередження про ризики з використанням технології XBRL та моделі машинного навчання, які можуть допомогти виявляти приховані ризики, заздалегідь виявляти потенційні ризики при продажах та допомагати ефективно проводити контроль за ними. XBRL забезпечує відстеження в реальному часі для попереджень про ризики, у тому числі про ризик шахрайства та ризики для запасів. Всі ці ризики можна диференціювати для кожної окремої станції, складу або ж транзакції, і вони можуть допомогти відповідальним підрозділам швидко впоратися з відповідним ризиком.

Значення в управлінні бюджетом. Комбінуючи XBRL з великими даними, HSC повною мірою використовує внутрішні та зовнішні джерела даних. Він використовує моделі динамічного управління, щоб збалансувати кількість та ефективність у рамках налаштованої моделі прогнозу окремої станції. Також, використаний метод множинної лінійної регресії для вивчення взаємозв'язку між змінами обсягу та цін для визначення чутливості до ціни різних типів та кластерів станцій. Крім того, метод часових рядів використовувався для прогнозування щоденного обсягу продажу, щомісячного обсягу продажу та річного обсягу продажу.

Можна дійти висновку, що формат XBRL може бути простим рішенням складних проблем презентації та аналізу показників діяльності та фінансової звітності. Обираючи спосіб створення файлу, компаніям необхідно враховувати також потреби користувачів фінансової звітності. Кінцеві користувачі облікової інформації можуть легко отримувати доступ, перевіряти та аналізувати дані з більшою швидкістю та ефективністю, якщо вони представлені у форматі XBRL. Регулятори бухгалтерської інформації у меншій мірі піддаються людськими помилками, оскільки все в значній ступені автоматизовано і у комп'ютера менше шансів зробити помилку.

Література

1. Кулик В.А., Шпигун Є.О. Необхідність застосування XBRL-стандарту у процесі формування звітності вітчизняних підприємств. — URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/06/32-2.pdf>.
2. Постанова Кабінету міністрів № 419 «Про затвердження Порядку подання фінансової звітності» від 28.02.2000 р. із змінами і доповненнями — URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP000419?an=51>.
3. Тоцький В.В. Більше інструментів для аналізу: Інтернет стаття «CaseWare Ukraine»: <https://caseware.com.ua/>

Гергало К.В.

*«Облік і оподаткування», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри аудиту Бугай Н.О.*

ПЕРСПЕКТИВИ АУДИТУ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ВЛАСНИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Господарська діяльність суб'єкта підприємництва в складних сучасних реаліях потребує досконалого контролю та упорядкування власних фінансових ресурсів. Оскільки надзвичайно важливим є грамотне управління наявними ресурсами підприємства, що зазвичай складають всю їх основу, якими володіє саме підприємство, необхідно удосконалювати та покращувати процеси

управління для забезпечення безперервної його діяльності. До того ж власні фінансові ресурси — це, безсумнівно, основоположне підґрунтя для будь-яких дій, які втілюються у життя в діяльності підприємства.

В економічній теорії фінансовими ресурсами будь-якого суб'єкта господарювання являються його власні та залучені грошові кошти, які використовуються для формування своїх фінансових активів та проведення діяльності фінансово-господарського напрямку, яка ґрунтує в собі мету одержання прибутку. Тож своє відображення фінансові ресурси знаходять у пасиві балансу підприємства, що дозволяє деталізувати структуру та частку кожного компонента в сукупній сумі власних ресурсів підприємства. До таких відноситься власний капітал, що включає в себе зареєстрований (пайовий) капітал, капітал у дооцінках, додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), вилучений та неоплачений капітал. Саме ця сукупність є гарантом стійкості фінансів підприємства, а, внаслідок вищезазначеного, економічна значимість власного капіталу та широкий спектр його структури обумовлюють необхідність ведення точного та достовірного обліку, проведення аналізу а, також, реалізації аудиту на підприємстві. Тому управлінська ефективність власного капіталу нерозривно пов'язана з бухгалтерським обліком, який надає інформацію не лише про стан і зміни об'єктів управління, але й є основою контролю взагалі та аудиту зокрема.

У складних умовах діяльності України та, зокрема, зважаючи на важливість відображення достовірності умов власних фінансових ресурсів підприємству важливо використовувати дієві методи для контролю за формуванням та використанням цих ресурсів. Дана необхідність обумовлена сутністю своїх фінансових ресурсів, що є прямим еквівалентом власного капіталу. Він для підприємства виступає основою діяльності, яка забезпечує його операційні процеси для досягнення виважених управлінських цілей. В процесі формування власних фінансових ресурсів та їх користування зачасту виникає необхідність вживати певних заходів, спрямованих на їх збільшення, зменшення чи підтримку в визначеній величині. Тому є потреба у здійсненні такого процесу дослідження як аудит з використанням широкого спектру методів (методичних прийомів та способів), що зможуть надати найбільш достовірну інформацію з приводу формування, стану та ефективності залучення власних фінансових потоків, таких як: синтезу; системного та функціонально-вартісного аналізу; спостереження; опитування; підтвердження; підрахунку; аналітичного огляду; експертизи; анкетування; тестування; оцінки; групування; узагальнення.

Головна мета аудиту власного капіталу — підтвердження автентичності даних по відношенню до його становлення, повноти та своєчасності інформації у первинній документації та регістрах, правильності ведення обліку власного капіталу згідно законодавства та облікової політики, достовірності стану власного капіталу та його відображення у звітності підприємства [1]. Основними напрямками аудиту власного капіталу є: аудит зареєстрованого капіталу (правильність формування та оцінка внесків, нарахування та виплата дивідендів, його збільшення/зменшення); аудит капіталу в дооцінках (порядок дооцінки/уцінки необоротних активів та фінансових інструментів, порядок використання капіталу внаслідок переоцінки майна); аудит резервного капіталу (правильність формування та річні відрахування, порядок його використання); аудит додаткового капіталу (джерела формування та використання складових власного капіталу, порядок збільшення майна за рахунок реінвестування прибутку, емісійний дохід); аудит нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) підприємства (джерела формування прибутку, порядок розподілу та використання прибутку, порядок використання прибутку при реорганізації чи ліквідації, порядок джерела покриття збитків); аудит неоплаченого капіталу (порядок відображення внесків засновників до статутного капіталу, порядок відображення зобов'язань засновників за внесками); аудит вилученого капіталу (порядок розміщення та ануляція акцій власної емісії, їх викуп та подальший продаж) [2]. Згідно мети аудиту власного капіталу виокремлюють основні завдання проведення аудиту: дослідження вірності формування та використання власного капіталу; оцінка стану його синтетичного та аналітичного обліку; оцінювання правильності, повноти відображення в обліку та форм звітності господарських операцій з формування та використання власного капіталу; перевірка додержання законодавчої бази, пов'язаної з його формуванням і використанням. Необхідно додати, що виокремлення завдань з аудиту власного капіталу залежить від організаційно-правової форми суб'єкта підприємництва, його величини, виду діяльності. Так, наприклад, для акціонерних товариств виникає необхідність у більш ретельній перевірці аудитором/групи

аудиторів через спеціальні законодавчі вимоги до розміру статутного та резервного капіталів. Для власного капіталу інформаційними джерелами виступають: установча документація; облікова політика; документи, які розкривають інформацію про формування та рух грошових коштів та матеріальних цінностей від засновників; первинні документи та реєстри обліку; документи, на право власності майна; документи внутрішнього контролю; документи попередніх аудиторських досліджень; статистична та фінансова звітності підприємства.

Взагалі, більшою домінантою дослідження науковців є питання, пов'язаних з проведенням зовнішнього аудиту. Проте, незважаючи на це, у процесі ведення аудиторських перевірок внутрішні/зовнішні аудитори застосовують загальний підхід щодо застосовування аудиторських процедур, які мають під собою мету збору аудиторських доказів. Тому, треба зазначити, що методиці удосконаленню саме внутрішнього контролю капіталу бажано приділяти більше уваги, оскільки багато питань лишаються назрілими і не дослідженими, зокрема: аналіз складових і структур власного капіталу підприємства; оцінювання ефективності його користування; окреслення факторів, які мають вплив на перемену величини власного капіталу; аналіз рентабельності власного капіталу тощо. Саме внутрішній контроль фінансових ресурсів підприємства повинен мати спрямування на збирання аудиторських доказів, здійснення різних видів аналізу, удосконалення методики, організації та розробки рекомендацій щодо оптимізаційної роботи облікової служби з метою ефективності управління цією складовою обліку, як власний капітал. Внутрішній контроль документів стосовно фінансових ресурсів дозволить аудиторам навести головні порушення, а також застосувати правильні методичні прийоми (способи) та аудиторські процедури «по факту»: формування статутного та інших капіталів підприємства; нарахування та виплата дивідендів; операції з цінними паперами власної емісії; перевірка розподілення прибутку та ін. Також, на підставі рішень всіх учасників (засновників) аудитор приділяє власну увагу на перевірці порядку розподілення прибутку, дивідендів, строків та порядку виплати частки прибутку. Отже, удосконалення певних методичних аспектів аудиторської перевірки, концепція збереження капіталу, стратегія його управління дозволять за рахунок зазначених векторів здійснення аудиту вчасно виявити чи попередити порушення, а також відкоригувати облікову політику підприємства. Являючись цінним інструментом управління та базуючись на даних обліку як системи повноти і безперервності контролю операцій, саме служба внутрішнього контролю, а також, у наслідку, і зовнішня аудиторська перевірка, дасть можливість провести оцінку результатів діяльності, спрогнозувати напрямки підвищення ефективності діяльності підприємства, запропонувати потрібні управлінські рішення в спектрі джерел власного фінансування діяльності підприємства.

Отже, власні фінансові ресурси являються для підприємства важливим елементом його господарської діяльності. Саме тому аудит власного капіталу є чи не найважливішим напрямком аудиту, який надає як внутрішнім, так і зовнішнім користувачам інформації про діяльність підприємства впевненість у його фінансовій стабільності, правильності відображення фінансово-господарських операцій, які мають зв'язок з формуванням та використанням власних фінансових ресурсів.

Література

1. Колісник О., Томша А. Методичні підходи та організація обліку і аудиту власного капіталу підприємства. Економіка та суспільство. 2022. № 37. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-29> (дата звернення: 10.06.2022).
2. Гордєєва-Герасимова Л. Ю., Яромич Л.С. Дослідження методики аудиту власного капіталу підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2021. Т. 1, № 6. С. 195–200.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СПИСАННЯ ЗНИЩЕНИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Відомо, що основою ефективного виробництва на підприємстві є постійна наявність запасу товарно-матеріальних цінностей, адже сформовані виробничі запаси забезпечують постійність, безперервність та плановірність діяльності підприємства, гарантують його конкурентоздатність та економічну безпеку.

Загалом можна виокремити наступні актуальні проблеми, що виникають в процесі списання виробничих запасів:

1. Доцільність вибору при вибутті запасів методу їх оцінки, адже саме спосіб списання запасів впливає на фінансовий результат підприємства, на формування вартості оборотних активів на кінець звітного періоду та, в кінцевому результаті, на ліквідність активів і платоспроможність підприємства.

2. Невизначеність законодавчої бази, а саме: у додатку 3 до Методичних рекомендацій було вилучено п. 33, який відображав кореспонденцію відносно списання втрат запасів, понесених внаслідок надзвичайних подій.

3. Скасування типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів (Наказ Міністерства статистики України від 21.06.1996 № 193), а також втрата чинності наказу Держказначейства України «Про затвердження типових форм обліку та списання запасів бюджетних установ та інструкції про їх складання» від 18.12.2000 р. № 130.

Тому підприємствам варто перейти на самостійно розроблені форми документів. У будь-якому випадку, рішення щодо того, за якою формою тепер вести первинний облік запасів, варто зазначити у наказі про облікову політику.

4. Проведення процесу списання запасів, знищених під час воєнних дій.

На жаль, багато підприємств, що знаходяться на території бойових дій зазнали втрат товарно-матеріальних цінностей внаслідок їх псування або повного знищення. Тому актуальною проблемою на сьогоднішній день є проведення списання таких запасів.

Згідно НП(С)БО 9, запаси визнаються активом, коли існує ймовірність отримання підприємством у майбутньому економічних вигід, пов'язаних з їх використання, а також тоді, коли вартість запасів може бути достовірно визначена [2].

Якщо ж підприємство втратило контроль над товарно-матеріальними цінностями через бойові дії, то в майбутньому не зможе отримати економічні вигоди від їх використання, а отже, запаси втрачають властивості, згідно яких визнаються активами. Це призводить до того, що підприємство має списати їх з балансу.

Першим кроком в процесі списання запасів є проведення інвентаризації. Згідно Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань вона проводиться у разі встановлення факту псування цінностей або у разі техногенних аварій чи пожежі, що стосується також і псування та втрати запасів через війну [3].

Варто зазначити, що підприємства проводять інвентаризацію тільки тоді, коли це безпечно та, коли з'являється можливість забезпечення безперешкодного доступу відповідальних осіб до первинної бухгалтерської документації та активів. Якщо ж бойові дії на території, де знаходиться підприємство не припинені, слід продовжувати обліковувати активи на балансі.

Результати інвентаризації відображаються у інвентаризаційному описі, де вказується ступінь руйнування та непридатності запасів. Висновки щодо розбіжностей даних бухгалтерського обліку з фактичною наявністю активів, відображаються інвентаризаційною комісією в протоколі, який затверджується протягом п'яти робочих днів керівником підприємства [1].

У результаті оформлюється акт списання товарно-матеріальних цінностей, в якому вказується, що стало причиною, яка призвела до їх списання. Акт складається підприємством у дові-

льній формі з обов'язковим зазначенням всіх реквізитів, притаманних будь-якому первинному документу.

В обліку списання виробничих запасів рекомендується відображати за допомогою господарських операцій:

Таблиця 1

СПИСАННЯ ЗНИЩЕНИХ ПІД ЧАС ВІЙНИ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

№	Зміст господарської операції	Бухгалтерський облік		Сума, грн
		Дт	Кт	
1	Списання знищеної сировини	977 «Інші витрати діяльності»	201 «Сировина й матеріали»	3000000,00
2	Відображення знищеної сировини на позабалансовому рахунку	072 «Невідшкодовані нестачі і втрати від псування цінностей»	-	3000000,00

Отже, дійсно у зв'язку з воєнними діями на території України постраждало багато підприємств, втративши майно, товарно-матеріальні цінності. Тому правильність ведення подальшого обліку та достовірність складання фінансової звітності буде забезпечена лише в разі списання таких активів з балансу підприємства правильним шляхом.

Література

1. Ловінська Л. Г. Бухгалтерський облік: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. Київ: КНЕУ, 2002.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» затв. наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246. Дата оновлення 03.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення 13.06.2022).
3. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань. Дата оновлення 03.11.2020. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення 13.06.2022)

Зубенко В. С.

«Облік і оподаткування», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри аудиту Слободяник Ю.Б.

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Аудит державних фінансів широко використовується економічно розвинутими країнами для підтвердження достовірності звітів та оцінки дій уряду протягом багатьох десятиліть. За цей час для забезпечення конституційного контролю за використанням суспільних ресурсів практично у кожній країні створений вищий орган державного аудиту [1]. Особливу роль у цьому процесі відіграє Міжнародна організація вищих органів аудиту (International Organization of Supreme Audit Institutions, INTOSAI), яка сприяє забезпеченню обміну ідеями і напрацюваннями між вищими органами аудиту різних держав. Україна також активно долучилася до цього процесу.

Особливої актуальності ефективне використання державних фінансів набуває в умовах війни з російськими окупантами. З усього світу надходить допомога, зокрема й фінансова, щодо вико-

ристання якої обов'язково має забезпечуватися належний контроль. Цього очікують також і організації та держави — фінансові донори.

Отже, метою дослідження є визначення ролі державного аудиту в абсолютно нових реаліях повномасштабної війни з росією — країною-терористкою, яка ігнорує усілякі правила ведення війни, руйнує інфраструктуру нашої країни, спортивні споруди, культурні та історичні пам'ятки, житловий фонд, заклади освіти і медицини, знищує населення — головний невідновлюваний скарб України. Держава має ретельно задокументувати ці збитки для того, щоб мати законну підставу на отримання репарацій від російської федерації. За даними фахівців, станом на 10 травня 2022 року прямі задокументовані збитки від руйнувань інфраструктури склали понад 94,3 мільярда доларів, загальні втрати економіки — до 600 мільярдів доларів, на військові потреби — 8,3 мільярда доларів [2]. Це далеко не повний перелік втрат України, який з кожним днем війни лише зростає.

Наразі Україна отримує від зарубіжних країн вражаючу за масштабами підтримку у вигляді військової, гуманітарної та фінансової допомоги. Саме за рахунок фінансової підтримки від зарубіжних партнерів забезпечується виконання соціальних зобов'язань нашої держави за видатками перед військовими, медиками і освітянами, пенсіонерами. За даними «Центру економічної стратегії», фінансова допомога надається у трьох формах: кредити, гарантії за кредитами та гранти. Близько 36% партнерської допомоги припадає саме на гранти [3].

Слід зауважити, що сьогодні контроль державних фінансів в Україні здійснюють Державна аудиторська служба України (по лінії Уряду) та Рахункова палата України (по лінії Парламенту). При цьому Державна аудиторська служба України здійснює державний внутрішній фінансовий контроль, а Рахункова палата — зовнішній аудит [1]. Така структура системи контролю державних фінансів в Україні склалася історично і продовжує функціонувати зараз.

Основними завданнями Державної аудиторської служби України (далі — ДАСУ) є: реалізація державної політики у сфері державного фінансового контролю; напрацювання пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері контролю державних фінансів та внесення їх на розгляд Міністерства фінансів; оцінка ефективності, законності, цільового використання та збереження державних фінансових ресурсів, економія бюджетних коштів; надання адміністративних послуг, передбачених законом [4].

Водночас в умовах війни підходи до діяльності ДАСУ потребують перегляду. Це підтверджує і Постанова Кабінету міністрів України №561 від 07.05.2022 «Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану» [5], в якій визначені особливості повноважень ДАСУ та її регіональних територіальних органів в умовах війни, а саме: перелік заходів державного фінансового контролю має враховувати воєнний стан; тривалість цих заходів, порядок їх проведення не включає строк, протягом якого із-за воєнних дій не можливе їх здійснення; формування інформаційної бази та використання результатів державного фінансового контролю забезпечується як в паперовій, так і в електронній формах. На нашу думку, вдосконалення інструментів державного внутрішнього фінансового контролю з метою забезпечення фінансової безпеки держави, недопущення зловживань у фінансовій сфері та шахрайства з державними ресурсами є одним з пріоритетів у забезпеченні економічного відродження України.

Разом з тим найбільш важливу роль відіграє Рахункова палата, яка має забезпечити незалежне та об'єктивне підтвердження інформації щодо одержання та використання коштів, отриманих Україною з різних джерел. Незалежний аналітичний центр «Український інститут майбутнього» у доповіді від 22.04.2022 «Україна 2022. Як не втратити свій шанс стати сильною державою» [6] наголошує на особливій ролі Рахункової палати як центру координації усіх процесів трансформації системи аналізу і контролю державних ресурсів. Фахівці пропонують масштабувати структуру Рахункової палати, що забезпечить формування вичерпної інформації про стан матеріальних і людських ресурсів, статистичні дані, оперативний аналіз, що забезпечить прийняття ефективних управлінських рішень. Отже, зовнішній аудит державних фінансів відіграватиме важливу роль у забезпеченні об'єктивності та прозорості використання ресурсів, здійсненої оцінки втрат і збитків, а також підрахунку коштів, потрібних для відновлення країни.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що для забезпечення ефективності державного аудиту в умовах воєнного стану доцільно імплементувати стандарти INTOSAI у діяльність Рахункової палати, розробити та запровадити сучасні методичні підходи до проведення аудиту коштів, отриманих від інших держав та організацій для підтримки боєздатності збройних сил України та гро-

мадян, які постраждали від бойових дій окупантів, створення та використання репараційних фондів тощо. Ці складні завдання можна вирішити тільки за тісної співпраці із зарубіжними партнерами, оскільки жодна країна ще немає досвіду здійснення державного аудиту за таких умов.

Література

1. Слободяник Ю. Б. Трансформація системи контролю державних фінансів в Україні: стан, виклики та перспективи. *Облік і фінанси*. 2020. №1. С. 165-172.
2. Ткачук Б. Країни G7 планують надати Україні \$30 млрд фінансової допомоги — Spiegel. — URL: <https://hromadske.ua/posts/krayini-g7-planuyut-nadati-ukrayini-dollar30-mlrd-finansovoyi-dopomogi-spiegel>.
3. Самойлюк М., Репко М. Підтримка на 2 трильйони: хто і як допомагає українській економіці. — URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/05/10/686844/>
4. Державна аудиторська служба України. — URL: https://mof.gov.ua/uk/the_state_audit_service_of_ukraine-381.
5. Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану. Постанова кабінету міністрів України № 561 від 07.05.2022 р. — URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-zdiysnennya-derzhavnogo-finansovogo-kontrolyu-v-umovah-voennogo-s561-070522>.
6. Україна 2022. Як не втратити свій шанс стати сильною державою.(22.04.2022 р.) — URL: <https://uifuture.org/publications/ukrayina-2022-yak-ne-vtratyty-svij-shans-staty-sylnoyu-derzhavoyu/>

Петрова М.В.

«Облік і оподаткування», 5 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — д.е.н., завідувач кафедри аудиту Петрик О.А.

ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Відносини, які виникають на підставі трудового договору між працівниками та установами усіх форм власності та господарювання, регулюються Законом України «Про оплату праці» [1], Кодексом законів про працю України [2], а тепер і новим Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [3], який має тимчасову дію та втратить чинність після скасування воєнного стану.

Згідно законодавства заробітна плата являє собою винагороду, яку обчислено у грошовому виразі, та згідно трудового договору роботодавець сплачує працівникові за роботу яку було виконано. Рівень виплаченої винагороди залежить від ступеню складності виконуваних задач, умов праці, професійно-ділових якостей працівника та досягнутих результатів його праці [1].

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року Указом Президента України № 64/2022 було введено воєнний стан. Указ визначає вичерпний перелік конституційних прав, які обмежуються при введенні воєнного стану, зокрема даний указ стосується обмеження конституційних прав людини на працю [4]:

- обмежується право на працю, що включає можливість працювати за умови вільного вибору та вільно наданої згоди;
- обмежуються гарантії рівних можливостей під час вибору професії та сфери діяльності;
- обмежується право на належні, безпечні і здорові умови праці;
- обмежується право на своєчасне отримання заробітної плати;
- не застосовується норма про дотримання оплати праці не нижче законодавчо встановленого мінімуму.

В Законі України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», який набрав чинності 24 березня 2022 року розкривається питання процесу організації відносин між працівником та роботодавцем в організаціях в умовах воєнного стану. Цей закон забезпечує збалансованість між скороченням видатків роботодавців на оплату відпусток, надурочних годин, годин роботи у святкові й вихідні дні та забезпеченням мінімального періоду необхідних прав та гарантій працівників [3].

Серед суттєвих змін Законом зокрема передбачено, що на період дії воєнного стану роботодавець має законодавчо закріплене право без згоди співробітника залучити його до виконання роботи, не обумовленої трудовим договором (за виключенням залучення до роботи на території, де тривають активні бойові дії), якщо працівник не має протипоказань за станом здоров'я, він може бути залучений до роботи для відвернення або ліквідації наслідків бойових дій, а також за наявності інших обставин, які є загрозою для життя чи нормальних життєвих умов людей, з заробітною платою за виконану роботу, яка не нижче середньої за попереднім місцем роботи.

Нормальна тривалість робочого часу працівників у період воєнного стану не може перевищувати 60 годин на тиждень (для працівників, яким встановлюється скорочена тривалість робочого часу, тривалість робочого часу не може перевищувати 50 годин на тиждень).

Тривалість робочого тижня (п'ятиденний або шестиденний) на підприємстві встановлюється кожним роботодавцем згідно рішення військового командування та військових адміністрацій. При цьому тривалість щотижневого безперервного відпочинку може бути скорочена з звичайних 48 до 24 годин. В період дії воєнного стану також не застосовуються норми щодо тривалості роботи напередодні святкових, неробочих і вихідних днів. Заробітна плата виплачується на умовах визначених трудовим договором. У разі неможливості виплати заробітної плати через воєнні дії виплата заробітної плати може бути призупинена, до моменту відновлення можливості підприємства здійснювати основну діяльність [3].

Впроваджено також деякі зміни, які регулюють порядок укладення та розірвання трудового договору. За загальним правилом трудовий договір укладається в письмовій формі, але на час дії воєнного стану форма визначається за угодою сторін. При укладенні трудового договору в період дії воєнного стану умова про випробування працівника під час прийняття на роботу може встановлюватися для будь-якої категорії працівників (перелік категорій працівників, з якими у трудовому договорі заборонено встановлювати умову про випробування — не застосовується).

З метою оперативного залучення до виконання роботи нових працівників, а також усунення кадрового дефіциту та браку робочої сили роботодавцем можуть бути укладені з новими працівниками строкові трудові договори на період заміщення тимчасово відсутнього працівника або строковий договір на термін дії воєнного стану.

Внесено зміни в статтю, що регулює процедуру звільнення працівника за власною ініціативою. Згідно нового діючого закону, працівник має право за власним бажанням прийняти рішення стосовно розірвання трудового договору у термін, що зазначений в його заяві за наявності настиглих умов [3]:

1. Безпосереднє ведення бойових дій на території де розташоване підприємство та існує загроза життю і здоров'ю працівника.

2. Робота працівника не пов'язана з виконанням суспільно корисних робіт та функціонуванням об'єктів критично важливої інфраструктури.

Зміни в питаннях регулювання оплати праці та трудових відносин мають на меті не лише закріплення регулювання взаємовідносин між працівником та роботодавцем, а й покращення та поживлення економічного життя в країні в надзвичайно складних умовах. Велика кількість підприємств продовжує працювати та надавати робочі місця, зокрема державою запроваджено спеціальну програму з заохочення залучення роботодавцями внутрішньо переміщених осіб, шляхом надання виплат 6500 грн на кожному ВПО протягом двох місяців [5].

Отже, на сьогоднішній день більша частина складних питань щодо оплати праці в воєнний час врегульована нормами чинного законодавства. Роботодавці отримали спрощення існуючих багатьох років механізмів у відносинах з працівниками, що сприяє підвищенню ефективності прийняття управлінських рішень щодо оптимізації витрат на оплату праці.

Література

1. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР : станом на 14 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр> (дата звернення: 14.05.2022).
2. Кодекс законів про працю : Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-08 : станом на 21 квіт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/322-08> (дата звернення: 14.05.2022).
3. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2136-20> (дата звернення: 14.05.2022).
4. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 14.05.2022).
5. Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні : Постанова Каб. Міністрів України від 20.03.2022 р. № 331. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-п> (дата звернення: 14.05.2022).

Сіра Т. С.

*«Облік і оподаткування», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри аудиту Слободяник Ю. Б.

ОБЛІК ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Початок воєнних дій в Україні змусив керівництво країни переглянути низку законодавчих документів, у тому числі і тих, що стосуються поточних зобов'язань. Разом з тим у власників і менеджменту компаній гостро постала проблема збереження функціонування їх бізнесу та робочих місць. Таким чином, задля підтримки економіки, державою було впроваджено певні зміни в обліку поточних зобов'язань, які мають на меті полегшити ведення діяльності підприємств.

Відповідно до НП(С)БО 11 «Зобов'язання», «поточні зобов'язання — зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу» [1].

Однією із складових поточних зобов'язань є короткострокові кредити. Відповідно до Постанови Правління Національного банку України № 23 від 25 лютого 2022 року у зв'язку з воєнним станом НБУ дозволив банкам не визнавати несплату за кредитами як прострочення протягом періоду дії воєнного стану, а також 30 календарних днів після того, як його буде відмінено, якщо несплата пов'язана з військовою агресією російської федерації проти України [2, с. 5]. Однак, рішення щодо встановлення кредитних канікул для юридичних осіб приймається безпосередньо банком та / або в індивідуальному порядку з кожним клієнтом. Зважаючи на власний капітал банку та обов'язковість виконання нормативів НБУ, банки самостійно приймають рішення щодо встановлення кредитних канікул або зменшення ставок по кредитах тощо. Наприклад, банк «Південний» запровадив кредитні канікули для всіх своїх клієнтів, у тому числі юридичних. З початку війни банк надав канікули на 30 днів, які поширювались як на погашення тіла кредиту, так і на сплату процентів.

Окрім цього, у березні 2022 року у Верховній Раді України зареєстровано законопроект № 7131 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо регулювання кредитних відносин в умовах воєнного та надзвичайного стану в Україні». Зазначений законопроект, на думку його авторів, спрямований на об'єднання зусиль громадян та юридичних осіб України з метою оборони країни від військової агресії з боку росії; забезпечення належного рівня життя населення України протягом дії воєнного стану; фінансово-економічну та психологічну підтрим-

ку людей, які мають непогашені кредити у банках та інших фінансових установах, з метою запобігання хвилюванням відносно боргових зобов'язань та надання можливості сконцентруватися на питаннях оборони країни та здобуття перемоги [3, с. 1]. Іншими словами, пропонується в умовах воєнного стану відсотки за кредитами, наданими українськими банками та іншими фінансовими установами, не нараховувати як фізичним, так і юридичним особам. Наразі даний законопроект знаходиться на розгляді комітету і ще не набрав чинності.

Наступною складовою поточних зобов'язань, яку було б доречно розглянути, є поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги. Здебільшого, у договорі між контрагентами прописані загальні положення про те, що сторони звільняються від відповідальності за невиконання зобов'язань у випадку настання форс-мажорних обставин (в т.ч. війна, однак, можуть бути і виключення). Варто враховувати, що наявність форс-мажорних обставин звільняє сторону договору саме від відповідальності за невиконання або неналежне виконання зобов'язання, проте не від обов'язку виконати це зобов'язання після припинення таких обставин. Коли виникають обставини непереборної сили, термін виконання зобов'язань сторін за договором може просто переноситись (продовжуватись) на строк, протягом якого діють такі обставини та їх наслідки. Проте, окрім строку і наслідків повідомлення про настання форс-мажорних обставин, договір може передбачати строк, протягом якого такі обставини мають продовжуватись, щоб сторона отримала право на одностороннє припинення договору. У більш рідких випадках у договорі взагалі можуть бути не прописані форс-мажорні обставини і тоді ситуація з кредиторською заборгованістю стає більш критичною.

У лютому 2022 року Торгово-промислова палата України ухвалила рішення щодо спрощення процедури засвідчення форс-мажорних обставин за допомогою сертифікату, який може бути використаний у суді як підстава звільнення від відповідальності за невиконання зобов'язань в умовах війни [4]. Статтею 617 Цивільного кодексу України передбачено, що «особа, яка порушила зобов'язання, звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо вона доведе, що це порушення сталося внаслідок випадку або непереборної сили» [5]. Вирішувати питання кредиторської заборгованості потрібно в індивідуальному порядку безпосередньо з контрагентом відповідно до основного та додаткових договорів. Покладатися лише на сертифікат Торгово-промислової палати України не можна, адже він не має наперед визначеної сили для суду.

У розрізі обліку поточних зобов'язань доцільно розглянути питання кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом. Законом України № 2120-IX від 15.03.2022 на період воєнного стану зупинено перебіг податкових строків, зокрема строків давності, передбачених статтею 102 Податкового Кодексу України [6]. Також передбачено, що пеня, яка мала б нараховуватись відповідно до вимог статті 129 Податкового Кодексу України, не нараховується, а та, що була нарахована, — підлягає списанню, якщо відповідне порушення виникло в результаті введення воєнного стану.

Наразі вже підписано, але не опубліковано законопроект № 7360, за яким передбачено, що у випадку відсутності можливості у платника податків виконати податкові обов'язки у зв'язку з участю у бойових діях чи введення воєнного стану, такий платник податків має їх виконати протягом 2 місяців після припинення або скасування останнього [7]. Також передбачається порядок дій за умови втрати первинних бухгалтерських документів внаслідок ведення бойових дій чи окупації. У цьому випадку платник має подати до податкового органу звернення у довільній формі про неможливість вивезення первинних документів або їх знищення, що надає йому імунітет від перевірок вказаних у зверненні періодів. При цьому відсутність підтверджуючих первинних документів не може ставити під сумнів показники фінансової звітності. Отже, запроваджується презумпція правомірності дій платника податків, неправомірність яких має доводити фіскальна служба. Якщо все ж таки з цього приводу податковий орган винесе податкове повідомлення-рішення, то показники податкової звітності контролюючий орган не може піддавати сумніву до винесення остаточного рішення по процедурі оскарження.

Слід зауважити, що також протягом дії воєнного стану на прострочену заборгованість до бюджету щодо податку на додану вартість, що виникла через форс-мажорні обставини у зв'язку із військовою агресією, не нараховується пеня у розмірі 120 відсотків облікової ставки НБУ (відповідно до п. 200.23 ПКУ) [8].

Підписаним законопроектом № 7360 передбачається відновлення обов'язку подання податкової звітності, сплати податків, а також реєстрації податкових накладних і розрахунків-коригувань

у єдиному реєстрі податкових накладних для тих платників, які мають можливість це робити своєчасно [7]. Міністерством фінансів України буде встановлено перелік документів, які підтверджуватимуть неможливість виконання податкових обов'язків.

Отже, враховуючи зміни, які внесені до законодавчих документів, а також прийняті постанови та сертифікати, можна зробити висновок щодо полегшення умов обліку поточних зобов'язань в умовах воєнного стану. Наразі дії держави спрямовані на посилення економіки країни, яка зазнала негативного впливу внаслідок війни. Активізація економіки можлива за наявності сприятливих умов для функціонування бізнесів, які надають робочі місця населенню. Такі умови можна досягти у випадку можливості відстрочення сплати кредитів та процентів за ними банкам, кредиторської заборгованості контрагентам та податкових зобов'язань державі. Вирішення цих проблемних питань допомагає стимулюванню бізнесу та швидшому поверненню їх діяльності у довоєнний стан, коли підприємства можуть виконувати свої зобов'язання вчасно.

Література

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» : наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text>.
2. Про деякі питання діяльності банків України та банківських груп : Постанова Правління Національного банку України від 25.02.2022 № 23. — URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_25022022_23.
3. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо регулювання кредитних відносин в умовах воєнного або надзвичайного стану в Україні». — URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1244425>.
4. Сертифікат Торгово-промислової палати України. — URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/621cba543cda9382669631.pdf>.
5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 №2079-IX. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 №2120-IX. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>.
7. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану. — URL: <https://cutt.ly/KJ7MUvq>.
8. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 №2755-VI. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

Степанишина Ю.О.

*«Облік і оподаткування», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — старший викладач кафедри аудиту, Іванова Л.І.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА

Глобальний розвиток цифрових технологій стрімко поширюється на всі сфери нашого суспільного життя. Бухгалтерський облік, як теоретично, так і на практиці, не був виключений із цих змін. Цифровізація економічних процесів значно вплинула на процес створення, зберігання та передачі облікової інформації. Завдяки такому підходу інструменти обліку не завжди відповідають дійсності, яку необхідно адаптувати до сучасних умов, пов'язаних із впровадженням цифрових рішень.

Цифрові технології вже давно впливають на бухгалтерський облік, але більшість цифрових технологій пов'язана із заміною звичайних інструментів аналогічними цифровими аналогами.

Проте блокчейн, відносно нова технологія, здатна змінити спосіб ведення бухгалтерського обліку на фундаментальному рівні.

Проблематика адаптації бухгалтерського обліку в нових умовах цифрової модернізації економіки розглянута у дослідженнях багатьох науковців, як вітчизняних так і зарубіжних, таких як: Муравський В., Кулинич М., Приображенська В., Варламова Д., Шишкова Н. та інші.

Дослідники вивчали та систематизували методи розробки інструментів бухгалтерського обліку, але процес цифровізації економіки, розвиток ІТ-технологій продовжує стрімко розвиватися та вимагає продовження існуючих досліджень з даних питань [1].

На сьогодні практичне втілення цифрових технологій в облік підприємств має суттєвий вплив на трансформацію облікової методології. Бухгалтери, наприклад, можуть використовувати свої унікальні навички для перетворення інформації, вилученої з високоякісних даних, більш ефективно фінансове планування та звітність [1]. В інтегрованому середовищі вони можуть співпрацювати з колегами з інших бізнес-підрозділів, щоб використовувати фінансові дані для впровадження інновацій, створення більш стійких та гнучких ланцюжків постачання та розробки планів управління бізнесом, які сприяють зростанню та забезпечують безперервність.

Додавання інших технологій у наявний перелік лише збільшує потенційну цінність [2].

1. Технології віртуальної, доповненої та змішаної реальності вийдуть за рамки відеоігор та нададуть нові способи дослідження, аналізу та обміну даними, новаторської оптимізації процесів та підключення фінансів до стратегічного планування. Згідно з опитуванням Роберта Халфа, 71% менеджерів та бухгалтерів у США або вже використовують якусь віртуальну реальність, або планують інтегрувати її протягом трьох-п'яти років.

2. Блокчейн вже заробив репутацію завдяки своєму потенціалу в області оптимізації ланцюжка поставок, але він також має потужний бухгалтерський потенціал. Фахівці з бухгалтерського обліку, які розуміють і можуть використовувати (і навчати інших) технологіям розподіленого реєстру, будуть мати великий попит для розробки процесів, аудиту, управління записами та багато іншого.

Розміщення інтегрованих електронних звітів у глобальній мережі та забезпечення розподіленого доступу вважається перспективним з огляду на активний розвиток Інтернет-сервісів та «хмарних» технологій. Технологія гіпертексту, властива Інтернету, дозволяє: значно збільшити інформаційний зміст інтегрованого звіту; забезпечити доступність бухгалтерської інформації для всіх зацікавлених користувачів; зробити звітні документи легко зрозумілими та інтерпретованими для тих, хто не має спеціальних знань; гармонізація та узгодження звітної інформації відповідно до національних та міжнародних вимог [2].

Сутність застосування блокчейну пов'язана із передачею права власності на активи та подальшому веденню реєстру точної фінансової інформації [3]. Бухгалтерська діяльність пов'язана з виміром, реєстрацією та аналізом інформації про фінансову діяльність. Більшість напрямків діяльності зорієнтовані на аналіз та покращення розподілу фінансових ресурсів, а отже удосконалення грошових потоків. Для цього запроваджується низька правил та обов'язків ведення фінансової інформації. Саме тому використання блокчейну бухгалтерами надасть чітку ясність про активи у володінні та наявності зобов'язань.

Головним пріоритетом для використання блокчейну є вагоме покращення бухгалтерського обліку, зникає потреба у веденні бухгалтерських книг, а отже і зникають пов'язані витрати, формується ланцюг історії активу в організації. Блокчейн допомагає чітко розуміти наявність ресурсів, зобов'язань у організації, допомагає у вивільненні ресурсів.

Технологія блокчейн може замінити 500-річну систему бухгалтерського обліку із подвійним записом. Технологія розподіленого реєстру блокчейн популяризує систему бухгалтерського обліку із потрійним записом [4].

Є три ключові аспекти блокчейна, які можуть вплинути на бухгалтерський облік:

1. смарт-контракти;
2. технологія децентралізованої розподіленої бухгалтерської книги;
3. фінансові звіти, що легко перевіряються.

Смарт-контракт — один із багатьох додатків блокчейну, який може спростити виснажливі завдання сучасного бухгалтерського обліку. У смарт-контрактах транзакції виконуються автоматично за дотримання певних умов. Це допомагає спеціалістам з бухгалтерського обліку та

організаціям автоматизувати такі завдання, як нарахування заробітної плати та звірки звітності. Ця програма також допомагає клієнтам та організаціям у боротьбі з шахрайством та тіншовими схемами.

Одне з перших популярних додатків блокчейна полягало в тому, що виключало посередника при переказі грошей. Наприклад, компанія може надсилати гроші в одноранговій мережі (P2P) без необхідності проходити через процесор кредитних карток або банк. Хоча посередник уповільнює транзакції та додає комісію за свої послуги, не всі вони погані. Посередник грає велику роль у захисті обох сторін під час обміну активами від шахрайства. Блокчейни підтримують цю безпеку за допомогою публічних свідків, які називають майнерами. Майнери замінюють роль центрального органу у перевірці транзакцій. Це робиться безпечно з використанням консенсусного протоколу або набору правил, що ґрунтуються на взаємній згоді.

Децентралізований характер блокчейна також допомагає бути доказом того, що транзакція сталася. У минулому використовували паперові квитанції для підтвердження транзакції. Паперові квитанції було легко підробити. З введенням цифрових платежів з'явилися цифрові квитанції, які підробити практично не можливо. Отже, технологія блокчейн є перспективним вирішенням цієї проблеми. Постійна природа блокчейна виходить із того факту, що після того, як підтверджується транзакція в блокчейні, практично неможливо змінити чи видалити транзакцію. Якщо організація змінює дані транзакції блокчейну, це вплине на хеш-значення. Це буде негайним сигналом, що хтось підробив дані. Паролі зазвичай використовують хеші. Хеш-значення — це, по суті, згенерований рядок символів. Він захищає конфіденційні дані транзакції та діє як квитанція, що підтверджує, що транзакція відбулася у певний час.

Отже, сучасні зміни в цифровізації діяльності призвели до трансформації елементів методу бухгалтерського обліку, а саме вплинули на підвищення якості інформації та ефективності бухгалтерського обліку, виявлення та підвищення кількісного рівня бухгалтерського обліку, впровадження інноваційних методів оцінки, розробка методів інтеграції різних видів обліку, а також використання технології блокчейн для збору та обробки інформації. Основними перевагами для впровадження технології блокчейн є: автоматизація транзакцій з меншою кількістю помилок даних з обох сторін транзакції, менше можливості для шахрайства та більше довіри до транзакцій, підвищення безпеки транзакцій та зниження кількості неправильних і помилкових даних.

Література

1. Кулинич М. Удосконалення елементів методу бухгалтерського обліку в контексті цифрової модернізації економіки. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. РОЗДІЛ VI. Бухгалтерський облік, аналіз, статистика та математичні методи й інформаційні технології в економіці 4, 2020 URL: <https://echas.vnu.edu.ua/index.php/echas/article/download/639/520>.

2. Пуцентайло П.Р., Довбуш А.В. Основні вектори розвитку бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки. Інноваційна економіка. №3-4'2021 URL: [http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/43383/1/Inneco_3-4_2021%20\(87\)_%D0%9F%D1%83%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B9%D0%BB%D0%BE%20%D0%9F.%D0%A0.,%20%D0%94%D0%BE%D0%B2%D0%B1%D1%83%D1%88%20%D0%90.%D0%92..pdf](http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/43383/1/Inneco_3-4_2021%20(87)_%D0%9F%D1%83%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B9%D0%BB%D0%BE%20%D0%9F.%D0%A0.,%20%D0%94%D0%BE%D0%B2%D0%B1%D1%83%D1%88%20%D0%90.%D0%92..pdf).

3. Шишкова Н. Л. Перспективи ІТ-модернізації бухгалтерського обліку: актуалізація теорії і практики. Економічний вісник, 2019, №3 URL: <https://doi.org/10.33271/ev/67.146>.

4. Хорунжак Н. М., Лукановська І. Р. Облік в умовах цифрової економіки: проблеми і перспективи. Причорноморські економічні студії. 2019. Випуск 45. С. 175-179.

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Заробітна плата — це одна з найважливіших соціально-економічних категорій. Вона є основним і частіше всього єдиним джерелом доходів найманих працівників, основою матеріального добробуту членів їхніх сімей, а, з іншого боку, для роботодавців є значною часткою витрат виробництва і в той же час, одним з найефективніших засобів мотивації працівників до досягнення стратегічних цілей компанії.

Оплата праці — це основа соціально-трудових відносин різних категорій осіб: працівників, роботодавців та держави, яка наповнює соціальні фонди за рахунок податків та платежів, базою для нарахування яких є виплати працівникам.

Крім того, необхідно зазначити, що основною та базовою метою заробітної плати є мотивація та стимул співробітника, який породжує особистий інтерес не тільки до виконання праці, а й досягнення нових результатів.

Закон України «Про оплату праці» пояснює термін «заробітна плата» — це винагорода обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу» [2]. Заробітна плата залежить від складності, а також від виконаної роботи, професійних і ділових якостей працівника, результатів господарської діяльності підприємства.

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, 24 лютого 2022 року, був прийнятий Указ Президента України — Володимира Зеленського — «Про введення воєнного стану в Україні» [3].

Експерти зазначають, через складну ситуацію, що склалась у сфері зайнятості України, варто підкреслити, що більша частина населення була вимушена залишити своє постійне місце проживання, а також постійне місце роботи, та чверть населення опинилася без роботи через воєнні дії. Загалом ООН оцінюють кількість біженців з України вже у 4,8 мільйони людей.

Саме тому був прийнятий Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». Він визначає, що:

- по-перше, заробітна плата виплачується працівнику на умовах, визначених трудовим договором;
- по-друге, роботодавець повинен вживати всіх можливих заходів для забезпечення реалізації права працівників на своєчасне отримання заробітної плати;
- по-третє, роботодавець звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання щодо строків оплати праці, якщо доведе, що це порушення сталося внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили (при цьому варто відмітити, що звільнення роботодавця від відповідальності за несвоєчасну оплату праці не звільняє його від обов'язку виплати заробітної плати.);
- а також, у разі неможливості своєчасної виплати заробітної плати внаслідок ведення бойових дій, строк виплати заробітної плати може бути відтермінований до моменту відновлення діяльності підприємства [1].

Отже, можемо зробити висновок, що заробітна плата, по-перше, це оплата за виконану роботу, а по-друге, є стимулом до виконання роботи, при цьому даний підхід оцінки виходить з того, що, не можна суперечити, в умовах війни населення України потребує допомоги від держави — захисту щодо питання оплати праці.

Війна України з Російською Федерацією зобов'язує перегляду організаційно-економічного інструменту регулювання праці і її оплати та пошуку підходів до подолання скрутного становища із виплатами працівникам, які виникають на фоні розгортання бойових дій.

Не можна заперечувати, це вимагає появи нових законодавчо-нормативних документів для бухгалтерів, а також динамічного оновлення діючих.

Необхідно підкреслити важливість аналізу, систематизації та узагальненні нововведень. Адже виплати працівникам становлять значний інтерес саме держави загалом, не тільки фізичних та юридичних осіб країни.

Література

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>. (дата звернення: 13.06.2022).
2. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 17, ст.121. Дата оновлення: 15.07.2021. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 13.06.2022).
3. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24.02.2022 р. № 2102-IX. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>. (дата звернення: 13.06.2022).

Харченко Л.І.

«Облік і оподаткування», 4 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — д-р.е.н, професор кафедри аудиту Слободяник Ю.Б.

ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ ТА ОПЛАТИ ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне військове вторгнення російської федерації на територію України вплинуло абсолютно на всі можливі сфери життєдіяльності нашої країни, в тому числі й на трудові відносини. Великий відсоток компаній на території України постраждав від війни у багатьох напрямках. На жаль, більшість юридичних осіб внесли корективи в організацію оплати праці, зменшивши виплати в частині додаткової заробітної плати або за рахунок звільнення працівників та скорочення їх штатної кількості.

Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», що набрав чинності 24.03.2022, визначає введення обмежень конституційних прав і свобод громадян, що стосуються розірвання трудового договору, своєчасності оплати праці, відпусток тощо [1]. У загальному розумінні роботодавці отримали більші права щодо зміни умов та оплати праці на період дії воєнного стану. Звичайно, роботодавці повинні виплачувати заробітну плату не нижче за мінімальну за умови виконання працівником умов трудового договору, але своєчасність виплат тепер може бути порушена. Слід зауважити, що суб'єкти господарювання залежать від таких умов, як територіальне розташування, активність ведення бойових дій, фізична цілісність наявних ресурсів, наявність матеріального забезпечення, продовження функціонування постачальників та покупців тощо.

Зазначені умови значно впливають на спроможність підприємства виплачувати повну суму заробітної плати своїм працівникам. Зрозумілим є той факт, що багато підприємств повністю або частково припинили свою діяльність, але це не звільняє роботодавців від виплати заробітної плати після завершення дії обставин, які призвели до такої невивплати. Отже, рано чи пізно роботодавці повинні будуть виплатити всю заробітну плату і закрити свою заборгованість. Одним із поширених варіантів призупинення розрахунків із працівниками є так звана відпустка «за власний рахунок». Варто зазначити, що це достатньо поширений спосіб зменшення витрат підприємства під час різних кризових ситуацій як на підприємстві, так і в країні в цілому. Згадуваний закон також прописує можливість використання відпустки «за власний рахунок» навіть і на весь період воєнного стану, хоча ця умова може виконуватись лише за згодою робітника. Зазначимо, що це демотивуючий фактор для працівників, оскільки втрата стабільного джерела доходу (іноді, єдиного для родини) примушує шукати інший, більш стабільний, дохід.

Закон також передбачає можливість тимчасової зупинки роботи, під час якої працівник не виконує трудові функції та відповідно не отримує заробітну плату. У цьому випадку фактичне звільнення

працівника не відбувається, а працевлаштування поновлюється на умовах, попередньо погоджених при звільненні обома сторонами. Але ця процедура підходить не всім, а лише тим роботодавцям, які з певних причин не можуть діяти у зв'язку з активними бойовими діями або окупацію населеного пункту, де фактично працює підприємство або знаходяться його виробничі активи.

Інший варіант утримати співробітників і зекономити виплату заробітної плати — оголосити простій. Це передбачено статтею 113 КЗпП і протягом періоду воєнного стану нічого не змінилося [2]. Варто наголосити, що простій не означає зменшення навантаження на співробітників, і його слід вводити лише тоді, коли дійсно роботи немає.

Для багатьох компаній логічним виходом із скрутного становища може стати зміна умов праці. Різноманітність мотиваційних способів для залучення працівників у роботу підприємства і відповідно виплаті заробітної плати, призведе до утримання робочого місця і збереже колектив підприємства. Можна запропонувати перевести своїх працівників на неповний робочий день, при умові що і оклад буде пропорційно зменшений. Якщо така дія здається дуже ризикованою з точки зору дотримання трудового законодавства за звичайних обставин, такий крок може бути виправданим за сучасних обставин. Також, можна запропонувати переведення працівників виключно на дистанційний формат роботи, якщо це можливо. Доречно було б запровадити віддалену (дистанційну) роботу для окремих категорій працівників, зокрема бухгалтерії. Наприклад, раціонально розподілити обов'язки між працівниками по обробці первинних документів. Незважаючи на особливі обставини, обумовлені війною, прибуткові накладні, акти виконаних робіт, банківські виписки, податкові накладні запущені в діяльність підприємства і підлягають внесенню до інформаційної системи підприємства. До того ж, за можливості, доцільно розробити графік відвідування офісу, наприклад раз на тиждень, щоб обробити документи і виконати невідкладні поточні задачі. Це призведе до підвищення мотивації працівників продовжувати працювати на підприємстві та виконувати свою роботу якісно і вчасно.

Людям завжди складно адаптуватися до змін, а коли вони настільки кардинальні та болючі — особливо. Як зазначають фахівці, щоб допомогти працівникам працювати в умовах війни, варто розвивати *резильєнтність* — здатність відновлюватися навіть в умовах найскладніших життєвих обставин, що є зараз надзвичайно актуальним для українців [3]. Резильєнтність складається з кількох елементів:

- надія — пов'язана із впевненістю в тому, що людина може пройти через складнощі та дожити до кращих часів;
- оптимізм — у контексті війни це стосується віри в те, що перемога буде;
- адаптивність — здатність пристосовуватися до змін, що у важкі часи має відбуватися швидко;
- стійкість — здатність не опускати руки попри критичні, а іноді й трагічні, обставини.

Керівники підприємств також повинні мотивувати своїх працівників не лише заробітною платою, а й духовними цінностями. Потрібно комунікувати з працівниками про те, що їхня робота має велике значення та наповнена змістом. Наприклад, якщо діяльність безпосередньо пов'язана з виробництвом або наданням послуг на території України та для українців, треба наголошувати працівникам, що таким чином підприємство та весь колектив підтримує Україну, впливає на життя людей та допомагає відбудовувати економіку держави.

Ми маємо прийняти, що наш світ змінився. І навіть після нашої перемоги все буде дещо по-іншому. Замість того, щоб битися з обставинами, варто прийняти їх як є і зробити їх поштовхом до руху та змін. Це зберігає внутрішні сили, допомагає видихнути та зрозуміти, що саме робити далі. Потрібно працювати навіть в такі складні часи і розуміти, що від нас залежить процвітання і покращення економіки, навіть під час війни.

Література

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України № 2316-IX від 15.03.2022. — URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>.
2. Кодекс законів про працю України №322-08 від 10.12.1971. — URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.
3. Що таке резильєнтність, або Як мотивувати й надавати сил команді під час війни? — URL:<https://hrliga.com/index.php?module=news&op=view&id=24098>.

ПЛАТФОРМА 3

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ

Секція 1

СУЧАСНІ МОДЕЛІ ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Баклан А.Ю.
«Облік і оподаткування», 1 курс магістр
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник — д.е.н., професор, завідувач кафедри
обліку та оподаткування НУБіПУ Гуцаленко Л.В.

АУДИТОРСЬКА ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Аудит посідає важливе місце в діяльності сучасних суб'єктів господарювання. Місією сучасного аудиту є зменшення рівня невизначеності, достатнього для прийняття управлінського рішення щодо предмету його (аудитора) професійного судження, а завданням — забезпечення можливості зробити своє професійне судження максимально адекватним фактичному стану речей, про які він виказує свою професійну думку.

В Україні проведення аудиту регламентовано Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», а саме регламентує питання щодо аудиту фінансової звітності і аудиторської діяльності в Україні загалом, розкриває інформацію про аудиторські стандарти та аудиторський звіт, суспільний нагляд за аудиторською діяльністю, атестацію та реєстрацію аудиторів, обов'язковий аудит підприємств, контроль якості та професійну етику аудиторів [1].

Аудитори перевіряють фінансову звітність на дотримання вимог чинного законодавства України, зокрема: Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, Податкового кодексу та інших нормативно-правових регламентів. Це трудомісткий процес, адже бухгалтерський облік ведеться за принципом безперервності та фіксує кожну господарську операцію на підприємстві [2].

Аудит фінансового стану має на меті:

- 1) визначення особливостей діяльності підприємства;
- 2) визначенні суті ділової активності;
- 3) виявлення можливих ризиків, помилок та шахрайства;
- 4) оцінка перспектив діяльності клієнта, в тому числі і чи зможе підприємство надалі продовжувати свою діяльність;
- 5) загальна оцінка бізнесу клієнта [3].

Перед початком перевірки слід розробити програму аудиту, де буде зазначено:

- 1) метод аналізу;
- 2) інформаційна база аналізу;
- 3) критерій для прийняття рішень у разі виявлення незвичайних коливань [3].

Кількісним критерієм при оцінці фінансової звітності є показник суттєвості порушення, рекомендації щодо розрахунку якого зазначені у МСА 320 «Суттєвість при плануванні та проведенні аудиту» [4].

При аудиті виділяють певні критерії аудиту фінансової звітності. Фальченко О.О. вважає, що критерії оцінки фінансової звітності повинні містити якісні характеристики підібрані таким чином, щоб відповідати вимогам концептуальної основи, а також стверджує, що перелік критеріїв для кожного підприємства складається індивідуально в залежності від його особливостей та спе-

цифіки діяльності, а тому числі і від ідентифікованих аудитором ризиків і ефективності кожного з критеріїв [5].

Автор пропонує загальний перелік критеріїв для оцінки звітності при аудиті, однак зазначає, що на практиці їх може бути недостатньо і аудитор повинен також використовувати своє професійне судження для оцінки ситуації та складання плану дій [6]. Він виокремлює ознаки і критерії, що тісно пов'язані з принципами бухгалтерського обліку.

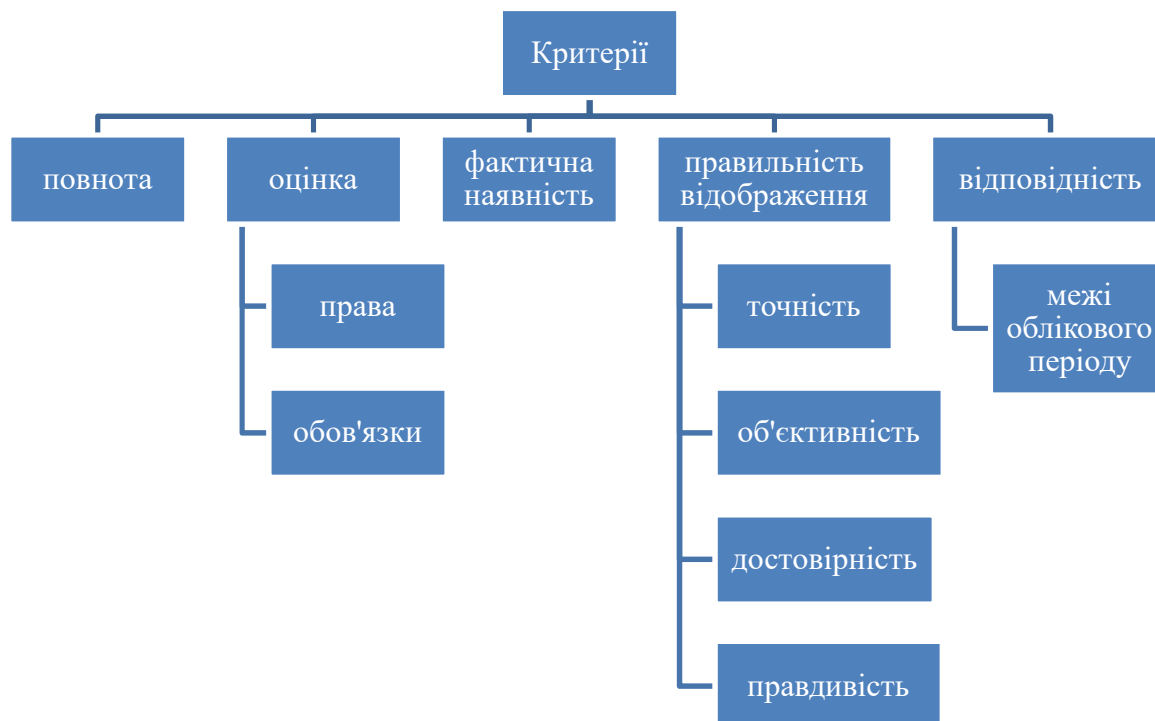

Рис. 1. Критерії оцінки фінансової звітності [6]

Отже, оцінка фінансової звітності аудитором — невід'ємний елемент проведення аудиту. Аудиторський звіт є гарантом достовірності інформації, що віддзеркалює результати діяльності господарюючих суб'єктів. Вчені виокремлюють різні критерії для оцінки звітності, в тому числі і якісні, які тісно пов'язані з загальними принципами ведення аудиту, зазначеними в законодавстві.

Література

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2258-19> (дата звернення 29.05.2022).
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV (Редакція станом на 01.07.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14> (дата звернення 29.05.2022).
3. Токар Н.Б., Чут Л. О. Аудиторська оцінка фінансового стану підприємства, 2017.
4. Міжнародний стандарт аудиту 320 «Суттєвість при плануванні та проведенні аудиту».
5. Фальченко О.О., Лозенко О.А. Критерії аудиторської оцінки фінансової звітності, Східна Європа: економіка, бізнес та управління : електрон. наук.-практ. журн., 2019. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/44083/1/Skhid_Evropa_2019_6_Falchenko_Kryterii.pdf (дата звернення 29.05.2022).
6. Фальченко О.О., Токар Н.Б. До питання визначення ознак та критеріїв оцінки фінансової звітності у зарубіжній практиці аудиту, Вісник Національного технічного університету «ХПІ», Збірник наукових трудів, Тематичний випуск 25 (931) 2012 «Технічний прогрес та ефективність виробництва», 2012. URL: http://library.kpi.kharkov.ua/files/Vestniki/2012_25_2.pdf (дата звернення 29.05.2022).

ВИЗНАННЯ ТА ОЦІНКА ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Для того щоб здійснювати господарську діяльність, необхідно використовувати виробничі запаси, оскільки вони є невід'ємною частиною та умовою функціонування будь-якого підприємства.

На сьогоднішній час виробничі запаси є гарантуванням не тільки економічної стабільності підприємства, а й запорукою постійності, чіткості, об'єктивності та правдивої діяльності господарювання. У разі неправильного вибору методу оцінки запасів, фінансові показники підприємства можуть зазнати шкоди. З огляду на це, виникає необхідність обґрунтування ключових аспектів визнання й вибору методу оцінки виробничих запасів.

Оцінка виробничих запасів, згідно з НП(С)БО 9, здійснюється при відпуску запасів у виробництво, з виробництва, продажі та іншому вибутті за одним із наступних методів: — ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; — середньозваженої собівартості; — собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); — нормативних затрат; — ціни продажу [1].

Підприємство, у свою чергу, повинно обрати такий метод, який би відповідав усім необхідним вимогам та найбільшим чином задовольняв його внутрішньо-господарські потреби, а саме:

- не завищував показники результатів фінансової діяльності;
- не знижував фактичну собівартість готової продукції;
- був максимально спрощеним для прикладного застосування.

Для кращого розуміння відповідності методів оцінки виробничих запасів із вищевказаними вимогами, варто надати характеристику їх основним особливостям, а також вказати переваги та недоліки кожного.

Перший метод — ідентифікованої собівартості — передбачає здійснення обліку за кожним видом запасів окремо, а їх списання відбувається за фактичною собівартістю. Ключовою перевагою даного підходу є його точність та можливість для підприємства регулювати прибуток за рахунок визначення собівартості окремої одиниці продукції. Основний недолік методу — трудомісткість у застосуванні.

Наступний спосіб оцінки виробничих запасів — середньозважена собівартість. Він дозволяє розрахувати середню ціну одиниці запасу за конкретний проміжок часу. Цей метод визначається діленням суми вартості залишку на початок звітного періоду та вартості отриманих запасів у звітному періоді на їхню загальну кількість. Характерний плюс середньозваженої собівартості полягає в чіткому розумінні руху матеріальних цінностей. Доцільність застосування методу також зумовлена наближенням середнього значення чистого прибутку до фактичного та рівномірним станом залишків запасів у балансі. З мінусів можна виокремити несприятливий період підвищення цін, коли підприємство через застосування середньозваженої собівартості вимушене показувати більші прибутки, ніж вони є насправді, і як результат — додаткові витрати у вигляді сплати податків.

Метод ФІФО полягає в тому, що виробничі запаси повинні використовуватися у тій послідовності, у якій вони надходять на підприємство. У такому разі ті запаси, що з'явилися найпершими — повинні реалізуватися у такій самій відповідності. Головний плюс ФІФО стосується можливості перешкодити будь-яким спробам щодо маніпуляції прибутком. Крім того, з його допомогою можна досягти високого рівня чистого доходу, навіть коли ціни постійно зростають. Мінуси цього методу проявляються при завищенні фінансових результатів — при такій ситуації можливе зниження частки купівельної вартості, а також застосування ФІФО може занижувати витрати, і це буде списуватися на реалізацію собівартості продукції за цінами закупівлі.

Виробничі запаси у контексті методу нормативних витрат найкраще використовувати на промислових підприємствах, які застосовують складні технології. Ключова суть даного методу полягає у встановленні нормативних облікових цін, на основі яких списуються запаси протягом мі-

сяця, унаслідок чого вираховують кінцеву ціну на основі фактичних витрат. Найбільш привабливими «нормативні витрати» вважають за можливість відхилятися від встановлених облікових норм для поточного оперативного обліку. Цей метод також дозволяє вести контроль за режимом економії, тобто вести відокремлений облік змін норм. Єдиний недолік становить постійні зміни в нормах виробничих потужностей, праці, використанні запасів, та перегляді діючих цін.

Останній метод під назвою «ціни продажу» означає накладення на товари середнього відсотку торгових націнок. Його розраховують як різницю між вартістю реалізованих товарів, що продаються та загальною сумою націнки на ці товари. За рахунок головної переваги цього методу, а саме здатності швидко реагувати на зміну ціни придбання, його доцільно використовувати саме в роздрібній торгівлі, адже там його ефективність буде найвищою. Метод ціни продажу не реалізується в інших сферах позаяк продажна вартість товарів буде відображатися у балансі за мінусом нереалізованої націнки. Через орієнтовність такої величини виникають відхилення від реальної вартості товарів.

Незважаючи на те, що на сьогодні в бухгалтерському обліку є велика кількість методів оцінки виробничих запасів, вчені не зупиняються і розробляють нові методи, які були б більш ефективними у застосуванні серед значного числа підприємств.

Одним із запропонованих методів, які почали широко використовувати є розробки Лишиленко О.В.: метод ЧІФО (найдешевший із перших) та ЕІФО (найдорожчий із перших). Перший конкретизує, що запаси, які є найдешевшими в ціні серед інших повинні відпускатися першими (при продажі чи іншому вибутті). ЕІФО-метод, у свою чергу, транслює повністю протилежний принцип відносно ЧІФО, тобто спочатку треба вибувати запасам, які мають найдорожчу ціну. Перевагою ЧІФО над попередніми описаними способами списання виробничих запасів, вважають те, що використання того чи іншого методу передбачає автоматичний розподіл вартості спожитих виробничих запасів на різні види створюваної окремими підрозділами підприємства продукції без урахування конкурентоздатності тієї чи іншої продукції на ринку. Цей метод дозволяє до мінімуму скоротити вартість використаних виробничих запасів відносно собівартості окремої продукції, це відбувається за рахунок віднесення виробничих запасів, що мають більшу закупівельну ціну до собівартості продукції, що має краще, вигідніше становище з реалізацією на ринку. Однак, як було визначено в характеристиці попередніх методів оцінки виробничих запасів, абсолютно кожен спосіб наділений мінусами. Не винятком стали і дані методи, отожд їхні недоліки полягають у значній трудомісткості щодо застосування, також спостерігається відсутність універсальності, що не дозволяє застосовувати ЧІФО/ЕІФО на всіх підприємствах тощо [2].

На основі проаналізованих методів оцінки вибуття виробничих запасів, стає зрозумілим, який ряд причин змушує здійснювати вибір що певного методу:

- 1) різноманітна специфіка та неоднаковий характер виробничих запасів: це включає асортимент, ціну та інші елементи;
- 2) вибір за рахунок місця використання, це означає, що методи підбирають за структурними відділами, підрозділами, управліннями, цехами;
- 3) змінні тенденції щодо розвитку та стабільності економіки, а також податкового регулювання, що відображає економіко-правовий фактор даної причини;
- 4) безумовну роль грає історичний фактор, тобто передумови, які сприяли формуванню облікової системи;
- 5) використання автоматизованих систем обліку, що характеризує інформаційне та організаційне забезпечення: сюди відносимо достатню кількість складів у підприємства, та інших місць зберігання запасів.

Серед найбільш ефективних та організованих методів, можна виділити методи середньозваженої собівартості та ФІФО. Важливо пам'ятати про переваги та недоліки, які присутні абсолютно у всіх методах. Варто завжди зважати на точність методів у використанні, адже саме ця опція дозволить охопити як специфіку виробничої діяльності та важливість переслідування необхідних для організації завдань, так і можливість врахування інтересів власників підприємств.

Література

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (Дата звернення 29.05.2022).

2. Лишиленко О.В. Напрямки покращення методів оцінки списання виробничих запасів в системі аналізу беззбитковості виробництва продукції аграрних підприємств. URL: http://www.rusnauka.com/SND/Economics/7_1%20i%20sh%20i%20l%20e%20n%20k%20o.doc.htm (Дата звернення 29.05.2022).

Басараб Ю. О.
«Облік і оподаткування», 1 курс, магістр
Вінницький національний аграрний університет
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
обліку та оподаткування в галузях економіки ВНАУ Коваль Н.І.

ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ: ОСОБЛИВОСТІ ЕЛЕКТРОННОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Вплив податкової системи на здатність підприємств забезпечити відтворення капіталу і своєчасно проводити розрахунки з бюджетом є одним із напрямів досліджень щодо забезпечення сталого розвитку. У цій системі важливе місце належить обліку розрахунків підприємства за податком на додану вартість, без якого неможливо отримати вибірккову інформацію про реальний фінансовий стан підприємства та його фінансову спроможність у повному обсязі й своєчасно сплачувати свої зобов'язання.

Проблеми розвитку теорії і методології розрахунків підприємств за податками досліджують вчені-економісти: О. Василик, В. Вишневський, І. Гончарук [1], Н. Гудзенко [5], Д. Дема, Т. Ємчик [1], Г. Калетнік [1], В. Калужний, Н. Коваль [5], С. Лутковська [1], В. Метелиця [2], Т. Мулик [3], В. Опарін, О. Подолянчук [2; 4; 5], В. Синчак, та інші.

Проте в контексті триваючої дискусії щодо визначення подальших напрямів удосконалення національної системи адміністрування розрахунків підприємства за податком на додану вартість потребує подальшого дослідження.

Так, дослідниками наукової школи Вінницького національного аграрного університету на чолі з Г. М. Калетніком розкрито загальні засади оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, виокремлено проблеми і визначено нові підходи в системі державного регулювання податкової політики [1]. Метелиця В. М. та Подолянчук О. А., на підставі оцінки ефективності роботи системи моніторингу податкових накладних, пропонують науково-обґрунтовані рекомендації агропідприємствам щодо документального забезпечення відновлення реєстрації податкових накладних і розрахунків коригувань та уникнення зупинки такої реєстрації в майбутньому [2]. Подолянчук О. А., Коваль Н. І., Гудзенко Н. М. визначають, що кризові явища в Україні спонукають до пошуків варіантів підвищення ефективності функціонування економіки шляхом використання різноманітних форм господарювання [5]. Мулик Т. О. проведено дослідження щодо питання формування облікової політики як інструменту управління для цілей оподаткування [3; 5].

Відаючи належне науковим доробкам вчених, варто сказати, що в умовах сучасної системи електронного адміністрування розрахунків за податками й автоматизацією облікових процесів поза увагою лишаються питання практики відображення в обліку розрахунків за податками і зборами. Це знижує розуміння сутності бухгалтерських записів на початковому етапі опрацювання облікової інформації [5].

Податок на додану вартість (ПДВ) визначено одним із основних бюджетоутворюючих податків за період усього його історичного існування. ПДВ доволі складний податок, методика розрахунку, адміністрування та відшкодування якого підлягає постійним змінам, нововведенням, удосконаленням і який є об'єктом зловживань як суб'єктів господарювання, так і фіскальних органів.

Умовно історичні етапи становлення ПДВ можна поділити на три періоди: I етап — 01.01.1992 р. — 01.07.1997 р.; II етап — 01.07.1997 р. — 01.01.2011 р.; III етап — 01.01.2011 р. — дотепер [5].

Податковим кодексом України (ПКУ) акцентується увага на тому, що податок на додану вартість (далі — ПДВ) — непрямий податок, який нараховується та сплачується відповідно до норм розділу V ПКУ [6]. Визначення сутності ПДВ у нормативних документах представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

**ВИЗНАЧЕННЯ ПДВ У НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТАХ
ЗА ЕТАПАМИ ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ**

Нормативний документ	Визначення
Про податок на добавлену вартість: Закон України від 20.12.1991 р. №2007-XII	Податок на добавлену вартість є частиною новоствореної вартості на кожному етапі виробництва товарів, виконання робіт, надання послуг, що надходить до бюджету після їх реалізації.
Про податок на добавлену вартість: Декрет Кабінету міністрів України від 26.12.1992 р. №14-92	Податок на добавлену вартість є частиною новоствореної вартості, який сплачується до державного бюджету на кожному етапі виробництва товарів, виконання робіт, надання послуг.
Про податок на додану вартість: Закон України від 03.04.1997 р. №168-97-ВР	Відсутнє.
Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI	ПДВ — непрямий податок, який нараховується та сплачується відповідно до норм розділу V ПКУ.

Джерело: [5]

Обов'язковій реєстрації як платник податку підлягає особа, якщо загальна сума від здійснення операцій із поставки товарів, що підлягають оподаткуванню протягом останніх 12 місяців перевищує 1 000 000 грн (без урахування ПДВ) [5; 6].

За останнє десятиліття чотири рази приймалися суттєві зміни в системі оподаткування ПДВ. Так, станом на 01 березня 2021 року в Україні 4 ставки ПДВ: 20% (загальна), 7% (лікарські засоби і медичні вироби), 0% (експорт) і 14% (окремі види сільськогосподарської продукції) (рис. 1).

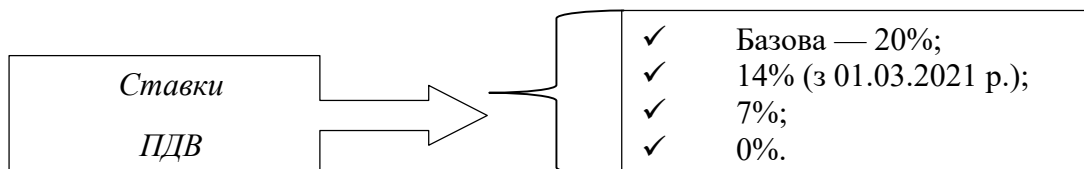

Рис. 1. Ставки ПДВ

Джерело: [5]

Всі платники ПДВ отримують електронний «ПДВ» рахунок. Це передбачає постанова КМУ «Деякі питання електронного адміністрування податку на додану вартість» від 16.10.2014 р. №569. Нею затверджений і Порядок електронного адміністрування податку на додану вартість (надалі — Порядок), який працює з 1 лютого 2015 року [7].

Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану» від 12.05.2022 р. № 2260-IX (далі — Закон № 2260) який набрав чинності 27.05.2022 р. [8].

Слід зауважити, що Законом № 2260 передбачено три основних зміни щодо:

- відновлення податкового обов'язку платників податків, у яких є можливість виконувати свої податкові обов'язки, в частині дотримання термінів реєстрації податкових накладних та/ або розрахунків коригування до них (далі — РН/ РК) в Єдиному реєстрі податкових накладних (далі — ЄРПН), подання податкової звітності, сплати податків;
- відновлення камеральних та документальних перевірки податкової звітності;
- відновлення відшкодування сум ПДВ з бюджету (тобто, запрацює СЕА ПДВ) [6;8].

Тимчасово, за податкові періоди лютий–травень 2022 р. за операціями з придбання товарів/послуг, за якими в ЄРПН постачальниками не зареєстровано ПН/РК, платники податку:

— включають до складу податкового кредиту звітного (податкового) періоду суми ПДВ, сплачені (нараховані) у складі вартості придбаних товарів/ послуг, на підставі наявних у платника первинних (розрахункових) документів, складених (отриманих) платником податку за операціями з придбання товарів/послуг відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV (далі — Закону № 996);

— отримувачі послуг, що постачаються нерезидентами, місце постачання яких розташоване на митній території України, у разі нарахування таким отримувачем послуг ПДВ у складі податкових зобов'язань, визначених у податковій декларації за відповідний звітний (податковий) період, такі платники податку мають право на віднесення таких сум податку до податкового кредиту відповідного звітного (податкового) періоду, на підставі наявних у платника первинних (розрахункових) документів, складених (отриманих) платником податку за операціями з придбання послуг, відповідно до Закону № 996 [5;8].

Тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного стану на території України, введеного Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. № 64/2022, справляння податків і зборів здійснюється з урахуванням особливостей, визначених у п. 69.1 ПКУ, а саме [9]: за відсутності у платника податків можливості своєчасно виконати свій податковий обов'язок щодо дотримання термінів сплати податків та зборів, подання звітності, у т. ч. звітності, передбаченої п. 46.2 ПКУ, реєстрації у відповідних реєстрах податкових або акцизних накладних, розрахунків коригування, подання електронних документів, що містять дані про фактичні залишки пального та обсяг обігу пального або спирту етилового тощо, платники податків звільняються від передбаченої цим Кодексом відповідальності з обов'язковим виконанням таких обов'язків протягом шести місяців після припинення або скасування воєнного стану в Україні.

Платники податків, які мають можливість своєчасно виконувати податкові обов'язки щодо дотримання термінів сплати податків та зборів, подання звітності, у т. ч., передбаченої п. 46.2 ПКУ, реєстрації у відповідних реєстрах ПН/РК звільняються від відповідальності за несвоєчасне виконання таких обов'язків, граничний термін виконання яких припадає на період починаючи з 24.02.2022 р. до дня набрання чинності Законом № 2260 (27.05.2022 р. — ред.) за виконання трьох умов: реєстрації такими платниками ПН/РК в ЄРПН до 15.07.2022 р.; подання податкової звітності до 20.07.2022 р.; сплати податків та зборів — не пізніше 31.07.2022 р [5; 6; 8; 9].

Отже у зв'язку із даною ситуацією, платники ПДВ зобов'язані забезпечити у строки, встановлені п. 69.1 ПКУ, реєстрацію ПН/РК в ЄРПН, граничний термін реєстрації яких припадає на періоди, зазначені у п. 69.1 ПКУ, та уточнити (привести у відповідність) податковий кредит, задекларований платниками на підставі наявних у платника первинних (розрахункових) документів, з урахуванням даних ПН/РК, зареєстрованих в ЄРПН.

Література

1. Калетнік Г. М., Гончарук І. В., Ємчик Т. В., Лутковська С. М. Аграрна політика та земельні відносини: підручник. Вінниця: ВНАУ, 2020. 307 с. (с. 171-182).
2. Метелиця В. М., Подолянчук О. А. Управління ризиками блокування податкових накладних/розрахунків коригувань агропідприємств. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2020. № 2. С. 132-149 (с. 146-147).
3. Мулик Т. О. Облікова політика як інструмент управління оподаткуванням. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. №5. URL: <http://global-national.in.ua> (дата звернення: 15.01.2022).
4. Подолянчук О. А. Облікове забезпечення розрахунків з податку на додану вартість. *Ефективна економіка*. №2. 2020. URL: www.economy.nauka.com.ua (дата звернення: 10.05.2022).
5. Подолянчук О.А., Коваль Н. І., Гудзенко Н. М. Облікове забезпечення податкових розрахунків сільськогосподарських товаровиробників: особливі операції: монографія. Видавництво ТОВ «Друк», 2022. 256 с.

6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 05.05.2022).

7. Податкова звітність: конспект лекцій для студентів спеціальностей 7.03050901 та 8.03050901 «Облік і аудит» денної і заочної форм навчання. І.В.Жураковська. Луцьк: Луцький НТУ. 2015. — 100 с.

8. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану: Закон України від 12.05.2022 р. № 2260-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2260-20#Text> (дата звернення: 10.05.2022).

9. Новини М.Е.Дос. Адміністрування ПДВ протягом воєнного стану: Закон № 2260 набрав чинності 27.05.2022 р. URL: <https://medoc.ua/blog/administruvannja-pdv-protjagom-vonnogo-stanu-zakon-2260-nabrav-chinnosti-27052022-r> (дата звернення: 27.05.22).

Волинець В.В.
«Облік і оподаткування», 2 курс, магістр
Вінницький національний аграрний університет
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
обліку та оподаткування в галузях економіки Іщенко Я.П.

РЕМОНТ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖ В УМОВАХ ВІЙНИ: ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ОБЛІКУ

24 лютого 2022 р. вся наша країна почала жити в новій реальності, що зумовлена повномасштабною воєнною агресією російської федерації. Наразі на території України ведуться воєнні дії, армією країни-агресора захоплюються енергетичні потужності, руйнується та знищується інфраструктура електромереж. На сьогодні складно визначити, який обсяг мереж та обладнання потребує відновлення і неможливо точно оцінити масштаби руйнувань. Адже частина цієї інфраструктури знаходиться на тимчасово окупованій території, а те майно, що перебуває на підконтрольній Україні території, постійно пошкоджується внаслідок ракетних обстрілів. Сьогоднішні умови вимагають роботи енергетиків з відновлення роботи електромереж в надзвичайно складних умовах, часто під обстрілами та бомбардуваннями. На звільнених від окупації територіях енергетики працюють разом із бригадами МНС та саперами. Основними їх завданнями є відновлення магістральних мереж на звільнених територіях та в інших регіонах України; ремонтні та відновлювальні роботи на лініях електропередач (усунення обривів проводів, заміна опор та ізоляції, монтаж нового обладнання на підстанціях, відбудова стін та дахів). Зрозуміло, що для відновлення та ремонту мереж за умов обмеженого фінансування, значного здороження ресурсів та відсутності повної інформації про обсяги та вартість пошкодженої інфраструктури, необхідно здійснити комплекс заходів, серед яких і організація належного інформування на всіх рівнях управління цими процесами.

Електричні мережі України збудовані здебільшого ще в період СРСР і є класичним прикладом застосування «ручного управління». Усі мережі керуються диспетчерами, майже всі перемикання здійснюються вручну оперативним персоналом. Це негативно позначається на показнику SAIDI (тривалість перерв в електропостачанні), який загалом по Україні у 2020 р. зріс із 682 хв до 816 хв, порівняно з 2019 роком. Для порівняння, показник SAIDI у 2019 році в Хорватії був на рівні 193 хв, у Румунії — 179 хв, а в Німеччині — 12 хв. [1].

Враховуючи зазначені технічні недоліки енергетичної інфраструктури передбачено не просто її ремонт та відновлення, а й модернізацію. Тобто, говорячи обліковими термінами передбачається проведення ремонтних робіт та роботи, пов'язані з поліпшенням об'єктів.

Фахівці зазначають, що при відбудові слід підвищити рівень автоматизації управління мережами. Це, перш за все, розбудова smart grid — розумних мереж. Їхні складники: автоматизація підстанцій 35 кВ і вище, трансформаторних підстанцій і розподільчих пунктів 20 кВ, ліній 10 кВ і вище; впровадження автоматизованих систем моніторингу й управління електромережами та

розбудова сучасних диспетчерських центрів; створення систем інтелектуального обліку електроенергії тощо. У 2021 році в Україні було запроваджено стимулююче тарифоутворення для операторів системи розподілу. Його застосування має збільшити інвестиції в мережі задля підвищення їхньої надійності. А у вересні минулого року Міненерго розробило Концепцію впровадження «розумних мереж» в Україні до 2035, якою передбачалося модернізацію мереж саме в руслі smart grid — високоавтоматизованих систем [1].

Для забезпечення електромереж під час воєнних дій фахівці вважають за доцільне будівництво кабельних ліній електропередач. Хоча таке будівництво є дорожчим, ніж будівництво повітряних мереж, проте надійність і стійкість кабельних ліній є значно вищим. Як показала практика, під час воєнних дій кабельні мережі майже не зазнавали ушкоджень.

Отже витрати, пов'язані з ремонтом та відновленням об'єктів електромереж основних засобів в обліку групуються за такими напрямками, як:

1) витрати, пов'язані з поліпшенням об'єктів, що призводять до збільшення майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання об'єкта;

2) витрати, що здійснюються для підтримання об'єкта в робочому стані та одержання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигод від його використання.

Перша група витрат, відповідно до П(С)БО 7, збільшує первісну вартість основних засобів, тобто капіталізується та відноситься до складу капітальних інвестицій [2]. Друга група витрат включається до складу поточних витрат звітного періоду.

Ці операції відображаються на рахунках бухгалтерського обліку наступним чином (табл. 1).

На нашу думку, не є виправданим виключення зі складу поліпшень всіх видів ремонтів об'єктів основних засобів. Якщо поточний і середній ремонт слід відносити до складу витрат поточного звітного періоду, оскільки вони зберігають та підтримують основні засоби в нормальному робочому стані протягом терміну їх корисного використання та не приносять підприємству додаткової економічної вигоди. Ці види ремонтів здійснюються для одержання первісно очікуваних сум економічних вигод від використання об'єктів основних засобів.

Таблиця 1

**КОРЕСПОНДЕНЦІЯ РАХУНКІВ З ВІДОБРАЖЕННЯ ВИТРАТ НА УТРИМАННЯ
ТА ЕКСПЛУАТАЦІЮ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ**

№ п/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Д-т	К-т
1	Відображено витрати на поліпшення основних засобів, що здійснюються підрядним способом	15	63
2	Відображено суму ПДВ	641	63
3	Зарахування витрат на поліпшення на збільшення первісної вартості	10	15
4	Витрати на поточний та капітальний ремонт основних засобів	23,91,92, 93, 94	63,20,22, 234

Джерело: сформовано автором на основі [3]

На відміну ж від поточного ремонту, капітальний ремонт передбачає оновлення та відтворення основних засобів, заміну значної частини деталей при повному розбиранні устаткування, транспортних засобів, заміну базових та комплексних деталей та вузлів на нові, тощо, що призводить до покращення експлуатаційних можливостей об'єктів. Даний вид ремонту сприяє збільшенню економічної вигоди проти того обсягу, який був визначений при прийнятті об'єкта в експлуатацію, тобто приносить підприємству додаткову економічну вигоду. Капітальний ремонт може проходити з модернізацією об'єктів основних засобів, яка згідно з П(С)БО 7 включається до складу поліпшень.

Для обліку капітального ремонту, реконструкції, модернізації об'єктів основних засобів пропонуємо на рахунок 15 «Капітальні інвестиції» виділити субрахунок 156 «Капітальні інвестиції на поліпшення об'єктів основних засобів», що дозволить відокремити витрати по здійсненню капітальних інвестицій в уже діючі на підприємстві основні засоби.

З метою дотримання принципу нарахування та відповідності доходів і витрат, підвищення достовірності облікової інформації, пропонуємо розділити в обліку витрати по капітальному та поточним ремонтам і відображати їх за різними методами.

Витрати по капітальному ремонту пропонуємо обліковувати на спеціальному субрахунку «Капітальний ремонт основних засобів» до рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів» і в подальшому списувати на витрати підприємства поступово, протягом певного часу (в залежності від їх змісту та обсягу) (табл. 2).

Таблиця 2

**ПРОПОНОВАНА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ВИТРАТ
НА КАПІТАЛЬНИЙ РЕМОНТ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ**

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Здійснено витрати на капітальний ремонт основних засобів	39	13,20,22,63, 66,65 та інші
2	Списано витрати по капітальному ремонту в майбутніх звітних періодах	23,91, 92, 93, 949	39

Джерело: сформовано автором на основі [3]

Витрати ж на поточний ремонт основних засобів продовжувати відносити одноразово на витрати виробництва, виділяючи при цьому окремий субрахунок «Поточний ремонт основних засобів» на рахунок 23 «Виробництво».

Така пропозиція ґрунтується на тому, що поточний і капітальний ремонт мають різний період проведення, причини і характер здійснення, а також суттєво відрізняються за їх вартістю.

Також включення витрат на проведення капітального ремонту у повному обсязі до поточних витрат в періоді, коли такий ремонт проводився, може призвести до несподіваного значного викривлення фінансового результату підприємства та значного зростання собівартості продукції в цьому періоді.

Література

1. Післявоєнні плани: як обленерго збираються відновлювати мережі. URL: <https://kosatka.media/uk/category/blog/news/poslevoennye-plany-kak-oblenergo-sobirayutsya-vosstanavlivat-seti>
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 7 «Основні засоби», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>
3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій, затв. наказом Міністерства Фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/instrbuh/instr291>.

ДЕФІНІЦІЇ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Активізація інвестиційного ринку є свідченням здатності підприємства сприяти соціально-економічному зростанню в усіх сферах управління. Сучасний стан української економіки потребує масових інвестицій у промисловість, яка за якістю має вийти на новий рівень інновацій. На основі інвестицій підприємства прагнуть стабілізувати та розвивати свою діяльність шляхом впровадження нових технологічних процесів, активізації існуючих товарних ринків та розвитку нових. Важливим каталізатором виробництва та основою стабільного економічного зростання як окремих суб'єктів господарювання, так і держави в цілому виступають саме капітальні інвестиції.

Про актуальність та важливість теми свідчить значна кількість наукових праць, присвячених капітальним інвестиціям. Можна відзначити роботи таких науковців, як Подмешальська Ю.В. і Мельник С.В., Паливода К.В., Садовська І.Б. та Нагірська К.Є., Стадницький Ю.І., Бондар М.І., Пересада І.А., Майорова Т.В., Крук В.В., Шевчук Я.В., Радевич Т.В., Лень В.С. та ін.

Закон України «Про інвестиційну діяльність» №1560-ХІІ від 18.09.1991 визначає капітальні інвестиції як інвестиції, що спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік [1]. Тоді як в Господарському кодексі вживається таке поняття як капітальні вкладення і трактується воно як інвестиції у відтворення основних фондів і приросту матеріально-виробничих запасів [2]. Повне визначення звучить як «капітальні інвестиції — це господарські операції, що передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації відповідно до норм Податкового кодексу» [3].

Інструкцією №291 капітальним інвестиціям виділено окремий рахунок 15 «Капітальні інвестиції», який призначений для обліку витрат на придбання або створення матеріальних і нематеріальних необоротних активів [4].

В МСБО і МСФЗ взагалі не передбачено виділення капітальних інвестицій як окремого об'єкту обліку, натомість виникає поняття «незавершені капітальні інвестиції», яке пояснюється витратами на будівництво, придбання і поліпшення об'єктів основних засобів з початку і до закінчення зазначених робіт та введення об'єктів в експлуатацію [5, 6]. Як стверджує Т.В. Радевич, незрозумілим залишається їх конкретизація як незавершені, адже самі по собі капітальні інвестиції є незавершеними, бо після завершення вони перетворюють у відповідні види необоротних активів, які вводяться в експлуатацію і в результаті чого збільшується їх первісна вартість [7].

М.І. Бондар стверджує, що термін «капітальні вкладення» більш доцільно використовувати як внутрішнє тлумачення формування структури активів, які можуть здійснюватися як за рахунок зовнішніх джерел, до яких входять інвестиції, позики, кредити, так і за рахунок внутрішніх, що включають власні оборотні засоби, основою поповнення яких є прибуток. Проте поняття «капітальні інвестиції» варто вживати на зовнішньому рівні, що передбачає фінансовий або у вигляді інших активів потік, який надходить до підприємства із зовнішніх джерел та за допомогою цього приносить дохід інвестору [8]. Ми вважаємо, що ця гіпотеза має сенс на існування, проте у випадку одночасного використання термінів «капітальні вкладення» і «капітальні інвестиції», а також проведення обліку можливим є плутанина у питанні, що і як відносити до капітальних вкладень, а що і як — до капітальних інвестицій. Тому, на нашу думку, задля уникнення непорозумінь правильною буде класифікація цих понять як одного цілого.

Вважаємо, що визнавати капітальні інвестиції витратами з одного боку є дещо нелогічним. Як зазначено в НП(С)БО 1, витрати — це зменшення економічних вигід у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками) [9].

Отже, в нормативно-правовій базі, що регулює правові засади і методику обліку капітальних інвестицій немає єдиного правильно узгодженого визначення поняття «капітальні інвестиції». Науковцікладають в суть поняття щось своє, що на їхню думку розкриває та завершує значення. Ми ж більше дотримуємося того, капітальні інвестиції — це вкладення у вигляді інвестиційних ресурсів на створення нових, а також оновлення наявних основних засобів та інших необоротних матеріальних та нематеріальних активів, засіб здійснення як простого, так і розширеного їх відтворення з метою отримання прибутку в майбутньому або досягнення інших економічних вигід.

Література

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. Дата оновлення 10.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення 09.05.2022).
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. №436-IV. Дата оновлення 12.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 09.05.2022).
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI. Дата оновлення 07.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 09.05.2022).
4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. Дата оновлення 10.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення 09.05.2022).
5. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: затв. наказом Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. №433. Дата оновлення 30.12.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text> (дата звернення 09.05.2022).
6. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів: затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.09.2003р. №561. Дата оновлення 14.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text> (дата звернення 09.05.2022).
7. Радевич Т. В. Нормативно-правове регулювання сутності капітальних інвестицій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. Вип. №23. С. 64–68. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2014/17.pdf (дата звернення 09.05.2022).
8. Бондар М. І. Концепція вдосконалення обліку капітальних інвестицій. *Облік і фінанси АПК: освітній портал*. 2007. Вип. 11-12. С.230-234. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/koncepciya-vdoskonalennya-obliku-kapitalnih-investiciy.html> (дата звернення 10.05.2022).
9. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. №73. Дата оновлення 10.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 10.05.2022).

Гладченко А.О.,
студентка ф-ту ОПМ, 4 курсу, спец. 072, «Облік і оподаткування»
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана».
Науковий керівник – к.е.н., доцент, доцент кафедри
обліку та оподаткування Чабанюк О.А.,

ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану, Верховна Рада України 15.03.2022 р. ухвалила Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2136-IX (законопроект № 7160; далі — Закон № 2136) [4], який визначає особливості трудових відносин працівників підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, виду діяльності та галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами, на період дії воєнного стану.

Оскільки, певні зміни у сфері трудових відносин стосуються і обліку оплати праці в умовах воєнного стану, вважаємо доцільним розглянути їх більш детально.

Під час війни працедавець може збільшувати тривалість робочого часу. Базова норма тривалості робочого часу становить 40 годин на тиждень (ст. 50 КЗпП), а за п. 1 ст. 6 Закону № 2136, у період воєнного стану тривалість робочого часу працівників не може перевищувати 60 годин на тиждень. У другому пункті даної статті зазначено, що для працівників, у яких скорочена тривалість робочого часу (наприклад, неповнолітні, чи працівники з інвалідністю), тривалість робочого часу не може перевищувати 50 годин на тиждень.

Що ж стосується тривалості робочого тижня, роботодавець за рішенням військового командування разом із військовими адміністраціями може встановлювати п'ятиденний, або шестиденний робочий тиждень. Проте, час початку і завершення роботи (зміни) роботодавець може визначати самостійно, а тривалість щотижневого безперервного відпочинку може бути скорочено до 24 годин.

Необхідно звернути увагу, що на період дії воєнного стану норми статті 53 (тривалість роботи напередодні святкових, неробочих і вихідних днів), частина перша статті 65, частини третя — п'ята статті 67 та статті 71 — 73 (святкові і неробочі дні) КЗпП не застосовуються.

Згідно зі ст. 8 Закону № 2136 [4], в період воєнного стану до роботи в нічний час без нагальної необхідності не залучаються вагітні жінки, жінки, що мають дітей віком до одного року, та особи з інвалідністю, яким протипоказана така робота за медичними рекомендаціями. Також на час воєнного стану не застосовуються частини перша та друга статті 54 КЗпП.

Незважаючи на те, що є певні зміни, як і раніше працедавці зобов'язані сплачувати заробітну плату працівникам в тому розмірі, який визначений у трудовому договорі (частина перша ст.10 Закону № 2136). Жодних зменшень розміру мінімальної зарплати не відбулося, тому за повністю виконану норму робочого часу працівнику, якому встановлено місячний оклад, не може бути нараховано менше за 6500 грн. Також залишився обов'язок індексації заробітної плати.

Проте, у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні та бойовими діями на території нашої країни, законодавцями було внесено до Закону № 2136 прямої норми про відсутність відповідальності роботодавця у випадку затримки у виплаті зарплати, якщо роботодавець доведе, що це порушення сталося внаслідок ведення бойових дій, або дії інших обставин непереборної сили. Звільнення роботодавця від відповідальності за несвоєчасну оплату праці не звільняє його від обов'язку виплати заробітної плати. Але в четвертому пункті ст. 10 Закону № 2136 зазначається: якщо у працедавця немає можливості виплатити заробітну плату по причині воєнних дій, виплата заробітної плати може бути призупинена, до моменту відновлення можливості підприємства здійснювати основну діяльність.

Війна та пов'язані з нею воєнні дії надають роботодавцю право оголосити простій на підприємстві. Поняття «простій» законодавчо зафіксоване у ст. 34 КЗпП та визначене як призупинення роботи, що викликане відсутністю організаційних або технічних умов, необхідних для виконання роботи, невідворотною силою або іншими обставинами.

Порядок оплати за час простою в залежності від причини його виникнення встановлено ст. 113 КЗпП (табл.1).

Таблиця 1

ПОРЯДОК ОПЛАТИ ЗА ЧАС ПРОСТОЮ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ПРИЧИНИ ЙОГО ВИНИКНЕННЯ

Причина виникнення простою	Оплата
1	2
Не з вини працівника	Не жиче від двох 2/3 тарифної ставки встановленого працівникові розряду/окладу (частина перша ст.113 КЗпП)
Виробнича ситуація, небезпечна для життя чи здоров'я працівника або для людей, які його оточують, і навколишнього природного середовища не з його вини	Зберігається середній заробіток працівника (частина третя ст.113 КЗпП)

Доплати і надбавки, які належать працівнику під час виконання трудових функцій (згідно із законодавством, за домовленістю сторін), не беруть до уваги. Доплату до мінімальної заробітної

плати роблять, якщо працівник був у простої лише частину місяця, враховуючи фактично відпрацьований ним час. Якщо ж працівник протягом усього місяця був у простої, тоді у нього не буде виплат за відпрацьований час і доплату до рівня МЗП в такому місяці не нараховують.

Що ж стосується щорічної основної оплачуваної відпустки, то відповідно до ст.12 Закону № 2136 на період воєнного стану працівникам вона надається тривалістю 24 календарних дні. Відмінність полягає у тому, що ст. 6 Закону «Про відпустки» [3] встановлює й інші варіанти, за якими для деяких категорій працівників щорічна основна відпустка становить більший розмір. Але, на час війни, це не передбачено.

Крім того, на період воєнного стану роботодавець може відмовити працівнику у наданні будь якого виду відпусток, крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною, якщо такий працівник залучений до виконання робіт на об'єктах віднесених до критичної інфраструктури. Але на прохання працівника роботодавець може надавати відпустку без збереження заробітної плати без врахування норм частини першої ст.26 Закону «Про відпустки»[3].

Окрім вищезазначених змін, в період воєнного стану можливе ще й призупинення дії трудового договору. Це тимчасове звільнення роботодавця від обов'язку забезпечувати працівника роботою і тимчасове звільнення працівника від обов'язку виконувати роботу за укладеним трудовим договором. Призупинення дії трудового договору не тягне за собою припинення трудових відносин, а відшкодування заробітної плати, гарантійних та компенсаційних виплат працівникам на час призупинення дії трудового договору у повному обсязі покладається на державу, що здійснює військову агресію.

Відповідно до Прикінцевих положень Закону № 2136 цей Закон діє протягом воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [5], та втрачає чинність з дня припинення, чи скасування воєнного стану, окрім частини третьої ст. 13 цього Закону, яка втрачає чинність з моменту завершення виплати державою, що здійснює військову агресію проти України, відшкодування заробітної плати, гарантійних та компенсаційних виплат працівникам.

На основі проаналізованих змін в трудовому законодавстві можемо зробити висновок, що на період воєнного стану працедавець, приймаючи рішення про виплату заробітної плати працівникам, нарахування доплат, оголошення простою у разі необхідності, надання відпустки та ін. повинен керуватися Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2136-IX. Навіть, якщо у законодавстві прийнятому до введення воєнного стану написано одне, а в Законі № 2136 інше, то під час війни застосовуються норми Закону № 2136.

Література

1. Кодекс законів про працю України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/322-08>
2. Особливості трудових відносин в умовах воєнного стану. Західна консалтингова група URL: <https://zkg.ua/osoblyvosti-trudovykh-vidnosyn-v-umovakh-voiennoho-stanu/>
3. Про відпустки: Закон України від 15.11.1996 № 504/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/504/96-%D0%B2%D1%80>
4. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2136-20>
5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19>
6. Простій під час війни: особливості запровадження та оплати. Видання «Кадровик України. Е-версія.» №6 (2022). URL: <https://profpressa.com/vydannya/kadrovyk/2022-6>
7. Трудові відносини під час війни: аналіз Закону №2136 «Дебет-Кредит» URL: <https://news.dtki.ua/labor/labor-relations/75511>

Груша Д. І.,
студентки ф-ту ОПМ, 5 курсу, спец. 071 «Облік і оподаткування»,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»,
Науковий керівник — д.е.н., професор, професор кафедри
бухгалтерського обліку та консалтингу Гнилицька Л. В.

УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМ БОРГОМ В УМОВАХ ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО ЧАСУ

Усі платники податків добре знають, що невиконання своїх зобов'язань перед державою та її бюджетом, тобто несплата податків у встановлені законом строки, веде до виникнення податкового боргу. Податковий борг — це сума грошового зобов'язання, яке було не сплачене вчасно у зазначений Податковим кодексом України строк платником податків, та нарахованої пені у етапи, визначені ПКУ.

Серед наслідків появи податкового боргу є:

- податкова пеня за кожний день несплати;
- податкова застава (не застосовується, якщо загальна сума податкового боргу платника податку не перевищує 180 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, тобто 3060 грн);
- застосуванням механізмів примусового стягнення такого боргу;
- можливі обмеження на керівника підприємства (діє з 01 січня 2022 року);
- перехід на загальну систему оподаткування — для єдиноподатників, так як умовою спрощеної системи оподаткування є відсутність податкового боргу.

З 1 січня 2022 року були введені деякі правки по відношенню до податкового боргу, але з 24 лютого 2022 року розпочалося повномасштабна війна між Україною та Російською Федерацією, що призвело до введення воєнного стану в країні, і як наслідок цього до переглядання та внесення нових змін та поправок, а також прийняття Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану». Даний закон передбачає підтримку й захист громадян України та бізнесу. Що ж змінилося щодо податкового боргу?

У першу чергу, основна думка, яка потребує виокремлення, це те, що на період війни строки сплати податків та подання звітності не є дійсними. Тобто це означає, що у платників податків з 24.02.2022 і до закінчення війни немає передумов для виникнення податкового боргу, а отже існуючі грошові зобов'язання вважаються просто не сплаченими.

По-друге, штрафні санкції щодо невчасної сплати податків та подання звітності. Податковий борг, що виникнув через їх застосування вважається безнадійними податковим боргом і передбачає його списання в умовах, що визначені Податковим кодексом України.

Також потрібно вказати, що на даний момент, не існує роз'яснення щодо визнання податкового обов'язку платником податків протягом шестимісячного терміну після закінчення війни. Це означає, що скоріше за все податковий борг, як такий, виникне тільки після півроку після припинення бойових дій на всій території України.

Ще одне питання, яке потрібно зазначити, це те, що під час воєнного стану передбачається, що за рішенням керівника військово-цивільної адміністрації може бути вилучене майно, що перебуває у заставі за податковим боргом. Якщо ж це майно було викуплено, то гроші спрямовуються на оплату податкового боргу.

Відтак, зазначені новації в законодавстві максимально звільняють бізнес та громадян від сплати податкового боргу. З однієї сторони — це добре, а з іншої — деякі недобросовісні підприємці можуть цим скористатися на свою користь. Також можна говорити про високий статус голів військово-цивільних адміністрацій і те, що за їх рішенням можуть вилучати з застави не тільки те майно, що необхідне для потреб ЗСУ. Все це доводить думку, що законодавством також має бути розроблений закон, який регулюватиме питання діяльності щодо уникнення корисних цілей на свою користь за рахунок держави.

Література

1. Багнюк Богдан, Короткий огляд змін оподаткування бізнесу на період дії воєнного стану. Юридична газета online . 18.03.2022. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/podatkova-praktika/korotkiy-oglyad-zmin-opodatkovannya-biznesu-na-period-diyi-voennogo-stanu.html> (дата звернення: 18.05.2022р.).
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2120-IX. Дата опублікування: 15.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 18.05.2022р.).
3. Онищенко Віктор, Як дізнатися про податковий борг. Науковий вісник «Головбукх». 14.02.2022. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/7324-podatkoviy-borg> (дата звернення: 18.05.2022р.).
4. Русанова Ганна, Чи вважається податковим боргом несплата податків під час війни? Бухгалтерські новини «Дебет-Кредет», 10.05.2022. URL: <https://news.dtki.ua/taxation/common/76235> (дата звернення: 18.05.2022р.).

Дика Ю. В.
«Облік і оподаткування», 1 курс, магістр
Вінницький національний аграрний університет
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування
в галузях економіки ВНАУ Коваль Н.І.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Оборотні активи на більшості вітчизняних підприємств займають питому вагу серед усіх його активів і є важливим елементом господарської діяльності суб'єкта господарювання, впливають на кількісні та якісні параметри виробництва тощо. Поряд з цим безперервність виробничого циклу, якість продукції досягається за рахунок наявності на підприємстві високоякісних виробничих запасів. Оптимізація виробничих запасів — один із головних факторів виходу сільськогосподарських підприємств із кризового стану. Це зумовлює необхідність по-новому визначити роль, місце і зміст обліку й аналізу виробничих запасів, обґрунтувати його методологію в системі управління.

На думку І. Павлюк, у процесі реформування системи обліку та впровадження національних стандартів обліку змінюються вимоги щодо обліку і аналізу виробничих запасів, розширюються поставлені перед ними завдання [4].

Своєю чергою, Н.І. Коваль у своїх працях зазначає, що виробничі запаси — це придбані або самостійно виготовлені запаси, що підлягають подальшій переробці на підприємстві або утримуються для іншого споживання у ході нормального операційного циклу і характеризуються речовою формою, макроекономічним змістом, мікроекономічним призначенням та наявністю облікової складової [3].

Вагомий внесок у розробку теоретико-методологічних аспектів організації обліку виробничих запасів зробили праці таких науковців, як: І. Бержанір [1], Н. Бондаренко, Н. Гудзенко [6], Т. Довга, Я. Іщенко [6], Н. Кашена, Н. Коваль [3; 6], В. Маліков, У. Марчук, О. Подолянчук [6; 7], Т. Плахтій [9], Н. Сецюк, О. Чабанюк, В. Янчук та інші.

Облік запасів не вважається складним, виняток може становити тільки облік витрат на виробництво і визначення собівартості продукції, робіт, послуг та інше [2]. Однак він є одним з найбільш трудомістких розділів обліку, оскільки оперує десятками, сотнями, а іноді і тисячами найменувань запасів і досить часто його значення недооцінюється. Крім того, облік запасів пов'язує в єдине ціле облік розрахунків з постачальниками та підрядниками, покупцями і замовниками, підзвітними особами, облік запасів на складі тощо. Методологія обліку запасів на підприємствах усіх форм власності (крім

бюджетних установ) визначена у Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» і методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку запасів[8].

Відповідно до зазначених нормативних актів запаси — це активи, які: утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності; знаходяться в процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також управління підприємством [4; 8].

Враховуючи облікові аспекти змісту запасів, їх можна класифікувати за трьома ознаками (табл. 1).

Таблиця 1

ГРУПУВАННЯ ЗАПАСІВ ЗА НП(С)БО 9 «ЗАПАСИ»

<i>Ознаки групування</i>	<i>Вид запасів</i>
Призначені для реалізації в умовах звичайної діяльності	Готова продукція, товари, продукція сільського і лісового господарства
Знаходяться в процесі виробництва з метою виробництва	Незавершене виробництво, напівфабрикати, брак у виробництві, молодняк тварин і тварини на відгодівлі
Призначені для споживання при виробництві продукції, виконанні робіт, наданні послуг, а також управління підприємством	Виробничі запаси, МШП

Джерело: [6; 8]

Таким чином, відповідно до нормативних документів, запаси — це сировина й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва й адміністративних потреб [3].

Однією з проблем обліку виробничих запасів є невпорядкована первинна документація та відсутність типових уніфікованих форм документів. Причому недоліки стосуються нерациональних форм документів, документообігу та всієї системи оформлення, реєстрації й обробки документів [8].

Первинні документи з обліку виробничих запасів можна розділити на три складових (рис. 1).

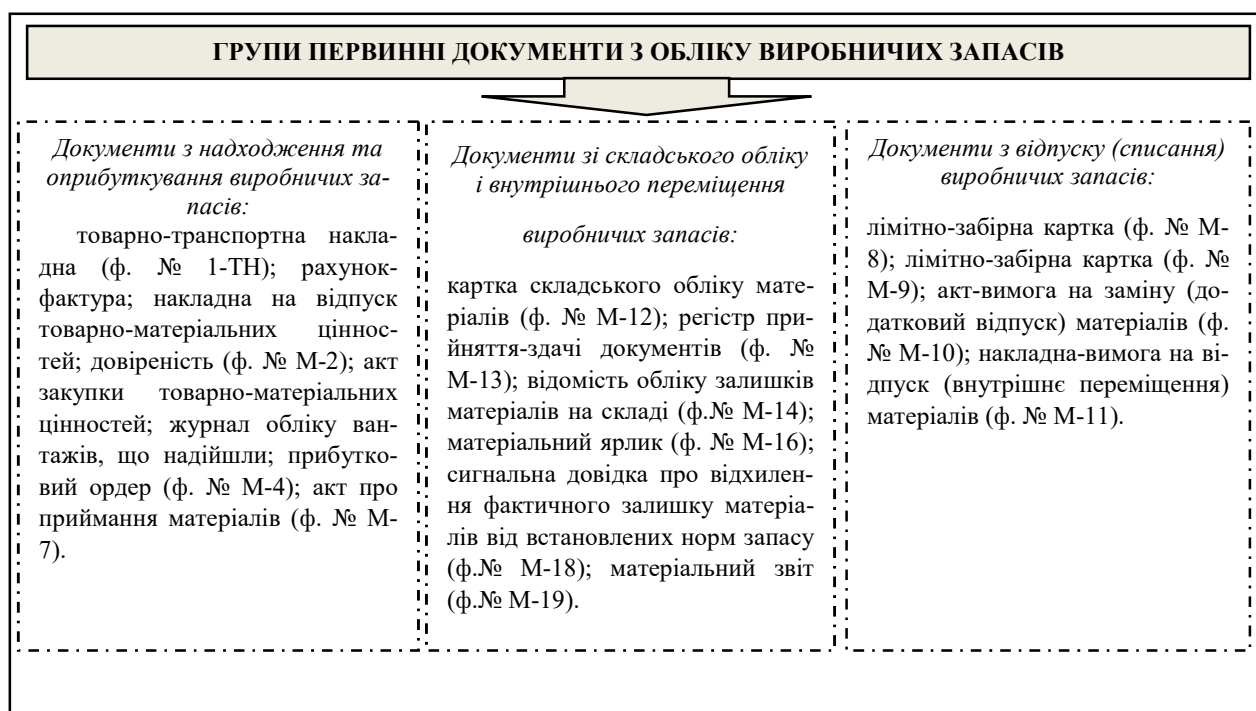

Рис. 1. Первинні документи з обліку виробничих запасів

Джерело: [2; 3; 6]

На практиці складають не всі документи, до того ж чітко не визначені терміни передачі документів з обліку запасів до бухгалтерії. Через відсутність контролю за документообігом документи надходять не в повному обсязі, і, як правило, в кінці місяці. Існуючий порядок ведення обліку виробничих запасів на підприємствах супроводжується дублюванням інформації в різних документах.

Враховуючи важливість обліку виробничих запасів підприємств, необхідним є визначення і забезпечення логічності підходу до розробки облікової політики підприємства в частині організації і методики їх обліку [4].

Сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємствами для формування і розкриття інформації про виробничі запаси у фінансовій звітності для задоволення інформаційних потреб внутрішніх і зовнішніх користувачів є складовою політикою підприємства в частині обліку запасів.

Отже, від правильної методики обліку виробничих запасів залежить доцільність їх використання у процесі виробництва. Проте, на сьогодні підприємства в Україні стикаються з рядом гальмівних чинників, які перешкоджають удосконаленню методики обліку та контролю виробничих запасів: використання застарілих галузевих нормативно-правових актів із обліку запасів; невідповідність практичних засад відображення в обліку запасів вимогам нормативно-правової бази; відсутність належного нормування використання запасів за їх цільовим призначенням, що обмежує контрольні функції обліку.

Тому, однією з головних умов раціональної організації системи обліку виробничих запасів на вітчизняних підприємствах є правильне оформлення господарських операцій первинними документами від чого й залежить правильність формування первісної вартості запасів, вартості їх списання у процесі використання на виробництво, точність оцінки незавершеного виробництва та відображення залишків запасів у фінансовій звітності, а також це дає можливість отримувати необхідні дані для оперативного управління підприємством та здійснювати контроль за ефективним використанням запасів. З огляду на це існує необхідність вдосконалення документації для потреб оперативного та аналітичного обліку виробничих запасів, особливо в умовах автоматизації їх обліку.

Література

1. Бержанір І. А., Демченко Т.А., Кістол А.А. Проблеми та напрями вдосконалення обліку виробничих запасів. *Економічний простір*. 2016. № 107. С. 161-168.
2. Іщенко Я.П., Подолянчук О.А., Коваль Н.І. Фінансовий облік І: підручник. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю.В. 2020. 496 с.
3. Коваль Н. І. Сутність виробничих запасів як економічної категорії: обліковий та управлінські аспекти. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 7. С. 93-105.
4. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів: Наказ Міністерства фінансів України від 10.01.2007 р. № 373. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0373581-07> (дата звернення: 03.05.2022).
5. Павлюк І. Проблеми бухгалтерського обліку виробничих запасів, товарів та пропозиції щодо їх вирішення. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2010. № 6. С. 40–57.
6. Подолянчук О.А., Коваль Н.І., Гудзенко Н.М. Облік в фермерських господарствах: навчальний посібник. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 374 с.
7. Подолянчук О. А. Виробничі запаси: економічна сутність та облік. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 5. С. 88-101.
8. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси: Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.99 р. № 246. URL: http://vobu.ua/ukr/documents/item/nakaz-ministerstva-finsiv-ukrajini-vid-18-zhovtnya-1999-r-242?app_id=23 (дата звернення: 03.05.2022).
9. Плахтій Т.Ф. Порядок оцінки запасів: проблеми та шляхи їх вирішення. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. За ред. М.Ф. Кропивка. 2013. 2(22), Т. 3. С. 292-299.

Журавльова В.В. та Солонюк Р.
«Облік і аудит в державному секторі», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри бухгалтерського
обліку та консалтингу Гнилицька Л.В.

ЗМІНИ В ОПОДАТКУВАННІ ФОП ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Починаючи з 24 лютого 2022 року наша країна зазнала складнощів в економіці, через початок повномасштабної війни Росії проти України. Відтак підприємці налаштовані на пошук оптимальної системи оподаткування для зниження податків. Тому особливої популярності набуває сьогодні статус фізичної особи підприємця (далі — ФОП) та спрощена система оподаткування. Зміни в оподаткуванні за спрощеною системою для зниження податкового навантаження підприємств представлено в табл. 1

Таблиця 1

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ ФОП У 2022 РОЦІ

Група/ податок		Податки	Єдиний внесок		Мобілізовані ФОП	
		за себе	за себе	за найманого працівника	за себе	за найманого працівника
І група		Має право не сплачувати ЄП з 01.04.2022 до закінчення воєнного стану (по можливості)	Має право не платити з 01.03.2022 до закінчення воєнного стану + 12 міс. Після його завершення	Немає найманих працівників	Не сплачує ЄП та ЄВ за весь строк військової служби	Немає найманих працівників
II група		Має право не сплачувати ЄП з 01.04.2022 до закінчення воєнного стану (по можливості)		Сплачує або може прийняти рішення про несплату ЄВ за працівників, мобілізованих до ЗСУ		Нараховування ЄВ може здійснювати уповноважена особа
III група	2%	Сплачує ЄП				
	3%	Сплачує ЄП+ПДВ				
	5%	Сплачує ЄП				
IV група		Сплачує ЄП				
Загальна система, самозайняті особи		Сплачує ПДФО + ВЗ				

Отже, можемо бачити, що суттєві зміни відбулися для 3 групи ФОП — з'явилась нова ставка 2%. Перейти на цю систему можуть як ФОП, так і юридична особа (платник податків), але за умови, що їх дохід протягом попереднього року не перевищував 10 мільярдів гривень. Перехід на 2% ставку є добровільним та потребує заяви. Незалежно від обсягу доходів після переходу на 3-тю групу ЄП із ставкою 2% податок на додану вартість сплачувати не потрібно, навіть якщо особа була платником ПДВ (крім імпортного ПДВ).

Також для ФОП 3 групи (2%) потрібно щомісячно подавати Декларацію з єдиного податку до 20 числа місяця наступного за звітним. Але тут також є виключення: у разі неможливості подати Декларацію — обов'язково подати протягом 6 місяців після завершення воєнного стану. За наявності найманих працівників, потрібно сплатити ПДФО, ВЗ та ЄВ (щомісячно при виплаті доходу).

Щодо 1 та 2 групи ФОП, то вони здобувають право не сплачувати єдиний податок починаючи з 01.04.2022 до закінчення воєнного стану, але це є добровільна умова. Уряд закликає сплачувати

усі податки за можливості для підтримки країни. Якщо звернути увагу на єдиний внесок, то ФОП також має право не сплачувати податок з 01.03.2022 року плюс 12 календарних місяців після закінчення воєнного стану. Потрібно звернути увагу, що у такому випадку не буде нараховуватися страховий стаж.

ФОП 2 групи зобов'язаний сплачувати ПДФО, ВЗ та ЄВ щомісячно при виплаті доходу найманим працівникам (у разі неможливості — сплатити протягом 6 місяців після завершення чи скасування воєнного стану. При умові що найманий працівник мобілізований до ЗСУ — ФОП може прийняти рішення про несплату ЄВ за працівника (необхідно відобразити у звіті).

Для ФОП зі ставкою 3% та 5%, відбулися наступні зміни:

— Декларацію можна подати протягом 6 місяців після завершення або скасування воєнного стану;

— ПН/РК після завершення воєнного стану мають бути зареєстровані в ЄРПН протягом 6 місяців (ставка 3%);

— Мають право не сплачувати ЄВ (за себе) з 01.03.2022 та 12 календарних місяців після закінчення воєнного стану (страховий стаж не нараховується);

— Сплата ПДФО, ВЗ та ЄВ відбувається щомісячно при виплаті доходу, але при неможливості — сплатити протягом 6 місяців після скасування чи завершення воєнного стану;

— Мають право не сплачувати ЄВ за мобілізованого до ЗСУ найманого працівника.

Звертаючись, до змін 4 групи ФОП, бачимо, що підприємець може не сплачувати єдиний внесок за себе з 01.03.2022 до закінчення воєнного стану та 12 місяців після його завершення. А також може прийняти рішення про несплату ЄВ за працівника, який мобілізований до ЗСУ. Якщо сам ФОП мобілізований до ЗСУ, то не повинен сплачувати ЄП та ЄВ за весь строк перебування на службі, але нарахування за найманого працівника обов'язкові, тому це може зробити уповноважена особа.

З вище поданого тексту можна зробити висновок, що держава з початку війни різними шляхами намагається втримати економіку країни та кожного громадянина. Зокрема податкові нововведення спрямовані на зниження податкового навантаження бізнесу, що уможливить збереження робочих місць.

Література

1. Проект закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків в період воєнного, надзвичайного стану» від 30.03.2022р. №7234. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20#Text> (дата звернення 20.05.2022)

2. Веб-сайт Державної податкової служби: <https://tax.gov.ua/> (дата звернення 20.05.2022)

3. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 17.03.2022 №2120-IX. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#top> (дата звернення 20.05. 2022).

4. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» №2464-VI. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17/conv#n1399> (дата звернення 20.05.2022).

СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМАТИКА ОЦІНКИ ВИБУТТЯ ЗАПАСІВ

Запаси займають домінуючі позиції в структурі оборотних активів та відіграють визначну роль у операційній діяльності підприємства в цілому. Питання оцінювання запасів під час їхнього вибуття потребує ретельного розгляду, оскільки ці активи як важлива складова виробничо-господарського процесу переносять свою вартість на собівартість готової продукції. Отже, метод оцінки вибуття таких активів прямо впливає на фінансовий результат діяльності підприємства та на показники його фінансового стану, на основі яких приймаються відповідні управлінські рішення.

Питання обліку запасів висвітлюють в своїх наукових працях Бутинець Ф.Ф., Бурдейна Л.В., Степаненко О.І., Глухова В.І., Шендригоренко М.Т., Коваль Н.І., Кудлаєва Н.В., Коваль Л.В., Гудзенко Н.М., Головацька С.І. Однак дана проблематика не втрачає своєї актуальності та потребує подальшого наукового опрацювання в частині дослідження переваг й недоліків законодавчо дозволених методів оцінювання запасів та обґрунтування на цій основі вибору оптимального методу для суб'єкта господарювання.

Підприємства України відповідно до НП(С)БО 9 можуть обирати з-поміж п'ять методів оцінки вибуття запасів [1, п. 16].

Одним з дозволених методів є метод ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів. Його суть полягає в тому, що запаси списуються за тією ж ціною, за якою були придбані, тобто за фактичною вартістю їх оприбуткування [2]. Використання цього методу передбачає ідентифікацію кожної одиниці унікальних, невзаємозамінних запасів, вартість надходження яких можна чітко визначити. Можна зробити висновок, що метод ідентифікованої собівартості доцільно застосовувати при наявності невеликого номенклатурного ряду. Його перевагами є висока точність та спроможність регулювання прибутку через реалізацію більш дорогого або більш дешевого матеріального ресурсу. Поряд з тим, цей метод має певні недоліки, серед яких можна виділити надмірну трудомісткість, неможливість застосування при значних обсягах різноманітних запасів, вибуття яких здійснюється досить часто, складність та непрактичність контролювання надходження та витрачання визначених одиниць конкретного найменування таких активів.

Метод середньозваженої собівартості передбачає визначення середньої ціни запасів, що витрачаються, шляхом співвідношення їх загальної вартості до кількості. В основному він застосовується до окремих сукупностей взаємозамінних запасів однакового призначення та споживчих характеристик. На практиці даний метод користується великою популярністю серед вітчизняних підприємств за рахунок своєї простоти та зручності застосування, оскільки призначений для компаній, що мають чималий номенклатурний ряд запасів, частота руху яких відбувається з постійною періодичністю. За цим способом прибуток набуває середнього значення, найбільш наближеного до фактичного. Проте в умовах високої інфляції підприємство завищуватиме величину прибутку, оскільки собівартість реалізованих запасів буде нижчою від ринкову вартість. Недоліком також є недостатність уваги до останніх за часом цінам, що є доречнішими при оцінюванні доходу та прийнятті управлінських рішень.

Метод ФІФО базується на припущенні, що першими відпускаються ті запаси, які оприбутковувалися першими. Даний спосіб є фундаментальним для підприємств, запаси яких мають малий термін придатності та швидко втрачають свої властивості, наприклад, фрукти, овочі, продукти харчування тощо [3, с. 256]. Тобто, ФІФО використовується для того, аби мінімізувати збитки від надмірного списання матеріальних цінностей, що зіпсувалися. Цей метод має такі позитивні сторони як простота використання, максимальне наближення до реальної ринкової вартості залишків невикористаних запасів на дату балансу та одержання найвищих показників прибутку за умов

постійного зростання цін. Проте негативним наслідком застосування методу ФІФО є надлишкове нарахування та сплата податку на прибуток при загостренні інфляційних процесів.

Метод ціни продажу базується на встановленні середнього відсотку торгової націнки продукції. Загалом він призначений для використання компаніями, діяльність яких прямо пов'язана з роздрібною торгівлею [4, с. 192]. Перевагами цього методу є зручність здійснення такого оцінювання для суб'єктів роздрібної торгівлі та оперативність реагування на зміну купівельної вартості. Основний мінус його застосування полягає в неточності та можливому відхиленні продажної вартості продукції, відображеної в балансі за вирахуванням нереалізованої торгової націнки, від реальної вартості.

Метод оцінювання запасів за нормативними затратами ґрунтується на використанні норм витрат на одиницю продукції, що затверджуються суб'єктом господарювання, зважаючи на нормальний рівень витрачання матеріальних цінностей, трудових ресурсів та технологічних потужностей [5, с. 65]. За цим способом встановлюється потреба в складанні калькуляції фактичної собівартості таких активів. Тому переважно його встановлюють в компаніях із масштабним багатосерійним виробництвом. Перевагами цього методу є здійснення відокремленого обліку змін норм, що забезпечує контроль за дотриманням режиму економії, та можливість поточного оперативного обліку втрат шляхом його проведення щодо відхилення від норми. Недоліками є необхідність постійного моніторингу норм споживання запасів та промислових можливостей.

Вважаємо, що передбачені НП(С)БО 9 методи не в повній мірі задовольняють потреби управлінського персоналу щодо необхідної інформації для оптимізації ціноутворення на власну продукцію. Це пояснюється тим, що розглянуті методи оцінки вибуття запасів не сприяють формуванню ефективної цінової політики, яка в загальному впливає на фінансовий результат підприємства. Тобто вони не дають можливості мінімізації вартості використаних запасів у собівартості окремо взятої продукції за рахунок віднесення запасів із вищою закупівельною ціною до собівартості продукції, що користується більш вигідним становищем із реалізацією на ринку, а запасів з найнижчою ціною — до іншої продукції, що має значно менший попит. Дані рішення забезпечили б мінімізацію ціни реалізації продукції та збереження її позиції на ринку. Тому пропонуємо доповнити чинне законодавство такими методами оцінювання вибуття запасів як ЧІФО (cheapest — in — first — out), тобто «найнижча ціна вхідна — перша вихідна» та ЕІФО (expensive — in — first — out), тобто «найвища ціна вхідна — перша вихідна». Запропоновані методи ґрунтуються на оцінюванні витрачання запасів в залежності від їх ціни. Так, метод ЧІФО означає першочергове списання тих запасів, які оприбутковувалися за найнижчою ціною, а ЕІФО — навпаки за найвищою. Причому ЧІФО об'єктивно є найкращим при формуванні собівартості на продукцію, що підлягає жорсткій конкуренції на ринку або щодо якої є потреба у визначенні мінімально припустимої ціни реалізації.

Отже, методика оцінювання витрачання запасів виступає одним з найбільш дієвих інструментів організації ефективної діяльності суб'єкта господарювання. За сучасних умов загостреної конкуренції виробничі компанії перебувають в постійних пошуках варіантів зниження собівартості виготовленої продукції. Одним з таких способів є вдале рішення в частині вибору методу оцінки вибуття запасів. Усі розглянуті методи мають певні позитивні та негативні сторони, тому здійснення вибору щодо того чи іншого методу має бути обдуманим та обґрунтованим, враховуючи характер та специфіку запасів, вид діяльності організації та особливості її облікової політики. Для вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень доцільно збільшити кількість методів для оцінювання запасів при їх вибутті. Проте слід пам'ятати, що формальність підходу до вибору методу без достатнього аргументування його доцільності щодо галузевої специфіки може призвести до значного втрачання фінансових активів та викривлення показників діяльності суб'єкта господарювання.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. Дата оновлення 03.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>

2. Костюнік О.В., Гудима В.Ю. Оцінка запасів: проблеми та шляхи їх вирішення. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 35. С. 126-128. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/35_1_2018/27.pdf

3. Глухова В.І., Хоменко Л.М., Яценко Н.М. Сутність та необхідність удосконалення методів оцінки запасів на підприємстві. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. Вип. 5 (16). С. 254-257. URL:<http://srd.pgasa.dp.ua:8080/bitstream/123456789/2368/1/Hlukhova.pdf>

4. Шендригоренко М.Т., Шевченко Л.Я. Сучасні проблеми організації обліку виробничих запасів на підприємстві та напрями їх вирішення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Вип. 32. С. 189-192. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2018_32_44

5. Капленко А.О., Овчарова Н.В. Проблеми оцінки вибуття запасів. *Перспективи розвитку обліку, контролю та фінансів в умовах інтеграційних і глобалізаційних процесів: матеріали між-нар. наук.-практ. конф., м. Харків, 5 листопада 2019 р.* — Х.: «Стильна типографія», 2019. Ч. 1. С. 63-66. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/82674/1/Ovcharova_inventory_paper.pdf

Крамаренко А.О.

«Облік і оподаткування»,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,

Науковий керівник — д.е.н., професор Озеран А.В.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПОЛІПШЕННЯ ОСОВНИХ ЗАСОБВ

У процесі експлуатації основних засобів відбувається їх моральне та фізичне зношення. До того ж запровадження нових технологій у виробництві вимагає робіт з поліпшення чи модернізації основних засобів. Ефективність діяльності підприємства прямо залежить від стану та актуальності використовуваних основних засобів. Тому перед управлінським персоналом постає питання правильності відображення модернізації в обліку.

Роботи з поліпшення основних засобів обумовлюють саме збільшення майбутніх економічних вигід, початково очікуваних від використання об'єкта, у порівнянні з ремонтом, оскільки останній передбачає лише підтримання такого об'єкта в робочому стані. Це є причиною відмінностей відображення в обліку різних видів поліпшення. Рішення про характер і ознаки здійснюваних підприємством робіт приймає керівник підприємства з урахуванням результатів аналізу ситуації, а також істотності таких витрат [1].

Бажано, щоб спеціаліст відповідного профілю (головний інженер, начальник цеху або інша компетентна особа) надав технічний висновок про спрямованість заходів, які проводяться, з погляду подальшої експлуатації основних засобів для прийняття рішення керівником. Головна вимога до змісту такого висновку полягає в тому, щоб у ньому була відображена суть проведеної операції, а всі виконані роботи (окремі етапи робіт) чітко розділялися б на два типи: такі, що зумовлюють збільшення майбутніх економічних вигід, і такі, які не ведуть до таких наслідків.

При цьому виділяють такі приклади поліпшень:

а) модифікація, модернізація об'єкта основних засобів з метою продовження строку його корисної експлуатації або збільшення його виробничої потужності;

б) заміна окремих частин устаткування для підвищення якості продукції (робіт, послуг);

в) упровадження ефективнішого технологічного процесу, який дозволить зменшити первісно оцінені виробничі витрати;

г) добудова (надбудова) будівлі, яка збільшує кількість місць (площі) будівлі, обсяги та/або якість виконуваних робіт (послуг) або умови їх виконання [2].

Витрати, пов'язані з поліпшенням об'єктів основних засобів, у періоді їх здійснення відображають за дебетом **субрахунків 151 «Капітальне будівництво»** і **152 «Придбання (виготовлення) основних засобів»**. Після закінчення робіт з поліпшення такого об'єкта суму витрат зараховують на збільшення первісної вартості об'єкта — у дебет субрахунків **рахунка 10 «Основні засоби»**. До того ж, суму поліпшень відображають за кредитом **позабалансового рахунка 09 «Амортизаційні відрахування»** у межах його дебетового залишку.

Згідно з методичними рекомендаціями з бухгалтерського обліку основних засобів підставою для визнання капітальними інвестиціями витрат, пов'язаних з їхнім поліпшенням, є збільшення внаслідок таких витрат очікуваного строку корисного використання об'єкта, кількості та/або якості продукції (робіт, послуг), яка виробляється (надається) цим об'єктом [1].

У деяких випадках капітальними інвестиціями визнаються не лише витрати, спрямовані на збільшення майбутніх економічних вигід від використання об'єкта основних засобів, але й витрати на поліпшення основних засобів для **відновлення майбутніх економічних вигід**, очікуваних від їх використання. Це можливо в разі, коли заміна окремих важливих компонентів (частин) об'єкта основних засобів (наприклад, двигуна тощо), строк корисного використання яких відрізняється від строку корисного використання об'єкта основних засобів загалом, відображається як його заміна. Тому у разі заміни компонента чи частини основного засобу витрати відображаються як **капітальні інвестиції** на придбання нового об'єкта основних засобів та списання заміненого об'єкта [3].

Водночас витрати на поліпшення основних засобів для відновлення майбутніх економічних вигід, очікуваних від їх використання, визнаються капітальними інвестиціями тільки за умови, якщо **балансова вартість активу не перевищує суму його очікуваного відшкодування**, тобто найбільшої з двох оцінок: чистої вартості реалізації чи теперішньої вартості майбутніх чистих грошових надходжень від використання об'єкта основних засобів, включаючи його ліквідаційну вартість [1].

Проблема бухгалтерського обліку витрат на ремонт основних засобів полягає у правильному розмежуванні поточних і капітальних витрат, при цьому визначальною ознакою є характер витрат: поточні і капітальні [5].

Оскільки у національному законодавстві не надається чіткого розмежування, з метою вирішення цього питання підприємству доцільно побудувати аналітичний облік витрат у співробітництві зі спеціалістом відповідного профілю, а саме з інженером, начальником цеху чи відповідальною особою відповідно до групи основних засобів на підприємстві. Така побудова надасть бухгалтеру вичерпну інформацію, що необхідна у прийнятті рішення про відображення тих чи інших витрат в обліку.

Отже, облік поліпшень основних засобів — це перш за все відображення капітальних інвестицій та збільшення первісної вартості об'єкта. Неправильне відображення поліпшень як ремонтних робіт лише знизить фінансовий результат у поточному періоді замість того, щоб збільшити первісну вартість об'єкта основних засобів та нараховувати амортизацію протягом терміну його корисного використання.

Розмежування витрат на підтримку, відновлення та поліпшення технічних характеристик об'єктів основних засобів на поточні та капітальні є надзвичайно важливим питанням організації обліку на підприємстві, адже його розв'язання відбивається на показниках фінансової звітності.

Література

1. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів: затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.09.2003 р. № 561. Дата оновлення 14.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text> (дата звернення: 15.05.2022).
2. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку для суб'єктів державного сектору: затв. наказом Міністерства фінансів України від 23.01.2015 р. № 11. Дата оновлення 28.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-15#Text> (дата звернення: 15.05.2022).
3. Поліпшення основних засобів. 2022. URL: <https://bux-help.pp.ua/> (дата звернення: 15.05.2022).
4. Поліпшення та ремонт основних засобів. 2020. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2020/october/issue-85/article-111473.html> (дата звернення: 15.05.2022).
5. Коба О.В. Проблеми обліку витрат на ремонт та поліпшення основних засобів. Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність. — 2020. — с. 158-160. URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/8795/1/download.pdf%2812%29> (дата звернення: 15.05.2022).

Левковська П.І.,
«Облік та оподаткування», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент, доцент кафедра податкового
менеджменту та фінансового моніторингу Марчук У.О.

ОПЛАТА ПРАЦІ БІЖЕНЦЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24-о лютого 2022 року, день який назавжди змінив життя України та всього світу. День, який вплинула на всі можливі сфери життєдіяльності України, у тому числі й на трудові відносини, які зазнали вагомих змін.

Адже, близько 4-х мільйонів людей переїхало в інші куточки світу та ще 6,5 мільйонів тимчасово переміщених осіб всередині України, які фізично не мають змоги працювати, тому, з метою актуалізації трудового законодавства, Верховна Рада України 15.03.2022 р. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (надалі «Закон») ухвалила [1], який визначає особливості трудових відносин працівників підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, виду діяльності та галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами, на період дії воєнного стану.

Варто зазначити, що згідно до спеціальної ст. 10 Закону заробітна плата має виплачуватися на умовах, визначених трудовим договором. Тобто, цей закон не позбавляє працівників доплат, надбавок, премій та інших гарантій в оплаті праці. Однак, інші норми цього закону розширюють права роботодавців, що може вплинути на розмір заробітної плати працівників та її отримання. Варто зазначити, що звільнити працівника за прогул або відсутність на робочому місці під час воєнного стану роботодавець не може. У разі, коли працівник може виконувати роботу дистанційно, то незалежно від місця його знаходження, він має право продовжувати працювати на своїй посаді зі збереженням попереднього рівня оплати.

У випадку коли у роботодавця фізично немає можливості виплатити заробітну плату (не працює підприємство, немає доходу, працівники не виконують будь-яку роботу), варто звернути увагу на ст. 10 Закону, який визначає, що в разі неможливості виплати заробітної плати через воєнні дії виплата зарплати може бути призупинена до моменту відновлення можливості підприємства здійснювати основну діяльність.

Що стосується працівників, які отримали статус біженця, то в такому випадку фахівці Держпраці інформують, що навіть якщо працевлаштована особа отримала статус біженця в іншій країні, проте у нього є можливість виконувати робочі обов'язки віддалено, він має повне право на продовження роботи з оплатою на такому ж рівні. Адже, пандемія коронавірусу, яка охопила світ з 2019 року, докорінно змінила формат роботи та підготувала нас до сьогоденної ситуації. Тому, як роботодавців так і самі працівники вже були готові до роботи в онлайн-форматі, де основним фактором є стабільний Інтернет та доступ до необхідної робочої техніки.

Також, варто звернути увагу на статтю 3 Закону та його дві важливі норми, які представлені на рисунку 1.

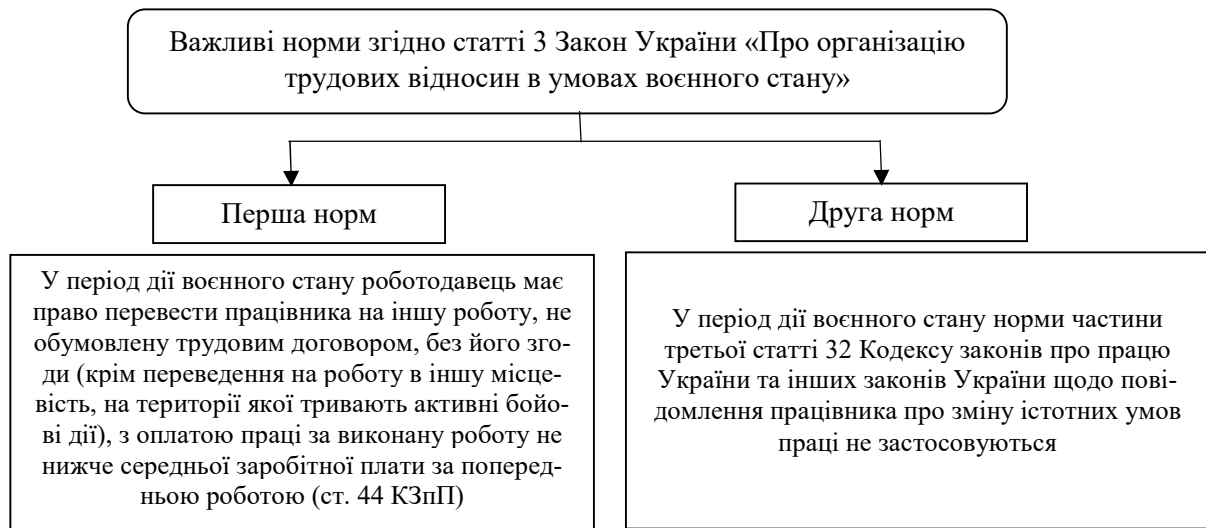

Рис. 1. Розрахунок середньо місячного заробітку

Також, варто зазначити яких змін зазнали умови звільнення працівника. Відповідно до ст. 5 Закону роботодавець має право розірвати трудовий договір з працівником у зв'язку з ліквідацією підприємства, установи, організації, викликану знищенням у результаті бойових дій усіх виробничих, організаційних або технічних потужностей або майна підприємства. Про таке звільнення працівник попереджається не пізніше ніж за 10 днів з виплатою вихідної допомоги в розмірі не менше середнього місячного заробітку. Розрахунок середньо місячного заробітку можна порохувати так (див. рис. 2):

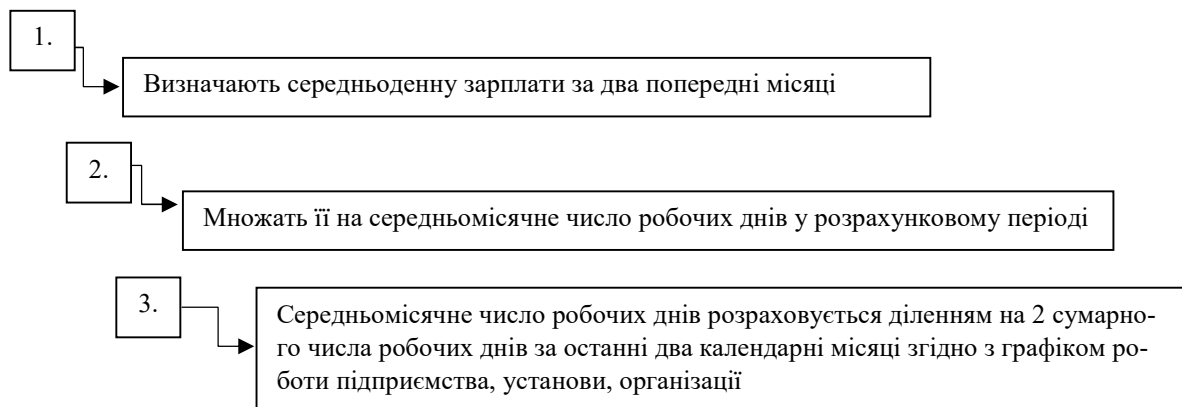

Рис. 2. Розрахунок середньомісячного заробітку

Варто зазначити, що згідно стаття 13 Закону у роботодавця, буде можливість припинення трудового договору — тимчасове звільнення роботодавця від обов'язку забезпечувати працівника роботою і тимчасове звільнення працівника від обов'язку виконувати роботу за укладеним трудовим договором. Проте, призупинення дії трудового договору не тягне за собою припинення трудових відносин. Тобто, за працівником зберігається його робоче місце. І більш за все, що роботодавець скориставшись цією нормою, скоріше не виплачуватиме працівникам 2/3 окладу (тарифної ставки) як у разі простою

Також, з введенням військового стану, комендантської години змінився і графік роботи працівників. Звісно, що графік має бути підлаштований, до початку та закінчення комендантської години, а також згідно зі Статті 7 Закон, який визначає особливості залучення до роботи в нічний час (з 22:00 до 06:00) і не передбачає скорочення роботи на одну годину. А от особливі умови оплати праці не встановлено. Тому чинними залишаються умови, визначені в колективних договорах, і мінімальна державна гарантія — не нижче 20 % тарифної ставки (окладу) за кожну годину роботи в нічний час (ст. 108 КЗпП).

Підсумовуючи, можемо сказати, що у разі відсутності зв'язку з працівником, на період до вияснення обставин, роботодавець має:

- 1) зберігати посаду та робоче місце працівника;

- 2) не припиняти трудові відносини з таким працівником;
- 3) право не виплачувати заробітню плату на час відсутності працівника на робочому місці з нез'ясованих причин;
- 4) право, у разі потреби, прийняти на місце працівника, з яким немає зв'язку, тимчасового працівника.

Література

1. Закон України: Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану — Документ 2136-IX, чинний, поточна редакція — Прийнятт від 15.03.2022 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
2. Кодекс законів про працю України — Документ 322-08, чинний, поточна редакція — Редакція від 27.05.2022, підстава — 2253-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
3. Закон України: Про затвердження Кодексу етики працівників підрозділу внутрішнього аудиту — Документ z1195-11, чинний, поточна редакція — Редакція від 13.10.2017, підстава — z1136-17 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1195-11#Text>
4. Закон України: Про оплату праці — Документ 108/95-ВР, чинний, поточна редакція — Визнання конституційними окремих положень від 15.07.2021, підстава — v002p710-21 . URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>

Луценко В.О

«Облік і оподаткування», 4 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського
обліку та консалтингу Марчук У.О.*

МЕТОДИКА ОБЛІКУ ПІД ЧАС ПРИЗУПИНЕННЯ ВИРОБНИЦТВА ВНАСЛІДОК ВОЄННОГО СТАНУ

Вторгнення російської армії на територію України призвело до хаосу у всіх сферах звичного життя як українців так і всього світу. Кожен працівник і роботодавець зіткнувся з безліччю проблем, які не доводилося вирішувати раніше, в силу відсутності досвіду роботи у воєнний час.

Багато підприємств всіх галузей змушені зупинити виробництво. Причини у всіх одночасно як спільні так і різні. Хтось закривається внаслідок відсутності сировини та матеріалів, хтось через відсутність транспортного сполучення, хтось через відсутність працівників на робочих місцях, хтось внаслідок влучання ракети в цех і т.д., проте все це об'єднує наказ однієї «людини» про початок повномасштабної війни.

Більшості проблем пов'язаних з управління підприємством в такий час лягає на плечі бухгалтерів. Адже саме вони повинні надавати керівнику актуальну інформацію про стан компанії для подальшого прийняття правильних рішень. Всі бухгалтери знають, що незалежно від стану і причин призупинення виробництва облік не можна зупиняти, проте досвідчені знають як це зробити.

Головне що треба пам'ятати, що якою б причина призупинення не була, методи обліку не змінюються, а основна складність полягає в обліку так званих простійних витрат.

Відповідно до частини першої статті 34 КЗпП простій — це зупинення роботи, викликане тим, що немає організаційних умов, потрібних для виконання роботи, невідвратною силою або іншими обставинами [1]. Простій не скасовує всіх виробничих витрат і взагалі не відмінює витрати інших підрозділів. Крім того, облік останніх не зазнає ніяких змін, адже інші підрозділи не мусять припиняти свою діяльність при зменшенні чи відсутності виробництва, якщо це не пов'язано із закриттям підприємства.

Загалом до простійних виробничих витрат будуть відноситися:

- заробітна плата та ЄСВ;
- амортизація основних засобів, нематеріальних активів, малоцінних необоротних матеріальних активів;
- оплата комунальних послуг;
- ремонт обладнання і т.д.

Почати варто із заробітної плати. Згідно до КЗпП час простою не з вини працівника оплачується з розрахунку не нижче від двох третин тарифної ставки встановленого працівникові розряду (окладу). А у випадку, коли виникла виробнича ситуація, небезпечна для життя чи здоров'я працівника або для людей, які його оточують, і навколишнього природного середовища не з його вини, за ним зберігається середній заробіток [1].

Облік витрат на заробітну плату залежатиме від того чи це простій окремого працівника, чи це пов'язано із зупинкою виробництва. В першому випадку, відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати», ці витрати будуть віднесені до загальновиробничих витрат та відображені на рахунку 91 «Загальновиробничі витрати» [2]. Важливо, що на цей рахунок відносяться витрати на оплату як загальновиробничого персоналу, так і персоналу безпосередньо задіяного у виробництві товарів (робіт, послуг), які в мирний час обліковували на рахунку 23 «Виробництво». Щодо ЄСВ, то воно відображатиметься проводкою ДТ 91 — Кт 65. Списання заробітної плати працівників що простоюють відбувається на виробничу собівартість продукції або собівартість реалізованої продукції, тобто на Дт 23 та Дт 901 рахунків відповідно.

В другому випадку, підстав для визнання загальновиробничих витрат немає. Отже заробітна плата як виробничих так і загальновиробничих працівників відносяться до інших операційних витрат і відображаються проводкою Дт 949 — Кт 66. Нарахування на фонд оплати праці цих працівників також відносяться до інших операційних витрат.

Наступним видом витрат є амортизація. Відповідно до НП(С)БО 7 «Основні засоби» нарахування амортизації здійснюється протягом строку корисного використання (експлуатації) об'єкта, який встановлюється підприємством (у розпорядчому акті) при визнанні цього об'єкта активом (при зарахуванні на баланс), і призупиняється на період його реконструкції, модернізації, добування, дообладнання та консервації [3]. Тобто зупинка нарахувань не передбачається внаслідок призупинення виробництва. Проте є можливість їх мінімізувати завдяки зміни методу амортизації на виробничий. Його перевагою є те, що при відсутності виробництва сума амортизаційних відрахувань дорівнюватиме нулю.

Залежно від ситуації сума нарахованої амортизації буде відноситися або до загальновиробничих витрат, або до інших витрат операційної діяльності. На дебет 91 рахунку — у випадку, коли простоє декілька одиниць обладнання, але в цілому підприємство продовжує свою діяльність, а на дебет 949 — коли виробництво повністю зупинене.

Ще однією значною складовою витрат на призупиненому виробництві є комунальні платежі, а саме витрати на утримання приміщень. В той час як витрати на електроенергію, воду, газ та інше для виробництва можуть бути мінімізовані через його повну або часткову зупинку, то витрати на утримання приміщень нікуди не зникають, особливо, якщо мова йтиме про оренду. Сюди можна віднести також послуги охорони та технічного обслуговування. Щодо обліку таких витрат, то тут знову ж таки залежить від масштабів простою. Якщо призупинення виробництва часткове, то названі вище витрати будуть списуватися до загальновиробничих витрат, а потім будуть розподілені між собівартістю готової та реалізованої продукції — на 23 та 901 рахунки відповідно. Якщо ж виробництво повністю зупинене, то всі ці витрати будуть списані за 949 рахунок.

Отже, можна сказати, що простій призводить до змін в обліку лише виробничих витрат, адже інші підрозділи по можливості продовжують свою діяльність. Загалом, методика обліку під час призупинення виробництва внаслідок воєнного стану не буде відрізнятися від простою під час карантину, чи якоїсь іншої непередбачуваної ситуації. Тобто, як не є, простій не нове поняття в наш час, безліч підприємств і вчасності бухгалтерів стикалися з такою проблемою, і саме в них недосвідчені фахівці мають змогу перейняти досвід.

Література

1. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. Дата оновлення 27.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 27.05.2022)

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. Дата оновлення 03.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 24.05.2022)

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. Дата оновлення 03.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 24.05.2022)

Мальованна Є.К.
«Облік і аудит», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
бухгалтерського обліку та консалтингу Чабанюк О.А.

ПОНЯТТЯ ІННОВАЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Відповідно до українського законодавства «Про інноваційну діяльність», інновації — це новостворені і вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукти або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і соціальної сфери та забезпечують сталий розвиток економіки [1].

Інновації є результатом створення різноманітних змін на запит споживачів, які є більш досконалими, ніж їх сучасні аналоги, що полегшують отримання прибутку.

Інноваційна діяльність — діяльність, спрямована на використання результатів науково-дослідних робіт, що веде до виведення на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг.

Наприклад, українське законодавство характеризує інноваційну діяльність як один із видів діяльності бізнесу. Його мета — скористатися перевагами науково-технічного прогресу у сфері виробництва. Ця діяльність включає:

- випускати лише нове обладнання та технології;
- поступові міжгалузеві структурні зміни;
- оптимізація інноваційних проектів;
- реалізація довгострокових науково-технічних програм з тривалими термінами окупності.

За технічними параметрами інновації поділяються на продуктові та процесні. Продуктові інновації включають використання нових матеріалів, нових напівфабрикатів і комплектуючих, придбання принципово нових продуктів. Інновація процесів означає нові способи організації виробництва (нові технології). Процесні інновації можуть бути пов'язані зі створенням нових організаційних структур всередині підприємства (компанії).

За типом ринкової новизни інновації поділяються на: глобальні галузеві; вітчизняні галузі; нові підприємства (групи підприємств).

Інноваційна діяльність підприємства є основою динамічного розвитку та підвищення ефективності виробництва. Це особлива справа організації виробництва, що полягає в постійному пошуку нових можливостей для самовдосконалення технологічних факторів виробництва і пов'язана з готовністю бізнес-структури вибрати новий проект, і обрати виниклу фінансову, соціальну та моральну відповідальність. За допомогою інноваційної діяльності підприємства значно збільшується обсяги виробництва, підвищуються рівень та продуктивність праці, конкурентоспроможність і рентабельність виробництва. Чим вищий ступінь інноваційності, тим вище підприємство, його конкурентоспроможність і прибуток.

При виборі інноваційного джерела фінансування враховується ряд факторів: вартість капіталу, ефективність прибутку, співвідношення власного та позикового капіталу, які визначають рі-

вень незалежності, ризику, що виникають із використання джерела та інтерес інвестора. Облік названих джерел ведеться на багатьох рахунках: 13, 40, 44, 48, 50, 60 та ін.

У бухгалтерському обліку капітальні вкладення та поточні витрати відображаються на рахунках 15 «Капітальні інвестиції», 23 «Виробництво», субрахунку 941 «Витрати на дослідження і розробки». Рахунки виручки від реалізації продукції ведуться на рахунках 701 «Дохід від реалізації готової продукції», 702 «Дохід від реалізації товарів», 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг» і не відносяться на рахунок інноваційної діяльності.

Таким чином, згідно з теорією конкурентних переваг для досягнення конкурентоспроможності економічне зростання можливе лише за умови постійного вдосконалення та впровадження інновацій. Для визначення рівня та потенціалу інноваційного розвитку країни, а отже і показника стану інноваційного підприємництва у світі, використовується розрахунок глобального індексу інновацій (The Global Innovation Index — GII). Глобальний індекс інновацій — це глобальне дослідження та супроводжуючий його ступінь популярності країн світу за рівнем інноваційності, які розраховуються за методикою міжнародної освіти INSEAD (Франція) з 2007 р..

Україна в 2021 році зайняла 49 місце з глобальним інноваційним індексом 35,6, у 2020 р. — 45 місце з індексом 37,4, піднявшись з 79 місця (із 140 країн) у 2016 р.. Проте для нашої країни цей рейтинг є не задовільним, інакше кажучи ефективність складає 90% (рис. 1).

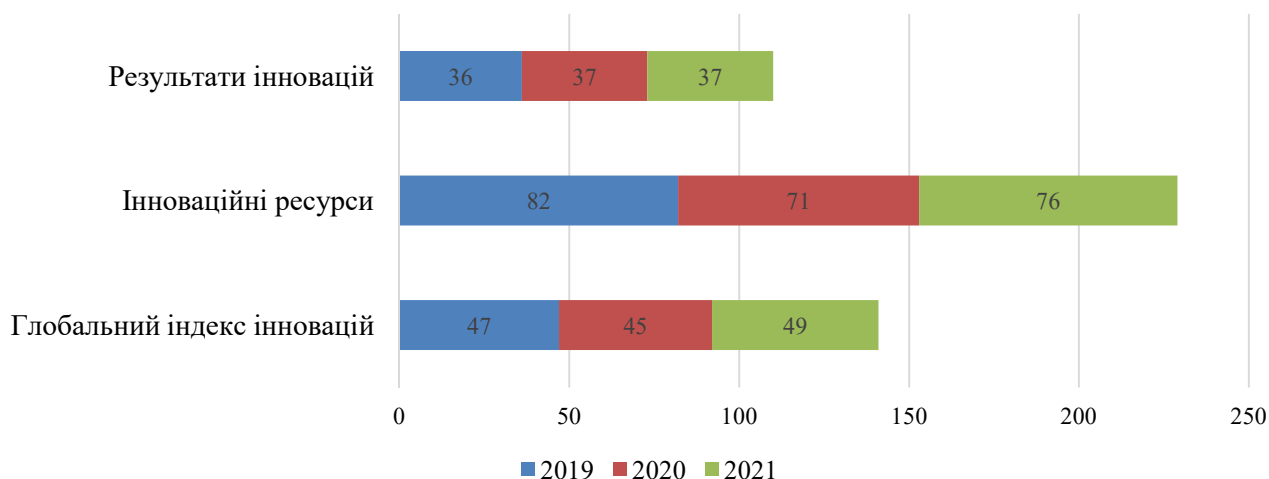

Рис. 1. Рейтинг Глобального індексу інновацій 2019-2021

Джерело: [3].

У 2021 році Україна є кращою за інноваційністю, ніж інноваційні ресурси. Цього року Україна посідає 76 місце за внеском в інновації, нижче, ніж минулого року, але вище, ніж у 2019 році. Україна має найкращий рівень знань і технологій, і найнижчий рівень інфраструктури.

Найважливішим джерелом створення та підтримки конкурентних переваг підприємства є виявлення та використання нової науково-технічної продукції при здійсненні інноваційної діяльності, що є результатом інтелектуальної, наукової та інженерної творчості фахівців. Висока конкурентоспроможність дозволяє отримувати прибутки, які можуть зацікавити інвестора як постійного та надійного партнера, що забезпечує стабільний розвиток підприємства. В умовах високої динаміки конкурентного середовища необхідно впроваджувати інновації для отримання високої конкурентної позиції. Здатність компанії до інновацій визначається інноваційним потенціалом компанії, тобто її здатністю впроваджувати інновації в межах обраного стратегічного напрямку розвитку. Здатність вести інноваційну діяльність визначається потенційною здатністю підприємства до інновацій та набором умов, що сприяють або, навпаки, перешкоджають впровадженню інновацій [4, с. 5-8].

На рисунку 2 відображено три складові організації інноваційної діяльності.

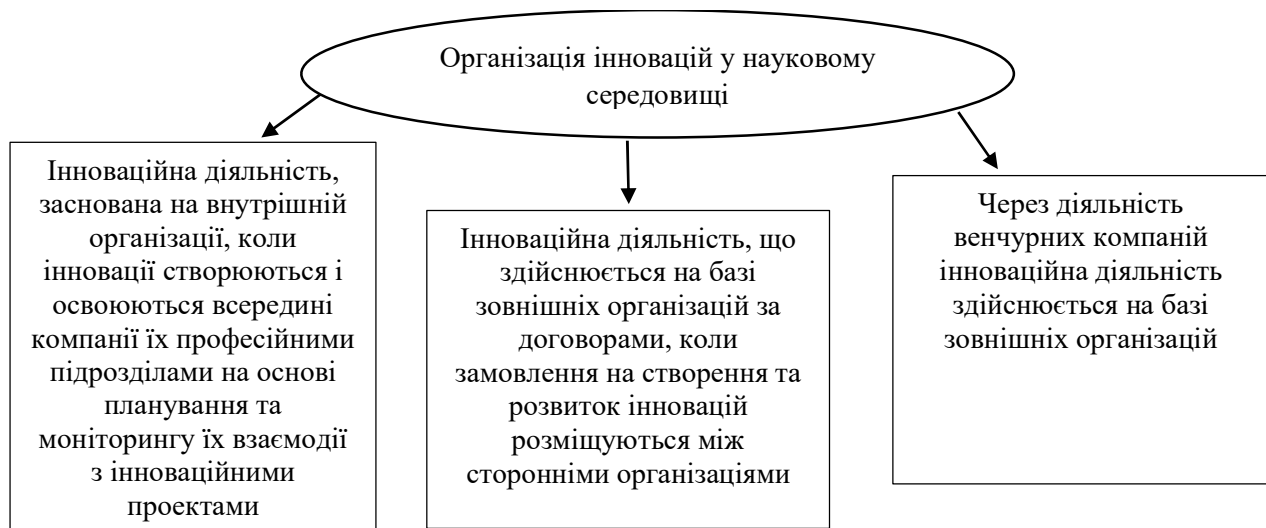

Рис. 2. Елементи організації інновацій у науковому середовищі

Джерело: [5, с.376].

Отже, інноваційний розвиток дуже тісно пов'язаний з фінансовою складовою, це зумовлює економічний зміст поняття «інновації» та «інноваційний розвиток», адже це надає підприємству поштовх для економічного, технологічного, політичного, екологічного та соціального розвитку суспільства.

Література

1. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 996-40-IV. Дата оновлення 12.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення 20.05.2022).
2. Грибовська Ю. М. Облік витрат на інновації: сучасний стан та перспективи розвитку. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. № 23. С. 612–617. URL: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/120.pdf> (дата звернення 20.05.2022).
3. Global innovation index in 2021.WIPO.2021. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021/ua.pdf (дата звернення 20.05.2022).
4. Джеджула В. В. Інноваційна діяльність як чинник конкурентоспроможності підприємств Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 4. С. 5-8.
5. Матвій І.Є. Інноваційна діяльність підприємств: тенденції, чинники впливу та шляхи активізації. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип. 17. С. 375-379.

Москаленко Я. О.

«Облік і оподаткування», 2 курс,
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник: — д.е.н., професор кафедри
обліку і оподаткування Дубініна М.В.,

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Соціальний капітал завжди був і залишається актуальним за значенням та призначенням. У різні часи мають місце різні підходи до визначення його сутності, структури та функцій. Сьогодні капіталом є не лише фінансові активи, а й людські якості, їх кваліфікації, форми взаємовідносин і впливу тощо. Соціальний капітал є напрямом дослідження значної кількості вчених, зокрема Б.В. Буркінський, В.Ф. Горячук, Р.І. Тринько, О.М. Яценко та інші. Водночас, мають місце різні дум-

ки щодо доцільності надання у звітності підприємства, зокрема й аграрного, інформації щодо соціального капіталу. У загальному розумінні соціальний капітал є очікуваною економічно корисною віддачею від вкладень у соціальні відносини. Водночас, як актив, який не має фізичної форми, але має вартісну оцінку довіри, соціальних зв'язків, соціального впливу, соціальних і культурних цінностей, що здатне до надання економічної вигоди. Зауважимо, що соціальний капітал може бути ідентифіковано. Він має докази свого існування, яке може виникнути або припинитися на будь-якому суб'єкті господарювання у будь-який момент часу.

У результаті вивчення та дослідження наукових джерел, думок вчених минулого і сьогодення, можна виокремити такі історичні етапи розвитку соціального капіталу:

- перший етап (XVIII ст. — 80-ті рр. XX ст.) — виникнення історичних передумов для створення концепції соціального капіталу, нагромадження спостережень, поява нових ідей та припущень;

- другий етап (початок 1980-х рр. — по теперішній час) — активний розвиток та становлення соціального капіталу як важливого фактору, котрий має вплив на результати діяльності підприємства, завдяки систематизації та поглибленню знань вчених та дослідників в галузях соціології, економіки та політології.

Більшість підприємств, що подає нефінансове звітування, при розкритті соціальної результативності надає дані стосовно участі своїх працівників в різноманітних тренінгах та програмах підвищення кваліфікації, інформацію про можливі соціальні вигоди для працівників, мотиваційні програми. Інформація про грошове вираження «вартості» людського капіталу (витрати на підвищення кваліфікаційного рівня, вартість тренінгів) безумовно здійснює вплив на кінцевий фінансовий результат.

Соціальний капітал може бути запасом, який на відміну від фізичного капіталу, не зменшується за умови його використання. Навпаки — його цінність зменшується за умови невикористання. Соціальний капітал для нарощування своєї цінності потребує внутрішніх і зовнішніх вкладень, наприклад, соціальної взаємодії, довіри, соціальної підтримки тощо. У будь-якому разі соціальний капітал стимулює економічний розвиток підприємства лише підсилюючи та стабілізуючи зв'язки між керівництвом та працівниками у контексті прийняття ефективних колективних рішень.

Безперечне значення соціального капіталу в трудовій сфері має місце практично на всіх етапах трудових відносин: від найму до звільнення, включаючи розвиток, навчання, вирішення трудових конфліктів. Для розвитку бізнесу соціальний капітал є одним з основних інструментів економічного зростання. Становлення корпоративної культури, використання мотивації працівників, розвиток кваліфікації персоналу, делегування повноважень є неможливим без навичок колективної взаємодії, орієнтації на взаємну вигоду, довіри, взаємодопомоги тощо. Наголосимо, що соціальний капітал потребує вкладень, без яких підприємства, зокрема і аграрні, не матимуть змоги бути конкурентоспроможними та не зможуть ефективно використовувати свої фінансові ресурси і технологічні потужності.

Зауважимо, що з урахуванням соціальних зв'язків і можливостей здійснюється вибір професії та спеціальності, навчального закладу, де отримують професійну підготовку чи перепідготовку. Соціальна підтримка є важливим фактором людського зростання особистості, фізичного та кар'єрного росту, отримання найбільш вигідних і перспективних замовлень, завдань, відряджень тощо. В аграрній сфері соціальна підтримка як наслідок соціальної відповідальності підприємств доволі часто є важливим фактором створення та процвітання родинних стосунків. Отже, соціальний капітал є накопиченим ціннісним і інституційним ресурсом, який включено до процесів відтворення і зростання соціально-економічних цінностей, громадських зв'язків, довіри, розвитку людини і культури шляхом певної трансформації різних форм, включаючи економічну, які посідають визначене місце серед інших форм капіталу. Фінансова оцінка соціального капіталу є грошовою оцінкою соціально-культурних цінностей і знань кожного працівника для отримання узагальнюючих даних по підприємству. Розвиток соціального капіталу передбачає отримання економічних вигід у майбутньому. До того ж право на отримання цих економічних вигід має насамперед підприємство та (або) громада. Досить складно, але можливо визначити первісну вартість соціального капіталу. Отже, соціальний капітал може бути досліджено як об'єкт бухгалтерського обліку.

Література

1. Грицишин Д.О. Соціальна та екологічна відповідальність підприємств: напрями розкриття бухгалтерської інформації / Д.О. Грицишин, А.П. Дикий // Вісник ЖДТУ. — 2011. — №1 (55).
2. Шевчук В. Я. Макроекономічні проблеми сталого розвитку / Шевчук В. Я. — К.: Геопринт, 2006. — 200 с.
3. Лоханова Н.О. Інтеграційні процеси в обліку в умовах інституціональних перетворень: монографія / Н.О. Лоханова. — Херсон: Грінь Д.С., 2012. — 400 с.

Павлюк І.О.

«Облік і оподаткування», 1 курс, магістр

Вінницький національний аграрний університет

*Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування
в галузях економіки ВНАУ Коваль Н.І.*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ОБЛІК ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах постійного розвитку ринкової економіки усі підприємства України, не залежно від виду їх діяльності, повинні раціонально та економічно обґрунтовано планувати свою діяльність, визначати стратегії збільшення доходів підприємства, аналізу й оцінки отриманих результатів. Важливим складником стратегії фінансової політики підприємства є політика максимізації доходності. Головним фактором розвитку будь-якого підприємства є грошові надходження, що перевищують витрати підприємства.

У системі бухгалтерського обліку приділяється увага визнанню доходів і результатів діяльності, а вибір класифікації доходів, перш за все, залежить від мети, якої прагнуть досягти, розглядаючи доходи в тому чи іншому розрізі. Зокрема, питання визнання і класифікації доходів є важливим для відображення інформації в бухгалтерському і податковому обліку, а також для цілей здійснення внутрішнього і зовнішнього контролю.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємства та її розкриття у фінансовій звітності визначені НП(С)БО 15 «Дохід».

Відповідно до НП(С)БО 15 «Дохід» — дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена [1].

Згідно з НП(С)БО 15, дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, інших активів) визнається за наявності всіх наведених нижче умов:

- покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (товар, інший актив);

- підприємство не здійснює надалі управління та контроль над реалізованою продукцією (товарами, іншими активами); сума доходу (виручка) може бути достовірно визначена;

- є впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод підприємства, а витрати, пов'язані з цією операцією, можуть бути достовірно визначені [1].

У сучасному обліку найбільш поширеною ситуацією, яка відповідає критеріям визнання доходу, є така, коли дохід надходить у вигляді оплати за реалізовану підприємством продукцію (товари) на момент їхньої доставки. Дохід записується і відображується на рахунках на дату продажу (доставки) товарів. Коли відсутня повна гарантія надходження коштів за реалізовану продукцію (товар), необхідно відкласти визнання доходу до того моменту, коли буде впевненість в їх отриманні або до моменту його отримання. Для цього, відповідно до положень МСФЗ 18 «Дохід», використовується метод відшкодування витрат (з англ. cost recovery method, або sunk cost method) [2].

За МСФЗ 18 «Дохід» визначення доходу включає дохід від основної діяльності та дохід від інших операцій. Дохід від основної діяльності виникає під час звичайної діяльності та має

різну назву, у тому числі: продаж, винагороди, відсотки, дивіденди, роялті та орендна плата. МСФЗ 18 «Дохід» визначає дохід від основної діяльності як «валове надходження економічних вигод протягом певного періоду, яке виникає в ході звичайної діяльності підприємства, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників капіталу» [3].

Визнані доходи класифікуються в бухгалтерському обліку за такими групами:

1) дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) — загальний дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт або послуг без вирахування наданих знижок, повернення раніше проданих товарів та непрямих податків і зборів (податку на додану вартість, акцизного збору тощо);

2) чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначається шляхом вирахування з доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів, доходів, що за договорами належать комітентам (принципалам тощо), та податків і зборів;

3) інші операційні доходи — включаються суми інших доходів від операційної діяльності підприємства, крім чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), зокрема: дохід від операційної оренди активів; дохід від операційних курсових різниць; відшкодування раніше списаних активів; дохід від роялті, відсотків, отриманих на залишки коштів на поточних рахунках в банках, дохід від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій), необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття тощо;

4) фінансові доходи — включаються дивіденди, відсотки та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій (крім доходів, які обліковуються за методом участі в капіталі);

5) інші доходи — включаються дохід від реалізації фінансових інвестицій; дохід від неопераційних курсових різниць та інші доходи, які виникають у процесі господарської діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства [1; 5].

Облік доходів ведуть на рахунках класу 7 «Доходи і результати діяльності». На рахунках цього класу, крім рахунку 76 «Страхові платежі», за кредитом відображається сума загального доходу разом із сумою непрямих податків, зборів (обов'язкових платежів), що включені до ціни продажу, за дебетом — щомісячне відображення належної суми непрямих податків, зборів (обов'язкових платежів), щорічне або щомісячне віднесення суми чистого доходу на рахунок 79 «Фінансові результати» [4].

Доходи відображають за їх видами, що передбачено відповідними субрахунками до рахунків 70 «Доходи від реалізації», 71 «Інший операційний дохід», 72 «Дохід від участі в капіталі», 73 «Інші фінансові доходи», 74 «Інші доходи». Доходи майбутніх періодів мають свої особливості, а тому їх обліковують на рахунку 69 «Доходи майбутніх періодів», що належить до рахунків класу в «Поточні зобов'язання» [4; 5].

Для синтетичного й аналітичного обліку доходів і фінансових результатів призначений журнал № 6, а в сільськогосподарських підприємствах — журнал-ордер № 6 с.г.

Дохід підприємства та його фінансовий результат діяльності є специфічними об'єктами управління, що дають змогу виокремити у системі фінансового менеджменту підсистему управління доходами і прибутком. Компонентами системи управління доходами та фінансовим результатом підприємства є забезпечення (організаційне, інформаційне, фінансове) та системи та методи управління (аналізу фінансового результату, планування прибутку, внутрішнього контролю). Управління доходами та прибутком може ґрунтуватись на стратегіях виживання, стабілізації та зростання.

В умовах адаптації вітчизняного обліку до міжнародних стандартів одним із важливих і принципових теоретичних питань економічної діяльності є визначення терміна «дохід». Дохід являє собою збільшення економічної вигоди у результаті надходження грошових коштів, майна або погашення зобов'язань, що безпосередньо призводить до збільшення капіталу. Становлення ринкових відносин супроводжується підвищенням ролі прибутку як матеріальної основи руху економічних інтересів підприємства і держави. Прибуток є основним джерелом збільшення власного капіталу, рушійною силою і джерелом поновлення виробничих фондів, а також джерелом формування доходів бюджетів різних рівнів. Звідси можна вважати прибуток найважливішим фактором економічного і соціального розвитку підприємства [2].

Недоліками в обліку доходів є формування загальнодержавної бази нормативів для контролю та обліку за доходами. Для вдосконалення нормативно-правового забезпечення доходів можемо зробити такі пропозиції, як:

- 1) інформаційні бази з обліку та контролю за доходами, які будуть постійно оновлюватись;
- 2) інвентаризація всіх нормативно-правових документів, що пов'язані з обліком і контролем доходів.

Відповідно до цього після виконання всіх пропозицій стане можливим створити досконалу систему обліку, щоб належним чином відображати інформацію про доходи на підприємстві для прийняття керівництвом управлінських рішень.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: Наказ Мінфіну від 29 листопада 1999 року № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (дата звернення: 10.05.2022).
2. Чуніхіна Т. С., Давидюк Т.С. Теоретичні основи формування обліку фінансових результатів діяльності підприємства відповідно до стандартів бухгалтерського обліку. *Економіка і суспільство*. 2017. № 12. С. 715-721.
3. Міжнародні стандарти фінансової звітності видані Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку зі змінами станом на 1 січня 2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text (дата звернення: 10.05.2022).
4. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE20295> (дата звернення: 10.05.2022).
5. Іщенко Я.П., Подоляничук О.А., Коваль Н.І. Фінансовий облік II: підручник. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю.В. 2021. 395 с.

Туманова К. М.

*«Облік і оподаткування», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
бухгалтерського обліку та консалтингу Ходзицька В. В.*

ВПЛИВ МСФЗ 16 НА ОБЛІК ОРЕНДНИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ФІНАНСОВУ ЗВІТНІСТЬ КОМПАНІЙ

Оренда є важливим фінансовим рішенням, що часто використовується компаніями. Її застосування дозволяє компаніям отримувати доступ до майна та обладнання та використовувати його без значного відтоку грошових коштів на початковому етапі. Вона також забезпечує гнучкість та дозволяє орендарям вирішувати питання старіння та управління ризиком ліквідаційної вартості. По суті, у деяких випадках оренда є єдиним способом отримання у користування фізичним активом, який неможливо купити.

Новий стандарт — МСФЗ 16 «Оренда» впливає на фінансову звітність орендаря, на фінансування його активів, IT-системи, процеси та засоби контролю. Багато компаній орендують значну кількість дорогих об'єктів, включаючи автомобілі, офіси, електростанції, роздрібні магазини, вежі стільникового зв'язку та літаки. Таким чином, саме орендарі зазнають серйозного впливу нового стандарту з оренди. У орендодавців порядок обліку переважно залишається без змін. Однак вони відчувають вплив на свої бізнес моделі та на продукти оренди у зв'язку зі зміною потреб та поведінки клієнтів.

МСФЗ 16 є результатом спільного інноваційного проекту, розробленого РМСБО разом із органом, який встановлює національні стандарти США, Радою зі стандартів фінансового обліку

(FASB), щоб вирішити занепокоєння користувачів фінансової звітності щодо різного обліку, що застосовується для операційної та фінансової оренди, та обмеження в інформації, що надається про операційну оренду та про ризики, що виникають у результаті орендних угод. Щоб вирішити ці проблеми, обидві ради вирішили розробити новий підхід до обліку орендаря, який вимагає від орендаря визнавати активи та зобов'язання за правами та зобов'язаннями, створеними в результаті оренди (за деякими обмеженими винятками), а також покращувати необхідне розкриття інформації про оренду.

Змінений стандарт впливає на всі компанії, які мають або надають орендні зобов'язання. Серед наслідків можна виділити такі: збільшення зусиль для ідентифікації договорів оренди, запровадження постійного моніторингу оренди компаній, ускладнення прогнозованості фінансових результатів, зміни у орендних договорах, а також різноманітних системах і процесах. Окрім цього, було визначено, що найбільше лізингових зобов'язань зосереджено серед компаній енергетичного та фінансового секторів, роздрібною торгівлі, телекомунікацій, а також авіакомпаній.

З проведеного дослідження було означено наслідки впливу стандарту на основні форми фінансової звітності — Балансу, Звіту про фінансовий стан, Звіту про рух грошових коштів та Приміток до фінансової звітності:

Баланс. Для компаній, які мають суттєву позабалансову оренду, МСФЗ 16 призвів до збільшення орендних активів та фінансових зобов'язань. Балансова вартість орендних активів, як правило, зменшується швидше, ніж балансова вартість орендних зобов'язань. Це призвело до скорочення звітного власного капіталу порівняно з МСФЗ 17.

Звіт про фінансовий стан. Використання нового стандарту призводить до більшого операційного прибутку порівняно з сумами, про які повідомляється із застосуванням МСФЗ 17.

Звіт про рух грошових коштів. Зміни вимог до бухгалтерського обліку не викликають різниці в сумі грошових коштів, переданих між сторонами оренди. МСФЗ 16 впливає лише на подання грошових потоків, пов'язаних із колишньою позабалансовою орендою.

Примітки до фінансової звітності. Для матеріальної оренди, як і МСФЗ 17, МСФЗ 16 вимагає від компанії надавати розбивку витрат, пов'язаних з орендою, у примітках до фінансової звітності. На відміну від МСФЗ 17, компанія також зобов'язана надавати інформацію про орендні активи за класами активів, що передаються в оренду, та загальну суму відтоку коштів від оренди. Ця інформація необхідна для надання повної картини лізингової діяльності компанії.

Отже, найбільш суттєвим ефектом буде збільшення орендних активів та фінансових зобов'язань. Відповідно, для компаній із суттєвою позабалансовою орендою буде зміна ключових фінансових показників, отриманих із звітних активів та зобов'язань компанії (для наприклад, коефіцієнт кредитного левереджу).

Література

1. International Financial Reporting Standards 16 «Leases». URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-16-leases/> (дата звернення: 27.11.2021).
2. IFRS 16 — Leases URL: <https://www.iasplus.com/en/standards/ifrs/ifrs-16> (дата звернення: 27.11.2021).
3. History and overview of IFRS 16 URL: <https://www.grantthornton.ca/insights/IFRS16/history-and-overview-of-ifrs-16/> (дата звернення: 27.11.2021).
4. IFRS 16 — An overview URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/be/pdf/2021/leases-overview.pdf> (дата звернення: 30.11.2021).
5. IFRS 16 Leases URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-16-leases/#about> (дата звернення: 28.11.2021).
6. Need to know IASB issues IFRS 16 — Leases URL: https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ie/Documents/Audit/IE_2017_GAAP_NeedtoKnow_Deloitte_Ireland.pdf (дата звернення: 27.11.2021).
7. IFRS 16, Leases URL: <https://www.accaglobal.com/an/en/student/exam-support-resources/fundamentals-exams-study-resources/f7/technical-articles/ifrs16.html> (дата звернення: 28.11.2021).

8. Article: How companies can improve their IFRS16 related disclosures URL: <https://www.bdo.co.uk/en-gb/insights/audit-and-assurance/ifrs-us-gaap-and-international-gaap/how-companies-can-improve-their-ifrs16-related-disclosures> (дата звернення: 27.11.2021).

9. IFRS 16 Leases URL: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/project/leases/ifrs/published-documents/ifrs16-effects-analysis.pdf> (дата звернення: 27.11.2021).

10. IFRS 16 — The New Lease Accounting Standard URL: <https://leaseaccounting.com/wp-content/uploads/2018/12/IFRS16-FTSE350-US-Web.pdf> (дата звернення: 28.11.2021).

11. Financial Services — implications of the new leasing standard URL: https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ie/Documents/Audit/IE_2017_GES_FinancialServices_Pointofview_Deloitte_Ireland.pdf (дата звернення: 30.11.2021).

12. Point of view Aviation implications of the new leasing standard URL : https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ie/Documents/Audit/IE_2017_GAAP_FRA_AviationImplications_Deloitte_Ireland.pdf (дата звернення: 30.11.2021).

13. Point of view. Property occupiers: implications of the new leasing standard URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/uk/Documents/audit/uk-deloitte-audit-pov-property-occupiers.pdf> (дата звернення: 30.11.2021).

14. Power & Utilities: Implications of the new leasing standard URL: <https://www2.deloitte.com/ch/en/pages/energy-and-resources/articles/implications-of-the-new-leasing-standard.html> (дата звернення: 30.11.2021).

15. Implications of the new leasing standard for the telecommunications sector URL: <https://www2.deloitte.com/be/en/pages/audit/articles/ifrs-16-telecommunications.html> (дата звернення: 27.11.2021).

16. IFRS 16 Valuation Impact. What you need to know now URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/za/Documents/finance/IFRS-1-brochure-V9.pdf> (дата звернення: 27.11.2021).

17. The Impact of IFRS 16 on Financial Statements URL: <https://igbusinessandfinance.com/impact-of-ifrs-16-financial-statements/> (дата звернення: 27.11.2021).

Шолом Я. В.

*«Облік та оподаткування агробізнесу», 5 курс,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к. е. н., доцент, професор кафедри
бухгалтерського обліку та консалтингу Бірюк О.Г.*

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ВІДОБРАЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ

Дослідивши розроблену облікову політику на хлібопекарських підприємствах, стає зрозумілим, що на практиці вони мають суттєві проблеми при її розробці через невідповідність чинному законодавству та формальний характер її існування. Рівень методичного забезпечення формування облікової політики на хлібозаводах знаходиться не на належному рівні, а їх керівники не мають мотивації через нерозуміння впливу облікових інструментів на результат діяльності підприємств. Оскільки в законодавчому полі України здійснюються постійні зміни, що пов'язані з диверсифікацією підприємницької діяльності хлібопекарських підприємств, питання правильного формування облікової політики щодо відображення інформації про виробництво продукції на хлібопекарних підприємствах набуває все більшої актуальності.

Основною метою діяльності хлібопекарських підприємств є виробництво готової продукції (хлібобулочних виробів), тому правильно розроблена облікова політика лише буде цьому сприяти. Облік виробництва в кожній галузі, хоч і базується на однакових стандартах, але має ряд своїх особливостей та відмінностей. Тому вибір складових облікової політики — першочергове завдання підприємств з орієнтуванням на власну специфіку діяльності.

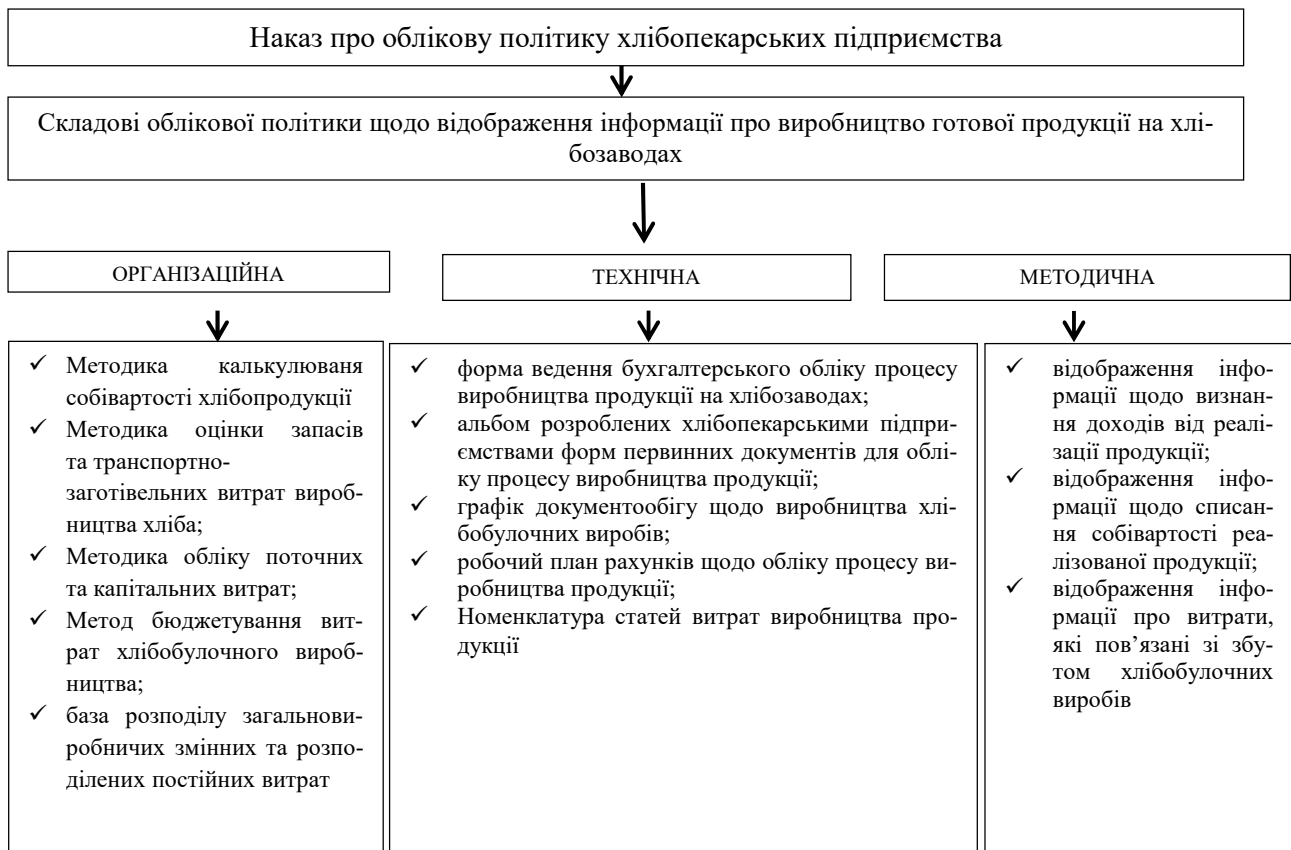

Рис 1. Складові облікової політики для цілей організації обліку виробництва продукції на хлібозаводах

Узагальнена інформація щодо відображення процесу виробництва продукції на хлібопекарських підприємствах наведена на рис. 1. Облікова політика підприємства містить три складові: методична, технічна та організаційна, що відповідають розділам облікової політики.

В обліковій політиці підприємство зазначає обраний ним перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості хлібопродукції. Від цього буде залежити собівартість реалізованої продукції, оскільки вона складається з виробничої собівартості продукції, яка була реалізована протягом звітного періоду, нерозподілених постійних ЗВВ та наднормативних виробничих витрат [1].

Вибір бази розподілу загальновиробничих витрат, а також його методики є важливим елементом облікової політики підприємства і кожне підприємство самостійно здійснює розподіл ЗВВ на змінні та постійні. До складу постійних відносяться витрати на обслуговування і управління виробництвом, що залишаються незмінними при зміні обсягу діяльності. Постійні виробничі накладні витрати розподіляються на кожен об'єкт витрат з використанням бази розподілу при нормальній потужності. Нерозподілені постійні загальновиробничі витрати включаються до складу собівартості реалізованої продукції у період їх виникнення [1].

Для розподілу загальновиробничих витрат підприємству в розпорядчому документі про облікову політику доцільно визначити перелік постійних та змінних загальновиробничих витрат, базу розподілу загальновиробничих витрат, величину нормальної потужності підприємства та обґрунтувати її розмір у додатках, а також визначити планову величину змінних та постійних загальновиробничих витрат.

В додатках до облікової політики слід додати розроблений робочий план рахунків, який потребує спеціальних аналітичних рахунків пов'язаних з виробництвом. Аналітичний облік рахунків 23 «Виробництво», 26 «Готова продукція» необхідно організовувати за видами виробництв, а також за внутрішньогосподарськими підрозділами. Наприклад на хлібозаводах часто виробляють хлібопродукти, кондитерські вироби, печиво, макарони, тощо тому кожен різновид продукції можна відокремити в аналітику.

Для зручності ведення обліку підприємства затверджують перелік типових первинних документів та облікових регістрів, але підприємства, що виробляють хлібобулочні вироби не можуть

обійтись використанням лише типових, або спеціалізованих форм первинних документів, тому у виключних випадках для забезпечення потреб користувачів в інформації розробляються нові форми первинних документів та затверджують їх перелік в додатках до облікової політики підприємства.

Альбом первинних документів та зведених реєстрів з обліку виробництва продукції дозволить здійснити групування інформації та систематизує інформацію за об'єктами обліку. Якщо підприємство оперує великим масивом первинних документів то графік документообігу, допоможе відслідковувати рух документа від його створення до передачі в архів та затвердити терміни зберігання документів відповідно до законодавства.

Таким чином, виконання наведених вище пропозицій хлібозаводами, що стосуються обліку виробництва і закріплення їх в Наказі про облікову політику підприємства дозволить організувати на підприємстві правильний бухгалтерський облік виробництва продукції.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджений наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 року №318. Дата оновлення: 29.09.2020. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення 10.05.2022)

Яковенко Софія
«Облік і оподаткування», магістр, 1 курс
Національний університет
біоресурсів і природокористування України, м. Київ
Науковий керівник— к.е.н., доцент Кузик Н. П.

ОБЛІК ЗАПАСІВ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Запаси являють собою значну інвестицію капіталу для багатьох компаній. Проте, необхідно відмітити, що ті запаси, які тривалий період не використовуються й зберігаються на складах, стримують рух грошових коштів, що можуть бути використані більш ефективно в інших процесах і напрямках діяльності суб'єктів господарювання. Окрім того, якість і різноманітність готової продукції (або ж робіт чи послуг), цінова політика, надлишкові потужності, здатність реагувати на потреби клієнтів, час виконання замовлень та загальна прибутковість — усе це залежить від рівня забезпеченості підприємства запасами. Обліково-аналітичне забезпечення управління запасами гарантує певний потенціал для значної економії коштів.

Запаси — це важлива економічна та облікова категорія, невід'ємний засіб функціонування будь-якого підприємства. Облік раціонального використання запасів — це трудомісткий процес, організація якого залежить від їхніх характеристик. Тому стає питання якості програмного забезпечення для автоматизації обліково-контрольного процесу операцій із запасами. За сучасних умов вже є неефективним ведення обліку запасів, здійснювати контроль за їхнім раціональним використанням, користуючись виключно паперовими носіями інформації, як це було ще більше 20 років тому. Облік запасів, їх надходження на підприємство, витрачання на виробництво та інші потреби, продаж — усі ці операції у сучасному економічному середовищі потребують швидкості й точності, бо загальна швидкість економічної діяльності за останні роки суттєво зросла. Тому багато підприємств приймають рішення інвестувати кошти у спеціальне програмне забезпечення для фінансового та управлінського обліку запасів, яке могло би бути інтегроване у внутрішній інформаційний простір самого підприємства.

Необхідно зауважити, що на практиці при прийнятті рішення про інвестиції у програмне забезпечення виникає також чимало проблем, які нерозривно пов'язані із впровадженням певного з програмного забезпечення. До таких проблем можна відносять:

— небажання підприємства витратити кошти на даний вид інвестиційної діяльності;

— технічні проблеми із впровадження програмного забезпечення у інформаційну систему підприємства;

— недостатня обізнаність (відсутність достатніх навичок) серед працівників у роботі із сучасними програмними продуктами;

— недостатня правова аргументація впровадження програмного забезпечення для обліку запасів на підприємстві тощо [1].

Хоча не можна сказати, що впровадження певного програмного забезпечення має лише негативні сторони, адже переважна більшість компаній впроваджують у свою діяльність різні програмні продукти з обліку та аналізу запасів. Необхідно зауважити, що таке впровадження викликано низкою позитивних перспектив, до яких відносяться:

- збільшення ефективності облікового процесу надходження, витрачання та продажу запасів;
- значне збільшення оперативності опрацювання інформації щодо операцій із запасами;
- підвищення надійності та достовірності фінансової звітності у розрізі запасів;
- зменшення технічних бухгалтерських помилок тощо. [1]

Також при впровадженні програмного забезпечення автоматизації обліку, аналізу та контролю запасів, необхідно звертати увагу на те як буде проводитися облік, й в майбутньому інвентаризація запасів. У зарубіжній практиці до найбільш використовуваних типів обліку запасів відносять: підрахунок циклів, підрахунок на місці (іноді також відомий як випадковий або сліпий підрахунок) і підрахунок тегів [3]. Кожен із цих типів обліку має і недоліки, і переваги. До приклада, підрахунок циклів допоможе рівномірно протягом року розподілити робоче навантаження з використання запасів. Окрім того, користуючись підрахунком циклів, будь-яка компанія може планувати та замовляти запаси, лише тоді коли вони є дійсно потрібними, а не «потягнуть» за собою зайві витрати. Але не дивлячись, на такі позитивні сторони, не слід забувати, що і у підрахунку циклів є негативні ефекти. До них відносяться такі: щоденна рутинна із планування та створення замовлень; технічна помилка, коли не робиться замовлення чогось, або робиться двічі та інші.

Якщо ж звернути увагу на підрахунок на місці, то слід сказати, що такий тип обліку зазвичай не планується. Його частіше за все використовують у надзвичайних ситуаціях [2]. Серед його переваг можна виділити гнучкість, що є важливою для подолання надзвичайних ситуацій. До недоліків у цьому типі обліку можна віднести лише людський фактор.

Що ж до підрахунку тегів, то цей тип облік досить незвичайний, і може підходити лише деяким видам діяльності. До таких видів діяльності відносять торгівлю (як оптову, так і роздрібну). Особливо поширеним цей тип є тоді, коли коли у компанії недостатньо складських приміщень. Хоча якщо можна впровадити його у своїй компанії, то це, безсумнівно, один із найкращих способів підрахунку запасів, що дає прозорість, свободу та точність [2].

Також, слід сказати, що при використанні програмного забезпечення автоматизації обліку і контролю запасів використовують два основних типи систем управління запасами: системи штрих-кодів і системи радіочастотної ідентифікації (RFID). Відповідно кожна із цих систем управління запасами має свої позитивні сторони. Наприклад, до переваг використання штрих-кодів відносять:

- усунення трудомістких помилок даних, які часто виникають у ручних або паперових системах;
- легкість і швидкість сканування;
- оперативне визначення мінімального рівня та кількості повторного замовлення;
- оптимізація документації та звітності;
- сприяння переміщенню запасів на складах і між кількома місцями, а також від отримання до комплектування, пакування та відправлення тощо.

Що ж до системи радіочастотної ідентифікації (RFID), то ця система є більш інвестиційно затратною та має ряд недоліків, до яких відносяться, перш за все: висока вартість, й використання такої контрагентами. Проте, така система передбачає відстеження запасів у режимі реального часу або в місцях, де використання запасів є проблемним [3].

Отже, при організації обліково-контрольного процесу управління запасами необхідно обрати програмне забезпечення, за допомогою якого компанія зменшить та оптимізує свої витрати під час

закупівлі й збереженні запасів. У сучасному динамічному світі неможливим є використання ручних способів ведення обліку, контролю та аналізу наявності та використання запасів. Це невід’ємна складова, за якої підприємство зможе збільшити рівень своєї конкурентоспроможності, мати ширше коло економічних можливостей для провадження своєї діяльності більш продуктивно.

Література

1. Automated accounting in accounting firms — A qualitative study on impacts and attitudes — Erik Törnqvist, Linn Forss URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1222087/FULLTEXT01.pdf> (дата звернення: 12.04.2022).
2. What are the types of Inventory counting? How to select the best one *TO INCREASE*: веб-сайт URL: <https://www.to-increase.com/business-productivity/blog/different-inventory-counting-methods> (дата звернення: 12.04.2022).
3. 4 Types of Inventory Control Systems: Perpetual vs. Periodic Inventory Control and the Inventory Management Systems That Support Them *Camcode*: веб-сайт URL: <https://www.camcode.com/blog/inventory-control-systems-types/> (дата звернення: 12.04.2022).

Яременко А.В.

*«Облік і оподаткування», студент магістратури другого року навчання
Вінницький національний аграрний університет
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
обліку та оподаткування в галузях економіки Іщенко Я.П.*

ІНТЕГРАЦІЯ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПРАВОВИЙ ПРОСТІР ЄС: ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ

Перед електроенергетикою, як і перед іншими галузями народного господарства України, в умовах війни постали нові виклики і проблеми. Основні із них наступні:

— потреба щоденного відновлення пошкоджених об’єктів електроенергетичної інфраструктури оператора системи передач (ОСП) і операторів системи розподілу (ОСР) та електропостачання споживачам;

— Запорізька АЕС наразі перебуває під окупацією, як і Каховська ГЕС, а Чорнобильська АЕС потребує відновлення після окупації;

— споживання електроенергії, порівняно з довоєнним часом, зменшилось майже вдвічі (рис. 1);

— продовження дії механізму покладення спеціальних обов’язків (ПСО) для побутових споживачів до 31 жовтня 2022 р.;

— синхронізація роботи об’єднаної енергетичної системи (ОЕС) України та енергетичної системи Континентальної Європи (ENTSO-E).

Синхронізація з енергомережею континентальної Європи ENTSO-E планувалася протягом останніх 5 років як складова частина Угоди про асоціацію Україна — ЄС. Цієї зими, в рамках процесу інтеграції, вітчизняна енергосистема мала відпрацювати щонайменше три доби в ізольованому режимі. Існував ризик зриву проходження цих тестувань у зв’язку з низькими запасами вугілля на складах ТЕС та ТЕЦ. Ніхто не очікував, що 24 лютого, одночасно з початком ізольованої роботи об’єднаної енергетичної системи (ОЕС) України, розпочнеться війна.

Попри всі ризики та ускладнення, українська енергетична система витримала випробування. Вони не позначились на надійності та стійкості її роботи.

Вже 27 лютого оператори енергосистем континентальної Європи отримали запит від Укрленерго на екстрену синхронізацію, яку підтримали міністри енергетики країн ЄС. 11 березня оператори енергосистем ЄС дійшли висновку, що умови для аварійної синхронізації були виконані Україною, і завершили аварійну синхронізацію 16 березня.

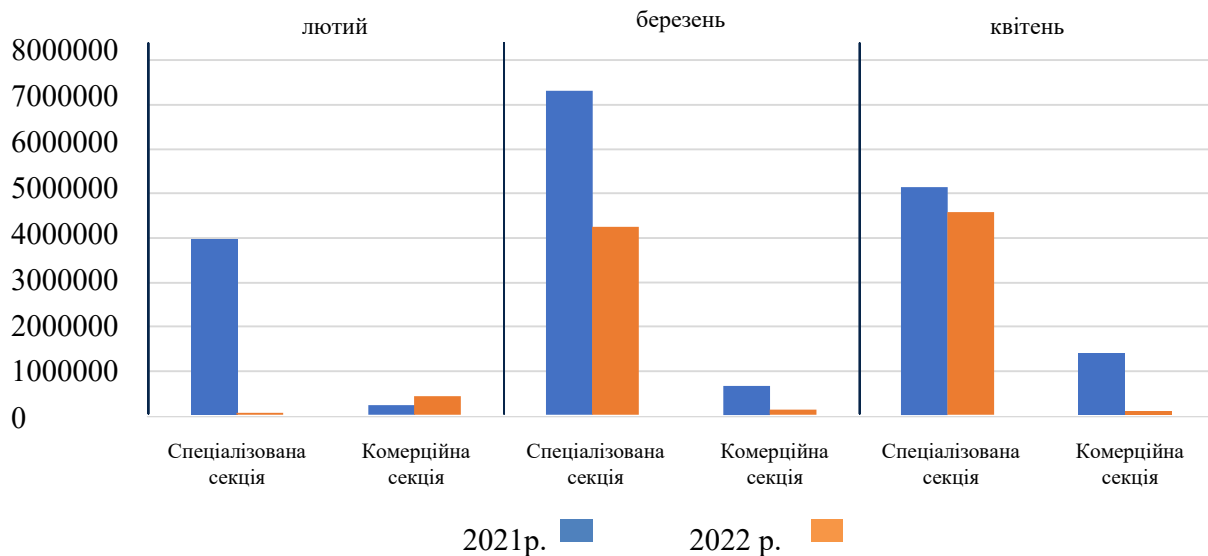

Рис. 1. Обсяги реалізації електричної енергії в Україні за період з 24.02.2021 р./2022 р. по 30.04.2021 р./ 2022 р., МВт/год

Джерело: [1]

Загалом, Україна відтепер може вільно торгувати з Європою електроенергією, що дозволить уникнути дефіциту та значних коливань цін. Як правило, Україна продає більше електроенергії, ніж купує. Всесвітній банк прогнозує, що щорічні економічні переваги від синхронізації енергосистеми України з ENTSO-E становитимуть приблизно 1,5 мільярда доларів [2].

Енергетична система України є шостою в Європі за розмірами, поступаючись Франції, Німеччині, Італії, Іспанії та Великобританії. Синхронізація ОЕС України з ENTSO-E вимагає синхронізації інформаційних потоків для управління енергетичною системою України в рамках об'єднаної енергетичної системи Європи. Це вимагає застосування міжнародних стандартів для ведення бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності є інструментом гармонізації формування інформаційних потоків, основна мета використання якого полягає у забезпеченні прозорості та зрозумілості інформації щодо діяльності суб'єктів господарювання.

Використання міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності забезпечує:

- зменшення ризику для кредиторів та інвесторів;
- зниження витрат кожної країни на розробку власних стандартів;
- поглиблення міжнародної гармонізації та уніфікації обліку і, як результат, однозначне розуміння фінансової звітності і зростання довіри до її показників у всьому світі.

В результаті суб'єкт господарювання отримує не лише необхідну інформацію для прийняття управлінських рішень, а й забезпечує порівнянність звітності з іншими суб'єктами, незалежно від того, резидентом якої країни вони є і на якій території здійснюють господарську діяльність. Формування облікової інформації за правилами міжнародних стандартів дає можливість залучення іноземних інвестицій і позик, а також забезпечує довіру з боку потенційних партнерів.

Впровадження сучасних інформаційно-технічних технологій дозволить балансувати енергетичну систему в реальному просторі, автоматизувати обліково-фінансові розрахунки суб'єктів ринку, здійснювати облік електроенергії, контролювати платежі, забезпечувати належну якість диспетчеризації ОЕС.

Література

1. Енергетика під час війни в Україні. URL: <https://2022.uba.ua/news/zminy-u-sferi-energetyky-pid-chas-vijny-v-ukrayini/>
2. Що змінить для українців вступ до «енергетичного Євросоюзу»? URL: <https://brdo.com.ua/analytics/shho-zminyt-dlya-ukrayintsiv-vstup-do-energetychnogo-yevrosoyuzu/>

3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій, затв. наказом Міністерства Фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: [http:// www.nibu.factor.ua/ukr/info/instrbuh/instr291](http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/instrbuh/instr291).

Яйченя Д.С.
«Облік і оподаткування», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу Коршикова Р.С.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ МАЛОЦІННИХ ТА ШВИДКОЗНОШУВАНИХ ПРЕДМЕТІВ

В умовах сьогодення підприємці намагаються забезпечити ефективну діяльність підприємств. В ході господарської діяльності підприємства часто використовують засоби праці відносно невеликої вартості та з невеликим терміном експлуатації.

Матеріальні цінності, термін використання яких не перевищує одного року або нормального операційного циклу, якщо він більший за рік, називаються малоцінні та швидкозношувані предмети (МШП). До таких об'єктів зазвичай відносять інструменти, господарський інвентар, спортивний інвентар, спецодяг, спеціальне оснащення. Хоча вони і входять до складу запасів підприємства, проте на відміну, наприклад, від сировини, вони приймають участь у кількох технологічних процесах протягом року.

Особливостям обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів приділяли увагу в своїх роботах багато науковців, серед яких: Мовчан А.М. [3], Нездойминого О.Є. [3], Петренко О.В. [5], Костишин Н.С. [2] та інші. Дослідники зійшлися на думці, що основним критерієм відображення об'єктів в складі МШП є термін використання, оскільки з огляду на те, що вартісна межа не встановлена, підприємства самостійно можуть її обирати.

Методологічні засади формування інформації про такі активи в системі бухгалтерського обліку містяться у НП(С)БО 9 «Запаси» [8]. Для ведення ж безпосередньо обліку операцій з МШП призначений рахунок 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети». За дебетом цього рахунку відображають придбані (отримані) або виготовлені МШП за їх первісною вартістю, а за кредитом — за обліковою вартістю відпуск МПШ в експлуатацію із списанням на рахунки обліку витрат, а також списання нестач і втрат від псування [4].

Однією з особливостей обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів є необхідність організації їх оперативного кількісного обліку за місцями зберігання та за відповідальними особами протягом усього терміну їх корисного використання. Це пояснюється тим, що передані в експлуатацію МШП відразу виключається зі складу активів, тобто їхня вартість списується з балансу. Але при цьому вони споживаються не відразу в момент такого списання, а протягом певного періоду часу. Тому спеціально створеною комісією для кожного виду малоцінних та швидкозношуваних предметів по підприємству в цілому мають бути встановлені конкретні терміни очікуваного використання таких активів, що закріплюється далі в наказі про облікову політику [9].

Деякі вчені вказують також на доцільність подальшої деталізації їх синтетичного обліку. Так, наприклад, Сажинець С.Й. пропонує запровадити низку субрахунків, які, на його думку, значно полегшать обліковий процес:

- 221 «Оборотні малоцінні та швидкозношувані активи на складі»;
- 222 «Оборотні малоцінні матеріальні активи в експлуатації»;
- 223 «Оборотні швидкозношувані матеріальні активи в експлуатації»;
- 224 «Зношення оборотних швидкозношуваних матеріальних активів»;
- 225 «Транспортно-заготівельні витрати на придбання оборотних малоцінних та швидкозношуваних матеріальних активів» [8].

В свою чергу З. Задорожний вказує на необхідність запровадження таких додаткових субрахунків, як:

- 221 «Дорогі швидкозношувані предмети»;
- 222 «Дешеві швидкозношувані предмети»;
- 223 «Малоцінні швидкозношувані предмети» [1].

Слід зазначити, що вищевикладені пропозиції позитивно вплинуть на облік малоцінних та швидкозношуваних предметів. Адже різноманітність запропонованих субрахунків дозволить не тільки полегшити обліковий процес, а й пришвидшити його, що в свою чергу вплине на ефективність господарської діяльності підприємства.

Перш ніж розчати облік господарських операцій, підприємство повинно оформлювати первинні документи, які фіксують факти здійснення господарських операцій. Первинні документи, як правило складаються під час здійснення господарської операції, а якщо це неможливо — безпосередньо після її закінчення.

Законодавством дозволено самостійно розробляти форми первинних документів для обліку МШП [7], але підприємства, які раніше використовували типові форми, можуть і далі продовжувати це робити.

Аналізуючи перелік типових форм, можна стверджувати, що підприємству цілком достатньо такої кількості документів для здійснення обліку МШП. Не слід забувати, що кожен випадок індивідуальний, тому перш ніж почати використовувати типові форми, потрібно звернути увагу на специфіку діяльності підприємства, яка допоможе визначити, чи достатньо буде перелічених форм чи замало.

Ще однією особливістю обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів є застосування одномарочного і двомарочного варіантів обліку, якщо вони видаються на нетривале користування.

За одномарочним варіантом робітникам видають необхідну кількість інструментальних марок, які згодом обмінюють на необхідні інструменти для тимчасового користування. За двомарочним варіантом робітникам видаються марки з номенклатурними номерами інструментів, які при видачі інструментів поміщають на місце їхнього зберігання, а інші — вішають на контрольну дошку з табельними номерами робітників. Отже, при виборі варіанту обліку слід схилитися до двомарочного, адже саме він наглядно демонструє які інструменти одночасно знаходяться в того чи іншого робітника, що посилює контроль за цільовим використанням інструментів, своєчасним поверненням їх у комору, коли виникає гостра потреба в них на іншому робочому місці. Так само можна організувати облік змінного спецодягу, вимірювальних приладів, якщо вони видаються на нетривале користування.

Таким чином, на основі викладеного вище можна зробити певні висновки:

1. Малоцінні та швидкозношувані предмети, не зважаючи на низьку ціну та малий строк використання є важливими в господарській діяльності підприємства.
2. Необхідно організовувати оперативний кількісний облік за місцями зберігання та за відповідальними особами протягом усього терміну корисного використання МШП.
3. Використання уточнюючих субрахунків допоможе удосконалити облік малоцінних та швидкозношуваних предметів, що в свою чергу призведе до ефективної господарської діяльності підприємства.
4. Підприємства, зазвичай, користуються усіма типовими формами первинних документів для обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів.
5. Двомарочний варіант обліку МШП найчастіше використовується на виробничих підприємствах.

Література

1. Задорожний З. Проблемні питання якості інформації бухгалтерського і управлінського обліку малоцінних активів. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2018. № 1. С. 115—124.
2. Костишин Н. С. Особливості організації та методики аудиту малоцінних та швидкозношуваних предметів. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38968/1/%d0%9a%d0%be%d1%81%d1%8>

2%0%b8%0%88%0%b8%0%bd%20%0%9d.%0%a1._%0%a1%0%82%0%b0%0%82%0%82%0%82%0%8f.pdf

3. Мовчан А., Нездойминого О. Облік малоцінних і швидкозношуваних предметів. Матеріали студентської наукової конференції. 2016. С. 298—300.

4. Особливості обліку малоцінних і швидкозношуваних предметів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://pidru4niki.com/87881/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/osoblivosti_obliku_malotsinnih_shvidkoznoshuvanih_predmetiv

5. Петренко О. Організація обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів підприємства. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/4920/1/1%20%2862%29.pdf>

6. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р., № 291 (зі змінами і доповненнями).

7. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 24.05.1995 №88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text>

8. Сажинець С. Й. Актуальні питання розвитку системи обліку оборотних малоцінних та швидкозношуваних матеріальних активів на підприємств. URL: <http://vlp.com.ua/node/8585>

9. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р., № 318.

Яценко К.С.

«Облік і оподаткування», 4 курс,

Миколаївський національний аграрний університет

Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування Сирцева С.В.,

ОБЛІК ОРЕНДНИХ ОПЕРАЦІЙ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Методологічні засади формування обліково-інформаційного забезпечення управління орендними операціями в бюджетних установах регулюються Положенням з бухгалтерського обліку необоротних активів бюджетних установ, НП(С)БОДС 126 «Оренда», Методичними рекомендаціями з бухгалтерського обліку основних засобів суб'єктів державного сектору та іншими нормативними актами. Відповідно до п. 4 розд. І НП(С)БОДС 126 оренда — це договір, за яким орендар набуває права користування необоротним активом за плату протягом погодженого з орендодавцем строку [1]. Відносини, пов'язані з орендою державного та комунального майна, регулюються договором оренди. Типовий договір оренди цілісного майнового комплексу державного підприємства (структурного підрозділу підприємства) затверджено наказом ФДМ «Про затвердження договорів оренди» від 23.08.2000 р. № 1774 [2]. Фізичні та юридичні особи, які бажають укласти договір оренди, направляють заяву, проект договору оренди та інші документи згідно з переліком, що визначається ФДМ, відповідному орендодавцеві. При цьому орендодавець протягом: 1) п'яти днів після погодження умов договору оренди з органом, уповноваженим управляти відповідним майном, а в разі якщо заява про оренду майна не потребує узгодження, протягом 15 днів після дати її реєстрації розміщує в офіційних друкованих ЗМІ та на веб-сайтах орендодавців оголошення конкурсу про намір передати майно в оренду або відмовляє в укладенні договору і повідомляє про це заявника; 2) десяти робочих днів після розміщення оголошення приймає заяви про оренду відповідного майна; 3) трьох робочих днів після закінчення строку приймання заяв своїм наказом ухвалює рішення за результатами вивчення попиту на об'єкт оренди. Якщо подано лише одну заяву, конкурс на право оренди не проводиться і договір оренди укладається із заявником. У разі надходження двох і більше заяв орендодавець оголошує конкурс на право оренди. Особливості відображення записів у бухгалтерському обліку полягають у правильному визначенні майна, яке орендується, того, для яких цілей воно використовується і з якого фонду необхідно проводити видатки (загального чи спеціального).

Суб'єкт держсектора (орендодавець) відображає вартість і нарахування амортизації об'єкта операційної оренди відповідно до вимог НП(С)БОДС 121 «Основні засоби» [3]. Орендні платежі, що підлягають отриманню за операційною орендою, визначаються орендодавцем згідно із законодавством і у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності відображаються як збільшення дебіторської заборгованості та отримання доходу: Дт 2117 «Інша поточна дебіторська заборгованість» Кт 7411 «Інші доходи за обмінними операціями». Орендодавець визнає дохід від операційної оренди доходом відповідного звітного періоду на прямолінійній основі протягом строку оренди або з урахуванням способу одержання економічних вигід чи потенціалу корисності, пов'язаних із використанням об'єкта операційної оренди. Суб'єкт державного сектора орендодавець, відображає у бухгалтерському обліку актив, наданий у фінансову оренду, як дебіторську заборгованість орендаря в сумі мінімальних орендних платежів та негарантованої ліквідаційної вартості за вирахуванням доходу від фінансової діяльності, що підлягає отриманню з визнанням доходу від реалізації необоротних активів, з одночасним виключенням з балансу орендодавця залишкової вартості об'єкта фінансової оренди з відображенням у складі витрат (собівартості реалізованих необоротних активів), якщо це передбачено законодавством та умовами договору фінансової оренди. Таким чином, витрати, пов'язані зі списанням залишкової вартості основних засобів, переданих у фінансову оренду, слід списувати на субрахунок 8212 «Витрати, пов'язані з реалізацією майна». На ньому ведеться облік витрат на реалізацію в установленому порядку майна (крім майна, доходи від продажу якого вважаються доходами відповідного бюджету). Орендні платежі, що підлягають отриманню за фінансовою орендою, відображаються як погашення дебіторської заборгованості та отримання доходу (п. 2 розд. IV НП(С)БОДС 126). Зокрема, дебіторську заборгованість з фінансової оренди слід відображати на субрахунку 2011 «Довгострокова дебіторська заборгованість за операціями з оренди». На ньому ведеться облік указаної заборгованості з відкриттям аналітичних рахунків для кожного об'єкта оренди (наприклад, 2011.1) та фінансових доходів у сумі орендних платежів за перший період, що виникла за операціями з оренди (наприклад, 2011.2). Відповідно до п. 4 ст. 13 Бюджетного кодексу України [4] власні надходження бюджетних установ включаються до спеціального фонду бюджету. Надходження від плати за послуги (включаючи плату за надання адміністративних послуг), що надаються бюджетними установами згідно із законодавством, зокрема орендна плата, належать саме до власних надходжень бюджетних установ. Отже, зараховувати орендну плату, яка залишається в розпорядженні орендодавця, треба до спеціального фонду як власні надходження, а частину, що перераховують до місцевого бюджету, — до загального фонду місцевого бюджету [5]. Витрати орендаря на поліпшення об'єкта фінансової оренди (модернізацію, модифікацію, добудову, дообладнання, реконструкцію тощо), що приводять до збільшення майбутніх економічних вигід, які первісно очікувалися від його використання, відображаються як капітальні інвестиції, що включаються до вартості об'єкта фінансової оренди. Витрати орендаря на поліпшення об'єкта операційної оренди (модернізацію, модифікацію, добудову, дообладнання, реконструкцію тощо), що приводять до збільшення майбутніх економічних вигід, які первісно очікувалися від його використання, відображаються орендарем як капітальні інвестиції. Таким чином, орендні відносини мають виключно договірний характер і не можуть виникати на підставі планових завдань або інших адміністративно-управлінських актів. Оренда передбачає передачу майна у строкове (тимчасове) користування без надання права орендареві розпоряджатися орендованим майном. Таке користування є платним: орендар сплачує орендодавцеві орендну плату у визначених розмірах. У разі закінчення строку договору оренди його дія припиняється. На практиці саме відсутність достатніх правових знань з орендних операцій не дає змогу бухгалтерам бюджетних установ правильно відобразити їх в бухгалтерському обліку та, відповідно, скласти достовірну звітність. Це здебільшого призводить до втрат бюджету або до незаконних видатків, що «ускладнює» взаємини з контролюючими органами.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 126 «Оренда»: Наказ Міністерства фінансів України від 24 грудня 2010 р. № 1629.

2. Типовий договір оренди індивідуально визначеного (нерухомого або іншого) майна, що належить до державної власності: Наказ Фонду державного майна України від 23 серпня 2000 р. № 1774.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 12 жовтня 2010 р. № 1202.
4. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI / Верховна Рада України.
5. Китайчук Т.Г. Оренда державної нерухомості: облік та оподаткування [Електронний ресурс] / Т.Г. Китайчук. — Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/7_ukr/155.pdf.

Гавриленко І. А.
«Обік і оподаткування», магістр
Вінницький національний аграрний університет
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри аналізу та аудиту Мулик Т.О.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ АНАЛІЗУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

Власний капітал є вагомою складовою всього капіталу господарюючого суб'єкту та впливає на його фінансове становище та рівень фінансової незалежності. Функціонування підприємств будь-якої форми власності неможливе без формування достатнього обсягу власного капіталу. Важливою частиною механізму ефективного управління капіталом підприємства та його структурою є його аналіз. Аналітичне забезпечення управління капіталом являє собою процес дослідження основних показників ефективності його функціонування на підприємстві з метою виявлення резервів подальшого підвищення цієї ефективності. Таким чином, аналіз формування капіталу, основних джерел фінансування діяльності підприємства, та оцінка ефективності його використання — це найважливіша складова оцінки фінансового стану.

В літературі зустрічаються різні методичні підходи щодо організації та методики проведення аналізу власного капіталу. Велика кількість методик, містять, в основному, набори аналітичних коефіцієнтів, що говорить про те, що до теперішнього часу немає універсальної методики оцінки власного капіталу та фінансової стійкості підприємств. Проаналізувавши навчальну літературу, можна зробити висновки, що на сьогоднішній день серед провідних вчених і науковців немає єдності щодо застосування коефіцієнтів фінансової стійкості. Крім того, немає єдності також щодо найменування цих коефіцієнтів. Автори наводять однаковий розрахунок показників, при цьому по-різному інтерпретуючи їх назву, для більшості авторів необхідними є лише 6 показників, щоб охарактеризувати фінансову стійкість підприємства: коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт довгострокового залучення позикового капіталу, коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу, коефіцієнт фінансової незалежності та коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами [1].

Для аналізу складу і структури власного та залученого капіталу необхідно оцінити зміну величини власного та залученого капіталу, зміну розміру питомої ваги кожної складової та їх впливу на побудову оптимального балансу між власним та залученим капіталом. Аналіз динаміки передбачає розрахунок абсолютних відхилень величини як власного і залученого капіталу, так і окремих його складових. У процесі подальшого дослідження необхідно проаналізувати зміни за кожною статтею власного та залученого капіталу, враховуючи, що аналіз і склад структури пасивів підприємства повинен бути спрямований не на констатацію процесів, що відбуваються, а на вивчення можливостей підприємства ефективно працювати за рахунок власних джерел, покриваючи при цьому свою поточну та довгострокову заборгованість не втрачаючи запасу фінансової стійкості [1].

Пропонується ввести на підприємствах систему аналізу власного капіталу, яка включає в себе наступні етапи:

1. Організаційно-підготовчий етап — на даному етапі систематизуються усі документи підприємства, що будуть використовуватися в аналізі. Усі джерела даних для аналізу власного капіталу поділяють на планові, облікові і позаоблікові. До планових джерел відносяться типові плани, нормативні матеріали, кошториси тощо. Джерела інформації облікового характеру містять документи бухгалтерського, статистичного й оперативного обліку, а також усі види звітності, первинну облікову документацію. Провідна роль в інформаційному забезпеченні аналізу належить бухгалтерському облікові і звітності, де найбільше повно відбивають господарські явища,

процеси, їхні результати. Дані статистичного обліку, у яких утримується кількісна характеристика масових явищ і процесів, використовуються для поглибленого вивчення й осмислення взаємозв'язків, виявлення економічних закономірностей. До них відносяться Звіт про фінансові результати, Зведена таблиця основних показників, які комплексно характеризують господарську діяльність підприємства. Оперативний облік і звітність сприяють більш оперативному в порівнянні зі статистикою або бухгалтерським обліком забезпеченню аналізу необхідними даними і тим самим створюють умови для підвищення ефективності аналітичних досліджень. До позаоблікових джерел інформації відносяться документи, що регулюють господарську діяльність, а також дані, що не відносяться до перерахованого раніше [2].

2. *Розрахунковий етап* — проведення розрахунків за схемою, яка складається з аналізу складу, структури та динаміки власного капіталу, розрахунку коефіцієнтів, що характеризують власний капітал, аналіз нерозподіленого прибутку та визначення розміру впливу факторів на нього, пошук резервів підвищення прибутку підприємства, аналіз різниці реального власного і статутного капіталу, визначення ефективності й інтенсивності використання власного капіталу.

2.1. Узагальнення та систематизація отриманих результатів — аналітичні висновки по отриманим результатам у формі таблиць, графіків, викладення текстового матеріалу.

2.2. Реалізація матеріалів аналізу — розробка заходів щодо покращення отриманих в результаті аналізу показників та результатів та впровадження їх у практику діяльності підприємства [2].

Такий аналіз пропонується проводити систематично щоквартально до 20-го числа місяця наступного за звітним кварталом.

Впровадження методики аналізу власного капіталу дозволить підвищити ефективність використання власного капіталу та рівень прибутковості досліджуваних підприємств.

Отже, капітал є одним із найважливіших елементів функціонування та розвитку економічно суб'єкту. Для того щоб ефективно управляти капіталом підприємства, необхідно систематично здійснювати його аналітичну оцінку з тим щоб в подальшому приймати ефективні управлінські рішення в цій сфері.

Література

1. Боримська К.П., Варічева Р.В. Удосконалення підходів до аналізу оптимальної структури власного капіталу акціонерного товариства. *Вісник ЖДТУ*. 2011. №4 (58). С. 23-30.
2. Нікульникова Т.Г. Удосконалення обліку та аналізу власного капіталу на прикладі ТОВ «АгроТрейд». *Культура народів Причерномор'я*. 2013. № 256. С. 26-31.
3. Мулик Т. О. Відображення інформації про власний капітал у звітності господарюючих суб'єктів. *Агросвіт*. 2020. № 19-20. С. 51-60.
4. Мулик Т.О., Федоришина Л.І. Організація аналітичної роботи в сільськогосподарських підприємствах: навч. посіб. Київ. «Центр учбової літератури», 2020. 236 с.

Гордієнко Д.О.

«Облік і оподаткування», 4 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу Коршикова Р.С.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ В СИСТЕМІ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО КАЛЬКУЛЮВАННЯ (АВС)

У традиційній системі калькулювання собівартості накладні витрати групуються за центрами витрат, а потім включаються у витрати на продукцію з використанням визначеної бази розподілу (пряма заробітна плата, машино-години, обсяг випуску продукції тощо). У деяких випадках така калькуляція надає недостовірну інформацію щодо собівартості виготовленої продукції. Основна причина неточності полягає в розрахунку самої ставки накладних витрат, який здійснюється на

основі того припущення, що продукти, виготовлення яких займає більше часу та ресурсів, призводять до збільшення накладних витрат. Підприємства ж, які встановлюють ціни на свою продукцію відповідно до її собівартості методом «витрати плюс», потребують більш точної інформації щодо витрат, понесених на виготовлення кожного виду продукту. З метою вирішення цієї проблеми була розроблена система калькулювання витрат за видами діяльності (ABC).

Система ABC (Activity-Based Costing) призводить до того, що діяльність суб'єкта господарювання розглядається як сукупність процесів або операцій. При цьому загальна сума витрат за певний період на виготовлення кожного виду продукції визначається шляхом групування усіх витрат, понесених за кожним таким процесом і операцією, після чого проводиться їх розподіл між видами продукції [1].

Своєю чергою операції підприємства можна розділити на закупівлю, обробку матеріалів у виробництві, контроль якості, організацію збуту продукції, технічне та післяпродажне обслуговування клієнтів тощо.

Алгоритм визначення собівартості продукції за методом ABC-калькулювання складається з наступних етапів:

- 1) виділення процесів або операцій, що здійснюються на підприємстві;
- 2) віднесення витрат на процеси (операції), відповідно до яких вони були понесені;
- 3) визначення драйверів (носіїв) витрат за кожним процесом (операцією);
- 4) розрахунок та застосування драйверів витрат до об'єктів калькулювання — продукції, послуг чи робіт [2].

Драйвер витрат виступає показником інтенсивності здійснюваних операцій, пов'язаних з об'єктами калькулювання. Він використовується для віднесення витрат діяльності до об'єктів калькулювання.

Ставка драйвера витрат для всіх накопичувачів по операціях розраховується як співвідношення між загальними витратами по операції та драйвером витрат. Останнім часто виступає не обсяг діяльності, а час роботи обладнання (машино-години), обсяг трудозатрат (людино-години), вартість матеріалів, кількість партій та замовлень тощо.

Найбільш ефективним є застосування калькулювання витрат за видами діяльності за таких умов:

- великий обсяг накладних витрат у порівнянні з прямими витратами;
- широкий асортимент продукції, що має суттєві відмінності;
- різноманітність ресурсів, безпосередньо пов'язаних з виробництвом продукції;
- наявність значних витрат на операції, не пов'язаних з обсягом діяльності;
- жорстка конкуренція (є нагальна потреба точного розрахунку собівартості та встановлення ціни продажу відповідно до ринкової ситуації) [3].

Незважаючи на ряд недоліків та обмежень у використанні системи функціонального калькулювання (неефективність впровадження на малих підприємствах, значні витрати при застосуванні, методична складність використання), система ABC має значні переваги у порівнянні з традиційними підходами. До них можна віднести наступне:

- 1) більш точна калькуляція собівартості продукції (товарів, робіт, послуг);
- 2) розподіл накладних витрат здійснюється на більш логічній та обґрунтованій основі;
- 3) забезпечення кращої цінової політики через надання точної інформації про собівартість продукції (послуг);
- 4) ефективніше визначення витрат на невикористані потужності для їх списання на витрати періоду з врахуванням альтернативних способів визначення зв'язків між продукцією та витратами, понесеними на її виготовлення;
- 5) висвітлення проблемних аспектів діяльності підприємства, які потребують уваги керівництва, а саме процеси (операції), що не створюють додаткової вартості;
- 6) отримання додаткової інформації нефінансового характеру.

Отже, система ABC може діяти як інструмент прийняття рішень для підвищення ефективності та прибутковості виробничого підприємства.

Оптові дистриб'ютори можуть отримати значну перевагу в процесі прийняття рішень завдяки реалізації концепцій ABC, співвідносячи витрати з різними видами діяльності. Введення нового продукту або постачальника краще вирішувати за допомогою ABC.

Система функціонального калькулювання також може допомогти у прийнятті рішень, пов'язаних із розширенням діяльності підприємства. Зменшення транспортних або інших логістичних витрат може компенсувати витрати на новий об'єкт, персонал або обладнання. Система ABC може визначити конкретні цільові елементи витрат, забезпечуючи набагато більш чітку картину, на основі якої керівництво може приймати управлінські рішення.

Крім того, підприємства, які визначають ціну на основі методу «витрати плюс», вважають систему ABC дуже актуальною і мають змогу визначити конкурентоспроможні ціни на свою продукцію.

Таким чином, система ABC калькулювання забезпечує отримання та систематизацію інформації щодо витрат, понесених під час здійснення операцій, активів, необхідних для їх здійснення, та зобов'язань, пов'язаних із залученням активів. Зважаючи на зростання накладних витрат через автоматизацію виробництва, посилення ринкової конкуренції і необхідність більш точного розрахунку собівартості продукції, а також збільшення асортименту продуктів для забезпечення економії обсягу та збільшення частки ринку, запровадження методу ABC на вітчизняних підприємствах дозволить отримати більш достовірну інформацію щодо господарських процесів, а відтак і оптимізувати використання ресурсів, підвищивши ефективність власної діяльності.

Література

1. Царук В.Ю. Вітчизняні та зарубіжні методи обліку витрат: порівняльна характеристика. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. Міжнародний науковий журнал*. Вип. 1-2. 2017. С. 49-57.
2. Сначов М.П., Ломтева І.М. Особливості застосування системи ABC-калькулювання для обліку затрат. *Modern Economics*. 2020. № 20. С. 253-260.
3. Панасюк О.В. ABC-калькулювання як форма функціонального аналізу витрат підприємства. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. Вип. 26. 2018. С. 385-390.
4. Онищенко О.В. Методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції: вітчизняний та зарубіжний досвід / О.В. Онищенко, О.О. Куренна, А.С. Крикуненко // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 25(2). С. 153-157.

Зварич А.О.

*«Облік і оподаткування», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н, доцент кафедри бухгалтерського
обліку та консалтингу Коршикова Р.С.*

ВІТЧИЗНЯНІ ТА ЗАРУБІЖНІ МЕТОДИ ОБЛІКУ ВИТРАТ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Управлінський облік відіграє важливу роль у стратегічному управлінні підприємством, він організовується спеціально для менеджерів, щоб оптимізувати їхні рішення щодо операційної та інших видів діяльності. Однією з цілей управлінського обліку є допомога у калькулюванні собівартості виготовленої продукції (послуг) з метою оцінки запасів суб'єкта господарювання, а також у визначенні собівартості реалізованої продукції (послуг). Оскільки зазначену мету можна досягти за допомогою різних підходів, то дослідження особливостей вітчизняних і зарубіжних систем та методів обліку витрат для обґрунтування доцільності використання вітчизняними підприємствами такого зарубіжного підходу обліку витрат як стандарт-костинг є надзвичайно важливим, оскільки і позамовний, і попередільний, і попроцесний підходи до калькулювання містять у собі елементи нормування.

Питання впливу зазначених методів на визначення фінансового стану та результатів діяльності підприємства досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені як Девід Дагдейл, Роберт Каплан, Дункан Вільянсон, О.П. Пастернак та Л.І. Дороженко. Переваги та недоліки використання нормативних методів обліку витрат для внутрішньої звітності вивчали З.М. Пересулько, Скрипник М.І. та інші. Але слід зазначити, що системи інформаційного забезпечення керівництва підприємства відіграють важливу роль у динаміці його розвитку суспільства, що серед іншого потребує постійного вдосконалення методів обліку витрат та калькулювання собівартості продукції.

Нині управлінський облік доцільно впроваджувати на всіх підприємствах, незалежно від роду їх діяльності та форми власності, він став важливою складовою їхнього розвитку, а інколи й виживання. Дані про витрати є вагомими для прийняття управлінських рішень, оскільки використовуються для різних цілей: від формулювання стратегії до методів ціноутворення.

Нормативний метод обліку витрат на виробництво є найпрогресивніший, оскільки характеризується тим, що відповідно до встановлених норм і кошторисів складається попередня калькуляція нормативної собівартості для кожного виду продукції. Такий метод обліку витрат застосовується на підприємствах масового та багатосерійного виробництва, продукція якого є різноманітною та складною, тобто формується з великої кількості деталей та вузлів, наприклад, на підприємствах машинобудування, швейної, взуттєвої, трикотажної промисловості тощо. До переваг застосування такого методу відноситься можливість здійснювати поточний контроль за витратами, аналіз причин їх відхилення та встановлення винних в цьому осіб. Основним же недоліком нормативного методу на думку до Скрипника М.І. [4, с. 204] є некоректний облік відхилень фактичних витрат від їхніх нормативів. Це призводить до великої кількості неврахованих витрат. Так, наприклад, відхилення витрат на управління й обслуговування виявляють без врахування змін обсягів виробництва, а здебільшого зовсім не виявляють, а також їхню фактичну величину розподіляють переважно пропорційно до основної заробітної плати робітників, що значно зменшує інформаційну функцію обліку.

Стандарт-костинг — це метод звітності про відхилення шляхом порівняння між фактичними і заздалегідь визначеними витратами (стандартами витрат). Стандарти встановлюються для кожного елемента витрат на раціональній основі. Кожне відхилення від такого стандарту аналізується і щодо нього послідовно вживаються коригувальні дії. Основна причина використання стандарт-костингу полягає в тому, що збирання фактичних витрат займає багато часу, простіше використовувати близьке наближення до фактичних витрат. Це значно підвищує ефективність бухгалтерського обліку. Оскільки стандартні витрати зазвичай відрізняються від фактичних витрат, бухгалтер періодично обчислює відхилення, які викликані такими факторами як зміна норми праці, зміна вартості матеріалів тощо. Бухгалтер може періодично переглядати стандарти витрат, щоб привести їх у відповідність до фактичних величин. Багато вітчизняних компаній складають кошториси, при яких використовуються стандартні розрахунки витрат для визначення цін на продукцію, тому очевидно, що стандарт-костинг знайде застосування в майбутньому українських підприємств. Зокрема, стандартна калькуляція надає еталон, з яким керівництво може порівнювати фактичну продуктивність. Та все ж, існують ситуації, коли стандарт-костинг витрат не є корисним і навіть може призвести до неправильних дій керівництва. Тим не менш, якщо керівництво знає про «слабкі» місця свого підприємства, воно може вигідно адаптувати стандартні витрати до деяких аспектів діяльності компанії.

Отже, на перший погляд нормативний метод виглядає як аналог методу «стандарт-кост». Обидва ці методи включають в себе попереднє нормування витрат, здійснення окремого обліку та контролю витрат на виробництво за чинними нормами й відхиленнями від норм за місцями їх виникнення і за центрами відповідальності, систематичне узагальнення відхилень від норм з метою використання цієї інформації для оперативного усунення негативних явищ у виробничому процесі. До суттєвих відмінностей між цими методами відносять те, що у стандарт-костингу норми витрат встановлюються на довготривалий період, відбувається накопичення відхилень від норм витрат протягом звітного періоду на відповідних рахунках та їх подальше списання на фінансові результати [3, с.80]. Тобто, «стандарт-костинг» не передбачає перегляду встановлених стандартів частіше одного разу на рік або серйозних змін у технології виробництва. Зазвичай при цьому методі відхилення витрат обліковуються постатейно, тобто поділяються на три групи: відхилення вартості матеріалів, відхилення вартості робочої сили та відхилення непрямих витрат на виробництво.

Таким чином, порівнюючи вітчизняний нормативний метод та зарубіжний «стандарт-костинг» при калькулюванні собівартості, з'ясовуючи їх сутність, враховуючи переваги та недоліки цих методів, можна сказати, що вітчизняні підприємства майже не впроваджували зарубіжний метод обліку витрат. Проте у зв'язку з активним переходом українських компаній на МСФЗ, цей метод обліку витрат має набути більшого поширення, оскільки він не лише відображає інформацію про формування собівартості продукції, а й застосовується до фінансової звітності, є джерелом інформації для внутрішніх користувачів, що приймають управлінські рішення. Застосування зарубіжного методу «стандарт-костинг» на вітчизняних підприємствах вимагає зміни традиційного методу розрахунку собівартості продукції та переосмислення та розуміння його значення в управлінні. Тому подальші дослідження з метою пошуку найкращого способу впровадження методу запозичень у внутрішній бухгалтерський облік є доцільними та актуальними.

Література

1. Дороженко Л. І. Сучасні методи обліку витрат у контексті зарубіжного досвіду. Держава та регіони. *Економіка та підприємництво*. 2014. № 2. С.72-75
2. Кулинич М.Б., Фреюк В.В. Взаємозв'язок методів калькулювання і методів обліку витрат у вітчизняній і міжнародній обліковій практиці. *Агросвіт*. 2014. № 7. С. 63–68.
3. Пастернак О. П. Вибір методів обліку витрат основної діяльності для потреб управління. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Випуск 5. С.1019-1024.
4. Розіт Т.В., Сузанська О.І. Технологія виробництва як визначальний чинник вибору методу обліку витрат. *Приазовський економічний вісник*. 2021. №5 (28). С. 168-172
5. Скрипник М.І. Методи обліку витрат і методи калькулювання: сутність і співвідношення понять. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2009. № 2 (14). С. 202–206
6. Цимбал А.В., Лободзинська Т.П. Застосування методів обліку витрат в управлінні підприємствами. *Матеріали I Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих вчених*. 2020. С. 95-98

Казмірчук К.Ю.

«Облік і оподаткування», магістр

Вінницький національний аграрний університет

Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри аналізу та аудиту Мулик Т.О.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В процесі формування фінансового потенціалу, важливими є не стільки самі фінансові ресурси, скільки їх структура і дієве поєднання джерел фінансування. Саме тому в основу формування та використання фінансового потенціалу підприємств має бути покладено системний підхід, орієнтований на забезпечення фінансової безпеки з метою своєчасної адаптації до зовнішніх змін. В таких умовах важливого значення набуває розробка ефективного економічного механізму управління фінансовим потенціалом підприємства, його фінансовою стійкістю та платоспроможністю, його моніторинг, що може забезпечуватись належною аудиторською оцінкою.

Загалом, фінансова стійкість формується в процесі операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства, є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, а отже є головним компонентом загальної економічної стійкості підприємства. Вона показує здатність здійснювати господарську діяльність в умовах підприємницького ризику і мінливого середовища бізнесу з метою зміцнення конкурентних переваг організації з урахуванням інтересів суспільства і держави та максимізації добробуту.

Нині особливо доцільним є здійснення аудиту фінансової стійкості підприємства з одночасним підтвердженням достовірності звітності. Окрім того, цей вид аудиту має виражати думку фахівця про фінансовий стан підприємства на звітну дату, а також надавати інтерпретацію фінансовим показникам, виявляючи тенденції розвитку підприємства як самостійної господарюючої одиниці у галузі. Тобто мета такого аудиту полягає у встановленні оптимальності структури капіталу та наявності достатнього обсягу власного капіталу [1].

Під час оцінювання фінансової стійкості підприємства слід вирішити такі завдання: своєчасно і об'єктивно провести діагностику фінансового стану підприємства з метою виявлення негативних ситуацій і причин їх виникнення; оцінити залежність підприємства від залучених коштів; визначити рівень незалежності (автономії підприємства від зовнішніх джерел фінансування); визначити забезпеченість матеріальних запасів власними оборотними активами, виявити надлишок (нестачу останніх) та оцінити наслідки; розрахувати й оцінити показники платоспроможності підприємства; систематизувати основні фактори, що зумовлюють передкризовий (кризовий) фінансовий стан підприємства; розробити конкретні рекомендації, спрямовані на ефективне використання фінансових ресурсів і зміцнення фінансового стану підприємства [1].

Завдання аудиту фінансової стійкості має забезпечити контроль за виконанням цих завдань та відповідність фінансової стійкості нормативам.

Аудиторська перевірка фінансової стійкості включає нормативну базу для проведення аудиту; предметну область проведення перевірок; методикау проведення аудиту.

В системі аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства важливе значення відводиться його інформаційному забезпеченню. Ним можуть слугувати дані обліку, звітності та іншої економічної інформації.

Організація бухгалтерського обліку є ключовим моментом діяльності будь-якого суб'єкта господарювання. Вона передбачає формування такої системи, що давала б можливість фіксувати дані господарських операцій, які здійснюються на підприємстві, аналізувати їх та відображати в системі облікових регістрів, а також отримувати зведену інформацію у формі фінансових звітів. Ці звіти є джерелом інформації для проведення аудиторського оцінювання фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, тому бухгалтерський облік повинен бути організований з урахуванням усіх особливостей його діяльності, щоб у звітах відображалась достовірна та точна інформація [2].

Важливим інформаційним забезпеченням аудиту фінансової стійкості та платоспроможності є наказ про облікову політику підприємства.

Правильне формування облікової політики має вагомий вплив на розмір доходів, витрат, активів та зобов'язань, що визначає фінансову стійкість та платоспроможність підприємства. До об'єктів облікової політики, які мають найбільший вплив на фінансову стійкість та платоспроможність підприємства, належать облік основних засобів (порядок визнання основних засобів, визнання термінів корисної експлуатації, вибір методу нарахування амортизації), облік доходів, облік зобов'язань, облік власного капіталу [3].

Можуть також використовуватись документи первинного та зведеного обліку, оскільки вони відображають інформацію про різні господарські операції, в тому числі і ті, що пов'язані із показниками для визначення рівня фінансової стійкості та платоспроможності.

Фінансова звітність є найважливішою частиною інформаційного забезпечення аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, оскільки на її основі визначається тип фінансової стійкості, розраховуються та аналізуються основні показники фінансової стійкості та платоспроможності, проводяться розрахунок та прогнозування запасу фінансової стійкості, здійснюється факторний аналіз показників [2].

Отже, інформаційною базою аудиту фінансової стійкості може слугувати фінансова звітність підприємства, тобто система показників, які відображають майновий і фінансовий стан підприємства на конкретну дату. Основними джерелами інформації виступають ф. № 1 «Баланс» та ф. № 4 «Звіт про власний капітал», дані первинного та аналітичного бухгалтерського обліку, які уточнюють окремі статті балансу, а також примітки до річної фінансової звітності (ф. № 5). Бухгалтерська звітність повинна давати повну та достовірну інформацію про фінансове становище підприємства, про результати його діяльності та про будь-які зміни його фінансового становища.

Література

1. Мулик Я. І. Аудит фінансової стійкості підприємства: проблеми та перспективи розвитку. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 16. С. 884-888.
2. Коцера Н. В. Інформаційне забезпечення аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 27(1). С. 78-83.
3. Юрченко І.С. Оцінка впливу облікової політики на фінансовий стан підприємства. *Управління розвитком*. 2014. № 3. С. 112–114.
4. Мулик Я.І. Оцінка фінансової стійкості як інструменту управління фінансовою безпекою молокопереробних підприємств. *Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки*. 2015. №2 (72). С. 283-291.

Каліш І. Ю.

«Облік і оподаткування», магістр

Вінницький національний аграрний університет

Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри аналізу та аудиту Мулик Т.О.

РОЛЬ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасних умовах господарювання важлива роль відводиться антикризовому управлінню. Під ним розуміється комплексна система управління підприємством, що відрізняється стратегічним характером, направлена на усунення можливих і наявних проблем в його діяльності шляхом розроблення і реалізації спеціальної програми з використанням всього потенціалу сучасного менеджменту [1].

Ефективність антикризового управління підприємствами, багато в чому визначається якістю обліково-аналітичного забезпечення для прийняття управлінських рішень.

Обліково-аналітичне забезпечення виступає складовою інформаційного забезпечення господарюючого суб'єкту та репрезентує цілісну інформаційну систему, основна ціль якої — забезпечити достовірно, якісною та об'єктивною економічною інформацією зацікавлених користувачів з метою прийняття ефективних та обґрунтованих управлінських рішень для забезпечення розвитку підприємства.

За дослідженнями науковців частка обліково-аналітичної інформації в системі сукупної інформації про господарюючий суб'єкт становить близько 70% від загального об'єму інформації. Як зазначає Гоголь Т.А. [2], крім обліково — аналітичної інформації для забезпечення системи управління необхідна нормативно-правова, методична, технічна, організаційна та іншого роду інформація, яка в сукупності може розглядатися як інформаційно-довідкова інформація.

Від обсягів обліково-аналітичної інформації та її якості залежить ефективність прийняття управлінських рішень, а відтак, і стабільність діяльності підприємства в цілому. Висока ймовірність банкрутства підприємств малого бізнесу вимагає від управлінського апарату формування та використання в управлінській діяльності якісної та достовірної облікової і аналітичної інформації в обсягах інформаційної спроможності системи управління для обробки і аналізу інформації [3].

В науковій літературі, в системі антикризового управління в рамках прийняття конкретних рішень виділяють такі рівні інформаційно-аналітичного забезпечення: оперативний, тактичний та стратегічний.

Відповідно до такого підходу, форми інформаційно-аналітичного забезпечення в рамках його цілісної концепції в системі управління можна представити наступним чином: 1) моніторинг, що включає інформаційні зведення, звіти, довідки; 2) аналіз ефективності прийнятих рішень, процедур прийняття рішень і результатів їх виконання; 3) дослідження актуальних проблем в конкрет-

них сферах управління, включаючи інформаційні, концепційні і програмні розробки, оперативні дослідження та аналітичні дослідження [4].

Основним джерелом інформаційно-аналітичного забезпечення є дані бухгалтерського обліку. Процеси реєстрації, обробки та узагальнення облікових даних здійснюються з метою отримання необхідної інформації в найбільш оптимальній формі для її сприйняття. Планові та фактичні дані сформовані в межах бухгалтерського обліку щодо фінансово-господарської діяльності дозволяють отримати інформацію для процесу планування. Організація діяльності вимагає наявності інформації щодо інформаційних потоків між працівниками структурних підрозділів та їх інформаційні потреби, терміни та форму подання інформації. Контроль і оцінка діяльності здійснюються в разі отримання облікової інформації за відповідні періоди та дані про відхилення від нормативних показників діяльності. З огляду на інформаційне джерело обліково-аналітичного забезпечення облікова функція є однією з основних функцій. Аналітична функція є не менш важливою, ніж інформаційна та облікова функції, оскільки аналіз фінансово стану та результатів діяльності дозволяє отримувати не тільки фактичну інформацію про фінансово-господарську діяльність, але і здійснювати аналіз отриманої економічної інформації, надавати її управлінському персоналу для вирішення завдань системи управління (на етапах планування, організації, контролю і оцінки) для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, що забезпечує зменшення ризику підприємницької діяльності та сприяє стійкому та стабільному розвитку суб'єктів господарювання[3].

Отже, система інформаційно-аналітичного забезпечення антикризового управління підприємств має сходитися з відповідати наступним ознакам та правилам: 1) знижувати ступінь невизначеності досягнення головної мети антикризового управління корпоративними підприємствами; 2) застосовувати засоби інформаційно-аналітичного забезпечення антикризового управління, які тотожні ступеню невизначеності; 3) в повній мірі забезпечити втілення системи антикризового управління в загальну систему управління підприємством.

Облікова інформаційна система має надавати системну інформацію щодо фінансового стану підприємства (дані бухгалтерського обліку) та несистемну інформацію (дані управлінського обліку). На підставі управлінського аналізу такої інформації і здійснюється розроблення управлінських рішень у кризових ситуаціях [5].

Таким чином, організація обліково-аналітичного забезпечення антикризового управління має бути на такому рівні, щоб здійснювати ефективне управління інформаційними ресурсами підприємства.

Література

1. Ковалевська А. В. Конспект лекцій з дисципліни «Антикризове управління підприємством» / А. В. Ковалевська; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. 140 с.
2. Гоголь Т. А. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємств малого бізнесу: монографія. Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2014.
3. **Гой В. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення антикризового управління корпоративними підприємствами. Дис. канд. екон. наук. 08.00.04 — Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).** Харків. Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова (Харків). 2018 р. 384 с. 286 с.
4. Захарова В.І., Філіпова Л.Я. Основи інформаційно — аналітичної діяльності: навч. посібник. Київ.: Центр учбової літератури, 2013. 336 с.
5. Гавриленко В. О. Облікова інформація у системі антикризового управління. *Глобальні та національні проблеми економіки*: електрон. наук. фахове вид.; Миколаїв. нац. ун-т. Вип. 20. Миколаїв, 2017. С. 946–949.
6. Мулик Т.О. Томчук О.Ф., Федоришина Л.І. Аналітичне забезпечення заборгованості підприємства в умовах антикризового управління. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 1. С. 146-160.
7. Мулик Т.О., Материнська О.А., Пльонсак О.Л. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 288 с.

Коваленко В.І.

*«Консолідація фінансової звітності», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри бухгалтерського обліку
та консалтингу, аудитор, СІРА, Озеран А.В.*

ТЕОРИТИЧНІ ЗАСАДИ КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКАМ

Актуальність. В умовах функціонування ринкової економіки найбільш гострою проблемою є формування механізму управління заробітною платою відповідно до вимог об'єктивного економічного закону оплати праці, тому очевидно є потреба в об'єктивній, своєчасній та достовірній інформації про стан розрахунків з оплати праці і взаємозв'язки усіх сторін соціально-трудових відносин — держави, роботодавця і найманого працівника.

Вагоме місце в інформаційному забезпеченні процесу управління витратами на оплату праці і розрахунками з персоналом належить системі внутрішнього контролю підприємства. Внутрішній контроль покликаний виконувати важливу соціальну функцію у процесах регулювання соціально-трудових відносин між працедавцем та найманим працівником.

Потреба ефективної організації внутрішнього контролю розрахунків з оплати праці актуалізується з урахуванням динаміки зростання кількості правопорушень чинного законодавства у сфері трудових відносин.

Метою даного дослідження є розкриття й обґрунтування змістовних характеристик, мети, завдань і призначення внутрішнього контролю витрат на оплату праці та розрахунків із персоналом у системі управління діяльністю підприємства, визначення базових засад його організації і методики та напрямів удосконалення.

Стан розробки проблеми. Питання внутрішнього контролю загалом та щодо перевірки розрахунків з оплати праці зокрема досліджували у своїх працях багато науковців, такі як М.Т. Білуха, Т.А. Бутинець, Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Гуцаленко, М.М. Демченко, І.К. Дрозд, Є.В. Калюга, П.О. Куцик, М.Р. Лучко, В.П. Пантелєєв, О.А. Петрик, М.С. Пушкар, К.І. Редченко, В.С. Рудницький, С.В. Свірко, І.В. Саух, Т.М. Сторожук, В.О. Шевчук, О.Ю. Шоляк та ін..

У наукових працях цих учених розглядаються питання організації і методики контролю, категорійний апарат і функціональне призначення контролю у системі управління підприємством.

Виклад основного матеріалу. Заробітна плата є грошовою винагородою працівника, яку він отримує від роботодавця за виконану роботу або надані послуги згідно з трудовою угодою, покликаною мотивувати працівника до зростання продуктивності праці та задовольняти його життєві потреби. Вона є окремим елементом системи оплати праці і складовою частиною виплат працівникам.

Внутрішній контроль, будучи однією із функцій управління господарською діяльністю підприємства, надає потрібну інформацію для прийняття ефективних управлінських рішень, що можливо лише за раціональної його організації. Організуючи систему внутрішнього контролю на підприємстві, необхідно дотримуватися системного підходу, що забезпечує його найбільшу результативність та визначає раціональність контрольної діяльності.

Раціональна організація внутрішнього контролю сприяє покращенню ефективності системи управління та гарантує оптимальне її функціонування.

Мета контролю розрахунків з оплати праці полягає у встановленні достовірності первинних даних щодо зобов'язань, законності і доцільності проведених розрахунків, повноти і своєчасності відображення даних у первинних документах та облікових регістрах, обґрунтованості і ефективності витрачання коштів на оплату праці та наявного персоналу установи, достовірності відображення стану зобов'язань у звітності.

Виходячи з цього, завданнями внутрішнього контролю розрахунків з оплати праці є перевірка: законності та економічної доцільності витрат на оплату праці; дотримання правил трудових відносин на підприємстві; документування та відображення цих операцій в обліку і звітності; правильності нарахування заробітної плати, премій, надбавок, доплат; правильності нарахувань, утримань та сплати податків і платежів, які пов'язані із заробітною платою.

Важливе значення у процесі здійснення внутрішнього контролю формування витрат на оплату праці має врахування його соціальної спрямованості, оскільки не завжди економія витрат на оплату праці є виправданою у досягненні стратегічних цілей управління підприємством. Посилення ролі внутрішнього контролю як соціальної категорії і функції управління обґрунтовує зростання його позицій у розвитку конкретної галузі і суспільства загалом.

Організація внутрішнього контролю витрат на оплату праці та розрахунків із персоналом передбачає: формування наказу про створення служби внутрішнього контролю (аудиту), затвердження положення про цю службу та інших внутрішніх регламентів, визначення відповідальних осіб і розроблення на них посадових інструкцій, планування роботи, проведення контрольних дій щодо операцій з виплатами працівникам, документування процесу й результатів внутрішнього контролю, розроблення пропозицій з усунення виявлених недоліків, постійний моніторинг стану розрахунків з оплати праці та урахування рекомендацій за підсумками внутрішнього контролю. Доцільно погодитися, що методика внутрішнього контролю нарахування заробітної плати залежить від діючих форм і систем оплати праці [3, с. 244].

Загальну сукупність методичних прийомів внутрішньогосподарського контролю науковці розподіляють на загальнонаукові та власні (специфічні) [2, с. 56–57]. Власні (специфічні) включають методичні прийоми фактичного контролю, документального контролю, розрахунково-аналітичні, узагальнення результатів контролю, реалізації результатів контролю.

Прийоми фактичного контролю розрахунків з оплати праці (інвентаризація, спостереження, анкетування, службове розслідування) дають можливість перевірити фактичний склад штатних працівників і тих, що виконують роботи за договорами цивільно-правового характеру, встановити факти фіктивного працевлаштування, підтвердити стан розрахунків і заборгованості персоналу підприємства.

Висновки. Отже, створення служби внутрішнього контролю на підприємстві дає змогу забезпечити дотримання норм чинного законодавства щодо витрат на оплату праці та розрахунків із персоналом, запобігати порушенням і помилкам у процесі обліку робочого часу (виробітку) працівників, нарахування заробітної плати, проведення утримань із неї, розрахунків із бюджетом та органами соціального страхування за здійсненими утриманнями і нарахуваннями на фонд оплати праці. Це дає змогу ефективно використовувати кошти, що спрямовуються на оплату праці, та уникати фінансових санкцій під час зовнішнього контролю розрахунків з оплати праці.

Організаційно-методична модель внутрішнього контролю витрат на оплату праці та розрахунків із персоналом передбачає здійснення організаційних заходів та використання методичних прийомів для забезпечення ефективного його функціонування.

Література

1. Воронко Р.М. Контроль у системі споживчої кооперації України: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія. Львів: Львівський торговельно-економічний університет, 2016. 448 с.
2. Гуцаленко Л.В., Коцупатрий М.М., Марчук У.О. Внутрішньогосподарський контроль: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 496 с.
3. Дікань Л.В. Контроль і ревізія: навч. посіб. –2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Знання, 2007. 327 с.
4. Економічна енциклопедія: у 3 т. / за ред. С.В. Мочерного. Київ: Академія, 2000. Т. 1. 864 с.
5. Базилевич В.Д., Попов В.М., Базилевич К.С., Гражевська Н.І. Економічна теорія: Політекономія: підручник. — 6-ге вид., допов. і перероб. Київ: Знання-Прес, 2007. 719 с.
6. Інструкція зі статистики заробітної плати, затверджена наказом Державного комітету статистики України від 13.01.2004 № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0114-04> (дата звернення 22.11.2019).
7. Лучко М.Р., Зорій Н.М., Хорунжак Н.М. Контроль у державному секторі економіки: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. 287 с.
8. Лаптії І. Оплата праці і заробітна плата: щодо питання термінології. Право України. 2005. № 7. С. 81–84.
9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам», затверджене наказом Міністерства фінансів України 28.10.2003 р. № 601. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03> (дата звернення 22.11.2019).

СУТНІСТЬ МЕТОДУ ДИРЕКТ-КОСТИНГ, ЙОГО НЕДОЛІКИ ТА ПЕРЕВАГИ

Важливою передумовою ефективного управління підприємством є повнота, достовірність та оперативність інформації про витрати виробництва, оскільки вони формують собівартість продукції.

В традиційному підході витрати поділяються за їхніми функціональними ролями (виробничі та операційні), а при формуванні звіту про фінансові результати розраховується валовий, операційний та чистий прибуток. Ця інформація є корисною для визначення повної

собівартості та ціноутворення. Використання системи повного виробничого калькулювання сприяє збільшенню прибутку в поточному періоді за рахунок віднесення частини постійних витрат на незавершене виробництво та залишки нереалізованої продукції станом на кінець періоду. Дану систему доцільно використовувати в стабільній ситуації в умовах повного завантаження виробничих потужностей. Проте для аналізу рентабельності окремих видів продукції та вирішення інших питань операційного управління діяльністю підприємства такої інформації недостатньо. Тому з погляду на порядок включення витрат до собівартості продукції в теорії та практиці управлінського обліку виникли дві найпоширеніші наразі системи обліку витрат і калькулювання: калькуляція собівартості продукції з повним розподілом витрат та калькуляція собівартості продукції за змінними витратами, яку називають директ-костинг або маржинальна бухгалтерія.

Директ-костинг (калькулювання змінних витрат) — це система обчислення собівартості тільки на основі прямих (змінних) виробничих витрат. Прямі виробничі витрати безпосередньо відносяться на той чи інший вид виробу. Непрямими витратами є виробничі накладні витрати (як змінні, так і постійні), які не можна безпосередньо прослідкувати до виробу чи послуги [2].

До основних ознак директ-костингу можна віднести наступне:

1) собівартість виробу (послуг) розраховується тільки на основі змінних виробничих витрат, до яких належать витрати на сировину, матеріали, паливо і енергію, заробітна плата основного виробничого персоналу та змінні виробничі накладні витрати. Решта витрат — постійні виробничі і невиробничі витрати — покривається за рахунок сукупного доходу суб'єкта господарювання;

2) система робить акцент на визначенні маржинального доходу як внеску у покриття загальних постійних витрат діяльності;

3) система більш коректно демонструє безпосередній зв'язок між обсягами продажу та операційним прибутком підприємства.

Директ-костинг доцільно застосовувати на великих виробничих підприємствах, будівельних компаніях та торгових холдингах для планування завантаження виробництва, обсягу продажу та збуту. Метод дає цінну інформацію менеджменту для прийняття операційних управлінських рішень. Особливо ефективно директ-костинг проявляє себе, коли потрібно порівняти рентабельність кількох позицій товару, вибрати найприбутковіший напрямок у виробництві, вирішити, яку лінійку виробництва запустити, а яку призупинити, сформувати гнучку цінову політику підприємства тощо.

Серед переваг цієї системи також можна виділити те, що вона позбавляє прибуток від впливу змін запасів, витрати не накопичуються в неліквідних запасах, таким чином вони своєчасно покриваються за рахунок реалізації продукції.

До недоліків директ-костинг можна віднести складність розподілу накладних виробничих витрат на змінні та постійні, що дуже часто потребує застосування додаткових розрахунків та припущень, неможливість спостереження шляху конкретного елемента непрямих витрат у процесі виробництва окремого продукту. Також за цієї системи собівартість запасів незавершеного виробництва виявляється заниженою. Так, вона не може бути використана для калькулювання факти-

чної виробничої собівартості продукції за звітний рік [3, с. 642]. Звітність, складена за цим методом, не відповідає вимогам національних та міжнародних облікових стандартів та правилам формування об'єкта оподаткування податком на прибуток, що також можна вважати недоліком даної системи.

Таким чином, можна зробити висновок, що система директ-костингу, яка дозволяє розрахувати маржинальний дохід як за окремими видами продукції, так і по підприємству в цілому, ідеально підходить для прийняття короткострокових управлінських рішень, а також дає релевантну інформацію менеджменту для швидкого коригування стратегії компанії. Використовуючи цей підхід, керівництво компанії може вчасно виявити негативну динаміку маржинального доходу по всій компанії або окремих видів продукції, послуг, видів робіт. Цей підхід дозволяє розрахувати такі важливі показники як точка беззбитковості, запас фінансової міцності, поріг рентабельності виробництва, а також регулювати цінову політику, швидко реагувати на умови ринку, що змінюються, і гнучко керувати підприємством.

Література

1. Слобода А.С. «Переваги та недоліки калькулювання собівартості продукції в системі повного і неповного розподілу витрат». *Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти*. 28.04.2017. С. 731-735
2. Задорожний З.В., Омецінська І.Я., Богуцька Л.Т. Управлінський облік: приклади, задачі, тести: навч. посібник. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 211 с.
3. Гайдаржинська О.М., Коверга Д.О. «Основні методи калькулювання собівартості продукції та різновиди систем обліку витрат». *Економіка і суспільство. Бухгалтерський облік, аудит, аналіз*. Випуск 17. 2017. С. 639-643

Следь Л.О.

«Облік і оподаткування», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
бухгалтерського обліку та консалтингу Коршикова Р.С.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Управлінський облік — це процес виявлення, вимірювання, накопичення, аналізу, підготовки, інтерпретації та передачі інформації, яку керівництво використовує для планування, оцінки та контролю в організації та для забезпечення належного та підзвітного використання ресурсів. Система управлінського обліку призначена для вирішення внутрішніх проблем управління підприємством і є його власною технологією. Керівництву підприємства необхідно враховувати технічні та організаційні деталі бізнесу. Тому формування та надання інформації управлінського обліку враховує потреби конкретних керівників підприємства. Кінцевою метою управлінського обліку є допомога керівництву у досягненні стратегічних цілей підприємства. Управлінський облік є невід'ємною частиною системи управління, яка надає важливу інформацію для: визначення стратегії та планування майбутньої діяльності підприємства, контролю його поточної діяльності, оптимізації використання ресурсів та оцінки ефективності діяльності; зниження ризиків у процесі прийняття рішень [1,2]. Для забезпечення фінансової стабільності та зниження ймовірності ризику банкрутства необхідно ретельно проаналізувати результати внутрішньої діяльності на рівні підприємства з урахуванням можливого впливу різних факторів для встановлення оптимального коефіцієнта ефективності.

Одним із важливих показників фінансово-господарської діяльності підприємства є виробничі витрати та собівартість виготовленої і реалізованої продукції (послуг). Витрати виробництва характеризують ефективність загальної управлінської діяльності підприємства, оскільки відобра-

жають вартість життя і загальну вартість матеріальної праці, поєднання основних засобів, сировини і матеріалів за допомогою працівників підприємства. Обґрунтування такого поєднання залежить від якості управлінських рішень. Тому в умовах ринкової конкуренції необхідно застосовувати управлінський облік витрат — процес обробки, групування та передачі облікової інформації, яку серед іншого керівники використовують для дослідження та прийняття рішень щодо оптимізації виробничих процесів і витрат. Найважливішим для прийняття управлінських рішень є категоризація витрат відповідно до змін у виробництві (тобто рівнів діяльності). Для прийняття управлінських рішень важливо розуміти, як змінюється поведінка витрат на різних рівнях діяльності. Поведінка витрат залежить від багатьох взаємодіючих факторів, через що витрати відхиляються від попередньо визначених параметрів. З огляду на це, при оцінці поведінки витрат необхідно проаналізувати її чутливість до зміни певних факторів. За допомогою цього аналізу визначте відхилення, які спричиняють зміни певних показників виробництва та збуту через нестандартні умови.

Щоб приймати управлінські рішення щодо витрат у бізнесі, важливо зрозуміти, як витрати пов'язані з певними факторами. Це дозволяє передбачити майбутні величини відповідних витрат. У науковій літературі, що описує поведінку витрат, вони поділяються на змінні та постійні, напівзмінні та напівпостійні. При цьому основним фактором витрат вважається обсяг діяльності — це може бути обсяг виробництва або реалізації. У відповідь на зміни ринкових цін швидкого управління витратами можна досягти за допомогою управлінського обліку витрат за елементами та статтями в розрізі об'єктів їх узагальнення та оперативно обчислювати собівартість продукції в даному проміжку часу з метою зіставлення її з ринковою ціною і визначення фінансового результату. За умови забезпечення підприємствами гнучкої системи управлінського обліку можливе вирішення потенційних завдань перед обліком витрат.

Система управлінського обліку виробничих витрат на підприємстві може бути представлена трьома модулями: бюджетна система, система обліку та система аналізу [3]. Інформація про планові витрати повинна накопичуватися в бюджетній системі. Системи обліку традиційно генерують фактичну інформацію про витрати. Тому аналітичні системи повинні порівнювати фактичні та заплановані показники та виявляти відхилення. Така організація, підкріплена інформацією підприємства, дозволить забезпечити контроль та управління витратами та розробити ефективні механізми мотивації персоналу до мінімізації витрат та підвищення ефективності роботи підприємства.

Ефективною управлінська діяльність може бути лише у випадках, коли менеджери отримують вичерпну інформацію про взаємозв'язок витрат за кожним їхнім елементом (а не за сукупністю «матеріальні витрати» чи інші групи, як у фінансовому обліку) з виробництвом конкретних видів (найменувань) продукції (робіт, послуг). Оскільки управлінська діяльність менеджерів будь-якого підприємства в умовах ринку спрямована на отримання максимально можливої суми прибутку, що визначається як різниця між цінами продажу (доходами) і собівартістю реалізації продукції (робіт, послуг), то реальний вплив на прибутковість підприємства менеджери можуть здійснювати лише через формування витрат виробництва, оскільки ціновий фактор від них, як правило, не залежить, бо формується в результаті попиту та пропозиції. Управлінський облік витрат виробництва здійснюється за різними об'єктами, що визначаються специфікою підприємства. Чим більше видів продукції (робіт, послуг) виробляє (виконує) підприємство, тим більше об'єктів (рахунків) аналітичного обліку відкривають в управлінському обліку. В середині цих рахунків витрати обліковують за встановленими елементами, котрі групують у статті. Витрати виробництва в управлінському обліку мають також узагальнюватися з метою забезпечення аналітичності інформації, що дає змогу оцінювати ефективність витрат на виробництво конкретного виду продукції (робіт, послуг) і за кожним центром відповідальності окремо [4].

Таким чином, враховуючи те, що управління витратами є важливою функцією економічного механізму кожного підприємства, то облік витрат та управління ними займає чільне місце в системі бухгалтерського обліку підприємства. Управлінський облік — надзвичайно важлива складова частина подальших досліджень всієї облікової системи будь-якого підприємства. Сутність управлінського обліку полягає в наданні управлінському персоналу оперативної інформації для здійснення ефективного управління. Управлінський облік виконує аналіз діяльності з урахуванням як поточних, так і довгострокових цілей, інформативно забезпечує розробку управлінських рішень. Система управлінського обліку виходить за межі бухгалтерського обліку й охоплює елементи планування, контролю, аналізу та оцінки.

Література

1. Палюх М.С., Домбровська Н.Р. Прийняття управлінських рішень на основі нормативного обліку витрат і системи // «Наукові записки» Тернопільського Державного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: економіка. №5. 2000. С.78-85.
2. Домбровська Н.Р. Методика оцінки відхилень витрат в управлінському обліку // „Наукові записки» Тернопільського державного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: економіка. №8. 2021. С. 173-178.
3. Домбровська Н.Р. Управлінський облік відхилень фактичних витрат виробництва від нормативних // „Наукові записки» Тернопільського державного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: економіка. № 6. 2000. С.119-121.
4. Домбровська Н.Р., Палюх Т.М. Особливості управлінського обліку витрат виробництва // Збірка наук. праць Міжнародної науково-практичної конференції. Тернопіль: 2014. С.89-97.

Чумак А. В.

*«Облік і оподаткування», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
бухгалтерського обліку та консалтингу Коршикова Р.С.*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Грошові потоки — це розподілені у часі надходження і видатки грошових коштів підприємства. У процесі управління грошовими потоками важливу роль відіграє їх аналіз. Аналіз грошових потоків — це дослідження основних показників, що характеризують процес надходження та використання грошових коштів, та їх взаємозв'язок з основними економічними категоріями, які визначають фінансовий стан та результати діяльності підприємства [1, с. 88].

Наразі, аналіз грошових потоків стає більш актуальним для підприємств, тому постає питання в організації ефективного процесу дослідження руху грошових коштів, за допомогою якого можна б було дати повну характеристику грошовим потокам підприємства та надати рекомендації щодо подальшого управління ними.

Аналіз грошових потоків доцільно організовувати за етапами, виконання яких забезпечить інформацією для прийняття управлінських рішень щодо діяльності підприємства [2].

Першим етапом є визначення мети та завдань аналізу грошових коштів. Метою аналізу грошових коштів є виявлення резервів ефективності використання грошових коштів у межах визначеної законодавством звітності підприємства. Завдання аналізу грошових коштів полягають у загальному оцінюванні стану, структури та динаміки грошових потоків; порівнянні запланованих і фактичних видатків; оцінюванні ліквідності та платоспроможності; визначенні показників функціональної діяльності задля пошуку резервів їх покращення.

Другим етапом є вибір методів і прийомів проведення аналізу. До основних методів аналізу, які дадуть змогу найбільш повно провести оцінювання наявності та руху грошових коштів, слід віднести такі:

- горизонтальний аналіз, тобто порівняння показників з попереднім періодом, що дозволяє виявити відхилення, їх причини та надати рекомендації щодо їх коригування (наприклад, зміна залишку грошових коштів на поточному рахунку у звітному періоді);
- вертикальний (структурний) аналіз, тобто визначення структури показників, що допоможе встановити найбільш суттєві складові частини аналізованого показника (наприклад, питома вага грошових коштів у загальній сумі оборотних активів та активів підприємства загалом);
- порівняльний аналіз, тобто оцінювання показників порівняно з показниками аналогічних за видами діяльності підприємств;

— трендовий аналіз, тобто порівняння показників з низкою попередніх періодів та визначення основної тенденції показників, що дає змогу здійснити прогноз діяльності підприємства;

— коефіцієнтний аналіз, тобто розрахунок визначених коефіцієнтів, які характеризують зв'язки між окремими показниками [3].

Застосування зазначених вище методів дасть можливість оцінити ефективність управління грошових коштів підприємством та скласти інформаційний базис для подальших економічних рішень.

Щодо прийомів аналізу руху грошових коштів, то до них можна віднести наступні: методи абсолютних змін, метод відносних змін, а також розрахунок темпу зростання [4].

Третім етапом є визначення джерел аналізу та збирання інформації для здійснення аналізу грошових коштів. Джерелами аналізу грошових потоків є первинні документи бухгалтерського обліку (прибуткові та видаткові касові ордери, платіжні доручення, платіжні вимоги доручення, розрахункові чеки, рахунки-фактури, касові та товарні чеки тощо), облікові регістри та фінансова звітність підприємства, а саме: Баланс (форма № 1) та Звіт про рух грошових коштів (форма № 3 або форма № 3-н).

Четвертим етапом є здійснення аналізу грошових коштів за такими напрямками:

— загальний аналіз грошових коштів (динаміка та питома вага у складі активів, зокрема оборотних активів);

— аналіз складу, структури й динаміки грошових коштів у розрізі видів діяльності;

— аналіз грошових коштів за джерелами їх надходження;

— аналіз фінансових коефіцієнтів, які характеризують ефективність використання грошових коштів.

П'ятим етапом є вивчення одержаних результатів та виявлення недоліків у веденні діяльності підприємства та пошук резервів з підвищення ефективності використання грошових коштів [3].

Запропоновані організаційно-методичні засади аналізу грошових потоків, що конкретизована за етапами його здійснення, забезпечить чітку організацію аналітичних процесів підприємства, але, вважаємо, що вона потребує невеликої модернізації.

По-перше, пропонуємо об'єднати перший та третій етап і сформувати у першому етапі мету, завдання аналізу інформаційні джерела. Перед вибором методів та прийомів аналізу важливим є ознайомлення з джерелами інформації для аналізу, оскільки це дасть можливість краще оцінити всі дані та обгрунтованіше підібрати методи аналізу.

По-друге, перелік методів аналізу руху грошових коштів доцільно поповнити факторним аналізом, який характеризується визначенням факторів, які найбільше позитивно та/або негативно впливають на рух коштів підприємства. У такий спосіб буде удосконалено систему аналізу грошових потоків, оскільки за допомогою факторної діагностики визначається ряд зовнішніх або внутрішніх причин, які впливають на результативний показник.

По-третє, окремим останнім етапом варто додати модернізацію організації аналізу грошових потоків. Це термін означає процес пошуку нових особливостей організації аналізу руху грошових коштів, оскільки з плином часу методологія аналізу вдосконалюється, тому і підприємствам доцільно модернізувати свою систему аналізу.

Запропоновані мною зміни та доповнення дозволять сформувати зручну систему організації аналізу грошових потоків у вигляді таких етапів:

1. Визначення мети, завдань та джерел аналізу.
2. Вибір методів та прийомів аналізу.
3. Здійснення аналізу.
4. Визначення недоліків та пошук резервів.
5. Модернізація організації аналізу руху грошових коштів.

Це дасть змогу визначити ефективність використання грошових коштів та перспективи діяльності підприємства на плановий рік та/або в майбутньому.

Література

1. Гроші та кредит : підручник. — 3-тє вид., перероб. і доп. / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін. ; за заг. ред. М. І. Савлука. — К. : КНЕУ, 2002. — 598 с.
2. Височан О.С. Формування моделі активного контролю та її реалізація на ділянці обліку грошових коштів і їх еквівалентів // Бухгалтерський облік і аудит. —2008. —№ 2. — С. 50–56.

3. Економічний аналіз : навч. посіб. / за ред. М. Г. Чумаченка. 3-тє вид., без змін. К.: КНЕУ, 2007. 560 с.

4. Лігоненко, Л. О. Управління грошовими коштами торговельного підприємства Текст : навчальний посібник / Л. О. Лігоненко, Г. В. Ковальчук; Мінво освіти і науки України, Київський держ. торговельно–економ. ун–т. — К. : КДТЕУ, 1998. — 156 с.

Шкіль Ю.І.

«Облік і оподаткування», 4 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
бухгалтерського обліку та консалтингу Коршикова Р.С.*

ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ: УПРАВЛІНСЬКИЙ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТИ

В умовах сьогодення для суб'єктів господарювання облік дебіторської заборгованості можна вважати одним з найскладніших питань, що серед іншого пов'язано з великим ризиком її непогашення підприємствами-боржниками. Також важливим фактором є те, що в Україні відсутнє належне управління дебіторською заборгованістю.

Кожне підприємство під час функціонування взаємодіє з великою кількістю осіб та включає багато процесів. Дебіторська заборгованість безпосередньо впливає на фінансову стабільність суб'єкта господарювання та відображає фінансовий стан. Зрозуміло, що її неможливо уникнути на діючому підприємстві. Але, щоб виконувати відповідні задачі з управління оборотним капіталом необхідно відслідковувати правильність розрахунків із підрядниками, покупцями, бюджетом, дебіторами, кредиторами та іншими учасниками. Тому необхідно знаходити нові шляхи вдосконалення бухгалтерського обліку такого активу, щоб максимізувати реальність, повноту та достовірність інформації про нього для користувачів фінансової звітності.

Проблеми обліку розрахунків з покупцями та замовниками вивчали вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: М.І. Бондар, С.Л. Береза, Т.В. Головка, Ю.С. Цаль-Цалко, В.І. Єфіменко, О.С. Бородкін, О.В. Добровольська, Т.В. Барановська, В.В. Сопко, В.В. Шестернікова, Т.В. Дідоренко, Т.Є. Дугар, Ф.Ф. Бутинець, Г.М. Давидов, Ю.Д. Чацкіс та інші.

Попри надпотужний внесок вітчизняних та іноземних науковців у побудову системи обліку дебіторської заборгованості залишається багато аспектів для її подальшого дослідження та вдосконалення.

Серед проблем управління дебіторською заборгованістю можна виділити три найголовніші:

- 1) недостатньо ефективний контроль за утворенням безнадійної дебіторської заборгованості та мінімізації її до припустимого рівня;
- 2) велика ймовірність того, що менеджери не отримують достовірну та повну інформацію щодо стану дебіторської заборгованості для вирішення необхідних питань через незлагодженість управлінського та бухгалтерського обліку;
- 3) відсутність уніфікованої системи внутрішнього контролю на підприємстві, бо не існує її чіткої регламентації з боку законодавства.

Дебіторська заборгованість має великий вплив на фінансовий стан підприємства та його фінансові показники. Якщо підприємство має значну величину дебіторської заборгованості, то це знижує його показники ліквідності та значно збільшує ризик виникнення збитків. Також сповільнюється оборотність капіталу, що значною мірою впливає на фінансовий стан підприємства та стримує його розвиток. Більшість організацій не мають змоги ефективно керувати цією заборгованістю, як наслідок виникають кризи неплатежів. Тож сьогодні значну увагу слід приділити розробці методів й способів управління дебіторським боргом, однак, якогось ефективного конкретного методу зарубіжні та вітчизняні науковці поки що не запропонували.

Задля запобігання наведених вище проблем управлінському персоналу рекомендується здійснювати превентивні, поточні та заключні заходи. Превентивні заходи проводяться для того, щоб запобігти майбутнім невідплатам по зобов'язаннях. Вони розробляються на етапі планування сум дебіторської заборгованості. Суть цього кроку полягає у тому, щоб менеджером були обрані робочі методи для співробітництва із кожним контрагентом: за окремим дебітором закріплюється частка допустимої дебіторської заборгованості. Таким чином формується портфель дебіторської заборгованості, не порушуючи платоспроможність підприємства.

Поточні заходи забезпечують організацію автоматизованої системи управлінського обліку та контролюють появу та закриття дебіторської заборгованості на певну дату. Ведеться підрахунок днів з дня виникнення, залишку днів до погашення або ж прострочення її погашення.

Заклучні заходи полягають у тому, щоб здійснювати контроль за сплатою зобов'язань:

постійно нагадувати покупцям про необхідність сплатити кошти за товар, аналізувати понесені втрати при несвоєчасній виплаті чи по безнадійному боргу, нараховувати штрафні санкції, контролювати графік створення резерву сумнівних боргів. Такі дії необхідні для зменшення підприємством величини недоотриманих коштів внаслідок несвоєчасної сплати боргу, у т.ч. і під впливом інфляційних процесів.

Отже, для менеджерів необхідно розробити єдиний підхід до управлінського та бухгалтерського обліку, щоб отримувати достовірну та повну інформацію про наявність та стан дебіторської заборгованості на основі бухгалтерського обліку. Це передбачає, зокрема, створення шаблонів договорів із контрагентами, які регламентують строки погашення заборгованості відповідно до затвердженої на підприємстві політики, та встановлення відповідальності за прострочку у вигляді штрафів щодо клієнта, наприклад, збільшення суми боргу з кожним днем на певну суму або застосовуючи відповідний відсоток. Крім того, необхідно також автоматизувати форми управлінської звітності про стан дебіторської заборгованості. В ній мають відображатися стан дебіторської заборгованості на певну дату; суми заборгованості; очікувані строки сплати; наявність судових справ або претензій, суму резерву сумнівних боргів. Окремо потрібно виокремлювати та аналізувати прострочену заборгованість, щодо якої потрібно вживати відповідних заходів зі стягнення.

Таким чином, для поліпшення контролю за дебіторською заборгованістю управлінському персоналу необхідно застосовувати цілу низку заходів превентивного, поточного та заключного характеру. За їх допомогою підприємство зможе значно зменшити питому вагу безнадійної дебіторської заборгованості у складі розрахунків з дебіторами. Розробка єдиного підходу до управлінського та бухгалтерського обліку допоможе менеджерам швидше знаходити потрібну інформацію та аналізувати її. Затверджена підприємством політика щодо дебіторської заборгованості покращить відносини із контрагентами, так як будуть регламентовані чіткі правила щодо погашення заборгованості. В майбутньому це дасть змогу оптимізувати облікову політику, підвищити ефективність дій управлінського персоналу, мінімізувати утворення безнадійної дебіторської заборгованості та знизити ризики її непогашення.

Література:

1. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: закон України від 16 липня 1999 р. № 966-XIV. URL: <http://www.rada.gov.ua>
2. НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»: наказ Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 року № 92. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Бутинець Ф.Ф. та ін. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. 8-ме вид., доп. і перероб. Житомир: ПП «Рута», 2009. 912 с.
4. Лігоненко Л.О., Новикова Н.М. Управління дебіторською заборгованістю підприємства: навч. посібник. Київ: КНТЕУ, 2005. 275 с.
5. Ганусич В.О., Гурська І.В. Облік дебіторської заборгованості: управлінський та організаційний аспекти. Наук. вісник УжНУ, 2016. С. 441-445.

Секція 3
БІЗНЕС-КОНСАЛТИНГ ТА АУТСОРСИНГ
В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Брашавецька О.В.
«Облік і оподаткування», 5 курс,
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування Чебан Ю.Ю.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ АУТСОРСИНГУ В УКРАЇНІ

Економне та результативне виконання усіх управлінських функцій ґрунтується на пошуку досягнення економічних переваг перед конкурентами. Питання структурування фінансових потоків з точки зору їх важливості та подальші рішення щодо доцільності передачі спеціалізованим підприємствам їх супровід на засадах аутсорсингу визначають ефективність управління бізнесом у цілому. Питання щодо особливостей формування та розвитку аутсорсингу досліджувалися в роботах таких учених, як О. Дідух, А. Поплюйко, Ю. Фролова, Дж. Хейвуд. Більшість робіт, присвячених питанню співпраці з аутсорсинговими фірмами щодо ведення бухгалтерського обліку мають інформаційний, прикладний характер. Найчастіше вони спрямовані на визначення переваг або недоліків передачі обслуговування облікових завдань підприємства аудиторським чи іншим аутсорсинговим фірмам. Однак питання щодо підвищення якості та зменшення витрат на організацію бухгалтерського обліку на умовах аутсорсингу залишаються недостатньо дослідженими, що мало вплив при обґрунтуванні мети та завдань нашого дослідження. Завдяки використанню системи аутсорсингу стає можливим підвищити ефективність управління компанією незалежно від її завантаженості, і в першу чергу в результаті підвищення якості виконання. При цьому відбувається скорочення витрат на власну інфраструктуру, оскільки оплачуються лише послуги аутсорсингової фірми. Концепція аутсорсингу є вираженням корпоративної філософії у вигляді комплексної системи цілей, завдань, принципів організації використання зовнішніх компаній, спрямованої на якісне і сервісне задоволення запитів споживачів і замовників. Основоположними критеріями доцільності використання системи аутсорсингу є: – визначення значимості кожної позиції бізнес-процесу з урахуванням складності виконання, собівартості робіт і наявності корпоративних ресурсів; – визначення конкретного виду продукції, яку доцільно купувати за контрактом аутсорсингу, а не виготовляти самостійно; – обґрунтування причин неможливості забезпечення необхідної якості, рівня зниження витрат, вивільнення дефіцитних ресурсів, обладнання, висококваліфікованої робочої сили; – критерії забезпечення якості та скорочення часу сервісної послуги. Класифікаційні ознаки аутсорсингу включають:

1. Галузева ознака класифікації аутсорсингу передбачає врахування специфіки основних галузей національної економіки.

2. Ознака спеціалізації виділяє необхідність врахування ринку аутсорсингових послуг з виділенням:

- функціонального аутсорсингу, при якому стороннім організаціям передаються функції управління за окремими напрямками бізнесу;
- операційного аутсорсингу — в частині передачі виробничих функцій;
- ресурсного аутсорсингу — з позиції придбання зовнішніх ресурсів (організації закупівель) замість застарілих або вже використаних.

3. Організаційна ознака характеризується наступним чином:

- максимальний (повний) аутсорсинг відображає договір, за яким штат співробітників, а можливо, і активи, що належать до основної діяльності компанії, передаються постачальнику послуг на час дії контракту;

– при трансформаційному аутсорсингу компанія запрошує постачальника послуг, який повністю здійснює роботу підрозділу, розробляючи і створюючи новий кінцевий продукт і передаючи його згодом клієнту.

Такий аутсорсинг відрізняється від повного лише тим, що перехід співробітників і активів не є остаточним (після завершення проекту, клієнт знову отримує повний контроль). Такі послуги ідентичні послугам звичайних консультантів. Різниця лише в тому, що при трансформаційному аутсорсингу постачальник діє досить незалежно від персоналу клієнта; – внутрішній аутсорсинг виражається у перерозподілі внутрішніх функцій з метою більш якісного їх виконання власними структурними підрозділами або корпоративними філіями. Це можуть бути функції управління фінансами, персоналом, а також логістичні функції по дистрибуції, закупівлі, складуванні, збуту; – зовнішній аутсорсинг націлений на передачу сторонній організації виконання більшості допоміжних корпоративних функцій. У результаті скорочується частка самої компанії у вартості готового продукту, а також рівень її оподаткування. – спільний аутсорсинг націлений на створення нового спільного підприємства для використання майбутніх ділових можливостей. При спільному аутсорсингу сторони є партнерами. Даний вид аутсорсингу введений британською компанією ЕОС в 90-х рр. XX сторіччя. Передбачається, що для більш якісного виконання окремих видів робіт доцільно створити нову компанію. При цій формі сторони угоди є рівноправними партнерами, і отриманий прибуток пропорційно ділиться між компаньйонами. Замовник при цьому отримує частку акціонерного капіталу новоствореного підприємства. Сільськогосподарські підприємства мають значний потенціал щодо розвитку аутсорсингу, запровадження якого може значно підвищити конкурентоспроможність вітчизняних підприємств. Однак основними перешкодами для розвитку аутсорсингу є недостатня підтримка держави, складність контролю за діяльністю аутсорсера, непередбачуваність його економічного стану та інші. Окремі науковці вважають, що однією з головних перешкод є ненадійність партнерських відносин. Крім цього важливою в сучасних умовах господарювання є державна підтримка розвитку аутсорсингу. До прикладу, за рахунок державної підтримки та державних програм розвитку Індія й Ірландія стали лідерами ринку аутсорсингу у світі [1, с. 178-179]. Переваги передачі бухгалтерії на аутсорсинг є очевидними. Дані переваги полягають в наступному: – якість надання послуг, оскільки у спеціалізованій компанії працює команда бухгалтерів, ведення документації і складання звітності проходить багаторівневий контроль; – бухгалтерська компанія, крім того, що несе матеріальну відповідальність у випадку нарахування пені або штрафу, відповідає перед клієнтом і своєю репутацією. І, якщо матеріальні ризики аутсорсер страхує, репутацію застрахувати неможливо [2, с. 339]. Якість наданої послуги важлива, в першу чергу, для самої бухгалтерської компанії. Працюючи із штатним бухгалтером, підприємство самостійно несе ризики — бухгалтер за помилки, що призвели до штрафних санкцій, відповідає, у крайньому випадку, премією або зарплатою. Іншим аспектом є те, що у випадку, коли по тій чи іншій причині підприємство не влаштовує бухгалтер, що веде підприємство, аутсорсер запропонує іншого. Якщо підприємство не влаштовує бухгалтерська компанія загалом, то перейти на обслуговування до іншого аутсорсера не складно [2, с. 339]. На сьогоднішній день в Україні дуже багато підприємств зацікавлені в послугах з бухгалтерського обліку, особливо це стосується підприємств малого бізнесу. Послуги з аутсорсингу дозволяють знизити витрати на обслуговування бухгалтерії підприємства і позбавитися від ризику виникнення непередбачених ситуацій (звільнення бухгалтера, непрофесіоналізм, простій бухгалтерської служби, перебування працівника на лікарняному тощо).

Література:

1. Дідух О. В. Сутність аутсорсингу та перспективи його застосування в Україні / О. В. Дідух // Економічний простір. — 2011. — №54. — С. 173-182
2. Поплюйко А. М. Бухгалтерський аутсорсинг: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні / А. М. Поплюйко. // Фінанси, облік і аудит. — 2011. — №18. — С. 335-340.

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ, СОЦІОЛОГІЇ ТА ПСИХОЛОГІЇ

ПЛАТФОРМА 1

СОЦІОЕКОНОМІЧНИЙ ВЕКТОР ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Заривних К.В.

«Менеджмент персоналу», 4 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Наукові керівники — к.т.н., доцент кафедри
соціоекономіки та управління персоналом Рудакова С.Г.,
к.е.н., доцент кафедри
соціоекономіки та управління персоналом Щетініна Л.В.*

ЗАЙНЯТІСТЬ В УМОВАХ НОВОЇ СОЦІОЕКОНОМІЧНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Війна внесла суттєві зміни у функціонування вітчизняного ринку праці. Через обмеження можливостей зайнятості та у зв'язку зі зміною місця проживання погіршилася ситуація у сфері зайнятості й доходів зайнятого населення. Кількість найманих працівників та підприємців, які фактично стали безробітними, вимірюється мільйонами. Соціальні опитування показують, що близько 53% людей залишилися без роботи внаслідок бойових дій, на Сході України ситуація взагалі критична, там цей показник сягає 74%. За підрахунками сайту Rabota.ua, кількість вакансій зменшилася на 55%, а в деяких регіонах на 85% [2].

Метою дослідження є визначення змін та проблем, які виникли у сфері зайнятості населення в наслідок війни та спрогнозувати перспективи розвитку українського ринку праці.

Процеси, які зараз відбуваються в економіці є складним кризовим періодом для України і сприяють загостренню низки проблем, зокрема проблеми зайнятості, напруги на ринку праці. Таким чином, проблема зайнятості населення на сьогодні є вельми актуальною і болючою темою для держави.

Для проведення дослідження в роботі використано низку загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, зокрема: методи індукції, дедукції, узагальнень.

Теоретико-методологічне обґрунтування положень сучасної теорії зайнятості у вітчизняній економічній науці зробили І. Ф. Гнибіденко, О. А. Грішнова, А. М. Колот, Е. М. Лібанова, Л. С. Лісогор, Ю. М. Маршавін, О. Ф. Новикова, В. В. Онікієнко, О. І. Цимбал та інші.

Дослідження механізмів регулювання зайнятості, рівень, тренди, нелегальну зайнятість в Україні висвітлені у наукових працях та публікаціях Л.В. Щетініної, С.Г. Рудакової, В. М. Петюх, Л.К. Семів.

За даними порталу work.ua кількість вакансій скоротилась з 90 тисяч до 8 тисяч. Відбувся переверт з так званих «бізнесових» вакансій до волонтерських і державних. Багато локальних компаній змушені відправляти частину персоналу у відпустки власним коштом або скорочувати персонал [4].

Майже увесь бізнес в країні зупинив активний найм персоналу, але є і виключення. Виняток — продуктовий рітейл, ІТ-експортери, сільське господарство.

Важливим є питання і заробітної плати, яка забезпечує існування українців під час війни. За даними grc.ua, середня заробітна плата за відкритими вакансіями складає 26 900 грн, та найбільше пропозицій роботи (40 відсотків) передбачають зарплату у 16 600 грн.

Цікавим є регіональний розподіл розміру заробітної плати. Найвищі зарплати зараз пропонують у Львівській (30 300 грн), Дніпропетровській (27 900 грн), Одеській області (27 400 грн). Київ, що раніше був лідером, зараз на четвертій сходинці рейтингу із середньою зарплатою у 25 000 грн. [2].

Війна стала причиною появи нових тенденцій ринку праці, змін у поведінці як роботодавців, так і пошукачів. Відкриваються вакансії переважно на заміну співробітників, які виїхали, або пі-

дприємства після релокації шукають працівників на новому місці. Проте є частка тих компаній, які відкривають нові робочі місця. Опитування grc.ua, проведене серед компаній різних секторів економіки, показало, що у березні наймали співробітників лише 18,7% компаній. У квітні таких компаній стало більше. Негативні наслідки кризи на ринку праці відчувають більше працівники, аніж роботодавці. Компанії оптимізують витрати, скорочують заробітні плати та бонуси чи взагалі звільняють співробітників. Відтак конкуренція серед пошукачів зростає. У роботодавців в свою чергу з'являється більший вибір спеціалістів на свої вакансії, ринок праці перетворюється на «ринку роботодавця». Найбільше постраждали від війни сфера послуг (салони краси, спортивні клуби, кафе, ресторани, готелі тощо), наука та освіта, юристи, автомобільний бізнес, домашній персонал, спеціалісти сфери безпеки, а також фахівці з інсталяції та сервісу [1].

Ринок праці дуже корелює з ВВП. На цьому етапі працюють сектори економіки, які забезпечують базові потреби громадян — електроенергія та опалення, логістика, медицина, держсектор, виробництво та продаж товарів повсякденного попиту — на тих територіях, де не ведуться бойові дії. Попри війну, залишаються задіяними й ті, хто може працювати віддалено.

Аналізуючи ситуацію на ринку праці зараз, можна спрогнозувати, які виклики та перспективи очікують українців в умовах відродження ринку праці (табл. 1).

Таблиця 1

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НА РИНКУ ПРАЦІ

ВИКЛИКИ	ПЕРСПЕКТИВИ
Професії, які раніше були популярними, можуть втратити актуальність.	Актуальні професії фахівців: архітектори, проектувальники, технологи, дизайнери, інженери, логістичні професії (водії, оператори перевезень, менеджери з продажу, маркетологи (будівельної сфери), енергетики, програмісти (спеціалізуються на цифровізації економіки, сфері цифрової безпеки), психологи, правоохоронці, лікарі. Актуальні робітничі професії: зварювальники, столяри, муляри, малярі, слюсарі, електрики, облицювальники, фахівці з озеленення
Люди — дефіцит робочої сили! Через війну велика кількість людей стали внутрішніми переселенцями, а деякі взагалі виїхали з України. Питання в тому чи повернуться назад, адже за даними опитування, яке проводилося ще до війни, то безпека має більший пріоритет ніж висока заробітна плата	Підвищення заробітної плати, щоб мотивувати залучення працівників
Дефіцит робочої сили	Автоматизація будівництва
Дефіцит необхідних фахівців	Збільшення бюджетних місць в університетах на бажаних спеціалістів
Перша черга нових спеціалістів у більшості випадків пройдуть швидкі курси, будуть набувати досвід шляхом помилок	Високий запит на науку з інших сфер буде сприяти інвестиціям в освітній сектор додатково щоб потім готувати якісних спеціалістів
74% українських підприємств повністю або майже повністю зупинили власну діяльність	Нові партнери та перспектива залучення і зацікавленості в інвесторах

Вищеперераховані перспективи неможливі без якісної освіти. Тож реформи в освіті неминучі. Посада вчителя чи викладача знову стане престижною. Більше того, високий запит на науку з інших сфер буде сприяти інвестиціям в освітній сектор додатково. Все це зупинить відтік найкращих кадрів з системи і зробить освітянина конкурентним на ринку праці. У цьому контексті важливо розуміти, що з'являться нові, тож основною навичкою освітянина майбутнього буде адаптивність і здатність вчитися самому.

Отже, війна внесла суттєві зміни у функціонування вітчизняного ринку праці. У цих складних обставинах українці не втрачають оптимістичних настроїв щодо майбутнього економіки та зайнятості в країні, про що свідчать результати Шостого загальнонаціонального опитування: адаптація українців до умов війни [3].

Через складну ситуацію, що склалась у сфері зайнятості України, та значний вплив працездатного населення з ринку праці, зокрема до лав Збройних сил України, сил територіальної оборони, волонтерських організацій, зростає потреба в максимально раціональному використанні робочої сили та забезпеченні сприятливого рівня адаптивності працездатного населення до змін на ринку праці, а це потребує виважених державних рішень. Для підвищення рівня зайнятості у воєнний час і період економічного відновлення країни дуже важливим є забезпечення мобільності робочої сили: це сприятиме зміцненню її адаптивності, підвищенню конкурентоспроможності, а також ефективності використання.

Література

1. Кадровий портал GRS.UA. URL: <https://grc.ua/> (Accessed: 10.05.2022)
2. Сайт з пошуку роботи. URL: <https://rabota.ua/> (Accessed: 06.05.2022)
3. Соціологічна група «Рейтинг». URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/shestoy_obschenaciov_nalnuu_opros_adaptaciya_ukraincev_k_usloviyam_voyny_19_marta_2022.html (Accessed: 11. 05. 2022)
4. Сайт з пошуку роботи. URL: <https://www.work.ua/?setlp=ua> (Accessed: 06.05.2022)

Красноусова П.О.
«Економічна кібернетика», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., доцент кафедри
соціоекономіки та управління персоналом Махсма М. Б

ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОКРАЩЕННЯ

Несприятлива демографічна ситуація в Україні і, насамперед, різке зменшення народжуваності пов'язані із загостренням проблем функціонування сімей як осередків відтворення населення, зниженням їхнього демографічного потенціалу. На народжуваність впливає багато непрямих детермінант: соціальних, економічних, культурних, екологічних. Чи не найбільший вплив на демографічну ситуацію в Україні справляють соціально-економічні чинники, оскільки їхня дія на дітородну активність опосередковується світоглядними й аксіологічними феноменами (нормами, традиціями тощо). Найбільш негативною демографічною тенденцією в період суспільно-економічних трансформацій стала відсутність економічного забезпечення відтворення населення.

За деякими прогностичними оцінками населення України може скоротитися до 35 млн. осіб до 2050 р. через низький коефіцієнт народжуваності, високий рівень смертності та постійний ріст масштабів зовнішньої міграції [1]. Чисельність наявного населення в Україні на 1 березня 2021 р. становила 41527,2 тис. осіб. Упродовж січня–лютого 2021р. чисельність населення зменшилася на 61,1 тис. осіб. Зменшення чисельності населення відбулося за рахунок природного скорочення — 65,4 тис. осіб. Водночас, в цей же період зафіксовано міграційний приріст населення — 4,3 тис. осіб. Серед причин смерті населення України — хвороби системи кровообігу, новоутворення, коронавірусна інфекція COVID-19 та інші. В цілому ж в Україні вища, ніж в Європі, смертність, і нижча народжуваність.

Причин скорочення народжуваності багато. Разом з тим, за деякими дослідженнями, більшість українців стверджують, що не можуть дозволити собі мати двох і більше дітей через економічні причини (низьку заробітну платню, відсутність власного житла) і нерозвинену соціальну інфраструктуру (відсутність достатньої кількості дитсадків і гнучких режимів роботи тощо) [2].

Слід зауважити, що змінилася і репродуктивна поведінка жінок, в якій простежується пріоритет навчання та кар'єри порівняно з сім'єю та дітонародженням. Крім того, в Україні спостерігається статевий дисбаланс на користь жінок (у вікових групах старших 35 років). Попри те, що

хлопчиків народжується більше, ніж дівчаток, поступово співвідношення змінюється через високу смертність чоловіків працездатного віку. Зазначені несприятливі тенденції природного руху населення негативно впливають на демографічний стан України.

Для покращення демографічної ситуації в Україні, на нашу думку, на державному рівні маю бути вжиті такі заходи:

- підвищення рівня доходів населення та посилення соціального захисту сімей з дітьми;
- запровадження прозорих конкурсів на державні посади. Це відновить рівень довіри до влади і допоможе повернути частину заробітчан з-за кордону;
- підвищення свідомості та відповідальності молодих українців;
- пропагування здорового способу життя. Адже рухова активність і здорове харчування, всупереч усталеній думці, не потребує великих коштів. Це збільшить тривалість життя та покращить стан здоров'я українців, в тому числі і репродуктивного.

Ігнорування негативних процесів природного руху призведе до того, що демографічна криза може перетворитись на демографічну катастрофу. Остання характеризується тим, що соціальний механізм відтворення нації вщент руйнується, а вся структура суспільного життя надовго втрачає свою здатність зберігати міру відтворення конкретно історичного населення як єдності досягнутої якості і кількості.

Втрата традицій багатодітності — загальна тенденція демографічної динаміки економічно розвинених країн. Але є та межа (межа невідтворення), якої не можна переступати, оскільки за нею — втрата передумов сприятливих демографічних перспектив країни. Ця межа — сполучення дводітності з тридітністю, яке забезпечує розширене відтворення населення. Україна давно переступила цю межу, тому державі сьогодні вкрай важливо вжити заходи спрямовані на демографічне відродження українства [1].

Література

1. Демографічні процеси. Аналітична довідка Організації Об'єднаних Націй, листопад 2021 року. Україна. URL: <https://ukraine.un.org/uk/159271-analitychna-dovidka-on-demohrafichni-protsesy> (дата звернення: 20.04.2022)..
2. Воропаєв В. Г. Демографічні процеси в Україні як предмет політичного менеджменту. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2013. №3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1∓z=557> (дата звернення: 22.04.2022)..

Ходаківська А. С.
«Менеджмент персоналу», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Наукові керівники — к.е.н., доцент кафедри
соціоекономіки та управління персоналом Кравчук О. І.
к.е.н., доцент кафедри
соціоекономіки та управління персоналом Варіс І. О.

ЗАЛУЧЕННЯ ВИСОКО-ПОТЕНЦІЙНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Ще кілька десятиків років тому, пошук талантів був прерогативою вузького числа фахівців, і перелік інструментів також був не дуже великий — нетворкінг, вузькі професійні спільноти, клуби СЕО. В даний час, в епоху цифровізації більшість процесів оцифровані і такий вузькопрофільний вид діяльності як пошук талантів також став частиною цього процесу. Не дивно, що 81 % керівників вищого рівня кажуть, що їхній бізнес використовує штучний інтелект, а 93% повідомляють, що штучний інтелект робить їхній бізнес більш конкурентоспроможним [1]. Дедалі більше кастомізованих цифрових ресурсів використовують алгоритм для парсингу резюме висо-

ко-потенційних кандидатів. У той же час, широкого поширення набули й спеціальні ресурси, так звані market place, або спеціалізовані сайти, які покликані скоротити дистанцію між потенційним кандидатом та його роботодавцем. Розуміння особливостей взаємодії та залучення високо-потенційних кандидатів на управлінські позиції в цифровому середовищі та правильності їх оцінки є необхідними знаннями для рекрутерів, тому таке дослідження є актуальним.

Для написання тез було використано загальнонаукові методи дослідження — емпіричні (спостереження та опис) та теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення, пояснення, та класифікація тощо).

Питанням залучення персоналу, технології рекрутингу та формуванню бренду роботодавця, в тому числі в цифровому середовищі присвятили свої наукові роботи С. О. Цибалюк [2], О. І. Кравчук [3], І. О. Варіс [3], Т. В. Вонберг [4] та інші. Узагальнення перерахованих досліджень дає можливість зробити висновки, що методика пошуку у сучасному цифровому світі заснована на методичному зборі та аналізі інформації. Потрібний фахівець не завжди перебуває у активному пошуку. Робота над залученням починається із створення профілю вакансії та його детального обговорення із замовниками. Далі формують список бажаних і небажаних джерел пошуку. В менеджменті трапляються випадки виключення навіть цілих підприємств з можливих пошукових джерел. Аналіз наукових розробок С. О. Цимбалюк [2] та досвіду українських компаній дозволив нам виділити ефективні інструменти залучення високо потенційних кандидатів, проте цифрове середовище їх реалізації потребує поглибленого дослідження.

Тому, метою роботи є розкриття особливостей взаємодії з високо потенційними кандидатами в цифровому середовищі, аналіз способів їх залучення через цифрові канали.

Найперше потрібно звернути увагу на точковий пошук на зовнішньому ринку, який є актуальним, якщо потрібно терміново закрити керівну позицію. Для його ефективного використання роботодавці повинні бути впевнені, що відповідні кандидати є на ринку, і у компанії достатньо ресурсів, щоб залучити їх до команди. Однак, є ряд проблем, які можуть негативно вплинути на діяльність компанії: кандидати можуть не прижитися в корпоративному середовищі, що призведе до конфліктів у колективі, збільшення плинності персоналу та зниження ефективності бізнесу; оцінити, як команда відреагувала на нового керівника, можна за допомогою регулярних опитувань; наймаючи керівників із зовнішнього ринку, може спричинити обмеження працівників у можливостях для кар'єрного зростання всередині компанії, також призвести до зниження рівня залученості персоналу. У довгостроковій перспективі працевлаштуванням готових керівників не обійтися. Щоб залишатися ефективними у сучасних умовах, великим компаніям та організаціям, які переживають постійні трансформації, потрібно формувати власний кадровий резерв. Один із способів рішення — організація масштабних лідерських програм. Однак, даний метод також має низку негативних наслідків. Працівники, що не пройшли відбір, можуть розчаруватися в компанії. Щоб знизити негативний ефект від відмов, варто чітко промовляти, що лідерська програма — це саме конкурс із єдиними для всіх правилами та прозорими критеріями оцінювання. Також важливо після кожного етапу надавати учасникам розгорнутий зворотний зв'язок або детальні звіти. Отримані при діагностиці дані допоможуть скласти індивідуальні плани розвитку. Майбутні кандидати, що пройшли відбір, також можуть зіткнутися з байдужістю з боку наставників. Щоб цього не сталося, потрібно правильно донести до оточуючих, чому компанія вкладається у розвиток нових лідерів. Для майбутніх кандидатів така ситуація має сприйматися як ще одна перевірка на стресостійкість та автономність, без яких не обійтися сучасному лідерові. Після формування довгого та короткого списку, можна перейти на етап контакту та інтерв'ювання. Тут з'ясовуються приховані мотиви та бажані цілі потенційного кандидату. Заключний етап — це тренінг на новому місці роботи та пост-інтерв'ю, на відповідність бажаних змін та визначення рівня задоволення реальною дійсністю майбутнього кандидата.

Ландшафт залучення високо-потенційних кандидатів змінюється, тому відповідно мають змінюватися стратегії їх залучення в цифровому середовищі. Для формування такої стратегії, на нашу думку, можуть бути використані відповідні цифрові маркетингові канали. Базуючись на сучасних прикладних дослідженнях [5], серед них варто виділити: Google for Jobs (G4J) [6], веб-сайт з підбору персоналу компанії; електронна пошта та сповіщення про вакансії; брендинг роботодавця в цифровому світі; дошки вакансій чи job-сайти [3]; LinkedIn; Facebook та Reddit [7]. Крім того, проведений аналіз ефективних інструментів залучення високо потенційних кандидатів дає нам можливість зробити висновки, що всі вони можуть бути реалізовані у програмному за-

безпеченні для управління талантами (з англ. — Talent Management Software, далі TMS), яке створює цифрове середовище для виконання описаних процедур та операцій, оскільки воно охоплює широкий спектр завдань, пов'язаних залученням робочою сили. TMS може варіюватися від програмного забезпечення для рекрутингу до програмного забезпечення для управління кар'єрою, зокрема, традиційно його поділяються на підкатегорії: добір персоналу, навчання та розвиток, управління продуктивністю та управління винагородою. TMS допомагає власникам малого бізнесу, кадровому персоналу та менеджерам автоматизувати та оптимізувати всі процеси, пов'язані з кадровим резервом, тому сприятиме формуванню пулу високо-потенційних кандидатів, з одного боку, та утриманню високо-потенційних працівників — з іншого. Ці рішення можуть допомогти скоротити затрати часу на адміністративну частину добору, покращити досвід кандидатів і набір талантів, розширити залучення та адаптацію працівників, а також упорядкувати процес виходу на роботу.

Оцінюючи цифрову екосистему залучення високо-потенційних працівників, має сенс розглядати її елементи у наступному складі. Програмне забезпечення для добору персоналу є першим кроком у пошуку високо потенційних кандидатів. Також організація може використовувати програми для відео-співбесіди та перевірки перед працевлаштуванням з подальшими адаптацією та управління кар'єрою. Програми для управління продуктивністю та компенсаціями застосовуються до кожного працівника в організації, незалежно від тривалості їх перебування на посаді. Інвестуючи та ефективно впроваджуючи програмне забезпечення для управління талантами, менеджер з персоналу може витрачати менше часу на трудомісткі рутинні завдання і зосередитися на високо-потенційних талантах.

Література

1. Robb D. The AI revolution hits an HR roadblock. *SHRM*. URL: <https://www.shrm.org/resourcesandtools/hr-topics/technology/pages/ai-revolution-hits-hr-roadblock.aspx> (дата звернення: 01.05.2022).
2. Цимбалюк С. О. Рекрутинг персоналу : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2019. 350 с.
3. Kravchuk O. I., Varis I. O., Tsiopa A. R. Digitalization of staff involvement through job portals. *Business inform.* 2021. Vol. 6, no. 521. P. 282–297. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-6-282-297> (дата звернення: 30.04.2022).
4. Vonberg T. V., Holovko A. A. Recruiting staff in the age of digitalization. *Business inform.* 2020. Vol. 6, no. 509. P. 313–318. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-6-313-318> (дата звернення: 25.04.2022).
5. Imrie L. 9 of the best marketing channels for recruiting in 2022. *Recruitment Blog 2022 | Firefish Blog*. URL: <https://blog.firefishsoftware.com/best-recruitment-marketing-channels> (дата звернення: 14.04.2022).
6. Google for jobs playbook for recruiters. *Recruitment Blog 2022 | Firefish Blog*. URL: <https://blog.firefishsoftware.com/google-for-jobs-playbook> (дата звернення: 14.04.2022).
7. Kravchuk O. I., Varis I. O., Tsiopa A. R. Digitalization of staff involvement through job portals. *Business inform.* 2021. Vol. 6, no. 521. P. 282–297. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-6-282-297> (дата звернення: 30.04.2022).
8. Imrie L. How to recruit on Reddit. *Recruitment Blog 2022 | Firefish Blog*. URL: <https://blog.firefishsoftware.com/reddit-recruitment> (дата звернення: 14.05.2022).

Варшава Д.В.
«Менеджмент персоналу», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Наукові керівники — к.т.н., доцент кафедри
соціоекономіки та управління персоналом Рудакова С.Г.
к.е.н., доцент кафедри
соціоекономіки та управління персоналом Щетиніна Л.В.

ЦІННІСНА ПРОПОЗИЦІЯ РОБОТОДАВЦЯ ДЛЯ ПОКОЛІННЯ Х: ОСОБЛИВОСТІ ТА СТРУКТУРА

Сьогодні конкурентоспроможні та процвітаючі компанії надають перевагу професіоналам і ретельно створюють умови, що відповідають всьому спектру потреб їх працівників. Вони зосереджені на майбутньому і розуміють, що ринок праці в найближчому майбутньому може виглядати зовсім не так, як сьогодні. Тому вони створюють ціннісну пропозицію роботодавця (з англ.: employee value proposition, далі — EVP), що являє собою невід’ємну складову бренду роботодавця.

Варто відзначити, що також існує чітка диференціація критеріїв вибору роботодавця представниками різних поколінь. Так в рамках дослідження «Формула поколінь: цінності та мотиви сучасних генерацій» було виділено найбільш важливі критерії вибору роботи представниками різного віку. Зокрема, покоління Z (народженні після 2000 року) та покоління Y (народженні у 1984–2000 рр.) під час пошуку роботи зважають на кар’єрні можливості в компанії та на можливості особистісного і професійного розвитку. В той же час для покоління X (народженні у 1963–1984) першочерговим є офіційне працевлаштування та баланс між роботою та особистим життям. Крім того, результати Randstad Employer Brand Research показали, що 23 % українських зумерів звертають увагу на забезпечення різноманітності та відкритості на робочому місці в порівнянні з 17 % мілленіалів та 16 % бумерів [9].

Методи дослідження. Для проведення дослідження в роботі використано низку загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, зокрема: індукції, дедукції, моделювання, узагальнень та графічний метод.

Питаннями дослідження впливу ціннісної пропозиції роботодавця на поведінку шукачів роботи на ринку праці займалися: Р. Мослі та С. Берроу [2], А.Б. Мічінгтона [4], Ч. Арасанмі та А.Крішна [1], А.Біну Радж [3], М. Ткалич та О. Якубова [6], С. Цимбалюк [10], І. Волобоева та О. Кравчук [7]. Водночас структура ціннісної пропозиції для покоління X є практично недослідженою, як на вітчизняній, так і на зарубіжній арені, що і визначає актуальність даного питання.

За даними Державної служби статистики України [8], покоління X, працездатні особи віком 59-38 років, становлять 51% усього зайнятого населення, тобто основну частину вітчизняних працівників. Проте, компанії, формуючи EVP, в основному ґрунтуються на «Зумерів», потреби та інтереси яких різко відрізняються. Тому автори даної роботи розробили модель структури ціннісної пропозиції роботодавця для покоління X, зображену на рисунку 1.

Дана модель ґрунтується на дослідженні Randstad Employer Brand Research 2021 [5] та на узагальненні наукового доробку Б. Мічінгтона [4] щодо формування ціннісної пропозиції роботодавця. Так, структура EVP для покоління X включає в себе 4 основні блоки (організація, робота, люди, винагороди та можливості), які об’єднують відповідні атрибути.

Покоління X стало свідком контрасту між зростаючим світом без комп’ютерів та впливом змін технологій та цифрових інновацій, коли вони увійшли у світ праці. Тому покоління X, як правило, цінує масштаби цифрових інновацій (42%) та стабільні організації (59%) з фінансовою платоспроможністю (73%). Більшість представників покоління X вважає дуже важливим баланс між роботою та особистим життям (48%) та можливість працювати віддалено (39%). Це пов’язано з тим, що вони, швидше за все, мають пріоритети за межами своєї професійної компетенції, наприклад, відповідальність за членів сім’ї.

Рисунок 1. Модель структури ціннісної пропозиції роботодавця для покоління X

Джерело: розроблено автором на основі [4,5]

Отже, формуючи HR-бренд потрібно розуміти, що неможливо однією ціннісною пропозицією привабити усіх, тобто EVP має бути особливою відповідно до очікувань кожного покоління. Тому, формуючи EVP в компанії з переважною кількістю покоління X, варто враховувати, що вони відрізняються працелюбністю, цілеспрямованістю і звикли розраховувати тільки на себе. У професійній сфері звикли розвиватися тільки в одному напрямку і не вітають будь-які глобальні зміни. Подальші дослідження даного питання мають розвиватися в напрямі удосконалення механізму формування та розвитку HR-бренду з урахуванням ціннісних пропозицій роботодавця для різних поколінь.

Література

1. Arasanmi C.N. and Krishna A. «Linking the employee value proposition (EVP) to employee behavioural outcomes. URL: <https://doi.org/10.1108/ICT-05-2019-0043> (дата звернення: 06.05.2022).
2. Barrow S., Mosley R. The Employer Brand: Bringing the Best of Brand Management to People at Work. 2007. P. 195
3. Binu Raj A. Impact of employee value proposition on employees' intention to stay: moderating role of psychological contract and social identity». URL: <https://doi.org/10.1108/SAJBS-10-2019-0183> (дата звернення: 06.05.2022).
4. Minchington B. Employee Value Proposition. A Global Perspective. URL: https://issuu.com/bretminchington/docs/employer_brand
5. Randstad Employer Brand Research 2021. URL: chrome-extension://efaidnbmninnibpcapjpcgclefindmkaj/https://ancor.ua/upload/rebr/research_ua.pdf (дата звернення: 06.05.2022).
6. Tkalych M. H., Yakupova O. Y. Позитивна ціннісна пропозиція роботодавця (EVP) в програмах балансу «робота-життя» для персоналу організацій. URL: <http://journalsofznu.zp.ua/index.php/psych/article/view/402/370> (дата звернення: 06.05.2022).

7. Волобоєва І.О., Кравчук О.І., Варшава Д.В. Ціннісний вимір бренду роботодавця: вплив на залучення персоналу. *Бізнес інформ.* 2021. №4. С. 302–309.
8. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Міщук Г.Ю, Міщук В.А., Гендерні аспекти формування ціннісної пропозиції роботодавця на ринку праці. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2021. № 4. С. 147-155
10. Цимбалюк С.О. Формування бренду роботодавця на ринку праці. *Ринок праці та зайнятість населення.* 2016. №1. С. 21-25

Шуліка Б.В.

«Макрофінансове управління», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д. е. н., доцент кафедри
соціоекономіки та управління персоналом, Махсма М.Б.

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Рациональною відповіддю на сучасні виклики процесів глобалізації та підвищеної турбулентності в світі є концепція корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), яка зарекомендувала себе не просто новомодною тенденцією бізнесу, а скоріше чимось, що буде важливим ще довгий час — допоможе іншим і позитивно вплине на світ у цілому.

Перевірити дану тенденцію на практиці в нашій країні та, взагалі, в усьому світі взялася війна. Оскільки, саме вона стала асиметричним шоком, який вже створив нову економічну реальність, яка змінила деякі правила та підходи до ведення бізнесу, його регулювання та фінансування.

За таких умов, КСВ набула маси додаткових смислів. На разі, це більше, ніж просто благодійність. КСВ стала невід’ємною частиною того, як організації ведуть свій бізнес, і фокусуються на сприйнятті споживачами управління компанією, позитивному впливі компанії на суспільство, країну та її майбутній розвиток.

Метою даного дослідження є виявлення сучасних тенденцій у функціонуванні корпоративної соціальної відповідальності бізнесу в Україні в період війни та розгляд перспектив впливу КСВ на відбудову держави.

Дослідження цього питання, насамперед потрібне і доволі важливе, оскільки, за війною сліднують масштабні наслідки для усіх сфер життєдіяльності суспільства, мінімізації яких сприятиме розвиток КСВ.

Огляд фахової літератури та публікацій з досліджуваної проблематики дозволив виділити багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців, які приділяли увагу питанням впровадження КСВ та її розвитку в умовах кризових явищ. А саме: А. Колот, І. Петрова, М. Махсма, Дж. Еспігарес, Дж. Лопес, С. Кнак, П. Кіфер, М. Фрідман, та інші. Дані науковці досліджували взаємозв’язок соціальної відповідальності бізнесу з економічним зростанням і їхні дослідження вказують на позитивний зв’язок між соціально прийнятною поведінкою фірм і прогресом в державі.

Слід зазначити, що в умовах війни, Україні в цілому вдалося зберегти фінансову стабільність. Ціною досить жорстких обмежень, вдалося знайти баланс між стабілізуючим ефектом та тим, що система продовжує виконувати свої функції. При цьому, подальші спокій та стабільність потрібно здобути шляхом вмілого управління наслідками війни. Так, за дослідженням Київської школи економіки нині наявні збитки в Україні сягають 80,4 млрд. дол. Щотижня вони збільшуються на суму від 8 до 12 млрд. дол.. Спостерігається масовий відтік населення, масштабне знищення інфраструктури, зниження ділової активності в Україні. Прогнозується падіння ВВП України у 2022 р. від 10 до 35%. Комплексні гуманітарні проблеми та виклики розвитку, зокрема в осередках бойових дій, екологічні проблеми та вимушена бідність населення очевидні негативні наслідки війни для України [2, 3].

В цих умовах, робота бізнесу та підтримка економіки — це один із важливих факторів відбудови країни. Вже сьогодні, про допомогу від українських компаній та бізнесу, який працює в Україні, свідчать 7 із 10 опитаних (67%) [4].

Так, в основу своєї політики КСВ український бізнес вже зараз закладає:

- вжиття етичних практик у сфері зайнятості та праці шляхом покращення робочих місць;
- участь у розбудові місцевих громад та спілкування із зацікавленими громадами щодо наслідків своєї політики та продуктів;
- інвестування в розбудову соціальної інфраструктури;
- сприяння більш чистому довкіллю, його захисту та стійкості;
- сприяння економічному розвитку в цілому.

З огляду на це, відбудові України, на нашу думку, сприятимуть такі заходи реалізації політики КСВ бізнесу:

- відновлення бізнес-організаціями своєї роботи. Невід’ємною складовою цього етапу є моніторинг стану компанії. Пошук нових шляхів отримання доходів та скорочення витрат.
- Трудова «реанімація»: збереження робочих місць; взяття певної відповідальності за найманих працівників — збереження хоча б мінімальної оплати праці.
- Спрямованість бізнесу на збереження природних ресурсів, зменшення негативного впливу на екологію.
- Підтримка соціальних проектів та ініціатив щодо питань психічного здоров’я населення, соціальної допомоги постраждалим.
- Створення освітніх проектів або надання полегшеного доступу до вже наявних освітніх процесів.
- Співпраця з благодійними фондами задля гуманітарної та фінансової підтримки населення.
- Залучення своїх технічних потужностей задля відновлення чи будівництва зруйнованої або пошкодженої інфраструктури.

Варто зазначити, що вище перераховані дії вже наявні в площині українського бізнесу. Тому ми вважаємо, що сьогодні, КСВ стає новим перспективним фактором відбудови країни, забезпечення її зростання та розвитку.

Література

1. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 р. № 64 із змінами. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 13.04.2022).
2. Ділові очікування підприємств, I квартал 2022 року: Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/dilovi-ochikuvannya-pidpriyemstv-i-kvartal-2022-roku> (дата звернення: 26.04.2022).
3. Шевчук С. Економіка звикає до воєнного часу. Заступник голови НБУ Сергій Ніколайчук про падіння ВВП, допомогу партнерів та український «план Маршалла». URL: <https://forbes.ua/inside/ekonomika-zvikaє-do-voennogo-chasu-zastupnik-golovi-nbu-sergiy-nikolaychuk-pro-padinnya-vvp-dopomogu-partneriv-ta-ukrainskiy-plan-marshalla-18032022-4800> (дата звернення: 26.04.2022).
4. Соціальна відповідальність бізнесу в умовах війни. Marketer. URL: <https://marketer.ua/social-responsibility-of-business-in-conditions-of-war/> (дата звернення: 01.05.2022).

Єрема В.О.
ОПП «Корпоративні фінанси», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Наукові керівники — к.е.н., доцент кафедри
соціоекономіки та управління персоналом Вонберг Т.В.
к.е.н., доцент кафедри
соціоекономіки та управління персоналом Смалійчук Г.В.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Соціально відповідальна позиція бізнесових структур під час воєнного стану в Україні є рушійною силою в підтримці держави в цілому та окремих українців зокрема. Вона має на меті прийняття ефективних рішень спрямованих на підтримку перш за все соціальної складової. Взяття на себе такої відповідальності зміцнює конкурентоспроможність компанії та допомагає вирішити соціальні та економічні проблеми, перш за все ті, які пов'язані з війною.

Теоретичні та практичні аспекти соціальної відповідальності бізнесу досліджували багато вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, М.Є.Дейч [1], О.В.Руденко [2], О.М.Кондратюк [2], А.С.Горева [2], С.М.Лисенко [3], С.С.Турчин [3], М.Варламова [6], Г.Єнгоян [6], Т.В.Вонберг [7] тощо. Дослідження в царині соціальної відповідальності бізнесу вже давно зайняли належне місце серед найважливіших тем сьогодення, проте з початку воєнних дій на території України вони здобули нову значущість і важливість. По суті соціальна відповідальність стала концепцією бізнесу, що визначає ключові ідеї та підприємницький формат в умовах сьогодення, вимагає зміни свідомості та збільшення розуміння соціальної відповідальності бізнесу в умовах війни [5]. Виникає розуміння, що міцна економіка та соціальна вигода є категоріями, які доповнюють одне одного та є наслідком соціальної відповідальності. З огляду на актуальність обраної теми дослідження, його метою стало виявлення фундаментальних засад та наслідків соціальної відповідальності бізнесу в умовах воєнної агресії проти України за допомогою методів узагальнення.

Сам термін «соціальна відповідальність бізнесу» виник ще задовго до воєнних подій в Україні, термін немає чіткого визначення, але суть цього поняття залишається незмінною: бізнес повинен надавати допомогу працівникам, суспільству, державі, піклуватися про стейкхолдерів та навколишнє середовище, тобто, бути соціально орієнтованим [2]. Сучасний розвиток та становлення соціальної відповідальності бізнесу в Україні здійснюється в доволі важких умовах, які були зумовлені економічними кризами, суспільними проблемами, епідемією, а наразі, війною.

Незважаючи на численні практики соціально відповідального ведення бізнесу в воєнний час, на всю важливість та актуальність саме такої поведінки компанії, все ще багато суб'єктів господарювання залишаються осторонь та не реалізують концепції соціальної відповідальності. На сьогодні, велика кількість підприємств у державі, навіть у такій складній ситуації, залишаються не соціальноорієнтованими та зневажають на вирішення соціальних питань та проблем в середині компанії, не говорячи вже про зовнішні. Зокрема, власники підприємств, під час того як підприємство було вимушено зупинити свою роботу, через військові дії, не сплачують заробітну плату працівникам, а ті, хто продовжили або поновили свою роботу шукають різні шляхи та інструменти для зниження заробітної плати працюючим працівникам.

Сьогодні, вкрай важливо, аби компанії та бізнес, як великий, так і малий, в умовах воєнного стану в Україні, були соціальноорієнтованими. Так, дотримуючись принципів соціальної відповідальності бізнесу, компанії можуть надавати допомогу Збройним силам України, підлеглим та державі. Загальновідомо, що втрати бізнесу через агресію до України є колосальними, так за три місяці вони в рази більші, ніж за два роки пандемії Covid-19. Відповідно до оцінки Національного банку України, ситуація є невтішною, за розрахунками кожен тиждень війни вартує Україні 50 млрд. грн., і це без урахування руйнувань інфраструктури. Втрата 35% ВВП — саме таку оцінку дає МФВ Україні внаслідок військових дій на території України. Разом із тим, за будь-якою мо-

жливистію компанії мають відновлювати та продовжувати свою роботу, навіть під час воєнного часу, адже саме це є однією із рушійних сил підтримки економіки України.

Компанії, котрі обрали курс на соціальну відповідальність, вже зміцнили свій імідж, підвищили інтерес інвесторів до компанії, а також поліпшили відносини із громадськістю, вони дуже вдало стимулюють своїх працівників, також підвищують частку продажу власної продукції. Компанії, які залишилися соціально відповідальними під час війни та підтримують матеріально, морально своїх працівників, зрештою отримали відданих спеціалістів своєму підприємству, які будуть розуміти, що у скрутні часи компанія не залишить їх сам на сам із проблемою.

Для становлення і посилення соціальної відповідальності бізнесу під час війни важливо усвідомити наслідок фінансово-економічних переваг. Це сприяння прибутковості, безпеці, конкурентоспроможності [3]. Соціально відповідальна поведінка бізнесу під час воєнних дій зумовить досягнення цілей сталого розвитку [3], вдосконалисть якість суспільних взаємозв'язків, покращить якість праці та приблизить до виконання вимог гідної праці.

У світі соціальна відповідальність підприємств становить собою важіль балансу взаємин між соціумом, державою та підприємствами. Аналізуючи практику світових компаній можемо стверджувати, що вони змогли об'єднати значну частку концепцій наслідком чого, стало об'єднання більшості програм сталого розвитку та позитивного досягнення особистих інтересів у бізнесі [6]. Компанії, які стають соціально відповідальними, і особливо в умовах війни, мають пам'ятати золоте правило: покупець завжди віддає перевагу тому товару, виробник якого дбає не тільки про свій гаманець, а й про суспільство та державу у якій живе [4].

Література

1. Дейч М. Є. Соціальна відповідальність бізнесу в системі соціально-трудових відносин. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/14715287.pdf> (дата звернення: 05.05.2022).
2. Руденко О. В., Кондратюк О. М., Горєва А. С. Соціальна відповідальність бізнесу: сутність, обліковий аспект та нефінансова звітність. *Ефективна економіка*. 2020. №11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/104.pdf (дата звернення: 04.05.2022).
3. Лисенко С. М., Турчин С. С. Практики корпоративної соціальної відповідальності в контексті стійкого місцевого розвитку. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/169.pdf (дата звернення: 01.05.2022).
4. Найдюк Н. Як бізнесу стати соціально відповідальним: чому це важливо й вигідно. URL: <https://buduysvoe.com/publications/yak-biznesu-staty-socialno-vidpovidalnym-chomu-ce-vazhlyvo-y-yugidno> (дата звернення: 05.05.2022).
5. Рихлицький В. Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/23/684549> (дата звернення: 01.05.2022).
6. Варламова М., Єнгоян Г. Світові тренди розвитку соціальної відповідальності бізнесу. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/60/752.pdf> (дата звернення: 03.05.2022).
7. Вонберг Т.В., Васьківська Н.О. Перешкоди на шляху формування соціально відповідального суспільства. *Міждисциплінарний дискурс у дослідженні феномену соціального*: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.; 31 березня 2020 р., м. Київ. Київ: КНЕУ, 2020. С. 49-51.

Капітан Л. І.
«Фінанси, банківська справа та страхування», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., доцент кафедри
соціоекономіки та управління персоналом Махсма М. Б.

РЕЙТИНГИ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ У РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Ставлення до компанії визначається не тільки продуктом, який вона виробляє, а часто — її поведінкою на ринку, її ключовими цінностями та принципами. Ці принципи і цінності закладаються в основу корпоративної культури організації, яка визначає всі бізнес-процеси в організації, її взаємодію із зовнішнім середовищем, формує імідж. В умовах жорсткої конкуренції та боротьби за місце на ринку актуальною темою є використання оціночних показників або рейтингів соціальної відповідальності, які відображають рівень соціальної активності організацій в рамках прийнятої оціночної системи.

Для оцінки корпоративної соціальної відповідальності бізнесу (КСВ) використовуються різні методики, серед яких досить поширеними є рейтингові. Останні складаються на основі індексів, що розраховуються за різними напрямками та показниками й охоплюють різні сфери застосування. Метою даного дослідження є аналіз світових та українських індексів, які використовуються для оцінки КСВ та розгляд рейтингів, які будуються на їх основі.

У процесі написання роботи використовувалися такі методи дослідження: абстрактно-логічний — для аналізу наукової літератури з метою визначення сутності та видів індексів оцінки КСВ; статистично-економічний — для оцінки рейтингів ефективності, складених за різними індексами, а також для аналізу КСВ в різних країнах світу та в Україні; системного підходу — для обґрунтування висновків та напрямів подальшого удосконалення процесу оцінки соціальної відповідальності бізнесу.

Найчастіше при оцінці рівня соціальної відповідальності бізнесу застосовують поділ показників на три групи: економічні показники; екологічні показники; соціальні показники. До економічних показників відносять величину соціальних інвестицій на одного працівника, відношення соціальних інвестицій до прибутку і т.д. У групі екологічних показників найчастіше зустрічаються кількість випадків перевищення екологічних норм, кількість порушень технологічних регламентів. До соціальних показників відносять плинність кадрів, дефіцит робочої сили, оцінку внеску підприємства в соціальну сферу [1, с. 95].

При складанні рейтингових оцінок до уваги приймаються бізнес-процеси, безпосередньо пов'язані з формуванням та реалізацією політики соціальної відповідальності, що здійснюють комплексний вплив на навколишнє середовище і суспільство.

Найчастіше для побудови рейтингів ефективності соціальної відповідальності використовуються фондові та нефондові індекси. До фондових індексів належать: 1) Індекс Доу-Джонса зі сталого розвитку (Dow Jones Sustainability Indexes). Індекси сталості Dow Jones виключають компанії, які отримують прибуток від виробництва алкоголю, тютюнових виробів, зброї, а також компанії, зайняті гральним бізнесом. Обов'язково оцінюється діюча в компанії політика відносин із працівниками (забезпечення умов для всебічного розвитку працівників, дотримання принципів не допущення дискримінації та рівних можливостей), громадським співтовариством (система реалізації та оцінки ефективності благодійних програм, практика підготовки соціальних звітів); система охорони навколишнього середовища (характеристика системи екоменеджменту); система корпоративного управління (система ризик-менеджменту, внутрішній кодекс); 2) Індекс Domini Social Investment (DSI 400) — оцінює соціальні, екологічні й управлінські показники найбільших за капіталізацією компаній. Оцінка здійснюється на основі рейтингу KLD за 9 факторами, що характеризуються за принципом «сильних та слабких позицій»; 3) Індекс FTSE4Good — оцінює фінансові, соціальні й екологічні показники підприємств, що не належать до «заборонених галузей» [2, с. 141].

Так, рейтинг компаній за Індексом Доу-Джонса за 2021 рік наступний: Apple, Microsoft, Visa, JPMorgan Chase, Johnson & Johnson, Walmart, United Health Group, Procter & Gamble, Walt Disney, Home Depot [3].

Серед нефондових індексів виділяють: 1) Philanthropy Index — базується на оцінці діяльності компанії різними групами заінтересованих осіб та оцінює переважно з позицій добродійності; 2) Environmental Sustainability Index (ESI) — індекс екологічної стійкості, який за 21 критерієм визначає екологічну стійкість підприємства [2, с. 142].

Відповідно до даних, оприлюднених у річному «Звіті з оцінки корпоративної стійкості» за 2021 рік [4], топ-5 країн за кількістю компаній, які брали участь в оцінці КСВ наступний: США (481 компанія), Японія (254 компаній), Англія (133 компаній), Індія (89 компаній), Канада (88 компаній). У той же час топ-5 галузей за кількістю компаній, що брали участь в оцінці КСВ: банківська діяльність (181 компанія), галузь нерухомості (168 компаній), сфера фінансових послуг (121 компанія), електрокомунальна галузь (92 компаній), сфера страхування (88 компаній).

В різних країнах світу корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) або жорстко регулюється законодавством, або здійснюється самостійно в рамках встановлених компанією стимулів і пільг. Концепція КСВ доволі поширена в європейських країнах. У Данії, Франції, Фінляндії, Швеції КСВ інтегрована в державну політику. У Греції, Ірландії, Нідерландах, Словенії це виключно прерогатива компаній. Корпоративне управління європейської континентальної моделі практично забезпечує рівну участь акціонерів та співробітників у наглядових радах, реалізацію прав спільного управління, а також нагляд за проведенням щорічних зборів акціонерів.

Великобританія є країною, де уряд заснував посаду міністра з питань соціальної відповідальності бізнесу. Уряд цілеспрямовано проводить політику підтримки соціально відповідальних компаній — у законодавстві передбачені норми пільгового оподатковування для підприємств, що дотримуються ділової етики в питаннях ефективного використання енергії, вторинної переробки відходів, взаємин з персоналом. Комунікація щодо соціальної відповідальності у Великобританії професійна і прозора. Так, газета «Times» щотижня публікує індекси СВ провідних фірм. Сприяє такій активності й пильна увага фінансово-кредитного сектора до репутації позичальників, а також розвиненість сфери послуг у галузі незалежного консалтингу для підприємств. Внаслідок цього, у суспільстві сформовано позитивне ставлення до соціально відповідального бізнесу, що, у свою чергу, спонукає членів бізнес-товариства до дотримання етичних і моральних норм у цій сфері.

У Данії соціальні аспекти домінують над поняттям КСВ. Різні урядові міністерства просувають державно-приватне партнерство серед компаній, державних установ, профспілок та інших суб'єктів в інтересах побудови відкритого ринку праці й розв'язання інших соціальних проблем. У 2000 р. Міністерством Соціальних Справ Данії було запроваджено соціальний індекс «Social Index by Danish Ministry of Social Affairs» — оціночний інструмент для вимірювання ступеня соціальної відповідальності компанії, що складається з низки запитань, відповіді на які надають працівники компанії [5, с. 65]. Він застосовується для інформування громадськості щодо відповідальності компанії по відношенню до своїх працівників і зовнішніх власників.

У Нідерландах в 2000-2002рр. у країні діяла програма «Національна ініціатива сталого розвитку» [5, с. 66], що передбачала реалізацію двох проектів — упровадження практики соціально відповідальної поведінки та інформування суспільства про успіхи корпорацій у цій області. На сьогодні СВ вважається невід'ємною рисою економічної та конкурентної політики Нідерландів. Політика щодо КСВ побудована навколо трьох підходів (натхнення, інновації, інтеграція) за сімома напрямками (забезпечення знань і підвищення обізнаності щодо КСВ, покращення прозорості та підзвітності, прив'язка КСВ до інноваційного процесу тощо).

В Україні центр «Розвитку корпоративної соціальної відповідальності» визначає Індекс прозорості та підзвітності українських компаній щодо впровадження технологій КСВ та інформування стейкхолдерів компанії про політику і практики в сфері КСВ. Відмінною ознакою даного Індексу є те, що об'єктом оцінки виступає веб-сайт компанії і перевірити достовірність його результатів може будь-який користувач інтернету. Веб-сайти компаній оцінюються за 4 основними критеріями, що мають відповідну вагу: звітність (40%), зміст (35%), навігація (10%), доступність (15%). Відповідно до результатів Індексу прозорості компаній України за 2021 рік, до топ-5 компаній входять: ПрАТ «ВФ Україна», АТ «Перший український міжнародний банк», група ДТЕК, АБ «УКРГАЗБАНК» та ІП «Кока-Кола Беверіджиз Україна Лімітед» [6].

Отже, у світі існує низка індексів, за якими будуються рейтинги, що допомагають оцінити рівень ефективності соціальної відповідальності організацій. В різних країнах світу КСВ або регулюється законодавством, або здійснюється самостійно в рамках встановлених компанією стимулів і пільг, у деяких країнах запроваджені власні індекси для здійснення оцінки. В Україні існує Центр «Розвитку корпоративної соціальної відповідальності», який визначає Індекс прозорості та підзвітності компаній України. Доцільним є складання рейтингів ефективності КСВ компаній на основі великої кількості різних індексів, оскільки це допоможе сформувати найбільш повну картину щодо рівня соціальної відповідальності тих чи інших організацій.

Література

1. Куцук В. І., Мойсенко І. В. Методичні основи оцінювання соціальної відповідальності підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2018. № 3(40). С. 92-99. URL: [https://www.uniep.km.ua/images/uploads/ 3_2018.pdf](https://www.uniep.km.ua/images/uploads/3_2018.pdf) (дата звернення: 30.04.2022).
2. Охріменко О. О., Іванова Т. В. Соціальна відповідальність: навч. посіб. Київ: Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», 2015. 180 с.
3. Офіційний сайт S&P Global Ratings. Розділ: Dow Jones Sustainability World Index, 2021. URL: <https://www.spglobal.com/spdji/en/index-family/esg/core-esg/djsi/#indices> (дата звернення: 21.04.2022).
4. Офіційний сайт S&P Global Ratings. Розділ: DJSI/CSA Annual Review, 2021. URL: <https://www.spglobal.com/esg/csa/djsi-csa-annual-review> (дата звернення: 01.05.2022).
5. Деліні М. М. Індексний метод в оцінці соціально-економічної відповідальності підприємства: міжнародний та український досвід. *Економіка та управління національним господарством*. 2017. № 6(62). С. 63-69.
6. Офіційний сайт Центру «Розвиток КСВ»: Індекс ESG прозорості сайтів українських компаній, 2021. URL: <https://csr-ukraine.org/wp-content/uploads/2021/12/Index-2020.pdf> (дата звернення: 01.05.2022).

**Ходаківська А. С.,
Хурдепа Я. М.
Литвин А. С.**

*«Менеджмент соціальної сфери», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
соціоекономіки та управління персоналом Кир'янова О.В.*

СОЦІАЛЬНІ ПРОЄКТИ З ПСИХОЕМОЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ

На сьогоднішній день переважна більшість українців потребує психологічної допомоги. Так, за результатами восьмого загальнонаціонального національного опитування «Психологічні маркери війни», яке було проведено у квітні 2022 року соціологічною групою «Рейтинг», від початку військової агресії Індекс емоційного напруження українців збільшився з 2.7 до 3.5. На сьогодні загальна чисельність тих, хто оцінює свій емоційний стан як надмірно напружений або напружений складає приблизно 50%. Виявлено, що у спокійному емоційному стані нині перебувають лише 8% опитаних, тоді як до військових дій ці дані коливалися в межах 22-26%. Не зважаючи на те, що соціологічні дослідження вказують на життєву стійкість українців (3,9 з 5 балів), слід зазначити, що є велика частка людей, які є емоційно виснажені та потребують своєчасної психологічної допомоги, яка сприятиме нормалізації їх стану. На сьогоднішній день найбільшої допомоги потребує частина населення, яка зазнала психологічного чи фізичного насилля на тимчасово окупованих територіях. Відповідно до сучасних реалій мають бути скориговані й напрями соціальних проєктів в Україні. [с.4,13; 4].

Дослідженням питання психологічної травми займалися такі зарубіжні вчені, як: Б.Колодзін, Д.Калшед, П. Левін, Дженей і Баррі Уайнхолд, Е. Фредерик, Л. Бурбо, Н. Пезешкіан, А. Єрмошин, Н. Тарабріна та ін. В Україні дана проблематика зустрічається у працях таких вітчизняних авторів як: О. Романчук, З. Кісарчук, Т. Титаренко, В. Климчук, П. Горностай, А. Карачевський, Г. Лазос, Я. Омельченко, Л. Гребінь, та ін. Особливо хотілося б відмітити такі наукові праці як: «Безпека життєдіяльності людини. Надзвичайні ситуації воєнного характеру» [1], «Реабілітаційна психологія» [2], «Екстремальна психологія» [3] та інші.

В рамках курсу «Управління соціальними проектами» нами було розроблено та презентовано проєкт «ГМ NOT OK». Мета цього соціального проєкту — надати психологічну допомогу та емоційну підтримку різним категоріям населення під час воєнних дій. На нашу думку, саме через покращення стану психічного здоров'я кожного українця можна стабілізувати психоемоційний стан суспільства в цілому та знизити кількість проявів деструктивної поведінки. Особливої уваги потребує робота з тяжкими випадками, такими як: насильницькі дії, наслідки перенесених бойових психологічних травм (вибухи, постріли і т.д.) та суїцидальні думки. Обґрунтовуючи актуальність проблематики та досліджуючи цільову аудиторію, наша команда базувалась на результатах опитування: САТІ (Computer Assisted Telephone Interviewing — телефонні інтерв'ю з використанням комп'ютера), на основі випадкової вибірки мобільних телефонних номерів.

Як виявилось, найбільше емоційно виснаженими почувають себе люди похилого віку. За гендерною ознакою — жінки здебільшого емоційніше реагують на складні ситуації (майже 60% опитаних сукупно мають високі та надвисокі рівні емоційної напруги проти 35% серед чоловіків). Найбільшу психоемоційну напругу відчувають ті, хто вимушено змінив місце проживання, зокрема жителі східних областей. Не відчувають високу напруженість ті, хто має роботу, або хоча б часткову занятість. Таким чином найважче тим, хто не працює — лише 40% з них перебувають у відносно нормальних життєвих умовах. Саме в результаті даного анкетування стало зрозуміло, що найбільший рівень психологічного виснаження мають лише 2% опитаних, у 71% він на середньому рівні, а у 27% на низькому. Порівняно вищий рівень психологічного знесилання у тих, хто на даний момент не працює, хто примусово змінив місце проживання, та у молоді. Складна ситуація у тих, хто перебуває у важких життєвих обставинах [4].

Війна в Україні стала для усіх нас великим викликом. Вона стала психотравмуючим фактором для багатьох людей, зокрема дітей, насамперед тих, що перебували чи досі перебувають безпосередньо у зоні бойових дій. І нам як українцям необхідно знайти способи як допомогти цим людям справитися з травмою війни. Під час війни населення може не раз ставати жертвами різноманітних жаклих подій, що травмують психіку. Вони можуть ставати свідками артилерійських обстрілів та стрілянини, спостерігати руйнування рідного міста чи села, або навіть власних домівок. Люди можуть побачити поранених чи померлих, катування та вбивство, масову загибель людей. Люди можуть зазнавати тяжких втрат, бачити, як зазнають поранення чи помирають члени їхніх сімей чи друзів. Такий досвід може призвести до виникнення різноманітних психологічних проблем у людей. Усі опитувані підтверджують суттєві зміни у психоемоційному стану. Вони ставали дратівливими, неспокійними та похлихливими. Вони лякалися гучних звуків, а іноді навіть боялися виходити з домівок. Дехто ставав замкнутим та депресивним, часто плакав та засмучувався через дрібниці. У деяких людей виникали проблеми зі сном: вони прокидалися серед ночі із криками та розповідали, що бачили нічні жахіття про те, що вони пережили.

Посттравматичний стрес є звичайним наслідком переживання жаклих та небезпечних для життя подій. Спогад про травматичну подію є настільки сильним, що він не контролювано проникає у свідомість. Природною реакцією на це є намагання виштовхнути цей спогад та уникати будь-яких нагадувань про нього. На жаль, це приносить лише тимчасове полегшення; у тривалій перспективі це навіть ускладнює проблему, позаяк пам'ять не здатна повністю опрацювати спогади. Занепокоєння, похлихливість, нічні жахіття, емоційне відчуження, постійний плач, дратівливість та труднощі із зосередження можуть виникати на ґрунті посттравматичного стресу. Тому дуже важливо надати людям доцільну психологічну підтримку якнайшвидше, аби уникнути тривалого перебування у стані стресу та прискорити відновлення. Саме на це мають бути спрямовані соціальні проєкти нового соціоекономічного виміру.

Так, в соціальному проєкті «ГМ NOT OK» ми хочемо зосередитись на комплексній роботі із посттравматичними реакціями дорослих українців. Посттравматичний стрес є далеко не єдиним наслідком війни для людей, але це — одне з найпоширеніших, болісних та руйнівних явищ. За-

побігти розвитку цих симптомів, щоб вони не перетворювались на серйозне захворювання, а також допомогти тим людям, які можуть відновитися за рахунок власних внутрішніх психоемоційних резервів, зробити це якнайшвидше.

Література

1. Безпека життєдіяльності людини. Надзвичайні ситуації воєнного характеру. URL: <http://westudents.com.ua/glavy/2641-nadzvichayn-situats-vonnogo-harakteru.html> (дата звернення: 29.04.2022).
2. Бойко Г. М. Реабілітаційна психологія : посібник. Полтава : АСМІ, 2010. 240 с.
3. Екстремальна психологія : підручник / за заг. ред. проф. О. В. Тімченка. Київ : ТОВ «Август Трейд», 2007. 502 с
4. Соціологічна група Рейтинг. Восьме загальнонаціональне опитування: психологічні маркери війни. URL: <https://ratinggroup.ua/research/ukraine/b29c8b7d5de3de02ef3a697573281953.html> (дата звернення: 30.04.2022).

Леонова Б.І.

ОПП «Корпоративні фінанси», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Наукові керівники — к.е.н., доцент кафедри
соціоекономіки та управління персоналом Вонберг Т.В.
к.е.н., доцент кафедри
соціоекономіки та управління персоналом Смалійчук Г.В.

«ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА» ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Розвиток сучасної соціоекономічної системи можливий лише за умови дотримання принципів сталого розвитку на всіх рівнях та в усіх секторах економіки, де основними цілями виступають запровадження зелених проєктів та зеленого виробництва, а також підвищення рівня екологічної свідомості в цілому. З огляду на це соціологи, економісти, представники природничих наук і бізнесу стали шукати нові шляхи відновлення навколишнього середовища при забезпеченні гідного рівня життя. Як наслідок, виникла концепція «зеленої економіки», що набула доволі значної популярності в міжнародному середовищі.

З урахуванням актуальності дослідження, його основною метою стала систематизація та узагальнення знань з основ «зеленої економіки» для чого в роботі використано відповідні методи дослідження. Теоретичні та практичні аспекти напряму «зелена економіка» висвітлювали в своїх наукових працях як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, серед яких О.С.Білан [1], О.С.Маковоз [2], Т.С.Передерій [2], Т.В.Пімоненко [3]. Незважаючи на наявність численних публікацій у царині означеного дослідження, проблематика лишається актуальною і на сьогодні. Значна чисельність вчених й нині працюють над темою «зеленої економіки» та розробляють у цьому напрямку нові концепції розвитку. На наш погляд, в сучасних умовах українським джерелом інноваційного розвитку може стати саме «зелена економіка».

Очевидно, діяльність «зеленої економіки» орієнтована на довкілля, що включає пов'язані системи виробництва, розподілу, обміну та споживання. Підтримувати захист, відновлювати довкілля, мінімізувати негативний вплив на природне середовище за рахунок створення та розвитку «зелених» секторів у економіці та скорочення «коричневих», створюючи «зелені робочі місця» — саме цим займається «зелена економіка».

Концепція «зеленої економіки» по суті пропонує уряду, громадянам та бізнесам рухатись по збалансованому шляху розвитку, що включає заохочення інвестицій у природний капітал, тобто збільшення частки територій, що охороняються, посилення лісоохорони, вирішення енергетичних питань та забезпечення екологічно чистими продуктами харчування, приділення уваги питанню оцінки зем-

лі та планування землекористування, оптимального розподілення обмежених ресурсів та покращене управління ресурсами. Модель «зеленої економіки» гармонійно передбачає поєднання економічних потреб суспільства з необхідністю постійного відновлення та захисту довкілля [2].

Сьогодні українські компанії шукають нові шляхи досягнення екологічної чистоти, відкриваючи нові напрямки для «зеленої економіки», не лише захищаючи довкілля, а й підвищуючи свою конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках за рахунок модернізації виробничих процесів.

Потреба у збільшенні «зелених інвестицій» обумовлена їх економічними та екологічними перевагами, які є очевидними. Так, Т.С. Пімоненко на прикладі країн ЄС провела дослідження і визначила, що зростання «зелених інвестицій» призводить до зниження викидів парникових газів (3%), збільшення частки відновлюваних джерел енергії у загальному енергоспоживанні (6%) та зростання ВВП (6 %) [3].

Для української економіки, котра зараз переживає важкі часи, потрібно шукати шляхи стимулювання «зелених інвестицій», котрі зможуть оживити економіку держави та поглянути на її розвиток під іншим кутом зору. Зокрема, як влучно відмічає О.С.Білан, «останнім часом у світі спостерігається стрімке зростання попиту на органічні продукти харчування, що може стати каталізатором для застосування натуральних засобів підживлення рослин і в Україні. А ураховуючи переважно аграрний характер вітчизняної економіки, корисним для нашої держави буде досвід Китаю, де уряд затвердив державну програму стимулювання переходу на органічні добрива в усіх галузях сільськогосподарського виробництва. Такі заходи сприяють поліпшенню якості продукції з погляду корисності для організму та зменшенню забруднення надлишковою хімією навколишнього середовища» [1, с.31].

У висновку варто зазначити, що важливою складовою для посилення «зелених інвестицій» є і залишається підтримка держави у бізнес-середовищі. Держава має підтримувати та стимулювати інтерес секторів бізнесу щодо інвестування у «зелені» проекти шляхом створення відповідного інвестиційного клімату в країні через запровадження дієвої законодавчої, інформаційної та стимулюючої підтримки.

Література

1. Білан О.С. «Зелена» економіка як вектор сталого розвитку України. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип.6(17). С.29-34.
2. Маковоз О.С., Передерій Т.С. Зелена економіка як запорука сталого розвитку. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4372/Zelena%20ekonomika%20yak%20zaporuka%20staloho%20rozvytku_Makovoz_Perederii_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (дата звернення: 12.05.2022)
3. Пімоненко Т.В. Детермінанти підвищення ефективності менеджменту зелених інвестицій. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2019. №1. С. 158-165.

Парашук Є.Ю.

*«Менеджмент персоналу», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Наукові керівники — к.т.н., доцент кафедри соціоекономіки та управління персоналом
Данилевич Н.С.*

*к.е.н., доцент кафедри
соціоекономіки та управління персоналом Варіс І.О.*

ЕФЕКТИВНА ОРГАНІЗАЦІЯ ТА НОРМУВАННЯ ПРАЦІ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПРАЦІВНИКІВ

Тенденції інтернаціоналізації та глобалізації впливають не тільки на фінансові, технологічні та ресурсні ринки, а й на працівників сучасних компаній. Процес цифровізації організацій обу-

мовлює необхідність швидкого оволодіння персоналом поточними знаннями, навичками і компетентностями цифрової економіки. Організація праці є важливим та утворюючим чинником трудової діяльності людини. Основна мета організації праці сприяти вдосконаленню всіх процесів праці, виробничих структур для розвитку нової ринкової системи, стабілізації вітчизняного виробництва і досягнення на цій основі найвищої ефективності суспільного виробництва.

Один з головних HR-трендів 2022 року — ще більша автоматизація процесів в HR і рекрутингу [1]. Бізнес активніше приходить до нових умов організації праці: HRM і ATS-платформи економлять не тільки час, раніше витрачений на рутину, але і гроші компанії. За критерієм робочого місця стає актуальним виокремлення надомної (інтелектуальні е-працівники постійно або частково виконують роботу вдома з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) віддалено від головного офісу) та мобільної (е-працівники виконують трудові (зокрема, посадові) обов'язки частково або повністю поза межами основного місця роботи (офісу, дому) форм зайнятості. Але разом із тим, як швидко просуваються нові тренди та умови організації праці у робоче середовище вітчизняних компаній, з'являються нові вимоги, щодо розвиненості професійних цифрових навичок працівників. Теперішній час вимагає визначення місця організації праці в системі управління персоналом в умовах глобалізації та цифровізації, де нормування праці виступає одним з ключових базисів у формуванні професійних цифрових компетентностей працівників.

Цифровізація, впровадження автоматизованих систем управління впливає на всі елементи системи нормування праці. В умовах становлення цифрової економіки нормування праці сприяє раціональній розстановці працівників підприємства і правильному використанню ними робочого часу, здійснює вплив на покращення організації праці та виробництва. Розроблені норми використовують у процесі створення планів підприємства та його підрозділів для вирішення питань поділу й кооперації праці, визначення необхідної кількості устаткування і чисельності працівників. Оскільки, періодично переглядаються застарілі норми на роботи, автоматизація та механізація виробничих процесів, які відбуваються на підприємствах, і є одним із чинників впливу на заміну чинних норм новими, що в результаті сприятиме зростанню продуктивності праці.

Ключовою метою цифрової трансформації в країні є створення прозорої системи взаємодії всіх учасників, і, як наслідок, — дієвий інструмент для реального управління підприємствами і організаціями, не залежно від форми власності. Трансформація внутрішніх і зовнішніх процесів в єдиній цифровій платформі дозволить: скоротити кількість паперових документів, журналів і перейти до використання юридично значущих цифрових записів в інформаційній системі; виключити зайву звітність для роботодавця; виключити перевірки, які можливо виконати автоматично в інформаційній системі; оптимізувати організаційну структуру компанії за рахунок автоматизації бізнес-процесів; створити прозору систему взаємодії для всіх учасників ринку.

Концепція єдиної цифрової платформи повинна бути спрямована на підвищення якості та ефективності документообігу на основі високотехнологічних рішень, спрощення, полегшення і створення комфортних умов для електронної взаємодії між державними органами влади та/або господарюючими суб'єктами, працівником та іншими учасниками ринку.

Компанії не дивлячись на сферу роботи для ефективного економічного розвитку вимушені рухатись неминучим напрямом цифровізації. Цифровізація забезпечує компаніям такі конкурентні переваги як:

- надання додаткової цінності товару через якісний сервіс;
- швидкий та високий рівень комунікації з клієнтами;
- зниження ціни за допомогою автоматизації та оцифрування бізнес процесів;
- прозорість внутрішніх та зовнішніх процесів підприємства;
- підвищення лояльності клієнтів до компанії [2].

Для визначення рівня розвитку системи організації та нормування праці в умовах цифровізації та її якісного стану розроблено оціночні показники:

1. Базові показники — враховують структуру суб'єктів нормування праці, формалізацію роботи в галузі нормування праці (наявність положень, регламентів, стандартів).

2. Показники персоналу — відображають якісну оцінку і наявний досвід фахівців в області нормування праці.

3. Допоміжні показники — враховують такі додаткові показники стану системи нормування праці як, планування робіт, звітність з праці, наявність спільних проектів технічних та економічних служб, аналітична робота в галузі нормування праці.

4. Показник результативності — інтегрує в собі загальну оцінку якості розроблених норм праці.

5. Показники автоматизації — відображають стан системи у напрямку цифровізації та автоматизації діючих процесів в області нормування праці.

Доцільним є висновок про те, що за оптимальних для трудової діяльності умов, автоматизації процесів, встановлення норм та показників контролю, зменшується кількість ненормованих перерв, працездатність підвищується, стає за рівних умов більш стійкою. Одним із загальних резервів підвищення ефективності управління персоналом є вдосконалення організації праці, що містить встановлення мети та стратегії, розширення функцій працівника, навчання персоналу, застосування гнучких графіків роботи, поліпшення умов праці.

Відповідно, організація праці в умовах цифровізації, тобто автоматизація бізнес-процесів, зменшення кількості зайвих трудових рухів — їх оптимізація та створення цифрового робочого місця, стають певною платформою для розвитку цифрових компетентностей працівників, володіння якими необхідно та продиктоване реаліями сьогодення.

Виокремлено ключові компетентності, якими повинен володіти працівник з метою ефективного виконання професійних обов'язків за умов організації праці в епоху цифровізації (табл. 1).

Таблиця 1

**КЛЮЧОВІ УНІВЕРСАЛЬНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ЗА УМОВ
НОВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ В ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ**

№	Відмінні характеристики підприємств для цифрової економіки	Основні навички, якими повинен володіти працівник	Компетентність цифрової економіки
1	Інформаційне перевантаження	пошук, відбір, обробка, оцінка інформації, даних і цифрового контенту; організація і управління інформацією, даними і цифровим контентом	Аналітичне мислення
2	Повна автоматизація всіх процесів в єдиній інформаційній системі	взаємодія за допомогою використання цифрових технологій; обмін інформацією, даними з використанням цифрових технологій; участь у громадському житті за допомогою цифрових технологій	Комунікативність в цифровому середовищі
3	Впровадження безпаперових технологій (е-документи)	проектування, розробка, обробка та інтеграція цифрового контенту; здатність ефективно використовувати інформацію з електронних носіїв	Креативне мислення
4	Високий ризик несанкціонованого доступу до інформації	захист пристроїв (запобігання витоку інформації); захист персональних даних	Інформаційна безпека та захист інформації
5	Виникнення проблем з технічним обладнанням	визначення потреб і технологічних рішень; грамотне усунення технічних проблем; виявлення цифрових компетенцій, у яких є проблеми	Саморозвиток в умовах невизначеності

* розроблено автором

Підводячи підсумки, цифровізація та автоматизація — неминучі явища сьогодення, які сприяють формуванню нових вимог до підприємств і організацій. Правильна організація праці повинна передбачати раціональне використання засобів виробництва і тимчасових витрат працівників, що здійснюють процес праці, це повинно сприяти підвищенню продуктивності і збільшенню рентабельності організації. Тому в сучасних умовах будь-яка організація повинна враховувати фактори (нові технології, розробки і т. д.), які можуть надати позитивне вплив на зростання продуктивності праці, і, відповідно, використовувати їх для вдосконалення системи організації праці.

Для успішної трансформації бізнес-процесів затребуваними є фахівці з новими компетентностями, оскільки новітні умови організації праці значно впливають на характер працівників компанії, пред'являючи до них особливі вимоги. Розвиток ключових універсальних компетентностей працівників за умов новітньої організації праці в цифровій економіці є невід'ємною складовою сучасного управління та обґрунтування стратегії розвитку організації.

Література

1. Deloitte Insights: Global Human Capital Trends 2021. URL: <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/focus/human-capital-trends.html> (дата звернення: 19.05.2022).
2. Ковалевський В. О. Діджиталізація в системі клієнтоорієнтованого управління підприємством. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/12.-vplyv-inovats.-zmin-na-roz-k-susp.-s.-5.pdf> (дата звернення: 19.05.2022).

Глебець Д.О.
«Економічна кібернетика», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н, доцент кафедри
соціоекономіки та управління персоналом Махсма М.Б.

ЄВРОПЕЙСЬКІ КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Якісна вища освіта розглядається світовим співтовариством як інструмент соціальної і культурної злагоди й економічного зростання [3]. Проте нині, напевно, немає країни, повністю задоволеної своєю системою вищої освіти. Відтак, система вищої освіти постійно удосконалюється під впливом інновацій. В Україні проблема підвищення якості вищої освіти актуалізується необхідністю забезпечення конкурентоспроможності української робочої сили на європейському ринку праці.

Метою даної роботи є огляд пріоритетів європейської системи вищої освіти й визначення відповідності якості вищої освіти України критеріям якості вищої освіти ЄС.

Загострення конкуренції, посилення глобалізаційних процесів, перспективи євроінтеграції несуть нові, підвищені вимоги до якості людського капіталу, рівня сучасних знань і вмінь персоналу, тим більше, що знання стають основним капіталом, який визначає динаміку розвитку науки і виробництва [2].

Аналіз проблеми якості вищої освіти в Україні, засвідчує необхідність її демократизації, підвищення авторитету національної системи вищої освіти на міжнародному рівні. В цьому зв'язку, важливим є визначення критеріїв якості вищої освіти.

Слід зазначити, що визначення критеріїв якості освіти є однією із ключових проблем її оцінювання, і знаходиться в центрі уваги дослідників даної проблематики. Так, науковці виокремлюють чотири групи критеріїв якості вищої освіти:

I. Критерії факту (врахування кількісних показників);

II. Критерії якості (дають уявлення про глибину і міцність процесів, що відбуваються у людини);

III. Критерії ставлення (які дають змогу робити висновки про мотиви поведінки і дії, про вибір, який здійснює особа тощо);

IV. Критерії часу (які показують стійкість у вимірі знань, умінь і навичок) [5].

Дослідники у своїх роботах надають перевагу різним критеріям: і критеріям, заснованим на відстеженні когнітивних результатів освіти (Д. Матрос, Д. Полев, Н. Мельникова), і результуючим та процесуальним критеріям якості (Г. Бордовський, А. Нестеров, Є. Сахарчук, С. Трапідин) і багатьом іншим. А. Василюк, М. Дей особливу увагу зосереджують на аналізі механізмів забезпечення, моніторингу та оцінювання якості вищої освіти.

В країнах Євросоюзу удосконаленню якості вищої освіти приділяється постійна увага. Постійно переглядаються пріоритети та уточнюються критерії визначення якості вищої освіти. Так, пріоритетами вищої освіти країн ЄС нині визначено:

- забезпечення якісної вищої освіти для всіх;
- активізація мобільності студентів (як засобу ефективного навчання);

- підвищення конкурентоспроможності випускників на ринку праці тощо. Слід зауважити, що українська система вищої освіти визначає ідентичні пріоритети. Водночас можливості реалізації зазначених пріоритетів значно поступаються країнам Європейського Союзу.

На рівні вищої освіти у країнах ЄС акцентується увага на запровадженні міждисциплінарних програм, а також поєднанні академічного навчання та навчання на робочому місці. Студенти повинні мати справу з дослідженнями або діяльністю, пов'язаною з дослідженнями й інноваціями, на всіх рівнях вищої освіти, щоб розвинути критичний та творчий спосіб мислення, який дозволить їм віднаходити інноваційні рішення щодо викликів, що виникають. Тому повинна покращуватися синергія між освітою, дослідженнями й інноваціями.

Основними критеріями, які визначають якість вищої освіти в країнах ЄС є: кількість часу, необхідна випускникові ВНЗ для адаптації на робочому місці відповідно до своєї спеціальності; кількість «споріднених» (суміжних) спеціальностей, за якими випускник може працювати без значних витрат часу і сил на їх освоєння. Ознаками ділових якостей фахівців є: конкурентоспроможність; компетентність; здатність чітко організовувати і виконувати свою працю; відповідальність; ініціатива; здатність опановувати нові напрями в роботі й використовувати нові методи; працездатність; здатність підтримувати контакти з іншими працівниками; різноманітність та ін. [4].

Питання оцінювання якості підготовки фахівців в Україні, вибір показників, побудова системи оцінювання ВНЗ залишаються сьогодні недостатньо розробленими. Відтак, система оцінки якості вищої освіти потребує розробки та обґрунтування критеріїв оцінки, моніторингу якості професійної освіти, адекватних європейським. Удосконалення якості української вищої освіти неможливе без налагодження тісного взаємозв'язку між освітою, науковою діяльністю та бізнесом.

Література

1. Андрушкевич Ф. Компаративний аналіз особливостей освітніх інновацій в освітніх системах України та Польщі. Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка». URL: <http://novyn.kpi.ua/2011-1/01-filos-Andrushkevych.pdf> (дата звернення: 10.05.2022).

2. Про якісну вищу освіту — Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/2020/06/про-якісну-вищу-освіту/> (дата звернення: 11.05.2022).

3. Що таке якість вищої освіти і як її вимірюють? Портал громадських експертів — Освітня політика. URL: <http://education-ua.org/ru/articles/100-shcho-take-yakist-vishchoji-osviti-i-yak-jiji-vimiryuyut#:~:text=1187-2:%20»якість%20вищої,відповідно%20до%20стандартів%20вищої%20освіти%20«> (дата звернення: 15.05.2022).

4. DSPACE. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1401/1/Критерії%20оцінки%20якості%20підготовки%20сучасних%20фахівців.pdf> (дата звернення: 14.05.2022).

5. Якість вищої освіти: теорія і практика: навчально-методичний посібник / за наук. ред. А. Василюк, М. Дей; кол. авторів: А. Василюк, М. Дей, В. Базелюк (та ін.); НАПН України, Університет менеджменту освіти. — Київ; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2019. 176 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/717657/1/Посібник_якість%20вищої%20освіти.pdf (дата звернення: 19.05.2022).

Шкрабова А.В.
ОПП «Корпоративні фінанси», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Наукові керівники — к.е.н., доцент кафедри
соціоекономіки та управління персоналом Вонберг Т.В.
к.е.н., доцент кафедри
соціоекономіки та управління персоналом Смалійчук Г.В.

ВІДБУДОВА РИНКУ «БАРАБАШОВО»: СОЦІОЕКОНОМІЧНИЙ ВЕКТОР

Інвестування різновекторних ресурсів у соціоекономічні проекти завжди розглядалося, як перспективний план. Особливої уваги заслуговує проект «Відбудова ринку «Барабашово»», котрий був найбільшим ринком не лише України, а й всієї Східної Європи та займав 14 місце в рейтингу найбільших ринків світу [3]. В середині березня цей ринок було знищено, проте, на наш погляд, його відбудова має стати не регіональним, а загальнодержавним завданням, адже таким чином створюється величезна кількість робочих місць для людей, які втратили роботу через війну. Наприклад, йдеться про робочі місця для архітекторів, інженерів та будівельників і звісно ж в рази більше робочих місць для підприємців та простих продавців. Якщо правильно все спланувати то можна залучити інвестиції з-за кордону, використовуючи можливості різних інвесторів або гранди, тим самим зацікавити цим проектом не лише українців, а й іноземців. З часом результат буде виглядати і з економічним забарвленням, як збільшення доходів регіону, відповідно збільшення доходів нашої країни в цілому (рис.1).

Рис. 1. Основні переваги відбудови ринку «Барабашово»

Крім того, реконструкція масштабних об'єктів, прикладом яких є цей ринок, після бойових дій можна використовувати для зміцнення іміджу країни в цілому. У перспективі є можливість повторити успіхи Південної Кореї, що не може не мотивувати в прагненнях відбудувати нашу країну.

Загальновідомо, що негативний вплив на загальну картину економічної стабільності в Україні спричинений війною проти нашої держави. Відбувся розрив єдиної економічної системи з якої викреслена велика промислова територія. Військовий конфлікт безпосередньо спричинив подальше зростання безробіття, яке спостерігається в країні, та було пов'язане із скороченням промислового виробництва, майже у всіх галузях, через економічний спад у світі, що спричинило зменшення світових цін на сировину (а саме, на сталь), скорочення внутрішнього та зовнішнього попиту на промислову продукцію [2].

Виходячи з такого положення, Україна повинна розробляти нові програми для відбудови економіки та створювати нові високотехнологічні і високопродуктивні робочі місця. Висока продуктивність робочого місця визначається як максимально ефективно-продуктивна, створена для досягнення найвищих економічних показників зона трудової діяльності працівника або їх групи, що оснащена всіма необхідними організаційними та матеріальними ресурсами для успішного здійснення роботи.

Загальновідомо, що зарубіжні країни також проходили етап безробіття та підняття економіки. Наприклад, Польща розробила свою програму для створення нових робочих місць, що може слугувати гарним прикладом для нашої держави:

1. Стимулювання розвитку підприємництва та економічних процесів через не інфляційне підвищення ефективного попиту;
2. Заохочення інвестицій;
3. Підтримка експорту та оптимізація імпорту через підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів і оптимізацію валютного курсу;
4. Активна реалізація програми розвитку житлового будівництва;
5. Стимулювання розвитку малих підприємств і самостійної зайнятості;
6. Підвищення зайнятості через зниження рівня оподаткування заробітної плати;
7. Збільшення ресурсів, що спрямовуються на дієві програми з питань ринку праці та поліпшення їх ефективності;
8. Розвиток гнучких форм зайнятості та зміна положень трудового законодавства для підвищення рівня зайнятості;
9. Адаптація професійної освіти до потреб економіки і ринку праці через поширення дуального (за двома спеціальностями) професійного навчання, що використовується у країнах із найвищою культурою та продуктивністю праці (Німеччина, Швейцарія, Австрія, Данія тощо) [1].

Отже, формування високопродуктивного робочого місця торкається багатьох аспектів мікро- і макроекономічних процесів. Проблема створення і модернізації робочих місць при забезпеченні оптимальної та високопродуктивної зайнятості працездатних громадян є однією з найгостріших економічних і соціальних проблем сучасного етапу формування економічних та інших відносин [1]. З огляду на означене вище, відбудова ринку у Харкові відкриває великі соціальні та економічні можливості України [3]. А великі площі забудови для такого проєкту можна використати раціонально і створити її багатофункціональною. Наприклад, до торговельного комплексу можна додати зони для пішоходів та зелені зони, відповідно залучаючи паркову інфраструктуру. Загалом вся система будівель-споруд в перспективі буде виконувати головну соціоекономічну функцію в країні.

Література

1. Макроекономічні аспекти створення високопродуктивних місць в промисловості України. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4576> (дата звернення: 10.05.2022)
2. Вплив розвитку промисловості на зайнятість населення. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4436> (дата звернення: 12.05.2022)
3. Ринок Барабашова. Вікіпедія URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D1%88%D0%BE%D0%B2%D0%BE> (дата звернення: 10.05.2022)

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ

Пандемія COVID19 набула неабияких масштабів, у зв'язку з цим багато великих, середніх та малих компаній, змушені переходити на дистанційну форму праці. Саме тому важливим постає питання організації роботи та оцінки її результатів в дистанційному режимі.

Оцінювання роботи співробітників є важливою функцією управління персоналом та невід'ємною частиною системи управління підприємством в цілому. За результатами оцінки результатів роботи визначається рівень досягнення співробітниками поставлених цілей, відповідність результатів роботи плановим показникам та вимогам, визначається ефективність діяльності кожного працівника та компанії в цілому.

Заробітна плата працівників, зайнятих дистанційно, має враховувати інтенсивність праці, залежати від безпосереднього результату праці та індивідуального внеску працівника. [1, с. 237]

При проведенні дослідження використовувалися такі методи, як: метод аналізу і синтезу; метод узагальнення та систематизації; історичний метод.

Питання оцінювання ефективності праці при дистанційній зайнятості вивчали та досліджували: Колот А.М., Герасименко О. О., Цимбалюк С. О., Білик О. М., Щетініна Л.В., Рудакова С. Г., Носенко В. О., та інші. Значні напрацювання в сфері оцінки ефективності персоналу за умов дистанційної зайнятості здійснено і зарубіжними науковцями. Проте, незважаючи на великий науковий доробок, присвячений оцінюванню ефективності праці при дистанційній зайнятості, багато питань у цій сфері залишаються ще дискусійними та потребують дослідження.

Дистанційна зайнятість визначається як нестандартна форма зайнятості, що передбачає гнучкі соціально-трудові відносини між працівником і роботодавцем безпосередньо у віртуальному середовищі з використанням інформаційних та комунікаційних технологій. Нестандартність цієї форми зайнятості обумовлюється нестационарністю робочого місця, ненормованим робочим часом, нестабільністю й гнучкістю соціально-трудових відносин. Віртуальне середовище дистанційної зайнятості передбачає широке застосування інформаційних і комунікаційних технологій, роботу через інформаційні мережі, роботу вдома та у спеціальних центрах, просторово віддалених від основного офісу компанії. [2, с. 283].

Переваги цієї форми організації праці очевидні. Це скорочення витрат працедавця на оренду приміщень і організацію робочих місць; істотна економія часу, енергії і засобів працівника унаслідок відсутності транспортних проблем; зростання продуктивності праці при його організації відповідно до індивідуальних запитів індивіда в комфортніших домашніх умовах; зменшення забруднення навколишнього середовища через скорочення транспортних потоків і т.д. Можливості дистанційної зайнятості сприяють підвищенню ділової активності і зайнятості населення: деякі верстви населення (люди з інвалідністю, жінки з малолітніми дітьми та ін.) завдяки новим технологіям отримують можливість працювати, не покидаючи дім, а підприємці можуть залучити працівників, не забезпечуючи останніх робочим місцем. В таких умовах постає актуальним питання оцінювання ефективності роботи співробітників, які працюють у віддаленому режимі.

За підсумками оцінювання результатів праці приймаються рішення про: зміну посадового окладу (тарифної ставки, окладу) у разі використання гнучких тарифних моделей; розмір зарплати у разі запровадження відрядної чи комісійної систем оплати праці; установлення надбавок заохочувального характеру (за високі досягнення в праці керівникам, професіоналам, фахівцям і технічним службовцям і високу професійну майстерність робітникам); виплату премій за поточні результати праці та за підсумками роботи за рік. [4, с. 96]

Варто звернути увагу на дослідження міжнародної стафінгової компанії ANCOR Ukraine, яка дослідила, як українські (63%) та міжнародні (37%) компанії оцінюють ефективність дистанцій-

ної роботи. Метою дослідження було виявлення особливостей оцінки роботи співробітників різних підрозділів під час кризових явищ 2020 року. [3]

В опитуванні взяли участь директори та менеджери з персоналу 78 компаній. Напрямки діяльності респондентів поширювалися на сегменти логістики, роздрібної торгівлі, товарів народного споживання, готельного та ресторанного бізнесу, агропромислового комплексу, послуг для бізнесу, автомобільної дистрибуції, а також промисловості, електроніки, ІТ, фінансових послуг, фармацевтики тощо.

Більше половини опитаних компаній (55%) мають у штаті від 100 до 500 співробітників, що працюють дистанційно. За даними опитування, 77% компаній у 2020 році провели оцінку ефективності роботи таких співробітників.

Дослідження ANCOR Ukraine показало наступний розподіл за сегментами: 38% компаній проводять оцінку ефективності для співробітників відділу продажу (у 100% випадків — в електроніці, товарах народного споживання, оптових ДІУ, дистрибуції FMCG, харчовій промисловості та фармацевтиці); 28% оцінюють ефективність співробітників на виробництві (у 100% випадків — в промисловості, зокрема харчовій, фармацевтиці та державному секторі); 25% оцінили бек-офіс (у 100% випадків — в електроніці, фінансових послугах, дистрибуції FMCG, харчовій промисловості та фармацевтиці). [3]

Оцінки за KPI та компетенціями виявились найпоширенішими серед методів оцінки ефективності співробітників — понад 70%.

До топ-5 методів оцінки ефективності відділу продажу увійшли: оцінка за KPI (80%), оцінка за компетенціями (53%), оцінка «360 градусів» (40%), performance review (27%) та професійна атестація (20%).

Метод оцінки за KPI для фахівців відділу продажу виявився найбільш популярним серед компаній із наступних галузей та секторів економіки: Послуги для бізнесу, Електроніка, Роздрібна торгівля, Опт ДІУ, Дистрибуція ТНС, Харчова промисловість та Фармацевтика.

Оцінка фахівців відділу продажу за компетенціями була найбільш застосовувана в сегментах Електроніки, Роздрібної торгівлі, Дистрибуції ТНС, Харчовій промисловості та Фармацевтиці.

До списку найпоширеніших методів оцінки ефективності працівників бек-офісу належать: оцінка за компетенціями (70%), оцінка за KPI (60%), оцінка «360 градусів» (50%) та performance review (30%).

Більш ніж у 90% випадків оцінка «360 градусів» для працівників бек-офісу використовувалася представниками наступних галузей: Послуги для бізнесу, Опт ДІУ, Харчова промисловість та Фармацевтика. Performance review для таких працівників були найпоширенішими у Фармацевтиці та Послугах для бізнесу; професійна атестація переважно використовується в Автомобільній дистрибуції.

Рейтинг оцінки ефективності у виробництві очолили: оцінка за компетенціями (80%), оцінка за KPI (65%), performance review (41%), професійна атестація (24%) та оцінка «360 градусів» (20%).

В період карантину 77% компаній не звільняли співробітників у зв'язку з неможливістю працювати віддалено, 18% були змушені звільнити працівників, оскільки вони не змогли переналаштуватися і перейти на дистанційну форму роботи та 5% не були певні щодо звільнення підлеглих з причини неможливості працювати віддалено. [3]

Налагодження робочого процесу під час дистанційної роботи та процесу оцінювання ефективності праці співробітників в умовах дистанційної зайнятості має важливе значення для сучасних кампаній, оскільки на сьогоднішній день карантинні обмеження не перестають існувати.

Література

1. Герасименко О.О., Щетініна Л.В., Рудакова С.Г. Дистанційна зайнятість: сучасні тренди в організації та оплаті праці. Бізнес Інформ. 2017. № 11. С. 233–239.
2. Моторна І.І. Концептуальні підходи до регулювання соціально-трудових відносин в умовах дистанційної зайнятості. Вісник соціально-економічних досліджень. № 32. С. 283-287.
3. Пруднікова І.Г. Результати дослідження оцінки ефективності співробітників на дистанційній роботі. 2020. [Електронний ресурс]. Режим доступу <https://eba.com.ua/rezultaty-doslidzhennya-otsinky-efektyvnosti-spivrobitnykiv-na-dystantsijnij-roboti/>
4. Цимбалюк С.О., Білик О.М. Оцінювання персоналу. Навчальний посібник. К.:КНЕУ, 2021. 311 с.

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ЗА ДИСТАНЦІЙНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ

Мотивація персоналу — одна з важливих складових успішного управління будь-якої організації. Як показує практика, результатів досягають саме ті компанії, де персонал є високо мотивований, згуртований, особливо, коли зовнішні чинники диктують нестандартні умови. Зокрема, через протиепідеміологічні обмеження чимало компаній реалізували перехід на віддалену роботу. Таке потребувало пошуку нових підходів до організації праці та мотивації співробітників.

Вивченням мотивації з позицій менеджменту займалися такі вчені, як С. Адамс, В. Врум, Ф. Герцберг, Є. Лоулер, Д. Макклелланд, А. Маслоу, Л. Портер та ін.. У працях цих науковців здійснено глибокий аналіз психології працівника, його темпераменту, характеру, здібностей, потреб, розроблені теорії мотивації. Серед вітчизняних вчених варто відзначити роботи Колота А.М., Цимбалюк С.О., які узагальнили основні підходи мотивації персоналу та запропонували адаптовані моделі мотивації для України. Але світ праці розвивається, тому варто оновити мотиваційну політику кожної компанії, особливо в умовах невизначеності та сучасних викликів.

Мотиваційна політика управління персоналом визначається керівництвом компанії та залежить від цілей компанії, наприклад в енергетичній сфері вона може бути оборонною чи наступально-оборонною. За такого підходу набір мотиваційних заходів був пов'язаний із виживанням (що стало реакцією адаптації енергетичних галузей на ковідні обмеження. При цьому результат мотиваційної системи управління персоналом може мати два напрямки: 1) економічний ефект — зараз, негативний, бо збиткова організація; 2) соціальний ефект — позитивний (збережені робочі місця під час кризи, ковіду, задоволеність роботою тощо) для персоналу та для киян (тепло та електроенергія виробляється).

Найпоширеніші методи мотивації, компенсаційний та соціальний пакети за умов віддаленої зайнятості, в Україні такі:

1) матеріальна:

- пряма (зарплата: основна, додаткова, інші заохочувальні та компенсаційні виплати);
- непряма (страхування життя, медичне, пенсійне страхування; надання житла; харчування; басейн, спортзал; одноразова допомога; гроші за тепло і електроенергію; винагорода за конкурси);

2) трудова (підвищення кваліфікації, підготовка, перепідготовка, кар'єрне зростання, досвід роботи, престижність компанії);

3) статусна для відповідних категорій персоналу (кабінет, умови праці, мобільний зв'язок, машина).

Переважно матеріальної мотивація компаній будується на тарифній системі оплати праці. Тарифна система використовується для диференціації розмірів заробітної плати працівників залежно від її кваліфікації, відповідальності, умов праці, її кількості та результатів праці. Тарифна система побудована на системі місячних окладів і погодинних тарифних ставок. У колективному договорі передбачено мінімальні тарифні. Мінімальні тарифні ставки можуть підвищуватись відповідно до наявності коштів, проте через брак коштів, це не здійснюється.

Диференціація тарифних ставок може здійснюватися у такий спосіб:

- за відсутності первинної професійної підготовки: мінімальні тарифні ставки для робітників, які не вимагають професійної підготовки (розмір тарифної ставки щодо мінімальної заробітної плати 1,12:1) та робітників, що вимагають підготовки і тарифікуються (розмір тарифної ставки щодо мінімальної тарифної ставки робітників, які не тарифікуються становить 1,2:1);

- за стажем і кваліфікацією мінімальні тарифні ставки (таблиці 2): до 10 років, понад 10 років — для газозварників, електрогазозварників, електрозварників; для монтажників санітарно-технічних систем та устаткування, електромонтерів з ремонту та обслуговування електроустат-

кування, слюсарів-електриків з ремонту електроустаткування — до 15 років, понад 15 років. Тарифні сітки відрізняються лише за стажем та переліком професій для застосування. Для газозварників, електрогазозварників, електрозварників знижено показники стажу у зв'язку з особливою важкістю і шкідливістю умов праці (до 12 %).

Другим чинником матеріальної мотивації є преміювання. Умови преміювання також повинні включатися до колективного договору підприємства. Демотивуючим фактором може виступити те, що працівники не отримують в повному обсязі премії (моральне невдоволення). Позитивним елементом вважається те, що немає «натуралізації» зарплати і заборгованості перед персоналом. Додатково матеріальну мотивацію формує система доплат і надбавок. В колективному договорі підприємства закріплюється перелік та розмір доплат і надбавок, до яких включають, як правило, такі:

Доплати:

1. За виконання обов'язків тимчасово відсутнього працівника — до 100 відсотків посадового окладу відсутнього працівника.

2. За роботу у важких шкідливих та особливо важких і особливо шкідливих умовах праці:

за роботу у важких і шкідливих умовах — 4, 8, 12 відсотків від посадового окладу,

за роботу в особливо важких і особливо шкідливих умовах — 16, 20, 24 відсотків від посадового окладу.

3. За роботу у нічний час 26 відсотків посадового окладу за кожну годину роботи в цей час (нічним вважається час з 22-ї години до 6 години).

4. За керівництво бригадою (бригадиру, не звільненому від основної роботи) доплата диференціюється залежно від кількості робітників у бригаді:

- від 5 до 10 осіб — 5% посадового окладу;

- від 11 до 25 осіб — 7% посадового окладу.

Надбавки:

1. За класність водіям вантажних та легкових автомобілів, автобусів

водіям II класу — 10 відсотків посадового окладу;

водіям I класу — 25 відсотків посадового окладу.

2. За високі досягнення у праці до 50 відсотків посадового окладу керівників, спеціалістів та службовців.

3. За виконання особливо важливої роботи на певний термін до 50 відсотків посадового окладу

Надбавки і доплати встановлюються працівникам на певний термін за виконання особливо важливої роботи з метою зосередження їх зусиль на своєчасному і якісному виконанні роботи. До особливо важливих робіт належить: створення та введення в дію нових енергетичних потужностей, впровадження прогресивних технологій та передових методів організації виробництва і праці, ліквідація «вузьких місць» на виробництві, підготовка енергетичних об'єктів Київенерго до роботи в осінньо-зимовий максимум навантаження, забезпечення їх безперебійної та безпечної експлуатації, а також інші роботи, що забезпечують значну економію трудових, матеріальних та фінансових ресурсів.

Хорошою практикою є надання соціально-побутових пільг, наприклад, пільги за користування тепло- та електроенергією, соціальні виплати для працівників, премії до ювілейних дат та до професійного свята, інвалідам, неповнолітнім сиротам і напівсиротам.

Правильно створена система мотивації дозволяє підвищити рівень лояльності та мотивації персоналу, а значить, ефективність його діяльності. Як показує практика, недостатньо поставити перед підлеглими конкретні завдання і під суворим контролем досягати їх виконання. Важливо надихнути працівників новою ідеєю та об'єднати їх. Кожен працівник має відчувати себе важливою та невід'ємною частиною Компанії. Тому необхідно залучати всіх працівників до вирішення загальнокорпоративних завдань, адже у будь-якої людини може народитися цікава ідея, яка матиме успіх.

В умовах економічної кризи особливо значення набуває нематеріальна мотивація, яка дозволяє частково зекономити кошти організації та формує додаткові стимули для працівника. На нашу думку, нематеріальна мотивація не використовується як належно. Основними напрямками нематеріальної мотивації є — підвищення кваліфікації, підготовка, перепідготовка, кар'єрне зростання, досвід роботи, престижність компанії, створення сприятливих умов праці, гуманізація праці, для керівників — кабінет, мобільний зв'язок машина. Організації часто не мають розробленої програми гуманізації праці. Інструментом нематеріальної мотивації праці може виступати покращення умов праці.

Оцінка персоналу є одним з елементів, що сприяє подальшій нематеріальній мотивації (планування кар'єри, робота з кадровим резервом, підвищення по службі, підвищення зарплати тощо). Добре, коли передбачені зовнішньої оцінки персоналу: зовнішня (для керівників вищої ланки есесмент-центр) та внутрішня (систематична і періодична). При наявності високої оцінки працівника, за сприятливих обставин, компанії сприяють його кар'єрному розвитку. Організація може використати такі елементи, як:

- 1) підвищення кваліфікації (перепідготовка, стажування) в системі неперервного навчання;
- 2) зарахування в резерв кадрів для висування на керівні посади, але при цьому не кожний працівник обов'язково проходить підготовку в система неперервного навчання (підвищення кваліфікації, перепідготовка стажування), остання є обов'язковою, оскільки тільки вона може забезпечити підготовку керівників певного рівня;
- 3) призначення на вищу посаду (за рішенням керівництва підприємства).
- 4) застосовується гнучка тарифна система, що є недосконалою.

Отже, гідна оплата праці, в основі якої справедлива науково обґрунтована тарифна або грейдова модель оплати праці є базовою потребою й є характерною для працівників усіх підприємств. Нова соціально-економічна реальність посилила значущість інструментів нематеріальної мотивації, наприклад, дистанційна робота, навчання, оцінювання, умови праці. На нашу думку ефективна мотивація можлива лише при поєднанні матеріальної і нематеріальної складової. Разом з тим, слід чітко дотримуватися цілей компанії, урахувувати політику корпоративної соціальної відповідальності урахувувати потреби, забезпечувати реалізацію прав усіх працівників незалежно від будь-яких ознак.

Література

1. Данилевич Н.С., Поплавська О.М., Пузиревська Ю.О. Мотивація молодих фахівців: особливості, рекомендації. *Економічний простір: Збірник наукових праць*. 2019. с 53-65. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/50> (дата звернення: 29.04.2022)
2. Поплавська О.М., Кононенко Т.С. Мотивація та задоволеність працівників: аналіз, ризики, шляхи удосконалення. *Бізнес Інформ*. №5. 2021. с.378-384. URL: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-5_0-pages-378_384.pdf (дата звернення: 29.04.2022)
3. Fischer C, Malycha CP and Schafmann E (2019) The Influence of Intrinsic Motivation and Synergistic Extrinsic Motivators on Creativity and Innovation. *Front. Psychol.* 10:137. doi: 10.3389/fpsyg.2019.00137
4. Stijn Baert, Louis Lippens, Eline Moens, Philippe Sterkens, Johannes Weytjens. How Do We Think the COVID-19 Crisis Will Affect Our Careers (If Any Remain)? *IZA DP* No. 13164. URL: <http://ftp.iza.org/dp13164.pdf> (дата звернення: 26.04.2022)

Давидюк А.С

«Фінанси», 5 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — д.е.н., доцент кафедри соціоекономіки та управління персоналом

Махсма М.Б

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ІНВЕСТИВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

У сучасному світі людський, інтелектуальний і соціальний капітал стають основою багатства, визначають конкурентоспроможність економічних систем та є ключовим ресурсом її розвитку. В останні роки в Україні питання про соціальну відповідальність бізнесу постало особливо гостро, оскільки через низку причин держава сьогодні не в змозі забезпечити прийнятний рівень соціальної захищеності людей. Установлені мінімальні соціальні гарантії, нагальні соціальні проблеми не вирі-

шуються, механізми соціальної допомоги показують свою неефективність. В цих умовах розв'язанню зазначених проблем, певною мірою, сприятиме розвиток соціального інвестування.

Розвиток суспільства потребує уваги до соціального інвестування як до цілеспрямованого вкладення ресурсів у розвиток соціальної сфери, тобто сфери, де саме формується і нарощується людський, інтелектуальний і соціальний капітал. Соціальні інвестиції є основним інструментом і важливою ознакою соціальної відповідальності на всіх рівнях, що здійснюються з метою одержання корисного суспільного ефекту в майбутньому.

Дослідженням соціальних інвестицій займалися такі вітчизняні науковці, як Є.В. Балацький, О.В. Бандирська, А.В. Бондаренко, А.Ф. Векслер, А.М. Колот, Е.М. Лібанова, М.І. Либоракіна, В.М. Якимець та ін. Водночас, окремі аспекти соціального інвестування, зокрема, його вплив на забезпечення стійкого розвитку, потребують подальшого опрацювання.

Соціальне інвестування — це спосіб реалізації корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) за допомогою цільових програм, які відповідають потребам основних груп зацікавлених осіб — споживачів, персоналу, місцевих спільнот. Соціальному інвестуванню властиві основні характеристики інвестування, за винятком критерію, що розмежовує ці поняття, — об'єкту інвестування. Головною проблемою соціальних інвестицій є їх недостатність.

Соціальні інвестиції — це добровільний внесок бізнесу в розвиток суспільства. До соціальних інвестицій найчастіше відносять: спонсорство й корпоративну благодійність, піклування, взаємодію з місцевим співтовариством, владними структурами, корпоративні партнерські програми.

Для створення та відтворення людського капіталу відповідно до потреб сучасного економічного розвитку здійснюються соціальні інвестиції. Н.А. Шибаєва поділяє їх на три види в залежності від методів їх реалізації та очікуваних результатів [1, с. 22]:

- Непрямі, які забезпечують суспільні блага та покращують якість життя громадян.
- Прямі, які забезпечують поліпшення якості людського капіталу.
- Змішані, які надають суспільні блага і забезпечують збільшення людського капіталу

Існує два основні аспекти, з огляду на які розглядають соціальні інвестиції:

1. Соціальні інвестиції в контексті КСВ, під якою розуміють соціальну діяльність підприємства, спрямовану на зовнішнє середовище з метою створення сприятливого іміджу в очах громадянського суспільства та надання соціальних благ працівникам підприємства.

2. Інвестиції в людський капітал, що сприяють підвищенню професійної кваліфікації та покращанню продуктивних здібностей людини і тим самим збільшують продуктивність праці. До інвестицій у людський капітал відносять витрати на освіту протягом життя, охорону здоров'я, виховання гуманітарних складників людського капіталу, посилення мотивації працівників, міграцію працівників, пошук економічно важливої інформації. [2, с. 151]

На нашу думку, ці два аспекти є взаємопов'язаними. А отже, соціальні інвестиції необхідно розглядати одразу в обох контекстах. Соціальні інвестиції у контексті КСВ є компонентом інвестицій у людський капітал, а інвестиції в людський капітал, своєю чергою, — компонентами соціальних інвестицій загалом.

Ефективність соціально відповідального інвестування передусім пов'язана з досягненням його основної мети — реалізацією можливості поєднання отримання фінансового прибутку й етичних цінностей інвестора. Соціальне інвестування передбачає такі види ефекту для компанії, як:

- фінансовий ефект (страхування ризиків, маркетинг і продаж, скорочення операційних витрат та ін.);
- нефінансовий ефект (імідж і репутація підприємства, лояльність клієнтів і персоналу);
- ефективність впливу на ситуацію на території присутності [3].

У країнах Заходу набула поширення практика етичного інвестування (соціально відповідального інвестування), яка передбачає, що фінансові установи вкладають капітали в компанії, що відповідають критеріям КСВ. Соціально відповідальне інвестування (socially responsible investing, ethical investing) — процес прийняття інвестиційних рішень, що враховує соціальні та екологічні наслідки інвестицій.

Фахівці з корпоративного менеджменту, залучені в США і країнах Західної Європи в розвиток і просування концепції КСВ, розрізняють три стратегії соціально відповідального інвестування (СВІ):

а) відбір і просіювання інвестиційного портфеля (Screening) — вибір для інвестиційного портфеля паперів тих компаній, які відповідають заданим соціальним або екологічним критеріям;

б) відстоювання інтересів акціонерів (Shareholder Advocacy) — інвестори виступають співвласниками компаній, в акції яких вони інвестували свої кошти, а зі статусу акціонерів впливають їхні права і обов'язки. Все більше соціально орієнтованих інвесторів використовують свою роль співвласників для того, щоб піднімати хвилюючі їх питання відносно діяльності або ділової практики компанії;

в) інвестиції в розвиток місцевих спільнот (Community Investing) — кошти, надані інвесторами в рамках цих програм у вигляді фінансування під низький відсоток, спрямовуються людям, що належать до малозабезпечених верств населення, які перебувають у несприятливих економічних умовах і проживають у бідних міських і сільських районах США та в країнах, що розвиваються. Без існування подібних програм ці люди не мали б можливості одержувати доступ до позикових коштів у традиційних фінансових інститутах [4, с. 8]. Вважаємо, що така практика була б актуальною і для України.

Для ефективного функціонування соціальної сфери, підвищення рівня життя населення потрібні значні кошти, тому виникає необхідність у залученні ресурсів, що спрямовуються на реалізацію соціальних програм і проектів — соціальних інвестицій.

Переваги від впровадження соціальних інвестицій включають: удосконалення виробничих процесів (зростання продуктивності та рівня доходів, економія ресурсів за умови використання екологічно безпечного обладнання); формування позитивного іміджу та репутації компанії; стабільність людських ресурсів та підвищення їх кваліфікації; залучення фінансових ресурсів спеціалізованих фондів «соціальних інвестицій» під соціально орієнтовані програми.

Отже, більш широке впровадження соціальних інвестицій та практики ведення соціально відповідального бізнесу вітчизняними компаніями сприятиме розвитку існуючих та створенню нових ринків у країні, вирішенню соціальних та екологічних проблем, розширенню доступу українських компаній до міжнародних ринків та підвищенню їх капіталізації, сприянню сталого розвитку країни в цілому.

Література

1. Шибяева Н.А. Соціальні інвестиції: витоки ідеї та теоретичне обґрунтування поняття. *Вісник ЖДТУ*. 2012. № 2(60). С. 22–23.
2. Людський розвиток в Україні: можливості та напрями соціальних інвестицій : монографія / За ред. Е.М. Лібанової. К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2006. 356
3. Бандирська О.В. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 10(100). С. 60–64
4. Report on socially investing trends in the United States. URL: <http://www.socialinvest.org/resources/sriguide/srifacts.cfm> (дата звернення 13.05.2022)

Герасименко І.О.

«Міжнародна економіка», 2 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник –старший викладач кафедри соціоекономіки та управління персоналом Ільєнко А.В.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ОДИН ЗІ ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Переосмислюючи стратегічне значення розвитку кожного з секторів економіки та розуміючи реалії сьогодення, все більше країн наполягають на необхідності підвищення продуктивності праці агропромислового комплексу. Тому особливої актуальності набуває питання розвитку та ефективного використання українського потенціалу аграрного виробництва, адже сільське гос-

подарство України є досить перспективною галуззю, яка характеризується потужними експортними можливостями. Як один із шляхів підвищення ефективності роботи агропромислових комплексів, безсумнівно, є діджиталізація.

Дослідження діджиталізації агровиробництва допомагає упорядкувати наявні результати та пропонує потенційні підходи до інтенсифікації сільського господарства. Цій темі присвячені публікації різних фахівців та науковців, в яких вони насамперед досліджують різні аспекти агровиробництва щодо досягнення його цілей за максимізації продуктивності праці, адже потенціал цифрової трансформації для підвищення продуктивності аграрного сектору величезний.

Загалом, цифрове сільське господарство можна охарактеризувати як використання нових і передових технологій, інтегрованих в одну систему, щоб дати можливість фермерам та іншим зацікавленим сторонам у ланцюжку створення вартості сільського господарства покращувати виробництво продуктів харчування. Швидкий розвиток Інтернету речей, хмарних обчислень, робототехніки та штучного інтелекту прискорює перехід до розумного сільського господарства та просування великих даних для підвищення стійкості агропродовольчого виробництва. Однак масштаби цієї трансформації та пов'язані із цим впливи на агросектор, ланцюги цінностей та загальна аграрна політика є дуже мінливими та відрізнятимуться залежно від мети та технологій, що використовуються.

Протягом десятиліть продуктивність праці в українському сільському господарстві становила 20-25% від рівня США. Продуктивність праці в агросекторі України доволі низька через невідповідність технологій та капіталоозброєності праці, яка приблизно у 3 рази менша, ніж у США [1]. За розрахунками компанії McKinsey, цифровізація може допомогти підняти продуктивність праці на 40 відсотків на європейських підприємствах [2].

Війна в Україні тільки підкреслює важливість підвищення продуктивності саме шляхом цифровізації агровиробництва, адже вона (війна) створила такі нові ризики, які пов'язані із скороченням посівних площ внаслідок бойових дій, замінуванням земель сільськогосподарського призначення, наслідками обстрілів хімічних підприємств та ураження об'єктів, що зберігають високотоксичні пестициди тощо.

Розглянемо вітчизняний та світовий досвід цифрових трансформацій в агровиробництві, що призводить до підвищення продуктивності праці. Одним із поширених програмних засобів в Україні є онлайн-сервіс PreAgri, який надає рішення у сфері точного землеробства, зокрема: земельний банк, карти робіт, агрохіманаліз, дистанційне зондування, GPS-моніторинг переміщенні техніки, диференціальне внесення посівного матеріалу та добрив [3].

Можливість використання технології Інтернету речей (Internet of Things, IoT) в агропривиробництві запропоновано, зокрема, компанією Nokia. Nokia WING (Worldwide IoT Network Grid) — є мережевим рішенням, яке керує підключенням та забезпечується звичайним оператором мобільної мережі. Усі дані збираються, аналізуються та надаються фермерам (агровиробникам) за допомогою веб-сервісу та мобільного додатку. Розташовуючи датчики на великих ділянках землі, оператори можуть збирати великий обсяг даних, які можна об'єднати з історичною інформацією, щоб забезпечити ширше представлення фермерів щодо його подальших дій. Досвід використання Nokia WING показав, що дані про погоду та посіви з усього регіону, а не лише з однієї ділянки фермерського господарства, дозволяють досягти підвищення врожаю в середньому на 7%, скорочення використання насіння та добрив на 8%, зниження витрат палива на 6% [4].

Не відстають і українські стартап проєкти у сфері сільського господарства. Денис Дмитрієв та Денис Балон є творцями Tradomatic, мобільної платформи, яка оцифровує сільськогосподарську торгівлю в Україні [5]. Tradomatic позбавляє фермерів витрачати дорогоцінний час на дослідження ринкових тенденцій та визначення найкращих цін, дозволяючи їм зосередитися на більш масштабних ідеях, таких як вихід на глобальні ринки.

Іншим рішенням для ведення продуктивного сільського господарства є використання дронів. Інформація, зібрана безпілотниками на фермах, часто використовується для кращого інформування щодо агрономічних рішень і є частиною системи, яку зазвичай називають «точним землеробством». Дрони, оснащені спеціальним обладнанням для обробки зображень, використовують детальну інформацію про колір, щоб вимірювати здоров'я рослин. Це дає змогу розрахувати вегетаційний індекс NDVI (Normalized Difference Vegetation Index), який дозволяє фермерам стежити за посівами в процесі їх зростання, щоб можна було вирішити будь-які проблеми досить швидко, та зберегти врожай. Багато фермерів вже використовують супутникові знімки для моні-

торингу росту врожаю, але доступ до супутникових даних є дорогим і в багатьох випадках не настільки ефективним, як знімки, зроблені дроном з ближчої відстані.

Наведені приклади та багато інших застосувань цифрових технологій в агровиробництві мають сприяти підвищенню продуктивності агровиробництва, особливо в умовах війни. Вже зараз українськими саперами для розмінування земель активно використовуються дрони, роботи, сучасні георадари тощо [6].

Важко переоцінити значення цифровізації, проте через брак коштів та інвестицій не кожне господарство може дозволити собі такі проекти реконструкції. На жаль, в Україні сільськогосподарські товаровиробники не виявляють особливої цікавості до діджиталізації. Основна причина цього — економіка країни. Стандартні технологічні операції, відносно дешеві засоби захисту рослин використовуються при вирощуванні сільськогосподарської продукції, адже це вважається оптимальним способом отримання прибутку [7]. Саме тому, щоб повністю реалізувати потенціал діджиталізації агровиробництва, усі гравці — уряд, підприємства та організації, що займаються розробкою цифрових технологій, — повинні працювати в симбіозі, щоб підтримувати подальший цифровий розвиток агрогалузі.

Література

1. Кожем'якіна С.М. Процеси підвищення продуктивності праці в сільському господарстві. *Ефективна економіка*. № 10, 2014. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3391> (дата звернення 07.06.2022)
2. McKinsey Global Institute. Digitization, AI, and the future of work: imperatives for Europe. URL: <https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/featured%20insights/europe/ten%20imperatives%20for%20europe%20in%20the%20age%20of%20ai%20and%20automation/digitization-ai-and-the-future-of-work.ashx> (дата звернення 08.06.2022)
3. Preagri: Precision Agriculture. URL: <https://preagri.com/index.htm>
4. Nokia WING (Worldwide IoT Network Grid). URL: https://onestore.nokia.com/asset/207689?_ga=2.50833003.370874613.1652820457-276323902.1652375371&_gac=1.190173401.1652375536.Cj0KCQjw4PKTBhD8ARIsAHChzRKVKnhe8jaY75cg9S6YvxLX06XvnwMQ5_0h_pewQgLSj21MuLp0necaAnSQEALw_wcB (дата звернення 06.06.2022)
5. Офіційний сайт Tradomatic. URL: <https://www.tradomatic.io/?lang=en> (дата звернення 07.06.2022)
6. Допис Регіонального управління Сил ТрО «Північ» Збройних Сил України. URL: https://www.facebook.com/plugins/post.php?href=https%3A%2F%2Fwww.facebook.com%2FRDTerritorialDefenseForcesNorth%2Fposts%2F130783962863783&show_text (дата звернення 08.06.2022)
7. Міністерство аграрної політики України. Додаток 1 до Доповіді про стан інформатизації в Україні. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1274284> (дата звернення: 24.05.2022)

Поврезнюк Т.В.

«Міжнародна економіка», 2 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — старший викладач кафедри
соціоекономіки та управління персоналом Ільєнко А.В.*

ВПЛИВ «ВІДТОКУ МІЗКІВ» НА РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ

Україна, так само як і її громадяни, переживає наразі неймовірно тяжкі часи. Війна РФ проти України щодня наносить жахливі втрати як економіці нашої держави, так і безпосередньо кожному українцю. За даними ООН, за майже два місяці війни 12,1 млн українців залишили власні будинки. 5 млн з них опинилися за межами країни [1].

Війна внесла істотні зміни у функціонування українського бізнесу: в режим часткової роботи або взагалі до зупинення функціонування вдалося до 85% бізнесу, серед яких 1% припинили діяльність та не планують відновлення, а 35% призупинили діяльність, очікуючи кращих часів. Важкі часи бізнесу суттєво відображаються і на фінансовій підтримці робітників та постачальників — 3-5% бізнесу виплачують порівняно більші виплати, 14-19% виконують виплати на довоєнному рівні. Інші бізнеси або знизили частку виплат, або припинили взагалі — 39% не виплачують заробітну плату, і 29% — не виплачують постачальникам — як повідомляється у аналітичному звіті дослідницької компанії «Gradus» [2].

За даними соціологічної групи «Рейтинг», серед українців, які мали роботу до війни, половина (53%) сьогодні не працюють, 45% — продовжують працювати. 22% працюють у звичному режимі, 21% — віддалено або частково, лише 2% — знайшли собі нову роботу. Щодо переміщення, то 19% громадян покинули своє місто/село на час війни (найбільше виїхало зі сходу). Водночас, абсолютна більшість (93%) з них планують після війни повернутися додому. З опитування видно, що абсолютна більшість не планують виїжджати за кордон (95%) [3].

У зв'язку з вимушеною еміграцією а також призупиненням роботи підприємств, зросло число безробітних. Державна служба зайнятості повідомляє, що: з 1 по 31 березня 2022 року статус безробітного отримала 31 тисяча українців, натомість працевлаштувалися за цей місяць 24 тисячі людей. Зокрема, станом на 1 квітня в країні було 287 тисяч безробітних. Минулого року цей показник був на 36% більшим. Найбільша кількість безробітних спостерігається у Дніпропетровській області — 21 тисяча, Харківській — 19 тисяч, Вінницькій — 18 тисяч та Полтавській — 17 тисяч [4]. Проте, це лише офіційні дані, через умови, які склалися важко визначити точне число безробітних в Україні.

Якщо розглядати ситуацію з вимушено переміщеними українцями за кордон, то серед них здебільшого жінки, діти, літні люди та чоловіки, які не придатні до військової служби. З них, звісно, найбільший відсоток тих, хто може працювати, займають жінки. Адже під час воєнного стану існує заборона виїзду за кордон чоловіків у віці від 18 до 60 років за незначними винятками для деяких категорій.

Найбільше українцям пропонують вакансії, які пов'язані з фізичною працею. Наприклад, у Польщі найчастіше це робота паркувальником, будівельником, або різноробочим. У Чехії нині, пояснює Олексій Кравчук — керівник зовнішньої комунікації сайту Jooble, затребувані водії далекобійники, працівники на фабрики та будівельники. В Угорщині — різноробочі на фабрики, будівельники, водії на регіоні та міжнародні перевезення. Такі ж вакансії актуальні для українців і в Литві [4]. Актуальні пропозиції роботи для іноземних громадян в країнах Європи здебільшого адресовані чоловікам. Для жінок пропонується значно менше вакансій. Тому, з огляду на вище згадану інформацію про те, що жінки займають найбільшу питому вагу серед біженців у можливості працювати, то ці вакансії з фізичною працею, які здебільшого пропонують за кордоном, не будуть мати значний попит серед українців, які виїхали.

Тому, можна зробити припущення, що через нестачу потрібних вакансій і певні труднощі з отриманням дозволу на роботу в деяких країнах Європи — українці, з покращенням ситуації у нашій державі, повертатимуться. Адже в Україні, з початком відбудови, буде спостерігатися значний попит на широкий спектр вакансій.

Краща ситуація, звісно, в тих галузях, де можлива дистанційна робота. Адже, виїжджаючи за кордон, людина все ж здатна продовжувати свою роботу і бути працевлаштованою в Україні. Здебільшого, це спостерігається в тих галузях, де потрібна вища освіта, наприклад фінансова сфера, консалтинг, аудит, ІТ-галузь тощо. Проте, саме найбільшим попитом у європейських роботодавців користувалися українські ІТ-спеціалісти.

Однак українська ІТ-галузь найменше постраждала від війни. Деякі компанії цього сектору ще до початку війни релокували своїх співробітників у більш безпечні регіони України чи в інші країни. Ще одним важливим аспектом є те, що формат віддаленої роботи вже давно розповсюджений у компаніях цього сектору. Отже можна припустити, що ті ІТ-фахівці, які виїхали за кордон вже після початку війни, не втратили свою роботу та не будуть зараз шукати нове місце роботи [5].

Безумовно, в європейських країнах цілком достатньо вакансій і для висококваліфікованих спеціалістів. Проте на такі високооплачувані позиції буде більша конкуренція серед місцевих

жителів. У деяких країнах, згідно з законодавством, перевага при наймі надається насамперед громадянам країни, вакансію пропонують спочатку місцевим жителям, а потім іноземцям.

Період активного працевлаштування наших біженців ще не розпочався. Для того, аби мати право на роботу, українцям потрібно оформити або статус біженця, або temporary protected status (статус тимчасового захисту в ЄС). Обидві процедури оформлення займають час. Отримання статусу біженця триває приблизно 6 місяців. У цей час особа не має права працювати. Варто зазначити, що Європейський Союз докладає зусиль, аби допомогти українцям та спростити пошук роботи. Для цього створюється «пул талантів» для того, аби легше знаходити працівників на відкриті вакансії з числа українських біженців з потрібною кваліфікацією [5].

Як розповів керівник групи з підбору персоналу ВАКОТЕСН Антон Ванін, в перший тиждень війни ІТ-ринок був у колапсі, і головною задачею компаній стало зберегти своїх робітників [6]. Він наголосив, що загалом знайти роботу за кордоном не така велика проблема для українських фахівців з ІТ-ринку, бо мізки завжди користуються попитом, а попит на наших фахівців відверто високий. «Так, балтійські країни та Німеччина вже починають переманювати наших ІТ-ків. Враховуючи цей факт, цілком можливо, що ми будемо спостерігати відтік фахівців. Та щойно Україна почне укладати інвестиційні контракти, відновлювати інфраструктуру та повертатися до нормального життя, можна чекати на справжній ІТ-бум», — впевнений експерт [6].

Оскільки наразі постає питання повоєнної відбудови України, група незалежних міжнародних і вітчизняних експертів презентувала своє бачення плану відбудови України [7]. Зокрема, автори зазначають, що значний потік біженців, серед яких багато студентів, дослідників та інших «білих комірців», з України до ЄС та реконструкція дають можливість встановити довгострокові зв'язки в галузі досліджень та розробок (R&D). Вони зазначають припущення того, що Європейські освітні програми можна розширити, з метою включення України та надання можливості українцям навчатися за кордоном і після того повертатися додому.

Відносини з іноземними університетами, які будуть створені за період війни, скоріше за все, залишаться надовго. А саме тому, їх потрібно буде вдало використовувати та поліпшувати з метою: (1) підвищення якості викладачів та адміністративного персоналу українських університетів; (2) глобальної освіти українських студентів; (3) припливу знань — оскільки, люди можуть фізично не бути присутніми в Україні, але працювати на українських проектах.

Підсумовуючи, варто зазначити, що з огляду на досліджені результати опитувань, статті провідних спеціалістів та інші роботи, вплив «відтоку мізків» на державний ринок праці, внаслідок війни в Україні можна охарактеризувати наступним чином: спостерігається високий рівень безробіття, значна вимушена еміграція, проте не варто плутати її з трудовою еміграцією. Більшість пропозицій на ринку праці Європи націлені на фізичну працю, а отже адресовані здебільшого чоловікам. А, як відомо, близько 90% біженців складають жінки та діти, тому значного попиту на ці види робіт не спостерігатиметься, до того ж є ускладнення з боку отримання дозволу на роботу. Якщо говорити саме про відтік висококваліфікованих робітників, то цю тенденцію можна продивитися на ІТ-галузі, і вона є втішною для України. Адже спостерігається значне заохочення та підтримка з боку наших роботодавців, а також певні перепони з боку законодавств країн Європи — це все благополучно сприяє втриманню наших «мізків». Звісно, враховуючи стан війни, цілком можливо, що ми будемо спостерігати відтік фахівців. Та щойно Україна почне укладати інвестиційні контракти, відновлювати інфраструктуру та повертатися до нормального життя, можна чекати на справжній ІТ-бум та збільшення попиту на інші вакансії. Настрої людей підтверджуються й опитуваннями: абсолютна більшість (93%) з них планують після війни повернутися додому. А іноземні ініціативи з допомоги нашим студентам, дослідникам та іншим «білим комірцям» навчатися за кордоном і після того повертатися додому — покращуватиме наш рівень освіченості і допомагатиме з відбудовою України.

Література

1. Карманська Ю. Сусіди по Європі. 5 млн українців залишили країну з початку війни. Як працює мережа допомоги і коли чекати на їх повернення. URL: <https://forbes.ua/inside/susidi-po-evropi-20042022-5542> (дата звернення: 15.05.2022).

2. Діагностування стану українського бізнесу під час повномасштабної війни Росії з Україною. URL: https://gradus.app/documents/188/BusinessInWar_Gradus_KSE_Report_30032022_ua.pdf (Дата звернення: 16.05.2022).

3. Шосте загальнонаціональне опитування: адаптація українців до умов війни. URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_1000_ua_032022_v_press.pdf (дата звернення: 17.05.2022).

4. Ринок праці в умовах війни. Кого шукають роботодавці в Україні та що пропонують за кордоном. URL: <https://suspilne.media/227295-rinok-praci-v-umovah-vijni-kogo-sukaut-robotodavci-v-ukraini-ta-so-proponuut-za-kordonom/> (дата звернення: 17.05.2022).

5. Чому українські біженці не надто змінюють європейський ринок праці. *epravda.com.ua*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/29/684847/> (Дата звернення: 18.05.2022).

6. Як війна змінила український ринок праці. *unian.ua*. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/yak-viyna-zminila-ukrajinskiy-rinok-praci-novini-ukrajina-amp-11763112.html> (дата звернення: 18.05.2022).

7. Torbjörn Becker, Barry Eichengreen, Yuriy Gorodnichenko, Sergei Guriev, Simon Johnson, Tymofiy Mylovanov, Kenneth Rogoff, Beatrice Weder di Mauro. A Blueprint for the Reconstruction of Ukraine. 2022. 22 p.

Трикіша О.С.

«Міжнародна економіка», 2 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник –старший викладач кафедри
соціоекономіки та управління персоналом Ільєнко А.В.*

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ МОРЯКІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

За даними UNCTAD (Конференція ООН з торгівлі та розвитку) у 2021 році Україна посіла шосте місце у світі за кількістю працюючих моряків й складає 4,04% у світовому суднопластві. Це 76 442 громадянина України, з яких 47 058 чоловік займають офіцерські посади та 29 383 чоловік — рядові [1]. Щорічно українські моряки привозять до країни 3-4 мільярди доларів.

Успішно функціонуюча система соціально-трудова відносин, в якій українські моряки займали гідну позицію на світовому ринку праці, зазнала значних трансформацій через втручання жадливого фактору: 24 лютого розпочалася широкомасштабна війна через вторгнення росії на територію України. Ця подія призвела до введення в дію воєнного стану згідно з Указом Президента України від 24 лютого 2022 року [2]. Воєнний стан передбачає надання відповідним органам державної влади повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове обмеження певних конституційних прав і свобод, зокрема, передбачених статтею 33 Конституції (свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України) [3]. Таким чином, цей особливий правовий режим захищає чоловікам від 18 до 60 років виїзд із України.

Незважаючи на зазначені вище обмеження, діюче законодавство дозволяє деяким громадянам вільно залишати територію країни. До цих чинників можна віднести: стан здоров'я, склад сім'ї та навчання в іноземних вузах [4], але чинне законодавство не містить положень, які б передбачали наявність будь-яких пільг для конкретних спеціальностей та професій. В той же час за ініціативою окремих міністерств та відомств є винятки, наприклад, для спортсменів та діячів культури. На жаль, для українських моряків не існує жодних винятків, що обмежує їх у можливості виїжджати за кордон та продовжувати працювати задля соціального (фінансове забезпечення сім'ї) та економічного (виплата податків державі) благополуччя.

З початком бойових дій в лавах Збройних сил України разом з Нацгвардією та іншими підрозділами знаходилось приблизно 200-250 тис. воїнів [5], що є достатньою кількістю, адже на даний момент до лав ЗСУ не призивають навіть тих, хто вже служив раніше або ж ходив до військкоматів. У підрозділи тероборони також приймають не всіх, тому що кількість бажаючих перевищує необхідну, а військовослужбовців треба забезпечувати спальними місцями, їжею, оджею та регулярними тренуваннями, тому критичної потреби у призові са-

ме моряків немає. Плюс, навички моряків торговельного флоту доволі специфічні, тому вони не можуть бути широко затребувані ні в лавах сухопутних збройних сил, ні в інших галузях «на березі». Працевлаштуватися за спеціальністю в Україні вони не зможуть, тому що існує морська блокада портів України з боку росії. Варіантів не дуже багато: змінити професію або стати на облік у центрі зайнятості. Це збільшить навантаження на органи соціального страхування та збільшить соціальну напругу. Саме тому, більш доцільно надати можливість українським морякам виїхати за кордон для працевлаштування на судах іноземних компаній. Вони будуть працювати за спеціальністю, для отримання якого було витрачено роки підготовки (враховуючи здобуття профільної вищої освіти, складання іспитів, проходження курсів, отримання робочих документів та стажу) та отримувати доходи, які покращать економічний стан як сімей моряків, так і держави в цілому.

Можемо виділити наступні позитивні наслідки виходу українських моряків на міжнародний ринок праці:

- зменшення рівня безробіття (перш за все збереження робочих місць моряків, також можливість підтримки роботи кріюінгових компаній, збереження робочих місць у медичних центрах, лікарнях, які проводять медичний огляд наших моряків та продовження роботи логістичних компаній, які займаються перевезенням моряків до місця роботи);
- збільшення валютних надходжень в країну для підтримки армії, сімей загиблих військовослужбовців, сімей громадських постраждалих та відновлення загальноукраїнської інфраструктури. Також певну частину доходу моряки можуть перераховувати у благодійні фонди. Наприклад, було зафіксовано, що у перші дні війни було переведено близько \$100 000;
- Україна не втратить цей сегмент ринку праці й навпаки може збільшити кількість зайнятих моряків, адже враховуючи логістичну катастрофу, яка насувається на росію через представлені санкції проти її портів, терміналів та суден, а також у цілому наскільки токсичною є країна, варто очікувати значного зменшення кількості моряків цієї національності на іноземних судах. Усі звільнені місця з легкістю можуть зайняти українці. Беручи до уваги той факт, що азійські країни є найближчими сусідами у списку країн по кількості моряків: Філіппіни (перше місце), Індонезія (третє місце), Китай (четверте місце), Індія (п'яте місце), то громадяни з цих густонаселених та швидкозрослих держав моментально займають робочі місця, що звільнилися й повернути їх після війни буде неможливо.

Для вирішення цього комплексу питань потрібно відбудувати сучасний для воєнного стану тип соціально-трудових відносин, а саме: соціальне партнерство у формі трипартизму, тобто взаємовідносини двох сторін (українських моряків та іноземних власників торгових судів) за участю посередників. Тобто, українським морякам потрібна допомога посередників. Одним з таких посередників має виступити Професійна спілка робітників морського транспорту України (ПРМТУ), в установчих документах якої зазначається, що основними цілями є захист прав членів Профспілки на робочому місці, забезпечення гідних можливостей працевлаштування, зміцнення соціального захисту і діалогу з питань, пов'язаних з роботою. В той же час, ПРМТУ повинна проводити роз'яснювальну роботу серед інших категорій працівників галузі з метою згладжування негативних наслідків такого рішення, яке несе в собі елементи дискримінації за професійною ознакою [6]. Другим важливим посередником мають виступити державні органи, такі як Міністерство інфраструктури та Морська адміністрація (Державна служба морського та річкового транспорту), які повинні виступити лобістами інтересів українських моряків перед Кабінетом міністрів України та Верховною Радою при розробці змін до діючого законодавства та низки нормативних документів з метою організації справедливої та прозорої процедури отримання дозволу на виїзд моряків за кордон, а також за допомогою міжнародних партнерів відбудови логістичної інфраструктури для прибуття у порти призначення, відпрацювання схем заміни екіпажів та таке інше.

Отже, розробка та прийняття відповідних нормативно-правових актів у сфері зайнятості українських моряків, з одного боку, дозволить зберегти трудовий потенціал цієї специфічної групи працівників, що є частиною вирішення стратегічного завдання збереження і розвитку трудового потенціалу країни. З іншого боку, це дозволить не втратити позиції України на міжнародному ринку праці, а з урахуванням накладених на росію різноманітних санкцій (наприклад, треба знайти заміну моряку в порту у Палермо, однак російський моряк не зможе швидко впоратися з цим завданням, адже він повинен буде добиратись через купу країн з великою кількістю переса-

док, і не має стовідсоткової ймовірності, що в результаті його впустять. Тож багато компаній, відмовлятимуться від співпраці з моряками з росії), що дозволить наростити конкурентні переваги у цьому сегменті ринку й посилити імідж України на міжнародній арені.

Література

1. Maritime Profile: Ukraine. URL: <https://unctadstat.unctad.org/countryprofile/maritimeprofile/en-gb/804/index.html> (дата звернення: 02.05.2022).
2. Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 «Про введення воєнного стану в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2> (Дата звернення: 01.05.2022).
3. Конституція України URL: https://kodeksy.com.ua/konstitutsiya_ukraini/statja-33.htm (дата звернення: 01.05.2022).
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.1995 № 57 »Про затвердження правил перетинання державного кордону громадянами України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-95-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.05.2022).
5. Ukraine Military Strength 2022. URL: https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.php?country_id=ukraine (дата звернення: 01.05.2022).
6. Заходи ПРМТУ для українських моряків. URL: <https://mtwtu.org.ua/news/zahodi-prmtu-dla-ukrainskih-morakiv> (дата звернення: 02.05.2022).

ПЛАТФОРМА 2

ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ УКРАЇНИ: ІННОВАЦІЙНІ ІДЕЇ ТА ПРОЄКТИ

Березовчук Н.С.

«Психологія», 1 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — д. психол. н., професор кафедри педагогіки та психології
Ставицька С.О.*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Діяльнісний підхід має прямий зв'язок з філософією, де його вивчали Г. Гегель, І. Кант та ін.. Засновниками діяльнісного підходу у радянській психології були Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн. Пізніше до його розвитку долучилися Б.Г. Ананьєв, А.В. Брушлинський, Д. Дьюї, Є.О. Клімов, тощо. Серед українських вчених, які займалися дослідженням теоретичних і практичних аспектів використання діяльнісного підходу у психології, передусім, потрібно назвати П.Р. Чамату, Г.С. Костюка, О.В. Скрипченка, С.Д. Максименка та ін.

Роль діяльнісного підходу в системі освіти, зокрема проблеми розвиваючого навчання досліджували П.Я. Гальперін, В.В. Давидов, Л.В. Занков та ін. Насьогодні діяльнісний підхід дуже широко використовується українськими дослідниками як в умовах підготовки дітей в Новій українській школі, так і системі вищої освіти Ю. Гринчишиш, О. Литвинов, Н. Карпенко, І. Корнєєва, І. Хмеляр, М. Лукашук та ін.

Отже, до використання діяльнісного підходу у психології докладали свої зусилля вчені різних поколінь, вони наслідували ідеї попередників розвиваючи їх або вносили значні корективи.

Мета нашого теоретичного дослідження — теоретично описати та проаналізувати основні положення діяльнісного підходу у психології; окреслити сучасні погляди на його розуміння; встановити принципи, закономірності становлення і розвитку та особливості практичного використання діяльнісного підходу в системі освіти.

Діяльнісний підхід, зокрема, у психології й на сьогодні продовжує залишатися актуальним як у теоретичному, так і практичному аспектах. Діяльність — активна взаємодія з навколишньою дійсністю, в ході якої жива істота виступає як суб'єкт, що цілеспрямовано впливає на об'єкт і задовольняє свої потреби. Людська діяльність завжди виокремлюється, адже спрямована вона не тільки на пристосування до оточення, середовища, а й на підпорядкування оточення собі та зміну середовища.

Представники діяльнісного підходу розглядали психіку як функцію мозку, спрямовану на відображення об'єктивної дійсності в процесі активної взаємодії людини із зовнішнім світом, тобто в процесі діяльності

Діяльнісний підхід — це така організація навчально-виховного процесу, за якої головна увага приділяється активній, різнобічній, продуктивній, максимально самостійній навчально-пізнавальній діяльності учнів. Така практика дозволяє учням реалізовувати власний потенціал, знаходити нові шляхи розвитку для себе, підняти рівень знань і вдосконалити свої навички.

Реалізувати діяльнісний підхід в освіті можна через засвоєння учнями і постійне удосконалення змісту і суті універсальних, надпредметних, узагальнених способів дій, знання їх структури і функцій

Учні мають бути постійно включені у самостійний пошук нових знань і використовувати для цього способи самонавчання. Якщо ж вони не включені у таку діяльність, їх пізнавальний розвиток втрачає динаміку та результативність [1].

Нижче, для прикладу, розглянемо декілька технологій навчального процесу, в рамках діяльнісного підходу. Так, технологія «Читання та письмо для розвитку критичного мислення» була створена і використовується для задоволення потреби школи в організації активного навчання та для забезпечення розвитку критичного мислення учнів на уроках читання та письма (предмети «Українська мова» та «Літературне читання») [2].

Проаналізуємо положення технології ЧПКМ з точки зору його складових: процес учіння — це процес пов'язування нової інформації з відомою; діти від природи допитливі, прагнуть пізнавати світ, здатні розмірковувати над «серйозними» питаннями та висувати оригінальні ідеї; роль учителя — позиція вдумливого помічника, який скеровує самостійну пізнавальну діяльність дітей та стимулює пізнавальну активність; критичне мислення формується, насамперед, у дискусіях, за активної взаємодії з текстами, у процесі створення письмових робіт; завдання вчителя — не передавати учням власне розуміння певної інформації, а надати допомогу в розширенні та реструктуризації вже набутих знань під впливом одержаної нової інформації [3].

Наступна технологія — це «Організаційні системи Daily 5 (Читання і письмо) і Daily 3 (Математика)» Системи Daily 5 та Daily 3 — це структури, які використовуються, щоб навчати дітей бути самостійними під час читання, письма й математики, щоб учитель мав можливість працювати з учнями індивідуально та в малих групах. Основні положення систем: «довіра та повага» (повага між вчителем та учнями); «спільність» (здорова атмосфера в класному колективі й мікрогрупах класу); «вибір» (право на самостійний вибір досліджуваного матеріалу); «відповідальність» — за результати власної роботи й роботи в мікрогрупах. Розподіл часу орієнтовно 1/4 (де близько 20% часу повинно забирати пояснення вчителя, а 80% — повинно припадати на засвоєння понять, закріплення навичок та вироблення умінь). Паузи (перерва на фізичні чи інтелектуальні вправи для відпочинку) [2; 3].

Ще одна технологія «Мозкова атака/ мозковий штурм».

Основне завдання при використанні цієї технології — збирання якомога більшої кількості ідей, звільнивши учасників обговорення від інерції мислення і стереотипів. Використовується з метою продукування найбільшої кількості ідей щодо вирішення певної навчальної проблеми.

Учням пропонують згадати все, що вони знають або думають, що знають, з певної навчальної теми. Обов'язковою умовою є запис усіх ідей, відсутність їх оцінювання в процесі обговорення, класифікація ідей по закінченні обговорення та прийняття рішення щодо їх використання при вивченні певної теми.

Отже, впровадження особистісно-діяльнісного підходу потребує попередньої підготовки матеріалів як для аудиторних занять, так і для самостійної роботи. Самостійна робота повинна бути рівномірно розподілена протягом усього семестру, що реалізується за допомогою планування робіт, та введення часових обмежень на вирішення завдань. Контроль виконання самостійної роботи повинен включати не тільки перевірку отриманих результатів, а й перевірку якості засвоєння матеріалу, що відбувається за допомогою питань та завдань пов'язаних з оптимізацією та переробкою наведеного рішення. Робота на кожній ітерації повинна закінчуватись практичним результатом, зрозумілим для студента.

Література

1. Діяльнісний підхід в освіті. URL: https://stud.com.ua/60814/psihologiya/diyalnisniy_pidhid_osviti
2. Застосування педагогічної технології «Щоденні 5» у роботі над текстом у початковій школі (1–2 класи): навчально-методичний посібник / упорядник: Наталія ТИХОНОВА. Кропивницький, 2021. 100 с.
3. Щоденні 3: технологія для розвитку математичних навичок учнів. 2021. URL: <https://naurok.com.ua/post/schodenni-3-tehnologiya-dlya-rozvitku-matematichnih-navichok-uchniv>.

Вознюк Я. Д.

*«Професійна освіта (Економіка)», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — д.пед.н., доцент, професор кафедри педагогіки та психології
Кулалаєва Н.В.*

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

У наш час успіх та ефективність професійної діяльності фахівця зумовлені такими його вміннями та здатностями, як співпраця в команді, проведення перемовин, міжкультурна комунікація, позитивне ставлення до інших у процесі спілкування тощо. Наведені вміння здобуваються майбутніми фахівцями під час підготовки в закладах професійної освіти в процесі формування комунікативної компетентності.

Під комунікативною компетентністю здобувачів професійної освіти ми розуміємо інтегроване, комплексне явище, що поєднує в собі знання, вміння та навички, котрі забезпечують ефективне спілкування в життєвій і професійній діяльності, здатності особистості встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, зокрема для досягнення професійного успіху та показники загальної культури.

Ефективність формування комунікативної компетентності в здобувачів професійної освіти, без сумніву, залежить від задіяного інструментарію педагогічного впливу, а також його спрямованості. При цьому зрозуміло, що добір такого інструментарію визначається за результатами аналізу структури комунікативної компетентності здобувачів професійної освіти.

Дослідженням з питань структури та складників комунікативної компетентності присвятили свої праці представники різних наукових шкіл: Д. Годлевська (соціально-комунікативний, особистісно-емоційний, діяльнісний); Н. Доловова (структурні — когнітивний, мотиваційно-ціннісний, рефлексивний і функціональні — перцептивний, мовленнєвий, інтерактивно-практичний); Н. Завіниченко (гностичний, конативний, емоційний); Н. Зверєва (інформаційно-змістовий, операційно-діяльнісний, мотиваційний, аксіологічний); К. Морозова (мотиваційно-особистісний, когнітивний, поведінково-діяльнісний); С. Петрушин (пізнавальний, поведінковий, емоційний); Є. Прозорова (ціннісно-мотиваційний і поведінково-діяльнісний); О. Семеног (комунікативно-ціннісний, особистісно-комунікативний, поведінково-дієвий, комунікативно-когнітивний); Є. Тармаєва (мотиваційний, аксіологічний, інформаційно-змістовий, операційно-діяльнісний); Б. Шпітсберг та В. Купах (знання, вміння, мотивація) та інші.

У результаті вивчення наукових робіт, педагогічної і психологічної літератури з проблеми дослідження було виокремлено такі складники комунікативної компетентності здобувачів професійної освіти, як *мотиваційно-ціннісний* (прагнення ефективної та компетентної професійної комунікації; спрямованість на гуманістичне спілкування, сформованість потреби і мотивації до комунікативного самовдосконалення); *інформаційно-змістовий* (знання про спілкування та міжособистісну взаємодію, його різновиди, методи та прийоми, фази, закономірності розвитку); *поведінково-діяльнісний* (уміння ефективно використовувати різні засоби вербального та невербального спілкування, загальні та специфічні комунікативні вміння, що дають можливість успішно встановлювати контакт з іншою людиною, адекватно пізнавати її внутрішні стани, керувати ситуацією взаємодії з нею, застосовувати конструктивні стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях, культура мовлення, експресивні вміння, що забезпечують адекватний висловлюванням міміко-пантомімічний супровід); *особистісно-рефлексивний* (розвинуті емпатія, креативність та рефлексія, комунікативні риси та здібності, високий рівень ідентифікації з виконуваними професійними та соціальними ролями, позитивна Я-концепція, адекватні вимогам професійної діяльності психоемоційні стани) [1, 2].

На думку Н. Альохіної, добір методів навчання для формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців залежить від змісту їхньої професійної підготовки, вимог освітніх стандартів, загальних і професійних освітніх цілей, специфіки діяльності закладів професійної освіти,

змісту та методики викладання освітньої дисципліни, наявних матеріальних і часових ресурсів, професійної компетентності та педагогічної майстерності викладачів тощо [3]. Саме тому, не викликає сумніву актуальність і доцільність застосування педагогічного потенціалу економічних дисциплін для формування комунікативної компетентності здобувачів професійної освіти. Оскільки економічні дисципліни сприяють комплексному вивченню здобувачами професійної освіти закономірностей економічної діяльності суспільства, їхньої соціалізації та адаптації у швидкоплинних соціально-економічних умовах, формуванню економічного мислення, розвитку креативності, творчого потенціалу та підприємництва у професійній діяльності.

Варто зазначити, що педагогічний інструментарій економічних дисциплін складають: застосування інтерактивних методів (діалог та дискусія, аналіз конкретних ситуацій, робота в групах або командах, мозковий штурм тощо) і педагогічних технологій (імітаційно-ігрові, тренінгові, проєктні, кейси, розвитку критичного мислення), що передбачають активне навчальне спілкування здобувачів професійної освіти не тільки з викладачем, а й один з одним; дієве залучення до освітнього процесу інформаційних технологій (використання елементів дистанційного навчання, веб-квестів, різноманітних веб-сервісів і веб-ресурсів); систематичне проведення різноманітних тематичних позакласних заходів тощо.

Отже, ефективне формування комунікативної компетентності у здобувачів професійної освіти можливе з урахуванням її складників (мотиваційно-ціннісного, інформаційно-змістового, поведінково-діяльнісного та особистісно-рефлексивного) та забезпечується завдяки педагогічному потенціалу економічних дисциплін (інтерактивних методів навчання, педагогічних та інформаційних технологій, різноманітних тематичних позакласних заходів тощо).

Література

1. Лупак Н. М. Структура комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких дисциплін: сучасний формат. *International Academy Journal Web of Scholar*. 4(34), April 2019. 32–38. Режим доступу: <https://media.neliti.com/media/publications/321238-структура-комунікативної-компетентності-843feed3.pdf>. (Дата звернення — 10 Травень 2022).
2. Зверєва Н. Л. Структурні компоненти педагогічної комунікативної компетентності вчителя початкових класів. *Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія»*. Харків, 2017. Вип. 58. С. 15–22. Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/229047283.pdf>. (Дата звернення — 10 Травень 2022).
3. Альохіна Н. В. Формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців. Проблеми сучасної педагогічної освіти. *Педагогіка і психологія*. 2013. Вип. 40(2). С. 51–55. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspo_2013_40%282%29_11. (Дата звернення — 10 Травень 2022).

Волосюк К.С.

«Психологія», 4 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — д. психол. н., професор кафедри педагогіки та психології
Савченко О.В.

АВТОРИТАРНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК СХИЛЬНІСТЬ ПІДТРИМУВАТИ АВТОРИТАРНИЙ РЕЖИМ В КРАЇНІ

Дуже багато конфліктів в світі було розв'язано через наявність авторитарних рис особистості у деяких політичних діячів і їхнє бажання домінувати та підкорювати собі інших. Сьогодні ми, на жаль, також живемо під час воєнних дій, які розпочались через лідерів певних держав. Саме тому питання вивчення авторитарності стає знов актуальним. Необхідно визначити особистісні фактори, які обумовлюють підтримку авторитарного стилю правління та режиму диктатури в країнах, та ті чинники, які виступають бар'єрами формування цієї схильності, які нейтралізують появу готовності некритично сприймати думку авторитету.

Мета дослідження — дослідити рівень авторитарності до військових дій на території України та у період військових дій.

В науковій думці існує 3 найбільш відомі підходи до вивчення авторитарності:

1) Авторитарність як риса (тип) особистості (А. Маслоу, В. Райх, Е.Фромм).

Авторитарність як риса особистості — стійка прихильність загальнопоширеним нормам і цінностям, тенденція до встановлення відносин чіткого підпорядкування, проявів догматизму та нетерпимості до інакомислення [3].

А. Маслоу виділяв такі риси авторитарного характеру: ієрархічність свідомості, схильність узагальнювати характеристики переваги або неповноцінності, прагнення до зовнішніх атрибутів престижу, наявність у характері ворожості, садо-мазохістські тенденції, постійна незадоволеність і нездатність досягти задоволення в житті, внутрішньопсихологічний конфлікт, почуття провини, яке в свою чергу породжує почуття ворожості [6].

2) Авторитарність як стиль взаємодії (К. Левін, Р. Лайкерт).

2.1) Авторитарність — стиль керівництва і лідерства, який характеризується жорсткою централізацією керівником (лідером) управлінських функцій, придушенням ініціативи членів колективу, недопущенням їх до вирішення важливих питань [2].

2.2) Авторитарність — міжособистісний стиль взаємодії, який характеризується ретельним контролем та низьким рівнем емоційної підтримки [4].

3) Авторитарність особистості як схильність підтримувати консервативно авторитарний режим у країні проявляється у підтримці політичного монополізму, ігноруванні думки опозиції, у нечутливості до обмежень чи придушення політичних свобод у суспільстві.

Провідним типом особистості у такому суспільстві, відповідно до підходу Т. Адорно, є авторитарна особистість із властивими їй рисами: соціальним консерватизмом; потребою в ієрархії та повагою до сили; з ригідністю, негнучкістю установок; стереотипним стилем мислення; з високою агресивністю, з проявами садизму; з тривожністю по відношенню до інших та неможливістю встановлювати з ними довірчі відносини [1].

До факторів, що зумовлюють рівень прояву авторитарності належать такі: екстраверсія, нейротизм, психотизм, імпульсивність, відсутність схильності до ризику, високий рівень контролю [5]. Авторитарність також пов'язана з сімома з 16 факторів, що визначаються за допомогою опитувальника Р. Кеттелла, зокрема, з відсутністю уяви, легкістю виникнення упереджень, самодисципліною, підозрілістю [7].

Дослідження рівня авторитарності проводилось у два етапи за двома різними варіантами методики «Тест на авторитарність особистості (F-Scale)» Т. Адорно.

На першому етапі у дослідженні прийняли участь 26 осіб, віком від 17 до 25 років. З них 2 чоловіка і 24 жінок. Дослідження проводилось у листопаді 2020 році. На другому етапі у дослідженні прийняли участь 38 осіб, віком від 17-22 року. З них 4 чоловіка і 34 жінок. Дослідження проводилось у квітні 2022 році.

За результатами дослідження, яке проводилось у 2020 році було виявлено, що у виборці переважає кількість людей із середнім рівнем авторитарності (92,3%). Тобто, було виявлено домінування серед студентів кількості осіб з середнім рівнем схильності до агресії та нетерпимості по відношенню до представників аутгруп — груп «чужих», по відношенню до яких людина не відчуває почуття ідентичності або приналежності.

За результатами дослідження, яке проводилось вже у 2022 році, можна зазначити, що приблизно у 55% досліджуваних виражений середній рівень схильності до авторитаризму та майже 45% досліджуваних мають низький рівень вираженості цієї властивості. Також зовсім не було виявлено людей, які мають високий чи дуже високий рівень схильності до авторитаризму. Таким чином, ми можемо констатувати, що у вибірці студентів представлені люди із низьким і середнім рівнем авторитарності. Розбіжність між кількістю осіб з середнім та низьким рівнями вираженості авторитарності не є значущими за критерієм кутового перетворення Фішера ($\phi^*=0,76$).

На основі отриманих результатів, ми робимо такі припущення:

1. Під час війни, що розпочата на території України 24 лютого 2022 р. Російською Федерацією, збільшилась кількість осіб з низьким рівнем авторитарності;

2. Кількість осіб з середнім рівнем авторитарності під час військових дій, які відбуваються на території України, зменшується;

Дані припущення ми перевіряємо за допомогою критерію кутового перетворення Фішера.

Отримані результати представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

**ПОРІВНЯННЯ РОЗПОДІЛУ МІРИ ВИРАЖЕНОСТІ АВТОРИТАРНОСТІ СТУДЕНТІВ
У ПЕРІОД «ДО ПРОВЕДЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ»
ТА «ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ»**

№	Рівень авторитарності	Відсоток осіб у дослідженні 2020 («до військових дій»)	Відсоток осіб у дослідженні 2022 («у період військових дій»)	Емпіричне значення критерію кутового перетворення	Рівень значущості (p)
1	Низький	3,9	44,7	4,19	0,001
2	Середній	92,3	55,3	3,54	0,001
3	Високий	3,9	0	-	-

Встановлено, що під час проведення військових дій на території України збільшилась кількість осіб з низьким рівнем авторитарності ($\phi^*=4,19$; $p \leq 0,001$) та суттєво скоротилась кількість осіб з середнім рівнем ($\phi^*=3,54$; $p \leq 0,001$), у порівнянні з даними 2020р. Можна говорити про вплив соціально-політичної ситуації на рівень прояву авторитарності молодих осіб.

Висновок. Соціально-політична ситуація у країні — важливий чинник, який обумовлює рівень авторитарності пересічних громадян, їх чутливість до стилю керівництва в країні, готовність підтримувати консервативні тенденції та авторитаризм. Українці на тлі військових дій, що розгортаються безпосередньо на території нашої країни проявляють більшу нетерпимість до авторитарного стилю керівництва, ніж у період до проведення військових дій.

Література

1. Адорно Т. Исследование авторитарной личности. Москва: Серебряные нити, 2001. 416 с.
2. Клейнман П. Психология. Люди, концепции, эксперименты. М: МИФ, 2021. 272 с.
3. Райх В. Психология масс и фашизм. Москва: Университетская книга, Прогресс, 1997. 380 с.
4. Gerrig, Richard J. Psychology and life. 20th ed. Pearson, 2017. 481 p.
5. Ludeke S. G., Rasmussen S. H. R. Personality correlates of sociopolitical attitudes in the Big Five and Eysenckian models. Personality and Individual Differences. 2016. №98, pp. 30–36.
6. Maslow A. The authoritarian character structure. The Journal of Social Psychology: S.P.S.S.I. Bulletin, 1943. № 18. pp. 401 — 411.
7. Perry R., Sibley C. G., Duckitt J. Dangerous and competitive worldviews: A meta-analysis of their associations with social dominance orientation and right-wing authoritarianism. Journal of Research in Personality. 2013. №47(1), pp. 116–127.

Горай В.О.

«Психологія», 3 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — д. психол. н., професор кафедри педагогіки та психології

Савченко О.В.

РАЦІОНАЛЬНИЙ/ІРРАЦІОНАЛЬНИЙ ТИП МИСЛЕННЯ У ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ

Людей завжди цікавила робота мозку, в особливості мислення, яким воно буває та як працює. На цю тему в психології було проведена велика кількість досліджень та спроб дослідити даний процес. Значний вплив на розуміння економічної поведінки особистості, яка здійснює вибір, здійснила теорія наявності двох систем мислення, яку розробив Даніель Канеман [1].

Мета роботи — провести порівняльний аналіз двох систем мислення за визначеними критеріями.

Ідея теорії Д. Канемана бере свій початок з робіт Р. Уєста та К. Становича [3], так як саме дані психологи запропонували терміни «Система 1» та «Система 2». Це і стало основою для майбутніх досліджень американського психолога, в ході яких Д. Канеман дав кожній системі своє визначення:

Система 1 спрацьовує автоматично та дуже швидко, при цьому майже не застосовуючи зусиль і не даючи відчуття навмисного контролю.

Система 2 використовує увагу, необхідну для свідомих розумових зусиль, в тому числі й для важких обрахунків та здійснення виборів.

Між собою ці системи відрізняються за багатьма проявами та аспектами. Основні серед них:

- рівень свідомості;
- автономність;
- швидкість спрацювання;
- витратність;
- обґрунтованість;
- аргументація;
- впорядкованість дій;
- залежність від психічних ресурсів;
- контроль поведінки;
- активність [1, 2, 3].

Д. Канеман стверджує, що Система 1 або «швидка система» в своїй дійсності є підсвідомою, тобто такою, якою людина не може керувати. А вже Система 2 або «повільна система» вважається свідомою. В зв'язку з цим автор теорії визначає, що Система 1 є постійно «ввімкненою», тому реагує швидко, а таких ресурсів як пам'ять та увагу майже не потребує. Але разом з тим, контроль поведінки в такій системі відсутній, дії не є впорядкованими, а обґрунтованість та аргументація не є логічними та часто спираються на особистий досвід. В свою чергу Система 2 пов'язана зі свідомим життям людини, тому піддається контролю та використовується лише за потребою. Через це й активність її доволі низька, а потреба в застосуванні уваги/пам'яті — велика, звідси й залежність від них. Система 2 реагує повільно, проте зміст відтворюється обмірковано та з посиленням на певні факти.

Аналіз робіт дозволив нам поширити список ознак, за якими ці системи відрізняються на систематизувати розбіжності (див. табл. 1).

Таблиця 1

РОЗБІЖНОСТІ МІЖ ДВОМА СИСТЕМАМИ МИСЛЕННЯ

Ознака розбіжності	Тип мислення	
	Ірраціональний	Раціональний
Рівень функціонування	Несвідомості	Свідомості
Помітність роботи	Прихована	Помітна
Спрацювання	Автоматичне	Підконтрольне
Витратність	Мало зусиль	Багато зусиль
Час реагування	Швидко	Повільне
Підґрунтя	Асоціація	Правилах
Обмеженість	Не залежить від пам'яті	Обмежено робочою пам'яттю
Логічність	Нелогічні	Логічні
Форма прояву	Невербально	Вербально

Ознака розбіжності	Тип мислення	
	Ірраціональний	Раціональний
Аргументація	Особистий досвід	Фактична інформація
Довіра	Наївність	Критичне мислення
Вид реакції	Емоційна	Мисленнєві операції
Впевненість в правильності	Абсолютна	Присутні сумніви
Хід думок	Паралельний	Послідовний
Рівень впорядкованості дій	Безсистемність	Системність
Вірогідність помилки	Висока	Низька
Використання уваги	Не застосовує	Багато потребує
Контроль поведінки	Відсутній	Присутній
Частота активності	Активна завжди	Активна за потребою

Висновок. Д. Канеман створив теорію, яка намагається пояснити природу раціональності та ірраціональності прийняття рішень людиною. Початок цьому поклали робити психологів Р. Уес-та та К. Становича. В ході експериментів науковець дав визначення системам, а також виділив характеристики, які обумовлюють їх розбіжності: рівень свідомості; швидкість спрацювання; витратність; обґрунтованість; аргументація; впорядкованість дій; залежність від психічних ресурсів; контроль поведінки; активність та інші. На підставі проведеного аналізу визначено 18 ознак, які дозволяють порівнювати системи мислення, а також в подальшому здійснювати діагностику домінуючої форми мислення. Розробка авторської методики для діагностики особливостей мислення у процесі прийняття рішення є наступною задачею наших майбутніх наукових розвідок.

Література

1. Канеман Д. Думай медленно... решай быстро. Москва. АСТ, 2014. 637 с.
2. Станович К. Рациональное мышление. Москва. Карьера Пресс, 2012. 288 с.
3. Stanovich K., West R. Individual differences in reasoning: Implications for the rationality debate. USA. Behavioral and Brain Sciences. 2000. 726 p.

Гринчук А.В.

«Психологія», ОПП «Практична психологія», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к.пед.н., доцент кафедри педагогіки та психології
Борисенко Л.Л.

ОСОБИСТІСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

З кожним роком все більше спостерігається тенденція прояву агресивної поведінки серед підлітків, яка не тільки зростає, але і стає все більш небезпечною як для їхнього життя, так і для оточення.

І сьогодні ми зустрічаємося зі значним числом агресивних підлітків, які не відповідають своєю поведінкою вимогам, які до них пред'являє суспільство. В умовах масової загальноосвітньої програми навчання агресивна поведінка підлітків стає не тільки однією з важливих, але і достат-

ньо доленосних проблем. Від її успішного вирішення в прямому сенсі залежить доля багатьох підлітків і душевне благополуччя їхніх батьків.

Вчені-дослідники з галузей соціально-поведінкових, гуманітарних наук щодо агресивної поведінки зауважують, що в її основі лежать незадоволені потреби дитини, такі як, відсутність розуміння зі сторони дорослих, нереалізовані прагнення та мотиви бути причетним до певної референтної групи, відчуття своєї неповноцінності. Для агресивних підлітків характерні надмірна неврівноваженість та запальність, які погано контролюються самим підлітком. Для них характерні прояви фізичної та вербальної агресії; надмірні прояви негативних емоцій, що переходять у бійки, крики, лайки, образи інших людей, пошкодження речей.

Це відбувається тому, що підлітки як окрема соціально-вікова група, має певну специфіку своєї поведінки. Особи, що належать до даної категорії є чутливо вразливими; вони гостро реагують на протести та заборони батьків і вимоги вчителів, демонструючи свою агресивність та проявляючи її. Для них відмова виконувати вимоги та порушення їх є викликом, щоб неодмінно привернути до себе увагу та у такий спосіб показати іншим, що вони вже дорослі і здатні самі приймати рішення та визначати для себе, що є правильним, а що ні. Тому саме через це підлітки вдаються до агресивних дій, — для них вони є способом психологічного захисту та головне, засобом досягнення певної мети.

Як показують соціологічні та психологічні дослідження, однією з причин виникнення агресивної поведінки підлітків є перегляд телевізійних програм і фільмів-жахів зі сценами насильства та вбивства і повне занурення в ситуації героїв фільмів. Це має, безумовно, має негативний вплив на виникнення агресивної поведінки підлітків, які відтворюють форми агресії побачену у фільмах, засвоюють її та застосовують у інших ситуаціях. Сцени вбивства та насильства, побачених у фільмах, збільшують випадки жорстокої поведінки підлітків в реальному житті (на вулиці, в школі), підвищують інтенсивність агресивних реакцій. У зв'язку з цим проблема агресивної поведінки дітей і підлітків стає одним з актуальних напрямків досліджень.

Також, аналіз літератури показує, що форми агресії, агресивності та агресивної поведінки розглядалися в роботах українських вчених-дослідників (О. Волянська, І. Горькова, Л. Калініна, І. Мартинюк та зарубіжних Л. Берковіц, А. Бандура, А. Басс, К. Лоренц).

Вважається, що найбільш узагальненим і точним визначенням феномену агресії є визначення, дане Р. Бероном і Д. Річардсоном, згідно з яким, «агресія — це будь-яка поведінка, спрямована на образу чи заподіяння шкоди іншій живій істоті, яка не бажає такого звернення» [3, с.26].

Е. Аронсон, Л. Берковіц та Д. Майєрс визначають поняття «агресії» як певні дії (фізична або вербальна агресія), які спрямовані на завдання будь-кому якоїсь шкоди, неприємностей [2].

Отже, агресія є руйнівною дією, що спрямована на нанесення шкоди іншим, це — процес, що охоплює низку специфічних наступальних дій, що можуть загрожувати. Агресивність же розглядається як психічна якість особистості. Терміном «агресивність» визначають ситуативну, або особистісну схильність до руйнівної поведінки. Н. Левітов описав стан агресивності «як стенічне переживання гніву з втратою самоконтролю» [2].

Особливо небезпечними формами агресивної поведінки є групові форми, які з кожним роком домінують серед підлітків. Так, за різними даними, 50-60% правопорушень серед неповнолітніх в Україні учиняються групою [2; с. 124].

Агресивність дітей та підлітків визначається як особистісна характеристика, яка сформувалася у процесі розвитку особистості та є проявом агресивних реакцій на певні подразники (заборони, зауваження, зневажливе ставлення зі сторони дорослих чи однолітків).

Як зауважує В. Кириченко, рівень агресивності може збільшуватися вже на початку молодшого підліткового віку, і є захисною реакцією учня в процесі адаптації до умов середньої школи [1].

З метою вивчення особливостей прояву форм агресивної поведінки у підлітків ми здійснили емпіричне дослідження, в якому взяли участь 33 учні загальноосвітньої середньої школи: 17 осіб (віком 13-15 років); 16 осіб (віком 15-17 років). Було використано «Опитувальник діагностики агресивних та ворожих реакцій» А. Басса-А. Дарки, тест «Самооцінка конфліктності» (В. Ряховського); «Методика діагностики акцентуацій характеру» (К. Леонгард-Г. Шмішек).

За результатами опитування виявлено, що серед учнів середніх класів з високими рівнями прояву переважають такі форми агресії, як фізична (42% осіб), вербальна (37% осіб), підозрілість (51% осіб), а серед старшокласників — непряма агресія (51%), образа (61% осіб). Високі рівні конфліктності також виявили учні середніх класів (51% осіб), порівняно з групою старшокласни-

ків (39% осіб). За методикою К. Леонгарда-Г. Шмішека виявлено домінуючі типи акцентуацій характеру серед підлітків: гіпертимний, збудливий, циклотимний, екзальтований; серед старшокласників — демонстративний, застрягаючий.

За результатами кореляційного аналізу виявлено статистично значимі зв'язки в загальній групі підлітків між показниками «фізична агресія», «вербальна агресія», «образ», «підозрілість», «непряма агресія» та типами акцентуацій: «збудливий», «гіпертимний», «демонстративний», «циклотимний», «екзальтований», «застрягаючий» та показником «конфліктність».

Це свідчить про те, що особистісними детермінантами агресивної поведінки підлітків загальної групи вибірки виступають акцентуації характеру особистості та конфліктність.

Література

1. Волянська О.В. Проблема агресивної поведінки підлітків. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». 2018. № 3. С. 117-134.
2. Кириченко В.В. Особливості проявів агресії у дітей під час соціально-психологічної адаптації до умов середньої школи. *Актуальні проблеми психології. Т.1. Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія*. К.: Інститут психології імені Г.С. Костюка АПН України. 2002. С.68-72.
3. Baron D., Richardson D. *Agression*. 2014. 352 p.

Єліна М. О.

«Психологія», 4 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к.пед.н., доцент кафедри педагогіки та психології
Ковалькова Т.О.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВЧИТЕЛІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

COVID-19 змінив освітнє середовище в Україні, оскільки вчителі різко перейшли до дистанційного навчання. Зростання вимог до особистості вчителя у поєднанні з невизначеністю ситуації призводять до розвитку психоемоційного напруження та перевтоми, що потенційно збільшує ризик розвитку емоційного вигорання вчителів [8], а також зміни у структурно-динамічних показниках вигорання.

Емоційне вигорання інтенсивно впливає на особистість, підриваючи її здоров'я, бажання працювати, погіршує якість освіти. Синдром є найбільш небезпечним на початку свого розвитку, тому що фахівець не усвідомлює його симптомів.

Враховуючи те, що використання дистанційної форми навчання в освіті буде тривати надалі, існує потреба у вивченні впливу цього процесу на розвиток емоційного вигорання вчителів. Проблема емоційного вигорання педагогів в умовах пандемії висвітлена у наукових джерелах вкрай недостатньо, тому потребує подальших досліджень та розробок.

Мета дослідження — теоретично обґрунтувати психологічні особливості емоційного вигорання вчителів в умовах пандемії COVID-19.

Під емоційним вигоранням розуміється стан фізичного, емоційного та розумового виснаження особистості, який зумовлений довготривалим стресом на роботі [5]; вид психологічного захисту (у формі притуплення або часткового виключення емоцій) від сильних і регулярних емоційних потрясінь, що економить енергоресурси, спосіб адаптації психіки до зовнішніх подразників [1, 5].

Кожному визначенню відповідає певний теоретичний підхід до вивчення та розуміння, що зумовлює існування різних моделей феномену. Загалом виділяються такі підходи:

1. Структурно-результативний (симптоматичний, змістовний, факторний, статичний) (Е. Аронсон, Д. Дирендонк, І. Іваничи, К. Маслач та С. Джексон, А. Мімс, А. Пайнс, Х. Сіксма, Г. Фирт, Х. Шауфелі, Р. Шваб та ін.).

2. Процесуально-динамічний підхід (В. Бойко, М. Буріш, С. Черніс та ін.). Вигорання розглядається як процес з певними послідовними стадіями (фазами) та динамікою проявів. Ще Х. Фрейденбергер вказував, що вигорання — це тривалий процес. Вчені вважають, що вигорання відбувається поступово, спочатку малопомітно, перша його стадія триває 3-5 років, друга — 5-15 років, третя — 10-20 років [2; 3, с. 32].

Більшість досліджень спираються на структурно-результативний або процесуально-динамічний підходи [1, 7, 9]. Існують різноманітні класифікації стадій вигорання (Бойко, Буріш, Черніс та ін.) [1]. Кожний фахівець проходить стадії послідовно, але відрізняється швидкість проходження, можливість подолати проблеми та відновитися, перейти на попередні етапи. Психологічні особливості емоційного вигорання вчителів в умовах пандемії COVID-19 будуть залежати від комбінації індивідуально-особистісних, організаційних чинників та особливостей професійної діяльності. Процесуально-динамічний підхід В. Бойка дає можливість визначити психологічні особливості емоційного вигорання вчителів в умовах пандемії з позиції динаміки проявів у трьох фазах: виявляти прояв кожного із 12 симптомів, домінуючі симптоми, показник сформованості фаз, підсумковий показник емоційного вигорання, що дозволяє оцінити важкість емоційного стану особистості. Фаза напруги характеризується надмірним переживанням психотравмуючих обставин, незадоволеністю собою, «загнаністю в клітку», тривожними та депресивними проявами. У фазі резистенції (опору) вигорання може виявлятися у формі неадекватного вибіркового емоційного реагування, емоційно-моральної дезорієнтації, розширенням сфери економії емоцій та редукції професійних обов'язків. У фазі виснаження — у формі емоційного дефіциту, емоційної відстороненості, деперсоналізації, психосоматичних та психовегетативних порушень.

Емоційне вигорання впливає на різні сфери особистості. Багато вчених вказують на зв'язок виникнення емоційного вигорання з порушеннями ціннісно-смислової та мотиваційної сфер особистості. Так, Н. Водоп'янова визначає синдром вигорання як негативні зміни в емоційній та мотиваційно-потребнісній сферах особистості під впливом професійних стресорів. Н. Гришина, Є. Єрмакова, В. Орел та інші вчені вважають, що вигорання — це порушення ціннісно-смислової сфери особистості, тому що саме руйнування смислів руйнує професійну діяльність людини [4]. Є. Ожоговою виявлено взаємозв'язок емоційного вигорання з порушеннями ціннісно-смислової та мотиваційної сферами особистості [7]. Ціннісно-смислові орієнтації можуть змінюватися при зміні ситуацій, тому є ймовірність, що ціннісно-смислові орієнтації, які протидіють розвитку емоційного вигорання, у вчителів змінились в умовах дистанційного навчання. Особливості ціннісно-смислової та мотиваційної сфер особистості є чинниками вигорання [7].

Психологічними чинниками емоційного вигорання вчителів в умовах пандемії COVID-19 є специфічні особливості професійної діяльності (збільшений обсяг контактів при онлайн-навчанні, невизначеність, дуже високі вимоги до вчителя та ін.), індивідуальні (низькі — самооцінка, стресостійкість, адаптивність, енергетичні ресурси, рівень педагогічної майстерності; високі — тривожність, вимоги до себе, ідеалізовані очікування щодо праці та ін.), організаційні чинники (збільшене робоче навантаження, ненормований робочий день, недостатня соціальна підтримка з боку школи та ін.) [1, 6, 8].

Висновок. Синдром емоційного вигорання пов'язаний з професійною діяльністю, робочим стресом, ставленням до роботи, вмінням управляти своїми внутрішніми ресурсами. Пандемія COVID-19 збільшує ризик розвитку емоційного вигорання вчителів, що викликано різким переходом на дистанційне навчання. Особливості емоційного вигорання вчителів в умовах пандемії обумовлюються впливом цілого комплексу чинників і має різноманітні прояви.

Психологічними чинниками емоційного вигорання вчителів в умовах пандемії COVID-19 є специфічні особливості професійної діяльності, чисельні індивідуальні та організаційні чинники, порушення ціннісно-смислової та мотиваційної сфер особистості: неузгодженість між особистістю та професією, невідповідності між вимогами до вчителя та його адаптивними здібностями.

Література

1. Жогно Ю.П. Психологічні особливості емоційного вигорання педагогів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07; Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2009. 249 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/1495>.
2. Бондаренко О.Л. Як запобігти виникненню синдрому «професійного вигорання». URL: https://osvita.ua/school/lessons_summary/psychology/45136/.
3. Грицук О.В. Основні принципи та підходи в дослідженні синдрому емоційного вигорання у зарубіжній психології. *Актуальні проблеми психології*. 2012. № 1. Вип. 35, С. 30-33. URL: <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v1/i35/8.pdf>.
4. Ермакова Е.В. Изучение синдрома эмоционального выгорания как нарушения ценностно-смысловой сферы личности (теоретический аспект). *Культурно-историческая психология*. 2010. Том. 6, № 1, С. 27-39. URL: https://psyjournals.ru/kip/2010/n1/29159_full.shtml.
5. Ковалькова Т.О. Вивчення синдрому емоційного вигорання у педагогічних фахівців. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2016. Вип. 24. С. 254-260. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/kovalkova_0033.pdf.
6. Малеева О.В. Психолого-педагогічний супровід педагогів під час пандемії. *Архів матеріалів міжнародних наукових конференцій. Матеріали конференції*. 2020, С. 161-163. URL: <https://doi.org/10.36074/d-oblipko.conf-10.12.2020-10>.
7. Ожогова Е.Г. Взаимосвязь синдрома «психического выгорания» и особенностей ценностно-смысловой сферы у педагогов общеобразовательных школ. 2008. URL: http://irbis.gnpbu.ru/Aref_2008/Ojogova_E_G_2008.pdf.
8. Петракова А.В., Канонир Т.Н., Куликова А.А., Орел Е.А. Особенности психологического стресса у учителей в условиях дистанционного преподавания во время пандемии COVID-19. *Вопросы образования*. 2021. № 1. Влияние пандемии COVID-19 на образование. URL: <https://doi.org/10.17323/1814-9545-2021-1-93-114>.
9. Третьякова В.С. Исследование синдрома эмоционального выгорания в педагогической среде. *Профессиональное образование и рынок труда*. 2019. № 2, С. 71-85. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/issledovanie-sindroma-emotsionalnogo-vygoraniya-v-pedagogicheskoy-srede>.

Кононенко Т. В.

«Психологія», 4 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — старший викладач кафедри педагогіки та психології

Лавриненко Д.Г.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГНУЧКОСТІ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Досить мало вивченими на сьогодні залишаються проблеми психологічного благополуччя та психологічної гнучкості персоналу організацій, що унеможливорює використання результатів дослідження у практичній організаційній діяльності.

Психологічне благополуччя, як комплексний феномен, має досить важливу роль у житті людини та впливає на її щоденну діяльність та взаємодію з оточуючим світом. В той час, як психологічна гнучкість у різних її розуміннях вивчається довше, але менш досліджена у контексті її значення для персоналу організації.

Тому є досить важливим дослідження взаємозв'язку психологічного благополуччя та психологічної гнучкості персоналу організації. У процесі професійної діяльності особистість зустрічається з постійним навантаженням, впливом зовнішніх стресових факторів, що можуть негативно впливати на її психологічний стан та продуктивність.

Різні аспекти психологічного благополуччя розглядалися такими дослідниками: М. Аргайл, К. Ріфф, Т. Шевеленкова, Т. Фесенко та іншими. Феномен психологічної гнучкості досліджувався такими вченими: Ф. Браун, Д. Веструп, К. Вілсон, С. Гейс, Д. Гілллард, В. Дашкова, М. Левін, К. Онг, Н. Павлов, І. Розов, М. Тухіг, К. Штротсаль та іншими.

К. Ріфф описувала психологічне благополуччя як базовий суб'єктивний конструкт, який відображає сприйняття та оцінку свого функціонування з точки зору вершини потенціалу можливостей людини. Вона запропонувала багатовимірну модель психологічного благополуччя, яка включає в себе 6 компонентів: позитивну оцінку себе і свого минулого життя; почуття подальшого зростання і розвитку як особистості; власні переконання, що життя людини є цілеспрямованим і значимим; успішні відносини з оточуючими; здатність керувати ефективно своїм життям і навколишнім середовищем; почуття самовизначення [3].

За А. Вороніною психологічне благополуччя трактується як, суб'єктивне відчуття щастя та загальної задоволеності життям [1]. У роботах Т. Шевеленкової та Т. Фесенко поняття психологічного благополуччя є складним цілісним переживанням, що виражається у суб'єктивному відчутті особистістю щастя, задоволеності собою й особистим життям, пов'язане з базовими людськими цінностями та потребами [2].

На наш погляд, психологічне благополуччя особистості — стан особистості, при якому вона суб'єктивно оцінює рівень свого щастя та задоволеності власним життям. На цей стан можуть впливати різні факторами, найважливішими з яких є самооцінка особистості, самореалізація, рівень емоційного інтелекту.

Психологічна гнучкість — готовність відчувати і не втручатися у внутрішній досвід, повністю контактуючи з актуальним моментом, у русі до своїх цілей та цінностей (С. Гейс).

Для організації важливо щоб персонал був психологічно гнучким, адже таким чином відбувається менший вплив стереотипів, швидша адаптація та досягнення поставлених цілей.

Психологічна гнучкість ґрунтується на шести ключових принципах:

— Розщеплення — навчання методам зниження тенденції матеріалізувати думки, образи, емоції і спогади;

— Прийняття — розвиток навичок прийняття своїх думок без боротьби із ними;

— Контакт з актуальним моментом — усвідомлення того, що відбувається тут і зараз, розвиток відкритості, допитливості та сприйнятливості;

— Спостерігаюче «Я» — розвиток трансцендентного відчуття себе, безперервності свідомості, яке є незмінною;

— Цінності — виявлення того, що є найважливішим для істинного Я;

Усвідомлені дії — постановка цілей відповідно до цінностей та відповідальне їх досягнення.

На основі дослідження взаємозв'язку психологічного благополуччя та психологічної гнучкості персоналу організації, нами виявлено такі прямі високосназначимі зв'язки: між психологічним благополуччям та психологічною гнучкістю на робочому місці, між позитивними відносинами з іншими та психологічною гнучкістю на робочому місці, між автономією та психологічною гнучкістю на робочому місці, між особистісним зростанням та психологічною гнучкістю на робочому місці, між цілями в житті та психологічною гнучкістю на робочому місці, між самоприйняттям та психологічною гнучкістю на робочому місці, між балансом афекту та психологічною гнучкістю на робочому місці, між осмисленістю життя та психологічною гнучкістю на робочому місці, між самоприйняттям та когнітивною сплутаністю, між самоприйняттям та відкритістю, між самоприйняттям та усвідомленістю, між автономією та усвідомленістю, між автономією та униканням активності, між особистісним зростанням та відкритістю, між цілями в житті та відкритістю, між цілями в житті та униканням активності.

Література

1. Воронина А.В. Оценка психологического благополучия школьников. *Ежегодник российского психологического общества*. СПб, 2003. Т.2. С. 198–203.
2. Шевеленкова Т.Д., Фесенко П.П. Психологическое благополучие личности (обзор основных концепций и методика исследований). *Психологическая диагностика*. 2005. №3. С. 95–123
3. Ryff C.D. Psychological Well-Being Revisited: Advances in the Science and Practice of Eudaimonia. *Psychother Psychosom*. 2014. Vo 83, pp. 10-28. DOI: <https://doi.org/10.1159/000353263>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ОНЛАЙН НАВЧАННЯ

Креативне мислення фахівців, особливо економічних спеціальностей, є запорукою інноваційного розвитку суспільства, оскільки є базою для бачення додаткових альтернативних можливостей із більшою альтернативною вартістю організації, галузі та національної економіки. Творчі мислителі користуються великим попитом на ринку праці, а творче мислення є однією з ключових навичок, необхідних для успішного здійснення діяльності, згідно з останніми звітами Всесвітнього економічного форуму щодо ключових навичок успішної особистості.

Основним джерелом появи інноваційної ідеї у економістів є саме рівень розвитку креативного мислення та вміння використовувати креативність. Дослідження, проведене Forrester Consulting і Adobe, показало, що «82% компаній згодні з тим, що існує сильний зв'язок між успішними результатами бізнесу і творчим мисленням. Крім того, ці компанії також вважають, що активне сприяння творчому мисленню дозволяє перевершити свого конкурента в області частки ринку, конкурентного лідерства та зростання доходів» [1]. Тому так важливо сприяти формуванню творчого мислення у економістів ще з університету.

Виклики останніх двох років (пандемія COVID-19, надзвичайний та воєнний стани) обумовили швидкий перехід закладів освіти на онлайн та дистанційну форми навчання, що у свою чергу, спровокувало опанування викладачами додаткових компетентностей як цифрових, так і в цілому методичних. Аналіз роботи викладачів у сучасних ВНЗ свідчить про те, що рівень їх практичних зусиль щодо розвитку творчих здібностей здобувачів у процесі професійного навчання недостатньо високий. В системі роботи більшості викладачів, на жаль, переважають стереотипні методи та прийоми, спрямовані на алгоритмізацію дій студентів. Тому одним із найважливіших завдань у даному контексті, є доведення необхідності формування креативного мислення здобувачів та пошук найбільш ефективних та дієвих форм роботи, спрямованих на розвиток творчих здібностей майбутніх фахівців з економічних спеціальностей. А для цього сам викладач має вирізнитися креативністю.

Під креативністю викладача економічних спеціальностей ми розуміємо інтегровану якість педагога, що визначає його здатність до генерування оригінальних, неповторних, новаторських ідей для вирішення різноманітних педагогічних завдань, що виникають у навчально-виховному процесі. Вона характеризується здатністю своєчасно побачити педагогічну проблему, пропонувати й продукувати творчі шляхи її вирішення та діяти не за шаблоном, а оригінальним, властивим саме йому способом.

Однією з основних передумов розвитку креативного мислення майбутніх спеціалістів є орієнтація освітнього процесу на особистість здобувача, облік його індивідуальних особливостей, схильностей та прагнень. Тобто професійну освіту здобувачів доцільно організовувати насамперед на основі індивідуально-креативного підходу, який передбачає використання різних форм навчання, орієнтованих на якості особистості. В умовах університетської освіти цьому сприятиме впровадження нетрадиційних форм та методів навчання, інноваційних педагогічних технологій та інструментів онлайн навчання.

Для того, аби діяльність викладача у напрямку формування креативного мислення тих, хто навчається, була більш продуктивною, необхідно з'ясувати початкові показники рівнів сформованості креативного мислення у здобувачів. Нами були виділені та частково апробовані наступні методики: модель «4Ps» М. Родоса, модель «4Cs» Кауфмана і Бегетто [4], методику САТ, розробником якої є Amabile [3, с. 253], а також тест Торранса [5] та тест Дж. Гілфорда, що є частиною методики дослідження структури інтелекту (SOI).

Аналіз рівнів сформованості креативного мислення майбутніх фахівців з економічних спеціальностей «Менеджмент персоналу», «Економічна та бізнес-освіта» першого (бакалаврського) рівнів освіти, за моделями «4Ps», «4Cs», тестом Дж. Гілфорда «Незвичайне використання» та дослідженням творчої уяви продемонстрував, що в сучасних умовах здобувачі освіти мають достатньо високий рівень креативного мислення. По-перше, «... здобувачів з Big-C creativity з кожним роком стає все більше. Про це свідчить статистика: студенти створюють близько 48 тис. стартапів щороку в усьому світі.» [2]. По-друге, за результатами діагностування 38 здобувачів економічних спеціальностей за тестами Гілфорда було встановлено, що середня оцінка креативності мислення серед них знаходиться на рівні 8,7 з 10 балів, що підтверджує високий рівень сформованості показника креативного мислення досліджуваних здобувачів нашого університету.

На наступному етапі дослідження нами було встановлено, що викладачі найчастіше у методиці викладання своїх дисциплін використовують кейси та питання до завдань. Це найбільший результат (27 респондентів (96,4%) підтвердило цей факт), але, на наше переконання, репродуктивні питання, особливо під час онлайн навчання, не стимулюють розвиток креативного мислення. Найбільш ефективним інструментом у цьому напрямі є завдання, які поєднують у собі кейсові завдання та рольові вправи, ігрові елементи. Завдяки цим видам завдань спостерігається більший вплив на розвитку креативного мислення у студентів економічних спеціальностей в умовах онлайн навчання.

Професор Йонг Чжао у своїй книзі «Учні світового класу: виховання творчих та підприємницьких студентів» стверджує, що «... ключем до майбутнього економічного успіху є не здатність складати (проходити) стандартизовані тести, а здатність мислити нестандартно». Він досліджував ті країни, які, як правило, добре працюють на іспитах Програми міжнародного оцінювання студентів (PISA), порівняно з тими, хто добре працює на Глобальному моніторі підприємництва (GEM) і виявив майже зворотну кореляцію. Іншими словами, країни з високими підприємницькими тенденціями часто мали високий ВВП на душу населення і часто не мали успіху в тестах PISA [6].

Також наші респонденти вважають, що онлайн навчання сприяє розвитку їх креативного мислення. Цей висновок вони зробили, порівнюючи переваги та недоліки форматів онлайн із традиційною формою навчання. До основних переваг студенти відносять більш комфортні умови, застосування різних ресурсів для пошуку інформації та використання методик для розвитку креативного мислення. До перешкод студенти відносять: відсутність живого спілкування, роботи в команді та неможливість викладача пристосуватись до незвичного способу навчання.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що онлайн навчання сприяє розвитку креативного мислення своїм нестандартним підходом та можливістю використання інформаційних технологій. Крім цього, під час дослідження було виявлено те, що студенти позитивно реагують на впливи викладача щодо формування креативного мислення здобувачів в умовах онлайн навчання.

Ден Пінк у своїй книзі «Абсолютно новий розум» вказує на те, що «... в майбутньому будуть домінувати ті, хто може мислити творчо; ті, хто може придумати нові ціннісні ідеї. Він називає це «підйомом правого мозку мислителів»» [6]. Творчість має життєво важливе значення для успіху бізнесу. Насправді, експерти навіть заходять так далеко, що говорять, що це один з найважливіших факторів успіху бізнесу: саме креативне мислення, придумування нових і унікальних способів трансформації продукту та маркетингу є ключем до того, щоб залишатися на крок попереду конкурентів.

Отже, підсумовуючи, можемо виділити три умови щодо формування креативного мислення здобувачів економічних спеціальностей в умовах онлайн навчання:

1. Встановлення вихідних параметрів рівнів сформованості креативного мислення та психолого-педагогічний супровід формування креативності здобувачів (бажано робити це ще зі школи, на ранніх вікових етапах розвитку особистості).

2. Створення творчого та безпечного освітнього середовища у навчальному закладі: «... особливу значущість має організація педагогічної взаємодії суб'єктів освітнього процесу як свободи творчості (створення творчих зразків та підкріплення творчої поведінки, позитивне ставлення до дослідницької творчої діяльності, дозвіл творчої ініціативи та емоційного самовираження» [7].

3. Викладач сам є творчою особистістю та має сформоване креативне мислення. Мова йде як про особистісні риси, так і про професійні компетентності, бо саме реалізація методичної кре-

ативності викладача (вибір та поєднання технологій, методів, прийомів та засобів навчання) буде безпосередньо впливати на формування креативного мислення здобувачів економічних спеціальностей.

Література

1. Why Is Creative Thinking Important for The Business? URL: <http://kuldeepaggarwal.com/why-is-creative-thinking-important-for-the-business#>
2. Gardner, H., & Weinstein, E. Creativity: The View from the Big C and the Introduction of Tiny c. *The Nature of Human Creativity* (In R. Sternberg, & J. Kaufman (Ed.)). New York: Cambridge University Press, 2018.
3. Hennessey, B., Amabile, T., & Mueller, J. Consensual Assessment. *Encyclopedia of Creativity* (In M. Runco, & S. Pritzker (Ed.)). San Diego, CA: San Diego: Academic Press, 2018, 253-260.
4. Kaufman, J., & Glaveneau, V. A review of creativity theories: what questions are we trying to answer? *The Cambridge Handbook of Creativity* (In J. Kaufman, & R. Sternberg (Ed.)). New York: Cambridge University Press, 2019.
5. Kim, K. (2011). The APA 2009 Division 10 debate: Are the Torrance Tests still relevant in the 21st century? *Psychology of Aesthetics, Creativity and the Arts*, 2011, 5, 302-308.
6. Creative thinking skills: definition and examples URL: <https://rockcontent.com/blog/creative-thinking-skills/#>.
7. Ivcevic, Z., & Hoffman, J. Emotions and Creativity: From Process to Person to Product. *The Cambridge Handbook of Creativity* (In J. Kaufman, & R. Sternberg (Ed.)). New York: Cambridge University Press, 2019.

Михно Т.В.

«Психологія», 3 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — д. психол. н., професор кафедри педагогіки та психології
Савченко О.В.

МАРКЕРИ ПЕРЕЖИВАННЯ КРИЗИ ОСОБИСТІСТІ

Криза — це той «неминучий» період життя, з яким стикається кожен з нас. Криза може пережитися з достатньо негативними ознаками та особливостями, які суттєво впливатимуть на життєдіяльність особистості, але саме цей період є «показником» розвитку людини. У випадку нормативних криз, завершення даного періоду супроводжується важливими новоутвореннями, які є важливими для підтримки психічного розвитку людини.

Поняття кризи є як ніколи актуальним для сьогодишнього стану нашої країни, яка переживає військове вторгнення країни-агресора на свою територію. На цьому тлі люди переживають кризи, які різняться за причинами та ознаками, але найбільш поширеною кризою, на думку В. Пасічної, на сьогоднішній день виступає «криза невизначеності та втрати стабільності». Її головними ознаками є негативні емоційні переживання, розлади уваги, розлади волі, розлади мислення, деструкція мотивів і цінностей та деформація стилю життя. Отже, питання діагностики кризи особистості також залишається важливим та актуальним.

Мета дослідження — проаналізувати життєві кризи особистості та визначити основні маркери їх переживання.

Криза особистості — це «порушення внутрішньої рівноваги (психічної, душевної, емоційної) або гомеостазу людини, що виникає в результаті впливу середовища» [3, с. 3]. Психологами розрізняються нормативні та ненормативні кризи особистості. Вперше поняття «нормативна криза» було згадане Е. Еріксоном, який надав йому наступне пояснення: «нормативні кризи розвитку відрізняються від нав'язаних, травматичних або невротичних тим, що кожен процес зростання

приносить нову енергію, а суспільство пропонує нові і специфічні можливості, відповідно до переважаних в ньому уявлень про фази життя» [5, с. 162]. Отже, нормативні кризи сприяють «зростанню» та розвитку особистості, відрізняються появою психічних новоутворень та ролей. Головною особливістю ненормативних криз є виникнення їх через зовнішні обставини. Такі кризи не пов'язані з психічними новоутвореннями та розвитком. Життєва криза — це той тип кризи, що включає як нормативні, так і ненормативні типи криз. На думку П. Горностая, життєва криза — це «перехідний період життя, коли відбувається ламання і активна зміна життєвих ролей особистості» [1, с. 69].

На основі зовнішніх подій, життєвих обставин особистості, а також ролей, які виникатимуть, закріплюватимуться, розвиватимуться чи зникатимуть, П. Горностає виділяє наступні типи життєвих криз: 1. Кризи становлення особистості, серед них найхарактернішими є вікові кризи, які сприяють зміні провідної діяльності особистості, а отже й зміні ролей. 2. Кризи здоров'я, які можуть виникнути у зв'язку з серйозним захворюванням, травмою чи каліцтвом, які впливатимуть на життя особистості, наприклад, у вигляді обмежених можливостей. В такому випадку особистість може втратити окремі ролі своєї життєдіяльності. 3. Термінальні кризи, які пов'язані, насамперед, з термінальними цінностями людини. У випадку виникнення події, яка загрожуватиме життю людини чи зумовлюватиме закінчення життя, особистість може переживати термінальну кризу. 4. Кризи значущих стосунків, які можуть виникнути при значних змінах в взаємостосунках особистості. Прикладом може слугувати розлучення, народження дитини, тощо. 5. Кризи особистісної автономії, які можуть проявитися при втраті чи обмеженнях особистісної автономії з будь-яких причин. Це призводить до появи нової ролі в житті людини, яка сприймається як небажана через залежність від оточуючих. 6. Кризи самореалізації, котрі з'являються через події, що призводять до неможливості нормальної, запланованої чи звичної самореалізації особистості. 7. Кризи життєвих помилок, котрі пов'язані з фатальними подіями в житті людини, які вона вчинила або не вчинила та отримала негативні наслідки через свій вибір. Такими подіями можуть бути: втрата кошовної речі, зрада, злочин, тощо [1].

Підсумовуючи, зазначимо, що життєві кризи можуть відноситись як до нормативних, так і ненормативних типів криз. Одним з основних показників життєвої кризи є зміни в життєвих ролях особистості. Незважаючи на значні відмінності в переживаннях криз, кризовий стан може бути описаний за допомогою основних ознак (симптомів), які діагностуватимуть наявність або відсутність кризи особистості.

На основі робіт В. Козлова [2] та Г. Шихі [4], нами було виділено 12 основних ознак кризи:

1. Відчуття несправедливості життя — переживання невдоволення від усвідомлення того факту, що твоя робота та її результати оцінюються інакше, ніж праця та результати інших осіб;
2. Втрата безпеки (ворожість оточуючих) — переживання ворожості навколишнього середовища, що супроводжується недовірою до інших, прагненням до безпеки та стабільності;
3. Відчай — переживання безнадійності через відсутність планів та перспектив на майбутнє, зневіра у своїй спроможності змінити ситуацію;
4. Невпевненість в собі — сумніви щодо результативності діяльності, низька оцінка власної компетентності;
5. Самотність — переживання нестачі близькості та спілкування з іншими людьми;
6. Страх — переживання загрози та дискомфорту нормальної життєдіяльності людини;
7. Зміна системи цінностей — зміни в поглядах на життя, значущості його важливих елементів;
8. Неадекватність реакцій — невідповідність реакцій зовнішнім подразникам та умовам ситуації;
9. Підвищена тривожність — переживання занепокоєння, внутрішнього напруження та зайвого збудження у ситуаціях з низьким рівнем загрози;
10. Дистанціювання в стосунках — відсторонення в стосунках з іншими;
11. Зміна відчуття часу — тенденція до недооцінки або переоцінкиплинності часу;
12. Фізичний спад — переживання важкості виконання завдань та обов'язків через сильне відчуття втоми та виснаження, домінуюча потреба у відпочинку.

Дані ознаки є універсальними, тому можуть складати базис для створення методики діагностування певних життєвих криз особистості.

Висновок. Життєві кризи необхідно розглядати як поєднання нормативних та ненормативних криз, а отже вони детерміновані як зовнішніми, так і внутрішніми умовами. Визначено 12 основ-

них ознак для діагностування кризи особистості: 1) відчуття несправедливості життя; 2) втрата безпеки (ворожість оточуючих); 3) відчай; 4) невпевненість в собі; 5) самотність; 6) страх; 7) зміна системи цінностей; 8) неадекватність реакцій; 9) підвищена тривожність; 10) дистанціювання в стосунках; 11) зміна відчуття часу; 12) фізичний спад. Дані ознаки можуть виступити основою для створення майбутньої методики діагностики перебування особистості в стані кризи.

Література

1. Горностай П.П. Життєві ролі та рольова соціалізація. *Психологія життєвої кризи* / відп. ред. Т. М. Титаренко. Київ,: Агропромвидав України. 1998, 69-96.
2. Козлов В.В. Личностный кризис — структурные и гендерные особенности. Ярославль: ЯрГУ, 2004. URL: <http://zi-kozlov.ru/articles/1120-personalitycrisis>.
3. Мягких Н.И., Ларина Н.И. Теория и практика психологии кризисных ситуаций. *Психология и право*. 2011. Том. 1, № 2. URL: <https://psyjournals.ru/psyandlaw/2011/n2/40903.shtml>.
4. Шихи Г. Возрастные кризисы. СПб.: Ювента, 1999. 436 с.
5. Erikson, E. H. Identify. Youth and crisis. N. Y., 1968. 336 p.

Морозов Д.С.

«Психологія», 4 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к.психол.н., доцент кафедри педагогіки та психології
Колесніченко Л.А.

ЗВ'ЯЗОК ЖИТТЕСТІЙКОСТІ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО УМОВ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Увагу науковців наразі привертають проблеми, що стосуються її життєдіяльності в умовах соціально-економічних змін та пов'язаних з цим криз. Зокрема нагальними стали питання адаптації до нових швидкоплинних та швидко змінюваних обставин суспільного та особистого життя. Для України ці обставини впродовж більш ніж двох останніх років визначались карантинними обмеженнями, наразі осанні місяці — воєнним станом. Проблема адаптації постала однаково для всіх студентів, навіть для тих, хто вже виробив досвід навчання у ЗВО і адаптувався до його умов. Потреба адаптуватися до нових умов навчання, а саме до змішаного навчання, є загальною для всіх студентів і ще немає достатньої кількості досліджень, які б дозволили вивчити це явище. Сучасні соціальні умови життєдіяльності українців породили нові виклики щодо адаптації студентів до умов навчання (діє багато чинників — навчання в евакуації, ускладнений доступ до мережі Інтернет та до інформаційних ресурсів, надмірний стрес тощо), які створюють соціальний запит для нових напрямків досліджень у цій галузі.

Для нашого емпіричного дослідження важливим є розуміння соціально-психологічної адаптованості студентів до умов навчання у ВНЗ є результатом дії сукупних факторів на особистості студентів, вага і значення яких різні. До їх числа можна віднести інтернальність, самооцінку першокурсників, рівень їхнього самоприйняття і прийняття інших людей, соціальна сміливість і впевненість в собі, низький рівень особистісної тривожності [1]. Виявлено, що до числа найбільш значущих чинників ефективності соціально-психологічної адаптації відноситься високий рівень сформованості регуляторного досвіду особистості. Ми припустили, що на рівень соціально-психологічної адаптації студентів впливають так звані «ресурсні» властивості особистості, серед яких і життєстійкість — багатокомпонентне особистісне утворення, яке зумовлює актуалізацію різноманітних властивостей психіки людини в життєвих ситуаціях, у яких виявляється підвищена напруга, та виступає ресурсом опанування нею [2].

Поточне навчання, хоч і визначається як змішане, фактично відбувається дистанційно. До того ж, навчання у такій формі не є свідомим вибором його суб'єктів, скоріше воно є вимушеним і

тому зазначені переваги не виявляються повною мірою. Для багатьох учасників навчального процесу перехід до змішаного навчання (а за фактом — до дистанційного) є кардинальною зміною умов навчання, що характеризує їх як нові, незвичні, стресогенні, нав'язані тощо. Такі умови потребують ресурсу особистості для адаптації до них.

Нами встановлено, що життєстійкість особистості є її потенціальним ресурсом, який актуалізується напруженою життєвою ситуацією; психологічною властивістю особистості, що розвивається на підставі настановлень щодо активної взаємодії зі складними життєвими ситуаціями та має інтегральний характер, а також інтегральною здатністю до соціально-психологічної адаптації з огляду на динаміку смислової саморегуляції.

В результаті проведення емпіричного дослідження було встановлено, що життєстійкість особистості є ресурсною властивістю. Особливості її прояву у студентів дослідницької вибірки зумовлені середнім рівнем її складників, хоча майже половина членів вибірки виявила високі показники прийняття ризику, що свідчить про їхню готовність активно взаємодіяти з агентами зовнішньої ситуації та використовувати її у якості умови здобуття нового досвіду життєдіяльності.

Рівень соціально-психологічної адаптації студентів переважно є середнім і всі показники, які нами було отримано в результаті вимірювання прояву складників СПА, виявились середнього рівня. А це свідчить про достатній рівень пристосування обстежених студентів до тих умов життєдіяльності, в яких вони наразі опинились. Це дає їм можливість виявляти свою суб'єктність та достатньо цілеспрямовано опановувати життєві ситуації. Студенти достатньо задоволені собою та оточенням, з яким вони контактують, переживають емоційний комфорт у навчанні. Вони мають інтервальну локусну альтернативу, що виявляється у прийнятті на себе відповідальності за своє навчання, а також готові управляти процесом вирішення поточних задач, можливо, схильності вирішувати особистісно значущі завдання за рахунок оточуючих.

Помірний прояв ескапізму означає, що іноді уникають вирішення проблем, а іноді, навпаки, беруться активно їх залагоджувати. Встановлено, що життєстійкість високо корелює зі здатністю до соціально-психологічної адаптації студентів до умов їхнього навчання. Під час статистичного аналізу було отримано високі коефіцієнти кореляції не лише між інтегративними показниками, а й при вивченні зв'язків складників життєстійкості з рівнем СПА, а також рівнем життєстійкості та складниками СПА.

Виявлено, що студенти з вищими за середній та високими рівнями соціально-психологічної адаптації до умов навчання та життєстійкості, мають домінуючий стан, який визначається переважно високим проявом активності, високим тонусом та спокоєм, підвищеною стійкістю, достатнім рівнем задоволеністю собою та скоріше позитивним аніж негативним образом себе.

Загалом нами отримані дані, які свідчать про необхідність проведення досліджень у цьому напрямку надалі — це є перспективою цього дослідження. Ми припускаємо, що домінуючий стан виявляє суттєвий вплив на процес і результат соціально-психологічної адаптації особистості до умов її життєдіяльності, особливо в напружених умовах. Також вважаємо, що існує тісний зв'язок між проявами домінуючого стану та рівнем життєстійкості особистості — вони виступають у якості ресурсу особистості для її адаптації до життєвих ситуацій.

Література

1. Волнушкіна Г.В. Соціально-психологічні особливості процесу адаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі. *X Міжнародна науково-практична конференція «Духовність у становленні та розвитку особистості»: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*, 2016. С. 107-116.
2. Юдина Е.В. Исследование жизнестойкости у студентов-психологов. *Педагогика и психология образования*. 2011. № 3. С. 105-109.

Остафійчук Т.М.
«Психологія», ОПП «Практична психологія», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.пед.н., доцент кафедри педагогіки та психології
Борисенко Л.Л.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕПРЕСИВНИХ СТАНІВ ПРАЦІВНИКІВ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ КОВІДНОЇ ПАНДЕМІЇ

Пандемія COVID-19 стала серйозним випробуванням не лише для українського суспільства, а й для всього людства. Відбуваються зміни як на рівні психіки окремої особистості, так й на макросоціальному рівні. Окремо слід відзначити і необхідність урахування особливостей впливу психотравмуючих факторів на психіку та організм медичних працівників — лікарів, які значну частину свого часу перебувають у медичних закладах різного профілю: в стаціонарних, амбулаторних відділеннях та надають допомогу ковідним пацієнтам. На тлі коронавірусної епідемії у медперсоналу спостерігається високий ступінь ризику появи симптомів психічних розладів, а також загострення уже наявних. Власне, зростання професійних навантажень на медпрацівників, загострення стресових ситуацій за нинішніх непростих умов пандемії, як підтверджують дані світових і національних досліджень, провокують виникнення у них депресивних станів.

Актуальним і важливим є дослідження, в центрі якого перебувають питання, спрямовані на обґрунтування психофізіологічних критеріїв оцінки депресивних станів медичних працівників, адаптаційних можливостей організму лікарів, які надають медичні послуги в умовах коронавірусної пандемії. Дослідження депресивних станів медичних працівників під час пандемії COVID-19 присвячені праці українських вчених (О. Кокун, Л. Карамушка, Г. Ложкін, В. Пішель, Т. Ільницька, С. Чумак, Н. Степанова, Ю. Ячнік) [3; 4]. Великий вклад в дослідження проблеми депресії, депресивних станів вніс Аарон Бек — американський психотерапевт, творець когнітивної психотерапії, великий фахівець в галузі дослідження і лікування депресії та депресивних станів [1] та український вчений, психіатр та психолог В. Блейхер [2].

Першопричиною депресії, на думку А. Бека, є когнітивна організація, схема, яка диктує депресивне сприйняття світу. Його модель депресії заснована на таких характеристиках, як особистісна ущербність і негативні очікування. Він виділив чотири основні групи характеристик депресивного стану [1].

1. Емоційні (горе, сум, пригнічений настрій).
2. Когнітивні (негативні очікування).
3. Мотиваційні (пасивність, залежність, уникання, параліч волі).
4. Фізіологічні (утрата апетиту, розлади сну).

Депресивні стани медичних працівників, зокрема лікарів, ми визначаємо як негативний психічний стан пригнічення, що зумовлюється інтенсивним тривалим психологічним перевантаженням, специфікою пацієнтів, фінансовою нестабільністю сучасної сфери медичної допомоги. Зовнішніми передумовами розвитку депресивних станів є наявність хронічної напруженої психоемоційної діяльності, дестабілізуюча організація роботи, підвищений рівень відповідальності, несприятлива психологічна сфера професійної діяльності та складний психологічний контингент пацієнтів. Внутрішніми передумовами виникнення депресивних станів лікарів є втома, апатія, чутливість до стресу, зниження працездатності, життєстійкості і інтересу до оточення.

З метою визначення ступеню вираженості депресії, стресостійкості, гострої розумової та фізичної втоми, життєстійкості у медпрацівників нами було проведено емпіричне дослідження, в якому взяли участь 25 сімейних лікарів і 23 лікаря вузького профілю. Дослідження проводилося в напружених умовах коронавірусної пандемії в період з IV-XII-2021 року, з використанням психодіагностичних методик: «Диференціальна діагностика депресивних станів» В.А. Жмурова, «Тест життєстійкості» С. Мадді (в адаптації Д. Леонтьєва, О. Рассказовой), методика «Схильність до стресу» Дж. Дженкенсона, методика «Індекс розумової та фізичної втоми» О. Прохорова.

За результатами опитування виявлено: високі рівні вираженості депресивних станів — виражена та глибока депресія у групі сімейних лікарів (49% осіб), порівняно з групою лікарів вузько-

го профілю (26% осіб); високу схильність до стресу виявили (40% осіб) — сімейні лікарі і (39% осіб) — лікарі вузького профілю; виявлено високі рівні гострої фізичної втоми серед сімейних лікарів (44% осіб), серед вузькопрофільних — (43% осіб); низькі рівні життєстійкості виявили сімейні лікарі (54% осіб) порівняно з лікарями вузького профілю (36% осіб).

Ці дані засвідчують, що сімейні лікарі мають великі навантаження у лікувальній справі, оскільки їхні функціональні обов'язки передбачають часті і більш тісні контакти з хворими пацієнтами, особливо з коронавірусними інфекціями, коли є ризики і самим захворіти. Тому постійне перебування в напруженій робочій атмосфері та обстеження великої кількості хворих з різними хворобами, вислуховування скарг хворих та надання рекомендацій і понад нормованого часу, — призводять до розумової та фізичної втоми, тривоги, професійного стресу, низької життєстійкості. Лікарі вузького профілю, як медпрацівники другої ланки медичної допомоги, мають менше контактів з пацієнтами, оскільки до них звертаються за допомогою з направленням від сімейних лікарів. Записи на прийом обмежені кількістю пацієнтів.

Виявлені розбіжності щодо вираженості депресивних станів у групі сімейних лікарів і вузькопрофільних лікарів статистично підтверджено. Так само статистично підтверджено розбіжності за шкалою «включеність» життєстійкості лікарів різних профілів. Це пояснюється специфікою роботи лікарів та властивостями особистості. Сімейні лікарі з високими показниками вираженості депресивних станів, вольовими зусиллями долаючи стресогенні фактори, більше налаштовані, ніж вузькопрофільні, до взаємодії з оточенням, яка надає їм сили не відсторонюватися в екстремальних ситуаціях, особливо в умовах коронавірусної пандемії. Включеність як компонент життєстійкості слугує основою для створення власного сенсу у складних життєвих ситуаціях, є фундаментом прийняття життєво важливих рішень як у професії лікаря, так і в особистому житті.

Перспективами подальших досліджень в цьому напрямі — розробка та апробація програми оптимізації депресивних станів сімейних лікарів з метою зменшення психоемоційного виснаження у процесі професійного спілкування з пацієнтами, запобігання особистісного віддалення та професійної деформації особистості.

Література

1. Бек А., Раш А. Когнитивная терапия депрессии. СПб. : Питер, 2000. 236 с.
2. Блейхер В. М. Экспериментально-психологическое исследование психически больных. Т.: Медицина, 1970. 176 с.
3. Карамушка Л.М., Раковчена О.О. Психологічні особливості професійного стресу у працівників медичних установ. *Главный врач*. К. : Блиц-Информ, 2009. № 12. С. 88–93.
4. Кокурн О. М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності: монографія. Київ: Міленіум, 2004 265 с.

Семьонова Н.П.

*«Психологія», ОПП «Практична психологія», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — к.психол.н., доцент кафедри педагогіки та психології

Музичко Л.В.

ЗВ'ЯЗОК СТИЛЮ ВИХОВАННЯ ТА РІВНЯ РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Здатність до самостійності системотворчою якістю особистості і необхідність її розвитку та формування диктується потребами суспільства в людях, які здатні до творчого мислення та соціальних зрушень на благо людства. Вочевидь, що вирішення цього завдання стосується розвитку самостійності, яка дозволить людині ставити бачити проблеми та віднаходити нові ефективні способи їхнього вирішення. Тому зрозумілим є інтерес практичних психологів до встановлення

чинників, які зумовлюють процес розвитку самостійності. Зокрема, багато науковців приділяють увагу родинному вихованню, оскільки саме родина є тим соціальним інститутом, який спричиняє вагомий вплив на психічний розвиток дитини та формування її особистості. Значимість проблеми впливу стилів сімейного виховання на формування особистості дитини визначається тим, що взаємини в родині, а саме — дитячо-батьківські стосунки, спричиняють основний вплив на формування особистості і поведінки дітей. Питання впливу стилю сімейного виховання на формування особистості дитини особливо актуальне зараз, оскільки воно пов'язане з надважливою для сучасного суспільства проблемою розвитку психічно здорової, відкритої, моральної, інтелектуально розвиненої, самодостатньої і комунікативно компетентної особистості, яка формує націю і суспільство загалом.

У своєму емпіричному дослідженні ми виходили з розуміння того, що стиль сімейного виховання визначає домінуючий спосіб взаємодії батьків з дітьми, який виражається ступенем їхнього взаєморозуміння, причетності до вирішення спільних проблем, спільності світоглядних позицій та змісту почуттів, які вони переживають [1]. Зрештою, виховний стиль зумовлює розвиток особистості дитини, зокрема таку її властивість як самостійність.

На ґрунті досягнень молодшого дошкільного віку, коли суттєво змінюються взаємини дитини з дорослими та світом, який її оточує, коли вона набуває дуже важливої якості діяти цілеспрямовано і ставити перед собою перші цілі, створюються умови для розвитку її самостійності, що бурхливо починається у дошкільному віці. Успішність цього процесу визначає у майбутньому спрямованість вже дорослої особистості на власний розвиток.

У дошкільному віці елементарні форми побутової праці сприяють створенню між дитиною і дорослим своєрідних стосунків, у яких виявляється реальна взаємодопомога, координація дій, розподіл обов'язків. Ці відносини продовжують розвиватися й надалі та впливають на процес розвитку самостійності дитини. Самостійність постає однією з провідних якостей особистості, яка виражається умінням постановки певної мети, наполегливого її досягнення власними силами, відповідального ставлення до своєї діяльності, свідомого та ініціативно діяння не лише в знайомих обставинах, але й в нових умовах, що потребують прийняття нестандартних рішень [2].

Висновок. В результаті проведеного дослідження вдалось встановити наявність зв'язку типу родинного стилю та рівнем прояву самостійності дитини: чим більше стиль взаємодії батьків та дітей передбачає взаємини, які характеризуються теплими взаєминами, високим контролем, заохоченням ініціативи, прислуханням до думки дітей. Вони координують дії дитини, визнають її право на свободу, але вимагають дотримання дисципліни, готові на допомогу, культивуючи цим самостійність та відповідальність.

Література

1. Лесгафт П.Ф. Семейное воспитание ребенка и его значение. М.: Педагогика, 1991. 174 с.
2. Петровский А.В. Дети и тактика семейного воспитания. М.: Знание, 2011. 96 с.

Сокол І.А.

*«Професійна освіта (Економіка)», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри педагогіки та психології
Булавіна О.А.*

E-LEARNING У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ: ІННОВАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Пандемія COVID-19 та подальші карантинні обмеження обумовили необхідність зміни формату роботи/навчання. Україна не є виключенням. Починаючи із березня 2020 року, стало неможливим реалізовувати традиційні форми і методи навчання, що викликало пошук нових адапти-

вних підходів та, як результат, перехід закладів освіти на електронне навчання (E-learning). Для більшості здобувачів освіти і викладацького штату це були важкі періоди адаптації та виходу з зони комфорту, адже жодних альтернатив не лишалося. Ми всі є свідками небачених раніше темпів розвитку електронної освіти, маємо можливість досліджувати та впроваджувати найкращий досвід.

Електронне навчання (e-learning) — одна із форм навчання, під час якої використовуються інформаційні та електронні технології, тобто навчання відбувається за допомогою інтернету. Е-навчання є більш досконалою формою дистанційного навчання, базується на навчанні з використанням глобальних і локальних комп'ютерних мереж, використовує переваги традиційних форм навчання та позбавляє їх недоліків. Електронне навчання через Інтернет забезпечує безперервний контакт та інтенсивний інформаційний обмін між слухачем і викладачем, навіть якщо їх фізично розділяють тисячі кілометрів.

Важливою умовою під час електронного навчання є вдала онлайн-комунікація із використанням різноманітних засобів організації. Задля цього можна використовувати відеоконференції (Zoom, Meet, Teams), соціальні мережі для індивідуального та групового спілкування з викладачами та групою (Telegram, Viber, Teams), використання форумів за відповідними темами.

Ера цифровізації досягає висот і під час електронного навчання, вже почала активно з'являтися цифрова творчість. Протягом навчання викладач має змогу всесторонньо розвинути особистість здобувача освіти, пропонуючи завдання, що спроможні розвивати креативність. При виконанні таких завдань інформація буде краще запам'ятовуватися і у виконавця, і у слухачів. Цифрова творчість може проявлятися у створенні: інтелект-карт; коміксів; інфографіків; презентацій; флеш-карт; блогів; відеоблогів; власних тестів. Нижче продемонстровано інтелект-карту, в якій у графічному форматі показано потреби електронного навчання, які інструменти застосовуються для електронного навчання, для кого підходить навчання, його переваги та недоліки. Завдяки ефективній візуалізації, відразу можна простежити структуру ключової інформації електронного навчання та проаналізувати взаємозв'язки між ними (див. рис. 1).

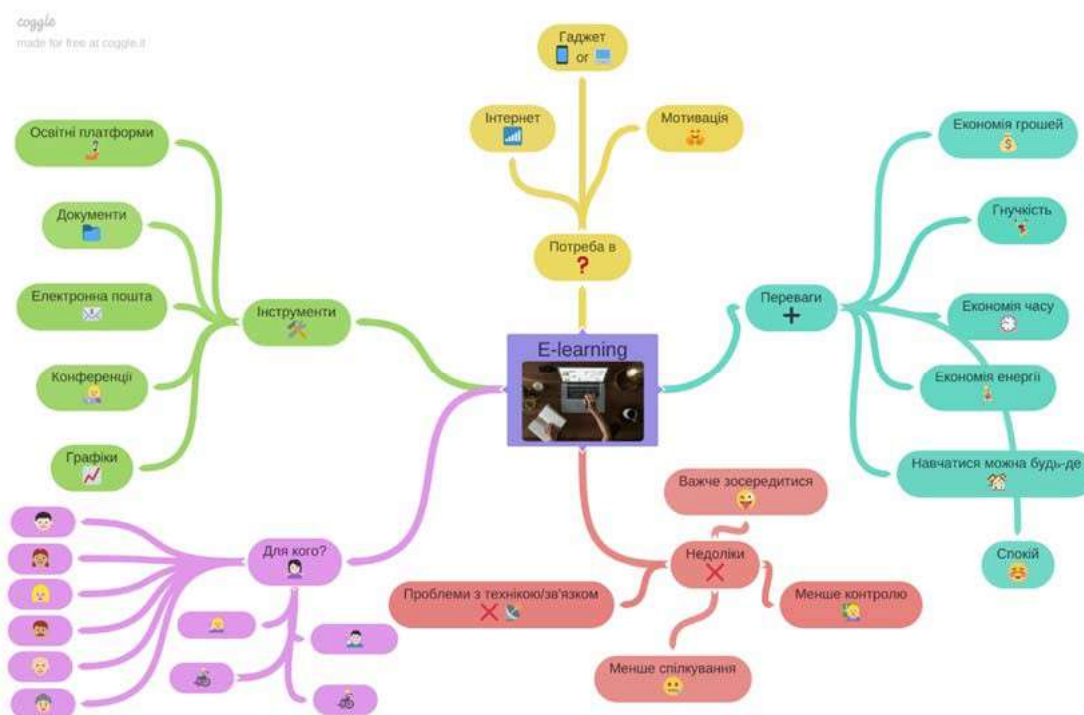

Рис. 1. Інтелект-карта

Джерело: автор самостійно

Для більш ґрунтового опрацювання інформації було розроблено SWOT-аналіз, в якому досліджено та проаналізовано можливості розвитку електронного навчання, можливі загрози, сильні сторони та відповідно слабкі сторони E-learning (див. рис. 2).

SWOT-аналіз електронного навчання в професійній освіті

<u>Сильні сторони</u>	<u>Слабкі сторони</u>
- Можливість навчатися в будь-якому місці; - Економія часу на дорогу до місця навчання; - Підвищення компетентностей учасників навчання; - Гнучкість графіку навчання; - Зручність та швидкість передачі інформації під час навчання; - Можливість навчатися у будь-який час.	- Низький рівень інформаційно-комунікаційних-технологічних компетентностей викладачів; - Відсутність зв'язку та доступу до Інтернету; - Втрата мотивації до навчання; - Труднощі з опановуванням нових програм для навчання.
<u>Можливості</u>	<u>Загрози</u>
- Можливість навчатися протягом всього життя; - Преп'яднення великої кількості людей; - Використання трендових технологій для розширення можливостей створювання нових способів ефективного навчання.	- Знецінення електронної освіти у зв'язку з остаточним поверненням до аудиторного навчання в закладах освіти; - Психологічні бар'єри, які стосуються запровадження електронного навчання.

Рис. 2. SWOT-аналіз електронного навчання у професійній освіті

Джерело: автор самостійно.

Можна констатувати той факт, що сильні сторони електронного навчання цілком перекривають його слабкі сторони, адже здебільшого всі негативні показники стосуються саме вмінь людини в опановуванні комп'ютерних технологій. Можливості розвитку електронного навчання у професійній освіті не мають меж, адже використовуючи трендові технології навчання, можна стимулювати здобувачів освіти до навчання, та надавати мотивацію, яку, на жаль, протягом електронного навчання легко втратити. До загроз включено пункт про те, що електронна освіта може бути знецінена при переході до аудиторного навчання, але, на мою думку, електронне навчання може залишитися чудовою альтернативою, або ефективним компонентом у змішаному навчанні.

З метою підкріплення нашої думки щодо доцільності впровадження електронного навчання у вищі навчальні заклади, було проведення опитування, в якому прийняло участь 139 здобувачів освіти першого бакалаврського рівня ДВНЗ «Київський національний економічний університету імені Вадима Гетьмана». В ході дослідження були отримані наступні результати.

Опитування проходили студенти, які навчаються з першого по четвертий курс бакалаврату, тобто опитування охопило здобувачів, які навчалися виключно в аудиторному форматі, та тих, які більшість часу навчаються дистанційно або ж у змішаному форматі, тобто у режимі електронного навчання.

Для організації дистанційного навчання, за свідченням здобувачів, абсолютна більшість викладачів використовує додаток для відеоконференцій «Zoom» (97,1%), також особливою популярністю користуються додатки «Telegram» (81,3%), «Microsoft Teams» (84,9%), «Google Meet» (81,3%)

Більшість опитаних студентів стверджують, що на підготовку до онлайн занять ними витрачається менша кількість часу (51,1%), частина відповіла, що витрачається однакова кількість часу для обох видів навчання (39,6%). Можна дійти висновку, що до онлайн занять більшості студентів простіше готуватися, адже витрачається менше часу порівняно з аудиторними, що підтверджує зафіксовану перевагу електронного навчання стосовно економії часу.

Основною перешкодою для онлайн навчання у студентів є недостатня мотивація (61,2%), важливу роль грає психологічний фактор, а надалі ідуть додаткові зовнішні фактори, такі як обмежений доступ до інтернету (28,1%), обмежений доступ до комп'ютерів (15,1%) та недостатність досвіду (14,4%)

Визначальними критеріями для оцінки якості освіти є приблизно однакові в усіх учасників опитування: найвагомішим є краще розуміння себе та збалансований розвиток (64%); вміння розв'язувати практичні проблеми (56,1%). Також студентів хвилює вмотивованість до навчання (48,9%), вміння використовувати навіть мінімальну кількість знань (45,3%) та обсяг знань за освітньою програмою (36%)

І на фінальне питання про бажання залишитися в дистанційному форматі до завершення навчання більшість студентів (54%) відповіли, що хочуть; 29,5% виявили бажання навчатися протягом 1-2 курсів офлайн, на 3-му курсі за змішаною формою, а на 4-му курсі — лише дистанційно.

Отже, електронне навчання назавжди увійшло в освітній та культурний простір суспільного життя і від нас залежить, які можливості для розвитку будуть створені, а також напрями та сила їх впливу на кожного учасника освітнього процесу.

Література

1. Електронне навчання. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%> (дата звернення: 09.02.2022).
2. Прибилова В. М. Проблеми та переваги дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuesedu/article/8791-96-17478-1-10-20170726.pdf> (дата звернення: 09.02.2022).

Ташко А.А.

*«Професійна освіта (Економіка)», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — д.пед.н., професор кафедри педагогіки та психології
Кулалаєва Н. В.*

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У сьогоднішньому світі лідери — це люди, які змушують «рухатись» весь світ. Немає жодної галузі, виду діяльності, або організації, яка б могла існувати без лідера. Дехто проявляє лідерські якості з самого дитинства, а іншим для їхнього розвитку потрібно багато і плідно працювати. Але для того, щоб сформувати та розвинути лідерські компетентності, необхідно працювати всім, і тим людям, які з дитинства проявляли якості лідера і тим, які виховали в собі їх з часом.

Лідерство — це управлінська взаємодія між лідером і послідовником, заснована на найбільш ефективному поєднанні різних джерел влади з метою мотивування людей на досягнення спільної мети. Багато теорій лідерства розвивалися протягом останніх 100 років. Ці теорії намагаються пояснити якості успішного лідерства, включаючи індивідуальну, командну та організаційну роботу і навіть соціальне лідерство [1].

Розвиток лідерських компетентностей у здобувачів фахової передвищої та вищої освіти передбачає цілеспрямований комплексний підхід до їхньої професійної підготовки через аналіз лідерських якостей студентів і їхніх складових, пошук і застосування відповідних інноваційних методів навчання, що сприяють розвитку ключових якостей особистості в професії, зокрема лідерства [2, 3].

Можна виділити такі рівні розвитку лідерських компетентностей у здобувачів фахової передвищої освіти:

- пороговий — лідерська позиція відсутня чи майже виражена;
- ситуативний — лідерські якості виявляються під впливом зовнішніх обставин;
- просунутий — сильна потреба займати лідерську позицію.

Результативність студентського лідерства базується на поєднанні соціальної компетентності, мобільності, ініціативи, наполегливості, самоконтролю, ефективності, спостережливості, організованості, самостійності, переконливості, рішучості, ерудиції, впевненості в собі та емоційності, а також не менш важливе на вмінні здійснювати комунікацію.

Комунікація лідера не зводиться до випадкових зустрічей, формальних виступів та презентацій, лідери активно здійснюють вербальну та невербальну комунікацію кожен день. Необхідно використовувати весь арсенал інструментів, доступних для підвищення комунікаційного потен-

ціалу особистості, а саме покращити знання студентів про стратегії і тактик конструктивного спілкування, використання ефективних вербальних і невербальних комунікаційних навичок, здатність розуміти інших і впливати на них, підтримувати хороші стосунки, навчити командній роботі, униканню деструктивних конфліктів.

Система підготовки лідерів має, з одного боку, охоплювати підготовку безпосередньої практичної діяльності у сфері управління, пов'язаної з розвитком аналітичних, комунікативних, організаторських здібностей. З іншого боку, необхідна орієнтація на самовдосконалення особистості, виховання здатності до самоорганізації, самодисципліни, самоаналізу, самооцінювання результатів діяльності. Ці складники реалізуються через проведення лідерського активу, ділових ігор, різноманітних заходів, що організовуються адміністрацією закладу, кураторами та викладачами.

Головним елементом змісту навчання економічних дисциплін на засадах компетентнісного підходу стає досвід вирішення різноманітних завдань, виконання соціальних ролей та функцій на підґрунті сформованих знань, застосування розвивальних технологій, заснованих на активних методах навчання. При цьому значна увага приділяється рефлексивно-діяльнісним формам, проблемним, проектним і дослідницьким методам навчання, за допомогою яких розширюється та активізується самостійна робота студентів [4].

Отже, методика формування лідерських компетентностей у здобувачів фахової передвищої освіти в процесі викладання економічних дисциплін складається з таких етапів:

- перший етап — послідовне орієнтування студентів на лідерські компетентності, їхнє ціннісне осмислення;
- другий етап — залучення здобувачів фахової передвищої освіти до дій, що дають можливість їм проявляти лідерські якості та відчувати це;
- третій етап — збагачення лідерського досвіду здобувачів фахової передвищої освіти та забезпечення розвитку в них лідерських якостей.

Таким чином, формування лідерських компетентностей у здобувачів фахової передвищої освіти в процесі викладання економічних дисциплін ґрунтується на використанні відповідної методики, розвивальних технологій, заснованих на активних методах навчання, а також проблемним, проектним і дослідницьким методам навчання, що активізують самоосвітню діяльність майбутніх фахівців.

Література

1. Чорний А.В. Сучасні теорії лідерства: загальний огляд та структурна модель. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, 2018. № 9 (37). С. 78–84.
2. Степанов О.М., Фібула М.М. Основи психології і педагогіки: Навчальний посібник. К.: Академвидав, 2006. 520 с.
3. Стадник В.В., Йохна В.А. Менеджмент: Посібник. К.: Академвидав, 2003. 464 с.
4. Жук О.Л. Педагогічна підготовка студентів: компетентнісний підхід. 2009. 336 с.

Тимошенко Д.О.

«Психологія», 1 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — д. психол. н., професор кафедри педагогіки та психології

Ставицька С. О.

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО ПСИХОАНАЛІЗУ

Розглянемо початки прикладного психоаналізу у З. Фрейда. Вже в ранніх його працях із прикладного психоаналізу — «Поет і фантазування» 1907 року чи розвідці 1908-го року, присвяченій психоаналізу естетичного виміру в новелі Єнсена «Градів», де йдеться про шаленство і сно-

видіння [1]. Там ми від самих початків прикладного психоаналізу мистецтва можемо простежити три перспективи: перша — неприхованого несвідомого, як воно себе являє в різних вимірах мистецької продукції; друга — як особа творця позначається на тому, що він творить, тобто — на творі. Йдеться про зв'язок його життя, його біографії з тим, що він робить. Це також можна назвати психограмою творчості. І нарешті третя — перспектива нас: читачів, глядачів, слухачів, тобто те, що значно пізніше два німецьких філософів — представників так званої Констанцької школи, Ізер і Яусс, назвуть «рецептивною естетикою» [4].

Переосмислюючи психоаналітичні ідеї та концепції З. Фрейда, Е. Фромм виходив з того, що психоаналіз сприяв збагаченню знань про мотиваційну діяльність людини, про її несвідомі потяги і бажання. Однак вчення З. Фрейда про людину не примножило знань про те, як вона повинна жити і що вона має робити. Намагаючись утвердити психологію як природниче знання, класичний психоаналіз зробив, на думку Е. Фромма, помилку, оскільки психологія виявилася відокремленою від філософії та етики. Людину неможливо зрозуміти, якщо не розглядати її у всій цілісності, включаючи потребу знайти відповідь на питання про сенс її існування та знайти норми, згідно з якими їй належить жити. Тому якщо психоаналіз справді прагне глибинного пізнання людини, то в своїй дослідницькій і терапевтичній діяльності він має орієнтуватися насамперед на етику, але не на авторитарну етику, цінності якої нав'язуються індивіду ззовні, а на гуманістичну етику, цінності і норми якої створюються самим індивідом, виникають зсередины його душі.

Еріх Фромм, людина є єдиною істотою, котрій власне існування становить проблему, що вона має вирішити і що вона може уникнути, то психоаналіз з неминучістю зобов'язаний орієнтуватися на осмислення ціннісних і моральних конфліктів, розуміння того, що головна мета людини — бути собою, а умова досягнення цієї мети — не мати (гроші, машину, владу, інших людей як об'єктів поклоніння чи використання), а бути людиною і для себе, й для навколишнього світу [3].

Під *прикладним психоаналізом* розуміють сукупність теорій і методів, що розкривають глибинні (несвідомі) аспекти суспільних феноменів на основі психоаналітичної методології. Ці три перспективи від самого початку містяться в усьому тому, що ми називаємо прикладним психоаналізом. Якби ми рушили далі і подивилися на ті твори З. Фрейда, які стосуються не вербальної творчості, а, скажімо, візуальної: малярство скульптура, архітектура, то ми знову і знову бачимо, що зручніше нам продумувати ці перспективи окремо і відокремлювати їх. Напевно в тому є сенс, але є й сенс, щоб припустити, що всі види, відгалуження і вияви мистецтва мають спільне коріння. Психоаналіз схильний вбачати його в несвідомому [1; 3].

Загалом, прикладний психоаналіз поділяється на *два напрямки*: культурологічний і соціальний психоаналіз.

Культурологічний психоаналіз (лінгвістико-символічний), вивчає різні культурні символи: мистецтво, літературу, релігію, історію, усну народну творчість та творчу діяльність. Мета культурологічного аналізу — знаходження та структурування індивідуального та колективного психологічного змісту. Основним методом дослідження культурних феноменів є психоаналітичне тлумачення культурних символів (символічна інтерпретація). Вона є процесом послідовного виявлення та пояснення прихованого змісту на основі даних символів та натяків. Розрізняють історичний психоаналіз, психоаналіз казок.

Предметом *соціального психоаналізу* виступають несвідомі аспекти у середині групи і міжгрупові взаємини. Мета — підвищення ефективності керування соціальними групами за допомогою усвідомлення й структурування групових процесів. В рамках соціального психоаналізу виділяють кілька підрозділів: психоаналітичну педагогіку, психоаналіз влади, організаційний психоаналіз і психоаналіз управління.

Розглянемо прикладний психоаналіз у соціальній сфері. Основний метод прикладного аналізу — використання власного несвідомого у вивченні соціальних об'єктів. Аналітик формує ментальний інструмент, спостерігаючи «Я» і його завдання відслідковувати емоційні реакції, які спотворюють аналіз і впливають на точність інтерпретацій.

Складність навчання у прикладному аналізі у тому, що кристалізація спостерігаючого «Я» відбувається, зазвичай, на кушетці. Саме тому З. Фрейд говорить про те, що прикладний аналіз починається з клінічного аналізу. Все було б добре і можна було б проганяти прикладних аналітиків через кушетку. Але, за рідкісним винятком, аналізанти набувають зліпок з Над-Я свого тренінгового аналітика [1; 3].

Прикладний аналіз у політиці. Важливе місце в політичній діяльності займають психологічні методи і прийоми, що використовують політики в політичній практиці. Це тактика боротьби за владу, яка передбачає наявність особливої психологічної інтуїції, величезного політичного досвіду, майстерності та точних знань про те, як зробити цю боротьбу ефективною з психологічного погляду.

До ефективних засобів активної психологічної дії на людську психіку відноситься і політична реклама. За своєю політико-психологічною суттю — це складна сукупність образів, віртуальних уявлень, створюваних для того, щоб скорегувати свідомість і несвідоме в потрібний напрям та, внаслідок цього, викликати бажані дії. Інформуючи і стимулюючи певні емоції, політична реклама регулює (переважно мобілізує) політичну поведінку.

Отже, прикладний психоаналіз розглядає й вирішує проблеми у різних сферах життєдіяльності особистості і є одним з актуальних напрямків практичної психології.

Література

1. Фрейд З. Психоанализ творчества. Леонардо да Винчи, Микеланджело, Достоевский: [перевод с немецкого]. Москва: Алгоритм, 2016. 256 с.
2. Сигал Х. Психоаналитический подход к эстетике. *Международный Журнал Психоанализа*, 1952. 23. URL: <http://www.melanie-klein-trust.org.uk/segal>
3. Фромм Е. Психоанализ и этика. Москва: АСТ, 1998. 568 с.
4. Хамітов Н. Філософія психоаналізу. *Філософська думка*. 2000. № 6. С. 33-43.

Фадєєва Н. І.

*«Психологія», ОПП «Практична психологія», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.пед.н., доцент кафедри педагогіки та психології
Борисенко Л.Л.*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ЮРИСТІВ

В умовах соціально-економічної кризи, ковідної пандемії та воєнного стану в Україні збільшується кількість стресогенних факторів, що впливають на професійну діяльність людини, зокрема, в соціономічних професіях. Одним із негативних наслідків довготривалого професійного стресу є емоційне вигорання. Поширеність явища емоційного вигорання поступово набуває все більших масштабів, що зумовлює зростання інтересу науковців різних галузей щодо вказаної проблеми.

В Україні істотно розширився перелік професій, представники яких пов'язані з необхідністю здійснення емоційно напружених контактів, що в тій чи іншій мірі схильні до емоційного вигорання. До цих професій здебільшого належать працівники дуже важливої сфери професій «людина-людина», що передбачають постійне спілкування з людьми — вчителі, психологи, юристи. Специфіка роботи людей даних професій відрізняється тим, що в них присутня велика кількість ситуацій з високою емоційною насиченістю і складністю міжособистісного спілкування, і це вимагає від спеціаліста значного внеску до встановлення довірливих відносин і уміння управляти емоціями у процесі ділового спілкування. В результаті, як наслідок емоційного вигорання, — негативний вплив на психофізичний стан здоров'я і ефективність діяльності фахівців, зайнятих в соціальній сфері, зокрема це стосується юристів і проявляється в почутті виснаження, особистісної відстороненості від клієнтів та зниження мотивації до виконання професійних обов'язків [2]. А також існують певні індивідуально-психологічні особливості фахівців-юристів, діяльність яких пов'язана з соціальними комунікаціями. Найчастіше вони керуються бажанням зробити цей світ кращим; допомагати людям, незважаючи на втому; вони схильні більше «віддавати» ніж «брати»; віддавати свої сили, свій час, свої ресурси. Юристи належать до «групи ризику» щодо

виникнення емоційного вигорання. Робота в постійному напруженні майже завжди призводить до емоційного, а часто і до фізичного виснаження, і в результаті виникають проблеми зі здоров'ям. Якщо ж людина досить тривалий час живе в режимі постійного стресу, то неминуче настає емоційне вигорання.

Проблема «емоційного вигорання» знайшла своє відображення у роботах зарубіжних і вітчизняних вчених, присвячених змісту та структурі цього явища (Л. Карамушка, Г. Ложкін, М. Лейтер, С. Максименко, Л. Малець, К. Малевич, К. Маслач, Е. Махер, В. Орел, М. Смульсон, Т. Форманюк, Дж. Фрейденбергер, Н. Чепелева, Т. Яценко та ін.).

Основними концептуальними передумовами вивчення проблеми емоційного вигорання стали праці Г. Сельє та його послідовників з дослідження загального адаптаційного синдрому (Р. Лазарус, Р. Розенман, І. Фрідман), а також праці, присвячені вивченню так званої «депресії виснаження» (П. Кільхольц, Р. Бек) [3].

Термін «емоційне вигорання» вперше використав американський психіатр Х. Дж. Фрейденбергер для позначення психічного стану здорових людей, які постійно перебувають у емоційно перенавантаженій атмосфері, у зв'язку з тим, що їх професійна діяльність вимагає інтенсивного спілкування [3]. Професійне вигорання — це психічний стан, що характеризується хронічною втомою і емоційною байдужістю, які спричинені роботою. Цей стан об'єднує в собі емоційну порожнечу, втрату особистості і редукцію професійних досягнень (Л. Безверхня [1]). Професор Каліфорнійського університету К. Маслач трактує емоційне вигорання як синдром фізичного та емоційного виснаження, визначає його складові: розвиток негативної самооцінки, пасивне ставлення до роботи, втрата розуміння й співчуття. Психолог зазначає, що емоційне вигорання — це не втрата творчого потенціалу, а емоційне виснаження, що виникає на тлі стресу у процесі міжособистісного спілкування

Спираючись на визначення американських дослідників К. Маслач і С. Джексона, які трактують емоційне вигорання — як синдром емоційного виснаження, деперсоналізації і редукції особистих досягнень, — ми визначаємо емоційне вигорання юристів, як стан хронічної втоми, фізичного, психічного, емоційного виснаження, який є наслідком тривалого перебування в емоційно перевантажених ситуаціях спілкування з клієнтами та колегами. З метою вивчення особливостей прояву емоційного вигорання у юристів ми здійснили емпіричне дослідження, в якому взяли участь 35 фахівців-юристів: 18 адвокатів та 17 секретарів судових засідань. Дослідження проводилось серед адвокатів державних та приватних юридичних консультацій та секретарів судових засідань України.

Завдання емпіричного дослідження полягало в тому, щоб з'ясувати, чи є розбіжності в проявах емоційного вигорання серед юристів різних спеціалізацій, а також виявити взаємозв'язки між показниками емоційного вигорання, соціальної фрустрованості, тривожності, нервово-психічної напруги, мотивації досягнення успіху та уникнення невдач загальної вибірки респондентів. З цією метою було використано такі психодіагностичні методики: Методика визначення психічного «вигорання» О. Рукавішнікова; Діагностика рівня соціальної фрустрованості Л. Вассермана, В. Бойко; Особистісна шкала тривоги Дж. Тейлора; Опитувальник нервово-психічної напруги (Т. Немчін); «Діагностика мотивації до успіху» (Т. Елерс); «Діагностика мотивації до уникнення невдач» (Т. Елерс).

За результатами оцінювання (ЕВ) загального показника емоційного вигорання в групах виявлено: дуже високий та високий рівні у адвокатів (50,0% осіб), в секретарів (41,2% осіб); дуже низький і низький рівні — в адвокатів (16,7% осіб), в секретарів (23,5% осіб). Ці статистично підтверджені розбіжності можна пояснити тим, що адвокати більше виснажуються як фізично так і морально, тобто постійні контакти з підзахисними та розгляд їхніх справ призводять до дратівливості; виникає почуття спустошеності, знижується бажання контактувати з людьми, зникає зацікавленість в роботі. У секретарів рівні емоційного вигорання нижчі, оскільки вони за своїми функціональними обов'язками менше контактують із відвідувачами, більше працюють над обробкою матеріалів судових засідань.

Оскільки в емпіричному дослідженні отримано дані щодо рівнів прояву деяких особистісних властивостей, які обумовлюють емоційне вигорання, ми здійснили кореляційний аналіз для виявлення взаємозв'язку між показниками емоційного вигорання, соціальної фрустрованості, тривожності, нервово-психічної напруги, мотивації досягнення успіху та уникнення невдач юристів (загальної вибірки: n=35). Виявлено позитивні статистично значущі взаємозв'язки між показни-

ками: «емоційне вигорання» та «тривожність» ($r = 0,432$), «нервово-психічна напруга» ($r = 0,365$), «мотивація уникнення невдачі» ($r = 0,387$); «психоемоційне виснаження» та «тривожність» ($r = 0,543$); «особистісне віддалення» та «соціальна фрустрованість» ($r = 0,423$); «професійна мотивація» та «мотивація до успіху» ($r = 0,374$).

Це свідчить про те, що висока тривожність призводить до психоемоційного виснаження, що обумовлено високою емоційною насиченістю та конфліктними ситуаціями у професійному спілкуванні юристів; психотравмуючі ситуації; конфлікти, незадовільні умови праці знижують професійну мотивацію, а особистісне віддалення юристів від оточуючого середовища виступає в якості психологічного захисного механізму.

Література

1. Бек А., Раш А. Когнитивная терапия депрессии. СПб. : Питер, 2000. 236 с.
2. Ващенко І. Поняття «емоційне вигорання» у психології. *Науковий вісник СНУ ім. Лесі Українки. Психологічні перспективи*. Луцьк: Вежа, 2001, С. 15-25.
3. Маслач К. Професійне вигорання: як люди справляються. URL: <http://www.top-personal.ru>

Федоренко М.А.

«Психологія», ОПП «Практична психологія», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — д.психол.н., професор кафедри педагогіки та психології
Савченко О.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ РОЗЛУЧЕНИХ ЖІНОК

Вивчення психологічного благополуччя жінок з різним сімейним станом є досить важливим, бо пов'язане напряму з психологічним здоров'ям особистості. У своїй роботі ми визначаємо психологічне благополуччя як «інтегративний психологічний феномен, що базується на узгодженості між вимогами суспільства та можливостями людини, проявляється через переживання повноцінності та насиченості власного буття» [1, с. 63].

Найбільш поширеними концепціями психологічного благополуччя є: гедоністична, евдемоністична, теорія самодетермінації та ін.

Мета дослідження — визначити особливості переживання психологічного благополуччя жінками, що пережили розлучення з партнером.

Досліджуючи психологічне благополуччя жінок в роботі були використані наступні методики: 1) «Шкала суб'єктивного благополуччя (ШСБ)» в адаптації М. Соколової; 2) «Індекс життєвої задоволеності» в адаптації Н. Паніної; 3) опитувальник «Задоволеність життям» Н. Мельникової; «Когнітивні особливості суб'єктивного благополуччя (КОСБ-3)» О. Калюк та О. Савченко.

У нашому дослідженні взяли участь 64 жінки віком від 23 до 59 років. Серед них відсоток одружених жінок становить 54,7% від загальної вибірки, розлучені жінок — 18,8%, неодружених жінок — 14,0% та 12,5% тих жінок, які перебувають у стосунках без укладання офіційного шлюбу. У цій роботі ми здійснимо порівняння двох підгруп жінок, а саме: розлучених (12 осіб) та жінок, які перебувають у стосунках, без укладення офіційного шлюбу (8 осіб). Був використаний U-критерій Манна-Уїтні для встановлення відмінностей в значеннях параметрів психологічного благополуччя у цих підгрупах.

Виходячи з порівнянь розлучених жінок і жінок, які перебувають у стосунках без укладення офіційного шлюбу, ми отримали значущі розбіжності за наступними показниками психологічного благополуччя: узгодженість між поставленими та досягнутими цілями, позитивна оцінка себе і власних вчинків, значущість соціального оточення та задоволеність власним життям (див. табл. 1).

**РЕЗУЛЬТАТИ ПОРІВНЯННЯ ПОКАЗНИКІВ
ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ У ГРУПАХ РОЗЛУЧЕНИХ ЖІНОК
ТА ЖІНОК, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У СТОСУНКАХ
БЕЗ УКЛАДАННЯ ОФІЦІЙНОГО ШЛЮБУ**

№	Показник психологічного благополуччя	Медіана		Емпіричне значення критерію Манна-Уїтні	Рівень значущості розбіжностей (p)
		Група розлучених жінок	Група жінок, які перебувають у стосунках без укладання офіційного шлюбу		
1	Узгодженість між поставленими та досягнутими цілями	5	6,5	24,5	0,05
2	Позитивна оцінка себе і власних вчинків	5	7	22,5	0,05
3	Значущість соціального оточення	7,5	4,5	14,5	0,01
4	Задоволеність власним життям	22	26,5	18,5	0,01

Більш високі значення за показниками узгодженості між поставленими та досягнутими цілями ($Md=6,5$), позитивної оцінки себе та власних вчинків ($Md=7$), задоволеності власним життям ($Md=26,5$) отримала група жінок, які перебувають у стосунках без укладання офіційного шлюбу. Тобто, ми припускаємо, що ці жінки мають вищу самооцінку, більшу впевненість в тому, що вони здатні досягати поставлених в житті цілей, вони вже відчувають більше задоволення від своїх результатів та подій, які відбуваються у їхньому житті. Вони більш високо оцінюють продуктивність свого життя, і тому не відчувають потреби щось змінювати.

Жінки із групи розлучених, навпаки мають нижчі значення за даними показниками ($Md=5$; $Md=5$; $Md=22$ відповідно), але вищі за показником — значущість соціального оточення ($Md=4,5$). Тобто, можна припустити, що розлучення негативно впливає на самосприйняття жінок, на рівень задоволення від результатів своїх дій, втрата партнера активізує стале на відчуття розчарування у собі. Жінки з даної групи можуть відчувати, що їх життя могло б бути більш щасливішим, ніж є зараз, та вони б могли реалізуватися значно краще. Вони більш скептично дивляться на майбутнє. Виходячи з отриманих результатів дослідження, ми бачимо, що жінки з групи розлучених більше часу приділяють соціальним контактам, надають їм більшої значущості в своєму житті. Їм важливо мати можливість звертатися за допомогою до інших осіб, оскільки вони залишилися без партнера. Вони достатньо свідомо для покращення свого благополуччя, стабілізації емоційного стану та частково зменшення відчуття самотності використовують зустрічі з іншими людьми. Таке спілкування додає жінкам із групи розлучених позитивних емоцій.

Отже, результати нашого дослідження підтверджують результати дослідження, виконаного у 2020 р. українськими дослідницями В. Афанасенко та Т. Комар, які також отримали значущі розбіжності за показником загальний рівень психологічного благополуччя між жінками у третьому шлюбі та в розлученні. Розлучені жінки «менш задоволені своєю здатністю впливати на події свого життя, менш схильні ставити перед собою чіткі життєві цілі, так як менше впевнені в їх досяжності, більш критично ставляться до себе, схильні недооцінювати свої можливості і ставити під сумнів деякі свої переконання, менш оптимістично ставляться до життя» [2, с. 182]

І це доводить негативний вплив розлучення як кризи втрати значущих стосунків на самосприйняття жінок, впевненості у своїй спроможності досягати значущі цілі та отримувати задоволення від свого життя.

Висновок. Отже, переживаючи втрату стосунків, жінки більше відчувають незадоволення життям, розчарування, частіше звинувачують себе в тому, що життя склалося не так, як вони мріяли, що ними досягнуто недостатньо, що вони втратили певну частину свого життя.

Література

1. Савченко О.В., Калюк О.О. Структура суб'єктивного благополуччя студентів. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2021, №4 (24), С.61-67.
2. Афанасенко В.І., Комар Т.В. Особливості психологічного благополуччя жінок з різним шлюбним статусом. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка. Загал. психологія. Історична психологія. Етнічна психологія*. 2020. Том. IX. Вип.13. С. 177-188

Чарупа В.М.

«Психологія», 4 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к.психол.н., доцент кафедри педагогіки та психології

Музичко Л.В.

ЗВ'ЯЗОК ЕКОНОМІЧНИХ АТИТЮДІВ ТА ОСОБИСТІСНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Нові вимоги щодо підвищення економічної ефективності громадян висуває мінлива соціально-економічна ситуація в країні, тому важливим моментом у життєдіяльності громадян стає їхня економічна поведінка, зумовлена специфікою індивідуальної економічної свідомості кожного. З огляду на сказане, увагу привертають її складові, що спричиняють вагомий вплив на поведінку особистості. Серед них економічні атитюди та особистісні цінності людей.

Студентство є особливою соціальною групою, яка відрізняється найвищою соціальною активністю, а тому від результатів його економічної поведінки великою мірою залежить добробут громадян. В цей період набуває розвитку ціннісно-сміслова сфера особистості. Багато вчених називає вік студентської доби сенситивним до формування та інтеріоризації соціокультурних цінностей. Тому саме в цей час формувальні впливи соціуму будуть найбільш значимими. Це важливе питання і молодіжної політики держави, і виховної роботи закладів вищої освіти, і родинного виховання.

Для нашого емпіричного дослідження ми спитались на розуміння сутності економічні атитюди як різновиду феномена, який визначає специфіку реагування особи на зовнішні обставини її життєвої ситуації. Вони визначають її готовність до того, аби діяти у певний спосіб в економічній сфері. Рівень вияву готовності зумовлює те, наскільки особа здатна швидко зреагувати та параметри економічної ситуації чи внаслідок її суб'єктивного сприйняття [1].

Особистісні цінності є певними стійкими переконаннями людини. Завдяки існуванню певних цінностей вона може реалізовувати певний спосіб поведінки. Цінності особистості відіграють провідну роль у якості детермінант значущих соціальних настанов. Індивідуальні цінності людини можна розглядати як головний чинник, що визначає індивідуальну поведінку / діяльність. Однозначність такої детермінації може бути значно знижена через те, що такий вплив можуть спричиняти соціальні норми, які панують в конкретному суспільстві. Загалом, ціннісно-сміслова сфера особистості є системою, яка творить особистість людини [2].

Нами було встановлено, що існують певні особливості економічної активності студентів, яка зумовлюється специфікою системи економічних атитюдів. Більшість з них незадоволені власним економічним статусом наразі та не достатньо оптимістично бачать його у найближчому майбутньому.

З огляду на пріоритетність цінностей виявлено ті, які є найбільш значущими для обстежених студентів — це цінності у безпеці, доброті та самостійності, а найменш значущими є цінності стимуляції, гедонізму, влади. Загалом студенти недостатньо задоволені своїм фінансовим станом, що зумовлює і недостатній рівень суб'єктивного благополуччя, про що свідчить: обережне ставлення до свого фінансового стану зараз та у найближчому майбутньому; наявний хиткий ба-

ланс між їхніми доходами та витратами; добробут родини став меншим; наявність певного рівня фінансового стресу.

За допомогою статистичного (кореляційного) аналізу було встановлено, що зв'язок між цінностями особистості студента та економічними ати-тюдями її поведінки присутній, він є переважно прямим (за виключенням зв'язку між цінністю стимуляції та раціонального споживання).

Зокрема, цінності, що мають найвищий пріоритет, зумовлюють вияв таких економічних ати-тюдів, як фінансове благополуччя, ощадлива поведінка, повага до успішних людей, раціональне споживання, цікавість до придбання нерухомості та фінансова грамотність. Такі ати-туди зумовлюють вироблення у студентів індивідуального способу економічної поведінки.

Таким чином, є підстави вважати, що встановлений факт може слугувати аргументом для обґрунтування напрямків формування економічної свідомості студентів, що зумовлює їхню поведінку, що обумовлюється їхніми цінностями.

Література

1. Ложкін Г., Спасенников В., Комаровська В. Особливості та структура економічної свідомості суб'єктів соціального простору. *Соціальна психологія*. 2004. №1 (3). С. 8-16.
2. Мицько В. М. Ціннісно-смилова сфера особистості студента: теоретичний аспект. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Психологія і педагогіка. 2014. Вип. 27. С. 84-87.

Шкуратова І.Г.

«Психологія», 3 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к.психол.н.,
доцент кафедри педагогіки та психології
Ловка О.В.

КОНЦЕПЦІЯ СТВОРЕННЯ СЕНСОРНОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ ЕМОЦІЙНОГО РОЗВАНТАЖЕННЯ СТУДЕНТІВ ДВНЗ «КНЕУ ім. В.ГЕТЬМАНА»

Однією з найбільш актуальних проблем сучасного суспільства є хронічний стрес, який став невід'ємною частиною нашого повсякденного життя. Діяльність величезної кількості спеціальностей змістилася в інтелектуальну сферу, що збільшило обсяги споживаної і оброблюваної інформації в десятки разів. Сьогодні середній менеджер за час робочого дня має справу з такою кількістю інформації, яку раніше опрацьовував би місяць. Студенти так само відчують психологічне напруження і страждають від хронічного стресу через постійне підвищення інтенсивності і насиченості інформаційного потоку. А нинішні умови воєнного стану та надзвичайних життєвих випробувань додають ще більше тривожних, депресивних, панічних станів і переживань. Усі ці обставини роблять життєво необхідним для нормальної життєдіяльності студентів психологічне розвантаження.

Метою роботи є презентація концепції кімнати психологічного розвантаження студентів (і викладачів та інших працівників Університету).

Відомо, що підприємства, які турбуються про психологічне здоров'я персоналу, облаштовують кімнати емоційного розвантаження. До прикладу, психологічна служба Полтавського Державного Аграрного Університету обладнала кімнату психологічного розвантаження — спеціально організований простір, призначений для гармонізації психоемоційного стану учасників освітнього процесу, усунення перевтоми та підвищення рівня їх працездатності.

Психологічне та емоційне розвантаження — дуже важливий елемент відпочинку людини, швидкого і якісного зняття напруги. Важливо організувати комплексну систему підтримки психологічного і фізичного здоров'я людини, розслаблення, відновлення сил, для підтримки працездатності.

датності на високому рівні, підвищення рівня стресостійкості і мінімізації негативних наслідків стресових ситуацій.

Виділимо основні групи способів і методів психологічного розвантаження:

1. Релаксація — найбільш відома група методів психологічного розвантаження. Впливає безпосередньо на м'язовий тонус організму, знімає блоки і затиснення м'язів, і як наслідок — ліквідує наслідки стресу. Розрізняють власне м'язову релаксацію і дихальні техніки, які насичують організм киснем.

2. Арт-методи — низка способів отримати досвід спілкування за допомогою образів, які допомагають безпечно виразити свої почуття без слів. До таких способів відносяться малювання, ліплення, акторська гра, танцювання тощо. Такі методи — найбільш екологічні з усіх груп методів психологічного розвантаження. Арт-методи особливо ефективні в зниженні рівня тривожності за рахунок корекції емоційної сфери особистості.

3. Візуалізації — групи методів психологічного розвантаження, що спираються на уяву. Дають можливість конструювати в свідомості системи образів — зорових, слухових, тактильних, нюхових, смакових — тим самим надаючи розслаблюючий ефект, відновлюють ментальну і фізичну енергію.

4. Технічні засоби психологічного розвантаження — в цю групу входять різні прилади, що становлять обладнання кімнати психологічного розвантаження. Найбільш відомими з них є: аудіовізуальні засоби (Музичні центри, телевізори, комп'ютери, за допомогою яких відтворюються звуки і відеообрази природи, твори музики різних напрямків), релаксаційне крісло (звичайне або масажне крісло, в якому можна прийняти комфортну позу для м'язового розслаблення), генератор запахів (пристрій для аромотерапії), світлове обладнання\проектори (для створення максимально комфортного світлового простору та за потребою створення фібероптичних ефектів неба з зірками, зіркового дощу, мерехтливих вогників тощо), спеціальні окуляри.

За нашим проектом, кімната емоційного розвантаження для студентів КНЕУ буде представляти собою сенсорний простір, в якому психологічне розвантаження відбувається завдяки комплексній дії релаксуючих впливів на різні системи сприйняття особистості: слухові, візуальні, тактильні, нюхові аналізатори. Під різні види зняття емоційної напруги в цій кімнаті буде виділено певний час: у певний час релаксація і споглядання відеоряду, в інший день (час) — міні-групи за участю психолога та проведення сеансу аутотренінгу, і окремо виділений час під сеанси арт-терапії, музикотерапії тощо.

У процесі створення концепції кімнати емоційного розвантаження у КНЕУ було прийнято рішення провести опитування серед студентів нашого університету за допомогою сервісів Google Forms. В опитуванні взяли участь 34 людини. Вік респондентів склав 17-19 років — 94% вибірки, і 20-22 роки — 6%. За гендерною ідентифікацією 70.6% — дівчата, 26.5% — хлопці і одна людина визначила свою стать оригінально — «Бандера». В рамках даного соціологічного дослідження ми приймаємо дану ідентифікацію студента, і сподіваємося, що в майбутньому наша кімната психологічного розвантаження дасть йому можливість упевнитися в своєму виборі, або визначитися з іншим, якщо йому буде так комфортніше.

В опитуванні взяли участь студенти двох спеціальностей — «соціальна та економічна психологія» (58.8%) і «підприємництво» (торгівля та біржова справа) (41.2%).

За результатами опитування, створення такої кімнати вважають корисним більше 82% респондентів, і користуватися нею на регулярній основі планує — не менше 70%. Відвідувати сенсорний простір для емоційного розвантаження 42,9% студентів планує раз-два на тиждень, ще 45,7% планує робити це раз-два на місяць, ще 2,9% схилиються до ситуативного відвідування в залежності від потреб, не дотримуючись чіткого графіку, і лише 8.5% відвідали б кімнату одноразово. Зняття напруги на самоті є важливим для 6% опитаних, решта 94% не проти розділити це з хорошою компанією знайомих і незнайомих людей. Крім того, 47% заявили про важливість хорошої звукоізоляції від зовнішніх звуків, іншим 53% звукоізоляція виявилася не найважливішим елементом кімнати. Так само було запропоновано виставити в порядку пріоритетності способи зняття емоційної напруги. З отриманих результатів ми зробили розбивку на високий рівень пріоритетності (1-3), середній (4-7) і низький (8-10). Дана схема дала нам наступну картину (див. табл. 1).

ПРІОРИТЕТИ У ВИБОРІ СТУДЕНТІВ СПОСОБІВ ЗНЯТТЯ ЕМОЦІЙНОЇ НАПРУГИ

Способи зняття емоційної напруги	Кількість виборів за рівнем пріоритетності (%)			
	1+2	1 високий	2 середній	низький
Дихальні техніки	24	16	8	10
Щось порвати, пом'яти	25	17	8	9
Покричати, вилятися	22	15	7	12
Аромотерапія	24	14	10	10
Аутотренінг	25	12	13	9
Прослуховування музики	23	16	7	11
Візуалізація	24	14	10	10
Малювання	20	13	7	14
Спілкування з людьми	18	12	6	16
Сміхотерапія	24	15	9	10
Спілкування з тваринами	22	14	8	12

Проаналізувавши отримані результати, за сумою високого та середнього рівнів, можемо обрати топ-6 найбільш затребуваних способів емоційного розвантаження: щось порвати або пом'яти, аутотренінг, дихальні техніки, аромотерапія, візуалізація і сміхотерапія. Неочікувано, що спосіб «спілкування з людьми» набрав найменше охочих. Частина цих способів цікава тим, що згодом ними можна користуватися і без безпосередньої участі психолога, якщо респонденту потрібно усамітнення. Саме ці способи найчастіше та найефективніше виконують відновлювальну функцію, дозволяють прибрати зайву напруженість і нервову активність. Після сеансів психофізіологічного розвантаження у студентів зменшиться відчуття втоми, з'явиться бадьорість, хороший настрій, відчутно поліпшиться загальний стан.

Було також визначено, що на ринку вже існують готові пропозиції технології та обладнання для кімнати емоційного розвантаження, яку пропонує, наприклад, фірма ООО «Компанія СИА-ТА» (Україна, м. Київ) [1, 2]. Ефективною технологією зняття стресу і відновлення емоційних сил є аудіокомплекс «ДН-АУДИА». Бездротовий аудіокомплекс «ДН-АУДИА» — унікальний запатентований винахід, який не має аналогів і використовує сучасні методики аутотренінгу, біонауральних ритмів та музикотерапії.

У комплект «ДН-АУДИА» входять портативний звуковідтворювальний пристрій, сучасні навушники з вбудованою системою управління та обширна база психотерапевтичних сеансів, що сприяють зняттю стресу і активації резервних можливостей організму [2].

Сеанси складаються із музичних творів, звуків природи, мовлення психолога і фізіологічних ефектів, створені досвідченими психологами на базі багаторічної практичної діяльності. Вони надають активний гармонізуючий вплив на емоційний стан людини, служать для профілактики психосоматичних захворювань і порушень функціонального стану організму.

Опис примірної переліку устаткування центру психологічного розвантаження, зал психорегуляції [3]:

1. Стіна-перегородка повинна бути звукоізольована.
2. М'яка підлога (ковролін) зеленого кольору.
3. Драпіровка стін (тканина) чорного, темно-синього кольору.
4. На вікнах щільні штори синьо-зеленого (в колір стін) відтінку, легко і безшумно відкриваються.
5. Стеля синього (насиченого) кольору, без відблисків.
6. Освітлення матове, непряме, через реостат (з повільним вкл / викл).

7. Обов'язково кондиціонер.
8. Крісла напівм'які для відпочинку -15 шт. Колір: сірі, сіро-блакитні, кремові.
9. Встановити звукові колонки.
10. Встановити екран.
11. Прилади штучного клімату (іонізатор, люстра Чижевського, обігрівачі
12. Прилади аромотерапії.
13. Відеокамера.
14. Прилади зворотного біологічного зв'язку (Зен-тренер).
15. Відеопроєктор.
16. Музичний центр.
17. Комп'ютери (1 ноутбук).
18. Апаратура психофізіологічної діагностики.
19. Релаксаційно-масажний комплекс RELAX із приладом зворотного біологічного зв'язку для релаксації і усунення стресового навантаження ZEN TRENER (Постачальник: T R. MEDICAL SYSTEMS.).
20. Боксерська груша, стіл для армрестлінгу.
21. Дартс з важкими дротиками.
23. Спірометр, силомір.

Підводячи підсумки, можна вважати, що у КНЕУ існує запит на створення сенсорної кімнати емоційного розвантаження, а в Києві є необхідне обладнання. Вивчення пріоритетних напрямів зняття психологічного навантаження показало, що доречно буде чергувати використання різних його способів, а саме: рухове вивільнення агресивних імпульсів (щось порвати або пом'яти), ауто-тренинг, дихальні техніки, аромотерапія, візуалізація і сміхотерапія.

Література

1. Інтернет-магазин «Дари Макоши». URL: <https://www.facebook.com/darymakoshishop/>
2. Компания «СИАТА» Медицинская техника и Оборудование. URL: http://www.siata.net.ua/?fbclid=IwAR2IUwjXSCdhvqnYr5Qm8W_Tp75-TnwQVVzXqf0gckbT-Qu4Pwn8-HDWhM
3. Сопов В.Ф. Теория и методика психологической подготовки в современном спорте. Методическое пособие М.: 2010. 120 с. URL: https://yar2ssh.edu.yar.ru/docs/teoriya_i_metodika_psihologicheskoy_podgotovki_v_sporte.pdf

ПЛАТФОРМА 3

СУСПІЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Бурбела В.
*«Соціологія», 4 курс ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.соц.н., доцент кафедри соціології
Горбова Ю.С.,*

ІГРОВА ІНДУСТРІЯ ЯК РЕСУРС ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

За четвертий квартал 2021 року на ключових індустриальних порталах працевлаштування було опубліковано 16 505 вакансій. Усього за 2021 рік було опубліковано 57 986 пропозицій від ігрових компаній. Ринок ігрової промисловості зростає дуже впевнено і швидко [1]. Але у лютому 2022 року життя кардинально змінилося у всіх — у тому числі й у представників ІТ сфери. У перший квартал 2022 року на порталах працевлаштувань було опубліковано 20 186 вакансій. Так, це більше, ніж за четвертий квартал 2021-го (16 505), проте вже в березні 2022-го кількість вакансій різко зменшилася майже на 18% порівняно з лютим. Ринок вакансій геймдеву України впав на 65%. Ці показники не включають віддалену роботу, оскільки кількість вакансій дистанційного формату майже не змінилася. Змінилася також географія працевлаштування: до війни лідируючим містом за наймом був Київ. Починаючи з 24 лютого багато компаній почали оперативне переміщати своїх людей та офіси у безпечніші місця. Найбезпечнішим виявився Львів і завдяки цьому тут піднявся попит на спеціалістів.

Перший місяць війни вселив багато паніки та нерозуміння того, що відбувається. Припинилися усі робочі процеси, але сама робота не зупинилася. Ось що каже ІТ-рекрутер компанії Pingle Game Studio Дар'я Дерябіна: *«Ми не очікували, що війна таки станеться, але заздалегідь розробили план дій відділу: сповістили кандидатів, з якими були в комунікації, про подальші дії компанії, та перенесли співбесіди, які були заплановані на 24 лютого і пізніше. Як тільки рекрутери та кандидати опинилися у відносній безпеці, ми продовжили процес, але робота нашого відділу не зупинялася ані на день... І кандидатам, і нашим людям була потрібна фізична і моральна підтримка. За цей час відкрили новий офіс у Львові для комфортної роботи.»* [2].

Незважаючи на війну, ігрові компанії продовжують працювати, підтримувати працівників, виплачуючи зарплати. Піднявся попит на фахівців рівня джуніора і багато компаній готові брати їх на навчання. Деякі компанії продовжують створювати робочі місця. Попит на дистанційну роботу виріс ще більше; компанії, які підтримували формат офісної роботи, стали лояльніше ставитись до дистанційного формату та відкривати нові вакансії. Платформа працевлаштування у геймдеві InGame Job постійно публікує добірки вакансій із дистанційним форматом роботи для українців. Група волонтерів у складі компаній Values Value, InGame Job, GDBAY, Games Gathering та DevGAMM та окремих представників індустрії зібрали заявки від українських команд, опитавши їх, які труднощі вони зараз переживають і якої допомоги потребують. Мета проекту: поєднати українські команди із закордонними компаніями, що пропонують допомогу.

Фахівці промисловості поєднують роботу з волонтерською діяльністю. Деякі команди розподіляють обов'язки: половина допомагає людям у кризових ситуаціях, половина підтримує процеси розробки ігор — і всі одержують зарплату. Інші повністю віддають себе волонтерським ініціативам, продовжуючи отримувати підтримку від своїх компаній. Наприклад, продюсер компанії Ubisoft Євгенія Гончар збирає фінансову допомогу для кризового постачання інфраструктури Тернополя, яка стала притулком для біженців. Мій колега Андрій Щур записався в ТРВ і його день проходить так: до обіду він працює, а потім іде на службу. Наша компанія беззастережно

його підтримує. Моя минула компанія Games Gathering зробила соціальний проект Gamedev under bombs, де представники індустрії розповідають про свою діяльність під час війни [3].

Багато ігрових компаній оголосили про переказ грошей на підтримку України. Наприклад, Epic Games за підтримки Xbox оголосили, що спрямують усі свої доходи від Fortnite з 20 березня 2022 року по 3 квітня 2022 року на гуманітарну допомогу людям, які постраждали від війни в Україні. Riot Games пожертвували 5,4 мільйона доларів, отримані від продажу бойових перепусок з кількох ігор, на підтримку гуманітарної допомоги в Україні [4].

Не лише український, а й світовий геймдев активно продовжує розривати зв'язки із ринком країн агресорів. Ймовірно, компанії ринків росії і білорусі, які релокуються в інші країни і надають фінансову підтримку Україні та оголошують свої позиції проти агресії, після закінчення війни зможуть продовжити співпрацю з українськими компаніями, але все це на даний момент лише обережні припущення, прогнозувати щось серйозно на даний момент немає жодної можливості. Інвестспільнота запустила ініціативу щодо відстеження заяв інвесторів, що мають коріння в рф та рб, про їхнє ставлення до війни. Тих, що залегли на дно, які не зробили публічних заяв, ініціатори відправляють у «червоний список» — список тих, хто згоден з діями російської влади. Ті інвестори, хто чітко промовив свою антивоєнну позицію, потрапляють до «зеленого списку» [5].

А що стосується українських компаній, то багато хто зазначає, як війна підсвітила приховані таланти багатьох професіоналів, показавши, як українці вміють працювати і одночасно допомагати один одному навіть під виття сирен.

Один із важливих моментів — спілкування з кандидатами тепер не відбуватиметься виключно в рамках обговорення досвіду та побажань щодо роботи. Найм більше не буде аполітичним та іноземним представникам доведеться доводити свою позицію, а представникам із рф та рб не уникнути політичних питань.

Які ж із цього всього впливають висновки:

- завдяки світовій підтримці, український геймдев досить швидко повернувся до робочого стану та налагодив процеси. З чого випливає, що є робота, є фінансова підтримка. Більше того, багато платформ та компаній відкрили доступ до безкоштовних освітніх курсів, щоб допомогти людям, які втратили роботу, змінити рід діяльності та повернути фінансову стабільність;
- український геймдев зробив ще різкіший стрибок вгору. Війна відрізала можливості рф та рб на світовій економічній арені, давши більше можливостей та доступу Україні;
- починаючи з середини березня, українські компанії почали розробляти стратегії відновлення та стабілізації бізнесу.

Ці тенденції можна помічати вже зараз, а значить у майбутньому, ймовірно, геймдев стане одним із найвпливовіших секторів відновлення економіки країни. Ігрова індустрія України вже зараз підтримує та у певному темпі відновлює економіку країни. Ця сфера закладає підґрунтя для відновлення та стабільності.

Література:

1. Обзор рынка труда геймдева: каким был 2021 год [Електронне джерело] / KATYA SABIROVA — 2022-01-25 — Boost InGame Job — Режим доступу до ресурсу: <https://boost.ingamejob.com/obzor-rynka-truda-gejmdeva-kakim-byi-2021-god/>
2. Як джунам влаштуватись на роботу під час війни? Рекомендації Pingle Game Studio [Електронне джерело] / 2022-04-13 — Boost InGame Job — Режим доступу до ресурсу: <https://boost.ingamejob.com/yak-dzhunam-vlashtuvatis-na-robotu-pid-chas-vijni-rekomendaczi%dl%97-pingle-game-studio/>
3. GAMES GATHERING: GAMEDEV UNDER BOMBS [Електронне джерело] / 2022-04-22 — Режим доступу до ресурсу: <https://ggconference.com/conference/games-gathering-gamedev-under-bombs/>
4. GAMES FOR UKRAINE [Електронне джерело] / 2022 — Режим доступу до ресурсу: <https://www.g4u.dev/>
5. Russian VC supporting WAR database [Електронне джерело] / 2022 — Режим доступу до ресурсу: <https://stopwar2022.notion.site/Russian-VC-supporting-WAR-banned-version-dc8ac6663eed4eaba91de9e136e239ee>

ЕКОНОМІЧНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

Економічна соціалізація стосується тих процесів, завдяки яким люди навчаються ефективно діяти в економічній сфері суспільства. Ці процеси сприяють формуванню економіко-психологічних характеристик особистості, які роблять її суб'єктом економічної діяльності. Економічна соціалізація особистості у широкому розумінні визначається як соціаль но-психологічний процес входження індивіда в економічну систему суспільства, що є надзвичайно важливим як для окремої особистості, так і для суспільства в цілому.

Одним із інструментів формування економічної соціалізації особистості є гроші. Через гроші людина пов'язана з іншими людьми в єдину соціальну реальність. Гроші є одним із факторів формування психіки людини, створюючи і задовольняючи потреби виживання, існування, самозадоволення, зайняття певного статусу у суспільстві. Ставлення людини до грошей визначається як соціокультурними особливостями суспільства, так і особистісними особливостями індивідів.

Гроші стають вагомим фактором у порівнянні людей, з'явилась фрустрація, що пов'язана з деформацією сімейних фінансових відносин, наприклад, коли працює лише мати, а батько безробітний. Володіння грошима зумовлює різну поведінку, яка пов'язана із самоствердженням особистості. Буває, що гроші є єдиним засобом закріпити своє становище, свій статус в суспільстві або прийняття самого себе, змінити образ Я. Особиста власність, можливості матеріального забезпечення впливають на сприйняття однієї людини іншою. Іноді для самозадоволення індивіда важливим є сам факт володіння грошима. Коли людина попадає в умови тривалої відсутності грошей, недостатку їх навіть на харчі, її психіка починає деградувати. У зв'язки з цим, доцільно звернути увагу на компоненти економічної соціалізації — когнітивний, емоційний та конативний.

Когнітивний компонент ціннісних економічних репрезентацій пов'язано з усвідомленням і раціональною осмисленістю суб'єктом різних сторін економічної діяльності. Емоційний компонент фіксує емоційне ставлення людини до економічної реальності. Цей компонент представлений у ціннісних економічних репрезентаціях як сукупність суб'єктивних, емоційно забарвлених думок і оцінок різних сторін економічної реальності.

Конативний (поведінковий) компонент економічних репрезентацій представлено у свідомості суб'єкта у вигляді мотивів, цілей, спрямувань, намірів і готовності суб'єкта до здійснення економічної діяльності.

Таблиця 1

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ГРОШІ (за Б. стасі)

Вік (роки)	Уявлення і поняття
4–6	Елементарні поняття про гроші і покупки.
6–8	Розвиток понять про грошову систему і усвідомлення взаємозв'язків між грошима і роботою.
8–9	Розуміння цінності грошей, поняття багатства і бідності.
10–12	Більш диференційоване економічне розуміння, вміння побудувати економічні взаємини.
12–15	Наближається до знань дорослих про функцію грошей.

Науковці стверджують, і я можу з цим погодитись, що особистість у широкому розумінні — це «Я», плюс капітал і готівка, зміни яких впливають на трансформацію «Я». Отже, гроші с

важливим фактором економічної соціалізації особистості на всіх вікових етапах її розвитку . Через гроші людина зв'язана з іншими людьми в єдину економічну реальність. Для ілюстрації вищевикладеного, наведемо генезис формування уявлень про гроші за Б.Стасі (див. табл. 1).

Як проілюстровано у таблиці 1, у процесі соціалізації індивід поглиблює знання про гроші. Поступово у дітей змінюється уявлення про функціональне призначення грошей. Якщо в дитинстві визначальним у розумінні функції грошей є їх необхідність для численних споживацьких функцій, то підліток розуміє функції грошей вже по іншому. Для підлітка гроші — це перш за все міра його праці. Такі зміни у розумінні грошей підлітками визначаються перш за все зміною його місця в економічній реальності.

Отже, гроші — це загальний еквівалент всіх інших відносин в суспільстві. Через посередництво грошей відбувається входження людини в економічну сферу суспільства. Саме тому гроші є важливим фактором економічної соціалізації особисті.

Література

1. Авер'янова Г.М., Дембицька Н.М., Москаленко В. В. Особливості соціалізації молоді в умовах трансформації суспільства . Монографія. Київ : « ППП », 2005. 307 с .
2. Авер'янова Г., Москаленко В. Особливості економічної соціалізації молоді в умовах трансформації українського суспільства. Соціально — психологічний вимір демократичних перетворень в Україні. К. Український центр політичного менеджменту, 2003. С 296-318
3. Авер'янова Г.М. Соціальна типізація особистості як закономірність соціалізації. Проблеми загальної та педагогічної психології : Зб . наук . праць Інституту психології ім . Г.С.Костюка АПН України / За ред . С.Д. Максименка . — К . : НЕВТСС 2003.

Липко Д. В. Каліберда А. О. Гайченя І. Ю.
«Фінанси, банківська справа і страхування», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.ф.н., професор кафедри соціології
Курбатов С.В.

МІСТО ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКИХ РОЗДУМІВ: КИЇВ У ТВОРЧОСТІ СЕРГІЯ КРИМСЬКОГО

У зв'язку з впливом глобалізації, починаючи з середини 80-х років ХХ століття, в Україні активізувалися етнокультурні процеси, що знайшло свій вияв, у тому числі, в соціально-гуманітарній сфері, якій приділив значну увагу Сергій Кримський. Його творчість вельми унікальна, аби її усвідомити слід детально вивчати його життя, переживання та інші моменти, які він вкладав у свою філософську творчість. Вона є актуальною тому, що філософ розкриває перед людством ніби зрозумілі всім аспекти, але по-особливому, оцінюючи все, що його оточує: секрети природи, суспільний рух, закони та методи її функціонування, які будуть передаватися з покоління в покоління. Кримський надав у своїй творчості особливої уваги обґрунтуванню етнокультурного значення Києва як великого українського центру, що виник на відзначеному історією просторі.

Протягом останніх років дослідження філософських поглядів Сергія Кримського стало об'єктом багатьох наукових робіт. Зокрема, детальну біографію та загальний аналіз філософських поглядів Сергія Кримського знаходимо у праці П. Йолоня «Життя в філософії та філософія в житті»[2], яка відкриває складений О. Лукашук та Л. Мелішкевич біобібліографічний покажчик, складений до 80-річчя філософа [10]. Про роль та місце Києва у філософській спадщині Сергія Кримського писали С. Курбатов [7], Т. Лютий[9], В. Личковах [8], В. Табачковський [12].

Сергій Кримський розробив культурологічну концепцію Києва як світового міста, виникнення якого пов'язано із своєрідним, поміченим історією простором, який виступив ареною як драматичних історичних подій у житті українського етносу, так і сприяв його доленосним культурним трансформаціям. Філософ відзначав, що «в певному розумінні Київ... може розглядатися як се-

міотичний феномен чи текст, що кодує мовою просторово-матеріального середовища уявлення про «розумну ойкумену», культурний лад буття, альтернативний хаосу ворожих людині стихій» [5, с.100].

Київ — місто натхнення та творчого початку Сергія Кримського. Коли почався переломний період війни, військова частина, у яку входила матір Сергія за фронтом покотилася до Києва, у якому вони і залишилися. 9 — цифра, яка набула магічного значення для Сергія- у 9-річному віці він побачив війну, а у дев'ятому класі до нього у руки потрапили томи творчості Г.Гегеля, які наполегливо, детально розбиралися і тільки знайшовши логіку, концепцію мислення Гегеля, у Кримського почалася неймовірна жага до подальшого розвитку наукових робіт, напрямком яких була теоретична філософія та логіка. Ці три поняття— фактологічність, пояснення узагальнень, некомпелятивність склали методологічне кредо Сергія Кримського, яке плине за течією впродовж усього наукового буття [10, с.9].

Під час виступу ми хотіли б поміркувати над наступними цитатами з творів Сергія Кримського, які так багато говорять про Київ:

- «Я фізично відчуваю століття і тисячоліття київської історії» [7].
- «в певному розумінні Київ... може розглядатися як семіотичний феномен чи текст, що кодує мовою просторово-матеріального середовища уявлення про «розумну ойкумену», культурний лад буття, альтернативний хаосу ворожих людині стихій» [5, с.100].
- «Київ постає не просто як перехрещення торговельних шляхів, комунікаційних та бойових маршрутів озброєних дружин, а й насамперед як перетин історичних часів та культур» [3, с.390].
- «Київ був своєрідною «гаванню духу на березі великого степового океану азійських просторів» [3, с.391].
- «Боже місто, яке є гідною столицею українського народу, епічна історія якого не менш насичена драматичними подіями, ніж життєвий досвід стародавніх греків та римлян, котрий свідчить, що після Іліади, тобто героїчної боротьби, наступає Одиссея, тобто довга мандрівка у збу- рених морях у пошуках своїх першоджерел у метаісторії»[5, с.97].
- «Софійність є не просто смислами буття, вона є святістю буття. Софійна основа культурної топографії Києва містить у собі глибокий сакральний зміст. В буттєвій тріаді Дім— Поле—Храм зосереджується вмістилище українського національного духу»[10].

Отже, науковий та творчий досвід Сергія Борисовича Кримського склався у Києві, у місті, де він створював усе вперше: формулював власні філософські думки, трактати, започатковував знайомства, формував власний світогляд. Аура цього міста вплинула на митця як на філософа, перш за все. Саме тут його ім'я вперше стало вельми популярним, а тепер про нього говорять, читають, знають не тільки в країні, а і за її межами. Наполегливість, талант, бажання, мотивація — зробило Сергія Кримського не першим з кінця, а першим з початку науковцем філософії логіки та духовності, який буде значимим повсякчас, у творчості якого ключове місце займає саме Київ.

Література

1. «Гуманістичні виміри філософії Сергія Кримського» до вечора пам'яті Кримського (2020). URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/gumanistychni-vymiry-filosofiyi-sergiya-krymskogo>
2. Йолон П. Життя в філософії і філософія в житті. Бібліографічний покажчик / укл. О. Лукашук, Л. Мелішкевич. Київ, 2010.
3. Кримський С.Б. Про софійність, правду, смисли людського буття: збірник науково- публіцистичних і філософських статей. Київ, 2010.
4. Кримський С. Під сигнатурою Софії. — К., 2008.
5. Кримський С. Б. Ранкові роздуми: збірник статей. Київ: Майстерня Білецьких, 6. 2009. 120 с
7. Кримський С. «Третя правда» буття (Запити сучасної духовности) // Сучасність. — 1998. — № 4.
8. Курбатов, С. (2010). Під сигнатурою Сергія Кримського. URL: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/pid_signaturoyu_sergiya_krimskogo.html
9. Личкова В. А. Філософія етнокультури: теоретико-методологічні та естетичні аспекти історії української культури. Київ, 2011. 196 с
10. Лютий Т. Сенсожиттєвий універсум Сергія Кримського. Філософська думка, 2016, № 6, с. 122-129.

11. Сергій Кримський Біобібліографічний покажчик (до 80-ліття від дня народження). / укл. О. Лукашук, Л. Мелішкевич. Київ, 2010.
12. Сергей Крымский: «Наш разговор длиною в жизнь.» Оглядає: Дмитро Шевчук. Лютий 2013 Оpubліковано у часописі «Критика», Рік XVII, число 3–4 (185–186).
13. Табачковський, В. (2002). Софійна ноосферність персонального універсуму (Сергій Кримський). В: У пошуках невтраченого часу. Нариси про творчу спадщину українських філософів-шістдесятників. Київ, с. 164–177.

Лобода К. П.

«Корпоративні фінанси», 1 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — д.ф.н., професор кафедри соціології

Курбатов С.В.

АРХЕТИПИ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У ТВОРЧОСТІ СЕРГІЯ ЖАДАНА

Архетип за К. Юнгом — це результат колективного несвідомого, що формувалось за весь період розвитку певного роду [1]. Архетипи пронизують усе духовне життя суспільства і на рівні підсвідомості впливають на світобачення й світорозуміння, забезпечують зв'язок між поколіннями, цілісність етнічної культури. Дослідження архетипу як початкового образу є важливим для розуміння української культури, адже дає змогу сформувати об'єктивне уявлення про основні її аспекти та менталітет певного народу[7].

Архетипи розглядалися різними науковцями, істориками та філософами, зокрема, варто згадати дослідження С. Кримського [7], [9], С. Курбатова [8] та інших.

Входження України в процеси глобалізації наприкінці ХХ століття відчутно загостило потребу у збереженні та розвитку української етнокультурної самобутності. Висувається потреба в актуалізації саморефлексії української культури, тобто відображення своєрідного

«етнічного автопортрета» (за С. Кримським). Сергій Кримський був переконаний, що архетипи виступають показником соціального та культурного прогресу. Він стверджував, що «чим ґрунтовнішим є культурне звернення, тим глибше воно проростає в історичний ґрунт цивілізації, тим більше людських досягнень залучено до його підготовки та здійснення. Тому найвищі досягнення людства укорінені в усій історії» [9, с. 215]. Особливо в майбутній період відбудови нашої держави це буде як ніколи актуальним, адже для цього вимагатиметься враховувати не тільки економічні, а й соціально-психологічні фактори.

Проаналізувавши роботу «Архетипи української ментальності: соціально-філософський аналіз» [2] можна виділити найбільш вагомні архетипи для української нації, такі як: Землі, Матері, особистої свободи, долі та домінування минулого над майбутнім.

Для аналізу було обрано Сергія Жадана, провідного та найвідомішого сучасного вітчизняного літератора. Ми маємо доволі значну кількість різнотипних текстів письменника просякнутих одними й тими ж символами. Метою дослідження є загальний аналіз архетипів, які С. Жадан втілює у своїх творах та як вони пов'язані з буттям української нації.

Важливо згадати літературознавців, які займалися творчістю С. Жадана, а саме Л. Литвина [3], Л. Лавриновича [4], В. Фоменко [5], Н. Гаєвську [6].

Першою було розглянуто надруковану у 2015 році збірку «Життя Марії» [10]. Війна — це головний мотив, який пронизує всю серію. Для прикладу, проаналізуємо долю Марії, Божої Матері. Поезія митця не має ні привабливості, ні мотивації, ні виразу. У його віршах є лише один факт — психічний стан суспільства та країни, загальний стан. Країна, як і Марія, мусить втратити сина, який був на передовій, щоб замінити його новим сином, якому судилося зустріти таку важку, але далеко не важливу долю [3, с.367]. У долі Марії ми простежуємо втілення архетипу Матері, при чому не тільки у вищому значенні, як іпостась Божої Матері, а й Батьківщини як неньки. «Цей тип часто виникає, як було показано, з реакції на виключно природну, цілком інстинктивну, а тому всепоглинаючу матір» [1].

Архетип домінування минулого над майбутнім прослідковується в таких роботах як «Месопотамія» 2014 р. [11] та «Ворошиловград» 2010 р. [12]. Загалом цей архетип пов'язаний з інтровертованістю українців, а також спричиняє таку характерну рису українців як міфологізація минулого.

В «Месопотамії» процес міфологізації на рівні відтворення простору та часу відбувається за рахунок накладання на реальну історію міфологічних сюжетів та архетипів [4]. В оповіданні «Марат» автор демонструє, як смерть товариша стає каталізатором процесу міфологізації його постаті, причому цей процес у свідомості його друзів відбувається в душі мономіфу.

Щодо «Ворошиловграда», місто є топосом і місцепростором проживання посттоталітарної людини, викоріненої зі свого ґрунту. Місто з назвою радянських часів є художнім засобом єднання сучасного і минулого [5]. «Сучасний простір міста репрезентований образом покоління 1990-х рр., що самовизначається у соціумі. Трагізм світовідчуття полягає у неможливості обрати єдині принципи існування, що були б дієві в усіх ситуаціях» [6, с. 116].

Впливовий на українську націю архетип долі провів червону лінію протягом усієї нашої історії. Цей архетип визначає домінування ірраціональної та героїчної поведінки в екстремальних умовах і пасивного повсякденного життя, вважаючи, що все у світі відбувається так, як і має, і впливати на ці процеси можна досить обмежено.

Дуже помітно працює цей архетип у романі «Інтернат» на прикладі головного персонажа — вчителя української мови Паші. Здавалося б, викладання української мови на Донбасі, а особливо в умовах окупації, є вагомим приводом для створення героїчної постаті нескореного українського патріота, який навіть за жакливо нелюдських обставин відстоює ознаки державності. Щоправда у випадку з цим твором йдеться не про пафос, а про реалії життя. Тому вибір Паші викладати українську мову пов'язаний насамперед з тим, що він живе в рідному місті і може не турбуватися про життя, повертаючись до батьків після закінчення університету. Інакше, це можна назвати відсутністю бажання розвиватися і амбіцій, адже топос депресивного міста навіть на довоєнному Донбасі є не найкращим фоном для зростання особистості молодого фахівця. *«Паша любив цей будинок, жив тут ціле своє життя, збирався жити далі»* [13, с.4]. Напевно найважливіший для нашого народу архетип — особистої свободи. Саме цей архетип простежується в раніше зазначених романах «Ворошиловград» [12], та «Інтернат» [13].

Твір «Ворошиловград» — це історія молодого людини, що мимоволі стала жертвою свого часу. «Втрачена молодь», яка перебувала на етапі власного морально-суспільного становлення, виявилася зайвою і непотрібною на тлі змін, а тому втратила духовні орієнтири та правильні цінності. Одним із показних моментів твору є чіткіше, ніж зазвичай, формулювання його політичної ідеї соціальної солідарності та опору. Мешканці міста гуртуються і не дають захопити територію, яку вважають суспільною. *«Сергій Жадан міфологізує час і дає можливість своїм героям «видряпатися» з ситуацій радянського минулого в межах сучасного повсякдення. Його тексти націлені на віднаходження «іншого» способу віднаходження себе, способу обминання кризовості, способу не втратити людяності, способу бути просто людиною»* [8, с.119].

Якщо розглядати роман «Інтернат», важливо зауважити на формат імені головного персонажа, який використовувалось протягом усього роману. Здається, педагога та інтелігента мали б називати, зважаючи на менталітет та культуру спілкування, згадуючи його повне ім'я та по батькові. Однак, він навіть у свої досить зрілі роки залишається Пашею, який не здатен до рішучих рухів уперед та пливе за течією. Загалом, сукупність наведених чинників складає один сильний концепт внутрішньої та зовнішньої несвободи. Як і будь-яка кризова ситуація, військові дії ставлять Пашу перед вибором — і в цьому випадку йдеться навіть не про вибір між українськими силами та сепаратистами — швидше, через несформованість будь-яких навичок здійснення того самого вибору. *«Головний герой твору вчитель Паша знаходить індивідуальний вихід — глибока внутрішня втеча. Він не дивиться новин, не залишає місця свого традиційного мешкання, намагається дотримуватися позиції нейтралітету, хоча насправді відчужується від того, що знаходиться по той бік його життя, сенс якого нині визначається страхом перед необхідністю зробити вибір»* [8, с.119].

Отож, можна підсумувати дослідження наступним чином. Ми розглянули такі романи як «Месопотамія», «Інтернат», «Ворошиловград» та збірку «Життя Марії», а також було виокремлено архетипи притаманні нашій культурі, які, Сергій Жадан зображував в цих творах, показуючи реалії життя української нації в теперішній час. У деяких романах декілька архетипів водно-

час простежувались, поєднуючись між собою та даючи специфічний ефект. Це свідчить про не що інше, як широкий їх вплив на думку представників нашого народу. Тобто архетипи в творах митця були використані з іншою певною метою, але виразилось також узагальнюючими поняттями для нашої культури.

Література

1. Юнг, Карл Густав. Архетипи і колективне несвідоме. Видавництво Астролябія/Astrolabe Publishing, 2018.
2. Гордійчук, О. О. «Архетипи української ментальності: соціально-філософський аналіз.» Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки 1 (2018): 15-19.
3. Литвин Л.М «Збірка С. Жадана «Життя Марії»: Марійний Дискурс» «Молодий вчений» • № 12 (39), грудень, 2016 р.
4. Лавринович, Лілія Богданівна, і Марія Михайлівна Салаган. «Міфологізація часопростору у збірці С. Жадана Месопотамія.» Молодий вчений 12 (1) (2014): 225-228.
5. Фоменко В. Г. Місто-фантом у романі Сергія Жадана «Ворошиловград.» Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (філологічні науки). Частина II. 2011. № 3 (214). С. 98-103.
6. Гаєвська, Н. М. «Поетика прози Сергія Жадана».
7. Кримський С. Б., Павленко Ю. В. Цивілізаційний розвиток людства. [Текст]. Київ: Фенікс, 2007. 316 с.
8. Курбатов Сергій Історичний час як детермінанта творчого процесу. К.: Інформаційні системи, 2009. — 172 с.
9. Турпак Надія, «Внесок Сергія Кримського в українську філософію етнокультури.» Українознавство 3 (72) (2019): 164-176.
10. Сергій Жадан, «Життя Марії». Видавництво Meridian Czernowitz 2015.
11. Сергій Жадан, «Месопотамія». Видавництво Клуб Сімейного Дозвілля 2014.
12. Сергій Жадан, «Ворошиловград». Видавництво Фоліо (Харків) 2010.
13. Сергій Жадан, «Інтернат». Видавництво Meridian Czernowitz 2017.

Молоціян В.К.

«Соціологія», 3 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник д.філос.н., проф., завідувач кафедри соціології

Гаєвська О.Б.

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Тема соціального підприємництва в Україні набуває все більшого поширення. Незважаючи на динамічний розвиток соціальних підприємств, які вирішують питання безробіття, соціального захисту та соціального залучення, ще й досі немає єдиного чіткого визначення соціального підприємництва. Доцільно було б використовувати визначення, прийняте Європейським Союзом, згідно з яким соціальні підприємства поєднують соціальні цілі з підприємницьким духом. Такі організації зосереджуються на досягненні більш широких соціальних, екологічних чи громадських цілей. Їхня основна мета — це збільшення соціального впливу, а не лише отримання прибутку власниками та акціонерами [1]. За даними дослідження від 2020 р. та аналізу інших аналітичних та статистичних джерел в Україні працюють близько 1000 підприємств, які можна віднести до соціальних. Прогресуюче збільшення кількості соціальних підприємств за останні 6 років (82%) є

своєрідною реакцією на прояви соціально- економічної кризи, що стала наслідком політичної та геополітичної кризи — військового конфлікту на Сході України, анексії Криму, появи нових категорій осіб, які потребують соціальної підтримки — біженців з Криму та Донбасу, ветеранів АТО, економічної стагнація, зростання інфляції тощо [2].

Із початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну роль соціальних підприємств переживає нову хвилю. Адже ще більше зросла кількість соціальних груп, які потребують соціальної підтримки. Дивлячись на те, що за даними на 11 травня 2022 року кількість внутрішньо переміщених українців сягає понад 8 мільйонів [3] та понад 4,8 мільйона втратили роботу [4], виникла гостра необхідність допомоги у вирішенні соціальних проблем найбільш уразливих категорій громадян. Слід зазначити, що війна має свої суттєві економічні наслідки, тому соціальне підприємництво виступає також тим інструментом, що зможе не лише допомогти людям, а й зробити внесок у стабілізацію та покращення економічного стану країни. Основним механізмом утворення нових соціальних підприємств стала економічна згуртованість нових соціально незахищених верств населення — внутрішньо переміщених осіб, переселенців з Криму, ветеранів війни в Україні, об'єднаних прагненням вирішення власних соціальних та економічних проблем.

Соціальні бізнес-процеси, які є основою соціального підприємництва, позитивно впливають на економіку. Серед економічних ефектів соціальних бізнес-процесів можна назвати такі: створення нових робочих місць і, як наслідок, зменшення рівня безробіття; наповнення бюджетів різного рівня; соціальні підприємства можуть надавати соціальні послуги пільговим категоріям, що зменшить видатки бюджету та потребу в чиновниках, які часто є корумпованими; соціальне підприємництво сприяє соціалізації людей з обмеженими можливостями та їх трудовій інтеграції; залучення представників конкретної групи споживачів соціальних товарів, робіт чи послуг, що дає змогу прозоро оцінити діяльність соціального підприємства; соціальні підприємства покращують інвестиційний імідж країни, оскільки інвестори, які вкладають кошти в розвиток таких підприємств, легше відслідковують їх використання; підвищення конкурентоспроможності економіки шляхом наповнення ринку якісними товарами та послугами, які виробляють соціальні підприємства [5].

У даний час соціальне підприємництво охоплює такі важливі та актуальні напрями:

- допомога та підтримка громадян, які опинилися у важкій життєвій ситуації (одиноких, малозабезпечених осіб, осіб, які заборгували банкам, які втратили роботу, пенсіонерам тощо);
- реабілітація громадян після психотравмуючих ситуацій (допомога людям, що побували в гарячих точках, втратили рідних);
- екологічний бізнес (діяльність, спрямована на поліпшення екологічного компонента суспільного розвитку);
- організація зайнятості для осіб з особливими потребами;
- організація дитячого розвитку і дозвілля (організація дитячих заходів, створення навчальних груп, гуртків тощо);
- організація здорового і корисного дозвілля (прибирання та озеленення територій, обладнання дитячих та спортивних майданчиків, організація свят, культурно-масових заходів) [6].

На сьогодні, прикладами українських соціальних підприємств, що дуже вдало себе позиціонують є: 1) UrbanSpase100 — громадський ресторан м. Івано-Франківськ, який фінансує освітні, культурні проєкти, харчування малозабезпечених громадян. Унікальність проєкту у тому, що 80% прибутку ресторану направлено винятково на реалізацію громадських проєктів. Засновниками є 100 соціально активних людей, яких об'єднує ідея якісного розвитку міського простору; 2) Veterano Group- успішний приклад ветеранського бізнесу. Історія створення розпочалася після повернення її засновника Леоніда Остальцева влітку 2015 року з АТО. До війни він працював піцайоло та захоплювався цією справою. А після фронту постало питання, чим займатися далі. Спочатку він разом з кількома друзями заснував громадську ветеранську організацію. А згодом з'явилася ідея створити бізнес, який допомагатиме ветеранам повертатися до мирного життя. Частину доходу проєкту Veterano перераховують на благодійність, зокрема, на допомогу дітям загиблих військових. У піцеріях та кав'ярнях діють знижки для ветеранів, а також є так звані підвищені позиції. Цю «фішку» придумали перші відвідувачі закладів і вона добре прижилася. Суть у тому, що кожен гість, наприклад, піцерії, може оплатити піцу, яку потім привезуть пораненим до військового госпіталю. Як пояснює Леонід Остальцев, йти після АТО в охорону чи службу

безпеки йому не хотілося, хоча це б виглядало цілком логічним варіантом, а от готувати піцу він любив. Втім, згодом охоронні послуги все ж з'явилися, Veterano Guard — один із наймолодших підрозділів групи компаній. «Є й маленькі унікальні франшизи під брендом Veterano Group. Наприклад, СТО в Києві, де встановлюють газові установки на авто «УльтраГазСервіс», — додає засновник. Відносно нещодавно до списку ветеранських ініціатив додалися Veterano Energy, що займається встановленням сонячних електростанцій, сервіс таксі Veterano Cab. А також в рамках спільноти було засновано VeteranoWood, яка займається виробами з дерева. Який з них найуспішніший — сказати важко. Але всі вони працюють за однією філософією [7]; 3) Нетворкінг кафе «Lampochka» в Житомирі — це соціальне підприємництво створили переселенці з Донбасу, громадська організація «Мир на долоні». Вони хотіли стати корисними для громади Житомира. У закладі можна смачно поїсти та влаштуватись на роботу. 20% прибутку від кафе йде на реалізацію різного роду соціальних проєктів. Це також простір для проведення тренінгів, майстер-класів та інших цікавих заходів. Отже, оцінюючи роль соціального підприємництва в процесі соціально-економічного відродження України, зазначимо, що створення соціальних підприємств є важливим не лише для соціальних підприємців чи споживачів їх послуг, а й для самої держави. Адже здійснюючи важливі конструктивні функції економічної діяльності сучасного бізнесу, таке підприємництво є дієвим механізмом для вирішення багатьох проблем, з якими стикаються люди під час війни, а також вагомим внеском у соціально-економічне відродження України.

Література

1. Екосистема соціального підприємництва в Україні: виклики та можливості / ПАКТ. Київ (Україна) — Вашингтон (США), 2018. 38 с.
2. Каменко І. С. Соціальне підприємництво в Україні. Економіко-правовий аналіз : аналітичний звіт. Київ : 2020. 36 с.
3. Міжнародна організація з міграції (МОМ), Звіт про внутрішнє переміщення в Україні, раунд 4, травень 2022 року», 12 с.
4. Nearly 5 million jobs have been lost in Ukraine since the start of the Russian aggression // International Labour Organization: веб-сайт. URL:https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_844625/lang--en/index.htm \ (дата звернення: 21.05.2022)
5. Кифяк В. І., Малиш Л. Б. Соціальне підприємництво: проблеми та перспективи. *Бізнес Інформ.* 2020. № 5. С. 275–280.
6. Соціальне підприємництво: опорний конспект / укл. Овсянюк-Бердадіна О. Ф. Тернопіль: Вектор, 2021. 74 с.
7. Піца, кава, таксі, охорона: як створювалася та розвивалася Veterano Group // Асоціація рітейлерів України веб-сайт. URL:<https://rau.ua/novyni/istoriya-veterano-group/> (дата звернення: 21.05.2022)

Назімова О.В.

«Соціологія», 2 курс ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

*Науковий керівник — к.соц.н., доц., доцент кафедри соціології
Фляшнікова А.Б.*

ПОКРАЩЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО САМОПОЧУТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЯК ПОКАЗНИК ПОЛІПШЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ КРАЇНИ

Головним напрямом розвитку українського суспільства проголошено формування соціально орієнтованої держави, інтегрованої у світове господарство на засадах конкурентоспроможності національної економіки. Це зумовлює трансформацію кількісних результатів економічного розвитку у нову якість — покращення соціальної складової життя та підвищення рівня людського розвитку, що, в свою чергу, забезпечує новий виток спіралі економічного розвитку. Покращен-

ня соціальної складової життя населення безпосередньо впливає на його соціальне самопочуття. Соціальне самопочуття людини визначається мірою задоволення її соціальних потреб, які, своєю чергою, є похідними від наявної в суспільстві системи соціальних благ, виробництва й розподілу їх.

Соціальне самопочуття — це комплексна характеристика стану свідомості людей, що виявляється в різних соціальних ситуаціях, відображає ступінь їхньої соціальної свободи, можливості всебічного розвитку, реалізації здібностей і життєвих планів, які обумовлюються сукупністю наявних у суспільстві матеріальних, політичних, соціокультурних і духовних можливостей задоволення людських потреб та реалізації їхніх інтересів [1].

Соціальне самопочуття у межах соціологічного підходу розглядається і як форма суспільної свідомості, рефлексія індивідом свого способу життя та задоволеності його різними сторонами; і як показник якості життя людей у суспільстві; а також виступає своєрідним «дзеркалом» політичних, економічних та інших процесів.

Для розуміння загальної характеристики соціального самопочуття населення України корисним може бути дослідження, проведене компанією Research and Branding Group у квітні 2021 року. Опитано 1804 респонденти у віці від 18 років і старше. Вибірка репрезентує населення України за статтю, віком, типом населеного пункту і регіоном проживання (за винятком непідконтрольних територій Донецької і Луганської областей, АР Крим, і м. Севастополь). Метод опитування — особисте формалізоване інтерв'ю (face-to-face). Максимальна похибка вибірки не перевищує $\pm 2,4\%$.

Так, одним з найважливіших індикаторів соціального самопочуття є рівень задоволеності населення своїм життям. Як показують результати соціологічного опитування, серед жителів України переважали ті, кого їх нинішнє життя в більшій чи меншій мірі не задовольняє (56%). Відповідно, ті з українців, хто тією чи іншою мірою відчуває задоволеність своїм нинішнім життям, виявилися в меншості: їх частка склала 40%. Найбільш помітний вплив на рівень задоволеності життям має вік опитаних і, меншою мірою, регіон проживання. Вплив віку виражалось в тому, що найбільш висока питома вага в цілому задоволених своїм життям була зафіксована серед молоді у віці 18-34 років (61%), а найнижча — у віковій групі 60+ (23%). Регіональна специфіка розподілу відповідей виявлялася в тому, що задоволені своїм життям найчастіше зустрічалися серед жителів Західної України (45%), а незадоволені — серед жителів східних областей (36%).

У даний час населення України без особливого оптимізму дивиться на те, як буде жити через рік. Більшість українців вважає, що до цього часу їх життя залишиться таким же, як і зараз (45%) або ж стане ще гірше (28%). І якщо серед молоді в цьому плані переважає стриманий оптимізм (26% вважає, що вони стануть жити краще, а 48% сподівається, що будуть жити так само, як і сьогодні), то серед представників старшої вікової групи помітно рідше зустрічаються як надії на поліпшення життя (6%), так і на збереження досягнутого сьогодні рівня (39%). Серед жителів різних регіонів країни найбільш високим рівнем очікування негативних змін виділяється населення Сходу України (42%) [2].

Взагалі значний вплив на забезпечення якісного економічного зростання в Україні та формування належних соціальних стандартів життя населення здійснює чинник поширення бідності в країні. Так, за результатами проведеного експертами ПРООН дослідження багатовимірної бідності, її рівень в нашій державі було оцінено у 0,008. Таке відносно невелике значення національного багатовимірного індексу бідності означає, що в середньому українці відчувають депривацію на рівні 0,8%. Тобто, українські громадяни переживають незадоволеність своїх фізіологічних та соціальних потреб в середньому на рівні менше 1% (згідно з методологією оцінювання зважених індикаторів багатовимірної бідності ПРООН). Для порівняння, цей індикатор для Чехії, Словаччини і Білорусі складає нульовий показник, Латвії — 0,001, Угорщини — 0,003 і т.д. [3].

Треба зазначити, що в сучасних реаліях українського суспільства мало хто в Україні може говорити про стабільність та передбачуваність життя. При цьому це стосується як загальнодержавної ситуації, так і особистого «мікрокосму» кожної родини. Проте країна розвивається і намагається розширювати коло благополучних людей, через що і покращуватиметься рівень економічної ситуації в країні.

Влада поступово модернізує матеріально-технічну базу виробництва, здійснює прогресивну структурну перебудову національної економіки, забезпечує розвиток людського капіталу, прагне створити потужну систему фінансування інноваційної діяльності. Також зростають заощадження

населення і збільшуються інвестиційні ресурси, що неминуче сприяє розвитку виробництва і подальшому зростанню національного доходу, та підвищенню життєвого рівня. Соціальні послуги стають доступнішими для всіх українців, а їхня якість не залежить від того, де хто народився — в селі чи в місті. Продовжується робота щодо співробітництва з територіальними громадами із створення сучасних центрів надання послуг. Запроваджено нові соціальні послуги: соціальне таксі, прокат засобів реабілітації, обслуговування мешканців старостатів в режимі «мобільного соціального офісу», підтримки молодого сім'ї та породіль, соціальний перукар, соціально-психологічна підтримка дітей з інвалідністю.

Як висновок, можна зазначити, що соціальне самопочуття населення визначається мірою задоволення її соціальних потреб, тобто потреб, які є похідними від наявної в суспільстві системи соціальних благ, виробництва й розподілу їх. Чим сильніше населення відчуває брак певних соціальних благ, тим гіршим є його соціальне самопочуття і оскільки це явище суспільне, то і з цього висновок, що гіршою буде і економічна ситуація в країні. І навпаки, чим вище рівень задоволення соціальних потреб людей, тим краще їхнє соціальне самопочуття, що є показником поліпшення економічної ситуації в країні.

Отже, соціальне самопочуття населення та якість його життя виступає певним наслідком досягнутого рівня соціально-економічного розвитку та одночасно базисом для подальших змін і поліпшення економіки.

Література

1. Єрмакова Т. Г. Теоретичні аспекти дослідження соціального самопочуття студентської молоді [Електронний ресурс] / Т. Г. Єрмакова. 2017. Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/320204221_Teoreticni_aspekti_doslidzenna_soc_ialnogo_samopocutta_studentskoi_molodi.
2. Соціальне самопочуття українців: опитування компанії Research and Branding Group. 2021. Режим доступу до ресурсу: <https://rb.com.ua/uk/blog-uk/omnibus-uk/socialne-samopochuttja-ukrainciv/>.
3. Рівень життя населення України / НАН України. Ін-т демографії та соц. дослідж., Держ. ком. статистики України; За ред. Л. М. Черенько. К.: ТОВ «Видавництво «Консультант», 2006. с. 417-426.

Onishchuk I.I.

«Software Engineering», first-year student

KNEU Kyiv College of Information Systems and Technologies

Scientific supervisor — Ph.D. in Sociology, Assoc. Prof. of Sociology Department

Artemenko S.B.

THE ROLE OF SOCIAL INTELLIGENCE IN THE SOCIALIZATION OF STUDENTS IN THE ACADEMIC ENVIRONMENT

Social intelligence is an important cognitive component of the structure of communicative abilities of the individual. It helps to predict the development of interpersonal relationships, provides psychological endurance, and helps to overcome sudden crises, stress, and situations that threaten self-esteem. Social intelligence plays a special role in human-to-human professions, which require a high level of development of qualities that ensure success and efficiency in relations with people. The search for ways to effectively form the social intelligence of students in the educational process of higher education institutions and the underdevelopment of this problem in the social sciences remains relevant. As Ushakov D.V. writes in his scientific work, social intelligence is a set of abilities that determines the success of social interaction. It includes the ability to understand another person's behavior, one's own behavior, and the ability to act according to the situation [1]. Thus, social intelligence plays a key role in

the educational process of the student. It is necessary to develop the skills of effective communication, dialogue and teamwork to create an optimal and productive work environment.

Scientists differ on the role of social intelligence for personal development. Some define it as a form of intelligence, but the German scientist Carl Albrecht simplified this theory to six dimensions of intelligence, known as ASPEAK [2], where each letter means a certain type of intelligence, including:

- 1) Abstract, or logical reasoning, mathematics and symbolic processing of information.
- 2) sociality, or interaction with others;
- 3) practicality, or problem solving in real life situations;
- 4) emotionality, or self-awareness and the ability to control their emotional and behavioral reactions;
- 5) aesthetics, or understanding the relationships between objects, design skills and understanding of form;
- 6) kinesthetic intelligence, or awareness and skills of moving the body or controlling objects in space.

Others view social interaction as a manifestation of an individual's personality because it uses many cognitive processes that are integral to personality formation, such as perception, memory, and problem-solving skills.

Today, social intelligence can be a key mechanism for student success in the academic environment. At the same time, the competence of students depends on the level of social intelligence, because it is the basis of group interactions. Note that social intelligence needs to be analyzed, developed, and used as an effective life skill for managing interpersonal relationships and achieving success in all areas of life.

According to scientists, about 40 percent of people prefer visual learning to auditory or practical [3], and this can make collaboration difficult for those who prefer less common methods. However, the development of social intelligence will help individuals to more effectively transfer information and exchange ideas. After all, social intelligence is a complex structure that needs special development. Structural components of social intelligence affect the tactics of self-presentation; the analyzed phenomena are interrelated and are considered to be professionally important characteristics of students. As we can conclude, raising the level of social intelligence can be an important condition for the successful educational socialization of students in higher educational institutions. Prospects for further research in this area should be aimed at studying the importance of social intelligence in research and educational activities of students, analysis of factors that contribute to the formation of students' effective communication skills, and increasing their adaptation in the academical environment in general.

Literature

1. Ушаков Д. В. Соціальний інтелект. Теорія, вимір, дослідження / Д. В. Ушаков, Д. В. Люсин., 2004. — 172 с.
2. Альбрехт К. Social Intelligence: The New Science of Success / Карл Альбрехт. — Нью Йорк: John Wiley & Sons Inc, 2009. — 280 с.
3. Меттьюз К. 4 Traits of Social Intelligence and How to Teach It to Kids [Електронний ресурс] / Кайла Меттьюз. — 2019. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.learningliftoff.com /4-traits-of-social-intelligence-kids/>.

Перебийніс Ю. В.

«Корпоративні фінанси», 1 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — д.ф.н., професор кафедри соціології

Курбатов С.В.

УКРАЇНСЬКІ ФІЛОСОФИ-ШІСТДЕСЯТНИКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Важливість світоглядного вибору певного покоління для цілісності історичного процесу нації і, насамперед, на значенні покоління українських шістдесятиників для процесу утвердження національної ідентичності українців. Предметом дослідження є вивчення, перш за все, філософського

виміру цього покоління інтелігенції. Означений період хоч і не пропонує чіткої філософської структури бачення світу чи окремих філософських систем, але водночас характеризується безумовною етико-естетичною цінністю, котра базується на певних світоглядних принципах.

Дослідженнями періоду українського шістдесятництва займалися багато науковців. Зокрема, хотілося б виділити напрацювання Л. Тарнашинської, визнаного фахівця щодо феномену українського шістдесятництва. В її ґрунтовній праці «Сюжет доби: дискурс шістдесятництва в українській літературі ХХ століття» [7]. дається спроба всебічного аналізу саме філософської складової українського шістдесятництва. Слід згадати також праці Віталія Табачковського [2], де він пропонує переглянути здобутки та невдачі покоління філософів шістдесятників з точки зору загальної перспективи розвитку філософського знання в Україні («У пошуках невтраченого часу»), а також критичну статтю Віктора Андрющенко [1].

Смерть Сталіна в березні 1953 р. і спроби нового керівництва партії й держави дещо лібералізувати тоталітарний режим, що знайшло вираження в критиці новим лідером СРСР М. Хрущовим культу особи Сталіна на ХХ з'їзді КПРС, сприяли створенню ситуації, схожої на ідеологічну «відлигу». Така «відлига» настає в 60-ті роки, характерна в народі як «хрущовська». Вільнодумство у царині філософії у той час було вкрай обмеженим. В країні існувало фактично дві філософії: 1) офіційна, заснована на «найбільш передовій» теорії, методології і світогляді — марксизмі-ленінізмі в його доповненні партійно-ідеологічними настановами

«директивних органів»; 2) дослідницько-пошукова, яка намагалась, з одного боку, виявити дійсний сенс марксизму, з іншого — вийти за його межі, осмислити нові філософські проблеми сучасного наукового пізнання і соціальної практики.

Найбільш яскравими постатями в ті часи в українській філософії були Павло Копнін [3], Володимир Шинкарук [9], Сергій Кримський [4] і Мирослав Попович [6].

Нові аспекти у філософії в Україні пов'язані з діяльністю і творчістю визначного вченого Павла Васильовича Копніна. Вчений працював спочатку в Київському університеті, де він завідував кафедрою, а потім — з 1962 по 1968 рік — в Інституті філософії АН України. Як згадує М. Попович, «приїзд П. В. Копніна у Київ дуже скоро різко змінив атмосферу філософського життя у нашому місті. Поєднання незалежності та демократизму, властиві його поведінці були цілком не властиві для настроїв епохи»[5].

Предметом світогляду, на думку Копніна, має бути не «світ в цілому», а відношення «людина – оточуючий світ», що у своїй основі має абсолютно значення для філософії у сенсі зміщення ґносеологічної настанови на світоглядну з властивими їй домінантними креативними та ціннісно-смісловими характеристиками та орієнтацією на онтологію людини. «Завдяки цьому «діалектично-логічному» й «антропологічному» повороті в інтеграції предмета філософії, П. Копнін став одним із фундаторів того напрямку в дослідженнях в Україні, який дістав назву Київська філософська школа» — зазначає В. Шинкарук [8]. Фактично, мова йде про формування української філософської школи в умовах тоталітарного радянського режиму.

Безперечно, треба сказати, що вчення П. Копніна має великий вплив на наукову думку бувшого СРСР. Проте і сучасність досить часто звертається до праць Павла Васильовича. Його постать можна розглядати і як приклад невтомного творця, науковця, що не полишає своїх пошуків, і як добру, мудру людину, яка залишає за собою місце для роздумів та наукових пошуків. Також формуванню української ідентичності сприяли дослідження у галузі історії української філософії, до яких активно долучались С. Кримський та М. Попович [10].

В цілому, філософське знання, в умовах радянського тоталітарного режиму, перебувало в реаліях, котрі суперечать його вільному розвитку та прогресу. Філософи від науки були змушені шукати компромісів з ідеологічними настановами та живим, а значить, позбавленим кордонів, філософуванням. Подібна позиція призвела до системного відставання загальної філософської свідомості нашої країни від розвитку світової спільноти. Отже, у радянські часи по причині ідеологічного диктату панували суттєві обмеження у дослідженнях української філософії. Тому філософи-шістдесятники займалися, переважно, питаннями логіки та методології науки. Але, не дивлячись на це, українська філософія продовжувала досліджуватися, що сприяло формуванню української ідентичності.

Література

1. Андрущенко В. (2012) «Філософське самовбивство» останніх радянських гуманітаріїв. URL: <https://philosopheducation.com/index.php/philed/article/view/377/328>
2. Табачковський В. У пошуках не втраченого часу. Нариси про творчу спадщину українських філософів-шістдесятників. — Київ: ПАРАПАН, 2002.
3. Копнін П. В. Ідея як форма мислення. К., 1963.
4. Кримський С.Б. Генезис форм і законів мислення. К.: Вид-во АН УРСР, 1962.
5. Попович М. В. П. В. Копнин: человек и философ / М. В. Попович // Философия не кончается... Из истории отечественной философии. XX век: В 2-х кн. / под ред. В. А. Лекторского. Кн. II. 60-80-е гг. — М.: РОССПЭН, 1998. — С. 412-425.
6. Попович М.В. Похід проти розуму: Ірраціоналізм у сучасній французькій буржуазній філософії. К.: Вид-во АН УРСР, 1960.
7. Тарнашинська Л. Сюжет Доби: дискурс шістдесятництва в українській літературі XX століття. — К.: Академперіодика, 2013.
8. Шинкарук В. И. «Хрущевская оттепель». Новые тенденции в исследованиях института философии АН Украины в 60-х годах» / В. И. Шинкарук // Философия не кончается... Из истории отечественной философии. XX век: В 2-х кн. / под ред. В. А. Лекторского. Кн. II. 60- 80-е гг. — М.: РОССПЭН, 1998. — С. 425-429.
9. Шинкарук В.І. Предмет та завдання історії філософії як науки. К. Вид-во АН УРСР, 1957.
10. Драч І. Ф., Кримський С. Б., Попович М. В. Григорій Сковорода: Біографічна повість. — К.: Молодь, 1984.

Печинський Р.В.

«Соціологія», 2 курс ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

*Науковий керівник — к.соц.н., доц., доцент кафедри соціології
Єрескова Т.В.*

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ПРАЦЕЗДАТНОГО НАСЕЛЕННЯ: СОЦІАЛЬНИЙ РЕСУРС ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ

Існує думка, що найголовнішу роль у суспільстві відіграє саме працездатне населення країни, воно є економічним фундаментом держави, на податках цієї ланки суспільства тримається будь-яка країна, вони вирішують в якому руслі буде розвиватись держава. Саме тому політична культура цього прошарку населення є дуже важливою для суспільства.

На мою думку, політична культурною людиною повинен бути кожен громадянин своєї країни, незалежно від соціального статусу і рівня заробітку. Чим людина активніша, зацікавленіша, конструктивніша, тим вища її політична культура. Безумовно, зміст політичної культури, зокрема її аспект, пов'язаний з поведінкою суб'єкта, досить ємний. Приміром, помітне місце в ньому посідають політичні традиції та символи. Традиції зберігають елементи минулого політичного досвіду, є способом передачі зразків політичної свідомості й поведінки від покоління до покоління. Хоча зі зміною історичних умов вони можуть оновлюватись або навіть зникати. Своєрідною ознакою культури соціуму є політична символіка (прапор, герб, гімн. Символіка має яскраво виражене емоційне забарвлення і подекуди здатна відігравати мобілізуючу роль.

Треба сказати, що політична культура — це поняття, яке найближче підводить нас до розуміння атмосфери політичного життя, специфічної і неповторної у кожній країні і навіть у різних її частинах. Без неї неможливо збагнути, чому певна кількість індивідів обирає ту чи іншу політичну орієнтацію, форму політичної поведінки, чому однотипні політичні інституції по-різному діють або по-різному сприймаються у різних країнах. Тобто, політична культура — це унікальне за складністю і багатством змісту явище, яке має свою внутрішню структуру і систему взає-

мозв'язків з іншими суспільними явищами. Без вивчення політичної культури неможливо дослідити політичне життя будь-якого суспільства. Можна сказати, що політична культура є матрицею політичного процесу, тобто віддзеркалює діяльність усіх структур політичної системи, виступає складовою політичної сфери. Політична культура присутня у всій сукупності відношень, які складаються між учасниками політичного процесу, здійснює вплив на форми організації державної влади, будову її інститутів, дозволяє правильно і ефективно регулювати відносини між державою і громадянським суспільством, забезпечує соціальний консенсус. Для того, аби визначити зв'язок політичної культури з політичним режимом та її місце в ньому, необхідно розуміти яким чином режим характеризує політичну систему, а також розуміти порядок взаємовідносин громадян, суспільства і політичної влади. Тобто політична культура є динамічним процесом опанування і створення відповідних певному суспільству політичних цінностей і орієнтацій.

Також, політична культура — явище динамічне, таке що змінюється з розвитком суспільства. Зміна типів політичної культури в національному просторі може відбуватися як еволюційно, поступово шляхом поетапного витіснення одних систем орієнтацій і моделей поведінки іншими, так і радикально, прискореними темпами в умовах національних потрясінь, заколотів, переворотів, що, між іншим, не сприятиме демократизації суспільства. Виходячи з цього, можна розглядати динаміку культурної традиції як постійний процес подолання одних видів соціально організованих стереотипів і утворення нових. При цьому традиція та інновація є взаємообумовленими поняттями: інновація — це потенційна база для утворення стереотипів культурних традицій, а традиції є необхідною передумовою творчих процесів, що визначають їх спрямованість. З цього випливає те, що політична культура формується на основі як традицій, так і під впливом інновацій як іншої форми існування традицій.

Не можу не погодитись з думкою про те, що важливу роль у формуванні політичної культури відіграє, політичні цінності. Політичні цінності — це найвищі принципи, що забезпечують злагоду в суспільстві чи в окремих соціальних групах щодо основних цілей і проблем; віра у бажаний і кращий (або найкращий) тип політичної системи, у політичну мету і засоби її досягнення та уявлення про них. Цінності в загальному розумінні — це своєрідний об'єкт, що задовольняє потребу суб'єкта — індивіда, групи, верстви населення, етносу. Цінності поділяються на матеріальні і духовні; за суб'єктами — на цінності людини, організації, об'єднання, суспільства; за соціальними інституціями — на цінності економічні, політичні, культурні, сімейно-родинні, релігійні тощо. Розрізняють цінності-блага — це такі потреби людини, як матеріальні ресурси, духовні продукти «споживання» та послуги і цінності-регламенти — потреби, що охоплюють моральні, правові та естетичні норми й ідеали, звичаї, традиції. Цінності також поділяють на такі, що санкціонуються і культивуються офіційно, за допомогою широкої мережі спеціальної системи засобів, які є в державі, і такі, що існують на рівні буденної свідомості незалежно від тих, що культивуються офіційно. Часто між такими цінностями існує значна неузгодженість, а інколи і глибокі суперечності.

Отже, політична культура є невідомою складовою будь-якого розвинутого суспільства. Вона виконує важливі соціальні функції:

- Виховна функція. Її призначення полягає в підвищенні політичної свідомості й національної самосвідомості через безпосередню участь громадян в управлінні, політичному житті, зростанні їх інформованості й компетентності, освіченості.
- Регулююча функція. Покликана забезпечувати вплив громадян на політичний процес, насамперед через участь у контролі за роботою органів влади й управління, а також за допомогою існуючих норм, традицій, ідеалів тощо. Це сприяє попередженню політичних реформацій, нормалізації та стабілізації життя суспільства.
- Захисна функція. Полягає в охороні політичних цінностей, що відповідають вимогам соціального прогресу, демократії, гуманізму (захист прав і свобод людини тощо).
- Прогностична функція. Сприяє передбаченню можливих варіантів поведінки суб'єктів політики за певних ситуацій, у перебігу політичних подій.
- Комунікативна функція. Забезпечує ідейно-політичний зв'язок громадянина з політичною системою, іншими членами суспільства.

Таким чином, можна сказати, що політична культура є матрицею політичного процесу, тобто віддзеркалює діяльність усіх структур політичної системи, виступає складовою політичної сфери. Політична культура присутня у всій сукупності відношень, які складаються між учасниками

політичного процесу, здійснює вплив на форми організації державної влади, будову її інститутів, дозволяє правильно і ефективно регулювати відносини між державою і громадянським суспільством, забезпечує соціальний консенсус. Має свою внутрішню структуру і систему взаємозв'язків з іншими суспільними явищами. І саме тому постає «базою» для подальшого розвитку суспільно-політичних процесів. Адже вона вбирає в себе традиції, уявлення, настанови, норми, практики взаємодії громадян з політичною владою, відображає особливості захисту громадянами своїх базових інтересів.

Література

1. Політична культура та парламентаризм в Україні: сучасний стан та основні проблеми. Дослідження Центру Разумкова. Інформаційно-аналітичні матеріали до Фахової дискусії.
https://razumkov.org.ua/uploads/socio/2017_Politychna_kultura.pdf

Поляков В.Г. Ревнюк Л.Ю.
«Соціологія», 2 курс ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.соц.н., доц., доцент кафедри соціології
Єрескова Т.В.

ЦІЛЕСПРЯМОВАНИЙ ВПЛИВ НА СПРИЙНЯТТЯ ЧЛЕНАМИ СОЦІУМУ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН: ПРОСВІТА VS МАНІПУЛЮВАННЯ

Впевненість у особистої непідвладності маніпуляціям — це чудова переконаність, яка говорить про те, що, швидше за все, така людина цією темою цікавилася замало, або має реальний імунітет через наявність супер критичного мислення, високого інтелекту або інших факторів. На жаль, більшість авторів, що досліджували цю тему, вважають, що вберегтися від маніпуляції практично неможливо.

За всіх часів знаходився хтось, хто намагався здійснювати непомітний тиск на свідомість громадян аби сформувані певну громадську думку та спрямувати потреби та діяльність людей у бажаному для маніпулятора чи маніпуляторів напрямі. Маніпуляції зі свідомістю були, є і, швидше за все, будуть. Наша поведінка перебуває під впливом інших людей, оскільки людина — соціальна особа і неспроможна існувати поза соціумом. Захиститись від впливу маніпуляційного характеру безпосередньо ми не можемо. Ми лишень можемо бути насторожі і, незважаючи на побуждіння стати параноїками-критиками всього взагалі, намагатися все ж виявити маніпуляцію.

Розберемося з термінологією. Визначень маніпуляції багато, нас зараз може зацікавити, наприклад, таке: виданий у Нью-Йорку «Сучасний словник соціології» визначає маніпуляцію як «вид застосування влади, при якому той, хто володіє нею, впливає на поведінку інших, не розкриваючи характер поведінки, якої він від них чекає». Або, наприклад, визначення Герберта Франке, німецького соціолога, у книзі «Маніпульована людина»: «Під маніпулюванням здебільшого слід розуміти психічний вплив, який проводиться таємно, отже, і на шкоду тим особам, на які він направлений. Найпростішим прикладом тому може бути реклама».

У сучасному суспільстві на вирішення завдань маніпулювання свідомістю працюють цілі структури, пишуться підручники. Технології впливу на свідомість людей постійно вдосконалюються і чудово відточені. В цілому поняття «інформаційне суспільство» синонімічно поняттю «суспільство маніпулятивне». Маніпуляції суспільною свідомістю торкаються кожного, особливо культурного шару — читача, глядача, що працює/грає в інтернеті. Майбутні політичні, економічні чи соціальні зміни повинні були підтримані більшістю — це аксіома маніпуляцій. Задля потрібних змін у формуванні суспільної думки — потрібен час. І чим більше часу відведено на опрацювання — тим легше досягти потрібного результату. Серед м'яких (непомітних загалу) засобів впливу добре працюють саме гуманітарні технології. Тріада: «книги

- фільми — відеоігри» чудово справляються із завданням сформувати потрібну думку у суспільстві.

Завдяки вдосконаленим технологіям, на сьогодні, на мій погляд, ефективність впливу маніпуляційних способів взагалі не залежить від рівня просвіти людини. Навіть високий IQ пересічної людини автоматично не додає їй обізнаності в технологіях маніпуляцій, яких занадто багато. На свідомість кожної конкретної людини, звичайно, впливає безліч факторів, але саме у наш час хочу виділити один актуальний — неможливість обробити увесь масив інформації, яка є в мережі Інтернет з будь-якого питання, через обмеження людських можливостей., неможливість точно відрізнити факти від підтасовок.

Можливо, знання про техніку маніпуляцій допоможе на первинному етапі засумніватися в інформації, але це не дасть можливість рухатися далі у аналізуванні. При цьому, найближче коло спілкування, яке має доступ до одних тих же джерел інформації, обговорюючи одні й ті самі книги та кінопрем'єри, можуть дійти до діаметральних висновків. За часів Майдану сварилися чоловік із дружиною, друзі розривали стосунки — одна й та сама подія викликала різну реакцію в суспільстві, але, що цікаво, торкнулася емоційно практично всіх. У цьому, на мій погляд, і проглядається маніпуляція.

Висновки: цілеспрямований вплив на суспільну свідомість здійснюється з давніх-давен, постійно, у нашому сучасному світі досягаючи немислимих масштабів; підготовка до змін будь-якого характеру (політичних, економічних чи соціальних) повинна проводитися обов'язково, це відповідає нормам сучасності та підтримано технологіями; схильність до маніпуляцій, на мою думку, не залежить від рівня освіченості. Занадто величезний масив інформації, яка нас оточує, та надто відточені технології маніпуляції, які не дозволяють нівелювати їхній вплив.

Література

1. Франке Г. Маніпульована людина.
<https://docs.google.com/file/d/0B84HnOeXORegNmdqVWNqTGJISzA/edit?resourcekey=0-WqHVzHw5RVVzxkzXVvR>
2. Кара-Мурза С. Маніпуляція свідомістю. <https://spitzruten.livejournal.com/12993.html>

Проніна П.А.

«Соціологія», 3 курс ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

*Науковий керівник — к.соц.н., доц., доцент кафедри соціології
Єрескова Т.В.*

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК РЕСУРС ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Вже третій місяць поспіль Україна перебуває у стані війни. Через масову потребу у наданні допомоги будь-якого виду не тільки серед цивільних, але й серед військових, у нашій країні помітно активізувався волонтерський рух. Більшість з людей відкрили для себе світ волонтерства після 24 лютого 2022 р., проте вже впевнено наближають Україну до перемоги своїми діями.

Не дивлячись на складні умови, до лав волонтерів приєдналися українці різного віку, статусу та професій. У надзвичайно тяжкий період саме цей рух об'єднав суспільство, створив дієву структуру громадських організацій, груп людей, готових взяти на себе вирішення найбільш нагальних і болючих проблем держави. Але потрібно зазначити, що на сьогоднішній день волонтерство є не лише ефективним інструментом допомоги або вирішення певних проблем у кризові періоди. Зараз ми впевнено можемо сказати, що волонтерська діяльність — це неодмінна складова фундаменту відродження нашої країни.

Унікальність волонтерської діяльності, як явища, полягає у тому, що його наслідки є відчутними не лише безпосередньо у післявоєнний час, але і з плином війни у цілому. Наприклад, на-

даючи певну гуманітарну допомогу людям, які її потребують, волонтери вже зараз мають змогу покращувати умови життя українців.

Крім того, суть волонтерства, як процесу, полягає не лише у зборі коштів, але має певні послідовні етапи і план досягнення поставленої мети. Розуміючи це, можна також побачити, що на сьогодні межа між благодійними фондами та волонтерською діяльністю є майже непомітною, адже кожен «благодійник» за бажання може залучитися до числа волонтерів та навпаки.

Як зазначалося вище, волонтерство, не дивлячись на його активізацію у критичних умовах, не є хаотичним за діями. Навіть невеликі волонтерські ініціативи завжди мають стратегію вирішення виникаючих проблем. Саме тому волонтерська діяльність може розглядатися як фіксований та довгостроковий ресурс для відновлення України. Більш того, волонтерські організації в залежності від їх масштабу та специфіки роботи, розподіляються ієрархічно. Таким чином забезпечується умовне «коло» співробітництва, яке ґрунтується на визначених волонтерами домовленостях. Наприклад, волонтерські організації можуть співпрацювати на умовах бартеру або за прописаними нормами звітності.

Також необхідно зазначити велику роль волонтерства у налагодженні міжнародних зв'язків, зокрема з розвиненими країнами Євросоюзу або з США. Завдяки співпраці українських та міжнародних волонтерських центрів наша країна має змогу, по-перше, налагодити надійні та позитивні стосунки на рівні спілкування з іноземними громадянами (а не тільки на дипломатичному рівні), а по-друге, за наявності дефіциту певної матеріальної допомоги — отримати її у необхідній кількості за кордоном.

При цьому, на мій погляд, важливо зазначити, що українська волонтерська діяльність значно розрізняється від іноземної та подекуди є прогресивнішою. Таким прикладом може бути різниця в оперативності роботи, а також навичках нетворкінгу. Через війну перелічені критерії волонтерської роботи здобули значну перевагу.

Волонтерство є важливим ресурсом для відновлення нашої країни з багатьох причин. Основною з них є масова залученість у волонтерську діяльність. Окрім громадян, які залишилися в межах України та беруть участь у волонтерстві, потужну підтримку надають співвітчизники з-за кордону. Крім цього, залученість до волонтерської підкріплюється зручним форматом роботи. Адже кожен українець (у силу своїх знань та можливостей) може обрати для себе специфічну галузь волонтерства та термін, протягом якого реалізуються ті чи інші ініціативи. Тобто волонтерська діяльність може розподілятися за спрямованістю (наприклад, вирішення проблем з житлом, логістикою, гуманітарною допомогою) та тривалістю (коротко/довгострокові ініціативи).

Також сильною стороною волонтерства є доступність — кожен небайдужий та бажаючий може приєднатися до волонтерського руху. При цьому стати волонтером можливо не маючи великого досвіду роботи. На сьогоднішній день важко назвати точну кількість серед волонтерів, але з кожним днем це число збільшується. Причому певна частка людей, які зараз займаються волонтерською діяльністю, не мали такої практики раніше.

Крім цього, волонтерські ініціативи в Україні у своїй роботі впроваджує бізнес, найчастіше малий та середній. Наприклад, деякі компанії спрямовують частину свого прибутку на закупівлю власноруч амуніції для військових, а інші проводять «волонтерські тижні», на яких 100% від продажів йдуть як підтримка для перевірених волонтерських організацій.

Однак у площині волонтерської діяльності необхідно зазначити і певні мінуси. Аналізуючи тенденції до підтримки волонтерських ініціатив можна сказати, що чим довше йде війна в Україні, тим менше звичайні громадяни готові допомагати. Така ситуація може виникати за різних причин — низький рівень поінформованості, дефіцит ресурсів, моральна втома та стрес.

Саме тому важливо розвивати волонтерську діяльність у різних напрямках, нагадувати про її важливість, а також будувати окрему культуру волонтерства для подальшого відновлення України. Підсумовуючи, хочеться сказати, що волонтерська діяльність безперечно є важливим ресурсом для подальшого життя та розвитку нашої країни, адже дає можливість об'єднати людей та досягти будь-яку необхідну мету.

Література

1. Говоруха Н. Волонтерство як платформа соціальних перетворень. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2019. № 3-4. Електронний ресурс: <https://doi.org/10.28925/2078-1687.2019.3-4.2430>

2. Матяш М. Українське волонтерство — явище унікальне. Йому завдячуємо суверенітетом. Електронний ресурс: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-jomu-zavdacuemo-suvereniteto>

Радловська В.В.

«Економіка міста та урбаністика», 1 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к. філос. н., доцент кафедри соціології

Войнаровська Л. І.

ФІЛОСОФСЬКІ ВИМІРИ ТЕОРІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АРИСТОКРАТІЇ В'ЯЧЕСЛАВА ЛИПІНСЬКОГО

Творення української державності — це те, про що в усі часи міркували представники інтелектуальних кіл України. Навіть у сьогоднішні, вкрай скрутні для країни дні, ця проблема постає як надзвичайно актуальна.

Не залишався осторонь свого бачення майбутнього нашої держави і засновник консервативного напрямку української суспільної думки — В'ячеслав Липинський (1882-1931) — відомий український мислитель, прибічник монархічної ідеї, політичний діяч і дипломат. Будучи випускником філософського факультету Ягеллонського університету у Кракові та слухачем Вищої школи політичних наук у Женеві, Липинський сформував свій світогляд під впливом визнаних філософів, соціологів, політологів: Г. Гегеля, К. Маркса, Л. Гумпловича, М. Вебера, Г. Москі, Р. Міхельса, В. Парето та інших мислителів, яких цікавили проблеми соціальних конфліктів, ірраціональних впливів на людське існування та елітистські теорії держави. Одним із знаменитих одностудентів Липинського є Платон, ідеї якого, щодо ідеального державного устрою, викладені давньогрецьким філософом у діалозі «Держава» [4]. Він уважав, що державна влада має зосереджуватись у руках аристократів — «кращих», «вельможних», «шляхетних», «обраних». Для платонівських часів такими були філософи — мудрі люди, які повинні бути правителями; охоронцями держави мають бути мужні — воїни, а розважливість стане у нагоді для виробників матеріальних благ — ремісників та селян. Кожну із цих верств населення потрібно виховувати з дитинства за певними правилами. Платон визначав аристократію як правління кращих зі схвалення народу. Ідеальним правителем може бути тільки той, для кого влада є обтяжливим обов'язком, а не засобом для реалізації прагнень до багатства та шани.

В чому ж полягала сутність та особливість концепції національної аристократії В'ячеслава Липинського? Суспільство, на його переконання, має також ділитись на три групи: «войовники» або мілітарна сила, «продуценти» — економічна верства та «інтелігенти» — інтелектуальні кола. Еліта — важлива складова національної ідентифікації та самої держави. Шляхтою, елітою або

«національною аристократією» він називав групу найкращих в даний історичний момент серед нації людей, які «найкращі» власне тому, що вони здатні бути організаторами, правителями і керманичами нації. Тобто це ті, хто створює культурні, моральні, політичні цінності, якими можуть послуговуватися усі решта. Ці люди мають бути інтелектуальною елітою, яка допоможе знайти спільне, об'єднавче начало. Еліта має служити народу, як така меншість, яка здатна повести за собою більшість. Липинський наполягає: «...без своєї власної аристократії — без такої меншости, яка була б настільки активна, сильна та авторитетна, щоб організувати пасивну більшість усередині, і тим захистити її від ворожих наскоків зовні — немає і не може бути нації» [1, с. 189]. Для реалізації цього завдання їй знадобляться матеріальна сила, моральний авторитет та воля до влади. Волелюбні, сильні люди можуть і хочуть вести інших за собою, а ті, хто слабкіші або ж менш амбітні — мусять підкорятися.

Центральним у вченні Липинського про націю є поняття території. Коли народ усвідомлює свою територію та прагне створити на ній власну державу — це стає тим фактором, який спрямовує до цього творення національний рух, сприяє національній єдності.

Тема національної єдності — найважливіша у житті й сучасної України, а питання: «Хто має бути панівною верхівкою?», — хвилює кожного громадянина нашої держави. Для оцінки перспектив розвитку України потрібно усвідомлювати, хто має керувати нацією. В'ячеслав Липинський у своїй концепції національної аристократії вказує на важливість поділу громадян на класи, а також на те, що політичною діяльністю мають займатись саме «кращі». На його переконання, аристократія цілковито має залежати від бажань нації, проте державотворчим інстинктом більшою мірою володіють «войовники», а інтелігенція має виконувати допоміжну роль — бути провідником ідей та думок нації. Головна перевага думок Липинського в тому, що до еліти входить не одна людина, адже важливі державні рішення не можуть прийматися одноосібно (саме тому парламентсько-президентські республіки прийнятніші, ніж президентсько-парламентські, або ж ті, в яких встановлено авторитарно-тоталітарний режим). Для постійного розвитку потрібні певні угруповання усередині еліти, щоб з'являлись нові думки та ідеї — потрібна опозиція, яка, стаючи сильнішою за основний режим, змінювала б попередників, а аристократія відновлювалась або ж збільшувалась. Не потрібно також забувати, що кожна частина цієї еліти має обстоювати інтереси свого народу та власної держави. Якщо ж влада буде в руках чужої еліти, яка буде сильніша за власну, то це може призвести до фатальних наслідків для нації. Як уважав Липинський: «...лишиться повіки балакаючим на іншій мові племенем, підлягаючи державно-національній організації чужої аристократії» [1, с. 95].

Майбутнє української держави він вбачав у формуванні незалежної монархії — спадкової гетьманської влади. Гетьман має уособлювати державу, слугувати її символом і бути гарантом прав і свобод усіх громадян, бути сильною, «великою людиною». Міцна гетьманська влада, яка, з одного боку, буде опиратися на аристократію, а з іншого, — на основу будь-якої державної організації — армію, зможе, на думку мислителя, забезпечити стійкий розвиток української держави.

Такі переконання не могли мати підтримку з боку багатьох його сучасників, адже панівним на той час ідеям утилітаризму, свободи і рівності він протиставляв поняття лицарської честі і гідності та ієрархічної будови суспільства. Проте, якщо поглянути на теорію національної аристократії Липинського через призму сучасних подій, то можна відмітити, що вона видається напрочуд актуальною з точки зору творення української державності в повоєнний період та вивільнення від впливу зовнішніх сил, які так чи інакше переслідують власні інтереси. Усвідомлення того, що ми є унікальними, що потрібно зберегти власну ідентичність, яка проявляється в культурі, звичках волелюбності, в бажанні відстоювати особисті кордони та кордони власної держави — ознаки того здорового консерватизму, який був запропонований Липинським як рецепт подолання кризи державності. Слова, якими автор концепції національної аристократії пояснює причини такої кризи на початку ХХ-го століття, не втратили своєї цінності і в сучасних умовах: «Побили ми себе самі. Ідеї, віри, легенди про одну-єдину, всіх українців об'єднуючу вільну й незалежну Україну провідники нації не сотворили, за таку ідею не боролись і тому, розуміється, така Україна здійснитись, прибрати реальні живі форми не змогла» [1, с. 16]. Саме створення такої ідеї — й досі залишається одним із головних завдань на шляху до ствердження української державності.

Література

1. Липинський В'ячеслав Листи до братів-хліборобів: про ідею і організацію українського монархізму: писані 1919-1926 р. Wien Buchdruckerei Carl Hermann, 1926. 580 с.
2. Липинський В. К. Національна аристократія // Консерватизм : Антологія / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ : Смолоскип, 1998. 598с.
3. Липинський В. Україна на переломі. 1657-1659. Замітки до історії українського державного будівництва. Відень, 1920, 304 с.
4. Платон. Держава / Пер. з давньогр. Д. Коваль. Київ : Основи, 2000. 355 с.

ТИПОЛОГІЯ СПРИЙНЯТТЯ ІННОВАЦІЙ В СУЧАСНИХ СУСПІЛЬСТВАХ

Усе частіше ми чуємо та вживаємо термін інновація. В економіці, суспільному житті, в культурних практиках. І це загальна світова тенденція. Саме інновації сьогодні визначаються як важливий фактор, що впливає не лише на успішність окремої організації, але і загалом на суспільно-економічний розвиток країн. Власне, за самими інноваціями закріплена роль позитивних змін у різних сферах життя, завдяки ним відбувається імплементація нових знань у повсякденні практики.

У авторитетній енциклопедії «Британіка» знаходимо таке визначення інновації:

«інновація — це створення нового способу щось робити, чи це стосується конкретного підприємства (наприклад, створення нового продукту) чи абстрактного (наприклад, розвиток нової філософії або теоретичного підходу до проблеми)». Інновації — це знову створені або удосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно — технічні рішення, які істотно поліпшують структуру і якість виробництва й соціальної сфери. Процес створення і запровадження інновацій може бути непередбачуваний, складний і неоднорідний. Для полегшення проходження всіх етапів від ідеї до запровадження інновацій, соціальним інноваторам рекомендують використовувати так звану спіраль соціальних інновацій.

Визначають наступні шість етапів соціальної інновації — проходження ідеї від початку до формування впливу:

- 1) нагальність, спонукання, діагностика проблеми (передбачає визначення проблеми і формулювання питання у такий спосіб, який передбачає вирішення глибинних (основних) причин виникнення проблеми, а не просто симптомів);
- 2) пропозиції та ідеї (етап генерування ідеї);
- 3) створення прототипу і пілотування (тестування ідей на практиці);
- 4) підтримка (ідея стає щоденною практикою; забезпечення фінансування, створення команди; інші ресурси);
- 5) зростання і поширення (організаційне зростання, поширення ідеї чи практики);
- 6) системна зміна (кінцева мета соціальної інновації; зміни у державному секторі, приватному секторі, грантовій економіці, господарському секторі впродовж тривалого проміжку часу).

У процесі впровадження інновацій важливо розуміти можливості управління опірністю до інновацій. Так, теорія дифузії інновацій, розроблена американським дослідником Евереттом Роджерсом, стверджує, що будь-які інноваційні ідеї поступово (а не водночас) проникають у різні соціальні групи і шари, канали комунікації. Сам процес комунікації інновації через певні канали за конкретний проміжок часу до членів соціальної системи науковець назвав дифузією і виокремив такі етапи в поведінці власників нової ідеї, продукту: а) увага; б) інтерес; в) оцінка; г) перевірка; ґ) прийняття; д) підтвердження.

Виходячи з цього, виділяють п'ять соціальних груп, характеристики кожної з яких важливо знати для вибору належної стратегії просування інновації для відповідної цільової аудиторії. Так, до вказаних груп належать:

1. Новатори — ті, які раніше за інших прагнуть спробувати новий продукт, володіють достатніми фінансовими ресурсами, щоб компенсувати ризик невдачі; рання адаптація інновацій часто слугує для них можливістю підкреслити свій соціальний статус; здатні розуміти і застосовувати складні технічні знання.

2. Ранні послідовники — часто найбільше впливають на подальші соціальні групи, люблять виступати в ролі лідерів і відкриті до змін; мають високий соціальний статус, гарну освіту та фінансові ресурси; більш розбірливі, ніж новатори. Для залучення цієї групи необхідна інформація про переваги інновації, інструкція з використання, перелік технічних характеристик.

3. Рання більшість — ці люди рідко є лідерами, проте адаптують інновації раніше, ніж середньостатистична людина, мають соціальний статус вищий за середній і контакт із ранніми послідовниками. Водночас, їм потрібно бачити наочні свідчення того, що інновація приносить користь до ухвалення рішення щодо її адаптації.

4. Пізня більшість — скептично ставиться до змін і адаптує інновацію тільки після її успішної апробації більшістю населення, часто представлена людьми з низьким соціальним статусом і обмеженими фінансовими можливостями.

5. Ті, хто відстають — люди надто консервативні, віддають перевагу традиціям, а не змінам. Цю групу часто найскладніше задіяти ще й тому, що вона мало звертає увагу на громадську думку. Часто ця група представлена людьми з низьким соціальним статусом і фінансовими ресурсами, а також людьми похилого віку, чиє коло спілкування обмежене родиною та близькими друзями.

Проаналізувавши стан на 2018 рік інновацій в нашій країні уряд затвердив стратегію. В Україні 10 липня 2019 року уряд схвалив «Стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності до 2030 року». Проект «Стратегії інноваційного розвитку» був розроблений МОН України за допомогою якого ми вдосконалюємо нашу країну увесь час [1].

Чи є якась спеціальна формула для вдалих інновацій? Так, і Беттіна фон Стам, PhD of London Business School, авторка книги «Керування інновацією, дизайном та креативністю», зазначає, що «часто «творчість» та «інновації» використовуються як взаємозамінні [2]. Однак існують принципові відмінності. Насправді, креативність є суттєвим елементом інновацій. Це знайшло відображення у широко вживаному визначенні інновації, що дорівнює креативності плюс (успішне) впровадження (інновація = креативність + успішне впровадження). Однієї креативності, народження ідеї, недостатньо» [3].

Цю формулу найкраще розглянути на цікавому прикладі сьогодення. Проект «Мамо, я бачу війну» створений, щоб показати всьому світу, як українські діти переживають напад Росії на свою країну. У межах першого етапу проекту збирають малюнки дітей про війну та мир в Україні. Вже зібрано понад 4000 малюнків, збір робіт продовжується. З цих малюнків створять найбільший у світі маніфест-колаж, який продадуть на NFT-аукціоні. Отримані кошти передадуть у фонд допомоги дітям, які постраждали від війни. Провідні українські розробники відеоігор разом із цифровими митцями за підтримки Мінцифри створили благодійну NFT- колекцію Avatars for Ukraine для допомоги Україні. 70 цифрових творів мистецтва, які показують справжню відвагу та незламність українців, будуть представлені на офіційній сторінці проекту. Аукціон NFT-колекції розпочався 19 травня на платформі NFT-музею MetaHistory, який вже зібрав для криптофонду Aid For Ukraine \$720 000.

Література

1. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 рок. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#n12>

2. Von Stamm, B. Managing Innovation, Design and Creativity. Chichester, UK ; Hoboken, NJ : John Wiley & Sons, 2008. Електронний ресурс. https://media.wiley.com/product_data/excerpt/68/04705106/0470510668.pdf

3. A whale and a tempest/The Art of Leadership. Resources: Enabling Innovation and Enterprise (Arts Council England). 2018. Електронний ресурс. <https://www.artscouncil.org.uk/case-studies/whale-and-tempest>

У ПОШУКУ «МИРУ ДУШЕВНОГО»: ЧИ ВПІЙМАВ СВІТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДУ?

3 грудня 2022 року виповнюється 300 років з дня народження Григорія Савича Сковороди — видатного українського філософа, просвітителя-гуманіста, поета, музиканта, педагога. Григорій Сковорода залишив нащадкам феноменальну духовно-педагогічну спадщину, яка не втрачає свого унікального пізнавального, етико-виховного, естетичного значення і тепер, у період творення нової української держави, нової освіти. Наша тема сприятиме усвідомленню учасниками історичної величчя постаті Григорія Сковороди, допоможе глибше пізнати контекст його творчої спадщини та дати сучасну інтерпретацію ряду головних його філософських ідей. Філософські погляди Григорія Сковороди стали активно досліджуватись, починаючи з 20 сторіччя. Роботою цього періоду фундаментальною є книга Дмитра Багалія [1]. В основу цієї розвідки про Григорія Сковороду академік Дмитро Багалій вклав власні дослідження, які перевіряв, переробив та доповнив, де які з них являють собою історично-критичний та разом систематичний огляд висновків та спостережень й інших дослідників. Розвідка складається з двох частин: в 1-й частині про Григорія Сковороду, в 2-й — про його науку та значення. У 1984 році виходить книжка Івана Драча, Сергія Кримського та Мирослава Поповича «Григорій Сковорода»[4], яка дає оригінальну літературно-філософську інтерпретацію життя і творчості мислителя. Детально розглядає філософські ідеї Сковороди і відомий історик вітчизняної

філософії Вілен Горський [3]. Вільним від купюр радянського часу з'явилося у 1995 році [5]. У своєму виступі ми спробуємо довести, що не потрібні були Сковороді слава й пошана,

високі посади і багатства. За щастя він вважав життя за совістю, а головне в житті — залишатися самим собою, бути вільним і незалежним. Великий філософ обрав шлях втечі від світу зла й досягнення свободи духу. У спокусливі сіті заради великого багатства і панства, заради «лакомства нещасного» Сковорода так і не дався. Він з повним правом заповідав написати на своїй могилі: «Світ ловив мене, та не спіймав» [2].

Основними ідеями світогляду Сковороди були:

1. Концепція двох натур — зміст (невидиме) і форма (видиме).
2. Існування трьох світів: макрокосмос (Всесвіт), мікркосмос (Людина), світ символів (Біблія).
3. Щастя людини залежить від її самопізнання, на основі якого визначається її покликання — «сродна» праця [2].

Сковорода навчав, що найбільше й фактично єдине завдання філософії — шукати правду і прагнути до неї. Але в умовах людського життя ця ціль недосяжна, і щастя людини полягає саме в тому, що вона в усьому мусить шукати правди і жити в гармонії з природою [2].

Отже, постать Григорія Сковороди займає особливе місце в історико-культурному розвитку України. Це філософ, який зумів гармонійно поєднати філософію і життя. У словах українського мандрівника, викарбуваних потім на його могилі — «Світ ловив мене, та не впіймав»

- вкладається розуміння сенсу життя та спрямування всієї філософії Григорія Сковороди. Філософська позиція Григорія Сковороди органічно пов'язувалась із його життєвим шляхом, що ґрунтувався на розроблених ним філософських засадах. Своєю життєвою поведінкою він стверджував, що пошук істини необхідно здійснювати серед народу, тільки там можна почерпнути мудрість.

Література

1. Багалій Д. Український мандрований філософ Григорій Сковорода. — 2 вид. випр. — К. : Обрії, 1992. — 472 с.
2. Вступ до філософії. Великі філософи — Харків: СПДФЛ Чиженко С.Ю., ТОВ «Риф», 2005 — 512с.

3. Горський В. С. Історія української філософії: Курс лекцій. — К.: Наук, думка, 1996.
4. Драч І. Ф., Кримський С. Б., Попович М. В. Григорій Сковорода: Біографічна повість. — К.: Молодь, 1984. — 216 с.
5. Сковорода Григорій. Пізнай в собі людину / Пер. М. Кашуба; Пер. поезії В. Войтович. — Львів: Світ, 1995. — 528 с.

Сердюк В. В. Дмитренко О. С.
«Корпоративні фінанси», курс 1
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.ф.н., професор кафедри соціології
Курбатова С.В.

ДМИТРО ЧИЖЕВСЬКИЙ ЯК ІСТОРИК УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ

Дмитро Чижевський був одним з небагатьох українських істориків, які так плідно вивчали історію української філософії, культури, релігії, фактично, все своє життя він присвятив вивченню української культури, та залишив світу колосальну кількість матеріалу про свої дослідження для подальшого вивчення. Історик і публіцист Панас Феденко казав про нього:

«Учені такого рівня народжуються раз на століття або й рідше» [8], а німецький професор Макс Фасмер називав його «об'єктом заздрощів для кожного університету» [6] — тож діяльність Чижевського була по достоїнству оцінена дослідниками філософії. Вчений світового рівня вивчав проблеми розвитку української філософії та літератури з найдавніших відомих дослідникам часів і до сьогодення, окрім того вивчав питання подальшої еволюції. Проблема популяризації України у світі була досить великою і важливою, і він цим займався як ніхто у свій час і це особливо потрібно на фоні подій сьогодення показати що існує специфічна та глибока українська ментальність, культура, філософія.

Проводячи дослідження нашої теми, ми здійснили огляд літератури, що базується на вивченні діяльності Чижевського. Творчість філософа аналізували десятки вчених. Наприклад, Вячеслав Артюх в своїй статті «Філософсько-історичні ідеї у творчості Дмитра Чижевського» [2] здійснює спробу знайти основні філософсько-історичні ідеї у науковій творчості Дмитра Чижевського. Марк Гольберг [5] детально аналізує стиль Дмитра Чижевського. А Ірина Валявко [3] аналізує стан досліджень філософської спадщини Дмитра Чижевського в Україні.

Дмитро Чижевський відомий як український науковець-енциклопедист, культуролог-славіст, філософ, літературознавець, релігієзнавець, лінгвіст, дослідник української і слов'янської літератур, історії культури, філософії, чия наукову спадщину оцінити загалом наукову дуже важко (йому належить понад 900 праць). Він досліджував проблеми літератури, мовознавства, філософії, історії, зокрема історії слов'янських народів, містики, характерології, теології. [12]

Глибокі й оригінальні дослідження Чижевського 20-х років принесли йому світову славу, наприклад, наукові заслуги Чижевського були вшановані присудженням йому у 1933 р. в університеті Галле звання доктора філософії. Також перебуваючи у Празі, вчений брав активну участь у діяльності українських наукових організацій і товариств, видав курс лекцій з логіки та першу частину хрестоматії з історії філософії і здійснив ряд важливих знахідок: латиномовні твори українських учених та латинські поезії Феопана Прокоповича. [4]

Після тривалого перебування у Празі, вчений вирушив до Америки, яка вразила його своїм убогим станом щодо українознавства у Гарварді, де в університетській бібліотеці він знайшов лише «Кобзар» Шевченка... в російському перекладі. Пересвідчившись, що Америка не може дати йому «наукової поживи» Чижевський у 1956 р. переїздить до Гейдельберга, де відкрився Слов'янський інститут при місцевому університеті, директором якого було призначено Дмитра Чижевського. В 1956 р. у Нью-Йорку побачила світ його фундаментальна «Історія української літератури від початків до доби реалізму» — визначний здобуток українського літературознавства,

де автор розробив періодизацію літературного процесу і помістив українську літературу в широкий всеслов'янський та європейський контексти. Темою, яка пройшла через усе життя вченого на еміграції, стала філософія Григорія Сковороди, за словами Дмитра Чижевського — «як звено між барокко й романтикою становить найбільшу та найхарактеристичнішу постать української духовної історії».[10], [11] Дмитро Чижевський як науковець бачив, що в історії людської думки дуже давно існують і поборюють один одного два різних погляди на проблему національності. Один з них — раціоналістичний, другий — романтичний. Чижевський пише: «...Людське суспільство можливе лише тому, що є різноманітність типів і психологічних осіб окремих людей, бо ніяке суспільство не склалося б із цілком однакових однотипних індивідуумів». [7]

Дмитро Чижевський робить висновок, що кожна нація є тільки обмеженим і однобічним розкриттям людського ідеалу: «Цілком ясно, як треба з цього пункту погляду розв'язати питання про відношення між нацією та людством, між національним та вселюдським,— кожна нація є тільки обмеженим і однобічним розкриттям людського ідеалу. Але лише в оцих обмеженнях і однобічних здійсненнях загальнолюдський ідеал і є живий». [1] Чижевський говорив про філософію так: «Як ми не можемо вважати лише один художній стиль носієм прекрасного, краси, а вважаємо, що в кожному розкриваються різні і в різноманітності своїй однаково важливі сторони краси, так само і щодо окремих «філософій». [1]

Безперечно, Чижевський був колоритною, навіть легендарною постаттю, плідну діяльність якої дуже важко оцінити, а значення його праць є надзвичайно цінними для української сучасності. Праці Чижевського про видатних зарубіжних та українських філософів допомагають визначити їхнє місце в історії української та загальної філософії. Великим здобутком були дослідження Чижевського на терені української літератури від її початків до другої половини XIX сторіччя та праці з історії вітчизняної філософії. Неабияке значення для україністики мають також те, що Дмитро Чижевський зробив великий вклад в дослідження багатьох слов'янських культур, тому він сьогодні залишається визнаним авторитетом в питаннях історії і якого без перебільшення можна вважати істориком інтелектуального життя слов'ян й постаттю загальноєвропейського значення, а повернення Чижевського сьогодні — справа реабілітації нашої національної гідності, справа відновлення заслуженого престижу української духовної культури.

Література

1. Автобіографія Д. Чижевського // ЦДАВО України. Ф. 3972, оп. 1, од. 189, арк. 43 — 48.
2. Артюх В. Філософсько-історичні ідеї у творчості Дмитра Чижевського. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. — 2006. — Вип. 81/83. — С. 131–134.
3. Валявко І. Стан дослідження філософських студій Дмитра Чижевського в Україні /і // Філософська думка. — 2004. — № 6. — С. 119–133.
4. Вінценз А. Дмитро Чижевський // Сучасність (Мюнхен). 1988. №7 — 8. С. 112..
5. Гольберг М. Історико-літературний процес і неповторність художнього твору в «Історії української літератури» Дмитра Чижевського / Славістика : збірник наукових праць / Дрогобицький державний педагогічний університет ; ред.: Р. Мних, Є Пшеничний. — Дрогобич : Коло, 2003. — Т. 1 : Дмитро Чижевський і світова славістика. — С. 57–78.
6. Історія філософії України / Хрестоматія. К., 1992
7. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. ¾ К., 1992
8. Феденко П. Дмитро Чижевський // Укр. історик. 1978. №1 — 3. С. 112 — 118; № 4. С. 100–118.
9. Чижевский Д. Г. Сковорода и немецкая мистика // Тр. Рус. нар. ун-та в Праге. 1929. Т. 2. С. 283 — 301.
10. Чижевский Д. Философия Г. С. Сковороды // Путь (Париж). 1929. Т. XIX. С. 23–56.
11. Чижевский Д. Філософічна метода Сковороди. Львів, 1930.

ПОВЕДІНКОВА ЕКОНОМІКА ЯК РЕСУРС ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Сучасна економіка — це суспільні взаємовідносини, що існують під впливом таких глобальних понять, як соціальний захист, екологізація, цифровізація та онлайн спілкування, електронні гроші, штучний інтелект та технології знань тощо, сучасний споживач це людина, яка має володіти не тільки знанням про товар або послугу, а й розумітися на тих змінах, що відбуваються у суспільстві, на сучасних моделях його розвитку. Це соціальний суб'єкт, який спроможний налаштуватися на вищеозначені зміни і який вміє через їх призму реалізувати власні знання. Саме тому, на нашу думку, звертання до споживчої поведінки та поведінкової економіки у контексті розуміння повсякденності як маркера структуризації сучасного соціального середовища є вельми доречним [1].

Поведінкова економіка — це один із напрямків бурхливого розвитку сучасної економічної науки, один із інструментів для пояснення можливостей ефективного прийняття економічних рішень певних суб'єктів та впливу цих рішень на економічні процеси, які відбуваються у суспільстві [2]. Підстави говорити про те, що поведінкова економіка може бути методологічним підґрунтям для розуміння соціальної структури сучасних суспільств нам дає акцентуація на тому, що поведінкова економіка пов'язана не лише з виробництвом та споживанням товарів та послуг. Споживча поведінка є основою для прийняття споживачами рішень, які мають прогнозовані, обумовлені цінностями та соціальними настановами людини, певні регулятори поведінки. У цьому сенсі поведінкова економіка зосереджує увагу на тому, що споживання може ілюструвати не лише практики прийняття людиною певних рішень у соціально-економічному просторі, але й розкривати їх мотиви (враховуючи те, що вчинки соціального суб'єкта стосовно практик споживання не є завжди раціональними).

Багато людей зазвичай обирають той варіант поведінки, який передбачає наявність найменшого опору та мінімальних зусиль. Тож, якщо існує опція за замовчуванням (тобто той варіант, що діятиме, навіть якщо нічого не буде обрано), то більшість обирає саме його. Найбільш популярний приклад даного принципу — використання налаштування за замовчуванням на телефоні. Багато осіб не змінюють встановлені опції виробником, так як вважають, що експерти, які розробили обладнання, вибрали оптимальні налаштування [3].

На мою думку, є доцільним охарактеризувати основні засади поведінкової економіки, адже основний акцент поведінкової економіки полягає у відмові від загальноприйнятої моделі раціонального вибору під час споживання. У сучасному соціогуманітарному дискурсі існує два підходи до вивчення поведінкової економіки. Першим є соціально-психологічний підхід в основі якого вивчаються спонуки до економічної поведінки суб'єкта, з умовою врахування характеру, звичок, менталітету, вікових та статевих особливостей, стану фізичного та психічного здоров'я, ціннісних орієнтацій, сімейних, дружніх та корпоративних обов'язків. Математичні методи в цьому випадку застосовуються лише для обробки результатів. Другим підходом є економічний. Цей підхід безпосередньо залежить від математичних підрахунків при розробці економічних моделей, метою якого є збільшення прибутку та зменшення затрат, головним мотивом поведінки в даному випадку виступають лише економічні інтереси. Необхідність визначення підходів до пояснення поведінки індивідів та колективного феномену є основою для трактування суті поведінкової економіки.

Отже, поведінкова економіка може виступати не тільки як ресурс відродження України, а ще й як індикатор при аналізі впливу соціальних змін, інноваційних впроваджень на самого споживача.

Література

1. Соціальна, поведінкова, адаптивна економіка та практика : монографія, за ред. О.Павлова. Одеса 2016. 172 с. Режим доступу: <http://kaf.ep.onaft.edu.ua/wp-content/uploads/2016/04/monography-2016.pdf>.

2. Передало Х.С., Лібенко Ю.С. Поведінкова економіка та можливості застосування технік її впливу в сучасних організаціях. *Ефективна економіка*. № 12. 2019. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.12.94. Електронний ресурс. — Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2019/96.pdf

Соломянюк Д.О.
*«Соціологія», 3 курс ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.соц.н., доц., доцент кафедри соціології
Єрескова Т.В.*

ВИКОРИСТАННЯ КРУПНИМ ТА СЕРЕДНІМ БІЗНЕСОМ ПОТЕНЦІАЛУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЩОДО ВИРІШЕННЯ МАРКЕТИНГОВИХ ЗАВДАНЬ

Компанія GlobalLogic із посиланням на результати власного дослідження, свідчить, що на початку 2020 року в Україні було 19 мільйонів користувачів соціальних мереж, у 2021 році цифра досягла 26 мільйонів. 60 % населення країни користуються соціальними мережами. За їх даними, інтернет-користувачів стає більше не тільки в Україні, а й у світі: з 2019 року їхня кількість збільшилася на 280 мільйонів осіб. Для аналізу компанія GlobalLogic використовувала дані з відкритих джерел, таких як Data Report, Державна служба статистики України, Kantar і PlusOne, а також внутрішню статистику [1].

Соціальні мережі за останні декілька років стали повноцінною платформою для просування бізнесу, що мають величезний функціонал для ефективного та точного донесення до цільової аудиторії інформації про компанію, продажі товарів чи послуг тощо. Більше того сформувався новий вид маркетингу, що спеціалізується на просуванні та веденні бізнесу у соціальних мережах — SMM (Social Media Marketing) [2].

У теперішніх умовах за допомогою інформаційно-комунікативних технологій стало можливим більш оптимізоване ведення бізнесу. Одну з вирішальних ролей серед них на сьогодні відіграють маркетингові комунікації, результативність яких залежать від ефективної реалізації маркетингової діяльності, основними завданнями якої є максимізація прибутку та рентабельність маркетингових інвестицій. Саме тому надзвичайної актуальності набуває дослідження системи маркетингу соціальних мереж (Social Media Marketing) як дієвого засобу вирішення маркетингових завдань сучасних підприємств [3, с. 10].

SMM-просування підходить практично для будь-якої ніші та бізнесу. Важливо тільки розуміти, що результат безпосередньо залежатиме від того, яку мету просування бізнес переслідує. Успішні кейси можна зустріти в будь-якій тематиці: чи то торгівля одягом, чи то продаж будинків [4].

Продажі в соцмережах можливі за умови використання бізнесом «відповідного» потенціалу. Це залежить від розміру бізнесу та правильно підбраного міксу з діджитал-інструментів, в якому SMM відіграватиме головну або додаткову роль.

Наприклад, у малому бізнесі SMM — це основний інструмент для генерації лідів: привернення уваги людей до бренду, його продукції чи послуг у вигляді заявок, дзвінків, реєстрацій на сайті. Наприклад, невеликі приватні косметологічні та масажні кабінети, салони краси, магазини одягу. У таких бізнесів часто відсутні сайти, а трафік від промпостів та банерної реклами в соцмережах ведеться безпосередньо на сторінки брендів.

Коли бізнес із малого стає середнім, SMM поступово переходить у розряд таких, що доповнюють основну діяльність, працюючи на охоплення, впізнаваність бренду та продажі разом з іншими діджитал-інструментами, наприклад, контекстною рекламою, Youtube та email-розсилкою. На той час у бізнесу має з'явитися якісний сайт, куди SMM-агентство веде трафік із соцмереж, а також відділ продажу, який обробляє ліди.

Представники великого бізнесу одні з перших осмислили потенціал соціальних мереж і почали активно використовувати їх для свого просування. Через соціальні мережі великий бізнес за-

звичай вирішує стратегічні довгострокові маркетингові завдання: брендинг, підвищення поінформованості цільової аудиторії, збільшення лояльності та довіри до продуктів бренду, відстеження думок та настроїв серед цільової аудиторії; також визначається система підтримки клієнтів тощо. На зростання продажів SMM впливає і виступає як один з інструментів

«підігріву» інтересу користувача до бренду на шляху до покупки.

Серед особливостей SMM для великого бізнесу можна відзначити велике охоплення, роботу відразу на декількох майданчиках та інтерактивність комунікацій. Для цього використовуються співтовариства, блоги, додатки в соціальних мережах, планомірна робота з лідерами думок. Також серйозна увага великих корпорацій приділяється роботі з репутацією, зокрема, моніторингу й нейтралізації негативу.

Вкрай важливим залишається такий SMM тренд як побудова персонального бренду власників бізнесу. Оскільки найкраще про бренд розкаже власник бізнесу і з власником аудиторія асоціює бренд та продукт.

Таким чином, на сьогодні вже не викликає сумніву те, що маркетинг в соціальних мережах є дієвим і достатньо доступним інструментом просування бізнесу, товарів і послуг. SMM однозначно дозволяє більш ефективно і з меншими витратами просувати товари і послуги на ринку завдяки популяризації інтернету в цілому, та соціальних мереж зокрема. При цьому кількість користувачів соціальних мереж продовжує зростати, що суттєво розширює коло потенційних одержувачів рекламних звернень та інформаційних комунікацій підприємства. Іноді бізнес має, здавалося б, особливу специфіку, в якій буде складно розібратися людині ззовні, але досвід агенцій показує, що немає жодного бізнесу, підтримку якому не зможе надати SMM-агенція. Перешкодою до цього може стати недостатньо високий рівень внутрішнього спеціаліста компанії замовника або відсутність у нього зацікавленості в результаті своєї роботи. Маркетинговий комплекс може бути використаний у різних сегментах ринку, соціальні медіа сьогодні дозволяють корпораціям вибудовувати довгострокові відносини зі своїми споживачами, формувати їх лояльність, управляти репутацією фірми, підвищувати продажі та вирішувати багато інших завдань розвитку бізнесу.

Література

1. GlobalLogic [Електронний ресурс] : [Веб-сайт] – Режим доступу: <https://www.unian.ua/science/za-rik-karantinu-kilkist-ukrajinciv-u-socmerezah-dosyagla-60-naselennya-krajini-doslidzhennya-novini-11355508.html>
2. Кифяк О.В., Урда В.Д. Маркетинг у соціальних медіа (SMM) як інструмент просування товарів та послуг. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2017. № 14 (36). С. 123- 130.
3. Сметанюк Ю. А., Причепа І. В. Мосійчук В.В. Social media marketing (SMM) в Україні: особливості та перспективи розвитку. *Ефективна економіка*. 2020. № 6. DOI: [10.32702/2307-2105-2020.6.52](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.6.52).
4. Cambria, E., Grassi, E., & Havasi, A. Sentic Computing for Social Media Marketing. *Multimedia Tools and Applications*, DOI 10.1007/s11042-011-0815-0.

Співаченко І.І.

*«Соціологія», 3 курс ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — старший викладач кафедри соціології
Ільченко Б.В.*

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ ФОРМУВАННЯ ЕКОСИСТЕМИ ПІДТРИМКИ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Соціальні підприємства — це організації різних сфер діяльності, форм власності та головне — способів вирішення соціальної проблеми. Такими компаніями можуть бути: підприємства, які створюють робочі місця для вразливих категорій населення; організації, які надають соціально важливі

послуги; громадські організації, які використовують підприємництво для соціальних змін; бізнес, який реінвестує частину прибутків на вирішення соціальної проблеми та багато інших способів.

Підприємницька екосистема — це сукупність юридичних та фізичних осіб з різних секторів, різних за характером діяльності, яка функціонує задля розвитку інновацій та підприємницької діяльності шляхом об'єднання зусиль різних груп стейкхолдерів.

Не дивлячись на те, що в експертному, науковому та правовому полі України відсутній єдиний погляд та визначення соціального бізнесу, це явище соціального та економічного життя українського суспільства існує та розвивається. Відсутність єдиного погляду породжує дуже великі кількісні та якісні розбіжності у дослідженнях та висновках. Розбіжності у визначенні соціального бізнесу у нації. Тому складно надати саме статистичні дані, як-от, до прикладу, по Європі. Проте, ось, до прикладу на рисунку 1, ми можемо побачити види діяльності соціальних підприємств в Україні.

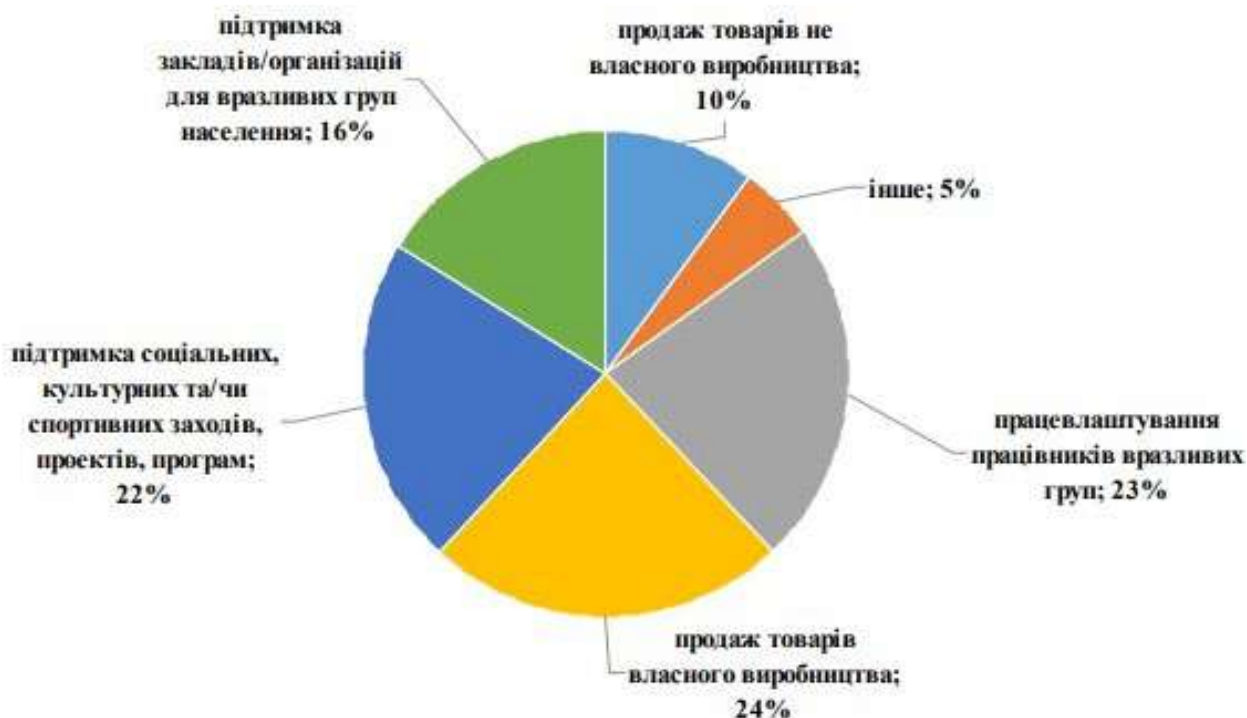

Рис. 1. Види діяльності соціального підприємництва в Україні

Джерело: Цит. за: [1].

На сьогодні в Європі працює більше 2 мільйонів соціальних підприємств, на яких працюють майже 11 мільйонів працівників (6% від всіх працюючих у регіоні), це становить 10% від всього європейського бізнесу. Лідером європейського регіону в розвитку соціального підприємництва вважається Велика Британія, де налічується близько 70 тис. соціальних підприємств, що забезпечують працею майже мільйон британців. Їхній сумарний внесок в економіку становить понад 24 млрд фунтів стерлінгів. За підсумками 2019 р. 68% соціальних підприємств підтримують людей з уразливих груп, 44% працевлаштовують людей з уразливих груп, 28% працюють у найбільш депресивних районах країни [2].

У Польщі в 2019 році налічувалося 29535 соціальних підприємств, в яких працювало 428,7 тис. осіб, а в Сербії за даними 2015 року в соціальних підприємствах працювало 4273 працівників (0,25% від загальної кількості працівників в країні). За матеріалами звіту Європейської комісії «Соціальні підприємства та їхні екосистеми в Європі» внесок соціального бізнесу склав у: Італії — 37,3 млрд євро; Нідерландах — 3,5 млрд євро; Португалії — 3,3 млрд євро; Угорщині — 2,3 млрд євро; Ірландії — 1,4 млрд. євро; Естонії — 52,4 млн євро.

Роль СП є надзвичайно важливою у розвитку нашої держави. Воно здатне вирішити таку низку завдань: створення робочих місць і, відповідно, зниження рівня безробіття, виробництво продукції, надання послуг, виконання робіт, залучивши до роботи певні соціальні верстви населення, які мають певні обмеження щодо доступу до робочих місць.

В Україні соціальне підприємництво створює передумови до покращення добробуту населення. Соціальне підприємництво набуває все більшого поширення в Україні завдяки своїй здатності вирішувати соціальні та економічні проблеми, проте цей феномен все ще залишається досить молодим, а екосистема все ще не повністю сформована [3]. Розвиток соціального підприємництва в Україні привернув увагу та почав отримувати підтримку міжнародної спільноти на початку 2000-х років. З 2015 року соціальне підприємництво в Україні стало розвиватися більш активно, як вимушена реакція суспільства на нові виклики, пов'язані з конфліктом на Сході України та погіршенням соціально-економічної ситуації. Соціальні підприємці зосередилися на закритті прогалин у послугах та працевлаштуванні вразливих категорій населення, зокрема, постраждалих внаслідок конфлікту, ветеранів АТО та ВПО (внутрішньо переміщених осіб). Сьогодні ми теж можемо помітити цей стрибок у збільшенні соц. підприємництва в Україні, через війну. Безліч маленьких інтернет магазинчики з одягом чи косметикою в інстаграм почали донатити 10\20\50% прибутку відправляють у фонд «Повернись живим» або на інші потреби ЗСУ, ВПО. Великі підприємства також включились у цей процес і навіть створили окремі департаменти з соціальними проектами, закупамі техніки на частину прибутку та наданням робочих місць багатьом переселенцям у зонах, де не ведуться активні бойові дії.

Соціальне підприємництво — перспективна і корисна для суспільства галузь, яка вже робить вагомий внесок в економіку України. Екосистема соціального підприємництва в Україні продовжує стрімко розвиватися. Існує багато можливостей для залучення до неї нових гравців та поліпшення взаємозв'язків між ними. Ми знаємо, що на відбудову міст, підприємств, фабрик, які були знищені, уже проектується дизайни, архітектурні споруди, пам'ятки. Європейський Союз планує створити солідарний цільовий фонд для фінансування повоєнної відбудови України, основними донорами якого стануть країни-члени європейського об'єднання. Це отримано надто дорогою ціною, але подібні заходи є чи не найсприятливішим середовищем для розвитку проектів соціального підприємництва. Сподіваємось, що скоро ми питимемо каву десь у Маріуполі, з переробленого стаканчика з позначкою «recykling», у артхаусній кав'ярні з історичними пам'ятками і відсоток з чеку за придбане лате чи капучино піде на побудову Алеї Слави Захисників України.

Література

1. Соціальне підприємництво в Україні. Економіко-правовий аналіз. Електронний ресурс: file://Telegram%20Desktop/Legal%20report%20in%20Ukraine_Ukrainian_0.pdf
2. Відомі бренди соціального підприємництва: Великобританія. Електронний ресурс: <https://www.gurt.org.ua/articles/29135/>
3. Перспективи розвитку соціального підприємництва в Україні - <file://Telegram%20Desktop/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%202020.pdf>
4. Екосистема Соціального Підприємництва в Україні: виклики та можливості. Електронний ресурс: file://Telegram%20Desktop/APEA_REPORT_ukr.pdf

Шльонський М.О.

«Економіка міста та урбаністика», 1 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к. філос. н., доцент кафедри соціології

Войнаровська Л. І.

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ: ТРАДИЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

«Сила нації — в її єдності!» — цей вислів міг би стати точкою відліку для формування та поширення української національної ідеї. Сила проявляється і є конструктивною лише тоді, коли

усі діють разом на благо своєї країни. В історії людства є безліч прикладів, які демонструють, що народ, який був об'єднаний та утворював цілісність, досягав великих перемог, але для історичних звершень простої консолідації замало, оскільки потрібно розуміти мету таких перетворень та шляхи її досягнення, тобто мати власну національну ідею.

На пошуки такої ідеї спрямовані зусилля не одного покоління українських мислителів. Якою ж має бути українська національна ідея? Відповідь на це питання можна віднайти у працях Івана Франка, Михайла Грушевського, Дмитра Донцова, В'ячеслава Липинського та інших представників української філософської думки. Проте першими, хто почав розробляти українську національну ідею, були члени Кирило-Мефодіївського товариства — Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш, Тарас Шевченко, які прагнули означити особливості українського національного духу та визначити головну мету українського народу. Такою метою, на їх переконання, була боротьба за соціальне та національне визволення.

Процес формування української національної ідеї тривав протягом усього XIX століття, а вже на початку XX — вона стає теоретичною основою для побудови політичних партій, які у своїх програмах мали за мету здобуття самостійності, незалежності та державності. Для цього періоду були характерними пошуки владної еліти, придатної для реалізації національної ідеї. Для Донцова еліта має реалізувати прагнення народу зберегти свою неповторну індивідуальність та духовність, тобто захистити і утвердити свою самобутність, своє осібне українське «Я» шляхом зміцнення волі до життя, до влади, до експансії. За Липинським, управління державою має займатися виборна аристократія, яка здатна у певний час сформулювати ідеї, навколо яких могли б об'єднатися усі верстви населення, а їх він виділяв три: «войовники»(військові), «продуценти»(багатії), «інтелігенти»(інтелектуали). Така «класократія», на його думку, могла б забезпечити стабільне функціонування і розвиток української держави [2].

Варто зазначити, що українська національна ідея часто перебувала під впливом західного або ж східного типу політичної культури, а це створювало умови для конфліктів усередині суспільства. Багато дослідників таких впливів уважали, що історична місія України — стати синтезатором цих культур, а отже, створити власну національну ідею без будь-якого домінуючого впливу.

Серед наших сучасників проблемами сутності, трансформації та становлення національної ідеї займаються: Олесь Доній, Олександр Кочетков, Сергій Гайдай, Павло Гай-Нижник, Ірина Кресіна та інші філософи, історики, соціологи, правники [3]. Аналізуючи історичні етапи, які проходить у своєму розвитку українська національна ідея, сучасні дослідники намагаються наповнити її таким змістом, щоб «українська ідея» знову стала «українською мрією».

Наразі національну ідею визначають як «концентрований вираз національних інтересів та почуттів, форму духовного самоусвідомлення, показник того, як народ усвідомлює себе, свою роль і місце у світі» [1]. Зараз, під час війни, це важливо як ніколи, адже ми об'єднані (поки є спільний ворог), ми знаємо чого ми прагнемо (тільки перемоги!), але що ж робити, коли війна закінчиться?

Отже, після закінчення війни, на наш погляд, потрібно чітко визначити кроки нашого подальшого розвитку, роз'яснити і донести це до народу України. А саме:

Перше і головне — відновлення нашої інфраструктури та промисловості, що допоможе відновити економіку і стабілізувати її.

Друге і не менш важливе — народження нової владної еліти, яка була б здатною повести за собою і реалізувати прагнення народу щодо чесної влади і справедливих законів.

Третє і найбільш важливе для майбутніх поколінь — формування ідей, які б стали стимулом до створення інноваційних програм, усвідомлення корисності праці, гармонійного розвитку та самовдосконалення людини.

Це три окремих етапи, які слід проходити послідовно, задля отримання максимальної користі для держави, суспільства і людини. Для кожного з них важливо продумати своє гасло, яке має бути підтримане народом (особливо молоддю, яка найбільш схильна до такого сприйняття інформації), а згодом бути розвинутим у конкретних програмах дій. Наприклад,

«Незалежність, Єднання, Могутність», «Відновимо Україну — повернемо дім!», «Чесна демократія — світле майбутнє», «Україна — країна майбутніх корпорацій». Ці гасла ще не можна назвати національною ідеєю, проте вони можуть допомогти усвідомити напрями розвитку у певний період.

Не можна не погодитись із думкою, що у міру того, як долатимуться кризові явища, формуватимуться ті цінності, які будуть покладені в основу української національної ідеї:

«українська національна ідея дедалі більше усвідомлюватиметься як синтез ідей державності, патріотизму й солідарності. Кристалізація національних інтересів, обстоювання економічної та інформаційної безпеки, турбота про здоровий спосіб життя і про довкілля, протидія процесам деінтелектуалізації, захист конституційного порядку, громадян, миру — саме навколо цих конструктивних завдань здатні концентруватися інтелект і воля нації» [1].

Отже, на основі національних цінностей та інтересів формуються цілі та задачі, які є орієнтирами до створення умов для повноцінного функціонування держави, досягнення суспільного блага і блага кожної людини. Тому, на наш погляд, національна ідея є необхідною і має: консолідувати націю для досягнення головної цілі, мети; активізувати та мобілізувати суспільство для досягнення поставлених цілей; убезпечити від зовнішніх впливів інших ідеологій; відображати інтереси людини протягом усього її життя; містити загальнолюдські цінності.

Література

1. Нагорна Л.П. Національна ідея [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України : Т. 7: Мі-О / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ : В-во «Наукова думка», 2010. 728 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Natsionalna_ideia
2. Потульницький В. А. Нариси з української політології (1819 — 1991) : Навчальний посібник. Київ : Либідь, 1994. 320 с.
3. Трансформація української національної ідеї / Упор. О. Доній. Київ : Наш формат, 2019. 464 с.

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ

ПЛАТФОРМА 1

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ: КРЕАТИВНІ ІДЕЇ ТА МОЖЛИВОСТІ

Azovtseva K.,
«Personnal management», 2nd year student,
Kyrychenko V. and Teslia A.
«International economics», 2nd year students,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman,
Scientific Supervisor — PhD in Economics, Assoc. Prof. at Department of Finance
named after Viktor Fedosov Hanna Kotina

WAYS OF ECONOMIC AND INFRASTRUCTURAL RECOVERY OF UKRAINE AFTER THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

The economy of our country, as well as the economies of other countries, have suffered high costs since the beginning and development of the SARS Covid-19 pandemic. But new trouble befell our state: war broke out.

Since the beginning of the full-scale invasion of the territory of Ukraine by the troops of the Russian Federation on February 24, 2022, as of April 26, 2022, we know the direct infrastructure losses amounting to \$ 88 billion. These include failures of roads, houses, assets of enterprises, educational institutions, railways, hospitals, etc. At the same time, the total damage to our country's economy is estimated at 564-600 billion dollars. The KSE Institute team calls such figures in the framework of the project «Russia will pay» with the support of the Office of the President of Ukraine, the Ministry of Economy, the Ministry of Reintegration of the Temporarily Occupied Territories and the Ministry of Infrastructure. With each day of the war, this amount is constantly growing and will grow until the end.

The largest reconstruction project since World War II is the so-called Marshall Plan. Only \$ 1.5 billion of this amount was provided in loans, the rest — almost 90% — in the form of grants. In other words, the Marshall Plan had not only purely humanitarian but also political goals in its origin and implementation. In the context of the Ukrainian version of the famous «Plan», this could mean our country's involvement in sustainable financial relations with the United States, as well as further integration of Ukraine into the EU and other organizations of global importance and reduced communication with the eastern part of the world. Currently, the second version of the Marshall Plan envisages the infusion of 5 billion euros a year into the real sector of the Ukrainian economy. Also, following the terms of the project, support for reforms aimed at the economic growth of Ukraine, the creation of new instruments for financing investment, and support for small and medium enterprises.

During the war and the post-war period on the territory of Ukraine, President Volodymyr Zelensky established a streamlined system of taxation not only for individual entrepreneurs but also for large enterprises. The rate is 2% of turnover regardless of activity (except for actions related to excisable goods, gambling, currency exchange and mining, sale of minerals, banks, insurance companies, pawnshops, non-resident legal entities, etc.). VAT for this period is not charged and is not paid. This lowers the thresholds for foreign investors to enter the business in our country and helps small and medium-sized businesses to «stay on their feet» during the war and gradually recover and increase their capital afterward. Ukraine will become a tasty morsel for foreign investors after the war. The topic of foreign investment is directly related to the sphere of tourism in post-war Ukraine because every self-respecting citizen of the world will consider it necessary to visit a country that was not afraid to «stand up for itself» in front of the «second army of the world.» To see where the fighting took place, to realize in them the value of human life and to feel the feelings of the people who were there at the time of the Russian attack

To systematize the plan to attract investment to the country's reconstruction, the Government launched a platform to raise funds in support of Ukraine u24.gov.ua within the global project United24, initiated by the President of Ukraine. Everyone can join this campaign: the average citizen of any country, and charitable foundations, international companies, opinion leaders around the world. This initiative is entirely in line with President Zelensky's priorities in rebuilding the country: digitalization, security and defense potential in synergy with completed judicial, anti-corruption and other reforms, as the platform is completely «transparent» through reports from the National Bank, ministries and Deloitte, which will help check the reporting of churches. This means that the new cities will resemble unique European cities, even modern ones, which have nothing to do with the usual «stone jungle». It will also make it possible to reschedule city infrastructure and introduce, for example, new high-speed train lines inside and outside the rebuilt cities. As a result of the implementation of the primary recovery plan, we will receive not only modern development and large investments in the country but also quality institutions (legislation, government, service, judiciary, and anti-corruption bodies), which will allow Ukraine to become a full member of the EU. Tourists, as a rule, like to travel through the territory of one country to see the architectural styles and the latest technologies in the field of construction of different European countries.

The land market was one of the most corrupt sectors of the state, as a formal legal system for buying and selling land had not yet been introduced, which led to the shadowing of the market. Ukrainian chernozem «feeds» the whole of Europe and beyond: Ukraine maintains a leading position in the production and export of grain crops; the annual grain harvest reaches over 70 million tons. Given the needs of the domestic market, Ukraine can export about 50 million tons of grain annually. Accordingly, by supporting Ukrainian agriculture, investors will additionally prevent an increase in inflation on agricultural products. But unfortunately, tillage will remain dangerous for workers for the next 5-10 years until most of the agricultural land in the south, east and center of Ukraine is cleared.

Ukraine ranked 74th in the ranking of countries on the human development index in 2019. This index was 0.779, which means it had a high HDI, and it is not much lower than the average within the Europe and Central Asia region (0.791). Ukraine is rich in «bright minds», which is a fact. Many of the world's scientists, programmers, and politicians come from Ukraine.

Ukraine now has one of the most digitalized institutional systems in the world. In electronic circulation passports, electronic documentation, the application «Action,» and other applications developed by the state. Some world leaders have never dreamed of this. We believe that we should share this experience with other countries because the whole world is now moving towards digitalization, but in countries such as Germany, all paperwork still exists only in paper form; this form of bureaucracy only slows down economic growth. By sharing the technology of document digitization in Ukraine, we can thank our partner countries for helping us during and after the war.

Ukraine's military has shown the world its fierce resistance to Russian aggression. During the eight years of war in Donbas, our military has reached a remarkable skill level in military affairs. After Ukraine's victory in this war, our military will train young service members worldwide and share their experiences with the older generation. Also, the insufficient quantity and quality of military equipment of our production, which was discovered during this war, will encourage domestic manufacturers to improve the technology and scale of weapons production.

Another significant influence of capital on the Ukrainian treasury is the post-war reparations from the Russian Federation. But first, for Russia to fully or partially reimburse Ukraine for the damage caused by the annexation of Crimea, the war in eastern Ukraine and Russia's invasion of Ukraine, the Russian-Ukrainian war must end, and Russia must admit that it lost the battle or agree to reparations in a peace treaty. In reparations from the Russian Federation, Ukraine can accept both monetary and in kind. These may be energy resources and other material values that the country needs for permanent consumption, nationalized Russian property in Ukraine, which will be forcibly confiscated without any damage to its weight, transferred to economic management on a temporary or permanent basis to a specialized state enterprise in Ukraine, as well as the seized gold and foreign exchange reserves of the Central Bank of the Russian Federation, which currently amount to 415 billion dollars.

A bill is currently being drafted that sets out a procedure for compensating Ukrainians whose homes have been destroyed or damaged due to Russian aggression.

Conclusion. Ukraine has many vectors of economic development after the war. We can even say that it had most of them before the war, but there were not enough capital infusions to ensure their sufficient and constant development. We can also say that the war has become the same button for a quick start in the

recovery of Ukraine's economy because now it has become a brand, and every citizen of the world is directly or indirectly interested in its development. Most are ready to help, both financially and financially. Morally involved in the historical course of world events, in which the main character is our Nenka.

The most promising and effective ways to inject capital into Ukraine after the war are tourism, rebuilding the country's infrastructure and technology exports and supporting start-up projects, all thanks to a simplified tax system for martial law and post-war Ukraine.

But now, we can only wait for the situation in the country to become calmer and more stable, and some of the country's post-war reconstruction projects can be implemented and, accordingly, Ukraine's economy can be boosted. But we hope for the best. Everything will be Ukraine!

References:

1. Гордійчук, Д., Інфраструктурні збитки від війни переважили за 80 мільярдів доларів, *Українська правда*, URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/11/685571/>
2. Лук'янюк, В., План Джорджа Маршалла, *Цей день в історії*, URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/0605M/>
3. Комаров, Є., 75 лет Плану Маршалла. Почему это важно в украинском контексте?, *Голос Америки*, URL: <https://www.golosameriki.com/a/marshall-plan-for-ukraine/6519187.html>
4. План Маршалла для України: 5 млрд євро на рік забезпечать зростання економіки до 6-8%, URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=7f85c61e-6837-4694-aa9b-9c25d69a998d&title=PlanMarshallaDliaUkraini-5-MlrdvNaRikZabezpechatZrostanniaEkonomikiDo6-8->
5. Як відбудувати Україну після війни, *Ukrainer*, URL: <https://ukrainer.net/vidbudova/>
6. Дворська, І., Туристична галузь після війни: чи можлива реанімація та антикризове управління?, *Ліга.Блоги*, URL: <https://blog.liga.net/user/idvorskaya/article/44952>
7. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану», URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
8. IFC може інвестувати в Україну близько 3 мільярдів — але за певних умов, *Українська правда*, URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/03/23/672211/>
9. Підгайна, Є., Понад \$2,2 млрд у 2021-му: топ-10 українських стартапів за вкладеними інвестиціями, *Mind*, URL: <https://mind.ua/publications/20234509-ponad-s22-mlrd-u-2021-mu-top-10-ukrayinskih-startapiv-za-vkladenimi-investiciyami>
10. Вступ до ЄС у 2024 році, ВПК, переробка: план уряду з відновлення України, *FINBALANCE*, URL: <https://finbalance.com.ua/news/vstup-do-s-u-2024-rotsi-viyskovi-tekhnohii-pererobka-plan-uryadu-z-vidnovlennya-ukrani>
11. Дубчак Л., Репарація та контрибуція: способи відшкодування шкоди, завданої війною, *Ліга.Блоги*, URL: <https://blog.liga.net/user/ldubchak/article/43840>

Baeva A., Nychporuk Y.

*«Finance, Banking and Insurance», 2nd year students,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman,
Scientific Supervisor — PhD in Economics, Assoc. Prof. at Department of Finance
named after Viktor Fedosov Hanna Kotina*

FUNDING OPPORTUNITIES FOR THE RECOVERY OF UKRAINE'S ECONOMY

To start with, the data on Ukraine's economic losses in this war — that is about \$600bln as of 3rd of May (according to the Ministry of Economy and Kyiv School of Economics). [1]

Units of losses as of 25th of May: 227 factories, 295 bridges and connections, 643 medical institutions, 181 storage facilities, 115 religious buildings, 192 cultural buildings, 2 ports/harbors, 23 airports (civilian and military together), 1744 educational institutions, 19 shopping centres, 23.8 thousands km of roads, 44.2mln square metres of living space/housing.

The losses are considerable and continue to grow in scale. There is enough of that which must be rebuilt and recovered. Ukraine can't do these alone — without global support. Cooperation and financing will go mainly through programs — financial funds. That is why it is important to define everything about them.

Firstly, about the classification which was made for funds. There are 5 factors scheme: Class of fund; Source of funds; Targeted financing; Type of financing; Lifetime of funds.

The first vital point is defining the **Class of fund**. Based on previous economic experience of Marshall Plan and post-war processes — the best option is a trust fund. As its specifics fulfill the need and necessity of both sides — that are the grantor and the trustee. Also as an option/subclass can be — capital project fund, which may be included for more micro setting up.

The following indicator is **Sources of funding**. As Cold war became from 24th of February full-scale and now the WW3, Ukrainian Bloc is West and financial support comes from: the USA; Countries of the EU and the EU itself; Allies of West; IMF/World Bank; Reparations.

As all options of financing source differs from each other then the purpose and opportunities are different — for various targets and circumstances. First aid should go from allies as it can be (should be) faster than other options and faster than reparations unambiguously.

We are moving toward the 3rd indicator — **Targeted financing**. This factor splitted for 2 subclasses which are: by sectors of the economy and industries; and by urgency.

Although the figure was divided into two classes, it keep be interlaced and interconnected. This hierarchy of immediacy starts from the most urgent and important factors to the following longer actions: National defense; Humanitarian aid; Socio-economic support for population; Restoration of critical infrastructure/housing; Macrofinancial stabilization steps; Reindustrialization of economic development; Energy independence; Education.

Following vital indicator is **Type of financing**. The 3 main types of what are: Grants; Loans; Guaranties.

Deliberately estimation of the real state of Ukrainian economy and consideration of previous afterwar rebuild experience in Marshall Plan shows that main part of financing compose of grants. It is going to be good if grants amount to 90%+ from the whole support and loans rate will not be higher than 1.5-2%. In another case, the rebuild process in economy would be harder and longer or in the worst way it is impossible. The option of financial supervisors and overseers will be also good.

The last indicator is **Lifetime of funds**. Being divided in three parts it consists of: short-term (<24 months); long-term (24-60 months); semipermanent (>60 months).

The lifetime of funds is directly depends on how urgent the problem is so if it is then it must be short-term and be solved in one year or less, that problem which solution can be not so immediate belong to long-term; and last position of semipermanent is support and vector of development and renovating for years, whose main idea is also Euro integration/association, accession to the European Union and Western oriented development.

Also it is understandable that the process of renovating and rebuilding have to focus on some specific idea — the propose is to replace hub organization to a cluster one in Ukrainian economy/industries. We have singled out those areas in which Ukraine could be of interest to the countries of the collective democratic West.

Undoubtedly, this is a *food cluster* that we were before the war, having a leading position in a number of raw agricultural exports. In the future we need to move to the export of processed agricultural products. We can increase our role in this regard.

Energy and oil and gas cluster. Joining the single European energy system creates an opportunity to supply clean nuclear energy to EU countries. This can significantly offset the loss from transit flows of goods, which obviously will not be able to return quickly.

Oil and gas cluster — in our opinion, there should be ambitious goals to replace Russian oil for the EU in the Caspian Sea. It can go through physically existing infrastructure.

Logistics cluster. Here we are talking about air travel and ferry crossings, plus rail. If physically we have such an opportunity.

Machine-building cluster. The top 5 articles of Ukrainian exports before the war were mechanical engineering. We have potential. We are talking about the transfer to Ukraine of light, medium and heavy engineering.

IT cluster. We were here before the war and we have every prospect to increase our presence in this field.

R&D cluster. Outdated design and research institutes must be transformed into modern R&D centers. There should be an emphasis on partnership projects with those global companies that have their R&D centers in Eastern Europe. Poland has made great strides in this direction.

Remark: The actuality of topic is real, but it also can be not so. The war that is still gaining momentum — it is that people are starting to forget. War is not won, the victory is not defined. It is on us and you. Ukraine and Ukrainians — are drowning in enemy rocket explosions, airstrikes and shelling for more than 3 months.

To put it mildly, it is very sad to see how pro-Russian voices, politicians, political parties and individual governments are influencing the whole aid/supporting situation. Because of what actions are protracted, decisions are long, statements are ambiguous. What will come of it? Those parties offering to make concessions, negotiate with the enemy, trade in our lands and lives. Our hope is that developed countries and the modern community will not give in to lies, deception, manipulation and money.

We believe that our generation will not make the mistakes of our ancestors — such as they did in 1938 in Munich or Anschluß. Ukraine is a sovereign state — not a Westernmark of Russian Empire. Feeding the machine of war and totalitarianism does not stop it.

References

1. План Маршалла для України: яким він має бути. Думки експертів. URL: <https://uapolitics.comments.ua/ua/article/2022/plan-marshalla-dlya-ukraini-yakim-vin-mae-buti-dumki-ekspertiv-696760.html>
2. <https://www.youtube.com/watch?v=tSPHYifj7Tc>
3. The Marshall Plan: Design, Accomplishments, and Significance, URL: <https://www.everycrsreport.com/reports/R45079.html>
4. KSE: Непрямі втрати економіки України через війну сягають 600 мільярдів доларів, URL: <https://www.dw.com/uk/kse-nepriami-vtraty-ekonomiky-ukrainy-cherez-viinu-siahaiut-600-miliardiv-dolariv/a-61614160>
5. Eichengreen, B., How should a Marshall plan for Ukraine work? URL: <https://www.theguardian.com/business/2022/may/12/marshall-plan-for-ukraine-russian-invasion>

Havrylenko A., Mamchych N.

*«Finance, Banking and Insurance», 2nd year students,
Scientific Supervisor — PhD in Economics, Assoc. Prof. at Department of Finance
named after Viktor Fedosov Hanna Kotina*

CURRENT ISSUES OF INFORMATION TECHNOLOGIES DEVELOPMENTS IN THE PRIVATE AND PUBLIC SECTOR

Digital innovation today is more rapid than ever before, and the world faces new technological challenges motivated by the concept of virtual transformation in both: the public and private sectors. Consequently, the success of this process depends on many factors, where most of which relate to the management of information and enabling technology. While it is clear that digital technology will transform most industries, there are a number of challenges requiring more consideration and research. These challenges, among others, include factors such as technology, strategy, leadership, organizational structure, and organizational culture.

The digital transformation of businesses and organizations goes at pace with changing customer expectations, cultural transformation, regulatory policies, identification and access of the right knowledge and right skills needed for implementation and utilization of new technologies, and many other related issues. These challenges require public and private sectors to increase their awareness and readiness in order to succeed in the transformation process and benefit from the adoption of digital technologies. In particular, transition and post-conflict (Ukraine in the future) countries in this situation face multiple challenges: the transition process requires the high engagement of the public and private

sectors in a political and economic sense. The post-conflict and the transition economies struggle with the resistance provided by the old system and with post-conflict unproductive effects and consequences of conflicts. This process may pose serious questions about the side impact of digital transformation. A transition-age endures through a broad spectrum of activities along the trajectory out of a kind of conflict by aiming for change and sustainable development. This article is dedicated to examining the interactions between digital technologies and war.

While post-conflict transition regions relate to developing countries that are recovering from a major national and regional conflict, another security crisis, or in the case of our analysis — the Russia-Ukraine war, the transition countries are these territories attract significant inward funding designed to provide security and develop infrastructure which is often extremely damaged.

Here are a few keywords from the interview of the Ministry of Finance of Ukraine Serhiy Marchenko to Forbes (March 14, 2022). He is straightforward in his saying, without hesitation, he declared: «The negative consequences of the war will be enormous. ... Many logistics chains have been completely broken, many businesses have been physically destroyed, some cannot operate in wartime, and many workers have simply left». The Ministry of Economy estimated that the losses would amount to one-third to one-half of GDP. According to another estimation, it is about \$500 billion. It will be possible to calculate exactly only after the war. In the first days, the National Bank of Ukraine transferred part of the income, state-owned banks paid dividends, and many companies paid taxes in advance.» Examining his speech, we can assume that in the nearest future, Ukraine will face a lot of difficulties on its way to not only economic stabilization, but also political because those things are indivisible.

Now we are slightly moving to take a look at one of the most essential and effective actions that will help us to rebuild the situation in Ukraine — the IT-sphere.

The IT sphere in Ukraine is one of the most dynamic and promising. It has been called the locomotive of the Ukrainian economy for a long time, but this has not always been the case. Ukrainian IT companies have been actively developing this ecosystem for more than ten years. For instance, in 2021, Ukraine won the top prize as «delivery destination of the year» and finished in third place for the «outsourcing destination of the year» designation, as determined by the Global Sourcing Association.

Private sector

Many of the Ukrainian IT companies have locations in several countries and, supported by the fairly high mobility of IT experts, can therefore react with flexibility to such scenarios, at least in the medium term.

However, now in the global arena, Ukraine remains a small player with huge potential. According to the Top Lead directory, the main share of the global IT market is in the United States (36.8%), followed by China (11.3%) and the United Kingdom (5.8%). We are competing with Romania and Poland in terms of market size, far behind India and China.

There is the issue: in Ukraine, the demand for programmers is significantly higher than the supply already: if we do not develop IT education and do not produce more professionals, we will have an «overheated» market. Among the problems is also the emigration problem: a lot of highly qualified specialists are leaving, and it's not just about IT.

Regarding to the source that was mentioned above, in March 2022, the Ukrainian IT industry maintained 96% of computer services exports (\$522 million) compared to the same period last year (\$ 546 million). The IT Ukraine Association notes that foreign exchange earnings fell by only 38% in March compared to a record high in February and a 50-60% drop in other export industries. «According to our new data, already during the war 77% of IT companies attracted new customers, and 56% of them expect to grow by 5-30% this year,» said Konstantin Vasyuk, executive director of the IT Ukraine Association.

Currently, the Ukrainian service company works best with foreign small and medium-sized businesses, as well as start-ups, because they are more convinced that the efficiency of Ukrainian IT companies is practically not built from the war. And for large companies, Ukraine is a continuous risk zone, which is prohibited by the internal security protocols of such companies.

Considering the product IT companies, according to our analysis, the situation remains much more difficult — expecting to fall 30-50%, if not the end of the business. Also, those companies that operate in global markets will fall by 5-10%.

With the start of a full-scale war in Ukraine, the government adopted a bill ‘amending the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine on the application of norms for the period of martial law’. The law provides opportunities for natural persons-entrepreneurs and legal entities to pay a single turnover tax of 2% according to the rules established for the 3rd group of single taxpayers. This solution helps Ukrainian businesses and developers to continue economic growth.

Public sector

Having an understanding of the words above, we shall move to the public sector. For the most part, this list includes defense (military, police), telecommunications, education, and health services.

The COVID-19 pandemic has prompted doctors to accelerate the use of digital technology. This should make the doctor’s work more efficient and interact with patients online. Concluding digital contracts with doctors, online appointments, or simple communication with a doctor — is not new for Ukraine. The only things needed, in order to maintain this innovation, are persistence and rapid response.

After the start of a full-scale invasion, the domestic stock market was halted. The only instrument currently traded on the stock market is military bonds. This is a type of domestic government bond issued by the Ministry of Finance. Target orientation — funds from their placement go to finance the military and the needs of the country in martial law. According to the National Bank of Ukraine Depository report, the military bonds issue raised more than UAH 55 billion (about USD 114 million or EUR 176 million).»

Another point concerns agriculture. IT in agriculture is an «Olympian». In the race for the «Olympic medal» IT companies need to practice a lot, start implementing such systems, do analysis, and plan. This process takes 3-6 months before the company gets the first results in «the Race».» There is a lack of IT solutions for agriculture. Quite often companies start their development from scratch, rather than building up already known ones. We are convinced that in the future it is necessary for companies to unite their efforts and work together both private and public ones.

«The question of the choice of privileges and comfort, which faced the war and significantly overheated the market, will lose its relevance. Those companies that will continue to hire specialists and create jobs during the war will be able to take advantage of this opportunity. «The Rear Front» is very important for the recovery of Ukraine’s economy,» said MacPaw founder Oleksandr Kosovan.

We can create a good structure to help our IT people work with western and east partners. In this case, we have to be very careful: there are many examples of how people created a great company, brought it to a certain level, and sold it abroad through IPOs. When we talk about certain incentives for the IT industry, for some time they may be disproportionate to the east and west of Ukraine to create the conditions for IT companies to return to the east, which seems difficult enough. We need to think about this factor in the global view of the reconstruction and development of Ukraine, due to the process of restoring the IT industry throughout the territory of independent Ukraine.

References

1. Year Limani, Larry Stapleton, Peter P. Groumpos; «The Challenges of Digital Transformation in Post-Conflict Transition Regions: Digital Technology Adoption in Kosovo», 2018)
2. Interview of the Minister of Finance Serhiy Marchenko to Forbes (March 14, 2022) [online] https://www.mof.gov.ua/uk/news/interviu_ministra_finansiv_sergii_marchenka_vidanniu_forbes_14032022-3361
3. Export of Ukrainian IT services to the budget [online] <https://minfin.com.ua/ua/2022/05/10/85193877/>
4. The Verkhovna Rada adopted tax incentives for business during the war (March 16, 2022) [online] <https://business.diia.gov.ua/cases/opodatkuвання/verhovna-rada-prijnala-podatkovu-stimuli-dla-biznesu-pid-cas-vijni>
5. Ukrainian IT during the war (April 6, 2022) [online] <https://dou.ua/lenta/articles/ukrainian-it-during-the-war/>

THE MARSHALL PLAN FOR THE REBUILDING OF UKRAINE

Western countries are developing a set of measures to provide economic assistance to Ukraine for its recovery after the end of the war with Russia. The plan to help Ukraine will be analogous to the Marshall Plan, a program of economic aid to European countries after World War II. The plan began in 1948 at the initiative of US Secretary of State George K. Marshall. Established after World War II, the initial plan provided more than \$13 billion. The program sought to rebuild cities ravaged by the war, reconstruct critical infrastructure, and restore various industries and companies. The program also saw significant economic growth in the countries that received funding.

Moreover, (in the 1940s) the United States established an independent agency to manage the Marshall Plan. The Office of Economic Cooperation (ECA), freed from the bureaucracy of the State Department and the US Treasury Department, quickly became operational.

At this point, assistance to Ukraine should also be managed by an autonomous body accountable to donor governments. While it can consult and, ideally, coordinate with the International Monetary Fund and the World Bank, it must maintain its independence, due to Russia's membership in both organizations.

The main feature of Ukraine politics and economy during this war is that state institutions continue to operate, the country has a highly educated workforce, and about 80% of refugees are likely to return after the end of the hot phase of the war. Since the beginning of the full-scale Russian invasion of Ukraine, almost 2 million Ukrainians have returned home. That are good signs to start the process of creating a plan.

The main question that we are faced with is how much the reconstruction of Ukraine will cost. It is currently impossible to predict. The first US estimates for May 2022 indicate the amount of 200 to 500 billion dollars (about 190-470 billion euros). According to the Ukrainian government's first estimate on May 3, the financial needs are about \$ 600 billion (about 560 billion euros) [3]. As the war is still in full swing, the amount is likely to be higher now.

One of the key tasks now is to support businesses that have moved to other regions from the front lines or just struggle to survive. Due to data 42% of small businesses don't operate and 4% plan to close [1]. And this is the result of the war only on March 2022. Due to further data from Prime Minister of Ukraine Denis Shmygal in Ukraine, due to the full-scale invasion of Russia, 35% of the economy stopped working, and 17% of businesses were forced to cease to exist. He noted that more than 200 factories had been lost, and 60% of enterprises were operating below pre-war levels. Also, since the beginning of the war, 4.8 million Ukrainians have lost their jobs. Of these, 1.2 million are refugees who have fled to neighboring countries, and 3.6 million are unemployed living in Ukraine [2]. That is why Ukrainian business requires employment programs for migrants, technical assistance to entrepreneurs with finance, logistics and communications, and the creation of special economic zones in the deep rear.

A separate area — the construction of additional housing. The problem of housing shortages was solved by post-war Europe for 10 years. We don't know the timing of reconstruction for Ukraine because such Cities — Kharkiv, Mariupol, Chernihiv and others — need to be rebuilt completely, almost from scratch. Due to data Ukraine have lost houses for \$30 billion in monetary equivalent [3]. Since the beginning of the war, according to the UN, about 5 million people have left Ukraine: 2.8 million to Poland, 743.9 thousand to Romania, 522.4 thousand to Russia, 461.5 thousand to Hungary, 423.9 thousand to Moldova. In addition, according to UN estimates, about 7.1 million Ukrainians have become internally displaced [3]. And most of them cannot come back home not only because of danger but because it is completely destroyed. That is why we need to pay our attention on the rebuilding of the infrastructure. Especially would be great to consider modern modular structures, such buildings can then be privatized.

Another important condition despite of the solving problems that we need to remember about is that Ukraine should be the main power of managing the reconstruction: a recovery plan should be developed by local authorities, but with the active assistance of the agency. Due to the complexity of the tasks and the large number of sources of assistance, the reconstruction of Ukraine should be coordinated by specially created international organisations. As the recovery plan is not fully ready, experts can only predict its structure but despite of the problems that have been already mentioned, it is possible to tell about some reconstruction phases.

At first, after the war, the NBU will return to inflation targeting and release the hryvnia exchange rate. It is likely that the mechanism of long-term refinancing of banks will have to be restored, similar to the one launched in 2020 during the corona crisis. These weakenings are likely to be accompanied by devaluation, so some currency restrictions will remain, and exchange rate fluctuations can be mitigated by the National Bank's reserves. The government can negotiate with creditors to reduce the debt burden. According to the Ministry of Finance, external public debt has recently been chronically ahead of Ukraine's foreign exchange reserves, and as of March 31, 2022, it was compensated by only 47.5% [2].

Ukraine should invest in diversifying energy sources. For example, increase the capacity of gas pipelines connecting Ukraine and the EU, start construction of liquefied gas terminals, abandon the purchase of nuclear fuel in Russia, rebuild and modernize oil terminals in the Black Sea.

Russia's blockade of Ukrainian ports has revealed vulnerabilities in Ukrainian trade routes. Ukraine should have more stable transport links with the EU (railways, highways, pipelines, bridges). Simultaneously with the repair of railway tracks, it is necessary to build new tracks suitable for high-speed trains. The introduction of the Eurorail can significantly expand the possibilities of using the railway to export Ukrainian goods to the EU.

In overall an important task for Ukraine is to quickly attract foreign investors. Ukraine now also has the opportunity to jump through generations of technology — to make its energy system «greener», modernize transport and communication infrastructure and upgrade urban planning. This is primarily a task for Ukrainians. But the other countries can and should help.

References

1. A quarter of small businesses in Ukraine have exhausted their financial reserves: a survey // LATINFANDIST. — 2022. — URL: <https://latifundist.com/novosti/58507-chvert-malogo-biznesu-v-ukrayini-vicherpali-svoyi-finrezervi-opituvannya>.
2. Tatiana Bogdan. How to stimulate the return of Ukrainians from abroad after the war / Tatiana Bogdan // Economic truth. — 2022. — URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/20/687244/>.
3. What will it cost to rebuild Ukraine? // The Economist. — 2022. — URL: <https://www.economist.com/briefing/2022/04/16/what-will-it-cost-to-rebuild-ukraine>.

Parfenenko O.

«Digital Accounting», 3rd year student,

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman,

*Scientific Supervisor — PhD in Economics, Assoc. Prof. at Department of Finance
named after Viktor Fedosov Hanna Kotina*

TRENDS IN TOURISM DEVELOPMENT IN UKRAINE IN TIMES OF RECOVERY

2020 and 2021 were really challenging for the tourism industry all over the world. The coronavirus pandemic led to immense losses: the global tourism sector lost nearly \$2 trillion in 2021. All hopes turned to 2022 — as pandemic-related restrictions were starting to be relaxed, it seemed the industry would bounce back.

Before pandemic in 2019 over 13,7 million foreign tourists visited Ukraine. In 2021, the number of tourists was more than 4 million. This is almost 26 percent more than in 2020.

Most often, foreigners came to Ukraine on vacation. The second most popular goal was business trips, and the third — to visit family and friends. Slightly more than 10 percent of tourists said they came to Ukraine for treatment, and only four percent — for shopping. Another 1,2 percent of foreigners came to Ukraine in 2021 in search of their roots.

Then came February 24, when Russia invaded Ukraine. According to the latest calculations the losses of the Ukrainian economy from damage of physical infrastructure since the beginning of hostilities are more than \$97 billion and unfortunately this is not a residual figure.

Since the beginning of Russia's war against Ukraine, at least 12 civilian airports, 295 bridges and bridge crossings, 574 healthcare institutions, 108 religious and 179 cultural buildings, 23,800 km of roads, 2 ports, hundreds of railway stations, 38,6 mln sq.m of residential buildings and 19 shopping malls were destroyed. The number of destructions is rising every minute.

This situation is our great tragedy, but also a great chance to renovate and improve Ukrainian tourism.

First of all, the main task for Ukraine is to rebuild transport infrastructure. It includes: airports, railway stations, bridges, roads, ports. These objects must be: safe, comfortable, modern and digitalized. It is rather important to renew transport infrastructure not only because of tourists.

Ukraine's geographic location makes it an important transit corridor for trade and travel between Europe, Asia and the Middle East. The transport infrastructure sector is one of Ukraine's most important sectors of economy, with extensive railway and highway networks, sea and river ports (terminals), airports, and a wide network of air destinations, freight and customs terminals. The transport sector significantly contributes to Ukrainian economy — it accounts for 6.4% of the country's GDP and 7% of total employment.

Secondly, it is important to build modern convenient hotels, hostels, guest houses, camps for tourists with different income levels. Especially building more eco-hotels, because tourism business also picked up the theme of environmental friendliness and began to develop in this direction.

What is eco hotel? Their main idea is to instill in guests the responsibility for the impact on the environment and minimize the negative impact. The main difference from ordinary hotels is that they are located in natural areas, promote unity with nature and provide guests with conditions similar to living in the open air: natural products, clean water, natural materials used to decorate rooms. By the way, these hotels are not always located in the forest, many of them are built in natural parks in cities. These hotels may be built in every region of Ukraine because there are many beautiful forests, lakes, rivers, mountains, valleys and other places in this country. But I think that eco-hotels will be the most popular in the Western and Central parts of the Ukraine, especially near Carpathian Mountains and of course in the Crimea.

Thirdly, nowadays information is one of the most important things in our world. So, we have to pay attention to provide information about Ukraine, about its museums, theatres, art centers, churches, cathedrals, palaces, castles and other architectural places of interest. We can do that either using already existing sites or creating something new.

I think will be great to create special app for tourists. So will be possible to download just one app and find almost all information about the country. For example: average prices for petrol, hotels, food, medicines, info about coming events and holidays, about interesting locations in every region and other information

Now we already have such popular info recourses as *Ukraine.ua* and *Ukraine Now*. Before war you could find interesting places to visit, information about Ukrainian traditions, culture and customs. Now these web portals inform people all around the world about the war in Ukraine.

So, I am sure that millions of people will visit Ukraine after the victory and that is one of the reasons why we should rebuild our country as soon as possible.

References

1. <https://kse.ua/about-the-school/news/during-the-week-the-damage-caused-to-ukraine-s-infrastructure-in-the-war-increased-by-3-1-billion/>
2. <https://news.un.org/en/story/2021/11/1106712>
3. <https://ukraineinvest.gov.ua/industries/tourism/>
4. <https://www.kearney.com/covid-19/article/-/insights/life-after-lockdown-tourism-in-a-post-pandemic-world>
5. <https://www.unian.ua/tourism/news/golovni-turistichni-trendi-na-2022-rik-vnutrishniy-turizm-ta-zbilshennya-vitrat-novini-11686354.html>

HOW BLOCKCHAIN TECHNOLOGY CAN HELP REBUILD UKRAINE

Cryptocurrencies have taken on an unprecedented role in the war in Ukraine, helping the government raise millions of dollars to fund its fight against the Russian military offensive.

How much crypto has been raised so far? At the outset of the conflict, Ukrainian officials posted addresses for two crypto wallets on their Twitter account, giving donors a direct and clear address to which to send contributions.

The wallets attracted more than \$10.2 million (€9.2m) only four days after the start of the invasion. Since then, more than \$100m worth of crypto has been raised, with the Crypto Fund for Ukraine run by Michael Chobanian — the founder of the Ukrainian crypto exchange Kuna — accounting for 60 per cent of all donations.

The cryptocurrency is technically based on KUNA, and its developers are helping the state to properly convert this currency. Chobanian stated that the hryvnia is often used to buy a digital dollar, which is spent on humanitarian aid abroad.

Initially, two funds were set up, one for humanitarian purposes and the other to support the Ukrainian military. However, after the violence escalated across Ukraine, the funds were merged and focused fully on supporting the military. The majority of crypto donations came in the form of Bitcoin, Ethereum and the stablecoin Tether — a coin pegged one-to-one to the dollar.

Crypto-based collaborations like Unchain Fund and UkraineDAO (an abbreviation for decentralized autonomous organization) took shape in the first few days of the crisis. Unchain has raised more than \$6.9 million in 10 cryptocurrencies since Feb. 25 for relocation support, transportation, food and medicine. About 6 million Ukrainians in other countries need money for housing, living costs, and psychological and professional support. Crypto has proved useful for displaced people, who need access to stable funds and the ability to convert crypto into fiat currency in a flexible way.

Cryptocurrency donations are being accepted to protect Ukrainian culture. The Save Ukrainian Culture initiative has been launched by the Ministry of Culture and Information Policy, State Agency for Arts and Artistic Education, and the blockchain company Everstake to help salvage Ukrainian cultural heritage.

The collected funds will be used to protect cultural sites and restore those that have been damaged or destroyed.

Ukraine has 7 UNESCO World Heritage Sites and 17 are in the Tentative List of the World Cultural Heritage. These and thousands of other cultural objects need to be protected from being destroyed by the Russian occupiers.

As of May 19, Russia's military has damaged or destroyed more than 350 cultural heritage sites since the full-scale invasion of Ukraine.

What are the benefits of donating in crypto? Aid packages sent to Ukraine in fiat money from the US and the EU dwarf cryptocurrency donations, but the latter allow individuals to get involved.

Crypto donations, which run on decentralized blockchains, eliminate the roughly 25% to 30% administrative overhead of charitable giving, putting all the money in the pockets of the charity recipients.

Blockchain networks are global and settle transactions in minutes, while the legacy banking system takes three days to settle a cross-border transaction.

Crypto donations are also making a difference for Ukrainians, both in and out of the country. Ukraine's banking system is hardly operating, but the major crypto exchanges are available 24/7 from a phone or computer.

Another reason crypto donations are of value to Ukraine is because they are less influenced by geopolitical or macroeconomic factors. Mr Chobanian points to the depreciation in the value of the Ukrainian hryvnia as a result of inflation.

What are the drawbacks? Despite the success of crypto in aiding the Ukrainian war effort, it has not always been a smooth ride.

Cryptocurrencies have become a staple part of Ukraine's shadow economy — used as a medium of exchange in online crime, tax avoidance and capital flight.

According to data analytics firm Chainalysis, transactions from Eastern Europe to other regions are particularly high, and the company suggests that «capital flight could account» for some of the crypto movement in the area.

What are the consequences? Despite the risks associated with crypto, Mr Chobanian is confident that it will become a core part of the Ukrainian economy. While his aspirations may be very ambitious, they are based on real developments.

President Volodymyr Zelenskyy passed a law that would provide a legislative framework for crypto platforms and users to operate within the country.

Caroline Malcolm, head of international public policy and research at Chainalysis, told that the conflict in Ukraine «is forcing governments to develop their understanding of cryptocurrencies and their regulation».

She believes that such discussions can be beneficial to the crypto industry, leading to «proportionate and effective regulatory policies».

But **Web3's** value to Ukraine goes well beyond cryptocurrency donations by providing permanent and fixed government records and documentation of war crimes.

Permanent and unalterable government records. Rebuilding a country requires permanent, salvageable and trustworthy records of land registries, titles, births and other official documents that help establish who owns and is entitled to what. Ukraine is one of the first countries to use blockchain for land registries and other government records. This technology will serve Ukraine well when it comes time to rebuild.

Permanent and unalterable documentation of war crimes. Russian state agencies are experts at generating propaganda-ridden content that spreads quickly through social media. Over the last decade, national intelligence agencies have documented these disinformation campaigns extensively. Following its invasion of Ukraine, Russia is altering images and accounts of its reported war crimes — and more.

It is essential to securely and permanently store immutable authenticated images and accounts of the Russian invasion of Ukraine. This material must then be stored in unalterable systems enabled through blockchain technology. Already these efforts are underway. Arweave, a startup vendor widely used for secure and persistent NFT storage, reports that, so far, there are 10 million images of the conflict within its system.

In view of all said above, I would say that, contrary to the popular narrative, cryptocurrency can do more good than harm amid Russia's invasion of Ukraine. Digital currency donations have helped fund Ukraine's army, bolstered relief efforts and will help the country rebuild. But as you may have already understood cryptocurrency, especially in the form of charitable giving, is just one part of the value Web3 can provide to Ukraine. Ultimately, Web3, which uses a stack of technologies to enable peer-to-peer interactions without centralized platforms and intermediaries, offers a ray of hope for a better, safer world where innovation thrives.

References

1. How cryptocurrencies have helped Ukraine continue its fight against Russia. *thenationalnews.com*. URL: <https://www.thenationalnews.com/business/cryptocurrencies/2022/03/20/how-cryptocurrencies-have-helped-ukraine-continue-its-fight-against-russia/> (Accessed: 21.05.2022).

2. How Cryptocurrency Is Helping Ukraine. *wsj.com*. URL: <https://www.wsj.com/articles/how-crypto-is-helping-ukraine-russia-currency-donations-transfer-infrastructure-11648065166> (Accessed: 21.05.2022).

3. Cryptocurrency donations are being accepted to protect Ukrainian culture. *chytomo.com*. URL: <https://chytomo.com/en/cryptocurrency-donations-are-being-accepted-to-protect-ukrainian-culture/> (Accessed: 21.05.2022).

4. MCIP recorded more than 350 russian war crimes against Ukraine's cultural heritage. *mkip.gov.ua*. URL: <https://mkip.gov.ua/news/7164.html> (Accessed: 21.05.2022).

5. Web3 Technology Brings Humanitarian Value to Ukraine. *gartner.com*. URL: <https://www.gartner.com/en/articles/web3-technology-brings-humanitarian-value-to-ukraine-1> (Accessed: 21.05.2022).

НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Митна політика України виступає різновидом державної політики, а її головним функціональним завданням є забезпечення захисту національних інтересів та національної безпеки України в політичній, економічній, соціальній, екологічній та інших сферах. Митна політика базується на національних інтересах та відповідних аспектах державної політики національної безпеки і здійснюється шляхом реалізації відповідних стратегій, концепцій і програм у різних сферах державної діяльності, як внутрішніх, так і зовнішніх, відповідно до чинного законодавства та міжнародно-правових актів та звичаїв. Митна політика та митна безпека підпадають під вплив тих самих соціальних та політичних законів, що і державна політика взагалі.

Проблеми удосконалення митної безпеки в умовах Євроінтеграції та воєнного стану країни постає актуальним питанням для регулювання механізмів митного контролю та процесів в цілому. Аналізуючи стан митної політики України, спершу необхідно звернути увагу на зовнішньоекономічну діяльність нашої держави. Згідно з даними Державної служби статистики, у 2021 році експорт України зріс на 38,9% порівняно з попереднім роком, при цьому імпорт збільшився на 34% [1]. Сальдо зовнішньої торгівлі товарами, як і в 2020 році (\$5,14 млрд) було від'ємним (\$4,72 млрд), але частка митних платежів в складі доходів державного бюджету до останніх років стабільно зростала (рис.1):

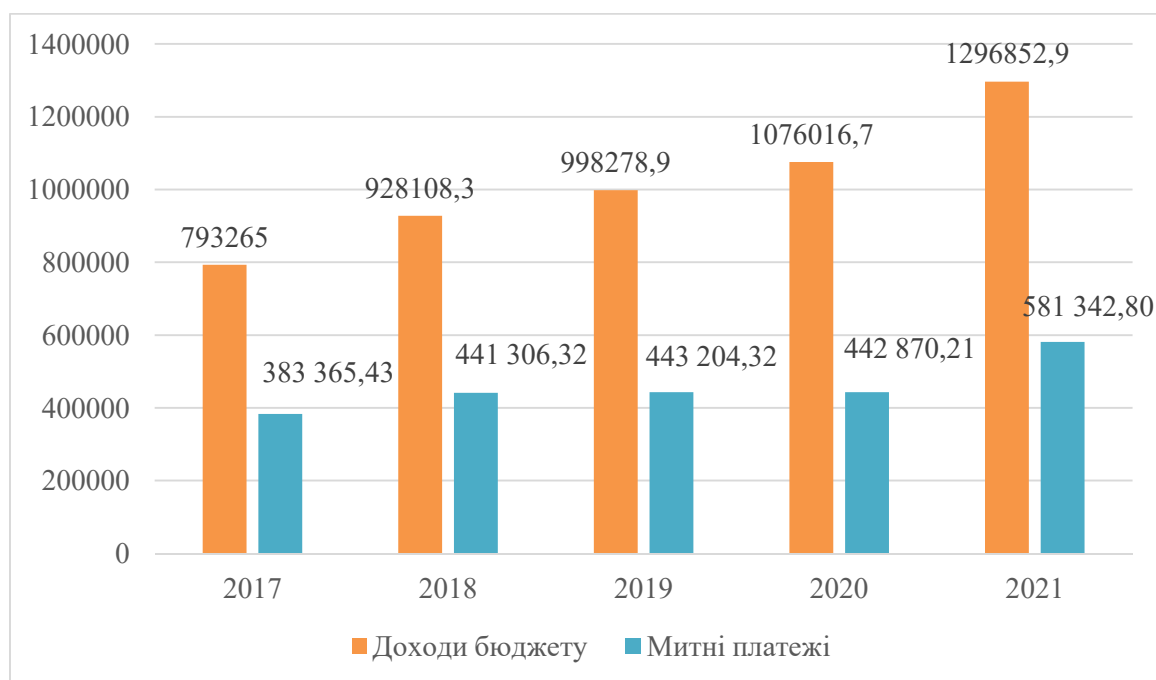

Рис.1 Митні платежі в доходах бюджету України за 2017- 2021 рр. у млн. грн.

Враховуючи сучасні реалії, Україна налаштована на співпрацю з ЄС. Більшість товарів в минулий рік Україна експортувала у Китай, Польщу і Туреччину, а продажі серед основних товарів на зовнішніх ринках були зернові, жири та масла тваринного походження, чорні метали.

Щодо практичних аспектів реалізації угод, то варто відзначити, що в рамках співпраці з ЄС, у 2021 році ставки ввізного мита для товарів легкої промисловості підвищено повні ставки ввізного мита до 10 % за тими товарними підкатегоріями згідно з УКТ ЗЕД, де такі ставки менші 10 %. Зокрема, відновлені пільгові ставки ввізного мита у розмірі 0 % на сировину, що не виробляється

в Україні пільгові ставки ввізного мита в розмірі від 1 до 8 % на готову продукцію — тканини, фетр і повсть, сітки плетені, шпагат та канати. [2]

Залежно від ризиків і загроз митній безпеці конкретної країни чи союзу держав формується система її забезпечення, яка включає, по-перше, адміністративне підпорядкування суб'єктів митної безпеки, її об'єкт і правовий статус. Модель системи митної безпеки України має формуватися з урахуванням міжнародного досвіду основних країн світу. У різних країнах світу існують окремі загрози митній безпеці. В одних країнах загрозою є контрабанда наркотиків і зброї, нелегальна міграція (як соціально небезпечна, так і сприяюча терористичній загрозі), а в інших — так звана економічна або «товарна» контрабанда (фактичне ухилення від сплати податків). Крім того, загрозою митній безпеці деяких країн світу може бути незаконне переміщення через митний кордон контрафактної продукції, товарів, що підлягають оподаткуванню акцизом (особливо сигарет і автомобілів), грошових і культурних цінностей.

Зазвичай, у більшості країн світу митною безпекою займаються не лише митні органи, а й деякі інші державні та правоохоронні органи. У кожній країні ступінь відповідальності за митну безпеку суб'єкта митної безпеки визначається державою, виходячи з різних економічних, політичних та міжнародних факторів.

Не останнім фактором, який необхідно враховувати при побудові моделі митної безпеки, можна назвати організаційним, враховуючи необхідність прогнозування найбільш ефективної та ефективної організаційної структури суб'єктів безпеки, у тому числі взаємовідносин між ними, зміст і характер яких будуть формуватися на основі перспективного світового досвіду України та особливостей функціонування системи митної безпеки в Україні.

Пріоритетними напрямками митної безпеки відповідно до світових тенденцій розвитку митниці мають бути [5] :

- удосконалення митного регулювання як ефективного інструменту митної політики та забезпечення митної безпеки;
- забезпечення цілісності доходів Державного бюджету шляхом контролю за дотриманням митного законодавства України на основі методів після аудиту митниці та обміну інформацією з іншими країнами про комерційні операції та іншими контролюючими органами всередині країни щодо збору податки;
- продовження курсу на лібералізацію державної регуляторної політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності для підтримки національних товаровиробників, розбудови інституційної інфраструктури для стимулювання експорту та активізації механізмів СОТ для захисту національної економіки.
- посилення митного контролю товарів, що перетинають митний кордон України, з метою запобігання порушенням митних правил та ухилення від сплати податків шляхом покращення технічного забезпечення в пунктах пропуску;

Із формуванням ринкових відносин митна політика поступово стає інструментом і засобом вирішення внутрішніх економічних проблем: вона покликана стимулювати всебічний розвиток національної економіки, надавати їй нового імпульсу, захищати її від руйнівного впливу.

Якщо робити висновки, то можемо сказати, що у довгостроковій перспективі митниця має і надалі залишатися гарантом митної безпеки як частини економічної безпеки держави, тому завдання митних адміністрацій полягає у використанні міжнародно визнаних інструментів міжнародної торгівлі на основі стандартів безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі.

Література

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 15.05.2022)
2. Про внесення змін до розділу XI Митного тарифу України щодо уніфікації ставок ввізного мита на товари легкої промисловості. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1261-20#Text> (дата звернення: 15.05.2022)
3. Дьяченко О.В. Митний контроль як один із засобів виявлення правопорушень у сфері митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. // Вісник Хмельницького національного університету. 2016. №2. Том 1. С. 218–227.
4. Попівняк О.І. Міжнародний досвід забезпечення митної безпеки // Правова просвіта: електронне науково-фахове видання. 2018. №2.

Слободян Яна
студентка 5 курсу, факультету фінансів
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри фінансів імені Віктора Федосова
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Котіна Г.М.

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Одним із основних компонентів фінансової стійкості національної економіки та майбутніх поколінь є спроможність погашення власних зобов'язань, оскільки саме від можливості їх погашення залежать такі фактори як безпека країни, стан валютних резервів, конкурентоспроможність економіки та зростання національної економіки загалом.

Державний борг виступає дієвим інструментом у макроекономічному регулюванні, забезпеченні додатковими ресурсами та засобами реалізації економічної стратегії. Тому важливим завданням боргової політики держави та стабільності державної фінансової системи є створення ефективної системи управління, обслуговування та погашення державного боргу. Саме тому в сучасних умовах розвитку національної економіки нашої країни, зростає необхідність моніторингу питань впливу державного боргу на конкурентоспроможність країни.

Від стану бюджету залежать можливості по реалізації стратегічних програм національного розвитку країни, основними індикаторами виконання яких є макроекономічні показники [1]. Тому доцільним є проведення статистичного аналізу обсягів державного боргу за період з 2015 по 2021 роки та взаємозв'язок із Глобальним індексом конкурентоспроможності (Global Competitiveness index — GCI). Динаміка показників представлено в табл. 1

Таблиця 1

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ ІЗ GCI

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Державний борг, млрд. грн	1650,83	1833,71	1761,37	1998,30	2259,23	2362,68
Global Competitiveness index	4,00	4,10	57,00	57,00	58,03	-
максимально можливе значення GCI	7	7	100	100	100	100
ВВП, млрд. грн	2385,37	2983,9	3560,6	3978,4	4194,1	5459,60
Відношення Державного боргу до ВВП%	69,20	61,45	49,47	50,23	53,87	43,28

Джерело: сформовано автором на основі [2-4]

Як бачимо з проведеного дослідження, що впродовж 2016-2021 років у сфері державного боргу спостерігається тенденція до нарощування обсягів сукупного державного боргу України. Можна також спостерігати значний приріст обсягу державного боргу у 2019-2020 рр. (близько 28%) та незначний приріст у 2017-2018 та 2020-2021 рр. (1-4%). У 2019 році можна спостерігати позитивне зрушення в обсягах державного боргу, тобто його зменшення у порівнянні із 2018 роком на 5,3%. Хоч і абсолютне значення державного боргу зростає з кожним роком, бачимо позитивну тенденцію щодо зниження відношення боргу у відсотках до ВВП. Також бачимо, що протягом 2018-2021 років цей відсоток не перевищує показника у 60% ВВП, що безперечно є позитивним показником. Тому можемо побачити, що зі зменшенням відносного показника державного боргу до ВВП збільшується показник глобального індексу конкурентоспроможності.

Також важливо зазначити, що залучення іноземних кредитів закономірно веде до утворення зовнішнього державного боргу, існування якого створює для держави реальні проблеми, у тому числі негативно впливає на авторитет країни на міжнародному рівні, макроекономічну стабіль-

ність [4]. При постійному наростанні боргу країна, по суті, передає його своєму майбутньому поколінню. Виникає необхідність скорочення витрат на розвиток національного виробництва, а також на соціальні потреби, що, в кінцевому результаті, негативно позначиться на життєвому рівні населення, а також конкурентоспроможності національної економіки.

Якщо більш детально проаналізувати GCI України за 2020 рік, загальне значення якого дорівнює 58,03 зі 100 можливих, найвищі оцінки країна отримала за такими параметрами як «Здоров'я» (65,6), «Навички» (69,9), «Інфраструктура» (70,3). При цьому найнижчі оцінки країна отримала за параметрами «Інноваційний потенціал» (40,1), «Фінансова система» (42,3) та «Інституції» (47,9). Проте, найбільшу загрозу, на нашу думку, несуть ті показники, що отримали бали нижче 30,0 та потребують негайного вирішення. Сюди можна віднести низька капіталізація та обсяг страхових премій, низький рівень розвитку наукової діяльності тощо.

Підвищення показників глобальної конкурентоспроможності дуже важливе для України, оскільки їх підвищення буде сприяти підвищенню довіри світової спільноти, що створить кращі можливості для залучення іноземних інвестицій, фінансового капіталу, технологій, підписання необхідних торговельних контрактів і навпаки.

Таким чином зростання зовнішнього боргу тягне за собою зниження авторитету країни на міжнародній арені та викликає посилення недовіри та невпевненості. Тому ефективне використання запозичених коштів дозволить збільшувати фінансові ресурси країни та є потужним чинником економічного зростання. Тому поліпшення положення на міжнародній арені залежить від боргових зобов'язань та сприяє залученню більшої кількості інвестицій та підвищить довіру до національної валюти та зміцнить зовнішньоекономічні зв'язки.

Література

1. Федоров В. А. Державний борг та формування фінансової політики держави. Право і суспільство. Дніпропетровськ, 2014. № 6-1. Ч. 2. С. 256–260. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2014/6-1_2014_part_2.pdf
2. Міністерство фінансів України / Державний борг та гарантований державою борг за станом на 31.12.2020. URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg> (Дата звернення 13.05.2022)
3. World Economic Forum. The Global Competitiveness Index. URL: <https://www.weforum.org/reports/> (дата звернення: 13.05.2022)
4. Державна служба статистики. Економічна статистика. Національні рахунки. «Валовий внутрішній продукт (1990-2020)» URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Дата звернення 13.05.2022)
5. Севрук І. М., Тропиніна А. С. Конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобалізації. Бізнес Інформ. Харків, 2019. №5. С. 20–28. URL: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-5_0-pages-20_28.pdf

ПЛАТФОРМА 2

КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ ТА ІНВЕСТИВАННЯ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Алієва Г.Г.
*«Фінанси, банківська справа та страхування», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
Ушеренко С.В.*

ВИКЛИКИ ВІЙНИ ДЛЯ РОЗВИТКУ БЛОКЧЕЙНУ В УКРАЇНІ

В умовах кризового становища української економіки на тлі війни з РФ бізнес-процеси потребують переносу в онлайн-середовище, що набуває особливого значення застосування інноваційних інформаційних технологій. Потреба надійного контролю та прозорості здійснення онлайн-операцій зумовлює необхідність застосування сучасних цифрових технологій, завданням яких є надійність та захист процесів пов'язаних з використанням інформаційних ресурсів, зокрема, фінансового характеру. Інновацією, яка може сприяти ефективному вирішенню цієї проблеми, є блокчейн-платформа, як інформаційна комп'ютерна платформа, на якій застосовується блокчейн-технологія з децентралізованою системою роботи. Це свідчить про актуальність дослідження впливу воєнного становища на імператив поширення технології блокчейн.

Відповідно до проведеного Compare Camp дослідження, саме фінансовий сектор діяльності є найбільш привабливим для інвесторів щодо впровадження блокчейн-технологій (46%) у 2022 році [1]. Інші напрямки застосування блокчейн-технологій розподілені в наступному порядку:

- Виробництво (12%);
- Енергетика (12%);
- Охорона здоров'я (11%);
- Управління (8%);
- Роздрібна торгівля (4%);
- ЗМІ і розважання (1%).

Гарантія безпечних та ефективних транзакцій є фактором впливу на рівень заохочення інтеграції сфери надання фінансових послуг в блокчейн-спільноту [1]. До привабливих характеристик блокчейн-технології, які формують актуальні тренди, належать:

- *Цифрова ідентифікація особи.* Користувачі активно застосовують блокчейн для безпечного збереження персональних даних. Це запобігає створенню підробленої або викраденню особистої інформації. Сфери використання включають відстеження контактів, електронних медичних карток та облікових даних, а також електронні голосування.

- *Фінансування грантів.* Технологія блокчейн сприяє економії часу для моніторингу та звітності виробничих фінансових результатів. Дослідження засвідчило, що ініціатива застосування блокчейну для здійснення та відстеження виплат за грантами підвищило якість та прозорість звітності.

- *Прозора логістика.* В сучасній глобальній системі постачання блокчейн покращує моніторинг товарів з метою зменшення кількості підробок, незаконних або неякісних компонентів та інше.

- *Залучення відповідної фан-аудиторії.* Продаж NFT в якості колекційних предметів дозволяє людям згуртовувати цифрові спільноти для підтримки брендів та інших продуктів діяльності. Це сприяє монетизації цифрової творчості та активізації затвердження авторських прав застосуванням блокчейн-технології [3].

Криптовалютний ринок як один із провідних напрямів застосування блокчейну відіграє величезну роль в забезпеченні гуманітарної та військової допомоги українцям. Лише за першу добу

після поширення Мінцифрою гаманця для криптодонатів надійшло понад \$7 млн [4]. Інтенсивна інтегрованість України у світову блокчейн-спільноту дала поштовх до активного застосування інноваційних технологій для підтримки населення та економіки в умовах кризового становища.

Для отримання максимальної вигоди від обігу криптоактивів необхідно розробити план вдосконалення принципів дійового на даний момент ринку. Враховуючи те, що блокчейн в Україні набув об'єктивної реальності, формування чітких кордонів функціонування ринку та розвиток судової практики здобуває все більшого значення. Чинний Закон України «Про віртуальні активи» є надто описовим та визначає лише загальні положення щодо криптовалютного ринку [5]. Необхідно звернути увагу на такі проблеми, як:

- Визначення конкретних норм, що регулюють діяльність суб'єктів обороту криптоактивів та інших систем на основі блокчейн
- Формування антикорупційного законодавства у зв'язку з високим ризиком відмивання грошей з використанням блокчейн-технологій
- Визначення правових аспектів функціонування компаній, які застосовують у внутрішніх процесах блокчейн-технології, в залежності від виду їхньої діяльності

Зразком ефективної системи контролю блокчейн є ухвалений в ЄС акт GDPR (General Data Protection Regulation), який здійснює позитивний вплив на компанії, що працюють з великим об'ємом персональних даних. Постійна модернізація та впровадження сучасних технологій як основні вимоги GDPR підвищують конкурентоспроможність європейських блокчейн-компаній на міжнародній арені.

- Потреба підвищення стійкості платформи перед кібернебезпеками

Уразливість смарт-контрактів і збільшення кількості фішингових атак обумовлює актуальність розробки ефективної системи захисту внутрішніх даних.

Впровадження таких заходів, як аудити, пентести та харденінг забезпечить оперативне реагування на зовнішні загрози.

Успішним прикладом проведення тестування проникнення є здійснення компанією Hacken ревізії платформ для обміну криптовалют Kuna і Gate.io [2]. Перевіривши можливість викрадення конфіденційних даних користувачів без автентифікації, Hacken довів, що вищезазначені біржі є захищеними для проведення операцій.

Отже, війна в Україні стала імперативом пришвидшеної інтеграції фінансових процесів у блокчейн. Дана технологія спроможна задовольнити потреби економіки в умовах загострення кризового стану. З урахуванням заходів вдосконалення регулювання суб'єктів, які функціонують на платформі блокчейн, подальше застосування в економіці України технології забезпечить стрімке підвищення рівня міжнародної конкурентоздатності.

Література

1. Blockchain Statistics: Understand Blockchain in 2022. Techjury [Електронне джерело] — Режим доступу:
<https://techjury.net/blog/blockchain-statistics/#gref>
2. Cyber Security Audit reports — Hacken. Hacken. [Електронне джерело] — Режим доступу:
<https://hacken.io/audits/>
3. Henry W., Pawczuk L. Blockchain: Ready for business. Deloitte Insights. [Електронне джерело] — Режим доступу:
<https://www2.deloitte.com/us/en/insights/focus/tech-trends/2022/blockchain-trends.html>
4. Економічна правда. Як криптовалюти допомагають зібрати сотні мільйонів доларів для ЗСУ. Економічна правда. [Електронне джерело] — Режим доступу:
<https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/24/687395/>
5. Про віртуальні активи: Закон України №2074-ІХ від 17.02.2022 (дата звернення: 30.05.2022) [Електронне джерело] — Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>

СПОЖИВЧЕ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Домогосподарства, як забезпечувальна ланка фінансової системи країни, реалізують фінансові відносини, які пов'язані із процесами формування фінансових ресурсів для задоволення власних споживчих потреб і постачання тимчасово вільних коштів на фінансовий ринок у вигляді заощаджень, з метою отримання додаткового доходу. Однак, в разі недостатності наявних грошових коштів, громадяни мають можливість одержати кредити на споживчі цілі, що призводить до виникнення у них фінансових зобов'язань перед позичальниками, а саме банківськими установами. Банки зацікавлені в кредитуванні домогосподарств оскільки, операції з роздрібного кредитування підвищують дохідність, забезпечують високий рівень прибутковості, що дозволяє сформулювати оптимальний кредитний портфель фінансової установи і забезпечити їх конкурентоспроможність на ринку банківських послуг.

Сучасні дослідники по різному характеризують економічну природу та сутнісні ознаки споживчого кредитування. Необхідно відзначити, що визначення поняття споживчого кредиту затверджене у відповідних нормативно-правових актах і також надається у роботах вітчизняних і зарубіжних вчених. З правової точки зору [1-3] споживчий кредит — кошти, що надаються споживачу (позичальнику) певною фінансовою установою (кредитодавцем) на придбання товарів або послуг для задоволення особистих потреб. Однак, серед науковців не має одностайної та узгодженої позиції щодо трактування даної дефініції [4]. Тому, більшість авторів дотримуються думки, що споживчий кредит це угода, на основі якої надається кредит у національній валюті фізичним особам-резидентам на придбання товарів тривалого користування на певних умовах. Таким визначальними умовами споживчого кредитування для населення є загальні принципи кредитування (платність, поворотність, строковість, забезпеченість, цільова спрямованість) та специфічні принципи, що відображають особливості роздрібного кредитування, а саме: диференційований підхід і кредитоспроможність позичальника.

Аналізуючи сучасний стан кредитування фізичних осіб в Україні, необхідно відмітити, що зростання обсягу споживчого кредитування високими темпами відбувалося включно до 2020 року, що характеризувалося для банківських установ високою прибутковістю роздрібного кредитування і наявністю значного попиту зі сторони домогосподарств на дану банківську послугу. Однак, у середині 2020 р. через запровадження карантинних заходів зі сторони уряду, частина громадян втратили робочі місця, одержували неповну заробітну плату, що призвело до зниження їх ділової активності, скорочення реальних доходів, обмеження заощаджень і втрати платоспроможності та негативно відобразилося на ситуації на споживчому ринку країни. Показники чистих споживчих кредитів наданих фізичним особам банками України за 2016- 2019 рр. та станом на 01.05.2020 р. подані на рис. 1.

Необхідно зазначити, що ситуація, що склалася на ринку споживчого кредитування носить двоякий характер. Так, внаслідок зменшення обсягів доходів домогосподарств з'являється додаткова потреба у коштах на покриття їх поточних витрат, що спричиняє необхідність фізичних осіб звертатися до банків за кредитами, однак, зниження реальних доходів населення впливає на скорочення споживання витрат на товари і послуги довготривалого користування.

Подальше зростання споживчого кредитування потребує на рівні банків формування чіткої організації процесу кредитування та оптимізації ризиків спричинених даним видом кредиту. Важливу роль у системі споживчого кредитування фізичних осіб потрібно відводити сегменту здійснення аналізу та оцінки кредитоспроможності позичальника банківськими працівниками на основі застосування прогресивних та сучасних експрес-методик (скорингових моделей) [6]. Це забезпечується можливістю запровадження високого рівня автоматизації банківських послуг що-

до прийняття рішення про видачу споживчого кредиту і доступу до широкої бази позичальників. Урахування первинної візуальної оцінки клієнта та проведення швидкого, надійного і прозорого бізнес-процесу надання кредитів дозволить банкам розширити кількість та коло позичальників та знизити ризик від неповернення кредитів.

Рис. 1 Динаміка обсягу споживчого кредитування фізичних осіб, млрд. грн [5]

Таким чином, споживче кредитування є широко затребуваним видом банківського кредитування, що забезпечує подальший розвиток банківської сфери, прискорює продаж товарних запасів і послуг, що сприяє соціально-економічному розвитку країни. Надання сучасних видів споживчих позик населенню дозволяє підвищити їхній платоспроможний попит і сприяє покращенню життєзабезпечення поточних і довгострокових потреб громадян.

Література

1. Про захист прав споживачів : Закон України від 12 травня 1991 р. № 1023-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>.
2. Про споживче кредитування : Закон України від 15 листопада 2016 р. № 1734-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19>
3. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2017 р. № 2121-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
4. Бублик Л. Я., Мицак О. В. Організаційно-економічний механізм кредитування споживчого ринку. Менеджер. 2017. № 4 (77). С. 127-134.
5. Звіт про фінансову стабільність. [Електронний ресурс] — URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2020-H1.pdf?v=4.
6. The Doing Business Project. Getting Credit in Ukraine [Electronic resource]. — Available at: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine/gettingcredit>.

Гончарук Ю. О.
«Фінанси, банківська справа і страхування», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н. доцент кафедри корпоративних
фінансів і контролінгу Тимошенко І. П.

СУЧАСНА РОЛЬ ВЕНЧУРНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Інноваційне оновлення економіки постає у вигляді важливого питання для багатьох країн. Розвиток венчурного інвестування в Україні є надзвичайно актуальним питанням з огляду на практично повну відсутність державних інвестиційних проектів. Для забезпечення прискореного використання новітніх технологій, підвищення конкурентоспроможності продукції та послуг, розвинуті країни використовують венчурну індустрію.

На сьогоднішній день одним з головних джерел економічного зростання країни є науковотехнічний прогрес (НТП), а також розвиток інноваційного бізнесу. Для того, щоб впровадити досягнення науки і техніки у виробництво потрібен чималий капітал, що пов'язане з підвищеними ризиками. В такому випадку на допомогу приходять венчурне інвестування.

Венчурне інвестування — це особлива система вкладення коштів у нові проекти.[1] Його головна і принципова відмінність від традиційного полягає в тому, що необхідні кошти можуть надаватися під перспективну ідею без гарантованого забезпечення наявним майном, заощадженнями або іншими активами підприємця. Єдиною заставою у цій ситуації служить спеціально обумовлена частка акцій у вже існуючій або лише створюваній компанії.

Передумовою виникнення специфічного венчурного сектору економіки став швидкий розвиток науково-технічного прогресу та переходу до інформаційного суспільства. При цьому ключовими факторами конкурентоспроможності економіки стала не тільки генерація інновацій, а й її практична спрямованість, доступність фінансових ресурсів та якомога швидке впровадження в діяльність підприємств. Характерною особливістю венчурного інвестування є високий рівень невизначеності та ризиків, та відповідно високий рівень доходності венчурних проектів. Вітчизняні вчені також зазначають наступні особливості венчурного інвестування, притаманні будівельній галузі України та іншим галузям промисловості: у багатьох випадках інновації вимагають значних капітальних вкладень із тривалим терміном окупності; в українських підприємств бракує практичного досвіду управління інноваційними проектами; механізми державної підтримки інноваційної діяльності є слабкими та не відповідають вимогам часу.[1]

Венчурні інвестиції спрямовуються на фінансування інноваційних проектів, метою яких є створення нових видів техніки, технології, нових видів продуктів, послуг та їх комерціалізація. У розвинених країнах сфера венчурного капіталу — це рушійна сила розвитку інноваційного типу. Механізм венчурного інвестування постає як ефективний засіб залучення та розподілу інвестицій у інноваційні проекти із високим ризиком, фінансування яких не під силу окремим підприємствам.

При інвестуванні у венчурні проекти існує певна суперечність. З одного боку, венчурні проекти мають дуже високу прибутковість, з іншого боку вони мають дуже високий ризик. Тому один інвестор не здатний взяти на себе весь ризик інвестування у венчурний проект. Вирішити цю проблему дозволяє використання венчурних фондів, які фінансують портфель проектів. З одного боку, високий ризик розподіляється між інвесторами фонду, з іншого боку — портфель дозволяє знизити загальний ризик інвесторів за рахунок диверсифікації та розподілу ризику серед безлічі проектів. Найпривабливішими сферами, в які інвестують венчурні фонди в Україні, є будівництво, переробка сільгосппродукції, харчова промисловість, роздрібна торгівля, в той час, як у країнах Європейського Союзу і в США — це інвестиції в інновації. Венчурні фонди в Україні використовуються переважно для оптимізації управління активами фінансово-промислових холдингів та зниження податкового навантаження, тоді як венчурне інвестування у світі залишається одним із найважливіших джерел капіталу для компаній, швидке зростання та розвиток яких постійно потребує додаткових зовнішніх інвестицій (як правило, це підприємства малого та середнього бізнесу). [2]

Дослідження особливостей та функцій венчурного капіталу та їх порівняння з економічною суттю капіталу загалом, розкритим класиками економічної теорії, дає можливість економічний зміст венчурного капіталу як різновид фінансового капіталу, який виконує роль специфічного інвестиційного ресурсу. Головна різниця від традиційного інвестування полягає в тому, що фінансові активи надаються підприємству без будь-якої гарантії забезпечення нерухомим або рухомим майном чи заощадженнями. Переваги венчурного фінансування полягають в тому, що утворені малі фірми мають доступ до фінансових ресурсів, а теж можливість консультацій з проблем управління персоналом, фінансів, виробництва, чим забезпечуються гнучкість в управлінні і швидкість прийняття рішень. Венчурний капітал традиційно орієнтується на середні і малі підприємства, надаючи перевагу спільним підприємствам та приватним компаніям. Для венчурного капіталу пріоритетними є галузі, продукція яких має істотний внутрішній ринок збуту, та ті, які не залежать від імпорту.

Розвиток індустрії венчурного капіталу в Україні сьогодні має стати одним із пріоритетних напрямків державної інноваційної політики та необхідною умовою активізації інноваційної діяльності.[2]

В Україні венчурні інвестиції зазвичай розглядають у контексті інвестицій в українські стартапи. Вважається, що наш ринок є «одностороннім», його мета — у виробництві революційних ідей на експорт, а кінцева зупинка стартапу — Кремнієва долина. У 2020 році американські компанії підняли \$130 млрд венчурного капіталу. В Україну такі інвестиції пробралися на зламі 2010-х. Десятиліття по тому це вже індустрія.

Спираючись на усі тенденції розвитку венчурного інвестування та можливості заснування нових фондів, ринок венчурних інвестицій в Україні зросте мінімум в два-три рази до 2023 року. Йдеться саме про вкладення в зарубіжні компанії. Але слід брати до уваги теперішню ситуацію в нашій країні. Вторгнення росії в Україну дуже вплинуло на ринки. Для інвесторів це черговий виклик і ситуація, до якої потрібно адаптуватися. Війна значно підвищила ризики зниження економічного зростання, особливо в Європі, інфляції через підвищення цін на енергоносії та відсоткові ставки через вищу інфляцію.[4]

Наразі в Україні працює багато венчурних фондів, які показують високі результати та заохочують інших до розвитку венчурного фінансування. На основі проведеного дослідження можемо вважати, що спостерігається стрімке фінансування українських стартапів. Але потрібно зазначити, що найбільш затребуваним сектором залишається сектор інформаційних технологій та програмного забезпечення.

Забезпечення ефективності організації венчурного інвестування в Україні можливо тільки при реалізації комплексних заходів, спрямованих на створення умов для розвитку інноваційного бізнесу та стимулювання участі індивідуальних та інституційних інвесторів у венчурному фінансуванні інноваційних компаній на початкових етапах комерціалізації інновацій.

Література

1. Онищенко В.П. Особливості венчурного інвестування та їх вплив на бухгалтерський облік інвестора. Інвестиції: практика та досвід. 2015. №2. С. 19-22
2. Носова Є.А., Могге Д.Б. Сучасний стан та особливості функціонування венчурних інвестиційних фондів в Україні. 2017. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5491>
3. Война в Украине — очередной вызов для инвесторов: как защитить свои вклады во время войны. URL: <https://mc.today/blogs/vojna-v-ukraine-ocherednoj-vyzov-dlya-investorov-kak-zashhitit-svoi-vklady-vo-vremya-vojny/>

ПРОГНОЗУВАННЯ БАНКРУТСТВА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИК В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕННОСТІ

У сучасних реаліях, в яких знаходиться наша країна, постала проблема можливості ефективного функціонування економіки, через активну фазу військових дій та дефіцит бюджету, внаслідок величезних витрат на фінансування української армії та соціальні виплати населенню. Необхідно підкреслити, що дана ситуація впливає не лише на економіку України. Економічний та інвестиційний клімат у провідних країнах світу також відчуває неабиякий тиск, не кажучи про те, що декотрі країни не встигли оговтатись після пандемії COVID-19. Таким чином, підприємницька діяльність у країні та світі переживає надскладні часи, декотрі компанії не витримують такої напруги і банкрутують. Згідно даних Міністерства Юстиції, за період з 24 лютого 2022 року відкрито 65 справ про банкрутство [1]. Наразі інвесторам та власникам бізнесу важливо розуміти фінансовий стан своєї компанії, для прийняття правильних управлінських рішень, що дозволить адаптуватися до складного середовища та продовжувати свою діяльність. Тож, виявлення кризових явищ шляхом прогнозування можливості банкрутства підприємства дозволить керівникам своєчасно впровадити спеціальні механізми, що спрямовані на підвищення ефективності діяльності компанії.

Перш ніж перейти до розгляду методів діагностики банкрутства, необхідно розуміти саме визначення «банкрутство» та його відмінність від поняття «неплатоспроможність». Згідно Кодексу України з питань банкрутства, банкрутство — це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Кодексом, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури [2]. Проаналізувавши визначення даного поняття в науковій економічній літературі, спробуємо дати власне розуміння його змісту. Банкрутство — це нездатність суб'єкта господарювання виконувати свої зобов'язання та обслуговувати свої борги, що призводить до ліквідації підприємства. При цьому потрібно чітко розуміти різницю між банкрутством та неплатоспроможністю, оскільки неплатоспроможність — це неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати після настання встановленого строку їх сплати грошові зобов'язання перед кредиторами, в тому числі по заробітній платі, а також виконати зобов'язання щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності [3]. Тобто головна відмінність в тому, що неплатоспроможність не призводить до негайної ліквідації підприємства, платоспроможність можна відновити. На рисунку 1 схематично зображені види банкрутства та причини його настання.

Серед методів діагностики фінансового стану найчастіше використовують дискримінантні моделі. Серед зарубіжних моделей виділяють моделі Альтмана, Спрінгейта, Ліса, Конана і Гольдера, Бівера, Таффлера і Тішоу, Фулмера та ін. Слід зауважити, що застосування зарубіжних моделей в українській практиці має свої недоліки [5, с.24]:

- Кожна модель містить різні показники, що залежні від територіальної ознаки.
- Базується на досвіді саме західних підприємств.
- Розрахункові коефіцієнти моделей не мають декотрих надважливих показників, а враховують лише балансові показники й показники Звіту про фінансові результати.
- В моделях представлені різні за вагомістю показники, що зумовлено різницею у бухгалтерському обліку певних показників, формування яких залежить від рівня інфляції, балансової та ринкової вартості окремих активів та інше.

- Відсутність розподілу методів залежно від сфери діяльності підприємств
- Неможливість відстеження ефективності даних моделей через відсутність статистики українських підприємств-банкротів.

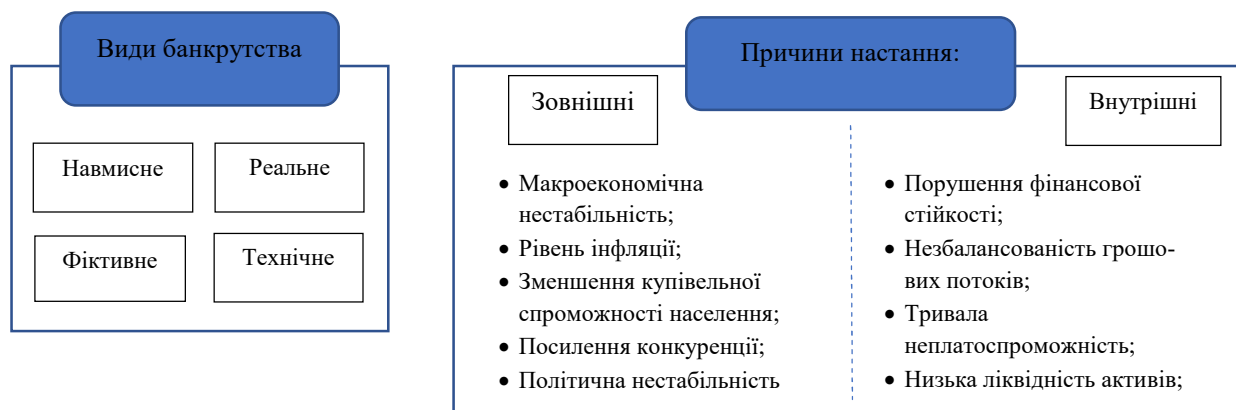

Рис.1. Види банкрутства та причини його настання, сформовано автором на основі [4]

Оскільки іноземні практики не можуть бути адаптовані до реалій українського підприємництва, українські економісти розробили власні дискримінантні моделі. Так, однією з найпопулярніших є модель О.О. Терещенко. Дана модель зручна у використанні, пристосована до вітчизняних підприємств та враховує сучасні міжнародні практики. Модель передбачає також вирішення проблеми критичних показників за рахунок використання певних модифікацій базової моделі до підприємств різних галузей.

На практиці діагностика банкрутства підприємства регулюється згідно Наказу Міністерства фінансів № 616 «Про затвердження Порядку проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самооплатності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара», де визначені методичні засади проведення оцінки фінансового стану бенефіціара, а також визначення виду і розміру забезпечення для обслуговування та погашення позики, яку планується надати за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, та Постанови Нацбанку № 351 «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями», де наведена методологія визначення значення коефіцієнта ймовірності дефолту боржника для банків [6,7].

Сьогодні існує велика кількість моделей, як вітчизняних, так і західних, що дозволяють прогнозувати можливість настання банкрутства підприємства. Та все ще постає питання їх точності та пристосованості до української економіки. Навіть в минулому, повноцінна діагностика за допомогою визначених законодавством методик не завжди допомагала прогнозувати фінансове становище підприємства, бо не було досконало враховано вплив зовнішніх факторів на діяльність компаній. Враховуючи сьогоденні скрутні положення нашої країни, існує нагальна потреба у розробці нових методів діагностики банкрутства підприємства, які б враховували галузеві відмінності та усі фактори невизначеності: ситуацію на ринку, в країні та світі. У сучасних реаліях від здатності підприємств продовжувати здійснювати свою діяльність, надавати необхідні робочі місця та тим самим підтримувати населення та державний бюджет країни, залежить ефективне функціонування економіки.

Література

1. Дані Міністерства Юстиції [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/za-period-z-24-lyutogo-2022-roku-gospodarskimi-sudami-vidkrto-65-sprav-pro-bankrutstvo-neplatospromojnist-borjnikiv>
2. Кодекс України з процедур банкрутства. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення: 12.05.2022).

3. Деякі аспекти удосконалення законодавства про банкрутство. Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_33286 (дата звернення: 12.05.2022).
4. Рудика В.І., Великий Ю.М., Зьома О.Д. Економічна сутність поняття «банкрутство»: причини виникнення та наслідки на підприємстві. Інфраструктура ринку. 2018. №18. С. 127-133
5. Шавурська О. В. Оцінка ймовірності банкрутства як метод прогнозування фінансово-економічного стану підприємства. Економіка, управління та адміністрування. 2020. № 4(94). С. 22–28. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2020-4\(94\)-22-28](https://doi.org/10.26642/ema-2020-4(94)-22-28) (дата звернення: 12.05.2022).
6. Про затвердження Порядку проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-16#Text> (дата звернення: 12.05.2022).
7. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звернення: 12.05.2022).

Єрема В.О.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри корпоративних фінансів і контролінгу Шуплат О.М.*

«ЗЕЛЕНІ» ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДРОДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

На сьогодні, для реалізації екологічних проектів потрібно чималі інвестиційні вкладення, але через недосконалу та нерозвинуту банківську систему країн, які мають перехідну економіку, також країн що розвиваються не мають змоги дати життя цим проектам. Головним положенням «зеленого» інвестування є ключова позиція політиканства, відповідно до чого дії держави, суб'єктів господарювання та інші зобов'язані зосередитися на досягненні довгострокових цілей розвитку [2].

Політика України щодо «зеленого» інвестування має включати у себе такі фактори [1]:

- створення виразного бачення відповідно до мети розвитку «зеленої» інфраструктури;
- створення привабливого інвестиційного клімату, що буде залучати інвестиції до «зеленої» економіки;
- ефективні інструментарії фінансової політики, що розуміє під собою підтримку «зелених» довготривалих інвестицій, запроваджених завдяки модернізованим фінансовим схем поділу ризиків, наприклад «зелені» облігації та інвестиційна підтримка «зелених» проектів;
- сприяння створенню «зеленої» економіки, застосування ресурсів;
- допомога розширенню та функціонуванню «зеленого бізнесу».

Утворення ефективних принципів «зеленого» інвестування можливо лише за прозорим, некоорумпованим середовищем, що ставить перед собою правовладдя, з відповідними судовими реформами, з залученням незалежних осіб, які діють належно до національних інтересів та насамперед дотримуються переваг інвесторів і споживачів.

Регулювання, збір, прозорість, інтеграція, розбудова спроможності — 5 факторів, забезпечення яких, має бути орієнтиром для процесів державного регулювання «зелених» інвестицій».

Механізм «зеленого» інвестування набув певного поширення кілька років поспіль, на жаль, це було наслідком не ефективно екологічної політики, а вирішенням гострих проблем економічного розвитку внаслідок поточних зобов'язань перед міжнародними партнерами. Відбулися й ефек-

тивні зрушення щодо «зелених» облігацій, через вплив іноземних інвесторів, жваво обговорюється серед парламентарів утворення ринку «зелених» облігацій в Україні.

На сьогодні, Україна все ще не змогла досягнути виробництва електроенергії з відновлювальних джерел енергії згідно з стратегічними документами[3]. Реформи, які були проведені парламентом останніми роками спричинили позитивні зміни «зеленого» інвестиційного клімату в Україні. Згідно з останнім рейтингом(адже всесвітній банк заявив що більше не буде публікувати рейтинги про стан бізнесу у різних країнах) Doing Business-2020 Україна зайняла 64 місце, у порівнянні до 2019 це більше на сім сходинок. Такий підйом був досягнутий завдяки таким показникам: «захист міноритарних активів» — підвищився на 27 сходинок та «отримання дозволу на будівництво» — підвищився на 10 сходинок.

Україна знаходиться на тернистому шляху до формування моделі «зеленого» інвестування, адже[4]:

- державна економіка містить безліч макроекономічних негативних зрушень;
- впродовж тривалого часу у нашій державі були недооцінені технологічні процеси, наслідком чого є значне відставання від інших країн у технологічному плані;
- слабкість фінансового сектору економіки;
- Україна більше, ніж розвинуті країни зустрічається з проблемами організації «зеленого» інвестування.

Для того аби усунути проблеми та перешкоди щодо розвитку «зелених» інвестицій потрібно:[2]

- встановлення чіткого законодавчого поняття та пріоритетів «зелених» інвестицій;
- змінювати екологічну політику у кращий бік: збільшення санкцій за порушення екологічних норм;
- обов'язковою є розробка «Дорожньої карти зелених інвестицій»;
- законодавчо покращити нормативно-правову та податкову політику для того аби зазначити «зелений портфель»;
- створити послідовність кроків за для того аби поєднати та збалансувати інтерес усіх учасників інвестиційного процесу.

Отже, можна відзначити те, що зараз «зелені» інвестиції привертають до себе багато уваги: політики, експерти, науковці, громадськість — усім цікава дана тема. Проте саме через відсутність чіткої політики щодо «зеленого» інвестування та однієї координаційної системи, усі зусилля що були докладені йдуть нанівець та не сприяють фінансовому розвитку «зелених» інвестицій. Навіть розуміючи про важливість розвитку «зелених» інвестицій, адже саме вони є однією з рушійних сил для розвитку «зеленої» економіки в Україні, дії, які б сприяли розвитку цих інвестицій залишаються на стадії обговорення.

Література

1. Маркевич К. *«Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст*. 2019. — Режим доступу: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року. Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» від 18.08.2017 № 605-2017-р. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text>
3. Біла С. О., Овчаренко К.Ю. *Міжнародна інституційна співпраця «Розумних міст»: Світовий досвід // Міжнародна науково-практична конференція Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі*. 2019.
4. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». 30.09.2019 №722/2019. — Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>
5. *Зелена економіка як фактор забезпечення конкурентоспроможності держави*. 2021. — Режим доступу: http://econ.kdu.edu.ua/sites/default/files/files/zelena_ekonomika.pdf

Жмуд А. П.
«Фінанси, банківська справа та страхування», 2 курс
ДНВЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к. е. н., доцент
кафедри корпоративних фінансів і контролінгу Шуплат О. М.

ПОЛІПШЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ УКРАЇНИ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ

Реалізація стратегії економічного відродження України потребує перш за все значного обсягу коштів, проте, на сьогодні, обсяг внутрішніх фінансових ресурсів країни є недостатнім. З огляду на це, особливо привабливими виступають гроші іноземних інвесторів. Стратегічно важливим є створення надійного та безпечного інвестиційного середовища, що буде сприяти ефективному залученню в Україну інвестицій від провідних інвесторів з усього світу. Отож, з метою прискорення соціально-економічного розвитку України, доцільним є розроблення та реалізація комплексу дій щодо поліпшення інвестиційного клімату країни.

З часу здобуття Україною незалежності величина прямих іноземних інвестицій (далі — ПІІ) в країну мала загалом тенденцію до зростання, проте в періоди 2014-го року, коли відбувалися активні військові дії на Сході України та анексія Криму, і 2020-го року, у розпал пандемії COVID-19, надходження ПІІ помітно знижувалося. У 2021 році ПІІ знову зросли, але воєнна агресія з боку РФ ставить під загрозу подальше економічне зростання України, тому важко передбачити, яке значення залучених ПІІ буде станом з 2022 року.

Рис. 1 Надходження ПІІ в Україну за 2010-2021 роки, млн. дол. США*

*Джерело: розроблено автором на основі джерела [1]

Розглянувши динаміку залучення ПІІ в Україну, очевидно постає необхідність пошуку шляхів та ефективних інструментів для покращення інвестиційного клімату. Проте, спершу необхідно розібратися з сильними та слабкими сторонами економіки України, що чинять на нього відповідно позитивний та негативний вплив.

Отож, можемо окреслити основні чинники, які чинять позитивний вплив на інвестиційний клімат України [2, с. 22]:

- значний промисловий та сільськогосподарський потенціал (вигідне географічне розташування, родючі ґрунти, сприятливий клімат);
- дешева кваліфікована робоча сила;
- потужний природно-ресурсний потенціал;
- можливість участі з боку іноземних інвесторів у приватизації державної власності;
- вигідне геополітичне розташування на перехресті торговельних шляхів Європи та Азії;
- високий рівень наукових досліджень та розробок у різноманітних галузях техніки та науки;
- великий внутрішній ринок.

Однак, попри наявність потенційних та досить значних переваг, наявні також і фактори, які є каталізаторами несприятливого та ризикового інвестиційного клімату України, вони суттєво уповільнюють надходження ПІІ в національну економіку. До основних із них належать [3, с. 89]:

- недосконала нормативно-законодавча база щодо захисту інтересів інвесторів і законодавчих прав;
- високий рівень корупції;
- наявність у країні військових дій;
- невисокий рівень розвитку економіки;
- міграція кваліфікованої робочої сили закордон;
- зниження купівельної спроможності населення.

Спираючись на проведену оцінку інвестиційного ринку України, можна зазначити, що в силу описаних вище чинників, наявна низка проблем щодо поліпшення інвестиційного клімату України. Тому, перед країною постає першочергове завдання — це нівелювання негативних факторів, максимізація позитивних та розробка ефективних інструментів щодо інвестиційної політики. Таким чином, можемо виокремити ряд заходів, які доцільно провести для покращення інвестиційного клімату України.

По-перше, це фінансові заходи щодо поліпшення інвестиційного клімату. Серед них варто виділити розвиток депозитарної системи, підтримка розвитку ефективної банківської системи, яка орієнтована на кредитування реального сектора економіки, та ринку страхових послуг, підвищення ефективності функціонування фондових ринків, сприяння інтеграції національного фондового ринку у світовий. До того ж важливим є забезпечення активного розвитку фінансового сектору та інвестиційної інфраструктури загалом.

По-друге, фундаментально важливо вирішити низку економічних проблем з використанням таких заходів, як підвищення рівня ВВП, врегулювання проблеми надмірного державного боргу, підвищення інвестиційної привабливості регіонів країни за допомогою проведення програм для залучення інвесторів та державних програм з розвитку. Також, економічними заходами виступають такі, як проведення політики щодо зниження інфляції та стабілізації національної валюти, концентрація на розвитку провідних галузей економіки, введення податкових пільг та розвиток вільних економічних зон.

Стратегічною метою є подолання корупції на всіх рівнях управління, а також підвищення іміджу України, граничне обмеження тіньового сектора економіки та легалізація тіньових капіталів, які забезпечать з-за кордону ваговий прилив інвестиційних ресурсів в економіку країни.

Також, варто окреслити низку правових заходів, як-от: усунення адміністративних бар'єрів шляхом скорочення бюрократії, реформація нормативної та правової бази згідно з вимогами країн ЄС, удосконалення правової бази у сфері інвестування та досягнення в ній прозорості й обґрунтованості.

Серед країн Східної Європи Угорщина виступає одним із лідерів у залученні ПІІ. З огляду на це, практичний інтерес для України можуть мати такі особливості регулювання її інвестиційної діяльності:

- 1) полегшення процедури реєстрації юридичних осіб та системи отримання необхідних дозволів, регулюючих національних органів для здійснення інвестицій;
- 2) надання неподаткових пільг, особливо для розвитку «депресивних» територій, захисту навколишнього середовища та поліпшення кваліфікації трудових ресурсів. [4]

Отже, підсумовуючи все вищесказане, можемо стверджувати, що Україна поки є недостатньо привабливою для іноземних інвестиційних потоків, проте, країна, усунувши низку проблем та провівши ряд заходів, має величезний потенціал для поліпшення інвестиційного клімату та подальшого економічного процвітання.

Література

1. Офіційний сайт Мінфін України. Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/>
2. Інна Новак. Сприятливий інвестиційний клімат як фактор активізації інвестування в Україні. 2015. Режим доступу: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/2593/1/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BA%20%D0%86.pdf>

3. Фаринович І. В. Інвестиційний клімат України: проблеми та напрями поліпшення [Електронний ресурс] / І. В. Фаринович. — Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/29094/1/033_087_089.pdf

4. Богдана Вишивана. Зарубіжний досвід регулювання інвестиційної діяльності та можливості його використання в Україні. 2007. Режим доступу: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/157/165>

Зіник А.В., Мальцева А.Д.
«інвестиційний менеджмент», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник-к. е. н., доцент
кафедри корпоративних фінансів і контролінгу Юркевич О.М.

ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Стійкість економіки України у перші місяць війни та запровадження військового стану визначалися, насамперед, наявними резервами громадян, бізнесу та держави. Водночас для утримання стійкості у подальшій перспективі є важливим впровадження комплексу заходів підтримки.

Розглядаючи інструменти фінансової стійкості економіки України в умовах воєнного стану, їх умовна можна поділити на інструменти підтримки у: податковій сфері, в бюджетній сфері, у грошово-кредитній сфері, у сфері державного боргу та міжнародної фінансової допомоги[1].

Так, у податковій сфері з метою спрощення та полегшення адміністрування в умовах війни, було проведено зниження податкового навантаження в Україні, які включали в себе схвалення трьох «пакетів» безпрецедентно радикальної та ліберальної податкової реформи.

Радикально оновлена ліберальна податкова та митна політика має стати каталізатором відновлення підприємництва та наповнення бюджету. Існують великі суспільні сподівання, що довгоочікувана реформа вирішить взаємопов'язані проблеми тінізації економіки та корупції у фіскальних органах[2]. Платники податків мають як ніколи гостро усвідомити, що своєчасна та повна сплата податків є найкращим виявом патріотизму для держави.

Вжиті податкові заходи сприятимуть фінансовій стійкості економіки воєнного часу. Важливим є постійний моніторинг їх імплементації для своєчасного коригування проблемних аспектів. Відбувається переорієнтація бюджетної сфери на першочерговість задоволення потреб безпеки та оборони. Уряд також забезпечує фінансування соціальної, медичної та освітньої сфер[3]. Спрощені бюджетні процедури дозволяють оперативніше приймати управлінські рішення з урахуванням наявних можливостей. Позитивний вплив завдає диджиталізація низки процесів, зокрема процедур отримання допомоги в рамках програми «єПідтримка».

В умовах гострої обмеженості бюджетного ресурсу під час воєнного стану зростає значення фінансово-економічної обґрунтованості управлінських рішень, що дозволяє досягати балансу фіскальної достатності, економічної ефективності та соціальної справедливості. Очевидно, що найближчим часом відбуватиметься зростання дефіциту бюджету. Відтак нагальною ставатиме потреба фінансової підтримки бюджету з боку міжнародних партнерів України.

Одним з таких пріоритетних напрямків став проект Кабінет Міністрів України від 09 квітня 2022 р., який був поданий на розгляд Президента України указу про створення Фонду відновлення України. Фонд має функціонувати як консультативно-дорадчий орган при Президентові України та забезпечувати координування процесу накопичення фінансових ресурсів для післявоєнного відновлення України. У межах Фонду передбачається створити п'ять робочих груп, які відповідатимуть за різні напрями діяльності — від комунікації з міжнародними фінансовими організаціями, комунікації з країнами-партнерами до збирання коштів від приватних осіб і великих світових корпорацій й компаній[4].

В частині грошово-кредитної політики, у період дії воєнного стану Національним банком України реалізовано низку важливих заходів у монетарній політиці та регулюванні фінансового секторів, спрямованих на підтримання фінансової стійкості.

Комплексне впровадження зазначених заходів сприятиме безперебійному фінансуванню видатків державного бюджету, забезпечить додаткове фінансування Збройних сил України, збереження ресурсної бази банківської системи та підвищення її ліквідності, підтримку на необхідному рівні обсягу міжнародних резервів, амортизує об'єктивні труднощі тимчасового перебування українців за кордоном та сприятиме підвищенню обізнаності суспільства щодо заходів державної підтримки населення у фінансовій сфері.

НБУ наголошує, що фінансуватиме лише критичні видатки уряду в обмежених обсягах у період воєнного часу. Такий підхід дасть змогу мінімізувати ризики високої інфляції та порушення макрофінансової стабільності й сприятиме швидшому відновленню ринкових засад функціонування економіки та фінансових ринків у повоєнний час.

Так наприклад, Правління НБУ 12 квітня ухвалило рішення здійснити другий викуп військових облигацій внутрішньої державної позики (ОВДП) уряду на суму 20 млрд грн[6]. А це означає, що станом на 13 квітня 2022 р. портфель військових ОВДП у власності регулятора становить 40 млрд грн, або близько 2,6 % від загальної суми видатків Державного бюджету України, що передбачалася на 2022 р. Також, з метою запобігання виведенню капіталу за кордон і недопущення виникнення макроекономічних дисбалансів з 4 квітня 2022 р. тимчасово скорочено граничні строки розрахунків за експортно-імпортними операціями з 365 до 90 календарних днів.

У сфері державного боргу та міжнародної фінансової допомоги у період дії воєнного стану, незважаючи на значне ускладнення ситуації в бюджетній сфері, Україна продовжує виконувати свої боргові зобов'язання. Для цього створено Фонд обслуговування та погашення державного боргу. У березні 2022 р. Україна здійснила платіж у сумі 292 млн дол. США за єврооблігаціями, деномінованими в доларах, термін погашення яких спливає у вересні поточного року, і продовжуватиме виконувати свої зобов'язання, щоб уникнути дефолту або реструктуризації. У квітні 2022 р. плануються виплати в розмірі 84 млн дол. США.

Міністерство фінансів України здійснює інтенсивні перемовини з міжнародними партнерами щодо залучення фінансової допомоги.

Світовий банк та країни-партнери створюють трастфонд допомоги для України. Низка країн надали і оголосили про готовність надати Україні безповоротну допомогу.

Так, 19 квітня 2022 р. Україна отримала від Світового банку транш на 88,6 млн дол. США на відшкодування витрат на виплату академічних і соціальних стипендій. Також Європейська Комісія 8 квітня 2022 р. надала Україні грант у розмірі 120 млн євро в межах загального пакета надзвичайної фінансової допомоги Україні, оголошеного 24 січня 2022 р[5]. Вони будуть спрямовані до загального фонду державного бюджету для фінансування найактуальніших видатків держави, зокрема пов'язаних із забезпеченням гарантованого соціального захисту громадян, функціонуванням критичної інфраструктури й сектору безпеки.

Здатність України повною мірою обслуговувати свої зобов'язання в наступні кілька років залежатиме від доступу до офіційного пільгового фінансування від міжнародних фінансових організацій та інших країн-партнерів. Сигнали про готовність надавати Україні фінансову підтримку в довгостроковій перспективі заявили усі великі МФО.

Отже, розглядаючи інструменти фінансової стійкості України в умовах воєнного стану, можна надійти висновку, що основними інструментами, що впливають на стійкість економіки є податкова і митна політика, пріоритетизація бюджетної сфери, створення фондів підтримки і забезпечення стабільності економіки та міжнародна фінансова допомога.

На нашу думку, надзвичайно важливим є продовжувати підтримувати функціонування, як найбільшої кількості підприємств улюбий спосіб, аби вони в свою чергу мали можливість сплачувати податки і зобов'язання, тим самим наповнюючи державний бюджет, зберігаючи старі робочі місця та формуючи додаткові.

Література

1. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://niss.gov.ua/news>.

2. ЗУ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану»
3. ЗУ «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування суб'єктів господарювання, пов'язаних економічними зв'язками з державою-агресором»
4. Проект указу про створення Фонду відновлення України від 09.04.2022
5. Мінстерство фінансів України [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://minfin.com.ua>
6. Національний Банк України [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/>

Іщук О.Д.
*«Фінанси, банківська справа та страхування», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри корпоративних фінансів і контролінгу Свідерська І.М.*

ГРОШОВІ ПОТОКИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ МАКСИМАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Страхова галузь забезпечує захист майнових прав та інтересів всіх громадян і підприємств, а також сприяє економічній стабільності та безпеці держави, допомагає регулювати національну економіку, зміцнює фінансову систему та вирішує соціальні проблеми.

В страховій галузі управління фінансами складається з великої кількості управлінських рішень, які щоденно проймаються менеджерам різних рівнів компанії. Вони приймають управлінські рішення в результаті детального аналізу, прогнозування, оптимізації, економічного обґрунтування для досягнення мети та стратегічних цілей страхової компанії. Ефективні управлінські рішення у сфері фінансів мають значний вплив на всю компанію. Вони повинні приймати ефективні рішення в умовах невизначеності, які забезпечуватимуть стійкість компаній та, як наслідок, її сталий розвиток.

Страхування відносять до універсальних способів мінімізації ризиків. У той же час, такі події як пандемія чи війна в країні, ставлять галузь в умови максимальної невизначеності, так як дані обставини є новими та незвичними, а отже у страховому ринку відсутній спеціальний розроблений план дій за таких умов. Отже, компаніям доводиться імпровізувати та планувати свою діяльність відштовхуючись від нових обставин, що звичайно приносить значні зміни у їхню діяльність.

Ситуацію максимальної невизначеності можна вважати форс-мажорною обставиною. Згідно частини 2 статті 14¹ Закону України № 671/97-ВР від 17.03.2020 форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили) є надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами. До таких обставин відносяться, загальна військова мобілізація, військові дії, оголошена та неоголошена війна, введення комендантської години, карантину, епідемія тощо [1].

Існування форс-мажорних обставин не звільняє сторони від зобов'язань, а лише надають правомірну відстрочку виконання обов'язків до закінчення таких дій та при цьому не понести штрафних санкцій за прострочення. за таких умов, страховик має право затримати страхову виплату, але має обов'язок виплатити її після закінчення військового стану в країні [2].

У статті 26 Закону України «Про страхову діяльність» відображено за яких обставин страховики можуть правомірною відмовити у страховій виплаті [3]. У той же час, цей перелік не є вичерпним, а отже страховики мають право вносити у договори страхування й інші підстави для такої відмови. Зазвичай страховими компаніями прийнято включати до правил страхування додаткові підстави, що пов'язані з війною.

У цей спосіб страховики намагаються убезпечити себе від непередбачених значних втрат, спричинених великими одночасними страховими виплатами, а отже і від стрімкого відтоку грошових коштів. У такому випадку існує доволі ймовірний ризик того, що відтік грошових потоків може значно перевищити їх притік від страхових премій. Це сильно вдарить по ліквідності та платоспроможності страховика, а отже а такої ситуації страхова компанія може потрапити у таке становище, що буде не в змозі погасити всі свої зобов'язання, а отже збанкрутує.

У березні 2022 року, через війну в країні, вітчизняні страхові компанії втратили близько половини надходжень від страхових премій. Заради збереження своєї платоспроможності страховика зосередили свою роботу не на залучення нових клієнтів, а лише на забезпеченні виплат, шляхом максимальної мінімізації відтоку грошових коштів. Це було зроблено, через те, що нові клієнти хоч і зможуть збільшити притік коштів у вигляді збільшення обсягу страхових премій, що звичайно покращить ситуацію з достатністю грошових коштів у короткостроковий перспективі, але у довгостроковій перспективі, існує ризик того, що це спричинити відтік коштів в рази більший ніж притік [4]. Такий відтік може настільки перевищити притік, що у не змозі виконати свої зобов'язання, страховій компанії прийдеться оголосити дефолт.

Станом на травень 2022 страховики відчували на собі вплив війни, так як більшість з них з початку війни втратили близько 50-90% страхових платежів. Страховики-учасники Асоціації «Страховий бізнес» зазначають, що тільки 5% компаній в змозі стабільно продовжують роботу, близько 60% мають значні труднощі, та майже 30% були вимушені зупинити свою діяльність, і тільки частково відновили свою роботу, 10% зупинили свою операційну діяльність [5].

За результатом опитування Національного банку України, станом на 1 квітня на ринку нон-лайф працює 132 страхові компанії. З них 17 страховиків (менше 2% обсягу ринку) заявили, що на цей час, ще не налагодили процес виплати страхових відшкодувань. У той же час, 89% страхового ринку за обсягами діяльності, повідомили, що продовжують працювати, своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання за договорами страхування та укладати нові договори. Фінансова спроможність страховиків у воєнний час прямо залежить від якості та структури їх активів і запасу капіталу у довоєнний період. За час війни, суттєво знизилися обсяги продажів, особливо через роздрібні канали, є багато запитів від клієнтів на відтермінування чергових платежів та розірвання договорів страхування.

На ринку страхування життя станом на 1 квітня 2022 року працюють 13 страховиків. Вони всі продовжують свою діяльність, обслуговують клієнтів та здійснюють страхові виплати. Водночас компанії повідомляють про значне зниження надходжень страхових платежів, фіксуються обмеження в діяльності компаній, пов'язані зі складнощами організації зв'язку та роботи персоналу, ускладненим доступом до офісів та оригіналів документів. Усе це ускладнює здійснення страхових виплат, особливо внаслідок смерті осіб, застрахованих на окупованих територіях [6].

Отже, страховики намагаються імпровізувати відштовхуючись від оточуючих їх обставинних, пристосовуючись до швидких змін в країні. Вони намагаються оптимізувати грошові потоки та збільшити прибуток від операційної діяльності зосередивши увагу на надходженнях грошових коштів від найбільш популярних у військовий час страхових продуктів, як зелена карта. Так само страховики поводитися і у час пандемії, впроваджуючи нові страхові продукти, такі як, страхування від ризику захворювання на вірус КОВІД-19.

Одним з наслідків війни, скоріш за все, буде зміна страхового ринку України. Пріоритетними стануть напрямки обов'язкових видів страхування, банкострахування (іпотеки, застави), автокаско та добровільне медичне страхування. Але як саме зміниться структура та що зможе запропонувати страховий ринок, ще не можливо оцінити [5].

Для того, аби страховий ринок зміг пережити війну, відновитися та продовжувати ефективно працювати і розвиватися необхідно запровадити системні рішення на державному рівні, своєрідний внутрішній план Маршалла у страхуванні. Національний банк України вже працює над врегулюванням даної ситуації.

Отже, для того щоб сформувати платоспроможний, стійкий, конкурентний ринок страхування з належним захистом прав споживачів послуг страхування у повоєнний період пропонується впровадити такі дії:

- оновлення вимог до прозорості учасників ринку, аналогічне відповідним вимогам до банків;

- оновлення підходів до звітності, посилення вимог до прийнятності активів та оцінки їх якості, оцінки резервів, структури капіталу та рівня його достатності;
- вдосконалення процедури реорганізації, відновлення діяльності та виведення компаній із ринку, що буде, перш за все, спрямована на захист прав споживачів страхових послуг;
- скорочення видів обов'язкового страхування, які на сьогодні є неактуальними, оскільки за останні десять років за ними не укладали договорів страхування [7];
- скасування явної чи непрямої дискримінаційної процедури «акредитації» у банках та за участю у тендерах;
- стимулювання внутрішнього перестрахування;
- відстрочка набуття чинності всім нормами нових законів («Про страхування», «Про фінансові послуги») та підзаконних актів (Ліцензійних умов та ін.). Перенесення застосування в Україні МСФЗ 17;
- скорочення податкового навантаження на страхові компанії;
- створення механізму свого роду «миттєвого рефінансування» за підтримки НБУ та банків, насамперед державних [5].

Заплановані масштабні зміни потрібно вводити поступово, з достатнім запасом часу для того або учасники ринку встигли адаптуватися до нових вимог. У підсумку очікується, що впровадження нової моделі регулювання та нагляду за ринком страхування сприятиме:

- підвищенню рівня капіталізації, ліквідності та стійкості страхових компаній;
- диверсифікації страхових продуктів та посиленню конкуренції на ринку страхових послуг;
- забезпеченню високих стандартів захисту прав споживачів страхових послуг та власників полісів;
- прозорості функціонування ринку страхування та підвищенню його привабливості для інвесторів.

Перелічені зміни забезпечать підвищення довіри споживачів до страхового ринку та його глибше проникнення на ринок фінансових послуг [7].

Отже, необхідно застосувати широкий і системний підхід, націлений в основному на створення умов для розвитку галузі за рахунок дерегулювання, виключення можливості для будь-якої дискримінації на страховому ринку та заходів, які сприятимуть зростанню попиту на страхові послуги. Насамперед, підтримка з боку держави на рівні регуляторних підходів потрібна невеликим та середнім страховим компаніям, компаніям, які значно постраждали від військових дій, а також національному бізнесу.

Література

1. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 17.03.2020 № 671/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-вр#Text> (дата звернення: 23.05.2022)
2. Антонів Р. Страхування під час війни. *Українська правда*. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2022/04/14/685760/> (дата звернення: 23.05.2022)
3. Про страхування: Закон України від 1996 № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text> (дата звернення: 23.05.2022)
4. Гордієнко О., Шевчук С., Шаповал К. Життя довше за війну. *Forbes*. 2022. URL: <https://forbes.ua/inside/zhittya-dovshe-za-viynu-viyskovi-dii-vdarili-po-ukrainskomu-strakhovomu-rinku-ale-vin-prodovzhuje-pratsyuvati-shcho-varto-znati-klientam-v-ukraini-ta-za-kordonom-01042022-5219> (дата звернення: 23.05.2022)
5. Черняхівський В.В. План Маршала для українського страхового ринку. *НВ Бізнес*. 2022. URL: <https://biz.nv.ua/experts/kak-povliyala-voyna-na-strahovoy-rynok-ekspert-poslednie-novosti-50237940.html?fbclid=IwAR2Up0GHMoNTaAZVDQFtnYlkYaXCyjEDYuccZNWcM9CtLV5LZYf15RaPqXc> (дата звернення: 23.05.2022)
6. Під час дії воєнного стану ринок страхування продовжує працювати — результати опитування. *Національний банк України*. 2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pid-chas-diyi-voennogo-stanu-rinok-strahuvannya-prodovjuye-pratsyuvati--rezultati-opituvannya> (дата звернення: 23.05.2022)
7. Національний банк оприлюднив бачення майбутнього регулювання страхового ринку України. *Національний банк України*. 2020. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank>

Кириленко А. О.
«Фінанси, банківська справа та страхування», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор
кафедри корпоративних фінансів та контролінгу Майорова Т. В.

АКТИВІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Інвестиційна діяльність відіграє ключову роль у забезпеченні сталого економічного зростання та ефективної реалізації політики економічних реформ. У нинішніх умовах український уряд змушений приділяти першочергову увагу зусиллям щодо досягнення фінансової стабільності та вирішення низки серйозних соціально-політичних питань. При цьому завдання переходу до інвестиційної моделі розвитку як базової передумови подальших економічних реформ має залишатись серед стратегічних пріоритетів діяльності влади.

Нестабільність економіки нашої країни характеризується незбалансованістю економічної системи, невизначеністю у розвитку основних економічних процесів, що призводить до зменшення прямих іноземних інвестицій в економіку та уповільнення інвестиційної активності у країні.

Комплекс факторів, що впливають на інвестиційну діяльність, є інвестиційна привабливість країни. Без цих факторів неможливе ведення стабільної інвестиційної діяльності вітчизняними та іноземними інвесторами, а саме: соціальних, інституціональних, екологічних, політичних, макро- та мікроекономічних умов функціонування національної економіки.

Сьогодні інвестиційна привабливість як підприємства, так і держави має «левову частку» при виборі інвестором країни, в яку здійснювати капіталовкладення. Інвестор повинен думати, що підприємство в яке він вкладає гроші — найкращий варіант з усіх розглянутих, тому за умови обмеженості ресурсів та напруженої конкуренції за ці ресурси, задля залучення інвестиційних коштів потрібно формувати інвестиційну привабливість [1].

На сьогоднішній день проблема залучення інвестицій у будь-який сектор української економіки є дуже болісним, тому питання інвестиційної привабливості для українських підприємств стає дедалі гострішим.

Оскільки в нашій країні відсутня обґрунтована система державної підтримки інвестиційної діяльності підприємств, спостерігається тенденція «замкнутого кола», тобто інвестиційні можливості держави та підприємств скорочуються через падіння виробництва, зумовленого недостатністю інвестицій.

З огляду на негативні тенденції розвитку інвестицій в Україні та слабкий вплив політики державного регулювання на інвестиційну діяльність нормативно-правова база посилення інвестиційної діяльності має адаптуватися до нових економічних реалій.

Основу правового регулювання інвестиційної діяльності в нашій державі становлять Закони України «Про інвестиційну діяльність», «Про цінні папери і фондову біржу», «Про іноземні інвестиції», Господарський кодекс України, а також інші нормативно-правові акти, які регламентують відносини суб'єктів, які приймають участь у інвестиційній діяльності.

У контексті інвестиційної політики України слід пріоритетно розглядати такі рекомендації [2]:

- удосконалити загальне (митне, податкове, земельне, корпоративне) та спеціальне (регулювання інвестиційних відносин за європейськими стандартами) законодавства для покращення інвестиційного клімату;
- сприяти створенню нової системи, що гарантуватиме державний захист приватних інвестицій (у тому числі іноземних) та вирішуватиме комерційні суперечки між суб'єктами інвестиційного процесу;

- підвищити ефективність державних інвестицій та їх роль, як дієвого та надійного інструменту спрямування інвестиційних ресурсів у стратегічно важливі інвестиційні проекти;
- сприяти розвитку механізмів державно-приватного партнерства та розширенню їх масштабів для реалізації інфраструктурних проектів, модернізації ключових галузей української економіки (сільського господарства, енергетики, газотранспортної системи, будівництва, дорожнього та житлово-комунального господарств та ін.);
- сприяти створенню нових технологічних та індустріальних парків, а також модернізації та оновленню існуючих парків.

Українська влада та компетентні у справах регулювання інвестиційних процесів органи повинні зробити наступне [3]:

- збільшити частку внутрішніх (власних) джерел інвестування національної економіки;
- удосконалити існуючу нормативно-правову базу для забезпечення сталого зростання іноземних інвестицій;
- сприяти позитивним інноваційним мікроструктурним зрушенням;
- збільшити частки власних коштів суб'єктів господарювання у фінансово-інвестиційних проектах;
- фінансувати інвестиційні проекти відповідно до цільового плану України (тобто моніторинг інвестиційних цілей);
- пріоритет віддавати не новобудовам, а реконструкції, технологічному перетворенню, зміні профілю та модернізації існуючих та діючих підприємств.

Ми вважаємо, що сьогодні, в реаліях України, за співпраці з міжнародним капіталом будь-якої фінансової структури, спосіб цього співробітництва має формуватися за допомогою наступних інструментів:

- надання окремих виробничих об'єктів, родовищ, ділянок в оренду іноземним інвесторам (іншими словами, надання в концесію);
- продаж цінних паперів, аукціонний продаж нерухомості іноземним підприємцям, юридичним та фізичним особам;
- за певних обставин, передання нерухомості кредиторам, як оплату державного зовнішнього боргу (але цим інструментом не слід зловживати);
- надання можливості фінансувати інвестиційні проекти за рахунок виручки від імпорту (оплачується у національній валюті).

Слід зазначити, що пріоритетним напрямом співпраці з цими організаціями є розробка ефективного механізму залучення міжнародних портфельних інвестицій шляхом випуску цінних паперів та їхнього адресного продажу іноземним інвесторам, оскільки не завжди є фінансові ресурси для обслуговування боргу. Також необхідно заздалегідь визначити регіональні, галузеві та міжгалузеві пріоритети, щоб інвестиції мали стабільну мету.

Можна зробити висновок, що у зв'язку з нестабільними процесами на макроекономічному рівні, в контексті нашої країни необхідно розробити та реалізувати низку комплексних заходів щодо виходу із кризи.

Задля активізації цих соціально-економічних процесів та підвищення рівня інвестиційної привабливості України необхідно:

- керівництво країни та її уряд повинні займати активну позицію та проводити активну політику щодо залучення інвестицій;
- забезпечити прозорість, відсутність «несподіванок» в угодах, партнерство між державою та інвестором;
- сприяти розвитку інвестиційних ринків та їх інтеграції у світовий простір.

Література

1. Кузенко О. Динаміка залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України в умовах фінансової кризи: веб-сайт. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=633>
2. Бичихін Є. В. Основні тенденції інвестиційних процесів в Україні в контексті співробітництва з Європейським банком реконструкції і розвитку. Наукові праці НДФІ. 2015. № 1 (70). С. 128-137.

3. Архієреєв С. І. Роль коефіцієнтів наближення-віддалення в аналізі конвергенції структур проміжного споживання. Дослідження та оптимізація економічних процесів. 2014. С. 115-122.

Кокша Д.О.
«Фінанси, банківська справа та страхування», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри корпоративних
фінансів і контролінгу Тимошенко І.П.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРИПТОВАЛЮТИ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ПРИКЛАДІВ ІНШИХ КРАЇН

Завдяки динамічному розвитку криптоіндустрії важливу роль у фінансових новинах відіграють ринок криптовалют та настрої регуляторів щодо цього активу. Час летить, варто подумати, який вплив матиме криптовалюта найближчим часом. Крім того, парламент Республіки Сальвадор ухвалив закон, який визнає криптовалюту Bitcoin законним платіжним засобом в країні[1].

Для початку варто зазначити, що в майбутньому віртуальними активами стануть Bitcoin, Ethereum та інші криптовалюти. Багато країн після легалізації будуть використовувати їх, як наприклад, золото або державні облигації. Потрібно розуміти, що пропозиція того ж Bitcoin обмежена і на фінансовому ринку будуть домінувати маніпулятори, а країни будуть регуляторами, які не так сильно впливатимуть на курс.

Розглянемо поточну ситуацію на ринку. 7 вересня набув чинності закон про легалізацію Bitcoin, і Сальвадор першою країною у світі запустив обіг криптовалюти як платіжного засобу, і багато громадян почали купувати криптовалюту[2]. У той же час багато інвесторів купили цю криптовалюту, що підняло ціну вгору. Цього дня о 6 ранку Bitcoin наблизився до локального опору і не прорвав його. Далі почався жорсткий розпродаж криптовалюти, через що країна трохи програла, але, крім того, купувала криптовалюту за низькими на той момент цінами.

Цей інцидент підтверджує той факт, що ринок контролювався, контролюється і контролюватиметься «китами», «акулами» тощо. Це маніпулятори, від яких можна очікувати будь-якого розвитку подій.

Розглянемо переваги криптовалюти для економіки держав. Визнання криптовалюти на державному рівні може суттєво трансформувати економіку, сприяти побудові та розвитку цифрової держави. Візьмемо до розгляду такі країни, як Японія, Швейцарія, Великобританія.

Японія, як високотехнологічна країна, прагне розвивати «безготівкову державу» та цифрові фінанси. У 2017 році Японія визнала криптовалюту легальним платіжним засобом і прийняла низку законів про платіжні послуги. У цій країні криптоактиви в обов'язковому порядку підлягають державній реєстрації; зареєстровані криптовалютні компанії сплачують податок на споживання з продажу криптоактивів. Крім того, японський регулятор посилив фінансовий моніторинг[3].

Швейцарія — країна з високорозвиненою банківською системою. Держава розглядає криптовалюту як «активи, операції з якими обкладаються податком на майно», внаслідок чого власники криптовалюти зобов'язані подавати річні декларації, в яких має бути зазначено, що податок сплачено з прибутку від продажу цієї валюти. Крім того, вони намагаються залучити до співпраці хедж-фонди, криптовалютні компанії, створюючи спеціальні економічні зони для проведення фінансових операцій з криптовалютами[4].

Що стосується Великобританії, то криптобіржі та криптообмінники повинні зареєструватися в FCA, оскільки криптовалюта не легалізована як засіб платежу.

Тепер давайте обговоримо перспективи України в криптоіндустрії. Як відомо, Україна посідає перше місце за використанням віртуальних активів серед населення. Точніше, 12,7% населення володіють криптовалютою[5]. Нещодавно зареєстровано проект закону №3637 «Про віртуальні активи», який визначить правовий статус криптовалют як віртуальних активів. Ця реєстрація включає фірми, які надають послуги віртуальних активів: криптообмінники, біржі криптовалют.

Регулятор — Міністерство цифрової трансформації України. Така легалізація дозволить вивести на відкритий ринок операції з віртуальними активами, компаніям, що спеціалізуються на крипто-активах, офіційно працювати з банківською системою та залучати іноземні інвестиції, а також місцевих спеціалістів з блокчейну для розвитку економіки країни.

На даний момент ходить багато чуток про запуск обороту криптовалюти як засобу платежу. Наш парламент повинен розуміти, що ми залежні від МВФ, США і, крім того, ми намагаємося будувати сприятливі відносини з Китаєм. Після запуску є великі шанси, що як політичні, так і економічні відносини зверху з переліченими партнерами погіршаться. Тому нашому уряду варто почекати, поки США знайдуть «спільну мову» з криптовалютою. Поки що головне завдання України — зосередитися на тому, щоб якомога більше людей зрозуміло, що таке криптовалюта і як вона працює. Це підвищить її авторитет і загальну довіру з боку суспільства.

Фактично Україна хоче стати «другим Сальвадором». Але поспішати не варто, треба дивитися, як буде розвиватися ця інновація в країні 3-го світу. З моменту набуття чинності закону Республіки Сальвадор мав пройти рік-два. Зараз наше головне завдання — врахувати всі помилки Японії та Швейцарії, щоб потім популяризувати криптовалюту по всій країні: щоб молодь, люди передпенсійного віку, після її легалізації активно використовувала криптовалюту. Не можна забувати, що «кити», «акули» можуть зробити все, щоб отримати якомога більше користі: обмежений випуск Bitcoinів і мало хто з власників погоджується продати будь-якій країні, оскільки рано чи пізно ця криптовалюта буде коштувати дуже дорого (високий попит, мала пропозиція). Тому варто спробувати розглянути альтернативи, більше того, розробити свій стейблкоїн — електронну гривню.

Тому слід виділити чотири основні рекомендації для України в криптоіндустрії:

1. Дочекайтеся дозволу від країн «першого світу», таких як США та Китай на подальший розвиток криптовалюти в нашій країні.
2. Вивчити та врахувати всі помилки таких країн, як Сальвадор, Японія та Швейцарія.
3. Щоб не втрачати часу, постарайтеся «розпіарити» і популяризувати цю тему по всій країні, щоб було якомога більше охочих «рухатися вперед».
4. Розробка та запуск власної електронної гривні.

Література

1. Bitcoin: El Salvador makes cryptocurrency legal tender. URL: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-57398274>
2. El Salvador's Bitcoin Law — benefits and criticisms of BTC's nation-state debut. URL: <https://www.okex.com/academy/en/btc-el-salvador-legal-tender-law>
3. Bitcoin exchanges officially recognized by Japan. URL: <https://www.cnbc.com/2017/09/29/bitcoin-exchanges-officially-recognized-by-japan.html>
4. Blockchain and cryptocurrency laws and regulations. Switzerland URL: <https://www.globallegalinsights.com/practice-areas/blockchain-laws-and-regulations/switzerland>
5. <https://ubn.news/crypto-ownership-in-ukraine-is-a-higher-investment-in-this-currency-in-the-us/>

Кушнір О.О.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри корпоративних
фінансів і контролінгу Тимошенко І.П.*

ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ МАЙБУТНЬОГО УКРАЇНИ

На сьогодні українців все більше і більше турбує питання, як Україна буде відновлюватися після закінчення війни. Весь світ обговорює нинішню ситуацію в Україні, адже яка доля нас чекає — невідомо. Після закінчення війни наша країна гостро потребуватиме залучення іноземних ін-

вестицій. Нам будуть необхідні нові виробничі підприємства, нові робочі місця. Потрібно буде дати поштовх аграрному виробництву, особливо в таких традиційно сільськогосподарських регіонах, як південь України.

Без цього складно буде мотивувати наше населення залишатися в Україні, створювати тут сім'ї, працювати і жити своїм життям. Залучення інвестицій в країну, розвиток абсолютно нової інвестиційної стратегії сьогодні є актуальними темами як ніколи. Дії Президента Зеленського дали результат у вигляді зростання підтримки у суспільстві. Цей процес зберігатиметься як мінімум перші повоєнні місяці. Проте не більше року. Тобто на прийняття базових рішень є час до 12 місяців. Нам потрібно відновити Україну та підняти економіку в разі, саме тому варто визначити інвестиційну стратегію майбутнього України.

Модель економічного та соціального розвитку, яка наразі склалася в Україні, формувалася внаслідок непослідовної та суперечливої політики, в умовах послідовних політичних економічних криз та під потужним впливом різноспрямованих сил, які мали щодо України свої геоекономічні та геополітичні інтереси. Як наслідок, замість соціально орієнтованої конкурентоспроможної ринкової економіки в Україні склався дезінтегрований внутрішньо суперечливий конгломерат фрагментованих ринків, які не забезпечують повноцінної інклюзивності економічного розвитку, перерозподіляючи значну частку його результатів на користь вузького кола економічних «гравців». держава практично позбавлена спроможності послідовно реалізовувати стратегію реформ та розвитку. Стратегії реіндустріалізації інноваційного розвитку, цифрових трансформацій, визначення секторальних пріоритетів тощо, яких вже вироблено та оприлюднено чимало, не матимуть перспектив реалізації. Сподівання на «диво-стратегію» для України розбиваються об загальну кризу відповідальності, кризу довіри, кризу перспективи, кризу майбутнього. Сьогодні наша основна мета в майбутньому — це відновлення економіки України та відбудова усіх пошкоджених українських міст. Отож, задля досягнення цієї мети нам потрібно розробити абсолютно нову стратегію, яка допоможе Україні структурувати план дій та максимально прискорити розвиток країни.

Місія стратегії, яка потрібна Україні — досягти позитивної зміни у баченні громадянами свого майбутнього та майбутнього країни, відновити довіру та стратегічну орієнтованість бізнесу, сприяти формуванню в Україні такої економічної моделі, яка забезпечить реалізацію людського, підприємницького та природно-ресурсного потенціалу, надасть кожному українцеві впевненості у гідному та забезпеченому майбутньому.

Типом інвестиційна стратегія майбутнього України буде «прискорене зростання». Таку стратегію варто обирати на ранніх стадіях життєвого циклу, а також, в галузях, що динамічно розвиваються. Хоч ця стратегія є найбільш складною через необхідність забезпечення високих темпів розвитку інвестиційної діяльності, її диверсифікації по різних формах та регіонах, бо вона також є найбільш ефективною.

Стратегічні завдання для досягнення структурної адаптивності та агрегованості структурних змін економіки:

- впровадження пакетів диференційованих податкових інвестиційних стимулів залежно від типу й обсягів інвестицій, розмірів підприємств, цілей інвестицій, кількості новостворених робочих місць;
- оптимізація та підвищення ефективності, посилення цільової спрямованості видатків бюджетів усіх рівнів на фінансування інвестиційних проєктів;
- впровадження механізмів супроводу проєктів розвитку, що фінансуються з місцевих бюджетів, через місцеві інститути (агенції) розвитку;
- запровадження спеціальних регуляторних та податкових норм для довгострокового інвестиційного кредитування комерційними банками, програм здешевлення інвестиційних кредитів;
- запровадження нових фінансових інструментів для залучення в інвестиційну сферу розпорошених фінансових ресурсів дрібного бізнесу та фізичних осіб, розвиток фінансової інфраструктури і фінансового посередництва;
- законодавче унормування умов та особливостей діяльності стартапів в Україні, зокрема в питаннях залучення інвестиційного фінансування;
- впровадження комплексної системи ефективності використання залучених державних коштів і донорської підтримки, у т.ч. міжнародної технічної допомоги;

– розбудова загальнонаціональної та регіональних екосистем розвитку інновацій.

Для відновлення та прискорення позитивної динаміки основних секторів економіки, посилення міжсекторальної, міжрегіональної та міжнародної взаємодії Україні потрібно посилити контроль за об'єктами державної власності у виробничій сфері з метою їх фінансового оздоровлення та концентрації ресурсів на модернізаційні інвестиції. Також, необхідно створити інвестиційні проекти в аграрній галузі для сприяння інтеграції промислового та аграрного виробництва у сферах перероблення агропродукції, аграрного машинобудування та агрохімії, забезпечення логістики (збереження та транспортування) для агропродукції. Для реалізації цього завдання можна диверсифікувати аграрне виробництво на основі стимулювання розвитку малих форм господарювання — фермерських господарств, малих переробних підприємств, постачальницько-збутової та сервісної кооперації, підтримки збуту (у т.ч. експорту) сезонної аграрної продукції, виробленої дрібнотоварними виробниками. Аграрний сектор є одним із найважливішим сектором економіки України, адже нам потрібно експортувати наше зерно європейським та африканським країнам, які надзвичайно потребують цього.

Більше того, Україні необхідно вийти на новий інноваційний рівень. Варто сконцентрувати увагу на розбудову інфраструктури інформаційних комунікацій (розширення широкосмугового доступу, покриття мобільним інтернетом, поширення мереж 5G, впровадження «хмарних» технологій, створення дата-центрів тощо). Збільшити виділення коштів на інвестування у стартапи, які орієнтовані на реалізацію ключових стратегічних завдань: імпортозаміщення, інноваційного розвитку, розширення зайнятості, ощадливого використання природних ресурсів та ін.

Очевидно, в Україні немає необмеженої кількості фінансування, та кошти потрібно звідкись брати, тому українська влада вже створила низку фондів для отримання коштів:

- Фонд підтримки малого та середнього бізнесу
- Фонд підтримки армії
- Фонд відновлення та трансформації економіки
- Гуманітарний фонд
- Фонд обслуговування та погашення державного боргу
- Фонд відновлення майна та зруйнованої інфраструктури.

Також власне для відбудови планують створити окремий Фонд відновлення України.

Доцільно було б на майбутнє усі ці фонди звести в один. Адже стежити за використанням коштів з 6-7 фондів буде значно складніше — це створить плутанину та корупційні ризики. Тому загальний Фонд відновлення для всіх коштів буде оптимальним рішенням.

Щодо наповнення цих фондів, то тут, насамперед, Україна сподівається на допомогу країн-партнерів і міжнародних інституцій — Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку. Окремий напрям — допомога великих міжнародних компаній та благодійних фондів.

Отож, ми можемо підсумувати, що наша держава зараз як ніколи потребує у розробці нової інвестиційної стратегії, яка максимально прискорить відновлення економіки України. Стратегія буде прискореного зростання, щоб якомога швидше зробити нашу країну комфортною для проживання та створення сімей у майбутньому. Інвестиційна стратегія майбутнього полягає у розвитку інноваційної інфраструктури та надання нової якості розвитку підприємництва. Успішна реалізація державних інвестиційних проектів за рахунок зосередження ресурсів на пріоритетних напрямках, таких як: ІТ сектор, аграрний сектор, машинобудування, інноваційний сектор (залучення коштів для стартапів) та ін.

Саме на засадах відродження взаємної довіри відбуватиметься формування нового соціального капіталу нації, який стане основою економічної, соціальної та політичної стабільності країни. Тому стратегія має передбачати насамперед послідовне впровадження «правил гри», які забезпечать дієвість політики держави за рахунок її «озброєння» сучасним інструментарієм, що надасть розвитку країни потрібних властивостей. Однак зараз важливо, щоб це відновлення відбувалося помірковано і прозоро. Тому потрібно, щоб у ці процеси були залучені компетентні експерти, а гроші витрачались ефективно.

Леонова Б.І.
«Фінанси, банківська справа та страхування», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
Університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор кафедри
корпоративних фінансів і контролінгу
Майорова Т.В.

ІНДУСТРІАЛЬНІ ПАРКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Успіхи у розвитку країни тісно пов'язані із кооперацією зі світовими країнами, це означає необхідність поетапної модернізації, в основі якої має лежати науково-технічний прогрес у виробництві інноваційної та конкурентоспроможної продукції на зовнішньому та внутрішньому ринку. При цьому метою політики держави має стати зміна економічної структури через пріоритет розвитку високотехнологічних виробництв як основи переходу на шляхи розвитку інноваційної діяльності

Відповідно до досвіду світових країн, індустріальні парки є ефективним економічно-організаційним інструментом прискорення соціального і економічного розвитку свого регіону і формування «зростання регіональних точок» за рахунок використання системи, яка стимулює організаційно-економічні умови його учасників.

Індустріальні парки — це юридично виділена цільна земля, що використовується для промислового виробництва. Там зазвичай (але не обов'язково) поширюються спеціальні економічні режими, у деяких випадках спеціальні податкові режими, відмінно від загальних режимів. Створення практики індустріальних парків є важливим фактором залучення сильних інвесторів і передової технології.

Основним джерелом фінансування розвитку індустріальних парків у країнах, які вже достатньо розвинені, є ресурси інвестицій. Наша країна повинна створити власні конкурентні переваги, щоб стимулювати внутрішні та іноземні інвестиції в розвиток економіки. Такі інструменти не обмежуються простим географічним розташуванням, а також мають бути спрямовані на полегшення регулювання, створення сприятливих податкових, кредитних умов для інвесторів. Розвиток індустріальних парків та економічних зон зможе забезпечити значне вітчизняне економічне зростання у майбутньому. Наприклад, у Польщі той самий механізм збільшує ВВП на 50%.

Дивовижний досвід є у нашого успішного сусіда — Польщі, де, до речі, діють не тільки численні індустріальні та технопарки, вільні економічні зони, а й експортно кредитно-страхова корпорація, агенція розвитку промисловості, Польська агенція розвитку підприємництва (PARP), державний банк розвитку Польщі (BGK). [1]

Виробники в індустріальних парках у Польщі розташовані у спеціальних економічних зонах, звільнені від корпоративного чи ПДФО, також частково звільнені від податку на майно. Окрім того, країна підтримує створення нових робочих місць. Також підтримуються навчальні програми розвитку співробітників (максимальна сума винагороди — 70%). Реальний ВВП на душу населення у Польщі утричі вищий, аніж в Україні. [1]

Процеси створення індустріальних парків в Україні поки що знаходиться на початковій стадії. Створювати такі парки має бути пріоритетним напрямом масштабних проектів, що дозволить:

- посилювати процес залучення у економіку внутрішніх та зовнішніх інвестицій;
- збільшувати надходження у бюджеті всіх рівнів податків, зборів та обов'язкових платежів;
- створити сприятливі умови для входу нових підприємств, у тому числі підприємств з іноземним капіталом;
- здійснювати технічні переоснащення підприємств;
- забезпечувати виробництво конкурентоспроможних товарів;
- забезпечувати ефективне використання потенціалу діючих підприємств;
- збільшувати темпи зростання регіонального промислового виробництва;
- збільшувати зайнятість населення, тим самим покращуючи соціально-економічні умови міст, районів та цілих областей;
- забезпечувати зростання заробітної плати та покращення рівня якості життя.

Підсумовуючи, варто сказати, що індустріальні парки — це відносно новий вид особливої економічної зони в Україні з великим потенціалом розвитку. Переваги індустріальних парків полягають у можливості підвищити інституційну активність у певних сферах, створити регіональні точки зростання, реструктурувати економіку, створити нові робочі місця, очистити міста від виробництва промисловості.

Такі індустріальні парки є одним із ефективних механізмів успішної децентралізації, оскільки децентралізація не є механічним перерозподілом податкових надходжень між бюджетами різних рівнів. Справжньою децентралізацією є створення умов, коли місцеві громади мають розуміння, інтерес та інструменти для розвитку та покращення добробуту мешканців шляхом відкриття підприємницьких ініціатив, залучення інвестицій, створення робочих місць, розвитку виробництва та наповнення бюджетів. Для того, щоб місцеві громади процвітали, їм потрібні такі інструменти, як індустріальні парки.

Література

1. Олексюк Г.В. Індустріальні парки України: від концепції до реальності. URL: — https://re.gov.ua/re201701/re201701_098_OleksyukHV.pdf
2. Марчишинець О.В., Марчишинець С.М. Індустріальні парки як інструмент залучення інвестицій у реальний сектор економіки регіону. URL: — https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/3.pdf

Матюшко А. О.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
Мякишевська О. М.*

ІНВЕСТИЦІЇ У РОЗВИТОК «ЗЕЛЕНОЇ» ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ

Сучасне суспільство здатне вихвалитись чудовим зростанням розвитку технологій, науки та економіки, про які століття тому люди навіть не мріяли, але ці всі речі потребують відповідного енергозабезпечення. Як ми можемо помітити, останні десятиліття доволі інтенсивне зростання цін на енергоносії, вичерпність запасів традиційних видів палива та, безумовно, проблеми екологічного забруднення навколишнього середовища, такі як великі обсяги викидів вуглекислого газу, що утворюються при виробленні енергії звичними станціями і сприяють утворенню парникового ефекту, призводячи до глобального потепління, роблять актуальним питання пошуку альтернативних джерел енергії. Розв'язання проблеми активізації інвестування у розвиток відновлюваних джерел є одним із небагатьох стратегічних пріоритетів економічної політики більшості цивілізованих країн світу, оскільки сприяє не лише зменшенню антропогенного впливу на довкілля, а й поліпшенню енергетичної незалежності, важливість якої ми чудово можемо зрозуміти за останні місяці. Задля доцільності реалізації цього процесу варто розкрити та систематизувати найбільш перспективні й ефективні його форми і методи.

Ще 15 років тому для України традиційними були атомна, теплова та гідроенергетика, потужності яких побудовані ще за часів СРСР і, відповідно, потребували цілкового переоснащення для нормального функціонування. Держава стояла перед вибором: здійснити переобладнання усіх потужностей або ж перейти на ще недостатньо потенційно привабливу альтернативну енергетику. Тож 25 вересня 2008 року розпочався розвиток відновлюваних джерел енергії за допомогою встановлення фіксованого «зеленого» тарифу, за яким зобов'язана закуповуватись електрична енергія, що вироблена на об'єктах електроенергетики з альтернативних джерел енергії, укладаючи при цьому довгострокові договори безпосередньо між виробником та постачальни-

ком. Відповідно до цього нововведення інвестор може спокійно вкладати кошти у «зелену» енергетику, створюючи надійну фінансову модель і не турбуючись при цьому щодо повернення вкладень, адже держава бере на себе зобов'язання викуповувати усю вироблену електроенергію, що прив'язана до євро задля уникнення ризиків інфляції [1].

За 2020 рік загальна частка виробленої енергії з відновлюваних джерел зросла на 1,11% проти 2019 року, де ця частка становила 8,08%, адже українське законодавство усіляко сприяє зростанню виробництва енергії з відновлюваних джерел, впроваджуючи безліч заходів, які надають суб'єктам державну підтримку, удосконалюють процес встановлення та припинення дії «зеленого» тарифу, випускають до нього надбавку, активізують нову аукціонну систему та створюють умови для здійснення продажу гарантованим покупцем [2].

В Україні є можливість здійснювати фінансування проєктів у сфері відновлюваних джерел енергії кількома способами. Найпоширенішим є державна допомога, яка реалізується наданням насамперед державного фінансування, а також програмою пільгового кредитування. Зменшення фінансового навантаження та уповільнення темпів збільшення тарифів досягається за допомогою технічної і грантової підтримки. Завдяки активної підтримки міжнародних фінансових організацій поширюються і набувають популярності й емісії «зелених» облігацій, розміщення яких зазвичай застосування залучених коштів лише виключно на фінансування проєкту.

Наразі для інвесторів у «зеленій» енергетиці характерною є певна нестабільність умов діяльності, яка не здатна мотивувати до вкладень грошей і також не дозволяє повністю впевнитись у їх перспективах загалом, що, відповідно, породжує існування недостачі інвестиційних потоків у доволі перспективну галузь. Це було спричинено запровадженням у 2020 році моделі на базі розподілу квот державної підтримки за принципом аукціону для інвесторів нових потужностей [3].

Безсумнівно, на даний момент ми можемо прослідкувати у світі явну тенденцію до заміщення «зеленою» енергетикою традиційної. Хоча Україну більшість вважає аграрною та недостатньо розвинутою країною, але вона не дуже відстає від лідерів у рейтингу за обсягами інвестицій у розвиток альтернативної енергетики, і станом на 2019 рік входила до ТОП-15 країн, маючи інвестиції розміром 3,4 млрд. доларів [4]. Неодмінно будь-яка діяльність має постійно підтримуватись інвестиціями, а оскільки процес розвитку відновлюваних джерел ще не цілком активізувався, то варто удосконалювати як методи, так і форми інвестування коштів. Тобто варто формувати спеціальні кредитні продукти у, відповідно, енергетичній галузі, поощрювати самофінансування споживачів, з ініціативою долучатись до певних міжнародних програм, проводити емісію зелених облігацій і, звичайно, використовувати механізми різнобічної допомоги. Не обійтись і без поліпшення якраз таки державної політики інвестування у «зелену» енергетику, що здатна забезпечити позитивну динаміку вкладень, спрямовуючи всі сили на мотивацію інвесторів і стабілізацію умов їхньої діяльності.

Література

1. Офіційний сайт Всеукраїнського професійного юридичного видання «Юридична Газета» [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/energetichne-pravo/shcho-ne-tak-iz-zelenim-tarifom.html>
2. «Звіт про результати стимулювання та використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел, в Україні» за 2019-2020 рр. URL: https://sace.gov.ua/sites/default/files/blocks/Zvit%20po%20VDE%20na%20YES%202019-2020%20ukr%2013.12.2021_0.pdf
3. Про альтернативні джерела енергії [Електронний ресурс]: Закон України від 20 лютого 2003 року. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T030555.html
4. Офіційний сайт журналу «Forbes» [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://forbes.ua/company/zelenaya-energetika-v-ukraine-kak-istoriya-mezhdunarodnogo-uspekha-obernulas-ocherednym-provalom-26052021-1676>

Олійник А.А.
«Фінанси, банківська справа та страхування», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри
корпоративних фінансів і контролінгу Островська О.А.

ЕКЗОГЕННІ ЧИННИКИ В ПРОГНОЗУВАННІ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ КОМПАНІЇ

В сучасних умовах невизначеності та ризиків, вплив макроекономічної ситуації на діяльність суб'єктів господарювання, призводить до несвочасного погашення дебіторської заборгованості, ускладнення виконання зобов'язань за укладеними договорами, погашення кредиторської заборгованості, втрати платоспроможності, банкрутства та ліквідації підприємства. Забезпечення належного рівня платоспроможності підприємства є необхідною передумовою реалізації стратегії діяльності та розвитку фінансового потенціалу.

Сутність понять «платоспроможність» та «ліквідність» не є однозначними та трактуються різними авторами по-різному. Дані терміни в економічній літературі часто ототожнюються або, навпаки, науковцями звертається увага на їх різницю. Узагальнюючи думки науковців, під платоспроможністю варто розуміти здатність підприємства в повному обсязі та у визначений термін здійснювати планові платежі та своєчасно розраховуватися за зобов'язаннями наявними грошовими коштами без ризику для поточної господарської діяльності та подальшого розвитку. Під ліквідністю розуміється спроможність підприємства швидко перетворювати активи в грошові кошти без втрати їх вартості з метою виконання фінансових зобов'язань підприємства.

Здійснення вчасного аналізу та оцінки платоспроможності компанії дає можливість знизити внутрішні витрати, а також зберегти гнучкість під час прийняття управлінських рішень. Більш того, в сучасних умовах актуалізується питання розробки напрямів уникнення випадків неплатоспроможності. З метою дослідження, потрібно розуміти, чинники, які впливають на платоспроможність суб'єкта господарювання.

Парасій-Вергуненко І.М. у своїх дослідженнях виокремлює перелік зовнішніх та внутрішніх факторів, які зумовлюють низьку платоспроможність. До зовнішніх чинників автор віднесла такі, які в цілому негативно впливають на макроекономічні показники та розвиток підприємств, а саме: зростання інфляції, що не стимулює утримання активів у грошовій формі; збільшення заборгованості дебіторів у зв'язку з їх фінансовою нестабільністю; високий рівень оподаткування; зміна кон'юнктури ринку та зменшення попиту на продукцію підприємства; нарощення заборгованості держави перед ним; збільшення витрат у зв'язку з підвищенням цін на сировину й матеріали.[1]

Дія екзогенних чинників зумовлена загальним макроекономічним станом, що склався в країні, їх виникнення безпосередньо не пов'язане з діяльністю підприємства. Найчастіше зовнішні чинники впливають на фінансову стійкість підприємства не прямо, а опосередковано через вплив на внутрішні чинники. Кожен з цих факторів може позитивно і негативно вплинути на платоспроможність компанії.

Залежно від того, на якій стадії розвитку перебуває економіка країни, будуть відрізнятися такі показники, як темпи зростання валового національного продукту, рівень доходів і прибутковості підприємств. Тому на кризовій стадії знижується платоспроможність підприємств, що негативно впливає на його фінансову стійкість. Також в такий період зростає вплив інфляції на розмір чистого прибутку підприємства, що призводить до зменшення обсягів фінансових ресурсів і сприяє зниженню рівня його фінансової стійкості.

До групи зовнішніх факторів впливу на платоспроможність відносять ті, що не залежать від діяльності організації:

- позиція підприємства на ринку;
- можливий потенціал щодо ділового співробітництва;

- рівень залежності від інвесторів та кредиторів;
- діюча податкова система;
- митна політика держави;
- рівень банківських відсотків;
- монополізація ринку;
- кліматичні умови;
- рівень безробіття;
- ефективність податкової системи;
- рівень доходу громадян;
- активність фондового ринку;
- пропозиції взаємозамінних товарів[2]

Представлені чинники, які впливають на платоспроможність, слід враховувати при ухваленні тактичних оперативних управлінських рішень та при формуванні стратегії розвитку підприємства. Урахування внутрішніх і зовнішніх чинників дозволить здійснити реалізацію профілактичної функції в частині запобігання випадків несвоєчасного здійснення платежів, виникнення прострочених боргів.

Варто звернути увагу на сьогоднішній стан подій у країні та його вплив на діяльність підприємств та платоспроможність в тому числі. Війна представляє великі ризики та наближення до не-платоспроможності компанії. Тому окрім вище зазначених факторів додатково потрібно враховувати наступні чинники:

- порушення ланцюгів постачання сировини та продукції;
- різке зростання цін на енергоносії та інші сировинні товари;
- можливе знищення усіх виробничих потужностей;
- потреба переміщення локації виробництва та офісів;
- забезпечення фінансовою допомогою працівників, постраждалих у результаті війни;
- можлива неспроможність працівників виконувати свої функції;
- екстрений пошук нових кандидатів на посади;
- неможливість отримання сировини чи будь-яких необхідних елементів для виробництва.

Усі ці фактори можуть мати ліквідаційний характер для компанії, і у таких випадках виживають сильніші.

Узагальнюючи всю вищенаведену інформацію, можна зробити висновок, що на платоспроможність підприємства впливає велика кількість зовнішніх чинників, усі з них навіть неможливо передбачити, зокрема під час активної фази війни. Компаніям при прогнозуванні платоспроможності варто враховувати вищезазначені фактори та розробляти стратегії вирішення, так як від цього може залежати життєздатність підприємства.

Література

1. Parasii-Verhunencko, I.M. (2017). Statychnyi i dynamichniy pidkhody do analizulikvidnosti ta platospromozhnosti subiektiv hospodariuvannia [Static and dynamic approaches to the analysis of liquidity and solvency of economic entities]. *Finansy Ukrainy. –Finance of Ukraine. Vol. 2*, 81-95 [in Ukrainian].

2. Богданов М.Х. Фактори впливу на платоспроможність підприємства URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wpcontent/uploads/2019/12/53-1.pdf>

ФІНАНСОВИЙ ЛІЗИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНВЕСТИВАННЯ

Перехід сучасного розвитку української економіки до ринкових умов широко підняв питання про формування ресурсного потенціалу вітчизняних підприємств. Обмірковування структури джерел фінансування в Україні дає право зробити висновок, що серед великого верства кредитних інструментів найчастіше використовується самофінансування. Такий курс розвитку є екстенсивним, оскільки обмежує інвестиційні можливості підприємств, призводить до пониження конкурентоспроможності як суб'єктів господарювання, так і економіки загалом.

Дослідження господарювання місць з розвиненою ринковою економікою пробудив діяльний пошук в умовах оновлених інструментів інвестування, де важливе місце посідає лізинг. Саме він демонструє складне і різнобічне економічне явище, яке здійснює в собі операції купівлі-продажу, оренди, кредитування та інвестування фінансової та підприємницької діяльності, також лізинг є одним з результативних форм залучення капіталу. Даний фінансовий інструмент слугує мобілізації коштів для інвестування, поживає інвестиційний процес, гарантує використання інвестиційних ресурсів на потреби реконструкції та розвитку виробництва, надає можливість нормалізувати фінансовий стан господарчих суб'єктів.

Визначення змісту та положень визнання фінансового лізингу представлено у Податковому кодексі та Законі України про «Фінансовий лізинг». Відповідно до статті 14 ПКУ фінансовий лізинг — вид правових відносин, за якими лізингодавець зобов'язується відповідно до договору фінансового лізингу на строк та за плату, визначені таким договором, передати лізинг одержувачу у володіння та користування як об'єкт фінансового лізингу майно, що належить лізингодавцю на праві власності та набуто ним без попередньої домовленості із лізингоодержувачем, або майно, спеціально придбане лізингодавцем у продавця відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов [1].

Лізинг, що залучає в собі елементи кредитування та оренди має низку переваг, наприклад, поновлення інвестиційних надходжень, виникнення зручного джерела фінансування, перспектива використання оновленої техніки без значних однократних витрат [2].

Цей інструмент інвестування слугує не лише активізації процесів оновлення основних фондів, а й нормалізації фінансово-економічного стану підприємств, посилює розвиток бізнесу в цілому.

Доцільно порівнювати не тільки лізинг із зв'язками оренди, кредиту та купівлі-продажу, а й розглянути його у розрізі економічного інструменту інвестування промисловості та інших галузей економіки.

Використання лізингу має ряд переваг:

- 1) забезпечення можливості отримання інвестицій закордону;
- 2) забезпечуються переваги не тільки лізингодавцю, а й лізингоодержувачу;
- 3) сприяння просування обладнання вітчизняного виробництва, як на національний ринок, так і закордон;
- 4) забезпечення зниження ризиків при опануванні нового товару;
- 5) знижується ризик старіння обладнання у виробника;
- 6) зменшення потреби власних коштів для придбання необхідного обладнання;
- 7) модернізація обладнання на промислових підприємствах відбувається більш швидкими темпами;
- 8) можливість сплати лізингових платежів не лише у грошовій формі;
- 9) лізинг доступніший для малого та середнього бізнесу в порівнянні з кредитом;
- 10) забезпечення гнучкого здійснення лізингових платежів в порівнянні з кредитом;
- 11) забезпечення розширення виробництва підприємства без втрати фінансової стійкості;

12) можливість спочатку провести випробування обладнання, а потім придбати;

13) обладнання купується за залишковою вартістю.

Лізинг визнає своє право на існування, він має стимулювати, так як розвиток промислових підприємств вимагає великий обсяг капіталовкладень. Він здібний стати механізмом протягування у розвиток промисловості чималих капітальних інвестицій. Коли порівнюємо його з іншими формами інвестування, то лізинг є рентабельним для всіх учасників угоди.

В Україні, позитивним у розвитку лізингу є те, що за попередні роки сталося збільшення його використання, за рахунок поживлення інтересу до даного ринку страхових компаній та банків, які здібні прискорити розвиток та посилення положень лізингу в економіці нашої країни. Втім не зважаючи на позитивну тенденцію темпи зростання лізингового ринку не покриває у повній мірі вимоги розвитку промисловості.

Якщо розглядати найбільш активних споживачів лізингу в Україні за галузями станом на 2020 рік, то варто зазначити наступні: сільське господарство (склали 28% від загальної вартості) та транспортна галузь (20%), проте, якщо порівнювати ці показники із 2019 роком, то нажалі відбувся спад в сільському господарстві на 9,27% та підвищення в транспортній галузі на 1,7%. Спочатку внесок укладених договорів в галузі промисловості була не значною не зважаючи на високий рівень зносу основних засобів, тому зараз спостерігаємо, як на сьогодні саме цей відділ стає активним учасником лізингових відносин [3].

Отже, можна з упевненістю стверджувати, що взяття лізингу за альтернативу методу фінансування інвестиційної діяльності підприємств дає можливість вирішити питання чергової активізації інвестиційного процесу, оновлення виробничих фондів підприємств, поповнення бюджету податками та подальшої стабілізації економіки. Якщо держава буде завзято підтримувати лізинговий бізнес, то і вона отримає з цього деякі переваги у вигляді збільшення інвестиційної активності, запевнення того, що інвестиції будуть спрямовані на оновлення матеріально — технічного забезпечення підприємств. Також невід’ємною частиною є те, що застосування лізингу дає забезпечити оновлення інструментів беручи ширший доступ до зовнішніх джерел фінансування інвестицій. Це сприятиме та стимулюватиме розвитку банківського кредитування, так як буде створено повне конкурентне середовище між джерелами фінансування.

Література

1. Про фінансовий лізинг: Закон України, прийнятий Верховною Радою України 16.12.1997 р. № 723/97-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/723/97-%D0%B2%D1%80>.
2. Шафранська Т. Ю. Лізинг як інструмент інвестування [Електронний ресурс] / Д. О. Московченко. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/2_KAND_2014/Economics/4_155828.doc.htm.
3. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) . [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://nfp.gov.ua>

Прохорова О.О.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
Університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., професор
кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
Майорова Т.В.*

НАПРЯМИ ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

2021 рік був доволі цікавим на інвестиційному ринку. Неактуальними були консервативні фінансові інструменти, що не можна сказати про більш ризикові. Щодо ситуації 2022 році — спробуємо розібратись.

На мою думку, країна все глибше інтегрується в глобальну економічну архітектуру, з тієї простої причини, що країна продовжує переживати сейсмічні демократичні та економічні перетворення. У всякому випадку зберігати у себе вдома гроші у такий складний період — абсурд, сумнівне рішення.

Тому я би хотіла вам розповісти про 2 фінансові рішення, про які сама ж дізналась. На мою думку, треба звернути увагу на два фінансових рішення. Ці рішення зможуть допомогти зберегти кошти та й іноді й заробіток.

По-перше, було укладено певний законопроект, завдяки якому вклади гарантуватимуться державою без обмежень (вклади — простіше кажучи, це кошти у тому числі і у валюті: на поточних та депозитних рахунках). Рішення з банківським рахунком забезпечує Вам постійний доступ до грошей, але з найменшим варіантом дохідності.

По-друге, варіант заощадження та накопичення. Тут можу сказати, що тепер є можливість купувати військові облігації. Ці облігації можна купувати і у валюті. Номінальний рівень прибутковості 3,7% з піврічною виплатою купона (навіть начебто підтвердила, що можна платити відразу у валюті). До того ж, з доходу варто сплатити податки. Середні ставки за довгостроковими депозитами в іноземній валюті для фізичних осіб в Україні становить 1,6%. [1]

Також є така інформація, як: Інвестиційні експерти у 2022 році пропонують розподілити інвестиційний капітал у співвідношенні 70 на 30. 70% — це інвестувати в американські акції, а 30% — це треба спрямовувати на викуп облігацій зовнішньої державної позики, тобто ОЗДП. [2]

По прогнозу облігації зовнішньої державної позики номіновані в доларах тож термін погашення не повинен перевищувати 2023-2024 роки. На сьогоднішній день ставка за такими ОЗДП становить 9%. Хотілось би зауважити на тому факті, що конвертація грошей у валютні активи та збереження в них додає на капітал ваш ще й доларову інфляцію. Є маленьке «але»: перестраховує від можливого обвалу гривні, про який дедалі частіше йдеться в аналітичних прогнозах 2022 року.

Сума, яка залишилась із загального капіталу, а це 70%, на інвестиції в акції іноземних компаній. Краще за всього розділити на 2 частини: 50% та 20% — відсоток від первинного інвестиційного капіталу.

Для надійнішої фондової інвестиції я би пропонувала Вам звернути увагу на купівлю фонду ETF S&P 500. До цього фонду входять провідні американські компанії, що мають найбільшу капіталізацію. [2]

S&P 500, ймовірно, є найточнішим кількісним показником економіки США, який вимірює кумулятивну ринкову капіталізацію 500 найбільших корпорацій країни, скориговану на плаваючу ціну. У той час як інші контрольні індекси вимірюють лише ціни акцій, які можуть бути обмежувачами, S&P 500 був визнаний ринковим стандартом, з яким порівнюються багато фондів.

З появою біржових фондів наприкінці 1980-х років здавалося цілком природним створити ETF, що складається з пропорційних відношень акцій, представлених на S&P 500. Фактично, найперший ETF, коли-небудь створений, справді відстежував S&P 500 у такому вигляді. мода. Незважаючи на те, що цей ETF був швидко знищений, у 1993 році компанія з управління інвестиціями State Street Global Advisors розробила еквівалентний ETF, Standard & Poor's Depositary Receipt, більш відомий за арахноїдальним акронімом SPDR [4]

Також решту портфеля можна розподілити між компаніями зі світовими іменами: Meta, Google, Microsoft, Amazon.

Microsoft та Amazon — компанії-гіганти, монополісти ринку, що посідають провідне місце у своїй сфері і розвиваються в напрямку інших послуг. Одна з них — хмарні зберігання даних, що нині набирають обертів.

Facebook та Google, крім відносно низького показника коефіцієнта співвідношення за ціною акцій та потенційним прибутком (P/E — price to earnings).

У висновку хочу сказати, що на даний момент доволі складно у щось інвестувати та отримувати з цього вигоду. Завжди можна інвестувати у криптовалюту або купити акції якихось крупних компаній. Але зараз найважливіше вижити, бо те, що зараз твориться в Україні — це справжнє випробування.

Література

1. ВИКТОРИЯ СТРАХОВАЯ *Куда лучше инвестировать во время войны?* 18.03.2022 — Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2022/03/18/684295/>
2. *У що інвестувати в Україні у 2022 році: шість найкращих напрямів* 14.02.2022 — Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/invest/articles/shest-glavnyh-napravleniy-dlya-investirovaniya-v-ukraine/>
3. *Why invest in Ukraine NOW* — Режим доступу: <https://ukraineinvest.gov.ua/invest-in-ukraine-now/>
4. GREG MCFARLANE *S&P 500 ETFs: What Every Investor Should Know* 04.03.2022 — Режим доступу: <https://www.investopedia.com/articles/investing/090414/sp-500-etfs-what-every-investor-should-know.asp>

Руда В. Г.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри корпоративних фінансів і контролінгу Шуплат О. М.*

ФІНАНСОВІ ІНВЕСТИЦІЇ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Інвестиції є глибинною основою господарювання та визначають процес економічного зростання в цілому. Сьогодні інвестиції є важливим засобом забезпечення умов виходу з фінансово-економічної кризи в умовах невизначеності (COVID-19, війна), змін в економічній структурі, зростання технологічного розвитку, якісних показників господарювання. Активізація інвестиційного процесу одна із найефективніших механізмів соціально-економічних перетворень.

Після здобуття незалежності Україна стала на довгоочікуваний шлях ринкової трансформації. Фінансове інвестування відіграє значну роль у цьому процесі, адже найголовнішою властивістю даного виду діяльності є здатність акумулювати найбільші за обсягами ресурси.

Аналізуючи світовий досвід на фінансовому ринку, стає зрозумілим, що в умовах перехідної або економіки, що розвивається, для формування ринку цінних паперів потрібна підтримка держави, а саме: допомога у формуванні інвестиційного середовища, досконале законодавство, лібералізація системи нагляду за ринком цінних паперів, розвиток ринку цінних паперів, державних та муніципальних цінних паперів та ін.

Розвиток ринку облігацій підприємств є винятково важливим для України, зважаючи на те, що підприємства саме через випуск облігацій мають можливість залучати інвестиційні ресурси. За результатами торгів на організованих ринках капіталу протягом січня-вересня 2021 року обсяг торгів фінансовими інструментами склав 317,44 млрд грн (з даними аналогічного періоду 2020 року збільшився на 32,78%) [1].

Найбільший обсяг торгів за фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу протягом цього періоду зафіксовано з ОВДП — 312,81 млрд грн (протягом січня-вересня 2021 року).

Останні роки в Україні поступово зростає обсяг фінансових інвестицій (табл.1).

Таблиця 1

ДИНАМІКА ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ ЗА 2018– 2021 РР., МЛН.ДОЛ.США [1]

Рік	2018	2019	2020	2021
Показник	0,9	1,2	1,3	2,8

Важливим фактором підвищення інвестиційної активності України є формування інформаційної відкритості та привабливості іміджу регіонів і держави загалом. Формування позитивного іміджу на сучасному етапі процесу трансформації економіки України заважають такі фактори: нестабільна законодавча база, відсутність досвіду розробки ринкової інфраструктури, низька культура ведення бізнесу, високий рівень корупції.

У світовій практиці існує кілька способів удосконалення державного регулювання фінансових ринків — від традиційної секторної моделі до моделі мегарегулятора, яка передбачає консолідацію регулятивних функцій в єдиному органі.

Мегарегулятор, як центр фінансового регулювання і нагляду, впроваджує консолідований нагляд за фінансовими установами, створює єдину базу даних фінансових установ, розробляє уніфіковані підходи до регулювання, нагляду за фінансовими установами, що спрощує звітність і веде до більш ефективного використання ресурсів [2]. Однак, в Україні державне регулювання ринку фінансових інвестицій залишається непослідовним, що суперечить загальній концепції такого регулювання.

У певних країнах роль саморегулювання на ринку фінансових інвестицій мінімальна, або взагалі відсутня, в таких країнах високою є роль державного регулювання ринку (Німеччина, Франція) [3]. В протиположність їм, існують країни, які мають високу роль саморегуляції фінансових інвестицій (Великобританія, США, Японія). Взірцем систем регулювання ринку цінних паперів для багатьох країн, зокрема й для України, була система регулювання фондового ринку США, в основу якої було покладено модель, яка базується на чітко прописаних правилах і суворому контролю за їх виконанням. Дуже цінним для України також є польський досвід у реформуванні фінансового ринку. Їхні зміни розпочались ще 1991 році створенням початкової інфраструктури, Комісії з цінних паперів, взаємних фондів, брокерських контор та Варшавської фондової біржі. Продовжилася реформа у 1997 році з появою Комісії з цінних паперів і фондового ринку. Наступними кроками стали започаткування інвестиційних фондів (з окремою юридичною особою) та прийняття нового законодавства про відкриті торги цінними паперами. Важливо зазначити, що на польському фінансовому ринку всі казначейські облігації проходять лістинг на фондовій біржі і нерегульованому міжбанківському ринку. Більшість угод укладається на міжбанківському ринку [4].

Під час розроблення засад регулятивної політики в Україні в умовах невизначеності доцільно враховувати три аспекти:

- простий та зрозумілий план регулювання для залучення іноземних інвесторів та допомоги вітчизняним інвесторам;
- зосередитись на загальних міжнародних тенденціях у посиленні національного регулювання;
- розробити ефективну систему саморегулятивної організації за одночасного зміцнення держави для боротьби з корупцією у системі регулювання.

Для ефективного розвитку українського ринку фінансових інвестицій в умовах невизначеності необхідні: мегарегулятор, створення якого відповідатиме загальним міжнародним тенденціям, а також перспективна стратегія розвитку ринку фінансових інвестицій.

Дані теоретичні аспекти формування та використання фінансових інвестицій є чіткими кроками щодо покращення макроекономічних показників країни та підвищення інвестиційної привабливості. Зокрема, Україні необхідно запровадити державну підтримку, яка сприятиме формуванню інвестиційного клімату, вдосконаленню законодавства, лібералізації системи регулювання ринку цінних паперів, формуванню інформаційної відкритості, привабливості іміджу регіонів і держави загалом. Згадані моделі державного регулювання в зарубіжних країнах (Німеччина, Франція, Великобританія, США, Польща) є орієнтиром для залучення іноземного досвіду в інвестиційній сфері та можуть значно допомогти прискорити розвиток національного фінансового ринку. Слід зазначити, що практична реалізація шляхів і способів активізації інвестиційної діяльності зможе сприяти розвитку інвестиційної діяльності в ринкових умовах, а також активізувати інвестиційний процес, що забезпечить реальні зрушення в економічній структурі суспільства.

Література

1. Новини УАІБ (uaib.com.ua)
2. Куцик В. І. Ринковий механізм регулювання фінансових інвестицій в умовах трансформаційних процесів економіки України / Куцик В.І., Хомицький А.І., Герасимчук І.Р.

3. Раделицький Ю. О. Державне регулювання фінансових інвестицій: зарубіжний досвід і національні реалії / Раделицький Ю. О. — Науковий вісник НЛТУ України — 2009. — №19.13
4. Гончаров В. М., Родіонов О. В. Фінансові інвестиції: сутність та теоретичні аспекти залучення / Гончаров В. М., Родіонов О. В. // Серія: Економічні науки — №21.

Скорик Д.В.

*«Фінанси, банківська справа і страхування», 6 курс
Інститут бізнес-освіти ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н. доцент кафедри корпоративних
фінансів і контролінгу Тимошенко І. П.*

ОЦІНКА СОЦІАЛЬНИХ ПРОЄКТІВ

Оцінка соціальних проєктів потребує специфічного методологічного інструментарію. Ми хочемо розглянути конкретний методологічний підхід до оцінки соціально значимих інвестиційних проєктів, розроблений в рамках проєкту «Дослідження щодо оцінки планів і програм охорони здоров'я та освіти в провінції Буенос-Айрес», що відповідає програмі стимулювання досліджень, якою керує Секретаріат науки і техніки Національного університету Ла-Плата. Метод був розроблений шляхом тестування, проб, помилок і корекції упродовж чотирьох років, протягом яких проєкт тривав, поки він не досяг певного ступеня узгодженості, послідовності та ефективності.

Причиною появи такого інструменту оцінки стала потреба в методі, який би дав змогу аналізувати, систематизувати знання та присвоювати цінності, розподілені за шкалами та організовані в загальні схеми за соціальними проєктами, особливо в рамках програм та проєктів охорони здоров'я та освіти, та обмежених до певних конкретних областей чи регіонів. Запропонований удосконалений метод оцінки соціальних проєктів складається з набору критеріїв, які повинні керувати завданням, що закладе основу побудови відповідних показників (та індексів). Розглянемо ці критерії.

Критерій 1 відповідає на питання щодо спрямування соціального проєкту, що підлягає оцінці.

Критерій 2 відповідає на питання, як це зробити: які набори процедур і продуктивності призначені для досягнення цілей.

Критерій 3 відповідає за проблему ресурсів, якими проєкт забезпечується для виконання завдань і досягнення цілей.

Критерій 4 відповідає за ті потужності, на які розраховує проєкт, або ті, які їй потрібно отримати додатково ззовні: лідерство/команда; політична підтримка; безперервність роботи персоналу та функціонування проєкту; проблеми на лінії «розрив — легітимність — консенсус — громадська та інституційна підтримка — залучені установи».

Критерій 5 дає відповідь на питання достатності та конгруентності серед попередніх пунктів і вирішує реальні проблеми цільової спільноти.

- Критерій 6 відповідає за проблему часу, якого вимагає виконання проєкту, за час, який є в наявності, і час, який витрачається даремно.

Критерій 7 відповідає на питання щодо місця виконання проєкту.

✓ Критерій 8 розкриває результати реалізації проєкту, які піддаються вимірюванню. Саме тут визначаються та оцінюються справжні продукти суспільного розвитку.

Критерій 9 стосується ключових специфічних проблем, які були виявлені і виступають перешкодою для виконання проєкту. Проблеми, виявлені при аналізі попередніх критеріїв, є цілком конкретними.

✓ Критерій 10 відноситься до аналізу систем запису даних та інформаційного забезпечення проєкту.

Критерій 11 стосується використання комунікаційних систем і особливо пов'язаний з попереднім пунктом. Однак слід зауважити, що записи можуть бути без комунікаційних баз. Цей недолік

не лише ускладнює внутрішній процес, але також унеможливорює передачу інформації іншим користувачам методології.

Критерій 12 стосується аналізу тих конкретних і загальних правових норм, які забезпечують юридичну основу реалізації проєкту. Також враховуються бюрократичні перешкоди і будь-які інші види юридичного супротиву.

Критерій 13 описує фактори культурного типу, що впливають на хід втілення проєкту, як позитивні, так і негативні.

Критерій 14 запропоновано як зважений коефіцієнт упорядкування набору згаданих вище критеріїв. Їхні відповідні показники та значення стратегічно зважуються, інформаційно дезінтегруються, групуються, і зрештою отримується кінцевий результат. Оцінка здійснюється за шкалою (табл. 1).

Таблиця 1

**ШКАЛА БАЛІВ ДЛЯ 1-13 КРИТЕРІЇВ ОЦІНКИ
СОЦІАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ**

Параметри оцінки критерія	РІВНІ		
	Високий	Середній	Низький
Враховані потреби	6-10	3-5	0-2
Програмні рішення	4-7	2-3	0-1
Поставлені цілі	4-7	2-3	0-1
Соціальна актуальність	6-10	3-5	0-2
Усього	20-34	10-16	0-6

Джерело: [1]

Цей критерій дозволяє одночасно оцінити і проранжувати декілька проєктів.

Критерій 15 є підсумковим і стосується аналізу та опрацювання зібраних даних. Відбувається оцінка та інтерпретація результатів, формулювання висновків, надання пропозицій та рекомендацій, трансфер в інші сфери, варіанти розвитку проєкту, складання та передача звітів про оцінку в різних форматах, відповідно до вимог, встановлених попередніми угодами, визначення поточних та майбутніх потреб та отримання результатів.

Цей конкретний підхід передбачав застосування кількох одночасних рішень, які відображаються у побудові інструменту для оцінки з розширеною здатністю шукати те, що насправді потрібно, групувати, систематизувати, робити висновки та рекомендувати з компетентністю, лаконічністю та практичністю. Таке рішення стосується створення стратегічної методології, яка б вибирала критерії та операції, адекватні проєкту, що підлягає оцінці. Це рішення підтримує стратегічний принцип відбору і набір значно скорочених і систематизованих процедур, що ведуть безпосередньо до операційного центру, без недоречних відхилень чи ускладнень, у пошуках інформації, необхідної для проведення оцінки. Цей оперативний напрямок забезпечує кращі умови обґрунтованості, надійності, доступності, практичності, результативності та ефективності в оцінці соціальних проєктів.

Література

1. Labourdette S., Gavilán M. Method for the evaluation of social projects. *Orientación y Sociedad*. 1999. Vol. 1. p. 253-262. URL: https://memoria.fahce.unlp.edu.ar/art_revistas/pr.2961/pr.2961.pdf

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА РОЗВИТОК СТАРТАПІВ

Стартап — це новітні проєкти, які розвиваються в умовах невизначеності, мають стрімке зростання, займаються розробленням нових товарів та послуг і знаходяться на стадії пошуку оптимальних бізнес ідей за умов фінансування. Поняття стартапу найчастіше асоціюється з новою ідеєю, планом її просування на ринку, стратегією розвитку компанії та обмеженими ресурсами [1].

Розвиток стартапів позитивно впливає на економічні зміни в країні, що підтверджується не лише залученням коштів від іноземних і внутрішніх інвесторів, і в майбутньому отриманню стартапом прибутків з яких будуть сплачені податки. Прогресивні стартап проєкти наповнюють державний бюджет, сприяють створенню нових робочих місць, інноваційних продуктів, нових методів виробництва продуктів або надання послуг. Однією з головних позитивних ефектів є покращення іміджу країни на світовій арені. Саме тому, стартапи зайняли власну, досить широку, нішу у світовій економіці. Популярність спартап-проєктів підтверджується тим, що майже в кожній країні знаходяться люди, які активно просувають власні інноваційні ідеї або продукти на ринки товарів і послуг.

Коронавірусу, який Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) пізніше затвердила під назвою COVID-19, спровокував серйозну світову економічну кризу. Уряди багатьох країн, у тому числі і України, намагаючись подолати пандемію, що прогресувала, запровадили ряд обмежень, щоб захистити свої суспільства.

Хоча ці заходи виявилися ефективними щодо обмеження чисельності інфекції, введені обмеження серйозно вплинули на багато підприємств, у тому числі стартапи, які за своєю природою особливо вразливі до економічного впливу турбулентності.[3]

Пандемія COVID-19 стала новою форс-мажорною обставиною, що негативно вплинула на безліч економічних процесів в усіх державах світу. До її наслідків належать порушення ланцюгів поставок та логістичних процесів, збільшення рівня безробіття, банкрутство підприємств малого та середнього або простій. Проте найбільш чутливим до будь-яких, тим більш форс-мажорних ситуацій, в економічному середовищі є саме стартап-проєкти.

Одна з основних проблем розвитку стартапів в Україні, це відсутність замовників, які б хотіли купувати або вкладати гроші в готовий продукт.[2] Несприятливі економічні умови, що зумовили зниження купівельної спроможності населення вплинуло на неспроможність інвесторів до реалізації фінансування багатьох стартап-проєктів.

Важливим впливом пандемії на цю сферу стала різна зміна попиту, що зумовлена низкою обмежень. Наприклад, обмеження щодо соціальної дистанції та самоізоляції зумовили неможливість запровадження стартапів, що не відповідають запровадженим вимогам ВООЗ. Проте не всі сфери діяльності стартапів виявилися неспроможними до функціонування в умовах Covid-19 та постраждали від неї в однаковій мірі. Деякі сфери, такі як ІТ-технології, навпаки отримали нові можливості для розвитку, що спричинило різний зріст кількості споживачів.[2] Це обумовлено зростанням попиту на дистанційні технології, що, відповідно, залучило безліч стартаперів до розробки нових напрямків у цій сфері.

Стартапи переживали серйозні труднощі під час пандемії, які включали проблеми з фінансовою ліквідністю, обсяг продажів, підтримка наявних клієнтів і залучення нових клієнтів, ускладнення логістики. Опираючись на дослідження European Research Studies Journal, було виявлено, що галузь, в якій працює дане підприємство, не має значний зв'язок з проблемами, які він зазнав. Тільки в разі таких проблем, як запровадження дистанційної роботи, доступ до нового капіталу, падіння продажів, утримання наявних клієнтів, забезпечення охорони здоров'я працівників, переукладення контрактів та питання, що стосуються кібербезпеки, існує статистично значуща залежність.[3]

Причиною провалу деяких компаній під час пандемії була неспроможність адаптуватись до нових реалій. Гравці на ринку, що не змогли пристосуватись до цього режиму, налагодити адекватні комунікації з клієнтами та організувати виробничий процес в дистанційних реаліях та реаліях з постійними обмеженнями, втрачали значну частину свого ресурсу, або взагалі виходили з ринку. Проте саме невеликі технологічні стартапи завдяки гнучкості в плануванні бюджету та швидкій розробці технологій увійшли в ринок, ставши альтернативою для споживачів, що теж опинилися в незнайомій кризовій ситуації. Саме тому, безпосередній вплив карантину змінив звички покупців та користувачів. Через це, кожен новий проект, що планує бути успішним повинний бути гнучким до впровадження нових технологічних процесів. Адже саме така можливість дає змогу Українські економіці функціонувати під час повномасштабної війни, хоч і за місяць війни український бізнес втратив більше, ніж за два роки пандемії, проте ІТ-галузь очікувано виявилася найбільш стійкою. Карантин добре підготував компанії до війни.

Більшість країн відчули скорочення створення нових підприємств.

У 2020 році кількість нещодавно зареєстрованих компаній — товариств з обмеженою відповідальністю— скоротилася в 58% економік, тоді як кількість нещодавно зареєстрованих компаній зросла лише в 42% економік порівняно з 2019 роком. Цей висновок розходиться з попередніми роками, коли кількість нових фірм мала тенденцію до збільшення в більшості країн. Зазвичай у певний рік кількість нових фірм збільшується приблизно в 2/3 економік, тоді як у 1/3 економік вона сповільнюється.

Відбудова економіки можлива про консолідації стартаперів, інвесторів та держави, що допомагає завдяки залученню програм підтримки. Наприклад, можливість відстрочки сплати податків. Можливість відстрочки платежів за довгостроковими кредитами (Італія, Великобританія, Іспанія).

В Україні уряд запустив Український фонд стартапів з бюджетом 400 млн грн на грантову підтримку молодих українських стартапів. Крім того, впроваджуються декілька галузевих програм підтримки, грантів для малого та середнього бізнесу, тренінгів та кемпів для молодих підприємців і стартапів.[4] Всесвітній економічний форум припускає, що підтримка малого та середнього бізнесу та великого бізнесу має вирішальне значення для підтримки зайнятості та фінансової стабільності світової економіки.

74% стартапів помітили зниження доходів з початку кризи. Найпоширенішим типом зміни доходу є відносно помірне зниження. Однак значна частка компаній була сильно постраждала: 16% стартапів впали дохід більш ніж на 80%. Основною причиною падіння доходів є вплив кризи на галузі, які обслуговують ці стартапи. Три з кожних чотирьох стартапів працюють у галузях, які сильно постраждали від кризи COVID-19.

У той же час невелика меншість компаній фактично переживає зростання. З початку кризи 12% стартапів помітили, що їхні доходи зросли на 10 і більше відсотків, і кожен 10-й стартап працює в галузях, які дійсно переживають зростання. Кожна криза створює можливості. Криза COVID-19 не є винятком.

Пандемію covid-19 можна вважати природним прискорювачем стартап-проектів, через виникнення невідкладних змін на багатьох рівнях. Аналітики та економісти називають кризові стани найкращими інкубаторами і вважають, що вони є корисними для бізнесу. Існує ряд негативних чинників, які вплинули на розвиток стартап-проектів під час пандемії, що спричинили банкрутство молодих підприємств або повну неможливість реалізуватись. Використання цифрових технологій підтримало безперервність послуг для бізнесу під час кризи COVID-19. Економіки з процесами онлайн-реєстрації компаній змогли забезпечити безперервність бізнесу — підтримуючи реєстр бізнесу в працездатності, і мали тенденцію пом'якшити вплив обмежень COVID-19. Проте пандемія довела, що в успіх проекту залежить від рівня його адаптивності та гнучкості. Також дуже важливою залишається підтримка держави, способом запровадження програм допомоги малому та середньому бізнесу.

Література

1. Хромова Д. Д., Антоненко К.В. Сучасні світові тенденції розвитку стартапів на світовій арені. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 19(3). С. 123-127

2. Данкесєва О., Березова Ю. Вплив пандемії на діяльність стартап-проектів. *Галицький економічний вісник*. 2021. № 2. С. 153-160
3. Bis J., Bojar E., Żelazna A., Kiersztyn A., Bojar M. The Impact of the COVID-19 Pandemic on Startups Operating in the Lublin Region. *European Research Studies Journal*. 2021. Volume 24, Special Issue 2. PP. 428-438
4. Пандемія та стартапи. Що відбувається у венчурному бізнесі — п'ять поглядів з Києва, Оксфорда і Нью-Йорка. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/tech/direktorukrajinskogo-fondu-statrapiv-prokrizu-yak-mozhливист-dlya-proyektiv-noviniukrajini-50112128.html>

Тарабукіна Д.Ю.
«Фінанси, банківська справа та страхування», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к. е. н., доцент
кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
Ушенко С.В.

GREEN FINTECH: СУТНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У листопаді 2021 року 26-та Конференція ООН щодо змін клімату (COP26) зібрала світових лідерів та експертів з клімату, щоб обговорити заходи, необхідні для подолання змін клімату та забезпечення зниження середньої температури атмосфери на 1,5°C. Як підкреслено в цілях COP26, існує чітка взаємозалежність між фінансами, сталим розвитком (sustainable development) та технологіями. Цю конвергенцію можна визначити як Green FinTech, що відіграє важливу роль у досягненні екологічної стійкості [1].

Відповідність критеріям ESG (екологічні, соціальні та управлінські) стає все більш важливою метою для компаній, метою, яку підтримують інвестори та споживачі. Згідно з даними компанії Refinitiv, у 2020 році інтерес інвесторів до екологічно чистих активів зріс на 34 відсотки, а якщо мова йшла про великих інвесторів, то на 61 відсоток.

Fintech (Фінтех або Фінансові технології) — інноваційні технології, що застосовуються для надання фінансових послуг і включають нові програми та додатки, процеси та бізнес-моделі для автоматизації усіх онлайн-транзакцій з використанням Інтернет, зокрема, переказів грошей, кредитування, фандрайзінга, сплати комунальних платежів тощо, а також технологію Blockchain, сутністю якої є облік та обмін правами власності на цифрові активи в одноранговій мережі, яка містить структуровані дані у вигляді розподіленого реєстру. Головною відмінністю блокчейну від класичних реєстрів є одночасне збереження даних, які розподілені серед певної кількості вузлів мережі без прив'язки до конкретної локації.

Fintech впроваджується в практику, щоб підтримувати, заохочувати організації, бізнес-лідерів, акціонерів і клієнтів, щоб вони могли здійснювати моніторинг своєї фінансової діяльності, використовуючи спеціалізовані програми та різне програмне забезпечення. Бізнес-організації, які вже впровадили Fintech, мають перевагу більш якісних та інноваційних методів розповсюдження своїх банківських послуг серед клієнтів, а також акціонерів, які доступні в додатку їх мобільного телефону, дозволяючи доступ до широкого спектру фінансових послуг. Особливо це важливо для територій, де немає локалізації фінансових організацій, але є потреба у фінансових послугах, а також важливо для управління корпоративними фінансами.

Сектор фінансових послуг зараз переживає найважливішу трансформацію завдяки запровадженню Fintech. Ідеї цифровізації фінансових послуг в руслі концепції сталого розвитку вивчалися протягом останніх кількох років, їх зв'язок зазвичай розглядається як «зелений фінтех». Так, технологія Blockchain дозволяє споживачеві чітко відстежувати, куди витрачаються його зелені інвестиції та як вони використовуються.

Fintech компанії вже використовують технологію Blockchain і знаходять нові варіанти її використання, тому потенціал для партнерства в цій сфері є значним. Вже можна помітити деякі при-

клади цього в Fintech: Everledger, компанія, що займається цифровою прозорістю, використовує цю технологію для забезпечення аудиту продуктів за підтримкою Blockchain для активів з високим ризиком [2].

«Зелені» інвестиції чи «зелене» фінансування важливі з таких причин:

➤ ресурсне забезпечення екологічної складової сталого розвитку, а запровадження FinTech надає можливість реалізації стійких бізнес-моделей, інвестиційних, бізнесових, економічних, екологічних та соціальних проектів і процедур в руслі концепції сталого розвитку;

➤ стає фактором запровадження інноваційних технологій фінансування в фінансових організаціях, що допомагає уникнути ризику, пов'язаного з порушенням екологічної політики щодо навколишнього середовища.

Для інвесторів важливо забезпечити надійний моніторинг використання інвестиційних ресурсів чи контролінг даних про екологічні характеристики випущеної за проектом продукції. Вирішення цієї проблеми за теперішніх умов пов'язано із запровадженням технології блокчейну.

Таким чином, зелений фінтех можна розглядати як нові інновації, технологічно доступні рішення для фінансових послуг, реалізації інноваційно-інвестиційних проектів у сфері екології з метою збільшення потоку фінансових ресурсів та зменшення ризиків їх використання для сталого розвитку, а перспективи розвитку Fintech пов'язуємо з поширенням та удосконаленням Blockchain технологій [3].

Література

1. Green fintech: how fintech is helping tackle climate change. *Intive*. URL: <https://intive.com/insights/green-fintech-how-fintech-is-helping-tackle-climate-change>.
2. Jim Ottewill. Green fintech: the challenges and opportunities in shaping our green future. *Red Sand*. URL: https://redsandventures.io/blog_article/green-fintech-the-challenges-vs-opportunities/.
3. Vanessa Pombo Nartallo. This is how fintech can help implement a green economy. *BBVA*. URL: <https://www.bbva.com/en/this-is-how-fintech-can-help-implement-a-green-economy/>.

Тихоплав А.М.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент
кафедри корпоративних фінансів і контролінгу Чепка В.В.*

ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

Функціонування підприємств під час війни є своєрідним інформаційним фронтом, який забезпечує поповнення бюджету та дієздатність країни. Війна негативно вплинула на всі сфери діяльності держави та завдала значних втрат. «Згідно даних Національного банку України, економіка не доотримує 50% ВВП. Кожний день військових дій коштує нашій країні в понад 50 млрд грн, без врахування завданої шкоди від руйнувань»[1]. Тому, прийняття вірних управлінських рішень є одним із ключових факторів, що сприятиме підтримці ефективного функціонування підприємств в умовах військового вторгнення.

Уряд та Президент України неодноразово закликали продовжувати діяльність бізнесу. «За різними даними лише 17% компаній працюють у повному обсязі, а третина не працює зовсім»[2]. «Згідно даних ООН 5 млн українців стали безробітними»[3]. Тому, підприємства мають і намагаються працювати там, де це можливо, де не ведуться бойові дії. Продовження діяльності компаній сприяє не лише загальному економічному стану країни, а й надає можливість його подальшого розвитку, отримання прибутку та забезпечує населення робочими місцями.

У країні було прийнято ряд законодавчих рішень, запроваджено пільги для бізнесу. Зокрема, знизили податок на додану вартість до 2% від обороту; для першої та другої груп ФОП сплата єдиного соціального внеску стала добровільною; знизилися акцизи на пальне та інше.

Найбільш стійкими виявилися підприємства ІТ-галузі. Велику роль зіграла пандемія Covid-19, що навчила компанії адаптуватись до надзвичайних умов праці. Так, «92% компаній за даними Асоціації «ІТ Україна» мали чіткий план у випадку початку бойових дій»[5]. Правильними управлінськими рішеннями було переведення «частини співробітників до офісів компаній за кордоном, евакуація людей, яких забезпечили транспортом, житлом та можливістю продовження роботи. Бізнес-процеси настільки були налагоджені в ІТ-компаніях, що подекуди релізи нових продуктів відбувалися на другий день війни»[6]. Прийняття управлінських рішень в даному секторі було на високому рівні. Початок повномасштабних бойових дій, хоча і є великою трагедією, однак слугував значним поштовхом для ІТ галузі. Наразі стоїть гостра необхідність дієвого обслуговування для підтримки різних сторін ІТ сфери, починаючи з безпеки конфіденційної інформації звичайних громадян (особливо з боку фінтеху) і закінчуючи кібербезпекою на державному рівні.

Надзвичайно руйнівною стала війна для агрокомпаній через те, що деякі території країни залишаються окупованими, а інші не повністю розміновані. Спостерігаються проблеми з паливом, робочою силою, добривами та оборотними коштами, а також зменшена кількість необоротних активів, через викрадення або знищення техніки. Є втрати через обстріли ангарів із зерном та вивезенням його у великій кількості окупантами за межі України. В даному секторі прийняття правильних рішень є надважливим. Так, було прийнято управлінське рішення проводити посівну, де це можливо. Агрокомпанії обіцяють, що українці матимуть хліб. Проте, у світі ціна на зерно можуть значно зрости.

Зазнала значних втрат металургійна галузь «через залежність від експорту продукції морем. Велика частина компаній знаходиться у південно-східній частині України, де тримають вже третій місяць активні бойові дії. Компанія «Метінвест» прийняла рішення про часткову консервацію «Запоріжвогнетрив», «Запоріжсталь» та «Запоріжжкокс». Все це негативно впливає на фінансовий стан компаній. Авдіївський коксохімічний завод, який працює також в режимі часткової консервації»[6], що негативно впливає на його фінансовий стан, але приймати такі управлінські рішення необхідно для безпеки працівників. «Азовсталь», який відноситься до групи компаній «Метінвест» зруйновано. В третьому кварталі минулого року компанія отримала чистий прибуток у розмірі 10,708 трлн грн[7], проте говорити надалі про отримання прибутків немає сенсу, приймати управлінські рішення також.

Логістика постраждала також, багато території були відрізані від сполучення, пошкодженні дороги та залізничне сполучення, перевезення за допомогою літаків взагалі перестало відбуватися. «Найбільша логістична компанія України «Нова пошта» повідомляла, що за перший тиждень війни обсяги доставки знизилися на 95%. Було прийнято управлінське рішення про закриття частини відділень через обстріли в деяких регіонах, а в інших — через зменшення попиту. Так, працює тільки 5 частина від їхньої мережі»[6]. Також компанія має проблеми з логістикою через комендантську годину, перевірку документів. Витрати на перевезення доставок зросли через збільшення ціни на пальне та планування маршрутів через більш безпечні райони.

Галузь телекомунікацій вистояла в умовах війни. В багатьох регіонах, де велись бойові дії, зв'язок був відносно стабільний. «Найбільші мобільні оператори прийняли рішення про утворення національного роумінгу. За допомогою нього користувачі мають змогу переключатися на мережу інших операторів, якщо немає можливості використовувати сигнал мобільного оператора»[8]. Проте в телекомунікаційних компаніях знизилися прибутки через глушення зв'язку на окупованих територіях та зменшення платоспроможності українців.

Рітейл також поніс витрати під час війни. «Загальні прямі втрати малого та середнього бізнесу за чотири тижні війни досягли \$80 млрд. Станом на другий місяць війни було закрито 23% торгових точок. Деякі сегменти мають проблеми із попиту (ювелірні вироби), більшість має проблеми з логістикою. 195 заводів було пошкоджено, захоплено чи зруйновано»[9]. Зокрема, постраждав завод Coca-Cola неподалік Броварів, він місяць знаходився під окупацією. На полицях магазинів спостерігається дефіцит напоїв даної компанії. Така ситуація значно погіршила фінансовий стан Coca-Cola. Підприємство матиме значні витрати на відбудову заводу, не доотримує прибутків.

Банківська система під час війни показала свою міцність. Багато банкірів думали, що відбудеться відтік коштів та колапс. Проте НБУ оперативно та якісно налагодив систему. Як зазначив засновник monobank Олег Гороховський: «ця криза не ліквідності, а прибутковості. Доходи, які отримують роздрібні банки, дуже залежать від того, наскільки добре клієнтам. Клієнтам зараз погано. І у банків не може бути прибутку»[10]. На прикладі цього банку можна стверджувати, що були прийняті правильні управлінські рішення, такі як сформовані резерви, продаж військових облігацій. «ПриватБанк зробив на місяць кредитні канікули»[11].

За даними Opendatabot під час війни (починаючи з 21 березня) «в Україні зареєстрували понад 10 тис. ФОПів і приблизно 1,2 тис. компаній»[12]. За даними платформи Vkursi «адаптація під час війни відбувається швидше, ніж до пандемії COVID-19 — вже зареєстровано на 29% більше нових бізнесів, ніж у відповідний період квітня 2020 року»[12]. Економіка потрохи оживає. Отже, прийняття правильних управлінських може впливати не лише на фінансовий стан підприємства, але і країни в цілому.

Література

1. Степанюк Є., Коли закінчиться війна, URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/14/683967/> (Дата звернення 14.03.2022)
2. Дерев'яно А., Підтримують команди та армію: як працює бізнес в умовах війни, URL: <https://eba.com.ua/pidtrymuuyut-komandy-ta-armiyu-yak-pratsyuye-biznes-v-umovah-vijny/> (Дата звернення 04.03.2022)
3. Nearly 5 million jobs have been lost in Ukraine since the start of the Russian aggression, says ILO, URL: https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_844625/lang-en/index.htm#:~:text=Ukraine%20crisis-,Nearly%205%20million%20jobs%20have%20been%20lost%20in%20Ukraine%20since,country%20and%20in%20neighbouring%20states. (Accessed: 11.05.2022)
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України: за станом на 15.03.2022р. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 2022
5. Робота IT-галузі в умовах загострення україно-російських відносин URL: <https://itukraine.org.ua/work-of-the-it-industry-in-the-context-of-aggravation-of-ukrainian-russian-relations.html> (Дата звернення 02.02.2022)
6. Рихліцький В., Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства, URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2022/03/23/684549/> (Дата звернення 23.03.2022)
7. Проміжна інформація емітента цінних паперів за 3 квартал 2021 року Приватного акціонерного товариства «Металургійний комбінат «АЗОВСТАЛЬ», URL: https://azovstal.metinvestholding.com/upload/azovstal/content/53/azst_3th_quarter_2021.pdf
8. Українські мобільні оператори об'єднуються та запускають національний роумінг, URL: <https://www.volyn.com.ua/news/208168-ukrainski-mobilni-operatori-obiednuiutsia-ta-zapuskaiut-natsionalnyi-rouminh> (Дата звернення 07.03.2022)
9. Єрмакова А., Рітейл під вогнем: скільки магазинів втратили провідні торговельні мережі України URL: <https://rau.ua/novyni/vtratili-merezhi-ukraini/> (Дата звернення 25.04.2022)
10. Заражевська С., Гордієнко О., Як справи у monobank після двох місяців війни. Перше «воєнне» інтерв'ю зі співзасновником банку Олегом Гороховським URL: <https://forbes.ua/inside/kak-dela-u-monobank-posle-dvukh-mesyatsev-voyny-pervoe-voennoe-intervyu-s-soosnovatelem-banka-olegom-gorokhovskim-07052022-5883> (Дата звернення 07.05.2022)
11. Кредитні канікули за кредитними картками ПриватБанку діють до 1 червня 2022 року, URL: <https://privatbank.ua/ru/news/2022/4/5/1607> (Дата звернення: 05.04.2022)
12. Економічний фронт України. Як український бізнес працює під час війни, URL: <https://opendatabot.ua/war> (Дата звернення: 16.05.2022)
13. Відродження українського бізнесу в умовах війни: аналітика за 2 місяці, URL: <https://business.diia.gov.ua/en/cases/novini/vidrozdenna-ukrainskogo-biznesu-v-umovah-vijni-analitika-za-2-misaci>

ТЕХНОПАРКИ У РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Ідея створення технопарків не є новою, адже перші технологічні парки були створені у 50-ті роки ХХ сторіччя у США. Головною причиною створення таких організацій став великий потенціал наукових розробок серед місцевих університетів. Головними напрямками були сфера електроніки, напівпровідників і високих технологій. Таким чином, на базі відомого Стенфордського університету і було створено перший технопарк, навкруги якого згодом і розрослася відома сьогодні на весь світ Кремнієва долина.

Першу подібну інституцію в Україні було створено з метою підтримки технологічних наукових розробок ще у 90-ті роки. Згідно діючого законодавства, технопарк—юридична особа або їх об'єднання, головною метою якого є діяльність щодо виконання інвестиційних та інноваційних проєктів, виробничого впровадження наукоємних розробок і високих технологій.[1] Загалом, ідея створення технопарків полягає у функціонуванні певних центрів, які виводять науку, виробництво тощо на шлях наукомісткої економіки України.

На основі проведеного аналізу, нами було встановлено той факт, що в Україні налічується 16 державних технопарків [2]. Більшість з них засновано на базі Національної академії наук. Але фактично функціонує лише декілька з них. Причин є досить багато, включаючи нестачу фінансування з боку держави; відсутність компетентного менеджменту, адже у певних технопарків навіть немає керуючої компанії, тобто вони просто наразі не функціонують, а просто формально існують на паперах. Деякі з них зараз знаходяться на тимчасово окупованих територіях, наприклад Донецький технопарк, заснований на базі підприємства «Вуглемаш».

Пізніше, а саме з 2016 року, на концепцію функціонування технопарків звернули увагу приватні інвестори, і, як наслідок почали з'являтися нові технопарки під назвою інноваційних. Першим інноваційним парком став «Unit.city», створений будівельними компаніями «KAN» та «UDP» у місті Києві, з загальною сумою інвестицій у даний проєкт більше 500 млн. доларів.

Концепція «Unit.City» включає в себе декілька бізнес-кампусів, створення коворкінгу, декілька інвестиційних фондів, введення унікальних програм підтримки бізнесу та розробка інноваційної інфраструктури. Станом на кінець 2021 року резидентами даного технопарку було 110 компаній [3]. Прикладом інноваційної інфраструктури, якою можуть користуватися будь-які резиденти є: безкоштовні лабораторії для тестування певного нового обладнання, два невеличких цехи з 3D-прінтерами, які можуть задовольнити потреби невеликого виробництва, та безкоштовний сервіс оренди електрокарів від німецького автомобільного концерну BMW, якщо ви працюєте в компанії, яка є резидентом парку. Таким чином, окремих інвестор показав, що в Україні потенціал технопарків є дуже великим, адже цим користується як малий та середній бізнес в Україні, так і іноземні гіганти (наприклад, Microsoft, Amazon та інші корпорації, які стали партнерами даного технопарку)

Окрім того існують і інші концепції, наприклад Львівський Технопарк «IT District-Park» [4]. У даному проєкті вирішили зосередити близько 20000 IT-спеціалістів з усієї країни. Це місце планується до реалізації, як Західні IT ворота в Україну.

Також в процесі реалізації проєкт «Екополіс ХТЗ» [5], що об'єднує в собі технопарк, подібний до Unit.city з багатьма додатковими можливостями та індустріальний парк на базі тракторного заводу у місті Харкові. Загалом концепція індустріальних парків є трохи застарілою, проте, у грамотному поєднанні з новими офісними зонами, такий парк перетворюється на інвестиційно-привабливу площину для приватних інвесторів, у тому числі і іноземних. Прикладом того є розміщення одного з найбільших логістичних центрів в Україні в «Екополіс ХТЗ».

З-поміж великих, для Українських мірок, технопарків реалізується і багато локальних парків, які зосереджують в собі бізнес задля отримання більшого прибутку, формування нової комфорт-

ної міської інфраструктури та підвищення загального добробуту регіону. Таким прикладом є Івано-Франківський концепт «Промприлад.Реновація» загальною площею близько 2 гектарів.

В останні роки з'явився абсолютно новий формат для нашої країни—екотехнопарки. Перше обговорення концепції їхнього створення було у 2019 році. У 2020 році приватним інвестором «ТЕСНІА Holding» було оголошено про створення першого екотехнопарку в Україні, який знаходиться в Херсонській області [6]. Особливостями даного парку є: створення найбільшого дата-центру в нашій країні, розробка інноваційної інфраструктури та організація підприємства з переробки сміття і видобутку зеленої енергії. Крім того, планується модернізувати вже існуючу ГЕС.

З-поміж зазначених проблем стало зрозуміло, що потрібно розширювати діяльність техно-та екотехнопарків. На мій погляд, розвиток даних проєктів дасть Україні не тільки можливість залучення іноземного капіталу в якості інвестицій, а й допоможе підняти рівень загального добробуту в окремих регіонах. Крім того, організація нових технопарків допоможе зберегти наукових спеціалістів в Україні, адже це створення комфортних умов для проведення досліджень та наукової діяльності.

Література

1. Закон України про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків (зі змінами та доповненнями) № 991-XIV [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14#Text>.
2. Офіційний сайт МОН України: Технологічні парки [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу <https://mon.gov.ua/ua/nauka/innovacijna-diyalnist-ta-transfer-tehnologij/tehnologichni-parki>.
3. Офіційний сайт ТОВ «ЮНІТ МЕНЕДЖМЕНТ КОМПАНІ» URL: <https://unit.city/residents/>.
4. Офіційний сайт «IT District-Park» URL: <https://itcluster.lviv.ua/projects/it-park/>.
5. Офіційний сайт ТОВ «ЕКОПОЛІС ХАРКІВ» URL: <https://www.ecopolishtz.com/ua/#about>.
6. Офіційний сайт ТОВ «ТЕСНІА Holding» URL: <https://techiiia.com/ua/business/ecotechnopark-by-techiiia>.

ПЛАТФОРМА 3

БАНКІВСЬКИЙ ТА СТРАХОВИЙ БІЗНЕС: ІННОВАЦІЇ, КРЕАТИВНІ ІДЕЇ, FINTESН-РІШЕННЯ

Асонов М.С.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент, доцент
кафедри банківської справи та страхування Брегеда О.А.*

РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ У ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У сучасних умовах розвитку економіки важлива роль покладається на фінансовий сектор, ефективне функціонування якого забезпечує акумуляцію вільних фінансових ресурсів, вибір найбільш перспективних напрямків для інвестицій та спрямування за ними фінансових ресурсів. Функціонування реального сектора економіки нерозривно пов'язане з діяльністю фінансових посередників, які виконують роль «каталізаторів» економічного зростання.

Основним завданням інфраструктурних посередників є обслуговування потоків фінансових ресурсів, надання інформації та послуг фінансового характеру, що спрямовані на створення оптимальних умов пошуку продавців та покупців.

До посередників другого рівня належать фондові біржі, реєстратори, зберігачі, депозитарії, брокери, дилери, андерайтери, компанії з управління активами інституційних інвесторів та ін. [1].

В останні роки на перший план починає виходити «функціональний» підхід, згідно з яким важливо не те, чи засноване фінансове посередництво на банках чи на ринках, а те, наскільки ефективно існуюча система посередництва забезпечує виконання своїх фундаментальних функцій [2].

В Україні в 2021 та в 2022, в умовах війни, спостерігається зменшення кількості фінансових посередників. Станом на 30 квітня 2022 року кількість учасників зменшилася до 1 664 (із 1 682 станом на 31 березня). Кількість банків протягом місяця не змінилася і становить 69.

Підбиваючи підсумки 2021 року для небанківських фінансових установ НБУ зауважив, що протягом року тривала активна трансформація та оздоровлення фінринку, ринок залишали компанії, які не проводили активної діяльності та добровільно відмовлялися від ліцензій. Значна частина компаній була виведена з ринку регулятором за порушення вимог законодавства. Незважаючи на зменшення кількості фінустанов, обсяги їх активів зросли. Найбільше — у фінансових компаній. Їхні активи відновилися до свого максимального рівня в докризовому 2019 році [3].

Важливим етапом у розвитку фінансового посередництва стало ухвалення Закону, який передбачає розподіл повноважень з регулювання фінансового ринку між Національним банком та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Національний банк став регулятором страхових, лізингових, фінансових компаній, кредитних спілок, ломбардів та бюро кредитних історій, а НКЦПФР став регулювати недержавні пенсійні фонди та фонди фінансування будівництва.

«Спліт» розширив можливості Національного банку для реалізації мандату зі забезпечення фінансової стабільності. Він дав змогу довести до логічного завершення реформу фінансового сектору, не обмежуючись виключно банками і поширюючи вимоги щодо прозорості, надійності та ефективності і на небанківський фінансовий сектор. Закон про «спліт» допоміг отримати фінансову систему, яка відповідає міжнародним стандартам [4].

Тепер щодо прикладів вдалих фінансових посередників. Така фінансова організація як Raiffeisen, зайшла на ринок України і своєю появою з'єднала українських підприємців, котрі мали наміри до ведення бізнесу на торгових площадках з усім світом. Raiffeisen використовується і в якості платіжної системи, яка дозволяє виводити гроші з сайтів та отримувати перекази від кліє-

нтів. Після зарахування грошей в обліковий запис їх можна вивести на український банківський рахунок або замовити картку від PayPal. Відкривши рахунок в системі — в очах таких великих гравців як Amazon чи eBay користувач стає надійним, адже PayPal відкриває рахунок за запитом у країні емітенту валюти, яка обирається. Наприклад якщо користувач хоче відкрити рахунок у доларах, система зареєструє його у First Century Bank в США, у британських фунтах — в Barclays, Лондон, і тд. Таким чином користувачам немає необхідності особисто шукати можливість все реалізувати самим, це зробить за нього установа.

Payoneer розширює свій спектр послуг та впроваджує фінансування активних користувачів. Так зробивши великий оборот коштів по рахунку, можна залучити більше 15 тисяч доларів під фіксовану суму 2% і погашатися воно буде автоматично по 50% від кожного платежу користувачу. Як підтвердження вдалості цієї системи, Monobank вже якнайменш 2 роки співпрацює із Payoneer та інтегрував його як спосіб поповнення рахунку в доларах (станом на кінець травня 2022 можна поповнити власну карту доларами). Нещодавно і ПриватБанк приєднався до системи, що свідчить про її перспективність і важливість для користувачів, можливість легко інтегруватися у світовий бізнес.

Інший цікавий приклад — PayPal — найбільша дебетова електронна платіжна система у світі — у зв'язку з воєнним вторгненням росії в Україну прискорила інтеграцію українського населення у свою систему, дозволивши перекази на українські акаунти (до цього можна було лише відправити третім особам поза Україною чи оплатити в інтернеті продукт чи послугу) і з можливістю подальшого поповнення особистого рахунку в українському банку. Дані сервіси сприяють поліпшенню взаємодії бізнесу і населення з зовнішнім світом. Особливо це актуально в руслі перспективного приєднання України до ЄС.

Результати дослідження показали, що, незважаючи на воєнний стан та зменшення кількості фінансових посередників, фінансовий ринок розвивається, залишаються найбільш надійні структури, які працюють по єдиних правилах і прозоро.

Незважаючи на чисельну перевагу небанківських фінансових посередників, банки значно переважають за активами і відіграють провідну роль в розподілі ресурсів в Україні і впровадженні інновацій на ринок.

Створення ефективної інфраструктури фінансового ринку на базі функціонування єдиної консолідованої моделі дозволяє забезпечити:

- ефективну й недорогу обробку трансакцій із установленням цін на справедливій основі, як це роблять PayPal та Payoneer;
- забезпечити функціонування системи з низьким рівнем ризику, з надійною системою контролю й належним фінансуванням;
- проведення політики прозорості; розкриття інформації її учасниками;
- задовольнити потреби її учасників, як індивідуальних, так і інституціональних, і розташованих як усередині країни, так і за її межами.

Таким чином фінансові посередники відіграють значну роль у забезпеченні стабільного функціонування економіки України у воєнний час та сприяють її відновленню.

Література

1. Письменна Т. В. Домінанти розвитку фінансового посередництва в Україні на сучасному етапі економічних перетворень «Ефективна економіка» / Режим доступу URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2019/80.pdf
2. Школьник І.О. Фінансові посередники та їх роль у розвитку фінансового ринку Зб. наук. праць ДВНЗ «УАБС НБУ»/ Режим доступу URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/54828/5/Shkolnyk_Finansovi_poserednyky.pdf;jsessionid=1BCD85C135B42F0489EECC283463A5FD
3. Офіційний сайт НБУ. На шляху до оздоровлення та довіри — підсумки 2021 року для ринку небанківських фінансових послуг/ Режим доступу URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/na-shlyahu-do-ozdorovlennya-ta-doviri--pidsumki-2021-roku-dlya-rinku-nebankivskih-finansovih-poslug>
4. Офіційний сайт НБУ. Закон про «Спліт» забезпечить прозорість, надійність та ефективність небанківського фінансового сектору/ Режим доступу URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zakon-pro-split-zabezpechit-prozorist-nadiynist-ta-efektivnist-nebankivskogo-finansovogo-sektoru>

Болдирєв Ф.В., Сиротенко М.Р.
«Фінанси, банківська справа та страхування», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент, доцент
кафедри банківської справи та страхування Татаріна Т.В.

СТРАХУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ: СУЧАСНА ПРАКТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В сучасному світі все активнішою та поширенішою стає співпраця банківського та страхового бізнесу. Взаємодія страхових компаній і банків обумовлена прагненням цих установ до спільної розробки та впровадження конкурентоспроможних продуктів для задоволення інтересів покупців банківських і страхових послуг.

В багатьох європейських країнах таких, як Великобританія, Франція, Італія, Бельгія, Іспанія, Португалія та Швейцарія банківські та страхові установи вже давно взаємодіють на паритетній основі, створюючи спільний продукт, що отримав назву банківського страхування («bancassurance»).

Поєднання банківського і страхового бізнесу історично бере свій початок з стародавніх часів. «Першим проявом економічної інтеграції кредитної і страхової сфери на рівні послуг була морська позика або договір бодмерею, що є прикладом своєрідного симбіозу надання кредиту та ризикового страхування. Перша історична згадка про таку фінансову операцію походить із Греції з IV ст. до н. е. Позику в сумі 3000 драхм було виплачено на рейс з Афін до Босфору і на повернення до Афін. Торгові міста Середземномор'я активно використовували так звану морську позичку протягом багатьох століть. Заслугує уваги той факт, що разом з позикою купець повертав додатково кредитуру значну суму, котра могла набагато перевищувати суму середнього лихварського процента. Виплата такої позички перебувала у безпосередній залежності від успіху (її сплата вимагалась тільки у разі вдалого закінчення морської подорожі, тобто за відсутності страхового випадку)» [1].

Сутність концепції банківського страхування полягає в тому, що відбувається об'єднання банків та страхових компаній з метою отримання синергійного ефекту від узгодження продажів, з'єднання страхових і банківських продуктів, спільного використання каналів їх розповсюдження і виходу на одну і ту ж клієнтську базу. Тобто, в результаті конвергенції банківського та страхового сектору, виникає два види фінансових інституцій: надання банками послуг через страхові компанії та надання страхових послуг через банки, а також надання банківських і страхових послуг через торговельні мережі. Звідси, прийнято, науковцями і практиками виокремлювати три напрями співпраці банківських та страхових установ.

Перший напрям — *банківське страхування*, котрий розглядався вище. Це договори страхування життя або загального страхування, які може оформити особа, коли отримує кредит в банку. Найбільш поширеним сьогодні в Україні є обов'язкове страхування заставного майна при отриманні кредитів (75-80% усіх послуг банкострахування). Другий напрям — *банківські послуги для страхової компанії*, тобто банк може обслуговувати рахунки страхової компанії, як будь-якої юридичної особи та зберігати кошти технічних резервів страховика. Третій напрям — *це страхування банківських ризиків*. Взагалі в діяльності банків виокремлюють кредитний ризик та операційний. Розглянемо кожен із них.

У науковій літературі страхування *кредитних ризиків* розглядають як вид страхування, суть якого полягає у зменшенні або усуненні кредитного ризику. Зокрема, кредитне страхування визначається як господарський механізм, мета якого — задовольнити випадкові оцінювані майнові потреби, які виникають з ризику неповернення кредиту, перерозподіляючи втрати між суб'єктами кредитно-страхових відносин.

До страхування кредитів (кредитних ризиків) відносять такі два його варіанти:

- добровільне страхування ризиків непогашення кредитів;
- добровільне страхування відповідальності позичальника за непогашення кредитів [2].

Також при видачі банком іпотеки своєму клієнту обов'язково здійснюється обидва види страхування — життя та кредитних ризиків. Це практикують такі банки, як Приватбанк, Ощадбанк, Укргазбанк тощо.

Операційний ризик — імовірність виникнення збитків чи додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок недоліків або помилок в організації внутрішніх процесів, навмислих або ненавмислих дій працівників банку або інших осіб, збоїв у роботі інформаційних систем банку або внаслідок впливу зовнішніх факторів.

Серед низки подій, що можуть стати реалізацією операційного ризику, варто зазначити кібератаки на електронні системи банків. Так, у 2017 році компанії і банки багатьох країн світу, і, в першу чергу, в Україні, зазнали атаки на свої цифрові системи вірусом «Petya». Робота частини банківської системи була паралізована на термін від декількох годин до трьох днів. За неофіційними оцінками українська економіка понесла збитки на суму близько 400 млн дол. Ліва частина припала на банки, що було чуттєвим ударом, враховуючи, що тогоріч банківський сектор показав чисті збитки в сумі 26,5 млрд грн. [3].

Ці збитки могли б бути застрахованими, якби банки України мали страховий поліс BBB (Bankers Blanket Bond). Поліс BBB є основою комплексної програми страхування від злочинів та професійної відповідальності фінансових інституцій. Для закордонних фінансових інститутів наявність такого поліса — справа престижу, а часом і обов'язкова вимога.

Серед стандартних ризиків, які покриває поліс, знаходяться наступні:

- збитки від нечесних дій працівників банку (нелояльність персоналу);
- збитки від втрати майна у приміщеннях банку;
- збитки під час перевезення;
- збитки від підробки та внесення змін до документів;
- збитки від операцій із цінними паперами;
- збитки від фальшивої валюти;
- збитки внаслідок комп'ютерного шахрайства.

На практиці страховий поліс буде містити лише частину з описаних ризиків, з яких лише один буде покриватися повністю, а інші — частково. Це зрозуміло, якщо визначити середні значення основних засобів банків України, що мають страхуватися. Серед 69 діючих банків цей показник становить у середньому 665,5 млн грн станом на 01.04.2022. У той же час середній рівень статутного капіталу десяти найбільших страховиків становить 725 млн грн на кінець минулого року. Відповідно до закону України «Про страхування» максимальний розмір страхової суми на одного контрагента не має становити більше 10% від статутного капіталу, сформованих страхових резервів та вільних резервів. У протилежному випадку страхова компанія зобов'язана даний об'єкт перестрахувати. Тому вітчизняні страхові компанії можуть надавати такі послуги лише із використанням перестраховувальних операцій. Також досить величезною є вартість такого страхового покриття для банківських установ.

Невід'ємною частиною війни, в яку було втягнуто нашу державу, є атаки на цифрову інфраструктуру, у тому числі і банківську. Як наслідок, цифрова інфраструктура системно важливих банків часто зазнає нападів і змушена простоювати. Не можна виключати, що після перемоги кількість кібер-атак на банківську інфраструктуру не знизиться. Вже сьогодні ми маємо нестабільну роботу мобільних застосунків і сайтів Приватбанку, Ощадбанку та деяких інших. Простій систем і необхідність проведення відновлювальних робіт завдають їм збитків, від яких вони не застраховані.

Для страхування саме цифрової інфраструктури має сенс запустити новий продукт, подібний до послуги компанії Parametrix Insurance, що пропонує підприємствам узгодити систему параметрів, за якими стан інфраструктури буде оцінюватися в режимі реального часу. У випадку непередбачуваного збою, кібер-атаки чи інших пошкоджень системи страховик автоматично виплачує компенсацію.

Наразі ринок страхування специфічних банківських ризиків в Україні майже не існує. НБУ, в рамках стратегії стійкого розвитку банківської системи, варто включити в свої найближчі плани обговорення з представниками сектору можливі шляхи поширення нових, стратегічно важливих страхових продуктів. Такі дії є логічними на шляху зростання і ускладнення банківської системи країни.

Оскільки можливості резервів та власних коштів українських страхових компаній є недостатніми щодо комплексного покриття банківських ризиків, НБУ варто розробити ступінчасту систему поширення таких послуг з метою захисту найбільш вразливих установ. Доцільно розпочати з малих банків, чий статутний капітал знаходиться в межах від 200 до 500 млн грн. Станом на 1 квітня 2021 року таких банків в Україні було 41. Середній розмір їх основних засобів (враховуючи нематеріальні активи) становив 96,5 млн грн. [4]. У такому випадку страхові компанії з TOP-10 зможуть застрахувати майно і інфраструктуру банків майже повністю за полісами BVB або частково, використовуючи механізм перерозподілу ризиків — перестрахування.

Література

1. Тринчук В.В. Взаємодія банків та страхових компаній при транспортному страхуванні. *Вісник Київського національного економічного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2010. №120. С.18-24.
2. Bente Corneliu Cristian. «Insurance Of Banking Operational Risk,» *Annals of Faculty of Economics, University of Oradea, Faculty of Economics*. 2010, July. vol. 1(1). Pages 307-311.
3. Про програми комплексного банківського страхування страхування. URL: <https://forinsurer.com/public/10/01/18/4011>
4. Інформація щодо балансової вартості основних засобів і розмірів капіталу страхових компаній. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>

Василенко А.А.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент, професор кафедри
банківської справи та страхування Іванова Т.Г.*

КАДРОВА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

У сучасному світі, для банківських установ актуальним є питання забезпечення економічної безпеки та всіх її складових, зокрема, кадрової безпеки. Забезпечення кадрової безпеки банків України та визначення її складових на сьогодні є малодослідженою проблемою як у науково-теоретичному, так і в практичному плані. Складність дослідження кадрової безпеки банківської установи зумовлена багатогранністю цієї категорії безпеки, значною кількістю її складових. Наразі не існує цілісної концепції управління безпекою персоналу банку, яка може забезпечити повне використання наявних людських ресурсів та протидіяти загрозам.

За даними дослідження, що було проведено однією з найбільших консалтингових компаній KPMG, Україна сьогодні займає 6 місце у світі за кількістю розкрадань і шахрайських операцій, що здійснені співробітниками. Щорічні втрати в компаніях через крадіжки, зловживання чи інші шахрайські схеми персоналу можуть досягати до 7% виручки. Майже 80% збитків українських компаній — це справа рук умисних дій або халатного ставлення власного персоналу. У той же час, у ході дослідження 56% опитаних компаній зазначили, що не мають налагодженої системи протидії шахрайству, 37% — мають формальну схему [1]. Саме тому все більшої актуальності набувають питання щодо забезпечення кадрової безпеки банківськими установами.

Існують різні підходи щодо визначення поняття та розуміння сутності і змісту кадрової безпеки. О.А. Кириченко вважає, що «кадрова безпека» — це «правове та інформаційне забезпечення процесу управління персоналом: вирішення правових питань трудових відносин, підготовка нормативно-правових актів, що їх регулюють, забезпечення необхідною інформацією всіх підрозділів управління персоналом» [2].

На думку О. Лащенко, А. І. Маренича та Н. Г. Мегеди, зміст категорії «кадрова безпека є характеристикою стану економічної системи, за якої всі її функціональні складові функціонують ефективно, забезпечують безпеку та здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім впливам. Це є загрози, пов'язані з кадрами, змістовним і структурним аналізом, діагностикою та прогнозуванням впливу кадрової діяльності на внутрішні та зовнішні показники зазначеної економічної системи» [3; 4].

Визначення кадрової безпеки як системи дав відомий фахівець з управління персоналом А. Кібанов. Він вважає, що кадрова безпека — це «загальний напрям кадрової роботи, сукупність принципів, методів, форм організаційного механізму визначення цілей, завдань, спрямованих на збереження, зміцнення та розвиток людських ресурсів, створення відповідального та високопродуктивного колективу, здатного реагувати до постійно мінливих вимог ринку з урахуванням стратегії розвитку організації» [5].

Так, більшість авторів схиляється до думки, що кадрова безпека це оптимальний стан захисту персоналу банку від зовнішніх загроз та оптимальний стан економічного захисту банку від внутрішніх загроз з боку персоналу. Кадрову безпеку доцільно розглядати з таких позицій: як безпеку діяльності персоналу банку; як його безпеку від деструктивних дій персоналу. Персонал банку одночасно виступає як об'єктом, так і суб'єктом потенційних ризиків, загроз і небезпек економічній безпеці.

Отже, завданням кадрової безпеки є виявлення та ліквідація загроз банківським установам. Під час вирішення проблем безпеки банку необхідно враховувати як зовнішні, так і внутрішні фактори впливу на їх діяльність. Стан середовища та чинники впливу на розвиток банківської діяльності потрібно максимально враховувати під час розроблення завдань, які постають перед банком на кожному етапі його розвитку. Існує два види загроз. Загрози можуть бути зовнішніми (не залежати від дій/бездіяльності персоналу) і внутрішніми (умисні/ненавмисні дії персоналу).

1. Зовнішні загрози — це негативні впливи на банківську установу, які надходять ззовні. Як правило, вони не залежать від свідомості та волі персоналу, які завдають ненавмисної шкоди конкретному банку. До таких загроз належать: хедхантинг; тиск на персонал банку, умови мотивації у конкурентів кращі; настанова конкурентів на переманювання; зовнішні залежності персоналу банку.

2. Внутрішні загрози — це навмисні чи необережні дії персоналу, які тягнуть низку негативних наслідків діяльності банківської установи. До таких загроз належать слабка система контролю управління персоналом; неправильний розподіл трудових ресурсів банку; неефективна система мотивації; недостатня кваліфікація персоналу; невдоволення робочою обстановкою співробітника; відсутність корпоративної політики або вона «слабка»; неякісні перевірки кандидатів для приймання на роботу.

Головними цілями забезпечення кадрової безпеки банківської установи є: запобігання ризикам, небезпекам і загрозам; захист інтересів і майна банку від протиправних дій; запобігання втрати матеріальних та нематеріальних ресурсів; забезпечення нормального функціонування всіх його підрозділів тощо.

Умовами забезпечення кадрової безпеки банку є легітимність усіх видів діяльності персоналу, використання системного підходу до забезпечення його економічної безпеки та відповідне ресурсне забезпечення.

Складовими механізми кадрового забезпечення економічної безпеки банківської установи є: об'єкт, що піддається небезпеці; суб'єкт, що забезпечує безпеку; фактори, які загрожують безпеці об'єкта; інструменти, методи і засоби забезпечення безпеки. При цьому, під кадровим забезпеченням розуміється система принципів, форм і методів формування необхідного кількісного та якісного складу персоналу, спрямована на вдосконалення кадрового потенціалу та ефективне його використання. Створення системи кадрового забезпечення банку вимагає вирішення комплексу заходів економічного, правового, інформаційного та правоохоронного характеру з метою захисту економічних інтересів, майна та прав власності банківської установи.

Ефективна система забезпечення кадрової безпеки, яка є сучасною ризико-орієнтованою складовою системи безпеки банківської установи, повинна включати:

1. управління репутаційним ризиком, а саме: оцінка бездоганної ділової репутації персоналу, і зокрема вищого керівництва банку;
2. адекватно функціонуюча комплаєнс-система банку, що підвищить гудвіл;

3. сучасне та ідеально інтегроване управління операційними ризиками.

Таким чином, система контролю за безпекою персоналу має на меті виявлення загроз безпеці персоналу (ризиків) та їх мінімізації, наприклад виявлення неправомірної поведінки, неналежного виконання службових обов'язків та банківських операцій, негативних стосунків між персоналом банку, причин та умови, що сприяють до цього, мінімізації та боротьби з ними [6].

Кадрову безпеку банківської установи можна досліджувати, як комбінацію складових частин, а саме: безпека життєдіяльності, соціально-мотиваційна, професійна і антиконфліктна безпека. Тобто, управління безпекою банку включає, окрім певних специфічних компонентів, цілий набір процесів управління персоналом — від пошуку та найму співробітників до їх адаптації роботи в банку, корпоративного духу, контролю їх виконаної роботи, кар'єрного зростання або звільнення. Лише за умов загальної продуктивної роботи всіх цих важливих складових можна досягти стабільності та прогресу діяльності банківської установи, адже персонал є основою будь-якого банку, а ефективне управління ним стає його особливою конкурентною перевагою.

Отже, кадрова безпека залежить від того, наскільки адекватно виконуються функції з управління персоналом та його інтелектуальним потенціалом, формується кадрова політика банківської установи та відбувається розвиток людського капіталу. Виходячи з цього, в сучасних умовах забезпечення кадрової безпеки є діяльність з продукування, обміну, використання людських ресурсів і виступає пріоритетною складовою безпеки розвитку персоналу та економічної безпеки.

Література

1. Кос В.В. Кадрова безпека. — URL: Режим доступу: <http://privatbank.ua/ua/business/srednemu-i-krupnomu-biznesu/kadrovajabezopasnost/>
2. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання: Монографія /О.А. Кириченко, В.С. Сідак та ін. — К.: Університет «КРОК», 2008. — 403 с.
3. Лашенко О.Ю. Кадрова безпека як підсистема в системі економічної безпеки підприємства. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/pspe/2007-3/laschenko_307.htm.
4. Мехеда Н.Г., Маренич А.І. Соціально-мотиваційні складові кадрової безпеки // Фінансовий простір [Текст]: міжнародний науково-практичний журнал / Черкаський інститут банківської справи Університету банківської справи НБУ (м. Київ). — м. Черкаси. — №2 (6) 2012. — С. 38-45.
5. Кибанов А.Я. Управление персоналом организации. — М.: ИНФРА-М, 2002. — 638 с.
6. Параметри та показники оцінки економічної безпеки держави. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/>

Корчака Ю.В.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», V курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент, професор кафедри
банківської справи та страхування Кривошлик Т.Д.*

ІННОВАЦІЙНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ДОБРОВІЛЬНОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Становлення медичного страхування є необхідною умовою розвитку системи охорони здоров'я у сучасній Україні. Адже завдяки розвитку страхової медицини може бути забезпечено належне фінансування медичної сфери та забезпечення населення якісною та своєчасною медичною допомогою. Одним із шляхів розвитку в системі охорони здоров'я України є запровадження новітніх інновацій, використання цифровізації та створення чат-ботів [1].

Інновації у сфері медичного страхування — це новостворені або удосконалені підходи до розвитку медичного страхування у системі охорони здоров'я, результатом яких є нововведена продукція та послуги, що поліпшують якість медичних послуг.

Цифрові технології в галузі охорони здоров'я — це життєво важливий інструмент підтримки у створенні такої парадигми.

У 2020 р. 4,54 млрд людей у світі були активними користувачами інтернету, а 5,0 млрд мають мобільні телефони (з яких 3,5 млрд використовують смартфон) [2]. При цьому зауважимо, що щорічні медичні огляди стають все менш поширеним явищем, оскільки збір комплексних медичних даних за допомогою мобільних додатків забезпечує безперервність надання медичної допомоги.

У міру того, як система охорони здоров'я поступово переміщується з лікарні в домашні умови, такий спосіб оповіщення стає все більш актуальним, особливо з використанням мобільного телефону.

Додатки для особистого здоров'я (Personal health applications — PHA), встановлені в телефонах, стають важливою інформаційною панеллю (платформою) для конвергенції всіх даних про здоров'я і благополуччя, які генерує пацієнт. Аналіз цих комбінованих наборів даних може сприяти появі послуг, які забезпечать активну підтримку для поліпшення медичного обслуговування, самоконтролю і благополуччя пацієнтів, надаючи чітку й повну інформацію 24/7 на телефоні, який поміщається в кишеню людини [3]. Так, 29 жовтня 2020 р. страхова компанія «Європейський страховий альянс» запустила у дію чат-бот у месенджері Telegram для застрахованих осіб із добровільного медичного страхування (ДМС). З його допомогою власники полісів ДМС можуть зв'язатися з медичним асистансом страховика та залишити запит про запис на консультацію до лікаря або на отримання медикаментів, отримати перелік документів та бланки на виплату, дізнатися результати розгляду заяви на виплату, надати відгуки та пропозиції щодо роботи сервісного центру з добровільного медичного страхування. Для користування чат-ботом необхідно лише набрати в пошуку контактів його назву: «Європейський страховий альянс» [4].

Однією з інноваційно-прогресивних страхових компаній в Україні є страхова компанія «Провідна». Цей страховик — один з лідерів ринку медичного страхування в Україні, є фінансово стійким, який завжди виконує свої зобов'язання перед клієнтами та партнерами понад 20-ти років.

До основних інноваційних напрацювань ПрАТ СК «Провідна» у сфері ДМС належать такі:

- механізм забезпечення оздоровчими послугами шляхом прямих оплат через страхову компанію в найбільшій мережі оздоровчих центрів «Спортлайф». У подальшому цей механізм був введений «Спортлайфом» в роботу інших страховиків;
- впровадження у роботу медичного асистансу можливості проведення телемедичних консультацій з рядом комерційних лікувально-профілактичних закладів (ЛПЗ) з метою спрощення комунікації лікар — пацієнт;
- впровадження у роботу мережевих клінік, на базі яких розміщені аптечні пункти, схеми забезпечення медикаментами за направленням лікаря (без рецепта), що скоротило час роботи лікаря, розвантажило співробітників і оптимізувало час клієнта;
- складено перелік послуг, за якими лікарі ЛПЗ можуть проводити обслуговування застрахованих осіб без узгодження зі страховиком, що скоротило час роботи лікаря і оптимізувало час роботи медичного асистансу [5].

Уже певний час традиційна модель медичного страхування піддається суттєвому тиску, пов'язаному з усе більш нагальною необхідністю впровадження змін, щоб стати ініціативнішою. Цей тиск походить з різних джерел, включаючи зміну ставлення та поведінки самих споживачів медичних послуг, що готові або навіть прагнуть більшого залучення та розширення своїх можливостей. Споживачі, які вже не є пасивними, потребують прозорості, зручності, доступності та більшої персоналізації продуктів та послуг, які вони отримують, незалежно від того, якого аспекту їх життя вони стосуються. Таким чином, ці погляди розповсюджуються і на сферу охорони здоров'я та медичного страхування.

На жаль, окремі страхові компанії поки що недостатньо активно використовують сучасні канали комунікацій із клієнтами з метою врегулювання страхових випадків, інформування про нові послуги, а також впровадження інноваційних продуктів страхування.

Ураховуючи наявні проблеми у сфері охорони здоров'я в Україні, страховим компаніям доцільно більш ініціативно розробляти і пропонувати нові інноваційні продукти добровільного медичного страхування. Так, наприклад, як це роблять: СК «УНІКА», яка пропонує страхування здоров'я у разі хвороби з виплатою після встановлення діагнозу, СК «ІНГО Україна» — продукт

«Світова медицина», який передбачає отримання консультацій і лікування у клініках за кордоном, СК «АСКА» та СК «Універсальна» — спеціалізоване медичне страхування для професійних спортсменів тощо.

Зауважимо, що страхові компанії надзвичайно швидко відреагували на виникнення нових ризиків, які загрожують здоров'ю людей через пандемію COVID-19, увівши до асортименту послуг нові продукти з добровільного медичного страхування (наприклад, «Корона-захист», «Антивірусне страхування» та ін.), а також збільшивши перелік захворювань, що покриваються туристичним страхуванням, забезпечивши при цьому можливість продажу таких продуктів онлайн.

На наш погляд, страховим компаніям варто більше уваги приділяти розробці нових моделей страхового покриття, спрямованих на захист здоров'я та добробуту пацієнтів, а не мережі постачальників медичних послуг. Для цього страховим компаніям у сфері охорони здоров'я доцільно долучитися до створення громадських організацій для задоволення соціальних потреб споживачів. Ці узгоджені підходи здатні допомогти досягти значущих, стійких змін у сфері ДМС [6].

Отже, у сучасних умовах ринок послуг добровільного медичного страхування розвивається досить швидко, наповнюючись все більшою кількістю цікавих, корисних та зручних інноваційних продуктів. У той же час страховики фокусують першочергову увагу на задоволенні потреб клієнта й покращенні надаваних послуг. Застосування нових інноваційних технологій у ДМС дозволить страховим компаніям створювати адаптовані до потреб клієнта продукти, які унікально підходять для кожного клієнта.

Література

1. Рубцова Н.М., Чкан І.О. Сучасний стан ринку медичного страхування в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Фінансовий простір*. 2018. № 4 (20). С. 167-172.
2. Звіт «DIGITAL 2020: 3.8 BILLION PEOPLE USE SOCIAL MEDIA». [Електронний ресурс]. URL: <https://wearesocial.com/blog/2020/01/digital-2020-3-8-billion-people-use-social-media/#>
3. Звіт FIP «Цифрове здоров'я у фармацевтичній освіті. Підготовка фармацевтичної робочої сили з використанням цифрових технологій». [Електронний ресурс]. URL: <https://www.fip.org/file/4958>
4. Фориншурер. [Електронний ресурс]. URL: <https://forinsurer.com/news/20/10/27/38630>
5. Інновації в ДМС. Нові рішення: офіційний сайт СК «Провідна» [Електронний ресурс] — URL: <https://conference.sb-malakut.com.ua/wp-content/uploads/2017/09/10-PROVIDNA-prezentaciya-SB-Malakut-2017.pdf>
6. Єгоричева С.Б., Таранець Б.В. Інноваційний розвиток українського страхового ринку. *Вісник університету банківської справи*. 2020. № 3.

Матюх М.В.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.е.н., доцент, професор
кафедри банківської справи та страхування Баранов А.Л.*

АНДЕРАЙТИНГОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Головною метою страхової компанії, як комерційної організації, є генерування певної неперервної величини грошових потоків, які забезпечуються відповідним обсягом продажів, та, як наслідок — отримання прибутку.

Не менш важливою метою є надання клієнтам надійного страхового захисту, який забезпечується внаслідок фінансової стійкості та платоспроможності страховика. На нашу думку, провідну роль у розвитку страхової компанії, забезпеченні її стійкості та платоспроможності та, навіть, ге-

неруванні обсягу продажів та отриманні страхових премій відіграють спеціалісти служби андеррайтингу.

Андеррайтинг — квінтесенція страхування, його основа. Тобто, андеррайтингова політика, як система правильної ідентифікації та оцінки ризиків, що приймаються на страхування — це основа для функціонування та розвитку страхової компанії.

Не секрет, що фахівці відділу продажів у страхових компаніях є дуже залежними від рішень андеррайтерів, особливо з майнових та особистих видів страхування, де ризик по суті прораховується індивідуально під кожного конкретного клієнта. Можна відмітити, що часто рішення андеррайтерів у конкретних випадках залежать від загальної андеррайтингової політики страхової компанії за різними видами страхування.

Якщо страхова компанія має на меті збільшити страховий портфель за окремим видом страхування, наприклад, з добровільного медичного страхування, то в цілому, андеррайтери готові запропонувати клієнту менший розмір страхового платежу за відповідне наповнення програми страхування, порівнюючи з конкурентами.

Можна зазначити, що така політика є доволі ризиковою та не може використовуватися тривалий час, оскільки є вірогідність отримати збитки, що у подальшому призведе до зростання розміру страхової премії та, як наслідок, — непривабливості страхових продуктів та неконкурентоспроможності.

На ринку добровільного медичного страхування для корпоративних клієнтів є приклади страхових компаній, які через збитки були вимушені піднімати вартість страхової премії майже на 100 %, порівнюючи з попереднім періодом, та, як наслідок — втрачали страховий портфель.

У 2018 р. СК «Альфа Страхування» [1] перейшла до політики збільшення своєї частки портфелю на ринку ДМС за рахунок демпінгування ціни. Як наслідок, у 2018-2019 рр. страховий портфель компанії з ДМС був високозбитковим. Проте, у 2020 р. рівень збитковості знизився, при цьому зросла як частка ДМС у власному страховому портфелі страховика, так і частка компанії на ринку ДМС загалом.

Діяльність СК «ПРОВІДНА» [2] є яскравим прикладом формування недиверсифікованого страхового портфелю. У 2018-2020 рр. частка найбільш збиткових видів страхування у загальній структурі валових страхових премій складала в середньому — 90 %. Треба зазначити, що при цьому, загальний рівень збитковості страхового портфелю знаходиться у допустимих значеннях, що є наслідком проведення недобросовісної політики врегулювання страхових випадків, що у наслідку може призвести до відтоку клієнтів.

Сутність же консервативної андеррайтингової політики полягає у тому, що андеррайтери страхової компанії свідомо відмовляються від прийняття на страхування ризиків, якщо це може призвести до потенційного розбалансування загального страхового портфеля страхової компанії з усіх видів страхування. Тобто, андеррайтери віддають перевагу балансу та надійності, а не збільшенню прибутків страхової компанії у майбутньому.

Гарним прикладом створення та управління збалансованим страховим портфелем є СК «УНІКА» [3]. У 2018-2020 рр. частка найбільш збиткових видів страхування у загальній структурі валових страхових премій складала в середньому — 68 %, що є допустимим значенням. При цьому варто зазначити, що рівень виплат є «живим» та простежуються щорічні зміни цього показника з тенденцією до зменшення, що є наслідком грамотного управління страховим портфелем.

Система ж оцінки ризику в цілому базується на вірогідності настання страхової події за ризиками, які беруться на страхування за певним об'єктом страхування та на страховій історії цього об'єкта, або його збитковості. Наприклад, у страхуванні майна для того, щоб почати оцінку вірогідності настання страхової події, треба чітко визначити, які ризики беруться на страхування: повінь, осідання ґрунту, зсув, крадіжка, удар блискавки, зловмисні дії третіх осіб, вибух, пожежа, землетрус, падіння літального апарату, протікання води з труб, переповнення водних апаратів, стихійні лиха. Далі, частіше за все, особливо при великій страховій сумі за об'єктом, що береться на страхування, андеррайтер особисто виїжджає на огляд цього об'єкту, та проводить комплексну оцінку вірогідності настання страхової події за певними ризиками, наприклад — місце розташування об'єкта, тип будівлі, характеристика внутрішнього оздоблення, чи наявні міри протипожежної безпеки, чи наявна охорона будівлі і так далі. Також, не менш важливим фактором є страхова історія об'єкту що береться на страхування. Коли береться на страхування певний об'єкт страховик зобов'язує страхувальника заповнити анкету за даним об'єктом. В цій анкеті, є окре-

мий пункт, у якому страхувальник має вказати страхові випадки за даним об'єктом за останні декілька років, а також, що стало причиною виникнення цих страхових подій.

Підсумовуючи вищесказане, можна визначити, що андерайтери відповідають за проведення андерайтингової політики у страховій компанії та визначають, які ризики можуть бути взяті до страхового портфелю компанії.

Як наслідок правильна послідовна андерайтингова політика призводить до створення конкурентоспроможних страхових продуктів, росту обсягу продажів, збалансованого страхового портфелю, та фінансової стійкості й платоспроможності страхової компанії.

Література

1. Звіти та документація. СК «Альфа Страхування»: веб-сайт. URL: <https://alfaic.ua/dokumenti>.
2. Розкриття інформації. СК «ПРОВІДНА»: веб-сайт. URL: <https://www.providna.ua/info/rozkrittya-informaciyi>.
3. Про компанію. СК «УНІКА»: веб-сайт. URL: https://unika.ua/about_us/about_company/.

Пацаль О.О., Донцова О.С..

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент, професор кафедри
банківської справи та страхування Іванова Т.Г.*

ЕЛЕКТРОННА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА ВЕРИФІКАЦІЯ КЛІЄНТІВ ЯК ПРОЯВ ІННОВАЦІЙ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ

Інновації у нашому житті постійно з'являються та запроваджуються. Кожного року все більше послуг надаються онлайн і це набагато зручніше. Особливо дане питання актуальне саме в банківській сфері, адже дистанційний банкінг розвивається дуже швидко. Окрім цього, коронавірус ще більше пришвидшив поширення дистанційних послуг, адже у нашому житті з'явилися нові реалії під назвою локдаун. Власне, ідентифікація та верифікація клієнта є першим, проте не єдиним етапом взаємодії банку з клієнтом у процесі встановлення ділових відносин та надання послуг. Тому, питання електронної ідентифікації та верифікації варто розглядати комплексно, в контексті цілісного процесу надання банківської послуги.

Спочатку треба зрозуміти сутність даного поняття. Згідно із Законом України «Про електронні довірчі послуги» (№ 2155-VIII від 5 жовтня 2017 року), вказано, що «електронна ідентифікація — процедура використання ідентифікаційних даних особи в електронній формі, які однозначно визначають фізичну, юридичну особу або представника юридичної особи» [1]. Також, згідно Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06 грудня 2019 року №361-IX «верифікація — це заходи, що вживаються суб'єктом первинного фінансового моніторингу з метою перевірки (підтвердження) належності відповідній особі отриманих суб'єктом первинного фінансового моніторингу ідентифікаційних даних та/або з метою підтвердження даних, що дають змогу встановити кінцевих бенефіціарних власників чи їх відсутність» [2].

Не можна залишити без уваги той факт, що процеси ідентифікації та верифікації клієнтів належать до технології KYC (Know Your Client, «знай свого клієнта»). Дана технологія передбачає те, що банки та фінансові організації повинні перевірити достовірність поданої клієнтом інформації до моменту встановлення з ним будь-яких відносин. Проте на відміну від ідентифікації, яка може здійснюватися віддалено і до моменту масштабного поширення дистанційного банкінгу, обов'язковою при здійсненні верифікації є особиста присутність у відділенні.

28 квітня 2020 року набрала чинності оновлена версія Закону «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», за яким Національний банк України затвердив повноцінні і спрощені моделі дистанційної верифікації [2]. Право обрати модель дистанційної верифікації залишається за банком «відповідно до власних бажань, можливостей доопрацювання програмних комплексів та відповідної оцінки ризиків такої діяльності». Варто зазначити, що банки та небанківські установи можуть задіяти у своїй діяльності як фізичну ідентифікацію та верифікацію, так і дистанційну.

Якщо мати на увазі повноцінні моделі дистанційної ідентифікації, то до цієї групи входять BankID +КЕП, відеоверифікація або шерінг е-паспорта шляхом інтеграції з ДІЯ. Особливістю таких моделей є те, що вони можуть використовуватися без лімітів до операцій та суми зобов'язань між клієнтом та установою [3]. Якщо коротко про кожну модель, то:

- відеоверифікація — це спілкування клієнта та уповноваженого працівника через відеотрансляцію;

- BankID — це спосіб електронної автентифікації громадян за допомогою їхніх даних в банку, де вони обслуговуються. В Україні є приклади практичного використання даного методу верифікації, а саме BankID від Ощадбанк та Приватбанк [4]. BankID+КЕП — це спосіб верифікації, де проходить верифікація ідентифікаційних даних клієнта за допомогою Системи BankID НБУ та отримання копій ідентифікаційних документів, підписаних КЕП клієнта.

- верифікація за допомогою е-паспорта наразі є досить популярним методом. Україна поступово відмовляється від паперової бюрократії та переходить до електронної документації. Яскравим прикладом такого методу ідентифікації людини буде слугувати саме ідентифікація в застосунку ДІЯ. Адже наразі в ДІІ існує багато функцій, починаючи від підкріпленням паспорта та закордонного паспорта до підкріплення свого сертифікату вакцинації від ковід. З ДІЄЮ співпрацює BankID Національного банку України та 39 банків-ідентифікаторів даної системи, 259 систем автентифікації, 197 систем для створення та перевірки КЕП, 25 надавачів електронних довірчих послуг та 68 схем електронної ідентифікації.

Послуга «ДІЯ. Підпис» — це досить цікавий приклад ідентифікації в застосунку ДІЯ. А саме як за допомогою «ДІЯ. Підпису» можна підписувати документи в електронному варіанті, що доволі зручно у нашому житті, яке поступово переходить до електронних варіантів. Як вказує офіційний сайт ІСЕІ, «ДІЯ. Підпис» — це послуга електронної ідентифікації для користувачів, які отримували особистий ключ віддалено за допомогою мобільного застосунку Дія. Що цікаво, така послуга містить в собі дві частини, одна з яких зберігається в смартфоні користувача, а ось друга — в спеціальному захищеному модулі порталу ДІЯ. [5]

А створити «ДІЯ. Підпис» не так вже й складно, хоча за досвідом, який маємо можемо сказати, що це виходить не в кожного з першого разу. За нашим досвідом це вийшло лише з третьої спроби. Для початку ви обов'язково повинні авторизуватися в застосунку ДІЯ за допомогою коду або біометрики, що також слугує прикладом ідентифікації людини. Після знайти в меню ДІЯ. Підпис та підтвердити особу через перевірку за фото, NFC або BankID.

Далі розглянемо групу спрощених моделей дистанційної ідентифікації та верифікації клієнтів. Особливістю застосування спрощених моделей є використання за умови, що ризик ділових відносин з клієнтом є низьким, і відповідно вводяться ліміти. Верифікація за цією групою моделей верифікації та ідентифікації здійснюється лише щодо клієнтів — фізичних осіб. До спрощених моделей відносяться дистанційне зчитування даних з чипу ID картки, верифікація даних через БКІ та перша операція на символічну суму. Розтлумачимо сутність кожного з них:

- Зчитування даних з ID документа — це зчитування ідентифікаційних даних із безконтактного електронного носія, імплантованого до ID-картки.

- Верифікація даних через БКІ (бюро кредитних історій) — це отримання ідентифікаційних даних та фінансового номера телефону з бюро кредитних історій.

- Перша операція на символічну суму — це здійснення першої операції на символічну суму з переказу коштів із власного рахунку, відкритого в іншому банку України.

Отже, щороку Україна більшою мірою віддає перевагу онлайн послугам та онлайн документації і, внаслідок чого питання дистанційної ідентифікації постають гостріше. У банках так само як і в інших сферах нашого життя існує дистанційна ідентифікація. Вони приділяють багато ува-

ги, щоб даний етап проводився безпечно та без ризиків. Існує багато видів даної ідентифікації, наразі верифікацію можна проводити також дистанційно. Українські банки вдосконалюють та спрощують ідентифікацію для клієнтів, метою якої є мінімальні часові та матеріальні затрати, і використовують існуючої процедури фінансового моніторингу у відповідності до світових та європейських стандартів.

Література

1. Закон України «Про електронні довірчі послуги» (№ 2155-VIII від 5 жовтня 2017 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>
2. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 28 квітня 2020 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР) — 2020 — № 25. — Ст.171
3. Департамент фінансового моніторингу Національного банку України. «Дистанційна ідентифікація та верифікація клієнта» — електронний ресурс від 20 листопада 2020 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/2_pr_2020-11-20.pdf?v=4
4. Офіційний сайт НБУ. «Про Систему BankID Національного банку». URL: <https://bank.gov.ua/ua/bank-id-nbu>
5. Офіційний сайт Інтегрованої системи електронної ідентифікації. (ICEI) URL: <https://id.gov.ua/>

Пацаль О.О., Сиротенко М.Р.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент, доцент кафедри банківської справи
та страхування Охрименко І.Б.*

РОЗВИТОК ФІНТЕХ У ВІДНОВЛЕННІ Й РОЗБУДОВІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

На тлі різних потрясінь, Україна сьогодні стикнулася з ще одним великим випробуванням — повномасштабною війною, яка охопила значну частину території країни і несе щодня мільярдні збитки економіці. Станом на кінець травня 2022 року збитки країни вже перетнули межу у 600 млрд. доларів США [1]. Нещадно знищуються промислові об'єкти, критична, транспортна і соціальна інфраструктура, житло українців — економіка спадає. Не вдаючись у подробиці усіх проблем, з котрими доведеться ще стикнутися у майбутньому, головне завдання, яке стоїть перед нами — це масштабна відбудова країни, яка, вважаємо, має відбуватися, наскільки можливо, прискорено і максимально ефективно. Переконані, що здійснити цього можливо лише застосовуючи ефективні інновації, в тому числі й у фінансовій сфері.

Стрімкий розвиток Фінтех в Україні у останні 5 років не лише закріпив за галуззю роль лідера, але й довів свій позитивний вплив на економіку в цілому, а також своє значення у складних умовах війни. Можливість вільного доступу не лише корпорацій, а й пересічних українців до фінансових послуг і особливо безготівкових розрахунків не лише в Україні, але й по всьому світу, перекази закордон, отримання різної допомоги з усього світу та багато іншого — все це сьогодні є можливим завдяки ефективному розвитку сучасних фінансових технологій в Україні протягом останніх років. Тому вважаємо, що питання подальшого використання фінтех у майбутній розбудові України є актуальним і потребує окремої уваги для вивчення перспектив.

Отже, ставимо на меті визначити важливість і конкурентні переваги фінтех у сучасній економіці, охарактеризувати розвиток фінтех в Україні та обґрунтувати перспективи і таргети його впливу у відновленні й розбудові економіки України.

Фінансові технології (фінтех) — це впровадження інноваційних технологій у галузі виробництва та доставки фінансових служб та продуктів. Цей термін активно застосовується у сфері фінансів та ІТ для позначення діяльності, у процесі якої надання фінансових служб застосовуються надсучасні технології. Сучасний світ дуже динамічний і сучасні технології, які є амбасадорами розвиненої економіки, оточують нас повсюди.

Загалом, можна сказати, що сучасна економіка майбутнього — це цифрова економіка і фінтех займає в ній вагоме місце. Такі компанії, як Microsoft, Apple, Google, Amazon, Facebook та багато інших активно застосовують у своїй практиці і розвинулися, в тому числі, завдяки використанню найновітніх фінансових технологій. Сьогодні існує багато й інших стартапів, наприклад, Circle, Trov, Deposit Solutions, Next Insurance та інших передових компаній, які активно використовують фінтех, бо сучасний бізнес неможливо уявити без фінансових інновацій. Тому, переконані, що фінтех є важливим інструментом для досягнення мети — ефектної відбудови української економіки, яка б відповідала сучасним вимогам і була конкурентоспроможною.

Найпоширенішими замовниками з фінтех-ринку і найсильнішими його гравцями є міжнародні платіжні системи, системи еквайрингу криптовалют, брокери, крипто-трейдери, а також зарубіжні криптовалютні біржі. Серед провідних напрямків фінтеху: цифровий банкінг; інвестиційний менеджмент; краудфандинг; кредитування; страхування; системоутворюючі для фінансової інфраструктури технології.

В Україні ці напрямки та фінансові технології вже також застосовуються. Наразі на вітчизняному ринку ФінТех активно працюють, за різними підрахунками, від вісімдесяти до ста компаній [2]. Серед них є як стартапи, так і зрілі надавачі послуг, які впевнено займають своє місце на ринку. Але найбільш популярними є платіжні послуги. Фактично, першим найбільшим ФінТех-прикладом в країні був Приватбанк (до націоналізації), технологічні послуги якого випереджали не лише локальний український ринок, але й європейський. Також в Україні представлені такі Фін-тех компанії, як: EasyPay, IBox, IPay.ua, Visa, OTPBank, Forward Bank, Monobank, Raiffeisen, Пумб та багато інших [2].

Проте найбільшого свого розвитку в Україні ФінТех набув останні 5-6 років. Цей напрямок почав привертати все більшу увагу гравців фінансового сектору з подоланням банківської кризи 2014-2015 рр., коли банки стали шукати нових конкурентних переваг для своєї діяльності, та після низки заходів і форумів, присвячених цій темі, а також завдяки підтримки з боку держави.

Сьогодні розвиток ФінТех в Україні активно підтримується низкою різноманітних ініціатив НБУ. Спочатку Національним банком було затверджено Комплексну програму розвитку фінансового сектору України до 2020 року, а далі Концепцію розвитку фінансового сектору України до 2025 року, що передбачає низку ініціатив і заходів, переважна більшість яких пов'язана з розвитком фінтех, а саме [3]:

- курс на безготівкову економіку;
- перехід на стандарти ISO20022;
- зберігання та обмін документами у електронному форматі з використанням електронного підпису;
- віддалена ідентифікація особи та використання Bank ID для дистанційної ідентифікації клієнтів, замовлення фінансових послуг онлайн.

Окрема увага у Концепції приділена підвищенню фінансової грамотності, захисту прав споживачів фінансових послуг, а також новим правилам для стимулювання нових гравців у секторі платежів.

Завдяки спільним зусиллям самих фінтех компаній, банків, інвесторів, держави інноваційні фінансові технології не лише стрімко входять в українську економіку та життя українців, але й стають вже невід'ємним атрибутом якості послуг та зручності. Серед основних трендів покращення фінансових технологій у галузі платіжних послуг. Окрім класичних переказів і розрахунків, насамперед, варто відзначити онлайн B2B і P2P кредитування, інвестиційний менеджмент, страхування, посилення ролі API та технологій обробки біометричних даних [2].

Свої переваги використання послуг фінтех довело вже й у воєнний час, коли люди мають можливість отримати фінансову допомогу від держави, не стоячи в черзі, а просто скориставшись можливостями дистанційних фінансових і банківських послуг, а також вільно переказувати гроші закордон або отримувати зовні, отримувати допомогу від іноземців та інше.

Проте війна внесла свої негативні корективи, і наразі стрімкий розвиток фінтеху, як і багатьох стратапів у інших галузях економіки, напевно, піддається відчутному гальмуванню. На тлі розгортання повномасштабної війни, українська економіка переживає не найкращі часи, бо за прогнозами експертів ВВП впаде від 35% до 45% до кінця 2022 року, а загальні втрати України від російської агресії уже оцінюються в 1 трлн. доларів США [4]. Це:

- прямі інфраструктурні збитки, тобто зруйновані мости, дороги, житло, будівлі. Наразі це близько 120 млрд доларів, а з урахуванням військової інфраструктури та інших цивільних витрат — понад 270 млрд доларів США;
- недоотриманий прибуток і не вкладені інвестиції, що оцінюється у 290 млрд доларів США;
- втрати, отримані внаслідок зменшення ВВП у перспективі відносно довоєнних планів, адже підприємства, які мають приносити державі доходи, зруйновані [1].

Але, попри всі проблеми і труднощі, з якими доведеться зіткнутися економіці України попереду, всі її учасники зацікавлені у найскорішому перезапуску і відновленні. І ми переконані, що подальший розвиток фінтех займатиме важливе місце у цих процесах.

Варто зазначити, що завдяки стрімкому розвитку фінтех самі банки за 4 попередні роки відчутно наростили клієнтську базу і обсяги дистанційних послуг, зокрема під час пандемії Covid-19. Це позитивним чином відбилося на їх ресурсній базі та помітно збільшило обсяг комісійних доходів і фінансового результату. За оперативними даними, прибуток банківської системи за 2021 рік становив 77,5 млрд грн [5] (за 2020 рік — 39,7 млрд грн, за 2019 — 54,1 млрд грн, а за 2018 — 21,7 млрд грн [6]). Це був рекордний прибуток за останні роки, і саме ці кошти могли бути використані для нарощування капіталу та збільшення кредитування. Так вважало керівництво НБУ [5] і сподівалися інші учасники економіки. Проте війна внесла свої негативні корективи. Попит на кредити та банківські послуги знизився. Це та багато інших чинників чинить негативний вплив на складові операційного доходу. Тому, зростання чистого процентного доходу в березні сповільнилося до 17% р/р порівняно з 35% р/р за січень-лютий 2022 р. Чистий комісійний дохід скоротився за I квартал на 13% р/р через падіння в березні на 58% р/р. Вже за квітень банки пішли у збиток, адже доходи сягали за 4 місяці 2022 року 88 608 млн. грн, а витрати сягали 96 034 млн. грн. Комісійні доходи зменшувались з початку війни, і за 4 місяці сягають 24 465 млн. грн [7].

Проте такий сегмент як дистанційні послуги банків, що активно розвивали і впроваджували фінтех, дозволив цим установам зміцнити свої позиції на ринку фінансових послуг у попередні роки і створити певний запас фінансової стійкості. Це дає їм сьогодні кращі можливості пережити труднощі, покликані воєнним станом. Так, наприклад, лідером ринку залишається Приват-Банк, який заробив понад 60% прибутку прибуткових банків у попередньому році.

Відплив ресурсів і клієнтів, замороження кредитів, зменшення процентних доходів, збільшення витрат, все це може бути помітно нівельовано саме в тих банках, які можуть компенсувати це, хоча б частково, доходам від дистанційних послуг та оптимізувати діяльність завдяки тим же впровадженням фінтех. Серед провідних затребуваних послуг, які допомогли банкам економити, оптимізуючи технологічні процеси завдяки використанню фінтех такі як: перекази з картки на картку; валютно-обмінні операції; кредитування; цілодобова підтримка клієнтських рахунків, надання необхідної інформації клієнту: стан рахунку, ліміти по рахунку, блокування та розблокування рахунку тощо.

Отже, очевидно, що впровадження і використання фінтех є ефективним і має великий позитивний вплив на економіку, як у контексті розвитку окремої галузі, самого фінтеху, так і стосовно його впливу на інші сектори ринку і не лише фінансової сфери. Тому його розвиток і використання здобутків має бути і в пріоритетах післявоєнної розбудови економіки України.

Так, зокрема, завдяки використанню фінтех можна покращити фінансову логістику у таких сферах як будівництво і транспорт, логістика товарів та послуг. Крім того кожна окрема корпорація, фінансова установа або середній чи дрібний підприємець може покращити свою діяльність і легше подолати кризу завдяки використанню продуктів фінтеху.

Водночас важливою передумовою потужного позитивного впливу фінтеху у розбудові економіки України є:

- по-перше, продовження його розвитку і зростання, включаючи активну підтримку з боку держави у вже розпочатих ініціативах, у тому числі стимулювання інвестицій у цю сферу.

- по-друге, в цілях збільшення синергійного ефекту дії від впровадження фінтех, необхідною є популяризація його продуктів фінтех серед потенційних споживачів, як у корпоративному секторі, так і серед населення.

Для цього вважаємо потрібними наступні кроки і заходи:

1) *вирівнювання розповсюдження фінтех продуктів і їх використання у розрізі регіонів, соціальних та вікових груп, що у цілому сприяє підвищенню фінансової інклюзії в Україні.*

Усім нам зручні безготівкові розрахунки, проте, на жаль, не всюди ми можемо ними скористатися. Наприклад, у сільській місцевості чи невеличких містах не всюди є термінал. Треба збільшувати популярність фінтеху не тільки територіально, а й у вікових та соціальних груп. А це можна здійснити через створення та застосування на практиці програми фінансової грамотності населення, а також забезпечити відповідний розвиток інфраструктури фінтеху.

2) *підготовка для економіки кадрів з відповідними фаховими знаннями і компетенціями.* Пропонуємо впроваджувати базові знання фінтех можливостей для всіх користувачів вже починаючи зі шкільної програми, оскільки молодь — це майбутнє нації. І беззаперечно, що наші ВНЗ повинні навчити майбутніх спеціалістів для сфери економіки спеціальних користувацьких навичок щодо Фінтех, а також окремо готувати фахівців з спеціальними знаннями і компетенціями для фінансово-банківської та ІТ сфери.

Вважаємо, реальні кроки у перелічених напрямках і проведення заходів з підтримки фінтеху і його популяризації стануть дієвим інструментом прискорення у відновленні й розбудові економіки України.

Висновки. Очевидним фактом сьогодення є необхідність масштабної та ефективної відбудови української економіки. У сучасній динамічній умовах розвиток фінтеху, як перспективної інноваційної галузі, підтвердив свою конкурентність та корисність, а отже може і має зайняти провідне місце каталізатора у цих відновлювальних процесах та відіграти важливу роль у відновленні економіки України. Треба не зупиняти його розвиток, а тільки стимулювати і збільшувати розповсюдження та використання. Роль фінтеху в економічному розвитку значна, а вплив важливий і переважно позитивний. Основними таргетами цього впливу можуть бути: подальший розвиток фінтеху як окремої галузі; безпосередній вплив на фінансову логістику в економічній та соціальній сфері; вдосконалення фінансових послуг банків і небанківських фінансових установ; фінансова інклюзія; сфера освіти.

Література

1. Зростання цін та діра в бюджеті. Як виживає Україна під час війни. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61594911>
2. Фітех в Україні: тенденції, огляд ринку та каталог. URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/02/FinTech_Catalogue_feb2018_en_ua.pdf
3. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025>
4. Як впаде економіка України через війну і чим заповнити ці втрати. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/tsena-voyny-upadet-ekonomika-ukrainy-vospolnit-1650305048.html>
5. Шевченко: прибуток банківської системи за 221 рік — рекордні 77,5 млрд грн. URL: <https://finbalance.com.ua/news/shevchenko-pributok-bankivsko-sistemi-za-2021-rik---rekordni-775-mlrd-hrn>
6. Статистика Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic>
7. НБУ — про фінансовий стан банківської системи. URL: <https://finbalance.com.ua/news/bankivska-sistema-ukrani-popri-viynu-zumila-zbilshiti-depozitniy-i-kreditniy-portfel>

Перепелюк Т.В.
*«Фінанси, банківська справа та страхування», 5курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент, доцент
кафедри банківської справи
та страхування Стецюк Т.І.*

СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Невід’ємною складовою сучасної економічної системи є страхування, яке забезпечує реалізацію державної соціальної політики, економічну стабільність, розвиток підприємництва, безпеку, захист від численних природних, техногенних та інших ризиків. Саме страхування життя належить до стратегічно важливої складової страхового захисту життя і здоров’я громадян є мірилом добробуту країни, мірилом цивілізації. Воно забезпечує довготермінові інвестиції в економіку, вирішує частину соціальних проблем суспільства, а також поєднує в собі можливість отримання громадянами як належного страхового захисту від існуючих ризиків, так і заощадження коштів [1]. Таким чином, страхування життя — є універсальним інструментом для вирішення багатьох соціальних завдань.

Зазначимо, що однією із найважливіших рис договорів страхування життя є те, що за ними передбачається виплата страхових сум у випадку передчасної смерті застрахованої особи або у випадку дожиття нею до закінчення терміну дії договору. Зокрема, під час укладення такого роду договорів страхування із вчасною сплатою страхових внесків, страхувальник розраховує на те, що страхова компанія йому або третій особі, вказаній у договорі страхування, виплатить належну страхову суму. У цьому і полягає призначення страхування життя — можливість довготермінового планування страхувальниками належних їм фінансових ресурсів і отримання відповідних страхових гарантій, які, по-суті, інші договори не в змозі надати.

У країнах Центральної Європи, які активно проводять реформи, страхові ринки та їхні правові й організаційні рамкові умови в останні роки значно наблизилися до стандартів ЄС. Крім того, економічний розвиток призвів до підвищення купівельної спроможності, що ще більше сприяло укладенню договорів страхування для пенсійного забезпечення громадян. Класичні продукти страхування життя та пенсійного страхування посилено конкурують з іншими страховими продуктами забезпечення в старості, які пропонуються пенсійними фондами. Загалом у цих країнах можна спостерігати дуже позитивні тенденції розвитку страхування життя.

У багатьох країнах, в яких відбуваються суспільно-політичні та економічні перетворення немає або не було необхідної «культури страхування», тобто не було розуміння необхідності індивідуальної та власної відповідальності, необхідності турботи про суспільні небезпеки та життєві ризики. З іншого боку, передумовою даного розуміння, є стабільний та надійний ринок страхування, який дає або споживачу, або громадськості підставу для встановлення довіри до нього. Суттєву роль на цьому ринку відіграє також чітке та ефективне регулювання захисту споживача або знаходження належних та прийнятних для клієнтів рішень конфліктів [2].

Серед країн, які представлені в табл. 1, за 2020 р., Україна має найнижчий рівень ВВП на одну особу, що ставить її на позиції країн із низькими показниками. Тим часом у європейських країнах прослідковується тенденція до підвищення конкуренції, незважаючи на зміни, які відбуваються на страхових ринках цих країн.

Дослідження свідчать про важливість та необхідність розвитку страхування життя в Україні. Тільки комплексні заходи з боку держави та самих страхових компаній допоможуть постійно розвивати цей сегмент ринку фінансових послуг, передумовами якого є: поступове зростання доходів населення з тенденцією до подолання низького рівня їх платоспроможності; підвищення зацікавленості юридичних та фізичних осіб у захисті своїх майнових інтересів; збільшення кількості прибуткових підприємств; розвиток системи недержавних пенсій.

Таблиця 1

ОБСЯГ ЗІБРАНИХ СТРАХОВИХ ПРЕМІЙ У РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ, МЛН.ДОЛ. США

№	Країна	Інші види страхування ніж страхування життя	Страхування життя	Валові зібрані премії		ВВП на одну особу, тис. дол. США
				Всього	Частка у світі, %	
1	Україна	3,276	0,310	3,586	0,08	3,00
2	Аргентина	13,957	3,359	17,317	0,37	17,93
3	Польща	9,729	8,355	18,084	0,39	21,25
4	Фінляндія	5,243	22,363	27,606	0,59	36,89
5	Південна Африка	9,565	44,556	54,121	1,17	12,33
6	Австралія	32,667	45,641	78,309	1,69	44,37
7	Нідерланди	75,135	26,005	101,14	2,18	41,45
8	Канада	52,334	73,010	125,344	2,70	43,62
9	Південна Корея	91,204	54,223	145,427	3,13	33,93
10	Німеччина	132,813	114,349	247,162	5,33	39,89
11	Франція	94,598	160,158	254,754	5,49	34,34
12	Китай	125,844	152,121	277,965	5,99	9,86
13	Великобританія	106,75	222,893	329,643	7,10	37,33
14	Японія	108,773	442,733	531,506	11,45	37,21
15	США	726,397	532,858	1259,26	27,13	52,45
	Всього у світі	2032,850	2608,091	4640,941	100	X

Джерело: [2].

Таким чином, процес інтеграції України в Європейське Співтовариство неможливе без реформування правового інституту страхування, що вимагає встановлення відповідних принципів, на підставі яких здійснювалося державне регулювання страхової діяльності в ЄС та інших країнах з ринковою економікою. Війна внесла свої корективи — різке зниження запиту на всі види страхування, особливо для фізичних осіб потребує підтримки держави, а саме, можливості пільгового кредитування під дострокові депозити держави. Оскільки страхові послуги, особливо послуги з особистого страхування є об'єктом пасивного попиту то їх необхідно наближувати до населення через різні інформаційні канали, які допоможуть зрозуміти, що страхові компанії є надійними інвесторами і їх потрібно популяризувати та довіряти їм.

Література

1. Стецюк Т.І. Сутність страхування життя: значення, функції ризику. Науково-теоретичний журнал ХЕУ «Наука й економіка». Випуск 1 (37).2015. С.154-160
2. World International Insurance Fact Book 2020. International Insurance Institute, 2020. 110 p. URL : <http://www.iii.org/si-tes/default/files/docs/>

Петруха С.А.
«Фінанси, банківська справа та страхування», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., ст. викладач кафедри банківської справи
та страхування Демченко В.О.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ СТРАХОВИКА

На ринку страхових послуг України криза призвела до значних проблем щодо управління фінансовим станом страхових компаній в цілому. Проблеми з фінансовим станом є не тільки у малих страховиків, а й у середніх та великих, у тому числі з іноземним капіталом. В таких умовах страхові компанії потребують пошуку та реалізації шляхів підвищення ефективності управління фінансовим станом, що буде спрямовано на зміцнення фінансової стійкості, збільшення доходної частини, а також здійснювати мінімізацію кризових проявів у процесі фінансової діяльності.

На практиці дослідженням підвищення ефективності управління фінансовим станом страховика займалися такі іноземні та вітчизняні науковці: Н.М. Бразілій, К.Д. Аллабян, О.А. Клепікова, О.В. Кнейслер, Г.М. Куліна, Р. Лос, Александра Рід Лажу, О.Л. Ольховська, Р.В. Руда, Стенлі Фостер Рід, О.М. Шинкаренко та ін.

Даний напрям дослідження є актуальним, тому що у межах пошуку шляхів підвищення ефективності управління фінансовим станом страховика є низка проблем, які потребують вирішення: необхідність розробки та впровадження процедури коригування фінансового стану страховиків у сучасних умовах, необхідне розроблення та впровадження комплексів заходів із підвищення ефективності управління фінансовим станом залежно від фінансового рівня.

Оцінка фінансового стану великих страховиків відображає покращення фінансового стану, або нейтральні зміни. У середніх та малих страхових компаніях відображалися нейтральні зміни або перебування у фінансовій кризі [1].

Основним чинником боротьби з кризою на ринку страхування, підвищення ефективності управління фінансовим станом та зменшення кількості проблемних страхових компаній є державний вплив. У цьому розумінні держава повинна розробити стратегію розвитку страхового ринку, зокрема забезпечити державне регулювання діяльності страховиків та збільшити інформаційну підтримку страхування в країні. Важливою також є інтеграція коригування фінансового стану страховиків на місцевому рівні до загальної процедури такого коригування.

Оцінка страхового стану страховиків країни дає змогу поділити їх на: ті, що потребують покращення фінансового стану, ті, що потребують впровадження антикризового фінансового управління; ті, що потребують санації.

До заходів покращення операційної діяльності страховиків варто віднести: продуктову диверсифікацію у напрямі активізації страхування сфери послуг, розробку нових та оновлення наявних страхових продуктів аби задовольнити потреби споживачів, збільшення мережі з акцентом на середні та малі міста, впровадження інтернет- страхування.

Аби покращити інвестиційну діяльність страховика необхідно диверсифікувати інвестиційні вкладення зі збільшенням довгострокових інвестицій, підвищити ефективність інвестиційної діяльності та збільшити прибутковість інвестицій.

Заходи щодо покращення фінансової діяльності страховика повинні включати: активну взаємодію з банками, залучати інвесторів, акціонерів та домашні господарства як акціонерів страхових організацій.

Варто не забувати про інноваційну діяльність страховика, а саме: розробка нових страхових продуктів, застосування інноваційних технологій безпосередньо у діяльності, під час підготовки співробітників та інтернет- сайтах.

До заходів із покращення маркетингової діяльності варто віднести: акцент на інтернет- рекламі, просування послуги через агентські мережі сфери ритейлу, продажу нерухомості, а саме наданні страхових послуг та нарощення маркетингової активності у малорозвинених місцевостях країни.

Антикризові заходи організаційно- правового характеру в межах управління фінансового стану повинні спрямовуватися на зміну організаційно-правової форми господарювання. Необхідно оптимізувати організаційну структуру аби усунути збиткові та неефективні елементи, впроваджувати нові підходи щодо управління працівників, підвищувати ефективність взаємодії між всіма співробітниками страхової компанії [3, с. 72-73].

Якщо страховик не зможе стабілізувати фінансовий стан страхової компанії, то це може призвести до глибокої фінансової кризи, яка у майбутньому потребуватиме ліквідації та розробки комплексу санаційних заходів. Головною метою розроблення та впровадження санаційних заходів є недопущення критичного погіршення фінансового стану страховика у короткостроковій перспективі та його стабілізація у середньостроковій перспективі.

До санаційних заходів відноситься: пошук стратегічного інвестора, перетворення страхової компанії на акціонерне товариство, реструктуризацію заборгованості перед кредиторами та їх залучення аби подолати фінансову кризу.

Заходи щодо оптимізації управління страховою компанією під час кризи мають включати: зміну керівництва та всієї команди топ-менеджерів, упровадження нових, прогресивних форм та методів управління, суттєві зміни в маркетинговій діяльності, адаптацію та психологічну підготовку персоналу до роботи в умовах фінансової кризи.

Шляхи підвищення фінансового стану страховика мають охоплювати заходи у всіх сферах діяльності страхової компанії. Фінансова стійкість страховика- це спроможність виконувати зобов'язання за прийнятими договорами страхування та перестрахування у випадку настання несприятливих факторів. В умовах нестабільності економічної ситуації велику роль відіграє правильна оцінка фінансового стану страховика та заходи щодо покращення ефективності.

Література

1. Статистика страхового ринку України. *Фориншурер — страхование в Украине. Новости страхования. Рейтинг страховых компаний*. URL: <https://forinsurer.com/stat>.
2. Землячова О.А. Оцінка фінансового стану страховика та шляхи його поліпшення [Текст] / Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. — 2019. — №2. — С. 54–66.
3. Антикризове управління на підприємстві: фінансовоорганізаційні аспекти. Конспект лекцій : навч. посіб. / С. В. Глуценко, С. В. Івахненко. — Київ : НаУКМА, 2020. — 92 с.

Повидиш А.О.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — д.е.н., доцент,

доцент кафедри банківської справи та страхування Циганова Н.В.

РОЛЬ КРЕДИТУ В РОЗВИТКУ ТА ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У ХХІ столітті кредит відіграє важливе значення для розвитку економіки будь-якої країни. Для повноцінного функціонування економіки важливою є наявність ефективної банківської системи, основним інструментом якої є кредит. Він забезпечує не тільки стабільність банківської системи в цілому, а й відіграє визначальну роль у стимулюванні економічного росту або відновленні економіки, оскільки кредити складають досить значну частину інвестиційних ресурсів. Під час кризових ситуацій роль кредиту значно зростає, як, наприклад, у даний час в умовах воєнного стану в Україні.

Кредит — це економічні відносини між фізичними та юридичними особами або державами щодо перерозподілу вартості без зміни власника на умовах забезпеченості, повернення, строковості і, зазвичай, з виплатою відсотків. Можна виділити такі види кредиту: банківський, іпотечний, податковий, споживчий, державний та міжнародний. Найпоширенішим серед них є банківський кредит, а з моменту повномасштабної війни в Україні дуже важливим став державний кредит.

Найголовнішою функцією кредиту є перерозподільна. Вільні кошти з однієї галузі спрямовуються через кредит в іншу, і це сприяє розширенню виробництва та прискоренню обігу капіталу. Також кредит впливає на галузеву структуру економіки, так як вільні кошти направляються в ті галузі виробництва, де передбачається ріст попиту, а, отже, більша прибутковість. Саме тому кредит є невід'ємною частиною ринкового механізму саморегулювання економіки. Проте не завжди цей механізм функціонує безпроблемно.

В Україні існують проблеми кредитування, а саме:

- нестабільна військово-політична ситуація в країні;
- недосконалість законодавства, яке регулює кредитні відносини;
- досить високі відсотки та не вигідні умови по кредитах, що зменшує попит;
- надто високі ризики кредитування, проблемний фінансовий стан позичальників;
- погіршення параметрів забезпечення позик в умовах війни;
- затрати часу на розгляд можливості отримання кредиту та недоліки в системах оцінки кредитоспроможності позичальників та ін.

Через важку військово-політичну ситуацію в Україні на початку 2022 року відбулося різке зниження попиту на кредити з боку населення і бізнесу, а також вкладень населення. Інтерес позичальників значно скоротився до всіх видів кредиту, про це свідчать дані Національного банку України. Це відбулося через те, що досить багато людей втратило роботу, а, отже, можливість заробляти кошти на життєво необхідні цінності, тому погіршилися споживчі настрої, а також кредитоспроможність населення.

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України Верховна Рада України ввела зміни Законом «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» №2120-IX від 15.03.2022 р. деяких правил роботи банків та небанківських фінансових установ, зокрема тих, що надають послуги з кредитування [2].

Ключовими змінами є наступні: протягом дії воєнного стану та 30 днів після дня його припинення чи скасування позичальник не нестиме відповідальності перед кредитором у разі прострочення виконання зобов'язань за споживчим кредитом; у разі допущення прострочення позичальник звільняється, зокрема, від обов'язку сплати кредитодавцю неустойки та інших платежів, сплата яких передбачена договором про споживчий кредит за прострочення виконання (невиконання, часткове виконання) споживачем зобов'язань за таким договором; неустойка та інші платежі, сплата яких передбачена договором про споживчий кредит за прострочення виконання, нараховані з 24 лютого 2022 року включно, підлягають списанню; у разі невиконання зобов'язань за договором про споживчий кредит забороняється збільшення процентної ставки за користування кредитом, окрім випадків, коли встановлення змінюваної процентної ставки передбачено кредитним договором чи договором про споживчий кредит; скасування відсотків за користування кредитними коштами не передбачено [3].

Національний банк надав дозвіл комерційним на «кредитні канікули» та неврахування прострочки за кредитами під час оцінки кредитного ризику. Кредитні канікули — це відтермінування сплати боргу під час воєнного стану, а не його прощення, при цьому сума боргу не змінюється. Про кредитні канікули потрібно домовлятися безпосередньо з банком, але, якщо позичальники мають запас ресурсів, варто надалі виплачувати кредит.

За даними Національного банку України відомо, що у I кварталі 2022 року більшість фінансових установ значно посилила кредитні стандарти. Жорсткішими стандарти стали через погіршення економічної активності та спад окремих галузей, зростання ризику застави, гірші курсові та інфляційні очікування.

Навесні постало питання посівної кампанії. Для вчасного початку й успішного її проведення Уряд активував додаткові механізми кредитування аграріїв для уникнення глобального голоду не тільки на території України. Для підтримки сільськогосподарських товаровиробників з метою забезпечення посівної кампанії, а також підтримки та активізації підприємницької діяльності у період дії воєнного стану Уряд, за ініціативою Президента України, вніс низку змін до Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%», яка була впроваджена з 01.02.2020 р. [5]. Змінами передбачено суттєві спрощення для кредитування. Починаючи з лютого 2020 р. станом на 02.05.2022 р. у суб'єкти підприємництва отримали від уповноважених банків 38 462 кредити на загальну су-

му 102,6 млрд грн. До програми приєдналися 42 банки, зокрема Приватбанк, Ощадбанк, УкрГаз-Банк, ОТПбанк, ПУМБ та ін.[4].

Під час воєнного стану в Україні важливого значення набув державний кредит, коли держава виступає як позичальник. За його допомогою залучаються грошові ресурси для покриття державних витрат, фінансування дефіциту державного бюджету, стабілізації валютної системи та ін. Основними формами державного кредиту є державні позики, які надаються на підставі кредитних угод, позики, які залучаються державними органами управління шляхом емісії та розміщення державних боргових цінних паперів, держані гарантії, що надаються урядом підприємствам з метою залучення кредитних ресурсів, вклади громадян в ощадні банки країни та ін.

В Україні дефіцит державного бюджету найчастіше покривається за рахунок випуску облігацій внутрішньої державної позики. В умовах військової агресії рф Міністерство фінансів України випустило військові облігації та запропонувало громадянам України та іноземцям, а також бізнесу інвестувати в них, підтримуючи в такий спосіб бюджет України. Отримані кошти йдуть на потреби Збройних Сил України та фінансові потреби держави в умовах воєнного стану. Придбати облігації можна лише за валюту, в якій вони номіновані. З початку воєнного стану в Україні станом на 2 травня 2022 року було проведено 23 аукціони з продажу військових облігацій, завдяки яким до державного бюджету було залучено майже 50 млрд грн, 93,8 млн дол. США та 176,5 млн євро [6]. Оскільки застосування емісійного покриття бюджетного дефіциту у воєнних умовах формує значні інфляційні ризики, потрібно ширше використовувати можливості державного кредиту. Для цього, на думку науковців, доцільно підвищити процентні ставки за гривневими облігаціями, що підвищить їх привабливість для інвесторів в умовах інфляції [7].

Отже підґрунтям перемоги України та успішного повоєнного відновлення є функціонуюча економіка та стабільна фінансова система. Тому важливо:

- зберегти довіру до банків та грошової одиниці;
- сприяти зростанню інвестицій в економіку України,
- з метою послаблення інфляційного тиску розширювати ринкові джерела фінансування дефіциту державного бюджету, розширюючи інструментарій державного кредиту, підвищити ставки за гривневими ОВДП,
- в умовах посилення процентних ризиків за раніше наданими позиками стимулювати прискорення їх повернення,
- розширювати можливості міжнародного кредиту для кредитування аграріїв.

Література

1. Нові правила роботи банків і небанківських фінансових установ, що займаються кредитуванням, під час війни. 18.03.2022 р. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/novi-pravila-roboti-bankiv-i-nebankivskih-finansovih-ustanov-scho-zaymayutsya-kredituvannyam-pid-chas-viyni>
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» №2120-IX від 15.03.2022р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
3. Особливості обслуговування кредитів під час воєнного стану. 2022. URL: <https://promo.bank.gov.ua/fin-defense/#section-24>
4. Мінфін: За тиждень підприємці отримали 738 пільгових кредитів на 3,09 млрд грн за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» (+ Інфографіки). 02.05.2022 р. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/news/minfin-za-tizhden-pidpriiemtsi-otrimali-738-pilgovikh-kreditiv-na-309-mlrd-grn-za-programoiu-dostupni-krediti-5-7-9-infografiki-3429>
5. Зміни до програми «Доступні кредити 5-7-9%»: підтримка посівної кампанії та активація підприємництва. 28.03.2022 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zmini-do-programi-dostupni-krediti-5-7-9-pidtrimka-posivnoyi-kampaniyi-ta-aktivaciya-pidpriyemnictva>
6. Кількість власників ОВДП України надалі зростає, вкладники отримали виплати від погашення першого випуску військових облігацій — Депозитарій НБУ. 02.05.2022 р. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/kilkist-vlasnikiv-ovdp-ukrayini-nadali-zrostaye-vkladniki-otrimali-viplati-vid-pogashennya-pershogo-vipusku-viyskovih-obligatsiy-depozitariy-nbu>
7. Банківське кредитування в Україні: посткризове перезавантаження: монографія / [С. М. Аржевітін, М. Д. Алексеєнко, Т. С. Шемет та ін.]; за заг. ред. С. М. Аржевітіна. Київ : КНЕУ, 2017. URL: <http://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/24102>

МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ

В результаті війни в Україні, страховий ринок країни зазнав нищівних ударів, значних втрат, оскільки не був готовий до таких кардинальних змін. Він знаходиться на межі великої кризи і це потрібно враховувати страховикам при проведенні своєї діяльності в нових економічних умовах, умовах війни та конкуренції, яка є важливою складовою механізму ринкової економіки. Конкуренція означає економічне суперництво між різними страховими компаніями щодо задоволення інтересів страхувальників у страховому захисті. Будь-яке розвинене ринкове середовище формується під впливом конкуренції, попиту, пропозиції та ціни. Закони попиту та пропозиції є основними законами будь-якого ринку, в тому числі і ринку страхових послуг. Вони регулюють величину індивідуального попиту залежно від величини ринкової ціни. Для підтримання рівня попиту на страхові послуги важливим фактором є різноманітність цих послуг, які можуть бути забезпечені за рахунок маркетингу. Без якісних страхових послуг, маркетинг як інструмент активізації розвитку страхового бізнесу не є таким важливим, оскільки, щоб сформувати ефективну маркетингову політику потрібен об'єкт, що рекламується та просувається на ринок маркетинговою службою страховика.

У діяльності маркетингової служби страховика можна виділити декілька основних сфер роботи або однорідних операцій які слід виконати для того, щоб страхова компанія могла надавати конкурентні страхові послуги та ефективно їх просувати. Такі сфери діяльності є своєрідними бізнес-процесами, визначивши їх страховик може значно підвищити ефективність роботи компанії в цілому. При цьому, важливе значення має правильно сформована стратегія страхової компанії, яка включає окремі та загальні цілі по кожному з окремих бізнес-процесів, які спрямовані на досягнення відповідних цілей.

Зазначимо, що одним з основних бізнес-процесів страхової компанії, що активізує розвиток страхового бізнесу є реінжіринг, спосіб підвищення ефективності управління та інструмент активізації розвитку страхового бізнесу. Адже зростаюча конкуренція ініціює потребу бути кращими в управлінні, виробництві та продажі страхових послуг. В загальному, усі бізнес-процеси значно відрізняються один від одного. Наприклад, якщо ми візьмемо і порівняємо три страхові компанії, одна з яких спеціалізується на страхуванні авіаційних ризиків, друга є дочірньою структурою великого банку та переважно страхує ризики цього банку, третя спеціалізується на наданні послуг страхування населенню через власну розгалужену мережу представництв, то бізнес процеси у всіх цих компаній будуть зовсім різними, їх важливість для самої компанії теж буде різною. Для однієї страхової компанії найважливішими будуть договори перестрахування; для іншої важливі андеррайтинг та врегулювання збитків, а для ще іншої всі основні бізнес-процеси будуть мати приблизно однакове значення [1].

Таким чином, маркетинг у страхуванні визначає низку практичних інструментів роботи страховика, що являють собою комплекс маркетингових засобів, за допомогою яких можна впливати на страхову діяльність в цілому. До них належать складові, так званого, комплексу маркетингу або маркетингової суміші — страховий продукт, ціна, збутова політика та методи стимулювання збуту [2]. Цей комплекс маркетингу має бути ретельно спланований, сформований, гнучкий та динамічно змінюватися у відповідності зі змінами які притаманні страховому бізнес-середовищу. Комбіноване використання цих інструментів супроводжує процес конструювання конкурентних переваг, які необхідні кожній страховій компанії.

Отже, маркетингові інструменти у страхуванні — це сукупність заходів та методів які використовуються страховиком для досягнення певних завдань. По мірі розвитку страхування, використанні різних маркетингових інструментів, рівень надійності українських страховиків буде підвищуватися до певного рівня, що забезпечить належну довіру споживачів. Слідом за цим, вимоги щодо надійності компанії буде просто винесено споживачами за дужки, як само собою зрозуміле, і в дію вступатимуть інші фактори вибору. Це неодмінно підвищить значення фактора

якості страхового захисту і виведе його в число параметрів, що визначають комерційний успіх або невдачу страховика, викличе підвищення інтересу компаній до розширення переліку послуг та підвищення їх якості [3, с. 125 — 133].

У цьому контексті обов'язковим елементом маркетингової діяльності, що певною мірою визначає рівень розвитку та конкурентоспроможності страховика, є його поточна діяльність щодо встановлення або коригування ринкових цілей згідно з проведеними прогнозами змін у зовнішньому середовищі та оцінкою внутрішніх можливостей компанії. При встановленні цільових показників на плановий період, страхові компанії повинні збалансувати два ключові показники: масштаби діяльності, що характеризуються часткою ринку, яку займає компанія загалом і за окремими секторами зокрема; поточну прибутковість роботи, що визначає фінансову стабільність компанії, короткострокові можливості інвестування у подальший розвиток. Механізм встановлення цільових ринкових показників допомагає страховим компаніям коректно встановлювати маркетингові цілі (частку ринку, обсяг зібраних премій) з урахуванням ризиковості тих страхових послуг, які вони планують продавати. Це, за своєю суттю, є моделлю оптимізації страхового портфеля, яка вирішується з урахуванням загальної стратегії компанії за певних зовнішніх ринкових умов.

Всі маркетингові інструменти, які задіяні страховиками, покликані зміцнювати позицію страховика в споживчому сприйнятті, доповнюючи та уточнюючи сформовані уявлення про відповідний бренд. Використання різних інструментів надасть страховикам такі переваги: збільшення і оптимізацію споживчої аудиторії; збільшення обсягу продажів страхових послуг; розширення каналів дистрибуції; оптимізацію фінансових витрат на комунікаційні заходи; формування лояльності до спільного бренду партнерів; встановлення довгострокових взаємин зі споживачем [4].

Отже, маркетинг у страхуванні є новою продуктивною філософією страхового бізнесу, що допоможе страховикам відновитися після війни, а використання його інструментів послужить поштовхом для його розвитку та позитивно вплине не лише на діяльність страхових компаній, а й на розвиток ринку в цілому.

Література

1. Страховой маркетинг: учебное пособие в схемах, таблицах, комментариях для студентов высших учебных заведений. Днепропетровск: Днепропетровская государственная финансовая академия, 2013. — 249 с.
2. Козьменко О.В. «4Р» маркетингу страхових компаній : монографія / [Козьменко О.В., Козьменко С.М., Васильєва Т.А. та ін.] ; кер. авт. кол. О.В. Козьменко. Суми : Університетська книга, 2014. 432 с.
3. Фурман В. М. Організація маркетингової служби страхової компанії// Фінанси України. — 2004. — №9. — с. 125 — 133.
4. Стецюк Т.І. Бренд як ринковий інструмент маркетингової діяльності страховика. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» №17 (45), червень 2020 С.84-88.

Пономаренко К.О.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент, доцент кафедри банківської справи
та страхування Ходакевич С.І.*

РОЗВИТОК НЕОБАНКІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Пандемія коронавірусу змусила людство змінити свої погляди на світові тенденції. Інноваційні технології проникають у всі без виключення сфери нашого життя, і насамперед у фінансовий сектор. З кожним днем вони все швидше підкорюють нові ринки традиційних послуг, змінюють їх, роблять більш зручними, швидкими та вигідними.

Необанкінг — найважливіший етап еволюції фінансових технологій. Вирішенням цієї проблеми може стати масова поява та розвиток необанків.

Головна ідея необанкінгу полягає у максимальному задоволенні потреб клієнтів, мінімізацією тимчасових, емоційних, фінансових витрат та усуненні проблем, що виникають у рамках співпраці з традиційними кредитними організаціями. Його ефективне функціонування ґрунтується на повноцінній нормативно-законодавчій базі, розвиненій економіці та фінансовій грамотності населення. [1]

Для подальшого аналізу розглянемо позитивні та негативні сторони необанку. До переваг такого банку можна віднести:

- мінімум витрат на будівництво, ремонт головного офісу та філій, оскільки банк створюється на цифровій платформі в інтернеті;
- мінімум витрат на ведення документообігу, вся документація ведеться онлайн режимі;
- ведення та управління операціями по рахунку у зручний час, у зручному місці будь клієнт вдома, в офісі, у пробці та з будь-якого цифрового носія (смартфон, планшет, персональний комп'ютер);
- позбавлення клієнта від очікування у черзі у питаннях роботи;
- швидкість та легкість контролю за станом рахунку в режимі онлайн,
- отримання консультацій фахівців банку у будь-який зручний час;
- конфіденційність;
- доступність. [2]

Проте також є перешкоди, що стримують темпи розвитку необанків. Серед них можна виділити проблеми як зі сторони банку, так і з сторони клієнта. Негативними сторонами необанкінгу є:

- витрати на створення та використання додатків та спеціалізованих програм, сайтів для обслуговування клієнтів;
- витрати на розробку та впровадження надійного захисту від кібер-шахраїв та вірусних програм;
- недостатність інвестиційного капіталу;
- великі початкові вкладення коштів у розвитку необанку;
- можливість виникнення проблем на сервері;
- недовіра юридичних осіб, фізичних осіб, а також малого та середнього бізнесу до банків загалом та необанків зокрема;
- низький рівень фінансової грамотності населення та елементарних знань основ банківської справи. [2]

Проаналізувавши позитивні та негативні сторони функціонування необанків, можна відзначити, що є і стримуючі фактори розвитку, але насамперед, необанкінг — інновація в банківському секторі, яка розвивається дуже активно і буде розвиватися надалі, надаючи доступні послуги клієнтам.

Необанки набувають популярності через зручність використання. «Банки без відділень» відкривають віртуальні картки клієнтам, які здійснять ідентифікацію. Отже, наразі спектр послуг у необанках виглядає наступним чином:

- рахунки та операції;
- кредитування;
- інвестиції;
- депозити тощо.

В даний момент необанки починають використовувати і нові формати, такі як:

- P2P-кредитування;
- краудфандингові платформи;
- фінансові роботи-консультанти;
- криптовалюти. [2].

Отже, необанкінг — це новація, яка набула поширення у громадян, через доступність та зручність використання.

Література

1. Банкінг майбутнього: трансформація форми або суті. — URL: <https://www.terrasoft.ru/financial-services/insights/future-banking>.
2. Беззуб Р. Ю. Проблеми розвитку необанків в Україні / Р. Ю. Беззуб // Розвиток банківських послуг та інновацій в цифровій економіці: матеріали наук.-практ. інтерн. конф. студ. аспір. і молод. вчених, Київ : КНЕУ. — 14 квітня 2019 р. — 57-59.
3. Городянська Л. В. Особливості функціонування необанків / Л. В. Городянська // Фінансово-кредитні системи в умовах зміни ділових циклів: Міжн. наук.-практ. Інтернет-конф., Київ. — 15 травня 2019р. — с. 141-143.
4. Гут Л. В. Необанки: зарубіжний та вітчизняний досвід функціонування / Л. В. Гут // Фінансово-кредитні системи в умовах зміни ділових циклів: Міжн. наук.-практ. Інтернет-конф., Київ. — 15 травня 2019р. — с. 143-145.

Стрибайло А.Ю.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент, доцент кафедри банківської справи
та страхування Ходакевич С.І.*

CBDC ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ

За майже п'ятнадцятирічну історію розвитку криптовалютної індустрії, блокчейн технологія здійснила неабиякий розвиток і від ідей поодиноких ентузіастів стала світовим феноменом, де дослідженням даної теми займаються найрозвинутіші країни світу. Світові регулятори намагаються розробити нормативну базу для традиційних криптовалют і одночасно створюють свою централізовану криптовалюту під назвою CBDC [1].

Central Bank Digital Currency (CBDC) — цифрові валюти центральних банків або національні криптовалюти. Це цифрова форма фіатних грошей (цінність походить не від власної вартості та гарантії обміну на золото, а від державного наказу). CBDC номінована в національних розрахункових одиницях і може слугувати законним засобом платежу. Одна з головних відмінностей цифрових валют центральних банків від наприклад біткоїну це у формах використання, країни хочуть щоб CBDC була повноцінним додатковим засобом платежу в країні, хоча і біткоїн визнаний таким в Сальвадорі і ЦАР, але все ж це не світове визнання.

Немає єдиної загальноприйнятої класифікації CBDC, проте є ключові моделі такої валюти, дизайн яких характеризується типом архітектури, інфраструктури, рівнем анонімності, технологією та умовами доступу.

Говорячи про архітектуру цифрової валюти, виділяють чотири види CBDC [2]:

- Пряма, або оптова CBDC. Цей тип розглядає CBDC як платіжну систему, керовану центральним банком. Оптова цифрова валюта має вузьке коло використання — операції з нею можуть здійснювати банки та інші фінансові установи. Прикладом таких операцій з CBDC може слугувати передача активів або грошей між двома банками.
- Гібридна CBDC є проміжним рішенням, чимось середнім між прямими й непрямими CBDC. Обробкою платежів займаються посередники, однак сама цифрова валюта є прямою платіжною вимогою до центрального банку. Центральний банк, своєю чергою, веде реєстр з усіма транзакціями й керує резервною технічною інфраструктурою.
- Посередницька CBDC практично аналогічний гібридній формі. Розрізняє їх те, що в посередницькій CBDC центральний банк контролює лише оптовий реєстр, а не центральний реєстр усіх роздрібних транзакцій.
- Непряма, або синтетична CBDC в основі лежить модель надання роздрібною цифровою валютою опосередковано через фінансових посередників. Цей тип архітектури, фактично, — платі-

жна система, якою керують посередники, котрі надають роздрібним клієнтам усі зобов'язання відповідно до вимог центрального банку.

Залежно від типу доступу, можливі два варіанти роздрібних CBDC:

- Доступ на основі облікового запису. Такий тип доступу передбачає наявність цифрового гаманця у користувача. Отже, гаманець можна ідентифікувати в блокчейні, а його користувач матиме змогу здійснювати безготівкові перекази.
- Доступ на основі токенів. Цей варіант доступу забезпечує більшу конфіденційність переказів. Токени можна обмінювати на фізичні та віртуальні валюти CBDC через посередників. Однак цей тип доступу створює нові ризики незаконної діяльності, оскільки персональні дані транзакцій захищені від комерційних сторін та державних органів через приватний процес аутентифікації.

Таблиця 1

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ CBDC

Переваги	Недоліки
• Зниження витрат на фінансові послуги завдяки обмеженню друку банкнот і відсутності необхідності фізичного розподілу готівки. • Можливість аналізу та моніторингу всіх фінансів, що надходять через центральний банк, у реальному часі. • Можливість здійснення швидких, простих, та прозорих переказів. • Сприяння фінансовій інклюзії: спрощення процесу виплати коштів. • Запобігання незаконній діяльності: оскільки валюта є цифровою, здійснені нею транзакції легко відстежити.	• Кіберризик і складніший захист від потенційних кібератак. • Практично повна втрата анонімності. Конфіденційні дані тепер будуть відомі регуляторам, які, своєю чергою, зможуть відстежувати та контролювати всі транзакції. • Різниця в правових та нормативних рамках у різних країнах. Оскільки технологія CBDC нова, процес і гармонізація її впровадження у світі буде викликом.

Джерело: створено автором.

Сценарії застосування CBDC:

- CBDC замість готівки. Користувачам пропонують перехід від традиційних грошей на більш зручний цифровий варіант. Поява таких криптогрошей майже не вплине на грошово-кредитну політику країни.
- CBDC замість платіжних систем. Оплачувати товари та послуги стане зручніше та простіше, але при цьому різко зросте роль ЦБ на ринку платіжних систем. Національна криптовалюта безпосередньо конкуруватиме з платіжними системами, що призведе до значних змін у грошово-кредитній політиці.
- CBDC замість депозитів. У цьому випадку на грошово-кредитну політику чекають глибокі зміни. З іншого боку, зміниться роль комерційних банків.

CBDC відкривають центробанкам та урядам світу двері до абсолютно нового регулювання та надають їм владу, якої у них ще не було. І мова не лише про ширші можливості зі збору платіжної інформації громадян, деанонімізацію розрахунків, мінімізацію відмивання грошей чи ухилення від оподаткування. Наприклад, при здійсненні виплат цифрові гроші можна «програмувати».

Сьогодні лідером запровадження CBDC є Китай. Китайська Народна Республіка затвердила цифровий юань (e-CNY) як офіційну валюту. Розробкою технології займалися з 2015 року, а тестування розпочали вже за 4 роки. Китайський уряд заохотив до співпраці над цифровою валютою кілька найбільших державних банків, а також техногігантів Huawei та Ant. Вже в середині осені 2021 року понад 140 мільйонів людей мали гаманці та можливість використовувати нову валюту для переказів на понад \$9,7 млрд [3]. Введення цифрової валюти спростить проведення операцій з юанем і може конкурувати із загальним вжитком долара. У той час, коли доларові платіжні системи, такі як SWIFT, застарівають, — новий e-CNY має кращі перспективи через більшу швидкість та меншу вартість операцій. Швидше за все, нова валюта складатиме більш серйозну конкуренцію долару.

Тому така швидкість розробки у розвинутих країнах та прямих геополітичних конкурентах свідчить, що CBDC є «геополітичною зброєю», адже вона ставить під сумнів гегемонію долара

США на світових ринках і якщо для бізнесу буде набагато вигідніше використовувати цифрові гроші то він неодмінно цим скористується.

Але головні загрози випливають з переваг, через те, що регулятори можуть в онлайн режимі спостерігати за обігом та швидко реагувати, тобто трансмісійний механізм скорочується до декількох днів. Такий контроль створює можливість для держави зловживати власною монополією, особливо ця проблема актуальна для авторитарних країн, де таким інструментом можна укріпити свій авторитаризм та ще більше придушувати права людини. Тому разом з розробкою CBDC необхідна розробка механізмів безпеки. Також така централізація значно збільшує ризик кібератак на уряд і можливою втратою коштів у населення, адже такою атакою можуть займатися великі країни для просування власних інтересів.

Можна підсумувати, що CBDC все ж таки не є криптовалютою в традиційному розумінні, вона є централізованою та допускається можливість емісії, що прямо протилежне до принципів криптовалюти. Але CBDC, на мою думку, є наступним етапом розвитку грошей враховуючи її беззаперечні переваги та ризики, які вона в собі несе. Велику роль відіграє план застосування цифрових грошей, адже від цього прямо залежить вплив на фінансову систему. Зрештою, поки що жоден центробанк не говорить про безальтернативність цифрових грошей. Тож вибір користуватися ними, довіряти кошти перевіреним століттями банківській системі чи використовувати стару добру готівку залишатиметься за кожною людиною.

Література

1. BIS Papers No 107 «Impending arrival — a sequel to the survey on central bank digital currency»: <https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap107.pdf>
2. BIS Working Papers No 880 «Rise of the central bank digital currencies: drivers, approaches and technologies»: <https://www.bis.org/publ/work880.pdf>
3. Reuters: <https://www.reuters.com/technology/95-billion-spent-using-chinese-central-banks-digital-currency-official-2021-11-03/>

Терно Н.А.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 4курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет»
Науковий керівник — к.е.н., доцент, професор кафедри банківської справи
та страхування Білошапка В.С.*

КРЕДИТНІ СПІЛКИ У ЕКОНОМІЧНОМУ ВІДРОДЖЕННІ УКРАЇНИ

Незважаючи на відносно молодий вік кредитно-кооперативного руху в Україні, діяльність кредитних спілок з кожним роком привертає дедалі більше уваги як з боку науковців, так і з боку населення.

Особливо актуальною зробилася проблема розвитку цього руху у період економічної кризи та війни, адже розвиток національних кредитних спілок відбувається в умовах фінансової нестабільності. Проблеми розвитку сучасної кредитної кооперації в Україні повинні отримати суттєву підтримку держави на законодавчому і виконавчому рівнях, враховуючи чисельність задіяного населення та світову вагу цього сегменту фінансового ринку в розвинутих ринкових державах світу.

В даному проекті використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів наукового дослідження, в тому числі методи вибірки і узагальнення — для оцінки діяльності кредитних спілок, а також методи формалізації та спостереження — для вивчення регулятивних тенденцій в цій сфері.

На сучасному етапі розвитку економіки України необхідності набуває якісно новий підхід до формування рекомендацій щодо розвитку кредитних спілок, які створили б фінансовий базис ефективного задоволення потреб населення та суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану та економічного відродження.

Теоретичні, методичні та практичні засади розвитку кредитних спілок відображені у роботах таких вітчизняних дослідників, як Р. Коцовська, О. Луцишин, А. Оленчик, І. Сало, Л. Катан, В. Косюга, Р. Корінець, С. Гелей. Значну увагу питанням розвитку кредитних спілок та підходів до їх регулювання приділяли у своїх працях зарубіжні дослідники такі як А. Дежарден, Е. Делан, Р. Оуен, Ш. Фур'є, У. Райффайзен. Високо оцінюючи наукові здобутки вчених, слід наголосити, що подальшого дослідження потребують питання, що пов'язані із удосконаленням регулятивних і економічних механізмів стабілізації діяльності кредитних спілок України в умовах воєнного стану та економічного відродження в післявоєнний період. Окремо наголосимо на стрімкому розвитку бізнесу кредитних спілок, а це вимагає як слідування трендам, так і постійних новацій.

За 150 років свого існування кредитна кооперація пройшла важкий шлях еволюції. У кожній державі вона відрізнялася специфічними ознаками та різноманітністю форм, і на це неодноразово звертається увага в наукових дослідженнях [1, с.7]. Перший кооперативний закон був прийнятий в Англії 1853 року. Майже в усіх країнах Європи закони про кооперацію було прийнято у другій половині XIX ст., зокрема в Західній Україні в 1873, у Східній — в 1897 роках. У 1917 році, завдяки Лютневій революції, спеціальний кооперативний закон було прийнято в Росії. Його положення визнала чинними і Українська Центральна Рада [2, с.34]. Прийняття перших спеціальних законів дозволило кооперативам стати рівноправними суб'єктами господарювання з іншими організаціями, а законодавчі документи забезпечили порядок створення і рамки діяльності кооперативів.

Ідеологічні передумови виникненню кооперативів сприйнялися добре, враховуючи розвиток культури, освіти та засобів масової інформації [3, с.11].

Також зауважимо, що найвидатнішими ідеологами кооперації XIX і початку XX ст. були Роберт Оуен і Вансітарт Ніл — в Англії; Шарль Фур'є, Луї Блан і Шарль Жид — у Франції; Фрідріх Райффайзен і Герман Шульце-Де-Літч — в Німеччині; також український вчений-економіст Михайло Туган-Барановський [4]. Саме Фрідріх Райффайзен розробив та реалізував на практиці ідею організації сільських кооперативів на підставі таких принципів: відсутність вступних та пайових внесків; спільна необмежена відповідальність за обов'язками кооперативу; видача позики тільки членам товариства і тільки на виробничі потреби; обмежена кількість позичальників; робота членів правління на громадських засадах; заборона участі в інших товариствах; намагання здешевити позики. У подальшому життя вносило свої корективи в принципи організації сільських кредитних кооперативів.

Результати дослідження та аналізу діяльності кредитних спілок в Україні дозволили нам виокремити їх проблеми станом на початок 2022р. (до початку війни). Це консервативне законодавство; недостатній рівень контролю за фінансовим станом; залучення кредитними спілками «квазі-депозитів»; проблеми виходу з ринку; проблеми оподаткування.

Звісно, війна значно ускладнила умови роботи надавачів небанківських фінансових послуг, негативно вплинула на терміни та якість звітування. Учасники ринку мають мобілізувати ресурси для оперативного вирішення ключових проблем діяльності та продовження роботи. Для сприяння роботі НБФУ НБУ надав низку регуляторних послаблень та продовжив строки подання інформації й плану заходів для виконання рекомендацій регулятора за результатами інспекційних перевірок, проведених у 2022 році. Щодо кредитних спілок, то у IV кварталі 2021 року тривало поступове зменшення їх кількості, обсяг кредитного портфеля знизився, операційні доходи скоротилися. Обсяг кредитного портфеля кредитних спілок зменшився в цілому на 11%. Заявлена якість кредитного портфеля залишалася незмінною: три квартали поспіль частка кредитів, прострочених більш як на 90 днів, зберігалася на рівні 14%. Кредитні спілки завершили рік із невеликим прибутком. Цьому сприяло зменшення витрат на формування резервів. На 1 січня 2022 року норматив достатності капіталу порушили три кредитні спілки, з яких дві було виключено з Державного реєстру фінансових установ у I кварталі 2022 року.

НБУ визначив дії на підтримку кредитних спілок під час війни. Серед основних напрямків: можливість тимчасового зупинення діяльності кредитних спілок із власної ініціативи на час дії воєнного стану; продовження пом'якшення регуляторних вимог до кредитних спілок та відтермінування впровадження нових ліцензійних вимог; відтермінування звітування; відтермінування подання звітності у форматі XBRL до скасування воєнного стану в Україні.

Також вкажемо, що Постановою «Про врегулювання діяльності фінансових установ» від 26.02.2022 року № 24 на період дії воєнного стану НБУ встановив, що кредитні спілки можуть не видавати:

- внески (вклади) за договорами про залучення строкового внеску (вкладу) та нараховані проценти за цими внескам (вкладами) до закінчення строку їх дії;
- додаткові пайові внески членам кредитної спілки в разі звернення про їх видачу;
- кредитні спілки обмежують видачу готівки у гривні — не більше 100 тис. грн на добу на одного члена кредитної спілки
- водночас кредитні спілки мають право встановлювати граничну суму видачі готівки у гривні на добу на кожного члена кредитної спілки за умови дотримання обмеження у 100 тис. грн.

Досліджуючи перспективи участі кредитних спілок у економічному відродженні України, зупинимося на таких:

- розширення переліку послуг та продуктів кредитних спілок на ринку фінансових послуг, а також можливості їх надання на вигідніших умовах;
- підвищення рівня капіталізації та стресостійкості кредитних спілок та, як наслідок, зміцнення надійності сектору та довіри до нього споживачів;
- підвищення рівня доступності фінансових послуг для широкого загалу та малого бізнесу, особливо у віддаленій та сільській місцевостях, що дуже важливо на етапі відродження економіки після війни;
- забезпечення єдиних високих стандартів захисту прав споживачів, що поширюватимуться на членів кредитних спілок нарівні з іншими фінансовими установами;
- посилення співпраці кредитних спілок з територіальними громадами з метою підтримки реалізації регіональних програм соціального та економічного післявоєнного відновлення територій

Регулятивні тенденції демонструють вектор до спрощення регулювання. Так, НБУ у зв'язку з воєнним станом дозволив кредитним спілкам визначати рівень прострочення договорів кредиту відповідно до нових умов договору кредиту, пов'язаних із реструктуризацією зобов'язань за таким договором. Крім того, кредитним спілкам продовжено максимально можливий строк (до 18 місяців) дії плану відновлення фінансової стабільності і знято обмеження на пролонгацію кредитних договорів, укладених із пов'язаними особами кредитної спілки. Ці та інші зміни передбачені постановою Правління Національного банку України від 10 травня 2022 року № 97 «Про внесення зміни до постанови Правління Національного банку України від 06 березня 2022 року № 39».

В якості висновку зазначимо, що кредитні спілки зробили колосальний ривок у розвитку в останні роки, і цей бізнес в Україні розвивається динамічно. Війна йде, але життя триває — без гарантій, без впевненості у завтрашньому дні, але з величезною вірою та надією на світле майбутнє. Паралельно наголошуємо на змінах пріоритетів фінансового ринку, тенденціях до спрощення регулювання та незмінності прагнення кредитних спілок працювати та відроджувати економіку.

Література

1. Катан Л.І., Косюга В.В., Добровольська О.В. Економічна сутність кредитної спілки як особливої форми сільськогосподарської кредитної кооперації. *Вісник Дніпропетровського Державного аграрного університету*. 2015. № 1. С. 6-10. — URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vddau_2015_1_3
2. Гелей С.Д., Пастушенко Р.Я. Теорія та історія кооперації: Підручник. К.: Знання, 2006. 513 с.
3. Корінець Р. Я. Інформаційне забезпечення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів : посібник для тих, хто хоче розвивати сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи / [Р. Я. Корінець, М. Й. Малік, Я. Я. Рибак та ін.], за ред. Р. Я. Корінця. — К.: Едельвейс, 2015. — 144 с.
4. Лащ А. С. Кооперація: передумови виникнення і розвитку. *Ефективна економіка*. 2019. № 8. — URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7231>

Тесленко А. А.
«Фінанси, банківська справа та страхування», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент, професор кафедри
банківської справи та страхування Іванова Т.Г.

ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

В економіці України особливе місце займає забезпечення постійного та безпечного розвитку банківської системи, функціонування якої ускладнюються появою кризових ситуацій у різних сферах економіки. Банківська система являє собою одну основну складову фінансової системи. Забезпечення високого рівня фінансової безпеки банків є одною з найбільших проблем, оскільки це пов'язано з ризиком, можливим витоком інформації, наявністю внутрішніх і зовнішніх загроз.

За статистикою НБУ на 01.01.2021 рік 32 банки звернулись за фактом платіжного шахрайства відносно своїх клієнтів. Середня сума знизилася в порівнянні з минулим роком і склала 1900 грн (в 2019 році — 2100 грн). Кількість шахрайських операцій з картками збільшилася і становить 101 тис., що на 41% перевищує показники 2019 року (71,9 тис.). Середня сума шахрайства в банкоматах — 3 646 грн, в мережі інтернет — 1 622 грн, в торгових мережах 1 984 грн, на інші способи доводиться в середньому 1 140 грн. В 2020 році в тренді зберігається соціальна інженерія та шахрайство в мережі, на другому місці — шахрайство в банкоматах (в основному — фішинг) [1].

Також, якщо брати з особистого досвіду роботи у відділі дистанційного обслуговування клієнтів в банку ПУМБ, банк стикається з наступними видами шахрайських дій: 57% звернень клієнтів — дзвінок шахрая і прохання надати паролі, код CVV і інші особисті дані; 21% — перекази коштів на рахунок шахрая; 9% — оплата товару на OLX (клієнт надає продавцю всі дані карти і потім проходить списання коштів); 8% — списання з автоматичним підбором цифр карти, дати закінчення та CVV; 5% звернень клієнтів — викрадення карти та фішинг [2].

Тому, особливий характер банківської діяльності, заснований на різних прийомах використання коштів, на ступені захищеності інформації, зумовлює і відповідні специфічні підходи до забезпечення фінансової безпеки банків.

Специфічність заходів фінансової безпеки полягає в тому, що вони мають поділятися на дві категорії заходів загального та заходів спеціального характеру. Заходи фінансової безпеки загального характеру:

- планування використання фінансових ресурсів банку;
 - захист банківських операцій;
 - облік та контроль використання фінансових ресурсів;
 - забезпечення умов для надійного зберігання готівки, цінностей, цінних паперів і фінансових документів;
 - оптимізація умов формування фінансових ресурсів банку;
 - формування сприятливих умов для ефективного використання фінансових ресурсів банку;
 - своєчасне і повне виконання банком своїх фінансових зобов'язань;
 - дотримання встановлених норм і правил фінансової діяльності;
 - цільове використання коштів;
 - диверсифікація використання фінансових ресурсів;
 - здійснення витрат відповідно до наявних фінансових можливостей;
 - розподіл фінансових повноважень посадових осіб банку;
 - контроль роботи осіб, зайнятих у роботі з фінансами банку;
- Заходи фінансової безпеки спеціального характеру:
- заходи фінансової розвідки;
 - заходи з протидії неконтрольованому витоку коштів;
 - заходи з протидії втягуванню банку в незаконну фінансову діяльність.
- Заходами з протидії втягуванню банку в незаконну фінансову діяльність є:
- фінансовий моніторинг операцій клієнтів банку;

- перевірка надійності кредиторів і законного походження їх фінансових ресурсів;
- інформаційно-аналітичне супроводження банківських операцій;
- формування картотеки ненадійних клієнтів і партнерів;
- дотримання заходів безпеки у процесі співпраці з кредиторами, партнерами і клієнтами;
- моніторинг суб'єктів фондового ринку [3, с.270].

Сам же процес забезпечення фінансової безпеки банку являє собою сукупність заходів, спрямованих на формування фінансових ресурсів, запобігання збиткам та ефективне використання коштів у його фінансово-господарській діяльності. Безпосередньо заходи із забезпечення фінансової безпеки виконуються у чотири етапи:

1. Визначення загроз фінансовій безпеці банку, їх небезпечності та механізмів негативного впливу на фінансовий стан банку.
2. Визначення уразливих (слабких) місць і напрямів у фінансовій безпеці банку, розроблення та застосування заходів захисту та протидії негативному впливу загроз.
3. Визначення сильних сторін та переваг фінансової безпеки банку, проведення заходів щодо мінімізації ризиків використання коштів.
4. Формування (використання) сприятливих умов для здійснення фінансово-господарської діяльності банку, реалізація заходів захисту його господарських і банківських операцій [3, с.272].

Оскільки переважну частину фінансових ресурсів банку становлять обігові кошти, то важливого значення для фінансової безпеки набуває захист банківських операцій, де здійснюється найбільший обіг коштів. Тут слід звернути увагу на те, що банківські операції, є найбільш ризиковим видом діяльності банків, тому завжди потребують досконалого захисту [4, с.256].

Можна зробити висновок, що фінансова безпека банку представляє собою стан надійності банку, який характеризується здатністю вистояти перед можливими внутрішніми та зовнішніми загрозами, які переслідують банківську діяльність, з метою забезпечення стабільного середовища для належного функціонування та розвитку в умовах впливу дестабілізуючих факторів навколишнього середовища та захищеності фінансових інтересів зацікавлених сторін. Також, фінансова безпека має важливий вплив на вибір клієнтом банку, якому він у майбутньому буде довіряти свої кошти.

Література

1. Статистика НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zbitki-vid-nezakonnih-diy-iz-platijnimi-kartkami-zmenshilisya-bilshe-nij-udvichi>
2. Актуальна інформація про роботу ПУМБ. URL: <https://www.pumb.ua/info>
3. Зубок М. І., Яременко С. М. Безпека банківської діяльності : підручник. Київ: КНЕУ, 2012. С. 268-272.
4. Шевців Л. Ю., Сенишин Б. Б. Шляхи підвищення фінансової безпеки банків України в умовах глобалізаційних процесів 2020. №9. С.256-258. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-9_0-pages-254_262.pdf.

Тронь.А.А

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент, професор кафедри банківської справи
та страхування Іванова Т.Г.*

ДИСТАНЦІЙНА ПРАЦЯ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ ФІНАНСОВОГО БІЗНЕСУ

У повсякденне життя увійшло постійне користування Інтернетом, мобільним та електронним зв'язком, відео-конференцій і все це зумовлено різноманітними причинами, але не можна ігнорувати таку причину як світова пандемія вірусу COVID-19. Розповсюдження вірусу COVID-19

найбільше вплинуло на використання споживачами банківських послуг дистанційних банківських послуг з метою дотримання соціальної дистанції. З іншого боку, все більше банківських установ та їх персонал надає пріоритет дистанційній праці, що представляє можливість гнучкого розподілу робочого часу.

З точки зору О.О. Герасименко, «дистанційну зайнятість потрібно розглядати не лише з позицій нестандартності, а й з точки зору нових форм трудових відносин, оскільки така форма соціально-трудова відносин передбачає комплекс нововведень щодо взаємодії держави, найманих працівників, роботодавців, яка на практиці породжує низку соціально-економічних зисків і загострює організаційно-правову визначеність» [1, с. 229].

Дистанційною, на думку О.В. Демченко, «є робота, яка здійснюється працівником на регулярній основі з дотриманням вимог трудового законодавства й інших актів, що містять норми трудового права. Характерною особливістю цієї форми організації правових відносин з роботодавцем є місце розташування працівника при виконанні своїх трудових функцій, а саме поза межами розташування роботодавця та стаціонарного робочого місця, й умова підтримання взаємодії між роботодавцем і працівником за допомогою використання способів електронного зв'язку» [2, с. 43].

Перехід на дистанційну працю в зв'язку з пандемією вірусу COVID-19 вплинув на рівень безробіття та оплату праці персоналу як в Україні, так і в світі. Так, відповідно дослідженню SMIDA, динаміка відсотку безробіття в розвинутих країнах мінлива. Починаючи з 2015 до 2019 року, відсоток безробіття знижувався з 6,5% до 4,8%, а з 2020 року відбувається неймовірний підйом — майже в два рази, а саме до 7,8%. Але слід зазначити, що на протязі 2021 року відбувається зниження відсотку безробіття, що свідчить про те, що юридичні та фізичні особи почали адаптуватись до умов пандемії COVID-19 з використанням дистанційної праці. За прогнозами дослідження SMIDA, відсоток рівня безробіття у 2022 році буде становити 6,3% [3].

Дослідивши данні Мінфіну, бачимо, що в порівнянні з 2018 роком, коли середня заробітна плата становила 10 573 грн., відбувався її різкий спад у січні 2019 року до 9 223 грн. Це відповідає тому, що саме в цей час розпочався розвиток пандемії COVID-19 і відбувалось звільнення персоналу, що і призвело до зниження середньої заробітної плати. Протягом 2020 року ситуація почала стабілізуватися, але щоб досягти рівня 2018 року, знадобився час, а саме 6 місяців. І в 2021 році, середня заробітна плата становила 14045 грн., що перевищує минулі показники на ~4000 грн. Це свідчить, що економіка України з часом адаптувалася до пандемії COVID-19 [4].

На жаль, економіка України стикнулася з таким негативним явищем, як приховане безробіття. Приховане безробіття — це ситуація вимушеної неповної зайнятості або перерви у роботі, що не обліковується як звільнення, а оформлюється як, наприклад, неоплачувана відпустка. За оцінками Центру економічної стратегії, персонал що знаходився в стані прихованого безробіття на піці карантину складав приблизно 3 млн, або 17% усієї робочої сили. Ці люди частково або повністю втратили заробітну плату, залишаючись формально зайнятими. Така політика збереження робочих місць за персоналом добре працює у короткостроковій перспективі, але потребує іншого вирішення, коли карантинні обмеження або економічна ситуація не дозволяють відновити повноцінну роботу. Передусім це вигідно компаніям, а також працівникам, які змогли знайти можливість заробляти в інший спосіб. Але для найбільш вразливих ситуація раптової втрати доходу є катастрофічною: у квітні 2021 року більше половини (55%) жителів міст України з населенням понад 50 тис. осіб повідомили, що мали достатньо заощаджень лише на місяць чи менше [5].

За прогнозами МОП, для молодих людей виникають ризики бути виключеними з ринку праці або «відкладати» вихід на ринок праці — зокрема через кризу в сфері освіти. Адже, чотири з п'яти (79%) серед тих, хто навчалися, були змушені зробити перерву у навчанні; частина з них залучені до дистанційного навчання, яке, втім, не завжди відбувається достатньо ефективно. Молодих людей, що мали б переходити від навчання до роботи, вже називають «lockdown generation», тобто «поколінням локдауну». Вони мають більшу ймовірність бути не зайнятими або ризикують мати менший заробіток і бути звільненими у першу чергу, а також частіше працюють у неформальному секторі [5].

Переведення колективів банківських установ на дистанційну працю допомагає не тільки захистити людей від зараження вірусними інфекціями. Такий підхід відкриває перед банківським бізнесом нові можливості. Якщо правильно вибудувати всі процеси та грамотно управляти банківським персоналом, то в підсумку можна підвищити продуктивність співробітників, знизити витрати та поліпшити бізнес-показники. Перевагами дистанційної форми праці є:

1. Збереження часу. За даними опитування Міжнародного кадрового порталу, проведеного в 2016 році в Україні, працівники аби добратися до роботи, в середньому витрачали годину, причому третина опитаних витрачала від 1 до 1,5 години на дорогу в один бік [6].

2. Скорочення негативного впливу на довкілля.

3. Збільшення продуктивності праці. За даними аналітичної компанії Visier, майже семеро з десяти працівників (68%) у Британії, за власною оцінкою, почуваються більш продуктивними — або принаймні не менш продуктивними — вдома, ніж в офісі [7].

4. Можливість проводити більше часу з родиною. Робота вдома дозволяє більше часу проводити з родиною. Це, не в останню чергу, покращує самопочуття працівників. Віддалені працівники почуваються щасливішими під час роботи у 29% випадків частіше порівняно з працівниками, які виконують роботу з офісу [8].

В умовах дії карантинних обмежень, коли турбота про здоров'я персоналу банків вийшла на перший план, найбільш оптимальним варіантом для банківського бізнесу стає перехід на дистанційну форму праці. Раніше дистанційно працювала лише окрема кількість персоналу, але зараз, з розвитком різноманітних спеціалізованих програм, персонал банків має можливість працювати вдома. Пандемія COVID-19 спричинила розвиток різноманітних програм для відео-конференцій таких як Zoom, Mind Meeting, Google Meet, TrueConf та інші. З часом пандемія COVID-19 залишиться в минулому, а дистанційна форма праці залишиться в роботі банківського бізнесу й надалі із часом буде тільки продовжувати розвиватись.

Література

1. Герасименко О.О. Дистанційна зайнятість як тренд цифрової економіки: нові можливості, нові соціальні ризики. Київ : КНЕУ 2019. С. 228–231.

2. Демченко О.В. Механізм правового регулювання дистанційної зайнятості за трудовою регламентацією. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2019. Вип. 2. С. 42–45.

3. SMIDA. Відновлення триває попри перешкоди. URL:https://smida.gov.ua/news/publications/ogladrinkuakcijza18listopada_1.

4. Мінфін. Середня заробітна плата по Україні. URL:<https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/ukraina/>.

5. Коронавірус і дистанційна робота: що зробила держава. URL:<https://cedos.org.ua/researches/koronavirus-i-dystantsiina-robota-shcho-zrobyla-derzhava/> (дата звернення: 21.04.2022).

6. Скільки часу витрачають українці на дорогу до офісу? URL: <https://grc.ua/article/18563>

7. Solve your most critical people challenges today. URL: <https://www.visier.com/>.

8. Owl Labs. Working from home allows you to spend more time with your family. URL: <https://owllabs.com/state-of-remote-work/2019/>

Шаласєв В.Ю..

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.е.н., доцент, професор кафедри банківської справи
та страхування Іванова Т.Г.*

РИЗИКИ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID 19

У 2020 році одним з головних чинників впливу на економічні процеси виявився фактор розповсюдження пандемії COVID-19. У відповідь на пандемію COVID-19 відбулись суттєві зміни у життєдіяльності багатьох держав світу, у тому числі і в Україні. Так, було запроваджено надзви-

чайний стан в цілому в країнах або в окремих регіонах чи сферах; майже у всіх країнах запроваджено санітарно-епідеміологічні заходи (карантинні зони, перевірка температури, скасування масових заходів, закриття навчальних та культурно-розважальних закладів); встановлено обмеження виїзду/в'їзду до країн та пересування всередині країн; посилено роль державного управління в надзвичайних умовах; встановлені обмеження трудової діяльності; введені нові дистанційні форми праці та освіти. Такі безпрецедентні кроки спричинили уповільнення економічного розвитку у країнах світу, у тому числі ЄС.

За підсумками I кварталу 2020 року ВВП країн Євросони через кризу впав на 3,6% і зростання на 0,0% в останні 3 місяці 2019 року. Падіння ВВП відбулося і в порівнянні до I кварталу 2019 року. Зокрема, таке падіння ВВП Австрії становило 2,6%, Іспанії — 5,2%, Франції — 5,3%, Італія — 5,3%. Не стала виключенням і Україна, де за підсумками I кварталу 2020 року сезонноскориговане падіння ВВП до попереднього кварталу склало 0,7%, а падіння квартал до відповідного кварталу — 1,3%. Але найбільших втрат вітчизняна економіка зазнала у II кварталі 2020 року. За попередніми оцінками Мінекономіки падіння ВВП до II кварталу 2019 року склало 11% [1].

У 2020 — 2021 роках мале підприємництво як в Україні так і в світі зазнало нового чутливого удару внаслідок спалаху пандемії COVID-19, спричинених нею кризових процесів і порушення стабільності в економіці. До основних ризиків формування малого підприємництва також додалися нові, зокрема: фінансова незахищеність порівняно з великим підприємництвом; підвищена чутливість до макроекономічних чинників; швидке падіння прибутків малих підприємств; скорочення кількості працівників на підприємствах; швидке зростання рівня циклічного безробіття. Вже після двох тижнів карантинних обмежень, велика кількість малих підприємств почали отримувати збитки у вигляді значних фінансових втрат; у сферах обслуговування, розваг, та громадських харчування, в той час як ситуація для середніх і великих підприємств не була настільки ж критичною [2].

В наш час підтримка підприємницької діяльності дуже важлива як для економічного так і соціального розвитку України. В цьому питанні актуальною передумовою розвитку підприємництва є належна підтримка держави, для покращення економічної ситуації. Для подолання наслідків COVID-19 передусім дослідимо антикризові заходи в Україні та проаналізувати зарубіжний досвід інших держав [3]:

1. Німеччина. Бундестаг виділив для підтримки малого бізнесу 156 мільярдів євро, які передбачають, серед іншого, скорочення податкових надходжень на 33,5 мільярда євро через податкові канікули.

2. Велика Британія. Для тих підприємств які не можуть погасити вчасно борги через падіння економіки в період пандемії уряд Великої Британії послаблює законодавство «Про банкрутство» з метою продовження їх діяльності.

3. Франція. Для компаній які тимчасово відсторонили свої робітників в період карантину виділили 8,5 мільярда євро для того щоб виплатити їм заробітну плату.

4. Україна. Для державної підтримки малого підприємництва в умовах пандемії COVID-19 існує програма «Доступні кредити 5-7-9». Значимість цієї програми для підприємців полягає в тому що вони можуть звернутися до банку з проханням видати їм кредит під ринкові відсотки, але держава повинна буде компенсувати банку частину відсоткової ставки. Обслуговування позик може коштувати до 9% на рік. Відсоткова ставка коливається від 5 до 9 відсотків річних — все залежить від кількості робітників та розміру самого підприємства. Також, новоствореним малим підприємствам, які відтворюють не менше двох робочих місць на рік держава пропонує найвигіднішу ставку під 5 відсотків річних. Кредити під 9 відсотків річних зможуть отримати тільки підприємства, статутний капітал яких повинен бути не менше 20 млн.грн. і не більше 50 млн.грн [4].

З вищезазначеного визнаємо той факт що держави світу лише намагаються пом'якшити удар пандемії COVID-19 на бізнес та надати йому можливості для подальшого розвитку, але нажалюдь одна з країн не намагається компенсувати усі втрати малому та середньому бізнесу [5].

Отже, аналіз досвіду розвинених країн свідчить, що виважена державна фінансова підтримка малого підприємництва є одною з важливих складовою формуванню фінансової політики держав світу. Допомога держави малому підприємництву під час пандемії Covid-19 сприяє поліпшенню економічної ситуації не тільки в країні, а і в регіонах. Завдяки малому та середньому підприємництву держава сподівається на створення умов для економічного зростання, швидкі зміни в структурі економіки та вихід з економічної кризи.

Література

1. Стан соціально-економічного розвитку України. URL: [file:///C:/Users/007/Downloads/Concensus_2020_ukr_52_Aug%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/007/Downloads/Concensus_2020_ukr_52_Aug%20(1).pdf).
2. Красота О.В., Кір'єв І.С. Особливості розвитку малого підприємництва в умовах порушення макроекономічної стабільності. Ефективна економіка. Київ, 2021. №2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
3. Як уряди різних країн підтримують бізнес під час карантину? Рубрика. 2020. URL: <https://rubryka.com/article/state-support-business>.
4. Програма не досягла цілі: банки просять згорнути антикризові кредити під 5-7-9%. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2021/08/9/676698/>.
5. Як у світі рятують малий бізнес від коронакризи? URL: https://expla.bank.gov.ua/expla/news_0166.html.

Шличкова О. С.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент, професор кафедри
банківської справи та страхування Іванова Т. Г.*

КІБЕРБЕЗПЕКА В ГАЛУЗІ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Безперечно, індустрія фінансових послуг потребує більш кваліфікованих фахівців з кібербезпеки. Усі бізнес-сектори борються з поточною нестачею навичок кібербезпеки, але фінансово-кредитні установи (ФКУ), які надають фінансові послуги, часто є основними цілями та повинні бути особливо пильними, коли мова йде про кібербезпеку. Розвиток Інтернет-банкінгу, мобільних додатків та миттєвих платежів вимагає нових технологій захисту інформації. Посилене використання нових технологій фінансовим сектором незмінно збільшує вектор атаки на фінансово-кредитні установи та вносить корективи в їх діяльність. Також, постачальники фінансових послуг, такі як банки, кредитні спілки, фінансові компанії та інвестиційні фонди, використовують персональну інформацію кожного клієнта — споживача фінансових послуг, тому особливої уваги набуває захист їх персональних даних.

У 2020 році світовий ринок фінансових послуг оцінювався приблизно в 22 трильйони доларів. Протягом 2010–2020 років деякі з найвідоміших компаній у цьому секторі мали кібератаки не один раз. Згідно зі звітом IBM про вартість злому даних, у 2020 році середня вартість втрат у фінансовому секторі становила 5,86 мільйона доларів. Ця вартість втрат від кібератак є другою після галузі охорони здоров'я та майже в півтора рази вище, ніж у державному секторі [1].

Отже, на другому місці після охорони здоров'я в ієрархії більшості атак на кібербезпеку фінансова галузь зазнає з усіх боків нападів кіберзлочинців. Паливом, на якому працює ця галузь, є конфіденційні дані, включаючи цінні ідентифікаційні дані. Регулятори уважно стежать за кіберподіями в цьому секторі та готові застосовувати все більш обтяжливі правила та норми. Клієнти очікують безперебійного безготівкового використання Інтернету та мобільних додатків. І, як і всі галузі, фінансові послуги страждають від глобальної нестачі навичок з кібербезпеки.

Кібератаки впливають на банківський сектор наступним чином:

1. Потенційні збитки можуть сягати половини прибутку банків та ФКУ. Згідно з даними Міжнародного валютного фонду, банки втрачають від 9% до 50% прибутку внаслідок кібератак [2].

2. Шкода не обмежується рамками лише одного банку або ФКУ. Фінансовій галузі притаманні міцні взаємозв'язки між компаніями, залучення третіх сторін та партнерів, а отже шкода, завдана одній з ланок цього ланцюга може негативно відобразитися на інших учасниках бізнес процесів.

3. Знищення професійної репутації. Вдалі кібератаки на фінансовий сектор завдають гравцям ринка значної репутаційної шкоди. За даними опитування, проведеного One Poll, 86% респондентів зазначили, що вони не вестимуть бізнес з фінансовими організаціями, які не змогли протистояти хакерським атакам [2].

4. Кібератаки можуть мати фатальні наслідки для фінансового та банківського бізнесу. Кіберзлочинці атакують як великі та середні, так і малі банки та ФКУ. Причому для останніх наслідки вдалих нападів можуть стати непоправними. Особливо малі СКУ, як правило, є легкою здобиччю для хакерів, оскільки не мають відповідних систем захисту. Отже, їх бізнес легко паралізувати та знищити.

Тому, 19 серпня 2021 року Національний банк та Кіберполіція України уклали Меморандум про співпрацю у сфері кібербезпеки та кіберзахисту. Меморандум передбачає, що Національний банк та Кіберполіція поєднуюватимуть фаховий та ресурсний потенціал для пошуку, збору та аналізу фактів вчинення кіберзлочинів та проявів кібершахрайства у банківському та фінансовому секторах України [3].

Банківський сектор України активно впроваджує технологічні інновації. Застарілі системи, заміна яких коштувала б дорого, хоча і створюють лише незручності для клієнтів, становлять значну загрозу для банків та ФКУ. Наприклад, багато фінансових установ ще не запровадили двофакторну аутентифікацію (2FA). 2FA — це додатковий рівень безпеки, який використовується, щоб переконатися, що люди, які намагаються отримати доступ до облікового запису в Інтернеті, є тими, за кого вони є. Спочатку клієнт введе своє ім'я користувача та пароль. Тоді замість того, щоб негайно отримати доступ, їм потрібно буде надати іншу інформацію. Другий фактор може походити з однієї з наступних категорій:

- Щось, що ви знаєте: це може бути персональний ідентифікаційний номер (PIN), пароль, відповіді на «секретні запитання» або певний шаблон натискання клавіші.
- Щось у вас є: як правило, користувач має щось у своєму розпорядженні, наприклад кредитну картку, смартфон або невеликий апаратний токен.
- Щось ви: ця категорія є трохи більш просунутою і може включати біометричний візерунок відбитка пальця, сканування райдужної оболонки або відбитка голосу [4].

З 2FA потенційний компроміс лише одного з цих факторів не розблокує обліковий запис. Таким чином, навіть якщо ваш пароль буде вкрадено або ваш телефон втрачено, ймовірність того, що хтось інший отримає вашу друговажну інформацію, дуже мало ймовірна. Якщо поглянути на це під іншим кутом, якщо клієнт правильно використовує 2FA, веб-сайти та програми можуть бути впевненішими в особистості користувача та розблокувати обліковий запис [4].

Для банків 2FA найчастіше використовується, коли банк надсилає тимчасовий код на мобільний телефон клієнта, який потрібен для входу в обліковий запис. У цьому випадку хакер повинен мати доступ як до облікових даних комп'ютера чи облікового запису, так і до мобільного телефону. Деякі банки не використовують 2FA для входу в обліковий запис. Найчастіше тому, що їх клієнти вважають 2FA незручною. Вразливими місцями, які використовують хакери для атак на банки та ФКУ можуть бути в комп'ютерних системах і мережах, а також у процесах і процедурах їх діяльності. Створення технічного брандмауера — це лише перша лінія захисту.

Дослідження показують, що найслабшою ланкою кібербезпеки є поведінка людини. Соціальна інженерія є улюбленим інструментом для кіберзлочинців. Фішингові електронні листи вже протягом десятиліть відкривають можливість завантажувати шкідливе програмне забезпечення. Соціальні медіа-платформи все частіше використовуються як інструменти вибору для кіберзлочинців, які намагаються знайти інформацію, яку можна використати, щоб залучити чи залучити працівників банків та ФКУ. Після налагодження стосунків із працівником цільової організації або його експлуатації, шахраї починають чинити тиск, щоб зібрати облікові дані чи іншу конфіденційну інформацію, щоб дозволити встановлення шкідливого програмного забезпечення [5].

Навчання співробітників є важливим аспектом підвищення фінансової кібербезпеки установ, але основний захист від загроз виконують рішення з безпеки, що впроваджені в корпоративній мережі банків та ФКУ. Однак деякі установи недооцінюють значення кібербезпеки для свого бізнесу та вирішують інвестувати в інші аспекти, оскільки на перший погляд може здатися, що витрати на потужну інфраструктуру захисту перевищують вигоди. Але, якщо банк та ФКУ мають слабкий захист, кіберзлочинці можуть отримати доступ до їх конфіденційних даних та особистої інформації про клієнтів.

Ще однією з поширених помилок є те, що банки та ФКУ переоцінюють власну систему кібербезпеки. Незважаючи на те, що вони використовують якісні рішення, нерегулярне оновлення операційної системи та усього програмного забезпечення може поставити під загрозу безпеку діяльності конкретного банку та ФКУ. Важливість цього кроку не слід недооцінювати, враховуючи масштаби збитків, які було завдано програмою-вимагачем WannaCry, також відомою як WannaCrypt, яка поширювалась на неоновлених пристроях [5].

Отже, незважаючи на те, що банки та ФКУ залишаються прибутковими цілями для кіберзлочинців, існує достатня кількість сучасних рішень та інструментів, які дозволяють вчасно виявляти підозрілі процеси в мережі та негайно реагувати на інциденти. Однак для побудови достатньо потужних захисних механізмів банкам та ФКУ потрібно застосовувати збалансований підхід, який полягає у поєднанні навчання працівників та використання потужних технологічних рішень з безпеки.

Література

1. Steven Bowcut. Cybersecurity in the financial services industry Cybersecurity club 2021. URL: <https://cybersecurityguide.org/industries/financial/>
 2. Чому кібербезпека надзвичайно важлива для фінансових установ. URL: <https://www.klikolutions.com.ua/great-info/how-the-financial-industry-is-vulnerable-to-cyber-attacks/>
 3. Кібербезпека та кіберзахист у фінансовій сфері: НБУ та Кіберполіція уклали Меморандум про співпрацю. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100026474-kiberbezpeka-ta-kiberzakhist-u-finansoviy-sferi-nbu-ta-kiberpolitsiya-uklali-memorandum-pro-spivpratsyu>
 4. Що таке двофакторна аутентифікація (2FA)? URL: <https://authy.com/what-is-2fa/>
- Ризики для фінансової кібербезпеки: як компаніям з ними впоратися. URL: <https://eset.ua/ua/blog/view/109/riski-dlya-finansovoy-kiberbezopasnosti-kak-kompaniyam-s-nimi-spravitsya>

ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ

ПЛАТФОРМА 1

ПУБЛІЧНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: СУЧАСНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ

Токунов В.В.

«Публічне право», 5 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — старший викладач

кафедри адміністративного та фінансового права Богдан Б. В.

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогоднішній день питання фінансово-економічної ситуації в Україні є вкрай актуальним, оскільки бойові дії, не припиняючись тривають з 24 лютого 2022 р. по сьогодні. Президент України на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України відповідно до п. 20 ч. 1 ст. 106 Конституції України [1], ст. 2 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2] постановив ввести в Україні воєнний стан строком на 30 діб. Строк воєнного стану було продовжено Верховною Радою України з 21 квітня до 25 травня 2022 р.

Визначення поняття «фінансово-економічна ситуація» відсутнє в фаховій економічній, фінансовій та юридичній літературі.

На підставі аналізу тлумачення окремих складових елементів словосполучення «фінансово-економічна ситуація» можна дійти висновку, що фінансовою ситуацією будуть визначатись обставини/умови, в яких перебуває фінансова система країни, а саме ситуація з організацією грошового обігу й кредитів.

Економічним ситуацією визначаються обставини/умови суспільно виробничих відносин, господарського життя.

Отже, узагальнюючи все вище зазначене, можемо дійти висновку, що «фінансово-економічною ситуацією країни» буде стан функціонування державних інституцій, головне завдання яких буде створення та пристосування фінансового та економічного сектору до умов сьогодення, а також вплив даних перетворень на життя населення певної країни.

Ситуація в бюджетно-податковій сфері.

За оперативними даними Державної казначейської служби у березні 2022 року до загального фонду Державного бюджету надійшло 103,4 млрд. гривень. Місячний розпис виконано на 92,9%, а саме:

- дивідендів від підприємств з державною часткою — 32,5 млрд. грн.
- податку на прибуток підприємств — 26,6 млрд. грн.;
- податку на додану вартість — 22,6 млрд. грн.;
- податку на доходи фізичних осіб та військового збору — 9,8 млрд. грн.;
- рентної плати за користування надрами — 6,3 млрд. гривень [3].

Унаслідок зниження обсягу доходів і зростання потреби видатків бюджету критично загострюватиметься проблема фіскального балансу. Як повідомляло Міністерство фінансів України, у березні 2022 р. державні витрати перевищили доходи на 2,7 млрд. дол., а в квітні й травні — різниця сягне 5-7 млрд. дол. на місяць [4].

З однієї сторони можемо спостерігати за лютий-березень 2022 р. оптимальне виконання державного бюджету за цей період, проте з іншої сторони варто розуміти, що час не на нашому боці, через це купівельна спроможність громадян падатиме ще більше, а ціни зростатимуть і нажалі дані фактори будуть спонукати малий та середній бізнес за рахунок ухилення від сплати податків, намагатись утримати свій бізнес. Скоріш за все податки показники виконання бюджету бу-

дуть падати, а через це й бюджет держави буде ще більше недоотримувати коштів і єдиним дійсним способом буде міжнародна фінансова підтримка у вигляді кредитів. Проте уявити масштаби коштів, які необхідні для нормального функціонування України, вкрай складно на даному етапі.

Ситуація в грошово-кредитній сфері.

У період дії воєнного стану Національний банк України (далі — НБУ) продовжує реалізацію спрямованих на підтримання фінансової стійкості заходів у монетарній політиці та регулюванні фінансового сектору. Рада НБУ 15 квітня 2022 р. ухвалила Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану, що діятимуть до нормалізації функціонування економіки й фінансової системи. Документ передбачає, зокрема:

- фінансування з боку регулятора лише критичних видатків уряду та якнайшвидшу повну відмову від цього інструменту з метою уникнення фіскального домінування та високої інфляції, зниження довіри до НБУ, ускладнення процесу євроінтеграції України та співпраці з міжнародними фінансовими донорами;
- збереження власної інституційної, фінансової та операційної незалежності регулятора для належного виконання ним власних функцій;
- подальшу підтримку стабільної роботи банківської системи;
- активну протидію агресії на фінансовому фронті;
- сприяння розв'язанню проблем українських біженців;
- недопущення звуження сфери застосування гривні як єдиного законного платіжного засобу в Україні;
- сприяння залученню зовнішнього фінансування й запровадження реформ в Україні [6].

З огляду на те, що на фінансовому ринку відбулася певна стабілізація ситуації, з 18 квітня 2022 р. тендери з надання рефінансування на строк до одного року проводяться не частіше ніж один раз на тиждень. Досі відповідні тендери проводилися щодня. Проте з початку широкомасштабної збройної агресії РФ проти України ліквідність банківської системи зросла на понад 50 млрд. грн. і наразі перевищує 200 млрд. грн., що дає змогу банкам активно підтримувати операції своїх клієнтів у межах наявних коштів і надавати кредитну підтримку, важливу для відновлення економіки.

Ситуація в сфері державного боргу та міжнародної фінансової допомоги.

Варто зазначити, що навіть під час дії воєнного стану, а також незважаючи на значне ускладнення ситуації в бюджетній сфері, Україна сумлінно продовжує виконувати свої боргові зобов'язання перед кредиторами. Для цього було створено Фонд обслуговування та погашення державного боргу. У березні 2022 р. Україна здійснила платіж у сумі 292 млн. дол. США за єврооблігаціями, деномінованими в доларах, термін погашення яких спливає у вересні поточного року, і продовжуватиме виконувати свої зобов'язання, щоб уникнути дефолту або реструктуризації. У квітні 2022 р. плануються виплати в розмірі 84 млн. дол. США.

Україна 11 квітня 2022 р. отримала від Міжнародного банку реконструкції та розвитку (далі — МБРР) черговий транш на 44,5 млн. євро за Угодою про позику «Додаткова позика для Другої позики на політику розвитку у сфері економічного відновлення» [4]. Ця позика від МБРР надається для забезпечення першочергових соціальних видатків бюджету, а також видатків на охорону здоров'я.

Україна успішно розміщує на ринкових аукціонах військові облігації та залучає комерційне фінансування до державного бюджету. За результатами проведених у квітні 2022 р. трьох аукціонів з розміщення військових облігацій залучено 15 343 925 783 грн. [5], зокрема:

- 5 квітня 2022 р. — 5 577 066 029 грн. (за курсом НБУ);
- 12 квітня 2022 р. — 6 169 700 769 грн.;
- 19 квітня 2022 р. — 3 597 158 984 грн. (за курсом НБУ). На цьому аукціоні вперше було запропоновано покупцям увесь спектр військових облігацій — як гривневих, так і валютних (у доларах та євро).

Міжнародна підтримка дійсно вкрай необхідна, проте й треба усвідомлювати, що жити довго за рахунок кредитів буде неможливо, а тому після перемоги постане вкрай важливе питання відбудови важливих об'єктів інфраструктури та промисловості: від доріг міжнародного значення до доріг між селами, від житлових будинків до величезних підприємств, нажаль, деякі доведеться будувати з початку. І саме в цей момент постане гостре питання коштів у бюджеті — чи вистачить, чи прийматимуть участь інвестори, чи нададуть нових кредитних коштів, і взагалі, якою буде наша економіка та фінансова система після війни.

Фінансово-економічний стан України функціонує за рахунок кредитних, також податкових надходжень, а також фінансових операцій НБУ. Але надходження податків до бюджету будуть зменшуватись. Уряду необхідно буде пропрацювати тактику та стратегію управління державними коштами, щоб вони перераховувались на першочергові потреби України.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 11.05.2022 р.).
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 13.05.2022 р.).
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України: В умовах воєнного стану місячний розпис державного бюджету України виконано на 92,9%. 01 квітня 2022 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-v-umovah-voyennogo-stanu-misyachnij-rozpis-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-vikonano-na-929> (дата звернення 13.05.2022 р.).
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України: Україна отримала від Швеції 44,5 млн євро через Світовий банк в рамках Угоди про позику «Додаткова позика для Другої позики на політику розвитку у сфері економічного відновлення». 11 квітня 2022 р. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/ukraina_otrimala_vid_svitovogo_banku_transh_na_445 mln_ievro_u_ramkakh_ugodi_pro_poziku_dodatкова_pozika_dlia_drugoi_poziki_na_politiku_rozvitku_u_sferi_ekonomichnogo_vidnovlennia-3399 (дата звернення 13.05.2022 р.).
5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України сторінка: Оголошення результату аукціонів. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/ogoloshennja-ta-rezultati-aukcioniv> (дата звернення 16.05.2022 р.).
6. Офіційний сайт Національного банку України: Стан фінансового сектору України та заходи НБУ з підтримки його безперебійного функціонування в умовах воєнного стану. 3 березня 2022 р. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/stan-finansovogo-sektoru-ukrayini-ta-zahodi-nbu-z-pidtrimki-yogo-bezperebiynogo-funktsionuvannya-v-umovah-voyennogo-stanu> (дата звернення 16.05.2022 р.).

Риженко Т. Г.

«Публічне право», 5 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — старший викладач

кафедри адміністративного та фінансового права Богдан Б. В.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком воєнного стану в Україні розпочалися значні зміни в більшості сфер правового регулювання. Не минули наслідки війни й особливостей проведення податкових перевірок. Тому у даному дослідженні перед нами стоїть завдання — з'ясувати зміни у порядку проведення податкових перевірок у зв'язку із прийняттям законів воєнного часу.

Зміни у порядку проведення податкових перевірок розгорталися досить динамічно, починаючи з 24 лютого 2022 року. Станом на 05 травня 2022 року прийнято 4 нормативні акти, які стосуються саме питання проведення податкових перевірок під час війни.

Після оголошення в Україні воєнного стану Державною податковою службою було надано роз'яснення про необхідність зупинення розпочатих податкових перевірок та неможливість проведення нових у період дії форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили), які засвідчені Торгово-промисловою палатою України [1; 2]. Заборонив податківцям проводити перевірки з цієї обставини і Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» від 03 березня 2022 року № 2118-IX [5].

Наступним кроком у врегулюванні проведення податкових перевірок стало прийняття Кабінетом Міністрів України постанови «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану» [7]. Даною постановою, з одного боку, заборонено проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду на період воєнного стану, проте разом з тим дозволено здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) в окремих сферах, зокрема, щодо запобігання неконтрольованому зростанню цін на товари, які мають істотну соціальну значущість. Проведення таких перевірок можливе за умови прийняття рішення центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у відповідній сфері та у випадку наявності загрози, що має значний негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави.

Значні зміни відбулися саме після прийняття Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15 березня № 2120-IX [6], яким було дозволено проведення деяких видів податкових перевірок, а саме: камеральних та фактичних. Проведення камеральних перевірок стало можливим у випадку, якщо платник податків подав заяву на повернення суми бюджетного відшкодування ПДВ, яка сформована на підставі зареєстрованих податкових та митних накладних. Така камеральна перевірка за загальним правилом проводиться протягом 90 календарних днів, що настають за останнім днем граничного строку їх подання, а якщо такі документи були подані пізніше, — за днем їх фактичного подання. За результатами перевірки Державна податкова служба України погоджує суму бюджетного відшкодування та вносить дані про неї до відповідного реєстру. При цьому законодавець передбачив на час дії воєнного стану можливість платників податків включати до податкового кредиту суму ПДВ без зареєстрованої податкової накладної на підставі первинних документів. У разі включення таких сум ПДВ у заяву про повернення суми бюджетного відшкодування камеральна перевірка не проводиться. Не проводиться камеральна перевірка також у випадку включення до заяви суми ПДВ, сплаченої при закупівлі спирту етилового та інших дистиляторів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, та їх промислових замінників, рідин, що використовуються в електронних сигаретах.

Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків в період воєнного, надзвичайного стану» від 1 квітня 2022 року № 7234 [4] було додано положення, що у разі виявлення порушень законодавства за результатами проведення камеральної перевірки оформлюється акт, який направляється контролюючим органом шляхом надіслання документа в електронний кабінет платника податків з одночасним надсиланням на його електронну адресу інформації про вид документа, дату та час його надіслання.

На відміну від камеральних перевірок, Податковий кодекс України не обмежує коло питань, за якими можуть проводитися фактичні перевірки [3]. Поруч з цим була запроваджена ініціатива щодо проведення фактичних перевірок з приводу дотримання платниками податків вимог законодавства щодо цін та ціноутворення. Проведення таких перевірок можливе за наявності хоча б однієї з умов:

- отримання від державних органів або органів місцевого самоврядування інформації, що свідчить про можливі порушення платником податків законодавства про ціни та ціноутворення;
- отримання письмового звернення від покупця (споживача) про порушення платником податків встановленого порядку формування, регулювання та застосування державних регульованих цін.

Принагідно зазначити, що під час фактичної перевірки податкові органи мають право отримувати від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових осіб, а також громадян та громадських об'єднань інформацію, документи, матеріали та письмові пояснення. У разі виявлення порушень законодавства про ціни та ціноутворення за результатами проведення фактичної перевірки, такі порушення зазначаються в акті про результати фактичної перевірки. Податкові органи відповідно направляють матеріали таких перевірок органам, уповноваженим приймати рішення про застосування адміністративно-господарських санкцій за порушення вимог щодо формування, встановлення та застосування державних регульованих цін. У випадку, якщо платник податків не погоджується з виявленими порушеннями законодавства про ціни і ціноутворення, такий плат-

ник податків надсилає свої зауваження до органу, уповноваженого приймати рішення про застосування адміністративно-господарських санкцій.

Також ще однією підставою для проведення фактичної перевірки є і відсутність забезпечення можливості проведення розрахунків за товари й послуги з використання електронних платіжних засобів, ведення касових операцій, наявності патентів, ліцензій та інших документів.

Питання настання фінансової відповідальності для платників податків за наслідками проведеної перевірки вирішується у загальному порядку. Вимоги законодавства щодо мораторію на застосування штрафних (фінансових) санкцій на період дії воєнного стану у такому разі не застосовуються. Так само не застосовуються положення щодо звільнення від фінансової відповідальності за вчинення діяння (дії або бездіяльності) внаслідок обставин непереборної сили (форс-мажору).

Таким чином, можемо підсумувати, що на період дії воєнного стану податкові перевірки зазнали суттєвих трансформацій, що пов'язано з пристосуванням до особливих умов життєдіяльності суспільства під час війни.

Література

1. ДПС: У період дії форс-мажорних обставин податкові перевірки не розпочинаються, а розпочаті — зупиняються. *Юридична газета online*, 2022. URL: <https://jur-gazeta.com/golovna/dps-u-period-diyi-forsmazhernih-obstavin-podatkovyi-perevirki-ne-rozpochinayutsya-a-rozpochati-zupiny.html> (дата звернення 05.05.2022 р.).

2. Лист Торгово-промислової палати України від 28 лютого 2022 р. № 2024/02.0-7.1. URL: https://cci.vn.ua/wp-content/uploads/2022/02/Lyst_TPPU_fors-mazhor_-28.02-1.jpg (дата звернення 05.05.2022 р.).

3. Податковий кодекс України: Закон України від 02 грудня 2010 р. № 2755. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 10.05.2022 р.).

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків в період воєнного, надзвичайного стану: Проект Закону України від 1 квітня 2022 р. № 7234. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1251269> (дата звернення 13.05.2022 р.).

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану: Закон України від 03 березня 2022 року № 2118-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text> (дата звернення 13.05.2022 р.).

6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 р. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення 13.05.2022 р.).

7. Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2022 р. № 303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-п#Text> (дата звернення 13.05.2022 р.).

Кичинська А.О.

«Публічне право», 5 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — старший викладач

кафедри адміністративного та фінансового права Богдан Б. В.

ПРАВОВІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Освіта є вкрай важливим чинником становлення правової та демократичної України. Статтею 53 Конституції України закріплюється безумовне право громадян на освіту[1]. Відповідно до по-

ложень даної статті таке право забезпечується різними формами навчання, відкритим характером навчальних закладів, розгалуженою мережею навчальних закладів, доступністю та безоплатністю. Статтею 64 Конституції України визначено, що конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. При цьому частина 2 статті 64 Основного Закону України закріплює, що «в умовах введення воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень». Вкрай актуальним питанням є дослідження змін в організації освітнього процесу у закладах вищої освіти в період дій таких обмежень[1].

Із запровадженням Указом Президента України №64/2022 воєнного стану на території України усі сфери суспільного життя зазнали змін[2]. Досліджуючи сферу освіти, можемо констатувати, що постало ряд питань щодо форм, методів та строків проведення і закінчення навчального року, атестації студентів та проведення вступної кампанії абітурієнтів у 2022 році. Важливим питанням є встановлення безпечних та комфортних умов як для здобувачів освітніх послуг, так і для надавачів.

Листом Міністерства освіти і науки України № 1/3277-22 від 25.02.2022 року керівникам закладам вищої освіти було рекомендовано оголосити канікули на два тижні [6], що дозволило здійснити моніторинг поточної ситуації у сфері надання освітніх послуг в Україні та сформулювати рекомендації щодо подальшого формату проведення навчання. Надалі було оприлюднено Наказ Міністерства освіти і науки України №235 від 07.03.2022 р.. Рекомендаційні положення даного Наказу МОН України можна умовно поділити на такі категорії:

- щодо збереження майна;
- щодо забезпечення захисту учасників освітнього процесу;
- щодо здійснення евакуаційних заходів в зонах ведення бойових дій;
- щодо забезпечення особливих умов навчання студентів, які перебувають в лавах Збройних Сил України, територіальній обороні, або таких, що займаються волонтерством [4].

Проаналізований Наказ МОН України є вкрай важливим, так як своїми положеннями він забезпечує право здобувачів, в тому числі вищої освіти, на академічну мобільність, закріплює основні положення взаємодії закладів вищої освіти щодо збереження майна та продовження проведення освітнього процесу, а також надає привілеї особам, які здійснюють заходи щодо відсічі збройної агресії російської федерації та забезпечення гуманітарної допомоги населенню України.

Для роз'яснення виконання вищезгаданого Наказу МОН України було розіслано Лист №1/4334-22 від 21.04.2022 року «Про рекомендації стосовно окремих питань завершення 2021/2022 навчального року у закладах вищої, фахової передвищої освіти» [5]. Згідно змісту даного Листа за виконання навчального плану несе відповідальність керівник в межах академічної автономії. Освітній процес може проводитись як в очній/змішаній формі так і в дистанційній формі у випадках наявності загроз життю та здоров'ю учасників освітнього процесу. Також в даному документі зазначено зауваження щодо переривання занять за сигналом «Повітряна тривога», проте не зазначений алгоритм щодо подальшого відновлення такого заняття. Вважаємо, що для таких випадків мають бути виділені спеціальні резервні години у розкладі здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників закладу вищої освіти. Врегулюється питання виробничої практики, відповідно до чого при неможливості її проведення мають бути внесені відповідні зміни до навчальних планів, а для здобувачів вищої освіти, виробнича або переддипломна практика для яких є обов'язковою умовою отримання диплому, передбачений спеціальний механізм — керівник закладу має звернутись до відповідного державного органу для організованого проведення практики в особливих умовах. Атестація здобувачів може відбуватися як у традиційному форматі, так і в дистанційному.

Аналізуючи питання проведення атестації здобувачів вищої освіти, варто зазначити, що Постановою Кабінету Міністрів України від 27 березня 2022 року № 376 було скасовано проведення у 2022 році єдиного державного кваліфікаційного іспиту для низки спеціальностей[3]. Даний нормативно-правовий акт встановлює проведення атестації у формі, визначеній закладом освіти. Тобто, заклад вищої освіти наділений дискреційними повноваженнями щодо порядку проведення атестації здобувачів вищої освіти.

Важливих змін у зв'язку з воєнною агресією російської федерації зазнав і механізм вступу до закладів вищої освіти на бакалаврський та магістерський рівні вищої освіти у 2022 році: передбачається, що вступ до закладів вищої освіти буде відбуватись без використання результатів зов-

нішнього незалежного оцінювання, єдиного вступного іспиту та єдиного фахового вступного випробування.

Отже, проаналізувавши основні прийняті нормативно-правові акти з питань організації освітнього процесу у закладах вищої освіти, можемо стверджувати, що в умовах триваючого воєнного стану в Україні право громадян на вищу освіту державою забезпечується у максимально можливому обсязі. Пріоритетними напрямками в організації роботи закладів вищої освіти є забезпечення належних умов навчання, збереження життя та здоров'я учасників освітнього процесу та інфраструктури навчальних закладів.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. **254к/96-ВР**. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 11.05.2022 р.).

2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення 11.05.2022 р.).

3. Про внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 19.05.2021 р. № 497: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.05.2022 р. № 376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 13.05.2022 р.).

4. Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану: Наказ Міністерства освіти і науки України від 07.03.2022 р. № 235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0235729-22#Text> (дата звернення 13.05.2022 р.).

5. Про рекомендації стосовно окремих питань завершення 2021/2022 навчального року у закладах вищої, фахової передвищої освіти: Лист Міністерства освіти і науки України від 21.04.2022 р. № 1/4334-22. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-rekomendaciyi-stosovno-okremih-pitan-zavershennya-20212022-navchalnogo-roku-u-zakladah-vishoyi-fahovoyi-peredvishoyi-osviti> (дата звернення 16.05.2022 р.).

6. Сергій Шкарлет: всім закладам освіти рекомендовано припинити освітній процес та оголосити канікули на два тижні. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-vsim-zakladam-osviti-rekomendovano-pripiniti-osvitnij-proces-ta-ogolositi-kanikuli-na-dva-tizhni> (дата звернення 16.05.2022 р.).

Жолондівська І.В.

«Економічна журналістика», 1 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — старший викладач

кафедри адміністративного та фінансового права Богдан Б. В.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОСИЛЕННЯ ВПЛИВУ КІНЕМАТОГРАФУ НА ЗМІЦНЕННЯ КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Останніми роками в сфері українського кінематографу відбувається стрімке зростання обсягів кіновиробництва. Українські кінострічки виходять у кінопрокат, демонструються у конкурсах престижних світових кінофестивалів, митці дебютують із повнометражними фільмами, налагоджується співпраця кінокомпаній із державою і міжнародними партнерами.

Актуальність обраної теми обумовлена сприйняттям суспільством кіно — не як способу розваги, а як джерела для обмірковування, аналізу, а також пізнання. Кіноіндустрія — потужний важіль для розвитку будь-якої країни. Виробництво якісних кінострічок вигідне не тільки для економіки країни, а й для всього світового сприйняття України як держави, яка здатна крокувати вперед у усіх сферах суспільного функціонування. Розвиток кіноіндустрії — вагомий вклад у ду-

ховний розвиток нації. Можливість до майбутнього міжнародного визнання та сприйняття українського кіно, як ще одного якісного продукту від України. Мета її полягає в тому, щоб висвітлити вплив українського кіновиробництва на формування національної свідомості, культурного розвитку.

Національна свідомість — це процес, який триває та передбачає пізнання нацією своєї сутності, соціально-економічних, політичних, історичних особливостей, свого права на рівноправні стосунки з іншими націями та народами, на вільне і самостійне існування. Саме національна свідомість — усвідомлення державної, політичної, громадської територіальної спільноти, духовної єдності, етнічної та історичної спорідненості, психологічної, культурної самотності та неповторності [1].

Історичний екскурс свідчить про те, що політика Радянського Союзу суперечила національним ідеям українського кіно. Задля витіснення зайвого патріотизму відбувалось переслідування українських режисерів. Через ідеологічну цензуру були заборонені до показу безліч українських кінострічок. Кінорежисери знімали мало справжніх українських фільмів, які б відображали правдиву історію нашого народу, були україномовними, прославляли українську культуру. Створюючи таке кіно, їх автори були звинувачуваними у націоналізмі, за що в ті часи жорстоко карали [2].

Реалії були такими, що більшість режисерів та сценаристів знімали фільми на політичне замовлення. Безсумнівно, талановиті та яскраві кінострічки, проте історично неправдиві. Створювалися фільми під тиском радянського уряду. Варто згадати ім'я Олександра Довженка і його талановиті стрічки, що мали резонанс у всьому світі та демонстрували розвиток українського кінематографу. «Земля» — український радянський художній німий фільм, який увійшов до 12 найкращих кінострічок всесвітньої історії кінематографу. У ті часи на кіностудії ім. О. Довженка було знято безліч талановитих фільмів, на яких виховувалися цілі покоління, однак вони не несли нічого українського. Режисери обмежувалися екранізацією української класики.

У 60-70-х роках XX ст. з'являються кінострічки, які розпочали унікальний феномен «українського кіно» — напрям, що мав справжнє національне «забарвлення», був своєрідним втіленням «українськості» в кінематографії.

Найголовнішою проблемою сьогодення є недостатній обсяг промоції. Сучасне українське кіно потребує просування та популяризації не лише серед українців, а й на міжнародному рівні. Промоція національного кінематографу полягає в розбудові українських фестивалів, у розвитку української кіно- та театральної системи. Беззаперечно, що промоція кінострічок має розпочинатися в Україні. Йдеться не тільки про жанрове кіно, але й про авторське. Саме таким фільмам сьогодні складно дістатися до аудиторії. Власне, більшість українських кіновиробників не рекламують свій продукт належним чином. Як результат — глядачі навіть не обізнані, що певний український фільм надійшов у прокат. Відповідно, автори навіть не відшкодовують витрати, які понесли на виробництво кінострічки. Проте, попри зазначене, збільшення фінансування посприяло зростанню значної кількості та якості українського кіно. Українські фільми часто надходять у національний прокат та здобувають перемоги на різних міжнародних фестивалях. Кіновиробництво впевнено прямує на міжнародну арену, збільшується кількість українських проєктів, набуває розвитку галузь кінознавства та кінокритики. Українське кіно стає тенденцією, а не виключенням. Проте українське кіно має «скласти нелегкий іспит», вступаючи у змагання з кращими кінематографами світу. Конкурентне середовище додає творчій енергії митцям, глядачі стануть свідками нового злету українського кіно.

Кінематограф в умовах сьогодення є засобом формування свідомості в Україні. Кінострічки не тільки впливають на почуття особистості, але й виховують її. Український продукт має стати інструментом для консолідації українського суспільства, виховання національного свідомого населення. «Не знімати фільми, які підносили національну свідомість, — це все одно, що не додавати нашим воякам набой» [3]. Цей вислів українського режисера Олександра Денисенка актуальний під час аналізу доцільності виробництва сучасного українського кінематографу. Кіно залишається одним із впливових засобів виховання. Українське кіно повинно бути спрямоване не тільки на самоствердження ідентичного українського медіапродукту, а й нести в собі обов'язково елементи виховного характеру. Виховання національної свідомості, патріотизму неможливо уявити без впливу українського кіно. Саме цей фактор впливу повинен стати ідеологічною основою для виховання молодого покоління. Українські історичні та патріотичні фільми

стають важливим аргументом проти російської пропаганди, стимулом не тільки для вивчення історії України, а й для активної участі в сучасних політичних процесах, свідомого вироблення чіткої життєвої позиції молодих поколінь, розуміння свого місця і ролі в суспільному, громадському житті, бажання працювати заради успішного майбутнього Батьківщини. Саме ці якості і формують національно свідому особистість і громадянина [4].

Проте ще варто зазначити, що прослідковуються фінансові труднощі під час виробництва кінофільмів, які вбачаються в недостатності бюджетного фінансування, відсутності систематичних дотаційних джерел для даної галузі виробництва.

Попри наявні фінансові складнощі самовіддані кіноактори і режисери намагаються творити, працювати на результат та знімати нові кінофільми. Саме їх натхнення слугує майбутньому процвітанню українського кінематографу та є запорукою його розвитку. «Кожна перемога українського кіно — це приголомшлива історія, але це перемога не індустрії, а конкретної людини...» — Лесь Санін, сучасний український кінорежисер, актор [5].

Останніми роками в Україні були зняті чудові серіали, серед яких варті уваги «Сага», «І будуть люди», «Спіймати Кайдаша» та інші. Ці серіали не про радянську культуру, а виключно — українську.

Український драматичний телесеріал «Сага» демонструє усі біди й випробування, що випадають на долю України. У цьому серіалі висвітлюються найвизначніші події української історії ХХ століття: війни, революція, Голодомор, сталінські репресії, окупація Києва 1941 року, аварія на Чорнобильській АЕС, розпад СРСР, проголошення Незалежності України, Помаранчева революція та Євромайдан.

Серіал «І будуть люди» побудований у формі саги і крізь призму життя звичайних людей показує турбулентні етапи ХХ століття: перша світова війна, революція.

«Спіймати Кайдаша» — це сучасна колоритна картина, яка вразила чимало українців. Телесеріал сатирично описує життя однієї родини в українському селі, показує життя героїв протягом дев'яти років. Це складний період для сім'ї, адже діти виросли і тепер хочуть будувати своє життя. Тут гостро піднімається тема батьків і дітей. Батьки не схвалюють рішень своїх дорослих синів, у той час як Карпо і Лаврін хочуть жити по-своєму. Авторка серіалу Наталка Ворожит зробила чимало змін у сюжеті серіалу порівняно з першоджерелом: вона перенесла події у період 2000-2010-х років та додала багато сюжетних ліній [6]. Події телесеріалу розгортаються хронологічно від 2005 до 2014 року, протягом десятиріччя у часи Незалежної України. Апогеєм конфлікту стає 2014 рік, коли сім'ю розділяє ще й ставлення до «Майдану». Один син Кайдашів — Лаврін — у важкі для України часи проявив свої патріотичні погляди та долучається до боротьби за незалежність України, пішовши добровольцем на війну захищати Україну супроти російській агресії. Водночас інший Кайдашів син — Карпо — пристав на москвофільські позиції, став прихильником росії, звинувачуючи «майданутих» у «Революції гідності» та в окупації Криму й Донбасу росією.

На жаль, сьогодні в Україні відбуваються воєнні дії через повномасштабне вторгнення росії. Україна переживає складні часи. Наразі про Україну знає весь світ. Є перспектива розвитку українського кіно, культурного збагачення та демонстрування українського медіа продукту, через який необхідно показувати цінність українського народу, культури, традицій. Українське кіно — це особливі кінострічки, які зняті на Батьківщині, в яких відображається історія нашого народу, сяють українські кінозірки, творять українські режисери. Це наша спільна гордість та надія. У майбутньому варто знімати такі кінострічки, які б, були україномовними, прославляли українську культуру і побут, розкриваючи перед глядачем сторінки правдивої української історії, замовчуваної та спотвореної свого часу радянськими істориками, а наразі і російськими окупантами.

Підсумовуючи вищенаведене, слід зазначити, що кінематограф — це засіб наймогутнішого впливу на свідомість людини, за допомогою якого відбувається формування люблячого ставлення до власної країни; це — велика складова української культури, необхідна для дозрівання менталітету та патріотизму, зміцнення культурного розвитку особи та держави в цілому, яку не слід оминати увагою та державною фінансовою підтримкою.

Досліджуючи діяльність кіноіндустрії в Україні, маємо підстави стверджувати, що кіновиробництво нашої держави різноманітне та яскраве. У цій сфері працюють неймовірно талановиті люди, яких визнає увесь кіносвіт. Серед українських талантів є і ті, котрі працюють та розвиваються в інших країнах через недостатні умови для комфортного існування особистості. Для того,

аби таланти залишалися працювати в Україні, потрібен матеріальний та адміністративний вплив держави, щоб управління державними коштами відбувалося цілеспрямовано та приносило належні результати. Наразі в Україні під час створення кінопродукту прослідковуються проблеми пов'язані з тим, що не вистачає матеріального та технічного забезпечення. Найближчими роками варто намагатися якнайшвидше владнати цю проблему для успішного розвитку сфери кіно. Одним з найбільш ефективних шляхів для внутрішнього розвитку і вдосконалення українського кіно є участь нашої країни у проєктах міжнародного спільного виробництва — кінопродукції. Розвиток українського кінематографу неможливий без підготовки нового покоління кіномитців — сценаристів, режисерів, продюсерів, технічних працівників. Підготовка кадрів для кіноіндустрії є питанням, що перманентно обговорюється на засіданнях кінопродюсерів найвищого рівня.

Підсумовуючи вищенаведене, слід зазначити, що в Україні поки що недостатня сучасна система підготовки професіоналів у сфері кіновиробництва, що обумовлює брак достатньої кількості щорічних кінодебютів.

Література

1. Ющишин О. І. Поняття національного характеру, ментальності і національної свідомості як інструмент культурологічного аналізу. URL: http://www.iai.dn.ua/_u/iai/dtp/CONF/4_2004/articles/stat410.html (дата звернення 08.05.2022 р.).

2. Ховайба Н. Ідеологічна складова українського радянського кінематографу середини 1960-х–середини 1980-х років. *Етнічна історія народів Європи*. 2009. Вип. 29. С. 95–99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_2009_29_13 (дата звернення 08.05.2022 р.).

3. Мончук О. Олександр Денисенко: Не знімати фільми, які б підносили українську національну свідомість, — це все одно, що не давати нашим воюючим набої. *Газета «Галичина»*. 27 липня 2020 р. URL: <https://galychyna.if.ua/analytic/oleksandr-denisenko-ne-znimati-filmi-yaki-b-pidnosili-ukrayinsku-natsionalnu-svidomist-tse-vse-odno-shho-ne-davati-nashim-voyakam-naboyi/> (дата звернення 12.05.2022 р.).

4. Кацуба М. Художнє кіно як засіб формування масової політичної свідомості. *Політичний менеджмент*. № 1-2. 2013. С. 136-144. URL: https://ipend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/katsuba_hudozhne.pdf (дата звернення 12.05.2022 р.).

5. Олесь Санін: «Кожна перемога українського кіно — це приголомшлива історія, але це перемога не індустрії, а конкретної людини...» *Щоденна інтернет — газета «Хроніки міста Обухова»*. 23 квітня 2016 р. URL: <https://obukhiv.info/categories/archive/pokaz-patriotichnikh-filmiv-bez-znannya-istorii-ne-dosyagnemo-yakisnikh-zmin-u-kraini/> (дата звернення 13.05.2022 р.).

6. Бочевська О. Наталка Ворожбит для зйомок «Кайдашів» сама вибирала корову. *Всеукраїнська суспільно-політична газета «Газета по-українськи»*. 04 червня 2021 р. URL: https://gazeta.ua/articles/culture/_natalka-vorozhbit-dlya-zjomok-kajdashiv-sama-vibirala-korovu/1035878 (дата звернення 15.05.2022 р.).

Левицький М.О.

«Правознавство», 3 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к.е.н., доцент, доцент кафедри адміністративного та фінансового права Нечипоренко О.Ю.

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ПЕРЕДАННЯ ЗАМОРОЖЕНИХ АКТИВІВ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ДО УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ

24 лютого 2022 року назавжди увійшло в історію України, оскільки саме цього дня нашої суверенній державі було оголошено варварську та нелюдську війну. Не досягнувши жодних успіхів на військових фронтах, російська федерація вдалась до руйнувань цивільної інфраструктури, що

завдало великих збитків Україні. За ці антигуманні дії цивілізована світова спільнота наклала економічні санкції на країну агресора, які, з-поміж усього, передбачають замороження активів центробанку російської федерації, що зберігалися на території інших країн. Саме тому владою України було ініційоване питання про передання заморожених активів російської федерації до українського бюджету, що в свою чергу стане шляхом подолання економічної кризи, спровокованою війною. Проте, така процедура має певні особливості, які можуть відіграти ключову роль та спричинити певні проблеми, якщо цими особливостями знехтувати. Актуальність даного дослідження підкреслюється підвищеним суспільним запитом, що виражається у загостренні політичної дискусії з даного приводу, а також відповідними рішеннями Парламентів провідних країн світу.

Першою перепорою на шляху до отримання заблокованих активів російської федерації є те, що така процедура стане безпрецедентним прикладом в історії. Як зазначає В. Новіков, репарації досі стягувались двома шляхами:

1) через акт про капітуляцію агресора або мирний договір (Німеччина після Другої Світової війни),

2) шляхом рішення Ради безпеки ООН (Ірак після військової агресії в Кувейті) [1].

Реальність наразі полягає у тому, що обидва таких сценарії є малоймовірними у найближчій перспективі, оскільки Рада Безпеки ООН ухвалює рішення консенсусом (згодою всіх учасників, а російська федерація є одним з учасників, тому апріорі не надасть згоди на таке рішення), а питання про капітуляцію не може бути вирішено, допоки армія російської федерації знаходиться на території України. На нашу думку, зазначена проблема є фундаментальною в питанні передання заморожених активів, та має стати справжнім викликом для всіх демократичних країн світу. Видается, що найбільш вдалою стратегією став би цілеспрямований дипломатичний діалог з усіма учасниками Генеральної Асамблеї ООН, адже у випадку неприйняття рішення на рівні Ради безпеки ООН воно буде винесено на голосування Генеральної Асамблеї, що стане шансом для України схилити політичні терези на власний бік.

Іншим питанням, що потребуватиме вирішення, стане юридична правомочність країн-тримачів російських активів розпоряджатися ними на власний розсуд, зокрема передавати Україні. Подібну позицію наводить Т. Богдан, наголошуючи на тому, що накладання санкцій, які обмежують можливість користування активами ще не дає юридичних підстав для вільного розпорядження ними [2]. На думку авторки, проблема полягає у тому, що розпорядження активами російських бізнесменів і компаній без проведення судових процесів чи інших правових дій не матиме правового характеру, а сторони повинні мати змогу довести наявності чи відсутності причинно-наслідкових зв'язків між діяльністю підсанкційних осіб та компаній і військовою агресією [2]. Недотримання норм міжнародного права може бути розцінене як порушення права власності, а тому виникнуть юридичні підстави для оскарження такого рішення держави в судовому порядку. Зазначимо, що у такому випадку судові рішення може зайняти роки, а тому такий розвиток подій не може бути прийнятним для України. Варто й зважати на те, що Європейський суд справедливості, у віданні якого перебувають підсанкційні активи, не може автоматично передавати їх у розпорядження постраждалих осіб. Він не наділений такими повноваженнями й тоді, коли має відповідний вирок. Саме тому питання зводиться до вирішення на національному рівні, наприклад, судовим рішенням. Проте в такій ситуації виникає інша проблема — залежність від політичної кон'юнктури, а також наявності юрисдикційного імунітету, який слугує своєрідним бар'єром для вирішення подібних справ національними судами [3]. Ми вважаємо, що найбільш ефективним інструментом могло б слугувати напрацювання кардинального нового законодавства по відношенню до права власності держав, які здійснюють військову агресію. Впровадження нових механізмів дозволить подолати юридичні прогалини національних та міжнародного законодавств. Наразі подібні ініціативи вже розробляються у США та Канаді, що може слугувати прикладом формування міжнародного консенсусу з означеного питання.

В контексті досліджуваної проблеми нами було виявлено, що важливим є те, як саме та проти чого були застосовані санкції країн Заходу. І. Крідл наголошує на тому, що конфіскація російських активів порушила б міжнародне право [3]. Науковець дійшов до такої думки, спираючись на те, що заморожування активів фактично є контрзаходами — тимчасовими примусовими актами, покликаними змусити інші держави виконувати свої міжнародні зобов'язання. У такому випадку міжнародне право дозволяє США, Канаді, ЄС та іншим країнам заморожувати російські активи

як контрзахід, лише якщо активи будуть збережені, щоб їх можна було звільнити, як тільки Росія відновить виконання своїх юридичних зобов'язань. В такому випадку конфіскація активів буде вважатися незаконною експропріацією [3]. Описана проблема доводить той факт, що сучасні норми міжнародного права дуже нечітко регулюють відносини, що виникають внаслідок військової агресії. Фактично санкції, що були введені проти російської федерації, направлені на стримування від ведення війни, а не на виплату репарацій за руйнування. У випадку найшвидшого припинення російською федерацією ведення війни проти України санкції мають бути знятими, оскільки в іншому випадку це буде порушенням норм міжнародного права. З нашої точки зору, подібну колізію можна вирішити шляхом зміни стратегії та призначення впроваджених санкцій. Для цього країни, що ввели санкції, мають скоординувати та погодити між собою подальші кроки, що виявлятимуться у послідовній зміні призначення санкцій.

Окремо розглянемо й інший варіант вирішення проблеми — створення претензійного трибуналу між Україною та Росією. Історія мала подібні випадки, зокрема, між США та Іраном у 1981 році, коли США вдалося домогтися рішення суду щодо замороження активів іранського уряду та рахунків/майна іранських громадян, забравши їх для компенсацій. На думку М. Гнатовського, значною проблемою є необхідність отримання згоди росії на проведення відповідних слухань, а також на те, що вона там буде стороною-відповідачем [4]. Автор вказує, що такі трибунали створюють на основі угоди з відповідною державою. В даному випадку Україні потрібно, щоб російська федерація таку угоду укладала. Якщо ж угоди не буде, то претензійний трибунал не буде можливим.

Неможливо й не сказати про те, що суттєвою проблемою стала конституційна реформа у російській федерації 2020 року. Основна проблема полягає у тому, що в конституції було встановлено примат національного права над міжнародним. Тобто, фактично, російська федерація має легальну можливість не виконувати рішень Міжнародних судів, посилаючись на те, що вони суперечать нормам національного законодавства. Сутність цієї проблеми неможливо вирішити виключно правовим шляхом, адже тут є пряма залежність від політичної волі російського керівництва та російського правосуддя, яке не зацікавлене у тому, щоб бути притягненим до відповідальності. На нашу думку, навіть за наявності відповідних рішень міжнародних судів не вдасться домогтися виконання рішень російською федерацією, аж доки не відбудеться зміни політичного режиму

У підсумку, зазначимо, що питання передання заморожених активів російської федерації на користь Україні є вкрай важливим в сучасних реаліях. Різні аудиторські та консалтингові компанії дають власні прогнози щодо сум коштів, які потрібні на відновлення економіки України, але всі вони єдині в тому, що таке відновлення не може відбуватися виключно за кошти державного бюджету України. Саме тому для української влади та міжнародного суспільства однією з ключових задач є напрацювання кардинально нового механізму, який створить легальні підстави для подібного передання коштів. Тільки в такий спосіб вдасться відновити українську економіку та створити ефективний запобіжник для уникнення подібних антигуманних воєн у майбутньому.

Література

1. Новіков В. Російські репарації: пошук рішень триває. *Економічна правда*. 26.04.2022 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/26/686244/> (дата звернення 13.05.2022 р.).
2. Богдан Т. Змусити Росію заплатити військові репарації: що кажуть юристи та світовий досвід. *Економічна правда*. 13.04.2022 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/13/685685/> (дата звернення 13.05.2022 р.).
3. Новіков В. Активи і гроші Росії у світі розшукують і арештовують. А що отримає Україна від того? *Економічна правда*. 20.04.2022 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/20/685985/> (дата звернення 15.05.2022 р.).
4. Дерик О., Демченко О. Компенсації від Росії: у якому вигляді та коли вони можуть бути, *LB.UA*. 01.04.2022 р. URL: https://lb.ua/economics/2022/04/01/511804_kompensatsii_vid_rosii_yakomu.html (дата звернення 16.05.2022 р.).

Шорнікова С.О.
«Право громадської та політичної діяльності», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент, доцент кафедри
адміністративного та фінансового права Нечипоренко О.Ю.

**ЗАКОН США «ПРО ЛЕНД-ЛІЗ» 2022 р. — ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ
МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ УКРАЇНІ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ
І БОРОТЬБИ З «РАШИЗМОМ»**

На сучасному етапі протистояння України російській навалі продовжується тверда підтримка США, Великої Британії, більшості країн Європейського Союзу суверенітету і територіальної цілісності України у супротивній агресії РФ, зокрема 29 квітня 2022 р. Центральний орган законодавчої гілки Сполучених Штатів Америки прийняв закон, який дозволяє адміністрації Президента Джо Байдена запустити програму ленд-лізу для військово-економічної допомоги Україні. За даним Законом кошти на її фінансування США виділять із свого бюджету і заморожених рахунків олігархів та чиновників російської федерації. Для цього президент Джо Байден запросив у Конгресу тридцять мільярдів доларів та запропонував можливість введення та посилення економічних санкцій проти російської федерації. На що ж такі пропонується витратити вищезазначені двадцять мільярдів доларів, у даному випадку мова йде про озброєння, амуніцію і військові потреби України, разом з тим вісім з половиною мільярдів доларів підуть на допомогу українському Уряду, а також три мільярди на гуманітарну допомогу для населення. Ці кошти планують витратити до вересня 2022 року.

Відомо, що за часи минулого сторіччя програма «ленд-лізу» стала своєрідним символом для боротьби з фашизмом, а в умовах сьогодення — з «рашизмом». Загалом, якщо звернутися до термінології, то варто зазначити про те, що «ленд-ліз» — це програма поставок техніки, а також поставок військової техніки в кредит на довготривалий термін [5]. Проте під час детального вивчення цього питання, ми задали собі таке питання: яким чином потім Україна буде розраховуватися за дану програму? Зрозуміло, що невикористана зброя просто буде повернена до США, а що стосується тієї, що була використана, адже після війни в Україні, напевно, буде достатня кількість матеріальних ресурсів для того, щоб віддати усі кошти за військову техніку. Проте існує надія на те, що дані матеріально-кредитні зобов'язання будуть списані та не будуть підлягати поверненню, як і зовнішній борг України, що був збільшений під час російської військової агресії [4]. Якщо ж звернутися до історичного аспекту, то вперше дану програму Сполучені Штати Америки застосували проти А.Гітлера під час однієї з найстрашніших сторінок минулого сторіччя — Другої світової війни. Використовуючи схему з натхненою назвою «ленд-ліз», американці чітко визначили кого вони вважають нацистами та загрозою для всього людства.

Символічно, що вищезазначений Закон був підписаний Президентом Сполучених Штатів Америки та набрав чинності 9 травня 2022 року, в день семидесяти семи річчя подолання фашизму минулого сторіччя. Цим Законом покладено такий довгоочікуваний початок для рішучої боротьби з новим, проте не менш загрозливим, політичним явищем — «рашизмом», яке не тільки практично повністю віддзеркалює фашисько-нацистську ідеологію, проте у своїх діях ще й перевершує його, зокрема по таких аспектах, як: агресивність, жорстокість і непередбачуваність у негативному сенсі цього слова, які наразі дуже відкрито демонструє російська федерація.

Варто зазначити той факт, що у разі відсутності повного зупинення «рашизму», а також подолання його у будь-яких проявах, ця «ідеологія» переросте у повний хаос у системі всієї міжнародної спільноти та права, які були визначені Організацією Об'єднаних Націй після Другої світової війни, разом з усією існуючою структурою і сучасною конфігурацією Міжнародної європейської безпеки. Для України Закон «Про ленд-ліз» являє собою абсолютно нові можливості для опору і наступу за допомогою найсучаснішої зброї, а в перспективі — це надзвичайно важливий шанс для нашої перемоги. Слід зазначити й про те, що програма «ленд-лізу» буде діяти до остаточного та повного припинення воєнних дій, в тому числі, й кібератак [5]. Дане питання також є надзвичайно важливим, адже протягом військових дій, ми могли переконатися у тому,

що російська федерація неодноразово намагалася здійснювати кібератаки на важливі об'єкти забезпечення державного функціонування та завдяки світовим організаціям, наша країна змогла з ними впоратися та й навіть навпаки — ускладнити життя агресору подібними атаками, в чому сприяла діяльність міжнародної організації «Anonymus».

Повертаючись до гострого та не до кінця зрозумілого питання щодо матеріальної складової, то у довгостроковій перспективі Україні належить зобов'язання компенсувати ці поставки, якщо не зможе їх повернути у належному вигляді [3]. Як зазначалося вище, щоб Україна змогла розраховуватися за «ленд-ліз», США віддадуть активи, які були заморожені у результаті економічних санкцій проти держави агресора, що надає певну впевненість у можливостях України розрахуватися за надану допомогу.

Також в контексті цього питання хотілося б згадати про те, що не тільки Сполучені Штати Америки допомагають Україні усіма можливими, а деколи й неможливими способами. Деякі лідери світу, зокрема очільники таких країн як: Франція, Туреччина та Велика Британія підтвердили свою готовність стати гарантами безпеки для України у разі підписання нового мирного договору, який на сподівання всіх українців матиме більшу юридичну силу та буде застосований на практиці, на відміну від Будапештського меморандуму. Україна також запропонувала Китаю стати одним із гарантів безпеки, адже ця країна також є одним з лідерів світової спільноти та може відіграти важливу роль у вирішенні цього питання [2]. Проте, незважаючи на допомогу всього цивілізованого світу та неймовірної підтримки населення цих держав, за що вся Україна неймовірно вдячна, наразі продовжується повномасштабний напад російської федерації, під час якого відбуваються активні бойові дії, захоплюються та перебувають в окупації території нашої держави, знищуються об'єкти критичної інфраструктури, а поруч з ними і житлові будинки, надбання національної культурної спадщини. Мільйони людей стали переселенцями з невизначеною долею, однак Україна чинить супротив, перемагає на багатьох напрямках та показує світу, що нас не здолати.

«Україна — переможе» — у цьому питанні народ немає жодного сумніву, але це буде не тільки наша очікувана перемога, а й неймовірний триумф для всього світу після військової агонії, яка тривала певний період часу та в результаті якої агресори та військові злочинці обов'язково заляжуть на дно і постануть перед міжнародним трибуналом, окрім того, вони отримають покарання відповідно до міжнародного права, за усі вчинені злочини проти людства та миру. В результаті усього вище переліченого пострадянська імперія російської федерації розвалиться як картковий будиночок. Цю перемогу зможуть записати не тільки українці, а й численні керівників світу, які нас підтримали та підтримують.

На основі реалізації програми «ленд-ліз» і відновлення нашої країни по плану Маршала, який вже також мав успішний досвід, враховуючи досвід Другої світової війни безумовно буде сформована абсолютно нова система, з урахуванням усіх помилок, які були допущені у попередніх етапах при формуванні та функціонуванні як міжнародної, так і нашої національної безпеки, в цілому в сім'ї європейський країн, як повноправного члена Європейського Союзу, так і в безпечовому просторі Північно-Атлантичного Альянсу.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. **254к/96-ВР**. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 20.05.2022 р.).
2. Про національну безпеку: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення 20.05.2022 р.).
3. Правління Національного банку України: Постанова «Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18» від 14.04. 2022 р. № 71 URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_14042022_71 (дата звернення 19.05.2022 р.).
4. Коментар Національного банку про поточний стан та перспективи економіки України. Офіційний сайт Національного банку України. 14.04.2022 р. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-pro-potochniy-stand-ta-perspektivi-ekonomiki-ukrayini> (дата звернення 18.05.2022 р.).
5. Amanda Macias. Biden signs bill that aims to streamline U.S. military aid to Ukraine. URL: <https://www.cnn.com/2022/05/09/biden-signs-ukraine-lend-lease-military-aid-bill-amid-russia-invasion.html> (дата звернення 19.05.2022 р.).

Плаван А.Р.
«Право громадської і політичної діяльності», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.ю.н., доцент, доцент кафедри
адміністративного та фінансового права Сагайдак Ю.В.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ПІСЛЯВОЄННОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ВІДБУДОВИ

Наразі, економічний стан нашої держави перебуває під потужним ударом, який бере свій початок 24 лютого 2022 року. Повномасштабне вторгнення держави-агресора на територію України тягне за собою тяжкі наслідки у всіх сферах суспільного життя, у сфері економіки в тому числі. З кожним днем зростають людські втрати, зниження виробництва товарів на експорт, знищення будівель промисловості, логістичних центрів, житлового фонду, соціальної інфраструктури тощо. За даними Центру досліджень економічної політики (Centre for Economic Policy Research, CEPR), за перший місяць повномасштабної війни економічна активність знизилася на 30-50% і лише 1% компаній повідомили, що не понесли збитків [4, с. 4].

Все це свідчить про потребу післявоєнної відбудови економічного сектору, що має базуватися на основі чіткого плану. Саме тому тема стратегічного плану відродження економічної сфери нашої держави є досить актуальною в наш час.

Метою дослідження є комплексний аналіз організаційно-правових перспектив післявоєнної економічної відбудови України.

Методологічну основу дослідження склали загальнонаукові та спеціально-юридичні методи наукового пізнання. Зокрема, метод аналізу, моделювання, індукції тощо.

Наразі, у вітчизняній науковій літературі досить мало напрацювань на тему післявоєнної економічної відбудови України, оскільки дана проблема є досить новою. Дане питання можна проаналізувати в роботах, які публікуються різними центрами дослідження (зокрема, Центр досліджень економічної політики), інтернет-ЗМІ (Українська правда), тощо. Проте, слід відзначити напрацювання в цій галузі таких науковців: Богдан Т., Борщевський В., Куропась І., Орест М. та ін. [1; 2].

Таким чином, ґрунтуючись на думках вищезазначених вчених, спробуємо проаналізувати проблему організаційно-правових перспектив післявоєнної економічної відбудови України.

Важко не погодитися з думкою Т. Богдан, що головною передумовою післявоєнної економічної відбудови є безпекові гарантії нашій державі, а цілями мають бути: відбудова пошкодженої або знищеної інфраструктури, відновлення діяльності у сфері економіки, повернення громадян, які були вимушені покинути домівки, а також їх залучення до економічної відбудови та формування твердого підґрунтя для економічного розвитку [1]. Щодо потенційних джерел допомоги, то ними можуть стати двостороння допомога (гранти, кредити тощо), міжнародні інституції (Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, ООН, Міжнародний валютний фонд і т. п.), приватні джерела (приватні фонди, приватні особи, українська діаспора), конфісковані активи держави-агресора, а також репарації [4, с. 7–9]. На нашу думку, найбільш потужним джерелом відродження української економіки мають стати виплачені репарації та підтримка міжнародних партнерів. Слід додати, що міжнародна підтримка має бути переважно у вигляді грантів, тобто допомоги без повернення, а також було б доцільно створити європейський трастовий фонд солідарності для фінансування відбудови України, оскільки це допомогло б уникнути ще більшої економічної кризи, спричиненої боргами міжнародній спільноті. Прикладом може слугувати План Маршала для Європи в 1948-1953 роки, коли 91% допомоги був у формі грантів, а також відбудова Боснії і Герцеговини на 1996-2004 роки, яка ґрунтувалася на грантовому фінансуванні [1]. Доречно згадати роль євроінтеграції в економічній розбудові України. Наразі, існують чіткі передумови для нашої країни швидкого набуття статусу кандидата на членство в ЄС, тому стратегію післявоєнної відбудови слід поєднати із цілями членства в Європейському Союзі. Тому можна вести мову й про фінансування з боку Європейського Союзу, оскільки вже були такі ви-

падки в історії: для постконфліктного відновлення балканських країн в 1990-х роках та їх передвступної підготовки в ЄС, були запроваджені різні програми допомоги, а також ресурси Європейського інвестиційного банку для посилення їх співробітництва із ЄС та створення фундаменту для їх членства в ЄС [1].

Слід розглянути питання післявоєнної відбудови у контексті чітких етапів, які мають бути закріплені як стратегія. На офіційному вебпорталі Верховної Ради України міститься публікація, відповідно до якої постконфліктне відновлення економічної системи України має відбуватися в 4 етапи [3].

Першим етапом є нульова стадія — «Мінімізація збитків». Тобто, мається на увазі здійснення певних заходів під час війни, які мають бути направлені на максимальне збереження людей, а також підприємств.

Другим етапом є перша стадія — «Швидка відповідь». Тут мова йдеться про надання гуманітарної допомоги та відновлення інфраструктури, яка знаходиться в критичному стані. Як зазначають експерти, тривалість даного етапу сягає до 6 місяців.

Третій етап — це друга стадія, яка має назву «Швидке відновлення інфраструктури та економіки». Вона полягає у поверненні політики до попереднього стану. Цей етап триватиме від 3 до 24 місяців.

Щодо четвертого етапу, то ним є третя стадія відбудови — «Фундамент для довготривалого зростання». Тобто, змістом даного етапу є залучення іноземного капіталу, а також технологій для поліпшення країни.

Також, стратегія післявоєнної відбудови має ґрунтуватися на чітко окреслених принципах. Ми погоджуємося з думкою В. Борщевського, І. Куропась та М. Ореста щодо доречності зміни цілей структурної економічної політики держави [2]. Її суть полягає у тому, що необхідно замість концентрації на експортоорієнтованих галузях, стимулювати урядом розвиток малого бізнесу. Це має включати залучення підприємців та самозайнятих осіб інвестувати в нові інноваційні проекти. Слід відзначити, що експерти вважають: «Після закінчення війни можливостей для будь-якого бізнесу буде багато. Дуже важливо, щоб наша держава мала орієнтир на розвиток країни через підтримку малого бізнесу, бо якщо фокус буде, як завжди, на великі корпорації та монополістів, повернути сюди біженців, що вже перетнули наш кордон, буде вкрай важко» [2].

Отже, проаналізувавши усі положення, які наведені вище, можна зробити висновок, що створення чіткої стратегії післявоєнної відбудови України — є запорукою відродження та розквіту нашої держави у такий складний час. Ми погоджуємося, що дана стратегія може включати 4 етапи: мінімізація збитків під час війни; швидке надання гуманітарної допомоги та відновлення знищеної інфраструктури; повернення економіки до «нормального», тобто довоєнного стану; створення підґрунтя для довготривалого економічного зростання України. Дане підґрунтя повинно фінансуватися шляхом репарацій та підтримки міжнародних партнерів.

Література

1. Богдан Т. Відбудова економіки: напрямки, важелі, інститути. *Українська правда*. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/25/686208/> (дата звернення 14.05.2022).
2. Борщевський В. Економіка війни та повоєнний економічний розвиток України: проблеми, пріоритети, завдання/ І. Куропась, М. Орест. *Громадський простір*. 2022. URL: <https://www.prostir.ua/?news=ekonomika-vijny-ta-povojennyj-ekonomichnyj-rozvytok-ukrajiny-problemy-priorytety-zavdannya> (дата звернення 14.05.2022).
3. Економіка України потребує швидкого відновлення і працювати над цим необхідно уже зараз! — наголошують у Комітеті з питань економічного розвитку. Офіційний вебпортал Верховної Ради України. 2022. URL: <https://www.rada.gov.ua/print/221700.html> (дата звернення 14.05.2022).
4. Нарис про відбудову України. Центр досліджень економічної політики (Centre for Economic Policy Research, CEPR). 2022. URL: https://cepr.org/sites/default/files/news/BlueprintReconstructionUkraine_ukr.pdf (дата звернення 14.05.2022).

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ КРИПТОВАЛЮТНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ

Протягом останнього десятиліття суспільство неухильно рухається в бік цифрофізації навколишнього середовища, що спричиняє фундаментальні зміни у розумінні буденних речей. Зокрема, набувають популярності засоби онлайн-дозволя як-от відеоігри, концерти тощо. Паралельно з цим, відбувається процес діджиталізації системних механізмів, що суттєво впливають на функціонування суспільства: державні послуги, онлайн-підприємництво, мобільний банкінг тощо. В даному контексті вкрай важливо звернути увагу на віртуальні криптовалютні активи, що набули особливої популярності останніми роками через низку причин. Особливої актуальності тематиці додає й те, що напередодні початку повномасштабної війни проти росії Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про віртуальні активи». Даний крок є показовим, адже, по-перше, свідчить про розуміння законодавцем суспільного запиту на врегулювання вказаної проблематики, а, по-друге, підкреслює актуальність обраної тематики дослідження.

Варто сказати, що проблематика віртуальних активів суттєво не висвітлена в науковій літературі. Це зумовлено новизною означеної проблеми. Єдиним комплексним дослідженням станом на теперішній час є праця М. П. Кучерявенка, А. А. Кудь, Є. М. Смичок «Цифрові активи та їх правове регулювання у світлі розвитку технології блокчейн», що посилює актуальність цього дослідження. Також проблематику віртуальних криптовалютних активів було досліджено у роботах В. Я. Новицького, В. М. Фица, А. С. Овчаренко, М. І. Сідора, О. Є. Панфілова, проте в них відсутній аналіз актуальних аспектів законодавчого регулювання, що зумовлює необхідність більш детального вивчення цієї проблематики.

Перш за все, варто встановити, що саме є віртуальним активом в розумінні законодавства України. Відповідь на дане питання надається у статті 1 Закону України «Про віртуальні активи», згідно з якою віртуальний актив — нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальний актив може посвідчувати майнові права, зокрема, права вимоги на інші об'єкти цивільних прав [1]. З наведеного визначення випливає невизначеність суті криптовалюти, оскільки Закон визначає віртуальний актив, а зазначене поняття є ширшим за криптовалюту.

З даного питання існують різні позиції. Так, М. І. Сідор та О. Є. Панфілов схилиються до того, що словосполучення «віртуальний актив» є більш доречним та всеохоплюючим за криптовалюту, а тому й виправданим з точки зору законодавчого закріплення [2]. На думку І. Лясківського, така невизначеність по відношенню до криптовалют може стати потенційною проблемою для майбутніх інвесторів, оскільки відсутність чіткого визначення стає простором для вільного тлумачення, що, в свою чергу, знижує привабливість даного інструменту [3]. На нашу думку, з метою уникнення колізій, було б доцільно ввести до Закону визначення криптовалюти.

Наступним аспектом, що потребує уваги, є визначення правового статусу віртуальних активів, яке наведене у статті 4 Закону. Згідно з нею, віртуальні активи є нематеріальними благами, які можуть бути незабезпеченими або забезпеченими [1]. Різниця полягає в тому, що незабезпечені активи не можуть посвідчувати майнових прав, а забезпечені посвідчують майнові права, зокрема, права вимоги на інші об'єкти цивільних прав. Це створює правову основу для використання віртуальних активів у якості предмета судового розгляду в порядку цивільного судочинства, а також предмета кримінального провадження, якщо буде вчинена крадіжка віртуального активу або шахрайство відносно нього.

Також важливим є те, що віртуальні активи не є засобом платежу на території України та не можуть бути предметом обміну на майно (товари), роботи (послуги) [1]. У такий спосіб зако-

нодавець відповідає на можливе питання щодо того чи є криптовалюта платіжним засобом в Україні. Таке формулювання стало об'єктом дискусій серед науковців та практикуючих правників, оскільки існують різні підходи до правового регулювання. Так, на думку В. Я. Новицького та В. М. Фица варто зважати на досвід країн, які впровадили криптовалюти в якості платіжного засобу, а саме такою країною є Сальвадор, де будь-який бізнес зобов'язаний приймати біткоїни як оплату своїх товарів і послуг, за винятком ситуацій, коли він не матиме технологій, необхідних для виконання транзакцій [4]. На противагу цьому, М. І. Сідор та О. Є. Панфілов вважають, що подібний крок є недоречним з огляду на відсутність інфраструктурної можливості реалізації [2].

З огляду на вищезазначене, ми вважаємо, що доцільність закріплення будь-якої криптовалюти в якості платіжного засобу наразі є вкрай сумнівною, оскільки регулятори не мають достатнього обсягу контролю над віртуальними активами. Наочним є те, що емісія будь-якої криптовалюти здійснюється не національним (центральним) банком країни, а будь-ким, хто має доступ до комп'ютерних технологій, що дозволяють здійснювати видобування. Отже, при ухваленні рішення про визнання криптовалют платіжними засобами варто зважати на це, а також й на те, що вони часто використовуються для нелегальних транзакцій. Закріплення ж на законодавчому рівні визнання криптовалют платіжними засобами може викликати непередбачені наслідки для грошових систем країн. Тому ми вважаємо, що цьому має передувати встановлення більшого контролю з боку національних (центральных) банків.

Іншим аспектом, що був врегульований Законом, стало визначення учасників ринку віртуальних активів, а також контроль держави за ними. Так, учасниками ринку віртуальних активів визнаються постачальники послуг, пов'язаних з оборотом віртуальних активів, а також будь-які особи, які здійснюють операції з віртуальними активами у своїх інтересах [1]. Постачальниками ж послуг, пов'язаних з оборотом віртуальних активів є виключно суб'єкти господарювання — юридичні особи, які провадять в інтересах третіх осіб один або декілька з таких видів діяльності:

- 1) зберігання або адміністрування віртуальних активів чи ключів віртуальних активів;
- 2) обмін віртуальних активів;
- 3) переказ віртуальних активів;
- 4) надання посередницьких послуг, пов'язаних з віртуальними активами.

Окрім цього, до таких постачальників висувається ряд вимог, зокрема, вони повинні мати статутний капітал у розмірі від 35 тисяч до 175 тисяч НМДГ, а також не мати у своєму складі жодних зв'язків із державою-окупантом чи державою-агресором. До таких компаній також висувається вимога щодо обов'язкової бездоганної ділової репутації керівника, власника істотної участі, кінцевого бенефіціарного власника та головного бухгалтера [1].

Наступною проблемою може стати корупційна складова при визначенні бездоганної ділової репутації через брак визначень у законі. На думку В. Фурмана, цим Законом вже створено поле для корупційних та посадових зловживань та формалізованого підходу при виконанні умови про бездоганну ділову репутацію [5]. Він стверджує, що для того, щоб отримати дозвіл на надання послуг, пов'язаних з оборотом віртуальних активів, разом із документами, які підтверджують ділову репутацію, сплату мита, та повністю розкривають структуру власності, необхідно підтвердити документально, що статутний капітал не сформований за допомогою коштів, джерело походження яких не можливо встановити за допомогою відповідних документів чи їх копій [5]. Наведене положення створює умови для зловживань та відмові у реєстрації.

На нашу думку, оптимальним рішенням було б спрощення вимог при реєстрації вищевказаних суб'єктів та конкретизація визначення бездоганної ділової репутації тощо. Таким чином держава сприяла б виникненню більшої кількості суб'єктів з надання послуг по обороту віртуальних активів, що, в свою чергу, збільшувало б обсяг надходжень податків від таких суб'єктів. З метою недопущення потрапляння на ринок вказаних послуг недобросовісних суб'єктів, доцільним кроком буде передбачення відповідного покарання у Кримінальному кодексі України чи Кодексі України про адміністративні правопорушення в залежності від розмірів шкоди, завданої такими діями.

У підсумку, можемо сказати, що ухвалений Закон є рамковим, тобто таким, що встановлює базові «правила гри» для основних учасників ринку віртуальних активів — держави в особі відповідних органів, операторів надання послуг та інших учасників. Це свідчить про прагнення за-

конодавця до врегулювання відносин, що склалися у даній сфері. Проте неможливо не зазначити, що прийняття даного Закону є лише стартовою точкою на подальшому шляху до впровадження віртуальних активів у реальне правове поле. Наразі деякі положення вже потребують змін та деталізації, а також має відбутися приведення іншої законодавчої бази у відповідність до даного Закону. У такому разі вдасться досягнути легалізації відносин щодо криптовалютних активів та не порушувати фундаментальних принципів, встановлених українським законодавством.

Література

1. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 р. № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення 15.05.2022 р.).
2. Панфілов О. Є, Сідор М. І. Правове регулювання віртуальних активів в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*: електрон. наук. фахове вид. 2020. № 9. С. 253-255. URL: http://www.lsej.org.ua/9_2020/63.pdf (дата звернення 15.05.2022 р.).
3. Лясківський І. Новий закон про віртуальні активи — нові можливості для бізнесу. URL: <https://ain.ua/ru/2021/09/13/novij-zakon-pro-virtualni-aktivi-novi-mozhливosti-dlya-biznesu-kolonka-yurista/> (дата звернення 15.05.2022 р.).
4. Новицький В. Я., Фица В. М. Становлення та розвиток правового регулювання обігу віртуальних активів. *ІНФОРМАЦІЯ І ПРАВО*. 2021. № 4 (39). С. 179-186.
5. Фурман В. Регулювання криптовалют в Україні: що передбачає Закон про віртуальні активи. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/210170_regulyuvannya-kriptovalyut-v-ukrain-shcho-peredbacha-zakon-pro-virtualn-aktivi (дата звернення 15.05.2022 р.).

Сніжко В.С.

«Правознавство», 4 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний

університет імені Вадима Гетьмана

*Науковий керівник — д.ю.н., доцент, професор кафедри
адміністративного та фінансового права Пожидаєва М.А.*

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

З огляду на плинність життя в країні, відбуваються різноманітні зміни у законодавчих актах у будь яких сферах життєдіяльності держави. У воєнний час ми повинні чітко усвідомлювати, що всі новели податкового законодавства мають одну наскрізну рису — обов'язкову-визначену у часі дію.

24 лютого 2022 року на всій території України було введено воєнний стан внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України [1]. Введення воєнного стану призвело до змін у всіх сферах життя та торкнулося кожного з нас. Життя кожного українця змінилося на до та після. Тому податкове законодавство нашої країни зазнає суттєвих змін, для покращення економічних відносин у сфері оподаткування.

З метою стабільного функціонування держави в умовах війни, не залишилася осторонь і податкова система України, оскільки надзвичайно важливо, щоб керівництво держави забезпечило стабільне надходження податків до бюджетів.

Наразі особливі умови оподаткування передбачено наступними Законами України:

- № 2118 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та по-дання звітності у період дії воєнного стану» [2];
- № 2120 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [3];
- № 2142 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» [4].

Відповідно до Закону України № 2118 ввів мораторій на проведення всіх податкових перевірок [2]. Однак, вже у наступному Законі № 2120 було здійснено уточнення і дозволено контролюючим органам проводити фактичні перевірки та камеральні перевірки у разі бюджетного відшкодування [3]. Така заборона буде діяти протягом дії воєнного стану, а також протягом чотирьох місяців з моменту його припинення або скасування. Також слід зауважити, що Законом України № 2120 передбачено скасування мораторію на застосування штрафних санкцій, який був встановлено законодавцем на період карантину з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби.

Відповідно до внесених змін до Податкового кодексу України, значно зменшилося податкове навантаження на бізнес. Так, внесені зміни дозволяють з 01 квітня 2022 року суб'єктам господарювання з річним доходом у розмірі до 10 млрд перейти на сплату єдиного податку зі ставкою 2%. Даний податок замінить на період дії воєнного стану податок на доходи та податок на додану вартість.

Окрему увагу необхідно приділити оподаткуванню допомоги армії для юридичних та фізичних осіб. Для юридичних осіб: до витрат підприємства у повному обсязі враховуються кошти, вартість товарів, робіт та послуг за переліком, визначеним Кабінетом Міністрів України; операції з добровільної передачі або відчуження коштів, товарів, у тому числі підакцизних, надання послуг на користь Збройних Сил України та підрозділів територіальної оборони без попереднього або наступного відшкодування їх вартості не вважаються операціями з реалізації для цілей оподаткування, тобто такі операції не оподатковуються податком на додану вартість, а також акцизним податком.

Стосовно сплати ЄСВ, то з 1 березня 2022 року до закінчення або скасування дії воєнного стану та протягом року з моменту його скасування або закінчення, фізичні особи-підприємці, в тому числі ті, що обрали спрощену систему оподаткування, особи, які провадять незалежну професійну діяльність, в тому числі адвокати, та члени фермерського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню на інших підставах мають право не нараховувати, не обчислювати та не сплачувати єдиний внесок за себе. Окрім того, роботодавці — платники єдиного податку, що обрали спрощену систему оподаткування, фізичні особи — підприємці, які належать до другої та третьої груп платників єдиного податку, а також юридичні особи, що належать до третьої групи платників єдиного податку, мають право за власним рішенням не сплачувати єдиний внесок за найманих працівників, призваних під час мобілізації на військову службу до Збройних Сил України.

Збройні сили під час війни відчувають величезну потребу в автотранспорті. До того ж, багато машин було пошкоджено і знищено в ході бойових дій. Тож, щоб полегшити відновлення автопарку і постачання машин для потреб фронту, було максимально спрощено всі митні процедури. Але можливістю швидко завезти в Україну і безкоштовно розмитнити автомобілі, вирішила скористатися велика кількість громадян, охочих до легкого заробітку.

Література

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 28, ст. 250.
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану: Закон України від 03.03.2022 № 2118-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text>
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану: Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>

Тертишник Л.В.
«Правознавство», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник — д.ю.н., доцент, професор кафедри
адміністративного та фінансового права Пожидаєва М.А.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ НА ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Ми часто чуємо, що податкове законодавство повинно характеризуватися підвищеною мірою стабільності. Не випадково в ст. 4 Податкового кодексу України одним із основних принципів податкового законодавства є принцип стабільності. В той же самий час, не можна стверджувати, що податкове законодавство в жодному випадку не повинно оперативного реагувати на об'єктивні суспільно-політичні та соціально-економічні виклики і трансформації. Агресія російської федерації, що розпочалося ще у 2014 році, а з 24 лютого 2022 року набула форми широкомасштабної загарбницької війни проти України, ставить нові виклики чи не перед усіма галузями права. Не стало виключенням і податкове право, яке з 24 лютого 2022 року зазнало низки хоча і тимчасових, однак знакових трансформацій.

Тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного стану на території України, справляння податків і зборів здійснюється з урахуванням особливостей, визначених у п. 69 підрозд. 10 розд. XX Податкового кодексу України від 02 грудня 2010 року № 2755- VI із змінами та доповненнями.

У випадку відсутності у платника податків можливості своєчасно виконати свій податковий обов'язок, зокрема, щодо дотримання термінів:

- сплати податків та зборів,
- подання звітності,
- реєстрації у відповідних реєстрах податкових або акцизних накладних, розрахунків коригування,
- подання електронних документів, що містять дані про фактичні залишки пального та обсяг обігу пального або спирту етилового тощо,

платники податків звільняються від передбаченої Податковим кодексом відповідальності з обов'язковим виконанням таких обов'язків протягом шести місяців після припинення або скасування воєнного стану в Україні.

Також, пеня не нараховується, а нарахована пеня підлягає анулюванню у випадку вчинення діяння (дії або бездіяльності) особою внаслідок введення воєнного, надзвичайного стану.

Крім того, обставиною, що звільняє від фінансової відповідальності за вчинення податкових правопорушень, є вчинення діяння (дії або бездіяльності) внаслідок обставин непереборної сили (форс-мажору). Про що також зазначала ДПС України у своїх повідомленнях від 27 лютого 2022 року та від 01 березня 2022 року.

Також потрібно сказати, що листом від 28 лютого 2022 року Торгово-Промислової Палати України засвідчила як форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили): військову агресію російської федерації проти України, що стало підставою введення воєнного стану. Враховуючи це, ТПП України підтвердила, що зазначені обставини з 24

лютого 2022 року до їх офіційного закінчення є надзвичайними, невідворотними та об'єктивними обставинами для суб'єктів господарської діяльності та/або фізичних осіб по договору, окремим податковим та/чи іншим зобов'язанням/обов'язком, виконання яких настало згідно з умовами договору, контракту, угоди, законодавчих чи інших нормативних актів і виконання відповідно яких стало неможливим у встановлений термін внаслідок настання таких форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили). Варто також зазначити, що додатково залишаються в силі положення Податкового кодексу, які встановлюють, що за порушення податкового законодавства, вчинені протягом періоду з 1 березня 2020 року по останній календарний день місяця (включно), в якому завершується дія карантину, встановленого Урядом на всій території

України з метою запобігання поширенню на території України коронавірусної хвороби (COVID-19), штрафні санкції не застосовуються, крім випадків, визначених Податковим кодексом. Наразі карантин продовжено до 31 травня 2022 року.

Крім того, щодо обчислення, нарахування та сплати ЄСВ, тимчасово, на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану та протягом трьох місяців після припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану:

- штрафні санкції, визначені частиною 11 статті 25 Закону про ЄСВ, не застосовуються;
- не нараховується пеня, а нарахована пеня за ці періоди підлягає списанню.

Окрім того, тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного стану на території України, санкції за порушення вимог Закону про РПО не застосовуються, крім санкцій за порушення порядку здійснення розрахункових операцій при продажу підакцизних товарів.

Отже, підсумувавши, можна сказати, що визначено низку змін, що стосуються відповідальності за податкові правопорушення, зокрема:

- скасовується заборона на застосування штрафів у разі виявлення порушень за результатами проведення фактичних та камеральних перевірок; тобто за порушення, виявлені під час таких перевірок, можуть застосовуватися штрафні санкції (окрім винятків, окремо передбачених законом);

- пеня за порушення податкового законодавства не нараховується, а нарахована підлягає анулюванню в разі вчинення діяння (дії або бездіяльності) особою внаслідок введення воєнного чи надзвичайного стану;

- на період дії воєнного стану та протягом трьох місяців після припинення або скасування воєнного стану штрафні санкції за порушення при сплаті ЄСВ не застосовуються, пеня не нараховується, а нарахована — скасовується;

- не застосовуються покарання за порушення порядку здійснення розрахункових операцій, окрім санкцій за порушення порядку здійснення розрахункових операцій при продажу підакцизних товарів;

- держава звільняється від відшкодування шкоди, заподіяної протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю контролюючих органів, якщо шкода була заподіяна в наслідок дії правового режиму воєнного чи надзвичайного стану; зокрема не нараховується пеня на невідшкодовану суму бюджетного відшкодування з ПДВ, якщо така заборгованість не відшкодована через виникнення форс-мажорних обставин у зв'язку із введенням воєнного чи надзвичайного стану.

Література

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 28, ст.250.

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану: Закон України від 03.03.2022 №2118-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text>

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану: Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>

РОЛЬ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ У ФОРМУВАННІ БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Податки — це найдавніший економічний інструмент, який застосовувався у суспільстві. Вони виникли разом із появою держави та служили основним джерелом засобів до змісту органів влади. У процесі розвитку держави та людського суспільства відбувалися різні зміни, але головне призначення податків було постійно стабільним.

Яку роль відіграють податки?

Податки є основною формою державного доходу. Механізм податків є фінансовою функцією держави, яка за допомогою економічних інструментів впливає на громадське виробництво, його динаміку і структуру, і навіть на науково — технічний розвиток.

Податки впливають на ринкові відносини, зміцнюють їх і стимулюють розвиток підприємництва. Крім того, вони сприяють процесам виробництва та служать бар'єром у соціальному зuboжінні фінансово незабезпеченого населення.

За допомогою податків розподіляється і перерозподіляється ВВП, певна частина виділяється на забезпечення населення і соціальну сферу. Також податки впливають на кругообіг капіталу на всіх його стадіях. Таким чином, держава контролює попит та пропозиції на товари і капітал. Адже, попит населення є результатом функціонування виробництва як однієї з фаз капіталу.

Податки є потрібними для наповнення бюджету. Кошти, що надійшли від сплати податків, беруть участь у державних програмах фінансування, передбачених законами про річний бюджет. Іншими словами, податки є необхідною складовою суспільних економічних відносин.[3]

Податкова система України постійно розвивається, вона є саме тим фундаментом, на якому можна побудувати міцну і сучасну країну із надійною фінансовою основою. В умовах євроінтеграції податкова система зазнала чималих змін для того, щоб відповідати світовим стандартам і забезпечувати чітку регламентацію податків і зборів на найвищому рівні. На законодавчому рівні податкова система є одним із найскладніших напрямів регулювання у праві. Це може свідчити про її недосконалість і, звичайно, нестабільність механізмів оподаткування. Одним із найскладніших елементів податкової системи є податок, який поєднує в собі як економічну, так і юридичну категорію. [4]

На сучасному етапі розвитку економіки України важливе значення в системі забезпечення стабільного зростання в довгостроковій перспективі відіграє ефективність наповнюваності Державного бюджету в контексті якісного забезпечення загальнодержавних функцій країни в економічній, оборонній та соціальній сферах, а саме:

1. Податкові надходження складають близько 75-80% від загального обсягу доходів Державного бюджету України, що свідчить про значний рівень залежності ефективності функціонування фінансово-економічної системи України від якості збирання та адміністрування податкових платежів. У той же час, три групи податкових надходжень до державного бюджету України (податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб та податок на прибуток підприємств, акцизний податок) складають близько 68% від загального обсягу доходів Державного бюджету України.

2. Подальший розвиток бюджетних відносин у структурі національної економіки значною мірою залежить від ефективності податкової політики в контексті забезпечення відповідного рівня збирання даних податкових надходжень. Існують певні ризики в системі скорочення обсягів цих груп податків.

3. На рівень обсягів надходжень податку на додану вартість впливають обсяги зовнішньоекономічної діяльності та рівень ділової активності в країні. На рівень обсягів акцизів впливають ставки по акцизам та рівень споживчого попиту, а на рівень обсягів збору податку на доходи фі-

зичних осіб та податок на прибуток підприємств впливають рівень соціальних стандартів та рівень ділової активності.

4. Податкові платежі забезпечують виконання значної частки соціально-економічних функцій держави. Водночас, задля ефективного та дієвого зростання економіки України необхідним елементом є зростання неподаткових платежів до Державного бюджету.[1; 5]

У період пандемії COVID-19 податки були максимально необхідними, тому ключові аспекти щодо ефективного функціонування податкової системи України в цей період були такими:

1. Податкова політика стала гнучкою та адаптивною із швидким реагуванням на підтримку вітчизняного бізнесу й забезпеченням сталості основних макроекономічних показників економічного і соціального розвитку України.

2. Необхідність дотримання умов нової програми співпраці stand-by з МВФ, зокрема і в частині проведення послідовної фінансової та монетарної політики, сприятиме стабільному функціонуванню вітчизняної податкової системи.

3. Формування та реалізація заходів щодо стимулювання підвищення внутрішнього попиту та реального ВВП сприятимуть активізації ділової активності в країні. Особливий акцент — на підвищення споживчого попиту домогосподарств в силу своєї найбільшої питомої ваги у ВВП.

4. Формування ефективної політики щодо зниження інфляції на базі монетарних та фінансових стимулів, розширення дефіциту зведеного бюджету задля стимулювання економічної діяльності (безпосередньо капітальні видатки), підтримання бізнесу та населення в умовах зниження споживчої активності і зайнятості.

5. Проведення виваженої політики щодо зниження темпів нарощування дефіциту бюджету, падіння номінального ВВП, а також обмінного курсу гривні.

Таким чином, були втілені в життя наступні заходи: мораторій на застосування штрафів і пені щодо податків, зборів та ЄСВ, мораторій на проведення перевірок щодо податків, зборів та ЄСВ, тимчасове звільнення від деяких податків і зборів, а також від ЄСВ для окремих категорій платників, перенесення строків декларування доходів громадянами, відстрочення запровадження РРО-новачок (реєстратора розрахункових операцій, тобто касового апарата), збільшення обсягів граничного доходу для суб'єктів господарювання, які застосовують спрощену систему оподаткування, добровільна (благодійна) допомога включається до податкової знижки фізичних осіб, звільнення від сплати ПДВ. Усе це суттєво послабило тиск в несприятливих умовах та допомогло відштовхнутися від прірви.[2]

На час війни податкова система зазнала ще більших змін. Міжнародна допомога у формі кредитів і інших надходжень дозволяють забезпечити ті потреби, де тимчасово та терміново не вистачає коштів, отриманих у податках. Для того, щоб повністю не залишитися без фінансування, податки змінюються і встановлюються відповідно до складності ситуації на

території України. Проте, до податкового законодавства України внесено відповідні зміни: ті, хто підлягають мобілізації, які добровільно підписали контракт із ЗСУ, не сплачують ЄСВ; зупиняється перебіг строків застосування штрафів; пеня не нараховується; земельний і екологічний податок не сплачуються за територіях, які окуповані та/або де велися бойові дії, або які небезпечні; благодійна допомога не включається до сукупного оподаткованого доходу на користь захисників; для бензинів, інших нафтопродуктів, важких дистилатів, скрапленого газу, пропану, ізобутану встановлюється нульова ставка акцизного податку.

Зважаючи на зазначений вище стан, потрібно розуміти, що економіка України повністю перелаштовується на військовий лад, оскільки порушено найголовніше — територіальна цілісність, суверенітет та незалежність України. Податкова система змінюється, а, отже, змінюється і ставлення до неї, і, власне, її роль на цей час.

Література

1. Кміть В.М., Корпан Н.В. Податкова система та її роль у формуванні бюджету України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 8. С. 996-1001.
2. Лещук Г. В., Івасюк Н. Б. Податкова система України в умовах COVID-19: сучасні реалії та прогнози. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Вип. 33. ч. 1. С.87-92.
3. Мальована Д.О., Старкова Ю.О., Шашко М.Д., Сучасна система податків України та її основні недоліки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11, С. 469- 472.

4. Тимошенко М. В. Роль податків в процесі формування та виконання державного бюджету України. *Електронна економіка*. 2020. №11. С. 1-8.
5. Слаблюк Н. С. Податкова система України: сучасний стан та напрямки вдосконалення. *Південноукраїнський часопис*. 2019. Вип.1. С. 87-89.

Тернавська Є. І.
«Право громадської і політичної діяльності», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.ю.н., доцент, доцент кафедри
адміністративного та фінансового права Сагайдак Ю.В.

ЗДІЙСНЕННЯ СВОЇХ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Слід почати з того, що тимчасово окупована Російською Федерацією територія України (далі — тимчасово окупована територія) є невід’ємною частиною території України, на яку поширюється дія Конституції та законів України, а також міжнародних договорів, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України [1].

Тимчасова окупація Російською Федерацією територій України, незалежно від її тривалості, є незаконною і не створює для Російської Федерації жодних територіальних прав [1].

Згідно з ч. 1 ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» за державою Україна, територіальними громадами сіл, селищ, міст, розташованих на тимчасово окупованій території, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та іншими суб’єктами публічного права зберігається право власності, інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованій території [1].

Коли в країні оголошується воєнний стан критично важливим є забезпечення належного та безперервного функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування. Норми, які регулювали відносини до введення такого стану в дію, не пристосовані повною мірою продовжувати регулювати суспільні відносини, що склалися після оголошення війни.

Посадові особи та працівники місцевого самоврядування мають виконувати свої обов’язки, визначені законодавством та Планом запровадження та забезпечення заходів здійснення правового режиму воєнного стану.

Відповідно до ч. 3 ст. 17 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» у разі неможливості здійснювати діяльність на тимчасово окупованій території місце розташування державних органів, утворених відповідно до Конституції та законів України, визначається Кабінетом Міністрів України [1].

Відповідно до Плану запровадження та забезпечення заходів здійснення правового режиму воєнного стану в Україні, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2022 р. № 181-р, органи місцевого самоврядування відповідальні за такі заходи:

- Уточнення складу органів з евакуації, планів евакуації населення, матеріальних і культурних цінностей. Проведення заняття із складом евакуаційних органів
- Проведення евакуації населення, якщо виникає загроза його життю, а також матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодження або знищення, відповідно до переліку, затвердженого Кабінетом Міністрів України
- Запровадження у разі потреби у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, нормованого забезпечення населення основними продовольчими і непродовольчими товарами [2].

Тому усі дії, направлені на забезпечення життєдіяльності громади треба виконувати, якщо це безпечно для життя працівників. Умисне невиконання Плану несе шкоду обороноздатності країни та сприяє підіривній діяльності проти України [3].

Отже, органи місцевого самоврядування на окупованих територіях повинні виконувати свої повноваження, якщо немає загрози життю посадових осіб таких органів. У разі неможливості здійснення своїх обов'язків в умовах окупації, органи місцевого самоврядування переносять у правове поле України.

Література

1. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України. Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18> (дата звернення: 19.05. 2022)

2. Питання запровадження та забезпечення здійснення заходів правового режиму воєнного стану в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів України; План від 24.02.2022 № 181-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/181-2022-%D1%80> (дата звернення: 19.05.2022)

3. Деякі питання організації роботи ОМС в умовах воєнного стану. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14666> (дата звернення: 19.05.2022)

ПЛАТФОРМА 2

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА ЕКОНОМІЧНЕ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ: ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ

Секція 1

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Лісова С.О.
«Правознавство», 1 курс
ДВНЗ «Київський Національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д.ю.н., доцент, завідувач кафедри
конституційного та кримінального права Міхневич Л.В.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Питання національної безпеки держави завжди було одним із актуальних та першочергових, але на сьогоднішній день воно стоїть досить гостро та хвилює кожного українця. 2014 рік став роком початку збройної агресії РФ проти України, яка призвела до тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та початку гібридної війни на сході. Протягом 8 років щоденно ми чули новини з фронту, як хороші, так і жахливі. Сьогодні ж фронтом є вся Україна. 24 лютого 2022 р. кожен українець відчув на собі повномасштабну війну. Тому актуальність дослідження забезпечення національної безпеки не викликає жодного сумніву.

Нашою метою є аналіз чинних нормативно-правових актів щодо конституційно-правового забезпечення національної безпеки під час правового режиму воєнного стану в Україні.

Отже, відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 1 *Закону України «Про національну безпеку України»*, під національною безпекою розуміється захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [2].

Водночас національна безпека може розглядатися у двох взаємопов'язаних аспектах:

1) як певний стан захищеності, який дозволяє Українському народу відчувати себе у зоні комфорту: відчуття стабільності, впевненості та захищеності, навіть попри можливі внутрішні або зовнішні загрози;

2) як цілеспрямована діяльність суб'єктів конституційних відносин щодо забезпечення засад та гарантій безпеки держави та суспільства [8].

Поеднавши вищезазначене, можна констатувати, що національна безпека України становить комплекс спільної діяльності народу та держави задля забезпечення державного суверенітету, територіальної цілісності та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз.

Конституційно-правове забезпечення суспільних відносин характеризується тим, що основні засади, заходи та гарантії цих відносин закріплюються Конституцією та законами України. Виразити забезпечення національної безпеки України можна в двох аспектах:

1) сукупність визначених обов'язків, державних гарантій та встановлених меж реалізації органами державної влади своїх повноважень у сфері національної безпеки;

2) процес організації та реалізації державними органами своїх функцій у зазначеній сфері та в окремих її сегментах [7].

Безперечно, найбільш значущим та фундаментальним інструментом забезпечення національної безпеки в Україні є Конституція України. Зокрема стаття 18 Основного закону зазначає, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і

безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва за загальновизнаними принципами і нормам міжнародного права. Стаття 17 Конституції України закріплює, що захист суверенітету і територіальної цілісності України є найважливішими функціями держави та справою всього Українського народу. Низкою інших статей, зокрема 32, 34, 36, 39, 44, визначені сфери, які можуть обмежуватися задля національної безпеки [1].

Центральне місце у системі забезпечення національної безпеки України посідають закони України. Насамперед Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р., який визначає основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі та основні засади державної політики, що гарантуватимуть суспільству і кожному громадянину захист від загрози. Правові засади організації та діяльності Ради національної безпеки і оборони України, її склад, структуру, компетенцію і функції визначає Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України» від 05.03.1998 р. [2; 4].

У випадку збройної агресії чи загрози нападу, важливу роль конституційно-правового забезпечення національної безпеки України відіграє Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. Зокрема закон закріплює нормативне визначення поняття воєнний стан, під яким розуміється правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу...та передбачає надання відповідним органам повноважень необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки [3].

Стаття 8 вищезазначеного закону, встановлює необхідні заходи для забезпечення національної безпеки України під час правового режиму воєнного стану, зокрема: посилення охорони об'єктів державного значення, впровадження комендантської години, встановлення особливого режиму в'їзду та виїзду, перевірку документів у осіб, проведення евакуації та інші [3]. Воєнний стан дозволяє військовим та правоохоронним органам ефективніше забезпечувати національну безпеку. Наприклад, завдяки обмеженню переміщення осіб та комендантській годині, захисникам полегшується робота у розшуку диверсійно-розвідувальних груп.

З метою реалізації Закону України «Про правовий режим воєнного стану» формуються порядки щодо питання забезпечення деяких заходів під час правового режиму воєнного стану, які затверджуються постановами Кабінету Міністрів України. На сьогоднішній день діють документи щодо впровадження комендантської години та спеціального режиму світломаскування, впровадження обмеження свободи пересування осіб, перевірки документів в осіб тощо [6].

Також задля кращого забезпечення та підтримки національної безпеки України під час правового режиму воєнного стану організовується планування шляхом формування стратегій, які затверджуються указом Президента України. Центральну роль у системі стратегій відіграє Стратегія національної безпеки України, що визначає пріоритети національних інтересів України та забезпечення національної безпеки; поточні та прогнозовані загрози національній безпеці та національним інтересам України з урахування зовнішньополітичних та внутрішніх умов тощо [2]. Наступною сходинкою у системі стратегій є Стратегія воєнної безпеки України. Її головною метою є завчасно підготовлена та всебічно забезпечена всеохоплююча оборона України на засадах стримування, стійкості та взаємодії, що забезпечує воєнну безпеку, суверенітет і територіальну цілісність держави відповідно до Конституції України та в межах державного кордону України, сприяє інтеграції України в євроатлантичний безпековий простір та набуттю членства в НАТО [5]. На основі Стратегії воєнної безпеки України розроблюється Стратегічний оборонний бюлетень України [2].

Окрім названих актів, які відіграють фундаментальну роль для забезпечення національної безпеки України під час правового режиму воєнного стану, існують також інші нормативно-правові акти, зокрема Закони України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 р., «Про оборону України» від 06.12.1991 р., «Про розвідку» від 17.09.2020 р., «Про Збройні Сили України» від 06.12.1991 р., «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992 р., «Про Державну прикордонну службу України» від 03.04.2003 р., Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси України, відповідні укази Президента України тощо [6].

Водночас з нормативно-правовими актами систему забезпечення національної безпеки України складають суб'єкти, які мають на меті захист національної безпеки та здійснюють свою діяльність відповідно до законодавства України, а саме: Президент України; Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; Рада національної безпеки і оборони України; міністерства та інші центральні органи виконавчої влади; Національний банк України; суди загальної юрисдикції; прокуратура України; Національне антикорупційне бюро України; місцеві державні адміністрації.

трації та органи місцевого самоврядування; Збройні Сили України, Служба безпеки України, Служба зовнішньої розвідки України, Державна прикордонна служба України та інші військові формування, утворені відповідно до законів України; органи і підрозділи цивільного захисту; громадяни України, об'єднання громадян.

Отже, конституційно-правове забезпечення національної безпеки України під час правового режиму воєнного стану характеризується закріпленням основних засад, заходів та гарантій національної безпеки у Конституції України та законах України.

Фундаментальну роль у системі забезпечення національної безпеки відіграють Конституція України; Закони України «Про національну безпеку України», «Про Раду національної безпеки і оборони України», «Про правовий режим воєнного стану» та інші закони.

Задля реалізації заходів під час правового режиму воєнного стану приймаються відповідні порядки, які затверджує Кабінет Міністрів України.

Окрім вищезазначеного, з метою покращення ефективності забезпечення національної безпеки у період дії воєнного стану організовується планування шляхом розроблення стратегій, які затверджує Президент України. Особливо важливого значення набувають Стратегія національної безпеки України, Стратегія воєнної безпеки України та Стратегічний оборонний бюлетень.

Не менш важливу роль у системі забезпечення національної безпеки відіграють суб'єкти, які мають на меті захист національної безпеки України та здійснюють свою діяльність відповідно до чинного законодавства України, зокрема це державні органи, посадові особи, громадяни та об'єднання громадян.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 19.05.2022)
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 №2469-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 19.05.2022)
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 №389-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 19.05.2022)
4. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998 №183/98-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр#Text> (дата звернення: 19.05.2022)
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: Указ Президента України від 25.03.2021 №121/2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> (дата звернення: 19.05.2022)
6. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua>
7. Дроботов С. А. Конституційно-правове забезпечення національної безпеки в Україні. *ScienceRise. Juridical Science*. 2020. № 2. С. 24-29
8. Озель В. І. Конституційні основи і принципи здійснення державної політики у сфері національної безпеки. *Dictum factum*. 2019. № 1. С. 113-120

Статкевич Д.І.

«Право», 2 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к. ю. н., доцент кафедри
конституційного та кримінального права Бондаренко Є. І.

ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Безпека є однією з основних потреб людини, з метою підтвердження цього в статті 3 КУ закріплюється, що безпека людини є найвищою соціальною цінністю для України, а «захист суверенітету і

територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу» [5, стаття 17].

Захищеність цінностей передбачених в статтях 3 та 17 КУ від реальних та потенційних загроз в українському законодавстві отримали назву національна та державна безпека. Відмінність між ними полягає в тому, що термін державна безпека застосовується до загроз невоєнного характеру. Однак з урахуванням теперішньої ситуації більш доцільним є розглянути саме національну безпеку.

Дане питання у своїх роботах розглядали Войціховський А.В., Гаврильців М.Т., Бондаренко Р. В., Михальчук В. М., Захаренко К. В. та інші.

Національна безпека поняття комплексне до нього входить економічна, політична інформаційна безпека і т. д. Саме інформаційна безпека як компонент національної безпеки становить найбільший пріоритет в сучасному світі. Вона є досить новою складовою національної безпеки. Її утворення пов'язують з активним розвитком інформаційних технологій, активний розвиток яких почався в другій половині 20-го століття.

У зв'язку з активним розвитком технологій все більшу роль відіграє інформація як засіб впливу на людей, суспільство та державу та інформаційна безпека як спосіб захисту від негативного такого впливу. Саме тому забезпечення безпеки в інформаційному секторі є надзвичайно важливим для будь-якої держави та будь-якого суспільства.

У роботі термін інформаційна безпека вживається у понятті, що наведено в Стратегії інформаційної безпеки.

Не зважаючи на всю важливість даного сектору національної безпеки до недавнього часу інформаційна безпека була фактично відсутня в Україні, що підтверджується думками дослідників, наприклад, Гаврильців М.Т. зазначив, що «в Україні фактично відсутня система інформаційної безпеки, яка б могла забезпечити виявлення, аналіз інформаційних загроз національній безпеці, а також протидію цим загрозам» [1, с. 200]. Ця ж теза була повторена в Стратегії інформаційної безпеки: «в Україні досі не створена, не забезпечено функціонування розвиненої національної інформаційної інфраструктури, що обмежує можливість належним чином протидіяти інформаційній агресії з метою захисту національної безпеки та реалізації національних інтересів України» [2].

Систему захисту можна поділити на три рівні: людина, громадянське суспільство та держава. Механізмом інформаційного захисту на рівні конкретної особи виступають її загальна та медіа грамотність, вміння користуватися інформаційними технологіями. Громадянське суспільство діє своїми засобами захисту інформаційної безпеки: діяльність незалежних ЗМІ, громадських організацій, проектів. Наприклад, проекти «Антизомбі» та «Громадянська оборона». На рівні держави механізм забезпечення інформаційної безпеки є найбільш важливим. Механізм на даному рівні можна поділити на два елементи: нормативний та інституційний.

Інформаційної безпеки України до недавнього часу де-факто не існувало. На рівні держави такий механізм активно створювали останній рік-два. Громадянське суспільство було досить обмежене у застосуванні своїх засобів впливу, а територіально ці засоби зазвичай обмежувалися Україною. Було декілька проектів та ентузіастів, що діяли за кордоном, наприклад, канал Ніна-Україна,. Цього явно було недостатньо, особливо з погляду на те, що які ресурси країна-агресор виділяла для зменшення інформаційної безпеки, знищення інформаційного суверенітету та формування негативного іміджу України в світі.

Цікавою з даної точки зору є так звана «Доктрина Герасимова», яку Герасимов — начальник ГШ ЗС РФ — оголосив наприкінці 2013 року. Ця промова в 2000 слів стала основою для сучасної тактики гібридної війни, основним елементом якої є інформаційна боротьба.

Гарним прикладом використання такої доктрини є Україна 2014-го року. Завдяки використанню перш за все інформаційних технологій російської пропаганди РФ вдалося окупувати Крим та окремі райони Донецької та Луганської областей. ЗС РФ зайшли на територію Донецької та Луганської областей значно пізніше ніж там почалися бойові дії причиною яких була інформаційна діяльність РФ та діяльність російських спецслужб, ці два фактори в основі своїй стали причиною війни на Донбасі.

Вищенаведений приклад ілюструє всю важливість інформаційної безпеки для сучасної держави та всю неспроможність України захистити себе в першу чергу від інформаційного впливу в 2014-му році.

За ці вісім років інформаційна безпека значно зміцнішала, велику роль в цьому зіграло громадянське суспільство. Однак не варто недооцінювати роль держави в укріпленні інформаційного суверенітету та безпеки України. Як зазначалося вище останні роки активно велася робота по формуванню інформаційних заходів оборони держави. З цією метою було видано низку актів, наприклад, Стратегія інформаційної безпеки, Стратегія кібербезпеки України, ЗУ «Про національну безпеку України», створено інститути, що забезпечують протидію загрозам державі та суспільству в інформаційній сфері, наприклад, Центр протидії дезінформації, реформована Служба безпеки України.

Цікавим є досвід ЄС щодо забезпечення інформаційної безпеки країн-учасниць, адже інформаційна політика РФ — загроза не лише для України, але й для інших демократичних держав. Безумовно, на території країн-учасниць існують власні органи, що забезпечують інформаційну безпеку, однак найбільший інтерес викликають саме органи ЄС як наддержавного утворення.

На рівні ЄС діє Агентство Європейського Союзу з кібербезпеки (ENISA) — далі Агентство. Воно засноване в 2004 році та займається досягненням високого загального рівня кібербезпеки в Європі, сприяє кіберполітиці ЄС, підвищує надійність продуктів, послуг і процесів ІКТ за допомогою схем сертифікації кібербезпеки, співпрацює з державами-членами та органами ЄС та допомагає Європі підготуватися для кібервикликів. З цією метою вона обмінюється знаннями, допомагає розбудувати потенціал, займається підвищення обізнаності Агентство співпрацює з зацікавленими сторонами, щоб зміцнити довіру до економіки ЄС, підвищити стійкість інфраструктури Союзу та, зрештою, зберегти європейське суспільство та громадян у цифровій безпеці [3].

Також Усвідомлюючи то факт, що ефективність забезпечення інформаційної безпеки в європейському кіберпросторі також залежить від розвитку співпраці держав у рамках міжнародних органів у 2013р. в структурі Європейського поліцейського офісу (Європол) був утворений Європейський центр боротьби з кіберзлочинністю [4, с. 285].

Виходячи з вищенаведеного стане зрозумілим, що в умовах війни та сучасного світу інформаційна безпека є важливим компонентом національної безпеки. Без забезпечення інформаційної безпеки не можливе забезпечення інформаційного суверенітету, а, отже, і суверенітету в цілому. Інформація стала найважливішим елементом сучасної цивілізації і забезпечення її безпеки є обов'язком людини, суспільства та держави.

Україна, на жаль, має негативний досвід щодо забезпечення власної інформаційної безпеки, що привело до територіальних, економічних, військових та інших втрат у 2014 році.

На сьогоднішній день йде активна боротьба з російською пропагандою в Україні так і за її межами. До початку війни були заборонені ряд ЗМІ, що посягали на територіальну цілісність, недоторканність, конституційний лад країни. Наприклад, телеканал ЗІК.

Великий внесок у забезпеченні інформаційного суверенітету та безпеки здійснило громадянське суспільство. Саме воно в найкритичніший для держави момент допомогло вберегти її та частково відновити державні інститути, в першу чергу армію, однак без активної боротьби на інформаційному фронті таке відродження було б марним, адже, завдяки інформаційному впливу, РФ намагалася викликати в Україні хаос та недовіру до держави, але цей план провалився завдяки громадянському суспільству.

На сучасному етапі війни РФ намагалася частково повторити сценарій 14-го року. Однак вони не принесли бажаного результату завдяки діяльності громадянського суспільства, активному розвитку держави та великому досвіду боротьби з дезінформацією в органах державної влади та фільтрування «явної» дезінформації в суспільстві.

Підсумовуючи вище сказане пропоную посилити співпрацю з іноземними службами у сфері інформаційної безпеки в тому числі з ООН та ЄС (ENISA, Європол) на взаємовигідних умовах. Україна має величезний досвід протидії дезінформації, інформаційному впливу інших країн, забезпеченні інформаційної безпеки, захисту репутації країни на міжнародній арені, а вищенаведені служби мають технології та засоби. Така співпраця допоможе забезпечити інформаційний суверенітет обох сторін та вивести інформаційну безпеку на новий рівень.

Взаємодія може відбуватися як на рівні окремих відомств так і із застосуванням можливостей декількох національних органів при участі наднаціональних інституцій.

Спільна робота всіх органів державної влади, які здійснюють захист інформаційного суверенітету, а також спільна політика світового співтовариства у протидії сучасним інформаційним

загрозам, що зазвичай виходять з РФ, допоможе у вирішенні проблеми забезпечення світової інформаційної безпеки та безпеки кожної країни окремо.

Література

1. Гаврильців М.Т. Інформаційна безпека держави в системі національної безпеки України. Юридичний науковий електронний журнал. № 2/2020. С. 200-203
2. Стратегія інформаційної безпеки від 28.12.2021 року №-685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#n7> (дата звернення 16.05.2022)
3. European Union Agency for Network and Information Security. URL: [About ENISA — The European Union Agency for Cybersecurity — ENISA \(europa.eu\)](https://enisa.europa.eu/) (дата звернення 16.05.2022)
4. Войціховський А.В. Інформаційна безпека як складова системи національної безпеки (міжнародний і зарубіжний досвід). Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Серія «ПРАВО». Випуск 29, 2020. С. 281-288
5. Закон України: Конституція України від 28.06.1996 року №-254к/96-ВР. URL: [Конституція України | від 28.06.1996 № 254к/96-ВР \(rada.gov.ua\)](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-%D0%B0) (дата звернення 16.05.2022)

Притула К.С.
«Правознавство», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.ю.н., доцент, професор кафедри
конституційного та кримінального права Рощина І.О.

ІННОВАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ СУДОМ ПРИСЯЖНИХ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

В статті 1 Конституції України зазначається, що вона є демократичною державою, а це означає, що головним напрямом її правотворчої діяльності є розширення меж народовладдя [1]. Реформування судової системи і судочинства в Україні пов'язане зі становленням суду як дійсно незалежної і самостійної гілки державної влади, що має забезпечувати правосуддя. Справедливе судочинство та належний захист прав і свобод людини можливі не лише за наявності досконалого процесуального законодавства, але й організації роботи судової системи. Відповідно до частини 4 статті 124 Конституції України народ бере безпосередню участь у відправленні правосуддя через народних засідателів та присяжних [1]. З ухваленням нового Кримінального процесуального кодексу у 2012 році поняття суду присяжних вперше процесуально закріпилося в законодавстві незалежної України. Справи розглядаються за участі двох суддів і трьох присяжних.

Актуальність даної проблеми пояснюється тим, що реформування інституту суду присяжних значною мірою посилить рівень національної безпеки України, а разом з тим і захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави. Функціонування суду присяжних досліджено багатьма науковцями, зокрема це питання висвітлювали А. В. Бандурович, М. І. Карпенко, О. В. Колісник, К. Є. Лисенков, С. Ю. Обрусна, І. О. Русанова, О. В. Середа, А. А. Солодков, О. В. Урсуляк, Є. А. Чорнобай, В.М. Щерба, М. М. Ясинюк та інші.

Суд присяжних — фундаментальний фактор формування суспільної правосвідомості, адже громадяни отримали можливість здійснити вклад у розвиток правової держави. Суди присяжних, як інститут здійснення народовладдя існують та ефективно діють у 53 країнах світу [4, с.14]. Та у різних країнах існують різні форми організації правосуддя. Але у законодавстві та практиці багатьох країн світу тривалий час успішно реалізуються дві основні моделі суду присяжних: англо-американська (класична) та європейська (континентальна) кожна з яких має специфіку обрання присяжних і здійснення ними повноважень в суді першої інстанції. Відмітимо, що Україна взяла за основу континентальну систему суду присяжних [7, с.56].

Глава 3 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» закріплює статус присяжного, список присяжних, вимоги до присяжного, підстави і увільнення від виконання обов'язків присяжного, залучення присяжних до виконання обов'язків у суді та гарантії прав присяжних.

Частина 1 статті 63 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначає, що: «Присяжним є особа, яка у випадках, визначених процесуальним законом, та за її згодою вирішує справи у складі суду разом із суддею або залучається до здійснення правосуддя» [3].

На нашу думку, дана норма повністю розкриває поняття статусу присяжного. У частині 1 статті 65 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» зазначено, що: «Присяжним може бути громадянин України, який досяг тридцятирічного віку і постійно проживає на території, на яку поширюється юрисдикція відповідного окружного суду, якщо інше не визначено законом.» Проаналізувавши даний нормативний припис ми бачимо, що до присяжних використовуються ценз громадянства, віковий та територіальний [3].

Обов'язки присяжних висвітлюються у статті 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»:

- 1) справедливо, безсторонньо та своєчасно розглядати і вирішувати судові справи відповідно до закону з дотриманням засад і правил судочинства;
- 2) дотримуватися правил суддівської етики,
- 3) виявляти повагу до учасників процесу;
- 4) не розголошувати відомості, які становлять таємницю, що охороняється законом, у тому числі таємницю нарадчої кімнати і закритого судового засідання;
- 5) виконувати вимоги та дотримуватися обмежень, установлених законодавством у сфері запобігання корупції [3].

У статті 31, частині 3 КПК України визначено у який випадках може залучатися до здійснення правосуддя суд присяжних, а саме: «в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, за клопотанням обвинуваченого у складі двох суддів та трьох присяжних» [2]. На нашу думку, першою проблемою суду присяжних є досить мала кількість справ, які можуть розглядатися, тому що існують справи, які дійсно потребують більшої уваги і залучення в них суду присяжних. Візьмемо до прикладу Німецький суд присяжних, який називають «судом шеффенів». Зокрема, заслуговує на увагу те, що шеффени обов'язково беруть участь у справах про правопорушення, у яких обвинувачуються неповнолітні віком від 14 до 18 років. Та для виконання відповідних представницьких функцій відбирають у спеціальному порядку осіб, які мають тривалий досвід роботи з молоддю (до складу шеффенів обов'язково залучається жінка). Серед переваг функціонування суду присяжних в Данії і Бельгії також належить ширший, ніж в Україні розгляд за його участю справ про злочини проти основ національної безпеки, миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку [8, с.179].

Ще одним недоліком сучасного суду присяжних, на нашу думку, є недостатній кількісний склад — 3 особи. Тут може спрацювати народний вислів, коли «одна голова добре, а більше — ще краще». У нашому випадку потрібно пам'ятати, що головною метою здійснення судом присяжних його повноважень є: а) залучення громадян до безпосередньої участі у відправленні правосуддя; б) збільшення рівня незалежності захисту прав підсудних. Якщо звернутися до практики зарубіжних країн, то наприклад, у Сполучених Штатах, які є взірцем англосаксонської моделі суду присяжних, судочинство провадиться, як правило, одним суддею та журі у складі дванадцятих присяжних. А у Франції, в якій суд присяжних з'явився чи не найраніше серед країн континентальної Європи, залучаються до розгляду справ головуючий суддя, двоє суддів-асесорів і дев'ять присяжних. У Казахстані, відповідно до його Кримінального процесуального Кодексу розгляд справ здійснюється у складі одного головуючого судді та десяти присяжних засідателів. І в Грузії суд присяжних засідателів складається з 12 основних засідателів та 2 запасних [5, с.71-72].

Наступною проблемою суду присяжних сьогодні є необмежена можливість оскарження постановленого присяжним вироку. Оскільки розгляд справ судом присяжних відбувається лише у суді першої інстанції, існує можливість без будь-яких процесуальних перешкод подати на розгляд справу до апеляційної інстанції, де відповідно справа переглядатиметься професійними суддями. Тоді це буде суперечити головній меті, а саме передачі частини повноважень з відправлення правосуддя безпосередньо громадянам. Адже однією з основних цілей інституту присяжних є прийняття рішень, які є доленосними для підсудних, не державними представниками (суддями),

а звичайними людьми, які під час вирішення питання винуватості особи керуються виключно своїм життєвим досвідом, ідеями справедливості та здоровим глуздом.

Визначивши основні проблеми функціонування інституту суду присяжних в Україні та дослідивши практику зарубіжних країн, на наш погляд, необхідно:

1. Збільшити коло справ, які можуть розглядати суди присяжних. Доцільним є перейняти досвід західної системи, та оптимально було б встановити можливість розгляду судом присяжних справ щодо покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад 5 років та справ, що стосуються справ неповнолітніх.

2. Збільшити особовий склад присяжних. Найголовнішою перевагою є те, що це дозволить виносити присяжним більш виважені та обґрунтовані рішення. Також збільшення кількості присяжних може зменшити шанс їх потенційного підкупу.

3. Обмежити можливість подальшого оскарження вироків, винесених судом присяжних. В такому разі самі присяжні будуть більш серйозно сприймати свою роль в судовому процесі, знаючи, що саме на них покладається завдання винесення доленосного для підсудного рішення у справі.

Отже, правове забезпечення функціонування інституту суду присяжних в Україні регламентується Конституцією України, Кримінальним процесуальним кодексом України та Законом України «Про судоустрій і статус суддів».

Проаналізувавши проблеми, які існують у функціонуванні сучасного суду присяжних, та врахувавши досвід зарубіжних країн, дає нам можливість визначення ефективних шляхів вирішення і подолання проблем, які існують в сучасній судовій системі. Як зауважує С. Комберянов, поки що складно сказати, чи приживеться у нас інститут присяжних засідателів і чи буде він ефективним, але, аналізуючи закордонну практику, можна припустити, що він, можливо, стане гарантією законності кримінального процесу. [6, с. 295]. Ми абсолютно погоджуємось з цією думкою, та хочемо додати, що у нашій країні суд присяжних є досить новим інститутом, а тому функціонує, можливо, не на найвищому рівні, але врахувавши всі проблеми та зробивши рішучі кроки до їх вирішення, дозволить йому працювати більш ефективно та значно сприятиме зміцненню національної безпеки України.

Література

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1996. — № 254к/96-ВР. — с. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. — 2012. — № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
3. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» // Відомості Верховної Ради України. — 2016. — № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.
4. А.В. Грубінко, Н.М. Ярчук. Проблеми і перспективи запровадження суду присяжних у системі судочинства України: зарубіжний досвід та вітчизняна практика. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2014. № 1. С. 11-15.
5. Коліох В.В. Інститут суду присяжних в Україні в контексті зарубіжного досвіду. Актуальні проблеми міжнародних відносин : збірник наукових праць, 2017. № 131. С. 68–78.
6. Комберянов С. Суд присяжних на Україні. *Юридическая практика*, 2003. № 33. С. 295.
7. Щерба В. М. Кримінальне провадження в суді присяжних : моногр. Харків: Панов, 2018. 274 с.
8. Юрчишин В., Савченко В. Суд присяжних: через призму законодавчого закріплення та функціонування в Україні та Федеративній Республіці Німеччина: матер. міжнар. наук.-практ. Конф., 2019. С.178-181.

ПЕРЕХІДНЕ ПРАВОСУДДЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Нині, коли Російська Федерація почала повномасштабну війну, питання перехідного правосуддя є актуальним та перспективним. Відшкодування шкоди завданої майну особам, які постраждали від збройного конфлікту, та притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні геноциду та воєнних злочинів є надзвичайно важливою темою.

Останнім часом, у зв'язку із складною ситуацією в Україні, дослідженню питання перехідного правосуддя приділяється увага науковців та юристів практиків. Цю проблематику у своїх працях висвітлювали Нейл Крітц, Йохан Галтунг, А. Рейтер, Тимур Короткий, Тетяна Лузан й інші.

Дослідження проблематики перехідного правосуддя варто розпочати із визначення цього терміну. Вважається, що безпосередньо термін «перехідне правосуддя» запропонував Нейл Крітц з Американського інституту миру в науковому дослідженні «Перехідне правосуддя: як демократіям, що зароджуються, розквітатися з колишніми режимами». У другій половині 1990-х років — на тлі збройного конфлікту в Руанді та розпаду Югославії — концепцію із викладеними в ній положеннями, зокрема про права на отримання інформації, відновлення справедливості, на відшкодування понесеної шкоди (включаючи гарантії неповторення порушень), розглянула Комісія ООН з прав людини. Згодом, на початку 2000-х років, звід з 42 «принципів захисту та заохочення прав людини за допомогою боротьби з безкарністю» було скориговано до 38 принципів [1].

Загалом таке поняття як «перехідне правосуддя» (або «правосуддя перехідного періоду») є рамковою назвою для різних процесів, форматів, механізмів, застосованих у понад 40 постконфліктних країнах і регіонах:

Перехідне правосуддя (правосуддя перехідного періоду) — комплекс принципів, процесів, заходів, практик, що спрямований на відновлення справедливості щодо жертв широкомасштабних або систематичних порушень прав людини, на створення умов і можливостей для миробудівництва у постконфліктний період (або в період трансформації політичних систем у авторитарних державах) [4].

Досвід людства свідчить, що завершення війни, повернення окупованих територій не призводить автоматично до стабілізації ситуації та життя в країні. Ще в 1960-х роках норвезький дослідник Йохан Галтунг визначив два різновиди миру — «негативний» та «позитивний»:

– «Негативний мир» означає відсутність війни, збройних конфліктів між державами або всередині держав. Сама по собі відсутність війни не гарантує, що люди перестануть страждати від психологічного насильства, репресій, несправедливості та відсутності можливості скористатися своїми правами. Тому «негативного миру» недостатньо.

– «Позитивний мир» — дещо більше. Крім відсутності війни або збройних конфліктів, це ще й створення умов для рівності, справедливості та розвитку. Нині, коли російсько-українська війна в розпалі, усі питання про майбутнє після війни — дуже складні, а теми покарання чи амністії тоді, коли в суспільстві продовжуються тяжкі злочини, пов'язані з порушенням прав людини та зневажанням людської гідності, залишаються украй важливими [2, с. 15].

При цьому експерти наголошують, що у кожному випадку постконфліктного врегулювання застосування перехідного правосуддя є унікальним, але основних елементів чотири:

- реалізація права знати правду про перебіг подій збройного конфлікту;
- інституційні реформи як гарантія неповторення збройного конфлікту;
- заходи із відшкодування збитків потерпілим від збройного конфлікту;
- притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні найтяжчих злочинів (зокрема, злочину геноциду, злочинів проти людяності, воєнних злочинів) [3].

Помилковим твердженням буде розуміти перехідне правосуддя як притягнення до відповідальності за злочини чи амністії. Я вважаю, що зараз, коли в Україні триває міжнародний зброй-

ний конфлікт, спричинений збройною агресією Російської Федерації, а також тимчасова окупація багатьох міст нашої держави, першочерговим завданням перехідного правосуддя є створення умов для дотримання, захисту та відновлення прав людини і основоположних свобод громадян України, а також збору доказів військових злочинів.

Міжнародно-правову основу правосуддя перехідного періоду створюють міжнародні договори і норми звичаєвого міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного і міжнародного кримінального права: *Міжнародні стандарти правосуддя перехідного періоду включені до низки актів міжнародних організацій рекомендаційного характеру:*

- Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою (Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 40/34, 1985 р.);

- Основні принципи та керівні положення, що стосуються права на правовий захист і відшкодування шкоди жертвам грубих порушень міжнародних норм в галузі прав людини та серйозних порушень міжнародного гуманітарного права (Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 60/147, 2005 р.);

Права людини та перехідне правосуддя (Резолюція Ради з прав людини ООН 12/11, 2009 р.);

- Право на встановлення істини (Резолюція Ради з прав людини ООН 12/12, 2009 р.);

- Право на встановлення істини (Резолюція Ради з прав людини ООН 68/165, 2013 р.);

- Основи політики ЄС щодо підтримки перехідного правосуддя (16 листопада 2015 року);

Для країн колишньої Югославії реформа поліції та перехідне правосуддя були тим більш актуальними, оскільки поліцейські підрозділи приймали безпосередню участь у бойових діях, та відповідно — мали відношення до вчинених воєнних злочинів.

У ході війни збройні формування займалися низкою незаконних дій — від грабежу, викрадення та викупу, до торгівлі контрабандою. Частина збройних поліцейських формувань майже не відрізнялась від організованої злочинності. За оцінками ООН, наприклад, під час війни (1992-1995 рр.) 70% порушень прав людини в Боснії та Герцеговині можуть бути пов'язані виключно із поліцією [5].

Навіть після війни поліція в Республіці Сербській перешкоджала поверненню біженців з «інших» етнічних груп і уникала затримувати сербів, підозрюваних у вчиненні воєнних злочинів. У Косово після конфлікту стан поліції був катастрофічним: багато поліцейських дільниць було зруйновано, відсутні офісні приміщення, поліція не була оснащена комунікаційними технологіями та мала дуже мало транспортних засобів.

Перехідне правосуддя допомогло вирішити цю проблему. Спеціальна поліція була розформована, поліцейські пройшли перенавчання та сертифікацію під егідою миротворчої місії та були розподілені у спецпідрозділи нової поліції (антитерористичні групи). У Боснії, окрім запровадження нових програм навчання, був розгорнутий процес сертифікації (переатестації) поліцейських з метою забезпечення якісного набору на посади.

Також, був створений спеціалізований суд щодо розслідування воєнних та інших міжнародних злочинів, що були вчинені на території колишньої СФРЮ в Косові в 90-х рр. XX ст. під час збройного конфлікту, жертвами якого стала велика кількість громадян, більшість із яких — цивільні особи. Оскільки зазначений Суд було утворено за активної участі ООН, Ради Європи, Європейського Союзу та окремих держав з метою встановлення миру й безпеки як в Європі, так і всьому світі, та притягнення до відповідальності міжнародних злочинців, питання правових та інституційних засад його утворення і діяльності викликають великий науковий і практичний інтерес [5].

Оскільки остаточного вирішення проблеми притягнення до відповідальності осіб за вчинення міжнародних злочинів на території Косова не відбулося в рамках діяльності Міжнародного кримінального трибуналу по колишній Югославії, характерною ознакою органів правосуддя у сфері боротьби із міжнародною злочинністю стало їх утворення за активної участі міжнародного співтовариства, зокрема й у формі змішаних кримінальних судових органів, що мають як національний, так і міжнародний компоненти.

Наданий досвід демонструє приблизний спектр завдань, які очікують Україну після завершення конфлікту, а також надають змогу оцінити перспективні напрямки консультативної роботи міжнародних інституцій в сфері реформи судового сектору та сектору безпеки.

Отже, *перехідне правосуддя* — це комплекс принципів, який вже широко використовується в Україні. Україна займається документуванням воєнних злочинів/порушень міжнародного гума-

нітарного права, відшкодуванням збитків, завданих конфліктом мирному населенню, реалізує право знати правду про перебіг подій збройного конфлікту.

Багато людей втратили своє житло, майно та роботу. Населення, яке перебувало в окупації не мало зв'язку зі світом й не знає, що відбувалося. *У поствоєнний період, за допомогою перехідного правосуддя: населення дізнається правду, воєнні злочинці будуть притягнені до відповідальності, будуть реалізовані заходи із відшкодування збитків потерпілим.*

Перехідне правосуддя це чи не єдиний вихід, щоб повернути країну в мирне існування та становище й стабілізувати життя громадян.

Література

1. *Доповідь незалежного експерта Діани Орендліхер щодо оновлених принципів захисту та просування прав людини через дії по боротьбі з безкарністю (UN Doc.HiE/CN.4/2005/102/Add.1) URL: <https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=E%2FCN.4%2F2005%2F102%2FAdd.1&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False> (Дата звернення 14.05.22)*

2. *Галтунг Й. Теорія малих груп і теорія міжнародних відносин (Дослідження проблеми відповідності) // Теорія міжнародних відносин: Хрестоматія. URL: <https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=E%2FCN.4%2F2005%2F102%2FAdd.1&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested> (Дата звернення 14.05.22)*

3. *Тетяна Лузан Перехідне правосуддя: історія становлення і зміст поняття URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/perehidne-pravosuddya-istoriya-stanovlennya-i-zmist-ponyattya.html> (Дата звернення 14.05.22)*

4. *Перехідне правосуддя Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України URL: <https://minre.gov.ua/section/perehidne-pravosuddya>. (Дата звернення 14.05.22)*

5. *Базов О.В. Питання правового статусу Спеціалізованого суду по Косову URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/download/458/433> (Дата звернення 14.05.22)*

Карунська А.О.
«Правознавство», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
Університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.ю.н, доцент кафедри
конституційного та кримінального Бондаренко Є.І.

ЗАХИСТ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Конституція України визнає право кожного захищати свої права і свободи, крім цього, захист прав громадян є важливим елементом у демократичному суспільстві. У зв'язку з повномасштабною війною, яку розв'язала Російська Федерація, питання захисту прав осіб, які вимушено переміщуються у межах країни є надзвичайно актуальним і потребує дослідження. Важливим аспектом є те, що ці особи були вимушені змінити місце проживання не за власним бажанням, а заради власної безпеки. Через ці умови можна стверджувати, що внутрішньо переміщені особи (ВПО) є вразливими та — потребують особливої уваги та допомоги з боку держави. Також важливим є створення необхідних умов для гідного життя, забезпечення безпеки, створення дієвої правової бази та закріплення їхніх прав і обов'язків на законодавчому рівні.

У зв'язку із складною ситуацією в Україні, дослідженню питання захисту прав внутрішньо переміщених осіб приділяється увага науковців та юристів практиків. Цю проблематику у своїх працях висвітлювали О.Ольшанецька, Х.Майкут, В.Борисова, А.Солодько, Т.Доронюк, Н.Маркова, О.Знаткова, О.Кульга, Ю.Бриндіков, П.Тимчак, Я.Савчич та інші.

Метою є дослідження поняття, законодавчого закріплення та ефективності здійснення захисту прав внутрішньо переміщених осіб станом на 2022 рік.

Дослідження проблематики прав внутрішньо переміщених осіб варто розпочати із визначення цього терміну. Отже, відповідно до п.1 ст.1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», ВПО — є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [1]. Особа набуває правового статусу внутрішньо переміщеної шляхом обліку в органах соціального захисту що засвідчується довідкою, яка має безстроковий термін дії. У період з 9 по 16 березня ІОМ провела репрезентативне опитування населення України, яке мало на меті отримати початкове уявлення про внутрішнє переміщення та потоки мобільності. Результати опитування та методологія були представлені на розгляд Кластеру з питань захисту, UNHCR, REACH та ОСНА. Робоча група прийшла до висновку, що дані, зібрані ІОМ, коректно відображають масштаб внутрішнього переміщення в Україні — за розрахунками на 16 березня в Україні налічувалося 6,48 мільйона внутрішньо переміщених осіб [2]. Постановою Кабінету Міністрів України № 269 від 13.03.22 було внесено зміни до Постанови Кабінету Міністрів України «Про облік внутрішньо переміщених осіб», які передбачають, що право на отримання довідки ВПО мають особи, які перемістилися з 24.02.2022 року з областей, де ведуться активні бойові дії, а саме: Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Запорізька, Київська, Луганська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Харківська, Херсонська, Чернігівська області та місто Київ [6].

Питання захисту прав внутрішньо переміщених осіб регулюється як національним законодавством, так і міжнародним. Звичайно, в першу чергу, захист ВПО закріплюється у Конституції України, а саме у ст.3, яка передбачає, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [3]. Принцип всебічного захисту цивільних прав та інтересів осіб, який відображає положення ст.55 та ст.124 Конституції України про те, що права і свободи людини і громадянина захищаються судами, юрисдикція яких поширюється на всі правовідносини, є одним з найважливіших [3]. Також Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод передбачається, що кожна особа, чії права та/або свободи (які є визнаними даною Конвенцією) були порушені, має право на ефективний засіб правового захисту в національному органі. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» встановлює гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб. Одним з найважливіших інструментів отримання статусу внутрішньо переміщеної особи є довідка, яка підтверджує факт внутрішнього переміщення і взяття на облік ВПО. Питання оформлення і видачі цієї довідки регулює Постанова Кабінету Міністрів України від 01 жовтня 2014 року № 509 «Про облік внутрішньо переміщених осіб» (яку було доповнено згідно з Постановою КМ № 269 від 13.03.2022). Варто пам'ятати, що громадяни України, які звернулися із заявою про взяття їх на облік як внутрішньо переміщених осіб мають право на отримання безоплатної вторинної правової допомоги, включаючи такі послуги як: здійснення представництва інтересів осіб, в судах, інших державних органах, ОМС, перед іншими особами; захист та складення документів процесуального характеру. Порядок реалізації права внутрішньо переміщених осіб на БВПД регулюється Законом України «Про безоплатну правову допомогу». Також до нормативної бази, яка регулює питання захисту прав ВПО відносяться: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 червня 2016 року № 365 «Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» та Наказ Міністерства соціальної політики України від 27 грудня 2016 року № 1610 «Про затвердження форми Заяви про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи».

Внутрішньо переміщені особи, на підставі повної рівності, користуються тими ж правами та свободами, передбаченими міжнародним правом і національним законодавством, якими користуються інші особи в їхній країні. Вони не повинні піддаватись дискримінації при здійсненні будь-яких прав і свобод на підставі того, що вони є внутрішньо переміщеними особами [4]. Крім того, ВПО має право звертатися до: правоохоронних органів для фіксації факту вчинення правопорушення, знищення майна тощо в умовах воєнного стану. Для цього особи повинні звертатися до органів місцевої влади і ОМС з заявою про складання акту обстеження житла, яке було зруйновано/пошкоджено внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією Російської Федерації; найближчого відділення Національної поліції незалежно від місця і часу їх учинення; органів Держа-

вної служби з надзвичайних ситуацій; а також повідомляти про факт пошкодження майна у електронний додаток «Дія». Також, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам», ВПО мають право подавати відповідну заяву до органу, що здійснює соціальні виплати на території, де зазначена особа перебуває на обліку за місцем її фактичного проживання/перебування [5]. Наразі на розгляді Верховної Ради знаходиться законопроект № 7198 «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації». Цей законопроект передбачає отримання компенсації за пошкодження або знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій спричинених військовою агресією Російської Федерації з 24.02.2022 р. Наразі, ВПО, майно якої постраждало має подати заяву про вчинення злочину до правоохоронних органів із залученням доказів руйнування майна та отримати витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань. Для подальшого отримання компенсації за зруйноване майно, звернення до Європейського суду з прав людини, Міжнародного кримінального суду в першу чергу необхідно довести, що на момент оскаржуваних подій ви були власником певної нерухомості (квартири, будинку тощо). У разі протиправної відмови у здійсненні компенсації за втрачене під час війни майно або для встановлення факту смерті чи будь-яких інших необхідних юридичних фактів з метою підтвердження свого права на належну компенсацію громадяни можуть звернутися до суду.

Отже, право на захист прав внутрішньо переміщених осіб закріплюється у національному законодавстві та міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. В Україні сформована нормативна база, яка регулює дане питання, проте далеко не всі аспекти захисту прав внутрішньо переміщених осіб враховані. Незважаючи на те, що Україна наразі перебуває у стані війни, в країні намагаються забезпечити максимальну ефективність захисту прав ВПО, проте це не завжди вдається, до прикладу процес подання заяви та отримання соціальних виплат є занадто затяжним та повільним. Крім того, досі не вирішеними залишаються питання безробіття, спричиненого війною; відсутності житла. На законодавчому рівні намагаються врегулювати відшкодування втраченого майна, проте це не вирішує проблему більшості ВПО, адже житлом їх забезпечують переважно волонтерські організації, ресурси яких, звичайно, є вичерпними, а число внутрішньо переміщених осіб лише зростає. Тому, вважаю необхідним розробити нову систему заходів, яка буде орієнтована на захист прав ВПО і включати у себе розв'язання наявних проблем забезпечення належного рівня життя вимушено переселеним особам, враховуючи той факт, що вони відносяться до вразливих категорій населення. Як приклад, прийняття низки законодавчих актів, які передбачатимуть соціальні гарантії, а саме: надання тимчасового місця проживання (надання такого житла має бути закріплено законодавчо, а не ґрунтуватися на волонтерських засадах), безоплатне перевезення майна до тимчасового місця проживання, надання безоплатного медичного обслуговування у закладах охорони здоров'я всіх форм власності, першочергове розміщення в спеціальні соціальні установи для людей з інвалідністю та людей похилого віку з числа ВПО, отримання матеріальної допомоги.

Література

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 01.10.2014. № 1706-VII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 1. ст.1
2. Оновлення щодо кількості ВПО в Україні. URL: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/update_on_idp_figures_in_ukraine_18_march_ukr.pdf. (Дата звернення 14.05.22)
3. Закон України: Конституція України від 28.06.1996. №254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141
4. Керівні принципи з питань внутрішнього переміщення. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/IDPersons/GPUkrainian.pdf>. (Дата звернення 14.05.22)
5. Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.06.2012. № 365-2016-п.
6. Про облік внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014. № 509-2014-п.

Гедз В.О.
«Право», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.ю.н., доцент кафедри
конституційного та кримінального права Бондаренко Є.І.

КІБЕРБЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

З початком повномасштабного вторгнення РФ на територію України, ми зрозуміли, що війна точиться не лише на полі бою, але й на інформаційному та кіберпросторі. За даними Держспецв'язку, кількість кібератак під час війни зростає втричі. Ворог намагається завдавати ударів по органах державної влади, медіаресурсах, енергетичній сфері, сфері логістики, а також по персональним засобам зв'язку українців [1].

Зважаючи на відносну новизну даного напрямку національної безпеки, питанню кібербезпеки присвячено значну кількість наукових праць. Так, зокрема, Бондар Г.Л., Діордіца І.В., Смельянов В.М., Козюра В.Д., Лук'янчук Р.В., Мовчан А.В., Петров В.В. та Шеломенцев В.П розглянули аспект формування кібербезпеки як складової системи національної системи.

Метою даної роботи є дослідження однієї з передових складових національної безпеки — кібербезпеки, а також встановлення її значення під час російсько-української війни.

Перш за все, аби розглянути такий елемент як кібербезпека, необхідно розкрити саму категорію «національна безпека». Тлумачення даного поняття міститься у п.9 ч.1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України». Під національною безпекою законодавець розуміє захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [2].

Враховуючи постійні діджиталізаційні процеси, надмірну присутність гаджетів у нашому житті, а також той факт, що доступ до особистих даних став набагато простішим завдяки Інтернет-простору аніж 10-15 років тому, існує велика необхідність у захисті усіх матеріалів, що містяться у кіберпросторі, в тому числі об'єктів сектору безпеки та оборони.

Стаття 27 Закону України «Про національну безпеку України» присвячена комплексному огляду сектору безпеки та оборони. Зокрема, у ч. 1 цієї статті зазначено, що такий огляд, з-поміж усіх обов'язкових дій, включає також і проведення огляду стану кіберзахисту державних інформаційних ресурсів та критичної інформаційної інфраструктури [2].

Розглядаючи основні аспекти національної безпеки, необхідно визначити наступну правову категорію — кібербезпеку. Відповідно до п. 5 ст. 1 Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», під даним поняттям розуміють захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі [3].

Система кіберзахисту національної безпеки функціонує на трьох основних принципах: цілісність, доступність та конфіденційність. Цілісність — це принцип, за яким інформація є послідовною, точною і заслуговує на довіру. Доступність говорить про те, що дані відкриті лише для тих, у кого є відповідні дозволи. Під конфіденційністю розуміють принцип, згідно з яким інформація має бути доступна лише тим, хто має відповідні повноваження на доступ до цих даних [4]. Ці три принципи функціонують лише при повній взаємодії, а тому не є ізольованими один від одного.

Кібербезпека включає в себе кіберзахист, під яким розуміють сукупність організаційних, правових, інженерно-технічних заходів, а також заходів криптографічного та технічного захисту інформації, спрямованих на запобігання кіберінцидентам, виявлення та захист від кібератак, ліквідацію їх наслідків, відновлення сталості і надійності функціонування комунікаційних, технологічних систем [3].

Варто також зазначити, що існує чіткий перелік об'єктів кібербезпеки та кіберзахисту. Стаття 4 Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» визначає, що до об'єктів кібербезпеки належать конституційні права і свободи людини і громадянина; суспільст-

во, сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища; держава, її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність; національні інтереси в усіх сферах життєдіяльності особи, суспільства та держави; та об'єкти критичної інфраструктури[3].

Слід зауважити, що законодавець звертає першочергову увагу на захист конституційних прав і свобод людини і громадянина, перелік яких міститься у розділі 2 Конституції України. Об'єктом кібербезпеки визначено й суспільство, сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, що є основою вдосконалення соціальної структуризації суспільства на постіндустріальному етапі його розвитку, джерелом суспільного прогресу. Національні інтереси як об'єкт кібербезпеки, які є також об'єктом захисту національної безпеки, є черговим підтвердженням того, що кібербезпека є складовою національної безпеки [5].

Надважливим є кіберзахист об'єктів критичної інфраструктури. До об'єктів критичної інфраструктури можуть бути віднесені підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, які: провадять діяльність та надають послуги в галузях енергетики, хімічної промисловості, транспорту, інформаційно-комунікаційних технологій, електронних комунікацій, у банківському та фінансовому секторах; надають послуги у сферах життєзабезпечення населення, зокрема у сферах централізованого водопостачання, водовідведення, постачання електричної енергії і газу, виробництва продуктів харчування, сільського господарства, охорони здоров'я; є комунальними, аварійними та рятувальними службами, службами екстреної допомоги населенню; включені до переліку підприємств, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави; є об'єктами потенційно небезпечних технологій і виробництв [5].

Щодо об'єктів кіберзахисту, то до них належать об'єкти критичної інформаційної інфраструктури, а також комунікаційні системи всіх форм власності, в яких обробляються національні інформаційні ресурси та/або які використовуються в інтересах органів державної влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів та військових формувань, а також комунікаційні системи, які використовуються для задоволення суспільних потреб та/або реалізації правовідносин у сферах електронного урядування, електронних державних послуг, електронної комерції, електронного документообігу [3].

Виділення таких об'єктів кіберзахисту є цілком логічним, зважаючи на те, що сьогодні важко уявити діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів, військових формувань та інших не державних організацій, які б не використовували сучасних інформаційних технологій. Відтак, цілком закономірним є те, що об'єктом кібератаки можуть бути будь-які комунікаційні системи цих установ, не залежно від їх форм власності.

Глобальний контекст кібербезпеки в системі національної безпеки підтверджується прийняттям Стратегії кібербезпеки України, затвердженої указом Президента України від 26 серпня 2021 року, яка містить основні напрямки діяльності держави у цій сфері [6].

Як ми вже зазначали на початку, кіберпростір разом з іншими фізичними просторами визнано одним з можливих театрів воєнних дій. Набирає сили тенденція зі створення кібервійськ, до завдань яких належить не лише забезпечення захисту критичної інформаційної інфраструктури від кібератак, а й проведення превентивних наступальних операцій у кіберпросторі, що включає виведення з ладу критично важливих об'єктів інфраструктури противника шляхом руйнування інформаційних систем, які управляють такими об'єктами [6].

До найбільш поширених проблем, які вирують у кіберпросторі і такі, що створюють шкоду національній безпеці є діяльність хакерів РФ та терористичних організацій. Більше того, прогнозується зростання інтенсивності міждержавного протистояння і розвідувально-підбивної діяльності у кіберпросторі. Розширюється коло держав, які намагаються сформувати власну кіберрозвідку, оволодіти сучасними технологіями розвідувально-підбивної діяльності у кіберпросторі, посилюють державний контроль за національними сегментами мережі Інтернет [6].

Під час російсько-української війни, ми стали свідками великої кількості кібератак. Зокрема, за повідомленням СБУ, у ніч повномасштабного вторгнення з боку РФ, СБУ оперативно виявлено та нейтралізовано понад 120 потужних кібератак на ресурси органів державної влади та військового управління України, саме тоді ворог прагнув знищити весь кіберзахист України. За попередніми даними, організацією кібердиверсій займались спецслужби РФ, а реалізували спеціалізовані хакерські групи APT28, APT29, Sandworm, BerserkBear, Gamaredon, Vermin тощо [7].

Досить поширеним був вкид у кіберпростір українців щодо повідомлень, які нібито розсилалися від імені СБУ. Таким чином ворог намагався поширити шкідливі програми через популярні месенджери. У повідомленнях, просили завантажити файл з «інструкцією дій на період воєнного часу». Однак, насправді — це вірусна програма, що слідкує за вами й передає інформацію ворогу. Головна ціль — держслужбовці, через телефони яких, за задумом РФ, можливо зібрати таємні дані. СБУ, в повідомленні закликає громадян уважно ставитися до повідомлень такого типу, оскільки, жодних подібних розсилок СБУ не здійснює [8].

Хочеться зауважити не лише про ворожі кібератаки, а також про українське кібервійсько. У месенджері Telegram інструменти для кібервійни створили Служба безпеки України, Кіберполіція, Верховна Рада, а також інші урядові установи та незалежні експерти. Так кіберфахівці СБУ створили чат-боти із виявленням місць пересування або дислокації ворожої техніки, збиранням інформації про зрадників, колаборантів та мародерів. Також був створений бот Кіберполіції для повідомлень про виявлені мітки, які лишають окупанти. Однак найбільш цікавою, а не аншум думку, стала гра Play For Ukraine заснована на правилах математичної головоломки 2048. Вигравати не обов'язково, адже кожен зроблений хід, допомагає блокувати ворожі сайти [9].

Отже, забезпечення кібербезпеки є одним із пріоритетів у системі національної безпеки України. Війна у кіберпросторі набуває глобальних масштабів, тому задля уникнення атак на державні сервіси, необхідно дотримуватися правил інтернет-гігієни, використовувати перевірені рівні захисту та поширювати лише перевірену інформацію, таким чином перешкоджати ворогу.

Література

1. Офіційний веб-портал органів виконавчої влади: Урядовий портал.
URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/kilkist-kiberatak-pid-chas-vijni-zroslo-vtrichi-derzhspeczvyazku> (дата звернення: 18.05.2022).
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 18.05. 2022).
3. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 №2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19/conv#Text> (дата звернення: 18.05.2022).
4. Електронний ресурс: Що таке інформаційна безпека підприємства та які основні засади захисту даних існують? URL: <https://iitd.com.ua/news/shho-take-informacijna-bezpeka-pidpriemstva-ta-jaki-osnovni-zasadi-zahistu-danih-isnujut/> (дата звернення: 18.05.2022).
5. Електронний ресурс: Науково-практичний коментар до Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» / за заг. ред. д.ю.н., проф. В. Л. Грохольського. — Одеса: ОДУВС, 2020. — 142 с. URL: http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/1741/1/коментар_безпека_обл1.pdf (дата звернення: 19.05. 2022)
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України»: указ Президента України від 26.08.2021 №447/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013> (дата звернення: 19.05. 2022).
7. Електронний ресурс: повідомлення пресцентру СБУ: ніч повномасштабного вторгнення РФ ворог хотів знищити весь кіберзахист України. URL: <https://www.ssu.gov.ua/novyny/u-nich-povnomasshtabnoho-vtorhnnennia-rf-voroh-khotiv-znyshchyty-ves-kiberzakhyst-ukrainy-sbu-video> (дата звернення: 20.05. 2022).
8. Електронний ресурс: повідомлення пресцентру СБУ: щодо поширення фейків іб імені СБУ . URL: <https://www.ssu.gov.ua/novyny/shchodo-poshyrennia-feikiv-vid-imeni-sbu> (дата звернення: 20.05. 2022).
9. Електронний ресурс: Долучайтесь до кіберфронт: добірка чат-ботів та ініціатив. URL: <https://netfreedom.org.ua/article/doluchajtesya-do-kiberfrontu-dobirka-chat-botiv-ta-inshih-iniciativ> (дата звернення: 20.05. 2022).

Секція 2
ЗАХИСТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ
СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Мерзлюк А.О.
«Право», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.ю.н. кафедри конституційного та
кримінального права Чугаєвська А.В.

ЩОДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА КІБЕРЗЛОЧИНИ ПРОТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується зростаючою роллю інформаційних технологій. Завдяки динамічному розвитку інформаційних технологій виникає чимало можливостей у повсякденному житті людини: здійснення покупок, оплата комунальних послуг, розміщення документів у смартфоні та навіть можливість брати участь в судовому засіданні поза приміщенням суду. Цифровий розвиток суспільства активно впливає на стан політичної, економічної, оборонної та інших складових безпеки держави. Сьогодні для України існують ризики та небезпеки для її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності. Наша держава потерпає від численних кібернетичних атак, хоч і вживає відповідні заходи у сфері забезпечення кібернетичної безпеки. Наприклад, у 2017 році в нашій країні відбулася масштабна атака вірусом Petya. У результаті здійснення кібернетичної атаки стала дестабілізація роботи інформаційних систем урядових сайтів, українських банків, енергетичних компаній, Чорнобильської АЕС, аеропорту «Бориспіль». Можна сказати, що такого масштабного вторгнення в сервери вітчизняних компаній наша держава ще не зазнавала. Вищезазначене суспільно небезпечне діяння призвело до мільярдних збитків і завдало шкоди національній економіці. Оскільки органи державної влади та їх посадові особи запроваджують у свою діяльність електронний документообіг, дослідження протидії будь-яким інформаційним загрозам, що можуть завдати шкоду інтересам державі загалом є актуальним [5, с.54].

Окремі аспекти досліджуваного питання у своїх наукових роботах висвітлювали: С.В. Мельник, М.І. Хавронюк, В.О. Голубев, В.М. Бутузов та інші. Однак, незважаючи на значну кількість наукових доробок у цій сфері, на сьогодні все ще актуальними залишаються питання притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які завдають шкоди національним інтересам нашої держави, здійснюючи кібернетичні атаки.

24 лютого 2022 року росія розпочала повномасштабне вторгнення на територію України. Країна-агресор використовує найновіші інформаційні технології, спрямовані на розпалювання національної і релігійної ворожнечі, пропаганду агресивної війни, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом або порушення суверенітету та територіальної цілісності України. Так, в умовах військової агресії росії продовжуються здійснюватися кіберзлочини, створюючи загрозу національній безпеці України. Нещодавно ворог намагався здійснити кібератаку на державні установи за допомогою використання шкідливої програми Cobalt Strike Beakon, яка уражає комп'ютер у випадку її відкриття. Безсумнівно, хакерами РФ були здійснені чисельні кібернетичні атаки також і менших масштабів. У зв'язку з цим Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану» № 2149-IX від 24.03.2022 року [3].

Відповідно до п.8 ч.1 ст.1 Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» кіберзлочин — це суспільно небезпечне винне діяння у кіберпросторі та/або з його використанням, відповідальність за яке передбачена законом України про кримінальну відповідальність та/або яке визнано злочином міжнародними договорами України [2]. Під час війни дане

протиправне діяння може здійснюватися з метою виведення з ладу державних інституцій, отримання інформації про об'єкти державної власності, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки України.

Слід звернути увагу на те, що з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану» №2149-IX від 24.03.2022 року у ч.1 ст.361 Кримінального кодексу України (далі — ККУ) змінився склад кримінального правопорушення з формального на матеріальний. Це означає, що особа, винна у вчиненні даного кримінального правопорушення, притягається до кримінальної відповідальності навіть за відсутності настання негативних наслідків. Звичайно, внесення змін до вищезгаданого положення повністю виправдовується теперішньою ситуацією в нашій країні, оскільки навіть за відсутності настання несприятливих наслідків даного суспільно небезпечного діяння настає загроза національній безпеці України.

Також у статті 361 ККУ редакції закону № 2149-IX законодавець посилив відповідальність за дане кримінальне правопорушення. Наприклад, у ч.3 ст.361 ККУ наявне збільшення позбавлення волі від 3 років до межі 8 років. Реалії сьогодення надали підстави для збільшення кримінальної відповідальності за кіберзлочини в умовах воєнного стану. На перше місце висувуються інтереси забезпечення національної безпеки, тому своєчасне та ефективне реагування кримінального законодавства на загрозу інтересам держави, безпеки і її громадян є вкрай важливим [1].

Крім того, згідно з ч.6 ст. 361 ККУ несанкціоноване втручання в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж не буде вважатися правопорушенням у разі їх вчинення відповідно до порядку пошуку та виявлення потенційних вразливостей таких систем чи мереж[1]. Тобто завдяки загальновідомій процедурі Bug Bounty, яка залучає сторонніх фахівців до пошуку помилок і вразливостей інформаційно-комунікаційних систем, можна легально тестувати на наявність вразливостей державні інформаційні системи, а також виробляти ефективний механізм захисту кібербезпеки України.

Не менш важливе значення має Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність, згоду на обов'язковість якої надала Верховна Рада України. Її ухвалення обґрунтовувалося тим, що під час злочинної діяльності зловмисники все частіше вдаються до використання електронних систем обробки даних та впливають на їх роботу, тому потребує вирішення питання про злочини, вчинені проти і за допомогою електронних мереж [4]. Конвенція залишається найвпливовішою міжнародною угодою, що регулює питання порушення закону через інформаційні мережі. Вона вимагає від сторін гармонізації свого кримінального законодавства проти дій хакерів та інших порушень безпеки.

Як уже зазначалося, інформаційна безпека — складова національної безпеки України. До кіберзлочинів можуть належати такі кримінальні правопорушення: дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади; посягання на територіальну цілісність і недоторканність України; державна зрада; диверсія; шпигунство.

Незважаючи на стрімкий розвиток інформаційних технологій, використання яких полегшує людині життєдіяльність, завжди існує ризик неправомірного використання інформації, особливо в умовах воєнного стану, а тому необхідно протидіяти дезінформації та інформаційним операціям, насамперед держави-агресора, спрямованим, серед іншого, на ліквідацію незалежності України, повалення конституційного ладу, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, пропаганду війни, насильства, жорстокості, розпалювання національної, міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі та ненависті, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини. Підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю під час війни та посилення відповідальності за відповідні злочини є давно назрілим кроком. Посилення санкцій за кіберзлочини продиктовані поточною ситуацією в країні, адже особа, яка завдає шкоди національним інтересам України чи українцям у кіберпросторі, тим самим допомагаючи агресору у цій війні, не може нести відповідальності меншої, ніж військові злочинці.

Література

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341 — III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25. Ст. 131.

2. Про основні засади забезпечення кібербезпеки: Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 45. Ст. 403.

3. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану: Закон України від 24.03.2022 р. № 2149 — IX. Голос України. 2022. № 74.

4. Конвенція про кіберзлочинність: Міжнародний документ від 23.11.2001 р. № 2824-IV. Офіційний вісник України. 2007. № 65. Ст. 2535.

5. Чернадчук Т.О. До питання боротьби з кіберзлочинністю у сфері протидії загрозі інформаційній безпеці країни в умовах цифрової трансформації. Приватне та публічне право. 2021. № 1. С. 54-59.

Плаван А.Р.

*«Право громадської і політичної діяльності», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.ю.н., доцент, професор кафедри
конституційного та кримінального права Рощина І.О.*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Вступ. У сучасних умовах, збройна агресія проти нашої держави спровокувала скоєння багатьох кримінальних правопорушень, в тому числі й тих, які не мали свого закріплення в Кримінальному кодексі України (далі — КК України). Прикладом можуть слугувати дані пресслужби Київської міської прокуратури, відповідно до яких — мешканець Бучанського району Київщини, службова особа «Укрзалізниці» систематично протягом березня надавав допомогу окупантам. Також, відповідно до повідомлення Офісу генерального прокурора, у березні працівники поліції у Луганській області пройшли співбесіду з військовослужбовцями держави-агресора з метою подальшого виконання своїх службових обов'язків у незаконно створеній міліції. На жаль, дані випадки є непоодинокими. Тому виникла необхідність доповнення кримінального законодавства, оскільки притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення даних правопорушень неможливо було здійснити за нормами КК України, які були закріплені до 3 березня 2022 року. Саме тому питання кримінальної відповідальності за новими нормами КК України є досить актуальним.

Метою дослідження є комплексний аналіз проблемних аспектів кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність в Україні.

Методологічну основу дослідження склали загальнонаукові та спеціально-юридичні методи наукового пізнання. Зокрема, порівняльно-правовий метод, метод аналізу, моделювання, індукції тощо.

Наразі, у вітчизняній науковій літературі досить мало напрацювань на тему кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність відповідно до недавно закріплених норм КК України, оскільки дана проблема є досить новою. Дане питання можна проаналізувати в роботах, які публікуються різними громадськими організаціями (зокрема, «Вектор прав людини»), державними інформаційними агенствами (Укрінформ) тощо. Проте, слід відзначити напрацювання в цій галузі таких науковців: М. Бондаренко, О. Кравчук, В. В. Кузнецов, М. В. Сийпюкі та інших [5; 6].

Таким чином, ґрунтуючись на думках вищезазначених вчених, спробуємо проаналізувати проблему кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність в Україні.

Результати дослідження. Так, 3 березня 2022 року був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність», яким було доповнено Розділ I Особливої частини КК Украї-

ни, а саме статтею 111-1 [3]. Потім 14 квітня 2022 року був прийнятий ще один закон, а саме Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки» [4]. Цим нормативно-правовим актом була закріплена кримінальна відповідальність за пособництво державі-агресору, що передбачено статтею 111-2 КК України. На нашу думку, слід детальніше розглянути таке явище як колабораційна діяльність.

Проаналізувавши статтю 111-1 КК України, можна зазначити, що колабораційна діяльність проявляється у таких діях як: публічні заперечення та публічні заклики; зайняття некерівних посад у незаконних органах; пропаганда в закладах освіти; економічна співпраця з державою-агресором; зайняття керівних посад, організація виборів до незаконних органів; політичні та інформаційні заходи; участь у збройних формуваннях, зайняття посад у незаконних судових і правоохоронних органах [5]. Усі ці дії супроводжуються підтримкою збройної агресії, рішень проти нашої держави, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України.

Проте, існує проблема розмежування свідомих колаборантів та службових осіб, які продовжують виконувати свої обов'язки на окупованих територіях. На думку В. Коломієць — заступниці міністра юстиції України, в даному випадку колаборантом є та людина, яка свідомо співпрацює або очолює органи незаконно створеної квазіреспубліки [7]. Більш того, колабораційною діяльністю є умисні дії направлені на підриг суверенітету держави і в тому числі з корисливих мотивів. А у випадках продовження виконання своїх обов'язків державними службовцями під час окупації мова про кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність йти не може, оскільки зазначені вище особи продовжують діяти в інтересах держави та на користь українському народові.

Також В. В. Кузнецов та М. В. Сийплові наголошують на проблемі відмежування складів такого кримінального правопорушення як державна зрада від колабораційної діяльності [6, с. 11]. До того ж дана проблема може активізувати в подальшому ухилення «державних зрадників» від більш суворого покарання, передбаченого статтею 111 КК України, оскільки відповідальність за більшість форм вчинення колабораційної діяльності є менш суворою [6, с. 12]. Тому існує потреба розмежування складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 111 та 111-1 КК України. Слід вказати, що слушною є думка М. Бондаренко та О. Кравчука з цього приводу, які вважають, що критеріями відмежування даних складів кримінальних правопорушень є: суб'єкт вчинення — державна зрада завжди вчиняється громадянином України, а колабораційна діяльність — не у всіх випадках (частина форм вчинення колабораціонізму не передбачає обов'язковості вчинення громадянином України, тому суб'єктом також може бути як іноземець, так і особа без громадянства); наступним критерієм є те, що державна зрада може вчинятися на користь будь-якої держави, а колабораціонізм лише на користь держави-агресора. [5]. Проте, важко не погодитися з тим, що судова практика матиме вагоме значення в розмежуванні даних складів кримінальних правопорушень.

Слід додати, що Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» також передбачається кримінальна відповідальність юридичних осіб за вчинення кримінально-протиправного діяння, передбаченого статтею 111-1 КК України [3]. Зокрема, вносяться зміни до статей 96-3 та 96-5 КК України, а саме вчинення від імені юридичної особи її уповноваженою особою кримінальних правопорушень за ст. 111-1 КК є підставою для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру [2].

Висновки. Отже, проаналізувавши усі положення, які наведені вище, можна зробити висновок, що доповнення до КК України є досить важливими, оскільки збройна агресія проти нашої держави активізувала вчинення низки кримінальних правопорушень, які не можуть залишатися непокараними. Також цими доповненнями до кримінального законодавства України, законодавець реалізує свою одну із найголовніших функцій, що передбачено статтею 17 Конституції України, а саме: захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки [1]. Так, існують певні проблемні аспекти даного питання, оскільки дані зміни потребують певних уточнень, проте це може бути вирішено за допомогою майбутньої судової практики.

Література

1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
2. Кримінальний кодекс України : закон України від 5.04.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність : закон України від 3.03.2022 р. *Голос України*. 2022. № 56.
4. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки : закон України від 14.04.2022 р. *Голос України*. 2022. № 92.
5. Кравчук О., Бондаренко М. Колабораційна діяльність: аналіз нової статті 111-1 КК. ГО «Вектор прав людини». 2022. URL: <http://hrvector.org/podiyi/22-03-20-mbo> (дата звернення 16.05.2022).
6. Кузнецов В. В., Сийпловіч М. В. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність як новий виклик сьогодення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. № 70(1). С. 374–381.
7. Треба розрізняти свідомих колаборантів і службовців, які в окупації допомагали людям вижити. *Укрінформ*. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3464564-valeria-kolomiec-zastupnica-ministra-usticii-ukraini.html> (дата звернення 16.05.2022).

Онищенко М. С.

«Право», 2 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.ю.н., доцент кафедри конституційного
та кримінального права Чугаєвська А.В.*

ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ШПИГУНСТВО: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Національна безпека є однією із важливих складових державної самобутності, незалежності та суверенності. Дії, пов'язані із розсекреченням відомостей, що становлять національну безпеку, а саме: щодо територіальної цілісності, суверенітету, недоторканості державного кордону, демократичного та конституційного ладу — завжди залишаються небезпечними і актуальними для всіх країн світу.

Останнім часом шпигунство стає більш розповсюдженим, на що вказує аналіз статистичних даних. Так, контррозвідка СБУ в період 2014-2021 років розпочала 41 кримінальне провадження за ознакою «шпигунство» [9].

Дослідженням проблем кримінальної відповідальності за шпигунство займалися такі вчені, як І. В. Сервецький, М. І. Хавронюк, Т. Й. Прокопчук, А. С. Пузікова, О. Ф. Бантишев та інші, але ще й досі залишаються питання, які потребують подальшого аналізу і дослідження.

Кримінальний Кодекс України (далі КК України) у статті 114 розуміє під шпигунством — передачу або збирання з метою передачі іноземній державі, іноземній організації або їх представникам відомостей, що становлять державну таємницю [1]. Такі дії мають бути вчинені особою без громадянства або іноземцем, що є важливим критерієм відмежування цього складу злочину від складу злочину, передбаченого статтею 111 цього Кодексу — державної зради, де суб'єктом виступає лише громадянин України.

Предметом шпигунства є відомості, що містять державну таємницю, під якими розуміється — таємна інформація, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, державної безпеки тощо,

розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України. Суб'єктом шпигунства є — іноземець або особа без громадянства, що досягли 16-ти років та є осудними, такий суб'єкт кримінально-правова наука визначає як «спеціальний» [3, с. 15-16].

Поряд з цим, І.В. Сервецький, розглядаючи кримінальну відповідальність за шпигунство, вважає, що доцільніше буде доповнити ч.2 ст.114 КК України про вчинення таких дій, зазначених у частині першій, якщо вони вчинені під прикриттям або складі громадських і благодійних організацій (червоного хреста, матері та дитини, надання допомоги тяжкохворим, організаціям, які розробляють ліки проти смертельних, невиліковних захворювань) та внесення ч.3 ст. 114 КК України про звільнення особи, яка діяла під прикриттям або у складі громадських і благодійних організацій на території України та добровільно повідомила про вчинення нею та співучасниками дії органи державної влади [6, с. 83]. Говорячи про внесення змін до статті 114 КК України, В. М. Шлапаченко вважає, що слова «або збирання з метою передачі» з диспозиції ч. 1 ст. 114 КК України слід виключити [7, с. 91], натомість, він вважає, що шпигунство як протиправну діяльність доцільно визначити як «Незаконне передавання іноземній державі, іноземній організації або їх представнику відомостей, що становлять державну таємницю, або незаконне заволодіння такими відомостями представником іноземної держави чи іноземної організації» [7, с. 92]. Що знову доводить необхідність аналізу і дослідження питання кримінальної відповідальності за шпигунство, зокрема в контексті звільнення від кримінальної відповідальності за низки умов та удосконаленні диспозиції статті 114 КК України.

На сьогоднішній день, у зв'язку із воєнними діями на території України, діяльність та активність таких організацій підвищилась і ніхто не має гарантії їх правомірної поведінки, тому актуальність та потреба в удосконаленні положень щодо шпигунства залишається досить необхідною.

Порівнюючи національні положення щодо шпигунства із законодавством інших країн, то Франція, Казахстан та Естонія предметом шпигунства визнають державну таємницю, а також відомості, розголошення яких може завдати шкоди зовнішній безпеці, територіальній цілісності, суверенітету країни. У законодавстві Болгарії, Латвії, ФРН, Голландії предметом шпигунства є тільки державна інформація з обмеженим доступом. Схоже положення міститься і у законодавстві Швейцарії, де під дипломатичним шпигунством розуміють надання доступу або розголошення іноземній державі, її представникові таємниці, збереження якої забезпечує національну безпеку країни [4, с. 169]. Тобто, положення щодо предмету шпигунства із європейськими країнами у нас збігаються.

У КК ФРН змістом шпигунства (*Landesverräterische Agententätigkeit*) же є діяльність для іноземної влади, спрямована на отримання чи повідомлення державної таємниці, а також повідомлення іноземній державі чи його представнику про готовність займатися такою діяльністю (параграфи 98, 99 КК ФРН). І як зазначає Т. Й. Прокопчук — саме розголошення державної таємниці не вважається шпигунством [5, с. 222]. Також М. І. Хавронюк зазначає, що у КК Бельгії покарання за шпигунство застосовується незалежно від того, вчинене передбачене ним правопорушення щодо Бельгії чи щодо держави, з якою Бельгія пов'язана регіональною угодою, що переслідує мету спільної оборони [2, с. 896].

Проте, найбільш розгалужені законодавчі норми щодо шпигунства мають Сполучені Штати Америки. Їхнім Федеральним кримінальним кодексом шпигунство визначається як передача або спроба передачі представникам іноземної держави інформації, що має статус національної, якщо особа мала за мету заподіяти шкоду США або, були підстави вважати, що така дія завдасть шкоду США, або принесе вигоду іноземній державі. Також, варто зазначити, що за американським законодавством міра покарання за шпигунство більша, навіть ніж за державну зраду. Шпигунство також має свої види, наприклад, комерційне, промислове, економічне, науково-технічне тощо. Саме у США ці поняття та міри відповідальності за них, визначені на законодавчому рівні. Так, відповідно до Закону США «Про економічне шпигунство» (*The Economic Espionage Act, EEA*) і коментарів до нього, визначено поняття «економічне шпигунство» як крадіжка промислових секретів на користь іноземних держав. Під «промисловим шпигунством» у США розуміють крадіжку промислових секретів із комерційною метою. Провівши розслідування, американська контррозвідка оприлюднила статистику, яка показала, що економічне і промислове шпигунство здійснювалось за завданням приватних і державних зарубіжних наукових центрів і лабораторій у 20% випадків, в інтересах іноземних урядів у 22% випадків, за завданням зарубіжних компаній у 58% випадків [8].

Підводячи підсумок, можна сказати, що законодавства інших країн, особливістю кримінальної відповідальності за шпигунство визначають те, що адресатом передачі інформації має бути іноземна держава, іноземна організація чи їхні представники, а суб'єктом злочину має бути іноземний громадянин або особа без громадянства; такі відомості, інформація можуть бути використанні для завдання шкоди зовнішній безпеці країни, суверенітету та/або територіальній цілісності, тому, відповідно, предметом шпигунства виступає державна таємниця. Такі положення цілковито збігаються із особливостями кримінальної відповідальності за шпигунство згідно із Кримінальним Кодексом України, за винятком ФРН, в якій, у порівнянні з національним законодавством, різниться об'єктивна сторона шпигунства. Також, за законодавством США міра покарання за шпигунство більша, ніж за державну зраду (що є прийнятним, оскільки такий злочин ставить під загрозу національну безпеку держави, і міри відповідальності мають бути відповідними), у США на законодавчому рівні визначені поняття та відповідальність за деякі різновиди шпигунства (коли, у національному законодавстві — шпигунству присвячена одна стаття КК України, яка характеризує його в цілому, без різновидів). Тому, на мою думку, національне законодавство потребує доповнення положень КК щодо шпигунства у різних сферах діяльності, або можливості розробки окремого закону про шпигунство, який би всебічно розкривав особливості відповідальності за неї та за її різновиди.

Література

1. Кримінальний Кодекс України: закон України від 5 квітня 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст.131
2. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: навч. посіб. / за заг. ред. М.І. Хавронюка. Київ: Ваіте, 2014. 944 с.
3. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., допов. Харків: Право, 2013. 1040 с.
4. Михайлуца М. Державна таємниця за кримінальним законодавством України та зарубіжних країн світу: порівняльно-правовий аналіз. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2016. С. 167-171
5. Прокопчук Т. Й. Досвід зарубіжних країн у запровадженні кримінальної відповідальності за розголошення інформації з обмеженим доступом. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. №6. С. 219-226
6. Сервецький І.В. Деякі проблеми кримінальної відповідальності за шпигунство. *Юридична наука*. 2016. №7. С. 75-85
7. Шлапаченко В. М. Шляхи удосконалення кримінальної відповідальності за шпигунство у формі збирання (ст. 114 КК України). *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2014. № 1 (14). С. 84-94
8. Андрощук Г. Вирок Верховного Суду України китайському шпигуну-науковцю: 10 років позбавлення волі. *Юридична газета online*. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/virok-verhovnogo-sudu-ukrayini-kitayskomu-shpigununaukovcyu-10-rokiv-pozbavleniya-voli.html> (дата звернення: 22.05.2022)
9. Електронне джерело: З початку гібридної агресії РФ контррозвідка СБУ викрила понад 20 російських дипломатів-шпигунів та затримала сотні диверсантів URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/z-pochatku-hibrydnoi-ahresii-rf-kontrozvidka-sbu-vykryla-ponad-20-rosiiskikh-dyplomativrozvidnykiv-ta-zatrymala-sotni-dyversantiv> (дата звернення: 22.05.2022)

Курінська Я. С.
«Правознавство», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.ю.н., доцент кафедри конституційного та
кримінального права Чугаєвська А.В.

АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДЕРЖАВНУ ЗРАДУ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ, ІЗРАЇЛЮ ТА КИТАЮ

Кримінальним кодексом України злочини проти основ національної безпеки визначені як найбільш суспільно небезпечні [2]. Незважаючи на це, редакція та вдосконалення статей, що відповідаютимуть норми містять активно розпочалася тільки у 2014 році після російського вторгнення. Згідно статистичних даних — це пов'язано з підвищенням активності вчинення кримінальних правопорушень на згаданому поприщі, зокрема — активним приростом випадків державної зради [8].

В той час, коли за даними Генеральної прокуратури України у 2013 році був облікований у звітному періоді 1 випадок державної зради, а повідомлення про підозру не було вручено взагалі, вже у 2014 році відбувся різкий стрибок у статистиці до 54 випадків та 30 вручених підозр відповідно. Наступні роки прослідковувалась негативна тенденція зростання не тільки зрадницьких настроїв, а й спроб до вчинення злочинних дій, що загрожують національній безпеці. Однак свого піку на обговорюваному полі злочинна діяльність досягла після розгортання повномасштабної війни Російською Федерацією на території України. Станом на квітень було обліковано 1181 випадок злочинів проти національної безпеки, без уточнення безпосереднього об'єкта, а також було вручено повідомлення про підозру 91 особі, що спричинило негайну активацію законодавця і термінове внесення змін до більшості статей Розділу I ККУ [8].

Описані ситуації яскраво ілюструють тісний контакт законодавства та суспільного життя — останнє завжди є каталізатором для внесення змін і адаптування під нові реалії першого, що, в свою чергу, пробуджує науковий інтерес до вивчення, дослідження та опису причинно-наслідкових зв'язків подій. Втім, дослідження державної зради на доктринальному рівні українська наукова думка майже не репрезентує, вивчаючи питання у контексті злочинів проти національної безпеки.

Злочини проти основ національної безпеки України, державна зрада в тому числі, містяться у першому розділі Особливої частини ККУ, що вказує на дуже високий ступінь суспільної небезпеки, котру їхнє вчинення може заподіяти. Власне суспільна небезпека державної зради полягає у посяганні на державний суверенітет, територіальну цілісність та недоторканність України, що ставить під загрозу існування України як суверенної держави [4, с. 21].

Потреба у захисті суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки, що, відповідно до Конституції, є найважливішими функціями держави та справою всього Українського народу, існує й у мирний час, а особливо, у період війни [1]. Велика суспільна небезпека державної зради полягає в тому, що з власності держави витікає інформація, яка містить державну таємницю та при потраплянні в руки іноземним спецслужбам може бути використана проти інтересів України. Таку інформацію, зазвичай, складають новизна наукових розробок різних сфер та оборонних стратегій. Дії зрадника здатні нанести колосальні економічні збитки державі, викликати ускладнення у міждержавних відносинах, аж до розриву економічних зв'язків [6, с. 429].

Важливо розуміти, що зрадником може бути тільки громадянин України, що досяг шістнадцятирічного віку, і є осудним, тобто суб'єкт злочину — спеціальний.

Окремо варто відзначити, що диспозиція статті 111 ККУ підсумовує протиправні діяння словами «перехід на бік ворога», що означають вчинення громадянином України будь-яких дій на користь іноземної держави, з якою Україна перебуває у стані війни чи збройного конфлікту [7, с. 277]. Необхідно розмежовувати поняття «перебуває у стані війни чи збройного конфлікту» та «воєнний стан». Це важливо не тільки з енциклопедичної точки зору, а й задля правильної квалі-

фікації злочину, оскільки, за вчинення тих самих дій у під час воєнного чи надзвичайного стану, частиною 2, статті 111 передбачена тяжча міра покарання для обвинувачуваного [2].

Кримінальним кодексом України також передбачені спеціальні види державної зради, такі як колабораційна діяльність та пособництво державі-агресору. Зміни та доповнення були внесені після розгортання повномасштабної війни на території України відповідними законами. Однак, навіть таке розширення елементів поняття охоплює не всі можливі правопорушення, що можуть вчинятися в описуваному просторі. Зокрема, Закон про кримінальне право Ізраїлю (*аналог Кримінального кодексу*) державній зраді виділив окрему главу (*розділ*), до якої увійшло 7 статей (97-103), а саме: заподіяння шкоди суверенітету чи цілісності держави, розв'язання війни, допомога ворогу у війні, виявлення рішення про зраду, служба у ворожих збройних силах, допомога військовополоненому (*у втечі*), агітація на ураження [3, с. 85-87]. З огляду на диспозиції статей, суб'єкта законодавство також має спеціального — громадянина Ізраїлю. За першими трьома статтями передбачена найтяжча міра покарання — смерть або довічне ув'язнення. Одразу варто зазначити, кримінальне законодавство України не містить такого виду покарання як смертна кара, а за вчинення державної зради в умовах воєнного чи надзвичайного стану ним передбачене одне із можливих покарань — довічне позбавлення волі [2].

Загалом, норми ізраїльського кримінального права частково схожі на норми українського, і, навіть якщо останнє не містить прямої паралелі у назві, за вчинення подібних дій особа однозначно буде покарана.

Цікавою особливістю кримінального законодавства Ізраїлю є виокремлення служби у ворожих збройних силах. Як зазначалося раніше, для України усі подібні дії вважаються «переходом на бік ворога» і кваліфікуються вони як і будь-яке інше діяння, що підпадає під названий термін.

У той час, коли законодавець Ізраїлю дає доволі чіткі вказівки і розмежування між правопорушеннями глави про Державну зраду, Китай вирішив обмежитися двома статтями, одна з яких стосується безпосередньо військових (ст. 430) — в ній поняття зради тісно перегукується із поняттям дезертирства, детальніше тлумачення, вочевидь, розробники Кримінального кодексу КНР лишили на розсуд суддів республіки. Що ж до статті (108) про державну зраду, яка може застосовуватись і до цивільних громадян, задля її розуміння необхідно звертатись додатково до нормативно-правових актів Китаю чи тлумачних доктрин, оскільки положення «вчинили зраду і перейшли на бік супротивника» має доволі широке коло для інтерпретаторів [5].

Натомість, названа норма не єдина, що міститься у статті, для громадян Китаю також передбачена відповідальність за «схилення до зради працівників збройних сил, народної міліції та поліції». Важливо зазначити, що законодавець КНР визначив такий злочин тяжчим за просту зраду і, коли зрада карається позбавленням волі на строк від 3 до 10 років, за схилення до зради поліцейських чи військових громадянин може бути позбавлений волі на строк понад 10 років або безстроково [5]. Яким чином громадянин нестиме відповідальність за схилення до зради іншого громадянина — Кримінальний кодекс Китаю не вказує.

Українське кримінальне законодавство не містить подібної норми, однак, за необхідності, при складанні формули кваліфікації може бути додатково вказано «ч. 4, ст. 27», що визначить особу, що схиляла громадянина України до зради як підбурювача [2].

У підсумку варто зазначити, що державна зрада — це одне із головних питань, що має бути врегульовано на законодавчому рівні кожної держави. Принагідно, що особливістю для трьох досліджуваних країн виступив спеціальний суб'єкт, яким може бути тільки громадянин відповідної держави. Що ж до самого кримінального правопорушення — законодавець Китаю висловив доволі нечітку позицію, обмежившись однією статтею, де зазначив опис змісту та суб'єкта; Україна додатково визначила форми здійснення держзради (колабораціонізм та пособництво); Ізраїль розгрупував правопорушення на сім різних категорій, при цьому не описавши власне державну зраду в жодній із них — одразу акцентував увагу на формах.

З наведеного вище зрозуміло, що кримінальне законодавство у питанні державної зради не досконале в жодній із аналізованих країн. Сьогодні, у світлі ведення воєнних дій на території України, національний законодавець зацікавлений у вдосконаленні Розділу I ККУ, в тому числі — статті 111. На мою думку, для доповнення кримінального законодавства України, доречно було б імплементувати частину норм із Закону про кримінальне право Ізраїлю, оскільки останній розробив прогресивну систему попередження і покарань за злочини проти національної безпеки, що доволі важливо та актуально для України сьогодення.

Література

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> / (дата звернення: 12.04.2022)
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. №2341-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> / (дата звернення: 13.04.2022)
3. Закон про кримінальне право Ізраїлю / пер. з івриту М. Дорфман 2010. 262 с.
4. Кончук Н. С. Кримінальна відповідальність за державну зраду : дис. ... канд. юрид. наук :12.00.08 Львів, 2019. 218 с.
5. Кримінальний кодекс Китайської Народної Республіки / пер. з кит. Посольство Китаю в Росії. 2016
6. Луценко Ю. В. Підстави та умови звільнення від кримінальної відповідальності за державну зраду. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2012. (№ 56). С. 429-432.
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. В. Г. Гончаренка Київ: Юрінком Інтер, 2015. 1064 с.
8. Електронне джерело: Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх судового розслідування URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 12.04.2022)

Юрченко А.Ю.

«Правознавство», 2 курс,

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет ім. Вадима Гетьмана»,*

*Науковий керівник — к.ю.н., доцент кафедри конституційного та
кримінального права Беспаль О.Л.*

КРИМІНАЛІЗАЦІЯ НЕЗАКОННОГО ВИКОРИСТАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ, БЛАГОДІЙНИХ ПОЖЕРТВ АБО БЕЗОПЛАТНОЇ ДОПОМОГИ

Із повномасштабним вторгненням 24.02.2022 р. РФ в Україну, разом із знищенням багатьох населених пунктів, цивільного населення, військових, виникла необхідність в різних видах допомоги, в тому числі і в гуманітарній. Така допомога надається як державами-партнерами, міжнародними спілками, так і громадськими організаціями, фізичними особами тощо.

Однак, не дивлячись на цей позитивний момент, з'являються непоодинокі випадки продажу гуманітарної допомоги, яка мала б передаватись особам, що її потребують, на безкоштовній основі. Так, 5 травня 2022 року у Львові правоохоронці затримали зловмисників за підозрою у торгівлі гуманітарною допомогою. Під час досудового розслідування було задокументовано факти торгівлі гуманітарною допомогою. Один із них є президентом інвестиційної компанії, інший — головним редактором інформаційного видання. Цю допомогу небайдужі громадяни України та іноземці безоплатно передавали їм для бійців, які зі зброєю в руках захищають нас від російських окупантів, а також для осіб, які постраждали внаслідок бойових дій. Даних осіб було затримано під час реалізації ними касок та бронежилетів загальною вартістю 550 тисяч гривень. За фактом слідчі відкрили кримінальне провадження за ч.3 ст.201-2 (незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги) Кримінального кодексу України [4].

Враховуючи соціально-правову обумовленість, Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги» (далі — Закон) Кримінальний кодекс України було доповнено статтею 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги». Згідно з якою, кримінально караним є продаж товарів (предметів) гума-

нітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, вчинені у значному розмірі (частина 1); вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або у великому розмірі (частина 2); вчинені організованою групою або в особливо великому розмірі, або під час надзвичайного або воєнного стану (частина 3) [1].

Слід зауважити, що проєкт даного Закону станом на 13.03.2022 р. передбачав суворішу санкцію, а саме за частиною 1 — позбавлення волі на строк від 3 до 7 років з конфіскацією майна або без такої; за частиною 2 — позбавлення волі на строк від 7 до 10 років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до 3 років та з конфіскацією майна; за частиною 3 — позбавлення волі на строк від 10 до 12 років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до 3 років та з конфіскацією майна [2]. Однак, після внесення змін, санкція даної статті зазнала суттєвих змін і нині максимальне покарання передбачає до 7 років позбавлення волі (ч.3 ст.201-2 КК України).

У зв'язку з чим проблемним в правозастосовній діяльності видається питання, пов'язане з таким видом покарання, як конфіскація майна (частин 2 та 3 ст. 201-2 КК України). Проте, відповідно до ч. 2 ст. 59 КК України конфіскація майна встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини (а також за злочини проти основ національної безпеки України та громадської безпеки незалежно від ступеня їх тяжкості). Злочин же, передбачений ч. 2 ст. 201-2 КК України, є нетяжким (ч. 4 ст. 12 КК України) і не є злочином проти основ національної безпеки України чи громадської безпеки. Тобто це покарання за нього застосоване бути не може [6].

Вважаємо, що під час воєнного стану в Україні такий вид покарання є логічним і справедливим за дане діяння, особливо в умовах війни, коли через агресію та політику окупації сусідньої держави, багато співвітчизників змушені залишати домівки без засобів до існування і потребують будь-якої допомоги, в тому числі в харчуванні, медикаментах та засобах гігієни, які надсилаються у вигляді гуманітарної чи безоплатної допомоги або благодійних пожертв.

Конфіскація майна може виконати превентивну функцію, тобто слугувати стримуючим фактором при вирішенні питання незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, під ризиком втрати майже всього свого майна.

Також має місце неузгодженість, на яку звертають увагу деякі правники, це питання щодо позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років. З першого погляду, така заборона виглядає цілком логічною, оскільки однією з ознак ч.2 та ч.3 статті, є вчинення протиправного діяння службовою особою або особою з використанням службового становища [5].

Однак, відповідно до ч.ч. 2, 3 ст. 201-2 КК України, службові особи не єдині суб'єкти, дії яких можуть бути кваліфіковані за вказаними частинами статті. Враховуючи, що санкції другої та третьої частин мають безальтернативний характер застосування позбавлення відповідного права, в майбутньому може мати місце ситуація коли суд вимушено буде застосовувати до особи, яка не займала жодного службового становища та не використовувала такого, позбавлення відповідного права. При цьому, виховна мета такої заборони буде втрачена. Таким чином, в санкціях ч.ч. 2, 3 ст. 201-2 КК України варто було б передбачити можливість застосування позбавлення права обіймати певні посади або займатись певною діяльністю або без такого [5].

Можна додати, що продаж товарів гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, вчинені у розмірі, який менший (434 175 грн.), незалежно від наявності мети отримання прибутку, слід кваліфікувати, залежно від суб'єкта: за ч. 1 ст. 191 КК — як розтрату чужого майна, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні (вчинену в умовах воєнного стану — за ч. 4 ст. 191 КК України), або за частинами 2 або 3 ст. 191 КК України — як розтрату чужого майна шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (вчинену в умовах воєнного стану — за ч. 4 ст. 191 КК).

Навіть якщо розглядати цю ситуацію так, що і ст. 201-2 КК України, і ст. 191 КК України регулюють одне питання, тобто має місце не конкуренція норм, а їх колізія, то і в цьому випадку розтрату відповідних предметів в значних розмірах слід кваліфікувати за ст. 201-2 КК України, яка є більш новим законом, ніж ст. 191 КК України [6].

У випадку, якщо здійснюється продаж неіснуючих товарів (предметів) гуманітарної допомоги, то таке діяння має кваліфікуватись за ст. 190 КК як шахрайство. Так, у Києві слідчі у рамках

кримінального провадження, відкритого за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 та ч. 3 ст. 190 Кримінального кодексу України, викрили місцевого мешканця у привласненні гуманітарної допомоги Збройним Силам України. Як було встановлено, зловмисник у телеграм-каналі розмістив оголошення про надання послуг з перевезення гуманітарних вантажів. Для подолання нібито проблем з перевезення шахрай вимагав у потерпілих від 10 до 16 тисяч гривень. При цьому отримавши замовлення, чоловік неодноразово просив перераховувати додатково гроші. Після того, як передплата від замовників надходила на рахунки, чоловік припиняв з ними зв'язок. Таким чином правопорушник ошукав чотирьох громадян на загальну суму пів мільйона гривень [3]. Тому, такі діяння мають кваліфікуватись не за ст. 201-2 КК України, а за ст. 190 КК України.

Отже, на підставі вище викладеного, можна зробити висновок, що питання національної безпеки та економічного відродження України, як в умовах воєнного стану, так і після завершення війни, шляхом перемоги України, є надзвичайно важливим і пріоритетним напрямком, над яким мають працювати не лише всі гілки влади України, а й кожен із нас. Разом з тим, велика роль покладається на законодавчу гілку влади, яка, шляхом внесення змін та доповнень до Кримінального закону, має уважно, ретельно та з усією відповідальністю приймати їх, не допускаючи помилок та неточностей, які, на жаль, нині мають місце. Серед них: конфіскація майна в ч.ч. 2, 3 ст. 201-2 КК України та її невідповідність зі статтею 59 КК України.

Література

1. Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги» від 24.03.2022 року № 2155-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-20#n5> (дата звернення: 18.05.2022).
2. Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за використання гуманітарної допомоги під час дії воєнного стану» №7146 від 13.03.2022. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=7146&skl=10 (дата звернення: 18.05.2022).
3. Привласнив гуманітарну допомогу на пів мільйона гривень: столичні оперативники викрили шахрая. Офіційний сайт Національної поліції, 07.05.2022 р. URL: <https://www.npu.gov.ua/news/stoprussia/privlasniv-gumanitarnu-dopomogu-na-piv-miljona-griven-stolichni-operativniki-vikrili-shaxraya/> (дата звернення: 18.05.2022).
4. У Львові правоохоронці затримали зловмисників за підозрою у торгівлі гуманітарною допомогою. Офіційний сайт Національної поліції, 06.05.2022 р. URL: <https://www.npu.gov.ua/news/korupczyia/u-lvovi-pravoohoronczy-zatrimali-zlovmisnikiv-za-pidozroyu-u-torgivli-gumanitarnoyu-dopomogoyu/> (дата звернення: 18.05.2022).
5. Фурман В. Відповідальність за нецільове використання гуманітарної допомоги. Що передбачено новим Законом, 01.04.2022 р. URL: https://protocol.ua/ua/vidpovidalnist_za_netsilove_vikoristannya_gumanitarnoi_dopomogi_shcho_peredbacheno_novim_zakonom/ (дата звернення: 18.05.2022).
6. Хаврюк М. За незаконне використання гуманітарної допомоги — кримінальна відповідальність, 29.04.2022 р. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/za-nezakonne-vykorystannya-gumanitarnoyi-dopomogy-kryminalna-vidpovidalnist/> (дата звернення: 18.05.2022).

ПЛАТФОРМА 3

ЮРИДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Статкевич Д.І.

«Право», 2 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к. ю. н., доцент, професор кафедри теорії та історії права
Гришко О. М.*

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Сьогодні Україна зіштовхнулася з повномасштабною війною на своїй території, що негативно вплинуло на державу та суспільство в цілому. Україна як і будь-яка правова, соціальна держава не може існувати без громадянського суспільства. Однак громадянське суспільство хоч і є одним із основних «супутників» держави, але все ж воно є відокремленою складовою, тому вірно буде розглянути громадянське суспільство під час війни окремо від держави, але в той же час сильно взаємопов'язаним з нею.

А далі буде розглянуто деякі аспекти формування та розвитку громадянського суспільства під час війни та до її початку.

Одним із основних елементів для будь-якого громадянського суспільства є довіра. Довіра до звичайних людей, державних та недержавних інституцій. Порівнявши рівень довіри-недовіри у 2014 році та кінця 2021 року стане зрозуміло, що українське громадянське суспільство і українські громадяни зробили величезний стрибок у розвитку громадянського суспільства. «Так у 2014 році 5 суспільних інституцій мали позитивний баланс довіри-недовіри. До них належали: ЗСУ, церква, громадські організації, українські ЗМІ та Президент України» [1]. «У 2022 році до інституцій яким довіряють належали всі окрім Президента України, однак варто зазначити про трохи більшу ніж в два рази довіру громадським організаціям з 9% до 19% та в два з половиною армії з 25% до 62%, також спостерігається позитивна динаміка до збільшення довіри іншим державним інституціям. До них належать Національна поліція та СБУ» [2].

Може скластися враження, що прогрес незначний, однак враховуючи, що «однією з головних перешкод формування громадянського суспільства в Україні є низький рівень соціальної активності громадян, котрий залишається ситуативним, зорієнтованим на конкретну проблему» [3 с. 61] також формування в Україні громадянського суспільства уповільнювалося через не усвідомлення частиною населення необхідності демократичних перетворень та інституційних реформ, розчаруванні владою, а іншою значною частиною бажанням повернутися до тоталітарних методів управління радянського зразка [5 с. 11].

Власне розколотістю суспільства та тимчасовою слабкістю держави у 2014 році скористалася РФ, застосувавши так звану «доктрину Герасимова», яку розробив начальник ГШ ЗС РФ Валерій Герасимов. Внаслідок чого Україна понесла територіальні, економічні, військові та інші втрати. Ця доктрина передбачає створення нестабільної політичної, економічної, соціальної ситуації в країні, яка майже переходить в бунт або вже є ним, після чого завдяки спецслужбам даний конфлікт набирає більшого масштабу та/або збройного характеру і після початку збройного конфлікту на територію іншої держави вводяться війська з метою «стабілізації ситуації». Після введення військ війна, для країни в яку ввели війська, фактично стає програшною, хоча війну ніхто так і не оголосив. Така концепція сучасної війни отримала назву «гібридна війна», тобто війна з застосуванням різноманітних засобів впливу, а спосіб розроблений Герасимовим — теорія хаосу. «Военные действия смещаются в информационное и космическое пространство Все больший вес

при достижении военно-политических целей приобретают политические, дипломатические, экономические и другие меры, в том числе скрытого характера, такие как использование неправительственных международных организаций и частных военных компаний» [4]. Саме з такою агресією Україна боролася з 2014 по 2022 рік, а в лютому 2022 року війна перейшла у повномасштабну фазу.

Ефективно протидіяти такій агресії в умовах неспроможності державних інститутів чинити опір може лише недержавний інститут, а саме громадянське суспільство. Тому ми пропонуємо розглянути як впливає сучасна війна на формування громадянського суспільства, на прикладі України.

Формування громадянського суспільства в Україні умовно можна поділити на наступні етапи:

до 2014 року — **довосенний етап формування**. Характеризується «низьким рівнем соціальної активності громадян, котрий залишається ситуативним, зорієнтованим на конкретну проблему» [3 с. 61]; формування в Україні громадянського суспільства майже не відбувалося.

з 2014 по 2015 рік — **етап національного об'єднання**. Характеризується активними бойовими діями на Донбасі; підвищенням довіри до органів державної влади та інституцій держави, широка їх підтримка, особливо армії та Президента; початок масштабної самоорганізації населення, що проявлялося в волонтерському русі, військовій самоорганізації. Початок активного формування громадянського суспільства.

з 2015 по 2019 рік — **етап сповільненого розвитку**. Громадянське суспільство хоч формується, але цей розвиток відбувається в основному через діяльність державних органів, утворення місцевого самоврядування. Характеризується розчаруванням українців діяльності посадових осіб, Уряду та Президента; активною інформаційною кампанією зі сторони РФ проти України в середині держави (проросійські, антиукраїнські ЗМІ) так і на міжнародній арені, однак на протидію цьому стало громадянське суспільство, в особі українських ЗМІ та громадян. Вони вели активну діяльність, перш за все, в середині нашої країни з метою зменшення впливу інформаційного наративу РФ. Прикладом такої діяльності є медіа-програми «Громадянська оборона», «Антизомбі» тощо.

З 2019 по лютий 2022 року — **етап розколу/тріщини**. До цього часу в Україні суспільство поділялося на два табори. Перший — проєвропейський, другий — проросійський. До 2014 року кількість прихильників першого і другого таборів була приблизно однаковою, але після Революції Гідності та війни на Донбасі кількість прихильників другого табору зменшилася, але їхня кількість все ще залишалася високою. Однак під час президентських виборів 2019 року частина прихильників цих двох таборів згуртувалися навколо чинного Президента, що дозволило йому перемогти з великим відривом. Але не зважаючи на це чинний Президент швидко почали втрачати довіру виборців (характерно для демократичних держав), завдяки чому збільшився вплив проросійських політиків, а в проєвропейському/проукраїнському таборі відбувся розкол на прихильників чинного та колишнього Президента. Це власне розхитувало політичну ситуації в країні, а економічну і як наслідок соціальну розхитала пандемія коронавірусу, завдяки цим факторам, але не в першу чергу, почався наступний етап.

Громадянське суспільство на даному етапі характеризується активним розвитком в першу чергу особи як складової частини громадянського суспільства. Через широке використання ЗМІ як методу політичної пропаганди та необхідності протидіяти цьому розвивалася медіа грамотність громадян; характеризується також активною діяльністю органів місцевого самоврядування — необхідний елемент для формування громадянського суспільства. Різкою зміною довіри органам державної влади від високої довіри до недовіри. Рівень довіри звичайним людям незмінний як і раніше.

З лютого 2022 року — нині — **етап національного підйому**. Початок повномасштабної війни РФ проти України має досить цікаві наслідки, адже війна в основі своїй явище руйнівного характеру, але у формуванні громадянського суспільства в Україні вона має протилежний ефект. Це дозволяє зробити висновки щодо формування громадянського суспільства на попередніх етапах та його формування в майбутньому через призму війни.

Інформаційну війну РФ прогнала в середині України, в більшій мірі це заслуга громадянського суспільства та його активній протидії російській пропаганді, а на міжнародній арені Україна активно веде війну та виграє її, це вже завдяки українській дипломатії, (не варто забувати які суми виділяла РФ на інформаційну кампанію проти України). Громадяни активно співпрацюють з органами державної влади. Збройні сили України та Сили територіальної оборони Збройних сил

України отримали всю можливу матеріальну та психологічну допомогу від громадянського суспільства. Українці не зважаючи на те, де б вони не були, допомагають Україні. Рівень довіри до органів державної влади та державних/недержавних інституцій значно виріс. Найбільше це стосується ЗСУ та Президента України. Також нація досягнула небувалої єдності, рівень довіри між громадянами значно виріс.

Виходячи з вищезазначеного, стане зрозумілим, що останній етап характеризується деяким повторенням сценарію 2014 року, однак завдяки укріпленню держави та її інституцій, діяльності громадянського суспільства (особливо на інформаційному фронті), міжнародній підтримці та інших факторів, Україна успішно протидіє російській агресії. Це надає змогу говорити про розвиненість громадянського суспільства в Україні, при цьому, на нашу думку, українське суспільство наблизилося до західноєвропейського, але ще не догнало його. Однак цю невелику різницю можна буде наздогнати завдяки післявоєнній відбудові держави.

Отже, вплив гібридної війни (в тому числі саме через методи її ведення отримано такий результат) на формування громадянського суспільства є визначальним. Саме війна сформувала характерні риси українського громадянського суспільства, а саме, по-перше, висока довіра до армії, звичайних громадян та Президента, по-друге, протидія явній пропаганді та дезінформації, по-третє, високий патріотизм серед громадян. Саме війна, на нашу думку, стала поштовхом до початку сучасного етапу активного формування громадянського суспільства в Україні.

Література

1. Громадська думка: підсумки 2014 року. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучерів. URL: Громадська думка: підсумки 2014 року — Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва (dif.org.ua) (дата звернення 17.05.2022).
2. В Україні зріс рівень довіри до військових. Новинарня. URL: В Україні зріс рівень довіри до військових (novynarnia.com) (дата звернення 17.05.2022).
3. Бондаренко Н.О. Громадянське суспільство в Україні: історико-правові аспекти становлення та розвитку. Forum Prava, 2017. (5). С. 57–63.
4. Академия военных наук Российской Федерации. Доклад НГШ ВС РФ на ежегодном собрании Академии военных наук URL: Доклад НГШ ВС РФ на ежегодном собрании Академии военных наук (avnrf.ru).
5. Бахновська І. П., Коваль Д. О. Стан та перспективи становлення громадянського суспільства в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. Випуск №-3. 2016. С. 10-12.

Лісова С.О.

«Право», 1 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — к.ю.н., доцент кафедри теорії та історії права Маркарян М.В.

РЕАЛІЗАЦІЯ НОРМ ПРАВА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ НА ШЛЯХУ ДО ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Початок повномасштабного військового вторгнення країни-агресора на територію України поставив у складне становище більшість сфер суспільного життя — економічна сфера не є винятком. Тому питання економічного відродження в Україні, на сьогоднішній день, стоїть доволі гостро.

Спроби вирішення цього питання пропонують різні українські та міжнародні фахівці у сфері економіки та Міністерство економіки України зокрема.

Метою нашого дослідження є висвітлення значення реалізації норм права як важливого елемента на шляху до економічного відродження України як з теоретичної, так і з практичної точок зору.

Отож, більшість фахівців у галузі економіки вже сьогодні працюють над створенням планів, стратегій, програм післявоєнної економічної відбудови. Зокрема, Міністерство економіки у співпраці з іншими українськими та міжнародними спеціалістами запропонували головні принципи, відповідно до яких має базуватися план відбудови: повний доступ до ринків ЄС та Великої сімки; отримання статусу кандидата, а згодом повноправне членство в ЄС; побудова економіки на принципах дерегуляції та лібералізації; налагодження логістичних маршрутів в західному напрямку; перехід від експорту сировини до переробки в тих галузях, які дають найбільшу експортну виручку тощо.

Згодом Юлія Свириденко, Міністр економіки України, додала, що для забезпечення цих принципів потрібні інструменти фінансової сфери та міжнародного співробітництва. Як наслідок застосування цих інструментів, можуть створюватися нові нормативно-правові акти [3].

Але вищезазначені інструменти не є єдиними елементами, які сприятимуть успішному економічному відродженню: варто не забувати про вже наявні норми права, які були встановлені (санкціоновані) та продовжують встановлюватися задля кращого регулювання суспільних відносин. Тому на шляху до економічної відбудови України важливе значення відіграватиме реалізація раніше згаданих норм права, яка полягає у втіленні відповідних норм у правомірній поведінці суб'єктів права, в їхній практичній діяльності.

Система законодавства України, не дивлячись на свій відносно молодий вік, має досить сильний потенціал та ґрунтовно регулює більшість сфер суспільного життя. Звичайно, для українського законодавства характерні юридичні колізії та прогалини, але немає невирішуваних питань — більшість зазначених проблем вирішуються шляхом подолання або усунення. Тому, перш ніж створювати нові нормативно-правові акти, варто звернутися до вже створених, адже що більше реалізовуватимуться чинні норми права, то більшого розвитку набуватиме система українського законодавства.

Яким чином можуть реалізовуватися норми права? Зазначене питання теж не викликає складнощів, адже існують три форми безпосередньої реалізації правових норм (виконання, використання, дотримання) та одна особлива форма правозастосовної реалізації — застосування. Використання представляє собою форму реалізації уповноважувальних норм права, за якої суб'єкти на свій власний розсуд використовують надані їм права. Виконання полягає в активній поведінці суб'єктів, яку потрібно здійснювати незалежно від їхнього власного бажання. Дотримання є формою реалізації забороняючих норм права, яка полягає в пасивній поведінці суб'єктів.

У чому ж полягає суть застосування норм права та чому ця форма «особлива»? Основна особливість застосування визначається у тому, що це правова форма діяльності уповноважених суб'єктів, що полягає в індивідуалізації норм права стосовно конкретних суб'єктів і конкретних життєвих випадків в акті застосування норм права. Одним із важливих прикладів цієї форми реалізації є судові рішення. Також для застосування характерний особливий процес реалізації норм права, що складається з таких стадій: I. Встановлення фактичних обставин справи; II. Юридична кваліфікація (оцінка + норма); III. Прийняття рішення у справі; IV. Виконання рішення у справі [1, с. 234-237].

Але ж як можна досягнути економічного відродження за допомогою елемента «реалізація норм права»? Це питання варто розглядати не з теоретичної точки зору, а з практичної. Для прикладу ми обрали сферу трудових відносин. Адже під час правового режиму воєнного стану багато українців стикнулися з проблемами саме у цій сфері.

Передусім проаналізуємо деякі норми відносно нового Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. У статті 10 цього Закону зазначено, що роботодавець повинен вживати всіх можливих заходів для забезпечення реалізації права працівників на своєчасне отримання заробітної плати; водночас роботодавець звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання щодо строків оплати праці, якщо доведе, що це порушення сталося внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили [2]. На перший погляд здається, що наведена норма регулює трудові відносини з, так би мовити, лояльної точки зору, адже у ній йдеться про гарантії дотримання трудових прав як працівника, так і роботодавця. Але далі розкривається зовсім інша сторона монети — можливість зловживання цим правом, а не його використання.

Насамперед, зловживання правом характеризується реалізацією суб'єктивного права в такій формі, коли право здійснюється всупереч його призначенню і спричиняється шкода іншим учасникам суспільних відносин [1, с. 253]. Характерним прикладом зловживання статтею 10 обраного Закону України можна назвати ситуацію, коли роботодавець, що знаходиться у відносно безпечному стані та місці, неодноразово відкладає виплату заробітної плати своїм працівникам, аргументуючи тим, що це дозволено законом та його дії є правомірними. І такі випадки зараз зустрічаються доволі часто.

Ще одним яскравим прикладом слугує стаття 12 вище зазначеного закону. У п.3 ст. 12 закону йдеться, що протягом періоду дії воєнного стану роботодавець на прохання працівника може надавати йому відпустку без збереження заробітної плати без обмеження строку, встановленого частиною першою статті 26 Закону України «Про відпустки» [2]. Для цього випадку характерна ситуація, коли роботодавець примусово змушує працівників йти у відпустку без збереження заробітної плати, що також є зловживанням правом, а не його використанням.

Окрім цього, існують й інші не менш яскраві приклади. Так, 22 березня Кабінет Міністрів України видав Постанову «Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні». У пункті 2 цього Порядку зазначено, що «компенсація витрат надається роботодавцю ... за кожен працевлаштовану особу на умовах строкового або безстрокового трудового договору (контракту), гіг-контракту, зокрема за сумісництвом...» [4]. Знову ж таки, ця норма несе у собі не лише допомогу людям, а навіть у цьому випадку роботодавці знаходять можливість зловживати правом.

Наведені проблеми є лише краплею в морі під назвою «економічні проблеми», адже їхня кількість у різних економічних сферах, на жаль, досить велика. Саме через це погіршується соціальний захист населення та, як наслідок, українці змушені шукати прихистку в інших державах, де залишаються з цією проблемою віч-на-віч.

Тому, щоб досягнути економічного відродження за допомогою важливого елемента «реалізація норм права», варто врахувати проблеми, які можуть виникнути у ході реалізації цих норм, та сприяти їхньому уникненню. Якщо ж будуть створюватися нові нормативно-правові акти, які водночас встановлюватимуть нові норми права, то кількість схожих проблем може досягнути критичної точки, унаслідок чого економічне відродження перетвориться в економічну кризу.

Отже, ми розглянули реалізацію норм права як важливий елемент на шляху до економічного відродження України. Реалізуючи чинні норми права, Україна має більше шляхів для свого економічного відродження, адже, під час реалізації, звертатиметься увага на можливі недоліки та відразу шукатимуться способи їхнього уникнення. Тобто, важливим є не збільшення кількості нормативно-правових актів, які спрямовані на економічне відродження України, а якість реалізації чинного законодавства.

Література

1. Федоренко Г. О., Шульженко Ф. П. Теорія держави і права: підручник. Київ: КНЕУ, 2011. 315 с.
2. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення 19.05.2022).
3. Пресслужба ВРУ. Післявоєнна відбудова України: у Раді презентували план. *Юридична Газета Online*. 2022. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/pislyavoenna-vidbudova-ukrayini-u-radi-prezentuvali-plan.html>.
4. Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 331. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-p#Text> (дата звернення: 19.05.2022).

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ЕКОНОМІЧНИХ, МАЙНОВИХ ТА ТРУДОВИХ ПРАВ ГРОМАДЯН В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Найкращим показником розвитку правової та демократичної держави є рівень дотримання, захисту та гарантій забезпечення прав людини та громадянина. Стаття 3 Конституції України передбачає, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. У ст. 64 Основного Закону зазначається, що конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України, але в умовах введення воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

Підставою правомірною обмеження прав людини є введення воєнного стану в державі або в окремих її місцевостях. У зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ та територію України Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. на території нашої держави було введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин [2], а відповідно до Указу Президента від 17.05.2022 «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» та затвердження його Верховною Радою України 22 травня поточного року строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 25 травня 2022 року строком на 90 діб [3].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан — це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [4]. У той же час не можна говорити, що під час воєнного стану права людини стають умовністю, оскільки закон передбачає цілий список прав, обмежувати які, навіть у таких скрутних обставинах, забороняється. В умовах воєнного стану в зоні ризиків опинилися економічні права людини, зокрема, право на підприємницьку діяльність, трудові права та виникли певні обмеження на користування та відчуження права власності.

Серед прав, які обмежені в період воєнного стану є право на відчуження майна, оскільки у цей період Міністерство юстиції України заблокувало доступ до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Проте, ним же сформовано перелік нотаріусів, що мають доступ до Реєстру прав, що демонструє зацікавленість держави у швидкому відновленні функціонування ринку нерухомості.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» примусове відчуження майна в умовах правового режиму воєнного стану може здійснюватися з попереднім повним відшкодуванням його вартості. У разі неможливості попереднього повного відшкодування за примусово відчужене майно таке майно примусово відчужується з наступним повним відшкодуванням його вартості. Майно, що підлягає примусовому відчуженню обов'язково оцінюється у порядку, встановленому законодавством. Саме завдяки цій процедурі і можливе повне відшкодування його вартості власнику [5].

У березні 2022 року Верховна Рада України зареєструвала ряд законопроектів і в тому числі і з питань щодо правил трудових відносин. Так 15.03.2022 було прийнято Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». Метою даного Закону є врегулювання

окремих питань трудових відносин між працівником та роботодавцем в умовах воєнного часу [6]. Відповідно до даного Закону основні вимоги застосовуються, починаючи із укладання договорів і до нарахування та виплат заробітної плати. Так, на період воєнного стану форму трудового договору сторони визначають за згодою між собою. Також зберігається умова щодо випробування під час прийняття на роботу. Це відноситься до будь-якої категорії працівників [6]. Відповідно до Закону України «Про оплату праці» [7] заробітна плата завжди виплачується на умовах, які визначені трудовим договором, а для працівників бюджетної сфери — відповідно до законодавства [9]. Проте значна кількість підприємств під час воєнних дій тимчасово вимушено припинила свою діяльність і втратила можливість виплачувати заробітну плату своїм працівникам. Аналіз бази актуальних вакансій на кадровому порталі grc.ua показав, що в травні в більшості професійних сфер триває зниження заробітних плат [10].

Крім того, Закон України «Про правовий режим воєнного стану» закріплює гарантію дотримання таких стандартів, як мінімальна заробітна плата, мінімальний строк відпустки та час відпочинку між змінами на час залучення громадян до виконання трудових обов'язків та відшкодування вартості майна у разі його примусового відчуження.

Питання трудових відносин і оплати праці є регламентованим, але умови трудових відносин повинні бути чітко прописані в трудових договорах, контрактах, посадових інструкціях. Сучасне підприємництво повинно після воєнних дій навчитися відповідати критеріям доброчесності, відповідальності, порядності та умінням цінувати кожен відпрацьований годину працівником на благо підприємства [8].

12 травня 2022 року Парламентом прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав працівників» прийняла за основу проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо оптимізації трудових відносин» (Законопроект №7251), та у I читанні проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення регулювання трудових відносин у сфері малого і середнього підприємництва та зменшення адміністративного навантаження на підприємницьку діяльність» (Законопроект №5371).

Наприклад, проектом Закону № 7251, який наразі готується до другого читання, встановлюються додаткові підстави для розірвання, припинення трудового договору, уточнено порядок надання щорічної відпустки та зменшено кількість її календарних днів, виключено положення про право на щорічну відпустку у разі переведення на інше місце та положення про перерахунок грошової компенсації за не використані дні щорічних відпусток на рахунок підприємства, куди перейшов працівник.

В загальному, законопроекти № 5266, № 7251, № 5371 вносять досить багато змін у трудове законодавство, які спрямовані, перш за все, на те, щоб адаптувати до сьогодення сферу праці та трудові відносини. Наразі період складних подій і великих змін, однак, як працюватимуть запроваджені механізми на практиці та які наслідки вони матимуть — покаже тільки час.

Отже, треба зазначити, що навіть у період воєнного стану держава вживає заходів задля ефективного забезпечення прав громадян та полегшення їх реалізації. Повернення до гарантування економічних, майнових та трудових прав свобод людини і відміни їх обмеження можливе за настання миру та відміни воєнного стану. Держава повертається до обов'язків та до умов сприяння реалізації прав у повному обсязі та забезпечення достатнього рівня життя, створення умов для повного здійснення громадянами права на працю, гарантування рівних можливостей у виборі роду трудової діяльності.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 18.05.2022 р.).
2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 18.05.2022 р.).
3. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 17.05.2022 р. №341/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3412022-42617> (дата звернення: 18.05.2022 р.).

4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 18.05.2022 р.).
5. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 17.05.2012 р. № 4765-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text> (дата звернення: 18.05.2022 р.).
6. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення: 18.05.2022 р.).
7. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 18.05.2022 р.).
8. Гуренко Т. Облік оплати праці та трудові відносини у воєнний період. *Економіка та суспільство*, (36). 2022. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1153/1111>.
9. Сульженко Ю. О. Поняття та система економічних прав та свобод людини і громадянина в Україні. *Юридична наука*. 2011. № 3. С. 14-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2011_3_2.
10. «Юридична практика» : веб-сайт: URL: <https://pravo.ua/zarplaty-v-travni-u-bilshosti-profesiinykh-sfer-tryvaie-ikh-znyzhennia/>.

Мерзлюк А.О.

«Право», 2 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.ю.н., доцент, професор
кафедри теорії та історії права Гришко О.М.*

ПРАВО ЛЮДИНИ НА ВІЛЬНИЙ ВИБІР МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ

Людство на шляху утвердження прав людини пройшло тернистий шлях, крок за кроком борючись за принцип непорушності своїх прав та свобод. Встановлення нових можливостей для осіб ставало початком широкомасштабних змін у суспільно-політичному житті тієї чи іншої країни, нового осмислення значення людини в її відносинах із суспільством та державою. Безсумнівно, у переліку основоположних прав людини особливе місце займає право людини на вільний вибір місця проживання, задеклароване у статті 33 Конституції України. Забезпечення прав людини є однією з одвічних, глобальних тем кожної соціальної, правової, демократичної держави. Від початку повномасштабної війни РФ проти України відомі випадки, коли представники держави-окупанта під приводом «евакуації», в примусовому порядку переміщують на власну територію Росії громадян України, які опинились на тимчасово окупованих територіях ворогом. Тому на сьогодні в нашій державі дослідження права людини на вільний вибір місця проживання на тимчасово окупованій території, а також створення ефективних способів їх забезпечення та гарантій захисту є актуальним.

Окремі аспекти досліджуваного питання у своїх наукових роботах висвітлювали: П.М. Рабінович, І.І. Голубка, О.Ф. Динько, Н.М. Пархоменко та інші. Однак, незважаючи на значну кількість наукових доробок у цій сфері, на сьогодні все ще виникають питання стосовно забезпечення права людини на вільний вибір місця проживання на тимчасово окупованій території.

Тому доцільно буде проаналізувати норми чинного національного законодавства та норми міжнародного права у сфері реалізації права людини на вільний вибір місця проживання.

24 лютого 2022 року Росія розпочала повномасштабне вторгнення на територію України. Під час російської збройної агресії проти України мають місце випадки на територіях Харківщини, Херсонщини, Донецької та Луганської областей, зокрема у місті Маріуполі, коли окупаційна влада вивезла декілька тисяч місцевих жителів на територію РФ. Ці місцеві жителі, переважно жінки та діти, ховалися від бомбардувань у бомбосховищах звідки їх спочатку вивезли до фільтраційних таборів у Донецьку, Новоазовську, де громадян розділяють на благонадійних та неблагонадійних. Згодом частину громадян доправляють далі до віддалених міст на території Росії.

Крім того, у наших громадян відбирають паспорти, а взамін видають документ, що зобов'язує особу перебувати в певному місті, фактично позбавляючи права залишити це місто протягом двох років із зобов'язанням працевлаштуватися на визначене місце роботи [7]. Таким чином, у людей не залишається іншого вибору, ніж виїжджати на території країни-агресора. Очевидно, що примусове переміщення українських громадян за межі території України є свавільним актом із боку окупантів, який не переслідує законні цілі.

Перш за все, необхідно з'ясувати поняття «місце проживання». Відповідно до ч.5 ст.3 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» місце проживання — житло з присвоєною у встановленому законом порядку адресою, в якому особа проживає, а також заклад для бездомних осіб, інший надавач соціальних послуг з проживанням, стаціонарна соціально-медична установа та інші заклади соціальної підтримки (догляду), у яких особа отримує соціальні послуги [2].

Як уже зазначалося, у Конституції України проголошено, що кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Крім того, громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну [1].

Не менш важливе значення мають норми міжнародного права, в яких закріплені гарантії дотримання прав людини та їх захисту. Однак Росія продовжує зухвало ігнорувати свої міжнародно-правові зобов'язання, що передбачені з Женевської конвенції. Наприклад, зазначені протиправні дії Росії є порушенням ст.49 Женевської конвенції (IV) про поведження із цивільним населенням 1949 року та ст.85 Додаткового протоколу (I) до конвенції 1977 року, якими заборонено, не залежно від мотивів, здійснювати примусове індивідуальне чи масове переселення або депортацію осіб, що перебувають під захистом, з окупованої території на територію окупаційної держави [3].

Також насильницьке переміщення населення або депортація окупаційною владою РФ може бути кваліфіковане як злочин проти людяності або війсьничий злочин відповідно до Римського статуту Міжнародного кримінального суду. Водночас термін «насильницьке», що вживається у Римському статуті, не обмежується застосуванням сили і може включати в себе погрозу силою або примушування, викликане, наприклад, страхом перед насиллям, грубим примусом, затриманням, психологічним тиском або зловживанням владою щодо такої особи або осіб, або використання обстановки, що характеризується примусом [6].

Слід звернути увагу на те, що протиправні дії нашого ворога становлять порушення, зокрема, ст. 3 та ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, які гарантують право не бути підданим нелюдському і такому, що принижує гідність поведженню та право на повагу приватного та сімейного життя, а також ст. 2 Протоколу № 4 до Конвенції, яка гарантує право вільно пересуватися і вільно вибирати місце проживання на території будь-якої держави, право залишати країну та заборону вислання із території, громадянином якої є особа [4].

Отже, підсумовуючи все зазначене, можна дійти висновку, що окупаційна влада насильно депортує місцеве населення на територію іншої держави. Недотримання державою-окупантом норм міжнародного права тягне за собою політичні, моральні та матеріальні санкції за злочини, які є особливо небезпечними, включаючи й кримінальну відповідальність конкретних посадових осіб чи звичайних громадян. Така відповідальність може наступити за умови порушення державою-окупантом чи її представниками законів і звичаїв війни та за злочини проти миру, людяності, безпеки людства й міжнародного правопорядку. На нашу думку, доступним механізмом впливу на процес захисту права людини на вільний вибір місця проживання на тимчасово окупованій території є здійснення постійного політичного тиску на агресора. Також необхідно сформувати міжнародну коаліцію з метою захисту основоположних прав людини та посередництва між Україною та Росією в гуманітарних питаннях.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 17.05.2022 р.).
2. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11.12.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15> (дата звернення: 17.05.2022 р.).

3. Конвенція про захист цивільного населення під час війни (укр/рос): Міжнародний документ від 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154 (дата звернення: 17.05.2022 р.).
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами): Міжнародний документ від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 17.05.2022 р.).
5. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року (укр/рос): Міжнародний документ від 08.06.1977 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199 (дата звернення: 17.05.2022 р.).
6. Римський статут міжнародного кримінального суду: Міжнародний документ від 17.07.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588 (дата звернення: 17.05.2022 р.).
7. Офіційний сайт Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3434747-u-mariupolciv-vidbiraut-ukrainski-pasporti-i-vivozat-do-rosii-ta-ordlo.html>.

Чечко А.С.

*«Міжнародне право», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — к.ю.н., доцент кафедри теорії та історії права Власенко В.В.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ

XXI століття завжди вражало великою кількістю нових видів діяльності, тому й не дивно, що дедалі частіше ми чуємо про волонтерство, як добровільну суспільно корисну діяльність. Окремою складовою популярності волонтерського руху є те, що по суті волонтерська діяльність є у кожній країні і це, насамперед, впливає на економіку будь-якої держави, оскільки волонтери є роботодавцями і постачальниками послуг та полегшують і знижують навантаження на державні виплати.

Історія початку зародження волонтерського руху на території України бере свій початок ще з 2013 року, коли українці почали об'єднуватися і надавати допомогу учасникам Революції Гідності, яка є скоріше поштовхом до зародження та розвитку волонтерського руху. Пізніше, тобто з осені 2014 року, волонтери почали міцну співпрацю з Міністерством оборони України, де було створено раду волонтерів, які були відповідальними за постачання речового, харчового та медичного забезпечення до Збройних Сил України.

Волонтерський рух в Україні на теперішньому етапі є показом певної зрілості населення, додаткового розвитку основних функцій державних органів та, в деякій мірі, стабілізації і регулювання суспільних відносин в умовах децентралізації. На даний момент сформувалися суттєві особливості волонтерської діяльності в Україні:

по-перше, волонтерство в Україні має досить високий рівень ініціативності та незалежності волонтерських структур;

по-друге, характерний прихід волонтерів з різних сфер професійної діяльності, починаючи від ІТ-спеціалістів і закінчуючи підприємцями;

по-третє, певна вимушеність становлення волонтерських структур, які повністю задовольняють усі потреби [1].

Особливо актуальним питання волонтерства в Україні стало у 2022 році, коли внаслідок військової агресії Російської Федерації значна кількість українців втратила житло або була змушена його покинути рятуючи власне життя, втратила майно та засоби для існування, а також матеріальне забезпечення. Підтримкою для таких людей стали перш за все волонтери, які намагалися забезпечити їх товарами першої необхідності, житлом, транспортом, тощо.

Окреме місце у розвитку волонтерської діяльності відіграє саме її правове регулювання, яке здійснюється за допомогою права і правових засобів, державою. Тому й не дивно, що до механі-

зму регулювання волонтерської діяльності відносять такі елементи: 1) норми права, які регулюють волонтерську діяльність; 2) акти застосування правових норм; 3) адміністративні процедури діяльності суб'єктів публічної адміністрації у сфері забезпечення волонтерської діяльності; 4) контроль та нагляд за законністю волонтерської діяльності [2, с. 196].

Якщо ж розглядати правове регулювання в Україні, то його основна мета проявляється у створенні належних умов для функціонування волонтерської діяльності, розробці належної нормативно-правової бази та контролі за додержанням волонтерами, волонтерськими організаціями та установами законодавства та притягнення винних до відповідальності.

Розглядаючи питання правового регулювання волонтерської діяльності в Україні, існує велика кількість функцій, які закріплені у Законі України «Про волонтерську діяльність». Це, насамперед, 1) організаційна, яка закріплена у статті 7 цього Закону і показує основну процедуру діяльності волонтерів, їх основні права та обов'язки; 2) координаційна, яка чітко показана у статті 3 цього Закону і спирається на спільній діяльності органів влади і волонтерських організацій; 3) контрольна, яка характеризується дотриманням нормативних положень; 4) регулятивна, яка характеризується регулюванням органами державної влади та місцевого самоврядування порядку створення, функціонування та припинення діяльності [3].

За розподілом повноважень у сфері волонтерської діяльності можна виокремити дві групи суб'єктів до яких входять органи державної влади:

1) суб'єкти, повноваження яких закріплені Конституцією України (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України);

2) суб'єкти, повноваження яких визначено Законами України та іншими нормативно-правовими актами (центральні і місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування).

Так, наприклад, у 2011 році Верховна Рада України прийняла Закон «Про волонтерську діяльність» та ряд інших законів у сфері волонтерської діяльності такі як: Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», Закон України «Про гуманітарну допомогу», «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо деяких питань оподаткування благодійної допомоги» та багато інших.

Так як Президент України є одним з основних суб'єктів, повноваження якого закріплено у Конституції України, то ми можемо визначити основні повноваження Президента України в сфері забезпечення волонтерської діяльності: 1) зупинення дії актів Кабінету Міністрів України через невідповідність до законів закріплених у Конституції України, тим самим звертаючись одночасно до Конституційного Суду щодо визначення їх конституційності; 2) підписання законів, прийнятих Верховною Радою України, щодо питань волонтерської діяльності; 3) підписання Указів та інших нормативних актів, які стосуються волонтерської діяльності. Прикладом можна зазначити Указ Президента України (2013 р.) «Про внесення змін до попередніх Указів Президента України щодо волонтерської діяльності» (на сьогодні вже втратив чинність).

Відповідно до статті 3 Закону України «Про волонтерську діяльність» Кабінет Міністрів України: 1) забезпечує проведення єдиної державної політики у сфері волонтерської діяльності; 2) розробляє і реалізує державні цільові програми у сфері волонтерської діяльності; 3) спрямовує і координує роботу центрального органу виконавчої влади у сфері волонтерської діяльності та інших органів виконавчої влади щодо реалізації державної політики у сфері волонтерської діяльності [3].

Щодо іншого виду суб'єктів, повноваження яких визначено Законами України та іншими нормативно-правовими актами, то, наприклад, Міністерство соціальної політики: 1) реалізує державну політику у сфері волонтерської діяльності; 2) надає в установленому законом порядку юридичним особам статус волонтерської організації та приймає рішення про позбавлення волонтерської організації цього статусу; 3) розміщує на своєму веб-сайті інформацію про волонтерські організації, їх місцезнаходження, поштову адресу, номери засобів зв'язку, а також, за наявності, адреси офіційного веб-сайту в мережі Інтернет та електронної пошти; 4) затверджує методичні рекомендації з підготовки волонтерів за різними напрямками волонтерської діяльності; 5) затверджує примірний зразок посвідчення волонтера; 6) звертається до суду з позовом про позбавлення юридичної особи статусу волонтерської організації за порушенням законодавства у сфері волонтерської діяльності; 7) здійснює міжнародне співробітництво з питань волонтерської діяльності, узагальнює і поширює практику роботи в цій сфері [3].

Таким чином, розподіливши повноваження державних органів у сфері волонтерської діяльності можна прослідкувати, що правове регулювання здійснюється як на законодавчому рівні, так і на рівні органів виконавчої влади.

Враховуючи складну ситуацію, яка існує в Україні, волонтерська діяльність сприяє економічному відродженню нашої держави, оскільки роботи та послуги, які виконуються волонтерами є безкоштовними та надаються людям, які їх потребують. Держава в особі її органів та посадових осіб підтримує громадську ініціативу щодо провадження волонтерської діяльності, гарантує і забезпечує захист передбачених Конституцією України та законами прав, свобод і законних інтересів волонтерів, отримувачів волонтерської допомоги, організацій та установ, що залучають до своєї діяльності волонтерів [3].

Волонтерська діяльність на території України набуває все більшого поширення серед молоді та людей різної професійної діяльності. Волонтерство не лише дає значний вплив та покращує економіку країн, в тому числі і нашої держави, а й, також, волонтери тісно співпрацюють з органами державної влади. Це пояснюється тим, що органи виконавчої та законодавчої влади тісно пов'язані шляхом функціонування і розвитком волонтерського руху, через це на них покладена величезна кількість повноваження заради забезпечення гармонійного розвитку волонтерської діяльності та належного правового регулювання.

Література

1. Волонтерство в Україні. URL : <https://uwcfoundation.com/ua/blagotvoritelnost-v-ukraine/volonterstvo-v-ukraini>.
2. Сірко В. С. Адміністративно-правове регулювання волонтерської діяльності в Україні : дис. ... к-та юрид. наук : 12.00.07 / Одеський державний університет внутрішніх справ. Одеса, 2018. 246 с.
3. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19 квітня 2011 року № 3236-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 19.05.2022 р.).

Бачинська В.О.

«Право», 2 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к.ю.н., доцент, професор кафедри теорії та історії права Гришко О.М.

ЕКОНОМІЧНЕ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ В ПОСТВОЄННИЙ ЧАС

На території України вже не перший місяць йде повномасштабна війна. Кровопротиття, геноцид, голод в окупованих містах — суворая реальність життя пересічного українця. Держава-агресор нищить все на своєму шляху, починаючи від життя людей та закінчуючи інфраструктурою. Щоденно здійснюється руйнація різноманітних будівель: житлових будинків, магазинів, шкіл, медичних закладів тощо. Пошкодження аграрного сектору, зниження працездатності населення, значні матеріальні збитки завдають нищівний удар українській економіці. Війна завершиться, а економічну стабільність держави потрібно відновлювати. Економічні стратегії, плани, програми розвитку, досвід зарубіжних високорозвинених держав є надважливими факторами та чинниками, що сприяють становленню економічного відродження держави.

Актуальність результатів дослідження полягає у виявленні основних напрямків економічного відродження в повоєнний період. Питання щодо економічного відродження є актуальним, тому ми повинні мати певний вектор руху задля відновлення нашої економіки. Україна має потужний потенціал. Ми виробляємо різноманітні товари, налагоджуємо їх експорт, відкриваємо нові підприємства, громадяни України продовжують працювати та надавати послуги навіть в такий складний час. Лише спільні зусилля народу та фінансова допомога партнерів зможе відновити нашу економіку.

Сьогодні Україна знаходиться в стані економічної нестабільності. Надважливою є міжнародна підтримка, яка допоможе підтримати фінансування дефіциту державного бюджету та поповнення золотовалютних резервів, що надасть нам можливість зберігати макроекономічну стабільність. Відновити економічну стабільність буде складно, адже впродовж воєнного стану більшість підприємств, заводів, організацій припинили свою діяльність.

Питання щодо відновлення економіки в повоєнний час є досить актуальним. Основні аспекти відродження постконфліктних територій, проблеми їх соціально-економічного розвитку та характерні риси відновлення національної економіки висвітлено в працях вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед вітчизняних, зокрема: Б.М. Данилишин, О.В. Куриліна, І.Г. Ветров, С.В. Іванов та інші. Зарубіжні вчені, які досліджували це питання: Т.Коуен, Н. Музаффарлі, Г. Кастілло, Д. Брінкерхофф, П. Колієр, Е. Ісмаїлов та інші [2, с. 154].

На думку економіста Б.М. Данилишина, концептуальні передумови успішної післявоєнної відбудови мають включати такі елементи:

- наявність чіткої стратегії відбудови;
- забезпечення безпечного середовища для відбудови;
- сильне лідерство [1].

Для того, щоб досягти стабілізації економічних процесів України в повоєнний час, варто розглянути успішний досвід зарубіжних країн, економіка яких була нестабільною, але завдяки певним крокам та діям вони досягли так званого «економічного дива».

Серед найбільш дієвих механізмів фінансової підтримки відбудови постраждалих від війни держав є «план Маршалла», реалізація якого поряд з іншими кроками дозволила багатьом країнам порівняно швидко подолати руйнівні наслідки війни та закласти міцний фундамент бурхливого розвитку у 60-80-ті рр. [3, с. 138].

Передумовами для початку його впровадження стали складні економічні обставини в Західній Європі в повоєнний період. Європейські країни (насамперед, Німеччина, Франція, Італія) без зовнішньої допомоги не могли забезпечити стабільне функціонування власних економік. «План Маршалла» почав реалізовуватися з 1947 р. і був зосереджений на таких напрямках, як підвищення продуктивності праці у промисловості та сільському господарстві, фінансова стабілізація та розвиток торгівлі. Саме завдяки «плану Маршалла» було розроблено механізм використання власних і запозичених коштів (коли перші використовуються для поточних витрат, а другі — для капітальних інвестицій). Окрім того, фінансова допомога була пов'язана з реалізацією структурних реформ, спрямованих на нарощування виробництва та розвиток торгівлі тощо. Державами, які реалізовували своє «економічне диво» за допомогою «плану Маршалла» також була Японія та Корея [4, с. 79].

Наприклад, німецьке економічне диво, яке пов'язують з «планом Маршалла» полягало в розбудові державних інституцій, що дали довгостроковий економічний ефект. Для повоєнної Німеччини фінансові ресурси були спрямовані на відбудову транспортної інфраструктури. Україні також потрібно зосередити увагу на відбудові інфраструктури, щоб забезпечити житлом усіх громадян, які втратили його під час війни [5, с. 9].

Заслуговує на увагу також досвід у відновленні економіки після війни Південної Кореї. Уряд цієї країни спрямував всі зусилля на залучення іноземних інвестицій, збільшення обсягу експорту та індустріалізацію економіки. Держава відігравала значну роль в економічному житті суспільства [5, с. 9-10].

Успішний досвід зарубіжних країн довів, що «план Маршалла» є досить ефективним механізмом боротьби з економічною нестабільністю після війни. Лише визначивши дієву стратегію, Україна зможе досягти свого «економічного дива».

Як показує досвід зарубіжних високорозвинених країн, економічному відродженню передують політичне рішення, що базується на геополітичній доцільності та національному патріотизмі щодо визначення моделі розвитку. В Україні для успішної економічної реконструкції необхідно реалізувати такі заходи:

- розроблення й подальша реалізація сучасної, заснованої на інноваційному розвитку, концепції реконструкції економіки країни з урахуванням реальної геополітичної ситуації;
- реалізація розробленої вітчизняними науковцями та Кабінетом Міністрів України стратегії відновлення та розвитку Донбасу, окупованих територій, а також повернення Криму;

- прийняття відповідних законів щодо повної зайнятості, гідної оплати праці, підвищення продуктивності праці, цінової стабільності;
- недопущення корупції та запровадження економічних механізмів боротьби з нею;
- розробка ефективної соціальної політики, політики зростання доходів і споживання населення тощо [4, с. 88].

Сьогодні, Уряд, Міністерство економіки та провідні експерти працюють над розробкою плану економічного відновлення України. Основні принципи на яких цей план повинен базуватись:

- повний доступ до ринків Європейського Союзу та Великої сімки. Це допоможе українським виробникам інтегруватися у світові торгові ланцюги та наростити експорт. Велика Британія та країни Євросоюзу уже оголосили про скасування імпорتنих мит на українські товари. Уряд очікує на аналогічні дії з боку урядів США, Японії, Канади.

- отримання статусу кандидата, а потім повноправне членство в Європейському Союзі. Кандидатство надасть Україні доступ до структурних фондів Європейського Союзу, що буде суттєвою підтримкою.

- розвиток вітчизняного військово-промислового комплексу. Йдеться не лише про закупівлю зброї, але й виробництво, в тому числі за рахунок трансферу військових технологій. Це дозволить налагодити виробництво максимально швидко у великому асортименті — від стрілецької зброї до засобів протиповітряної оборони. При цьому military-tech буде драйвером розвитку для цивільних секторів економіки.

- самодостатність в енергетиці досягатиметься збільшенням видобування власного газу та розвитком атомної енергетики. За 3–5 років цілком реально отримати енергетичну самостійність тощо [6].

Отже, питання економічного відродження в повоєнний час є досить актуальним сьогодні. Після війни наша держава перебуватиме у досить непростому економічному становищі. Тому надважливим є розробка планів, заходів, стратегій щодо відновлення національної економіки. «План Маршалла» є ефективним механізмом за допомогою якого деякі європейські країни змогли побороти економічну скруту в повоєнний час. Успішним є досвід Німеччини, Італії та Франції, тому Україна могла б цілком реалізувати цей механізм для відновлення своєї держави. Сьогодні державні структури працюють над розробкою плану економічного відродження, який переважно ґрунтується на євроінтеграції, залученні іноземних інвестицій тощо. Надважливим також є розробка ефективного законодавства та стратегій відновлення окупованих територій України.

Література

1. Данилишин Б.М. Як відновлювати економіку після війни. Програмна відбудова Боснії та Герцеговини: уроки для України. Блог Богдана Данилишина, 2022. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn.
2. Приймакова Ю. А. Дослідження зарубіжного досвіду відновлення національної економіки в постконфліктний період. ДонДУУ: Менеджер. 2020. № 3 (88). С. 153–160.
3. Ветров І. Г. З досвіду відродження економіки деяких європейських країн післявоєнного періоду. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 6. Історичні науки. 2010. № 7. С. 127–139.
4. Іванов С. В. Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України. *Економіка України*. 2019. № 1(686). С. 75–89.
5. Костьов'ят Г. І., Куриліна О. В., Гавриленко А. С. Шляхи відновлення національної економіки в умовах воєнного стану. *Наукові перспективи*. 2022. № 4 (22). С. 13.
6. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/222325.html>.

Плаван А.Р.
«Право», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.ю.н., доцент, професор
кафедри теорії та історії права Гришко О.М.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ ЯК ПРИНЦИП ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ

На сучасному етапі питання соціально-економічного розвитку регіонів має неабияку важливість, оскільки щільно пов'язане з відновленням України у післявоєнний час. Саме на місцевому рівні вирішуються нагальні проблеми з урахуванням особливостей та потреб кожної адміністративно-територіальної одиниці окремо, що є дуже значимим з урахуванням ситуації, спричиненої збройною агресією проти нашої держави. Сучасна стратегія розвитку України в післявоєнний час має бути спрямована на розвиток регіонів, зокрема, соціально-економічний, що в подальшому стане запорукою становлення стабільної економіки нашої держави. Отож, відновлення економічної системи України неможливе без соціально-економічного розвитку регіонів. Саме тому дане питання має неабияку актуальність в сучасних умовах.

Метою дослідження є комплексний аналіз такого конституційного принципу територіального устрою України як соціально-економічний розвиток регіонів в контексті відновлення економічної системи нашої держави у післявоєнний час.

Методологічну основу дослідження склали загальнонаукові та спеціально-юридичні методи наукового пізнання. Зокрема, метод аналізу, моделювання, індукції тощо.

Наразі, у вітчизняній науковій літературі досить мало напрацьовано на дану тематику, оскільки ця проблема є досить новою. Зазначене питання можна проаналізувати в роботах, які публікуються різними громадськими організаціями (Центр екологічних ініціатив «Екодія», Інформаційно-аналітичний центр «Громадський простір»), центрами дослідження (зокрема, Центр досліджень економічної політики) тощо. Проте, слід відзначити напрацювання з цієї теми таких науковців: В. Борщевський, Є. Матвеева, І. Куропась, О. Микити та інших [2].

Грунтуючись на думках вищезазначених вчених, спробуємо проаналізувати проблему соціально-економічного розвитку регіонів як принцип територіального устрою України в контексті післявоєнної відбудови нашої держави.

У Конституції України у статті 132 проголошено, що принцип соціально-економічного розвитку регіонів є одним із фундаментальних принципів територіального устрою України [1]. Відповідно до реформи децентралізації, яка відбулася у 2014 році, основну роль в реалізації зазначеного вище принципу відіграють місцеві органи. Соціально-економічний розвиток регіонів є фундаментом підвищення рівня життя громадян, їхньої зайнятості, доходів тощо. Все це стане базою створення міцної економічної системи України в післявоєнний час. Такий розвиток потребує вдосконалення системи управління на місцях, інституціоналізації місцевого самоврядування відповідно до нових реалій ґрунтуючись на попередніх здобутках децентралізації [2].

Соціально-економічний розвиток регіонів як основна складова відродження України після війни має базуватися на чітких принципах. На думку В. Борщевського, Є. Матвеева, І. Куропась та О. Микити, основним принципом має стати принцип збільшення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування [2]. Його реалізація полягає у розмежуванні фінансових потоків на такі, які формують державний бюджет, та такі, які формують місцевий бюджет. Зокрема, адміністрування місцевого бюджету має здійснюватися громадами самостійно з урахуванням особливостей потреб кожної з них. Така система запроваджена в Польщі та є досить дієвою [2].

Слід зазначити, що забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів має ґрунтуватися не лише на посиленні фінансової самостійності окремих адміністративно-територіальних одиниць, а й на збільшенні ресурсної (фінансової) основи. За дослідженням «Інфокурс», держави-партнери України готові допомогти у відродженні міст [3]. Зокрема, Велика Британія візьме

участь у реконструкції Києва та Київської області, Туреччина допоможе відновити Харків, Греція має бажання реконструювати Одесу, Естонія надасть підтримку у відбудові Житомирської області, Данія має на меті допомогти Миколаєву. На нашу думку, підтримка міжнародних партнерів може стати основою для зростання ресурсів соціально-економічного відродження українських регіонів.

Також, Центр досліджень економічної політики (Centre for Economic Policy Research, CEPR) вказує на доцільність створення спеціальної агенції схожої на Адміністрацію економічної співпраці (Economic Cooperation Administration, ECA), що може стати ще одним дієвим джерелом допомоги реконструкції України [4]. Одним із принципів діяльності цієї агенції має бути принцип децентралізації. Відповідно до якого, фінансування розвитку регіонів буде здійснюватися відповідно до заяв органів місцевого самоврядування, в яких зазначатимуться потреби тієї чи іншої територіальної одиниці. Ефективність цього принципу обґрунтовується тим, що окремі громади більш ефективно та доцільно визначають потреби регіону і напрямок його соціально-економічного розвитку.

Досить важливим аспектом теми організації соціально-економічного розвитку українських регіонів у післявоєнний час є розроблення його стійкої концепції, стратегії. Громади — ключові учасники цього процесу, які мають самостійно розробляти план свого соціально-економічного відновлення відповідно до власних пріоритетів [5]. Слід додати, що все це має відповідати загальнодержавним інтересам, а також ґрунтуватися на положеннях стратегії післявоєнної відбудови України. Також Центр екологічних ініціатив «Екодія» вказує на необхідність залучення новітніх технологій та практик у планування соціально-економічного розвитку регіонів, зокрема, європейських стандартів [5]. Оскільки перспектива членства в Європейському Союзі накладає на нашу державу зобов'язання наближення до європейських загальноприйнятих положень.

Отже, проаналізувавши усі положення, які наведені вище, можна зробити висновок, що соціально-економічний розвиток регіонів відіграє ключову роль у відновленні економічної системи України в повоєнний час. Цей процес має базуватися на посиленні фінансової самостійності окремих адміністративно-територіальних одиниць, збільшенні їх ресурсної (фінансової) основи шляхом залучення допомоги від держав-партнерів, спеціальних агенцій, тощо, також на розробленні органами місцевого самоврядування стратегій соціально-економічного розвитку окремих регіонів.

Література

1. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Борщевський В. Війна. Громади. Децентралізація. Як налагодити ефективне управління громадами в сучасних геополітичних реаліях/ Є. Матвеєва, І. Куропась, О. Микити. *Громадський простір*. 2022. URL: <https://www.prostir.ua/?news=vijna-hromady-detsentralizatsiya-yak-nalahodyty-efektyvne-upravlinnya-hromadamy-v-suchasnyh-geopolitychnyh-realayah> (дата звернення 15.05.2022).
3. Гуртом: які країни долучаться до відбудови України? *Інфокурс*. 2022. URL: <https://info-kurs.com/uk/post/gurtom-yaki-krayini-doluchatsya-do-vidbudovi-ukrayini> (дата звернення 15.05.2022).
4. Нарис про відбудову України. *Центр досліджень економічної політики (Centre for Economic Policy Research, CEPR)*. 2022. URL: https://cepr.org/sites/default/files/news/BlueprintReconstructionUkraine_ukr.pdf (дата звернення 15.05.2022).
5. Принципи зеленої післявоєнної відбудови України. *Центр екологічних ініціатив «Екодія»*. 2022. URL: <https://ecoaction.org.ua/zelena-vidbudova-ua.html> (дата звернення 15.05.2022).

Кондратюк І.С.
«Фінанси, банківська справа та страхування», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.ю.н., доцент
кафедри теорії та історії права Власенко В.В.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ТА БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключовою умовою сталого економічного зростання України є забезпечення фінансової стабільності. За високих ризиків у період воєнного стану зусилля уряду зосереджуються на вирішенні поточних проблем та визначені стратегічних цілей розвитку держави в майбутньому.

Найбільш загальною системною категорією фінансового права, яка виражає функціональну єдність фінансових ресурсів і всіх органів держави, що здійснюють фінансово-правову політику, виступає фінансова система. Фінансова система виникла з появою держави і нерозривно пов'язана з її функціонуванням. За допомогою фінансової системи держава накопичує і використовує фінансові ресурси на виконання своїх функцій [1]. Фінансова система будь-якої держави є одним із якісних показників її розвитку в цілому. Від оптимального функціонування системи безпосередньо залежить якісне та повноцінне забезпечення майже усіх сфер життєдіяльності країни [2].

Фінансова стабільність невіддільна від характеристик фінансової системи, оскільки вона є складним системним утворенням і складається з таких елементів, як фінансові установи та організації, інфраструктурні інститути та зв'язки між ними, охоплені поняттям фінансових ринків (фондова біржа, грошовий ринок і ринок похідних фінансових інструментів). Фінансова стабільність передбачає стабільність кожного елементу цієї системи.

12 квітня 2022 року відбулося чергове засідання Ради з фінансової стабільності, де обговорили системні ризики фінансового сектору та вжили кроків зі збереження фінансової стабільності в Україні. Члени РФС відзначили стійкість фінансової системи у поточних умовах, якій сприяли реформи фінансового сектору останніх років та вчасні антикризові заходи регуляторів з початку війни. Вони погодилися, що для збереження фінансової стабільності емісійне фінансування державного бюджету Національним банком має бути і надалі мінімізовано. Для досягнення цього потрібно продовжувати докладати зусиль для залучення офіційного фінансування від міжнародних партнерів на пільгових умовах, а також дотримуватися максимально можливої економії бюджетних ресурсів і міжнародних резервів в умовах воєнного стану.

Отже, стійка фінансова політика дає шанс не лише мінімізувати негативний вплив на Україну війни, а й забезпечити сприйнятливість вітчизняної економіки до нових можливостей розвитку та відкрити Україні шлях до нових іноземних партнерів.

Квітень 2022 р. став для бюджетної політики найтяжчим періодом із початку широкомасштабного вторгнення РФ в Україну, бо в умовах воєнного стану надзвичайно важливо було забезпечити оперативне, належне та безперервне виконання місцевих бюджетів. Для забезпечення ефективного функціонування бюджетної сфери та життєво необхідних потреб жителів територіальних громад у період дії воєнного стану Офіс Президента України, Уряд, Верховна Рада України, РНБО та інші центральні органи виконавчої влади приймають низку швидких, ефективних, оперативних рішень:

1. Кабінет Міністрів України 09 квітня 2022 р. вчергове вніс зміни до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану. Ухвалена урядом України Постанова надасть змогу Казначейству та його територіальним органам в особливому режимі в умовах воєнного стану здійснювати пріоритетні видатки бюджетів [3].

2. Кабінет Міністрів України 09 квітня 2022 р. подав на розгляд Президента України проєкт указу про створення Фонду відновлення України [4]. Фонд має функціонувати як консультативно-дорадчий орган при Президентові України та забезпечувати координування процесу накопичення фінансових ресурсів для післявоєнного відновлення України. Поряд із цим уряд подав на

розгляд Президента України проєкт Указу про створення Національної ради з відновлення країни, яка здійснюватиме розроблення Плану післявоєнного відновлення та розвитку України. План передбачатиме не лише конкретні кроки з відновлення й розбудови інфраструктури й житла, а й структурну модернізацію та перезапуск економіки за європейськими стандартами й правилами. Президент України 21 квітня 2022 року Указом ухвалив Положення про Національну раду з відновлення України від наслідків війни.

3. Верховна Рада України 14 квітня 2022 р. ухвалила Закон України «Про внесення змін до пункту 3-8 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України» (реєстр. № 7246 від 02 квітня 2022 р.) [5]. Згідно із цим Законом Міністр фінансів України наділений повноваженням залучати за рішенням уряду гранти на бюджетну підтримку від іноземних держав, іноземних фінансових установ і міжнародних фінансових організацій та вносити зміни до міжнародних договорів України. Також уряду дозволено залишки (станом на 01 квітня 2022 р.) зі спецфонду внесків на регулювання НКРЕКП спрямувати на заходи у сфері оборони. Також дозволено перевищення обсягу резервного фонду бюджету понад 1% обсягу видатків загального фонду відповідного бюджету.

4. Кабінет Міністрів України 15 квітня 2022 р. вніс зміни до Порядку фінансового забезпечення діяльності військових адміністрацій. Постанова КМУ вдосконалює механізм виплати грошового забезпечення для осіб, відряджених до військово-цивільних адміністрацій та призначених (перепризначених) до військових адміністрацій. Також документ передбачає процедуру ухвалення рішення про виплату премії та розмір додаткової винагороди військовослужбовцям військових формувань, утворених відповідно до законів, особам рядового і начальницького складу правоохоронних органів, служби цивільного захисту, відрядженим до обласних та районних військових адміністрацій, статусу яких набули відповідні місцеві державні адміністрації, а також військових адміністрацій населених пунктів, утворених на базі військово-цивільних адміністрацій [6].

Отже, із вищезазначеного вбачається, що бюджетна система як основна складова фінансової системи в умовах воєнного стану потребує стабілізації на рівні нормативного правового регулювання.

З початком повномасштабної війни стабільність фінансової політики перебуває під загрозою через різку економічну кризу в країні. Проте варто пам'ятати, що від функціонування фінансової системи безпосередньо залежить якісне та повноцінне забезпечення усіх сфер життєдіяльності держави, тому органи державної влади України постійно працюють задля стабілізації фінансової та бюджетної політики. Таку роботу можемо прослідкувати через внесення відповідних змін до діючих нормативно-правових актів, ухвалення нових законів, розробку законопроектів для підтримання фінансової та бюджетної системи України в умовах воєнного стану.

Література

1. Дуравкін П. М. Ознаки фінансової системи держави. *Форум права*. 2016. № 4. С. 119-126. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2016_4_21.
2. Власенко В.В. Теоретико-правові аспекти функціонування фінансової системи України. *Юридична Україна*. 2021. №5. С. 27-29. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/36974/V_15_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
3. Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 9 червня 2021 р. № 590. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.05.2022 р.).
4. Уряд подав на розгляд Зеленському проєкт указу про Фонд відновлення України. URL: https://lb.ua/economics/2022/04/09/512893_uryad_podav_rozglyad_zelenskomu.html.
5. Про внесення змін до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України та розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України : Закон України від 14 квітня 2022 р. № 2192-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2192-20#n5> (дата звернення: 18.05.2022 р.).
6. Про затвердження Порядку фінансового забезпечення діяльності військових адміністрацій : постанова Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2022 р. № 397. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/397-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.05.2022 р.).

Паш Я.В.
«Приватне право», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник — д.ю.н., професор
кафедри теорії та історії права Кравченко М.Г.

ЕЛЕКТРОННА ЕКОНОМІКА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМОК ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Для ефективного функціонування економіки тієї чи іншої країни необхідним є врахування тенденцій розвитку людства, досвіду передових країн, запитів громадськості та суб'єктів підприємництва тощо. Стрімкий розвиток сфери інформаційних технологій, без яких не уявляє свого життя вже майже кожна людина, починає активно враховуватися багатьма державами у особі їх уповноважених органів під час взаємодії з суб'єктами господарювання. На основі цього починає стрімко розвиватися електронна економіка, яка виступає одним з основних напрямків розвитку економік провідних країн, та навіть таких наднаціональних утворень як ЄС. Тому з метою якнайшвидшого відновлення економіки України після закінчення на її території активних бойових дій, державі необхідно створити належний базис нормативного регулювання концепції електронної економіки як одного з найважливіших напрямів розвитку національної економічної політики України.

Метою цього дослідження є визначення основних особливостей електронної економіки на основі досвіду Європейського Союзу та інших провідних країн світу, для подальшого запозичення цих напрацювань в економіку України.

Першочергово хочемо зупинитися на встановленні етимології поняття «електронна економіка». Т. Мезенбург виокремлює три основні складники концепції електронної економіки: підтримуюча інфраструктура (програмне забезпечення, телекомунікації); електронний бізнес (керування підприємницькою діяльністю та іншими бізнес-процесами за допомогою інформаційно-телекомунікаційних мереж); електронна комерція (реалізація товарів та надання послуг через мережу Інтернет) [1, с. 142].

Л. Кіт розглядає електронну економіку як трансформацію усіх сфер економіки на комп'ютерну платформу з ціллю їх подальшого використання на цій платформі, при цьому така трансформація виражається у перенесенні всіх знань та процесів господарювання в електронну площину [2, с. 190].

Д. Тапскотт визначає концепцію електронної економіки як економіки, яка заснована на пріоритетному застосуванні електронних технологій [3, с. 234].

На основі думок цих дослідників та опрацьованого нами матеріалу можемо відзначити власне визначення електронної економіки. Електронна економіка — це економічна діяльність, яка створена на основі електронних технологій, та виражається у наданні електронних послуг та реалізації електронних товарів. Варто відзначити, що електронна економіка — це не тільки програмне забезпечення, головну складову електронної економіки посідають саме електронні товари та послуги, що виготовляються електронним бізнесом та електронною комерцією.

Тепер хотілося б зупинитися на досвіді Європейського Союзу (далі — ЄС) загалом, та деяких країн-членів ЄС зокрема, стосовно їхнього бачення електронної економіки. В ЄС вперше проблематика електронної економіки піднялася у середині 1990 років, але більшого розвитку вона набула у 2010 році, коли Європейська комісія затвердила цифровий Порядок денний для Європи, що стало першою із семи ініціатив у рамках стратегії «Європа 2020». У травні 2015 р. на підставі накопиченого досвіду була затверджена «Стратегія єдиного цифрового ринку для Європи» [4].

Модель правового регулювання електронної економіки ЄС зосереджена на полегшенні доступу споживачів, суб'єктів господарювання до товарів та послуг, що реалізуються та надаються через Інтернет-ресурси у межах всього ЄС; створенні сприятливих умов для удосконалення та розвитку електронних мереж та сприяння найвищому зростанню потенціалу електронної економіки Євросоюзу. Варто відзначити, що Стратегія єдиного цифрового ринку дозволяє людям, товарам, послугам та капіталам вільно переміщатися у межах ЄС, що стимулює активну та добро-

совісну конкуренцію на ринку, підвищує якість електронних послуг та збільшує асортимент товарів для споживачів з різною ціновою категорією, в залежності від купівельної спроможності споживачів.

Ціллю єдиного цифрового ринку ЄС є створення електронної економіки та інформаційного суспільства, що встановлює рівні можливості для кожного, стимулювання розвитку транскордонної реалізації товарів та надання послуг. Завдяки стратегії єдиного цифрового ринку ЄС відбулося значне покращення конкурентоспроможності економіки ЄС, що сприяло тому, що у країнах наднаціонального об'єднання почали втілюватися національні стратегії електронної економіки.

Одна з таких стратегія під назвою «Стратегія електронної (цифрової) економіки», розроблена у Великій Британії (у цей період часу ще країна-член ЄС). Вона спрямована на електронну трансформацію економіки, яка виражається у просуванні та впровадженні інноваційних технологій в економіку та підприємництво [5, с. 27].

На розвиток та на виконання даної стратегії було прийнято закон про електронну економіку Великої Британії та Північної Ірландії, у якому знайшли своє відображення такі приписи як:

- процедура передачі електронної інформації між органами публічного адміністрування відповідно до концепції цифрового уряду, зокрема у використанні нових методик управління, бізнескейсів, новітніх технологій у державному секторі, в удосконаленні розвитку електронних засобів для публічних службовців;
- блокування забороненого Інтернет-контенту за допомогою інформаційних фільтрів;
- відповідальності за зловмисні телефонні дзвінки, а також відповідальності за порушення авторських прав із використанням цифрової інфраструктури;
- встановлення способів обмеження доступу неповнолітніх до порнографічних матеріалів у мережі Інтернет тощо [5, с. 27].

Модель правового регулювання у сфері електронної економіки Естонії містить розробку національної стратегії електронної економіки «Електронна Естонія», яка рухається у напрямку створення Інтернет-платформ для вирішення різних запитів суспільства, зокрема стосовно:

- електронного уряду;
- електронного податку;
- цифрової ідентифікаційної карти;
- електронного голосування;
- гарантування громадської безпеки;
- електронної охорони здоров'я;
- електронної освіти.

У Федеративній Республіці Німеччина рушієм процесу розвитку електронної економіки виступили органи державної влади, які запропонували програму «Індустрія 4.0», яка ґрунтується на концепціях промислового Інтернету й Інтернету речей, яка передбачає поступовий перехід від традиційного виробництва до виробництва за допомогою Інтернету [6, с. 191].

На основі аналізу досвіду європейських країн хотіли б відзначити можливі шляхи розвитку нашого національного законодавства, у сфері електронної економіки. Зокрема вважаємо, що необхідно:

- 1) розробити Національну стратегію розвитку електронної економіки, або ж доповнити Національну економічну стратегію на період до 2030 року окремим розділом про стратегію розвитку електронної економіки;
- 2) створення плану нормотворчої діяльності з питань регулювання електронної економіки з чітким визначенням строків розроблення цих нормативних актів, осіб, відповідальних за розробку, цих актів тощо;
- 3) розробка та впровадження законодавчих актів спеціального характеру, які будуть спрямовані на гарантії безпеки у кіберпросторі, встановлюватимуть механізми її забезпечення;
- 4) встановлення особливих процедур укладення договорів предметом яких є електронні товари чи надання послуг в електронній формі, за допомогою закріплення таких процедур в окремих законодавчих актах, таких як Закони України «Про електронні довірчі послуги» чи «Про електронну комерцію»;
- 5) встановлення правил використання електронних технологій, заснованих на штучному інтелекті у господарській діяльності тощо.

Отже, для якнайшвидшого відновлення економіки України після закінчення на її території воєнних дій, нам необхідно здійснити, так зване «українське чудо», тобто здійснити значний економічний стрибок, для цього нам у першу чергу необхідно покластися на новітні наукові розробки та розвиток електронних технологій, як передових каталізаторів розвитку. Для здійснення такого прогресу нам необхідно створити належну нормативну базу розвитку економіки, зокрема з урахування досвіду передових економік, які вже активно впроваджують у своїх державах стратегію розвитку електронної економіки, як економіки майбутнього.

Література

1. Burkaltseva, D. D., Kosten, D. G. and Vorobyov, Yu. (2017), «Algorithm for the implementation of the program of «digital economy». Conference Proceedings of the International Economic Conference. Polytechnic University, St. Petersburg, Russian. Pp. 141–147.
2. Кіт Л. З. Еволюція мережевої економіки. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2014. № 3. Т. 2. С. 187-194.
3. Tapscott Donald. The Digital Economy. McGraw-Hill. 1996. 342 с.
4. A Digital Single Market Strategy for Europe: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. COM (2015) 192 final. Brussels : the European Commission, 2015. 20 p. URL: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/EN/1-2015-192-EN-F1-1.PDF> (дата звернення: 16.05.2022).
5. Левицька Н.О. Сучасні тенденції розвитку нормативно-правового регулювання цифрової економіки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 5/2019. С. 26–29.
6. Костюченко Я.М. Досвід правового регулювання розвитку цифрової економіки на прикладі провідних країн світу. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. № 3. 2021. С. 189-194.

Саврасов Я.К.

*«Менеджмент бізнес-організацій», 2 курс,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана».
Науковий керівник: д.ю.н., професор
кафедри теорії та історії права Кравченко М.Г.*

ЗАСТОСУНОК «ДІЯ» ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ВІДРОДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ — ЮРИДИЧНИЙ АСПЕКТ

Що таке «Дія»?

На офіційному сайті відповідь на це питання формулюється, так: «Ми створюємо цифрову державу у центрі якої людина. Прозору і зрозумілу державу для людей. Починаємо зміни: менше черг, більше життя. Дія — це взаємодія «Держава і я»»[1].

Дія — це застосунок в якому усі потрібні документи в одному місці, у вашому смартфоні. Це один портал, де можна отримати всі послуги онлайн: швидко, зручно та людяно. Зокрема, йдеться про:

- Портал — Онлайн-сервіс державних послуг, де все швидко, чітко й зрозуміло. Тут можна отримати послугу там і тоді, коли потрібно.
- Застосунок — Мобільний застосунок з електронними документами та даними про людину з реєстрів.
- Дія City — Спеціальний правовий режим для ІТ-індустрії.
- Бізнес — Портал з допомоги малому та середньому бізнесу.
- Освіта — Портал з онлайн-курсами: базовий із цифрової грамотності, для вчителів і для батьків «Онлайн-безпека дітей».

– ЦНАПи — Центри надання адміністративних послуг у кожному куточку України. У майбутньому Центри Дії[2].

Важливо розуміти, що «Дія — застосунок» працює на державному рівні, а головним органом, який адмініструє його є Міністерство цифрової трансформації України.

Роль Мінцифри України у адмініструванні «Дія».

На це міністерство покладено обов'язок щодо впровадження урядової політики у сфері електронного управління, інформатизації, розвитку інформаційного суспільства, формування та використання національних електронних інформаційних ресурсів, цифровізації органів державної влади[3].

Варто звернути увагу на те, що 6 лютого 2020 року відбулася офіційна презентація мобільного додатку «Дія». Він включає весь функціональний портал «Державні послуги» онлайн (diia.gov.ua) і дозволить отримати будь-яку державну послугу дистанційно. Додаток доступний для завантаження в Google Play і App Store[4].

Наразі, уже доступні електронні водійські посвідчення, електронне свідоцтво про реєстрацію транспортних засобів, паспорт громадянина України (ID-карта), закордонний паспорт, студентський квиток, свідоцтво про народження та реєстраційний номер облікової картки платника податків (ранній ідентифікаційний код або ІНН). При цьому, варто звернути увагу на те, що електронні посвідчення водія та електронне свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу є цифровою версією документів, а не альтернативними документами. Цифрове посвідчення водія входить до переліку документів, що засвідчують особу, тому його можна використовувати в ситуаціях, де потрібен пластиковий оригінал[5].

Можна зробити висновок, що платформа є досить успішною. У січні 2022 року кількість користувачів додатку «Дія» перевищила 13 млн. Про це повідомив міністр цифрової трансформації Михайло Федоров у своєму телеграм-каналі. В App Store застосунок має оцінку 4,4/5, базуючись на 114 тис. відгуків, що є дуже хорошим результатом[6].

«Дія» є досить успішною і в економічній сфері. Так, 9 грудня 2021 р. Кабмін прийняв Постанову від 09 грудня 2021 р. № 1272 «Деякі питання надання допомоги в рамках Програми «ЄПідтримка»»[7]. Завдяки цій постанові кожний вакцинований українець, використовуючи сервіс «ЄПідтримка» у застосунку дія отримав, 1000 грн. В умовах воєнного стану можливості щодо надання матеріальної допомоги у межах програми «ЄПідтримка» розширилися. Так, застраховані особи отримали змогу одержати одноразову матеріальну допомогу у зв'язку з втратою, внаслідок війни, частини зарплати (доходу) чи роботи[8].

Можливості розвитку «Дія», нові опції застосунку.

На сьогодні, у «Дії» є велика кількість функцій та можливостей, у тому числі такі, що можуть посприяти економічному відродженню України: Допомога армії, Пошкоджене майно, «ЄПідтримка», Допомога по безробіттю тощо. Однак, можна також впровадити нові аспекти.

На мою думку, цікавою пропозицією могли б стати вакансії для робітників у сфері ІТ. Такі люди, у свою чергу, могли б запропонувати, як покращити застосунок. В Україні існує проблема, що професійні програмісти масово їдуть закордон у пошуках кращих умов роботи. Держава б у свою чергу, могла б надати можливість використати свої знання для поліпшення застосунку «Дія».

Також корисним рішенням була б можливість кооперація через застосунок. Наприклад для родичів, працівників однієї компанії або осіб, які пов'язані між собою у юридичному плані. Це також би збільшило кількість користувачів. І хоча зараз Дія є досить наповненою, її можна покращити. Можливо, якісь із вищеперерахованих ідей реалізуються у майбутньому.

Отже, Дія в цифровому плані є одним із найуспішніших державних проектів. Як зазначають співробітники, постійно йдуть перемовини із представниками різних країн, з метою кооперації та поширення української технології. Це свідчить про зацікавленість з боку урядів інших держав. Застосунок набагато спрощує велику кількість аспектів, пов'язаних із документацією, нормативно-правовими актами тощо. В економічному плані, цей проект може приносити успіх та піднесення України через вже перевірені та якісні механізми відносин між державою та громадянами.

Література

1. Як користуватися цифровими паспортами в Дії?.URL:<https://thedigital.gov.ua/news/tag/%D0%94%D1%96%D1%8F>(дата звернення: 18.05.2022).

2. Державні послуги онлайн.URL: <https://diia.gov.ua/> (дата звернення: 18.05.2022).
3. Питання Міністерства цифрової трансформації: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2019 р. № 856.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#Text>(дата звернення: 18.05.2022).
4. Підсумки-2020. Проект року — «Дія». Розповідаємо про головний додаток українців.URL: <https://eukraine.org.ua/ua/news/pidsumki-2020-proekt-roku-diya-rozpovidayemo-pro-golovnij-dodatok-ukrayinciv>(дата звернення: 18.05.2022).
5. Про затвердження Порядку формування та перевірки електронного посвідчення водія, електронного свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу, їх електронних копій: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1453.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1453-2021-%D0%BF#Text>(дата звернення: 18.05.2022).
6. App Store у Росії більше не приймає оплату через мобільні платежі.URL: <https://minfin.com.ua/ua/2022/05/12/85304547/>(дата звернення: 18.05.2022).
7. Деякі питання надання допомоги в рамках Програми «єПідтримка»: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2021 р. № 1272.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1272-2021-%D0%BF#Text>(дата звернення: 18.05.2022).
8. Питання надання у 2022 році застрахованим особам одноразової матеріальної допомоги у зв'язку із втратою частини заробітної плати (доходу), робота (економічна діяльність) яких тимчасово зупинена внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2022 р. № 199.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/199-2022-%D0%BF#Text>(дата звернення: 18.05.2022).

Карунська А.О.
«Правознавство», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.ю.н., доцент, професор
кафедри теорії та історії права Гришко О.М.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ

У зв'язку з останніми подіями в Україні багато уваги приділяється питанню якості життя людини, як важливому показнику соціально-економічної ситуації в країні та становленню її позитивного іміджу на світовій арені. При цьому варто розуміти, що в економічному зростанні країни важливу роль відіграє рівень надходження інвестиційних коштів в економіку України. «Запорукою економічного росту в Україні є підвищення інвестиційної привабливості як кожного підприємства та організації, так і всієї вітчизняної підприємницької системи» [2, с. 303]. По-перше, слід зазначити, що чим більше проблем наявні в економіці, то, відповідно, нижчим буде рівень інвестиційної привабливості країни. По-друге, варто враховувати і той факт, що позитивна динаміка розвитку економіки сприятиме збільшенню інвестиційної привабливості держави.

Питання інвестиційної привабливості наразі є актуальним для України, і з'ясовувалося багатьма вітчизняними та іноземними як практиками, так і науковцями. Серед таких робіт є праці А. Гайдуцького, Т. Кулініча, В. Коссова, Г. Беккер, Т. Стюарт, М. Джонка. Вагомий внесок в економічну теорію засад інвестиційної діяльності здійснили Н. Коваль, О. Варченко та інші.

Метою є дослідження сутності інвестиційної привабливості, визначення її напрямків та шляхів реалізації з юридичної точки зору.

Наразі, єдиного визначення поняття «інвестиційна привабливість» не існує, тому його варто розглядати з декількох позицій. Як зазначає А.Гайдуцький, інвестиційна привабливість — це сукупність характеристик, що дозволяє потенційному інвестору оцінити, наскільки той або інший об'єкт інвестицій привабливіше інших для вкладення наявних коштів [1, с. 83]. В свою чергу, Л. Чорна пропонує досліджувати поняття «інвестиційної привабливості підприємства» як сукупність

економіко-психологічних характеристик фінансово-господарської діяльності підприємства, які відповідають вимогам інвестора та забезпечують досягнення ефекту від вкладень при відповідному рівні ризику [4, с.5].

В Україні основи інвестиційної політики держави закріплено в Господарському кодексі України. Так, згідно зі п.4 ч.1 ст.10 ГК України, інвестиційна політика держави — це, в першу чергу, один із основних напрямів державної економічної політики, що спрямований на створення суб'єктам господарювання необхідних умов для залучення і концентрації коштів на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва, переважно у галузях, розвиток яких визначено як пріоритети структурно-галузевої політики, а також забезпечення ефективного і відповідального використання цих коштів та здійснення контролю за ними. Інвестиційна політика України знайшла своє відображення у Конституції України, зокрема у положеннях стосовно забезпечення соціальної орієнтації економіки та належного захисту суб'єкту господарювання, а саме у ст.17, п.6. та п.14 ч.1 ст.85, п.9 ч.1 ст.92, п.4 та п.8 ч.1 ст.116, п.3 ч.1 ст.119, ст.132, а також, у ряді інших законодавчих актів, а саме в Законах України: «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», «Про державно-приватне партнерство» тощо.

Незважаючи на декларування кардинального реформування економіки України, інвестиційний клімат в країні залишається несприятливим, що значно впливає на економічне зростання та прибутковість діяльності економічних суб'єктів України. Варто відмітити, те, що інвестиційний клімат представляє собою сукупність політичних, правових, економічних та соціальних умов, що забезпечують та сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних та закордонних інвесторів, негативно впливає на інвестиційний ринок України [3]. Беручи до уваги інституційне середовище, в Україні спостерігається зменшення інвестування, і найгірше, що така тенденція спостерігається саме у зменшенні частки іноземних інвестицій, які є вкрай важливими для України, особливо в контексті міжнародного співробітництва.

Серед основних причин, що обумовлюють несприятливий інвестиційний клімат в Україні та стримують економічний розвиток, численні вітчизняні та зарубіжні дослідження традиційно відзначають нестабільність українського законодавства, нерозвиненість ринкової інфраструктури, зокрема фондового ринку [5], також свій вплив здійснює наявність корупції на різних рівнях влади. Проте, Україна має потужну конкурентноспроможну основу, яка, на жаль, обумовлена не здобутками української економіки, а наданими від природи потенційними можливостями. До цих переваг належить вигідне геополітичне розміщення, велика територія, дешева кваліфікована робоча сила, високий рівень природно-ресурсної забезпеченості, перспективи для сільськогосподарської діяльності та інші.

До основних мінусів, які послаблюють інвестиційну привабливість також є прогалини і суперечливі норми права в національному законодавстві. Норми права, які наразі наявні у законодавчих актах, замість того, аби спростувати процедуру залучення інвесторів, є лише формальними та недостатньо впливають на залучення інвестицій. До того ж, інвестиційні кошти розподіляються між містами вкрай нерівномірно, наприклад: основні кошти концентруються у великих і багатих природними ресурсами центрах, а решта міст не мають можливості використовувати інвестиційні надходження.

Тому необхідно, аби при плануванні нової економічної політики для підвищення інвестиційної привабливості України враховувалися наступні правові аспекти:

- встановлення, за допомогою норм права порядку захисту прав інвесторів, які будуть передбачати доступні процедури, чітко визначені законодавцем;
- створення законодавцем прозорої, незалежної, некорумпованої судової системи, яка в свою чергу буде слідкувати за дотриманням і виконанням судових рішень;
- створення стимулів для інвесторів (податкові, фінансові, митні). «Політика стимулювання інвестицій повинна бути здатна надати інвесторам середовище, в якому вони можуть виконувати свою діяльність з прибутком і не вдаючись до непотрібного ризику» [6].

Отже, Україна є дійсно інвестиційно привабливою країною завдяки своєму природному потенціалу, проте задля підвищення її інвестиційної привабливості дуже важливим є створення дієвої законодавчої бази, яка буде передбачати не тільки вигідні умови для залучення коштів іноземних

інвесторів, а й впровадження економічного механізму страхування ризиків для них. Варто також пам'ятати про важливість законодавчого закріплення рівномірного розподілу інвестицій по всій Україні. Для цього вкрай необхідно підвищувати інвестиційну привабливість регіонів, які наразі потенційні інвестори уникають через економічну невідповідність. Врешті-решт, слід усвідомити, що ґрунтовне вирішення проблем, що є істотною перешкодою для підвищення інвестиційної привабливості України, дозволить значно пришвидшити економічне відродження України та утвердити її місце на міжнародній арені.

Література

1. Гайдучкий А.П. Методологічні аспекти інвестиційної привабливості економіки. *Регіональна економіка*. 2004. №4. С. 81-86.
2. Рудницька О. М., Марків І. В. Інвестиційна привабливість підприємств. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Логістика*. 2014. № 811. С. 299-304.
3. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом. Київ: Лібра. 2002. С. 472.
4. Чорна Л.О. Результативна стратегія досягнення інвестиційної привабливості підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. №24. 2008. С. 4-6.
5. Шкодін І. В. Інституційні проблеми функціонування фондового ринку України. *Вісник Університету банківської справи НБУ*. 2014. № 1. С. 52-58.
6. Kokkinou A., Psycharis I. Foreign Direct Investments, Regional Incentives and Regional Attractiveness in Greece. Regions and Fiscal Federalism: 44th Congress of the European Regional Science Association (Porto, 25th — 29th August 2004). Portugal. 27 p. URL: https://www.econstor.eu/bitstream/10419/117204/1/ERSA2004_559.pdf.

Марчук А.А.

*«Менеджмент бізнес-організацій», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник —: д.ю.н., професор
кафедри теорії та історії права Кравченко М.Г.*

ІНВЕСТИЦІЇ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ТРАНСПОРТНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД — ЮРИДИЧНИЙ АСПЕКТ

Транспортна галузь є однією із базових галузей економіки України. Вона складається із багатьох підсистем, а зокрема: залізничного транспорту, водного (морського та річкового) транспорту, авіатранспорту, автомобільного транспорту тощо.

Ця сфера регулюється величезною кількістю нормативно — правових актів, наприклад: Повітряним кодексом України [1]; Водним кодексом України [2]; Законом України «Про автомобільні дороги» [3]; Законом України «Про морські порти України» [4]; Законом України «Про автомобільний транспорт» [5]; Законом України «Про залізничний транспорт» [6] та інші.

Існує також розгалужене нормативне регулювання правовідносин, які виникають у сфері інвестиційної діяльності. Йдеться, наприклад, про: Закон України «Про інвестиційну діяльність» [7]; Закон України «Про режим іноземного інвестування» [8] та ін.

Транспортна сфера України зазнала величезних збитків через агресію Росії. Наразі, важко визначити їх точну суму. Йдеться про пошкоджені або цілковите знищені аеропортів та злітних смуг біля них, ділянки автомобільних доріг, мости, залізничні вокзали та ділянки залізничної колії.

Крім того, через загрозу життю пасажирів були введені обмеження щодо користування транспортною інфраструктурою згідно Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» [9].

Транспортна сфера в Україні потребує відновлення у повоєнний період. Тому ми хотіли б визначити кроки, які варто зробити аби швидко її відновити. Такі заходи, на наш погляд, могли б

знайти свого відображення через доповнення до Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року [10].

Відновлення та реформування транспортної сфери України у повоєнний період передбачає:

- підвищення рівня безпеки транспорту та зменшення його негативного впливу на навколишнє природне середовище;
- безперешкодну мобільність та міжрегіональну інтеграцію;
- інноваційний розвиток транспортної галузі та глобальні інвестиційні проекти;
- підвищення якості надання послуг кінцевому споживачу.

Для досягнення вказаних цілей ми пропонуємо наступні заходи:

Мультиmodalьні перевезення

Створення мережі маршрутів регулярних контейнерних/мультиmodalьних вантажних поїздів, синхронізованих з маршрутами поїздів держав-членів ЄС; створення мережі мультиmodalьних транспортно-логістичних кластерів та базових логістичних центрів.

Водний транспорт

Для зручності пересування мешканців населених пунктів, слід відновити пасажирське сполучення водним транспортом. Необхідно побудувати більше комфортабельних пасажирських суден.

Авіаційний транспорт

Зараз зовнішнє середовище функціонування повітряного транспорту України є складним і суперечливим. Головним сприятливим чинником поліпшення розвитку авіаційного транспорту України є вигідне географічне положення, її стратегічні позиції в регіоні.

Оскільки багато летовищ зруйновано, під час реконструкції можна створити оптимальну мережу аеропортів, спланувати нові повітряні сполучення.

Розвиток автомобільного транспорту

Поступова лібералізація міжнародних автомобільних вантажних перевезень; запровадження нового підходу до ліцензування автомобільних перевізників з передбаченням вимог щодо ділової репутації, фінансової спроможності, професійної компетентності персоналу та забезпечення процедури доступу до ринку автомобільних перевезень відповідно до законодавства ЄС;

Автомобільний транспорт

Пропонується покращити якість доріг, у тому числі шляхом створення сприятливих умов для залучення інвестицій; розбудувати мережі пунктів дорожнього сервісу для забезпечення проведення перевірки дотримання вимог режимів праці та відпочинку водіїв; впроваджувати довгострокові контракти з експлуатаційного утримання автомобільних доріг на основі їх роботи та кінцевих результатів; збільшити кількість пересувних габаритно-вагових комплексів та забезпечити здійснення дієвого контролю за перевищенням габаритно-вагових параметрів транспортних засобів.

Залізничний транспорт

У війні проти України Росія намагається дедалі більше руйнувати українську залізничну інфраструктуру. Адже залізниця є одним із найважливіших логістичних інструментів Києва — і символом українського спротиву. Хоча у країні існує велика мережа магістральних шляхів, однак лише частина з них і переважно поблизу великих міст є багатоколійними. Багато ж автошляхів знаходяться у дуже поганому стані і є радше непридатними для перевезення важких вантажів. Тому можна запропонувати створити більше залізничних шляхів для перевезень вантажів.

Література

1. Повітряний кодекс України від 19.05.2011 року.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17/ed20110519#Text> (дата звернення: 18.05.2022).
2. Водний кодекс України від 06.06.1995 року.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 18.05.2022).
3. Про автомобільні дороги: Закон України від 08.09.2005 року № 2862-IV.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-15/ed20050908#Text> (дата звернення: 18.05.2022).
4. Про морські порти України: Закон України від 17.05.2012 року №1054-IX.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4709-17#Text> (дата звернення: 18.05.2022).
5. Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001 року № 2173-IX.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14#Text> (дата звернення: 18.05.2022).

6. Про залізничний транспорт: Закон України від 04.06.1996 року № 1887-IX.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 18.05.2022).
7. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 року №1881-IX.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 18.05.2022).
8. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 року №2139-IX .URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 18.05.2022).
9. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента від 24 лютого 2022 року № 64/2022.URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 17.05.2022).
10. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.05.2018 року № 430-р.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 17.05.2022).

Блохіна А.М.
«Право», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.ю.н., доцент, професор
кафедри теорії та історії права Риндюк В.І.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 року Указом Президента України № 64/2022 [1] було введено воєнний стан через пряме повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України. Відтак українська економіка перейшла у воєнний режим. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання підтримки бізнесу в Україні, що в майбутньому забезпечить сталий розвиток нашої держави.

На думку деяких науковців, під економікою в умовах війни розуміється «економіка, метою якої є зосередження та використання власних ресурсів для ефективної протидії загрозам безпеки територій» [2, с. 181].

Так як війна коштує Україні мільярдів доларів, які необхідні для забезпечення оборони та підтримання (а в подальшому і відновлення) нашої інфраструктури, необхідно розвивати економічний потенціал держави.

Якщо говорити про сучасний стан малого і середнього бізнесу, то за даними опитування Європейської Бізнес Асоціації (ЕБА), 42% підприємців взагалі припинили працювати. Близько третини — призупинили роботу, але хочуть відновлювати її. У повному обсязі нині працює лише 13% малого та середнього бізнесу [3].

Налагодження роботи національного бізнесу є запорукою того, що державний бюджет буде наповнюватися, а населення зберігатиме платоспроможність.

Активізація бізнес-діяльності у цьому випадку є ключовим фактором посилення економічної стійкості держави, а отже, і її здатності ефективно протистояти агресору. Саме тому парламентом та урядом було запроваджено ряд ініціатив, спрямованих на підтримку підприємництва під час війни. Нові правила передбачають послаблення вимог щодо ведення бізнесу, доступне кредитування, можливість релокації з територій, де ведуться активні бойові дії, та інші поліпшення, які дозволять бізнесу продовжувати функціонувати й наближати нашу перемогу [4].

На думку деяких експертів, допомога від держави має йти всьому бізнес-середовищу, але передусім виробникам продуктів, ліків, аптечним мережам, аграрному сектору (особливо в період сівби), галузі легкої промисловості. Так, підтримкою українського уряду стали податкові пільги, зокрема, дозволено платити 2% з обороту замість 20% ПДВ; для підприємців першої та другої груп сплата ЄСВ стала добровільною [2, с. 189].

Такі зміни мають на меті сприяння діяльності підприємств в кризових умовах, а також забезпечення стабільного наповнення бюджету країни грошовими коштами, для забезпечення виконання покладених на неї функцій [5, с. 303].

Крім того, для аграрних підприємств Уряд впровадив додатковий механізм кредитування, а саме: розширив програму «5-7-9%», згідно якої підприємство може отримати кредит до 60 млн грн. під 0% [2, с. 189].

Варто додати, що вищезазначені норми були закріплені у Законі України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [6].

Загалом цей нормативно-правовий акт вміщує такі положення:

- можливість фізичним особам-підприємцям та юридичним особам з оборотом до 10 млрд. грн. сплачувати єдиний податок з обороту в обсязі 2% за правилами, встановленими для 3-ї групи платників єдиного податку, тобто із звільненням від податку на прибуток, ПДВ та інших платежів;
- для фізичних осіб-підприємців 1-ї та 2-ї груп сплата єдиного податку є добровільною;
- визначення особливостей нарахування окремих податків та зборів в умовах воєнного стану, зокрема ЄСВ, плати за землю, екологічного податку;
- зменшення ПДВ до 7% та звільнення від акцизу з пального;
- звільнення споживачів від відповідальності перед кредитором за прострочення виконання зобов'язань за договором про споживчий кредит;
- звільнення від оподаткування ПДФО допомоги постраждалим від військової агресії рф;
- зупинення дії норм, які надавали право іпотекодержателю виселяти з іпотечного житла його мешканців, набувати право власності на предмет іпотеки, або продавати його.

Також важливим досягненням для підтримки бізнесу у цей час стала можливість подати заявку на отримання гранту на порталі «Дія». Такий грантовий фонд розрахований на підтримку 300 мікро- і малих підприємств [7].

Можливість отримання грантів закріплена у Постанові КМУ про «Деякі питання надання суб'єктам господарювання допомоги в рамках програми міжнародної технічної допомоги «EU4Business: конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП» [8].

Подати заявку на отримання гранту на порталі «Дія» можуть суб'єкти господарювання (тобто фізичні особи-підприємці або юридичні особи (будь-якої організаційно-правової форми та форми власності)), які зареєстровані не пізніше 31 грудня 2021 р. на території однієї із адміністративно-територіальних одиниць, де велися чи ведуться бойові дії, зокрема Чернігівської, Сумської, Харківської, Херсонської, Миколаївської, Запорізької, Донецької, Луганської та Київської області, які тимчасово перемістилися з території цих адміністративно-територіальних одиниць, або постраждали внаслідок бойових дій. Зазначені особи повинні мати основний КВЕД з переліку, який зазначений у Постанові КМУ, а також отримати таку допомогу можуть суб'єкти господарювання, кінцевими бенефіціарними власниками яких є виключно громадяни України (для юридичних осіб) [8].

Варто зазначити, що пріоритет у відборі надається компаніям, які створюють життєво необхідні товари для українців та ЗСУ [9]. Розмір допомоги одному суб'єкту господарювання становить 125 000 гривень.

Допомога надається суб'єктам господарювання з метою покриття таких витрат, як:

- збереження та створення нових робочих місць (виплата заробітної плати);
- закупівля/заміна обладнання;
- закупівля сировини та матеріалів;
- орендна плата за приміщення/офісні приміщення;
- лізинг обладнання;
- та інші витрати, спрямовані на відновлення господарської діяльності (зазначається суб'єктом господарювання).

Заява формується суб'єктом господарювання засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Порталу Дія) у довільній формі, придатній для сприйняття її змісту з переліку відомостей, зазначених у пунктах 4 і 5 Порядку подання заяви, з урахуванням умов подання заяви, визначених уповноваженою організацією [8].

Після формування заяви засобами Порталу Дія та накладення електронного підпису чи печатки, заява блокується для редагування та передається до уповноваженої організації згідно з дого-

вором про інформаційну взаємодію між Мінцифри, технічним адміністратором Порталу Дія та уповноваженою організацією [8].

Про прийняте рішення щодо отримання або відмови в отриманні допомоги суб'єктові господарювання повідомляється шляхом направлення листа на адресу електронної пошти, зазначеної в заяві [8].

На нашу думку така підтримка під час війни є одним з найважливіших завдань держави, оскільки вони становлять фундамент економіки країни.

Отже, у період воєнного стану підтримка бізнесу в Україні є вкрай важливою для належного функціонування економіки держави і в подальшому для економічного відродження нашої країни загалом.

Так, Президент, Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України зробили внесок для того, щоб закріпити низку правил, які сприятимуть належній роботі бізнесу та відновленню економіки.

Серед головних змін до законодавства України, які спрямовані на підтримку бізнесу під час воєнного стану є наступні:

- можливість тимчасового переміщення підприємств з постраждалих під час війни регіонів;
- розширення програми «5-7-9%» з кредитування підприємств;
- закріплення державних гарантій для забезпечення часткового виконання боргових зобов'язань за портфелем кредитів банків-кредиторів, що надаються суб'єктам господарювання мікро-, малого та середнього бізнесу;
- єдиний податок в 2% без ПДВ;
- звільнення від сплати ЄСВ, штрафів, пені та перевірок по ЄСВ;
- можливість отримання гранту у розмірі 125 тисяч гривень, який передбачений для малого й мікробізнесу та інші.

Література

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 17.05.2022 р.).
2. Костьов'ят Г. І., Куриліна О. В., Гавриленко А. С. Шляхи відновлення національної економіки в умовах воєнного стану. *Наукові перспективи*. 2022. № 4. С. 181-193.
3. Бізнес під час війни: яку підтримку запропонувала влада і як виживає бізнес. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60757453>.
4. Тил працює — Україна воює: підтримка бізнесу в умовах воєнного стану. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/221573.html>.
5. Лега О.В., Павловська Т.С. Податкові трансформації спрощеної системи оподаткування під час військового стану. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством*: Матеріали V Всеукраїнської наук.-практ. конф. Полтава. 2022. С. 303-305.
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 17.05.2022 р.).
7. Програма «EU4Business: конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП» підтримуватиме підприємців під час воєнного стану. EU4Business: прямуємо разом. URL: <https://u.to/ZJkoHA>.
8. Деякі питання надання суб'єктам господарювання допомоги в рамках програми міжнародної технічної допомоги «EU4Business: конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП»: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.05.2022. № 523. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/523-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.05.2022 р.).
9. Отримання мікрогранту від EU4Business. Єдиний державний вебпортал електронних послуг (Портал Дія). URL: <https://diia.gov.ua/services/otrimannya-minigrantu-vid-eu4business>.

ПІДТРИМКА ТА РОЗВИТОК СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД: ЮРИДИЧНИЙ ВИМІР

Термін «середній бізнес» не отримав однозначного закріплення на рівні законодавства України. Господарський кодекс України визначає цей вид бізнесу як дещо між малим і великим бізнесом. Так, згідно із ч. 3 ст. 55 ГК України суб'єкти господарювання належать до суб'єктів середнього підприємництва, якщо не підходять під визначення суб'єктів мікропідприємництва, малого бізнесу або великого підприємництва. Середні підприємства повинні підпадати під такі критерії: кількість працівників не більша за 250 осіб, чистий дохід від реалізації продуктів та послуг до 40 мільйонів євро за рік[1].

Будь-яка держава зацікавлена у розвитку середнього бізнесу. Це пов'язано з тим, що він є джерелом інновацій, важливою складовою наповнення держбюджету та місцем для працевлаштування значної кількості працездатного населення. У зв'язку із цим, Українська держава також підтримує середній бізнес. Так, згідно із ст. 15 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» державна підтримка суб'єктів малого і середнього підприємництва та об'єктів інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва включає фінансову, інформаційну, консультаційну підтримку, у тому числі підтримку у сфері інновацій, науки і промислового виробництва, підтримку суб'єктів малого і середнього підприємництва, що провадять експортну діяльність, підтримку у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів ведення бізнесу [2].

Фінансова державна підтримка надається за рахунок державного та місцевих бюджетів.

Основними видами фінансової державної підтримки є:

- 1) часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами, що надаються на реалізацію проєктів суб'єктів малого і середнього підприємництва;
- 2) часткова компенсація лізингових, факторингових платежів та платежів за користування гарантіями;
- 3) надання гарантії та поруки за кредитами суб'єктів малого і середнього підприємництва;
- 4) надання кредитів, у тому числі мікрокредитів, для започаткування і ведення власної справи;
- 5) надання позик на придбання і впровадження нових технологій;
- 6) компенсація видатків на розвиток кооперації між суб'єктами малого і середнього підприємництва та великими підприємствами;
- 7) фінансова підтримка впровадження енергозберігаючих та екологічно чистих технологій;
- 8) інші види не забороненої законодавством фінансової державної підтримки [2].

Не оминула увагою середній бізнес Національна економічна стратегія на період до 2030 року[3]. Одним із ключових напрямків цієї Національної стратегії є підтримка малого та середнього бізнесу, зокрема, розширення доступу до фінансування та спрощення регуляторного середовища.

Для підтримки середнього бізнесу в Україні у повоєнний час Уряд надає можливість отримати кредит до 60 млн. грн. будь-якому українському підприємству під 0% на час воєнного стану за Програмою «5-7-9%». Після закінчення воєнного часу ставка буде рівна 5%. Строк кредитування за програмою «5-7-9» залежатиме від цільового призначення коштів. На реалізацію інвестиційного проєкту та на рефінансування заборгованості кредит надається щонайбільше на 5 років. Для фінансування оборотного капіталу — на 3 роки[4].

З метою підтримки та активізації підприємницької діяльності у період дії воєнного стану 18 березня 2022 року рішенням Уряду внесено зміни до Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%». Програма розширена на середні підприємства з річним доходом до 50 млн. євро. (раніше було 20 млн євро). Максимальна сума кредиту для всіх суб'єктів підприємництва збільшена з 50

млн. грн. до 60 млн. грн. з урахуванням групи пов'язаних компаній. Процентна ставка тепер рівна 0% річних протягом періоду воєнного стану та одного місяця після його припинення та 5% річних після завершення вказаного вище періоду і до кінця строку кредиту. Ціль кредитування включає інвестиційний кредит на придбання основних засобів та кредит на поповнення обігових коштів для здійснення підприємницької діяльності. Строк кредитування інвестиційних кредитів — 5 років, а на кредити на поповнення обігових коштів — 3 роки. Термін подачі заявки на участь у програмі — у період дії воєнного стану. Розмір кредитної гарантії становить 50% від суми кредиту середнього[4].

Ми вважаємо, що у післявоєнний період головною метою Української держави має бути підтримка середнього бізнесу, яка дасть змогу максимально зняти фінансове навантаження з виснажених війною підприємств. Можна взяти приклад з високорозвинених країн Європи, наприклад, Німеччини, яка підтримувала підприємства, постраждалі через обмежувальні заходи у зв'язку з пандемією коронавірусу, де працюють менше ніж 250 співробітників, з червня по грудень 2020 року щомісяця отримували до 50 тис. євро. До серпня 2020 року на цю програму виділили 25 млрд. євро.

Одним із суттєвих полегшень є звільнення від сплати податків, а саме звільнення від сплати ЄСВ протягом воєнного періоду, також держава має сплачувати самостійно ЄСВ за працівників, призваних під час мобілізації на військову службу ЗСУ. Також підприємства звільняються від окремих штрафних санкцій (ухилення від взяття на облік, несвоєчасна сплата ЄСВ, при донарахуванні ЄСВ податковими органами, ненадання звітності тощо) та пеня.

Найкращий варіант отримання підтримки для середнього бізнесу — це залучення в розвиток підприємств міжнародних інвестицій від міжнародних організацій чи корпоративних інвестиційних фондів. Для відновлення економіки і розвитку від аграрної моделі розвитку до технологічної економіки, сучасної цифрової переробної промисловості. Отримавши інвестиції від країн-партнерів необхідно створити нові заводи, які будуть переробляти сировину. Оскільки за даними 2020 року Україна займає друге місце за обсягом експорту зернових культур, то що заважає нам експортувати готову продукцію, замість сировини. Відкриття нових переробних заводів забезпечить робочими місцями ветеранів війни. Будівництво базової виробничої інфраструктури може здійснюватися як за рахунок зарубіжних інвестицій, так і за рахунок підтримки держави.

Таким чином, серед необхідних кроків Української держави для підтримки середнього бізнесу у повоєнний період можна назвати: розвиток та застосування розвиненої системи оподаткування для зниження податкового навантаження, розширення переліку доступних державних кредитів, залучення іноземних інвестицій в інфраструктуру для її подальшого розвитку.

Література

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 18.05.2022).
2. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (дата звернення: 18.05.2022).
3. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.05.2022).
4. Кредит до 60 млн грн будь-якому українському підприємству під 0% на час воєнного стану за програмою «5-7-9%». URL: <https://business.diiia.gov.ua/cases/antikrizovi-risenna/kredit-do-60-mln-grn-bud-akomu-ukrainskomu-pidpriemstvu-pid-0-na-cas-voennogo-stanu-za-programou-5-7-9> (дата звернення: 18.05.2022).

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ ЗОВНІШНІХ ЗАГРОЗ

Питання глобалізації як фактора економічної безпеки будь-якої держави є актуальним на даний час, адже живучи в епоху глобалізації, забезпечення економічної безпеки як держави, так і будь-якого іншого суб'єкта міжнародного права відіграє важливу роль. Економічна безпека є важливою складовою національної безпеки, адже економіка пронизує всі сфери діяльності держави.

Економічній безпеці держави присвячені наукові роботи в галузі економіки, державного управління та права. Також досліджувалися питання впливу глобалізаційних процесів на економічну безпеку держави. Для України питання глобалізації як фактору економічної безпеки стало ще більше актуальним сьогодні, адже недавні події, які пов'язані з військовим вторгненням Російської Федерації, суттєво вплинули на національну безпеку нашої держави, в тому числі і на стабільність економіки в цілому.

Глобалізація є ключовим процесом, під впливом якого розвивається економіка та політика кожної держави, розглянемо яким чином вона впливає передусім на економічну безпеку.

Глобалізація збільшує залежність значної кількості країн від світової економічної кон'юнктури, посилюючи вплив міжнародних інститутів на внутрішню політику незалежних країн. З огляду на зазначене необхідні управлінські дії та контроль багатогранних впливів глобалізації на економічну, соціальну, політичну та інформаційні сфери [1].

На етапі свого становлення глобалізація була спрямована на створення глобального ринку для єдиної економічної зони та торгівлі, але сьогодні вона поширилася на інформаційну, фінансову, космічну, транспортну та енергетичну сфери.

Під забезпеченням національної економічної безпеки України в наукових працях розуміється цілеспрямована діяльність державних і суспільних інститутів, а також громадян щодо виявлення та попередження загроз економічній безпеці особи, суспільства і держави та протидії цим загрозам як обов'язкова і неодмінна умова захисту національних економічних інтересів [2, с. 189].

Загрози економічній безпеці можуть призвести до дисбалансу у діяльності держави, а також суб'єктів господарювання на будь-якому рівні. Економічна безпека стала стратегічною метою на національному рівні, оскільки від економічної сфери залежить соціальна, політична, військова, технологічна, продовольча та інші види національної безпеки. З точки зору забезпечення національної безпеки країни, стабільне економічне зростання, підвищення добробуту громадян — є шляхом до успіху держави на міжнародній арені.

Загрози економічній безпеці держави можуть мати різний рівень впливу та характер виникнення. Правильний розподіл загроз за категоріями відіграватиме важливу роль у процесі управління та подолання їх негативного впливу.

Серед зовнішніх загроз, що суттєво вплинули на економічну безпеку нашої держави в останні роки можемо виокремити такі: 1) економічна криза, яка спричинена коронавірусною хворобою (COVID-19) та охопила все світове господарство; 2) тимчасова окупація частини території України та військова агресія Російської Федерації, яка завдала значних збитків не тільки економічній безпеці, а й національній. У контексті цього, наша держава потребує економічної підтримки для продовження боротьби за незалежність. Світова спільнота надає можливу економічну підтримку, різко засуджує дії країни-агресора та надає допомогу нашим громадянам.

Глобалізація — еволюційна тенденція у розвитку суспільства, однак це явище носить суперечливий характер і має як позитивні, так і негативні риси.

Позитивний вплив глобалізації для економічної безпеки держави проявляється у:

- розвитку міжнародних відносин;

- імпортно-експортних процесах;
- зміцненні та поглибленні культурних зв'язків між державами тощо.

Щодо негативних проявів, то це може бути негативний вплив на економічну безпеку держави через відкритість економіки та залежність державних ринків від ринків інших держав. Таким чином, зростання проблем економіки, суспільства, безпеки ресурсів стають глобальними.

Глобалізація характеризується переважанням світових економічних відносин над національними. Інтеграція ресурсів, характерна для глобалізації, тягне за собою серйозну конкуренцію, насамперед із країнами зі слабкою економікою, самі транснаціональні корпорації керують цим процесом самостійно. Таким чином, однією з ключових проблем в умовах глобалізації та інтеграційних процесів є стан незалежності у сфері економічної політики, адже не всі країни можуть залишатись повністю незалежними, самодостатніми в умовах глобалізації (як наприклад США).

За умов глобалізації основними напрямками вирішення проблем забезпечення економічної безпеки будь-якої держави є розробка нових, удосконалення існуючих механізмів зміцнення економічної незалежності країни, підвищення стабільності та стійкості національної економіки, зростання здатності до розвитку та прогресу. З одного боку глобалізація, надає державам нові можливості, а з іншого — створює загрозу економічній безпеці. За умови правильного підходу держави до перспектив глобалізації, солідарності та прагнення до співпраці між країнами з метою максимального використання можливостей та мінімізації впливу загроз.

У свою чергу Україні у відкритій економіці необхідно посилити регулюючу роль держави у зовнішньоекономічній діяльності. Пріоритетом у цій галузі мають бути національні інтереси. Адже на підставі економічної безпеки країни є досягнення глобальної конкурентоспроможності на світових ринках. Одним з кроків, які робить наша держава є намагання вступу до Європейського Союзу.

Література

1. Котуков О.А. Феномен глобалізації та його вплив на сучасне державне управління. *Актуальні проблеми державного управління*. 2014. № 1. С. 24–34.
2. Лекарь С. Правове регулювання економічної безпеки в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С. 186–191.

Притула К.С.

«Право», 1 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к.ю.н., доцент

кафедри теорії та історії права Маркарян М.В.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З ЄС, СПРЯМОВАНОЇ НА ЕКОНОМІЧНЕ ВІДРОДЖЕННЯ

Важливим для будь-якої країни є її стала економіка, високий рівень життя населення, скоординована робота всіх ланок держави, узгоджена нормативна правотворчість, залучення іноземних інвестицій, які б дали поштовх для процвітання і розвитку, створення новітніх технологій, нові робочі місця, що забезпечуватимуть все населення, яке залишалося б у своїй країні, а не виїжджало працювати за кордон у пошуках кращого життя, а також вихід на світові ринки. Сьогодні Україна робить рішучі кроки на шляху до інтеграції з Європейським Союзом, тому що для неї це процес зближення з європейською спільнотою, з її принципами та цінностями, стандартами захисту прав і свобод людини.

Актуальність досліджуваної теми полягає у тому, що співпраця України з Європейським Союзом — це процес суттєвих змін в усіх сферах нашого життя, який полягає в поєднанні економічного розвитку з високим соціальним захистом, особистою безпекою і демократичними свободами.

Безумовною перевагою та позитивом для України є перспективи, які на неї чекають в результаті тісної співпраці з ЄС, а саме в таких важливих сферах, як:

- 1) юридичні перспективи: узгодження законодавства із нормативними актами ЄС; високий рівень демократичних прав і свобод;
- 2) політичні перспективи: встановлення стабільної політичної системи; зменшення корупції;
- 3) економічні перспективи: транспортні перевезення в рамках країн-учасниць; вихід на ринок ЄС; підвищення конкурентної спроможності вітчизняного товаровиробника.
- 4) соціальні перспективи: формування середнього класу; права на вільне працевлаштування; адекватна оплата та безпека праці; реформування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту [1, с. 116].

Питання співпраці України з ЄС закріплені на нормативному рівні в «Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони», яка набула чинності 21 березня 2014 року [2]. Виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом відбувається на основі затвердженого 25 жовтня 2017 року Кабінетом Міністрів України Плану заходів з її виконання, який постійно оновлюється [3]. Серед основних цілей Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України 14 вересня 2020 року, визначено розвиток стратегічних відносин із ключовими іноземними партнерами, насамперед з Європейським Союзом і НАТО та їхніми державами-членами, прагматичне співробітництво з іншими державами та міжнародними організаціями на основі національних інтересів України [4].

Для того, щоб визначити сучасний стан та перспективи співпраці України з ЄС потрібно з'ясувати, на якому етапі процесу євроінтеграції знаходиться наша країна. За результатами аналітичного дослідження Інституту Євро-Атлантичного співробітництва кожна країна повинна пройти п'ять етапів на шляху вступу до Європейського Союзу:

1. Консультативний етап — триває перед поданням країною заяви про вступ.
2. Оціночний етап — триває між поданням країною заяви про вступ та початком переговорів про вступ. На цьому етапі країни намагаються якнайбільше виконати критерії членства в ЄС. Держава офіційно стає країною-кандидатом на вступ до ЄС.
3. Переговорний етап — триває від початку і до завершення переговорів про вступ.
4. Ратифікаційний етап — триває між підписанням угоди про вступ та її ратифікацією.
5. Імплементативний етап — започатковується після виконання усіх ратифікаційних процедур та набуття угодою чинності. Лише після цього країна стає повноправним членом Європейського Союзу [5, с.35].

Нині Україна знаходиться частково на другому та третьому етапах вступу до ЄС, оскільки 28 лютого 2022 року подала свою заяву на вступ та активно веде переговори щодо цього. За словами представника міністерства Франції, заявка України буде розглядатися Європейською комісією, виконавчим органом ЄС, і буде обговорена на рівні глав держав та урядів у Європейській раді у червні 2022 року.

Нинішній розвиток діалогу між Україною та ЄС базується на впровадженні Україною та ЄС Стратегії інтеграції до ЄС, виконанні сторонами Угоди про партнерство і співробітництво та опрацюванні Плану дій в рамках Європейської політики сусідства. Україна виходить з того, що реалізація зазначених документів має сприяти посиленню співпраці між Україною та ЄС в умовах розширення, створити необхідні умови для переходу в майбутньому до якісного нового рівня відносин з ЄС [6, с. 27]. Згідно зі Стратегією, Угода про асоціацію між Україною і ЄС визначає стратегічні орієнтири для проведення системних політичних і соціально-економічних реформ в Україні, широкомасштабної адаптації законодавства України до норм і правил ЄС. Вважаємо, що адаптація законодавства є одним із найважливіших аспектів на шляху до економічного відродження України.

Підтримуємо позицію науковців Степаненко Н.О. та Клименко О.М., які зазначають, що приєднання України до світового співтовариства виявилось непростим і неоднозначним процесом, зокрема через такі основні чинники: 1) відсутність єдиної концепції економічних реформ і їх недосконалість; 2) формування олігархічної системи, боротьба політичної еліти за перерозподіл суспільних благ; 3) навмисне створення штучних бар'єрів в економіці з метою недопущення великого іноземного капіталу на ринок України; 4) навмисний тиск Росії на політичну владу в Україні [7, с.68].

Підсумовуючи зазначене, вважаємо, що прагнення України вступити до Європейського Союзу безперечно позитивно вплине на економічне відродження України, яке надзвичайно необхідне Україні в контексті російсько-української війни.

З моменту підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом наша держава вже провела ґрунтовну роботу та проявляє зацікавленість у подальшому вдосконаленні, щоб у майбутньому стати повноправним членом Європейського Союзу та однією з найбільш розвинених держав в усіх аспектах.

Однак, на нашу думку, зараз основними перепонами щодо вступу України в Євросоюз є: війна, високий рівень корупції, низький рівень життя та соціальної захищеності населення, недостатній економічний розвиток країни.

Загалом подальший розвиток партнерства між Україною та ЄС залежатиме від незворотного та поступового виконання окреслених зобов'язань, де в основі має знаходитися чітке цілепокладання та розуміння взаємовигідності співпраці.

Література

1. Кваша О. С. Україна та ЄС: проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Ужгород, 2019. Вип. 23, Ч. 1. С. 112–117.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: від 21 березня 2014 р. №984_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 17.05.2022 р.).
3. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106-2017-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF#n10> (дата звернення: 17.05.2022 р.).
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14 вересня 2020р. №392. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020> (дата звернення: 17.05.2022 р.).
5. Критерії членства в СОТ, ЄС та НАТО — інтеграційні перспективи України: аналітичне дослідження / за ред. І.І. Жовкви. Київ, 2007. 84 с.
6. Бесчетнікова Д.Д. Сучасна євроінтеграційна стратегія України. *Актуальні проблеми теорії та практики міжнародних економічних відносин в умовах глобальної трансформації*: матеріали наук. конф. (м. Полтава, 2 грудня 2020 року). Полтава: ПУЕТ, 2020. С. 26-29.
7. Степаненко Н.О., Кліменко О.М. Сучасні тенденції руху України до Європейського Союзу. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2019. №68. С.65-74.

Розуменко М.Д.

«Право», 1 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к.ю.н., доцент

кафедри теорії та історії права Маркарян М. В.

ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄС В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Зараз Україна перебуває на важливому етапі зовнішньої політики — пошуку свого місця в новій системі міжнародної спільноти, побудові нових відносин з європейськими структурами. У системі зовнішньополітичних пріоритетів України особливе місце посідає співробітництво з ЄС. Європейський вибір нашої держави відкриває нові перспективи співробітництва з розвиненими

країнами континенту, надає можливості економічного розвитку, зміцнення позицій України у світовій системі міжнародних відносин.

Говорячи про євроінтеграцію України, на нашу думку, варто з'ясувати що собою являє ЄС. Європейський Союз є найбільш успішним інтеграційним об'єднанням у світі, до складу якого входять 27 країн, з населенням близько 450 мільйонів людей. Говорячи про його сильні економічні сторони, то варто зазначити, що загальна вартість усіх вироблених товарів і послуг (валовий внутрішній продукт) становить більше ніж 14,5 трильйона євро, ВВП на душу населення більше 32 тисяч євро. На ЄС припадає близько 15% світової торгівлі товарами. Головним економічним двигуном ЄС є єдиний ринок, який забезпечує вільне переміщення товарів, послуг, капіталу та людей в рамках ЄС. 340 мільйонів громадян користуються євро, що забезпечує стабільність грошової одиниці [1].

Відносини між Україною та ЄС були започатковані ще в грудні 1991 року, коли ЄС офіційно визнав незалежність України. Політика України щодо розбудови відносин з ЄС впроваджується на основі Закону України від 1 липня 2010 року «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», в якому закріплено однією з основних засад зовнішньої політики є інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС [2].

28 лютого 2022 президент України Володимир Зеленський підписав заявку на членство України в Євросоюзі. Але це лише початок в процедурі вступу, Україна має пройти цілу низку кроків: отримати статус кандидата, провести переговори, узгодити договір про вступ, який потім має ще бути схвалений Європейським Парламентом та затверджений Європейською Радою, а після офіційного підписання Договір про вступ має ще бути ратифікований всіма державами-членами ЄС та Україною згідно з їхніми конституційними нормами [1].

Говорячи про вступ України до Євросоюзу варто зосередитися на його перевагах, адже перспектива членства в ЄС була та залишається одним із найбільш дієвих інструментів зовнішньої політики ЄС.

Важливо виокремити можливі заходи співпраці України з ЄС в макроекономічній сфері, розвиток економічної сфери та конкурентоздатність підприємств, прогнозуванні якісних результатів розробки та впровадження угоди для різних груп інтересів.

До економічних переваг варто, на наш погляд віднести:

1. Підвищення економічних показників України до європейських стандартів, створення в країні розвинутого ринку, закріплення тенденцій до економічного зростання, вдосконалення законодавства, розбудова демократичного суспільства.

2. Перебування України в ЄС, де діє ринкова економіка з високим рівнем конкурентоздатності, стане стимулюючим фактором для макроекономічної стабільності. Україна отримає великі переваги від запровадження єдиної валюти, що, згідно домінуючих оцінок та очікувань, матиме важливі довготривалі позитивні наслідки. Можна очікувати на додаткове спрямування капіталів, які знаходяться в обігу, із монетарного ринку до реального сектора.

3. Економічний потенціал ЄС та динаміка його розвитку дають можливість дійти висновку про те, що Європейський Союз являє собою великий ринок збуту виробів та джерело задоволення потреб України в найрізноманітніших споживчих та інвестиційних товарах [3].

Які можливості виникнуть при інтеграції України до ЄС:

- забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу;
- упровадження стандартів ЄС у виробництві;
- уніфікація цін на енергоносії;
- транспортні перевезення в рамках країн-учасниць;
- вихід на ринок ЄС;
- підвищення конкурентної спроможності вітчизняного товаровиробника;
- підвищення кваліфікації робочої сили;
- надання пріоритетів інтелектуальним інвестиціям у високі технології;
- використання фондів регіонального розвитку ЄС для прискореного виходу на вищий рівень економічного розвитку стосовно країн Євросоюзу [4].

Соціальні переваги членства в ЄС пов'язані з наявними тут високим рівнем соціальних стандартів і розвитку гуманітарної сфери, ефективним захистом прав працівників, розвинутою системою охорони довкілля. Наслідком інтеграції України в ЄС стануть суттєві зміни в забезпеченні

права на вільне працевлаштування, адекватної оплати та безпеки праці, гарантій соціального забезпечення, належних умов життя громадян, охорони здоров'я, освіти, культури, соціального захисту і соціального страхування відповідно до європейських стандартів [5].

Не варто забувати, що ЄС — це енергетична безпека. У сучасних умовах жодна європейська країна не в змозі одноосібно забезпечити свою енергетичну безпеку. Рухаючись по дорозі до вступу в ЄС наша держава намагатиметься отримати підтримку та відстоювання своїх енергетичних інтересів з боку провідних країни Європи. Тому дуже показовим є те, що Україна приєдналася до об'єднаної енергосистеми континентальної Європи ENTSO-E на рік раніше запланованого [6].

Підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати наступне: для України європейська інтеграція — це шлях модернізації економіки, подолання, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС [5].

Література

1. Терещук А. Вступ України до ЄС: переваги для громадян та бізнесу. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/211004_vstup-ukrani-do-s-perevagi-dlya-gromadyan-ta-bznesu.
2. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (дата звернення: 17.05.2022 р.).
3. Улізько І.С. Наслідки Підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС. *Економіко-правовий розвиток сучасної України* : матер. III Всеукр. наук. конф. студ., аспір. та молодих вчених (22-23 листопада 2013 р., м. Одеса). Одеса : Фенікс, 2013. С 21-23.
4. Кваша О. С., Синякова А. В. Україна та ЄС: проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. № 23, 2019.
5. Хомич А. Політико-економічні переваги, які отримала Україна після підписання угоди про асоціацію з ЄС.
6. Голютяк А. Р. Перспективи вступу України до Євросоюзу. *Економіко-правовий розвиток сучасної України* : матер. III Всеукр. наук. конф. студ., аспір. та молодих вчених (22-23 листопада 2013 р., м. Одеса). Одеса : Фенікс, 2013. С 23-26.

ПЛАТФОРМА 4

ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ВИБІР УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Голота В. Ю.

«Кібербезпека», 1 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — Топчій О.С.

ВТРАТИ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ ВІД РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ 2014–2022 РОКІВ

Початок російської агресії у 2014 році. Основними передумовами є системна криза російської державності, яка трансформується російською владою у намагання відновити Російську імперію.

Ще однією передумовою є Революція гідності. Революція гідності була приводом, який використала Росія для початку агресії, але ніяк не причиною війни.

Російська агресія розпочалася у лютому — березні 2014 року. Було російське збройне вторгнення в Крим у 2014 році з подальшою його окупацією. А на сході війна почалася в квітні 2014 року.

Початок російської агресії у 2022 році. Основною передумовою стало історичне тло. Повномасштабне вторгнення пов'язане з тривалою російсько-українською війною, яка почалася у 2014 році.

Дана історична подія — відкритий воєнний напад Росії за підтримки Білорусі на Україну, який розпочався о 3:40 24 лютого 2022 року. Військова кампанія почалася після тривалого нарощування російських військ з листопада 2021 року вздовж кордону України з РФ і Білоруссю та визнання органами влади Росії 21 лютого 2022 року терористичних утворень на території України — так званих «ДНР» та «ЛНР» — як державних утворень.

Економічні втрати України у 2014-2020 роках у вигляді втраченого ВВП

Україна втратила від військового конфлікту із Росією \$280 млрд у вигляді втраченого ВВП у період 2014-2020 років. Про це повідомляє Лондонський Центр економіки та бізнесових досліджень у звіті на замовлення уряду України.

Війна з Росією коштує Україні 19,9% невиробленого ВВП щороку. Тобто майже 1/5.

Війна знизила довіру інвесторів, що призвело до втрати \$72 млрд інвестицій.

Зниження українського експорту призвело до загальних втрат приблизно в \$162 млрд.

Втрати податкових надходження за 2014-2020 рр. становлять \$48,5 млрд.

Втрати України через окупацію Криму

За оцінками експертів Центру економічної стратегії вартість втрачених Україною в Криму активів, тільки активів, становить \$135 млрд. Ці втрати включають вартість землі на Кримському півострові (\$3 млрд) та доведених покладів корисних копалин (\$52,3 млрд), втрати житлової нерухомості населенням (\$42,7 млрд), втрати приватних компаній (\$18,4 млрд) та банків (\$2,7 млрд), втрати держави (\$14 млрд) та місцевих громад (\$1,7 млрд).

За оцінками Лондонського Центру економіки та бізнесових досліджень через окупацію Криму Україна щороку втрачає \$8,3 млрд.

Втрати України через дії Росії на Донбасі

Внаслідок війни з РФ економіки Донецької та Луганської областей втратили понад \$50 млрд за 2014-2018 роки, що становить близько 10% ВВП за ці п'ять років.

Зруйновані об'єкти інфраструктури. Станом на середину 2015 р. у результаті військових дій на території так званих ДНР та ЛНР було пошкоджено або зруйновано понад 11 тис. об'єктів інфраструктури. Найбільше об'єктів інфраструктури було зруйновано в:

- Донецьку — майже 6,5 тис

- Макіївці — понад 1 тис
- Харцицьку — понад 700
- Ясинуватій — понад 500

Це інформація тільки по Донецькій області.

І всі ці дані є приблизними. А точної інформації на даний момент немає.

Прямі втрати економіки через повномасштабну війну 2022 року

Станом на 18 травня 2022 року, сума прямих збитків завданих інфраструктурі України в ході розв'язаної Росією війни сягнула \$97,4 млрд. Про це йдеться в оновленій оцінці збитків української економіки проекту «Росія заплатить» за підтримки уряду та Офісу президента.

До прямих збитків входять об'єкти цивільної та військової інфраструктури. Усього зруйновано чи пошкоджено 38,6 млн. кв. метрів житла.

Пошкодження підприємств. Загалом з початку війни постраждало щонайменше 216 заводів, фабрик та підприємств.

Також пошкоджено 23,8 тисяч кілометрів доріг. Крім того від початку повномасштабної війни сумарно пошкоджено 1067 закладів освіти.

До прямих збитків також входять аеропорти, залізнична інфраструктура, заклади охорони здоров'я, мости, нафтобази і таке інше.

Загальні збитки України через повномасштабну війну 2022 року

За даними аналізу, який здійснюється в межах проекту «Росія заплатить» аналітичним підрозділом Київської школи економіки, загальні втрати досягли приблизно \$600 млрд.

До цих втрат входять зниження ВВП, припинення інвестицій, втрати від блокади експорту, вплив робочої сили, додаткові витрати на оборону та соціальну підтримку.

Прогнози втрат Української економіки

Загальне падіння ВВП. Світовий банк спрогнозував падіння ВВП України до 45. Також погіршили й прогноз зростання світової економіки — з 4,1% до 3,2% — через вторгнення Росії в Україну. Про погіршення прогнозу світової економіки до 3,6% заявили і в Міжнародному валютному фонді. Міністр фінансів Сергій Марченко також не виключає скорочення економіки вдвічі. «Від 30 до 50% може бути втрата ВВП, але все ж поки рано такі оцінки робити», — сказав він.

Кожен місяць війни — це мінус 3,5% ВВП. Так вважає глава департаменту макроекономічних досліджень групи ІСУ Віталій Вавришук. «Якщо допускати, що економіка працює на 60% потенціалу, то кожен місяць коштує 3 — 3,5% від реального ВВП, який був у 2021 році», — вважає експерт. Ситуація може змінюватися в ту чи іншу сторону в залежності від зниження або активізації бойових дій з боку Росії, від охоплення територій, на яких вони відбуваються і ризиків обстрілів.

Інфляція досягне 20%. «За нашими оцінками, прискорення інфляції ще не завершилося. На даний момент прогнозний орієнтир інфляції на середину 2022 року становить від 20 до 22 відсотків і цілком ймовірно, що даний рівень буде зберігатися протягом другого півріччя», — зазначив Андрій Блінов. Андрій Блінов — це головний експерт в НБУ.

Література

1. Владислав Мороко Усна історія українсько-російської війни (2014-2015 роки). Випуск 1 / Владислав Мороко
2. Вторгнення в Україну. Хроніка російської агресії / [Тимчук Дмитро, Карін Юрій, Машовець Костянтин, Гусаров В'ячеслав].
3. Писаренко С. М. Економіка і зовнішньоекономічні зв'язки України / С. М. Писаренко, Л. А. Українець
4. Російська агресія проти України: економічний вимір / Ігор Бураковський : URL : <https://espresso.tv/roziyska-agresiya-proti-ukraini-ekonomichnyi-vimir>
5. Проаналізували втрати України через війну на Донбасі та витрати Росії / Олександр Лашенко : URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/donbass-realii/30264799.html>
6. Агресія РФ коштувала Україні \$280 млрд у 2014-2020 роках / Олександр Кульбачний : URL : <https://forbes.ua/news/agressiya-rf-stoila-ukraine-v-280-mlrd-v-2014-2020-godakh-sebr-otsenil-poteri-v-199-neproizvedennogo-vvp-v-god-11022022-3624>
7. Прямі збитки України, завдані ворогом, наближаються до 100 мільярдів доларів / Дана Гордійчук : URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2022/05/19/687210/#:~:text=%D0%97%D0%>

B0%20%D1%82%D0%B8%D0%B6%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C%2C%20%D1%89%D0%BE%20%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D1%96%D0%BD%D1%87%D0%B8%D0%B2%D1%81%D1%8F%2018,%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%BA%D0%B8%20%D1%83%D1%80%D1%8F%D0%B4%D1%83%20%D1%82%D0%B0%20%D0%9E%D1%84%D1%96%D1%81%D1%83%20%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0

8. Загальні втрати економіки України через війну сягають до \$600 мільярдів : URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3455669-zagalni-vtrati-ekonomiki-ukraini-cerez-vijnu-sagaut-do-600-milardiv.html>

9. Як впаде економіка України через війну і чим заповнити ці втрати / Юрій Дошатов : URL : <https://www.rbc.ua/ukr/news/tsena-voyny-upadet-ekonomika-ukrainy-vospolnit-1650305048.html>

Ягодка. В.С.

*«Економіка підприємництва», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к. п. н., доцент кафедри політичних
технологій Науменко О. М.*

СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ: ПРОБЛЕМА ДОСЯГНЕННЯ СТАНДАРТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В різних країнах світу існує ціла мережа політичних і соціальних інституцій, покликаних створювати умови та механізми для вирішення соціальних проблем, пов'язаних з підвищенням добробуту громадян, із забезпеченням соціальної, політичної та економічної стабільності суспільства. Дослідники виробили певні підходи до класифікації інституцій, що опікуються формуванням і реалізацією такої соціальної політики.

Усі розвинені країни Європи проходили процес індустріалізації, внаслідок чого вирішували подібні групи проблем. Передусім тих, що стосуються соціального захисту працівників і членів їх сімей, житлового питання. Зрештою, це стало пов'язуватися з тим, що майже всі розвинені держави мають нині спільну проблему: старіння населення та зниження народжуваності, що означає збільшення кількості людей похилого віку і зменшення кількості працівників, які приходять їм на зміну. Ці тенденції загрожують серйозними наслідками для перспектив соціальної політики кожної європейської країни, незалежно від того, є вона членом Європейського Союзу чи ні.

Механізм дії соціального забезпечення залежить від методів, що сформувалися на певному етапі соціального розвитку держав («технологічного детермінізму»). А загалом однакові уявлення про управління й обумовили формування подібних реакцій на потреби в певних послугах, гарантіях досягнення добробуту.

Країни Європи завжди запозичували одна у одної методи вирішення соціальних проблем. Так, наприклад, на систему державного страхування у Великій Британії мала вплив німецька система, тоді як доповідь В. Беверіджа стала планом дій не тільки для британського уряду, а й для урядів решти країн Західної Європи. І так було, допоки в концепціях Європейського Союзу не стала домінувати французька стратегія «розширення солідарності».

Багато індустріальних країн, попри значну різницю між ними, досить часто йшли подібними шляхами розвитку. Це дозволяє припускати відносну уніфікацію ідеології, тенденцій культурного та історичного розвитку різних країн.

Зважаючи на досвід країн Європейського Союзу, зауважу: будь-які твердження про глобальну «кризу» ідеї соціального захисту як працюючих, так і соціально незахищених верств населення стосовно шляхів досягнення і підтримання рівня їх добробуту, адекватного рівню добробуту громадян країн — членів союзу, є або перебільшенням, або просто хибними логічними побудовами.

Як висновок, я хотіла б зазначити, що усвідомлення своєї потреби виникає тоді і тільки тоді, коли працездатна людина працює і її праця високо цінується. Звідси — соціальність держави не в «гіперсоціальному» бюджеті, а соціальному діалозі, здатному вплинути на формування соціально орієнтованої економіки, насамперед — високої ціни людської праці та умов зайнятості. Від цього, а не від розмірів тимчасових соціальних виплат і допомог залежить, будуть громадяни бідними, а чи забезпеченими. Таку точку зору мають підтримати політики-практики, ініціатори реформ. Адже саме серед них не вщухають суперечки про «головне» у розв'язанні проблеми — хто саме може розраховувати на цілеспрямовану допомогу.

Література

1. Соціальна робота в Україні: перші кроки. — К.: Видавничий дім «KM Academia», 2000. — 236 с.
2. Спікер П. Соціальна політика: теми та підходи. — К.: Фенікс, 2000. — 400 с.
3. Браун М. Пол. Посібник з аналізу державної політики / Пер. з англ. — К.: Основи, 2000. — 236 с.
4. Сташків Б. Предмет права соціального забезпечення: погляд на проблему // Право України. — 2000. — № 9. — С. 71–73.

Залевська Є. І.

*«Менеджмент бізнес-організацій», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.і.н., доцент
кафедри політичних технологій Довганик Н.М.*

ЄВРОПЕЙСЬКІ СОЦІАЛЬНІ СТАНДАРТИ

Сьогодні існують норми для оцінки ефективності соціальної політики. Основою цих норм є науковий аналіз і прогнозування соціально-економічної ситуації в певній державі, постійний моніторинг та системна експертиза розвитку суспільства. Ці норми міжнародні організації та європейські інституції використовують для оцінки ефективності соціальної політики [1, с.325-331]. Основні показники соціально орієнтованої політики країни, які входять до Європейського Союзу:

1. Очікувана тривалість життя при народженні — від 25 років до 85 років.
 2. Узагальнений коефіцієнт новонароджених повинен становити не менше 2,16.
 3. Показник наближення старості на рівні 7–8 %.
 4. ВВП (ПКС на душу населення) від 20 тис. дол до 40 тис. дол.
 5. Середньою освітою повинно бути охоплено 100 % громадян країни.
 6. Мінімальний навчальний процес — від 12 до 16 років.
 7. Соціальні асиметрії, дисбаланси дохідної частини багатих і бідних — у співвідношенні десять до одного.
 8. Кількість бідних, жебраків, безхатченків повинна не перевищувати 9%.
 9. Мінімальна та середня заробітна плата співвідноситься, як 1:3.
 10. Погодинна зарплата не менше 3 дол.
 11. Безробіття, рівень якого не перевищує 9 %.
 12. Рівень криміналізації суспільства на рівні 8 %.
 13. Депопуляція на рівні 50 : 50.
 14. Психопатологічні захворювання не повинні перевищувати 280 випадків на 100 тис. громадян.
- Ці соціальні стандарти є основою європейської моделі держави добробуту або ж welfare state. Сучасна інноваційна соціальна політика ЄС орієнтується на такі новітні тренди:
- По-перше*, високі видатки на заробітну плату, збалансована система доходів населення, розвинута система соціальних послуг, високий рівень соціальних видатків держбюджету, високий рівень розвитку охорони здоров'я та освіти.

По-друге, принципи раціональності, співвідношення мети соціальної політики та засобів її реалізації, соціальної справедливості, безпеки та передбачення життєвих ризиків.

По-третє, перехід від дотаційної соціальної політики до активної з боку держави, від пасивної до активної політики зайнятості.

По-четверте, зміщення акценту від державної благодійності до використання власних сил і можливостей працездатного населення.

По-п'яте, сталий економічний розвиток, добробут, громадянський мир.

По-шосте, соціальний самозахист і соціальна безпека кожного громадянина держави.

Початком шляху уніфікації національних систем соціальних послуг європейських країн стали рішення Паризької угоди 1951 р., якими вперше на законодавчому рівні були визначені соціальні права професійних асоціацій і трудящих-мігрантів з країн-учасниць Європейського об'єднання вугілля і сталі (ECSC), а також положення Римської угоди 1957 р., що стосувалися, зокрема, гармонізації національних систем соціального страхування країн-учасниць Європейського економічного співтовариства (ЕЕС), посилення ролі профспілок та прав мігрантів на рівну, порівняно з місцевим населенням, оплату праці. Ухвалений у 1971 році Регламент 1408 визначив умови, на яких соціальні виплати, одержані в рамках однієї національної системи, можуть бути конвертовані в межах усього співтовариства. Крім того, Рада Європи з 1975 по 1980 роки ухвалила 10 директив щодо реалізації спільної соціальної політики країн Європейського економічного співтовариства, захисту робочих місць, гендерної рівності у сфері зайнятості та безпечних умов праці. Маастрихтська угода 1992 р. та Спільний європейський акт 1986 р., які передбачали правила уніфікації соціальних стандартів на основі так званих чотирьох свобод — пересування громадян, товарів, послуг та створення єдиної грошової одиниці[2, с.26-29].

Документом, який втілює прагнення європейських країн до уніфікації національних систем соціальних послуг, стала Європейська соціальна хартія 1961 р. Її нова редакція затверджена у 1996 р., проголошує такі ключові завдання: право на працю, заслужений відпочинок, інформаційну безпеку, безоплатну медицину, соціальне забезпечення, професійне навчання, укладання колективного договору, участь в управлінні підприємством, права матерів та дітей, сім'ї, інвалідів, осіб похилого віку, мігрантів, а також мінімальний рівень соціального забезпечення, надання якого є обов'язковим для всіх країн-членів ЄС.

Міжнародні та європейські інституції регулюють соціальну сферу використовуючи інституційні механізми та інструменти. До інструментів належать такі організаційні структури як міжнародні організації, установи, конференції, що розробляють координуючі заходи і контролюють дії учасників; також сукупність законів, норм, традицій та пріоритетів, які зумовлюють спільні правила дій суб'єктів соціальної політики і багато в чому визначають її характер та зміст.

Отже, в умовах складних інтеграційних процесів, реформування соціального забезпечення та стандартизації країни прикладом виступає національна система соціальних послуг держав Європейського Союзу. Якщо дотримуватися вищезгаданих умов та поступово втілювати їх в реальність, то державна соціальна політика вийде на новий рівень та цілком задовольнить суспільні інтереси.

Література

1. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. 30 років незалежності. К.: НАН України, 2021. Вип. 8 (22). 620 с.
2. Чалюк Ю.О. Сценарії соціально-економічного розвитку ЄС після Brexit та Covid. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2020. Т. 31 (70). С. 25-32

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сьогоденні інформація грає чи не найважливішу роль в життя людей. Проте негативні наслідки того, що поширювати будь-яку інформацію зараз дуже легко, тим самим керуючи думкою та свідомістю соціуму, і породжують таке поняття як «інформаційна війна». Якщо говорити про це поняття, то воно може існувати як окрема та самостійна подія, або є одним з факторів справжньої війни на фронті. Інформаційна війна зараз є дійсно одним з найважливіших факторів перемоги. Тож знати, що це таке, що робити в період такої війни та як протистояти пропаганді та фейкам, які є її складовими, — справді дуже важливо.

Інформаційна війна — це спосіб подання інформації таким чином, аби у суспільстві сформувалася така точка зору та система поглядів, яка буде потрібна організатору цієї пропаганди. Внаслідок пропагандистських дій, у суспільства, на яке вони розраховані, змінюється думка щодо певних подій чи фактів у тому напрямку, який є зручний для маніпулятора. До *основних складових* інформаційної війни можна віднести: — збір тактично важливої інформації; — повний захист та безпека власних інформаційних ресурсів; — розповсюдження пропаганди або дезінформації, аби деморалізувати військо та населення ворога; — підрив якості інформації супротивника та зменшення можливостей супротивника для збору інформації.

«Істинно тотальна війна — це війна за допомогою інформації» М. Маклуен. Саме цей дослідник першим проголосив те, що зараз на першу сходинку виступає саме обмін знаннями, а не товарами.

Уперше поняття «інформаційна війна» було використане в директиві Міністерства оборони США (1992 рік), де його використовували як один з напрямків радіоелектронної боротьби. Трохи пізніше з'явилося таке поняття як «стратегічна інформаційна війна (інформаційне протиборство)» у звіті американської корпорації «Ренд». У цьому звіті зазначається, що для вирішення глобальних протирічч мають застосовуватись нові засоби і методи вирішення — методи стратегічного інформаційного протиборства.

Якщо аналізувати всю історію людства, то інформаційні війни відбувалися у тій чи іншій формі тисячі років тому. В Біблії згадується історія Гедеона, який під час військових дій систематично використовував стратегію залякування ворога, деякі навіть вдарили по своїм же військам через його тиск. Таких прикладів достатньо й у древньому Римі, а також в період феодалізму. Просуваючись далі по історії, у XX столітті почали з'являтися ЗМІ: газети, радіо та телебачення, які використовувались особливо США та Німеччиною для поширення своїх інтересів на інші близькі до них регіони. Першою справжньою інформаційною війною можна вважати німецько-австрійську радіовійну у 1933-1934 рр. про приєднання Австрії до Третього рейху (зараз Німеччина).

Залежно від способу поширення та напрямку інформаційні війни бувають декількох видів:

- Психологічна війна;
- Кібервійна;
- Мережева війна;
- Ідеологічна диверсія;
- Семантична війна
- Радіоелектронна боротьба

Що стосується головної мети інформаційної війни, то такою можна назвати послаблення моральних, а також матеріальних сил суперника, разом з тим посиливши власні. Зрозумілим є те, що інформаційна війна також є складовою ідеологічної війни. І наслідки від такого за значенням та масштабами іноді навіть переважають наслідки збройних конфліктів та воєн. Таким чином, основною метою інформаційної війни також виступає порушення обміну інформацією в таборі

ворога, аби, тим самим, знищувати державний механізм, якщо той не застосує відповідні методи протидії.

Головним завдання інформаційна війна ставить перед собою маніпулювання великими потоками людей. Це допомагає: — внести у суспільну свідомість ворожі погляди та ідеї; — дезорієнтувати та дезінформувати людей; — залякати свій народ або посіяти вороже ставлення серед нього образом суперника; — залякати ворога своєю могутністю.

Під час інформаційної війни важливим завданням для кожної людини є вміння розпізнавати фейки. Поради щодо того, як протистояти пропаганді зараз, в умовах війни з Росією:

- Подбайте про канали, з яких ви берете інформацію. Насамперед варто довіряти тільки офіційним джерелам інформації — державним органам або місцевій владі, Генеральному штабу ЗСУ.

- Новина в медіа, яку ви читаєте, обов'язково повинна мати посилання на офіційне джерело. У разі відсутності — перевірте інформацію самостійно.

- Також Центр протидії дезінформації при РНБО України створив спеціальним бот у Telegram, аби розпізнавати фейкові новини. Туди ви можете надіслати будь-яку інформацію, яка є підозрілою для вас, далі вона пройде перевірку професійною командою фактчекерів разом із застосуванням штучного інтелекту. Зазвичай, відповідь надходить через декілька хвилин.

Також існують методи, які допоможуть державі протидіяти в умовах інформаційної війни. Антидотом у такій війні є, так звана, «інформаційна гігієна», яка розкриває механізми боротьби з інформаційною війною, пояснює її механізми, а також розробляє протидію. Основними напрямками протидії мають стати наступні:

- Протидію інформаційній агресії організаційно варто здійснювати за допомогою інструментарію РНБО під єдиним керівництвом Голови держави.

- Система має включати як заходи з протидії протиправній діяльності, так і заходи зі стимулювання розвитку відповідних вітчизняних галузей. Протидія спрацьовує через притягнення до відповідальності та регуляторні заходи, стимулювання розвитку — через економічні та організаційні заходи.

- Усій системі слід бути охопленою єдиним задумом, бути керованою та пов'язаною з громадянським суспільством через мережу стратегічних комунікацій.

Висновок: Історичні війни та конфлікти показали, що як тільки з'являється нова сфера діяльності людини, вона одразу стає сферою озброєної боротьби. Такою сьогодні й стала інформаційна, яка була передумовою для виникнення інформаційних війн у суспільстві. Інформаційна війна стає війною за знання, за те кому будуть відомі відповіді на найважливіші питання та відповіді, що дають змогу керувати масами. Досліджуючи тему інформаційних війн, бачимо, що їх дія накладає відбиток на всі сфери життя людей, і наслідки є дуже небезпечними, адже вони ламають та знищують духовні цінності суспільства. Тому сьогодні дуже важливо працювати над тим, аби створити та ефективно використовувати методи протидії, які змогли б урегулювати процеси поширення інформації серед суспільства, особливо під час реальної озброєної війни.

Література

1. Почепцов Г. Г. «Сучасні інформаційні війни». Видавничий дім «Києво-Могилянська Академія» — 2015.
2. М. Рижков. Інформаційна війна // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. — К.: Парламентське видавництво, 2011.
3. Горбулін В.П., Додонов О.Г., Ланде Д.В. Інформаційні операції та безпека суспільства: загрози, протидія, моделювання: монографія. — К. : Інтертехнологія, 2009.
4. Сенченко М. І. Латентна світова інформаційна війна; 2014
5. Я. Коцюба «Смішна інформаційна війна». <http://www.pravda.com.ua/columns/2010/05/14/5038369/>

Іванов І.С.
«Економіка агробізнесу та агротрейдингу», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к. п. н., доцент
кафедри політичних технологій Науменко О. М.

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ІНТЕГРАЦІЇ

Україна як ніколи раніше продовжує зміцнюватися у напрямку демократичних ініціатив та розвивати свої політичні та соціальні інститути. Насамперед це стосується українського парламенту, який відіграє одну з найважливіших функцій державного адміністрування. Адже, місце та роль парламенту України — Верховної Ради в механізмі держави та суспільстві обумовлено її представницьким характером, тим, що тільки Верховна Рада України має право виступати від імені народу України, приймати закони та інші акти.

В умовах війни державна економіка та політична система постійно переживає певні потрясіння, що потребує постійної уваги та ефективної стабілізації усієї системи. Нажаль, в деяких сферах ми й досі використовуємо застарілі методи регулювання кризових ситуацій, які отримали у спадок від радянської системи. Саме тому нам постійно потрібно рухатися уперед та модернізувати наші інститути згідно з світовими стандартами, а саме зі стандартами НАТО та Європейського Союзу. Згідно з євроінтеграційною політикою, ми маємо змогу за допомогою міжнародних експертів та методів зробити перехід швидше та не так болісно для певних секторів.

Парламент відіграє важливу роль саме через комітети, які вибудовують стратегію прийняття рішень, які з правильним підходом зможуть поступово показати певний позитивний результат.

Метою моєї доповіді було дослідити роль парламенту в процесі євроінтеграції. Головне призначення Верховної Ради України — виражати волю народу з питань суспільного та державного значення. Відповідно до ст. 75 Конституції України, єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент — Верховна Рада України. Регулювання діяльності з питань європейської інтеграції покладене на Комітет Верховної Ради України з питань європейської інтеграції. Комітет здійснює законопроектну роботу, готує, попередньо розглядає питання, віднесені до повноважень Верховної Ради України, та виконує контрольні функції. Отже усі питання суспільного та державного значення повинні бути подані на розгляд до Верховної Ради для їх подальшого розгляду. Вирішальну роль відіграють комітети з питань євроінтеграції, основна задача яких — це складання законодавчої бази для інтеграційних процесів, які не будуть суперечити чинній конституції. Також має бути обраний оптимальний шлях проведення політичний та економічної модернізації для подолання перешкод на шляху до вступу в ЄС.

Все ж таки наше законодавство є далеко не ідеальним. Основними напрямками вдосконалення виявляють розвиток судової та соціальної систем, які будуть відповідати світовим стандартам. Важливим залишається подолання корупції, особливо гостро це питання постає в умовах післявоєнної відбудови.

Для нашої країни зараз вирішальний момент своєї новітньої історії. Через війну та негаразди перед нами постають нові проблеми, які ми маємо вирішувати не застарілими методами, а з використанням нових та ефективних механізмів. Це й безпосередньо стосується Верховної Ради України у вирішенні питань інтеграції. Ми не маємо права на повторювання помилок минулого. Надбання такі як уніфікована система, надасть можливість пришвидшеного розвитку демократичних інститутів та відкриє нові шляхи для виходу на Європейський ринок. Насамперед це позитивно вплине на аграрний сектор країни, що у наслідок поліпшить економічний стан держави. Загалом ми зможемо прийняти досвід західних партнерів для подолання бар'єрів радянської системи, яка має негативний вплив. Сподіваюсь, що спільними зусиллями ми зможемо подолати усі перешкоди на нашому шляху.

Література

1. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://arm.naiu.kiev.ua/books/konst_pu/rozdil/rozdil8.html
2. Конституційний склад і структура Верховної ради України. Принципи діяльності Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://testderz.com/zno-pravo/program/конституційний-склад-і-структура-верх/>
3. Комітет Верховної Ради України з питань європейської інтеграції [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Комітет_Верховної_Ради_України_з_питань_європейської_інтеграції

Сидоренко К.

*«Політичні технології та лідерство», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — доктор політичних наук, доцент, завідувач
кафедри політичних технологій Гапоненко В.А.*

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНЕ СПРЯМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Євроінтеграція є ключовим напрямком України, що знаходило своє закріплення в «Основних напрямках зовнішньої політики України», схвалених Верховною Радою України ще 2 липня 1993 року [1]. Однак, процес остаточної євроінтеграції в Україні, зокрема отримання України-держави членства в Європейському Союзі постійно відкладався через бюрократичні процедури. Проте, ситуація докорінно змінилася у зв'язку з тим, що 24 лютого 2022 року Російська Федерація розпочала збройну агресію проти України, яка спрямована на вбивство цивільних людей, знищення інфраструктури та знищення українського народу як нації. 28 лютого 2022 року Україна подала заяву про вступ України в Європейський Союз, у якій зазначалася вимога Президента України Зеленського Володимира Олександровича про розгляд заяви за спрощеною (прискореною) процедурою.

11 березня 2022 року у Версалі відбувся екстрений саміт лідерів ЄС, на якому було розглянута заява України на членство в Європейському Союзі. ЄС ухвалив рішення, яким визнав європейський курс України та прагнення вступити до ЄС як було зазначено в Угоді про асоціацію з України, яка набула чинності 2017 році. З метою дотримання регламенту вступу до ЄС, Рада ЄС попросила Єврокомісію надати висновок щодо вступу України до ЄС. Прагнення України вступити до ЄС наразі є зафіксованим та прийнятим ЄС, що є базою для подальшого розвитку євроінтеграційної зовнішньої політики України, якої країна притримувалася ще до початку війни, яка була ініційована Російською Федерацією. 8 квітня 2022 року голова Європейської Комісії Фон дер Ляєн відвідала України та особисто передала Президенту України законодавчу анкету.

Під час російсько-української війни Польща, Литва, Чехія, Велика Британія, США, Фінляндія та інші країни активно підтримують Україну у боротьбі з агресором — Російською Федерацією. Україна є незалежною державою, яка останні 25 років підтримували євроінтеграційне спрямування та наразі є повністю готовою для вступу до ЄС.

1 березня 2022 року Президенти восьми країн-членів ЄС (Республіки Болгарія, Чеської Республіки, Естонської Республіки, Латвійської Республіки, Литовської Республіки, Республіки Польща, Словацької Республіки та Республіки Словенія) підписали відкритого листа із закликом негайно надати Україні перспективу членства у ЄС та приступити до переговорів про вступ. Вище перелічені країни є партнерами України, які наразі відіграють значну роль у підтримці України у війні з Російською Федерацією та реалізації напрямку членства України в ЄС. 9 березня 2022 року Сенат Польщі 93 голосами ухвалив «за» резолюцію, в якій закликає країни Європейського Союзу підтримати прискорений процес вступу України до ЄС [2].

В умовах воєнного стану зовнішня політика України, що являє собою стратегічний підхід української держави до відносин з іноземними державами, співпраці з міжнародними організаціями, знайшла свій розквіт та має неабияке значення під час боротьби у всього цивілізованого світу проти агресора — Російської Федерації. У цій війні Україна повністю довела, що не лише притримується основних демократичних, європейських цінностей, але й здатна за них боротися та захищати їх під час захисту своєї країни. Мета зовнішньої політики України залишилася незмінною на сучасному етапі — це європейська та євроатлантична інтеграція, подальший розвиток стратегічного партнерства з Європейським Союзом, Сполученими Штатами Америки з метою захисту єдиних цінностей. Президент України Володимир Олександрович Зеленський зазначає, що зовнішня політика України потребує наступного: *«швидкості, креативності, амбітності та результативності»* — заява Президента України, яке було зроблено до початку війни з Російською Федерацією [3], стає ще більш актуальним у період війни з агресором, оскільки зовнішня політика України відіграє ключову роль у боротьбі з агресором та потребує вище перелічених ознак.

Висновки. Таким чином, реалізація вступу України до ЄС був ініційований у складний час для України. Наступним заходом для України полягає в отриманні статусу кандидата на вступ в ЄС. Рішення Єврокомісії щодо відповідності заяви на вступ України займає від 15 до 18 місяців. Зовнішня політика має бути спрямована на пришвидшення розгляду заяву на вступ до ЄС, оскільки це є безальтернативним напрямком зовнішньої політики в Україні.

Література

1. Основні напрями зовнішньої політики України, схвалені Постановою Верховної Ради України від 2 липня 1993 року URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3360-12>.
2. Вступ України до Європейського Союзу — URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3427317-es-skazav-ukrainskij-evrointegracii-yes.html>.
3. Зовнішня політика України сьогодні потребує чотирьох речей: швидкості, креативності, амбітності та результативності — Володимир Зеленський — URL: <https://www.president.gov.ua/news/zovnishnya-politika-ukrayini-sogodni-potrebuye-chotiroh-rech-72205>.
4. Гапоненко В.А. Співпраця ЄС та України як чинник демократизації політичної системи. Стратегічні напрями зовнішньої політики Європейського Союзу. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (11 квітня 2019 року) С. 34-37.

Єрмолюк Г.О.

*«Політичні технології та лідерство», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — доктор політичних наук, доцент, завідувач
кафедри політичних технологій Гапоненко В.А.*

ЛЕНД-ЛІЗ ДЛЯ УКРАЇНИ: СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ

Президент США Джо Байден 9 травня підписав закон про ленд-ліз військової зброї для України. Востаннє аналогічна процедура діяла під час Другої світової війни. Зараз вона може стати важливим фактором у російсько-українському протистоянні.

Підтримці законопроекту про ленд-ліз американським Сенатом передували істотні переміщення в питанні постачань озброєння Україні з низки країн світу. У останні тижні було оголошено про вже поставлене або таке, що планується до постачання в Україну різне озброєння. Це важка артилерія і гаубиці М- 777; РСЗВ, гаубиці, тактичні дрони, боєприпаси із США; ЗРК з Норвегії; САУ зі Швеції; танки Т- 72 з Польщі; ЗРК С- 300 із Словаччини; зенітні установки з Італії.

Абсолютним успіхом закінчилася для України і організована США безпрецедентна конференція глав оборонних відомств на авіабазі Рамштайн (Німеччина), на яку прибули міністри оборони більш ніж 40 країн (зі списку світових лідерів. Про підсумки переговорів радник глави Офісу президента України Михайло Подоляк висловився так: «Після вчорашньої епохальної зустрічі 40 міністрів оборони країн світу маю дуже погані новини для Росії. Об'єм, швидкість, спрощена логістика, розширена номенклатура зброї — Україна істотно посилюється».

Після епохальної зустрічі в Рамштайн адміністрація Джо Байдена направила в Конгрес США запит на додаткове фінансування допомоги Україні в об'ємі 33 млрд доларів., з яких 20 млрд має бути спрямовані саме на військову допомогу.

Ще один важливий момент — після Рамштайна міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба відмітив, що Україна переходить на стандарти НАТО. Процес, початий ще попереднім керівництвом країни і Міноборони, тепер піде набагато швидше. «Ми перейшли в принципово нову фазу, про яку навіть ніхто не мріяв : перехід ВСУ на зброю і стандарти НАТО. І це вже відбувається», — заявив Кулеба.

Незважаючи на досить зрозумілий список потреб української армії, що саме може увійти до оборонних поставок, до кінця не ясно. Тому приведу список необхідного озброєння, озвучений міністром оборони Олексієм Резниковим в ході зустрічі на авіабазі Рамштайн:

- засоби протиповітряної оборони, розвідувальні і ударні безпілотники;
- артилерійські системи;
- реактивні системи залпового вогню і танки;
- бронетранспортери і бойові машини піхоти;
- бойові літаки;
- протикорабельні ракети.

За словами Валерія Чалого, нинішнє рішення не фіксує конкретні типи і види озброєння, а тільки визначає рамкові умови поставок. Тому може йтися про будь-яку зброю, боєприпаси, літаки, кораблі; будь-якому майні, устаткуванні, товарах, використовуваних у військових цілях; інструментах, матеріалах, необхідних для виробництва, ремонту, обслуговування, конструювання, транспортування, експлуатації будь-якого вищепереліченого устаткування. Загалом — про будь-які товари і озброєння, за винятком, зрозуміло, ядерного.

В той же час, аналітики сходяться на думці, що об'єм допомоги і її якість безпосередньо залежатимуть від успіхів української армії.

За словами Валерія Кравченка, директора Центру міжнародної безпеки, об'єм необхідній Україні допомоги для того, щоб закінчити війну слід оцінювати в 12-20 млрд доларів. «І в ці суми вже входить технологічна наступальна зброя. Тому що перемогти зброєю, яка призначена для партизанської війни, звичайно, неможливо», — говорить він, маючи на увазі переносні ракети Javelin, Stinger, NLAW, що зарекомендували в мобільній оборонній війні.

За його словами, поставок літаків F — 16 або F — 18 при цьому сценарії Києву чекати, на жаль, не варто. Проте у разі затяжного конфлікту — якщо війна розтягнеться на роки — нова авіація Збройним Силам України буде потрібна, і українських льотчиків вже зараз треба відправляти на навчання.

Нюансом, що відрізняє ситуацію з ленд-лізом для України від ленд-лізу для СРСР, являється те, що США не вступають у війну. Тому і в плані поставок озброєння слід чекати щось помірне, вважає політолог Віталій Кулик. «Я чекаю, що це буде деякий середній варіант ленд-лізу, тобто бронемашини, системи ППО, системи ПРО невеликої дальності. Можливо, ми отримаємо системи протикорабельної оборони», — відмічає він.

Очевидно, що із зростанням об'ємів що надається Україні озброєння, будуть рости і об'єми транспортних перевезень цих вантажів. Із зрозумілих причин, інформація про те, якими шляхами рухатимуться військові вантажі від союзників по території нашої країни, залишиться закритою. Якщо до початку російського вторгнення, широко освітлювалося прибуття до українських аеропортів мало не кожного другого літака з Javelin або NLAW, то тепер про прибуття техніки від союзників ми дізнаємося за фактом її застосування на полях битв. І це правильно.

Російський ракетний обстріл ж/д інфраструктури по усій території України свідчать про те, що агресор хоче порушити залізничну логістику.

Але ми віримо в «Укрзалізницю» так само, як і в нашу Перемогу. На питання про те, чи зможе компанія забезпечити необхідні об'єми перевезень техніки, якщо ленд-ліз буде, в «Укрзалізниці» відповіли лаконічно: «Однозначно, так».

Література

1. BBC NEWS Україна: «Ленд-ліз для України. Що це таке і чи допоможе перемогти Росію» <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61251966>
2. Defense Express: «Ленд-ліз для України: що це означає для нас у п'яти фактах» https://defence-ua.com/minds_and_ideas/lend_liz_dlja_ukrajini_scho_tse_oznachaje_dlja_ukrajini_u_pjati_faktah-7148.html
3. Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії: «Лендліз». <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%BB%D1%96%D0%B7>
4. Радіо НВ: «Ленд-ліз від США — це сигнал, що Захід на всі сто з Україною — Валерій Чалий» <https://www.youtube.com/watch?v=8SL76XWGYo>
5. Настоящее время: «Аналитик Валерий Кравченко — о ленд-лизе США для Украины» <https://www.currenttime.tv/a/31792504.html>

Губін Д.Ю., Коваленко Є.М.

*«Політичні технології та лідерство», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — к.п.н., доцент кафедри політичних технологій
Манелюк Ю.М.*

НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Порядок. З найдавніших часів, це слово асоціювалось з правильною організацією різноманітних речей та процесів, що відбуваються у повсякденному житті. Однак, особливим винятком є порядок, що стосується політико-державних явищ. Державний лад — включає в себе певний перелік життєво необхідних складових: політичну систему, державний устрій, систему державних органів, тощо. У сучасному світі більшість країн мають власну систему політико-правових інститутів, між якими існують певні взаємозв'язки та кооперація. Всі вони можуть ефективно виконувати власні, встановлені конкретною державою, функції у її межах, лише при умові чіткої їх взаємодії між собою у рамках однієї системи, таким чином підтримуючи порядок у соціально-політичній сфері цієї держави. При цьому, абсолютно зрозуміло, що аналогічні інституційні формування є в інших країнах, і в кожному регіоні існуючої політичної мапи світу, вони більшою, або ж меншою мірою відмінні, тим не менш маючи багато спільних між собою рис. І так само, як окремі соціально-політичні практики мають взаємодоповнюючий, і таким чином допоміжний спосіб підтримки встановлених правових норм в рамках однієї країни, так само їх співпраця між собою у більших масштабах світової політики, наприклад, конкретного географічного регіону, виконує функцію збереження політико-правових меж для всіх держав, що наразі в ньому перебувають, або ж, у разі такої необхідності, їх подальшому росту та вдосконаленню задля загального благополуччя. У даному контексті, варто виокремити та детальніше зупинитись, саме на регіональних особливостях світу, адже кожен з них складався з плином часу та під впливом специфічних перешкод (війн, економічних криз чи екологічних чинників) по різному, призводячи до формування того світового порядку, що існує на сучасному етапі. Маючи значне історичне підґрунтя та певну «політичну зрілість», країни ХХІ століття сформували, «запобіжні заходи» у вигляді різноманітних організацій у майже кожній сфері людської діяльності — у економічній такими є: СОТ, МВФ, МБ; у військово-політичній виступають: НАТО, ЗЄС, АНЗІОС; у регіональній: ЄС, СНД, ОАД. Проте, найбільш представницькою є Організація Об'єднаних Націй. Саме вищезгада-

ні організації, мали б сприяти побудові загального порядку та рівних можливостей для держав світу. На перший погляд здається, що людська цивілізація досягла всесвітньої політико-економічної та безпекової гармонії, створивши систему безпеки та співробітництва, яка мала б витримати будь-які складнощі, що виникають, адже участь у цьому брали та беруть *всі* переважна більшість країн світу, тим самим роблячи відповідь на питання про створення у навіть віддаленому майбутньому «нового світового порядку» повністю вичерпним.

Проте, ще з кінця XX та початку XXI ст., поступово формувалось розуміння того, що встановлені правові норми та правила не вирішили всіх питань, ба більше, не змогли впоратись з вже існуючими міжнародними проблемами. Існуючий Радбез ООН не зміг подолати агресію рф проти Молдови в 90-тих, Грузії в 2008 та України в 2014 і подальшому її розгортанню у повномасштабний наступ у наші дні, через досить неоднозначну та певною мірою, навіть помилкову структуру функціонування, наприклад, постійні члени Радбезу отримали право вето без будь-яких обмежень, що у свою чергу спричинило постійне її використання з боку рф щодо військової та (це просто важко уявити) гуманітарної допомоги інших країн, та доволі значна кількість інших прикладів. Хоча це і стало ключовим з огляду на агресивну (з урахуванням незліченної кількості військових злочинів) війну, що відбувається сьогодні з боку рф, однак не стало єдиною проблематикою про повернення питання доцільності корінного змінення системи світового порядку. У цьому контексті слід також звернути увагу на доволі не ефективну стратегію боротьби з міжнародним тероризмом та його наслідками. Прийнята у другій половині минулого сторіччя ООН ціла низка положень щодо запобігання та подальшому зупиненню цього небезпечного явища, не врятувало від теракту, що стався на зорі нового століття в 2001 році 11 вересня в Сполучених Штатах Америки. Не врятували вони і від утворення та подальшої їх діяльності, інших терористичних організацій, як наприклад сьогодні ІДІЛ. Однак, все ж таки центральне місце, як зазначалось вище, займають саме міждержавні конфлікти та їх переростання у війну. Чи зміг теперішній стан речей запобігти вирішенню складних взаємовідносин між Індією та Пакистаном? А вони, у свою чергу, обидві країни, що мають ядерний арсенал і будь-яка напружена мить може призвести до катастрофічного результату вже всіх оточуючих країн. Можливо, занадто ліберальна політика, яка проводиться сьогодні провідними членами G7 показала, що нездатна подолати першочергові питання безпеки. Особисто на мій погляд, навіть якщо припустити, що до 2014 року всі конфлікти які вже на той час існували, мали значний «багаж часу», то як правильно оцінити дії МВФ чи вже декілька раз згадану ООН на окупацію рф суверенної території України, та продовження військової ескалації чи впровадження економічного (маю на увазі газову політику) шантажу всупереч підписаним контрактам? Відносно нещодавно, прем'єр-міністр Великобританії Борис Джонсон зробив наступну гучну заяву:» Агресія росії яку ми споглядаємо зараз є наслідком мовчання цивілізованого світу на окупацію Криму у 2014 році». Ці слова, як ніяк краще спростовують тезу про те, що світова модель порядку дійшла найвищого шаблю свого розвитку. І також свідчать про розуміння хибності власних думок з приводу санкційної тактики, в першу чергу це стосується саме учасників Європейського Союзу. Настав час визнати — порядок у світі надалі не втримається надовго при такій реакції «Колективного Заходу» на відверто агресивні вчинки конкретних країн.

Очевидно, що прийшов час починати розмову про розробку нового правового поля у рамках соціально-політичної рівноваги. Іншими словами, сьогодні можна казати про перспективи нового світового порядку. Безумовно, задля цього варто затвердити ряд рішень які б дещо змінили наявний стан справ.

По-перше, слід покращити діяльність тих організацій які покликані підтримувати безпеку та добробут, для початку шляхом повного перегляду кожної із статей їх статуту. В доповнення до цього, видозмінити структуру прийняття та перебування кожної держави у межах цих об'єднань. Прикладом цьому слугує те, що сьогодні складається парадоксальна ситуація — країна (маю на увазі рф), яка скоїла безпрецедентні військові злочини новітньої історії (блокада Маріуполя, масові випадки вбивства цивільного населення та руйнування міст Харкова, Києва, Чернігова, Сум та інших) перебуває у лавах Радбезу ООН, будучи до того ж постійним її членом. Лише це вже доводить необхідність впровадження надзвичайно важливих реформ на найвищому рівні.

По-друге, не менш значимим, а під час і більш, є питання військово-політичних блоків. Становище безпеки сьогодні, перебуває вже в своєму безпосередньому критичному положенні. Особливо гостро цього потребують країни, що не беруть участі у військових альянсах у мирний

час, але потребують певного захисту, це зокрема: Україна, Тайвань, Республіка Корея. Беручи досвід власної Батьківщини, треба усвідомлювати цінність цього фактору, свого часу відмовившись від ядерного статусу та підписавши у 1994 році так званий «Будапештський меморандум», наша країна на превеликий жаль та скорботу, не побачила нехай яких-небудь, мінімально виконаних зобов'язань з боку «країн гарантів». Таким чином, цей приклад, показово дає змогу бачити беззмістовність подібного роду угод. Все це ставить перед фактом відтворення кардинально нових гарантій безпеки та територіальної цілісності України як суверенної держави, за допомогою її прямій участі в одному з таких союзів, і без всяких сумнівів пріоритетом тут є Північноатлантичний альянс.

По-третє, новий лад у світі має вмістити в себе значно сильніший санкційний тиск на майбутніх небезпечних країн (знову ж таки опираючись на власний досвід, є змога припустити, що «жити під санкціями» агресори можуть десятиріччями). Це мають бути чіткі, неухильні та результативні обмеження у кожній ланці тієї держави, яка наважилася порушити оновлені правила взаємо існування у світі.

Підсумовуючи, хочемо висловити наступне судження, навіть якщо все перераховане вище, не знайде своєї реалізації у найближчій перспективі, то радикальні зміни неодмінно зачеплять в майбутньому існуючий світопорядок, який вибудовувався починаючи з 1945 року та проявив свою нездатність адекватно реагувати на сучасні виклики. Адже, відсутність стійкості, байдужість та нерішучість багатьох міжнародних структур та організацій, вже зростили свої криваві плоди у ХХІ століття...

Література

1. Кулінич М. Постійне представництво України при ООН // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / Редкол.: Л.В. Губерський (голова) та ін. К. :Знання України, 2004. Т. 2. 812 с.
2. О. Ковтун. Організація міжнародна / Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. 808 с.
3. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін., 2015. 816 с.

ПЛАТФОРМА 5
ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВІДНОВЛЕННЯ МАЙНОВОГО СТАТУСУ
СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА, УШКОДЖЕНОГО
ВНАСЛІДОК ВОЄННОГО СТАНУ

Безпальчук Є. В.
«Правознавство», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — старший викладач
кафедри підприємницького та корпоративного права
Чихірьов В. Л.

СПРОЩЕННЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР
ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ
НА ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку з повномасштабним вторгненням росії на територію України, указом президента 24 лютого 2022 року по всій території України було введено військовий стан. Після цього виникла гостра необхідність спрощення митних процедур та податкового законодавства, задля пришвидшення логістики з іноземних країн.

24 березня Верховна Рада України було внесено зміни до Митного та Податкового кодексів України, шляхом прийняття Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» від 24.03.2022 № 2142-ІХ».

Нормативно-правові акти передбачають тимчасове звільнення від оподаткування ввізним митом та ПДВ товарів та транспортних засобів, останні також звільнені від сплати акцизного податку. Такі митні та податкові пільги запроваджуються на період воєнного стану в Україні та почали діяти в Україні з 1 квітня 2022 року [3].

Потрібно зауважити що спрощення митних процедур не поширюється на спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво, тютюнові вироби, тютюн, промислові замітники тютюну, рідини, що використовуються в електронних сигаретах, а також на товари, які мають походження або ввозяться з росії або іншої держави, визнаної агресором, та/або ввозяться з окупованої території України, визначеної такою згідно із законом [4].

Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану» від 01.04.2022 № 2173-ІХ було внесено зміни до Митного кодексу України, а саме було додано товари, котрі тимчасово звільняються від оподаткування ввізним митом при ввезенні на митну територію України та поміщенні в митний режим імпорту:

прокат плоский з інших легованих сталей завширшки 600 мм або більше, що класифікується у товарній підкатегорії 7225 40 60 00 згідно з УКТ ЗЕД, скло безпечне, включаючи скло зміцнене (загартоване) або багатошарове, що класифікується у товарній позиції 7007 згідно з УКТ ЗЕД, оптичні прилади для слідкування, що класифікуються у товарних підкатегоріях 9013 10 90 00, 9027 80 99 00, 9025 19 20 90 згідно з УКТ ЗЕД, апаратура для передачі та приймання голосу, зображень та іншої інформації, включаючи апаратуру для комунікації в мережі дротового або бездротового зв'язку, апаратура прослуховування направленої дії, радіостанції ультракороткохвильового і короткохвильового діапазону військового призначення, розвідувально-сигнальна апаратура, їх частини і приладдя, що класифікуються у товарній підпозиції 8517 69 та у товарних підкатегоріях 8525 60 00 00, 8529 90 20 00 згідно з УКТ ЗЕД, безпілотні літальні апарати без озброєння та їх частини, що класифікуються у товарних позиціях 8802, 8803 згідно

з УКТ ЗЕД, метеостанції, що класифікуються у товарній підкатегорії 9015 80 20 00 згідно з УКТ ЗЕД, броньовані автомобілі, що класифікуються за кодами 8702 10 19 90, 8702 90 11 00, 8703, 8705 90 80 90, 8710 00 00 00 згідно з УКТ ЗЕД, кінцевим отримувачем яких відповідно до сертифіката кінцевого споживача або згідно з умовами договору визначено правоохоронні органи, Міністерство оборони України, Збройні Сили України та інші військові формування, добровольчі формування територіальних громад, утворені відповідно до законів України, інші суб'єкти, що здійснюють боротьбу з тероризмом відповідно до закону та/або беруть участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації [4].

Також передбачено тимчасове припинення дії заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності за винятком наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, товарів військового призначення або товарів подвійного використання, радіоактивних матеріалів, небезпечних відходів та товарів, які мають походження або ввозяться з росії або іншої держави, визнаної агресором, та/або ввозяться з окупованої території України, визначеної такою згідно із законом.

Спрощення митних процедур торкнулося й митного оформлення. Тепер, за новими правилами, митне оформлення здійснюватиметься на підставі попередньої митної декларації та повинно бути завершено не пізніше однієї робочої години. Крім того, митне оформлення товарів здійснюється без застосування заходів нетарифного регулювання, а під час ввезення на митну територію України лікарських засобів, медичних виробів та окремих продуктів харчування (м'ясо, риба, чай, кава, какао тощо) може надаватися відстрочення сплати митних платежів.

Також зміни відбули і в сфері митного контролю:

Митними органами не здійснюється у пунктах пропуску через державний кордон України та в мультимодальних терміналах документальний контроль у сфері міжнародних автомобільних перевезень згідно із Законом України «Про автомобільний транспорт» [4].

Необхідно звернути увагу, що від час здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення дозволяється вчинення дій посадовими особами митних органів, декларантами та/або уповноваженими ними особами, іншими заінтересованими особами з використанням засобів кваліфікованого електронного підпису або шляхом підключення через інтегровану систему електронної ідентифікації, яка забезпечує надійну ідентифікацію таких осіб [4].

Для того аби імпортери мали можливість застосовувати спрощений спосіб, їм необхідно подати в Державну митну службу України (далі — «ДМС») заяву, яку можна подати в електронному вигляді або в паперовому безпосередньо у пункті пропуску через митний кордон або до відповідної митниці. ДМС вести́ме реєстр таких заяв та осіб, які їх подали. Форми попередньої митної декларації та заяви найближчим часом будуть розроблені ДМС.

Але це в жодному разі не відміняє дію стандартного порядку ввезення товарів та транспортних засобів: імпортер самостійно може обирати режим митного оформлення на власний розсуд. Митним органам заборонено відмовляти у заяві імпортера на спрощений режим, за винятком випадку самостійної відмови імпортерами. В останньому випадку повторне подання заяви для застосування спрощеної процедури не допускається.

За словами Прем'єр-міністра України, Уряд прагне створити «найшвидшу митницю у світі». Раніше Уряд України ухвалив іншу Постанову № 236 від 9 березня 2022 року, яка тимчасово скасувала заходи нетарифного регулювання ЗЕД, крім державного експортного контролю. Постанова № 236 буде скасована з набранням чинності Постановою № 330, Уряд вирішив піти ще далі аж до тимчасового скасування ввізних мит та спрощення митних процедур.

У той самий час варто зазначити, що в умовах воєнного стану імпорту товарів в Україну наразі підлягає валютному контролю, що на практиці робить очікувані результати зазначеної митної реформи менш відчутними.

Рішення про спрощення різного роду митних процедур — приймаються насамперед для того, аби якнайшвидше забезпечити ЗСУ, Національну поліцію, СБУ, ТРО усім необхідним і тим самим посприяти зупиненню активних наступальних дій ворога. Необхідно зауважити, що усі ці зміни будуть діяти на період військового стану, котрий було продовжено до 23 серпня 2022 року.

Література

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» від 24.03.2022 р. № 2142-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20>
4. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану» від 01.04.2022 р. № 2173-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20>
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України у період дії воєнного стану» від 09.03.2022 р. № 236. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2022>

Бобик М. В.

«Приватне право», 1 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник — д. ю. н., доцент, професор
кафедри підприємницького та корпоративного права
Борсук Н. Я.*

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕДОБРОСОВІСНУ КОНКУРЕНЦІЮ

У ст. 1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» встановлено, що недобросовісною конкуренцією є будь-які дії в конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності. А відповідно до ст. 37 ГКУ — **вчинення дій, визначених як недобросовісна конкуренція, тягне за собою відповідальність суб'єкта господарювання згідно з цим Кодексом або адміністративну, цивільну чи кримінальну відповідальність.**

Підставою для відповідальності конкретної особи є вчинене нею правопорушення. Розрізняють кілька умов виникнення відповідальності. Насамперед це вимога так званої конкурентної ситуації. Іншими словами, відмінність недобросовісної конкуренції від цивільного делікту полягає в тому, що така конкуренція припускає наявність акта конкуренції. Для позову про припинення недобросовісної конкуренції визначальним є факт, що сторони перебувають у конкурентних відносинах, а недозволена діяльність має конкурентну мету. Отже, у конкурентній ситуації визначальними є конкурентні відносини підприємців, що мають на ринку однакове коло клієнтів, є суперниками у сфері підприємництва і пропонують на ринок ідентичні чи подібні товари (послуги). Разом з тим не потребується повний збіг сфер діяльності конкуруючих підприємців. Для визнання правопорушення достатньо часткового збігу сфер.

Друга умова відповідальності — винна дія (це положення спірне в науковій літературі у зв'язку з тим, що зі змісту Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» щодо суперечок про неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання немає потреби доводити, що порушник мав намір чи наявна інша форма провини при його здійсненні, спрямована на плутання споживачем джерела товару чи його послуги. Проте розгляд провини в тому аспекті, про який йтиметься далі як про одну з умов виникнення юридичної відповідальності, характеризується особливостями, пов'язаними з природою недобросовісної конкуренції. Винна дія в такому виді правопорушення пов'язана насамперед з елементом недобросовісності. Заборона недобросовісної конкуренції розглядається як обмеження свободи підприємництва, що,

у свою чергу, обмежує свободу конкуренції на ринку. Факт допущення свободи конкуренції об'єктивно спричинює заподіяння шкоди інтересам однієї групи підприємців з боку їх вдаліших конкурентів. Але таке заподіяння шкоди в умовах товарного ринку вважається правомірним, оскільки зумовлюється легальними способами конкурентної боротьби. Неправомірними кваліфікуються лише недобросовісні способи і прийоми ведення конкурентної боротьби на ринку. Отже, основна особливість винної дії в такому правопорушенні полягає в недобросовісності конкурента. Це встановлюється судовою практикою емпірично і залежать в кожному конкретному випадку від обставин справи.

За суб'єктом складом, а практично залежно від «ваги» (розміру у грошовому еквіваленті) юридичної відповідальності й кількості загальногалузевих видів юридичної відповідальності, що можуть бути застосовані до правопорушника, розрізняють юридичну відповідальність юридичних осіб і громадян-підприємців. Якщо до адміністративної відповідальності залучається особа, що безпосередньо не бере участі в конкурентних відносинах, то обов'язковим є чітке встановлення в кожному конкретному випадку причинного зв'язку між її діями і сприятливими наслідками, що настають для третіх осіб, тобто чи був громадянин, власне кажучи, виконавцем волі одного з конкуруючих суб'єктів. Однак для цього необхідно встановити, чи усвідомлював він неправомірний характер своїх дій (був намір чи необережність) і чи домовлявся з конкурентом. У противному разі до відповідальності залучається «опосередкований», недобросовісний конкурент, що намагається завуалювати неправомірні дії за допомогою актів волевиявлення іншої особи. Якщо ж громадянин діяв без попередньої домовленості з конкурентом, то останній не підпадає під юридичну відповідальність.

Здійснення дій, визначених законодавством як недобросовісна конкуренція, тягне за собою відповідальність згідно з цим Кодексом, а також адміністративну, цивільну та кримінальну відповідальність. За недобросовісну конкуренцію, вчинену суб'єктом господарювання — юридичною особою, Антимонопольний комітет України накладає штраф у розмірі 3 % виручки від реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг за останній звітний рік, що передував року, в якому було накладено штраф.

Якщо встановлено факт неправомірного використання чужих рекламних матеріалів, зацікавлені особи можуть звернутись до Антимонопольного комітету України із заявою про вилучення товарів з неправомірно використаним позначенням або копією продукції інших суб'єктів господарської діяльності як у виробника, так і у продавця. Такий захід застосовується у випадку, коли можливість змішування товарів не може бути усунута іншим шляхом.

У разі дискредитації суб'єкта господарювання приймається рішення про офіційне спростування неправдивих відомостей за рахунок порушника, який поширював неправдиві, неповні або неточні відомості, у строк і засобами, які визначені законодавством.

Неправомірне використання фірмового найменування, знака для товарів та послуг або будь-якого маркування, неправомірне копіювання форми упаковки, зовнішнього оформлення, а також імітація, копіювання, пряме відтворення товару інших покупців, використання імені на власний розсуд тягне за собою накладення штрафу від 30 до 44 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

У випадку коли штраф на суб'єкта господарювання накладається в розмірі до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, постанову про накладення штрафу може прийняти державний уповноважений Антимонопольного комітету України у відповідності до свого підпорядкування. Рішення щодо штрафних санкцій у розмірі від 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян приймаються виключно Антимонопольним комітетом України на його засіданнях. Слід зауважити, що у чинному законодавстві не визначені строки застосування до юридичних осіб відповідальності за адміністративні правопорушення.

Кримінальна відповідальність передбачена за злочини, що порушують вимоги законодавства про збереження комерційної таємниці. Згідно зі ст. 231 Кримінального кодексу України умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, а також незаконне використання таких відомостей, якщо це спричинило істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності, караються штрафом від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років.

Цивільно-правовою санкцією за недобросовісну конкуренцію є відшкодування збитку. Збиток, заподіяний внаслідок здійснення дій, визначених законом як недобросовісна конкуренція,

підлягає відшкодуванню за позовами заінтересованих осіб у порядку, визначеному цивільним законодавством України (ст. 24 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції»). Крім зазначених санкцій галузевої належності ст. 25 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» передбачені дві спеціальні санкції за окремі види правопорушень, визнаних недобросовісною конкуренцією, зокрема вилучення товарів з неправомірно використаним позначенням і копій виробів іншого суб'єкта господарювання. Ця санкція застосовується в разі встановлення факту неправомірного використання чужих позначень, рекламних матеріалів і упакування (ст. 4 Закону) або копіювання виробів (ст. 6 Закону). Ця санкція означає безоплатне вилучення, у тому числі зі звертання, товарів, що стали предметом недобросовісної конкуренції. Особливість цієї санкції полягає в її застосуванні не тільки за два види правопорушень, а й тоді, коли можливість і плутання з діяльністю іншого суб'єкта господарювання не може бути усунута в інший спосіб.

У ст. 21 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» регулюється застосування адміністративних штрафів за порушення конкуренції. Вчинення суб'єктами господарювання дій, визначених як недобросовісна конкуренція, тягне за собою накладення штрафу у розмірі до п'яти відсотків доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) суб'єкта господарювання за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф. Якщо доходу (виручки) немає або відповідач на вимогу органів Антимонопольного комітету України, голови його територіального відділення не надав відомостей про розмір доходу (виручки), штраф, накладається у розмірі до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Статтею 164-3 КпАП передбачена відповідальність за недобросовісну конкуренцію, а саме незаконне копіювання форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само імітація, копіювання, пряме відтворення товару іншого підприємця, самовільне використання його імені тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до сорока чотирьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва і сировини чи без такої.

У разі визнання вчинення порушень, передбачених статтями 4 (неправомірне використання позначень) і 6 (копіювання зовнішнього вигляду виробу) Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», органи Антимонопольного комітету України або особи, права яких порушені, мають право звернутися до суду із позовом про вилучення відповідних товарів з неправомірно використаним позначенням, копій виробів іншого суб'єкта господарювання і у виробника, і у продавця. Порядок використання вилучених товарів визначається Кабінетом Міністрів України. Рішення про вилучення товарів з неправомірно використаним позначенням та копій виробів іншого суб'єкта господарювання приймається у разі, якщо можливість змішування з діяльністю іншого суб'єкта господарювання не може бути усунена в інший спосіб. У разі встановлення факту дискредитації суб'єкта господарювання органи Антимонопольного комітету України мають право прийняти рішення про офіційне спростування за рахунок порушника поширених ним неправдивих, неточних або неповних відомостей у строк і спосіб, визначені законодавством або цим рішенням (ст. 26 Закону України «Про недобросовісну конкуренцію»).

Література

1. Господарський кодекс України: Закон України № 436-IV від 16.01.2003 р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 36. Ст. 164.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/>
5. ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕДОБРОСОВІСНУ КОНКУРЕНЦІЮ / Солонар А.В., фахівець II категорії кафедри права, СумДУ. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/14053184.pdf>

Борисенко Т. А.
«Правознавство», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к. ю. н., доцент
кафедри підприємницького та корпоративного права
Ільницька Н. Ф.

МЕДИЧНИЙ НЕЙТРАЛІТЕТ: ОСНОВИ КОНЦЕПЦІЇ ТА СТАН ДОТРИМАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Під час збройних конфліктів, збройні сили бомбардують лікарні, атакують машини швидкої допомоги та націлюються на медичних працівників, що в результаті призводить до «руйнівного» впливу на хворих і поранених.

Протягом понад десятки років, вдалося задокументувати порушення медичної неупередженості в усьому світі. Лікарі та інші медичні працівники зобов'язані лікувати пацієнтів незалежно від їхнього походження. Міжнародний кодекс медичної етики, вперше прийнятий Генеральною асамблеєю Всесвітньої медичної асоціації (WMA) у 1949 році, стверджує, що «лікар повинен надавати невідкладну допомогу як гуманітарний обов'язок, якщо він/вона не впевнений, що інші бажають і можуть надати таку допомогу», «завжди пам'ятайте про обов'язок поважати людське життя».

Хоча уряди зобов'язані захищати неупередженість і здатність лікарів доглядати за хворими та пораненими без дискримінації, іноді лікарі зазнають переслідувань за недискримінаційне ставлення до поранених і хворих. Гуманітарні працівники, до яких належать і лікарі, в умовах надзвичайних ситуацій, збройних конфліктів, масових заворушень самі потребують захисту й безпеки. У міжнародній практиці такий захист забезпечується концепцією медичного нейтралітету, яка усталена у світі та водночас залишається новою для України. Лікарі повинні мати можливість піклуватись про хворих незалежно від їхніх політичних уподобань, виконуючи положення Женевської конвенції.

Під медичним нейтралітетом розуміють певну соціальну домовленість, яка зобов'язує суспільство захищати медичний персонал як у час війни, та і мирний час, та зобов'язує медичний персонал надавати медичну допомогу усім, незалежно від релігії, раси, етнічного походження чи політичних уподобань. Медична нейтральність порушується, коли медичні працівники, заклади чи пацієнти піддаються нападу, або коли медичним працівникам не дозволяється надавати лікування. Приклади включають:

1. Напади на лікарні
2. Напади на хворих
3. Напади на медичний персонал
4. Напади на медичний транспорт
5. Зловживання медичними засобами
6. Порушення медичної етики медичним персоналом
7. Використання лікарні/медичних закладів для нападу, обстрілу/вистрілу ракетами, цивільних осіб із медичних установ
8. Використання медичних закладів для розміщення зброї або солдатів
9. Використання медичних закладів для інших цілей, ніж медична допомога та/або допомога населенню

Принцип медичної нейтральності має коріння в багатьох соціальних традиціях. Спершу, на мою думку, потрібно зазначити Клятву Гіппократа, яка вимагає від лікарів етичної медицини, бере свій початок з V століття. Ідея «не нашкодь» має історію в «єврейській та ісламській, а також китайській та індійській медицині».

Вже в 20 столітті, Женевські конвенції (ядро міжнародного гуманітарного права, що підтримується і захищається Міжнародним комітетом Червоного Хреста) встановили як важко лікувати поранених солдатів у битві при Сольферіно. Перша та наступні Женевські конвенції створили Червоний Хрест, окреслюючи захист медичного персоналу під час війни, кодифікують захист

громадян, солдатів, медичного персоналу тощо. У Першій Женевській конвенції зазначається, що не повинно бути «перешкод для гуманітарної діяльності» і що поранені та хворі «мають поважати та захищати за будь-яких обставин». Стаття 19 вимагає, щоб медичні частини, тобто лікарні та пересувні медичні заклади, ні за яких обставин не піддавалися нападу. Женевська декларація була створена як поправка до клятви Гіппократа в 1948 році, як відповідь на експерименти над нацистськими в'язнями.

У 2011 році був представлений Закон про захист медичного нейтралітету (H.R. 2643). Це дво-партійний законопроект, представлений представниками Джимом Макдермоттом і Вальтером Б. Джонсом-молодшим, які має намір забезпечити захист медичних працівників і доступ до медичних послуг є пріоритетом глобальної політики для уряду США. Законопроект передбачає створення посади спеціального доповідача Організації Об'єднаних Націй із захисту та сприяння медичному нейтралітету та закликає до розслідування порушень медичної нейтральності. Він також обмежує військову допомогу зі США країнам, які порушують медичний нейтралітет, а також забороняє їхнім урядовцям отримувати візи до Сполучених Штатів. Як закріплено в Законі про захист медичного нейтралітету 2011 року, порушення медичної нейтральності є:

1. Воєнізовані напади на заклади охорони здоров'я, постачальників медичних послуг або осіб, які отримують медичну допомогу
2. Безпідставне знищення медичних засобів, засобів, записів або транспортних послуг
3. Умисне перешкоджання дотриманню медичної етики, як зазначено в Міжнародному кодексі медичної етики Всесвітньої медичної асоціації, включаючи запобігання медичним працівникам надавати етичну медичну допомогу особам, які цього потребують
4. Примушування медичного персоналу до дій, що порушують їх етичні обов'язки
5. Умисне зловживання закладами охорони здоров'я, транспортними послугами, уніформою чи іншими знаками розрізнення
6. Навмисне блокування доступу до закладів охорони здоров'я та медичних працівників
7. Самовільний арешт або затримання постачальників медичних послуг або осіб, які звертаються за медичною допомогою

Важливо виокремити основні принципи нейтралітету, що виступають як:

1. Захист медичних працівників, пацієнтів, закладів охорони здоров'я та інших цивільних медичних формувань, медичних транспортних засобів від нападів або від незаконного втручання;
2. Вільний доступ до медичної допомоги, зокрема лікування, а також необхідних лікарських засобів і виробів медичного призначення;
3. Гуманне ставлення до всього цивільного населення;
4. Відсутність дискримінації при лікуванні хворих чи поранених;
5. Дотримання прав пацієнтів, зокрема на збереження таємниці про стан здоров'я, на відмову від лікування.

На сьогодні, світу відомі та зафіксовані випадки жорстокого порушення медичного нейтралітету у таких країнах як: Пакистан, Панама, Мозамбік, Сальвадор, Таїланд, Чечня, Іран, Сирія, Лівія, Єгипет, Афганістан та Чилі, на жаль Україна також.

Як приклад під час ізраїльського бомбардування сектора Гази в травні 2021 року частини клініки для лікування травм і опіків організації «Лікарі без кордонів»/лікарі без кордонів (MSF) були знищені внаслідок авіаударів. Внаслідок ударів у клініці MSF ніхто не постраждав, але зруйновано стерилізаційну кімнату та пошкоджено зону очікування. Страйки також знищили дорогу, що веде до клініки, тим самим заблокувавши доступ до неї. Клініку змушені були закрити [7]. Авіаудари також призвели до загибелі двох видатних лікарів у Газі. Доктор Айман Абу аль-Уф, керівник внутрішньої медицини лікарні Аль-Шіфа, був убитий разом з 12 членами його великої родини після авіаудару по його будинку 16 травня 2021 року. Доктор Мудейн Ахмад аль-Алул, 66-річний психіатр-невролог, також був убитий у своєму будинку під час терактів Аль-Веда.

Громадянська війна в Сирії була відзначена масовими порушеннями прав людини, включаючи численні порушення медичної нейтральності. Урядові сили вторглися, атакували та зловживали лікарнями та медичним транспортом, не даючи цивільному населенню отримувати медичну допомогу. Приблизно 250 лікарів були затримані та піддані тортурам за лікування поранених мирних жителів. Розслідування, проведене Лікарями за права людини, показало, що ці обставини призвели до виникнення підпільної медичної мережі.

Громадянські заворушення та демонстрації почалися в Панамі в червні 1987 року. Під час заворушень правозахисні групи, такі як «Лікарі за права людини», задокументували різноманітні порушення прав людини та порушення медичної нейтральності. Військові блокували доступ до лікарень і заважали надавати медичну допомогу, брали під контроль служби швидкої допомоги для військових цілей, допитували поранених. Крім того, панамських лікарів викрадали, били та катували за те, що вони виступали проти політики уряду, яка не дозволяла їм надавати своїм пацієнтам належний догляд.

Україна. Станом на 12 березня 2022 року щонайменше дев'ять медичних закладів, у тому числі Маріупольський пологовий будинок, більшість із яких розташовані на півночі та південному сході України, зазнали нападу російських військових. Найсмертоносніший випадок стався 24 лютого 2022 року в Центральній міській лікарні у Вугледарі, коли російська балістична ракета, повна касетних боєприпасів, впала неподалік від лікарні, убив чотирьох і поранивши десятьох. Міністерство оборони Росії заявило, що деякі з лікарень використовувалися у військових цілях, і заперечило напади на Маріупольський пологовий будинок, стверджуючи, що це була «інсценована провокація». У період з 24 лютого по 21 березня 2022 року шістдесят чотири медичні заклади та їхній персонал були обстріляні російськими військами в Україні, повідомляє Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ). Об'єкти зазнавали 2-3 ударів на день, завдаючи 15 смертей і 37 поранень. Усі шістдесят чотири напади були перевірені і названі порушенням міжнародного права, що порушує медичний нейтралітет. Повідомлялося, що деякі з лікарень були перетворені у військові опорні пункти і що більшість завданих збитків було спричинено важким озброєнням. Станом на 8 квітня 2022 року ВООЗ підтвердила 91 напад.

Важливо зазначити, що зловмисне порушення медичного нейтралітету не може мати місця в цивілізованому світі, зокрема під час військових конфліктів. Світ визнає людське життя найвищою цінністю та його збереження найважливішою метою, тоді чому людське життя та життя медиків зневажається військовими? Дотримання медичного нейтралітету виступає гарантом надання безпечної медицини для військових, цивільних та медиків, а його порушення — військовим злочином.

Література

1. *Женевська конвенція від 12 серпня 1949 року*. URL : <https://www.loc.gov/item/2011525351/>
2. *Лікарі за права людини — принцип медичної нейтральності*. 18 липня 2019 року. URL : <https://phr.org/our-work/resources/the-principle-of-medical-neutrality/>
3. *Лікарі за права людини — введення закону про захист медичного нейтралітету від 2011 року*. 10 січня 2020 року. URL : <https://phr.org/our-work/resources/introducing-medical-neutrality-protection-act-of-2011/>
4. Russian attacks hit од least 9 Ukrainian medical facilities, visual evidence shows. *The Washington Post*. March 12, 2022. URL : <https://www.washingtonpost.com/world/2022/03/12/ukraine-hospital-attacks-video/>
5. Ukraine: 28 days од war, 64 verified attacks об health care, and 18 million people affected. 24 March 2022. URL : <https://www.euro.who.int/en/media-centre/sections/press-releases/2022/ukraine-28-days-of-war,-64-verified-attacks-on-health-care,-and-18-million-people-affected>
6. Міністерство оборони Росії заперечує, що бомбило лікарню, де загинули троє людей. 2 квітня 2022 року. URL : <https://www.reuters.com/world/russia-says-there-was-no-air-strike-ukraine-hospital-2022-03-10/>
7. ВООЗ підтвердила атаки на медичні заклади України. 6 березня 2022 року. URL : <https://web.archive.org/web/20220306092810/https://www.wsj.com/livecoverage/russia-ukraine-latest-news-2022-03-04/card/who-confirms-attacks-on-ukraine-healthcare-facilities-NMYnrLY9BvqOulLdLXxB>

Васюра К. В.
«Приватне право», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д. ю. н., доцент, професор
кафедри підприємницького та корпоративного права
Замрига А. В.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ РИНКУ ПРАЦІ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Війна несе в собі руйнівні наслідки для життєдіяльності кожного без виключення члена суспільства та держави загалом. Режим воєнного стану який вводиться на території держави покликаний забезпечити виживання держави, акумулювання та консолідацію всіх наявних ресурсів для відвернення збройної агресії направленої проти країни. Позаяк війна є винятковою, аномальною обставиною в рамках сталого життя суспільства, то й заходи, які спрямовані на забезпечення її ведення, є екстраординарними та неприйнятними в нормальних умовах життя держави. Вони є досить жорсткими та такими, що не залишають місця для правової казуїстики.

Не оминає правовий режим воєнного стану й трудові відносини та правове регулювання ринку праці в державі. Це є досить зрозумілим, адже війна обриває усталені бізнес зв'язки, руйнуються промислові та логістичні ланцюги, офіси, цехи та інші приміщення, які використовуються в підприємницьких цілях, можуть бути зруйновані під час бойових дій, а тому держава має створити певні умови, які б змогли використати роботодавці та працівники заради того, щоб вибудувати свої трудові відносини в умовах воєнного стану. Стабільний ринок праці та врегульовані трудові відносини забезпечують життєдіяльність економіки країни, а в умовах війни та воєнного стану працююча економіка забезпечує державі шанс на виживання та перемогу.

Право на працю та інші основоположні для кожного громадянина права і свободи пов'язані з реалізацією права на працю закріплені в Конституції України, а саме в статтях 43–46. Однак, Конституція додатково передбачає, що ці права не є абсолютними та можуть бути обмеженими в умовах воєнного стану. Надалі дане конституційне положення деталізується в рамках пуп. 5 п. 1 ст. 6 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», в якому вказується, що Президент України у своєму Указі про запровадження воєнного стану може передбачити чіткий перелік конкретних конституційних прав та свобод людини та громадянина, які підлягають обмеженню. В нинішній ситуації зазнали обмеження права громадян закріплені в статтях 41–44 Конституції України, серед яких й право на працю.

У подальшому від законодавця потребувалось розробити відповідний закон, яким би й було прописано відповідні обмеження і вже 15 березня 2022 року, тобто після трьох тижнів з початку повномасштабної війни був прийнятий Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» № 2136-IX. На нашу думку, ця затримка є вкрай негативною, адже за цей період трудові відносини та ринок праці й зазнали найбільших втрат, а таке зволікання та неготовність до негайного запровадження принципово нового правового регулювання сфери трудової діяльності в державі могло мати згубні наслідки, якби військова ситуація не складалась на нашу користь.

Відповідні зміни стосувалися таких інститутів трудових відносин як укладення трудового договору, переведення та зміна істотних умов праці, розірвання трудових відносин з ініціативи як працівника, так і власника, призупинення трудових відносин, встановлення та облік часу роботи та часу відпочинку, відпустки та оплата праці. Слід зазначити, що законом № 2136-IX не вичерпується лише регулювання тих інститутів, які були перераховані вище, але вони є основними та такими, які зазнали найсуттєвіших змін. Відповідні зміни не коректно буде назвати правильними чи неправильними, а давати їм оцінку на даному етапі вкрай важко через хаос, який був викликаний війною. До того ж оціночний процес ускладнюється й тим, що доцільно на ці зміни дивитися не лише суто в автономному аспекті, а варто їх буде оцінювати саме через призму війни та боротьби держави за існування, тому що не треба мати глибоких знань з трудового чи конституційного права, щоб зрозуміти, що такі новели законодавства жодним чином не можна назвати ліберальними чи прогресивними.

Відповідні зміни направлені на врегулювання вже існуючих трудових відносин, але як стимулювати розвиток цих відносин в умовах воєнного стану, як заохотити підприємців брати на роботу нових працівників та тих людей, котрі втратили свою роботу та були вимушені виїхати з зони тимчасової окупації чи зони бойових дій?

Кабінет Міністрів України вирішив розв'язати одразу дві проблеми одним рішенням. Виходом стало запровадження гарантованих виплат в розмірі 6500 грн (розмір мінімальної заробітної плати) протягом двох місяців після прийняття підприємцем на роботу внутрішньо переміщених осіб. З одного боку, КМУ заохотив підприємців брати на роботу нових працівників, аби стимулювати економічну діяльність в державі перекривши податкове навантаження які підприємці мають сплачувати за таких працівників та частину їх заробітної плати, а з іншого дав стимул ВПО не боятися розпочинати пошук нового місця роботи з причини, що ніхто не захоче брати їх до себе на підприємство, в установу чи організацію через додаткове податкове навантаження на роботодавця.

На нашу думку, інакшого виходу в сучасних умовах окрім як фінансової підтримки віднайти вкрай важко, але слід сказати точно, що ці стимулюючі заходи мають бути продовжені та розширені й після закінчення воєнного стану задля якомога швидшого відновлення економіки та стабілізації ринку праці в країні. Наразі ж давати оцінки ефективності та якості запроваджених заходів вкрай некоректно з точки зору невизначеності, в якій й донині перебуває суспільство та держава. Разом з тим, можна стверджувати, що працівників та роботодавців не полишають сам на сам в ситуації війни та економічної кризи, а держава намагається амортизувати відповідні втрати від війни та запровадженого воєнного стану в найбільш прийнятний спосіб.

Література

1. Войналович І.А. Вимушені переселенці: зарубіжний досвід, стан та реалізація їх прав в Україні / І.А. Войналович, М.О. Кримова, Л.В. Щетініна. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. 2014. № 2. С. 250–257.
2. Економічна активність населення України 2015: Стат. зб. К. : Державна служба статистики України, 2016. 201 с.
3. Семикіна М.В. Трансформації зайнятості як фактор зміни мотиваційних моделей поведінки на ринку праці / М. В. Семикіна, Н. А. Іщенко, М. В. Бугайова. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету : зб. наук. праць*. Кіровоград : Кіровоград. нац. техн. ун-т, 2015. Вип. 27. С. 148–157.
4. Колот А.М. Трансформация института занятости как составляющая глобальных изменений в социально-трудовой сфере: феномен прекаризации. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2014. № 2. С. 3–6.
5. Гончарова О.О. Прекарні практики молоді в умовах трансформації українського суспільства : автореф. дис. <...> канд. філос. наук : 09.00.03. Київ : Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. 2017. 24 с.

Вербовий О. О., Король Л. В.

«Приватне право», 1 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

*Науковий керівник — д. ю. н., доцент, професор
кафедри підприємницького та корпоративного права
Замрига А. В.*

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 року Російською Федерацією було віроломно розпочато широкомасштабну збройну агресію проти України. З цього ж часу по всій території країни було введено воєнний стан, що спричинило суттєві вимушені зміни в здійсненні діяльності органами державної влади

та іншими державними органами. Так, у період воєнних дій, законодавцем впроваджується низка нормативно-правових актів, що полегшують роботу державних органів та дозволяють їй надалі підтримувати їх нормальне функціонування. Викладене не могло не торкнутися й здійснення правосуддя в Україні.

Положення ст.10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» визначають неприпустимість припинення повноважень органів державної влади, інших державних органів в умовах воєнного стану. Так, у період воєнного стану не можуть бути припинені повноваження Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, а також судів, органів прокуратури України, органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, та органів, підрозділи яких здійснюють контррозвідальну діяльність [2].

Відповідно до ст.12-1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», в умовах правового режиму воєнного стану суди, органи та установи системи правосуддя діють виключно на підставі, в межах повноважень та в спосіб, визначені Конституцією України та законами України. Повноваження судів, органів та установ системи правосуддя, передбачені Конституцією України, в умовах правового режиму воєнного стану не можуть бути обмежені [2].

У свою чергу, положення ст. 64 Конституції України передбачають неможливість обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, зокрема на судовий захист, під час дії воєнного стану [1].

Тож, навіть в умовах воєнного стану конституційне право людини і громадянина на судовий захист не може бути обмеженим. Це було зазначено й Верховним Судом в опублікованому на сайті Судової влади України повідомленні від 04.03.2022 року.

За інформацією, наведеною головою Верховного Суду В.С. Князевим, станом на 23.03.2022 року 20% судів опинилися під окупацією або поблизу активних бойових дій, через воєнні дії на території України не в змозі працювати більше 100 судів. А враховуючи постійні хаотичні ракетні удари військ загарбника по території України, під загрозою знищення можуть опинитися будь-які суди в будь-якому регіоні країни. Та попри складнощі забезпечення нормального функціонування системи правосуддя в умовах воєнного стану суди продовжують діяти та виконувати покладені на них законодавством функції.

04.03.2022 року на сайті Судової влади України Верховним Судом було опубліковано інформацію щодо особливостей здійснення правосуддя на територіях, на яких введено воєнний стан:

- у разі загрози життю, здоров'ю та безпеці відвідувачів суду, працівників апарату суду, суддів оперативно приймаються рішення про тимчасове зупинення здійснення судочинства певним судом.
- справи, які не є невідкладними, розглядатимуться лише за наявності письмової згоди на це всіх учасників судового провадження.
- не можуть бути відкладеними судові засідання, на яких має розглядатися питання про обрання або продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.
- з метою забезпечення безпеки учасників судових процесів і відвідувачів судів припиняється проведення особистого прийому громадян керівництвом суду й обмежується допуск у судові засідання осіб, які не є учасниками судових засідань.
- якщо суд не припинив здійснювати судочинство, учасники судових процесів мають можливість подати заяву про відкладення розгляду справ у зв'язку з воєнними діями та/або про розгляд справ у режимі відеоконференції за допомогою будь-яких технічних засобів, зокрема власних.
- запровадження воєнного стану на певній території є поважною причиною для поновлення процесуальних строків.

Тут варто зазначити й положення ст.26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», відповідно до яких, правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами. На цій території діють суди, створені відповідно до Конституції України. Скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється... Створення надзвичайних та особливих судів не допускається.

Окремо, на нашу думку, слід звернути увагу на зміни територіальної підсудності судових справ у період воєнного стану.

Так, згідно з ч.3 ст.26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», у разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, зако-

нами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів [2].

Більше того, згідно з Законом №2112-IX від 03.03.2022 року до ч.7 ст.147 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» було внесено відповідні зміни, відповідно до яких, у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об'єктивних причин під час воєнного або надзвичайного стану, у зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами може бути змінено територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в такому суді, за рішенням Вищої ради правосуддя, що ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду, шляхом її передачі до суду, який найбільш територіально наближений до суду, який не може здійснювати правосуддя, або іншого визначеного суду. У разі неможливості здійснення Вищою радою правосуддя такого повноваження воно здійснюється за розпорядженням Голови Верховного Суду. Відповідне рішення є також підставою для передачі усіх справ, які перебували на розгляді суду, територіальна підсудність якого змінюється [3,4].

Так, через неможливість здійснювати правосуддя за час воєнного стану в Україні більше ніж в 100 судах було змінено територіальну підсудність. За інформацією, наведеною головою Верховного Суду В.С. Князєвим, станом на 23.03.2022 року близько в 20% судів було змінено підсудність. Тут важливо також зазначити й той факт, що частина судів, що розташовані на територіях, де ведуться бойові дії все ж таки продовжують працювати та розглядати невідкладні справи. Ті ж суди, які знаходяться на безпечних на цей час територіях, продовжують функціонувати в штатному режимі.

Також дуже важливим аспектом у здійсненні правосуддя під час воєнного стану, на нашу думку, є здійснення передачі матеріалів справ.

Так, 13.03.2022 року Верховним Судом було оприлюднено рекомендації судам першої та апеляційної інстанцій на випадок захоплення населеного пункту, та/або суду чи безпосередньої загрози його захоплення. Де неабияка увага, що логічну враховуючи нинішню ситуацію в країні, приділяється вивезенню судових справ, насамперед тих, що перебувають у провадженні суддів, або хоча б найбільш важливих (резонансних) справ: матеріалів кримінальних проваджень, у яких особа тримається під вартою; проваджень щодо неповнолітніх; проваджень щодо особливо тяжких злочинів; інших справ, розгляд яких може мати істотне значення для прав учасників процесу. Якщо ж можливості вивезення справ немає — суди мають забезпечити зберігання таких справ у сейфах в приміщенні суду [5].

Але тут варто зауважити, що у разі втрати матеріалів справ у судах, **що знаходяться на територіях, де ведуться активні бойові дії, процесуальним законодавством передбачено механізм їх відновлення.**

Неабияку увагу слід приділити й стану розгляду судових справ під час дії воєнного стану.

Так, 02.03.2022 року Радою суддів України були опубліковані рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану. Тож за цими рекомендаціями суди, які здійснюють правосуддя, по можливості мають відкладати розгляд справ (за винятком невідкладних судових розглядів) та знімати їх з розгляду, зважаючи на те, що велика кількість учасників судових процесів не мають змогу прибути до суду через небезпеку для життя, або не можуть подати заяву про відкладення розгляду справи чи про розгляд справи у режимі відеоконференції у зв'язку із роботою на об'єктах критичної інфраструктури, вступом до лав Збройних сил України, територіальної оборони, добровольчих воєнних формувань та інших форм протидії збройної агресії проти України. Наразі суди мають бути зосередженими виключно на проведенні невідкладних судових розглядів (взяття під варту, продовження строків тримання під вартою). При цьому, справи, які не є невідкладними, мають розглядатися лише за наявності письмової згоди на це усіх учасників судового провадження. А допуск у судові засідання осіб, які не є учасниками справи, обмежений на даний час. Окрім цього, в умовах воєнного стану судам рекомендовано виважено підходити до питань, пов'язаних з поверненням різного роду процесуальних документів, залишенням їх без руху, встановленням різного роду строків. Також, по можливості суди мають продовжувати строки щонайменше до закінчення воєнного стану [6].

Окремо хотілося б звернути увагу й на те, що в період воєнного стану для запобігання загрози життю та здоров'ю суддів та учасників судового процесу, доступ до Єдиного державного реєстру судових рішень, сервісів «Стан розгляду справ» та «Список справ, призначених до розгляду», тимчасово призупинено. А дату та час судових засідань учасникам справи варто дізнаватись безпосередньо в суду за номером телефону або іншим засобом зв'язку.

Отже, попри широкомасштабні бойові дії та впровадження воєнного стану в країні суди України продовжують здійснювати правосуддя, забезпечуючи основоположні конституційні права та свободи людини і громадянина.

Література

1. Конституція України в редакції від 01.01.2020 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» в редакції від 01.04.2022 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
3. Закон України «Про судоустрій та статус суддів» в редакції від 22.03.2022 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
4. Закон України №2112-IX «Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення територіальної підсудності судових справ» від 03.03.2022 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2112-20>
5. Рекомендації судам першої та апеляційної інстанцій на випадок захоплення населеного пункту, та/або суду чи безпосередньої загрози його захоплення, затверджені Розпорядженням Голови Верховного Суду від 13.03.2022 року № 6/0/9-22. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Recomendatsii.pdf
6. Рекомендації Ради суддів України щодо роботи судів в умовах воєнного стану від 02.03.2022 року. URL : <http://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikovala-rekomendacii-sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu?fbclid=IwAR3DHOHORiVptlCj27dRd5kOgPZBZQcfAyzfAB9UYan8cLmXVszTbqMQJhU>

Гедз В. О.
«Правознавство», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к. ю. н., доцент, доцент
кафедри підприємницького та корпоративного права
Кулага Е. В.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ НАЦІОНАЛІЗАЦІЇ МАЙНА УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЙ, ЗАСНОВНИКАМИ ЯКИХ Є ГРОМАДЯНИ РФ

З початком повномасштабного вторгнення РФ, війна розгорнулася не лише на полі бою, але й охопила усі сфери нашого життя. А тому задля досягнення перемоги, необхідно докласти зусиль не лише на військовому фронті, але й на економічному. В контексті економічної боротьби з воєнним світовим санкцій недостатньо, необхідно повністю не допустити використання економічних ресурсів державою-агресором, зокрема й майна, що розташовується на території України.

Зважаючи на тривалу актуальність даної проблеми, питання націоналізації майна громадян РФ досліджувалося науковцями-правниками починаючи з часів російської агресії на сході України та тимчасово окупованому Криму із 2014 року, однак загострилося після подій 24 лютого 2022 року. Значна кількість правників, таких як: О. Гаврилова, В. Мартинчук, Г. Пайонкевич, Н. Тараба та інші досліджують дане питання в режимі реального часу, зважаючи на законодавчі процеси у цій сфері.

Метою нашого дослідження є визначення правових засад та процесу націоналізації майна українських компаній, засновниками яких є громадяни РФ.

Перш за все, хотіли б поділитися статистичними даними щодо українських компаній, власниками, засновниками або ж кінцевими бенефіціарами яких є громадяни РФ. Так, зокрема, відомий сервіс «Опендатабот» перевіряв дані з Єдиного державного реєстру та підрахував кількість активних компаній, серед власників, засновників або ж кінцевих бенефіціарів яких є хоча б один гро-

мадянин або резидент Російської Федерації чи Республіки Білорусь. Станом на 24 лютого таких компаній було 16 896. До даного списку увійшли такі відомі компанії, як: ТОВ «ВЕНТА.ЛТД», ТОВ «БРОКАРД-УКРАЇНА», ПАТ «КРЮКІВСЬКИЙ ВАГОНБУДІВНИЙ ЗАВОД», ПАТ «КРИВИЙ РІГ ЦЕМЕНТ», а також ТОВ «НІСАН МОТОР УКРАЇНА» [1].

Зважаючи на таку статистику, доречно зауважити, що громадяни, які стали прямо чи опосередковано причетними до війни в Україні повинні нести відповідальність, зокрема майнову.

Говорячи про правові засади націоналізації майна українських компаній, засновниками яких є громадяни РФ, слід зауважити про ключові нормативно-правові акти в даній сфері. Ними є: Закон України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» (№ 2116-IX від 03.03.2022), закон України «Про внесення змін до Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» щодо уточнення окремих положень» (законопроект № 7169 від 15.03.2022, а також закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо підвищення ефективності санкцій, пов'язаних з активами окремих осіб».

Основна відмінність між даними нормативно-правовими актами полягає у тлумаченні правової категорії «суб'єкта власності», тобто резидентів українських юридичних осіб, засновників (учасників, акціонерів) або бенефіціарів. Так, зокрема, Закон України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» (№ 2116-IX від 03.03.2022) визначав резидентами українських юридичних осіб, засновником (учасником, акціонером) або бенефіціаром яких прямо або опосередковано є Російська Федерація, як держава, а не окремі її громадяни [2]. Що ж до законопроекту № 7169 від 15.03.2022 р., то він значно розширив дану правову категорію, а саме: відніс до них усіх фізичних осіб — громадян Російської Федерації, а також осіб, які не є її громадянами, але мають найбільш тісний зв'язок з РФ, мають місце проживання або займаються основною діяльністю в Росії. Фактично, особа, у якої можуть вилучити актив — це особа, яка підтримує напад РФ в будь-якій формі, чи то фінансово чи просто публічно висловлюючись [3].

Щодо активів, які підлягатимуть примусовому вилученню є рухоме і нерухоме майно, кошти, вклади у банках, цінні папери, корпоративні права, інше майно (активи), що знаходяться на території України та прямо чи опосередковано належать РФ та/або її резиденту [3]. Найголовніша умова такого вилучення — це підтвердження факту, що таке майно дійсно знаходиться у власності громадян РФ та/або її резидентів. Варто зазначити, що пошуком таких активів наразі займається центральний орган виконавчої влади — Бюро економічної безпеки України (БЕБ).

Важливим аспектом такого вилучення є мета. Майно росіян, вилучене шляхом націоналізації, працюватиме на відновлення та післявоєнну відбудову. За підрахунками Київської школи економіки, станом на 19 травня 2022 року загальна сума прямих задокументованих збитків інфраструктурі складає майже \$97.4 млрд або 2.9 трлн гривень.

Таким чином, націоналізоване майно слугуватиме як репарації на відшкодування завданих збитків [4].

Не менш важливою є і процедура вилучення такого майна. Першочергово Кабінет Міністрів України готує проект рішення про примусове вилучення із зазначенням переліку майна, що підлягає вилученню, інформації, що дозволяє ідентифікувати такі об'єкти, їх власників, а також строків примусового вилучення кожного об'єкта із подальшим внесенням такого проекту до Ради національної безпеки і оборони України. Наступним етапом є розгляд РНБО проекту рішення, наданого Кабінетом Міністрів України, та прийняття його. Далі приймається рішення Радою національної безпеки і оборони України про примусове вилучення та вводиться в дію Указом Президента України. Кінцевим етапом є безпосереднє вилучення майна на підставі указу Президента України [5].

Більше того, відповідний Указ Президента має бути затверджений шляхом прийняття Верховною Радою України відповідного закону. Цей закон має бути прийнятий у строк до шести місяців з дня завершення дії воєнного стану в Україні. Незважаючи на цей факт, відсутність такого закону протягом воєнного стану не зупиняє дію Указу Президента України та не перешкоджає примусовому вилученню такого майна [2].

Однак не можна уникати й того факту, що власники вилученого майна не намагатимуться повернути своє майно. Виходячи з положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини, ймовірність такого повернення існує.

Річ полягає в тому, що статтею 1 Протоколу № 1 гарантується право на мирне володіння майном, а також що ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права. При цьому Європейський суд з прав людини неодноразово наголошував, що за загальним правилом, вилучення майна у законного власника без компенсації його вартості є непропорційним втручанням у право на мирне володіння майном та становить порушення конвенції [5].

Міжнародні суди в питанні захисту приватної власності, швидше за все, ставатимуть на бік осіб, не залучених до агресії. Так, зокрема у 2019 році Арбітражний суд в Гаазі ухвалив рішення на користь ПриватБанку у справі проти Росії, яка націоналізувала активи установи в анексованому Криму. І хоча з початку пономасштабного вторгнення реакція світу на дії РФ змінилася, органам державної влади доведеться напрацювати чіткий, прозорий та аргументований механізм, аби не втратити цей спосіб притягнення до відповідальності громадян РФ [6].

Отже, підсумовуючи усе вище наведене, необхідно зазначити, що з початку повномасштабного вторгнення, вітчизняний законодавець активізував процеси створення правових підстав задля притягнення до відповідальності не лише держави-агресора РФ як суб'єкта відповідальності, але й власне громадян та резидентів РФ, які є власниками, засновниками та/або бенефіціарами.

Таким чином, нам вдасться не лише покарати злочинців, але й стимулювати розвиток власної економіки та сприяти післявоєнній відбудові.

Література

1. 16896 компаній в Україні належать росіянам та білорусам. URL : <https://opendatabot.ua/analytics/ru-by-founders> (дата звернення 20.05.2022).
2. Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів: Закон України від 03.03.2022 р. № 2116-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20> (дата звернення 20.05.2022).
3. Закон про націоналізацію майна росіян: що передбачено та на кого поширюється? URL : https://jurliga.ligazakon.net/news/210999_zakon-pro-natsionalzatsyu-mayna-rosyan-shcho-peredbacheno-ta-na-kogo-poshiryutsya (дата звернення 20.05.2022).
4. За останній тиждень сума завданих інфраструктурі України збитків в ході війни зросла на \$3.1 млрд. URL : <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/za-ostanniy-tizhden-suma-zavdanih-infrastrukturi-ukrayini-zbitkiv-v-hodi-viyini-zroslo-na-3-1-mlrd/> (дата звернення 20.05.2022).
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами): конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р. № 995_004, ратифікована на підставі № 475/97-ВР від 17.07.1997 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 20.05.2022).
6. За законами воєнного часу. Які вінницькі компанії можуть бути націоналізовані? URL : <https://vn.20minut.ua/Groshi/za-zakonami-voennogo-chasu-yaki-vinnitski-kompaniyi-mozhut-buti-natsio-11539224.html> (дата звернення 20.05.2022).

Довга М. М.

«Правознавство», 3 курс

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник — к. ю. н., доцент

кафедри підприємницького та корпоративного права

Ільницька Н. Ф.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Надання якісної, доступної та вчасної медичної допомоги цивільним особам та військовим, що постраждали, отримали поранення під час бойових дій, функціонування закладів охорони здоров'я під час воєнного стану стали одним з найголовніших та нагальних питань. Щоб забез-

печити вирішення цього питання було прийнято чимало нормативно-правових актів Міністерством охорони здоров'я України (далі-МОЗ). Саме через ситуацію в країні та важливе завдання, що покладається на сферу охорони здоров'я дослідження нормативної бази що її регулює під час воєнного стану є актуальним та необхідним.

Важливою складовою життя людей в реаліях України є охорона здоров'я. Через те, що в сучасних умовах неможливо керуватися багатьма актами, які діяли у довоєнний період — МОЗ прийняло чималу кількість нових нормативно-правових актів, що покликані забезпечити нормальну роботу сфери охорони здоров'я під час воєнного стану.

Умовно нововведення МОЗу можна поділити за змістом:

- щодо спрощення процедур подання та реєстрації документів (Наказ МОЗ України від 04.03.2022 № 407 «Про забезпечення реєстрації новонародженої дитини в умовах воєнного стану»; Порядок екстреної державної реєстрації лікарських засобів, медичних імунобіологічних препаратів, препаратів крові, що постачаються в Україну протягом введення воєнного стану, під зобов'язання, затверджений Наказом МОЗ України, 26 лютого 2022 року № 384);

- акти щодо лікарської практики (Наказ МОЗ України від 26.02.2022 № 383 «Про залучення медичних працівників-іноземців до надання допомоги постраждалим в умовах воєнного стану»; Наказ МОЗ України від 28.02.2022 № 389 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо первинної хірургічної обробки вогнепальних ран»);

- щодо забезпечення належного стану переміщених осіб (переселенців) (Наказ МОЗ України від 31.03.2022 № 554 «Про затвердження Мінімальних вимог щодо забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення під час екстреного облаштування місць тимчасового перебування внутрішньо переміщених осіб у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації»; Наказ МОЗ України від 05.04.2022 № 574 «Про затвердження Критеріїв направлення громадян України для лікування за кордон на період дії воєнного стану та Переліку закладів охорони здоров'я, які здійснюють координацію направлення громадян України для лікування за кордон на період дії воєнного стану»);

- інші акти (Наказ МОЗ України від 16.04.2022 № 642 «Про внесення змін до Розподілу вакцини проти гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та шприців ін'єкційних стерильних, закуплених за кошти Державного бюджету України на 2021 рік»; Наказ МОЗ України від 29.04.2022 № 709 «Про припинення дії міжнародних договорів України про співробітництво в галузі охорони здоров'я з Російською Федерацією»).

Саме військові наразі є важливою і не від'ємною складовою нашого сучасного життя. Однією із важливих складових соціальних гарантій військовослужбовців є їх медичне забезпечення.

Надання якісної медичної допомоги пораненим військовослужбовцям, проведеним в умовах ведення бойових дій на сході країни, їх повноцінне лікування і реабілітація із застосуванням новітніх технологій є найвищим пріоритетом держави. Належна організація надання якісної і своєчасної медичної допомоги пораненим, швидка евакуація військовослужбовців, їх подальше лікування та реабілітація забезпечують не лише збереження їхнього життя, але й швидке відновлення боєздатності.

Тому МОЗ розробив Рекомендації для лікарів, що допоможуть врятувати військових та поранених цивільних, а також забезпечити належну роботу медикам, до прикладу:

- ❖ Наказ МОЗ України від 28.02.2022 № 389 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо первинної хірургічної обробки вогнепальних ран» — розписана процедура операції.

- ❖ Наказ МОЗ України від 02.03.2022 № 391 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо етапності надання медичної допомоги пораненим та травмованим» — Поділ поранених на категорії, ран — на рівні; черговість транспортування поранених.

- ❖ Наказ МОЗ України від 15.03.2022 № 488 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо надання екстреної медичної допомоги постраждалим на догоспітальному етапі в умовах бойових дій/воєнного стану» — У Рекомендаціях визначено порядок дій та об'єм надання екстреної медичної допомоги в зоні «Прямої загрози», «Непрямої загрози» та зони евакуації.

- ❖ Наказ МОЗ України від 17.03.2022 № 496 «Деякі питання надання первинної медичної допомоги в умовах воєнного стану» — Зобов'язує надавачів ПМД:

- вести облік переміщених осіб, які звертаються для отримання ПМД;
- надавати ПМД переміщеним особам у невідкладному стані.

❖ Наказ МОЗ України від 06.04.2022 № 585 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо дій у зонах ядерного ураження» — Затверджено:

- Характеристика зон радіоактивного забруднення;
- Режим радіаційного захисту;
- Дії населення у зонах радіоактивного забруднення;
- Застосування протирадіаційних препаратів;
- Правила приймання їжі;
- Та інше

Не варто забувати й про НПА, що були впроваджені до воєнного стану і діють дотепер. Президент України підписав *Указ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»*, яка безпосередньо відповідає за модернізацію системи медичного забезпечення військових підрозділів, та направлена на покращення якості медичного забезпечення шляхом впровадження новітніх систем, ефективних новітніх технологій і стандартів медичного забезпечення військ, максимально наближених до стандартів цивільної системи охорони здоров'я іноземних країн членів НАТО.

Медичне забезпечення в системі *Служби безпеки України* здійснюється відповідно до Наказу Служби безпеки України «Про затвердження Інструкції про організацію медичного забезпечення у Службі безпеки України» від 21.12.2017 №740, зареєстровано в Мін'юсті України 18.01.2018 р. за № 78/31530).

Медичне забезпечення *миролюбних контингентів і персоналу* здійснюється відповідно до Положення про організацію медичного забезпечення військовослужбовців ЗСУ, які залучаються до участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки (Наказ Міністра оборони України від 15.04.2021 №99, зареєстровано в Мін'юсті України 07 червня 2021 р. за № 761/36383).

Важливим є також надання психологічної допомоги тим, хто перебував у зоні активних бойових дій. Під час своїх досліджень німецький вчений Е. Дінтер встановив, що перебування особового складу безпосередньо на передньому краї більше ніж 30-40 діб стає непродуктивним. Це пов'язано з тим, що після досягнення максимуму морально-психічних можливостей, який настає через 20–25 діб, у військовослужбовців настає швидкий спад, обумовлений виснаженням духовних і фізичних сил.

Психологічна підготовка і реабілітація для кожного військовослужбовця, являється невід'ємною складовою гарантій соціального забезпечення.

Військові з гарячих точок в обов'язковому порядку повинні пройти безкоштовну психологічну, медико-психологічну реабілітацію у відповідних центрах з відшкодуванням вартості проїзду до фахових центрів оздоровчого типу і назад. Порядок проведення реабілітації та відшкодування вартості проїзду встановлюються Кабінетом Міністрів України.

27 червня 2018 року в Міністерстві соціальної політики України відбулося підписання Меморандуму про співпрацю між Мінсоцполітики та Національною гвардією України щодо соціально-психологічної адаптації учасників бойових дій.

Проте, не зважаючи на важливість забезпечення психологічної підтримки військовим упродовж 2014–2020рр. в обсязі бюджетного фінансування підрозділів НГУ, з боку державного забезпечення кошти на потреби психологічної реабілітації учасників бойових дій не виділялись.

На фоні реформування силових відомств у мирний час проводились заходи щодо поліпшення стану організації медичного забезпечення, однак стан економіки держави та суттєві прорахунки у процесі реформування створили передумови для недосконалого планування застосування підрозділів МВС та інших військових формувань, їх медичного забезпечення і низького рівня готовності медичної служби до виконання завдань за призначенням.

Підсумовуючи можна сказати, що під час воєнного стану було прийнято низку важливих актів щодо охорони здоров'я, як стосовно військових так і цивільних осіб. Проблемою все ще залишається психологічна підтримка та реабілітація осіб, які перебували в місцях, де ведуться активні бойові дії, сподіваємося, що законодавці вже опрацьовують необхідні акти та програми враховуючи можливості бюджету.

Література

1. Ліненко, О. (2022). Адміністративно-правове регулювання медичного забезпечення військовослужбовців. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*, (3), 148-157. URL : <https://doi.org/https://doi.org/10.34015/2523-4552.2021.3.12>
2. Yakimets, V. V. (2021). Study of features of medical support of units of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in the area of ATO / JFO . *Ukrainian Journal of Military Medicine*, 2(4), 84-90. URL : [https://doi.org/10.46847/ujmm.2021.4\(2\)-084](https://doi.org/10.46847/ujmm.2021.4(2)-084)
3. Ліненко, О. (2021). Проблемні питання правового регулювання психологічної реабілітації військовослужбовців та учасників бойових дій. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. № 2. С. 157–167. URL : <https://doi.org/https://doi.org/10.34015/2523-4552.2021.2.14>
4. Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я. URL : <https://moz.gov.ua/>

Жук А. Р.
«Приватне право», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д. ю. н., доцент, професор
кафедри підприємницького та корпоративного права
Борсук Н. Я.

НЕПРАВОМІРНЕ ВИКОРИСТАННЯ ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Однією із форм недобросовісної конкуренції за законодавством України є неправомірне використання ділової репутації суб'єктів господарювання, що виражається у ряді складів правопорушень передбачених Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції». Дані правопорушення негативно впливають, як на економічне становище суб'єкта господарювання, так і на думку, враження, довіру до нього споживачів, партнерів, конкурентів.

Метою дослідження є аналіз основних особливостей ділової репутації, неправомірного використання ділової репутації суб'єктів господарювання крізь призму його розуміння конкурентним законодавством України.

Першочергово хотілося б відзначити, що ми розуміємо під поняттям «ділова репутація» — це певна власна думка, переконання, враження особи щодо компанії, товарів чи послуг суб'єкта господарювання, бренду під яким випускається продукція чи надаються послуги. Варто відзначити, що ділова репутація виникає протягом доволі тривалого періоду часу, завдяки вдалій популяризації продукції, вмілого просування її на ринку, належної якості продукції, послуг, що надаються суб'єктом господарювання, завдяки доступній вартості товарів, а також не менш важливу роль відіграє трудовий колектив певної компанії, досвід, знання та вміння якого сприяють кращому враженню про саму фірму та її товар серед споживачів та партнерів, тощо.

Неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання призводить не тільки до введення в оману споживачів товарів і послуг щодо походження останніх, а й шкодить функціонуванню цього підприємства на ринку щодо його контрагентів.

Наступним відзначимо, що необхідно розуміти під «недобросовісною конкуренцією» згідно чинного законодавства України. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції»: «недобросовісною конкуренцією є будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності» [1].

Серед загальних ознак проявів недобросовісної конкуренції можна вказати те, що такі дії:

- суперечать торговим та іншим звичаям у господарській діяльності;
- посягають на ділову репутацію суб'єкта господарювання;

– призводять або можуть призвести до змішування суб'єктів господарювання, їх продукції, послуг [2, с. 61].

Тепер для наочності наведемо перелік складів правопорушень, які входять у розуміння неправомірного використання ділової репутації суб'єктів господарювання. Цей перелік визначено Главою 2 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» і до нього входять такі чотири склади порушень конкурентного законодавства, як: неправомірне використання позначень (ст. 4), неправомірне використання товару іншого виробника (ст. 5), копіювання зовнішнього вигляду виробу (ст. 6), порівняльна реклама (ст. 7).

Найпоширенішим та водночас таким, що на нашу думку, найбільше завдає шкоди діловій репутації суб'єкта господарювання є неправомірне використання позначень суб'єкта підприємництва.

Охарактеризуємо, як такі склади правопорушень можуть вплинути на ділову репутацію суб'єкта підприємництва, та в чому виражаються такі правопорушення.

Вплив на ділову репутацію суб'єкта господарювання може відбуватися через неправомірне використання об'єктів права інтелектуальної власності (комерційного найменування, торгові марки тощо). Об'єкт, на який посягає це правопорушення, є не абстрактною категорією, а конкретним нематеріальним благом, тобто діловою репутацією суб'єкта господарювання. Об'єктивною стороною цього типу правопорушень будуть неправомірні дії щодо використання прав інтелектуальної власності іншого виробника, такі як позначення, товар, порівняння з товарами за допомогою реклами або копіювання зовнішнього вигляду товарів певного виробника [2, с. 63].

Проте порівняння може бути позитивним задля того, щоб акцентувати увагу на тому, що наш товар такий же якісний як той, з яким порівнюється, так і негативним, тобто порівняння може ще мати ознаки дискредитації суб'єкта або приниження його ім'я. Суб'єкт цього правопорушення буде загальний для господарських правопорушень — суб'єкт господарювання.

Мета може бути різна: досягнення переваг над конкурентами на ринку, підвищення свого місця на ринку, знищення конкурентів та інші. Проте нині згідно з чинним законодавством складу цього правопорушення не розкрито детально, що є проблемою і потребує вдосконалення як на теоретичному, так і практичному рівнях.

Відносини щодо захисту ділової репутації регулюються не тільки положеннями Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», а й положеннями Цивільного кодексу України і Господарського кодексу України, що стосуються комерційних найменувань і торгових марок. З огляду на позицію, викладену в п. 3 Оглядового листа Вищого господарського суду України «Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист права власності на комерційне найменування» від 17.04.2006 р. № 01-8/845, «використання комерційного найменування може визнаватися неправомірним одночасно як за законодавством про захист економічної конкуренції, так і за законодавством про право інтелектуальної власності на комерційне найменування» [3].

Неправомірне використання позначень призводить до змішування між торговими знаками, марками різних виробників. Недобросовісними конкурентами можуть бути використані співзвучна назва (фонетичне співставлення), схожі букви, символи, знаки, кольорова гамма (візуальна подібність), аналогічна назва (семантична підробки) [4, с. 8].

Одним із поширених правопорушень цієї групи є «копіювання зовнішнього вигляду виробу», що можна визначити як підробка. Проте на практиці доказу реальної підробки, фальсифікації не завжди вдається за можливе довести реальний факт вчинення правопорушення, а тим паче довести факт реальної шкоди діловій репутації суб'єкта господарювання.

Також варто відзначити, що чинне законодавство України не містить належного визначення співвідношення понять «підробка» та «фальсифікація», тому на практиці ці два поняття використовуються як синоніми, та часто замінюють один одного.

Яким чином суб'єкту господарювання захиститися від недобросовісної конкуренції з боку його опонента? Якщо діловій репутації було нанесено шкоду внаслідок недобросовісних дій з боку конкурента або компанія має інформацію, яка надає їй вагомі підстави стверджувати про існування потенційної загрози діловій репутації, необхідно невідкладно звертатися до Антимонопольного комітету України з метою припинення або запобігання неправомірним діям з боку конкурентів та інших осіб, які зацікавлені у нанесенні шкоди відповідному суб'єкту господарювання.

У випадку встановлення Антимонопольним комітетом України порушення недобросовісному суб'єкту господарювання варто очікувати на застосування до нього несприятливих штрафних санкцій, серед яких, зокрема, може бути штраф у розмірі до 5% доходу (виручки) від реалізації продукції за останній фінансовий рік [5].

Отже, як ми бачимо неправомірне використання ділової репутації як одна із форм недобросовісної конкуренції завдає суб'єктові господарювання значної шкоди як економічним показником діяльності фірми, компанії, так і ставленню до нього громадськості, що у кінцевому підсумку теж призводить до економічного погіршення становища на ринку суб'єкта підприємництва.

Тому з метою мінімізації шкоди добросовісним суб'єктам господарювання та дотримання належних чиним іншими підприємцями торговим звичаям у підприємницькій діяльності варто, у як найкоротший період часу звертатися до АМК України.

Що допоможе суб'єкту зберегти свою ділову репутацію та фінансові показники його діяльності на ринку.

Література

1. Про захист від недобросовісної конкуренції. Закон України від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96> (дата звернення: 11.05.2022).
2. Швидка Т.І. Удосконалення законодавчого регулювання неправомірного використання ділової репутації суб'єкта господарювання. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 1. 2021. С. 60–64.
3. Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист права власності на комерційне найменування : огляд. лист Вищ. госп. суду України від 17.04.2006 р. № 01–8/845. URL : <http://www.arbitr.gov.ua/news/400/> (дата звернення: 12.05.2022).
4. Апаров А.М., Лобченко В.В. Актуальні проблеми захисту ділової репутації суб'єктів господарювання в Україні. *Право та державне управління*. 2016. № 1 (26). С. 3–9.
5. Про захист економічної конкуренції Закон України від 11.01.2001 р. № 2210-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14> (дата звернення: 11.05.2022).

Іванова А. С.

«Туризм», 3 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — к. ю. н., доцент, доцент
кафедри підприємницького та корпоративного права
Галіахметов І. А.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ З НАДАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

Почнемо з того, що правове регулювання — це важлива складова кожної сфери економіки і туризм також входить туди, оскільки важливу роль у провадженні туристичної діяльності відіграє державна підтримка сфери туризму, тому необхідно орієнтуватися у системі та повноваженнях органів, котрі забезпечують і гарантують відповідні заходи державної цільової підтримки туристичної інфраструктури. Тому і варто кожному, хто задіяний в туристичній діяльності знати свої права.

Правове регулювання — це здійснюване державою за допомогою права і сукупності правових засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона і розвиток. За допомогою правового регулювання відносини між суб'єктами набувають певної правової форми, яка має споконвічно державно-владний характер, тобто в юридичних нормах держава вказує міру можливої та належної поведінки [1].

Правове регулювання суспільних відносин у туристичній сфері відбувається завдяки різноманітному правовому впливу на цю сферу господарської діяльності. Основними формами правового впливу є такі:

- 1) правотворча діяльність зі створення правових норм про туризм;
- 2) діяльність органів управління у сфері туризму;
- 3) організація та ліцензування суб'єктів туристичної діяльності;
- 4) захист прав та законних інтересів учасників відносин у сфері туризму.

Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів. Туристична діяльність є різновидом підприємницької діяльності. Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає, або на яку вільно погоджується.

Законодавство, що регулює відносини у туристичній сфері є неоднорідним. Основою правового регулювання туристських відносин є спеціальні нормативно-правові акти.

Стосовно нормативно-правових актів, то — це ті джерела, котрі в цілому регламентують відносини в сфері туризму (закон України «Про туризм», Ліцензійні умови провадження туроператорської діяльності, Правила проведення туристичних подорожей з учнівською та студентською молоддю України тощо). Ми бачимо, що це дуже важливі закони та правила в туризмі, оскільки завдяки їм все буде структуровано, зрозуміло і всі можуть звернутись до цих джерел та дізнатись інформацію, яку потрібно.

За кожен якийсь крок в туристичній діяльності відповідає закон. Наприклад, основою правового регулювання у сфері туристичного страхування є загальний закон України «Про страхування». Господарським кодексом України врегульовано особливості здійснення господарської діяльності в Україні, Податковий кодекс визначає порядок оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності, до яких відносяться й туристичні агенти та туроператори. Отже, це дійсно так.

Головним законом виступає Закон України «Про туризм». Він був прийнятий ще 15 вересня 1995 року, але постійно інформація та права турагентів та інших людей, які задіяні в цій сфері оновлюється.

Структура та сфера дії Закону України «Про туризм». Закон України «Про туризм» складається з восьми розділів:

- 1) Загальні положення;
- 2) Державна політика та державне регулювання в галузі туризму;
- 3) Безпека туризму;
- 4) Організація туристичної діяльності;
- 5) Професійна підготовка фахівців та наукове забезпечення туризму. Об'єднання підприємств та неприбуткові організації в галузі туризму;
- 6) Контроль за діяльністю в галузі туризму. Відповідальність за порушення законодавства України про туризм;
- 7) Міжнародне співробітництво в галузі туризму;
- 8) Прикінцеві та перехідні положення [2].

Однак Закон України «Про туризм» як основне джерело правового регулювання туристичних відносин не може сам повною мірою забезпечити належний правопорядок у туристичній сфері. Крім Закону України «Про туризм» та інших законів України правове регулювання туристичної діяльності здійснюється за допомогою підзаконних нормативно правових актів, які приймаються на підставі законів, відповідно до законів і для їх виконання. Підзаконні нормативно-правові акти деталізують, конкретизують положення, що передбачені законами як актами вищої юридичної сили і не повинні їм суперечити і покликані сприяти його застосуванню.

До них можемо віднести нормативно-правові акти, що встановлюють вимоги:

- у разі здійснення туристичної діяльності спеціальними господарюючими суб'єктами у туристичній сфері;
- щодо організації туристичних подорожей дітей та молоді;
- у готельній сфері;
- та гарантії безпеки при здійсненні туристичної діяльності;

- щодо правових засад державної підтримки туристичної сфери та спортивної інфраструктури [3].

Правове регулювання туристичної діяльності в Україні має комплексний та міжгалузевий характер та покликане забезпечити правову основу для організації, безпеки та здійснення туристичної діяльності в Україні. Правове регулювання відносин у сфері туризму здійснюється з використанням джерел конституційного, цивільного, господарського, податкового, трудового, земельного, екологічного, адміністративного та кримінального права.

До головних функцій правового регулювання в туризмі можна віднести дві функції: регулятивну та охоронну. Яка ж між ними різниця?

Регулятивна функція здійснюється задля впорядкування відносин у туристичній сфері, зокрема у сфері ліцензування господарської діяльності туристичних операторів, укладення та виконання договорів про надання туристичних послуг, гарантування безпеки у туристичній сфері, державної підтримки туристичної діяльності тощо.

А охоронну функцію виконують норми адміністративного та кримінального права, котрі застосовуються у випадку порушення законодавства про туристичну діяльність.

Таким чином, можу сказати, що правове регулювання дуже важливе в туризмі. Завдяки йому ця діяльність буде працювати злагоджено, якщо дотримуватись усіх норм та законів.

Література

1. Правове регулювання туристичної діяльності [Електронний ресурс] : навчальний посібник / Г.М. Брусільцева, О.Г. Зима. — Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 214 с.
2. Біль М. Механізм державного управління туристичною галуззю (регіональний аспект) : наукова розробка / М. Біль, Г. Третяк, О. Крайчик. Київ : НАДУ, 2009. 40 с.
3. Україна: стратегія розвитку національного туризму : навч. посіб. / за заг. ред. О.О. Бейдика. Київ : ВЛГ «Обрії», 2009. 236 с.

Литвинова К. С.
«Правознавство», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — старший викладач
кафедри підприємницького та корпоративного права
Чихірьов В. Л.

АКТУАЛЬНІ ЗМІНИ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ НЕРУХОМОГО МАЙНА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ КРАЇНИ-АГРЕСОРА

24.02.2022 цією датою було змінено життя багатьох українців, на жаль багато людей відчували на собі страхіття війни. У зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації в нашій країні було введено відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» режим воєнного стану. З моменту повномасштабного вторгнення російських військ на територію України минуло більше 3-х місяців [2]. За цей час Україна зазнала великих збитків, інфраструктура багатьох міст зруйнована майже вщент, величезна кількість зруйнованих будівель у тому числі господарських, зростає з кожним днем активних бойових дій. У зв'язку з цим від держави знадобився ефективний механізм відновлення нерухомого майна суб'єктів господарювання, що потребує певних змін в законодавстві України.

З метою визначення правових та організаційних засад надання компенсації за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації з дня набрання чинності Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 «Про введення воєнного стану в

Україні» наразі народні депутати України працюють над доопрацюванням для розгляду у другому читання проект Закону України про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації (реєстр. № 7198), який 1 квітня п.р. Верховною Радою України за результатами розгляду у першому читанні прийнято за основу [7]. До доопрацювання цього законопроекту долучатимуться також народні депутати України — члени Комітету з питань бюджету для створення справедливого, дієвого та реалістичного механізму компенсації втраченого майна внаслідок війни. Відповідний законопроект статтею 4 передбачає у якому вигляді надаватиметься компенсація, а саме:

- грошової компенсації шляхом перерахування грошових коштів на поточний рахунок отримувача компенсації із спеціальним режимом використання для цих цілей. Порядок відкриття та ведення таких рахунків визначається Національним банком України;
- об'єкта нерухомого майна шляхом фінансування його будівництва;
- фінансування виконання будівельних робіт з відновлення пошкодженого спільного майна багатоквартирного будинку [6].

Крім того, 1 квітня 2022 р. Верховною Радою України прийнято закон про внесення змін до пункту 5-2 розділу 9 «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» (щодо застосування його положень в період дії правового режиму воєнного стану). Зокрема, відповідно до прийнятого рішення спрощено механізм отримання суб'єктами господарювання державних коштів на компенсацію збитків, пов'язаних з воєнним станом, з дотриманням положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

У свою чергу, надавачі державної допомоги звільняються від обов'язку:

- повідомлення про нову державну допомогу та про пропозиції щодо внесення змін до умов чинної державної допомоги, якщо така державна допомога надається під час дії воєнного стану та протягом одного року після його припинення або скасування;
- подання інформації про чинну державну допомогу, надану під час дії воєнного стану та протягом одного року після його припинення або скасування [1].

Відповідних змін застали згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2022 року №470 Про внесення змін до Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи, а саме Урядом було доповнено абзац перший пункту 3 положеннями про те, що під час дії воєнного стану розроблення проектів будівництва з капітального ремонту об'єктів (незалежно від класу наслідків (відповідальності), пошкоджених в результаті воєнних дій, допускається здійснювати у складі дефектного акта, у якому визначаються фізичні обсяги робіт, пояснювальної записки, в якій зазначаються умови виконання робіт, та кошторисної документації на підставі звіту за результатами обстеження, розробленого відповідно до Порядку проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2017 р. № 257. Зазначений звіт повинен містити висновок про технічний стан об'єкта, відомість пошкоджених (зруйнованих) конструкцій, інженерних систем (із зазначенням ступеня та обсягів пошкоджень, їх технічного стану), а також рекомендовані заходи з відновлення експлуатаційної придатності об'єкта. Рішення щодо обсягу проектної документації (щодо можливості розроблення проекту будівництва у складі дефектного акта, пояснювальної записки та кошторисної документації) приймається головним архітектором проекту та/або головним інженером проекту за погодженням із замовником, що зазначається у завданні на проектування». Зміни були внесені також до абзацу четвертого пункту 10 стосовно обов'язкової експертизи підлягають проекти будівництва об'єктів, що: споруджуються із залученням бюджетних коштів, коштів державних і комунальних підприємств, установ та організацій, а також кредитів, наданих під державні гарантії, якщо їх кошторисна вартість перевищує 300 тис. гривень, а під час дії воєнного стану — 1 млн. гривень, — щодо кошторисної частини проекту будівництва [5].

Уряд також прийняв ряд постанов, які необхідні для організації робіт та проведення демонтажу зруйнованих будівель і споруд. Відповідно постанову «Про затвердження Порядку виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії РФ, пов'язаних із по-

шкодженню будівель та споруд» від 19 квітня 2022 р. № 473 визначає: порядок організації та координації виконання невідкладних робіт уповноваженими органами; об'єкти, що підлягають першочерговому обстеженню; комплекс організаційно-технічних заходів, що включається до проведення обстеження пошкоджених об'єктів; організацію робіт щодо аварійного демонтажу на підставі рішення регіональної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій [3].

Наступною постановою «Про затвердження порядку виконання робіт по демонтажу об'єктів, пошкоджених або зруйнованих внаслідок надзвичайних ситуацій, воєнних дій або терористичних актів» від 19 квітня 2022 р. № 474 надає механізм виконання робіт з демонтажу пошкоджених або зруйнованих будівель і споруд або їх частин, на підставі рішень, ухвалених за результатами технічного обстеження. Зокрема, передбачає: підстави для розроблення проектно-технологічної документації з демонтажу та виконання демонтажних робіт, її замовника та розробника, а також вимоги до такої документації; особливості дозвільно-погоджувальних процедур для виконання демонтажу; етапи виконання робіт із демонтажу [4].

Отже, можемо визначити, що державою було прийнято ряд необхідних нормативно-правових актів для сприяння відновлення нерухомого майна суб'єктів господарювання внаслідок воєнних дій країни-агресора, та внесені зміни в існуючі, розробляється проекти нових. Сподіваємось, що положення зазначених нормативно-правових актів сприятимуть дійсному відновленню пошкодженого майна і будуть повною мірою реалізовані в наших реаліях.

Література

1. Про внесення зміни до пункту 5⁻² розділу 9 «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» щодо застосування його положень під час дії воєнного стану: Закон України від 1 квітня 2022 № **2175-IX**. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2175-20#n2> (дата звернення: 23.05.2022).

2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 23.05.2022).

3. Про затвердження Порядку виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії Російської Федерації, пов'язаних із пошкодженням будівель та споруд: постанова Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2022 р. № 473. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 23.05.2022).

4. «Про затвердження порядку виконання робіт по демонтажу об'єктів, пошкоджених або зруйнованих внаслідок надзвичайних ситуацій, воєнних дій або терористичних актів»: постанова Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2022 р. № 474. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-2022> (дата звернення: 23.05.2022).

5. Про внесення змін до Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи: постанова Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2022 року № 470. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/470-2022> (дата звернення: 23.05.2022).

6. Проект закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації» реєстраційний номер № 7198. URL : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=73967&pf35401=559869>.

7. У Комітеті з питань бюджету впевнені, що держава докладе всіх зусиль для відновлення зруйнованої цивільної інфраструктури. *Офіційний портал Верховної Ради України*. URL : <https://www.rada.gov.ua/news/razom/221509.html> (дата звернення: 23.05.2022).

Литвинова К. С.
«Правознавство», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к. ю. н., доцент
кафедри підприємницького та корпоративного права
Ільницька Н. Ф.

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З 24.02.2022 в Україні у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації було введено відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» режим воєнного стану по всій території України. Збройна агресія вплинула на всі сфери людського життя. Введення бойових дій країною-агресором та завдання величезних втрат першочергово людських життів і здоров'я спричинює величезне навантаження на систему охорони здоров'я. Оскільки заклади охорони здоров'я, надають медичну допомогу як захисникам так і цивільним, виникає потреба у зміні режиму їх роботи та нормативно-правовому регулюванні їх діяльності. Наказом від 24.02.2022 № 374 Міністерство охорони здоров'я України (далі — МОЗ) затвердило Тимчасові заходи у закладах охорони здоров'я з метою забезпечення їх готовності для надання медичної допомоги постраждалим внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України (далі — Тимчасові заходи), що діють на період дії воєнного стану в Україні. Фактично наказом було встановлено тимчасове припинення планових госпіталізацій пацієнтів, окрім випадків передбачених частиною другою Тимчасових заходів, а саме: наданням медичної допомоги через ускладнений перебіг вагітності та пологи; наданням медичної допомоги вагітним, роділлям, породіллям, новонародженим; наданням медичної допомоги хворим на онкологічні захворювання; наданням паліативної медичної допомоги в стаціонарних умовах; іншими невідкладними та терміновими заходами з госпіталізації та плановими операціями, коли їх перенесення (відтермінування) несе серйозний ризик для життя і здоров'я [1].

Відповідно наказом від 20.03.2022 № 507 МОЗ було внесено зміни: — завантаження більше 70% ліжкового фонду терапевтичного профілю; — завантаження більше 50% ліжкового фонду хірургічного профілю; — за рішенням структурних підрозділів з питань охорони здоров'я обласних, Київської міської воєнних адміністрацій, з урахуванням тактичної ситуації. Отже, було розширено закладам охорони здоров'я перелік випадків коли можна надавати планові госпіталізації пацієнтів [1].

Наказом МОЗ від 07.03.2022 № 427 Щодо забезпечення безперервної роботи було встановлено обов'язок керівникам закладів охорони здоров'я в період дії воєнного стану забезпечити: — безперервне надання медичної допомоги; — нарахування та виплату заробітної плати працівникам відповідно до вимог чинного законодавства [2]. Наказом МОЗ 08.03.2022 № 429 Про залучення здобувачів вищої, фахової передвищої освіти, деяких інших категорій осіб до роботи у фармацевтичних (аптечних) закладах, інших закладах охорони здоров'я на період дії воєнного стану було встановлено зміни щодо роботи залучення в роботі, наприклад на посадах асистентів фармацевтів у фармацевтичних (аптечних) закладах: випускники закладів вищої освіти за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація» галузі знань 22 «Охорона здоров'я», які у 2022 році та попередніх роках не були зараховані на навчання до інтернатури; здобувачі вищої освіти 4-5 років (5-6 років за заочною формою) навчання за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація» галузі знань 22 «Охорона здоров'я». У свою чергу до роботи на посадах фармацевтів у фармацевтичних (аптечних) закладах за потреби можуть залучатися науково-педагогічні, наукові та навчально-допоміжні працівники, які працюють у закладах вищої освіти, наукових установах за основним місцем роботи та мають діючий сертифікат провізора-спеціаліста або посвідчення про присвоєння (підтвердження) кваліфікаційної категорії за відповідною фармацевтичною спеціальністю [3].

Важливим документом у забезпеченні роботи закладів охорони здоров'я є затвердження наказом МОЗ від 24 лютого 2022 року № 368 Стандарту екстреної медичної допомоги «Медичне сор-

тування при масовому надходженні постраждалих на ранньому госпітальному етапі». Яким встановлюється ефективна система екстреної медичної допомоги процесу МСП при НС, це 4-рівневий підхід, що забезпечує розподіл постраждалих залежно від тяжкості їх стану, ґрунтуючись на визначенні таких показників як: рівень притомності свідомості, наявність та характеристики дихання, стан перфузії. Розподіл відбувається на категорії:

- категорія I (чорний) — постраждалі, які мають сумнівний прогноз щодо успішності лікування, з огляду на важкість/характер травми/невідкладного стану та за умови дефіциту сил та засобів для надання медичної допомоги в повному обсязі. Можливе забезпечення знеболенням;
- категорія II (червоний) — постраждалі, що знаходяться в критичному стані та потребують негайного виконання заходів/маніпуляцій, що рятують життя. Можливий обсяг надання медичної допомоги включає зупинку зовнішньої масивної кровотечі, відновлення та забезпечення прохідності верхніх дихальних шляхів, забезпечення функції дихання, забезпечення функції кровообігу;
- категорія III (жовтий) — постраждалі, надання допомоги яким може бути відкладено на декілька годин без загрози для життя;
- категорія VI (зелений) — постраждалі, стан яких стабільний, надання допомоги може бути відкладено на тривалий час без загрози для життя. Відповідно до нього МОЗ ухвалило 10 методичних рекомендацій із надання медичної допомоги постраждалим внаслідок бойових дій.

Безпосередньо МОЗ було прийнято ряд важливих нормативно-правових актів стосовно процедур надання первинної та вторинної медичної допомоги, а саме наказ від 17.03.2022 № 496 стосовно ведення обліку осіб, які звертаються для отримання первинної медичної допомоги, за формою та надання первинної медичної допомоги та медичної допомоги пацієнтам у невідкладному стані з числа переміщених осіб. Для забезпечення надання допомоги в екстреному обсязі було спрощено процедури для збору крові та плазми наказом МОЗ від 07.03.2022 № 424, у тому числі керівникам структурних підрозділів з питань охорони здоров'я обласних та Київської міської військових адміністрацій дозволити використовувати з лікувальною метою плазму, яку заготовлено суб'єктами системи крові для реалізації експериментального проекту із заготівлі специфічної (гіперімунної) плазми крові, що містить антитіла до SARS-CoV-2, для контрактного виробництва з неї імуноглобуліну для використання у лікуванні гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 [4]. Надання медичної допомоги хворим з діабетом наприклад, в рецептах, замість торгової назви препаратів інсуліну, лікарям дозволяється вказувати дані, виходячи з наступної класифікації затвердженого наказом МОЗ України від 07.03.2022 № 421, а саме:

- інсулін людський генно-інженерний:
 - короткої дії;
 - середньої дії;
- аналог інсуліну ультракороткої дії;
- аналог інсуліну тривалої дії;
- комбіновані інсуліни (людський генно-інженерний 30/70, аналоговий інсулін 30/70) [5].

Отже, для максимально налагодженої роботи закладів охорони здоров'я під час воєнного стану МОЗ було прийнято дуже важливі акти, які допомагають забезпечити максимально якісну та налагоджену роботу системи охорони здоров'я, навіть за часі військової агресії.

Література

1. Тимчасові заходи у закладах охорони здоров'я з метою забезпечення їх готовності для надання медичної допомоги постраждалим внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України: Наказ Міністерство охорони здоров'я України від 24.02.2022 № 374. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0374282-22>
2. Щодо забезпечення безперервної роботи : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 07.03.2022 р. № 424 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0427282-22>
3. Про залучення здобувачів вищої, фахової передвищої освіти, деяких інших категорій осіб до роботи у фармацевтичних (аптечних) закладах, інших закладах охорони здоров'я на період дії воєнного стану: Наказ Міністерство охорони здоров'я України від 08.03.2022 № 429. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0429282-22>

4. Про організацію забезпечення потреб донорською кров'ю та компонентами крові в умовах воєнного стану: Наказ Міністерство охорони здоров'я України 07.03.2022 №424. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0424282-22>

5. Деякі питання надання медичної допомоги хворим з діабетом в умовах воєнного стану: Наказ Міністерство охорони здоров'я України 07.03.2022 № 421. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0421282-22>

Мацькова І. П.
«Приватне право», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д. ю. н., доцент, професор
кафедри підприємницького та корпоративного права
Борсук Н. Я.

ДІЯЛЬНІСТЬ АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24.02.2022 р. Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022 на території України було введено воєнний стан, наслідком чого, окрім іншого, стали суттєві зміни у організації роботи державних органів, зокрема і Антимонопольного комітету України.

Отже, з початку повномасштабного наступу росії на територію України офіс Антимонопольного комітету України перемістився з міста Києва до Львова. Слід зазначити, що станом на теперішній час АМКУ по-трохи відновлює роботу в Києві, однак, більшість функцій цього державного органу зі спеціальним статусом поставлена на тимчасову паузу на період дії воєнного стану.

Зокрема, відповідно до раніше вказаного Указу, затвердженого Законом України 24.02.2022 р. № 2102-ІХ, та Закону України «Про правовий режим воєнного стану» Антимонопольний комітет України прийняв рішення до припинення чи скасування воєнного стану зупинити:

- розгляд скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель, поданих до Комітету, як органу оскарження, та рішення по яких не були прийняті станом на 25 лютого 2022 року;

- розміщення в електронній системі рішень щодо скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель, поданих до Комітету, як органу оскарження, інформація щодо яких не була розміщена в електронній системі закупівель станом на 25 лютого 2022 року.

Так, відповідно до розпорядження, яке було оприлюднено 7 березня 2022 року, АМКУ вирішив до припинення чи скасування воєнного стану зупинити розгляд:

- заяв та справ про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію;
- заяв про порушення законодавства про захист економічної конкуренції;
- заяв про захист прав/недобросовісну конкуренцію;
- заяв про надання попередніх висновків стосовно узгоджених дій, концентрації;
- заяв про перевірку/перегляд рішень АМКУ;
- повідомлень, заяв та справ про державну допомогу, листів про надання роз'яснень з питань застосування законодавства у сфері державної допомоги;
- скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель.

У зв'язку з цим у багатьох суб'єктів господарювання виникає цілком логічне питання: чи потрібно в умовах воєнного стану одержувати дозвіл на концентрацію та/або узгоджені дії?

Відповідно до роз'яснень, наданих АМКУ, отримання такого дозволу є обов'язковим, адже положення відповідного «профільного» закону не були змінені Верховною Радою України. Отже, учасники концентрацій та/або узгоджених дій не звільняються від необхідності подавати до АМКУ заяви на концентрацію та узгоджені дії.

У своєму роз'ясненні АМКУ вказує, що у зв'язку з такою складною ситуацією була запроваджена певна спрощена форма подачі заяв на отримання дозволу на концентрацію/узгоджувальні дії.

Також, у разі, якщо заява була подана, але учасники здійснили відповідні дії до одержання дозволу АМКУ — встановлюється розмір штрафу до 51 000 гривень.

На «паузу» було поставлено також і розслідування про порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Так, розслідування, щодо яких станом на 25.02.2022 р. АМКУ не було прийнято рішення, поки призупинені. У випадку подання нових заяв на розслідування цілком ймовірно, що такі заяви стануть теж «в чергу» на розслідування.

Однак, не зважаючи на те, що більшість основних процесів та функцій АМКУ були призупинені, робота з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель була відновлена. 14.04.2022 р. АМКУ повідомив про поновлення роботи Постійно діючої адміністративної колегії Антимонопольного комітету України з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель. Розгляд скарг здійснюватиметься у відповідності до Закону України «Про публічні закупівлі» з урахуванням запровадженого в Україні правового режиму воєнного стану.

Підсумовуючи, можна зазначити, що повномасштабна російська агресія спричинила суттєві зміни у організації роботи державних органів, зокрема Антимонопольний комітет України не є винятком. На жаль, більшість свого функціоналу АМКУ не в змозі виконувати через зрозумілі причини, однак вбачається тенденція щодо відновлення призупинених функцій АМКУ.

Література

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
2. Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. № 2102-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20>
3. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022>
4. Закон України «Про Антимонопольний комітет України» від 26.11.1993 р. № 3659-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>

Михальчук М. В.

«Приватне право», 1 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник — д. ю. н., доцент, професор кафедри підприємницького та корпоративного права

Борсук Н. Я.

ПОРЯДОК ПОДАННЯ ЗАЯВ ПРО НАДАННЯ ДОЗВОЛУ НА УЗГОДЖЕНІ ДІЇ, КОНЦЕНТРАЦІЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану українське законодавство змінюється доволі швидкими темпами. В свою чергу, державні органи також повинні пристосовуватись до сьогоденних викликів життя та працювати за новими правилами. Усвідомлюючи те, що війна з низькою долею ймовірності закінчиться найближчими днями, необхідно створювати дієві механізми співпраці між бізнесом та державними органами, які будуть ефективними протягом усієї тривалості воєнного стану. Не винятком став і Антимонопольний комітет України (надалі — «АМКУ», «Комітет»), який незважаючи на всі негаразди продовжує функціонувати хоч і з певними обмеженнями. Зокрема, через складнощі доступу до державних реєстрів та інформаційних систем, АМКУ був вимушений тимчасово зупинити надання дозволів на концентрації та узгоджені дії.

Водночас, АМКУ на своєму офіційному сайті опублікував рекомендаційні роз'яснення від 30 березня 2022 року № 1-рр щодо підготовки та отримання дозволів на концентрацію та узгоджені дії в період дії воєнного стану (надалі — «Роз'яснення»). Опублікування зазначених Роз'яснень було необхідним з огляду на те, що навіть під час дії воєнного стану, учасники концентрації та/або узгоджених дій не звільняються від необхідності подання до АМКУ заяв про надання відповідних дозволів у випадках передбачених Законом України «Про захист економічної конкуренції». При цьому, згаданими Роз'ясненнями було визначено саме спрощений порядок підготовки, складання та подання заяв про надання дозволу на узгоджені дії та концентрацію.

Якщо вести мову про зміст заяв та документів, які необхідно долучити до них, то тут варто зазначити, що АМКУ справді знизив вимоги до них. Звісно, вочевидь, це пов'язано з обставинами, що ускладнюють збір необхідної документації, та обмеженням доступу до публічних реєстрів, а тому заявникам дозволено подавати скорочений перелік інформації в заяві та доданих до неї документів, а також встановлено спрощений порядок їх подання [1]. Так, відповідно до Роз'яснень у заяві про надання дозволу на концентрацію необхідно навести наступний перелік даних: (1) найменування органу, до якого подається заява; (2) посилання на відповідний нормативно-правовий акт, що передбачає звернення до органів Комітету; (3) найменування, реквізити (поштова та електронна адреси, телефон, факс) заявника(ів), учасника(ів) концентрації; (4) прізвища, імена, по батькові, контактні номери телефонів, поштові та електронні адреси посадових осіб (керівників), відповідальних за супроводження концентрації, представників заявника(ів); (5) опис змісту концентрації щодо надання дозволу на яку звертається(ються) заявник(и); перелік документів і відомостей, що додаються до заяви, із зазначенням документів або частин документів чи відомостей, які містять інформацію з обмеженим доступом. Аналогічну інформацію необхідно зазначити і у заяві про надання дозволу на узгоджені дії, але з урахуванням того, що необхідно буде вказувати уже зміст саме узгоджених дій [2].

Більше того, відповідно до Роз'яснень АМКУ, заявникам при поданні обох видів заяв необхідно буде окремо зазначити: (1) кінцевих бенефіціарних власників усіх суб'єктів господарювання учасників концентрації (узгоджених дій); (2) наявність у структурі власності учасників концентрації фізичних або юридичних осіб — резидентів Російської Федерації, у тому числі де власником акцій, часток паїв прямо або опосередковано виступає Російська Федерація, та пов'язаних дієздатних осіб, що є: чоловіком (дружиною), батьками, дітьми, братами, сестрами; (3) те, чи поширюється на учасників концентрації (узгоджених дій) дія Закону України «Про санкції».

Тобто, якщо проаналізувати інформацію, яку потрібно надавати в умовах воєнного стану відповідно до Роз'яснення та інформацію, яку потрібно було подавати раніше, зокрема, відповідно до Положення про порядок подання та розгляду заяв про попереднє отримання дозволу Антимонопольного комітету України на концентрацію суб'єктів господарювання [3], то перелік інформації навпаки збільшився. Воно і не дивно, адже вимоги, які висуваються до заяв є доволі лаконічними та не містять нічого зайвого, що можна було б виключити. В свою чергу, надання інформації, щодо потенційної наявності у структурі учасників концентрації (узгоджених дій) резидентів Російської Федерації є необхідною вимогою сьогодення, яка консолідується з політикою України щодо очищення вітчизняного бізнесу від сліду держави-агресора.

Водночас, АМКУ вирішив значно скоротити перелік документів, які необхідно додати до відповідних заяв. Так, до заяви про надання дозволу на концентрацію достатньо додати лише: (1) документ, що підтверджує сплату збору за її подання; (2) схему відносин контролю учасників концентрації; (3) схему зміни відносин контролю внаслідок концентрації; (4) копії довіреностей щодо представника(ів), інші письмові підтвердження повноважень представника(ів) учасників концентрації (заявників); (5) копії паспорта, довідки про присвоєння податкового номера, інші документи, що дозволяють ідентифікувати фізичну особу — заявника; (6) опис основних видів діяльності учасників концентрації із зазначенням суміжних видів діяльності; (7) при недружньому придбанні копію листа (з повідомленням про його вручення) суб'єкту господарювання, частки (акції, паї) якого набуваються, про надання інформації, зазначеної в пункті 2 цього розділу, стосовно цього суб'єкта господарювання та суб'єктів господарювання, пов'язаних із ним відносинами контролю, на який заявником не було отримано відповіді або отримано негативну відповідь; 8) інші документи та відомості, які вважають за потрібне надати заявники.

Щодо заяви про надання дозволу на узгоджені дії, то тут перелік необхідних документів ще коротший, адже заявникам достатньо подати лише: (1) документ, що підтверджує внесення плати

за її подання; (2) опис відносин контролю учасників узгоджених дій; (3) письмові підтвердження повноважень представників учасників узгоджених дій; (4) опис основних видів діяльності учасників узгоджених дій із зазначенням суміжних видів діяльності; (5) інші документи та відомості, які вважають за потрібне надати заявники.

Як ми бачимо, АМКУ вирішив дійсно піти на зустріч суб'єктам господарювання у цих непростих умовах, дозволивши їм подавати лише найнеобхідніші документи, про цьому дозволивши заявниками подавати інші документи виключно на їх власний розсуд. Проте, важливим моментом є те, що заявники протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану повинні будуть подати до Комітету так звані «доповнення», тобто всі інші, раніше не подані документи, які передбачені Законом «Про захист економічної конкуренції» та Положенням про концентрацію, Положенням про узгоджені дії про узгоджені дії. Тобто, АМКУ надав суб'єктам господарювання умовну «відстрочку» в контексті долучення до заяв документів до завершення воєнного стану. Також у випадку внесення змін до раніше вже поданих документів як в паперовій так і електронній формі, заявнику необхідно буде повторно надіслати такі документи.

У свою чергу, відповідно до Роз'яснень, заяву та додані до неї документи необхідно подати до органів Комітету щонайменше за 15 календарних днів до моменту вчинення концентрації/узгоджених дій. При цьому, заяву, документи та відомості до неї необхідно подати в письмовій формі за адресою листування Комітету, яка є актуальною на момент їх направлення. Донедавна, у зв'язку зі складною військовою ситуацією у столиці, така адреса знаходилась у Львові відповідно до наказу про тимчасове переміщення Центрального апарату АМКУ до міста Львів від 03.03.2022 р. № 1-од. Проте, 6 травня АМКУ на своєму офіційному сайті повідомив, що Центральний апарат Комітету поновив свою роботу за основною адресою у місті Києві на вулиці Митрополита Василя Липківського, і саме ця адреса станом на 16.05.2022 р. є актуальною для листування.

Якщо ж суб'єкт господарювання з різних причин не має змоги відправити заяву з доданими до неї документами шляхом звичайного поштового відправлення, можна відправити їх через електронну пошту Комітету: amcu.in@ukr.net. У такому випадку заява, документи та відомості, що додаються до неї, мають бути сформовані у вигляді сканованих копій оригінальних документів, у форматі PDF та підписані електронним цифровим підписом.

Водночас, на сьогоднішній день, суб'єктам господарювання слід очікувати на те, що одразу після надходження заяв вони будуть ставитися «на паузу» на період воєнного стану [4]. Звісно, що за таких умов бізнес знаходиться в стані невизначеності щодо можливості отримання дозволів з боку АМКУ, адже невідомо доки триватиме воєнний стан. Розуміючи те, що за таких обставин рішення за результатами розгляду заяв можуть бути прийняті уже після вчинення суб'єктами господарювання заявлених узгоджених дій чи концентрацій, Комітет вирішив значно зменшити санкційне навантаження за здійснення відповідних дій до отримання дозволу [5]. До таких дій, вчинених під час воєнного стану, які не призведуть до монополізації чи суттєвого обмеження конкуренції ринку в Україні та щодо яких учасники звернулися із заявою заздалегідь, буде застосовано штраф до 51000 гривень, що для АМКУ загалом вважається справді доволі м'яким покаранням.

Незважаючи на надзвичайно складні умови в яких опинилась наша країна, бізнес повинен продовжувати функціонувати на благо України. Завданням держави та відповідних державних органів є забезпечення підтримки та допомоги для суб'єктів господарювання. Не виключенням став і АМКУ, який в умовах воєнного стану спростив порядок подання заяв про надання дозволу на узгоджені дії та концентрацію. При цьому, варто врахувати, що Комітет через ряд обставин був змушений тимчасово, поки що до закінчення воєнного стану, зупинити надання дозволів на концентрації та узгоджені дії. Водночас, АМКУ розуміючи виклики сьогодення, вирішив значно зменшити штрафи за здійснення концентрації або узгоджених дій без дозволу Комітету, якщо суб'єктом господарювання було дотримано всіх інших умов, які передбачені в Роз'ясненні.

Література

1. Лаган Я. Дозволи на концентрації та узгоджені дії: нові вимоги від АМКУ. *Закон і бізнес*. 2022. URL : <https://zib.com.ua/ua/151172.html> (Дата звернення 16.05.2022).

2. Роз'яснення Антимонопольного комітету України «Про деякі питання, пов'язані з наданням та розглядом заяв про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію» від 30.03.2022 р.

№ 1-pp. Офіційний вебпортал Антимонопольного комітету України. URL : <https://amcu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-povyazani-z-nadanniyam-ta-rozglyadom-zayav-pro-nadannya-dozvolu-na-uzgodzheni-diyi-koncentraciyu?v=624d6f1715abc> (Дата звернення 16.05.2022).

3. Положення про порядок подання та розгляду заяв про попереднє отримання дозволу Анти-монопольного комітету України на концентрацію суб'єктів господарювання від 19.02.2002 р. № 33-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-02> (Дата звернення 16.05.2022).

4. Логінов П. Дозвіл на концентрацію в умовах воєнного стану: роз'яснення АМКУ. *The page*. 2022. URL : <https://thepage.ua/ua/experts/dozvil-na-koncentraciyu-v-umovah-voyennogo-stanu-rozysnennya-amku> (Дата звернення 16.05.2022).

5. Концентрації у період дії воєнного стану. АМКУ надає роз'яснення. Офіційний вебпортал Антимонопольного комітету України. 2022. URL : <https://amcu.gov.ua/news/koncentraciyi-u-period-diyi-voyennogo-stanu-amku-nadaye-rozysnennya> (Дата звернення 16.05.2022).

Мужайло С. В.
«Приватне право», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д. ю. н., доцент, професор
кафедри підприємницького та корпоративного права
Борсук Н. Я.

ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ЕКОНОМІЧНУ КОНКУРЕНЦІЮ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Антимонопольна конкурентна політика спрямована на створення оптимального середовища діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення їх взаємодії на умовах недопущення проявів дискримінації одних суб'єктів над іншими, сприяння зростанню ефективної соціально орієнтованої економіки.

Сьогодні Україна перебуває на стадії реформування всіх сторін соціально-економічного та політичного життя у відповідність до європейських стандартів, період адаптації нашої країни до європейського правового простору, а тому національне законодавство потребує модернізації та вдосконалення шляхом імплементації світового законодавства та досвіду.

Основними нормативно-правовими актами, що регулюють питання економічної конкуренції в Україні є Закон України «Про захист економічної конкуренції», Закон України «Про антимонопольний комітет», Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції», Господарський кодекс та безліч підзаконних нормативно-правових актів, що деталізують процесуальні моменти діяльності АМКУ. Так, дізнаємося про основні нормативно-правові акти та органи антимонопольної діяльності зарубіжних країн.

Вже близько 120 років ця галузь права широко застосовується у США, яка була зачинателем антимонопольного законодавства та конкурентного права. Світова практика регулювання конкуренції розпочалася у 1890 р., коли у США було прийнято Антитрестовий акт Шермана. Акт Шермана припускав, що трести, які монополізували галузеві ринки, слід розформувати, замінивши їх на децентралізовані, керовані, конкуруючі між собою підприємства. Цей нормативний документ забороняв монополізацію будь-якої галузі торгівлі та передбачав перелік покарань, які можна було застосувати до монополістів, — від штрафів до кримінальної відповідальності.

Акт Шермана мав багато поверхневих формулювань, тобто цей акт не був досконалим. З огляду на це, Конгрес США у 1914 р. прийняв Акт Клейтона та Акт про федеральну торгову комісію. Перший із них заборонив цінову дискримінацію, тобто встановлення продавцем різних цін для різних покупців за умови, що відмінності у цінах не обумовлені різними витратами; інший — передбачав створення комісії для реалізації Акту Клейтона. Федеральна торгова комісія (ФТК) була створена з п'яти членів і на неї була покладена відповідальність за проведення

антитрестових законів і закону Клейтона особливо. ФТК була наділена владою розслідувати нечесні конкурентні дії за власною ініціативою або на вимогу фірм, які зазнали збитків. Комісія могла влаштовувати публічні слухання з таких позовів і за необхідності видавати заборонні розпорядження у випадках, коли було розкрито «нечесні методи конкуренції у комерційної діяльності». У 1936 р. цей закон був доповнений Актом Робінсона-Патмана, який забороняв покупцям погоджуватися на заздалегідь дискримінаційні ціни. У 1950 р. Конгрес додатково прийняв Акт Селлера-Кефопера, який заборонив придбання акцій чи майна іншої фірми з негативними наслідками для «будь-якої лінії комерції» [1].

Антимонопольне законодавство Великої Британії почало свій розвиток як американська модель антимонопольного регулювання, але його приписи ліберальніші зі американські і поєднують у собі традиційну британську політику свободи торгівлі та мінімізацію прямого державного втручання в господарську діяльність підприємців [2; с.27]. У Великобританії законодавство про конкуренцію складається з 4 законів або, як їх називають, «Акти парламенту»: Акт про добросовісне підприємництво (1973 р.), що регулює процеси монополізації та злиття підприємств; Акт щодо обмежувальних підприємницьких практик (1976 р.), він поширюється на угоди між особами чи компаніями, що можуть обмежити свободу самостійних дій підприємців; Акт про перепродажні ціни (1976 р.), спрямований проти спроб нав'язування мінімальних цін, за якими товари можуть перепродаватися; Акт про конкуренцію (1980 р.), що стосується антиконкурентної практики.

Комісія з монополій та злиттів Великобританії займається дослідженням і доповідає з питань, які були їй доручені державним секретарем з торгівлі та промисловості чи генеральним директором відомства, але вона не має права розпочинати дослідження з власної ініціативи. Відомство з добросовісного підприємництва займається спостереженням за британським ринком і розглядає звернення щодо зловживання монопольним становищем, які надходять до нього. Якщо генеральний директор відомства доходить висновку, що є зловживання монопольним становищем, то він передає справу в комісію з монополій і злиттів уже для офіційного вивчення. Комісія проводить дослідження і надсилає відповідь державному секретареві. Державний секретар може видати розпорядження про припинення антиконкурентних дій або просити генерального директора взяти в порушників зобов'язання про припинення цих порушень.

Антимонопольне законодавство Європейського Союзу складається з двох рівнів: основним є національне законодавство, а інший рівень — це конкурентне право ЄС. Національним рівнем передбачається система державного захисту та конкурентна політика кожного національного ринку з урахуванням тенденцій розвитку конкуренції в різних країнах. Загальноєвропейський рівень — це спільне конкурентне законодавство Європейського союзу, що враховує особливості реалізації конкурентної політики на спільному ринку. Політика ЄС щодо конкуренції ґрунтується на статтях 85 та 86 Римського договору та Договору про утворення Європейського Економічного Співтовариства; актах, рекомендаціях Європейської комісії. Таким чином, конкурентна політика Європейського союзу спрямована на: запобігання реалізації угод, які обмежують конкуренцію та спрямовані на зловживання домінуючим становищем на ринку; контроль за рівнем економічної концентрації суб'єктів господарювання; лібералізацію монополістичних секторів економіки ЄС; забезпечення моніторингу надання державної допомоги суб'єктам господарювання в країнах-членах ЄС. В Європейському союзі повноваження щодо захисту конкуренції, формування політики конкуренції та її впровадження покладені на Генеральний директорат IV Європейської комісії. Компетенція Європейської комісії поширюється на такі сфери: збирання необхідної інформації, накладання штрафів; вживання тимчасових заходів; надання пільг окремим фірмам, дії яких обмежуються статтями договору тощо.

Компетенція Комісії ЄС в деяких випадках може розповсюджуватися не тільки на територію Союзу, а саме: у випадках обмеження конкуренції в ЄС через спільну діяльність підприємств, які зареєстровані у ЄС та суб'єктів господарювання, які зареєстровані за межами Союзу; узгодженої поведінки таких суб'єктів чи картельних змов міжнародного масштабу, що відбувається за межами ЄС, але, у свою чергу, створює загрозу спотворення конкуренції в межах Союзу та інше [3].

Засадовим стосовно японського антимонопольного права є Закон Японії «Про заборону приватної монополії та забезпечення чесних угод», підготовлений за участю американських експертів відповідно до правових ідей, виражених у Законі Шермана, Законі Клейтона, та Законі про Федеральну торговельну комісію США.

Цей закон визначає діяльність держави щодо запобігання монополізму та розвитку конкуренції, метою якого є заборонення приватної монополії, нечесного укладання угод та несправедливих засобів угод, запобігання надмірній конкуренції економічної могутності, виключення нечесних обмежень виробництва, техніки, реалізації, цін та інших засобів, стримування підприємницької діяльності й тим самим спонукання до справедливої та вільної конкуренції, стимулювання прояву підприємницької ініціативи, розвиток підприємницької діяльності.

Зазначений закон детально визначає ситуації, які оцінюються як монопольні, а також перелік угод, які відносяться до несправедливих (нечесних).

Для виявлення всіх обставин необхідний постійний скрупульозний облік та порівняльний аналіз обсягової інформації державними органами, аналітико-оціночної системи, яка функціонує постійно. Для реалізації вимог цього закону в Японії створений спеціальний державний орган — Комітет по справедливих угодах.

Держава на підставі Закону контролює міру монополізму та здійснювані угоди на предмет їх чесності у таких питаннях господарського життя Японії, як міжнародні угоди та договори; створення підприємницьких об'єднань; володіння акціями; сумісництво службових осіб, об'єднання та злиття компаній; успадкування підприємницьких справ; угоди про підвищення цін; відшкодування збитків, заподіяних приватною монополією або нечесною угодою.

Законодавством Японії визначені також випадки, коли розглядуваний закон не застосовується або його застосування обмежене. Перш за все це стосується галузей природної монополії: електричної, газової промисловості та ін. Це також стосується і таких дій, які регулюються законами про авторство, патенти, практичне використання винаходів торговельної марки. Обмежується дія проти монопольного закону стосовно депресійних картелів, створюваних для вирівнювання співвідношення попиту і пропозиції, а також раціоналізаторський картелів, мета яких — покращення тактики, підвищення якості, зменшення собівартості, підвищення продуктивності праці.

Комітет по справедливих угодах підпорядковується безпосередньо прем'єр-міністру. Закон про заборону приватної монополії та забезпечення чесних угод детально визначає перелік підвідомчих комітету справ, його структуру тощо. До обов'язків Комітету, крім контрольної функції, входять розслідування випадків порушення закону, прийняття рішення про відкриття судового процесу, уплати штрафу.

За порушення антимонопольного законодавства, а також не виконання рішень та вимог Комітету по справедливих угодах і суду законом передбачені для винних осіб покарання у вигляді штрафів та позбавлення волі. Залежно від різновиду злочину штрафи можуть досягати 5 млн. ієн, а позбавлення волі з примусовою працею — 3 років. У випадку подання неправдивої інформації експертом або свідком строк позбавлення волі сягає 10 років. В Японії існує правило подвійного покарання, коли крім винної особи штрафом карають і юридичну особу, чий інтереси репрезентує винний.

У Польщі був прийнятий Закон «Про протидію монополістичним діям у народному господарстві», який регулював прядок об'єднання господарських одиниць, класифікованих як монополістичні, міри відповідальності за порушення закону. Функція контролю за забезпечення дотримання антимонопольного закону була покладена на Міністерство фінансів, яке називалося «антимонопольним органом». При ньому на правах консультативного органу була створена Рада з питань протидії монополістичним діям.

Рішення про визнання тих чи інших дій монополістичними приймав антимонопольний орган. Він мав право заборонити укладання монополістичних угод, вносити протест стосовно об'єднання господарських одиниць, якщо це спричиняло обмеження конкуренції і розвиток монополії, звернутися до засновницького органу про розділ підприємства-монополіста, визначити розмір штрафу за порушення закону.

Зарубіжний досвід дає змогу зробити такі висновки: формування конкурентного середовища потребує державного регулювання, яке б заохочувало розвиток малих обсягів інвестицій; ефективна ринкова економіка неможлива без втручання держави, що запобігає лібералізму; антимонопольне законодавство може бути дієвим лише за умови забезпечення жорсткого державного контролю за його виконанням.

Таким чином, проаналізувавши практику антимонопольної діяльності в таких розвинутих країнах, можна вказати, що застосування їх досвіду не перешкоджатиме розвитку конкуренції в Україні, а сприятиме її стимулюванню.

Література

1. Олешко А.А., Бреус С.В., Бугас Н.В. Зарубіжний досвід захисту підприємництва на основі антимонопольної політики. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 12. URL : http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/3.pdf
2. Горян Є.В., Карасик О.О. Антимонопольне регулювання холдингових компаній в США, Англії, ФРН та Україні: порівняльно-правовий аналіз. *Часопис академії адвокатури України*. 2014. № 1(22). С. 25–32
3. Офіційний сайт Європейської комісії. URL : http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1784_en.htm

Ніштенко В. О.
«Правознавство», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к. ю. н., доцент, професор
кафедри підприємницького та корпоративного права
Марченко В. Б.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Позов — це можливість звернення особи, що має безпосередній інтерес до справи або іншої уповноваженої на те особи до суду з проханням щодо розгляду спору і захисту порушених прав. Звертатися до суду з позовною заявою у нас має право як фізична, так і юридична особа. У свою чергу, місцеві господарські суди, виконуючи свої обов'язки, у першій інстанції розглядають усі справи, які підвідомчі господарським судам.

Наразі ми бачимо дещо недостатнє регулювання ряду інститутів господарського процесу, що й призводить до неефективного використання сторонами наданих їм процесуальних прав. Це можна пояснити недосконалістю процесуального законодавства, що пов'язано з неоднаковим розумінням категорійного апарату, їх різного тлумачення та, як наслідок, складністю реалізації процесуальних прав сторін у господарському процесі з дотриманням принципу рівності.

Для того щоб уникнути розбіжностей, прогалин, колізій у законодавстві і ведеться його постійний моніторинг та вносяться зміни задля якомога ефективнішої роботи судових органів та прямого забезпечення прав і свобод людини. Відповідно ці зміни ми виявили і в проблематиці розглянутого питання, порівнюючи з кодексом редакції 03.08.2017 р.

Враховуючи принцип рівності у господарському процесі в питанні забезпечення позову та вжиття забезпечувальних заходів, законодавство практично не містить положень, які б гарантували захист прав відповідача.

Забезпечення позову є важливим та необхідним засобом унеможливлення недобросовісних та неправових дій контрагента, щодо виконання судового рішення, а тому необхідність існування цього інституту — очевидна. Забезпечення позову є засобом, який призначений гарантувати виконання майбутнього рішення суду.

Чинна редакція Господарського процесуального кодексу діє від 15.12.2021 р., останні зміни до кодексу були внесені нещодавно. До того ж, необхідно зазначити що редакція від 03.08.2017 р. не є попередньою, зміни вносились і після неї. Саме тому відсутня суттєва різниця.

Перше, з чого варто почати, на мою думку, це кількісний склад статей у редакціях кодексів, згідно з редакцією від 03.08.2017 р. — розділ Х містить лише три статті, що в свою чергу показує нам неповне окреслення ключових понять, та певні прогалини в законодавстві, адже чинна редакція вже містить одинадцять статей і повністю розкриває перед нами основні положення розділу, задля уникнення колізій, правильного та точного застосування норм права.

Оскільки ми змогли переконатися, що кількісний склад статей безпосередньо впливає і пов'язаний з якісним співвідношенням, то на це ми звернемо увагу в нашому порівняльному аналізі.

Розділ 10 за редакцією Господарського процесуального кодексу від 03.08.2017 р. пропонує нашій увазі такі основні положення як підстави забезпечення позову, заходи забезпечення позову, скасування забезпечення позову. Положення прямо представлені нам у трьох статтях кодексу.

Глава 10 за редакцією Господарського процесуального кодексу від 15.12.2021 р. виділяє для нас такі положення як підстави для забезпечення позову, заходи забезпечення позову, порядок подання заяви про забезпечення позову, зміст і форма заяви, розгляд заяви про забезпечення позову, зустрічне забезпечення, скасування зустрічного забезпечення, заміна одного заходу забезпечення позову іншим, виконання ухвали про забезпечення позову, скасування заходів забезпечення позову, відшкодування збитків, заподіяних забезпеченням позову.

Ці положення представлені нам у одинадцяти статтях нової редакції ГПК. Щодо підстав забезпечення позову, то обидві редакції мають відносно схожий зміст, щоправда більш розширеною є все ж таки сучасна редакція кодексу.

Нова редакція ГПК України від 15.12.2021 р. виділяє для нас основні положення заяви про забезпечення позову: порядок подання, зміст, форма, розгляд. Натомість у редакції від 03.08.2017 р. нічого про це не йдеться, дане трактування відсутнє, це саме можна сказати і про скасування забезпечення позову, можливо це й прогалина у законодавстві за редакцією ГПК України від 03.08.2017 р.?

Редакція ГПК України від 15.12.2021 р. містить також статті новели, до прикладу ст.144 «Виконання ухвали про забезпечення позову» та ст. 146 «Відшкодування збитків, заподіяних забезпеченням позову».

Доцільним є внесення майбутніх доповнень до розділу X ГПК України щодо відшкодування збитків за вжиття заходів забезпечення позову, відповідно до якого відповідальність буде покладатися на сторін господарського процесу незалежно від того, чи було заявлено про необхідність забезпечення позову з боку сторони або прокурора, який бере участь у господарському процесі в інтересах такої сторони.

Вислів «Дозволено робити все, що прямо не заборонено законом», — і є основним показником для чого ми вносимо зміни у законодавство, доповнюємо його новими положеннями і яке значення вони мають для життя громадян у правовому вимірі.

Література

1. Господарський процесуальний кодекс України (редакція від 15.12.2021 року). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/conv#n1508>
2. Господарський процесуальний кодекс України (редакція від 15.12.2017 року).
3. Беляневич В. Е. Господарський процесуальний кодекс України: (четверте видання, із змінами і допов. станом на 01.03.2018 р.) : наук.-практ. комент. Київ : Юстініан, 2018. 1304 с.
4. Головка К. Спірні питання порядку розгляду заяв про забезпечення позову в цивільному судочинстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 12. С. 29.

Пархоменко М. С.
«Правознавство», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — старший викладач
кафедри підприємницького та корпоративного права
Чихірьов В. Л.

ВИЛУЧЕННЯ АКТИВІВ ТА КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ РОСІЙСЬКИХ КОМПАНІЙ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ВІД ДЕРЖАВИ-АГРЕСОРА

В умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, державна влада України відстежує потенційну загрозу національним інтересам та національній безпеці

нашої країни. Наразі, вищі органи державної влади України займаються розробленням системи засобів протидії та боротьби із такими діями агресора. Одним із таких засобів є вилучення активів та корпоративних прав російських компаній. Такий засіб по суті являє собою вилучення майна держави-агресора та її резидентів, що дозволить відновити порушені економічні інтереси громадян України, українського суспільства та держави.

Станом на 2022 рік, Кабінет Міністрів України (далі — КМ України) схвалив рішення про примусове вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації, а саме: корпоративних прав та активів, які частково належать резидентам Росії — АБ «Сбербанк Росії» і Акціонерний промисловий інвестиційний банк. Як наслідок, Україна стягує з них частину активів у вигляді права вимоги боргу коштів та облигацій.

Відтак, 3 березня 2022 року у Верховній Раді України (далі — ВР України) відбулось пленарне засідання, під час якого було прийнято Закон України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» від 3 березня 2022 року № 2116-IX (із змінами і доповненнями) (далі — Закон України № 2116-IX), з метою захисту суверенітету і територіальної цілісності України, національних інтересів, національної безпеки, забезпечення її економічної самостійності, прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави. Цим Законом України № 2116-IX встановлено порядок і критерії фактичної націоналізації або примусового вилучення активів окремих категорій осіб, які тісно пов'язані із агресором [1].

Відповідно до положень п.3 ст.1 Закону України № 2116-IX, предметом його регулювання є проведення примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів з мотивів суспільної необхідності на користь держави Україна на підставі і в порядку, встановлених цим Законом [1].

Тобто, по суті, відбувається врегулювання питання націоналізації всього майна, об'єктів, коштів та вкладів агресора, які знаходяться на території України. Таке вилучення здійснюється без будь-якої компенсації або відшкодування їх вартості, враховуючи наявність повномасштабної агресивної війни, яку розв'язала і веде Російська Федерація проти України.

Отже, виходячи із положень наведеного вище нормативно-правового акту та розглядаючи процедуру вилучення активів і корпоративних прав російських компаній, її можна розподілити на декілька етапів: 1) формування КМ України переліку активів і направлення пропозицій щодо їх вилучення до Ради національної безпеки і оборони України (далі — РНБО); 2) розгляд РНБО пропозицій КМ України та прийняття нею рішення про вилучення активів, яке надалі затверджується Указом Президента України, і з цього часу рішення набирає чинності; 3) процес вилучення активів, під час якого вони переходять у державну власність України; 4) прийняття ВР України Закону України «Про затвердження рішення РНБО та Указу Президента України», який повинен бути прийнятий протягом 6 місяців після скасування або припинення воєнного стану.

Згідно із офіційною процедурою, ВР України затвердила відповідним Законом України № 2249-IX від 12 травня 2022 року Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 травня 2022 року «Про примусове вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів». Затверджене рішення РНБО передбачає примусове вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів, не пізніше як у шестимісячний строк після скасування чи завершення воєнного стану в Україні. Мова йде про майно російських банків — 99% акцій Промінвестбанку та 100% акцій Міжнародного резервного банку. Також мають бути вилучені інші фінансові активи зазначених «дочок» російських банків, за винятком 3 млрд. грн. Міжнародного резервного банку, які спрямовуються на задоволення вимог його кредиторів. Надалі, за даним Указом Президента України, примусово вилучені об'єкти права власності Російської Федерації та її резидентів передаються у розпорядження Національного інвестиційного фонду до часу прийняття наступного рішення щодо їх використання [2].

Тобто, виходячи із зазначеного та з урахуванням думок економічних аналітиків, націоналізується право вимоги боргу російських банків: «Сбербанк» та «ВЕБ.РФ» до своїх українських «дочок» на суму 14,9 млрд. грн. та 0,9 млрд. грн. в еквіваленті. Це означає, що українські «дочки» не повинні будуть нічого повертати материнським банківським структурам Російської Федерації. Окрім того, Україна вилучає в Міжнародному резервному банку право вимоги боргу Донецької залізниці, де правонаступником є Укрзалізниця, на суму близько 4,9 млрд. грн. в еквіваленті з

урахуванням відсотків, або 166 млн. доларів. Також націоналізується 517 млн. грн. боргу «Електроважмашу», Державної Акціонерної Холдингової Компанії «Артем» на суму 205 млн. грн. та борг підприємства «Зоря»-«Машпроект» на суму 2,3 млрд. грн. Обсяги боргів зазначені без урахування відсотків, які визначають на момент передачі активів. Щодо «Промінвестбанку», вилучається борг «Укрзалізниці» на суму 6,7 млрд. грн. з відсотками [5].

Як вважають політичні експерти, прийняття Закону України № 2116-IX є позитивною нотою, оскільки базовий Закон України розповсюджував свою дію лише на компанії в Україні, які контролюються Російською Федерацією: міністерствами, відомствами, російськими державними підприємствами чи акціонерними компаніями. Як, наприклад, МР Банк «Сбербанк», засновником якого є «Сбербанк Росії», а його співвласником є сама Російська Федерація.

Тому, із прийняттям даного Закону України № 2116-IX, російські компанії можуть бути позбавлені права власності на будь-яке майно, що перебуває в Україні.

Торкаючись теми відповідальності, члени Європейської Ради вважають, що Російська Федерація та Білорусь несуть повну міжнародну відповідальність за цю війну та агресію, розв'язану проти України. Стосовно аналізованої теми, на українському рівні вже запроваджено механізм забезпечення стягнення справедливої компенсації за завдану бізнесу шкоду із держави-агресора. Так, як зазначають науковці, сьогодні активно обговорюється можливість виконання судових рішень за рахунок примусово вилучених активів, що належали резидентам Російської Федерації на території України, та їх арештованих активів за кордоном (на території країн Європейського Союзу та США). Відтак, ВР України вже зробила крок на шляху до цього, прийнявши Закон України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» [4].

Таким чином, із урахування зазначених вище нормативно-правових актів України та Постанови КМ України № 187 від 3 березня 2022 року «Про забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави Україна у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації», можна стверджувати, що українські компанії, у яких кінцевими бенефіціарними власниками є російські суб'єкти господарювання, справедливо названо «особами, пов'язаними з державою-агресором». Так, із прийняттям Закону України № 2116-IX, врегульовується процедура вилучення активів та корпоративних прав російських компаній. Окрім цього, РНБО прийнято рішення про вилучення корпоративних прав та активів, які частково належать резидентам Російської Федерації. Отже, Україна зможе націоналізувати рухоме і нерухоме майно, кошти, вклади у банках, цінні папери, корпоративні права та будь-яке інше майно, що знаходиться на території України та безпосередньо або через афілійованих осіб належать Російській Федерації та її резидентам. Надалі, за прогнозами експертів, очікується розширення списку таких російських компаній, які поступово будуть також відповідати за військове вторгнення Російської Федерації на територію України [1–3].

Література

1. Закон України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» від 3 березня 2022 року № 2116-IX (із змінами і доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20>

2. Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 травня 2022 року «Про примусове вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» 12 травня 2022 року № 2249-IX (із змінами і доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2249-20>

3. Постанова Кабінету Міністрів України № 187 від 3 березня 2022 року «Про забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави Україна у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації», можна стверджувати, що українські компанії з російськими бенефіціарами названо «особами, пов'язаними з державою-агресором». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187-2022>

4. Безпалій Т., Механізм забезпечення стягнення справедливої компенсації за завдану бізнесу шкоду із держави-агресора: Європейська Бізнес Асоціація — 2022. URL : <https://eba.com.ua/mechanizm-zabezpechennya-styagnennya-spravedlyvoyi-kompensatsiyi-za-zavdanu-biznesu-shkodu-iz-derzhavy-agresora/>

5. Стець А., ВРУ дозволила націоналізувати активи дочірніх компаній «Сбербанку» і «БЕБ.РФ»: ZAXID.NET. URL : https://zaxid.net/vru_dozvolila_natsionalizuvati_aktivi_dochirnih_kompaniy_sbyerbanku_i_vebrf_n1542662

Пастух А. Т.
«Право», 1 курс магістратури
Інститут права,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
Науковий керівник — к. ю. н., доцент, доцент
кафедри підприємницького та корпоративного права
Літошенко О. С.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНО ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК

Через вторгнення російської федерації в Україну було завдано збитки для інфраструктури України які за місяць війни становили \$63, також 23 тис. км доріг загального призначення були зруйновані (13 % від загальної протяжності) Саме тому одним із способів відновлення спричинених збитків є державно-приватне партнерство. Також слід зазначити, що в українських доктринах аграрного, земельного, господарського, цивільного права питання здійснення прав на землю в умовах ДПП залишаються недостатньо дослідженими, а прийняті в Україні закони не забезпечують ефективного залучення інвестицій у створення соціально важливих об'єктів на засадах державно-приватного партнерства.

З одного боку, ДПП дозволяє державі зменшити тягар витрат бюджету на проведення внутрішньої суспільної політики та покращення стану об'єктів господарювання, а з іншого — ефективно реалізовувати свої функції через контроль, регулювання і дотримання інтересів громадян відповідно до норм Конституції України та інших нормативно-правових актів у цій сфері.

Наразі основу системи нормативно-правових актів, що регулюють державно-приватне партнерство у сфері земельного права, становлять такі основні документи:

- Конституція України;
- Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 р. №2404-VI;
- Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III
- Закон України «Про концесію» від 03.10.2019 № 155-IX

Відповідно до статті 14 Конституції України, земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави.

Основним законом, що визначає організаційно-правові засади здійснення державно-приватного партнерства (далі — ДПП), є Закон України «Про державно-приватне партнерство». Державно-приватне партнерство — співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами — підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами, та відповідає ознакам ДПП, визначеним Законом України «Про державно-приватне партнерство».

Пунктом 11 статті 1 Закону України «Про концесію» передбачено, що концесія — форма здійснення державно-приватного партнерства, що передбачає надання концесієдавцем концесіонеру права на створення та/або будівництво (нове будівництво, реконструкцію, реставрацію, капітальний ремонт та технічне переоснащення), та/або управління (користування, експлуатацію, технічне обслуговування) об'єктом концесії, та/або надання суспільно значущих послуг у порядку та на умовах, визначених концесійним договором, а також передбачає передачу концесіонеру переважної частини операційного ризику, що охоплює ризик попиту та/або ризик пропозиції.

Відповідно до статті 5 Закону України «Про державно-приватне партнерство», у рамках здійснення державно-приватного партнерства відповідно до цього Закону та інших законодавчих актів України можуть укладатися:

- Концесійний договір;
- Договір управління майном (виключно за умови передбачення у договорі, укладеному в рамках державно-приватного партнерства, інвестиційних зобов'язань приватного партнера);
- Договір про спільну діяльність;
- Інші договори.

Відносини, пов'язані з ініціюванням державно-приватного партнерства, вибором приватного партнера, підготовкою до укладення, визначенням змісту договору, укладенням та виконанням договорів, укладених у рамках здійснення державно-приватного партнерства відповідно до частини першої цієї статті, регулюються нормами цього Закону, якщо інший порядок вибору приватного партнера, підготовки до укладення, визначення змісту договору, укладення та виконання таких договорів не визначений законом, що регулює відповідну форму здійснення державно-приватного партнерства.

Якщо договір, що має укладатися в рамках державно-приватного партнерства, є змішаним договором, відносини щодо ініціювання державно-приватного партнерства, підготовки до укладення договору та вибору приватного партнера регулюються нормами Закону України «Про державно-приватне партнерство».

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про державно-приватне партнерство» у разі якщо для здійснення державно-приватного партнерства необхідним є отримання приватним партнером земельних ділянок та/або права на забудову відповідних земельних ділянок, передача відповідних земельних ділянок в оренду приватному партнеру на строк дії договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства, здійснюється в порядку, визначеному Земельним кодексом України, а передача права забудови здійснюється з урахуванням норм, встановлених Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності».

Варто також зазначити, що у випадку припинення (розірвання) договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства, приватний партнер автоматично втрачає право на користування земельною ділянкою, наданою йому державним партнером для здійснення державно-приватного партнерства, а також зобов'язаний звільнити земельну ділянку, яка була йому надана.

Державний партнер має погодити документацію із землеустрою з відповідними державними органами чи органами місцевого самоврядування у передбаченому законодавством порядку, а у випадках, передбачених законом, — отримати позитивний висновок державної землевпорядної експертизи у порядку, визначеному законом.

У разі якщо у договорі про державно-приватне партнерство передбачається надання в користування (експлуатацію) та/або управління ліній електропередачі, зв'язку, трубопроводів, інших лінійних комунікацій, щодо прокладання та експлуатації яких встановлено сервітут, такий сервітут може здійснюватися від імені державного партнера приватним партнером.

Згідно з частиною 1 статті 94 Земельного кодексу України, для здійснення державно-приватного партнерства, у тому числі концесії, приватному партнеру (концесіонеру) надаються в оренду земельні ділянки (крім концесії на будівництво та подальшу експлуатацію автомобільних доріг) у порядку, встановленому Земельним кодексом України.

Земельні ділянки, необхідні для здійснення державно-приватного партнерства (реалізації проєкту, що здійснюється на умовах концесії) та зазначені в рішенні про доцільність здійснення державно-приватного партнерства (концесії) та/або договорі, укладеному в рамках державно-приватного партнерства (концесійному договорі), передаються в оренду виключно приватному партнеру, концесіонеру, визначеному в порядку, встановленому Законом України «Про концесію» або Законом України «Про державно-приватне партнерство».

Зазначені земельні ділянки можуть бути передані іншим особам лише у разі прийняття державним партнером або концесієдавцем рішення про відміну конкурсу або визнання конкурсу таким, що не відбувся.

Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, які відповідно до цього Кодексу наділені повноваженнями щодо передачі земельних ділянок у користування, зобов'язані у

тримісячний строк з дня звернення передати приватному партнеру (концесіонеру) земельну ділянку (ділянки), визначену (визначені) договором, укладеним у рамках державно-приватного партнерства (концесійним договором), в оренду на строк дії такого договору (крім концесії на будівництво та подальшу експлуатацію автомобільних доріг (частина 2 статті 94 Земельного кодексу України).

Передача концесіонеру або приватному партнеру будівель, споруд, іншого нерухомого майна державних та/або комунальних підприємств, установ, організацій є підставою для припинення права постійного користування на земельні ділянки, на яких вони розміщені та які є необхідними для здійснення державно-приватного партнерства (концесії), крім випадку концесії на будівництво (нове будівництво, реконструкцію та капітальний ремонт) та подальшу експлуатацію автомобільних доріг.

Припинення права постійного користування земельною ділянкою здійснюється на підставі рішення органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування, до повноважень якого належить надання відповідної земельної ділянки в оренду за клопотанням приватного партнера, концесіонера (частина 4 статті 94 Земельного кодексу України).

Припинення права постійного користування земельною ділянкою (ділянками), визначеною (визначеними) частиною 4 статті 94 Земельного кодексу України, відбувається без згоди землекористувача. Одночасно з припиненням права постійного користування земельною ділянкою державної або комунальної власності відбувається передача відповідної земельної ділянки в оренду приватному партнеру, концесіонеру (частина 5 статті 94 Земельного кодексу України).

Частково дана ситуація корегується положенням частини 2 статті 134 Земельного кодексу України, відповідно до якого надання земельної ділянки під об'єктом концесії здійснюється не на конкурентних засадах, а відповідно — саме тій особі, якій налається в концесію відповідний об'єкт.

Варто зазначити, що Парламент ухвалив у другому читанні законопроект (№5090) стосовно врегулювання бюджетних відносин під час реалізації договорів у рамках державно-приватного партнерства, у тому числі концесійних договорів. У пояснювальній записці до документа зазначається, що метою цих змін до Бюджетного кодексу є забезпечення практичного застосування норм законів України «Про державно-приватне партнерство» та «Про концесію» для всіх сфер діяльності. Так, документ надає розпорядникам бюджетних коштів, які є державними партнерами (концесієдавцями), право брати довгострокові зобов'язання у рамках договорів державно-приватного партнерства (ДПП), зокрема й концесійних. Також він передбачає спрямування коштів Державного дорожнього фонду на здійснення плати за експлуатаційну готовність автомобільних доріг загального користування державного значення, побудованих в рамках ДПП, у тому числі й концесійного договору. Крім цього, закон встановлює вимоги до загального щорічного обсягу довгострокових зобов'язань в рамках ДПП (концесії) та врегульовує питання концесійних платежів.

Отже, підсумовуючи можна сказати, що після завершення війни питання щодо використання землі на умовах ДПП будуть актуальними і тому необхідно розробляти нові організаційно-правові механізми залучення інвестицій на умовах ДПП.

Література

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI : станом на 1 січ. 2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
3. Земельний кодекс України: Кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III : станом на 7 трав. 2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
4. Про концесію : Закон України від 03.10.2019 р. № 155-IX : станом на 1 січ. 2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20>
5. Посібник з питань державно-приватного партнерства. URL : <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2bc79196-a3b2-41a9-86e2-f55f9a8f5c9c&title=MetodichniRekomendatsii>
6. Публічно-приватне партнерство у сфері землекористування: форми забезпечення та характеристики / Л. О. Шула, І. С. Денисенко. *Економіка природокористування і сталій розвиток*. 2019. № 5. С. 96-102. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/epod_2019_5_18

Паш Я. В.
*«Приватне право», 1 курс,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д. ю. н., доцент, професор
кафедри підприємницького та корпоративного права
Замрига А. В.*

ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Однією з важливих ознак права як суспільного регулятора є необхідність врахування суспільних потреб та історичних обставин існування держави, з метою якнайкращого впорядкування правовідносин та забезпечення належного захисту прав та свобод кожного громадянина, а випадку певної суспільної необхідності навпаки обмеження певного різновиду прав зокрема, та належного функціонування державних інституцій загалом. Зважаючи на необхідність в умовах воєнного стану всієї економіки працювати на благо армії та підтримання належного економічного потенціалу країни в тилу, були внесені зміни до трудового законодавства, що враховують цю потребу.

Метою цього дослідження є аналіз змін до трудового законодавства, що встановлюють особливий порядок регулювання трудових правовідносин в умовах воєнного стану.

Верховною Радою України у середині березня поточного року було прийнято, закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [1], даним нормативно-правовим актом передбачаються особливості функціонування трудових правовідносин в умовах воєнного стану, ці зміни торкнуться працівників та роботодавців всіх підприємств, установ та організацій не зважаючи на їх організаційно-правову форму, вид власності, сфери діяльності, а також зміни внесені цим законом поширюють свою дію на найманих працівників, які працюють за трудовим договором у фізичної особи-підприємця.

Зважаючи на особливості правового статусу, в якому перебуває наше суспільство, законом України вводяться і певні обмеження щодо економіко-соціальних прав громадян протягом дії воєнного стану, зокрема ці обмеження стосуються конституційних положень про право на працю та стосовно можливості проведення працівниками страйків [3].

Тепер хотілося б надати коротку характеристику нововведень до певних інститутів законодавства про працю на період дії воєнного стану на всій території України.

Почнемо з аналізу інституту укладення трудового договору. Цей правовий інститут зазнав змін у нормах, що регулюють форму трудового договору, відтепер відсутня пряма вказівка закону про обов'язковість дотримання письмової форми трудового договору, законодавець надає сторонам трудового договору дискрецію у виборі форми договору, що за потреби та з урахуванням умов, в яких перебувають сторони може бути укладений навіть усно, і такий договір буде прирівнювати у своїх правових наслідків до письмового трудового договору.

Ще одним нововведенням до цього інституту є норма, якою встановлюється умова про можливість застосування випробування для будь-якої категорії працівників, тобто усувається імперативна норма про неможливість застосування випробування до осіб, які залучені до тимчасових або сезонних робіт, до осіб, які укладають строковий трудовий договір терміном до 1 року, до осіб, які внутрішньо переміщеними особами тощо. У зв'язку з потребою у швидкому залученні нових працівників до виконання трудових функцій, а також усунення кадрового дефіциту чи браку робочої сили, що виникли внаслідок евакуації підприємства в іншу місцевість, відсутності зв'язку з працівником, чи втрати ним працездатності, роботодавцеві була надана можливість укласти з працівником строкові трудові договори, які діятимуть протягом дії воєнного стану або у разі потреби для короткострокового заміщення тимчасово відсутнього працівника [4].

Наступним проаналізуємо нововведення до інститутів переведення та змін істотних умов договору. Під час дії воєнного стану роботодавцю надана можливість здійснити переведення працівника, без його згоди на іншу роботу, яка не передбачена умовами трудового договором, окрім переведення на роботу в іншу місцевість, де тривають активні бойові дії. Варто зауважити, що

таке переведення можливе не у всіх випадках, а лише з метою відвернення або ліквідації наслідків воєнних дій, або інших ситуацій, за яких виникає або може виникнути загрози життю громадян або ж нормальної життєдіяльності суспільства. Але при цьому така робота, на яку має бути здійснене переведення працівника не має бути протипоказана останньому за станом здоров'я.

Ще одним обмеженням прав працівника, яке було гарантоване ст. 32 КЗпП України є положення про те, що у період дії воєнного стану двомісячний строк завчасного попередження працівника про зміну істотних умов праці не застосовується, тобто тепер роботодавець у будь-який момент може змінити істотні умови праці працівника не повідомляючи його про це.

Не можна не оминати увагою зміни до інституту розірвання трудового договору. Зміни стосуються положень законодавства, як стосовно можливості розірвання договору за ініціативою роботодавця, так і за ініціативою працівника. Стосовно змін до норм, що регулюють розірвання трудового договору за ініціативою працівника передбачається, що у зв'язку з веденням бойових дій в районах, в яких розташоване підприємство, установа, організація, та загрозою для життя і здоров'я працівника, він може розірвати трудовий договір за власною ініціативою без обов'язкового двотижневого строку попередження роботодавця, винятком з цього правила є працівники, що залучені до виконання робіт на об'єктах віднесених до критичної інфраструктури [5].

Від тепер за нововведеним законом, роботодавець має право розірвати трудовий договір з працівником у зв'язку з ліквідацією підприємства, установи, організації, викликану знищенням в результаті бойових дій усіх виробничих, організаційних або технічних потужностей або майна підприємства. Про таке звільнення працівник попереджається не пізніше ніж за 10 днів з виплатою вихідної допомоги у розмірі не менше середнього місячного заробітку.

Ще одним нововведенням, що зазнав значної критики з боку юридичної спільноти є положення про можливість протягом дії воєнного стану звільнити працівника за ініціативою роботодавця в період тимчасової непрацездатності працівника, у період перебування працівника у відпустці, винятком є відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами, а також відпустки по догляду за дитиною [4].

Зміни зазнали і положення трудового законодавства про тривалість робочого часу, зокрема збільшено з 40 до 60 годин тривалість робочого тижня. Для пільгових категорій працівників, яким відповідно до законодавства встановлюється скорочена тривалість робочого часу, тривалість робочого часу не може перевищувати 50 годин на тиждень. Також надана можливість встановлення роботодавцем шестиденний робочий тиждень, при цьому така зміна тривалості робочого тижня можлива виключно за дозволом військового командування разом із військовими адміністраціями. Ще одним нововведенням до інституту робочого часу є незастосування протягом дії воєнного стану норм про надання днів відпочинку у святкові та неробочі дні, тобто цим положенням скасовуються надання вихідних днів на певні державні чи релігійні свята передбачені законодавством України [5].

Отже, зважаючи на прийняття закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» трудові правовідносини зазнали суттєвих змін, ці зміни викликані суспільною потребою в забезпеченні коштів на обороноздатність нашої армії та підтримання належного економічного рівня воюючої держави. Хоча зміни і стосуються обмежень певних трудових прав працівника, зокрема збільшення тривалості робочого дня та тижня, скасування вихідних днів на державні та релігійні свята, можливості переведення працівника на іншу роботу не передбачену трудовим договором, тощо, але всі ці обмеження є виключними та такими, що мають тимчасовий характер, і припиняють свою чинність з моменту закінчення воєнного стану.

Література

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20> (дата звернення: 19.04.2022).
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 19.04.2022).
3. Конституція України: Верховна Рада України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254> (дата звернення: 19.04.2022).
4. Під час війни — особливі правила трудових відносин: опубліковано закон. URL : <https://news.dtki.ua/labor/labor-relations/75356> (дата звернення: 19.04.2022).

5. Воєнний стан та трудові відносини: нове законодавче регулювання. URL : https://biz.ligazakon.net/analytcs/210189_vonniy-stan-ta-trudov-vdnosini-nove-zakonodavche-regulyuvannya (дата звернення: 19.04.2022).

Петровська Т. В.
«Приватне право», 1 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д. ю. н., доцент, професор
кафедри підприємницького та корпоративного права
Борсук Н. Я.

НЕДОЛІКИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВОГО ПОДІЛУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

АМКУ згідно до ст.53 ЗУ «Про захист економічної конкуренції» може застосувати такий вид санкції до суб'єкта господарювання, як примусовий поділ. Його можна застосувати за наявності двох умов: наявність монопольного (домінуючого) становища; зловживання ним [1].

Варто зазначити, що таке рішення може приймати виключно АМКУ. Існують умови, за яких поділ застосувати не можливо:

- неможливості організаційного або територіального відокремлення підприємств, структурних підрозділів чи структурних одиниць;
- наявності тісного технологічного зв'язку підприємств, структурних підрозділів чи структурних одиниць (якщо обсяг продукції, яка вживається суб'єктом господарювання, перевищує тридцять відсотків валового обсягу продукції підприємства, структурного підрозділу чи структурної одиниці) [1].

Цей вид санкції не застосовувався з 1992 року і АМКУ застосував такий вид санкції 5 вересня 2019 року <https://www.epravda.com.ua/news/2019/09/5/651306/> примусово розділити групу компаній Ostchem у частині виробників азотних мінеральних добрив і накласти на «НФ Трейдинг Україна» штраф у розмірі 107 мільйонів гривень.

Згідно з цим рішенням АМКУ визнав, що протягом 2014 року, 2015 року, 2016 року, 2017 року суб'єкт господарювання займав монопольне (домінуюче) становище на загальнодержавному ринку первинної реалізації азотних мінеральних добрив. Також АМКУ визнав дії суб'єкта господарювання, як внутрішньо групове маніпулювання цінами, що могло призвести до встановлення необґрунтованого рівня цін реалізації азотних мінеральних добрив унаслідок штучного завищення собівартості виробництва і, як наслідок, до ущемлення інтересів інших суб'єктів господарювання (покупців). Ще було визначено таке зловживання, як зупинення у березні 2017 р. виробництва азотних мінеральних добрив під час сезону весняно-польових робіт та його невідновлені в період з березня до червня 2017 р. (включно), що призвело до недопоставки азотних мінеральних добрив суб'єктам господарювання-покупцям.

Отже, згідно з Рішенням АМКУ було двічі зловживання монопольним (домінуючим) становищем компанії групи ДФ були не згодні з рішенням АМКУ та подали позови до суду з вимогою про визнання частково недійсним рішення. На думку позивачів, АМКУ застосував примусовий поділ до суб'єкта господарювання, який, відповідно до оскаржуваного рішення, востаннє зловживав монопольним становищем у 2017 році, тобто, неправильно застосував норму матеріального права, застосовавши примусовий поділ до суб'єкта господарювання, який не зловживав монопольним (домінуючим) становищем на момент застосування санкції, чи хоча б незадовго до її застосування [2].

Позивачі вказують, що обов'язковою умовою застосування санкції у вигляді примусового поділу є те, що суб'єкт господарювання зловживав (а не зловживав) монопольним становищем. Проте, АМКУ в Оскаржуваному рішенні встановив, що Група ДФ зловживала монопольним становищем у 2014, 2015, 2016 та 2017 роках, і не встановив, чи станом на момент прийняття оскаржуваного рішення Група ДФ займає монопольне (домінуюче) становище. Також, АМКУ не встановив, чи Група ДФ станом на час прийняття Рішення зловживає монопольним (домінуючим) становищем, що у свою чергу, заперечується позивачами [2].

У свою чергу суд погодився з доводами позивачів щодо неможливості застосування примусового поділу. Так як на момент прийняття рішення АМКУ не встановив чи Група ДФ займала монопольне становище. А без цієї вимоги застосувати цей вид санкції не можливо. Так як передбачено тільки дві обставини, при яких можна застосувати примусовий поділ це займати монопольне становище та зловживати ним

Також, АМКУ не врахував, що заводи Ostchem не можуть самостійно здійснити поділ без згоди акціонерів (відчужити частки у власному статутному капіталі, продати значну частину активів). При цьому, рішення АМКУ «не зобов'язує акціонерів чи членів наглядової ради надавати таку згоду, що свідчить про неможливість виконання оскаржуваного рішення...» [3].

Тобто, Суд підкреслює, що при застосуванні поділу АМКУ слід враховувати, які особи мають повноваження прийняти рішення про поділ і зобов'язати їх вчинити відповідні дії.

Суд також погодився з доводом позивачів про те, що АМКУ не дослідив організаційну та економічну доцільність такого поділу та можливість економічно вигідного існування будь-якого з трьох господарюючих суб'єктів відокремленої», зокрема, що жоден завод не може працювати самостійно через імовірну збитковість. Таким чином, Суд звернув увагу на те, що для ефективного застосування поділу необхідно враховувати його економічну доцільність [3].

Отже, ця справа показує, що не все так добре з нашим законодавством і є деякі прогалини, які необхідно якнайшвидше вирішити. Це Рішення АМКУ породило дискусії про недоліки в регулюванні примусового поділу.

Щодо недоліків в законодавстві, то одним з головних є те, що не має чітко визначеної процедури поділу суб'єкта господарювання. Компанія має здійснити його на свій розсуд так, щоб усунути монопольне становище. А ще не передбачено критеріїв для перевірки економічної доцільності поділу [3].

Такі прогалини в регулюванні є неабиякою перешкодою для ефективного застосування примусового поділу. На деякі з них і звернув увагу Суд, і тому рішення і скасував рішення АМКУ про примусовий поділ Заводів Ostchem.

Варто зазначити, що у 2020 році було зареєстровано два законопроекти які пропонують зміни в регулювання примусового поділу. Щодо цих законопроектів, то маємо великі надії, що саме вони зможуть усунути прогалини в законодавстві.

Література

1. Закон України «Про захист економічної конкуренції. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 12. Ст. 64.
2. Рішення суду. Справа № 910/15541/19
3. Електронний ресурс. URL : <https://biz.nv.ua/ukr/experts/biznes-firtasha-i-vidmina-rishennya-amku-shcho-ne-tak-z-primusovim-podilom-novini-ukrajini-50111853.html>

Пожар А. Р.
«Приватне право», 1 курс,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д. ю. н., доцент, професор
кафедри підприємницького та корпоративного права
Борсук Н. Я.

КОНКУРЕНЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО «ПО-ВОЄННОМУ»

Ранок 24 лютого 2022 року назавжди змінив життя усіх без виключення Українців. О 5:00 за київським часом Російська Федерація бомбардувала столицю, чим розпочала наймасштабнішу війну в Європі з 1945 року. За даними ООН [1], війна вже спричинила безпрецедентні втрати людських життів і найбільшу кризи біженців з часів Другої світової. Якщо втрати української

економіки вже становлять близько 1 млрд. дол., то втрати для економіки країн ЄС спрогнозувати ще досить важко. За деякими попередніми оцінками [2], прямі бюджетні втрати країн-членів ЄС можуть становити близько 1,4% ВВП лише у 2022 році. Загалом економіка ЄС, безсумнівно, постраждає від уповільнення розвитку та зростання інфляції.

Ряд чинників, пов'язаних з війною мають великий вплив на розвиток конкуренції в ЄС нині та в майбутньому, зокрема уже відчутні наступні наслідки:

1. промисловість ЄС (особливо харчова) та сільське господарство страждають від порушення ланцюгів поставок, зокрема зернових, олії та добрив, дефіциту сировини, втрати товарообігу та зниження попиту на деякі продукти, які зазвичай експортувалися в Україну;

2. безпрецедентне зростання цін на електроенергію та газ, що серйозно вплинуло не лише на енергоємні сектори, такі як сільське господарство та тваринництво, а й на туристичний та транспортний сектори, які попередньо вже постраждали від пандемії Covid-19;

3. проблеми з ліквідністю та волатильністю ринків через зростання невизначеності.

У зв'язку з описаними вище економічними наслідками війни підприємства в ЄС вже зараз вимушені вживати заходів, які можуть включати різні форми співпраці для зменшення негативного впливу наслідків війни та санкцій. Наприклад укладання угод між підприємствами може забезпечити постачання та розповсюдження дефіцитної продукції. Однак, такі дії викликають занепокоєння щодо можливого антиконкурентного характеру такої співпраці.

21 березня 2022 року Європейська конкурентна мережа (надалі — «ECN») опублікувала спільну заяву що містить роз'яснення й рекомендації щодо застосування законодавства про конкуренцію в умовах війни в Україні [3]. Ця заява є роз'ясненням підприємствам, які стикаються зі зростанням невизначеності на ринку і містить наступні висновки:

- виключення для угод, укладених з метою пом'якшення негативного впливу війни або санкцій ЄС проти Росії та Білорусі відсутні. ECN зазначає, що чинні правила конкуренції вже достатньо враховують ринкові та економічні обставини кризи, що склалася, зважаючи на досвід пандемії Covid-19, однак не виключає, що у випадку продовження воєнних дій окремі держави можуть передбачати деякі винятки в їх законодавстві.

- ECN надала загальні вказівки щодо поведінки, яка, ймовірно, не буде заборонена правилами ЄС щодо конкуренції та зазначила про можливі пом'якшення у діяльності конкурентних відомств країн, однак не слід очікувати, що вони повністю перестануть здійснювати частину своїх функцій, як це сталося в Україні.

- зважаючи на досвід пандемії Covid-19, коли було встановлено «Тимчасові рамки для оцінки конкурентних питань, пов'язаних із діловим співробітництвом у відповідь на невідкладні ситуації, пов'язані з поточним пандемією», цілком ймовірно, що Комісія зовсім скоро зробить аналогічне повідомлення щодо російського вторгнення в Україну.

Окремо слід сказати, що Міжнародна мережа з питань конкуренції (ICN) не відреагувала на війну в Україні шляхом прийняття заяви/повідомлення/роз'яснення, хоча це було очікувано з огляду на заяву організації пов'язану з пандемією Covid-19. Це може свідчити лише про те, що компанії, які працюють в ЄС, більш чутливі до економічних наслідків війни в Україні ніж інші. На знак солідарності ICN офіційно виключила Федеральну антимонопольну службу (російський національний орган з питань конкуренції) зі свого складу [4].

Комісія не оприлюднила жодних конкретних вказівок щодо злиття. Проте контроль за злиттям в Україні продовжує викликати інтерес, оскільки порогові значення повідомлень про злиття історично низькі, що змушує багато підприємств подавати повідомлення в українській юрисдикції.

7 березня 2022 року Антимонопольний комітет України (надалі — «АМКУ»), оголосив про переміщення до Львова та призупинення більшості проваджень, зокрема розгляду та затвердження повідомлених та потенційних злиттів. Це оголошення викликало невизначеність у суб'єктів господарювання та змусило їхніх адвокатів звернутися до АМКУ за роз'ясненнями у Facebook через відсутність інших засобів зв'язку з антимонопольним органом.

30 березня 2022 року АМКУ надав більш розширені вказівки щодо повідомлень під час війни. У ньому зазначається, що режим що регулює злиття не припиняє діяти під час воєнного стану, а тому сторони повинні повідомляти орган про концентрацію як того вимагає законодавство. Не виключається продовження строків розгляду з огляду на технічні складнощі та дистанційний режим роботи. АМКУ підкреслив те, що сторони не звільняються від можливих штрафів через за-

криття злиття до оформлення відповідного дозволу, водночас розмір штрафів було переглянуто. Якщо концентрація не спричинить суттєвих перешкод для ефективної конкуренції штраф визначатиметься в розмірі, що не перевищує 3000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян

Очікується, що негативні наслідки війни та санкцій, запроваджених ЄС, будуть тільки посилюватися в найближчі місяці. Компанії повинні бути готові зіткнутися зі швидко змінюваним регуляторним середовищем із посиленням санкцій, що неминуче призведе до розширення співпраці між підприємствами. В свою чергу та конкурентні відомства як в Україні, так і за кордоном показали свою готовність діяти оперативно, спираючись на досвід боротьби з кризою Covid-19.

У той же час обсяги адаптації законодавства ЄС про конкуренцію в умовах війни в Україні залишаються мінімальними порівняно із змінами, внесеними з початком пандемії Covid-19. Хоча зміни до законодавчої бази постійно обговорюються, видаються лише загальні вказівки.. Конкурентне законодавство знову стоїть перед новими випробуваннями, однак не зникає віра в те, що війна матиме позитивний вплив, зокрема надасть можливості для посилення його стійкості.

Література

1. «News comment: Without international solidarity, Ukraine's displacement crisis could turn into catastrophe». URL : <https://www.unhcr.org/news/press/2022/3/623ce1e44/news-comment-international-solidarity-ukraines-displacement-crisis-turn.html>

2. The economic policy consequences of the war. URL : <https://www.bruegel.org/2022/03/the-economic-policy-consequences-of-the-war/>

3. «Antitrust: Joint statement by the European Competition Network (ECN) on the application of competition law in the context of the war in Ukraine. URL : https://ec.europa.eu/competition-policy/system/files/2022-03/202203_joint-statement_ecn_ukraine-war.pdf

4. Baltic Regulators & Ukrainian Scholars Call for Russian Exclusion From ICN. URL : <https://www.competitionpolicyinternational.com/baltic-regulators-ukrainian-scholars-call-russian-exclusion-from-icn/>

Ребрик К. М.
*«Право», 1 курс магістратури
Інститут права,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
Науковий керівник — аспірант
кафедри земельного та аграрного права
Копиця М. А.*

ПИТАННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В СФЕРІ КАРАНТИНУ РОСЛИН

Серйозну загрозу для рослинного світу створює розповсюдження шкідників та хвороб рослин. До того ж, розповсюдження шкідників та хвороб рослин може завдати значної шкоди не тільки навколишньому середовищу в цілому, а й життю та здоров'ю людини. Сучасне ефективне господарювання в галузі рослинництва неможливе без захисту рослин, який дозволяє скоротити колосальні втрати, зокрема, сільськогосподарської продукції від шкідників та хвороб. Тому особливо актуальним у сучасний період є ефективне публічне адміністрування охорони та захисту об'єктів рослинного світу, зокрема, шляхом належної організації карантину рослин.

Публічне адміністрування в аграрній сфері включає ряд складових, серед яких науковці виділяють, зокрема, прийняття нормативно-правових актів, здійснення виконавчо-розпорядчої (управлінської) діяльності, надання адміністративних послуг, інформаційне забезпечення тощо [1, с.18-20]. Не є виключенням в цьому плані і публічне адміністрування в сфері карантину рослин.

Так, сфера карантину рослин врегульована численними нормативно-правовими актами, які, окрім базового Закону України «Про карантин рослин» від 30 червня 1993 року № 3348-ХІІ (далі — Закон), включають підзаконні акти. Наприклад, мова йде про Перелік регульованих шкідливих організмів, затверджений наказом Мінагрополітики України 29.11.2006 р. № 716, а також Порядок реєстрації осіб, які здійснюють господарську діяльність, пов'язану з виробництвом та обігом об'єктів регулювання, затверджений наказом Мінагрополітики України 21.11.2006 р. № 690.

У частині здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності в сфері карантину рослин слід, перш за все, виділити проведення фітосанітарної експертизи об'єктів регулювання, яка, зокрема, включає: здійснення аналізу фітосанітарного стану об'єктів регулювання з метою виявлення шкідливих організмів; визначення видів шкідливих організмів, їхнього стану, стадії розвитку та кількості; формування зразка-документа(стаття 13 Закону).

У контексті здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності слід звернути увагу і на такий специфічний для сфери карантину рослин інструмент як уповноваження на проведення огляду та фітосанітарної експертизи, яке здійснює Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (далі — Держпродспоживслужба). Так, лабораторія уповноважується на проведення огляду в частині відбору зразків та фітосанітарної експертизи (аналізів), якщо вона, серед іншого, не порушувала протягом останніх шести місяців вимог нормативно-правових актів та стандартів, на відповідність яким вона акредитована (стаття 13-1 Закону).

Управлінська діяльність як складова публічного адміністрування в сфері карантину рослин також включає ведення реєстру уповноважених фітосанітарних лабораторій. Наразі Держпродспоживслужба забезпечує його ведення в електронній формі та є держателем Реєстру уповноважених фітосанітарних лабораторій(стаття 13-3 Закону).

Виконавчо-розпорядча діяльність у сфері карантину рослин дістає вияв і в такому інструменті як розробка, перегляд, внесення змін та прийняття фітосанітарних заходів. Так, фітосанітарні заходи розробляються та/або переглядаються Держпродспоживслужбою, і приймаються відповідними органами державної влади згідно з їх повноваженнями (стаття 16 Закону).

Публічне адміністрування в сфері карантину рослин включає і дозвільну діяльність. Зокрема, мова йде про використання механізму «єдиного вікна» при проведенні фітосанітарного контролю (стаття 45-1 Закону).

Консультаційно-інформаційна діяльність передбачена статтею 20 Закону, відповідно до якої Держпродспоживслужба протягом 10 календарних днів відповідає на всі питання та запити, пов'язані з фітосанітарними заходами, що включають: ухвалені або запропоновані фітосанітарні заходи; процедури контролю, інспектування та ухвалення; процедури оцінки фітосанітарного ризику, фактори, що беруться до уваги, та методи визначення належного рівня фітосанітарного захисту.

Насамкінець, контрольна-наглядова діяльність як елемент публічного адміністрування в сфері карантину рослин передбачає контроль за переміщенням об'єктів регулювання територією України та інспектування об'єктів регулювання. Так, зокрема, об'єкти регулювання підлягають інспектуванню з метою перевірки їх фітосанітарного стану. У разі якщо під час інспектування виявляється загроза поширення регульованих шкідливих організмів, державний фітосанітарний інспектор видає розпорядження про здійснення особою відповідних фітосанітарних процедур (стаття 30 Закону).

Публічне адміністрування в сфері карантину рослин є комплексним інститутом, який включає ряд елементів, завдяки яким забезпечується повноцінне функціонування карантину рослин в Україні. На даний час назріла необхідність системної кодифікації усіх цих елементів, розпорешених по різних нормативно-правових актах, з метою забезпечення єдності у функціонуванні аналізованого інституту.

Література

1. Копиця М. До питання про державну підтримку та публічне адміністрування в аграрному праві України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Київ, 2020. С. 18–22.

Сорока О. В.
«Правознавство», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к. ю. н., доцент
кафедри підприємницького та корпоративного права
Ільницька Н. Ф.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

З введенням воєнного стану в Україні у зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України, вся країна зазнала жахливих наслідків від воєнних злочинів російської армії, проте українські військовослужбовці, ризикуючи не лише своїм здоров'ям, але й власним життям, продовжують мужньо та хоробро боронити український народ та відстоювати кордони рідної держави. Тому, на працівників медичних установ покладається найважливіший обов'язок щодо збереження та зміцнення здоров'я наших захисників.

Об'єктом даного дослідження виступають суспільні відносини у сфері надання медичної допомоги, які виникають у зв'язку із введенням воєнного стану на всій території України. Дослідженням даного питання займалися такі вітчизняні науковці як: В.Я. Білий, В. О. Жаховський, В. Г. Лівінський, М.П. Бойчак, Л.Б. Мазур, Ю.В. Вороненко.

Правове регулювання надання медичної допомоги передбачено низкою нормативно-правових документів, серед яких: Закон України «Про правовий режим воєнного стану», Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та інші нормативно-правові акти.

Воєнний стан — нова реальність, яка створює нові підходи в роботі медичної системи до надання допомоги як Збройним Силам України, так і цивільному населенню. За офіційним повідомленням Міністерства Охорони Здоров'я, усі заклади охорони здоров'я мають надавати медичну допомогу всім, хто її потребує. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» покладає обов'язок на Державну службу України з надзвичайних ситуацій невідкладно разом з обласними державними адміністраціями, іншими державними органами, установами, підприємствами, організаціями всіх форм власності: привести у готовність до виконання завдань за призначенням в особливий період із введенням ступеня «повна готовність».

Правове регулювання надання спеціалізованої та високоспеціалізованої медичної допомоги військовослужбовцям в умовах воєнного стану здійснюється відповідно до спільного наказу Міністерства оборони України та Міністерства охорони здоров'я України від 02.11.2018 р. № 49/180 «Про визначення механізму надання вторинної і третинної медичної допомоги військовослужбовцям, які беруть участь в антитерористичній операції та здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або в умовах запровадження воєнного чи надзвичайного стану».

Саме з метою забезпечення належного лікування військовослужбовців в умовах воєнного стану Верховна Рада України 1 квітня 2022 року прийняла Закон про внесення змін до статті 11 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», яким вдосконалено порядок надання медичної допомоги військовослужбовцям України в умовах воєнного стану. Зазначені зміни до законодавства забезпечують умови для належного лікування військовослужбовців в умовах воєнного стану. Передбачається можливість забезпечити проведення лікування військовослужбовців за межами України в умовах воєнного стану, а також безоплатну медико-психологічну реабілітацію у відповідних центрах з відшкодуванням вартості проїзду до них за рахунок держави.

Новелою законодавства щодо надання медичної допомоги під час воєнного стану виступає: Наказ МОЗ України «Про залучення медичних працівників-іноземців до надання допомоги постраждалим в умовах воєнного стану» від 26.02.2022 № 383 та Наказ МОЗ України «Про залучення лікарів-інтернів та деяких інших осіб до виконання заходів, пов'язаних із наданням медичної до-

помогти особам, які постраждали під час надзвичайної ситуації, яка виникла в період воєнного стану в Україні» від 27.02.2022 № 385.

Відповідно до наказів МОЗ № 383 та № 385, до надання медичної допомоги на період дії воєнного стану можуть залучатися: лікарі та інші медичні працівники-іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах; лікарі-інтерни, молодші спеціалісти з медичною освітою; лікарі-спеціалісти без вимог щодо атестації на присвоєння чи підтвердження кваліфікаційної категорії; студенти 4-6 року навчання у медичних вишах.

Важливим та актуальним наразі є Наказ МОЗ України від 24.02.2022 № 374 «Про затвердження Тимчасових заходів у закладах охорони здоров'я з метою забезпечення їх готовності для надання медичної допомоги постраждалим внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України» який затверджує тимчасові заходи, що передбачають обов'язок МОЗ щодо забезпечення: тимчасового припинення планових госпіталізацій пацієнтів; надання екстреної медичної допомоги в повному обсязі; підготовці додаткових хірургічних команд для допомоги постраждалим внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України та вжиття заходів щодо збільшення надання медичної допомоги із застосуванням телемедицини.

Відповідно до наказу МОЗ «Деякі питання надання первинної медичної допомоги в умовах воєнного стану» від 17.03.2022 № 496: задля покращення якості надання первинної медичної допомоги в умовах воєнного стану МОЗ наказало надавачам ПМД: вести облік переміщених осіб, які звертаються для отримання ПМД; за окремою формою надавати ПМД і медичну допомогу пацієнтам у невідкладному стані з числа переміщених осіб та проводити вакцинацію відповідно до вимог календаря профілактичних щеплень.

Ще одним документом, що заслуговує особливої уваги виступає — Стандарт екстреної медичної допомоги «Медичне сортування при масовому надходженні постраждалих на ранньому госпітальному етапі» від 24.02.2022 № 368. Таке медичне сортування при масовому надходженні постраждалих на ранньому госпітальному етапі є ефективним інструментом, дотримання принципів якого надає змогу швидко та якісно здійснити початкову оцінку стану постраждалих, що госпіталізуються або самостійно звертаються у відділення екстреної медичної допомоги.

З урахуванням нинішньої загрозливої ситуації був затверджений Наказ МОЗ «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації надання екстреної медичної допомоги постраждалим внаслідок дії хімічних агентів на етапах евакуації» від 13.03.2022 № 478. Такі заходи застосовуються у випадку надання екстреної медичної допомоги постраждалим при застосуванні хімічної, біологічної, радіологічної чи ядерної зброї — зброї масового ураження.

Також вкрай важливими виступають: Наказ МОЗ «Про організацію забезпечення потреб донорською кров'ю та компонентами крові в умовах воєнного стану» від 07.03.2022 № 424 та Наказ МОЗ «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо застосування протоколу масивної трансфузії компонентів крові постраждалим на етапах евакуації» від 05.03.2022 № 418.

Отже, воєнний стан — це особливий правовий режим, що вводять у країні або в окремих її місцевостях у випадку збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності, її територіальній цілісності. Надання якісної професійної медичної допомоги в умовах воєнного стану є насамперед складним і одним з найважливіших завдань, яке покладається на плечі медичних працівників, що досягається шляхом комплексного поєднання ефективних заходів з надання медичної допомоги та врегульованою нормативно-правовою базою, яка детально визначає та регламентує порядок надання медичної допомоги.

Література

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993, № 4, ст. 19.
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. *Відомості Верховної Ради*, 2015, № 28, ст.250.
2. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991.*Відомості Верховної Ради України*. — 1992. № 15. ст. 190.
3. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24.02.2022 р.

4. Про визначення механізму надання вторинної і третинної медичної допомоги військовослужбовцям, які беруть участь в антитерористичній операції та здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або в умовах запровадження воєнного чи надзвичайного стану: Наказ Міністерства оборони України та Міністерства охорони здоров'я України від 02.11.2018 р.

5. Про залучення медичних працівників-іноземців до надання допомоги постраждалим в умовах воєнного стану: Наказ МОЗ України від 26.02.2022 № 383.

6. Про залучення лікарів-інтернів та деяких інших осіб до виконання заходів, пов'язаних із наданням медичної допомоги особам, які постраждали під час надзвичайної ситуації, яка виникла в період воєнного стану в Україні: Наказ МОЗ України від 27.02.2022 № 385.

7. Про затвердження Тимчасових заходів у закладах охорони здоров'я з метою забезпечення їх готовності для надання медичної допомоги постраждалим внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України: Наказ МОЗ України від 24.02.2022 № 374.

8. Деякі питання надання первинної медичної допомоги в умовах воєнного стану: Наказ МОЗ України від 17.03.2022 № 496.

9. Про затвердження Стандарту екстреної медичної допомоги «Медичне сортування при масовому надходженні постраждалих на ранньому госпітальному етапі»: Наказ МОЗ України від 24.02.2022 № 368.

10. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації надання екстреної медичної допомоги постраждалим внаслідок дії хімічних агентів на етапах евакуації: Наказ МОЗ України від 13.03.2022 № 478.

11. Про організацію забезпечення потреб донорською кров'ю та компонентами крові в умовах воєнного стану: Наказ МОЗ України від 07.03.2022 № 424.

12. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо застосування протоколу масивної трансфузії компонентів крові постраждалим на етапах евакуації: Наказ МОЗ України від 05.03.2022 № 418.

13. Медичне забезпечення антитерористичної операції та операції Об'єднаних сил : Вип. 1 / ННМБ України ; [Остапенко Т. А. (наук. керівник проєкту) ; упоряд. : Корнілова Л. Є., Самчук Л. І. ; наук. консультант Бойчак М. П. ; авт. вступ. ст. : Жаховський В. О., Лівінський В. Г., Бойчак М. П.]. — Київ, 2021. — 392 с.

14. Ліненко, О. (2022). Адміністративно-правове регулювання медичного забезпечення військовослужбовців. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*, (3), 2022 С. 148-157. <https://doi.org/https://doi.org/10.34015/2523-4552.2021.3.12>

Спориш А. М.
«Правознавство», 4 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к. ю. н., доцент, професор
кафедри підприємницького та корпоративного права
Марченко В. Б.

СТАДІЯ ВІДКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

У процесі реалізації судової реформи в Україні ключове місце відводиться питанням удосконалення правового регулювання в такій важливій сфері діяльності держави, як здійснення правосуддя в господарському судочинстві. Адже від якості правової регламентації залежить досконалість процесуального законодавства, доступність до правосуддя, його практична цінність, а головне — ефективність судового захисту.

Актуальність обраної теми дослідження породжується тим, що черговим кроком на шляху реформування судочинства стало внесення змін до процесуального законодавства. Модернізація

процесуального законодавства, у тому числі і господарського, спрямована на подолання процесуальних проблем, які перешкоджають ефективному судовому захисту в Україні, удосконалення принципів судочинства та процесуальних механізмів, а саме: розгляд справ, запобігання зловживанню правами, впровадження «електронного суду» та ін.

Слід зазначити, що питання порівняльної характеристики чинної редакції ГПК України від 15.12.2021 року [1] та попередньої редакції ГПК України від 03.08.2017 року [2] щодо відкриття провадження у справі у господарському процесі розглядалися в працях таких науковців як Олійник Ю., Соловйов О., Смола С. [3,4,5] та інших учених. В юридичній літературі досліджувана проблема не залишається поза увагою науковців.

Розглядаючи питання порівняльної характеристики щодо відкриття провадження у справі у господарському процесі необхідно вяснити саме, що таке стадія *відкриття провадження у справі*. Ця стадія є першою стадією розгляду справи у господарському суді. На цій стадії суд вирішує питання про прийняття позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі, якщо пред'явлений позов відповідає вимогам, передбаченим ГПК України. Якщо ж позовна заява містить недоліки, то суд може залишити її без руху, повернути або ж відмовити у відкритті провадження [3] та детально з'ясувати особливості механізму відкриття провадження у справі, якщо відповідачем вказана фізична особа, яка не є підприємцем, є те, що суду необхідно отримати інформацію про зареєстроване у встановленому законом порядку місце проживання, перебування фізичної особи-відповідача.

Метою цієї стадії є перевірка позовної заяви на її відповідність нормам ГПК України. Незважаючи на те, що процес розгляду справи господарськими судами був найбільш детально й зрозуміло виписаний, але все одно більшість відповідних процедур було розписано не в самому кодексі. Оновлення процесуальних кодексів було однією з важливих складових реалізації стратегії реформування нормативно правових документів. Загальновідомо, що найбільше потребував оновлення саме ГПК України [5].

Актуальна редакція Господарського процесуального кодексу чинна від 15.12.2021 року до того ж, останні зміни були внесені відносно недавно. Тому, хотілось би відмітити, що редакція від 03.08.2017 року не є попередньою, а саме через це відчутно суттєву різницю.

У цілому, з прийняттям нової редакції Господарського процесуального кодексу України від 15.12.2021 року, можемо відмітити, що в даній редакції ГПК Розділ III Позовне провадження міститься «Глава 2. Відкриття провадження у справі», яка в редакції від 03.08.2017 року взагалі відсутня, а є тільки: Розділ IX Порушення провадження у справі та підготовка матеріалів до розгляду у першій інстанції. Стара редакція включає в себе 5 статей, такі як: прийняття позовної заяви, відмова у прийнятті позовної заяви, повернення позовної заяви, порушення провадження у справі, дії судді по підготовці справи до розгляду.

У новій редакції ми можемо бачити у Главі 2 збільшення статей до 6, а саме: пред'явлення позову, надсилання копії позовної заяви і доданих до неї документів, об'єднання і роз'єднання позовів, залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви, відмова у відкритті провадження у справі, відкриття провадження у справі.

Більш детально зупинимось на порівнянні статей ГПК в редакціях від 03.08.2017 року та від 15.12.2021 року. Аналізуючи статті двох кодексів слід зазначити, що на ряду зі збільшенням, хоча і не суттєвим, статей, вони мають певні відмінності в назвах та самому змісті в новій редакції Кодексу, але це в свою чергу не применшує значущість даного нормативно-правового документу.

Проаналізувавши статтю 64 ГПК від 03.08.2017 року та статтю 176 ГПК від 15.12.2021 року, звернемо увагу на відмінності. Перш за все зазнали змін назви статей, якщо в старій редакції кодексу стаття 64 носила назву «Порушення провадження у справі», то в новій редакції кодексу стаття 176 має назву «Відкриття провадження у справі», що в свою чергу свідчить про уніфікацію процесів в господарському процесі. Далі слід звернути увагу на наповненість та структуру статті 176 ГПК від 15.12.2021 року, вона складається з 13 пунктів та 11 підпунктів другого пункту, в порівнянні зі статтею 64 ГПК від 03.08.2017 року.

Аналізуючи статтю 176 ГПК нової редакції слід зазначити, що ухвали про відкриття провадження наповнилися більшим змістом аспектом, в порівнянні зі статтею 64 ГПК від 03.08.2017 року. З цього можемо зробити певні висновки, що трактування статті 176 ГПК України та її зміст дещо розширено, що в свою чергу дає більш детальне та чітке розуміння поняття — «Відкриття провадження у справі».

Слід відзначити, що досліджуючи дане питання ми вважаємо, що внесення цих змін до ГПК України сприятиме не тільки економії коштів сторін та держави, а й часу розгляду справи, що також зменшить можливість затягування справ, а це в свою чергу буде позитивним для розвитку господарських відносин взагалі.

Необхідно відмітити надзвичайно позитивним те, що тепер кожному судову стадію зі всіма процесуальними діями, допустимими або недопустимими в ній, детально регламентовано єдиним законодавчим актом. Отже, саме тому такий підхід відповідає базовому принципу правової визначеності.

Література

1. Господарський процесуальний кодекс України від 15 грудня 2021 р. *Законодавство України*. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/conv#n1508>
2. Господарський процесуальний кодекс України від 03 серпня 2017 р. (**Втратив чинність**).
3. Соловійов О. Стадії загального позовного провадження в господарському судочинстві. URL : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/7/18.pdf>
4. Смола С. Засоби реалізації принципу процесуальної економії під час судового розгляду господарських спорів. URL : http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2014/1-2_2014/17.pdf
5. Олійник Ю. Коротко про головне в новому господарському судочинстві. URL : <http://blog.law-firm.org.ua/yu-olijnik-korotko-pro-golovne-v-novomu-gospodarskomu-sudochinstvi-praktichne-porivnyannya-chastina-4-rozdil-ii-ta-iii-gl-1-2-gpk/>

Стаднічук О. І.
«Правознавство», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — старший викладач
кафедри підприємницького та корпоративного права
Чихірьов В. Л.

ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЛІЦЕНЗУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ ЯК СПОСІБ ПІДТРИМКИ УКРАЇНСЬКИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» було видано Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 «Про введення воєнного стану в Україні» для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави[1].

Сьогодні питання відновлення економічного потенціалу країни є як ніколи важливим. З розгортанням воєнного конфлікту економіка будь-якої держави зазнає різких змін якщо не тотального знищення. Відповідно для того, щоб унеможливити цей процес уряд запроваджує методи відновлення економічного потенціалу. Наразі в Україні у зв'язку з невиправданою війною економіка зазнає чималих втрат. За підсумками 2022 року інфляція може перевищити позначку в 30%, але залишатиметься контрольованою. Налагодження роботи національного бізнесу є запорукою того, що державний бюджет буде наповнюватися, а населення зберігатиме платоспроможність.

Активізація бізнес-діяльності — ключовий фактор посилення економічної стійкості держави, а отже, і її здатності ефективно протистояти агресору. Саме тому було запроваджено ряд ініціатив, спрямованих на підтримку підприємництва під час війни. Нові правила передбачають послаблення вимог щодо ведення бізнесу, доступне кредитування, можливості релокації з територій,

де ведуться активні бойові дії, та інші поліпшення, які дозволять бізнесу продовжувати функціонувати й наближати нашу перемогу.

Отже для унеможливлення значних втрат в економічному потенціалі країни уряд запровадив відповідні способи відновлення української економіки зокрема скасування і спрощення ліцензування для окремих видів господарської діяльності під час воєнного стану.

В українському законодавстві існує відповідний закон «Про ліцензування видів господарської діяльності». Цей Закон регулює суспільні відносини у сфері ліцензування видів господарської діяльності, визначає виключний перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, встановлює уніфікований порядок їх ліцензування, нагляд і контроль у сфері ліцензування, відповідальність за порушення законодавства у сфері ліцензування видів господарської діяльності [2, ст.2].

Але у зв'язку з воєнним станом Кабінет Міністрів України додатково видав постанову про «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану» від 18 березня 2022 р. № 314. [3].

У ній зазначається, що у період воєнного стану право на провадження господарської діяльності може набуватися суб'єктами господарювання на підставі подання до Мінекономіки, а суб'єктами господарювання, що здійснюють охоронну діяльність, — до МВД, декларації про провадження господарської діяльності, що містить відомості, без отримання дозвільних документів (документів дозвільного характеру, ліцензій або інших результатів надання публічних послуг), крім видів господарської діяльності за переліком згідно з додатком [3, ст.1].

Форма подачі декларації може за вибором суб'єкта господарювання незалежно від задекларованого (зареєстрованого) місцезнаходження (місця проживання), місця провадження господарської діяльності або місцезнаходження відповідного об'єкта:

- в електронній формі — через Єдиний державний веб-портал електронних послуг, зокрема засобами мобільного додатку Порталу Дія (Дія);
- у паперовій формі — через центр надання адміністративних послуг, подана особисто суб'єктом господарювання або уповноваженою особою, надіслана поштою [3, ст.2].

У декларації зазначаються відомості про суб'єкта господарювання юридичної особи або фізичної особи — підприємця, відомості про адреси провадження господарської діяльності, вид господарської діяльності, який провадиться суб'єктом господарювання, назва ліцензії чи дозвільного документа на заміну якого на період воєнного стану подана декларація, відмітка про те, що суб'єкт господарювання ознайомлений з вимогами законодавства, якими встановлено вичерпний перелік вимог до провадження господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, отриманню документа дозвільного характеру, на заміну якого подана декларація, та зобов'язується їх виконувати.

Відповідно суб'єкти господарювання, які набули право на провадження господарської діяльності на підставі декларації, у разі відсутності відповідних дозвільних документів (документи дозвільного характеру, ліцензії та/або інші результати надання публічних послуг), невідкладно, але не пізніше одного місяця після припинення чи скасування воєнного стану звертаються до відповідних органів ліцензування, дозвільних органів та суб'єктів надання публічних (електронних публічних) послуг і отримують відповідні дозвільні документи в порядку, строки та на умовах, передбачених законодавством, без зупинення (припинення) їх діяльності [3, ст.3].

Також у постанові зазначається строки дії діючих строкових ліцензій та документів дозвільного характеру а саме те, що він автоматично продовжуються на період воєнного стану.

На період воєнного стану зупиняється перебіг строків звернення за отриманням публічних послуг, визначених законодавством. З дня припинення чи скасування воєнного стану перебіг зазначених строків продовжується з урахуванням часу, що минув до їх зупинення [3, ст.4].

Слід зазначити, що Постановою № 314 також затверджено Перелік видів господарської діяльності, які не можуть провадитися на підставі подання декларації в умовах воєнного стану. Зокрема до них відноситься:

- Провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів (для суб'єктів господарювання, які не мають діючої ліцензії на виробництво лікарських засобів);

- Провадження господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці І переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного переліку.

- Виробництво та ремонт вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, Торгівля вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду.

- Банківська діяльність, діяльність з надання фінансових послуг та діяльність з надання банкам послуг з інкасації.

- Випуск та проведення лотерей
- Зовнішньоекономічна діяльність

Також уряд планує здійснити розробку законів які будуть регулювати питання про ліцензування видів господарської діяльності. За результатами спільної роботи Державної регуляторної служби України та Міністерства економіки України у розрізі ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності ДРС розроблено проекти Законів України «Про внесення змін до Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» щодо особливостей функціонування ліцензування господарської діяльності в умовах правового режиму воєнного стану» та «Про внесення змін до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» щодо особливостей функціонування дозвільної системи у сфері господарської діяльності в умовах правового режиму воєнного стану» з метою якісного та ефективного регулювання процесів ліцензування та видачі документів дозвільного характеру в умовах воєнного стану.

Отже, після оголошення на території України воєнного стану та початку активної фази бойових дій більша частина бізнесу була фактично паралізована через різноманітні обставини.

Для унеможливлення значних втрат в економічному потенціалі країни уряд запровадив відповідні способи відновлення української економіки зокрема скасування і спрощення ліцензування для окремих видів господарської діяльності під час воєнного стану. Тобто у період воєнного стану перед початком діяльності підприємцю необхідно подати декларацію встановленої форми до Міністерства економіки, а у випадках здійснення охоронної діяльності — до Міністерства внутрішніх справ. Водночас є низка виключень, серед яких — діяльність, пов'язана з радіоактивними та іншими небезпечними речовинами, видобутком корисних копалин, виробництвом лікарських засобів, зовнішньоекономічною діяльністю, організацією та проведенням азартних ігор, оцінкою відповідності щодо технічних регламентів тощо. Для цих видів діяльності порядок отримання дозвільних документів залишається незмінним.

Таким чином, остаточна оцінка втрат економіки від повномасштабної агресії росії проти України насамперед залежатиме від тривалості воєнних дій. Зі швидким відновленням України має допомогти проведення структурних реформ, залучення масштабної міжнародної підтримки та інтеграція в Європейський Союз. Цілком зрозуміло, що в таких умовах єдиним можливим способом підтримки бізнесу є тотальна дерегуляція, лібералізація та посилення державної підтримки суб'єктів господарювання в Україні.

Література

1. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року №64/2022. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

2. Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» Документ 222 VIII, чинний, поточна редакція: Редакція від 05.01.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19>

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 березня 2022 р. № 314 «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022>

Янкова Ю. С.
«Правове регулювання економіки», 2 курс
Інститут бізнес-освіти
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — д. ю. н., доцент, професор
кафедри підприємницького та корпоративного права
Борсук Н. Я.

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: ПОРЯДОК ВВЕДЕННЯ, ПРИПИНЕННЯ ТА СКАСУВАННЯ

Інститут воєнного стану, як важливий елемент державно-правової системи України є обов'язковим компонентом системи забезпечення національної безпеки держави.

24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України Указом Президента України № 64/2022 введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб. А також наступними Указами Президента України воєнний стан продовжено до 25 травня. Таким чином, в умовах військової агресії дослідження воєнного стану є актуальним та необхідним для вивчення.

Правовою основою введення воєнного стану є Конституція України, Закон України «Про правовий режим воєнного стану» та указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України.

Поняття «воєнний стан» визначено одночасно у двох Законах України «Про правовий режим воєнного стану» та «Про оборону України», але вони ототожнюються.

Умови для введення воєнного стану в країні мали місце в Україні ще з весни 2014 року, тобто з початку інтервенції військ російської федерації з подальшою анексією таких адміністративно-територіальних одиниць України, як Автономна Республіка Крим та місто Севастополь, і продовжують мати місце у фронтових бойових діях у Донецькій і Луганських областях.

В умовах воєнного стану Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, інші органи державної влади, військове командування, військові адміністрації, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування здійснюють повноваження, надані їм Конституцією України та іншими законами України.

На територіях, на яких введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадського порядку та безпеки, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян можуть утворюватися тимчасові державні органи — військові адміністрації.

Правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами. На цій території діють суди, створені відповідно до Конституції України. Скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється. У разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів. Створення надзвичайних та особливих судів не допускається.

Пропозиції щодо введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях на розгляд Президентів України подає Рада національної безпеки і оборони України.

Указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України, підлягає негайному оголошенню через засоби масової інформації або оприлюдненню в інший спосіб, офіційно оприлюднюється разом із законом щодо затвердження такого указу Президента України та набирає чинності одночасно з набранням чинності таким законом.

Перевірка документів в осіб, огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян здійснюється лише після введення воєнного стану в межах те-

риторії та у строки, зазначені в указі Президента України про введення воєнного стану, на підставі наказу військового командування разом із військовими адміністраціями.

Право на проведення перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян надано відповідним уповноваженим особам Національної поліції, СБУ, Національної гвардії, Держприкордонслужби, ДМС, Держмитслужби та Збройних Сил, які визначені в наказі коменданта.

У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану, з 24 лютого 2022 року тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені Конституцією України.

Можуть вводитися тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану.

У період режиму воєнного стану повноваження Президента України не можуть бути припинені. У разі, якщо термін повноважень глави держави закінчується під час воєнного стану, то він продовжує свою роботу до закінчення терміну воєнного стану. Крім цього, не можуть бути припинені повноваження Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Уповноваженого Президента з прав людини, суддів, прокурорів, а також контррозвідників і слідчих.

Верховна Рада України не пізніше ніж у дев'яностоденний строк з дня припинення чи скасування воєнного стану, якщо чергові або позачергові вибори до відповідних органів мали бути проведені в період, на який було введено воєнний стан, приймає рішення про призначення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих виборів.

У роботі описано порівняння необхідності введення воєнного стану в зарубіжних країнах.

Воєнний стан на всій території України або в окремих її місцевостях припиняється після закінчення строку, на який його було введено. До закінчення строку, на який було введено воєнний стан, та за умови усунення загрози нападу чи небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності Президент України може прийняти указ про скасування воєнного стану на всій території України або в окремих її місцевостях, про що має бути негайно оголошено через засоби масової інформації.

Література

1. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 року. № 254к/96. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII (редакція від 27 квітня 2022 року). URL : <https://zakon.rada.gov.ua>

3. Про оборону України: Закон України від 06 грудня 1991 № 1932-XII (редакція від 01 квітня 2022 року). URL : <https://zakon.rada.gov.ua>

4. Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 08 липня 2020 року № 573. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>

5. Порядок встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан: постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1455. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>

6. Порядок встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан: постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1450. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>

7. Про затвердження Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1456. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>

8. Бойко І.Й., Удовик Л.Г. Історія держави і права зарубіжних країн. К., 2020. 618 с.

9. Шишкін В.І. Конституційні основи правового реагування органів державної влади на акти воєнної агресії. *Вісник Конституційного Суду України*. 2016. № 4–5. С. 218.

Наукове видання

ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ

89-ї щорічної
наукової студентської конференції
за міжнародною участю

ІННОВАЦІЙНІ ІДЕЇ ТА ПРОЄКТИ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

(20 травня — 4 червня 2022 р.)

*Видано в авторській редакції
Верстка О. Федосенко*

Підп. до друку 10.09.2022. Формат 60×84/8.
Гарнітура Тип Таймс.
Друк. арк. 46,16. Зам. 22-5723.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1
E-mail: litera_kneu@ukr.net